SACRORUM CONCILIORUM NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS VICESIMUS QUARTUS.

REPRODUCTION

EN FAC-SIMILÉ

TIRÉE A 250 EXEMPLAIRES SEULEMENT

PAR LES PROCÉDÉS ANASTATIQUES

DE

F. M. GEIDEL, A LEIPZIG

POUR

H. WELTER, ÉDITEUR
RUE BERNARD-PALISSY, Nº 4, PARIS
ET A LEIPZIG, SALOMONSTRASSE, 16
1903

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,

IN QUA PRÆTER EA, QUÆ

PHIL. LABBEUS, ET GABR. COSSARTIUS,

Et noviſſime NICOLAUS COLETI *in lucem edidere,*

EA OMNIA INSUPER IN SUIS LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ

JOANNES DOMINICUS MANSI

ARCHIEPISCOPUS LUCENSIS EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM OPTIME MERITO PRÆSULE,

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.mo CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO

ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS CURATA,

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata,
Ad MS. Codices Vaticanos, Lucenſes, alioſque recenſita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTÆ, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR.

TOMUS VICESIMUS QUARTUS,

Ab anno MCCLXIX. uſque ad ann. MCCXCIX.

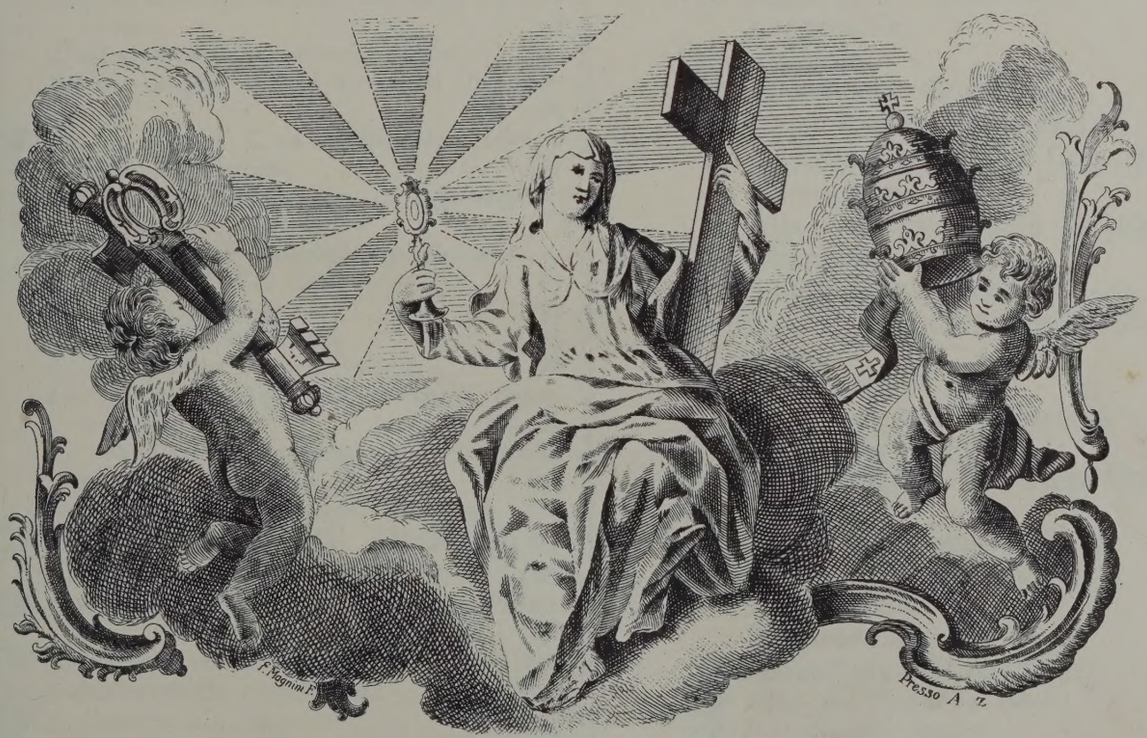

ALMA COLLEGE
263.1
LIBRARY
M318
Alma, California

VENETIIS MDCCLXXX.

APUD ANTONIUM ZATTA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC EXCELL. SENATUS PRIVILEGIO.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter, Bibliopola, Via dicta Bernard Palissy 4, Parisiis MDCCCCIII)

9457

ANNO CHRISTI

☞ Senonenſis Provinciæ Concilium. 337
☞ *Statuta Joannis Perckam.* 339
1280 *Colonienſis ſynodus.* 343
Lambethenſe Concilium. 363
Biterrenſe. *ibid.*
Bituricenſe. 365
Conſtantinopolitanum Gr. Lat. *ibid.*
Noviomenſe. 373
Ravennenſe. 375
Santonenſis ſynodus. 377
Pictavenſis. 381

1281 VITA MARTINI PAPÆ II. *vulgo* IV. 387

Ejuſdem epiſtolæ V. *ibid.*
Saltzburgenſe Concilium. 395
Lambethenſe. 403
☞ Ad Lambethenſe Concilium. 421
☞ Provinciæ Cantuarienſis Concilium. 423.
Litteræ Joannis archiepiſc. Cantuarienſis ad Eduvardum Angliæ Regem 423
Statutum archiepiſcopi Cantuarienſis. 427
☞ Aquilejenſe Concilium. 427
☞ *Notæ C. V. Panis de Rubeis.* 429
1282. Avenionenſe concilium. 437
☞ De Conciliis Græcorum. 445
☞ Londinenſe concilium. 459
Santonenſis ſynodus. 365
Turonenſe concilium. 467
☞ Ad Turonenſe Concilium. 473
Proceſſus habitus a Martino IV. contra Petrum regem Aragonum. 475
☞ Tarraconenſe Concilium. 489
☞ *In ſuperiores Conſtitutiones Joannes Dominicus Manſi.* 493
☞ Conſtantinopolitanum Concilium Schiſmaticorum. *ibid.*
☞ *Conſtantinopolitanæ Synodi Acta.* *ibid.*
☞ Conſtantinopolitanum Concilium Libalum. 501
1284 Apud S. Hippolitum Synodus. 503
☞ *Ad Synodum S. Hippoliti in Auſtria.* 517
☞ Pariſienſe Concilium. 519
Patavienſis. 519
☞ Præmonitio in Concilium Nemauſenſe. *ibid.*
Nemauſenſis ſynodus. 521
☞ *Hic deeſt codex Labbei, cetera ſupplentur ex cod. Camaldulenſium.* 565
Pictavenſis. 567
☞ Melfitanum Concilium. 569
1285 Regienſe concilium. 575
Antelmi Notæ. 585

1285 VITA HONORII IV. PAPÆ 593.

Lancicienſe concilium. 595
Conſtantinopolitanum Gr. L. *ibid.*
1286 *Ordinationes archiepiſcopi Lugdun. & epiſcopi Eduenſis, pro ſedibus ſuis vacantibus,* 607

ANNO CHRISTI

1286 ☞ Matiſconenſe Concilium. 611
Ravennate. 615
Bituricenſe. 625
Additio ad dictum concilium. 642
Addenda dicto concilio. 643
Ejuſdem concilii ſtatuta contra exemptos. 644
☞ *Hæreticæ quædam opiniones.* 647
Provinciæ Burdegalenſis Viſitatio. 647.
Statuta ſynodalia Magdeburgenſis Provinciæ. 765
Hæreticæ opiniones per Joannem archiep. Cantuarienſ. declaratæ & damnatæ.
1287 *Sedes vacat per annum.*
Articuli obſervandi per rectores, &c. Cantuar. diœceſis. 781
Exonienſis ſynodus. 783
Remenſe concilium 847
Herbipolenſe. 849
☞ Ad Herbipolenſe Concilium. 867
Mediolanenſe. 867
Ejuſdem Concilii Decreta. *ibid.*
☞ *In Synodum Mediolanenſem.* 869
Conſtitutiones Cœleſtini Legati in Lombardia. 881
☞ *Ad Conſtitutiones Domini Cœleſtini Legati in Lombardia.* 885
Statuta Synodalia Joannis Epiſcopi Leodienſis. 885
Modificationes præcedentium ſtatutorum. 941
☞ VVurceburgi Nationale Concilium. 943

1288 VITA NICOLAI PAPÆ IV. 945

☞ Salzburgenſe Concilium. 945
☞ *Additio ad hoc Concilium.* 950
Inſulanum concilium. 951
☞ *Statuta ſynodalia.* 963
1289 *Ciceſtrenſis ſynodus.* 1055
Viennenſe in Gallia concilium. 1063
1290 Ebredunenſe. *ibid.*
Nugarolienſe. 1065
Pariſienſe. 1071
Uratislavienſis ſynodus. *ibid.*
Apud Nobiliacum. 1073
1291 Saltzburgenſe 1075
☞ Ad Saltzburgenſe Concilium. 1077
Londinenſe 1079
☞ Mediolanenſe Concilium. 1079

Sedes vacans.

☞ Aſchaffenburgenſe concilium. 1082
Bremenſe. 1093
Ciceſtrenſis ſynodus. 1097
☞ *Ultrajectina Synodus.* 1101
☞ *Strigonienſis Synodus.* 1103
☞ Genuenſe Concilium. 1103
☞ Terraconenſe concilium. 1105
☞ Spalatinum Concilium. 1113
1293 Patavienſis. 1113
Apud S. Hippolytum. 1115

ANNO CHRISTI

1294 VITA CÆLESTINI PAPÆ V. 1116

Apud Aureliacum concilium. 1118
Salmurienſe Concilium. 1122
Statuta Synodalia Trajectenſis diœceſis. 1126

1294 VITA BONIFACII PAPÆ VIII. 1131

Ejuſdem epiſtolæ II. 1133
Roberti archiepiſcopi Cantuar. epiſt. ad Bonifacium VIII. 1140
Alia Eduvardi regis Angliæ ad eumdem. 1142
☞ Saltzburgenſe Concilium. 1143
☞ *Strigonienſis Synodus.* 1144
☞ *Conſtitutio Gilberti Epiſcopi Ciceſtrenſis.* 1145
1295 *Statuta Roberti de Winchels, archiepiſc. Cantuar.* 1146
1296 Gradenſe concilium. 1163

ANNO CHRISTI

Torcellana ſynodus. 1163
1297 Londinenſe concilium. 1171
☞ Ad Londinenſe Concilium. 1177
☞ *Reſponſio prælatorum & cleri Cantuarienſis &c.* 1179.
Trajectenſis ſynodus. 1181
☞ Conſtantinopolitanum Concilium. 1183
Lugdunenſe fictitium. 1183
1298 *Santonenſis ſynodus.* 1185
☞ *Herbipolenſis Synodus.* 1187
1299 Rotomagenſe concilium. 1203
☞ *Statutum Gerhardi Archiepiſcopi Moguntini.* 1207
☞ *Gerhardi Archiepiſcopi Moguntini.* 1208
Biterrenſe. 1213
Decreta hujus concilii. 1215
☞ Anſanum Concilium. 1217
☞ Conſtantinopolitanum Concilium. 1231

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova:

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del *P. D. Filippo Roſa Lanzi* inquiſitor Generale del Santo Offizio di *Venezia* nel libro intitolato: *Sacrorum Conciliorum &c. Auctore P. Philippo Labbeo Soc. Jeſu, curante Nicolao Coleti, & Joanne Dominico Manſi &c.* Non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator *di Venezia* che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Data li 20 Dicembre. 1767.

(Sebaſtian Zuſtinian Riform.
(Alviſe Valareſſo Riform.
(Franceſco Moroſini 2.° Cav. Proc. Riform.

Regiſtrato in Libro a Carte 335. al Num. 2304

Davidde Marcheſini Segr.

ANNO CHRISTI 1269.

CONCILIUM ANDEGAVENSE.

ANNO CHRISTI 1269.

Ex editione Joannis Maani, et ex codice MS.

Incipiunt ſtatuta provincialis concilii facta Andegavis, die Martis poſt quindenam nativitatis B. Joannis Baptiſtæ anno Domini MCCLXIX.

CANONES.

I. De prohibentibus donationes & legata eccleſiis fieri a ſuis ſubditis.

QUIA intelleximus, quod quidam domini temporales, & eorum allocati, inhibent ſeu inhiberi faciunt ſubditis ſuis pro ſuæ libito voluntatis, in grave præjudicium eccleſiæ & periculum animarum, ne iidem ſubditi de rebus, quas tenent ab iiſdem, eleemoſynæ, legati, aut donationis, vel alterius licitæ alienationis titulo, transferant aliquid in eccleſias, vel alia pia loca: id præſentis authoritate concilii de cetero fieri prohibemus: ſtatuentes, ut niſi per locorum ordinarios ſufficienter moniti, attentata ſuper hoc revocare, aut ab hujuſmodi præſumptione ceſſare noluerint, ad revocandum & deſiſtendum per ipſorum ordinarios cenſura eccleſiaſtica compellantur.

II. Ut perſonæ eccleſiaſticæ non ſint advocati in curia ſæculari.

Item, quia juxta legitimas ſanctiones turpe eſt clericis, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptationum forenſium: hujuſmodi authoritate concilii prohibemus, ne clerici beneficiati, vel in ſacris ordinibus conſtituti, in cauſis forenſibus coram ſæcularibus judicibus ſe venales exponant, aut patrocinium cuiquam publice præſtare præſumant: ipſoſque monemus præſentis authoritate concilii, ut ab hujuſmodi præſumptione deſiſtant: ſtatuentes, ut ſi qui de cetero hujuſmodi ſtatuti fuerint tranſgreſſores, per locorum epiſcopos canonice compeſcantur: præcedentium conciliorum ſtatutis in ſuo robore duraturis. In cujus rei teſtimonium, &c. Datum ut ſupra.

ANNO CHRISTI 1269. ANNO CHRISTI 1269.

CONCILIUM SENONENSE

Edidit Lud. Bail. ex codice cenſuali epiſcopatus Pariſienſis.

Statuta in concilio Senonenſi, quod celebravit archiepiſcopus Senonenſis die ſabbati ante feſtum SS. Simonis & Judæ, anno Domini MCCLXIX.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Contra clericos qui focarias tenent.*
2. *Ne eccleſiaſtici contractibus uſurariis ſubſcribant: & contra uſuras.*
3. *Ut uſurarii communione & ſepultura careant.*
4. *Ut ſervetur canon*, Omnis utriuſque ſexus.
5. *Ne clerici clericos trahant ad publica judicia.*
6. *De abuſibus privilegiorum.*

CAPITULA.

I. Contra clericos qui focarias tenent.

CUm legatorum ſedis apoſtolicæ ſtatuta edita in provincia eis commiſſa, perpetuo ſunt ſervanda, & bonæ memoriæ quondam apoſtolicæ ſedis Gallo legatus in Francia contra ſacerdotes & clericos concubinarios ſtatutum fecit in his verbis: Excommunicamus „ omnes ſacerdotes & clericos quoſcumque, qui poſt legitimam admonitionem, focarias, vel alias mulieres de „ quibus mala ſuſpicio poſſit ſuboriri, „ in domibus propriis vel alibi, unde „ populus vel eccleſia ſcandalizetur, duxerunt retinendas, niſi ſint clerici, qui „ ſunt in minoribus conſtituti ordinibus, quos legitime contraxiſſe probatur. Qui tamen cum vigore eccleſiaſtica beneficia retinere non debent: „ ac ex hujuſmodi ſalubri ſtatuto rarus aut nullus fructus pervenit, quia forte ſtatutum hujuſmodi ad multorum notitiam non pervenit, cum multi ſacerdotes & clerici in propriarum periculum animarum, plurimorum ſcandalum, pernicioſum exemplum, vituperium miniſterii noſtri, & ad diſpendium eccleſiaſticæ dignitatis, tenent focarias, vel alias mulieres ſuſpectas, in domibus propriis vel alibi, unde populus vel eccleſia ſcandalizetur: præcipimus, & in virtute diſtrictæ obedientiæ mandamus, ut omnes prælati, ſive majores, ſive minores, ſubditos ſuos ſacerdotes & clericos tenentes in domibus ſuis, vel alibi mulieres hujuſmodi, ſi ſint per hoc publice diffamati, auctoritate ſtatuti prædicti in ſynodis & capitulis, præſentibus ..... moneant competenter, ut ab inſolentiis hujuſmodi pernicioſis & deteſtabilibus reſipiſcant. Quod ſi competenter moniti non fecerint, auctoritate ſtatuti hujus, excommunicati, publice denuncientur, ac exigente eorum rebellione, eorum beneficia ſaiſientur. Caveant prælati quicumque, ne in faciendis his monitionibus ſint tepidi vel remiſſi, ſi canonicam ultionem velint effugere ac infamiam: ne ſcrupulo ſocietatis non careat, qui manifeſto facinori, cum poſſit, deſinit obviare.

A. ſupra ad ann. 1208.

II. Ne eccleſiaſtici contractibus uſurariis ſubſcribant: & contra uſuras.

Quia ſubſcripti ſigilli appoſitio in multis juris articulis conſenſum & probationem inducit: prohibemus ne qua perſona eccleſiaſtica litteras vel inſtrumenta ſuper contractibus uſurariis, vel de uſura ſuſpectis, ſigillare vel ſigillari præſumat. Ex hoc enim quidam laici credentes, vel confingentes contractus hujuſmodi per eccleſiam approbari, peccant ſecurius, nec verecundantur dare publice pecuniam ſuam ad uſuram. Ex qualitate auctoritatis, negotii, & perſonæ creditoris contractus uſurarios reputamus; videlicet ſi creditor conſuevit fœnerare: prohibentes, ne quis in domibus, vel in locis, aut terris eccleſiarum, Lombardos vel alios advenas qui vulgariter ..... dicuntur, uſurarios manifeſtos, recipere præſumat: cum receptores hujuſmodi approbare videantur uſuram, quam utriuſque teſtamenti pagina deteſtatur. Qui contra fecerint, a ſuperiori ſuo, monitione competenti præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcantur.

III. Ut uſurarii communione & ſepultura careant.

Item quia parum eſt eſſe jura, niſi ſint qui ea regant & obſervent & faciant obſervari: conſtitutionem concilii contra uſurarios editam, qua cavetur, ne uſurarii manifeſti ad communionem ad-

Later. III. c. 25.

ANNO CHRISTI 1269.

admittantur altaris, nec Christianam, si in peccato decesserint, accipiant sepulturam, & quod oblationem ipsorum nullus recipiat, firmiter præcipimus observari. Qui contra fecerint, præter pœnam constitutionis ejusdem, sui superioris arbitrio puniantur. Si vero exempti sive privilegiati contra constitutionem eamdem fecerint: episcopi loci illius contra eos, quantum de jure poterit, procedere non omittant. Et si propter hoc ipse, vel alius ad quem pertinet, litem, seu molestiam, aut calumniam patiatur: expensis communibus, quæ fient de contubernatione communi, per duos, videlicet unum de capitulo cathedralis ecclesiæ, & unum abbatem ejusdem diœcesis fide dignum, imponenda & exigenda super illos, quos, ad hoc deputaverint, defendetur. Durabit autem præsens statutum usque ad sequens concilium: & tunc melius videbitur quis fructus ex hoc poterit provenire, & de hoc computabitur in concilio subsequenti.

IV. Ut servetur canon, omnis utriusque sexus.

Later. IV, c. 21.

Item statutum concilii, generalis de viventibus arcendis ab ingressu ecclesiæ, & morientibus qui Christina debent sepultura carere, nisi saltem semel in anno omnia peccata sua fideliter confessi fuerint proprio sacerdoti, & ad minus in Pascha susceperint reverenter Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ab ejus perceptione ad tempus abstinendum duxerint, observetur firmiter, & frequenter in ecclesiis publicetur. Caveant sacerdotes, ne ad communionem altaris aliquem admittant, nisi sibi, vel alii idoneo de sua licentia omnia peccata sua sit confessus.

V. Ne clerici clericos trahant ad publica judicia.

Est fragmentum epistolæ pontificis alicujus.

Quamvis hoc grave nimis & Divini plenum animadversione judicii, quod aliqui laici falcem in messem Domini sacrilegis ausibus ingerentes personas ecclesiasticas suis subjiciendo judiciis in periculum fidei, ecclesiasticam moliuntur subjicere libertatem: hoc tamen attentius zelum commovet ultionis, quod iidem laici, sui fermentum erroris dicuntur in clero aliquoties invenire; dum clerici a clericis, in* eo quod est gravius, religiosi, non solum . . . . . sed interdum voluntarii, spretis ecclesiasticis tribunalibus, ad publica judicia educantur. Hinc volentes juxta sacrorum instituta canonum nos salubriter contra morbum hujusmodi remedia invenire, ad instar felicis recordationis Innocentii papæ prædecessoris nostri statuendum duximus, ac etiam inhibendum, ut tam prælati, sive regulares sint sive, & sæculares, quam alii clerici regni Franciæ, alii alios in contemptum publici beneficii, quod toti clericorum collegio ita inviolabiliter institutum est, ut eis privatis aliquorum pactis, vel consensibus nequeat derogari, suo relicto judice ad publica trahere judicia non præsumant. Alioquin præsumptores hujusmodi causam perdant, habendi a communione nihilo minus alieni: & tam episcopi, quam alii, in criminali negotio, si relicto ecclesiastico judicio publicis judiciis expurgare voluerint, suum locum amittant, etiamsi pro ipsis ecclesia profiteatur. In civili vero perdant quod si locum suum maluerint obtinere. Quo circa fraternitati vestræ ad *Aliquid deest.* instar prædecessoris ejusdem in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus & inhibitionem hujusmodi in vestris provincialibns conciliis & episcopalibus synodis per..... diœceses publicetis, & faciatis solemniter publicari, ubi & quando videbitis expedire. Si quos vero vobis lege diœcesis subjectos, seu & exemptos (contra quos, quantum ad hunc articulum pertinet, vobis, tanquam delegatis a nobis, committimus auctoritate præsentium vices nostras) circa prædicta manifeste culpabiles invenietis: excommunicatos expresse denuncietis, & faciatis auctoritate nostra usque ad satisfactionem condignam publice nunciari: quos absolvi absque speciali mandato sedis apostolicæ prohibemus, si secus actum fuerit irritum nunciantes. Ipsos nihilo minus alias animadversione castigando canonica, si fuerit opportunum: contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, compescendo. Non obstante si aliquibus eorum ab apostolica sede sit indultum, quod excommunicari aut interdici per apostolicas litteras, neque vel suspendi, quæ de indulto hujusmodi ejusque tenore de verbo ad verbum plene & expresse non fecerint mentionem, seu constitutione de duobus dictis edita in concilio generali.

VI. De abusibus privilegiorum.

Fragmentum epistolæ alicujus pontificis.

Licet regularis ordinis professores, illi præsertim, quos majoris libertatis apo-

* Corr. & est quod eo g.

ANNO CHRISTI 1269.

ſtolica ſedes privilegiis honoravit, at- A tudini, remediis obviare: apoſtolica
tollere congruis favoribus, & ipſorum authoritate, de conſilio fratrum noſtro-
illibata omnino ſervare privilegia inten- rum ſtatuimus, quod ſi hoſpites vel ho-
damus: ſic tamen ſuis juribus volumus mines, qui dati dicuntur vel oblati, vel
manere contentos, quod ipſorum privi- qui præfatis exemptis aliquem ſolvunt
legiorum limites obſervantes, jura non cenſum, ſi non ſe omnino iiſdem exem-
occupent vel impediant aliorum. Sane ptis reddiderint, ſicut in proprietatibus
intelligimus, quod Templarii, & alii ſuis omnimodo duxerunt remanendum,
religioſi privilegio exemptionis gauden- propter hæc ab epiſcoporum ſuorum
tes, de regno Franciæ hoſpites ſuos qui ſententia nullatenus eximantur, ſed po-
dati ordinum eorum ſeu oblati dicun- teſtatem in eos ipſi epiſcopi, ſicut in
tur, vel qui aliquem cenſum, etiam mo- alios ſuos parochianos, eximant*, cum * f. exer-
dicum, eis ſolvunt, per ſe ac conſer- pro ſuis exceſſibus fuerint corrigendi: ceant
vatores a ſede apoſtolica deputatos, pri- B nec ob hoc, exemptorum ipſorum con-
vilegiorum prætextu defendunt, ne, ſervatores quicquam contra epiſcopos
cum delinquunt, a ſuis ordinariis ec- valeant attentare. Oratoria vero vel
cleſiaſticis, ſicut alii laici pro furtis vi- capellas in locis non exemptis, ſine
delicet, adulteriis, & aliis criminibus, diœceſanorum locorum licentia, iidem
quorum ad ordinarios ipſos ſpectare no- exempti conſtruere non præſumant: nec
ſcitur correctio, puniantur. Capellas in ſic conſtructis, neque in locis non
autem & oratoria ſine conſenſu & au- exemptis, cum ab ordinariis fuerint
ctoritate diœceſanorum conſtruunt, nec- interdicta, celebrent vel faciant cele-
non & interdicti & ſuſpenſionis ſen- brari Divina. Quod ſi talia præſum-
tentias, quas ordinarii proferunt in lo- ſerint, per locorum ipſorum ordinarios
ca & perſonas ſibi ſubjecta, damnabi- compeſcantur: & ſi quas propter hoc
liter contemnentes, faciunt in locis eiſ- exemptorum ipſorum conſervatores ſen-
dem, capellis, & oratoriis, Divina re- C tentias in contrarium protulerint, illas
nitente juſtitia, celebrari: quanquam penitus revocamus. Prohibemus autem,
quod hæc ipſis liceant, apoſtolicum pri- ne in locis exemptis hæc ipſi exempti
vilegium aut indulgentiam non oſten- facere audeant, niſi ſuper his licentiam
dant. Cauſas quoque ſuorum hominum ſedis apoſtolicæ habeant, vel ipſius pri-
aſſumentes, illos quos propriis homini- vilegium ſpeciale. Cauſas quoque ſive
bus injuriari aſſerunt; ſuper hujuſmodi lites proprias ſuorum liberorum homi-
injuriis, licet ſint iidem homines libe- num, quæ videlicet ad ipſos tantum
ri, conveniunt, & in cauſam nomine homines * iidem exempti ſuo nomine * deeſt ſpe-
ſuo trahunt. Iidem etiam exempti, & ſive ut actores, ſive ut defenſores, ve- ctant,
alii quamplures religioſi, pro cunctis luti ſuas aliquatenus non aſſumant,
* f. certis pec. certat pœnas * peccatis cunctas pœnas ſtatuunt in- etiamſi ſint ipſi dicti homines cenſua-
fligendas: ex quo interdum evenit, ut les: cum id nequaquam licitum ſit iiſ-
dum tales pœnæ delinquentibus infli- D dem. Pro peccato vero incognito & oc-
guntur, eorum peccata, quæ occulta fue- culto cuncta * pœna nullatenus ſtatua- * certa
rant, veniant in notitiam aliorum. Vo- tur: ex quo, ſi per eum ſatisfiat, quo-
lentes itaque talium præſumptionibus, dammodo peccatum ipſum percipi va-
congruis, prout noſtræ incumbit ſolici- leat vel adduci.

ANNO CHRISTI 1269.

☞ ANGLICANUM CONCILIUM

De vigesima ab ecclesiasticis viris solvenda regi.

Circa menſem januarium, vel februarium anni 1269. ſtil. vet. nov. 1270.

Ex Reg. Wig. fol. 26. A.

An. 1269. Ex Wilk. Conc. Brit. t. II. pag. 21.

QUantumcumque gravitati fuerimus his die- E ſtrorum ſeu ruſticorum ſex. taxationem per
bus, cupientes tamen honeſtis deſideriis nos bona fide faciendam, abſque ulla taxatio-
domini regis, & liberorum ſuorum, pro viri- ne per aliquem alium facienda. Ita quod hu-
bus acquieſcere ad tam pium propoſitum ſuum juſmodi ſubſidium aſſignetur domino regi, vel
proſequendum; nos epiſcopi, qui præſentes ſu- primogenito ſuo, qui primo in terram S. tran-
mus, quantum in nobis eſt, parati ſumus ſfretaverit, in ſubſidium ipſius terræ, & non
gratanter ſubvenire de viceſima terrarum no- aliud convertendum, & penes nos remaneat
ſtrarum & tenementorum feodalium, quæ te- depoſitum, quouſque unus eorum iter arripue-
nemus in dominico, & etiam nativorum no- rit. Ita etiam quod nativi ſeu ruſtici noſtri

nul-

nullatenus onerentur ulterius in tallagio laicorum. Et ne fiat nobis vel ſucceſſoribus vel eccleſiis noſtris in poſterum præjudicium occaſione hujuſmodi conceſſionis, petimus literas domini regis ſuper hoc patentes. ANNO CHRISTI 1269.

Ad hoc ipſum concilium utcumque pertinent quæ hic ſubjungo Capita, quæ Wilkins ex eodem, *unde Concilium eruit, MS. codice produxit.*

Capitula quædam ad libertatem eccleſiaſticam ſpectantia.

Contra oblationem dudum factam per epiſcopos de vicesima.

Cum ſine concurrente conſenſu contrahentium nulla ex contractu, vel quaſi obligatio oriatur ab offerentibus, non volenti etiam jam mutato propoſito utrobique nihil penitus peti poteſt.

Item, verba illa parati ſumus eis gratanter ſubvenire, &c. quæ nec promiſſionem, nec pollicitationem, ſed vix oblationem ſolam notant, nec obligant, nec liberant offerentem.

Item, oblationi prædictæ ineſt neceſſario hæc juris conditio: ſi apoſtolica auctoritas intercedat: qua omiſſa perjurio & anathemate inficit contrahentes, citra quam non poteſt dies præſtationis cedere nec venire.

Item, licet promiſſionis oblatio vim haberet, ipſius tamen conceptæ in diem arripiendi itineris verſus terram S. dies non venit, circa quem nihil penitus peti poteſt.

Ad confœderandum prælatos. Ibid.

Ut vitium conſpirationis nemini imponatur, poterit colligatio fieri ad obſervationem eorum, quæ ſedes apoſtolica in privilegiis libertatum præcipit obſervari: ſaltem quoad ea capitula quæ contingunt eccleſiæ libertates, ſalvis obedientia & reverentia dictæ ſedis, & fidelitate debita domino regi, & ſuis dominis feodorum. ANNO CHRISTI 1269.

Ad excitandam devotionem exemptorum.

Ne prælatis fiat injuria, dum exemptis gratia exhibetur, videtur expediens, quod alius quam diœceſanus non ordinet religioſos vel ſæculares clericos exemptorum. Idemque fiat in miniſtratione & diſtributione olei, & chriſmatis conſecrati, ut exinde ſuo diœceſano devotiores exiſtant.

Ad defenſionem eccleſiæ.

Ad defenſionem eccleſiæ Anglicanæ non minus utiles, quam neceſſarii videntur procuratores communitatis totius cleri in curia Romana continue moraturi; & in curia regia attornati, quibus de communi ſubſtantia cleri neceſſaria miniſtrentur. Et ſi forte liberet duos epiſcopos ad defenſionem hujuſmodi deputare, omnium connotatio rarior eſſe poſſet.

Ad correctionem exceſſuum clericorum.

Ad correctionem clericorum impugnantium eccleſiæ libertates, coram loci officiali, publico tabellione & duobus teſtibus, caute extorqueantur confeſſiones eorum, & ſubſequenter contra eos in modum notorii procedatur.

CANTUARIENSE CONCILIUM

Prælatorum & cleri totius provinciæ in cauſa decimæ Regi Angliæ ſolvendæ,

Anno 1269. habitum.

Ex Wilk. Conc. Brit. t. II. p. 19.

CORam vobis, venerandi patres & epiſcopi provinciæ Cantuar. abbates, priores, rectores, & vicarii pro ſubſidio a domino rege Angliæ petito, congregati, gravamine per regios exactores nobis illata ante oculos cordis revolventes, & præteritas oppreſſiones de futuris metuentes, eadem gravamina & oppreſſiones, ut ad regiam notitiam eveniant in primis patefacientes in ſcriptis, ſubſequenter ad petita, ſecundum quod nobis æquum fuerit viſum, & juri conſonum, intendimus reſpondere.

Gravata præteritis temporibus extitit eccleſia Anglicana primo, per quadrageſimam, trigeſimam, vigeſimam, decimamquintam, decimam ante tempus guerræ domino regi a clero collatam. Secundo per deprædationes tempore guerræ factas. Tertio per dominum legatum nuper in Anglia. Quarto intolerabiliter per decimam triennalem domino regi conceſſam, tam in capitibus, quam in membris.

Gravati ſunt etiam tam archiepiſcopi, quam epiſcopi, abbates & priores, per hoc quod eorum maneria, & cætera eorum temporalia per laicos ſunt taxata, contra formam juris canonici. Conſtat enim, quod aut indebite maneria eorum ſunt taxata per laicos, aut indebitæ decimæ ab eis ſunt exactæ, quia dominus papa ſolummodo de proventibus, & redditibus eccleſiaſticis domino regi decimam conceſſit, & non de laico tenemento, ut apparet in littera conceſſionis ſedis apoſtolicæ in literis & aliis offenſa. Si vero dicta maneria inter proventus & redditus eccleſiaſticos debeant connumerari, tunc indebite per laicos ſunt taxata; quia laicis diſponendi de rebus eccleſiaſticis nulla eſt attributa facultas. Et alio vero modo archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & priores ſunt gravati, quia non ſolummodo de fructibus prædiorum & nutrimentis animalium & aliis conſuetis decimas domino regi dare ſunt compulſi, ſed etiam de ſuis redditibus annuis & perquiſitis qualitercumque in curiis eorumdem & aliis comoditatibus omnibus, de quibus dominus rex & cæteri magnates Angliæ decimas Deo dare non conſueverunt.

Gravati ſunt eccleſiarum rectores, & vicarii intolerabiliter, & modo hactenus inaudito. Eccleſiæ etiam eorum, quæ taxatæ fuerunt per epiſcopum Norvvycenſem ad decem marcas, decima ad tunc domino regi pro ſuo voto cru-

☞ cis consimili concessa, modo sunt taxatæ ad XXVI. marcas & sic supra & infra, secundum qualitates & quantitates ecclesiarum.

ANNO CHRISTI 1269.

Compellebantur etiam pro duobus annis similiter decimas exsolvere &, quod auditu, est horridum, cum dominus rex decimam de gratia sedis apostolicæ eisdem concessam humiliter & devote, & cum gratiarum actione, secundum statuta Lateranensis concilii deberet recipere; exactores regii gratiam in ingratitudinem & in novum genus excoriationis convertentes, si rectores & cæteri viri ecclesiastici propter paupertatem, vel alio modo primo die solutionis pecuniam paratam non habent, dicti exactores quatuor denarios non solum de qualibet marca, quæ fuerat domino regi nomine dæcimæ de gratia solvenda, sed etiam de singulis marcis ad rectores & viros ecclesiasticos pertinentibus juxta ultimam taxationem quatuor denarios extorserunt, quod antea sub nube Dei* nunquam fuit auditum, quod aliquis pro re sua propria pecuniam alii solvere compelleretur aut usuram, cum unusquisque suæ rei moderator debeat esse & arbiter.

* i. e. sub cælo.

Gravantur arbiter etiam alio modo per magistrum Sevitium, qui semper sedens Londoniis non solum a locis collegiatis per Angliam, sed etiam a rectoribus procurationes nititur extorquere, quamquam eædem procurationes, præterquam in casu, numquam debeantur, nisi personaliter visitanti: minus attendens, quam deberet, scilicet, quod numerus procurationum numerum dierum nullatenus debet excedere; quod si a rectoribus posset procurationes exigere, numerus procurationum numerum dierum in tantum excederet, quod importabilem thesaurum ab Anglicis extorqueret. Gravantur etiam per subsidium exhæredatis concessum.

Hæc omnia proponimus, ut per onera supradicta his temporibus deterioris conditionis manifeste sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerat, qui legis divinæ notitiam non habuit. Ille quidem omnibus aliis servitutibus subjectis sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit; & de publico eis annonam ministravit. His vero temporibus regii exactores tot onera & exactiones ecclesiis, & ecclesiasticis viris imponunt, ut eis, quod Jeremias, deplorat, competere videatur *princeps provinciarum*, scilicet sacrosancta ecclesia, *facta est sub tributo* his diebus.

ANNO CHRISTI 1269.

Propter prædictas exactiones & gravamina vix sunt aliqui, qui habent, unde sibimet, aut suis necessariis personis valeant circa vitæ necessaria subvenire; & inde a nobis petito subsidio ad præsens adquiescere non possumus, nec etiam de jure debemus, quam licet voluntas nostra, patres reverendi, & consensus clericorum in concedendo concurrerent, tamen ne libertatis ecclesiasticæ violetur immunitas, concedendi talia subsidia, Romano pontifice prius non consulto, jus canonicum, ad cujus observationem, venerabiles patres domini episcopi, specialiter vos tenemini, vobis, & nobis adimit facultatem; in quoscumque, qui potestatem habere videntur, viros ecclesiasticos ad subsidia conferenda compellentes excommunicationis sententia in Laterano Concilio promulgata.

Et ne vos, domini episcopi, vel quisque alius præmissis rationibus prætermissis contra nos aliquid statuatis, seu attemptetis, sedem apostalicam in scriptis, & ad sedis Cant. appellamus, nos & bona nostra protectioni sedis apostolicæ & sedis Cant. supponentes.

Appellamus etiam, ut supra, ne nomine auri dominæ reginæ aliquid a nobis extorqueatur.

Dat. & act. in Capella novi templi Lond. die lunæ prox. ante festum S. Lucæ evang. anno Domini 1269. in præsentia dominorum Lincoln. Norwyc: Bathon: Exon: Sarum: Wygorn: Hereford: Menev: Conventr: & offic. Cant.

Procuratorum Coventr. Linc. Norwyc. Helyens. Roffens. Cant. London. Ciceſtr. Winton. Sar. Bathon. Exon. Landav. Menev. Hereford. Wigorn. Ebor. Dunelm. Carl. abbatum, priorum, rectorum, & vicariorum earumdem diœcesium.

ANNO CHRISTI 1270.

CONCILIUM RAVENNENSE

ANNO CHRISTI 1270.

Adversus Cæsenatis episcopatus invasores, Philippo archiepiscopo præside, anno Dom. MCCLXX. IV. Kal. Maii.

ANno MCCLXX. (*inquit Hieronym. Rubeus, Raven. historiæ lib. VI.*) Ravennæ provinciale Concilium habitum est; dieque D. Vitalis festo, cum in sacrarium ædis D. Vitalis convenissent, Michael Comaclensis, Gratia Saffinas, Henuerardus Cæsenas, Rodulphus Forolivianus, Ravaldinus Foropompilianus, Sinibaldus Forocornelianus, episcopi, & Drudo Ravennatis ecclesiæ præpositus, Philippique archiepiscopi vicarius; inspectantibus atque assentientibus, Aldevrandino archidiacono, sacerdotumque choro; cum Ravennates etiam ad celebrandam Divi tutelaris memoriam frequentes concurrissent: ut consuleretur ecclesiarum damnis, diris devoverunt omnes, qui contra Henuerardum episcopum Cæsenatem, ejusque episcopatum, armati, inermesve movissent, cum illisque consilia, aut copias conjunxissent: neque possent absolvi, nisi satisfeciissent. Quod si qua respublica idem tentasset, illi jam sacris esset interdictum. Adscribuntur huic decreto testes, Placidus D. Vitalis, Beneventus D. Laurentii, Jacobinus D. Mariæ in monte Cæsenati, abbates, atque item alii. Statim etiam episcopi sibi invicem, alter alteri partes quisque suas detulerunt, polliciti, quam execrationis sententiam in bonorum ecclesiæ suæ raptores ex eis unus tulisset, reliquos ratam habituros, divulgaturosque ac servaturos.

CON-

CONCILIUM COMPENDIENSE

Ex R. P. Jac. Sirmondi MS. nunc primum editum.

Concilium provinciale ecclesiæ Remensis celebratum Compendii a R. patre D. Joanne de Courtenay archiepiscopo Remensi, anno MCCLXX.

UNiversis præsentes litteras inspecturis, Joannes de Courtenay permissione Divina Remensis archiepiscopus: Milo de Bazochiis Suessionensis, Garo de Campania Laudunensis, Warmundus de Boisseria Noviomensis, Raynaldus de Nantolio Belvacensis, Bernadus Ambianensis, I*. Tornacensis, & Robertus Silvanectensis, eadem permissione episcopi, Remensis ecclesiæ suffraganei: in concilio celebrato apud Compendium, cum procuratoribus aliorum suffraganeorum ejusdem provinciæ absentium, & cathedralium ecclesiarum, congregati, salutem in Domino. Noveritis nos anno Domini MCCLXX. die Lunæ ante Ascensionem Domini statuisse & ordinasse ea, quæ sequuntur in concilio supradicto.

* Joannes

STATUTA CONCILII.

Adversus eos, qui bona ecclesiastica capiunt, vel saisiunt.

NOnnunquam ballivi, præpositi, & ceteri laici temporalem jurisdictionem habentes, homines, animalia & alia bona prælatorum & ecclesiarum, & hominum eorundem, per se, vel ministeriales suos, pro suæ voluntatis arbitrio nequiter capiunt vel saisiunt: nec capta vel saisita volunt restituere requisiti, sed damna injuriis cumulando, gravant & lædunt enormiter ecclesias, non restituendo, nec reddendo, donec sibi, cum maxima prælatorum & ecclesiarum jactura, & aliqua pecuniæ summa, expensarum prætextu, fuerit satisfactum, per tale concussionis dispendium iniquum perversi lucri compendium prosequentes; dum homines captos & animalia sic adducta non reddunt, donec ipsis pro eorum pastu interdum plurimum refundatur.

Præterea ut res ecclesiarum ab eis injuriose saisitæ & captæ, ad dominos aut damnosæ aut inutiles reddantur: cas in captione vel saisina sic affligere, sic afficere, sic onerare superflue sumptibus occasione custodiæ, vel aliter pro eorum libito faciendo, sic suis & aliorum abusibus dissipari & deteriorari procurant, ut in restitutione non reddi, sed redimi videantur.

Plerumque contingit, quod domini sæculares, ballivi, præpositi, & alii justitiarii, seu ministeriales eorum, res, homines, vel animalia prælatorum & ecclesiarum, seu subjectorum eisdem, saisiunt, capiunt, & arrestant & detinent, seu capi, saisiri, arrestari, & detineri faciunt pro suæ libito voluntatis, ad jurisdictionis ecclesiasticæ præjudicium & gravamen. Et hæc ipsi interdum faciunt, vel fieri procurant a talibus, & per tales, qui non reperiantur in diœcesi,* in quibus hæc faciunt vel fieri mandant, seu in quibus authoritate ipsorum talia perpetrantur. Propter quod diœcesani episcopi in quorum territorio res & bona prædicta, saisita & arrestata sunt & detenta, in prædictos dominos sæculares ballivos, præpositos, justitiarios, seu ministeriales ipsorum, extra territorium suum, & jurisdictionem, censuram ecclesiasticam non exercent.

* Corr. diœcesibus,

Ut igitur ecclesiasticis indemnitatibus consulatur, & malignantium perversitatibus obvietur: ordinamus atque statuimus, quod tales invasores, raptores, & captores rerum, seu bonorum ecclesiasticorum, dummodo excessus sint notorii & manifesti, vel de his aliter legitime constet, canonica monitione præmissa, nisi plane & libere restituerint, & debite satisfecerint, per ordinarium diœcesanum anathematis gladio feriantur; & non * sibi dicti raptores, seu invasores celeri restitutione provideant, in eos sententia districtius aggravetur; in participantes & consentientes, auxilium & consilium præbentes, excommunicationis sententiam promulgando, ac etiam a Divinis cessando, ubi res & bona detinebuntur ecclesiæ, vel ubi dicti malefici residentes fuerint vel præsentes, ulterius ad interdicti generalis ponendi sententias procedendo, si secundum arbitrium episcopi contumacium pertinacitas hoc exegerit, vel enormitas facinoris perpetrati: & unius episcopi latas super his sententias ceteri requisiti ab eo publicare teneantur, & facere in suis diœcesibus, quantum ad jurisdictionem suam pertinet, observari (si quidem, ut dictum est, ipsos maleficos in alterius diœcesi commorantes, in alterius diœcesi prænominatos excessus constet notorie perpetrasse

* Corr. nisi

ANNO CHRISTI 1270.

se) vel alias legitime, cum ratione delicti, forum ejus in cujus deliquerint diœceſi ſortiantur. Statuimus ordinantes, quod taliter notorie delinquentes moneri & citari *, ubicumque valeant inveniri. Contra illos autem, quos non notorie, ſed legitime conſtiterit deliquiſſe, non authoritate concilii, ſed ordinaria procedatur.

* add. debeant.

Et ſi monitus, vel citatus, contumax fuerit, aut parere vel emendare noluerit, ab ipſo epiſcopo, in cujus deliquit diœceſi, volumus quod poſſit in ipſum ſeu eos exerceri. Ita quod ſi idem epiſcopus in ipſos malefactores notorios animadvertens, alium ordinarium ſuffraganeum Remenſis metropolis requiſierit, vel proceſſum ſuum ei inſinuare curaverit: requiſitus epiſcopus ſententias publicet, & legitime aggravet ſecundum quod expedientius fieri poterit; ac ſic alter alterius onera portet, & mutuum conſilium & auxilium ſibi præbendo, ab oppreſſionibus & injuriis hujuſmodi, eccleſias unanimi præſidio tueantur.

ANNO CHRISTI 1270.

Salvis nihilominus iis, quæ ſuper prædictis & aliis articulis per ſedem apoſtolicam, ac per venerabiles patres eccleſiæ Gallicanæ, ac in aliis conciliis provincialibus Remenſis provinciæ, ordinata ſunt & ſtatuta: quæ præcipimus & ſtatuimus obſervari, & a ſuffraganeis, ſi eis videatur expediens, in eorum ſynodis publicari. In cujus rei teſtimonium & munimen ſigilla noſtra præſentibus duximus apponenda. Datum & actum anno & die ſupradictis.

CONCILIUM AVENIONENSE

Anno MCCLXX. Id. Jul.

Nunc primum prodit ex MS. Eminentiſſ. Card. Chiſii.

Concilium I. per dominum B *. Maleferrati, quondam archiepiſcopum Arelatenſem, celebratum.

o Bertrandum.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ut alienationes bonorum eccleſiaſticorum revocentur.*
2. *Ut pecunia legata, ad arbitrium executorum dividatur in cauſas pias.*
3. *Ut archiepiſcopus & ſuffraganei ſe invicem juvent in ſententiis ſervandis & publicandis.*
4. *Ut qui habent perſonatus, & beneficia curata, presbyteri fiant intra annum.*
5. *Ut expenſæ factæ in legatos apoſtolicos, ſolvantur de contributione eccleſiarum.*
6. *Ut perſonatibus aſſignentur certi redditus.*
7. *Ut religioſi & clerici non quærant defenſionem ſæcularem contra epiſcopos.*
8. *De clerico, qui epiſcopum, præpoſitum, &c. graviter læſerit.*

PRÆFATIO.

* Bertrandus.

ANno Domini MCCLXX. Idibus Iulii, venerabiles patres domini B *. Dei gratia archiepiſcopus Arelatenſis. R. Cavallicenſis. G. Carpentoratenſis. Zoen Avenionenſis. N. Vaſionenſis. P. Auriacenſis. I. Tricaſtinus, epiſcopi Arelatenſis eccleſiæ ſuffraganei, atque multi alii prælati ejuſdem provinciæ, apud Avenionem in provinciali concilio congregati, hæc ſubſcripta capitula in eodem concilio promulgata ſervari per totam eamdem provinciam mandaverunt: licet eadem non ſint ſtatuta, ſed in forma pronunciata fuerint ſtatutorum.

CAPITULA.

I. Ut alienationes bonorum eccleſiaſticorum revocentur.

ALienationes factas de poſſeſſionibus eccleſiarum ſine diœceſanorum conſenſu, rectores, ſeu priores earumdem eccleſiarum, ſive ſint alienatores, ſeu eorum ſucceſſores, ſtudeant celeriter revocare, quatenus proceſſerint de facto: alioquin per diœceſanos locorum, tam dicti rectores ſeu priores, quam abbates, ſeu alii, ad quos ſpectant illæ eccleſiæ, ad id monitione præmiſſa, per cenſuras eccleſiaſticas compellantur.

II. Ut pecunia legata, ad arbitrium executorum dividatur in cauſas pias.

Cum autem teſtator legat certam pecuniæ quantitatem vel res alias pro foreſtis ſuis diſtribuendis arbitrio gadiatorum ſeu executorum teſtamenti ſui, nec extant certæ perſonæ, quibus, ſeu inter quas, pecunia, ſeu res ſic legata diſtribuantur: ſtatuimus, quod pecunia ſeu res prædictæ, per ipſos executores, de concilio tamen & aſſenſu prælatorum, ne fraus aliqua per ipſos gadiatores valeat procurari, in pias cauſas dividantur. Et niſi teſtator tempus præfixe-

ANNO CHRISTI 1270.

fixerit ad hujuſmodi perſolvenda, dicti executores, per diœceſanos locorum, ea infra annum ſolvere per cenſuras eccleſiaſticas compellantur.

III. Ut archiepiſcopus & ſuffraganei ſe invicem juvent in ſententiis ſervandis & publicandis

Item ſtatuimus, quod dictus archiepiſcopus & ejus ſuffraganei, mutuum ſibi ad invicem auxilium in ſententiis ſervandis & publicandis præſtent, cum per illum, qui ipſas ſententias tulit, fuerint requiſiti.

IV. Ut qui habent perſonatus, & beneficia curata, presbyteri fiant intra annum.

Item ſtatuimus quod illi, qui habent perſonatus etiam ſine cura, ſeu beneficia curam animarum habentia, compellantur per diœceſanos per ſubtractionem beneficiorum infra annum in presbyteros promoveri, niſi rationalem cauſam oſtenderent, quare infra annum non poſſent, vel deberent: vel niſi ſint archidiaconi, quibus ſufficit, quod ſint diaconi, & quod in diaconatu miniſtrent.

V. Ut expenſæ factæ in legatos apoſtolicos, ſolvantur de contributione eccleſiarum.

Item ſtatuimus, quod ſi epiſcopus, vel aliquis rector alicujus eccleſiæ, de diœceſi expenſas neceſſarias fecerit in legatis & nunciis ſedis Apoſtolicæ, expenſæ illæ ſolvantur de communi contributione eccleſiarum totius diœceſis: & iſtæ expenſæ ſemel in anno in una ſynodo colligantur.

VI. Ut perſonatibus aſſignentur certi redditus.

Item ſtatuimus, quod epiſcopi & capitula aſſignent, & deputent clericis in perſonatibus ſeu dignitatibus ſuæ eccleſiæ conſtitutis, qui carent redditibus, certos redditus juxta facultates ſuas, & qualitatem dignitatis, ſine magno præjudicio aliorum quod videtur poſſe fieri, ibi prætertim, ubi communia bona habentur.

VII. Ut religioſi & clerici non quærant defenſionem ſæcularem contra epiſcopos.

Item ſtatuimus, quod ſi religioſi vel clerici ſæculares ſe in quidagio, ſeu defenſione ſæculari poſuerint contra epiſcopos & prælatos ſuos, niſi canonica admonitione præmiſſa illi quidagio ſeu defenſioni penitus renunciaverint, per diœceſanum excommunicentur: alias per ſubtractionem beneficii, ſi quod habent, ſi hæc contemplerint, puniantur.

VIII. De clerico qui epiſcopum, præpoſitum, &c. graviter læſerit.

Item ſtatuimus, quod ſi quis clericus epiſcopum, præpoſitum, ſeu alium in perſonatu, dignitate, ſeu canonia alicujus eccleſiæ conſtitutum, factis vel verbis graviter dehoneſtaverit: non admittatur ulterius ad aliquod beneficium illius eccleſiæ, niſi paſſo injuriam ſatisfecerit de injuria, ſeu offenſa.

ANNO CHRISTI 1271.

CONCILIUM APUD S. QUINTINUM

ANNO CHRISTI 1271.

Ab epiſcopis Remenſis provinciæ, vacante ſede Remenſi, celebratum, anno MCCLXXI.

CConcilii hujus quidquid ſupereſt, ſuppeditat Cl. Hemeræus in auguſta Veromanduorum illuſtrata, cujus hæc verba ſunt. Eodem (anno MCCLXXI.) Milo Sueſſionenſis antiſtes, vacante ſede Remenſi, concilium provinciale, pro uſu jamdiu in eadem metropoli recepto, indixerat Sanquintini. Celebrationem tamen ejus canonici Remenſes interturbarunt: vetantes inconſultis iis, nec largitis habendæ ſynodi facultatem, quemquam intereſſe ſuffraganeorum. Prohibitio pubblicata, Milonis inſtitutum aliquandiu retardavit. Sed illo tandem compoſito diſſidio, habitum illud eſt in eadem urbe apud Dominicanos: qui locus conſuetus ejuſmodi ſynodorum: Eoque cum alia præclara, tum in primis de ſacrarum perſonarum & eccleſiarum privilegiis, &c. conſtituta, quæ ſequuntur.

I. Ut prælati mutua non contrahant.

Indemnitatibus eccleſiarum, prout ad noſtrum ſpectat officium, providere volentes: ſtatuimus, ut abbates, & alii inferiores prælati eccleſiarum, per litteras ſuas mutua non contrahant, niſi

ANNO CHRISTI 1271.

pro ſuis & eccleſiæ ſuæ negotiis procurandis. Qui vero contra hoc fecerint, ipſo facto noverint ſe ſuſpenſos.

II. De eo, qui aliquem ab eccleſia abſtraxerit.

De violatoribus eccleſiarum ſtatuimus, ut ſi quis ab eccleſia aliquem abſtraxerit, ab ingreſſu eccleſiæ per annum noverit ſe ſuſpenſum.

III. De eo, qui aliquem in eccleſia interfecerit.

Si quis in eccleſia aliquem interfecerit, quamdiu vixerit, ipſo facto, ingreſſu eccleſiæ ſit privatus, niſi cum ipſo per provinciale concilium fuerit diſpenſatum: ſalvis aliis pœnis, quæ contra tales in canonicis conſtitutionibus continentur.

IV. Ut prioratus debito monachorum numero non defraudentur.

Si cultum domus Domini creatione novorum miniſtrorum amplificaverunt reges veteris teſtamenti: nos novi teſtamenti pontifices, ſuſtinere non debemus in eccleſia Dei diminui numerum ſervitorum. Sane pro certo didicimus, quod quidam abbates prioratuum ſuorum adeo exhauriunt facultates, quod iidem prioratus debito monachorum numero defraudantur. Cum ergo hæc non debeamus ſub diſſimulatione pertranſire: ſtatuimus, ut viſitationis officium exercentes inquirant inter alia, quotus debet eſſe numerus ſervitorum: & ſi diminutus fuerit, abbati denunA cient, ut infra menſem ſuppleat numerum diminutum, ſecundum quod poſſunt facultates eorum ſufficere. Si vero facere noluerint, per ſaiſitionem bonorum, vel alio modo, ſecundum quod prælati expedire viderint, compellantur. Præcipimus autem, ut hoc ſtatutum ſine acceptione perſonarum obſervetur.

Hemeræus idem pag. 278. iterum deſcribit poſtremum illum canonem ex eodice Sueſſionenſi, in quo conciliorum Remenſis provinciæ canones. Tum ſubjungit: Item ex eodem concilio.

B

V. Ut ſæculares magiſtratus non cogant clericos ad debita Judæis perſolvenda.

Sacras conſtitutiones legentibus ſatis liquet, quod nullam habeant de rebus eccleſiaſticis diſponendi laici aliquo modo poteſtatem. Verum nobis multorum quæſtio patefecit, quod in tantum quorumdam principum ſæcularium proceſſit temeritas, ut ſi Judæi conquerantur de aliqua eccleſiaſtica perſona, quod C eis ſit debitis obligata, ſtatim irrequiſito loci prælato, non convictos, nec confeſſos, per captionem bonorum eorumdem nituntur compellere ad ea debita perſolvenda. Cum igitur iſtud manifeſte ſit contra omnia jura tam canonica quam civilia, & etiam a ratione diſcordet, ut injuria* Crucifixi, melioris conditionis ſint quam Chriſtiani: præcipimus, ut prælati quando in eorum juriſdictione tale quid acciderit, in delinquentes hujuſmodi pœnam canonicam vigilanter exercere non relaxent, donec D non ſolum de damnis, ſed de injuria, ſatisfecerint competenter.

* *f.* ut inimici cruc.

☞ APUD RADINGES IN ANGLIA CONCILIUM

Anno 1271. habitum.

Ea Whart Ang. Sac. vol. 1. p. 498.

An. 1271, Extat ap. Wilkins Conc. Brit. t. II. pag. 24.

ITem feria II. quadrageſimæ convocatio epiſcoporum apud Radinges ad tractandum de juriſdictione Cant. eccleſiæ; utrum ipſi epiſcopi deberent obedire capitulo Cant. an non. Et factis interlocutoriis appellatum eſt a monachis Cant. ad ſedem apoſtolicam, ne aliquid E attemptetur in præjudicium eccleſiæ ſuæ. Item convocatio abbatum ex priorum nigri ordinis apud Oxeneford poſt clauſum paſcha, ubi præſidentes fuerunt de Eveſham & de Winchecombe abbates. Ex monachi Wigorn. annalibus eccleſ. Wigorn.

ELE-

ELECTIO THEALDI ARCHIDIACONI

Leodienſis in ſummum pontificem Gregorium X. Kal. Septemb. ann. MCCLXXI.

G. COSSARTII ADMONITIO.

Annos jam duos, menſes novem, dies duos, ſedes Romana vacaverat: habiti a cardinalibus fuerant multi de creando pontifice conventus: ſed propter factiones, quibus ſcitſum erat ſacrum collegium, eventu nullo. Tandem an. MCCLXXI. Kal. Septembris, compromiſſo facto, ſex cardinalibus poteſtas facta pontificis eligendi. Acta ipſa primus edidit Luc. Waddinghus Franciſcanus, annalium ordinis ſui auctor eruditus æque ac diligens; ac deinde, Odoric. Raynaldus Baronii digniſſimus continuator. Deſcripſerunt autem illa ex Vaticano codice MS. formularum Marini Ebulenſis, auctoris coævi, Galli hominis, qui ex theſaurario Saresberienſi in Anglia, & eccleſiæ Romanæ vicecancellario, factus eſt demum a Clemente IV. archiepiſcopus Capuanus. Opus ejus, ex quo hæc acta deſcripta ſunt, continet formulas litterarum & inſtrumentorum cancellariæ apoſtolicæ.

I.

Compromiſſum, quo ſex cardinalibus poteſtas datur pontificis eligendi.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. menſe Septembris, die prima menſis ejuſdem, nos miſeratione Divina Odo Tuſculanus B epiſcopus, Simon tituli S. Martini, Ancherius tit. S. Paxedis, Guillelmus tit. S. Marci, Guido tit. S. Laurentii in Lucina, Simon tit. S. Cæciliæ, Ambaldus Baſilicæ duodecim Apoſtolorum, presbyteri; Richardus S. Angeli, Octavianus S. Mariæ in via lata, Joannes S. Nicolai in carcere Tulliano, Othobonus S. Hadriani, Jacobus S. Mariæ in Coſmedin, Gottifridus S. Georgii ad velum aureum, Ulbertus S. Euſtachii, & Matthæus S. Mariæ in porticu, C diaconi, cardinales: Apoſtolica ſede per obitum fel. rec. domini Clementis papæ IV. vacante, in communi conſiſtorio, ſolito more convenimus, de electione ſummi pontificis tractaturi. Cumque omnes & ſinguli conſentiremus per viam procedere compromiſſi, nos prædicti O. Tuſculanus epiſcopus, A. tit. S. Praxedis, G. tit. S. Marci, S. tit. ſanctæ Cæciliæ, A. Baſilicæ duodecim Apoſtolorum, presbyteri: O. S. Adriani, G. S. Georgii ad velum aureum, V. ſancti Euſtachii, & M. S. Mariæ in porticu, D diaconi, cardinales; venerabili patre domino Joanne Portuenſi epiſcopo tunc abſente a dicto conſiſtorio, & infra paſchale * palatium in ſua camera conſtituto, requiſito & expreſſe conſentiente: in venerabiles patres præfatos dominos S. tit. S. Martini, G. tit. S. Laurentii in Lucina, presbyteros, R. S. Angeli, Octavianum S. Mariæ in via lata, Joannem S. Nicolai in carcere Tull. & Jac. S. Mariæ in Coſmedin diaconos, cardinales, conſenſimus, & eos compromiſſarios eligentes, ipſis volentibus E & expreſſe conſentientibus, ac compromiſſum hujuſmodi & formam acceptantibus infraſcriptam, contulimus concordi voto, & unanimi conſenſu omnes & ſinguli poteſtatem providendi ſacroſanctæ Romanæ & univerſali eccleſiæ de paſtore in forma ſubſcripta. Videlicet quod quinque ex eiſdem ſex compromiſſariis de ſexto ex ipſis ſex, vel omnes ipſi ſex de aliquo alio de collegio dictorum cardinalium, ſeu etiam extra ipſum collegium, in pontificem & paſtorem ipſius eccleſiæ concorditer proviserent: ad hæc facienda ipſis præfata prima die Septembris & ſequenti conceſſis. Dicti vero compromiſſarii ſinguli ſingulariter, & omnes communiter conſentientes, ut præmittitur, hujuſmodi compromiſſo, ipſum & poteſtatem in præſcripta forma conceſſam eiſdem benigne ac humiliter ſuſceperunt. Actum Viterbii in dicto conſiſtorio, anno, menſe, & die prædictis. Ego O. Tuſculanus epiſc. in prædictos compromiſſarios conſenſi, eos elegi, & ipſis pro me poteſtatem contuli providendi ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ & univerſali de paſtore in forma præſcripta. Et ſic ſcribant ſinguli qui compromiſerunt. Ut autem huic compromiſſo fides plenior habeatur, ipſum ſigillorum noſtrorum munimine fecimus communiri.

* *Corr.* papale.

II.

Inſtrumentum electionis factæ per compromiſſarios.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. menſe Septembris, die prima menſis ejuſdem, nos miſeratione Divina S. tit. S. Martini, Guido, tit. S. Laurentii in Lucina, presbyteri; Richardus S. Angeli, Octavianus S. Mariæ in via lata, Joannes S. Nicolai in carcere Tulliano, & Jacobus S. Mariæ in Coſmedin, diaconi, cardinales, compromiſſarii electi a reverendo collegio dominorum cardinalium, data nobis poteſtate providendi ſacroſanctæ ac univerſali eccleſiæ vacanti per obitum fel. rec. domini Clementis papæ IV. de paſtore, in forma ſubſcripta in compromiſſum ipſum conſenſimus; & illud ac poteſtatem nobis conceſſam recepimus reverenter. Forma vero dictorum compromiſſi, ac poteſtatis nobis conceſſæ hæc eſt: In nomine ſanctæ & individuæ, &c. *ut ſupra*. Nos itaque præfati compromiſſarii, hujuſmodi compromiſſo & poteſtate ſuſceptis, habito in conclavi diligenti, prout negotii exigebat arduitas, & perpenſo tractatu; ac conſideratis circumſtantiis univerſis, quæ neceſſitate ipſius eccleſiæ, ac totius orbis inſpecta, nos ſecundum Deum movere poterant & debebant: ad honorem domini noſtri Jeſu Chriſti, & glorioſiſſimæ Virginis Mariæ matris ſuæ, beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, omnium ſanctorum, ac ipſius ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, dicta prima die Septembris, ex collata nobis poteſtate juxta formam nobis traditam procedentes, convenimus, &

ANNO CHRISTI 1271.

concorditer conſenſimus, vice noſtra & ejuſdem collegii, in venerabilem patrem noſtrum dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem ſeu in eccleſia Leodienſi, ipſum in Romanum pontificem nominantes ac aſſumentes: & præfato domino Simoni nos reliqui quinque compromiſſarii dedimus poteſtatem, ut eundem dominum Thealdum vice ſua & noſtra, nec non & totius præfati collegii, eligeret in ipſius Romanæ ac univerſalis eccleſiæ pontificem & paſtorem. Et nos præfatus Simon ipſum e veſtigio elegimus per hæc verba: Ego Simon tit. S. Martini presbyter cardinalis, ad honorem domini noſtri Jeſu Chriſti, beatiſſimæ matris ejus, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum, nec non & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ memoratæ, eligo venerabilem patrem dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem, ſeu in eccleſia Leodienſi, in Romanum pontificem & paſtorem. Actum Viterbii in dicto conſiſtorio, anno, menſe, & die prædictis.

Ego Simon tit. S. Martini presb. cardinalis, in venerab. patrem dictum dominum Thealdum conveni, conſenſi, ac ipſum in Rom. pontificem nominavi, & aſſumpſi ac eligi mandavi in forma præſcripta.

In eundem modum alii compromiſſarii.

Ut autem huic proceſſui fides plenior habeatur, ipſum ſigillorum noſtrorum munimine fecimus communiri.

III.

Aſſenſus ceterorum cardinalium, electionem ratam habentium.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. &c. *Repetitur hic compromiſſum, ſuperius jam editum, uſque ad hæc verba*: benigne & humiliter ſuſceperunt. *Deinde*. Porro nos præfati compromiſſarii, hujuſmodi compromiſſo & poteſtate ſuſceptis, habito in conclavi diligenti, prout negotii, &c. *ut in inſtrumento proxime edito electionis per compromiſſarios factæ uſque ad hæc verba:* eligo venerabilem patrem dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem, ſeu in eccleſia Leodienſi, in Romanum pontificem & paſtorem. *Sequitur*.

Sane iis peractis, incontinenti omnibus cardinalibus vocatis, & convenientibus in conſiſtorio memorato, nos prædicti compromiſſarii conſenſus noſtros & electionem prædictam publicavimus, & publicando ipſos conſenſum & electionem iteravimus in communi. Nos autem prædicti omnes & ſinguli epiſcopi & presbyteri & diaconi cardinales, in eodem conſiſtorio congregati, proceſſum & electionem hujuſmodi ratificantes, acceptantes, & etiam in ipſum venerabilem patrem dictum dominum T. conſentientes expreſſe, ipſum licet abſentem recepimus & recipimus in Romanum pontificem & paſtorem. Ceterum venerabilem patrem dominum H. Oſtienſem epiſcopum, poſt hæc ad idem conſiſtorium convocantes, communicavimus ei omnia ſupradicta: qui ea omnia & ſingula gratanter acceptans, memoratum dominum Thealdum in Romanum pontificem & paſtorem humiliter & devote recepit.

IV.

Cardinalium epiſtola ad Thealdum electum Romanum pontificem.

Sanctiſſimo Patri & domino reverendo, domino Thealdo archidiacono in eccleſia Leodienſi, Divina providentia, in Romanum & ſummum electo pontificem; miſeratione Divina epiſcopi, presbyteri, & diaconi, ſacroſanctæ Rom. eccleſiæ cardinales pedum oſcula beatorum.

SEmpiterno ſplendens lumine, ac ineffabili præditus majeſtate Patris æterni Filius, dominus Jeſus Chriſtus, qui cuncta diſponit virtute mirabili, prout ſuæ placet ſanctiſſimæ majeſtati, circa ſanctam Romanam & univerſalem eccleſiam ita ſuæ continuat benignitatis affectum, & roborat protectionis auxilium: quod nullo unquam turbine vexationis evertitur, nec propter alicujus perſecutionis vel adverſitatis inſtantiam naufragatur; quinimmo glorioſa incrementa ſuſcipit, & tanquam ſtella matutina per mundi climata refulgeſcit, prout multis liquet indiciis, & patet clariſſimis argumentis. Nam licet jam dicta eccleſia poſt habitum a ſuperno rege de morte triumphum, & ipſius regreſſum ad gloriam cœleſtis patriæ, ſui fulgore luminis perenniter illuſtratæ, fuerit pro diverſitate temporum, perſonarum illarum deſtituta præſidiis, quas ad ejus regimen celſitudo proviserat omnium conditoris: ipſa tamen eccleſia per ſucceſſivam ſubſtitutionem Romanorum pontificum, favente ſupernæ virtutis auxilio, felicis habuit perſeverantiæ firmamentum. Et quidem diebus iſtis circa dictam eccleſiam hoc ipſum virtuti altiſſimi dignanter placuit operari: quia piæ recordationis domino Clemente papa IV. dudum de hac luce finibili ad infinibilem evocato (ſicut de Redemptoris noſtri confidimus pietate,) ac ipſius corpore tumulato; nos, Miſſarum ſolemniis, ſicut moris eſt, ad honorem ſancti Spiritus devotiſſime celebratis, in unum convenimus ad habendum de ſummi pontificis ſubſtitutione tractatum. Quo frequenter habito, & circa tanti profunditatem negotii, cui ſimile in humanis actibus non cernitur inveniri, diffuſi temporis ſpatio interjecto, ac deſideriis eligentium, permittente Domino, in diverſa diviſis: tandem, Divina propitiante clementia, vota noſtra in venerabilem perſonam veſtram unanimiter & concorditer dirigentes, vos per compromiſſi viam elegimus in Romanum ſummum pontificem, conſueto laudis Divinæ cantico, fidelium abſtante multitudine, decantato: ducti credulitate firmiſſima, quod cum in vobis ab annis teneris laudabilis converſationis & vitæ refulſerint ornamenta, & odor famæ veſtræ gratiſſimus hinc inde per loca plurima ſit diffuſus; ille benedictus in ſæcula, qui vos dignanter in ſuum aſſumpſit vicarium, & in Chriſtiani populi patrem & dominum gratioſum, de veſtris ſanctis dabit provenire meritis, quod in ſtatum proſperum & jucundum reſurgat eccleſia generalis: etiam quod fidei catholicæ gloria ubique votiva ſuſcipiet incrementa; necnon quod terræ ſanctæ negotium facilem & felicem ſortietur effectum; maxime, cum ſit veriſimile, quod Redemptoris noſtri benignitas vos ad terram ipſam voluit illa de cauſa perſonaliter pervenire, ut occulata fide viſis ejus anguſtiis, & tri-

ANNO CHRISTI 1271.

& tribulationibus intellectis, de illo sibi procuretis provideri subsidio, ex quo proveniat acquisitionis perfectæ gaudium, a longis retroactis temporibus laudabiliter expectatum. Quid ad ista, vir virtutis eximiæ? vir in oculis Dei & hominum glorioſe?

Venerabiles, ac providos, & discretos viros, ... latores præsentium, nostros quidem speciales nuncios, cum decreto electionis canonicæ de vobis concorditer celebratæ ad præsentiam vestram duximus destinandos: supplici precum petentes instantia, & per Dei misericordiam obsecrantes, quatenus in virtute illius, qui super pennas ventorum ambulat, & in momento cuncta perficit, prout suæ sanctissimæ voluntatis existit cessantibus quibuscumque diffugiis, vos accingatis ad iter adeundi sedem apostolicam, sub anxietate multa spiritus constitutam, quousque de clementissima virtute Altissimi sibi proveniat vestram desiderabilem faciem intueri; qua visa, stillabunt cœli dulcedinem, & colles fluent lactis & mellis incessabilem ubertatem. Quinimmo ad pedum vestrorum oscula non solum concurrret multitudo fidelium numerosa, sed ante vos etiam curvabitur altitudo principum, & personarum sublimitas inclytarum. Nec mirum, quia sicut pie confidimus, & devote speramus, vobis habentibus Deum solum præ oculis, & amplectentibus jugiter vitæ studium innocentis; vitiorum in malevolis extirpatione præmissa, & plantatione virtutum in benevolis subsecuta; benignitas vestra lætificabit Dei populum in exhibitione justitiæ, ac etiam in condignis gratiis opportuno tempore liberaliter conferendis: miseranda multitudine pauperum ob illam causam habitura de vobis affluentiam gaudiorum, quia ipsorum nomen erit coram vobis amabile, ac eorum animas consolari in vestris existet affectibus speciale. Vobis autem, pater orphanorum & judex clementissime viduarum, sufficiat istam brevem audivisse particulam de profectibus innumeris, qui proventuri sunt universitati fidelium per vestræ ministerium sanctitatis, illius favente clementia, qui mannæ cœlestis edulio suum satiavit miraculose populum; & de quinque panibus ac duobus piscibus, quinque millia personarum, duodecim cophinis in augmentum suæ gloriæ superantibus de fragmentis. Istis etenim nostræ devotionis eloquiis cum affectu paterno clementer auditis, virtute Paracliti festinate nos vestros videre fratres & filios, & consolari corda gementium, quibus in visione vestri vultus angelici quasi dabitur vidisse delicias paradisi. Reliqua super iis votiva nobis & Christiano populo infundat præcordiis Spiritus ille paraclitus, qui discipulorum corda languentium fuit plenissime consolatus.

ANNO CHRISTI 1271.

Nota Gabr. Cossartii.

Ex his actis falsi convincuntur, & Meyerus, qui Gregorii electionem ab ejusdem consecratione minime distinguens, eam ad annum consequentem differt: & Binius, apud quem in Gregorii vita mox leges eum decimo septimo Septembris electum esse: & chronica Franciscana, in quibus legitur compromisisse cardinales omnes in S. Bonaventuram, eique potestatem feciſſe sui ipsius renunciandi, at illum singulari exemplo, dignitatem summam alteri contulisse: & S. Antoninus, qui Placentinum episcopum prius fuisse asserit; & Ricordanus ac Joannes Villanus qui cardinalem, & in Syria sedis apostolicæ legatum fuisse narrant; & Nangius, aliique, qui Theobaldum nuncupant; & Longinus Polonicæ historiæ scriptor, qui Simbaldum appellat: & Gesnerus, qui in bibliotheca sua Laudensem archidiaconum vocat.

VITA GREGORII PAPÆ X.

GRegorius decimus, Theobaldi nomine antea vocatus, e vicecomitibus Placentiæ & archidiacono Leodiensi, vitæ sanctissimæ homo, cum in Asia contra infideles cum exercitu Christianorum pugnaret, post interregnum duorum annorum, novemque mensium, Viterbiensium & sancti Bonaventuræ hortatu, ab omnibus prope cardinalibus electus est Viterbii * decimo septimo Septembris anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo primo, tempore * Rudolphi primi imperatoris. Rogatu Caroli regis maritimo itinere in Apuliam profectus, regisque comitatu Caperanam * usque stipatus, terrestri itinere Viterbium concessit: inde cum cardinalibus Romam devenit, ubi vigesimo septimo Martii coronatus & consecratus est. Rebus ecclesiæ pacatis, in præsentia Gallorum regis, inter Venetos, & Genuenses quinque annos induciarum pepigit. Exinde Lugduni congregavit concilium, in quo, Palæologo Græcorum imperatore per legatos præsente, Græca & Latina ecclesiæ decimatertia vice unitæ fuerunt. Florentinam interdicto punivit, quod Gibellinos eo per se remissos ejecissent. Absoluto concilio in Italiam regrediens, obviam factus est regi Castellæ. Quo graviter conquerente, quod in electione imperatoris, Rudolpho fuisset posthabitus, auditis tamen pontificis optimis rationibus pacatum reddidit. Aretium delatus, cum propter interdictum Florentiam declinare studeret, in morbum incidit, & post quatuor annos, totidemque menses, & decem dies, ab electionis tempore elapsos, mortuus est Aretii in Tuscia quarto Idus Januarii, anno millesimo ducentesimo septuagesimo sexto: sepultus est ibidem in cathedrali ecclesia. In concilio jam dicto, inter alia decreta, authore Onuphrio, hoc unum adinvenit, ut mortuo pontifice, cardinales in conclavibus sub firma custodia recluderentur: ad evitanda pericula, quæ ex diuturniori electionis dilatione oriri potuissent. Hujus tempore emerserunt ex Italia Flagellantes hæretici, incerto authore: qui per Germaniam & Galliam vagantes, semetipsos flagellabant, & inter ceteros errores, hos prædicabant: Neminem salvari posse, nisi in sanguine de proprio suo corpore per flagella excusso baptizaretur: Aquam benedictam nihil efficaciæ hàbere. Plures vide apud Sanderum libro septimo de visibili monarchia. Quo & quali habitu usi fuerint, Stero in suis annalibus anno millesimo ducentesimo sexagesimo describit his verbis: Ab umbilico sursum corpora denudantes, quadam veste partem corporis inferiorem usque ad talos tectam habebant; & ne quis eorum agnoscereturr, cooperto capite & fa-

* *Kal. Septemb. Vide pag. 26. in Not.*

* *Meminisse Binius debuerat Rudolphum post annos duos imperare cœpisse.*

* *Ceperanum dicere voluit.*

facie incedebant. Procedebant etiam bini, terni, tamquam clerici, vexillo prævio, vel cruce, flagellis semetipsos bis in die per triginta tres dies, & deinde in memoriam temporis humanitatis Domini nostri Jesu Christi super terram apparentis tamdiu cruciantes, quousque ad quasdam cantilenas, quas de passione ac morte Domini dictaverant, duobus, vel tribus præcinentibus circa ecclesiam, vel in ecclesia compleverunt, nunc, in terram corruentes, nunc ad cœlum nuda brachia erigentes non obstante luto, vel nive, frigore vel calore. Miserabiles itaque gestus ipsorum, & dira verba multos ad lacrymas & ad suscipiendam eamdem pœnitentiam provocabant. Sed quia origo ejusdem pœnitentiæ, nec a sede Romana, nec ab aliqua persona auctorabili fulciebatur: a quibusdam episcopis & domino Henrico duce Bavariæ cœpit haberi contemptui, unde tepescere in brevi cœpit, sicut res immoderate concepta. Hæc Stero. Vide infra historiam concilii Lugdunensis II.

Epistola

GREGORII PAPÆ X.

ad Henricum Leodiensem

Episcopum.

*Eum in concilio Lugdunensi * propter incontinentiam denunciatum & convictum, antequam episcopatu privaret, hortatur ad pœnitentiam.*

* *Scripta est epistola ante concilium Lugdunense. Vide notam nostram ad calcem epistolæ.*

DEbet unusquisque, cui Dominicus grex committitur, & cura imminet animarum, super gregem ipsum vigilias adversus nequitias spirituales observare. Nam vigilias salutares esse nullus sanæ mentis ignorat: quia revera plus vigilare, plus vivere est. Quid est tam morti simile, quam dormientis aspectus? aut quid tam vita plenum, quam forma seu conditio vigilantis? Indulgendum quidem somno est, ut quis corpus reparet, non solvat; ut vires revocet, non enervet. Quænam ars, quod opus, officium, seu potestas, quæ non vitæ lucubratione proficiat, & quæratur?

Nauta enim vigilando calles transit invios, & nocturno vestigio ad lucrosi portus votivam pervenit mansionem: pastor sibi totum denegat dormiendi tempus, ne qua lupis, suffragante somno, grassandi in gregem occasio præbeatur: viator etiam solers, æstus, per noctis semitas, solis prævenit, & actum diei providentius deputat mansioni: miles quoque in castris supervenientes impetus nocturnos solita pernoctatione propellit: at rex in procinctu pervigil, callidi hostis præcavet insidias & evitat.

Si itaque tantæ exiguntur vigiliæ, ubi de temporalibus agitur & caducis: evidenter apparet, quod solicitudinis oculus claudi non debet, ubi fructus ipsarum perquiritur animarum. Tenetur ergo quilibet pro gregis custodia summopere vigilare prælatus; sed lumbis præcinctus; tota enim in præcingendis lumbis cura mandatur, totum in constringendis ipsis a Dei Filio statuitur jus præcepti; addito tamen lucernarum solatio, sine quo nec noctis aperitur obscuritas, nec venientis diei clarescit aspectus. Sed cur lumbos potissime nominat? cur tanta jubentis auctoritas lumborum signanter efficit mentionem? Hoc profecto accidit, quia in lumbis est tota pene humani lapsus & humanæ fragilitatis occasio. Propter quod principaliter ipse Dei Filius lumbos præcingi jubet baltheo castitatis, totumque carnis pendulum, fluidum, resolutum constringi mandatur ligatura virtutis: ut carne succincta, liberior ad Deum ipsi prælato pro subditis sit accessus. Nam tunc, non carnis corruptela, non mole corporis prægravatus, inter Deum & subditos eosdem, seipsum, justa etymologiam nominis, pontem faciat. Offert namque ipsi Deo tamquam mediator legitimus populi preces & vota; & per ipsum tamquam pontem medium, benedictio ejus reportatur & gratia. Ingratis enim improperat Divinæ bonitatis beneficia, contemnentibus potentiæ severitatem insinuat, utrisque tamen studet indignantis placare fervorem: nunc hominum infirmitatem, nunc Divinæ prætendens magnitudinem pietatis. Constringenda ergo est ipsa caro continentiæ cingulo: ne effusa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, cœlestibus ipse prælatus pro se, ac subditis insistere minus possit. Sed nec quidem carnis impetus refrænare, parvulos ad petram elidere, &, quod majus est, conscientiam mundam habere, non sufficit in pastore: immo ultra id oportet, ut lucernas in manibus habeat; tum ex eo, quod lucernæ semper in testimonium innocentiæ tempore nocturno portantur; tum etiam, quia sicut vitiis amicæ sunt tenebræ, ita lucernæ semper sunt criminum inimicæ. Nec tamen istud satis est in prælato, nisi ipse deferat lucernas ardentes: quia etsi lucere est vanum, ardere parum, ex his tamen duobus conficitur quid validum & perfectum. Nam quid lucernæ ardentes, nisi exempla in ipso prælato vitæ sanctitate præclara? quæ dum fomentis operum, misericordiæ oleo, ac caritatis inflammantur ardore, ipsum prælatum talem exhibent & ostendunt, quod dici potest merito forma gregis, ac populi sui salus.

Luc. 10. De pœnitentia dist. 5. cap. Qui sanctus.

Dolere itaque merito, & gemere debes & potes, & nos vice tua, cum te sincere diligamus, non amaricari non possumus: ex eo quod si vera sunt, quæ de te dicuntur, non tamquam pastor, sed idolum nihil obtines de præmissis, quia gregis tui profectibus non invigilas, nec intendis, Zona continentiæ non inhæret lumbis tuis: nec exempla vitæ, sed mortis, transmittis ad subditos, quos tyrannice prosequeris; non complecteris caritate. Quæ vero publice de tua dicuntur persona, etsi non omnia, aliqua tamen tuis pro tua salute aspectibus volumus tenore præsentium præsentari: ut saltem rubore perfusus, spiritum juxta desiderium nostrum emendationis assumas, reddasque te talem, quod nobis de tua correctione gaudentibus, plorandi te mortuum, culpaque prostratum de cetero necessitas non incumbat.

Accepimus namque, non sine multa mentis amaritudine, quod tu, episcopali gravitate prorsus abjecta, simoniæ, incontinentiæ, aliisque variis & diversis criminibus irretitus, voluptatibus & desideriis carnis te totaliter deputas: ita quod tam ante promotionem tuam, quam etiam post, quamplures filios & filias procreasti. Qui etiam in operibus mortis gloriam tuam ponens, & quandam abbatissam ordinis sancti Benedicti tibi publice constituens concubinam: dum sederes in quodam convivio, coram omnibus, qui tunc aderant impudenter confessus fuisti, te infra viginti duos menses quatuordecim

filios

filios ſuſcepiſſe: quorum aliquibus in minori conſtitutis ætate beneficia eccleſiaſtica cum cura, vel ſine cura contuliſti, & ab aliis procuraſti conferri: aliis etiam filiis tuis utriuſque ſexus, quos matrimonialiter nobilibus & potentibus procuraſti conjungi bona tui epiſcopatus mobilia & immobilia aſſignando.

Ad majorem quoque tuæ damnationis cumulum, in quodam manerio tuo, quod parcus vulgariter nuncupatur, quandam monialem monaſterii ſanctarum virginum ejuſdem ordinis diu tenens, alias mulieres eidem moniali aſſociare curaſti: & cum ad locum illum accedis, relictis exterius illis, quos tecum ducis, ſolus ingrederis ad eaſdem. Præterea cum in cœnobio quarundam monialium diœceſis tuæ, abbatiſſæ regimine deſtituto, electio abbatiſſæ canonice celebrata fuiſſet: tu hujuſmodi electione caſſata, quandam puellam natam nobilis viri . . . . . comitis de . . . . . cujus filio quandam filiam tuam in uxorem tradideras, in abbatiſſam ibidem præficere præſumpſiſti: quæ poſtmodum ex te ſibi inceſtuoſe concipiens nuper peperiſſe dicitur, in totius ſcandalum regionis. Ad hæc cum quædam alia monialis, quam ſolicitaveras, tuæ prudenter non acquieſceret voluntati, quidam clericus frater ipſius monialis, te promittente ſibi, quod de beneficio provideres eidem, monialem prædictam, cui mendaciter ſuggeſſerat, quod ipſam ad quandam villam duceret cauſa viſendi conſanguineos, quos habebat in ea, ad quoddam manerium tuum fraudulenter adduxit, quæ jam ex te dicitur concepiſſe. Sicque nominatus clericus præbendam in eccleſia Leodienſi ex collatione tua extitit aſſecutus. Inſuper autem tres filios, quos genuiſti de prædicta moniali ſanctarum virginum feciſti recipi in eccleſia tuæ diœceſis in clericos & in fratres. Duas ſimiliter filias ex eadem moniali ſuſcipiens, earum alteram A. filio ejuſdem comitis tradidiſti in uxorem, cui poſſeſſiones emptas de bonis eccleſiaſticis pro mille quingentis marchis argenti diceris contuliſſe.

Porro cum pro eccleſiæ debitis, quibus epiſcopatum tuum obligatum dicebas, viceſimam eccleſiaſticorum reddituum eccleſiarum tuæ civitatis & diœceſis tibi obtinuiſſes ab apoſtolica ſede concedi: tu ipſa viceſima non contentus, in qualibet eccleſia tuæ civitatis & diœceſis, fructus dimidiæ præbendæ, prætextu terrarum eccleſiæ Leodienſis, quas obligatas mendaciter aſſerebas, percipis annuatim. Et tam prædictam viceſimam, quam eoſdem proventus congregas, ut ex eis prædictos tuos filios locupletes: prout ex eo patet, quod quadam vice dum ægrotares, palam aſſeruiſti id dumtaxat cordi tuo eſſe moleſtius, quod male de negotio tuorum cogitaveras puerorum.

Illud etiam non duximus omittendum, quod ſi aliqui ſuper proviſionibus ſuis de beneficiis ad tuam collationem ſpectantibus apoſtolicas litteras impetrant: tu ipſos ut hujuſmodi litteris aliqualiter non permittis: & ſi contra fecerint, eos perſonaliter capi, & carcerali facis cuſtodiæ mancipari, in gravem apoſtolicæ ſedis injuriam & contemptum. Et quod ita ſit, manifeſte convincitur ex eo, quod dilectum filium A. clericum, natum nobilis viri comitis de . . . . . turpiter ejici feciſti de ipſa eccleſia Leodienſi; reſignare compellens eumdem quemdam archidiaconatum, qui ſibi in eadem eccleſia ex ejuſdem ſedis gratia competebat.

Ad hæc tu libertatem & immunitatem eccleſiaſticam, quantum in te eſt, evacuare contendens, ſæculares ac etiam religioſos, clericos atque laicos, indebitis exactionibus aggravas. Et ſi forte aliqui perſonarum ſuarum periculum vitare volentes, ad eccleſiam confugiant: ipſos puniendos facis extrahi exinde violenter, in derogationem eccleſiaſtici juris, quod ſuper hoc in illis partibus laudabiliter obſervatur. Jura quoque eccleſiarum adverſus nobiles, qui ea ſæpius occupant, non defendis: & in exercenda temporali juſtitia, prout ad te pertinet, omnino negligens & remiſſus exiſtens, fures, homicidas, & malefactores alios, deprehenſos, pro commiſſis exceſſibus puniri, dummodo tibi ab eis perſolvatur pecunia, animadverſione debita non permittis.

Quid plura? Horas canonicas, maxime cum eas neſcias, & illiteratus exiſtas, in animæ tuæ periculum prætermittens, laicalibus & interdum purpureis veſtibus te induis, zonis argenteis & deauratis uteris, ita quod te non prælatum, ſed potius militem repræſentas.

Ha Deus! ſi hæc vera ſunt, immo quia ſine aliqua dubitatione pro veris habentur: quid faciet populus Leodienſis tibi commiſſus, quem non ſalutis pabulo reficis, ſed inficis perniciosis exemplis? Grex iſte Leodienſis quomodo inveniet paſcua, quæ tu paſtor ignoras? quomodo dirigetur per viam, quam tu dux ejus non tenes? aut quomodo a contagione curabitur, qua tu ejus medicus es infectus? *Non enim mandatur aliquid ab immundo*: immo qui ſordes vult alienas diluere, mundas manus debet habere. Ha Deus! ſi populus iſte indigeat gratia Dei, quomodo eam, quam tu non abes, ſibi poteris precibus impetrare? *Nam peccatores non exaudit Deus*: & dum reus ad intercedendum mittitur, ad deteriora irati judicis animus provocatur. Ha Deus! Cur tu ſic es famæ prodigus, & ſalutis oblitus, quod obſeratis interioris hominis auribus divinæ comminationis tonitruum non attendis? Clamat enim quæ non mentitur ſcriptura. Et quid clamat? *Quod exiguo debetur miſericordia, ſed potentes potenter tormenta patientur, & grave judicium imminet his, qui præſunt*. Nam ſi manus hominis evaſeris, ipſius tamen Dei pro tantis exceſſibus manus effugere non valebis. O quam terribilis eſt in judicio ipſe Deus! nam furor eſt zelus ipſius. In die vindictæ non parcet, non acquieſcet cujuſquam precibus, non verebitur vultum potentis, & in muneribus non flectetur.

Eccleſ. 34. *Joan.* 9. *Sap.* 6.

Tu vero qui gregem ipſum ſic pereundo perimis, ſi ineſt tibi tanquam homini aliquid rationis, ſi qua ſcintilla Divini timoris imminet cordi tuo; ſi devotionem aliquam ad nos habes: ingredere ſaltem nunc in cubiculum mentis tuæ, & diligenter attende defectus, quos circa officium pateris paſtorale, ac maculas quibus reſpergeris, tamquam vitiorum ſentina. Tunc, ſi tuam ſalutem non negligis, ſed velis ſalubriter ab hujuſmodi labe curari, & tam ſeverum declinare judicium animarum: quaſi unigeniti fac tibi planctum, lamentatrices advoca, ut ſuper mortuum & abjectum, lamentum doloris aſſumant, & terram pro te lacrymis irrigantes, tibi veniam impetrent, antequam tartarus rapiat, & exterioribus tenebris in-

involvaris. Festina converti ad Deum, noli tardare, ne, si in mora fueris, jam non sit locus remedio, ex quo vitia fuerint in mores conversa. Non enim longe sunt lamentatrices hominum: sed inveniuntur Leodii scilicet mulieres, & viri religiosi, qui profundis gemitibus sua & aliorum sæpe peccata deplorant, quorum, si velis, suffragiis poteris utiliter adjuvari.

Nec te quidem oblectatio deinceps peccati seducat, quia æternum est, quod cruciat, etsi sit momentaneum, quod in ipso peccato delectat. Nec te florida juventus decipiat, longum tibi ad pœnitendum spatium temporis promissura: quia res Deus humanas ita celeri citatas turbine versat, ut nemo quantumcumque juvenis jam sibi possit crastinum polliceri.

Protinus itaque tuæ provisurus saluti, advoca medicum animæ tuæ languoribus congruentem, cujus salubri consilio sic commissa fletibus diluas, quod ea ulterius non committas. Orationi quoque insistere, vacare jejunio, & misericordiæ operibus studeas inservire: quia si horum munimine vallatus perstiteris, diaboli jacula, mundi machinas, & carnis dementes impetus, tamquam bellator Dominicus, non poteris formidare. Nam jejunio cogitur caro servire spiritui, oratione tentator fugatur, & fluentis misericordiæ in persona proximi ipse Deus se asserit visitari. Circa divinum quoque ac pontificale officium, sic te sedulum & devotum exhibeas: quod licet tuæ servitutis sit debitum, eo tamen ipsi Deo fiat acceptius, quo & devotius fuerit persolutum. Denique renoveris spiritu mentis tuæ, ut veteri homine, qui ambulaverat juxta desideria carnis suæ, prorsus depositio, novum induas hominem, qui creatus est in justitia & sanctitate: ut per hoc tam subditi tui, quam etiam alii, conversationem tuam bonam videntes, glorificent ipsum Deum: & ex fragrantia bonorum operum fias eis odor vitæ in vitam, quibus prius fueras odor in mortem, exigentibus culpis tuis.

Quod autem ad præsens sic scribimus, officium nostrum, cum Deus nos licet indignos speculatorem domus Israel deputarit, hoc requirit: quia si tibi non denunciaverimus, ut a via tua mala avertaris, & vivas, sanguis tuus est de nostris, testante scriptura, manibus requirendus. Sed profecto nos ad id non tantum ipsum inducit officium, immo & caritatis sinceritas, quam ad tuam personam & ecclesiam tibi commissam specialiter habemus: quæ nos circa salutem tuam, & honorem dictæ ecclesiæ sic solicitos efficit & attentos, quod tunc quiescere seu silere non possumus, ubi tibi & ejusdem * ecclesiæ ex præmissis casum, seu jacturam conspicimus imminere. Tu ergo in mansuetudine spiritus, quod tuam poterit salvare animam, reverenter suspicias verbum nostrum paternum, exauditione quidem dignum: sicque diligenter illud impleas, quod nobis desiderantibus tuam salutem, ad gaudium, tibique secundum utrumque hominem cedere possit ad profectum.

* *Cor.* eidem

Nota Gabr. Cossartii.

Indicat Binius in argumento epistolæ, scriptam a pontifice fuisse ad Henricum jam in concilio convictum, necdum depositum. Atqui constat ex authore ipsius vitæ Joanne Hocsemio, ejusdem Leodiensis ecclesiæ canonico, & ferme æquali, Henricum Lugdunum esse profectum ad concilium, ibique depositum a Gregorio fuisse. Quod ipsum mox leges in actis concilii.

ANNO CHRISTI 1271. 1272. 1274.

GREGORIUS PAPA X.

SEDIT AB ANNO MCCLXXI. USQUE AD ANNUM MCCLXXVI.

ANNO CHRISTI 1271. 1272. 1274.

ANGLICANA CONCILIA DUO

Aliud apud Eyam in Norwicensi diœcesi, alterum vero Londini,

Anno 1272. habita.

An. 1272. Affert Wilkins t. II. p. 25. Ex Wharton. Angl. Sap. Vol. I. p. 399.

Affert Mansi suppl. t. 3. p. 1.

POSTQUAM Bartholomæus de Cotton in annalibus suis Norwicensibus sub hoc anno magnæ cladis in ecclesia & civitate Norwic, partim per tonitrua & fulgura, partim per cives factæ, mentionem fecisset, addit: quæ cum patefacta fuerunt domino Henrico III. regi, multum condoluit, & destinavit litteras suas ad omnes portus Angliæ & ad omnia maritima, quod si qui de Norwico fuissent inventi, quod fuissent capti & detenti, quousque aliud ab ipso reciperent in mandatis. Similiter mandavit omnibus episcopis & magnatibus regni Angliæ, quod die S. Ægidii comparerent coram ipso ad Sanctum Edmundum, consilium daturi qualiter contra prædictos malefactores fuisset procedendum. Eo anno dominus Rogerus episcopus tunc temporis convocavit totum clerum suæ diœceseos apud Eyam in crastino decollationis S. Johannis Baptistæ pro præmissis, & de eorum consilio omnes prædictos malefactores in genere, aliquos etiam nominatim excommunicavit, & denunciavit excommunicatos, monitione in forma juris præcedente; civitatem que Norwicensem ecclesiastico subposuit interdicto, & in prolatione ejusdem sententiæ dies clarissima versa est quasi in noctem, & quoddam tintinnabulum in campanili eodem tempore fractum cecidit.

Hoc anno concilium provinciale die S. Lucæ Octob. XVIII. Londini celebratum fuisse asserunt annales Eversden. Quid autem in eo actum sit, haud declarant.

CON-

CONCILIUM REDONENSE,

Celebratum die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini anno MCCLXXIII.

Ex editione Joannis Maani, & duobus MSS.

Tituli Capitulorum.

1. *Ne quis in epiſcopum, abbatem, abbatiſſam, manus injiciat violentas, vel in domos eorum ignem mittat: nec rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam occidat.*
2. *Ut de bonis eccleſiæ fiat hoſpitalitas: & quomodo eccleſiæ parochiales dandæ ad firmam.*
3. *Ne prioratus bonis omnibus denudentur.*
4. *De occupantibus & invadentibus bona eccleſiaſtica.*
5. *Declaratio, quæ ſint bona eccleſiaſtica.*
6. *Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere excommunicatos poſſit, in caſibus, in quibus præſens concilium excommunicat.*
7. *Ut ſuperiora concilia obſerventur.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei, & utilitatem provinciæ Turonenſis, cui authore Domino præſidemus, necnon & reformationem eorum, quæ in viſitatione dictæ provinciæ invenimus corrigenda: vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, capitulis, abbatibus, & aliis, qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Redones die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini duximus celebrandum: in quo de ipſorum epiſcoporum, abbatum, & aliorum ad hoc vocatorum conſilio, ordinavimus & promulgavimus capitula, quæ ſequuntur.

CAPITULA.

I. Ne quis in epiſcopum, abbatem, abbatiſſam manus injiciat violentas, vel in domos eorum ignem mittat: nec rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam occidat.

Si quis in hoc genus ſacrilegii inciderit, ut in epiſcopum, abbatem, vel abbatiſſam, manus injecerit, vel in domos eorum ignem immiſerit, vel ſacerdotem, vel rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam voluntarie occiderit, vel mutilaverit: ſi clericus fuerit, omni beneficio eccleſiaſtico, tam obtento, quam obtinendo, ipſo facto, ſine ſpe reſtitutionis ſit privatus, & anathematis periculo innodatus. Si vero laicus prædicta attentaverit, vel aliquid de prædictis: ejus liberi, & quilibet ſucceſſor, uſque in gradum tertium, a ſuſceptione etiam primæ tonſuræ, & omnium ordinum, ac quolibet beneficio eccleſiaſtico, habeantur per totam Turonenſem provinciam penitus alieni. Et qui tales præſentaverit ſcienter, ſit illa vice præſentatione privatus: & qui eum ſcienter receperit, vel inſtituerit, vel inſtitui mandaverit, per ſequens provinciale concilium canonice puniatur: prædicto tamen clerico totaliter ex prædicta cauſa expulſo, vel amoto, quem vinculo excommunicationis conſtringimus, ſi per violentiam illud beneficium præſumpſerit retinere.

II. Ut de bonis eccleſiæ fiat hoſpitalitas: & quomodo eccleſiæ parochiales dandæ ad firmam.

Verum quia quicquid habent clerici, pauperum eſt, & domus eorum omnibus debent eſſe communes: perquam indecens videretur, ſi de bonis eccleſiaſticis Chriſti pauperibus hoſpitalitas negaretur. Idcirco ſtatuimus, quod nulla parochialis eccleſia concedatur ad firmam; niſi, juxta diœceſani loci arbitrium, firmario tanta portio relinquatur, quod Chriſti pauperibus valeat condecens hoſpitalitas exhiberi. Et ad id rectores eccleſiarum per epiſcopos proprios compellantur.

III. Ne prioratus bonis omnibus denudentur.

Ex cupiditate, quæ radix omnium malorum eſt, procedit, quod abbates, vel priores, vel adminiſtratores, de loco ad locum transferentes, vel translati, prioratus, & alias adminiſtrationes vacantes, ceſſione, morte, vel mutatione abbatum, priorum, vel adminiſtratorum, bonis in eiſdem inventis denudant. Super quo alias in concilio edito apud Caſtrum Gonterii, per recolendæ memoriæ Vincentium prædeceſſorem noſtrum, provida fuit deliberatione ſtatutum, ne iidem abbates, ſeu priores, aut adminiſtratores, prioratus hujuſmodi ſeu loca, vacationis tempore, adeo denudare præſumant bonis in eiſdem inventis, quin prioribus & monachis in eiſdem morantibus uſque ad tempora collectarum ſufficiens proviſio remaneret: & ſi contra facerent, ad diœceſani arbitrium punirentur. Sed quia parum aut nihil utilitatis adhuc ex hoc eveniſſe comperimus: an. 1268, cap. 4.

ANNO CHRISTI 1273.

nos ſtatutum prædictum, ſicut in præcedenti prædicto concilio plenius ſcriptum eſt innovantes, adjicimus, quod ſi abbates, priores, aut alii adminiſtratores, hujus ſtatuti concilii fuerint tranſgreſſores: præſentis authoritate concilii ipſo facto noverint ſe ſuſpenſos.

V. De occupantibus & invadentibus bona eccleſiaſtica.

Sane cum in prædicto Caſtri Gonterii concilio fuerit ordinatum ut barones, ac milites, ballivi, poteſtates, perſonæque aliæ ſæculares, ſi poſt monitiones & inhibitiones legitimas, generaliter per locorum ordinarios, vel de ipſorum mandato, eis factas, eccleſias, prioratus, domoſve, aut poſſeſſiones, vel alias res eccleſiaſticas indebite occupaverint, ſeu invaſerint, aut in religioſorum domibus poſuerint comeſtores, ipſo facto ſint excommunicationis vinculo innodati nos ſtatutum hujuſmodi, præſentis authoritate concilii innovamus; adjicientes, ut loca ad quæ deferentur bona taliter occupata, & in quibus etiam detinebuntur, ſupponat diœceſanus, prout & quando vel quandiu videbitur expedire, eccleſiaſtico interdicto.

V. Declaratio, quæ ſint bona eccleſiaſtica.

Bona autem eccleſiaſtica intelligimus in hoc caſu, non ſolum propria clericorum, verum etiam depoſita, commodata, & ab eis conducta, & precario conceſſa, & quorum habent eccleſiaſticæ perſonæ poſſeſſionem, aut detentionem quamcumque, & quæ in ipſorum ſervitio capiuntur: necnon ſi eccleſiaſticarum perſonarum occaſione, & in ipſorum præjudicium, & contemptum, eorum homines, & bona eorumdem hominum qui ſub juriſdictione temporali conſiſtunt eccleſiæ, capiantur, aut etiam invadantur, hac appellatione volumus contineri. Et quia facientes & conſentientes par pœna conſtringit: receptatores & defenſores invaſorum, raptorum, & malefactorum hujuſmodi, de quibus ſupra fecimus mentionem, eiſdem pœnis, quibus & ipſos malefactores, eo ipſo quod eoſdem receptaverint, aut defenderint, volumus & præcipimus excommunicationis ſententiæ ſubjacere: ut quos par facinus coinquinat & æquat, utroſque pœna ſimilis comitetur.

ANNO CHRISTI 1273.

VI. Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere excommunicatos poſſit, in caſibus in quibus præſens concilium excommunicat.

In omnibus autem caſibus, in quibus excommunicationis & ſuſpenſionis ſententias in præſenti concilio duximus promulgandas, cuilibet epiſcopo in ſua civitate & diœceſi abſolvendi excommunicatos hujuſmodi, & ſuſpenſos, poſt ſatisfactionem congruam in forma eccleſiæ, authoritate præſentis concilii liberam concedimus poteſtatem.

VII. Ut ſuperiora concilia obſerventur.

Concilia vero omnia & ſingula celebrata per prædeceſſores noſtros cum ſuffraganeorum conſenſu hactenus renovamus, & præſentis approbatione concilii confirmamus. In cujus rei, &c. Ibid. c. 8.

Actum apud Redones, die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini, anno ejuſdem MCCLXXIII.

NOTA GABR. COSSARTII S. J.

Adſcribunt MSS. quidam annum MCCLXIII. quos ſecuti Bochellus, Spondanus, & Synonſeos conciliorum author, hos ipſos canones decennio toto vetuſtiores faciunt. Quo fit etiam, ut hujus præſidem concilii dicant fuiſſe Vincentium de Pilenis, qui tum Turonenſem provinciam moderabatur. Quos profecto dedocere debuit hujus concilii canon III. ſi eum legerunt, in quo Turonenſis archiepiſcopus deceſſorem ſuum vocat Vincentium. Præerat ergo huic concilio Vincentii ſucceſſor Joannes de Monteſorello, qui anno MCCLXX. electus eſt archiepiſcopus. Quamobrem alii ſunt præferendi codices, qui anno MCCLXXIII. hoc concilium aſſignant: neque ſupereſſe locus ullus dubio poteſt.

ANNO CHRISTI 1274. Ex Raynaldi Annal. ad an. 1274. n. 15.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

IN QUO AGITATA,

Et decreta eſt unio Eccleſiæ Græcæ cum Latina.

ANNO CHRISTI 1274.

HUjus Concilii meminit Pachymeres auctor Schiſmaticus in Hiſtoria Michaelis Palæologi lib. 5. referens exarſiſſe inter Græcos controverſiam, cum ad Eccleſiarum conjunctionem redintegrandam ſynodus coacta eſſet; adeo ut cum Palæologus Imperator graviſſimis ſententiis ad eam eos pelliceret, Cartophylax Joannes Veccus ſuam de Latinis ſententiam juſſus depromere, annuente Patriarcha Joſepho, impudenter has voces protulerit: *Aliqui dicuntur hæretici, & ſunt: alii nec ſunt, nec dicuntur: hi dicuntur & non ſunt; & rurſus alii ſunt quidem, ſed non dicuntur: in horum numero collocandi Latini, qui hæretici non dicuntur, ſed mani-*

ANNO CHRISTI 1274.

nifestis hæresibus sunt inquinati. Quam quidem dissensionem animorum Græci Præsules, qui ab impio Patriarcha discessere, Gregorio litteris significarunt, infra extantibus in actis Concilii Lugdunensis, & celebrata synodo se ad supremum illius in omnes ecclesias imperium agnoscendum mutuo consensisse. Interfuere huic Concilio 36. Metropolitæ ex Asia & Europa cum suis suffraganeis.

ANNO CHRISTI 1274.

CONCILIUM LUGDUNENSE II.

GENERALE

A GREGORIO PAPA DECIMO CELEBRATUM.

HISTORIA EJUSDEM CONCILII.

MICHAEL Palæologus, Constantinopolitana urbe capta, * Balduino imperatore, qui postremus ex Latinis Constantinopoli regnavit, expulso, Græciæ adeptus est principatum. Quare magnum erat periculum, ne Græci omnes ad pristinos redirent errores. Nam Michaele patriarcha Constantinopolitano, & Leone Acridano episcopo authoribus, * Constantino Monomacho imperante, Græci a Romanæ ecclesiæ obedientia omnino defecerant: ac Latinorum ritum, Missæ sacrificium in azymo peragendi, sabbati jejunium, ac pleraque alias Romanæ ecclesiæ consuetudines damnare ausi erant. Negabant præterea, Spiritum sanctum a Filio procedere, ac Latinos anathematis vinculo devinctos esse affirmabant, propterea quod particulam illam (Filioque) Constantinopolitano symbolo addidissent. Hos errores multo ante Photius * Romanæ ecclesiæ hostis accerrimus promulgaverat, quem posteriores secuti sunt Græci.

* Nicephorus Gregoras libro 6. hist. Georgius Pachymeres lib. 5. Joannes Villanus lib. 6. cap. 72.

* Humbertus in libro contra Græcos,

Non defuerunt Romani pontifices officio suo ac muneri, ut eos ad veritatis tramitem reducerent. Præstitit in primis hoc Leo nonus. Qui legatis ac litteris * Michaelem Constantinopolitanum, Leonem Acridanum, ut resipiscerent, admonuit. Atque id facere recusantes, a pontificis legatis anathemate percussi sunt. Idem effecere, qui Leonem secuti sunt Romani pontifices. Tandem Balduini opera, * qui primus ex Latinis Constantinopolitanus imperator fuit, Græci ad ecclesiæ Romanæ obedientiam reverterunt: sed Latinis paulatim ex Græcia pulsis, paulatim quoque Græci ad vetus schisma revertuntur.

* In epistola encyclica ad patriarchas Orientis.

* Epistola 1. & 6 & Leo Ostiensis chron. Casinensis lib. 2. cap. 89.

* Vincentius Belvacensis lib. 29. cap. 65.

Cum autem post duorum annorum apostolicæ sedis interregnum, Gregorius decimus, * qui in exercitu Christianorum adversus Saracenos in Syria commorabatur, pontifex esset electus: protinus legatos ad Michaelem Palæologum destinavit, ut eum ad catholicam fidem reduceret. Sciens præterea Gregorius, in magno discrimine res Christianorum in Syria versari, prædecessorum pontificum vestigiis inhærens, generale concilium convocavit: in quo de subsidio Christianis mittendo in Syria degentibus ageretur. Rem etiam arduam judicavit, ac dignam, de qua in concilio ageretur, de Græcis nimirum ad catholicæ ac Romanæ ecclesiæ fidem communionemque traducendis. Accessit huc tertia causa, quæ priores pontifices fere ad indicenda concilia permoverat: ut scilicet Christianorum mores ad pristinam ecclesiasticam disciplinam informarentur, & modus aliquis præscriberetur ad celerem Romani pontificis electionem faciendam. Multa enim mala ex longa Romanæ ecclesiæ vacatione accidere solebant.

* Martinus Polonus. Joannes Villanus lib. 7. cap. 40. & 44. Guillielmus de Nangis in vita Philippi regis, Georgius Pachymeres lib. 5. historiæ.

Scripsit igitur omnibus episcopis biennio ante concilii celebrationem, ut ad concilium Lugduni convenirent. Scripsit regibus atque principibus, ut ipsi quoque oratores ad synodum mitterent. Viros præterea & sanctitate & doctrina præstantissimos evocavit. In his fuere sanctus Thomas Aquinas, * qui dum ad concilium proficiscitur, ex hac vita ad Dominum migravit: ac sanctus Bonaventura, quem Lugduni pontifex cardinalem episcopum Albanensem creavit. Convenerunt igitur ad indictum diem Lugduni, præter Constantinopolitanum & Antiochenum patriarcham, episcopi quingenti, abbates * & inferiores prælati permulti. Adfuit quoque Jacobus Aragoniæ rex, aliorum vero regum ac principum oratores complures.

* Matthæus Vvestmonasterienſis in anno 1274. Villanus li. 9. cap. 118.

* Martinus Polonus. Guillielmus de Nangis loco citato.

Quocirca prima sessio celebrata fuit septima die Maii * anno Domini MCCLXXIV., in qua pontifex tres illas causas, cur concilium convocasset, exposuit. Peracta secunda sessione, pontifex, cardinales, & episcopi, decimas omnium ecclesiasticorum reddituum pro subsidio belli Hierosolymitani collaturos se esse promiserunt. Post tertiam sessionem, ad concilium imperatoris Græcorum legati advenerunt, atque honorificentissime a summo pontifice & a synodo universa sunt excepti: & in solemni Missa, quam pontifex celebravit, symbolum est cum additione illa (Filioque) ter Græce decantatum. In quarta vero sessione, lectis imperatoris & Græcorum episcoporum litteris, * in quibus catholicam fidem profitebantur, & Romanæ ecclesiæ primatum agnoscebant: eorum legati summo pontifici obedientiam exhibuerunt, & magna cum pontificis ac totius concilii lætitia publice eamdem professi sunt fidem.

* Quæ sequuntur ex actis concilii excerpta sunt.

* Matth. Vvestmonasterienſis ubi supra.

Addunt Græci scriptores Georgius Pachymeres, * & Nicephorus Gregoras * Græcos ad communionem Romanæ ecclesiæ admissos fuisse cum tribus conditionibus. Prima fuit, ut a Græcis summi Romani pontificis in Sacris Missarum mysteriis mentio fieret. Secunda, ut Græcis omnibus liceret ad Sedem apostolicam

* Lib. 5. hist. h Lib. 5. hist. in principio.

ANNO CHRISTI 1274.

appellare. Tertia, ut ſummo Romano pontifici principatus in omnibus deferatur.

Acceſſerunt etiam Tartarorum oratores ad concilium pro pace cum Chriſtianis ineunda, ex quibus unus Chriſtianam fidem amplexus, a Petro epiſcopo Oſtienſi baptizatus eſt. Interim ſanctus Bonaventura ſummo cum pontifici ac patrum omnium dolore ab humana ad cœleſtem vitam profectus eſt. Demum cohortatus eſt Gregorius epiſcopos univerſos ad ſancte pieque vivendum, & ad gregibus ſibi commiſſis invigilandum: cum ex malorum paſtorum moribus reliqui omnes Chriſtiani, a majorum diſciplina degenerantes, in graviora vitia prolabi ſoliti ſint. In hoc concilio decrevit pontifex, Græcis etiam ipſis conſentientibus, Spiritum ſanctum, ut a Patre, ita a Filio, tanquam ab uno principio æternaliter procedere. Complures præterea edidit conſtitutiones, quarum præcipua illa fuit, in qua modus & locus ſummi Romani pontificis eligendi ſtatuitur. Eas omnes Guillielmus Durantes commentariis illuſtravit, ac deinde Bonifacius octavus ſummus pontifex in ſuam canonum collectionem retulit.

EPISTOLA

GREGORII PAPÆ X.

Qua convocat ad concilium poſt duos annos celebrandum.

Gregorius epiſcopus, &c. *venerabilibus fratribus, patriarchæ Hieroſolymitano, & epiſcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, præpoſitis, & aliis eccleſiarum prælatis per Hieroſolymitanam provinciam conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

SAlvator noſter, in cujus ditione cuncta ſunt poſita, civitatem Jeruſalem videns & prævidens ruituram, fleviſſe deſcribitur ſuper eam. Et nos itaque, qui civitatis veri David (religionis videlicet Chriſtianæ, circa cujus regimen, non in ſufficientia noſtræ debilitatis, ſicut nec debemus, innitimur, ſed de ſola ſuperabundantia virtutis Divinæ ſperamus) non ſolum ſciſſuras, juxta prophetæ vaticinium, multiplicatas apertæ videmus, ſed & ruinæ magnæ periculum in ſubtractione populi Græcorum, qui a ſedis apoſtolicæ devotione ac obedientia ſe ſubtraxit, in occupatione maxima & vaſtatione valida terræ ſanctæ, in ſubverſione morum, quæ univerſaliter in clero graviter obrepſiſſe videtur, & populo, jam non tam cernimus, quam palpamus, num poſſumus non lugere? num comprimere lacrymas? continere ſuſpiria? vel cohibere ſingultus? Profecto cum tanta ſubſit plangendi ratio, planctum declinare non poſſumus. Sed neceſſe eſt jam foras exeat, ab olim, dum etiam nos minor ſtatus haberet, tanto altius radicatus introrſum tantoque diuturnitate factus acerbior, quanto facultate vetante diutius non eſt efficaciter exire permiſſus. Exeat igitur, exeat ad fratres & filios: ut ſcientes incommodum, ipſumque prudentius æſtimantes cooperationis remedio efficacius pro viribus relevent, & planctum piæ compaſſionis officio dulcius conſolentur. Quis ergo dabit capiti noſtro aquam, aut oculis noſtris fontem lacrymarum, ut ſic populi noſtræ humilitati commiſſi ſpiritualiter & temporaliter interfectos diebus & noctibus lugeamus, quod culparum ſordes, quibus iram meruiſſe creditur, diluamus? Lugendum ſiquidem occurrit, quod per ſubtractionem prædictam, a ſedis ejuſdem unitate ſubtractos, & in devio poſitos, grandis culpæ mors afficit: quod ſanctæ univerſalis (corpus) eccleſiæ membra, tam nobilia, eadem gravis admodum & diſpendioſa ſubtractio, tanto tempore mutilavit. Lugendum & iterum, ac amare dolendum, quod ſicut in partibus tranſmarinis non tantum audivimus, ſed & oculis noſtris vidimus, & manus noſtræ contrectaverunt, (proh dolor!) deteſtabilius ſolito blaſphematur in gentibus nomen Chriſti, cum jam non tam verbis, quam rebus ipſis & factis, Chriſtianis inſultetur ab infidelibus, & dicatur: Ubi eſt Deus eorum? Dum funiculus hæreditatis Domini, eadem terra ſancta, per nefandiſſimos Saracenos ſic audacter invaditur, ſic ſecura occupatur audacia, ſic vaſtatur intrepide, ſic in eiſdem partibus Chriſtianus populus immaniter trucidatur: quaſi non ſit illius adjutor, nec ſit qui miſereri poſſit ipſorum. Lugendum & amplius, pariter & horrendum, quod cum ille paterfamilias diligens, qui horis diei variis operarios ſuam miſit in vineam, ille ſummus agricola ſator bonorum omnium & plantator, agrum mundi hujus diligenter excolens, in eo ſeminaverit ſemen bonum: inimicus homo tanta invenitur in ipſo ſuperſeminaſſe vitiorum zizania, & errorum, ut ea deflere magis liceat quam narrare: idemque ager quotidie potius areſcere videatur ad ignem, quam albeſceſcere inveniatur ad meſſem. Hæc dum miniſterio conſiderationis debitæ, mentis noſtræ præſentantur obtutibus, ignis in noſtris meditationibus exardeſcit: & ad tanta diſcrimina relevanda ſuſpirat affectus, zelus accenditur, & ſpiritus anxiatur. Ad quod cum nos ſufficere non poſſe ſciamus, levamus oculos noſtros ad montem, montem quidem Dei, montem uberem montem pinguem, unde opportunum nobis provenire auxilium & humiliter petimus, & devote ſperamus. Et quia ſalubre in his adhiberi remedium, intereſt generaliter omnium; nos cum fratribus noſtris aliiſque viris prudentibus, exacto & frequenti tractatu præhabito, prout tantæ neceſſitatis inſtantia exigebat, de ipſorum conſilio generale concilium, ſicut imitatione digna ſanctorum patrum conſuetudo laudabilis longæque obſervationis exemplum nos inſtruit, opportuno tempore decrevimus congregandum: ut in eo, tam circa præmiſſa, quam circa cetera quæ ſalutem reſpiciunt animarum, illa, Deo auſpice, communi conſilio inveniatur proviſio, & ejuſdem approbatione concilii roboretur: per cujus ſalutiferam executionem, virtus Altiſſimi, eliminatis erroribus, roborata fide, reductis errantibus, redintegrata ejuſdem fidei unitate, ſedatis diſcordiis, pace firmata, extirpatis vitiis, virtutibuſque plantatis, correctis exceſſibus, moribus reformatis, repreſſis oppreſſionibus, libertate ſolidis munimentis inſtructa, recuperatis deperditis, & ejuſdem terræ ſanctæ ſtatu proſpere reparato, hujuſmodi ſciſſuras uniat, ruinas impleat, occupata reſtituat, vaſtata reſtauret, reſtituta & reſtaurata conſervet, nobiſque viam aperiat idem ipſe qui novit, & facultatem tribuat ipſe qui poteſt, ut vitiorum errorumque zizaniis ad comburendum faſciculos alligatis, ad triticum in ejus horreum congregandum, ſic in præmiſſis juxta intenſum animi

ANNO CHRIST 1274.

Abundat vox, corpus.

ANNO CHRISTI 1274.

mi noſtri deſiderium ſibi miniſtrare poſſimus utiliter, quod idem verus ejuſdem univerſalis ſponſus eccleſiæ ipſam dilectam ſuam, expeditam rugis, purgatam maculis, munitam virtutum monilibus ac ornatam, unam ſemper habeat, & formoſam, ad ſui nominis fidei laudem & gloriam, ad animarum profectum; robur, pacem, & exaltationem populi Chriſtiani. Quia vero proſecutio tanti propoſiti tempore indiget, ut deductum maturius ac felicius, authore Domino, effectum debitum ſortiatur, biennium numerandum ab initio inſtantis Maji ad id duximus deputandum: deputaturi præterea interim aliquos viros tanto miniſterio competentes ad prædicandum in terræ præfatæ ſuffragium ſalutiferum verbum crucis: per quod corda principum, prælatorum, ceterorumque fidelium, inducantur ad ſubſidium eidem terræ, prout ipſius expoſcit extrema neceſſitas, impendendum. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus omni negligentia relegata, cunctis, prout talis & tanti negotii qualitas exigit, diſpoſitis & paratis, ſic medio tempore vos accingatis ad iter, quod Kalendis Maji anni ab Incarnatione domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, quas vobis & aliis pro termino aſſignamus, in loco, quem, licet ad præſens ſubticeamus ex cauſa, competenti tamen tempore vobis curabimus intimare, noſtro vos conſpectui præſentetis, ad ſubventionem neceſſariam terræ prædictæ, ſolers & operoſum interim ſtudium impenſuri, proſequendo favorabiliter, & fideliter adjuvando illos, quos ad hujuſmodi proſequendum negotium duxerimus deputandos. Volumus autem, quod in veſtra provincia ex vobis, fratres epiſcopi, unus vel duo remaneant, ad ea quæ officium epiſcopale requirunt inibi exercenda: & tam illæ, vel illi, quos propterea contigerit remanere, quam alii quos ad idem venire concilium præpeditio forſan canonica prohibebit, capitula inſuper eccleſiarum omnium ejuſdem provinciæ tam cathedralium, quam etiam aliarum, quibus per vos, fratres patriarcha & præfati epiſcopi, ex parte noſtra volumus id mandari, cum in eodem concilio tractanda ſint aliqua, quæ pertinebunt ad ipſos, ad idem concilium viros idoneos pro ſe mittant: non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, ſeu indulgentiis, quibuſcumque perſonis, ordini, vel dignitati, ſeu collegio, ſub quacumque verborum forma vel expreſſione a prædicta ſede conceſſis, per quæ poſſit effectus hujuſmodi mandati noſtri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari: circa perſonarum, & evectionum numerum, moderamine, quod alias ſtatuit Lateranenſe concilium, taliter obſervato, ut nemini liceat illud excedere, ſed omnibus prout libet arctare. Nullus pompoſus aut inanis gloriæ quæſitor, ſed quilibet ſic veræ humilitatis cultor appareat, quod & eccleſiæ ſibi commiſſæ nequaquam oneroſus exiſtat. Interim quoque per vos & alios prudentes viros Deum timentes, & habentes præ oculis omnia, quæ correctionis & reformationis limam expoſcunt, inquirentes ſubtiliter, & coſcribentes fideliter, eadem ad ipſius concilii notitiam deferatis. Et nos nihilominus variis modis & viis ſolers ſtudium & efficacem operam dare proponimus: ut omnia talia in examen ejuſdem deducta concilii, correctionem, & directionem recipiant opportunam. Nullus igitur inobedientiæ notam, & canonicæ ultionis acrimoniam, vitare deſiderans, fallacium excuſationum velamento, ſe muniat, vel ex impedimentis itinerum, quæ, Domino prava in directa, & in vias planas ſua omnipotentia convertente aſpera, ceſſaverunt, frivolæ allegationis munimenta confingat, ut a tam ſancti proſecutione operis ſe ſubducat: ſed occurrant ſinguli voluntarii ad id quod & Divinæ congruit voluntati, & ſalutem animarum, ac utilitatem reſpicit ſingulorum.

Datum Laterani Kalendis Aprilis, pontificatus noſtri anno primo.

G, C. Eodem exemplo datæ ſunt ad prælatos omnes encyclicæ litteræ, ut conſtant ex Gregorii Regeſto. Aliis quoque litteris reges omnes ac principes invitavit ad concilium, & maxime Michaelem Palæologum, Græcorum imperatorem, ad quem has dedit.

GREGORII PP. X. EPISTOLA

Ad Michaelem Palæologum Græc. imp.

Admonet de indicto generali concilio, eique ut per ſe vel legatos interſit, hortatur.

Viro magnifico Michaeli Palæologo imperatori Græcorum illuſtri, gratiam in præſenti, quæ perducat ad glorium in futuro.

QUI miſeratione ineffabili cum venit temporis plenitudo vocavit ab Oriente avem, & virum voluntatis ſuæ de terra longinqua: ipſe nos in Orientalibus peregrinantes partibus, ut, licet immeritos, ejus vicarium ſua ſola dignatione ſtatueret, qui ore prophetico, avis nomine in metaphora præmiſſa ſignatur, vocari ad gerendum apoſtolatus miniſterium dignanter potius, quam digne permittens, vota noſtra, etiam dum nos minor ſtatus haberet, ſicut firmiter credimus, & fatemur humiliter, ut pacis direxit ſemitas, & eadem a noſtræ promotionis auſpiciis ad illius commoda in omnes pretioſo Chriſti redemptos ſanguine, præcipue autem in Chriſtiani nominis titulo inſignitos diffundenda pro viribus eo magis accendit, quo ſalutem animarum, ad quam nos & affectus intentio afficit, & debitum ſuſcepti officii paſtoralis aſtringit, ſperamus exinde liberius & efficacius Divina concedente clementia proventuram. *Iſ. 46.*

Unde quamprimum ad locum, in quo cum fratribus noſtris ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, quorum ſpecialiter conſilio ultimo & auxilio communimur, convenire potuimus, nos hibernis maris calcatis fluctibus potentia Divina perduxit: nequaquam torpuimus otio. Sed non ſine gravi amaritudine attendentes præfiguratam in piſcatoris Petri reti, quod præ multitudine piſcium rumpebatur, ſciſſuram univerſalis eccleſiæ, quam in ſuis fidelibus non in fide, pro qua ille, qui pro ſua reverentia eſt in omnibus exauditus, ſe rogaſſe teſtatur, ne deficiat fides ejus, aperte videmus non ſolum damnoſe divelli, verum etiam in eorumdem ſciſſura, caſu, & averſione fidelium periculoſe divulſam, & ruinis gravibus deformatam: elaborandum ſummopere fore putavimus, ut illo, qui eſt lapis angularis, utraque unum faciens, & parietem utrumque connectens, ſua immenſa pietate donante, ſalubris exquiratur: & deſiderata proviſio, per cujus proſecutionem dicente Domino Aquiloni, *Da*; & Auſtro, *noli* *Iſ. 45.*

ANNO CHRISTI 1274.

li probibere: ipſa mater eccleſia ſuos afferens filios de longinquo, & filias ſuas ab extremis terræ, ſciſſuris coeuntibus, cadentibus relevatis, averſiſque converſis, ruinis impletis, & deformitatibus reformatis, diſſidentium multitudine in unitate fidei & vinculo caritatis unita, juxta prophetæ vaticinium, dilatet tentorii ſui locum, funes tabernaculorum ſuorum extendat, & conſolidet clavos ſuos, ad dexteram & lævam penetret, ſemen ejus gentes hæreditet, & deſertas inhabitet civitates. Hoc eſt enim quod ab ipſo largitore bonorum omnium profundis ſuſpiriis petimus, hoc quod effuſis lacrymis poſtulamus, ut ipſe & in cujus unitate fundatur fidei unitas, unitatis eccleſiaſticæ fundamentum, dicente Apoſtolo, *unus Dominus, una fides*, ſuam ſanctam atque catholicam eccleſiam redintegrando uniat, & puniendo redintegret; in ſinu ejus populis univerſis, Latinis & Græcis, ſpecialiter adunatis in fide integra, ſpe ſolida, & caritate ſincera.

Epheſ. 4.

Et quia hæc, ſi fons miſericordiæ deſideriis noſtri benignus annuerit, ad communem cedent utilitatem omnium, communi ad eam deliberavimus conſilio inſiſtendum. Ideoque cum eiſdem fratribus noſtris, multiſque aliis prudentia & veritatis amore pollentibus, deliberatione præhabita, propter hæc, & ad providendum utiliter & efficaciter de neceſſario terræ ſanctæ ſuccurſu, de generali morum reformatione, quorum deformatio in clero & populo nimis generaliter obrepſiſſe videtur, necnon & propter alia, quæ cunctis Chriſti fidelibus ſperamus authore Domino ſpiritualiter maxime, ac inſuper temporaliter profutura: de dictorum fratrum noſtrorum conſilio, ſynodum generalem, univerſis catholicis mundi principibus, & eccleſiarum prælatis, ad illam per noſtras ſub certa forma litteras evocatis, in Kalendis Maji anni ab Incarnatione Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, annuente Domino duximus congregandam. Super quo licet ab exordio indictionis hujuſmodi ad magnificentiam tuam litteras & nuncios diſponerimus deſtinare: ipſorum tamen conſulte ſuſpendimus miſſionem, anxii expectantes, ut a te ſuper iis, quæ felicis recordationis Clemens papa prædeceſſor noviſſime tuæ celſitudini ſcripſerat, apocrifariis receptis aliquibus, noſtros plenius mitteremus inſtructos.

Nobis vero de tuorum apocrifariorum expectatione ſolicitis, dilectus filius frater Joannes de ordine Minorum a tua ſerenitate tranſmiſſus, bonus de terra longinqua nuncius ſupervenit, tuas nobis devotione plenas, & lætitiæ cauſa non vacuas litteras repræſentans: in quibus gaudium de noſtro quem ſperabas ad tuas partes adventu conceptum, & honorem, & reverentiam nobis, ut patri affectuoſiſſimo, a te ac tuis, velut a dilectis filiis, exhibendos, & ſubſecutum dolorem ex noſtro tranſitu aliunde reverenter exprimens, inter cetera inferebas non debere diligenter advertere, qualem affectum & zelum, tuum gerit, ut dicebas, imperium ad pacem & unionem populi Chriſtiani: ſperans, ſicut eædem litteræ continebant, ex hujuſmodi noſtro adventu diſtantiam, quam inter paſtorem & ovile ſathanæ induxit ſuggeſtio, diſſolvendam. Ac deinde in litteris ipſis edicens, quod idem frater tuo dilectus imperio, ut earumdem litterarum verba ſequamur, enarrabit oretenus reverentiam, quam gerit idem imperium erga ſummam & apoſtolicam ſedem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ matris tuæ; & maximum dolorem, quem habes propter ſchiſmata, quæ intra eccleſiam Chriſti permanent doloſa; & præcordialem affectum, quem obſervas thalamo cordis tui pro pace ac unione populi Chriſtiani; ac ferventem zelum contra omnes impios crucis vivificæ ac honorabiliſſimæ inimicos. Demum in calce litterarum ipſarum, ejuſdem fratris verbis, tanquam ex ipſius ore prolatis imperii, nos fidem adhibere plenariam petiiſti.

Sane tantæ tuæ ad nos devotionis indicia nobis in præmiſſis exhibita valde nimirum gratanter accepimus, ſed laudabile tuum propoſitum & affectum ad reparandas ipſius populi Chriſtiani ſciſſuras, ac ipſum in identitate catholicæ fidei & caritatis glutino uniendum, nec non & recognitionem reverentiæ debitæ præfatæ ſedi apoſtolicæ, ipſique Romanæ eccleſiæ matri tuæ per fratrem & litteras prædictos expreſſa, cum tanto majori gaudio acceptamus, quanto id credimus Deo acceptius, populo eidem utilius, ac tuæ & ipſorum ſaluti, noſtriſque proinde affectibus plenius convenire.

Adjicit quoque non modicum ad conceptam ex præmiſſis cordis noſtri lætitiam, quod hujuſmodi laudabilem zelum tuum ad ejuſdem populi unionem claræ memoriæ Ludovico regi Francorum illuſtri, ſicut intelleximus, apertius revelaſti: & eidem patenter inſinuans, quod tu, clerus & populus tuæ ditioni ſubjecti, deſiderantes ad obedientiam ejuſdem eccleſiæ Romanæ redire, ipſique in ejuſdem fidei profeſſione uniri, ac varias ſuper hoc ad eamdem ſedem litteras & nuncios deſtinantes, quorum etiam aliqui in via detenti non pervenerunt ad eandem ſedem, frequenter & humiliter ad id vos poſtulaſtis admitti, nec adhuc tuæ ac ipſorum fuerat inſtantiæ ſatisfactum; apud eundem Regem multiplicatis ſuper hoc litteris & nunciis inſtitiſti, petens inſtanter, ut ipſe in tam pio & utili negotio, arbitri partes aſſumens, ad ipſius conſummationem ſolicita intenderet pietate; ac inſuper ut tuis verbis, prout nobis referuntur, utamur, te velle regem eundem arbitrum in hoc conſtituere aſſerens, promittebas quidquid idem rex ſuper hoc diceret, te plene ac inviolabiliter ſervaturum. Et ut plenius circa hoc tuum manifeſtares affectum, ad juraſſe diceris regem eundem per aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti, ne aſſumere onus hujuſmodi recularet; & ne ſecus faceret, ad ſummum judicem, ut ipſe res in extremo judicio coram eo de hoc rationem redderet, appellaſſe. Et licet idem rex prudenter attendens, & humiliter recognoſcens, quod ſuum non erat, tale in eodem negotio, quod ſpecialiter pertinere dignoſcitur ad ejuſdem ſedis examen, officium uſurpare, conſulte reſponderit, quod in ipſo nequaquam hujuſmodi partes aſſumeret, ſed pro ipſius conſummatione apud ſedem ipſam libenter inſtaret; ac propterea litteras, & ſuos ad eandem ſedem nuncios deſtinaret, qui hæc omnia, ipſa tunc ſede vacante, coram prædictis noſtris fratribus retulerunt, ad quorum etiam pro parte ipſius regis inſtantiam, bonæ memoriæ Albanenſi epiſcopo tunc in partibus illis ejuſdem ſedis legato, ſuper hoc plena commiſſio facta fuit: tamen ipſis rege ac legato humana de hac luce ſubtractis, proceſſus aliquis haberi non potuit per eandem.

Habent hæc itaque multæ jucunditatis cauſam

ANNO CHRISTI 1274.

sam & materiam exultationis in Domino re- A præsentant. Si enim prout est de tanto principe supponendum, de arcano mentis ori consonæ in veritate procedant: verisimile credi potest, quod ille, qui ubi vult spirat, tuum ad tale tam utilis unionis desiderium animum inspirarit.

Quæsumus itaque, spiritum non extinguas, nec irrita facias, quæ ad eandem tuam matrem ecclesiam, & ad tantum principem per diversos, ut promittitur, nuncios, & litteras, de tuis dicuntur labiis processisse. Sed attende potius, & in conspectu attentæ considerationis expende, quod ille, qui est verum caput corporis mystici, ecclesiasticæ videlicet unitatis,

1. Cor. 12. juxta illud Apostoli, *omnes sumus unum corpus* B *in Christo*, instante suæ passionis articulo, pro hac sibi placita unitate legitur dignanter orasse: *Volo*, inquiens, *pater ut omnes in nobis unum*

Joan. 17. *sint*. Si ergo juxta sacræ scripturæ testimonium, consilium ejus stabit, & fiet omnis voluntas ipsius: necesse profecto est, hanc unionem impleri. Festina itaque, tolle moras, & consulte tui fac esse muneris, quod omnino alicujus futurum est temporis. Festina, & considerans incertam humani temporis brevitatem, tantum bonum non ultra differendo procrastines: ne forte, cum voluntas adfuerit, ad perficiendum quod volueris vita desit: sed celeriter viam salutis & pacis per desiderabilem cordi tuo (ut tam publice, tam laudabiliter profiteris) unio- C nem Latinorum pariter & Græcorum in unius professione fidei & caritatis solidæ unitate, tuis subditis aperi, tuis posteris præpara, & incomparabile meritum tibi solicite ac prudenter ex tam utili, tam salubri præparatione præoccupa.

Considera, considera, quam intrepidus, quam securus in extremo judicio coram tremendo judice tantis ad ejusdem matris gremium tecum tuo ministerio reductorum stipatus cuneis, aliis tuis ad id concurrentibus meritis apparebis quam gratus advenies, quam gratanter etiam admitteris, quomodo comitiva gratissima ornandus, illorum, quos innumeros, ut speramus, de tam numerosa multitudine quam D ad illius ovile ipso præstante reduces, tandem ipse pastor bonus, qui pro eis animam suam posuit, in dilecta sua tabernacula introducet, tu in eandem exultans & jubilans de suo munere introibis. O te felicem si ad hæc te Dominus præparavit; si facultatem quæ ad ea tibi data videtur, cum omni diligentia efficaciter prosequens, & de contingentibus nil omittens, multis olim ad eandem laborantibus per diversos modos & vias, tu in labores eorum introjens, pervenias solus ad bravium optatum, illorum finem obtineas & inæstimabilem gloriam, quam specialiter sequi debes, finaliter assequens.

Ceterum ut sit incœpti super iis tractatus E prosecutio, Deo adjuvante, facilior & desideratus exitus promptior: felicis recordationis prædecessorum nostrorum Urbani, & ejusdem Clementis, Romanorum pontificum gesta, circa instans negotium habita, recensuimus diligenter: & eos, prius de fidei veræ dogmatibus, quam de concordia inter eosdem Latinos & Græcos in caritate mutua solidanda, tractandum, evidentibus ad hoc inductis rationibus, licet aliud continere tua petitio videretur, elegisse comperimus. Nec indigne, cum spiritualem unionem fides initiet, dicente Domino per prophetam, *sponsabo te mihi in fide*: caritasque consummet, egregio gentium doctore testante, quod *qui adhæret Deo, unus spiritus est*: unus profecto cum illo, non tam identitate substantiæ, quam gratiæ participatione ac gloriæ.

ANNO CHRISTI 1274. *Osee 2.* 1. *Cor. 6.*

Memoratus itaquæ prædecessor noster Clemens, apocrisariis & litteris tuis ad ipsius præsentiam super hujusmodi negotio destinatis, benigne receptis; & tam secrete, quam publice, prout eis placuit, plene ac patienter auditis; multisque aliis ejusdem negotii utilitate ac justitia exigente, peractis, quæ ipsius Clementis prædecessoris litteræ per eosdem duos apocrisarios ad te missæ, ad tuam, ut credimus, notitiam detulerunt: demum ut hujusmodi conjunctionis spiritualis initium ordinate procederet, idem prædecessor Clemens, ad utilem & finalem expeditionem tanti negotii, præmissum ordinem, quem rationibus probaverat, facto etiam approbavit. Et ne ultra contingeret idem negotium per inefficacia verba deduci, manifeste in prædictis litteris suis expressit, quid tibi, tuis clero & populo supradictis, faciendum incumberet, ut reverenter ad ejusdem sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ sinum, tu & ipsi sano freti consilio, rediretis, in eisdem litteris veræ catholicæ fidei professionem, quam eadem Romana ecclesia firmiter tenet, fideliter docet, constanter prædicat, & publice profitetur, quemque a te, tuis clero & populo supra dictis, idem prædecessor noster Clemens expostulans te ac ipsos profiteri, si velletis juxta ejus desiderium redire ad ecclesiæ unitatem; ea insuper, quæ circa ejusdem ecclesiæ Romanæ primatum ab ipsis tuis clero & populo acceptari, & recipi voluit, plenius explicando.

De ipsa præterea fidei professione dictis tuis apocrisariis copiam faciens, clementer obtulit eisdem satisfacere, si super ea in aliquo dubitarent: adjecto nihilominus in litteris supra dictis, qualiter provida deliberatione conceperat aliquos in lege Dei peritos ad tuam præsentiam destinare, cum quibus tu, iidemq; tui clerus & populus, super præmissis conferre possetis: & quod si nihilominus aliquid tuum, tuorumque animos concuteret, aut turbaret, propter quod aliquid de contentis in prescriptæ fidei professione, tu vel ipsi vereremini profiteri: aliquos de peritioribus eorumdem tuorum cleri & populi mitteres ad eumdem. Quibus se paratum obtulit, sicut eadem Romana ecclesia parata semper extitit, & existit, omni poscenti, de ea quæ in ipsa est fide ac spe reddere rationem.

Quamquam autem hujusmodi suos apocrisarios, pro eo quod aliqui ex eis qui ad hoc fuerant de longinquis partibus advocati, & ipsemet, morte præventi fuerunt, non potuerit mittere ut concepit: tuam tamen excellentiam per easdem suas litteras monuit, & variis exhortationibus invitavit instanter, ut sic studeres habilitare materiam, sic animos tuum tuorumque disponere: quod in eorumdem apocrisariorum, quos ad te, ut prædicitur, mittere sperabat, adventu, te ac prædictis tuis clero & populo præscriptam humiliter suscipientibus, & fideliter profitentibus fidei veritatem, facilis foret ad reliqua, Divina gratia favente, progressus. Ad quorum prosecutionem, & specialiter ad caritatis vinculum inter eosdem Latinos & Græcos solido fœdere confirmandum, si post receptionem & professionem ejusdem fidei, & postquam ad obedientiam ipsius Roma-

ANNO CHRISTI 1274.

manæ eccleſiæ tu, ac iidem tui clerus & populus, rediiſſetis, ad locum, de quo eadem Romana expedire videret eccleſia, generale concilium peteres convocari: ſatis aperte ſpem tribuit, quod tuum in hoc deſiderium adimpleret. Non ad prædictæ diſcuſſionem vel novam diffinitionem fidei, quam tanquam innumeris ſacræ paginæ auctoritatibus, numeroſis ſanctorum patrum ſententiis, & Romanorum pontificum ſtabili diffinitione firmatam, nec ipſe voluit, nec nos intendimus, ſicut nec decet, nec foret expediens, in dubium, novo ipſam exponendo examini, revocare.

Cujus ſeriem ad majorem certitudinem, ne forſan ejus copiam caſus abſtulerit, vel illius memoriam obliterarit oblivio, nec non & illorum quæ circa ejuſdem Romanæ eccleſiæ primatum idem prædeceſſor Clemens, a te tuis clero & populo ſupra dictis, acceptari, & recipi voluit, licet eadem per prædictas ipſius prædeceſſoris Clementis litteras ad tuam notitiam perveniſſe credamus, præſentibus duximus, annectendam: quæ talis eſt. Credo ſanctam Trinitatem, &c. *Eadem forma, iiſdemque verbis, quibus in epiſtola Michaelis Palæologi ad Gregorium papam, quæ infra extat Græce ac Latine, cum aliis litteris in concilio lectis, vel ex concilio datis: ideoque omittenda hic viſa eſt ea profeſſio.*

Nos igitur debita meditatione penſantes, idem negotium tam utiliter, tam propenſo conſilio, & exacta maturitate diſpoſitum, & electum: ad executionem ipſius ab eiſdem prædeceſſoribus noſtris ordinem imitandum potius, quam mutandum, dilectos filios religioſos viros fratres, Hieronymum de Eſculo, Raymundum Berengarium, Bonamgratiam de S. Joanne in Perſeceto, & Bonaventuram de Mugello, de ordine Minorum, viros quidem pauperes ſpiritu, ſed divites fide, mundi hujus contemptis divitiis, ceteriſque abjectis illecebris, poſt Chriſtum, ſimul in unum, divitem & pauperem, per ſuorum, quantum eis ab ipſo conceditur, gradiendo ſemitam mandatorum, ipſam veram ſapientiam imitantes, decrevimus ad tuam celſitudinem deſtinandos.

Ideoque magnificentiam tuam monemus, rogamus, & hortamur in Domino unigenito Dei filio Jeſu Chriſto, per ſuæ crucis myſterium, & immenſum redemptionis humanæ beneficium, in caritatis viſceribus obſecrantes, quatenus ipſos benigne recipiens, & ad illum reſpiciens ſalutis & pacis auctorem, qui operatus eſt in medio terræ ſalutem, qui oriens ex alto pacem ſibi acceptam, & ab omnibus acceptandam evidenter oſtendens, eam in ortu ſuo angelorum miniſterio bonæ voluntatis hominibus nunciavit, & inter homines converſatus verbo docuit, prædicavit exemplo; ut ad ovile Domini redeas, ac ipſos tuos clerum & populum eo concedente reducas; tibi & ipſis quietem tribuas; innumerabilibus periculis animarum, & corporum, rerumque diſpendiis, quæ guerrarum induceret, quam avertat Altiſſimus, horrenda calamitas, prudenter occurras; & de tam pii negotii conſummatione in æternum tibi memoriale conſtituas, hujuſmodi ſalutarem unionem Latinorum & Græcorum, quam tibi votivam admodum evidentibus fateris affatibus, ſedulis proſecuturus affectibus; præſcriptam Catholicæ fidei puritatem, immo puram & ſolidam veritatem agnoſcas, ſuſcipias corde humili & ſincero, & coram eiſdem fratribus apocriſariis noſtris profitearis, ore veridico, & fideli; præmiſſum etiam ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum, ad illius obedientiam ſponte veniens, recognoſcas; ipſum acceptes & ſponte recipias, prædictoſque tuos clerum & populum, ipſam fidem ſimiliter ſuſcipere, profiteri, ac ad obedientiam ipſius eccleſiæ Romanæ venire, primatum ejus recognoſcere, ac acceptare procures.

Præmiſſis primitus adimpletis, ad memoratam ſynodum, cui una cum aliis catholicis principibus te decebit, & nos deſideramus & petimus, intereſſe; in loco in quo ipſam congregari continget, ut ad cetera quæ imminent, ipſorum & tuo fulti conſilio, ſecurius procedamus, vel perſonaliter venturus, ſi facultas adfuerit, vel apocriſarios, magnæ auctoritatis & prudentiæ viros, tuo miſſurus nomine, per quos tuum nobis ſuper agendis inibi conſilium reveletur. Peracta ſiquidem hujuſmodi utriuſque populi, Latinorum ſcilicet & Græcorum, in prædictis profeſſione fidei, & recognitione primatus, tam ſancta, tam deſiderabili unione: per quam præmiſſum tuum laudabilem zelum a te verbis & litteris frequenter expoſitum, facto manifeſtabis & probabis apertius; per quam noſtrum eorumdem fratrum noſtrorum aliorumque Latinorum tibi animos attrahere poteris, & in iis quæ agenda ſupererunt, noſtrum & ipſorum favorem, in quibus ſine offenſa Dei præſtari poterit, merito vindicare: ad præmiſſa ſolide roboranda commodius, & ad tractatum caritatis inter ipſos Latinos & Græcos, radicibus zizaniorum evulſis, omnibuſque diſcordiis Domino annuente ſedatis, inviolabiliter ſolidandæ, tanto efficacius, tantoque favorabiliter intendemus, quanto liberius tibi de regione diſſimilitudinis jam reverſo, poſt productam in ſpe recuperandæ innocentiæ ſtolam primam, poſt annulum in manu tua ex fidei profeſſione poſitum condeſcendere poterimus, & ſine conſcientiæ læſione rationabilibus acquieſcere votis tuis. Sic namque præmiſſa cordi noſtro inſident, ſic ad ea totis præcordiis aſpiramus: ut pro eorum executione, non ſolum labores impendere, ſed etiam ſuperimpendi, modicum reputemus.

Propter quod, licet tam tibi & tuis hæc via ſalubrior, quam ipſius negotii qualitate ſint aptior, cum fidei puritas conſenſum purum & liberum exigat, & conditionem aliquam non admittat: tamen ſi peccatis exigentibus populi utriuſque nondum datum eſt deſuper, ut ad ea prædicto modo complenda tuus tuorumque animi ſint parati; nos non intendentes idem ſalutare negotium deſperatione præcideret, ſed ſaltem manuductione, quam poſſumus, promovere, & tolerabimus patienter.

Quod ſi velis ad eamdem ſedem, ante prædictam ſynodum, vel in ipſa ſynodo, (ut ibi ordine ſuo prædicta omnia tam circa profeſſionem fidei cum recognitione primatus ejuſdem eccleſiæ Romanæ, quam circa ipſos Latinos & Græcos, diſſenſionis cujuslibet inter eos ſublata materia, in caritate mutua uniendos, plenius & ſolidius compleantur) tuos apocriſarios deſtinare: ad eadem pro te ac ipſis tuis clero, & populo facienda, ſecure cum poteſtate plenaria ſolemnes, prout facti qualitas exigit, mittas apocriſarios ad præmiſſa. Volumus tamen quod prius, tam tu ſerenitatis tuæ apices, quam omnes, vel ſaltem patriar-

ANNO CHRISTI 1274.

triarcha Græcorum, & aliqui alii majores prælati ejusdem imperii, prædictis nostris nunciis (in forma quam destinamus sub bulla nostra per ipsos tibi, cum te ac eosdem tuos clerum & populum, ad hæc procedere velle patuerit, ostendendam) litteras concedatis, de præmissis professione fidei, & recognitione primatus ejusdem ecclesiæ Romanæ, primo apud nos per eosdem solemnes mittendos apocrisarios, (Domino viam ad sedandas inter eosdem Latinos & Græcos discordias alias demonstrante,) tuo & tuorum nomine infallibiliter faciendis; & postmodum per te, prælatos omnes, ac tuos clerum & populum supradictos, cum a sede ipsa mandatum fuerit, personaliter iterandis. Nos enim eosdem tuos apocrisarios, concessis prædictis tuis apicibus & prælatorum litteris destinandos, recipiemus alacriter, caritative tractabimus, & ad consummationem præmissorum cum omni diligentia, prout Dominus concesserit, procedemus. Et nihilo minus super sedatione discordiarum ipsarum, tam per ipsos apocrisarios, quos ad præsens mittimus, quam per alios hinc inde mittendos, poterit interim tractatus haberi, & exquiri diversæ viæ ac modi, qui ad expeditionem faciliorem idem negotium favente Domino præparabunt.

Quia vero cordi nobis est de ipso negotio saltem in eadem synodo providere salubriter, & ideo desideramus, quod dudum ante ipsam ad nos de illorum exitu, felici utinam, perveniat certitudo: celsitudinem tuam affectuose requirimus, & rogamus instanter, ut eosdem fratres apocrisarios nostros feliciter & sic celeriter studeas expedire, quod redeuntes cum tuo certo ad præmissa responso, dictum tempus pro ejusdem synodi congregatione præfixum adeo valeant commode prævenire, quod ad ejusdem negotii provisionem ante ipsam synodum possit, ut decet, habilitari materia, sufficientis ad hoc temporis opportunitate concessa.

Scire quidem te volumus, quod si eosdem nostros nuncios, contra hujusmodi nostrum desiderium, retardari contingat: nos de tua responsione incerti, tam utilis negotii prosecutionem, per vias, quas ad animarum salutem Dominus aperire dignabitur, propterea nec omittere intendimus, nec differre. Datum apud Urbem veterem nono Kalend. Novembris, anno I.

EJUSDEM EPISTOLA AD JOSEPHUM PATRIARCHAM GRÆCORUM.

Vocat eum & alios episcopos ad concilium generale, & ad promovendam Græcorum cum Latinis concordiam hortatur.

Dilecto in Christo fratri patriarchæ Græcorum, spiritum gratiæ salutaris.

Ex regesto Vaticano edidit Vvaingus, ut superiores habes. *Harduinus.*

MULto, sicut nosse te credimus, labore sudatum est, ut inter Latinos & Græcos subductis seminariis antiquæ scissuræ, vigeret inter eos fidei unitas, consolidetur inter ipsos unio caritatis. Sed impediente illo, ut credimus, qui primum schisma excitavit in cœlo, nondum est votis laborantium satisfactum. Nos autem de illius omnipotentia spe concepta, qui concordiam in sublimibus operatur, a labore tam utili non putavimus desistendum: sed insistendum potius tanto propensius, quanto fructus ex eo, Deo auspice, proventurus, ipsi erit acceptior, mundo utilior, & saluti conventior animarum. Et ideo cum fratribus nostris deliberatione præhabita, propter hoc, & ad providendum utiliter de succursu terræ sanctæ, necnon & de reformatione morum, qui videntur in clero & populo graviter deformati, ac aliis, quæ animarum salutem respiciunt, & ad statum orbis pacificum, auctore Domino, redundabunt: concilium de ipsorum fratrum nostrorum consilio indiximus generale in Kalendis Maii anni ab Incarnatione Domini millesimi ducentesimi septuagesimi quarti, annuente Domino, congregandum, universos Catholicos orbis principes & prælatos ad ipsum per nostras sub certa forma litteras advocantes.

Et quia tractatum concordiæ inter eosdem Latinos & Græcos a felicis recordationis Urbano & Clemente prædecessoribus nostris Romanis pontificibus invenimus laudabiliter ordinatum: ordinem ab ipsis provido approbatum consilio, dignum prosecutione potius, quam immutatione censentes, ad faciliorem expeditionem tractatus ejusdem, & consummationem tam pii negotii, concedente Domino, promptiorem, ipsum deliberavimus prosequendum. Ad quod magnifico viro Michaeli Palæologo imperatori Græcorum illustri nuncios & litteras destinamus: per eas, sibi persuasiones varias, qualitati tractatus ipsius aptas & utiles, nec non & alia, quæ ad felicem exitum tam salutaris negotii expedire putavimus, plenius explicando. Quæ cum tibi per easdem litteras innotescenda speremus, consulto præsentibus non duximus repetenda.

Quia vero tuum specialiter in his credimus consilium utile ac auxilium oppotunum: fraternitatem tuam monemus, rogamus, & hortamur in Domino Jesu Christo, per sua immensa beneficia obsecrantes, quatenus Divinæ remunerationis obtentu, te non solum cooperatorem, sed & specialem in his constituens promotorem, ad celerem & felicem expeditionem illorum, quæ per easdem litteras paternis affectibus, & piis desideriis postulamus, studio piæ devotionis intendens, sic ad illa celeriter exequenda tam memoratum imperatorem, quam alios, qua potes, inductionis diligentia, exhorteris, & efficacia exhortationis inducas, quatenus negotio hujusmodi tuo suffragio feliciter consummato, in retributione justorum, ab eo qui nullum bonum sine remuneratione relinquit, cum spe favoris apostolici tibi proinde non immerito acquirendo, mercedem condignam tam utilis cooperationis, immo potius promotionis, securius expectes.

Ceterum quia his Domino præstante peractis, te ac alios prælatos Græcorum, prout Episca consuetudo suggesserit, decebit ei concilio interesse, ut una cum prædictis principibus & prælatis, nobis in dirigendis, quæ inibi sunt agenda, tu & ipsi consilio & auxilio assistatis: rogamus, & petimus, ut tu, & illi, quibus per te id denunciari volumus, ad idem concilium, loco, in quo illud congregari continget, personaliter veniatis. Nos enim te ac illos benigne recipiemus, & caritative tractabimus, & honore, quo decuerit, prosequemur. Datum ut supra.

ANNO CHRISTI 1274.

MICHAELIS PALÆOLOGI IMPERATORIS AD GREGORIUM X. EPISTOLA.

Reſpondet epiſtolæ Gregorii.

Sanctiſſimo & beatiſſimo domino Gregorio papæ veteris Romæ, ac univerſalis eccleſiæ ſummo pontifici, & ſedis apoſtolicæ ſucceſſori, reverendiſſimo patri ſuo; Michael in Chriſto Deo fidelis imperator, & moderator Romærum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, ſemper Auguſtus. Suæ ſanctitatis obediens filius, debitam paternitati tuæ reverentiam & orationem petitionum.

Ex eodem regeſto Vvadingus edidit. *Har.*

MUlta ſunt, ſanctiſſime Domine, quæ poſſent ſpiritualem delectationem conferre homini, & ſuaderent exultatione & lætitia animæ actionum gratiarum laudem attribuere Deo vero. Sed nobis videtur, quod nunquam aliquid ſic lætificare potuit aliquem, ſicut nos exhilaravit epiſtola veſtræ apoſtolicæ ſanctitatis, nuper imperio noſtro tranſmiſſa: quam gaviſi recepimus, cum in ſpe eramus ipſam ad nos diutius deſtinari. Quam etiam multo deſiderio legimus, & perlecta lætati fuimus in lectione ipſius: & ſicut ex adipe & pinguedine ipſius delectatione repleti, omni gaudio fuimus recreati.

Primo quidem quia nobis fuit a vobis deſtinata epiſtola, quem ſupremum profitemur pontificem, utpote apoſtolicæ ſedis ſucceſſorem & decus, & etiam erga imperium noſtrum affectuoſe diſpoſitum, paternalem obtinere affectum, quem tanquam lucernam lucentem puritate converſationis & vitæ divinitate, ſuper maximam pontificatus ſedem, veluti ſuper candelabrum, Deus conſtituit, ut in omnibus finibus fulgeretis. *Cujus opera*, juſta Sirac, *ſicut Sol in conſpectu Domini: & oculi conſpicui ſuper vias ejus*; cujus laudem lingua noſtra tota die propterea meditatur. *Eccli. 16. 17.*

Secundario vero, quia pacem Chriſtianitatis & plenitudinis unionem, quæ adeſt ſecundum Deum, quam nos etiam ſemper ſitimus (novit hoc pacis Deus) deſiderare veſtram paternitatem ipſa epiſtola deifice denotabat: quæ nos etiam ſuadebat, veſtram in hac parte agnoſcere ſanctitatem inſtantem cohortatricem boni hujus, & cooperationem promptiſſimam & ſinceram, & dicere: Ecce vir *timens nomen Domini, in cujus ore lex veritatis conſiſtit, & iniquitas in ejus labiis non invenitur: quoniam ambulat in pace directus.* Et juxta magnum Eliam: *cor reſtituit patris ad filium.* *Malach. 2. 6.* *Luc. 1. 17.*

Hujus gratia multo magis exultati in his, ultra quam qui invenit ſpolia multa, & illum, qui hoc perficit, non cognovimus alium præter Deum: cui juſte & digne ad gratiarum acumen aſſurgere commonemur, dicentes: magnificetur ſemper Dominus, quia erexit vos ſemper magnum pontificem ſuorum ſervorum, pacem optantem, qui ſuum ſanctiſſimum nomen invocant indefeſſe.

Et licet antea pergeremus ad viam unionem ſerentem, & feſtinaremus ad hoc negotium ab antiquo, quod communem Chriſtianorum utilitatem exhibet, nunquam ſine ſolicitudine tanti operis moraremur: nunc tamen, ex quo ad nos veſtræ ſanctitatis litteræ pervenerunt, multo magis inſtituimus, & cum ardore animæ feſtinantes, opus ſuſcepimus peroptatum: ad Dominum continue aſpicientes, illum incæptionis noſtræ & promptitudinis cooperatorem obtinere & perfectorem continuum invocantes, qui jam veſtris ſanctiſſimis & ſacratiſſimis orationibus exhilarati. Cum ipſe Deus clemens, ſit cupiens unionem, propitius ad nos inſpexit, & orationes noſtras benigne intendit, ſuper cogitationes noſtras aſcendens: & ſecundum ſuam magnam & ineffabilem miſericordiam intellectus noſtros direxit, & viam nobis rectam oſtendit, per quam bene perficietur, & dexteram conſummationem accipiet negotium ſupra dictum, & modico temporis ſpatio tantum opus Deo acceptum manifeſtabitur: cum ad honorem & gloriam ejus exiſtat, acceptum etiam apoſtolicæ eccleſiæ & veſtræ etiam ſanctitati.

Primitus etiam, ſanctiſſime Domine, dum occuleretur via, quæ ducebat ad pacem, incertus erat modus qualiter ipſam tractare deceret: & ſicut errantes vere oves currebant, & dubium erat, ut aliquis poſſet ad finem hujus operis pervenire. Deus autem ex quo oſtendit principium, nullum impedimentum conſiſtit nec prohibet: ſed negotium ſic facile de cetero compleri videtur, quod omnis dubitatio & formido procul habetur, quod ſpes quoque melior animabus plantatur, & nos cum favore Divino putamus amodo finem inde attingere concupitum. Tali enim modo in ſpe bona exiſtentes, quod etiam ſic oportet cum Deo ſperare veſtram apoſtolicam ſanctitatem.

De hoc vero quod accidit moram nobiſcum protrahere fratres, & aliquis finis uſque ad hodiernum diem non apparuit, exinde veſtra ſanctitas non admiretur, cum licet quid modicum videretur in principio, quæ inter nos & vos differentia modica conſiſtebat: ſed ipſius prolixitas in tantam invaluit, & tam magnam dilatavit & fecit, quod nec facilem eſſe, quamvis hoc putetur ab aliquibus, verum etiam difficilem & oneroſam diſſolutionem hujuſmodi, repræſentat.

Quare omnes dicent: opus eſt ad hoc temporis, & laboris. Temporis quidem, ut congregatio fiat pontificum, qui longe exiſtunt; quos neceſſe eſt adeſſe huic communi negotio, & voluntatem & propriam intentionem facientem pacem proferre, & nobiſcum ſentire, quod omnibus expedit: qui prælati non modica pars univerſitatis conſiſtunt, ut ne forte veterem ſciſſuram ſuere quærentes, alteram de novo ex imperitia, & non minorem priore aliunde rumpamus. Laboris autem, quia per inſtantiam & perſeverantiam fit, & etiam quæ ſunt difficilia emendare quis poteſt. Præter autem iſta nihil unquam homo de levibus perfecit, non ſolum tantum negotium, quale hoc exiſtit propoſitum. Unde ſi debet illorum aliquid conſummari, quæ expediunt, & quæ conſummatum ad omne tempus, quod deinceps erit firmum, forte, & perenne, vallari: neceſſarium eſt, quod labor ſit, & temporis erogatio intercedat.

Sed ne forte propterea veſtra ſanctitas aggravetur, ut aliquas inde cogitationes aſſumat propter moram fratrum. Duo ex ipſis videlicet fr. Raymundus Berengarius, & fr. Bonaventura de Mugello, electi, ad præſens mittuntur ad veſtræ præſentiam ſanctitatis: alii vero apud nos manent. Illi quidem ut annuncient veſtræ ſanctitati ea quæ viderunt, & audie-

ANNO CHRISTI 1274.

dierunt, & quod in vanum minime cuccurrerunt, nec inaniter laborarunt: ſed annuente Deo præclarus illico eorum labore conſequetur & fructus. Hi autem conſummato opere (cujus dies conſummationis non longe eſt a præſenti, ſed jam animabus noſtris ſplendidam producit auroram) cum noſtris nunciis apoſtolico veſtro culmini, quid confirmatum fuerit, intimabunt.

Quantam autem ad hoc negotium Dei amabile feſtinationem, quantamve ſolicitudinem & antea noſtrum intulit imperium, & nunc magis etiam introducit, non eſt opus litteris explicare: cum hujuſmodi opus non duxerimus omittendum. Fratres vero cum ſint viri religioſi & ſpirituales, pleni bonorum fructuum, & ſervitores propriæ veritatis, ſicut veri diſcipuli Chriſti, & ſanctitatis veſtræ, bene ſcimus, quod nullatenus occultabunt noſtram proferre operationem ad veſtram apoſtolicam ſanctitatem. Ipſi enim eorum oculis diligenter viderunt, didicerunt, & noverunt certiſſime, quod cum David paſſi ſumus aſſiduam afflictionem, dum oculis noſtris ſomnum non dedimus, nec palpebris dormitationem; ſed noctis vigiliæ nos occupant, meditantes ea, quæ pacis & unionis exiſtant. Sol autem oriens in his ſedentes nos conſpicit, & occidens hoc nos meditantes dimittit. Loquimur cum aliquibus, & hæc ſunt facta noſtri colloquii: conſulimus, & de his diſpenſantes continue cogitamus, & cogitantes intra nos hæc meditamur. Non enim tempus comeſtionis a noſtro pectore curam iſtam expellit, non diſpenſatio communium rerum, non moderamina militiæ, non curæ bellorum, non quæcumque aliquis poſſet dicere, aut delectationem, aut contrarium ad nos ducentia: ſed aliorum omnium rationem minimi facientes, pro uno tantummodo opere iſto cogitationes omnes revolvimus, cum ad alias ſolicitudines, ſicut homines corpus habentes, laborantes, fatigantes, & feſſi aliquando effecti, ad unum ſolum tantummodo Deum nempe erigentem, & potentes nos facientem, infatigati pacifice invenimur, non omnino a noſtra priſtina promptitudine deſiſtentes, ſed ſupereminentem promptitudinem promoventes amplius peraugemus. Quare argumentamur, quod nunc Deus magis aſtitit in medio noſtrum, quam unquam fuit temporibus retroactis, uniens & conjungens diſtantia, ſecundum magnam ejus & inſcrutabilem voluntatem.

Et de his quidem fratres, ſi voluerint, ac de noſtro imperio coram veſtra ſanctitate veritatis teſtimonium perhibebunt: propoſitum autem animæ erga beatitudinem veſtram, nec ipſi narrantes poſſent ſufficienter oſtendere, nec nos propter tanti loci diſtantiam litteris explicare. Propoſitum autem animæ quantum exiſtit, nunquam per opera poteſt manifeſtari: quanto magis ſermonibus enarrari? Verumtamen quamvis aliquam modicam imaginationem magni negotii poſſit quis a vobis comprehendere: bene novit magnitudo veſtra, ſanctiſſime Domine, quod tam cito unionis perfectæ reſplendet bonum, ſicut jam in Deo confidimus, apud quem totius operis eſt conſummatio. Hujus ſolo nutu omnia poſſibilia inveniuntur, tunc & nunc, ex quo & quæ pertinent a veſtra ſanctitate, tanquam a ſpeciali patre, a noſtro imperio tribuentur ſpecialem filium nos invenietis ſanctæ Dei eccleſiæ, & veſtræ apoſtolicæ ſanctitatis; & benedictiones & orationes veſtras, & aliter, & quæ ad veſtram ſanctitatem pertinent, & ad me tanquam filium immediatum, hæredes effecti ſuſcipiemus, & obediemus vobis, & quod vobis erit placitum faciemus, propriamque veſtræ ſanctitatis intentionem complebimus, quæcumque, & ubicumque volueris, juxta omne, quod videbitur bonum Deo. Non enim eſſet decens, ſi nos ſicut filii paternitate veſtra fruentes, & quæ ab ipſa paternitate debentur filio, quod nos condignam obedientiam & reverentiam non oſtendiſſemus, ſicut filii ſpeciales ad patrem. Et propter hoc parati erimus, & nos parabimus quod Deo placitum eſt, & veſtræ ſanctitati, cum magno ſtudio percomplere, & taliter ut ſcribimus in propoſito firmiter obtinemus. Poſtquam conſummatum erit negotium, dexterum a Deo finem recipiet. Sed veſtrum de cetero opus erit, ſanctiſſime Domine, & magis vos ipſos dari huic adeo amabili & ſalutari negotio, & feſtinare ad conſummationem pacis, nullatenus deſiſtentes. In quantum ſit veſtræ altitudinis magnitudo & ſuper omnes cognoſcetur: in tantum oportet præ ceteris feſtinare, & operam adhibere, ut ad conſummationem veniat opus propoſitum peracceptum.

Hujuſmodi autem præſumptuoſe quodammodo ſcribere moti ſumus veſtræ apoſtolicæ ſanctitati, quia & alias, cum debemus advincem ad pacem conjungi, exiſtentes jam ad unionis conſummationem, licet alio modo tunc temporis ea quæ ſunt pacis tractabantur, aliter vero nunc diſpenſatur gratia Chriſti. Conſideravimus aliquos ſequentes proprias voluntates, & injuſte pacis proſecutionem prohibentes, qui jam conſenſu diutino perfecerunt propoſitum eorumdem, & bonum Chriſtianæ gentis invidentes, inimicitiam ad commune intentum omnium introduxerunt. Nos tamen omnem curam unionis & concordiæ apponentes, ſic habemus per omnia, ſicut dictum eſt, & nulla a nobis conſurgit occaſio. Nam quales in verbis nos oſtendimus fore, tales etiam, & ferventiores, nos in operibus invenietis paratos.

Beatitudo autem veſtra, ſanctiſſime domine, non aliter de nobis recogitet, nec aliquam hæſitationem habeat de conſummatione negotii ſæpe dicti: ſed omnem ambiguitatem & timorem ejicientes ab anima, de conſummatione & perfectione negotii ſæpe dicti, quod ad manus eſt, ſicut jam ad præſens recipiet ſanctitas veſtra. Tempus enim, in quo magis convenit diſpenſari ſuper Chriſtianorum utilitate communi, non aliud nunc quidem videtur, quam præſens, ad quod nos quidem, ad unum convenientes, cooperatione Spiritus ſancti, ubicumque voluerimus ambulare, in Deo faciemus virtutem, angulari lapide Chriſto, qui eſt caput eccleſiæ, in quo omnis ædificatio ad templum ſanctum in medio noſtrum compaginata concreſcit, juſtam exinde promiſſionem habentes, & nos in pace indiruptibiliter conjungentes, non duo vel tres exiſtimemus, ſed milliana infinita & innumerabilia in ipſius nomine congregata.

Contra inimicos autem Dominicæ crucis, divi Amos dictum bene & optime inducitur: *Occidet Sol in eis in meridie*, ſic opinantibus ex anguſtia cordis, & obumbrabitur ſuper terram eorum in die lumen, & in meridie velut in nocte palpabunt; expugnatio erit eis, & totalis deſtructio: redemptio vero terræ ſanctæ & ultra alienigenæ non tranſibunt per eam. Ait Joel magnus: *Ægyptus ad deſtructionem erit*, *Amos* 8. *Joel* 3.

ANNO CHRISTI 1274.

& Idumæa ad campum perditionis. Et sic tanquam ignis & flamma novi Israelis domus apparebit. Domus vero Esau tanquam stipula, & consummabuntur, inquit: quoniam venerunt dies vindictæ juxta dictum divi Oseæ, & dies retributionis eorum. Nos vero tota Christiana gens dicimus, faventibus orationibus vestris, virtutem a Deo accipientes: dilatati erimus, & ad pristinum iterum veniemus. Si distantia enim nostra impiis superbiendi libertatem, concessit: coadunatio utique & in unum congregatio manifestissimum eis interitum præparabit. Istud est tempus illud, quod multi quidem nostrorum spiritualium virorum, & etiam non pauci vestrorum, mentis oculis discernentes, & prophetizantes super hoc, desiderarunt etiam illud corporeis oculis revidere; sed non viderunt. Deus autem in vestris diebus, sanctis vestris orationibus annuens, videre hoc nos dignos concessit, secundum suæ judicium voluntatis: quod non decet omittere apostolicam animam vestram, nec in vanum transire concedere. Incertum enim existit, si tale deinceps tempus eveniet.

Sed hæc quidem, beatissime domine, & propter bonas spes & confisas, quas decet vos de futuro habere, suggerunt vestræ scribere sanctitati, ut ad futurum quod jam per vos debet celebrari consilium, futuram cum Deo ecclesiarum annuncietis confirmationem & restaurationem; & omnes divi viri qui congregari debent ibidem, cum deceat ipsos gaudere super negotio ipso, lætiores fiant, certificati de perfectione unitatis prædictæ: & etiam quod omnibus certificetur, quod labor, quem sanctissima benignitas vestra ad præsens negotium subrogavit, non vanus factus est, illius gratia qui ad hoc vos inspiravit: illa fiducia, quam ad ipsum habetis; sed ad tempus conducens, reddet fructum, non solum in triginta & sexaginta, sed etiam ad centuplum, juxta vocem Salvatoris in evangeliis. Residuum sane in cura vestræ sanctitatis existit.

Quid restat? debent in brevi nuncii nostri una cum aliis fratribus, qui penes nos existunt, viam cum Deo accipere, ad vestram sedem altissimam proficiscentes, ut appareant coram vobis cum perfectione operis peroptati. His autem hoc facere debentibus, sicut summus pontifex & pastor pervigil animarum, ac provisor omnium, provideatis, si placet, & viam qua transire debent nuncii, modis omnibus securam & sine periculo fieri statuatis: ut sine impedimento, nostri nuncii valeant ad vestram sanctissimam præsentiam proficisci. Nam timemus valde, ne ipsis differentibus tanti & talis operis effectum, forte antiquus bellator pacis, motus invidia tanto Divino operi obviare conetur: &, ut imperfectum contingat multo tempore remanere, per quosdam iniquos homines indesperate periculum operetur. Sed divinitas vestra, sua magna providentia repellat insidias assidui inimici. Quare dictis nunciis, & fratribus, viam præparetis securam, ut exinde verecundia malignitatis principi fiat, & eorum cogitatione annullata, vestræ providentia sanctitatis, bonum, quod labore est tanto tempore acquisitum, perducatur ad finem: ne propter despectum, antequam confirmetur & radicetur, aperte rumpatur. Quemadmodum enim labor potest reædificare, quod destruxit inertia: ita destruit incuria, quod acquisitum est labore. Quapropter divinam vestram & efficacem in orationibus providentiam ad hæc cogitavimus incitare, quam certi sumus tribuere velle negotio ante dicto: in Deo confidentes, qui pacem super omnia acceptat, & ipsam tribuit animabus diligentium ipsum, & in vestra providentissima & imitativa sanctitate, cujus orationes nobis affectuose concedantur. Amen.

ANNO CHRISTI 1274.

GREGORII X. EPISTOLA ENCYCLICA.

Ex Campi Histor. Placent tom. 2. in regest. n. 12.

Ad omnes Prælatos, qua eis ad generale Concilium celebrandum Lugdunum urbem electam indicit.

GRegorius Episcopus servus servorum Dei Venerabilibus fratribus Archiepiscopo Senonen. & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpositis, & aliis Ecclesiarum Prælatis per Senonensem provinciam constitutis salutem & apostolicam benedictionem.

In literis, quas ad universos orbis Principes, & Prælatos super generalis convocatione Concilii destinavimus, locum, in quo idem Concilium convenire deberet, ex causa duximus subticendum: prædiximus tamen in illis, quod locum eumdem ipsis Principibus, & Prælatis intimare competenti tempore curaremus. Nobis igitur cum fratribus nostris hujus loci electionem deducentibus in exactæ discussionis examen, occurrebant hinc inde diversa, qui discutientium videbantur judicium alternare. Nec enim præterit nostræ considerationis indaginem, quam grave, quam durum est locum sedis Apostolicæ proprium, in quo præcipuorum Apostolorum glorificatus est exitus, in quo illorum corpora glorioſa quiescunt, terrarum spatio tam diffuso dimittere, tanto locorum intervallo a peculiari nostro populo Romanæ urbis abesse; convicinis partibus, quæ Sedi eidem non solum spiritualiter, sed etiam temporaliter subesse noscuntur, commoditatem vicinitatis nostræ subtrahere; quanta ex absentia nostra diversis Italiæ partibus possent imminere discrimina, quantum partium earumdem inveterata scissura, pro integrandæ unitatis obtinendo remedio, nostro auxilio indigebat; quantis denique oneribus, quantis laboribus nos & fratres nostros quorum aliquos ætas, quosdam debilitas, nonnullos infirmitas, & omnes ad hæc defuetudo reddit inhabiles, exponimus non sine rerum dispendiis, quæ quasi pro nihilo ducimus; non sine discriminibus corporum, quæ non facile contemnuntur. Hæc, & alia, quæ non posset succinctus sermo percurrere, in partibus istis locum hujusmodi eligendum concludere videbantur. Verum ea, qui in eodem sunt agenda Concilio, contrarium suadebant, & specialiter negotium Terræ Sanctæ, quam dum Creatori omnium cariorem omnibus Scriptura describit, satis aperte indicat carissimam proculdubio a nobis habendam, cum soleat, quod est in superioris conspectu, præstantius in subditorum extimatione præstare. Adjicit insuper beneficiorum consideratio, quæ inibi humano generi de divinæ superabundantia gratiæ, obvenerunt. Siquidem Salvator omnium operatus est in medio illius Terræ salutem. Ibi sumpsit corporalis nativitatis initium. Ibi conversationis humanæ deduxit tempora. Ibi post probrosæ passionis opro-

ANNO CHRISTI 1274.

probria, pro redemptione noſtra mortem ſubiit temporalem, & ſui pretioſi effuſione cruoris vetus piaculum expiavit. Numquid igitur non contingent redemptorum corda immenſa & innumerabilia beneficia Redemptoris? nunquid non accendent cujuſque præcordia, ut ipſi pro tot, quæ nobis tribuit, hoc ſaltem neceſſitatis tempore aliquid impendamus? Dum Crucis hoſtes Crucifixum habentes oſtentui, cultores ipſius, Chriſtiani nominis profeſſores, ut Chriſti cultum deleant, inceſſanter exterminant, & conculcant, ipſos debilitantes viribus, extenuantes opibus, & eorum facies replentes ignominia, ipſoſque diverſis confuſionibus ſaturantes. Ad vindicandas itaque Redemptoris injurias, ac redimenda ignominioſæ conculcationis opprobria in redemptis, noſtrum circa Terram eandem Creatoris conformantes affectui, ac debita meditatione, quod ejuſdem Terræ ſubſidium præcipue de Principum, & Prælatorum pendet auxilio, quos ultra montes credimus convenire poſſe commodius, exinanivimus noſmetipſos, & ſub ſpe illius, qui dat lapſo virtutem, debilitatem noſtram contempſimus; ſub ipſius fiducia, qui de ſua miſericordia nos confortat, quod intendimus in eo poſſe ſperantes, parvipendimus onera, labores conſideratione calcavimus, & ceteris noſtris ac fratrum noſtrorum incommoditatibus in ejuſdem conſiderationis examinatione poſtpoſitis, ut Principum & Prælatorum eorundem facilius habere poſſimus præſentiam, ac Terræ prædictæ ſubventionem efficaciter promovere, civitatem Lugdunenſem, quo inibi Concilium cum majori commoditate conveniat, de ipſorum fratrum conſilio duximus eligendam. Quod vobis tenore præſentium nunciantes, Univerſitatem veſtram monemus, rogamus, & hortamur in Domino, Apoſtolica vobis nihilominus auctoritate mandantes, quatenus in prædicta civitate Lugdunenſi juxta præſcriptam per ſupradictas literas noſtras formam ſtudeatis omni, quam inevitabilis neceſſitas non indicet, excuſatione poſtpoſita, in præfixo per eaſdem literas termino comparere, Dat. apud Urbemveterem Idib. Aprilis Pontificatus noſtri anno ſecundo.

In eundem modum.

In Francia.

Capitulo Rhemen.)
Rhotomagen. &) Archiepiſcopis.
Turonen.)

In Anglia.

Eboracen. &) Archiepiſcopis.
Cantuarien.)

In Ibernia & Scotia.

Dublinen.)
Caſſellen. &) Archiepiſcopis.
Tuanen.)
Armachan.)

In Norvegia.

Nidroſien. &) Archiepiſcopis.
Upſalen.)

In Polonia.

Gneznen. Archiepiſcopo.

In Hiſpania.

Iſpalen.)
Compoſtellan.)
Toletan.) Archiepiſcopis.
Tarraconen.)
Electo Bracharen.)

In Provincia.

Aquen.)
Arelaten.)
Ebredunen.) Archiepiſcopis.
Viennen. &)
Narbonen.)

In Vaſconia.

Auxitan. Archiepiſcopo.

In Sardinia.

Calaritan.)
Turritan. &) Archiepiſcopis.
Aboren.)

In Ungaria.

Colocen. &) Archiepiſcopis.
Arigonien.)

In Alamania.

Magdeburgen.)
Bremen.)
Treveren.)
Salzeburgen.) Archiepiſcopis.
Colonien. &)
Moguntin.)

In Lombardia.

Patriarchæ Graden.
Mediolanen. &) Archiepiſcopis.
Januen.)

In Tuſcia.

Univerſis Prælatis Tuſciæ.

In Campania.

Univerſis Prælatis Campaniæ.

In Marchia Anconitana.

Univerſis Prælatis Marchiæ.

In Romania.

Corinthien. Archiepiſcopo, &
Electo Patracen.

In regno Siciliæ.

Singulis Archiepiſcopis ejuſdem regni.

In Iſtria ſup. mare.

Jadren. &) Archiepiſcopis.
Spalaten.)

In Sclavonia.

Raguſin. &) Archiepiſcopis.
Antibaren.)

In Burgundia.

Tarantaſien. &) Archiepiſcopis.
Biſuntin.)

In eundem modum.

Abbati Caſinen.

In Ducatu Spoletano.

Univerſis Prælatis ipſius Ducatus.

EJUSDEM EPISTOLA ENCYCLICA

Ad Reges, Principes, & Civitates,

Ejuſdem tenoris.

REgi Francorum illuſtri. In literis, quas ad univerſos orbis Principes, & Prælatos ſuper generalis convocatione Concilii deſtinavimus, locum &c. *ut ſupra uſque ad verba* duximus eligendam. Quod tibi tenore præſentium nunciantes, Serenitatem Regiam rogamus, & hortamur in illo, qui regibus dat ſalutem, in remiſſionem tibi peccaminum ſuadentes, ut te illi gratifices, qui tot gratiis te prævenit; laborem voluntarium ad tam ſancti, tam utilis negotii promotionem aſſumens, præfixo per eaſdem literas termino interim ad hoc opportunitate captata, in civitate prædicta una cum aliis Principibus, & Prælatis, quorum ſuper hoc Dominus corda tetigerit tuam velis præſentiam exhibere. Dat. ut ſupra.

In

ANNO CHRISTI 1274.

In eundem modum ſcribitur Regibus, Comitibus, & aliis infraſcriptis.

Angliæ)
Scotiæ)
Norvegiæ)
Ungariæ)
Boemiæ) Regibus.
Caſtellæ)
Aragonum)
Navarræ)

Carnoten.)
Flandren.)
Attrebaten.)
Britanniæ) Comitibus.
Bleſen.)
Nivernen.)
Burgundiæ)

Burgundiæ)
Brabantiæ)
Saxoniæ &) Ducibus.
Brunſuuic)

Brandeburgen.) Marchionibus.
Miſnen.)
Principi Achajæ.
Galluris)
Arboren. &) Judicibus.
Calaritan.)

EJUSDEM EPISTOLA

AD ARMENIÆ REGEM

Eum ad Concilium Lugduni celebrandum invitat, & ut antiquorum Conciliorum exemplaria ſecum deferat.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo filio . . . . . Regi Armeniæ illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ad laudem divini nominis, & ſtatum proſperum Chriſtianæ religionis, nec non pro Terræ Sanctæ negotio, indiximus generale Concilium, a Kalendis inſtantis menſis Maji ad unum annum apud civitatem Lugdunenſem, divina favente clementia celebrandum, ad quod ſicut ceteri reges, Orbis terræ Catholici, per alias noſtras literas invitaris. Quia vero multipliciter expedit, ut in ejuſdem celebratione Concilii antiquorum Conciliorum copiam habeamus, Celſitudinem Regiam rogamus, & hortamur attente, quatenus integrum Nicænum Concilium, & alia Concilia, quæ habere diceris in Armenica litera, cum aliquibus peritis interpretibus, qui de Armenico transferant in Latinum: ſuper quo venerabili fratri noſtro . . . . Catholico ſimilia noſtra ſcripta dirigimus; Nobis cum ea, qua poteris, celeritate tranſmittas, ut in iis, quæ facienda fuerint per eadem Concilia ſalubris haberi poſſit inſtructio, & Nos regalis devotionis promptitudinem exinde commendare dignis in Domino laudibus merito debeamus. Dat. Urbeveteri V. Kal. Maji Pontificatus noſtri anno ſecundo.

ANNO CHRISTI 1274.

GREGORII X. EPISTOLA

ad Græcorum imperatorem.

Reſpondet ejus epiſtolæ, & admittendos quamprimum apocriſarios hortatur.

Magnifico viro Michaeli Palæologo illuſtri imperatori, gratiam in præſenti, per quam gloriam obtineat in futuro.

BLItterarum ſeries, quas nobis noviſſime tua magnificentia deſtinavit, cunctis, qui ſpiritu Dei aguntur, ipſas audientibus, gaudii & exultationis in Domino materiam ſubminiſtrat. Siquidem circa inſtans unionis Latinorum & Græcorum deſideratæ, perutilis, ac Deo acceptæ negotium, & intenſum tuum teſtatur affectum, & votivum illius exitum proximum repromittit; adjiciens inter cetera, quod cum qualem te oſtendis in verbo, talis & ferventior inveniaris in opere, nullius dubitationis ſcrupulus in noſtro corde remaneat de confirmatione ac perfectione negotii ſupradicti. Hæc quidem catholicos rei conſcios in jubilum excitant animos. Ex eodem regeſto edidit Wadingus. *Hard.*

C Sed multorum circa hoc motus reprimit, quod, ut verum fateamur, quamplures magnæ conditionis & ſtatus aſſerunt, unionis prædictæ tractatum ex Græcorum parte diutius in figmentis verborum & ſimultate deductum. Propter quod & nobis ſuper apocriſariorum noſtrorum, qui ad tuam pervenere præſentiam, deliberantibus miſſione, id diſſuaſere frequentius: viam aliam, quæ ſe videbatur offerre præ manibus, potius ſuadentes. Licet autem illis credulitatis aures non duxerimus inclinandas, hæc tamen excellentiæ tuæ ad ſtimulum quaſi ſolicitudinis exponimus: ut attendens, quod ex iis, quæ de prædictis tuis litteris brevis ſupra commemoravit epilogus, & aliis, quæ patent latius in eiſdem, te oris tui verbo non ſolum Deo, ſed D & univerſis audientibus ſi famam tuam non negligas, ad conſummationem prædicti negotii quaſi obligaſſe videris; ad illam ſic ſolerter intendas, & efficaciter, & in veritate procedas, quod tuæ promiſſionis effectu per evidentiam operis apparente, obſtruantur ora inique loquentium, qui celſitudinem tuam libenter forte notarent, quaſi non in ſinceritate debita hoc tam ſalubre negotium proſequaris; ſed & nunc poſt nuncios noſtros tanto tempore detentos, quaſi neceſſitatem dilationis ingeſſeris, ſicut hactenus ex eadem parte frequenter ingeſtas aſſerunt, ut per anguſtias temporis & per inopinatos caſus, qui perſæpe in negotiis tractandis emergunt, deſiderato fructu hoc tam ſalubre E negotium fruſtraretur, ne quando nobis ſupergaudeant & inſultent ac dicant: ecce quod verebamur, accidit. Sicut enim vobis prædiximus, ſolam perditionem temporis noſtrorum miſſio habuit nunciorum.

Hæc ſicut ad tuam inſtructionem & proviſionem de paterna dulcedine prodeunt, ita in tuæ conſiderationis attentione dulceſcant. Sic enim ad ſalutem animæ tuæ afficimur, ut & perſonæ in via hac, quam præmiſſæ litteræ te ambulare deſcribunt, zelemus honorem; & deſideremus te diligentiſſimum fore opinionis tuæ cuſtodem, curam habentem de tuo nomine,

nec

ANNO CHRISTI 1274.

nec famam aliquatenus negligentem. Perſta igitur: noſti enim, quod perſeverantiæ palma debetur. Perſta, & quæ te præmiſſæ tuæ litteræ tam ſolicite incœpiſſe commemorant, & nuncii noſtri, qui ad nos rediere, teſtantur, ſolicitudine continuanda, & quantum facultas permiſerit, augmentanda, proſequere, ad obtinendum immenſum Divinæ retributionis præmium, & memoriale inter homines de tam pio, Deo tam amabili, & Chriſtianitati tam votivo, tam utili opere in æternum: miſſurus apocriſarios, quorum eædem magnitudinis tuæ litteræ pollicentur adventum cum poteſtate plenaria; & ad omnia, quæ noſtrarum miſſarum ad te per eoſdem nuncios litterarum tenor exigit, plene, prout decet, inſtructos.

De quorum ſecuro conductu, ſicut inſerta tuis litteris petitio continebat, per viam a celſitudinis tuæ nunciis ad nos propter hoc inter cetera deſtinatis de ſpeciali mandato tuo, ut dicebant, electam, ſalubriter duximus providendum. Datum Lugduni IX. Kal. Decembris, pontificatus noſtri anno II.

☞ EPISTOLA GREGORII X.

ad Raymundum Turrianum electum Aquilejenſem.

Diſpenſat ne interſit Concilio Lugdunenſi.

GRegorius epiſcopus &c. Raymundo epiſcopo in patriarcham Aquilejenſem electo. Quamvis in inſtanti concilio generali, quod pro arduis univerſalis eccleſiæ, ac totius chriſtianitatis negotiis mandavimus congregari, tuam, quam in hoc opportunam credimus, libenter præſentiam haberemus; conſiderantes tamen urgentes neceſſitates Aquilejenſis eccleſiæ, nuper tuo commiſſæ regimini, prætextu ſuæ vacationis diutinæ imminentes, quæ nullatenus negligendæ, tuam ab illa omnino hoc tempore diſſuadente abſentiam, a labore veniendi hac vice ad memoratum concilium tenore præſentium te haberi volumus excuſatum, fraternitati tuæ mandantes, quatenus ad præfatam eccleſiam te perſonaliter conferens abſque mora, reparationi collapſi ſtatus ejus, promovendiſque ſpiritualiter, & temporaliter ſuis neceſſitatibus ſic argumentoſus intendas, ut gratia, quam obtentu præcipuæ neceſſitatis ipſius eccleſiæ in hac parte aſſequeris, a labore hujuſmodi relevatus, illi per tuum efficax exercitium obveniat fructuoſa, idque tibi cedat ad meritorum cumulum apud Deum, & ad uberioris penes nos gratiæ incrementum. Dat. Lugduni idibus Febr. Pontificatus noſtri anno ſecundo. ☞

BREVIS NOTA EORUM

quæ in ſecundo concilio Lugdunenſi generali acta ſunt.

In nomine Domini. Amen.

ANno ejuſdem milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quarto, menſe Maji, die Lunæ ſeptima ejuſdem, tertia Indictione, congregato generali concilio per ſanctiſſimum patrem dominum Gregorium decimum, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummum & univerſalem pontificem, Lugduni, in majori eccleſia ſancti Joannis Lugdunenſis, injuncto prius per ipſum ſanctiſſimum patrem, quinto die ante ſeſſionem, ſcilicet ſecunda ejuſdem menſis, omnibus prælatis & capellanis ſuis jejunio triduano, & ſedibus præparatis in navi ipſius eccleſiæ per circuitum: idem dominus papa circa horam Miſſæ deſcendens de camera ſua in ipſam eccleſiam, præparato ſibi faldiſtorio in choro, conducentibus eum duobus diaconis cardinalibus, ut moris eſt, dixit Tertiam & Sextam, quia erat dies jejunii. Quibus finitis ſubdiaconus venit cum ſandalibus, & calceavit eum, capellanis dicentibus pſalmos conſuetos circa ipſum: & eo calceato, & lotis manibus, diaconus & ſubdiaconus more ſolito induerunt eum omnibus veſtimentis pontificalibus albi coloris, quia inter Paſcha & Aſcenſionem erat, & pallio, ſicut ſi eſſet Miſſam celebraturus. Et inde præcedente cruce, aſcendit pulpitum præparatum & ornatum, & ſedit in faldiſtorio ſuo, miniſtrante ſibi pro presbytero, domino Simone tituli ſancti Martini, & diacono domino Othobono cardinale, & aſſiſtentibus ſibi in eodem pulpito ipſo domino Othobono ſancti Hadriani, & dominis Jacobo ſanctæ Mariæ in Coſmedin *, ſancti Georgii ad Velum aureum. Huberto ſancti Euſtachii, Matthæo ſanctæ Mariæ in Porticu, diaconis cardinalibus; etiam ſedente juxta eum domino Jacobo rege Aragonum, aſſiſtentibus etiam ſibi quibuſdam capellanis ſuperpelliceis indutis: ſedens idem ſummus pontifex in faldiſtorio ſuo fecit crucem ſuper prælatos & concilium, qui ſic ſedebant ab oppoſito, & in eminentibus ſedibus ptæparatis: In medio navis ejuſdem eccleſiæ ſederunt domini, Pantaleo Conſtantinopolitanus, & Opizio Antiochiæ, patriarchæ *. In ſedibus aliis a latere dextro pontificis ſederunt domini, Joannes Portuenſis, & ſanctæ Rufinæ, Petrus Tuſculanus vicedominus Prænestinus, frater Bonaventura Albanenſis, frater Petrus Oſtienſis & Velletrenſis, Bertrandus Sabinenſis, epiſcopi cardinales; a latere vero ſiniſtro, Averus tituli ſanctæ Praxedis, Guillielmus ſancti Marci, Simeon tituli ſanctæ Cæciliæ, presbyteri cardinales. Poſt hos vero a dextris & ſiniſtris ſederunt primates archiepiſcopi & epiſcopi, abbates & priores, & alii eccleſiarum prælati in magna multitudine, non diſcrepantes de locis, cum per eundem ſummum pontificem fuerit ordinatum, quod ſine præjudicio eccleſiarum ſuarum ſederent: ſtantibus autem inferius fratre Vilielmo de Hoſpitali, & fratre Roberto magiſtro Templi, & aliquibus fratribus earundem religionum, & nunciis ſolemnibus Franciæ, Alemaniæ, Angliæ, & Siciliæ regum, & aliorum multorum quoque principum, baronum, capitulorum, & eccleſiarum procurator *. Capellani cantaverunt antiphonam, *Exaudi nos Domine*: qua finita dominus papa ſurgens, dixit *Oremus*, Dominus Othobonus flexis genibus, & dominus Jacobus, dixerunt: *Levate*. Et ſummus pontifex dixit alta voce orationem, ſicut habetur in ordinario. Deinde per unum capellanum cantata eſt litania minor, domino papa & omnibus cardinalibus & prælatis adſtantibus genibus flexis, & ſine mitra. Qua finita per eundem capellanum, & reſpondentibus ſibi quamplurimis, dominus papa ſurgens, dixit: *Oremus*. Dominus Jacobus flexis genibus, & dominus Gottifredus, reſponderunt: *Levate*. Et dominus papa dixit aliam ora-

ANNO CHRISTI 1274.

* *Adde*, Gottifredo.

* *Patriarchæ ritus Latini.*

* *Corr.* procuratoribus.

ANNO CHRISTI 1274.

orationem in tono ſecundum primam. Poſt hæc dominus Othobonus, facta reverentia domino papæ, & benedictione petita, ut moris eſt, cantavit evangelium ſecundum Matthæum, ſcilicet: *Deſignavit Dominus Jeſus alios ſeptuaginta duos*. Quo finito dominus papa ſtans erectus, alta voce incœpit hymnum, ſcilicet, *Veni creator Spiritus*. Quo cantato per ipſum, & totum concilium, ſtans ſine mitra, cum magna devotione, ipſe ſedit in faldiſtorio ſuo, & omnes prælati in locis ſuis ſederunt: & tunc ipſe incœpit ſermocinari, propoſito themate, ſcilicet *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar, & antequam moriar*: & proſecutus eſt ſermonem ſuum. Quo finito, & pauſato aliquantulum, cœpit alloqui concilium, narrando motum & votum animi ſui, & cauſas, propter quas evocaverat concilium, & ſuper quibus, ſcilicet ſuper ſubſidio terræ ſanctæ, & ſuper unione Græcorum, & ſuper reformatione morum. Qua allocutione completa, ſurrexit de ſede, & indixit aliam ſeſſionem ad aliam diem, Lunæ ſcilicet: & ſic diſſoluta eſt prima ſeſſio. Idem autem papa rediens ad locum, ubi ipſe ſe induerat, exuit ſe pontificalibus veſtimentis, & dixit Nonam.

Luc. 10. *Luc. 22.*

Eodem anno & menſe, die vero veniente decima octava, ejuſdem, facta eſt ſecunda ſeſſio, in qua omnia facta ſunt ſicut in prima, excepto quod non fuit indictum jejunium, & pro presbytero ſervivit dominus Averus, pro diacono dominus Jacobus, & quod aliud evangelium cantatum eſt, ſcilicet ſecundum Lucam: *Vos eſtis ſal terræ:* & quod aliæ orationes dictæ ſunt, ſicut in ordinario habetur; & quod dominus papa non fecit ſermonem, ſed allocutionem tantum ſuper illis, quæ fuerant in prima ſeſſione. Qua allocutione finita, latæ ſunt conſtitutiones pro zelo fidei, & licentiati ſunt omnes in iſta ſeſſione procuratores capitulorum, ac abbates & priores non mitrati, exceptis illis, qui fuerunt nominatim ad concilium evocati: licentiati ſunt omnes alii inferiores prælati mitrati, & indicta eſt tertia ſeſſio ad diem Lunæ poſt octavam Pentecoſtes, quæ erat vigeſima octava Maji. Et ſic diſſoluta eſt ſecunda ſeſſio.

Luc. 14.

Inter primam & ſecundam ſeſſionem, dominus papa cum cardinalibus advocarunt ſegregatim archiepiſcopos, & quemlibet cum uno epiſcopo & abbate ſuæ provinciæ, & diviſos habuit eos in camera ſua, epiſcopos etiam & abbates, qui immediate ſubſunt Romanæ eccleſiæ: & petiit & obtinuit ab eis omnes decimas reddituum, fructuum, & proventuum eccleſiarum uſque ad ſex annos continuos, incipiendo a feſto Sancti Joannis Baptiſtæ inſtantis anni Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, uſque ad ſex annos continuos futuros, ſicut in conſtitutione habetur.

Item pendente termino ſequentis ſeſſionis, frater Hieronymus & frater Bonagratia de ordine fratrum Minorum, qui miſſi fuerant nuncii cum duobus fratribus per Romanam eccleſiam ad Græcos, miſerunt quaſdam litteras domino papæ, de quibus ipſe dominus papa multum gaviſus eſt, & fecit vocari omnes prælatos in majori eccleſia Lugdunenſi: & ibi omnibus prælatis exiſtentibus in cappis ſuis, frater Bonaventura Albanenſis epiſcopus ſermocinatus eſt, propoſito themate, quod legitur Baruch: *Exurge Jeruſalem, ſta in excelſo, & circumſpice ad Orientem, & inde collige filios tuos ab Oriente uſque ad Occidentem*: poſt cujus ſermonem lectæ ſunt prædictæ litteræ.

Baruch. 5.

ANNO CHRISTI 1274.

Eodem anno, menſe vero Junii, die ejuſdem ſeptima, in qua omnia facta ſunt ſicut in prima, excepto quod non fuit indictum jejunium, & quod pro diacono ſervivit dominus Gaufredus ad velum aureum, & quod cantatum eſt aliud evangelium, ſcilicet ſecundum Matthæum: *Acceſſerunt ad Jeſum diſcipuli*, &c. & quod aliæ orationes dictæ ſunt ſicut in ordinario continetur, & quod non fuit ibi rex Aragonum, & quod frater Petrus Oſtienſis epiſcopus ſermocinatus eſt, incipiens thema, ſcilicet: *Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi*. Et poſtea lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet: Ut circa electionem, Avaritiæ cæcitas, Quam ſit eccleſiis, Perpetuæ ſanctionis, Nulli dicere, Si quando contigerit, Quamvis conſtitutio, Properandum, Eos qui clericos, Exigit multorum Conſtitutionem felicis recordationis Innocentii papæ, Præſente generali. Quibus lectis dominus papa allocutus eſt concilium, & dedit licentiam omnibus prælatis quod poſſent exire Lugdunum, & elongare ſe uſque ad ſex leucas. Diem alterius ſeſſionis non præfixit, propter dubium adventum Græcorum: & ſic abſoluta eſt tertia ſeſſio. Tamen inter ſecundam & tertiam ſeſſionem dominus papa vocavit prælatos, ſicut inter primam & ſecundam, & fecit legi coram eis conſtitutiones prædictas: quæ lectæ ſunt.

Matth. 8. *Iſaiæ 60.*

Eodem vero anno & menſe, die vigeſima quarta, nuncii imperatoris Græcorum venerunt, quorum nomina ſunt in littera miſſa papæ. Omnes prælati qui erant in concilio cum familiaribus, ſuis, camerarius cum tota familia papæ, vicecancellarius, & omnes notarii, ac omnis familia cardinalium, exiverunt eis obviam, & eos uſque ad palatium domini papæ honorifice conduxerunt: qui ab eodem domino papa ſtante in aula ejuſdem palatii cum omnibus cardinalibus, & multis prælatis, ad pacis oſculum honorifice ſunt recepti: & eis repræſentaverunt litteras imperatoris Græcorum bullatas bulla aurea, & alias litteras prælatorum, & dixerunt in præſentia domini papæ, quod veniebant ad omnimodam obedientiam ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & ad recognitionem fidei, quam ipſa eccleſia tenet, & primatum ipſius, &c. Et poſt hoc venerunt ad hoſpitia ſua.

Eodem anno, & menſe, die vigeſima octava, in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, dominus papa celebravit Miſſam in majori eccleſia ſancti Joannis Lugdunenſis, exiſtentibus ibidem omnibus cardinalibus, & prælatis, qui ad concilium fuerant evocati: lecta eſt epiſtola in Latino, & Græco, & cantatum eſt evangelium per dominum Othobonum in Latino, & quemdam diaconum Græcorum in habitu, in quo Græci ſolent cantare, in Græco, poſt eum. Quibus dictis, frater Bonaventura fecit ſermonem ſuum uſque ad finem: poſtea vero cantatum eſt ſymbolum, ſcilicet *Credo in unum Deum*, in Latino, incipientibus dominis cardinalibus, & epiſcopis, qui ſicut cantores, ſeu primicerii, tenuerunt chorum in cantu, & proſequentibus canonicis ejuſdem eccleſiæ. Poſt hoc vero immediate prædictus patriarcha, cum omnibus Græcis archiepiſcopis de Calabria, & frater V. de Morbecca, de ordine fratrum Prædicatorum, & frater Joannes de Conſtantinopoli de ordine

fra-

fratrum Minorum, pœnitentiarii domini papæ, qui linguam Græcam noverant, cantaverunt solemniter & alta voce prædictum symbolum: & quando ventum est ad articulum illum, *Qui a Patre, Filioque procedit*; solemniter, & devote ter cantaverunt. Quo symbolo finito, idem patriarcha, archiepiscopi, & logotheta, cum aliis cantaverunt laudes solemnes in lingua Græca domino papæ, & post hæc Missa per ipsum dominum papam, stantibus Græcis prædictis, juxta altare prosecuta est, & completa. ANNO CHRISTI 1274.

Eodem anno, mense vero Julii, die tertia ejusdem, dominus papa fecit vocari dominum episcopum Leodiensem ad se, & propositis quibusdam excessibus suis, sibi compulit eum cedere oneri, & honori. Sequenti vero die, nuncii Tartarorum regis repræsentaverunt se domino papæ in camera sua, existentibus ibi omnibus cardinalibus, & multis prælatis, qui ante eum convenerant ad tractandum de negotiis concilii: quibus etiam omnibus familia cardinalium & prælatorum, de mandato domini papæ obviam exiverunt, & eodem die est quarta sessio nunciata ad diem Veneris futuri, scilicet ejusdem mensis, omnibus prælatis per cursores domini papæ. Et eodem die dominus papa fecit vocari dominum Fridericum abbatem sancti Pauli de Urbe, & propositis quibusdam excessibus suis sibi, compulit cedere eum dictæ abbatiæ.

Eodem anno, & mense, die Veneris, sexta ejusdem, in octava sanctorum apostolorum Petri & Pauli, facta est quarta sessio, existentibus in loco, ubi dominus papa cum diacono cardinali sedebat, prædictis nunciis imperatoris Græcorum a latere dextro post cardinales: in qua omnia facta sunt sicut in prima, excepto quod fuit cantatum per dominum Hubertum evangelium secundum Matthæum, scilicet: *Matth. 14.* *Jussit dominus discipulis suis ascendere naviculas*, quod competebat diei; & Frater Petrus Ostiensis prædicavit, qui domino papæ pro presbytero serviebat, thema scilicet, *Pſal. 75.* *Illuminans tu*, &c. post cujus sermonem dominus papa allocutus est concilium, narrans prædictas tres causas vocationis concilii, & dicens qualiter contra opinionem quasi omnium, Græci libere veniebant ad obedientiam Romanæ ecclesiæ, profitendo fidem, & recognoscendo primatum ipsius, nihilque temporale petendo: de quo multum dubitabatur. Dixit etiam, qualiter scripserat imperatori Græcorum, quod si non vellet spontanee venire ad obedientiam Romanæ ecclesiæ, & fidem ejus, quod mitteret nuncios solemnes ad tractandum super his, quæ petere volebat; & ipse Deo favente omnibus prætermissis, spontanee, & libere fidem Romanæ ecclesiæ, & primatum ipsius professus est, & recognovit in summa, quod prædictos nuncios ad profitendum & recognoscendum miserat in sua præsentia, sicut in litteris per prædictum dominum imperatorem sibi missis continebatur expresse. Tunc mandavit legi ipsas litteras, & alias litteras multorum prælatorum: quod fecerat prædictis nunciis, & litteras filii ipsius imperatoris: quæ tres erant bullatæ bulla aurea, translatæ in litteras Latinas. Quibus lectis, unus de prædictis nunciis, scilicet logotheta, dicens se viva voce a dicto imperatore in mandatis habere, quod posset jurare in animam ipsius, si domino papæ placeret, professus est publice fidem Romanæ ecclesiæ, quæ lecta fuerat in concilio, tenere dictum imperatorem, & imperium, & eam perpetuo servaturos, & nullo tempore recessuros ab ea, ut in forma juramenti plenius continetur. Et sic est finis ipsius sessionis. ANNO CHRISTI 1274.

Postea vero dominus papa alta voce incœpit, *Te Deum laudamus*: quod totum domino papa stante semper erecto, & sine mitra, cum magna devotione, & multis lacrymis, prosecutum est & completum. Quo completo quidam capellanus dixit versiculum: *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis*: & responsum est ab astantibus: *A templo sancto tuo, quod est in Jerusalem*. Quo dicto, dominus papa dixit: *Dominus vobiscum*: Responsum est: *Et cum spiritu tuo*. Postea dixit: *Oremus*, sine *Flectamus genua*: & dixit orationem: *Da ecclesiæ tuæ quæsumus omnipotens Deus, ut sancto Spiritu congregata*, &c. sicut in ordinario habetur. Qua finita, sedit in faldistorio suo, & allocutus est concilium super tanto gaudio, incipiens: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*: *Luc. 22.* & dictis paucis verbis, præfati patriarcha, & archiepiscopus Græcorum, descenderunt in navim ecclesiæ, & sederunt in sedibus altis, in loco in quo sedebant presbyteri cardinales post eos. Et tunc dominus papa reverenter incœpit, *Credo in unum Deum*, in Latino, quod per eum qui sine mitra stabat, & totum concilium prosecutum est & completum. Quo completo, patriarcha Græcorum incœpit similiter, *Credo in unum Deum*, in Græco: quod per eum, & Archiepiscopum Nicosiensem, & alios Græcos qui secum venerant, & alios archiepiscopos, & abbates Græcos de regno Siciliæ, prosecutum est & completum: dicendo publice, & solemniter, *Qui a Patre, Filioque procedit*: cantando eum bis. Quo completo dominus papa allocutus est concilium paucis verbis, & dixit inter alia, qualiter rex Tartarorum miserat nuncios suos cum litteris ad eum, & concilium, qui nuncii stabant ad oppositum domini papæ, ad pedes patriarcharum: & mandavit legi litteras ipsius regis Tartarorum per quemdam capellanum. Quibus lectis dominus papa iterum alloquitur concilium paucis verbis, & indixit aliam sessionem ad diem Lunæ undecimam ejusdem, & aliam ad diem Martis sequentis, non tamen præcise, quia dixit, si commode posset: in quo dixit se debere finire concilium. Et sic dissoluta est quarta sessio.

Eodem anno, & mense, die sabbati, septima ejusdem, dominus papa ostendit cardinalibus constitutionem, quam fecerat super electione Romani pontificis, per quam orta est dissensio inter eum & cardinales in privato, quæ postmodum venit in publico. Nam dominus papa vocavit prælatos sine cardinalibus, & vocavit cardinales per nationes, & cardinales in consistorio. Omni die conveniebant sine papa, & similiter allocuti sunt aliquos prælatos super constitutione præfata in consistorio: & rogaverunt, quod si dominus papa eorum assensus requireret super ipsa constitutione, quod non darent diffinitivum consilium, vel consensum, donec rationes ipsorum audirent & similiter multi ex cardinalibus per nationes vocarunt prælatos in domibus suis, petentes ab eis consilium quid esset super hoc faciendum, & auxilium, si necesse esset, modo prædicto. Et dominus papa similiter vocatis prælatis, ut supra dictum est, & exposita intentione sua, prius injunxit eis in virtute sanctæ obedientiæ sub excommunicationis pœna, quod nemini revelarent il-

ANNO CHRISTI 1274.

la quæ audirent, & viderent, & facerent tunc ibi cum eo. Et fecit eos conſentire, & aſſentire illi conſtitutioni, & mandavit, quod ſinguli ſua ſigilla apponerent conſtitutioni prædictæ, quod & fecerunt. Nam factæ ſunt ſchedulæ per regna, & provincias, quibus omnes prælati ſua ſigilla appoſuerunt: propter quod dilata eſt ſeſſio ad diem Lunæ decimam ſextam ejuſdem menſis.

Eodem anno, & menſe, die Dominico, decimaquinta ejuſdem, hora matutinali obiit claræ memoriæ frater Bonaventura Albanenſis epiſcopus, qui fuit homo eminentis ſcientiæ, & eloquentiæ, vir quidem ſanctitate præcipuus, vita, commiſeratione, ac moribus excellentiſſimis decoratus, benignus, affabilis, pius, & miſericors, virtutibus plenus, Deo & hominibus dilectus, qui ſepultus eſt ipſo die Dominico in loco fratrum Minorum Lugduni, cujus exequiis interfuit dominus papa cum omnibus prælatis, qui erant in concilio, & tota curia. Et frater Petrus Oſtienſis epiſcopus celebravit Miſſam, & prædicavit propoſito themate, ſcilicet: *Doleo ſuper te, frater mi Jonatha.* Multæ lacrymæ, & gemitus ibi fuerunt: hanc ei gratiam conceſſerat Dominus, quod quicumque eum videbant, ipſius amore incontinenti capiebantur ex corde.

2. Reg. 1.

Eodem anno, & menſe, die decimaſexta ejuſdem, facta eſt quinta ſeſſio, in qua antequam dominus papa intraret eccleſiam, frater Petrus Oſtienſis epiſcopus, præſentibus omnibus prælatis, baptizavit unum ex nunciis Tartarorum cum duobus ſociis: quibus dominus papa fecit fieri veſtes de ſcarlato more Latinorum, Et poſtmodum dominus papa intravit eccleſiam, & facta ſunt omnia, ſicut in prima, excepto quod dominus Matthæus ſanctæ Mariæ in Porticu cantavit evangelium ſecundum Matthæum, ſcilicet: *Videte, & vigilate, & orate: attendite vobis, & univerſo gregi.* Quo finito, lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet: Ubi periculum, Si forte, Si canonici abſolutionis, Sciant cuncti, Etſi pignorationes, Quicumque, Generali conſtitutioni, Altercationis antiquæ, decet domum Dei, Uſurarum voraginem, Quanquam uſurarii, Hoc conſultiſſimo, Statutum felicis recordationis. Quibus lectis, dominus papa allocutus eſt concilium, dicens quomodo eccleſia Dei inæſtimabile damnum perpeſſa fuerat

Act. 20.

ex obitu fratris Bonaventuræ Albanenſis epiſcopi: & mandavit omnibus prælatis, & omnibus presbyteris per totum mundum, ut quilibet eorum unam Miſſam deberet cantare pro anima ipſius, & aliam pro animabus omnium aliorum qui mortui ſunt adveniendo, ſtando, ſeu redeundo ad concilia, ſive ad concilium. Et quia propter baptiſmum Tartarorum, & lectionem conſtitutionum, hora tarda videbatur, continuavit aliam ſeſſionem in craſtinum, ſcilicet decimam octavam ejuſdem: & ſic diſſoluta eſt quinta ſeſſio.

Eodem anno, & menſe, die decima ſeptima ejuſdem facta eſt ultima ſeſſio; in qua incontinenti dominus papa intravit eccleſiam, indutus omnibus pontificalibus veſtimentis, aſcendit in pulpitum, & nonnulli alii prælati: lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet, Religionum diverſitatem, &, Cum ſacroſancta. Quibus lectis dominus papa allocutus eſt concilium, narrans prædictas tres cauſas vocationis concilii, & quomodo negotium terræ ſanctæ & Græcorum erat incœptum & feliciter Domino favente conſummatum: & inter alia dixit, quod prælati faciebant ruere totum mundum, & quod mirabatur quod aliqui malæ vitæ & converſationis non corrigebantur, cum particulares malæ vitæ, & bonæ vitæ, & converſationis veniſſent ad ipſum inſtanter petentes ceſſionem. Unde monuit eos, quod ipſi ſe corrigerent, quia ipſis correctis non erat neceſſe condere aliquas conſtitutiones ſuper reformatione eorum: alioquin dixit ſe dure acturum cum ipſis ſuper reformatione morum. Super ordinatione vero parochialium eccleſiarum, ne fraudentur rectorum ſuorum præſentia, & viri idonei ponantur in eis; & ſuper alii, dixit ſe cito, dante Domino, apponere remedia opportuna: quod uſque in ipſo concilio fieri non potuit, propter multorum negotiorum occupationem. Omnibus finitis, dominus papa dixit, *Oremus, Flectamus genua, Levate*, & oratione, ſicut in ordinario habetur. Qua finita, data eſt licentia omnibus prælatis recedendi: & dominus papa dedit benedictionem, ſcilicet, *Sit nomen domini benedictum, &c.* & dominus Othobonus dixit: *Recedamus in pace*: & ſic diſſolutum eſt concilium, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu ſancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ἐπιστολὴ πρὸς Γρηγόριον πάπαν τὸν δέκατον.

LITTERÆ MICHAELIS PALÆOLOGI IMPERATORIS Græcorum ad Gregorium papam X.

Sanctiſſimo & beatiſſimo primo & ſummo pontifici apoſtolicæ ſedis, * *venerabili papæ, & communi patri omnium Chriſtianorum, & venerabili patri imperii noſtri, D Gregorio, Michael in Chriſto Deo fidelis imperator & moderator Romæorum, Ducas, Angelus Comnenus, Palæologus, & ſpiritualis filius magnæ ſanctitatis veſtræ, convenientem honorem & reverentiam cum ſincera & pura affectione, & orationum poſtulationem.*

* *Lege ex Græco:* univerſali Papæ. *Hard.*

Edidit Waddingus in Annal. Minorum ad An. 1274. & Binius in Collect. Conciliorum. *Hard.*

QUONIAM miſſi ſunt a magnitudine veſtra ad imperium meum nuncii Deo placen-

Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ, τῷ πρώτῳ καὶ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ τῆς ἀποστολικῆς θρόνου, οἰκουμενικῷ πάπᾳ, καὶ κοινῷ παντὸς τοῦ Χριστιανῶν, καὶ σεβασμίῳ πατρὶ τῆς βασιλείας μου, κύρῳ Γρηγορίῳ, Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων, Κομνηνὸς, Δούκας, Ἄγγελος, ὁ Παλαιολόγος, & γνήσιος υἱὸς τῆς μεγάλης ἁγιοσύνης σου τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν καὶ αἰδῶ μετὰ εἰλικρινοῦς καὶ καθαρᾶς διαθέσεως, καὶ ἀληθῆ αἴτησιν.

ΕΠΕΙ ἀπεστάλησαν παρὰ τῆς σῆς μεγαλειότητος πρὸς τὴν βασιλείαν μου ἀποχειροτόνητοι

τῆς

ANNO CHRISTI 1274.

τῆς θεαρέστου τάξεως τῆς Μινόρων, ὅ, τε, ἀδελφὸς Ιερώνυμος ντὲ Ασκυλο, ὁ ἀδελφὸς Ραϊμωῦδος Μπερεγκάριος, ὁ ἀδελφὸς Μποναγράτζια ντὲ σάγκτο Ιωάννε ἐν Περσετζέτῳ, καὶ ὁ ἀδελφὸς Μπονάβεντύρας ντὲ Μυτζέλο, καὶ διεκομίσαντο γράμμα τῆς μεγάλης ἁγιοσύνης, ἐν ᾧ σὺν ἄλλοις καὶ περὶ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, ὡὗ διδάσκει καὶ ὁμολογεῖ καὶ κηρύττει ἡ ἁγία ἐκκλησία τῆς Ρώμης, διελαμβάνετο, καὶ ἔδει ἐν τούτοις μᾶλλον ἀποκρίσιν ἡμᾶς δεόντως ποιήσασθαι. ἰδὲ τοῦτο ποιεῖ ἡ βασιλεία μου. ἔχει δὲ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἐπὶ λέξεως οὕτως. πιστεύομεν τὴν ἁγίαν τριάδα, τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕνα θεὸν παντοδυνάμον, ὅλως τε ἐν τριάδι τὴν θεότητι ὁμοφυᾶ καὶ σωσιδίον καὶ συμπαντοδυνάμον, ἑνὸς θελήματος, ἐξουσίας, καὶ μεγαλειότητος, δημιουργὸν πάντων τῶν δημιουργημάτων, ἀφ' οὗ πάντα, ἐν ᾧ πάντα, δι' οὗ πάντα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, τὰ σωματικὰ καὶ πνευματικά. πιστεύομεν ἕκαστον ἐν τῇ τριάδι πρόσωπον, ἕνα ἀληθινὸν, πλήρη, καὶ τέλειον. πιστεύομεν αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, λέγω τοῦ θεοῦ, ἀϊδίως γεγεννημένον ἐκ τοῦ πατρὸς, ὁμοπαντοδυνάμον, καὶ ἴσον κατὰ πάντα τῷ πατρὶ ἐν τῇ θεότητι, χρονικῶς γεγεννημένον ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου μετὰ ψυχῆς λογικῆς, δύο ἔχοντα γεννήσεις, μίαν ἐκ πατρὸς ἀΐδιον, ἄλλην ἐκ μητρὸς χρονικήν. θεὸν ἀληθινὸν, καὶ ἄνθρωπον ἀληθινὸν, ἴδιον ἐν ἑκατέρᾳ φύσει καὶ τέλειον· οὐχ ὑιόθετον, οὐ φαντασικόν. ἀλλ' ἕνα καὶ μόνον υἱὸν θεοῦ ἐν δυσὶ καὶ ἐκ δύο, θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ, φύσεσιν, ἑνὸς προσώπου ἑνότητι, ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον τῇ θεότητι, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας παθόντα ἀληθῆ σαρκὸς πάθει, θανόντα καὶ ταφέντα καὶ κατελθόντα ἐν καταστάτῳ, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν ἀληθεῖ σαρκὸς ἀναστάσει. μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα μετὰ τὴν ἀνάστασιν σὺν τῇ σαρκὶ ἣ ἀνέστη, καὶ ψυχῇ, ἀνελθόντα εἰς τὸν οὐρανὸν, καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ ἀποδώσοντα ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, εἴτε ἀγαθὰ ἔσονται, εἴτε κακά. πιστεύομεν δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρη καὶ τέλειον θεὸν, ἀληθῆ θεὸν, ἐκ πατρὸς υἱοῦ τε ἐκπορευόμενον, ἴσον καὶ ὁμοούσιον καὶ συμπαντοδυνάμον καὶ σωσιδίον κατὰ πάντα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. πιστεύομεν ταύτην τὴν ἁγίαν τριάδα οὐ τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἕνα θεὸν παντοδυνάμον, ἀΐδιον, ἀόρατον, ἀναλλοίωτον. πιστεύομεν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν μίαν εἶναι ἀληθινὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ δίδοται ἅγιον βάπτισμα, καὶ ἀληθὴς πασῶν ἄφεσις ἁμαρτιῶν. πιστεύομεν δὲ καὶ ἀληθῆ ἀνάστασιν τῆς σαρκὸς, ἣν νῦν φέρομεν, καὶ ζωὴν ἀΐδιον. πιστεύομεν δὲ τῆς νέας καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, τὸν νόμον, καὶ τοὺς προφήτας, καὶ ἀποστόλων, ἕνα ἀρχηγὸν εἶναι, θεοῦ καὶ κύριον παντοδυνάμον. αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς πίστις καὶ καθολικὴ, καὶ ταύτην ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσι κεφαλαίοις κρατεῖ καὶ κηρύττει ἡ ἱερὰ καὶ ἁγία τῆς Ρώμης ἐκκλησία. ἀλλὰ διά τινας διαφόρους πλάνας παρά τινων μὲν ἐξ ἀγνοίας, παρά τινων δὲ ἐκ κακίας εἰσαχθείσας, λέγει καὶ κηρύττει, τοὺς μὲν τὸ βάπτισμα εἰς ἁμαρτίας ὀλισθαίνοντας μὴ ἀναβαπτίζεσθαι, ἀλλὰ δι' ἀληθοῦς μετανοίας τῆς ἰδίων δύνασθαι λαμβάνειν συμπάθειαν ἁμαρτιῶν. ἐὰν δὲ οἱ ἀληθῶς μετανοοῦντες, ἐν ἀγάπῃ ἀποχωρήσωσι πρὸ τοῦ ἀξίοις καρποῖς

ANNO CHRISTI 1274.

A tis ordinis fratrum Minorum, frater Hieronymus de Aſculo, frater Raymundus Berengarius, frater Bonagratia de ſancto Joanne in Perciceto, & frater Bonaventura de Mugello; & obtulerunt litteras magnæ ſanctitatis vectræ imperio meo, in quibus inter alia de confeſſione fidei, quam docet, & prædicat, & confitetur ſancta Romana eccleſia, continebatur, & oportebat in his magis reſponſionem convenientem nos facere: ecce hoc facit imperium meum. Habet autem profeſſio fidei in dictionibus taliter. Credimus ſanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum Deum omnipotentem totamque in Trinitate deitatem coeſſentialem & conſubſtantiaB lem, coæternam, & coomnipotentem, unius voluntatis, poteſtatis, & majeſtatis, creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, in quo omnia, per quem omnia quæ ſunt in cœlo & in terra, viſibilia, inviſibilia, corporalia, & ſpiritualia. Credimus ſingulam quamque in Trinitate perſonam, unum verum Deum, plenum & perfectum. Credimus ipſum Filium Dei verbum Dei, æternaliter natum de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem, & æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu ſancto, & Maria ſemper virgine, cum anima rationali; duas habentem nativitates, unam ex Patre nativitatem æternam, alteram ex matre temporalem: Deum verum C & hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum, non adoptivum, nec phantaſticum, ſed unum & unicum Filium Dei, in duabus & ex duabus naturis, Divina ſcilicet & humana, in unius perſonæ ſingularitate impaſſibilem & immortalem divinitate, ſed in humanitate pro nobis & ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, mortuum, & ſepultum, & deſcendiſſe ad inferos, ac tertia die reſurrexiſſe a mortuis vera carnis reſurrectione: die quadrageſima poſt reſurrectionem cum carne, qua reſurrexit, & anima, aſcendiſſe in cœlum, & ſedere ad dexteram Dei Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos, & redditurum unicuique ſecundum opera ſua, ſive bona D fuerint, ſive mala. Credimus & Spiritum ſanctum plenum & perfectum verumque Deum ex Patre Filioque procedentem, coæqualem, & conſubſtantialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio. Credimus hanc ſanctam Trinitatem, non tres Deos, ſed unicum Deum, omnipotentem, æternum, & inviſibilem, & commutabilem. Credimus ſanctam catholicam & apoſtolicam unam eſſe veram eccleſiam, in qua unum datur ſanctum baptiſma, & vera omnium remiſſio peccatorum. Credimus etiam veram reſurrectionem hujus carnis, quam nunc geſtamus, & vitam æternam. Credimus etiam novi & veteris teſtamenti, legis, ac prophetarum, & apoſtoE lorum, unum eſſe authorem Deum ac Dominum omnipotentem. Hæc eſt vera fides catholica: & hanc in ſupradictis articulis tenet & prædicat ſacroſancta Romana eccleſia. Sed propter diverſos errores, a quibuſdam ex ignorantia, & ab aliis ex malitia introductos, dicit & prædicat, eos, qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, non rebaptizandos, ſed per veram pœnitentiam ſuorum conſequi veniam

ANNO CHRISTI 1274.

peccatorum. Quod ſi vere pœnitentes in caritate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis: eorum animas pœnis purgatoriis, ſeu catharteriis, ſicut nobis frater Joannes explanavit, poſt mortem purgari: & ad pœnas hujuſmodi relevandas prodeſſe eis fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri conſueverunt ſecundum eccleſiæ inſtituta. Illorum autem animas, qui poſt ſacrum baptiſma ſuſceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis manentes corporibus, vel eiſdem exutæ, prout ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, mox in cœlum recipi. Illorum autem animas qui in mortali peccato, vel cum ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. Eadem ſacroſancta eccleſia Romana firmiter credit, & firmiter aſſeverat, quod nihilo minus in die judicii, omnes homines ante tribunal Chriſti cum ſuis corporibus comparebunt, reddituri de propriis factis rationem. Tenet etiam & docet eadem ſancta Romana eccleſia, ſeptem eſſe eccleſiaſtica ſacramenta, unum ſcilicet baptiſma, de quo dictum eſt ſupra; aliud eſt ſacramentum confirmationis, quod per manuum impoſitionem epiſcopi conferunt, chriſmando renatos; aliud eſt pœnitentia, aliud euchariſtia, aliud ſacramentum ordinis, aliud eſt matrimonium, aliud extrema unctio, quæ ſecundum doctrinam beati Jacobi infirmantibus adhibetur. Sacramentum euchariſtiæ ex azymo cõficit eadem Romana eccleſia, tenens & docens, quod in ipſo ſacramento panis vere tranſubſtantiatur in corpus, & vinum in ſanguinem Domini noſtri Jeſu Criſti. De matrimonio vero tenet, quod nec unus vir plures uxores ſimul, nec una mulier permittitur habere plures viros. Soluto vero legitimo matrimonio per mortem conjugum alterius, ſecundas, & tertias deinde nuptias ſucceſſive licitas eſſe dicit: ſi impedimentum canonicum aliud ex cauſa aliqua non obſiſtat. Ipſa quoque ſancta Romana eccleſia ſummum & plenum primatum & principatum ſuper univerſam eccleſiam catholicam obtinet; quem ſe ab ipſo Domino in beato Petro apoſtolorum principe ſive vertice, cujus Romanus pontifex eſt ſucceſſor, cum poteſtatis plenitudine recepiſſe veraciter & humiliter recognoſcit. Et ſicut præ ceteris tenetur fidei veritatem defendere: ſic & ſi quæ de fide ſubortæ fuerint quæſtiones, ſuo debent judicio definiri. Ad quam poteſt gravatus quilibet ſuper negotiis ad eccleſiaſticum forum pertinentibus appellare: & in omnibus cauſis ad examen eccleſiaſticum ſpectantibus, ad ipſius poteſt judicium recurri: & eidem omnes eccleſiæ ſunt ſubjectæ, ipſarum prælati obedientiam & reverentiam ſibi dant. Ad hanc autem ſic poteſtatis plenitudo conſiſtit, quod eccleſias ceteras ad ſolicitudinis partem admittit: quarum multas, & patriarchales præcipue, diverſis privilegiis eadem Romana eccleſia honoravit, ſua tamen obſervata prærogativa, tum in generalibus conciliis, tum in aliquibus aliis ſemper

Jacob. 5.

A μετανοίας πρὸ τ῀ πληρωθέντων τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι ἢ τ῀ ἁμαρτηθέντος· τούτων τὰς ψυχὰς ποιναῖς πυργατωρίοις, ἤτοι καθαρτηρίοις, καθὼς ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης διεσάφησε, μ῀ θάνατον καθαρίζεσθαι. πρὸς δὲ τὸ τὰς ποινὰς ταύτας ἀνακουφίζεσθαι, ὠφελεῖ αὐτὰς τῶν ζώντων πιστῶν ἡ συγχρότησις, λειτουργιῶν λέγω ἱεροτελεσίαι, προσευχαὶ κ῀ ἐλεημοσύναι, κ῀ ἄλλα εὐσεβείας ἔργα τὰ παρὰ τ῀ πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν γίνεσθαι εἰθισμένα, κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν. Τῶν δὲ τὰς ψυχὰς μ῀ τὸ ἱερὸν βάπτισμα λαβεῖν εἰς μηδένα ἁμαρτίας μῶμον ἐπιδραμόντων, κἀκείνας τὰς μ῀ τὸ ἐφελκῦσαι ἁμαρτίας μῶμον,
B ἂν ἢ ἐν τοῖς οἰκείοις μένουσαι σώμασιν, ἢ μ῀ τελὰ τούτων ἀπέκδυσιν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, καθαρισθήσονται, εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτίκα παραδέχεσθαι. ἐκείνων δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἐν θανασίμῳ ἁμαρτήματι, ἢ μ῀ μόνης τ῀ προπατορικ῀ ἀποχωρησάντων, παραυτίκα εἰς τὸν ᾅδην καταβαίνειν, ποιναῖς ἀνίσοις τιμωρηθησομένας. ταύτ῀ ἡ ἁγία ἐκκλησία τ῀ Ῥώμης πιστεύει κ῀ σερρῶς βεβαιοῖ, κ῀ ὅτι
C ἐν τ῀ ἡμέρᾳ τ῀ κρίσεως πάντες ἄνθρωποι πρὸ τὸ βήματος τ῀ Χριστ῀ μ῀ τ῀ ἰδίων σωμάτων φανήσονται, ἀποδώσοντες περὶ τ῀ οἰκείων πράξεων λόγον. κρατεῖ δὲ ⸋ δικάσκει αὕτη ἡ τ῀ Ῥώμης ἐκκλησία, ἑπτὰ εἶναι ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, ἕν λέγω τὸ βάπτισμα, περὶ ὃ εἴρηται ἄνω· ἄλλο ἐστὶ μυστήριον βεβαιώσεως, ὃ διὰ τ῀ ἐπιθέσεως τ῀ χειρῶν οἱ ἐπίσκοποι φέρουσι χρίοντες τοὺς ἀναγεννωμένους. ἄλλο ἐστὶν ἡ μετάνοια· ἄλλο ἐστὶν ἡ εὐχαριστία· ἄλλο μυστήριον τ῀ ἱερατικ῀ χειροτονίας· ἄλλο ἐστὶ τὸ τ῀ γάμου· ἄλλο τὸ ἔσχατον χρῖσμα, ὃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τ῀ ἁγίου Ἰακώβου τοῖς ἀσθενέσιν ἀποδίδοται. τὸ ἱερούργημα τ῀ εὐχαριστίας ἐξ ἀζύμου ἐκτελεῖ ἡ τοιαύτη τ῀ Ῥώμης ἐκκλησία, κρατοῦσα κ῀ διδάσκουσα, ὅτι ἐν αὐτ῀ τ῀ ἱεροτελεσίᾳ ὁ ἄρτος ἀληθῶς μετουσιοῦσθαι εἰς σῶμα, κ῀ ὁ οἶν⸋ εἰς αἷμα τ῀ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. περὶ τ῀ γά-
D μου δὲ κρατεῖ, ὅτι οὔτε εἰς ἀνὴρ πολλὰς γυναῖκας ὁμοῦ, οὔτε μία γυνὴ παραχωρεῖται ὁμοῦ ἔχειν πολλοὺς ἄνδρας. διαλυθέντος δὲ τ῀ γάμου ἀπὸ θανάτου θατέρου τ῀ ὁμοζύγων, δευτέρους κ῀ τρίτους ἐντὸς τ῀ θεσμοῦ γάμους θεμιτοὺς εἶναι λέγει, εἰ ἐμποδισμὸς κανονικὸς ἐξ αἰτίας τινὸς οὐ προσίσταται. αὐτὴ ὡσαύτως ἡ ἱερὰ κ῀ ἁγία τ῀ Ῥώμης ἐκκλησία ἄκρου κ῀ τέλειον πρωτεῖον ⸋ ἀρχὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν κατέχει· ὧν ἐν αὐτ῀ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τῷ τ῀ ἀποστόλων
E ἄρχοντι, ἢ τ῀ κορυφῇ, οὗ ὁ τ῀ Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἐστι διάδοχος, μ῀ πλήρους ἐξουσίας παραδέχεσθαι, ἀληθῶς καὶ ταπεινῶς ἀναγνωρίζει. κ῀ καθὼς παρὰ τὰς ἄλλας κρατεῖται τ῀ πίστεως τὴν ἀλήθειαν διεξοδικεῖν. ὅπου κ῀ ἐάν τινες περὶ τ῀ πίστεως ἀναφύωνται συζητήσεις, τ῀ ταύτης χρεὼν κρίσει διορίζεσθαι. εἰς ταύτην δύναται κ῀ βαρυνόμενος ἕκας⸋ ἐν πράγμασι τοῖς εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἀνήκουσιν ἐκκαλεῖν, ⸋ ἐν πάσαις ταῖς αἰτίαις τ῀ πρὸς δοκιμασίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀφορώσαις, πρὸς ταύτης δύναταί τις ἀναξέχειν τὴν κρίσιν· κ῀ ταύτ῀ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὑπακούουσι, κ῀ τούτων

οἱ ἀρχιερεῖς ὑπακοὴν κ῀ αἰδῶ ταύτ῀ ὀφείλουσι. πρὸς ταύτην δὲ ὅπως τὸ τῆς ἐξουσίας πλήρωμα συνίσαναι, ὅτι τὰς ἑτέρας ἐκκλησίας, κ῀ τὰς παξιαρχικὰς ἐξαιρέτως, ἐν διαφόροις προνομίοις αὕτη ἡ τ῀ Ῥώμης ἐκκλησία τετίμηκε, τ῀ ἰδίᾳ πλὴν πρεσβείᾳ, τ῀ μὴ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις, τ῀ δὲ ἐν τι-

ANNO CHRISTI 1274.

τισιν ἄλλοις, ἀεὶ σωζομένῃ. τ̀ ἀνωτέρω γραφεῖ-
σαν τ̀ πίστεως ἀλήθειαν, καθὼς πληρεστάτως ἀνέ-
γνωσαι κ̀ πιστῶς ἐκτέθειται, ἀληθῆ, ἁγίαν,
καθολικὴν κ̀ ὀρθόδοξον πίστιν, τοιαύτην εἶναι γι-
νώσκομεν, κ̀ ἀποδεχόμεθα, κ̀ καρδίᾳ κ̀ στόμα-
τι ὁμολογοῦμεν, ὅτι τοιαύτην ἀληθῶς κρατεῖ κ̀ πι-
στῶς διδάσκει, κ̀ κηρύττει ἡ ἱερὰ κ̀ ἁγία τῆς Ρώ-
μης ἐκκλησία. κ̀ ἀδιαφθόρως φυλάξαι τὴν τοιαύ-
την ὁμολογίαν, κ̀ ἐν αὐτῇ παντὶ καιρῷ διαμεῖ-
ναι, κ̀ ὐδέ τινί ποτε καιρῷ ἀπ' αὐτῆς ἀναχωρῆσαί
τινι τρόπῳ, ἢ παρεκβῆσαι, ἢ διχονοῆσαι ὑπισχνού-
μεθα· τὸ, τὴν πρωτεῖον τῆς τοιαύτης ἁγίας ἐκ-
κλησίας τ̀ Ρώμης, καθὼς ἐν τῷ προρρηθέντι εἰρ-
μῷ περιέχεται, πρὸς τὴν τῆς τοιαύτης ἐκκλησίας
ὑπακοὴν αὐτοπροαιρέτως ἐρχόμενοι, ὁμολογοῦ-
μεν, & ἀναγνωρίζομεν, κ̀ ἀποδεχόμεθα, καὶ
ἐκτενῶς ὑποδεχόμεθα. ὁμολογοῦντες δὲ ταῦτα,
κ̀ σέργοντες, κ̀ ἀποδεχόμενοι, κ̀ ὑπισχνούμενοι
παραφυλάξαι ὡς προείρηται, ἀξιοῦμεν σε τὴν
μεγαλειότητα, ἵνα ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία λέγῃ τὸ
ἅγιον σύμβολον, ὡς ἔλεγε τοῦτο πρὸ τοῦ χίσμα-
τος κ̀ μέχρι τῆς σήμερον. κ̀ ἵνα ἐμμείνωμεν κ̀ τοῖς
ἡμετέροις ἐθίμοις, οἷς ἐχρώμεθα κ̀ πρὸ τοῦ χίσ-
ματος· ἅτινα ἔθιμα ὄν εἰσι κατὰ τῆς προγεγραμ-
μένης πίστεως, ὅτε κατὰ τῶν θείων ἐντολῶν, ὅτε
κατὰ τ̀ παλαιᾶς κ̀ νέας διαθήκης, ὅτε κατὰ τῆς
διδαχῆς τῶν ἁγίων κ̀ οἰκουμενικῶν συνόδων, & τῶν
ἁγίων πατέρων τῶν ἀποδεχθέντων παρὰ τῶν ἁγίων
συνόδων τῶν συγκροτηθεισῶν τῇ συμβατικῇ δεσ-
ποτείᾳ τῆς ἐκκλησίας τ̀ Ρώμης. τοῦτο δὲ ἀβαρὲς
ἐστι τῇ μεγάλῃ ἁγιοσύνῃ σου κ̀ οὐκ ἀσυνήθες, κ̀
ἡμῖν νυνὶ δύσκολον διὰ τὸ τοῦ λαοῦ ἄπειρον πλῆθος.
ἀνεθέμεθα πρὸς τούτοις κ̀ τοῖς παροῦσιν ἡμετέροις
ἀποκρισιαρίοις, ἵνα τὰ δηλωθέντα διὰ τῆς πα-
ρούσης ἡμετέρας γραφῆς ὁμολογήσωσι κ̀ σέρξωσι
δικαίῳ τῆς βασιλείας ἡμῶν, ἐνώπιον τῆς σῆς μεγάλης ἁγιοσύνης. τὸ δὲ παρὸν γράμμα τῆς ἡμετέρας
ἀναγνωρίσεως, ἀποδοχῆς, κ̀ ὑποδοχῆς, κ̀ ὁμολογίας, οἰκειοχείρως τῇ ἡμετέρᾳ, θεοῦ χάριτι,
βασιλικῇ ὑπογραφῇ ἐσημειωσάμεθα, κ̀ τὸ σφράγισμα τοῦ ἡμετέρου κράτους κάτωθεν ἀπηωρήσαμεν.

A salva. Supraſcripta fidei veritate, (prout plene lecta eſt & fideliter expoſita) veram, ſanctam, catholicam & orthodoxam fidem cognoſcimus, & acceptamus, & ore ac corde confitemur, quod vere tenet & fideliter docet, & prædicat ſancta Romana eccleſia: inviolabiliter obſervare eamdem profeſſionem, & in ea omni tempore perſeverare, nec ullo unquam tempore ab ipſa diſcedere quoquo modo, aut deviare, vel diſcordare promittimus. Primatum quoque ejuſdem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſicut in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius ſanctæ eccleſiæ obedientiam ſpontaneam venientes, confitemur, & recognoſcimus, acceptamus, & B ſponte ſuſcipimus. Confitentes vero hæc & approbantes, & acceptantes, & promittentes obſervare, ut ſuperius dictum eſt, rogamus magnitudinem veſtram, ut eccleſia noſtra dicat ſanctum ſymbolum, prout dicebat hoc ante ſchiſma uſque in hodiernum diem, & quod permaneamus in ritibus noſtris, quibus utebamur ante ſchiſma, qui ſcilicet ritus non ſunt contra ſupradictam fidem, nec contra Divina præcepta, nec contra vetus & novum teſtamentum, nec contra doctrinam ſanctorum generalium conciliorum, & SS. patrum receptorum per ſancta concilia, quæ celebrata ſunt a C ſpirituali dominatione eccleſiæ Romanæ. Hoc igitur non grave eſt veſtræ ſanctitati, nec inuſitatum, & nobis nunc difficile propter infinitam multitudinem populi. Commiſimus autem, ſuper his præſentibus nunciis imperii noſtri, ut dicta per præſentes litteras noſtras confiteantur & affirment vice imperii noſtri, coram magna ſanctitate veſtra. Præſens igitur ſcriptum de noſtra recognitione, ſuſceptione, acceptatione, & profeſſione, & confeſſione, propria manu noſtra Dei gratia imperiali ſubſcriptione ſignavimus, & ſigillum noſtræ potentiæ inferius ap- D pendi fecimus.

Subſcriptio Imperatoris.

Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων, Δούκας, Αγγελ& Κομνηνὸς, ὁ Παλαιολόγ&.

SACRAMENTUM IMPERATORIS Græcorum.

Edidit Vvaddingus in Annal. Minor. ad an. 1274. & Binius. *Harduinus.*

EGo Georgius Acropolira, & magnus logotheta, nuncius domini imperatoris Græcorum Michaelis, Ducæ, Angeli, Comneni, Palæologi, habens ab eodem ſufficiens ad infra ſcripta mandatum, omne ſchiſma prorſus abjuro, & ſubſcriptam fidei unitatem, prout E plene lecta eſt & fideliter expoſita, in nomine dicti domini mei, veram, ſanctam, catholicam, & orthodoxam fidem eſſe cognoſco: eam accepto, & corde, & ore profiteor; ipſamque, prout eam veraciter tenet, fideliter docet, & prædicat ſacroſancta Romana eccleſia, ipſum inviolabiliter ſervaturum, nec ab ea ullo unquam tempore receſſurum, vel quoquo modo diſcrepaturum vel deviaturum promitto. Primatum quoque ipſius ſacroſanctæ Romanæ, eccleſiæ, prout in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius Eccleſiæ obedientiam, nomine ipſius & meo, ſpontaneus veniens, pro ipſo & pro me, fateor, recognoſco, accepto, ac ſponte ſuſcipio: & ipſum omnia præmiſſa, tam circa fidei veritatem, quam circa ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum; & ipſorum recognitionem, acceptationem, ſuſceptionem, obſervantiam, ac præſentiam, * ſervaturum, præſtito in animam ipſius & meam corporaliter juramento, promitto & confirmo. Sic ipſum Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei evangelia, &c.

* *Corr.* perſeverantiam *ex ſacramento Græcorum, quod eſt infra.*

LITTERÆ PRÆLATORUM GRÆCIÆ.

Ex eodem VVaddingo & Binio. *Harduinus.*

SAnctiſſimo, reverendiſſimo, & beatiſſimo papæ antiquo Romanorum, domino Gregorio, magno pontifici excellentiſſimæ apoſtolicæ ſedis, & venerabiliſſimo domino & patri noſtræ * humanitatis. Nos qui eccleſiaſticam complemus ordinationem, veſtræ Romanæ ſanctiſſimæ eccleſiæ ſalutem, ſpiritualis ſubjectionis affectionem ubique: metropolita Epheſius præhonoratus exarchus totius Aſiæ, cum ea, quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolitanus Heracleæ in Thracia, & præſul * honoratorum, cum ea, quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolita Chalcedonis ſuperhonoratus, cum ea, quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolita Tyanorum, cum ea quæ circa me eſt,

* *Forte*, humilitatis. *Harduinus.*

* *leg.* Honoreatarum.

ANNO CHRISTI 1274.

est, sancta synodo; episcopus metropolitanus Iconii, cum iis, qui circa me sunt, episcopis; metropolitanus Naupacti superhonoratus, cum ea, quæ circa me est, sancta synodo; metropolitanus Heracleæ Ponti superhonoratus, cum iis, qui circa me sunt episcopis; metropolitanus Conconii, cum iis, qui circa me sunt, episcopis; metropolitanus Cariæ, cum ea, quæ circa me est, sancta synodo; metropolitanus Beroeas superhonoratus, cum ea, quæ circa me est, sancta synodo: metropolitanus Athenarum, & locum Philippopolitæ supplens, cum iis, qui circa me sunt, episcopis; metropolitanus superhonoratus & exarchus insularum Cycladum, cum his, qui circa me sunt episcopis; metropolitanus Philippensium, cum iis, qui circa me sunt, episcopis; metropolitanus * Sinnicæ, cum iis, qui circa me sunt, episcopis; metropolitanus Serrorum cum ea, & C. metrtropolitanus Amastridæ, metropolitanus * Alaniæ, metropolit. Prusæ, metropolitanus Madytorum, metropolitanus Abydi, metropolitanus Christianopoleos, metropolitanus Selybriæ, metropolitanus Mesembriæ, metropolitanus Apri, metropolitanus Acinnii, metropolitanus Parii, metropolitanus Dydimotichi, metropolitanus Anastasiopoleos, archiepiscopus Byziæ, archiepiscopus Cypsellorum, archiepiscopus Gatilleris, archiepiscopus Dercæ, archiepiscopus Præconnesi, archiepiscopus Lopodii, archiepiscopus Pergami, archiepiscopus Melanii, archiepiscopus Beriæ: adhuc autem cum nobis pontificibus, & magna synodo & archidiaconus honoratissimus Severibilis cum totali venerabili clero; cum iis autem, & qui clerum complent sanctissimæ ecclesiæ magnæ Dei, videlicet magnus œconomus, protecdicus, logotheta, castrisius, referendarius, qui super judicia, qui super secreta, qui super sacrum & dona apostolica, qui primicerius patriarchalium notariorum, qui princeps ecclesiarum, qui super petitiones, qui rememoratorii, qui ostiarii, qui patriarchales notarii, qui protopapæ, cum toto presbyterio archidiaconatus ecclesiastici, & qui domestici, cum omnibus psalmistis & lectoribus: non solum nunc, sed prius beatissimæ & sanctissimæ vestræ ecclesiæ magnam faciebamus divisionem integritatis, & ecclesiarum Christi totaliter unitatem dilacerabamus.

° *Vadingus habet* Iconii. *H.*

* *f.* Smyrnæ.

b Apamiæ.

Quomodo, qui unius pastoris sumus, non in unum & inter unum aggregamur ovile; nec unum replemus mandatum Christi? sed ea quæ sunt discordiæ, magis, eligimus, & bono pacis amisso, invenire non quærimus illud, quod ex bono zelo nobis declarabatur? Nullus autem erat, qui conjungeret omnes in unum, & susflaret quasi ad unum flamen singulorum concordiam: quam autem secundum Christi desiderium a Deo coronandus sanctus noster imperator totus ad se ipsum, intellectum attendens, ut oportebat, nunc in hac parte Dei gratia præhonorabilibus aliquibus deputavit. Pius ipse in seipso laborabat, quo utique modo non declinaret nec ad remissionem: donec scissuram ecclesiæ ad unam interim compaginaret unitatem. Deinde non deficiebat communicando nobis, quod in voluntate habebat semper, & ostendendo qualiter habet suum propositum animæ. Ut autem ad ipsum venerabiles nuncii vestræ sanctitatis apostolicas litteras & porrexerunt & præsentaverunt, quam vestra beatitudo desiderantium accelerat conjunctionem, totus exurgit promptius, & prætermittit quod alienum esset: & quasi in secunda consideratione omnia negotia sua reputat, proponens ea quæ mandatorum vestrorum sunt, & suarum solicitudinum & dispositionum. Convocat igitur ad seipsum nostrum universum pontificale collegium, & postmodum alios, quotquot maxime spiritualitati adhærent, & circa studium ecclesiasticum exercitium habent unum, & quantus eorum quidem nocturnus & diurnus ejus labor in medio est. Qui instat, quasi totaliter pervigil; qui etiam & studiose exercuit, & quasi semper in suscepto opere fuit donec ad unam & eamdem multorum attraheret sententiam, longiore quidem & indigno sermone agitatam, si totum processum vestræ magnitudini præsentaremus. Quidam tamen nostrum statim convenerunt, & quæ pacis fuerant amplexati sunt: quidam vero magis obstinatiores apparuerunt, temporis antiquitatem revolventes in mentem, & opponentes alii, quasi de necessitate hoc imponeretur eis. Sed a Deo coronati imperatoris diligentia vicit in finem, & habet omnes jam concordes ad unicam hac unionem, per quam apostolicæ sedi antiquæ Romæ, ab antiquissimis attributos primatus attribuere assentimus. Hoc scilicet Dei gratia cooperata est, ut habeat ex nobis apostolica magnitudo, nostræ sanctitatis sententiam agnoscere, qualiterque magnifico imperatori nostro simul communicaverimus in sententia: & quæ quidem attenderit & vult libenter, & nos acceptamus: breviter præsentem epistolam annotamus, & ad conspicuam excellentiam vestræ magnitudinis transmittimus. Scitote quid nos volumus: quod pontificalis sedis tota plenitudo, cum toto venerabili clero, & omnibus officiariis sacerdotibus, diaconis, & lectoribus sanctissimæ ecclesiæ Dei, convenit in unum, ut attribuat prompte vestræ sanctitati & apostolicæ sedi quod ad honorem pertinet, nec alium primum & summum pontificem ecclesiarum omnium nominaturi. Sed antiquam internunciorum confectionem agnovimus, quam & patres nostri semper attenderunt toto præterito tempore usque ad tempus hoc. Unde nostrum patriarcham *, & subsequentes omnes alios, quotquot convenerunt, ut in unum hæreant, & sedis ponerent concordiam, obsecravimus. Ipse vero cum magna instantia tenet, quod agnosci debet primus: & postea, ut judicat, non decidet ab ista voluntate: nec adhuc a prima sententia, quam tenet, cum aliqua intentione mutatus est. Unde & pluries nos prælati correximus ipsum, ipse ne quidquam ad præsens acquievit. Nos autem & nobiscum potentissimus imperator injunximus illi a patriarchali sede recedenti, omnino in una forma solitudinis manere, quæ sunt Constantinopoli monasteriorum, donec nuncii ad vestram sanctitatem accedant, & audiant sermonem vestrum; & si magnitudo vestra ita recipiat, deleget certos delegatos cum nostris reversis legatis. Et nos hunc finem obtinentes, communiter & interim convenientes, attrahemus patriarcham nostrum, ut si recedere ipsum ab intentione contingat, nobisque inclinaverit, & nos reddet benevolos esse, quod præteritis temporibus throno apostolicæ sedis insuper excellens honor attributus est: sic habebimus ipsum pontificem etiam spiritualiter, sicut prius præsidentem. Si vero immutabiliter se habeat in sententia, tunc dependebit omnis necessitas, & ipsum dejicere, & patriarchali principatu privare. Nos autem constituemus & promovebimus alium, qui utique consentiat nobiscumque

* *Huic patriarchæ, Josepho nomen erat.*

eju

ANNO CHRISTI 1274.

ejuſdem voluntatis eſſe, & reddere convenien- A tem primatum ſummitati ſanctitatis veſtræ. Hoc igitur proponimus, a Deo honorate domine, nos, quos patriarchalis Conſtantinopolitanæ ſedis ſublimes pontifices, cum omnibus qui circa nos venerabilibus clericis per hoc ſcriptum noſtrum vobis conjungi habemus: qualiter ſi ſolum veſtra magnitudo, ea quæ legationis ſunt admittat, non eſt quod tempus teratur: & nos inclinamus prompte, & magnæ veſtræ altitudini ſubmittimus, & valde gratanter ea quæ ſunt ſpiritualis ſubjectionis totius, aſſerimus, & nihil eorum denegamus quæ ante ſchiſma præſtabant patres noſtri his, qui apoſtolicam regebant ſedem, ſed ſtatim & nos attribuimus. Alia quidem ſignabunt nuncii, & glo- B rioſæ veſtræ ſanctitati notificabunt. Finaliter, ſicut in ſpiritualibus potentiſſimus noſter imperator & nos, pontificum collegium epiſcopis commiſimus, ſicut ceteri ſpiritualiter ab imperiali magnificentia mandatum acceperunt, de quibus quæcumque ad ſæcularis principatus pertinent gubernationem, veſtræ ſanctitati reſerabunt a Deo coronato noſtro imperatore. Confidimus autem quod pacis auctor Deus unitatem, paterna victos clementia, adaperiet, noſque & magiſtratus gratanter ſuſcipiet inclinatos, & veſtram familiaritatem invocantes & paternitatem.

Sacramentum Græcorum.

Ex eodem VVaddingo ad an. 1274. n. 7. & ex Binio. *Harduinus.*

Ego N. nuncius habens ab eiſdem ſufficiens ad infra ſcripta mandatum, omne ſchiſma prorſus abjuro, & ſubſcriptam fidei veritatem, prout plene lecta eſt, & fideliter expoſita a me, Dei & Domini noſtri nomine veram ſanctam catholicam fidem eſſe cognoſco, eam accepto, & corde & ore confiteor: ipſamque, prout tenet, & fideliter docet, & prædicat ſancta Romana eccleſia, inviolabiliter ſervaturum, & in ea omni tempore perſeveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore receſſurum, vel quoquo modo deviaturum, nec diſcrepaturum promitto. Primatum quoque ipſius ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, prout in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius eccleſiæ obedientiam ſpontaneus veniens, fateor, recognoſco, accepto, & ſponte ſuſcipio. Et ipſe omnia præmiſſa tam circa fidei veritatem, quam circa ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum, & epiſcoporum recognitionem, acceptationem, ſuſceptionem, obſervantiam, ac perſeverantiam, ſervaturum, præſtito corporaliter juramento, promitto & confirmo. Sic Deus ipſum adjuvet, & hæc ſancta evangelia. Scriniarius, ſacriſta, chartophylax, & magnus ſcevophylax ſanctiſſimi ejus qui in Conſtantinopoli eſt patriarchatus, Joannes lector.

G. C. Iiſdem conceptum eſt verbis, quibus imperatoris ipſius ſacramentum, antea editum; ex quo aliquot vocum lacunam hic ſupplevimus. Quid vero ſi deſcriptum eſt hic ſacramentum imperatorium, pro epiſcopali? Nam dicere debuiſſet epiſcoporum nuncius, *epiſcoporum nomine*: uti dixit Cæſareus, *in nomine dicti domini mei*. Quæ voces hic corruptæ ſunt, & in has mutatæ, *Dei & Domini noſtri nomine*. Neque enim ille hanc fidem Dei nomine acceptabat, aut Dei nomine ac vice promittebat: obedientia n Romanæ eccleſiæ primatui. Deinde quid aliud ſub finem loquuntur hæ voces: *Sic Deus ipſum adjuvet*. Quod autem eſt ſupra: *Et ipſe omnia præmiſſa, &c.* illud eſt, quod in ſacramento imperatoris legitur: *Et ipſum omnia præmiſſa. &c.*

ANNO CHRISTI 1274.

EPISTOLÆ.

GRÆGORII PAPÆ X.

I.

Cariſſimo in Chriſto filio Michaeli Palæologo imperatori Græcorum illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Ex eodem VVaddingo n. 26. & Binio. *Hard.*

EXultat mater eccleſia renaſcentis prolis fœcunditate jucunda; exultat & jubilat, gaudenter attendens ſe drachmam deperditam inveniſſe; immenſæ lætitiæ rore perfunditur, dum ruinas, quas in ea ſchiſma multiplicarat antiquum, impleri per tuum aliorumque reditum ad ipſius eccleſiæ unitatem, ſine ſtragis cujuſque periculo, ſolo pacis auctore prævio, intuetur. Exultamus & nos, paſtoris, prout Domino placuit, vices gerentes in ea. Exultamus procul dubio in illo vero paſtore, qui animam ſuam pro ſuis ovibus ponere non expavit. Ipſi vitulum labiorum exolvimus, de cujus non eſt dubium munere proceſſiſſe, ut ovis, quæ perierat, ſit inventa, & revixerit filius, quem mors animæ, mors utique gravior, occuparat. Occurrentes itaque tibi de regione diſſimilitudinis redeunti, collo tuo brachiis paternæ affectionis C accumbimus & te ſolidæ caritatis oſculo preſſius oſculamur. O utinam tibi, fili, pateret ad plenum, cum quanto in his occurrit tripudio eadem eccleſia nuper in Lugdunenſi concilio congregata! O ſi voces pſallentium inibi, Deumque flexis genibus & nudatis capitibus laudantium, præcipue prælatorum, in tuis ſonuiſſent auribus, & revelata facie ipſorum oculos deducentes quaſi aquarum exitus inſpexiſſes! profecto prudenter adverteres quod erant eorum lacrymæ tam excuſſi doloris indices, quam adeptæ lætitiæ proditrices: nec minus intelligeres, quam gratitui advenerint nuncii, quam fuerint gratanter accepti, cum quanto etiam jubilo tua profeſſio acceptata. Exulta igitur & tu, fili, exulta D & lætare in eo qui eſt ſplendor lucis æternæ, Divinæ quædam emanatio claritatis: qui tuum ſic animum ſuo lumine illuſtravit, ut lumen veritatis intelligens, non ſolum redires ad illam, ſed ad redeundum aliis dux & prævius effici mereris. Exulta & gaude talem ac tantum jam datum laboribus tuis effectum, ut & de tuo ad ſinum unitatis eccleſiaſticæ reditu indubitatum expectare valeas præmium, & de aliis per te redeuntibus tibi plenioris debeatur retributionis augmentum. Perſta ergo, & quod cœpiſti, ſolicite cum omni diligentia & ſolicitudine proſequaris, efficacem pro poſſe daturus operam, ut nec in aliquibus ejuſdem ſchiſmatis reliquiæ qualeſcumque ſuperſint. Dei qui- E dem perfecta ſunt opera: & tu creatura illius, creatorem tuum in tam placiti conſummatione operis pro viribus imitare, ut ſpei conceptæ de præmio res ſuccedat, & præmiſſum debitum exhibitio regalis exolvat. Super his autem & aliis habitis circa præmiſſa proceſſibus: præfati tuæ celſitudinis nuncii, quorum tibi notior eſt virtus & probitas, ad te plenius revertuntur inſtructi: quibus te non dubitamus fidem indubiam adhibere.

Datum Lugduni v. Kalendas Auguſti, anno tertio.

II.

ANNO CHRISTI 1274.

II.

Andronico primogenito cariſſimi in Chriſto filii noſtri Michaelis Palæologi imperatoris Græcorum illuſtris ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Ex eodem VVadingo. *Harduinus.*

HAbes, fili, unde Domino Deo tuo in vocem exultationis & confeſſionis erumpas: exultes in eo, & fatearis humiliter tibi de immenſo ipſius dono conceſſum, vere fidei agnoſcere veritatem, illam amplecti piis affectibus, & devotis nobis miſſis affatibus confiteri. Hæc ſi corde contrito & humiliato ſpiritu recognoſcens, a cœptorum profecutione ſolicita non deſiſtas; plura tibi ſalutaribus inhærenti ſtudiis procul dubio ipſe bonorum omnium dator adjiciet, perfectæ tandem retributionis præmium largiturus. Ideoque magnitudinem tuam monemus & hortamur in Domino Jeſu Chriſto, quatenus in præmiſſis, ſicut diſcrete ſcripſiſti, tui genitoris inclyti laudabili propoſito, nobis per ejus & tuas expreſſo litteras, conſtanter adhærens, totis viribus ſatagas ut antiquati ſchiſmatis aboleantur omnino reliquiæ, ſitque Latinorum & Græcorum unitas perpetuis temporibus inconcuſſa.

Datum Lugduni quinto Kalendas Auguſti, anno tertio.

III.

*Venerabilibus fratribus Epheſin. in Thracia Heracliæ, Sarden. Lydiæ, Nicomediæ, Nicææ Chalced. Naupacti, Philadelphiæ, Theſſalonicen. Tyanorum, Heracliæ Ponti, Iconii, Cariæ, Corſien. Athenien. Rhodien. Philippen. Smyrnen. Serrarum, Amaſtridæ, Alamæ *, Pruſæ, Maditorum, Alydi, Chriſtianopoleos, Silibriæ, Meſembriæ, Apri, Achiraus *, Pigarum, & Parii, Didymotichi; Anaſtaſiopoleos, Byziæ, Cypſellorum, Garellæ *, Derci, Præconeſi, Lopadiæ *, Pergami, Meleniai, & Beriæ, metropoltas, & dilectis filiis archidiacono & univerſo clero, œconomo, ſacellario, protecdico, logothetæ, caſtriſio, referendario, didaſcalo, primicerio, ipominiſco *, oſtiariis, & notariis omnibus, necnon decano, archidiacono, diaconis, cantoribus, & lectoribus univerſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

* forte *Apamiæ.*

* forte *Achinnii.*

* forte *Gattilleris,* * *Lopodii.*

* forte *hypomnimatiſtæ.*

Ex eodem VVaddingo, & Binio. *Harduinus.*

CAriſſimi in Chriſto filii noſtri Palæologi Græcorum imperatoris illuſtris & veſtros nuncios, & litteras, tanto nimirum recepimus gratius, quanto procul dubio gratiora, & noſtris acceptiora deſideriis retulerunt. Hoc eſt enim, quod fervor zeli patrum ſedis apoſtolicæ a longis retro temporibus exquirebat: hoc eſt, ad quod profundis anhelabat ſuſpiriis, & totis conatibus ſuſpirabat: ad hoc noſter inardeſcebat animus: ad hoc ſemper amplius accendebatur affectus, ut videlicet antiquo ſubducto ſchiſmate una eſſet columba Domini, formoſa ejus, perfecta ipſius; una quidem eccleſia Latinorum pariter & Græcorum, unita in eiuſdem veræ fidei & capitis unitate. His & veſtra, ut ſcripſiſtis, vota ex intimis concurrebant. Adſtitit itaque his diebus, multiplicatis interceſſoribns, virtus Chriſti: qui vere teſtatur nos nihil poſſe facere abſque ipſo. Adſtitit benignus ſapientiæ Spiritus, & prædicti principis ac veſtros animos miſericorditer inſpiravit, taleque ac tantum dedit ipſius ac vero A miniſterio deſideratis initium: ut ipſo ac vobis perſiſtentibus, ut ſperamus, in identitate propoſiti, conſummationis cleris & perfectæ proſperitas indubie ſubſecutura ſperetur. Illi ergo laus, illi gloria, illi actio gratiarum, qui vere lapis angularis parietem utrumque connexuit, & utraque unum fecit. Qui largitor bonorum omnium tantam nobis & vobis largitus eſt gratiam: ut nos in hæc tempora reſervarit, ut diem hunc nobis videre conceſſerit, quem videntes, ſumus in immenſum non indigne gaviſi, ex immenſitate gratiæ menſuram lætitiæ metientes. Vos igitur fratres & filios monemus, rogamus, & hortamur in Domino Jeſu Chriſto, in remiſſionem vobis peccaminum in- B jungentes, quatenus ad perfectionem ſolidam incœptorum totis viribus ſatagentes, ejuſdem ſchiſmatis abolere ſtudeatis omnino reliquias, abjicientes oves morbidas, ne gregem valeant contaminare Dominicum, aut fidei a vobis noviter agnitæ in veſtris cordibus inficere puritatem. In his autem exequendis utilius, & efficacius adimplendis, eidem principi conſtanter & fideliter adhærete, ipſum fulcite conſiliis, & auxiliis adjuvate. Decet enim vos prælatos præcipue, qui conſtituti eſtis in ſpecula, veritatis lumen aliis oſtenſuri, aberrantes de tenebris errorum educere, devios in viam rectitudinis revocare, ut vobis adimplentibus officii debitum, æterni plenitudine præmii veſtrorum laborum C exitus compleatur. Datum ut ſupra in proxima.

ANNO CHRISTI 1274.

IV.

Abaghæ regi Tartarorum illuſtri gratium in præſenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

EXcellentiæ tuæ litteras, & nuncios latores ipſarum, quorum alterum poſtmodum ſors, ut dicitur, humana ſubduxit, ad noſtram præſentiam venientes, una cum ſacro concilio, adventus eorum tempore, in noſtra præſentia congregato, in quo ſicut per ſuperſtitis relationem intelligere poteris, principum & prælatorum multitudo copioſa & veneranda convenit, cum animi lætitia & vultus ſerenitate recepimus; & litteris in communi perlectis, ac nunciis ipſis benigne in omnibus quæ proponere voluerunt auditis, corde contrito & humiliato ſpiritu exoravimus, & exoramus Altiſſimum, ut ipſe, qui eſt lux vera, omnem hominem venientem in hunc mundum illuminans, tibi & tuis ſua pietate concedat ſic ſemper in lumine vultus ſui lumen veritatis agnoſcere, quod in ſuis beneplacitis ambulantes, ad exaltationem fidei Chriſtianæ, veſtramque ſalutem, indefeſſo propoſito intendatis. Ceterum ſuper iis quæ per nuncios & litteras prædictas tua magnificentia intimavit, ante Chriſtiani E exercitus ad tranſmarinas partes adventus diſpoſuimus ad tuam præſentiam legatos noſtros, prout opportunitas permiſerit, deſtinare, qui & magnitudini tuæ ad illa plene reſpondeant, & te nihilo minus ad alia, quæ, ſi aures illis exauditionis præſtiteris, tuam, tuorumque ſalutem & utilitatem communem reſpicient, ſolerter inducant.

Datum Lugduni tertio Idus Martii, anno tertio.

Ex eodem VVadingo ad an. 1275 & ex Binio *Hard.*

CON-

ANNO CHRISTI 1274.

CONSTITUTIONES
A GREGORIO PAPA DECIMO
IN CONCILIO LUGDUNENSI :
GENERALI SANCITÆ.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, &c.

INfra scriptas constitutiones nuper in generali concilio Lugdunensi & post super certis articulis duximus promulgandas, quibus universos uti volumus, & mandamus in judiciis, & in scholis, ipsasque sub suis titulis inseri, prout exprimitur super eis.

I.

De summa Trinitate, & fide catholica.

Fideli ac devota professione fatemur, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit. Hoc professa est hactenus, prædicavit, & docuit, hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia: Sed quia nonnulli, propter irrefragabilis præmissæ ignorantiam veritatis, in errores varios sunt prolapsi: nos hujusmodi erroribus viam præcludere cupientes, sacro approbante conciiio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præsumpserint, æternaliter Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere; sive etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno procedat.

II.

De electione & electi potestate.

Ubi periculum majus intenditnr, ibi procul dubio est plenius consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis, ecclesiæ Romanæ prolixa vacatio: exacti temporis consideratio edocet, & considerata prudenter illius dissimina manifestant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacat intentio, ea quæ periculosiora sunt nequaquam absque remedio reformationis accommodæ relinquamus. Ideoque omnia, quæ pro vitanda discordia, in electione Romani pontificis a nostris sunt prædecessoribus, & præcipue a felicis recordationis Alexandro papa tertio, salubriter instituta, omnino immota in sua firmitate manere censentes, (nihil enim illis detrahere intendimus, sed quod experientia deesse probavit, præsenti constitutione supplere) hoc sacro concilio approbante statuimus, ut si eumdem pontificem in civitate, in qua cum sua curia residebat, diem claudere contingat extremum, cardinales, qui fuerint in civitate ipsa præsentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur. Quibus elapsis, sive absentes venerint, sive non, extunc omnes conveniant in palatio, in quo idem pontifex habitabat, contenti singuli singulis tantummodo servientibus clericis, vel laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen quibus patens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, ejusdem electionis arbitrio reservato. In eodem autem palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, seu alio velamine, omnes habitent in communi. Quod (servato libero ad secretam cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illuc intrare valeat vel exire; nulli ad eosdem cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium cardinalium inibi præsentium, pro iis tantum, quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit, ipsis cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere vel scripturam. Qui vero contra fecerit, scripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secreto loquendo: ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem cardinalibus ad victum necessaria commode ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verum si, quod absit, infra tres dies, postquam, ut prædicitur, conclave prædictum iidem cardinales intraverint, non fuerit ipsi ecclesiæ de pa-

ANNO CHRISTI 1274.

In concilio Lateranensi cap. 1.

1 Capitulo primo hæc verba præfige. *Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi.* Item capitulo 2. capitulo 3. lege: *Idem in eodem.* Sic etiam in capitulo 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 18. 27. 30. 31. Capitulo 15. *Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi.* Et sic in capitulo 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 28. 29. *Harduinus.*

ANNO CHRISTI 1274.

pastore provisum: per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quam in cœna, uno solo ferculo sint contenti. Quibus provisione non facta decursis, extunc tantummodo panis, vinum, & aqua, ministrentur eisdem, donec eadem provisio subsequatur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti cardinales nihil de camera papæ recipiant, nec de aliis eidem ecclesiæ tempore vacationis obvenientibus undecumque: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub ejus, cujus fidei & diligentiæ camera eadem est commissa, custodia maneant, per eum dispositioni futuri pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc a perceptione quorumlibet redituum ad ipsos spectantium abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque cardinales accelerandæ provisioni sic vacent attentius, quod se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeo urgens incideret, quod eos oporteret de terra ipsius ecclesiæ deferenda, vel ejus parte aliqua providere: vel nisi aliquod tam grande, tam evidens periculum immineret, quod omnibus & singulis cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sane si aliquis de prædictis cardinalibus conclave prædictum, ut supra exprimitur, non intraverit; aut intrans, absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minime requisito, nec in ejusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad eligendum * subsstituendum pontificem, libere procedatur. Si vero infirmitate superveniente, idem conclave aliquem ex eis exire contingat: ipsa etiam infirmitate durante poterit, ejus suffragio non requisito, ad electionem procedi. Sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu antea, redire voluerit, vel etiam si alii absentes quos per decem dies diximus expectandos, supervenerint re integra, videlicet antequam eidem ecclesiæ sit de pastore provisum: in eodem negotio: in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur, præmissa, tam de clausura, quam de servientibus cibo ac potu, & reliquis, cum aliis servaturi. Porro si quando Romanum pontificem extra civitatem prædictam, in qua erat cum sua curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur cardinales in civitate, in cujus territorio seu districtu idem pontifex obiit, convenire nisi sit forsitan interdicta, vel contra ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat. Quo casu in alia viciniori conveniant, quæ similiter nec interdicto subjaceat, nec sit, ut prædicitur, aperte rebellis. In hac etiam civitate, tam quoad expectationem absentium, quam quoad habitationem communem, clausuram, & cetera omnia, in domo episcopali, vel alia qualibet eisdem cardinalibus deputanda, eadem observentur, quæ superius, obeunte dicto pontifice in ea, in qua cum sua residebat curia, sunt expressa.

Præterea, quia parum est jura condere, nisi sit qui eadem tueatur: adjiciendo sancimus, ut dominus, aliique rectores, & officiales civitatis illius, in qua Romani pontificis celebranda fuerit electio, authoritate nostra, & ejusdem approbatione concilii, potestate sibi tradita, præmissa omnia & singula plene ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observari: nec cardinales ultra quam præmittitur, arctare præsumant. Super his autem taliter observandis, statim audito summi pontificis obitu, coram clero & populo civitatis ipsius, ad hoc specialiter convocandis, præstent corporaliter juramentum. Quod si forte in præmissis, vel circa ea, fraudem commiserint, aut ipsa diligenter non observaverint: cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis, aut status, omni cessante privilegio, eo ipso excommunicationis sint vinculo innodati, & perpetuo sint infames, nec unquam eis portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feudis, & bonis, ceteriisque, quæ ab eadem Romana vel quibuslibet aliis ecclesiis obtinent, ipso facto decrevimus esse privatos: ita quod ad ecclesias ipsas plene ac libere revertantur, administratorum earumdem ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas vero prædicta, non solum sit interdicto supposita, sed & pontificali dignitate privata. Ceterum quia cum arbitrium vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquid obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi: cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestamur, ut pensantes attentius quid eis imminet, cum agitur de creatione vicarii Jesu Christi successoris Petri, rectoris universalis ecclesiæ, gregis Dominici directoris, omni privatæ affectionis inordinatione, deposita, & cujuslibet pactionis, conventionis, obligationis necessitate, necnon

* elig. summum pontif.

ANNO CHRISTI 1274.

condicti & intendimenti contemplatione ceſſantibus, non in ſe reciprocent conſiderationis intuitum, vel in ſuos, non quæ ſua ſunt quærant, non commodis privatis intendant, ſed nullo arctante ipſorum in eligendo judicium, niſi Deo, puris & liberis mentibus, nuda electionis conſcientia utilitatem publicam libere proſequantur omni conatu, & ſolicitudine, prout poſſibilitas patitur, id acturi tantummodo, ut eorum miniſterio acceleretur utilis & perneceſſaria totius mundi proviſio, idoneo celeriter eidem eccleſiæ ſponſo dato. Qui autem ſecus egerint, Divinæ ſubjaceant ultioni, eorum culpa, niſi gravi propter hoc peracta pœnitentia, nullatenus abolenda. Et nos nihilo minus pactiones, conventiones, obligationes, condicta, & intendimenta omnia, ſive juramenti, ſive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, caſſamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere, ut nullus ad illa obſervanda quomodolibet ſit aſtrictus, nec quiſquam ex eorum tranſgreſſione notam vereatur fidei non ſervatæ, ſed non indignæ laudis titulum potius mereatur: cum lex etiam humana reſtetur, Deo magis tranſgreſſiones hujuſmodi, quam juris jurandi obſervationes, acceptas.

Quia vero fidelibus non eſt tam de ſolicita quantumcumque inventione fidendum, quam de inſtantia orationis humilis & devotæ ſperandum, huic adjicimus ſanctioni, ut in omnibus civitatibus, ceteriſque locis inſignibus, ubi primum de memorati pontificis obitu certitudo claruerit, a clero & populo ſolemnibus pro eo exequiis celebratis, ſingulis diebus, donec de ipſius eccleſiæ proviſione indubitatus rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum, apud eum devotis orationibus inſiſtatur, ut ipſe qui concordiam facit inſublimibus ſuis, ſic efficiat eorumdem cardinalium corda in eligendo concordia, quod proviſio celer, concors, & utilis, prout animarum ſalus exigit, & totius requirit orbis utilitas, ex ipſorum unanimitate ſequatur. Et ne tam ſalubre præſentis ſanctionis edictum, ignorantiæ negligi prætextu contingat: diſtricte præcipimus, ut patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati, ceterique, quibus conceſſum eſt proponere verbum Dei, clerum & populum propter hoc ſpecialiter frequentius congregandos in ſuis ſermonibus ad ſupplicum precum ſuffragia, pro celeri & felici exitu tanti negotii frequentanda, ſolerter hortentur, & ipſis eadem authoritate, non ſolum orationum frequentiam, ſed & obſervantiam, prout circumſtantiæ penſandæ ſuaſerint, jejuniorum indicant.

ANNO CHRISTI 1274.

III.

Ut circa electiones, poſtulationes, & proviſiones eccleſiaſticas, viam malitiis, prout eſt poſſibile, præcludamus, nec diutius periculoſe vacent eccleſiæ, vel perſonatuum, dignitatum, & aliorum eccleſiaſticorum beneficiorum proviſio differatur: edicto perpetuo providemus, ut ſi quando aliqui electionibus, poſtulationibus, vel proviſionibus ſe opponunt, proponendo aliqua contra electionis, poſtulationis, ſeu proviſionis formam, aut perſonas eligentium, vel electi, ſive illius, cui proviſio erat facienda vel facta, & propter hoc contigerit appellari, appellantes in inſtrumento pubblico, ſeu litteris ſuper appellatione confectis, omnia & ſingula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel perſonas coram perſonis authenticis, aut perſona, quæ ſuper hoc teſtimonium perhibeant veritati, corporali præſtito juramento, quod credunt ea, quæ ſic exprimunt, eſſe vera, & ſe poſſe probare. Alioquin tam opponentes, quam (tempore appellationis interpoſitæ, vel poſtmodum) adhærentes eiſdem, objiciendi aliqua, quæ non fuerint in hujuſmodi litteris vel inſtrumentis expreſſa, poteſtatem ſibi noverint interdictam: niſi aliquid poſtea forſan emerſerit, vel ſuper antiquis ſupervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis emiſſæ tempore veriſimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorarint. Super hujuſmodi autem ignorantia, & ſuperveniente facultate probandi, fidem per proprium præſtandum corporaliter faciant juramentum, hoc adjiciendo in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt ſe ſufficientes probationes habere. Illa ſane quæ felicis recordationis Innocentius papa quartus, contra non plene probantes ea, quæ in formam vel perſonam objecerunt, ſtatuit, in ſuo volumus robore permanere.

IV.

Avaritiæ cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas, aliquorum animos occupantes, eos in illam temeritatem impellunt, ut quæ ſibi a jure interdicta noverint, exquiſitis fraudibus uſurpare

ANNO CHRISTI 1274.

pare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen ecclesiarum electi, quia eis jure prohibente non licet, se, ante confirmationem electionis celebratæ de ipsis, administrationi ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere, ipsam sibi tanquam procuratoribus seu œconomis comitti procurant. Cum itaque non sit malitiis hominum indulgendum, nos latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut nullus de cetero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos qui secus fecerint, jure, si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eo ipso privatos.

V.

Quam sit ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, quam periculosa etiam esse soleat animabus; non solum jura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua ecclesia celebrata, electores, electionem ipsam, quam citius commode poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius, procurent: electus vero illum adhibere infra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur. Quem si electus ipsi præstare ultra distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum: nisi forsan ea sit electæ personæ conditio, ut electioni de se celebratæ, absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quavis provisione sedis apostolicæ, consentire non possit. Quo casu, idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab ejus superiore, cum ea celeritate, quam superioris ipsius præsentia vel absentia permiserit, petere studeant, & habere. Alioquin, si lapso tempore, pro ejusdem superioris præsentia vel absentia, ut præmittitur, moderando, hujusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Ceterum quivis electus infra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si justo impedimento cessante, infra hujusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

VI.

Perpetuæ sanctionis oraculo declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum, nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur, nequaquam eligendi potestate priventur: licet pro eo quod indignum nominando scienter contra conscientias suas agunt, & Divinam vindictam, & apostolicæ ultionis metum, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.

VII.

Nulli licere decernimus, postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta, vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum, illum super electione ipsa, nisi ex causis postea emergentibus, impugnare: vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas, seu alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur. De hujusmodi autem ignorantia fidem proprio faciat juramento.

VIII.

Si quando contigerit, duabus electionibus celebratis, partem alteram eligentium duplo majorem numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel authoritatis ipsorum, reliquis, vel electo ab eis aliquid opponendi, omnem præsenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso jure: id eis non intelligimus interdictum.

IX.

Quamvis constitutio felicis recordationis Alexandri papæ quarti prædecessoris nostri, causas electionum episcopalium, seu super electionibus episcoporum exortas, non immerito majoribus causis annumerans, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet devolvi afferat ad apostolicæ sedis examen: nos tamen, & temerariam appel-

ANNO CHRISTI 1274.

pellantium audaciam, & effrænatam appellationum frequentiam, refrænare volentes, hac generali constitutione duximus providendum, ut si extra judicium in prædictis electionibus, vel in aliis de dignitatibus episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifeste frivola, contigerit appellari, per appellationem hujusmodi nequaquam ad sedem eamdem negotium devolvatur. Sed cum in electionum earumdem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur, inscriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem ipsam hujusmodi negotia deferantur. Ceterum in præmissis omnibus casibus liceat partibus ab hujusmodi appellationibus, nulla tamen interveniente pravitate, recedere: antequam præfatæ sedi fuerint præsentatæ. Inferiores autem judices, quorum erat ipsarum causarum cognitio, appellatione cessante, an in hoc pravitas interceſſerit ante omnia diligenter inquirant: & si eam interceſſiſſe repererint, se de causis ipsis nullatenus intromittant, sed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum omnibus actis & monimentis suis apostolico se conspectui repræsentent.

A

C

X.

Si forte inter cetera, quæ objiciuntur electo, aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ vel alium personæ defectum opponi contingat: in discussione objectorum illum statuimus ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendus super defectu ipso ante omnia subjiciatur examini, cujus eventus examinandis aliis aut dabit initium aut negabit. Ceterum si præmissi examinis exitus, hujusmodi oppositiones docuerit veritate destitui opponentes omnino a prosecutione causæ, in qua talia objecerunt, excludimus, & perinde puniri decernimus, ac si penitus in probatione omnium quæ objecerant defeciſſent.

D

XI.

Sciant cuncti, qui clericos vel quaslibet alias personas ecclesiasticas, ad quos in aliquibus ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat electio, pro eo quod rogati seu alias inducti, eum pro quo rogabantur, sive inducebantur, eligere noluerunt, vel consanguineos eorum, aut ipsas ecclesias, monasteria, seu loca cetera, beneficiis, sive

E

ANNO CHRISTI 1274.

aliis bonis per se vel per alios spoliando, seu alias injuste persequendo, gravare præsumpserint, se ipso facto excommunicationis sententia innodatos.

XII.

Generali constitutione sancimus, universos & singulos qui regalia, custodiam sive guardiam advocationis, vel defensionis titulum in ecclesiis, monasteriis, sive quibuslibet aliis piis locis, de novo usurpare conantes, bona ecclesiarum, monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare præsumunt quantæcumque dignitatis honore præfulgeant, clericos etiam ecclesiarum, monachos monasteriorum, & personas ceteras locorum eorumdem, qui hæc fieri procurant, eo ipso excommunicationis sententiæ subjacere. Illos vero clericos qui se, ut debent, talia facientibus non opponunt, de proventibus ecclesiarum, seu locorum ipsorum, pro tempore quo præmissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtius inhibemus. Qui autem ab ipsarum ecclesiarum ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine, jura sibi hujusmodi vindicant: ab illorum abusu sic prudenter abstineant, & suos ministros in eis solicite faciant abstinere, quod ea quæ non pertinent ad fructus sive reditus provenientes vacationis tempore non usurpent; nec bona cetera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.

XIII.

Licet canon a felicis recordationis Alexandro papa tertio prædecessore nostro editus, inter cetera statuerit, ut nullus regimen ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi vigesimum quintum annum ætatis attigerit, ac scientia & moribus commendandus existat, quodque talis ad regimen assumptus hujusmodi, si monitus, non fuerit præfixo a canonibus tempore in presbyterum ordinatus, a regiminis ejusdem amoveatur officio, & alii conferatur: quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes, nos periculosam illorum negligentiam volentes juris executione suppleri, præsenti decreto statuimus, ut nullus ad regimen parochialis ecclesiæ assumatur, nisi sit idoneus scientia, moribus, & ætate. Decernentes collationes de parochialibus ecclesiis, iis qui non attigerunt vigesimumquintum annum de cetero faciendas,

vi-

ANNO CHRISTI 1274.

viribus omnino carere. Is etiam qui ad hujuſmodi regimen aſſumetur, ut gregis ſui crediti diligentius gerere curam poſſit, in parochiali eccleſia, cujus rector extiterit, reſidere perſonaliter teneatur: & infra annum a ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum ſe faciat ad ſacerdotium promoveri. Quod ſi infra idem tempus promotus non fuerit: eccleſia ſibi commiſſa, nulla etiam præmiſſa monitione, ſit præſentis conſtitutionis authoritate privatus. Super reſidentia vero, ut præmittitur, facienda, poſſit ordinarius gratiam diſpenſative ad tempus facere, prout cauſa rationabilis id expoſcet.

XIV.

Nemo deinceps parochialem eccleſiam alicui non conſtituto in ætate legitima & ſacerdotio commendare præſumat. Nec tali etiam niſi unam, & evidenti neceſſitate, vel utilitate ipſius eccleſiæ ſuadente. Hujuſmodi autem commendam, ut præmittitur, rite factam declaramus ultra ſemeſtris temporis ſpatium non durare. Statuentes, quidquid ſecus de commendis eccleſiarnm parochialium actum fuerit, eſſe irritum ipſo jure.

XV.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

Eos qui clericos parochiæ alienæ, abſque ſuperioris ordinandorum licentia, ſcienter, ſeu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæſito, præſumpſerint ordinare, per annum a collatione ordinum decernimus eſſe ſuſpenſos; iis quæ jura ſtatuunt contra taliter ordinatos in ſuo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter ſuſpenſorum, poſtquam eorum ſuſpenſio fuerit manifeſta, abſque ipſorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis epiſcopis, alias tamen canonice, liberam concedimus facultatem.

XVI.

De bigamis.

Altercationis antiquæ dubium præſentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio clericali declaramus eſſe nudatos, & coercitioni fori ſæcularis addictos: conſuetudine contraria non obſtante. Ipſis quoque ſub anathemate prohibemus deferre tonſuram vel habitum clericalem.

XVII.

De officio judicis ordinarii.

Si canonici a Divinis ceſſare voluerint, prout in eccleſiis aliquibus ſibi ex conſuetudine vel alias vindicant, antequam ad ceſſationem hujuſmodi quoquo modo procedant in inſtrumento publico vel patentibus litteris ſigillorum ſuorum aut alterius authentici munimine roboratis, ceſſationis ipſius cauſam exprimant, & illud, vel illas, ei, contra quem ceſſare intendunt, aſſignent. Sciturі, quod ſi hoc prætermiſſo ceſſaverint, vel cauſa, quam expreſſerint, non fuerit inventa canonica, omnia, quæ de quibuſcumque proventibus illius eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit, ceſſationis tempore perceperunt, reſtituent. Illa vero, quæ pro eodem tempore debentur eiſdem, nullo modo percipient, ſed ipſi eccleſiæ cedere, ac nihilominus ei, contra quem ceſſaverant, de damnis & injuriis ſatisfacere tenebuntur. Si autem cauſa eadem canonica fuerit judicata: is qui occaſionem ceſſationi dederat, ad omne intereſſe dictis canonicis, & eccleſiæ, cui debitum officium ejus eſt culpa ſubtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in Divini cultus augmentum convertendam, ſuperioris arbitrio condemnetur. Ceterum deteſtabilem abuſum horrendæ indevotionis illorum, qui crucis, beatæ Virginis aliorumve ſanctorum imagines, ſeu ſtatuas, irreverenti auſu tractantes, eas in aggravationem ceſſationis hujuſmodi proſternunt in terram, urticis, ſpiniſque ſupponunt penitus reprobantes: aliquid tale de cetero fieri diſtrictius prohibemus. Statuentes, ut in eos qui contra fecerint ultrix procedat dura ſententia: quæ delinquentes ſic graviter puniat, quod alios a ſimilium præſumptione compeſcat.

XVIII.

Ordinarii locorum ſubditos ſuos plures dignitates, vel eccleſias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, ſeu perſonatum, aut dignitatem, cum alio beneficio, cui cura ſimilis eſt annexa, diſtricte compellant, diſpenſationes, authoritate quarum hujuſmodi eccleſias, perſonatus, ſeu dignitates, canonice tenere ſe aſſerunt, infra tempus, pro facti qualitate ipſorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quod ſi forte, juſto impedimento ceſſante, nullam diſpenſationem infra idem tempus

ANNO CHRISTI 1274.

pus contigerit exhiberi: ecclesiæ beneficia, personatus, seu dignitates, quæ sine dispensatione aliqua, eo ipso illicite detineri constabit, per eos, ad quos eorumdem collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur. Ceterum, si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat: exhibens, nequaquam in beneficiis hujusmodi, quæ canonice obtinet, molestetur. Provideat tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eisdem ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si vero de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, super hoc erit ad sedem apostolicam recurrendum: cujus est æstimare, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis, curam habentibus animarum annexam, iidem ordinarii diligentiam illam observent, ut personatum, dignitatem, vel aliud beneficium similem curam habens, alicui plura similia obtinenti non ante conferre præsumant, quam eis super obtentis dispensatio evidenter sufficiens ostendatur. Qua etiam ostensa, ita demum ad collationem procedi volumus, si appareat per eamdem, quod is, cui est collatio facienda, hujusmodi personatum, dignitatem, vel beneficium retinere licite valeat cum obtentis. Vel si ea, quæ sic obtinet, libere ac sponte resignet. Aliter autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus, facta collatio, nullius penitus sit momenti.

XIX.

De postulando.

Properandum nobis visum est, ut malitiosis litium protractionibus occurratur: quod speramus efficaciter provenire, si eos, qui circa judicia suum ministerium exhibent, ad id congruis remediis dirigamus. Cum igitur ea, quæ ad hoc salubriter fuerant circa patronos causarum legali sanctione provisa, desuetudine abolita videantur: nos sanctionem eamdem, præsentis redivivæ constitutionis suffragio, cum aliqua tamen adjectione, nec non & moderamine, renovantes, statuimus ut omnes & singuli advocationis officium in foro ecclesiastico, sive apud sedem apostolicam, sive alibi, exercentes, præstent, tactis sacrosanctis evangeliis, juramentum, quod in omnibus causis ecclesiasticis, & aliis in eodem foro tractandis, quarum assumpserunt patrocinium, vel assument, omni virtute sua, omnique ope, id quod verum & justum existimaverint, suis clientulis * inferre procurent; nihil in hoc studii, quod eis sit possibile, relinquentes, quodque in quacumque parte judicii eis innotuerit improbam fore causam, quam in sua fide receperant, amplius non patrocinabuntur eidem, immo ab ea omnino recedent, a communione illius se penitus separantes: reliquis, quæ circa hæc sunt in eadem sanctione statuta, inviolabiliter observandis. Procuratores insuper juramento simili astringantur. Hujusmodi quoque juramentum, tam advocati, quam procuratores in foro, in quo idem assumpserunt officium, teneantur annis singulis iterare. Qui vero ad eamdem sedem veniunt, vel ad curiam cujuslibet ecclesiastici judicis, in qua nondum tale præstiterant juramentum, accedunt, in aliquibus singularibus causis patrocinium, vel procurationis ministerium præstituri, præstent in singulis causis eisdem, mota controversia, simile juramentum. Advocati autem, & procuratores, qui juxta prædictam formam jurare noluerint, executionem officiorum suorum, hujusmodi voluntate durante, sibi noverint interdictam. Quod si juramentum præstitum violare præsumpserint, præter reatum perjurii, consiliarii etiam, qui scienter iniquam causam foverint, Divinam & nostram maledictionem incurrant, a qua non aliter liberentur, nisi duplum ejus restituerint, quod pro tam iniquis advocatione, procuratione, vel consilio receperunt; ac nihilo minus de damnis, quæ per iniqua hujusmodi ministeria partibus irrogarunt, illis satisfacere teneantur. Ceterum ne cupiditatis ardor aliquos ad hæc salubria statuta contemnenda præcipitet, districtius inhibemus, ne aliquis advocatus in quacumque causa ultra viginti, procurator vero ultra duodecim libras Turonenses recipere, salarii nomine, vel etiam sub palmarii colore, præsumat. Qui autem ultra receperint, nequaquam dominium eorum, quæ prædictam quantitatem excedunt, acquirant: sed ad restitutionem integram teneantur illorum. Ita quod nihil horum, ad quæ restituenda eos teneri præmisimus, in fraudem præsentis constitutionis remitti possit eisdem. Et insuper advocati constitutionem præsentem taliter violantes, ab advocationis officio triennio suspendantur. Procuratores vero extunc sibi sciant cujuslibet procurationis in judicio licentiam denegatam.

ANNO CHRISTI 1274.

* fore

XX.

ANNO CHRISTI 1274.

XX.

De iis quæ vi metuſve cauſa fiunt.

Abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcumque revocationem ipſius, aut ſuſpenſionis, ſeu etiam interdicti per vim vel metum extortam, præſentis conſtitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem ſine vindicta violentiæ creſcat audacia, eos qui abſolutionem ſive revocationem hujuſmodi vi vel metu extorſerint, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere.

XXI.

De præbendis & dignitatibus.

Statutum felicis recordationis Clementis papæ IV. prædeceſſoris noſtri de dignitatibus & beneficiis in curia Romana vacantibus, nequaquam per alium, quam per Romanum pontificem conferendis, decrevimus taliter moderandum, ut ii, ad quos eorumdem beneficiorum & dignitatum ſpectat collatio, ſtatuto non obſtante prædicto, demum poſt menſem, a die quod dignitates ſeu beneficia ipſa vacaverint numerandum, ea conferre valeant tantummodo per ſeipſos, vel, ipſis agentibus in remotis, per ſuos vicarios generales in eorum diœceſibus exiſtentes, quibus id canonice ſit commiſſum.

XXII.

De rebus eccleſiæ non alienandis.

Hoc conſultiſſimo prohibemus edicto, univerſos & ſingulos prælatos eccleſias ſibi commiſſas, bona immobilia, ſeu jura ipſarum, laicis ſubmittere, ſubjicere, ſeu ſupponere, abſque capituli ſui conſenſu, & ſedis apoſtolicæ licentia ſpeciali, non concedendo bona ipſa, vel jura in emphyteoſim, ſeu alias alienando, in forma & caſibus a jure permiſſis, ſed conſtituendo, vel recognoſcendo, ſeu profitendo ab illis ea tanquam a ſuperioribus ſe tenere, ſeu ab ipſis eadem advocando (prout in quibuſdam partibus vulgariter dicitur, * *Avoher*) vel ipſos patronos, ſive advocatos eccleſiarum, ſeu bonorum ipſarum, perpetuo, aut ad tempus non modicum, ſtatuendo. Contractus autem omnes, etiam juramenti, pœnæ vel alterius cujuslibet firmitatis adjectione vallatos, quos de talibus alienationibus, A ſine hujuſmodi licentia & conſenſu contigerit celebrari, & quidquid ex eis ſecutum fuerit, decernimus adeo viribus omnino carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præſcribendi etiam cauſam pariant. Et nihilo minus prælatos, qui ſecus egerint, ipſo facto officio & adminiſtratione, clericos etiam, qui ſcientes contra inhibitionem prædictam aliquid eſſe præſumptum id ſuperiori denunciare neglexerint, a perceptione beneficiorum, quæ in eccleſia ſic gravata obtinent, triennio ſtatuimus eſſe ſuſ- B penſos. Laici vero qui prælatos, vel capitula eccleſiarum, ſeu alias perſonas eccleſiaſticas, ad ſubmiſſiones hujuſmodi faciendas hactenus compulerunt, niſi poſt competentem monitionem, remiſſa ſubmiſſione quam per vim vel metum exegerant, eccleſias & bona eccleſiaſtica eis ſubmiſſa taliter in ſua libertate dimittant, illi etiam qui de cetero prælatos, vel perſonas eaſdem ad talia facienda compulerint, cujuſcumque ſint conditionis aut ſtatus, excommunicationis ſint ſententia innodati. Ex C contractibus præterea ſuper præmiſſis hujuſmodi licentia & conſenſu intervenientibus hactenus initis, vel quos in futurum iniri continget, ſeu occaſione illorum, laici, ultra id quod eis ex natura contractuum ipſorum vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid non uſurpent. Qui vero ſecus egerint, niſi legitime moniti ab hujuſmodi uſurpatione deſtiterint, reſtituendo etiam quæ taliter uſurparant, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant: & extunc ad ſupponendum terram ipſorum, D ſi opus fuerit, eccleſiaſtico interdicto libere procedatur.

XXIII.

De religioſis domibus, ut epiſcopo ſint ſubjectæ.

Religionum diverſitatem nimiam, ne confuſionem induceret, generale concilium conſulta prohibitione vetuit. Sed quia non ſolum importuna petentium inhiatio illarum poſtmodum multiplicationem extorſit, verum etiam aliquorum præſumptuoſa temeritas diverſorum ordinum, præcipue mendicantium, quorum nondum approbationis meruere principium, effrænatam quaſi multitudinem adinvenit, repetita conſtitutione diſtrictius inhibentes, ne aliquis de cetero novum ordinem aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis aſſumat. Cunctas affatim religiones, & ordines mendicantes, poſt dictum concilium

Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. cap. 12.

* *In quibuſdam Galliæ locis, cui eccleſiæ tutela commiſſa eſt, dicitur advocatus, & vulgari idiomate*, advoise.

lium adinventos, qui nullam confirmationem ſedis apoſtolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni ſubjicimus, & quatenus proceſſerant, revocamus. Confirmatos* autem per ſedem eamdem, poſt tamen idem concilium inſtitutos, quibus ad congruam ſuſtentationem reditus aut poſſeſſiones habere profeſſio ſive regula, vel conſtitutiones quælibet interdicunt, ſed per queſtum publicum tribuere victum ſolent incerta mendicitas, modo ſubſiſtere decernimus infraſcripto: ut profeſſoribus eorumdem ordinum ita liceat in illis remanere, ſi velint, quod nullum deinceps ad eorum profeſſionem admittant, nec de novo domum aut aliquem locum acquirant, nec domos ſeu loca quæ habent, alienare valeant, ſine ſedis ejuſdem licentia ſpeciali. Nos enim ea diſpoſitioni ſedis apoſtolicæ reſervamus, in terræ ſanctæ ſubſidium, vel pauperum, aut alios pios uſus, per locorum ordinarios, vel eos quibus ſedes ipſa commiſerit, convertenda. Si vero ſecus præſumptum fuerit, nec perſonarum receptio, nec domorum vel locorum acquiſitio, aut ipſorum, ceterorumque bonorum alienatio valeat: & nihilo minus contrarium facientes ſententiam excommunicationis incurrant. Perſonis quoque ipſorum ordinum omnino interdicimus, quoad extraneos, prædicationis & audiendæ confeſſionis officium, aut etiam ſepulturam. Sane ad Prædicatorum & Minorum ordines, quos evidens ex eis utilitas eccleſiæ univerſali proveniens perhibet approbatos, præſentem non patimur conſtitutionem extendi. Ceterum Carmelitarum & eremitarum ſancti Auguſtini ordines, quorum inſtitutio dictum concilium generale præceſſit, in ſuo ſtatu manere concedimus, donec de ipſis fuerit aliter ordinatum. Intendimus ſiquidem tam de illis, quam de reliquis, etiam non mendicantibus ordinibus, prout animarum ſaluti, & eorum ſtatui expedire viderimus, providere. Ad hæc perſonis ordinum, ad quos conſtitutio præſens extenditur, tranſeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam concedimus generalem: ita quod nullus ordo ad alium, vel conventus ad conventum, ſe ac loca ſua totaliter transferat, ſedis ejuſdem permiſſione ſuper hoc ſpecialiter non obtenta.

ANNO CHRISTI 1274.

* al. tamen

XXIV.

De cenſibus & procurationibus.

Exigit perverſorum audacia, ut non ſimus ſola delictorum prohibitione contenti, ſed pœnam etiam delinquentibus imponamus. Conſtitutionem itaque felicis recordationis Innocentii papæ quarti prædeceſſoris noſtri, editam ſuper non recipiendis in pecunia procurationibus, & ſuper receptione munerum, viſitantibus, eorumque familiis interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire, volentes inviolabiliter obſervari, eam decrevimus pœnæ adjectione juvandam: ſtatuentes, ut univerſi & ſinguli, qui ob procurationem ſibi ratione viſitationis debitam, exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, aut alias conſtitutionem ipſam, recipiendo munera, ſive viſitationis officio non impenſo procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occaſione violare præſumpſerint, duplum ejus quod receperint, eccleſiæ, a qua id receptum fuerit, infra menſem reddere teneantur: alioquin extunc patriarcha, archiepiſcopi, epiſcopi, duplum ipſum ultra prædictum tempus reſtituere differentes, ingreſſum ſibi eccleſiæ interdictum ſentiant. Inferiores vero ab officio & beneficio noverint ſe ſuſpenſos: quouſque de duplo hujuſmodi gravatis eccleſiis plenariam ſatisfactionem impendant. Nulla eis in hoc dantium remiſſione, liberalitate, ſeu gratia valitura.

ANNO CHRISTI 1274.

XXV.

De immunitate eccleſiarum.

Decet domum Domini ſanctitudo, decet, ut cujus in pace factus eſt locus ejus, ſit cultus cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad eccleſias humilis & devotus ingreſſus. Sit in eis quieta converſatio, Deo grata, inſpicientibus placida, quæ conſiderantes non ſolum inſtruat, ſed reficiat. Convenientes ibidem, nomen illud, quod eſt ſuper omne nomen, a quo aliud ſub cœlo non eſt datum hominibus, in quo ſalvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet Jeſu Chriſti, qui ſalvum fecit populum ſuum a peccatis eorum, exhibitione reverentiæ ſpecialis attollant, & quod generaliter ſcribitur, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur; ſinguli ſingulariter in ſe ipſis implentes, præcipue dum aguntur Miſſarum ſacra myſteria, glorioſum illud nomen quandocumque recolitur, flectant genua cordis ſui, quod vel capitis inclinatione teſtentur. Attendantur in locis ipſis intentis præcordiis ſacra ſolemnia, devotis animis orationibus intendantur. Nullus in locis eiſdem, in quibus cum pace ac quiete vota convenit celebrari, ſeditionem exci-

ANNO CHRISTI 1274.

tet, conclamationem moveat, impetumve committat. Ceſſent in illis univerſitatum & ſocietatum quarumlibet conſilia, conciones, & publica parlamenta. Ceſſent vana, & multo fortius fœda & profana colloquia. Ceſſent confabulationes quælibet. Sint poſtremo quæcumque alia Divinum turbare poſſunt officium, aut oculos Divinæ majeſtatis offendere, ab ipſis prorſus extranea: ne, ubi peccatorum eſt venia poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio, aut deprehendantur peccata committi. Ceſſent in eccleſiis, earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujuſque tumultus. Omnis in eis ſæcularium judiciorum ſtrepitus conquieſcat. Nulla inibi cauſa per laicos, criminalis maxime, agitetur. Sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena. Ordinarii locorum hæc faciant obſervari, ſuadenda ſuadeant, interdicta hujus canonis authoritate compeſcant: ad hæc alios etiam in eccleſiis ipſis magis aſſiduos, & ad præmiſſa idoneos, deputando. Et nihilo minus proceſſus judicum ſæcularium, ac ſpecialiter ſententiæ prolatæ in eiſdem locis, omni careant robore firmitatis. Qui vero præmiſſas inhibitiones animo petulanti contempſerint, præter proceſſum ordinariorum, & deputandorum ab ipſis, Divinæ ultionis & noſtræ poterunt acrimoniam formidare, donec ſuum confeſſi reatum, a ſimilibus firmato propoſito deliberaverint abſtinere.

XXVI.

De uſuris.

Later. III. cap. 25.

Uſurarum voraginem, quæ animas devorat, & facultates exhaurit, compeſcere cupientes, conſtitutionem Lateranenſis concili contra uſurarios editam, ſub Divinæ maledictionis interminatione præcipimus inviolabiliter obſervari. Et quia quo minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eo magis adimetur fœnus exercendi libertas: hac generali conſtitutione ſancimus, ut nec collegium, nec alia univerſitas, vel ſingularis perſona, cujuſcumque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipſorum, publice pecuniam fœnebrem exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere aut alias habitare permittat; ſed hujuſmodi uſurarios manifeſtos omnes infra tres menſes de terris ſuis expellant, nunquam aliquos tales de cetero admiſſuri. Nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel ſub alio titulo quocumque concedat. Qui vero contrarium fecerint, ſi perſonæ fuerint eccleſiaſticæ, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, ſuſpenſionis; minores vero perſonæ ſingulares, excommunicationis; collegium autem ſeu alia univerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto ſe noverint incurſuros. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum, quamdiu in eis iidem uſurarii commorantur, extunc eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Ceterum, ſi laici fuerint, per ſuos ordinarios ab hujuſmodi exceſſu, omni privilegio ceſſante, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcantur.

ANNO CHRISTI 1274.

XXVII.

Quamquam uſurarii manifeſti de uſuris, quas receperant, ſatisfieri expreſſa quantitate, vel indiſtincte in ultima voluntate mandaverint: nihilo minus tamen eis ſepultura eccleſiaſtica denegetur, donec vel de uſuris ipſis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenarie ſatisfactum, vel illis quibus eſt facienda reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, aut alii qui eis poſſint acquirere, vel eis abſentibus loci ordinario, aut ejus vices gerenti, ſive rectori parochiæ in qua teſtator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipſa parochia: quibus quidem ordinario, vicario, & rectori, prædicto modo cautionem hujuſmodi, eorum nomine, liceat præſentis conſtitutionis authoritate recipere: ita quod illis proinde actio acquiratur, aut ſervo publico de ipſius ordinarii mandato idonee de reſtitutione facienda ſit cautum. Cæterum ſi receptarum uſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione prædicta exprimi volumus; alioquin aliam recipientis cautionem hujuſmodi arbitrio moderandam. Ipſe tamen ſcienter non minorem, quam veriſimiliter creditur, moderetur; &, ſi ſecus fecerit, ad ſatisfactionem reſidui teneatur. Omnes autem religioſos, & alios qui manifeſtos uſurarios contra præſentis ſanctionis formam ad eccleſiaſticam admittere auſi fuerint ſepulturam, pœnæ in Lateranenſi concilio contra uſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubjacere. Nullus manifeſtorum uſurariorum teſtamentis interſit, aut eos ad confeſſionem admittat, ſive ipſos abſolvat, niſi de uſuris ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo pro ſuarum viribus facultatum præſtent, ut præmittitur, idoneam cautionem. Teſtamenta quoque manifeſtorum uſuratiorum aliter facta non valeant, ſed ſint irrita ipſo jure.

XXVIII.

ANNO CHRISTI 1274.

XXVIII.

De injuriis, & damno dato.

Etsi pignorationes, quas vulgaris elocutio represalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves, legibus & æquitati naturali contrariæ, civili sint constitutione prohibitæ, ut tamen earum prohibitio in personis ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialius inhibentur, eas concedi contra personas prædictas, seu bona ipsorum, aut quantumcumque generaliter, prætextu cujusvis consuetudinis, quam potius reputamus abusum, forte concessas, ad illas extendi præsenti decreto districtius inhibemus. Illi autem qui contra fecerint, adversus personas easdem, pignorationes seu represalias concedendo, vel extendendo ad eas, nisi præsumptionem hujusmodi revocaverint, a concessionis vel extensionis tempore infra mensem, si personæ singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant: si vero universitas ecclesiastico subjaceat interdicto.

XXIX.

De sententia excommunicationis.

Constitutionem felicis recordationis Innocentii papæ IV. prædecessoris nostri, quæ prohibet participantes excommunicatis ea participatione, quæ solam minorem excommunicationem inducit, monitione canonica non præmissa, majori excommunicatione ligari decernens promulgatam aliter excommunicationis sententiam non tenere: ad tollendum omnem ambiguitatis scrupulum, declarantes: decernimus ita demum monitionem esse canonicam in hoc casu, si aliis rite servatis, eos, qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque, ut inter monitiones, quas, ut canonice promulgetur excommunicationis sententia, statuunt jura permitti, judices sive monitionibus tribus utantur, sive una pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla: nisi facti necessitas ea suaserit aliter moderanda.

Concilio Lugdunensi II. cap. 22.

XXX.

Præsenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias, in civitates castra, vel quælibet alia loca, sive terras aliquas, generaliter promulgatas, locum aliquatenus non habere.

ANNO CHRISTI 1274.

XXXI.

Quicumque pro eo, quod in reges, principes, barones, nobiles, ballivos, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscumque alios, excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata: licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, seu alias in personis, aut bonis suis vel suorum, gravandi eos qui tales sententias protulerunt, sive quorum sunt occasione prolatæ, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes, nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentiæ sit processum, nisi bona ipsa sint infra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. Eadem quoque sint sententia innodati omnes, qui ausi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquid præmissorum, ad quæ committenda licentiam dari prohibuimus, alias committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio: extunc ab ea non possint, nisi per sedem apostolicam, absolutionis beneficium obtinere. Datum Lugduni Kalendis Novembris, anno tertio.

DE ACTIS

CONCILII LUGDUNENSIS II.

Excerpta ex variis authoribus a Sev. Binio.

Aliter Binius inscripserat: nempe, in concilium Lugdunense, &c. Notæ.

DE loco & tempore habiti concilii, de personis quæ præsto fuerunt, de rebus in concilio constitutis & peractis summatim Trithemius in chronico Hirsaugiensi ista ait: Concilium generale Lugduni celebravit Gregorius X. anno pontificatus sui secundo, in quo multi cardinales, archiepiscopi, abbates, aliique diversi generis prælati comparuerunt, multa ad electionem summi pontificis, ad expeditionem in Saracenos, ad unionem Græcæ Latinæquæ ecclesiæ, & ad pacem Christianorum pertinentia, mature statuentes. Ibi comparuit Palæologus imperator Constantinopolitanus cum magno comitatu, qui tertiadecima vice in sententiam Romanæ ecclesiæ Græcos suos toties deficientes concilio necessario pertraxit. *Hæc chronicon Hirsaugiense.*

Siffridus presbyter libr. 11. *suæ epitomes:* Anno MCCLXXIV. celebratum est, *inquit*, Lugduni concilium magnum, præsente papa Gregorio X. Hic electionem regis Rudolphi confirmavit. *Blondus decade* 2. *lib.* 8. Gregorius pontifex, *ait*, Lugduni concilium indixit.

ANNO CHRISTI 1274.

Contulit se ad id concilium Michael Palæologus Græcorum imperator, & unioni Orientalis ad Occidentalem ecclesiam consensit: secutique illum nonnulli Tartari, gentis Scythicæ proceres, sacro baptismatis caractere superfusi, Christianos se & catholicos fore professi sunt. Sed & Rudolphus ab electoribus Germanis in Romanorum regem declaratus, ea conditione a Gregorio pontifice in concilio est acceptus, ut Romam pacificus ad inunctionem accipiendam se conferret, ac rebus Hierosolymæ quantam posset opem ferret. *Hæc Blondus. Ejusdem synodi nemimit Robertus Gaguinus lib. 7. his verbis:* Eodem prope tempore, anno salutis MCCLXXIV. patrum synodus præside Gregorio X. Romano pontifice Lugduni habita est, ubi de expeditione in Syriam ducenda actum est. Philippus cognito imperatoris adventu ad eum salutandum profectus, postquam de Christiano statu diu confabulati sunt, tres Lugduno finitimas arces in potestate Gregorii, donec synodus solveretur permisit, attributo insuper ad pontificis custodiam non parvo numero milite. Adfuit concilio Palæologus Græcus imperator, ecclesiæque Occidentali se univit. Quem nonnulli ex Tartaris secuti sacro lavacro abluti sunt, & Christiani effecti. *Hæc Robertus Gaguinus.*

Nauclerus & Joannes de Oppido scribunt, in hoc concilio Græcos non solum professos esse Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere, ejusque rei gratia coram toto concilio symbolum Nicænum decantasse, verum etiam a Romano pontifice imperii confirmationem impetrasse, eique se in omnibus submisisse.

Qua occasione ista contigerint, scribit lib. 5. Nicephorus Gregoras his verbis: Proinde tot difficultatibus circumventus imperator, pene ad desperationem compulsus, legatos ad papam mittit de ineunda veteris, & novæ Romæ ecclesiarum concordia, modo Caroli expeditionem averteret. Ea legatio a pontifice benigne audita est: ea se facile quæ imperator petivisset confecturum esse pollicetur; statimque suos legatos illis adjungit, qui concordiam conciliarent atque amplecterentur. Cujus hæc tria capita fuerunt. Primum, ut in sacrorum voluminum hymnodiis papæ cum quatuor patriarchis mentio fieret. Alterum, ut liceret cuivis Romam veterem, quæ curia major & perfectior esset, appellare. Tertium, ut illi principatus in omnibus deferretur. De appendice vero sacri symboli, quam illi noverunt, aut alio quovis argumento, tum nulla acrior contentio incidit: sed (quod ad eas quidem res attinebat) pacata & tranquilla fuerunt omnia.

Matthæus VVestmonasterienſis res in hæc synodo gestas summatim recensens, addensque Orientalium fidei confessionem, ista habet quæ sequuntur.

Anno gratiæ MCCLXXIV. Kal. Maji, sub papa Gregorio X. apud Lugdunum fuit concilium maximum celebratum, quod a Kalendis prædictis usque ad XVI. Kalendas Augusti duravit. In hoc concilio dominus papa Eadwardum commendavit omnibus, dicens terram sanctam fuisse deperditam, nisi venisset citius ad eamdem. In hoc concilio papa statuit, quod subsequentes septem annos de cunctis proventibus ecclesiasticis in subsidium terræ sanctæ decimæ solverentur. In hoc etiam concilio de conversione Græcorum, post schisma lætitia magna fuit. Qui Græci litteras auro bullatas cum litteris prælatorum de Græcia attulerunt ad concilium, quarum tenor sequitur.

ANNO CHRISTI 1274.

Litteræ Palæologi imperatoris Græcorum.

Sanctissimo & beatissimo patri & summo pontifici apostolicæ sedis universali papæ, & communi principi Christianorum omnium, venerabili patri imperii nostri, D. Gregorio, Michael a Christo Dei fideliter rex, & imperator, & moderator Græcorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, & spiritualis filius magnæ sanctitatis vestræ, decentem honorem & reverentiam, cum sincera, & pura affectione, & omni postulatione.

QUoniam missi sunt a magnitudine vestra ad imperium meum nuncii Deo placentis ordinis fratrum Minorum, *&c. ut supra Græce & Latine, pag.* 507.

Litteræ prælatorum Græciæ.

Sanctissimo, reverendissimo, & beatissimo papæ antiquo Romanorum, domino Gregorio, magno pontifici excellentissimæ apostolicæ sedis, & venerabilissimo D. & patri nostræ humanitatis *.

* *f.* humilitatis.

NOS qui ecclesiasticam complemus ordinationem, vestræ Romanæ sanctissimæ ecclesiæ salutem, spiritualis subjectionis affectionem ubique, *&c. ut supra pag.* 513.

Post hanc epistolam, *addit Matthæus VVestmonasterienſis*, Græci etiam alias litteras, quas propter earum prolixitatem huic operi non inservimus, ad concilium detulerunt. Venerunt etiam post Græcos sexdecim Tartari (qui Moalli) cum litteris regis sui, in concilio publicantes verbis pompaticis potentiam Moallorum. Hi non pro fide, sed ut confœderationem haberent cum Christianis venerunt. Hos papa benigne suscipiens, donis & honoribus ampliavit, & ad petitionem ipsorum, non baptizatos fecit honorifice baptizari. In itinere versus concilium Lugdunense, venerabilis frater Thomas de Aquino, ordinis Prædicatorum, in quadam abbatia monachorum Cisterciensium, quæ Fossa nova dicitur, diem clausit extremum. Hic natione Campanus, filius comitis de Aquino, invitis parentibus (qui eum monachatum suscipere nolebant) Prædicatorum ordinem est ingressus. *Hæc de actis synodalibus concilii Lugdunensis II. Matthæus VVestmonasterienſis.*

Eberhardus, Ratisponensis ecclesiæ archidiaconus, in suis annalibus, quos ab anno MCCLXXIII. usque ad annum MCCCV. scripsit, atque nunc primum ex codice manuscripto Augustani monasterii sanctorum Afræ & Udalrici, antiquitatum indagator diligentissimus Henricus Canisius edidit, accuratissime hujus œcumenici concilii res gestas describit. Lectori igitur pergratum fore arbitratus sum,

sum, si eadem hoc loco verbo tenus recitentur.

ANNO CHRISTI 1274. Anno Domini MCCLXXIV. celebratum est generale concilium apud Lugdunum per Gregorium papam decimum, cui interfuerunt plus quam DCC. episcopi & abbates, & præpositi, ceterique ecclesiarum prælati in numero copioso. Item, eidem concilio interfuerunt solemnes nuncii seu procuratores, Græcorum, qui coram toto concilio symbolum Nicæni concilii, *Credo in unum Deum*,* quod a suo veteri errore, quo dicebant Spiritum sanctum tantum a Patre, & non a Filio procedere, se recessisse demonstrarent; & velle credere, quod sancta mater Romana & orthodoxa ecclesia credit & prædicat, scilicet quod Spiritus sanctus a Patre & Filio æterna spiratione procedit; sicut patet per decretalem quæ super hoc est in eodem concilio promulgata, cujus tenor talis est.

* *idest*, recitarunt.

„ Fideli ac devota professione fatemur, quod „ Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Fi„ lio, non tanquam ex duobus principiis, sed „ tanquam ex uno; non duabus spirationibus, „ sed una spiratione procedit. Hoc professa est „ hactenus, prædicavit & docuit sacrosancta „ Romana ecclesia, mater omnium fidelium & „ magistra: hoc habet ortodoxorum patrum „ atque doctorum, Latinorum pariter & Græ„ corum, incommutabilis & vera sententia. „ Sed quia nonnulli, propter irrefragabilis præ„ missæ ignorantiam veritatis, in errores varios „ sunt prolapsi, nos hujusmodi erroribus viam „ præcludere cupientes, sacro approbante con„ cilio, damnamus & reprobamus omnes qui „ negare præsumpserint, æternaliter Spiritum „ sanctum ex Patre & Filio procedere, si„ ve etiam ausu temerario asserere, quod Spi„ ritus sanctus ex Patre, & Filio, tanquam „ ex duobus principiis, non tanquam uno pro„ cedat.

Sed ipsi Græci ab hac fide & promissione subito recesserunt: propter quod dominus papa Martinus in Urbe veteri eos excommunicatos nunciavit, ut patet in littera subsequenti.

Martinus episcopus servus servorum Dei ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

„ MIchaelem Palæologum, qui Græcorum „ imperator nominatur, tanquam eo„ rum Græcorum antiquorum schismaticorum, „ & in antiquo schismate constitutorum, & per „ hoc hæreticorum, nec non & hæresis ipso„ rum ac schismatis antiqui fautorem, de fra„ trum nostrorum consilio denunciamus, præ„ sente fidelium multitudine copiosa, excom„ municationis sententiam latam a canone in„ curriſſe, ac ipsius fore sententiæ vinculo in„ nodatum. Ceterum universis & singulis re„ gibus, principibus, ducibus, marchionibus, „ comitibus, baronibus, & ceteris omnibus, „ cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis, „ aut status; necnon universitatibus civitatum, „ castrorum, & aliorum locorum, districtius „ inhibemus, ne cum eodem Michaele Palæo„ logo in hujusmodi excommunicatione ma„ nente societatem vel confœderationem ali„ quam contrahere sub quovis ingenio, vel „ machinatione præsumant, vel etiam ei alias „ in his, pro quibus excommunicatus est de„ nunciatus a nobis, præstare consilium, au„ xilium, vel favorem publicum vel occul„ tum. Et si secus præsumptum fuerit, om„ nes singulares personas contrarium facientes, „ non obstante qualibet indulgentia, sub qua„ cumque forma verborum vel expressione, „ ipsis ab apostolica sede concessa vel in po„ sterum concedenda; quam quoad hoc viri„ bus volumus omnino carere, sententiam ex„ communicationis, quam extunc in ipsos fe„ rimus, volumus incurrere ipso facto. Ter„ ras autem ipsorum, necnon universitates præ„ dictas, quæ secus attentare præsumpserint, „ prout expedire viderimus, ecclesiastico subji„ cere curabimus interdicto ad privationem „ omnium bonorum, quæ a quibuslibet tenen„ tur ecclesiis. Et ad pœnas alias spirituales „ & temporales, prout utile putabimus, pro„ cessuri, & nihilo minus societates confœde„ rationum ipsas, etiamsi pœnarum & jura„ menti adjectione vel quacumque fuerint alia „ firmitate vallatæ, decernimus irritas & ina„ nes. Ut autem hujusmodi noster processus „ ad communem omnium notitiam deducatur: „ chartas sive membranas processum continen„ tes in eumdem, in majoris Urbevetanæ ec„ clesiæ appendi vel affigi ostiis seu superli„ minaribus faciemus, quæ processum ipsum „ quasi sonoro præconio & patulo judicio pu„ blicabunt: ita quod idem Palæologus, & „ alii, contra quos processus ipse contigit, „ nullam possint postmodum excusationem „ prætendere, quod ad eos talis processus non „ pervenerit, vel quod ignoraverint eumdem; „ cum non sit verisimile remanere quoad ip„ sos incognitum vel occultum, quod tam pa„ tenter omnibus publicatur. Actum apud Ur„ bem veterem in platea dictæ majoris eccle„ siæ, in festo dedicationis basilicæ principis „ apostolorum, pontificatus nostri anno primo.

Item quia in partibus Alemanniæ, & forsitan in aliis etiam, iniqua consuetudo inoleverat de impignorationibus, in quibus unus pro alio, sive innocens pro nocente, indebite prægravatur: contra impignorantes hujusmodi idem papa Gregorius in eodem concilio edidit decretalem, cujus tenor est talis.

„ Etsi impignorationes, quas vulgaris elo„ cutio represalias nominat, in quibus alius „ pro alio prægravatur, tanquam graves legi„ bus & æquitati naturali contrariæ, civili sunt „ constitutione prohibitæ: ut tamen earum „ prohibitio in personis ecclesiasticis tanto am„ plius timeatur, quanto in illis specialius in„ hibetur eas concedi contra personas prædi„ ctas, seu bona ipsarum, aut quantumcum„ que generaliter prætextu cujusvis consuetu„ dinis, quam potius reputamus abusum, for„ te concessas, ad illas extendi præsenti decre„ to districtius inhibemus. Illi autem qui con„ tra fecerint, adversus personas easdem, im„ pignorationes seu represalias concedendo, „ vel extendendo ad eas, nec præsumptionem „ hujusmodi revocaverint a concessionis vel ex„ tensionis tempore infra mensem, si personæ „ singulares fuerint, sententiam excommuni„ cationis incurrant: si vero universitas, ec„ clesiastico subjaceat interdicto.

Ex hac tamen salubri constitutione modica provenit utilitas, vel quia rite post concilium in provinciis publicata non extitit, vel quia excommunicationis præcipitium a malis hominibus non timetur. Item pro subsidio terræ sanctæ imposita fuit in eodem concilio omnibus ecclesiis & monasteriis, non tamen xenodochiis, nec orphanotrophiis, solutio decimarum

om-

ANNO CHRISTI 1274.

omnium proventuum ecclesiasticorum per sex annos continuos idem concilium subsequentes. Quæ decima, quamvis studiose exacta fuerit & recepta, non tamen est evidens, quæ utilitas terræ sanctæ exinde fuerit procurata. *Hæc sunt fragmenta actorum synodalium quæ apud scriptores hujus temporis invenire potui. Tu lector iisdem utere ac fruere.*

G. Cossartii Notæ.

INterfuisse concilio Palæologum ipsum imperatorem, asserunt plerique, quorum modo testimonia legisti. Sed in eo errarunt. Nam per nuncios tantum suos interfuisse constat tum ex actis concilii, quæ inscribuntur, *Brevis nota*, &c. pag. 500. tum ex nunciis ac litteris ab eo missis, responsisque pontificis.

Ibidem actum est de Romano imperatore creando, idque concilii patres magnis a pontifice clamoribus efflagitarunt, ut refert Odor. Raynaldus ex Marini Ebulensis formulis. Cumque de imperio Rodulfus Hasburgicus, & Alfonsus Castellæ ac Legionis rex, per legatos contenderent: Germanici oratores ad sacramentum ejus nomine nuncupandum admissi sunt, Castellani dimissi. Perlecta hic Orthonis IV. Friderici II. & Rodulfi ipsius privilegia & sacramenta. Quorum omnium formulæ a Raynaldo editæ sunt ex arcano molis Hadrianæ tabulario. Sed cum hæc non in concilio, at in consistorio, ut ex instrumentis ipsis constat, acta sint: iis describendis supersedeo. Quid quod Rudolfi electionem ratam pontifex non habuit, nisi VI. Kal. Octobr. ut ait Surita, Indic. lib. 11. ac proinde post dimissum concilium, quod XVI. Kal. Aug. absolutum est. Mariana vero confirmatam esse ait electionem VIII. Id. Septemb.

Post sessionem secundam, Jacobum regem Aragonum Lugduno recessisse, acta commemorant. Discessus causam, quam tacent acta, hanc Mariana profert: *Ad conventus*, inquit, *Lugdunenses Jacobus Aragoniæ rex præfectus est, extrema ætate homo decoris avidus. Inde tamen haud ullo magno operæ pretio rediit in patriam, non obscure iratus pontifici, quod ipsius capiti regni coronam imponere recusasset, nisi vectigali persoluto, quod Petrus ipsius pater, quo tempore Romæ coronam susceperat, pendere quotannis pactus erat. Jacobo regi indignum videbatur, regnum majorum virtute partum, cuiquam externo principi esse vectigale.* Idem ferme Surita in Indicibus.

S. Bonaventuram in hoc concilio præsedisse ajunt, non tantum Petrus Galesinus in ejus vita, sed etiam Sixti duo summi pontifices: quartus nimirum in bulla, ut vocant, canonizationis; quintus in ea, qua Bonaventuram ecclesiæ doctoribus annumerandum decernit. Primas autem in concilio tenere, ac præesse, præsente pontifice cum non potuerit: ita Galesinus intellexit, ut *dirigendi concilii* curam ei pontifex commiserit, providendi scilicet quæ proponenda essent.

S. Thomam Aquinatem a pontifice vocatum ad hoc concilium, in itinere obiisse, res cuivis nota est, præterquam Centuriatoribus, qui hunc eventum tribunt Lugdunensi I. celebrato ab Innocentio IV. anno Dom. MCCXLV. Multa sunt ab iisdem peccata in utriusque descriptione concilii.

AD LUGDUNENSE II. OECUMENICUM CONCILIUM

ADDITIO

JOANNIS DOMINICI MANSI PRÆMONITIO.

Mansi sup. n. 3. pag. 2.

INter multas epistolas Romanorum Pontificum aliorumque Principum, quæ de arduo hoc negotio, reducendorum nempe ad consensum cum Romana ecclesia Græcorum, scriptæ fuerunt, exhibenturque a PP. Martene & Durand Vet. Monum. tom. VII. pleræque a re concilii per quam remotissime absunt. Qua de causa illis, utpote ad haud ita proxime conducentibus, omissis, unicam tantummodo seligam Gregorii X. ad Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem, quæ respondet ejusdem Principis litteris recitatis Græce & Latine apud Labbeum inter acta hujus concilii. Est vero illa ibidem pag. 233. Hac expedita, dabo excerpta ex Libro Humberti de Romanis summi ordinis Prædicatorum magistri ordine V. quo in opere, jussu Gregorii papæ confecto, ea proponit quæ in hoc concilio Lugdunensi tractanda fore censebat. Idem consilium dein post Humbertum sequutus Guillelmus Durandus Mimacensis episcopus, librum & ipse pariter digessit de rebus in concilio Viennensi tractandis, quod opus sæpius excusum est, ut suo loco dicam. Omnium postremas afferam animadversiones meas ad acta cætera quæ omnia in isto concilio discussa ac definita.

EPISTOLA GREGORII PAPÆ X. MICHAELI PALÆOLOGO

Græcorum imperatori illustri.

Lætatur papa de voluntate Palæologi ad unionem propensa, & rogat ut nuncios mittat respondeatque ad litteras ab eodem missas.

LItterarum series, quas nobis novissime tua magnificentia destinavit, cunctis qui spiritu Dei aguntur ipsas audientibus, gaudii & exultationis in Domino materiam subministrant. Siquidem circa instans unionis Latinorum & Græcorum desideratæ, perutilis ac Deo acceptæ negotium, & intensum tuum testatur affectum & votivum illius exitum repromittit. Adjiciens inter cetera, quod cum qualem te ostendis in verbo, talis & ferventior inveniaris in opere, nullius dubitationis scrupulus in nostro corde remaneat de consummatione ac perfectione negotii supradicti.

Hæc quidem catholicos rei conscios in jubilum excitant animos, sed multorum circa hoc motus reprimit, quod, ut verum fateamur, quamplures magnæ conditionis & status asserunt unionis prædictæ tractatum ex Græcorum parte diutius in figmentis verborum & simultate deductum. Propter hoc & nobis super apocrisariorum nostrorum, qui ad tuam pervenere præsentiam, deliberantibus missione, id dissuasere frequentius, viam aliam quæ se videbatur offerre præ manibus potius suadentes.

Licet autem illius credulitatis aures non duxerimus inclinandas, hæc tamen excellentiæ tuæ ad stimulum quasi sollicitationis exponimus, ut attendens quod ex his quæ de prædictis tuis litteris brevis supercommemoravit epilogus, & aliis quæ patent latius in eisdem, te oris tui verbo non solum Deo, sed & universis audientibus, si famam tuam non negligas, ad consummationem prædicti negotii quasi obligasse videaris, ad illam sic solerter intendas, sic efficaciter in veritate procedas, quod

quod tuæ promissionis effectu per evidentiam operis apparente, obstruantur ora inique loquentium, qui celsitudinem tuam libenter forte notarent, quasi non in sinceritate debita hoc tam salubre negotium prosequaris: sed & nunc post nuncios nostro tempore tanto detentos, quasi necessitate dilationis ingesseris, sicut hactenus ex eadem parte frequenter ingestas asserunt, ut & per angustias temporis & per inopinatos casus, qui persæpe in negotiis tractandis emergunt, desiderato fructu memoratum negotium frustraretur, ne quando nobis supergaudeant, qui insultent ac dicant, Ecce quod verebamur accidit: sicut enim vobis prædiximus, solam perditionem temporis habuit vestrorum missio nunciorum. ANNO CHRISTI 1274.

Hæc sicut ad tuam instructionem & provisionem de paterna dulcedine prodeunt, ita in tuæ considerationis attentione dulcescant. Sic enim ad salutem animæ tuæ afficimur, ut & personæ in via hac, quam præmissæ litteræ te ambulare describunt, zelemus honorem, & desideremus te diligentissimum fore opinionis tuæ custodem, curam habentem de bono nomine, nec famam aliquatenus negligentem. Persta igitur; nosti enim quod perseverantiæ palma debetur. Persta, & quæ te præmissæ tuæ litteræ tam solicite incœpisse commemorant, & nuncii nostri, qui ad nos rediere, testantur, sollicitudine continuanda, & quantum facultas permiserit augmentanda, prosequere ad obtinendum immensum divinæ retributionis præmium, & memoriale inter homines, de tam pio, tam amabili, Deo & Christianitati tam votivo, tam utili opere in æternum: missurus apocrisarios quorum eædem magnitudinis tuæ litteræ pollicentur adventum, cum potestate plenaria, & ad omnia quæ nostrarum missarum ad te per eosdem nuncios litterarum tenor exigit, plene, prout decet, instructos, de quorum securo conductu sicut inserta tuis litteris petitio continebat, per viam a celsitudinis tuæ nunciis ad nos propter hoc inter cetera destinatis, de speciali mandato tuo, ut dicebant, electam, salubriter duximus providendum. ANNO CHRISTI 1274.

EXTRACTIONES DE LIBRO,

Quem fecit venerabilis vir & religiosus frater Humbertus de Romanis, magister quondam v. ordinis Prædicatorum, de his quæ tractanda videbantur in concilio generali Lugduni celebrando sub Gregorio papa X. sub anno Domini MCCLXXIV. in Kalendis Maii.

Ex schedis Mabillonii.

PRima pars agit de negotio ecclesiæ contra Sarracenos, & habet XXVII. capitula.

CAP. I.

Quod ad summum pontificem pertinet vigilare diligenter super populum Christianum.

Ad omnes siquidem prælatos pertinet vigilare, secundum illud Lucæ 2. *Pastores erant vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum.* Nam latro ex improviso superveniens gregi, transjugulat pastorem quem invenit dormientem; & Dominus dicit Apocal. 3. *Si non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur;* sed hoc summe seu maxime pertinet ad summum pastorem, tum quia habet maximum gregem, tum quia grex suus est omnibus periculis expositus, tum quia ipse habet maximam mercedem, non solum æternam, sed etiam temporalem, quia Dominus universorum est. Unde ceteris dormientibus, Petrus specialiter increpatur Marci XIV. *Simon dormis, non potuisti una hora vigilare mecum?* Maxime ad illum, ait papa Gregorius, hoc est vigilans quodam præsagio futurorum.

CAP. II.

Quod populus Christianus subjacet triplici incommodo, sicut olim populus Israeliticus.

Sicut enim populus Israeliticus primo a tempore Abrahæ usque ad finem fuit quasi continue ab infidelibus impugnatus. Secundo sub Roboam & Jeroboam circumbilirer * divisus. Tertio, pars illa quæ veri Dei cultui adhæsit, majoribus sceleribus se involvit; sic populus Christianus semper a foris infidelium persecutionem habuit & habebit. Secundo, patitur divisionem inter Græcos & Latinos, qui in ventre Rebeccæ, ecclesiæ, colliduntur, ex quo regnum ecclesiæ in se divisum miserabiliter desolabitur. Tertio, ecclesia Latinorum, salva fide, quoad mores pluribus fœditatibus implicatur.

Vox corrupta.

CAP. III.

Quod ad summum pontificem pertinet contra prædicta tria remedium adhibere.

Sicut enim pastor nititur oves a lupis defendere, dispersas congregare, ægras sanare; sic ad summum pastorem pertinet contra hostes forinsecos ecclesiæ defensionis bravium providere, dispersos schismate reunire. Latinos ægros moribus reformare, implendo illud Ezechielis, *Quod pingue & forte custodiam &c.*

CAP. IV.

Quod christianitas impugnata fuit a sui initio usque nunc a VII. generibus hominum.

Primi impugnatores fuerunt Judæi a Stephano inchoantes. Secundi fuerunt idololatræ persequentes apostolos & martyres. Tertii fuerunt philosophi gentiles, de quibus act. XVII. *Disserebant cum Paulo; alii dicebant: Novorum dæmoniorum videtur annuntiator.* Quarti sunt hæretici diversarum sectarum. Quinti fuerunt imperatores ante Constantinum magnum, qui moverunt decem generales persecutiones significatas per decem cornua bestiæ monstruosæ, de qua habetur Apocalypsis XVI. Septimi fuerunt barbari, videlicet Wandali, Gothi, & Huni, qui & Hungari dicuntur, & Tartari. Septimi fuerunt & sunt Saraceni, quorum seductor Mahometus finxit se esse prophetam a Deo missum ad exponendum & corrigendum legem Judæorum & Christianorum. Isti septem gentes Israel impugnantes, de quibus habetur Deuter. VII. & septem capita bestiæ, de quo habetur Apocalyps. XVI.

CAP.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. V.

Quod iſta ſeptem genera perſecutorum jam pene enervata ſunt præter Saracenos.

Primum quidem Judæi ſcientia convicti, potentia ſubacti, nihil ultra ſciunt aut poſſunt contra populum Chriſtianum. Secundo idololatria cum crucis vexillo exſufflata, tantum in partibus Aquilonis apud Prucinos & quoſdam alios paucos exſultat. Tertio, philoſophia per veram ſapientiam deſtructa eſt, immo obſequium fidei per viros excellentis ingenii explanata. Quarto hæretici olim contra eccleſiam palam latrantes ſua latibula ſunt ingreſſi. Quinto, imperatores eccleſiam quam olim conculcabant, a multo tempore jam exaltant. Sexto, barbari non comparent præter Tartaros, qui etſi ſolos Hungaros perſequantur, contra tamen Saracenos præbent auxilium Chriſtianis. Septimo autem, Saraceni ſemper in malitia perſeverant.

CAP. VI.

Quam gravis ſit perſecutio Saracenorum.

Septem ſunt circumſtantiæ quæ aggravant iſtam perſecutionem. Prima pertinet ad diuturnitatem temporis quo duravit. Decem enim perſecutiones duraverunt circiter annos CXXXV. Nam ſicut habetur in libro qui dicitur Imago mundi, prima fuit ſub Nerone qui imperavit annis XIII. & menſibus VIII. Secunda, ſub Domitiano, qui imperavit annis XV. & menſibus V. Tertia, ſub Trajano, qui imperavit annis XVIII. & menſibus VI. & dimidio. Quarta, ſub Marco Antonino, qui imperavit annis XVIII. & menſibus V. Quinta, ſub Severo, qui imperavit annis XVII. Sexta, ſub Maximo, qui etiam Maximianus imperavit annis III. Septima, ſub Decio qui imperavit annis VI. Octava, ſub Valeriano, qui imperavit annis XV. Nona, ſub Aureliano, qui imperavit annis V. & menſibus VI. Decima, ſub Diocletiano, qui imperavit annis XX. Perſecutiones autem Wandalorum, Gothorum & Hunorum, licet fuerint valde graves, tranſierunt tamen valde velociter ut tempeſtas. Perſecutio vero Saracenica, quæ incœpit a tempore Eraclii, jam duravit plus quam annos DCLX. & ſic plus quam aliæ ſimul junctæ. Secunda circumſtantia pertinet ad continuitatem perſecutionis. Nam imperatorum non fuerunt continuæ, ſed fiebat ſilentium in cœlo, ſuccedente tyranno perſecutori aliquo principe catholico Chriſtiano. Similiter nec perſecutio barbarorum fuit continuata, ſed interpolata; perſecutio vero Saracenica, ex quo cœpit, numquam fuit niſi paucis & male ſervatis treugis interrupta. Tertia circumſtantia pertinet ad loca, primo quia fere ubique terrarum invaluit, nam de tota fere Aſia ſunt expulſi Chriſtiani. Totam etiam Africam tenent Saraceni, in qua aliquando fuerunt CCCCXLIV. epiſcopi, nunc vero unus ſolus apud Marrochiam ſuper Chriſtianos ſibi ſubjectos. Europæ vero multas partes occupaverunt, Hiſpaniam, Siciliam, Italiam, & licet per Johannem Tuſculanum principem depulſi ſunt ab Italia, & per Carolum ab Hiſpania, adhuc obtinent magnam partem. Item, perſecutio eorum ferventior exarſit circa loca ſacratiſſima quæ profanant. Quarta circumſtantia pertinet ad generalitatem perſecutionis; ceteri enim diviſim aut animas tantum ſicut hæretici, aut corpora tantum ſicut Barbari, aut terras tantum ſicut Tartari, Saraceni vero hæc tria inſimul perſequuntur. Quinta circumſtantia eſt quantum ad animoſitatem obſtinationis ipſorum, quia multi Judæi & hæretici & philoſophi & imperatores, & plures idololatræ converſi ſunt & baptizati. Nam Wandali, qui & Poloni, & Huni, qui & Hungari; Gothi, qui & Daci, ſunt effecti catholici: Saraceni vero nulli, vel pauciſſimi ſunt converſi. Sexta circumſtantia eſt quantum ad calliditatem. Sicut enim lex illorum callide eſt conficta, quod contra difficultatem in credendis, auſteritatem in præceptis & pœnis divinis, carnalia permittit, voluptuoſa, ſenſibilia, ad preces Mahometi omnes ſalvandos fore finaliter dogmatizat. Septima circumſtantia eſt quantum ad multitudinem perſecutorum, multiplicati ſunt enim ſuper numerum, propter multitudinem uxorum & ancillarum.

CAP. VII.

Quam ſit dolendum ſuper dejectione Chriſtianitatis facta a Saracenis.

Poſſumus enim lamentari dicendo Thren. 1. *Quomodo ſedet ſola civitas plena populo?* de Jeruſalem ſentiendo; & iſtud Thren. ultimo, *Hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos, domus noſtræ ad extraneos*, intelligendo de terra promiſſionis, quæ debetur veris Abrahæ filiis Chriſtianis. Sequitur ibidem. *Servi dominati ſunt noſtri*, videlicet Saraceni, non de Sara libera, ſed de Agar ancilla progeniti. Impletum eſt illud pſalmi, *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum*, quia ſepulcrum, & omnia loca ſancta in regione illa vidi ego oculis propriis, qui tractatum ipſum conſcripſi, capellam in qua ſe receperant Saraceni, qui ibant cum Friderico imperatore, & dicebatur pro certo, quod ibi noctu dormiebant cum mulieribus ante faciem Crucifixi. Sequitur, *Effuderunt ſanguinem ſanctorum tuorum tamquam aquam;* quia ſicut non poſſunt numerari guttæ aquæ, ſic non poſſunt numerari clerici, religioſi, nobiles & alii, quorum ſanguis eſt effuſus a Saracenis a tempore Mahometi, qui legem ſuam per gladium docuit promovendam.

CAP. VIII.

Quantum ſpecialiter hic dolor tangit clerum & ſpecialiſſime ſummum pontificem.

Clerici enim & ſacerdotes, ſicut quorum eſt dolere pro malo totius corporis; unde Jeremias, qui fuit de ſacerdotibus, civitate deſtructa, maxime eam flevit. Heli ſacerdos uſque ad mortem doluit arcam Dei captam, quæ ſignificavit ſepulcrum ſanctum Chriſti. Mathathias cum filiis fleveruht ſancta in manu extraneorum data. Ergo *plorabunt ſacerdotes miniſtri Domini, & dicent: Parce, Domine, parce populo tuo, & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes.* Sed ſummus pontifex ſuper alios lugere debet, quia violatur Chriſtianitas cum periculo depoſiti animarum. Nam propter timorem violationis templi & ablationis depoſiti dicitur 2. Ma-

☞ Machab. 3. *Jam vero qui videbat ſummi ſacerdotis vultum, mente vulnerabatur.*

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. IX.

Quot ſunt rationes quæ movere debent cor Chriſtianum ad impugnandum Saracenos, & quæ ſunt retractivæ, & quæ ſunt remedia contra illa.

Sciendum igitur, quod multi dolent ſuper his malis nihil auxilii deferentes, ſimiles mulieribus, obſeſſa civitate, plorant in domibus, nec egrediuntur ad præliandum, nec inſultui reſiſtunt. Sunt autem quæ ad hoc movere debent, 1. Zelus divini honoris. 2. Zelus Chriſtianæ legis. 3. Caritas fraterna. 4. Devotio ad terram ſanctam. 5. Conditio belli. 6. Exempla præcedentium patrum. 7. Gratia eccleſiæ. De quibus omnibus plenius habetur in opuſculo de cruce prædicanda contra Saracenos, titulo XI. & ſex ſequentibus. Sunt autem octo retractiva Chriſtianorum a bello Saracenorum. 1. Eſt illaqueatio peccati. 2. Eſt nimius timor pœnæ corporalis. 3. Nimius amor propriæ patriæ. 4. Mala hominum verba. 5. Aliorum prava exempla. 6. Nimia affectio erga ſuos 7. Ficta impotentia. 8. Minor fides. Tertio notandum eſt, quod conrta hæc omnia ponuntur remedia in opuſculo ſupradicto, titulo XVIII. & ſeptem ſequentibus.

CAP. X.

Quod ſeptem ſunt genera hominum obloquentium contra negotium, quod exercet eccleſia contra Saracenos.

Notandum quod obloquentes paſſagio terræ ſanctæ ſimiles ſunt exploratoribus, qui detraxerunt terræ promiſſionis, deterrentes populum, & ideo cum ſibi acquieſcentibus perierunt, ſicut habetur numero XIV. Sunt ſimiles illis, quibus Deus dicit: *Clauditis regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec intrantes ſinitis introire.* Hi etiam ſunt, per quos via veritatis blaſphematur; 2. Petri 2. Bene enim hujus via peregrinationis multos ad cœlum duxit, & ab inferno reduxit. Horum autem obloquentium ſeptem ſunt genera, quorum per ſeptem capitula ſequentia obſtructum eſt loquentium iniqua.

CAP. XI.

Reſponſio contra primum genus obloquentium.

Dicunt igitur primi quod non licet Chriſtiano fundere ſanguinem Saracenorum, exemplo Chriſti, *qui cum pateretur, non comminabatur*, 1. Pet. 2. & dixit Petro: *Mitte gladium in vaginam.* Apoſtoli etiam pro nomine JESU non pugnabant, dicentes: *Non vos defendentes, cariſſimi, non reddentes malum pro malo*, & multa hujuſmodi. Mauritius & ſocii arma & gladios projecerunt, æſtimati ſunt ſicut oves occiſionis. Reſpondeo tripliciter, 1. Quod vinea eccleſiæ aliter producitur in eſſe, ſcilicet plantando & rigando, aliter conſervatur, gladio putando, & contra volentes extirpare gladio defendendo. 2. Quod aliter proceſſit impotens populus Chriſtianus, quia per humilitatem; aliter nunc potens, quia per gladii poteſtatem. Non enim ſine cauſa gladium portat. 3. Quod ſicut artifex, amiſſo uno inſtrumento, utitur alio ſibi relicto; ſic non habens nunc miracula, & habens arma, defendit ſe per ea. Iſti autem obloquentes nolunt eſſe pauperes, humiles & afflicti modo, ſicut fuit eccleſia tempore primitiæ. Sicut ergo mutant iſti eccleſiæ ſtatum pro ſuis voluptatibus, ſic permittunt eccleſiam variari in ſuis diſſenſionibus. Quis enim diceret non reſiſtendum Saracenis, ſi parati eſſent omnes Chriſtianos perimere, & totum cultum Chriſti delere? Propter hoc enim Machabæi ſabbatis pugnaverunt; nec Chriſtus dixiſſet, vendere tunicam & emere gladium, niſi utendum eſſet aliquando gladio Chriſtianis. Cetera vero, quæ arguuntur in contrarium, ad præparationem animi, non ad executionem gladii referuntur, vel quia eſt tempus evaginandi gladium ut nunc, & eſt tempus recludendi gladium, vel quia non ad quodlibet membrum Corporis Chriſti, quod eſt eccleſia, pertinet hoc gladio uti, ſed tantum ad brachium laicale.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XII.

Reſponſio contra ſecundum.

Secundi obloquentes dicunt ab iſta pugna ceſſandum, propter multum ſanguinem in ea effuſum vel etiam effundendum, ne dens ſanus propter putridum extrahatur, & ſanguis innoxius propter noxium, & amplior quam noxius effundatur. Sed iſti debent recolere hiſtorias & res geſtas antiquorum. Nam Carolus Martellus occidit de Saracenis, qui venerunt contra eum in auxilium ducis Aquitaniæ, CCCLXX. millia, cum parvo detrimento ſuorum. Item, Godefridus *de Bullon*, capta Jeruſalem cum ſuis Chriſtianis, tot de Saracenis occidit, quod in porticu Salomonis ſanguis occiſorum aſcendebat uſque ad genua equorum. Carolus etiam Magnus in Hiſpania bis de Saracenis innumeras ſtrages fecit. Plures ergo Saraceni occiſi ſunt a noſtris, quam e converſo. Quod ſi multi de noſtris occiſi ſunt pugnando, plures occiſi fuiſſent, niſi viriliter reſtitiſſent. Sicut enim venientes cum claſſibus de Africa Januam depopulantes, quaſi omnes trucidaverunt; ſi illis permitteretur, vellent Chriſtianorum genus totaliter extirpare. Nec eſt etiam fatuum pro ſalute morti ſe exponere; unde martyres ſe mortibus obtulerunt, quamvis ex hoc minui videretur populus Chriſtianus; ſicut per hoc quod a multis virginitas obſervatur: quia eccleſia magis intendit replere cœlum quam mundum. Qui autemin hoc bello moriuntur, licet vacuent mundum, tamen replent cœlum, forte aliter non ſalvandi, & per paucorum mortes pluribus ſalus & incolumitas procuratur.

CAP. XIII.

Reſponſio contra tertium.

Tertii a paſſagio retrahentes dicunt, pugnam iſtam eſſe indiſcretam & Dei tentativam, quia illi multi in terra ſua aere conſueto cibis abundant, paſſus norunt; nos omnia habentes contraria, ſine diſcretione imus ad bellum. Sed dicendum eſt ad iſtos: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Sunt enim angeli in adjutorium Elizei. Oſias, Jeremias, & ceteri ſancti orant

pro populo Dei. Oratio enim fit in tota ecclesia ad Deum pro populo, sicut olim pro S. Petro, & sicut angelus Domini prostravit multa millia Sennacherib. Unde cum post captam Jerusalem Saraceni, resumptis viribus, multitudine innumerabili invaderent Christianos, Christiani non plures quam quinque millia equitum, & XII. millia peditum, occiderunt centum millia Saracenorum, & in porta Ascalonis qua fugiebant, duo millia suffocantur. De his autem qui perierunt in mari, & inter fruteta consumpti sunt, non fuit numerus certus. Nostri etenim ut communiter in bello sunt fortiores, probiores, & melius armati, non solum corporaliter, sed magis spiritualiter, propter spem certam mox gloriam consequendi; quia mors non fugitur, sed optatur.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XIV.

Responsum contra quartum.

Quarti obloquentes dicunt, quod etsi liceat Christianis se defendere, non tamen contra Saracenos, vel terras eorum invadere. Quibus respondendum est, quod immo; primo quia aliter ipsi invaderent nos quietos. Secundo, quia si extirpantur spinæ de terris sterilibus, ut fiant novalia; multo magis superstitiosa gens expelli debet, ut introducatur cultus Dei. Tertio, quod ipsi habent legem, ne unquam audiant loqui de Christo, ut convertantur ad ipsum. Christus autem dicit Luc. 19. *Inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.* Quarto, quia sicut zizania intro, non permixtum. Quinto, quia sicut ficulnea sine fructu habito & sperato. Sexto, quia sicut Sodomitæ concedentes uxoribus abuti ut placet, & alias nefandas turpitudines, dicentes sufficere sibi quod in mane aqua se abluant. Septimo, quod irritam quis faciens legem Moisi, sine ulla miseratione moritur, & multo magis illi, qui Filium Dei conculcant. De terris autem ipsorum dicendum est, quod ante Mahometem fuerunt Christianorum; sed ipse cum suis posteris vi abstulit & injuste. 2. Quod tempore Godefridi de *Bullon* Christiani justo bello recuperaverunt terram promissionis. 3. Quod ex dono Dei ipsa est filiorum Abrahæ, qui secundum spiritum hujusmodi ante sunt Christiani. Saladinus autem & alii Saraceni injuste iterum abstulerunt. 4. Quia scriptum est Matthæi: *Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.*

CAP. XV.

Responsio contra quintum.

Quinti oblocutores dicunt, quod non debemus Saracenos persequi, sicut nec persequimur Judæos, nec Saracenos nobis subditos, nec idololatras, nec Tartaros, nec Barbaros. Quibus respondendum est, primo de Judæis, qui tolerantur, quia *reliquiæ Israel salvæ fient.* Item, quia crudele esset mactare subjectos. Item propter prohibitionem prophetæ dicentis: *Ne occidas eos, ne quando obliviscantur populi mei.* Saraceni autem nobis subditi tolerantur, quia nocere non possunt. Item, quia in multis servitiis utiles sunt, & facilius converti possunt. De idololatris autem qui sunt in partibus Aquilonaribus, sicut sunt Phiteni, speratur eorum conversio, quia *omnis lingua serviet ei*, nec ipsi nos infestant, quare dimittuntur: Tartaros autem nec sic leviter invadimus, quia inter nos & eos medii sunt Saraceni, & ideo primitus expugnandi. Item, certas mansiones non habent, in quibus possunt semper inveniri, sicut nec Cumani.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XVI.

Responsio contra sextum.

Sexti dicunt, quod ex ista pugna non sequitur fructus spiritalis, quia Saraceni magis convertuntur ad blasphemiam, quam ad fidem: occisi autem ad infernum mittuntur; nec etiam fructus temporalis, quia terras acquisitas non possumus retinere. Quibus respondendum est: in hoc est fructus triplex. Primus spiritualis, quia propter indulgentias, & alia bona annexa plures Christiani citius salvantur. Secundus corporalis, quia per hoc a Saracenorum invasione Christiani corporaliter defenduntur. Tertius temporalis, quia spolia adquiruntur, & ipsi tributis subduntur, & licet temporaliter ad Dei cultum reducuntur.

CAP. XVII.

Responsio contra septimum.

Septimi oblocutores dicunt, quia non videtur esse de voluntate Domini hoc bellum, propter infortunia, quæ permittit, sicut quod Saladinus quasi subito recuperaverit totam terram promissionis, tanto sudore ac labore Christianorum vix obtentam. Item quod Fridericus imperator vadens illuc ad succurrendum, perierit, in parva aqua. Item, quod pius rex Franciæ Ludovicus cum fratribns suis & tot nobilibus captus fuit in Ægypto, & negotio infecto mortuus est cum filio apud Tunicium, & in spiritu vehementi contusæ sunt naves ejus. Quibus respondendum est primo, quia sunt justi, quibus mala proveniunt quasi mala egerint impiorum. Secundo, quia si diabolus triumphavit de multis & multotiens, propter hoc non desistendum est a pugna contra ipsum, nec similiter contra ejus membra. Tertio, quia filii Israel, licet de consilio Domini in ultionem leviter pugnarent, & in bello devicti sunt, sed finali bello victoriam sunt adepti. Quarto, quamvis vellet Dominus quod pugnaretur contra Philisthæos, sui fœderis tamen sustinuit arcam capi, Saul regem cum filiis suis occidi, & populos fugari. Igitur ista evenerunt, non quia Deo non placeat bellum, at propter peccata pugnantium, vel propter merita adaugenda: unde pius rex Franciæ Ludovicus gloriabatur dicens, quod Domino in die judicii dicturo, quia pro nobis male tractatus fuisset, responderet, quod ipse captus fuisset pro ipso, & similiter male tractatus. Aliquando autem hoc accidit propter indiscretam audaciam nostrorum, sicut accidit Judæ Machabæo, qui nolens ponere maculam in gloria sua, cum octingentis militibus præsumpsit aggredi viginti millia peditum, & duo milia equitum contra consilium sociorum, debemusque non propter hoc a pugna desistere, sed nos ipsos humiliare, & ad Deum clamare, quia malleis adversitatis bonos consolidat, non enervat.

CAP.

CAP. XVIII.

ANNO CHRISTI 1274.

Quod ſeptem ſunt cauſæ, quare quidam ſunt tepidi in negotio contra Saracenos.

Prima cauſa eſt avaritia clericorum, qui de ſudore & labore pauperum decimas extorquentes, nolunt illas decimari pro recuperanda terra ſancta rorata ſudore ſanguinis JESU-CHRISTI, opulenti, delibuti, nihil compatientes ſuper contritione veri Joſeph. Secunda cauſa eſt mors ſuorum; qui magis deberent recordari, quod ſanguinem ſuorum a Chriſtianis fuſum nolunt remittere, donec vindicaverint juxta votum, & proter hoc perpetuo arma ferunt. Tertia cauſa eſt malus eventus noſtrorum, contra quod dicit David, *Non refrangat iſta res*. Quarta cauſa eſt ex multitudine hoſtium effrænata deſperatio, contra quod dicit Judas: *Non in multitudine exercitus victoria belli eſt*. Item, Deuteronomii 20. *Si videris multitudinem, non timebis*. Quinta cauſa eſt tepor fidei, contra quod ſcribitur 2. Machabæorum, *Maxima autem ſollicitudo erat pro templo*. Sexta cauſa, ſapientia mundi, ſecundum quam videtur non poſſe negotium proſperari. Sed virga Moyſi devorat virgas magorum, quia ſapientia Dei vincit malitiam hujus mundi, & Magi ab Oriente venerunt ad JESUM, ſequentes ſtellam. Sic relicta mundi ſtultitia, in fide & ſpe Chriſti peregrinandum eſt ad ejus ſepulcrum & tumulum. Septima cauſa eſt, oblocutiones prædictæ. Sed qui terræ promiſſionis detraxerunt, & qui detractoribus conſenſerunt, in deſerto perierunt, & non viderunt Dominum Deum in terra viventium.

CAP. XIX.

Quod ex hujuſmodi tepiditate venerunt ſeptem mala in Chriſtianitate.

Primum malum, quod tepidi in hoc negotio non dant conſilium virile, quia ſunt pueri & effeminati. Secundum malum eſt, quod non juvant niſi inviti & cum murmure, ſicut malus ſervus ſequitur cum murmure dominum præliantem, contra quod 1. Machab. 3. *Præliabantur prælia Iſrael cum lætitia*. Tertium malum, eſt, quia numquam excitant alios ad hoc ipſum, contra quod dicit Thomas, Joh. 11. *Eamus & nos, & moriamur cum illo*. Quartum malum eſt, quia faciunt alios tepeſcere. Quintum malum, quod exponunt Chriſtianitatem deſtructioni, ſicut tepide agentes in caſtro obſeſſo exponunt captioni ipſum caſtrum. Sextum malum eſt, quia tepiditas eorum tepeſcere faciat audaciam adverſariorum, contra quos dicitur Apocalypſis 3. *Quia tepidus es, incipiam te evomere de ore meo*.

CAP. XX.

Quod expediat eſſe in eccleſia aliquos, qui circa hoc negotium ſint ferventes.

Fervor iſte accenditur, primo per illud: *Qui gladium accipit, gladio peribit*. Sicut ergo Mahometus legem ſuam per gladium multiplicavit; ſic lex ſua per gladium peribit, Sic in Ser ..... fere omnia regna per gladium acquiſita finaliter per gladium ſunt amiſſa. Secundo, accenditur iſte fervor, ex eo quod magiſter Jacobus in Hiſtoria tranſmarina refert, Dominum apparuiſſe in ſomnis Petro Heremitæ, cum pernoctaret in eccleſia nocte Dominicæ Reſurrectionis, injungens ei legationem ad Urbanum papam & principes Occidentis, ut ſuccurrerent Chriſtianis in terra ſancta conculcatis; quod & fecit & commovit fere totam Europam, & recuperata eſt terra ſancta. Tertio fervor poteſt accendi ex eo quod Turpinus in epiſtola de actis, ſeu geſtis Caroli refert, quod B. Jacobus apparuit in ſommis eidem Carolo, ter invitans eum, quod ſicut alias terras multas ſubjugaverat, ita iret in Hiſpaniam, & locum ſuum liberaret a Saracenis, ut eſſet via fidelibus ad ipſum perpetuo viſitandum.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XXI.

Quod hujuſmodi fervor magis pertinet ad prælatos, quam ad alias perſonas.

Prælati debent fervere pro recuperatione terræ Chriſti, & defenſione, tum quia ſunt ejus baillivi, tum quia ejus vaſſalli, tum quia ejus ſtipendiarii, a quo habent quidquid habent. Unde Mathatias & ſui filii ſacerdotes pro lege & pro templo & civitate & populo Dei, ſe & ſua totaliter dedicavit.

CAP. XXII.

Quod iſte fervor ſumme pertinet ad papam.

Quamvis hoc negotium, quod omnes tangit, ab omnibus debeat approbari, ſpecialiter tamen hoc pertinet ad ſummum pontificem. Primo, quia majora negotia ſibi reſervata ſunt; hoc autem eſt de maximis, quod fidem tangit. Secundo, quod ſolus papa poteſt ad hoc negotium pro auxilio cogere totum clerum ad id quod neceſſarium ad hoc ipſum. Tertio, quia ipſe ſolus poteſt dare plenam indulgentiam, quæ eſt maximum promotivum. Quarto, quod ſi ipſe qui eſt caput tepeat vel tremiſcat, omnia membra tremiſcent. Quinto, quia ſcriptum eſt Deuteronom. 20. *Appropinquante bello, ſtabit ſacerdos ante aciem*.

CAP. XXIII.

Quod per ſummos pontifices ſuper hoc negotium bellum eſt promotum.

Primum hoc bellum habet auctorem a ſede Romana, 23. quæſt. 7. omnibus Hiſpaniæ epiſcopis ſcribit, quod in Saracenos juſte pugnatur. Secundo, ab eadem ſede habuit exemplum; unde 23. quæſt. 8. dicit Leo papa nuntia quædam in Romanum pontificem * Saracenos clam, furtiveque venturos eſſe dicebant, pro quo noſtrum congregari populum maritimumque ad littus deſcendere decrevimus; & egreſſi ſumus. Tertio, datæ ſunt cruces & inventæ ab Urbano II. in concilio Claromontenſi recuperata eſt tunc terra. Quarto diverſæ religiones armorum per diverſas provincias ſunt ad hoc inſtitutæ. Quinto, amiſſa Jeruſalem civitate, & tradita Saladino, miſſæ ſunt a Gregorio papa VIII. cum promiſſione de relaxatione peccatorum; ſed ipſe poſt menſem unum & dies 27. ſuæ creationis obiit; cui ſucceſſit Cle-

* Apud Gratianum non *pontificem*, ſed *pontem* legitur.

☞ Clemens pap. III. & in diebus ejus rex Franciæ Philippus & rex Angliæ Richardus recuperaverunt Accon. Sexto, in conc. Lateran. Innocentius papa III. plenitudinem indulgentiæ inchoavit, & libertates multas conceſſit, quæ hodie dantur cruce ſignatis, & de proprio theſauro triginta millia marcharum dedit, & duo millia marcharum de quibusdam eleemoſynis pro transfretatione pauperum dedicavit. Septimo, per diverſas provincias datæ ſunt nunc decimæ, nunc vigeſimæ, & hujuſmodi, uſque ad hæc tempora,

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XXIV.

Quod etſi hoc negotium non ſit per quemcumque adjutorem terminatum, non eſt deſiſtendum, & maxime a ſummo pontifice, quod adhuc nova adjutoria inſtaurentur.

Non eſt ab hoc negotio deſiſtendum propter infortunia tribus de cauſis. Primo, propter ſalutem Criſtianorum, quorum multi per hoc ſalvantur, qui alias damnarentur. Secundo, propter repreſſionem Saracenorum, qui ut ſupradictum eſt, aliter nos invaderent quietos. Tertio, propter ſpem de finaliter triumphando. Nam antiquus ille populus ſæpedictus ad Deum revertens, finaliter ſemper vincebat. Hiſtoria Caroli-Magni, Antiochena, & tranſmarina, oſtendit Chriſtianos ſemper in fine victores. Recuperata etiam cernimus multas terras ab eis primitus occupatas, Siliciam ſeu Siciliam, Sardiniam, Januam, Cataloniam, Inſulas, Hiſpaniam, excepto uno angulo, nec eſt abbreviata manus Domini, quæ interfecit CLXXXV. millia de Aſſyriis una nocte.

CAP. XXV.

Qualiter procedendum eſt de novo ad adjutoria.

Notandum quod pro iſto negotio neceſſaria ſunt tria cum ſuis annexis. Primo orationes, ſecundo cogitationes, tertio conſultationes. Orationes autem faciendæ ſunt in publico & in privato, proceſſiones, letaniæ, jejunia, eleemoſynæ, & hujuſmodi injungenda; confeſſiones etiam & correctiones de peccatis faciendæ ſunt, ſine quibus orationes parum valent. Cogitationes autem debent eſſe diutinæ, non ſubitæ, cum multa collatione cum viris idoneis, inſpiciendo hiſtorias cum iis, qui de talibus ſcripta reperiuntur. Conſilia vero de talibus habenda ſunt, non cum inexpertis, nec cum involuntariis, nec ſpecialiter cum malis, quia non habent ſpiritum Dei; ſed expertis, voluntarjis, & ſanctis & juſtis viris, qui habent ſpiritum conſilii ſanioris.

CAP. XXVI.

Quid de hoc ſentiat communis opinio.

Communis opinio ſentit, quod oporteret illuc continue tenere tot pugnatores, quot probabiliter crederentur ſemper poſſe reſiſtere Saracenis, ad quod eligerentur non mercenarii homines, habentes ſolum oculum ad ſtipendia, ſed habentes zelum fidei; nec homicidæ, aut peſſimi ſicut hactenus factum eſt, ſed homines a peccatis abſtinentes; quia neſcit juſtitia Dei patrocinari criminoſis, & illis morientibus, aut redeuntibus, aut ejectis propter malam vitam, mox alii ſubſtituerentur. Suſtentatio autem eorum faciliter poſſet haberi præter adjutorium laicale; primo, ſi de ſuperfluo theſauro eccleſiarum in lapidibus, vaſis, & veſtimentis & hujuſmodi emerentur redditus perpetui. Secundo, ſi de collegiis ſingulis una vel plures præbendæ illi uſui aptaretur & deputaretur. Tertio, ſi prioratus in quibus pauci aliquando cum ſcandalo morantur, illic applicarentur. Quarto ſi abbatiæ deſtructæ, quarum reformatio deſperatur, illic ſimiliter applicarentur. Quinto, de beneficiis vacantibus fructus unius vel plurium annorum ad hoc ſervarentur, & multa alia hujuſmodi.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XXVII.

De his quæ pro toto negotio ante concilium ſunt agenda.

Primo igitur laicis & clericis habentibus cordi negotium diligenti conſilio tractandum eſt, & conferendum de omnibus adjutoriis & ſubſidiis a quibuſcumque petendis. Debent etiam magnates ad hoc induci primo, quia ſunt vaſſalli Dei, a quo tenent potentiam, ne permittant ei auferri terram ſuam. Secundo, exemplo regum & principum Iſrael, qui ſemper pugnabant contra Philiſthæos, propheta autem & ſacerdotes exhortabantur, & pro pugnantibus orabant & ſacrificia offerebant. Tertio, exemplo nobilium chriſtianorum. Carolus enim magnus contra Saracenos uſque ad mortem pugnavit, & multas libertates Francis dedit, ut eos paratiores haberet ad hanc pugnam, propter quod non ſunt digni nomine Francorum, qui non gerunt bellum Saracenorum, multi etiam reges nobiles, qui mori citra mare inertiam reputabant. Quarto, quia cum aliis pœnitentias facere nolunt aut non poſſunt, nobilius quam in armis ſatisfacere nequeunt.

Explicit prima pars.

SEQUITUR DE SECUNDA,

In qua agitur de ſchiſmate Græcorum.

IN ſecunda parte agitur de ſchiſmate Græcorum, & habet XIX. capitula.

CAP. I.

Quod una ſit eccleſia.

Quod una ſit eccleſia probatur per auctoritates. In Canticis: *Una eſt columba mea.* Item in Evangelio dicit Dominus in ſingulari, *Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam.* Et Apoſtolus: *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Et multa hujuſmodi leguntur. Item in ſymbolo fidei: *Unam ſanctam eccleſiam catholicam.* Secundo probatur per rationem, quia Chriſtus ſponſus eccleſiæ non eſſet monogamus, cum tamen minimus epiſcopus prohibeatur eſſe bigamus. Tertio, ſciendum eſt quia eſt una, unitate Domini, fidei, baptiſmi & animi, juxta illud: *Unus Dominus, una fides, unum baptiſma.* Et iterum in Actibus Apoſtolorum: *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una.* Item unitate finis.

CAP.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. II.

Objectiones in contrarium.

Contra hanc unitatem est illud Apocalysis: *Septem ecclesiis, quæ sunt in Asia.* Item dicitur ecclesia Gallicana & ecclesia Anglicana. Item alia militans, alia triumphans. Item alia primitiva, alia moderna. Item in typo Christi patriarchæ plures habuerunt uxores. Sed major est gloria regis habere sub se plura regna, quam unum tantum. Et in Canticis: *Sexaginta sunt reginæ, octoginta concubinæ; adolescentularum vero non est numerus.* Item malignantium ecclesia est una. Cum autem unum uni opponitur & non plura, item plures homines non sunt unus homo.

CAP. III.

Responsiones ad prædicta.

Primo, sciendum quod ecclesia universalis est una, particulares autem ecclesiæ sunt plures, sicut sunt lapides multi, acervus autem unus. Universalis autem distinguitur particulariter vel ex parte rectorum, sicut in prima instantia, vel ex parte nationum, ut in secunda; vel ex parte statuum, ut in tertia; vel secundum tempus, ut in quarta; & nihilominus est una, sicut juvenis & senex, pauper & dives. De bigamia autem patriarcharum, fuit figura Christi in Jacobi quia duæ uxores liberæ significant eos, qui ex Judæis & gentibus serviunt ex amore, ancillæ vero significant eos, qui de utrisque serviunt ex amore. De pluralitate vero regnorum dicendum est, quod constituit unum imperium, & sic omnes ecclesiæ unam matrem ecclesiam integrant, quæ dicitur Regnum cœlorum. Ad illud Canticorum, dicendum quod sexagenarius numerus propter senarium & decalogum significant perfectos in præceptis, qui generant Christi filios prædicando. Octoginta concubinæ, quia quatuor bis significant volubilitatem temporalium propter quatuor partes mundi, & quatuor elementa significant eos, qui in prædicatione habent oculos ad temporalia. Adolescentulæ vero sine numero significant imperfectos ad germen prædicationis. Ecclesia vero malignantium non est ecclesia simpliciter, sicut nec angelus Satanæ non est angelus in modo loquendi simpliciter. Quod vero dicitur de contrarietate, verum est in eodem genere & non in diversis: nam plura mala opponuntur uni bono. Ad ultimum dicendum est, quod una non est de unitate reali, sed unitate rationis, sicut est. Nam ternarius & quaternarius sunt plures numeri, & tamen faciunt unum numerum majorem, puta septenarium.

CAP. IV.

Quod tota ecclesia universalis debet habere unum summum pontificem.

Quod in ecclesia sit tantum unus rector probatur primo, quia omnes unum corpus sumus. Si enim haberet plura capita, monstruosum esset. Secundo, quia totus mundus, ut sit bene ordinatus, habet unum principem summum, similiter & ecclesia. Tertio, quia si hæc particularis ecclesia non habet nisi unum episcopum, nec alia nisi alium, ut sit melius ordinata: Ergo tota christianitas, quia est una ecclesia, habet unum summum pontificem. Quarto, quia sicut plures episcopi habent super se unum archiepiscopum, & plures archiepiscopi unum patriarcham, ita omnes patriarchæ debent habere super se unum summum pontificem. Quinto, quia discordia exeunte inter æqualiter summos, si essent, non esset superior, qui manum poneret in ambobus, & confunderetur tota christianitas. Sexto, quia facta est sicut navis institoris, in qua debet esse unus summus gubernator. Septimo, quia dicitur regnum Dei, in quo debet esse bonus rex, ne regnum divisum in se ipsum desoletur. Octavo, quia David super XXIV. sacerdotes constituit unum summum pontificem. Nono, per illud Osee: *Filii Israel & Judæi ponent sibimet caput unum.* Decimo, quia *fiet unum ovile & unus pastor.* Si enim dicatur quia Christus est unum caput, verum est; sed quia absens visibiliter per suos vicarios regit, sicut unam diœcesim per unum episcopum, unam provinciam per unum archiepiscopum, & unum regnum per unum regem; sic universalis ecclesia per unum pastorem. Discretus enim paterfamilias recedens præter particulares vicarios, derelinquit, unum generalem, cui ceteri obsequuntur.

CAP. V.

Objectiones in contrarium.

Primo obiicitur contra ita; quia cœlestis hierarchia non habet caput, nisi Deum. Secundo, quia Apostoli non leguntur fuisse sub obedientia Petri, sed de pari omnia faciebant, quæ nunc papa sibi appropriat. Tertio, quia *qui operatus est Petro in apostolatum, operatus est & mihi inter gentes*, & sunt omnes immediate a Christo. Quarto, quia in temporalibus non oportet unum esse super omnes, cum multi reges non recognoscunt superiores, nisi Deum. Quinto quia plures sunt parochiæ, in quibus multi sunt curati de pari & in solidum. Sexto, quia sicut inveniuntur simul fuisse duo imperatores, sic possunt esse simul duo papæ. Septimo, quia sicut dictum est Petro, *Quodcumque ligaveris super terram;* sic dictum est aliis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ergo idem de successoribus.

CAP. VI.

Responsio ad objecta.

Ad primum dicendum est, quod non est simile de ecclesia triumphante, in qua cessat omnis prælatio conservorum; quia in exercitu indigent homines duce, quo non indigent ducti & perducti ad victoriam, & quietem. Secundo, quia habent Christum visibilem præsentem visibiliter, unde est illud: *Non docebit vir proximum suum.* Sicut Christo conversante inter apostolos, non habebant alium superiorem, sed compescuit eos dicens: *Qui voluerit major esse, erit inter vos minimus, omnes autem vos fratres estis. Magister autem vester unus est Christus.* Et *Quandiu sum in mundo, lux sum mundi.* Tertio, quia prælatus datur ad coercendum a malo & ducendum ad bonum, quo illi non egent. Ad secundum & tertium dicendum est,

quod

quod quia apoſtoli a Chriſto vocati & miſſi, non indigebant ad Chriſtum requirere, nec ſtatus illic patiebatur, & ſimiliter etiam poſtea aliquo tempore obſervatum eſt, ſed a Spiritu ſancto hæc obedientia eſt explanata, ſicut eſt in multis pertinentibus ad ſacramentum. Ad quartum dicendum, quia non eſt ſimile, quia coæquales in temporalibus habent ſuperiorem ſimpliciter, ſed in ſpiritualibus, qui poteſt corrigere etiam in regimine temporalium ratione delicti. Qui autem non haberent ſuperiorem in ſpiritualibus contendentes de eis, non poſſent ab alio cohiberi. Et ſimiliter ad quintum de curatis in ſolidum, qui habent ſuperiorem epiſcopum. Ad ſextum de imperatoribus ſimiliter, quibus papa præerat, vel non erant in ſolidum, ſed ſibi imperium dimidiabant. Ad ultimum, ſicut ad ſecundum & tertium, quia multa fecerunt apoſtoli & immediati ſucceſſores de privilegio ſpeciali, quæ modo aliis non licerent.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. VII.

Quod iſte ſummus eſt pontifex Romanus.

Quod autem Romanus pontifex ſit iſte ſummus, patet per auctoritates. Dictum eſt Petro: *Tu vocaberis Cephas*, quod eſt caput, & *Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam*, & *Paſce oves meas*, & *Confirma fratres tuos*, & *Tibi dabo claves regni cœlorum*, & *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*, & primus eorum Simon Petrus ſemper in catalogo ponitur, & in confeſſione fidei primus pro omnibus reſpondit: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*, & in electione Mathiæ primus locutus eſt, & in proſecutione fidei primus prædicavit, & in concilio legalium primus propoſuit. Deinde per rationes, primo quia non eſt aliqua ſedes in mundo, cujus præſules tot & tanta pertulerint propter fidem: plures enim martyres epiſcopos habuit, quam eccleſia aliqua; & quia Roma eſt locus communis & medius occidentalibus & orientalibus, ut per mappam mundi patet, & quod Roma fuit caput mundi, quando Petrus illic tranſtulit ſedem, & Conſtantinus ordinavit Dei nutu, quod omnes eccleſiæ ſubeſſent Romanæ; ſicut David, quod omnes ſacerdotes ſubeſſent ſummo ſacerdoti. De hac etiam ſubjectione extant multa concilia patrum. Item non eſt alia ſedes inobediens, quæ dicat ſibi deberi univerſalem ſubjectionem, quæ tamen alicui debetur. Item, Romana ſedes fuit multo tempore in poſſeſſione pacifica vel quaſi hujuſmodi ſubjectionis.

CAP. VIII.

Objectiones in contrarium.

Primo, objicitur, quod Chriſtus eſt caput, non Petrus. Secundo, quia Jeruſalem in medio gentium poſita eſt, ubi & Dominus illorum crucifixus eſt: ubi cœpit chriſtianitas & omnia ſacramenta, quæ ſunt eccleſiæ fundamenta. Tertio, quia in primo concilio Jacobus epiſcopus Jeroſolymorum protulit ibi ſententiam quaſi ſuperior, non Petrus. Quarto, quia quatuor concilia, quæ ſicut evangelia venerantur, & tria alia apud Græcos celebrata ſunt & non apud Latinos, ex quo videtur magis eſſe caput apud eos. Quinto, quia ſicut Petrus fuit pontifex Romanus, ita & Antiochenus. Non ergo magis debetur primatus illi ſedi, quam iſti. Sexto quia, ſi Petrus hunc primatum habuiſſet, non propter hoc debetur cuilibet ſucceſſori, ſicut nec gratia miraculorum ipſius.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. IX.

Reſponſio ad objecta.

Ad primum dicendum, quod Chriſtus eſt caput per ſe, Petrus autem ſicut vicarius. Ad ſecundum, quod Jeruſalem ſolum erat caput Judæorum, Roma autem eſt caput totius mundi, cui Chriſtus dominaturus erat, & non ſolum Judææ. Ideo Romana ſedes primatum tenet, & etiam ne eccleſia videretur judaizare: propter quod eccleſia Jeroſolymitana uſque ad tempus Juſtiniani imperatoris habuit dignitatem ſimpliciter epiſcopi; ſed ſub eo in concilio Conſtantinopolitano datus eſt ei patriarchatus propter honorem Dominicæ reſurrectionis. Ad tertium dicendum, quod nondum erat determinatum de præeminentia Petri. Ad quartum dicendum, quod concilia non potuerunt congregari niſi per virtutem imperatorum Catholicorum, quorum primus Conſtantinus apud Conſtantinopolim, ubi poſuerat ſedem ſuam, & ſic deinceps in partibus illis, propter potentiam ſucceſſorum, ubi & magis vigebat chriſtianitas, quia ſub ſolo patriarcha Antiocheno erant CLIII. epiſcopi, præter illos, qui ſuberant Alexandrino & Conſtantinopolitano. In occidentalibus enim erant pauci, nondum converſis Polonis, Hungaris, Anglicis & aliis multis, tum quia in occidente plures erant turbationes; nuſquam tamen nec unquam ſine auctoritate Romanæ ſedis fit verum concilium generale. Ad quintum dicendum, quod Petrus poteſtatem ſuam Romam tranſtulit, & non eam reliquit illi, quem Antiochiæ præfecit. Ipſe autem pontifex Antiochenus eſſe deſiit, ne eſſent duo ſimul, & Romanus pontifex eſſe cœpit. Poteſtas autem ejus, eo per martyrium conſummato, debuit ad aliquem tranſire ſuper terram, & magis ad Romanum, qui ſucceſſit morienti, quam ad Antiochenum, qui ſucceſſit viventi, ne ſimul fierent duo papæ, ſeu duo pontifices. Ad ſextum dicendum, quod ſucceſſor carnalis non habet quidquid prædeceſſor habuit, illo diſtribuente ad libitum. Secus autem eſt in ſpirituali, qui nihil habet a prædeceſſore, ſed a Deo, qui apud eccleſiam ſemper vult eſſe plenitudinem poteſtatis: non ſic autem de gratia miraculorum, quæ non ſic eſt neceſſaria ad ſalutem.

CAP. X.

Quare Græci potius dicuntur ſchiſmatici, quam Latini.

Videretur quod Latini eſſent magis, vel æque ſchiſmatici, quam Græci, ſicut enim ipſi dividuntur a nobis: ita e converſo & ipſi magis conſervant antiquas conſuetudines apoſtolorum in barbis & carentia campanarum & hujuſmodi; & Latini a Græcis habuerunt jura & philoſophiam, quorum ſtudium de Athenis venit Romam, & inde Pariſius tempore Caroli-magni. Item, novum teſtamentum ſcriptum fuit prius in Græco, præter evangelium Matthæi, qui ſcripſit in Hebraico; & apud Græ-

cos

cos plures apoſtoli prædicaverunt, Johannes, Paulus, Andreas, & plures epiſtolas Paulus ſcripſit ad eos, quam ad Latinos, & plus eis prædicavit verbo, quam Latinis, & ab eis habemus ſcripta Dionyſii, Damaſceni, Gregorii Nazianzeni, Gregorii Nyſſeni, Baſilii & Chryſoſtomi, & fere omnia concilia, & ſic quaſi a patribus filii dividemur. Reſpondeo. Schiſmaticus uno modo cujus culpa fit diviſio, ſecundo modo rebellans capiti, tertio vero conſtituens ſibi caput, propter quæ tria, Græci & non Latini dicuntur ſchiſmatici, & omues Orientales, qui Græcis ſe conformant.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XI.

Quæ fuit cauſa & ſit adhuc ſchiſmatis Græcorum.

Cauſa diſpoſitiva hujus ſchiſmatis fuit multiplex varietas rituum in barba nutrienda, in materia ſacramenti Euchariſtiæ, in continentia miniſtrorum eccleſiæ. Item, gravamina Romanæ eccleſiæ in exactionibus, excommunicationibus & ſtatutis, in oppreſſione tyrannica principum Latinorum, in verbo & facto, quia vocabant eos canes, trahebant per barbam, & multa hujuſmodi, ſicut duritia Roboam diviſit regnum. Fertur in quadam hiſtoria, quod cum adhuc regnum Saracenorum eſſet ſubjectum Romano imperio, & quidam ex parte imperatoris diſtribueret togas militibus, & veniſſent Saraceni ad hujuſmodi togas recipiendas; dixit diſtributor: Quid ad nos de iſtis canibus? Verbum autem iſtud ita conturbavit Saracenos, quod propter hoc ſubtraxerunt ſe ab imperio Romano. Et ideo conſtat, quod exaſperatio potuit eſſe diſponens Græcos ad ſchiſma. Item, ſecundum hiſtorias Latinorum, regna maxima, ut Romanorum, Francorum & Anglorum, proceſſerunt a Græcis ab excidio Trojæ, & ab eis Chriſtianitatis proceſſit, propter quod ſe majores reputant, & magis dolent de negligentia aut contemptu; & quia Latini, ipſis non requiſitis, addiderunt in Symbolo Nicæno, *Filioque*, & quia ſubjectione reſignavit. Hæc igitur, tertia ſcilicet varietas rituum, exacerbatio Latinorum, ſuperbia eorum, diſpoſuerunt ad ſchiſma. Cauſa autem contemplativa ſchiſmatis, fuit, quod quamvis Conſtantinus tranſtulerit ſedem imperii apud Conſtantinopolim, tamen imperium remanſit unum, Græcorum ſcilicet & Latinorum, uſque ad tempus Caroli-magni; quoniam, ſicut habetur in chronicis, incœperunt diviſim nominari imperatores Græcorum & Latinorum; propter quam diviſionem eccleſia Romana favendo magis imperatori Romano contra imperatorem Græcum, probabile eſt, quod tunc ille cœperit rebellare, & populus propter dominum. Unde in chronicis invenitur, quod Conſtantinopolim faciebant vocari primam omnium, quia apud illam erat ſedes imperii; ſed per Phocam imperatorem, procurante Bonifacio papa, ordinatum fuit, quod Romana eccleſia, ſicut erat, ſic & diceretur Caput omnium. Cauſa autem durationis ſchiſmatis, eſt primo cauſa perſeverans & durans diſpoſitiva. Secunda, conſuetudo, ſicut in ſimili patet inter illos, qui dicunt ſe Guelphos & Gibellinos in Italia: quia anteceſſores ſui ſic tenuerunt ſine alia ratione. Tertia eſt inſcitia ſeu ignorantia eorum, qua nec res reſponſis intelligunt. Quarta eſt diverſitas linguarum, qua eis prædicare non poſſumus. Quinta eſt defectus tractatorum & magnitudinem negotii propter diſtantiam locorum. Sexta & maxima eſt diſſenſio de imperio, quod eccleſia vult haberi & teneri a Latinis, ipſi vero a ſuis. Nam Græci, qui ſunt in poteſtate Latinorum, ſicut patet in Calabria, obediunt Romanæ eccleſiæ. Septima poteſt addi, quia Græci quondam ſciſmatici, ſucceſſivis temporibus paulatim prolapſi ſunt in diverſos errores & hæreſes, quibus pertinaciter inhærent. Itaque modernis temporibus non tantum ſchiſmatici ſunt cenſendi, ſed etiam hæretici manifeſti: in quibus erroribus & hæreſibus nutriuntur & imbuuntur maxime per illos, quos vocant ſuos calogeros. Prædicti autem errores alibi notati ſunt & collecti.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XII.

Quod ſcripſit Leo Tuſcus de cauſis iſtius ſchiſmatis.

Cauſæ hujus ſchiſmatis ſunt duodecim. Prima, quia papa Paulinum, quem Gratianus imperator Græcus Antiochiæ poſuerat, reprobavit. Secunda, quia ſub Theodoſio imperatore CL. epiſcopi concilium celebrantes ſine conſcientia papæ, Conſtantinopolitano epiſcopo nomen patriarchæ attribuerunt. Tertia quia ſub Marciano imperatore Leo papa depellere voluit Conſtantinopolitanum præſulem, & ex tunc de pari contenderunt. Quarta, quia cum, Zenone imperatore, Felix papa & Gelaſius ſucceſſor ejus excommunicaſſent Achacium præſulem Conſtantinopolitanum, ipſe e contrario excommunicavit ſummum pontificem. Quinta, quia cum Anaſtaſius declinans in partem Achacii in excommunicatione mortui, & ſucceſſoris ſui Eucharii in eadem malitia perſeverantis, nollet recipere legatos eccleſiæ Romanæ, tamen ſub papa Hormiſda receptos ludibrio habuit & abjecit; propter quod idem imperator, ut dicunt Latini, fulmine periit, & XL epiſcopi Græci dederunt obedientiæ dextram apoſtolicæ ſedi. Sexta, quia Agapitus papa Conſtantinopolim veniens contra duos hæreticos, qui negabant in Chriſto duas eſſe voluntates, a Juſtiniano pio imperatore ſuſceptus, depoſuit præſulem Conſtanti nopolitanum, epiſcopum, hæreticum, & alium ſubſtituit. Septima eſt, quia Martinus papa evocatus a Roma Conſtantinopolim, a Conſtantino imperatore, favente Paulo Conſtantinopolitano præſule, cum nollet ei conſentire, & propter hoc excommunicavit eum, miſſus eſt Terdonæ in exilium, ubi & miracula faciens defunctus eſt. Octava, ex hoc quia Juſtinianus Conſtantini filius . . . . . clam Romano pontifice ſynodum fecit, quam vocavit ſextam, in qua cum condemnatione eccleſiæ Latinorum editi ſunt canones multi. Nona, quia cum Leo imperator inſurrexiſſet in ſacras imagines, & per litteras papales ac legatos monitus & coercitus nollet reſipiſcere, Gregorius papa propter hoc excommunicavit Conſtantinopolitanum præſulem, cultum ſacris imaginibus detrahentem. Decima, ex hoc quod Conſtantinus cum Irene matre ſua parum a peſſimis prædeceſſorum ſemitis diſcedens, præcipue tamen ad ſacrarum imaginum cultum revocare nolens, congregavit ſynodum ſine papa. Undecima, quia cum Bulgari converſi vellent Romanis inſtrui diſciplinis, ille imperator cum ſuo patriarcha

le-

☞ legatos Romanos ad hoc missos a suis finibus expulerunt. Duodecima, quia cum tempore Manuelis imperatoris Græci & Alexandri III. omnia fere fuissent pacificata, legati Manuelis, inuncto papa apud Venetias, ubi Fridericum I. imperatorem Romanorum reconciliaverat, negotium tepescere dimittentes, non sunt prosecuti.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XIII.

Quod damnosum sit schisma Græcorum in ecclesia Dei.

Damnosum hoc schisma est valde, quia per hoc quicumque subsunt patriarchæ Constantinopolitano, Alexandrino, & Antiocheno, & fere Jerosolymitano, sunt ab ecclesia Romana præcisi; & qui in varias hæreses devoluti sunt & ejecti, non sunt in statu salutis, & excommunicati indigne suscipiunt & administrant sacramenta Dei, & adjiciunt falsa dogmata, ut a devotione Romanæ ecclesiæ se magis subtrahant & avertant, sicut Jeroboam fecit vitulos aureos.

CAP. XIV.

Quod graviter offendant qui dant occasionem minis instantibus schismati.

Notandum autem, quod non fuit ex culpa Moysi schisma Dathan & Abiron, quos vocant, sed Roboam, qui dura & injusta comminatus fuit; & si grave est scandalizare unum ex pusillis, multo magis gravius est tantam multitudinem & patres exasperare, & coram cœco offendiculum ponere .... Sciendum est illud quod schisma non est singulare ..... inter Saracenos post mortem Mahometi exortum est schisma, quod adhuc durat inter Saracenos de Ægypto & de Africa, & similiter inter multas nationes Christianorum.

CAP. XV.

Quantam curam debent ponere Latini ad reconciliationem Græcorum.

Ad istam reconciliationem curam debent apponere Latini. Sed sacerdos & levita pertranseunt vulneratum, nec compatiuntur membris, & propter hanc injuriam schisma magis, ac magis crevit, & profectum in pejus, sicut rima, seu scissura in pariete quando non apponitur remedium, & sicut in guerra a principio faciliter fit pax, quæ post strages multorum hinc inde fieri non potest. Et sicut turris, quæ proper castrum cadit, multas domos vicinas secum pertrahit ad ruinam; sic & ipsi Græci Jacobitas & multos alios orientales secum traxerunt, ut cauda draconis tertiam partem stellarum: propter quod in ecclesia primitiva statim scissuræ apponebatur remedium, ut habetur Act. 6. Ortum est murmur, statim duodecim apostoli convocantes multitudinem sedaverunt, institutis diaconibus septem; & similiter orta dissensione propter observantiam legalium, Paulus, & Barnabas ascenderunt Jerusalem, ut habetur Act. xv. Et Romæ orta dissensione inter Judæos & Gentiles, Paulus eisdem Romanis epistolam ad, &c.

CAP. XVI.

Quod ista cura maxime pertinet ad dominum papam.

Ista cura maxime ad papam pertinet, primo, quia est vicarius Domini JESU-CHRISTI, qui ideo de cœlo descendit, ut faciat utraque unum, & papa in Græciam deberet descendere, si spes esset probabilis, quod proter hoc remuneraretur * ovile. Secundo, quia est pater omnium, & deberet occurrere filio prodigo renitenti, ut inducat in domum, & dare stolam primam, id est recipere ad dignitates. Tertio, quia est pastor in medio ovium dissipatarum, & aliis dimissis, ire ad illam quæ periit. Quarto, quia sponsus Rebeccæ dicitur dolere quod in ventre ejus filii extant. Quinto, quia judex ad nihil aliud tendere debet, nisi ut a discordiis subditi recedant, dicendo cum Moyse: *Viri fratres estis qui occiditis alterutrum*. Sexto, quia rector navis debet agere, ut ad portum salutis concorditer remigetur.

* reuniretur.

CAP. XVII.

Quæ sint utilia ad hujusmodi negotii executionem.

Ad hanc reconciliationem necessaria videtur scientia seu peritia linguæ græcæ, quia per genera linguarum diversitas gentium in unitate fidei congregatur; & sicut scientia, quæ prius per infusionem habebatur, nec per studium acquiritur, sic debet esse studium de linguis, cum prius esset donum infusum, & sicut fiebat tempore Hieronymi & Augustini, ut nostri percurrerent libros eorum, & viderent, quibus inituntur. Sed vix in curia Romana invenitur, qui sciat legere litteras ab eis missas, & legatos ad eos missos oportet habere interpretes, de quibus nescitur utrum intelligant, aut decipiantur. Secundo, necessaria videtur copia librorum græcorum, ut scilicet latini haberent omnia scripta eorum, theologicorum, expositorum, conciliorum, statutorum, officii ecclesiastici, & historiarum. Verisimile est enim multa inveniri pro nobis, quia non consonant omnia, & curatum est de libris philosophiæ & jure transferendis, non sic de theologicis, qui sunt arma militiæ nostræ, & curant milites parare arma corporalia contra eos. Clerici non curant de crimine ad destitutionem, monitionem, & altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei. Tertio, necessaria videretur frequens missio solemnium nunciorum, sicut Ezechias misit ad decem tribus divisas, ut reverterentur ad Dominum; qui nuncii etiam Latinos in Achaia visitarent, & corrigerent, qui propriis sumptibus irent, non extorsiones facerent. Quarto, videretur necessaria missio exploratorum, militum, mercatorum, vel religiosorum sicut Moyses & Josue fecerunt. Quinto, videtur necessaria honorabilis receptio ipsorum, & non habere eos contemptui, sicut rex filiorum Amon. Sexto, attractio aliquorum Græcorum magnorum, prudentium per matrimonium, vel aliter, qui docerent & dirigerent, quomodo esset agendum erga eos. Septimo, cessatio Latinorum ab oppressionibus illorum. Octavo, caritativa servitia hinc & inde inter magnates. Nono transla-

tio

☞ tio librorum noſtrorum in linguam eorum, in A
quibus proficient.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. XVIII.

Quod in tribus conſiſtit diſcordia inter Græcos & Latinos.

Prima diſcordia de imperio Conſtantinopolitano. Cum enim Conſtantinus illuc ſedem imperii tranſtuliſſet, ſucceſſores ejus pacifice imperabant Orienti ſcilicet, & Occidenti, quouſque Saracenis irrumpentibus Italiam, Pippinus Francorum rex evocatus a Stephano papa ad defenſionem, factus eſt Romæ patritius, & deinceps reges Francorum patricii Romanorum, facti ſunt imperarores Romani, & ſic translatum eſt jus eligendi imperatorem a Græcis in Germanos in perſonam Caroli-Magni filii Pippini, quem Leo papa Romæ coronavit in imperatorem, & poſtea eccleſiæ auctoritate propter culpas imperantium in Conſtantinopoli capta fuit civitas Conſtantinopolis a Francis & Venetis, & repulſis imperatoribus Græcis, Petrus comes Autiſſiodorenſis coronatus eſt ab Honorio papa III. in imperatorem Conſtantinopolitanum. Poſt cujus mortem orta eſt diſſenſio, ſucceſſoribus Petri dicentibus ad ſe jus imperii pertinere, Græcis e contrario aſſerentibus. Secunda diſcordia eſt de pertinentibus ad fidem. Nam Græci invidia moti C
quando Burgari converſi ſunt ad fidem, & vellent imbui a Romana fide, ut illos averterent, Latinis impoſuerunt hæreſim de proceſſione Spiritus Sancti, & paulatim cœperunt in aliis articulis diſſentire a Latinis. Tertia diſcordia, de obedientia & ſubjectione; nam propter ſedem imperii illuc translatam, volentes parificari Romanis, quia ſecunda Roma dicta eſt, ſeu nova a Conſtantino, & paribus privilegiis dotata, & propter hoc ſententiam quamdam latam a papa Romano contra ſuum patriarcham non receperunt, & tandem obedientiam, quam prius exhibuerant, negaverunt, & ſibi ſine auctoritate & confirmatione papæ patriarcham fecerunt, & patriarchæ Latino per papam creato non obedierunt, ſicut ſuperius prætractatum eſt. D

CAP. XIX.

De remediis contra hæc tria.

Contra diſcordiam de imperio, qua durante aliæ perſeverant, videretur remedium, quod vel per pecuniam a Latino principe acquiratur, ſicut principatus de Morea, & quidam alii, ſi tamen liceat, vel quod per pacta aut matrimonia imperator ille ad obedientiam reducatur, quod eſſet magis ſine effuſione ſanguinis & ſine periculo; neceſſarius non eſt E
eventus belli, & nunc hunc, nunc illum conſumit gladius. Contra ſecundam diſcordiam videretur remedium, quod in omnibus ritibus ſuis, in quibus poteſt eccleſia diſpenſare, ipſi tolerarentur, dum tamen in his quæ ſunt de ſubſtantia fidei conſentirent, nec noſtros ritus reprobarent. Contra tertiam diſcordiam videretur remedium, quod ab eis plenitudo obedientiæ non expeteretur, dummodo patriarcha eorum a papa confirmaretur, & ab eis legati Romani cum honore reciperentur.

Expliciunt extractiones II. Partis.

ANNO CHRISTI 1274.

IN TERTIA PARTE AGITUR

de corrigendis in eccleſia Latinorum.

CAP. I.

De corrigendis contra cultum divinum.

Circa cultum divinum videretur ſtatuendum, quod non cogerentur homines ad colendum nova feſta præter auctoritatem Romanæ eccleſiæ, & præter quam in majoribus feſtis ab ec-B
cleſia inſtitutis liceret hominibus operari poſt auditum officium, tum quod in feſtis magis multiplicantur peccata in tabernis, choreis & lupanaribus; quæ mala docet otioſitas; tum quod dies operabiles vix ſufficiunt pauperibus ad acquirendum ſibi victum. Secundo, quod propter canonicos non ſolventes non ceſſaretur a divinis; ſed culpabiles aliter punirentur. Tertio, quod in omnibus eccleſiis ars cantus melius doceretur & addiſceretur. Quarto, quod divinum officium ſic abbreviaretur, quod devote & integre diceretur & audiretur. Quinto, quod in magnis eccleſiis ad omnes horas haberetur numerus ſufficiens clericorum.

CAP. II.

De corrigendis circa eccleſiam Romanam.

Circa Romanam eccleſiam videretur maxime ſedis vacatio brevianda, primo per hoc quod cardinales, ea durante, nihil poſſent percipere de bonis papæ vel eccleſiæ, nec munia quæcumque, alioquin contrarium faciens, ipſo facto eſſet voce privatus. Secundo, quod ſi infra certum tempus non elegiſſent, quod per electionem notariorum adjungerentur eis aliqui de primariis, vel aliis officialibus curiæ, vel etiam e converſo, vel metropolitanus illius provinciæ cum ſuffraganeis, ſeu aliqui alii, D
prout magis videretur circa hoc expediens providendum.

CAP. III.

De corrigendis circa religioſos.

Primo, quod religiones Medicantium minuerentur, & exceptis religioſis approbatis & confirmatis, quorum vita exemplaris & doctrina ſalutaris eſt, alii non ſuſtineantur. Tot enim alii ſunt qui Truttani * vocantur, & correctio non viget apud eos. Secundo, quod nulla religio mulierum ſuſtineatur, niſi habeat unde poſſit ſuſtentari in domo ſine mendicitate & diſcurſu. Tertio, quod de prioratibus ſolitariis & deſtructis fierent collegia, in quibus religio ſervaretur, præviſo unde valerent ſuſtentari. Quarto, quod nullus, niſi debilis & infirmus, aut hoſpes tranſiens comederet extra refectorium.

* Truttani ſunt errones, plani & impudici, qui per provincias paſſim vagantur, & mendaciis de ſtrophis ſuis omnibus illudunt, dum alios ſe fingunt, quam revera ſint.

CAP. IV.

De corrigendis circa prælatos.

Circa prælatos primo, videretur diligens examinatio facienda in deligendis & promovendis,

dis, etiamsi nullus se opponat, timore, vel amore, quia ad faciendum custodem thesauri, non sufficit patrisfamilias quod nihil mali sibi de illo opponatur, nisi etiam ipse, aliis tacentibus, de idoneitate ipsius inquisierit, diligenter. Secundo; quod prælati facilius deponerentur, quia ab eis, non cito profertur contra malos sententia, sed per multos annos protrahitur causa, idcirco absque timore perpetrant mala. Tertio, quod sæpius visitarentur, & eorum vita & fama summo pontifici referretur. Quarto, quod pompæ eorum & familiarum restringerentur.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. V.

De corrigendis circa curias prælatorum.

In curiis prælatorum videtur vigilandum, quomodo justitia melius servaretur, extorsiones pro sigillo tollerentur, & usuræ loco sortis non sigillarentur.

CAP. VI.

De corrigendis circa parochias.

In parochiis videtur reprehensibile primo quod aliquæ earum ita sunt pauperes, quod nulla bona persona vult eas recipere. Secundo, quod divites parochiæ dantur talibus, qui nolunt vel nequeunt residere. Tertio, quod ponuntur vicarii non meliores, sed melius forum de vicariæ servitiis facientes. Quarto, quod non dantur propter Deum melioribus, sed indignis, aliquando propter munus a manu, vel a lingua, vel ab obsequio. Quinto, quod non corriguntur diffamati, sed peccare libere sæpius pro pecunia dimittantur. Sexto, oporteret quod fieret aliquod opusculum pro instructione ignorantium idiotarum in suis officiis, ex quo nesciunt scripturas.

CAP. VII.

De corrigendis circa clerum.

In clero quantum ad communem statum, quoad multos vigent gula, luxuria, pompa, prodigalitas, otium, & alia multa mala, quæ essent corrigenda propter scandalum laicorum.

CAP. VIII.

De corrigendis circa quæstuarios prædicatores.

Quæstores mendaciis & immunditiis maculant ecclesiam & reddunt irrisibilem. Secundo, prælatos muneribus corrumpunt, & propter hoc dimittunt eis dicere quidquid volunt. Tertio, in brevibus seu cartellis suis tot indulgentias fingunt, & mentiuntur, & male exponunt, quæ fere nullus credit. Quarto, multa acquirunt, & pauca ad domos principales remittunt, falsis reliquiis decipiunt.

CAP. IX.

De corrigendis circa usum clavium.

Circa claves est primo reprehensibile, quod committuntur nescientibus solvere vel ligare. Secundo, quod indulgentiæ indiscrete laxantur & restringuntur. Tertio, quod excommunicationes in multorum laqueum multiplicantur.

ANNO CHRISTI 1274.

CAP. X.

De corrigendis circa scientias.

Primo, in grammatica corrigendum est, quod aliqua turpia leguntur, per quæ juvenes ad lasciviam excitantur. Secundo, pro theologia videretur expediens, quod biblia glossaretur continue de dictis sanctorum in libris non glossatis. Tertio, circa statuta patrum, quod concilia, maxime universalia, in metropolitanis ecclesiis omnibus haberentur.

CAP. XI.

De corrigendis circa imperium.

Circa imperium vacans videretur constituendus vicarius, ad quem haberetur recursus propter guerras & casus varios emergentes, vel addendo quod statueretur cum pace comitatus, quod rex Teutoniæ fieret non per electionem, sed per successionem, & esset deinceps contentus regno illo, & magis ti meretur, & magis justitia in regno Teutoniæ servaretur. Item, quod in Italia provideretur de rege uno vel duobus, sub certis legibus & statutis, habito consensu communitatum & prælatorum, & per successionem regnarent in posterum, in certis casibus possent deponi per apostolicam sedem. Aliquando enim Lumbardi regem habuerunt vel quod rex in Lumbardia institutus esset vicarius imperii in Tuscia, vacante imperio, & imperatori confirmato & coronato per apostolicam sedem, & non aliter regnum recognosceret ut vassallus: Imperium enim quasi ad nihilum est redactum, & a pluribus, quotquot fuerunt, electi ad imperium seu promoti, plura mala sub eorum dominio secuta sunt, & pax unitas turbata, & strages hominum factæ, & pauca bona secuta; & alia multa sunt, quæ realiter persuadent, ut quæratur modus aliquis conveniens ad providendum circa hoc, si valeat inveniri.

CAP. XII.

De modo procedendi in concilio.

Non videtur expediens de his, quæ papa potest per se sine prælatis exhibere, quod de ipsis cum prælatis habeat tractatum, sed ante concilium vel post illa expediat sine ipsis.

Expliciunt Extractiones de tertia parte.

De hoc vero concilio ita ego in notis ad Raynaldum differui.

Agendum hic suscipit Annalista de concilio Lugdunensi II. œcumenico, cui ab illo contextæ narrationi nos pro nostro amore quædam addemus a scriptoribus libata, quæque vel ipsorum Collectorum diligentiam fugerunt. Ac primo quidem de mense, & die, & anno, quo cœpit nulla est inter scriptores controversia, cum omnes temporis notæ in actis hujus concilii diligenter adscribantur. Coepit nonis maii anni hujus 1274. tum sessio altera die XVIII. ejusdem mensis habita. Successit sessio tertia die VII. junii; die VI. julii quarta; die XVI.

eju-

ejusdem mensis quinta; die XVII. ejusdem postrema. De patrum numero non satis inter scriptores constat: Ptolemæus Lucensis in Annalibus 1570. supputat; Bernardus Thesaurarius in historia Gallica mille quadringentas *pastorales virgas*, Joannes Iperius in Chron. S. Bertini Episcopos 1570. Abbates & alios inferiores Prælatos 1000. adjicit. Nangius, & Trivettus numerum hunc Patrum in arctum cogentes, interfuisse asserunt Episcopos 500. Abbates 60. Prælatos, & alios circa 1000. Congruit his Bernardus Guidonis, in vita Gregorii, F. Pippinus in Chronico, & veteres rerum Pontificiarum chronistæ Martinus Polonus, cæterique ab Eccardo inter Historicos medii ævi to: II. vulgati. Author Chronici Parmensis, qui opus suum ad annum 1310. perducit, Rer. Ital. to: IX. exterorum qui concilio huic adfueruut numerum prorogat ad CLX. millia, quod tamen de patrum numero vix credibile est. Recentiores Scriptores nihil moror, utpote qui non comperta, nec meditata scripserint; sed prout quisque in antiquo aliquo; quem explicabat, scriptore offendit, nihil aliud cogitans, ita scripsit. Inter has sententias præferendam arbitror illam, quam potior, & sanior scriptorum pars tenet de Episcopis quingentis, Abbatibus LX. vel LXX. & Prælatis inferioribus M. Adfuisse etiam cum ceteris Magistros supremos Templariorum, & Hospitalariorum equitum scribit Spondanus, quod ex ipsis Concilii actis petitum est. Sed mendi aliquid in acta hic irrepsisse constat; nam concilio quidem præsens adfuit magnus Templariorum Magister, teste Bernardo Thesaurario. Templariis tunc præerat Gullelmus de Bieavixeu; qui tunc recens electus & in Cismarinis adhuc partibus agens ad concilium, eodem Bernardo teste, se contulit. An vero cum Magistro Templi Magister pariter Hospitalariorum adfuerit, acta quidem asserere videntur; sed cum in illis genuinum nomen magistri Hospitalis non legatur, neque pariter Hospitalari illi, qui adfuit, titulus *magni magistri* tribuatur, quod tamen Templariorum magistro additur; atque insuper de hoc magistri Hospitalis itinere ad concilium nihil scribat Bernardus, qui id tamen notat de magistro Templariorum; ideo suspicor concilio huic non quidem ipsum per se magistrum Hospitalis, sed per legatum adfuisse. Quod & eruitur ex consilio magistri Templi dato Clementi V. de quo inferius. In eo enim asseritur adfuisse concilio magister Templi, & de ordine Hospitalis F. Guillelmus de Corcellis.

Ad constitutiones concilii hujus quod attinet, diligenter illas Annalista persequitur. Animadvertere tamen juvat constitutionem illam de iis, quæ in electione Romani Pontificis a Cardinalibus servanda fuerant, non diu post suspensam ab Adriano V. & Joanne XXI. dein a Cœlestino V. innovatam rediisse; prout suis annis adnotabimus.

Græcos in hoc concilio ad communionem receptos nemo ignorat, idemque argumentum ab Annalista diligenter tractatur. Sed ab illo, sicut & ab aliis omnibus huc usque ignoratum fuit, Logotetam, qui pro Imperatore legatus in concilio agebat, schisma quidem nomine ipsius Imperatoris ejurasse; *sed per hoc mandatum ejus non ostendit*; ut notavit Innocentius V. in institutione quam dedit nunciis suis ad eumdem Imperatorem destinatis, quam publici juris fecit P. Martene in Collection. Monum. tom. VII. col. 254. Hinc de sinceritate Græci principis argumentum capias.

ANNO CHRISTI 1274.

Preterea iis, quæ de rebus in hoc concilio tractatis apud Labbeum differuntur, addenda est Leodiensis episcopi abrogatio, de qua pariter mentio fit in actis. Sed ex Cornelio Zantfliet, qui chronicon suum anno 1450. circiter absolvit, vulgatumque est in eadem Collectione a Martene tom. V. discimus Episcopum hunc fuisse in vitia omnia effraenem, qui cum propterea a Gregorio, adhuc tunc ejus archidiacono corriperetur, calcem illi impingere ausus fuit. Huic amoto statim a pontifice successor datur Joannes de Angia. Præter hunc, alterum etiam Episcopum, Rhodiensium nempe, depositum tradit Bernardus Thesaurarius; sed hujus causa ignoratur. Denique cœpta præcedenti anno de cessione Comitatus Venusini in favorem Sedis Apostolicæ tractatio in concilio peracta, & confirmata, ut in nota A. 1273. LI. scripsi.

Addere hic pariter juvat nomina Archiepiscoporum quorumdam, sicut & Cardinalium omnium, qui concilio huic præsentes adfuerunt, legi in Charta confirmationis jurium. S. R. E. quæ sane confirmatio a F. Conrado Minorita Rodulphi legato exhibita, fuit Nicolao III. Papæ anno 1278. de quo in annalibus ibidem num. 47.

In eodem pariter concilio præceptum datum est omnibus verbi Dei præconibus, ut pro concione populum hortarentur ad inclinandum religiose caput, quoties in Ecclesiis *Jesu* nomen pronunciari audirent. Qua de re Gregorius hoc ipso anno 12. Kal. Octobris litteras dedit ad Fratrem Joannem de Valentia priorem provincialem ordinis Fratrum Prædicatorum, quas litteras exhibet Martene inter acta selecta capitulorum generalium ordinis Prædicatorum Anecdot. tom. IV. col. 1776. Id executioni ut manderent, ordinis Prædicatorum Fratres in capitulo generali Mediolani anno 1278. statuerunt, *ut juxta constitutionem Domini Gregorii Papæ editam juxta concilium Lugdunense, quod quandocumque nomen Domini Nostri Jesu Christi nominatur, omnes fratres inclinent capita sua propter reverentiam Crucifixi.*

Diu etiam multumque in eodem concilio adnisi sunt quidem, ut regularium monachorum privilegia vel tollerentur penitus, vel labefactarentur; at resistentes regulares, quorum gratia summa erat apud Pontificem, id evicerunt, quo nihil in eorum detrimentum innovaretur. Discere id licet ex statutis in capitulo generali Ord. Cisterciensis anni 1274. vulgatis a Martenio Anecdot. tom. IV. ubi in constitutione XIV. edicitur vectigal quoddam a Monasteriis ejus Ordinis solvendum Abbati Cistercii ad sarciendos sumptus erogatos *propter defensionem libertatum Ordinis quas libertates major pars Prislatorum ibidem* (in concilio) *existentium totæ viribus impugnabat*. Id etiam constat ex literis Joannis Vercellensis Magistri generalis Ordinis Prædicatorum quæ subduntur statutis in capitulo anni 1274. ejusdem Ordinis apud Martene ibidem.

Denique Lugdunensibus patribus consultandum fuit de jungendo in unum quemdam communem ordinem omnes ordines militares. Sed cum multa, & varia jactarentur, rem tandem inctatam relinquere visum fuit, cum Reges Hispaniæ numquam idem consilium admissui reputarentur *propeer tres religiones*. (S. Jacobi.

bi, Calatravæ, & militum Jeſu) *armorum, quæ ſunt in patria ſua ſtabilitæ.* Narrat hæc Magnus Magiſter Templariorum in conſilio dato Clementi V. cum de jungendis Templariis Hoſpitalariiſque tractaretur, vulgato a Baluzio in Collect. Actor. Veter. ad Vitas Paparum Avenionenſ. tom. II. coll. 181.

ANNO CHRISTI 1274.

ANNO CHRISTI 1274.

CONCILIUM SALTZBURGENSE

PRO RECIPIENDIS LUGDUNENSIS SYNODI CONSTITUTIONIBUS

Aliiſque de cauſis congregatum anno Domini MCCLXXIV. tempore Gregorii papæ X.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De capitulis provincialibus abbatum ac aliorum prælatorum.*
2. *De revocatione monachorum fugitivorum.*
3. *De prava conſuetudine abbatum erga monachos.*
4. *De dignitatibus abbatum.*
5. *De correctionibus capitulorum provincialium.*
6. *De indulgentiis & remiſſionibus.*
7. *De pluribus beneficiis clericorum.*
8. *De reſidentia plebanorum.*
9. *De ordinatione clericorum.*
10. *De præſentatione vicariorum.*
11. *De tonſura & veſte clericorum.*
12. *De tabernis.*
13. *De ſacerdote ſuſpenſo ab officio.*
14. *De captivitate monachorum vel clericorum.*
15. *De converſis vagabundis.*
16. *De vagis ſcholaribus.*
17. *De epiſcopis puerorum.*
18. *De ſententiis excommunicationis a nobis traditis.*
19. *De veneratione patrum ſive patronorum.*
20. *De confeſſione religioſorum.*
21. *De correctione religioſorum, aut aliorum monachorum.*
22. *De captivatione epiſcoporum ſeu monachorum.*
23. *Ne clerici ſumant eccleſiaſtica beneficia de manibus laicorum.*
24. *De advocatis eccleſiarum.*

PRÆFATIO.

* Fridericus.

AD honorem & gloriam ſponſæ Chriſti, & fidei Chriſtianæ. Nos Dei gratia * F. ſanctæ Saltzburgenſis eccleſiæ archiepiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, Leo, Petrus, Bruno, Wernhardus, & Joannes, Ratiſponenſis, Pa-

* *Pro*, Brixinenſis, *Hard.*

tavienſis, * Brixienſis, Secowenſis, & Chimenſis eccleſiarum epiſcopi, in provinciali hoc ſancto concilio congregati, de conſilio venerabilium prælatorum Saltzburgenſis provinciæ, qui præſenti interſunt concilio, abſentium etiam fratrum tam epiſcoporum, quam aliorum prælatorum accedente conſenſu, diffiniendo præcipimus, ut epiſcopi, abbates, archidiaconi, & alii eccleſiarum prælati, ſtatuta ſacri generalis concilii celebrati proxime in Lugduno, in eccleſiis & ſubditis ſuis clericis & laicis, ſecundum quod eadem ſtatuta iſtis & illis conveniunt, & quantum eos tangunt, ſic ſolicite & frequenter ſtudeant publicare, ut ipſorum pronunciantium & ſubditorum memoriæ & obſervantiæ imprimantur: Sed & conſtitutiones venerandæ memoriæ quondam domini Guidonis *, tituli ſancti Laurentii in Lucina presbyteri cardinalis, in provincia Saltzburgenſi apoſtolicæ ſedis legati; quæ licet eccleſiarum utilitatem contineant, & ſalutem ſuadeant animarum, in diſſuetudinem tranſierunt, cum prædicti generalis concilii ordinationibus & ſtatutis; nec non & his, quæ pro utilitate locorum & temporum in hoc provinciali concilio apponentur a nobis, ad notitiam ſubditorum taliter deducantur, ne quemquam totius provinciæ probabilis error ac ignorantia valeat excuſare.

* In concils Vienn. an. 1267.

CAPITULA.

I. De capitulis provincialibus abbatum, ac aliorum prælatorum.

CUm abbates ordinis ſancti Benedicti Saltzburgenſis provinciæ, capitula ſua provincialia longis retro temporibus non curaverint celebrare, propter quod circa regulares obſervantias idem ordo non mediocriter eſt collapſus: nos eiſdem abbatibus noſtræ provinciæ firmiter & diſtricte præcipiendo mandamus, ut provinciale capitulum ſuum infra feſtum Reſurrectionis venturum proximo celebrent, juxta formam a ſacris canonibus eis datam. In quo de moribus corrigendis, tam in ſeipſis

---

1 Exhibetur hæc ſynodus in MS. Cæſareo inter Cod. jur. Canon. n. 217. a fol. 207. p. 2. cujus miniata inſcriptio ſic habet: *Hæc ſunt ſtatuta domini Friderici Archiepiſcopi Salzburgenſis edita anno Domini MCCLXXIV. menſe Novembri. Ad honorem & gloriam ſponſæ Chriſti & fidei Chriſtianæ, Nos Dei gratia Fridericus ſanctæ Salzburgenſis eccleſiæ Arebiepiſcopus, Apoſtolicæ ſedis Legatus* &c. Capitula ſunt XXVI. contra quam in Collectionibus Labbei & Harduini, apud quos numerantur duntaxat Capita XXIV. propterea quod in MS. capitulum ſextum in duo tributum eſt ab his verbis: *Præterea cum prædicti Anteceſſores noſtri aliorum Epiſcoporum* &c. Rurſum inter caput XVI. & XVII. interponitur integrum caput, quod in editis non comparet, hoc exemplo: *De eiſdem: qui da vagis, ſi eſt plebanus, dabit LX. den. ſocii & alii Clerici XXIV. den. infra quindenam, alioquin poſt eandem ſint ſuſpenſi ab officio donec ſolvant. Et quotiens non dant, toties incidunt in pœnam. Hæc etiam extendi volumus ad Prælatos.* Ad calcem poſtremi capituli adjicitur ſubſcriptio miniata, quæ pariter in editis non viſitur. *Finis conſtitutionis Concilii Provincialis Salzburgenſis celebrati anno MCCLXXIV. II. Kal. Novembris, ideſt ultimo die menſis Octobris.* Hæ conſtitutiones menſe dein Novembri ſunt in publicum editæ, ut ſupra, ſcriptum. *Hanſizius German. ſacr. tom. 2. pag. 378.*

ANNO CHRISTI 1274.

seipsis quam in suis subditis, tractent & ordinent diligenter: alioquin nos in proximo provinciali concilio ad reformationem prædicti ordinis, quantum de jure possumus, procedemus.

II. De revocatione monachorum fugitivorum.

Exnunc tamen eisdem abbatibus præcipimus & mandamus, ut monachos fugitivos in sæculo divagantes revocari procurent. Et quod in singulis monasteriis carcer fiat, in quo incorrigibiles, seu alias delinquentes enormiter monachi, prout culpæ qualitas exigit, recludantur. Sed nec licitum sit abbatibus, cum nec unquam licuerit, monachos ad ordinem strictiorem transeuntes minime absolvere ab obedientia, quæ monachorum ossibus inseparabiliter est affixa.

III. De pravâ consuetudine abbatum erga monachos.

Illam & pravam abbatum consuetudinem reprobamus, qua abbates pro excessibus levibus, & nonnunquam simulatis offensis, passim & indifferenter de monasteriis ad monasteria monachos suos mittunt, cum delictum potius illic puniri & mori debeat, ubi committitur, & patratur, cum nec tales missi ad alia monasteria peccata sua lugeant, sed vagentur potius dissolute. Quod si necessitas exigit, ut monachus ad monasteriom aliud trasmittatur: hoc abbati non liceat, nisi causa missionis & tempus reditus per loci episcopum ordinentur.

IV. De dignitatibus abbatum.

Sunt insuper quidam abbates, qui indulgentiis & remissionibus faciendis, in mitris, annulis, sedibus * deferendis, necnon in benedictione sacrarum vestium, & ecclesiasticorum vasorum, & ceteris quæ ordinem & officium ecclesiæ requirunt, sibi pontificum potestates usurpant. His districte præcipiendo mandamus, ut de cetero talia non attentent, aut in proximo provinciali concilio fidem nobis faciant privilegiorum, quibus sibi talem vindicant potestatem.

* *f.* sandalibus. Sic enim ea ætate locuti. Vide pag. 62.

V. De correctionibus capitulorum provincialium.

Hæc eadem in canonicis regularibus, quantum diversitas religionum sustinet, volumus observari: salva dignitate & privilegio Saltzburgensis capituli, cujus ordinationem nos archiepiscopus nobis specialiter reservamus. Ceterum in aliis quæ ad morum correctionem & observantias pertinent, regulares sibi in provinciali capitulo sic provideant, ne nos ipsis in hoc deficientibus providere cogamur: maxime in moderandis eorum evectionibus, & quibusdam vanitatibus, quæ ad pompam labentis sæculi pertinent, refrænandis in ipsis.

ANNO CHRISTI 1274.

VI. De indulgentiis & remissionibus.

Ad hæc cum prædecessores nostri bonæ memoriæ pontifices, diversarum religionum fratribus, in confessionibus audiendis, remissionibus & indulgentiis largiendis, & aliis pluribus faciendis, quæ ad sacerdotale & pontificale ministerium pertinent, potestatem suam duxerint committendam, quarum religionum nonnullæ in proximo generali concilio sunt sublatæ, * quorum & fratrum aliqui potestate sibi tradita sunt abusi: nos authoritate præsentis concilii, omnium authoritatem, potestatem, sive licentiam, a nobis vel a nostris prædecessoribus, cuicumque religioni, vel ordini aut fratribus ordinum quorumcumque traditam, in præmissis, aut aliquo præmissorum, revocamus in totum. Si quis autem ex vobis novam super his commissionem decrevit facere: in hoc, illud quod saluti animarum expedit, & alieno juri non detrahat, arbitretur. Præterea cum prædicti nostri antedecessores, clericorum episcoporum remissiones & indulgentias in diœcesibus suis datas diversis locis, ordinibus, & personis, ratas habere consueverint indistincte, ac per hoc formam modosque correctionis debitæ, sicut experimento didicimus, in locis pluribus * enumerentur: præsentis * synodi omnes & singulas ratihabitiones tam nostras, quam prædecessorum nostrorum, in hujusmodi indulgentiis manere volumus in suspenso, & ne quis eis utatur, sub anathemate prohibemus, donec episcopus loci ordinarius plene discutiat, quas & in quibus locis ratas habere conveniat, aut quas magis expediat revocari: & hoc maxime in personis quæstuariorum volumus observari, qui per hujusmodi indulgentias indiscretas ad contemptum clavium & errorem longe plures præcipitant, quam erigant ad salutem. Hos & nullo modo recipi volumus, vel admitti, nisi cum diœcesani episcopi nuncio litteratorio destinato.

* *Forte*, quoniam. *Hard.*

* *forte* enervent.

* *forte* synodi authoritate.

VII.

ANNO CHRISTI 1274.

VII. De pluribus beneficiis clericorum.

Cum in provincia Saltzburgenſi diverſi clerici ſæculares, non ponentes terminum avaritiæ, nec ſalutem propriam prætendentes, onerare ſe pluribus beneficiis eccleſiaſticis non formident: nos, qui aliorum indigentiis & ſaluti occurrere cupimus, & eccleſiarum neceſſitatibus providere, authoritate præſentis concilii firmiter & diſtricte præcipimus, ut ſinguli plura beneficia poſſidentes, aut recepto ultimo ſint contenti, aut in ipſo proximo provinciali concilio, ſeu epiſcopali ſynodo, quem terminum ipſis peremptorium aſſignamus, legitimis documentis edoceant, ſecum eſſe per eum, qui de jure hoc facere potuerit, diſpenſatum. Alioquin nos tam * formam canonum circa hoc traditam, quam ſtatutum bonæ memoriæ domini Guidonis cardinalis, quondam in provincia noſtra apoſtolicæ ſedis legati, providere curabimus beneficiis & perſonis.

* *Forte*, ſecundum formam. *H.*

VIII. De reſidentia plebanorum.

Ceterum cum per mercenarios temporales, quos eccleſiarum rectores & plebani in eccleſiis parochialibus inſtituunt & deſtituunt nonnunquam interpoſito turpi pacto, animarum ſalus & eccleſiarum utilitas damnabiliter negligantur: nos omnes & ſingulos clericos in Saltzburgenſi provincia curam animarum habentes, hujus authoritate concilii, ad perſonalem in beneficiis reſidentiam revocamus, terminum eis peremptorium feſtum purificationis beatæ Mariæ virginis venturum proximo aſſignantes: omnibus & ſingulis licentiis pro diſſimulanda eorum abſentia ipſis datis penitus revocatis; ſalva nobis authoritate dandi licentiam iis, quibus viſum fuerit expedire. Quod ſi præmiſſa contempſerint aut neglexerint adimplere, ex tunc ipſos a perceptione fructuum & adminiſtratione temporalium ſuſpendimus, volumus remanere ſuſpenſos. Quod ſi temere ſe ingeſſerint, privati ſint beneficiis ipſo jure: fructus autem per locorum archidiaconos in utilitatem illius eccleſiæ convertantur; ſalva vicarii ſufficienti & debita portione.

IX. De ordinatione clericorum.

Eiſdem inſuper eccleſiarum rectoribus præcipimus, ut ad ordinem, quem beneficii ſui cura requirit, ſe faciant ordinari infra tempus a canone inſtitutum. Alioquin quod de non reſidentibus eſt prædictum, circa fructus non percipiendos & privationem beneficii, intelligi volumus in eiſdem.

ANNO CHRISTI 1274.

X. De præſentatione vicariorum.

In beneficiis vero, quibus licet per vicarios deſervire, volumus ſic ſervari, ut viri idonei loci epiſcopo præſententur, qui per ſe, vel per alios, ipſos in hujuſmodi vicariis perpetuet, & ſufficientem ſuis neceſſitatibus de eccleſiarum redditibus eis conſtituat portionem: alioquin ſinguli epiſcopi per ſuas diœceſes elapſo trimeſtri tempore providere curabunt.

XI. De tonſura & veſte clericorum.

Edicto perpetuo prohibemus, ne clerici comam nutriant: maxime ſacerdotes, qui taliter tondeantur, ut pateant eis aures. Ceteri inferioris ordinis clerici, in tonſura non multum diſcrepent ab eiſdem, coronam & deſuper congruentem habeant. Veſtes non deferant niſi clauſas, quas omnimodo prohibemus a latere aperiri. Argentatis aut quocumque metallo ordinatis * cingulis, fibulis, modulis, in manicis & capitiis, non utantur: ſed nec procedant in publicum * circumcincti veſte ſuprema. In pileis ſuffurraturas non habeant, niſi forte de nigro cenlato, vel panno, aut nigra pelle * aguna. Caudata pilea diſtrictiſſime prohibemus.

* *Corr.* ornatis.

* *forte* niſi circumcincti.

* *forte* agnina.

XII. De tabernis.

Clericus non viator in ſacris ordinibus conſtitutus, aut monachus, vel canonicus regularis, ſi tabernam intraverit ſine cauſa evidenti rationabili & honeſta, ibique bibens aut comedens, aut in vicino loco ſervienti tabernæ, vel alias publico, aliquantulam moram traxerit: ab officio ſit ſuſpenſus, donec unum diem in pane & aqua jejunet; ſi ibidem luſerit ad aleas vel taxillos, ab officio ſit ſuſpenſus, donec duos dies in pane & aqua jejunet. Sed * in his tertio deprehenſus conſuetudinem non amittat, aut ſi ſuſpenſus ingeſſerit ſe Divinis: per ſententiam epiſcopi privetur beneficio, ſi quod habet; ſi non habet, pro epiſcopi arbitrio puniatur.

* *Add.* ſi

XIII. De ſacerdote ſuſpenſo ab officio.

Sacerdos, qui excommunicatione aut officii ſuſpenſione ligatus, animo indurato

rato præſumpſerit profanare Divina, A
ANNO CHRISTI 1274. epiſcopali carceri mancipetur, uſque ad expiationem tanti criminis puniendus: & hoc idem in clerico, ſeu religioſo, in furto vel alias in enormi crimine deprehenſo, volumus obſervari.

XIV. De captivitate monachorum vel clericorum.

Qui clericum vel monachum pro exceſſibus ſuis prælato ſuo rationabiliter captivatum præſumpſerit fracto carcere liberare, ipſo facto ſententia excommunicationis, quam exnunc in ipſum proferimus, ſit ligatus: &, ſi poſſibile fuerit, qui non liberandum liberat, pœnam patiatur, & carcerem, & in locum ſubeat injuſte liberati. B

XV. De converſis vagabundis.

Nullus deinceps prælatus, nullus plebanus, nullus alius, cujuſcumque ordinis vel religionis exiſtat, maſculum aut fœminam tonſurare, aut benedicere ſibi veſtes præſumat, niſi certam de approbatis profiteatur regulam, & ſe deſtinet certo loco. Eos vero vel eas, qui vel quæ contrarium fecerint, a locorum rectoribus vel plebanis per cenſuram eccleſiaſticam, monitione præmiſſa, compelli præcipimus; aut * certæ religioni ſe conferant, aut religionis veſtem, quæ vagandi eis præſtat materiam & opportunitatem accomodat delinquendi, abjiciant; ne irregularem vitam religioſa veſtis obumbret. Hoc ſtatutum tantum extendi volumus in futurum. C

* *Corr.* ut corte.

D

XVI. De vagis ſcholaribus.

Sub vagorum ſcholarium nomine quidam per Saltzburgenſem provinciam diſcurrentes, monaſteriis & eccleſiis ſe exhibent adeo oneroſos, quod per eorum importunitatis audaciam nonnunquam clerici illud eis erogare coguntur, de quo fuit neceſſitatibus pauperum providendum: denegantibus ſibi ſuffragia, per quæ occaſionem nutriunt malæ vitæ, calumnias inferunt: conferentibus ſibi quod poſtulant, vituperium exiſtunt: reverentiæ clericali utique multum detrahitur, dum blaſphemia hujuſmodi ſe perſonas eccleſiaſticas profitentur. Ut autem viri hujuſmodi per ſubtractionem noſtri & nobis ſubditorum ſuffragii reſipiſcere compellantur: authoritate ſacri concilii prohibemus, ne quis prælatorum, plebanorum, aut vicariorum, ſeu quæcumque perſona eccleſiaſtica, poſt ſpatium duorum menſium, infra quem terminum de ordinata ſibi vita provideant, ipſis aliquid beneficii, vel juvaminis erogare præſumat. Qui contrarium fecerit, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ ſit ſuſpenſus, donec in ſubſidium terræ ſanctæ, uſualis monetæ conferat unam libram. Hanc tamen conſtitutionem extendi * volumus ad pauperes advenas, & pro neceſſitatibus ſuis publice mendicantes. E

ANNO CHRISTI 1274.

* *Forte*, nolumus. *H.*

XVII. De epiſcopis puerorum.

Ad hæc quidam ludi noxii, quos vulgaris elocutio * Eptus puor. appellat, in quibuſdam eccleſiis exercentes * adeo inſolenter, quod nonnunquam enormes culpæ & damna gravia ſubſequuntur. Ex ipſis hos ludos in eccleſiis & a perſonis eccleſiaſticis de cetero fieri prohibemus, niſi forte parvi ſexdecim annorum & infra fuerint, qui hujuſmodi ludos exercent, quibus alii ſeniores ipſis nullatenus ſe miſceant, aut interſint.

* *Lege* epiſcopatus puerorum. * *f.* exercentur.

XVIII. De ſententiis excommunicationis a nobis traditis.

Sententias excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti, quas unus ex nobis juſte protulerit, ceteri per civitates ſuas publicabunt, & a ſuis facient ſubditis uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari: ſic ut ad puniendum ſcelera perverſorum celeritate communi nobis indicem ſuccuramus.

XIX. De veneratione patrum ſive patronorum.

Patres noſtros venerabiles & patronos venerabiliter honorandos B. S. Rupertum, Virgilium, & Auguſtinum, honoribus debitis, noſtræ humilitatis obſequiis venerantes, dies feſtorum ſuorum celebres eſſe volumus, & ſub pœna excommunicationis præcipimus in eiſdem diebus ab omni ſervili opere abſtineri.

XX. De confeſſione religioſorum.

Nulli religioſo liceat extra ſuam profeſſionem, vel ordinem ſibi eligere confeſſorem, niſi de prælati ſui licentia ſpeciali.

XXI.

ANNO CHRISTI 1274.

XXI. De correctione religioſorum, aut aliorum monachorum.

Si adverſus correctionem ſuperioris ſui monachus aut religioſus quicumque, ſæcularis perſonæ adjutorium aut potentiam duxerit invocandam, ſi hujuſmodi invocatione uſus fuerit, carcerali cuſtodia tanto tempore concludatur, donec præſumptionem hujuſmodi pro ſuperioris arbitrio pœna ſufficiens recompenſet. Et ut aliis talia præſumendi pœnæ duritia ſit terrori, præſumptionem hujuſmodi nullo unquam tempore, in eadem eccleſia ſeu monaſterio, cujuſcumque dignitatis, vel adminiſtrationis officium conſequatur. Alias etiam pro ſuperioris arbitrio legitime puniendus.

XXII. De captivatione epiſcoporum ſeu monachorum.

Statutum venerandæ memoriæ domini Guidonis, quondam tituli ſancti Laurentii in Lucina presbyteri cardinalis, quondam in noſtra provincia apoſtolicæ ſedis legati, quo ſalubriter eſt proviſum, ut in diœceſi, in qua contingit prælatum aliquem aut canonicum cathedralis eccleſiæ captivari, ceſſetur generaliter a Divinis, pro neceſſitate *corporis, ad nos archiepiſcopum & epiſcopos extendentes, præſenti conſtituimus edicto, ut ſi (quod abſit) archiepiſcopum vel epiſcopum ex nobis captivari contingat, aut eccleſias noſtras, vel alterius noſtrum ſic hoſtiliter & injurioſe invadi, ut de ſubverſione ſtatus ipſius probabiliter timeatur, extunc per totam provinciam Saltzburgenſem ceſſetur generaliter a Divinis, poſtquam de captivitate aut perſecutione hujuſmodi per provinciam innotuerit manifeſte. Perſonis tamen illuſtribus decoratis principum dignitate, pro ipſorum reverentia deferentes, præſens edictum ad eos & terras eorum extendi nolumus: niſi prius admoniti ceſſare contempſerint ab offenſis hujuſmodi, nec emendare voluerint infra unius menſis ſpatium quod fecerunt.

* *f.* temporis.

XXIII. Ne clerici ſumant eccleſiaſtica beneficia de manibus laicorum.

Adverſus præſumptionem damnabilem clericorum, prælaturas aut parochiales eccleſias temeritate propria occupantium, aut recipientium de manibus laicorum, antequam per diœceſanum loci, vel ſuperiorem ejus, ſi ipſe facere, quod tenetur, neglexerit, fuerit inveſtitus, auctoritate præſentis concilii, jure, ſi quod habet in beneficio eodem, ſit ipſo jure privatus; & nihilo minus ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat: in qua ſi per annum perſtiterit contumaciter animo indurato, ab omni eccleſiaſtico beneficio removeatur, tanquam inhabilis & indignus, nunquam de cetero ad aliquod aliud beneficium admittendus. H nc & conſtitutionem *incidere voluimus, qui jam in præmiſſis delinquere præſumpſerunt.

* locus corruptus.

XXIV. De advocatis eccleſiarum.

Præſentis auctoritate concilii, eccleſiarum advocatos, qui eccleſias onerant ultra conſuetam & debitam ſervitutem, ac per hoc eccleſiarum libertates violant, & infringunt, publice commonemus, ut ab indebitis vexationibus eccleſiarum & bonis ipſarum abſtineant, & juris *debitis ſint contenti: alioquin adverſus eorum injuriam mediante juſtitia refrænandum, ad conceſſa nobis juris beneficia recurremus.

Corr. juribus.

Nota Sev. Binii.

Henricus Caniſius, qui primus hanc cum aliis quibuſdam ſynodis a tenebris eruit, initio hujus ad lectorem ita præfatur: *Admodum reverendus & clariſſimus dominus, dominus Georgius Lauterius ad divæ Virginis Monachii præpoſitus, &c. pro ea, qua præditus eſt, recondita eruditione omniſque antiquitatis ſcientia, eruit e tenebris manuſcripti codicis hæc concilia digna luce. Illi ergo, amice lector, tu pariter mecum acceptum refer, & gratias habe, quod habes hæc, quæ, ſcio, veneraberis, videbiſque quaſi præſens, faciem aliquam Germanicæ eccleſiæ illorum temporum. Nomen archiepiſcopi Saltzburgenſis non exprimitur in primo concilio, ſed littera F. innuitur. Ego audacter Fridericum interpretor; qui, teſte Eberhardo Altahenſi, obiit anno 1284. De tempore concilii Saltzburgenſis, quod apographum noſtrum refert ad annum 1274. non contemnenda difficultas oboritur. Nam, teſtibus Eberhardo Altahenſi & Sterone, celebratum eſt generale concilium eodem anno 1274. apud Lugdunum, cujus ſtatuta ut ſerventur præcipit hoc noſtrum Saltzburgenſe concilium in initio. Neceſſe ergo eſt vel * eodem anno Lugdunenſe & Saltzburgenſe concilia celebrata, vel in numero mendum eſſe. Accedit quod. Henricus Stero editione Francofordienſi hæc habeat:* Anno 1281. a Friderico Saltzburgenſi archiepiſcopo apud Saltzburgam concilium celebratur. *Quæ verba numerata omnia dat etiam noſter Eberhardus Altahenſis: in cujus editione retinuimus, propter ſequentia & antecedentia, numerum anni 1281. licet manuſcriptus codex Eberhardi habuerit (ut notavimus ibi in margine) annum 1286. ſine dubio vitioſe; cum Fridericus Saltzburgenſis archiepiſcopus obierit anno 1281. An vero idipſum noſtrum ſit concilium Saltzburgenſe, cui adſcriptus 1274. annus, omnino diſerte; neſcio ſed non puto. Bonum vero factum cenſui, lectorem admoneri. Quare autem potius duo diverſa hæc provincialia concilia fuiſſe putem, unum anno 1274. alterum 1281. celebratum, movent me verba hujus concilii hæc:* Alioqui nos in proximo provinciali concilio ad reformationem prædicti ordinis: quantum de jure poſſumus, procedemus. *Ubi vides in hoc concilio promitti quaſi proximum aliud. Et paulo poſt ibidem:* In primo provinciali concilio, fidem nobis faciant privilegiorum. *Et iterum:* In ipſo proximo provinciali concilio, ſeu epiſcopali ſynodo (quem terminum ipſis peremptorium aſſignamus) legitimis edoceant. *Immo ſingulis annis tum ſynodus provincialis cogebatur: quod colligo ex Viennenſis concilii verbis:* Singulis annis in ſynodo illi, qui clericos capiunt, *&c.* excommunicati denuncientur. *Immo anno quarto Pippini regis, in concilio apud palatium Vernis ſtatutum canone quarto, ut bis in anno ſynodus celebraretur.* Hæc Caniſius.

* Quod mihi probabile, ſi ſingulis annis tum celebrata concilia, qui mos e canonibus probus & notus.

PRÆ-

ANNO CHRISTI 1274.

Præmonitio in Sequentes Canones.

Paranti mihi hanc Conciliorum collectionem obviam se fecit hæc Concilii Provincialis sub Friderico Saltzburgensi Archiepiscopo canonum series, quam dum confero cum utroque provinciali sub eodem Archiepiscopo celebrato altero anno 1274. alio vero anno 1281. reperi in nonnullis quidem Concilio anni 1274. totidem verbis congruere; in aliis vero cum neutro convenire. Porro chartam hanc ex veteri codice descriptam misit olim ad me Ver. Cl. Josephus Reschius Bibliothecarius ac professor Brixinensis, nec dubito quin rei obscurræ lucem ipse affusurus sit in altero volumine annalium sacrorum Sabionensium, cujus Operis volumen primum jam ad manus meas ejus munere pervenit.

Ex Concilio D. Friderici Saltzburgensis Archiepiscopi & suorum Suffraganeorum.

Est can. 18. Salz. an. 1274.

CLericus non viator in sacris ordinibus constitutus, aut Monachus, vel Canonicus regularis si tabernam intraverit sine causa evidenti & rationali & honesta, ibique bibere aut comedere, aut in vicino loco servienti tabernæ vel alias publico aliquantulam moram trahat, ab officio sit suspensus, donec unum diem in pane & aqua jejunet; si in his tertio deprehensus consuetudinem non amittit, aut si suspensus incesserit se divinis per præsentiam C episcopi privetur beneficio, si quod habet; si non habet, pro episcopi arbitrio puniatur.

Sacerdos, qui excommunicatione aut officii suspensione ligatus animo indurato præsumpserit prophanare divina, episcopali carceri mancipetur usque ad expiationem tanti criminis puniendus. Et hoc eidem in Clerico seu Religioso furto seu alias in enormi crimine deprehenso volumus observari.

Volumus ut nemo utatur in missa vino acetoso.

Item Clericos concubinas in domibus vel parochiis publice habentes, si eas infra unius D mensis spatio a publicatione præsentis concilii a se non removerint, omnino ab officio & beneficio, si quod habent, extunc & extunc suspensos & privatos esse volumus ipso facto.

Est cap. 16. jus.

Item statuimus, ut nullus vasis scolaribus aliquid beneficii vel levaminis erogare præsumat; qui contrarium fecerit tamdiu ab ingressu Ecclesiæ sit suspensus, donec ad subsidium terræ sanctæ usualis monetæ conferat unam libram. Hanc tamen constitutionem extendi volumus ad pauperes advenas & pro necessitatibus suis publice mendicantes.

Item statuimus, ut nullus alienum clericum E recipere præsumat ad aliquod ministerium Ecclesiasticum, nisi per Episcopum, vel ejus Archipresbyterum, vel Archidiaconum examinatus fuerit vel etiam approbatus; quia non posset alias solvere vel ligare.

Item statuimus, ut supplantatores convicti damna resarciant supplantata, & mansionem male obtectam admittant.

Item clericos in sacris constitutos ludum globorum cum laicis vitare præcipimus, cum dissolutionis verecundæ materiæ prætendat. Qui A vero ter monitus a suo superiore non resipuerit, suspensum esse volumus ab ingressu Ecclesiæ, & sua mansione nihilominus sit privatus. ANNO CHRISTI 1274.

Item nullus præsumat absolvere vel admittere ad communionem illos, qui violentas manus noscuntur injecisse in clericum vel in personam religiosam, & rerum Ecclesiasticarum violentos raptores & detentores & Clericos usurarios & fœneratores, qui excommunicati sunt ipso facto, nullus absolvere præsumat, sed ad superiores, quorum interest, tales absolvendi destinentur.

Item Clericus habens beneficium competens, B vicarius alterius non existat. Item statuimus, ut quælibet Parochialis Ecclesia, quæ ad hoc sufficit, duos habeat sacerdotes, quod per archidiaconum volumus procurari. Item peregrinos clericos sine literis commendatitiis & fugitivos & apostatas nullus recipiat.

Item præcipimus, ut veri pastores non residentes in suis Ecclesiis, repræsentent vicarios infra duos menses in Ecclesiis perpetuandos, alias nos auctoritate Salzburgensis Concilii exequemur.

Item statuimus, ut quilibet archipresbyter C vel archidiaconus ruralem habeat sub se decanum; ipse tamen per se singulis annis visitet suos subditos, videlicet clericos, excessus eorum & defectus Ecclesiarum, si modum, vel vires ejus excedunt; ad aures nostras in nostra synodo deferendo generalem visitationem seu, inquisitionem laicorum & Ecclesiarum de tertio in tertio in tertium habeat, prout commodius & melius possunt exercere, penitus non omittant.

Item vasa & utensilia, scilicet corporalia, calices & cetera munda sint. Res vero ecclesiasticas, dotes, decimas, martos, curias & D areas, seu quascumque alias possessiones alienari quocumque titulo districtius inhibemus. Contrarium faciens ab administratione temporalium & spiritualium noverit se suspensum.

Item statuimus, ut quilibet sacerdos ad minus semel in anno suo Archipresbytero vel Archidiacono, cessante legitimo impedimento omnia sua peccata saltem semel in anno confiteatur, alioquin ultra diem Palmarum quilibet contemptor ab ingressu Ecclesiæ noverit se esse suspensum.

Item præcipimus, ut nullum matrimonium contrahatur, nisi in facie Ecclesiæ, & ante bi- E na vel trina denunciatio publice præmittatur.

Item præcipimus, ut archipresbyteri, Plebani & Vicarii pro peccatis pœnam aliquam pecuniariam non infligant, sed pœnitentiam salutarem jejuniorum, orationum, seu eleemosynarum, non quæ sua sunt, seu quæ sunt Jesu Christi.

Item statuimus, ut si quando laici bona decedentium Clericorum per vim rapuerint, ubi spolium tollitur, & ubi spolium ponitur, utrobique cessetur a divinis.

Item statuimus, ut hæc nostra in singulis capitulis recitentur, & firmiter observentur.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

CONCILIUM ARELATENSE

A Bertrando de ſancto Martino, Arelatenſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum circa annum Dom. MCCLXXV.

Ex Coſſartii Appendice Tom. XL.

Ex MS. cod. eminentiſſ. Card. Chiſii.

TITULI CAPITULORUM.

1. 2. 3. 4. *Deſiderantur. Quarti ſuperſunt ultimæ voces.*
5. *Ut cenſuræ latæ ab uno, ab aliis obſerventur.*
6. *Ut fiat inventarium de bonis eccleſiarum & hoſpitalium.*
7. *Ne calices & alia vendantur, aut pignorentur.*
8. *Ut teſtamenta fiant coram parochiali presbytero.*
9. *Ut parochiales presbyteri diligentiſſimi ſint circa legata pia.*
10. *Ut nemo ſolicitetur ad eligendam ſepulturam extra eccleſiam parochialem: & ne teſtatoris voluntas impediatur.*
11. *Ut in prædictis jura canonica obſerventur.*
12. *De caſibus epiſcopo vel papæ reſervatis.*
13. *Item de caſibus epiſcopo reſervatis.*
14. *Ut clerici beneficiati, vel in ſacris conſtituti, bladum vel vinum non emant cauſa revendendi.*
15. *Ut iidem in vendendis victualibus uſura, vel dole non utantur.*
16. *Ut ſint in eccleſiis calices argentei.*
17. *Ut eccleſiæ rurales, & domus, quæ ad eas pertinent, reficiantur.*
18. *Ut uſurarii & adulteri denuncientur excommunicati.*
19. *Ut nomina eorum, qui in Quadrageſima confeſſi non fuerint proprio ſacerdoti, vel religioſis, qui id proprio ſacerdoti teſtentur, deferantur ad epiſcopum.*
20. *De defuncto, de cujus confeſſione intra annum facta non conſtat.*
21. *De confeſſionibus infirmantium.*
22. *Ut presbyteri eccleſias ſuas non dimittant.*

CAPITULA.

I. II. III. IV. Deſiderantur, Quarti ſuperſunt ultimæ voces.

. . . . . : latenter excepta ſuper civitatem Arelatenſem & aliis locis, in quibus epiſcopus præſens erit.

V. Ut cenſuræ latæ ab uno, ab aliis obſerventur.

Item quod ſententias excommunicationis vel interdicti latas ab uno, alii denunciari & obſervari faciant, cum a proferente ſuper hujuſmodi fuerint requiſiti. Addentes, quod prædictæ ſententiæ excommunicationis & interdicti, non niſi ex juſtis cauſis, & cum maturitate & ſolemnitate debita, proferantur.

VI. Ut fiat inventarium de bonis eccleſiarum & hoſpitalium.

Item ſtatuimus, quod priores & rectores eccleſiarum, & hoſpitalium pauperum, & omnes alii beneficia eccleſiaſtica obtinentes, faciant inventarium de omnibus bonis immobilibus & mobilibus, in principio ſui regiminis infra menſem: & idem faciant inſtitui poſt primam ſynodum infra menſem.

VII. Ne calices & alia vendantur aut pignorentur.

Item ſtatuimus, quod calices, libri, & alia ornamenta eccleſiæ, non vendantur, nec pignori ſupponantur, ſine diœceſani licentia ſpeciali: & frequenter hoc ſtatutum in eccleſia publicetur, quod tam vendens, quam emens, tam ſupponens pignori, quam recipiens, ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſubjacebunt.

VIII. Ut teſtamenta fiant coram parochiali presbytero.

Item ſtatuendo volumus & præcipimus, ut teſtamentum & ultima voluntas, in præſentia ſemper catholicorum virorum, & parochialis ſacerdotis, vel alterius perſonæ eccleſiaſticæ de voluntate ipſius parochialis presbyteri, vel locum ejus tenentis, condatur, ſeu ordinctur: præſertim ut idem ſacerdos vel locum ejus tenens, valeant de ipſo teſtatore laudabile teſtimonium perhibere, & ne de ipſo aliqua infidelitatis ſuſpicio habeatur, & maxime ut ea, quæ in pias cauſas relinquet, fidelius & citius perſolvantur. Quod ſi teſtator vocare, ut diximus, ſacerdotem parochialem contempſerit, careat eccleſiaſtica ſepultura, donec de hujus mandati contemptu, quod eo ipſo præſumitur niſi eum vocaverit cum effectu, eccleſiæ ſatisfactum fuerit competenter. Notarius vero, qui abſque ſolemnitate ſuperius expreſſa notare, vel ſcribere præſumpſerit teſtamenta & ultimas voluntates, quouſque ad cognitionem diœceſani ſatisfecerit, ingreſſum eccleſiæ ſibi noverit interdictum.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

IX. Ut parochiales presbyteri diligentissimi sint circa legata pia.

Citatur ac describitur hic canon integer in Concilio Insulano anni 1288. can. 8. *Hard.*

Verum quia parochiales presbyteri, circa solutionem eorum, quæ ad pias causas a deeedentibus relinquuntur, negligentes existunt, præcipue ex quo in his, quæ ipsis proveniunt, eisdem fuerit satisfactum: statuimus, ut omnia legata ad pias causas ab ipsis testatoribus derelicta, omnes parochiales sacerdotes in scriptis penes se retinere procurent, ut sciant quid, a quo & quibus * licitos esse præcipimus & intentos: statuentes, ut post obitum testatoris, infra quindecim dies, hæres ab ipso parochiali presbytero requisitus, ipsius testamenti seu voluntatis ultimæ eidem sacerdoti dare transcriptum seu translatum, quo ad pias causas, & piis usibus deputata, expensis legatariorum teneatur, ad quod ab eodem presbytero per censuras ecclesiasticas compelli valeat ipse hæres: Insuper statuentes, ut legantur publice tunc, proxima die Dominica vel festiva, legata supradicta; ut quid cui legatum fuerit, vel relictum, minime ignoretur: adjicientes, ut sacerdos qui hoc legerit, pro persona, quæ legatum, seu relictum hujusmodi fecerit, Dominum deprecetur, & ad rogandum pro ipsa persona subditos suos sive parochianos moneat, & inducat ut saltem orationem Dominicam dicant.

* *Aliquid hic deest cujus ultima syllaba so, certo enim legendum*, licitos esse præcip. & ut.

X. Ut nemo solicitetur ad eligendam sepulturam extra ecclesiam parochialem: & ne testatoris voluntas impediatur.

Item excommunicentur omnes illi, qui solicitant, monent, inducunt, aliquo modo, aliquam vel aliquem, per se, vel per alium, ut dimissa sua ecclesia parochiali vel matrice, ad aliam se transferant, sepulturam ibi ecclesiasticam eligendo. Adjicientes, ne quis clericus seu alia persona, testatoris voluntatem seu ordinationem impediat, vel ad impediendum, per se, vel per alium præstet consilium, auxilium, vel favorem, in præjudicium alicujus ecclesiæ, vel ecclesiasticæ personæ. Et si quis contra fecerit, ipso facto excommunicationis sententia sit ligatus, donec a suo diœcesano absolutionis beneficium meruerit obtinere.

XI. Ut in prædictis jura observentur.

Item volumus & mandamus, quod in dictis exigendis jura canonica observentur.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

XII. De casibus episcopo, vel papæ reservatis.

Item statuimus, quod si quis confitebitur se credere pravitatem hæreticam: item si quocumque modo commiserit simoniam: item clerici excommunicati majori excommunicatione, vel interdicti aut suspensi, si ante absolutionem divina officia celebrarent, scilicet missam cantando, evangelium, epistolas, vel alias horas canonicas dicendo, & faciendo principaliter officium suum in ecclesia: item clerici per saltum promoti, aliquo ordine prætermisso: item clerici, qui ab aliquo episcopo se fecerunt ordinari, episcopi sui licentia non obtenta: item incendiarii: item illi, qui tractaverunt in malos usus Eucharistiam sive chrisma: item illi, qui suos filios occiderunt: item illi, qui facto, verbo, consensu, vel aliquo modo, homicidium perpetrarunt: item sacrilegi & violatores ecclesiarum: item illi, qui luxuriam expleverunt cum matre, vel sorore, vel cum alia consanguinea sua, vel uxore fratris, vel cum sanctimoniali consecrata, vel qui violenter virginem defloraverunt: item illi, qui in ecclesiis luxuriam commiserunt: item illi qui cum Judæa vel Saracena vel bruto animali coire ausu temerario, vel alias contra naturam, præsumpserunt: item mulier, quæ de adulterio recepit infantem, quem maritus ejus credit esse suum, propter quem legitimi liberi fraudantur hæreditate paterna: item qui mulieribus aliquid fecerunt, propter quod fecerunt abortivum, vel non concipiunt; mulier contra si hoc fecerit, vel sibi procuraverit fieri: transmittantur absolvendi per ipsos episcopos, si id eis de jure competit; alioquin, cum eorum litteris, ad sedem apostolicam transmittantur.

XIII. De casibus episcopo reservatis.

Item, illi qui contra aliquos falsum tulerunt testimonium in aliquibus causis: item qui contractis sponsalibus cum aliquibus præstito juramento, & non dissolutis, postmodum contrahunt cum aliis sponsalia, vel matrimonium, contra juramentum prius præstitum temere veniendo. Item illi, qui excommunicati, vel nominatim interdicti, a quocumque judice, ingerunt se Divinis in ecclesia ante absolutionem, invito proprio sacerdote, nec ad monitionem sacerdotis volunt exire de ecclesia, Divinum officium perturbantes. Item cle-

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

rici, qui scienter celebraverunt in ecclesia interdicta. Item illi qui in cœmeterio ecclesiastico, interdicto suppositio, præsumunt scienter excommunicatorum corpora sepelire. Item, si aliqui abstulerunt, subtraxerunt, aut fore fecerunt, vel qualitercumque illicite acquisierunt, rapuerunt, seu decimam retinuerunt: nisi sciatur, quibus personis certis vel locis prædicta de jure fuerint emendanda. Item de his, qui in testamento seu ultimis voluntatibus, pro forefactis incertis reliquuntur, emendandis, vel etiam dividendis. Statuimus omnes casus supradictos, ad episcoporum audientiam, ab omnibus confessiones audientibus, specialiter reservandos: inhibentes, quod illi, qui confessiones audiunt, se intromittere non debeant de absolutionibus peccatorum, nisi personæ quæ in aliquos prædictorum casuum inciderint, fuerint adeo senes vel valetudinariæ, quod ad episcopos, vel eorum pœnitentiarios, venire non possint; vel nisi fuerint in mortis articulo constitutæ. Et tunc eis nihilominus injungantur, quod si recuperaverint sanitatem, pro prædictis se debeant episcoporum aspectibus præsentare.

XIV. Ut clerici beneficiati, vel in sacris constituti, bladum vel vinum non emant causa revendendi.

Item statuimus quod nullus clericus beneficiatus, nullus in sacris ordinibus constitutus, per se vel per alium emat bladum vel vinum causa revendendi, vel negotiandi, vel huic statuto fraudem aliquam adhibeat. Quod si contra fecerit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto: de qua sententia, nisi per diœcesanum possit oblationis beneficium obtinere: & tunc puniatur in amissione bladi vel vini, seu pretii convertendi in fabricam ecclesiæ parochialis: salva etiam pœna alia majori, si diœcesano videbitur imponenda juxta ipsius contrafacti qualitatem.

XV. Ut iidem in vendendis victualibus usura vel dolo non utantur.

Item ordinamus & statuimus, ut nullus clericus beneficiatus, nullus in sacris ordinibus constitutus, vendat bladum, vel vinum, seu alia victualia, sub ea forma quod contractus usurarii verisimiliter præsumantur, nec fraudem aliquam per se vel per alium circa præmissa adhibeat. Quod si fecerint, in pœnam amittat rem venditam, seu pretium, convertendum in fabricam seu ornamentum ecclesiæ parochialis, juxta majorem necessitatem & utilitatem ecclesiæ antedictæ.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

XVI. Ut sint in ecclesiis calices argentei.

Item statuimus, quod in omnibus ecclesiis, quarum redditus & proventus annuatim attingunt summam xv. lib. Turon. expensis dumtaxat, quæ fiunt in colligendo & reponendo deductis, fiant calices argentei ab ipsarum rectoribus infra annum.

XVII. Ut ecclesiæ rurales, & domus, quæ ad eas pertinent, reficiantur.

Item statuimus etiam, ut episcopi Arelatensis provinciæ, rectores ecclesiarum vel alii, qui ad hoc de consuetudine tenentur, compellantur ad reficiendas ecclesias rurales, & alias domos quaslibet, & alias officinas eisdem ecclesiis necessarias, & servitoribus earundem, prout ipsis qui hoc tenentur facere propriæ suppetunt facultates.

XVIII. Ut usurarii & adulteri denuncientur excommunicati.

Item statuimus, quod usurarii publici, & adulteri, publice denuncientur excommunicati diebus Dominicis & festivis.

XIX. Ut nomina eorum, qui non fuerint confessi proprio sacerdoti, vel religiosis qui hoc proprio sacerdoti testentur, deferantur ad episcopum.

Item statuimus, quod omnes sacerdotes curam animarum habentes, de bonis ipsarum ecclesiarum emant chartularia, in quibus quolibet anno, saltem in Quadragesima, conscribant nomina parochianorum, qui ad pœnitentiam venerunt, & dicta chartularia teneant & custodiant diligenter, ipsa, quando ab ecclesia recesserint, penes ecclesiam dimittentes. Nomina autem illorum, qui in Quadragesima non fuerint ad confessionem faciendam proprio sacerdoti, vel alii de licentia ipsius, in synodo post Pascha, per proprios sacerdotes in scriptis ad diœcesanum episcopum deferantur. Et si contigerit, quod religiosi, aut alii confessiones audiant, præsertim in Quadragesima, de parochia alicujus: nomina sibi confitentium, infra octavam Paschæ, in scriptis tradant proprio sacerdoti, ut sic parochialis sacerdos certitudinem habeat de confessionibus subditorum, ad fraudu-

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

dulentas quorumdam parochianorum verſutias evitandas, & animarum pericula evitanda.

XX. De mortuo, de cujus confeſſione infra annum facta non coſtat.

Adjicimus etiam huic ſtatuto, quod ſi parochianum alicujus mori contingat, de cujus confeſſione facta infra annum non conſtat proprio ſacerdoti, non tradatur eccleſiaſticæ ſepulturæ abſque diœceſani epiſcopi licentia ſpeciali.

XXI. De infirmantium confeſſionibus.

Et quoniam parochialibus presbyteris curam animarum habentibus ſpecialiter & præcipue cura commiſſa eſt animarum: ſtatuimus inhibentes, quod infirmantium confeſſiones, nonniſi per ipſos parochiales presbyteros, ſi haberi potuerint, vel per alios presbyteros ſæculares vel religioſos, de ipſorum licentia, audiantur: quam licentiam dari volumus & præcipimus ab eiſdem liberaliter & libenter, cum fuerint requiſiti.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

XXII. Ut presbyteri eccleſias ſuas non dimittant.

Statuimus etiam, ut prædicti parochiales presbyteri, eccleſias quarum curam habent, uſque ad ſynodum poſt feſtum B. Lucæ, non dimittant, nec ad alias ſe transferant, nec curam deſerant animarum, donec de cura ſibi commiſſa coram prælato ſuo reddiderint rationem.

Actum Arelat. in eccleſia B. Trophimi, ibi generali concilio congregato.

G. COSS. OBSERVATIO.

Concilium Inſulanum anno MCCLXXXVIII. ab ejuſdem provinciæ præſulibus celebratum, c. 8. refert hujus concilii canonem, quæ nonum vocat, eumque totum deſcribit. Abſque hoc eſſet, quis eorum fuerit numerus, & a quo archiepiſcopo celebratum concilium ignoraremus: ignoramus certe, quo anno.

APUD PERTHUM IN SCOTIA CONCILIUM

In cauſa decimarum, pro terra ſancta colligendarum,

Anno 1275. habitum.

An. 1275. ex ſup. Manſi p. 3. pag. 32.

MAgiſter Bagimundus apoſtolicæ ſedis in Scotiam legatus eo venerat, ut decimas extraordinarias omnibus eccleſiaſticis beneficiis impoſitas a Pontifice, pro juvanda in terram ſanctam expeditione colligeret. Gravius id viſum clero Scotiæ; quare coacto ad Perthum pro conſueto more concilio, id muneris impoſitum eſt legato apoſtolico, ut ad urbem repetens moderationem tributi hujus a pontifice impetraret, ſatisque haberet, ſi antiqua vectigalia cum modico augmento *computatis nempe ſeptem pro ſex*, darent. Ivit legatus, ſed urgente pecuniarum neceſſitate re infecta rediit. Ita ex Chron. Paſſatenſi Wilkins Conc. Britan. t. II. pag. 27.

ANNO CHRISTI 1276.

VITA INNOCENTII PAPÆ V.

INnocentius quintus, Tarantaſia, quod eſt municipium non procul a Maurienna valle in Alpibus ſitum, oriundus, ante pontificatum Petrus nominatus, ordinis ſancti Dominici religioſus, propter ſcientiam, & intelligentiam ſacrarum litterarum (erat enim doctor theologus, & ſuper libros quatuor ſententiarum & ſancti Pauli epiſtolas commentarium ſcripſerat) Oſtienſis epiſcopus factus, ad extremum Aretii per cardinales, ſecundum legem a Gregorio X. latam in conclave ingreſſos, in pontificem electus eſt XII. Kalendas Februarii tempore Rudolphi imperatoris anno 1276. Romam ingreſſus, ibidem ſacro diademate apud ſanctum Petrum coronatus eſt. Exinde amator publicæ tranquillitatis, ad pacem componendam omnes cogitationes convertens, plures legationes miſit ad Etruſcos, iis ſub pœna excommunicationis injungens, ut armis contra Piſanos arreptis abſtinerent. Michaelem Palæologum imperatorem Orientis fidei in concilio Lugdunenſi datæ admonuit. Venetos & Genuenſes ſimiliter monuit, ne ſe deinceps bellis laceſſerent. Etruſci & Florentini, pontificis mandato paruerunt: qui proinde ab interdicto per pontificem abſoluti ſunt. Veneti & Genuenſes ab inchoatis præliis non deſtiterunt, ex quibus Innocentius pacis amantiſſimus eos extricaſſet, niſi præmatura morte præventus fuiſſet: nam poſt quinque menſes & aliquot dies ab electione lapſos defunctus, in baſilica Lateranenſi ſepultus fuit.

ANNO CHRISTI 1276.

VITA HADRIANI PAPÆ V.

HAdrianus V. Genuenſis patria, ex illuſtri Fliſcorum familia natus, antea Othobonus nominatus, Innocentii quarti nepos, a quo ſancti Hadriani cardinalis creatus erat, dum ad comprimendam ſeditionem inter regem & barones Angliæ legatum egiſſet, ſubrogatus eſt in locum defuncti Innocentii quinti, IV. Idus Julii, anno Chriſti 1276. imperante Rudolpho I. Qua de cauſa cum ad eum agnati ſui gratulaturi acceſſiſſent, iis dixiſſe ſcribit Maſſonius: Utinam me cardinalem proſpera valetudine, non moribundum pontificem inveniſſetis. Viterbium profectus, imperatorem ad retundendam Caroli regis Siciliæ potentem in- A ſolentiam in Italiam vocavit. Sed imperator bello contra Bohemos ſuſcepto impeditus, pontifici ſatisfacere non potuit. Carolus vero omne belli robur in Græciam convertit. Hadrianus inchoato Lateranenſi palatio, 40. electionis ſuæ die moritur Viterbii, antequam conſecrationem conſecutus fuiſſet. In conventu fratrum Minorum ibidem ſepultus eſt. Eccleſiæ ſtatum tutiorem & tranquilliorem reddere & Gregorii conſtitutionem de eligendo pontifice in meliorem formam redigere, ille quidem apud ſe propoſuerat: verum ejus conatibus & animi magnitudini mors obſtitit. B

SINODUS DUNELMENSIS

Edita in collectione Anglicana ex cod. MS. eccleſiæ Dunelmenſis.

Incipiunt conſtitutiones ſynodales domini Roberti (de Inſula) quondam Dunelmenſis epiſcopi, anno Domini MCCLXXVI.

I. *De Decimis.*

QUoniam cœca cupiditas ita ruit in laicos, ut terrenorum proventuum quæſtu minime contenti, ad bona eccleſiaſtica, & præſertim ad decimas, indirecte, quandoque etiam directe, manus avidas extendere ſatagunt, & jura clericorum per abuſum abripere moliuntur: præſenti decreto duximus ſtatuendum, ne de cetero patroni eccleſiarum, ſeu domini locorum, vel eorum ſubditi, decimas eccleſiarum detineant; vel alios ſolvere vel emere volentes, de cetero perturbent; ſeu rectores eccleſiarum, decimas colligere, collectas reponere, vendere, cariare libere, vel abducere, latenter ſeu patenter, per ſe, vel per alios impediant; ſeu fraudem & dolum machinantes adhibeant, per quam decimæ impediantur, vel pereant, vel vilius diſtrahantur. Si quis autem hujus conſtitutionis violator exiſtat, ſententiam excommunicationis ipſo facto incurrat: ad damna & intereſſe, necnon & ad expenſas, quas rectores eccleſiarum propter hoc ſe feciſſe docuerint, ante abſolutionem quamlibet, nihilominus condemnamus*.

* *fer.* condemnandus.

Decimas autem de omnibus, quæ per annum renovantur, vel lege Divina vel conſuetudine approbata debitas, & maxime conſuetas, decimas* eſſe decernimus, & diſtricte præcipimus: ita ut occaſione mercedis ſervientium in autumno, vel meſſe, eccleſiæ non fruſtrentur. Detentores decimarum prædictarum, ſi ſemel, ſecundo, & tertio commoniti, exceſſum ſuum non emendaverint: uſque ad ſatisfactionem condignam, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Cum autem ii, qui decimas retinuerint, vel ſurripuerint, ad pœnitentiam acceſſerint, non admittantur, niſi per ſe, vel ſufficientem procuratorem, in manu ſacerdotis, illi cui decimæ debentur, ſatisfaciant competenter.

* *Corr.* ſolvendas eſſe *vel aliquid ſimile.*

Ne decimarum confuſio provenientium ex lana, & agnis, & caſeo, omnium eccleſiarum perſonis præbeat contentionis occaſionem generalem: cum conſilio totius ſynodi noſtræ, in epiſcopatu noſtro ſtatuimus, ut in quacumque parochia, per totum annum, fuerit ovile (ſic ut oves, vicinæ parochiæ limites tranſeant ad quærendum paſcua) illi eccleſiæ reddatur decima integre, ubi fuerit ovile, & remanentia. Quod ſi oves ab una parochia in aliam ex toto translatæ fuerint; per aliam partem anni in una moram fecerint, & per aliquam in alia: eccleſiæ in quarum parochiis ſic moram fecerint, ſecundum quantitatem temporis & moræ, proventionum decimationes accipiant, tam de lana, quam de agnis & caſeo. Ita ſcilicet, ut illa eccleſia, in cujus parochia prolixior mora facta fuerit, uberius percipiat: illi autem in cujus parochia minorem moram fecerint, ſecundum quantitatem moræ ſicut diximus, minor pretio decima remaneat.

Similiter de decimis, quæ de vaccis proveniunt, ſtatuendum duximus: quod ubicumque fuerit receptaculum earum, licet in vicinis parochiis *horn Vuith horn* ſecundum Anglicam linguam, paſcua quærant, illi remaneat tota decima, ubi fuerit domicilium, & remanentia.

II. *De compeſcendis litibus circa decimas.*

Cordi nobis eſt litium amputare materiam, & ſubditorum jurgia, quæ frequenter in exactione decimarum, ex varia locorum inſtitutione accidunt, ad debitam reducere unitatem. Statuimus, ut agni, vituli, pullani, & cetera per annum renovata, in * villa qua naſcuntur & re-

* *Lege*, illa, *Hard.*

ANNO CHRISTI 1276.

& renovantur, parochia, duntaxat in poste-
rum detineantur, sub interminatione anathe-
matis: inhibentes, ne quis excogitata fraude
vel malitia, oves, vaccas, vel equas prægnan-
tes, ad aliam transferat ecclesiam, per quod
hæc ecclesia, in fœtu hujusmodi, jure suo ali-
quatenus defraudatur. Verum de pellibus lani-
genis, quo tempore debeant decimari, sæpe
oriuntur in nostra diœcesi quæstiones: statuen-
do sanximus, tam de pellibus lanigenis, post
quadraginta dies a tempore tonsionis cum oc-
ciduntur, vel post festum sancti Michaelis,
qualitercumque moriantur; quam de agnis ton-
sis, statim post tonsionem, decima integra
persolvatur.

III. *De rebus liberorum decimandis; & mortuariis inde solvendis.*

Solet hactenus in dubium revocari, utrum
liberi in parentum potestate & familia constituti,
habentes proprium ex causa profectitia, vel ad-
ventitia, vel alia, agnos, vitulos, & quæ re-
novantur, consimilia, per se aut conjunctim
cum bonis parentum debeant decimare: & an
liberi hujusmodi, si præmoriantur parentibus,
debeant de bonis propris solvere mortuarium.
Utramque etiam dubitationem una decidentes
sententia: sanximus bona liberorum hujusmo-
di, cum sint domini rerum, separatim & per
se debere decimari: quodque diem claudentes
extremum, de bonis propriis, si existant,
mortuarium matrici ecclesiæ solvere teneantur.
Porro huic sanctioni adjicimus, quod si plures
liberi proprium habentes, in parentum pariter
familia vivant, ad denarios, qui nuncupantur
Retepenis, minime arceantur: cum sicut com-
muniter intrinsecis aluntur a parentibus, sic
in extrinsecis ab eisdem lætentur pariter se
defendi.

IV. *De decimis pecorum in diversis parochiis pascentium.*

Quoniam ut audivimus super decimis de nu-
trimentis animalium inter ecclesiarum recto-
res, propter appellationes pecorum ad diversas
parochiarum pasturas, contentiones multimo-
dæ sæpius oriuntur: nos viam pacis præparare
volentes, statuimus, quod ecclesiis, in quarum
parochiis oves a tempore tonsionis, usque ad
festum sancti Martini continue pascuntur &
cubant, decima lanæ, casei, & lactis ejusdem
temporis, licet postea amotæ fuerint, & alibi
tondeantur, integre persolvatur. Et ne fraus
fiat in casu præmisso, præcipimus, quod ante-
quam oves amoveantur a pascuis, vel etiam
distrahantur, ecclesiarum rectoribus sufficienter
de solvenda decima caveatur. Quod si oves
infra prædictum tempus ad diversarum paro-
chiarum pascua transferantur: quælibet Eccle-
sia, pro rata temporis, portionem decimarum
percipiat earumdem, minori triginta dierum
spatio in rata temporis minime computando.
Si vero per totum prædictum tempus concu-
bant in una parochia, & continue pascun-
tur in alia: inter ecclesias decima dividatur.
Decima quidem casei sive lactis, de vaccis &
capris proveniens, ubi cubant & pascuntur, ibi
solvatur: alioquin si cubant in una parochia,
& pascuntur in alia, decima inter rectores di-
vidatur omnino. Agni vero, hædi, vituli, pul-
li equitii, habita ratione ad diversa loca, ubi
gignuntur, eduntur, & nutriuntur, & ad mo-
ram, quam traxerint in eisdem, partialiter de-
cimentur.

ANNO CHRISTI 1276.

V. *De varioribus pecorum decimis.*

Quid vero decima * dari ubi lac propter
paucitatem vaccarum, vel ad caseum facien-
dum non sufficit; & pro agnis, pullis equitiis,
velleribus, aucis, & aliis hujusmodi, de qui-
bus propter modicitatem eorum decima certa
dari non potest, consuetudini locorum duxi-
mus relinquendum. Item præcipimus, quod si
quis post festum sancti Martini oves occiderit,
vel si oves quovis modo fortuito moriantur,
decimam inde legitimam personæ ecclesiæ sol-
vere non postponat. Et si oves extraneæ in
alicujus parochia tondeantur: decima ibidem
tradatur rectori ecclesiæ per se fideliter con-
servanda; nisi sufficienter doceri possit, quod
pro decimis fuit alibi satisfactum, vel solu-
tionem faciendam ibi legitimo modo legitime
valeant expedire.

VI. *De invasoribus decimarum.*

Ad hæc adjicimus, quod quidam justitiæ con-
temptores, decimas vicinorum; quidam vero
proprias, in quarum possessione hactenus non
fuerint, manu laicali & armata invadere non for-
midant: nos præteritis edocti periculis, ut ob-
viemus futuris, auctoritate Dei patris, & ap-
probatione præsentis synodi sacrosanctæ, ex-
communicamus omnes illos, qui de cetero ta-
lia impetrare præsumpserint: ac eorum fauto-
res, etiam & sine * conscientia, salva supe-
riorem auctoritate, nullatenus absolvantur, pœ-
næ legati decrevimus esse subdendos; cum quem-
quam non deceat propria auctoritate invadere,
per quod judicis officium habet expescere.

* *f.* faut. etiam, & illi consentientes.

Item quod *peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi* * *zelus idololatriæ, nolle acquiescere*; sicut sacra testatur scriptura: superiorum no-
strorum ut condecet præceptis canonicis obedi-
re nolentes, & in iis maxime, quæ in favo-
rem ecclesiæ statuuntur, sententias in pertur-
batores libertatum Ecclesiæ in Oxoniensi con-
cilio promulgatas, in præsenti sancta synodo
duximus innovandas: injungentes omnibus &
singulis curam nostrarum animarum habentibus
parochialem, ut ipsam in singulis ecclesiis, ter
in anno, in majoribus solemnitatibus, accensis
candelis, & pulsatis campanis, promulgare pu-
blice non postponant, in forma tradita, quæ
talis est.

* 1 *Reg.* 15.
* Pro *sce-lus. Hard.*

In Dei nomine. Amen.

„ AUthoritate Dei patris omnipotentis, &
„ beatæ Mariæ Virginis, & omnium san-
„ ctorum, ac approbatione præsentis sacræ sy-
„ nodi, excommunicamus omnes illos nostræ
„ jurisdictionis, qui malitiose ecclesias suo ju-
„ re privare præsumunt, aut per malitiam li-
„ bertates earum infringere, vel perturbare
„ contendunt. Item qui pacem & tranquilli-
„ tatem domini regis & regni injuriose * illos
„ qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel alia
„ quacumque de causa, alicui malitiose cul-
„ men imponunt, cum non sit diffamatus apud
„ bonos & graves; ut sic vel saltem ei pur-
„ gatio indicatur, vel alio modo graveur.
„ Item approbante hac sacra synodo, excom-

„ mu-

ANNO CHRISTI 1276.

„ municamus omnes illos, qui teſtamenta ſeu
„ ultimas decedentium voluntates, aut eorum
„ executiones rationabiles, ſcienter & malitio-
„ ſe impediunt, aut perturbant. Item qui ſe-
„ queſtra dicti domini epiſcopi, aut ejus offi-
„ cialis, legitime interpoſita, ſcienter & ma-
„ litioſe violaverit. Item qui mandata regia
„ pro coercendis excommunicatis, a quibus-
Locus mendoſus. „ libet impetrata gratia, vel alio alicujus per
„ * ſancte, ſeu lucri cauſa, exequi malitioſe
„ differunt, vel omittunt. Item excommunica-
„ mus omnes incendiarios, eccleſiarum fracto-
„ res, veneficos & veneficas, & magicis in-
„ cantationibus utentes, ſeu hoc fieri permit-
„ tentes. Item præmiſſas ſententias & alias in
„ conſtitutionibus canonicis & legatorum, ac
„ ſtatutis epiſcoporum Dunelmi, contra tran-
„ ſgreſſores provide latas, & publice promul-
„ gatas, ſtatuendo, approbante præſenti ſacra
„ ſynodo ſolemniter publicamus, & mandamus
„ & injungimus eas ſingulis annis in tribus ſo-
„ lemnitatibus majoribus ſolemniter publicari.

Richardus, venerabilis patris domini rev. Dei gratia Dunelm. epiſcopi officialis, ad memoriam futurorum.

Cupientes, prout noſtro incumbit officio, ut excluſis, ac ſubductis ſupervacuis dilationibus, & quibuslibet aliis impedimentis emergentibus, unicuique exhibeatur in curia ſeu conſiſtorio Donelmenſi noſtri regimini commiſſo, celere juſtitiæ complementum: ad ſtatuta ſalubria, per dominum venerabilem patrem, circa advocatos, procuratores, & miniſtros dictæ curiæ, dudum edita, adjicientes quædam alia, quæ eis adjici fore conſpicimus opportunum: ſtatuimus infraſcripta, quæ decrevimus & præcipimus de cetero inviolabiliter obſervari.

ANNO CHRISTI 1276.

Nullus procurator regimen alicujus cauſæ ſuſcipiat, neque libellos, preces, exceptiones, aut actiones faciat, ſine conſilio advocati: quod ſi ſecus fecerit, * tandem a procurationis officio ſuſpendatur, donec præſidentis ipſius curiæ gratiam conſequatur.

* *Lege* tamdiu. *Hard.*

Item procuratores, advocatos ſuos ex.... & aliis, quæ in cauſis, in quibus advocati exiſtunt ordinanda vel agenda fuerint, præmuniant tempeſtive: ut cum competenti deliberationes omnia fieri valeant atque ſcribi; & die litis adveniente in præconizatione ea proponat continuo bene ſcripta, ita quod non poſſit eorum aliqua negligentia deprehendi. Alioquin tamdiu a procurationis officio ſint ſuſpenſi, donec duos aureos perſolverint fabricæ eccleſiæ Dunelmenſis.

CONCILIUM SALMURIENSE

Ex duobus MSS. altero collegii Pariſ. S. I. altero Ægidii Menagii v. cl., in quo incerti loci concilium vocatur.

Concilium Provinciale apud Salmurum anno Domini MCCLXXVI. celebratum.

TITULI CANONUM

1. *Ut in eccleſiis accenſum luminare continuo teneant.*
2. *De arcis & aliis ejiciendis ex eccleſiis.*
3. *De pluralitate beneficiorum.*
4. *De vita & honeſtate clericorum, & monachorum.*
5. *De vita & honeſtate monachorum.*
6. *Ut abbatiſſæ bona beneficiatorum per ipſas non retineant.*
7. *Ne monachi locum in diverſis monaſteriis obtineant.*
8. *Ut novi religioſi ad prioratus non conventuales de cetero non mittantur.*
9. *Ne prioratus vacantes, bonis omnibus denudentur.*
10. *Ut prioratus clericis ſæcularibus non concedantur.*
11. *Ut judices ſæculares compellantur ad exhibendam juſtitiam eccleſiaſticis injuriatis.*
12. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, & teſtificando repellantur.*
13. *Ut epiſcopus in ſua dioeceſi abſolvere poſſit, in caſibus, in quibus præſens concilium ſuſpendit, vel excommunicat.*
14. *Ut ſuperiora concilia obſerventur.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei, & utilitatem eccleſiarum provinciæ Turonenſis, quibus auctore Domino præſidemus, necnon ad reformationem eorum, quæ in viſitatione dictæ provintiæ invenimus corrigenda, vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, capitulis, abbatibus, & aliis, qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Salmurum, die Lunæ poſt feſtum Decollationis B. Joannis Baptiſtæ duximus celebrandum. In quo de ipſorum epiſcoporum, abbatum, & aliorum ad hoc vocatorum, conſilio, & conſenſu, ordinamus, & promulgamus capitula quæ ſequuntur.

CANONES.

1. Ut in eccleſiis accenſum luminare continuo teneant.

Statuimus, ut de cetero, tam in cathedralibus eccleſiis, quam monaſteriis conventualibus & collegiatis, tam eccleſiis quam prioratibus, de die & de nocte, in quibus ad id ſuppetunt facultates, vel ſaltem de nocte, acenſum luminare continuo teneatur: quodque illi, qui ad hoc tenentur ex officio, per locorum epiſcopos compellantur; & pœna condigna, ad ipſorum epiſcoporum arbitrium, ipſi, qui negligentes fuerint, percellantur. Nam quod in eccleſiis ob Divini cultus reverentiam, devotioniſque fidelium incitationem, debeant teneri luminaria *, ſatis utriuſque juris docet authoritas: dum non aliter permittitur ædificari eccleſia, priuſquam

* *al.* luminaria accenſa, utr.

fun-

ANNO CHRISTI 1276.

fundator sufficientes expensas constituat ad luminaria, & ad servientium alimenta.

II. De arcis & aliis in ecclesiis existentibus ejiciendis.

In plerisque partibus hujus provinciæ, propriis oculis subjectis locis comperimus ecclesias quasdam adeo plenas arcis & doliis laicorum, ad blada & alia temporalia reponenda, quod non solum in eis impeditur Divinum officium audiendum, verum etiam ecclesiæ ipsæ, non Divinæ domus, sed potius quædam horrearia videantur. Ideoque cum domus Dei orationibus & Divino cultui dedicatæ, non debeant ad aliquos umanos usus converti: firmiter prohibemus, ne de cetero arcæ, dolia, blada, stramina, aut quævis alia temporalia, nisi ad fabricam, aut ad aliam utilitatem ecclesiarum ipsarum, & non ministrorum earum, pertineant, introducantur in ipsis, guerrarum & justi timoris temporibus dumtaxat exceptis; & quæ introducta sunt hactenus, amoveantur exinde. Nos enim in illos, qui contra hoc salubre statutum, post monitiones per locorum ordinarios super hoc in generali legitime factas, venire præsumpserint, excommunicationis sententiam præcipimus promulgari.

III. De pluralitate beneficiorum.

Nuper tempore recolendæ memoriæ Vincentii quondam prædecessoris nostri, fuit ex causa statutum in concilio Nannetensi, ut si quisquam capellaniam adeptus fuerit, quæ residentiam exigat personalem, aut aliud beneficium curam habens animarum annexam, ipso jure vacet primum, quod similiter personalem residentiam requirebat. Quod nonnulli adeo stricte pro sua voluntate intelligunt, ut post secundi assecutionem beneficii, præcise & absque remedio vacet primum. Nos autem benigniori interpretatione utentes, sic intelligimus, ac intelligi & teneri debere hujus approbatione concilii declaramus: ut tunc videlicet vacet primum beneficium per assecutionem secundi, nisi episcopi super his cum aliquibus duxerint dispensandum.

IV. De vita & honestate clericorum, & monachorum.

Licet in Carthaginensi concilio provida fuerit deliberatione statutum, ne in vestibus aut calceamentis clerici quærant decorem: plures tamen canonici regulares & monachi, qui maxime fulgidis indumentis ornari non debent, in his inveniuntur plurimum dissoluti. Ideoque hujus sacri approbatione concilii prohibemus, ne monachi, aut canonici regulares utantur de cetero foraturis de grisо, aut de vario, aut de scuriolis, vel cendatis: nec insuper ipsi canonici regulares, decollatos, aut nodatos habeant sotulares, nisi tres nodos ad minus habeant in quolibet sotulari.

ANNO CHRISTI 1276.

V. De vita & honestate monachorum.

Monachi quoque sotulares quomodolibet fenestratos cum porta, vel ocreas laicorum & sæcularium more plicatas omnino non deferant; nec zonas, aut bursas de serico; sed nec cultellum, aut aliquod aliud ornamentum, in quo quicquam auri vel argenti positum fuerit ad decorem. Transgressores autem hujus constitutionis, per abbatem prium, vel si fuerit negligens, per episcopum, administratione, si quam habeant, omnino priventur. Et tam ipsi, quam qui in his sine administratione deliquerint, ad aliquam administrationem, usque ad biennium, non ascendant.

VI. Ut abbatissæ bona beneficiorum per ipsas non retineant.

Nonnullæ abbatissæ, sicut oculata fide comperimus dum aliquas personas recipiunt, in aliquibus sibi subditis locis, aut prioratibus moraturas, bona, quæ hujusmodi personæ secum afferunt, totaliter retinentes, easdem vacuas in locis ipsis seu prioratibus ad hoc quandoque non sufficientibus, ultra debitum numerum frequenter instituunt: sibi lucrum ex integro, & prioratibus totum onus nimis inæqualiter partientes. Cum ergo ferendi non sint, qui lucra venantur, annexam autem eis fortunam recusant: statuimus, ut illi loco seu cœnobio, in quo personæ hujusmodi causa perpetuæ moræ fuerint institutæ, bona, quæ tempore suæ receptionis habebant, totaliter applicentur. Quæ vero contra hoc statutum venire præsumpserint, seu fraudem aliquam adhibuerint: per locorum ordinarios pœna debita puniantur.

ANNO CHRISTI 1276.

VII. Ne monachi locum in diverſis monaſteriis obtineant.

Olim generali concilio approbante noſcitur inſtitutum, ne quis in diverſis monaſteriis locum monachi audeat obtinere. Quod quia negligenter hactenus invenimus obſervatum: accidit aliquando, ut tali monacho, pluribus ſuis abbatibus præcipientibus contraria, vel diverſa, dum non poſſit utrique parere, vilipendatur utriuſque obedientia; & inter monachos utriuſque monaſterii, ſcandalum generetur. Propter quod eamdem generalis concilii ſaluberrimam conſtitutionem, pœnæ decernimus adjectione juvandam: ſtatuentes, ut poſtquam quis religioſorum monaſterium ingreſſus fuerit, & profeſſus, ſi aliud forſitan ingredi præſumpſerit, non ut recedat a primo, ſed ut intitulari valeat in utroque, ad primum per loci epiſcopum omni adminiſtratione privatus compellatur redire; & in neutro monaſteriorum ipſorum ad quemcumque honorem, dignitatem, adminiſtrationem, vel officium, uſque ad triennium valeat promoveri; ſed ejus promotio, ſi de facto procedat, irrita ſit ipſo jure. Eadem pœna illis monachis imponenda, qui plures adminiſtrationes, ſeu officia, in eodem monaſterio, vel diverſis, abſque diœceſani conſenſu de cetero præſumpſerint obtinere. Illi vero, qui plures adminiſtrationes, prioratus, vel officia, obtinent in præſenti: ad eorum alterum reſignandum per locorum ordinarios compellantur.

VIII. Ut novi religioſi ad prioratus non conventuales de cetero non mittantur.

Ut ingreſſi monaſticam religionem, in obſervantia regulari, & Divino ſervitio uberius informentur: ſtatuimus, ut poſt ingreſſum hujuſmodi, majores decem & octo annis, ingreſſus tempore, ad prioratus non conventuales cauſa morandi de cetero non mittantur: donec ad minus per continuum biennium moram traxerint in monaſteriis, in quibus aſſumpſerunt habitum monachalem: niſi ipſi infra idem tempus in obſervantia hujuſmodi, & Divino officio, appareant ſufficienter inſtructi. Minores vero decem & octo annis, niſi poſt prædictum biennium, & tunc demum dicta ætate completa, extra monaſteria in quibus fuerint recepti, non tranſeant ad alia, morandi cauſa in ipſis. Si ſecus actum fuerit, a locis, in quibus in Provincia Turonenſi, contra hujuſmodi ſtatuti tenorem, miſſi fuerint, per locorum ordinarios compellendi*, ut ad monaſteria propria revertantur. Quod in canonicis regularibus volumus obſervari: niſi diœceſani circa dictos canonicos aliter duxerint ordinandum.

ANNO CHRISTI 1276.

* *al.* expellendi.

IX. Ne prioratus vacantes bonis omnibus denudentur.

Cum alias in Redonenſi concilio ſuſpenſionis ſententia fuerit promulgata in abbates, priores, adminiſtratores, qui vacantes prioratus adeo ſpoliare, ſeu denudare præſumunt, quod ex bonis dimiſſis ibidem fratres & familia uſque ad ſequentem collectam ſuſtentari nequeant nec morari, & domorum, quas ex hoc comperimus ruinoſas, ſuſtinere jacturam, refici, & in debito ſtatu conſervari non poſſint: nec ſit dubium illos abbates, priores, & adminiſtratores, etiam de extra* provinciam Turonenſem, qui contra ſtatutum hujuſmodi fecerint, ratione talis delicti, eidem ſententiæ ſubjacere: ſtatuimus ut ordinarii locorum, in quibus in provincia Turonenſi hæc contigerit attentari, ſolerter requirant diœceſanos illorum abbatum, priorum, adminiſtratorumque, ut ipſos ſic ſuſpenſos publice nuncient, & faciant nunciari: alias uſque ad ſatisfactionem congruam, contra eos, prout juſtitia * docuerit, proceſſuri. Circa quam requiſitionem ipſi locorum ordinarii ſe taliter exhibeant diligentes: ut de negligentia eorum, quod abſit non poſſint merito reprehendi.

An. 1273. can. 3.

* *al.* ex dicta prov. Turonenſi.

* *al.* prout decuerit.

X. Ut prioratus clericis ſecularibus non concedantur.

Præterea licet in prædeceſſorum noſtrorum conciliis fuerit alias rationabiliter ordinatum, de ſupplendo, in prioratibus clericis ſæcularibus conceſſis, debito numero monachorum: quia tamen nullum exinde fructum invenimus ſubſecutum, ne fundi locus in talibus de cetero relinquatur: prohibemus, ne quis abbas, vel alius, prioratum quemlibet in Turonenſi provincia ſitum, in quo poſſint ad minus, duo monachi commode ſuſtentari, vel conſueverint morari, cuiquam ſæculari conferre præſumat: ſi ſecus actum fuerit, id irritum decernentes.

Concil. Salmur. an. 1253. Concil. Nannet. an. 1264.

ANNO CHRISTI 1276.

XI. Ut judices ſæculares compellantur ad exhibendam juſtitiam eccleſiaſticis injuriatis.

In puniendis exceſſibus, qui clericis & aliis perſonis eccleſiaſticis frequenter a laicis inferuntur, comites, barones, milites, ballivi, præpoſiti, ſeneſcalli, & alii juſtitiarii ſæculares, ſicut experimento didicimus, ſæpe inveniuntur remiſſi. Ideoque præſenti decreto ſtatuimus, ut ſi de cetero cuiquam clerico, eccleſiaſticæve perſonæ, gravis aut atrox injuria, captionis videlicet & detentionis, incarcerationis, vulnerationis, mutilationis, ſeu interfectionis, aut gravis alterius corporis proprii læſionis, ſeu redemptionis, necnon invaſionis aut deprædationis totius, ſeu majoris partis ſuæ ſubſtantiæ, ab aliquo laico inferatur: moneantur per locorum ordinarios illi juſtitiarii ſæculares, ſub quorum temporali juriſdictione malefactores ipſi conſiſtunt, ut exceſſus hujuſmodi cum exiſtent notorii, ſufficienter faciant læſo & eccleſiæ ab ipſis injuriatoribus emendari. Ubi vero notorii non fuerint exceſſus prædicti, de plano inquiſitione præhabita per judices eccleſiaſticos, ab his, qui ſuper hoc inventi fuerint culpabiles, injuriam paſſo, & eccleſiæ, iidem judices ſæculares, infra duos menſes: a tempore monitionis, ſatisfactionem fieri faciant competentem. Et ſi præfati ſæculares juſtitiarii, legitime per ordinarios moniti, in hoc negligentes fuerint vel remiſſi: ipſos hujus authoritate concilii excommunicationis ſententia innodamus. Hoc etiam ad jam perpetratos exceſſus citra biennium extendi volumus & mandamus.

XII. Ut excommunicati ab agendo, patrocinando & teſtificando repellantur.

Cum per felicis recordationis Alexandrum papam ſit ſtatutum, quod judices ſæculares, cenſura eccleſiaſtica per eccleſiaſticos judices, legitima monitione præmiſſa, excommunicatos, ab agendo, patrocinando, ſeu teſtificando, in ſuis curiis ſeu judiciis repellere compellantur; & in aliquibus partibus provinciæ Turonenſis, ut pro certo intelleximus, hoc ſalutare ſtatutum per negligentiam nullatenus obſervetur: ſtatuimus præcipientes, ut judices eccleſiaſtici prædictum ſtatutum diligenter faciant obſervare.

* trina monitione.

XIII. Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere poſſit in caſibus, in quibus præſens concilium ſuſpendit, vel excommunicat.

In his autem omnibus caſibus, in quibus ſuſpenſionis, vel excommunicationis ſententias in præſenti concilio duximus promulgandas, cuilibet epiſcopo in ſuis civitatibus & diœceſi abſolvendi ſuſpenſos & excommunicatos, poſt ſatisfactionem congruam in forma eccleſiæ, authoritate præſentis concilii liberam concedimus poteſtatem.

XIV. Ut ſuperiora concilia obſerventur.

Concilia vero omnia & ſingula, per prædeceſſores noſtros cum ſuffraganeorum aſſenſu hactenus celebrata, renovamus, & præſentis approbatione concilii confirmamus.

In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum, una cum ſigillis ſuffraganeorum noſtrorum præſentium & conſentientium, duximus apponendum. Actum die Lunæ prædicta, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſexto.

CONCILIUM BITURICENSE,

A Simone S. Cæciliæ cardinale, Apoſtol. ſedis legato celebratum Id. Septembr. anno Domini MCCLXXVI.

Ex duobus codicibus MSS. & codice jam edito conſtitutionum Santonenſium.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De electione.*
2. *De officio & poteſtate judicis delegati.*
3. *Quod judices delegati non poſſint aliquid pro abſolutionibus exigere vel levare.*
4. *De officio judicis ordinarii.*
5. *De his qui contra laicos.*
6. *De his quæ vi metuſve cauſa fiunt.*
7. *De foro competenti.*
8. *De decimis.*
9. *De teſtamentis.*
10. *De immunitate eccleſiarum.*
11. *Contra illos qui banna faciunt proclamare contra eccleſiarum libertates & antiquas conſuetudines.*

ANNO CHRISTI 1276.

12. *Contra illos, qui fugientes ad ecclesiam extrahere præsumunt ab ecclesia, vel in ipsa ecclesia vulnerant vel interficiunt.*
13. *Contra illos qui impediunt jurisdictionem ecclesiasticam.*
14. *De Judæis.*
15. *De privilegiis & excessibus privilegiatorum.*
16. *De pœnis.*

PRÆFATIO.

Simon miseratione Divina tituli S. Cæciliæ presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, ad futuram rei memoriam.

INter curas quæ nostro cohærent officio, illa nos præcipue adstringit, visceribus nostri cordis infixa profundius, atque solidius radicata, nostrum incessanter perurgens animum suarum aculeis punctionum, ut nostræ legationis ecclesiæ solicitæ provisionis remediis, prout nobis desuper ministratur, contra malignorum defendantur incursus, cohibeantur injuriæ, & violentiis propulsatis, in pacis pulchritudine delectentur; ut hostium sublata formidine, in tranquillitate serena, & serenitate tranquilla, pacis authori, cujus mancipantur obsequio, eo devotius, quo tranquillius; & quo devotius, eo acceptius valeant famulari. Itaque libenter assiduos labores amplectimur, quamquam nostris impares humeris ad portandum, nocturnis insistentes vigiliis nonnumquam etiam supra vires, ut personis ecclesiasticis nostro commissis regimini, molestationum turbinibus relegatis, Divino fulti præsidio, solicitudinibus nostris pacem ac proprio labore quietem opportunæ provisionis commercio * præparemus.

* *al.* remedio.

Sane in Bituricensi concilio, quod ad quorumdam prælatorum nostræ legationis instantiam nuper convocandum duximus, & authore Domino feliciter celebrandum, per quosdam prælatos aliasque personas ecclesiasticas nostræ legationis, nonnullis ecclesiarum & personarum ipsarum oppressionibus, injuriis, & offensis, ad nostram deductis notitiam, & per nos toti concilio reseratis, ac deliberatione super his in ipso concilio habita pleniore, de totius concilii providentia unanimi & concordi, juxta negotiorum ingruentium & temporis qualitatem, remedia super eisdem injuriis, pro defensione libertatis ecclesiasticæ, adhibere curavimus opportuna. Quæ quidem, ex parte concilii requisiti, redigi fecimus in scripturam, & in ipso concilio solemniter publicari, authoritate qua fungimur sacro approbante concilio, statuentes ut quæ pro defensione libertatis ecclesiasticæ, & ipsarum ecclesiarum statu pacifico, duximus statuenda, a nostræ legationis personis, prout continetur inferius, serventur in perpetuum illibata.

I. De electione.

In totius concilii quod nuper Bituris duximus celebrandum, nostris auribus clamor horrendus insonuit, ad nos per diversos prælatos aliasque quamplures personas eceleſiasticas non sine gravi lamentatione delatus, & toti concilio patefactus. Asserebant siquidem quod in regno Franciæ, in quo ecclesiarum libertas & honor eisdem debitus, servari retroactis temporibus, præ regnis cæteris atque provinciis, abundantius consuevit, his diebus in electionibus celebrandis, in quibus libertatis puritas potissime conservanda, pro libertate datur impressio & quasi pro auro plumbum, pro argento scoria, honores in contumelias convertuntur: adeo quod quando in certis locis electiones pastorum imminent faciendæ, multitudine populi per iniquitatis filios concitata, in electores impetum faciente, electiones ipsæ in nonnullis ecclesiis aut ad tempus impediuntur totaliter, aut in locis hactenus consuetis nequeunt celebrari, prout in Lugdunensi, Burdegalensi, & Carnotensi ecclesiis nuper dignoscitur esse factum. In qua quidem Burdegalensi ecclesia, dum immineret electio, occasione impressionis habitæ, in eadem homicidium de sacrista nobili membro præfatæ ecclesiæ inhumaniter extitit perpetratum. Quoniam igitur novis morbis nova convenit antidota præparari, ne morbus tam perniciosus obreperet, & sui contagione trahatur a posteris in exemplum: sacri provisione concilii duximus statuendum, quod quicumque de cetero, per seditiosam conspirationem aut conventionem habitam simul cum aliis, quacumque firmitate vallatam, impedimentum latens, aut patens præstiterit, quominus ecclesiis sæcularibus aut regularibus, dignitatibus, aut personatibus, seu administrationibus quibuscumque, per illos, ad quos locorum ipsorum, vel dignitatum, seu administrationum, per viam electionis seu postulationis, spectat provisio, eisdem locis, dignitatibus, personatibus, administrationibus, de personis idoneis, undecumque extiterint oriundæ, & alias per electionem aut postulationem canonicam, valeat provideri, incurrant excommunicationis sententiam, quam in ipsos proferimus ipso facto. Et si clerici vel regulares extiterint: nos privantes eosdem omnibus privilegiis, beneficiis ecclesiasticis, dignitatibus, vel administrationibus, seu personatibus, quas eos obtinere contigerit, decernimus fore inhabiles & indignos, ut quævis beneficia, administrationes, vel honores ecclesiasticos, ulterius assequantur. Si vero laici; præter dictam excommunicationis sententiam, ipsorum familiæ interdicto ecclesiastico sint subjectæ: nullaque eorum posteritas usque ad quartam eorum inclusive progeniem, si sæcularis fuerit, prælaturam, dignitatem, personatum, præbendam, seu aliud quodcumque be-

ne-

neficium ecclesiasticum; aut si regularis fuerit, administrationem quamlibet regularem in civitate vel diœcesi, in qua excessum hujusmodi commiserit, in perpetuum valeat obtinere. Illi autem qui prædicti facinoris causis * non contenti, populum vel turbam, potentes, vel quoslibet concitaverint, vel in prædicto facinore opem ferunt, quorumve data opera, suggestione, vel consilio, populus turbave, cum armis, vel sine armis ad hoc convenerint, pœnis similibus sint subjecti. Clerici præter hæc * a civitate vel loco, in quo perpetraverint talia, per trienninm procul agant. Porro qui coacta multitudine, cum armis, vel sine armis, contumelioſa acclamatione, concitato tumultu in loco in quo hi ad quos spectat electio, postulatio, vel provisio, convenerint, sive in ipsos electores vel in aliquos de eisdem, tempore quo præmissa imminent facienda, duxerint irruendum; & eidem loco fracturam, seu violentiam vel in personas electorum notabilem injuriam irrogaverint; & postremo qui opere vel consilio, clam vel palam, per se vel per alium, aliquid egerint, per quod conspirationis vel conventionis hujus initæ nequitia in aliquo sumat robur, & per hoc contingat, electionem, postulationem, seu provisionem impediri totaliter, vel differri: excommunicationis sententia noverint se adstrictos, necnon eorum familias, si laici fuerint, ecclesiastico suppositas interdicto: quæ sententiæ relaxari nequeant, nisi auctoritate sedis apostolicæ speciali. Clerici vero, qui in talibus culpabiles adfuerint, cum offensa eorum tanto gravior reputetur, quanto in sortem redemptoris assumpti, ac gradu celsiori pollentes, libertatem ac immunitatem ecclesiasticam servare tenentur præ ceteris illibatam: præter excommunicationis sententiam, eo ipso, beneficiis, quæ obtinent, sint privati; ad obtinendas dignitates, personatus, beneficia, vel officia quæcumque, in ecclesiis in quibus talia perpetraverint, & locorum ipsorum ordinibus *, nullo unquam tempore spem aut fiduciam habituri. Si vero regulares fuerint, ad administrationem regularem aliquam nullatenus admittantur, cadantque nihilo minus ab obtentis. Insuper & laicorum prædictorum posteritas, usque ad quartum gradum, ad beneficia ecclesiastica quælibet assequenda in ipsis ecclesiis civitatis aut diœcesis, in qua perpetraverint talia, sint inhabiles & indigni.

ANNO CHRISTI 1276.

* al. termi-nis.

* al. propter hoc.

* al. diœce-sibus.

II. De officio & potestate judicis delegati.

ANNO CHRISTI 1276.

Cum juris remedia per ora summorum pontificum & principum promulgata, Divinitus ad tutelam * bonorum, & cohibendas malorum insolentias, utiliter introducta, non deceat nec liceat, per corruptelam judicum sive fraudem, ad iniquitatis trahi dispendium: sic illos, qui a nobis judicandi recipiunt potestatem, commissum sibi volumus officium exercere, ut per viam regiam ductrice justitia gradientes, ab æquitatis tramite, odio, gratia, vel favore, seu cujusquam alterius corruptelæ vitio, non recedant. Cupientes igitur ut in citationibus faciendis per judices, sive conservatores, auctoritate qua fungimur deputatos, nulla corruptelæ species vindicet sibi locum, sed forma per Romanam curiam in talibus introducta, ab eisdem judicibus seu conservatoribus firmiter observetur: statuimus & mandamus, expressius inhibentes, ne judices, seu conservatores prædicti, sub tali forma, *quos vobis lator præsentium nominabit*, vel alia consimili, citare præsumant. Hujus autem citationis mandatum nullus exequi teneatur, sed ei non pareatur impune: nec ad personas in nostris litteris non expressas *, prætextu testimonii perhibendi, ubi vel quando status causæ vocationem testium non requirit, sed ut ipse vel actor citatos fatiget laboribus & expensis, aut aliquid extorqueat ab iisdem, litteras ipsas aliquatenus proroget aut extendat. Si quis vero secus præsumpserit attentare: in utroque casu tali citatio non teneat, nec quemquam valeat coarctare. Et si occasione citationis hujusmodi, judex ille sententiam quamcumque in quenquam duxerit proferendam: nullius penitus sit momenti. Judex vero qui talia perpetraverit, officium judicandi seu procedendi, auctoritate nostra, non solum in illa, sed in aliis causis, de cetero non valeat exercere: quin immo excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, a qua nullatenus absolvatur, nisi læsis interesse & expensis quibuslibet ab ipso primitus restitutis.

* al. tutelam.

* al. contentas.

III. Quod judices delegati non possint aliquid pro absolutionibus exigere vel levare.

Cæca cordis ambitio repleri nescions, sed quanto plus recipit, tanto fortius inardescit, sic quorumdam interiores oculos cæcutienti obtexit caligine: ut

quid

ANNO CHRISTI 1276.

quid de jure liceat, non advertant: A quidve de honestate deceat, non attendant. Quod in illis qui judiciali præeminent dignitate, eo constat periculosius tolerari, quo per auctoritatis qua funguntur potentiam, in concepto malignitatis proposito possunt adversus subditos liberius debacchari. Eapropter ad inhiantem eorum avaritiam cohibendam, provide duximus id statuendum, ut nullus judex, executor, seu conservator, datus a nobis, pro relaxationis vel absolutionis beneficio impendendo, his quos excommunicationis, B suspensionis, vel interdicti sententiis duxerint innodandos, emendas pecuniarias, seu res alias, pro emendis, quoquo exquisito colore, præsumant petere, exigere, aut oblatas recipere etiam ex post facto. Quisquis autem contra præsumpserit, eo ipso excommunicationis sententiam incurrat, a qua nonnisi per legatum sedis apostolicæ absolvatur: & tunc demum, cum læsis cum omni interesse restituerit, integre sic extorta. Ejusdem tamen sedis authoritate in his & in aliis semper C salva.

IV. De officio judicis ordinarii.

Sicut ille, qui præeminet judiciaria potestate, justis oppressorum querelis aures debet patulas inclinare: sic voces malignantium queruloſas ipsum decet & convenit obaudire. Debet igitur diligenter advertere & penes se ponderare prudenter, quis, contra quem, & super quibus, etiam superioris officium interpellat: ut pensatis conditionibus D & meritis personarum, & incumbentis negotii & officii qualitate, solerter intelligat unde veniat conquerens spiritus, aut quo vadat. Ob hanc causam prælatis qui nimis facile claustralium vel forensium monachorum contra ipsorum abbates, maxime ubi de correctione agitur, querelas recipiunt, per quas plerumque enervari contingit vigorem ecclesiasticæ disciplinæ, frequenter etiam ministratur occasio evagandi: sub obtestatione Divini judicii duximus injungendum, quod querelas hujusmodi facile de cetero non admittant; sed tunc demum quando circumstantiis, quæ circa hoc fuerint attendendæ, examinatis plenius & discussis, verisimiliter præsumetur, ipsos non causa vitandi correctionem ecclesiasticam, seu canonicam disciplinam, secundum eorum regularia instituta, sed juste & ex causa probabili, ad prælatorum præsidium confugisse.

ANNO CHRISTI 1276.

V. De his qui contra laicos.

Ut prælatorum officium eo fructuosius, quo liberius, valeat exerceri: præsenti statuto laicis quibusdam duximus inhibendum, ne prælatos quoslibet impedire vel turbare præsumant, quo minus in locis religiosis vel regularibus, aut aliis eisdem prælatis subjectis officii sui debitum exequantur: ipsis ad hoc per eosdem prælatos authoritate præsentis concilii, competenti monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, si res exegerit, compellendis.

VI. De iis quæ vi metusve causa fiunt.

Cum parum proficiat jura condi in civitatibus, nisi extiterint qui edita regere valeant & tueri; nec solum magistri militum consistat officium in disciplina per ipsum imponenda, sed in ea, prout opportunum * fuerit, observanda: præcipimus, ut quicumque judices ecclesiasticos ad absolutionis vel C relaxationis cujuslibet, ab excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiis, beneficium impendendum, vi vel metu compulerint, per diœcesanos locorum, præsentis authoritate concilii excommunicati publice nuncientur.

* *al.* optimi

VII. De foro competenti.

Cum falcem propriam nulli in messem liceat mittere alienam: de justitiariis laicis, seu aliis solam jurisdictionem temporalem habentibus, qui in actionibus mere personalibus ecclesiasticas coram se personas litigare compellunt, contra canonicas sanctiones: hujus provisione concilii duximus statuendum, quod licet eædem personæ ecclesiasticæ, non solum coram eis justitiariis litigare, sed etiam ad ipsos venire in causis hujusmodi de jure minime teneantur: si tamen venerint, & allegato fori privilegio, coram ipsis iidem judiciarii compulsioni institerint supradictæ, eo ipso excommunicationis E sententiam, quam in ipsos ferimus, incurrant: quæ circa eos nullatenus relaxetur, nisi læsis hujusmodi de damnis, expensis, & interesse, prius per ipsos justitiarios fuerit integre satisfactum, eorum processibus atque sententiis habitis in hujusmodi quæstionibus, etiam prolatis, nihil omnino roboris habituris. Ad hæc si quis jurisdictionem temporalem exercens, de excommunicationis, suspensionis, vel interdi-

ANNO CHRISTI 1276.

dicti ſententiis, ſcilicet an juſte latæ fuerint, an injuſte, aut aliquam in aliis eccleſiaſticis vel ſpiritualibus cauſis deciſionem ſeu cognitionem præſumpſerit uſurpare: per diœceſanos locorum, præſentis authoritate concilii, deſiſtere moneatur: & niſi competenter monitus duxerit deſiſtendum, ad hoc per cenſuram eccleſiaſticam compellatur.

VIII. De decimis.

Cum in illis, in quibus periculum vertitur animarum, præſcriptio quantumcumque longæva non vindicet ſibi locum, ſed quanto graviora ſunt crimina, tanto diutius miſeram animam teneant alligatam: exceptionem præſcriptionis ſuper rerum illarum decima, de quibus, ſive ſimilibus, in locis eiſdem hactenus a ſimilis conditionis perſonis conſuevit exſolvi, præcipimus non admitti: ſtatuentes, quod illi, qui eis, ad quos ſpectat perceptio hujuſmodi decimarum, quo minus eas percipiant, impedimentum præſtare præſumpſerint, ſi moniti competenter, ab impedimento hujuſmodi non duxerint abſtinendum, extunc authoritate præſentis concilii per locorum ordinarios excommunicationis ſententia percellantur.

IX. De teſtamentis.

Ad præſumptionis quorumdam conatus damnabiles reprimendos, qui teſtamenta ſeu alias voluntates ultimas, quocumque nomine cenſeantur, licet rite ſint facta juxta canonicas ſanctiones, tanquam legitimas non admittunt, ſed pro eo reprobant & impugnant, quod ſcabini aut ſæculares judices præſentes non fuerint, aut auctoritatem nequaquam præſtiterint, quando teſtator ſuum condidit teſtamentum, aut aliam ultimam voluntatem: hoc duximus ſtatuendum, quod ipſi, cujuſcumque conditionis vel dignitatis extiterint, niſi infra octo dies poſtquam ſuper hoc moniti competenter fuerint, ab impedimento hujuſmodi duxerint deſiſtendum, anathematis innodentur vinculo, quo ipſos adſtringi volumus ipſo facto.

X. De immunitate eccleſiarum.

Sanguiſugæ ſitibunda progenies ac radix omnium malorum cupiditas, ſemper vociferans, affer, moliri non deſinit quemadmodum per exquiſitas aſtutias & callidiora commenta, ardori proprio, licet inextinguibili, lucri temporalis, quamquam illiciti, pocula ſubminiſtret. Ex hac autem ſemper ſitienti radice proceſſiſſe cognovimus, quod cum ſedes apoſtolica excommunicationis ſententiam in omnes nova conſtituentes pedagia olim duxerit promulgandam, ipſam annis ſingulis in certis feſtivitatibus ſolemniter renovando: nonnulli mammonæ filii, propriæ cupiditatis vitium colorare nitentes, non nova, ut aſſerunt conſtituentes pedagia, antiqua ad clericos & ipſorum res, quas non ratione mercaturæ per terram, vel aquam deferri faciunt, prorogant & extendunt in eluſionem memoratæ ſententiæ, & manifeſtum præjudicium eccleſiaſticæ libertatis. Nos itaque ipſorum fraudibus obviare volentes, & tam præſumptæ calliditatis aſtutiam pœna debita caſtigare: ſtatuimus, ut niſi infra duos menſes, a tempore ſolemnis publicationis hujuſmodi, factæ in civitate & diœceſi in quibus conſiſtunt ipſa pedagia, numerandos, ab his in totum deſtiterint, excommunicationis ſententiæ, quam extunc in ipſos inferimus, extunc ſubjaceant ipſo facto.

XI. Contra illos, qui banna faciunt proclamare contra eccleſiarum libertates & antiquas conſuetudines.

Cum jure canonico caveatur, quod qui de cetero ſervare fecerit ſtatuta edita & conſuetudines introductas contra eccleſiæ libertatem, ſtatutarii & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon poteſtates, conſules, rectores, & conſiliarii locorum ubi hujuſmodi ſtatuta & conſuetudines de cetero edita fuerint vel ſervata necnon etiam illi, qui ſecundum ea judicare præſumpſerint, vel in formam publicam ſcribere judicata, excommunicationis ſententiæ debeant ſubjacere: nonnulli propriæ ſalutis obliti, & ſuæ verecundiæ non parcentes, juris ſententiam, verborum amplexu non ſine fraude circumvenire nituntur, non ſtatuta, ut aſſerunt, banna tamen faciunt proclamare, præcepta & prohibitiones inducunt, quæ non eſt dubium in libertatis eccleſiaſticæ præjudicium redundare. Nos igitur fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuiſſe cognovimus, obviare volentes: ſtatuimus, ut quicumque contra ipſius eccleſiæ libertatem, banna, prohibitiones, ſeu præcepta ſcienter fecerint, aut fieri procuraverint, ſive facientibus, conſilium vel opem duxerint adhibenda, ipſi poſtquam per locorum ordinarios ſuper hoc fuerint requiſiti, abſque difficultatis cujuslibet obſtaculo indilate re-

ANNO CHRISTI 1276.

revocent, seu faciant revocari, ad consimilia nunquam de cetero processuri: alioqui censura consimili sint adstricti. Qui vero contra ecclesiasticas consuetudines antiquas, rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice observatas, statuta, banna, prohibitiones vel præcepta fecerunt, vel fieri procuraverint, seu jam facta servaverint, aut servari fecerint, aut facientibus vel servantibus in hoc consilium vel opem duxerint adhibendam, per diœcesanos locorum præsentis auctoritate concilii moneantur, ut infra mensem a tempore monitionis hujusmodi numerandum, statuta deleant, banna, prohibitiones, & præcepta revocent, ad consimilia nunquam ulterius processuri: alioquin excommunicationis sententiæ, quam ex nunc in ipsos ferimus, extunc subjaceant ipso facto.

ANNO CHRISTI 1276.

XII. Contra illos qui fugientes ad ecclesiam extrahere præsumunt ab ecclesia, vulnerant vel interficiunt.

Quorumdam insolentias perversorum, qui Dominum Jesum Christum verbis tantummodo profitentes, nec Deum timere, nec homines reveri, pro suorum atrocitate factorum manifestissime convincuntur, in tantam accepimus temeritatis vel insaniæ audaciam prorupisse, quod confugientes ad ecclesiarum tutelam, contra juris utriusque statuta, & ecclesiasticam libertatem, ibidem vulnerant; mutilant, interficiunt aut incedunt aut*; exinde extrahunt, violenter extractos vulnerare, seu mutilare præsumunt, nonnumquam eis ultimum supplicium inferentes, aut ista fieri præcipiunt aut procurant, seu consilium aut opem exhibent in tantis sceleribus perpetrandis. Nos itaque, quos zelus comedit domus Dei, hujusmodi sacrilegorum excessus detestabiles & horrendos, quos non solum evidentiæ rei docet inhumaniter excrevisse, sed inolevisse jam præsumptione damnabili, recensita præteritorum memoria comprobat & declarat, castigatione canonica cohibere volentes, præsentis approbatione concilii duximus statuendum, quod taliter delinquentes, excommunicationis sententiæ, quam in ipsos proferimus, subjaceant ipso facto. Quam quidem sententiam locorum ordinarii, ejusdem authoritate concilii, solemniter in subjectis sibi ecclesiis denunciari faciant, & usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari: eisdem nihilo minus mutilatoribus & interfectoribus, necnon & iis, qui hujusmodi mutilationes & homicidia fieri præcipiunt vel procurant, aut facientibus consilium vel opem impendunt, feuda & beneficia, si qua ab ecclesiis taliter violatis obtinent, eo ipso protinus amissuris, quæ ad ecclesiam, a qua illa obtinere noscuntur, libere revertantur. Filii etiam eorumdem non solum nihil obtineant de præmissis, sed ad beneficia ecclesiastica de cetero assequenda, eo ipso reddantur prorsus inhabiles & indigni.

* *al.* intendunt.

XIII. Contra illos qui impediunt jurisdictionem ecclesiasticam.

Cum nonnulli temporale dominium obtinentes, seu sæcularis judiciaræ potestatis gerentes officium, jurisdictionem sanctæ matris ecclesiæ subvertere vel imminuere exquisitis astutiis moliantur: nos eorum malitiis ultione canonica reprimentes, statuimus inhibentes, ne quis in foro ecclesiastico litigantes, seu litigare volentes, super causis mere ecclesiasticis, seu quæ ad forum ecclesiasticum de antiqua & approbata consuetudine, & hactenus pacifice observata, pertinere noscuntur, ad resistendum compellat, per ipsorum vel parentum, aut consanguineorum, sive rerum eorum, vel personarum, hujusmodi captionem, modisve aliis quibuscumque. Si qui vero contra præsumpserint, excommunicationis sententiæ, præsentis authoritate concilii, se noverint subjacere.

XIV. De Judæis.

De Judæis, quorum perfidia plerumque simplices Christianos fraudulenter decipit, & malitiose secum pertrahit in errorem, sacro approbante concilio duximus ordinandum, ut non nisi in civitatibus, castris, & aliis locis insignibus, habitare præsumant: temporalibus locorum dominis, & vices gerentibus, seu loca tenentibus eorumdem, districtius inhibentes, ne Judæos ipsos permittant alibi, quam in locis expressis superius habitare: ipsis ad hoc, si res exegerit, a diœcesanis locorum, ejusdem authoritate concilii, per censuram ecclesiasticam compellendis.

XV. De privilegiis & excessibus privilegiatorum.

Licet regularis observantiæ professores, & alios quos sedes apostolica exemptionis seu libertatis majoris decoravit titulis, aut privilegiis insignivit, attollere

lere condignis favoribus intendamus, ipsorumque privilegia, quantum ad nos attinet, servare penitus illibata: sic tamen eos suis juribus manere contentos affectamus, quod privilegiorum suorum limites in aliorum injuriam non extendant*. Proinde sacro approbante concilio duximus statuendum, districtius inhibentes, ne deinceps religiosi quicumque, vel etiam sæculares, exemptionis, seu libertatis sedis apostolicæ privilegiis communiti, excommunicatos publice, vel nominatim interdictos, seu usurarios manifestos, ad Divina, seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam, scienter admittant. Qui vero contra præsumpserint, præter pœnas a jure statutas, ingressum ecclesiæ eo ipso sibi noverint interdictum: donec prolatoribus sententiarum hujusmodi, quorum authoritatem contempserint, & aliis quorum interesse contigerit, de prædictis excessibus, & omni interesse ac damnis, satisfecerint competenter.

ANNO CHRISTI 1276.

al. excedant.

XVI. De pœnis.

Cum juris utilitas tot & tantis excogitata vigiliis, sufficienter nequeat prosperari, si processus ministrorum justitiæ contingat iniquorum machinationibus impediri: ut illorum audaciam, quos amor Divinus a malo non revocat, saltem rigor ecclesiasticæ coerceat disciplinæ, sacri provisione concilii duximus statuendum, quod si quis, cujuscumque dignitatis, aut conditionis extiterit, nuncios seu executores ecclesiasticorum judicium, aut alios litteras eorundem, actave judicialia deferentes, hac occasione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, mutilare, aut quod gravius est censendum, interficere, litteras vel acta prædicta personis memoratis auferre, seu ea corrumpere, concellare, aut alias destruere quoquo modo, vel sic ablata celare præsumpserit, aut ut ista fiant procuraverit, aut facientibus consilium vel opem duxerit adhibendam, excommunicationis sententiæ, quam exnunc in ipsos proferimus, subjaceat ipso facto: a qua nisi prius tam judici, cujus authoritatem contempserit, quam passo injuriam, & ceteris quorum interfuerit, prout excessus postulabit atrocitas, satisfecerit competenter, nullatenus absolvatur:

Ad quorum memoriam in perpetuum observandam, & præmissorum testimonium, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum in eodem concilio, Idibus Septembris, anno Domini MCCLXXVI. Romana ecclesia vacante.

ANNO CHRISTI 1276.

Authoritas concilii.

Simon miseratione Divina tituli S. Cæciliæ presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, ad futuram rei memoriam.

NUper in generali concilio nostræ legationis per nos Bituris congregato, nonnulla pro defensione ecclesiasticæ libertatis, & tranquillo statu ecclesiarum, a sede apostolica nostro regimini commissarum, deliberatione provida, de ipsius approbatione concilii ordinanda duximus, ac etiam statuenda: quæ quidem nostræ approbationis hujus perpetuam decernimus obtinere firmitatem. Ne igitur per aliquorum malitiam, privilegiorum sive indulgentiarum, collegiis, locis, ordinibus, communitatibus, seu personis quibuslibet, sub quacumque forma, vel conceptione verborum, a sede apostolica concessarum, prætextu, adversus observationem ordinationum & statutorum hujusmodi, quisquam immunitatem quovis exquisito colore sibi vendicare præsumat, aut habeat se quomodolibet excusare: litterarum apostolicarum tenorem, per quas nobis expresse conceditur, quod præmissis seu aliis nequicquam obstantibus, censuram ecclesiasticam, officium nostrum, & omnia ad ipsum spectantia, aut quæ nobis officii ratione competunt, exercere libere valeamus (quas quidem in dicto Bituricensi concilio solemniter fecimus publicari) litteris præsentibus ipsis ordinationibus & statutis annexis jussimus annotari. Tenor autem litterarum ipsarum talis est.

„ Gregorius episcopus servus servorum „ Dei, dilecto filio Simoni tituli sanctæ Ce„ ciliæ presbytero cardinali, apostolicæ sedis „ legato, salutem & apostolicam benedictio„ nem. Cum tibi * plenæ legationis officium „ in regno Franciæ, civitate ac diœcesi Lug„ dunensi, necnon & in partibus transmari„ nis, duximus committendum: ne circa exe„ cutionem illius, vel eorum, quæ ad ipsum „ spectant officium, vel tibi ratione ipsius com„ petunt, te contingat aliquatenus impediri: di„ scretioni tuæ, ut non obstante aliqua indul„ gentia, quibuscumque archiepiscopis, episco„ pis, abbatibus, ceterisque prælatis ecclesia„ rum, sive aliis personis ecclesiasticis, vel sæ„ cularibus, cujuscumque sint præeminentiæ, „ conditionis, aut status, seu collegiis, vel di„ gnitatibus, aut ordinibus, a sede apostolica „ sub quacumque forma verborum vel expres„ sione concessa, etiamsi contineatur in ea „ quod aliquæ litteræ quantumcumque quæli„ bet obstantia seu obstare possibilia expressius „ removentes, ipsi aliquatenus non obsistant; „ sive quod de ipsa indulgentia, dignitatibus, „ ordinibus, seu nominibus propriis ipsorum „ ordinum, dignitatum, seu etiam personarum, plenam & expressam, seu etiam de „ toto tenore ipsius indulgentiæ sigillatim & „ de verbo ad verbum oporteat fieri mentio„ nem, seu quod personæ hujusmodi ab ho„ mine excommunicari, suspendi, vel interdi„ ci non possint per litteras apostolicas, vel le„ gatorum sedis apostolicæ, in quibus de ipsis „ dignitatibus, ordinibus, nominibus, seu indul„ gentia vel ejus tota serie plena & expressa, „ sive

* *al.* Cum igitur.

ANNO CHRISTI 1276.

„ ſive de verbo ad verbum, in eiſdem apoſto-
„ licis vel legatorum ipſorum litteris mentio
„ non habetur, & qualibet alia indulgentia cu-
„ juſcumque tenoris, formæ, vel expreſſionis
„ exiſtat, per quam præſentibus non expreſſam
„ vel totaliter non inſertam, hujus noſtræ con-
„ ceſſionis effectus impediri poſſit, vel quomo-
„ dolibet retardari dictum officium, & omnia
„ ad ipſum pertinentia, ſive tibi ratione ipſius
„ competentia, libere ſine cujuſcumque condi-
„ tionis vel alterius impedimenti objectione va-
„ leas exercere, plenam & liberam tibi au-
„ thoritate præſentium concedimus facultatem.
„ Datum Viennæ VII. Kal. Octobr. pontifica-
„ tus noſtri anno IV.

an. Chr. 1274.

„ GREGORIUS epiſcopus ſervus ſervorum
„ Dei, dilecto filio Simoni tituli S. Cæciliæ
„ presbytero cardinali, apoſtolicæ ſedis legato,
„ ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ut
„ eo efficacius commiſſum tibi legationis offi-
„ cium promovere valeas, quo majore per nos
„ fueris authoritate munitus: diſcretioni tuæ
„ exercendi libere cenſuram eccleſiaſticam in
„ omnes tam cathedralium, quam aliarum ec-
„ cleſiarum prælatos, exemptos & non exem-
„ ptos, in univerſa quoque capitula & conven-
„ tus, duces, marchiones, comites, necnon ba-
„ rones, ballivos, & quoslibet alios nobiles,
„ in rectores etiam, poteſtates, conſiliarios,
„ univerſitates, populos, & quaſcumque per-
„ ſonas eccleſiaſticas, regulares, ſæculares,
„ etiamſi militiæ Templi, vel Hoſpitalis S.
„ Joannis Hieruſalem, vel S. Mariæ Teutho-
„ nicorum, ſeu Ciſtercienſis, Cluniacenſis,
„ Præmonſtratenſis, Minorum, aut Prædicato-
„ rum ordinum fuerint, & in quaslibet alias
„ publicas vel privatas tuæ legationis, cum
„ videris expedire: non obſtantibus quod ali-
„ quibus a ſede apoſtolica ſit indultum, quod
„ interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non
„ poſſint, aut aliquibus privilegiis, indulgen-
„ tiis, vel litteris quibuſcumque, dignitatibus,
„ ordinibus, locis, vel perſonis, generaliter vel
„ ſpecialiter, ſub quacumque forma vel con-
„ ceptione verborum, ab eadem ſede conceſ-
„ ſis, de quibus quorumve totis tenoribus, de
„ verbo ad verbum, ſeu ordinibus, locis, aut
„ propriis perſonarum nominibus, certa, ſpe-
„ cialis, plena, determinata, & expreſſa men-
„ tio ſit habenda, & per quæ etiamſi conti-
„ neantur in ipſis, quod per quaſvis apoſtoli-
„ cas litteras quælibet obſtantia removentes,
„ eis in aliquo nequeat derogari, nullum in
„ præmiſſis volumus obſtaculum interponi, nec
„ cuiquam contra ea præſidium quomodolibet
„ exhiberi, plenam & liberam concedimus au-
„ thoritate præſentium poteſtatem. Datum
„ Lugduni XIV. Kalendas Sept. pontificatus
„ noſtri anno III.

In cujus rei teſtimonium & munimen per-petuum, ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendum. Actum in eodem concilio, Idibus Septembris anno Domini MCCLXXVI, Romana eccleſia vacante.

ANNO CHRISTI 1276. 1277.

G. C. Hujus concilii ſtatuta miſit Simon legatus ad omnes Francici regni epiſcopos: ut, qua legatio ſua patebat, ubique ſervarentur. Hoc adeo intelligimus ex Joannis archiepiſcopi Turonenſis ad epiſcopum Nannetenſem epiſtola, præmiſſa Bituricenſi concilio in collectione conciliorum provinciæ Turonenſis, quæ a Joanne Maano edita eſt, & apud nos extat manuſcripta beneficio Ægidii Menagii v. cl. Qua in editione adſcribitur concilium noſtrum anno MCCLXXVII. falſo quidem, ſi ſpectatur annus, quo celebratum eſt; vere forſan, ſi tempus, quo ad omnes epiſcopos tranſmiſſum.

JOANNES TURONENSIS ARCHIEPISCOPUS,

Miſſa ſibi a Simone legato Bituricenſis concilii ſtatuta, ad Nannetenſem epiſcopum tranſmittit.

Joannes Dei gratia archiepiſcopus Turonenſis, venerabili in Chriſto fratri ejuſdem gratia epiſcopo Nannetenſi ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

STatuta concilii Bituricenſis nuper a reverendiſſimo in Chriſto patre domino Simone præmiſſa gratia tit. ſanctæ Cæciliæ presbytero cardinali, convocatis fratribus authore Domino ſalubriter celebrata, ac remedia pro defenſione eccleſiaſticæ libertatis adhibita, opportune nobis ab eodem reverendiſſimo patre tranſmiſſa, & copiam poteſtatis ab apoſtolica ſede ſibi conceſſæ, ut ea faciamus venerabilibus in Chriſto fratribus ſuffraganeis noſtris Turonenſis provinciæ publibari, & a noſtris immediate, & eorum ſuffraganeorum ſubditis per ipſos, inviolabiliter * recepimus in hæc verba.

* *Deeſt hic* obſervari *Hard*

„ Simon miſeratione Divina tit. ſanctæ Cæ-
„ ciliæ presbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis
„ legatus, venerabili in Chriſto fratri eadem
„ gratia archiepiſcopo Turonenſi, ad futuram
„ rei memoriam. Nuper in generali noſtræ le-
„ gationis concilio per nos Bituris congregato
„ nonnulla, &c. *cum litteris duabus Gregorii X. ut ſupra. Addit Simon legatus.* Inde eſt quod
„ vobis authoritate apoſtolica mandamus, qua-
„ tenus ſtatuta hujuſmodi, quæ vobis mittimus
„ tenore præſentium litterarum noſtro ſigillo
„ ſigillatarum, veſtris ſubditis publicanda, fa-
„ ciatis ab eis, prout convenit, irrefragabiliter
„ obſervari: copiam ſtatutorum ipſorum, ipſis
„ ſuffraganeis, & eorum ſingulis, nihilomi-
„ nus facientes, cum fueritis requiſiti.

Datum Turonis, die Martis poſt feſtum Reſurrectionis Domini, anno ejuſdem Domini MCCLXXVII.

ANNO CHRISTI 1277.

ANNO CHRISTI 1277.

VITA ET EPISTOLA JOANNIS PAPÆ XIX.

VULGO XXI.

JOannes, hujus nominis decimusnonus, antea Petrus Hispanus vocatus, patria Ulyssipponensis, professione medicus, ex episcopo Tusculano ad supremam ecclesiæ dignitatem evectus est Viterbii xv. Septembris anno Domini MCCLXXVI. Palæologum, quem ad Romanæ fidei professionem, prout in concilio Lugdunensi promiserat, edendam induxit: hunc simul & reges Orientales admonuit, ut arma pro defensione fidei susciperent. In eo laudem singularem meritus est, quod pauperes studiosos facultatibus & beneficiis juverit: librosque de medica, aliaque de arte logica opuscula composuerit, e quibus, teste Trithemio in chronico Hirsaugiensi, summula quædam extat, quam Thesaurum pauperum appellant, medicinæ non inutilis. Siffridus lib. 2. epitomes suæ scribit de hoc pontifice, quem Joannem XVIII. perperam nominat, quod dum quemdam librum (ut dicebatur) hæreticum & perversum dictaret, subito domus, in qua sedebat, super eum corruerit, eumque intantum concusserit, ut infra spatium quinque dierum miserabiliter moreretur, replicans sæpius hæc verba: Quid fiet de libello meo? Quis complebit libellum meum? Quæ per rumorem accepta, si vera sunt, magnam Dei providentiam, qua suam ille gubernat ecclesiam, mirabiliter ostendunt. Idque accidit, cum pontificatum octo mensibus, & aliquot diebus tenuisset.

EPISTOLA.

JOANNIS PAPÆ XIX.

AD EDUARDUM I. REGEM ANGLIÆ.

De non gravanda Hibernia.

Joannes episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Eduardo illustri Angliæ regi salutem, & æternam benedictionem.

PAternum amorem ad tuæ celsitudinis incrementa, fili carissime, gerimus: dum te ad ea, quæ justo placent judici, tui regni, terrarum & subditorum tuorum sint opportuna quieti, & famæ tuæ pariter & honori prospiciant, solicitis hortationibus invitamus. Propter quod in iis persuasiones nostras devota debes mente suscipere, & ad executionem illarum te paratum & flexibilem exhibere. Ecce, fili, quasdam accepimus litteras directas pridem per Hibernicos magnates, & populum, dilectis filiis nostris Anselmo, tituli sanctorum Marcellini & Petri presbytero, & Lucæ sanctæ Mariæ in Via lata diacono, cardinalibus, apostolicæ sedis nunciis, & per eos nobis suis intercluſas litteris destinatas: in quarum serie vidimus inter cetera contineri, quod cum felicis recordationis Hadrianus papa prædecessor noster, sub certis modo & forma distinctis apertius apostolicis litteris, inde factis, claræ memoriæ Henrico regi Angliæ, progenitori tuo dominium Hiberniæ concessisset, ipse rex ac successores ipsius reges Angliæ, usque ad hæc tempora modum & formam hujusmodi non servantes, quinimo eos transgredientes, indebite afflictionibus & gravaminibus inauditis importabilium servitutum ipsos diutius oppressérunt. Nec fuit hactenus qui revocaret illata gravamina, aut errata corrigeret, non fuit, quem pia compassio super eorum contritione moveret; quamvis super his ad te recursus habitus fuerit, & clamor validus oppressorum aures tuas quandocumque pulsaverit. Unde talia ferre nequeuntes, ulterius coacti sunt se a dominio tuo subducere, & alium in suum regimen advocare. Hæc, dilectissime fili, si veritate nitantur, tanto nimirum infectiora nostris accedunt affectibus, quanto desideramus intentius. ut tibi prospere cuncta cedant. Circa illa versari sedulo debes, eaque promptis affectibus exequi, quæ tuo sint placita creatori, & ab omnibus abstinere solicite, per quæ contra te debent provocari ipse Deus ac dominus ultionum, qui gemitus afflictorum injuste minime despicit, & qui propter injustitias peculiarem suum dejecisse describitur populum, & translationem fecisse regnorum. Quanto etiam desiderabilius, iis præsertim inpacatis temporibus, cupimus te illis libenter intendere, per quæ suorum corda fidelium ad tuam benevolentiam & obedientiam debeant allici, & illa prorsus vitare, quibus valeant a tuæ cultu devotionis avelli. Quia itaque, fili, tua non modicum interest hujus novæ mutationis vitare dispendium, quamplurimumque expedit ut hæc non negligantur turbationis initia, ne, illis periculose crescentibus, sero medicinæ remedia præparentur, excellentiam regiam solicitamus attente præsentibus, sano nihilo, minus consilio suadentes, quatenus hæc prudenti meditatione considerans, & cum suo discreto consilio conferens, super illis circa præmissorum gravaminum correctionem & reformationem debitam & festinam, viis & modis decentibus sic sufficienter provideri mandes, & facias, sic discriminosis principiis in hac parte obstare, procures, quod & illi, per quem regnas, placere valeas; & te in iis efficaciter implente quod debes, cujusvis adversum te justæ querelæ materia conquiescat. Per quod iidem Hibernici saniori ducti consilio tibi, ut domino pareant, aut si, quod absit, in inepta rebellione manere voluerint, causam suam in apertam injustitiam, te apud Deum & homines

ANNO CHRISTI 1277.

excuſato, convertant. Ut autem de prædictis gravaminibus, & querelis, quibus prædicti inituntur Hibernici, tuis ſenſibus innoteſcat ad plenum, antedictas litteras miſſas cardinalibus antedictis, cum forma litterarum, quas prædictus Hadrianus prædeceſſor noſter eidem Henrico regi Angliæ de terra Hiberniæ conceſſit, tuæ magnitudini mittimus præſentibus incluſas. Datum, &c.

ANNO CHRISTI 1277.

CONCILIUM COMPENDIENSE

Ex apographo R. P. Jac. Sirmondi S. J.

Concilium provinciale eccleſiæ Remenſis habitum Compendii a rever. patre ac domino Petro Barbet archiepiſcopo Remenſi in canonicos cathedrales, anno Dom. MCCLXXVII.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Petrus miſeratione Divina Remenſis archiepiſcopus, Milo Sueſſionenſis, Reginaldus Belvacenſis, Guido Noviomenſis, B. Catalaunenſis, Ingerannus Cameracenſis, Philippus Tornacenſis, Henricus Morinenſis, & R * . Silvanectenſis, eadem miſeratione Divina epiſcopi Remenſis eccleſiæ ſuffraganei, in concilio provinciali apud Compendium congregati, ſalutem in Domino ſempiternam.

* Robertus.

Cæca cordis emulatio, ſuperſeminanſque zizaniam humani generis inimicus, ſic quorumdam interiores oculos obtexit caligine, ſic etiam venenum infudiſſe dignoſcitur cordibus eorumdem: ut quid de jure liceat, aut quid de honeſtate deceat, non attendant. Ac non ſolum in ſubditos, immo etiam, quod horrendum eſt dicere, in proprios prælatos, & ipſos, quibus ex debito fore noſcuntur filiationis adſtricti, frequenter ſæviunt, & nonnumquam contra eos calumnioſas, & graves non zelo juſtitiæ, ſed rancoris ſuſcitant quæſtiones. Attendentes igitur quod capitula & canonici cathedralium eccleſiarum noſtræ Remenſis provinciæ in nos, qui licet immeriti præſidemus eiſdem, neſcimus quo ducti ſpiritu, quod dolentes referimus, exercuerunt ſpiritualia jura, ſibi damnabiliter uſurpando, interdum auctoritate propria, interdum etiam per exquiſitas lites, quas contra nos aggredi non verentur, nonnumquam etiam per ſubtractionem Divini officii, contra nos pro ſuæ libertatis arbitrio ſua organa ſuſpendendo: idcirco nos ſuper præmiſſis intendentes, prout poſſibilitas aderit, ſalubre remedium adhibere, & præcavere periculis, quem tam nos, quam ſucceſſores noſtri incurrere valeremus: deliberatione inter nos habita, de communi conſenſu conveniendum duximus & unanimiter ſtatuendum, quod quotieſcumque contigerit, inter nos, vel quemque ex nobis, & capitulum ſuæ cathedralis eccleſiæ, diſcordiam ſuſcitari ſuper reformatione pacis, ſi fieri poterit, bono modo, necnon ad defenſionem cauſæ, fraterno more, alter alterius portantes onera, adſiſtemus nobis ad invicem, contributionem nihilominus pecuniariam, prout magnitudo cauſæ popoſcerit, ei qui cauſam hujuſmodi ſeu litem habuerit, facientes. Et ut ſuper his cum majori valeat auctoritate procedi, ne etiam animoſe, quod abſit, contra capitula præfata quicquam proſequi videamur; ordinatum eſt inter nos conſenſu unanimi, quod nos annis ſingulis in quindena Pentecoſtes perſonaliter conveniemus Pariſiis, ibidem tam de communibus, quam de propriis negotiis inſimul tractaturi, & habituri maturum conſilium, ne cauſam ullam contra ipſa capitula, niſi veram & juſtam, aliquatenus proſequamur. Obligamus inſuper nos omnes ad invicem ad obſervanda præmiſſa, & omnia bona noſtra. In cujus rei teſtimonium ſigilla noſtra præſentibus litteris ſunt appoſita. Datum in loco prædicto, anno Domini MCCLXXVII. ante Ramos Palmarum

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

In quo Joannes Becus Romanam fidem profitetur, Romanumque primatum agnoſcit, menſe Aprili ann. MCCLXXVII.

Superſunt hujus concilii ſynodales ad pontificem litteræ editæ ab Odorico Raynaldo: ex quibus conſtat, paulo ante celebratum fuiſſe Conſtantinopoli univerſale Græcorum concilium miſſum quoque ad pontificem fuiſſe volumen, quo acta concilii continebantur: has autem ipſas litteras eſſe ſynodi, quæ relicta eſt Conſtantinopoli ab illa generaliore.

Litteræ patriarchæ CP. & concilii cum profeſſione fidei, & recognitione primatus.

Sanctiſſimo & beatiſſimo ſummo pontifici apoſtolica ſedis veteris Romæ, & univerſali papæ, domino Joanni, Joannes miſeratione Divina patriarcha Conſtantinopolitanus Romæ novæ, cum omni noſtra ſacroſancta ſynodo debitam reverentiam noſtræ obedientiæ, ac inclinationem & orationum poſtulationem.

PRincipii boni optimum eſſe finem, omnibus abſque dubio clare patet. Et quare non, cum *omne donum perfectum deſurſum ſit, deſcendens a Patre luminum?* Hoc enim conceſſo, conſequens eſt credi omne principium cujuſcumque rei optime inchoatæ a Divino pendere conſilio, & propter hoc neceſſario tale principium Jacob. 1.

in

in finem desinere glorioſum. Quod enim a Deo bene inchoatum eſt, quomodo non optime terminabitur auxiliante Deo quale quid factum eſt, & ſuper iis, de quibus nunc propoſitum eſt nobis dicere, o Divinum & ſacrum caput. Nam eccleſiaſtica unione feliciter incœpta tempore felicis memoriæ beatiſſimi illius viri (ſi tamen virum, & non angelum, vocari oportet felicem illum, ſanctiſſimum papam decimum dicimus Gregorium) ad glorioſiorem finem, quam * ad ipſam videlicet unionem ſummus Dominus conſummavit in diebus, in quibus ad decorem apoſtolicæ ſedis, & illuminationem perſpicuam firmamenti univerſalis eccleſiæ, vos, * nomine gratiæ nominatum, Deus eligendo conſtituit. Quod quidem apoſtolicæ ſedis, nuncii reverendiſſimi ſcilicet fratres noſtri & coepiſcopi Jacobus Ferentinus & Gaufridus Taurinenſis, & de Deo accepto ordine prædicatorum religioſiſſimi noſtri fratres Raynonus prior Viterbienſis, & Salvus lector Lucanus veſtræ ſanctitatis orationibus proſperati, pervenerunt ad ſanctos, & potentiſſimos noſtros moderatores, & ad noſtram humilitatem, & ad eam, quæ apud nos inventa eſt ſacram & ſanctam ſynodum relictam ab univerſitate magnæ ſynodi, quæ apud nos paulo ante fuerat celebrata: dictæ eccleſiaſticæ unionis inchoatio authore Deo, abſque defectu fine proſpero conſummata eſt.

Et quomodo quidem potens & ſanctus * moderator noſter, cum * Divinitus germinato ramo radicis, ſacro, potenti, & ſancto noſtro moderatore, confirmationem eccleſiaſticæ unionis in fide perfecta & diligenti certitudine fecerunt, poterit noſcere maxima ſanctitas veſtra & ab ipſis, quæ ad ipſam mittuntur, litteris potentiæ ſuæ, & ab inſtrumento juramentorum factorum per ipſos, & ab iis, quæ apoſtolicæ ſedis nuncii ore tenus divinis auribus veſtræ inſonuerunt ſanctitatis. Quomodo quoque nos robur præſtamus, & finem apponimus glorioſo principio hujuſmodi operis unionis, poterit ſcire veſtra a Deo magnifica ſanctitas, & a volumine ſynodicali, quod ſibi oſtendetur, quod humilitas noſtra cum toto ſacro ipſius conventu firmavit & roboravit ſubſcriptionibus manualibus, quæ apud nos vigorem obtinent juramenti.

Habet inſuper noſcere & ab iis, quæ in præſenti ſcripto ſpecialius nos dicemus omnimode, præbentes veſtræ apoſtolicæ ſanctitati certitudinem noſtræ ad apoſtolicam ſedem puræ, perfectæque obedientiæ. Dicimus enim, ſub teſtibus Deo & angelis verba facientes, quod omne ſchiſma inter eccleſias Dei, veteris Romæ ſcilicet & novæ noſtræ, male introductum in læſionem Chriſtianitatis, aſpernimus & abjicimus; & præcordiali affectu, & ex tota anima prius ipſum deponentes, per linguam, & labia, & prolativum noſtrum ſermonem, etiam in præſenti ſcripto ipſum abnegamus, & eccleſiaſticam pacem & unitatem, & primatum apoſtolicæ ſedis confitemur, recognoſcimus, acceptamus, & ſponte ſuſcipimus: & ad ipſius obedientiam ſpontanei venientes, ratum habere, & conſervare immutabile promittimus & aſſerimus, & eas prærogativas, quæ a principio ante ſchiſma præſtabantur apoſtolicæ ſedi ab illis, qui pro tempore, pontificio in Conſtantinopoli fungebantur, integra & inviolabilia promittimus conſervare. Schiſma enim, quod in medio interceſſit, intimo cordis affectu & tota animi voluntate aſpernentes: compaginamus & coaptamus noſmetipſos lineæ pontificum illorum, qui ante ſchiſma apoſtolicæ ſedi veteris Romæ ſuam obedientiam canonice & legitime conſervabant; & nihil omnino imperfectum omittere pollicemur de iis, quæ ante ſchiſma illi divi & ſancti imperatores apoſtolicæ ſedi præſtando roborarunt & affirmarunt; inſuper etiam & de iis, quæ in ſacris conciliis patres noſtri ad ipſius obedientiam demonſtrabant ſe conſervare. Rurſus ad apoſtolicam ſedem confirmamus inviolabiliter & integre omnes prærogativas & privilegia, quæ ante ſchiſma reverendi & beati imperatores, & deiferi patres noſtri doctores, ad primatum apoſtolicæ ſedis in obedientiam oſtendebant: videlicet, quia ipſa ſacroſancta Romana eccleſia ſummum & perfectum primatum & principatum ſuper univerſam catholicam eccleſiam obtinet, quem in ſeipſa ab ipſo Domino, in beato Petro apoſtolorum principe ſeu vertice, cujus Romanus pontifex eſt ſucceſſor, cum plenitudine poteſtatis recepiſſe, vere ac humiliter recognoſcimus. Et quemadmodum præ aliis tenetur fidei veritatem defendere: ſic & ſi quæ de fide ſubortæ fuerint quæſtiones, ſuo debent judicio definiri. Ad hanc poteſt quilibet, gravatus in negotiis ad forum eccleſiaſticum pertinentibus, appellare: & in omnibus cauſis, ad examen eccleſiaſticum ſpectantibus, ad ipſius poteſt recurri judicium: & eidem omnes eccleſiæ ſunt ſubjectæ, ipſarumque prælati obedientiam & reverentiam ſibi debent. Apud hanc autem plenitudo poteſtatis, conſiſtit, quod ea, quæ ceteræ eccleſiæ, & patriarchales ſpecialiter, diverſis temporibus privilegia obtinuerunt, ſanctionibus beatorum ſanctorum imperatorum illorum, & canonicis ſanctionibus ſacrorum & Divinorum conciliorum, eadem Romana eccleſia confirmavit & roboravit: & non aliter obtinuerunt confirmationem eccleſiarum hujuſmodi prærogativæ, niſi eadem eccleſia Romana ſuum ſuper iis judicium & ſententiam protuliſſet: ſua tamen prærogativa tam in generalibus conciliis, quam in quibuſcumque aliis ſemper ſalva. Et de abnegatione quidem ſchiſmatis, & recognitione primatus apoſtolicæ ſedis, tanta ſint dicta.

Quoniam autem multum ſchiſmatis tempus, opinionem quibuſdam vanam & falſam tribuit, quod ſit aliqua differentia dogmatum inter utramque eccleſiam, Græcam videlicet & Latinam, propter in ſymbolo factam additionem per Romanam eccleſiam: oportet utique, nos libellum fidei exponere, ex quo veſtra Deo magnifica altitudo, & tota Romana eccleſia, cognoſcet, quod nulla differentia fidei eſt iis, qui ſymbolum primi Nicæni concilii legunt, & qui ſymbolum Conſtantinopolitani ſecundi concilii prædicant, & iis, qui hoc ſymbolum, quod a Romana eccleſia legitur, cum additione venerantur.

Credimus enim in unum Deum ingenitum Patrem omnipotentem, immortalem, inviſibilem, impalpabilem, univerſum implentem, & ſuper omnia exiſtentem, conditorem totius creaturæ viſibilis, & inviſibilis, corporalis & ſpiritualis. Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, Verbum, unigenitum Filium, æternum ab æterno Patre, principium de principio, lumen de lumine, Deum de Deo, omnipotentem de omnipotente, æqualem incommutabiliter generanti Patri, prout ipſe Dominus in evan-

ANNO CHRISTI 1277.

* Locus corruptus.

* *Hoc eſt*, Joannis nomine. *H.*

* Michael imp.
* Cum Andronico filio etiam imperatore.

ANNO CHRISTI 1277.

ANNO CHRISTI 1277.

evangelio asserit dicens: *Qui videt me, videt & Patrem;* qui ante omnia sæcula natus, ineffabilem, & intellectu incomprehensibilem habet nativitatem: *Generationem ejus quis enarrabit?* sacra fatentur eloquia, hoc est nullus. In consummatione sæculorum descendit inseparabiliter ex paterno sinu * intemeratam & semper virginem Mariam, & nostram ex ipsa assumpsit naturam, carnem videlicet humanam cum anima rationali, non secundum phantasiam, sed secundum veritatem; neque * supernam & intemporalem nativitatem adoptatus, neque secundum inferiorem temporalem: naturalis enim existens & verus filius Dei, naturalis & verus semper virginis Mariæ ipse idem filius existit, qui carnem accepit ex ipsa, visibilem invisibilis, mortalem immortalis, passibilem impassibilis, palpabilem impalpabilis: in qua carne & pro nobis sponte suscepit passionem, vera carnis passione. Mortuus, & sepultus, & descendens ad inferos, & tertia die, secundum scripturam, resurgens a mortuis vera carnis resurrectione. Post quadraginta * a resurrectione sua a mortuis, ascendit ad cœlos, cum eadem, qua resurrexit, carne & anima: & sedet ad dexteram Dei Patris, introitum in cœleste regnum nobis elargiens. Qui venturus est iterum judex vivorum & mortuorum, redditurus unicuique secundum opera sua.

Joan. 14. 53.

* add. in

* add. secundum.

* add. dies.

Credimus eodem modo & in Spiritum sanctum, *omnia scrutantem, etiam profunda Dei*, qui naturaliter inest Deo & Patri, & essentialiter insitus est, ut ita dicamus, & indivisibiliter ex ipso procedens; naturaliter inest & Filio, & essentialiter illi insitus est, & indivisibiliter ex ipso procedit. Profunditur * quod enim idem procedit, quemadmodum a fonte, * Deo & Patre: profunditur autem & ab ipso filio, quemadmodum a fonte, velut utique & ex ipso Deo & Patre. Sed licet Pater fons Spiritus sit, & Filius fons Spiritus sit: non tamen duo fontes Spiritus sunt Pater & Filius. Unum enim fontem Spiritus Patrem & Filium fidelis & pia intelligentia tenet: & propter hoc communem Patris & Filii Spiritum S. ecclesiæ luminaria & doctores theologizarunt. Sicut enim de substantia Patris naturaliter Spiritus est, sic & ex substantia Filii naturaliter Spiritus est: & sicut secundum substantiam existit Dei & patris, ita & secundum substantiam Filii existit: & ut proprius est essentiæ Patris, & non extra hanc procedens in esse, ita & essentiæ Filii proprius est, & non extra hanc procedens in esse. Naturalium enim bonorum Dei & Patris essentialiter existens Filius communicator, habet Spiritum, sicut unusquisque nostrum, proprium in seipso continens spiritum, & ex intimis visceribus ad extra profundit ipsum. Propter quod & corporaliter ipsum discipulis insufflavit, quia inspiratione Filii Spiritum novimus, & sensum Christi Spiritum esse ab apostolo edocti sumus. Unde unam esse catholicam & sanctam apostolicam ecclesiam confitentes, in qua unum datur baptisma, & vere remissio omnium peccatorum, tribus personis, scilicet Patri, & Filio, & Spiritui sancto, in quibus & ad quas personas baptizamur, gloriam referimus, sicut uni Deo: & ipsas tres esse congnoscentes personas, unum Deum omnipotentem ipsas cognoscimus, totamque in Trinitate Deitatem coessentialem, coæternam, & coomnipotentem; unius dignitatis, unius potentiæ, unius voluntatis, unius operationis; singulam sanctæ Trinitatis personam Deum plenum, & perfectum prædicantes, & confitentes. Et ita credentes, gloriam offerimus Patri, gloriam offerimus Filio, gloriam offerimus Spiritui sancto. Credimus veram resurrectionem nostræ carnis, quam in præsenti vita gestamus, & futuram vitam, æternam, perpetuam expectamus. Credimus etiam ipsum & unum Deum actorem esse & dominum omnipotentem, veteris & novi testamenti, prophetarum & apostolorum: in Trinitate unum cognitum Deum benedicentes nunc & in sæcula. Amen. Et hoc quidem usque in tantum.

1. Cor. 2.

* Corr. Profunditur quidem & procedit.

* add. a Deo.

Ex quo autem sancta Romana ecclesia propter diversos errores, a quibusdam ex ignorantia, ab aliis ex malitia introductos, dicit & prædicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos, sed per veram pœnitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum, & si vere pœnitentes in caritate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas in igne purgatorii post mortem purgari; & ad pœnas hujusmodi relevandas prodesse iis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus fieri consueverunt secundum ecclesiæ instituta; & illorum quidem animas, quæ post sacrum baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerint, illas etiam, quæ post baptismum maculam peccati contraxerunt, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ, sicut superius dictum est, sunt purgatæ, mox in cœleste regnum recipi: illorum autem animas, qui cum mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis disparibus puniendas; & quod nihilominus in die judicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem: quoniam quidem sancta ecclesia Romana sic dicit & prædicat, recipimus hæc & confitemur, quoniam sanctorum patrum Divinæ scripturæ ipsa continent.

Cum autem iterum cum suprascriptis sancta apostolica ecclesia Romana dicit & prædicat, quod septem sunt ecclesiastica sacramenta, baptismus, de quo dictum est supra; sacramentum confirmationis, quod per manus impositionem episcopi conferunt chrismando renatos; pœnitentia, eucharistia, sacramentum ordinis, matrimonium, & extrema unctio, quæ secundum doctrinam B. Jacobi infirmantibus exhibetur: dicimus & de iis hæc baptismum * hoc recipimus, & confitemur, sicut secundum confirmationis sacramentum, licet apud ecclesiam Romanam per impositionem manuum soli episcopi conferant chrismando renatos, apud nos autem indifferenter prælati & presbyteri hoc faciunt: tamen nos eam, quæ hactenus apud nos obtenta fuit consuetudo, in ipsa ordinatione conservantes, quod a Romana ecclesia super ipsa sit, sanctificativum & perfectivum esse confitemur. Pœnitentiam & ipsam amplectentes confitemur & recipimus. Eucharistiam & ipsum sacramentum Eucharistiæ, per sanctam ecclesiam Romanam ex azymo pane confectum, secundum ipsius antiquam consuetudinem per ipsam hactenus veneratam, similiter illud, quod per nos conficitur sacramentum dicimus esse indistanter; credentes & nos ipsum azymum panem in ipso sacro officio Eucharistiæ vere transubstantiari in corpus domini nostri Jesu Chri-

ANNO CHRISTI 1277.

Christi, & vinum in sanguinem ejus per suam sanctissimi Spiritus virtutem & operationem; a nobis iterum ex fermentato confectum pane, sacramentum etiam illud cognoscimus. Quod & conservantes sicut a principio nobis traditum: credimus similiter ipsum panem vere transubstantiari in corpus, & vinum in sanguinem domini nostri Jesu Christi per sanctissimi Spiritus, ut dictum est, virtutem & operationem. Sacramentum ordinis & ipsum amplectenter confitemur & recipimus. Matrimonium, de quo tenet ipsa ecclesia Romana, quod nec unus vir plures uxores simul, nec una mulier simul habere permittitur plures viros; soluta vero lege matrimonii per mortem alterius conjugum, secundas, & tertias, & * deinde nuptias legitime factas, successive licitas esse dicit, si impedimentum canonicum, & causa alia non obsistat: recipimus eodem modo, & de ipso idem dicimus nos. Extremam unctionem etiam ipsam recipimus, similiter cum aliis, quæ

* Erat sine dubio Græce, καὶ τοὺς δεύτερους γάμους, hoc est, & consequentes nuptias.

A & a nobis celebrata eptapapadum * nominatur. Unum summatim dicamus: cum hæc omnia sic veneretur, & prædicet dicta sancta ecclesia Romana, credimus & dicimus, quod vere, fideliter, & orthodoxe docet & prædicat ipsa sancta ecclesia Romana: tamen & sic debemus nos permanere incommutabiliter in ritibus, qui a principio obtenti sunt in ecclesia nostra. Hæc omnia suprascripta ad confirmationem plenissimam exponentes abnegationis schismatis & puræ ac veræ nostræ obedientiæ ad primatum ecclesiæ Romanæ, & repræsentationem & demonstrationem, quod concors sit plenissime & sine defectu nostra ecclesia secundum fidei orthodoxæ intellectum sanctæ apo-

B stolicæ matris omnium ecclesiarum ecclesiæ Romanæ, nostra bulla consueta roboravimus, mense Aprilis, quintæ Indictionis, sexti millesimi * septimi centeni octuagesimi quinti anni, secundo anno pontificatus nostri.

ANNO CHRISTI 1277.

* Corr. cuchelæum. Nam Græce. ξυχέλαιον.

* Annus Græcorum 6785 respondet nostro 1277.

CONCILIUM ALTERUM CONSTANTINOPOLITANUM,

In quo excommunicati schismatici, qui concordiam cum Romana ecclesia initam respuebant.

LITTERÆ SYNODICÆ.

Joannes miseratione Divina Constantinopolitanus patriarcha, universis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, rei gestæ memoriam cum salute.

CAritati vestræ notum fieri volumus per præsentes, quod nobis existentibus in concilio Constantinopolitano, congregato pro discutienda scissura dudum facta inter ecclesiam Latinam & Græcam, per illum qui unitati invidet, & una cum ipso sacrosancto concilio deliberatione habita, omnes schismaticos, ac unionis ecclesiasticæ turbatores, qui prope & longe sub pertinacia sua ubicumque existant; D qui no recipiunt sanctam Romanam ecclesiam esse matrem & caput omnium aliarum ecclesiarum, & fidelitatis orthodoxæ magistram, & ipsius summum pontificem, primum pastorem omnium Christianorum, quocumque fungantur officio vel ordine, pontificali dignitate seu sacerdotali, diaconali; ac omnes alios universaliter schismaticos perturbatores, cujuscumque conditionis aut status existant, sive de imperiali, sive de senatus consilio, aut alicujus alterius conditionis, cum quibus & ipsum * Nichisorum ducam, qui nominatur despotas, & Joannem ducam de Patra, qui nominatur * syntocrator, sicut schismaticos & perturbatores E hujusmodi ecclesiæ unionis, & susceptores schismaticorum, & persecutores ipsorum qui convenerunt ad hujusmodi ecclesiasticam unionem, & sicut illos, qui dividuntur de populitate nostra, & de nostra societate fugiunt propter obedientiam, quam fecimus ad apostolicam sedem: excommunicavimus, anathematizavimus, ipsosque damnatos pronunciavimus, & penitus reprobatos. In cujus rei testimonium, bullam nostram cum nostra subscriptione solita præsentibus duximus apponendam. Datum Constantinopoli apud sanctam Sophiam anno Dom. MCCLXXVII. die Veneris, sextodecimo intrante Julio, Indictione quinta.

* Forte, Niceforum, pro Nicephorum. Hard.

* Lege, Sebastocrator: Græce, Σεβαστοκράτωρ. Hard.

☞ RUDOLPHUS I.

Aug. laudat fidelitatem Episcoporum & reversales dat Viennæ 1277.

Froelich. Dipl. Styr. pag. 337.

RUdolphus D.G. Rom. Rex semper aug. universis &c. Inter alia magnæ devotionis & fidei augmenta (fors argumenta) quibus Principes nostri carissimi Fridericus vener. Archiepiscopus Salzeb. Berchtoldus Bamb. Leo Ratispon. Petrus Patav. Dietericus Gurcens. Johannes Khyem. & Wernhardus Seccov. Ecclesiarum episcopi per effectum operis ostenderunt, quo affectu personam nostram respiciunt, & quo zelo Romanum imperium amplectuntur, illud tanquam memoriale perpetuum pro ipsorum honore, & gloria extollendis, præsentium serie litterarum duximus exprimendum, videlicet quod cum causa Reipublicæ, cujus tutelam gerimus, nos urgeret, ut ad partes Austriæ robur Imperii duceremus, prædicti Principes sic fideliter; sic efficaciter & constanter in omni nobis periculo adstiterunt, consilio, favore & auxilio manuali, ut ipsos relinquere E merito debeamus aliis in exemplum. Cumque nobis moram trahentibus in eisdem partibus, sumptus militiæ nostræ necessarii penitus defecissent, nec possemus per viam, vel modum aliquem hujusmodi indigentiæ providere, dicti Principes nostri, moti precum nostrarum instantia voluntarie consenserunt, ut tam de bonis ipsorum dominicalibus, quam de prædiis monasteriorum & Ecclesiarum eorum jurisditioni in partibus Austriæ, Styriæ Karinthiæ, Carniolæ, Marchiæ, subditarum subsidium tole-

ANNO CHRISTI 1277.

lerabile peteremus, per quod tantæ neceſſitatis articulus qui nos & imperium coarctabat, per eorum ſuffragia & digne recolenda ſubſidia tolleretur. Sed quia prædictorum Principum devota benignitas in hac parte nobis exhibita poſſet ipſis, & ipſorum Eccleſiis contra noſtrum propoſitum votumque animi occaſionem inducere ſervitutis per noſtros ſucceſſores & futuros dictarum terrarum dominos imponendæ. Nos qui eorum indemnitati conſulere volumus & cavere tenemur, edicto perpetuo ſtatuimus, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum in Romano imperio ſive regno, ac etiam prædictarum terrarum Domini, ſi forte contigerit in futurum præfatas terras per ſpeciales dominos ordinari, prædictam gratiam ex ſola liberalitate Principum nobis factam, ad conſequentiam trahere, vel ejus prætextu aliquid tanquam ſibi debitum extorquere, exigere, ſeu exactum colligere audeat, vel contendat, ſciatque præſumptor talis injuriæ, ſe adverſus immunitatem eccleſiaſticam, ſacraſque leges Romani imperii auſu ſacrilego deliquiſſe. Nos quoque promiſimus dictis Principibus, fide data, quam vice præſtitimus ſacramenti, quod temporibus vitæ noſtræ nihil talium exigemus, ſed magis cogitabimus & ſervabimus illas vias, per quas ipſis & Eccleſiis hanc liberalitatem grata viciſſitudine rependamus, ſtatuentes nihilominus contra futuros dictarum terrarum dominos, qui præſentem noſtram violare præſumpſerint ſanctionem, ut ſi tertio commonitus per Epiſcopos non deſtiterit a tali ſarcina Eccleſiis imponenda aut impoſita colligenda ex tunc ipſo jure, tanquam factus ingratus Eccleſiis a quarum gravamine monitus non deſiſtit, feuda perdat quæ poſſidet ab Eccleſiis, quas indebita exactione non metuit onerare. Ut ſciat nihilominus tranſgreſſor hujuſmodi noſtri privilegii quod juri conſonat & continet pietatem quod præter dignam ſeveritatis acrimoniam, quæ contra ſacrilegos per leges Rom. Imperii eſt promenda, virgam nihilominus ſuſtinebit Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Datum Viennæ An. D. 1277. Kal. Jun. indict. V. regni vero noſtri anno quarto.

ANNO CHRISTI 1277.

VITA NICOLAI PAPÆ III.

NIcolaus tertius, cui Joannis Cajetani nomen fuerat, ex nobiliſſima Urſinorum familia genitus, ex cardinale diacono tituli ſancti Nicolai, poſt interregnum ſex menſium, magna cum altercatione pontifex creatus eſt Viterbii ſeptimo Kalendas Decembris, anno Chriſti 1277. obſiſtente plurimum Siciliæ rege Carolo, qui ſenator conclavi præſidens omnibus modis urgebat, ut e Gallia quiſpiam eligeretur. Inito pontificatu, Carolo Etruriæ vicariatum & ſenatoriam dignitatem abſtulit: ſtrictiſſime prohibens, ne ullus principum ad eam deinceps aſſumeretur. Exarchatum Ravennatem cum omni Flaminia recepit, cui comitem Bertholdum nepotem præfecit. Poſt multas comminationes, Venetos adegit, ut pacem cum Anconitanis paciſcerentur. Duos reges ex Urſinorum familia creare decreverat, unum Etruriæ, alterum Longobardiæ præfecturus: ille ut Germanos ultra Alpes compeſceret; hic ut Gallorum & Sicilienſium potentiam retunderet. Laudatur in eo quod generoſi animi & ſani conſilii, probatæ vitæ, morumque honeſtiſſimorum fuerit, litterarum ſtudioſos amaverit, in diſtribuendis beneficiis perſonarum electionem evitaverit. Præclaris ædificiis palatium exornavit, ſancti Petri hortos muris circumdedit, eccleſiamque reparavit, in eaque pontifices depingi curavit. Idem etiam in ſancto Paulo perfecit: canonicorum numerum auxit. Ordines eccleſiaſticos diviſit, unicuique domicilium proprium aſſignans, ut advenæ, quo in loco quiſque magiſtratus, præſertim forenſis, reperiretur, cognoſcere poſſent. Palatium Lateranenſem ad finem perduxit. Sancta ſanctorum reſtauravit. Eccleſiam S. Joannis propriis expenſis reædificavit. Nunquam Miſſam ſine lacrymarum profuſione celebravit. Ordinem Minorum maxime promovere ſtuduit. Eccleſiis vacantibus optime omnium & prudentiſſime ipſe unus providit. Magiſtratum alioſque curiæ miniſtros reformavit. Multa ad publicam utilitatem ſpectantia ordinavit. In hoc uno quibuſdam culpabilis viſus, quod in ſuos propenſior obſervaretur: præſertim quod, ut iis benefaceret, aliis ſubtrahebat. Tandem, licet cibi potuſque abſtinentiſſimus eſſet, morte tamen ſubitanea in octava Aſſumptionis Suriani ſublatus eſt, cum pontificatum annis tribus, menſibus octo, & diebus quindecim obtinuiſſet. Inde Romam relatus, in eccleſia ſancti Petri ſepultus eſt. Sedes quinque menſibus vacavit.

TREVIRENSE CONCILIUM

Anno, ut creditur, 1277. habitum.

Obſervatio prævia P. Martene.

An. 1277. Affert Mart. Vet. Mon. to. VII. pag. Ex Manſi ſup. tom. 3. p. 34.

„ SEquens Trevirenſe Concilium deſcripſi ex veteri codice MS. inſignis monaſterii S. „ Matthiæ Trevirenſis, ante annos 400. exa- „ rato, cujus initio habetur Lugdunenſe ſub „ Gregorio X. concilium, deinde hoc Trevi- „ renſe, tandem liber inſtructionum ad cle- „ rum, compoſitus per venerabilem dominum „ G. Durand epiſcopum Mimatenſem. In fine

„ ve-

„ vero hujus concilii celebratum dicitur Tre-
„ viris in ecclesia S. Mariæ Majoris, anno
ANNO CHRISTI 1277. „ Domini MCCXXVII. cal. Martii. Sed ve-
„ reor, ne omissa littera L. error sit in nu-
„ mero & legendum sit MCCLXXVII. &c.
„ certe hic sit mentio Lugdun. concilii, quod
„ anno LXXIV. celebratum est.

INCIPIUNT STATUTA CONCILII TREVIRENSIS.

1. Præcipimus firmiter & districte, quatenus omnes sacerdotes de cetero nigris cappis & rotundis vel superpelliciis cum stolis synodum intrent, & tam eundo quam redeundo ita honeste in hospitiis suis se habeant, ne status clericorum vertatur in contemptum.

2. Item præcipimus firmiter sub pœna suspensionis, ut unusquisque sacerdos penes se habeat statuta concilii Trevirensis & præcepta synodalia, & singulis mensibus legant, vel legi sibi faciant, & librum, in quo continentur, ad synodum secum deferant, & in manibus suis teneant ibidem.

I.

De baptismo & ejus speciebus.

3. Baptismus cum reverentia & honore celebretur in aqua communi sub hac forma: N. *ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Et laici doceantur a sacerdotibus suis sic baptizare, etiam mulieres, ut sciant in articulo necessitatis, & distincte proferantur, id est cum quadam magna discretione, omnia verba in baptismo, maxime prædicta, in quibus tota vis sacramenti consistit. Et Gallici sacerdotes in Romano doceant laicos quomodo debeant baptizare parvos pueros suos in necessitate, etiam pater & mater cum intentione baptizandi, *Je te baptoi en nomme do Patre, & do Fis, & do Saiate Esperit.* Theutonici vero dicant: *Jeh deuffen dich. N. in de me name des Vaderez, in de des Sounes, in de des Heilegen geistos.* Et semper interroget sacerdos laicum, cum in necessitate baptizaverit, quid dixerit, aut quid fecerit; & si invenerit cum discretione baptizasse, & formam verborum observasse, & intentionem baptizandi habuisse, approbet factum, & faciat sibi deferri puerum & non baptizet eum, sed chrismate inungat eum, & dicat illa verba, quæ dici solent. Sin autem, rebaptizet eum. Ad levandum puerum de fonte tres admittantur, quod amplius est a malo est.

II.

Sequitur de confirmatione, & inunctione.

4. Moneant sacerdotes populum sibi subditum frequenter ad confirmationem, quia in hoc sacramento datur Spiritus S. ad corroborationem fidei per sanctam Trinitatem; & pueri adulti accedentes ad confirmationem, prius pure confiteantur.

5. Item, ad sacramentum extremæ unctionis moneant sacerdotes populum sibi subditum, quia in medicina corporis & animæ, & pluries potest iterari, quando contingit pluries lethaliter, id est mortaliter ægrotare; sed baptismus nec confirmatio pluries non possunt iterari: & sacerdotes exhibentes devote exhibeant, & ipsa verba extremæ unctionis proprio ore proferant, nihil exigentes ab infirmis. ANNO CHRISTI 1277.

III.

Sequitur de Eucharistia.

6. Sacramentum Eucharistiæ ad minus semel in anno suscipiant laici; prius contriti & pure confessi suo proprio sacerdoti, vel viris litteratis, hominibus auctoritatem delegatam & habentibus licentiam a sacerdote loci, ubi volunt, vel debent audire confessionem. Si qui autem hoc obministrant sine licentia suorum propriorum sacerdotum, illi nobis vel officiali nostro denuncientur, super hoc, ut justum fuerit, corrigendi.

7. Corpus Domini cum campanula & lucerna & luminibus honorifice, & decenter portetur ad infirmos.

8. Si aliqua negligentia contigerit in hoc sacramento, videlicet obmittendo, effundendo, spargendo, vel evomendo, jussa canonum observentur.

9. Item, sacerdotes moneant populum sibi subditum, ut inducant eum ad sequendum corpus Domini devote sine clamore, cum contigerit sic portari.

10. Item, hostia ante transubstantiationis verba non elevetur, ut videri possit a populo, ne panem adoret.

11. Item sacerdos, quando in necessitate oportet eum duas missas celebrare, si ad primam missam post sumptum sanguinem ablutionem sumpserit, jejunus non est ad secundam missam, nec ei licebit celebrare secundam missam. Tamen illa ablutio tradatur alicui homini existenti, bonæ vitæ & honestæ, & continenti personæ, & non detur cuilibet rudi & indiscreto rustico existenti.

12. Item sacerdos, quando celebrat missam, sumat ipsemet corpus Domini, & alteri non det ad sumendum, nec pro infirmis sumat, quia nullo modo fieri debet. Qui autem contra fecerit, pœna gravi punietur, quia plus peccat dimittendo, quam sumendo.

13. Item, sacerdos, qui celebrat missam, debet conficere corpus Christi, & canonem legere; alias peccat mortaliter: quia facit populum adorare panem simplicem, quod est idololatria.

14. Item, nullus sacerdos celebret missam cum hostia consecrata aliquo modo, quia gravissime peccaret, & gravissime puniretur.

15. Item, nullus sacerdos det hostias non consecratas pueris, vel aliis hominibus pro corpore Christi, quia nullo modo fieri debet.

16. Item, nullus sacerdos det corpus Domini pueris vel infirmis, qui cibum non valent retinere.

17. Item, nullus sacerdos propter occulta peccata mortalia, quæ scit per confessionem, debet negare corpus Domini alicui publice: peccat enim graviter quilibet sacerdos faciens hoc, quod facere non debet.

18. Item, ex relatione multorum audivimus, quia quidam sacerdotes sunt, qui in Pascha Domini licentiant suos subditos ad communicandum non confessos in mortalibus peccatis, ut post Pascha confiteantur, eo quod ipsi sacerdotes nimis tarde incœperunt audire confessiones suorum subditorum, & ideo non possunt eos audire; quod ne de cetero fiat sub

☞ pœna ſuſpenſionis & excommunicationis firmiter præcipimus, & diſtricte inhibemus.

ANNO CHRISTI 1277.

IV.

In quo loco confeſſio ſit audienda.

19. Sacerdotes confeſſiones ſuorum ſubditorum recipiant in loco patulo, & ſacerdotes non abſolvant confitentes, niſi pœnitentiam promittentes.

20. Item, ſacerdotes remittant ad nos, vel noſtrum pœnitentiarium peccata graviora, ſcilicet homicidia, ſacrilegia, & maxime de corpore Chriſti, de chriſmate & oleo ſancto, de aqua baptiſmi, perjuria & falſa teſtimonia, & peccata, quæ ſunt contra naturam, ſimoniam, inceſtum monialium, conſanguineorum, & defiorationem virginum, veneficia, injectores manuum in parentes, vota fracta, incendiarios, uſurarios, etiam illos, qui parvulos pueros ſuos ſine baptiſmo perire permittunt.

21. Item, nullus ſacerdos præſumat abſolvere aliquem exiſtentem reum in caſibus pertinentibus ad dominum papam, vel ejus legatos, niſi cautione idonea vel ſatisfactione præcedente, vel in articulo mortis. Primus caſus eſt de illo, qui verberat clericum, vel religioſum. Secundus caſus eſt de illo, qui incendit eccleſiam, & eſt denunciatus excommunicato ab epiſcopo. Tertius caſus eſt de illo, qui fregit eccleſiam, & eſt ſimiliter excommunicatus ab epiſcopo. Quartus caſus eſt de illo qui ſcienter & ſponte communicat excommunicato a domino papa, & eos recipit in divinis officiis. Quintus caſus eſt de illo, qui falſificat litteras domini papæ. Sextus caſus eſt de illo, qui communicat alicui excommunicato a domino papa, in crimine ſcienter impendendo ei conſilium, auxilium & favorem.

22. Item, nullus ſacerdos abſolvat aliquem a ſententia excommunicationis ..... in eum auctoritate ſuperioris, niſi in articulo mortis.

23. Item, præcipimus firmiter & diſtricte, ut ſacerdos in caſibus perplexis, id eſt dubitamentis & erroneis, mittat ſubditos ad peritiores ſe, qui habent auctoritatem ſuper hoc delegatam.

24. Item, nullus ſacerdos revelet confeſſionem, directe, vel indirecte, nutu, verbo vel ſigno, generaliter, vel ſpecialiter; alioquin in degradatione honoris ſui graviſſime & indeſinenter punietur.

25. Item, in uſura, furto, rapina, fraude acquiſitis, caveant ſibi ſacerdotes, ne injungant pœnitentias vel miſſarum, vel eleemoſynarum, vel hujuſmodi, priuſquam ablata reddiderint, vel de reddendo cautionem præſtiterint, ſi habeant unde reſtituant.

26. Item, nullus ſacerdos ex cupiditate ſua injungat in confeſſione miſſas, nec ſeptennale, nec tricennale, nec annale; & pro vivis nullum fiat tricennale, nec annale.

27. Item in confeſſione non requirat ſacerdos nomina perſonarum, cum quibus peccaverint confitentes, ſed circumſtantias tantummodo & qualitates, quæ notantur in hoc verſu, *Quis, quid, ubi, per quos, quotiens, cur, quomodo, quando.*

28. Item, ſacerdotes cauti ſint in interrogationibus de peccatis, ne ſimplicibus detur occaſio faciendi quod prius neſciverunt.

29. Item, nullus ſacerdos non ſibi ſubditum recipere præſumat in confeſſione, ligare vel abſolvere, niſi de licentia noſtra, *alia manu*, vel presbyteri, ſui, & ex cauſa rationabili, & honeſta. ANNO CHRISTI 1277.

30. Item, ſacerdotes in caſibus, in quibus abſolvere poſſunt, his verbis utantur in abſolutionibus ſuis: *auctoritate qua fungor ego te abſolvo a vinculo excommunicationis & reſtituo te unitati eccleſiæ ſanctæ in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti amen.*

31. Item, inhibemus firmiter & diſtricte, ne aliquis ſacerdos ſcribat peccata confitentium in litteris apertis, ſed tantummodo clauſis.

V.

Sequitur de matrimonio & ejus Speciebus.

32. Matrimonium cum honore & reverentia in facie eccleſiæ celebretur.

33. Item præcipimus diſtricte, ut antequam matrimonium contrahatur, fiant edicta in tribus diebus dominicis & feſtivis, quod tales volunt contrahere; ſi aliquis ſcit impedimentum, votum ſcilicet, conſanguinitatem, affinitatem, compaternitatem, & hujuſmodi, dicat. Et ſi nullum impedimentum invenerit ſacerdos neque a populo, neque a contrahentibus, conjungat eos ſub debita forma verborum, & proſequatur officium nuptiarum, ſicut ſcriptum eſt in libris ordinarii.

34. Item, clandeſtina matrimonia prohibemus ſacerdotibus, ne aliquo modo ab eis fiant.

35. Item, nulla perſona ignota recipiatur ab aliquo ſacerdote ad contrahendum matrimonium, ſine littera epiſcopi ſui, vel officialis, vel perſonæ authenticæ, cui fides ſit adhibenda.

36. Item, prohibemus firmiter, & diſtricte, ne laici quicumque ſint, auctoritate ſua ſine ſacerdote aliquos matrimonialiter audeant conjungere. Quod ſi fecerint, tam ipſi, quam eis in hoc aliqui conſentientes, uſque ad dignam ſatisfactionem excommunicentur, & alias pœna gravi puniantur, & hoc diebus dominicis præcipimus per presbyteros ſubditis ſuis denunciari & intimari. In matrimonio autem celebrando obſervetur hæc forma verborum, ut dicat vir mulieri: *accipio te in meam uxorem;* mulier autem e contrario viro dicat: *accipio te in meum maritum*, & hæc verba ſint de præſenti, non de futuro. Verba autem in ſponſalibus obſerventur: *accipiam te in meam uxorem, accipiam te in meum maritum*, ita ut ſint verba de futuro & non de præſenti.

37. Item, præcipimus, ut pro benedictionibus nuptiarum, ſicut nec pro aliis ſacramentis conferendo, nullus ſacerdos aliquid exigere, audeat, aut præſumat.

38. Item, cum libera debeant eſſe matrimonia, inhibemus, ne quis conſanguineus, affinis, vel alius habens poteſtatem ſuper volentes matrimonio conjungi, recipiat quocumque colore quæſito aliquam pecuniam pro matrimonio contrahendo, vel contrahendo, impediendo.

ANNO CHRISTI 1277.

VI.

De ecclesiis & ad eas pertinentibus.

39. Item, munda serventur vasa ministerii, & vestes & pallæ altaris: ampullæ chrismatis non sint vitreæ, sed de aliquo metallo, maxime de stagno; & diligenter discernant sacerdotes in quo vase sit chrisma, in quo vase sit oleum sanctum, in quo vase sit oleum infirmorum.

40. Item, præcipimus, ut illi qui tenentur ornare ecclesias, in coopertura videlicet, in libris, in vestimentis & aliis necessariis ad ecclesias pertinentibus, eas exornent, & faciant hoc quod tenentur: ita quod exinde non possunt redargui, sed ut magis debeant & possint ab aliquo commendari.

41. Item, sacerdotes, sive presbyteri habeant hostias decentes & non putridas vel muscidas, in mundo vase.

42. Item, quando corporalia lavanda sunt, primo proponantur a sacerdote in aquam, & postea tradantur alicui religiosæ personæ ad lavandum.

43. Item, præcipimus firmiter, & districte ut aqua baptismi, oleum sanctum, chrisma, oleum infirmorum, corpus domini diligenter & sub firma custodia & sera custodiantur, & in tali vase, quod cum ipso sacramento non valeat leviter apportari. Quicumque autem sacerdotes in hoc negligentes fuerint, gravissime punientur.

44. Item, sacerdotes non dimittant altaria ita parva, ut in eis cum timore celebrare oporteat.

45. Item, sacerdotes firmiter præcipiant subditis suis, ut cœmeteria eorum firmiter serventur, ne pecora, & alia animalia intrent.

46. Item, nullus ecclesiam audeat obligare pro debitis alienis, alioquin nihil valeat * & sic sit suspensus ab administratione spiritualium & temporalium. Idem dicimus de monacho pro laicis debitis obligato.

* videtur deesse *contractus*.

47. Item, nullus sacerdos portionem ab antiquo assignatam audeat minuere, seu ecclesiam constituere censualem.

48. Item, non permittant sacerdotes ludos theatrales fieri in ecclesia, & alios ludos inhonestos.

49. Item ecclesia debet reconciliari, si conjuges, vel alii in ecclesia commisceantur. Item dicimus de cœmeterio. Item pro simplici fornicatione. Item pro adulterio, & homicidio. Item pro effusione sanguinis violenta ibi facta.

50. Item, nullus in odium alterius altaria denudet, vel crucifixum deponat, vel spineis coronis circumdet, vel pro vivis cantet missam pro defunctis, vel nomine eorum, quos odit, feretrum cum exequiis mortuorum in ecclesia ponatur, ut citius moriantur; quia gravissime puniretur, & deponeretur.

51. Item, nullus sacerdos permittat sibi ad altare fœminam ministrare.

52. Item campanariæ non vendantur, sed gratis alicui honestæ personæ concedantur.

53. Item, inhibemus ne fontes, arbores, aut aliæ creaturæ, quæcumque sint, vel etiam ossa mortuorum in muris inventa, de quibus nec sacra scriptura loquitur, nec aliquatenus ab aliquibus adorentur; quia idololatria est & etiam zelus gentilitatis.

54. Item, præcipimus ut festum S. Katerinæ virginis & martyris solemniter celebretis, & faciatis a vestris subditis devote celebrari. Item festum S. Elisabeth.

ANNO CHRISTI 1277.

VII.

Sequitur de canonicis & beneficiatis.

55. Item, præcipimus ut omnes faciant se ordinari, scilicet alii in subdiaconos, alii in diaconos, alii in sacerdotes secundum quod nobis, decano & suo capitulo visum fuerit expedire.

56. Item, tales caveant diligenter, ne ab eis patrimonium crucifixi male expendatur.

57. Item, monemus omnes & singulos habentes beneficia curam animarum habentia, ut secundum quod constitutum est in concilio Lugdunensi, infra annum se faciant in presbyteros ordinari, & residentiam faciant personalem; alioquin contra ipsos, quantum potuerimus, procedemus; & de ipsis beneficiis ordinabimus, prout ad nostrum officium pertinebit.

58. Item, inhibemus omnibus personis ecclesiasticis sub pœna suspensionis, quam in contra facientes ferimus, ne quis præsentet vel præsentatas admittat ad beneficia curam animarum habentia manifestum, vel notabilem in ætate defectum .....

Hic relinquitur locus vacuus in MS. 2. pag.

VIII.

Sequitur de decanis.

59. Item, præcipimus firmiter & districte, ut omnes decani collegiorum & christianitatis in suis capitulis legi faciant statuta concilii tertii, & statuta synodalia, & observationem omnes moneant & efficaciter introducant. *

* inducant.

60. Item, præcipimus quod decani accusent, vel deferant nobis vel officiali nostro omnes sacerdotes, vel clericos lusores & tabernarios, fornicatores manifestos, & celebratores clandestinorum matrimoniorum & usurarios, & negotiatores. Similiter alii clerici de decanis hoc idem facere teneantur.

61. Item, nullus sacerdos celebret missam sine matutinis, & horis dictis debitis, & in mortali peccato existens, & suspensus ab officio suo & communicans excommunicato, nisi absolutus.

62. Item præcipimus firmiter, & districte, ne quis sacerdos quacumque occasione aliquid exigat pro sepultura, aut pro aliquo ecclesiastico sacramento, sed piæ consuetudines observentur.

63. Item, moneant sacerdotes populum sibi subditum ad confessionem puram & integram faciendam proprio sacerdoti suo, vel viris litteratis habentibus auctoritatem super hoc delegatam.

64. Item, præcipimus servare jejunia consueta, & sacerdotes doceant populum sibi subditum quæ sunt peccata mortalia in communi, & solita sunt fieri, sicut furtum, usura, rapina, venditio ad novum, vel emptio, blasphemiæ, fornicatio, operari in diebus festivis, & aliorum inobedientia divinorum mandatorum; mala decimatio, falsum judicium, malum exemplum, sacrilegium, homicidium, incendium,

dium, & violentia, error in fide, fictio, hypocrisis, & invidia, ira, gula, accidia, superbia, simonia, & hujusmodi. De talibus vero, & articulis fidei, & de decem præceptis sacerdotes subditos suos instruant, & alias illiterati & inexperti sacerdotes nullatenus populo sibi subdito prædicare præsumant, ne contingat eos fieri magistros erroris, qui nequaquam fuerunt discipuli veritatis; sed cum ab aliis viris litteratis subditis suis contigerit prædicare verbum Dei, devote audiant & disciplinate, & inde propter scandalum hominum non recedant, & nullatenus verbum Dei, quod pro suorum sit salute subditorum, impedire audeant, sed in omnibus promoveant in quantum possunt. ANNO CHRISTI 1277.

65. Item, præcipimus firmiter, & districte, ut viros religiosos, scilicet fratres prædicatores & minores, cum ad vos veniunt, benigne suscipiatis, & caritative pertractetis, & plebes vobis subditas ad hoc inducatis, ut ab ipsis verbum Dei audiant, & alias eorum consiliis sanis acquiescant, diligenter & fideliter moneatis. Alios vero cujuscumque sine nostris litteris ad prædicandum, vel confessiones audiandas, seu pœnitentias, indulgentiasque injungendas, nullatenus recipere præsumatis.

66. Item, præcipimus firmiter, & districte sacerdotibus; ne prædicare permittant aliquos illiteratos, videlicet begardos vel conversos, seu alios, cujuscumque ordinis sint, etiam extra ecclesiam, videlicet in vicis vel in plateis; & sacerdotes parochianis suis præcipiant ne tales audiant propter hæreses & errores, quos seminant in populo. Similiter & quæstionarii prædicatores, formam prædicandi in generali concilio Lugdunensi promulgatam excedentes, & falsa veris intermiscentes, de falsitate interposita etiam coram populo redarguantur. Et quia quæstionarii hujusmodi per litteras falsas, aut revocatas, super quibus deliberare non sciunt simplices sacerdotes, quæstum faciunt; districte præcipimus & firmiter inhibemus, ut nullus deinceps sine litteris nostris, vel officialis nostri aliquatenus recipiatur.

67. Item, inhibemus districte, ne quis sacerdos mulieres suspectas in domo sua habeat. Et decani nostri nuncient nobis de sacerdotibus illis, quos sciunt habere focarias, negotiatores, aut usurarios; alioquin ipsi decani ab officio sint suspensi.

68. Item, præcipimus quod sacerdotes vestes decenter longas, & non viridis, aut rubei coloris gerant, & cingulum habeant contectum. Superpellicea vel cappas habent rotundas, & deferant ad ecclesiam. Ornamentis superfluis, maxime nodis aureis, vel argenteis in vestibus suis & in caputiis suis nec in se, nec in equis ad aliquam unitatem pertinentibus non utantur. Tonsuram clericalem semper portent & bonorum morum honestatem digna conversatione prætendant.

69. Item, tripudia, & choreas, & hujusmodi ludos sæculares in conviviis & in ecclesiis fieri non permittant; alioquin a divinis per triduum, ipso facto se noverint suspensos. A talibus etiam tripudiis, & hujusmodi ludis sæcularibus & choreis sub pœna suspensionis se ipsos sacerdotes abstinere omnino præcipimus firmiter & districte.

70. Item, præcipimus ut sacerdotes scribant omnes ecclesiarum suarum in missalibus suis.

71. Item sacerdotes numquam exponant aliquid de ornamentis ecclesiasticis, nec aliquid religiosi audeant exponere Judæis sine licentia nostra speciali. ANNO CHRISTI 1277.

72. Item, prohibemus, ne vicarii perpetui ponant mercenarios, alioquin constituens, constitutus uterque ab officio suo suspensus denunciabitur.

73. Item, præcipimus districte, ut nullus sacerdos præsumat habere plures ecclesias parochiales cum effectu, nisi prius habita nobiscum dispensatione.

74. Item, præcipimus quod omnes sacerdotes curati sigilla sua infra unum mensem sibi fieri procurent.

75. Item, præcipimus quod nullus presbyter deserviat cum patre suo presbytero, nec post patrem immediate.

76. Item, faciles sint ad audiendas confessiones pauperum, & ad conferendum sacramenta, nihil ab eis exigentes.

77. Item caveant sibi sacerdotes sub privatione honoris sui, ne sollicitent aliquam personam in confessione, quod & ubique fieri prohibemus, contrarium facientes excommunicamus.

78. Item præcipimus, quod sacerdotes suspensi, excommunicati, simoniaci, notorii fornicatores, cum suspensi sunt quoad se & quoad alios, celebrare non præsumant, nisi prius habita dispensatione.

79. Item, præcipimus quod sacerdotes illiterati non conferant cum Judæis coram laicis, & sacerdotes præcipiant omnibus subditis suis, ne aliquam potionem, vel medicinam ab eis sumant.

80. Item, caveant sibi omnes sacerdotes ut filios suos, vel filias suas non permittant contrahere cum illis, quos baptizaverint, quia non staret matrimonium.

81. Item, sacerdotes non prohibeant mulieribus, si statim post partum volunt reconciliari ecclesiæ, quia possunt. Non tamen debent commisceri viris.

IX.

De sacerdotibus & clericis.

82. Item, præcipimus districte ut omnes sacerdotes habeant breviaria sua, in quibus possunt horas suas legere, quando sunt in itinere.

83. Item, nullus sacerdos celebrare missam præsumat sine clerico respondente.

84. Item, sacerdotes ante prandium suum cibum suum benedicant, & postea omnes sacerdotes gratias agant, & sedentes in mensa pias collationes habeant, utiles & honestas.

85. Item, nullus sacerdos celebret de die duas missas, nisi in casibus concessis, videlicet in Nativitate Domini potest dicere tres missas.

86. Item sacerdos in aliis diebus potest unam missam celebrare pro defunctis & aliquam de die, si necesse fuerit propter necessitatem peregrinorum hospitum, & infirmorum, vel forte nuptiarum.

87. Item, nullus sacerdos vel prælatus vasa ecclesiæ, vel ornamenta, vel cortinas ad usus sæculares convertat, vel ad convivia concedat.

88. Item, nullus presbyter arma deferat, vel clericus.

89. Item, nullus sacerdos candens ferrum benedicat.

90. Item, nullus sacerdos inungat infirmos oleo * benedicto. f. non benedicto.

☞ 91. Item, nulli ſacerdotes duellis, torneamentis, furum ſuſpendiis, & judicio ſanguinis, & etiam clerici non interſint. ANNO CHRISTI 1277.

92. Item, ſolemnia jejunia ab eccleſia inſtituta diligenter obſervent omnes ſacerdotes, & faciant a ſubditis obſervari.

93. Item, præcipimus ut omnes ſacerdotes ignoti aut extranei ſine noſtra aut ejus, qui a nobis ſuper hoc poteſtatem habeat, licentia, præſumant in noſtra diœceſi celebrare.

94. Item, præcipimus ut omnes ſacerdotes non permittant trutannos, & alios vagos ſcholares, aut goliardos cantare verſus ſuper *Sanctus & Agnus Dei* in miſſis, vel in divinis officiis, quia hoc ſacerdos in canone quam plurimum impeditur, & ſcandalizantur homines audientes.

95. Item, inhibemus ſub pœna excommunicationis, quam in contra facientes ferimus, ne quis ſæculari quacumque præditus poteſtate, juriſdictionem eccleſiaſticam impedire, vel perturbare præſumat, & quod presbyteri dictos contrafacientes diebus Dominicis denuntient ſic ligatos.

96. Item, præcipimus illos omnes, qui abſolutionem a ſententia excommunicationis in eos lata, & revocationem ejuſdem per vim vel metum extorquent, excommunicatos ſingulis diebus Dominicis & feſtivis nuntiari, & quod abſolutio hujuſmodi ſeu revocatio nullam penitus obtineat firmitatem.

97. Item, monemus omnes clericos, qui concubinas ſuas manifeſte detinent, ut infra xv. dies ab earum conſervatione omnino deſiſtant, eaſque a ſe rejiciant & expellant, nec eas vel alias recipiant, ſub pœna excommunicationis, quam in his ſcriptis ferimus in contrafacientes.

X.

Sequitur de uſuris.

98. Item, præcipimus diſtricte, ut omnes uſurarii reſtituant quidquid ultra ſortem perceperunt, ſub pœna contra eos in Lateranenſi concilio edita, quæ talis eſt: ſtatuimus ut omnes uſurarii manifeſti nec ad communionem admittantur altaris, nec chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam: ſed nec oblationes eorum quiſquam accipiat; qui autem acceperit, aut chriſtianæ tradiderit ſepulturæ; & quæ acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium ſui epiſcopi ſatisfaciat, ab officii ſui executione ſit ſuſpenſus.

99. Item, præcipimus diſtricte, ne in mutuo ultra ſortem exigant, & ne propter moram ſolutionis aliquid petant. Ne etiam propter inducias ſua mercimonia carius vendant, & ne pecuniam ſuam ad Camvercinos, vel Judæos ponant propter lucrum, & ne ex pacto procurent ſibi fieri remunerationes, quia non excuſantur apud Deum.

100. Item, præcipimus ut ſorte deducta, reddant pignora & remittant.

101. Item, diſtricte præcipimus, ne nomine tutelæ vel procurationis, vel timore domini ſui, aliqui committant uſuras, quia ſicut non ſuo, ita nec alieno nomine debet quis fœnus in duplicem uſuram exercere.

102. Item, præcipimus ne ea intentione mutuent pecuniam ſuam ante meſſem, vel vindemias, recepturi in meſſe vel vindemiis bladum, vel vinum, pro multo minori pretio quam valeat in tempore; ne bladum vel vinum emant illicite paciſcendo ante meſſem vel vindemias ad exponendum ſive expendendum in domibus tantum & non ad vendendum. ANNO CHRISTI 1277.

103. Item, inhibemus ſacerdotibus & clericis beneficiatis, ne tempore meſſis vel vindemiarum emant vilius bladum vel vinum a pauperibus, ut poſtea carius vendant.

104. Item, omnes vitioſos contractus animalium ſive in locatione, ſive in ſegetibus in campis adhuc emenſis in futurum, niſi fiant ſecundum æſtimationem aliquorum peritorum, firmiter inhibemus.

105. Item, nullus ſcienter emat rapinam, quia tenetur ad reſtitutionem.

XI.

Sequitur de nobilibus, & advocatis.

106. Item, monemus & ſub divinæ ultionis pœna præcipimus, ut nobiles & domini terræ homines ſuos permittant celebrare dies feſtos, & non compellant eos arare, nec alias eis angarias feſtivis diebus imponant.

107. Item, præcipimus diſtricte, ut ſe contra Camvercinos, & alios uſurarios ita habeant, ut in generali concilio eſt ſtatutum.

108. Item, dominis terræ præcipimus aut Judaicis ſuis, ut eos cogant ſub aliqua pœna ut non intromittant ſe de aliqua medicina, nec aliquam potionem dent Chriſtianis.

109. Item, cum de conſuetudine approbata & tamdiu obſervata, quod non extat memoria, tam religioſi quam clerici injuriates vel moleſtatores ſuos coram judicibus eccleſiaſticis in cauſam traxerint, & nonnulli nobiles barones, ballivi, præpoſiti villici & laici poteſtatem ſæcularem habentes Trevirenſis diœceſis tam religioſos, quam clericos coram ſe litigare compellant, & non patiantur eos ſuum proſequi jus coram judicibus eccleſiaſticis; præcipimus univerſis & ſingulis presbyteris, quatenus in eccleſiis veſtris prædictas perſonas moneatis, ut ab hujuſmodi tam religioſorum quamquam clericorum moleſtatione deſiſtant: nos enim prædictas perſonas, quæ jam poſt dictam monitionem religioſos & clericos coram ſe compulerint litigare excommunicationis vinculo innodamus, & præcipimus eos ſingulis diebus dominicis & feſtivis excommunicatos publice denuntiari.

110. Item, cum hodie cauſæ non debeant agitari niſi in civitatibus, vel locis magnis, & ſolemnibus, ubi poſſit haberi copia juriſperitorum, inhibemus ne cauſæ ex juriſdictione ordinaria deſcendentes ab aliquo vicario, rectore, & decano chriſtianitatis, inter ſubditos audiantur, niſi vel de plano, vel conſenſu partium partes ſuas vel compoſitionem amicabilem interponant, maxime cum in negotiis diffiniendis, duo, ut ſacrorum canonum teſtatur auctoritas, ſententia videlicet & poteſtas, neceſſario requirantur.

111. Item, moneantur laici a ſacedotibus ſuis, ut in omni juramento tria obſervent, alioquin ſunt perjuri, videlicet veritatem, judicium, & juſtitiam; quia ſi aliquid iſtorum trium defecerit, perjurium dicitur. Veritas enim debet eſſe in conſcientia, hoc eſt ut firmiter ſciat ſic eſſe, vel non eſſe; alias ſi credit tantum, non debet de ſcientia, ſed de credulitate jurare, propter quod omnes commit-

mittunt perjurium, qui ita jurant esse, vel non esse, quibus firmiter non constat de facto. ANNO CHRISTI 1277.

Item judicium debet esse; judicium, discreta deliberatio, id est ut etiam non juret verum, nisi propter necessitatem vel utilitatem. Item, justitia debet esse, ut id quod juratur sit licitum & honestum.

112. Item, non excusatur a perjurio qui compulsus sciens perjurat, quia ambo sunt perjuri, scilicet præcipiens & faciens.

113. Item, moneantur laici ne proni sint ad jurandum, & pro modica causa.

114. Item, præcipimus omnibus sacerdotibus, ut mala juramenta impediant in quantum possunt.

115. Item, in omnibus diebus Dominicis & festivis moneant sacerdotes subditos suos, ne juvent aliquem jurare ratione consanguinitatis, timoris pecuniæ, vel amoris, quia omnes taliter jurantes, nisi firmiter sciant & constet eis de facto, perjuri sunt, cum videlicet jurant ita esse, vel non esse quod ignorant.

116. Item, diligenter intimetur omnibus laicis a sacerdotibus suis, quam graviter illi delinquunt, qui perjurium committunt.

XII.

Sequitur de religiosis.

117. Item, præcipimus ut monasteria ordinum, sanctorum videlicet Benedicti & Augustini, ad observationem regulæ & ordinis sui reformentur.

118. Item, nulli monacho vel moniali duo officia in monasterio assignentur, nisi de providentia abbatis, & de consensu capituli, propter evidentem necessitatem vel utilitatem monasterii, & nisi aliter abbas & conventus judicaverit esse ordinandum.

119. Item, præcipimus districte, ut omnes novitii post annos discretionis vel probationis, statim faciant professionem suam in manu abbatis.

XIII.

Sequitur de voluntate, paupertate, & communi vita.

120. Item, præcipimus districte, ut omnes monachi & moniales, omnibus proprietatibus suis mobilibus & immobilibus quas hactenus habuerunt, sine difficultate renuntient, & omnia in communes usus monasterii redigantur. Qui vero renuntiare renuerint, excommunicentur; quod si nec sic resipuerint, per abbatem aut abbatissam; aut si non possunt, per nos restringantur.

121. Item, quicumque monachi aut moniales in morte habuisse proprium deprehensi fuerint, ecclesiastica careant sepultura. Si qui vero talium in cœmeterio fratrum hactenus sepulti fuerant, ejiciantur.

122. Item, præcipimus, ne monachi denarios quos in missis vel privatis recipiunt, vel publicis in sacrificio, sibi reservare præsumant; sed abbati, vel cui ipse præceperit assignentur in communes usus expendendi. De denariis anniversariorum vel tricesimorum & omnium quæ ad manus eorum devolvuntur, nemo sibi quicquam appropriare præsumat, nec per monachos, nec per moniales dividantur de cetero, sicut hactenus per abusionem fieri consuevit, sed in communes usus omnia redigantur. ANNO CHRISTI 1277.

123. Item, præbendæ, quæ per abusionem hactenus divisæ fuerunt, in communitatem redigantur. Nulli ergo omnino pro victu denarii assignentur, sed de communi salario sive cellario pascantur.

124. Item, monachis & monialibus vel conversis curtes vel allodia pro certa pensione de cetero nullatenus assignentur; si quæ vero jam assignata sunt, statim omnino revocentur.

XIV.

Sequitur de dormitorio, de refectorio.

125. Item, abbates cum monachis, abbatissæ cum monialibus dormiant in dormitorio communi, & omnes tam monachi, quam moniales in dormitorio communi dormiant; nisi illi qui ægrotant: nusquam utantur coopertoriis in lectis de pannis coloratis, vel etiam cortinis.

126. Item, præcipimus districte abbatibus & abbatissis, ut suis subditis tam in victu, quam in vestitu, secundum uniuscujusque monasterii possibilitatem, necessaria administrent. Panis vero, & vinum, & alia necessaria dentur fratribus in communi ad sufficientem necessitatem, nec alicui aliquid specialiter assignetur; & quod unicuique in communi superfuerit, iterum communi communitati reservetur, vel pauperibus distribuatur; & hospitalia pauperum in omnibus monasteriis restaurentur, & eis consueti redditus assignentur.

127. Item, inhibemus districte, ne monachi vel moniales habeant servos, vel ancillas speciales, nisi forsitan in talibus constituti sint officiis, quod eis omnino carere non possint; & tunc de conscientia prælatorum suorum eos assumant. Si quis autem alias tales personas retinere præsumpserit, expelli eos de monasteriis per prælatos præcipimus.

XV.

Sequitur de castitate & alia vita.

128. Item, precipimus quod quicumque monachus, vel monialis in lapsu carnis ceciderit, de quo erit manifestum, ad nullam deinceps dignitatem vel officium possit assumi in monasterio, nisi per emendationem manifestam, & honestam conversationem suam per sedem apostolicam, vel ejus legatum, vel loci ordinarium secum meruerit dispensari.

129. Item, præcipimus, quod si quis abbas vel monachus in officio positus, in vitium carnis lapsus fuerit, de quo fuerit manifestum, ab officio moveatur in continenti, & in pœnam sui criminis de cetero stet ultimus in choro, vocem in capitulo non habeat, ad aliquam monasterii ordinationem non veniat, nisi propter manifestam emendationem providentia abbatis eum de consilio conventus duxerit admittendum: ad abbatem vero vel officium aliquod numquam eligatur deinceps, nisi ut dictum est, per sedem apostolicam, vel ejus legatum, vel loci ordinarium, secum meruerit dispensari. Idem contra abbatissas & moniales & canonicas regulares districte præcipimus observari.

130. Item, præcipimus districte & firmiter omni-

☞ omnibus abbatibus, ut prohibeant suos subditos a mulierum suspecta familiaritate, & ne aliquando aliquis eorum ubicumque solus cum sola sedere vel stare aliquatenus præsumat. ANNO CHRISTI 1277.

131. Item, ludos chorearum, alearum, schaccorum, taxillorum, anulorum monachis & monialibus omnino interdicimus; & ne infra septa sui claustri, vel ipsum claustrum tabernas habere, ipsas ibi vel alibi intrare, ibi sedere, bibere vel ludere aliquis audeat firmiter inhibemus.

XVI.

Sequitur de vestiaria & procuratione vestimentorum.

132. Item, præcipimus districte, ut abbates & monachi, abbatissæ & moniales, nec mantella nec surchotos * portent de cetero, nec habeant pannos de nigra bruneta, nec de moreto, * sed quanto possit haberi melioris pretii, prout regula præcipit. Cucullas autem habeant cum amplis capuciis & latis, & quando equitant, cappis utantur nigris, & clausis clamydibus.

* Vestis species quam Galli *surcos* seu *surtout* vocant, eo quod aliis indumentis supervestiatur.

* Moretum est panni subfusci species.

133. Item, statuimus ut habeant abbatissæ & moniales habitum decentem & religiosum. Sorchotas autem laneas & tunicas nullo modo habeant.

134. Item, ut dictum est, mantella de bruneta nigra sive moreto, & pellicia de vario, & alias exquisitas & sumptuosas pelles districte omnibus inhibemus.

135. Item, non habeant moniales manicas strictas vel consutitias, nec habeant monilia, nec fibulas, nec annulos aureos, vel argenteos, nec aurifrigia, nec cingulos sericos, nec aliquem sæcularem ornatum.

136. Item, abbatissæ & moniales quando eas egredi contingit, non utantur habitu sæculari, nec habeant sellas deauratas aut phaleratas, aut fræna deaurata, sed modeste incedant & religiose.

137. Item superpellicia habeant & religiose formata, non crispata, nec nimis longa.

XVII.

Sequitur de porta & fenestra.

138. Item, præcipimus ut abbates ostia claustrorum suorum claudant, & portas, nec egredi permittant aliquos monachorum sine socio & sine causa legitima & rationali necessitate. Qui autem propria temeritate egredi præsumpserit, hoc ipso careat videlicet quod vocem in capitulo non habeat, & locum tenebit ultimum in choro, donec per nos vel officialem nostrum fuerit revestitus. ANNO CHRISTI 1277.

139. Item, claves claustri sunt semper apud priorem, nec sicut dictum est, aliquis sine licentia exire audeat, vel aliquam mulierem cujuscumque conditionis, vel dignitatis introducere præsumat, sine abbatis licentia speciali; introducta tamen cum licentia non intus (intret,) nec comedat ullo modo.

140. Item, claves semper habeant abbatissæ super se, & si eas quandoque contingat abesse, committant eis priorissæ.

141. Item, prohibemus ne monialibus de cetero detur licentia egredi de monasterio, etiam causa visitandi parentes vel amicos, nisi forsitan inevitabilis urgeat necessitas, ut puta fames, vel incendium, vel aliud hujusmodi, & tunc quanto citius potest fieri revertantur.

142. Item, in quolibet monasterio ordinetur monialis Deum timens, discreta, pudicitiæ & religionis amatrix, quam fenestrariam vocant, quæ diligenter custodiat fenestram, quam sonante completorio firmiter seret, nulli datura locum ibi amplius fabulandi usque mane post dictam primam, & capitulo celebrato.

143. Item, statuimus & districte præcipimus, ut nulla monialis supervenientibus amicis vel parentibus loqui audeat sine licentia abbatissæ vel priorissæ, quæ statim ad fenestram loquuturæ jungat sociam honestam & maturam, & nihil omnino sine licentia fenestrariæ loquatur, quod si moniales fecere præsumpserint, graviter punientur.

144. Omnia, quæ de monachis dicta sunt, a canonicis regularibus præcipimus in omnibus firmiter & districte observari.

Expliciunt statuta & præcepta synodalis concilii Trevirensis. Celebratum est hoc concilium in ecclesia sanctæ matris Mariæ majoris Trevirensis a venerabil. domino Trevirensi archiepiscopo, præsentibus provincialibus episcopis & provinciæ prælatis an. Do. MCCXXVII.

Explicit.

☞ LONDINENSE CONCILIUM

Pro nuncio Romam mittendo, ut negocia ecclesiæ Anglicanæ tractaret.

Anno 1278. habitum.

An. 1278. *Concilii hujus unicæ superstant litteræ convocatoriæ & syngrapha qua episcopi fidem suam obligant ad sumptus reficiendos illis, qui Romam mittendi essent. Sunt autem ambo apud Wilkins tom. II. pag. 30. ubi habiti concilii annus 1277. assignatur, qui tamen annus ex veteri stilo currebat, cum novo esset annus 1278.*

MANDATUM ARCHIEPISCOPI CANTUAR. PRO CONCILIO PROVINCIALI LONDINI HABENDO.

Venerabili in Christo patri Godefr. Wigorn. episcopo, &c. Literas Cant. archiepiscopi recepimus in hæc verba. Robertus Cantuar. archiepiscopus, H. London. episcopo salutem, &c. Meminimus in congregatione nostra communi, dudum habita Northampton. negotia va-

varia utilitatem pariter & honorem totius ecclesiæ Anglicanæ tangentia in medio fuisse proposita; in quorum executione licet viæ de communi consilio excogitatæ fuissent, & executores viarum prædictarum varii deputati: quia tamen in quibusdam negotiis, seu executoribus eorumdem nobis adhuc exitus est incertus; quædam autem penitus inconsummata exiſtunt; emerserunt autem quædam nova, quæ ad aversionem (nostrorum) jurium, consuetudinum, libertatum, & grave periculum ecclesiæ Anglicanæ redundant: fraternitati vestræ per præsentia scripta mandamus, quatenus omnes fratres, & coepiscopos, seu suffraganeos nostros auctoritate nostra faciatis peremptorie per vestras literas evocari, quatenus nobiscum in civitate London. in crastino B. Hilarii in propriis personis conveniant una cum aliquibus personis majoribus de suis capitulis, et locorum archidiaconis & procuratoribus totius cleri diœcesium singularum, nobiscum super negotiis memoratis tam prædictis quam instantibus efficacius tractaturi; ut eisdem, eorumdem communi mediante consilio, finis imponatur laudabilis, ut ita incerta certitudinem, & inconsummata consummationem, & emergentia nova consilium debitum sortiantur. Qualiter autem hoc nostrum mandatum fueritis executi, nos per vestras literas patentes, harum seriem continentes, certificare curetis, die & loco prædictis. Dat. apud Mechlindon. 16. kal. Decembris, anno Domini 1277. Harum igitur auctoritate literarum vos tenore præsentium, peremptorie evocamus, quatenus prædictis die & loco, secundum formam nobis directam, personaliter interſitis, super dictis negotiis, una cum prædicto domino archiepiscopo & coepiscopis Cant. provinciæ, tractaturi de receptione præsentium, & quid super his facere decreveritis, nos per vestras patentes literas, harum serlem continentes, reddatis plenarie certiores. Dat. apud Windſ. 8. cal. Decembris, A. D. supradicto.

ANNO CHRISTI 1278.

Archiepiscopi Cantuar. & aliorum episcoporum procuratorium duobus nunciis ad curiam Romanam abeuntibus datum, cum constitutione salarii pro expensis.

Ex Reg. Giffard. Vigon. fol. 73. apud Vvilkins.

Universis christi fidelibus præsentes literas inspecturis vel audituris, Robertus, Dei gratia, Cant. archiepiscopus, totius Angliæ primas, Walterus Exoniensis, Stephanus Ciceſtrienſis, & Godefredus Wigorn. ejus dono gratiæ episcopi, salutem in Domino. Noverit universitas vestra nos & quemlibet nostrum in solidum teneri discreto viro magistro Johanni de Lasey clerico nostro & coepiscoporum nostrorum Cant. provinciæ nomine, pro expensis suis a nobis & coepiscopis nostris prædictis de consensu procuratorum episcoporum absentium pro negotiis nostris & cleri nostri, nos bona, & statum ecclesiarum nostrarum & cleri contingentibus in Romana curia procurandis, pro uno anno taxatis in centum marcis sterlingorum, tresdecim solidos, quatuor denarios pro qualibet marca computanda, eidem magistro Johanni vel suo certo procuratori has literas deferenti solvendis, in capitulo S. Pauli Lond. in Octab. Paschatis, anno Domini 1278. sine ulla dilatione, dolo, vel fraude. Ad quam solutionem præfato magistro Johanni, vel suo certo nuncio, ut præmissum est, fideliter prædictis die & loco faciendum, pro nobis & coepiscopis nostris prædictis obligamus præfato magistro Johanni, vel ejus assignato, nos, ecclesias nostras, successores & executores nostros, & omnia bona nostra mobilia & immobilia ecclesiastica & mundana, præsentia & futura; ita quod si contingat nos in solutione prædictæ pecuniæ præfatis loco & termino deficere, bona fide legitima stipulatione interveniente, permittimus solvere, refundere & dare præfato magistro Johanni expensas, interesse & damna quæ increverint occasione prædictæ pecuniæ, suis die & loco, non solutæ; principali nihilominus rato manente. Super quibus expensis, interesse, & damnis volumus quod credatur juramento præfati magistri & sui assignati sine alterius onere probationis; subjicientes nos & successores nostros, ac executores in præmissis specialiter jurisdictioni, præcepto, seu potestati sanctæ Romanæ ecclesiæ, summi pontificis, vel judicis seu executoris super hoc a sede apostolica delegandi, prout præfatus magister, vel ejus assignatus duxerit eligendum: quod ipsi ad petitionem præfati magistri vel sui assignati sine monitione, denunciatione, in jus vocatione, libelli oblatione, & absque omni judiciali strepitu de pleno possunt nos & successores nostros vel executores per censuram ecclesiasticam compellere ad plenam solutionem, tam prædictæ pecuniæ, quam damnorum, expensarum, & interesse, quæ vel quas sustinuerit occasione ejusdem pecuniæ, suis loco & termino non solutas, ut sæpius est expressum. Et renunciamus in præmissis pro nobis & successoribus nostris, & executoribus, beneficio epistolæ domini Adriani; privilegio fori, & loci consuetudini, cavillationi, contradictioni, privilegio cruce signatis indulto, & indulgendo, beneficio auctenticæ, quæ loquitur de duobus reis —— & omni juris remedio, tam canonici quam civilis, quod contra præsens instrumentum, vel contenta in eodem posset objici vel opponi; quibuscunque etiam literis vel a sede apostolica, vel a potestate regia impetrandis, seu etiam impetratis, per quas istius nostræ obligationis executio retardari in aliquo valeat, vel deferri. Centum autem alias marcas eidem magistro similiter pro expensis fecimus præ manibus numerari, quarum prætextu in istis aliis centum pro expensis similiter eidem, pro nos per præsentem obligationem promissis, nolumus aliquod obstaculum generari. In cujus rei testimonium præsentes literas vice nostra & aliorum coepiscoporum nostrorum sigillorum nostrorum fecimus munimine roborari. Dat. & actum in prædicto capitulo S. Pauli Lond. die proxima ante festum conversionis S. Pauli anno Dom. 1277.

ANNO CHRISTI 1278.

SYNODICA CONCILII AD PONTIFICEM.

Sanctissimo in Christo patri domino Nicolao divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ summo Pontifici, R. ejusdem miseratione archiepiscopus Cant. totius Angliæ primas, Joh Lond. Nic. Winton. Godefr. Wigorn. Walt. Exon. Stephanus Ciceſtrenſ. Robertus Bathon. & Wellen. Ric. Menevenſ. Will. Landavenſ. Anianus Asaphen. Anianus Bangoren. ac cæteri suffraganei & universus clerus Cant. provinciæ, recommendationem & devota pedum oscula beatorum. Sanctæ paternitati vestræ devotius intimamus, quod nos in omnibus negotiis, nos, bona & statum ecclesiarum nostrarum contingentibus, constituimus, ordinamus, & facimus dilectos nobis in Christo

☞ ſto magiſtros Willelmum de Cornerio capellanum noſtrum, & Johannem de Laſey clericos, procuratores noſtros conjunctim pariter & diviſim, ad petitiones noſtras in veſtræ ſanctitatis præſentia proponend. & ſuper eiſdem veſtræ ſublimitati humiliter ſupplicand. & ad impetrand. in curia veſtra litteras ſimplices & legendas juſtitiam communem, ſeu gratiam continentes; ad contradicendum etiam vel conſentiendum in judices anteque loca; concedentes eiſdem procuratoribus noſtris, ac alicui eorumdem, alium vel alios procuratores ſubſtituendi, & eoſdem pro libitu revocandi, cum ſibi & nobis viderint expedire. Pro illis inſuper procuratoribus noſtris ac ſubſtitutis eorum in forma præcitata rem ratam haberl, exponimus cautionem. Et in teſtimonium præmiſſorum nos —— Cant. & alii ſuperius nominati pro nobis ac ſucceſſoribus noſtris, coepiſcopis & cæteris conſtituentibus univerſis, de voluntate ipſorum, & conſenſu expreſſo, noſtra ſigilla præſentibus literis duximus apponenda. Dat. Lond. K. L. Feb. anno Domini ſupradicto.

ANNO CHRISTI 1278.

ANNO CHRISTI 1278.

☞ WINDESORIENSE IN ANGLIA CONCILIUM

Anno 1278. habitum.

An. 1278. *De concilio iſto hæc tantum ſuperſunt apud Vvilkins tom. II. pag.* 32.

Hoc anno magnum conc. Windeſoriæ in vigilia feſti natalis Domini per breve regium celebratum fuiſſe, meminit regiſt. Wigorn.

☞ WEDDELENSE IN DANIA CONCILIUM

Anno 1278. habitum.

An. 1278. DAnici hujus concilii unica mentio ſupereſt in Dano quodam chronologo apud Ludewig. Reliquiarum to. IX. pag. 33. qui his verbis totum expedit *A. D.* 1278. *celebratum eſt concilium in VVeddel, cum prælatis eccleſiarum ſub archiepiſcopo* (Lundenſi) *Trugotho*. Chronolog. alius apud eundem ibid. pag. 169. idem tradens anno ſequenti aſſignat. En illum *A. Dom. MCCLXXIX. Trugothus archiepiſcopus celebravit concilium Vedlæ in Jutia, ſeu* Judlanda.

CONCILIUM PROVINCIALE

APUD AURELIACUM

Habitum anno MCCLXXVIII. contra exemptos.

Ex Martene Theſauro Anecd. Tom. 4. pag. 189.

Ex Archivis illuſtriſs. archiepiſcopi Albienſis.

NOS frater Guido miſeratione divina Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ primas, frater Guillelmus Claromontenſis, G. Lemovicenſis, S. Mimatenſis, R. Ruthenenſis, B. Albienſis eadem miſeratione Epiſcopi ad æternam rei memoriam. Quia nonnulli his, quæ religionis prætextu ad augmentum ſanctitatis conceſſa fuerant, ſic nequiter abutuntur, quod ut pellem id extendentes gratiæ, quod humilitatem diſciplinatam fovere debuerat, ſe in innatam erigentes ſuperbiam juſtum ſubvertunt, honeſtum deſerunt, ſervitutis juſtæ jugum nitentes excutere, ut in ſubreptam poſſint fraudulenter eripi libertatem: quos etſi effrons malitia continuo agitet in eo obtinendo quod optant, debet tamen juſtæ compeſcere vigilantia diſciplinæ. Frequenter namque comperimus, horum experti malitiam, quod illius immunitatis velamine, qua ſe quidam munitos aſſerunt, ne ab ordinario quolibet excommunicari aut interdici valeant vel ſuſpendi, in locis non exemptis morantes, ordinarios ad viſitationis officium non admittunt, procurationes ex eo debitas eis inhumaniter denegantes, ac jura alia eis debita illo prætextu ſubtrahunt & uſurpant, damnis cumulantes injurias, atque multos alios exceſſus, & plurima illicita & enormia committere minime formidantes, nitentes præfatæ libertatis velamine omnes eorum inſolentias ad excuſandas excuſationes peccaminum obumbrare. Ne igitur diſciplinæ remiſſio hujuſmodi graſſatoribus in viam lubrici paret caſum, de communi concordia, & aſſenſu totius Concilii ordinamus, ut ſi a prædictis vel aliis non exemptis aliter in locis, quæ præmiſimus, vel eorum occaſione deinceps ſimilia attententur, poſtquam occaſione hujuſmodi eccleſiaſtico ab ipſis ordinariis loca ipſa fuerint ſuppoſita interdicto, non præſumant ibidem populo celebrare, vel celebrari facere divina officia, aut miniſtrare vel miniſtrari facere eccleſiaſtica ſacramenta, corporali vexatione, ſi non periculoſa commoditas aderit, præbente contrarium facientibus intellectum in defendentes eos quacumque adminiſtratione fungantur laica, vel cujuſcumque officii gradus aut digni-

tatis existant, & in non prohibentes auctorita- A te sui officii, rebellionem seu resistentiam cum effectu pro posse quamlibet laicam talium requisitos per ordinarios & monitos competenter auctoritate hujus ordinationis, excommunicationis sententia, in qua ipso facto incidant, promulgata: quam si per 15. dies animo sustinuerint indurato, & iterum non satisfecerint requisiti, in locis ad quæ eos declinare contingeret, cessetur penitus a divinis in die qua illuc venerint, & postquam diu inibi moram trahant; easdem statuentes pœnas per omnia contra omnes & singulos laicos, qui infra Bituricensem provinciam de rebus ecclesiasticis vel personis cognoscendo vel occupando, eas, sub quocumque prætextu, cum in eis, jurisdi- B

ANNO CHRISTI 1278.

ctionem ordinarii ecclesiastici perturbando, se quomodolibet intromittent. Cum si quicumque de ordinariis conquerantur, possint suos adire ecclesiasticos judices, qui errata corrigant secundum canonicas sanctiones. A prædictis vero sententiis neminem absolvi volumus incidentem in eas, antequam passis injuriam satisfecerit competenter, quæ tunc demum per ordinarios servata forma ecclesiæ solita absolvantur. Præcipientes ut præsens ordinatio publicetur per singulas parochiales ecclesias bis in mense, in quorum fidem & testimonium sigilla nostra præsentibus duximus apponenda. Datum & actum apud Aureliacum Claromontensis diœcesis in vigilia festi S. Bartholomæi anno Domini MCCLXXVIII.

ANNO CHRISTI 1279.

Langeis. # CONCILIUM LANGESIENSE *

A Joanne Turonensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum anno Domini circiter MCCLXXVIII.

TITULI CANONUM

1. *De procurationibus post visitationem præstandis.*
2. *Ne archidiaconi, archipresbyteri, & decani, extra civitatem officiales non habeant.*
3. *De matrimoniis clandestinis.*
4. *De filiis presbyterorum.*
5. *De testamentis & eorum executoribus.*
6. *De excommunicatis ultra annum.*
7. *De abusoribus litterarum apostolicarum.*
8. *Qualiter ecclesia parochialis ad firmam tradi potest.*
9. *Ne participantes cum excommunicatis in generali excommunicentur.*
10. *De cessionibus.*
11. *De regularibus.*
12. *Ne plures in monasteria recipiantur, quam poterunt sustentari.*
13. *Ne monachi sint soli in prioratibus.*
14. *Ne prioratus vacantes denudentur*
15. *De advocatis.*
16. *De juramentis officialium.*

PRÆFATIO.

Matth. 18. UBi *duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, dicit Dominus In ipsius itaque domini nostri Jesu Christi nomine congregati, qui inter multos medium locum sibi elegit, ut scriptura testatur, ad ejus honorem & gloriam, nostri præsentis authoritate concilii promulgamus statuta, dicentes.

CAPITULA.

I. De procurationibus post visitationem præstandis.

QUia cautum est in jure, procurationem ratione visitationis deberi in victualibus, non in pecunia numerata; ac nonnulli ecclesiarum prælati non visitantes ecclesias, ab eis etiam in pecunia recipere procurationes præsumunt; inhibemus, ne pecuniam pro procurationibus, sed expensas tantummodo in victualibus, a locis quæ visitaverunt, recipiant moderatas: nisi C a locis in quibus taxatæ sunt procurationes ab antiquo in pecuniis, vel quæ inhabilia sunt ad sustentationem * præ lati; adeo quod in eis prælatus honeste procurari * non posset: quæ tamen loca, ante procurationis susceptionem, prælatos statuimus visitare teneri.

* *al.* susceptionem

* *al.* permotare

II. Ut archidiaconi, archipresbyteri, & decani extra civitatem officiales non habeant.

Item inhærentes prædecessorum no- D strorum vestigiis, qui idem in suis provincialibus conciliis apud Castrum * Gonterii & Turonum * celebratis, deliberatione provida statuerunt, præsentibus firmiter innovamus: inhibentes, ne archidiaconi, archipresbyteri, & alii ecclesiasticam jurisdictionem habentes, extra civitatem officiales, seu allocatos habeant: immo consuetum officium in personis propriis fideliter exequantur. Processus autem, si qui per eosdem officiales seu allocatos habiti fuerint, decernimus penitus non valere.

* an. 1231.

* an. 1239.

E

III. De matrimoniis clandestinis.

Verum quia clandestina matrimonia in causis matrimonialibus frequenter magnas dubitationes inducunt, & quandoque legitima matrimonia separantur, & illegitima remanent copulata: præcipimus, ut diœcesani subditis suis districte prohibeant in synodis, & etiam vi-

ANNO CHRISTI 1278.

visitantes, ne per verba de præsenti ad matrimonia inter aliquos contrahenda procedant, donec ante portas ecclesiæ convenerint volentes contrahere, benedictionem suscepturi. Sed tunc demum ad matrimonium contrahendum per verba de præsenti coram sacerdote procedant.

IV. De filiis presbyterorum.

Cum carnis concupiscentia statum clericalem multipliciter dehonestet, maxime quando usus usque ad sobolis procreationem perdurat: statuimus ne clerici, maxime in sacris ordinibus constituti, filiis suis ab ipsis in sacris ordinibus procreatis, vel etiam concubinis, in ultima voluntate aliquid legare præsumant. Si quis vero personis prædictis aliquod legatum reliquerit, si rector existat, ecclesiæ, cujus rector existit, aut si ecclesiam non habeat, ecclesiæ a qua vivens ecclesiastica consueverat percipere sacramenta, dictum legatum decernimus applicari. Nec impudico patri liceat filium sic creatum secum tenere.

V. De testamentis, & eorum executoribus.

Item inter emptorem & venditorem debet esse discretio personalis. Hinc est quod cum executores testamentorum, unius personæ vicem obtineant, scilicet testatoris: diffinimus, quod nullius executor aliquid possit emere per se vel per alium, vel quoquo modo & titulo sibi retinere, de rebus seu de bonis deputatis executioni testamenti, cujus executor existit: juris exemplum in hoc sequentes, prohibentis procuratoribus aliquid emere de bonis, eorum procurationi seu gubernationi commissis. Contractus vero contra hoc statutum initos decernimus non tenere: emptorem nihilo minus ad restitutionem dupli pretii rei emptæ, in executionis utilitatem convertendæ, decreto hujusmodi condemnantes.

VI. De excommunicatis ultra annum.

Initium superbiæ est apostatare, & radix hæreticæ pravitatis contemnere clavis ecclesiasticæ potestatem. Quia igitur nonnulli excommunicationis sententias, & quod detestabilius est, Dominici corporis sacramentum contemnentes, diuturnis temporibus in sententiis commorantur, de participatione interim Dominici corporis non curantes; præsenti decreto statuimus, ut quicunque excommunicationis sententiam ultra annum continuum sustinuerit animo indurato, in quocunque testamento efficiatur non capax, nec sine magna solemnitate & gravi pœna & publica absolvatur.

VII. De abusoribus litterarum apostolicarum.

Dignum est, ut quos Dei timor a malo non revocat, censuram sentiant ecclesiasticæ disciplinæ. Inde est, quod nos statutum felicis recordationis Gregorii IX. contra litterarum apostolicarum abusores editum, *de rescriptis*, *Quia nonnulli*, desiderantes observari, in omnes illos, qui in aliquem casuum abusus in dicta constitutione contentorum de cetero committere præsumpserint, nisi moniti canonice ab ordinariis, destiterint: si clerici in sacris fuerint, suspensionis; si laici, aut in minoribus ordinibus constituti, excommunicationis sententiam promulgamus; absolvendi prædictos potestate ordinariis concessa. Conc. Turon. an. 1253. c. 5. Et apud Castrum Gonter. ann. 1253.

VIII. Qualiter ecclesia parochialis ad firmam tradi potest.

Secundum evangelicam veritatem, mercenarius judicatur non pastor, qui in beneficiis ecclesiasticis temporalia principaliter contemplatur. Prohibemus igitur, ne parochiales ecclesiæ, quæ quotidianam instantiam, & præsentiam pastorum suorum desiderant, ad firmam tradantur sine speciali diœcesani & expresso consensu: nec tunc ad arbitrium rectoris ecclesiæ taxabitur firma, sed ad judicium diœcesani.

IX. Ne participantes cum excommunicatis, in generali excommunicentur.

Cum excommunicationis sententia medicinalis censeatur: nolentes quod medicina unius, alii transeat in venenum, prohibemus, ne cum excommunicationis sententiam in aliquem, seu in aliquos, promulgari continget, prætextu aggravationis sententiæ in participantes cum ipsis, aliqua sententia promulgetur: nisi ex magna causa prælatus hoc viderit faciendum.

X. De cessionibus.

Quia juris subsidium ad magnum dispendium trahi non debet, & cessiones actionum ex legitimis causis permissæ, nonnumquam a pluribus fraudulenter, & etiam simulate factæ fuerint: statuimus, ut cum quis ex cessione sibi facta

ANNO CHRISTI 1278.

cta agere voluerit, ante litis conteſtationem jurare teneatur, quod ceſſionem ex qua agit ſibi factam, non recipit fraudulenter. Quod ſi actor jurare noluerit, reus ad litis conteſtationem nullatenus compellatur, aliis exceptionibus reo contra ceſſionem nihilo minus reſervatis.

XI. De regularibus.

Adoleſcens juxta vias ſuas, etiam cum ſenuerit, non recedet ab eis. Prohibemus ne pueri monachi, antequam ad decimum octavum annum pervenerint, ad prioratus cauſa morandi tranſmittantur: ſed in clauſtro commorentur, ibidem de bonis ſenioribus * inſtruendi in regularibus diſciplinis: niſi ordinarius ex cauſa aliquibus duxerit concedendum.

* al. a moribus ſe bonis.

XII. Ne plures in monaſteria recipiantur, quam poterunt ſuſtentari.

Inter diſcipulos Domini quiſquam egens non erat, ſed ſingulis dividebatur, prout cuique opus erat, ut in actibus Apoſtolorum. Merito igitur prohibemus, ne abbates, vel abbatiſſæ, priores, vel prioriſſæ, monachos vel moniales plures in ſuis monaſteriis vel cœnobiis recipiant, quam ex locorum facultatibus competenter poterunt ſuſtentari. Diœceſanis vero locorum ſuper hoc diligenti cura commiſſa, ut in dictis locis ſibi ſubjectis certum inſtituant numerum perſonarum, prout penſatis locorum facultatibus, Deum habentes præ oculis, viderint expedire.

XIII. Ne monachi ſint ſoli in prioratibus.

Eccl. 4. Scriptum, eſt, *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem.* Præcipimus igitur abbatibus & prioribus, ut monachos ſibi ſubditos ſingulariter eſſe, vel ſolitarios in prioratibus commorari, de cetero non permittant.

XIV. Ne prioratus vacantes denudentur.

Ex cupiditate, quæ radix eſt omnium malorum videtur procedere, quod abbates prioratus vacantes ceſſione, morte, vel commutatione priorum, bonis in prioratibus inventis denudant: & etiam aliquando priores translati. Nos indemnitati locorum providere volentes, inhibemus ne priores in ſui translatione vel commutatione, ſeu etiam abbates, loca vacantia, bonis mobilibus ibidem exiſtentibus denudare præſumant, in grave diſpendium prioratus vel prioris inſtituendi: circa quod prælati vigilent diligenter.

XV. De advocatis.

Rem non novam aggredientes, ſtatuimus, ut aſſueti patroni ſeu advocati cauſarum, cum in curia ad poſtulandum, ſeu advocandum admittuntur, jurent quod ſcienter injuſtas cauſas non fovebunt, & quod clientibus ſuis fidele pro poſſe ſuo patrocinium exhibebunt. Et quia nonnullæ cauſæ frequenter per advocatorum imperitiam amittuntur: volumus; ut nulli ad poſtulandum in foro eccleſiaſtico admittantur, niſi ſtuduerint per triennium ad minus in jure canonico, & civili, vel alias in exercendo * officio ſint experti: aliis ſtatutis circa advocatos editis, in ſuo robore duraturis.

* al. exercendis litibus.

XVI. De juramentis officialium.

Juxta ſententiam Salomonis, *xenia & dona excæcant oculos judicum, & quaſi mutus in ore (* Deus * *) avertit correptiones eorum.* Diffinimus itaque, ut officiales, & alii demandatam juriſdictionem habentes, in inſtitutione ſua jurent, quod munera non accipient ratione officii, & bona fide cauſas audient & decident. Eccli. 20. * abundat hæc vox, Deus.

Actum & ordinatum de conſenſu venerabilium fratrum noſtrorum ſuffraganeorum præſentium apud Langeis.

G. C. Concilii hujus cum MSS. exemplaria nonnulla viderim, nuſquam reperi adſcriptum diem & annum. Quo factum eſſe puto, ut cum tria ejus exempla inveniſſet author metropoleos Turonenſis, ter idem concilium ad varios annos ediderit, iiſdem omnino verbis quaſi tria eſſent diverſa concilia. Ego vero ut tribuerem anno circiter MCCLXXVIII. adductus ſum ex inſpectis codicibus aliquot, in quibus Bituricenſi concilio Simonis legati ſubjicitur.

CON-

ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM AUSCENSE

*Ex Coſſartii Append. Tom. XI.

In quo actum, inter cetera, de juribus epiſcopi & eccleſiæ Vaſatenſis defendendis ab invaſione Seneſcalli Vaſconiæ anno Chriſti MCCLXXIX.

Hujus memoriam concilii ſola nobis tuetur epiſtola ſynodalis ad Eduardum Angliæ regem, qui & Aquitaniæ dux idem erat. Cujus epiſtolæ hoc eſt exemplum.

Epiſtola ſynodalis ad regem Angliæ, eundemque Aquitaniæ ducem.

Sereniſſimo principi domino Eduvardo, Dei gratia regi Angliæ, domino Hiberniæ & duci Aquitaniæ, Amanenus divina permiſſione archiepiſcopus Auxitanus, G. Lectorenſis, C. Elorenſis, H. Vaſatenſis, A. Aquenſis, P. Adurenſis, & D. Coſeranus, eadem epiſcopi ejas ſuffraganei, ſalutem, & paratam ad ejus beneplacita voluntatem.

VEnerabilis frater noſter epiſcopus Vaſatenſis, & diſcreti viri capitulum ejuſdem eccleſiæ, nobis exponere curarunt in provinciali concilio apud Auxim, quod licet ipſi opem dederint & operam efficacem, ut exortæ diſcordiæ ab antiquo inter veſtros & ſuos prædeceſſores, per viam pacis & compoſitionis amicabilis ſopirentur, prout in compoſitione tractata & ordinata in quorumdam noſtrum præſentia, inter epiſcopos & Seneſcallum veſtrum Vaſconenſem, quam vos non creditmus ignorare, plenius dicitur contineri. Cum autem epiſcopus & capitulum ſupradicti, ex compoſitione præfata pacem veſtram perpetuo ſperarent & gratiam obtinere, & grata ſibi & eccleſiæ ſuæ commoda provenire: in contrarium eveniens, tam ipſi quam eorum ſubditi gravius ſolito moleſtantur: & quando fortius ſcribitis litteras Seneſcallo de non moleſtando eoſdem, tunc durius proceditur contra eos. Nam idem Seneſcallus & ejus miniſtri, jura eccleſiæ & ſubditorum ejus occupant, epiſcopum & capitulum ad curias ſæculares convocant, bona Vaſatenſis eccleſiæ indebite rapiunt & invadunt. Cumque a prædeceſſoribus noſtris in provincialibus conciliis diverſa emanaverint ſtatuta, contra rerum eccleſiaſticarum raptores & invaſores: qui ſtatim factis invaſionibus & rapinis talibus, excommunicationis & interdicti ſententiis percelluntur, & quamdiu bona rapta vel invaſa alicubi detinentur; ceſſatur in loco ubi ſunt a Divinis: ob reverentiam tamen veſtræ majeſtatis regiæ, quam caram ſemper habemus, Seneſcallo & miniſtris veſtris deferimus, nec latas ſententias exequimur, aut exequi facimus contra ipſos, ut in ſtatutis præactis provincialibus continetur. Cum igitur ex injuncto nobis officio teneamur alter alterius onera ſupportare, & gravatis eccleſiis de opportuno remedio providere: celſitudinem veſtram regiam ex parte noſtra & totius provincialis noſtri concilii, ex corde requirimus & rogamus, quatenus pro Dei amore & noſtra reverentia, eccleſiam, epiſcopum, & capitulum Vaſatenſes recommendatos habentes, eos in rebus & bonis ſuis non ſinatis amplius moleſtari. Super quibus latorem præſentium ad vos mittimus, cui ſuper iis fidem adhibere velitis: per quem nobis voluntatem veſtram mandabitis, quam parati ſumus & erimus adimplere. Augeat vobis Dominus gratiam in præſenti, & gloriam tribuat in futuro. Dat. apud Auxim, Non. Februarii, anno Domini MCCLXXIX.

G. C. Diuturna fuit hæc controverſia inter regios miniſtros, & epiſcopum atque eccleſiam Vaſatenſem: ſed compoſita anno MCCLXXXIII. a P. Adurenſi epiſcopo, & Pontio de Inſula decano Santonenſi, quos arbitros ex compromiſſo utriuſque ſumpſerant. Cujus compoſitionis inſtrumentum ipſum longiuſculum, cum multis Aquitanicarum rerum monumentis in eodem MS. codice continetur, ex quo ſynodalem epiſtolam deſcripſimus. Quod, ut alia multa, beneficium agnoſco v. cl. Vioni Herovallii.

LONDINENSE CONCILIUM

Pro ſubſidio pecuniario a Clero Regi præſtando,

Anno 1279. habitum.

An. 1279. Ex Wilk. to. II. pag. 37. Ex ſuppl. Manſi tom. 3 pag. 52.

HUjus concilii in octavis S. Hilarii congregandi mentio fit in concilii Redingenſis conſtitutione prima. Convocatur autem, ut regi ſubſidium a clero præſtetur. „ Soli epiſcopi hic ſummonentur ab archiepiſcopo; inferiores vero clerici conſilium ſuum „ de auxilio regi faciendo diœceſanis ſuis epiſcopis communicare, aut procuratores ea de „ re tractaturos conſtituere jubentur. Sed audiamus archiepiſcopum de hoc concilio ita „ ſcribentem.

Venerabili in Chriſto fratri &c. epiſcopo London. &c. frater J. &c. ſalutem &c. Quam ſit decens quamq. expediens clerum nobis commiſſum regiis favore & gratia conſolari, docet experientia contrarii nuper præteriti in eccleſiarum ſpoliis & gravaminibus profanis, quorum recens memoria perſeverat; docet idem evidentia periculi in januis imminentis, ſi, quod avertat Deus, diſſimularet majeſtas regia quorundam laicorum pertinacem in bona eccleſiaſtica manum mittere, quorum audaciam illuſtriſſimus Dei gratia rex E. * clementiæ ſuæ legibus contra hujuſmodi editis refrænavit. Cujus circa nos ſolicitudini, ſi ingrati fuerimus, non ſolum ipſum ad indignationem provocabimus;

ve-

verum etiam regem regum pro ingratitudinis vitio offendemus. Sacro etiam teſtante eloquio, majeſtatem regiam tenentur omnes ſubditi grata honorificentia prævenire, & illi præcipue, qui regali munificentia conceſſis olim eccleſiæ Chriſti honoribus confoventur. Cum etiam viliſſimi cenſeantur, qui cæteros honore præcellunt, niſi inſuper eoſdem tranſcedant etiam obſequiis charitatis; ac per nobiles & plebejos regni Angliæ dicto Domino regi fuerit nuper in quodam temporalium ſubſidio miniſtratum, ſub cujus regimine nos omnes vivere oportet, & gratia communiri: expedit non ſolum per orationem ſuffragia dictum dominum ad protectionis —— B beneficia excitare; verum etiam corporalibus impendiis & muneribus ejus ſumptus innumeros, quantum poterimus, relevare. Cujus liberalitatis exemplum archiepiſcopos & epiſcopos Angliæ cæteris in clero minoribus præſtitiſſe, Et certe ſatis eſt canonicum eccleſias dotatas patronis indigentibus ſubvenire. Qua propter veſtram imploramus & exhortamur in Domino charitatem, in virtute obedientiæ firmiter injungendo, quatenus convocato, quam citius fieri poterit, per vos aut veſtros clero veſtræ diœceſis, eidem ſtudeatis ad Dei honorem & C pacem eccleſiæ ſuadere, ut dicto regi hoc pro gratitudinis indicio poſtulanti, ſtudeant elapſo tempore deciniæ ſic affluenter pro viribus ſubvenire, ut ipſe de devotione clericali merito gaudeat, & ad ipſos excitetur favorabilius in poſterum ſublevandos. Caventes inſuper, ne obſequii exilitate indignationem magis provocent, quam excitent clementiæ lenitatem. Hujuſmodi autem ſervitii vel ſubſidii quantitatem per vos, aut per procuratores veſtros, vel certe per procuratores proprios ad hoc, ſi expedire videritis, deſtinandos, nobis intimare ſtudeant in congregatione noſtra London. in octab. S. Hilarii imminente. Et —— modus ille in congregatione noſtra proviſus extitit proxime præterita de conſilio epiſcoporum ibidem præſentium, & procuratorum epiſcoporum abſentium; mandamus vobis, quatenus hanc deliberationem paci eccleſiæ, ut præfagimus non fallaciter perneceſſariam, ſtudeatis cæteris coepiſcopis noſtris cum celeritate debita nunciare. Quid autem ſuper his facere decreveritis, & ſub qua forma præmiſſa duxeritis exequenda, nobis cum qua poteritis celeritate per literas veſtras patentes, harum continentes ſeriem, reſcribatis. Valete. Dat. apud Mortelake VIII. id. Nov, conſecrationis noſtræ anno primo.

ANNO CHRISTI 1279.

ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM APUD PONTEM AUDOMARI,

A Guillelmo de Flavacuria archiepiſcopo Rotomagenſi, cum ſuffraganeis, anno MCCLXXIX. celebratum.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ut clerici excommunicati fructus beneficiorum amittant.*
2. *Ut capellanis, qui Miſſas non celebrant, beneficiorum fructus ſubtrahantur.* D
3. *Ut ſerventur ſtatuta conciliorum Bituricenſis & Lugdunenſis.*
4. *De injectione manuum in clericos.*
5. *Ut confiteantur & viaticum recipiant ſaltem ſemel in anno.*
6. *De ſæcularibus clericos capientibus.*
7. *Ut clerici non adeant judices ſæculares.*
8. *Ut qui percipiunt majores decimas, reſtaurent fabricam, &c.*
9. *Ut Chriſtiani Judæis non ſerviant, aut cohabitent, & ut Judæi ſigno aliquo diſcernantur.*
10. *Ut vigiliæ & chorcæ in ſacris locis non fiant.*
11. *Ne clerici ſint venatores.* E
12. *Ut redintegretur numerus religioſorum: & ne ſoli prodeant.*
13. *De monachis commorantibus in prioratibus non conventualibus.*
14. *Ut regulares non morentur cum ſæcularibus.*
15. *Ut religioſi mutuum non contrahant.*
16. *Ut decani rurales non ſuſpendant vel excommunicent niſi in ſcriptis.*
17. *Ut non deſiſtatur a denunciatis excommunicandis, niſi ſint abſoluti.*
18. *Ut non excommunicent in generali.*
19. *Ut capellani diligenter examinentur.*
20. *Ut clerici a negotiis ſæcularibus abſtineant & ferant tonſuram, & habitum clericalem.*
21. *De clericis non deferentibus tonſuram.*
22. *De ſacerdotibus excommunicatis.*
23. *Ut clerici crucefignati non abutantur litteris apoſtolicis, aut aliis.*
24. *De canonicis regularibus ad curam animarum epiſcopo præſentatis.*

PRÆFATIO.

ANno Domini MCCLXXIX. die Jovis Aſcenſionis *, apud Pontem Audomari fuerunt ſalubriter ordinata per reverendum Patrem dominum Guillelmum, Dei gratia archiepiſcopum Rotomagenſem, & ejus ſuffraganeos, de totius concilii providentia unanimi & concordi, quæ inferius continentur.

* *al.* die Jovis ante Aſcenſionem Domini.

CAPITULA.

I. Ut clerici excommunicati fructus beneficiorum amittant.

VOlentes presbyterorum & clericorum excommunicatorum inſolentiam coarctare, ſacris canonibus inhærendo, ſtatuimus, quod presbyteri & clerici beneficiati, quamdiu authoritate ordinariorum ſuorum juſte excommunicati fuerint, beneficiorum ſuorum

ſti-

ANNO CHRISTI 1279.

stipendia sive fructus non percipiant, & recuperandi eosdem fructus totaliter spem amittant: nisi quam citius commode potuerint, quod ordinariorum suorum arbitrio duximus relinquendum, procuraverint se absolvi; & nisi ordinarii eorum ipsis super dictis fructibus gratiam fecerint specialem. Si vero per annum dictam excommunicationis sententiam animo sustinuerint indurato: procedatur acrius contra eos per beneficiorum suorum privationem, & alias juxta canonicas sanctiones.

II. Ut capellanis, qui Missas non celebrant, beneficiorum fructus subtrahantur.

Item volumus & ordinamus, quod presbyteri ordinati capellas vel ecclesias parochiales obtinentes, qui Missas non celebrant, ut deberent, ipsas celebrare diutius sine causa rationabili negligentes, canonice moneantur ut Missas celebrent, prout convenit, intra tempus a suis ordinariis præfigendum: alioqui contra ipsos per subtractionem fructuum beneficiorum suorum, & alias prout justum fuerit, procedatur. Adjicientes, quod quicumque super hoc moniti fuerint, si eidem monitioni non paruerint, pro non residentibus habeantur.

III. Ut serventur statuta conciliorum Bituricensis & Lugdunensis.

Volumus etiam & ordinamus, quod statuta in Bituricensi * concilio, præsertim edita contra impedientes jurisdictionem ecclesiasticam, vel qui impediunt vel imminuunt ecclesiæ libertatem, vel colligationes, statuta, prohibitiones, vel banna, vel quæcumque alia emolumenta * faciunt contra ipsam, singulis mensibus in parochialibus ecclesiis, cum major aderit populi multitudo, die Dominico vel festivo, & in singulis synodis, bene & intelligibiliter publicentur: necnon & constitutiones concilii * Lugdunensis super hoc * editæ, & contra usurarios manifestos. Præcipientes districte, quod quilibet parochialis presbyter transcriptum habeat constitutionum dictarum. Ut animarum saluti provideatur salubrius, adjicimus, ut pœnitentiariis atque confessoribus Rotomagensis provinciæ suggeratur, ut * pœnitentes interrogent, an in pœnam inciderint alicujus constitutionum dictarum, & ut exponant eis pœnam atque pericula earumdem: ipsos ad suos ordinarios remittentes, si contra constitutiones prædictas ipsos repererint

* An. 1276. c. 21. 23. 26.

* *for.* molimenta

* II. an. 1274. c. 25. 27. 31.

* *al.* contra ipsos.

* *al.* ut omnes sibi confitentes dif.

A deliquisse: cum per ipsos pœnitentiarios vel confessores absolvi nequeant in hoc casu.

ANNO CHRISTI 1279.

IV. De injectione manuum in clericos.

Statuimus etiam & ordinamus, quod excommunicati a canone propter violentam manuum injectionem in clericum, * cum de hoc legitime constiterit, per parochiales presbyteros, ad mandatum ordinariorum suorum, excommunicati publice nuncientur, atque tanB quam excommunicati ab omnibus acrius evitentur: & nisi, infra terminum competentem a suo ordinario præfigendum, post denunciationem hujusmodi procuraverint se absolvi, vel iter arripuerint ad sedem apostolicam, vel ejus legatum, pro hujusmodi absolutione impetranda, justitiari mandentur, sicut in aliis excommunicatis per suos ordinarios in Rotomagensi provincia est hactenus fieri consuetum.

* Conc. Later. II. c. 15.

* *al.* clericos.

V. Ut confiteantur, & viaticum recipiant, saltem, semel in anno.

C

Præterea præcipimus, ut secundum statuta concilii generalis, quilibet Christianus singulis annis ad minus semel confiteatur proprio sacerdoti, vel alii potestatem habenti audiendi confessionem ejusdem, & salutarem simul pœnitentiam injungendi: atque quod viaticum recipiat in Paschate, nisi rationabilis causa subsit quare a recipiendo viatico debeat abstinere. Alioquin contra talem, tanquam suspectum de hæresi, procedatur. Adjicientes, quod nomina talium per suos presbyteros ordinario eorum insinuentur.

Later. IV. c. 21.

D

VI. De sæcularibus clericos capientibus.

Statuimus quod potestates sæculares, clericos capientes cum majori violentia quam requirit rebellio defendentis, vel detinentes eos ultra vel contra requisitionem judicis ecclesiastici, denuncientur excommunicati a canone in generali: in speciali vero, non priusquam E de eo constiterit evidenter.

VII. Ut clerici non adeant judices sæculares.

Districtius inhibemus, ne de causis ad ecclesiam pertinentibus, a personis ecclesiasticis judex sæcularis, maxime super personalibus actionibus, adeatur.

VIII.

ANNO CHRISTI 1279.

VIII. Ut qui percipiunt majores decimas, reſtaurent fabricam.

Statuimus etiam, ut abbates, priores, & aliæ eccleſiaſticæ perſonæ, quæ percipiunt majores decimas in eccleſiis parochialibus, compellantur ad reſtaurandam fabricam, libros, & ornamenta, pro rata, quam percipiunt in eiſdem.

IX. Ut Chriſtiani Judæis non ſerviant, aut cohabitent: & ut Judæi ſigno aliquo diſcernantur.

Ita Lateran. III. c. 24. 26. IV. c. 68.

Inhibemus, ne aliqui Chriſtiani, ſeu aliquæ Chriſtianæ, Judæis ſervire in hoſpitiis ſuis, ſeu cum ipſis habitare præſumant: & præcipimus, quod Judæi ſigna patentia deferre cogantur, per quæ a catholicis diſcernantur.

X. Ut vigiliæ & choreæ in ſacris locis non fiant.

Lateran. IV. c. 15.

Firmiter inhibemus, ne vigiliæ & choreæ in cœmeteriis & ſacris locis fiant: præcipientes, quod tranſgreſſores canonice puniantur.

XI. Ne clerici ſint venatores.

Prohibemus, ne clerici beneficiati, ſeu in ſacris ordinibus conſtituti, venationibus aut aucupiis ſint intenti vel aſſueti.

XII. Ut redintegretur numerus religioſorum: & ne ſol: prodeant.

Statuimus, ut in abbatiis atque prioratibus, in quibus facultatates non ſunt diminutæ, redintegretur numerus religioſarum perſonarum: niſi forſan ex ſuperioris expreſſa licentia, atque cauſa rationabili, ſuſtineatur ad tempus. Hoc autem quod a jure ſtatutum eſt, ne monachus ſolus alicubi commoretur, obſervari volumus & mandamus.

XIII. De monachis commorantibus in prioratibus non conventualibus.

Moneantur monachi commorantes in prioratibus non conventualibus, cum interminatione ſuſpenſionis & excommunicationis, & prout expediens viſum fuerit inducantur, ut ſtatuta Gregorii papæ, quantum ad eſum carnium, confeſſiones, & jejunia ſtudeant obſervare.

XIV. Ut regulares non morentur cum ſæcularibus.

Statuimus quod regulares cum ſæcularibus non morentur, niſi de diœceſani licentia.

XV. Ut religioſi mutuum non contrahant.

Statutum factum de non contrahendo mutuo* religioſis ultra certam quantitatem, niſi de licentia abbatis ſui, firmiter obſervetur. * Lateran. IV. c. 59.

XVI. Ut decani rurales non ſuſpendant, vel excommunicent niſi in ſcriptis.

Præcipimus quod decani rurales, exercentes juriſdictionem, non ſuſpendant vel excommunicent, niſi in ſcriptis.

XVII. Ut non deſiſtatur a denunciatis excommunicandis, niſi ſint abſoluti.

Item præcipimus, quod ſacerdotes non deſiſtant ab excommunicatione, vel a denunciatione excommunicationis, quantumcumque partes pacificent inter ſe: niſi legitime conſtiterit de excommunicatorum abſolutione. Volumus etiam, quod abſolutio fiat cum ſolemnitate.

XVIII. Ut non excommunicent in generali.

Item inhibemus ſacerdotibus, ne præſumant excommunicare in generali, niſi pro furtis & deperditis, & competenti monitione præmiſſa.

XIX. Ut capellani diligenter examinentur.

Statuimus, ut capellani, quibus eccleſiæ committuntur ad tempus, ſuper litteratura, converſatione, atque ordinatione ſua, diligenter examinentur.

XX. Ut clerici a negotiis ſæculeribus abſtineant, & ferant tonſuram, & habitum clericalem.

Placuit ſancto concilio promulgare, quatenus in ſingulis parochialibus eccleſiis, & locis publicis, moneantur diebus Dominicis & feſtivis a ſe diſtantibus ter clerici non uxorati, & etiam uxorati, ut a ſæcularibus negotiis abſtineant, maxime inhoneſtis, quodque tonſuram deferant & habitum clerico con-

ANNO CHRISTI 1279.

congruentes. Alioqui ſi ab hujuſmodi, A tertio moniti, non deſtiterint: non conjugatos, dum his ſe implicuerint, quo minus de ſuis facultatibus, ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant, eccleſia non defendet. In conjugatis autem æquanimiter tolerabit, quod ab ipſis juſtitias debitas domini ſæculares, velut ab aliis uxoratis, exigant, atque ſervitia conſueta. Denique ſi poſt præmiſſas monitiones clerici in apoſtaſia tonſuræ & habitus clericalis remanſerint, & ſe in negotiis ſæcularibus permiſcuerint, & contingat quod B pro ſuis exceſſibus a perſonis atque judicibus ſæcularibus in carceribus fuerint comprehenſi: non præcipiemus eos per cenſuram eccleſiæ liberari.

XXI. De Clericis non deferentibus tonſuram.

Statuimus etiam de clericis non deferentibus tonſuram, quod ipſi moneantur in ſynodis, in eccleſiis cathedralibus atque parochialibus, & etiam a decanis ruralibus in ſuis Kalendis, ut ip- C ſi tonſuram & habitum deferant clericis congruentes. Alioqui ſi poſt trinam monitionem, per intervalla debita factam eiſdem ſuper prædictis, contempſerint tonſuram & habitum deferre prædictos, & in delictis enormibus fuerint deprehenſi per juſtitiam laicalem, non defendentur per eccleſiam quoad hæc, quo minus inde a juſtitia ſæculari debite puniantur.

XXII. De ſacerdotibus excommunicatis.

Item ſtatuimus de ſacerdotibus excommunicatis propter defectum ſolutionis decimæ, ut infra inſtantem * Nativitatem Domini curent ſe abſolvi, ac ſecum diſpenſari ſuper irregularitate, ſi quam occaſione * prædicta incurrerunt. Alioqui puniemus * eos graviter, etiam per beneficiorum ſuorum privationem, ſi viderimus expedire.

* *al.* Aſcenſionem.

* *al.* excommunicatione. * *al.* prælati ipſorum puniant ipſos gr. &c. ſi viderint.

XXIII. Ut clerici crucefignati non abutantur litteris apoſtolicis, aut aliis.

Præcipimus etiam ut per ſingulas eccleſias moneantur clerici crucefignati, ne litteris apoſtolicis, vel legati ſedis apoſtolicæ, ſeu alias quoquo modo abutantur: ſcientes, quod ſolicitudine qua convenit, contra eos invigilabimus, ut exceſſus eorum non remaneant impuniti.

ANNO CHRISTI 1279.

XXIV. De canonicis regularibus ad curam animarum epiſcopo præſentatis.

Statuimus etiam, quod canonici regulares, qui ad curam animarum a ſuis prælatis *, epiſcopis præſentantur, non recipiantur ad eas, niſi prius per inquiſitionem præhabitam conſtiterit, eos eſſe bonæ vitæ, honeſtæque converſationis, bonis imbutos moribus, atque etiam de ſufficienti ſcientia eorum, atque natalibus eorumdem: quodque eorum prælati, poſtquam ipſi ab epiſcopo recepti fuerint ad curam animarum, eos ſine conſcientia epiſcoporum ſuorum ab eis non valeant amovere: & quod, niſi ſufficientes perſonas, infra quadraginta dies a tempore vacationis eccleſiarum, præſentaverint, per epiſcopos eccleſiis vacantibus provideatur, ponendo ibi presbyteros ſæculares, ſi ſibi videbitur expedire.

* *al.* a ſuis patronis.

His autem ita factis, concilioque concorditer celebrato, receſſimus, dicendo *In viam pacis*, & quaſdam orationes multum competentes.

APPENDIX.

G. C. Concilium hoc jam editum fuerat, tum a Ludovico Bail in ſumma conciliorum, tum inter inſtitutiones ſynodales Rotomagenſes, pridem editas ſine ulla loci ac temporis nota. Nos tum editione illa utraque ſumus uſi, tum exemplari alio quod aliunde Sirmondus noſter ſumma cura deſcripſerat, variis etiam lectionibus annotatis. In collectione autem illa Rotomagenſi reperiuntur capitula quædam, quæ nec in aliis extant editionibus, & in hanc perperam aliunde intruſa eſſe, magna ſuſpicio eſt. Cujuſque modi ſunt, ea ſubjicio. Ac primum, poſt capitulum quintum, hæc ſequuntur.

D Ad hoc diſtrictius duximus injungendum, quod ſtatuta alia edita in provincialibus conciliis prædeceſſorum noſtrorum, obſerventur, & quod locorum ordinarii ſuper hoc curam adhibeant efficacem, & quod ipſa faciant annis ſingulis, in ſuis ſynodis, ſolemniter publicari.

Renovantes ſtatuta concilii, volumus, & hoc placet ſancto concilio, quod circa procurationes ratione viſitationis debitas, accipiendas ab archiepiſcopis & epiſcopis, & circa gravamina E non inferenda prætextu officiorum ſuorum ſervetur quod ſtatutum eſt in concilio Lugdunenſi *.

* III. c. 24.

Volumus quod ſtatuta concilii generalis * contra eos, qui faciunt colligationes, & ſtatuta contra libertates eccleſiæ edita, frequenter & ſolemniter in ſynodis & parochialibus eccleſiis promulgentur & tranſgreſſores canonice puniantur.

* Lateran. I. c. 20. III. c. 19.

ANNO CHRISTI 1279.

Hoc poſtremum aliis jam verbis & uberioribus conceptum erat, c. 3. Quod novum ad cætera argumentum accedit; aliunde hoc irrepſiſſe. Tum poſt capitulum noſtrum VII. hoc ſubjicitur.

Volumus, quod ſtatutum ſynodale Simonis, quod perſonæ eccleſiaſticæ, ad quas veniunt diverſa mandata diverſorum judicum delegatorum, conſervatorum, ſeu executorum, diligenter videant nomina judicum diœceſis, & locorum ad quæ citant, & ipſa authentica firmiter obſerventur; & non eitent, niſi videant authenticum, vel tranſcriptum ſub ſigillo authentico.

Ac deinde poſt X. noſtrum,

Moneantur ſolemniter in eccleſiis clerici maxime non uxorati, congruentem deferre tonſuram; cruceſignati vero, crucem in aperto deferre cogantur. De ſellis, calcaribus, pectoralibus deauratis, & aliam ſuperfluitatem habentibus, quibus clerico uti prohibitum eſt, & de clauſis deſuper indumentis a ſacerdotibus deferendis, volumus obſervari ſtatutum concilii generalis.

Ex Beſſin Concil. Rotomag. pag. 153.

APPENDIX ALTERA AD CONCILIUM PONTIS-AUDOMARI

ANNO MCCLXXIX.

Ex Mſ. S. Germani a Pratis, alias S. Ebrulfi, ubi extant ſequentes juris articuli. Rubrica de his quæ vi metuſve cauſa fiunt.

CUm parum proficiat, jura condi in civitatibus, ſi non extiterit qui editum regere valeant & tueri, nec ſolum magiſtri militum conſtet officium in diſciplina per ipſum officium imponenda, ſed in ea prout opportunum fuerit obſervanda. Præcipimus ut quicumque judices eccleſiaſtici ad abſolutionis vel relaxationis cujuslibet ab excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis beneficium impendendum vi vel metu compulerint, per diœceſanos locorum, juxta Lugdunenſis ſententiam Concilii excommunicati publice nuntientur.

De foro competenti.

Cum falcem propriam nulli in meſſem mittere liceat alteram: de juſtitiariis laicis, ſeu aliis ſolam temporalem juriſdictionem habentibus, qui in actionibus mere perſonalibus eccleſiaſticas coram ſe perſonas litigare compellunt, contra canonicas ſanctiones: hujus provi-

ANNO CHRIST 1258.

A viſione Concilii duximus ſtatuendum quod licet eædem perſonæ eccleſiaſticæ non ſolum coram eiſdem juſtitiariis litigare, ſed etiam ad ipſos venire in cauſis hujuſmodi de jure minime teneantur; ſi tamen venerint, & allegato fori privilegio coram ipſis, juſtitiarii compulſioni nihilominus inſtiterint ſupradictæ; eo ipſo excommunicationis quam in ipſos proferimus, incurrant ſententiam, quæ contra ipſos nullatenus relaxetur, niſi læſis hujuſmodi de damnis & expenſis & intereſſe prius B per ipſos juſtitiarios fuerit integre ſatisfactum: eorum proceſſibus atque ſententiis, habitis in hujuſmodi quæſtionibus præfatis, nihil omnino roboris habituris.

Ad hæc, ſi quis temporalem juriſdictionem exercens, de excommunicationis, ſuſpenſionis, ſeu etiam interdicti ſententiis, videlicet an juſte latæ fuerint, an injuſte, aut aliis mere eccleſiaſticis, ſeu ſpiritualibus cauſis deciſionem, ſeu cognitionem præſumpſerit uſurpare: per diœceſanos locorum præC ſentis auctoritate Concilii diſtricte moneantur; & niſi competenter moniti duxerint deſiſtendum, ad hoc per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

De Immunitate Eccleſiarum.

Sanguiſugæ ſitibunda progenies, ac radix omnium malorum cupiditas, ſemper vociferans *affer*, *affer*, moliri non deſinit quemadmodum per exquiſitas nequitias & callidiora commenta ardori proprio, licet inextinguibili, lucri D temporalis quamquam illiciti, pocula ſubminiſtret.

Ex hac autem ſemper ſitienti radice proceſſiſſe cognovimus quod cum ſedes apoſtolica excommunicationis ſententiam in omnes nova conſtituentes pedagia olim duxerit promulgandam, ipſam annis ſingulis in certis feſtivitatibus ſolemniter innovando: nonnulli mammonæ filii, propriæ cupiditatis vitium colorare nitentes, non nova, ut aſſerunt, conſtituentes pedagia, antiqua ad clericos, & ipſorum res, quas non ratioE ne mercaturæ per terram vel aquam deferre faciunt, prorogant & extendunt in eluſionem memoratæ ſententiæ, & præjudicium libertatis eccleſiaſticæ manifeſtum. Nos itaque ipſorum fraudibus obviare volentes, & eam præſumptæ calliditatis aſtutiam pœna debita caſtigare: ut ipſi infra duos menſes a tempore ſolemnis publicationis conſtitutionis hujuſmodi in civitatibus factæ, & diœceſibus, in quibus conſiſtunt ipſa pe-

da-

ANNO CHRISTI 1279.

dagia numerandos, ab his in totum deſtiterint, excommunicationis ſententiæ, quam in ipſos ex nunc proferimus, ex tunc ſubjaceant ipſo facto.

* Ex Conc. Avenion. an. 1279. Canon. 7.

„ Nonnulli * propriæ ſalutis obliti, „ & ſuæ verecundiæ non parcentes, „ juris ſententiam verborum implexu „ non ſine fraude circumvenire nitun„ tur, non ſtatuta, ut aſſerunt, banna „ tamen faciunt proclamari, præcep„ ta, ac prohibitiones inducunt, quod „ non eſt dubium in libertatis eccle„ ſiaſticæ præjudicium redundare.

„ Nos itaque fraudibus maligno„ rum, quas circa hoc adhibitas fuiſ„ ſe cognovimus, obviare volentes: „ ſtatuimus ut qui contra eccleſiæ li„ bertatem banna, prohibitiones, ſi„ ve præcepta ſcienter fecerint, aut fie„ ri procuraverint, ſeu facientibus con„ ſilium vel opem duxerint adhiben„ da, ipſa poſtquam per locorum or„ dinarios ſuper hoc fuerint requiſiti „ abſque cujuslibet difficultatis obſtacu„ lo indilate revocent, ſeu faciant re„ vocari, ad conſilia de cetero nequa„ quam proceſſuri: alioquin cenſura ſi„ mili ſint adſtricti.

„ Qui vero contra eccleſiaſticas con„ ſuetudines antiquas, rationabiles, ad„ probatas, & hactenus pacifice obſer„ vatas, ſtatuta, banna, & prohibi„ tiones aut præcepta ſcienter fecerint, „ aur fieri procuraverint, ſive jam fa„ cta ſervaverint, aut ſervari fecerint, „ ſeu facientibus vel ſervantibus in hoc „ conſilium vel opem præſtiterint: per „ diœceſanos locorum præſentis auc„ toritate Concilii moneantur, ut in„ fra menſem, a tempore monitionis „ hujuſmodi numerando, ſtatuta de„ leant, banna, prohibitiones & præ„ cepta revocent, ad conſimilia nun„ quam ulterius proceſſuri; alioquin „ excommunicationis ſententia, quam „ extunc in ipſos proferimus, ſint ligati.

Quorumdam inſolentias perverſorum, qui Dominum Jeſum Chriſtum verbis tantum confitentes, nec Deum timere, nec homines revereri pro ſuorum atrocitate factorum manifeſtiſſime convincuntur, in tantam accepimus temeritatis inſaniam prorupiſſe, quod confugientes ad eccleſiarum tutelam, contra juris utriuſque ſtatuta & eccleſiaſticam libertatem, ibidem vulnerant, mutilant, interficiunt, vel incendunt, ac inde extrahunt, violenter extractos vulnerare ſeu mutilare præſumunt, nonnunquam ipſis ſupplicium inferentes; aut iſta fieri præcipiunt vel procurant, ſeu conſilium vel opem adhibent in tantis ſceleribus perpetrandis.

ANNO CHRISTI 1279.

Nos itaque, quos zelus comedit domus Dei, hujuſmodi ſacrilegorum exceſſus deteſtabiles & horrendos, quos non ſolum evidentia rei docet inhumaniter excreviſſe, ſed inoleviſſe jam præſumptione damnabili, recens ita præteritorum memoria comprobat & declarat, caſtigatione canonica cohibere volentes: præſentis approbatione Concilii duximus ſtatuendum quod taliter delinquentes, excommunicationis ſententiæ, quam in ipſos proferimus, ſubjaceant. Quam quidem ſententiam locorum Ordinarii ipſius auctoritate Concilii ſolemniter in ſubjectis ſibi eccleſiis denunciari faciant uſque ad ſatisfactionem condignam, & inviolabiliter obſervari. Eiſdem nihilominus mutilatoribus & interfectoribus, necnon & his qui hujuſmodi mutilationes & homicidia fieri præcipiunt aut procurant, vel facientibus conſilium vel opem impendunt, feuda & beneficia, ſi quæ ab eccleſiis taliter violatis obtinent, eo ipſo protinus amiſſuris, quæ ad eccleſiam a qua illa obtinere noſcuntur, libere revertantur. Filii eorum, non ſolum non obtineant de prædictis, ſed ad eccleſiaſtica beneficia de cetero aſſequenda eo ipſo reddantur prorſus inhabiles & indigni.

* Ex Conc. Avenion. Can. 7. an. 1279. XVI. Kal. Junii.

„ Cum nonnulli * temporale domi„ nium obtinentes, ſeu ſæculares judi„ ciariæ poteſtatis gerentes officium, „ juriſdictionem ſanctæ matris Eccleſiæ „ ſubvertere, vel minuere exquiſitis „ aſtutiis moliantur. Nos eorum ma„ litias ultione canonica reprimentes, „ ſtatuimus inhibentes ne quis in foro „ eccleſiaſtico litigantes, ſeu litigare „ volentes, ſuper cauſis mere eccleſia„ ſticis, ſive quæ ad forum eccleſiæ „ ex antiqua & approbata conſuetudi„ ne, & hactenus pacifice obſervata, „ pertinere noſcuntur, ad deſiſtendum „ compellat, per ipſorum, vel paren„ tum aut conſanguineorum, ſive re„ rum eorum vel perſonarum hujuſmo„ di captionem, modiſve aliis quibu„ ſcumque. Si quis vero contra præ„ ſumpſerit, excommunicationis ſenten„ tiæ præſentis auctoritate Concilii ſe „ noverit ſubjacere.

Rubrica de pœnis.

Cum juris utilitas tot & tantis irrogata vigiliis ſufficienter neque at proſperari, ſi proceſſus miniſtrorum juſtitiæ contingat iniquorum machinationibus impediri: ut eorum audaciam quos amor divinus a malo non revocat, ſaltem vigor eccleſiaſticæ diſciplinæ: ſa-

F. irrogatis injuriis.

ANNO CHRISTI 1279.

cri provisione Concilii duximus statuendum, quod si quis, cujuscumque dignitatis aut conditionis existat, nuncios aut executores ecclesiasticorum judicum, aut alias litteras eorumdem, actave judiciaria deferentes, hac occasione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, mutilare, aut, quod gravius est censendum, interficere, litteras vel acta prædicta personis mancipatis auferre, seu ea rumpere, cancellare, aut alias detinere quoquomodo, vel si ablata celare præsumpserit, ut ista fiant procuraverit, vel facientibus auxilium vel opem duxerit adhibenda, excommunicationis sententiæ, quam extunc proferimus, subjaceat ipso facto, a qua, nisi prius tam judici, cujus auctoritatem contempsit, quam passo injuriam, & ceteris quorum intererit, prout excessus postulabit atrocitas, satisfaciat competenter, nullatenus absolvatur. ANNO CHRISTI 1279.

Ad quorum memoriam in perpetuum observandam, & præmissorum testimonium, sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Datum in eodem Concilio Idibus Septembris an. Domini MCCLXXIX. Romana ecclesia vacante.

In Appendice illa Mi. Decreta quædam subjiciuntur. *De his, quæ vi metusve causa fiunt. De immunitate ecclesiarum. De usuris. De sententia excommunicationis.* Quæ omnia Lugdunensis Concilii generalis secundi esse constat ex hac illorum clausula. *Datum Lugduni Pontificatus nostri anno tertio* (scilicet Gregorii X.)

CONCILIUM AVENIONENSE

Ab Arelatensis Provinciæ episcopis, XVI. Kal. Jun. ann. MCCLXXIX. celebratum.

Nunc primum prodit ex MS. eminentissimi Cardinalis Chisii.

His titulus in MS.

Concilium celebratum per dominum Bertrandum * archiepiscopum Arelatensem, postea episcopum Sabinensem *.

* *Corr.* Bernardum.

* *Corr.* Portuensem.

TITULI CAPITUM.

1. *Adversus invasores & occupatores bonorum ecclesiasticorum.*
2. *De injuriis & damno dato.*
3. *Ut prælatus, cui injuria irrogata est, possit etiam extra territorium suum sententiam ferre in delinquentes.*
4. *De iis, qui clericum ceperint.*
5. *Ut nemo alteri suadeat, in alienæ ecclesiæ cœmeterio eligere sepulturam.*
6. *Ut serventur jura edita de Judæis.*
7. *Ne banna fiant adversus ecclesiæ libertatem.*
8. *Ne quis in foro ecclesiastico litigantes, ad desistendum compellat.*
9. *Ut privilegiati excommunicatos ad sacra non admittant, nec ad sepulturam.*
10. *De excommunicatis, ad officia publica non eligendis: & de iisdem banna facientibus contra excommunicatores, & denunciatores.*
11. *De iis, qui excommunicatos elegerint.*
12. *Ut clerici non negotientur.*
13. *Ut clerici advocationem & judicaturam non exerceant.*
14. *De testamentis.*
15. *Ut prælati hæc statuta publicari faciant.*

PRÆFATIO.

Gal. 4. *Is. 54.*

IN nomine Domini, Amen. Jerusalem quæ sursum est, libera mater nostra, sterilis, quia non pariens filios superbiæ, per Prophetam lætari præcipitur & erumpere, pariter & clamare quæ non parturit humilitatis liberos, quia multi, proh dolor! sunt hodie desertæ, scilicet ancillantis tumidialitatis filii, magis quam ejus, cœlestis videlicet libertatis, quæ virum habet dominum Jesum Christum. Hanc nempe Jerusalem nos B. sola miseratione Divina Arelatensis archiepiscopus, una cum venerabilibus fratribus nostri. * B. Tricastino, P. Vasionensi, * P. Carpentoratensi, & * I. Tolonensi, Dei gratia episcopis; necnon & cum venerabilium fratrum nostrorum Massilienſis, Avinionensis, Cavallicensis & Auraycensis, per eamdem gratiam episcoporum, ex certis causis absentium, loca tenentibus in præsenti provinciali capitulo personaliter constitutis; assistentibus in personis aliis Arelatensis, & aliarum ecclesiarum suæ provinciæ, præsentialiter ut est moris: efficacius attendentes ad deprimendos filios superbiæ, quæ multipliciter inolevit, & ad corroborandos humilitatis liberos, qui multifarie, proh dolor! hodie cernuntur oppressi, & ad laudem & gloriam cœlestis Jerusalem liberæ matris nostræ, statuta præsentia duximus in hoc ipso provinciali capitulo proferenda concorditer, & edenda.

* Bertrando. * Petro. * Joanne.

CAPUT PRIMUM.

Adversus invasores bonorum ecclesiasticorum.

IN primis igitur, quoniam aliqui suis finibus non contenti, passim aliena diripiunt, & ecclesiasticas libertates effringere non verentur, approbante præsenti concilio statuimus, quod quælibet persona, sæcularis aut ecclesiastica, nobilis aut alia, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, officii, conditionis, aut

ANNO CHRISTI 1279.

aut ſtatus fuerit, quæ vel eccleſiaſticas capellas, ſeu earum cœmeteria, hoſpitalia, recluſoria, domos, poſſeſſiones, loca, villas, caſtra, cenſus, taſeas [1], trezena [2], laudimia [3], vintena [4], ſeuda, leſdas [5] pedagia, ſeu alia quæque utilia, ſeu etiam earum homines aut familias, animalia, ſive bona quælibet mobilia ſeu immobilia, ſive domos religioſas, aut hoſpitalia ſive recluſoria quomodolibet invadere, capere, occupare, detinere, pignorare, ſeu gadiare; necnon & qui contra eccleſias, vel capellas, aut clericos ſive perſonas eccleſiaſticas, ſeu earum homines, loca, villas, caſtra, ſeu manſiones, aut contra libertates eccleſiaſticas, vel domos religioſas, aut hoſpitalia ſive recluſoria quomodolibet edere vel facere quævis ſtatuta, ſive banna, vel præconizationes, aut novitates quaſcumque, ſive quibuslibet ex prædictis directe vel indirecte violentias, aut moleſtias irrogare, ſeu eis ſuper bonis quibuslibet eccleſiaſticis ſeu patrimonialibus, quæſtas aut talias, angarias ſive parangarias, aut neceſſitates quaſlibet aliqualiter imponere vel inferre, ſive domos eccleſiarum, aut clericorum, ſeu perſonarum eccleſiaſticarum, occaſione quacumque ſerrare ſeu claudere, vel ferrare ſeu placare, ſive earum banna quæcumque bannire, ſeu etiam vias novas aliquas ubilibet adinvenire, vel facere, per quas eccleſiæ, ſeu earum villæ, caſtra, vel loca, in pedagiis ſive leſdis aut quibuslibet juribus aliis poſſint in aliquo diminui, vel etiam pejorari, ſive caminos aut vias, ſeu ſtratas publicas aut privatas, intra limites ſive territoria vel diſtrictus locorum, villarum, ſeu caſtrorum eccleſiaſticæ ditionis, auferre vel ſibi quomodolibet appropriare, attribuere, ſeu etiam applicare, vel terminos eorum arare præſumpſerit, ſeu attentaverit, per ſuam potentiam, aut violentiam ſive ſuperbiam: * intra tres dies ſuper his a die captionis ſeu invaſionis, attentationis ſive præſumptionis hujus, & eorum fautores, per emendam aut revocationem debitam, ſeu alias ut res exigit, plene ſatisfecerit, excommunicationi ſubjaceat ipſo facto: quam extunc in attentatores & præſumptores hujuſmodi, fautoreſque eorum, conſiliarios, & coadjutores quoslibet, ferimus in his ſcriptis. Et nihilominus ſi perſona hujuſmodi perſtiterit in excommunicatione ipſa per tres dies: extunc loca quælibet ubi fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Quam ſiquidem excommunicationis, ſeu interdicti ſententiam, A cum de præmiſſis, ſeu eorum aliquibus, cuilibet ordinario vel ejus officiali ſummarie conſtiterit aut de plano: volumus & ſtatuendo mandamus, executioni debitæ per ipſum quemlibet ordinarium, ſeu officialem ipſius, certificatum de plano mandari per univerſas eccleſias Arelatenſis civitatis, diœceſis & provinciæ, ſicut viderit commodius expedire: ſuper quo, tam in genere, quam etiam quaſcumque perſonas ſingulariter nominandas * plenam habeant facultatem. Et inſuper etiam ad augB mentandam hujuſmodi ſententiam prout ei videbitur expedire, inſuper mandamus & præcipimus firmiter & diſtricte, quod ſuper omnibus circa præmiſſa per quoslibet aboleri hactenus attentantes, fiant poſt inſtans feſtum Pentecoſtes, per tres dies Dominicos continuos, monitiones in eccleſiis, videlicet generales: ut quicumque ſuper præmiſſis aut eorum aliquibus, aboleri contra eccleſias & perſonas eccleſiaſticas ſeu earum juriſdictionem & jura, prout ſuperius ſunt expreſſa, quicquid hactenus attenC taverit, illud & illa quælibet intra feſtum inſtans Aſſumptionis beatæ Mariæ totaliter revocent & emendent, ſive de ipſis ſatisfaciant competenter. Quod niſi fecerint, nos eodem approbante concilio, in quoslibet attentatores hujuſmodi, ſeu etiam præſumptores, ex nunc ut ex tunc, excommunicationis ſententiam ſimiliter ferimus in his ſcriptis, & in eorum quoslibet coadjutores, conſiliarios, & fautores. Quam excommunicationis ſententiam, cum conſtiterit ordinario cuilibet, ſeu ejus offiD ciali, de plano vel ſummarie per officium vel alias aliter, de præmiſſis, volumus & mandamus per univerſas eccleſias civitatum & diœceſum publicari, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, prout per quemlibet ordinarium, ſeu officialem ipſius, fiet requiſitio ſuper eis.

ANNO CHRISTI 1279.

II. De injuriis, & damno dato.

Inſuper approbante præſenti concilio ſtatuimus, quod ſi contingat vel homiE nes, vel res quaslibet, animalia quævis eccleſiarum, ſive perſonarum eccleſiaſticarum, ſive hominum aut locorum ſuorum quorumlibet, abduci per aliquos aut aliquas in prædictam ſive pignorationem aut repreſaliam: abductores hujuſmodi, & eorum fautores, & authorizatores, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto: qui tamdiu per capellanos eccleſiarum civitatis & diœceſis, ubi prædicta commiſſa fuerint, au-

[1] taxas. [2] Decimum tertium quodque ex iis quæ venduntur. [3] Quinquageſima pars pretii rei venditæ, debita domino principali. *Lex & ventes.* [4] Vigeſimum quodque. [5] Aliud ſervitii genus.

* *Corr.* nominandi.

* *Deſt* niſi.

ANNO CHRISTI 1279.

authoritate præsentis concilii denuncientur excommunicati cum campanis pariter & candelis, singulis Dominicis diebus & festivis, quousq; de damnis & injuriis irrogatis fuerit eas passis plenarie satisfactum. Et nihilominus civitates, castra, loca, & villæ, in quibus prædicta hujusmodi recepta fuerint seu admissa, ecclesiastico subjaceant interdicto, si requisiti, qui fuerint inibi requirendi, a se noluerint abjicere prædicta eadem. Et ad hæc eadem exequenda, diœcesani singuli, & officiales eorum, se promptos exhibeant sine contradictione quacunque: ut idem faciant fieri per capellanos suos, cum per illum, in cujus civitate vel diœcesi res sic detestabilis commissa extiterit, fuerint requisiti. Et nihilo minus super iis etiam observetur attente novella constitutio Gregoriana*.

* Concil. Lugd. II. c. 28.

III. Ut prælatus, cui injuria irrogata est, possit, etiam extra territorium suum, sententiam ferre in delinquentes.

Præterea quia difficile nimium, & ut plurimum in parte magna damnosum, & periculosum etiam sæpius invenitur, ut contra frequentes & quasi continuos injuriatorum & invasorum aggressus in alienis territoriis, ex absentia sive copia competentis judicis, debita coercitio retardetur: statuimus approbante præsente concilio, quod si contingat nobis, vel alicui de fratribus nostris suffraganeis, seu nostro vel illorum officialibus, sive nostrum, aut eorum loca tenentibus, aut nostris, seu eorum canonicis, clericis, famulis, seu hominibus quibusvis, etiam laicis, castris, aut villis, feudis, vel retrofeudis, ab aliquibus, cujuscumque præeminentiæ, status, officii, vel conditionis fuerint, in quocumque loco civitatis, diœcesis, seu provinciæ Arelatensis, ubicumque, seu universaliter in locis, vel extra loca, injuriam vel violentiam, seu offensam inferri: prælatus, vel ejus officialis, aut locum tenens ipsius, cui super præmissis injuria, violentia, seu offensa fuerit irrogata, possit per censuram ecclesiasticam, & aliter, ut expedierit, animadvertere ubicumque fuerit, in civitate, diœcesi, & provincia supradictis, & punire quoslibet irrogantes, seu hujusmodi delinquentes. Nec possit objici, quod quia forsan extra territorium jus dixerit, vel monitiones, aut citationes fecerit, vel sententias excommunicationis, aut interdicti tulerit, vel tales punierit, ei non pareatur impune. In casu enim hujusmodi civitatem & diœcesim Arelatensem, & totam ejus provinciam prælibatam, volumus esse de territorio cujuslibet de prædictis: & quod insuper ad mandatum seu ad requisitionem illius seu hujus punientis, quilibet prælatorum, & officialium, seu eorum loca tenentium, sive quorumlibet aliorum ecclesiis præsidentium, quamlibet sententiam latam a tali, sine difficultate qualibet, usque ad satisfactionem condignam teneantur executioni mandare: hoc adjecto moderamine, quod per præsens statutum, Arelatensis archiepiscopus in suffraganeos suos, sive prælatus quilibet in prælatos alios, vel eorum subditos, seu eorum communitates & diœceses, jure metropolitico, seu quolibet alio, ratione consuetudinis, vel usus, aut aliter, nullum jus, nullamve jurisdictionem acquirat, præsenti quidem statuto post terminum minime valituro.

ANNO CHRISTI 1279.

IV. De iis, qui clericum ceperint.

Ad hæc etiam approbante præsenti concilio statuimus, quod si officiales, vel locorum domini quilibet sæculares, seu eorum cursores aut bannerii, ceperint clericum aliquem; & requisiti per diœcesanum, vel officialem suum, quod clericum illum captum cum omnibus rebus suis restituant sibi confestim: si per unum diem destiterint illum restituere quamquam ipso facto sint excommunicati, extunc officiales illi, seu domini, & quilibet detinentes atque cursores, seu bannerii suprædicti, denuncientur excommunicati nominatim & expresse dictis singulis cum campanis pariter & candelis. Et si denunciati per tres dies, clericum illum non reddiderint: extunc locus aut civitas, sive castrum, aut villa, ubi captus ille clericus detentus fuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto. Nec teneatur aliquis fidem facere dictis officialibus, sive dominis aut detentoribus, sive quibuslibet aliis, quod captus sit clericus: cum sufficiat, ut illum constet clericum, in eo quod diœcesanus, vel officialis, seu locum tenens ipsius, asserat per litteras vel nuncium, clericum illum esse; nec super his fides aliqua sit laicis facienda. Hoc autem de tali clerico intelligimus, qui erat in possessione clericatus tempore captionis.

V. Ut nemo alteri suadeat, in aliena ecclesiæ cœmeterio eligere sepulturam.

Posthæc approbante præsenti concilio statuimus, quod nulla persona ecclesiastica

ANNO CHRISTI 1279.

cleſiaſtica vel ſæcularis, cujuſcumque religionis, ſtatus aut conditionis exiſtat, inducat per ſe, vel per alium, aliquam perſonam in infirmitate, vel ſanitate conſtituta, nec etiam moneri faciat, ut dimiſſa ſua parochiali eccleſia, in cœmeterio alterius eccleſiæ cujuslibet eligat ſepeliri. Alioquin contra facientes, ſcilicet tam inducens, quam induci faciens, & tam monens, quam moneri faciens, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant: quæ ſententia debite publicetur.

VI. Ut ſerventur jura edita de Judæis.

Inſuper etiam ſtatuimus, ut jura edita de Judæis ſerventur: videlicet in pectoribus appendentia veſtimentis exterioribus diſſimilia ſigna portent; talia ſiquidem, per quæ faciliter & diſtincte valeant a Chriſtianis agnoſci pariter & diſcerni. Sed neque teneant Chriſtianos nutricios aut nutrices: carnes autem per eos occiſas nullus vendat fidelibus Chriſtianis. Ipſi quoque Judæi dies * excolant manifeſte. In Quadrageſima carnes publice non manducent. Obviantes autem cruci, ſive Chriſti corpori, vel penitus ſe recludant, aut cito recedant, vel reverentiam exhibeant, ut Chriſtiani. Alioquin Judæi quilibet contra facientes, per ſubtractionem communionis fidelium, & Chriſtiani per excommunicationis ſententiam, per ordinarios, vel officiales, ſeu loca tenentes eorum, ſolicite compellantur.

* Locus mendoſus.

VII. Ne banna fiant adverſus eccleſiæ libertatem.

Conc. Bituric. ann. 1276. c. 11. ad verbum.

Cum in jure canonico caveatur, quod qui de cetero ſervari fecerit ſtatuta, & conſuetudines introductas contra eccleſiæ libertatem, ſtatutarii & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon poteſtates, conſules, rectores, conſiliarii locorum, ubi ſtatuta hujuſmodi & conſuetudines de cetero edita fuerunt vel ſervata, necnon & illi, qui ſecundum ea judicare præſumpſerint, vel in formam publicam ſcribere judicata, excommunicationis ſententiæ debeant ſubjacere: nonnulli propriæ ſalutis obliti, & ſuæ verecundiæ non parcentes, juris ſententiam verborum amplexu non ſine fraude circumvenire nituntur: non ſtatuta, ut aſſerunt, banna tamen faciunt proclamari, præcepta & prohibitiones inducunt, quæ non eſt dubium in libertatis eccleſiaſticæ præjudicium redundare. Nos itaque fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuiſſe cognovimus, obviare volentes, approbante præſenti concilio ſtatuimus: ut qui contra eccleſiæ cujuslibet libertatem banna, prohibitiones, ſive præcepta, ſcientes fecerint, aut fieri procuraverint, ſeu facientibus conſilium vel opem duxerint adhibendam, ipſa, poſtquam per locorum ordinarios, vel officiales eorum, ſuper hoc fuerint requiſiti, abſque cujuslibet difficultatis obſtaculo indilate revocent, ſeu faciant revocari, ad conſimilia nunquam de cetero proceſſuri: alioquin cenſura ſimili ſint adſtricti. Qui vero contra eccleſiaſticas conſuetudines antiquas, rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice obſervatas, ſtatuta, banna, prohibitiones, aut præcepta, ſcienter fecerint, aut fieri procuraverint, ſive jam facta ſervaverint, aut ſervari fecerint, ſeu facientibus vel ſervantibus, in hujuſmodi conſilium vel opem præſtiterint, per diœceſanos locorum, aut officiales, præſentis auctoritate concilii moneantur, ut infra VIII. dies a tempore monitionis hujuſmodi numerandos, ſtatuta *, & banna, prohibitiones & præcepta hujuſmodi debeant revocare, ad conſimilia nunquam ulterius proceſſuri, alioquin excommunicationis ſententia, quam in his ſcriptis exnunc ferimus, ſint ligati.

ANNO CHRISTI 1279.

* al. ſtatuta deleant, banna, prohibitiones. & præcepta revocent, ad conſ.

VIII. Ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes, ad deſiſtendum compellat.

Ibid. c. 13.

Cum nonnulli temporale dominium obtinentes, ſeu ſæcularis juſtitiæ poteſtatis gerentes officium, juriſdictionem ſanctæ matris eccleſiæ ſubvertere, vel minuere exquiſitis aſtutiis moliantur: nos eorum malitiam ultione canonica reprimentes, approbante præſenti concilio ſtatuimus, inhibentes ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes, ſeu litigare volentes ſuper cauſis mere eccleſiaſticis, ſive quæ ad forum eccleſiæ de antiqua & approbata conſuetudine & hactenus pacifice obſervata pertinere noſcuntur, ad deſiſtendum compellat, per ipſorum vel parentum aut conſanguineorum, ſive rerum eorum & perſonarum hujuſmodi captionem, modiſve aliis quibuſcumque. Si quis vero contra præſumpſerit, excommunicationis ſententiæ auctoritate concilii ſe noverint ſubjacere.

ANNO CHRISTI 1279.

IX. Ut privilegiati excommunicatos ad sacra non admittant, nec ad sepulturam.

Ibid. c. 15. Licet regularis observantiæ professores, & alios, quos sedes apostolica exemptionis seu libertatis majoris decoravit titulo, & privilegiis insignivit, attollere condignis favoribus intendamus, ipsorumque privilegia, quantum ad nos attinet, observare penitus illibata: sic tamen eos suis manere contentos juribus affectamus, quod privilegiorum suorum limites in aliorum injuriam non extendant. Proinde sacro approbante concilio duximus statuendum, districtius inhibentes, ne deinceps religiosi quicumq; vel etiam sæculares, exemptionis seu libertatis sedis apostolicæ privilegiis muniti, excommunicatos publice, vel nominatim interdictos, seu usurarios manifestos, ad Divina, seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam, admittant. Qui vero contra præsumpserint, præter pœnas a jure statutas, ingressum ecclesiæ eo ipso sibi noverint interdictum: donec prolatoribus sententiarum hujusmodi, quorum auctoritatem contempserint, & aliis, quorum interesse contingat, de prædictis excessibus & omni interesse & damnis satisfecerint competenter.

X. De excommunicatis ad officia publica non eligendis, & de iisdem banna facientibus contra excommunicatores & denunciatores.

Insuper & præsenti approbante concilio statuimus, ut infrascriptum statutum concilii Valentini ab omnibus firmiter observetur, quod est istud: Ex-

Concil. Valentin. an. 1248. c. 14. „ communicati, in consules, rectores, „ potestates, assessores, ballivos, vel „ ad alia officia publica, nullatenus eligantur: & qui tales scienter elegerint, excommunicentur; & nulla „ sententia lata per ipsos, sive auctoritate eorum, valeat, seu processus „ habiti per eosdem, sive auctoritate

Ibid. c. 15. „ ipsorum. Quia vero intelleximus quod „ excommunicati quidam statuta quædam faciunt, præcepta, seu banna, „ contra excommunicatores vel denunciatores excommunicationum, quod „ est quasi hæreticum, & a disciplina „ ecclesiastica alienum, cum directe „ fiat hoc in contemptum clavium, „ & illusionem ipsarum, quod ipsas „ nituntur infringere malitia obstinata: licet excommunicati intelligantur per constitutionem domini Ho-

„ norii, quia tamen constitutionem illam contemnunt: statuimus, quod „ quicumque statutum, præceptum, „ bannum, interdictum, furni, molendini, ignis, aquæ, seu alicrum „ commerciorum, seu mandatum fecerint contra excommunicatores, vel denunciatores, apertum, tacitum, vel „ occultum, denuncientur etiam excommunicati per totam provinciam, „ & etiam in vicinis provinciis, si videbitur expedire: & cessetur a Divinis, in omnibus locis, ad quæ venerint taliter excommunicati, quamdiu moram fecerint in eisdem: nec „ absolvantur donec satisfecerint competenter de damnis & injuria, illatis propter hæc ecclesiæ & personis ecclesiasticis. Præcipimus autem Ibid. c. 1 „ quod prælati omnes, cum a diœcesano, qui excommunicationem tulit, „ ipsis fuerit denunciatum: prædictos „ renuncient, & illos evitent, & hoc „ medicinale statutum observent inviolabiliter. Quod si non fecerint, ingressum ecclesiæ per mensem unum „ sibi noverint interdictum.

ANNO CHRISTI 1279.

XI. De iis, qui excommunicatos elegerint.

Huic autem statuto concilii Valentini adjicimus, approbante præsenti concilio, statuentes, quod quicumque sumpserint aut elegerint excommunicatos, qui semel aut pluries fuerint in ecclesiis aut in ecclesia denunciati, vel in consules, vel rectores, vel vicarios, vel judices, vel potestates, vel assessores, vel ballivos, vel clavarios, vel notarios, vel alia officia publica, excommunicationi subjaceant ipso facto; & omnia in quibus, seu ad quæ illi taliter electi fuerint ad officia, si requisiti electores hujusmodi electos ipsos ab ipsis officiis non amoverint, infra mensem post requisitionem hujusmodi sibi factam, ecclesiastico subjaceant interdicto, donec tales prorsus amoti fuerint & recesserint de locis eisdem.

XII. Ut clerici non negotientur.

Ad hoc etiam, infrascriptum statutum editum per bonæ memoriæ dominum B*. Arelatensem archiepiscopum prædecessorem nostrum in provinciali concilio, statuimus approbante præsenti concilio cum subsequenti moderami- „ mine firmiter observari. Et* ante „ istud statutum, quod nullus clericus „ beneficiatus, nullus etiam in sacris „ ordinibus constitutus, per se, vel per „ alium emat bladum vel vinum, cau- „ sa

* Bertra dum de Martino de supra Concil. A lat. ann. 1275. c. * Corr. autem ist Statuimu quod.

ANNO CHRISTI 1279.

„ ſa revendendi vel negotiandi, neque A
„ huic ſtatuto fraudem aliquam adhi-
„ beat. Quod ſi facere præſumpſerit,
„ incurrat excommunicationis ſenten-
„ tiam ipſo facto: de qua ſententia ni-
„ ſi per diœceſanum poſſit abſolutionis
„ beneficium obtinere. Et tunc punia-
„ tur in amiſſione bladi, vel vini, ſeu
„ pretii convertendi in fabricam eccle-
„ ſiæ parochialis: ſalva etiam alia pœ-
„ na majori, ſi diœceſano videbitur,
„ imponenda juxta ipſius facti qualita-
„ tem. Hoc autem moderantes ſtatu-
tum, propter animarum periculum, tol- B
limus pœnam excommunicationis im-
poſitam clericis vendentibus & reven-
dentibus, in ipſo ſtatuto contentam:
ipſo ſtatuto quoad alia ibi contenta in
ſuo robore alias permanente: Adjicien-
tes, quod venientes contra ipſum ſta-
tutum, & ſpiritualiter & pecunialiter
arbitrio diœceſani ſui puniantur debite.

*XIII. Ut clerici advocationem, & judicatu-
ram non exerceant.*

Aliud etiam infraſcriptum ſtatutum, C
olim editum per bonæ memoriæ do-
minum Florentinum Arelatenſem ar-
chiepiſcopum, prædeceſſorem noſtrum,
in provinciali concilio, ſtatuimus, ſimi-
liter approbante præſenti concilio, cum
ſubſequenti moderamine, firmiter ob-
„ ſervari: quod eſt iſtud. Ad hæc,
„ cum eccleſiaſtica per eccleſiaſticos, &
„ per ſæculares ſæcularia tractari con-
„ veniat, ne forte clericus ad aratrum
„ eccleſiæ mittens manum, & reſpi-
„ ciens retro, Dei regno efficiatur
„ ineptus: (nec enim beatus apoſto- D
„ lus Matthæus, qui & Levi teloneа-
„ rius dictus eſt, poſtquam a Domi-
„ no vocatus fuit, rurſus ad lucra
„ telonei reſedit) inhibemus diſtricte,
„ ne clericus in eccleſia beneficiatus,
„ advocationis officium ſuſcipere in cu-
„ ria laicali præſumat, nec judiciarium
„ exercere: niſi forte pro eccleſia, vel
„ pauperibus, viduis, & orphanis, pa-
„ trocinari voluerit intuitu pietatis. Si
„ quis autem contra hoc attentare præ-
„ ſumpſerit ipſo facto ab ingreſſu eccle- E
„ ſiæ noverit ſe ſuſpenſum. Et ſi per
„ prælatum ſuum requiſitus & monitus,
„ ab hujuſmodi officiis deſiſtere nolue-
„ rit: beneficio ſuo eccleſiaſtico prive-
„ tur per eundem; & per ipſum, be-
„ neficium alteri conferatur. Quod ſi
„ reſipuerit, a dicta ſuſpenſionis ſen-
„ tentia per ipſum epiſcopum abſolva-
„ tur. Hoc autem moderantes ſtatu-
tum, volumus ſtatuendo, quod hujuſ-
modi clericus, de ſententia ſui epiſco-

pi generali, vel ſpeciali, poſſit libere
advocationis * judicaturæ officium ubi- ANNO CHRISTI 1279.
libet exercere. Adjicientes prædicto ſta-
tuto, ut nullus clericus eccleſiaſticum
habens beneficium, præſertim in digni-
tate eccleſiaſtica conſtitutus, in aliqua
curia eccleſiaſtica, vel civili præſumat,
contra eccleſiam vel perſonam eccleſia-
ſticam, advocationis officium in civita-
te, diœceſi, & provincia Arelatenſi pro
laicis exercere: niſi per judicem illius
eccleſiaſticæ curiæ fuerit datus laicis ad-
vocatus. Alioquin contra faciens ipſo
facto ſententiam excommunicationis in-
currat.

* *Add.* aut

XIV. De teſtamentis non occultandis.

Cum autem plurima teſtamenta ſo-
leant ex hæredum malitia nequiter oc-
cultari, ut ea, quæ vel ad pias cauſas,
vel ad faciendas emendas, in ultimis
defunctorum voluntatibus legata, ſive
relicta fuerint, ad lucem nequeant per-
venire: nos volentes hujuſmodi malitiis
obviare, approbante præſenti concilio
ſtatuimus, quod tam hæres quilibet,
quam notarius, qui notam cujuslibet
receperit teſtamenti, per eccleſiam,
ut commodius videbitur, requiratur,
quod teſtamentum, vel notam, ſi-
ve tranſcriptum alterutrius, in eo
quod vel pias cauſas, vel faciendas
emendas tangere dinoſcitur, exhibeant
infra octo dies, a tempore requiſitionis
hujuſmodi computandos. Quod niſi fe-
cerint, ex tunc eos, prout requiſiti fue-
rint, decernimus excommunicationis
ſententiæ ſubjacere, quam excommu-
nicationis ſententiam volumus nomina-
tim, & ſolemniter diebus ſingulis pu-
blicari.

*XV. Ut prælati hæc ſtatuta publicari fa-
ciant.*

Demum, approbante præſenti con-
cilio ſtatuimus, quod quiliber diœceſa-
nus, ſive prælatus Arelatenſis provinciæ
præſens concilium habeat infra duos
menſes, ab inſtanti feſto Pentecoſtes
numerandos: & per eccleſias ſubditas
eadem ſtatuta, præſertim excommuni
cationis & interdicti ſententias conti-
nentia, prout eadem ſtatuta requirunt,
ſub pœna excommunicationis, vel alia,
prout eis viſum fuerit, a ſubditis ſuis
faciat publicari & diligenter exponi,
ut pericula, quæ clericis & laicis ex eiſ-
dem poſſunt ſententiis imminere, ſint
liquide manifeſta, & cautius evitentur.

Factum Avenione anno Domini MCCLXXIX. XVI. Kal. Junii, die ſcilicet Mercurii ante Pentecoſten.

ANNO CHRISTI 1279.

ALIA EJUSDEM CONCILII STATUTA

Super crucesignatorum & religiosorum privilegiis.

I. De crucesignatis.

PRO crucesignatis in terræ sanctæ subsidium, in provinciali concilio, quod celebratum fuit apud Avenionem anno MCCLXXIX. XVI. Kal. Junii, concorditer extitit ordinatum.

Quod cum apostolicæ litteræ Gregorianæ D. archiepiscopo Arelatensi & ejus suffraganeis omnibus simul directæ, per eos fuerint hactenus multipliciter publicatæ, & processus multiplices authoritate earum per eos sint habiti, & quasi per universum mundum sit publicum & notorium, quod quilibet metropolitanus, & ejus suffraganei, super hoc plenam habeant potestatem, transcriptum earum, sive copia nulli detur.

Quod insuper crucesignati & crucesignandi pro subsidio terræ sanctæ, per ipsos dominos, archiepiscopum & ejus suffraganeos, defendantur, juxta indulgentiam contentam in litteris supradictis, & in concilio generali.

Quod etiam crucesignati, licet antequam crucem sumpserint, citati fuerint, vel contra eos sint aliqui processus habiti, authoritate litterarum sedis apostolicæ de prædictis non facientium mentionem, extra suas diœceses: nihilominus tamen in posterum similiter postquam crucem susceperint, defendandantur, ne ad judicia extra suas diœceses evocentur.

Nec in aliis, in quibus eos sedes apostolica privilegiat, offendantur; ita quod processus habiti coram judicibus delegatis teneant, ut tenere debebunt, & juxta eos, sive post eos fiat continuatio per crucesignatorum ordinarios, & finaliter procedatur.

Quod si forsitan contra ordinarios, seu eorum vices gerentes, quod defenderent crucesignatos, vel contra ipsos crucesignatos defensos per eos, aliqui delegati procederent, citando, vel monendo, vel sententias aliquas fulminando, vel eas denunciari mandando, seu alias quoquo modo: nullus in civitate, diœcesi, & provincia Arelatensi, delegatorum eorundem sigillet litteras, nec exequatur mandata.

Quodque cum crucis ipsius transmarinæ negotium sit continuum in favore, & vivente D. Gregorio summo pontifice per prælatos fuerit inchoatum, nec per aliquem successorem ipsius aliqualiter revocatum, non obstante morte ipsius domini Gregorii: circa ipsum negotium per prælatos juxta directum prædictum sibi mandatum apostolicum procedatur, cum negotium crucis adhuc maneat & vigeat, nec dum passagium sit incœptum.

Et omnes diœcesani, & eorum officiales exequantur latas sententias, per eorum quemlibet pro crucesignatis contra quoscumque.

II. De religiosis.

Super confessionibus, quas religiosi passim audierint, extitit in eodem concilio similiter ordinatum.

Quod religiosi per ipsos diœcesanos, vel tenentes loca eorum, cautius requirantur, an de licentia, vel sine licentia prælatorum audiant confessiones. Quod si privilegia confessiones audiendi se dicant habere, illa sine mora qualibet exhibeant & ostendant, & copiam dent eorum.

Quodq; deinceps illi religiosi, qui voluerint confessiones audire, veniant ad prælatos, ut ab eis super confessionibus audiendis recipiant specialiter facultatem.

Quod etiam iidem prælati non committant religioso alicui confessiones generaliter audiendas.

Quod insuper iidem prælati retineant illos in causis, qui retenti sunt ipsis prælatis per provincialium conciliorum statuta. Si tamen inter religiosos eosdem aliquæ sint personæ, per quas prælati senserint tali gratia speciali * meritos, sive dignos: ipsi prælati faciant super his erga personas hujusmodi, quod viderint expedire.

Hic aliquid deesse videtur.

Facta sunt hæc die præcedente prænunciationis concilii supradicti, videlicet XVII. Kal. Junii, in præsentia & testimonio plurium personatuum, & aliorum, & mei Stephani de sancta Maria domini papæ scriptoris, sacri palatii notarii, qui de mandato prædictorum domini archiepiscopi, & dominorum episcoporum, & aliorum absentium loca tenentium, prædictum concilium, sive statuta contenta in eo, prout omnia sunt ordinata superius, scripsi: & ut ex his publicum instrumentum facerem, sive plura, mandatum ab ipsis recepi. In cujus rei certitudinem, hic appposui signum meum.

G. C. NOTA.

Qui præfuit huic concilio Arelatensis archiepiscopus (postea episcopus Portuensis) Bertrandus hic dicitur, ab aliis omnibus Bernardus & in ipso suo epitaphio, quod saxo incisum, Ughello teste, hodieque cernitur Urbeveteri ante aram principeni ecclesiæ sancti Francisci. Mendosus igitur hac in parte codex noster est. Et in hoc quoque mendosus quod Sabinensem episcopum fuisse ait: cum Portuensem dicere debuisset. Ex Sabinensium ac Portuensium episcoporum catalogis & epitaphio, cujus paulo ante mentionem feci, res conteſtatissima: immo & ex his ipsis Arelatensis provinciæ conciliis, eo scilicet, cui Bertrandus Amalricus Avenione præfuit, anno MCCLXXXII. & eo quod Rostagnus Capræ, in villa Insulæ Venascini: anno MCCLXXXVIII. celebravit.

CON-

ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM BITERRENSE,

Præponi hoc concilium duobus proxime antecedentibus debuerat.

De mittendis ad Regis parlamentum procuratoribus pro defendendis eccleſiaſticis libertatibus, anno Domini MCCLXXIX. a Petro Narbonenſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum.

Notum ſit cunctis quod anno Domini MCCLXXIX. in craſtinum feſti Inventionis S. crucis, fuit celebratum concilium apud Biterrim per reverendos patres dominos, Petrum Dei gratia archiepiſcopum Narbonenſem, Pontium Biterrenſem, Bertrandun Toloſanenſem, Berengarium Magalonenſem, Bertrandum Elnenſem, Petrum Agathenſem, Petrum Nemauſenſem, & Galterum Carcaſſonenſem, eadem gratia epiſcopos. Qui domini epiſcopi, & etiam Lodovenſis & Uticenſis, vocati fuerunt per litteras ipſius domini archiepiſcopi, quarum tenor noſcitur eſſe talis.

„ Petrus miſeratione Divina ſanctæ Narbo„ nenſis eccleſiæ archiepiſcopus, venerabilibus „ in Chriſto fratribus Dei gratia Biterrenſi, „ Magalonenſi, Lodovenſi, Uticenſi, Aga„ thenſi, & Nemauſenſi epiſcopis, ſalutem & „ ſinceram in Domino charitatem: Cum ſuper „ magnis & arduis negotiis antiquis, & etiam „ de novo emergentibus, quæ communem „ tangunt ſtatum eccleſiarum provinciæ Nar„ bonenſis, vobiſcum & aliis fratribus noſtris „ ſuffraganeis habeamus loqui pariter & tra„ ctare; fraternitatem veſtram rogandam du„ ximus, tenore præſentium, vobis nihilo mi„ nus mandantes, quatenus in craſtinum poſt „ inſtans feſtum Inventionis S. crucis, aliis „ prætermiſſis negotiis, apud Biterrim nobi„ ſcum perſonaliter interſitis, ut vobiſcum „ tractemus in præmiſſis quod honori & uti„ litati communi eccleſiarum ipſius provinciæ „ expediens viderimus, & Dominus miniſtra„ bit. Datum Montillis XVI. Kal. Maji, an„ no Domini milleſimo ducenteſimo ſeptua„ geſimo nono.

Sub eadem forma ivit littera ad dominos Toloſanenſem, Elnenſem, & Carcaſſonenſem epiſcopos.

Litteræ Petri archiepiſcopi Narbonenſis, de rebus geſtis in concilio Biterrenſi anno MCCLXXIX.

PEtrus miſeratione Divina ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, diſcretis & religioſis viris, abbatibus, prioribus conventualibus, capitulis, & conventibus, tam ſæcularibus, quam regularibus per civitatem, diœceſim, & provinciam Narbonenſem conſtitutis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem in Domino ſempiternam. Cum in concilio apud Biterrim, per nos ac venerabiles fratres noſtros epiſcopos provinciæ Narbonenſis, ad cujus convocationem veſtris credimus non modicum peperciſſe laboribus & expenſis, ordinatum extiterit, ut nos una cum venerabili fratre noſtro epiſcopo Toloſano ad inſtans parlamentum debeamus in Franciam perſonaliter proficiſci, conſtitutique ſint in ipſo concilio procuratores, qui in ipſo parlamento comparere debeant pro provincia Narbonenſi, ſuper antiquis & de novo novitatibus aliquibus emergentibus, feudis videlicet & retrofeudis, alodiis, & exercitu, & gravaminibus illatis, & quæ quotidie inferuntur, quæ communem tangunt ſtatum eccleſiarum, & monaſteriorum ejuſdem provinciæ, libertates, immunitates, & privilegia oſtenſuri, prout in ipſo procuratorio videbitis plenius contineri: univerſitatem veſtram requirendam tenore præſentium ducimus & rogandam, quatenus in procuratorio, quod vobis per latorem præſentium mittimus, veſtrum quilibet ſigillum ſuum apponat.

Datum Biterris III. Nonas Maii, anno Domini MCCLXXIX.

CONSTITUTIONES LATINI

Oſtienſis & Velletrenſis Epiſcopi.

Anno 1279.

RAymundus Dei gratia Sanctæ Aquilejenſis Sedis Patriarcha (1) venerabili fratri .... Epiſcopo Vicentino (2) Salutem in Domino. Noveritis nos Reverendi Patris & Domini Latini Dei gratia Oſtienſis & Velletrenſis epiſcopi, Apoſtolicæ Sedis Legati (3) recepiſſe litteras ſub hac forma Venerabili in Chriſto Patri ..... Dei gratia Patriarchæ Aquilejenſis. Fra-

Notæ P. Francisci Antonii Zachariæ Soc. Jesu.

(1) Eſt is Raymundus Turrianus Mediolanenſis, quem an. 1273. Gregorius X. Aquilejenſi Eccleſiæ præfecit.

(2) Bernardo de Nicellis.

(3) Fr. Latinus cognomine *Malabranca*, quem & de *Frangipanis*, & *Urſinium* appellatum legimus. Patrem habuit ex gente Malabranca, matrem vero Sororem Johannis Urſinii Tit. Sancti Nicolai in Carcere Diaconi Cardinalis. Hic Pontifex deinde renunciatus, Nicolai III. adſcito nomine Latinum, qui Prædicatorum Ordini ſe ſe addixerat, ſacra purpura decoravit, & Oſtienſem ac Veliternum Antiſtitem dixit. Por-

☞ Frater Latinus permissione divina Ostiensis & Velletrensis Episcopus Apostolicæ Sedis legatus ANNO CHRISTI 1279. Salutem in Domino.

Ad honestatem Cleri, animorum salutem, & utilitatem ecclesiarum, ac monasteriorum nostræ legationis quasdam nuper constitutiones edidimus, quas vobis sub sigillo nostro duximus destinandas Paternitati vestræ, qua fungimur auctoritate, districte præcipiendo mandantes, quatenus ipsas in civitate Aquilejensi vel alio loco sollemni vestræ diœcesis congregato B Clero per vos vel per vestrum vicarium infra unum mensem a receptione præsentium publicare curetis, transmissuri easdem infra eundem terminum omnibus Episcopis, vel eorum vicem gerentibus vestræ provinciæ eisque tam vestra auctoritate, quam nostra præcipientes, ut ipsas in suis Civitatibus, aut Diœcesibus congregato similiter Clero infra similem terminum propter mandatum vestrum studeant publicare. Nihilominus in primis synodis quas vos & Episcopos celebrare contigerit publicari C easdem solemniter faciatis. Ita quod eorum notitia ad omnes, quos tangit, valeat pervenire. Insuper operam detis ut constitutiones ipsæ postquam publicatæ fuerint diligentius observentur. Si quos vero ex prædictis prælatis ANNO CHRISTI 1279. circa hæc inveneritis negligentes, eos ad id per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compellatis mandatum nostrum taliter impleturi, quod diligentiam vestram exinde valeamus in Domino commendare.

I. *Contra invasores Ecclesiarum.* (1)

Præteriti malitia temporis usque adeo in quibusdam partibus nostræ legationis invaluisse dignoscitur, ut non solum plerique clerici sine justo, verum etiam quidam laici sine ullo titulo, quamplures ecclesias & earum jura occupare præsumpserint & eas (2) . . . . . aliarumque plurium animarum periculum detinere præsumant. Nos igitur huic lethali morbo cupientes opportuni remedii medelam apponere, monemus omnes clericos, & laicos nostræ legationis, eisque in virtute obedientiæ sub interminatione divini judicii (3) . . . . auctoritate districte præcipimus quatenus clerici, qui eccle-

---

ro Latinus Bononiæ, inque tota Æmilia; Florentiæ quoque & in Etruria Legati Sedis Apostolicæ munere functus est. De eo plura invenies apud Quetifium. & Echardium in Bibliotheca icriptorum Ordinis Prædicatorum, Ciacconium, Eggsium *Purpuræ doctæ* T. I. p. 223. Fabricium in *Bibl. Med. & Inf. Latin. Lib. XI. p. 246. edit. Patav.*

(1) In MS. Codice Collegii nostri Mutinensis, qui Ravennatensia Concilia, aliaque id genus ad Mutinensis Ecclesiæ disciplinam pertinentia complectitur, exstant etiam Latini Cardinalis Constitutiones, sed alio omnino ordine, titul que diversis. Prima est *de Monasteriis visitandis*, quæ heic secundo loco legitur itiscripta *de visitatione Monasteriorum*, sequitur heic omissa Constitutio *de honestate Clericorum*, quam propterea ex Codice nostro exhibebo.

De honestate Clericorum.

Semper & ubique convenit clericos divino ministerio mancipatos in omni sua conversatione prætendere honestatem maxime decet, tamen, ut illis in locis eorum honestas refulgeat, in quibus plurium gentes confluunt nationum, ubi nimirum pluribus & ordinata conversatio præbet ædificationis exemplum & dissoluta potest Scandalum generare. Cum igitur in Civitate Bononiensi antiquum & celebre Studium vigeat, cujus causa diversarum in ea gentium & clerici & laici commorantur, non immerito tamen aspectus offenditur, cum plures in ea clericos in habitu minus honesto incedere videamus. Nonnulli enim contra Generalis statuta Concilii tonsuram & coronam congruentem non habent, nec clausa deferunt desuper indumenta, sed aliqui ridiculoso more palliola de cendato post tergum dependentia deferunt, vel manibus gestant, quæ nec figuram honestæ chlamydis, nec alterius habent similitudinem vestimenti. Alia quoque vestimenta quorundam nimia brevitate notanda apparent. Nos igitur clericalis ordinis honestati providere volentes ordinamus atque statuimus, ut omnes Clerici occasione studii seu beneficii, aut qualibet alia causa Bononiæ commorantes, qui vel in sacris ordinibus constituti, vel ecclesiastica beneficia sunt adepti quando ad scholam vel ecclesiam aut alias per civitatem processerint omnino clausis desuper indumentis utantur. Cappas videlicet clausas aut manicatas, aut etiam tabardos prout sibi quisque congruere viderit delaturi. Eos vero chlamydes quibus deferre placuerit minime prohibemus dummodo sint vel chlamydes quæ videlicet utrumque operiant humerum, & hinc inde partes corporis anteriores attingant. Pallia vero de cendato vel quolibet serico panno clerici supradicti per Civitatem non deferant, cum hactenus eorum usus devenerit in abusum. Si quis ergo deinceps hac nostra constitutione contempta tum ejusmodi palliis aut sive cappis, vel tabardis aut chlamydibus memoratis per civitatem procedere in consuetudinem duxerint eos non solum privilegiorum omnium scholaribus in prædicta civitate studentibus concessorum volumus immunitate carere: Sed insuper donec ad arbitrium Bononiensis Episcopi vel rectorum universitatis scholarium convenienter se correxerint in prædictis in nulla civili causa coram ecclesiastico vel sæculari Judice si voluerint agere contra quoslibet audiantur. Illis clericis dumtaxat exceptis, quos ne habere valeant vestimenta prædicta paupertas excusat. Prædictam quoque pœnam incurrere volumus clericos qui aut capillos nimium longos aut coronam permodicam, seu brevia nimis consueverint vestimenta deferre si per prædictos Episcopum aut Rectores secundo commoniti sese neglexerint emendare.

Hactenus Constitutio. Mirari autem subit, quei factum sit, ut heic ea sanctio prætermitterertur. Nam Raymundus ipse in synodo Aquilejensi a. 1282. apud P. de Rubeis in *Monum. Eccl. Aquilej. col.* 783. eam indicat sub titulo *de vita & honestate clericorum* his verbis: *volumus & mandamus, sanctorum Patrum Canones, nec non constitutiones tam per ipsos, quam per Reverendum Patrem & D. Fratrem Latinum Ostiensem, & Velletrensem Episcopum, tunc Apostolicæ Sedis Legatum* super vita & honestate clericorum *editas, in Aquilejensi Civitate, diœcesi, & Provincia in omnibus observari.* Redeo ad codicem Mutinensem. Tertia Constitutio prænotatur *de occupatione Ecclesiarum libere relaxanda*, quæ prima est in Laudensi exemplo. Adrexitur quarta *de Clericis concubinariis* heic tertia. Heinc quinctam habemus *de pœnitentiariis ab Episcopis habendis*, seu quartam Laudensis apographi. Sexta est *de honestate mulierum*, item sexta in Laudensi exemplo. Tandem *de Indulgentiis concedendis*, quæ quincta est in Laudensi apographo, constitutio exhibatur.

Ceterum quæ heic prima exstat constitutio, uti & tertia ab Johanne S. Theodori Diacono Cardinali Apostolicæ Sedis in partibus Tusciæ Legato in suis Constitutionibus Provincialibus verbatim recitatur. Quamobrem nullus amplius locus erit dubio, quod Cl. P. Mansio T. III. *Suppl. ad Conc. Veneto-Labb.* col. 425. Subortum videmus. *An*, inquit ille, *Constitutiones illæ F. Latini Hostiensis Episcopi, quas innovat & servandas edicit* (a. 1282.) *Raymundus Aquilejensis Patriarcha cum nostris hisce* (Johannis Cardinalis) *confundendæ sint, vel distinguendæ, ignoro; vix tamen credo statuta a Latino sancita pro Aquilejensi Patriarchatu in Etruriam perveniisse, ibique legis vim obtinuisse. Multo pronius est credamus, suas dedisse Constitutiones peculiares pro utraque provincia.* Sed perspectum nunc habemus non solum pro utraque illa provincia, verum etiam pro Ravennatensi, eique subjectis Ecclesiis easdem plane Constitutiones Latinum edidisse. Ex Codice Mutinensi deinceps varias lectiones dabimus, & Laudensis apographi lacunas supplebimus.

(2) *in suarum* Cod. Mut. (3) *qua fungimur* Cod. Mut.

ecclesias quaslibet propria temeritate invade- ANNO CHRISTI 1279. re, occupare vel absque institutione canonica recipere præsumpserunt, & eas taliter occupatas, sive receptas detinere non metuunt (1). Laici vero qui . . . . . ecclesias detinent sive eis per clericos faciant deserviri, sive ipsas debito teneant obsequio defraudatas ecclesias ipsas cum omnibus bonis mobilibus, & immobilibus, ac juribus quomodo pertinentibus ad easdem infra unum mensem a publicatione (2) civitate ac districtu Bononiæ, in aliis vero civitatibus, & Diœcesibus infra (3) similem terminum ex quo in eis præsens (4) fuerit publicata libere & absolute dimittant, ut ipsis ecclesiis per illos, ad quos de jure in eisdem electio, vel collatio, aut præ . . (5) . . . pertinet, de personis idoneis valeat provideri. Et provisionem (6.) hujusmodi ipsi, qui easdem ecclesias tenuerunt (7.) nullo modo publico vel occulto per se, vel per alios impedire præsumant. Si qui vero Clerici, aut laici ex prædictis hoc nostrum tam (8.) . . . . . præceptum infra prædictum terminum adimplere contempserint aut provisionem ecclesiarum hujusmodi quo minus infra unum mensem ex quo ipsi eas dimiserint libere fieri valeat quoquomodo præsumpserint impedire. Clericos non solum prædictis ecclesiis verum omnibus (9.) ... ecclesiasticis quæ infra nostræ legationis terminos obtinent omnino privamus & inhabiles reddimus ad alia beneficia infra eosdem terminos obtinenda; laicos autem si sunt potestates, aut judices, aut notarii, seu Domini legum, aut quolibet alio publico funguntur officio hujusmodi officiis volumus esse privatos, eosque inhabiles reddimus ad hæc vel similia deinceps in loco quolibet exercenda. Insuper ipsos excommunicationis vinculo innodamus, a qua nonnisi per apostolicam sedem, vel Legatum de latere Domni Papæ missum absolutionis beneficium valeant obtinere. Et nisi ante necessitates ultimas sibi de hujusmodi absolutione providerint quamvis in mortis articulo non sit eis si pœnituerint absolutio, & communio deneganda, tamen ecclesiastica careant sepultura, donec ecclesiæ occupatæ aut detentæ per eos libere, ut prædictum est, fuerint absolute dimissæ ac de fructibus earumdem ad mandatum ordinarii vel ejus vicarii sit integre satisfactum. Omnesque (10.) Religiosos & clericos sæculares qui tales scienter ad sepulturam receperint per unum annum ab officio & beneficio decernimus esse suspensos. Omnibus autem prælatis, ad quos de jure prædictarum Ecclesiarum collatio seu provisio pertinet, sub excommunicationis pœna districte præcipimus, ut eisdem humano timore postposito de personis idoneis providere non differant invocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii sæcularis ad quod exhibendum potestates & rectores alios civitatum, aliorumque locorum per censuram ecclesiasticam compellere studeant, si fuerit opportunum.

II. *De visitatione Monasteriorum.*

Quia pleraque (11.) Monasteria infra nostræ legationis terminos in spiritualibus, & temporalibus miserabiliter sunt collapsa, & ad graviores lapsus videntur male dispositа, nisi cadentibus succurratur, omnibus Episcopis & superioribus prælatis nostræ legationis districte præcipimus, ut singuli (12.) eorum omnia monasteria monachorum aliorumque regularium sibi immediate subjecta infra sex menses, ex quo præsens mandatum nostrum ad ipsos pervenerit, per se ipsos, aut si ex causa non possint, per alios viros idoneos studeant visitare. Corrigentes & reformantes in eis tam in capite, quam in membris tam sua auctoritate quam nostra, in quantum cum adjutorio divinæ gratiæ facultas affuerit, quæ correctione, & reformatione invenerint indigere. Hanc autem visitationem dicti prælati infra unum mensem post certam præsentis mandati notitiam inchoare non differant, ut ipsis instantia sedula prosequturis celeriter inchoandam infra prædictos sex menses hujuscemodi visitatio valeat terminari. Si quis autem Episcopus vel Prælatus Superior præsens mandatum sive quantum ad inchoationem, sive quantum ad prosecutionem implere neglexerit, eum donec negligentiam suam contraria diligentia convenienter emendet, visitationem prædictam inchoando, si non inchoaverit, aut prosequendo si neglexerit prosequi, ab executione pontificalis officii volumus esse suspensum.

III. *Contra Clericos concubinarios.*

Quamvis concubinarios clericos sacri canones severitate multiplici prosequantur, quia tamen plerique timore Dei (13) postposito in hujus turpitudine vitii non solum occulte sed etiam publice inveniuntur offendere, nos eorum impudentiam opportuna districtione confundere ac reprimere cupientes monemus clericos omnes (14.) nostræ legationis, qui vel sacrum ordinem, vel ecclesiasticum beneficium sunt adepti, seu adipiscentur in posterum, ut nullus eorum concubinam seu focariam publice tenere præsumat. Et qui suadente diabolo detinent infra octo dies ex quo præsentem constitutionem in civitate aut diœcesi publicatam esse cognoverint, eas a se prorsus abjiciant nunquam de cetero recepturi. Si qui vero ex prædictis clericis concubinam seu focariam publice ac manifeste sive in domibus ecclesiarum, sive alibi per duos menses post terminum supradictum non erubuerint retinere beneficiis ecclesiasticis quæ infra nostræ legationis terminos obtinent ipso facto noverint se privatos. Episcopis autem & superioribus prælatis ad quos beneficiorum qui taliter delinquentium fuerant collatio seu provisio pertinet conferendi ea seu providendi de ipsis liberam concedimus potestatem. Aliis vero (15.) ad quos electio, seu præsentatio ad beneficia eadem, vel eorum provisio spectare dignoscitur, liceat eligere, seu præsentare ad illa vel etiam providere de illis, ex quo per episcopos prædicti clerici præsentis constitutionis pœnam denunciati fuerint incurrisse, ut sic eos qui damna spiritualia parvi pendunt, temporalis saltem jactura coerceat a peccato.

IV. *De*

(1) *metuerint* Id. Cod. (2.) *quocumque modo* Id. Cod. (3.) *præsentis in* Id. Cod. (4) *juxta* Id. Cod. (5.) *Constitutio* Id. Cod. (6.) *præsentatio seu provisio* Id. Cod. (7.) *Et facta provisione hujusmodi* Id. Cod. (8.) *tenuerint* Id. Cod. (9.) *salutare* Id. Cod. (10.) *beneficiis* Id. Cod. (11.) *Sane omnes Religiosos* Id. Cod. (12. *plerumque* Id. Cod. (13.) *singulis* Id. Cod. (14) *Dei timore* Id. Cod. (15.) *omnes clericos* Id. Cod.

ANNO CHRISTI 1279.

IV. *De pœnitentiis.*

Quia pœnitentes gravioribus oppreſſos criminibus aut excommunicationum ſententiis innodatos, inferiores presbyteri ad ſuperiores prælatos debent remittere abſolvendos, ſtatuimus ut ſinguli epiſcopi & Superiores prælati noſtræ legationis unum vel plures proprios pœnitentiarios habeant religioſos, vel etiam ſæculares diſcretione providos, converſatione probatos, qui pœnitentes, quos interdum ipſi prælati audire non poſſunt, eorum vice audiant, & abſolvant vel cum opportunum fuerit ad Apoſtolicam ſedem remittant. Hujuſmodi vero graviores caſus, in quibus ad ipſos prælatos remitti debent (1.) pœnitentes, ipſi prælati determinare in ſuis ſynodis ſtudeant ut eos inferiores presbyteri de cetero non ignorent.

V. *De indulgentiis.*

Cum valde deceat ut dispenſator Domini ſit fidelis & prudens mirari cogimur quia nonnulli eccleſiarum prælati in concedendis indulgentiis non tam liberales quam prodigi theſaurum dominicum ſuæ diſpenſationi commiſſum non tam diſtribuunt quam effundunt. Nam præfixam ſibi (2.) a ſacris canonibus regulam excedentes largiores quam eis conceſſum eſt indulgentias largiuntur, & hoc non ſolum in ſuæ juriſdictionis eccleſiis, ſed etiam in alienis non ſolum præſentes, ſed etiam abſentes attentant (3.) Hinc ſequitur fidelium indigna deceptio, dum ſe indulgentias conſequi æſtimant, quas aliquando minime conſequuntur. Hinc etiam fit ut indulgentiæ diſpenſatorum prudentium provida moderatione conceſſæ ignoranti vulgo veniant in contemptum. Unde diſpenſatores ipſi ſollicite videant, qualem diſpenſationis hujuſmodi domino debeant reddere, (4.) rationem. Nos autem cupientes & diſpenſatoribus ipſis & familiæ domini providere, prælatis omnibus noſtræ legationis præſenti conſtitutione præcipimus quod in concedendis indulgentiis modum determinatum per conſtitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ tertii editam in Concilio generali nequaquam excedant, ut videlicet cum dedicatur (5.) Baſilica non extendatur indulgentia ultra annum ſive ab uno ſive pluribus Epiſcopis dedicetur. Ac demum anniverſario dedicationis tempore (6.) quadraginta dies indulta remiſſio non excedat. Hunc quoque quadragenarium numerum in indulgentiis, quæ ad eccleſiarum, vel pontium aut piorum operum quaslibet fabricas, ſeu ex aliis cauſis quibuslibet per literas conceduntur, prælati diligenter obſervent. Prohibemus autem ut nullus patriarcha vel archiepiſcopus extra ſuam provinciam, nullus epiſcopus extra ſuam diœceſim quamlibet indulgentiam dare præſumat. Niſi præſens in aliena eccleſia fuerit, & diœceſani epiſcopi ſeu metropolitani conſenſus accedat. Si quis vero prælatus ſupradictum numerum præfatas indulgentias concedendo traſcenderit aut extra territorium ſuum indulgentiam quamlibet in abſentiam dederit, eum per unum menſem concedendi indulgentias poteſtate privamus.

ANNO CHRISTI 1279.

VI. *De habitu mulierum.*

Omnipotens Deus, qui in ſuis fidelibus virtutum ornamenta requirit, mulieres a corporis ornatu ſuperfluo per prophetarum & apoſtolorum ora (7.) quam ſedulis commonitionibus revocare, quam diris increpationibus cohibere, quam horrendis (8.) . . . nationibus deterrere ſtuduit ex divinis Scripturis multipliciter eluceſcit. Sed quia nonnullæ plus mundo quam Deo placere ſicut earum geſtus indicat, geſtientes in hac ſuperfluitate nimis impudenter excedunt & ſuæ (9.) ..... etiam alias pertrahunt ad exceſſus. Nos & earum providere ſaluti, & peccatis plurimis, quæ frequenter hac de cauſa proveniunt, præcavere, auxiliante Domino, cupientes præſenti ſtatuto diſtricte præcipimus, ut in civitatibus & aliis locis noſtræ legationis in (10.) ..... conſtitutio per epiſcopos vel eorum vicarios fuerit publicata, nulla mulier ex quo duodecimum annum ætatis exegerit, in veſte quæ ab anteriori parte aperta ſit publice per civitatem procedere vel per humum defluentia veſtimenta ultra unum palmum (11.) dependentem ab humero chlamydis plicaturam ultra duos palmos deferre præſumat. Adjicimus etiam, ut mulieres nuptæ quæ decimum octavum annum ætatis attingerint ex quo per unum annum in conjugio fuerint, omnes in publico capitibus velatis incedant, & nulla earum (12.) .... verſis pannis artificioſe conſutas in publico deferat, ut modeſta verecundia & verecunda modeſtia, quæ maxime fideles mulieres exornat, eam quam interius habere debent exterius præferant caſtitatem. Eas autem quæ veſtes prædicto modo conſutas (13.) . . . . habere noſcuntur, eaſdem veſtes abjicere minime cogimus. Sed ne aliqua talis mulier ejuſmodi veſtes de cetero faciendas poſt tempus deferat ſupradictum diſtrictius inhibemus. Si qua vero Dei timore poſtpoſito & propriæ honeſtatis cura neglecta (14.) . . . . noſtrum ſtatutum obſervare contempſerit, eam omnium indulgentiarum, quæ in eccleſiis vel prædicationibus noſtra vel aliorum prælatorum auctoritate conceſſæ ſunt hactenus ſeu concedentur impoſterum, nec non omnium Sacramentorum Eccleſiaſticorum participatione privamus, & ſi ad pœnitentiam venerit ab hoc vel aliis peccatis nullatenus abſolvatur, niſi firmiter coram Deo, & Sacerdote promiſerit ſe prædictum ſtatutum de cetero ſervaturam. Sic nimirum eis quæ mundo magis quam Deo placere quæſierint habitus teſtimonium perhibebit, & quæ in numero levium fœminarum non erubuerint computari non ſolum eccleſiaſticæ diſciplinæ flagellum, ſed etiam reprehenſibilis notæ opprobrium ſuſtinebunt. Demum ſi quis ſacerdos, religioſus aut ſæcularis eis, quæ in præmiſſis offenderint ante ſatisfactionem condignam aliquod ſacramentum eccleſiaſticum niſi in mortis articulo miniſtrare præſumpſerit, ab officio & beneficio pariter per menſem unum noverit

(1.) *aliis* Id. Cod. (2.) *debeant* Id. Cod. (3.) *præfixam in* Id. Cod. (4.) *exercent* Id. Cod. (5.) *hujuſmodi reddere debeant* Id. Cod. (6.) *dicatur* Id. Cod. (7.) *dedicati templi* Id. Cod. (8.) *Prophetarum & Apoſtolorum ore* Id. Cod. (9.) *comminationibus* Id. Cod. (10.) *levitatis exemplo* Id. Cod. (11.) *quibus præſens* Id. Cod. (12.) *palmum, aut* Id. Cod. (13.) *veſtes ex diverſis* Id. Cod. (14.) *in præſentiarum* Id. Cod. (15) *hoc* Id. Cod.

rit se suspensum, & nihilominus si quis circa hoc notabiliter forte deliquerit, eum potestate audiendi confessiones perpetuo decernimus esse privandum. ANNO CHRISTI 1279.

Actum Bononiæ II. Kalendas Octobris Pontificatus Domini Nicolai Papæ tertii anno secundo. Nos igitur mandatum supradicti Domini Legati reverenter & exequi cupientes fraternitati vestræ qua fungimur in hac parte auctoritate mandamus quod suprascriptas Constitutiones Domni Legati in Civitate Vicentina, & ejus Diœcesi congregato Clero per vos vel vestrum Vicarium infra unum mensem a receptione præsentium publicare curetis, facientes ut constitutiones ipsæ postquam publicatæ fuerint in civitate ac diœcesi vestris juxta tenorem mandati prædicti Domni legati diligentius observentur. Mandatum nostrum & sæpefati Domni Legati taliter impleturi quod non possitis merito de negligentia reprehendi, sed de diligentia commendari. Datum Laude secundo die intrante Novembre Septima indictione Pontificatus Domni Nicolai Papæ terti anno secundo.

In codice Mutinensi hæc sequuntur
De publicatione Costitutionum prædictarum.

Lectæ & publicatæ fuerunt hæ constitutiones in millesimo ducentesimo septuagesimo nono. Indictione Septuma feliciter in episcopali palatio, in synodo clericorum civitatis Mutinensis die VIII. exeunte octobri, præsentibus Albertino & Marchatello notariis de binis, Martio notario de Magistris, & aliis pluribus.

Costitutio edita per dominum Bernardum Episcopum Portuensem, Apostolicæ sedis Legatum quæ modificat constitutionem Omnipotens *editam per Dominum Latinum.*

Triumphantis ecclesiæ ac militantis judicia, sic adinvicem discrepant, quod primum semper sequatur, quæ nec fallit, nec fallitur veritatem; secundum autem opinionem multotiens amplectitur, & fallere sæpe contingit, & falli. Quapropter militantis Ecclesiæ judicium plerisque incertitudo circa eventus sic fallitur futurorum, ut quod utiliter conjectura verisimilis, immo etiam attenta quandoque consideratio pollicetur, non solum inutile, sed etiam damnosum reperiri contingat, & ideo quod consulte interdum statuitur, postmodum consultius revocatur. Sane venerabilis Pater Dominus Latinus Hostiensis episcopus in nonnullis Italiæ partibus dudum Apostolicæ Sedis Legatus considerans, quod omnipotens Deus in suis requirat fidelibus ornamenta non corporum, sed virtutum, & quod per sacras scripturas prophetarum & apostolorum, sedulis commonitionibus, diris increpationibus, & horrendis comminationibus a corporis ornatu superfluo prohibuit mulieres; attendens insuper, quod nonnullæ mulieres legationis sibi commissæ plusquam Deo placere hominibus gestientes, sic ornatus superfluitate, ac vestium excedebant, quod suæ levitatis exemplo ad excessus alias pertrhaebant; pia ductus consideratione, ut animarum occurreret periculis statuendo quædam circa ipsarum mulierum habitum, & ornatum per quæ si ut deberet fieri servarentur, ipsæ ornatus superfluitatem & lasciviam evitarent, habitus honestatem prætenderent, & eam quam interius deberent habere, præferrent exterius castitatem, in violatrices constitutionis ipsius certis pœnis adjectis, nec non in sacerdotes religiosos, & etiam sæculares, qui violatrices ipsas absolverent, aut eis ante satisfactionem condignam præter quam in mortis articulo aliquod sacramentum ecclesiasticum ministrarent. Verum quia sicut ex inculcata multorum querela nobis innotuit propter inverecundam lasciviam, impudentiam, & impudentem audaciam plurimarum ex constitutionis ipsius transgressione non solum violatricibus ipsis, sed etiam confessoribus earumdem multa eveniunt pericula, & multo majora, quam ante constitutionem & superfluitate ornatus & habitus provenirent, nos tantis volentes periculis obviare constitutionem ipsam infrascripto adhibito moderamine approbamus, cætera, quæ in constitutione ipsa continentur, propter tam evidentia pericula resecantes. Sancimus igitur, ut nulla mulier ex quo ætatis suæ annum XVI. attingit, in veste, quæ ab anteriore parte scissa sit, publice per civitatem procedere, vel per humum defluentia vestimenta ultra unum palmum deferre præsumat. Adjicimus etiam, ut mulieres quæ XXX. ætatis suæ annum attigerint, omnes in publico capitibus velatis incedant & nulla earum vestes ex diversis pannis artificiose consutas in publico deferre præsumat. Si qua vero Dei timore postposito, & propria honestatis cura neglecta statutum observare neglexerit, & ea confessore suo pro suæ transgressionis temeritate talis & tanta pœnitentia injungatur, quod facilitas veniæ ipsis delinquendi non tribuat incitamentum. Et si quam notabiliter in his excedere forte contigerit, per diœcesanum Episcopum a temeritate sua per censuram ecclesiasticam compescatur. Ceterum universos episcopos nostræ legationis, aliosque prælatos curam animarum habentes, nec non & sacerdotes sæculares, & Regulares, qui confessiones audierint mulierum instanter requirimus, & hortamur, quod per modos præscriptos ad observantiam constitutionis ipsius operam præstent, & operam efficacem, si divinam volunt effugere ultionem. Sane cum ea, quæ frequentius accidunt, non quæ raro, perstringere intendamus, & eas, quæ frequentius & plurium patent aspectibus, ut pote quæ per civitatem discurrentes & vias, sui ornatus lascivia plurimos ad lasciviam, & peccandum inducunt, per hanc nostram constitutionem a talibus coercere; nobiliores mulieres, quæ ut plurimum in castris habitantes & villis a tam frequenti habent hominum aspectu habitationes semotas, uxores videlicet & filias Marchionum, Comitum & Baronum, quod ipse sicut sanguinis nobilitate præcellunt, sic morum & honestatis nobilitate debeant præfulgere, præsentis constitutionis nolumus districtione coerceri. Quæ autem de habitu Clericorum Bononiæ studientium noster prædictus edidit Prædecessor, benigne moderari volentes quod de beneficiis statuit, ad habentes dignitates, vel personatus seu Parochiales Ecclesias duximus restringendum. ANNO CHRISTI 1279.

Revocatio Statuti de habitu mulierum proxime (idest in Constitutionibus Domini Legati) *suprascripti.*

Ex cod. Vatic. 4882. in quo sunt Constitutiones Card. Latini Ostiensis & Velletiensis Episcopi pro ecclesiis legationis suæ.

FAntinus Dandulo Dei, & Apostolicæ sedis gratia episcopus Paduanus, executor unicus Apostolicus ad infrascripta per SS. D. N. in

in Christo Patrem D. Nicolaum divina Providenta Papam V. specialiter deputatus.

ANNO CHRISTI 1279.

Universis & singulis Christifidelibus, cujuscumque conditionis, status, & gradus ordinis, & religionis existant, quos infrascriptum tangit negotium, seu tangere poterit quomodolibet in futurum, salutem in Domino, & præsentibus fide indubiam adhibere.

Literas prælibati SS. D. N. domini Papæ, ejus vera Bulla plumbea ad cordulam canapis mordo Romanæ Curiæ impendenti bullatas, sanas, integras, illæsas, non vitiatas, non cancellatas, non abrasas, non in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, & suspicione carentes a S. S. directas noveritis nos ea qua decuit reverentia recepisse, hujusmodi sub verborum tenore.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei venerabili Fratri Fantino episcopo Paduano salutem, & apostolicam benedictionem.

ROmani Pontificis providentia circumspecta nonnunquam statuta, & ordinata cassari, irritari, & annullari mandat, aliaque facit prout rerum, & temporum qualitatem pensata id facit conspicit in Domino salubriter expedire. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte tua petitio continebat, quod dudum bonæ memoriæ Latinus episcopus Ostiensis in partibus illis dictæ sedis Legatus de Latere excerptis rationabilibus tunc expressis per eum causis motus auctoritate Legationis suæ inter alia statuit, & discrete præcepit, atque ordinavit, ne in civitatibus, & aliis locis suæ Legationis, de quibus inter alia Civitas Paduana tunc extitit, aliqua mulierum quæ duodecimum suæ ætatis annum transcenderet in veste; quæ ab anteriori parte asserta foret per civitatem Paduanam procedere, vel vestimenta per humum defluentia ultra unum, aut ab humero chlamydis deplendentem plicaturam, ultra duos palmos deferre præsumeret. Quodque mulieres nuptæ, quæ decimum octavum dictæ ætatis annum attingerent, ex quo per annum in conjugio fuissent, omnes in publico capitibus velatis incederent; nec eædem mulieres vestes ex diversis pannis artificiose consutas in publico deferrent. Quæ tamen tunc habere noscebantur, easdem minime abjicere coegit, sed ne illas post per eum præfixum terminum deferrent districtius inhibuit; & contrafacientes, sive statuta, & ordinationes hujusmodi contemnentes omnium indulgentiarum, quæ in ecclesiis, vel prædicatoribus, vel prædicationibus ipsius Legati, vel aliorum Prælatorum auctoritatibus tunc hactenus concessæ fuerant, seu in posterum concederentur, necnon omnium sacramentorum ecclesiasticorum participatione privavit. Etsi ad pœnitentiam venirent, ab hoc vel aliis peccatis suis nullatenus absolverentur, nisi coram Deo, & sacerdote confessore promitterent se statutum, & ordinationem prædictam de cetero observaturas. Quodque si quis sacerdotum sæcularis, vel regularis eis quæ in præmissis offenderent ante satisfactionem condignam aliquod sacramentum Ecclesiasticum, nisi in mortis articulo constitutis ministrare præsumeret, ab officio, & beneficio pariter per unum mensem foret suspensus. Et si quis in præmissis, vel circa ea notabiliter forte delinqueret, illum potestate audiendi confessiones perpetuo decrevit esse puniendum. Et alia fecit, & statuit prout hæc omnia in statuto & ordinatione hujusmodi dicuntur plenius contineri. Cum autem, sicut eadem petitio subiungebat, statutum, & ordinatio hujusmodi nunquam observatum, fuerit, nec in mulieribus dictæ Civitatis Paduæ fructum fecerit, nec vero similiter creditur, fructus faciet in futurum; immo mulieres dictæ Civitatis vestes secundum consuetudinem Patriæ semper detulerunt, prout etiam deferunt de præsenti. Animæ quoque tam sacerdotum, quam mulierum dictæ civitatis potius ex illis laqueentur, & damnentur; quare pro parte dictæ tuæ fraternitatis nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus statutum, & ordinationem hujusmodi, attentis præmissis, cassare, irritare, & annullare, & saluti animarum in his opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur qui cunctorum Christi fidelium animas Altissimo salvas reddere intensis desideriis quærimus, & affectamus de præmissis certam notitiam non habentes, hujusmodi tuis supplicationibus inclinati fraternitati tuæ per apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus de præmissis omnibus & singulis ac eorum circumstantiis universis summarie, simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura judicii sola facti veritate inspecta auctoritate nostra te diligenter informes, & si per informationem hujusmodi repereris præmissa veritati subniti, & ex statuto, & ordinatione hujusmodi fructus minime perveniisse, nec in futurum pervenire posse auctoritate nostra penitus & omnino casses, irrites, & annulles. Sacerdotes quoque, & mulieres dictæ civitatis ad Statuti & Ordinationis hujusmodi observantiam minime adstrictos de cætero fore, nec eadem statuta, & ordinationes sacerdotes, & mulieres præfatos quoquo modo ligare debere præfata auctoritate nostra decernas, & declares, aliasque facias, ac in præmissis, & circa ea dicta auctoritate statuas, & ordines prout tibi secundum Deum, & pro animarum tam sacerdotum, quam mulierum dictæ Civitatis salute videbitur expedire.

Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ 1454. III. Kal. Aprilis, Pontificatus nostri Anno VIII.

Post quam quidem litterarum Apostolicarum receptionem nos Fantinus Dandulo episcopus & executor unicus Apostolicus præfatus, volentes & intendentes tamquam obedientiæ filius mandatum Apostolicum hujusmodi in hac parte nobis directum executioni debitæ demandare, de omnibus & singulis contentis in præinfrascriptis literis Apostolicis, ac eorum circumstantiis universis juxta formam ipsarum litterarum Apostolicarum diligenter informavimus, & quia per informationem reperimus præmissa veritate subniti, & ex statuto & ordinatione hujusmodi fructus minime proveniisse, neque in futurum provenire posse, seu debere; statutum, & ordinationem prædictam, & quæcunque inde secuta dicta Apostolica auctoritate nobis in hac parte commissa penitus, & omnino cassamus, irritamus, & annullamus. Sacerdotes quoque, & mulieres civitatis, & Diœcesis Paduæ ad Statuti, & ordinationis hujusmodi observationem minime adstrictos de cætero fore; nec statutum, & ordinationem hujusmodi sacerdotes, & mulieres præfatos quoquo modo ligare debere præfata apostolica auctoritate decrevimus, & declaravimus, ac cassamus, irritamus, & annullamus, decernimus, & declaramus per

præ-

præsentes, juxta vim, formam, continentiam, & tenorem litterarum Apostolicarum prædictarum, reservata nobis facultate faciendi, ac in præmissis, & circa ea dicta apostolica auctoritate statuendi, & ordinandi, prout nobis secundum Deum, & pro animarum tam sacerdotum, quam mulierum dictæ civitatis & Diœcesis Paduæ salute videbimus expedire, juxta formam earumdem litterarum Apostolicarum. Quæ omnia, & singula suprascripta, necnon dictas litteras Apostolicas, ac prædictas cassationem, irritationem, & annullationem suprascripti statuti, & declarationis, ac declarationem suprascriptam vobis universis, & singulis tam conjunctim quam divisim intimamus, insinuamus, & notificamus, & ad vestram, & cujuslibet vestrum notitiam deducimus, & deduci volumus per præsentes. In quorum testimonium præsens publicum instrumentum fieri fecimus ad futuram rei memoriam, & in libro Ragusinæ post statutum prædictum immediate in publicam formam elevari.

ANNO CHRISTI 1279.

Datum, & actum Paduæ in Episcopali Palatio Paduæ, in audientia nostra superiori, currentibus Anno 1454. Indictione II. die Martis, XXX. Mensis Julii &c.

CONCILIUM REDINGENSE

A Joanne Peckham Cantuariensi archiepiscopo, cum suffraganeis anno Domini MCCLXXIX. celebratum.

Ex vet. cod. MS. bibliothecæ Cotton. editum, Anglicanæ collectionis tomo II.

ANno Domini MCCLXXIX. circa festum S. Jacobi apostoli, frater Joannes Cantuariensis archiepiscopus, convocatis universis suffraganeis suis apud Radinges, celebravit concilium, in quo constitutiones concilii generalis, quod silentio præterire non convenit, innovavit: videlicet quod singuli rectores ecclesiarum, unico tantum beneficio, curam animarum habente, cogerentur esse contenti: quinetiam omnes ad ordinem sacerdotii infra annum se faciant promoveri.

ANNO CHRISTI 1279.

Cosstitutiones domini Joannis Peckham Cantuariensis archiepiscopi, editæ apud Reding. III. Kal. Augusti, anno Domini MCCLXXIX.

I. *De institutionibus & destitutionibus.*

AUdistis fratres conscripti, istius * constitutionis tenorem: novistis etiam canones sanctorum patrum super hanc materiam editos, tam in [a] Thesalono * quam in Romano concilio, necnon & capitulum Dionysii. Quæ omnia, seu qui omnes, pluralitatem beneficiorum cum cura, inhibent uni committi; singulas ecclesias singulis sacerdotibus committentes. Secuta sunt deinde concilia Lateranensia sub Alexandro papa, & generale concilium sub Innocentio tertio: in quibus omnibus ista pluralitas inhibetur, hoc addito in ultimo concilio, quod per receptionem secundi beneficii vacat primum: receptoque secundo, primum, per eum, ad quem collatio pertinet, libere alii conferatur: & si id infra sex menses alteri conferre distulerit, non solum ad alios, juxta Lateranense concilium, collatio devolvatur; verum etiam cogatur de suis proventibus in utilitatem ecclesiæ, cujus est illud beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum. Et cum non sic finis ambitionis, nec cæcæ cupiditatis, esset impositus: succesit præsens legati institutio Othoboni, quæ ad multa mala præterita extirpanda, & ad providendum in futurum, ne de cetero pestis hujusmodi pullularet, sufficiens ab eodem fuerat æstimata, dum pestes atque miserias, quæ ex hac radice proveniunt, & pericula quæ sequuntur evidenter enervans, ea studet imprimere in cordibus peccatorum, dum nec * institutiones decrevit irritas ipso jure, nunc vero ipsum instituendum adigit juramento, nunc perjuros privat beneficiis habitis, & habendis; & contra hoc episcopos venientes a beneficiorum collatione suspendit, donec institutiones a se factas improvide, contra constitutionis tenorem, duxerint revocandas. Licet hæc omnia cum gravi studio, magnaque diligentia sint provisa, istorum tamen omnium non secutus est fructus quivis, nec proventus; quin potius, ac si nihil prorsus super ista materia excogitatum fuisset a majoribus seu provisum, nec amore justitiæ, nec timore pœnæ, cessarunt hucusque aliqui, per fas vel nefas undique sibi beneficia cumulare: nec ipsi pœnas constitutionis verentes, nec alias sacris inhærentes canonibus, id ipsa beneficia in immersa ferocitate conferre, licet non fuerit cum eis dispensatum. Quæ omnia sæpe & sæpius ad aures summi pontificis pervenerunt: qui hæc omnia vehementer abhorrens, necnon admirans vehementius, quod nec * constitutiones aut canones, per cautelas aut pœnas, hucusque tantæ præsumptionis audacia enormiter * poterit coerceri: nec etiam remedium eidem adhiberi: vobis * etiam injunxit vivo vocis oraculo, quod tanto incommodo celeri reformitate fecerimus occurri, & hujusmodi præsumptores a tantæ temeritatis audacia, quacumque possemus coertione, compesci. Et licet ad hæc omnia comprimenda, solius metropolis jurisdictionis potestas apud nos sufficere dignoscatur, qui benignitate tolerantiam, & lenitate ingredi, & progredi, postea * affectamus in singulis, quam in severitate nimia, aut rigore, aliter flectere corrigenda: quia cum * facti perversitas in tantum se extulit, quod ex eo sit multiplicata ruina, & exortum sit scandalum plurimorum, clamorque ad aures superiorum ascenderit, ut tantum scelus contra decorem ecclesiasticæ honestatis, sub dissimulatione de cetero nequeat pertransiri, & multis cessantibus, opus sit exemplo, apostolicique præcepti nos urgeat auctoritas in hac parte.

* *Corr.* dum nunc

Mendosæ hæc, & multa quæ sequuntur.

* *f. addendum*, per * *f.* enormiter excedens, potuerit.. * *Corr.* nobis.

* *f.* benigu. tolerantia, & len. * *f.* potius aff. * *Corr.* quia jam

ANNO CHRISTI 1279.

Nos * de adjutorio advocato, prout nobis in præsenti occurrit, manus huic negotio opponimus * adjutrices: decernentes, juxta formam generalis concilii, omnia illa beneficia curam animarum habentia, qui * obtinuerant, & obtinent illi de facto, qui dispensationem sedis apostolicæ super hujusmodi pluralitatem non habent, per beneficii receptionem, quod ipsi sic beneficiati ultimo receperunt, ipso jure vacare. Licet, juxta constitutionis rigorem domino * Othobono, sic recipiens plura beneficia, & ipso * ultimo jure: præcavere tamen volentes, ne rigorem videamur coacervare rigori, mentem etiam constitutionis tam concilii generalis, quam etiam domini Othoboni, clarius advertentes, quarum etiam neutra & præobtentis, & ultimo similiter privat, cum concilium generale sola auferat præobtenta, ultimum tamen reservat; conciliumque Othoboni, institutionem in ultimo beneficio decrevit irritam, præobtentis tamen non privat: nos misericordiam cum rigore miscentes, non tam misericorditer, quam etiam prudenter, permittimus, ut is qui plura beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione apostolica, fuerit assecutus, ultimo sic obtento, & eodem juxta concilii generalis tenorem, de nostra speciali gratia, sit contentus, nisi forsan ex temeritate contendit etiam præobtentum improprie retinere. In quo casu, nec primo, nec ultimo dignum, nec in * medio, immo nec aliquo, judicamus, sed potius de * intervacare: quibus omnibus, quatenus ipso facto eadem detinet occupata, censemus perpetuo spoliandum Beneficia vero quæ, per modum superius nominatum eatenus vacaverint, & Deo * ut ad nos, propter negligentiam prælatorum, & capitulorum, fuerit devoluta collatio, nobis seu nostræ collationi reservamus. Quæ autem per tantum tempus vacaverint, ut per consimilem negligentiam ad summum pontificem jus ea conferendi fuerit devolutum; eidem sedi, tanquam ministri sedis apostolicæ, in hac parte specialiter reservamus: decernentes exnunc irritum & inane, si quid circa eadem beneficia committendo, vel personas alias præsentando, seu aliàs quocumque ingenio, vel colore quæsito, per quoscumque prælatos superiores, vel inferiores, seu per quoscumque clericos, in posterum fuerit innovatum. Ipsis quoque ecclesiarum detentoribus earumdem, per nos & fratres coepiscopos nostros, & eorumdem confessores nunciamus, & volumus in posterum nunciari: quod nec ad dignitates ecclesiasticas, nisi demum purgato vitio, possunt assumi; & si de facto ad eadem ascenderint, non possunt absque periculo ministrare, nec salvari poterunt in die judicii, nec in præsenti accipere pœnitentias factas quæ non proficiant ad salutem, nisi cum renunciaverint beneficiis, quæ sic de facto detinent occupata: verum etiam, de fructibus ecclesiæ sic consumptis, ecclesiæ Dei quam graviter offenderint, quatenus poterunt, satisfaciant competenter. Cum ista beneficia taliter invadentes scienter, falcem in messem inferant alienam; cumque non intrent per ostium, non pastores, sed fures pariter existunt, & latrones; miseraque animas impudenter decipiunt, quas nec valent utique solvere, nec ligare. Et illos quoque, qui confessores talium clericorum existunt, qui eisdem in pœnitentia non injungunt, ut fructus ecclesiarum taliter non perceptos, sed furtive surreptos, restituant, seu de eisdem faciant, prout * ecclesiis, quas sic de eisdem fructibus retinendo læserint, imperitos decernimus, aut minus benignos, & callidos animarum clericorum hujusmodi deceptores: inhibentes sub pœna excommunicationis, ne ad talium absolutionem manus extendant temerarias, cum hujusmodi ecclesiasticorum beneficiorum improbi sint detentores, in scelere continuantes. Huic quoque vulneri cancerosо, per quod Mo . . . . . alium in futurum sententiari non potest, ferrumque, quod adhuc supereſt ignitum in causam mucrone anathematis tam enormis flagitii piacula resecantes; decernentes, & pro perpetua stabilitate firmantes: quicumque in posterum plura beneficia curam animarum habentia, absque sedis apostolicæ dispensatione, receperit; vel fuerit assecutus per modum institutionis, vel commendationis, seu custodiæ; vel unum titulo institutionis, aliud titulo commendationis, sive custodiæ, præter modum illum, quem constitutio Gregoriana edita in concilio Lugdunensi permittit, sit eo ipso privatus omnibus sic obtentis beneficiis, ipso facto excommunicationis sententia permaneat innodatus: a qua, non nisi per nos, vel per sedem apostolicam, absolutionis gratiam valeat promereri: ut ad beneficiorum vacantium, per hunc modum, vel per alium, pervenire notitiam valeamus.

Nos, fratres carissimi, in virtute obedientiæ firmiter injungendo mandamus, quatenus per nos, seu officiales nostros, archidiaconos, & decanos, nomina & * numerum ecclesiarum cum cognitione, agnitione *, vel prænomine, ita quod possit haberi notitia personarum, tempora ipsarum ecclesiarum factarum ipsis rectoribus, seu assignatio per modum, quandocumque, quo titulo eas obtineant, institutionis, commendationis, aut solius custodiæ, cujus ætatis sint memorati rectores, seu ecclesiarum hujusmodi detentores, in quo ordine fuerint constituti, utrum alibi, quam in una ecclesia beneficiati existant, item autem * cum eis dispensatum fuerit super pluralitate hujusmodi obtinenda; & qui sint, & in quibus modis censeantur earum ecclesiarum patroni: item cujus æstimationis sint singulæ ecclesiæ, seu valoris, juxta taxationem Norvvicensem, faciatis distincte conscribi, & scripturas hæc omnia continentes clare & distincte confectas, singuli episcopi de singulis diœcesibus suis, nobis ad civitatem London. transmittant in octavis S. Hilarii: quibus loco & die, favente Altissimo, ad ipsius laudem congregati erimus iterato. Illi autem, qui in renunciatione seu descriptione præfata, nobis, ut supra injunximus, facienda, fraudem vel dolum commiserint, vel veritatem instructioni nostræ necessariam subjiciendo *, falsitatem, quod absit, aliquam immiscendo, vel per vias alias callide quocumque * circa præfata servanda, quo minus ad nos perveniat veritas atque notitia præmissorum: pœna falsarii merito poterunt formidare.

ANNO CHRISTI 1279.

II. *De institutionibus & ecclesiarum commendis.*

Ut constitutio ista, prout lata est in constitutione Lugdunensi, quoad verba, & quoad sententiam verborum, omnino servetur: ipsa quoque * summus pontifex decernit, & nos ipsius vestigiis inhærentes, decernimus: beneficia

* f. Dei adjutorio invocato,
* Corr. apponimus
* Corr. quæ obt.
* Corr. domini Othoboni,
* f. nec etiam medio.
* f. de jure
* f. & eorum ad nos
* Deeſt habeamus, aut quid ſimile
* f. agnomine.
* for. iter quando cum eis
* Corr. ſubjicendo, vel fals.
* Deeſt mo do
* Add. qua

ficia aliter commendata a tempore concilii Lugdunensis, seu quæ diutius sub commendatione papæ sint obtenta, quam constitutio Gregoriana memoraliter permittit; ipsa quoque quæ sub specie custodiæ, quam summus pontifex nihil differre æstimat a commenda, aliter vel diutius sint obtenta, quam tenor constitutionis Gregorianæ commemorat; nec non & illa, quæ sunt collata minoribus XXII. annis, aut iis, qui infra annum post admissionem talis beneficii in presbyteros non fuerint ordinati, esse vacantia ipso jure: ipsa quoque, quorum per negligentiam prælatorum seu capitulorum, ad nos vel ad sedem apostolicam fuerit devoluta collatio, nobis & sedi apostolicæ collationem hujusmodi specialiter reservamus, decernentes irritum & inane, &c. Ut supra, in capitulo de constitutionibus, & in illa clausula, beneficia quoque, &c.

ANNO CHRISTI 1279.

III. *De sententiis excommunicationis publice denunciandis.*

Quoniam malum, nisi cognitum, vitari non potest, plures autem sunt excommunicationum sententiæ, quibus in sanctorum patrum conciliis homines etiam probi percelluntur: ne per ignorantiam de cetero in tanti periculi foveam demergantur, præcipimus Cantuariensis provinciæ sacerdotibus universis, ut, in omni die Dominica sequenti immediate post celebrationem ruralis capituli, exponant aperte populo sibi commisso, excommunicationis sententias, quæ sequuntur.

Primo quidem excommunicantur auctoritate concilii Oxonienſis, a sanctæ memoriæ Stephano Cantuariensi archiepiscopo, omnes qui malitiose ecclesias jure suo privare præsumunt; aut per malitiam, aut contra justitiam, libertates earum infringere vel perturbare intendunt. Ex quo intelligimus, vinculo excommunicationis subjacere omnes illos, qui litteras impetrant a quacumque curia laicali ad impetrandum processum ecclesiasticorum inducunt * in causis, quæ per sacros canones ad forum ecclesiasticum pertinere noscuntur.

* *corr.* eccl. udi cum

Secundo, excommunicantur universi, qui scienter falsum perhibent testimonium, vel perhiberi procurant, vel qui tales testes scienter producunt vel subornant, ad impediendum justum matrimonium, vel ad exhæredationem alicujus procurandam.

Tertio, excommunicantur omnes illi, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injuriose perturbare præsumunt, & qui jura domini regis injuste detinere contendunt. Ex quo intelligimus excommunicari non solum guerrarum suscitantes errorem, verum etiam latrones publicos, & prædones, & quoscumque regni justitiam impuguantes.

Quarto, excommunicantur advocati omnes, qui malitiose per quascumque exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum sortiatur.

Quinto, excommunicantur omnes illi, qui gratia lucri, odii, vel favoris, malitiose imponunt crimen alicui, cum apud bonos, & graves personas non fuerat infamatus, ut sic ei purgatio indicatur, vel alio modo gravetur.

Sexto, excommunicantur omnes, qui, vacante ecclesia, malitiose opponunt vel opponi procurant quæstionem de jure patronatus, ut verum patronum illius ecclesiæ saltem impediant illa vice.

Septimo, excommunicantur omnes illi, qui malitiose contemnunt exequi mandatum regis de excommunicatis capiendis, vel eorum impediunt captionem, seu procurant eorum injustam liberationem, contra decretum ecclesiasticæ disciplinæ.

Octavo, excommunicantur in concilio sanctæ memoriæ Othoboni, omnes illi, qui pro impedimento pacis seu compositione litigantium, quicquid recipiunt, donec ipsum sic receptum restituerint donatori.

Nono, excommunicantur per eumdem, quicumque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis aliis archiepiscoporum, vel episcoporum, vel aliarum personarum ecclesiasticarum, contra ipsorum voluntatem, custodum rerum earum, aliquid auferunt vel consumunt, vel injuriose contrectant: quæ omnia sententia ligantur, nec absolvi possunt, donec de injuriis satisfecerint competenter.

Decimo, excommunicantur ab eodem, quicumque abstrahunt violenter reum, ad ecclesiam vel cœmeterium vel claustrum fugientem, vel qui ei victum necessarium prohibent exhiberi, vel qui res alienas in locis eisdem depositas violenter asportant vel asportari faciunt, vel qui asportationem talem factam nomine suo vel a familiaribus suis ratam habent, vel qui ad hoc publice vel occulte consilium præbuerint, vel consenserint.

Undecimo, excommunicati sunt ab omnibus archiepiscopis & episcopis Angliæ omnes qui veniunt & faciunt contra novam chartam: quæ sententia, per sedem apostolicam est pluries confirmata & approbata.

Audistis, fratres carissimi, coepiscopi nostri, articulos, in quibus, sanctorum patrum conciliis incurritur sententia excommunicationis, ipso facto. Sunt etiam articuli præter istos, in quibus episcopi, ipso facto, suspensionis vinculo innodantur per eadem concilia; quorum constitutiones, quandoque prælatos ab officio, quandoque a quibusdam episcoporum insigniis, quandoque a beneficiorum collatione suspendunt. Quæ omnia ex ipsorum conciliorum tenore colligere poteritis evidenter. In quo * . . . . . quidam penes verentur nos, vel aliquos, tanquam temeratores constitutionum, in ipsis editarum concilio incidisse verentur; & ne sic ligati dominia celebraverint & officia nostra, ut prius fuerint executi verentur, & ne notam irregularitatis contractus * in hac parte. Sed si quid fuerit de præterito, hortamur vos ex parte Domini Patris omnipotentis, monemus, & in virtute obedientiæ firmiter vobis injungimus, quod de cetero conciliorum statuta supradictorum, nec non & statutorum nostrorum, in præsenti promulgationis primordio editorum, cum Dei timore, & omni diligentia observetis, & faciatis a vestris subditis observari: aliter super vos provocabitis. Nam, ut dicitur; in * canonicam merito formidare poteritis ultionem. Et ne istorum ignorantia quemquam reddere valeat excusatum, de omnibus, quæ nostra congregatione præsenti recitata sunt, publica etiam, seu ordinata teneri volumus in futurum: ut hæc omnia, fratres & coepiscopi nostri, per vos vel archidiaconos vestros faciatis in vestris synodis publicari. Nihilominus constitutiones domini Othoboni de baptismo, nec

* *for.* in quas quidem pœnas, vel omnes, vel aliquas, tanq. rem const. in ipsis edit. conciliis. incid. ver. & ne sic ligati Divina cel.

* *leg.* contraxerint

* *del.* in

ANNO CHRISTI 1279.

non etiam extracta de quatuor conciliis, in concessionis nostræ principio memoriter super diversis articulis, in quibus excommunicationis vinculum incurritur, ipso facto, jure, in singulis ecclesiis tam majoribus quam minoribus, per quatuor dies Dominicos, post celebrationem quatuor conciliorum principalium, faciatis recitari. Constitutio vero edita super concubinis in concilio Othoboni, in quatuor capitulis ruralibus, & in principalibus, exclusis tamen laicis, publicetur. Quæ autem a nobis fuerint in præsenti ordinata, vel adjecta conciliis suprascriptis Othoboni, immo, in duobus generalibus capitulis, singulorum auribus * inculcari. Ipsam autem chartam domini regis, super libertatibus ecclesiæ per regem concessis, bene & aperte conscriptam, in singulis ecclesiis cathedralibus, seu collegiatis, in loco publico jubemus affigi: ut omnium intrantium oculis se palam exhibeat, & in fine anni, in vigilia Paschæ & Pentecostes, renovetur; ut, sublata veteri, nova recensque bene scripta substituatur eidem.

* *add.* præcipimus, *vel quid simile,*

IV. *De pueris baptizandis.*

Quod in præsenti constitutione cavetur, de pueris baptizandis, usque ad generale baptismum, Paschæ & Pentecostes videlicet, reservandum *: pro ipsius statuti reverentia, quod hactenus videtur esse neglectum, sic duximus declarandum esse vel statuendum: ut pueri, per octo dies ante Pascha, & per dies totidem ante Pentecostem, de matrum uteris nati, si absque periculo reservari valeant, reserventur usque ad illa tempora baptizandi: ita quod cum medio tempore inter nativitatem puerorum, & hujusmodi baptismum, perfectum recipiant catechismum, solaque diebus baptismum faciant super universo faciendum. Alii autem, qui aliis temporibus nati extiterint, tum propter mortale periculum, quod sæpe pueris imminet improvisum, tum propter simplicitatem parentum, qui contra formam baptismi sint faciliter erraturi, absque offensionis nota, juxta vetustam consuetudinem, vel incontinenti cum fuerint nati, vel postea, prout placuerit ipsis parentibus, baptizentur. Quod si forte contigerit, pueros propter mortis periculum a laicis baptizari: caveant sacerdotes, ne baptismum legitime factum audeant iterare.

Corr. reservandis

Hæc mendose

V. *De concubinariis puniendis.*

Quia incontinentiæ vitium, clerum maculat, & lamentabiliter dehonestat, in scandalum plurimorum: statutum domini Othoboni contra concubinarios editum præcipimus in suo rigore inviolabiliter observari. Et ne criminis contagio, caliginem adducens * mentis vitiosæ, & ne tales per ignorantiam vel oblivionem se valeant excusare: præcipimus archidiaconis universis in virtute obedientiæ, & sub pœna suspensionis ab officio & beneficio, quam in ipsos ferimus si sponte contra hoc fuerint negligentes, quatenus constitutionem prædictam faciant in quatuor anni principalibus capitulis ruralibus, per se, vel eorum officiales, vel saltem per decanos rurales, seu gerentes vices eorumdem, districte & aperte coram toto capitulo, exclusis laicis, recitari. Quam recitationem pro monitione haberi volumus, ut libere contra omnes hujusmodi procedi valeat vitiosos; ne causari possint, cum ad executionem privationis in eos latæ sententialiter in prædicto statuto processum fuerit, se monitos non fuisse. Si quis autem dicti statuti recitationem malitiose impedierit: excommunicationi subjaceat, ipso facto. Si quis autem dicta statuta recitari neglexerit, seu decanus, seu vicem ejus gerens: omni sexta feria in pane & aqua jejunet per obedientiam, nisi infirmitas impediat, donec in sequenti capitulo ipsum fecerit recitari.

* *for.* adducat.

ANNO CHRIST 1279

ORDINATIONES DOMINI

Joannis Cantuariensis archiepiscopi in domibus religiosis.

Ex eadem Anglicana collectione.

FRater Joannes permissione Divina Cantuariensis ecclesiæ minister humilis, totius Angliæ primas, dilectis in Christo filiabus N. abbatissæ & conventui de Godestouve salutem, gratiam, & benedictionem. Pudicitia virginum, & speciale militantis ecclesiæ ornamentum, sinceritatem repræsentans angelicam, ac regem gloriæ Dominum Jesum Christum in cordis provocat osculum & amplexum. Hunc igitur thesaurum tam incomparabilem, qui perditus recuperari non potest, quem spiritualis Dei adoptio in vestro collegio reposuit, volentes circumcingere munimine disciplinæ, & solius Dei [a] astringere, cujus, licet indignus, existimus parapyphus: vobis subscripta mandamus inviolabiliter observari. Frustra enim laboramus pro illibato servando vestræ lilio castitatis: nisi nostra conetur sancta æmulatio nostris * vos in cunctis coaptare.

Ex vet. co MS. in r gistro archiep. C tuar. nuncupato Pecxam. fol. 223.

a Addendum timo *Harduinu*

* *Corr.* bis.

In primis igitur ordinationes sanctæ memoriæ domini Roberti prædecessoris nostri, cum adjectionibus & modificationibus subjungendis, præcipimus firmiter observari: ut videlicet ecclesiasticum officium, in quo habetis sponsum alloqui, & ejus suscipere spiramina, temporibus debitis cum omni reverentia celebretis: quo tempore nulli sane a choro se liceat absentare, nisi sit obedientialiter in necessariis, non in forinsecis colloquiis, occupata. Ipsum autem officium præcise, & integre præcipimus decantari: præcise, inquam, ut tam in Missis chori, quam beatæ Virginis, excludantur per annum totum supervacuæ novitates, nec novum aliquid inibi decantetur, nisi de consilio magistri & abbatissæ pariter ac cantricis; sed novis omnibus vetera præponantur. Integre etiam officium celebretur, rejecta penitus mutilatione officii monastici, quam invenerunt nuper præsidentes capituli monachorum, Abandoniæ celebrati. Puerilia autem solemnia, quæ in festo solent fieri Innocentum, post vesperas S. Joannis tantum inchoari permittimus: & in crastino in ipsa die Innocentum totaliter terminentur.

Pro regimine insuper conventus, maturiores ac prudentiores teneatur abbatissa vocare, pro negotiis domus intrinsecis & extrinsecis salubriter disponendis. Quod si aliqua secundo vocata venire contempserit, in sequenti prandio ei pitancia subtrahatur. Quod si tertio non veniens, aurem obstringerit * imperanti: panis ei & aqua in proximo prandio tan-

* *Corr.* struxerit

ANNO CHRISTI 1279.

tantummodo concedantur. Idem dicimus in omnibus illis, quæcumque, quandocumque inobedientes, propriæ inhæserint voluntati.

Ad castitatis autem testimonium certius obtinendum: statuimus, moniales ab ambitu monasterii non exire, nisi pro necessitate quæ * personis aliis nequeat expediri: unde perendinationes, quæ consueverunt fieri in domibus amicorum, ad solatium, & subterfugium disciplinæ, præsentibus perpetuo condemnamus. Cum vero pro necessitate aliqua aliquas exire contingat, hæc quatuor districte præcipimus observari. Primo, ut tantum * secura & matura societas, tam monialium, quam sæcularium personarum assistentium egredi permittatur. Secundo, ut statim expedito negotio, quatenus per eas expediri poterit, domum illico revertantur: & si negotii expeditio tractatum exigat plurium dierum, post primam vel secundam diem, negotii consummatio procuratoribus relinquatur. Tertio, ut nunquam in religiosarum * ambitu, vel clericorum domibus, aut aliis suspectis habitaculis, hospitentur. Quarto, ut nulla a sociæ, vel sociarum suarum aspectibus, ubi humanum possit haberi colloquium, absentetur: sed nec aliquod audiat secretum susurrum, nisi sub testimonium monialium sociarum: nisi forte pater aut mater, frater aut soror, aliquid habeat secretius sibi loqui.

Hoc autem ubique servari volentes, præcipue respectu Oxoniensis studii, præcipimus observari. Cujus etiam rei gratia, cum veniunt ad colloquendum vobis scholares Oxonii, nolumus monialem aliquam ad confabulandum talibus accedere, nisi de licentia abbatissæ: & nisi sint notorie propinqui ad minus in tertio consanguinitatis gradu, præcipimus eis omnium sic adventantium scholarium colloquia denegari. Nec cum eis familiaritates curetis nectere speciales, quia hujusmodi affectus sordidos frequenter excitat cogitatus: nec in congregationibus aliquid existimamus perniciosius, quam familiaritates particulares quærere, & in partem affectum trahere, qui habet in omnes communiter ampliari.

Cum autem moniali conceditur colloquium, ex causa rationabili: semper sub duarum aliarum monialium, de quibus nulla sit siniſtra suspicio, audientia & testimonio sibi permittatur: adeo ut nihil ex proposito dicat scholari, seu cuicumque sæculari, vel religioso, extra casum confessionis, vel mulieri, præter notorie propinquas nisi sub duarum testimonio prædictarum. Si enim bona & salutaria sunt dicenda, expedit ut sciantur: si mala quis intendat suggerere, non sunt in sanctitatis vestræ auribus admittenda. Cum insuper talia sunt colloquia terminata, inhibemus de cetero, ne moniales hujusmodi pro colloquentium conductu locutorii januam exeant ullo modo, nec etiam stent exterius in atrio, ubi sæcularium est concursus: sed interius tantum in hortis, & pomeriis, quatenus requirit necessitas & honestas patitur, si non desit omnimodo securitas, consolentur.

Adjicimus etiam, ne moniales cum quibuscumque magnatibus, aut personis sæcularibus vel religiosis comitant * intra monasterii sui sepia. Melius est enim, si volunt quicumque aliquid de sua munificentia quibuscumque monialibus erogare, ut id interius distribuatur omnium vel plurium necessitatibus in comuni, quam in parte exterius, non sine religionis dedecore, quod frequenter erumpit in conviviis, expendatur. Chorum insuper vestrum, dormitorium, refectorium, claustrum, & interiores ceteras officinas, a personis sæcularibus, juxta concilium Othoboni, & religiosis etiam, vacua esse præcipimus: nisi aliquando aliud expoſcat fieri necessitas manifesta. Et qui contra fecerit, indignationem omnipotentis Dei, se noverit incursurum. Religiosi autem omnes, & sæculares, ad vestrum monasterium accedentes, in comuni hospitalaria comedant, vel in camera abbatissæ, & nullatenus in cameris infra claustrum. Mulieres etiam sæculares, sub specie ancillarum monialibus servientes, quantum patitur necessitas, repellantur: nec hujusmodi velentur de cetero, sine diœcesani licentia speciali.

Obsecramus insuper, filiæ carissimæ, ut locis & temporibus statutis servetis sollicite silentium disciplinæ, ad memoriam reducentes, quod teste Jacobo apostolo: Vana est religio & seducens, quæ linguam ab indebitis non refrænat. Quidam etiam sapiens dicit, quod ille veraciter est intelligens, qui linguam suam refrænat, ut sit de solo Altissimo sermo ejus. Jacobi 2.

Circa vestimenta autem monialium, S. Benedicti regula sollicite observetur. Cujus rei gratia inhibemus, ne de bruneto unquam in posterum induantur, nec rugatas habeant tunicas, nec etiam birrorum immoderantia vestes sibi faciant latitudine fluctuantes: cum hoc nihilo minus sollicite servantes, quod circa talia in Oxoniensi concilio dudum fuerat ordinatum.

Quia insuper verba humilia humilitatis frequenter affectum excitant: sciatis vos monachas vel moniales dicendas esse, non dominas, sicut nec monachi possunt sine ridiculo domini appellari. Circa confessiones autem taliter duximus ordinandum: ut in loco tantum fiant publico, coram altari, exposito transeuntibus universis, nec valeat absolutio secus facta. Confessores autem sint: magister, qui pro tempore sit, si sacerdos extiterit; pariter & pincipalis inter capellanos, si nulla obviet suspicio; duo etiam certi fratres Prædicatores; & duo consimiliter Minores, vel plures; quatuor scilicet de illis, & quatuor de istis, si necessitas id requirit. Alii autem religiosi ab auditu confessionum nostrarum * penitus sint excluſi. De fratribus autem seu conversis, hæc forma in posterum teneatur: ut videlicet omnes intendant majori capellano, & tam ipse quam ipsi, obediant magistro, nec in dispositione temporalium audeant fratres sine prædicti magistri, vel saltem capellani majoris, consilio, aliquid attentare; sed eorum subjaceant monitis penitus in agendis. Quod si fratrum aliquis, eis vel alteri ipsorum contempserit obedire: si per triduum tertio monitus, inobediens perseveret, ab hac fraternitate, ablato sibi habitu, expellatur, nec restitui valeat, quantumcumque penitens, sine diœcesani licentia speciali. Idem dicimus de illis fratribus, qui de receptis & expensis contemnunt reddere rationem. Et quia numerus fratrum prædictorum posset esse faciliter conventui onerosus: prohibemus, ne frater aliquis de cetero novus fiat, donec per mortem, vel

ANNO CHRISTI 1279.

* Add. a

* for. cum sec & matsocietate &c. permittantur.

* Corr. religiosorum.

* Corr. comedant.

* Corr. vestrarum.

ANNO CHRISTI 1279.

vel modum alium, numerus eorum ad quaternarium ſit reductus. Et ſi qui contrarium facere præſumpſerint: tam receptores, quam receptos, excommunicationis ſententia innodamus. Poſtquam inſuper ad quaternarium reducti fuerint, nullus ad fraternitatem illam penitus admittatur, niſi de conſilio & aſſenſu magiſtri domus, qui pro tempore fuerit, abbatiſſæ cum ſenioribus & prudentioribus monialibus, & majoris inter eccleſiæ capellanos. Et ſi ſecus attentatum fuerit, excommunicationi ſubjicimus A conſentientes pariter & agentes. Fratres etiam ipſi, cum ſunt in ambitu abbatiæ, comedant in loco communi, ubi comedunt ſcilicet magiſter, & eccleſiæ capellani. Qui magiſter omnes eis ſpeciales delicias ſubtrahat: nec alibi comedere ſuſtineat, niſi pro infirmitate corporis manifeſta. Quod ipſi magiſtro, quantum poſſumus, diſtricte præcipimus: ei, ſi ſecus fecerit, pœnam anathematis comminantes. Valete in Chriſto, & Virgine glorioſa

ANNO CHRISTI 1279.

AD CONCILIUM REDINGENSE IN ANGLIA

Anno 1279. habitum

ADDITIONES.

Quædam tuitio libertatum ſcholarium Oxon. per archiep. Cant. promulgata in conc. Redingenſi.

Ex Vilk. tom. II. pag. 39.

FRater Johannes miſeratione divina Cant. archiepiſc. totius Angliæ primas, dilectis ſibi in Chriſto cancellario ac univerſitati magiſtrorum & ſcholarium Oxon. Lincoln. diœces ſalutem, gratiam & benedictionem. Quærentes in agro ſcholaſticæ diſciplinæ ſcientiæ margaritam non immerito, quo poſſumus, favore proſequimur, eaque libenter eis concedimus, per quæ materia ſubmota gravaminis ipſorum ſtatus tranquillitas proſperetur. Hinc eſt, quod veſtris devotis precibus inclinati, perſonas veſtras cum omnibus bonis ad vos communiter pertinentibus, quæ in præſentiarum rationabiliter poſſidetis; aut in futurum juſtis modis, præſtante Domino, poteritis adipiſci, ſub noſtra protectione ſuſcipimus. Specialiter autem libertates & immunitates ab epiſcopis, regibus, magnatibus, & aliis Chriſti fidelibus vobis rite conceſſas, ſicut ea omnia juſte & rationabiliter obtinetis, vobis & per vos veſtris ſucceſſoribus de fratrum noſtrorum unanimi & expreſſo conſenſu, auctoritate præſentium confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Ad hæc quia intelleximus, quod nonnulli propriæ ſalutis immemores, cum propter delicta in univerſitate Oxon. perpetrata, ſuſpenſionis vel excommunicationis ſententiis per cancellarium univerſitatis ipſius, vel judices inferiores deputatos ab eo, vel per ipſum cancellarium una cum tota univerſitate, quandoque ſolorum regentium & non regentium fuerint innodati, a vobis & a veſtra juriſdictione recedunt, claves eccleſiæ temere contemnendo; ut dictæ ſententiæ robur obtineant firmitatis, quotiens nos vel fratres noſtri ſuper hoc a vobis legitime fuerimus requiſiti, quod per nos, vel fratres noſtros, vel eorum officiales in noſtra provincia executioni demandentur, de expreſſo & unanimi conſenſu fratrum noſtrorum vobis tenore præſentium indulgemus. Volentes inſuper tranquillitati veſtræ uberius providere, ut veſtra communitas in futurum in ſtatu proſpero & tranquillo valeat gubernari, vobis concedimus, & de expreſſo & unanimi conſenſu fratrum noſtrorum ordinamus & ſtatuimus, ut ſi qui clerici in noſtra provincia beneficiati die aut nocte inventi fuerint in pacis perturbationem arma deferentes, vel tranquillitatem ipſius univerſitatis per modum alium perturbantes, & ſuper hoc convicti B fuerint legitime aut rite, ſeu per eorum fugam præſumptive confeſſi, quod eorum beneficia in manibus prælatorum ſuorum ad denunciationem cancellarii faciendam ipſis epiſcopis ſub ipſius univerſitatis ſigillo communi per triennium ſequeſtrentur, & de fructibus beneficiorum hujuſmodi, percipiendis interim vel perceptis, læſa vel læſis per convictos, vel confeſſos, aut fugitivos hujuſmodi, legittime ſatisfiat. Quod ſi beneficium eccleſiaſticum non habuerint, per quinquennium ad receptionem beneficiorum eccleſiaſticorum inhabiles habeantur, niſi læſis ab eiſdem interim ſatisfecerint competenter, & gratiam univerſitatis meruerint obtinere; fama eorum nihilominus poſt ſatisfactionem integra conſervata. In quorum omnium teſtimonium ſigillum noſtrum una cum ſigillis fratrum noſtrorum præſentium huic ſcripto eſt appenſum. Dat. in concilio noſtro apud Reding. 2. Kal. Aug. anno gratiæ 1279.

C

Proceſſus contra epiſcopum habentem quinque filios.

Ex Reg. Peckam fol. 12. a.

Reverendo in Chriſto patri ac Domino Roberto Dei gratia epiſcopo Portuenſi, frater Johannes, &c. Eccleſiarum multiplicationem avidam & effrænem qualiter, Domino juvante, de conſenſu coepiſcoporum noſtrorum, provideret, oſtendit ſchedula proceſſum continens ſigno meo ſignata, quam lator præſentium veſtræ poterit oſtendere ſanctitati. Proceſſum autem habitum circa notum vobis epiſcopum, veſtro ſecreto ſignifico, ut per vos ſanctiſſimo pontifici innoteſcat; cui ſuper hoc ita expreſſe non ſcribo, ne hoc ad oculum deveniat adverſantis; habet enim exploratores ſuos in curia, & præcipue mercatores Luchan. cum complicibus ſuis, qui prædicto epiſcopo defendendo ac præmuniendo amplius ſunt ſolliciti, quam propriis animabus. Noveritis igitur, pater ſanctiſſime, quod Redingiæ finita congregatione vocavi ipſum coram epiſcopo Landaven. magiſtro W. de Corner. & Mag. R. de Feryne, præcipiens ei in virtute obedientiæ, ut diceret mihi fideliter coram ipſis, ſi verum eſſet, quod contra ipſum fama publica teſtabatur, qui omnem carnis commixtionem penitus abnegavit. Sed ante præceptum emiſſum diu ſolus cum ſolo exiſtens in camera prænominatos teſtes aliquantu-

D E

tu-

tulum expectarem; ipse quasi conjectans agenda, stans cum stante dixit mihi quædam turpia, & dictis adjecit se in confessione illa dicere, cum prius nullum confessionis signum vel minimum ostendisset. Ipia autem ebdomada apud Mortlac venit ad me quædam mulier nomine Juliana mecum, ut dicebat, de factis episcopi locutura, quam cum jurare feciſſem super sancta Dei evangelia, se nihil mihi falsum vel frivolum relaturam, subjunxit, quod quinque filios adhuc superstites dicto pepererat pontif. utique secundum ordinem non Melchisedec sed Aaron talia perpetranti: fama insuper clamat similia bonarum & gravium personarum. Propono autem eum adhuc aggredi iterato; sed scio quod conatus meus parum proderit, nisi me littera juvet apostolica; vel ut ei inducatur purgatio, vel fiat inquisitio specialis. Aliter enim mox ut eum tetigero, appellationis alis falsidiciæ rete meum effugiet, infinitam pecuniam effusurus. Hæc obsecro oculus non invideat alienus. Istud nunc idem domino Matthæo significo, cui, si placuerit, ad sedationem tanti scandali, & extirpationem putredinis, comunicare poteritis, & velitis, efficaciter propter Deum, mihi nihilominus vestrum beneplacitum per latorem præsentium intimantes. Fere oblivioni dederam, quod mihi in curia existenti religiosus quidam Anglicus intimavit, dictum episcopum homicidii, usurarum, simoniæ, ac similium scelerum esse vinculis alligatum, de quibus adhuc nec per famam, neque inquisitionem publicam aliquid reperi fide dignum. Custodiat Deus incolumitatem, &c. Actum apud Mortlac in octab. S. Laurentii amaritudinis meæ anno primo.

ANNO CHRISTI 1279. 1280.

REVOCATIONES PROVISIONUM CONCILII READING.

ANNO CHRISTI 1279 1280

Memorandum, quod venerabilis pater Jo: Cantuar. archiepiscopus venit coram rege & consilio suo in parliamento Regis S. Michaelis, anno regni regis septimo apud Westm. & confitebatur, & concessit, quod de statutis, provisionibus, & declarationibus eorumdem, quæ per ipsum promulgatæ fuerunt apud Reding. mense Augusti anno eodem, inter quasdam sententias excommunicationis, quas idem Archiepiscopus ibidem promulgavit.

Ex Rot. claus. 7. Edvv. I. m. I. dorso Pryn. 3. vol. p. 235. seq.

Primo, deleatur, & pro non pronunciata habeatur illa clausula in prima sententia excomunicationis, quæ facit mentionem de impetrantibus litteras regias ad impediendum processum in causis, quæ per sacros canones &c.

Secundo, quod non excommunicentur ministri regis, licet ipsi non pareant mandato regis, in non capiendo excommunicato.

Tertio, de illis, qui invadunt maneria clericorum, ut ibi sufficiat pœna per regem posita.

Quarto, quod non interdicat vendere victualia Eboracensi archiepiscopo, vel alii venienti ad regem.

Quinto, quod tollatur magna charta de foribus ecclesiarum. Confitetur etiam & concessit, quod nec regi, nec hæredibus suis, nec regno suo Angliæ, ratione aliorum articulorum in concilio Reding. contentorum, ullum præjudicium generetur in futurum.

PONTEFRACTENSIS SYNODUS

In Provincia Eboracensi Anno 1279. *habita*
Ex Reg. Wickwane.

An. 1279. Affert Wilk. ad eumdem ann. ibidem.

VIllelmus, permissione &c. Dilecto in Christo filio archidiacono Clyveland: salutem &c. Quia communi deliberatione nostra, & capituli nostri Ebor. conformiter habita, provisum est, quod quilibet archidiaconus pro subsidio domino regi faciendo suos subditos convocabit, vota, & liberalitates super hoc attentis & votivis inductionibus scrutaturus: ita quod die veneris proxime ante festum sanctæ Scholasticæ virginis, quilibet archidiaconus cum duobus dignæ eminentiæ viris, & unico ipsius archidiaconatus decano nobis apud Pontefract, ubi personaliter erimus, Deo dante responsum pro communitate totius archidiaconatus faciat; vobis denunciamus, ut modis omnibus in archidiaconatu vestro cum prona celeritate similiter idem fiat, ita quod apud Pontefract. responsum in forma supradicta super quanto & quantitatis modo plenius habeamus, quod nullatenus omittatis. Vale. Dat. apud Ebor. 6. Kal. Januarii, pontificatus nostri anno primo.

CONCILIUM BUDENSE

Anno Domini MCCLXXIX. A Philippo S. A. L. celebratum.

Ex Codd. MSS. Vaticano, & Vallicellano edidit Odoric. Raynaldus ad calcem tomi XIV. *annalium.*

TITULI CONSTITUTIONUM E

1. *De tonsura prælatorum.*
2. *De vestimentis eorumdem.*
3. *De arcendo vestium luxu ab omni clero.*
4. *Quod annullorum usus prælatis tantum sit permissus.*
5. *Ut clerici tabernas non teneant.*

6. *Ut*

ANNO CHRISTI 1279.

6. *Ut epiſcopi ex religioſis ordinibus aſſumpti, religionis ſuæ habitum deferant.*
7. *Ut prælati & omnes clerici, a ſævis factis, & bellicis actibus abſtineant.*
8. *De vita & honeſtate clericorum.*
9. *Ut clerici ſententiam ſanguinis non dicant, &c.*
10. *Ut vicariæ non committantur laicis, vel clericis uxoratis.*
11. *Ut clerici arma non portent.*
12. *Ut non cohabitent mulieribus.*
13. *De reverentia in Divinis officiis adhibenda.*
14. *Ut qui ſuas diœceſes viſitant, eas ſumptibus non gravent.*
15. *Ne quis beneficium eccleſiaſticum accipiat de manu laicorum.*
16. *Ut omnes in beneficiis curam animarum habentibus perſonaliter deſerviant.*
17. *Ut eccleſiaſtici a conjurationibus & conſpirationibus abſtineant.*
18. *Ut parochi, antequam eant ad ſynodum, viſitent infirmos.*
19. *Ut adeant ſynodum omnes ad eam convocati, & quo cultu ornatuque.*
20. *Ut omnes curam animarum habentes, in presbyteros ordinentur.*
21. *Ut oleum ſanctum & euchariſtia, ſub clavi ſerventur.*
22. *De Divinis officiis celebrandis.*
23. *De intruſis in beneficia.*
24. *Ut eccleſiaſtici non agant coram judice ſæculari.*
25. *Ut coram eodem, de perſonalibus injuriis & eleemoſynis eccleſiæ factis, non litigent.*
26. *Ne habeant in domibus ſuis prolem in ſacro ordine ſuſceptam; nec alcas. Sintque liberi illorum, famuli majoris eccleſiæ.*
27. *De reliquiis ſanctorum.*
28. *Qui ſint admittendi ad prædicandum, & de quæſtoribus.*
29. *Ut res eccleſiæ pignori non obligentur.*
30. *Ut res eccleſiæ a rectoribus non donentur.*
31. *Ut nemo peregrinetur ſine ordinarii licentia.*
32. *Ut nemo incognitus admittatur ad ſacra peragenda.*
33. *Ut fideles Divinis officiis interſint in parochialibus eccleſiis.*
34. *Ut rationes reddantur ab iis qui bona eccleſiaſtica adminiſtrant.*
35. *Ut iidem mutuo non dent vel accipiant.*
36. *Ut bona eccleſiaſtica non alienentur.*
37. *Ut eccleſiæ non graventur indebitis exactionibus.*
38. *Ut archidiaconi juri canonico per triennium ſtuduerint, vel ſtudeant.*
39. *De cauſis matrimonialibus.*
40. *Quod irritæ ſint inhibitiones, & alia, quibus impediunt prælati, ne ſubditi culpas ſuas revelent ſuperioribus.*
41. *Ut ſupellex non teneatur in eccleſiis, niſi ſacra.*
42. *Ut presbyteri parochiales habeant libros eccleſiaſticos.*
43. *Ut profana in cœmeteriis & eccleſiis non peragantur.*
44. *Ut vigiliæ in eccleſiis non fiant a laicis.*
45. *Ut priventur ſtipendiis, qui horis canonicis non interſunt.*
46. *De iis, ad quos ſepeliendos exigitur una marca argenti.*
47. *Ut laici non teneant concubinas.*
48. *Ut mœretrices nemo in domibus & poſſeſſionibus ſuis habitare permittat.*
49. *Ut bona decedentium clericorum a laicis non occupentur.*
50. *Ut alienare bona eccleſiaſtica non liceat.*
51. *De jure patronatus.*
52. *Adverſus bonorum eccleſiaſticorum invaſores.*
53. *De iiſdem.*
54. *Ut juſtitia per gratiam aut corruptelam non fiat.*
55. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, teſtificando, repellantur.*
56. *Ut exceptio rei judicatæ admittatur.*
57. *Ut judices ſæculares compellant ad officium eos, qui ſunt rebelles judicibus eccleſiaſticis; & viciſſim eccleſiaſtici eos qui non obediunt laicis.*
58. *De poteſtatibus ſæcularibus, quæ prohibent appellantes ſedem apoſtolicam.*
59. *De immunitate eccleſiaſticorum.*
60. *De eadem.*
61. *Ut omnes regulares eodem veſtiario induantur.*
62. *De veſtibus regularium.*
63. *De abſtinentia regularium.*
64. *Ut regulares monaſterio non exeant ſine licentia.*
65. *Ut regulares non recipiant eccleſias ad firmam.*
66. *Ut religioſi non venentur, non deſerviant ultra octo dies in parochialibus eccleſiis ſæcularium, &c.*
67. *De vitandis excommunicatis, & ſervando interdicto, maxime a prælatis.*
68. *Ut vinearum & agrorum depopulatores excommunicentur.*
69. *Adverſus bonorum & jurium eccleſiaſticorum invaſores.*

Conſtitutiones Hungariæ Philippi quondam legati circa reformationes prælatorum & cleri.

PRÆFATIO.

SAnctæ conſtitutiones editæ per venerabilem patrem dominum Philippum, Dei gratia Firmanum epiſcopum, in Hungaria, Polonia, Dalmatia, Croacia, Rama, Servia, Lodomeria, Gallicia, ac Cumania, apoſtolicæ ſedis legatum, de conſilio & conſenſu archiepiſcoporum, epiſcoporum, electorum, atque abbatum, præpoſitorum, archidiaconorum, priorum, miniſtrorum, cuſtodum, guardianorum, plebanorum, canonicorum, rectorum, & aliarum perſonarum, & clericorum: nec non capitulorum, tam cathedralium, quam aliarum eccleſiarum ſæcularium & regularium, Ciſtercienſium, S. Benedicti, Præmonſtratenſium, S. Auguſtini, Prædicatorum, & Minorum, ac aliorum ordinum, congregatorum in concilio celebrato in caſtro Budenſi Veſprimienſis diœceſis, per eumdem legatum ad honorem & gloriam ſanctæ & individuæ Trinitatis, ad reverentiam & honorem ſanctæ Romanæ eccleſiæ & beatiſſimi ac ſanctiſſimi patris domini Nicolai III. & ſucceſſorum ejus, ac relevationem, fulcimentum, ac defenſionem fidei catholicæ, & eccleſiaſticæ libertatis: necnon reformationem vitæ, morum, & actuum cleri & populi legationis prædictæ, ſub annis Domini MCCLXXIX. Indictione VII. die quartadecima intrante Septembris, in quo videlicet die terminatum fuit concilium ſupradictum, pontificatus ſanctiſſimi patris domini Nicolai papæ III. anno II.

ANNO CHRISTI 1279.

CAPITULA.

ANNO CHRISTI 1279.

I. De tonſura prælatorum.

QUia ſicut prælati quoſque ſibi ſubditos dignitate & auctoritate præcellunt, ita moribus, vita, habitu, converſatione honeſtis, præcellere & præcedere debent eoſdem: cum eorum vita, ſi ſit bona, & amplius ſi ſit mala, trahatur a ſubditis in exemplum: ſtatuimus, quod ipſi prælati coronam & tonſuram patentibus omnino auribus circularem, juxta regularium ſeu religioſorum generalem conſuetudinem approbatam, cum nulla religio pontificali religione ſit major, de cetero deferant, ab omni exceſſu in capillis, & defectu notabili in corona protinus abſtinentes. Sicut * enim ſervantes, in prædictis ſibi ſubditos poterunt reformare.

* Sic enim.

II. De veſtimentis eorumdem.

Præterea ſtatuimus & ordinamus, quod prælati de cetero, cum equitant, vel etiam in publico pedeſtres incedunt, habeant & deferant cappas rotundas, ſub quibus habeant & deferant camiſcias albas ſive roſetas, quas ſemper ſub cappis ſive mantellis, ante pectus vel poſt collum hinc inde connexis, deferant, cum in publico, hoc eſt extra ſecreta habitationis eorum ipſos contigerit ire vel ſtare. Prohibemus autem, ne ipſi prælati de cetero deferant vel habeant mantellos, cum quibus hactenus equitare, & quos in propriis & alienis hoſpitiis non ſolum coram famulis ſuis, ſed etiam coram aliis conſueverunt deferre: permittimus autem, quod poſſint habere mantellos rotundos ſive tabarda longitudinis moderatæ, eoſque deferre cum capuciis ſeparatis ab eis, tempore pluvioſo, nivoſo, ſeu pruinoſo: & cum ad exercitus, ſeu curiationes, aut expeditiones, ex certis & neceſſariis cauſis, a ſacris canonibus minime reprobatis, eos contigerit proficiſci. Inſuper prohibemus, ne prælati, vel eccleſiarum cathedralium canonici deinceps ſub mantellis vel cappis pro paratura varios quorumcumque colorum ſive varietatum, niſi forte varietates hujuſmodi eſſent in pellibus agninis, vulpinis, & linceis, ſeu zendardum rubeum, vel in aliquibus veſtibus fimbrias, hoc eſt premidiones ſeu ornamenta nobilia exterius appoſita de ludria, ſeu bivaria, ſeta, aut de aliqua alia ſimili materia, deferant ullo modo.

III. De arcendo veſtium luxu ab omni clero.

Prohibemus, ne prælati aut alii in dignitatibus, perſonatibus, ſeu canonicatibus eccleſiarum cathedralium, ſeu collegiatarum, ſive in eccleſiis curam animarum habentibus, aut in ſacerdotio conſtituti, manicas deferant conſutitias, nec togas ſive guarnacias, ſeu ſupertunicalia, aut qæcumque alia veſtimenta deſuper portent aperta, ſed ipſa ſuperiora indumenta circumcirca uſque ad fimbrias habeant clauſa nulla collaria, niſi forte in tabardis vel mantellis ad equitandum, circumcirca omnino rotunda; vel bottones, ſive fibulas aureas vel argenteas, aut aliquid auri vel argenti habens ornatum in aliquibus ſuis veſtibus deferentes. Quod ſi qui contrarium fecerint, veſtes hujuſmodi per ſuos ordinarios auferantur in uſus pauperum aut in alios pios uſus convertendæ: nihilo minus qui in hoc inventi fuerint exceſſiſſe, niſi ad mandatum ſui ſuperioris ſe correxerint, uſque ad ſatisfactionem a ſuis beneficiis ſint ipſo facto ſuſpenſi.

IV. Quod annulorum uſus prælatis tantum ſit permiſſus.

Interdicimus omnibus clericis portare annulos, niſi ſint prælati, quibus licite competat ex officio dignitatis vel ex privilegio ſedis apoſtolicæ ſpeciali, conſuetudine in hoc contraria non obſtante. Quod ſi quis de cetero clericus annulum portans inventus fuerit, auferatur ei annulus per ſuum ordinarium, & non reddatur eidem: immo idem tranſgreſſor clericus etiam tantumdem ad valorem illius annuli in rebus aliis cogatur pauperibus erogare. Clericus autem qui annulum dare diœceſano, vel prædictam quantitatem ſolvere contemneret, ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donec annulum reddat & pœnam ſolvat prædictam.

V. Ut clerici tabernas non teneant.

Statuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica in domibus ſive curiis, in quibus habitant, tabernam ubi vinum minutatim vendatur, vel ubi viles, leves, ſeu ſuſpectæ hoſpitentur aut converſentur perſonæ, habere, tenere, vel ſuſtinere præſumat. Quod ſi quis in his exceſſerit, & a ſuo ſuperiore monitus non emendaverit infra terminum

ANNO CHRISTI 1279.

sibi dandum, extunc usque ad emendationem condignam ab ingressu ecclesiæ excludatur.

VI. Ut episcopi ex religiosis ordinibus assumpti, religionis suæ abitum deferant.

Statuimus etiam, & inviolabiliter observari præcipimus, quod omnes & singuli, de aliquibus religionibus sive ordinibus ad pontificalem dignitatem assumpti aut in posterum assumendi, illius religionis sive ordinis de qua vel de quo assumpti fuerint, vel de cetero assumentur, habitum tam in vestibus, quam in calceamentis & quibuscumque aliis, toto tempore vitæ suæ deferre teneantur, & deferant in publico & secreto; nec habitum illum ullo tempore dimittant, aut vestes, calceamenta, vel aliqua alia deferant, in colore, forma seu materia, contraria vel dissimilia religioni sive ordini supradictis. Qui vero contra hujusmodi sanctum & regulare statutum venire præsumpserint, ingressum ecclesiæ, & executionem pontificalium sibi noverint interdicta. Per hanc tamen constitutionem non interdicimus ocreas, nec cappas rotundas, aut mantellos ante pectus vel post collum connexos, in colore & aliis, supradictis religionibus seu ordinibus congruentes.

VII. Ut prælati & omnes clerici a sævis factis, & bellicis actibus abstineant.

Perpetuo prohibemus edicto, ne prælati & alii clerici cujuscumque sint ordinis, dignitatis, aut status, seditionibus, præliis, spoliis, rapinis, incendiis, & aliis sævis factis se aliquatenus immiscere præsumant: nec bellicis actibus se implicent, vel involvant: nisi forte pro ecclesiarum suarum & patriæ defensione, non ad impugnandum vel propulsandum, sed ad defensionem tantum, si necessitas eos compellat: & tunc in propriis personis non pugnent.

VIII. De vita & honestate clericorum.

Clerici officia, vel commercia non exerceant, maxime inhonesta: mimis, histrionibus, & joculatoribus non intendant, & tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interfint. Comam & tonsuram patentibus auribus habeant congruentes, & in officiis ecclesiasticis & in aliis bonis studiis se exerceant diligenter. Exercentes * autem in talibus, a suis moneantur prælatis: & si moniti parere contempserint, ab officio & beneficio suspendantur: nec prius talis suspensio revocetur, quam ad arbitrium prælatorum pro eo fuerit satisfactum; ac sub certa pœna sufficienter caveant, quod in talibus vel similibus ulterius non excedent.

ANNO CHRISTI 1279.

* Corr. ce cedentes

IX. Ut clerici sententiam sanguinis non dictent, &c.

Nullus clericus sententiam sanguinis dictet, aut proferat, aut sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, interfit: nec quisquam clericus litteras dictet aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas; nec illam partem * cerugiæ exerceat, quæ ad ustionem, vel incisionem inducit: nec quisquam purgationi aquæ ferventis seu frigidæ, seu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendat: sciens, quod si ex hujusmodi mors vel membri mutilatio fuerit subsecuta, irregularitatis laqueum non evadet.

* chirurgiæ

X. Ut vicariæ non committantur laicis, vel clericis uxoratis.

Prohibemus quoque, ne archidiaconi & alii rectores ecclesiarum, laicis vel clericis uxoratis suas præsumant committere vicarias: & ad hoc dicti archidiaconi & ecclesiarum rectores per suspensionem officii & privationem beneficii, laici autem vel clerici uxorati, ne hujusmodi vicarias recipiant, per excommunicationis sententiam a suis diœcesanis compescantur omnino.

XI. Ut clerici arma non portent.

Districte præcipimus, ne sacerdotes vel clerici, in quovis ordine constituti, gladium vel cultellum, quod vulgariter dicitur bord, portent, nisi eis manifesti timoris causa ingruerit: nec tunc absque licentia prælatorum portent.

XII. Ut non cohabitent mulieribus.

Inhibemus districtius, ut nullus clericus beneficiatus, aut in sacris ordinibus constitutus mulieres aliquas in domibus suæ habitationis retinere, vel alibi eis cohabitare præsumat: qui vero ipsas nunc tenet, nisi infra tres menses,

ANNO CHRISTI 1279.

ſes, ab ultimo die præſentis ſynodi in antea numerandos, eas a cohabitatione ſua prorſus ejecerit, vel qui ejectas reſumpſerint, vel eis cohabitaverint, extunc ſe ſciant excommunicationis ſententia innodatos: a qua ſententia per ſuum diœceſanum abſolvi poſſint, primo de ſuis cohabitationibus mulieribus prædictis ejecti, ac ipſis clericis ab earum omnino cohabitationibus ſeparatis, & ſufficienti præſtita cautione, quod contra conſtitutionem hujuſmodi de cetero non venient, ſed ipſam omni tempore inviolabiliter obſervabunt.

ANNO CHRISTI 1279.

XIII. De reverentia in Divinis officiis adhibenda.

Suademus, ut quotieſcumque clericos contigerit ſimul vel ſingulariter incedere ante altare, ſeu figuram B. Virginis, aut etiam crucifixi, & maxime cum pro Divinis officiis intrant chorum, inclinent capita ſua, depoſitis pileis reverenter, atque inſtruant & inducant laicos diligenter. Volumus, quod omnes clerici, quotieſcumque in Divinis officiis, Ave Maria audiverint, flexis genibus ſe reverenter inclinent: prohibentes, ne clerici beneficiati, aut in ſacris ordinibus conſtituti, diſcalciati, ſeu nudis pedibus, chorum intrare ſeu in ipſo ſtare præſumant, dum ipſa Divina officia celebrantur, quod presbyteri ſine cappis rotundis vel ſuperpelliciis ad pſallendum horas canonicas, maxime veſperas, matutinas, vel Miſſam, eccleſias ingredi, vel in eis ſtare non præſumant; niſi forte eſſent extranei viatores, aut etiam peregrini.

XIV. Ut qui ſuas diœceſes viſitant, eas ſumptibus non gravent.

Quoniam, ſicut audivimus, nonnulli eccleſiarum prælati & perſonæ eccleſiaſticæ noſtræ legationis, & maxime regni Hungariæ, cum ſuas diœceſes vel parochias viſitant, vel ex aliis cauſis ad eccleſias ipſas declinant, gravibus & importabilibus fere deſcenſibus non ſolum in prælatis & clericis, verum etiam in laicis reprobandis atque damnandis, eccleſias, vel parochias ipſas plerumque aggravant & moleſtant: nos hujuſmodi deſcenſus graves, oneroſos, difficiles & importabiles fieri de cetero prohibentes, ſtatuimus quod, cum prælatos & perſonas prædictas ex juſtis & rationabilibus cauſis ad eccleſias ipſas declinare contigerit, ſic ſe honeſte habeant & modeſte, ſe ſuaſque familias a ſuperfluis & illicitis cohibentes, quod per immoderatos deſcenſus hujuſmodi, eccleſiæ importabiliter non graventur: in prædictis & aliis taliter ſe habentes, quod ipſi non quæ ſua ſunt, ſed Jeſu Chriſti potius, quærere videantur. Qui autem in prædictis exceſſerint, per ſuperiores ſuos abſtinere atque deſiſtere, & de illatis gravaminibus ſatisfacere læſis & gravatis eccleſiis, per cenſuram eccleſiaſticam & alia prompta remedia, ſublato cujuslibet fruſtratoriæ appellationis obſtaculo, compellantur.

XV. Ne quis beneficium eccleſiaſticum accipiat de manu laicorum.

Prohibemus ne aliquis abbatiam, præpoſituram, prioratum, plebanatum, capellaniam, vel aliquod beneficium eccleſiaſticum de manu recipiat laicorum: ſtatuentes quod archiepiſcopi, epiſcopi, & alii, ad quos de jure, vel conſuetudine, ſeu privilegio abbatum vel aliorum confirmatio, inſtitutio, vel proviſio ſpectat, nullum confirmare vel inſtituere præſumant, niſi eis prius de canonica ipſorum electione, & eligentium ac electi, inter eos plene conſtet; veris patronis in illis eccleſiis, in quibus illius obtinent patronatum, juſtitia ac jure plene ſervatis ac ſalvis, quæ eis a ſacris canonibus conceduntur atque ſervantur.

XVI. Ut omnes in beneficiis curam animarum habentibus perſonaliter deſerviant.

Cum ad beneficia eccleſiaſtica, curam habentia animarum annexam, tales quæri debeant & admitti, qui in ipſis beneficiis velint & valeant reſidere, & perſonaliter per ſeipſos, & non per alios deſervire: ordinamus, atque præcipimus, ut omnes & ſinguli plebani, rectores, & capellani eccleſiarum parochialium totius legationi nobis commiſſæ, in ipſis deſerviant per ſe ipſos, & non per vicarios: prohibentes, ne aliqui talium eccleſiarum rectores de cetero abſque diœceſanorum conſenſu, quibus eccleſiæ ipſæ ſubſunt, aliquos inſtituant vicarios, vel inſtitutos in eis teneant, vel ſuſtineant: & qui contra fecerint, fructibus & proventibus illius eccleſiæ per annum ſint ipſo jure privati: dictique fructus de mandato diœceſani epiſcopi in libris & ornamentis eccleſiaſticis ad opus ejuſdem eccleſiæ irrevocabiliter expendantur: nec antea percipiant de fructibus

ANNO CHRISTI 1279.

ecclesiarum ipsarum, quam sufficienter caverint, quod hujusmodi constitutionem inviolabiliter observabunt. Illos autem qui contra tenorem constitutionis præsentis receperint vicarias, suorum ordinariorum arbitrio relinquimus puniendos.

XVII. Ut ecclesiastici a conjurationibus & conspirationibus abstineant.

Conjurationes, conspirationes, & colligationes inter personas ecclesiasticas, quocumque modo, fraude, vel ingenio, omnino de cetero fieri prohibemus; factasque, necnon juramenta, promissiones, obligationes, & alia super prædictis præstita, vel quæ de cetero super eis fieri contigerit vel præstari, aut earum occasione, penitus reprobamus, dissolvimus, atque cassamus & eos, qui hujusmodi promissiones, obligationes, aut etiam juramenta, sub aliquibus, etiam pecuniariis vel aliis pœnis fecerunt, aut etiam præstiterunt, protinus absolventes, ipsos decernimus, ad observationem conjurationum, conspirationum, & obligationum ipsarum, vel solutionem aliquarum pœnarum sive pecuniarum, aliquatenus non teneri; statuentes, quod qui in talibus de cetero inventi fuerint excessisse, præter excommunicationem, quam ipso facto incurrent, a suis diœcesanis aut aliis suis superioribus, per privationem perpetuam aut etiam temporalem beneficiorum quæ obtinent, & alias pœnas, taliter castigentur, quod pœna ipsorum transeat aliis in exemplum. Quam constitutionem, quantum ad pœnas imponendas, ad promotiones seu mediationes prædictarum conjurationum, conspirationum, colligationum, juramentorum, promissionum, & obligationum prædictarum, extendi volumus & mandamus.

XVIII. Ut parochi, antequam eant ad synodum, visitent infirmos.

Statuimus, quod cum ex deliberatione & ordinatione episcoporum, archiepiscoporum, & aliorum ordinariorum, synodus fuerit celebranda, per duos, tres, vel tot dies qui sufficere videantur, antequam se ponant in via eundi ad synodum, rectores patriarchalium * ecclesiarum, earumque perpetui vicarii, qui præsidentes * synodo faciendæ fuerint, generaliter, sive specialiter, seu singulariter evocati, diligenter inquirant, si qui sint infirmi, seu debiles in parochiis suis; eosque visitent, etiam non requisi.., & faciant circa eos quidquid necesse fuerit ad animarum salutem.

* *Corr.* parochialium
* *Corr.* præsentes

XIX. Ut adeant synodum omnes ad eam convocati, & quo cultu ornatuque.

Statuimus etiam, & præcipimus, ut omnes tam regulares quam sæculares, in dignitatibus, seu personatibus, constituti illius metropolitanæ, in qua provincialis, & illius diœcesis, in qua episcopalis synodus fuerit celebranda, veniant: nisi remanserint de suorum superiorum licentia speciali, de quorum ordinatione synodus fuerit facienda. Et si taliter impediti fuerint, quod ad synodum venire non possint, legitimum excusatorem clericum cum pleno mandato ad acceptandum, & recipiendum ea, quæ in synodo fuerint ordinata, transmittant. In eundo & redeundo, honeste ambulent, & honesta acquirant hospitia, & in eis circumspecte se habeant, & modeste: ne vita, mores, & gestus clericorum, populo fiant in scandalum & contemptum. Qui vero ex causa ad synodum ire vel venire non possunt, eam archidiaconis, & archidiaconi suis diœcesanis, studeant nunciare. Quod si in veniendo, & denunciando rationabilem causam, negligentes, seu contemptores extiterint: ad diœcesanorum suorum arbitrium puniantur. Præterea statuimus, quod archiepiscopi, episcopi, abbates, & quilibet alii, qui ex privilegio mitris utuntur, mitrati cum superpelliciis, stolis, & cappis, seu pluvialibus; præpositi vero, priores, & alii inferiores prælati, cum superpelliciis, & stolis, si diaconi saltem sint, & si velint, pluvialibus seu cappis; rectores vero, & simplices sacerdotes, cum cottis seu superpelliciis, & stolis tantum; inferioris vero status vel ordinis clerici, cum cottis synodum intrent: & in ea devote & cum reverentia usque ad finem, nisi casus necessitatis emerserit, perseverent. Religiosi * quoque, nullam prælaturam vel administrationem habentes perpetuam, permittimus in habitu suo cum stolis in synodo posse stare, etiamsi administrationem habeant.

* *Corr.* Religiosos

XX. Ut omnes curam animarum habentes, in presbyteros ordinentur.

Statuimus etiam, quod omnes abbates, præpositi, priores, plebani, & alii

ANNO CHRISTI 1279.

alii ecclesiarum prælati & rectores, curam animarum habentium, promoti ad dignitates seu curas prædictas ante concilium Lugdunense noviter celebratum, si presbyteri non sunt, in proximis futuris quatuor temporibus successive se faciant usque ad sacerdotium ordinari, aut omnino dimittant hujusmodi dignitates & curas: & per suos diœcesanos seu superiores, sublato cujuslibet appellationis obstaculo, amoveantur a dignitatibus & curis prædictis, nisi in sacerdotes fuerint ordinati. Institutis autem sive instituendis, post concilium Lugdunense præfatum, per diœcesanos & alios superiores eorum denuncietur singulariter singulis, & universaliter universis, quod nisi infra annum a die suæ constitutionis in dignitatibus & beneficiis, curam animarum habentibus, in presbyteros fuerint ordinati, ipso jure hujusmodi beneficiis sint privati, & beneficia illa per illos, ad quos eorum ordinatio spectat, extunc de personis idoneis libere ordinentur.

XXI. Ut oleum sanctum & eucharistia sub clavi serventur.

Statuimus, ut per omnes ecclesias, chrisma, oleum sanctum & eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: ita ut non possit ad illas manus impia extendi. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio & beneficio suspendatur: & si per ejus incuriam aliquid inde nefarium contigerit, gravius puniatur.

XXII. De Divinis officiis celebrandis.

Nullus permittatur deservire altari, vel epistolam legere, nisi in superpellicio & cappa clausa. Sacerdos quoque diurnum officium pariter & nocturnum distincte & aperte, quantum Deus dederit, celebret, & devote.

XXIII. De intrusis in beneficia.

Quia multorum assertione comperimus, & pro certo didicimus, quod in multis ecclesiis, ac monasteriis, & ecclesiasticis beneficiis nostræ legationis, multi per sæcularem potentiam absque libero & legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, ad quas ipsarum electio, ordinatio, provisio, & institutio pertinere dignoscitur, damnabiliter sunt intrusi, ac quotidie intruduntur, contra sacrorum statuta canonum & ecclesiasticam libertatem: ex quo multa provenerunt & proveniunt quotidie detrimenta, & animarum deploranda pericula subsequuntur: statuimus, quod nullus laicus, cujuscumque auctoritatis extiterit sive status, aliquem de cetero in ecclesiis, vel monasteriis, aut ecclesiasticis beneficiis legationis prædictæ, ponere vel intrudere quacumque occasione, vel auctoritate, quin potius transgressione seu temeritate, præsumat; salvo & reservato jure patronatus veri competentis patroni, prout canonica jura declarant. Decernimus autem institutiones, sive intrusiones talium, nullas esse, nullumque jus competere sic intrusis: & nisi intrusi hujusmodi, infra sex menses, ecclesias, monasteria, sive beneficia, quæ de facto, modo sunt adepti prædicto, omnino & sine difficultate dimiserint: & quicumque alii de cetero aliqua beneficia ecclesiastica per manus receperint laicorum, & electionibus, postulationibus, provisionibus, seu institutionibus, ad minas, comminationes, terrores, sive impressiones laicorum quorumcumque aliorum, præsumpserint consentire; extunc se sciant excommunicationis sententiæ subjacere; ipsosque per diœcesanum, & alios, quibus ecclesiæ monasteria, & beneficia sunt subjecta prædicta, arctius compellendos ea dimittere, & satisfacere de fructibus & proventibus exinde perceptis, invocato ad talium proterviam conterendam, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

XXIV. Ut ecclesiastici non agant coram judice sæculari.

Inhibemus, ne personæ ecclesiasticæ agant, vel respondeant, sive fidejubeant, aut se astringant, vel obligent coram judice sæculari: nisi de his, & super his, quæ ad sæculare, non ecclesiasticum forum spectant, & de quibus absque sacrorum canonum injuria & contradictione in prædictis, vel aliis, potest per ecclesiasticas personas sæculare forum adiri. Personas autem ecclesiasticas, quæ contra hujusmodi inhibitionem venire præsumpserint, & judices sæculares, qui personas præfatas coram se agere, respondere, vel fidejubere, aut se astringere, vel alia facere, quæ ad forum sæculare non pertinent, contra privilegia ordini clericali vel personis ecclesiasticis, generaliter seu specialiter ab homine vel a jure concessa, compulerint; nisi postquam de hoc exceptum fuerit coram eis,

ANNO CHRISTI 1279.

ANNO CHRISTI 1279.

eis, ab hujuſmodi proceſſu omnino deſtiterint, & revocaverint omnem proceſſum habitum contra perſonas prædictas, excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere: a qua per diœceſanos locorum, in quorum juriſdictione perſonæ hujuſmodi conſiſtunt, poſt ſatisfactionem idoneam & condignam, juxta formam eccleſiæ poſſint abſolvi.

XXV. Ut coram eodem, de perſonalibus injuriis, & eleemoſynis eccleſiæ factis, non litigent.

Nullus ſacerdos, vel aliqua perſona eccleſiaſtica de perſonalibus injuriis, vel eleemoſynis eccleſiæ factis, coram ſæculari judice audeat litigare, niſi de licentia ſui epiſcopi.

XXVI. Ne habeant in domibus ſuis prolem in ſacro ordine ſuſceptam: nec aleas. Sint illorum liberi, famuli majoris eccleſiæ.

Prohibemus ſacerdotibus & aliis clericis in ſacris ordinibus conſtitutis diſtricte, ne ſecum prolem habeant, quam in ſacro ordine genuerunt, propter ſcandalum: & ne hujuſmodi parochiales ſacerdotes in domibus ſuis habeant aleas vel taxillos, diſtrictius inhibemus. Filii autem ſive filiæ prædictorum, in familia, ſive famulatu, ſeu pro famulis majoris eccleſiæ, cui ſunt immediate ſubjecti, redigantur, ac etiam teneantur.

XXVII. De reliquiis Sanctorum.

In concilio ſtatutum eſt, ut amodo reliquiæ extra capſam nullatenus oſtendantur, niſi in præcipuis feſtivitatibus vel ad hoc ex devotione concurrentibus peregrinis, ſicut quarumdam eccleſiarum laudabilis conſuetudo expoſcit, nec aliquo modo exponantur venales: inventas autem de novo nemo publice venerari præſumat, niſi prius auctoritate Romani pontificis fuerint approbatæ. Qui vero contra fecerit, ſi clericus fuerit, ab officio & beneficio ſe noverit ſuſpenſum; ſi laicus, per menſem ingreſſum eccleſiæ ſibi noverit interdictum.

XXVIII. Qui ſunt admittendi ad prædicandum. Et de quæſtoribus.

Nullus paſſim recipiatur ad prædicandum, niſi fuerit authentica perſona, vel alias per ſedem apoſtolicam privilegiata, aut ad hoc per epiſcopum deſtinata. Quæſtores quoque eccleſiarum tantum ea dicant populo, quæ in litteris domini Papæ vel epiſcopi continentur. Sacerdotes tamen loci populum ſibi commiſſum diligenter inducant ad eleemoſynas erogandas intuitu pietatis, non animo extorquendi. Nullus etiam quæſtuarius pro hoſpitalibus vel aliis ſimilibus locis, recipiatur ad eleemoſynas quærendas ſine litteris domini papæ aut legatorum ejus, vel diœceſanorum ipſorum.

XXIX. Ut res eccleſiæ pignori non obligentur,

Statuimus, quod ornamenta eccleſiæ non obligentur pignori, niſi pro neceſſitate eccleſiæ, de licentia epiſcopi, cum conſilio parochianorum. Præterea ſtatuimus, quod nullus prælatus, ſuperior vel inferior, aut eccleſiarum rector, pro alio fidejubere, nec poſſeſſionem eccleſiæ ſuæ, vel alias res eccleſiaſticas quaſcumque, mobiles aut immobiles vel ſe moventes, præſertim ſacras, pro alieno facto obligare præſumat, nec etiam pro ſuo facto proprio, niſi evidentem in utilitatem ſuæ cedat eccleſiæ, & cum licentia diœceſanorum, & cum aſſenſu capituli, ſive conventus illarum eccleſiarum, ſive monaſteriorum, quæ habent capitulum vel conventum. Tranſgreſſores autem conſtitutionis hujuſmodi, per ſuos ſuperiores compellantur reficere omne damnum, quod monaſterio & eccleſiæ ex fidejuſſione vel obligatione hujuſmodi incurriſſent.

XXX. Ut res eccleſiæ a rectoribus non donentur.

Statuimus, & ſtatutum etiam declaramus, quod eccleſiarum rectores de bonis mobilibus, vel juribus, ſeu libris, aut ornamentis, ad eccleſias ipſas ſpectantibus, nihil dare, concedere, vel donare poſſint in vita; nec de ipſis ſeu aliis, mobilibus vel immobilibus, aut ſe moventibus, acquiſitis, contemplatione eccleſiarum ipſarum, poſſint condere teſtamentum, niſi in caſibus a jure permiſſis. Quod ſi contra factum fuerit, illud decernimus irritum & inane: præcipientes diſtricte, quod ſucceſſores eorum, qui in talibus exceſſerunt, prædicta bona cum auctoritate diœceſanorum & etiam judicum ſæcularium, ſi fuerit opportunum ad jus & proprietatem ipſarum eccleſiarum efficaciter ſtudeant revocare; ipſique prælati ſe favorabiles & promptos ipſis rectoribus exhibeant in prædictis. Et ſi quis de dictis rectoribus

in

ANNO CHRISTI 1279.

in revocatione hujuſmodi fuerit negligens, ipſos ad id per diœceſanos prædictos compelli volumus & mandamus: archidiaconi quoque, ſinguli videlicet in ſingulis archidiaconatibus ſuis, tam de prædictis, quam aliis ad bonum & utilitatem eccleſiarum ſuorum archidiaconatuum, curam & ſollicitudinem habeant diligentem: & ſi quid ſuper prædictis ac aliis difficultatibus emerſerit, illud diœceſanis ſuis ſtudeant quam citius nunciare.

XXXI. Ut nemo clericus peregrinetur ſine ordinarii licentia.

Nullus clericus noſtræ legationis, in quovis ordine conſtitutus, peregrinari extra regnum vel provinciam ſuam præſumat, abſque diœceſanorum epiſcoporum vel aliorum ſuorum ordinariorum licentia ſpeciali. Quod ſi quis contrarium fecerit, a beneficio eccleſiæ vel eccleſiarum, in qua, vel in quibus beneficiatus extitit, per unius anni ſpatium ſit ſuſpenſus.

XXXII. Ut nemo incognitus admittatur ad ſacra peragenda.

Decernimus, ut nemo incognitus ad miniſtrandum in ſacris ordinibus admittatur, niſi ſui ordinatoris, vel ſucceſſoris ejus, litteras omni ſuſpicione carentes oſtendant, ſuſcepti ordinis mentionem facientes expreſſam. Et qui contra conſtitutionem hujuſmodi venire præſumpſerint, tales ad celebrationem Divinorum admittendo vel retinendo: poſt trinam admonitionem vel unam peremptorie, a Divinorum perceptione & ingreſſu eccleſiæ arceantur: & de hoc per diœceſanos epiſcopos inquiſitio frequens fiat.

XXXIII. Ut fideles Divinis officiis interſint in parochialibus eccleſiis.

Præcipimus, ut eccleſiarum parochiani ſingulis diebus Dominicis & feſtivis ad Divina officia, ſpecialiter ad Miſſam, vadant ad ſuas parochiales eccleſias, ibique Divina officia, prout Deus dederit, audiant diligenter: nec ipſi parochiani, relicta ſua parochiali eccleſia vel contempta, ad alias eccleſias, cujuſcumque ſint ordinis, religionis, aut ſtatus, ſive hujuſmodi eccleſiæ ſint parochiales ſive non, ad audienda Divina officia, & ſpecialiter Miſſam, præſumant accedere, maxime diebus Dominicis & feſtivis, aut in alienis parochiis vel eccleſiis ad hujuſmodi officia permittantur; ſeu ipſis per alios, quam per ſuos parochiales presbyteros, miniſtrentur eccleſiaſtica ſacramenta, exceptis clericis religioſis tranſeuntibus & peregrinis, qui ad hujuſmodi officia in parochiis, ſive eccleſiis poſſunt recipi alienis; & niſi forte cauſa devotionis majoris aliqui circa hoc a ſede apoſtolica ſint muniti privilegio, aut indulgentia ſpeciali. Parochiani vero, contra conſtitutionem hujuſmodi venientes, a perceptione ſacramentorum; illi autem, qui contra conſtitutionem hujuſmodi parochianos alienos receperint ad Divina, vel eis adminiſtraverint eccleſiaſtica ſacramenta, ab executione ſuorum ordinum noverint ſe ſuſpenſos: & qui parochianis alienis taliter ſuſpenſis eccleſiaſtica miniſtrare præſumpſerint ſacramenta, excommunicationis ſententiam ipſo facto ſe noverint incurriſſe, a qua, congrua ſatisfactione exhibita illi parochiali rectori, cujus parochiano miniſtrare præſumpſit * eccleſiaſtica ſacramenta, per diœceſanos epiſcopos ſecundum formam eccleſiæ poſſint abſolvi.

* præſumpſerint

XXXIV. Ut rationes reddantur ab iis qui bona eccleſiaſtica adminiſtrant.

Omnes autem abbates, præpoſiti, priores, & alii prælationem habentes, ſaltem ſemel, de ſuis omnibus redditibus & expenſis, & ſtatu eccleſiarum ſuarum; ceteri vero adminiſtratores, camerarii, ſeu officiales, tam interiores quam exteriores, bis in anno duobus terminis, uno videlicet in feſto S. Thomæ apoſtoli, altero in feſto S. Gregorii, reddant in capitulo plenariam rationem, conſuetudine quarumdam eccleſiarum, ubi pluries ratio reddi ſolet, in ſuo robore duratura: in quibus ſi prælati & officiales prædicti, negligentes ſeu infideles & mendaces inventi fuerint, ſecundum qualitatem culpæ, per epiſcopum vel alium ſuum ſuperiorem puniantur. Alii vero ipſo facto adminiſtrationes admittant, gravius juxta arbitrium epiſcopi vel ſui ſuperioris ulterius puniendi.

XXXV. Ut iidem mutuo non dent vel accipiant.

Inhibemus abbatibus, præpoſitis, prioribus, plebanis, rectoribus eccleſiarum, & clericis univerſis, ne ipſi mutuo dent, vel accipiant, abbates, præpoſiti, ultra duas vel tres marchas; ceteri, unam marcham: ſine notitia & conſenſu capituli ſui, vel majoris par-

ANNO CHRISTI 1279.

partis, ac diœcesani episcopi assensu speciali.

XXXVI. Ut bona ecclesiastica non alienentur.

Prohibemus insuper, ne inferiores prælati absque episcoporum, nec ipsi absque archiepiscoporum, nec ipsi metropolitani absque sedis apostolicæ licentia spieciali, aliqua de bonis immobilibus, vel juribus ad monasteria sive ecclesias suas spectantibus, nisi in casibus a jure permissis, alienare præsumant. Quod si contra fecerint, pro irrito habeatur: & alienantes, si inferiores prælati sint, a suorum ordinum; archiepiscopi & episcopi a pontificalium executione, sint ipso facto suspensi: quam suspensionem superiores ordinarii alienantium, alienatis prius ad jus & proprietatem monasteriorum seu ecclesiarum revocatis, vel alias indemnitati ipsorum monasteriorum & ecclesiarum proviso, valeant relaxare.

XXXVII. Ut ecclesiæ non graventur indebitis exactionibus.

Statuimus, quod ecclesiæ parochiales, vel aliæ ecclesiæ, seu monasteria, per majores, seu minores, vel personas, seu magistros, aut capitula cathedralium ecclesiarum, vel aliarum ecclesiarum prælatos, novis, injustis, & indebitis exactionibus non graventur, nec eis novi imponantur census, aut indebitas exactiones inducant, nec veteres augeant pensiones. Qui vero inventi fuerint in talibus ecclesias molestare aut aggravare prædictas: si episcopi, per metropolitanos eorum; si inferiores personæ, per suos diœcesanos, a talibus per censuram ecclesiasticam, & alia opportuna remedia desistere compellantur.

XXXVIII. Ut archidiaconi juri canonico per triennium studuerint, vel studeant.

Cum tam de jure, quam de generali consuetudine, multarum ecclesiarum archidiaconi jurisdictionem habeant causas matrimoniales & plerumque alias audiendi, examinandi, atque decidendi: statuimus atque præcipimus, quod nulli de cetero in regno Hungariæ & provincia Poloniæ, in archidiaconos assumantur, nisi in jure canonico taliter sint instructi atque periti, quod causas hujusmodi secundum jura & rationabiles consuetudines locorum, in quibus hujusmodi jurisdictionem obtinent, audire, examinare, atque decidere possint; vel alias in artibus sint aut in aliis scientiis taliter informati, quod in talibus, annuente Deo, verisimiliter proficere possint: & si tales in archidiaconos assumi contigerit, teneantur ad minus triennio in canonico jure studere, dimissis in ipsis archidiaconatibus talibus vicariis, qui honeste possint supplere vices eorum. Hanc autem * ad studium quantum ad constitutionem triennii, ad jam institutos archidiaconos extendi volumus & mandamus: nisi & instituti jam facti sint, & instituendi, post suas institutiones fiant absque vitio & culpa ipsorum adeo pauperes, debiles, vel infirmi, aut alias inhabiles ad studendum, quod studium incipere nequeant, vel perficere, aut terminare incœptum: quibus impedimentis cessantibus, teneantur incipere, & incœptum perficere studium, ut superius est expressum. Ad prædicta quoque implenda archidiaconi supradicti a suis diœcesanis, per amotionem & privationem perpetuam a suis archidiaconatibus, compellantur. Indulgemus autem archidiaconis supradictis, quod infra triennium, quo studio præfato vacabunt, archidiaconatuum & aliorum beneficiorum suorum fructus & proventus cum ea integritate percipiant, cum qua ipsos perciperent, si in dictis archidiaconatibus vel beneficiis personaliter morarentur, quotidianis distributionibus quæ in pane & vino singulis vel certis diebus exhibentur, dumtaxat exceptis: nisi in fraudem præsentis constitutionis, redditus, qui consueverunt in pecunia percipi, ordinarentur pro distributionibus panis & vini.

* *Corr.* Ha autem co stit. quantu ad studiu triennii.

XXXIX. De causis matrimonialibus.

Prohibemus, ne causæ matrimoniales, nisi discretis & gravibus ac honestis committantur personis, & habentibus juris canonici peritiam vel causarum experientiam in talibus opportunam. Statuimus, ut judex in causis matrimonialibus testes per seipsum, vel alium discretum & honestum jurisperitum, vel bonam experientiam causarum habentem, examinet.

XL. Quod irritæ sint inhibitiones, & alia, quibus impediunt prælati, ne subditi culpas suas revelent superioribus.

Quia nonnulli prælati, sæculares & regulares, subditis suis inhibent, ne ecclesiarum sive monasteriorum suorum sta-

ANNO CHRISTI 1279.

ſtatum, perſonarum, & rerum eorum-
dem, ſuperioribus ſuis, ſeu aliis, per
quos ad notitiam eorum perveniat, in-
ſinuent, vel exponant, eoſdem ſubdi-
tos ſub juramenti interpoſitione, & aliis
vinculis aſtringentes, vel in ipſos, ſi
ſecus fecerint, excommunicationis ſen-
tentiam proferentes; nonnulli etiam ex
eis, ſubditos ipſos, plerumque alios,
ſibi obligant, ne de cetero dicant
ſive deponant, denuncient aut faciant
aliquid contra eos, per quod ma-
lum vel damnum aliquod incurrere
poſſint; ex quibus frequenter venit,
quod cum ſuperiores, eccleſias & mo-
naſteria ipſa viſitant, ipſorum mona-
ſteriorum ſe prælatorum, aut etiam
ſubditorum, ſtatum ſcire non poſſunt:
propter quæ multa in eis tam in ca-
pite, quam in membris, quæ correc-
tione & reformatione indigent, re-
manent incorrecta: nos contra hujuſ-
modi deteſtabiles & periculoſas aſtu-
tias providere volentes, omnia ſuper
his vincula interpoſita, obligationes
omnes ſuper hoc initas, ſententias,
& quæcumque alia hujuſmodi occaſio-
ne ſubſecuta, inita ſeu facta, vel quæ
in poſterum ferri vel fieri contigerit,
penitus revocamus, relaxamus, atque
caſſamus, ac caſſa & irrita nunciamus:
decernentes ſubditos, & alios ſupradi-
ctos, a prædictis obbligationibus, ſen-
tentiis, atque pœnis totaliter abſolu-
tos, & ad eorum obſervationem ali-
quatenus non teneri.

XLI. Ut ſuppellex non teneatur in eccleſiis, niſi ſacra.

In concilio prohibetur, & nos pro-
hibemus inviolabiliter obſervari, ne ſu-
pellectilia ſacerdotis propria, ſeu alia,
in eccleſiis reponantur, aut etiam te-
neantur, niſi propter hoſtiles incurſus,
aut incendia repentina, ad eas opor-
teat habere refugium: ſic tamen, ut
neceſſitate ceſſante, extra eccleſiam
portentur.

XLII. Ut presbyteri parochiales habeant libros eccleſiaſticos.

Librum, qui dicitur manuale, ha-
beant ſinguli presbyteri parochiales,
ubi contineatur ordo baptiſmi, extre-
mæ unctionis, & hujuſmodi; necnon
libros alios, in quibus poſſint tam diur-
num quam nocturnum officium cele-
brare.

XLIII. Ut profana in cœmeteriis & eccleſiis non peragantur.

ANNO CHRISTI 1279.

Præcipimus ſacerdotibus, ut Divino
officio celebrato, & populo regreſſo ad
propria, eccleſias ſuas firmare debeant
diligenter. Prohibeant etiam ſacerdo-
tes ſub pœna excommunicationis cho-
reas in cœmeteriis vel in eccleſiis du-
ci: quia, ut ait Auguſtinus, melius
eſt feſtivis diebus fodere vel arare,
quam choreas ducere. Sub anathema-
tis interminatione prohibemus, ne quis
civiles cauſas in eccleſiis vel cœmete-
riis agitare præſumat. Nullus etiam
de novo ædificare in cœmeterio per-
mittatur: nec fimus, vel immunditiæ
aliæ in cœmeteriis adunentur. Talia
facientes, quouſque ſatisfecerint, ad
voluntatem rectoris, ab ingreſſu eccle-
ſiæ illius arceantur.

XLIV. Ut vigiliæ in eccleſiis non fiant a laicis.

Præcipimus, quod eccleſiarum re-
ctores in ſuis eccleſiis vigilias fieri a
laicis non permittant: cum ex hoc ſcan-
dala proveniant, & peccata: niſi for-
ſan in illis eccleſiis, in quibus ex de-
votione fidelium vigiliæ tales conſue-
verunt fieri ab antiquo.

XLV. Ut priventur ſtipendiis qui horis canonicis non interſunt.

Ad dilatandum in Divinis officiis
eccleſiæ decus, præſenti conſtitutione
duximus ſtatuendum, quod præpoſiti,
canonici, plebani, & alii eccleſiarum
rectores, & clerici univerſi, in præ-
poſituris, canonicis, & plebanatibus,
rectoriis, & aliis eccleſiis, in quibus
beneficiati exiſtunt, vel a quibus ec-
cleſiaſtica recipiunt ſtipendia, reſiden-
tiam facientes, horis canonicis, ad mi-
nus matutinis, Miſſæ, vel veſperis in-
terſint: cum eis ad hoc ſint eccleſia-
ſtica beneficia deputata, ut de ipſis ho-
neſte debeant vivere, ac Deo & di-
ctis eccleſiis in ipſis Divinis officiis
cum reverentia deſervire. Quod ſi quis
eorum in prædictis * pareat negligens
vel remiſſus, & per diæceſanum, vel
capitulum, vel alium ſuperiorem ad-
monitus non emendaverit; ſed hujuſ-
modi negligentiam, ne dicamus con-
temptum, non videatur emendationi,
ſed conſuetudini potius deputare: quo-
tidianis diſtributionibus illius diei, quo
abſque rationabili cauſa abfuit a Di-
vinis in aliqua de tribus horis prædi-

* *f.* appareat

ANNO CHRISTI 1279.

ctis, ipso sit facto privatus per diœcesanum vel alium superiorem suum: si hujusmodi negligentiam vel contemptum non studuit emendare, officia continuando prædicta, gravius puniendus. Et ut hujusmodi constitutio melius observetur, deputentur aliqui a singulis capitulis cathedralium, & collegiatarum ecclesiarum, qui absentias & negligentias talium notent & scribant. Parochialium vero sacerdotum & aliorum clericorum negligentiæ & offensæ in talibus & aliis, quæ a cura & sollicitudine pendent eorum, per archidiaconos, præpositos, aut alios, & demum per episcopos quibus subsunt, corrigantur & salubriter emendentur.

XLVI. De iis, ad quos sepeliendos exigitur una marcha argenti.

Præsenti quoque constitutione declaramus atque decernimus, quod consuetudo, secundum quam archidiaconi Hungariæ, pro occisis gladio, sive fuste, vel alio armorum genere, seu veneno, aut quocumque alio damnabili & reprobato modo, consueverunt recipere unam marcham argenti, antequam sic occisi tradantur ecclesiasticæ sepulturæ, ad eos qui fulmine percussi, fluminibus suffocati, exusti incendio, arboribus oppressi, aut de equo cadentes, vel aliis similibus, sive fortuitis casibus, diem clauserunt extremum, seu interiisse noscuntur, nullatenus extendantur; nec ab eorum hæredibus, propinquis, sive amicis, marcha hujusmodi exigatur: sed sic defuncti, dummodo pœnitentes decesserint, vel in morte pœnitentiæ signa apparuerint manifesta, sicut alii Christiani ecclesiæ sepulturæ tradantur: archidiaconi vero per suos ordinarios ab hujusmodi exactione indebita arceantur.

XLVII. Ut laici non teneant concubinas.

Prohibeant etiam sacerdotes, ne laici publice teneant concubinas; & qui post admonitionem tenuerit, tam ipse, quam ipsa, ab ingressu ecclesiæ arceantur. Et si per hoc se non emendaverint, per suos diœcesanos fortius compellantur.

XLVIII. Ut mœretrices nemo in domibus & possessionibus suis habitare permittat.

Cum ex vicinitate turpium mulierum, & maxime mœretricum publicarum, quæ corpora sua pro vili pretio vel mercede venalia indifferenter exponunt, multis plerumque peccandi occasio ministretur, ut de multis aliis spiritualibus & temporalibus, quæ læpissime ex earum vicinitate damnabili consueverunt contingere, periculis taceatur, religio Christiana ac multorum bonorum honestas enormiter infametur: statuimus, quod nulla persona ecclesiastica aut etiam sæcularis, universitas, collegium, vel conventus, hujusmodi infames & abominandas personas in aliqua civitate, castro, vel villa, in domibus seu possessionibus suis habitare permittat, nec eis vel aliquibus aliis ipsarum nomine, vel pro ipsis, aut infamatis de lenociniis, favore, commercio, aut conversatione, sive protectione talium mulierum, domos ipsas, vel possessionem suam eis concedere, locare, vendere, vel donare quocumque modo vel fraude præsumat. Quod si quisquam contra hujusmodi constitutionem venire præsumpserit, tamdiu per ordinarios locorum & presbyteros parochiarum, in quibus violatores constitutionis hujus deguerint, ab ecclesiæ arceantur ingressu, & a perceptione sacramentorum habeantur suspensi, donec ipsis turpibus personis de dictis domibus & possessionibus prorsus ejectis, & præstita sufficienti cautione, quod ulterius in talibus non excedent, & ad mandatum ordinariorum, sive superiorum, vel presbyterorum parochialium suorum tantum de bonis suis in pios usus expendant, quantum pro hujusmodi locatione, venditione, seu concessione percepe-rint, aut percepturi fuerunt occasione prædicta. Personæ autem ecclesiasticæ, si in prædictis excesserint, præter prædictas pœnas per ordinarios sive superiores suos gravius puniantur. Hanc autem constitutionem ad publicos adulteros, & incestuosas, & ad publicas adulteras, & incestuosos, quos & quas excommunicationis sententiæ decernimus subjacere, extendi volumus & mandamus.

XLIX. Ut bona decedentium clericorum a laicis non occupentur.

Statuimus, quod ad bona decedentium episcoporum seu episcopatuum, & aliorum inferiorum prælatorum, sæcularium seu religiosorum, monasteriorum, vel aliarum ecclesiarum vacantium, nullus laicus, quantæcumque & cujuscumque sit altitudinis, existentiæ, conditionis, vel status, manus suas

ANNO CHRISTI 1279.

ſuas extendi faciat vel permittat, bona hujuſmodi auferendo, aut etiam occupando, occaſione juris patronatus, vel alio quocumque prætextu. Quod ſi quis laicorum contra conſtitutionem hujuſmodi venire præſumpſerit: ingreſſum eccleſiæ, & perceptionem ſeu participationem ſacramentorum uſque ad ſatisfactionem omnium occupatorum, ſubtractorum, ac etiam ablatorum, ſibi noverit interdicta: ſalvis aliis prædictis, & in aliis conſtitutionibus noſtris expreſſis.

L. Ut alienare bona eccleſiaſtica non liceat.

Statuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica aut etiam ſæcularis, cujuſcumque ſit exiſtentiæ, ordinis, dignitatis, vel ſtatus, vel ſub prætextu juris patronatus, quod ſe habere dicat, contendat vel aſſerat, aut in veritate habeat, in aliquibus monaſteriis vel eccleſiis noſtræ legationis, ſeu alio quocumque prætextu vel modo, monaſteria vel eccleſias prædicta, in quibus jura hujuſmodi ſe habere contendunt, aut aliquid de bonis vel juribus, ad ipſas eccleſias vel monaſteria ſpectantibus, per ſe vel alios occupare, vendere, donare, permutare, locare, aut alio modo quocumque alienare, ſeu bona ipſa aut fructus aliquos in perpetuum vel ad tempus, aut alias in feudum ſive in pignus dare, concedere, vel recipere, aut aliquid aliud circa diſpoſitionem & ordinationem eccleſiarum & monaſteriorum prædictorum, ſeu bonorum, mobilium vel immobilium, aut ſe moventium, jurium eorumdem propria auctoritate attentare præſumant: veris patronis eccleſiarum & monaſteriorum legationis præfatæ, in quibus eccleſiis & monaſteriis jus obtinent patronatus jure competenti, occaſione hujuſmodi patronatus, ſervato in tantum, in quantum in hac parte patronis eccleſiarum canonica inſtituta concedunt. Tranſgreſſores autem conſtitutionis hujus, poſtquam a diœceſano & aliis ſuperioribus illarum eccleſiarum, in quibus prædicta, vel prædictorum aliqua attentarint, per caritatem admoniti fuerint, niſi infra terminum ab ipſis diœceſanis, vel per alios dictarum eccleſiarum ſuperiores ſtatuendum eiſdem, ab ipſarum eccleſiarum, vel monaſteriorum, ſeu bonorum, ac jurium eorumdem ſuper prædictis moleſtatione & perturbatione deſiterint, & ad ipſorum diœceſanorum ſeu aliorum ſuperiorum arbitrium ſatisfecerint de damnis & injuriis irrogatis, occaſione prædicta, monaſteriis & eccleſiis prætatis; extunc ſe ſciant excommunicationis ſententiæ ſubjacere: a qua, juxta tamen formam eccleſiæ, per diœceſanum, ſatisfactione præmiſſa & ſufficienti cautione quod ulterius in talibus vel ſimilibus non excedant, poſſint abſolvi * præfatos.

Locus mendoſus in ipſo MS.

LI. De jure patronatus.

Præſenti quoque declaramus ſtatuto atque præcipimus, quod quæcumque perſona ſæcularis, cujuſcumque ſit exiſtentiæ, dignitatis, aut ſtatus, quantumcumque liberaliter & abſolute concedat, donec * tradat, ſeu tradidiſſe intenderit vel intendat, voluerit vel velit, monaſteria ſeu eccleſias, in quibus jus tantum obtinent patronatus, monaſteriis vel aliis eccleſiis ſæcularibus: illud faciat & facere debeat de illorum diœceſanorum ſeu prælatorum licentia ſeu aſſenſu, in quorum diœceſi vel jurisdictione eccleſiæ vel monaſteria ipſa conſiſtunt. Et tam prædictæ, quam aliæ perſonæ, regulares aut ſæculares, cujuſcumque ordinis, dignitatis, religionis, vel ſtatus quantumcumque liberaliter & abſolute conceſſerint, donaverint, vel tiradiderint, aut concedant, donent, vel tradant, ſeu conceſſiſſe, donaſſe, traddiſſe, intenderint vel intendant, eccleſias, in quibus jus tantum obtinent patronatus, locis vel perſonis prædictis, nihil aliud itelligatur ſeu præſumatur conferre aut etiam contuliſſe, nec perſonæ, aut loca prædicta aliud ex collatione hujuſmodi recipere vel acquirere, quam in eiſdem eccleſiis ſeu monaſteriis conferentibus competens patronatus: ſtatuentes & expreſſius prohibentes, ne aliquæ perſonæ eccleſiaſticæ, aut etiam ſæculares, quibus de monaſteriis, vel eccleſiis hujuſmodi ſunt donationes, conceſſiones, vel collationes factæ, vel in poſterum fient, aliquid, niſi quantum patronis canonica jura concedunt, exigere, vel extorquere, aut capere motu proprio, vel accipere de bonis mobilibus, vel immobilibus, aut ſe moventibus, vel de juribus monaſteriorum, aut eccleſiarum ipſarum; nec in eis ſtatuere aliquas prælaturas, ſeu etiam rectorias, nec removere ſive ſupprimere, vel etiam revocare ſtatuta, nec de ipſis monaſteriis, vel eccleſiis, aut temporalibus, ſeu ſpiritualibus, vel juribus eorumdem, niſi quantum ad defenſionem pertineat, ad quam patroni tenentur, diſponere; aut etiam ſe in-

* *Corr.* donet.

ANNO CHRISTI 1279.

tromittere, vel aliquos in ipſis monaſteriis aut eccleſiis inſtituere, vel deſtituere, hujuſmodi juris patronatus prætextu, quocumque invento colore, præſumant. Decernimus autem irritum & inane quidquid a præfatis perſonis circa monaſteria & eccleſias, & alia omnia & ſingula ſupradicta, contra tenorem præſentis conſtitutionis temere contingeret attentari. Per hanc autem declarationem & conſtitutionem, nullum veris patronis ſuper his, quæ ſibi competunt, id eſt, juris patronatus, præjudicium generetur. Si qui vero, quacumque præſumptione contra conſtitutionem hujuſmodi venientes, monaſteria vel eccleſias in prædictis vel prædictorum aliquo moleſtare, ſeu perturbare *, aut de ipſis monaſteriis vel eccleſiis, ſeu bonis, & juribus eorum, ſe intromiſerint quoquo modo: ingreſſu eccleſiæ & perceptione ſacramentorum eccleſiaſticorum ſe noverint interdictos, donec ſatisfactione præmiſſa, a perturbatione, & moleſtatione, & aliis ſupradictis deſtiterint, & per diœceſanum illarum eccleſiarum ſeu monaſteriorum, quæ hujuſmodi occaſione læſerant, ad eccleſiæ ingreſſum & ſacramentorum perceptionem fuerint reſtituti * eccleſiaſtica miniſtraverint ſacramenta, per ſex menſes a collatione ſacramentorum noverint ſe ſuſpenſos.

* *add.* præſumpſerint.

* *f.* qui autem iis eccl. min. ſacr.

LII. Adverſus bonorum eccleſiaſticorum invaſores.

Cum multorum aſſertione didicerimus, peſtem quamdam in regno Hungariæ, & aliis terris noſtræ legationis, contra clerum & eccleſiaſticam libertatem invaluiſſe jamdudum, videlicet, quod laici eccleſias, monaſteria, earumque poſſeſſiones & jura, juris patronatus, ſeu alio quocumque prætextu, non abſque damnabili & manifeſta ſacrilegii nota, quaſi indifferenter occuparunt hactenus, & quotidie occupant, & damnabiliter detinent occupata, quarum aliquæ ſunt deputatæ habitationi & uſibus laicorum, aliæ vero uſibus jumentorum & aliorum animalium, altaribus & aliis ad cultum Divinum ibi ſtatutis pia devotione fidelium & auctoritate pontificum, deſtructis & totaliter deformatis: nos contra hujuſmodi peſtem, quam pati nullo modo poſſumus nec debemus, omnino intendentes de ſalubri remedio providere: omnes & ſingulos eccleſiarum & monaſteriorum bonorum ac hujuſmodi detentores, ex parte Dei omnipotentis, & ſub obteſtatione Divini judicii, admonemus, quatenus eccleſias, monaſteria, earumque poſſeſſiones, & jura, quæ taliter occuparunt ſeu detinent occupata in regno & terris prædictis, diœceſanis epiſcopis, vel aliis ordinariis, aut aliis eccleſiaſticis perſonis, ad quas prædicta ſpectare noſcuntur, infra ſex menſes a die publicationis præſentis conſtitutionis, computandos, cum fructibus exinde perceptis reddere & reſtituere non poſtponant. Alioquin præfatos detentores, quos excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere, ad requiſitionem illorum ordinariorum, in quorum diœceſi, vel juriſdictione, aut eccleſiis, vel earum bonis, & juribus, prædicta ſunt commiſſa, vel de cetero committentur, ab omnibus prælatis regni Hungariæ, quantum ad Hungaros, & ab illis de Polonia, quantum ad Polonos, uſque ad reſtitutionem & ſatisfactionem condignam excommunicatos publice præcipimus nunciari, pulſatis campanis & candelis accenſis, diebus Dominicis & feſtivis; contra quos ſi opus fuerit, invocetur auxilium brachii ſæcularis.

LIII. De iiſdem.

Cum eccleſiæ & monaſteria, ſecundum traditiones evangelicas, apoſtolicas, atque canonicas, ſint & eſſe debeant domus orationum, non ſpeluncæ latronum, vel munimenta prædonum: dolentes referimus, quod quidam, & non pauci, in regno Hungariæ, & terris noſtræ legationi ſubjectis, multa monaſteria multaſque eccleſiaſticas poſſeſſiones, & jura ad ipſas ſpectantia occupaſſe, pleraque ex eis incaſtellaſſe dicuntur, & cum * ipſis & eccleſiis, & monaſteriis, ad laudem Dei continua debeantur eccleſiaſtica officia celebrari, & pro animabus, tam defunctorum quam vivorum devote preces & orationes deferri, in ipſis tyranni raptores habitant & prædones, rapinæ ſpoliaque reconduntur & prædæ; & quod valde horrendum eſt, loca ipſa Deo dedicata & ſanctificata, frequenter humano ſanguine & ſemine polluuntur. Cum autem ea, quæ ſunt juris Divini, nullo modo debeant ad humanos uſus converti, maxime tam deteſtabiles & profanos: nos nulla ratione volentes tantam iniquitatem & perverſitatem conniventibus oculis pertranſire, omnes & ſingulos cujuſcumque exiſtentiæ, nobilitatis, ſtatus, aut conditionis, qui eccleſias, monaſte-

* *add.* in

ANNO CHRISTI 1279.

steria, aut bona vel jura ipsorum, occupare, incastellare, vel violenter invadere præsumpserunt, aut invasa seu occupata detinent, aut de cetero invadere seu etiam incastellare & occupare propria temeritate præsumpserint (nisi infra terminum seu terminos omnibus communiter & singulis singulariter ab illis prælatis, in quorum diœcesi & jurisdictjone, ecclesiæ, monasteria, bona, & jura consistunt præfata, peremptorie statuendos, monasteria, ecclesias, possessiones & jura illis personis ecclesiasticis, ad quos pertinent supradicta, libere & absque difficultate reddiderint & restituerint, & de fructibus, proventibus, atque damnis, ad mandatum prælatorum ipsorum satisfecerint competenter, caverintque sub certis pœnis, quod ulterius in talibus non excedent) anathematis vinculo decernimus & volumus esse ligatos: a quo absolvi non possint, nisi prædicta restituerint, & ad mandatum ipsorum prælatorum plene satisfecerint, ut superius est expressum.

LIV. Ut justitia per gratiam aut corruptelam non fiat.

Statuimus, quod nullus judex ordinarius, vel etiam delegatus, faciat, vel etiam se facturum promittat, justitiam alicui per gratiam, seu receptam pecuniam vel promissam, aut per alias sordes, prætextu alicujus odii, temporalis emolumenti, favoris, seu lucri: & qui contra fecerit, per annum officium judicandi sibi noverit interdictum: ad eliminationem litis parti, quam læserit, nihilo minus condemnandus, prout in constitutione felicis recordationis D. Innocentii Papæ IV. de re judicata, edita in concilio Lugdunensi, cavetur.

LV. Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, testificando, repellantur.

Statuimus, quod judices ordinarii, aut etiam delegati, omnes illos, quos per denunciationem, vel alio legitimo modo, excommunicatos sciverint esse ab homine vel a jure, ab agendo, patrocinando, vel testificando, in suo foro vel curiis, aut judiciis, ex officio suo repellant. Judices autem, qui exceptionem excommunicationis contra agentes, advocantes, vel testificantes objectam, non admiserint, sed ea non obstante tales admiserint ad prædicta, per mensem unum judicandi officium sibi noverint interdictum: & processus cum talibus excommunicatis habitus, sit irritus ipso facto, nec per processus hujumodi judicium * excipienti excommunicationem, sive ipsam exceptionem habuerint, sive non, ex quo per eum composita fuit hujusmodi exceptio & non fuit admissa, aliquod præjudicium generetur.

ANNO CHRISTI 1279.

* *Corr.* judicum.

LVI. Ut exceptio rei judicatæ admittatur.

Statuimus, quod judices sæculares exceptionem rei judicatæ per ecclesiasticum judicem, de qua quidem re cognitio ad ipsum ecclesiasticum judicem de consuetudine vel de jure pertinet, & viam ipsi propositam admittere non omittant. Item e contra ecclesiastici judices, cum de re judicata per sæcularem judicem, de his quæ ad ejus jurisdictionem spectare noscuntur, ex eis coram eis exceptionem hujusmodi, prout de jure tenentur, admittant. Quod si dicti judices exceptiones hujusmodi forte admittere recusarent, per ordinarios, de quorum jurisdictione fuerint bona, de quibus, vel personæ, contra quas, fuerit judicatum, ad recipiendam & ad admittendam exceptionem hujusmodi per opportuna remedia compellantur: cum quos Dei timor de malo non revocat, pœna coercere debeat temporalis.

LVII. Ut judices sæculares compellant ad officium eos qui sunt rebelles judicibus ecclesiasticis; & vicissim ecclesiastici eos qui non obediunt laicis.

Statuimus, quod universi & singuli nostræ legationis, cujuscumque sint existentiæ, dignitatis, aut status, temporalem jurisdictionem habentes, ad requisitionem prælatorum seu judicum ecclesiasticorum, contra rebelles & inobedientes eis, vel eorum sententias contemnentes, seu non parentes alias rei judicatæ ab eis, de his & super his, quæ principaliter vel incidenter, de consuetudine vel de jure, ad forum, jurisdictionem, seu cognitionem ipsorum spectare noscuntur, reverenter brachium suæ jurisdictionis impendant; rebelles & inobedientes, atque non parentes hujusmodi, ac excommunicatos quosque ab ipsis prælatis, seu ecclesiasticis judicibus, seu alias ab homine vel a jure, redire ad ecclesiæ unitatem, ac satisfacere pro causis, pro quibus excommunicationes hujusmodi incurrerunt, per occupationem bonorum, quæ sub sua jurisdictione sunt, & alia opportuna remedia, com-

pel-

ANNO CHRISTI 1279.

pellendo: ad quod præfati judices per censuram ecclesiasticam compellantur. Ipsi vero prælati & ecclesiastici judices versa vice, laicorum judicum sua jurisdictione, in his & super his, quæ canonicis non obvient institutis, quoad vivent, & contra inobedientes, & rebelles illorum, ac ipsorum sæcularium judicum justis sententiis non parentes, gladium suæ potestatis & auctoritatis, ecclesiasticam scilicet censuram, impendant, cum ab ipsis sæcularibus judicibus super hoc fuerint requisiti.

LVIII. De potestatibus sæcularibus, quæ prohibent appellantes sedem apostolicam.

Statuimus, quod omnes causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes, coram ordinariis vel ecclesiasticis judicibus, juxta sacras & legitimas sanctiones, agitari, tractari, vel ventilari debeant, & per eos libere & absque impedimento ullo vel obstaculo terminari: Et si quando super hujusmodi causis apostolicam sedem ac alios superiores, ad quos appellare jura permittunt, apellari contigerit: tam appellantes, quam appellati, ad præfatam sedem, seu ad superiores prædictos accedere, super appellationum persecutionibus, libere & absque inhibitione aliqua permittantur. Si vero rex, seu regina, vel quicumque alii de regno prædicto, postquam coram ipsis de hoc protestatum fuerit vel exceptum, contra constitutionem hujusmodi venerint, de causis hujusmodi cognoscendo, vel appellantes ad sedem apostolicam seu superiores præfatorum, a prosecutione appellationum ipsarum quomodolibet prohibendo, seu alias contra constitutionem hujusmodi exercendo, ab hujusmodi prohibitione, impedimento, seu cognitione omnino non destiterint: regi seu reginæ præfatis in prædictis excedentibus, tamdiu ecclesiæ sit interdictus ingressus, quousque omnem processum per eos habitum, in causis prædictis (quem cassum & irritum nunciamus) omnesque prohibitiones & gravamina revocaverint cum effectu. Alii vero duces, barones, & alii inferiores judices, contra constitutionem excedentes præsentem, nisi infra triduum postquam coram eis ut supra denunciatum, protestatum fuerit, vel exceptum, prohibitiones, impedimenta, gravamina, ac processus super hujusmodi revocaverint cum effectu, ac procedendo in causis hujusmodi destiterint: ipso facto excommunicationis sententiæ se noverint subjacere, a qua, congrua satisfactione præmissa, ab episcopis, in quorum diœcesi personæ vel res, super quibus vel contra quos processerint, juxta formam ecclesiæ possint absolvi.

ANNO CHRISTI 1279.

LIX. De immunitate ecclesiasticorum.

Cum regum, principum, baronum, & aliorum catholicorum fidelium, proprium & peculiare ab antiquo fuisse noscatur, ecclesias, monasteria, locaque sacra Deo ædificare; destructas vero, sive consisas, aut in se sive in ministris, vel in facultatibus, juribus, privilegiis, vel immunitatibus suis diminuta sive oppressa relevare, reficere, defendere, ac etiam restaurare, prout per facti evidentiam, videlicet per ædificationem, refectionem, & reparationem ecclesiarum & monasteriorum multis & latis possessionibus, ædificiis, juribus, privilegiis, prærogativis & immunitatibus dotatorum, antiquitas ipsa omni digna veneratione & imitatione testatur: multum profecto ab antiquorum & majorum suorum videntur vestigiis deviare, qui ecclesias ipsas, vel earum bona, seu jura destruunt, scindunt, occupant, vel invadunt, seu carum privilegia & immunitates imminuunt, & infringunt, aut qui talibus tacite vel expresse consentiunt, seu qui talia * in his similia contra Deum ejusque ecclesiam atque ministros impie committentes, per assumptæ potestatis vel jurisdictionis officium non compescunt, & ab ipsis desistere per remedia opportuna non cogunt. Declaramus igitur atque decernimus, ecclesias, & ecclesiasticas personas ab omnibus angariis & parangariis, exactionibus & collectis, & aliis superinductionibus, oneribus, & muneribus sordidis laicorum, necnon a præstationibus tributorum, pedagiorum, seu vectigalium pro ecclesiasticis personis, evectionibus, & rebus ipsorum, qui non causa mercimonii sive negotiationis, sed pro suis & ecclesiarum suarum necessitatibus per terram sive per aquam ducunt seu transeunt, omnino immunes & exemptas esse juxta canonicas & legitimas sanctiones, nec per aliquos, cuiuscumque altitudinis, jurisdictionis, seu etiam potestatis, ad talium præstationem posse vel debere compelli.

* *Corr.* talia vel his simil.

LX. De eadem.

Et quia in regno Hungariæ, & aliis terris nostræ legationis, ecclesiæ & ecclesiasticæ

ANNO CHRISTI 1279.

cleſiaſticæ perſonæ a multis, & in multis, & variis, ſuper prædictis & aliis ſimilibus, indebite & contra juſtitiam aggravantur in periculum animarum illorum, qui talia agunt, & eccleſiarum ac perſonarum eccleſiaſticarum non modicum detrimentum, & derogationem eccleſiaſticæ libertatis: nos autem animarum ſaluti, & eccleſiarum ac perſonarum eccleſiaſticarum Immunitati ſuper hoc providere volentes, diſtrictius prohibemus, ne de cetero eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis talia imponantur, aut exigantur, ſeu extorqueantur ab eis, vel ipſæ eccleſiæ aut perſonæ ſuper talibus præſtationibus quomodolibet moleſtentur. Quod ſi contra prohibitionem hujuſmodi, quiſquam ab eccleſiis vel perſonis prædictis aliquid occaſione prædicta extorquere præſumpſerit vel auferre, ſeu ſuper prædictis, vel eorum aliquo, eccleſias vel perſonas aggravare prædictas: niſi intra triduum omnia reſtituerit, quæ ab hujuſmodi perſonis occaſione prædicta extorſit, ingreſſum eccleſiæ & perceptionem ſacramentorum ſibi noverit interdictos: quod interdictum, ſatisfactione præmiſſa, per diœceſanum valeat revocari.

LXI. Ut omnes regulares eodem veſtiario induantur.

Et quia inhoneſtum extitit, quod canonici regulares, vel monachi, diverſis veſtibus veſtiantur, cum ex hoc proveniat invidia, murmur, & ſcandalum inter ipſos: ſtatuimus, quod omnes in eodem monaſterio, vel regulari canonica, & ſub eadem profeſſione morantes, indifferenter uno & eodem veſtiario induantur: prohibentes expreſſe, ne quis eorum veſtes aliquas alicujus coloris, niſi tantummodo albi, vel nigri, ſeu griſei habere præſumat, in quibus brunetam nigram, gazzatum, & alium quemcumque pannum notabiliter delicatum, interdicimus univerſis. Veſtes non habeant brevitate vel longitudine deformatas. Qui vero in prædictis exceſſerint, per ſuos diœceſanos, vel ſuperiores alios, caſtigentur ſalva diſtinctione ac diſcretione diverſorum ordinum, ſervata inter monachos, ſive canonicos, & converſos.

LXII. De veſtibus regularium.

Quia, ſicut audivimus, quidam monachi & canonici regulares, ſicut laici & clerici ſæculares conſueverunt incedere in animarum ſuarum periculum & ſcandalum plurimorum: præcipimus, ut canonici regulares ſine ſuperpelliceis vel tunicis lineis, ſeu cappis clauſis; monachi vero, ſine cappis, aut cucullis, ſeu ſcapularibus, extra domos ſuas de cetero non incedant, nec etiam intra domum. Si vero contra facere præſumpſerint: adminiſtrationem habens, eam ipſo facto amittat; & monachus, ſive canonicus regularis, per abbatem, priorem, vel præpoſitum puniatur: & ſi negligens fuerit, per epiſcopum ſuppleatur.

LXIII. De abſtinentia regularium.

Statuimus, ut a die quatuor Coronatorum uſque ad diem natalis Domini, a ſanguine & carnibus omnes monachi, cujuſcumque ordinis (præterquam infirmi, debiles, & delicati, cum quibus abbates diſcretione prævia poterunt diſpenſare) abſtineant, omnibus diebus, exceptis Dominicis, jejunantes. Poterit tamen abbas ex cauſa cum aliquibus, ut aliquando bis comedant, diſpenſare: nec comedant ter in die niſi pueri, infirmi, vel qui in refectorio leget: nec comedant extra domos ſuas in parochiis ſuis, niſi quando procuratio ab aliquibus debetur eiſdem. A ſeptuageſima uſque ad paſcha quantum ad eſum carnium & eſum ſanguinis, idem præcipimus firmiter obſervari: canonicos autem regulares ſuam regulam regulariter præcipimus obſervare. Præcipimus etiam, quod nullus canonicus regularis diebus Lunæ & Mercurii carnes in refectorio comedat, niſi feſtum novem fuerit lectionum. Silentium autem in clauſtro, refectorio, & dormitorio, firmiter præcipimus obſervari horis debitis & ſtatutis, in loco, ubi ad minus tres monachi aut regulares canonici commorantur: ita ſcilicet, quod aliquis loqui non audeat, niſi voce adeo ſubmiſſa, quod tertius ab ipſo audire non poſſit.

LXIV. Ut regulares monaſterio non exeant ſine licentia.

Quoniam, ſicut audivimus, quidam monachi & canonici regulares aliquorum monaſteriorum, conſueverunt extra ſepta ſui monaſterii, tam patenter quam latenter, tam turpiter quam damnabiliter, per terram ſæpius evagari: ſtatuimus, ut nullus, excepto capellano, & illis quibus ex neceſſitate adminiſtratio competit, ſepta monaſterii ſui exire audeat, niſi prius ab abbate vel priore, ſeu præpoſito; & ſi ab-

ANNO CHRISTI 1279.

abbas vel prior, seu præpositus præsentes non fuerint, ab eorum vicariis vel aliis potestatem habentibus, eis specialiter licentia sit concessa: quibus abbas, seu prior, vel præpositus, vel eorum vicarii, sine causa necessaria vel rationabili, exeundi licentiam non concedant. Nec etiam obtenta licentia sine socio quis pedes exire præsumat. Si vero abbates, priores, præpositi, vel alii regulares prælati, seu eorum vicarii, in aliquo præmissorum negligentes inventi fuerint vel remissi: suspensionis vel majoris vindictæ sententia a diœcesanis suis se noverint puniendos.

LXV. Ut regulares non recipiant ecclesias ad firmam.

Prohibemus ne monachi vel canonici regulares, ecclesias ad firmam recipiant, vel conducant, aut sine licentia diœcesanorum episcoporum, vel aliorum ordinariorum, parochialium ecclesiarum capellani existant: sed ad sua monasteria redeant, donec redierint, non celebraturi.

LXVI. Ut religiosi non venentur, non deserviant ultra octo dies in parochialibus ecclesiis sæcularium, &c.

Si quis religiosus inventus fuerit cum canibus & avibus venatoriis: cuicumque occupanti conceduntur a nobis. Nullus regularis cujuscumque ordinis, continue deservire audeat in parochialibus ecclesiis sæcularium ultra octo dies, sine illius parochialis ecclesiæ ordinarii licentia speciali. Qui vero tales scienter ultra octo dies loca capellanorum, ad celebrandum, vel ad ecclesiastica sacramenta ministrandum, tenuerint vel sustinuerint, sint ipso facto ab ordinum executione suspensi: quæ suspensio per diœcesanos imposita eis sub hujusmodi excessu seu transgressione, pœnitentia competenti, ac injuncto sibi quod in talibus ulterius non excedant, valeat relaxari. Excommunicentur, monitione præmissa, omnes monachi & religiosi, qui relictis claustris suis absque prælatorum suorum licentia ad scholas ire, vel aliud quam grammaticam, theologiam, aut logicam, in scholis audire præsumant.

LXVII. De vitandis excommunicatis, & servando interdicto, maxime a prælatis.

Quia, sicut audivimus, & in parte vidimus in regno Hungariæ & aliis terris nostræ legationis, ecclesiasticæ personæ, tam sæculares quam regulares, & plerumque, quod gravius est, prælati, excommunicationum, suspensionum, & interdictorum sententias in singulares personas, collegia, universitates, ac terras, villas, vel loca a suis judicibus, vel a jure, sive a canone promulgatas, usque ad hæc tempora, in grave animarum periculum, & illorum, ad quorum instantiam, vel pro quibus hujusmodi sententiæ latæ fuerint, non modicum, immo plerumque maximum detrimentum; necnon in gravissimum auctoritatis & potestatis ecclesiasticæ censuræ contemptum, & derogationem ecclesiasticæ libertatis, prout tenentur & debent, hactenus minime servaverunt, nec fecerunt ab aliis observari, juxta mandatum Apostoli & statuta canonica excommunicatos hujusmodi non vitando; sed in salutatione, osculo, mensa, Divinis officiis, ac aliis ab apostolo & sacris canonibus prohibitis, damnabiliter communicantes cum eisdem laicis idiotis, atque simplicibus, quos ad hujusmodi sententias observandas persuasionibus, monitis, & exemplis inducere, & per censuram ecclesiasticam gravius compellere debuissent, suis pravis & pernicios exemplis viam, immo invium & laqueos damnabiles ad contemptum libertatis & censuræ ecclesiasticæ paraverunt; quia, ut scriptum est, quod fit a prælatis, trahitur a subditis facile in exemplum; sicque peccatis exigentibus, ex talium abusu, negligentia, & contemptu, ac plurimorum malitia, accidit quod pauci inveniuntur in regno & terris prædictis, qui ecclesiasticam censuram revereantur & timeant, cum videant defensores ipsius censuræ prælatos, & alias inferioris gradus ecclesiasticas personas, pastores, patres, & medicos animarum suarum, hujusmodi sententias, per ipsos potius Divina quam humana auctoritate prolatas, quarum ad ipsas specialiter spectat tuitio, notabiliter & damnabiliter non servare: quia, ut Sapiens ait, nec sic inflectere animos dicta possunt ut vita regentis. Propter quæ, censura & libertate hujusmodi vilipensis, jam indifferenter & impune in regno & terris prædictis captivantur, verberantur, mutilantur, ac etiam occiduntur clerici: &, quod severius est, prælati bonis ac juribus suis, tam mundanis quam ecclesiasticis, spoliantur; ecclesiæ, monasteria, & bona ac jura ipsorum ab ipsis laicis occupantur, invaduntur, & damnabiliter detinentur, profanantur

ANNO CHRISTI 1279.

tur horribiliter, aliaque ruinis & incendiis deſtruuntur; earumque ac cœmeteriorum immunitas intringitur, ac etiam violatur, ac libertate eccleſiaſtica quaſi totaliter conculcata, in omnibus fere diſſolvitur quotidie nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ. Nos autem, omnibus prælatis, tam regularibus quam ſæcularibus, & univerſis clericis, in ſancta ſynodo congregatis, cum inſtantia petentibus, contra mala & pericula ſupradicta per noſtram conſtitutionem de opportunis remediis provideri: præſenti conſtitutione præcipimus, quod omnes & ſinguli prælati & clerici univerſi, etiam exempti, cujuſcumque dignitatis, ordinis, vel religionis exiſtant, excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti ſententia ab ejuſdem regni prælatis noſtræ legationis, & aliis ordinariam vel delegatam juriſdictionem habentibus, vel a jure ſeu a canone, in quaſcumque perſonas vel loca prolatas, poſtquam ei per denunciationem illorum prælatorum, vel judicum, vel quocumque modo, de talibus ſententiis conſtiterit, inviolabiliter obſervent: ipſaſque ad requiſitionem dictorum prælatorum & judicum denuncient, & a ſibi ſubditis denunciari faciant, & inviolabiliter obſervari, ſe ſuoſque ſubditos ſubtrahendo: alioſque a communione talium excommunicatorum in ſalutatione, oſculo, cibo, & potu, ac Divinis officiis, necnon a celebratione Divinorum in interdictis locis, vel eccleſiis, quantum in eis fuerit, revocando & expreſſius prohibendo. Si qui vero propriæ ſalutis immemores, & hujuſmodi ſanctæ conſtitutionis, necnon libertatis ac cenſuræ eccleſiaſticæ contemptores, tales excommunicatos denunciare, ac in prædictis & aliis, in quibus excommunicati ſunt de jure vitandi, vitare, & ſibi ſubditis denunciari ac vitari facere diabolica fraude contempſerint, vel in eccleſiis ſive in locis interdictis celebrare Divina, quacumque temeritate præſumpſerint: ſi ſingulares ſive privatæ perſonæ fuerint, excommunicationis; ſi collegium vel univerſitas eccleſiaſtica, ſæcularis aut regularis fuerit, eorum eccleſiæ ſive monaſteria ipſo facto eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto: a quibus ſententiis, poſt congruam ſatisfactionem exhibitam illis prælatis ſive judicibus, qui hujuſmodi ſententias protulerint, & illis pro quibus, ſive in quorum favorem præfatæ fuerint ſententiæ latæ, ab ipſis prælatis & judicibus, qui ſententias protulere prædictas, vel ab aliis A ſuperioribus, ad quos talium abſolutio & relaxatio ſpectat de jure, juxta formam eccleſiæ, abſolutionis & relaxationis interdicti beneficium valeant obtinere. Quod autem de denunciandis excommunicatis ſupra diximus, intelligimus de Polonis, quantum ad Polonos: & de Hungaris & incolis terræ regi Hungariæ ſubiectæ, quantum ad Hungaros & ipſos incolas.

ANNO CHRISTI 1279.

LXVIII. Ut vinearum & agrorum depopulatores excommunicentur.

Nonnullos execrabiles peccatores, qui ſolent juſtis hominum laboribus, ex quibus fragilitas humana reficitur, nonnumquam etiam ſanctis viris, in agone hujus ſæculi certantibus, opportunis, perverſitate quadam diabolica invidere, videlicet vinearum & agrorum diſſipatores, depopulatores, ſeu deſtructores, nocturnos & diurnos, publicos & occultos, excommunication ſententia innodamus: a qua, poſtquam ſatisfecerint damnum paſſis, & de publicis idoneam præſtiterint cautionem, quod ſimilia de cetero non committent, valeant a ſuis diœceſanis epiſcopis, juxta formam eccleſiæ conſuetam, abſolutionis beneficium obtinere.

LXIX. Adverſus bonorum & jurium eccleſiaſticorum invaſores.

Cum univerſalem eccleſiam, quam ſibi Redemptor noſter ſuo ſanguine copulavit, cui Romana eccleſia adeo ſpecialis & ſingularis præminentia privilegii eſt prælata, quod mater ſit omnium & magiſtra; ipſiuſque prælati, ſacerdotes, & clerici, ſint patres, paſtores, & judices animarum religionis Chriſticolæ, ſuper reges & reginas Divinitus exaltati: dictoſque prælatos ſacros & miniſtros, quibus poteſtas ligandi atque ſolvendi animas a Domino eſt conceſſa, reges ipſi & principes, ac fideles populi Chriſtiani honorare atque revereri pro animarum teneantur ſalute: multum profecto præſumere ac enormiter excedere ſunt cenſendi, ii maxime qui gloriantur nomine Chriſtiano, cum eccleſias & perſonas eccleſiaſticas quibus de bonis ſibi a Deo datis erogare, eaſque ſuis favorabilibus privilegiis & immunitatibus præmunire, atque ab injuriis, damnis, ſeu violentiis, ſuæ poteſtatis brachio defenſare tenentur, per ſtatuta, edicta, conjurationes, confœderationes, conſpirationes, colligationes,

machinationes, tacitas vel expreſſas, vel alia varia diverſorum gravaminum genera, perturbant, inquietant, opprimunt vel moleſtant, ſeu eccleſias ipſas, aut bona ipſarum vel eccleſiaſticarum perſonarum, vel jura ipſarum occupando, invadendo, vel de facto indebite auferendo, aut in ipſas.....

ANNO CHRISTI 1279.

G. C. Hic definunt acta concilii, tum in Varicano, tum in Vallicellano MS. ut admonet qui ea edidit Raynaldus. Cujus rei cauſam hanc affert, quod Hungariæ rex Ladislaus ſuborna us ab impiis, ſynodum armorum terrore diſturbaverit, Budenſibuſque dederit imperia, ut patres urbe pellerent, nec commeatus ſuppeditarent neceſſarios. Quam culpam ut expiaret Ladislaus, anno ſequenti, publicis litteris, quas Raynaldus idem ex libro MS. privilegiorum Romanæ eccleſiæ edidit, extare voluit pœnitentiæ ſuæ monumentum. *Exceſſum*, inquit, *noſtrum in huſuſmodi, cupientes miſericordiæ operibus expiari, cum crimina eleemoſynis redimantur, in perpetuam eleemoſynam, ad mandatum ipſius domini legati, con edimus, atque offerimns eidem reverendo patri domino legato, recipienti vice egenorum, ac pauperum, & infirmorum Chriſti, centum marchas argenti, annis ſingulis, perpetuis temporibus, ipſorum pauperum, & egenorum, ac infirmorum nomine percipiendas, ad opus conſtruendi unum hoſpitale pro ſuſtentatione dictorum pauperum, &c. Datum an.* MCCLXXX. *XV. Kal. Septembr. regni noſtri anno VIII.*

CONCILIUM ANDEGAVENSE

A Joanne Turonenſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum anno Domini MCCLXXIX.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De trahentibus perſonas eccleſiaſticas, ſuper actionibus perſonalibus, ad judicium ſæculare.*
2. *Ut miniſtri nihil exigant pro litteris ordinationis ſigillandis.*
3. *De iis qui corpora eccleſiaſticæ ſepulturæ contra fas tradunt.*
4. *De clericis, qui excommunicationem per annum ſuſtinent.*
5. *Ut epiſcopi poſſint abſolvere in caſibus, in quibus hoc concilium excommunicat, vel ſuſpendit.*

PRÆFATIO.

AD honorem & utilitatem eccleſiarum noſtræ provinciæ Turonenſis, quibus auctore Domino præſidemus; necnon ad reformationem eorum, quæ in dictæ provinciæ viſitatione innovanda comperimus, vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, abbatibus, capitulis, & aliis qui fuerant evocandi, provinciale concilium Andegavis die Dominica poſt feſtum beati Lucæ evangeliſtæ duximus celebrandum. In quo de ipſorum epiſcoporum, abbatum, aliorumque ad hoc vocatorum conſilio & aſſenſu, ordinamus capitula quæ ſequuntur, ſtatuta provincialium conciliorum tam prædeceſſorum noſtrorum, quam noſtra alias edita, nihilo minus innovantes.

CAPITULA.

I. De trahentibus perſonas eccleſiaſticas, ſuper actionibus perſonalibus, ad judicium ſæculare.

CUm nuper in Bituricenſi concilio, auctoritate domini Simonis tit. ſanctæ Cæciliæ præsbyteri cardinalis, legati ſedis apoſtolicæ, congregato, provida fuerit deliberatione ſtatutum de juſtitiariis ſolam temporalem juriſdictionem habentibus, qui in actionibus perſonalibus eccleſiaſticas perſonas litigare compellunt, quod ſi iidem juſtitiarii dictas perſonas in præmiſſis coram ſe litigare compulerint, eo ipſo auctoritate dicti concilii ſententiam excommunicationis incurrant: nos ad inſtar prædicti concilii in eos qui prædictas perſonas coram dictis ſæcularibus juſtitiariis ſuper actionibus perſonalibus traxerint, trahive procuraverint, excommunicationis ſententiam præſentis auctoritate concilii promulgamus: quæ circa eos nullatenus relaxetur, niſi læſis hujuſmodi de damnis expenſis, & intereſſe, prius per ipſos fuerit ſatisfactum.

II. Ut miniſtri nihil exigant pro litteris ordinationis ſigillandis.

Præterea cum ſcriptum ſit in canone, quod ſicut non debet epiſcopus manum quam imponit, ita nec miniſter vel notarius in ordinatione cujuſquam vocem vel calamum vendere: præſentis approbatione concilii prohibemus, ne quis de cetero pro litteris ſigillandis quæ conceduntur pro ordinatione clericorum, aliquod pecuniarium commodum, vel quicquam aliud exigat vel recipiat temporale. Alioquin ſtatuti hujuſmodi tranſgreſſores, ſi ſint in ſacris, ſuſpenſi; ſi laici, vel in minoribus ordinibus conſtituti, excommunicationis ſententiæ hujus auctoritate concilii ſe noverint ſubjacere.

III. De iis qui corpora contra fas eccleſiaſticæ ſepulturæ tradunt.

Item cum in pluribus caſibus prohibeant tam canones, quam provincia-

ANNO CHRISTI 1279.

cialium conciliorum statuta, quorumdam corpora defunctorum tradi ecclesiasticæ sepulturæ: & nonnulli, sicut nuper in aliquibus hujus provinciæ locis accidit, præter assensum parochialis presbyteri, in ecclesiis vel cœmeteriis propria temeritate intulerint corpora talium defunctorum: nos, transgressores hujusmodi & eorum insolentias pœnæ adjectione cohibere volentes, omnes hujusmodi præsumptores, & illos etiam qui eis opem aut consilium dederint, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto: sacerdotibus qui ad hoc interesse præsumpserint, usque ad sex menses hoc ipso suspensionis sententiam incursuris.

IV. De clericis qui excommunicationem per annum sustinent.

Item, quia ex eo quod ecclesiastica censura damnabiliter contemnitur, nec ut deceret servatur, clericis maxime, tam sæcularibus quam regularibus, ceteros ad id per exempla perniciosa trahentibus ad ruinam, frequenter contingit rumpi vinculum ecclesiasticæ disciplinæ: volentes eorum obviare malitiis, prout possumus remedium adhibendo, præsentis auctoritate concilii duximus statuendum, quod clerici, tam sæculares quam religiosi, beneficium eccclesiasticum seu administrationem quamlibet obtinentes, si excommunicationis sententiam, auctoritate ordinaria vel canonis latam incurrerint, postquam solemniter fuerit publicata, per * amissionem fructuum beneficiorum suorum, seu administrationum hujusmodi (quibus a jure privantur quandiu in excommunicatione perstiterint, & quos ad consilium diœcesani loci converti præcipimus in utilitatem ecclesiarum illarum, in quibus obtinuerit beneficia seu administrationes prædictas) si dictam sententiam ultra annum sustinuerint animis obstinatis, per locorum diœcesanos legitime moneantur, ut a dicta excommunicationis sententia faciant se absolvi. Et si post monitionem hujusmodi, absolutionis beneficium non procuraverint infra alium annum a tempore monitionis ipsorum: beneficiis suis per locorum episcopos hujus concilii auctoritate priventur.

V. Ut episcopi possint absolvere in casibus, in quibus hoc concilium excommunicat, vel suspendit.

In omnibus autem casibus, in quibus excommunicationis vel suspensionis sententiam in præsenti concilio duximus promulgandam, cuilibet episcopo in suis civitate & diœcesi absolvendi suspensos & excommunicatos, post satisfactionem congruam in foro ecclesiæ, auctoritate præsentis concilii liberam concedimus potestatem.

In cujus rei testimonium, &c. Actum dicta die, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono.

Corr. præter amissionem

G. C. Falso in codicibus quibusdam adscribitur huic concilio annus MCCLXX. cum mentionem faciant concilii Bituricensis Simonis legati, quod anno MCCLXXVI. celebratum esse constat. Falso item ab auctore metropoleos Turonensis habitum dicitur, *sub Judoco Turonensi archiantistite*. Cum enim anno MCCLXXIX. illud recte collocet; satis intelligere poterat, non pertinere ad archiepiscopum Judocum, cujus initia pontificatus anno MCLVIII. obitum anno MCLXXII. ipse tribuit. Neque vero alius ullus in Turonensium archiepiscoporum ferie, quam accuratissimam exhibuit, Judocus est.

CONCILIUM TARRACONENSE

PRO CANONIZATIONE RAYMUNDI PENNAFORTII

Celebratum anno MCCLXXIX. sub Nicolao papa tertio.

De hac synodo Bzovius ex Surita ista refert: Tarracone in Aragonia ad septimum Idus Decembris Bernardus [1] Tarraconensis archiepiscopus, Arnaldus Barcinonensis, Bernardus Gerundensis, Raymundus Ausetanus, qui se Vicensem cognominat, Guillielmus Ilerdensis, Petrus Urgelitanus, Arnaldus Dertosanus, Petrus Cæsaraugustanus, Jacobus Oscensis, Jaspertus Valentinus, episcopi; item abbates & alii prælati concilium celebrarunt. Ex ejus decreto litteris enixe Nicolaum pontificem interpellarunt, ut Raymundi Pennafortii viri sanctissimi memoria sua certa destinataque sententia religione omnium consecraretur, aræque ei inter divos ritu solenni statuerentur utpote cujus viri sanctitas insigni tunc splendore apud omnes præfulgeret. Nihil tunc in gratiam illorum concedere voluit Nicolaus, quod rex Petrus a Procida seductus jam turbas Italiæ moliretur, neque censum Romanæ ecclesiæ pendere vellet

CON-

[1] Hujus Bernardi tria concilia, quorum postremum est anni 1282. habes in tomo sequenti in Concilio Tarraconensi anni 2329. Ubi alia etiam Tarraconensia Concilia Labbeo, & cardinali de Aguirre ignota legas.

ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM MONASTERIENSE IN WESTPHALIA.

ANNO CHRISTI MCCLXXIX.

Ex Harthzeim Conc. Germ. to. 3. pag. 644.

MEminimus nos plura ſtatuta pro honeſta- A
te & defenſione noſtri Cleri edidiſſe, quamvis per ſacros Canones, & Sanctorum Patrum traditiones ſufficienter Clericis ſit proviſum, quomodo ipſos tamen modeſtia, ſobrietate, vitæ munditia oporteat converſari, ut ſibi & aliis verbo proficiant & exemplo. Quia tamen plures ex ipſis Clericis maxime per illos, qui per Eccleſias poſiti ſunt ad regimen animarum, in hujuſmodi obſervatione proviſionis contingit, non ſine nota tranſgreſſionis, & ſtatutum ipſorum multipliciter deformari, quorum deſidiæ & negligentiæ pro poſſe occurrere cupientes, & quod dignum eſt B
in eorumdem Sacerdotum & Cleri converſationibus vita & moribus reprehendi per innovationem, quæ circa hæc ſtatuta ſunt tam a nobis, noſtriſque prædeceſſoribus, & ſacros Canones ab antiquo, & appoſitione, quæ ſtatus temporis addere nos inducit, ipſos Clericos in omnibus Deo placitis ſalubriter reformare intendimus toto poſſe.

I. *Ut omnes Clerici interſint celebrationi Sanctæ Synodi deputatis habitibus.*

In hac Sancta generali Synodo ſtatuimus, C
ut omnes Abbates, Præpoſiti Priores religioſarum Eccleſiarum, & Prælati, Præpoſiti, Decani ſæcularium Eccleſiarum, & Rectores noſtræ Civitatis, & Diœceſis, ex nunc antea omni anno in craſtino Lætare, & in feria ſecunda poſt feſtum Beatorum Gereonis, & Victoris ad ſanctas ſynodos noſtras per nos, & Succeſſores Præſidentes, ſeu a nobis ſeu a noſtris ſucceſſoribus ad hoc deputatos conveniant celebrandas. Abbates vero cum albis & cappis de ſerico choralibus deſuper baculum in manibus, prout eorum congruit dignitati. D
Alii vero præſentes & Decani ordinis & ſtatus cujuſcumque cum ſuperpelliciis & cappis choralibus de ſerico deſuper. Item Canonici, Rectores eccleſiarum, Vicarii, Capellani, ac Beneficiati quicumque in ſuperpelliciis aut cappis ſuis nigris, prout tempus expoſcit incedant reverenter. Item mandamus, quod clerici caſte vivant, a vitio libidinis præcaventes, & qui incontinenter vixerint, prout magis, vel minus peccaverint, ab eorum Prælatis debite puniantur. Alioquin nos Prælatorum negligentiam ſupplentes, talia puniemus, ſecundum Canonicas Sanctiones, & qui E
ea de cauſa per nos, vel prælatos ſuos ſuſpenſus vel excommunicatus Divina officia præſumpſerit celebrare, beneficio Eccleſiaſtico ſpolietur. Prælati etiam, qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſcienter ſubſtinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari ultioni formidabunt ſe ſubjacere. Item a crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abſtineant: cum ebrietas inducat mentis exſilium, & libidinis provocet incentivum. Item quamlibet cohabitationem manifeſtam in ſacris ordinibus conſtitutis ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ prohibemus, mandantes, ut hujuſmodi Cohabitatores, ſi qui ſunt, concubinas a ſe de domibus, & parochiis, ubi manent, infra octo dies ex nunc omnino amoveant, & repellant; ammodo non recepturi eaſdem, nec filias, aut filios, aut concubinas retineant de patrimonio, vel deſcendentes a patrimonio crucifixi. Item Clerici in ſacris, officia & commercia ſæcularia non exerceant: Vinum, nec cereviſiam per ſe, vel per alios, in ſuis domibus & parochiis, vel alias vendant, nec tabernas frequentent, ſed devitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Contrarium facientes, ſecundum ſtatuta noſtra ſuper hoc edita, excommunicationis ſententiis innodamus.

II. *Aliud ſtatutum de inceſſu Clericorum.*

Item Clerici volentes privilegio uti Clericali, coronam & tonſuram habeant Clericalem: arma non ferant, nec gladios, niſi hoc faciant ex cauſa legittima & expreſſa licentia Prælatorum. Nec Canonici, nec Clerici vagentur nocturno tempore per plateas, & ſi quos ex juſta & legittima cauſa tranſire contingat, hoc decenter faciant, ſine clamore, ſine fiſtulis, ſine tympanis & quolibet ſtrepitu & chorea. Canonicos contrarium facientes, Decani eorum Præbendas ſuſpendant per quindenam: aliorumque Clericorum in hoc tranſgredientium pœnam nobis, ſeu officiali noſtro reſervamus.

III. *Qualiter ſe Clerici habere debeant in legendis Horis.*

Item ſtatuimus, ut Clerici in Divinis Officiis conſtituti decenter, & diſcrete ſe habeant: ut eorum vita & converſatio laicis ad ſimilia præſtet incentivum; at Horas Canonicas, & Dominæ noſtræ Beatæ Mariæ Virginis omni die nullus eorum dicere prætermittat.

IV. *Quomodo ſe debeat habere Clericus ante ſuam Miſſam celebrandam.*

Item nullus Sacerdos Miſſam dicat de die niſi unam, & prius ſuas Matutinas & Primam dixerit, niſi in caſibus a jure permiſſis hoc faciat neceſſitate incumbente, ut puta unam de die, & unam pro defunctis funere præſente, vel ex alia juſta cauſa & in Nativitate Domini. Nec utatur ablutione primæ Miſſæ, ſed reſervet, vel alicui diſcretæ perſonæ det ad ſumendum: & in ſecunda Miſſa ſi non

dede-

☞ dederit, ut est dictum, utatur illa ablutione. Nec celebratio fiat sine socio, vel scholari, qui respondere valeat celebranti, nec mulier serviat ad altare.

ANNO CHRISTI 1279.

V. *Ne aliquis Sacerdos admittatur in Ecclesia ignotus, nisi constet de ordinibus.*

Item propter apostatas discursores, vagos & ignotos Clericos, de quibus an Sacerdotes sint, non immerito dubitatur, statuimus, ut nullus Beneficiatus, seu Rector Ecclesiæ, vel altaris, tacite, vel expresse admittat aliquem in socium, vel ad celebrandum Missam, vel ministrandum Sacramenta, aut Sacerdotale officium exercendum, nisi notum de ordinibus, moribus, conversatione, & alias commendatus fuerit: & omnino si extraneus, vel peregrinus, per nos vel gerentem vices nostras cum examinatione debita approbatum, & ad Missam, ad hujusmodi officia exercenda. Si quis autem Rector Ecclesiæ, vel Capellæ, aliquem contra hæc admiserit, sententiam excommunicationis se noverit incursum: eo salvo quod peregrini, & honestæ personæ & religiosæ, pietatis & devotionis intuitu Missam dicere cupientes, admitti poterunt, si requirunt.

VI. *Quando non debet celebrare Sacerdos.*

Item statuimus, ut nullus Clericus, vel sacerdos in Ecclesia parochiali, vel Capella celebret, aut parochialem Ecclesiam teneat, sine nostra, vel archidiaconi loci, vel alterius ad quos hæc pertinet auctoritas investitura, quantumcumque a Patronis vel ab eis, qui patronos se fore contendunt, ad hoc licentientur: & quicumque sacerdos vel Clericus contrarium fecerit, sententiam excommunicationis, quam propter hoc in ipsum ferimus in his scriptis, incurrat ipso jure.

VII. *Statutum de personali residentia Clericorum in propriis beneficiis.*

Item prohibemus, ne aliquis sacerdos, competens beneficium habens cum cura, vel sine, de quo valeat commode sustentari, eo beneficio dimisso, ad alienam Ecclesiam tanquam Vicarius vel Mercenarius audeat se transferre. Contrarium facientes per nostrum Officialem, vel per Archidiaconum loci per censuram Ecclesiasticam præcipimus amoveri.

VIII. *In quibus habitibus Sacerdotes celebrabunt.*

De Sacramento Eucharistiæ, sive viatici, præcipiendo mandamus, ut omnes Sacerdotes in vestibus mundis Sacerdotalibus, & benedictis reverenter, mundo & contrito corde, & confessi, si commode fieri potest, accedant ad Missam celebrandam: & Matutina, & prima de die, primo dictis, ut est supradictum. Item statuimus sub pœna excommunicationis, ne aliquis Sacerdos sine calceamentis, vel caligis, ad altare pro celebratione Missæ audeat accedere. Item diligenter caveant Sacerdotes, ne cum conscientia in mortali peccato constituti ad celebrandam Missam accedant: quod si aliter manducaverint Corpus Christi, & biberint ejus sanguinem, judicium æternæ damnationis sibi manducant, & bibunt. Item Missale semper involvatur in pannis lineis & mundis, & apponatur manutergium parvum, quo presbyteri nares & faciem detergant, ne contingat Sacra vestimenta maculari, quæ munda & integra præcipimus observari. Item loca circa Altare ab aranearum telis, & pulveribus, & ceteris immunditiis sæpius emundentur. Item præcipimus, ut sursum super altare ad longitudinem & altitudinem altaris pannus lineus albus extendatur, qui protegat, & defendat altare ab omnibus immunditiis, & pulveribus descendentibus, prout hoc sacri Altaris cujuslibet erectio patitur & requirit. Item cortinæ a lateribus altaris utrimque appendantur. Item præcipimus, ut calix sit integer cum firmo pede, non titubans. Item Ampullæ vini & aquæ integræ, & mundæ intus, & exterius observentur, & aliquo signo notabili distinguantur, & vinum in ampullis ad minus ad minus in tertium diem, si commode haberi poterit, renovetur. Item Sacerdos sit diligens in electione hostiæ consecrandæ: ut sit integra, solida, non nimis vetusta. Item discernat Sacerdos in appositione vini per odorem, quid sit utrumque, & de aqua apponantur duæ guttulæ, vel tres in calicem.

ANNO CHRISTI 1279.

Præcipimus ut Sacerdotes attente, reverenter, & distincte legant, & dicant in Canone, quæ sunt dicenda: & expediant se, quantocius poterunt, propter tædium astantium, & alia, quæ occurrere possunt: & faciant signa sua distincte, & reverenter. Item nullus Sacerdos elevet hostiam ad ostendendum populo, nisi postquam dixerit hæc verba. *Hoc est enim corpus meum:* & pulsetur campana tribus vicibus, ut fideles, qui audierint, ubicumque fuerint, adorent.

Item, si Sacerdos cum venerit ad consecrationem sanguinis, vel etiam ad perceptionem, & nihil in calice inveniat; innuat, ut ei afferatur vinum, & aqua: dicat verba canonis ab illo loco: *Simili modo, postquam cœnatum*, usque ad finem, & faciat signa, quæ fieri solent super sanguinem: illa autem, quæ facta sunt super Eucharistiam, non reiteret, sed transeat consueto modo. Sed ille, per cujus negligentiam hoc evenerit, tribus diebus jejunet in pane & aqua.

Item, si per casum mortis, ægritudinis, vel passionis, aliquid inopinatum & subitaneum contingat, quod Sacerdos inceptum ministerium explere nequeat; licitum sit alteri Sacerdoti præsenti exequi & perficere consecrationem officii incepti: quod ibidem incipiat, si sciri potest, ubi alter destitit: nisi incepta collecta necdum perlecta, vel inceptis verbis Sacramenti necdum per lectis, prædictus casus contingat: tunc enim a capite illam collectam, vel Sacramenti verba reincipiat, ut sic saluti humanæ fragilitatis, & Sacris Ministeriis, ne interrupta, & incomplecta permaneant, consulatur. Si autem dubitetur, an hostia a primo Sacerdote casum hujusmodi passo, consecrata fuerit, nec ne; substitutus Sacerdos novam oblationem faciat, vel offerat, & solito more conficiat, & post missam, primam hostiam sumat, item de Calice bibat, & de eo quod in calice reperitur.

IX.

ANNO CHRISTI 1279.

IX.

Item præcipimus ſub excommunicationis pœna, quam ferimus in his ſcriptis, ne aliquis Sacerdos Miſſam in die celebrare bis præſumat, niſi ut ſupra dictum eſt & diſtinctum, & in caſibus a jure permiſſis. Item ſi quid de ſanguine aut Corpore Chriſti ceciderit ſuper corporale vel pallam Altaris, illa pars abſcindatur, & comburatur, & cinis ad Sacram piſcinam reponatur. Si ſuper lignum, lapidem, vel terram ſolidam ſanguis ceciderit; illa pars, ſi fieri poteſt commode, a Sacerdote ablingatur, & poſtmodum radatur: & illa raſura in ſacram piſcinam mittatur. Item ſi in ſanguine muſca, vel aranea, vel aliquod abominabile ceciderit, quod vix ſine vomitu, vel periculo corporis ſumi poſſit, caute extrahatur: & ſuper patenam, vel Calicem abluatur cum vino, & poſt ſanguinis ſumptionem & ablutionem illa lotio in piſcinam mittatur: & beſtia vel vermis ſupra piſcinam comburatur, & cinis mittatur in piſcinam ſive lavacrum.

X.

Item ſtatuimus, ut pixis in qua Corpus Domini reſervatur, vel ad infirmos defertur, ſit aurea, argentea, eburnea, & ſemper pannus lineus, albus, & mundus infra pixidem ponatur, ſupra quem corpus Domini in pixide collocetur.

XI.

Item præcipimus, ut cum aliquis infirmus communicare voluerit, quod Sacerdos, ſi commode fieri poteſt, prius eum viſitet ſine Corpore Domini, & diligenter confeſſionem infirmi audiat, & poſtea redeat ad Eccleſiam allaturus Corpus Domini, & communicaturus infirmum. Sacerdos autem eat, dicendo ſeptem Pſalmos, & ſi via fuerit longior, legat Lytaniam & alias orationes. Incedat autem Sacerdos ad communicandum infirmum cum campanula, ſi infirmus eſt extra villam, ubi eſt Eccleſia Parochialis: ſi vero infirmus eſt in villa, ubi Parochia ſita eſt, Sacerdos incedat ad infirmum cum campana, & lucerna præcedente: & fideles qui cum devotione ibi fuerint, expectent ante oſtium infirmi, donec communicatus fuerit, & redeant uſque ad Eccleſiam poſt Sacerdotem, & reverenter adorent.

XII.

Quilibet etiam fidelis, ſi devote fecerit hanc proceſſionem, quinque dies indulgentiæ pro eundo, & redeundo habeat. Cum autem de nocte Sacerdos Corpus Chriſti portaverit, mulieres nullatenus ipſum ſequantur: qui etiam hanc proceſſionem turbaverit, vel minus reverenter, & decenter in ea ſe habuerit, per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcatur. Item cum Corpus Domini defertur, fideles, coram quibus defertur, ſi commode fieri poteſt, genuflectant, pectora tundant, & inclinato capite junctis, & levatis manibus reverenter adorent. Equitantes vero non dedignentur de equis ſuis deſcendere ad adorandum eum, qui pro ipſis deſcendit de Cœlis. Item præcipimus, quod Sacerdos venerabiliter & ſubtiliter ſuppoſito decenti coopertorio, ſuper vas, in quo defertur corpus Domini, deferat ad infirmum. Si infirmus frequenter & ex levi occaſione vomitum patiatur, nullatenus ei Corpus Domini conferatur, ſed credat, & ſufficit, quia ſpiritualiter accipit. Item præcipimus, quod quilibet antequam infirmum communicet, interroget eum, ſi credat, quod ſub illa forma & ſpecie panis ſit Corpus Chriſti, natum de virgine, paſſum in cruce, & tertia die ſuſcitatum; quod ſi infirmus confeſſus fuerit verbo & evidenti ſigno, communicet eum Sacerdos, ſi alia cauſa, vel impedimentum non obſtat. Item ſi communicatus evomuerit; partes caute & diligenter, quæ reperiri poſſunt, colligantur: contritæ cum vino ab aliquo fideli ſumantur: reſiduum autem vomitus comburatur, & ponatur in terra juxta Altare, vel alibi, ubi commode fieri poteſt.

XIII. *De renovatione Euchariſtiæ.*

Item præcipimus, ut Euchariſtia ſervata pro infirmis ſingulis quindenis Dominicis diebus renovetur, & corpus Domini ſuper Altare in loco honeſto clauſum cum clave ſollicite & diligenter cuſtodiatur. Item præcipimus, ut Sacerdotes ſubditos ſuos doceant, ut cum venerint ad communicandum in die Paſchæ, vel alias, jejuni, devoti & confeſſi accedant: & caveant Sacerdotes, ne alienum Parochianum, vel extraneum communicent, niſi ſit viator vel peregrinus, vel niſi communicandus licentiam ſui proprii ſacerdotis habeat, quam licentiam quilibet viator vel peregrinus petere debet a proprio ſacerdote in ſuo receſſu: quod ſi non fecerit, propter hoc ſibi communicatio non denegetur, ſed pro negligentia pœnitentia ei injungatur. Item nullus confeſſus arcendus & removendus eſt a communione, niſi publice excommunicatus, vel interdictus, vel in aliquo enormi crimine notatus. Item præcipimus, ut ſumpta Euchariſtia, ſacerdos habeat calicem paratum cum vino & aqua, de qua ſumant communicantes.

XIV.

Item præcipimus, quod ſacerdotes Parochialium Eccleſiarum ſubditos frequenter admoneant & pœnitentiam injungant eis, ut ad confeſſionem ſæpe veniant, & priuſquam veniant ad confeſſionem, diligenter ſcrutentur corda ſua confiteri volentes, & peccata ſua ſollicite rememorentur, & cum dolore & vultu ſupplici ad confitendum accedant, quaſi ad Dei judicium. Sacerdotes autem, ut Dei miniſtri, circa confeſſionem audiendam & pœnitentiam injungendam, maximam adhibeant diligentiam, & attente, diligenter, & cum modeſtia audiant confitentem.

XV.

Item præcipimus, quod ſacerdotes ad audiendam confeſſionem, communem & aptum locum in Eccleſia, ut ab omnibus videri poſſint, ſibi eligant: in locis autem obſcuris & tenebroſis confeſſionem non audiant, nec extra Eccleſiam, niſi ex magna neceſſitate, vel infirmitate; contrarium facientes, ſententiam excommunicationis ſe noverint incurſuros. Item præcipimus, quod ſacerdotes ad confeſſionem audiendam ante ſolis ortum, vel poſt ſolis occaſum nullatenus ſedeant, niſi in magna neceſſitate vel infirmitate, & in loco illuminato, & aliquibus præſentibus. Item præcipimus, ut Sacerdotes induti ſuperpellicio, vel cappa, ſtola ſuperpoſita ad confeſ-

ſio-

ANNO CHRISTI 1279.

sionem sedeant. Item præcipimus, ut sacerdotes in audiendis confessionibus vultum humilem habeant, & oculos ad terram, nec faciem respiciant confitentis, & maxime mulieris. Item sacerdotes moneant, & doceant subditos suos, ut humiliter, & corde contrito confiteantur, & mulieres coopertis capitibus & collis, submissa voce, pure, & integraliter confiteantur peccata sua. Item Sacerdotes mulierem, quæ sola est in Ecclesia, nullatenus audiant confitentem, sed in conspectu honestæ societatis. Item ne aliquis Sacerdos audiat confessionem mulieris, cum qua peccavit, nec etiam conscios, mediatores, aut fautores peccati, sed mittat eos vel eas ad honestos Confessores. Item præcipimus ut Sacerdotes mansuete audiant confessiones, & de consuetis peccatis sigillatim, & diligenter interrogent de circumstantiis peccatorum: de inusitatis autem nominatim non inquirant, sed communia verba, ex quibus confitens, si reus est peccati, possit intelligere, quid dicatur: ut sic intelligens confiteatur; si reus autem non fuerit, de illo non tentetur. Item Sacerdotes diligenter instruant & moneant confitentes, ut integraliter & distincte mortalia peccata, & circumstantias peccatorum, quæ peccata aggravant, & peccatum per se patenter confiteantur, ut est sacer Ordo, Sacer locus, circa peccatum luxuriæ & concupiscentiæ: quæ omnia notantur in hoc versu: *Quis, quid, ubi, cum quo, quoties, cur, quomodo, quando.* Venialia autem peccata sufficit generaliter confiteri. Item præcipimus, ut Sacerdotes Nobis, vel illi, cui vices nostras in spiritualibus pro tempore committimus, majora peccata & injunctionem pœnitentiæ pro eisdem reservent, ut sunt homicidia, sortilegia, incendia Ecclesiarum, peccata contra naturam, defloratio virginum cum violentia, concubitus Sanctimonialium, conversarum, vel aliarum religiosarum mulierum, incestus, injectiones manuum in parentes, vel in Ecclesiasticas personas, sortilegia, perjuria manifesta, fidei & votorum transgressiones, Symonia, hæresis, apostasia, magnæ blasphemiæ seriose factæ.

XVI.

In dubiis autem Sacerdotes consulant Nos, vel vices nostras in spiritualibus gerentem, aut alios Sapientes viros, non prodendo vel revelando confitentem, sed in genere, quorum consilio pœnitentem absolvant, aut ad alium mittant. Item audita confessione, Sacerdos semper interroget confitentem, si velit abstinere ab omni mortali peccato, & hoc ei consulat, & quibus modis potest, inducat. Et si confitens dixerit, se nolle abstinere, non absolvat eum, nec ei pœnitentiam injungat Sacerdos: sed moneat, ut interim faciat quidquid boni possit, ut Deus citius cor ejus illustret, & ad pœnitentiam reducat. Consulat etiam ei Sacerdos cum diligentia modum vivendi, per quem facilius abstinere possit a peccato. Sacerdotes in injungenda pœnitentia discretionem habeant, ut pœnitentias secundum magnitudinem & qualitatem peccati & possibilitatem confitentis peccatoribus injungant: pro peccatis carnalibus injungant pœnitentias corporales, sicut est jejunium, peregrinatio, disciplina, & similia; pro spiritualibus & neglectis injungant orationes, eleemosynas, & meditationes peccatis suis contrarias; in assumptione rei alienæ, vel in damno alteri illato per furtum, rapinam, usuram, per fraudem, per injustam vexationem, per falsam testificationem, & alios modos, de quibus diligenter inquirant Sacerdotes, primo, & præcipue injungant restitutiones fieri eis, quos prædictis modis damnificaverunt, vel læserunt, si facultatem habeant, vel cum facultatem habuerint, si in præsenti non possunt, aliter eos non absolvant. Item præcipimus sub pœna excommunicationis, quam in his scriptis ferimus in Sacerdotes, qui contrarium fecerint, ne confessores cujuscumque conditionis, vel status confitentibus nomine restitutionis pro pœnitentia injungant, ut Ecclesias, Capellas, & Cœnobia instituant, vel Ecclesiis legata faciant; sed prius restitutiones, ut prædictum est, faciant illis, a quibus extorta sunt, si inveniantur, vel hæredibus eorum; alioquin ad arbitrium nostrum vel nostri Primarii erogentur. Item diligenter caveant Sacerdotes, ut, si confitentes peccata aliorum revelaverint, vel nomina eorum indicaverint cum quibus peccaverint, secrete caveant, sicut peccatum confitentis. Item inhibemus sub pœna excommunicationis Sacerdotibus omnibus, ne a confitentibus nomina eorum, cum quibus peccaverunt, inquirant, vel circumstantias, per quas possunt nomina eorum sciri: quod si fecerint, ab officio confessionis audiendæ & eorum ministeriorum ipso facto noverint se esse suspendendos: & in principio confessionis districte inhibeant confitentibus, ne peccata aliorum confiteantur, nec revelent, vel nomina eorum, cum quibus, ut dictum est, peccaverunt, exprimant specialiter, sed generaliter sufficit designari. Item nullus Sacerdos ex ira, vel etiam metu corporis audeat revelare confessionem confitentis signo, vel verbo generaliter, vel specialiter dicendo: *Ego scio te talem, qualis es;* & si revelaverit aliquo modo, de hoc convictus, debet absque omni misericordia degradari. Sed, cum indiget consilio, illud, ut est dictum, absque expressione personæ tacite requirat.

XVII.

Item præcipimus, quod omnes Sacerdotes parochialium Ecclesiarum frequenter, & diligenter subditos suos utriusque sexus admoneant, ut postquam ad annos discretionis pervenerint, omnia peccata sua integre, & ad minus semel in anno confiteantur Sacerdoti proprio parochiali, & injunctam eis pœnitentiam studeant adimplere, suscipiendo reverenter & ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi de consilio Sacerdotis proprii, ob aliquam rationabilem causam duxerint abstinendum. Alioquin viventes ab ingressu Ecclesiæ arceantur, & morientes Christiana careant sepultura. Item Sacerdotes diligenter attendant, qui ad parochiam eorum in anno saltem semel ad Communionem veniant, nisi justa de causa abstineant, & nomina illorum ad Nos, vel Officialem nostrum referant; ut debite puniantur, ne ab ipsis notam negligentiæ requiramus. Hoc autem statutum frequenter in Ecclesiis præcipimus publicari, ne aliquis excusationis ignorantiæ occasionem sumat.

XVIII. *Statutum de sepeliendis in cœmeteriis.*

Statuimus, ut nullus excõmunicatus, & pu-

publice denuntiatus, in cœmeterio ſepeliatur: & ſi factum fuerit cœmeterium illud, donec ANNO CHRISTI 1279. extumuletur mortuus, maneat interdictum, ſi diſcerni poſſit corpus, vel oſſa ejuſdem. Item prohibemus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne aliquis in cœmeterio interdicto ſepeliatur, & ne aliquis ſepulturæ tali interſit: Laici autem, quicumque tali ſepulturæ interfuerint, excommunicationis ſententiam, quam ſuper hoc ferimus in his ſcriptis, incurrat ipſo facto, & excommunicati publice nuntientur. Clerici vero, qui interfuerint, ſententiam ſuſpenſionis ab officio ſe noverint incurſuros. Item ſtatuimus, immunitates Eccleſiarum & cœmeteriorum inviolatas & incontaminatas obſervari mandamus, ut cœmeteria clauſa & munita cuſtodiantur, ne a porcis, vel aliis animalibus oſſa mortuorum comedantur, & volumus in ſpeciali loco oſſa mortuorum fideliter cuſtodiri.

Item ſtatuimus & præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ Sententiæ, ut quoties quis in loco Religioſo, vel alio ſepulturam elegerit, corpus illud ſine conſenſu Rectoris Eccleſiæ non deferatur: qui conſenſus ſi haberi non poteſt, tunc corpus primo præſentetur Miſſæ Parochiali, & tunc demum celebrata Miſſa ſine præjudicio Rectoris, mortuus deferatur in locum, in quo elegit ſepulturam. Item Eccleſias, vel cœmeteria a laicis cujuſcumque conditionis, vel ſtatus fuerint, muniri vel incaſtellari ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus: & quicunque contra fecerint, excommunicati publice nuntientur: & quia plures homicidia, mutilationes membrorum, & plura maleficia perpetrantes, ad immunitates Eccleſiarum confugiunt, quæ non eſſent perpetraturi, niſi quod ſperant ab Eccleſia ſe tueri, & ſuorum exceſſuum impunitatem obtinere; ſtatuimus, quod confugientes hujuſmodi ad Eccleſias, vel immunitates, ab inde ſine ſpeciali noſtra licentia, vel gerentis vices noſtras nullatenus extrahantur; ſed delictum eorum nobis vel vices noſtras gerenti nuntietur, ipſiſque confugientibus demum, ſi decrevimus, nobis præſentatis, & eo quod perpetratum fuerit, auctoritate examinato, ad veniam, vel ad pœnam circa ipſos, prout qualitas facti exegerit, procedatur. Alia autem omnia & ſingula, quæ a jure, vel prædeceſſoribus noſtris, de conſervandis immunitatibus Eccleſiarum, & immunitatum, & de violatoribus earumdem ſunt ſtatuta, Synodali ſanctione mandamus & præcipimus inviolabiliter obſervari: & præcipimus, hoc ſtatutum de immunitate in Eccleſia a Sacerdotibus frequentius publicari.

XIX.

Illud, quod ſtatutum eſt per nos de Clericis, in ſuis beneficiis non reſidentibus, innovamus & præcipimus firmiter obſervari. Item præcipimus, omnes, & ſingulas conſtitutiones noſtras, & a noſtris prædeceſſoribus latas, contra publicos uſurarios, & novalium detentores, præter ſcitum noſtrum, ut ſingulis diebus Dominicis, & feſtivis denuncientur publice excommunicati in Eccleſiis Parochialibus. Item ſtatuimus & præcipimus univerſis Clericis noſtræ Civitatis & Diœceſis, cujuſcumque ordinis, vel ſtatus fuerint, ne mandatum alicujus delegati vel ſubdelegati exequantur, niſi prius viſo reſcripto Apoſtolico in prima ſui forma, vel vera bulla, & ſi hæſitaverint, an ipſum mandatum in ſtilofilo, ſeu bulla falſum, ſeu alias vitioſum & tale quid in ea contineatur, ſuper quo ſi executioni demandandum ſit, dubitetur; in hoc articulo, antequam exequantur, ſalubre conſilium diſcretorum requirant & expectent. ANNO CHRIST. 1279.

XX. *Aliud Statutum.*

Everhardus Dei gratia, Monaſterienſis Eccleſiæ Epiſcopus, Præpoſitis, Decanis, tam Religioſis, quam Sæcularibus, nec non toti Clero civitatis & Diœceſeos Monaſterienſis, ſalutem. Meminimus, nos ad inſtar eorum, quæ jam dudum ſtatuta & ordinata fuerunt per venerabilem Dominum Conradum, felicis recordationis Colonienſis Archiepiſcopum, in provinciali concilio Colonienſi proinde ſtatuiſſe & ordinaſſe, quod Clerici officia, vel commercia ſæcularia maxime inhoneſta non exerceant. Item manifeſtam cohabitationem Clericis inhibuiſſe firmiſſime, & præſentibus inhibemus, contrarium facientes ſuper hoc a nobis editis innodantes. Item ne arma portent præter neceſſitatem. Item diſtricte prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne laici ſe de decimis novalium intromittant, ſive uſurpare præſumant: cum non niſi Epiſcopus in illis jus habeat ſecundum Canonicas ſanctiones. Item Eccleſiarum incendiarios & immunitatum, ac dotium Eccleſiaſticarum, & qui mittunt manus violentas in Clericos, vel Eccleſiaſticas perſonas quaſcumque, & captivatores & detentores earumdem, & quorum auctoritate, procuratione, ſeu opera, hæc fiunt, cum ipſo facto incidant in ſententiam excommunicationis, uti ſacrilegos denunciamus. Item quod in parochia illa, ad quam ductus fuerit Clericus captivatus, vel perſona Eccleſiaſtica quæcumque, ceſſent Divina, quamdiu ibi contigerit detineri, & ad biduum poſt ejus receſſum. Item omnes, & ſingulos, qui incendunt bona Eccleſiarum extra immunitatem, & qui ſurrexerint a rapina & depræda- tione bonorum Eccleſiaſticorum, & pignorum captione, præter judicis auctoritatem: illos, niſi infra octo dies, poſtquam moniti fuerint, ſatisfecerint condigne, excommunicamus, & præſentibus excommunicamus; & quod nihilominus ceſſent Divina in Parochiis illis, ubi ſpolia fuerint, quamdiu detinentur ibidem, & ſimiliter, ubi tales malefactores ſe receperint ad manendum, & poſt eorum receſſum ad triduum.

XXI.

Item ſtatuimus, quod in jure cautum eſt, quod ſi quis Clericus, vel laicus, penſionem ſuam, quam tenetur Eccleſiæ ſolvere, neglexerit infra biennium; niſi celeri ſatisfactione ſibi proſpexerit, videlicet infra ſex ſeptimanas a tempore biennii elapſi, cadat a jure ſuo, quod in bonis habebat, unde debuit ſolvere penſionem, & ſi ultra contumaciter atque violenter bona hujuſmodi detinuerit, in ſententiam excommunicationis incidat ipſo facto, & nihilominus in Parochia illa, ubi tales manent, ceſſent uſque ad ſatisfactionem condignam. Item ſi quis arreſtaverit, ſeu obligaverit perſonas, penſiones, ſeu reditus Eccleſiaſticos judicio ſæculari, niſi tam judex, quam actor reſipuerint, & emendaverint ipſo die, excommunicationis ſententiam incidant

ipſo

ANNO CHRISTI 1279.

ipso facto. Item qui bona Ecclesiarum, & Monasteriorum, spoliis, rapinis, incendiis, & pignorum captionibus invadunt, sive judicis auctoritate, occasione quæstionis alicujus, quam se adversus Advocatum, seu Officialem ipsius Ecclesiæ, seu Monasterii dicunt habere, excommunicationis sententiam incidant ipso facto: & nihilominus, si resipuerint, & emendaverint, infra quindenam in Parochia ubi manent, cessent Divina: & licet hujusmodi, & alia plurima, innovando aliorum Sanctorum Patrum, & Canonum decreta per nos in nostra Civitate, & diœcesi Monasterienſi sunt statuta, malitia hujusmodi maxime Clericorum nostræ diœceseos hæc surdis auribus dissimulantium: & immemores suæ salutis & Ecclesiasticæ libertatis, cum religiosæ personæ, nec non Clerici sæculares capiuntur, offenduntur, rebus eorum spoliantur ac alias multipliciter aggravantur; fovent, manutenent ipsos sacrilegos scienter ad eorum Parochias convolantes, prætendentes, eis constare non posse, cum in alienis Parochiis, & Ecclesiis præmissa perpetrantur: ea occasione non servantes sententiam excommunicationis, & interdicti prædicti latas in talia committentes tam a Canone, quam a Nobis, unde nos evidens invitat ratio, ut quæ periculosa sunt, nequaquam absque remedio reformationis relinquamus.

XXII.

Statuimus, itaque, ut ubicumque locorum nostræ Civitatis & Diœceseos persona religiosa, Clericus, seu Laicus infra septa immunitatis, nec non Ecclesiæ & cœmeterii enormiter læditur, vulneratur, seu deinde extrahitur, aut per minas, terrores, & subtractiones cibariorum exire hac necessitate cogitur, vel eædem personæ in eisdem rebus suis, vel Ecclesiæ inibi spoliantur manu violenta, ibidem sive sit Ecclesia conventualis, vel parochialis, cessetur a Divinis, nullatenus ea sine Nostra vel Officialis nostri licentia resumendo: ut sic maleficium ibidem perpetratum nobis innotescat, & ad ulteriora contra ipsos sacrilegos, si opus fuerit, procedamus. Insuper præcipimus, in quibus locis & Parochiis hujusmodi sacrilegos perpetrantes maleficia prædicta, vel aliquod præmissorum manere, vel personas prædictas, & rapinas detinere, contigerit: seu domicilia habeant, & quandiu ibi fuerint, ad triduum inde post eorum recessum cessetur penitus a Divinis. Insuper præcipimus districte sub pœna excommunicationis latæ Sententiæ in his scriptis, quod Sacerdotes Parochialium Ecclesiarum, vel vices eorum gerentes, & omnes alii Clerici, cujuscumque sint conditionis, & status, ut mandata nostræ causæ, & Archidiaconorum nostrorum, prout eis subsunt, fideliter, & viriliter exequantur, & si timeant, quod malum aliquod per adversarium, vel sæcularem justitiam, vel quemcumque alium debeat inferri portatori mandatorum, caute ipsum expediant.

ANNO CHRISTI 1279.

XXIII. *Statutum aliud pro jurisdictione.*

Insuper vobis Ecclesiarum Rectores sub eisdem pœnis mandamus, quatenus singulis diebus Dominicis & festivis, cum opus fuerit, vestros subditos moneatis, & auctoritate nostra præcipiatis, ne perturbent, vel impediant jurisdictionem nostræ curiæ Monasterienſis, & exponatis eis, in quibus & qualiter intelligatur jurisdictio hujusmodi perturbari: videlicet interdicendo, prohibendo, inhiberi faciendo, vel statuendo, ne aliqui in curia nostra causam suam persequantur. Item arrestando, accipiendo, vel capi faciendo latores mandatorum curiæ nostræ per justitiam sæcularem, vel illos, qui in curia nostra adversarios suos trahunt minis, vel verberando, vel verberari faciendo, vel comminando, vel litteras curiæ nostræ rapiendo, vel lacerando, aut etiam alia faciendo, per quæ processus negotii valeat retardari: contrarium quoque facientes in his scriptis excommunicamus nominatim, de quorum nominibus constat: alias in genere excommunicati publice in earum Ecclesii nuntientur. Et si in ipsa excommunicatione per septem dies manserint, ipsum locum & Ecclesiam, quem, vel quam ex nunc, ut ex tunc in his scriptis Ecclesiasticis interdicto supponimus, denuncientur ab eorum Ecclesiarum Rectoribus Ecclesiasticis interdicto subjacere, salvis aliis constitutionibus nostris de Abbatibus, Præpositis, Archidiaconis, & Decanis, qualiter in nostra Sancta Synodo comparere debeant, & de audienda confessione, & ne Sacerdos de casibus a jure nobis reservatis se intromittat, sine nostra licentia: ac de funeribus sine præjudicio Plebanorum in locis aliis, quam in propriis Parochiis sepeliendis: & de Clericis vagis, & ne aliquis Ecclesiæ Rector aliquem Sacerdotem in socium, nisi notum, & de cujus receptione ordinum constet per sui Diœcesani litteras competentes. Item de litteris libenter antequam exequantur, & si quis contigerit executioni demandari, præcipimus universis nostris subditis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ut accipiat executor copiam earumdem, ac aliarum, quarumcumque executionem fecerit, citato, monito, seu excommunicato copiam ipso die executionis dent, & assignent, ac aliis pluribus articulis contentis, & constitutionibus memoratis. Hæc universis vobis sub sigillo curiæ nostræ signavimus. Datum, & pronunciatum feria secunda post Gereonis, & Victoris Martyrum, anno Domini Millesimo CCLXXIX.

SYNODUS DIOECESANA TRIDENTINA

Ab Henrico II. Episcopo Tridentino celebrata An. 1279.

Contra detentores bonorum ecclesiasticorum.

ANno Domini MCCLXXVIIII. indict. VII. die XI. exeunte Novembri, Triden-

clericis totius diœceſis Tridentinæ, in præſentia dominorum Goxalchi decani, Olrici archidiaconi, Odorici ſcholaſtici, Adelvrandi & aliorum canonicorum eccleſiæ Tridentinæ, & Thedaldi abbatis monaſterii S. Laurentii extra muros civitatis Trid. Hainrici præpoſiti de Novezela Prixinenſis diœceſis, Henrici præpoſiti monaſterii S. Mariæ de Augea Trid. Diœceſis, Henrici præpoſiti monaſterii S. Michaelis ordinis S. Auguſtini, aliorumque Archipresbyterorum, Plebanorum, Vicariorum & aliorum clericorum, ibique Venerabilis Pater & dominus Henricus Dei & apoſtolica gratia epiſcopus Tridentinus indutus ſacris veſtibus, & ornamentis pontificalibus inſignitus, lamentabiliter propoſuit de detentionibus & detentoribus bonorum eccleſiæ B. Vigilii & ſpecialiter contra D. Odoricum Panzeriam de Arcu, proponens & aſſerens, quod idem dom. Panzeria detinebat in præjudicium eccleſiæ ſuæ Burgum Ripæ cum palatio & turri, & cum juriſdictione, & cum redditibus ad menſam epiſcopalem pertinentibus; item Burgum Arci cum juriſdictione & hominibus; item Caſtrum Tenni cum hominibus Plebatus, & cum juriſdictione & redditibus ibidem; item Plebatus Leudri, Boni cum caſtro Romani, Tignali & Naci cum juriſdictionibus, honoribus, hominibus & redditibus ad Eccleſiam Tridentinam pertinentibus, & quod ſæpe ſæpius & ſæpiſſime dictus D. Epiſcopus rogaverit, & monuerit dictum D. Panzeriam per ſeipſum & per religioſas perſonas, tam de ordine fratrum Prædicatorum, quam de ordine Fratrum minorum, nec non per ſupradictum Decanum, ac per nobiles viros Erardum de Tinqueſtam, Friſonum de Belvedero, Bartholomæum de Telvo, Beraldum de Levigo, Aproynum de Caſtronovo, Simonem de Doſſo, Zanboninum judicem, Jordanum de Garduno, & Henricum Sogam fratrem ipſius Panceriæ, & per alios quamplures, quod deberet dimittere & reſtituere omnia bona, redditus & ficta, honores & juriſdictiones, Burgos & Caſtra, & alias munitiones, nec non & homines, quos & quæ jam per multos annos detinuit, & adhuc detinet occupata in eccleſiæ Trid. & ipſius Epiſcopi præjudicium, nec non propriæ ſuæ animæ detrimentum. Ipſe autem Odoricus Panzeria ſpretis denunciationibus & monitionibus, ſupradicta reddere & reſtituere recuſavit. Unde licet exigente ipſius protervia & contumacia ipſe Dominus Epiſcopus contra eum procedere potuiſſet, nullo alio dando termino ad coſtringendum eum, per cenſuram eccleſiaſticam; idem tamen Epiſcopus mitius volens agere cum eodem, ad ſuperabundantem cautelam terminum xv. dierum peremptorium ipſi Odorico Panzeriæ duxit ſtatuendum, & publice in Synodo generali præceptum & edictum faciens ipſi Panzeriæ, quod ſupradicta omnia male detenta infra dictum terminum deberet eidem domino Epiſcopo reſtituere, & libere dimittere, alioquin ex nunc prout ex tunc ſuppoſuit eccleſias & plebes dictarum terrarum, Ripæ, Arci, Naci, Leudri, Boni, Tignali, & Condini, & eorum territorium, quod & quæ ei ſubjacent eccleſiaſtico interdicto, ulterius ad excommunicationis perſonarum ſententiam proceſſurus, nulla alia facta denunciatione, & amonitione. Et commiſit idem Dominus Epiſcopus Benvenuto archipresbytero Plebis Arci, Jacobo archipresbytero Plebis Ripæ, & Archipresbytero Colezi, quod prædictum terminum & prædicta omnia ex parte ipſius Domini Epiſcopi denunciare deberent dicto Panzeriæ, & eum charitative admonere, aſſerendo idem D. Epiſcopus quod ſupradictos archipresbyteros ad hoc ſuos conſtituit nuncios, ſpecialiter præcipiendo eis in virtute S. obedientiæ, quod ſuum præceptum deberent proſequi in hac parte, ſignificando & denunciando dicto Panzeriæ tam admonitionem quam terminum conſtitutum, & pœnas & ſententias quas incurreret, & incurrere poſſet ſi ſibi in reſtitutione prædictorum celeriter non provideret. Benvenutus autem archipresbyter Arci ſurgens in Synodo, rogavit D. Epiſcopum, ut ipſum de hujuſmodi præcepto ſublevaret, aſſerens & dicens, quod dictus Panzerius odiebat eum ad mortem; & quod ſi aliquam denunciationem ſibi faceret, idem Panzeria ipſum fine dubio interficeret. Dominus autem Epiſcopus nullatenus eum voluit relevare.

Et præterea eodem anno, die tertio exeunte Novembri, Tridenti, in caſtro Boni Conſilii, in præſentia dominorum Joannis ſcribæ domini epiſcopi Gabrielis de Porta, & Dietrici de Auſtria & aliis; ibique Venerabilis pater & dominus Epiſcopus Trid. ſupradictus, per obedientiam requiſivit D. Jacobum archipresbyterum Ripæ, quod ipſe in virtute S. obedientiæ dicere deberet, & recitare denuntiationem ei per ipſum dominum Epiſcopum commiſſam ſuperius nominatam. Qui Archipresbyter reſpondit, & dixit, quod ipſe bene iverat ad dominum Panzeriam ſæpe dictum, qui D. Panzeria bene præſpiciebat de denunciatione ſibi facienda, & ei inceperat tangere verba de ſupradictis, & cum D. Panzeria intellexiſſet prædicta, cœpit facere ipſi archipresbytero comminationes valde graves, dicendo, o archipresbyter, ſi mihi feceritis aliquam denunciationem vel admonitionem ex parte domini Epiſcopi, vel movere mihi aliqua verba, ſciatis, quod incontinenti propria manu amputabo vobis caput, & dixit publice: ſi presbyteri non cantabunt divina, eos flere faciam cum effectu. Unde propter metum mortis ipſa hora non ſunt prædicta integraliter denunciata, tetigi ſibi tamen quædam verba.

Præterea ipſo anno die XIII. intrante Decembri, in dicto Caſtro Boni conſilii, in præſentia Engelpredi & Philippi Camerariorum Otolini Flonzerii, & Joannis Canevarii de Levigo, & aliis coram dicto Domino Epiſcopo, dictus Archipresbyter Ripæ per obedientiam quam ei fecerat, confeſſus & contentus ſtetit, quod ipſe bene ex parte ipſius Domini Epiſcopi prædictam denunciationem & monitionem & dictum terminum publice coram populo in terra Ripæ fecerat & publicaverat, & ibi fuerat Anzelinus notarius de Tocho, qui eſt valde amicus D. Panzeriæ, fauctor & Secretarius ipſius, & dictus Anzelinus audita monitione facta ab eodem Archipresbytero, dixit, quod Deus poneret in malum annum dictum D. Panzeriam, ſi ipſe non faciet ipſum Archipresbyterum Ripæ fruſtratim dividi & occidi. Hoc autem dicto, ipſe Anzelinus equitavit ſtatim ad dictum D. Panzeriam, & revelavit ei dictam monitionem & denuntiationem per eumdem Archipresbyterum in Terra Ripæ factam. Unde ipſe Archipresbyter non erat auſus propter metum occiſionis perſonæ

ANNO CHRISTI 1279.

ANNO CHRISTI 1279.

☞ sonæ exire hospitio, & ire ad publica; vene-
runt enim Religiosi ad ipsum Archipresbyte-
ANNO CHRISTI 1279. rum, dicendo ipsi Archipresbytero, quod ipse
sibi præcaveret de dicto D. Panzeria, alio-
quin damnum habebit. Et ipse Archipresbyter
stetit absconse in quadam domo per xv. dies
ex metu dicti Panzeriæ. Postmodum D. Fri-
xonus venit Ripam, & rogavit D. Panzeriam
pro eo Archipresbytero, & vix ordinavit cum
D. Panzeria, quod eum ad dominum Epi-
scopum Tridentinum venire permisit.

Præterea anno Dom. MCCLXXX. indict.
VIII. die Mercurii, ultimo exeunte Janua-
rio, Tridenti, in Stupa Castri Boni Consilii,
in præsentia dominorum Jacobi Archipresby-
teri Plebis Ripæ, Joannis scribæ Canonici
Tridentini, Manegoldi & Christiani de Ale-
mannia, Odorici de Bolzano, & Stephani
capitanei Castelmanii & aliis. Nos Fr. Hen-
ricus Dei & Apostolica gratia episcopus Tri-
dentinus, ad notitiam universorum hominum
& singulorum commorantium in Ripa, Arcu,
Leudro, & Bono, ac alibi sub districtu Pan-
zeriæ de Arcu, quorum jurisdictio ad eccle-
siam Trid. noscitur pertinere, præsentem no-
stram prohibitionem volumus pervenire. Pro-
hibemus itaque expresse tenore præsentis Ol-
rico Panzeriæ de Arcu, quod ipse de cetero,
vel aliquis pro eo non exerceat jurisdictionem
in criminalibus vel civilibus ibidem in terris
prædictis, hominibus, & bonis, quorum juris-
dictio ad nostram ecclesiam noscitur spec-
tare. Item quod aliquis judex, advocatus, no-
tarius & præco pro ipso Panzeria, vel pro ali-
quo substituto ab eodem hominibus & bonis
prædictis ibidem officia judiciariæ, advocatiæ,
notariæ, & præconiæ non debeant aliquatenus
exercere, sed ab hujusmodi officiis in præ-
dictis exercendis infra octo dies, postquam hoc
præceptum ad eorum pervenerit notitiam, eos
omnino cessare volumus, & penitus abstinere.
Quidquid autem contra hanc nostram prohi-
bitionem temere fuerit attentatum, illud nul-
lius fore decernimus firmitatis, omnia etiam
quæ per eosdem acta & alias antea sine no-
stra auctoritate fuerint attentata tam in
judicio, quam extra judicium contra prædicta,
ex nunc cassa decernimus, irrita atque vana.
Prædictos insuper judices, advocatos, notarios,
& præcones, qui huic nostro mandato con-
tempserint obedire, & coram prædicto Pan-
zeria vel substituto ab eo, postquam hæc no-
stra prohibitio ad eorum pervenerit notitiam,
præsenti decreto judicariæ, advocatiæ, nota-
riæ & præconiæ officia præsumpserit prædictis
hominibus & bonis exercere, & ab officiis eo-
rum perpetuo præsenti decreto privamus, eos-
que perpetuæ infamiæ subjicimus, nec ad ali-
quos actus legittimos eos de cetero admitti
volumus, ipsos nihilominus ex nunc ut ex tunc
si contra præmissa venerint, excommunicatio-
nis vinculo innodamus.

Præterea ipso anno. In nomine Patris &
Filii & Spiritus Sancti. Amen. Pastoralis cu-
ra officii pastoris diligentiam sollicitat, & in-
vitat oves commissas pro pastu sic ad pascuo-
rum ubertatem adducere, ut tamen caveat ne
per abrupta gradientes, præcipitiis illabantur,
sic quoque Pastorem decet pastoralem bacu-
lum gerere, ut nunc dispersas attrahendo con-
greget, aberrantes stimulando baculi aculeo
ab erroris invio ad ovile dirigat & reducat.
Nos itaque Frater Henricus Dei ac Sedis

A Apostolicæ gratia episcopus Tridentinus, dolen-
tes referimus, quod Odoricus Panzeria de Ar-
cu tanquam ovis erratica extra consortium gre-
gis Dominici perversionis semitis, immo in-
viis innititur, & præponens sine modo
modum avaritiæ ad capessenda lucra il-
licita debachatur, non solum privatorum ho-
minum nobilium & plebejorum jura, bona, &
possessiones usurpando, verum etiam ea quæ
divini juris sunt, videlicet jura, bona, & pos-
sessiones, jurisdictiones & homines beati Vigi-
lii, immo potius patrimonium Crucifixi cupi-
ditate nefandissima detinuit & detinet occu-
pata, ex quo ecclesiæ Trid. nobisque & no-
stris fidelibus dispendia honorum, bonorum &
B status multipliciter evenerunt. Licet autem
pro restitutione male detentorum, videlicet
Burgi Ripæ ac Burgi Arci, nec non jurisdi-
ctionis Plebatuum Leudri, Tygnali, Naci,
Condini, Boni & Tenni, ac castrorum Castri
Romani Tenni, una cum redditibus, honori-
bus & juribus, nec non hominibus pertinenti-
bus ad ecclesiam Tridentinam, apud eumdem
Odoricum Panzeriam per nos & nostros
nuntios Clericos & Laicos, castellanos & Ci-
ves frequentius institerimus, ultimo quoque
per Archipresbyteros de Ripa & de Blezio
admonitione paterna ipsum convenerimus; idem
tamen more surdæ aspidis obturans aures,
nescienque mansuescere, elata obstinatione
C ac obstinata elatione, omnia detenta supra-
dicta per multos annos & specialiter nostris
temporibus per quinquennium & ultra in sa-
lutis propriæ periculum & nostrum præjudi-
cium callidis quibusdam cavillationibus & oc-
casionibus frivole adinventis, restituere distulit
& recusat. Interdicti quoque sententiam, quam
in dictas Plebes ob dictas causas, præmissa ad-
monitione canonica promulgavimus vilipendens,
claveque ecclesiæ despiciens, alios ad cele-
brandum, immo profanandum divina compel-
lit. Archipresbyterum autem de Ripa obser-
vantem interdictum sic comminationibus suæ
tyrannidis terruit, quod habitare apud suam
ecclesiam non præsumit. Quid plura? cum
D processus judiciales & sententias in plebatibus
Ripæ & Arci & Leudri exercitas & latas, per
eumdem Olricum Panzeriam vel suos vicarios
decreverimus irritas & inanes. Judicibus, as-
sessoribus, advocatis, tabellionibus, præconi-
bus contra nostrum decretum venientibus
pœnam perditionis, dignitatum & officiorum
suorum cum nota perpetuæ infamiæ infligen-
do, ipse idem Olricus crudelitate tyrannica,
evaginato ense super dictos, qui nostris præ-
ceptis attemperaverint, nisi præcepta nostra
violent, amputare capita publice cominatur.
Quia igitur in iis culpis culpa est relaxare
vindictam, Nos cum Apostolo parati ad ulci-
scendum ejus inobedientiam, immo Dei offen-
E sam manifestissimam, præfatum Olricum in
iis scriptis propter detentionem prædictorum
bonorum Ecclesiæ nostræ, & quia sæpius re-
quisitus noluit restituere, & quia interdictum
nostrum ausu temerario præcepit violari, ex-
communicamus & anathematizamus, tradentes
eum Sathanæ in interitum carnis, ut Spi-
ritus ejus salvus fiat in die Domini, præci-
pientes ab omnibus Christi fidelibus attentius
evitari, dantes nihilominus in præceptis om-
nibus Archipresbyteris, Plebanis, Vicariis &
Rectoribus ecclesiarum parochialium per ci-
vitatem & diœcesim Tridentinam constitutis,

ANNO CHRISTI 1279.

ut eumdem ſingulis diebus dominicis & feſtivis publice denunciare debeant excommunicationis laqueo innodatum. Ad monemus etiam Jordanum & Bovelchinum de Garduno, Franciſcum Lonigum & Beleſinum de Albano, Hermanum & Bernardum de Campo, omneſque nobiles de Madruzo, quatenus ſe a dicti Panzeriæ communione, conſilio, auxilio & favore abſtineant, ne noſtrina admonitione præmiſſa, ad ipſos excommunicandos ſimiliter procedamus. Lata eſt hæc ſententia in ſcriptis a venerabili Patre Domino Henrico Dei gratia Epiſcopo Tridentino, anno Domini MCCLXXX. indict. VIII. die Sabbati XVI. intrante Martio, Tridenti, in choro Eccleſiæ S. Vigilii, in præſentia Dominorum Fratrum B Clementis Prioris, Florii Lectoris Fratrum Prædicatorum apud Tridentum, Fratrum Boneinſignæ Vardiani Fratrum Minorum, Senechæ de eodem ordine, Fratris Otolini Prioris fratrum Heremitarum de Trid. Dominorum Gotxalchi decani, Odorici Archidiaconi, Odorici Scholaſtici, Adelurandi, Jacobi, Joannis Scribæ Canonicorum Trid. Vigilii capellani, Dominici plebani eccleſiæ S Petri, Dominorum Gerardi Legum doctoris, Gisledi, Zambonini & Danielis judicum, Aproini, Odorici de Bolzano, Ebeſii, Thomaſii, & Trentini not. & aliorum rogatorum teſtium.

L ✠ S. Ego Zacheus ſac. Pal. not. iis interfui, & rogatus ſcripſi &c.

ANNO CHRISTI 1279.

ANNO CHRISTI 1279.

Ex Lunigii Spicileg. Eccleſ. Contin. II. p. 1173.

SYNODUS URATISLAVIENSIS

A Thoma Uratislavienſi Epiſcopo celebrata.

NOs Thomas Dei gratia Wratislavienſis Epiſcopus: Synodo in Eccleſia Cathedrali in caſtro Beati Johannis Baptiſtæ, Anno Domini, milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo nono, præſidentes; lucris animarum (ſicut decet paſtoralem vigilantiam) totis viribus inhiantes, non tam nova cudentes quam vetera renovantes; Univerſis perſonis Eccleſiaſticis per noſtram Wratislavien. diœceſim conſtitutis diſtricte præcipimus, ut in victu, geſtu, & aliis circumſtantiis ſui ſtatus, ſic honeſte ſe habeant & decenter, ne propter ipſos nomen Eccleſiaſticum blaſphemetur. Eiſdem inprimis diſtrictius inhibentes, ne de patrimonio Crucifixi inimicos ſe faciant crucis Chriſti; ſicut illi quorum Deus venter eſt, qui terrena ſapiunt, non divina; in conviviis ſuis modeſtiam & mediocritatem obſervent, ſuperfluitatem indebitam reſecantes, ebrietatem fomitem omnium vitiorum & nutrimentum evitent. Præcipimus etiam, ut Clerici continenter & caſte vivere ſtudeant, quatenus puro corde & mundo corpore Deo poſſint in officio Eccleſiaſtico miniſtrare. Si vero deprehenſi fuerint detinere publice concubinas; juxta tenorem Conſtitutionis (bonæ memoriæ) domini Guidonis Suaden. quondam in partibus Poloniæ Apoſtolicæ ſedis Legati, omni beneficio Eccleſiaſtico ſint privati. Archidiaconos vero, qui hujuſmodi concubinarios, ſi de ipſorum crimine eis conſtiterit evidenter, in beneficiis ſuis toleraverint; contra ſententiam antedictam, extunc ſuſpendimus a divinis.

Eiſdem nihilominus ſub eadem pœna firmiter injungentes, ut Eccleſias quarum ad ipſos ſpectat viſitatio, infra tres menſes, ſi commode poterunt, viſitent: ne prætextu alicujus ignorantiæ ſe valeant excuſare. Et cum Eccleſias ſibi ſubjectas eos contigerit viſitare, moderentur expenſas, coerceant numerum comitum; prout in generali Concilio extitit definitum. Munera etiam penitus evitent: nec viſitationis officio non impenſo, procurationem in victualibus, aut aliquid procurationis nomine recipere præſumant: horum ſi facere præſumpſerint, duplum ejus quod receperint, Eccleſiæ, a qua id receptum fuerit, infra menſem reſtituere teneantur: alioquin C prædicti Archidiaconi duplum ipſum ultra prædictum tempus reſtituere differentes, ab officio & beneficio, juxta Conſtitutionem (felicis recordationis) Domini Gregorii Papæ X. noverint ſe ſuſpenſos; quouſque de duplo hujuſmodi gravatis Eccleſiis plenariam ſatisfactionem impendant, nulla in eis hoc dantium libertate, remiſſione ſeu gratia valitura Item: quia peccatis exigentibus, quorumdam Laicorum in noſtra diœceſi adeo iniquitas inolevit, quod in rebus Eccleſiæ furtum reputatur ſagacitas, rapina probitas, & violentia fortitudo; Synodali judicio ſtatuimus ac etiam definimus, ut quicumque nobiles vel ignobiles, cujuſcumque conditionis exiſtant, bona D Eccleſiarum ſcienter detinent occupata, niſi infra inſtans feſtum Aſſumptionis B. Virginis eadem reſtituerint, & de damnis ac injuriis ſatisfecerint competenter, extunc juxta tenorem Conſtitutionis domini Guidonis præfati, introitum Eccleſiæ ſibi noverint interdictum, nec ab Eccleſiarum Prælatis ſive rectoribus ad communionem Dominici Corporis admittantur. Qui vero obſtinata mente dum vixerit ſatisfacere non curaverit, nullus Clericus ſæcularis, vel Regularis (ſecundum quod in eadem Conſtitutione continetur) ſepulturæ ejus intereſſe præſumat. Et quicumque Laicus nobilis vel ignobilis, venditionem decimarum clam vel palam impedire præſumpſe- E rit, quouſque digne ſatisfecerit, de tali commiſſo introitum Eccleſiæ noverit ſibi interdictum. Statuimus etiam & diſtricte præcipimus, ut omnes ſacerdotes, tam ſæculares quam Regulares, inter alias circumſtantias diligenter requirant a confitentibus ſibi; ſi decimas non ſolverint, vel violenter vel fraudulenter obtinuerint; nec talibus injungatur pœnitentia, niſi decimas ſic detentas ex integro reſtituant, vel ei ad quem de jure pertinent, de prædictis decimis ſatisfaciant competenter. Qui vero decimas ſic ablatas non reſtituerint ei, cui debent de jure reſtitui, nec in vita ſua ſatisfacere curaverint, Eccleſiaſtica careant ſepultura. Præcipimus etiam univerſis & ſingulis Eccleſiarum rectoribus & Vicariis, per noſtram diœceſim conſtitutis, ut ſingulis diebus dominicis & feſtis & Kalendis Julii uſque ad medium Auguſti quolibet anno,

ANNO CHRISTI 1279.

no, pulsatis campanis, & extinctis candelis, excommunicatos denuncient omnes occupatores & impeditores, sive violentos, sive fraudulentos decimarum & prohibentes decimas in villis suis deponi, & eos qui pro certa summa pecuniæ decimas emerunt, & non solverunt; quos bonæ memoriæ dominus Fulco, quondam Archiepiscopus Gneznen. in Concilio provinciali, una cum suffraganeis suis excommunicavit, prout in eisdem Archiepiscopi constitutionibus est expressum. Et ut omnes qui per nos, vel auctoritate constitutionis Legatorum, seu Domini Fulconis Archiepiscopi sunt excommunicationis sententia innodati, excommunicatos publice nuncient; sub pœna trium Marcarum argenti, sicut prædictus Dominus Fulco Archiepiscopus Gneznen, noscitur statuisse. Item præcipimus universis Cappellanis Ducum sive Principum nostræ dioecesis, sub pœna suspensionis officii; ut Decretales felicis record. Domini Gregorii Papæ X. quarum tenorem præsenti Constitutioni inserimus, ad minus sex vicibus in anno, videlicet in festo Resurrectionis Domini, Pentecostes, Assumptionis beatæ Virginis, sancti Michaelis, Omnium Sanctorum, & Natalis Domini: coram prædictis Ducibus publice in Ecclesia recitent post Evangelium, in vulgari fideliter & diligenter exponant. Quarum Decretalium tenor talis est. Absolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quamcumque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti, per vim vel metum extorta, presentis Constitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem sine vindicta violentiæ crescat audacia, eos qui absolutionem seu revocationem hujusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Alia Decretalis: Quicumque pro eo, quod in Reges, Principes, Barones, nobiles, balivos, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscumque alios, excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alium dederint occidendi, capiendi, seu alias in personis, seu bonis suis vel suorum gravandi: eos qui tales sententias protulerint, sive quorum sunt occasione prolatæ, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare volentes; nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentiæ sit processum: nisi bona ipsa fuerint infra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa; eo ipso excommunicationis sententiam incurrant. Eadem quoque sint sententia innodati omnes, qui ausi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquid præmissorum ad quæ committenda licentiam dari prohibuimus, alias committere suo motu: Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio, ex tunc ab ea non possint, nisi per sedem Apostolicam absolutionis beneficium obtinere.

ANNO CHRISTI 1279.

Præcipimus autem universis Rectoribus Ecclesiarum & Cappellanis nostræ diœcesis, eisdem in virtute obedientiæ, & sub pœna unius Marcæ argenti firmiter injungendo; quatenus Copiam Constitutionis præcedentis recipiant infra mensem: Et eam Constitutionem in scriptis redactam in Ecclesiis suis juxta Altare in tabula lignea affigant, una cum Constitutionibus (bonæ memoriæ) domini Fulconis Archiepiscopi.

ANNO CHRISTI 1280

CONSERANENSIS SYNODUS

ANNO CHRIST 1280.

Ab Augerio episcopo circa annum 1280. *celebrata.*

Excerpta hæc dedit Montfaucon. bibliot. Bibliothecar. MS. to. II. p. 1157.

AD honorem Sanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & gloriosæ Virginis Mariæ, atque beatissimi Licerii Confessoris & omnium sanctorum. Nos Augerius sola Dei patientia episcopus Conseranensis, cupiens subjectos nostros in iis, quæ ad salutem animarum pertinere noscuntur, feliciter gubernari, infrascriptas instructiones & constitutiones in præsentiarum duximus promulgandas. Primo igitur instructiones, secundo constitutiones ponentur. Sicque binario numero præsentis libelli lectio peragatur.

Incipiunt instructiones.

Hoc exordium petitum est ex Rom. Leonis papæ V. quam legi mos erat in Concilis, MANSI

Fratres carissimi & sacerdotes Domini, cooperatores nostri officii estis. Nos quidem licet indigni locum Aaron tenemus, vos Eleazari & Ithamar. Nos vice duodecim Apostolorum fungimur, vos ad formam septuaginta duorum discipulorum estis: nos pastores vestri sumus, vos commissæ vobis plebis: nos summo pastori Domino nostro Jesu Christo rationem de vobis reddituri sumus, vos vero de plebibus vobis commissis.

Vestram itaque fraternitatem hortamur in Domino, sedulo monemus atque obsecramus obnixe, ut quæ his scriptis vobis pro nostra vestraque salute suggerimus, fideliter memoriæ commendare atque adimplere summopere studeatis. Officii igitur nobis commissi onus rite atque legittime peragendum: duo quippe principaliter unicuique vestrum necessaria esse noscuntur. Primum est vita & conversatio irreprehensibilis; secundum est scientia commendabilis, illa præcipue quæ in quatuor consistit. Primo in septem sacramentorum ecclesiasticorum administratione infra seriatim dicetur; secundo in sacramentorum cauta custodia & contractione; tertio in divinorum officiorum celebratione; quarto in animarum atque ecclesiarum regimine & dispositione: & ibi agetur de sepulturis, de decimis, de ecclesiastica censura, de Judæis.

De vita & conversatione Clericorum.

Primo itaque vita & conversatio irreprehensibilis, & quoad nos & quoad alios perquam necessaria est, quia necessaria nobis est vita nostra, sed aliis fama nostra. Unde Dominus inquit, *luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent pa-*

☞ *patrem vestrum, qui in Cœlis est.* Alioquin secundum Prophetam, si sacerdos qui est unctus peccaverit, faciet delinquere populum; & iterum, *incantatore a serpente percusso, quis medebitur?* & rursus: *si sacerdos peccaverit, quis orabit pro eo?* Sacerdotes quidem in bene docendo & male agendo Deum instruunt, qualiter eos debeat condemnare, & tot mortibus digni sunt, quot perditionis exempla ad subditos trasmittunt. Qua enim libertate possunt eos corripere, dum tacite sibi respondent se eadem, quæ corripiunt, commisisse? quia esse non potest hortator viduitatis, qui conjugia frequentaverit. In evangelio quoque probatur eum qui trabem portat in oculo suo, non posse festucam in oculo fratris sui videre. Item David: *peccatori autem dicit Deus, quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Et secundum Gregorium, cujus vita despiciatur, restat ut ejus prædicatio condemnetur: hinc etiam dum est Isaias a Domino ad prædicandum mittendus, prius ab iniquitate mundatur, & os ejus calculo tangitur, qui forcipe tollitur de altari.

ANNO CHRISTI 1180.

Prius igitur debent sacerdotes errata sua corrigere, & postmodum ad alia diluenda festinare. Nam & gallus prius seipsum alarum verbere corripit, & deinde ad horas præcinendas accedit. Sacerdotes enim plerumque exemplo suæ passionis accendunt, quos servitute doctrinæ diutius confirmare non possunt: & vita discipuli exempla eruditæ religionis de se præstare nescit, quæ in seipso experimento non didicit. Ut igitur vita & conversatio vestra irreprehensibilis appareat & ceteris luceat per exemplum, expedit ut sit juxta ecclesiam cella vestra. Nullus vestrum arma vel gladios ad feriendum ferat, nisi forte tempore guerræ, vel ex probabili causa timoris.

Nullus comam nutriat, neque barbam, & unusquisque coronam & tonsuram habeat congruentes: quas & conjugati non bigami privilegio clericali gaudere volentes, publice portent.

Nullus canum vel avium jocis inserviat. Nullus ebrietatibus, crapulis, litibus, scurrilitatibus, percussionibus & blasphemiis vacet.

Nullus spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut in scenis exhibentur, interfit; sed pompas sæculi & convivia publica fugiat: privata vero non tantum pudica, sed etiam sobria colat.

Unusquisque vestrum dolos & conjurationes caveat, odium, æmulationes, obtrectationes atque invidiam effugiat, non vagis oculis, non effreni lingua, aut petulanti fluidoque gestu incedat; sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu incessuque ostendat.

Obscenitatem & membrorum, & verborum, sicut & operum penitus execretur. Senioribus debitam præbeat obedientiam, neque ullo jactantiæ studio seipsum attollat, bonis moribus studeat, & ab omnibus illicitis cor ac linguam, & corpus, Deo auctore, conservet. Omnis enim jactantia atque immoderatio a bonis est moribus aliena.

Nullus tabernam intret, nisi forte necessitatis causa in itinere constitutus.

Curam pauperum, peregrinorum & aliarum miserabilium personarum habeant, præbentes eis refectionem: viduas, orphanos & pupillos defendite: & tam in iis, quam in aliis hujusmodi, totius boni exemplum in vobis præbete.

ANNO CHRISTI 1180.

Officia seu commercia sæcularia, maxime inhonesta, mimos quoque, joculatores & histriones, ac pravorum & infamium consortium fugite.

Nullus baratas ac lucra inhonesta, ac cujuslibet generis fenus exerceat, ut undecim pro duodecim in ludo juxtuare, aut bladum vetus & corruptum pro novo & sincero mutare, seu commodare præsumat,

Ad Aleas & taxillos, vel etiam cum laicis ad luctas ludere nolite, vel ludis hujusmodi interesse.

Officiis ecclesiasticis, & aliis bonis studiis cum diligentia vacate. Caputiis brevibus aut aliis inhonestis vel laicalibus diversorumque colorum, aut aurifrisiatis vestibus, aut pannis rubris, seu viridibus, vel virgatis manicis quoque consutiaris ac sæcularibus rostratis, vel cordelatis aut incisis chirothecis depictis, frenis, sellis, pectoralibus ac calcaribus deauratis uti nolite: Sed sacerdotes veste desuper clausa atque talari & aliis ornamentis decentibus utantur & honestis.

Continenter & caste vivere studete, & nullus clericus fœminas secum teneat, de quibus aliqua sinistra suspicio esse possit. Sed nec etiam matres, sorores, vel alias suas consanguineas juvenes secum in domibus ecclesiarum tenere præsumat; sed eis forte indigentibus alibi, si voluerit, necessaria subministret.

Clerici quoque membrorum truncationes per se non faciant aut indicent inferendas, sententiam sanguinis dictando vel proferendo aut scribendo: sed nec ubi talia exercentur dum fiunt, interesse præsumat.

Nullus in sacro ordine constitutus, præcipue sacerdotes & religiosi, artem chirurgiæ exerceant, quæ ustionem vel incisionem inducat.

Nullus tabellionatus officio fungatur in curia sæculari, aut procurationes, seu ballivias villarum, aut dicaturas sæcularium principum tenere præsumat. Sed nec procurationes quorumcumque laicorum recipiant. Nec tutor, vel curator vel advocatus in curia sæculari, nisi pro seipso & ecclesia sua, pro sanguineis suis & pupillis & orphanis & aliis miserabilibus personis esse præsumat.

Nullus etiam, privilegio clericali gaudere volens, sergentariæ, seu bannariæ officio uti præsumat.

Nullus, sine rationabili causa, mercata seu nundinas frequentet; & tunc in habitu honesto incedat.

Nullus clericus ob amorem, vel gratiam parentum, vel amicorum suorum possessiones alienas, vel fructus earum violenter intrudat alioquin si ablatis restitutis juxta delicti qualitatem pœnam graviorem merito poterit formidare.

Nullus clericus dono, pretio, gratia, amore vel odio sibi credi faciat a laicis; actiones, ut adversiones fatigandi causa ad ecclesiasticum forum trahat.

Quivis presbyter in principio sui presbyteratus vestes sacerdotales sibi fieri faciat, cum quibus obitus sui tempore valeat sepeliri.

Nullus in sacris ordinibus constitutus ruptariis vel balistariis, aut hujusmodi viris sanguinum præesse præsumat, aut purgationis

aquæ

aquæ ferventis, seu frigidæ, aut ferri candentis ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendat. Ultimo scitote Sacerdotis esse officium omnibus prodesse, nulli autem nocere velle. De iis etiam alia inter constitutiones quærentur.

ANNO CHRISTI 1280.

Postea vero de scientia Sacerdotum aptissime loquitur.

Hinc de Sacramentis.

De materia restitutionum.

De custodia & contrectatione Sacramentorum.

De Divinorum officiorum celebratione.

De officio Missæ.

De animarum atque Ecclesiarum regimine.

De Sepulturis.

De Decimis.

De censura ecclesiastica.

De ecclesiis & earum privilegiis & ornamentis.

De officio & potestate rectorum, cappellanorum, & de regimine ecclesiarum. Prohibet multa genera sortilegiorum, & addicit pœnas eisdem.

Prohibet rectoribus ne absolvant aliquem ab excommunicatione, nisi in articulo mortis & in casibus hic expressis. Statuit ut rectores non tradant curam presbyteris, nisi de licentia.

A Prohibet ne religioso communicetur cura animarum, & pœnam ponit.

ANNO CHRISTI 1280.

De Divinis officiis & aliis ad ea pertinentibus.

Casus reservati Episcopo & Vicario suo.

Prohibet matrimonium in ecclesia solemnizari contractum inter infantes, vel de quo est dubium.

De chrismate & sancto Oleo.

De excommunicatione & interdicto.

Ponit pœnam pro falsantibus litteras apostolicas & curiæ nostræ.

Quod nullus teneat scholas nisi in casibus hic contentis, in diœcesi vel civitate Conseranensi.

B De officio & collatione tonsurarum.

De actionibus ecclesiarum.

De vita & honestate Sacerdotum.

De cappellanis, monachis & religiosis.

De censibus & procuratoribus.

De Ostensione reliquiarum.

De Pedagiis.

De Judæis.

De Leprosis.

De Sortilegiis.

De Rapinis clericorum.

De Usuris.

SENONENSE CONCILIUM,

In quo Simon Carnotensis episcopus debitæ subjectionis argumentum Senonensi archiepiscopo præbet,

Anno 1280. habitum.

An. 1280. Ex Gall. Chr. nov. edit. to. VIII. pag. 372 app. ibidem

ANno Domini MCCLXXX. reverendus C pater Simon de Perruchejo in Carnotensem episcopum per sedem apostolicam in Romana ecclesia confirmatus ac etiam consecratus, veniens in diœcesi Senonensi circa Ascensionem Domini, antequam intraret diœcesim Carnotensem, ex parte reverendi patris domini Gilonis Dei gratia Senonensis archiepiscopi per probos viros de ecclesia Senonensi requisitus fuit curialiter, ut accederet ad ecclesiam Senonensem, ipsi archiepiscopo ac ecclesiæ Senonensi professionem facturus, prout hactenus, ut tenentur, fecerunt singuli episcopi suffraganei ecclesiæ Senonensis. Ipse vero Simon Carnotensis episcopus respondit, se non credere ad hoc teneri, & velle super hoc deliberare; maxime cum ipse in Romana curia immediate post consecrationem suam professionem fecisset debitam ac etiam consuetam. Quod audiens dictus archiepiscopus, per eosdem probos viros prædicto episcopo inhiberi fecit auctoritate metropolitana, ne ipse episcopus in diœcesi Carnotensi ordines celebraret, seu aliud officium pontificale in dicta diœcesi exerceret, donec fecisset ipsi & ecclesiæ Senonensi professionem E superius nominatam. Qua inhibitione ipsi episcopo sic facta, idem episcopus contra mandavit ordines suæ diœcesis, quos ad diem Sabbati post Pentecostem jam fecerat evocari. Demum deliberatione ab eodem episcopo habita cum peritis, tandem die Jovis ante nativitatem B. Johannis Baptistæ, scilicet XII. Kalendas Julii, qua die ipso anno celebrata fuit Senonis sancta Synodus, præfatus Carnotensis episcopus Senonas venit, & in ecclesia Senonensi receptus cum processione solemni, prout consueverunt recipi novi episcopi Carnotenses, tanquam aliorum episcoporum decani; ipse episcopus finita processione prædicta, super majus altare prædicto archiepiscopo & ecclesiæ Senonensi solemniter & publice fecit & legit professionem debitam a singulis episcopis suffraganeis Senonensi ecclesiæ fieri consuetam, & propria manu subscripsit. Actum Senonis præsentibus prædicto archiepiscopo & religiosis viris fratribus Philippo sancti Johannis, Johanne sancti Remigii, Odone sancti Pauli Senonensis, Nicolao Dei loci, Johanne de Morigniaco, Thoma de Jardo, Hugone de Calmis, Guillelmo de Castro-Nantonis abbatibus, Johanne archidiacono, Girardo decano Senonensi, Stephano Wastinensi, Stephano Maledunensi, Johanne Pruvinensi, Simone Stampensi archidiaconis, magistris Guillelmo de Mailli & Odone de Blesi, Simone Cornuti & Jacobo de valle Ederæ canonicis Senonensibus, Guillelmo de Calvomonte camerario Carnotensi, Johanne de Albiniaco, magistro Raignaudo & Monciaco canonicis Carnotensibus, & magistro Roberto Cornuti Senonensi & Carnotensi canonico.

CON-

ANNO CHRISTI 1280.

CONCILIUM GENERALE APUD PERTHUM

Anno 1280. *habitum*.

An. 1280. Ex Vvilk. to. II. pag. 43. ibidem

DIe lunæ poſt feſtum S. Bartholomæi concilium generale apud Monachos nigros in oppido Pertho, celebratum fuiſſe patet ex ſententia Archibaldi epiſcopi Moravienſis hoc anno lata, in chartular. vet. eccleſ. Moravien. fol. 46. in bibl. juridic. Edinburg. quæ hujus eſt tenoris.

Sententia A. Moravienſis epiſcopi contra Vvill. de Fentona lata, in concilio apud Perth. denuncianda.

Univerſis epiſcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, & ceteris eccleſiarum prælatis, in concilio die lunæ proxima poſt feſtum ſancti Bartholomæi, in eccleſia fratrum prædicatorum de Perth. celebrando, congregatis. A. Dei gratia Moravien. epiſcopus ſalutem in ſalutis auctore. Noveritis nos in lite inter nos & dominum Willielmum de Fentona diutius agitata ſubſcriptum a judicibus delegatis obtinuiſſe decretum. R. Dei gratia epiſcopus J. Decanus Roſſenſis eccleſiæ & prior de bello loco ejuſdem diœceſis executores deputati, a viro religioſo Dei gratia abbate de Dei unico judice a ſede apoſtolica delegato in cauſa, quæ ſuper terra eccleſiæ de Keltalargyn vertebatur inter venerabilem patrem A. Dei gratia Moravien. epiſcopum, actorem ex parte una, & dominum W. de Fenton. dominum de Beuford in le hard. & Cæciliam ſponſam ſuam reos, ex altera; dilectis ſibi in Chriſto decano chriſtianitatis de Innernys rectori eccleſiæ de Lundechyn, & vicario de Wardlaw ſalutem in ſalutis auctorem. Quum nos die mercurii proxima ante feſtum ſancti Michaelis, anno gratiæ MCCLXXIX. ad eccleſiam de Keltalargyn accedentes, præfatum epiſcopum Moravienſem perſonaliter ibidem comparentem nomine eccleſiæ ſuæ in veram & corporalem poſſeſſionem dimidiæ Davach terræ, ad jus & proprietatem dictæ eccleſiæ de Keltalargyn de jure ſpectantis, & præfato epiſcopo nomine eccleſiæ ſuæ cum ædificiis, aquis, piſcariis juribus, ac ceteris omnibus pertinentiis, ad dictam terram ſpectantibus, per præfatum judicem ex ſecundo decreto alias finaliter adjudicato, prout in actis inde confectis plenius continetur, juxta mandatum dicti judicis immo verius apoſtolici, induximus, & ibidem publice denunciando, auctoritate apoſtolica, monuimus, ne præfatus Willielmus, per ſe, vel per alios, ab illo tempore, in antea præfatum epiſcopum quocumque modo impedire præſumat, quo minus de prædicta terra & ejus pertinentiis omnibus & ſingulis, prout ſibi viſum fuerit expedire, libere valeat diſponere & ordinare; ac ſpretis monitionibus noſtris præfatus Willielmus percepta injuſte & retenta firma prædictæ terræ de termino ſancti Martini, anni gratiæ ſupradicti, præfatum epiſcopum quo minus pacifice poſſeſſione decreta uti valeat & gaudere hactenus temere præſumpſit impedire. Vobis mandamus, conjunctim & diviſim in virtute obedientiæ, qua ſedi apoſtolicæ tenemini, ſub pœna majoris excommunicationis in perſonas veſtras ex tunc late, ſi in hoc mandato noſtro, immo verius apoſtolico, negligentes fueritis vel remiſſi; firmiter injungentes, quatenus ſtatim viſis litteris iſtis, adjunctis vobiſcum quibuſdam cappellanis, & aliis fide dignis, ad caſtrum de Beuford perſonaliter accedentes, trinas monitiones, videlicet, ſemel, ſecundo, & tertio, auctoritate noſtra, immo verius apoſtolica, ibidem faciatis; ut præfati Willielmus ac Cæcilia, firma prædicta ipſi epiſcopo plenius reſtituta, de cetero, per ſe vel per alios eumdem epiſcopum vel procuratorem ſuum ad hoc ſpecialiter conſtitutum impedire non præſumant, quo minus de prædicta terra & ejus pertinentiis, ut prædictum eſt, libere valeat diſponere: & nos, ſi monitionibus veſtris contemptis uſque ad proximum Paſcha in ſua contumacia perſeveraverint, ipſos, quos ex tunc ab ingreſſu eccleſiæ in his ſcriptis ſuſpendimus, per totum decanatum de Innernys, & alibi, ubicumque viſum fuerit expedire, pro ſuſpenſis hujuſmodi denuncietis; & ſi iterato ſuper præmiſſis legittime moniti, ut prius, infra diem dominicum poſt, inque feſtum aſcenſionis Domini, a ſua rebellione deſiſtere non curaverint, ipſos quos ex tunc propter creſcentem contumaciam pœna dignos graviori, in his ſcriptis excommunicamus, ſententia ſupradicta ſingulis diebus dominicis & feſtivis pulſatis campanis, candelis accenſis, publice & ſolemniter denuncietis excommunicatos. Sane ſi adhuc tertio ſuper præmiſſis legittime moniti, ut prius, animo indurato claves eccleſiæ vilipenderint & ad gremium matris ſuæ infra feſtum ſancti Petri ad Vincula proxime futurum redire non curaverint, cum creſcente contumacia creſcere debet & pœna ſententiarum interdicti, quam ex tunc in terras eorum, etiam omnia loca, ubi moram traxerint, quandiu ibi ſteterint, in his ſcriptis proferimus, tam diebus quam locis, & ſub eadem ſolemnitate, ut ſupradictum eſt, efficaciter publicetis, ab executione mandati noſtri, immo verius apoſtolici, nullatenus ceſſantes; ſed omnia ſuperius vobis injuncta ſub pœna præcomminata fideliter exequentes, quouſque ſuper præmiſſis omnibus ad condignam ſatisfactionem venientes, præmiſſarum ſententiarum relaxationem meruerint obtinere, ut vos ſuper hoc per litteras noſtras patentes, ut ab executione vobis in hac parte demandata deſiſtere debeatis, fueritis certiorati. Datum apud kinloſſ, in craſtino annunciationis beatæ Mariæ, anno Dom. MCCLXXX. Quare veſtræ univerſitati attentius ſupplicamus, quatenus zelo Dei, & juſtitiæ, & gratia viciſſitudinis prædictum dominum W. in ſingulis eccleſiis veſtrarum diœceſium ſententiis ſuſpenſionis, excommunicationis, & interdicti ſuperius expreſſis ſubjacere denuncietis, ab omnibus Chriſti fidelibus arctius evitandum, donec promiſſa ſuper commiſſis ſatisfactione condigna, beneficium abſolutionis meruerit obtinere. Datum apud Spyny die dominica poſt feſtum aſſumptionis beatæ Mariæ, an. D. MCCLXXX.

SE-

ANNO CHRISTI 1280.

SENONENSIS PROVINCIÆ CONCILIUM

Pro deputanda Romam legatione ad ecclesiæ Gallicanæ negotia tractanda

Anno 1280. *habitum.*

An. 1280. Ex Gall. Chr. to. VIII. pag. 372. Append. ibidem.

CONcilii hujus nomen & res in eo decretæ continentur in sequenti mandato Simonis Carnotensis episcopi quod hic exscribo. Cum vero Concilii hujus non satis accurate tempus mandatum illud definiat, hinc non inani conjectura opinor sententiam illam latam in Concilio provinciali Senonensi adversus Johannem de Ambasia Anno 1281. *Septembri Mense, legendam Galliæ Christ. tom. VIII. pag.* 436. *append. ad hoc pariter concilium pertinere. Vix enim credibile est, ut tam brevi temporis spatio, quod a medio circiter Septembri anni* 1280. *(hoc enim tempus sententiæ illi adscribitur) & initium quadragesimæ anni* 1281. *quæ mandati adscriptio est, totius provinciæ synodus bis haberetur. Igitur hanc sententiam post mandatum referam.*

Simon miseratione divina Carnotensis episcopus, dilectis sibi in Christo de Burgo medio, Blesensi de Nealpha veteri; & de Josaphat Carnot. abbatibus, salutem & sinceram in Domino caritatem. Cum a vestra non credamus memoria recessisse in nuper præterito provinciali concilio a reverendo patre G. Dei gratia Senonensi archiepisco o, & omnibus ejus suffraganeis, ac omnibus capitulorum abbatibus, prioribus conventualibus non exemptis Senonensis provinciæ in dicto concilio convocatis & existentibus, ordinatum fuisse & unanimiter concordatum, quod pro statu & negotiis ecclesiæ Gallicanæ speciales nuncii jam a dicto concilio deputati, ad Romanam curiam mitterentur, nobisque a dicto concilio datum fuit in mandatis, ut secundum summam nobis ab eodem conc. nominatam per diœcesim nostram vestrum cuilibet certam pecuniæ summam duceremus imponendam, secundum quod vobis sepperunt facultates nobis vel mandato nostro Carnoti solvendam infra certum terminum a nobis præfigendum. Nos vero diligenti inquisitione & consideratione super præmissis præhabitis, communicatoque bonorum & peritorum consilio, cuilibet vestrum imposuimus sex libras Parisienses solvendas Carnoti nobis vel officiali nostro, quem ad hoc specialiter deputamus, si nos abesse contigerit, infra diem dominicam qua cantatur *Lætare Jerusalem*, pro negotio memorato. Vobis auctoritate dicti concilii & nostra mandamus, quatenus de dicta pecuniæ summa satisfacere infra dictum terminum nullatenus omittatis; vobis præcaventes, ne iter dictorum nunciorum propter defectum solutionis prædictæ valeat retardari, quia statim cum poterunt audiri rumores certi de creatione summi pontificis, necesse habebunt iidem nuncii arripere iter suum. Si quos autem casus gravamina, vel capitula habeatis, per quæ vestræ ecclesiæ opprimantur, super quibus per sedem apostolicam consilium habere debeatis, ea infra dictum terminum, si placet, cum dicta pecunia transmittatis. In signum autem præsentis mandati vobis directi sigilla vestra præsentibus apponatis. Datum anno Domini 1280. sabbato post Cineres.

Sententia synodi Senonensis adversus Johannem de Ambasia.

Gilo miseratione Divina archiepiscopus Senonensis, Renodus Parisiensis, Guillelmus Autissiodorensis, Johannes Meldensis, Johannes Trecensis, & Gilo Nivernensis ejusdem gratia episcopi, totumque provinciale concilium Senonense, sede Aurelianensi vacante, venerabili in Christo fratri Simoni Dei gratia episcopo Carnotensi, salutem & sinceram in Domino caritatem. Gravem religiosorum virorum abbatis & conventus beatæ Mariæ de Pontilevio ordinis beati Benedicti, Carnotensis diœcesis, nunc & alias recepimus querimoniam, quod Johannes dominus de Ambasia & de Calvo monte Carnotensis diœcesis, quam plurimas violentias, injurias manifestas, ac damna gravia intulit, Dei timore postposito, ac etiam irrogavit, & adhuc non cessat damnabilius irrogare abbati & conventui prædictis, ac rebus monasterii prænotati, propter quas violentias, injurias sacrilegas in personas & res præfati monasterii commissas, a venerabili viro archidiacono Blesensi in ecclesia Carnotensi judice ordinario ejusdem loci fuit in judicium evocatus ad instantiam eorumdem religiosorum, & cum mandato dicti archidiaconi & monitioni ejusdem canonice factæ nollet obedire, fuit, sua contumacia exigente, & adhuc est excommunicationis vinculo canonice innodatus, prout in actis coram eodem archidiacono confectis plenius continetur. Verum cum ipsius domini perversa rabies non cessaret, peccatum peccato, malitiam malitiæ cumulando, super violentiis & injuriis postmodum personis a monasterio prædictis ab eodem irrogatis & illatis, fuit ad judicium evocatus ad instantiam eorumdem religiosorum coram venerabilibus viris decano & capitulo Carnotensis ecclesiæ, sede vacante, qui quidem decanus & capitulum excommunicationis sententiam certis ex causis, & sua inobedientia exigente, in eumdem dominum promulgaverunt, prout in actis coram eisdem decano & capitulo confectis plenius continetur, quas quidem sententias idem dominus, Deum non habens præ oculis, vilipendens, ad emendam venire recusavit, & adhuc pertinaciter recusat, animo indurato claves sanctæ matris ecclesiæ contemnendo, propter quæ dicti archidiaconus, decanus, & capitulum judices ordinarii dicti loci, aggravando sententias prædictas, familiam suam & terram suam Carnotensis diœcesis supposuerunt ecclesiastico interdicto, quas more solito vilipendens, eas sustinuit diutius, & adhuc sustinet animo indurato, & quia cre-

scente contumacia, crescere debeat & pœna, Corpus Christi de terra sua Carnotensis diœcesis fuit amotum de mandato decani & capituli prædictorum, justitia exigente. Porro cum dictus dominus, Deum non habendo præ oculis, sententias hujusmodi jam sustinuerit per quadriennium & amplius animo indurato, & adhuc sustinet, quod quidem non caret scrupulo hæreticæ pravitatis, vobis auctoritate prædicti concilii mandamus, quatenus moneatis canonice dictum dominum, ut infra mensem a tempore vestræ monitionis absolutionis beneficium postulet, & commissa emendet, & de eis satisfaciat, ac obtineat se absolvi redeundo ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, prout forma ecclesiæ hæc requirit. Quod si hæc facere contempserit, ex tunc citetis eum personaliter coram vobis super fide & articulis fidei vobis loco nostri sufficienter responsurum, & contra eum processurum, prout postulaverit ordo juris: vobis enim quantum ad omnia præmissa & singula dictum negotium contingentia committimus vices nostras, facientes, quod decreveritis per censuram ecclesiasticam auctoritate dicti concilii firmiter observari. In quorum testimonium ad requisitionem præfati concilii sigilla nostra præsentibus duximus apponenda. Datum & actum Senonis in nostro provinciali concilio anno domini millesimo ducentesimo octogesimo, die mercurii post festum sancti Michaelis Archangeli.

ANNO CHRISTI 1280.

ANNO CHRISTI 1280.

STATUTA JOANNIS PERCKAM

Cantuariensis archiepiscopi.

De Eucharistia custodienda.

An. 1280. En wilh. t. II. pag. 40. Ex MS. Colleg. Baliol. Oxon. l. 3. ibidem.

DIgnissimum eucharistiæ sacramentum præcipimus de cetero taliter custodiri, ut videlicet in bursa vel loculo propter comminutionis periculum nullatenus collocetur, sed in pixide pulcherrima intrinsecus lino candidissimo adornata, in qua ipsum corpus Domini repositum in aliquo cooperticulo de serico, purpura, vel lino purissimo operiri præcipimus, ita quod sine omni comminutionis periculo possit inde faciliter extrahi & apponi; quod etiam sacramentum in omni quindena, ne putrescat species, innovetur. Circumferatur autem cum debita reverentia ad ægrotos, sacerdote saltem induto superpellicio, & gerente orarium cum lumine prævio in lucerna, & tintinnabulo sonoro, ut populus ad reverentiam debitam excitetur, qui ad prosternendum se vel orandum saltem humiliter sacerdotali informetur prudentiæ, ubicumque regem gloriæ sub panis latibulo eveniret deportari. Et de hoc archidiaconi in suorum remissione peccaminum sint solliciti, quos tunc negligentes invenerint, disciplina rigida castigantes.

De chrismate singulis annis conficiendo.

Quum sacri chrismatis consecratio de anno in annum per locorum episcopos sit agenda, juxta sacrorum canonum sanctiones, & ipsum chrisma per eosdem confectum annuatim fidelibus sit tradendum, & vetus, quod supereſt, de veteri chrismate in sacris ecclesiis concremandum. Presbyteri quoque, qui præsunt ecclesiis, aut per se, aut per decanos, vel subdecanos a locorum episcopis annis singulis ante Paschæ sollemnitatem, vel quam citius fieri poterit, sacrum chrisma in singulis ecclesiis petere teneantur; adeo viz. ut si quis de alio chrismate quam de illo novo, quod proprii episcopi largitione vel concessione acceperit, baptizare, seu baptizatum in vertice ungere, nisi præoccupante morte, tentaverit, ipse in se damnationis manifestatam protulerit sententiam. Quidam tamen vel ignorantia crassa induti, quæ dolo creditur esse vicina, vel spiritu contumacii sacris in hac parte canonibus reluctantes, quod a crimine idololatriæ seu peccato ariolandi non multum abhorret, vetus chrisma alicubi per biennium, alicubi per triennium, & alio amplius reservantes, eodem in baptismate, & aliis sacrificiis damnabiliter abutuntur, novum ab episcopis locorum de anno in annum non accipientes neque petentes. Quod ne fiat, de cetero præcipimus districte sub pœna suspensionis, quam ferimus in contumaciter contrarium facientes. Quod idem immo de sacro catechumenorum & infirmorum oleo sancto accipiendum credimus intellectum.

De obsequiis episcoporum faciendis.

Sanctum & salubre novimus esse pro defunctis Dominum deprecari, pro illis præcipue, qui pervigilant, rationem pro aliis reddituri, quibus ceteri lege gratitudinis fortius astringuntur. Quocirca statuimus, ut pro singulis episcopis decedentibus Cantuar. provinciæ residui fratres superstites sollemne faciant officium defunctorum, non solum in cappellis suis singulis, sed etiam cum post decessum aliquorum vel alicujus recentem in consilio, vel alias pro utilitate ecclesiæ reliquæ congregantur; præcipientes insuper, & in virtute obedientiæ firmiter injungendo, ut singuli sacerdotes tam sæculares quam regulares missas dicant singulas, cum a diœcesano eis fuerit veritas intimata pro ipsius anima a peccati maculis expianda. Et si quis hujus ordinationis per mensem contemptor extiterit, ipsum extunc a celebratione suspendimus divinorum. Rogamus insuper sacerdotes exemptos, religiosos, & si qui etiam sint sæculares, ut ordinationem ipsam salvis in aliis exemptionis suæ juribus, gratis suscipiant, vel eam saltem sibi auctoritate propria constituant observandam: satis quod nos grati erimus gratiæ, & dolebimus, si quos invenerimus de ingratis. Quid autem super hoc facere decreverint exempti, nobis in congregatione nostra futura proxima studeant nunciare. Item cum salubriter sit statutum, ut prælati

ati in indulgentiis conferendis xl. dierum numerum non excedant, ne claves ecclesiæ contemnantur, quibus tamen thesaurus institutus committitur dispensandus; caveant alii quicumque, ne per multiplicatas indulgentias a prælatorum gratia sibi quæsitas dedecus faciant prælatis ecclesiæ super ipsos in suis prædicationibus indulgentias offendendo, ne qui claves habeant subjici eas faciant vilipendio. Item per misericordiam Jesu Christi studeant fratres & sanctimoniales ut pudicitia rigida conservetur, puniendo sollicitatores & corruptores earum, ipsas etiam a perendinationibus in parentum suorum seu amicorum domibus compescendo, inhibendo monasteriis sæcularium fœminarum. Clerici pro suis criminibus detenti a publica potestate, & tandem pro convictis ecclesiæ restituti, non faciliter liberentur, nec perfunctorie pro eis purgatio admittatur, sed cum omni juris sollemnitate, & tam provida maturitate, ut oculos merito offendere non debeat regiæ majestatis, seu quorumlibet aliorum, quos exagitat studium æquitatis. Item præcipimus, ut in proxima congregatione nostra tempore parliamenti proximi post festum S. Michaelis ad tres hebdomadas per Dei gratiam futura, præter personas episcoporum & procuratores absentium, veniant duo aut unus a clero episcopatuum singulorum, qui auctoritatem habeant una nobiscum tractare de his, quæ ecclesiæ & communi utilitati expediunt Anglicanæ, etiamsi de contributione aliqua vel expensis oportet fieri mentionem &c.

ANNO CHRISTI 1280.

De ornamentis ecclesiæ ad parochianos pertinentibus, & de arboribus crescentibus in cœmeterio.

Ad doctrinam præsentium & memoriam futurorum. Cum plerumque altercationes inter rectores ecclesiarum in provincia nostra constitutos, eorumque parochianos super variis ornamentis & rebus eccclesiasticis, quæ, & quanta, quomodo ad rectorem pertineant infra scripta, quæ autem ad eorum parochianos, & quæ ad eos pertineant, ut sequitur teneant pro doctrina. Ut autem existant parochiani in singulis certiores, intelligant & observent universi, quod calix, missale, vestimentum ipsius ecclesiæ principale, viz. casula alba munda, amictus, stola, manipulus, zona cum duabus tuallis, crux magna processionalis, & alia minor pro mortuis, lanterna cum tintinnabulo, thurribulum, velum quadragesimale, vexilla, campanæ, manuales pro mortuis, feretrum, vas ad aquam benedictam, osculatorium, candelabrum ad cereum paschalem, campanæ in campanili, & cordæ ad easdem, fons sacer cum ferulis, & reparatio navis ecclesiæ interius & exterius tam in altaribus, quam imaginibus, fenestris earum, & vitris cum clausura cœmeterii ad ipsos parochianos pertinere. Cetera autem omnia tam in reparatione cancelli, quam in ornamentis ejusdem internis & externis, secundum diversas ordinationes & consuetudines approbatas, debent a rectoribus locorum & vicariis reparari. Ceterum advertentes quod ea sacra sunt & religiosa, quæ sacris vel religiosis adhærent, quodque laicis disponenti de rebus sacris & ecclesiasticis non est quævis attributa potestas, nisi quibus incumbit necessitas obsequenti auctoritate sanctorum canonum in hac parte suffulti laicis omnibus & ecclesiarum parochianis nostræ provinciæ prohibemus, ne de herbis, vel arboribus crescentibus seu radicatis, in cœmeterio dedicato, vel aliis locis sacris, quicquam disponant suo nomine, quovis modo, sed sint, sicut essent de jure, herbæ, & arbores supradictæ in dispositione & ordinatione rectorum ecclesiarum & cappellarum hujusmodi, quorum dispositioni ecclesiæ singulæ & earum obventiones omnimode conceduntur. Quibus si abusi fuerint dicti rectores, & arbores in hujusmodi crescentes cœmeteriis (quæ quidem arbores cœmeteria ipsa & loca juxta ecclesias & cappellas, ubi plantatæ fuerint, non modicum condecorant) absque sufficienti & rationabili causa evulserint, deturpaverint, seu radicitus extirpaverint, sciant se pro præsumptione hujusmodi, pro modo & qualitate per nos vel nostros tanquam jurium & libertatum violatores canonice puniendos. Quocirca devotioni vestræ committimus & mandamus, quatenus has litteras nostras, & contenta in eis, in capitulis vestris generalibus, & congregationibus aliis jam venturis sollemniter publicetis, & faciatis per locorum rectores & vicarios presbyterosque parochiales in singulis ecclesiis parochialibus & capitulis nostri archidiaconatus dilucide publicari, injungentes & virtute obedientiæ, quod percepta harum copia in aliquibus ecclesiarum & cappellarum libris ad memoriam faciant eam scribi, ut si super præmissis in posterum controversiam vel contentionem, quod absit, contigerit oriri, eisdem finis imponi valeat feliciter per præmissa; denunciantes eisdem quod in visitationibus nostris faciemus specialiter inquiri, si præsentes publicatæ, & in libris scriptæ fuerint, ut mandatur, quodque non parentes velut inobedientes ultione canonica percellemus.

ANNO CHRISTI 1280.

ANNO CHRISTI 1280.

SYNODUS COLONIENSIS

A SIFRIDO ARCHIEPISCOPO

Habita circa annum MCCLXXX.

Capitula seu rubricæ statutorum ecclesiæ Colonienſis, editorum a bonæ memoriæ D. Sifrido archiepiſcopo Colonienſi, in generali ſynodo ex conſilio prælatorum ſuorum, &c.

1. *De vita & honeſtate & officio clericorum.*
2. *De cohabitatoribus mulierum & concubinariis.*
3. *De ſtatu clauſtralium & religioſorum.*
4. *Qualiter clerici, & maxime ſacerdotes, populum regentes vel plebem, in adminiſtratione ſeptem ſacramentorum, ſe habere debeant: & primo de baptiſmo.*
5. *De ſacramento Confirmationis.*
6. *De ſacramento Extremæ unctionis.*
7. *De ſacramento Euchariſtiæ ſive altaris.*
8. *De ſacramento Pœnitentiæ & Confeſſionis, & eorum attinentiis.*
9. *De Ordinibus, & qui ad Ordines admitti debeant.*
10. *De matrimonio & ejus attinentiis.*
11. *De ſepulturis & cœmeteriis.*
12. *De bonis eccleſiarum non alienandis.*
13. *De malefactoribus ad eccleſiam confugientibus.*
14. *De uſurariis manifeſtis.*
15. *De clericis in eccleſiis vel cappellis celebrantibus, ſine noſtra vel archidiaconorum licentia.*
16. *De executione mandatorum noſtrorum & curiæ noſtræ Colonienſis.*
17. *De teſtamentis.*
18. *De obſervatione interdicti, qualiter ſit obſervandum.*

Statuta domini Sifridi archiepiſcopi Colonienſis.

PRÆFATIO.

LIcet de clericis, qualiter eos cum modeſtia, ſobrietate, vitæ munditia, in domo Domini oporteat converſari, ut ſibi & aliis verbo proficiant & exemplo, per ſacros canones & ſanctorum patrum & prædeceſſorum noſtrorum traditiones ſufficienter ſit proviſum: tamen quia nonnullos ex ipſis clericis, præſertim illos qui per eccleſias poſiti ſunt ad regimen animarum, in obſervatione dictæ proviſionis, contingit non ſine nota tranſgreſſionis deſides inveniri, & ipſarum ſtatum multipliciter deformari: nos Sifridus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri Imperii per Italiam archicancellarius, huic deſidiæ, immo negligentiæ, quantum poſſumus, occurrere cupientes, & quod dignum eſt in eorum converſationibus, vita, & moribus, reprehendi, per innovationem eorum, quæ circa hæc ſtatuta ſunt ab antiquo, & appoſitionem, quæ qualitas temporum addere nos compellit, noſtros * clericos in omnibus Deo placitos, ſalubriter reformare, cum firma ſpe & fiducia, quod ſi integrum fuerit ſacerdotium, eccleſia Dei florebit ſicut lilium, & in ſpiritualibus & in temporalibus benedictionem a Domino recipiet ſalutarem: ſanctam & generalem ſynodum, propter periculoſum ſtatum eccleſiæ Colonienſis, & prædeceſſorum noſtrorum occupationes, aliquantis temporibus prætermiſſam, de conſilio prælatorum noſtrorum & capituli noſtri duximus indicendam, ad quam convocatis & convenientibus omnibus prælatis monaſteriorum & eccleſiarum, ac clericis noſtris ſubditis, ſtatuimus & ordinavimus, ut ſynodus generalis exnunc in antea in eccleſia Colonienſi, in craſtino Dominicæ, ab omnibus prælatis & clero annis ſingulis in perpetuum celebretur: & omnes prælati & clerici tam religioſarum quam ſæcularium eccleſiarum, & clerici ſæculares noſtræ civitatis & diœceſis, ad ipſam ſynodum ſanctam accedant reverenter: & in veniendo, ſtando, morando, & redeundo, in via & in hoſpitiis ſe decenter habeant, ne laicis ex eorum verbis vel factis ſcandalum generetur. Et intrent ſynodum abbates cum albis, ſtolis, & cappis choralibus deſuper de ſerico vel ſamitto, cum baculis & mitris, prout hoc eorum congruit dignitati. Alii vero prælati ſæculares cum pelliciis & ſuperpelliciis, & cappis de ſerico vel ſamitto. Priores item religioſorum locorum cum albis & ſtolis, Decani Chriſtianitatum & archipresbyteri ſimiliter cum albis & ſtolis. Reliqui vero presbyteri & clerici in ſuperpelliciis. Nec aliquis clericus vel religioſus ibi compareat ſine habitu religionis vel chorali. Omneſque ſic induti, in ipſa ſynodo, quouſque per nos licentientur, permaneant, audituri cum manſuetudine & ſilentio, quæ ibi præcepta fuerint vel ſtatuta.

Si qui vero infirmitate vel alia inevitabili neceſſitate ad ſynodum venire non poterunt, mittant cum ſuis litteris & propriis ſigillis (quæ præcipimus ut ſinguli habeant) procuratorem pro ſe, qui habeat poteſtatem de hujuſmodi impedimento faciendi fidem, ſi opus fuerit juramento: & in ipſis litteris ſe obligent, quod ſtatuta hujuſmodi obſervabunt.

Capitula autem & quælibet collegia, per unicum vel per duos procuratores de ipſorum collegiis comparebunt, ad obſervationem ſtatuto-

* ipſos

1 Ex collectione ſtatutorum in ſynodis eccleſiæ Colonienſis edita anno 1553. In hac ſynodo quamplurima ſunt, quæ totidem verbis leguntur in Synodo Claromontenſi anni 1268. aliiſque.

ANNO CHRISTI 1280.

tutorum in procuratoriis se similiter obligantes. Et omnes jejuni comparebunt in synodo, quod sub pœna excommunicationis latæ sententiæ præcipimus, nisi modicissimam sumi consolationem infirmitas urgeat corporalis.

Item ne ignorantia statutorum vel præceptorum synodi aliquem valeat excusare: statuimus & præcipimus sub pœna excommunicationis, quam in hoc casu in omnes & singulos contravenientes in his scriptis ferimus, quod quilibet sacerdos ecclesiam vel cappellam officians, vel plebem regens, procuret & efficiat cum effectu, quod intra unum mensem ab hac die numerandum, statutorum & præceptorum synodalium copiam habeat, de verbo ad verbum, ut ea frequenter legens & volvens, sciat inexcusabiliter & scire possit, ad quod teneatur, & qualiter in omnibus debeat se habere. Et in proximis deinde singulis synodis generalibus in manu sua secum deferat & publice repræsentet, sciens quod cum excommunicatione sequetur pœna alia hujusmodi mandati transgressorem.

I. *De vita & honestate & officio clericorum.*

EX concilio generali statuimus & præcipimus, quod universi clerici continenter & caste vivant, ab omni libidinis vitio præcaventes, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde & mundo corpore valeant ministrare: & qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis vel minus peccaverint, ab eorum ordinariis seu prælatis debite puniantur. Alioqui nos prælatorum negligentiam supplentes, tales puniemus secundum canonicas sanctiones, ut pœna docente, deinceps abstineant a peccato; & qui ea de causa per nos vel prælatos suos suspensus, Divina officia celebrare præsumpserit, beneficio ecclesiastico spolietur, & pro duplici causa perpetuo deponatur.

Prælati autem nostri, qui tales præsumpserint in eorum iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporalis, juris subjaceant ultioni.

Item a crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant, unde vinum sibi temperent; & se vino: nec ad bibendum quispiam incitetur, cum ebrietas inducat mentis exsilium, & libidinis provocet incentivum.

Item nullus sacerdos aut clericus in sacris constitutus ordinibus, fœminas, de quibus suspicio potest esse, in domo sua teneat: & nullas omnino, nisi sint illæ personæ, de quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari. Et quamlibet cohabitationem mulierum & clericorum manifestam, maxime clericis in sacris ordinibus constitutis & sacerdotibus, sub pœna anathematis districtius inhibemus.

Item clerici officia vel commercia sæcularia non exerceant per se, alios, vel alias. Mimis, histrionibus, vel joculatoribus non intendant: tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti.

Item ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interfint. Coronam & tonsuram habeant congruentem: clausa deferant indumenta, maxime sacerdotes, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut calceis consutitiis non utantur. Intra ecclesiam incedant cum superpelliciis; nisi forte aliquid ibi fuerit manibus operandum. Fibulas omnino non ferant. Item arma non ferant, neque gladios, nisi hoc faciant ex causa necessitatis, & expressa licentia prælatorum.

Item statuimus, quod neque canonici, neque clerici vagentur nocturno tempore per plateas, psallentes: & si aliquos transire oporteat ex legitima & justa causa, hoc faciant sine clamore, sine cantu, sine citharis, sine tympanis, & sine quolibet strepitu vel chorea: & volumus quod contrarium facientes decani suspendant a præbendis eorum per unum mensem.

Item statuimus, quod quicumque sacerdotes seu clerici beneficiati, sententias excommunicationis seu suspensionis per annum & diem animo sustinuerint indurato, beneficiis suis eo ipso priventur per locorum ordinarios, & alias propter hoc nihilo minus canonice puniantur.

Item statuimus ut clerici ubique, & maxime in Divinis officiis, decenter & discrete se habeant: & tales se in moribus, vita, conversatione, verbis & factis, societatibus, corporis compositione, lectionum & orationum assiduitate, & in quibuslibet honestatibus exhibeant, ut verecundia, quæ & laicis est indicta, in ipsis clericis præcipue commendetur. Nullus horas canonicas & horas de Domina nostra, ulla unquam die distincte & discrete dicere prætermittat, maxime qui est in sacris ordinibus vel beneficiis constitutus.

Nullus dicat Missam nisi unam in die, & præcipue de die: nisi in casibus a jure permissis, ut hoc faciat necessitate imminente, utpote Missam pro defunctis. Ne celebratio fiat sine socio vel scholari, qui respondere valeat celebranti. Nec mulier ad altare permittatur aliquatenus ministrare. * in

Item propter apostatas, discursores, vagos & ignotos clericos, de quibus an sacerdotes sint, non immerito dubitatur: statuimus, ut nullus beneficiatus seu rector ecclesiæ vel altaris, tacite vel expresse aliquem admittat in socium vel ad celebrandum Missam, vel ministrandum sacramenta, vel aliquod sacerdotale officium exercendum, nisi notum sit de ordinibus, moribus & conversatione, ac alias commendatum: & si omnino extraneus vel peregrinus fuerit, per nos vel gerentem vices nostras seu loci archidiaconum, cum examinatione debita approbatum, & admissum ad hujusmodi officia exercenda. Et si quis rector ecclesiæ vel altaris aut cappellæ, aliquem contra hoc admiserit, excommunicationis sententiam (quam in ipsum in hoc casu ferimus in his scriptis) incurrat ipso facto. Eo salvo, quod peregrinantes & honestæ personæ, non pro questu, sed pietatis & devotionis intuitu, Missam dicere volentes, admitti poterunt, si requirunt.

II. *De clericis cohabitatoribus mulierum & concubinariis.*

Ex concilio bonæ memoriæ Conradi * archiepiscopi prædecessoris nostri, innovando statuimus, ut sacerdotes manifesti mulierum cohabitatores, concubinas a se de domibus & parochiis suis intra decem dies post publicationem præsentium, omnino removeant & re- * ann. 1266.

ANNO CHRISTI 1280.

repellant. Alioqui excommunicationis sententiam (quam propter hoc in eos ferimus in his scriptis) se noverint incurrisse. Mulieres autem si post ipsos decem dies repertæ fuerint in parochia horum sacerdotum remanere, per decanos christianitatum ipsorum locorum excommunicentur, & excommunicatæ publice nuncientur, invocato super remotione earum, si opus fuerit, auxilio sæculari.

Inhibemus etiam ne sacerdotes filios aut filias vel concubinas dotent aut ditent de patrimonio, vel descendentibus a patrimonio Crucifixi, aut talium nuptiis vel etiam exequiis audeant interesse, & qui contra fecerint, pœna canonica percellantur.

III. *De statu claustralium & religiosorum.*

Statuimus ut nullus monachus aut monialis claustrum suum exeat per civitates, villas vel oppida discurrendo, aut in villa monasterio adjacente comedere, nisi ex causa rationabili & urgente, & id tunc fiat cum sui prælati vel prælatæ licentia speciali, quam licentiam volumus ut prælatus vel prælata non det, nisi causa examinata, quod sit evidens, & non possit sine scandalo evitari.

Item in oratorio, refectorio, & dormitorio per monachos semper continuum silentium observetur. In claustro vero * illis horis servetur silentium, * quod observantia præcipit regularis.

* vel foris
* *f.* quibus

In refectorio omnes comedent, sed non carnes, nec extra nisi in infirmaria. Una sit omnibus coquina & communis cibus, nisi de licentia abbatis vel prioris, & ex causa. Speciales cameras & comestiones ibidem districtius inhibemus. In communi dormitorio omnes dormiant, nisi debiles fuerint vel infirmi. Divinum officium, secundum regulam B. Benedicti vel B. Augustini, per institutiones sanctorum patrum celebrent.

Item sub pœna excommunicationis latæ sententiæ præcipimus, ut omnes religiosi, & præcipue sanctimoniales, habitum, velum, & peplum, secundum regulam ferant, ubicumque fuerint constituti. Cappas manicatas, tunicas, phalas, indumenta, tabbardos, calceos vel caligas non ferant nisi B. Benedicti vel B. Augustini regulæ congruentes. Et sub pœna excommunicationis latæ sententiæ præcipimus, ab omnibus tam monachis quam monialibus firmiter observari, ut proprium non habeant, nec pecuniam, nisi cui hoc permittitur ex ratione officii vel administrationis sibi commissæ per abbatem.

Item officia vel administrationes habentes, contractus non ineant. Locationes, emptiones, venditiones, & alienationes quarumcumque rerum mobilium vel immobilium, non faciant. Mutuum aliquatenus non recipiant a quocumque, præter scitum & consensum abbatis * & conventus. Et si contra fecerint, sciant contractum hujusmodi non valere: * sed sententiam excommunicationis etiam in eos in hoc casu a nobis latam in his scriptis se noverint incurrisse. Et hæc eadem extendi volumus ad prælatos & canonicos regulares, & Præmonstratenses, & alios quoslibet religiosos.

* vel
* &

Item abbatibus & prioribus districte præcipimus, ut omnia & singula, quæ ad ordinem & regulam pertinent, faciant ab omnibus & singulis inviolabiliter observari, cum appositione pœnæ, quæ in regula continetur. Rebelles vero & incorrigibiles ad nos deferentes, ut ipsorum per nos rebellio compescatur.

Item statuimus, ut secundum statutum concilii generalis domini Innocentii papæ tertii, per abbates, priores, & præpositos, nigri ordinis sancti Benedicti nostræ civitatis & diœcesis, de triennio in triennium commune capitulum observetur. Cujus concilii tenorem volumus ut singuli habeant, ut sciant quomodo hujusmodi capitulum servare teneantur. Et quia hujusmodi statutum negligenter est observatum, licet dominus Conradus * prædecessor noster antedictus hoc mandaverit, nos pœnam adjicimus, & non servantes excommunicamus in his scriptis.

* ann.

IV. *Qualiter clerici, & maxime sacerdotes, populum vel plebem regentes, in administratione septem sacramentorum se habere debeant: & primo de baptismo.*

Statuimus, ut baptismus honorabiliter celebretur cum distinctione verborum, in quibus salus pendet baptizati; ut ille qui baptizat, cum immergit baptizandum in aqua, nihil addendo, vel subtrahendo, vel mutando, dicat hæc verba: *Petre*, (vel *Joannes*) *ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.*

Item sacerdos eamdem formam doceat mares & fœminas observare, cum in necessitate baptizant infantes, etiam parentes, si alii defuerint.

Item sacerdos, ad quem infans sic in necessitate baptizatus deferendus est, quanto citius interroget de forma, quam baptizans servavit. Et si invenerit servatam, & rite baptizatum puerum, faciat ei quæ post baptismum fieri consueverunt. Si autem cognoverit ipsum non baptizatum, vel dubitaverit, baptizet eum sub hac forma. *Petre*, (vel *Joannes*) *si es baptizatus, ego te non baptizo: sed si non es baptizatus, tunc ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.*

Item si timeatur de morte infantis antequam nascatur, & caput ejusdem infantis appareat extra uterum, infundat aquam quæ adfuerit, super caput nascentis, dicens: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.* Et si infans sic moritur, sepeliatur corpus ejus in cœmeterio. Si autem pervenerit vivus ad ortum, & de forma dubitetur, de novo baptizetur sub hac forma: *Petre*, (vel *Joannes*) *ego te non baptizo si es baptizatus: sed si tu non es baptizatus, tunc ego te baptizo in nomine Patris*, &c.

Item mulieri in partu mortuæ nullatenus negentur jura Christianitatis, nec ecclesiastica sepultura. Et si certum sit quod mulier prægnans moriatur, teneatur os ejus apertum: & cum magna cautela uterus ejus aperiatur: & si infans vivus fuerit, educatur & baptizetur. Si autem inventus fuerit mortuus, ipse puer extra cœmeterium tumuletur. Et iste modus & forma frequentius parochianis imprimatur, ut sciant quomodo in talibus debeant se habere.

Item, duo vel tres tantum admittantur ad levandum puerum de baptismo, qui intra quartum gradum parentibus pueri non sint juncti, nisi in necessitate.

Item

ANNO CHRISTI 1280.

Item in Paſcha & Pentecoſte, & etiam A ſæpius, fons baptiſmi, ſi opus fuerit, renovetur, & amota aqua veteri, ipſe fons lavetur & bene mundificetur: & nova aqua impoſita benedicatur & chriſmetur.

Item fons ſub operculo & ſub ſera firmiter conſervetur, propter fortilegia & truſas, quæ ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus.

Item chriſma, oleum ſacrum, & oleum infirmorum, in ampullis metallinis per certos titulos deſignatis, ſub clave cuſtodiantur, Si autem aliud oleum chriſmati vel oleo ſacro opponi oporteat, hoc fiat caute: & id quod apponitur, cum chriſmate & oleo ſacro diligenter cum virgula miſceatur. B

V. *De ſacramento Confirmationis.*

Moneant presbyteri parentes baptizatorum nondum Confirmatorum, ut eos ad epiſcopum, qui ſolus poteſt confirmare, ducant ſeptennes vel majoris ætatis, & tondeantur capilli, maxime contra frontes dependentes, & laventur frontes diligenter, & habeant bandellos de panno lineo ſpiſſo ſine * fractura, & ſine nodo, latitudinis trium digitorum, & longitudinis competentis, albos & bene mundos. Exceptis autem patre & matre, offerant pueros illi qui eorum notitiam habent, & melius noverunt quod non ſint * C vel fuerint confirmati. Et tertia die poſt Confirmationem ducant eos ad eccleſiam, & presbyter frontes eorum lavet, & comburat bandellos, & cineres bandellorum, & aqua lotionis in ſacrum locum vel piſcinam ſive lavatorium reponantur. Confirmandi vero, ſi fuerint decem annorum vel ultra, prius ſuis ſacerdotibus confiteantur, quam confirmentur. Parentes vero confirmatorum eis, & ipſi confirmati ſibi, ſæpe ad memoriam revocent, quando, a quo, & ubi fuerint confirmati. Nullus clericus ad primam tonſuram accedat, niſi prius fuerit confirmatus.

* futura,

* nec

VI. *De ſacramento Extremæ-unctionis.*

Cum reverentia, aqua benedicta, & cruce præcedentibus, ſacerdos deferat oleum ſacrum ad infirmos, & dicat diligenter ſeptem pſalmos. Si via fuerit longa, addat litaniam, & alias orationes ad hoc conſtitutas. Et cum inungit infirmum, proferat iſta verba: *Per iſtam unctionem*, &c. & inungatur cum reverentia ac diligenter cum diſtinctione verborum. Et nihil pro inunctione exigatur. Et ſi quid datum fuerit gratis, accipiatur. Laudabilem tamen conſuetudinem in talibus præcipimus obſervari.

Moneant presbyteri populum, ut infirmi, quatuordecim annos & ſupra habentes, cum E opus fuerit, inungantur. Nec propter paupertatem ſeu defectum candelarum vel indumentorum lineorum, quæ in hoc ſacramento ſolent cauſa reverentiæ exhiberi, a ſacerdote vel quovis alio inunctio dimittatur. Sufficit enim una candela, & quod infirmi inuncta membra ſingulariter & diligenter extergantur cum ſtuppa, quæ poſt exterſionem in igne comburatur.

ANNO CHRISTI 1280.

VII. *De ſacramento euchariſtiæ ſive altaris.*

Præcipimus ut omnes ſacerdotes in veſtibus albis ſacerdotalibus & benedictis, reverenter mundo & contrito corde, & confeſſi (ſi commode fieri poteſt) accedant ad Miſſam celebrandam.

Item ſtatuimus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis ſacerdos Miſſam celebrare audeat, niſi prius dixerit Matutinas & primam de die.

Item præcipimus, ne aliquis ſacerdos ſine calceamentis vel caligis pro celebratione Miſſæ ad altare accedere audeat.

Item diligenter caveant ſacerdotes, ne cum B conſcientia mortalis peccati accedant ad Miſſam celebrandam. Quod ſi taliter manducaverint corpus * Domini, & biberint ejus ſanguinem, judicium æternæ damnationis ſibi manducant & bibunt.

* Chriſti

Item Miſſale ſemper involvatur camiſia vel panno lineo & mundo, & apponatur parvum manutergium, quo presbyteri nares vel faciem detergant, ne contingat ſacra veſtimenta maculari, quæ integra & munda (ut dictum eſt) præcipimus cuſtodiri.

Item loca circa altare, ab araneorum telis & pulveribus ac ceteris immunditiis ſæpius emundentur.

Item præcipimus, ut ſurſum ſuper altare C ad latitudinem & longitudinem altaris, pannus lineus albus extendatur, ut protegat & defendat altare ab omnibus immunditiis, & pulveribus deſcendentibus.

Item cortinæ in lateribus altaris * utriſque * utrinque appendantur, nec in aliquo tempore ſacrificii retro trahantur.

Item præcipimus ut calix ſit integer cum firmo pede, non titubans. Et ſacerdos ſine clerico miniſtrante celebrare in altari aliquatenus non præſumat.

Item ampullæ vini & aquæ, integræ & mundæ intus & exterius obſerventur, & aliquo ſigno notabili diſtinguantur, ut vinum ab D aqua dignoſci poſſit: & vinum in ampullis ad minus de tertio in tertium diem renovetur.

Item ſacerdos ſit diligens in delectu hoſtiæ conſecrandæ, ut ſit integra, ſolida, & non nimis vetuſta, & in appoſitione vini & aquæ, diſcernat ſacerdos per odorem, quid ſit unumquodque. Et de aqua duæ guttulæ vel tres apponantur.

Item præcipimus ut ſacerdotes attente, reverenter, & diſtincte legant & dicant in canone, quæ ſunt dicenda. Et expediant ſe, quanto citius poſſunt, propter tædium adſtantium, & alia quæ occurrere poſſent, & faciant ſigna ſua diſtincte & reverenter.

Item nullus ſacerdos elevet hoſtiam ad E oſtendendum populo, niſi poſtquam dixerit hæc verba: Hoc eſt enim corpus meum. Et pulſetur nola tribus ictibus ex una parte, ut fideles qui audierint, ubicumque fuerint, veniant & adorent.

Item, ſi ſacerdos cum venerit ad conſecrationem ſanguinis, vel etiam ad perceptionem, & nihil in calice inveniat, innuat, ut offeratur ei vinum & aqua: quibus appoſitis, dicat verba canonis ab illo loco: *Simili modo poſtquam cœnatum eſt*, & cetera uſque ad finem, & faciat ſigna quæ fieri ſolent ſuper

ſan-

ANNO CHRISTI 1280.

sanguinem. Alia autem quæ facta sunt super eucharistiam, non reiteret, sed modo consueto transeat. Ille autem, per cujus negligentiam hoc evenerit, tribus diebus in pane & aqua jejunet, & unum psalterium dicat. Item si per casum mortis, ægritudinis vel passionis, aliquid inopinatum evenerit & subitaneum contingat, quod sacerdos incœptum ministerium implere non valeat, licitum sit alteri sacedoti exequi & perficere consecrationem officii incœpti: quod ibidem incipiat, (si scire poterit) ubi alter destitit, nisi incœpta collecta necdum perlecta, vel incœptis verbis sacramenti, nondum perlectis, prædictus casus contingat. Tunc enim a capite illam collectam vel sacramenti verba reincipiat, ut sic saluti humanæ fragilitatis & sacris mysteriis, ne interrupta vel incompleta remaneant, consulatur. Si autem dubitetur, an hostia a primo sacerdote casum passo consecrata fuerit, necne, substitutus sacerdos novam oblationem offerat, & solito more conficiat, & post Missam, primam hostiam sumat. Idem de calice fiat, & de eo quod in calice reperietur. Item præcipimus sub pœna excommunicationis, quam ferimus in his scriptis, ne aliquis sacerdos bis in die Missam celebret, nisi in casu urgentis & maximæ necessitatis, & in quibus jus permittit. Et tunc in prima Missa post perceptionem sanguinis, non utatur ablutione vini & aquæ: sed reservet in tuto ac honesto loco, ut eam accipiat in secunda Missa, vel det honestæ personæ jejunæ, quam noverit ad hoc esse paratam.

Item si quid de sanguine vel corpore Domini ceciderit super pallam altaris, illa pars abscindatur & comburatur, & cinis in sacrum locum vel piscinam * reponatur. Et si pars corporalis intincta fuerit sanguine, ter diligenter abluatur: & aqua ablutionis a presbytero vel alia persona religiosa & jejuna sumatur. Et poterit dicto panno post ablutionem uti sicut prius.

* projiciatur.

Item si gutta sanguinis super vestimentum ceciderit, illa pars abscindatur & comburatur, & cinis in sacrum locum reponatur, ut dictum est. Si supra lignum vel lapidem aut terram solidam sanguis ceciderit: illa pars (si commode fieri potest) * ablingatur a sacerdote, & postmodum radatur, & illa rasura in sacrum locum vel sacram piscinam reponatur.

abluatur

Item, si in sanguinem musca, vel aranea, vel aliquod abominabile ceciderit, quod vix sine vomitu * & periculo corporis sumi possit, caute extrahatur. Et super patenam vel calicem alium abluatur cum vino, & post sanguinis sumptionem & ablutionem, illa lotio in piscinam mittatur, & bestia vel vermis super piscinam comburatur, & cinis in piscinam sive lavatorium mittatur.

* vel

Item statuimus, ut pyxis, in qua corpus Domini reservatur, vel ad infirmos defertur, sit aurea, argentea, eburnea, vel ad minus cuprea bene elimata: & super lineus pannus albus & mundus, intra pyxidem ponatur, supra quem corpus Domini in pyxide collocetur.

Item præcipimus, ut cum aliquis infirmus communicare voluerit, quod sacerdos (si commode fieri poterit) prius eum visitet sine corpore Domini, & diligenter confessionem infirmi audiat: & post ad ecclesiam redeat, ad comunicandum infirmum, corpus Domini allaturus: & eat sacerdos dicendo septem psalmos: & si via fuerit longior, addat litaniam & alias orationes. Incedat autem sacerdos ad communicandum infirmum cum campanula & lucerna vel candela præcedente. Et fideles qui pro devotione occurrere voluerint, expectent ante ostium infirmi, donec communicatus fuerit: & redeant ad ecclesiam post sacerdotem, orando reverenter. Quilibet autem fidelis, si devote fecerit hanc processionem, decem dies indulgentiæ pro eundo & redeundo habeat. Cum autem sacerdos corpus Domini de nocte portaverit, mulieres ipsum aliquatenus non sequantur. Qui * autem hanc processionem turbaverit, vel minus reverenter in ea se habuerit, per censuram ecclesiasticam compescatur.

* etiam

Item præcipimus, ut sacerdotes venerabiliter & sublimiter superposito decenti cooperculo supra vas, in quo corpus Domini defertur, deferant ad infirmum. Si infirmus frequenter & ex levi causa vomitum patiatur, nullatenus ei corpus Domini conferatur: sed credat, & sufficit quod spiritualiter accipit.

Item præcipimus, quod quilibet sacerdos, antequam communicet infirmum, interroget eum, si credat quod sub illa forma & specie panis, sit corpus * Domini, natum de Virgine, passum in cruce, & tertia die suscitatum. Quod si infirmus fuerit confessus verbo vel evidenti signo, communicet eum sacerdos, si alia causa non obsistat. Item si communicatus evomuerit, partes diligenter & caute, quæ reperiri poterunt, colligantur: & contritæ cum vino, ab aliquo fideli sumantur: residuum vero vomitus comburatur, & ponatur * in terram juxta altare vel alibi, ubi commode fieri poterit.

* Christi

* subtus

Item cum corpus Domini defertur, fideles coram quibus defertur, si commode fieri potest, genua flectant, pectora sua tundant, & inclinato capite, junctis manibus & levatis, reverenter adorent. Equitantes vero, non dedignentur descendere de equis suis ad adorandum eum, qui pro eis descendit de cœlis.

Item præcipimus, ut eucharistia servata pro infirmis, singulis quindenis renovetur: & corpus * Domini super altare in honesto loco clausum cum clave sollicite & diligenter custodiatur.

* Christi

Item præcipimus ut sacerdotes subditos suos doceant, ut cum venerint ad communicandum in die Paschæ vel alias, jejuni, devoti, & confessi accedant: & caveant sacerdotes, ne alienum vel extraneum parochianum communicent, nisi sit viator & peregrinus: vel nisi communicandus licentiam sui proprii sacerdotis habeat: quam licentiam quilibet viator vel peregrinus petere debet a proprio sacerdote in suo recessu: quod si non fecerit, propter hoc ei communio non denegetur, sed pro negligentia, ei pœnitentia injungatur. Item nullus fidelis arcendus vel removendus est a communione, nisi fuerit publice excommunicatus, vel interdictus, vel aliquo notorio crimine notatus.

Item præcipimus, ut sumpta eucharistia, sacerdos habeat calicem præparatum cum vino & aqua, de quo sumant communicantes.

VIII. *De*

ANNO CHRISTI 1280.

VIII. *De sacramento pœnitentiæ & confessionis, & eorum attinentiis.*

Præcipimus ut sacerdotes parochialium ecclesiarum subditos suos frequenter admoneant, & * etiam pœnitentiam injungant, ut ad confessionem sæpe veniant. Et prius quam veniant ad confessionem, diligenter scrutentur corda sua, confiteri volentes, & peccata sua sollicite rememorent, & cum dolore & vultu supplici ad confitendum accedant, quasi ad Dei judicium. Sacerdotes autem, ut Dei ministri, circa confessionem audiendam & pœnitentiam injungendam, maximam adhibeant diligentiam, ut attente, diligenter, & cum modestia, audiant confitentem.

* in pœnitentia

Item ad confessionem audiendam, communem & aptum locum in ecclesia, ut ab omnibus videri possint, sibi eligant sacerdotes. In locis autem obscuris & tenebrosis confessiones non audiant: nec extra ecclesiam, nisi in magna necessitate vel infirmitate. Contrarium facientes, sententiam excommunicationis se noverint incursuros.

Item præcipimus, ut sacerdotes ante Solis ortum, & post Solis occasum, nullatenus ad confessionem audiendam sedeant, nisi in magna necessitate, & in loco illuminato, & aliquibus præsentibus.

Item præcipimus sub pœna excommunicationis, ut sacerdotes in audiendis confessionibus vultum humilem habeant, & oculos ad terram: nec faciem respiciant confitentis, & maxime mulierum.

Item sacerdotes moneant & doceant subditos suos, ut humiliter & corde contrito, oculis * in terram defixis, confiteantur. Et mulieres coopertis capitibus & collis, submissa voce pure & integraliter peccata sua confiteantur.

* ad. ad

Item sacerdos mulierem, quæ sola sit in ecclesia, nullatenus audiat confitentem, sed in conspectu honestæ societatis. Contrarium facientes, ipso facto sententiam excommunicationis se noverint incursuros, & insuper tribus diebus in pane & aqua jejunent.

Item præcipimus, ut sacerdotes induti superpelliciis, vel cappa, stola superposita, ad confessionem sedeant.

Item sub pœna excommunicationis præcipimus, ne aliquis sacerdos audiat confessionem mulieris cum qua peccavit: nec etiam consocias, aut fautores, aut mediatores peccati sui, sed mittat eos vel eas ad honestos & discretos confessores.

Item præcipimus, ut sacerdotes mansuete audiant confessiones, & de consuetis peccatis singulatim & diligenter interrogent, & de circumstantiis peccatorum. De inusitatis autem nominatim non inquirant, sed per communia verba, ex quibus confitens, si reus est peccati, possit intelligere quid dicatur, ut sic intelligens confiteatur. Si autem reus non fuerit, de illo non tentetur.

Item sacerdotes diligenter instruant & moneant confitentes, ut integraliter & distincte mortalia peccata & eorum circumstantias, quæ peccata aggravant, & peccatum per se faciunt, confiteantur, ut est sacer ordo, sacer locus circa peccatum luxuriæ & concupiscentiæ, quæ omnia notantur in hoc versu:

A Quis, quid, ubi, cum quo, quoties * cur, quomodo, quando.

Venialia autem peccata sufficit summatim ac generaliter confiteri.

* cui

Item præcipimus, ut sacerdotes nobis, vel illi cui vices nostras pro tempore in spiritualibus committimus, majora peccata & injunctionem pœnitentiæ pro eisdem, reservent, ut sunt homicidia, sacrilegia, incendia ecclesiarum, peccata contra naturam, defloratio virginum cum violentia, concubitus sanctimonialium, conversarum, inclusarum, vel aliarum mulierum religiosarum, incestus, injectiones manuum in parentes, vel ecclesiasticas personas, sortilegia, veneficia, perjuria B manifesta, fidei & votorum transgressiones, simonia, hæresis, apostasia, & magnæ blasphemiæ sericse factæ. In dubiis autem sacerdotes semper consulant nos, vel vices nostras in spiritualibus gerentem, aut alios sapientes viros, non prodendo aut revelando confitentem, sed in genere, quorum consilio pœnitentem absolvant, aut ad alium mittant.

Item audita confessione, sacerdos semper interroget confitentem, si velit abstinere ab omni mortali peccato: & hoc ei persuadeat, & modis quibus potest inducat: & si confitens dixerit se nolle vel non posse abstinere, non absolvat eum, nec pœnitentiam ei C injungat, sed moneat, ut interim faciat quidquid boni possit, ut Deus cor ejus citius illustret, & ad pœnitentiam reducat. Consulat ei etiam & indicet sacerdos cum diligentia modum vivendi, per quem possit a peccato facilius abstinere. Sacerdotes etiam in injungendis pœnitentiis discretionem habeant, ut pœnitentias secundum magnitudinem & qualitatem peccati, & possibilitatem confitentis, peccatoribus injungant. Pro peccatis carnalibus injungant pœnitentias corporales, sicut est jejunium, peregrinatio, disciplina, & similia. Pro spiritualibus autem negligentiis injungant orationes & eleemosynas, & meditationes peccatis eorum contra- D rias. In contrectatione rei alienæ, vel in damno alii illato per furtum, rapinam, usuram, per fraudem, per injustam exactionem, per falsam testificationem, per falsam monetam & alios modos, de quibus sacerdotes diligenter inquirant: & primo & præcipue injungant restitutiones fieri his, quos prædictis modis damnificaverunt vel læserunt, si facultatem habeant, vel cum facultatem habebunt, si in præsenti non possunt: aliter eos non absolvant.

Item præcipimus sub pœna excommunicationis, quam in his scriptis ferimus in sacerdotes qui contrarium fecerint, ne confessis, cujuscumque conditionis vel status, aut E confitentibus, nomine restitutionis pro pœnitentia injungant, ut ecclesias, cappellas vel cœnobia * instituant, vel ecclesiis legata faciant; sed prius restitutionem (ut prædictum est) faciant illis, a quibus exorta sunt, si inveniantur, vel heredibus eorumdem. Alioqui ad arbitrium nostrum vel nostri pœnitentiarii erogentur.

* construant

Item sub pœna prædicta prohibemus sacerdotibus, ne Missas quas pœnitentibus, ut celebrari faciant, injunxerint, aliquatenus celebrent, sed ad alios mittant. Neque sacerdotes inter se faciant conventionem de Mis-

ANNO CHRISTI 1278.

sis celebrandis, ut sic mutuo sibi parochianos pro celebrandis Missis transmittant.

Item diligenter in confessione caveant sacerdotes, ut si confitentes peccata aliquorum revelaverint, vel nomina eorum indicaverint, cum quibus peccaverunt, ea secrete teneant, sicut peccatum confitentis.

Item sub pœna excommunicationis omnibus sacerdotibus inhibemus, ne a confitentibus nomina eorum, cum quibus peccaverint, inquirant, vel circumstantias, per quas possint nomina eorum sciri. Quod si fecerint, ab officio confessionis audiendæ & sacrorum ministeriorum ipso facto se noverint esse suspensos. Et in principio confessionis sacerdotes districte inhibeant confitentibus, ne peccata aliorum confiteantur vel revelent, & nomina eorum cum quibus peccaverint, exprimant, ut supra dictum est.

Item nullus sacerdos, in ira, odio, vel etiam metu corporis, confessionem confitentis audeat revelare verbo vel signo, generaliter vel specialiter dicendo: Ego scio te talem qualis es. Et si revelaverit, aliquo modo de hoc convictus, debet absque omni misericordia degradari. Si tamen indigeat consilio, illud (ut dictum est) sine expressione personæ caute requirat.

Item præcipimus, ut omnes sacerdotes parochialium ecclesiarum frequenter & diligenter subditos suos utriusque sexus admoneant, ut postquam ad annos discretionis pervenerint, omnia peccata sua integre, & ad minus semel in anno, confiteantur proprio sacerdoti parochiali, & injunctam eis pœnitentiam studeant adimplere, suscipiendo ad minus reverenter in Pascha eucharistiæ sacramentum: nisi consilio proprii sacerdotis, ob aliquam causam rationabilem, duxerint abstinendum. Alioqui viventes, ab ingressu ecclesiæ arceantur; morientes, Christiana careant sepultura. Si qui autem proprio sacerdoti parochiali ad minus semel in anno plene & integre confessus non fuerit, præcipimus quod sacerdos in Pascha ei sacramentum minime administret.

Item sacerdotes diligenter attendant, quia parochiani eorum, saltem in anno semel ad confessionem non veniant: & nomina illorum ad nos vel ad officialem nostrum, seu ad ordinarium loci referant, ut debite puniantur, ne ab ipsis sacerdotibus notam negligentiæ requiramus.

Hoc autem statutum frequenter in ecclesiis præcipimus publicari, ne aliquis ex ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis tamen alieno sacerdoti, vel alicui religioso, justa de causa, voluerit confiteri, licentiam primo postulet & obtineat a proprio sacerdote: ita tamen, quod semel ad minus in anno, proprio sacerdoti plene & integre (ut dictum est) confiteatur. Sacerdos autem cautus & discretus sit, ut more periti medici, superinfundat oleum & vinum vulneribus sauciati, diligenter inquirens peccatoris circumstantias & peccati: ex quibus prudenter intelliget, quale debeat peccatori præbere consilium ad sanandum ægrotum.

IX. *De ordinibus, & qui ad ordines admitti debeant.*

Statuimus ut omnes clerici ad aliquem sacrum Ordinem ordinandi, jejuni, diligenter ante Ordines vel Ordinis susceptionem, integraliter peccata sua confiteantur, ut mundi mente & corde & corpore, gratiam accipiant ampliorem.

Item præcipimus sub pœna suspensionis & excommunicationis, ne aliquis ad sacrum Ordinem præficiendus (ut hactenus aliquoties visum est) epistola vel evangelio lecto, & Ordine suo recepto, recedere audeat prius, quam officium Missæ totaliter sit expletum.

Item omnes illi, qui Ordinem aliquem sacrum vel non sacrum ab alienis episcopis receperint, nostra super hoc speciali licentia non obtenta, executionem Ordinis sibi noverint interdictam.

Item denunciamus omnibus, qui gaudere volunt privilegio alicujus Ordinis clericalis, quod nos ipsos non defendemus prætextu privilegii clericalis vel Ordinis, nisi tempore quo passi fuerint injuriam, tonsuram & habitum detulerint clericalem.

Item præcipimus, ne aliquis decanus Christianitatis, presbyteros ab alienis episcopis quibuscumque, extra diœcesim Colonienſem Ordinatos, permittat in suo decanatu aliquatenus celebrare, nisi per litteras nostras ostendere possint, a nobis super hoc se licentiam vel dispensationem habuisse.

Item districte prohibemus sub pœna excommunicationis, ne aliquis furtive ad aliquem Ordinem accedere audeat, * nec plures Ordines una die aliquis recipiat. Qui contrarium fecerit, sciat se executionem suscepti Ordinis non habere: & irregularis efficitur, si ministraverit in Ordine sic suscepto. Item prohibemus, ne aliquis per saltum se faciat promoveri.

* idem nec plures

X. *De matrimonio, & ejus attinentiis.*

Prohibeant frequenter sacerdotes omnibus subditis suis sub pœna excommunicationis, ne fidem sibi dent mutuo clandestine & in occulto super matrimonio contrahendo, vel etiam clam contrahant matrimonium, sed publice coram presbytero & coram pluribus hoc faciant: & si aliter fidem dederint de contrahendo, vel contraxerint, ipsi (quos in his scriptis excommunicamus) denuncientur excommunicati.

Item excommunicamus omnes illos, qui clandestinis nuptiis interfuerint, nisi intra mensem nobis vel officiali nostro, vel ordinario loci, hoc revelaverint. Et sciant omnes, quod si aliquos qui hujusmodi clandestinas nuptias celebrarint, vel talibus nuptiis interfuerint, nos, vel officialis noster, vel ordinarius loci scire poterimus, eos severissime puniemus. Item præcipimus, quod omnes sacerdotes singulis diebus Dominicis & festivis excommunicent omnes illos & illas, qui vel quæ contra matrimonium jam contractum, vel etiam super matrimonio contrahendo, testimonium falsum * tulerunt. Præcipimus etiam, & districte officiali nostro, & ordinariis locorum, qui pro tempore fuerint, injungimus, quod si tales invenerint, qui vel quæ (ut dictum est) falsum testimonium tulerint contra matrimonium jam contractum, vel etiam contrahendum, eos vel eas, ligatis a tergo manibus, & charta in collo, supra scalam in loco publico poni faciant, ut per hoc eorum falsitas omnibus

* ferunt

in-

innoteſcat. Et volumus quod in ſcala permaneant ab hora Primæ, uſque ad horam veſperarum. Et ſi neceſſe fuerit in hujuſmodi caſu, volumus invocari brachium ſæculare. Quod ſi invocatum fuerit, ſub pœna excommunicationis præcipimus exhiberi. ANNO CHRISTI 1280.

Item excommunicamus omnes illos & illas, qui aliquid * dederint, vel aliquid acceperint pro impedimentis matrimonii non revelandis, vel qui prece, pretio, gratia, vel favore, impedimentum matrimonii celaverint. Et iſta excommunicatio a ſacerdotibus in eccleſiis frequenter recitetur. * qui fidem

Item præcipimus excommunicari omnes illos & illas, qui vel quæ contra matrimonium jam contractum, vel etiam contrahendum, ſortilegia, incantationes, & * maleficia faciunt, vel fieri procurant. vel

Item præcipimus, cum aliquod matrimonium fuerit celebrandum, ut tribus diebus feſtivis in eccleſia poſt evangelium, a ſacerdote, in cujus parochia eſt celebrandum * matrimonium, publice proclametur, quod tales volunt contrahere matrimonium: ſi aliquis ſit, qui ſciat legitimum impedimentum inter illos, hoc proponat antequam hujuſmodi matrimonium contrahatur. Et hoc ſub pœna excommunicationis ſubditis ſuis præcipiant ſacerdotes. Et ipſi ſacerdotes ſimiliter de hujuſmodi impedimentis inquirant. Si autem apparuerit probabilis conjectura contra matrimonium contrahendum, contractus interdicatur expreſſe, donec nos, vel officialis noſter, ſeu ordinarius loci, quid ſuper hoc fieri debeat, conſulatur. * contrahendum fuerit

XI. *De ſepulturis & cœmeteriis.*

Statuimus ut nullus excommunicatus & publice nunciatus in cœmeterio ſepeliatur. Et ſi factum fuerit, cœmeterium illud, donec mortuus extumuletur, maneat interdictum.

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne aliquis in cœmeterio interdicto ſepeliatur, & ne aliquis ſepulturæ tali interſit. Laici autem quicumque tali ſepulturæ interfuerint, excommunicationis ſententiam (quam ſuper hoc fieri * volumus in his ſcriptis) incurrant ipſo facto, & excommunicati publice nuncientur. Clerici vero qui interfuerint, ſententiam ſuſpenſionis ab officio, quam in eo ferimus, ipſo facto ſe noverint incurriſſe. * ferimus

Item immunitates eccleſiarum & cœmeteriorum inviolatas & incontaminatas præcipimus ab omnibus obſervari: pœnas contra violatores ipſarum immunitatum innovantes, & ſervari mandantes, quas felicis recordationis prædeceſſor noſter dominus Engilbertus archiepiſcopus in ſuis conſtitutionibus ordinavit.

Item cœmeteria clauſa & munita cuſtodiantur, ne a porcis vel aliis animalibus oſſa mortuorum comedantur. Et volumus, ut in ſpeciali loco oſſa mortuorum fideliter reponantur.

Item eccleſias vel cœmeteria a laicis, cujuſcumque conditionis vel ſtatus fuerint, ad læſiones aliorum muniri vel incaſtellari, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus: & qui contra fecerint, per locorum ordinarios excommunicati publice renuncientur.

Item ſtatuimus & ſub pœna excommuni-

A cationis præcipimus obſervari, ut quoties quis in loco religioſo ſepulturam elegerit, corpus primo præſentetur parochiali Miſſæ: & tunc demum celebrata Miſſa, deferatur ad * locum, in quo elegit ſepulturam. ANNO CHRISTI 1280. * in

XII. *De bonis eccleſiarum non alienandis.*

Præcipimus diſtricte ſub pœna excommunicationis, quam ferimus in his ſcriptis in hujus mandati tranſgreſſores, ne præpoſiti, decani, vel presbyteri conventualium vel parochialium eccleſiarum, aliqua bona de bonis eccleſiarum alienent, noſtra ſuper hoc ſpeciali licentia vel capituli noſtri non obten-

B ta: & ſi aliter actum fuerit, contractum decernimus non valere.

Item præcipimus ſub eadem pœna, ut prædictæ perſonæ, ſi ſciverint aliqua bona ab eccleſia alienata, ea fideliter & diligenter repetant: & ſi forte propter perſonarum potentiam, in quas hujuſmodi alienatio facta eſt, repetere non valeant, volumus hoc nobis vel officiali noſtro nunciari, ut ſuper hoc competens remedium præbeatur.

Item excommunicamus in his ſcriptis omnes illos, qui occupant & detinent ſine noſtro & eccleſiæ noſtræ conſenſu vel voluntate, vel etiam celaverint feuda, redditus, vel

C jura, quæ ad nos vel ad eccleſiam noſtram Colonienſem pertinent: niſi infra menſem poſt publicationem hujus mandati, prædicta nobis reſignent vel revelent.

Item excommunicamus omnes advocatos eccleſiarum, & alios quoſcumque, & quocumque nomine cenſeantur, qui exactiones vel ſervitia indebita eccleſiæ vel eccleſiaſticis perſonis imponunt.

Item excommunicamus in his ſcriptis omnes illos cujuſcumque ſint dignitatis vel ſtatus, qui eccleſiæ noſtræ majoris, vel aliarum eccleſiarum noſtræ diœceſis homines, cenſum capitalem ipſis eccleſiis ſolventes, pretextu advocationis vel alterius coloris, exactionibus vel captionibus opprimunt vel

D moleſtant, aut bona eorum mobilia vel immobilia, poſt mortem ipſorum, invadunt vel accipiunt violenter.

XIII. *De maleſactoribus ad eccleſiam confugientibus.*

Quia nonnulli homicidia, mutilationes membrorum, & alia maleficia perpetrant, quæ non eſſent perpetraturi, niſi quia ſperant quod ab eccleſiis ad quas confugiunt, ſe tueri poſſint, & impunitatem ſuorum exceſſuum obtinere: ſtatuimus, quod confugientes hujuſmodi ad eccleſias vel immunitates, abinde ſine ſpe-

E ciali licentia noſtra vel gerentis vices noſtras nullatenus extrahantur, ſed ſtricte cuſtodiantur ibidem, ne inde effugiant, donec factum vel ejus qualitas, nobis vel vices noſtras gerenti nuncientur. Ipſiſque confugientibus nobis præſentatis, & eo quod perpetratum fuerit, auctoritate noſtra examinato, ad veniam vel ad pœnam circa * ipſos, prout qualitas facti exegerit, procedatur. Alia autem omnia & ſingula, quæ a jure vel a prædeceſſoribus noſtris de conſervandis libertatibus eccleſiarum & immunitatum, & de violatoribus earumdem ſunt ſtatuta, ſynoda- * contra

li ſanctione innovamus, & præcipimus inviolabiliter obſervari. A

ANNO CHRISTI 1280.

Item præcipimus, hujuſmodi ſtatutum in eccleſiis a ſacerdotibus frequentius publicari.

XIV. *De uſurariis manifeſtis.*

Statuimus ut uſurarii manifeſti (quos nos in his ſcriptis excommunicamus) excommunicati ſingulis diebus Dominicis per parochialium eccleſiarum ſacerdotes publice nuncientur: nec ad communionem altaris admittantur, nec oblationes eorum, nec eleemoſynas quiſquam recipiat, nec Chriſtianam (ſi in hoc peccato deceſſerint) recipiant ſepulturam. Manifeſtos autem uſurarios eſſe dicimus & vocamus, qui per ſententiam, vel confeſſionem factam in jure, vel evidentiam rei, quæ tergiverſatione celari non poterit, comprobantur. Circa uſurarios autem, qui de receptis uſuris ſatisfieri ſaltem ultima voluntate mandaverint, ſervetur conſtitutio D. Gregorii papæ X. concilii generalis; quæ eſt „ talis: Quamquam uſurarii manifeſti, de „ uſuris quas receperant, ſatisfieri expreſſa „ quantitate vel indictincte in ultima voluntate mandaverint; nihilo minus tamen eis „ eccleſiaſtica ſepultura denegetur, donec vel „ de uſuris ipſis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenarie ſatisfactum, vel „ illis quibus facienda reſtitutio, ſi præſto C „ ſint ipſi, vel aliis qui eis poſſint adquirere, vel eis abſentibus, loci ordinario, vel „ ejus vices gerenti, vel rectori parochiæ, „ in qua teſtator habitat, coram aliquibus „ fide dignis de ipſa parochia (quibus quidem ordinario, vicario vel rectori, cautionem hujuſmodi eorum nomine liceat præſentis conſtitutionis auctoritate recipere, „ ita quod illis perinde actio adquiratur) aut „ ſervo publico de ipſius ordinarii mandato, idonee de reſtitutione ſit cautum. Ceterum ſi receptarum uſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione „ prædicta exprimi volumus: alioqui aliam „ recipientis cautionem, hujuſmodi arbitrio D „ moderandam. Ipſe tamen ſcienter non minorem, quam veriſimiliter creditur, moderetur: & ſi ſecus fecerit, ad ſatisfactionem reſidui teneatur. Omnes autem religioſos & alios, qui manifeſtos uſurarios „ contra præſentis ſanctionis formam, ad eccleſiaſticam admittere auſi fuerint ſepulturam, pœnæ in Lateranenſi concilio contra „ uſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubjacere. „ Nullus manifeſtorum uſurariorum teſtamentis interſit, aut eos ad confeſſionem „ admittat, ſive eos abſolvat, niſi de uſuris „ ſatisfaciant, vel de ſatisfaciendo pro ſuarum viribus facultatum, præſtent, ut præ„ mittitur, idoneam cautionem. E

Concil. Lugdunenſe c. 27.

Lateran. III. c. 25.

Item ſtatuimus, quod nullus omnino advocatus uſurario in uſurarum cauſis patrocinium præſtet, niſi juramentum faciat, quod quam cito ſciverit, vel ſcire potuerit cauſam eſſe uſurariam, eam ulterius non fovebit, nec patrocinium aliquod uſurario ipſi clam vel aperte impertietur.

XV. *De clericis in eccleſiis vel cappellis celebrantibus ſine noſtra vel archidiaconorum licentia,*

Statuimus, ut nullus ſacerdos vel clericus in eccleſia parochiali vel cappella audeat celebrare, ſine noſtra vel archidiaconorum licentia, vel aliorum ad quos hoc pertinet, auctoritate & conſenſu, quantumcumque a patronis, vel ab eis qui ſe patronos eſſe contendunt, ad hoc licentientur vel etiam permittantur. Et quicumque clericus vel ſacerdos contrarium fecerit, excommunicationis ſententiam, quam propter hoc in ipſum * B ferimus in his ſcriptis, incurrat ipſo facto. Et ſi in delicto perſeverando, excommunicationem ipſam ſuſtinuerit per ſeptem dies, extunc tanquam irregularis, ad beneficium eccleſiaſticum vel Divinorum celebrationem non admittatur, niſi prius cum enarratione facti, diſpenſationis litteras a ſede apoſtolica ipſum contingat reportare.

* ipſor

Item prohibemus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne aliquis ſacerdos ſæcularis vel regularis parochiam aliquam teneat, vel de cetero tenere audeat, ad quam legittime non ſit præſentatus, & per nos vel archidiaconos locorum, vel alios, prout hoc ad nos * pertinet, inſtitutus.

* eum

Item præcipimus, ne aliquis beneficium accipiat de laicorum manibus. Qui vero contrarium fecerit, cum amiſſione beneficii, periculo ſubjaceat ſui gradus. Præſentationes tamen laicorum non reprobamus, in quibus jus obtinent patronatus.

Item prohibemus, ne aliquis ſacerdos competens beneficium habens, cum cura vel ſine cura, de quo valeat commode ſuſtentari, eo beneficio dimiſſo, ad eccleſiam alienam, tanquam vicarius vel mercenarius audeat ſe transferre. Contrarium facientes, per archidiaconos locorum vel alios, prout hoc ad eos pertinet, volumus per cenſuram eccleſiaſticam ab ipſis vicariis, ſi neceſſe fuerit, removeri.

XVI. *De executione mandatorum noſtrorum, & curiæ noſtræ Colonienſis.*

Præcipimus diſtricte ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ in his ſcriptis, quod decani Chriſtianitatum & ſacerdotes parochialium eccleſiarum, vel vices eorum gerentes, & omnes alii, cujuſcumque ſint dignitatis, conditionis, & ſtatus, quod mandata noſtra & curiæ noſtræ & archidiaconorum noſtrorum, prout eis ſubſunt, fideliter & viriliter exequantur. Et ſi timeant, quod malum aliquod per adverſarium, vel ſæcularem juſtitiam, vel quemcumque alium, debeat inferri portitori mandatorum, caute ipſum expediant, & poſtmodum mandata curiæ noſtræ adimplere procurent. Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ in his ſcriptis, omnibus & ſingulis ſacerdotibus parochialibus vel eorum vices gerentibus, quod ſingulis diebus Dominicis, accenſis candelis & pulſatis campanis, publice & ſollemniter excommunicent omnes illos qui perturbant juriſdictionem curiæ noſtræ Colonienſis, vel archidiaconorum noſtrorum, & qui impediunt quo minus nos juriſdictione

no-

ANNO CHRISTI 1280.

noſtra utamur libere & quiete. Et exponant presbyteri ſinguli in ſuis eccleſiis, ſuis parochianis, in quibus intelligatur juriſdictio hujuſmodi perturbari, videlicet interdicendo, prohibendo, inhiberi faciendo, vel ſtatuendo, ne aliqui in curia noſtra cauſam ſuam proſequantur. Item arreſtando, capiendo, vel capi faciendo per juſtitiam ſæcularem latores mandatorum curiæ noſtræ * vel illos qui in curia noſtra ſuos adverſarios trahunt in jus, vel verberando, vel verberari faciendo, vel comminando, vel litteras curiæ noſtræ rapiendo, vel lacerando, vel etiam alia faciendo, per quæ proceſſus negotii valeat retardari. Contrarium facientes, quos in his ſcriptis excommunicamus, per plebanos locorum ubi præmiſſa perpetrata dignoſcuntur, excommunicati nominatim & publice in ipſorum eccleſiis nuncientur. Et ſi dicti excommunicati in ipſa excommunicatione per ſeptem dies manſerint, ipſe locus & eccleſia (quem & quam in his ſcriptis eccleſiaſtico ſupponimus interdicto) denuncientur publice ab eiſdem locorum plebanis interdicto eccleſiaſtico ſubjacere.

& alios qui

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ut eccleſiarum rectores, vel eorum vices gerentes, ſigilla propria habeant, & procurent, intra menſem unum ab hac die numerandum. Et quod nihil recipiant, nec exigant a litigatoribus vel mandatorum curiæ noſtræ latoribus, pro executione mandatorum hujuſmodi facienda.

XVII. *De teſtamentis.*

Quia executores teſtamentorum nonnumquam negligenter, nonnumquam malitioſe, in bonis defunctorum verſantur, & quia hæc & his ſimilia debent diligentia epiſconi emendari: præcipimus, ut coram duobus in ſingulis archidiaconatibus a nobis deputandis, executores teſtamentorum ſingulorum archidiaconatuum, in numero & valore bonorum defuncti, de erogatis ab ipſis reddant debitam rationem. Et concedimus his, qui a nobis ſuper hoc erunt deputati, poteſtatem vocandi coram ſe executores prædictos, & eorum contumaciam, ſi venire noluerint, per cenſuram eccleſiaſticam puniendi, & exigendi ab eis debitam rationem. Si quid autem fraudis vel negligentiæ perceperint, ad nos referre procurent.

XVIII. *De interdicto eccleſiaſtico, qualiter ſit obſervandum.*

Cum plerumque & communiter circa obſervationem interdictorum pernicioſe hactenus ſit erratum, communi morbo communem volentes adhibere medelam, ſtatuimus, ut quotieſcumque locum aliquem auctoritate noſtra ordinaria vel delegata, eccleſiaſtico interdicto ſupponi contigerit, omnibus tam extrema unctio, quam ſepultura, & alia ſacramenta eccleſiaſtica penitus denegentur: exceptis, baptiſmo parvulorum, & pœnitentia morientium, ac viatico quod morientibus in pœnitentia non negatur. Clericos autem decedentes, qui cautam interdicto non dederint, & qui reverenter interdictum ſervaverint, in cœmeterio ſine campanarum pulſatione, ceſſante omni ſollemnitate, cum ſilentio concedimus tumulari.

ANNO CHRISTI 1280.

Item ſi in aliquam eccleſiam conventualem latum fuerit interdictum, licitum ſit, duobus vel tribus ſimul, januis clauſis, voce ſubmiſſa, ita quod extra audiri non poſſint, excommunicatis & interdictis excluſis, horas canonicas dicere, ſi tamen ipſi interdicto cauſam aliquam non dederunt. Præterea tempore interdicti licitum eſt eccleſiarum miniſtris, ſemel in ſeptimana, voce ſubmiſſa, clauſis januis, excommunicatis & interdictis penitus excluſis, Miſſam celebrare ad conficiendum corpus Domini: quod (ut dictum eſt) morientibus in pœnitentia conferri poteſt.

Item ſi aliquibus per privilegium conceſſum ſit, ut non obſtante interdicto, Divinum poſſint celebrare officium, ſemper ſubintelligendum eſt, excommunicatis & interdictis excluſis, voce ſubmiſſa, januis clauſis, campanis non pulſatis, omni ſollemnitate prætermiſſa: & ita deinceps præcipimus inviolabiliter obſervari.

Et quia nos intelleximus, quod fratres Hoſpitalarii, & quidam alii aſſerentes ſe habere privilegium, quod in locis interdictis poſſint Divina celebrare officia, excommunicatis & interdictis nominatim excluſis, abutentes hujuſmodi privilegio, in locis interdictis Divina officia celebrare præſumunt, & indifferenter quoſcumque admittunt, niſi ſpecialiter expreſſis nominibus ipſorum excommunicatorum & interdictorum in ſententia interdicti fiat mentio, irregularitatem ex hoc damnabiliter incidendo. Unde ad vitandum deinceps hujuſmodi errorem, illos nominatim interdictos & excommunicatos ſecundum jura dicimus, ſi caſtrum, villa, civitas, vel oppidum, ſint interdicta: non nominatim interdicti vel excommunicati dicuntur, quando ſic fertur ſententia, excommunico vel interdico tales cum ſuis participibus. Participes enim non ſunt excommunicati vel interdicti nominatim: & ideo tales poſſunt admitti ad Divina, niſi notoria eſſet eorum participatio: tunc enim non poſſent admitti ad Divina. Præterea quia (ut intelleximus) quadam damnabili abuſione invaluit, quod loco aliquo ſuppoſito interdicto, populus vel aliqui de populo loci interdicti, ad vicinas eccleſias pro Divinis audiendis accedunt, & ibidem indifferenter ad Divina & alia ſacramenta eccleſiaſtica a plebanis admittuntur: id correctione digniſſimum judicamus. Statuimus igitur, & ſub pœna excommunicationis firmiter obſervari præcipimus, ut diebus Dominicis & feſtivis, presbyteri, antequam Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi aliquis de loco interdicto in eccleſia ſit: quem ſi invenerint, ſtatim ab eccleſia abjiciant. Presbyter autem, qui proprium aut alienum parochianum excommunicatum aut interdictum ſcienter ad aliquod ſacramentum eccleſiaſticum admittit, ipſo facto ſe noverit eſſe ſuſpenſum.

ANNO CHRISTI 1280.

CONCILIUM LAMBETHENSE

A Joanne Cantuarienſi archiepiſcopo, anno Domini MCCLXXX. celebratum.

Ex codice MS. bibliothecæ Bodlejanæ edidit collector Anglicanus.

ANno Domini MCCLXXX. dominus Joannes Cantuarienſis archiepiſcopus, convocatis univerſis epiſcopis, abbatibus, & toto clero ſuæ metropolis, apud Lamebithe, ſollemne concilium celebravit: in quo conſtitutiones Othonis & Othoboni, dudum legatorum in Anglia, in conciliis per eos celebratis promulgatas, innovavit, & in poſterum inviolabiliter obſervandas fore decrevit. Quaſdam etiam de proprio ſuperaddidit: ſtatuens, ut omnes rectores eccleſiarum ſuæ metropolis, quibus cura animarum annexa fuerit, infra annum, ad ordinem ſacerdotii ſe facerent promoveri, eo quod nullus in poſterum admitteretur ad curam animarum, niſi promotus ad ſacerdotium; vel infra annum a tempore ſuæ promotionis vel admiſſionis ordinandus, ſub pœna privationis beneficiorum ſuorum.

G. C. In concilio Redingenſi anni ſuperioris, c. 1. indictum fuerat, habendum hoc anno concilium in octavis S. Hilarii: ne quis illud confundat cum altero Lambethenſi, quod anno MCCLXXXI. habitum mox videbimus.

CONCILIUM BITERRENSE

HABITUM ANNO MCCLXXX.

Ex conciliis Galliæ Narbonenſis editis a St. Baluzio V. Cl.

Nihil ex hujus conciliis actis ſupereſt, præter epiſtolas datas, quas hic ex Baluziana editione repræſento.

Litteræ Bernardi epiſcopi Elnenſis ad Petrum Narbonenſem archiepiſcopum, metropolitanum ſuum, quibus ſe excuſat quod in concilio præſentiam ſuam exhibere non poteſt, & vicariam perſonam pro ſe mittit.

Venerabili in Chriſto patri ac domino, P. Dei gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopo, Bernardus Sala miſeratione Divina Elnenſis epiſcopus, ſalutem, & ſinceram in Domino caritatem, cum omnimoda reverentia & honore.

PAternitatis ac dominationis veſtræ recepimus litteras reverenter, in quibus nobis preces & mandatum nihilo minus direxiſtis, ut Dominica die proxima, qua cantabitur *Lætare Hieruſalem*, aliis prætermiſſis negotiis, apud Biterrim perſonaliter veniremus, ſuper nonnullis magnis & arduis negotiis communem eccleſiarum Narbonenſis provinciæ ſtatum tangentibus, vobiſcum ceteriſque fratribus ſuffraganeis ac prælatis aliis ipſius provinciæ loquuturi, ac etiam tractaturi quod honori & utilitati communi eccleſiarum Narbonenſis provinciæ expediens viſum fuerit, & Dominus miniſtrabit. Verum quia dicta die & loco, propter ſolitam & frequentem infirmitatem guttæ quam patimur, de quo piget nos, ad preſentiam veſtram accedere non valemus: diſcretum ac venerabilem virum Berengarium de Palma canonicum Elnenſem & ſacriſtam eccleſiæ Perpinianı, dilectum noſtrum, hujus procuratorii exhibitorem, dominationi veſtræ duximus deſtinandum: quem certum ac ſpecialem procuratorem noſtrum facimus, conſtituimus, ac etiam ordinamus, ad loquendum & tractandum una vobiſcum, ceteriſque epiſcopis ſuffraganeis ac aliis prælatis Narbonenſis provinciæ omnia negotia, communem Narbonenſis provinciæ ſtatum tangentia, in agendis tractaturum & ordinaturum quod honori & utilitati communi eccleſiarum ipſius provinciæ expediens videbitur & Dominus miniſtrabit: ratum & firmum perpetuo habituri quicquid per dictum procuratorem noſtrum una vobiſcum ceteriſque Narbonenſis provinciæ, in agendis ſuper præmiſſis tractatum fuerit & etiam ordinatum. In cujus rei perpetuam firmitatem præſentem paginam ſigilli noſtri munimine volumus roborari. Datum Elnæ decimotertio Kalendas Aprilis, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo.

Litteræ Capituli Elnenſis ad eumdem archiepiſcopum, quibus ſignificat mittere ſe procuratorem ad concilium.

PAteat univerſis, quod nos, capitulum Elnenſe conſtituimus, facimus, & ordinamus certum & ſpecialem procuratorem noſtrum Raymundum Olivarii canonicum Elnenſem, ad comparendum coram venerabili patre in Chriſto domino Petro Divina providentia ſacroſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopo apud Biterrim in concilio provinciali in inſtanti Dominica, qua cantabitur

Læ-

Lætare Hierusalem, inibi celebrando, & audiendum tractatus super negotiis universalem statum totius Narbonensis provinciæ tangentibus, & ad faciendum super prædictis, prout memorato concilio expedire visum fuerit, & Dominus ministrabit: ratum & firmum perpetuo habituri, quicquid super præ- A missis per eumdem procuratorem fuerit procuratum. Et ad majorem horum firmitatem præsentes nostri sigilli munimine duximus roborandas. Datum Elnæ duodecimo Kal. Aprilis, anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo.

ANNO CHRISTI 1280.

ANNO CHRISTI 1280.

Ex Martene Thes. Anec. tom. 4. p. 191.

STATUTUM CONCILII PROVINCIALIS BITURICIS

Anno MCCLXXX. celebrati adversus Clericos exercentes vilia opera.

ANno Domini millesimo ducentesimo B octuagesimo, mense Aprilis, ordinatum fuit in Concilio Bituricensi, quod Clerici exercentes vilia officia moneantur in casibus infra scriptis.

In primis Fabri ferrarii & parcolerii.
Item, Sutores sotularium, sive sabbaterii.
Item Coyraterii sive balnearii coriorum.
Item, Tabernarii plebeii.
Item, Macellarii.
Item, vestes virgatas continue publice portantes.

Prædicti legittime moniti, quamdiu prædicta officia exercuerint, non defendantur. Intelligimus autem, quod hæc monitio fieri debeat nominatim & expresse per episcopos, vel eorum officiales.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

DE CORRUPTO MALIGNE GREGORII NYSSENI LOCO,

QUO SPIRITUS S. PROCESSIO EX FILIO ASSERITUR.

A Joanne Vecco patriarcha CP. celebratum anno Domini MCCLXXX.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΤΑΡΕΙΝΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ.

JOANNIS C Humilis episcopi Constantinopolitani Sententia Synodalis.

Μηνὶ Μαΐῳ γ'. ἡμέρᾳ ἕκτῃ, Ινδικτιῶνος ὀγδόης, προκαθημένου τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης κυρίου Ιωάννου, ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Θεοφύλακτον κελλίοις αὐτοῦ, συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἁγιοσύνῃ αὐτοῦ καὶ ἱερωτάτων ἀρχιερέων, τοῦ Χαλκηδόνος, καὶ ὑπερτίμου Νικολάου τοῦ Αθηνῶν, καὶ ὑπερτίμου Μελετίου τοῦ Λαρίσσης, καὶ ὑπερτίμου Νικάνδρου τοῦ Σερρῶν, καὶ ὑπερτίμου Λέοντος τοῦ Χερσῶνος Θεοδώρου, τοῦ Σογδαίας Θεοδώρου, τοῦ Προικονήσου Νικολάου, καὶ τοῦ Βερροίας Λέοντος, παρισταμένων καὶ θεοφιλεσατων δεσποτικῶν ἀρχόντων.

Leone Allatio interprete.

Mensis Maii die 3. feria sexta, Indictione octava, præsidente sanctissimo domino nostro patriarcha Constantinopoleos novæ Romæ, domino Joanne, in cellis suis prope sanctum Theophylactum: considentibus una cum sanctitate Dejus sanctissimis præsulibus, Chalcedonensi, & hypertimo Nicolao, Athenienſi; & hypertimo Meletio, Lariſſæo; & hypertimo Nicandro, Serrarum, & hypertimo Leone, Cherſonenſi Theodoro; Sogdææ Theodoro, Præconeſi Nicolao, Berrœnſi Leone: adſtantibus & piiſſimis dominis principibus.

ά. Καὶ θεὶς ἐμπεσοῦσα τῷ ὀφθαλμῷ τὸ φαυλότατον, ἐπισκοτεῖ μὲν καὶ τοῦτο, πολλοῦ δὲ καὶ τοῦ ζημίαν ἐπιφέρει τῷ λοιπῷ σώματι. Εἰ γὰρ τοῦ σώματος λύχνος ὁ ὀφθαλμός ἐστιν· τοῦτο διακειμένου κακῶς, πᾶσα πάντως ἀνάγκη, καὶ σύμπαν τὸ σῶμα τῇ καχεξίᾳ ταύτῃ συνδιατίθεσθαι, καὶ ὅσα καὶ λύχνου σβεσθέντος αὐτοῦ, ἀμαυροῦσθαι τὰ παρ' ἐκείνου προδιηγεσάμενον. καὶ θείας ὡσαύτως γραφῆς κατὰ τὸ τυχὸν κακουργηθείσης, καὶ μέχρι καὶ μιᾶς κεραίας παθούσης τοῦ προσθέσεν, ἢ τὴν ἀφαίρεσιν, ἐκ ὀλίγη

1. Capillus res viliſſima in oculum cadens, tenebras offundit, multumque noxæ reliquo corpori adfert. Etenim ſi corporis lucerna eſt, eo male ſe habente, prorſus neceſſe eſt corpus univerſum illa eadem ægritudine male affligi, & veluti lampade illius extincta, quod ab eo ducitur, obtenebrari. Similiter & ſacra ſcriptura, utcumque depravata, etiamſi unus tantum apex vel additione vel detractione male habitus ſit, non mediocrem in univerſum eccleſiæ corpus jacturam induxerit.

ANNO CHRISTI 1280.

rit. Et duodnam aliud corpori, cujus caput Christus est, oculorum vicem usumque suppleverit, quam sanctorum patrum monumenta, a capite ipso conspiciendi facultatem possidentia, & perlegentes illuminantia? Quid igitur agendum est de corporeo oculo, & quid in spirituali hoc excogitandum, quo non dirigente moderanteque, nemo Dominum aspiciet? Plane quemadmodum eum purgare, qui in ea scientia plurimum valent, consueverunt, eumque ad utilem & omnium corporis membrorum constitutionem optimam reducere: ita procurandum est, uti fieri potest, studiumque impendendum, ut ab eo festuca quæ objicitur, & ipsam trabem exsuperat, per idonea fidei dogmata germanaque dematur, ut eo jam a morbo libero, & in pristinum statum restituto, lumen splendeat, tenebræque fugentur. Verum ad quos cura ista & diligentia magis pertinebit, quam ad nos ipsos, quibus miseratione Dei patrum horum administratio demandata est, necnon aliæ omnes Divinarum litterarum, & patrum traditiones, ut tanquam legitimi filii paternorum testamentorum depravatione, vel potius hereditate ab illis nobis proveniente, magna equidem, continuoque duratura, injuste spoliati, summopere indoleamus, & super illis potissimum, in quibus pacis pulchritudo resplendet, & ecclesiarum reconciliatio roboratur; & maxime si inverecunde illæ & perfide pertractantur: ut multa contingunt a quibusdam, qui veritatem discerpunt, pro libidine adeo immutatam, ut non tantum impune veritas omni scelere laceretur, sed flagitium ipsum ex Divinis quoque litteris robur auctoritatemque accipiat. Quod si & Nyssaensium lumen injuriæ, & fide dignus liber, antiquusque, depravationi obnoxius fit: quantum id addat ad animi ægritudinem, animas ipsas effundentium, ne aliquod reliquum sit, quod ecclesiasticam pacem impediat? Quænam rursus diligentia intendenda est, & quanam ratione conandum, ut veritas libere & cum fiducia appareat, futurumque in tempus securitatem obtineat? Prorsus quam maxima, & qualem nos addecet in similibus ponere, & pro viribus effectu quoque ipso perficere. Quemnam itaque successum res habuerit, & quale principium, hoc nostro sermone aptissime indicabitur.

2. Jam Divini numinis ope, ecclesiastica pace perfecta, & multorum annorum scandalo gratia sancti Spiritus propulsato (oportebat enim aliquando similem caliginem dissolvi, & concordiæ lumen illucescere, & ex supervacuo Deum pacis devincire) debeamus nos etiam pro viribus pacem promovere, & ex sacris scripturis, ut videbatur peropportunum, eam constabilire, ne ex ventre loqui insimularemur, sed ex fluminibus a Deo paratis, & ventribus viva aqua repletis. Quapropter nunc hanc viam, nunc illam, alias aliam, & prorsus universas in auris obsequentis auditum, singulis fere diebus dirigebamus, Divina misericordia ad jam perfectam pacem, & aliis viam aperientes. Et licet inter eos ob aliquem metum laudabilem scan-

A ἐν ἡ λύμη ἐπενεχθείη ἂν τῷ τῆς ἐκκλησίας ἅπαντι σώματι. Καὶ τί γὰρ ἄλλο τῷ τοιῷδε σώματι, οὗ κεφαλὴ ὁ Χριστὸς, εἰς ὀφθαλμῶν λογισθείη ἀντάξιν καὶ χρείαν, ἢ αἱ τῶν ἁγίων πατέρων γραφαὶ, ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς τὰς τοῦ ὀπτικοῦ κεκτημέναι ἀρχὰς καὶ φωταγωγοῦσαι τοὺς ἐντυγχάνοντας; Τί γοῦν ποιητέον ἐπὶ τῷ σωματικῷ ὀφθαλμῷ, καὶ τί διανοητέον ἐπὶ πνευματικῷ τούτῳ, οὗ χωρὶς τῆς ὀρθότητος, οὐδεὶς τὸν κύριον ὄψεται; πάντως ὥσπερ ἐκεῖνον ἐκκαθαίρειν ἔθος τοῖς περὶ ταῦτα δεινοῖς, καὶ πρὸς τὸ λυσιτελοῦν τῇ ὁλομελείᾳ τοῦ σώματος ἀποκαθιστᾶν· οὕτω καὶ τοῦτον ἄξιον, καθόσον οἷόν τε, περιποιεῖσθαι, καὶ τὸ φαινόμενον μὲν κάρφος, ὑπερβάλλον δὲ
B καὶ αὐτὴν τὴν δοκὸν, ὑπεξαιρεῖσθαι διὰ τὸ τῶν δογμάτων ἀξιοπρεπὲς καὶ ἀνοθεύτον, ὡς ἂν ὑγιαίνοντος τούτου, καὶ καθὼς ἦν ἀποκαταστάντος, τὸ φῶς ἐπιλάμπῃ, καὶ ἡ σκοτεία διώκηται. Τίσι δ' ἂν ἄλλοις τῆς τοιαύτης μελήσειε περιποιήσεως, ἢ πάντως ἡμῖν τοῖς ἐν τῷ ἐλέει τοῦ τῶν πατέρων Θεοῦ, τὴν τῶν τοιούτων οἰκονομίαν λαχοῦσι, καὶ ἐφ' ἑτέραις ἁπάσαις γραφικαῖς τε καὶ πατρικαῖς παραδόσεσιν, ὡς ἂν υἱοὶ φαινόμεθα γνήσιοι, τῶν πατρῴων διαθηκῶν παραχαραττομένων ὑπεραλγοῦντες, ἢ μᾶλλον ἡμῶν ἑαυτῶν ἀδικουμένων τὴν ἀπ' ἐκείνων κληρονομίαν τὴν μεγάλην ὄντως, καὶ ἀεὶ διαμένουσαν, πολλῷ δὲ πλέον ἐφ' αἷς τὸ τῆς εἰρήνης ἐπιλάμπει καλὸν, καὶ ἡ τῶν ἐκ-
C κλησιῶν καταλλαγὴ ἐννισχύεται, καὶ τοσοῦτον ἴσως, ὅσον καὶ κακουργεῖσθαι ταύτας. ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνει παράτινων τὴν ἀλήθειαν σπαραττόντων, μεταποιούντων αὐτὰς πρὸς ὅπερ καὶ βούλονται, ἵνα μὴ μόνον ἀνεύθυνον ᾖ τὸ ἀληθὲς ἁμαρτάνειν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν θείων γραφῶν λογίζηται ἰσχυροποιούμενον. Εἰ δὲ καὶ ὁ τῶν Νυσσαέων φωστὴρ ὁ ἀδικούμενος ἐστὶ, καὶ ἀξιόπιστος βίβλος καὶ παλαιά, ἢ παθοῦσα τὴν παραχάραξιν. ὁποῖον τοῦτο, εἰς ὀδύνην ψυχῆς τοῖς προϊεμένοις καὶ αὐτὰς τὰς ψυχὰς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ὑπολελεῖφθαι, διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην μηδενὶ σκάνδαλον; ὁποίαν δὲ πάλιν πραγματευτέον τὴν ἐπιμέλειαν, ὡς ὅπως
D σπουδαστέον, ὡς ἂν τὸ ἀληθὲς τὴν παῤῥησίαν ἔχῃ, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τὸ εἰσέπειτα; πάντως μεγίστην καὶ οἵαν εἰκὸς ἐπὶ τοιούτοις ἡμᾶς ἐκπονῆσαι, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν διαπράξασθαι. Ὅπως τοίνυν προέβη, καὶ οἵαν ἔσχε τὴν καταρχὴν, αὐτὸς ὁ λόγος προϊὼν δηλώσει σαφέστατα.

β. Ἤδη μὲν σὺν Θεῷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τελεσθείσης εἰρήνης, καὶ τοῦ πολυετοῦς σκανδάλου ἐκποδὼν γεγονότος τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι· ἔδει γάρ ποτε τὴν τοιαύτην διαλυθῆναι σκοτομανίαν, καὶ τὸ τῆς ὁμονοίας ἐπιλάμψαι φῶς, καὶ πολλῇ τῇ περιουσίᾳ τὸν τῆς εἰρήνης νικῆσαι Θεόν· ἦν μὲν ἡμῖν, καθόσον οἷόν τε, συναίρεσθαι τῇ εἰρήνῃ, καὶ ἐκ γρα-
E φῶν ἁγίων, καθὼς καὶ ἦν ἄξιον, αὐτὴν συνιστᾶν, ἵνα μὴ ἐκ κοιλίας λέγοντες ἐλεγχοίμεθα, ἀλλ' ἐκ ποταμῶν θεοκροτήτων, καὶ κοιλιῶν ζῶντος πεπληρωμένων ὕδατος. ὅθεν καὶ νὺν μὲν ταύτην, νῦν δὲ ἐκείνην, ἄλλοτ' ἄλλην, καὶ ἁπαξαπλῶς ἁπάσας εἰς ἀκοὴν ὠτίου δεχόμενοι, εὐοδούμενοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῷ τοῦ Θεοῦ ἐλέῳ πρὸς τὴν τελεσθεῖσαν εἰρήνην, καὶ ἄλλοις ὑποδεικνύοντες τὴν ὁδόν. εἴ τί που καὶ σκάνδαλον ἦν ἐν αὐτοῖς διά τινα φόβον ἐπαινετὸν ῥαδίως εἴχομεν αὐτοὺς εὐπειθεῖς, καὶ μηδὲν ἀντίξουν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὰ ἡμέτερα φέροντας. Ἀλλ',

ὦ τοῦ

ANNO CHRISTI 1280.

ὦ τῆ φθόνε, κ τῆ Σατανικῶν μηχαρῶν; ἔση- A
σαν εἰς ἐναντίαν μοῖραν κ τῆ ἡμετέρων τινὲς,
κ δόξαν τάτοις ἀγαθόν τι ποιεῖν, εἰ πως διαπο-
λεμοῖεν πρὸς τὴν εἰρήνην, ἔχισαν ἑαυτὲς ἀπὸ τῆς ἡ-
μετέρας ἐκκλησίας, ἃ καθ' ἑαυτὲς ἐγεγόνεισαν·
οἳ κ ταῖς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἁγίαις γραφαῖς δι' ὅλ-
παντὸς καταγχόμενοι, ἔμελλον μήποτε προσελ-
θεῖν, κ ἀποθέσθαι μὴ τὸ πεισματικὸν κ δυσή-
νιον, ἀγαπῆσαι δὲ τὴν μεθ' ἡμῶν εἰρήνην, κ τῆ
ὁλοκληρίᾳ τῆς ἐκκλησίας συγκολληθῆναι. ὃ δὴ
κ ἐγένετο ὕστερον. Ἀλλὰ τότε καθ' ὃν μὴ ἡμῖν
ἢ τάτων ἔτι πεισμονὴ χώραν εἶχεν, κ περὶ πλείο-
νος τῆς ἀληθείας τὴν ἰδίαν ἐτίθουν ἀρέσκειαν,
τί ἕτερον ἐπὶ ταῖς τοιαύταις γραφαῖς ἢ αὐτὸς B
εὔπορον; Τῶν γὰρ ἐπιβόλων λόγων κ γνώσεως
οἱ ἄνδρες ἦσαν, ἃς μὴ ἄλλως, κ ὡς αὐτοῖς βε-
λτὸν ἐπεξηγεῖσθαι, ἃς δὲ κ νόθους εἶναι διισχυί-
ζεσθαι, ἔστι δ' ὅ κὴ τινας ὁμολογεῖν μὴ τῶν πατέ-
ρων εἶναι, τὸ μόνον ὑγιῶς λεγοντας, προφέρειν
δὲ ἀπολογίαν, φοβερὰν οἶμοι κ ἀναξίαν ὅλως
τῆς τῶν πατέρων προθέσεως. ὅτι πρὸς τὰς τότε κι-
νεμένας λόγας, παρὰ τῶν αἱρετιζόντων ποιέμενοι
τὰς γραφὰς, ἔσιν ὅ κ τὲ εἰκότος οἱ πατέρες διέπι-
πτον. τῶν ὕπω λεγόντων μὴ σωφρόνων, ὡς ἡ δό-
ξα ὅλως Θεῦ κ σύστασις ἀληθείας τὸ διὰ ψαδῶν
τινων συγκροτεῖσθαι κ ἀναξίων τε πνεύματος.
Ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, ὅλοι τότε τῆ ἰδίᾳ θελήμα-
τ ὄντες οἱ εἰρηνικοὶ, καθ' ἑαυτῶν ἐσοφίζοντο,
κ ἄδειαν εἶχον λόγων, ἐφ' οἷς ἐνδεεῖς καθίσαν-
το τῆ συμφέροντος. πολλὰ μὲν κ διάφορα λέγον-
τες, εἰς ἓν δὲ κ τὸ αὐτὸ καταντῶντες, τὸ ἀνθιλέγειν
τῆ εἰρήνῃ, κ πρὸς τὴν τῶν γραφῶν ἀλήθειαν δια-
μάχεσθαι, ὅσα κ διαφόροις ἔσοπτες τὸν οἰκεῖον
πραγματεύόμενοι ὄλεθρον. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα
ἦσαν ἡμῖν, ἑαυτὸ δὲ εἰπεῖν κ τῆ ἀληθείᾳ ἀ-
νεκτὰ, τῶν γραφῶν σωζομένων, λέγειν ἐκείνης
τὴν ἐπεξήγησιν, οἵαν ἐβέλοντο. Τὸ δὲ κ εἰς σί-
δηρον ἀπιδεῖν, κ τὴν γραφὴν ἀποξύειν, ἐπὶ μὲν
ἐκ προχείρε κατανοῆσαι, χρέσθαι δι' ψυχῆς μό-
νης ὄρεξιν. τῷ δέ γε ἐπιβόλως καταναῦντι ἐντε- D
θὲν διαγνωσθήσεται, κὴ ὡς ἐπεὶ μηδόλως οἱ
τυθτοι ἀντειπεῖν πρὸς ὅτω φανερὰν ἀλήθειαν
ἔχον, ἀπαλείφειν ταύτην διεγνωσαν. Τίς δε
ὁ ζόπ κ παρὰ τίνος, κ ὅπως, ὁ λόγ ἤδη ἐρεῖ.

dalum irrepſiſſet, facili eos negotio ſem-
per obſequioſos, nec nobis nec noſtris re-
luctantes habuimus. Sed o invidentiam,
& ſatanicas machinas! Nonnulli ex no-
ſtris contrariæ parti addicti, cum non ab-
ſonum id illis viſum fuiſſet, ſi aliquo mo-
do paci adverſarentur, ſeſe a noſtra ec-
cleſia inter ſe congredientes avulſerunt;
qui continuo pro pace ſacris ſcripturis ob-
latis anguſtati, debebant quidem aliquan-
do procedere, deponereque pervicacem,
effrænemque animum, & nobiſcum una
pacem amplecti, cum reliquis eccleſiæ par-
tibus conglutinari; quod tamen factum
eſt. Verumtamen cum eorum pertinacia
invaleſceret, ipſique propria placita veri-
tati præponerent: quid aliud in ſimiles
ſcripturas auſuri erant, quam quod ipſis
offerret occaſio? Erant ſiquidem viri illi
& ſermone & cognitione verſatiles, has
quidem in alium ſenſum, & ut illis pla-
cebat, raptare, has vero tanquam ſpurias
contendentes rejicere; aliquando etiam
quaſdam ex illis confiteri patrum eſſe,
hoc tantummodo recte dicentes; afferre
autem reſponſum terribile, væ mihi mi-
ſero, & prorſus indignum patrum propo-
ſito; quod in quæſtiones eo ævi motas a
ſectatoribus commentaria edentes, fuiſſet,
cum ex æquo patres decederent. An hi,
qui talia loquuntur, non intelligunt,
nullam omnino Dei gloriam, nullamque
rei Divinæ conſtitutionem eſſe, quæ a
falſis & ſpiritu indignis promovetur? Sed
quod jam dicebamus, omnes tum proprii
arbitrii facti, contra ſemetipſos captioſe
agebant, abutebanturque otio dicendi ea,
ex quibus nullum ipſis commodum ema-
nabat; multa quidem ac varia in medium
afferentes, in unum vero ac idem colli-
mantes, ut paci contradicerent, & ſcri-
pturarum veritati adverſarentur, variis
multiſque modis propriam ſibi procuran-
tes ruinam. Sed hæc omnia erant qui-
dem nobis ipſis, quod idem eſt dicere,
& veritati tolerabilia, ſi, ſalvis ſcripturis,
pravam ipſi ſuam interpretationem, quæ-
cumque illa foret, adjicerent. At enim
in ferrum animum intendere, eradereque
ſcriptum, facile quiſpiam adverterit, pro
libidine tantummodo, & affectata cupidi-
tate actum fuiſſe: at is, qui prudenter
res examinat, hinc colliget, ſimilis ſortis
homines cum patenti adeo veritati adver-
ſari non poſſent, eam e medio tollere
animum induxiſſe. Modum, auctorem,
rationemque ipſam hæc noſtra oratio pro-
ſequetur.

γ'. Προσῆν ἐφ' ἑτέραις βίβλοις τῷ τὸ μεγάλε
οἰκονόμε ἐκείνε τὸ Ξιφιλίνε γαμβρῷ, ὃ Πεν-
τεκλησιώτης τὸ ἐπίκλιν, ὃς κ αὐτὸς σωμάτα τῷ E
συγγαμβρῳ αὐτὸ τῷ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας
ραιφερενδαρίῳ τῷ ἐσκαμματισμένῳ, τῆς ἐναντίας
μοίρας τότε καθίσατο, κ βίβλ πολλὴν τὴν
σεμνότητα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἔχυσα, ἐν ᾗ πο-
νήματα ἦσαν διάφορα θεοχρότητα τὸ τῆ Νυσσά-
εως φωτὸρ, Γρηγορίε δηλαδὴ τὸ μεγάλε κ
θαυμασίε πατρός. Εἰσὶν τῆ ἐκεῖσε λόγων ἓν
κ εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν, ὁμιλία, ἧς ἡ ἀρχή·
Ὅτε προσῆγε ὁ μέγας Μωσῆς τῇ κατὰ τὸ ὄρος μυ-
σαγωγίᾳ τὸν Ἰσραηλίτην λαόν· καθ' ὃν ἡγούμενος

3. Habuit inter alios libros magnus œco-
nomus Xiphilinus a ſuo genero cogno-
mento Pentecleſiota, qui ſimul cum uxo-
ris ſuæ ſororis marito, noſtræ eccleſiæ re-
ferendario, Eſcammatiſmeno nuncupato,
adverſas partes tuebatur, volumen, ex ip-
ſa antiquitate dignitatem habens, in quo
varia commentaria Divinitus inſpirata
continebantur, Nyſſaenſium luminis Gre-
gorii, magni illius atque admirabilis pa-
tris. Inter eas orationes legebatur & il-
la, in *Pater noſter* homilia, cujus prin-
cipium: *Cum adduceret magnus Moyſes my-
ſtagogia, quam in monte acceperat, populum
Iſraelitem.* In ea cum de communibus &

ANNO CHRISTI 1280.

propriis Divinarum hypoſtaſeon tractare, edocereque contingeret, ſubintulit: *Spiritus vero ſanctus & ex Patre dicitur, & ex Filio eſſe affirmatur*. Hanc ſententiæ particulam, indeque comparata pro pace ſubſidia, in commodum publicum attulit beatæ memoriæ ille magnus œconomus Xiphilinus, volumen illud percurrens, & ad hunc locum perveniens, volumenque ſibi ad legendum comparaſſe ex Pentecleſiota faſſus eſt. Omnibus id patuit, & nobis ipſis, & ipſi, qui volumen poſſidebat, noſtriſque adverſabatur. Hinc non parvæ ſuppetiæ, Deo miſerente, ad pacem eccleſiaſticam ſtabiliendam acceſſere. Referendarius ergo ſororis uxoris Pentecleſiotæ maritus, ejuſdem cum poſſeſſore libri ſententiæ, id propriis oculis intuitus, & ad adeo patens dictum non valens ſe opponere, quod fidem etiam ex multis aliis, quæ in libro continebantur, large comparaverat, planum hoc documentum eradere, cum adhuc noſtra oppugnaret, ſibi propoſuit: ferroque uſus *ex* eradit, non conſiderans alia quoque volumina ad hoc ipſum comprobandum conquiſita fuiſſe, quæ omnia exprimerent, & *ex* propoſitionem abunde redderent, cum depravata nondum fuiſſent.

4. Sed cum aliquando pervicacia ceſſaſſet, pacem amplexatus, nobiſcum communionem iniit, quemadmodum & alii plures: ſæpius cum ipſo noſtra mediocritas de nonnullis conferebat: caſu vero factum eſt, ut voluminis illius aliquando recordaremur. Referendarius veluti a quopiam ſummotus, volumen laudabat, deque, quod ipſi viſum fuerat, enunciabat. Inter congreſſus vero de volumine confeſſus eſt: ſe in eo loco, in quo erat, *& ex filio eſſe affirmatur*, gladiolo, e ſerie illa verborum *ex* eradiſſe. Neſcio quanam ratione id faſſus ſit, & quam ob cauſam: id tamen totum veritatis & Dei Patrum fuit. Quid inde ſubſecutum eſt? Conſideratio fixa, & oſſium tabes noſtram petit mediocritatem, quomodo talis ſententia adulterata fidem perdiderat, eccleſiaſticæ paci tantumdem proficua: & quomodo tot per annos e periculo elapſa, cum in eccleſiam veteris Romæ bellum deſæviret, nunc demum per crudelem plagiarium corrupta ſit, ut in poſterum cum deſideraretur *ex*, ſecuritas eccleſiæ non eſſet, & quando etiam apponeretur, fidem volumen non haberet neque ſoliditatem, cum jam recens appoſita fuiſſe cenſeretur propter raſuræ ſuſpicionem.

5. Itaque hac de re omnes, qui tum aderant, ſanctiſſimos antiſtites noſtros & comminiſtros noſtra mediocritas participes facit, medelamque negotio poſcit: unaque cum illis comminiſcitur, quanam ratione eccleſiæ jus conſervari poſſet. Et commune conſilium accedit, & ſynodalis ſententia, relinquendum eſſe locum illum vacuum, in quo *ex* antea exarata erat, quod tutum non eſſet, nunc iterum reſcribi, rurſumque idem poſteris ſuſpicionem injiceret, propter ſcripturam recentem novam: remque geſtam ſignandam ſcripto, ut inde teſtimonium publicum &

A τῷ πιῷ δε παῤῥὶ περὶ κοινῶν καὶ ἰδίων τῆς τῆς θεότητος ὑποστάσεων θεολογῆσαί τε καὶ διδάξαι, ἐπῆλθεν εἰπεῖν· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ παῤῥὸς λέγεται, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ εἶναι προσμαρτυρεῖται. Τὸ τοιοῦνδε ὂν τεμάχιον τοῦ ῥητοῦ, καὶ τὴν ἐντεῦθεν εἰς τὴν εἰρηνικὴν συγκρότησιν, συνετέλεσε μικρῷ τῷ κοινῷ, ὁ τῆς μακαρίας μνήμης ἐκεῖνος μέγας οἰκονόμος Ξιφιλῖνος, διερχόμενος τὴν τοιαύτην βίβλον, καὶ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον γλυφόμενος, ἐν τῷ ταύτῃ ἐκ τοῦ Πεντεκλησιώτου χρήσασθαι εἰς ἀνάγνωσιν, πᾶσι δῆλον δὲ ἐγένετο, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ τὴν βίβλον ἔχοντι, καὶ ἀντικαθισαμένῳ πρὸς τὰ ἡμέτερα μὴ τοῦτο, καὶ ἐκ ὀλίγης συγ-
B κρότησις γέγονεν ἐν τῷ ἐλεοῦντι Θεῷ, εἰς τὴν εἰρήνην ἐντεῦθεν τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι. ὁ γοῦν ῥαιφερενδάριος σύγγαμβρος ὢν καὶ ὁμογνώμων ἔτι τῷ τὴν βίβλον ἔχοντι, οἰκείοις ὀφθαλμοῖς τὸ τοιοῦτον ἰδών, καὶ μὴ ἔχων ὅ, τι καὶ δράσειε πρὸς τοῦτο, φανερὸν ὂν, καὶ τὸ ἀξιόπιστον ἀπὸ πολλῶν τῶν τῆς βίβλου κτητόρων, τὸν σαφῆ τοῦτον ἔλεγχον ἀπαλείφειν ἔγνω, ἔτι τοῖς ἡμετέροις μαχόμενος, καὶ χρῆται σιδήρῳ, καὶ ὑποξύει τὸ ἐκ, μὴ ὑπολογισάμενος, ὡς καὶ ἕτεραι βίβλοι εἰς τὸ αὐτὸ ἠρθυνήθησαν, κἀκεῖναι ὅτως εἶχον, καὶ τὸ ἐκ ἐπλάστευον, καὶ τὸ ἀνόθευτον ὑπεξέφευγον.

C δ'. Ἀλλ' ἐπειδή ἔληξέ ποτε τούτῳ τὸ ἰδιόστομον, καὶ τῆς εἰρήνης ἐγεύσατο, καὶ μεθ' ἡμῶν τὸ κοινωνικὸν ἔσχε, ὥσπερ καὶ ἕτεροι πλείονες· πολλάκις μὲν περί τινων πρὸς αὐτὸν ἐκοινολογεῖτο ἡ μετριότης ἡμῶν· ἔτυχε δέ πως ἀναμνησθῆναι ποτε τοῦ ἡμῶν μετριότητι τῆς δηλωθείσης βίβλου. ὁ δέ γε ῥαιφερενδάριος ὥσπερ ὑπό τινος παρωθούμενος, ἐπήνει μὲν τοῦ βίβλον, καὶ περὶ αὐτῆς δοκοῦντός οἱ ἔλεγεν. διωμολόγησε δὲ μετ' ὀλίγων λόγων περὶ τῆς βίβλου, ὡς ἐν τῷ τόπῳ, ὅπερ ἦν, καὶ ἐκ τοῦ υἱὸς εἶναι προσμαρτυρεῖται, χρησάμενος μαχαίρᾳ, τὸ ἐκ τοῦ λόγου ἀπέξυσεν· ἐκ οἷ δ' ὅπως ὁμολογήσας αὐτὸ καὶ παῤῥὼν τοῦ αἰῶνα· τέως δὲ ὅλον ἦν τοῦτο τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ τῶν πατέρων Θεοῦ. Τί
D τὸ ἐπὶ τούτοις; ἐμμένομεν λογισμός, καὶ σὴς ὀστέων ἐμπίπτει τῇ ἡμῶν μετριότητι, ὅπως τοιοῦτο ῥηθὲν ἐνοήθη, ἢ τοῦ ἀξιοπιστίαν ἀπώλεσε, τῇ ἐκκλησιαστικῇ εἰρήνῃ τὰ πολλὰ συμβαλλόμενον, καὶ ὅπως χρόνοις τοσούτοις τὸν κίνδυνον ἀποδρὰν, ὅτε καὶ ὁ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐσφάδαξε πόλεμος, ἀρτίως παρεχαράχθη ὑπὸ ἀποτόμου τομεῖ· ὡς μήτε τὸ ἐντεῦθεν τῷ ἐκ λείποντος ἀσφαλὲς εἶναι, μήτε μὴν προσεθέντος καὶ πάλιν, τὸ ἀξιόπιστον ἔχειν τοῦ βίβλον καὶ ἀσφαλές, ἐκ τοῦ προσφάτως λογίζεσθαι προσεθῆναι, διὰ τοῦ ξύσματος ὕποπτον.

E ε'. Κοινοῦται τοίνυν τὰ περὶ τούτου ἡ μετριότης ἡμῶν τοῖς παραῤῥεθεῖσιν ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν, ἀδελφοῖς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῖς· ἀναζητεῖ θεραπείαν τοῦ πράγματος, σκοπεῖ σὺν αὐτοῖς πῶς ἂν ἐπανασωθείη τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ αὐτῆς δίκαιον. καὶ κοινὴ βουλὴ προβαίνει, καὶ γνώμη συνοδική, εἶναι μὲν τὸν τόπον κενόν, καθ' ὃν τὸ ἐκ κείμενον διαγέγραπται, ὅτι μηδ' ἀσφαλὲς ἀπόκειται τοῦ νεῦ γραφῆναι καὶ πάλιν αὐτό, ὑποψίαν τοῖς εἰς ἔπειτα ἔχον διὰ τὸ τῆς γραφῆς ὑπόγυιον. σημειωθῆναι δὲ τὰ τοῦ πράγματος, καὶ κοινὴ μαρτυρίαν καὶ πίστιν ἐντεῦθεν εἶναι, ὅπως τὸ γραφικὸν παρεχαράχθη ῥη-

τὸν

ANNO CHRISTI 1280.

τὸν, διὰ ἣν τῇ ὑφισόνων ἀσφάλειαν· μηδὲ γὰρ ἂν εἶναι τὸ ἀπὸ τῆδε, ὅπω σημειωθέντος τῆ ἀληθῆς, διαφωνεῖν τινα, ἢ προφάσεις, ἃς ἀχρὴ, κατὰ τῆ ῥητῆ προφασίζεσθαι. ἔδοξε τῷ κοινῶς, ἢ ἤδη τῷ σήμερον περατῶται διὰ τῆς παρούσης συνοδικῆς πράξεως, ὁμολογοῦντος μὲν ἢ πάλιν τῆ ῥαιφερενδαρίῳ, ἢ ὰκ ἀρνεμένῳ τὸ σιώλον, ὅτι τὸ ἐκ παρ' αὐτῆ διαγέγραπται, ζητοῦντος δὲ ἢ συγγνώμῃ, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν ἀφ' ἡμῶν ἔτος ἐχίζετο, τοιῶτον πεποιήκοι. ὅθεν ἢ τὴ παρῶσα συνοδικὴ πρᾶξις εἰς δήλωσιν γεγονῦια ἀπετέθη τῷ καθ' ἡμᾶς χαρτοφυλακίῳ, εἰς ἀσφάλειαν μὲν τῇ εἰς ἔπειτα, ὠφέλειαν δὲ τῇ ἐντυγχανόντων τῇ βίβλῳ, μανθανόντων ἐντεῦθεν καθαρὰν ἢ ἀδόλωτον τῇ ἀλήθειαν.

ANNO CHRISTI 1280.

tes proveniat, ſcripturæ ſententiam depravatam fuiſſe, propter eorum, qui poſtmodum venturi ſunt, ſecuritatem: neque enim fieri poſſe, ut, ſic veritate ſignata, alius diffidat, & prætextus haud decoros contra dictum prætexat. Viſum id fuit omnibus, & jam hodie hac ſynodica actione perficitur, rurſus idem fatente referendario, & non negante, ab eodem abraſam fuiſſe, veniamque petente, quod eo tempore id perfecerit, cum a nobis diffidebat. Quare hæc ſynodalis actio, quæ rem revelat, noſtro chartophylacio repoſita eſt, ad poſterorum ſecuritatem, eorumque, qui librum percurrunt, utilitatem, cum inde diſcant puram atque incorruptam veritatem.

Gabr. Cossartii Nota.

Non extant hodie illa Gregorii Nyſſeni verba in ea quam deſignat Veccus homilia, ſed neque in quatuor aliis, quas in orationem Dominicam idem Gregorius ſcripſit. Ex quo intelligimus eas hac parte a Græcis truncatas ad nos perveniſſe. Neque enim dubitare de Vecci fide poſſumus, qui in oratione quam de Spiritus S. proceſſione ſcripſit locum integrum refert, ex quo decerpta ea verba ſunt. Neque Veccus tantum, ſed Hugo Etherianus, & Manuel, Calecas, locum illum repræſentant.

Ceterum quod ab illo referendario in Nyſſenum, idem a Photio in Cryſoſtomum admiſſum eſt. Cujus in homilia de Incarnatione Domini (vel certe ipſi tributa) cum apud Jo: Veccum, & Man. Calecam, & in Anglicana Savilii editione legatur, τὸ ἐξ αὐτῆ σιῶμα, Photius Cod. 277. particulam ἐξ omiſit. Nimirum cum negent Græci S. Spiritum eſſe ἐκ τῆ υἱῆ, *ex filio*, ſentiunt negare ſe non poſſe, quin ſit τῆ υἱῆ, *filii*.

Ex Coſſartii Append. Tom. XI.

CONCILIUM NOVIOMENSE

Incerti temporis.

At ſæculi, ut probabile eſt, decimi tertii.

Cl. Hemeræus in Auguſta Viromanduorum, hæc Noviomenſia decreta, ſive unius concilii, ſive plurium, profert ex codice MS. Sueſſionenſis epiſcopi

TITULI CAPITULORUM.

1. *De eo qui ſuam in alterum actionem cedere voluerit.*
2. *De eo qui coram diverſis judicibus, & de diverſis querelis, cum altero litigat.*
3. *De uſuris refrænandis.*
4. *De juramento ab advocatis præſtando in cauſis uſurariis.*
5. *De puniendis judicibus qui prædicta non obſervaverint.*
6. *De advocatorum multitudine moderanda.*

CAPITULA.

I. De eo qui ſuam in alterum actionem cedere voluerit.

AD quarumdam perſonarum malitiam refrænandam, ſtatuimus, ut ſi privatus in collegium, vel privatus in privatum, ſuam voluerit cedere actionem: hoc coram epiſcopo loci, vel archidiacono ordinariam juriſdictionem habente, cauſa cognita ab eo, faciat diligenter. Si vero aliter facta fuerit ceſſio, qui ceſſit, cadat a jure ſuo; & is in quem fuerit ceſſio facta, commodum non reportet. Cetet. Et ſi ex ceſſione tali agere tentaverit, & monitus ab ordinario ſuo infra XV. dies non deſtiterit: extunc ſciat ſe excommunicationis vinculo innodatum.

II. De eo qui coram diverſis judicibus, & de diverſis querelis litigat.

DAdhuc ſtatuimus, ut ſi quis coram diverſis judicibus, & ſuper diverſis querelis, aliquem in cauſa traxerit, eligat, coram quo judice ſuas ſimul velit proſequi actiones. Si vero coram diverſis iudicibus, & ſuper diverſis querelis maluerit experiri: hoc faciat unam poſt aliam ſucceſſive. Qui vero contra hoc ſtatutum fecerint, modo prædicto ſint excommuEnicationis vinculo innodati.

In hoc concilio continentur quæ prædicta ſunt in ſynodalibus, ſcilicet quod cruce ſignati crucem deferant, & quod clerici conjugati tonſuram deferant, & habitum congruentem. Item quod ſacerdotes & clerici negotiationibus ſæcularibus ſe non immiſceant. Ex eodem Mſ. Sueſſionenſi.

Item de concilio Noviomenſi, ſine data.

ANNO CHRISTI 1280.

III. De uſuris refranandis.

Ad refrænandas fœneratorum fraudes, quas jugiter meditantur, ut poſſint aliorum ſubſtantias exhaurire, remedium aliquod nos convenit invenire. Statuimus igitur, ut ſi quis ſuper uſurarum crimine graviter fuerit diffamatus, licet nullus accuſator appareat, prælatus loci ſola fama deferente deſcendat & inquirat: & ſi clamorem opere completum repererit, in criminoſum canonicam exercere non differat ultionem. Si vero reus probatus non fuerit, fama autem ad hoc concrebreſcat, ad ſedandum ſcandalum, ſecundum diſcretum prælati ſui arbitrium, taliter diffamato purgatio canonica indicatur, in qua ſi defecerit, canonice puniatur, ſecundum quod in primo Lateranenſi concilio continetur.

Item de eodem concilio.

IV. De juramento ab advocatis præſtando in cauſis uſurariis.

Adhuc quia ſæpe per advocatorum calliditates cauſæ hujuſmodi prorogantur, & ſic tales in ſuis criminibus defenduntur: præcipimus, ut in qualibet cauſa uſuraria, ſtatim porrecto libello, per quem futuræ litis ſpecies demonſtratur, juramentum hujuſmodi ab advocato quolibet exigatur, videlicet quod ipſe credat ſe juſtam cauſam defendere: ſi non credat, non ſolum a patrocinio præſtando in eadem cauſa deſiſtat, ſed ab omni conſilio & auxilio, tam publico, quam privato. Si vero aliquis advocatus tantæ pompæ fuerit, quod ore proprio non proponat aliquid, ſed proponenti aſſiſtat: præcipimus, ut ipſe ſimiliter præſtet juramentum. Hanc autem conſtitutionem extendimus ad procuratores gerentes officium advocati. Qui vero præmiſſa jurare renuerit, quandiu eadem cauſa durabit, a curia judicis penitus excludatur. Si quis autem advocatus fuerit detectus dejerare, infamia notetur: & non ſolum advocatione careat, immo foro.

ANNO CHRISTI 1280.

V. De puniendis judicibus qui prædicta non obſervaverint.

Ut autem hæc conſtitutio firmiter obſervetur; pœna ſuſpenſionis unius menſis a judicandi officio judices, qui circa præmiſſa negligentes extiterint, decrevimus puniendos.

VI. De advocatorum multitudine moderanda.

Quia vero per advocatorum multitudinem effrænatam, & imperitiam cauſarum, multoties proceſſus impeditur: præcipimus judicibus, ut ipſi provideant diligenter, ut eorum onerosa multitudo in cauſis omnibus refrænetur, & ſoli ad hoc officium digni admittantur.

Ex Coſſartii Append. Tom. XI.

CONCILIUM RAVENNENSE

A Bonifacio archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum anno Dom. MCCLXXX.

Hieronymus Rubeus hiſtoriæ Ravennatis lib. XI. ad annum Chriſti MCCLXXX. ubi de Bonifacio archiepiſcopo loquitur: Paucis *inquit*, poſt diebus, concilium provinciale Forocornelii habuit ſuorum omnium epiſcoporum, extra Octavianum Bonionenſem, qui cum intereſſe non poſſet, procuratorem ſuum VI. Id. Maii Bonifacium e Loliano canonicum Bononienſem eo miſerat. *Hæc tantum Rubeus*,

SYNO-

ANNO CHRISTI 1280.

SYNODUS SANTONENSIS,

Anno Domini MCCLXXX.

Ex codice Conſtitutionum eccleſiæ Santonenſis.

Conſtitutiones factæ per dominum G. de S. Bricio editæ in ſynodo hiemali, anno Domini MCCLXXX.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ne quis perturbet quæ in ſynodo agenda ſunt.*
2. *Ut veniant omnes, qui tenentur, ad ſynodum, ſub pœna ſuſpenſionis.*
3. *De nominibus rectorum eccleſiarum.*
4. *De ſacris fontibus.*
5. *De ſancto chriſmate.*
6. *De numero patrinorum.*
7. *Qualiter ſe debent habere laici, quando corpus Chriſti defertur ad infirmos.*
8. *Ut quilibet ſacerdos habeat præcepta ſynodalia.*
9. *De arcis & doliis in eccleſiis poſitis.*
10. *De litteris recipiendis.*
11. *De eodem.*
12. *De nominibus excommunicatorum.*
13. *Ne litteræ concedantur Judæis.*
14. *De illis qui mittendi ſunt ad epiſcopum.*
15. *Ne diffamentur fratres Prædicatores & Minores ſuper detectione confitentium.*

CAPITULA.

I. *Ne quis perturbet quæ in ſynodo agenda ſunt.*

IN primis monemus in generali, primo, ſecundo, tertio, ac inhibemus, ne aliquis impediat aut perturbet nos, vel officium noſtrum, circa ea quæ in præſenti ſynodo ſunt agenda; & ſi quis contrarium fecerit, cujuſcumque conditionis & ſtatus conſiſtit, ipſum in his ſcriptis excommunicamus.

II. *Ut veniant omnes, qui tenentur, ad ſynodum, ſub pœna ſuſpenſionis.*

Item monemus omnes & ſingulos rectores eccleſiarum, & alios quoſcumque, qui ad hanc noſtram ſynodum venire conſueverunt, aut tenentur, de quibus nos & prædeceſſores noſtri ſumus & fuimus in poſſeſſione, ut veniant. Et ſi venire neglexerint, niſi legitime fuerint excuſati, vel legitimo impedimento detenti, vel a nobis eorum excuſatio ſit [a] dimiſſa, in his ſcriptis ab officio ſuſpendimus: & ſi quis alicujus excuſationem habeat, illam incontinenti prætendat. Illos vero qui ſe non excuſaverint, vel legitimum impedimentum non habuerint, citamus peremptorie.

[a] *Forte*, admiſſa. H.

III. *De nominibus rectorum eccleſiarum.*

Item præcipimus omnibus archipresbyteris in virtute obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis, vel excommunicationis, ut quælibet nomina rectorum eccleſiarum, in ſuo archipresbyteratu, qui non venerint ad hanc noſtram ſynodum, infra quindecim dies tradant in ſcriptis.

IV. *De ſacris fontibus.*

Item præcipimus omnibus rectoribus eccleſiarum, ut ſacros fontes teneant mundos, & ipſos renovent quotieſcumque opus fuerit, & honeſtum: clauſos ſub fera teneant & cuſtodiant, propter ſortilegia. Adjicientes, quod ſi a nobis, archidiaconis, vel præsbyteris viſitantibus, inventi fuerint dicti fontes, vel alia ſacramenta eccleſiaſtica ſine fera, cappellanus illius eccleſiæ ſolvere tenebitur viſitatoribus quinque ſolidos pro pœna.

V. *De ſancto chriſmate.*

Item cum alias ſtatutum fuerit, quod honor, & reverentia ſingulis ſacramentis eccleſiaſticis debeat exhiberi, & nonnullis locis iſtius diœceſis invenerimus ſanctum chriſma, & ſanctum oleum, in vaſis minus honeſtis: monemus & præcipimus, ut omnes cappellani, & alii qui ad hoc tenentur, quærant in ſuis locis vaſa ſeu repoſitoria honeſta & decentia, ad dicta ſacramenta tenenda & conſervanda. Illos vero, quos in hoc culpabiles inveniemus, graviter puniemus.

VI. *De numero patrinorum.*

Item præcipimus, quod iſta Conſtitutio ſynodi, qua cautum eſt alias, quod tres perſonæ ad plus ad levandum puerum de ſacro fonte admittantur, firmiter obſervetur.

VII. *Qualiter ſe debent habere laici, quando corpus Chriſti defertur ad infirmos.*

Item cum creatori noſtro ſit ſumma reverentia exhibenda, & ideo fuerit alias provide conſtitutum, quod laici moneantur, ut ubicumque viderint corpus Chriſti deferri, ſtatim genua flectant, tanquam domino & creatori ſuo, & quocumque tranſierit, orent: nos ad excitandam ad hæc fidelium devotionem, omnibus, qui corde contrito presbyterum cum corpore Chriſti duxerint devote, decem dierum de condigna pœnitentia injuncta relaxamus: & hoc præcipimus in eccleſiis publice publicari.

VIII. *Ut quilibet ſacerdos habeat præcepta ſynodalia.*

Item præcipimus, ut quilibet cappellanus ſtatuta ſynodalia, nova & vetera, habeat & obſervet; ac provideat diligenter, ut cum in ſequentibus ſynodis fuerit requiſitus, ſciat ea plane

plane legere & intelligere, ac ſuper officiis ſuis modo debito exequendis notitiam habeat pleniorem. Quos vero ſuper hoc negligentes invenerimus, animadverſione debita puniemus. ANNO CHRISTI 1280.

IX. *De arcis in eccleſiis poſitis, & doliis.*

Item cum ea quæ Divino cultui ſunt deputata, humanis non ſint uſibus applicanda: grave gerimus & moleſtum, quod in quibuſdam eccleſiis reponuntur arcæ *, & dolia, & alia ſupellectilia privatorum; & non tam eccleſiæ, quam grangiæ videantur. Quocirca diſtricte prohibemus, ne talia in eccleſiis de cetero reponantur, appoſita amoveantur: niſi inſtante neceſſitate, puta incendii, vel alia: qua ceſſante, ea præcipimus amoveri.

* *ſcriptum erat*, archæ, *pro illius ætatis more.*

X. *De litteris recipiendis.*

Item frequenter contingit, ut executores quibus mandata diriguntur, excommunicationi debite demandata, adjecto, quod executione facta reddant litteras ſigillatas, ipſas litteras, executione non facta, ſigillatas reddunt, ſic in præjudicium eorum contra quos impetratæ fuerunt, ipſo facto mandatum aſtruentes, & crimen falſitatis minus quam oporteat formidantes, ſub pœna excommunicationis, id de cetero fieri prohibemus.

XI. *De eodem.*

Item frequenter litteræ contra aliquem impetratæ diriguntur non cappellano ipſius, ſed alii, executioni mandandæ: & ſic multotiens excommunicatur, ignorante proprio cappellano, & excommunicatus in ſua parochia nunciatur: ex quo multa pericula proveniunt animabus: Prohibemus, ne a nobis, nec aliis judicibus nobis ſubditis, litteræ de cetero impetrentur alii dirigendæ, omiſſo proprio cappellano: niſi judex aliqua de cauſa motus, hoc duxerit concedendum. Et tunc cauſa illa in littera exprimatur: executores vero alias non adimpleant quod mandatur.

XII. *De nominibus excommunicatorum.*

Item præcipimus, quod omnes cappellani nomina excommunicatorum parochianorum ſuorum, & cujus auctoritate judicis, & ad cujus inſtantiam, & a quo tempore excommunicati fuerint, in ſcriptis redigant: hæc omnia nobis tradituri in ſcriptis, cum fuerint requiſiti.

XIII. *Ne litteræ concedantur Judæis.*

Item inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliqui judices ordinarii, vel eorum vicarii, civitatis & diœceſis Santonenſis, aliquas litteras concedant ſigillis ſuis ſigillatas, ſeu confeſſiones audiant, ſuper tractatibus Judæorum contra Chriſtianos, nec aliquas litteras executorias executioni demandent, ſeu faciant demandare. Et ſi aliquæ litteræ pro ipſis contra Chriſtianos emanaverint, eaſdem decernimus non valere: inhibentes ſub pœna excommunicationis prædicta, ne aliquis judex ordinarius civitatis & diœceſis Santonenſis, vel eorum vicarii, aliquos debitores compellant ad ſolutionem dictorum Judæorum, etiamſi prædicti Judæi ſuper hujuſmodi debitis, litterarum teſtimonio ſint muniti. ANNO CHRISTI 1281.

XIV. *De illis qui mittendi ſunt ad epiſcopum.*

Sacerdotes in confeſſione majora majoribus reſervantes, mittant ad epiſcopum pœnitentes de homicidio, & perjurio, ſeu fide merita *; item de injectione manuum in parentes ſeu in clericos, vel quoſcumque religioſos: item de incendio & ſimonia, de litterarum falſitate, de inceſtu tam naturali, quam legali, & ſpirituali, videlicet qui conſanguineam ſuam cognovit, & qui conſanguineam uxoris, & qui conſanguinei uxorem, & qui cognovit filiam ſpiritualem, ſcilicet filiolam, vel cujus confeſſionem audivit: item de lapſu carnis in maſculo: item de lapſu carnis cum brutis: item cum monialibus, item de violatione cœmeteriorum, vel eccleſiarum: item de hæreſi, de ſchiſmate, de ſortilegiis factis, de ſacramento eccleſiæ, & omnes etiam qui ad hoc conſilium & auxilium impenderunt. Item mittendi ſunt ad epiſcopum, qui abortivum coeundo vel alio modo facere præſumpſerunt, & qui ad hoc auxilium, & conſilium præſtiterunt: item clerici qui furtum commiſerunt: item clerici quocumque modo facti irregulares: item qui bis ſe permiſerunt baptizari, vel qui interfuerunt: item qui ſine tonſura aliquem ſuſceperunt: item qui in ſuſcipiendis ordinibus ſaltum fecerunt: item qui quocumque modo per ſe, vel per alium, homicidium fecerunt, vel procuraverunt, vel judicio ſanguinis interfuerunt, & qui auctoritatem, conſilium, auxilium impenderunt, vel conſenſum in aliquo præbuerunt, unde mors hominis, vel membrorum mutilatio ſequeretur, vel occaſio fuerit, ſeu aliqua cauſa; item qui litteras dictat, ſcribit, aut legit, aut aliquod adminiculum præſtat, ne aliquis mutiletur, vel occidatur: item clerici ſeu presbyteri, qui in ſuſpenſione vel excommunicatione promoti ſunt, & ſic Divina celebrarunt: item ſacerdos ſeu miniſter, cujus negligentia aliquid circa ſacramentum altaris inhoneſtum quocumque modo evenerit, ad epiſcopum vel ejus concilium ſunt mittendi.

* *f.* vio

XV. *Ne diffamentur fratres Prædicatores & Minores ſuper detectione confitentium.*

Quia quidam presbyteri, quos conſcientiæ reatus accuſat, timentes quod ſi parochiani ſui fratribus Prædicatoribus vel Minoribus confeſſi fuerint peccata * fingentes mendaciter contra ipſos, dicunt quod confeſſiones confitentium detegere non verentur, peccata notoria, de quibus in populo ſcandalum generatur: ſub pœna emendæ, vel graviſſimæ pœnæ, diſtrictius inhibemus, ne dictos fratres ſuper detectione confitentium audeant diffamare. Peccata notoria, de quibus in populo ſcandalum generatur, ſignificent ſacerdotes decano; & decanus archidiacono, vel epiſcopo; niſi forte per eos ſint ſopita: timentes ne pœnam incurrant, ſi per alios ſcandalum deferatur.

* *Deeſt aliquid.*

SYNO.

ANNO CHRISTI 1280.

SYNODUS PICTAVENSIS,

Anno Domini MCCLXXX.

Ex MS. Collegii Parisiensis Soc. Jesu.

Constitutiones factæ per fratrem Gualterum tunc episcopum Pictavensem.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De sigillatione vacuarum litterarum.*
2. *De jurisdictione archipresbyterorum.*
3. *De officio subcappellanorum.*
4. *Qui debent domino episcopo confiteri.*
5. *De his qui absolvere non possunt.*
6. *De servientibus Judæis & usurariis.*
7. *De purgatione.*
8. *De subjicientibus scripta prædecessorum.*
9. *De perturbantibus synodum.*
10. *De quæstuariis decanis, & archipresbyteris.*
11. *De bissexto & aliis.*

CAPITULA.

I. *De sigillatione vacuarum litterarum.*

Multiplicata pericula quæ ex sigillatione vacuarum scedularum comperimus spiritualiter & temporaliter provenire, nos inducunt ut ad obviandum hujusmodi periculis, congruis remediis intendamus. Unde districtius inhibemus, & universos & singulos in generali monemus, ne quis fungens jurisdictione ordinaria, aut quacumque judiciaria potestate, vacuas scedulas, officii occasione sibi commissi, sigillare præsumat, vel sigillum suum alii tradere, ut vacuæ scedulæ apponatur, vel ut aliquid in fraudem nostræ inhibitionis quomodolibet attentet, nec etiam in hujusmodi scedulis sigillatis, sub nomine alterius quid scribatur, nec scriptis quis utatur. Si quis autem contra præmissa fecerit, vel in his præbuerit consilium aut consensum: ipsum excommunicationis sententiæ volumus subjacere. Cujus sententiæ absolutionem, & pœnæ super hoc imponendæ taxationem, nobis specialiter reservamus.

II. *De jurisdictione archipresbyterorum.*

Cæca ac damnosa cupiditas sic aliquorum animos occupavit, ut suis finibus non contenti, ad non usitata & non licita se inclinent. Nonnulli scilicet decani rurales & archipresbyteri nostræ diœcesis Pictavensis, lucrum quærentes proprium, non commodum subjectorum, varios in diversis locis officiales constituunt, generales vicarios vel ministros quosdam, pro citationibus in futuris causis seu negotiis faciendis, pro ineundis vel recognoscendis contractibus, vel testamentis, seu faciendis recognitionibus coram ipsis: causas etiam & lites audiunt, & causarum audientiam convocant, & exercent per se, vel per alios, in locis & villis pluribus, & diversis, in quibus ipsi & eorum prædecessores prædicta non consueverunt facere ab antiquo: necnon ipsorum officiales, vicarii, vel ministri, acta coram eis tam in judicio quam extra, ipsis decanis & archipresbyteris absentibus, sub eorum nomine, ac si præsentes fuissent, scribi faciunt, & litteris signatis vel oblatis ab eis super præmissis, apponunt sigilla propria eorumdem archipresbyterorum & decanorum, & sigillata proprio ipsorum decanorum & archipresbyterorum sigillo, in eorum absentia sub eorum nomine approbant, & iis fidem adhibent, ac si coram illis præsentaliter essent facta. Unde considerantes quod occasione præmissorum, & occasione ipsorum vicariorum, officialium, & etiam ministrorum, injuria vel ignorantia, fraude seu malitia, eis seductis per gratiam, vel sordes, plures læsi fuerint, & quanto amplius facultas in talibus laxaretur, tanto amplius lædendi opportunitas panderetur: deliberatione provida statuimus, ne præmissa fiant de cetero, vel aliquid præmissorum; & ne aliquis decanus, vel archipresbyter, in pluribus locis & villis archipresbyteratus & decanatus sui, causarum audientiam convocare, vel generaliter exercere præsumat, sed in uno loco tantummodo sit contentus: nisi sunt tales, qui vel quorum prædecessores consueverunt ab antiquo in duabus villis vel pluribus audientiam exercere. Et illi, duorum locorum ad hoc antiquitus assuetorum numerum non excedant, nec pluribus sigillis, sed uno ad causas & ad contractus utantur ad hoc. Cum ipsi archipresbyteri & decani, majores causas, & negotia maxima, quæ majores causas exigunt, non debeant pertractare: inhibemus, ne de causis matrimonialibus sacrilegiis, sortilegiis, usuris, & aliis causis & negotiis criminalibus & famosis, sive criminaliter, sive civiliter intentatis ex officio suo, vel ad partis instantiam, se aliquatenus intromittant de eis cognoscendo, pœnam super his imponendo, & ne pro subeunda purgatione vel assecuratione protestanda, aliquos præsumant coram se ad judicium evocare, nisi pro tuitione jurisdictionis suæ, si aliquis litigantium, occasione litis notæ coram eis, alibi vexaretur, vel minæ vel violentiæ inferrentur. Eos qui contrarium fecerint, pœna viginti librarum Turonensium volumus & statuimus esse mulctandos. Quæ pœna a quolibet contrarium faciente, pro quolibet excessu exigi poterit, & quartam partem ejusdem pœnæ pecuniarum deferenti prædicta in publicam notitiam, & residuum pauperibus consistentibus in presbyterio vel parochia excedentis volumus applicari.

III. *De officio subcappellanorum.*

Cum sit ars artium regimen animarum, pernicioſum debet non immerito reputari, quod

ANNO CHRISTI 1280.

quod hi quibus regimen est commissum, & quorum industriæ ad hoc specialis est electa, subcappellanos sibi associant, & assumunt, rudes maxime, & ignaros, quibus potestatem absolvendi, & administrationem sacramentorum ecclesiasticorum, & ea quæ ad curam pertinent animarum, committunt generaliter pro suæ libito voluntatis, in suorum & subditorum periculum animarum. Unde nos volentes super his conveniens adhibere medelam, firmiter inhibemus, & in generali monemus, ne rectores ecclesiarum parochialium, sæculares vel religiosi, subcappellanos vel presbyteros ad executionem hujusmodi potestatis in suis ecclesiis vel parochiis admittant, & ne ipsi subcappellani, vel presbyteri eamdem executionem usurpent sine nostra licentia speciali. Si quis hujusmodi nostræ inhibitionis temerarius violator extiterit, post tres menses a tempore edictionis ipsius, tam recipientes, quam receptos excommunicationi volumus subjacere. Non tamen propter hoc eisdem rectoribus adimimus, quo minus ipsis, in necessitate inevitabili, vel causa rationabili temporaliter impeditis, liceat ad supplendum ea quæ sibi in dictis incumbunt, alios presbyteros invitare. Super impedimentis vero perpetuis, vel longo tempore duraturis, ad nos volumus haberi recursum.

IV. *Qui debent domino episcopo confiteri.*

Cum cura & sollicitudo totius diœcesis nobis incumbere dignoscatur: præcipimus, quod abbates, abbatissæ, priores, & alii prælati, qui pro suis conventibus, vel capitulis, tam sæcularibus quam regularibus, immediate nobis subjectis, archipresbyteri, decani, & sacerdotes curati, nobis vel pœnitentiariis nostris confiteantur, vel illis quos specialiter dederimus confessores: & inhibemus, ne aliquis eos absolvat, nisi super hoc a sede apostolica vel legatis ejusdem, vel a nobis, habuerit potestatem. Item inhibemus ne canonici in locis collegiatis constituti, vel aliæ personæ in conventualibus ecclesiis, vel congregationibus ecclesiasticis, sæcularibus vel regularibus non exemptis, constitutæ, quibus non præest a nobis superior curam habens ipsorum specialiter animarum, aliquem eligant confessorem, nec ab eo recipiant ecclesiastica sacramenta, nec ea aliqui sibi ministrent, vel ipsorum confessiones audiant in foro pœnitentiali absolvendo, quibus hoc non fuerit specialiter a nobis injunctum, vel quibus ab episcopo Pictavensi cura ipsorum commissa non fuerit. Item interdicimus dictis abbatibus & prioribus, curam habentibus animarum, ne subditos suos attentent absolvere in causis, in quibus est a jure absolutio specialiter reservata, sed ipsos ad nos vel pœnitentiarios nostros remittant: nisi eis in casibus prædictis absolvendi licentiam dederimus specialem.

V. *De his qui absolvere non possunt.*

Abusum erroneum qui in nostra diœcesi ex pernicioſa ignorantia inolevit, eradicari volentes, inhibemus, ne diaconi confessiones audiant, & ne in foro pœnitentiali absolvant: cum certum & indubitatum sit ipsos absolvere non posse, cum claves non habeant quæ in solo sacerdotali ordine conferuntur; & contrarium facientes, post monitionem quam super hoc in generali facimus, excommunicationis sententiæ innodamus.

VI. *De servientibus Judæis & usurariis.*

Cum Judæis, ne sub pretextu alendorum puerorum, vel pro servitio, vel alia qualibet causa, nutrices vel servientes cujuscumque sexus fidem tenentes catholicam, in domibus secum habere præsumant, canonica inhibeant instituta; nos volentes inhibitionem hujusmodi, quam multorum fertur temeritas præterire, pœnæ adjectione innovare: statuimus, quod quicumque Judæus contra præmissa fecerit, pro quolibet excessu in quinquaginta solidos puniatur secundum jura: Judæi possint ab illicitis per ecclesiam, etiam pecuniariter coerceri: quarta parte illius pœnæ detegenti promissa, & deferenti in publicam notitiam, & residuo pauperibus parochiæ in qua delinquens Judæus morabitur, applicando. Christianus vero vel Christiana, qui contra inhibitionem nostram & monitionem prædictam, quam super hoc in generali facimus, servitio institerit Judæorum, excommunicationis ipso facto incurrat sententiam. Ceterum cum fere omnes Judæi, in civitate & diœcesi Pictavensi, usuras utriusque testamenti pagina detestatas non vereantur publice exercere: nos considerantes quod eo magis adimetur Judæis libertas vel opportunitas fœnebrem pecuniam exercendi, cum minor sibi aderit commoditas fœnerandi: districtius inhibemus, ne decani rurales, archipresbyteri, & alii subditi nostri, super contractibus Judæorum, obligationibus, seu conventionibus, ad commodum eorum initis, litteras sigillare, vel eas scribere, vel auctoritatem impertiri præsumant. Item ne aliquis Christianus audeat Judæis mutuo dare pecuniam, vel rem aliam consistentem pondere, numero, vel mensura, nec cum ipsis Judæis, alium contractum in fraudem mutui celebrare, nec ipsos Christianos a Judæis, vel Judæos a Christianis delegatos suscipere debitores, nec cum ipsis potu, vel cibo, vel medicamento participare. Item inhibemus, ne aliquis Christianus, extra casum necessitatis, a Judæis voluntariam pecuniam accipiat sub usuris, vel cum eis contractum ineat sapientem usurariam pravitatem. Si vero necessitas ipsum Christianum compulerit recipere a Judæis pecuniam, sub usuris eam non accipiat, nec super hoc se obliget, nisi sub duarum vel trium testimonium personarum: pœnam quinquaginta solidorum pro quolibet actu imponentes cuilibet contrarium facienti: quarta parte deducenti prædicta in plenam notitiam, & aliis partibus, pauperibus parochiæ ubi delinquens morabitur, juxta nostrum arbitrium applicandis. Prædictum vero statutum de non sigillandis litteris super contractibus Judæorum, vel obligationibus ad eorum commodum initis, volumus ad officialem nostrum, & ad auditorem nostri capituli Pictavensis, qui in hoc consenserint, extendi.

VII. *De*

ANNO CHRISTI 1280.

VII. *De purgatione.*

Sicut juſtis oppreſſorum petitionibus inclinari convenit judicantem, ſic voces malignantium quereloſas ipſum decet & convenit obaudire. Eapropter tam officiali noſtro Pictavenſi, quam auditori cauſarum curiæ noſtri capituli Pictavenſis, de conſenſu ipſius capituli, & aliis ſubditis noſtris, qui judiciaria præeminent poteſtate, diſtrictius inhibemus: ne paſſim & indiſtincte, ad ſupplicationem & petitionem cujuslibet, præſumant quoslibet pro ſubeunda purgatione, vel ſecuritate præſtanda, coram ſe ad judicium evocare, nec ſint nimis faciles in citationibus vel talibus concedendis; ſed tunc demum ad hoc procedant, quando penſatis conditionibus & meritis perſonarum, & incumbentis negotii qualitate, conſideratiſque circumſtantiis quæ circa hoc fuerint attentatæ, ſive propter majoritatem vel gravitatem perſonæ conquerentis, & ſuper hoc, perſonæ jurantis, ſive propter adjunctionem duarum fide dignarum perſonarum, una cum ipſo jurantium ſe credere in dicta littera purgatoria, vel aſſecutoria, vera eſſe, veriſimiliter præſumitur, quod ſi impetravit, aliquid ex malitia non procedit. Item inhibemus, ne quis ad ſubeundam purgationem ſuper lepra, ad judicium vel eorum ſuperiorem valeat evocari, niſi per litteras patentes capituli, in cujus parochia moratur ille qui ſuſpectus de lepra dicitur, vel per litteras ſui decani, vel archipresbyteri, prima facie innoteſcat, quod ipſe citandus eſt ſuper hoc publice diffamatus. Item prohibemus, ne aliquis judicum prædictorum, aliquem, pro perhibendo teſtimonio veritati in cauſa litigantium aliquorum, præſumat ad judicium perſonaliter evocare, niſi prius inſpectis actis cauſæ appareat manifeſte, quod ſtatus ipſius requirit teſtium productionem fieri, & citationem hujuſmodi concedendam. Si vero aliter quam ſuperius exprimitur, citatio conceſſa fuerit in præmiſſis: nullius ſit momenti, nec proceſſus qui ſecutus fuerit ex eadem.

VIII. *De ſubticentibus ſcripta prædeceſſorum.*

Cum bonæ memoriæ dominus Hugo prædeceſſor noſter, privilegia & indulgentias, litteras, & ſcripturas haberet tempore mortis, quæ erant ad certificationem & ad rectificationem epiſcopatus in ſpiritualibus & temporalibus, & certudinem ſive memoriam rerum ipſius epiſcopi, vel epiſcopatus, tam immobilium, quam mobilium, & ſe moventium, ne per occultationem, ſeu ſubtractionem litterarum, ſive indulgentiarum ſcriptorum illorum, nos vel epiſcopatum noſtrum damnificari contingat; omnes & ſingulos, tam clericos, quam laicos, cujuſcumque ſtatus, dignitatis, vel conditionis exiſtant, generaliter una monitione præhabita pro omnibus * & hortamur attente, ut ſi ſint vel fuerint, poſt dicti prædeceſſoris noſtri obitum, litterarum vel ſcriptorum dictorum detentores aliqui, quod ea nobis vel officiali noſtro reſtituant ſi habeant, vel dolo habere deſierint; alioquin in noſtram vel officialis noſtri notitiam deferant infra duos menſes. Monemus etiam una monitione perhibita pro omnibus, & hortamur attente omnes, & ſingulos, ut ſi qui ſciant vel retro ſciverint aliquos, qui litterarum & ſcriptorum illorum, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint detentores, ſuper hoc nos vel officialem noſtrum certificent plene infra dictum terminum. Alioquin extunc, tam iſtos, quam illos, excommunicamus in his ſcriptis. Item cum dominus prædeceſſor noſter multa bona immobilia & ſe moventia tempore mortis ſuæ habuerit: monemus una monitione perhibita pro omnibus, ut quicumque dictorum mobilium vel ſe moventium, vel quorumcumque mobilium ipſius epiſcopatus, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint quidam detentores, infra duos menſes nobis vel officiali noſtro reſtituant, ſi habeant, vel dolo habere deſierint: alioquin in noſtram vel officialis noſtri notitiam deferant, ut exinde faciamus, quod fuerit faciendum. Sed & ſi qui ſciunt vel ſcriverint aliquos, qui dictorum mobilium vel ſe moventium, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint occaſione aliqua detentores: ſuper hoc infra dictum terminum, nos, vel officialem noſtrum, plene certificent: alioquin extunc, tam illos, quam iſtos, excommunicamus. Item monemus & una monitione perhibita pro omnibus, archidiaconos, & archipresbyteros, ut quidquid de proventibus eccleſiarum, & aliorum beneficiatorum vacantium curam habentium animarum annexam, ultra quarentenas ſuas, ſede vacante perceperint, & alios qui de prædictis aliquid habuerint, necnon omnes illos qui de bonis ſacerdotum & clericorum beneficiatorum inteſtatorum aliquid habuerint ſede vacante, nobis vel mandato noſtro reſtituant infra menſem.

* *Deeſt monemus.*

IX. *De perturbantibus ſynodum.*

Monemus una monitione perhibita pro omnibus univerſos & ſingulos in generali; ne quis audeat ſanctam ſynodum impedire, aut quoquo modo perturbare præſumat: & contrarium facientes, excommunicationis ſententia innodamus. Monemus in generali univerſos & ſingulos habentes eccleſias parochiales vel cappellanias, ſeu beneficia curata, ut faciant in eiſdem reſidentiam perſonalem. Monemus in generali omnes illos, qui ſede Pictavenſi vacante, beneficia curam animarum habentia, vel cappellanias, ſeu domos eleemoſynarum ſint adepti, vel ad ea præſentati, ſede Pictavenſi vacante, qui ſe nobis non præſentaverint, infra tres menſes coram nobis ubi fuerimus ſe præſentent, titulum ſibi competentem in præmiſſis oſtenſuri. Inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne rectores eccleſiarum parochialium admittant aliquos cappellanos non beneficiatos ad celebrandum in eccleſiis ſuis continuo ultra duos dies, ubi ipſi cappellani litteris noſtris fuerint præmuniti, quod * ſibi in noſtra diœceſi.

X. *De quæſtuariis, decanis, & archipresbyteris.*

Inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis quæſtuarius recipiatur abſque noſtris litteris. Inhibemus archipresbyteris & decanis, ne recedant abſque noſtra licentia: & injungimus eiſdem, quod antequam recedant,

ANNO CHRISTI 1279.

scribant, & nobis referant excessus factos contra jurisdictionem ecclesiasticam. Item quod nos certificent de locis ubi morantur Judæi in diœcesi Pictavensi, & de prioratibus ubi consueverunt esse duo monachi, & modo nulli sunt, vel unus tantum. Item & de illis qui habent cappellanias, & beneficia curata, & non sunt promoti in sacerdotes, licet ea habuerint per annum & amplius.

XI. *De bissexto & aliis.*

Monemus in generali, quod de bissexto & aliis juribus episcopalibus reddant nobis, vel mandato nostro: item de synodo, parata, & aliis juribus archidiaconorum, Capicerii, & aliorum prioratuum ecclesiæ nostræ, sibi * ab his qui ad ea tenentur satisfactum, antequam recedant. Et inhibemus sub pœna excommunicationis, ne recedant satisfactione non facta. Suspendimus omnes, & singulos, qui ad synodum venire tenebantur & non venerunt, nisi impedimento canonico fuerint detenti. Anno Domini MCCLXXX.

ANNO CHRISTI 1280.

* Corr. f

ANNO CHRISTI 1281.

VITA ET EPISTOLÆ MARTINI PAPÆ II. VULGO IV.

MArtinus hujus nominis secundus, Simon ante dictus, natione Gallus, patria Brienſis, quondam Turoni canonicus, vir pius & sanctus, post obitam in Gallia legationem sedis apostolicæ, ex cardinale presbytero tituli sanctæ Cæciliæ creatus est pontifex octavo Kalendas Martii anno Domini 1281. tempore Rudolphi imperatoris Viterbii coronari recusavit, quod propter violentiam illatam illa urbs interdicto subjaceret. Sed Orvieti 23. Martii inauguratus est: ipso die paschæ sex cardinales creavit. Carolus rex Siciliæ ibi eum invisit: eique senatoriam dignitatem, non sine aliqua ignominiæ nota, restituit. E familia Ursinorum cardinalem Romam misit, qui Ursinos cum Hannibaldis reconciliavit: ubi Richardus, laqueo in collum injecto, ad pedes cardinalis humiliter se dimisit. Cumque Romanis concessisset, ut duos senatores deligere possent, Hannibaldus Petri Hannibaldi filius, & Pandulphus Gabellus electi fuere. Palæologum, quod promissis in reconciliatione ecclesiæ Græcæ cum Latina factis non stetisset, & Perusinos, quod de facto Fulgentium invasissent & contrivissent, Petrum etiam Aragoniæ regem, ideo quod a tempore pacis, se auctore cum Carolo factæ, regnum Neapolitanum divexare, Siciliamque, adjutus viribus Joannis Procidæ, auctoris illius truculentissimæ stragis, quam vesperas Sicilianas vocant, occupare non desineret, excommunicavit. Tandem Perusii, quo ipse propter certos tumultus inter Gibellinos & Guelphos exortos se contulit, morbo correptus, anno 1285. animam Deo reddidit, ac in ecclesia cathedrali sepulturæ honorem accepit, dum annis quatuor, mense uno, septemque diebus ecclesiæ præsedisset. Ad ejus sepulcrum plurimi ægroti, claudi ac cæci in ejus sanctitatis testimonium sanitati restituti sunt.

EPISTOLA I.

MARTINI PAPÆ IV.

AD FRATRES MINORES.

Eis privilegium concedit prædicandi, & confessiones audiendi.

Martinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis ministro generali, & provincialibus ministris ordinis fratrum Minorum, salutem & apostolicam benedictionem.

AD fructus uberes, quos in agro Dominico, prædicando pariter & exemplo, confessiones audiendo, & per alia virtutum exercitia satis ordo vester, & humiles ipsius ordinis professores produxerunt hactenus, & sperantur in futurum, Deo auspice, producturi, attentæ considerationis aciem convertentes, ut fratres ejusdem ordinis, prædicationis & audiendi confessiones officia eo liberius & efficacius exequi valeant, quo citius de ipsorum circa eadem de auctoritate apostolica constabit tibi, fili, ministro generali per te, vobis vero provincialibus ministris cum diffinitoribus in provincialibus vestris capitulis congregatis, committendi auctoritate apostolica fratribus ejusdem ordinis sacra pagina eruditis, examinatis & approbatis a vobis, prædicationis officium, audiendi vero confessiones, absolvendi pœnitentes, salutares eis injungendi pœniæntias, & fratribus alias idoneis concedendi: eisdem quoque sæpe fati ordinis, quibus dicta officia per vos taliter concessa seu commissa fuerint, quod eadem libere valeant exercere, plenam damus & concedimus auctoritate præsentium facultatem: districtius inhibentes, ne quis fratres ipsius ordinis, quibus dicta officia taliter concedenda duxeritis, ut præmittitur, sive etiam committenda in exercitio sive executione officiorum ipsorum, audeat quomodolibet impedire. Volumus autem quod hi, qui fratribus confitebuntur eisdem, suis parochialibus presbyteris confiteri sal-

ANNO CHRISTI 1281.

saltem semel in anno, prout generale concilium statuit, teneantur: quodque iidem fratres eosdem ad hoc diligenter & efficaciter secundum datam eis gratiam a Domino exhortentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum apud Urbem veterem, quarto Idus Januarii, pontificatus nostri anno primo.

II. AD CAPITULUM ECCLESIÆ

Sancti Martini Turonensis.

De privilegiis ejusdem ecclesiæ.

Martinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis decano & capitulo ecclesiæ sancti Martini Turonensis, ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem & apostolicam benedictionem.

ECclesiam vestram, in qua dudum in minori officio constituti, thesaurariæ officium gessimus, sinceræ dilectionis brachiis amplexantes, in his quæ personis in ea virtutum Domino famulantibus votiva secundum Deum fore prospicimus, nos favorabiles exhibemus. Cum itaque ordo, qui circa celebrationem Divinorum officiorum in ecclesia ipsa consuevit hactenus observari, sit per aliquorum additionem & subtractionem etiam immutatus: nos intendentes super hoc salubriter providere, auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut in celebratione officiorum prædictorum, ordinem, quem ecclesia Romana in Divinis officiis celebrandis observat, uti libere, si eidem ecclesiæ videritis expedire, possitis: & nihilo minus speciales ipsius ecclesiæ vestræ festivitates, si velitis, more solito celebrare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli se noverit incursurum.

Datum apud Urbem veterem, Idibus Februarii, pontificatus nostri anno primo.

II. AD IDEM.

De privilegiis ejusdem ecclesiæ.

Martinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis decano & capitulo ecclesiæ beati Martini Turonensis, ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem & apostolicam benedictionem.

SPecialis illa dilectio, quam ab olim ad venerabilem sancti Martini Turonensis ecclesiam ex sinceræ devotionis integritate concepimus, sollicita nos pulsat instantia, ut ejus incommodis utiliter obviando, & ipsius quieti providendo, salubriter ipsam privilegiis decoremus insignibus, & condignis favoribus foveamus. Hæc enim glorioſi præsidis suffulta præsidiis, præter illa devotionis & honoris obsequia, quæ ad reverentiam ejus, cujus sacratissimum corpus in ea celebri memoria requiescit, toto orbe terrarum generaliter promeretur ab omnibus, eo specialius est a nobis amplioris honoris titulis extollenda, quo peculiaris quodammodo reverentiæ debito, ratione multiplici ex cordis intimis eidem adstringimur, & dudum ante susceptum apostolatus officium, ab ipsa nos beneficia potiora meminimus percepisse. In hac siquidem veneranda Dei ecclesia magnificis laudum attollenda præconiis, quæ velut mater benefica, non sine suavitatis materna dulcedine, suis nos diutius lactavit uberibus, canonicatum, præbendamque ac personatum nobilem thesaurariæ susceptimus, ac ipsos cum multis honoribus, magnisque profectibus, per curricula temporum non parva tenuimus sic susceptos, donec Excelsi dexteræ mutatione mirifice in patrem vocati de filio, licet immeriti, ad apicem fuimus apostolicæ dignitatis assumpti. Digne igitur ad ipsam ecclesiam speciali prærogativa dilectionis afficimur: digne beneficia grata ab ipsa nobis exhibita debita gratitudine contemplantes, nos eis gratiosos gratanter offerimus, & ejus non immemores, uberem ipsam ubertate apostolicæ gratiæ fœcundamus. Volentes itaque præfatam ecclesiam, quam prædicti sancti, nec immerito, merita clara clarificant, non tam ob memoriam munerum ab ea perceptorum, ut diximus, quam ob ejusdem sancti reverentiam, qui ibidem præcipue veneratur & colitur, nobili privilegio decorare: universitati vestræ auctoritate apostolica indulgemus, ut in omnes qui ejusdem ecclesiæ bona, sive quæ ad vos communiter, sive quæ ad aliquem, seu aliquos vestrum specialiter, aut ad cappellanos seu clericos prædictæ ecclesiæ ratione ipsius ecclesiæ pertineant, manifeste invaserint, vel occupaverint, aut rapuerint, seu prædati fuerint, vel vobis, seu cappellanis, aut clericis præfatis, sive aliquibus ex vobis vel ipsis super hujusmodi bonis injuriari præsumpserint, nisi canonice a vobis moniti satisfactionem ex his exhibuerint competentem, possitis libere, sive clerici fuerint sive laici, appellatione remota, censuram ecclesiasticam exercere. At si sano usi consilio satisfactionem impenderint, prolatas propter hoc a vobis in ipsos sententias juxta formam ecclesiæ relaxare, non obstantibus quacumque apostolica indulgentia quibuscumque sub quavis verborum forma concessa, quod excommunicari aut interdici nequeant, vel suspendi, & constitutione de duobus dictis edita in concilio generali. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum apud Urbem veterem, quarto Nonas martii, pontificatus nostri anno I.

V. Excommunicationis ſententia contra Petrum Aragoniæ regem Siciliæ regni invaſorem.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum dei ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum.

COgit nos temporis qualitas, & nequitia plurium deteſtanda ſollicitat, ut infra ſcriptorum prædeceſſorum noſtrorum geſta *, quæ plenius in archivo conſervantur, eccleſiæ ipſius providere quieti cautius ſtudeamus. Sane felicis recordationis Innocentius papa IV. prædeceſſor noſter, culpas graves, immo graviſſimas ac multiplices, ac manifeſtos exceſſus quondam Friderici olim imperatoris Romanorum, propenſi maturitate conſilii, recti judicii cenſura dijudicans, eique ſecundum prava ſua opera reddens, ipſum honore imperii, regno Siciliæ, ducatu Apuliæ, ac principatu Capuæ, generali ſuper hoc congregato Lugdunenſi concilio approbante, ac juſtitia exigente, privavit, prout in univerſalem Mundi notitiam non eſt dubium deveniſſe: nec ab eadem creditur veriſimiliter alienum, qualiter Fridericus ipſe aucto ſuperbiæ ſpiritu, quamquam ſic digne depoſitus, ſic juſte privatus, ſententiæ hujuſmodi privationis prolatæ in eum pertinaci animo parere contemnens, regnum & imperium ſupradicta, poſt ejuſdem prolationem ſententiæ, occupata detinere præſumpſit. Qualiter autem poſt jam dicti Friderici obitum quondam Conradus natus ejus, paternæ malitiæ imitator, dictum regnum præſumptuoſis auſibus occupavit, & tandem prædicto Conrado humanis rebus exempto, quondam Manfredus olim princeps Tarentinus, ejuſdem ut dicitur Friderici filius, qui etiam abſque privatione prædicta non injuſte legitimæ ſucceſſionis participium perdidit, quia ipſum partus legitimus non agnovit, utpote de damnabili commixtione ſuſceptum, ad occupationem prædicti regni temerarias & occupatrices manus extendit. Gravibus ergo & enormibus admodum per potentiam & malitiam eorumdem injuriis irrogatis eccleſiæ, ipſaque in ſuis afflicta multipliciter fidelibus: reſpexit Altiſſimus ſponſam ſuam, & convertens illi nubilum in ſerenum, ſceleſtam prædicti Friderici domum, quæ conſueverat quantumvis malis abundare perſonis, ſic pene redegit in nihilum, ſic illam jactura multimodæ diſſipationis oppreſſit, ut de ipſa non ſcintilla unica remaneret. Conradinus videlicet Conradi filius ſupradicti, qui, cum in eo malitia ſuppleret ætatem, ipſeque annorum ſuorum curricula nequitia ſuperaret, progenitorum ſuorum nefarios actus ſequens, ac illiorum profanas iniquitates amplectens, mentiſque ambitioſæ vitio imperium expetens, ſibi regnum intitulando Siciliæ, ſe ipſius regni regem denominare temere præſumebat: & cum nonnullis eccleſiæ inimicis, Lombardis, Tuſcis, Marchianis, & Apulis præcipue de regno profugis prælibato, fraudulentis ſe implicando commerciis, in urbe Lombardia, Tuſcia, & per alia diverſa loca, ſuas diſſeminare litteras præſumebat, ſub expreſſione ſui proprii nominis & præmiſſæ intitulationis temere ſigillo regiæ majeſtatis impreſſas, per quas commovere populum, concitare gentes, ac turbare pacem eccleſiæ nitebatur, in ipſius eccleſiæ ac cariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli Siciliæ regis illuſtris grave præjudicium & diſcrimen. Unde piæ memoriæ Clemens papa prædeceſſor noſter, cum ſibi de his evidentius conſtitiſſet, diligenter attendens multam ipſius Conradini malitiam, & ſuorum conatuum perverſorum volens obviare principiis, certum habuit contra eum in hac parte proceſſum, prout vidit rationabiliter expedire, ac negotii qualitas perſuaſit, Demum præfato Conradino ſublato de medio, eidem regno pax rediit, aurora tranquillitatis illuxit, ſedatis turbationibus & fluctibus, quos ipſius Conradini prava ſtudia ſuſcitarant. Sed ſicut nuper non ſine multa turbatione, fide dignorum relatu percepimus, nonnulli proterve aſſurgentes, ad noſtram, necnon eccleſiæ dictique regis turbationem & ſcandalum aſpirantes, in prædicto regno ignem turbationis emortuæ reaccendere moliuntur, ad id ſua ſtudia inique congerunt, ad id ſuarum virtutum potentiam coacervant, manus præſumptuoſas apponunt, & etiam occulti favoris auxilium largiuntur. Teſtatur hæc inter cetera, horrendi ſceleris feralis immanitas de novo in civitate Panormitana patrati, ubi ſic debacchatus eſt gladius, ferrum infremuit, furor incanduit, rabies inſanivit, manus truculenta deſævit, quod, ſicut rumor mœſtus enunciat, non ſuffecit virorum ac mulierum multitudinem inibi cædi dari, niſi & hi, quos nondum in lucem natura produxerat, maternis apertis uteris necarentur, trucidarentur innati, & deliteſcentibus viſceribus genitricum impiæ præfocationis exitium ferretur. Quia ergo præfatum regnum Siciliæ ad Romanam eccleſiam ſpectare dignoſcitur, ſuique juris & proprietatis exiſtit, ac propter hoc nos, qui una cum eccleſia ipſa medullitus in hac parte contingimur, & quaſi cujuſdam acerbæ punctionis aculeo excitamur: volentes tam gravibus hujuſmodi malorum initiis, prout poſſumus, obviare, ne tam horrenda principia convaleſcant, præſente hac fidelium multitudine copioſa, de fratrum noſtrorum conſilio, univerſos & ſingulos, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, monemus attente, diſtricte præcipientes eiſdem, ne in prædicti regni vel ejus partes, nos & eamdem eccleſiam & præfatum Siciliæ regem, qui prædictum regnum ab eadem tenet eccleſia, per ſe, vel per alium aut alios moleſtent, ſeu impetant, aut perturbent, occupando, vel invadendo hoſtiliter, ſeu occupari vel invadi hoſtiliter faciant regnum ipſum, vel aliquam partem ejus. Præcipimus inſuper univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, ſpecialiter autem marchionibus, comitibus, baronibus, civitatibus, communitatibus, & univerſitatibus villarum, & aliorum quorumcumque locorum Italiæ, & maxime juriſdictioni temporali eccleſiæ Romanæ ſubjectis, ne prædictis in occupatione vel invaſione hujuſmodi prorſus intendant, & ne cum armis vel ſine armis, ad turbandam in prædicto regno pacem ejuſdem Romanæ eccleſiæ, ac præfati regis Siciliæ in eadem, præſtent eis occupatione vel invaſione prædictis conſilium, auxilium, favorem, publice vel occulte, & ne ſuper hoc

ſo-

* *Deeſt ſequentes.*

societatem, conjurationem, aut fœdus aliquod ineant cum eisdem. Si qui autem contra monitionem & præcepta nostra præmissa, per se, vel per alium aut alios quoscumque, dolo, fraude, arte, vel machinatione fecerint, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, excommunicationis sententia, quam exnunc in illos proferimus, ipso facto se noverint innodatos. Civitates quoque & communitates quaslibet, quæ contra monitiones & præcepta nostra prædicta, quocumque dolo, fraude, ingenio, arte, vel machinatione venire præsumpserint, ecclesiasticæ sententiæ interdicti, quam exnunc in illos proferimus, volumus subjacere. Aperte quoque prædicimus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & aliis inferioris gradus prælatis, quod si contra monitionem & præcepta nostra præmissa, vel eorum aliquod, venire tentaverint, nos eos omni ecclesiasticæ dignitatis honore, ceteros autem clericos non prælationis officium, sed dignitatis forsitan, vel personatus, aut alicujus ecclesiastica beneficia obtinentes, & obtentis privare curabimus, & inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout nobis facti qualitas suggeret, & justitia suadebit. Laicis vero, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, & præcipue jurisdictioni temporali ecclesiæ Romanæ subjectis, denunciamus expresse, quod si contra monitiones & præcepta nostra hujusmodi, per se, vel per alium, seu per alios temere veniendo, ea non curaverint observare, nos tantæ temeritatis audaciam non intendentes relinquere impunitam, ipsos feudis & aliis omnibus, quæ a prædicta, & aliis ecclesiis personis ecclesiasticis, obtinere noscuntur, privare, & vassallos eorum, quos habent, a fidelitatis juramento, quo tenentur, eisdem reddere penitus absolutos, & personis eorum citra mortis & mutilationis periculum expositis, ad expositionem bonorum eorum procedere, Deo auctore curabimus, prout eorumdem culpæ exegerint, & videbimus expedire. Ceterum quia prædicta civitas Panormitana, & nonnulla castra seu villæ illarum partium, contra præfatum regem Carolum, qui regnum ipsum ab eadem tenet ecclesia, rebellionis spiritum assumpsisse dicuntur: nos circa illa nolentes in hoc juris rigorem observare, sed uti potius mansuetudinis lenitate, quam in actibus nostris libenter amplectimur, intendentes ac volentes eadem ab hujusmodi erroris initio paternis studiis revocare; comitatibus, civitatibus castrorum ac villarum prædictarum, districte præcipimus, ut, sublato cujuslibet difficultatis & dilationis objectu, ad nostra mandata & ecclesiæ ac regis prædictorum redire procurent. Eisdemque comitatibus districte præcipimus, ne predictos molestatores, & turbatores, occupatores, seu etiam invasores, aut dantes eisdem in prædictis consilium, auxilium, vel favorem, in civitatem, castra & villas, seu districtus eorum, quovis modo recipiant, vel receptent, nec ipsorum vel alicujus eorum dominio vel regimine quovislibet se submittant; neque ipsis, vel eorum alicui, contra nos & eamdem ecclesiam ac regem prædictum in ea, impendant in prædictis consilium, auxilium, vel favorem, publicum vel occultum. Nos enim confœderationes seu colligationes quaslibet, si quæ inter communitates easdem, vel ipsos & quoscumque alios, initas vel factas super occupatione vel invasione prædictis, penitus dissolventes, ac juramenta de illis servandis, vel alio quocumque modo, prædictis hinc inde præstita, relaxantes omnino; comitatibus ipsis aperte prædicimus, quod, nisi præmissa curaverint quantocius adimplere, contra eos & civitates & castra & villas eorum spiritualiter & temporaliter, auctore Domino, procedemus, quod pœna dicente cognoscere poterunt, quam sit temerarium & superbum mandatis apostolicis contraire, ut aut, *&c.*

Datum apud Urbem veterem in platea dictæ majoris ecclesiæ, in die Ascensionis Domini, pontificatus nostri anno secundo.

ANNO CHRISTI 1281.

ANNO CHRISTI 1281.

V. Ad Eduardum I. Regem Angliæ.

Monet ut duellum inter Carolum regem Siciliæ & Petrum Aragonium prohibeat.

Martinus episcopus servus servorum Dei Eduardo regi Angliæ illustri.

Decet excellentiam regiam, & saluti tuæ nihilo minus congruit, quod in te semper vigeat sic ordinatus affectus, ut animum libenter ad promovenda Christi negotia dirigas, tranquillitatem publicam votive promoveas, desideranter horum impedimenta præpedias, & prout ex alto conceditur, incrementa procures. Ideoque conventiones multa indecentia plenas, & temeritate non vacuas, reprobas quidem & merito reprobandas, inter carissimum in Christo filium nostrum Carolum illustrem Siciliæ regem, & Petrum, exigentibus suis excessibus per sedem apostolicam vinculo excommunicationis adstrictum, quondam Aragonum regem, non absque nimiæ animositatis inordinatione habitas: circa quod ambo, cuilibet eorum comitiva centum militum assistente, ad illud concurrant, altrinsecus insimul confligant, celsitudini regiæ confidenter exponimus: & ut ibi earum qualitas plenius pateat, sub bulla nostra, ipsarum de verbo ad verbum seriem, prout eam a memorato Siciliæ rege recepimus, destinamus. Ex quarum circumspectione, manifeste circumspectio regalis advertet, quantum sint conventiones eædem obviæ Crucifixi negotiis & præcipue terræ sanctæ, quantumque toti Christianitati damnosæ: cum illarum persecutio non solum memoratum regem ab eisdem negotiis & ipsius Christianitatis promovendis utilitatibus abstrahat, sed & alios principes & magnates, ceterosque fideles, qui circa prosecutionem eamdem in se vel in suis occupantur, avertat: & proinde manifesto exponatur terra præfata discrimini, dum ejus subsidium multis excogitatum vigiliis, multisque sumptibus & laboribus præparatum, damnabiliter impeditur. Nec minus attendere poterit ejusdem tuæ circumspectionis industria, quam periculosa potest inter Christicolas ex prosecutione hujusmodi excitari commotio: quantaque illis corporum & animarum pericula ingeri: ac quantum nobis ecclesiæ, tibi, cunctisque catholicis, quibus est eis quomodolibet obviare possibile, posset a Deo & homi-

minibus negligentia imputari: ad quantam A
ANNO CHRISTI 1281. notam adscribi, si talia procedere pateremur: Propter quæ, necnon & alia non facile numeranda discrimina, quæ dictarum conventionum executio, Christiani proculdubio prodiga sanguinis, animarum inimica saluti, publicæque pacis æmula & quietis, verisimiliter comminatur: nos illis promptis remediis obstare volentes, promissionem factam a memorato rege Siciliæ, super dictis conventionibus observandis prorsus illicitam, utpote rem prohibitam expressius continentem, cum non solum in principibus, similibusque personis, sed etiam in privatis duellum non sit B ab ecclesia tolerandum, reprobandam irritandamque duximus, & penitus vacuandam, & juramentum super eis præstitum, non solum temerarium declarantes, sed & carere viribus, ipsumque regem Siciliæ ad illorum decernentes observantiam non teneri: absolvendo eum nihilo minus ab eisdem, quatenus processerunt de facto, sibi districte præcipimus, ut a prosecutione promissorum & juratorum taliter prorsus abstineat, & omnino desistat: eidem nihilo minus sub pœna excommunicationis, & comminationis pro- C cessus cujuslibet, quam contra eum quomodolibet habere posset ecclesia, ne ad executionem tam damnati certaminis & tam nefandi procedat, & universis & singulis Christi fidelibus, ne illa sibi prosequenda suadeant, neve consilio, auxilio, vel favore, in illis prosequendis assistant, districtius inhibendo. Cum itaque impediendi tam detestabilia, tam nociva, tibi sit in promptu facultas, pro eo quod, sicut earumdem conventionum docet inspectio, loci determinatio ad hujusmodi conflictus exercitium deputandi de arbitrio tuo dependet, & secundum earum D conventionum tenorem idem conflictus, novo eorumdem Siciliæ & olim Aragonum regum non interveniente consensu, absque tua præsentia non procedit: expedit ut ad id te promptum exhibeas, solers & operosus occurras, ne si, quod absit, perturbare tam perversa negligeres, ea fovere non immerito censereris; sicque pœnæ & comminationis adjectæ in præmissa nostra prohibitione periculum, ut decet tam catholicum principem, non vitares. Quocirca serenitatem regiam monentes, rogantes, & hortantes, ac E obsecrantes in Domino Jesu Christo, & per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestantes, & nihilo minus in remissionem tibi peccatorum injungentes, mandamus, quatenus conflictum hujusmodi tam detestabilem, tam horrendum, ejusque præparatoria, omni studio quo potes impedias: dictorum Siciliæ & quondam Aragonum regum adventum ad civitatem Burdigalensem, ejusque territorium, quin etiam ad quamcumque partem Vasco-

niæ, omni quo poteris remedio præpeditionis impedias, & apertius interdicas: tuam ANNO CHRISTI 1281. nihilo minus in his præsentiam denegando, & tuis insuper in partibus illis vicariis & officialibus acrius injungendo, ne prædictorum regum guardiam recipere, vel ad dictum locum deputare certamen, aut aliquod aliud in his ministerium exhibere præsumant: super quibus eis omnem penitus adimas potestatem. Nos enim ad tam pernicioſa, tam noxia omnimodis evitanda, ne dictos Siciliæ ac dudum Aragonum reges, civitatem eamdem, seu quamvis, ut prædicitur, Vasconiæ partem, ad hæc ingredi patiaris, neve in his præsentiæ tuæ copiam facias aut promittas, seu locum sæpe fato certamini deputes, aut dictos tuos in eisdem partibus vicarios sive officiales in his aliquod ministerium exhibere permittas, districte subjicimus prohibitionis edicto: ac illa omnia & singula, quantumcumque in aliis regio intendimus honori deferre, tibi & eis sub pœna excommunicationis expressius inhibemus: sub eadem pœna mandantes, ut si aliquid horum est processum, illud studeas cum celeritate qua poteris revocare. Et nihilo minus dilectum filium nostrum, tituli sanctæ Ciciliæ presbyterum cardinalem, virum utique grandi scientia præditum, prudentia & morum honestate decorum, quem suæ probitatis obtentu grandi affectione prosequimur, cujusque consiliis te in his adquiescere rogamus & petimus, ad id inter cetera destinamus, ut tam te, quam prædictos vicarios, & officiales tuos, per se, si facultas adfuerit, vel per suos nuncios vel litteras efficaciter moneat & inducat ad parendum præmissis apostolicis monitionibus, inhibitionibus & mandatis: alioquin per excommunicationis in personas, & interdicti sententias, si opus fuerit, in regnum tuum, & alias tuas ac eorumdem vicariorum & officialium terras, apostolica, prout expedire viderit, auctoritate compellat: non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis, tibi vel eisdem vicariis sive officialibus, sub quacumque verborum forma seu expressione concessis, quod tu vel iidem vicarii & officiales excommunicari vel interdici non possitis, aut eadem, regnum & terra nequeant ecclesiastico interdicto supponi, per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam, seu de verbo ad verbum de privilegiis & indulgentiis hujusmodi, sive obtinentium eadem nominibus, mentionem; & qualibet alia ejusdem sedis indulgentia, cujuscumque formæ vel tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, aut totaliter non insertam, effectus earum quomodolibet impediri valeat, vel differri.

Datum apud Urbem Veterem, Nonis Aprilis, anno tertio.

CONCILIUM SALTZBURGENSE

In causa ecclesiasticæ disciplinæ, tempore Friderici archiepiscopi habitum anno Domini MCCLXXXI. sub Martino papa IV.*

* *Corr.* II.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De alienationibus ecclesiarum.*
2. *De dispensatione & prælatorum ratione facienda.*
3. *De jejunio religiosorum,*
4. *De monachis & regularibus proprietatum.*
5. *De habitu religiosorum.*
6. *De discursu religiosorum.*
7. *De capitulis episcoporum, abbatum, & aliorum prælatorum.*

8. *De*

8. *De immoderatis ſamptibus viſitatorum.*
9. *De monialibus in clauſtris communem vitam non ducentibus.*
10. *De pluribus beneficiis curam animarum habentibus.*
11. *De reſidentia plebanorum.*
12. *De advocatis eccleſiarum.*
13. *De his qui violentas manus mittunt in clericos.*
14. *De his qui loca ſacra execraverint violenta ſanguinis effuſione.*
15. *Contra patronos & judices, qui bona decedentium clericorum invadunt.*
16. *De pſalmo*, Domine quid multiplicati ſunt.
17. *De falſariis clericis & laicis quocumque modo.*
18. *De his qui a laicis inſtituuntur.*

HÆC SUNT INSTITUTA VENERABILIS domini Friderici archiepiſcopi eccleſiæ Saltzburgenſis, apoſtolicæ ſedis legati, inſtituta in provinciali concilio Saltzburgenſi anno Domini MCCLXXXI.

PRÆFATIO.

CUm inſtantia noſtra quotidiana eſſe debeat ſollicitudo eccleſiarum nobis commiſſarum, ideo ad laudem & gloriam domini noſtri Jeſu Criſti, qui eſt omnium bonorum ſolidum firmamentum, nos Fridericus Dei gratia Sanctæ Saltzburgenſis eccleſiæ archiepiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, [1]Hanno, Wilielmus, Bruno, * [a] Thimon, Bernardus, Gerardus, Friſingenſis, Ratiſponenſis, Patavienſis, Brixinenſis, Chimenſis, Secovenſis, Laventinenſis, epiſcopi, Saltzburgæ in provinciali concilio congregati, infra ſcriptas conſtitutiones ex cauſis rationabilibus ſollemniter ac communiter edidimus, & promulgatas publice mandamus per eamdem provinciam inviolabiliter obſervari.

[1] *Forte*, Timoleon. *Hic deeſt epiſcopi cujus nomen.* Har.

CAPITULA.

I. De alienationibus eccleſiarum.

Quia multi prælati bona eccleſiaſtica alienant, vendunt, vel diſtrahunt minus juſte, vel etiam locationes longi temporis & nocivas faciunt: de eiſdem ſtatuimus, ut nihil talium de cetero attentare præſumant, niſi expreſſe auctoritate epiſcopi, & conſenſu conventus monaſterii accedente; alias locatio & alienatio prorſus ſit irrita, & alienator ab adminiſtratione temporalium, & ab ingreſſu eccleſiæ tamdiu ſit ſuſpenſus, donec eccleſiam reddat indemnem. Et ut circa hæc fraus & alienationis materia præcludatur, volumus ut ſigillum capituli non apud abbatem, vel apud prælatum, ſed apud maturiores & fide digniores tres fratres capituli reſervetur.

II. De diſpenſatione & prælatorum ratione facienda.

Item, ne etiam res eccleſiaſticæ in uſus indebitos convertantur, & fidelis diſpenſatio prælatorum apparentius eluceſcat: diffinimus, ut de bonis eccleſiæ ſemel in anno prælatus cujuslibet conventus eccleſiæ convenientium, ſuo de omnibus redditibus & proventibus monaſterio plenam faciat rationem, præſente epiſcopo, vel ejus nuncio ad hoc ſpecialiter deputato, ſi epiſcopus fuerit ad hoc requiſitus: & bis vel ter in anno a ſuis officialibus, monachis & laicis computationem diſcretam faciant & fidelem: & alioquin incidit ſupradictam *.

* *f.* pœnam.

III. De jejunio religioſorum.

Item a feſto Martini ab omnibus religioſis uſque ad Nativitatem Domini jejunium obſervetur: & a quinquageſima eiſdem præcipimus jejunium in cibis quadrageſimalibus inchoare: ſalvis omnibus jejuniis aliis a ſuorum regulis inſtitutis.

IV. De monachis & regularibus proprietatum.

Item ſtatuimus, ut monachi vel regulares, niſi a notitia præſentium infra dies quindecim, vel ante, ad manus ſuorum offerant prælatorum, uſque ad reſtitutionem debitam, ab officio ſint ſuſpenſi; & nihilo minus, ſi manifeſta ſit proprietas, carcerali cuſtodiæ mancipentur.

V. De habitu religioſorum.

Item ut habitus debitus unicuique, religioſos & religioſas diſtinguat a ſæcularibus, a quibus debent eſſe vita & moribus ſeparati: volumus etiam, ut quilibet religioſi & religioſæ, tam mo-

1. Nomina Præſulum hujus Concilii referuntur in Collectione Conciliorum apud Labbeum & Harduinum; verum adeo mendoſe, ut qui ibidem nominantur, *Hanno*, *VVillelmus*, *Thimon* nuſpiam in Catalogis Epiſcoporum appareant. Nam Friſingenſis erat Fridericus; Ratisbonenſis Heinricus: Patavienſis & Brixinenſis erant Wichardus & Bruno; Chimenſis Conradus; Secovienſis Bernhardus; Laventinenſis Herbertus, ſeu ut ab aliis vocatur, Geshardus. Ex decreto vero XVI. colligitur Synodum eſſe celebratam paulo ante adventum Domini, utpote quum imperentur preces *ab inſtante Adventu* inchoandæ. Hundius hanc Synodum ad an. 1280. non recte rejecit. *Hanſizius Germ. Sacr. tom. 2. p. 390.*

ANNO CHRISTI 1281

monachi, quam extra monasteria, veste suæ religionis utantur, & vestes sæculares nullatenus assumere præsumant.

VI. De discursu religiosorum.

Item inhonestos & indecentes religiosorum discursus amputare volentes, determinamus, ut quicumque prælatus monachum fugitivum vel ejectum, ad admonitionem episcopi, rectorum vel visitatorum ordinis, non receperit, extunc sit a temporalium administratione suspensus, donec recipiat monachum vagabundum: ut inquietos & inobedientes coercere possint per pœnas in sua regula constitutas, & mancipare carceribus penitus incorrigibiliter obstinatos, ubi magis visum fuerit expedire, quod de consilio ordinarii ad alia sui ordinis claustra destinentur.

VII. De capitulis episcoporum, abbatum, & aliorum prælatorum.

Item, licet felicis recordationis Gregorius papa nonus providere * statuerit ut in singulis regnis, seu provinciis, prælati ordinis sancti Benedicti de triennio in triennium capitula regularia celebrare deberem, & nos idem statutum in provinciali duxerimus innovandum: quia tamen nullus fructus adhuc est ex prædicto statuto & innovatione, repetita vice decrevimus eadem capitula celebrari; jure tamen ordinariorum per omnia salvo.

* *Corr.* provide.

VIII. De immoderatis sumptibus visitatorum.

Item, ne monasteria immoderatis visitatorum sumptibus graviter onerentur; statuimus, qui quilibet abbas, qui pro tempore visitator fuerit, vel etiam capitulum generale accesserit, octo evectionum numerum non excedat; inferiores vero abbates, pauciorìbus sint contenti.

IX. De monialibus in claustris communem vitam non ducentibus.

Item, cum dolore accepimus, quod quædam moniales in eodem monasterio communiter habitantes, communem vitam non ducunt, nec in eodem comedunt refectorio, sed seorsum per cameras speciales. Volumus igitur ut communiter regularia loca frequentent, & in eodem refectorio communibus cibis utantur. Et quod abbatissa ab adventu Domini usque in octavam Epiphaniæ, & a Septuagesima usque in octavam Paschæ, in dormitorio dormiat, & in refectorio comedat cum eisdem.

X. De pluribus beneficiis curam animarum habentibus.

Item, cum in nostro provinciali concilio proxime celebrato clericis plura beneficia curam animarum * habentibus duxerimus injungendum, ut infra certum terminum & tempus, dispensationis suæ fidem nobis facerent, ut ultimo eis remanente beneficio juxta Lateranense * concilium prioribus essent ipso jure privati: ex superabundanti expectantes expectavimus usque modo. Quare volumus districte præcipientes, ut durante tempore præsentis nostri concilii litteras suæ dispensationis nobis exhibeant: alioquin quod prius contra tales beneficiatos statutum est, efficaciter exequemur, hujusmodi beneficia, tanquam de jure vacantia personis idoneis conferendo.

* Later. c. 29.

XI. De residentia plebanorum.

Item licet rectoribus ecclesiarum qui a residentia excusantur, mandaverimus in proximo concilio, quatenus personas idoneas ordinarent in ecclesiis suis in perpetuos vicarios institui ac locari, trimestri tempore ad hoc exequendum indulto: tamen quia in hoc exhibuerunt se aliqui negligentes, nos institutionem hujusmodi vicariorum seu locationem ecclesiarum, simul & moderamen præbendarum, præcise ad nostram providentiam revocamus, sublata eis omni circa provisionem hujusmodi potestate: ut sic puniantur, ex eo in quo delinquere præsumpserunt.

XII. De advocatis ecclesiarum.

Item, sub velamento advocationis nonnumquam gravantur monasteria, conventualium, parochialium, & aliarum ecclesiarum libertas, & * immunitas perturbantur: decrevimus: ut omnes qui occasione hujusmodi, aliquod jus sibi vendicant in ecclesiis, nisi de jure suo ordinarium loci contractum * fecerint, ante festum sancti Joannis Baptistæ, quem eis ad hoc terminum peremptorium assignamus; extunc super hoc de cetero nullatenus

* *Manuscriptus habet* emunitas. *Emendavit Binius, vocem illam relinquere debuisset barbaram quidem, minus politis sæculis receptissimam.*
* *f.* certum fec.

ANNO CHRISTI 1281.

audiantur; & clericus, qui se non oppoſuit taliter uſurpanti, pœnam ſuſtineat nuper in Lugdunenſi * concilio ſtatùtam.

c. 22.

XIII. De his qui violentas manus mittunt in clericos.

Item, cum hi qui violentas manus mittunt in clericos, incidant ipſo facto in canonem legitime promulgatum: diſtricte præcipimus, ut in parochia, in qua tale delictum commiſſum fuerit, vel talis malefactor domicilium habuerit, rectores illarum eccleſiarum ipſum excommunicatum devitent, & denuncient ſingulis diebus Dominicis & feſtivis; ut ſic rubore perfuſus, ad matrem eccleſiam citius revertatur. Illos vero clericos, qui vel alios nominatim excommunicatos, vel interdictos, ad Divina vel eccleſiaſticam ſepulturam ſcienter receperint, ab omni officio eccleſiaſtico ſuſpenſos decernimus remanere: utpote qui ſua temeritate nituntur frangere nervum eccleſiaſticæ diſciplinæ. Et eum * qui in prædictam denunciationem, poſtquam ſibi per ordinarium fuerit demandatum, negligens fuerit aut remiſſus, per quindecim dies ab ingreſſu eccleſiæ, & ab officio ſit ſuſpenſus, & culpam reiteratam pœnæ reiteratio ſubſequatur. Monemus etiam religioſos quoslibet, ut circa prædictum ſtatutum ordinationem * recolendæ memoriæ domini Guidonis curent inviolabiliter obſervare.

* Concil. Vienn. ann. 1267. c. 4.

XIV. De his, qui loca ſacra execraverint violenta ſanguinis effuſione.

Item ſtatuimus, ut quicumque violenta ſanguinis effuſione cœmeterium vel eccleſiam execraverit, ad expenſas pro reconciliatione impendendas, execrationibus hujuſmodi * teneatur. Si ſolvendo fuerit rebellis, per cenſuram eccleſiaſticam a rectore loci, auctoritate hujus concilii arctetur: ſi vero ſolvendo non fuerit, alias pro ipſius diœceſani arbitrio puniatur.

* Hæc vocula in manuſcripto deſiderabatur, *ait Binius, qui primus edidit.*

XV. Contra patronos & judices, qui bona decedentium clericorum invadunt.

Item ſtatutum bonæ memoriæ Guidonis contra patronos & judices & præcones editum, qui bona invadunt decedentium clericorum, pro neceſſitate temporis aggravantes, ſtatuimus, ut raptores rerum hujuſmodi vacantium eccleſiarum ipſo jure excommunicationem incurrant; & in locis, ad quæ eadem bona violenter ablata, deducta illa eo * fuerint, poſtquam hoc eccleſiarum rectoribus innotuerit, ceſſetur tamdiu a Divinis, donec ſubrepta eadem, ſucceſſori defuncti reddantur, & in loca priſtina reportentur, & alias ſatisfactio competens ſubſequatur. Et hoc ſtatutum non ſolum ad futura, ſed ad præterita extendatur.

ANNO CHRISTI 1281.

* *f.* deducta illico.

XVI. De pſalmo, Domine quid multiplicati.

Item reminiſcens Moyſi ſervi Domini, qui hoſtes populi ſui non ferro pugnando, ſed prece orando dejecit; ſtatuimus, ut per præſentis anni decurſum in inſtanti adventu Domini inchoandum, in ſingulis cathedralibus, conventualibus & parochialibus eccleſiis, pſalmus, *Domine quid multiplicati*, cum oratione Dominica, & verſu, Fiat pax in virtute tua, Eſto nobis turris fortitudinis, & collecta, Deus, a quo ſancta deſideria, clerus, provolutis in terram genibus, & erectis in cælum cordibus, in Miſſa poſt tertium Agnus Dei quotidie ſemel dicat: quatenus Dominus noſter Jeſus Chriſtus, rex pacificus, ſedatis tribulationibus, & eccleſiarum perſecutoribus & invaſoribus humiliatis, pacem in populo ſuo multiplicatis interceſſoribus largiatur.

Pſalm. 3.

XVII. De falſariis clericis & laicis quocumque modo.

Item ad falſariorum malitiam reprimendam definimus, ut qui clerici vel laici ſigilla vel litteras principum vel prælatorum falſare, vel falſis ſcienter uti præſumunt, aut etiam falſam monetam cudere, vel quodcumque æs ſeu metallum adulterine fabrefacere, aut his omnibus vel ſimilibus uti ſcienter præſumpſerint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Clericis nihilo minus, ſi de hoc convicti fuerint, carcere epiſcopali mancipandis: laicis autem ſæculari judicio condemnandis.

XVIII. De his qui a laicis inſtituuntur.

Item conſtitutio concilii proxime celebrati, quæ clericis de manibus laicorum, antequam per ordinarios inſtituantur, eccleſias recipientibus, pœnas ingerit & infligit, in eo, quod

ANNO CHRISTI 1281.

experientia deesse docuit, supplere volentes: statuimus, ut quicumque clericus contra processus pœnas, & ordinationes ordinarii contra eum habeus defensionem præsidio laicorum, illaque ausus fuerit uti, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Verum cum parum sit jura condere, nisi sint qui eadem tueantur; præcipimus, quatenus salutaria nostra monita, ut moribus utentium approben-

A tur, in quatuor temporibus anni, in singulis cathedralibus & conventualibus ecclesiis recitentur. Rectores vero ecclesiarum ipsa scripta habeant, & per singulas synodos ab archidiacono de earum rerum observantia interrogari præcipimus, & inquiri, nihilo minus sine delectu personarum * præviemus in obedientiam, qui nostrarum sanctionum inventi fuerint contemptores.

* vox c rupta.

CONCILIUM LAMBETHENSE,

A Cantuariensis provinciæ antistitibus celebratum, anno Domini MCCLXXXI.

ANno gratiæ MCCLXXXI. *ait VValsingham*, qui est annus regis Eduardi, a conquestu primi, octavus: frater Joan. Peckham Cantuariensis archiepiscopus, ne nihil feciſſe videretur, convocat concilium apud Lambheyth, in quo constitutiones Othonis & Othoboni, quondam legatorum in Anglia, innovans, jussit eas ab omnibus custodiri.

B

Constitutiones fratris Joannis de Peckham quondam archiepiscopi Cantuariensis, editæ apud Lambeth, anno Domini MCCLXXXI. & regis Eduardi primi, IX.

C

TITULI CAPITUM.

1. *De sacramento Eucharistiæ.*
2. *De annalibus celebrandis, & anniversariis.*
3. *De baptismo, & ejus effectu.*
4. *De sacramento Confirmationis.*
5. *Ne simul & semel quinque ordines conferantur.*
6. *De Confessione.*
7. *De eodem.*
8. *De Pœnitentia.*
9. *De uno confessore in quolibet decanatu faciendo.*
10. *De informatione simplicium.*
11. *De hospitalitate tuenda.*
12. *De certificationibus faciendis.*
13. *De falsis procuratoriis non signandis.*
14. *Ne fiant clandestinæ inquisitiones.*
15. *De firmis.*
16. *De religiosis.*
17. *De corruptoribus monialium,*
18. *Item in eodem.*
19. *Item in eodem.*
20. *De apostatis.*
21. *Ne religiosi, executores testamentorum fiant.*
22. *De habitu clericali.*
23. *De filiis presbyterorum.*
24. *De institutionibus.*
25. *De clericis plura beneficia occupantibus.*
26. *De advocatis.*
27. *De suffragiis pro archiepiscopis & episcopis habendis.*

D

PRÆFATIO.

AB exordio nascentis ecclesiæ Christianæ, orthodoxi patres, retroactis temporibus, errorum laqueis, morum corruptionibus, adversitatum molestiis, conciliorum tractatibus obviarunt. In eis siquidem sapientes se mutuo exacuunt, & congregati sancti viri, Christi domini sensum & consilium faciliter impetrarunt, qui se spondet talibus sui nominis honorem zelantibus medium affuturum. Sanctorum patrum igitur vestigiis inhærentes, jurisque auctoritate compulsi, ac necessitate multiplici ecclesiæ perurgente: nos frater Joannes, permissione Divina, Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas, cupientes præsentibus incommodis obviare; sperantesque, Christi patrocinante gratia, ad hoc nos posse proficere, cum fratrum ac coepiscoporum nostrorum, ac ceterorum provinciæ nostræ prælatorum assistentia efficaci, de prudentum virorum consilio, hoc sacrum concilium mandavimus convocari. Intendentes, prævia Spiritus sancti gratia, opere & consilio, transgressores canonum corrigere; quædam etiam olim salubriter edita, non tamen satis moribus utentium comprobata, recentia stabilire; & contra novellas quasdam tergiversationes, quas in furno sulphureo non cessat abyssi puteus exhalare, novis quibusdam remediis occurrere, ut valemus, in quo obtrectatorum dentes minime formidamus. Quoniam, etsi res Divinæ tanquam perfectissimæ in certis consistant finibus, humani tamen juris conditionem in infinitum currere cogit necessitas manifesta. Contemptum autem canonum immane esse piaculum, utriusque docet pagina testamenti. Decretis enim apostolicis, & conciliorum diffinitionibus obsistentes, a sanctæ matris ecclesiæ meritis sunt præcisi: utpote quos romphæa Mosaica plectit sententia capitali; & sapientia incarnata illos, qui ecclesiam non audiunt, ethnicis & publicanis similes esse decrevit, ac contemptum auctoritatis apostolicæ in contemptum patris omnium redundare. Quippe quos legum suarum Petrus ligat vinculis, in summi & cælestis imperatoris palatio sunt ligati. E contra tamen

E

quos-

ANNO CHRISTI 1281.

quosdam frivole de Christiani nominis titulo gloriantes, tam clericos quam laicos, quotidianis angustiis experimur jugum abjicere, & apostolicas sanctiones arrogantia diabolica conculcare, illius glorioſi martyris Thomæ patriarchæ nostri immemores, qui se pro hujusmodi juribus defensandis murum opposuit pro ipsis, primum sustinens exsilium, & postea passionem. Lateranensis igitur concilii auctoritate præmoniti, faciemus canonicas regulas revocari. Et quia Lugdunense concilium ultimo celebratum, eo enormius, quo recentius infringitur: ne quis possit se in temeritate hujusmodi per ignorantiam excusare, ipsum volumus in principio recenseri; non solum ut omnibus innotescat, verum etiam, ut si quid in ipso videatur intolerabile istius regionis consuetudini, quæ in multis ab omnibus aliis est distincta, circa illud, temperamentum apostolicæ clementiæ humiliter imploretur. Quoniam, sacro testante eloquio, *melior est obedientia quam victimæ:* & quia *peccatum ariolandi est repugnare; & quasi scelus idololatriæ, nolle adquiescere.* Hanc enim inobedientiam credimus esse causam mutationis utriusque parentis * ecclesiæ Anglicanæ. Secundo, constitutiones sanctæ memoriæ domini Othoboni eo legi faciemus reverentius, quo ipse in eisdem statutis suis hoc mandavit fieri hujusmodi per singulos annos ab archiepiscopis, episcopis; in synodis suis, de verbo ad verbum, postea ad honorem apostolicum sublimatus. Tertio vero recitari volumus concilium de Lametheth, quod, sanctæ memoriæ, prædecessor noster Bonifacius cum fratribus & coepiscopis sui temporis noscitur salubriter edidisse: ut circa ipsum quod dicitur fuisse appellatione suspensum, qualiter procedi debeat videatur. Ultimo vero adjicimus quæ nobis videntur necessario ordinanda.

1. Reg. 15.

* f. partis

CAPITULA.

I. *De sacramento Eucharistiæ.*

ALtissimus de terra assumpti corporis creavit humani generis medicinam in septem vasculis repositam, quæ ecclesiæ septem sacramenta; quæ a plerisque nec cum condigna tractari reverentia, nec cum debita diligentia dispensari, fide didicimus oculata. In his igitur præsens correctio sumat exordium, & præcipue circa corporis & sanguinis Domini sacramentum, quod est sacrum & sacrificum sacramentum, sanctificans manducantes, & sacrificium oblatione sua universis tam vivis quam defunctis proficiens, pro quorum suffragiis immolatur. Multos igitur esse numero, & paucos merito, Domini sacerdotes, quotidianum * scandalum experimur: inter quorum damnabiles acedias, hanc plangimus præcipue, quod ad hoc ipsum Eucharistiæ sacramentum se irreverentes exhibent supra modum quod ex ecclesiasticis * linguis conficiunt, contemptibiliter custodiunt, & reponunt, & ipsum tanto tempore negligunt immutatum, donec corrumpantur species continentes, ut salutis auctor, qui infinito amore se in viaticum dedit ecclesiæ, pro tantæ irreverentiæ injuria offendatur. In cujus remedium discriminis, statuimus, ut quilibet sacerdos, quem canonica necessitas non excusat, confiteatur omni hebdomada saltem semel, & ut in qualibet ecclesia parochiali fiat tabernaculum cum clausura, decens & honestum, secundum magnitudinem & ecclesiæ facultates, in quo ipsum corpus Domini in pyxide pulcherrima & lineis tegumentis, sed nullatenus in loculo, propter comminutionis devitandum periculum, collocetur: quod in omni Dominica præcipimus renovari. In elevatione vero ipsius corporis Domini pulsentur campanæ in uno latere, ut populares, quibus celebrationi Missarum non vacat quotidie interesse, ubicumque fuerint, seu in agris, seu in domibus, flectant genua, indulgentias concessas a pluribus episcopis habituri. Sacerdotes autem in custodia Eucharistiæ negligentes puniri præcipimus, secundum regulas concilii generalis, cap. *statuimus*, & gravius, si negligentia perseveret. Circa deportationem vero Eucharistiæ ad ægros, servetur honestas alias & alibi constituta. Attendant insuper sacerdotes, quod cum communionem sacram porrigunt simplicibus, Paschali tempore vel alio sollicite eos instruant, sub panis specie simul eis dari corpus & sanguinem Domini, immo Christum integrum, vivum, & verum, qui totus est sub specie sacramenti. Doceant etiam nos, illud quod ipsis eisdem temporibus in calice propinatur, sacrum non esse, sed vinum purum eis hauriendum, traditum ut facilius sacrum corpus glutiant, quod perceperunt. Solis enim celebrantibus, sanguinem sub specie vini consecrati sumere, in hujusmodi minoribus ecclesiis est concessum. Instruant etiam eosdem, suptum ore sacramentum non nimis dentibus comminuere, sed tritum modice sorbere perfecte, ne particula aliqua eveniat in dentium interstitiis, vel alibi remaneat. Parochiales insuper sacerdotes caveant diligenter, ne aliqui dent corpus Domini, nisi prius constet eis, ipsum fuisse confessum, testimonio vel judicio fide digno, & hujus certificationis onus ipsi suscepturo imponimus sacramentum, qui habet ea quæ salutis suæ sunt necessaria procurare. Nullus ergo sacram communionem præbeat parochiano alterius sacerdotis, sine ipsius licentia manifesta: quam ordinationem non intendimus ad peregrinantes extendere, ut nec necessitatis casui derogare.

Lateran. IV

* f. per os scand.

* fic mentem aliquod esse videtur. II.

II. *De annalibus celebrandis, & anniversariis.*

Sacerdotes insuper caveant universi, ne Missarum peculiarium seu familiarium se celebrationi obligent, quo minus valeant canonico officio commissam sibi ecclesiam officiare, ut tenentur. Nec præsumat aliquis annalia celebranda suscipere, nisi pro defuncto celebret quotidie, vel procuret specialiter celebrari. Nullus insuper plura recipiat annalia celebranda, quam habet socios celebrantes: illo casu excepto, in quo procurans suffragia fieri pro defuncto, consentit expresse defuncti memoriam alibi vel aliis copulari. Nec credat celebrans se dicendo Missam unam, posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque promisit specialiter & in solidum celebrare. Licet enim dicat de consecr. dist. 5. c. *non mediocriter*, capitulum, quod licet minus ac-

ANNO CHRISTI 1281.

cipitur, cum Missa una pro cunctis dicitur [b] quasi pro unoquoque eorum una diceretur: loquitur tamen de iis Missis, quæ anxiato corde dicuntur. Absit enim ne a quoquam catholico credatur, tantum intentione prodesse Missam unam devote celebratam mille hominibus, pro quibus forsan dicitur, quantum si mille Missæ pro eis devotione simili canerentur. Licet ipsum sacrificium, quod est Christus, sit infinitæ virtutis, non tamen in sacrificio suæ immensitatis summam plenitudinem operatur: alioquin, pro uno mortuo nunquam oporteret nisi unam Missam dicere. Operatur enim in hujusmodi mysteriis, distributione certa suæ plenitudinis, quam ipse eisdem lege infallibili alligavit. Illos autem, qui pro annalibus seu anniversariis celebrandis stipendia receperunt, nec ex certa malitia vel acedia satisfaciunt, ut tenentur, monemus, ut omissa suppleant, & ad plenum satisfaciant in futurum. Et quandocunque id fecerint, fructus taliter perceptorum pro annalibus eorum qui eis talia contulerint, erogent pauperibus: aut si utrumque istorum sponte neglexerint, sicut fraudatores fidelium ab ordinariis suis aspere corrigantur.

[b] *Lege*, nuam si.

III. *De Baptismo & ejus effectu.*

Circa sacrum baptismum quosdam reperimus deliquisse. Cum enim periclitantibus parvulis, pro necessitatis inevitabilis articulo, quibuscumque laicis vel mulieribus sit concessum in casibus hujusmodi periclitantes taliter baptizare, & hujusmodi baptismum ad salutem constet sufficere, si forma debita observetur; nec debere baptizatos taliter, iterum baptizari: quidam tamen stolidi sacerdotes, sic baptizato parvulos, non sine sacramenti injuria rebaptizant. Quod ne de cetero fiat, firmiter inhibemus: sed super sic baptizatos exorcismi & catechismi * propter reverentiam ecclesiæ facientes. Forma autem sacramenti in lingua vulgari consistit, non solum in significatis, verum etiam in ordine [c] eorum, quo ipsum sacramentum est Divinitus institutum: [d] quo Christus dominus illis verbis & taliter ordinatis, ut sunt, lingua Latina, regenerativam contulerit potestatem. Dicitur ergo sic a taliter baptizantibus, *Jch cristin the in the faderes nome, &c.* vel aliter in lingua Latina, secundum patriæ consuetudinem, vel in Gallico sic; *Ie baptize tey en noun del peere, &c.* Quod si sacerdos rationabiliter dubitet, an parvulus baptizatus fuerit in forma debita, tenens modum decretalen cum exorcismo & catechismo dicat: *Si non es baptizatus, ego te baptizo &c.* Attendant etiam sacerdotes, ne Latina nomina, quæ scilicet prolata sonant Latinam, imponi permittant parvulis baptizatis, sexus præcipue fœminini. Et si fiat contrarium, per confirmantes episcopos corrigatur.

Hic aliquid deest.

[c] *Forte*, verborum. *H.*

[d] *Forte*, quod *H.*

IV. *De sacramento Confirmationis.*

Confirmationis insuper sacramentum multi negligunt temerarie, quia desunt forsan ad talia vigiles hortatores: adeo ut plures * immo innumeri, inveterati dierum malorum, qui nondum Confirmationis gratiam receperunt. Cui negligentiæ damnabili obviantes, statuimus, ut nullus ad sacramentum corporis & sanguinis Domini admittatur, extra mortis articulum, nisi fuerit confirmatus, vel nisi fuerit a receptione Confirmationis rationabiliter impeditus.

Deest sint

V. *Ne simul & semel quinque Ordines conferantur.*

Cum, secundum doctores theologicos, militia clericalis septem muniatur ordinibus, singulorum characteribus in anima consignata, per singulos etiam augmentum recipiens gratiæ, nisi ordinati, ficte ordinem suscipiant crimine irretiti: expedit plurimum ipsos ordines minime inculcatos *, quoniam inculcatio reverentiam minuit, gloria per consequens per irreverentiam repercutitur ab ingratis. Contra dignitatem igitur tam reverentissimi esse dignoscitur sacramenti, quinque simul Ordines, scilicet ordines non sacros, cum uno sacro alicui uni homini exhibere. Unde in nonnullis aliis provinciis quatuor minores Ordines non simul faciliter conceduntur, aut conferuntur: ut ascendentes clerici ad Christi mysteria, quasi graduum canticum concinentes, cum probati extiterint in minoribus officiis, gradatim demum procedant ad majora. Quia igitur ex singulis ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæque honesta sunt, tenemur eligere, & ea tanquam fasciculum in angelorum * colligare: præcipimus, ut episcopi in his sequantur canonicas sanctiones. Minores etiam Ordines, quando id potest fieri, bono modo pro sacramenti reverentia dentur aliquotiens combinati. Et recipientes eos, seu simul, seu sigillatim, in vulgari lingua publice instruantur de distinctione Ordinum, officiorum & characterum, ut de profectu gratiæ, quæ in singulis Ordinibus digne accendentibus augmentatur.

* *for.* incalcari

vox corrupta.

VI. *De Confessione.*

Sacramentum Pœnitentiæ, naufragantium remedium singulare, per quorumdam insipientium * sacerdotum debito caret fructu: & qui credit a fluctibus emergere, pernicioſius in damnationis pelagum demergitur, dum de facto absolvunt plurimos, quos de jure absolvere nequeunt, & *vivificant*, ut ait propheta, *propter pugillum hordei & fragmentum panis, animas quæ non vivunt*, utpote absolventes de facto excommunicatos de jure, & præcipue ab Oxonienſi concilio, propter læsionem seu perturbationem ecclesiasticæ libertatis, vel propter consimilia scelera in eodem concilio simili pœna damnata, seu decimas, seu alia jura ecclesiastica detinentes. Quibus obsistentes ut seductoribus animarum, & pulvillos consuentibus sub cubitis reproborum: omnibus cautis provinciæ confessoribus, sub nobis & coepiscopis nostris constitutis, districtius inhibemus, ne de cetero per absolutionis signaculum, quod novimus sine satisfactione debita & speciali commissione archiepiscopi & episcopi * tenere, dum * sunt in suis sceleribus pertinaces. Existimantes nihilo minus hujusmodi, non tam confessores, quam fovearum diaboli confossores, peccare gravissime, cum convincantur saltem tacite eisdem sceleribus consentire, & scelerosos in sua perfidia confortare. Unde caveant ipsi,

* *Corr.* insipientiam.

Exech. 13.

* *Deest* non. * *hæc non cohærent.*

ne

ne eodem cum talibus excommunicationis laqueo involvantur.

ANNO CHRISTI 1281.

Cum insuper nos dudum pluralitatem beneficiorum sacrilege usurpatam cohibere volentes, inhibuerimus sub pœna excommunicationis, ne quis de facto ad tales in suis furtis & sacrilegiis contumaces manus extenderet absolvendos: quidam tamen sacerdotes post Belial, quamdiu salvatoris contrarium facere præsumpserunt, occidentes animas Christi sanguine redemptas, & enervantes disciplinam ecclesiasticam. Istos igitur, quasi vulpes demolientes vineas Domini veraciter reputantes, sub pristina districtione iterato præcipimus, quatenus a talibus absolvendis de cetero abstineant, & ad renunciandum beneficiis illicite obtentis vel retentis, sollicite inducant: alioquin, sciant se certissime diem * maledictionis fulgere feriendos.

* f. in die maled. fulgure fer.

VII. *In eodem.*

Sunt præterea nonnulli, qui pretextu quorumdam privilegiorum generalium a sede apostolica obtentorum, spreta contra intentionem apostolicam auctoritate pontificali, ipsorum pontificum irrequisito beneplacito & assensu, ingerunt se subditorum eorumdem confessionibus audiendis. Quorum præsumptiones volentes reprimere, ut tenemur, prohibemus sub pœna excommunicationis, ne quis de cetero, absque episcopi licentia expressa vel probabiliter præsumpta, confessiones suorum audiat subditorum, nisi in audiendis confessionibus a jurisdictione ordinaria diœcesana, & metropolitica expresso tenore sui privilegii sit exemptus. Et si qui contrarium fecerint, procedatur contra eos, sicut contra privilegiorum temerarios abusores.

VIII. *De Pœnitentia.*

Præterea, cum juxta sacros canones peccata graviora, ut incestus, & similia, quæ vulgatissima suo scandalo totam commovent civitatem, sint sollemni pœnitentia castiganda: quorumdam tamen negligentia id agente, hujusmodi pœnitentia videtur quasi in oblivionem tradita, & crevisse per consequens audacia, hujusmodi horrenda facinora & flagitia perpetrandi. Quocirca præcipimus, ut hujusmodi Pœnitentia sollemnis de cetero imponatur secundum canonicas sanctiones. Absolutionem autem ab homicidio voluntario, tam publico, quam occulto, solis episcopis, extra necessitatis articulum, reservamus: per quod minorum intendimus refrænare audaciam, & non majorum reverentiæ in aliquo derogare.

IX. *De uno confessore in quolibet decanatu faciendo.*

Licet a sanctis patribus jampridem fuerit ordinatum, ut in quolibet decanatu unus sit rector, aut vicarius, litteraturæ sufficientis illustratus, gratiæ famæque laudabilis assignatus, ad confessionem rectorum, vicariorum, aliorumque sacerdotum, ac ministrorum ecclesiæ audiendam, injungendasque pœnitentias: ut sit mare fusile in templi introitu, juxta templi typica sacramenta: hoc tamen hactenus non fuit cleri moribus approbatum, non sine multis Dei injuriis, ac celebrationibus * quæ extractionibus potius dicerentur. Ordinationem igitur prædictam a dissuetudine revocantes, præcipimus, ut ipsa de cetero inviolabiter observetur. Ex hoc minime inhibere intendimus quin possint, si voluerint, ad alios communes pœnitentiarios, dum tamen constet, pro sacramento pœnitentiæ, convolare.

ANNO CHRISTI 1281.

Locus corruptus.

X. *De informatione simplicium.*

Ignorantia sacerdotum populum præcipitat in foveam erroris: & clericorum stultitia vel ruditas, qui diffinitione canonica filios fidelium instruere jubentur, magis aliquando ad errorem profuit quam doctrinam. Quidam etiam ceteris prædicantes non semper loca visitant, quæ magis constat mentis lumine indigere: testante Propheta, quod *parvuli petierunt panem, nec erant qui frangerent*: & alio clamante: *Quia egeni & pauperes quærunt aquas, lingua eorum siti aruit*. In quorum remedium discriminum statuendo præcipimus, ut quilibet sacerdos plebi præsidens, quater in anno, hoc est, semel in qualibet quarta anni, die uno sollemni vel pluribus, per se, vel per alium, exponat populo vulgariter, absque cujuslibet subtilitatis textura phantastica, quatuordecim fidei articulos, decem mandata decalogi, præcepta evangelii, duo scilicet geminæ caritatis, septem opera misericordiæ, septem peccata capitalia cum sua progenie, septem virtutes principales, ac septem gratiæ sacramenta. Et ne quis a prædictis per ignorantiam se excuset, quæ tamen omnes ministri ecclesiæ scire tenentur: ea perstringimus summaria brevitate.

Threni. 4. *Isa.* 41.

Sciendum igitur septem esse fidei articulos pertinentes ad mysterium Trinitatis: quorum quatuor pertinent ad Divinitatis intrinseca, tres vero ad effectus. Primus est unitas Divinæ essentiæ in trium personarum indivisibili Trinitate, juxta illud, *Credo in unum Deum*. Secundus est, credere patrem ingenitum esse Deum. Tertius est, credere Filium genitum esse Deum. Quartus est, credere Spiritum sanctum, nec genitum nec ingenitum esse Deum, sed a Patre & Filio pariter procedentem. Quintus est, creatio cæli & terræ: hoc est, omnis visibilis & invisibilis creaturæ, a tota indivisibiliter Trinitate. Sextus est, sanctificatio ecclesiæ per Spiritum sanctum, & gratiæ sacramenta, & cetera omnia quæ communicat ecclesia Christiana. In quo intelligitur, quod ecclesia cum suis sacramentis & legibus, per Spiritum sanctum omni homini quantumcumque peccatori sufficit ad salutem: & extra ecclesiam non est salus. Septimus est, confirmatio ecclesiæ per gloriam æternam, in anima & carne veraciter suscitanda, & per oppositum intelligitur damnatio reproborum.

Item alii septem articuli pertinent ad Christi humanitatem. Primus est Incarnatio, seu vera carnis assumptio ex sola per Spiritum sanctum virgine gloriosa. Secundus est, vera incarnati Dei nativitas ex virgine incorrupta. Tertius est, veri Dei Christi passio & mors in cruce, sub tyrannide Pilati. Quartus est, descensio Christi Dei ad inferos inanima, quiescente corpore in sepulcro, ad spoliationem Tartari. Quintus est, vera Dei Christi re-

ANNO CHRISTI 1281.

resurrectio. Sextus vera ejus ad cælos ascensio. Septimus est ejus venturi ad judicium certissima exspectatio.

Item, decem mandatorum veteris testamenti, tria ordinantur ad Deum, quæ dicuntur mandata primæ tabulæ: septem vero ad proximum, & dicuntur mandata secundæ tabulæ. In primo prohibetur omnis idololatria, cum dicitur: *Non habebis Deos alienos coram te*. In quo implicite prohibentur omnia sortilegia & omnes incantationes, cum superstitionibus characterum & hujusmodi figmentorum. In secundo, cum dicitur: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*: prohibetur principaliter hæresis universa, & secundario omnis blasphemia & irreverens Dei nominatio, præcipue in perjurio. In tertio mandato dicitur: *Memento, ut sabbatum serves*: præcipitur cultus religionis Christianæ, ad quem differenter clerici & laici obligantur. Unde sciendum est, quod obligatio ad feriandum in sabbato legali, secundum formam veteris testamenti, expiravit omnino cum ceteris in lege ceremoniis, & successit in novo testamento modus vacandi cultui Divino diebus Dominicis, & ceteris diebus sollemnibus: quibus diebus modus vacandi non est sumendus a superstitione Judaica, sed a canonicis institutis. Primum quidem mandatum secundæ tabulæ. *Honora patrem & matrem*. In quo explicite præcipitur temporaliter & spiritualiter parentes honorare: implicite vero & secundario omnis homo, pro sui gradus merito, ex eodem mandato intelligitur honorandus. In hoc autem mandato intelliguntur non solum pater & mater carnaliter, verum etiam spiritualiter, ut pater sit prælatus ecclesiæ mediatus vel immediatus, mater autem ecclesia, cujus sunt filii catholici universi. Secundum est: *Non occides*. In quo explicite inhibetur illicita personæ interemptio, consensu, opere, verbo, & favore: implicite hic omnis injusta personæ læsio inhibetur. Unde spiritualiter occidunt, qui non reficiunt indigentes: civiliter occidunt, qui detrahunt, vel qui innocentes opprimunt & confundunt. Tertium mandatum: *Non mœchaberis*. In quo explicite inhibetur adulterium, implicite vero fornicatio, quæ explicite prohibetur Deuter. XXIII. ubi dicitur: *Non mœretrix de filiabus Israel neque scortator*. Inhibetur etiam in eodem mandato omnis conjunctio viri & mulieris, quam bona matrimonii non excusant: omnis etiam voluntaria pollutio, quocumque modo aliter studiose procurata. Quartum mandatum est: *Non furtum facies*. In quo explicite prohibetur clandestina rei alienæ *, invito domino: implicite vero omnis injuriosa seu per fraudem, seu per usuram, seu per violentiam, seu per metum, rei usurpatio alienæ. Quintum mandatum est: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium*. In quo explicite prohibetur falsa testificatio ad nocendum: implicite vero falsa testificatio ad indignum contra merita promovendum. In hoc etiam mandato omne mendacium, licet * pernicioſum, condemnatur. Sextum mandatum, *Non concupisces rem proximi tui*, supple, ex injuria. In quo mandato implicite inhibetur cupiditas possessionis immobilis, catholici præcipue cujuscumque. Septimum mandatum est: *Non desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt*. In quibus omnibus cupiditas possessionis alienæ quantum ad res mobiles condemnatur.

His autem decem mandatis duo superaddit evangelium: dilectionem Dei scilicet & proximi. Deum diligit, qui ex amore, non ex timore principaliter * custodit. Proximum autem debet quilibet diligere sicut seipsum: ubi hæc conditio, sicut, non dicit æqualitatem, sed conformitatem; ut videlicet diligas proximum tuum ad quod te ipsum: hoc est, ad bonum, non ad malum; & quomodo te ipsum, hoc est spiritualiter, non carnaliter, secundum quod carnalitas dicit vitium. Item quantumcumque te ipsum; hoc est in prosperitate & adversitate, sanitate & infirmitate. Item, quantumcumque teipsum respectu temporalium, pro tanto ut plus diligas omnem hominem & singulum, quam omnem affluentiam temporalem. Item, sicut teipsum, pro tanto, ut plus diligas proximi tui animam, seu animæ salutem æternam, quam tuam vitam temporalem; sicut animæ tuæ vitam debes vitæ præponere carnis tuæ. Item, qualiter te ipsum, ut videlicet omni alii in necessitate subvenias, sicut tibi velles in necessitate subveniri. Et hæc omnia intelliguntur, cum dicitur, *Diliges proximum tuum*, &c.

Septem sunt opera misericordiæ, quæ ex Matthæi evangelio patefiunt: videlicet, famelicum pascere, potare sitibundum, hospitio recipere peregrinum, vestire nudum, visitare infirmum, consolari carceri mancipatum. Septimum ex Tobia tollitur, scilicet sepelire corpora mortuorum.

Septem exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum sortiatur, vel in quibuscumque causis, ut contra justitiam processus ecclesiæ diutius suspendatur.

Item, excommunicantur omnes illi, qui gratia lucri vel favoris malitiose imponunt crimen alicui, cum apud bonos & graves non fuerit infamatus, ut sic ei indicatur purgatio, vel alio modo gravetur.

Item, excommunicantur omnes, qui vacante ecclesia, malitiose opponunt, vel opponi procurant quæstionem de jure patronatus, ut verum patronum a collatione ipsius ecclesiæ saltem impediant illa vice.

Item, excommunicantur omnes illi, qui malitiose contemnunt exequi mandata regis de excommunicatis capiendis, vel eorum impediunt captionem, seu procurant eorum injustam liberationem contra decreta ecclesiasticæ disciplinæ.

Item, excommunicantur in concilio bonæ memoriæ Othoboni omnes illi, qui pro impedimento pacis, seu compositione litigantium, quicquam recipiunt, donec ipsum sic receptum restituerint donatori.

Item, excommunicantur per eumdem quicumque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis archiepiscoporum, episcoporum, vel aliarum personarum ecclesiasticarum, contra ipsorum voluntatem, vel custodum rerum earumdem, aliquid auferunt aut consumunt, vel injuriose contrectant: qua sententia ligantur, nec absolvi possunt, donec de injuria satisfecerint competenter.

Item, excommunicantur ab eodem quicumque

* *Corr.* usurpatio, *vel aliquid simile.*

* *Corr.* scilicet

* *Deesse videtur* data

que abstrahunt violenter reum, ad ecclesiam, vel cœmeterium, vel claustrum fugientem, vel qui ei victum prohibent exhiberi, vel qui res alienas in locis ipsis depositas violenter asportant, vel asportari faciunt, vel qui asportationem talem factam nomine suo, vel a familiaribus suis, ratam habent, vel qui ad hoc publice vel occulte consilium vel auxilium præbuerint seu assensum. ANNO CHRISTI 1281.

Item, excommunicati sunt omnes, qui veniunt aut faciunt contra magnam chartam Angliæ, quæ sententia est per sedem apostolicam pluries confirmata.

De hac publicatione inquirant archidiacono diligenter: & quoties presbyteros invenerint prædictam moralem institutionem, seu prædictas excommunicationum sententias, statutis temporibus minime populo prædicasse, toties eos arguant a pœna canonica castigandos, & supplere compellant quod temere omiserunt.

XI. *De hospitalitate tenenda.*

Præterea, cum, sacro testante eloquio, pastores greges sibi creditos pascere teneantur, ac os bovis triturantis non debeat alligari: statuimus, ut rectores ecclesiarum, qui in ecclesiis suis non faciunt residentiam corporalem, nec habent vicarios, per œconomos suos hospitalitatis gratiam exhibeant, juxta quod sufficiunt ecclesiæ facultates: adeo ut parochianorum pauperum saltem necessitati subveniatur extremæ, & ut qui ibidem transeuntes prædicant verbum Dei, recipiant necessaria corporis alimenta: ne ecclesiæ eorum, inopiæ violentia, a prædicantibus merito deserantur. *Dignus est operarius cibo suo:* nec quisquam tenetur propriis * militare.

Matth. 10. Deest, stipendiis fide . Corr. 9. 7.

XII. *De certificationibus faciendis.*

Quidam ruralium decanorum, in citationibus faciendis contra communem juris ordinem, de Luciferiana venutia merito diffamantur: qui videlicet certificationem subdolam vendunt, pro pecunia, filiis falsitatis, nulla citatione ad notitiam citati ante certificationem hujusmodi, vel post eam, aliquatenus veniente: unde frequenter evenit ut innocens damnetur. In cujus nequitiæ remedium statuimus, ut nulli concedatur certificatorium, nisi die sollemni, inter Missarum sollemnia, in ecclesia ubi citatus fovet larem, vel amplius conversatur, pubblice recitatum: hoc adjuncto moderamine, ut citatus sufficientes habeat inducias, ut die & loco sibi præfixis competenter valeat comparere. Quod si casu aliquo tantum tempus arcet, quod dilationi non pateat locus: citatione publice facta coram testibus, detur certificatorium in ecclesia vel alio loco publico, coram testibus fide dignis. Ita quod dies citationis & locus in ipso certifiatorio exprimantur, & nulla fiat certificatio ante citationem: quod jurent se fideliter facturos decani.

XIII. *De falsis procuratoriis non signandis.*

Exhorrenda quorumdam malitia perpendimus accidisse, quod, aliquo pastore ecclesiastici beneficii in remotis agente, aliquis dolosus ipsius adversarius, domum ejus vel rem aliam contra inhibitionem diu concupiscens, spiritu satanico se in lucis angelum transfigurans, fingit mendaciter prædictum absentem vocari coram judice, & se ipsius procuratorem existere, & vocare * nomine absentis ad causam ejus in judicio defendendam. Prætendens etiam fallum procuratorem * alicui decano vel superiori forsan supplicat in hæc verba: *Quia sigillum meum paucis est agnitum, peto ut sigillum auctoritatis vestræ meo procuratorio apponatis:* & sic, data mercede iniquitatis, obtinet quod requirit. Deinde, obtento falso procuratorio, altero se ipsius fingente adversarium mendaciter, litem ingreditur, & in hac fraude procedens, possessionem nanciscitur per sententiam, vero Domino, cujus status sic de facto subvertitur, hoc penitus ignorante. Volentes igitur tam detestandis fraudibus obviare, statuimus, ut nullus decanus seu archidiaconus, vel ejus officialis, seu etiam officialis episcopi, sigillum suum alicui procuratorio apponat: nisi hoc ab eo petatur publice in judicio vel extra judicium, & is, qui procuratorem constituit, quem constet esse verum dominum, præsens corporaliter hoc requirat, ut fraus quælibet excludatur. Quicumque vero decanus, archidiaconus, vel officialis ejus, vel etiam officialis episcopi, ex certa malitia, contrarium fecerit, per triennium postea ab officio & beneficio sit suspensus. Quicumque etiam advocatus, hujusmodi facinus procuraverit, suspensus sit per triennium ab officio advocationis, & inhabilis ad beneficium ecclesiasticum obtinendum. Quod si sit uxoratus aut bigamus, excommunicationi subjaceat ipso facto: eo quod per talem procuratorem actum fuerit vel procuratum, modis omnibus pro infecto penitus reputato. Procurator etiam ipse, totius falsitatis incentor, ab omni actu legitimo perpetuo repellatur: & ii qui nihilo minus super hoc convinci valeant, parti læsæ ad interesse & restituendum omnia damna teneantur. ANNO CHRISTI 1281.

* *Corr.* vocari

* *Corr.* procuratorium

XIV. *Ne fiant clandestinæ inquisitiones.*

Per provinciam nostram frequenter perpendimus, multos ecclesiasticorum beneficiorum possessores suis beneficiis fraude diabolica spoliari: Dum enim nonnulli infernalis ignis facibus agitati, in ipsorum beneficia oculos ambitionis infigunt, procurant se per patronos præsentari ad eadem, impetrantes clandestinas inquisitiones fieri per decanos & alios, & possessiones nanciscuntur beneficiorum hujusmodi, justis eorumdem possessoribus hoc penitus ignorantibus. Unde contigit de petitore perfido fieri possessorem, & de possessore vero fieri actorem, omni justitia reclamante. Nos autem cupientes a provincia nostra tantam nequitiam funditus extirpare: statuimus, & perpetuo ordinamus, ut nullus decanus, seu quivis prælatus alius, exceptis personis episcoporum, quorum hac ordinatione auctoritas non arctatur, inquisitionem faciat de præsentationis hujusmodi negotio, nisi in pleno loci capitulo, eo, cui possessio ecclesiæ incumbit, vocato legitime, sub tanti temporis spatio, quo possit ibi prudentum virorum consilio prospicere, & defensioni status sui sufficienti remedio provide-

ANNO CHRISTI 1281.

dere. Quicquid autem contra hanc ordinationem noſtram fuerit attentatum, decernimus penitus non tenere. Ad ſatisfactionem vero nihilo minus de omni damno, quod idem poſſeſſor perpeſſus fuerit, decanum vel prælatum alium taliter clandeſtine inquirentes, præſentis ſanctionis concilio condemnantes: ambitioſum ipſum ab alio beneficio, ſic nequiter ambito, excludentes perpetuo, & nihilo minus eumdem ab omnis obtentu eccleſiaſtici alterius beneficii per triennium ſuſpendentes.

XV. *De firmis.*

Vendentes & ementes qui de templo dudum cœpit ejicere, ſi cœpta penitus perfeciſſet, non fraudarentur pauperes firmarum contractibus, quibus convertitur in mammonam quod eſt Chriſti viſceribus infundendum. Huic igitur peſti remedium apponentes, præcipimus firmiter obſervari, quod circa firmas in Oxonienſi concilio ſalubriter eſt proviſum: ut videlicet eccleſiæ ad firmam minime tradantur, niſi ex cauſis neceſſariis per ſuos epiſcopos approbatis. Statuimus inſuper, ut nulli tradantur ad firmam niſi perſonis eccleſiaſticis ſanctis & honeſtis, quos locorum epiſcopi libere valeant coercere: proviſo etiam, [a] parochiæ pauperibus de firmis hujuſmodi pinguis portio juri conſona, ſecundum arbitrium epiſcopi aſſignetur, ſub teſtimonio quatuor fidelium parochianorum eiſdem fideliter eroganda. Et ut ab hujuſmodi firmis omnis contractus imaginarius ſubducatur, quia in perſonis clericorum falſo ſuppoſitis, vel ſub nomine ballivatus eccleſiæ, ad firmam laicis conceduntur, ſacro approbante concilio, ordinamus: ut ſi quis clericus in tali verſutia repertus fuerit, puniatur ſecundum ſtatutum bonæ memoriæ Othoboni; & gravius, ſi prælatis viſum fuerit expedire.

[a] *Forte*, ut parochiæ. II.

XVI. *De religioſis.*

Plures religioſas domos invenimus ordinis ſancti Auguſtini, quæ, eo quod olim quibuſdam matricibus eccleſiis ultra marinis adhæſerant, a quibus modo, immo diurno tempore ſeparatæ noſcuntur, occaſione quarumdam ceremoniarum a dictis matricibus receptarum, per quas diſcrepant a ceteris ejuſdem ordinis domibus in Cantuarienſi provincia conſtitutis, nec conveniunt cum ceteris in capitulo generali, ſingulis trienniis, juxta generale concilium celebrando. Sed quia turpis eſt pars, quæ non convenit ſuo toti: ſtatuimus, ut de cetero omnes hujuſmodi domus, ſalva ſibi ceremoniarum obſervantia ſpeciali, moneantur per locorum epiſcopos, ut veniant cum aliis canonicis in capitulo generali, de regimine & reformatione ordinis communiter tractaturi; vel ſi inter eos, quantum ad ſubſtantiam religionis, ſit notabilis diverſitas, igitur ipſis conſtituant capitulum generale; alioquin hoc facere per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

XVII. *De corruptoribus monialium.*

Tantum invaluit deteſtandæ lubricitatis enormitas, ut quidam nec legibus, nec canonibus deferentes, ad caſtitatem ſanctimonialium cuſtodiendam editis, cum ipſis ſacrilegum inceſtum committere non formident. Cui horrendo flagitio remedium apponere cupientes, omnes tam clericos, quam laicos hujuſmodi turpitudinis patratores, majoris excommunicationis ſententiæ innodamus, ſolum * epiſcoporum hujuſmodi abſolutionem ſententiæ reſervantes, excepto mortis articulo, in quo abſolvi valeant a quolibet ſacerdote: ut * ſi convaluerint, piaculum ſuum hujuſmodi teneantur, ſub pœna prædicti anathematis, infra trium menſium ſpatium, propriis epiſcopis confiteri, aut ſede ipſa vacante, cuſtodi ſpiritualitatis aut decano eccleſiæ cathedralis.

ANNO CHRISTI 1281.

* *for.* forum.

* *for.* ut ſi.

XVIII. *Item in eodem.*

Sanctimoniales plurimæ in vagationis vitio delectatæ, Dinæ vagantis exemplo in conſimile corruptionis ſcandalum, immo longe pernicioſius, aſſidue prolabuntur. Cui periculo providentes, magis intendentes earum ſaluti conſulere, quam vanis earumdem deſideriis complacere: ſub pœna excommunicationis totaliter inhibemus, ne qua illarum, etiam cum ſocia, ne dum ſola, apud parentes vel affines, quantumcumque famæ, vel eminentiæ, vel religionis exiſtant, ultra tres dies naturales, cauſa recreationis perendinare, vel pro neceſſitate vel occaſione, ultra ſex dies, ceſſante infirmitate, commorari præſumant: niſi locorum epiſcopis aliud ex cauſa neceſſaria aliquoties videatur; de quo eorum conſcientias in tremendo judicio oneramus. Hanc autem ordinationem ad illas non extendimus, quæ exterius coguntur mendicare, [a] ſibi quærere neceſſaria dum mendicant.

[a] *Forte*, & ſibi. *H.*

XIX *Item in eodem.*

Item, moniales quædam tantum deſipiunt, ut cum ſint ætatis legitimæ, & doli capaces, poſtquam ultra annum inter moniales monaſtice vixerint, putant ſe non eſſe profeſſas, ac ſibi licere redire ad ſæculum, pro eo quod benedictionem epiſcopalem cum ſollemnitate voti emiſſi minime receperunt. Nos vero errorem hujuſmodi excludentes, præſentis concilii auctoritate declaramus, eas ipſo facto profeſſas exiſtere reputandas, poſtquam ultra annum vitam ſponte in collegio duxerint regularem: adeo ut ad ſæculum redire nullatenus permittantur, nihilo minus ab epiſcopis cum ſollemnitate debita conſecrandas ſuo tempore vel velandas. Idem etiam, quantum ad profeſſionis vinculum, ſentimus de monachis & religioſis aliis quibuſcumque, niſi obſiſtat canonicum: & eos, ſi ultra annum, religionis habitum in monaſterio ſponte detulerint, & ipſo facto ad ſæculum redierint, eſſe ſicut apoſtatas ab eccleſiaſticis officiis repellendos, & ad repetenda ſua monaſteria, ſecundum juris exigentiam, eſſe compellendos. De quibus diligens fiat inquiſitio per arch*..... quoniam multos hujuſmodi, ſub ovino vellere, lupinum animum noverint palliare.

* *leg.* archidiaconum

ANNO CHRISTI 1281.

XX. *De apostatis.*

Præterea sunt nonnulli, quos apparet per facti evidentiam sæculum intendere perpetuo relinquere, & per certa indicia in claustri excubiis velle suo toto tempore Domino militare. Qui cum, prævalente in eis carnali desiderio, redeunt ad vomitum, sæculum repetentes inter sidera errantia computandi. Quavis * igitur jura manifeste definiunt hujusmodi non posse habitum religionis omnino deserere, quin saltem in religione aliqua perpetuo maneant: luxuriari quidam cum attritæ frontis audacia, apostaticæ infamiam non verentes, postquam absolute se velle sæculum relinquere ostenderunt, relicta Jerosolyma, redeunt in Ægyptum. Quocirca statuimus, ut ordinarii locorum tales cum omni diligentia investigent, & subtractione, tam officii, quam beneficii ecclesiastici, si quod habent, ad statum pristinum vel laxiorem regulam cogant pertransire. Quod si sint laici hujusmodi apostatæ: & ipsi ad salutis suæ studia per censuram ecclesiasticam compellantur. Hanc autem ordinationem ad illos non extendimus, cum quibus sedes apostolica aliter ordinavit.

* *leg.* Quamvis

XXI. *Ne religiosi, executores testamentorum fiant.*

Religiosa sinceritas ab omni sæcularis implicationis macula est eo salutius * observanda, quo devotionis sanctæ simplicitas facibus * retardatur, cum in curis extrinsecis mentis oculus distractus, ab unitatis studio præpeditur. Quocirca in concilio Lambethensi salubriter est provisum, ne aliqui religiosi, cujuscumque professionis, sint executores testamentorum, nisi de ordinariorum licentia & voluntate procedat. Cui statuto adjiciendum duximus, ut nullus religiosus permittatur executor alicujus existere testamenti, nisi suus superior sufficienter caveat pro religiosis hujusmodi, quod exsequentur fideliter & reddent integre rationem de residuis, si quæ fuerint: de damnis, si quæ per ipsos evenerint, loci ordinario absque difficultate qualibet responsurus. Et quia nonnulli religionis habitum deferentes, licet non sint executores, tamen distributores defuncti bonorum efficiuntur temeritate propria vel imprudentia aliena, ex quo magnam provenire vidimus bonorum hujusmodi læsionem; idem circa hujusmodi distributionem præcipimus observari, quod circa executionem superius est provisum, ne aliter se executioni vel distributioni se immiscent, sub pœna anathematis inhibentes. Unde qui sufficienter cavere non poterunt, sciant se tam ab executione, quam a distributione bonorum hujusmodi, præsentis diffinitione concilii perpetuo elongatos.

* *for.* sollicitus *Corr.* facitus

XXII. *De habitu clericali.*

Quamvis nomen religionis vitæ monasticæ loquentium usus appropriet, habet tamen clericalis honestas religiosæ vitæ gradum eximium, si ea custodiat vita & habitu, quæ sacri canones decernunt clericis observanda. Sed (proh pudor!) clerici plurimi hujus

A inclytæ religionis, judiciorum antequam infamiam immutantes, qui gregos glorias paternis honoribus prætulerunt, dum verecundantur clerici apparere, militari se contegunt apparatu: ut stultis placeant, quos constat cunctis sapientibus displicere, & fatuos reputari. Et cum corona sit character ecclesiasticæ militiæ & revelati cordis ac patuli radiis cælestibus insigne, ipsi ut veraciter ostendant se hujus characteris titulum erubescere, tena coronas abscondunt, quasi cælestes radios repellentes, & indiciorum infra * corda sua gerentes, erroris velamine obscurata. Statuto igitur adhærentes domini Othoboni, nihilo minus ordinamus & districte præcipimus, ut clericus quilibet in sacris ordinibus constitutus vestem exteriorem gerat dissimilem militaris: utpote anterius & posterius non birratam, vel saltem ex forma sua militari vel laicali congrua dissimilem honestate. Et qui secus facere præsumpserit, quamdiu formæ contrariæ vestem tulerit, ab ingressu ecclesiæ suspendatur. Et prædictus legatus contra portantes insulas, aut tenas coram prælatis aut coram populo publice deferentes: statuit, ut si moniti se minime emendaverint, ipso facto ab officio suspensionem incurrant. In qua si tres menses perstiterint, a beneficio sint suspensi, a qua suspensione absolvi nequeant, nisi data sexta parte ecclesiasticorum bonorum suorum per manus episcoporum eroganda, nihilominus pœnis aliis puniendi juxta arbitrium prælatorum. Nos igitur statutum hujusmodi advertentes modicæ efficaciæ hactenus extitisse, pro eo quod inferiores prælati hujusmodi clericos monstrosos non audeant monere; propter quod in pœnas a dicto legato statutas videntur pusillanimitatis suæ merito incidisse, & rato episcoporum aspectibus clerici hujusmodi se præsentant, statuimus, ut omni monitione cessante, cum clericos ignorantia * excuset, prædicti clerici suæ proterviæ merito quotiescumque publice coram populo vel prælatis hujusmodi insulas portaverint, nisi forsitan in itinere, in pœnas omnes incidant supradictas. Caveant omnes illi, de quibus loquitur legatus, qui moniti insularum insolentiam publice detulerint, per prætaxati temporis spatium, ne in suspensionem ab officio & beneficio incid erint merito culpæ suæ. Mandamus etiam in posterum, ut de talibus fiat per decanatus singulos inquisitio specialis, & cujuscumque sint gradus vel excellentiæ, contra eos in forma canonica procedatur.

ANNO CHRISTI 1281.

Mendosa hæc, & consequentia,

* *Corr.* non excus.

XXIII. *De filiis presbyterorum.*

Cum a jure sit inhibitum, ne absque dispensatione apostolica præficiantur filii presbyterorum aut rectorum in ecclesiis, in quibus patres eorum immediate seu proxime ministrarunt, & constet ipsa beneficia vacare, si contrarium fuerit attentatum: præcipimus, ut prælati de ecclesiis sic vacantibus diligenter inquirant, & juxta juris exigentiam de eis differant ordinare, cautius præcaventes de cetero, ut clerici ad hujusmodi beneficia nullo modo admittantur, ne contra justitiam in hereditate Crucifixi, per surreptionem, locus pateat successioni.

ANNO CHRISTI 1281.

XXIV. *De institutionibus.*

Ex solito cursu causarum multos comperimus conquerentes, quod nonnulli coepiscopi nostri clericos præsentatos ad vacantes ecclesias admittentes, litteras testimoniales eis recusant impendere facti sui: propter quod suboriente inter hujusmodi præsentatos & alios materia quæstionis, subcumbit plerumque veritas falsitati. Nos autem ecclesiasticis regulis adhærentes, quæ fidem gestorum ex legalibus colligunt instrumentis: statuimus, ut unusquisque episcopus clerico, quem ad ecclesiam aliquam admittit, litteras patentes de sua admissione concedat: inter alia continentes in quo assistat ordine, & quo titulo ad hujusmodi beneficium admittatur.

XXV. *De clericis plura beneficia occupantibus.*

Languor prolixior gravat medicum, nec faciliter evellitur plantatio infernalis, quæ in innumeris perditionis filiis est infixa; nec alicui mortaliuum legitur esse concessum, similem totam convertere multitudinem impiorum, sacra pagina testante: *Deus* (inquit) *consumet nationes has in conspectu tuo paulatim, atque per partes.* Sane ecclesia Anglicana a membris putridis ac falsis clericis ab olim constituit plagas duras, qui pompæ & avaritiæ æstubus inflammati, beneficia cum cura, absque dispensatione apostolica, ac contra canones acervantes, nec veriti sunt hactenus animas perdere adquisitas sanguine Redemptoris, nec erubuerunt fures existere, & vitam infamem agere tamdiu, donec horrenda morte, ut in multis vidimus, Divinæ severitatis flamma percussi, de medio sunt sublati. Quoniam * plagam paulatim atque per partes sanare cupientes, hujusmodi multiplicationem in futurum salubriter inhibuimus, circa adventus nostri principium, sub certa forma rigoris, ne quis auderet extunc hujusmodi pluraliter se involvere ullo modo; præteritam etiam minis salubribus decernentes, quas minas intendimus, auctore Deo, effectui mancipare; ut sic, juxta sacra eloquia, radicatam nequitiam valeamus paulatim quidem *, dicente Scriptura: *Non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur contra te bestiæ terræ.* Hujusmodi autem processus nostris conatibus boni fructus ex ordine contulit pietas Redemptoris, dum saltem ex prophetica pristina effrænatio beneficia hujusmodi sine scrupulo admittendi, quibusdam dedit compunctionis spiritum, ut damnatæ pluralitatis suæ magnam partem abściderint: quibusdam insuper vel ut superfluitatem suam nostræ submiserint discretionis arbitrio moderandam. Qua submissione noverint universi, hujusmodi excessus non purgari vitium, cum non possimus cum ipsis in talibus dispensare, licet purgationem hujusmodi quodammodo, quamvis tenuiter, inchoare. Ceteros autem omnes & singulos hujusmodi pluralitatem damnabiliter occupantes, & in suæ adhuc persistentes supercilio arrogantiæ, monemus primo, secundo & tertio, quia cum parata sit eis absorbendis, nisi citius pœnitentiam egerint, vorago infernalis, mola alinaria deprimente, ulteriori deliberationi nulla potest concedi dilatio, quatenus hujusmodi beneficium libere & absolute infra sex mensium spatium in episcoporum suorum manibus omnino resignent; satisfacientes nihilo minus, ut eorum status patitur, ecclesiis sic fraudatis: numquam per se vel per alios clam, vel palam, vere vel imaginarie, aliquid de hujusmodi fructibus illicite recepturi. Salvo nobis jure de illis beneficiis ordinandi, quorum collatio est ad nos per lapsum temporis devoluta: alioquin, extunc contra ipsos, favente Altissimo, in forma canonica procedemus. Interim autem hac monitione nec nobis, nec fratribus coepiscopis nostris præjudicare intendimus, quin contra hujusmodi ordinario progressu particulariter procedatur.

ANNO CHRISTI 1281.

XXVI. *De advocatis.*

Veloces ad audiendum, & tardos ad loquendum existere beatus Jacobus imperat, & a juventute usque ad maturitatis annos edoctum decet ceteris præstare ducatum. In schola siquidem Pythagoræ, quinquennale tenebant auditores silentium, priusquam de illa vel de alia gentium sapientia differere sinerentur. Cujus prudentiæ disciplinam plurimi advocatorum hujusmodi temporis non sectantur: quin potius post unum librum juris vix auditum, arrogant sibi officium in causis ecclesiasticis publice postulandi. Et quia veritatem juris ignorant, ad fraudes horribiles impeditivas processus judicialis tantummodo se convertunt. Cui pesti remedium apponere cupientes, statuimus, ut nullus de cetero admittatur advocationis officium publice exercere, nisi prius ad minus per triennium audierit cum diligentia jus canonicum & civile. Hujusmodi autem fidem nec condigno * apparet testimonio, nec per facti evidentiam proprio faciam sacramento.

XXVII. *De suffragiis pro archiepiscopis & episcopis habendis.*

Ingratitudinis vitium plurimum est detestandum, & subditorum præcipue ad prælatos, qui sollicite pervigilant, tanquam rationem reddituri pro sibi creditis animabus. Quocirca statuimus, ut archiepiscopo vel episcopo decedente, quilibet sacerdos tam religiosus quam sæcularis, qui defuncto subditus exstiterit, pro ipso Missam unam dicere teneatur. Fratres etiam & coepiscopi omnes, in congregatione sua sequenti proxima faciant sollemne officium simul pro defuncto: singuli nihilo minus in cappellis suis condigna suffragia exhibentes, sicut desiderant sibi in casu consimili exhiberi.

Datum apud Lameheth ultimo die concilii, scilicet, die Veneris sexto Idus Octobris, E. littera Dominicali, anno Dom. MCCLXXXI. Indictione nona, Pontificatus domini Martini papæ quarti primo: & anno regni regis illustris Domini Eduardi nono, & consecrationis nostræ vicesimo tertio.

Deut. 7. 22.

**Corr.* Quorum plagam.

* *Deest* evellere, aut quid simile *Deut.* 7. 22. Mendis scatens locus.

* Locus mendosus

AD

ANNO CHRISTI 1281.

ANNO CNRISTI 1281.

AD CONCILIUM LAMBETHENSE

Epiſcoporum & Cleri provinciæ Cantuarienſis

Anno 1281. *habitum*

ADDITIONES.

An. 1281. Ex Wilk. to. II. pag. 50. Ex Suppl. Manſi tom. 3. pag. 70.

COncilium hoc (forſan idem quod tribus hebdomadis poſt Paſcha hoc anno indictum fuerat) celebratum fuit apud Lamheth ſeptimo die Octobris, uti conſtat ex mandato archiepiſcopi Cantuar. citato in regiſtro Peckam fol. 175. b.

" Frater J. &c. epiſcopo London. &c. Quia pro neceſſitate eccleſiæ manifeſta intendimus Dei ope & gratia ſecundum ſacrorum canonum ſanctiones inſtanti menſe Octobri apud Lamheth concilium celebrare, fraternitati veſtræ committimus, & in virtute obedientiæ firmiter injungendo mandamus, quatenus venerabiles fratres coepiſcopos noſtros univerſos, nec non abbates, priores electivos, exemptos & non exemptos, decanos cathedralium & collegiatarum eccleſiarum, archidiaconos & capitulorum procuratores, citetis peremptorie per vos & per alios, quod ſeptima die dicti menſis coram nobis apud Lamheth perſonaliter ſint præſentes, concilium ibidem ſecundum ſacros canones celebraturi, nobiſcum facturi & recepturi quod ipſum ſacrum concilium duxerit ordinandum; denunciantes eiſdem, quod contra abſentes in forma canonica procedemus. Nec debilitatis excuſationem ſufficere reputamus illorum, qui per maneria ſua juxta diœceſes ſuas & extra, & ad alia loca per Cant. provinciam ſe faciunt pro familiaribus negotiis in quibuſcumque vehiculis deportari; mandantes inſuper ſingulis epiſcopis, quod ſecum deferant in ſcriptis nomina omnium in forma prædicta de ſuis diœceſibus ad concilium vocatorum. Denuncietis etiam ceteris omnibus, qui ſentiunt ſe gravatos, quod in caſibus illis, quorum correctionem ad concilium noſcitur pertinere, audientia per Dei gratiam eis in forma prædicta concedetur. Vos autem prædictis die & loco in forma prædicta comparentes, comite ſanitate, certificetis nos per patentes veſtras litteras, quid feceritis de præmiſſis. Valete in Chriſto & virgine gloriosa. Dat. apud Slyndon III. kal. Auguſti anno conſecr. noſtræ tertio. "

Antequam autem concilium hoc congregatum eſſet, rex duas ſequentes archiepiſcopo Cantuar. miſit prohibitiones, ne aliquid in eo agatur, quod in præjudicium coronæ & dignitatis ſuæ regiæ cedere poſſit. Extant ambæ in reg. Peckam fol. 101. b.

" Edwardus, &c. venerabilibus in Chriſto patribus J. Dei gr. Cant. archiepiſcopo, totius Angliæ primati, & omnibus epiſcopis, & aliis prælatis in inſtanti concilio apud Lamheth celebrando conventuris, ſalutem. Mandamus vobis, quod ſicut baronias veſtras, quas de nobis tenetis, diligitis, nullo modo concilium de aliquibus, quæ ad coronam noſtram pertinent, vel quæ perſonam noſtram, vel ſtatum noſtrum, vel ſtatum concilii noſtri contingunt, tenere, ſeu aliquid contra coronam & dignitatem noſtram in eodem ſtatuere præſumatis. Scitur pro certo quod ſi feceritis, nos ad baronias veſtras graviter capiemus. Teſte meipſo apud Lindhurſt 28. die Septemb. anno regni noſtri nono. "

" Edvvardus, &c. ven. in Chriſto patribus J. &c. & omnibus epiſcopis, & aliis prælatis in iſtanti concilio apud Lamheth &c. Vinculo juramenti nobis eſtis, ut noſtis, adſtricti, quo nobis in omnibus ad coronam & regiam dignitatem noſtram ſpectantibus, omnem quam poteritis fidelitatem obſervare debetis. Quapropter vobis mandamus in fide & fidelitate, quibus nobis tenemini, firmiter injungentes, quod tam ad conſervationem, quam ad defenſionem jurium noſtrorum, & regni noſtri, omnem quam poteritis diligentiam adhibere curetis. Et vobis omnibus & ſingulis ſub vinculo juramenti memorati, & ſub pœna amiſſionis temporalium, quæ de nobis tenetis, firmiter inhibemus, ne in præjudicium noſtri vel ejuſdem regni in dicto concilio contra nos vel jura noſtra, quibus prædeceſſores noſtri reges Angliæ, & nos ex antiqua & approbata conſuetudine uſi fuimus, procurare vel attemptare aliquid præſumatis, vel etiam alicui hujuſmodi procurare, attemptare ſeu ſtatuere volenti, aſſenſum præbeatis. Sed taliter vos habeatis in hac parte, quod vos debeamus potius ſpecialiter commendare, quam de contrariis, quod abſit, increpare. T. m. &c. ut ſupra. "

Tho. Walſingham Hiſt. Angl. in anno 1281. ita de hoc concilio & conſtitutionibus in eo factis loquitur. " An. gratiæ M. CC. LXXXI. qui eſt annus regni regis Edwardi a conqueſtu primi octavus, fratrer Johannes Peckam Cantuarienſis archiepiſcopus, ne nihil feciſſe videretur, convocat concilium apud Lambheyth; in quo conſtitntiones Othonis & Octoboni quondam legatorum in Anglia innovans, juſſit eas ab omnibus cuſtodiri. "

ANNO CHRISTI 1281.

PROVINCIÆ CANTUARIENSIS CONCILIUM

Anno 1281. habitum.

Ex Reg. Peckham fol. 59. a. ibidem

„ CONcilii hujus nihil ſupereſt aliud præ-
„ ter eas, quas hic ſubjungo litteras
„ forte ſynodicas adverſus monachos cete-
„ roſque exemptos, quos ad concilium ve-
„ nire detrectantes Joannes Cantuarienſis ar-
„ chiepiſcopus verbis, & facto ipſo caſtigat.
„ Litteras vero has damus ex Wilhins Con-
„ cil. Britan. tom. 2. pag. 63.

Litteræ archiepiſcopi Cant. contra exemptos non venientes ad concilium provinciale pro eccleſiis appropriatis.

Frater Joannes, &c. epiſcopo London. ſalutem, & ſinceram in Domino charitatem. Celebraturi nuper, ut ſcitis, apud Lamheth provinciale concilium cum coepiſcoporum noſtrorum venerando collegio, univerſos noſtræ provinciæ prælatos inferiores, quos conciliorum tractatibus intereſſe jubent ſacri canones, vocandos decrevimus, ac inter ceteros religioſæ ſanctimoniæ perſonas præcipuas, abbates ſcilicet ac priores, non ſolum epiſcopali gradui ſubjectos, juxta ordinem eccleſiaſticæ hierarchiæ, verum etiam alios ab epiſcopali obedientia exemptos, ratione ſaltem eccleſiarum non exemptarum, quas in proprios uſus, permittente Domino, detinent occupatas; ſperantes nos ſolius Dei honori, ac communibus eccleſiæ Anglicanæ commodis ſervientes, eorum juvandos potentia, dirigendos conſiliis, & ſanctitatis ſuæ meritis promovendos: exempti vero, tanquam pullos onagri liberos ſe putantes, minime vel modice condolentes ſuæ ſanctæ matris anguſtiis, cujus viſcera multi ex eis plus onerant quam honorant, quaſi per effectum vel defectum verius de ſe dictum illud Joannis propheticum allegarent: arium quod foras „ extra templum ejice foras, & ne metiaris „ illud: nec parturientium cervarum audire rugitus, nec ad ipſum concilium in anxietate matris auxilium, conſilium, & ſolatium venire dignati ſunt, utpote filii alieni a ſe-Amitis claudicantes; quin potius ne aliquo detumeſceret diſtenta eorum nimis elatio, nec procuratores ad ſuæ excuſationem abſentiæ mittere curaverunt, tam reverendum collegium contemnentes, Agar ex parte ſimiles, quæ illuſtrem deſpexit dominam, videns ſe diviſionis filium concepiſſe. Sic agonizante olim Dei militia, & ſe laudabiliter periculis exponente, diviſi a præliantibus Reubenitæ intra terminos proprios quieverunt, gregum ſibilis delectati. Nos autem tam ingratæ præſumptionis audaciam ſecundum ſacri juris regulas corrigere cupientes; ſcientes, juxta ſalvatoris ſententiam, contra nos eſſe qui nobiſcum eſſe deſpiciunt, ſeveritati tamen plurimum detrahentes quam poſſemus in contemptores hujuſmodi, ſi vellemus, canonice exercere; vobis in virtute obedientiæ, qua ſedi Cantuar. tenemini, firmiter injungendo mandamus, quatenus omnes eccleſias non exemptas in London. diœceſ. quarum nomina ſub ſigillo noſtro præſentibus ſunt appenſa, exemptis monaſteriis appropriatas, cujuſcumque ordinis exiſtant, auctoritate noſtra ſine moræ diſpendio ſequeſtrantes, eas faciatis ſub arcto ſequeſtro nihilominus cuſtodiri, donec ſuper hoc aliud receperitis in mandatis. Non exemptos quidem, quorum nomina in ſchedula annexa præſentibus continentur, quos nos propter eorum contumaciam ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus, juſtitia exigente, ſic ſuſpenſos faciatis publice nunciari; nomina vero eccleſiarum ipſarum, quarum fructus taliter ſequeſtratis, & qualiter hoc mandatum noſtrum fuerint executi, nobis proximo die juridico poſt feſtum ſancti Thomæ apoſtoli ſignificare curetis per veſtras litteras patentes, harum ſeriem continentes. Dat. apud Mortelak XIV. Kal. Novembris, anno conſecrationis tertio.

LITTERÆ JOANNIS ARCHIEPISCOPI

Cantuarienſis, Edvvardo ejus nominis regi Angliæ, poſt conqueſtum primo, de libertate eccleſiæ.

Editæ a collectore Anglicano, ex MS. in regiſtro principali archiepiſcopi Cantuarienſis, nuncupato Peckham.

Excellentiſſimo principi, ac domino Edvvardo, Dei gratia illuſtri regi Angliæ, domino Hyberniæ, & duci Aquitaniæ, ac ejus conſiliariis litteratis, frater Joannes, permiſſione Divina, Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, totius Angliæ primas, cum omni reverentia & honore orationes anxii peccatoris.

AUctore Domino præcipimur majeſtatem regiam honorare, & ad idem beneficiis innumeris obligamur. Quia tamen opportet Domino magis quam hominibus obedire, ad prævaricationem legum illarum, quæ Divina auctoritate abſque omni dubio ſubſiſtunt, nulla poſſumus humana conſtitutione ligari, nec etiam juramento: quoniam quicquid Divinis beneplacitis adverſatur, eſt illicitum & damnatum. *Væ qui condunt leges iniquas.* Quia igitur ab antiquo tempore, inter reges ac magnates Angliæ ex parte una, & archiepiſcopos & epiſcopos ac clerum ejuſdem regni ex altera, duravit amara diſſenſio,

pro

ANNO CHRISTI 1281.

pro oppreſſione eccleſiæ, contra decreta ſummorum pontificum, contra ſtatuta conciliorum, contra ſanctiones orthodoxorum patrum, in quibus tribus ſumma auctoritas, ſumma veritas, ſummaque ſanctitas conſiſtunt: ſupplicamus regiæ majeſtati, quatenus pro honore Dei, ac animæ ſuæ, ſuorumque ſalute, ac proſperitate ſtabili ſucceſſionis ſuæ ab imperatore omnium obtinenda, in cujus redundat injuriam eccleſiæ, contra prædicta conculcatio huic periculoſa regno, & pernicioſa clero diſcedit, dignemur finem imponere ſalutarem, cui finis aliter imponi non poteſt, niſi vos ſublimitatem veſtram prædictis tribus, ſcilicet decretis pontificum, ſtatutis conciliorum, & ſanctionibus orthodoxorum patrum, juxta Domini beneplacitum, cum catholicis imperatoribus dignemini inclinare. Ex his enim tribus ſunt canones aggregati, & jura coronæ veſtræ, Chriſti coronæ ſubponenda, cujus ſunt diadema ac ſponſæ ſuæ monilia, univerſæ eccleſiaſticæ libertates, ipſo per prophetam dicente. *Quaſi ſponſum decoratum corona, & tanquam ſponſam ornatam monilibus ſuis.* Decretis autem ſummorum pontificum auctoritatem dedit omnium Imperator, dicens Petro in evangelio Matthæi: *Quidquid ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælo.* Ligat ſiquidem ſummus pontifex, non vinculis corporalibus, ſed ſpiritualibus, ſacris ſaltem legibus, quibus tenentur univerſi homines obedire; dicente eodem Domino per Moyſen in Deuteronomio. *Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo ſuo, & decreto judicis, morietur homo ille.* Ab hac autem obedientia non eſt altitudo regia abſoluta, ſed plus quam ceteri laici ea inferiores, eidem obnoxia. Unde ſubjungitur conſequenter. *Poſtquam ſederit rex in ſolio regni ſui, deſcribet Deuteronomium ſibi legis hujus in volumine, accipiens exemplar a ſacerdotibus Leviticæ tribus, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & cæremonias ejus, quæ in lege præcepta ſunt, ut longe ipſe regnet, ipſe & filius ejus.* Tenetur igitur rex ipſe ex præcepto legis expreſſo, ſummo pontifici obedire: quod ſi non fecerit, timere poteſt rex legis inſinuatione, ne regni ſui prolongatio minuatur. Item Salvator ipſe dixit in Lucæ evangelio diſcipulis congregatis. *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod exponens dicit beatus Dionyſius: Hierarchis in his quæ agunt hierarchice obediendum eſt, ſicut a Deo motis: ergo nulla obſtante conſuetudine obediendum eſt canonicis hierarchice impoſitis; hoc eſt ſacris arbitriis prælatorum. Sed dicet forſitan eccleſiæ inimicus, quod non pertinet ad ſummum pontificem juga hujuſmodi legum vel canonum imponere principi ſæculari, cujus nos cum univerſali eccleſia, & omnibus mundi ſanctis & ſapientibus, ex adverſo contrarium affirmamus. Huic autem diſſidio ſi quæratur qualiter debeat pacis remedium adhiberi: docet Dominus in Deuteronomio ut ſupra, dicens: *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe proſpexeris, & judicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, venieſque ad ſacerdotes levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem; & facies quodcumque dixerint, qui præſunt loco quem elegerit dominus, & docuerit te juxta legem ejus.* Ergo ad ſummum pontificem pertinet omnis controverſiæ terminatio, quæ non poteſt per inferiores judices quoſcumque terminari.

ANNO CHRISTI 1281.

Item quantæ auctoritatis ſit in eccleſia, in concilio, Chriſti nomine congregata, patet ex evangelio Matthæi, dicente Domino: *Ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.* Et ibidem: *ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Qui igitur eccleſiæ non obediunt, in concilio præcipue congregatæ, hæretici ſunt cenſendi. Item quantæ auctoritatis ſit ſanctorum patrum ſinceriſſima doctrina, patet teſtimonio Salvatoris dicentis in evangelio Matthæi: *Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Idem eſt ergo ſanctorum patrum diffinitionibus reſiſtere, quod Spiritus ſancti oraculis adverſari.

Matth. 20.

Hæc attendentes imperatores catholici, leges ſuas omnes ſacris canonibus ſubdiderunt, ne ſchiſmatici vel hæretici putarentur. Cum igitur ad vos, excellentiſſime domine rex, pertineat pax inclyta imperii: & vos etiam tenemini leges veſtras canonibus ſubjicere, & contrarias abolere. Turpis eſt pars quæ ſuo non convenit univerſo. Conſtantinus inſuper rex Angliæ, & orbis nihilo minus imperator, univerſa conceſſit quæ petimus, & ſpecialiter perſonas clericorum, a ſolis prælatis eccleſiæ judicandas eſſe decrevit. Hoc idem Wyggredus rex Cantiæ, canones affirmans eſſe ſervandos, fieri conceſſit: ut patet ex concilio a Brighevvaldo archiepiſcopo celebrato, anno Domini ſeptingenteſimo nonageſimo quarto. Hoc & rex Canutus de perſonis eccleſiaſticis, in ſuis ſcriptis legibus diffinivit. Sanctus etiam Edvvardus in regnum Angliæ ſublimandus, prius juravit ſe leges Canuti regis inviolabiliter ſervaturum. Vvillielmus etiam rex, cui ſanctus Edvvardus regnum contulit, leges ipſius ſancti ſervandas eſſe conceſſit: Ut ſi quis pacem eccleſiæ infregerit, ab epiſcopis ſit juſtitia exercenda, & non a regis juſtitiariis, niſi propter epiſcopi impotentiam vel neglectum. Et plura alia ſanctiſſima ſancivit: quæ ſervata, honori Domini proficerent, & regis merito coram Deo. Eccleſiam etiam hujus inſulæ credimus fuiſſe in poſſeſſione libertatum quas petimus, tribus temporibus regum diverſarum linguarum inſulæ ſupradictæ, tempore ſcilicet regum Britannorum, ſicut patet de parte illius eccleſiæ, quæ hactenus manſit in partibus Vvalliæ, quæ contra libertates hujuſmodi non didicit conculcare. Item tempore regum Anglorum, utpote regum, Cnuti, & Ardecnuti; & præcipue ac indubitanter tempore ſancti Edvvardi. Item tempore regis primi Normannorum triumphatoris inclyti, domini Villielmi primi, & oppreſſiones quas plangimus, credimus ſumpſiſſe exordium tempore regis Henrici primi, & præcipue regis Henrici patris Henrici junioris, quando noluit articulos gravaminum, per conſenſum ſancti Thomæ archiepiſcopi, & ceterorum pontificum Angliæ confirmari. Quibus, quia noluit conſentire, ſuſtinuit exſilium; & hujus occaſione poſtea paſſionem. Si igitur

Iſai 61.

Matth. 16.

Deuteron. 17.

Ibid.

Luc. 10.

Deuteron. 17.

ANNO CHRISTI 1281.

tur martyrem non facit pœna, ſed cauſa, il- A liciti & damnabiles ſunt articuli, quibus quia aſſentire noluit, ſuſtinuit agoniam: cujus injuriæ totiens repetuntur, quotiens clerus vel eccleſia contra canones illos opprimitur, quos voluit obſervari.

Quia igitur, excellentiſſime domine, iſta vobis metu conſcientiæ cogimur ſcribere, ſicut volumus in tremendo judicio reſpondere, ſupplicamus humiliter, quatenus iſtis noſtris exhortationibus aurem dignemini inclinare, qui & juramento noſtro *tenemini, a regno noſtro malas conſuetudines extirpare; nec juramento aliquo poteſtis ad ea quæ repugnant libertati eccleſiaſticæ obligari. Et ex abundanti ab omni vos juramento abſolvimus, quod poteſt conſcientiam veſtram contra eccleſiam aliqualiter excitare: & firmiter opinamur, quod vos nec animæ veſtræ poteſtis ſalubriter proſpicere, nec ſtabilitati regni veſtri in poſterum providere, niſi exhortationem noſtram dignemini exaudire, pro qua tot ſancti patres, & penultimus ſanctæ memoriæ dominus Bonifacius, illuſtris genitricis noſtræ avunculus, tam anxie laborarunt: Ad quod bonitatem cordis veſtri credimus eſſe proclivem, niſi vos decipiant impii ſuggeſtores: quod ſi fecerint, Altiſſimo ſupplicamus, ut eos ſic temporaliter feriat, ut ipſorum animæ ſalvæ fiant. Datum apud Lamethe, quarto Nonarum Novembris, anno Domini MCCLXXXI. conſecrationis noſtræ anno III.

*Corr. veſtro

Quæ debeant in Eccleſiis inveniri per rectores, & quæ per parochianos.

ANNO CHRISTI 1281.

Edidit collector Anglicanus, ex MSS. bibl. Cotton.

Statuta fratris Joannis Peckham Cantuarienſis archiepiſcopi, ad doctrinam præſentium, & memoriam futurorum,

CUm plerumque altercatio inter rectores B eccleſiarum in provincia Cantuarienſi conſtitutos, eorumque parochianos, ſuper variis ornamentis, rebuſque eccleſiaſticis, quæ & quanta & quomodo ad rectores pertineant infraſcripta; quæ autem ad eorum parochianos: & ſic altercatum plerumque: teneas pro doctrina quæ ſequitur, ut docti exiſtant parochiani in ſingulis ſubſequentibus certiores, ſciant, intelligant, & obſervent taliter univerſi: quod calix, miſſale, veſtimentum ipſius eccleſiæ principale, videlicet caſula, alba munda, amictus, manipulum, zona, cum duabus tuellis, crux proceſſionalis, C alia crux minor pro mortuis, feretrum, thuribulum, lucerna, cum tintinnabulo, velum Quadrageſimale, manuales, vexilla, campanæ, vas ad aquam benedictam, cum ſale & pane, oſculatorium pacis, cereum paſchale, cum candelabro, campanæ in campanili & cordæ, fontes cum ſeruris earumdem, reparatio navis eccleſiæ interius & exterius, tam in altaribus, quam in imaginibus, feneſtræque vitreæ, cum clauſuris cœmeteriorum, ad ipſos parochianos pertinent omnia ſupradicta.

Hæc mendoſa

D Cetera autem omnia, tam in reparatione cancelli, quam ornamenta hujuſmodi, interius & exterius, ſecundum diverſas ordinationes & conſtitutiones approbatas, debent a locorum rectoribus ſeu vicariis reparari.

ANNO CHRISTI 1282.

AQUILEJENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1282.

A Raymundo Patriarca Aquilejenſi

Anno 1282. habitum.

An. 1282. *Synodi hujus provincialis acta, quæ anno* 1282. *nulla extant apud Labbeum, ſufficit P. de Rubeis in Monumentis Eccleſiæ Aquilejenſis cap. LXXIX. Perſimilia ſunt, & in multis eadem cum canonibus concilii anni* 1339. *Sed & in multis diſcrepant; quare hic danda cenſeo adſcriptis in margine locis, quæ in ſtatutis illis poſterioribus repræſentantur.*

CONSTITUTIONES PROVINCIALES AQUILEJENSES.

Hoc totum deeſt in conc. an. 1339. Ex Suppl. Manſi tom. 3. pag. 74.

RAymundus Dei gratia Sanctæ Sedis Aqui- E legenſis Patriar. ad præſentium certitudinem, memoriam futurorum. Super ſpeculam a Domino conſtituti ex injunctæ nobis ſervitutis miniſterio ſuper grege ſollicitudini noſtræ commiſſo, ne veri paſtoris nomine abutamur, mentem, & ſpiritum ſollicitudine dirigere cogimur accurata; ut impetus, quos in eum facit hoſtis antiquus, aut præveniendo eminus propulſemus; aut ſi in eum per partem aliquam fraudulenta calliditate irrupit, cooperante divina gratia, collectis in unum viribus, excludamus. Conſiderantes igitur, quod humani generis inimico, qui inſidiari non deſinit, procurante, ſic jugiter creſcit diei malitia, ſic mala tempora invaleſcunt, quod divina tepet devotio, moribus & actis deformatis diſſolute vivitur, & ſacris reverentia non habetur: quinimmo peccatis exigentibus, impunita temeritas adeo excandeſcit, & per agrum licentiæ vagatur effrenis, quod . . . . . proh dolor, libertas eccleſiaſtica miſerabiliter ancillatur, nonnulli iniquitatis filii, qui nomen Domini in vanum recipere non formidant, exultantes in rebus peſſimis, & cum male fecerint glo-

riantes, non ſolum ad eccleſiarum bona cæca cupiditate manus improbas moliuntur extendere, verum etiam interdum in Chriſtos Domini, & tangi prohibitos, deſævire ſacrilege non verentur: ad opportunæ proviſionis tam reformantia, quam obviantia remedia juxta poſſibilitatis noſtræ modulum decrevimus recurrendum. Ea propter ad reſtaurandas ruinas graves, & varias, quibus eccleſiæ Aquilegenſis Diœceſis & Provinciæ ſubjacere noſcuntur, & reſtaurandas ſciſſuras quibus tam ipſarum, quam eccleſiaſticarum perſonarum ſtatus multifariam cernitur fluctuare, diligenti ſtudio, ne de negligentiæ vitio damnari poſſimus, & ſummo patrifamilias, qui pro grege ſuo etiam mori dignatus eſt, cum ad exactionem proceſſerit, de credita nobis diſpenſatione gratam valeamus reddere rationem, quantum fragilitati noſtræ bonitas divina permittit, pro viribus laborantes, ad honorem Dei, Cleri honeſtatem, animarum ſalutem, eccleſiarum commodum, & eccleſiaſticæ libertatis tutelam, præſenti ſacra ſynodo approbante, infraſcriptas conſtitutiones edimus perpetuo valituras: univerſis ſuffraganeis noſtris in virtute obedientiæ præcipientes, quod ipſas & diligenter obſervent, & per ſuos ſubditos mandent, & ſuo poſſe faciant obſervari. Subditis autem tam noſtris, quam ipſorum ſuffraganeorum ſub excommunicationis pœna, quam ex nunc in tranſgreſſores hujus noſtri mandati promulgamus his ſcriptis, mandantes ut eas ſtudeant inviolabiliter obſervare.

ANNO CHRISTI 1282.

De celebratione Feſti Beatorum Hermachoræ & Fortunati, & eorum commemoratione facienda.

Eſt primus canon anni 1339.

Devotione congrua, & debitis honoribus glorioſos Chriſti Martytes Hermachoram, & Fortunatum, S. Aquilegenſis eccleſiæ Patres pariter & patronos, a grege nobis credito venerari, ut eorum apud Dominum adjuvetur patrociniis, cupientes, ipſorum feſtum per Aquilegenſem Civitatem, diœceſim, & provinciam ſollemniter a Clero & populo anniverſarie celebrari, ac per eccleſias ejuſdem civitatis, & Diœceſis, & provinciæ univerſas, ſingulis diebus ferialibus in Matutinis & Veſperis eorum commemorationem fieri cum Antiphona, & collecta, & eorum in eiſdem Eccleſiis præcipimus haberi legendam.

De divinis Officiis celebrandis devote.

Conc. anni 1339.

Quoniam reverentiæ, ac devotionis ſinceritas obſequia etiam modica reddit grata, divina officia ut grata ſint Domino & accepta, reverenter, & devote juxta SS. Patrum ſtatuta & conſuetudines in Eccleſiis rationabiliter hactenus obſervatas, ſtatuimus celebrari.

ANNO CHRISTI 1282.

De vita, & honeſtate Clericorum.

Conc. idem

In canonicarum ſanctionum obſervationibus Clerum noſtræ Civitatis, Diœceſis, & provinciæ dilatato corde currere delectati volumus & mandamus. Sanctorum Patrum Canones necnon conſtitutiones tam per ipſos, quam per Reverendum Patrem, & D. Fratrem (*a*) Latinum Oſtienſem, & Veletrenſem epiſcopum, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum ſuper vita & honeſtate Clericorum editas, in Aquilegenſi Civitate, Diœceſi & Provincia in omnibus obſervari.

Contra Sacrilegos in perſonas Eccleſiaſticas excedentes.

Horribilium ſcelerum nefanda præſumptio, ſic fallente Diabolo, contra Clerum noſcitur eſcreviſſe, quod clericalis ordinis dignitas non tam in minoribus, verum etiam in majoribus prout etiam experientia docente præſertim didicimus, contemptui, & morti exponitur. Conteruntur velut vaſa teſtea filii Sion inclyti; & ſicut oves ad occiſionem deputantur a Belial filio Eccleſiæ filii, & Prælati, in quibus Dei Filius ſe honorari aſſerit, & contemni, & pupillam oculi tangi prohibens in eiſdem. Ne igitur magis & magis per impunitatis licentiam crudelium inſoleſcat cervicoſitas, impiorum & ſuperbia invaleſcat, ſtatuimus, & ſancimus, quod ſi contingat D. Patriarcham Aquilegenſem, qui pro tempore fuerit, capi, (*b*) quod abſit: omnes ejus ſuffraganei, quamcito id ad notitiam ipſorum pervenerit, Aquilegenſi Capitulo nunciare teneantur apud Aquilegiam, ſi abſque proprio periculo potuerint, vel apud locum alium, quem idem Capitulum duxerit ſtatuendum, tractaturi cum effectu de libertate illius, præfixo eis termino perſonaliter convenire. Donec autem detentus fuerit, in tota Aquilegenſi Civitate, Diœceſi, & Provincia Divina ſint officia interdicta. Sacrilegi quoque qui præſumpſerint in eum taliter manus extendere, ac eorum complices, & fautores, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, aut ſtatus exiſtant, ſingulis diebus Dominicis, & feſtivis, pulſatis campanis, & candelis accenſis per univerſas tam Cathedrales, quam Collegiatas, & Parrochiales Eccleſias Civitatis, Diœceſis & Provinciæ memoratæ, poſtquam per Aquilegenſ. Capit. ipſorum nomina ſuffraganeis ſcripta fuerint, nominatim excommunicati publice denuncientur; & tam ipſi, quam eorum filii, & heredes, uſque in

NOTÆ C. V. PATRIS DE RUBEIS.

(a) Frater Latinus cognomine Malabranca, quem & de Frangipanis & Urſinium appellatum legimus, Filius erat Sororis Joannis Urſinii Tit. S. Nicolai in Carcere Diaconi Cardinalis, qui poſtea ſummus Pontifex fuit Nicolaus III. appellatus, & patris ex gente Malabranca æqualis nobilitatis conjugum. Ordinis Prædicatorum alumnus ab eodem Nicolao III. ad purpuram evectus fuit, renunciatuſque Oſtienſis, ac veliternus Antiſtes. Legatum Sedis apoſtolicæ egit Bononiæ & in tota Æmilia, Florentiæ, & in Tuſcia, ut Guelforum compeſceret, & Gibellinorum factiones. Plura differunt Quetifus & Echardus in Bibliotheca ſcriptorum ordinis prædicatorum. Conſtitutiones, quas Latinus de Vita & honeſtate Clericorum ediderat, ſervari mandat in Aquilejenſi provincia Raymundus Patriarcha.

(b) Recens adhuc vigebat memoria Gregorii de Montelongo, quem Albertus Comes Goritianus ceperat, & in carcerem truſerat. Rem narravimus cap. LXXV. allegatis Clementis Papæ IV. Epiſtolis, ac Juliani & Danduli Chronicis.

☞ in quartam generationem omnibus feudis, quæ tunc tam ab Aquilegenſi eccleſia, quam ab aliis eccleſiis ſub ſuffraganeis ſuis ſubjectis habuerint, & univerſis dignitatibus, beneficiis, honoribus, & officiis, quocumque nomine cenſeantur, tam Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus, quæ tunc in Civitate, Diœceſi, & Provincia obtinuerint ſupradicta ſine ſpe reſtitutionis perpetuo ſint ipſo facto privati, & inhabiles ad omnia obtinenda. Si vero forte præterea de facto dignitates, beneficia, honores vel officia quamvis Eccleſiaſtiça, vel ſæcularia, per collationem, electionem, vel aſſumptionem fuerint aſſequuti, collatio, electio, ſeu aſſumptio hujuſmodi ipſo facto non valeat; & nihilominus collatores, electores, & aſſumptores ipſi ſint ipſo facto excommunicationis ſententia, quam in eos ex nunc ferimus, innodati.

ANNO CHRISTI 1282.

Si autem (quod Deus avertat) D. Patriarcham Aquilegenſem, qui pro tempore fuerit, contingat interfici, vel captum claudere diem extremum in carcere, iidem ſacrilegi, & eorum complices & fautores cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, aut ſtatus, & ab ipſis deſcendens poſteritas univerſa, in deteſtationem tam horrendi ſceleris, dignitatibus, beneficiis, honoribus, & officiis omnibus, tam eccleſiaſticis, quam ſecularibus, necnon feudis, allodiis, & bonis aliis univerſis mobilibus, & immobilibus ſint privati perpetuo, ac inhabiles ad alia obtinenda; & ipſorum bona omnia ad uſum & utilitatem Aquilegenſis Eccleſiæ confiſcentur. Ejuſque ſucceſſor cum conſilio, & auxilio ſuffraganeorum & capituli Aquilegenſis tam apud Sedem Apoſtolicam, quam apud Imperatoriam majeſtatem, hujuſmodi injuriam perſequi teneantur. Ingrediente vero aliquo eorumdem civitatem aliquam vel locum dictæ Diœceſis, vel Provinciæ, ſtatim uſque triduum poſt ejus receſſum ibidem divina officia ſint ſuſpenſa. Qui autem eum ſciens eſſe ſacrilegum, ſibi aliqua neceſſaria dederit, vel vendiderit, ſive quovis modo præſtiterit, aut ipſum hoſpitio ſuſceperit, excommunicationis ſententiæ, quam in eum proferimus, ſubjaceat ipſo facto. Et inſuper loci Diœceſanus, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis, illum, ſeu illos capere toto poſſe laboret, ipſius D. Patriarchæ aſſignandos.

Ceterum, ſi contingat, D. Patriarcham Aquilegenſem per aliquem laicum invadi de guerra; omnes ejus ſuffraganei hominibus ſuarum civitatum & Diœceſum, ne vadant vel mittant in ſubſidium hujuſmodi invaſoris, inhibere diſtricte teneantur: contraire, vel mittere præſumentes, tam ſpiritualiter, quam temporaliter, quanto durius poterant, proceſſuri. Ei autem, qui ire vel mittere in ſubſidium D. Patriarchæ voluerit, nullum impedimentum præſtetur.

Si forte (quod abſit) aliquem Epiſcopum Aquilegenſis provinciæ capi contigerit, tam D. Patriarcha Aquilegenſis, quam omnes alii ejuſdem Provinciæ Coepiſcopi, quamcito id ad eorum auditum pervenerit, ſacrilegos ipſos & complices & fautores eorum, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, aut ſtatus extiterint, ſtatim inquirere; & poſt quam ipſi D. Patriarchæ per capitulum ejuſdem Epiſcopi eorum nomina ſcripta fuerint, nominatim excommunicatos teneantur per univerſas Eccleſias ſuarum Civitatum & Dioceſum tam Cathedrales, quam Collegiatas, & Parrochiales pulſatis campanis, & candelis accenſis ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, denunciare ac facere denunciari. Quamcito per ipſum D. Patriarcham vel per Aquilejenſe Capitulum, abſente D. Patriarcha vel Aquilegenſi Sede vacante, fuerint apud Aquilegiam vel alium locum vocati præfixo eis termino, ad tractandum efficaciter de deliberatione ipſius capti Epiſcopi, conveniant. Civitas quoque, & Diœceſis ejuſdem Epiſcopi, nec non civitas & Diœceſis, in qua captus, vel detentus, aut ad quam ductus fuerit, Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto, donec libertati fuerit reſtitutus, & de damnis, & injuria ſatisfactionem receperit competentem. Ita tamen, quod ipſo epiſcopo relaxato, ſint ſuæ Civitatis, & Diœceſis relaxata divina, niſi forte in ipſa civitate, vel aliquo loco, ſeu Parrochia illius Diœceſis captus vel detentus aut illuc deductus exſtiterit. In quo caſu Civitati, loco, ſeu Parochiæ captionis, ductionis & detentionis hujuſmodi, niſi ipſius ſatisfactione competenti præſtita, Divina nullatenus relaxentur. Præfati vero ſacrilegi, & eorum complices, ac fautores cujuſcumque fuerint præeminentiæ, dignitatis, aut ſtatus, ac eorum filii, & heredes uſque in quartam generationem omnibus feudis, quæ tunc ab ipſo Epiſcopo, & ejus eccleſia, & ab aliis Eccleſiis eidem ſubjectis habuerint, & univerſis dignitatibus, beneficiis, honoribus, & officiis, quocumque nomine cenſeantur, tam eccleſiaſticis, quam ſæcularibus, quæ tunc in civitate, Diœceſi obtinuerint memorata, ſint privati perpetuo, & inhabiles ad alia obtinenda. Si autem poſtmodum de facto dignitates, beneficia, honores, vel officia Eccleſiaſtica, ſive ſecularia fuerint eis collata, vel ipſi electi fuerint, ſeu aſſumpti, collatio, electio, ſeu aſſumptio talis non valeat ipſo facto; & nihilominus ipſi collatores, electores & aſſumptores ipſo facto excommunicationis vinculo ſint innodati.

ANNO CHRIS 1282.

Si quem autem Epiſcoporum dictæ Provinciæ interfici, vel captum in carcere contigerit expirare; ſacrilegi hujuſmodi & tota poſteritas ab eis deſcendens dignitatibus, beneficiis, honoribus & officiis omnibus tam Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus, allodiis, & bonis aliis univerſis mobilibus, & immobilibus, quæ tunc in Civitate, & Diœceſi habuerint ejuſdem Epiſcopi, & feudis quæ tunc obtinuerint ab ipſo Epiſcopo, & ejus Eccleſia, & aliis eccleſiis ſibi ſubjectis perpetuo privati ſint, & inhabiles ad alia obtinenda, eorumque bona ad uſum, & utilitatem Eccleſiæ ipſius Epiſcopi confiſcentur. Cujus etiam Succeſſor cum conſilio, & auxilio D. Patriarchæ, Suffraganeorum ejus, & Aquilegenſis Capituli, & apud Sedem Apoſtolicam & apud Majeſtatem Imperatoriam perſequi hujuſmodi injuriam teneatur. Si quando vero dictorum Sacrilegorum aliquis civitatem aliquam, vel locum Diœceſis, vel provinciæ Aquilegenſis intraverit, ſtatim ſint ibi ſuſpenſa Divina, donec ibi fuerit, & triduo poſt ejus reverſum. Is quoque, qui eum ſciens eſſe ſacrilegum, neceſſaria quævis ei vendiderit vel donaverit, ſive quocumque modo præſtiterit, vel eum hoſpitio ſuſceperit, ſit

ipſo

ipso facto excommunicationis vinculo innodatus. Loci etiam Diœcesanus, illum, seu illos capere assignandos successori dicti episcopi pro viribus elaboret, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. ANNO CHRISTI 1282.

Ad hæc, si aliquis Suffraganeorum Aquilegensis Ecclesiæ per aliquem laicum fuerit de guerra invasus, tam D. Patriarcha Aquilegensis, quam omnes alii suffraganei suarum Civitatum, & Diœcesum, hominibus ne in subsidium dicti invasoris aliquatenus præsumant ire, vel mittere districte inhibeant: & contra præsumentes hujusmodi, quanto durius poterunt, tam spiritualiter, quam temporaliter procedentes, nullum præpeditionis obstaculum volentibus in subsidium ejusdem Suffraganei se conferre, vel mittere aliquatenus interponant.

Ceterum, si D. Patriarcha Aquilegensis, qui pro tempore fuerit, vel aliquis Suffraganeorum ejus in Civitate sua vel castro, burgo, seu quocumque alio loco suæ jurisdictionis obsessus fuerit, ita quod egredi, & regredi non valeat pro suæ libito voluntatis, ipsi obsidentes, si personæ singulares fuerint, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, vel status extiterint, & eorum complices, & fautores, excommunicationis vinculo sint ipso jure ligati. Si autem Communitas alicujus Civitatis vel Terræ culpabilis fuerit in hoc facto, præstando consilium, auxilium, vel favorem quacumque machinatione, arte vel dolo; Civitas ipsa, vel terra Ecclesiastico subjaceat interdicto. Si vero vassalli fuerint, feudis, quæ ab ipso Domino suo obsesso, seu ab ejus Ecclesia obtinent, sint ipso facto privati. Ad hæc si quem Episcopum Provinciæ memoratæ pro defensione suæ Ecclesiæ, ac libertatis ejusdem, vel pro exequutione, seu observatione Constitutionum hujusmodi, ejici de Civitate sua forte contigerit, ipso facto Civitas Ecclesiastico subjaceat interdicto: & tam Potestas, seu Rectores, quam Officiales, Consules, Consiliarii, & universi, qui ad hoc consilium præstiterint, auxilium, vel favorem, excommunicationis vinculo sint adstricti per Universas Ecclesias Cathedrales, Collegiatas, & Parochiales Aquilegensis Civitatis, Diœcesis & Provinciæ, postquam per ipsum suis litteris D. Patriarchæ Aquilegensi, & suis Suffraganeis ejectio hujusmodi fuerit intimata, usque ad satisfactionem condignam excommunicati, pulsatis campanis, & candelis accensis, quolibet die dominico, & festivo publice nunciandi.

Si autem de Episcopatu suo ejectus fuerit occasionum aliqua prædictarum dictus D. Patriarcha cum aliis suffraganeis suis & Clero Aquilegensis Civitatis, Diœcesis, & Provinciæ, sibi cum quatuor equis & quinque personis ipsius personam inclusam teneatur in omnibus necessariis providere.

Circa inferiores quoque Prælatos, ut puta Abbates, Priores, Præpositos, Archidiaconos, Decanos, Archipresbyteros, Plebanos, & quoslibet in personatu, vel dignitate constitutos; necnon Ecclesiarum Cathedralium Canonicos Aquilegiensis Civitatis, Diœcesis, & Provinciæ, si aliquem capi, vel interfici aut captum in carcere mori contigerit; prædicta omnia sicut circa Episcopos statuimus, & præcipimus observari. ANNO CHRISTI 1282.

At si Clericus alius aut persona Ecclesiastica prædictæ Civitatis, Diœcesis, vel Provinciæ captus, vel interfectus fuerit, vel captus in carcere forsitan expiraverit, sacrilegus, seu sacrilegi, & eorum complices, per omnes Ecclesias Civitatis, & Diœcesis, in qua sacrilegium perpetratum extiterit, singulis diebus dominicis, & festivis, pulsatis campanis & candelis accensis, excommunicati publice denuncientur. Civitas quoque (*a*) seu locus & tota Parochia, ubi tale sacrilegium sive capiendo, sive detinendo, aut ducendo, vel interficiendo fuerit perpetratum, interdicto eccclesiastico sit subjecta.

Si vero decanus, vel aliquis Canonicus Aquilejensis Ecclesiæ, vel Prælatus, aut Clericus inferior præfatæ Aquilegensis Civitatis, Diœcesis, seu Provinciæ pro defensione jurium Ecclesiæ suæ, vel pro harum Constitutionum observatione, sive excusatione fuerit de Ecclesia sua ejectus, Diœcesanus ipsius cum suo Clero sibi secundum ejus statutum providere teneatur.

Ne quis Episcopus alicui de aliena Civitate, vel Diœcesi, absque sui Diœcesani litteris conferat primam tonsuram.

Considerantes quod aliqui, non ut divinis insistant obsequiis, sed ut privilegio clericali muniti declinent in perpetratis seu perpetrandis malitiis judicium seculare, clericari procurant; statuimus, ut nullus Episcoporum nostræ Provinciæ alicui de aliena Civitate, vel Diœcesi absque litteris sui Diœcesani, qui agnitionem habere debet sui pecoris pleniorem, primam tonsuram conferre præsumat. Qui autem præsumpserit, per annum ab executione collationis hujusmodi sit suspensus.

De Statutariis contra Ecclesiasticam libertatem.

Plerique indevotionis filii sic Matris Ecclesiæ utero, pro qua etiam se defensionis murum deberent exponere, alienos se reddere non reverentur; quod Dei timore postposito, & materna reverentia retrojecta, statuta execrabilia, quæ ad justificationis colorem, Reformationes, seu Consuetudines nuncupatione rei dissona, nominant, cum deformationes, seu corruptelæ, ut nomen rei consonet, verius dici possint, conflare præsumunt in conculcationem Ecclesiasticæ libertatis. Constitutione namque perpetuo valitura sancimus, quod nulla statuta, vel Reformationes, seu Consuetudines, aut quævis edicta, quocumque censeantur nomine, in Aquilegensi Civitate, Diœcesi, vel Provincia contra Ecclesiasticam libertatem edantur. Si quæ vero per Communitates, Potestates, Rectores, Ancianos, Officiales, Consiliares, seu personas alias, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, aut status, fuerint edita, infra duos menses ex nunc computandos de suis

(a) Hanc indicat constitutionem Julianus in Cronico Forojul. (*a P. de Rubeis ibid. vulgato*) ad annum M. CC. LXXXIV. ubi eædem narrat Rubei Sonescalchi in Civitate Austriæ; quam propterea Ecclesiastico interdicto suppositam voluit Raymundus.

suis Capitularibus totaliter aboleantur, per ipsos ullo unquam tempore iteranda. Hos enim ANNO CHRISTI 1282. Potestates, Rectores, Judices, Ancianos, Officiales, Consiliarios, Scriptores & quoslibet alios, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, seu status, qui eis uti in advocando, judicando, vel alias exequendo de facto præsumpserint, & qui Constitutionis hujusmodi extiterint contemptores, ex nunc pro ex tunc præsenti scripto declarantes, auctoritate Canonum, excommunicationis sententiæ subjacere; ac mandantes ab omnibus usque ad satisfactionem condignam evitari, Civitates contemptorum hujusmodi cum suburbiis, ac castra, & loca generali supponimus interdicto.

De occupatoribus bonorum, & jurium ecclesiasticorum.

Quin vero nonnullos sic seducit cæca cupiditas, quod voluntatis libito, abstinentiæ ruptis habenis, ad illicita relaxato, circa invasionem & occupationem bonorum & jurium Ecclesiasticorum tanto impudentius delectantur, quanto qui ea eripiunt rariores inveniunt . . . . . Nos hujusmodi pravorum improbis conatibus resistere cupientes, ne neglecta incendia vires sumant; universos tam Duces, quam Marchiones, Comites, Barones, Potestates, Capitaneos, Vavasores, Communitates, & universitates Civitatum, Castrorum, Villarum, & quorumcumque locorum, ac Cives, & quasvis alias personas, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, honoris, gradus, conditionis, status, & sexus, qui loca, castra, villas, jura, jurisdictiones, feuda, decimas, census, mutas, argentifodinas, privilegia, instrumenta publica, seu quaslibet alias scripturas authenticas, prata, nemora, molendina, pascua, piscarias, possessiones, montes, valles, insulas, paludes, aquas, salinas, domos, & alia loca quæcumque Ecclesiis, Capitulis, & personis Ecclesiasticis Aquilegensis Civitatis, Diœcesis vel Provinciæ spectantia occupaverint, vel quovis modo detinent occupata; vel Ecclesias ipsas, Capitula, seu Ecclesiasticas personas impediunt quominus eis libere pro suæ voluntatis libito uti possint, aut in eis angarias, vel parangarias exercere præsumunt; aut qui prædictæ civitatis, Diœcesis, vel Provinciæ Ecclesias aut Capitula seu Ecclesiasticas personas impediunt, ne in Terris, seu possessionibus suis possint uti aquis, aquarumve ductibus, salinas facere, vel molendina construere, ac illis uti pro suæ libito voluntatis; præsenti constitutione diligentius admonemus eis mandantes; ut infra duos menses a præsentis constitutionis publicatione peremptorie res ipsas & earum possessiones prædictis Ecclesiis, Capitulis, seu ipsarum Rectoribus, aut prælatis restituant cum effectu: de perceptis etiam, & quæ percipi potuerunt, ac de damnis, & injuriis illatis satisfaciant competenter, ac ab exactione angariarum & parangariarum & impedimentis ac occupationibus hujusmodi deinceps penitus conquiescant. Alioquin de voluntate & assensu Suffraganeorum nostrorum, & tam nostra, quam totius præsentis auctoritate Concilii, ex nunc pro ex tunc in universos, & singulos, qui hujusmodi Constitutionis tenorem per se vel per alium, quaecumque machinatione, ingenio, arte, vel dolo violare præsumpserint; si Duces fuerint, vel Marchiones, Comites, vel Barones, Capitanei, Potestates, Vavasores, Cives, aut quævis aliæ personæ, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, honoris, gradus, conditionis, status, vel sexus, excommunicationis sententiam promulgamus: Civitates, Terras, & loca eorumdem Ducum, Marchionum, Comitum, Baronum, Potestatum, Capitaneorum, & Vavasorum, seu aliorum Nobilium interdicto Ecclesiastico supponentes. Si vero fuerint communitates, sive universitates Civitatum, Castrorum, Villarum & quorumcumque aliorum locorum, Potestates, Gastaldiones, Maricos, Rectores, Ancianos, Conciliarios, & officiales ipsorum voluntate, assensu, & auctoritate prædictis, excommunicationis ex nunc vinculo innodamus: & Civitates, Castra, Villas, & loca ecclesiastico supponimus interdicto. Non obstante, quod detentores, seu occupatores hujusmodi, illicitæ venditionis, locationis, concessionis, impignorationis, seu infeudationis sibi factarum per Prælatos, seu quaslibet alias personas, juxta sanctiones Canonicas vel Civiles, prætendant titulum, seu allegent: Diœcesanis auctoritatem & licentiam concedentes, quod excommunicatos excommunicationibus supradictis possint absolvere vice nostra, & ibidem hujusmodi relaxare, cum ab ipsis delinquentibus satisfactum fuerit competenter.

Contra defraudatores decimarum & Quartisiorum Ecclesiis debitorum.

In tantum erroris demum quidam prolapsi noscuntur, quod salvti animarum temporale commodum præferentes, decimas, quas in signum universalis dominii, sibi reservavit Dominus in Ministris, eis subtrahere seu de ipsis avaritiam defraudare præsumunt eosdem: non considerato prudenter, quod Anania, & Saphyra, pro eo quod agri pretium, quem vendiderant, defraudaverint, ab Apostolorum Principe terribili fuerint morte mulctati. Ea propter statuimus, quod omnes Sacerdotes Aquilegensis Civitatis, Diœcesis, vel Provinciæ, sub excommunicationis pœna, qua, si secus fecerint, noverint se ligatos ab omnibus, suorum confessiones audierint, specialiter inquirere teneantur, si ex suis possessionibus, & earum obventionibus, & rebus aliis, ex quibus decimæ, vel Quartisia solvi debent, decimas & Quartisia illis Ecclesiis, sive Prælatis, Rectoribus vel Capitulis earumdem, ad quas spectare noscuntur, integre duxerint persolvenda. Eis, quos decimas seu Quartisia ipsa non plene solvisse repererint, absolutionis beneficium nullatenus impensuri, donec sibi non constiterit illos de subtractis, seu retentis satisfacturos, vel satisfactionem plenariam impendisse, & de solvendo in posterum promisisse. Ad cujus Constitutionis observantiam Fratres Prædicatores, Minores, Heremitanos, & Religiosos alios, cujuscumque sint ordinis, teneri volumus & mandamus.

ANNO CHRISTI 1282.

Ne excommunicatorum corpora tradantur Ecclesiasticæ sepulturæ.

Ne prout plerumque consuevit accidere, in animarum periculum, temporalis rei dispendium, ac transgressionis pejus incentivum, speratam satisfactionem & debitam absolutio adimat . . . . . statuimus, quod excommunicatorum a canone, vel ab homine corpora, si ante mortem excommunicati denunciati fuerint, etiamsi fuerint absoluti, sepulturæ Ecclesiasticæ non tradantur; nisi prius de his, pro quibus excommunicati fuerant, damnum seu injuriam passo, si præsens fuerit, vel ipso absente in manus Diœcesani, seu ejus Vicarii, aut Plebani, sive vices ejus gerentis, satisfactione, vel satisdatione præstita competenti. Si quis autem Sacerdotum, quacumque dignitate, professione, vel Religione præfulgens, hujusmodi Constitutionis transgressor extiterit, ab officio, & beneficio sit suspensus, & nihominus corpora hujusmodi exhumentur.

Ut Suffraganei Aquilegensis Ecclesiæ ipsam singulis annis visitent, ut tenentur.

Fidei & dilectionis zelus, quo S. Aquilegensi Ecclesiæ Sponsæ nostræ adstringimur, nos, prout nos decet, circa ipsius honoris decorem negligentes esse non sinit. Nolentes igitur, Sponsam ipsam congruis honoribus defraudari, præcipimus quod omnes nostri Suffraganei prædictam Ecclesiam annis singulis, prout ex debito juramenti (*a*) tenentur, visitare procurent. Ii vero, a quibus nondum nobis est præstitum debitum juramentum, infra mensem ex nunc præstare nobis nullatenus non omittant.

Ut quilibet Suffraganeus Aquilegensis Ecclesiæ præsentes Constitutiones habeat.

Ut autem prædictarum constitutionum plenior habeatur notitia, statuimus, quod quilibet Suffraganeorum nostrorum ipsas usque ad proximam Dominicam reminiscere, & habeat, & in Ecclesia sua publicet, vel faciat publicari; semel deinde anno quolibet in sua Synodo publicandas.

Actum Aquilegiæ in Majori Ecclesia anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo secundo, Indictione decima, die vero quartodecimo exeunte Decembre, & die sabbati sequenti in generali nostra Synodo Constitutiones ipsas laudante & etiam approbante, Dilectis Filiis Leonardo de Farrignaco Vicedecano, & capitulo Aquilegensi, ac Venerabilibus Fratribus nostris Henrico Tridentino, Bernardo Vicentino, Adalgero Feltrensi (*b*) & Bellunensi, Ulcino Tergestino, Bono (*c*) Justinopolitano, Bonifacio Parentino, Marcio Cenetensi, Egidio Emonensi, Wernardo (*d*) Petensi Episcopis, nec non Procuratoribus Venerabilium Fratrum nostrorum infrascriptorum, scilicet Presbytero Antonio Canonico Garden. Bartholomæi Veronensis, Petro Presbytero S. Lurentii de Padua Johannis Paduani, Eppone Abbate Monasterii S. Michaelis de Monte de Pola, Petro Canonico Polen. Johannis (*e*) Polensis, Presbytero Avancio Præsavii Tarvisini, & Bernardo Decano Civitatensi Folcheri Concordiensis Episcoporum Procuratoribus nobis assistentibus in eadem: præsentibus quoque Dilectis filiis Conrado Rosacensis, Pagano Belinensis, & Federico Oziacensis Monasteriorum Abbatibus Fratribus Prosperino Custode Fratrum Minorum in Forojulii Jacobo Lectore Fratrum Prædicatorum Conventus Civitatensis, ac aliorum fidelium, tam Clericorum Religiosorum, & Secularium, quam laicorum Aquilegensis Civitatis, Diœcesis & Provinciæ multitudine copiosa.

CONCILIUM AVENIONENSE,

Ab Arelatensis provinciæ præsulibus celebratum anno Domini circiter MCCLXXXII.

Ex MS. eminentiss. cardinalis Chisii.

Concilium domini Bertrandi Amalrici archiepiscopi Arelatensis.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Contra usurarios.*
2. *Ut pro ecclesia preces fiant.*
3. *Ut bona ecclesiastica non alienentur.*
4. *Ut sint procuratores, qui citationes ecclesiasticorum coram judicibus non suis, communibus omnium impensis prosequantur.*
5. *Ut fideles non contemnant ecclsias suas parochiales.*
6. *Ut privilegiati sententias prælatorum non violent.*
7. *Ut in causis ecclesiasticis non adeantur curiæ sæculares.*
8. *Ut colligationes & confratriæ non fiant.*
9. *Ut*

(a) De lege seu consuetudine, qua Episcopi Suffraganei singulis annis Metropolitam, ac Metropolitanam invisere Ecclesiam, tenebantur, Tomasinus agit in Nova, & vetere Ecclesiæ disciplina. Loca citavimus superiori capite num. 2. prælato visitationis documento, quam anno 1296. per dejectum procuratorem egit Joannes Episcopus Patavinus.

(b) Utramque Ecclesiam, Feltrensem, & Bellunensem administrabat Adalgerus; quem Algerum, quem Algerium, & Adigerium nuncupatum legimus apud Ughellum.

(c) Synodo Raimundi anno 1281. interfuisse Bonum Justinopolitanum, legimus in Veneta Italiæ Sacræ editione. In eumdem Chronologiæ lapsum impegit Jo: Franciscus Palladius in Historia Forojulensi Parte I: lib. VI. Idemque utroque in loco occurrit error in Egidio Emonensi.

(d) Wernardus, seu Bernardus Perenensis desiderantur in hujusce Ecclesiæ Tabulis apud Ughellum.

(e) Non legitur Johannes Polensis apud Ughellum. An idem dici debeat ipse cum Anonymo Polæ Antistite, jad quem extant Innocentii IV. litteræ anno 1251. conscriptæ apud eumdem Ughellium, divinare non licet.

ANNO CHRISTI 1282.

9. *Ut privilegiati non effugiant sententiam excommunicationis, nisi clarum privilegium ostendant.*

10. *Ne quis faciat testamentum sine suo parochiali presbytero.*

11. . . . . .

PRÆFATIO.

Mutuatus est Bertrandus Simonis legati præfationem concil. Bituric. ann. 1277. Vide supra.

BErtrandus miseratione Divina sanctæ Arelatensis ecclesiæ archiepiscopus, ad futuram rei memoriam. Inter pressuras præsentis temporis multiplices, atque curas, quæ nostro cohærent officio servitutis, illa præcipue nos affligit, visceribus nostri cordis infixa profundius, atque solidius radicata, nostrum incessanter pungens animum suarum aculeis punctionum: ut ecclesiæ comprovinciales, ac ministri earum nostro subjecti regimini, sollicitæ provisionis remedio, prout nobis desuper ministratur, a malignorum defendantur incursibus, cohibeantur injuriæ & violentiæ, ac omnis materia malignandi radicitus extirpetur, & adversis omnibus propulsatis, in pacis pulchritudine delectentur habitantes in eis, & ut hostium sublata formidine, & * tranquillitate serena & serenitate tranquilla, pacis auctori, cujus mancipantur obsequio, eo devotius quo tranquillius, & quo devotius eo acceptius, valeant famulari.

* *Corr.* in

Ex præfatione concilii Bituric. hic lineam restituimus, sine qua biulcus erat locus.

Libenter itaque assiduos labores amplectimur, quanquam nostris impares humeris ad portandum, nocturnis pariter & diurnis insistentes vigiliis nonnumquam etiam supra vires, ut personis ecclesiasticis infra sortem nobis traditam constitutis, molestationum, injuriarum crebrarum turbinibus relegatis, Divino fulti præsidio, nostris laboribus pacem, & propria sollicitudine quietem opportunæ provisionis commercio præparemus. Sane in concilio quod nuper cum prælatis nostræ provinciæ apud Avinionem duximus convocandum, & auctore domino feliciter celebrandum: quædam statuta ad honorem Dei, matris ejus reverentiam, apostolique ejus Trophimi almi nostri patroni, & sancti Stephani protomartyris glorioſi, animarum lucrum, ecclesiarum pacem, & ministrorum ipsorum quietem tranquillam edenda decrevimus, de venerabilium fratrum suffraganeorum nostrorum consilio & assensu: quæ brevi stilo, omni curiositate repulsa, sunt inferius annotata.

CAPITULA.

I. Contra usurarios.

IN primis nostræ considerationis oculos dirigentes, ac pleno intuitu clarius intuentes, quod morbis noviter irruentibus opportuna sunt antidota adhibenda: ne totam terram inficere valeant infigentes rapaces oculos bonis alienis, quorum substantias exhauriunt infelici commercio usurariæ pravitatis, quæ quasi passim colitur a nonnullis divitibus, & aliis, qui se solo nomine asserunt mercatores, quos, ut

ANNO CHRISTI 1282.

A loquamur rectius, direptores possumus merito appellare: ne ulterius eorum promptuaria eructantia ex hoc in illud, quorum fæces adhuc exinaniri nequeunt, quin in malignis caloribus pericula mortifera per pravitatem usurariam ministrent assidue pauperibus & egenis, ut facilius ad extremæ paupertatis discrimina perducant eosdem, & etiam quamplures divites, ut rei evidentia & clamor validius attestatur: statuimus, quod omnes usurarii sint ipso facto vinculo excommunicationis innodati: intelligentes usurarios etiam eadem sententia fore ligatos, qui pannos, bladum, vinum, oleum, vel alias quascumque * mobiles vel se moventes, præsertim ad sostam, sive ad solutionem post tempus aliquod faciendam, carius vendunt propter temporis dilationem, quam essent alias venditurі, si tempore solutionis esset venditio facienda: & etiam illos, qui quoscumque contractus alios faciunt in fraudem usurarum, quocumque alio nomine censeantur; & quod contra tales Ordinarii procedant ex officio ad inquirendum super id, & etiam ad puniendum, & maxime ad denunciationem conquerentium, vel ad famam: a qua quidem sententia non possint absolvi, etiam si in foro pœnitentiali satisfactionem præbuerint, nisi dumtaxat a suis diœcesanis, vel ab eo, cui hoc specialiter duxerint committendum. Excipimus autem evidens mortis periculum, exclusis malitia qualibet atque fraude: quas ab aliquibus circa talia nonnumquam audivimus adhiberi.

* *Deest res*

II. Ut pro ecclesia preces fiant.

Cum juxta scripturæ testimonium, qui pro alio orat, pro se Dominum interpellet, multumque *valeat justi deprecatio assidua*, eoque, *oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum*, ut Psalmista testatur: pia deliberatione duximus statuendum, ubicumque Christianus fidelis devotas orationes & pia vota prosternere curavit, in Missarum præsertim sollemniis, ante Divinæ majestatis conspectum, a quo cuncta bona procedunt, * ut per suam ineffabilem misericordiam nobis clementer annuens, sacrosanctam ecclesiam matrem cunctorum fidelium & magistram conservet, pacificet, & regat, ac custodire dignetur, fidemque catholicam toto orbe terrarum multiplicare & conservare, una cum patre

Jacob. 5.

Psalm. 33.

* *Deest* orent.

bea-

ANNO CHRISTI 1282.

beatissimo domino nostro papa, ac cardinalibus universis. Et ut facilius deprecationes servorum suorum, quanquam exiles, Deus miserator exaudiat: præcipimus, & volumus etiam, quod quilibet sacerdos parochialis dicat singulis diebus Dominicis in Missa parochiali pro ipsis orationem pro populo: *Ecclesiæ tuæ, quæsumus Domine, preces placatus intende.* Et moneant populum publice, & diligenter inducant, ut fideliter orent pro eisdem Dominum, significantes ipsis, quod quotiescumque pro prædictis humiliter oraverint, quod nos cum fratribus nostris, tamen vere pœnitentibus & confessis, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis eis misericorditer relaxamus.

III. Ut bona ecclesiastica non alienentur.

Quoniam sacrorum statuta canonum, principum decreta, & ceteræ legitimæ sanctiones prohibent manifeste, ut possessiones, prædia, census, & alia quævis bona, usibus cælestium * deputata; ex quorum proventibus veri Dei ministri vitæ percipiunt necessaria, & sustentant pauperes & egenos, aliquo alienationis titulo distrahantur, vel quodcumque ad cetera eadem commercium habeatur: ideo statuimus, ne aliquis possessiones ecclesiasticas, redditus, aut quæcumque alia jura ecclesiastica alienet quocumque titulo, in quascumque personas, cujusvis status, religionis, ordinis, aut dignitatis existant, sine diœcesani consilio & assensu: & qui contra fecerit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto.

* *f.* ecclesiarum

IV. Ut sint procuratores, qui citationes beneficiatorum coram judicibus non suis, communibus omnium impensis prosequantur.

Attendentes quod aliqui Divinum judicium non imentes, prælatos & rectores ecclesiarum, & ceteros beneficia ecclesiastica obtinentes, coram diversis judicibus fatigant laboribus & expensis, & ipsos indebite ac fraudulenter vexationem suam compellunt redimere, propter vexationem indebitam & injustam: statuimus, quod omnes prælati, rectores ecclesiarum, & ceteri beneficia ecclesiastica in nostra Arelatensi provincia obtinentes, unum vel plures procuratores constituant, qui citationes factas & faciendas, & litigia indebita, coram non suis judicibus, vel etiam peregrinis, expensis communibus omnium prosequantur contra quascumque personas cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, religionis, conditionis, ordinis, aut status existant: quousque a vexatione indebita cessaverint, & justitia suum consequatur effectum. Et quod omnes prædicti, in expensis super hoc faciendis contribuant, juxta taxationem super his faciendam per venerabiles viros Cavallensem & Auraicensem episcopos: privilegiis, honore, beneplacito, & auctoritate sedis apostolicæ ac legatorum, omnibus semper salvis.

ANNO CHRISTI 1282.

V. Ut fideles non contemnant parochiales suas ecclesias.

Insuper advertentes, quod parochiani ecclesiarum in plerisque locis parochiales ecclesias deserunt, & quasi contemnentes easdem, ad villas vel alias ecclesias accedunt: præsenti concilio statuimus, quod quilibet parochiani saltem quibuslibet diebus Dominicis & sollemnibus, venire ad suas parochiales ecclesias, cessante impedimento canonico, tenentur: & in eis * Missarum sollemnia Eucharistiæ nostræ peregrinationis viaticum a propriis presbyteris, corde contrito, devotione & reverentia debitis, recipere, omni cunctatione postposita, studeant diligenter, præsertim in festis Resurrectionis Domini, Pentecostes: * tunc contingat & alia sacramenta ecclesiastica ab eisdem. Qui si venire recusaverint seu recipere, eorum ordinarii, juxta datam a Deo sibi providentiam, ipsos puniant & castigent: & quod parochiales presbyteri, singulis Dominicis diebus, & festivis, moneant & inducant, dum Divina celebrantur, populum, ut prædicta observare debeant sollicitudine diligenti.

* *Videtur deesse* inte

* *Deest aliquid*

VI. Ut privilegiati sententias prælatorum non violent.

Quia, sicut ait Scriptura, sententia pastoris tenenda est, & per omnia a quolibet observanda: ne forte apud Dominum, qui antea ligatus non erat, per contemptum damnabilem merito se involvat sententia in ipsum occasione aliqua prius lata: statuimus, quod si privilegiati seu exempti, prætextu suorum privilegiorum quibus utuntur, inhærendo intellectui litterali dumtaxat vel cortici eorumdem, sententias

præla-

ANNO CHRISTI 1282.

prælatorum & cenſuram eccleſiaſticam auſu temerario præſumpſerint quomodolibet contemnere, ſeu etiam violare: quod in ſuis querelis hujuſmodi deſcendentibus prius non audiantur, donec ſuper his ſatisfecerint competenter: ſalvis in omnibus ſedis apoſtolicæ privilegiis & indulgentia, auctoritate, beneplacito, & mandato ejuſdem.

VII. Ut in cauſis eccleſiaſticis non adeatur curia ſæcularis.

Frequens & deteſtanda præſumptio apud plures invaluit clericos, & etiam regulares, juris ordinem pervertentes, ut clerici necnon laici clerico* ſuo relicto pontifice, non expaveant, in everſionem juris manifeſtiſſimam utriuſque, ad judicia ſæcularia pertrahere paſſim, ac eoſdem ad reddendum* conantur compellere coram judicibus peregrinis: ſicque inique de eccleſiæ conſortio judicant, quod univerſa eccleſia * male ſentiendo de judicio poſcunt auxilium ſæculare, cum privatorum cauſas Apoſtolus ad eccleſiam deferri, ibique præcipiat terminari. Volentes igitur hujuſmodi morbis ſalubre antidotum præparare: præſenti concilio ſtatuimus, quod ſi aliquis ſuper cauſis ſpiritualibus vel eccleſiaſticis negotiis quoquolibet vel per ſe vel per alium adiverit curiam ſæcularem, & monitus infra tres dies deſiſtere recuſaverit, eo ipſo ſit excommunicationis ſententia innodatus.

* *Corr.* clericos

* *Deeſt* rationem

Locus corruptus.

VIII. Ut colligationes & confratriæ non fiant.

Quia vero colligationes, ſocietates, confratriæ, ſeu conjurationes, quocumque nomine cenſeantur, reprobatæ noſcuntur a canonibus, & humanis legibus introductæ, & conſtitutionibus conciliorum factorum per legatos Apoſtolicæ ſedis in partibus & provinciis iſtis, & omnino caſſatæ, & ſententia excommunicationis lata in fautores: ideo nos approbatione & aſſenſu præſentis concilii, prædictas factas & faciendas in poſterum conjurationes, colligationes, ſocietates, clericorum, regularium, cujuſcumque ordinis, ſtatus, conditionis exiſtant, in noſtra provincia Arelatenſi, ubicumque & civitatum, caſtrorum, baronum & omnium aliorum exiſtentium in civitatis, villæ, dominio eccleſiaſtico ſubjectis, contra ſtatuta canonum & conciliorum facta relaxantes, diſſolvimus & caſſamus: decernentes ſacramenta præſtita, ad prædicta obſervanda, illicita, a quibus eos qui hujuſmodi ſacramenta præſtiterant, abſolvimus, & pro juramento incaute præſtito ſeu illicito volumus ut a confeſſoribus ſuis pœnitentiam recipiant ſalutarem. Et ubi infra decem dies poſt publicationem preſentis ſtatuti ſe ad invicem abſolverint, denuncientur auctores, fautores, tractores, defenſores, & fidejuſſores pro his obſervandis excommunicati: & frequenter hæc diſſolu-

ANNO CHRISTI 1282.

tio* excommunicationis ſententia per prælatos in ſuis diœceſibus, in ſuis ſynodis, diebus feſtivis & ſollemnibus publicetur; & faciant per ſubjectos ſibi prælatos vel presbyteros publicari.

* *f.* diff. excom.

IX. Ut privilegiati non effugiant ſententiam excommunicationis, niſi clarum privilegium oſtendant.

Advertentes quod nonnumquam plerique exempti, pro aliquibus caſibus, noſtra ſtatuta contemnere non formidant, in ſuarum periculum animarum, eccleſiarum damna, & non modicum plurimorum ſcandalum, & enervationem eccleſiaſticæ diſciplinæ; & quoniam per prædicta, licet ſint exempti, non eſt dubium ipſos extra locum exemptum excommunicationis ſententiam incurriſſe: præſente approbante concilio ſtatuimus, ut ſi aliqui exempti, occaſione ſtatutorum noſtrorum, excommunicationis ſententia taliter fuerint involuti, quod in eccleſiis, ex quo certum fuerit, ſeu conſtiterit, ad requiſitionem ordinarii per totam noſtram provinciam excommunicati publice nuncientur: niſi probare poſſint, & etiam fidem facere pleniorem, quod per ſua privilegia debeant lucidius, & abſque dubitatione qualibet excuſari, quo minus hujuſmodi ſententiis involvantur.

X. Ne quis faciat teſtamentum ſine ſuo parochiali presbytero.

Quia quidam prædeceſſores noſtri retroactis temporibus deliberatione provida ſtatuerunt, & quaſi quodammodo per abuſum ſtatuta hujuſmodi in deſuetudinem abierunt, ut ſcilicet aliquis non auderet ſine ſuo parochiali presbytero condere teſtamentum, propter damnum, & animarum pericula, potiſſime quæ circa reſtitutionem male adquiſitorum in ultimis voluntatibus ex debito faciendam aliquo-

Mendoſa, ſed intellectu facilia.

ANNO CHRISTI 1282.

quotiens obvenerint, præsertim, cum decumbunt, in loco ægritudinis, a quo liberari eosdem a medicis immerito * desperantur, quia ubi majus periculum vertitur & finale, ibi cautiori sollicitudine & finali industria est agendum, ut lucrifacere subditorum animas Dei cooperante gratia valeamus: præsenti approbante concilio statuimus, ne quis testator sine suo parochiali presbytero, si absque magno periculo expectari possit, maxime ad pias causas, non faciat aliquatenus testamentum, vel condere præsumat aliam quamvis ultimam voluntatem: in qua præcipimus ut caveatur in primis, quod absque moræ dispendio post testatoris obitum, seu convalescentiam, male adquisitorum quomodolibet fieri debeat restitutio integra, quamdiu ejus sufficere potuerint facultates, antequam legata quæcumque favorabilia persolvantur. Statuentes nihilo minus quod homines in ecclesiis moneantur diebus Dominicis & festivis, ne intersint talibus testamentis.

Corr. meto

ANNO CHRISTI 1282.

XI.

Præterea injungimus parochialibus presbyteris, quod statutum editum per dominum Portuensem, tunc Arelatensem archiepiscopum, contra illos qui in . . . . .

DE CONCILIIS GRÆCORUM

Michaele Palæologo Andronico Seniore imperante

HISTORICA SYNOPSIS.

suppl. anal. tom. pag. 86.

GRæcorum episcoporum sæpe adeo instigutæ sunt Michaele Palæologo & Andronico seniore imperantibus coitiones, ut longus fuerim, si acta singularum, prout a Pachymero narrantur, describenda susciperem. Id mihi olim consilium fuerat; nec ejus immutandi cogitatio occurrit, nisi postquam unius vel alterius fusiorem descriptionem absolvi. Suscepto jam labore, simulque iterum perpendens, rem agere a præfixo mihi scopo paulo aberrantem intellexi (neque enim propositum fuit nisi catholicorum concilia tradere); hæsi primum: dein consilium cepi schismatica hæc concilia non omittendi quidem, at synoptice & in unam omnia seriem conjuncta tradere; ex quo fieret, ut lectores meos a molestia relevarem, simulque in re præsenti erudirem, nec ea in parte quidquam illis desiderandum in opere hoc meo relinquerem.

Igitur eorum, quæ sub Michaele & Andronico seniore coiverunt, conciliorum indicendorum causæ potissimæ occurrerunt duæ. Sive enim patriarchæ incumbentium capitibus suis malorum pondere oppressi, dignitate seu spontanei, seu coacti cedebant; statimque de cessione illa admittenda reiiciendaque concilium deliberabat. Sive animum principis religio aliqua sollicitabat; reique discutiendæ concilium indicebatur. Rursus vero convocandorum ad ea concilia Patrum haud una fuit ratio. Interdum pro re nata celerrimum consilium quærebatur: tunc a patribus CPoli forte præsentibus raptim concilium cogebatur; sive graviorem maturioremque consultationem tempus permittebat, reique dignitas postulabat; atque tunc demum proximi remotioresque episcopi præviis litteris ad certam diem invitabantur. Hæc nosse eruditos lectores meos in limine Dissertationis hujusce volui, ne forte tantam conciliorum frequentiam admirati, imponi sibi existiment.

Horum omnium conciliorum caput constituo conventum illum sacrorum hominum cum adjunctis Reipublicæ optimatibus, in quo de tutore seligendo Joanni Lascari Theodori Lascaris filio, puero novenni, agendum fuerat. Coitionem hanc ex utriusque hierarchiæ viris principibus, constantem *sacram synodum* appellat Pachymerus histor. lib. 1. cap. XXIX. Summa rerum tunc decretarum fuit tutela principis & magni Ducis dignitas Michaeli Comneno collata. Cur in eo conventu describendo immorer diutius, nihil est; neque enim ecclesiastici quidquam negotii tunc expediendum proponebatur; neque in ea re tractanda, cujus causa acciti sunt Patres, memorabile quidquam accidit, preter callidam illam Michaelis artem in aucupando omnium principum, ac præsertim episcoporum & patriarchæ favore, quo velificante haud diu post vectus est ad imperium. Actum id anno 1259. Possinus in Chronologia notat.

In gradu summæ potestati vicino constituto Palæologo, haud difficile fuit ad summa imperii scandere. Favebat illi senatus, fervebant in eum populi & cleri studia; quare Despota prius renunciatus, id dein egit ut collega pueri imperatoris salutaretur. Propositum est id in communi ex clero & Reipublicæ principibus conventu. Post haud morosam disceptationem e Republica fore censuerunt, si imbelli puero socius adderetur princeps moribus sanctissimis instructus, in omnes artes belli pacisque expeditissimus. Unum supererat impedimentum submovendum, juramentum scilicet quo Palæologus fidem suam avo pueri Joanni imperatori ejusque stirpi spoponderat; id vero demum sacro præsulum cœtui discutiendum commissum est. Visum patribus, nihil id obsistere, quominus Palæologus imperii particeps fieret; cum hoc poscret Reipublicæ bonum, imperii servandi necessitas exigeret. Conferre id pariter ad sartum tectum servandum juniori principi impe-

imperium; cujus principatum eo majori ſtudio eſſet defenſurus, quod non alienum, ut antea, ſed ut proprium tuebatur. Addebant, precariam hanc Palæologi poteſtatem in poſteros ſuos nequaquam tranſmittendam, de hereditario jure familiæ nihil demere ſeu officere. Utraque hæc ſynodus Nicææ convenit. ANNO CHRISTI 1282.

Tertia celebris epiſcoporum convocatio tunc indicta, cum Arſenius patriarcha, non prodita cauſa, ex ædibus epiſcopalibus ſeceſſit in monaſterium Agalmatim. Rei tunc novæ gravitatem in ſynodo diſcuti oportere cenſuit Michael novus imperator. Conquiſiti ergo undique epiſcopi, variantibus primo ſententiis, tandem convenerunt, ut Nicetas Heracleæ epiſcopus ſynodi ablegatus ad Arſenium ſe conferret, regreſſionem communi nomine ſuaſurus, vel, ſin minus, abitionis ſuæ cauſas exponeret; quas ſi probabiles judicaſſet, concilium ut tollerentur curaturum; ſin minus, exorari ſe permitteret ad reverſionem. Patriarcha, quem mordebat conſcientia imperii Michaeli Comneno delati legitimi heredis incommodo, cauſam, quam forte unicam hanc debebat, ſe proditurum negavit; ceterum petenti demum concilii nomine, Nicætæ ſe daturum conſenſit dimiſſionis ſuæ libellum. Is vero dum ſcriberetur dictante eodem patriarcha, Nicætas ſuggeſſit ſcribi oportere ſe dignitatem illam dimittere, quod minus ea ſe dignum noſceret; indignatus tunc ille inceptum perficere recuſavit, remque infectam dimiſit. His ſynodo renunciatis, cum de patriarcha revocando deſperarent patres, moneretque Nicephorus Epheſinus Arſenii illius ordinationem minime canonicam extitiſſe, quod Theodorus tunc imperator expediri omnia ita celeriter juſſerit, ut gradus omnes ſacerdotii minus idoneis temporis interſtitiis, (vix unius diculæ inter eos interjecto ſpatio) percurrerit; his aliiſque rationibus perſuaſi, ad novam patriarchæ electionem, velut ſede jam vacante, proceſſerunt, & vota in Nicephorum tandem convenerunt. Hæc ſynodus tertia Nicæna anno 1260. habita ex Pachymero lib. II. cap. XVI. qui & addit dejectioni huic Arſenii, & Nicephori aſſumptioni Andronicum Sardenſem, & Manuelem Theſſalonicenſem epiſcopos palam reſtitiſſe: nec in communionem novi electi unquam venire conſenſiſſe.

Nicephoro patriarcha in locum amoti Arſenii brevi e rebus humanis exempto, de patriarcha ſufficiendo arduum negotium tractari cœptum eſt. Difficultatem rei expediendæ præbebat Arſenius, quem injuria amotum alii quidem contendebant, quare jure reparandum, quod inique erat actum, cenſebant; alii ut priora illa jure ſentiebant geſta, ita nihil inique agi rebantur, ſicut Nicephoro olim, ita & nunc aliquo quopiam ſubſtituendo. In hæc ſtudia ſciſſi patres nihil certi definiebant. Fluctuabat etiam incertus imperator, qui cum ſecum meditaretur, ut puero, legitimo imperii collega, dejecto, ſolus imperaret; id ut majori firmitate obtineret, auctoritate patriarchæ muniri optabat: an vero id ſperare ab Arſenio poſſet, ambigebat. Demum expenſis in utramque partem rationibus, ad Arſenii jura acceſſit; atque ita factio illa prævaluit. Judicatum ergo pro Arſenio; ſenex revocatur; acceptat; CPim (quam urbem imperator haud diu antea reduxerat e Latinorum manibus) venit, reſumptaque rerum ſacrarum tractatione, imperatorem, id poſcentem, in Urbe principe iterum coronat. Hæc de ſynodo CPtana anni 1261. Pachymerus in Michaele Comnen. lib. 3. cap. I. & II. ANNO CHRISTI 1282.

Quemadmodum Arſenio juri ſuo reſtituendo ſynodi auctoritas valuit; ita & reducendo iterum ad privatam fortunam ſuffragia patrum in ſynodo collectorum valuerunt. Michael Comnenus, qui principatus ambitioni jura omnia poſtpoſuerat, cum Joanne imperii herede legitimo primo dignitatem æquavit; dein nec æqualem patiens, ſummam ſibi auctoritatem uſurpavit ſolus, ſociumque faſtidiens, in gradum inferiorem dejectum, ne unquam timeret priſtini juris exactorem, luminibus orbavit. Ægerrime id boni omnes tulerunt ac præſertim Arſenius, qui muneris ſui id eſſe ratus, ut uſurpatorem debiti ſui admoneret, orbatumque innocentem principem ordini ſuo convenientibus armis defenderet, anathema in Michaelem pronunciavit. Tactus eo fulmine imperator alte indoluit, & remedio quocumque, leni, aſpero fruſtra tentato, tandem deſperans reſtitutionem ſuam, quandiu Arſenius rebus præeſſet, ad eum iterum amovendum animum adjecit; quare criminibus quibuſdam, de quibus illum ſycophanta quidam tunc accuſaverat, opportune uſus, ſynodo, quam frequentiſſimam ea de cauſa collegerat, vel ipſis invitatis Nicolao patriarcha Alexandrino & Euthymio Antiocheno, reum illum accuſavit. Coeundi locus ſtatutus eſt triclinium Alexii in ipſo imperatoris palatio; quo coacti patres, primo quidem accuſatorem admiſerunt, eoque præbente lectus eſt libellus, hæc ferens ex Pachymero lib. IV. cap. III.

„ Primum: Ex principio matutinæ hymnodiæ pſalmum pro imperatore reciſum
„ a patriarcha jubente ſolo Triſagio, & ſuper ea commemoratione, proœmium abſolvi. Secundum: nimium ſe propenſum
„ & familiarem Sultani præbuiſſe, adeo ut
„ ei & comitibus permiſerit ſæpius lavari in
„ lavacro eccleſiæ, ubi ſunt ſigna venerandæ Crucis marmoribus inſculpta, cum iſti
„ eſſent Agareni & Chriſti myſteriorum ex-
„ pertes. Tertium: quod filius ejus communicari per ſuum monachum ſacras Eucha-
„ riſtiæ reliquias juſſiſſet, cum non conſtaret, an ſacro baptiſmo initiati fuiſſent.
„ Prætereaque ipſe Sultan cum ſuis Satrapis per matutinum ſplendidæ magnæque
„ Dominicæ, patriarchæ litanias celebranti
„ adfuiſſet, & ſimul litanias recitaſſet. Hæc
„ & id genus alia libello inerant.

Tunc judicio ut ſiſtat ſe patriarcha vocatur, miſſis ad illum epiſcopis tribus. & clericis totidem. Sed accitus recuſavit, quod judices & locum habere ſe ſuſpectos diceret. Eadem invitatio ſemel iterum & tertio eſt habita, ac tertio pariter repulſa. Recuſanti patriarchæ judicium, cui imperator adeſſet, repoſuerunt patres, in cognitione rerum eccleſiaſticarum potiſſimam olim partem habuiſſe principem; eum proinde excludi tunc minime debere, cum de re graviſſima ageretur.

Poſtremo vocatur ad ſynodum patriarcha ju-

judiciali appellatione noviſſima; obfirmatumque in recuſando, reum canonis Apoſtolici de recuſatione judicii cenſueverunt: acceſſerunt ad cumulum priſtinæ acculationes in libello Imperatori porrecto expreſſæ; addebatur tandem contumacia non ſiſtendi ſe judicio. Hæc ſimul omnia ſatis habita ſunt ad ferendam in reum depoſitionis ſententiam; cui tamen ex epiſcopis nonnulli obſtiterunt, rati inauditum præſulem, nec niſi de ambiguis criminibus accuſatum, injuria damnari. Inter eos, qui judicium illud improbarunt, eminebat Nicolaus Alexandrinus patriarcha, ejuſque ſocii, alii quidam epiſcoporum, & monachorum ac laicorum plures; quibus una ſedit ſententia, ut communionem omnem cum ceteris epiſcopis & reliquis iis adhærentibus præciderent. Hinc natum ſchiſma, quod Græcorum eccleſiam fœde annis pluribus dilaceravit. Acta hæc anno 1266. Poſſinus in adnotationibus chronologicis ad Pachymerum evincit.

Alterius ſynodi inceptæ, non abſolutæ, ſermo eſt apud Pachymerum in Michaele lib. IV. cap. XV. Conſpiraverant ſceleſti quidam in caput Imperatoris; verum indicio facto comprehenſi, quæſtione interrogati ſunt ut ſocios proderent. Illi ceteros ſiluerunt, patriarcham jam depoſitum Arſenium, quaſi facinoris conſcium & conſortem prodiderunt. Succenſens Imperator reum, illum ad ſynodum dixit; poſtulavitque ſimul ad eum transmitti e ſacro ordine delegatos, qui ſynodi nomine eum interrogarent. Interim optare ſe dixit, ut reus ille anathemate diſtrictus teneretur, quoadusque vel convictus ſupplicio puniretur; vel accuſationem æqua defenſione fruſtraret. Nihil denegatum principi eſt. Miſſi qui cenſuram a ſynodo latam miſero Monacho ſignificarent; ſimulque quid pro ſe excuſando afferret, acciperent. Ille attonitus primum, dein calumniam deteſtari, tum hominum & Dei fidem pro ſua innocentia deprecari, ſtatimque proripuit ſe e conſpectu interrogantium, omnia Dei judicio permittens. Is erat hominis habitus, ut ſynodales nuncii ſatis intelligerent calumniam innocenti irrogatam; quare regreſſi, expoſuerunt omnia Imperatori, qui placatus, quæſtionem de Arſenio omnem dimiſit. Acta hæc anno 1267. ex Poſſini chronologia.

Venio nunc tandem ad ſynodos in cauſa conciliandæ Latinos inter & Grecos pacis habitas, quarum multas in unam confuſas exhibet Venetus Labbei editor, qui ſi plus aliquid in Pachymero legendo indulſiſſet, rem profecto multo accuratius tractaſſet atque explicuiſſet. Gregorius X. vix in ſummum ſacerdotem renunciatus, negotium componendæ pacis inter Grecos & Latinos ſub Urbano IV. cœptum, atque a Clemente IV. continuatum, abſolvendum ſuſcepit. Ejus rei gratia miſſæ ultro citroque legationes; tum & in utra eccleſia virorum doctorum coitiones factæ ſunt plures. Eo tamen diſcrimine, ut Romanus quidem pontifex cum S. R. E. cardinalibus viriſque doctis, quos Romæ præſto habebat plures, rem agitarit; eidem vero diſcutiendæ Græci frequentia epiſcoporum concilia habuerint. Pachymerus lib. V. cap. XII. concilii cujuſdam meminit, cui adfuere Rom. pont. legati, nempe fratres nonnulli Ordinis Minorum, inter quos idem ſcriptor Joannem quemdam diſtinguit, *Paraſtron* denominatum, quod Græcum originem dicunt; Hunc virum inſtitiſſe vehementer ait apud Græcos, ut conjunctionem hanc amplecterentur; monuiſſe perſæpe *Patriarcham & Synodum* ut pro viribus quique ad tantum boni obtinendum adniterentur. Hæc prima mentio ſynodi ad negotium illud tractandum coactæ apud Pachymerum in Michaele lib. V. cap. XI. Ad hanc porro ſynodum pertinere credo orationem illam Græcorum præſulum, quam Pachymerus ibidem recitat, eo tendentem, ut perſuaderet, Grecos quidem paratum gerere ad eccleſiarum conciliationem animum, nec pro ſe obſtituros quominus id boni contingeret. Ceterum cum ex accretione ſymbolo facta tanquam re aliqua interjecta, eccleſiarum divortium provenerit, interpoſitionem hanc, qui poſuerunt, Latinos tollere neceſſe eſſe judicabant. Se, ea ſublata, paratos ad coitionem ſpondebant.

Adeo averſos a veritate Græcos ſuos intelligens Michael Imperator, novam epiſcoporum ſynodum coram ſe coegit (Pachymerus lib. V. cap. XII.). Ipſe ad Patres verba fecit; demonſtrare obnitens, adductis ex hiſtoria exemplis, Latinos nulla hæreſis nota inurendos eſſe, quod Spiritum Sanctum ex Patre, & Filio procedentem ſentiant. Quare ut ad communionem admitterentur, obſtare nihil; id modo obtineretur ab illis ut e ſymbolo additamentum tollerent. Multa in hanc ſententiam perorans, tandem quievit, expectans quid patres afferrent ſive dictis ſuis conſonum, ſive oppoſitum. Quieverunt omnes; & patriarchæ quidem expectatio tota in Charthophylacem (is erat celebris Joannes Veccus, qui dein catholicæ ſententiæ ſtrenuus aſſertor fuit apud Græcos); ſed cum ille obſtinato ſilentio inſiſteret; anathemate intentato ni diceret, vocem tandem emiſit in eam ſententiam, Latinos quidem eſſe & non dici hæreticos. Ea vox patres in ſchiſmate obfirmavit, & Imperatorem exacerbavit, adeo ut audacem hominem actutum in carcerem detruſerit.

Hoc fulmine tacto Vecco, tempeſtas alia ingruit ex inſtituta in ipſum Joannis Chumni accuſatione de male geſta legatione ad Cralem Serbiæ. Auditus denunciator in ſynodo, eoque ſtatim miſſi ab Imperatore viri ſenatorii ordinis, qui toti cauſæ adſiſterent. Vetitum id eſt ab epiſcopis, qui per ſacros canones nefas eſſe cenſuerunt, clericum patriarchæ judicari, ipſo non permittente patriarcha. Igitur inſtantibus pro judicio inſtituendo ſenatoribus, recuſantibus epiſcopis, re infecta diſceſſum eſt. Geſta hæc in annum 1273. Poſſinus in Chronologia Pachymeriana confert.

His impedimentis unionis negotium procedebat parum; quare eidem promovendo Imperator volumen confecit multis obnitens, Latinos nulla hæreſeos nota aſpergi. Scriptum hoc miſit ad patriarcham, idemque coacta e ſelectiſſimis viris ſynodo, palam legendum curavit. Redditas ea in re ſingulorum patrum ſententias juſſus eſt Jaſites Job colligere, & in unam continuati ſermonis ſeriem digerere. Id opus brevi abſolutum ſynodo iterum repræſentatur, & ſingulatim exquiſitis ſententiis, approbatione omnium &

☞ ſubſcriptionibus munitur: hanc ſe tenere fi-
dem atque ab ea nunquam ſe receſſuros Pa-
ANNO CHRISTI 1282. tribus in commune affirmantibus. Tum ſcripti ita approbati tranſmiſſio fit ad Imperatorem. Nova hæc ſynodus eodem, quo prior, anno 1274. convenit, habeturque apud Pachymerum lib. V. cap. XIV.

Iter has ultro citroque tractationes major anni pars extracta, donec tandem Græci ad eccleſiæ catholicæ conſortium admiſſi ſunt a pontifice, admiſſioniſque ſuæ litteras legati Græcorum CPim retulerunt. Is legatorum reditus obſtrictam patriarchæ fidem tenebat, qui eo tempore quo negotium tractari cœperat, negavit ſe conjunctionem illam admiſſurum, fidemque ſuam obligavit, cathedram ſe dimiſſurum, ſtatim ac unio illa perficeretur. Coacta de ea cauſa ſynodus. Judicatum conſtare ex facto ipſo de patriarchæ libera & ſpontanea abdicatione; nam abdicationem illam juratus ſpoponderat, ſiquidem eccleſiarum conjunctio perficeretur; quare ea impleta, ſponſionem efficiebat liberam & abſolutam, ac propter jurisjurandi religionem neceſſario implendam. Ita ergo volens nolenſque Joſephus exauctoratur, juſſu ſynodi, ac pro legitima ſedis vacatione pronunciatum eſt. Convenit ſynodus hæc anno 1274. ut Poſſinus ſupputat.

Ita viduata ſchiſmatico patriarcha eccleſia, Joanni Vecco viro in primis catholico & docto regenda committitur: cujus electio pro conſueto more in ſynodo epiſcoporum & cleri CPtani decreta eſt anno 1275.

Haud ita multo poſt Imperator nuptias filiæ ſuæ Annæ cum Michaele deſpota occidentis (quas rebus maxime conducturas rebatur) ſtatuerat. Connubio huic obſtabat lex a Siſinnio patriarcha lata de conjugio inter propinquos minime jungendo. Porro Nicephorus juvenis pater, & Michael Imperator ſponſæ parens, fratres erant germani. Inſuper Nicephori uxor Anna alteri Annæ, de cujus nuptiis agebatur, conſobrina erat. Huic igitur multiplici vinculo implicatæ neceſſitudini ſolvendæ ſynodus convenit. Pachym. lib. VI. cap. VI. Viſum eſt patribus bonum pacis, quæ ex eo conjugio ſperabatur, cauſam offerre juſtam ad relaxationem vinculi; ſi quid fuiſſet indecentiæ tollente ſive excuſante commodo publicæ quietis ex eo foedere proventuro. Ita judicatum a ſynodo, nec aliter præſtitum. Synodo annum ſtatuo eumdem qui ſupra 1275.

Creſcebat hæc inter pro junctione utriuſque eccleſiæ in Græcia tumultus; cui augendo plurimum dedit incitamenti legatorum papæ adventus CPim. Veccus patriarcha unus & ſorte unicus erat, qui Latinorum partes ſtrenue defendebat. Ea, aliiſque de cauſis Imperatoris invidiam incurrit, (Imperator enim ita Latinis palam favebat, ut Græcis tamen clam adhæreret) apud quem non uno de crimine, ficto licet, delatus, demittere ſe dignitate ſtatuit. Seceſſit igitur in monaſterium, dum interim cauſa ejus in concilio tractaretur; ſed cum accuſationum illarum calumnia tandem patuiſſet, vel ſycophantiarum illarum inanitatem Patres intelligerent, quin & politica alia ſuadente ratione, judicio omni ſuppreſſo, manum iterum clavo ſacræ gubernationis admovit. Tunc habitum eſt concilium pro exhibendo fidei Græcæ eccleſiæ teſtimonio, coram legatis a pontifice miſſis Conſtantinopolim. Scriptas litteras ita ea de re per dolum compoſitas fuiſſe ſcribit Pachymerus lib. VI. cap. XVII. ut Græcorum quidem ſententiam ſervarent, ſed tantis verborum involucris tectam, ut Latini ſecum convenire Græcos arbitrarentur. Nec minus fraudis adhibitum eſt in ſubſcriptionibus; nam prolixus ille nominum catalogus iis litteris adjectus, vel inania erant nomina a Calligrapho conficta, vel homines erant vulgares, nullo dignitatis ſplendore illuſtres, quamvis ibi ſe ſpecioſo epiſcoporum titulo velabant. ANN. CHRIS. 1281.

Hoc inivit conſilium Imperator, ut neutri parti, Latinis ſcilicet Græciſve, diſpliceret. Quin & Latinorum gratiam ſibi magis magiſque conciliaturus, cum intellexiſſet ex Græcis quoſdam vel ipſa Græcorum ſacra poſt factam utriuſque eccleſiæ conjunctionem execrari, concilium frequentiſſimum collegit, in quo rei hujus indignitate latius expoſita, rogavit, ut anathema diceretur in eos, qui ſacra violare contumelioſe tentaſſent, nihil ſingulatim exprimendo. Hac uſus eſt arte, ut Latinis fucata zeli ſpecie placeret, nec diſpliceret Græcis, qui ſanctionem hanc frequentes admiſerunt, rati opinioni ſuæ nihil ex illa offici, cum nihil extra jus ſe facturos judicarent, ſi eorum ſacra recuſarent qui eſſent orthodoxæ fidei injurioſi. Pachym. lib. IV. c. XVIII. Concilii hujus annus eſt 1276.

Hic finis extitit conciliorum ſub Michaele Palæologo coactorum; eorum ſaltem, quorum nulla mentio in Collectionibus huc uſque vulgatis facta eſt. Veniunt nunc ſuo ordine concilia ſub Andronico ſeniore Michaelis patris anno 1282. defuncti ſucceſſore coacta. Quo in cenſu omittenda conſulto duxi concilia illa, ſive quæ pro Vecco exauctorando, ſive quæ illo jam depoſito pro catholico dogmate diſputante convenerunt. Utrorumque enim conciliorum iſtorum acta & hiſtoriam partim ex Labbeana, partim ex noſtra hac collectione repetas. His ergo omiſſis, unum præ ceteris deſcribendum mihi venit concilium, cujus ſumma eo tetendit, ut Gregorius Cyprius, poſt obitum Joſephi patriarchatu potitus, dignitate ſe illa demitteret, ejuſque commentarius in teſtimonium quoddam S. Joannis Damaſceni ſcriptus damnaretur.

Petitam e S. Joanne Damaſceno ſententiam hanc: *Productorem* (Patrem) *per Verbum enunciatorii Spiritus*; in Græcos vehementer urſerat Veccus, in plena Græcorum ſynodo orthodoxam cauſam defendens. Quod vero recta impeti hæreſim ſuam hac S. Doctoris ſententia intelligerent Græci, illius retundendæ accomoda opinioni ſuæ interpretatione negotium patriarchæ Gregorio commiſerunt. Ille vero munere hoc ſuo functus eſt, edito de hoc argumento tomo, quem actutum ex epiſcopis plures, inſtante Imperatore, ſubſcriptione ſua roborarunt. Verum ex quo diſſidia tollenda cenſebantur, id magis ſeditionem concitavit. Continuo enim rationem exponendi mentem Damaſceni obſcuram & implicitam criminati ſunt quidam. Ulterius procedebant alii accuſantes Gregorium, vocem illam προβολεὺς *productor* in qua ſententiæ Damaſceni tota vis inerat, minus orthodoxe & ſenſu a mente SS. Patrum plane alieno ab illo exponi: ac ſi ſcilicet non

qui-

quidem pro principio activo emanationis S. Spiritus vocem illam accepiſſet cum SS. Patribus, ſed potius pro principio *explendeſcentiæ* quam a *proceſſione* diſtinguebat. Id vero demonſtrabant ex commentario tunc edito a Marco Monacho ejus diſcipulo, qui hanc ipſam Damaſceni ſententiam, iſta plane interpretatione ſeu expoſuerat ſeu corruperat. Hoc vero diſcipuli ſcriptum non ſine cenſura & approbatione Magiſtri prodierat, ut Marcus ipſe aſſerebat, & res erat exploratiſſima. Eo igitur nomine ingens in Gregorium invidia creata eſt; nec diu res proceſſit, quin ſynodus frequens colligeretur, in qua & de abdicatione patriarchæ, & de ejus orthodoxia lis inſtituta fuiſſet, niſi interceſſiſſet Imperator, perſuaſus ex eo judicio nihil commodi in publicam quietem proventurum. Eo perſuadente res ita convenit, pactionibus tamen occultis. Spondebat patriarcha ſe ſponte ceſſurum; viciſſim & ſynodus, fide data, ſeſe obſtrinxit, laturam ſe pro orthodoxa patriarchæ ſententiam. Ita data utrinque & recepta fides. Quibus præmiſſis, patres orthodoxum ſe noſcere patriarcham pronunciant. Actutum patriarcha libellum ſpontaneæ ceſſionis ſuæ porrigit, ita tamen artificioſe doloſeque contextum, ut de ſinceritate cedentis ſuſpicionem juſtam præbuerit. Nec concilium pro ſe quidquam attulit ſincerius; nam vix e medio ſubducto patriarcha, tomi ab eo ſcripti diſcuſſio inſtituitur. Variantes tamen ſuper ejus damnatione Patrum ſententiæ, tandem convenerunt in tollenda ab ea lucubratione loci Damaſceni interpretatione; atque ita a litibus ceſſatum eſt. Hæc de ſynodo anni 1289.

ANNO CHRISTI 1282.

In hunc modum amoto Gregorio Cyprio, alius quærendus erat Conſtantinopolitanus patriarcha. Ea de cauſa itum eſt in concilium; tumultuatum ibi plurimum ab Arſenianis, ab iis nimirum qui Arſenii olim patriarchæ exauctorationem oppugnabant, eaque de cauſa ſeceſſionem a reliqua eccleſia fecerant. Statuendum a Patribus contendebant, Joſephi, qui in Arſenii locum aſſumptus olim fuerat, patriarchalem ordinationem nullam & irritam haberi; tum & dogma eccleſiæ Latinæ damnari de *proceſſione* Spiritus Sancti per *Filium;* denique de ſacerdotum ordinatione exacto judicio diſcuti oportere ajebant, tum & eccleſiæ adminiſtrationem ſibi committi poſtulabant, ſpondentes ſe totam ad leges canonicas reformaturos. Nihil horum impetrarunt; quin & cum indignatione illis rejectis, Patrum tota cura in quærendo novo patriarcha converſa eſt. Is tandem inventus in Athanaſio, cujus indoles ultra modum ſevera, quanquam multos terrebat, rigidos tamen eccleſiaſticæ diſciplinæ exactores in ejus favorem pertraxit. Hæc concilii anno eodem 1289. octobri menſe habiti, de quo Pachymer. in Andron. lib. II. cap. XII. ſumma eſt.

Ea dignitas hominem rigidum & ſeverum brevi deſtituit; cujus abdicationis cauſas varias lege apud Pachymerum: neque enim patriarcharum res geſtas, ſed concilia deſcribenda hic aſſumo. Nihil quidem in ea ceſſione acceptanda concilii interceſſit, cum Imperator ipſe per ſe illam admiſerit, mandaritque eccleſiæ, ut de ſucceſſore provideret. Verum dum iſta geruntur, accidit ut

Andronicus Imperator filiam Muzalonis magni Logothetæ fratri ſuo deſponderit, nec poſt multum puella vitiata, injuria conſanguinei cujuſdam, indicio tumentis uteri deprehenſa fuerit. Quæſtio tunc orta, numquid irrita extunc deſponſatio cenſenda eſſet; an procedi ad nuptias per ſacras leges liceret. Sententiæ Patrum variarunt; nihilque certi ſtatutum eſt; quare Imperator juris indagine abjecta, cum fratre quidem filiam pincernæ Libadarii conjunxit; puellæ vero nuptias Conſtantini filii ſui deſtinavit, ſuo tempore celebrandas, poſtquam ſcilicet longioris oblivio vitii infamiam obliteraſſet; quod & executioni ſumma fide mandavit. Pachym. lib. II. c. XXVI.

ANNO CHRISTI 1282.

Concilio huic annum ſtatue ex Poſſini chronologia 1292.

Alteri ſub Andronico concilio argumentum præbuit delicatula Imperatoris religio. Mos erat reliquis ante illum Imperatoribus cum ad Saracenos principes litteræ ſcriberentur, illos fratris nomine ſalutare. Scribendum igitur cum eſſet Imperatori ad Sultanum Babyloniæ, num pro more agere ſibi liceret ex epiſcopis forte præſentibus exquiſivit. Plerique licitum negarunt; a ceterorum opinione receſſit Theoleptus Philadelphienſis epiſcopus, ageret fide ſua imperatori ſuadens; neque enim nefas cenſeri hominem Saracenum fratrem appellari, cum vel ipſos malos dæmones filios matris ſuæ ſcriptura in Cantico appellet: *Fili matris meæ pugnaverunt contra me*; quod de malis ſpiritibus dictum eſſe ille ex Nyſſeni interpretatione aſſerebat. Excepta eſt cum indignatione epiſcopi oratio, ac motum ea de re diſſidium in cauſa fuit apud Imperatorem ut ſynodum convocaret. Ibi dicti invidia in Philadelphienſem concitata eſt ab epiſcopo Dyrrachienſi; ſed ſeniente ſententiæ Philadelphienſis aſperitatem Imperatore, tandem nihil grave in illum ſtatuerunt Patres; immo nihil illum in religionem offendiſſe cenſuerunt. Atque ita demum Synodus altera anni 1292. ſolvitur. Pachim. lib. III. cap. XXIV.

Proxime ab hac ſynodo quinquennio celebre aliud concilium Græcos epiſcopos exercuit. Illud nimirum quod convenit occaſione inventarum chartarum ab Arſenio olim patriarcha in foramine quodam reconditarum, anathematibus in auctores depoſitionis ſuæ (Arſenii ſcilicet) refertiſſimas. Puer quidam caſu repererat. Totam hanc hiſtoriam ex ipſo Pachymero ad concilium CPtanum anni 1297. retuli.

Alteram etiam ſynodum ab hoc biennii divortio ſejunctam peculiari ſub titulo dedi; ea vero diſquiſitum eſt, num valerent nuptiæ quas pupillus, tutore eodemque Imperatore invito, conciliaverat.

Regebat per hos dies eccleſiam CPtanam Joannes Coſmas patriarcha, qui cum multa haberet in quibus Imperatorem argueret, nec ulla ſe daret opportunitas principem ipſum commode alloquendi, (id enim de induſtria Imperator evitabat) ſeceſſionem in monaſterium fecit ad vitam privatam. Grave id Imperatori & plenum invidiæ; quare ad monaſterium illud ſe contulit, ubi ſollemne colloquium, præſentibus epiſcopis, ceteriſque imperii principibus, inſtitutum eſt. Primus querelas ſuas expoſuit patriarcha, quarum hæc ſumma: fœdus & nuptiæ cum Crali Serbiæ conciliatæ; illi enim viro jam conjungato

filiam ſuam Simonidem octennem deſponderat; ejuſque viciſſim uxorem jam repudiatam, filiam Terteris ſibi in conjugem adſciverat; tum exprobravit vectigalium exaggerationem nimiam; tandem contemni ſe, ſi quid forte juſtum precaretur, dolebat. Poſtquam his ſatis peroratis ſiluit, tunc Imperator a capite exorſus, apologiam pro ſe inſtituit, obtendens urgentem illam imperii neceſſitatem, qua cogente in fœdus conſenſiſſet, nunquam alias a ſe impetrandum niſi graviſſima mala extorſiſſent; ceterum filiam ſuam deſpondiſſe ſe viro non quidem cum legitima uxore ſed cum pellice conjuncto probabilibus argumentis demonſtrabat; nec ſe conjugem alterius, ſed pellicem tantummodo juſto matrimonio ducturum ſtatuiſſe. Reliquas accuſationes minori opera diluit, cauſans ærarii anguſtias, & ſuam in favorem eccleſiæ propenſionem, cui ne ſemper obſecundaretur, rerum circumſtantias obſtitiſſe affirmavit. Ea Imperatoris oratio arriſit pluribus; nec patriarchæ diſplicuit, qui tandem exoratus, miniſterii ſui munera reſumpſit. Ita ſolutum in præſens concilium, quod tamen haud diu poſt alterum excepit in cauſa Joannis celebrandum. Epiſcopus ille acerrimorum Gregorii Cyprii olim patriarchæ accuſatorum facile princeps, nec ejus exauctoratione placatus, bellum in tomum ab eo ſcriptum, de quo ſupra, inſtituit. Imperator primo furentem compeſcere tentavit; mox fruſtra ſe niti intelligens, lenitate in iram converſa, & dignitate illum exauctoravit, & in cella recluſit. Acciderunt hæc juxta Poſſinum anno 1289. Quare ſolidis undecim annis uſque ſcilicet ad annum 1300. damnationis ſuæ pœnam toleravit. Tunc vero tandem ſera pœnitentia animum Imperatoris cœpit; faſſuſque eſt crimen ſuum coram frequenti Patrum concilio ad id coacto. Omnem in ſe ſumebat rei actæ culpam, inſontemque ab iis criminibus, quorum obtentu reum damnaverat, pronunciavit epiſcopum; rogare proinde ſe patres dixit, ut canonica ſententia virum priſtinæ famæ & dignitati reſtituerent. Inclinabant in eam rem ex patribus plerique: ſumma contentione retinebatur cum aliis nonnullis patriarcha. Hinc diſſidium ortum inter Patres, ex quo factum, ut judicium prorogaretur, nec de ferenda ſententia ſpes ulla affulgeret. Moræ hujus pertæſus patriarcha, ſimulque offenſus, quod tam multos ſibi reſiſtentes haberet, novam ſeceſſionem in monaſterium adornavit. Hæc viro exitio fuerunt; ut mox in hiſtoria ſequentium conciliorum narrabitur.

ANNO CHRISTI 1282.

Seceſſionis ſuæ cauſam non ſatis idoneam habuiſſe ſe Joannes Coſmas agnoſcens, brevi ſe patriarchatui reſtituit; ſed nec diu poſt, ut iterum ſecederet, cauſam hanc prætendit. Hilarion Selymbrenſis epiſcopus crimen quoddam turpe, tanquam a patriarcha clam admiſſum, quod ab homine deploratæ famæ & calumniatore audierat, ſecreto detulit ad Imperatorem, ſimul indicans quonam auctore hæc teneret. Princeps rem, ut erat, calumniam judicans, ut perpetuo ſilentio premeret Selymbrenſi mandavit. Ille nihil mutaturum ſpopondit; nihilo tamen ſecius brevi ejus accuſationis fama tota urbe inſonuit, ſparſumque eſt pariter, quiſnam Imperatoris auribus hæc inſuſurraverat. Patriarcha calumniam tulit impatientiſſime, nec in delatorem ſe geſſit moderatius; quin frequentes ea de re ſynodos habuit, teſte Pachymero lib. IV. cap. XXVIII. contendens apud Patres vehementer, ut pœna calumniæ in illum decerneretur. Sed patres moroſiores ea in punitione nactus, adeo excanduit, ut actutum ſe nova ſeceſſione quieti ſuæ privatæ conſulturum, addito ad fidem adſtruendam juramento pro concilio affirmaverit. Nec cunctatus, illico ſe proripuit in monaſterium, ex quo continuo abdicationis ſuæ ſyngraphum miſit ad Imperatorem. In eo ſcripto cum ſingula inique in ſe geſta percenſuiſſet, adjecit, tantis debilitatum contumeliis onus ſacræ adminiſtrationis ferre ſe nequaquam poſſe, eique reſumendo ne ullis deinceps precibus & auctoritate forte adigeretur, jurato ſe æternum vale dixiſſe ſacerdotio affirmavit. Imperator ea accepta abdicatione, quid inde ſibi præſtandum eſſet, in commodius tempus differendam conſultationem cenſuit, atque in præſens ſolutum concilium eſt, cui annum 1303. Poſſinus aſſignat.

ANNO CHRISTI 1282.

Brevi tamen altera epiſcoporum longe celebrior coitio, Imperatore invitante, indicta eſt CPim. Quid per canones ſtatuendum foret de ſpontanea illa Patriarchæ ceſſione, aliqua ſaltem in ſpecie, juramenti religione firmata diſquirendum erat. In duas ſententias pro conſueto more abitum eſt, aliis abdicationem illam valere, nec integrum deinceps eſſe patriarchæ repudiatam dignitatem reſumere, vetante juramento, contendentibus; aliis injuria ab invito extortam nec valere tuentibus, nec juramenti, forte nuncupati vinculum tale fuiſſe quo obſtringeretur; relaxari quin illud poſſe ac debere, idque petitis e tota antiquitate ſacris exemplis factum ſæpius demonſtrabant. Ita Flavianum recipere ſacram ordinationem vel jurato recuſantem, initiatum nihilo ſecius conſtat. Inter hæc diſſidia viſum eſt tandem patriarcham deſtinata e patribus legatione interrogare, & quid ſibi mentis fuiſſet, cum ſeceſſurus, profeſſus eſt: *per quam ſervus Dei ſum non ſum vobiſcum*. Ille ſciſcitationibus legatorum de ſcripto repoſuit, ſe quidem ea ſemper mente fuiſſe, ut numquam juraret paſſim; formulam vero illam, de qua quærebatur, habuiſſe familiarem, nec unquam ſe a propoſito non jurandi conſilio, ea lõquendi conſuetudine receſſiſſe putabat. Ex eo, quid ſentiret de ſententia illa ſua diſcerent. Equidem fatebatur in ſua ad Imperatorem abdicatione ſcripſiſſe ſe juratum abjeciſſe dignitatem; ſed hæc dolore injuriæ acceptæ turbato & imprudenti excidiſſe. Cetèrum ea tunc fuiſſe mente & nunc pariter eſſe, ſi pacandæ eccleſiæ neceſſarium fore judicaretur, ut ipſe iterum clavum reſumeret, præſto eſſe ſe, ſin minus abdicationem ſuam acciperent ratam confirmatamque. Id vero tunc demum ſe intellecturum dixit, ſi omnes XL. epiſcopi in abdicationem ſuam conſenſerint, uno alterove diſſentiente, velle ſe deſtinatam ſibi a Deo adminiſtrationem reſumere. Valuit ea reſponſio ad augenda diſſidia; cum quidam integrum negabant patriarchæ regreſſum poſt juratam (id enim pervincebant) ceſſionem; aliis coactionem mentiſque perturbationem in ea ſeceſſione cauſantibus. Erant inter hos tertiæ veluti factio-

ctionis homines, qui juramenti vim omnem in verbis patriarchæ agnoscebant; sed abdicationem suam juraſſe illum asserebant conditioni alligatam; siquidem nullam pœnam pro evulgata temere calumnia Selymbrensis tulisset; hac pœna decreta & juramenti vinculum exolveretur, & patriarchæ nihil obstitisset ad regressum. Verum eam in Selymbrensem animadversionem alii ut injustam improbabant, alii stricto jure debitam affirmabant. Dum ita episcopor. dissidia ferverent, alia quædam inciderunt, unde novis conciliis occasio nata est & argumentum.

ANNO CHRISTI 1282.

Athanasius, olim patriarcha, tunc monachus, nescio quid de terræmotibus in urbis eversionem imminentibus, nisi malum instans precibus & vigiliis sacris averruncaretur, prædixerat. Vaticinium istud ad Imperatoris aures statim delatum est, qui dum sacra omnibus urbis monasteriis per triduum indicit, summo mane succedentis diei levem, perendie validiorem terræ concussionem sensit. Is casus fidem conciliavit oraculo; unde tanta de vate opinio increbuit, ut statim Imperator, episcopi, & populus de restituenda illi sede cogitarint. Indicto in eam rem concilio, propositum est ab Imperatore deliberandum, quo pacto, & quando conveniret resumi patriarchalem dignitatem ab Athanasio. Ac prima quidem concilii sessione totus Patrum favor illi velificabat. At dato se colligendi spatio, altera sessio inter multos fautores multos tulit Athanasio adversarios. Tota ergo res inter altercationes stabat. Cum interim Joannes Cosmas accitum Imperatorem ut habuit in conspectum, subdolis verborum illecebris ab eo obtinuit ut patriarcha agnosceretur. Ita vero agnitus, continuo pro jure patriarchali anathema in eos dixit, qui restituendo in sedem patriarchalem Athanasio operam darent. Terribili religione concussus superstitiosus timidusque Imperatoris animus ad concilii solamen se convertit. Invitantur actutum patres, scinduntur in diversa, prout quisque affectus erat in Joannem bene vel secus. Qui abdicationis juratæ religione adstringi illum rebantur, illi tanquam ab exauctorato latam excommunicationem inanem judicabant; secus illi pronunciabant, quod nondum depositi acta omnia valerent. In his angustiis versans Imperator; unam quæ supererat, evasionem tentavit, ipsum enim per se iterum adiens patriarcham rogavit supplex, ut eam relaxaret religionem, quam ille obligaverat. Res pro voto succesſit; Joannes enim hoc rescriptum dedit ad Concilium.

Pachy. Andr. V. p. VI.

„ Domine mi sancte Imperator, & vos „ divina & sacra synodus, tuque senatus, & „ qui adstat atque audit Domini populus, „ quotquot in clero censemini, quique habi„ tu insignes Monachico estis, & multitudo „ reliqua. Ego ex Orthodoxis genitoribus „ natus ac sancte educatus, prius quidem sa„ cerdotali dignatus honore sum; postea Mo„ nachus factus, judiciis quæ novit Deus in „ thronum evocatus patriarchalem fui; gra„ tia primum ac beneplacito Dei, deinde „ consilio, voluntate, sententia prævio exa„ mine perlata vestrum omnium, qui digni„ tate præminetis. In ea dignitate, uti me „ gesserim pie ac recte, novit solus Deus. „ Gloriari enim mihi non expedit, juxta di„ vinum Apostolum. Contigerunt autem in„ terim scandala, quot qualiaque, vos sci„ tis: ob quæ, ne quod inde nocumentum „ inferretur Christiani ullius animæ; & quo „ in pace ac statu tranquillo sancta Dei ec„ clesia stabiliretur, cessi ad tempus thro„ no, & cellula clausus mea, quievi. Obor„ ta autem mihi in secessu illo dubitatio„ ne, an bona ista esset, ac Deo probata quies „ mea; cum quid sibi super eo cordi esset, „ ut demonstrare dignaretur, Deum orarem; „ species quædam divina superadstitit mihi, „ dicens: Si amas me Petre, Pasce oves „ meas. Rursus igitur propter hoc reddi ad „ thronum. Quoniam vero iterum move„ bantur majorem in modum scandala, & „ eccl. propter hoc afficiebatur contumelis: „ secundo e cathedra patriarchali descendi, „ eumdem, quem prius, intuens scopum, „ pacis meo secessu statuendæ. Postquam au„ tem deinde contigere, quæ vobis sunt co„ gnita, & excommunicatio pronunciata est „ a me in eum, qui restituere attentaret „ throno patriarchali dominum Athanasium, „ quod mihi futura videretur hujus istiusmo„ di promotio odiosa omnibus & molesta; „ vos vero super ista recens excommunica„ tione consulti, non admittitis illam, tam„ quam, ut dicitis, non sit canonice perla„ ta. En ego ultro ipse qualecumque est, „ aut esse potest, excommunicationis istius „ vinculum solvo, revocansque illam, pro „ relaxata deinceps, neminemque in poste„ rum ligante habeo. Neque tamen in do„ mini Athanasii regressum ad thronum de „ cetero assentior. Quomodo enim ipsum „ in pontificem admittam, hominem accu„ satum & deformatum ignominia nondum „ absersa; denique pejoris ad hoc, quam „ ego sim ipse, conditionis; adeo quidem, „ ut parum absit, quin de religione ejus „ æquam dubitandi causam præbeat; præser„ tim cum super hæc omnia, patriarchatu „ ipse dudum ultro cesserit ecclesiastice, ac „ canonice? Hæc omnibus dico & contes„ stor. Si quid vero posthac secus quam fas „ fuerit accidat, vos videritis. Meum enim „ sensum plane declaravi. Deus autem pa„ cis, qui proprium pro sancta ecclesia da„ re sanguinem non pepercit, ipse quod huic „ expedit ad pacem & turbarum amotionem „ faciat. *Subscriptio.* *Abbas Joannes.*

ANNO CHRISTI 1282.

Hac recreatus syngraphe Imperator, concilio se offerens, chartam usque eo legit, quo de restitutione Athanasii non permittenda agebatur; ursitque vehementer apud coactos in unum patres, ut tandem in Athanasium convenirent. At surdis plerisque canebatur; cujus moræ inanis pertæsus princeps, assumptis in comitatum iis quos consilio suo favere norat, recta se contulit ad monasterium Athanasii, eumque nactus, salutavit patriarcham, ceteris acclamatione consentientibus. Ita abruptum est concilium, cujus tamen pars illa, quæ restitutioni Athanasii restiterat, perseverans in sententia, secessionem ab ecclesia facere constituit, in qua & aliquandiu perseveravit. Hæc omnia habet Pachymerus lib. V. c. 3. 6. 7. Acta sunt hæc anno 1394. ex Possini supputatione. Atque hic finis Græcanicorum conciliorum ex Pachymero, qui historiam suam ad undecimum usque Andronici senioris annum producit, & cum eo hic pariter & nos Dissertationem hanc nostram claudimus.

CON-

ANNO CHRISTI 1282.

CONCILIUM LONDINENSE

Anno 1282. habitum.

An. 1282. Ex Wilk. Conc. Brit. to. II. pag. 67. ibidem

„ HAnc ſynodum archiepiſcopus Cantuar. convocavit apud novum templum „ London. poſt Purificationem B. Mariæ ad „ tractandum de libertate Almarici de Mon„ teforti. Mandatum archiepiſcopi in regi„ ſtro fol. 142. vocatur: *littera convocationis* „ *pro libertate Almarici de Monteforti*. Quid „ autem in ſynodo hac actum ſit, ex ſequen„ tibus conſtabit.

Litteræ directæ domino papæ de litteris ſuſpectis exhibitis in concilio apud novum templum London. Ex reg. Peckam. fol. 14. a.

Sanctiſſimo in Chriſto patri ac domino reverendo Martino, Dei gratia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummo pontifici, frater Joannes permiſſione divina Cantuar. eccleſiæ miniſter humilis, totius Angliæ primas, cum filiali reverentia pedum oſcula beatorum. Sanctitati veſtræ tenore præſentium innoteſcat, quod cum ego & vener. fratres & coepiſcopi mei, London. ſcil. & Roffen. cum procuratoribus aliorum epiſcoporum abſentium, ad complenda piæ paternitatis veſtræ mandata, circa liberationem domini Almarici de Monteforti cappellani veſtri, nuper apud novum templum Londoniat. die Jovis, viz. quinta menſis Februarii, eſſemus perſonaliter congregati, quaſdam litteras a venerabili patre archiepiſcopo Dublinen. & diſcreto viro magiſtro Ardicione Punteri Mediolanenſi, cappellano veſtro, collectoribus decimæ in ſubſidium terræ ſanctæ proviſæ, in regno Angliæ a ſede apoſtolica deputatis, recipimus ſub hac forma.

Martinus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Joanni archiepiſcopo Dublinenſi, & dilecto filio Magiſtro Ardicioni ſedis apoſtolicæ cappellano, collectoribus decimæ in ſubſidium terræ ſanctæ proviſæ in Anglia, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Conqueſti ſunt nobis mag. Symon de Micham cancellar. Saresburienſis, ac Robertus perpetuus vicarius de Sturminſter Saresburien. diœceſ. quod cum felicis recordationis Gregorius papa prædeceſſor noſter in generali concilio Lugdunen. decimam omnium proventuum eccleſiaſticorum terræ ſanctæ ſubſidio, vos fratrem Joannem de Derlingtun, archiepiſcopum Dublinen. & quemdam mag. Raymundum de Nogeriis cappellanum apoſtolicæ ſedis in regno Angliæ, collectores decimæ, hujuſmodi primo anno per ipſius prædeceſſoris ſub certa forma litteras deputavit; volens etiam, ut ſingulæ perſonæ tunc deputandæ ad colligendas hujuſmodi decimas, de pecunia ex ipſa decima tunc colligenda ſingulis diebus, quibus circa præmiſſa vacarent, tres ſolidos eſterlingorum ſinguli reciperent pro expenſis. Demum cumque idem prædeceſſor bonæ memoriæ Gerardum Verdunenſem epiſcopum tunc electum in partes Regni Angliæ pro negotio ipſius decimæ ſpecialiter deſtinavit, eligendi aliquas perſonas idoneas, & ipſas mutandi, & in earum locum ſubrogandi, quoties expedire videret, conceſſit plenariam poteſtatem. Idem Gerardus cancellarium & vicarium præfatos ad colligendam prædictam decimam uſque ad quinquennium ex tunc immediate ſequens in Saresbur. civitate ac diœceſ. ut aſſerunt, deputavit; ſic idem cancellar. & vicar. præfati per hujuſmodi quinquennium ad colligendam decimam ipſam continue non abſque fatigatione gravi laborantes, decimam prædictam per eos collectam ad mandatum noſtrum, ut aſſerunt, integre & ſine diminutione aliqua perſolverunt. Sed vos de dictis tribus ſolidis, quos & ſinguli eorum pro ſuis expenſis, quibus propter hoc interim ſubierunt, deberent recepiſſe juxta hujuſmodi beneplacitum dicti prædeceſſoris noſtri cancellario & vicario præfatis de decima ipſa ſatisfacere indebite contradicit. Quocirca vobis per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus cancellario & vicario præfatis, quibus ex noſtra ſpeciali gratia conceſſimus prædictas expenſas per prædeceſſorem noſtrum conceſſas, utrique eorum integre ac ſine diminutione aliqua reſtituatis. Alioquin vos ad id exequen. per dilectos filios archidiac. Cant. & Dublinen. quibus ſuper his noſtris litteris damus in mandatis, compelli, ſicut expedit, faciemus. Dat. apud Urbem veterem calend. Novemb. pontificatus noſtri anno primo.

Quas litteras dictus cancellar. Saresbur. coram nobis ibidem perſonaliter conſtitutus, aſſeruit ſe porrexiſſe dictis archiepiſcopo & cappellano, ſub proteſtatione, quod nolebat eis uti, niſi eſſent legitimæ & veraces. Dum autem ipſæ litteræ in noſtra præſentia legerentur, filum quod adhærebat eiſdem, ſeparatum fuit a bulla, & dixit tunc publice cancellarius memoratus, quod ipſis litteris ex tunc renunciavit, & eis uti noluit ullo modo; quodque Ricardus de Burtun. eaſdem litteras ſibi tradiderat tanquam veraciter impetratas; qui Ricardus ſtatim præſens exiſtens, interrogatus ſuper hoc, reſpondit, quod Robertus vicarius eccleſiæ de Sturminſter Saresb. diœceſ. dominus ſuus in præſcriptis litteris nominatus, in Romana curia eas ſibi tradiderat, & quod ante quindecim dies tradiderat eaſdem de mandato domini ſui prædicti cancellario memorato. Ad hæc idem Ricardus nobis quaſdam alias litteras obtulit in tenore ſubſcripto.

Martinus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Cant. & Dublin. archidiaconis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Conqueſti ſunt nobis magiſter Symon de Micham Cancellar. Saresbur. & Robertus perpetuus vicarius de Sturminſter Saresbur. diœc. quod cum felicis recordationis Gregor. papa prædeceſſor noſter in generali concilio Lugdun. decimam omnium proventuum eccleſiaſticorum terræ ſanctæ ſubſidio venerab. fra-

fratrem noſtrum fratrem Johannem de Derlingtun, nunc Dublinen. archiepiſcopum, & quemdam magnum Raymundum de Nogeriis ſedis apoſtolicæ cappellanum in regno Angliæ, collectores decimæ hujuſmodi primo anno per ipſius prædeceſſoris ſub certa forma litteras deputavit, volens etiam ut perſonæ tunc deputand. ad colligend. hujuſmodi, ſingulis diebus, quibus ſuper præmiſſa vacarent, ſinguli tres ſolidos eſterlingorum reciperent pro expenſis. Demum cumque ſecundo anno idem præceſſor bonæ memoriæ dominum Gerardum Verdun. epiſcopum tunc electum ad partes regni Angliæ pro negotio ipſius decimæ ſpecialiter deſtinavit, eligendi aliquas perſonas idoneas, & ipſas mutandi, & in earum locum alias ſubrogandi, quotiens expedire videret, conceſſit plenarie poteſtatem. Ac idem Gerardus cancellarium & vicarium præfatos uſque ad quinquennium immediate ſequens ex tunc in Saresbur. civitate ac diœc. ut aſſerunt, deputavit: ſic quod idem cancellar. & vicarius per hujuſmodi quinquennium ad colligendam decimam ipſam continue laborantes decimam ipſam cum per venerabilem fratrem noſtrum fratrem Johannem de Derlingtun, archiepiſcopum Doblinen. magnum Ardicionem ſedis apoſtolicæ cappellanum, principales collectores decimæ prælibatæ fuiſſent requiſiti, integre & ſine diminutione aliqua perſolverunt. Sed dicti frater Joannes de Derlingtun, & magiſter Ardicio cancellario & vicario antedictis de expenſis, quas propter hoc interim ſubierunt, juxta hujuſmodi beneplacitum dicti prædeceſſoris noſtri de decima ipſa indebite, ut aſſerunt, ſatisfacere contradicunt. Quocirca vobis per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus præfatos fratrem Joannem de Derlingtun, & mag. Ardicionem moneatis, quod de dictis expenſis cancellario & vicario præfatis, quibus, ex noſtra gratia ſpeciali conceſſimus, & ſuper hoc eiſdem noſtris litteris dedimus in mandatis, ſine diminutione aliqua ſatisfaciant competenter; alioquin eoſdem uſque ad ſatisfactionem condignam per omnem cenſuram eccleſiaſticam, auctoritate apoſtolica compellatis. Dat. apud Urbem veterem non. Novembris pontificatus noſtri anno primo.

Quæ cum publice lectæ fuiſſent, interrogavi dictos archiepiſcopum & mag. Ardicionem utrum præſcriptas litteras ambas veras eſſe crederent ſive falſas: & dictus archiepiſcopus ipſas eſſe ſuſpectas; capellanus vero eas falſiſſimas exiſtere teſtabantur; inſtanter petentes, ut in dicto negotio tam arduo facerem, quod eſſet per me logitime faciendum. Unde dictum Ricardum tanquam ſuſpectum feci detineri, cuſtodiæ dicti London. epiſcopi, in cujus eramus diœceſi, commendatum; præſcriptas litteras, quas etiam ſanctitati veſtræ ſub ſigillo meo tranſmitto, tanquam ſuſpectiſſimas retinendo, quouſque ſuper hoc veſtræ recipiam beneplacita ſanctitatis. Inſuper cum a prædicto Ricardo quæreremus, utrum aliquas alias litteras apoſtolicas ſecum a curia deportaſſet, idem ſic interrogatus reſpondit; quod portavit ſecum a Curia uſque ad duodecim paria litterarum Herforden. epiſcopo tunc præſenti directarum, quas aſſeruit ſe cuidam civi London. commiſiſſe, eidem epiſcopo liberandas, qui tamen epiſcopus ſtatim negavit, ſe aliquas ab eo litteras accepiſſe. Quid autem ſuper præmiſſis fuerit faciend. me dignetur ſanctitatis veſtræ clementia plenius informare. Cuſtodiat Dominus, &c., ſcriptum XVI. cal. Martii anno a nativitate Domini, 1281. *

ANNO CHRISTI 1282.

ANNO CHRISTI 1282.

* ſtilo novo 1282.

Martini IV. Bullam pro Almarico de Monteforti, de qua in hoc concilio actum eſt, profero ex Wilkins ibidem pag. 69.

BULLA MARTINI IV. PRO ALMARICO DE MONTE FORTI.

Ibid. fol. 64. a.

MArtinus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſcopo Cant. & ejus ſuffraganeis ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Olim cum ad felicis recordationis Nicolai papæ prædeceſſoris noſtri audientiam perveniſſet, quod dilectus filius Almaricus de Monteforti cappellanus noſter, dum dilectam in Chriſto filiam nobilem mulierem ſororem ſuam, uxorem dilecti filii nobilis principis Walliæ, per partes mantianas regno Angliæ vicinas ad eumdem principem conducebat, laqueum captionis incurrerat; & quod cariſſimus in Chriſto filius noſter rex Angliæ illuſtris eventum hujuſmodi non abſque affectu compaſſionis intelligens, de conſervando ſororis prædictæ pudore, ſibi ſollicitudinis ſtudium vigilantis indiderat, procurando benignius, ut nobilis eadem traduceretur ad virum; quodque præfatus cappellanus ex ordinatione felicis recordationis Johannis papæ prædeceſſoris noſtri ſub quorumdam prælatorum dicti regni cuſtodia permanebat, dictus Nicolaus prædeceſſor noſter circa liberationem ipſius cappellani, quantum ſecundum dominum, & abſque turbatione ſtatus pacifici dicti regni poterat, ſolerter intendens, ne diutius præfatus cappellanus detentionis hujuſmodi tædio gravaretur; attente quoque conſiderans, quod & pietatis affectio circa prædictam, ſicut præmittitur, ſervatam ſororem, ac memoria ſanguinis, quo eidem cappellano rex ipſe connectitur, regalem animum ad eum veriſimiliter inclinare debebant, ſibique fontem aperire dulcedinis cordis ſui: dilectum filium Raymundum de Nogeriis decanum Annicienſ. eccleſiæ, cappellanum noſtrum pro liberatione Almarici prædicti ad eumdem regem ſpecialiter deſtinavit, ſerenitatem regiam per ſuas litteras rogans attentius, ut pro ſua & apoſtolicæ ſedis reverentia circa liberationem Almarici jam dicti ſic opem & operam efficaces impenderet; eumque faceret, poſtquam exiſteret liberatus, extra regnum prædictum ſub favore regio uſque ad loca ſibi tuta conduci, quod exinde ipſius regis nominis gloria ſuſciperet incrementum. Et ne prætextu captionis ſeu detentionis hujuſmodi, ſimultatem aliquam ſuſcitandi aliqua occaſio ſuſcitaretur, & eidem regno ejuſque incolis alicujus timendæ turbationis materia immineret; ab eodem mag. Raymundo per alias ſuas litteras nonnulla exequenda, & a prædicto Almarico facienda providit, per quæ hujuſmodi poſſe obviari periculis ab aliquibus credebatur: viz. quod

ibidem

ſi præ-

ANNO CHRISTI 1282.

☞ si præfatus Almaricus certe formæ in præ-
dictis ad eumdem regem directis insertæ litteris, simpliciter, absolute ac libere consentiret: de quo quidem consensu libero voluit memoratus Nicolaus prædecessor, ut magister ipse cognosceret & diligenter adhiberet industriam & cautelam, ne forte in posterum a calumniosis consensus hujusmodi diceretur extortus, ab eodem Almarico obligationem reciperet corporali præstito juramento, quod memoratum regnum absque apostolicæ sedis expressa licentia nullo unquam tempore reintraret, quodque præfatus Almaricus regnum ipsum, aliasque terras præfato regi subjectas, per se, vel per alios hostiliter nequaquam invaderet, nec etiam occuparet, nec invadi vel occupari ab alio procuraret. Et si secus forte præsumeret, excommunicationis sententia, quam per eumdem mag. Raymundum ferri voluit in eundem, ligatus existeret, & oninibus ecclesiasticis beneficiis ac privilegio clericali privatus, & per eumdem mag. R. ad illa redderetur inhabilis vel alia obtinenda. Et quod postquam idem A. ad loca tuta regni Franciæ perveniret, obligationem similem renovaret, etiam sub juramento, & pœnis similibus sibi per eumdem mag. R. imponendis, vel etiam infligendis, perpetuo servaretur. Quod si postquam ad loca tuta dictum Almaricum pervenire contingeret, ipse obligationem non renovaret eamdem, aut contra præmissa vel aliqua præmissorum veniret; extunc eisdem excommunicationis, privationis, & inhabilitatis pœnis dictum Almaricum præfatus N. prædecessor voluit subiicere, prout hæc in prædictis ad sæpefatum regem directis litteris plenius continentur. Sed eodem Nicolao prædecessore morte prævento, hujusmodi negotium non potuit expediri. Porro litteras regias, quas pridem vacante tunc apostolica sede, per eumdem magn. R. venerabilibus fratribus nostris Romanæ ecclesiæ cardinalibus, de quorum tunc temporis eramus numero, rex ipse direxit, intelleximus diligenter dilatæ liberationis Almarici prædicti causam plenius advertentes. Et quia tam ex ipsarum litterarum tenore, quam ex præfati magistri relatione collegimus, quod idem rex ad ejusdem sedis in hoc beneplacita exequenda promptum se exhibet & paratum, sibi uberum dona rependimus gratiarum; ipsum per nostras litteras rogantes attentius & hortantes, ut æterni regis intuitu, per quem idem rex regnat & regitur, ac pro apostolicæ sedis & nostra reverentia, regiæque dignitatis honore, hujusmodi gratæ nobis regiæ promptitudinis studium prosequens, circa liberationem Almarici jam dicti, opportunum & efficax studium de benignitate regia largiatur; faciens eumdem Almar. postquam liberatus extiterat, extra regnum suum sub favore regio usque ad loca sibi tuta conduci, ut dictus rex illum sibi proinde retributorem constituat, qui de sua munificentia largitatis pro minimis grandia recompenset; & sedis apostolicæ gratia, quam libenter devotis filiis explicamus, circa personam suam votivum suscipiat incrementum. Et quantum sedes ipsa ex quodam piæ compassionis affectu, quo conscriptos militiæ ordinis clericalis prosequitur, negotium hujusmodi cordi gerit, memoratum mag. Raymundum de cujus experta probitate confidimus, ad præfatum regem propter hoc duximus remittend. ut ab eodem Almarico diligenter, ut expedit obligationem recipiat supradictam; in qua per eumdem Almaricum adirci volumus, ad ipsius regis suique regni cautelam, quod dictus Almaricus eidem regi vel regno suo, aut ipsius regni personis adversari volentibus, favorem vel consensum aliquem non præstabit, prout dictus rex per easdem litteras regias postulavit. Rogamus etiam regem ipsum, ut in hac parte beneplacitis apostolicis conformans, devotius desideria cordis sui efficaciter exequi studeat, quod ab eo petitur confidenter, ut ex hoc regiæ devotionis sinceritas clarius eluceſcat, & Romana ecclesia mater sua, quæ ipsum gerit inter charitatis viscera prædilectum, laboris tædia occasione hujusmodi non cogatur ulterius experiri. Cum itaque hujusmodi negotium sedes apostolica non immerito cordi gerat, ac ipsum absque præjudicio ecclesiasticæ libertatis nequaquam deferere valeat imperfectum; nos diligentiæ vestræ studium, quod circa promotionem ipsius negotii præstitistis, dignis in Domino laudibus commendantes, fraternitatem vestram rogamus & hortamur attente, per apostolica nihilominus scripta vobis districte præcipiendo mandamus; quatenus vota vestra beneplacitis apostolicis conformantes, ac hujusmodi studium prosequentes, opem operamque sollicitam, prout utilius expedire videritis, impendatis, ut festina, prout optatur, proveniat ejusdem liberatio Almar. sic efficaciter vos in hac parte gerentes, ut devotionis vestræ promptæ sinceritas condignis laudibus attollatur, ac sedis apostolicæ gratia erga vos digne suscipiat incrementum, nec oporteat propter hoc sedem ipsam ulterius laborare. Dat. apud urbem veterem XII. cal. Octobris, pontificatus nostri anno primo.

ANNO CHRISTI 1282.

Archiepiscopi & episcoporum provinciæ Cantuar. littera synodalis directa domino papæ super liberatione Almarici de Monteforti.

SAnctissimo in Christo patri ac domino dom. Martino, divina providentia, &c. sui humiles & devoti fratres J. permissione divina &c. & ejusdem ecclesiæ suffraganei universi, cum filiali reverentia pedum oscula beatorum. Eminentia vestræ sedis, pater sanctissime, quæ omni potentatui totius ecclesiæ dominatur, & præ cunctis principatibus & sedibus universis coruscare cernitur sapientiæ radiis præcellentis, per vener. virum mag. R. de Nogeriis decanum Annicienſ. cappellanum vestrum supra liberatione venerabilis viri dom. Almarici de Monteforti, vestri similiter capellani sua nobis nuper mandata provida deliberatione transmisit, quæ, prout decuit, reverenter & devote suscepimus: & ad eadem exequenda opem & operam, quam debuimus, quamque potuimus, exhibuimus efficacem: nempe, cum periculo quod ex ipsius cappellani liberatione circa turbationem regni Angliæ poterat formidari, per formam ipsius mandati prespectum utique videtur juratoriæ remedio cautionis, quam subire debebat Almaricus prædictus, pœnis nihilominus quibusdam adjectis quas idem incurreret contra

pro-

☞ proprium juramentum veniens ipso facto, & demum in littera apostolica memorata provide suppletum fuisset, quod in quadam alia littera præcedenti, quæ viz. a domino Nicolao piæ recordationis prædecessore vestro super eadem emanavit materia, fuerat defectivum; viz. de præfati serie juramenti, non tantum ad actum & consensum, verum etiam favorem noxium extendend. nobisque ex ipsius magistri Raymundi decani Annicien. prædicti fida relatione nihilominus & aliunde constaret, quod antedictus dom. Almaricus memoratam obligationem sibi impositam sponte susciperet, & quantum in se fuerat, pollicitationem hujusmodi extitit adimplere paratus. Nos cum pace domini regis juxta mentem ipsius litteræ vestræ in ipso negotio procedere satagentes, ipsum requisivimus; supplicantes eidem, ut pro apostolicæ sedis reverentia, nostrarumque multiplicata precum instantia, liberationi plenariæ sæpedicti domini Almarici regium, absque ulterioris moræ dispendio, dignaretur de cetero adhibere consensum; præcipue cum suæ turbationis & regni, quæ ex hoc poterat provenire periculo, fuisset plenarie satisfactum. Et licet evocatis plerisque principibus atque magnatibus regni sui, eorum assensibus super ista materia requisitis, nonnullorum vota & consilia obstitissent; ipse tamen rex mansuetus & Deo devotus, proprii pectoris sinceritate, & ad ecclesiam Romanam pia devotione promotus, liberaliter a nobis exhortata concessit. Quod in eo tanto laudabilius æstimamus, tantoque celsiori laudis præconio ducimus attollendum, quanto ex turbatione seu rebellione Wallensium recenter in Anglia suscitata, magis excitativa detentionis quam suæ liberationis a carcere procedere viderentur judicia; & verisimiliora opinione vulgari prodirent in medium argumenta, propter quæ nos eisdem affluentium rependentes vicissitudinem gratiarum, ipsum dom. Almaricum de carceris custodia educentes, usque civitatem Londoniarum salvo deduci fecimus & conduci; ipsumque in multorum fide dignorum præsentia ad hoc specialiter vocatorum, liberatum pronunciavimus & a carcere penitus & plenarie absolutum; ipsumque præfato magistro Raymundo liberum fecimus omnino assignari, & per eumdem mag. ipsum domi. Almaricum sub securo conductu regio ad loca tuta regni Franciæ conducendum, sanctitati vestræ cum gaudio transmittimus liberatum. Fulgeat in ecclesia Dei, pater sanctissime, vestræ sanctitatis auctoritas per tempora longiora. Act. London. IX. cal. Martii, anno Dom. 1282.

ANNO CHRISTI 1282.

ANNO CHRISTI 1282.

SYNODUS SANTONENSIS,

Anno Domini MCCLXXXII.

Ex codice Constitutionum Santonensis ecclesiæ.

Constitutiones Domini Gaufridi de sancto Bricio, promulgatæ in synodo Paschali, anno Domini MCCLXXXII.

TITULI CAPITUM.

1. *De sepultura excommunicatorum.*
2. *De * sepeliendis excommunicatis per capitulum * absolutis.*
3. *Ut ab ecclesiarum rectoribus publicentur constitutiones.*
4. *Qualiter se debent habere prælati in procurationibus.*
5. *De testamentis.*

* *leg.* non sepel.
* *leg.* cappellanum

CAPITULA.

I. *De sepultura excommunicatorum.*

CUm in diœcesi Santonensi corruptela inoleverit, quod cadavera excommunicatorum defunctorum ita prope cœmeteria, vel intra, a quibusdam contemptoribus nervi ecclesiasticæ disciplinæ intumulantur, ut vix discerni possint sepulturæ profanæ excommunicatorum, a sepulchris fidelium: hæc de cetero fieri prohibemus, sub pœna excommunicationis, cui subjacere volumus violatores constitutionis hujus ipso facto. Adjicientes sub pœna prædicta, ne excommunicatorum corpora tradantur sepulturæ prope sacra cœmeteria, per spatium duorum terræ jugerum circumquaque, nec ultra quam duo corpora excommunicatorum ponantur simul extra metas prædictas: ne propter multitudinem credatur ab aliquibus cœmeterium sacrum esse.

II. *De * sepeliendis excommunicatis per capitulum * absolutis.*

* *Corr.* De non
* *Corr.* per cappellanum

Cum quidam obstinato animo diutius sustinere excommunicationum sententias non verentes, expectant sub confidentia, quod in mortis articulo per sacerdotem proprium absolvantur, & tradantur ecclesiasticæ sepulturæ, non dubitantes quominus in mortis articulo absolvi possint per proprium sacerdotem: districtius inhibemus sub pœna excommunicationis, ne, quanquam in mortis articulo per cappellanos suos fuerint absoluti, eorum corpora tradantur ecclesiasticæ sepulturæ: nisi de licentia eorum judicum, quorum auctoritate excommunicati fuerint, si sint ordinarii judices eorum. Si sententiam excommunicationis publicæ per duos menses sustinuerint, debent compellere brachium sæculare, ut ipsum compellant ad sanctæ matris ecclesiæ unitatem, mittendo manus suas in ipsum & res ejus.

III. *Ut ab ecclesiarum rectoribus publicentur constitutiones.*

Præcipimus universis ecclesiarum rectoribus nostræ diœcesis, ut constitutiones provinciales, synodales, & Gregorianas habeant, &

ANNO CHRISTI 1282.

teneant: & publicent in ecclesiis suis, quas eis expedit publicare.

IV. *Qualiter se debeant habere prælati in procurationibus.*

Cum illis quibus prædicamus, non debeamus existere onerosi: considerantes ecclesiarum istius diœcesis facultates, statuimus, quod archidiaconi, archipresbyteri, duobus ferculis in suis procurationibus, cum eas receperint, sint contenti, cum & nos secundum hujusmodi formam evectionum nostrarum numerum moderemur. Nullus quoque in procurationibus prædictis, vel in nostra, aliquem invitare præsumat: ne possit dici, ex procurationibus prædictis aliquem plus debito prægravari. Sola nocte pernoctent iidem archidiaconi & archipresbyteri in locis, quibus ratione procurationis, visitationis, duxerint declinandum. In mane sine prandio exinde recedentes, quæstus in frumento, vino, avena, vel aliis quibuscumque, facere non præsumant, cum in jure sint exactiones hujusmodi interdictæ: per ipsosque teneri ibidem assisias prohibemus. Sed de causis minoribus cognoscere poterunt, dum ecclesias visitabunt. In omnibus autem præmissis casibus * transgressorum pœnam excommunicationis infligimus ipso facto,

* *Forte*, transgressoribus. *Harduinus.*

V. *De testamentis.*

Cum ad episcoporum spectet officium, ut decedentium ultimæ voluntates, quæ pro lege servantur, secundum jura civilia, & canonicas sanctiones debeant executioni debitæ demandari: sunt nonnulli, qui eas in toto vel in parte annihilare cupientes, videlicet tam heredes, quam executores, ipsorum defunctorum testamenta seu ultimas voluntates detinent, occultant, & celant: ac etiam bona ipsorum decedentium in proprios usus convertunt. Ex quo accidit, quod redditus & legata relicta ecclesiis, monasteriis, & aliis locis & personis, ab ipsis defunctis pro anniversariis suis, & parentum suorum faciendis, per hujusmodi detentiones, occultationes, & celationes, penitus amittuntur. Nos volentes huic morbo celeri remedio providere, præsenti constitutione præcipimus, statuendo, ut omnes cappellani, subcappellani, infra duos menses, ex quo parochianus eorum mortuus fuerit, nobis afferant vel mittant testamentum defuncti, si in scriptis factum fuerit, vel ad minus transcriptum, si originale non possunt habere. Quod si neutrum haberi potest, vel si dictum testamentum factum fuerit sine scriptis: mittant nobis sub sigillis suis nomina heredum & executorum: ut super his canonice consilium apponamus. Cappellanos vero, & subcappellanos, & alios curam animarum habentes, quos in hoc invenerimus negligentes, graviter puniemus. Dictos autem detentores prædictorum testamentorum, ut voluntatum occultatores, & celatores fraudulenter, & qui bona dictorum decedentium in proprios usus convertere ausi fuerint, nisi in quantum jura permittunt, excommunicationis sententiam volumus ineurrere ipso facto.

Item sæpe contingit, quod personæ decedentes suam ultimam voluntatem in aliquorum seu alicujus dispositione & voluntate committunt: præcipientes quod de bonis suis ordinent, & disponant pro libito voluntatis, secundum quod saluti animarum decedentium viderint expedire. Ipsi vero, qui tales executiones seu dispositiones recipiunt, modico quandoque vel nihilo de bonis defuncti ipsius erogato, residuum, quodcumque fuerit, retinent, & in suos usus proprios convertunt: quod est contra Deum, & ipsorum decedentium voluntatem. Ideoque excommunicamus & excommunicationis sententia innodamus omnes illos, qui tales executiones, vel dispositiones in se suscipiunt: qui quidquam de bonis ipsorum defunctorum scienter vel fraudulenter duxerint retinendum, nisi quantum jura sibi permittant, vel decedentium professerit voluntate.

Præterea sunt & alii, qui postquam infirmus loqui non potest, vel intelligibiliter suam non potest exprimere voluntatem, vel etiam est alienatus a mente, eidem faciunt testamentum; seu fingunt, quod ordinationem bonorum suorum in eorum dispositione, seu voluntate commisit: & tales ultimas voluntates sigillari procurant, quod non potest dici testamentum, cum mentis ipsius defuncti testatio non existat. Incidunt enim tales in vitium falsitatis. Quare nos talia præsumi & fieri de cetero prohibemus: illos qui contra hanc inhibitionem nostram talia testamenta, sive ordinationes fecerint, seu sigillaverint, vel sigillari procuraverint, excommunicationis vinculo innodamus.

CONCILIUM TURONENSE

A Joanne archiepiscopo & suffraganeis episcopis celebratum anno Dom. MCCLXXXII.

Ex duobus MSS. altero Collegii Paris. Soc. JESU, altero donato ab Ægid. Menagio V. Cl.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De vexatoribus.*
2. *De incitantibus ad lites.*
3. *Ut clerici & religiosi tabernas non frequentent.*
4. *De furantibus libros & ornamenta ecclesiastica, & librorum folia scindentibus, vel corrumpentibus.*
5. *De processionibus faciendis.*
6. *De usurariis puniendis & evitandis.*
7. *De*

ANNO CHRISTI 1282.

7. *De opprimentibus ecclesiasticas personas, & perturbantibus jurisdictionem ecclesiasticam.*
8. *De purgatione præstanda super turbata jurisdictione, & pœna non purgantium.*
9. *Contra illos qui ponunt comestiores vel custodes in domibus ecclesiasticorum.*
10. *De applegiamentis.*
11. *De jubentibus subditis suis ne participent cum personis ecclesiasticis.*
12. *De decimis.*
13. *Ut statuta priorum conciliorum observentur.*

PRÆFATIO.

AD honorem omnipotentis Dei, & ad reformationem status ecclesiarum provinciæ Turonensis: nos Joannes Dei patientia archiepiscopus Turonensis: intimo mentis desiderio corrigere cupientes ea, quæ correctione legitima circa personas ecclesiasticas, visitando nuper illam provinciam, novimus indigere: convocatis venerabilibus in Christo fratribus, ejusdem provinciæ episcopis, suffraganeis nostris, necnon abbbatibus, capitulis, conventibus, & aliis qui fuerant evocandi, apud Turones, provida deliberatione habita & tractatu, communicato quoque præsentium ipsorum suffraganeorum consilio prout decet, ac volentes adversus quorumdam clericorum & laicorum, qui ecclesiasticum forum frequentant, calliditatem & versutiam providere, qui fraudulenter illos contra quos non habent aliquid quæstionis, sæpe faciunt quandoque per se, quandoque per alios vexari multipliciter & citari, ut pro redimendis vexationibus hujusmodi, prædam* possint assequi ab eisdem.

* *al.* quæam

CAPITULA.

I. De vexatoribus.

STatuimus omnes tales, ut ita dixerimus, vexatores, præter pœnam damnorum & expensarum, in quibus volumus eos per locorum ordinarios illis quos tali fraude & dolo vexari faciunt, taxatione legitima præcedente, prout jura statuunt, condemnari, excommunicationis vinculo, donec a tanta præsumptione resipiscant, percellendi.

II. De incitantibus ad lites.

Item præsentis approbatione & auctoritate concilii prohibemus, ne quis de cetero ad lites excitet, vel ad rixas, sicut a nonnullis, qui ad hoc per villas, oppida, & tabernas discurrunt, ut causam vexandi simplices homines habeant, comperimus esse factum. Qui vero contra hanc prohibitionem nostram in aliquo venire præsumpserint, censura simili compescantur.

ANNO CHRISTI 1282.

III. Ut clerici & religiosi tabernas non frequentent.

Item statuimus clericos, in sacris præcipue ordinibus constitutos, & religiosos, tabernas, contra cleri honestatem, & prohibitionem canonum, frequentantes, nisi peregrinationis necessitate compulsos, modo simili prohiberi.

IV. De furantibus libros, & ornamenta ecclesiastica, & folia librorum scindentibus, aut corrumpentibus.

Item illos qui se esse dixerint* sacerdotes, qui ecclesiarum calices, libros, aut cruces, reliquias, vel alia ecclesiastica ornamenta, furtive subtraxerint: statuimus præsentis auctoritate concilii excommunicationis sententiæ subjacere; & aliter per locorum ordinarios, prout furti qualitas exegerit, corporaliter puniendos, donec restituerint sic subtracta, & competentem egerint pœnitentiam de commissis. Quam pœnam extendi volumus ad omnes illos qui librorum ecclesiarum sciderint folia, aut diminuerint, seu deleverint, aut corruperint malitiose in eis scripta, in ecclesiarum præjudicium quoquomodo.

* *al.* illos, præcipue sacerdotes, qui

V. De processionibus faciendis.

Item pro eo quod in faciendis processionibus, ob devotionem populi antiquitus introductis, multi ecclesiarum rectores & alii ministri se exhibent negligentes: præcipimus eos ad processiones hujusmodi, diebus Dominicis & aliis, ubi & prout fieri consuevit, faciendas, ut per hoc loca ipsa in majori reverentia habeantur, & devotio fidelium augeatur, per locorum ordinarios censura ecclesiastica, nisi tempestas temporis, vel alia necessaria causa eos impedierit, fore cogendos.

VI. De usurariis puniendis & vitandis.

Item quia multi in observatione canonis a felicis recordationis Gregorio X. sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ summo pontifice, de manifestis usurariis, de omnium & singulorum fidelium terris penitus expellendis, & habitationibus non locandis eisdem, dudum in concilio Lugdunensi editi, se exhibent negligentes: præcipimus in virtute obedientiæ, & sub anathematis vin-

ANNO CHRISTI 1282.

vinculo injungentes, ſententiam præ-
dicti canonis, uſque ad proximum
provinciale futurum concilium, in
ſingulis cathedralibus, collegiatis, ac
etiam parochialibus eccleſiis provin-
ciæ Turonenſis, diebus Dominicis pu-
blicari: ut ſaltem rubore confuſi ip-
ſius canonis contemptores, ad ejus
obſervantiam inducantur.

VII. De opprimentibus eccleſiaſticas perſonas, & perturbantibus juriſdictionem eccleſiaſticam.

Item poteſtates ſeculares, eccleſias eccleſiaſticaſve perſonas opprimentes, (quas ſtatuta conciliorum volentia immunitati eccleſiæ providere, ſtatuunt uſque ad ſatisfactionem congruam excommunicationis ſententiæ ſubjacere) præcipimus præſentis proviſione concilii excommunicatas, per omnes cathedrales, collegiales, & parochiales eccleſias hujus provinciæ diebus Dominicis nunciandas, necnon omnes & ſingulos, qui juriſdictionem eccleſiaſticam ordinariam, antiquas eccleſiaſticas conſuetudines, & etiam libertates, impedire, diminuere, turbare, vel in aliquo uſurpare præſumpſerint; & omnes illos qui conſilium, auxilium, auctoritatem, mandatum opemve præbuerint ad præmiſſa, clam vel palam, cujuſcumque conditionis, ordinis, atque ſtatus exiſtant, auctoritate hujus concilii excommunicationis ſententia innodamus. Qui vero ſuper denunciationibus præmiſſorum faciendis inventi fuerint negligentes, per locorum ordinarios puniantur.

VIII. De purgatione præſtanda ſuper turbata juriſdictione, & pœna non purgantium.

Item omnes illos qui de oppreſſionibus, uſurpationibus, læſionibus aut diminutionibus, perturbationibus aut impedimentis, aut aliquo præmiſſorum, ſuſpecti fuerint, niſi ad mandatum ordinarii ſe purgaverint, tanquam de hoc convictos merito (quos auctoritate præſentis concilii uſque ad ſatisfactionem congruam excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere ipſo facto) præcipimus nominatim ſimili modo publice nunciari.

IX. Contra illos qui ponunt comeſtores vel cuſtodes in domibus eccleſiaſticorum.

Item ſtatutum provincialis concilii contra illos qui ponunt comeſtores in religioſis domibus, dudum editum, ad illos extendimus, qui ponunt hujuſmodi comeſtores vel cuſtodes in domibus prælatorum, aut aliarum eccleſiaſticarum perſonarum quarumcumque: quos ſimili ſententia, auctoritate præſentis concilii, innodamus.

ANNO CHRISTI 1281.

X. De applegiamentis.

Item præcipimus, poteſtates, baillivos, & quoſcumque alios juſtitiæ ſæcularis miniſtros, qui amodo perſonas eccleſiaſticas, pro eo quod ſuper poſſeſſionibus, redditibus, & rebus aliis quibuſcumque, quas eccleſiarum & beneficiorum ſeu adminiſtrationum ſuarum nomine & ratione poſſident, ſe applegiaverunt, vel contraplegiaverunt coram eis, ut ita dixerimus, hujuſmodi poſſeſſionibus, redditibus, & rebus aliis quibuſcumque, in quibus ſunt auctoritate eccleſiæ merito defendendi, privare, aut poſſeſſiones ipſas alias eis auferre, & in illos qui de perſonis hujuſmodi eccleſiaſticis ſuper his conqueruntur, in alioſve transferre vel in manu ſua tenere præſumpſerint poſſeſſiones ipſas, redditus, & res alias quaſcumque perſonis eccleſiaſticis ſic ablatas, excommunicationis ſententiam cum ſuis conſiliaris & auctoribus, præſentis auctoritate concilii, incurrere volumus ipſo facto.

XI. De inhibentibus ſubditis ſuis ne participent cum perſonis eccleſiaſticis.

Item, quia nonnulli laici falcem appetentes in meſſem ponere alienam, hominibus quidem ſuis, vel alias ſibi ſubditis, ne perſonis eccleſiaſticis, cum quibus habent aliquid quæſtionis, ignem aut aquam miniſtrent, & ne aliquid eis vendendo ſeu emendo, aut aliter communicent quoquomodo, diſtrictius inhibere præſumunt in ſuarum periculum animarum: ipſos Iudæis quodammodo comparantes, dum eis alios communicare non ſinunt, præſentis proviſione concilii ſtatuimus, hujuſmodi præſumptores excommunicationis ſententiæ ſubjacere.

XII. De decimis.

Item omnes illos, cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtant, qui perſonas eccleſiaſticas, aut eccleſiarum miniſtros, quo minus poſſint decimam ad ipſos ſeu eorum eccleſias pertinentem colligere, percipere, aut ad firmam

ANNO CHRISTI 1282.

inam tradere, cui aut quibus expedire viderint, impedire præsumpserint quoquomodo, post inhibitiones & monitiones eis in generali competentes factas, præcipimus excommunicationis vinculo generaliter innodandos, & excommunicatos usquè ad satisfactionem congruam nunciandos.

XIII. Ut statuta priorum conciliorum observentur.

Item omnia & singula statuta provincialia, tam a nobis, quam a prædecessoribus nostris bonæ memoriæ archiepiscopis Turonensibus, hactenus edita, renovantes, præsentis auctoritate concilii confirmamus.

Actum Turonis, die Mercurii post festum beati Petri ad Vincula, continuata seu expectata a die Lunæ præcedente, Anno Domini MCCLXXXII.

AD CONCILIUM TURONENSE

Anno 1282. habitum

ADDITIO.

EPISTOLA MARTINI PAPÆ IV. AD J. TITULI S. CECILIÆ PRESBITERUM CARDINALEM IN FRANCIAM APOSTOLICÆ SEDIS LEGATUM,

Ut quædam statuta per archiepiscopum Turonensem in suo provinciali cancilio facta corrigat.

Ex MS. illustrissimi domini Chauvelin.

Martinus episcopus servus servorum Dei dilecto filio J. tituli S. Cæciliæ presbytero cardinali S. & A. B.

Non indigne sollicitudinis studium apostolica sibi sedes inducit, ut veluti cunctorum mater & magistra fidelium quæ corrigenda viderit, & quæ cognoverit reformanda confirmet, & humanis actibus regula limitatis, grex dominicus, cujus nobis est, disponente Domino, commissa custodia, pacis tranquillæ commodis gratuletur. Intelleximus siquidem, quod venerabilis frater noster archiepiscopus Turonensis, favens propriæ voluntatis arbitrio, pridem inter cetera, quæ in suo provinciali concilio noscitur statuisse, ut potestates sæculares ecclesiasticasve personas opprimentes, quos statuta canonum volentia immunitati ecclesiæ providere, statuunt usque ad satisfactionem congruam excommunicationis sententiæ subjacere, præcepit ejusdem provisione concilii excommunicatos per omnes cathedrales, collegiatas, & parochiales ecclesias Turonensis provinciæ diebus dominicis nunciandos, nec non & singulos qui jurisdictionem ordinariam ecclesiasticam, antiquas ecclesiasticas consuetudines & etiam libertates impedire, diminuere, turbare, vel in aliquo usurpare præsumpserit quoquo modo, ac omnes illos qui consilium, auxilium, auctoritatem, mandatum, opemve præbuerint ad præmissa, clam vel palam, cujuscumque conditionis, ordinis aut status existant, prædicti auctoritate concilii excommunicationis sententia innodavit. Illos etiam qui de oppressione, usurpatione, læsione aut diminutione, perturbatione seu impedimento, vel aliquo præmissorum hujusmodi suspecti fuerint, nisi ad mandatum ordinariorum se purgare curaverint, tamquam de hoc ob hoc convictos merito, quos auctoritate prædicta, usque ad satisfactionem congruam excommunicationis sententiæ voluit præfatus archiepiscopus subjacere ipso facto, præcepit nominatim modo simili publice nunciari. Statutum quoque provincialis concilii contra illos, qui, ut ejusdem archiepiscopi verbis utamur, ponunt, in religiosis domibus comestores, olim editum, ad illos archiepiscopus memoratus extendit, qui comestores hujusmodi vel custodes in domibus prælatorum aut aliarum personarum ecclesiasticarum etiam quarumcumque ponere dinoscuntur, quosque simili sententia innodavit. Cum itaque statuta hujusmodi eorum generalitate, perplexitate, involutione ac qualitate pensatis, spiritualiter & temporaliter quamplurimum captiosa fore, si diligenter attenditur, dinoscantur, ac proinde limam debitæ correctionis exposcant, discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus statuta ipsa tibi faciens exhiberi, ea prudenter & provide corrigas, immutes, emendes, temperes, modereris, & reformes, in quibus, & prout tibi ratio suggeret, & æquitas suadebit, contradictores auctoritate nostra appellatione postposita compescendo. Datum apud Urbem-veterem IV. nonas Maij pontificatus nostri anno III.

PRO-

ANNO CHRISTI 1282.

PROCESSUS CONTRA PETRUM REGEM ARRAGONUM,

Ejuſque fautores, anno MCCLXXXII. & MCCLXXXIII.

Continetur negotium hoc totum Martini pontificis epiſtolis, ſeu potius ſententiis tribus, quarum prima, ne quid de Binii ordine mutaremus, ſuperius edita eſt, pag. 724. inter Martini epiſtolas, continetque ſententiam excommunicationis, ipſo Aſcenſionis Domini feſto ann. MCCLXXXII. latam Urbevetere, in eos qui Siciliam Romanæ eccleſiæ ſtipendiariam, & Carolo regis Francorum fratri jure fiduciario traditam, invaderent. Male ergo vocavit Binius, ſententiam excommunicationis in Petrum Arragonum regem, eique hunc titulum præfixit. Nihil enim illic contra eum nominatim decretum eſt.

Secunda Monte Flaſcone anno eodem, feſto dedicationis baſilicæ SS. Petri & Pauli, nominatim in Petrum Arragonum regem ejuſque aſſeclas lata eſt. Tertia, in eoſdem, Urbevetere ann. MCCLXXXIII. Martii 23. Utraque ab eruditiſſimis viris Franc. Duchefnio, tomo V. hiſtor. Franc. & Luca Dacherio tom. II. uberrimi Spicilegii, jam edita eſt: atque hic a me illorum ex editionibus repræſentanda, ut Labbei noſtri, qui eas non inter Martini epiſtolas, ſed hoc loco edendas ſpopondit, fidem liberem.

Sententia Martini PP. in Petrum Arragonum regem ejuſque ſectatores, Monte Flaſcone lata XIV. Kal. Decembr. anno MCCLXXXII. Martini papæ ſecundo.

Martinus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum.

LOnga retro ſeries, ipſiuſque diffuſa narratio, cui vix tempora multa ſufficerent, tædio grandi nimium audientes afficeret, ſi quondam Friderici, olim Romanorum imperatoris, poſterorumque ſuorum, culpas horrendas & exceſſus nefandos, contra Deum & Romanam eccleſiam commiſſos, ac proceſſus perinde, per Romanos pontifices prædeceſſores noſtros, rite habitos contra ipſos, pœnaſque juſte illis indictas, repetitio ſerioſa narraret. Ideoque ſumma rerum faſtigia, prout imminentium caſuum neceſſitas exigit, * abſque ſeductionis injuria materia patitur, decrevimus perſequenda.

* *Forte*, & abſque. H.

Et quidem communem non credimus latere notitiam, qualiter felicis recordationis Innocentius papa IV. prædeceſſor noſter, memoratum Fridericum, qui per ſe, per eoſdem ſuos exceſſus & culpas innumeras, indignum imperio & regnis, omnique honore ac dignitate reddiderat, in concilio Lugdunenſi, eodem approbante concilio, propter ſuas iniquitates, a Deo, ne regnaret vel imperaret, abjectum oſtendit, & denunciavit omni honore ac dignitate privatum a Domino, & nihilominus ſententiando privavit, ut in ejuſdem prædeceſſoris ſententia contra Fridericum lata plenius continetur. Qualiter etiam poſt ejuſdem Friderici obitum, quanquam regnum Siciliæ ad diſpoſitionem Romanæ eccleſiæ, cujus juris & proprietatis exiſtit, eſſet libere devolutum, dictuſque prædeceſſor ſe de illo publice in eodem prædixiſſet concilio proviſurum, quondam Conradus prædicti Friderici natus, licet in eodem regno ex ipſius ſui genitoris ſucceſſione nullum penitus jus haberet: tamen, ſicut ex præmiſſis apparet, nec ille mortis ſuæ tempore habuiſſet, nec alias prædicto Conrado jus competeret in eodem, ipſum regnum, præſumptione temeraria occupavit. Nec illius recentioris facti memoriam obliteravit oblivio, videlicet quod ipſo Conrado ſublato de medio, quondam Manfredus, tunc princeps Tarentinus, quem velut de copula damnata ſuſceptum, a dicti regni ſucceſſione, non ſolum præmiſſa ejuſdem Friderici privatio, ſed etiam macula illegitimæ nativitatis arcebat, contra juramentum fidelitatis quod dicto prædeceſſori præſtiterat, temere veniens, ſub quondam Conradini nati dicti Conradi ſui pronepotis, ſimulata protectione tutoria, ad quaſdam civitates, caſtra, & alia loca regni ejuſdem, manus occupatrices extendit. Propter quod & alios ſuos actus nefarios, & graves offenſas, piæ memoriæ Alexander papa IV. prædeceſſor noſter, ipſum ex cauſis variis, excommunicationis vinculo innodatum, Tarentino principatu, honore Montis ſancti Angeli, omnibus comitatibus, terris, feudis, dignitatibus, & honoribus aliis, ac bonis & juribus quæ in præfato regno, & quæ alibi etiam ab eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis obtinebat, necnon & vicaria in quadam ipſius regni parte ſibi ab apoſtolica ſede conceſſa, & etiam omnibus conceſſionibus, donationibus, largitionibus, confirmationibus & privilegiis, ſive a prædictis Friderico patre, vel Conrado fratre ſuis, ſive a ſede apoſtolica in regno ſibi factis eodem, vel alibi etiam ab eccleſiis quibuſcumq; vel perſonis eccleſiaſticis, tanquam rebellem & hoſtem eccleſiæ Romanæ, ac violatorem fidelitatis ſibi præſtitæ manifeſtum, ſuorumque jurium invaſorem, occupatorem, & detentorem ſacrilegum, & tanquam ſociatum nefando fœdere Sarracenis, eorumque complicem, ductorem & protectorem publicum, apoſtolica auctoritate privavit.

Cumque Manfredus memoratus nec iis aliiſve remediis contra malitiam ejus adhibitis, in ſua iniquitate remiſſior, ſed in committendo quotidie prioribus deteriora ferventior, poſtmodum fraudulenter præfati nepotis ſui morte conficta, dictum regnum proprio nomine occupans, & regium in illo titulum & nomen uſurpans, ſe, ortus ſui non erubeſcens primordia, in ejuſdem regni regem inungi & coronari feciſſet: idem prædeceſſor noſter, ejus iniquitates & fraudes abominans & deteſtans, caſſavit & irritavit, caſſum & irritum nunciavit, quicquid circa dictum Manfre-

ANNO CHRISTI 1282.

fredum per unctionem, sed potius execrationem, & coronationem, quas recipere de facto præsumpserat, quasq; nullas esse constabat, extitit tam temerarie, quam dolose præsumptum.

Eisdem vero Manfredo, & demum Conradino (qui ætatem præveniendo malitia, a dictorum prædecessorum suorum iniquis semitis non declinans, sed ad eadem imperium & regnum aspirans, præfatam ecclesiam, & carissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ regem illustrem, insidiis multis impetiit, & multipliciter apertis conatibus infestavit, propter quod contra ipsum & fautores suos per recolendæ memoriæ Clementem papam prædecessorem nostrum varii ha
add. cum biti sunt processus) sua sorte succisis, * nobis. & regi ac regno prædictis, pacis, & quietis serenitas arrideret, in subitas tempestates acta est æstiva tranquillitas, bellum in media pace surrexit, facti sunt hostes ex subditis: & qui eidem regi Siciliæ ad fidelitatis debitum tenebantur, rebellionis spiritum fideliter assumentes, non solum hostilia, sed etiam tyrannica patraverunt. Sicut enim gravis clamat infamia, processit adeo Panormitanæ civitatis & civium præsumptuosa rebellio, quod rebellandi audacia & jurium interversione regalium, suique, quantum in eis fuit, abjectione dominii non contenta, ferinæ immanitatis dexteras ad crudelitates inauditas exposuit: dum eorum exitialis iniquitas, non solum quos ex devotis regis ipsius concepta potuit præoccupare nequitia, sine sexus ætatisve delectu inhumaniter occidit; verum etiam partus, quos adhuc viscerum portionem claustra materna celabant, illis sæve defectis, sic præcipiti festinatione produxit in lucem, quod eis minus procul dubio naturaliter lucis usum, antequam concederet natura, subtraxit: ipsis adeo præmatura & impiissima cæde cæsi, quod eorum principia vitæ prævenit occasus.

Quia vero sicut ex tunc plurimorum habebat assertio, & jam probat exitus evidenter, hæc in nostram & ejusdem ecclesiæ turbationem & dispendium tentabantur; & plurium ad hoc intentio laborabat & studium, ut fornacis quasi extinctæ recenter, nos, ecclesia, & rex idem, renovata eo graviora sentiremus incendia, quo solent nocere gravius pericula recidiva: nos tantorum malorum cupientes obstare principiis, ne sero medicina ipsis jam procedentibus pararetur, in festo Ascensionis Domini præterito, nuper apud Urbem veterem, præsente multitudine copiosa fidelium, de fratrum nostrorum consilio, universos & singulos, cujuscumque præeminentiæ, conditionis, aut status, attente monuimus, eisque districte præcipimus, ne in prædicto regno, vel ejus parte, nos, & eamdem ecclesiam, aut præfatum Siciliæ regem, qui regnum Siciliæ tenet ab ipsa, per se vel per alium molestarent, impeterent, vel etiam perturbarent, occupando, invadendo, seu occupari aut invadi faciendo regnum ipsum, vel aliquam partem ejus Præcepimus insuper universis & singulis Christi fidelibus, & specialiter marchionibus, comitibus, baronibus, civitatibus, communitatibus, & universitatibus castrorum, villarum, & quorumcumque locorum Italiæ, maxime ipsius Romanæ ecclesiæ temporali jurisdictioni subjectis, ne prædictis molestatoribus, impetitoribus, perturbatoribus, occupatoribus, vel invasoribus, seu occupari vel invadi facientibus dictum regnum, vel aliquam partem ipsius, in præmissis intenderent: & ne cum armis vel sine armis ad turbandam in eodem regno pacem, præfatorum ecclesiæ ac regis scilicet, præstarent illis auxilium, consilium, vel favorem, publice vel occulte: neve super hoc societatem, conjurationem, aut fœdus aliquod cum ipsis inirent. Si quis autem contra nostram monitionem, & præcepta præmissa, per se vel per alium, quibuscumque dolo, fraude, vel machinatione faceret, cujuscumque forent præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, excommunicationis sententia, quam ex tunc in eos protulimus, ipso facto se noscerent innodatos. Civitates quoque ac communitates quaslibet, quæ contra monitionem & præcepta eadem, quocumq; dolo, ingenio, arte, vel machinatione venire præsumerent, interdicti ecclesiastici sententiæ, quam ex tunc in illo promulgavimus, voluimus subjacere.

Ad hæc prædiximus patriarchis, archiepiscopis, abbatibus, & aliis inferioris gradus prælatis, quod si contra monitionem & præcepta præmissa, vel eorum aliqua venire attentarent, nos eos omni ecclesiasticæ dignitatis honore; ceteros autem clericos (non prælationis officium, sed dignitates forsitan vel personatus, seu alia beneficia obtinentes) & privare curaremus obtentis, & inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout facti qualitas suaderet. Laicis vero, cujuscumq; præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, & præcipue temporaliter ipsi Romanæ ecclesiæ subjectis, expresse denunciamus, quod si monitiones & præcepta hujusmodi, contra per se vel per alium veniendo, temere non servarent: nos tantam temeritatem impunitam remanere nolentes, ipsos feudis, & aliis omnibus quæ ab eadem vel aliis tenerent ecclesiis, privare; vassallos eorum, si quos haberent, a fidelitatis juramento quod tenerentur eisdem reddere, penitus absolutos, & personis eorum, citra mortis periculum & mutilationis, expositis, ad expositionem bonorum procedere illorum, prout culpæ ipsorum exigerent, & videretur expediens, curaremus.

Et licet Panormitanæ civitatis & civium, nonnullorumque castrorum illarum partium, quæ contra eumdem regem Siciliæ rebellarant, culpa gravis, acerbiorem processum exigeret: nos tamen desiderantes, quod civitatem, cives, & loca prædicta, mansuetudo corriperet, & a tanti erroris invio revocaret: erga eos non rigorem sed mansuetudinem prosequentes, universitatibus prædictorum civitatis, & castrorum, aliorumque locorum, districte præcipimus, ut cujuslibet difficultatis & dilationis objectu sublato, ad nostra & ecclesiæ ac regis eorumdem mandata redirent; quodque prædictos molestatores, turbatores, occupatores, invasores, aut dantes eis in hoc auxilium, consilium, vel favorem, in dictis civitate, castris, villis, seu districtionibus eorumdem, nullo modo receptare vel recipere attentarent: nec ipsorum, aut alicujus eorum dominio vel regimini se quoquo modo submitterent, neve ipsis vel eorum alicui, contra ecclesiam vel regem

præ-

ANNO CHRISTI 1281.

prædictos, impenderent in prædictis consilium, auxilium vel favorem, publicum vel occultum. Et nihilo minus confœderationes seu obligationes quaslibet, si quæ inter universitates easdem, vel inter ipsas & quoscumque alios, initas sive factas super occupatione & invasione prædictis, & juramenta de illis servandis, vel alia pro prædictis hinc inde præstita, relaxantes omnino, universitatibus ipsis aperte prædiximus, quod nisi præmissa celeriter adimplerent, contra civitatem, castra, & villas earum, spiritualiter & temporaliter sic procedere auctore Domino, curaremus, quod pœna docente, suæ temeritatis & superbiæ recognoscerent qualitatem.

Ceterum licet dum iis & aliis modis & viis, filiorum salutem paterna venabatur affectio reliquorum, civitatum, castrorum, & villarum, ceterorumque locorum civium & incolarum Siciliæ, in nostram notitiam perlata rebellio (& præcipue Messanensium qui eorumdem Panormitanorum imitati sævitiam, quamplures ex ministris & devotis ejusdem regis ipsius, post securitatem illis præstitam, crudeliter trucidasse dicuntur, castrum regium ejusdem loci temerariis ausibus occupantes) multæ commotionis causam induceret: nos tamen propterea non desistentes a cœptis, venerabili fratre nostro G. episcopo Sabinensi ad partes illas, cum plenæ legationis officio, tanquam pacis angelo destinato, bona illis & pro illis partibus quæsivimus, nec venerunt; pacem expectavimus, & turbinis gravioris tempestas apparuit: machinatis jamdudum, ut communis quasi fert opinio, & subsecutorum consideratio satis indicat evidenter, dolis, & insidiis revelatis.

Siquidem Petrus rex Arragonum, quem earum filium nominari non patitur exprimendus inferius status ejus, de procedendo adversus Africam quæsito colore, insulam Siciliæ, terram utique peculiarem ipsius ecclesiæ, militum & peditum caterva stipatus, invadens, & occupans, ac in illa ejusdem ecclesiæ pacem turbans, gravem seditionem excitans contra eam, graviterque populum concitans: in eam temeritatis prorupit audaciam, quod cum civitatibus aliisque locis, universitatibus, civibus & incolis ejusdem insulæ (quibus ratione uxoris, filiæ scilicet memorati Manfredi, natorumque suorum, se tueri prætendit) confœderationibus, pactis, & conventionibus, ut fertur, quin potius conspirationibus & sceleſtis factionibus initis, regium in regno prædicto nomen usurpat, se regem Siciliæ nominat, & gerere pro Siciliæ rege præsumit: in majoris præsumptionis augmentum, regi Carolo supradicto in suis litteris regni Siciliæ titulum subtrahendo. Sicque non solum Panormitanos, quos alias pluries per nuncios ad hoc sollicitasse dicitur, in inceptæ contra dictum regem Carolum seditionis & rebellionis contumacia obfirmavit, eos per se ac gentem suam fovens, ipsisque favens in illa; & tam ipsos, quam ceteros insulæ memoratæ rebelles, adeo contra eamdem ecclesiam, eorum specialem matrem & dominam, concitavit, quod nonnulli ex eis, & specialiter Messanenses, qui ante ipsius in insula memorata præsentiam, dicti legati nuncios humiliter admittebant, dominium ejusdem recognoscentes ecclesiæ, nomenque publice invocantes; eos postea contumaciter admittere denegarunt, baculo arundineo, eidem scilicet regi Arragonensi prætextu, dictorum uxoris & filiorum ipsius, ut dicitur, innitentes. Quos tamen uxorem & filios, sive regem per eos, seu ipsorum ratione, in eadem insula, vel aliqua dicti regni Siciliæ parte, jus aliquod non habere, præmissa declarant; & nos nihilo minus decernimus, & etiam declaramus.

In quæ autem crimina, falsa regiæ dignitatis, immo & simplicis magistratus assumptio, seditio, violentiæquæ cum armis commissio, incidant, quibus addicendi sint pœnis talium patratores; non est opus exprimere, quia id nota & vetustissima decreta sanxerunt. Nec leve his pondus adjicitur, si ejusdem regis & regni Arragonum conditio explicite describatur. De archivo namque ipsius ecclesiæ munimenta prodeunt manifeste testantia, qualiter piæ memoriæ Innocentius papa IV. prædecessor noster, quondam Petrum regem Arragonum, dicti Petri Arragonensis regis avum, Arelatensi ejus temporis archiepiscopo, & aliis personis ecclesiasticis, necnon & quampluribus suis associatum proceribus, per mare ad sedem Apostolicam accedentem, ut inibi ab eodem prædecessore Innocentio militare cingulum & regium acciperet diadema, honoravit multipliciter, honorifice ac benigne recepit: & in ecclesia sancti Pancratii martyris trans Tiberim, per bonæ memoriæ Petrum tunc Portuensem episcopum faciens in regem inungi, deinde propriis manibus coronavit, & regalia insignia universa, mantum videlicet & colobium, sceptrum & pomum, coronam & mitram, quæ ad opus ipsius non solum speciosa, sed etiam pretiosa parari fecerat, ex more in regum coronationibus observando, munifice largitus eidem, ab ipso corporale juramentum recepit. Per cujus religionem memoratus rex inter cetera fidelitatem & obedientiam ipsi summo pontifici, ejusque successoribus, & ecclesiæ Romanæ; regnumque suum in ipsius obedientia fideliter conservare promisit. Ac demum idem rex, cum multo tripudio & applausu coronatus, juxta ipsum prædecessorem nostrum Innocentium, ad basilicam sancti Petri rediens, super illius altare sceptrum & diadema deposuit, & militarem ensem de manu ejusdem prædecessoris accepit: dictumque suum regnum, antea censuale a suis prædecessoribus eidem ecclesiæ constitutum, cupiens principali, post Deum, ipsius beati Petri & apostolicæ sedis protectione muniri, prædecessori eidem Innocentio, & per eum ipsi sacrosanctæ apostolicæ sedi obtulit; illudque sibi & ejus successoribus in perpetuum, Divini amoris intuitu, & pro remedio animæ suæ, & progenitorum suorum, novo adjecto censu constituit censuale: pollicendo adjiciens, & adjiciendo pollicens, quod ipse ac successores sui, specialiter eidem sedi fideles & obnoxii teneantur. Hæc autem perpetua lege fore servanda decernens, ut hujusmodi regalis concessio firmitatem inviolabilem obtineret, ipsam in scriptis redactam, de procerum curiæ suæ consilio, præsentibus dicto Arelatensi archiepiscopo, quondam Sancio patruo suo, Hugone de Baucio, & Arnaldo de Faciano, suis baronibus, sigilli sui munimine

roboratam eidem Innocentio prædeceſſori conceſſit.

ANNO CHRISTI 1282.

Numquid igitur præmiſſa, collata pariter & ſolerti examinatione diſcuſſa, dictum regem Arragoniæ nepotem, fidelitatis (ad quam memoratus avus ſuus, cujus eſt in eodem Arragoniæ regno hæres, ipſum ſicut & ſucceſſores ſuos ceteros tam publice, tam ſollemniter obligarat) eidem eccleſiæ debitorem, ac violatorem publicum, reum grandis infidelitatis & damnabilis non accuſant? Profecto fidei debitæ violatio, violantem procul dubio arguit infidelem: præſertim cum præmiſſa non leviter aggravet fraudulenta confictio, qua idem rex Arragoniæ nepos, non abſque fraudis commento notabilis, finxiſſe detegitur, & apud nos, etiam per ſollemnes nuncios affirmaſſe, quod cum ſumptuoſo & ſollicito apparatu ad Dei & eccleſiæ ſervitium, & exaltationem catholicæ fidei, potentiæ ſuæ brachium dirigebat. Quod tamen contra fidei ejuſdem utilitatem, dictum regem Carolum, cruceſignatum in terræ ſanctæ ſubſidium, & publice ad Dei ejuſdemque fidei obſequia perſequenda diſpoſitum, nulla diffidatione præmiſſa, quod multorum judicio proditionis notam non effugit, hoſtiliter impetendo; necnon & contra ipſam matrem eccleſiam, ejus, ut prædicitur, terram invadendo & occupando direxit. Nec eum excuſat, ſed accuſat potius, quod ad partes Africæ, inſulæ prædictæ vicinas, diebus aliquibus declinavit. Id enim ipſum ideo concinnaſſe probat, immo & convincit eventus, ut opportunitate captata commodius iniquitatem quam conceperat parturiret: maxime cum per ſuos nuncios miſſos exinde pluries, dictos Panormitanos ſollicitaſſe, ac ipſis in præſumpta malitia conſilium & auxilium attuliſſe dicatur: nec ſit veriſimile, quod eamdem Africam, terram quippe diffuſo vaſtam ambitu, refertam incolis non prorſus imbellibus, crebris munitionibus, ut habet fama, non vacuam, opibus & aliis opulentam, cujus invaſionem vix multorum regum principumve quorumcumque potentia coacervata præſumeret, ipſe ad hoc procul dubio divitiis impar & viribus, cum comitiva tam modica bellatorum, ſolus aſſumeret invadendam.

Numquid & iterum hæc non patenter oſtendunt, quod ſæpe fatus rex Arragoniæ nepos, tanquam inſulæ memoratæ, dicti regni Siciliæ partis non modicæ, manifeſtus invaſor & occupator, ac Panormitanorum rebellium, & ſeditionis, commotionis, ſeu concitationis, paciſque turbationis, contra præfatum regem Carolum motæ, notorius factor & fautor, & adverſus ipſam eccleſiam actor & factor, ſuique complices, comites, ſatellites, & miniſtri, præmiſſam per nos in feſto prædicto latam in omnes, noſtris monitionibus, præceptis & inhibitionibus non parentes, excommunicationis ſententiam incurrerunt? nec abſolutionis vaſſallorum ſuorum a juramento fidelitatis, ſi quo tenentur eiſdem, privationis feudorum, quæ ipſi a Romana vel quibuſcumque aliis tenent eccleſiis, & expoſitionis perſonarum citra mortem & mutilationem, bonorumque ſuorum, comminatum in eodem feſto periculum evitarunt?

Univerſos autem ſæpe fatæ rebelles inſulæ, ſcilicet Meſſanenſes, Agrigentinenſes, & ceteros civitatum, caſtrorum, villarum, aliorumque locorum ejuſdem inſulæ cives, habitatores, & incolas, cujuſcumq; ſint preeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, qui dictis Panormitanis in pertinacia rebellionis aſſumptæ ſaltem ſe illis ſimili audacia ſociando, ac illos proinde validiores & firmiores in illa reddendo, nec non ſocietatibus, confœderationibus, pactionibus, pœnarum & juramenti adjectione firmatis, ut dicitur, juvando faverunt: & tam alios, quam Panormitanos eoſdem, qui præfato regi Arragonum nepoti, contra prohibitiones & monita noſtra præmiſſa, intendere in invaſione aut occupatione prædictis, ipſum recipere ac receptare, ſe illius regimini ſubmittere, ſibique, contra eccleſiam vel regem Carolum prædictos, favorem, & auxilium impendere præſumpſerunt, eidem ſententiæ ſubjectos & periculo eſſe procul dubio liquet expoſitos: civitates vero, caſtra, villas, & alia loca prædicta, necnon & univerſitates ipſorum, eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto. Hæc ſunt igitur, quæ per eumdem regem Arragoniæ nepotem Deo & eccleſiæ ſervitia offerebantur. Hæc ſunt, quæ ipſius eccleſiæ proſequi ſe jactabat obſequia. Hæc fidei catholicæ incrementa: ſic exaltationem religionis Chriſtianæ proſequitur, & ſic procurat: ſic Dei, fidei, eccleſiæ ac religionis earumdem hoſtes perſequitur, ſic impugnat: talibus in ſe regalem dignitatem intitulat: talibus titulis vitam ſuam, famam, genuſque decorat.

ANNO CHRISTI 1282.

Licet itaque tantis exceſſibus excedentiumque demeritis, proceſſus gravior deberetur, & ad executionem præmiſſarum comminationum proſecutionem procedere non injuſte poſſemus; immo etiam, ſicut prædictorum conſideratio perhibet, deberemus: quia tamen neſcit a curis caritas etiam læſa recedere, inductu paternæ caritatis inducimur, ut cum ſimus, licet inſufficientibus meritis, illius vicarii, qui non mortem peccatorum, ſed ut convertantur & vivant ſe velle fatetur, regem Arragoniæ & alios præfatos, denunciationibus, monitionibus, mandatis, prohibitionibus, & comminationibus, ad converſionem celerem, ne in peccatis, iniquitatibus, & ſententiarum laqueis, quibus ſe, ut præmiſſa docent, apertius involverant, in morte obdormiant, excitemus.

Indeque præſente hac multitudine copioſa fidelium, de fratrum noſtrorum conſilio, denunciamus eoſdem, Petrum Arragoniæ nepotem, ſuos comites, complices, ſatellites & miniſtros, ac inſulæ memoratæ rebelles, ex ſupradictis cauſis, excommunicationis; civitates, caſtra, villas, & alia loca præfata, necnon & univerſitates ipſorum, interdicti, præmiſſis ſententiis latis per nos ſubjacere: de novo tam in regem & alios ſæpe fatos, quam in univerſitates, caſtra, villas, & loca prædicta, ex cauſis eiſdem, & propter auctam eorum contumaciam in non parendo noſtris monitis & præceptis, & a nobis prohibita pertinaciter proſequendo diutius, ſimiles ſententias promulgantes. Ipſum regem, & ceteros, univerſos & ſingulos, qui cum eo aut alias, in auxilium præſentis turbationis ſive rebellionis, iſtam inſulam intraverunt, vel inibi exiſtentes eidem turbationi ſeu rebellioni quomodocumque faverunt, attente monemus, eiſdemque diſtricte præcipimus, ut ab hujuſmodi ſuis exceſſibus & of-

ANNO CHRISTI 1282.

& offensis desistentes, eamdem insulam penitus exeant, nunquam illuc in nostrum, ecclesiæ, vel regis Caroli, quoad præmissa, qualecumque præjudicium redituri. Adjicientes, ne quis de novo ad id eamdem insulam intret, vel aliquam ejusdem regni partem publice vel occulte impetat, turbet aliquatenus, vel molestet. Universis quoque civibus, incolis, habitatoribus & universitatibus civitatum, & aliorum locorum ipsius insulæ, cum similibus monitione ac districtione jubemus, ut regem Arragonum, & excommunicatos memoratos de ipsa insula prorsus expellerent, nunquam eos vel alios ad præmissa vel similia inibi recepturi. Districtius insuper inhibemus, ne idem rex Arragoniæ se regem Siciliæ nominet, sigillum regium sub intitulatione regni Siciliæ assumat, vel utatur assumpto; neque privilegia, immunitates, feuda, donationes, bona vel quæcumque, in eo, aut aliqua ejus parte, concedat, vel tanquam rex Siciliæ quidquam agat; neque dominium vel subjectionem aliquam in quascumque singulares personas aut terras ipsorum, seu potestariam, vel quamlibet rectoriam, sive officium, quocumque nomine censeantur, in civitate vel quovis alio loco, maxime ipsius regni Siciliæ; aut alicujus partis Italiæ, in nostrum, ecclesiæ, ac regis Caroli eorumdem, quodcumque vel qualecumque gravamen, per se vel per alium, recipiat vel acceptet, aut cum eis vel eorum aliquo in ipsorum ecclesiæ ac regis gravamen, ut prædicitur, societatem sive aliam confœderationem contrahat, vel conservet qualitercumque contractam: neque singulares personæ præmissæ, vel aliæ undecumque civitates, vel alia loca, eidem, in ecclesiæ ac regis Caroli prædictorum persecutione hujusmodi persistenti, vel alii pro eo, seu in favorem ipsius, præmissa concedant, vel aliquem præmissorum, aut alium pro eo, vel favorem ipsius, ad prædicta vel eorum aliquod eligant, nominent, recipiant, vel assumant: nec ipse rex Arragoniæ, vel quivis alius easdem singulares personas, civitates & loca, vel universitates ipsorum, specialiter autem cujuscumque partis regni Siciliæ, ut se vel terras suas ejusdem regis Arragoniæ dominio vel obedientiæ cuicumque supponant, aut eum vel alium pro eo, seu in favorem ipsius, in potestatem, rectorem, vel aliud quodcumque officium, ut prædicitur, eligant, nominent, vel admittant, sive cum eo societatem vel confœderationem aliquam contrahant, vel qualitercumque contractam observent, seu quod cives, incolæ, habitatores, civitates, vel alia loca prædicta, sive universitates eorum, præsertim cujuscumque partis ejusdem regni Siciliæ, a nostra, ecclesiæ, ac regis Caroli prædictorum fidelitate seu devotione, quomodolibet avertantur, vel aversa etiam in hujusmodi aversione persistant, per se, nuncium, vel litteras inducere, aut donis, promissionibus, seu alio quovis modo allicere, seu sollicitare præsumant: neve singulares personæ, civitates, castra, villæ, aut loca præfata, se dicti regis Arragonum, hujusmodi ecclesiæ ac regis Caroli persecutioni quomodolibet insistentis, dominio, regimini vel obedientiæ qualicumque subjiciant, sive in nostrum, ecclesiæ, sive regis Siciliæ præjudicium vel gravamen, ut prædicitur: ipsum regem Arragonum litteras vel nuncios suos, vasa quævis apta cuicumque navigio, gentemve recipiant vel recipient, vel ad ipsum vadant, ipsive litteras mittant, aut sibi, genti, vel nunciis suis, aut aliis pro eis, maxime in aliqua parte ipsius regni Siciliæ, obediant vel intendant, fodrum ministrent, equos, arma, vel vasa hujusmodi, sub venditionis titulo, aut aliter, quomodocumque concedant, seu ab ipso rege Arragonum, vel alio pro ipso, immunitates, feuda, & largitiones quaslibet in eodem regno Siciliæ, quas constat, & nos nihilo minus declaramus, & decernimus non tenere; vel alibi, occasione instantis negotii ejusdem regni Siciliæ, aut stipendia ubicumque, contra nos, ecclesiam, vel regem Carolum prædictos, recipiant, vel pro receptis promissum audeant servitium exhibere, aut alias præstare consilium vel favorem, publicum vel occultum: nec cum ipso rege Arragonum, vel alio pro ipso, seu in favorem ipsius, societatem, colligationem vel quascumque conventiones, in nostrum, ecclesiæ, aut regis Caroli eorumdem, qualecumque dispendium contrahat, aut contractas, etiam sub vinculo juramenti, vel quarumlibet adjectione pœnarum seu pactorum, audeant observare.

ANNO CHRISTI 1282.

Singulariter autem Michaelem Palæologum, qui se imperatorem nominat, quemque super his, & præcipue super impenso in prædictis memorato regi Arragonum nepoti, contra nos & prætatos ecclesiam ac regem Carolum, consilio, auxilio, vel favore; necnon pactis, conventionibus, & confœderationibus initis cum eodem, argumenta verisimilia deferunt, vox præterea publica & communis quasi assertionis incessat *; omnesque sibi de facto vel quomodocumque subjectos, attente monemus, eisque districte præcipimus, ut omnia, monitiones, præcepta, inhibitionesque præmissa, quæ Michaelem & subditos contingunt, vel possunt quoquo modo contingere, vel in eis seu quæ ad eos qualitercumque locum habere (quæ omnia & singula volumus pro nominatis singulariter, & expresse repetitis haberi, & velut taliter repetita robur efficaciamque fortiri) & diligenter observent, eisque studeant in omnibus & per omnia humiliter obedire.

* f. incusat

Alioquin tam ipsos, regem Arragonum nepotem, & Michaelem Palæologum, quam alios universos & singulos, dictis nostris monitionibus, præceptis, vel inhibitionibus non parentes, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, ecclesiastici vel mundani, excommunicationis sententiam quam in eos de ipsorum fratrum consilio ex nunc ferimus, perinde innodatos esse decernimus ipso facto, ac si expresse fuissent in hujus processus nostri serie nominati.

Civitates vero, castra, & alia loca quælibet, necnon universitates, quæ jam dictis monitionibus, præceptis, vel inhibitionibus non parebunt, ecclesiastico interdicto quod ex nunc promulgamus in illa, esse volumus eodem modo subjecta. Interdicta vero præmissa sic arcte præcipimus observari, ut in locis quæ inciderunt in ea, vel in futurum inciderint, nulla ecclesiastica sacramenta (exceptis dumtaxat baptismate parvulorum &

pœ-

ANNO CHRISTI 1282.

pœnitentiis morientium) miniſtrentur: nulla Divina celebrentur officia, niſi ſolum Miſſarum ſollemnia, quæ in cathedralibus, vel aliis collegiatis, & parochialibus eccleſiis, ad conficiendum corpus Chriſti morientibus miniſtrandum, ſubmiſſa voce, clauſis januis, interdictis & excommunicatis prorſus excluſis, ſemel tantum in ſeptimana permittimus celebrari. Non obſtantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis, Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, vel aliis religioſis, aut ſæcularibus perſonis, dignitatibus, civitatibus, caſtris, locis, vel univerſitatibus quibuſcumque, ſub quavis forma vel expreſſione verborum ab eadem ſede conceſſis: quæ omnia, quoad hoc, omnino viribus vacuamus.

Et nihilo minus ſocietates, colligationes, conventiones hujuſmodi, & quaslibet alias factas, vel etiam faciendas, in favorem dicti regis Arragonum, quæ ad inſtans negotium ejuſdem regni Siciliæ, aut in eccleſiæ ſeu regis Caroli prædictorum qualecumque diſpendium vel gravamen (etiamſi fuerint juramentorum, pœnarum adjectione, vel quovis alio vinculo roboratæ) de poteſtatis plenitudine diſſolventes, & carere decernentes omni robore firmitatis, univerſos & ſingulos qui ſe ad earum obſervationem quomodocumq; ſeu quacumq; ſollemnitate aſtrinxerunt, ad eas obſervandas decernimus non teneri; nec pro eo quod ipſas deinde de cetero non ſervaverint, de reatu perjurii, aut ratione pœnarum vel conventionum quarumlibet adjectarum in illis, poſſe in judicio vel extra judicium impeti ſeu aliquatenus moleſtari. Quinimmo eos ab illarum obſervatione, ſub pœna excommunicationis quam ex nunc ferimus, & ipſos ſi ſecus fecerint incurrere volumus ipſo facto, præcipimus penitus abſtinere.

Sane omnibus tam perſonis eccleſiaſticis & ſæcularibus, quam civitatibus, lociſque aliis & univerſitatibus ſupradictis, quæ hujuſmodi mandatis noſtris, præceptis, & inhibitionibus contumaciter non parebunt, aperte prædicimus: quod non ſolum ad exequendum comminationes præmiſſas, ſed & alias, gravius ſpiritualiter & temporaliter contra eas, & ſpecialiter contra civitates quas contigerit in hujuſmodi contumacia deprehendi, ad privandum eas archiepiſcopali vel epiſcopali dignitate; contra memoratos vero rebelles inſulæ ſupradictæ, ad interdicendum ipſis cum quibuslibet aliis, & aliis quibuſcumque cum eis, omne commercium, quando & prout facti ſuaſerit qualitas, & expediens fore viderimus, procedemus.

Ad hæc præfatis, regi Arragonum, Michaeli Palæologo, & aliis univerſis, qui contra præmiſſa noſtra monita & præcepta, vel inhibitiones, prædictum regnum Siciliæ in præfata inſula, ſive in reliquis ejuſdem regni partibus, invadere, turbare, impetere, ſeu moleſtare quomodolibet præſumpſerint, publice vel occulte, hoc generali & publico denunciamus edicto, quod niſi rex ipſe Arragonum, aliique prædicti, in eiſdem inſula & regno Siciliæ, ac vicinis ſeu quibuſcumque Italiæ partibus, commorantes, infra inſtans feſtum Purificationis beatæ virginis, alii vero magis remoti infra Kalendas menſis Aprilis, ac dictus Palæologus infra Kalendas Maji proxime futuras (quod tempus eis ad hoc pro peremptorio termino aſſignamus) humiliter ad noſtra & eccleſiæ mandata redierint, præciſe noſtris parituri beneplacitis, & tam nobis & eccleſiæ, quam memorato regi Carolo, de contumacia & contemptu, damnis & injuriis, omnique intereſſe, ſatisfactionem plenariam, competenti tempore quod eis ad id præfixmus, impenſuri; ex nunc perſonas eorum, citra mortis & mutilationis periculum, & omnia bona mobilia, exponimus, a quibuslibet fidelibus libere occupanda: ipſoſque feudis, bonis & juribus, quæ a Romana, vel a quibuſcumque tenent eccleſiis, privilegiis, indulgentiis, & gratiis quibuslibet, ipſis ab eadem ſede ſub quavis forma conceſſis, apoſtolica auctoritate privamus; vaſſallos eorum a juramento fidelitatis, quo forſan tenentur eiſdem, penitus abſolventes. Lapſo vero dicto termino, quandocumque nobis viſum fuerit, ad privandum eumdem regem Arragonum, ipſius etiam abſentia non obſtante, præfato regno Arragoniæ, omnibuſque aliis terris ſuis, ſeu ad ipſa regnum & terras ſimiliter exponenda, quoad ipſum regnum, & terras præfatas: ſemper noſtro & ejuſdem Romanæ eccleſiæ jure ſalvo. Et nihilo minus contra eum pro qualitate criminum, quibus, ut præfatum eſt, eum obnoxium ſuperiora prætendunt, quantum noſtrum officium patietur, facti qualitas ſuggeret, & nobis expedire videbitur, auctore Domino procedemus.

Præmiſſas vero excommunicationis ſententias prohibemus, abſque ſpeciali mandato ſedis apoſtolicæ, niſi forſan in mortis articulo, relaxari. Quo caſu niſi abſolutionis beneficium obtinentes, infra tres menſes poſtquam reſtituti fuerint ſanitati, de loco interdicto, ſi forſan ibi fuerint, recedentes, apoſtolico ſe conſpectui curaverint præſentare, ſatisfacturi de ſuis exceſſibus pro quibus hujuſmodi ſententias incurrerunt, & ipſius ſedis beneplacitis parituri, eo ipſo in eaſdem ſententias relabantur.

Ipſas quoque ſententias ſic firmiter & inviolabiliter volumus obſervari, quod abſolvendi ab eis vel relaxandi eaſdem, niſi forſan in mortis articulo, ut dictum eſt, tam omnibus noſtris pœnitentiariis, quam aliis quibuslibet confeſſoribus, ſive generalibus, ſive ſpecialibus, ſeu familiaribus quarumcumque, vel quantumcumque ſublimium perſonarum, ubilibet conſiſtentium, adimimus poteſtatem: etiamſi a nobis vel aliquo prædeceſſorum noſtrorum ſub quacumque verborum forma, generalem vel ſpecialem, aut liberam, abſolvendi aliquem vel aliquos a ſententiis hominis vel canonis, ſeu alias quomodolibet relaxandi, obtinuerint facultatem. Si quis autem ſine dictæ ſanctæ ſedis ſpeciali mandato, ex nunc obtinendo, contrarium forte præſumpſerit, tam abſolventem a prædictis ſententiis, ſeu relaxantem eaſdem, quam hujuſmodi abſolutionem vel relaxationem recipientem, in quacumque dignitate, præeminentia, ſtatu, vel ordine fuerint conſtituti, ex hac cauſa, excommunicationis vinculo innodamus; relaxationem etiam hujuſmodi ſententiæ, ſedi præfatæ ſimiliter reſervantes, mortis articulo dumtaxat excepto: & tunc niſi ſanitate recepta, infra tem-

ANNO CHRISTI 1282.

tempus competens, juxta locorum distantiam, ad eamdem sedem venerint, suum humiliter recognituri reatum, & ipsius sedis beneplacitis parituri, relabantur in easdem sententias ipso facto. Ab iis vero mulieres in hoc tantum excipi volumus, ut si solum ratione præstiti favoris in hujusmodi sententias forsan inciderint, possint per diœcesanos suos, juxta formam ecclesiæ, absolutionis beneficium obtinere.

Ut autem hujusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur: chartas sive membranas processum continentes eumdem, in præsentis ecclesiæ sancti Flaviani martyris appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro præconio & patulo indicio publicabunt: ita quod dicti Petrus rex Arragonum, & Palæologus, ac alii quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem prætendere quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eumdem: cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Montem Flasconem, ante prædictam ecclesiam S. Flaviani, in festo dedicationis basilicæ principis apostolorum, pontificatus nostri anno II. sub anno Domini MCCLXXXII. Indictione XI.

Altera sententia in Petrum Arragonum regem a Martino papa IV. lata, Urbevetere, XII. Kal. April. anno Domini MCCLXXXIII.

ANNO CHRISTI 1283.

Martinus episcopus servus servorum Dei; ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum.

DE insurgentis in regno Siciliæ fremitu tempestatis, quod execranda Panormitanæ rebellionis audacia inchoavit, & reliquorum Siculorum malitia Panormitanam imitata prosequitur, ad sedem apostolicam infausto rumore perlato: nos post processum in hac Urbevetana civitate, in festo Ascensionis Domini transacto, noviſſime habitum, ad compescendam tempestatem eamdem, quia procellarum illius spiritus non cessabat, sed per insidias Petri regis Arragonum, quem stilo circa reges solito non describi subscripta ejus demerita meruerunt, invalescere potius videbatur: ut ejusdem regis qui regiæ dignitati non deferens, & generis sui claritati non parcens, dictorum rebellium se ducem constituit & aurigam, nequitia revelaretur apertius, & ecclesiæ Romanæ instantia contra eum evidentius appareret: pridem in festo dedicationis basilicæ principis apostolorum præterito, nuper in platea ecclesiæ S. Flaviani Monti Flasconis Balneoregiensis diœcesis, præsente tunc multitudine numerosa fidelium duximus recensendum, qualiter felicis recordationis Innocentius papa IV. prædecessor noster quondam Fridericum, &c. *Ut supra pag. 768. ubi asteriscus ad marginem notatus est; usque ad has voces*, absolutionis beneficium obtinere, *pag.* 778. *lin.* 37.

Tantis itaque ac talibus, per præmissas monitiones, prohibitiones, & pœnarum comminationes, memoratis Petro Regi Arragonum nepoti, rebellibusque Siculis, ministris, complicibus, & satellitibus, & fautoribus eorumdem, tanquam * apertis datis significationibus ut a facie arcus fugerent, & se ab instantia recti judicii merita duritia liberarent: non humiliatum, sed obduratum est in suis perversitatibus insipiens cor eorum. Nec enim adquieverunt monitionibus, nec prohibitionibus paruerunt, nec comminationum horruere sævitiam, nec ab earum instantia expaverunt: sed eis contemptis, omnimodis suas non solum continuatione aggravavere nequitias, verum etiam multiplicationibus variis ampliarunt, ad alias partes regni Siciliæ extra sæpe fatam insulam constitutas hostiliter impetendas, suos, sicut fertur, conatus nefarios extendentes.

ANNO CHRISTI 1285.

* *f.* tamque apertis

Ne igitur tam justæ comminationes fiant injustæ * ludibrio, si eorum justitia persecutione debita fraudaretur; neve sine vindicta gravis adeo crescat insania: dignum putavimus, ut memoratum Petrum nepotem regem Arragonum, tantamque ipsius proterviam ultrix sententia prosequatur. Et ideo regnum Arragoniæ, ceteraſque terras regis ipsius, de fratrum nostrorum consilio exponentes, ut sequitur, ipsum P. regem Arragonum eisdem regno & terris, regioque honore, sententialiter, justitia exigente primus: & privantes, exponimus eadem regnum & terras occupanda catholicis, de quibus, & prout sedes apostolica duxerit providendum, in dictis regno & terris ejusdem, Romano ut præmittitur jure salvo: vassallos ipsius, quos, ut præmissa declarant, a juramento fidelitatis, si quo tenebantur eidem, jam absolvimus, denunciantes penitus absolutos, & denuo ab eodem & a quolibet fidelitatis vinculo & homagio expressius absolventes, ac eosdem P. quondam regem, Siculos, complices & fautores eorum, omnesque alios singulares qui prædictas monitiones, inhibitiones, & comminationes, damnabiliter contempserunt, præmissæ excommunicationis; universitates vero, castra, civitates & loca cetera, denunciamus interdicti sententiis subjacere; ipsos & ipsa ex causis eisdem, & propter continuatam auctamque ipsorum contumaciam, similibus sententiis supponentes.

* *f.* justo

Universis præterea Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, præeminentiæ, sive status, etiamsi dignitate pontificali, seu regia forsitan decorentur; & specialiter archiepiscopis, episcopis, aliisque inferioris gradus prælatis, & personis ecclesiasticis, religiosis cujuscumque religionis aut ordinis, & sæcularibus, ipsique P. quondam regi Arragonum, comitibus, vicecomitibus, baronibus, universitatibus civitatum, castrorum, ceterorumque locorum, ac universis incolis & habitatoribus eorum regni & terrarum, quibus dictum P. tunc Arragonum regem privavimus, districtius inhibemus, ne ipse P. de dictis regno & terris se de cetero aliquatenus intromittat, neve ceteri supradicti, eidem P. dudum regi, vel aliis quibuscumque contra dictas privationem & expositionem, persequentes easdem (per quos dicta regnum & terras occupanda sedes eadem providebit) tentantibus se opponere, assistant, vel qualitercumque faveant, sive præ-

stent

ANNO CHRISTI 1283.

ſtent in hoc conſilium, auxilium vel favorem, publicum vel occultum, quacumque occaſione quæſita, vel pretextu alicujus homagii, vel cujuſcumque colligationis, confœderationis, ſocietatis, ſeu cujuſvis conventionis, aut jure contractæ hactenus, ſive in poſterum contrahendæ: etiamſi colligationes, confœderationes, ſocietates, & conventiones hujuſmodi, & alia ſupra dicta, pœnarum adjectionis, litterarum, vel juramenti, ſeu cujuslibet alterius ſint vinculo firmitatis innexa. Nos enim colligationes, confœderationes, ſocietates, conventiones, ceteraque hujuſmodi præmiſſa, quoad hoc, de poteſtatis plenitudine diſſolvimus, juramenta ſuper illis præſtita, pœnaſque propter ea promiſſas penitus relaxantes, & univerſos & ſingulos qui eas contraxerunt, ſe ad earum obſervantiam quantumcumque ſollemniter aſtringendo, ab ipſarum in præmiſſis obſervatione penitus abſolventes.

Specialiter autem archiepiſcopis, epiſcopis, & ceteris perſonis eccleſiaſticis, comitibus, vicecomitibus, baronibus, incolis, & habitatoribus ſupradictis earumdem regis Arragonum terrarum, prohibemus expreſſe, ne dictum P. olim regem Arragonum, pro rege vel domino recipiant vel habeant; neve ſibi obediant vel intendant, aut ipſi, vel alii pro eo, de redditibus vel obventionibus ſive juribus regalibus, ſeu ratione dominii debitis, reſpondeant. Alioquin memoratum P. quondam regem, & omnes ſingulares perſonas, cujuſcumque præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, eccleſiaſtici vel mundani, etiamſi regalis dignitatis honore præfulgeant, excommunicationis; civitates vero, caſtra, villas & loca cetera, necnon univerſitates ipſarum, quæ dictas inhibitiones vel earum aliquam præterire propria temeritate præſumpſerint, interdicti ſententiis quas ex nunc ferimus, decernimus ſubjacere. Non obſtantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis quibuslibet imperatoribus, regibus, principibus, archiepiſcopis, ſeu quibuslibet prælatis aliis, Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, Hoſpitalariis, Templariis, ſeu religioſis aliis aut ſæcularibus perſonis, etiam in dignitate qualibet conſtitutis, civitatibus, caſtris, locis, communitatibus, collegiis vel quibuſvis univerſitatibus, ſub quacumque verborum forma vel expreſſione ab eadem ſede conceſſis; & quibuslibet aliis indulgentiis ejus ſedis, per quas præſentis proceſſus effectus impediri valeat vel differri. Quæ quidem omnia privilegia & indulgentias, quoad hoc, omnino viribus vacuamus. Et nihilo minus contra hujuſmodi præſumptores, & ſpecialiter contra dictos prælatos, religioſos, comites, vicecomites, barones, incolas, habitatores, civitates, caſtra, villas, & alia loca, & univerſitates ipſorum, ad privandum eos, & ea, quibuslibet privilegiis, indulgentiis, immunitatibus ſive gratiis, ipſis ab eadem ſede conceſſis, necnon terris, feudis & juribus, quæ a præfata Romana vel aliis quibuſcumque tenent eccleſiis, ſeu perſonis eccleſiaſticis, ac alias gravius ſpiritualiter & temporaliter, quando & ſicut facti ſuaſerit qualitas & expedire viderimus, prævia Divina gratia procedemus.

Ut autem hujuſmodi noſter proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur: chartas ſive membranas, proceſſum continentes eumdem, in majoris eccleſiæ Urbevetanæ appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus: quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt: ita quod idem Petrus, vel alii quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſtea poſſint excuſationem prætendere, quod ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quod ignorarint eumdem: cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Urbem veterem, in platea dictæ majoris eccleſiæ XII. Kal. Aprilis, pontificatus noſtri anno ſecundo.

CONCILIUM TARRACONENSE

Anno 1282. celebratum.

I.

Affert Mart. Vet. Mon. to. VII. pag. 178. Ex MS. Colbertino. Dat Manſi Suppl. tom. 2. pag. 107.

CUm nos BERNARDUS miſeratione divina Tarraconenſis archiepiſcopus eſſemus in civitate Terracona perſonaliter conſtituti, præſentibus venerabilibus fratribus AL. Barchinonenſi, G. Ilerdenſi, F. Tirasonenſi, R. Vicenſi, A. Deturſenſi, JA. Oſcenſi epiſcopis ſuffraganeis noſtris; ſed V. Calaguricenſi, A. Pampilonenſi, P. Ceſarauguſtano, A. Valentino, P. Gerundenſi, P. Urgellenſi abſentibus, & ſe per procuratores & litteras excuſantibus, & capitulorum eccleſiarum cathedralium & aliorum prælatorum Terraconenſis provinciæ procuratoribus, ac venerabilibus & diſcretis fratre ARNALDO DE CASTRONOVO magiſtro militiæ Templi in partibus Aragoniæ & Cataloniæ, & fratre BERENGARIO DE ALMANARRA tenente locum magiſtri Ultramanni S. Johannis Jeroſolymitani in Caſtellania Empoſtæ ſimiliter præſentibus, ad honorem ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, ſacroſanctum concilium celebrantes, de aſſenſu omnium prædictorum laudamus, concedimus, approbamus, & per omnia confirmamus omnes conſtitutiones factas per prædeceſſores noſtros ad utilitatem, libertatem & defenſionem eccleſiarum, clericorum, religioſorum, monaſteriorum, & rerum omnium prædictorum.

II.

De honeſtate veſtium.

Item ſtatuimus, quod clerici omnes provinciæ Tarraconenſis, ſive ſint in ſacris, ſive

ANNO CHRISTI 1282.

sive in minoribus ordinibus constituti, non portent nec induant camisias, tunicas, vel alias vestes cordatas, nec botoneos aureos vel argenteos, vel alicujus alterius metalli deferant in pectore, nec in manicis, nec in aliqua parte vestis; nec portent fotulares consutitios, nec rota tractos; nec aliquas induant seu portent vestes virgatas cum cabiscio fisso in longum. Et si quis contra fecerit, pœnam x. solidorum usualis monetæ pro quolibet excessu incurrat: quam exigat quilibet diœcesanus, & in proprios usus convertat.

III.

Contra invasores, raptores & clericos percutientes.

Item, declarando constitutiones prædecessorum nostrorum, videlicet dominorum PETRI & BENEDICTI bonæ memoriæ, quarum prima incipit, *Olim excommunicasse*; & secunda, *Cum nos dictus, &c.* statuimus, quod quamdiu personæ invasorum & raptorum rerum ecclesiasticarum, & personæ etiam illorum qui in prælatos cathedralium ecclesiarum & aliorum locorum religiosorum Terraconensis provinciæ supradictæ, aut infra terminos locorum fuerint prædictorum, quod ipsæ civitates, castra, seu villæ & alia loca cessent, ipsis invasoribus, raptoribus, seu percussoribus præsentibus, penitus a divinis, & dicti malefactores, percussores, seu raptores, per rectorem seu cappellanum loci ipsius excommunicati nihilominus nuntientur, & tamquam excommunicati ubique ab omnibus evitentur.

IV.

Contra diffidantes clericos.

Item, sacro approbante concilio, addimus constitutioni olim editæ per dominum PETRUM bonæ memoriæ prædecessorem nostrum, contra illos qui clericos diffidarent, quod si aliquis temeritate propria diffidaverit seu acunydari fecerit aliquas personas religiosas Terraconensis provinciæ, fatica juris in diœcesano, in cujus diœcesi prædictæ personæ religiosæ morentur, primitus non inventa, ipsum ex tunc, recepta per dictum diœcesanum ab ipsis personis de parendo juri idonea cautione, si monitus diffidationem non relaxaverit, decernimus excommunicationis sententiæ subjacere, & per ipsum diœcesanum aut rectorem loci illius ubi ipse diffidator fuerit, excommunicatus, ab omnibus evitetur.

V.

Quod christiana non habitent cum Judæis, & eorum filios non nutriant.

Statuimus etiam, sacro approbante concilio, quod nulla mulier alicujus loci provinciæ Terraconensis audeat habitare cum Judæis, aut filios eorum nutrire seu lactare; & quæcumque contra hujusmodi inhibitionem nostram, postquam monita super hoc fuerit, præsumserit supradicta, decernimus eam ex tunc excommunicationis sententiæ subjacere: ita videlicet, quod cum illud diœcesano, aut rectori loci illius ubi mulieres super hoc culpabiles inventæ fuerint, extiterit nuntiatum, per jam dictum diœcesanum aut rectorem ipsæ mulieres excommunicatæ nuntientur, & tanquam excommunicatas ab omnibus faciant evitari; & ne ipsæ mulieres de facili in excommunicationis laqueum incidere valeant, ipso facto, volumus & mandamus, quod præsens constitutio per diœcesanum, aut rectorem locorum, in quibus Judæi morantur, semel annis singulis publicetur.

ANNO CHRISTI 1282

VI.

De publicatione constitutionum.

Ut autem prædictæ constitutiones ad notitiam perveniant singulorum, mandamus omnibus episcopis suffraganeis nostris, quod in synodis suis prædictas constitutiones facient publice nuntiari.

VII.

Contra illos qui episcopos interficiunt, vulnerant, capiunt, vel percutiunt, vel alium prælatum.

Quoniam exempla præterita cavere nos ammonent in futurum, idcirco nos BERNARDUS divina miseratione Terraconensis episcopus, assistentibus nobis venerabilibus fratribus nostris ARNALDO Barchinonensi, R. Vicensi, P. Urgellensi, JAC. Oscensi, JASPETRO Valentinensi, GARGIA Tirasonensi, BN. Gerundensi, & G. Ilerdensi episcopis, ac procuratoribus aliorum episcoporum absentium, necnon & capitulorum cathedralium ecclesiarum & collegiatarum & quamplurimis aliis prælatis præsentibus, sacro Terraconensi approbante concilio, statuimus, ut quicumque, instigante diabolo, per se, vel per alium interfecerit, vel vulneraverit, vel ceperit, aut percusserit aliquem episcopum, omnibus feudis, ac rebus aliis, & beneficiis universis, quæ in ecclesiis quibuscumque Terraconensis provinciæ tempore commissi sceleris obtinebit, ipso facto, perpetuo sit privatus, & pleno jure ecclesiis a quibus prædicta tenuerit, applicentur; nec descendentes ab eodem malefactore usque ad quartam generationem ad gradum aliquem clericatus provehantur, nec beneficium aliquod ecclesiasticum feudale, vel aliud quodlibet in Terraconensi provincia assequantur, ne minus vindictæ quam excessus memoria tanti facinoris prorogetur. Adjicientes, quod si episcopus, vel alius quicumque prælatus, aliquem de prædictis descendentibus ad aliquem ordinem promovere, vel aliquod ecclesiasticum beneficium, seu quodlibet aliud conferre præsumserit, & a collatione illius ordinis, quem scienter contulit, per biennium sit suspensus, & collatio ejusdem beneficii sit irrita ipso jure, & ea vice per proximum superiorem de illo beneficio ordinetur. Si vero aliquem de prælatis inferioribus ab episcopis, seu alios, vel canonicum ecclesiæ cathedralis ausu temerario quisquam interficere aut mutilare præsumserit, & filii sui in-

☞ incurrant pœnam expressam superius ipso facto, provisо quod illis feudis & possessionibus quibuscumque tantummodo sint privati, quæ ab ecclesiis quarum personas sic læserint, modo quolibet obtinebunt. Hoc salvo quod alias super hoc in canonibus continetur. Et prælatus qui tales malefactores, vel filios eorum ad aliquem ordinem promovere, vel cuiquam beneficium ecclesiasticum conferre præsumserit, a collatione illius ordinis, quem scienter contulit, per annum noverit se suspensum, & collatio hujusmodi sit irrita ipso jure, & ea vice de beneficio per superiorem proximum ordinetur. Quicumque autem de prædictis malefactoribus vel filiis suis a quocumque episcopo sciente vel ignorante ordinem receperit, executionem non habeat ordinis sic suscepti, nec beneficii collatio valeat, ut est dictum, salvis tamen omnibus aliis pœnis canonicis, quibus per hanc constitutionem non intendimus in aliquo derogari. Hæc autem statuta salubriter per diœcesanos episcopos provinciæ Tarraconensis singulos in synodis suis & diœcesibus præcipimus publicari, & nihilominus, hi, qui prædictas pœnas incurrerint, in synodis nuncientur. Datum apud Terraconam XI. kalendas Aprilis, anno Domini MCCLXXXII.

ANNO CHRISTI 1283.

ANNO CHRISTI 1283.

IN SUPERIORES CONSTITUTIONES

JOANNIS DOMINICI MANSI

ADMONITIO.

Ex meis ad Raynaldum annotation. ad an. 1282.

Apud Martene die XI. kal. Aprilis anni 1282. inscriptum extat concilium quod Bernardus Tarraconensis archiepiscopus cum sex episcopis suffraganeis habuit, quo latas a prædecessoribus suis constitutiones omnes ita confirmavit, ut constitutionibus VI. adjectis priora statuta reformarit, auxerit, roboraverit. Sed collato hoc Tarraconensi Concilio cum alio concilio Tarraconæ pariter habito anno 1329. in quo priorum conciliorum constitutiones plures ex integro referuntur, intelligimus concilium illud anni 1282. nihil esse aliud quam trium conciliorum sub Bernardo archiepiscopo collectionem; nam canon tertius inscriptus contra invasores, raptores, & clericorum percussores, idem est cum canone in priori concilio a Bernardo edito. In quo pariter concilio reperias canonem alterum ibidem recurrentem, quo cavetur ne Christiani cum Judæo contubernium habeant, quod in Martenio totidem verbis legitur. Denique Bernardus in concilio tertio anno 1282. celebrato, ut ex concilio anni 1329. constat, constitutionem dedit *in eos qui interficiunt vel capiunt episcopum vel prælatum*, quam pariter constitutionem totidem expressam verbis habes in statuto sexto concilii apud Martenium. Est igitur Martenis illud concilium conciliorum trium sub Bernardo collectio, quorum postremum tantummodo præsenti anno 1282. XI. Kal. Aprilis celebratum fuit. Id præterquam ex iis, quæ dicta sunt, perspicue constat, tum pariter demonstrant nomina episcoporum, quæ adscripta leguntur in primo statuto ejusdem concilii, si conferantur cum nominibus episcoporum, quæ novissimæ ejus concilii constitutioni præfiguntur. In priori enim legitur *F. Tirasonensis*; in novissimo vero *Gargias Tirasonensis*; ibi *P. Gerundensis* per procuratorem adest; hic *Bn.* Gerundensis per se præsens adfuit; in illo suffraganei sunt tex; in hoc vero octo. Quis ergo concilia plura simul collecta non agnoscat?

CONSTANTINOPOLITANUM CONCIL. SCHISMATICORUM

In quo Veccus olim CPtanus patriarcha ex conjuncta cum Latinis communione reus damnatur, & inter duas ecclesias unio scinditur.

Anno forte 1283. habitum.

„ CUm Græci ad scindendam conjunctionem illam ecclesiarum, suæ scilicet & Latinæ,
„ quam Veccus CPtanus patriarcha tanto molimine procuraverat, summo studio fer-
„ rentur; Veccus rebus suis melius se consulturum censuit, si sponte se summa dignita-
„ te abdicaret, quo a curis publicis remotus sibi & Deo vitam ageret in monasterio. So-
„ pitus hisce adversariorum furor, sed non extinctus: brevi iterum exarsit, magnisque in-
„ cendiis urbs conflagravit; tum tota furoris flamma in eumdem Veccum incitata est.
„ Eo igitur perdendo Synodus CPoli convenit vivo adhuc Josepho patriarcha, qui in lo-
„ cum Vecci successerat. Quid in ea actum, narrat Pachymerus in vita Andronici lib.
„ 1. cap. VIII. cujus verba hic damus. Annus synodi quamquam a Pachymero nullus
„ proditur, ex iis tamen quæ ille narrat deductus, annum 1283. supputante Possino in
„ observationibus Pachymerianis lib. 3. cap. 2. signat.

CONSTANTINOPOLITANÆ SYNODI ACTA

Ex Pachymero in Vita Andron.

An. 1283. ibidem

TUnc igitur hujus motores machinæ, omni genere delinimentorum cum ceteros qui aderant antistites, tum Alexandrinum præ omnibus patriarcham Athanasium, virum existimationis & auctoritatis maximæ, in suas attrahere partes non utiliter conati, duos thronos statuerunt. alterum vacuum, insignibus ornatum patriarchæ Constantinopolitani Josephi, & quasi eum repræsentantem, quod is morbi necessitate decumbens præesse synodo nequiret; alterum cui palam præsideret Alexandrinus Athanasius,

sius, se autem ipsos, ut Josephi, ægroti vicarios, & ejus sensuum nuncios, ac voluntatis executores, in capite synodi fixerunt. Frequens inde convenit episcoporum cœtus, præsente ibidem magno Logotheta, præsente insuper Georgio Cyprio & Rethore Holobolo nuper ex magni agri monasterio Constantinopolim reverso: assidente præterea Monacho Theodosio Saponopulo, qui ex ordine protonotariorum Imperatoris in vitam monasticam transierat; aliisque pariter assistentibus plurimis. Delatæ ad hunc conventum Joannis Vecci, & præcipuorum cum illo concordiæ duarum ecclesiarum auctorum accusationes sunt; de quibus qui pro Josepho agebant, ferri sententias studebant; non quæ dogma ipsum dijudicarent; & quid, ut securum ad pacem Ecclesiæ tenendum: quid ut minus probatum, rejiciendum esset declararent: sed quia causabantur scandalum ortum ex intempestiva ventilatione quæstionum quas inexploratas relinqui præstiterat; contendebant non esse inquirendum, recte ne an secus, qui de controversiis nuper motis suas ediderant sententias, scripsissent: verum eos hoc ipso quod dogmata movissent, quod in disputationem prius in usu habita vocassent; quod scripturas replicassent; quod per illos fando auditæ dum recitarentur Patrum auctoritates essent, tamquam perturbatores quietis publicæ, ac gravissimi reos criminis, condemnari satagebant: & obsequentibus quos convocaverant, revera condemnandos curaverunt, ac gravissima quæque animadversionis ecclesiasticæ exempla in eos ediderunt, quos se ne minima quidem aspersos conscientia hæreseos, & nusquam a recta fidei declinasse regula, & affirmantes & paratos demonstrare offerentes, ut atrocium convictos delictorum damnaverunt, pœnisque addixerunt maximis, in quo erat hæc mira procedendi ratio. Libellos ab unoquoque flagitabant quibus exponerent, quid crederent. Prolatis iis, si quid quispiam de Dogmatibus mussitasse videretur, damnabatur, non scriptum, ut ajebant, sed scriptor: isque idcirco solum quod ea consignasset litteris, quæ prava, recta ne essent, in medio relinquebatur, extremis Ecclesiasticæ censuræ notis affectus declarabatur. Primus ad ceterorum exemplum isti se subjecit ignominiæ, quasi remedium canonicæ absolutionis pœnitentiæ professione ambiens, magnus Logotheta Muzalo: qui simulans, se de doctrina nihil præjudicare, frustra erat. Eminebat enim ejus flagrans studium in partes processionem ex Filio Spiritus negantium. Cujus dogmatis tanto flagrabat zelo, ut flammam spirare videretur. Tamen ille libellum a se prius imperante Michaele palam datum, quo se professus erat idem cum Latinis credere, ultro jam execrans, & comburendum offerens, jurejurando etiam interposito est coram synodo professus se se haud ideo flammis hoc scriptum donare, quod sibi esset conscius pravum in eo aut a sana doctrina exerrans quidpiam positum: sed quoniam agnosceret eo ipso se graviter peccasse, quod omnino scribere de dogmate ausus esset; quod de talibus differere; quod Patrum testimonia de his inquirere, congerere, accomodata, & utilia tunc visa ad causam, quæ ageretur; licet non ignoraret idem

ANNO CHRISTI 1283.

olim a multis, & magnis viris simili occasione factitatum. Verum quia illa tunc a se non tempore pacis allegata fuissent, at importune oggesta, tunc cum atrox & vehementissima procella sævis hinc inde fluctibus multorum undecumque insurgentium Ecclesiam ageret, ferretque. Ergo quia in eo se religione supervacanea intemperanter elatum, sero tandem pœnitens intelligeret, velle in detestationem ejus erroris igne consumi hoc suum scriptum; non quatenus testimonia continebat Patrum, sed quatenus sui ipsius foetus esset ingenii. Consequenter scriptum super eodem argumento veteris magni Logothetæ productum, aliaque aliorum, & quibus qualiscumque mentio inesse dogmatum deprehensa est, universa, ut eo nomine abunde rea, igni sunt tradita. His quasi præstructis ad Vecci causam præjudiciis, ipsum sunt denique aggressi animo infensiori, quippe quem non intempestive modo motionis dogmatum, sed hæreseos reum peragere studerent. Et erat ille quidem haud dubie ejus affinis de qua modo est dictum, intemperantiæ, nimia curiositate scrutandarum arcanarum veritatum, quas scriptis abstrusas Patrum, illic tamquam in sacro quodam operto, ut humano superiores captu, tacite obnoxieque venerari fuerat satius: ceterum ulterius nitebantur ejus accusatores, qui eum ista investigatione impetu concitatum nimio, præcipitasse in hæresim demonstrare conabantur.

ANNO CHRIST 1283.

Pulsibus ergo crebris Æris Ecclesiæ campani turbam simul advenarum sibi faventem, urbanum simul populum magno numero convocarunt. Congregandæ multitudinis hæc factiosa erat causa. Sperabant ipso apparatu synodi quæ cogi ferebatur ad emendanda quæ perperam acta fuerant in conventione cum Latinis, intellecturos homines e vulgo, se deceptos ab auctoribus conventionis ejus, in impietatem fuisse prolapsos, quam nunc expiari oporteret. Inde autem confidebant exarsuros eos, & in seditionem concitandos adversus Veccum, quem ejus rei totius præcipuum artificem suspicarentur. Quare illum huic invidiæ objecturi, ardenter petebant, citari rite ac juberi se sistere judicandum a synodo. Crebris igitur Viatorum missitationibus Veccus comparere coram congregatis Patribus jussus est ad reddendam rationem eorum quæ scripserat: idque dum fieret, interim qui hæc curabant, scripta illa Vecci, ut errorum & fraudum plena invidiosissime apud populum traducebant, magnopere ostentantes, exaggeranteque perniciem illorum. Id Veccus non ignorans cunctabatur obtemperare vocantibus, moraque innectebat longas suo in vadimonium occursui: non inverisimiliter allegans, manifestum esse periculum, ne populus persuasus gravi se implicatum malo, piaculoque subjectum per pacem cum Latinis initam, furiose in ejus pacis auctorem erumperet, cum is primum in conspectum esset datus. Itaque cum non ignoraret, arte adversariorum totam ejus negotii culpam in se conferri, haud sibi videri tutum proficisci quo vocaretur; discerpendo utique a multitudine, cui qui se vellent perditum sinistris ante sparsis rumoribus persuaserant, penes se unum residere causam mali omnis.

Cap. X.

nis. Hæc jure cauſari eum magnus Logotheta intelligens, acri nec inutili opera incubuit ad ſeditionem comprimendam populi, metu huic admoto ab Imperatore, quem, ſi qua vis fieret, offendendum graviter, & ſevere animadverſurum in violentiæ compertos, denunciavit. Sic ſedato plebis impetu, Veccum aggreditur, demonſtrans; non eſſe jam quod cauſaretur ullam a ſeditione formidinem: nec ille abnuit venire: cui comparenti ultimus in ſynodo locus datus eſt; indeque ut cauſam ille ſedens diceret, ſeſeque purgaret ab objectis circa ea ſcripta ſua vehementer inſtabant. At Veccus aliud potius quodvis, quam quod tunc erat, talia purgandi tempus eſſe ſciens, reſpondebat: cauſas quibus defendi ſuum ſcribendi conſilium poſſet, ei fuiſſe tempori affixas quod nunc præteriiſſe fatebatur. Scire ſeſe qua tempeſtate illa ſcripſiſſet quæ modo in crimen vocabantur, exegiſſe a ſe tunc præſentem rerum ſtatum, ut talia ſcriberet: inique ſecum agi ſi poſt converſionem rerum tantum præſtare nunc cogatur, ea recta eſſe, quæ cum ſuam ab opportunitate rectitudinem ducerent, mutatione, quæ incidit temporum, ſuam quaſi defenſionem amiſerunt. Omittatur ergo crimen modo intempeſtivum, aut in tempus differatur, ejus quod nuper extitit, ſimile. Res quæ tunc gerebantur impoſuiſſe ſibi neceſſitatem ſcribendi quæ ſcripſerit, nemine alio ad id agendum occurrente, quod publice intererat ab aliquo fieri. Vocare autem in examen ſermones bene in tempore prolatos, remotis jam circumſtantiis quibus illorum opportunitas palam monſtrabatur, ut in rationem exigentibus inquiſitionem habet intempeſtivam, ſic reſpondentibus conditionem injungit iniquiſſimam cauſæ talis dicendæ, cujus omnis defendendæ conatus vanus ac ſtultus merito exiſtimetur. Illud ſolum decidere oportere Patres ſynodi præſentis, an non eum quem nec cogitantem nec volentem ad Patriarchatum ipſi vocaverunt, modo redactum in ordinem per illos, & priore in proprium Thronum revocato paſtore, æquum ſit, ipſis judicantibus, retinere etiamnum honorem quem illorum antea eligentium, & ad Patriarchatum vocantium ſuffragiis acceperat? Hæc poſtrema præſertim Vecci poposítio plerorumque cordibus infixit ſpiculum: audiebanturque indignantium voces: *Tu ſcilicet Patriarchatus honore gaudebis, præſente jam legitimo Patriarcha? Tu*, inquam, *ſuſpectus Hæreſeos, a quo jure, ſcripto edita fidei profeſſio exigatur, cuique multis argumentis opus ſit ad perſuadendum te recte ac catholice ſentire?* Sic illi repulſa iracunde Vecci poſtulatione, mitius deinde cum illo agentes, blande perpulerunt, ut ſiſtere ſe coram Joſepho vellet, quo ipſo adducto, & perſuaſo detinere ſibi offenſum ſupplici ſignificatione pœnitentiæ; deinde ipſi compoſitum Libellum, quo profeſſio rectæ fidei conjungebatur cum amolitione ſuſpicionum, ſi quæ in contrarium extarent, quibus ad extremum annectebant abdicationem Sacerdotii, Vecco ut ſubſcriberet dederunt: atque ita verbis officiiſque paulo benignioribus commodiuſcule tractatum dimiſerunt. Quod cum poſtea Joſephus cognoviſſet, vim illatam homini Orthodoxo, ut dignitatem abdicaret, uti minime regulis Patrum conformem, injuſtam fuiſſe judicavit.

ANNO CHRISTI 1283.

Hæc ipſa concilii in ſe conſtituti acta ita deſcribit Joannes Veccus in libello de injuſta ſui depoſitione vulgato ab Allatio Græc. Ortod. to. 2. pag. 22. unde hic dantur.

Horum itaque principium fuit, ut dixi, ante ſynodale decretum contra nos latum, loco noſtri in throuum noſtrum promovere æmulum, nec non ab ipſo, eoque ſolo contra nos ſententiam publicari, & quod immanius eſt, neque ab ipſo, ſed ab hominibus profanis, & his antiquæ adverſum nos improbitati deditos, ſub nomine nihilominus illius dictari, quæ uſque quo proceſſerit, ex factis ipſis enunciabimus. Quartus dies erat, ex quo, quæ ab illis depoſitio nomen habuit, pronunciata fuerat cum nos ad tribunal vocamur, *Audi cælum, & auribus percipe terra*. Depoſitus accerſitur ad reſpondendum, qui decreto condemnatus eſt ad illi contradicendum; a throno etiam ante ſententiam latam ejectus, ad depulſandam calumniam. Sed quo ſcopo? ut quæ ille reſpondendo, contradicendo, injuriam depulſando protuliſſet, non abſque ratione prolata eſſe exiſtimata, proprium robur haberent. Et quis tandem eorum roboris finis futurus erat? Patriarchicus thronus? Sed hic antea ablatus eſt, alius ſuper illo jacet, namque generaliori nomine cathedram ipſam vocitamus. Et quiſnam etiam ex iis, qui ad intelligendum ineptiſſimi ſunt, inania, quæcumque nos in noſtri defenſionem ſive juſta ſive vera adduxiſſemus, futura non dignoviſſet? Tu vero, nuntii præcipiebant, abſque ullo præſulatus ſigno ad noſtrum procedito tribunal. Gratia ſit nobis ob hanc veritatem, neque enim dicam, injuſtitiam. Hinc enim veritatem apertiſſime oſtendiſtis, vos, non ut judicaretis, ſed ut contra nos præter fas latam ſententiam ſtabiliretis, congregatos fuiſſe. O amorem fraternum a vobis tanti habitum! Probe igitur vereque ſupra veluti ex vobis innocens declaratus in his, quæ injuſte paſſus ſum, pro veſtra dignitate reſpondi. Neque enim noſtræ innocentiæ parva declaratio eſt, cum res ſupradictæ modo quo diximus proceſſerint.

Sed quæ ſubſecuta ſunt, fortaſſe quiſpiam magis ex canonum legumque præſcripto actitata eſſe exiſtimabit? Qui æquo animo audis, attendito. Ut enim ſecundum canones nobis nuntii miſſi ſunt, qui hoc etiam in ſe canonicum continebant, cum non per præſules, ſed laicos quoſdam, & adminiſtros Clericos, facti ſunt, Pauli vocem nos mutuo accipientes, ut Paulus clamans, Cæſarem appellavit, ita & ipſe Cæſarem appello auditorem rerum mearum, & perturbationis expertem, cognitorem voces has noſtras cum illis, qui mala omnia in nos moliebantur, nunciis attuliſſent, inde reverſi; haud fas eſt, inquiunt, tibi vel ſolo imperatoris aſpectu frui. Ne id cogites, neque inde tibi utilitatem ullam expectes. An non etiam hoc, interrogabo enim te, quem oratio mea æquum auditorem appellavit, magnam ad jus obſervandum meorum judicum propenſionem oſtendit? An vero ſi homicida, ſive aliorum, quæ acerrimis pœnis prohibentur, facinorum patrator, imperatoris audientiam appellaſſet, pro quibus ſe injuſtitia

ANNO CHRISTI 1283.

ſtitia affectum ab iis, qui calculum tulerant, cognoſcit, ob appellationem criminis notam incurriſſet? At nobis hoc quoque crimen reputatum eſt, nec dum capio quoddam aliud judicium reus præ illo, quod imperatoris eſt, appellabit. Etenim ſi cum, qui judicio ſiſtitur, Patriarcha eſt, crimen, adverſus Græcos odium, & in dogmatibus error, ſupervacaneum quid & prope inutilis imperatoris auditio reputata eſt, in quanam alia perſona, & in quo alio judicio, qui ſimili obnoxii reputantur, præſentiam imperatoris appellabunt? Hac igitur ratione hoc quoque de nobis tranſactum eſt: tum deinceps ſynodus diſſoluta eſt, & adverſus nos coactus congreſſus diſſipatus.

Tertia poſtmodum die Synodalis congregatio cum principum aſſiſtentia cogitur, iterumque cum eadem multorum ex vili plebecula improbitate, & ſi non omnium, impetus, & concurſus, & nuncii prioribus non abſimiles. Nos porro Deo noſmetipſos primum committentes, & animo poſtmodum quæ nobis utilia eſſe videbantur, revolventes, & ad accerſentes acceſſum, & in ſpernendis imperiis contumaciam, æque periculoſum eſſe deprehendebamus, illum ſi cum noſtra defenſione comitaretur, hanc, tanquam quæ noſtra calumniantibus, plenam facultatem omnia agendi conceſſiſſet. Namque noſtra præſentia cum defenſione poterat ad noſtra damna multitudinem concitare, quod in ea pars, quæ minus ratione uteretur, non noſtri defenſionem, ſed conatus adverſus nos publici accuſationem, & demolitionem illam eſſe reputaſſet: & nos non nobis ſuppetias ferre, ſed Latinis eſſe adjumento, ſi id ageremus, exiſtimaremur. Et forte etiam ob hanc eamdem cauſam ſacrificium Deo offerre opinatus quiſpiam, neci nos peſſimæ tradidiſſet. Talis enim homo eſt, & nulla ratione duce res dijudicat, cum de Deo ac Fide quæſtio eſt, & judicium conſtituitur. Et contumacia magis ac magis in noxam noſtram excitaſſet, tanquam quæ crimina. Cum itaque utraque nobis periculoſa viderentur, tertium inire conſilium decrevimus. Namque cum in omnibus noſtris conſuetudinibus invulneratam & noſtræ pietatis infractam integritatem conſervatam a nobis cum apprime teneremus, facto opus eſſe judicavimus, acceſſum nempe non diutius protrahere, & ſatis pro nobis reſponſum, ſi noſtræ fidei profeſſionem emitteremus, reliqua vero omnia, quæ nobis adverſarii contentioſe opponerent, ſilentio pertranſiremus, & ad omne, quod injuſte paſſi eramus, vel in poſterum toleraturi eſſemus, nihil tum reſponderemus. Quod & factum eſt. Et ad tribunal acceſſimus non judicandi, ſed quam antea condemnationem ſubivimus, firmius reportaturi, ob quod ut videbatur, tantummodo noſtram præſentiam ſtudioſe popoſcebant, qui atrociſſima quæque in nos moliebantur, & nobis præter injuſtitiam infamiæ quoque notam inurebant. Quæ enim tum dicimus? Quæ & audivimus?

Statim illa, quæ nos de unione Eccleſiaſtica ſcripto tradidimus, in judicium vocata ſunt. Et adverſariis tantum illud incumbebat, diſputationis ſtadium aperire, & ingens contradictionis certamen conſtituere, ut per pravas interpretationes, ac quas conſtruendas illi nomothetharum magis more, quam demonſtrationum methodis Patrum vocibus utuntur, veſaniorem plebeculæ multitudinem quaſi lenocinio allicerent, ſicque adverſus nos victoriam reportarent. Nos porro eorum machinæ, & molimina cum non præterirent, erant vero, iram populi contra nos ſuccendere, qui ab antiquo tempore famæ apud eoſdem vulgatæ hærebant ad unionem ſtabiliendam maximum in modum ab eodem modo habitam ſtudium nos nec exiguum contuliſſe. Et reſponſio quidem, utcumque illa fuerit, ita ſe habuit. Si de fide nos hodie inquirimur, palam & libere vocem ſuſtollentes, dicimus, credere, & profiteri, & tenere quemadmodum ſancta catholicaque eccleſia profitetur, & tenet, a qua ſacro lavacro abluti ſumus, a qua ſincerum Fidei lac hauſimus, a qua ſermones dogmaticos didicimus, quos ab infantia ipſa ad canitudinem hanc capitis peræqua ætatibus proportione pertractavimus, prius addiſcentes, & poſtmodum docentes. Ad hæc vero, quæ ſubſecuta eſt eorum reſponſio, hoc in loco digerere, ineptum prorſus exiſtimo. Namque Chriſtianos nos & orthodoxos eſſe indices declararunt, nihilominus præſulatus privationem decreverunt, neſcio qua ratione, & unde moti, ad ſimile decretum prolapſi ſunt, & plane non aliunde, neque rebus aliis, niſi iis, quas ſupra præmemoravimus. Neque enim poterant vix compotis animi multitudinis rabiei, & effiænatæ appetitioni reſiſtere, quam in ſe quiſque convertendam fore putabat, ſi vel minimum illis obſtitiſſet, quæ adverſus nos potentes alioquin viri intentabant. Condemnatio itaque uti diximus, nec aliam ob cauſam hæc fuit.

Nos vero qui tum propter jam adductas rationes nihil reſpondimus, nunc palam, apertoque, ut omnes audiant, ore, reſpondemus. Addecebat ne, o univerſi Sacerdotes, & qui divinorum canonum, & ſanctarum conſtitutionum ſcientiam tenetis, ſacerdotio eum privari, qui prælaudatam fidei profeſſionem & animo credit, & lingua deprædicat? Orthodoxum nobis, o Judex, Chriſtianiſmum atteſtaris, & ſacerdotium adimis? Forte dices, quod pro eccleſiaſtica unione ſcripta publicaverim. Bene, bene, ſi noſtra ſententia non rectam ſinceramque, & excellentiſſimo quodam modo pietatem præſeferret: ſi res veſtras imploravimus: ſi alienum ab eccleſia dogma introduximus. Quod ſi in his omnibus innoxii, & animo & mente ſumus, & noſtra ſcripti tractatio non alia erat, quam utriuſque eccleſiæ nexus, bene & admodum utiliter Dei gratia procedens, ſi quæcumque diximus, aut ſcripſimus mediatores nos, & pacificatores, non novorum dogmatum aſſertores comprobant, & non ut contra veritatem impudens audaxque lingua calumniantium contendit, quare indignum illis qui patiuntur, indignum & illis, qui ita decreverunt, de noſtri ſacerdotii ademptione decretum latum eſt?

CON-

ANNO CHRISTI 1283.

ANNO CHRISTI 1283.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIABULUM,

In quo episcopi, qui utriusque ecclesiæ Latinæ & Græcæ conjunctionem procuraverant, damnantur,

Georgio, sive Gregorio Cypri CPtano archiepiscopatu potiente.

Anno facile 1283. habitum.

ibidem

Paulo post a priori synodo, sed Patriarcha CPtano plane diverso, nempe sub Gregorio Cyprio, synodus altera CPoli convenit, id agente in primis Athanasio, qui Sardianorum episcopatu potitus Andronici nomen assumpsit. Hujus cogendæ causa prætendebatur tuendi schismatis studium; reipsa vero Arsenianæ factioni Andronicus ille favebat in primis. Hic imperatori Andronico, cujus favore pollebat, persuasit, ut coacta synodo de illorum causa cognosceretur, qui in celebrem Græcorum cum Latinis conventionem operam suam contulerant; qua in re pro merito urgenda, quod segniorem se Gregorius præbuisset, ut ipsi quidem dictitabant, ideo synodo huic habendæ Chazalam quemdam ab imperatore præficiendum jurarunt. His ita constitutis, quid in ea synodo actum sit exponit Pachymerus, cujus verba statim dabimus. Annus rei gestæ idem statuitur a Possino qui & superioris synodi fuit, nempe annus 1283. quod ille tota discussa Pachymerianæ narrationis serie deducit.

Feria secunda hebdomatis, quam *Diakinesimam* vocant, statim sequentis post diem Resurrectionis, proponitur edictum imperatoris; & quia fuerat eatenus Monachus Athanasius in antistitem Andronicum trasformatur; idemque non modo decernitur, & scribitur episcopus Sardium, sed in patrem, ac confessionum imperatoris arbitrum legitur.

Proponitur palam edictum imperatoris, Chazalam titulo spiritualis Augusti patris honestans; ac quidquid ipse decrevisset, ratum esse jubens. Delegatur præterea, qui personam imperatoris repræsentaret Michael Strategopulus, qui postea Protostratoris dignitate ornatus est. Locus autem conventui, cui & ipse adfuturus patriarcha esset, Deiparæ templum assignatur in Blachernis situm. Erat autem & hoc præter cætera statutum, ut quisquis adversaretur qualicumque istius synodi decreto, reus læsæ Majestatis ageretur. Præsidebant porro simul quidem patriarcha, simul autem Sardensis, una cum plurimis eorum qui occasione damnationis, & secessus Arsenii sese dudum a communione cæterorum absciderant. Assidebant ex diverso regii ministri missi ad exequendam inexorabiliter quamcumque synodus decerneret reorum ob acta nuper, & olim, tunc vituperabilia visa, peragendorum vindictam. Tunc qui accusabantur Antistites singillatim causam dicturi, citati nominatim introducebantur, nihilque ibi audiebatur aliud, nisi: ducatur hic, aut ille. Mox cuique in faciem dica impingebatur violatarum legum. Plerique accusantium monachi erant, summam criminis in eo ipso constituentes, quod, A ut quærebantur, persecutionem ab his injustam passi essent. Subito Judex, torve reum intuens, tollatur, ajebat; nempe impius, & malo dignus; acclamabant assessores. Quas ad voces imperatorii, qui aderant, satellites, condemnatum vinctis manibus, & pedibus ignominiose trahebant foras; Monachis interim accusatoribus partim magna voce diris devoventibus damnatos, partim manus sacras non abstinentibus a pulsandis miseris & sacris eorum penulis, quas indigne gestari ab iis exprobrabant, contumelioſe discerpendis. Dum ea per illam hebdomadam ita B gererentur, nemine retia undique tensa crudelitatis vindictæ inhiantis effugere valente, haud obscuris indiciis deprehendebatur, iniquo hæc animo patriarcham ferre. At is, utcumque ringebatur mærore, ac indignatione intimis, cernens quæ fierent, sequebatur tamen præeuntes assentiens in speciem ipsorum placitis; cæterum clam damnans, & detestans immania decreta: adeo ut privatim apud fidas aures non dubitaret synodum vocare conciliabulum sceleratum. Denique cum eos, qui se ultro non sistC rent, trahere frustra repugnantes per ministros imperatorios cœpissent, incessit eos cupido Theodori quoque Cyziceni coram se in reorum subselliis videndi. Quare satellitibus, ut eum abducerent mandarunt. Porro ille non comparere certus, quam potuerat tutissime se absconderat in Prodromi monasterio, procellam sub tecto dum detonaret opperiens. Causa huic, & alii declinandi vadimonii non tam erat judicii periculum & damnationis aut de gradu dejectionis ignominia, quam metus contumeliarum intolerabilium, quibus se coram illic D a vilissimis humunculis deboneſtandos prius expertorum acerbitatem illam exemplo didicerant. Igitur missi a synodo corripuerunt repertum in latebris Theodorum. At ille obluctans resistebat; ut lepas petræ sic monasterio inhærens. Lictores trahendi impares sociis adhibitis, vim ingeminabant; quam sæpius auxerunt aliis atque aliis accitis. Quorum inter summa ope conantium & ad invisum tribunal raptantium infestas manus elapsus ille templi adita subiit, & inviolabili, ut putabat, sacræ mensæ asylo poE titus, inde per ecclesiasticos ministros quorum eo penetrandi jus est, denunciabat satellitibus se neutiquam quidquid contra molirentur inde abscessurum. Quare illi die in iis frustra consumpto, coacti sub vesperam redire re infecta, ut synodo renunciarunt quod evenerat, perculsus qui ut judex sedebat, nempe, ait, inanis circa Cyzicenum longi

temporis opera otium inutiliter consumpsit A fierent. Ergo aspernabundus, & specioſe se-
multis cæterorum absolvendis causis suffe- curus, conscriptam abdicationem patriar-
ANNO CHRISTI 1283. cturum. Et his dictis surrexit; præscripta patriarchæ formula quam tenere deberet in aliis pari exemplo puniendis. Ita post eos, qui vexati maleque multati præsentes fuerant, reliqui ut contumaces in absentia damnantur: hoc uno benigne agere in hos visis feris illis arbitris quod acerbitates contumelioſissimarum incomitiationum in præsentes exercitarum remiserunt; loco movere non comparentes citra ignominiosam ipsorum adstantium traductionem contendit.

Sed ut ad synodi acta redeamus, in his & illud est. Ab augusta Theodora Fidei libellum exegerunt, prætereaque, ut scripto B dato se renunciare profiteretur conventioni Ecclesiarum & Obedientiæ papæ paulo ante publice admissis: sancte denique polliceretur, se nunquam petituram persolvi viro suo defuncto iusta funebria, decantatione psalmorum, & cætero ecclesiastico ritu celebranda. Harum rerum merces ostendebatur, honos commemorationis nominis ejus in ecclesia, inter sacra conjungendi cum nomine imperatoris ipsius filiii. Ab Alexandrino item patriarcha postularunt Athanasio, ut assensu comprobaret suo damnationem, & dejectionem e gradu privatorum suis sedibus Antistitum: insuper ut ipse quoque diserte de- C clararet pro irritis, perperam decretis se habere, quæ nuper in causa papæ ac conciliationis Græcæ cum Latina ecclesiarum statuta fuissent. Hoc postremum ab eo petendi causa fuit, quod is propter rationes a nobis ante memoratas, communicasset cum iis qui illa egerant. Addebatur hac dumtaxat conditione, si hæc scripto, & chirografo firmaret, ei tribuendum, ut e sacris Diptychis nomen ejus inter cæteros patriarchas memoraretur. At Antiochenus patriarcha Theodosius princeps, occulto tactus metu, ne quid hi gravius in sese consulerent, exterius D tamen præseferebat, haud sibi probari, sed nec ad se quidquam arbitrari pertinere, quæ

ANNO CHRISTI 1283.

chatus, Imperatore insscio, Antiochiæ reliquit, ipse in Syriam migrans; ubi Latinorum in potestate multæ tum adhuc, & magnæ civitates erant, Ptolemais, Berytus, Sidon, Tirus, oraque illa maritima universa, in qua Itali adversus Opes Æthiopum tuum egregie imperium tuebantur. Clerus porro Antiochenus abdicatione principis accepta, concordibus calculis patriarcham creavit Hagio Symeonitum Arsenium, virum præclara sanctimoniæ specie venerabilem, quem statim Constantinopolitani agnoscentes in communionem admiserunt, pronunciato palam ejus e Diptychis nomine. Postmodum tamen, fama sparsa, communicasse ipsum cum rege Armeniæ ab Ecclesia discisso, minime sumpto ad inquisitionem veri spatio, cupide mulctarunt honore isto, & e sacris tabulis ejus nomen expunxerunt. Contigit autem ipsum sub hoc tempus e vivis cedere. Quem est credibile, si vel modicum superfuisset, ad causam dicendam Constantinopolim venturum. Cæterum antistites ad ei successorem eligendum congregati, duas in sententias scissi sunt. Cilices quippe Pompejopolitanum Dionysium, Syri vero Cyrillum Tyrium in Patriarchatum vocaverunt. Inter quæ deliberante ac trepidante Dionysio, præoccupavit thronum Cyrillus, & in eo firmatus prævaluit. Igitur Alexandrinum hic Constantinopoli degentem nullo admodum doloris affecit sensu, quod inter patriarchas non recitaretur nomen ejus: societas enim in pari sorte multorum privatam ipsius molestiam levabat. Neque spes illi oblata istius honoris adipiscendi, magnum habuit illicium; prætertim quod caro emenda proponeretur; exacta in id comprobatione inconvenientium actorum synodi præsentis: quorum quin se fundum, & auctorem ferret, ac consequenter eorum invidiam in se susciperet, qui talia gerentibus communicaret, vitate non posse, facile videbat.

ANNO CHRISTI 1283.

ANNO CHRISTI 1284.

SYNODUS APUD SANCTUM HIPPOLYTUM

GODEFRIDO PATAVIENSI EPISCOPO.

Ex Hansizii Germania sacra Tom. 1. pag 427.

Anno Domini MCCLXXXIV. 14. Calendas Aprilis celebrata.

QUoniam Sedes Apostolica nos in par- E tem sollicitudinis evocavit, ut super reformatione Patavienſis Diœcesis providere debeamus afflictis Ecclesiis & personis, ne injunctum nobis ministerium negligamus, & tamen gravamini possimus parcere subditorum, hac vice non multas intendimus addere constitutiones, sed antiquas, quas minus observatas invenimus, auribus singulorum & memoriæ inculcare, quas etiam ab omnibus in nostra Diœcesi volumus inviolabiliter observari. Ut igitur ab eo sumamus exordium, qui omnium finis est & principium, quæ circa ipsius cultum & obsequium negligenter hactenus sunt omissa, primo duximus corrigenda, ne propter incuriam eorum, qui Ecclesiasticis sunt officiis mancipati, Divina contra nos indignatio graviter exardescat.

De Custodia Eucharistiæ.

Statuimus igitur, ut secundum constitutionem Lateranensis concilii Chrisma & oleum sacrum, & Eucharistia sub fideli custodia, & lampadibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, & nefaria exercenda, quorum etiam custodia nunquam laicis committatur. Si vero is, ad quem spectat custodia, incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur, & si per ejus incuriam aliquid nefarium inde contingit, graviori subjaceat ultioni juxta ordinationem nostram, quam juxta qualitatem delicti studebimus moderari.

ANNO CHRISTI 1284.

Campana in geſtatione Sacramenti.

Item ſtatuimus, ut ſecundum Statuta Canonum Sacerdotes, & non alii infirmos in extremis laborantes, in viatico & confeſſione viſitent, & præeuntem Campanam ſecum deferentes, ex cujus ſono primo devotio fidelium excitetur ad tanti reverentiam Sacramenti & ipſi Sacerdotes portantes Sacramenta, Hoſtiam, Chriſma, & Oleum infirmorum ſuperpellicio & ſarcoccio ſint induti cum Candela accenſa vel lucerna, reverentia debita incedentes; omnibus etiam, qui ob reverentiam tanti Sacramenti Sacerdotem infra civitatem & villam congrua devotione ſequuntur, ſive unum infirmum communicet ſive plures, XX. dies injunctæ pœnitentiæ relaxamus; ſi autem ad aliam villam ſequuti ſunt, indulgentia duplicetur.

Clerici ludos & Tabernas vitent.

Item diſtrictiſſime inhibemus, ne clerici ludos alearum & taxillorum inordinatos & indecentes & turpia lucra & inhoneſta mercimonia præſumant de cetero exercere; ne tabernas, niſi neceſſitatis cauſa, vel in itinere conſtituti; alioquin pœnam eis Canonicam infligemus.

Quod Quæſtuarii non admittantur.

Item præcipiendo mandamus, ut ad petendam Eleemoſynam nulli prorſus de cetero Quæſtuarii admittantur: Eccleſiæ vero vel domus, ſive hoſpitalia, pro quorum ſubventione indulgentias & litteras noſtras petitorias concedimus, per ſuos fratres vel notos, & conſtitutos nuncios eaſdem tranſmittant litteras pro Eleemoſyna colligenda, & tales admittantur ſecundum continentias litterarum. Si qui vero talium notabiles inventi fuerint, falſum videlicet Religionis habitum deferentes, vel tabernarii, lutores, ſeu Apoſtatæ, tanquam falſarii ab omnibus repellantur, & quicumque plebanorum, Vicariorum, ſeu Rectorum, pretextu pecuniæ, vel cujuſcumque commodi ſeu lucri, tales non repulerit, toties in hoc caſu deliquit; & niſi infra menſem, poſtquam incidit in talem pœnam, nobis vel Archi-Diacono, ſeu Decano ſuo de hoc recognoverit, ex tunc elapſo eodem menſe ab officio ſit jure ipſo ſuſpenſus.

Item inhærentes veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum, monitis ipſorum, ac ordinationibus ipſorum ſalubribus, aliqua addenda eſſe decernimus, quæ ſaluti ſubditorum & noſtræ ſollicitudini declarat ratio temporis plurimum opportuna.

Quod curas animarum habentes per ſe reſideant.

Omnes igitur & ſingulos curam animarum habentes, ad receptionem Ordinum, quos ipſorum cura, & Officium, ac ſollicitudo requirit, nec non ad perſonalem in ſuis beneficiis Reſidentiam mandato diſtrictiſſimo evocamus: Si autem aliqui defuerint in ipſis, per alios, quod ex juſta cauſa & de noſtra licentia ſpeciali oportere fieri, & debere intelligimus, illi in ſuis Eccleſiis tales inſtituant ſive locent, quos notos, dignos, & idoneos ſciverint evidenter; qui vero ſcienter Clericos peregrinos, concubinarios, vel alios indignos collegerint in ſocios vel vicarios, vel ſi eos, quos tanquam dignos aſſumpſerint & bonos, poſtmodum malos effectos non removerint, ex tunc tam illi, qui tales colligunt, quam iſti, qui collectos non removent, integrum menſem, poſtquam iniquitas ipſorum detecta fuerit, ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpendantur.

ANNO CHRISTI 1284.

Quod Clerici noti, ignotis præferantur.

Item cum ſcriptum ſit, quantum quiſque meretur, non quantum dare ſufficit, æſtimetur, diſtricte prohibemus, ne aliquis in locationibus Eccleſiarum amplioris lucri gratia bonis & idoneis atque notis, minus idoneos ſive ignotos ſeu male meritos anteponat, ſi poſtquam id nobis conſtitit gravem a nobis effugere voluerit ultionem.

Quod Rectores in filialibus Eccleſiis locent idoneos.

Ad hæc ſtatuimus, ut Rectores Eccleſiarum in ſuis filialibus ſubjectis Eccleſiis notos & idoneos, de ſui Decani conſcientia inſtituant Sacerdotes, neutiquam diminuendo præbendam antiquitus deputatam, neque exactione aliqua ſeu conditione vel ſervitiis extraordinarus onerando; ubi vero non inveniuntur præbendæ antiquitus deputatæ, vel deputandæ hactenus præbendæ non ſufficiunt Parochiis, per querras, vel ex cauſis aliis deſolatis, in eiſdem præbendæ de Archi Diaconi vel Decani conſilio ſtatuantur.

Quod Peregrini Clerici non admittantur in Eccleſiis.

Item cum plerumque infames loca conſueverint ſuæ relinquere nationis, ſtatuimus, ne clerici peregrini, & ignoti per noſtram Diœceſim de cetero ad officiandum tanquam Vicarii, & Socii in Eccleſiis vel Cappellis aliquibus admittantur, niſi noſtras exhibeant litteras, quibus eis officiandi in noſtra Diœceſi licentiam concedimus; præcipimus etiam ex nunc omnes dictos clericos, peregrinos & ignotos, noſtras non habentes litteras ſuper admiſſione ſua, a Vicariis Eccleſiarum ſeu Cappellarum, Caſtrorum, Civitatum, Villarum, quarumcunque Diœceſis noſtræ, & a Societate Domeſtica penitus removeri: qui autem in utroque vel altero hujus mandati noſtri articulo transgreſſor extiterit, ab ingreſſu Eccleſiæ & divinis per nos ſe noverit ſuſpendendum; graviori pœna, ſi ejus culpa exegerit, nihilominus puniendus.

Quod clerici nuptias non celebrent.

Item ſtatuimus, ut ſi quis presbyter de ſuis filiis & filiabus ſollemnes nuptias præſumſerit celebrare, ab executione ſui ordinis ſuſpendatur, & niſi infra duos menſes ſe de hoc apud nos vel ſuum Archi-Diaconum recognoſcat, Eccleſia vel aliquod beneficium, ſi quod habet, auferatur ab eo.

Quod

ANNO CHRISTI 1284.

Quod excommunicati ſint, qui tollunt res clerico pertinentes.

Item quia quidam Eccleſiarum Patroni tam Clerici, quam laici, Advocati, Judices, ſeu alias potentes, bona mobilia, ſeu immobilia decedentium Clericorum occupant, rapiunt, & uſurpant, volentes ipſis ab inteſtato ſuccedere, pro ſuæ voluntatis arbitrio non judicio rationis, provide duximus ſtatuendum, ut decedentibus clericis ab inteſtato, tam plebanis quam aliis clericis, bona eorum mobilia, & immobilia, in quocumque loco fuerint, in noſtra protectione & poteſtate conſiſtant; & quicumque laicorum bona hujuſmodi uſurpaverint, rapuerint, vel diſtraxerint, occaſione quacumque, non poſt trinam admonitionem ablata taliter plene reſtituerint, excommunicationis vinculo ſint obligati; immo cum gravius ſit peccare in mortuum, quam in vivum, præcipimus ut non ſolum talibus, ſed & eorum familiaribus ſervientibus, ſeu Colonis ubicumque fuerint reſidentes, nulla divina penitus miniſtrentur, exceptis pœnitentiis morientium, & Baptiſmate parvulorum, niſi infra menſem ab ejus familiaritate & ſervitio ſe ſubtrahant vel cultura.

Quod excommunicati non ſepeliantur.

Item ſtatuendo interdicimus firmiter & diſtricte, ne aliqui plebani, Prælati, Rectores Eccleſiarum vel Vicarii de cetero excommunicatos, vel interdictos ad Eccleſiaſt. recipiant ſepulturam; ſi qui vero contrarium fecerint, ex tunc omnibus ſuis beneficiis noverint ſe privandos. Religioſi vero pro tranſgreſſione hujuſmodi conſtitutionis, excommunicationis ſe ſciant vinculo innodandos, & nihilominus pro qualitate ſui delicti ſecundum noſtrum arbitrium puniendos; qui autem tales ſepeliverunt, niſi infra menſem cadavera extumulent eorumdem, ſuis ſe ſciant privandos omnino beneficiis, & excommunicationis ſententiæ nihilominus innodandos.

Quod excommunicati ab Eccleſia repellantur.

Diſtricte etiam inhibendo mandamus, ne de cetero in locis non conſecratis vel in Eccleſiis violatis Divina celebrentur, niſi ex noſtra permiſſione & licentia ſpeciali; nec in cœmeteriis non conſecratis vel violatis corpora defunctorum ſine noſtra ſpeciali licentia tumulentur.

Quod Divina non fiant in præſentia excommunicati.

Item inhibemus, ne plebani vel ſacerdotes aliqui excommunicatis a D. Papa vel a nobis, vel ab aliquo Judice Ordinario ſeu delegato, ante obtentum abſolutionis beneficium in feſtis diebus vel privatis de cetero introitum Eccleſiæ indulgeant, vel eos recipiant ad Divina, cum ante abſolutionem excommunicationis vinculum non poſſint ad tempus ſuſpendere, nec ſine peccato medio tempore, poſſint eis, niſi in certis caſibus, A communicare: qui vero contrarium fecerit, ipſo jure ab officio ſit ſuſpenſus.

ANNO CHRISTI 1284.

Unus Clericus unam regat Vicariam.

Item ſtatuimus, ut nullus clericus plures quam unam ſibi præſumat regendam aſſumere Vicariam, & qui contra fecerit, ſe per pœnam graviter ſciat deliquiſſe.

Quod Rector Eccleſiæ non ſit Vicarius.

Item ſtatuimus, & ordinamus, ut quicumque Clericorum noſtræ Diœceſis beneficium cum cura animarum, vel ſine cura habue- B rit, non præſumat ullam ſibi aſſumere Vicariam regendam, ſed in ſuis non omittat beneficiis reſidere.

Item qui tales in clero noſtro fuerint, ex nunc infra unius menſis ſpatium, ad eadem ſua beneficia revertantur; alioquin ex tunc ſuis ſe beneficiis noverint privandos.

Quod Beneficia Eccleſiaſtica libere conferantur.

Item ſtatuimus ut beneficia Eccleſiaſtica abſque omni pacto, & diminutione per eos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur; ſi quod factum hactenus in contrarium C extitit, quaſi irritum penitus revocamus.

Quod Clerici de Matrimoniis non cognoſcant.

Item ſtatuimus, & ſub pœna excommunicationis firmiter inhibemus, omnibus Prælatis, & Clericis univerſis & ſingulis per noſtram Diœceſim conſtitutis, ne de cognitione cauſarum matrimonialium ſe aliquatenus intromittant, niſi a ſede Apoſtolica vel a nobis mandatum ſuper receperint ſpeciale, excepto Decano Patavienſis Eccleſiæ, cui volumus antiquam & approbatam conſuetudinem obſervari. D

Quod nulli contrahant, niſi publicentur.

Item decernimus ſtatuendo, ut plebani aliique Eccleſiarum Rectores ac Vicarii noſtræ Diœceſis inhibeant publice in Eccleſiis ſuis, ſingulis diebus Dominicis, & feſtivis ſub pœna excommunicationis, ne aliqui matrimonialiter conjungantur, niſi ſit prius diebus tribus Dominicis in Eccleſia publice inſinuatum, quod tales ſimul contrahere velint; in qua inſinuatione populus moneatur, & per pœnam excommunicationis arceatur, ut ſi quis ſciverit impedimentum inter eos, qui matrimonialiter volunt conjungi, illud E proponat publice, ſi ſine periculo & ſcandalo hoc fieri poteſt; alioquin proponat occulte ſacerdoti, & poſt trinam inſinuationem, ſi nullum proponitur impedimentum, tunc in nomine Domini conjungantur. Si autem impedimentum evidens & legitimum proponatur, tunc nullatenus contrahere permittantur. Si vero dubium ſit, an impedimentum ſit ſufficiens ad matrimonium impediendum, in hoc caſu non permittantur contrahere, donec per nos, quid fieri debeat, decidatur. Denuncient quoque plebani, quod quicumque contra ſollemnitatem hujuſmodi

ANNO CHRISTI 1284.

juſmodi contraxerit matrimonium extra faciem Eccleſiæ, propter pœnam inobedientiæ, quam noſtro arbitrio reſervamus, proles ex tali matrimonio ſuſcepta, prorſus eſt illegitima; ſi ex impedimento aliquo poſtmodum contigerit matrimonium ſeparari, in illa nullam prorſus excuſationem de parentum ignorantia valere.

Quod confirmatio recipiatur ab Epiſcopo.

Item quia confirmatio eſt unum de Sacramentis Eccleſiæ, volumus, & præcipiendo mandamus omnibus Eccleſiarum Rectoribus, ut diebus Dominicis & feſtivis ſubditas ſibi plebes tam in publico quam privato moneant, & inducant, ut ad recipiendam confirmationem de manibus Epiſcopi feſtinent, vice qualibet, quando poſſunt: declarando & lucidius exponendo, quod quicumque ex negligentia vel contemtu Sacramentum confirmationis non receperit, non erit de numero ſalvandorum.

Item ſtatuimus quod quilibet in ſua Eccleſia vel Capella ſive ſit Plebanus, Vicarius, vel Capellanus, ſibi ſubjectis præcipiat & injungat, ut ſaltem ſemel in anno confiteantur ſua omnia proprio ſacerdoti, vel de licentia ſua alteri: cum ad hoc Chriſtianus quilibet teneatur: & ſi quis in hac parte ſe recognoverit hactenus deliquiſſe, hoc ante diem Palmarum corrigat & emendet; alioquin ipſo die Palmarum omnes tales, quos ex nunc excommunicamus, excommunicationis ſententiæ denunciet ſubjacere.

Quod Eccleſiarum Rectores Decanis confiteantur.

Item ſtatuimus, ut ſinguli plebani, Rectores, Vicarii, & Capellarii noſtræ Diœceſis de gravioribus ſeu majoribus ſuis peccatis confiteantur ſuo Decano: Decani nobis, ac etiam Archi Diacono, ſeu iis, quos eis dederimus confeſſores. De minoribus autem & venialibus confiteantur aliis ſacerdotibus, prout ſibi viderint expedire, ſi tuos commode accedere non poſſint Confeſſores.

Item cum ſumma ſit ratio, quæ pro religione facit, hortamur & præcipiendo mandamus, ut nullus noſtræ Diœceſis Clericus cujuſcumque Religionis hominem, præſertim Prædicatores & Minores verbis injuriosis afficere vel malignis detractionibus infamare audeat vel præſumat: cum ſcriptum ſit: maledici regnum Dei non poſſidebunt. Immo Prædicatores & Minores, quos evidens utilitas ex eis generali Eccleſiæ veniens approbatos perhibet, caritative pariter & honeſte recipi & tractari ab omnibus volumus & mandamus.

Quod rectores Hæreticos excommunicent.

Volumus inſuper & in virtute S. Obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, ut omnes plebani & Eccleſiarum Rectores, ſeu Vicarii noſtræ Diœceſis, omnes Hæreticos, fautores, eorum Receptores, & credentes, nec non & Defenſores eorum denuncient quater in Anno, videlicet in Nativitate Domini, in die Palmarum, in Pentecoſte, in feſto omnium Sanctorum, Excommunicationis ſententiæ ſubjacere; & nihilominus omnes eos cujuſcumque ſtatus, & conditionis exiſtant, tales eſſe ſcientes, vel ex veriſimili conjectura vel alia ſuſpicione probabili, non acculaverint, vel denunciaverint publice; vel ſi publice hoc non audent metu perſonæ, vel eorum plebano, Rectori vel Vicario loci, vel ſi ex quacumque cauſa eos denunciare ſecrete non poſſent, ad noſtram hoc notitiam non detulerint, tanquam fautores & conſervatores eorum, quos ex nunc excommunicamus excommunicatos volumus eiſdem temporibus nunciari.

ANNO CHRISTI 1284.

Quod Chriſtiani ſervientes Judæis excommunicentur.

Item cum dudum Judæis prohibita & interdicta ſint mancipia Chriſtiana, volumus & præcipimus, ut plebani & alii Rectores Eccleſiarum, ubi ſunt domicilia Judæorum, diebus Dominicis omnes de fide Catholica Judæorum nutrices, & ſervientes denuncient excommunicatos: etiam denuncient omnes alios Chriſtianos, qui apud Judæos pecuniam ſuam locant, aut a Judæis uſuram recipiunt, vel ut Judæi eamdem pecuniam mutuent ad uſuram.

Quod Incendiarii ſint excommunicati.

Item omnes Incendiarios nocturnos & depopulatores agrorum & vinearum nocturnos, quos ex nunc excommunicamus, ſinguli in Eccleſiis ſuis & Capellis quater in anno, ſcilicet in die Palmarum, in Pentecoſt. in Aſſumptione S. Mariæ, & in Nativitate Domini denuncient excommunicatione eſſe ligatos.

Granaria non fiant in Eccleſiis.

Item tabernas & omnem venditionem vini in Eccleſiis & cœmeteriis penitus prohibemus, ſub pœna excommunicationis. Item granaria & receptacula in Eccleſiis & cœmeteriis, niſi neceſſitatis tempore, ſub eadem pœna ſimiliter prohibemus.

Quod Divina non fiant in Eccleſia, ubi adulteria facta ſunt.

Item ſi neceſſitatis tempore, quæ lege caret, homines ad Eccleſias & cœmeteria incaſtellata confugiant, & uxoribus ibidem convivant, & quod pejus eſt, adulteria & ſtupra committant, ac etiam vagas mulieres inverecunde adducant, ex quibus & tunc cœmeteria execrantur; ſtatuimus, ut plebani, & Rectores talium Eccleſiarum ſtatim, cum factum hujuſmodi quaſi pro notorio & publico prædicatur, idem faciant & obſervent, quod de execratis Eccleſiis & cœmeteriis in aliis conſtitutionibus eſt expreſſum, ſcilicet, quod in Eccleſia non celebrent, niſi de noſtra licentia in altari mobili: nec in cœmeteriis tumulent corpora defunctorum, donec reconciliationis gratiam mereantur: ſi autem extra terram conſtituti eſſemus, ut ad nos non poſſet de facili recurſus haberi, tunc admittimus, ut uſque ad noſtrum adventum ad terram, Rectores talium Eccleſiarum poſſint in ipſis Eccleſiis

in

ANNO CHRISTI 1284.

in altari portatili celebrare, sed a nobis ad terram venientibus, statim licentia est petenda.

De vagis Scholaribus.

Item de vagis Scholaribus duximus statuendum, districte præcipientes, ut cultellos longos & gladios ac arma deferentes non recipiantur omnino, nec aliquales eisdem exhibeantur consolationes. Aliis autem humanitatis causa uni vel duobus tantummodo venientibus, & non pluribus, detur modicus pastus in caritate: & si importuni vel infesti fuerint, vel alia dona petiverint, puta denarios vel vestes, penitus repellantur. Quicumque vero contrarium fecerint, si sit pastor Ecclesiæ Dominicalis sive Vicarius, LX. denarios solvere teneatur: & nisi apud suum Archidiaconum vel Decanum se de hoc recognoverit infra mensem, totiens quotiens deliquerit in præmissis, ab ingressu Ecclesiæ post mensem se noverit esse suspensum. Admittimus tamen, si quis necessitate suadente, ex liberalitate vestem aliquam Scholari pauperi dare voluerit propter Deum. Vagos autem Scholares detrahentes Clericis nullus omnino Clericorum modo aliquo recipiat, vel ad panem admittat, cui hoc constiterit: quod qui non fecerit, pœnæ subjaceat prædictæ. De vagis vero sacerdotibus idem, quod vagis Scholaribus statuimus, & sub eadem pœna volumus per omnia observari.

De Depositariis.

Item cum occasione Depositi sæpe sæpius, prout cognovimus, multa pericula & quam plura scandala deponentibus ac depositum recipientibus personis & Ecclesiis, ad quas eæ res de jure pertinere deberent, obvenerint, & occurrant, Depositario tam in vita, quam post mortem deponentis quandoque negante depositum, in grave deponentis & Ecclesiæ, de cujus stipendiis hujusmodi depositum est collectum, dispendium: alio quoque proponente, se quandoque deposuisse quod non deposuit, ex quo proborum fama plerumque gravatur, & opinio minuitur; Nos huic morbo volentes, quanto possumus cautius, provisionis remedio obviare, statuimus, ut sub pœna excommunicationis, quam ex nunc ferimus in rebelles, nullus Clericorum, Prælatorum, seu Religiosorum vel sæcularium nostræ Diœcesis, Depositum ultra decem libras æstimationem earum faciat vel suscipiat, sine duorum fide dignorum ad minus præsentia & notitia, per quos necessitate suadente in vita vel morte deponentis possit veritas comprobari.

Testes etiam hujus sub habita pœna, scilicet ex nunc excommunicationis latæ, & juramento adstringi volumus, quod in vita deponentis contra voluntatem ipsius hoc nulli communicent, vel revelent. Post mortem autem deponentis, sive testatus sive intestatus decesserit, infra mensem prædicti testes, & depositarius, vel ejus Successor, aut vicem gerens ipsius, ad nostram vel successorum nostrorum notitiam quantitatem depositi, vel qualiter sit depositum, sub prædictis pœnis scilicet juramenti & excommunicationis, quas ipso facto eos incurrere volumus si negligentes fuerint, deferent; ut & Defuncti voluntas & Ecclesiarum utilitas impleatur, & salubrius procuretur. Et si unus, vel ambo testes adjuncti decesserint, infra mensem alium vel alios illi vel illis deponens subroget, coram quo vel quibus depositum sub forma præhabita renovetur: quos etiam ad ea sub pœnis præmissis teneri volumus, ad quæ ille vel illi, in quorum loca subrogantur, fuerint adstricti. Et hoc non solum ad futura, sed etiam ad præsentia & præterita extendi volumus, indulgentes unius mensis spatium, qui ex nunc incipiat currere his, qui ex præterito deposuerunt, vel deposita susceperunt, infra quem sollemnitatem testium adhibeant superius memoratam. Et quia constitutionem hujusmodi volumus inviolabiliter observari propter utilitatem & evidentem necessitatem, statuimus, ut si quis in fraudem ipsius statuti depositum dividere præsumpserit, vel in terra recondere seu in muro, prædicta sententia ipso facto ligetur.

Quod Episcopo Novales Decimæ serventur.

Item cum ad nos omnium Novalium Decimæ per nostram Diœcesim pertineant, & a nostris sint prædecessoribus repetitæ, statuimus & nihilominus districte præcipiendo mandamus, ut omnes Plebani, Vicarii, & Ecclesiarum Rectores Decimas Novalium per suas parochias ortas vel tunc orituras, nostro & Ecclesiæ nostræ nomine suis temporibus repetant, colligant, & requirant, nobis eas fideliter & sollicite conservando, nec aliqui præscriptionem, vel Privilegium seu infeudationem prætendenti deferant in hac parte, sed Rebelles & impedientes, nobis quam cito potuerint, vel suis Archi-Diaconis vel Decanis denuncient, ut adhuc de parte nostra per censuram Ecclesiasticam arceantur. Quicumque autem in executione hujusmodi Mandati nostri se negligenter habuerint, vel easdem Decimas novales, suis propriis usibus usurpare præsumpserint, illorum negligentiam, ac etiam temeritatem gravissime puniemus.

Quod Capellani Jura Parochialia non usurpent.

Item de Capellis in castris, in Civitatibus seu Villis, ubi Parochiales Ecclesiæ sunt vicinæ, statuimus, ut earum Capellani se de cetero de Juribus nullatenus intromittant, videlicet benedictione nubentium, de introductionibus mulierum post partum, vel nuptias, de collationibus Sacramentorum, de benedictionibus cereorum, cinerum, Palmarum & sollemnis Baptismatis, ac carnium; & festa non indicant, nisi doceant, sibi prædicta, vel aliqua alia eorum, de Privilegio competere speciali; in Capellis vero Castrorum & Villarum a sua Parochiali Ecclesia remotarum, permittimus festa indici & consecrationem fontis fieri diebus Dominicis, & cineres, & carnes benedici, nisi ulteriora competant de Privilegio speciali, de quo debent fidem facere coram Plebanis.

Quod

ANNO CHRISTI 1284.

Quod Rectores Ecclesiarum Vicinos accusent.

Item cum sanguis subditorum requiratur de manibus Prælatorum, nec possit esse Pastoris excusatio, si lupus comedit oves, & Pastor nescit; tanto diligentius correctioni subditorum volumus & debemus intendere, quanto damnabilius errores deserimus incorrectos. Statuimus igitur, ut Plebani, Vicarii & Ecclesiarum seu Cappellarum Rectores, universaliter singuli & singulariter universi suis Decanis denuncient omnes in scriptis, quos defectibus seu criminibus noverint laborare, infra unum mensem, postquam eis B claruit; Decani vero postquam circa Anasum ad partes Austriæ nos venisse constitit, infra unum mensem nobis denuncient de singulis, & accusent, quæ fuerint accusanda: si vero Rectores Decanis, nobisque Decani, ut præmissum est, occasione quacumque neglexerint accusare, noverint se per nos graviter puniendos. Ne autem ex tali nostro mandato malitiis aditus referetur, vel calumniandi materia suggeratur, volumus & mandamus eos defectus, delicta seu crimina duntaxat nobis insinuari, quæ si opus foret, possent probari legitimis documentis.

Accusandi sunt circa infra scripta.

Hi sunt defectus & culpæ, crimina, & articuli, de quibus sunt Clerici quilibet accusandi; contra quos poterunt comprobari: absentes a Capitulo tam plebani, quam Vicarii; itena absentes a suis beneficiis; item vocati ad ordines & non venientes; item ordinati ab aliis Episcopis; item cohabitantes manifeste; item concubinas in aliis domibus habentes publice; item Tabernarii, lusores, & alios dissolutæ vitæ. Item Clerici tabernas in suis domibus habentes. Item Plebani, qui Vicarios suos sustinent cohabitare. Item Clerici usurarii, anticipatores, & antiquam monetam pro nova mutuantes. Item D Alchimistæ, & qui utuntur falsa moneta & argento. Item qui peregrinos, & ignotos recipiunt in socios. Item qui Sacramenta Ecclesiæ vendunt, & super remediis decedentium, conventionem faciunt, antequam sepeliatur defunctus. Item qui propter augendum censum consuetum amovent idoneos ab Ecclesiis & instituunt minus dignos. Item qui Decimas & proventus, sive reditus Ecclesiarum suarum laicis conferunt, quibus in posterum Ecclesiæ defraudantur. Item Cappellani castrorum, villarum, seu civitatum, qui non veniunt ad Capitula & Conventus. Item Apostatæ & de Apostasia suspecti. Item qui interdicti, suspensi vel ex- E communicati celebraverunt, vel se ingesserunt Divinis. Item qui voluntarie laicos sibi constituunt Advocatos. Item qui in foro seculari præsumunt Advocatiæ officium exercere. Item habentes pluralitatem beneficiorum. Item qui corpus Christi & Chrisma sub fideli custodia non reservant. Item sine Ministro celebrantes. Item Religiosi sine licentia Episcopi plebes regentes. Item Plebani, qui suas aliis locant Ecclesias, & Vicarias assumunt regendas. Item dilapidatores suarum Ecclesiarum. Item qui Symoniace A ordines vel beneficium susceperunt. Item illegitimi habentes beneficia cum cura animarum. Item qui sine investitura Episcopi & institutione Canonica Ecclesias recipiunt, atque regunt. Item qui per Subdiaconum vel Decanum plebes suas in viatico & Confessione procurari permittunt. Item qui excommunicatos, vel interdictos recipiunt ad Ecclesiasticam sepulturam. Item qui sine licentia nostra in Oratoriis vel Ecclesiis non consecratis, vel violatis Missas celebrant. Item qui in cœmeteriis non consecratis vel violatis permittunt mortuos sepelire. Item qui subplantatores sunt & Anticipatores. Item transgressores omnium prædictorum statutorum.

ANNO CHRISTI 1284.

Quod non fiat pactum de mediis ante sepulturam.

Ceterum districtissime inhibemus, ne super defunctorum mediis ante exequias & sepulturam defuncti aliqua pactio, vel conventio intercedat; defuncto autem sicut convenit sepulto, quidquid ex testamento vel laudibili consuetudine sacerdoti debetur, vel Ecclesiæ suæ convenit persolvendum, ab Hæredibus defuncti, vel ab illis, qui in bonis ejus succedunt, præstetur, & ad ejus solutionem, si opus fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur. C

Excommunicati sunt, qui occupant possessiones alienas.

Item quia sunt quamplures per Diœcesim nostram, qui feuda Ecclesiæ nostræ Patavienſis & proprietates, quæ vulgo *Minder Aign* dicuntur, tanquam suas proprietates usurpant; & sunt, qui feuda Ecclesiæ ab aliis Dominis recognoscunt; sunt etiam, qui feuda & proprietates Ecclesiæ nostræ, sine prædecessorum nostrorum & nostro consensu & conscientia, per venditionem vel alio modo in alios transtulerunt; præcipiendo statuimus, D ut omnes Ecclesiarum Plebani, Rectores, & Vicarii omnes tales prædictos, nec non & eos, qui scienter alios feuda Ecclesiæ nostræ, a se recipere & recognoscere, vel violentiam vel modum alium induxerunt; vel qui sine nostro & prædecessorum nostrorum conscientia, & consensu proprietates Ecclesiæ nostræ, vel feuda scienter ab aliis comparaverunt; proximo die Dominico vel festivo moneant & inducant, ut infra mensem, quem eis terminum peremptorium deputamus, apud nos Jus Ecclesiæ nostræ in prædictis recognoscant; alioquin mense finito, singulis diebus Dominicis & festivis tales publice denuncient excommunicatos; quam excommu- E nicationis sententiam ex nunc ferimus in eosdem: omnes autem, qui ad cor redeuntes jura Ecclesiæ nostræ apud nos recognoverint in præmissis, promittimus benigne recipere, & cum eis agere gratiose; quod statutum non solum ad nos & Ecclesiam nostram, sed etiam ad Principem terræ, & omnes Prælatos nostræ Diœcesis extendi volumus & mandamus.

ANNO CHRISTI 1284.

Omnes Clerici horas Canonicas dicere tenentur.

Item cum nil sit Divino operi præponendum, præcipimus universis Ecclesiarum & Rectoribus, & omnibus in sacris ordinibus constitutis, ut nulla omnino occupatione horas Canonicas, ad quas tenentur, omittant; immo diebus omnibus & singulis cum devotione debita eas dicant. Acta sunt hæc apud S. Hyppolitum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo quarto XVI. Calendas Aprilis.

ADDITIO.

Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quarto. Nos Gotfridus Dei gratia Ecclesiæ Patavienſis Episcopus, apud Sanctum Yppolitum Capitulum celebrantes, & de consilio fratrum nostrorum Prælatorum ac Archi-Diaconorum nostrorum, statutis & ordinationibus prædecessorum nostrorum, quæ ibidem publicari fecimus, declarationesquasdam, ordinationes, ac statuta addenda decrevimus, quæ pro instantia temporis cognovimus expedire: Salvis autem constitutionibus Conciliorum Provincialium, nec non Reverendi Patris Domini Gwidonis titulo Sancti Laurentii in Lucina Presbyteri Cardinalis: ac etiam salvis statutis & odinationibus prædecessorum nostrorum, quibus derogari nolumus ac debemus. De accusatis nobis in Capitulo misericordiam poscentibus, & judicium non requirentibus ad excusandas excusationes in peccatis, & correctioni ac emendæ se exponentibus eligentes misereri potius quam irasci; ejus exemplo, qui in ira misericordiam non restringit, duximus decernendum; ut in primo Capitulo præsenti, scilicet quod post nostram promotionem celebravimus, ipsis misericorditer parcendo pro commissis delictis, quibus accusati fuerant, injungeremus pœnitentiam salutarem. Accusatis itaque de cohabitatione extra domum, pro commissis præteritis injungimus pro pœnitentia Missas duodecim, pro peccatis sex sextas ferias in pane & aqua, & sex psalteria, complenda omnia infra annum. Accusatis vero de cohabitatione in domo sua propria vel hospitio, injungimus pro commissis præteritis viginti Missas, pro peccatis duodecim psalteria, sex ferias sextas in pane & aqua, complenda omnia infra annum; ita tamen, ut tam diu ab officio sint suspensi, donec a domibus suis & ab aliis se removerint, cum effectu, ad quas si pari modo rediverint, tam officio quam beneficio sunt privandi. Tabernarius vero sacerdos sex Missas, & sex ferias sextas in pane & aqua pro culpa præterita compleat infra annum. Tabernarius autem non sacerdos sex ferias sextas & sex psalteria similiter pro culpa præterita rompleat infra aunum. Quas pœnitentias illis similiter injungimus, qui licet non sint accusati in Capitulo, in eisdem tamen se cognoscunt culpis & defectibus deliquisse.

Item absentibus a Capitulo, tam accusatis quam non accusatis, ad præsens parcere volumus, & deferre quoad absentiam ita, quod in antea se corrigant, ne contra eos tanquam contumaces ratione absentiæ procedere compellamur. Omnes etiam ad Capitula & Conventus Archi-Diaconorum & Decanorum vocatos venire præcipimus & mandamus: & qui sine causa legitima se absentaverit ab eisdem, si Plebanus fuerit . . . . vel unum, si Vicarius fuerit, domui Hospitalis Sancti Yppoliti solvere teneantur. Quod si infra mensem non persolverint, per suos Archi-Diaconos, vel Decanos ab officio suspendantur. Eis etiam qui ad ordines vocati fuerant, & non venerunt, parcimus ista vice; ita tamen, ut in proximis ordinibus procedere ad Ordinem, quem cura ipsorum exigit, non omittant, si pœnam Canonicam voluerint evitare.

Item absentes temere a beneficiis, si sint infra provinciam, usque ad festum sancti Georgii, ad personalem residentiam revocamus. Si vero sint extra provinciam temere constituti, usque ad festum S. Michaelis, ad residentiam revocamus eosdem. Eos vero, qui sunt de culpis & defectibus majoribus & gravioribus accusati, sub pœna præcipientes prohibemus ablinc recedere, sine nostra licentia, & permissione speciali.

Item præcipimus, ut, præter Religiosos omnes in sacris ordinibus constituti ad executionem Ordinis & Officii nullatenus admittantur, nisi suas formatas habeant exhibere. Et ne ab hoc modo aliquo excusentur, de dandis formatis certum salarium statuimus statuendum: ut Subdiaconus det octo denarios, Diaconus duodecim, sacerdos non habens beneficium, sexdecim; & habens beneficium, viginti quatuor usualis monetæ.

Ut autem statuta prædecessorum nostrorum, quibus aliqua addidimus pro necessitate temporis opportuna, diligentius observentur, & observari & memoriæ commendari valeant, districte præcipimus, & decernimus statuendo, quatenus monita nostra & statuta salutaria, quæ volumus utentium moribus approbari, a Decanis quibuslibet præsentibus recipiantur in scriptis, in nostra Synodo constitutis. Decani vero singulis Ecclesiarum Rectoribus & Vicariis eorum copiam faciant infra mensem, quatenus in libris Ecclesiarum redigi ordinent & inscribi, in quibus statuta ipsa lecta, & sæpius repetitasin gulorum memoriæ inculcentur.

Item quia sunt quamplures per diœcesim nostram, qui feuda Ecclesiæ nostræ Patavienſis & proprietates, quæ vulgo ein Vest. Aigen dicuntur, tanquam suas proprietates usurpant: & sunt, qui feuda & proprietates Ecclesiæ ab aliis Dominis recognoscunt: sunt etiam, qui feuda & proprietates Ecclesiæ, sive prædecessorum nostrorum, & nostro consensu & conscientia, per venditionem vel alio modo in alios transtulerunt. Quare præcipiendo statuimus, ut omnes Ecclesiarum Plebani, Rectores, & Vicarii omnes tales prædictos, nec non & eos, qui scienter alios feuda Ecclesiæ nostræ a se recipere & recognoscere per violentiam vel modum alium induxerunt, vel qui sine nostra, & prædecessorum nostrorum conscientia & consensu proprietates Ecclesiæ nostræ vel feuda ab aliis comparaverunt; vel qui proprietates Ecclesiæ sub certa annuali pensione & etiam sine omni pensione pro tempore vitæ suæ ipsis concessas vel eorum prædecessoribus, tanquam sua seuda, vel tanquam proprietates detinent

ANNO CHRISTI 1284.

tinent & usurpant; proximo die Dominico vel festivo moneant & inducant, ut infra mensem (quem eis terminum peremptorium deputavimus) apud nos jus Ecclesiæ nostræ in prædictis recognoscant: alioquin mense finito, singulis diebus Dominicis & festivis tales publice denuncient excommunicatos, quam excommunicationis sententiam ex nunc ferimus in eosdem. Omnes autem, qui ad cor redeuntes, jura Ecclesiæ nostræ apud Nos recognoverint in prædictis, promittimus benigne recipere, & cum eis agere gratiose. Quod statutum non solum ad Nos & Ecclesiam nostram, sed etiam ad Principem terræ, nec non ad omnes Prælatos terræ Diœcesis nostræ extendi per omnia volumus & mandamus.

Item quia omnibus Vassallis nostris feuda a Nobis recipientibus præcipimus sub debito juramenti, ut infra sex septimanas a receptione computandas feuda, quæ a nobis recognoscerent, in scriptis Nobis assignare deberent; quod quia quamplures ex eis facere neglexerunt, vobis omnibus præcise injungimus & mandamus, quatenus omnes Parochianos vestros sollicite moneatis, ut infra Dominicam *Judica* Nobis feuda sua omnia, quæ a Nobis recognoverint, dent in scriptis: alioquin ex tunc denuncietis omnes hoc exequi negligentes, excommunicationis sententiæ subjacere, & eidem denegetis Ecclesiastica Sacramenta.

ANNO CHRISTI 1284.

Item omnes alios, qui nostræ Patavienſi Ecclesiæ attinent, & Dominis adhærent alienis, eisdem tanquam sui proprii servientes, & eos, qui tales Ecclesiæ nostræ homines per violentiam sibi servire & adhærere compellunt; præcipimus in omnibus præcipuis festivitatibus anni excommunicatos publice nunciari, videlicet in Nativitate Domini, in Cœna, in Ascensione & Pentecoste, in festivitatibus S. Mariæ, & in festo S. Joannis Baptistæ, Michaelis, & omnium Sanctorum.

Item quia per nostros prædecessores primus annus vacantium Ecclesiarum ad nostram collationem pertinentium, fabricæ Patavienſi Ecclesiæ deputatus fuit; præcipimus sub pœna excommunicationis omnibus, qui tales habent Ecclesias, ut infra spatium quatuor mensium pecuniam pro anno prædicto debitam seu proventus doceant se solvisse, vel solvant.

AD SYNODUM S. HIPPOLYTI IN AUSTRIA

Anno 1284. *habitum.*

ADDITIO.

„ SYnodi ad S. Hippolytum in diœcesi Patavienſi acta ex Hanſizio dedit venetus Labbei editor; Hanſizius vero ex „ Lunig. Spicileg. eccleſiaſt. & ex P. Hieronymo Pezio edere ſe illa profitetur. Cum „ vero Pezius hanc ipſam ſynodum anno „ 1274. conſignatam dederit, id typographi „ mendo pro anno 1484. ſcriptum affirmat „ Hanſizius, cum reipſa Lunigius ex Viennenſi codice ſub anno 1284. produxerit. „ An vera ſit hæc Hanſizii conjectura de „ anno celebrati Concilii ignorare me profiteor. Ceterum acta ſynodi a Pezio ex „ MS. cod. Seiſſenſteinenſi vulgata obiter „ tantum inſpexiſſe Hanſizium oportet; alio„ qui enim admonuiſſet lectores ſuos acta „ illa non ita plane congruere cum cod. „ Cæſareo Lunigii; ſunt enim canones qui„ dam in alterutro qui non recurrunt in a„ lio. Hic vero mearum eſſe partium duco „ geminos canones hujus Concilii referre ex „ eodem Pezio, quos fruſtra repetas ſive „ ex Hanſizio, ſive ex Veneto Labbei edi„ tore.

CANONES.

De vicariis triennio inſtituendis.

ITem quia mutationes Sacerdotum, quæ de anno in annum a pleriſque fieri conſueverunt, diſpendium in dotibus, & ſcandalum in plebibus frequenter inducunt, & nihilominus generant pericula animarum; adjicimus diſtrictius decernendo, ut vicarii locati in eccleſiis Plebanorum, quorum abſentiam toleramus, infra triennium non mutentur, niſi ex tali cauſa, propter quam ipſi debent coram ſuo archidiacono vel decano...

De anticipatoribus & ſupplantatoribus.

Item omnino ſupplantatores & anticipatores clericorum in eccleſiis & cappellis a divinis volumus eſſe ſuſpenſos, ipſorum iniquitatem, ſi nobis legitime detecta fuerit, parati pœnæ ſubjicere graviori. Intelligimus autem anticipatores in propoſito, qui plus exhibentes, vel etiam ante tempus pecuniam offerentes, Clericos in eccleſiis vel cappellis inſtitutos inſtituendos præveniunt & ſupplantant.

ANNO CHRISTI 1284.

CONCILIUM PARISIENSE

Anno Domini MCCLXXXIV.

Chronicon Dionysianum ab optimo & erudi-tissimo viro Luca Dacherio editum, tomo II. Spicilegii, hæc habet ad annum MCCLXXXIV. Eodem anno, tertia die octavæ B. Virginis Assumptionis, Joannes Cholet apostolicæ sedis legatus, apud Parisios congregavit concilium, & advenit ibi maxima multitudo prælatorum. *Hoc tantum.*

SYNODUS PATAVIENSIS

A GODEFRIDO EPISCOPO

In Monachos quosdam Altahenses celebrata.

Ex Hansizii Germania sacra Tom. 1. pag. 437.

ANno 1284. aleram Synodum Godefridus Pataviæ collegit, in qua decreta sententia in Monachos quosdam Altahenses seditionis sacrilegæ auctores. Contigerat anno 1282. facinus abominandum, quando flagrante inter Volchmarum Abbatem de Altah, & quosdam fratres ejusdem loci discordia, eo demum sunt odia progressa, ut laici quidam seditiosorum monachorum cognati prædictum Abbatem in trajectu Danubii in Werd prope monasterium duabus sagittis in ipso flumine occiderint. Facinoris execrandi patratores laici apud Straubingam oppidum meritas dedere pœnas. De monachis autem seditionis auctoribus Poppo Abbas Volchmari successor ad Martinum IV. id temporis Papam dedit litteras supplices, ubi potestatem faceret Episcopo Patavienſi aut Ratisbonensi, aut etiam sibi Abbati, cum eisdem secundum sanctam discretionem misericorditer dispensandi, ut absolutionis beneficio præstito secundum qualitatem, & quantitatem excessuum injungatur eis pœnitentia salutaris &c. Pontifex negotium diœcesano Patavienſi Godefrido mandavit; is ablegatis ad monasterium venerabilibus viris de Alderspach, & de Furstencell Abbatibus ordinis Cistercienſis inquisitionem commisit: qua rite facta Godefridus collecta Synodo diœcesana sententiam tulit, ut sequitur.

Nos Godefridus Dei gratia Ecclesiæ Patavienſis Episcopus. Scire volumus quoslibet litterarum præsentium inspectores, quod in anno Domini 1284. 2. Kal. Maji apud Pataviam capitulum celebrantes, & in cathedrali Ecclesia Synodo præsidentes inter alia quæ super conservatione boni status, & reformatione ac emendatione Cleri nostri cum dilectis in Christo fratribus tractavimus, ad memoriam nobis extitit miserabilis quondam Volchmari Abbatis &c. De consilio itaque fratrum nobiscum in Synodo existentium eos, qui in lite & dissensione principales fuerunt (septem numero) *ab Altahensi monasterio & Patavienſi diœcesi perpetuo amoventes ab excommunicationis sententiis absolutos ipsos duximus suæ conscientiæ relinquendos. Reliquos vero, quos minus quam alios invenimus deliquisse* (octo fuerant) *dilecti in Christo fratris nostri Popponis Abbatis ipsorum in Altah discretioni relinquimus puniendos, concedentes auctoritatem dispensandi &c. Hac tamen modificatione adjecta, ut iidem fratres sint ultimi in ordine & voce Capituli in omnibus: electionibus & tractatibus careant; nec ad aliquod officium & administrationem honoris, sed tantum oneris admittantur &c.*

☞ PRÆMONITIO IN CONCILIUM NEMAUSENSE.

CONcilii hujus canones reperi in MS. codice Bibliothecæ PP. Monachorum ord. Camaldulensis S. Michaelis de Murano; sed ibi titulus est *Liber Synodalis ecclesiæ Remensis*. Verum cum nomen Episcopi, qui Synodo interfuit & præfuit, littera B. exprimatur, sicut etiam eadem designatur in canonibus a Labbeo editis, non dubitavi quin codex iste vitiatus sit in titulo, & pro eo quod in hoc legitur *Liber Synodalis Ecclesiæ Remensis*, ponendus sit *Liber Synodalis Ecclesiæ Nemausensis*, ut est in editis. Errat insuper codex in anno habiti concilii, quem signat 1252. cum ponendus fuerit annus 1284. quo Bertrandus insulas Nemausenses habebat; nisi fortasse dixerimus, constitutiones synodales Ecclesiæ Remensis habitas anno 1252. adoptatas fuisse a Bertrando episcopo Nemausensi anno 1284. Utcumque res sese habeat, codex iste Muranensis quamvis mendis scateat & corruptus sit ex humiditate, itaut interdum litteras non referat, valet sepe plurimum ad emendandos canones editos, sicut & implet bene latum hiatum, qui in editis canonibus in fine occurrit. Animadvertendum est insuper titulos canonum persæpe variare ab editis, cujus rei causam assignare nullam auserim. Igitur variantes hasce hic in extrema pagella indicandas suscipio, lacunam vero in textu earumdem canonum impleo.

ANNO CHRISTI 1284.

SYNODUS NEMAUSENSIS

circa annum Domini MCCLXXXIV.

Ex codice MS. bibliothecæ Chisianæ, cujus copiam Alexander VII. Pont. Max. ad hanc editionem benignissime fecit.

Bertrando.

(1) Incipit liber synodalis ecclesiæ Nemausensis editus a domino B. * episcopo Nemausensi.

QUoniam in sacramentorum collationibus, & animarum regimine, cautela multiplex debet necessario adhiberi: idcirco nos (2) B. miseratione Divina episcopus Nemausensis, considerantes non sine cordis dolore simplicitatem & insufficientiam quorumdam presbyterorum nostræ diœcesis, quibus circa curam eis commissam diversæ frequenter quæstiones, & casus periculosi emergunt multipliciter, & occurrunt: ad instructionem, & vitæ reformationem clericorum, præcipue curam regentium animarum, atque laicorum contra ecclesias & viros ecclesiasticos etiam insurgentium malitiam refrænandam, & ad procurandam eorumdem salutem animarum: cum consilio, & assensu venerabilium fratrum nostrorum, præpositi, & capituli Nemausensis, quædam utilia & necessaria sub certis titulis in hoc contenta opere sub compendio notavimus: quæ de diversis collecta auctoritatibus & statutis, aut sunt (3) de jure, aut rationi consona, atque juri. In hoc igitur opere:

Primo tractatur de Baptismo. Secundo de Pœnitentia. Tertio de sacramento (4) Eucharistiæ. Quarto de Missarum celebratione. Quinto de veneratione ecclesiarum. Sexto de alienatione rerum ecclesiasticarum, & obligatione ipsarum. Septimo de vita, & honestate clericorum. Octavo de testamentis. Nono de sepulturis. Decimo de decimis, & primitiis. Undecimo de sponsalibus, & matrimonio. Duodecimo de sententia excommunicationis, & interdicti; & quomodo infirmis absolutionis beneficium sit impendendum. Decimotertio de perjuris, & pœna ipsorum. Decimoquarto de Judæis. Decimo quinto & ultimo quædam ponuntur capitula, & præcepta, speciales rubricas seu titulos non habentia. Et quia longum esset ad plenum tractare de materiis supradictis, ea quæ pro majori parte ad (5) contentiosam jurisdictionem & causarum strepitum pertinent, omittentes, in subsequentibus specialiter tractabimus de iis, quæ ad regimen ecclesiarum, & curam pertinent animarum.

Verum quia prodest parum statuta promulgari, & mandata fieri, nisi ad eorum observationem arctentur improvidi transgressores: idcirco nos prædictus episcopus Nemausensis districte præcipimus & mandamus, ut clerici nostræ diœcesis in sacris ordinibus constituti, & maxime ecclesiarum rectores, & cappellani habentes curam animarum, hæc statuta præsentia, & prohibitiones synodales, frequenter legant, & diligenter intelligant, & observent: ut si super his eos delinquere contigerit, se non possint postmodum per ignorantiam excusare; scituri pro certo quod trangressores hujusmodi pœna debita puniemus. Et quæ de infrascriptis fuerint clericis intimanda, eis per rectores, & parochiales presbyteros intimentur: & ea quæ tangunt laicos, eisdem laicis, diversis temporibus & diebus, secundum quod opus fuerit, (6) intimentur. Et ibi maxime ubi est populi multitudo: ut sic clerici in bonis moribus & honestis actibus informentur, & laici ab ecclesiarum & clericorum gravaminibus refrænentur.

De Baptismo.

QUoniam Baptismus omnium sacramentorum janua est, & etiam fundamentum, merito de ipso hic primitus est tractandum. Præcipimus itaque, ut infans quam cito natus fuerit, si periculum mortis sibi imminеat, ita quod presbytero nequeat præsentari, a circumstantibus masculis, si præsentes fuerint, baptizetur in aqua calida, vel frigida, non in alio liquore, & in vase mundo, ligneo, vel lapideo, vel quolibet alio. Vel si vas haberi non possit, fundatur aqua super caput baptizandi, & dicantur verba, quibus debet aliquis baptizari. Vel si masculi præsentes non fuerint, a circumstantibus fœminis baptizetur, etiam a patre, vel a matre, si alii non fuerint a quibus valeat baptizari. Sed quamdiu fuerint, a patre, vel a matre nullatenus baptizetur. Et si ex necessitate, a patre proprio vel a matre infans fuerit baptizatus, matrimonio inter eos in sua firmitate manente, nulla propter hoc pœnitentia injungetur baptizanti, qui ex hoc potius debet commendari. Si vero malitiose pater, vel mater baptizavit, vel catechismo, seu in confirmatione tenuerit (7) infantem uxoris suæ ex alio viro procreatum: matrimonio ut dictum est in suo robore permanente ad nos transmittatur, de tanto excessu a nobis pœnitentiam (8) susceperus. Si autem casu, vel ignorantia illud accidit, non sunt propter hoc in aliquo puniendi. Ne vero propter imperitiam laicorum, infans absque forma debita baptizetur: districte præcipimus, ut frequenter admoneant, & instruant plebem suam, ut cum ex necessitate prædicta aliquem baptizari contigerit, hanc formam in traditione ipsius baptismi cum diligentia studeant observare. Sed ut infantem ter injungendo in aqua baptizans

* *Corr.* scilicet inf. ter immergendo.

(1) Incipit liber Synodalis ecclesiæ Remensis editus a Domino B. episcopo Remensi. (2) B. episcopus Remensis, *& sic ubique*. (3) divinæ auctoritati atque juri. (4) Eucharistiæ & extrema unctione. (5) contentionem, interdictionem & earum strepitum. (6) *deest* intimentur *ad* refrænentur. (7) infantem proprium vel infantem uxoris suæ. (8) susceperus vel juxta discretionem proprii sacerdotis eis condigna pœnitentia injungatur.

ANNO CHRISTI 1284.

zans dicat sic: Petre, vel Martine, ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Si tamen (1) una tantum immersio facta fuerit, erit nihilo minus baptizatus; & licet proprium nomen infanti non fuerit impositum: licet etiam (2) paternum, vel maternum non habuerit, nec dictum fuerit, ego: dum tamen infantem immergendo in aquam, a baptizante dictum fuerit, baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. (3) Amen. Idem dicimus, scilicet infantem baptizatum esse, si baptizans dixit: Baptizo te in nomine Christi. Quod tamen non est laicis exprimendum, ne a forma prædicta statuta per ecclesiam recedatur. (4) Si quis autem se ipsum baptizaverit, talem non esse baptizatum ecclesia judicabit, eo quod formam baptizandi non servavit a Domino traditam qui dixit, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Scilicet ipse etiam Dominus se ipsum non baptizavit, sed potius ab alio, scilicet a sancto Joanne Baptista, voluit baptizari. Et idcirco talis est denuo ab alio baptizandus: quamvis si continuo decederet, ad cælestem patriam protinus evolaret propter sacramenti * fidem, etiamsi non propter fidei sacramentum. Si tamen tanta copia aquæ haberi non possit, ut infans in ea totaliter mergi possit; cum scutella, vel scipho, vel alio vase, aliqua quantitas aquæ super infantem effundatur a baptizante, & effundendo dicat baptizans: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et erit baptizatus infans.

* *Vulgo in scholia*, votum sacramenti.

Hæc omnia supra dicta, si quando a laicis baptizetur, præcipimus in necessitatis articulo observanda: sed necessitate cessante, omnibus laicis, & etiam clericis, nisi fuerint in presbyteros canonice ordinati, catechismum faciendi, baptizandi, atque in Dominicis diebus exorcizandi, & mortuos sepeliendi, interdicimus potestatem. Sustinentes quod diaconi & subdiaconi possint prædicta facere, ubi sacerdos non est præsens vel ea facere non potest, & necessitatis articulus noscitur imminere. Cum vero secundum formam prædictam infans in necessitate a laico fuerit baptizatus: præcipimus, si supervixerit, ut presbytero, quam citius fieri poterit, præsentetur, qui inquirat solliciте, qualiter fuerit baptizatus; & si forma prædicta non fuerit servata, faciat catechismum, & baptizet infantem juxta ecclesiæ formam.

Si autem dubitaverit an legitime fuerit baptizatus, quia forte baptizans non recordatur ad plenum de verbis in baptismo prolatis, vel circumstantes discordant, vel forte infans expositus inventus est juxta ecclesiam vel alibi, nec habetur certitudo, vel aliud signum, utrum sit baptizatus, vel non: in his casibus faciat sacerdos catechismum, & baptizet eum sub iis verbis: si baptizatus es, non te baptizo: sed si baptizatus non es, ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Sed in tali dubio statur unius testimonio, si plures testes haberi non possint. Si vero infans a laico baptizatus, mortuus fuerit antequam presbytero præsentetur, & presbyter dubitaverit an fuerit in baptismo debita forma servata: si de hoc certificari non possit, in tali dubio infans debet in cœmeterio ecclesiastico sepeliri. Et idem credimus posse fieri, quando expositi juxta ecclesias, vel alibi mortui reperiuntur, nec de baptismo ipsorum potest haberi aliqua certitudo. Si autem in baptismo infantis a laico baptizati, & mortui antequam presbytero præsentetur, inventum fuit formam debitam non fuisse servatam; vel infantem expositum, & mortuum inventum, constitit per scripturam, vel per alia signa, baptizatum non esse: non debet in cœmeterio ecclesiastico sepeliri.

Ad hæc si sacerdos invenerit, infantem a laicis juxta formam ecclesiæ baptizatum, ita quod non sit de hoc aliquatenus dubitandum: non rebaptizet, nec faciat catechismum, sed inungat eum in pectore & inter scapulas oleo benedicto, secundum illam interrogationem, abrenuncias, & tunc dicendo, *Ego te linio*, &c. Tutius enim est, licet non necessarium, quod fiat prædicta unctio. In hoc casu inungat etiam eum chrismate sacro in vertice, dicendo orationes, quæ dicuntur post baptismum, & faciendo alia, quæ post baptismum fieri consueverunt, sicut in libris baptismalibus continetur. Si vero infanti pro baptismo ad presbyterum apportato non potest propter mortis periculum secure fieri catechismus: baptizet eum presbyter incontinenti, dimisso catechismo, & inungat eum oleo benedicto, & chrismate sacro: & alia quæ fiunt post baptismum, sicut superius continetur.

Prohibemus autem districte, ne in patrinum aliquis (5) regularis admittatur, nec aliquis alius, qui excommunicationis vel interdicti est sententia ligatus, vel qui non est baptizatus, vel etiam confirmatus. Tamen si aliquis de prædictis patrinus fuerit, non nocet aliquid baptizato. Præcipientes ut in catechismo, & baptismo, & confirmatione, unus tantummodo sit patrinus, hoc est, unus in quolibet sacramento. Si vero per negligentiam sacerdotis, vel per errorem, infantem inungi contigerit oleo, loco chrismatis: nihil propter hoc iteretur, sed caute suppleatur quod incaute fuerat prætermissum, & illa unctio chrismatis tantum fiat, quando per negligentiam vel errorem fuerat prætermissa. Si autem chrismate loco olei inunctus fuerit baptizandus, nihil propter hoc iteretur, nec fiat unctio olei prætermissa, quia in chrismate, quod ex oleo fit & balsamo, oleum continetur.

Districte etiam præcipimus, ut fontes coperti, mundi, & nitidi teneantur: & quod chrisma, & oleum sacrum, sub fideli custodia, & clavibus adhibitis teneantur. Præcipientes, ut singulis annis in hebdomada sancta, presbyteri parochialium ecclesiarum, per se ipsos, vel diaconum, seu subdiaconum, vel clericos adultos, chrisma novum & oleum, a nobis vel archipresbyteris nostris suscipiant sicut est consuetum. Sed antequam chrisma novum & oleum suscipiant, vetus

(1) Iterato immersio facta fuerit, erit &c. (2) patrinum vel maternam. (3) amen; erit infans nihilominus baptizatus. Idem (4) Si quis autem &c. *usque ad* propter fidei sacramentum *decis.* (5) regularis &c. *usque ad* aliquid baptizato, *decis.*

ANNO CHRISTI 1284.

vetus chrisma & oleum effundant infra fontes ecclesiæ baptismalis, & ampullas suas diligenter abluant in eisdem, & denuo * chrismate & oleo per totum annum inungant pueros baptizandos. Et si forsan contigerit, oleum vel chrisma deficere: incontinenti mittant ad archipresbyteros pro chrismate & oleo: & si ab eis haberi non possunt, vel absque periculo expectari, si aliquid residui fuerit, admisceant presbyteri cum illo residuo olei vel chrismatis aliud oleum non consecratum, & ex eis unctiones faciant supradictas. Districte autem præcipimus, & sub pœna excommunicationis officii, & beneficii, mandamus, ut quocumque tempore, & quacumque hora diei, vel noctis, sacerdos pro baptismo & pœnitentia fuerit requisitus, omni occasione & mora postpositis, ad conferendum ea exhibeat libenter sese paratum. Verumtamen si propriam capulam propter paupertatem, vel aliam quamcumque causam, non habuerit, vel habere nequiverit: baptizandus, capulla etiam alia, cum qua alius baptizatus fuerit, quam sacerdos præcipue gratis exhibeat, baptizetur. Si vero matre in partu laborante infans extra ventrem matris tantum caput emiserit, & in tanto periculo infans positus nasci nequiverit: infundat aliqua de obstetricibus aquam super caput infantis dicendo, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Postremo quoniam * frequenter contingit matrem in puerperio decedere, & partus in matricis visceribus adhuc creditur esse vivus: ex quo pro certo mulierem mortuam esse constitit, si partum credant vivere obstetrices, aperiatur mulier per aliquem, vel per aliquam, sine mora, & partus si vivus fuerit baptizetur. Et ut quilibet ad hoc se exhibeat promptiorem, quicumque aperiendo mulierem partum procuraverit baptizari, in remissionem sibi proficiat peccatorum, & hoc per ecclesias annis singulis publicetur. Si autem partum cum matre simul mori contigerit, sine apertione in cœmeterio ecclesiastico tumuletur.

c. de novo jur.

(1) *De Pœnitentia.*

Pœnitentia est, ut ait Ambrosius, mala præterita plangere, & plangenda non committere. Omnis autem pœnitens vere debet dolorem habere de peccatis commissis, & voluntatem & propositum iterum non peccandi. Sunt enim in vera pœnitentia principaliter necessaria tria, videlicet cordis contritio, oris (2) confessio, si confitens, loquitur, & operis satisfactio juxta posse: alioquin vere non est vera pœnitentia, sed simulata potius, atque ficta. Confessio vero est coram sacerdote vera declaratio, seu revelatio peccatorum. Et quia post lapsum peccati est necessaria vera pœnitentia ad salutem: statutum est, quod omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit, omnia peccata sua solus confiteatur fideliter saltem in anno semel proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere (quod & de clericis, scilicet quod confiteantur proprio A sacerdoti, in cujus parochia commorantur, districte præcipimus observari) alioquin vivens, sive clericus fuerit, sive laicus, ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Et hoc salutare statutum publice in ecclesiis annis singulis proponatur. Si quis autem clericus, vel laicus, alio sacerdoti justa de causa voluerit sua confiteri peccata: licentiam præsens postulet, & obtineat ab ipso sacerdote. Præcipientes districte, ne aliquis presbyter super hoc requisitus, præsumat alicui malitiose licentiam hujusmodi denegare. Notandum tamen est, B quod in quinque casibus sine licentia proprii sacerdotis, potest aliquis alieno presbytero confiteri. Primus est, cum episcopus hoc alicui specialiter delegavit. Secundus cum quis peccat in aliena parochia, & de illo peccato sacerdoti illius parochiæ confitetur. Tertius si causa domicilii, se duxerit ad aliam parochiam transferendum. Quartus est cum vagabundus circumit. Quintus cum imminet sibi mortis periculum, & non potest habere proprium sacerdotem, in quo casu possunt etiam laico * confiteri. Verum * *non absolvi.* C quoniam periculosum est valde, moram facere in peccato: præcipimus quod parochiales presbyteri frequenter moneant plebes suas, ut ad confessionem veniant quam cito poterunt post commissum peccatum, & hoc propter incertitudinem horæ mortis; item quia in extrema ægritudine vix potest aliquis de peccatis nedum pœnitere, sed nec etiam cogitare, quia, ut ait (3) Joannes, cum ægritudine opprimeris, vix aliud potes cogitare quam sentis, & illuc rapitur intentio mentis, ubi est vis doloris. Debet autem se ipsum confitens accusare, non alium, nec personam nominatim exprimere cum qua peccavit, nec sacerdos quærere: nisi peccati D circumstantia talis esset, quod alius non posset confiteri peccatum, ut si cognovit matrem, sororem, filiam, vel hujusmodi, quia non posset se ipsum aliter liberare. Item non debet confiteri per nuncium, nec per scripturam, sed viva voce, ore proprio, & præsentialiter, ut qui per se peccavit, per se ipsum confiteatur, & erubescat. Item non debet confiteri verbis, vel nominibus peccatorum seu criminum palliatis, sed quodlibet peccatum suo proprio nomine quantumcumque turpe, exprimat, & etiam circumE stantias quantumcumque turpes, ut sic tota peccati sanies expellatur. Debet etiam confiteri singula peccata, quæ commisit, distincte & separatim, non confuse, nec etiam in transcursum. Si qui vero confitentium surdi fuerint, cæci, vel muti: inducat eos presbyter, prout melius poterit, ad contritionem & pœnitentiam, verbis, nutibus, atque signis exprimendam. Nullus autem presbyter, vel sacerdos sæcularis, vel regularis, cui a nobis animarum cura commissa non fuerit, parochianum alterius ad confessionem rapiat, etiam de licentia proprii sacerdotis, absque nostra licentia, & assensu, nisi necessitatis articulo imminente, aut parochiali sacerdote in ægritudine constituto, vel nisi tanta esset parochianorum multitudo, quod ad confessiones audiendas parochialis sacer-

ANNO CHRISTI 1284.

(1) De confessione & pœnitentia injungendis. (2) confessio est operis satisfactio. (3) Hieronymus.

ANNO CHRISTI 1284.

sacerdos sufficere non valeret: concedimus, quod tunc possit de licentia proprii sacerdotis. Districte vero præcipimus, quod illi, qui confessiones audierint, in loco patenti audiant confitentes, non in occulto, & præcipue si fuerint mulieres. Debet ergo sacerdos sollicitudinem diligentem adhibere, ne, dum audit confessiones, in faciem respiciat confitentes, & præcipue mulieres: sed si cappam habeat indutam capucium, indutum in capite teneat, & etiam inclinatum. Et si peccatum horribile intellexerit, non spuat, non faciem neque caput avertat, aut retorqueat huc illucque, aut signum aliquod, aut nutum faciat, sed nec aliquod verbum proferat, per quod abominari peccatorem, vel peccatum videatur, ne peccator rubore vel verecundia confusus, peccata reliqua, vel similia, timeat revelare. Cum vero peccator primo ad sacerdotem venerit, quærat ab eo, si non sibi notus, utrum parochianus ejus, & si dixerit, quod non, quærat ab eo utrum venerit de licentia proprii sacerdotis; & si responderit, quod non, dicat ei, frater non debeo te audire, vade ad tuum sacerdotem. Si autem sit parochianus ejus, vel venerit de licentia sui episcopi, vel proprii sacerdotis: quærat primo ab ipso utrum aliqua excommunicationis sententia, vel interdicti, sit ligatus. Et si dixerit quod sic, dicat ei, frater non audiam te, nisi prius fueris absolutus: & si occulte excommunicatus fuerit, occulte dicat ei; si autem publicum fuerit eum excommunicatum esse, publice pœnitentiam denegabit, quia nullus excommunicatus, vel interdictus debet recipi ad pœnitentiam, nisi prius faciat se absolvi. Si vero dixerit se non esse excommunicatum, vel interdictum, debet eum primo interrogare presbyter, utrum sciat, *Pater noster*, *Ave Maria*, *Credo in Deum*: & si nesciat, moneat eum, ut addiscat. Deinde admoneat eum familiariter ac benigne, ut omnia peccata sua confiteatur humiliter, nec ob verecundiam celet aliquod peccatum, vel timore, quia non est homini locuturus sed Deo, cujus personam ipse presbyter repræsentat, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, & dicendo sibi quod ipse sacerdos est*, & quod ipse confitens non potest tot, & tanta commisisse peccata, quin alii majora & plura commiserint, & quod illi, qui bene pœnitent, magis postea diliguntur a Deo, sicut patet in B. Petro, Paulo, Latrone, Maria Magdalena, & multis aliis: & tota cælestis curia gaudet de pœnitentia peccatoris, quia gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Dicat etiam: Confiteor frater, quia homines sumus, & sine peccato in hoc mundo esse non possumus. Nam si vere confessus fueris, & contritus, & proponis amplius non peccare, Deus sine dubio tibi remittet culpam, & ego auctoritate Dei absolvam a pœna. Si autem nolueris confiteri in hac vita, confiteberis in alia invitus in conspectu angelorum, amicorum, inimicorum, & damnaberis in perpetuum. Deinde confessionem ejus audiat diligenter, qua audita incipiat interrogare, si vult alia peccata dicere sollicitando eum, ut cogitet studiose ne peccatum aliquod prætermittat, quod si dimidiaret dividendo peccata inter diversos sacerdotes, vel celando, vel omittendo scienter aliquod mortale peccatum, sibi talis pœnitentia vel confessio non prodest. Et si peccator dixerit se non alia habere confiteri, incipiat interrogare ordinate & discrete confitentem, ita quod interrogationibus faciendis, ad peccata (1) specialia, vel speciales circumstantias, non descendat: quia multi forte propter multas interrogationes in his peccarent, quæ nescirent (2) aliter cogitare.

Interroget igitur sacerdos confitentem, si aliquando tentetur ad peccatum aliquod faciendum, & qua tentatione, & qualiter tentationi resistat, & sic indirecte aperiet confitens peccatum suum, quod celabat. Item interroget si exerceat officium aliquod, & si dixerit, quod sic, interroget de circumstantiis pertinentibus ad officium quod dixerit se habere. Si regularis fuerit, interroget eum specialiter de tribus substantialibus circumstantiis regulæ, scilicet si obediat in omnibus licitis & honestis suo superiori, & an sit proprietarius, & an custodiat castitatem. Item de simonia, utrum receptus fuerit pecunia mediante, vel si consenserit quod aliquis alius reciperetur per simoniam. Item an loquatur in locis prohibitis, & horis indebitis, & utrum in capitulo resistat, vel contradicat malitiose, cum est aliquid ordinandum, vel faciendum. Circa clericos sæculares, interroget utrum commiserint simoniam pro se ipsis, vel pro aliis, seu alii pro ipsis. Item de mercatura, & aliis quæ pertinent ad avaritiam, & cupiditatem. Item de dilapidatione, si habeat beneficium ecclesiasticum, & utrum de pecunia de rebus (3) acquisita emerit aliquas possessiones nomine proprio, vel nomine consanguineorum suorum, & utrum bona ecclesiastica expenderit in usus licitos & honestos. Item utrum interfit Divinis officiis, nocturnis pariter & diurnis, præcipue in ecclesia in qua est prælatus. Item de irregularitate: item de ludo alearum, & talorum. Circa principes, castellanos, & milites, & eorum bajulos interroget, an fecerint, vel fieri fecerint constitutiones seu præcepta contra ecclesiasticam libertatem, & an bonam reddiderint justitiam cuilibet conquerenti, & an homines sibi subditos gravaverint indebitis taliis, collectis (4) toties, vel quoties. Item de rapinis. Circa mercatores burgenses, & alios ministrales quærat sacerdos de (5) mendacio, dolo, usura, pignoribus, & baratis, & de injustis ponderibus, & mensuris. Circa agricolas, interroget de furto, maxime circa decimas, & primitias, tributa, quartas & * tascas, & de eradicatione terminorum, & de occupatione alienarum terrarum. Item de talis, & incendiis. Circa mercenarios, bubulcos, servientes, pastores, & personas similes, quærat sacerdos, an fideliter custodiant res dominorum suorum, & utrum fideliter se habeant in operibus, & servitiis sibi impositis.

Item interroget quemlibet confitentem prout

* *Dees* peccator.

* *Dees*, ecclesiasticis, *vel aliquid simile*.

* De hac voce vide Glossarium Du-Cangii, *Hard.*

(1) Spiritualia vel spirituales. (2) alias. (3) ecclesiæ acquisitis. (4) coltis vel quæstis. (5) datis dolo.

ANNO CHRISTI 1284.

prout secundum conditionem personæ videA rit faciendum. Scilicet de perjurio, invidia, odio, detractione, de superbia, & utrum injuste habeat, vel detineat alienum. Item de fornicatione, adulterio, & incestu. Et si dixerit, se peccatum incontinentiæ commisisse, quæratur utrum peccaverit cum monacha consecrata, vel non consecrata, vidua, virgine, seu corrupta, Christiana, Judæa, vel Saracena, & utrum in loco sacro, vel non sacro, & an in diebus Dominicis, vel festivis, & temporibus jejuniorum, & utrum unam cognoverit, vel plures, & quoties; & an in aliis peccatis alios invitaverit, vel induxerit ad peccandum: ut sic omnibus cum diligentia inquisitis, & consiB deratis peccatoris circumstantiis intelligat presbyter, quale peccatori præbere debeat consilium, & cujusmodi remedium adhibere, quærendo ab ipso an proponat amplius non peccare, & agere condignam pœnitentiam de commissis; & si respondeat se a peccatis abstinere non posse, aut nolle, vel quod a quibusdam vult abstinere, & aliquibus remanere, ejus confessionem sacerdos debet nihilo minus audire, & ei de peccatis confessis consilium exhibere: sed antequam det ei consilium, sibi exprimat diligenter, quod si totus Mundus suus esset, & pauperibus erogaret, & in pane, & aqua jejunaret toC to tempore vitæ suæ, nil sibi proficeret ad vitam æternam consequendam, quamdiu in peccato commisso remanebit, vel voluntate & proposito peccatum iterum committendi: nec ipse sacerdos eum absolvere potest ab aliquo peccato, nisi de omnibus pœniteret, & haberet propositum iterum non peccandi: & hoc sæpius dicat, monendo ipsum dulci, pio, ac suavi eloquio; ut de omnibus pœniteat, & abstineat in futurum, & exprimendo ipsum timorem de die judicii, & pœnas perpetuas quas in inferno, nisi veram egerit pœnitentiam, perpetuo sustinebit.

Si autem ad veram confessionem, & pœnitentiam ipsum inducere nequiverit, debetD ei de peccatis confessis in hunc modum consilium exhibere. Frater, dico & consulo, quod jejunes, ores, & eleemosynas facias & alia bona. Dicat ei etiam, quod licet dicta bona quæ ipse sibi pro peccatis confessis consulit facienda, non sint ei fructuosa ad vitam æternam habendam, cum in peccato commisso remaneat vel voluntate peccandi: ea tamen consulat facienda, ut per ipsa bona quæ faciet, dignetur Dominus cor ejus ad veram pœnitentiam illustrare, & ne diabolus in eo tantam habeat potestatem, quantam haberet, si mala continue exerceret. Et facta confessione generali, scilicet *Confiteor Deo*, non absolvat eum a peccatis, sed diE cat ei quod recedat, & faciat juxta consilium sibi datum. Dicat etiam ei quod non recipiat corpus Christi quandiu in peccato remanebit commisso, vel voluntate, & proposito peccatum iterum faciendi. Caveat tamen sacerdos in quantum poterit, ne inducat in desperationis periculum.

Si autem de omnibus confitetur, & pœnitet, & propositum habet in posterum abstinere, consideret sacerdos, an tale peccatum inter alia confessus fuerit, propter quod ad episcopum sit mittendus. In quo casu ad episcopum ipsum mittat, si potest: sin autem, imposita sibi pœnitentia de illo, & de aliis peccatis confessis, consideratis peccatoris circumstantiis, & peccati: & licet secundum canones pro quolibet peccato mortali septennis esset regulariter pœnitentia injungenda, sacerdos tamen injungat minorem, vel majorem prout secundum quantitatem peccati, & contritionem & qualitatem peccatoris, saluti ejus viderit expedire.

ANNO CHRISTI 1284.

Ut autem possit sacerdos contraria contrariis curare, imponat pœnitentiam ipsi peccato per contrarium respondentem; ut si peccaverit per superbiam, injungat ei orationem, & suadeat humilitatem. Si per avaritiam, injungat eleemosynarum largitatem. Si per gulositatem vel nimiam comestionem, abstinentiam ciborum. Si peccaverit per luxuriam, injungat ei jejunium, orationem, peregrinationem, disciplinas, & alias carnis macerationes. Si tamen talis luxuriosus, senex, & dives fuerit, & dixerit se jejunare non posse: aggravabit eum sacerdos orationibus, eleemosynis, & relevabit jejuniis. Si autem peccator fragilitatem alleget, & recuset recipere asperitatem pœnitentiæ, quam sacerdos vult sibi imponere, debet primo sacerdos inducere ut animum habeat paratum ad omnem satisfactionem, ostendendo sibi magnitudinem peccatorum, quæ sibi confessus est, & quot, & quanta perdidit bona, propter illa quæ commisit peccata, quæ omnia recuperabit per pœnitentiam. Si vero non possit inducere ad pœnitentiam pro suo arbitrio sibi imponendam, imponat talem ei satisfactionem, seu pœnitentiam cum voluntate ipsius peccatoris, quam similiter velit, & possit portare, ne forte peccet postea deterius, pœnitentiam infringendo.

Imposita sibi pœnitentia, & facta generali confessione, scilicet *Confiteor Deo*, dicat Pater sic: Ego injungo tibi talem pœnitentiam propter peccata quæ confessus es. Et ponens manus super caput ipsius, dicat: *Indulgentiam absolutionem & remissionem omnium peccatorum tuorum * tribuat omnipotens Dominus: Et ego te absolvo auctoritate domini nostri Jesu Christi, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & officii mihi commissi, ab iis peccatis, quæ confessus es, & aliis oblitis.* Item dicat ei quod si reducentur aliqua alia peccata postea ad memoriam, quæ non fuerit confessus, redeat ad eum, & confiteatur. Circa infirmos non est taliter procedendum, quia non debet eis sacerdos pœnitentiam injungere, sed tantum innotescere, seu declarare dicendo sic cum ejus peccata audiverit: Si tu esses sanus, pro tot peccatis quæ commisisti, & confessus es, deberes tot annis pœnitere: sed quia tu es infirmus, non impono tibi pœnitentiam, sed injungo tibi quod si de hac infirmitate te mori contigerit, facias tantum dari pauperibus, vel piis locis, loco prædictæ pœnitentiæ, vel facias Missas celebrari, vel illud fieri. Si tamen convalueris, injungo tibi talem pœnitentiam. Et his dictis, imponat manus super caput ejus, & absolvat eum a peccatis suis sicut dictum est de sano. Si vero infirmus petierit sacerdotem pro pœnitentia recipienda, vel aliqua alia signa pœnitentiæ fecerit, & interim dum sacerdos veniret, obmutuit infir-

* Forte deest tibi. H.

ANNO CHRISTI 1284.

mus, vel factus est amens, aut freniticus, sacerdos veniens, sive ad nutum infirmi, sive ad testimonium eorum qui audierunt ipsum petentem pœnitentiam vel presbyterum, vel alia signa pœnitentiæ facientem, debet ei quidquid humanitatis vel consolationis poterit, impendere absolvendo eum, & reconciliando, orationes dicendo, & crucis osculum, si præsens crux fuerit, sibi dando.

Qualiter autem absolvi debeat infirmus in mortis articulo constitutus per proprium sacerdotem, vel per alium, si proprius haberi non possit sacerdos, infra in tractatu de sententia excommunicationis continetur. Sane considerandum est diligenter, quod quædam sunt peccata, de quibus nullus potest vere pœnitere, nisi restituat, vel emendet, si potestatem habeat emendandi, videlicet rapina, furtum, sacrilegium, incendium, usura, & indebita extorsio talliæ, quæstæ, vel (1) touttæ. Item retensio census quarti, quinti, contra voluntatem dominorum quibus debentur. Item damna data contra justitiam, & generaliter cujuslibet alienæ rei scienter indebita detentio. Et in his omnibus præcipiendum est pœnitenti quod incontinenti satisfiat juxta posse. Et si peccata occulta fuerint, occulte præcipiendum est pœnitenti: & talis occulta restitutio debet fieri per ipsum sacerdotem, vel aliquam religiosam personam suppresso nomine pœnitentis. Si autem non habet pœnitens rem, quam debet restituere, neque mobilia, vel etiam immobilia, unde commode incontinenti satisfacere possit, vel licet habeat, non est tamen præsens nec esse potest ille, cui facienda est restitutio, & appareat vere pœnitens, & contritus, & proponat satisfacere cum poterit, ei pœnitentia injungatur; & si talis fuerit infirmus, præcipiat suis hæredibus, quod illi satisfaciant pro eodem, si de illa infirmitate contigerit ipsum mori. Omnibus autem pœnitentibus sanis, vel infirmis, qui tenentur aliis satisfactionem facere, seu emendam, est sollicite intimandum, quod non excusantur, nec liberantur ab illo peccato præcipiendo suis hæredibus quod restitutionem faciant pro ipsis, vel emendam, nisi ipsi principales raptores, usurarii, fures, seu alienarum rerum detentores illiciti, in toto vel in parte faciant restitutionem vel emendam, si eam facere possunt commode, sicut superius continetur. Tenetur enim raptor, seu alienæ rei detentor ad restitutionem, tenentur etiam ejus hæredes quantum hæreditas ipsius sufficere potest, si ad restituendum fuerit necessaria hæreditas tota. Tenentur etiam ad restitutionem omnes illi, qui scienter rem raptam, vel alienam emerunt cum mala fide, scilicet animo sibi retinendi eam domino suo, nec taliter ementes possunt recuperare, seu petere pretium, quod dederunt pro ipsa, nec possunt recuperare, seu retinere expensas, si quas fecerunt ipsam rem custodiendo vel meliorando, & hoc propter malam fidem, quam habuerunt emendo. Debet etiam restitui res aliena, sive rapta, non deteriorata: sed si deteriorata fuerit, vel casu fortuito perierit, vel restitui non possit, restituatur integre quantum valeat cum omni utilitate, quam consecuti sunt ex ipsa re; si cum mala fide, ut dictum est, pervenerit ad eosdem. Sed facta restitutione integraliter ab uno, ceteri liberantur quantum ad restitutionem domino faciendam: sed nihilo minus debent agere pœnitentiam juxta arbitrium sacerdotis, quia rem alienam fraudulenter, & invito domino tenuerunt. Facienda est autem domino rei restitutio, vel ejus hæredibus, si poterunt inveniri: sed si diligenter inquisiti, & expectati non inveniuntur, vel ignorantur, tunc cum consilio sacerdotis pœnitentialis, res illa distribuatur in pias causas, & maxime in pauperum sustentationem, pro anima illius cujus fuerit res illa. Verum si persona scitur cui est solutio, vel restitutio facienda; sed si tamen est in remotis partibus, nec speratur quod debeat redire: mittantur ei si commode fieri possit, & secure; alioquin pro anima ejus cum consilio ecclesiæ pauperibus erogetur, & hoc fiat si res sit modica, quæ restitui debet in expensis: si res est magni valoris mitti debet in expensis detentoris ad illum absentem, cui est restitutio facienda. Qui vero invenit pecuniam vel aliam rem in via vel alibi, debet eam reddere illi, qui eam perdidit, si eum potuerit invenire: & si nescit cujus fuerit, publicetur per sacerdotes in ecclesiis, & in locis quibus est inventa: & si diu expectatus non invenitur cujus fuerit, pauperibus pro anima illius, cujus fuerit, erogetur. Si autem aliquis voluntarius, & causa cupiditatis, lucratus fuerit aliqua in ludo, quod restituat sibi est in pœnitentiali judicio injungendum. Caveat autem omnino sacerdos, ne verbo, aut signo, aut alio quolibet modo prodat seu revelet aliquatenus peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum vel dictum præsumpserit revelare, non solum deponetur, verum etiam in arctum monasterium detrudetur ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Præcipimus autem quod nomina illorum omnium, qui peccata sua confessi fuerint, scribentur singulis annis a propriis cappellanis, qui confessiones audierint eorumdem, ut de ipsis possint laudabile testimonium perhibere. Item præcipimus medicis corporum, ut infirmos ante omnia moneant, & inducant, quod medicos advocent animarum, ut postquam fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. Et si quis medicorum hoc non servaverit, supponatur ecclesiastico interdicto, quousque satisfecerit competenter: sub intimatione anathematis eisdem medicis prohibentes, ne quis eorum aliquid pro corporali salute infirmo suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

Concedimus autem ex grátia, ut sacerdotes, & rectores parochialium ecclesiarum nostræ diœcesis alios sacerdotes ejusdem (2) diœcesis, si viciniores fuerint suis ecclesiis sibi possint eligere confessores, prout saluti ani-

(1) Coltæ. (2) Diœcesis, vel alterius diœcesis si &c.

ANNO CHRISTI 1284.

animarum suarum viderint expedire, & præcipue archidiaconos, archipresbyteros, fratres Minores, & Prædicatores, quibus scilicet fratribus licentiam concedimus (1) quando venerint ad ecclesias causa prædicationis, confessionis clericorum, & laicorum nostræ diœcesis, possint audire, & eis injungere pœnitentias salutares. Præcipientes quod nomina eorum, quorum confessiones audierint, dicant, vel in scriptis reddant in Quadragesima saltem, & in Adventu Dom. parochialibus sacerdotibus, ut de parochianorum suorum sacerdotes pœnitentiis valeant esse certi. Volumus tamen, & præcipimus quod quando dicti fratres causa confessionis audiendæ accesserint ad infirmos, de salute animæ ipsorum tractent cum parochialibus sacerdotibus, prout viderint expedire (2). Nolumus tamen quod prædicti fratres, confessiones infirmorum audiant absque licentia proprii sacerdotis, nisi tamen infirmis mortis periculum immineret, quam scilicet licentiam eis præcepimus liberaliter concedendam. Item nolumus quod dicti fratres testamentis ipsorum infirmorum interfint, nisi sacerdos proprius præsens esset, vel in expectatione ipsius sacerdotis periculum immineret. Ceterum licet sacerdotes possint facere commutationes jejuniorum, vel alterius pœnitentiæ ab ipsis impositæ circa parochianos suos, discrete tamen, & propter justam causam votorum tantum commutationes per eos fieri prohibemus * cum nostra licentia speciali, quia in eis est cum majori providentia procedendum. Districte etiam prohibemus, ne aliquis sacerdos (3) provincialis inducat aliquem confitentem ad votum emittendum seu promissionem faciendam de non committendis peccatis, & maxime de illis quæ non possunt de facili evitari, sicut quidam presbyteri faciunt aliquando hoc fieri indiscrete. Nam contra votum, seu promissionem peccando dupliciter fiunt rei, & culpabiles apud Deum, & ideo gravius sunt puniendi.

Add. nisi

ANNO CHRISTI 1284.

rum. Item illi, qui luxuriam expleverunt cum matre, sorore, vel aliqua consanguinea sua, vel uxore fratris, vel cum sanctimoniali consecrata, (5) vel non consecrata. (6) Item illi, qui in ecclesia luxuriam commiserunt. Item illi, qui cum Judæa, vel Saracena, vel bruto animali coire ausu nefario præsumpserunt. Item mulier quæ de adulterio concepit infantem quem maritus credit esse suum, propter quem legitimi liberi fraudantur hæreditate paterna. Item illi, qui cum mulieribus aliquid faciunt, propter quod fecerint abortivum, mulier etiamsi hæc fecerit vel sibi fieri procuraverit, transmittatur. Item illi, qui contra aliquos falsum tulerint testimonium in aliquibus causis. Item illi, qui contractis sponsalibus cum aliquibus præstito juramento, & non dissolutis postmodum, contrahunt cum aliis sponsalia, vel matrimonium, contra juramentum prius temere veniendo. Item qui excommunicati vel nominatim interdicti a quocumque judice, ingerunt se Divinis in ecclesia ante absolutionem invito proprio sacerdote, nec ad monitionem sacerdotis volunt exire de ecclesia, Divinum officium perturbantes. Item illi, qui in cœmeterio ecclesiastico præsumunt scienter excommunicatorum corpora sepelire. Si vero prædicti confitentes, ad mandatum & monitionem sacerdotis ad nos venire noluerint, in suis peccatis & duritia remanentes, & peccata occulta fuerint: eis a sacerdotibus pœnitentia injungatur; & nihilo minus sacerdotes postmodum cum poterunt commode a nobis, vel a fratribus Prædicatoribus, vel Minoribus, super hoc habeant consilium, & requirant. Si autem manifestum fuerit aliquem commisisse aliquod peccatum de prædictis, ad nos mittatur, nec ei ab aliquo presbytero de illo peccato manifesto pœnitentia injungatur sine nostra licentia speciali, nisi senex fuerit, vel corporali impedimento detentus, seu in mortis articulo constitutus.

(4) *Isti sunt casus in quibus pœnitentes ad episcopum sunt mittendi.*

SI quis confitebitur se credere aliquam hæreticam pravitatem. Item simoniacus quocumque modo commiserit simoniam. Item clerici excommunicati majori excommunicatione, vel interdicti, aut suspensi, qui ante absolutionem Divina officia celebrarunt, scilicet Missam cantando, evangelium, epistolam, vel alias horas canonicas dicendo, faciendo principaliter officium suum in ecclesia. Item clerici per saltum promoti aliquo ordine prætermisso. Item clerici, qui ab alieno episcopo se fecerunt ordinare, nostra licentia non obtenta. Item incendiarii. Item illi qui suos filios occiderunt studiose, vel etiam negligenter. Item illi, qui tractaverunt in malos usus Eucharistiam, seu chrisma. Item illi, qui tractaverunt facto, verbo, consensu, vel alio modo, homicidium. Item sacrilegi, & violatores ecclesia-

(7) *De sacramento Eucharistiæ, & Extrema unctione.*

QUia post receptam pœnitentiam, infirmis atque sanis, & præcipue Paschali tempore, exhiberi consuevit Eucharistiæ sacramentum: ideo de Sacramento Eucharistiæ sequitur hic tractatus. Ne propter incuriam seu negligentiam sacerdotum, Divina indignatio gravius inardescat; districte præcipimus, quatenus a sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo, & clavi firmato, semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet in ecclesia Eucharistiam semper habeat paratam, quam in qualibet hebdomada præcipimus renovari in hunc modum: videlicet quod sacerdos duas vel plures, si opus fuerit, consecret hostias, quarum unam recipiat, & ea recepta incontinenti ante receptionem sanguinis recipiat reservatam, & in loco illius quam servaverat ponat noviter con-

(1) *Desunt hæc usque ad* confessiones. (2) *a* Nolumus *usque ad* imminere *deest*. (3) pœnitentialis. (4) de majori excommunicatione clericorum. (5) *deest* vel non consecrata. (6) *additur*. Item clerici, qui scienter celebrant in ecclesia interdicta. (7) de conservatione Eucharistiæ & extrema unctione.

ANNO CHRISTI 1284.

consecratas, & postea recipiat sanguinem, & alias receptiones sicut mos est in ecclesia Nemausensi. Et quando ab infirmo, vel confesso fuerit requisitus, statim eum communicet, ne sine communione moriatur, quam etiam sub honesto habitu, cruce, lumine, squilla, procedentibus, & subposito mundo velamine, ipse sacerdos per se, & nunquam per alium ferat, & referat caute, & manifeste, ante pectus, cum omni reverentia & honore: ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur: prohibentes districte, ne aliquis qui non sit in presbyterum ordinatus, Eucharistiam communicantibus præbeat. Diaconus tamen hoc facere potest de licentia sacerdotis, ubi idem sacerdos hoc per se non potest facere, vel quia absens est presbiter, & necessitatis articulus noscitur imminere, & in hoc ultimo casu non est necessaria licentia sacerdotis. Volumus etiam & mandamus, ut quilibet fidelis postquam confessus fuerit, ad minus in Pascha reverenter suscipiat singulis annis Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus receptione duxerit abstinendum: alioquin vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens ecclesiastica careat sepultura: præcipientes, ut sacerdotes vinum purum habeant paratum in ecclesia, quod statim tribuant populo postquam receperint corpus Christi, prohibendo communicantibus, ne a præsentia ipsorum sacerdotum recedant, donec de vino aliquantulum biberint, & diligenter abluerint os suum. Sacerdotes autem habentes curam animarum, ante communionem parochianos suos moneant publice in ecclesia diebus illis, in quibus est generalis communio facienda, ne aliquis in peccato mortali constitutus, occulto vel manifesto, præsumat accipere corpus Christi. Et si videant vel sciant aliquem in mortali peccato constitutum, paratum communicare: trahant ipsum ad partem, & eum (1) severe moneant ne communicet ullo modo, nisi prius de illo peccato contritus fuerit, & confessus: dicentes sibi, quod si taliter communicaret, in damnationem animæ suæ redundaret, & si monitus noluerit abstinere non debet ei publice communio denegari. Si a solo sacerdote, nemine alio præsente, communionem petet: non est audiendus, sed potius repellendus. Verum tamen si peccatum fuerit manifestum, & non est de ipso confessus: vere ante satisfactionem condignam debet ei manifeste & publice communio denegari. Manifestum autem intelligimus in hoc casu, quod potest sufficienter & legitime probari per testes idoneos contra ipsum, præcipue si de illo peccato fuerit per sententiam condemnatus, vel sponte confessus in judicio, vel fuerit adeo manifestum seu notorium per rei evidentiam, quod nulla possit tergiversatione celari. Et hæc eadem in osculo crucis dicimus, & volumus observari, cum in die Veneris sancti ab omnibus generaliter adoratur. Hostias autem de alio, quam de puro, & mundo, & electo grano frumenti, fieri prohibemus. Caveat autem sacerdos, ne aliquid de sanguine Christi extra calicem cadat. Quod si per negligentiam ejus acciderit, & in tabula stillaverit, lingua lambatur, & tabula radatur. Si vero non fuerit, comburatur, & cinis infra altare, si fieri potest, vel juxta altare abscondatur: & quadraginta diebus ille cui acciderit pœniteat. Si vero super altare stillaverit sanguis, & tangat tantummodo pannum primum, ita quod non transeat ad secundum, sorbeat minister stillam incontinenti, si fieri potest, & tribus diebus pœniteat: & si stilla usque ad secundum pannum pervenerit, tantum pœniteat quatuor diebus; si autem ad tertium pannum pervenerit, novem diebus pœniteat; & si ad quartum pannum pervenerit viginti diebus pœniteat: & linteamina, quæ tetigerit stilla sanguinis, tribus vicibus, & tribus aquis, minister, seu presbyter, vel diaconus tantum abluat calice suppositio, & aqua ablutionis juxta altare recondatur. Si quis per ebrietatem, vel nimiam comestionem evomerit Eucharistiam, si laicus est, quadraginta diebus pœniteat; si clerici fuerint, vel religiosi, vel diaconi, vel presbyteri, septuaginta diebus pœniteant: & si per infirmitatis causam evomuerit, septem diebus pœniteat.

Qui chrisma, vel eucharistiam reliquerit incaute in loco clavibus non firmato, & clavibus fideliter non custoditis, tribus mensibus debet ab officio suspendi. Et si per ejus incuriam, seu negligentiam mus, vel aliud animal comederit, ultra tres prædictos menses quadraginta diebus pœniteat. Si vero aliqua enormia, seu nefaria inde fieri contigerit, graviori subjaceat ultioni. Ubicumque autem dicitur quadraginta, vel octuoginta, seu pluribus, vel paucioribus diebus pœniteat, sic debet intelligi, ut per omnes illos dies aliquam pœnitentiam agat secundum arbitrium imponentis. Si hostia inventa fuerit sub palla altaris, & dubitetur utrum fuerit consecrata, dicimus quod sacerdos in fine Missæ post receptionem sanguinis potest eam recipere, & idem dicimus de aliqua parte hostiæ, si ita inventa fuerit in altari, & dubitatur utrum fuerit consecrata.

De unctione vero extrema, quæ fit infirmis a presbytero oleo infirmorum, hic non tractatur, quia de modo inungendi infirmos, & orationibus tunc dicendis, instruitur quilibet sacerdos per libros ecclesiarum juxta consuetudinem ecclesiæ Nemausensis. Verumtamen iterari potest, quoties aliquis graviter infirmatur, & ab infirmo unctio postulatur.

ANNO CHRISTI 1284.

De celebratione Missarum.

QUia inter Divina officia Missarum solemnitates propter excellentiam, & reverentiam corporis & sanguinis Jesu Christi, cum omni humilitate & devotione sunt ab universis presbyteris celebranda: prohibemus sub pœna suspensionis, ne quis sacerdos Missam cantare præsumat, nisi prius plene expleverit officium Matutinum. Nec

extra

(1) Secreto.

ANNO CHRISTI 1284.

extra ecclesiam in oratorio privato, vel in domo, Missam celebret sine nostra licentia speciali. Nullus quoque, post cibum potumque minimum sumptum, audeat celebrare.

Sacerdos vero postquam Missam incœpit, non præsumat dimittere imperfectam, nisi repentina infirmitate & intolerabili fuerit occupatus: & tunc si alius sacerdos præsens fuerit, qui non celebraverit, per ipsum inceptum officium compleatur, qui debet officium incipere ubi noscitur dimisisse. Si vero nescitur ubi alius dimiserit quia defecit forsitan in secretis: incipiat a capite secretorum. Verumtamen si secundus sacerdos præsens non fuerit, quacumque hora diei usque ad Nonam haberi poterit, quæ primus sacerdos dimisit, secundum doctrinam quæ superius est expressa, poterit supplere. Si autem sacerdos usque ad Nonam haberi non poterit, remanebit officium non completum.

Præcipimus etiam quod in calice magis de vino, quam de aqua ponatur, & quod sacerdos postquam totum acceperit corporis & sanguinis Christi sacramentum, duas receptiones faciat juxta consuetudinem ecclesiæ (1) Nemausensis. Videlicet primam de vino puro tantum, secundam de vino, & aqua, & cum ista secunda simul perfundat digitos super calicem, & postea recipiat; nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, quia tunc non debet nisi sanguinem; quod si faceret, celebrationem secundam impedit.

Prohibemus, ne Missa nisi cum vino puro possit & aqua, & calice aureo vel argenteo, vel etiam stanneo, aliquatenus celebretur, nec quisquam celebrare præsumat in corporali serico, aut tincto, sed in puro linteo ab episcopo consecrato, quia corpus domini nostri Jesu Christi in sindone linea & munda sepultum fuit.

Illud autem districtissime prohibemus, ne aliquis in mortali peccato constitutus Missam celebret, nisi prius confessus fuerit ex presse & nominatim de illo peccato, si sacerdotem inveniat, cui valeat confiteri. Si vero non possit alium sacerdotem habere, cui confiteatur, non celebret: nisi necessitas immineat, quæ sine gravi scandalo nequeat præteriri, ut si dies festivus advenerit, & populus jam convenerit ad Divina, vel corpus alicujus parochiani defuncti præsens sit in ecclesia, vel nubentes ad ecclesiam convenerint matrimonium contracturi: propter quæ ut scandalum evitetur ipsum oporteat celebrare. In ipsis vero casibus si veram contritionem habeat sacerdos de illo peccato mortali, in quo est constitutus, & proponat quam cito (2) poterit, confiteri alio sacerdoti: credimus, magistrorum nostrorum sententiis inhærendo, quod valeat celebrare. Sed si eam contritionem non haberet, nec propositum confitendi, celebrare in his casibus non præsumat; quantamcumque necessitatem, vel scandalum videat imminere. Si autem sacerdos, postquam Missam incœperit, reducat ad memoriam se commisisse aliquod peccatum mortale, de quo non fuerit confessus, & de quo antequam Missam inciperet non recolebat, nec habebat sacerdotem, cui incontinenti valeret contheri: perficiat ministerium jam incœptum, si tamen contritionem habeat de illo peccato, & proponat, quam cito poterit confiteri. (3) Si vero contritionem veram non habeat, nec propositum confitendi, & nondum verba * confessionis, seu consecrationis expresserit, videlicet, *Hoc est corpus meum*, dimittat officium incœptum, quia tunc ipsum implere non debet. Si autem post consecrationem reducat ad memoriam primo illud peccatum mortale, indistincte compleat officium quod incepit, & contristetur, atque doleat, quia tarde pœnitet, & confiteatur quam cito poterit habere copiam sacerdotis. Si pollutio in somnis ex infirmitate, seu superfluitate naturæ, alicui advenerit, non est a celebratione Missæ ideo abstinendum, nisi ob devotionem vellet aliquis abstinere, quia in hoc casu nullum est peccatum, cum magis pati, quam agere videatur. Si vero ex intemperantia, vel potatione nimia acciderit, honestum est, non tamen necessarium, quod a celebratione Missæ abstineat illa die, si nulla fuerit necessitas quare debeat celebrare, quia in hoc casu est tantum veniale peccatum: nisi nimia crapula vel potatio ex prava consuetudine consueverit provenire, & tunc quousque fuerit confessus, tenetur a celebratione Missæ necessario abstinere, quia tunc reputatur peccatum mortale. Si autem contigerit ex turpi imaginatione præcedenti vel inhonesta confabulatione, & illicita: tenetur a celebratione & perceptione Eucharistiæ abstinere quousque contritus fuerit, & confessus, si habere poterit copiam sacerdotis, quia in hoc casu est peccatum mortale. Et licet in duobus his casibus, post contritionem (4) & confessionem factam non teneatur a celebratione Missæ necessario abstinere: honestum tamen est quod a celebratione Missæ abstineat illa die, maxime si non fuerit necessitas quare debeat celebrare. Si vero habere non poterit copiam sacerdotis, contritionem tantum habuerit, & propositum confitendi: celebret, si necessitas fuerit, sicut dictum est & distinctum superius de alio presbytero peccatore, quoniam necessitatis articulus noscitur imminere.

Nullus sacerdos in altari, in quo episcopus Missam cantaverit, eodem die Missam cantet. Prohibemus autem districte ne aliquis sacerdos duas Missas celebret una die. In die tamen natali Domini idem sacerdos tres Missas poterit celebrare. Aliis vero diebus potest in casibus infra scriptis cantare duas Missas, scilicet unam de die, & aliam pro defunctis, videlicet propter necessitatem nuptiarum. Item in Pascha, & Pentecoste, & in festo Ascensionis Domini, & S. Joannis Baptistæ, & omnium Sanctorum, & in festo Apparitionis Domini. In istis solemnitatibus, & festivitatibus supra proxime dictis, si omnes parochiani ad unam Missam simul non possunt convenire, eo quod in diversis locis habitant distantibus ab ecclesia, & remotis, sicut est in montanis, nec sunt in ecclesia duo sacerdotes, & dicta prima Mis-

ANNO CHRISTI 1284.

* *Forte*, confectionis. *H.*

(1) Romanæ. (2) poterit habere copiam sacerdotis. (3) *deest usque ad* si pollutio. (4) confessione facta a celebratione abstineat illa die maxime. &c.

ANNO CHRISTI 1284.

Missa postmodum parochiani venientes po-
stulent Missam aliam sibi dici, poterit ta-
men * sacerdos Missam aliam celebrare. Ta-
men si in prima Missa post receptionem cor-
poris Christi & sanguinis, profusionem acce-
perit, non debet secundam Missam in præ-
dictis casibus celebrare. Caveant sacerdotes,
ne primam Missam de die dimittant in ma-
gnis locis & populosis celebrare, propter aliam
quæ non sit de die illa: hoc salvo, quod
de officio beatæ Mariæ singulis hebdomadis
celebrando a nobis noscitur constitutum. Stu-
deant etiam horas suas dicere juxta eccle-
siam Nemausensem.

* *Alg.* poterit tum

(1) *De veneratione ecclesiarum.*

QUia quidam clerici ecclesias sic expo-
nunt supellectilibus, & arsinis ipsius,
& etiam alienis, ut potius domus laicorum,
quam Dei basilicæ videantur: idcirco firmi-
ter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia
seu arsinæ in ecclesiis admittantur, nisi pro-
pter bellum, aut incendia repentina, seu
alias necessitates urgentes, ad eas oporteat
habere *, sic tamen, ut necessitate cessan-
te res in loca pristina reportentur. Ligna,
seu lapides ecclesiarum, in aliis usibus non
ponantur, nisi in usibus ædificio, vel repa-
ratione alterius ecclesiæ, vel hospitalis, seu
claustri, dormitorii, vel in clausura cœme-
terii, seu in alio honesto ædificio ad opus
clericorum ecclesiis servientium deputato. In
laicorum autem ædificiis seu usibus non po-
nantur. Et idem observetur de vestimentis,
cortinis, & ceteris ecclesiasticis ornamentis:
præcipientes, ut ecclesiæ vasa, altaris cor-
poralia, pallæ altaris, vestimenta minist-
rorum, munda & nitida conserventur. Ad
corporale autem lavandum habeatur pro-
prium vas, in quo nihil aliud fiat, & lave-
tur per sacerdotem, aut diaconum tantum,
& aqua ablutionis in ecclesia ubi conculca-
ri non possit, recondatur. Vestimenta, &
ornamenta ministrorum, ecclesiarum cruces,
& calices benedicti, consecrari debent per
episcopum, antequam Divino officio depu-
tentur, nec post benedictionem debent a lai-
cis contrectari Corporale, aut pallæ altaris,
& vestimenta ministrorum ecclesiæ, si fue-
rint vetustate consumpta, & in aliis usibus
ecclesiasticis non sunt apta, comburantur,
& cineres eorum in ecclesia recondantur,
ubi nullus transitum faciat, ne introeuntium
pedibus conculcentur. Prohibemus, ne laici
in ecclesia, vel extra, ad (2) processionem
vel ad aliud Divinum officium utantur ve-
stibus benedictis, nec laici qui nesciunt can-
tare, vel legere, infra cancellos in choro
cum clericis stent, vel sedeant, dum Divi-
na officia celebrantur: maxime ubi sunt im-
pedimento clericorum, non possunt laici in
choro commorari. Nec aliqua fœmina, seu
monialis * alia sæcularis, præsumat presby-
tero dum celebrat ministrare, vel juxta al-
tare, vel infra cancellos sedere, dum Divi-
na officia celebrantur. Item prohibemus ne
in ecclesia consecrata, sanguinis aut (3) se-

* *f.* recur-sum habere.

* *f.* aut alia sæc.

minis effusione polluta, priusquam per epi-
scopum reconciliata fuerit, Divina officia
celebrentur. Si vero in ecclesia non conse-
crata hæc fieri contigerit, aqua per presby-
terum exorcizata protinus aspergatur, priu-
quam in ea Divina officia celebrentur; est
tamen, quam cito fieri poterit, consecran-
da. Si autem in cœmeterio hæc fieri con-
tigerit, ante reconciliationem per episcopum
factam non sepeliantur in ea corpora defun-
ctorum. Districte etiam prohibemus ut nul-
lus præsumat ædificare ecclesias, cappellas,
oratoria, hospitalia, vel alia loca religiosa,
in diœcesi Nemausensi, seu altare erigere in
ecclesia consecrata, sine nostra licentia spe-
ciali: præcipientes, ut quælibet ecclesiæ no-
stræ diœcesis, calicem argenteum habeant
cum patena, & alia vasa pulchra & nitida,
Divino officio necessaria, atque apta. Item
inhibemus, ne judices sæculares, vel balli-
vi, officiales, seu nuncii curiæ sæcularis,
in ecclesiis causas, lites, contentiones, seu
placita audiant laicorum, nec in ipsis ec-
clesiis vel cœmeteriis præsumant aliqui cho-
reas ducere, vel facere, vel dicere cantile-
nas. Item sub pœna excommunicationis præ-
cipimus, quod nullus laicorum, seu officia-
lium curiæ sæcularis, aliquem hominem, vel
bona ejus, seu res de ecclesia, cœmeterio,
hospitali, vel domo religiosa, extrahat vio-
lenter, quantumcumque gravia maleficia *,
nisi publicus latro, vel nocturnus fuerit, de-
populator agrorum, seu qui homicidium, vel
mutilationem membrorum in ipsis ecclesiis,
vel earum cœmeteriis committere non ve-
rentur, qui nisi per ecclesias ad quas fugiunt, crederent se defendi, nullatenus ip-
sa maleficia in ipsis ecclesiis, vel cœmete-
riis, fuerant commissuri. In aliis autem ca-
sibus confugientes ad ecclesias, vel prædicta
loca religiosa, cum rebus suis in eis exi-
stentibus, a rectoribus & clericis ecclesiarum
defendantur, nec ab aliquo extrahantur sine
nostra licentia speciali.

* *Deest* fe-cerit.

(4) *De alienatione rerum ecclesiarum, & obligatione ipsarum.*

PRohibemus districte, ne quis prior, seu
rector ecclesiarum nostræ diœcesis, ca-
licem, libros ecclesiasticos, vestimenta sa-
cerdotalia, seu alia ornamenta ecclesiastica,
aut res mobiles, aut arsinas domus, aut im-
mobiles, ut domos, terras, vineas, prata,
seu quaslibet alias possessiones, census, quar-
tas, tascas, usatica, & similia ad ecclesias
pertinentia, præsumant permutare, vende-
re, dare, permutare in emphyteusim, seu
in acap. concedere, vel quocumque alio
modo alienare, absque nostra licentia spe-
ciali. Quod si fecerit, contractus non ha-
beat firmitatem, & rem alienatam ipsi ec-
clesiæ restituere compellantur: districte præ-
cipientes, quod ea quæ cum nostro con-
silio, occasione venditionis, seu permutatio-
nis, vel alienationis rerum ecclesiasticarum *,
habeant firmitatem, vel recepta in ecclesia-
rum utilitatibus committantur: prohibentes,

* *Deest* aliquid.

ne

(1) De gubernatione ecclesiarum & aliarum rerum ipsarum detinenda sub custodia ne distribuantur. (2) prædicationem. (3) interfectione polluta. (4) De non alienando vel locando bona ecclesiarum sine licentia Prælati.

ANNO CHRISTI 1284.

ne in ipsis ecclesiis præsumat aliquis titulum alicui assignare sine nostra licentia speciali. Sed nec ad ipsas ecclesias ad collationem nostram spectantes, vel res, seu possessiones earum, aliquod * fidem habendo, vel alio modo obligel pro debitis alienis, nec etiam pro se ipso, sine nostra licentia speciali, ultra centum solid. Turonens. quantitatem. Quod si fecerit, ad solutionem talium debitorum, ultra quantitatem prædictam, successor vel ecclesia nullatenus teneatur: nisi creditor manifeste * pecuniam in utilitatem ecclesiæ fuisse conversam; tunc enim volumus, & districte præcipimus, quod in solidum persolvat, & hoc per ecclesias publicetur, ne creditores valeant defraudari. Prohibemus ne rector, seu prior alicujus ecclesiæ, per se vel per alium, emat de pecunia ratione ecclesiæ acquisita, possessiones, seu redditus suo nomine, seu etiam alieno: sed ad opus ecclesiæ emat, & ipsius nomine ecclesiæ faciat confici instrumenta. Qui autem contra prædicta fecerit, tanquam fur & sacrilegus punietur, & pœnam amissionis ipsius beneficii poterit merito formidare. De iis autem & super his quæ sub dominio, & jurisdictione ecclesiarum, clerici & laici tenent ad opus ecclesiarum, & nomine earumdem, rectores eorum, si nondum factum est, faciant fieri recognitiones, & publica instrumenta, ut sic in futurum ecclesiarum utilitatibus caveatur. Verum quia considerandum est, & procurandum studio vigilanti, ut honor, & reverentia exhibeatur ecclesiis universis, & præcipue illis a quibus redditus percipimus & proventus: districte præcipimus, ut priores & rectores ecclesiarum nostræ diœcesis, in ædificiis, reparationibus ipsarum, & domorum etiam earumdem, in libris, ornamentis, & aliis Divino cultui necessariis, juxta facultates ecclesiarum studeant, cum opus fuerit, taliter se habere, quod eorum exemplo ad hoc ceteri invitentur, & fidei devotio augmentetur: maxime cum priores & rectores earum ad hoc cogi possint, & debeant, secundum canonicas sanctiones.

* Corr. aliquam.

* Add. ostendat vel quid simile.

(1) *De vita, & honestate clericorum.*

UT clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant clerici universi, præsertim in sacris ordinibus (2) constituti . . . in conspectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. A crapula & ebrietate omnes clerici abstineant diligenter, nec officia seu commercia sæcularia exercere præsumant, maxime inhonesta: sed nec possessiones in pignus recipiant: in (3) viriis * joculatoribus, & histrionibus non intendant, & tabernas prorsus evitent, nisi causa necessitatis in itinere constituti: ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interfint, nec ad luctas laicorum accedant: coronam & tonsuram habeant congruentem, se in officiis ecclesiasticis, & aliis (4) bonis studiis cum diligentia exercendo: pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis consutitiis, aut fotularibus rostratis vel cordellatis, non utantur, nec frænis, sellis, pectoralibus deauratis: enses non deferant, nec cultellos acutos, nec lanceas, seu falsones, nisi forte ex causa probabili tuitionis, seu guerræ. Prohibemus districte ne clerici fœminas secum teneant, de quibus suspicio incontinentiæ possit esse. Sed * rectores ecclesiarum matrem, sorores, amitam, vel alias consanguineas juvenes secum in domibus ecclesiarum tenere præsumant, & alibi, si pauperes fuerint, eis necessaria, si voluerint, subministrent. Quicumque autem clericorum manifeste secum tenuerit concubinam, ipso jure ab officio ecclesiastico noverit se suspensum, ita ut Missam non cantet, nec evangelium legat, nec epistolam, nec in choro stet eum aliis clericis, qui Divina officia celebrant. Sub pœna excommuuicationis inhibemus districte, ne clerici, per se truncationes membrorum faciant, aut (5) indicent inferendas, licentiam * sanguinis dictando, vel etiam proferendo, aut scribendo, nec in loco, in quo talia exercentur, dum fiunt, interesse præsumant. Nullus quoque clericus in sacro ordine constitutus aliquam chirurgiæ artem exerceat, quæ ad ustionem, vel incisionem inducat, nec tabellionis fungatur officio in curia sæculari. Nulli clerici beneficiati, aut in sacro ordine constituti, procurationes, seu bailias villarum, aut judicaturas sæcularium principum, recipere aut tenere præsumant, aut procuratores existere quorumlibet laicorum, vel tutores, curatores, seu advocati in curia sæculari, nisi pro se ipsis, & ecclesiis suis, & personis miserabilibus & consanguineis suis. Hæc etiam omnia universis religiosis & sacerdotibus districtius inhibemus, præcipientes ut clerici, & præcipue sacerdotes, sine rationabili causa & probabili, mercata seu nundinas non frequentent, & tunc incedant in decenti habitu, & honesto. Qui vero parochialem habet ecclesiam, non per vicarium, sed per se ipsum deserviat in ordine, quo ipsius ecclesiæ onus requirit, in ipsa personaliter residendo, sicut jura præcipiunt & requirunt: inhibentes districte, ne sacerdotes, vel ii * qui in episcopatu Nemausensi, causa faciendi moram alibi exeant, nec alienæ jurisdictioni, aut judicio alicujus judicis non sui se subjiciant, absque nostra licentia speciali. Hospitalitatem quoque in ipsis ecclesiis teneat secundum quod facultates ipsarum poterunt commode sustinere: præcipue circa fratres Prædicatores, & Minores, cum causa prædicationis, vel qualibet alia, ad eas contingit declinare: eos enim præcipimus districte ab omnibus rectoribus ecclesiarum nostræ diœcesis caritative recipi, & benigne. Districtius inhibemus ne sacerdotes, vel alii clerici, in annualibus, seu anniversalibus, comedant carnes diebus mercurii, & sabbati, nec se inebrient, sed vinum sibi temperent, & bene ac modeste se habeant, & mature, atque recipiant & comedant pacifice, ac sine murmure, quod eis fuerit appositum, nec sibi faciant delicata cibaria præparari. Præcipientes

* Corr. nec

* Corr. sententiam

* Corr. vel alii clerici in ep.

f. divinis

(1) De vita &c. de enormiis expresse iis prohibitis prout scribitur subsequenter. (2) constituti quatenus in conspectu. (3) in mimis. (4) horis studeant. (5) judicent.

ANNO CHRISTI 1284.

tes quod ibi legatur lectio a principio prandii, usque ad finem, ubi propter hoc conventus decem sacerdotum, vel plurium, congregatus est: & præcipue cum fuerint annualia in ecclesiarum domibus, sive claustris, ut sic ab illicitis confabulationibus compescantur, qui cupiunt in prandio loqui superflua, ac vana: non in fine prandii, fiat sermo, sive prædicatio, quia tunc non hora prædicandi conveniens, neque apta. Annualia quoque seu anniversalia non fiant in hebdomada sancta, nec in septimana sancta Paschali, nec in septimana Pentecostes, neque in septimana natalis Domini, nec in vigiliis, festivitatibus B. Mariæ, nec in festivitatibus Apostolorum, nec aliis diebus solemnibus, sive festis: sub pœna excommunicationis inhibentes, ne presbyteri pro faciendis annalibus seu anniversariis congregati, inter se vel* aliis rixentur, seu verbis contumeliosis disputent, vel contendant, maxime post prandium, sicut quidam faciunt aliquando parati ad lites, & contentiones, & animo non modico crapulati, propter quæ vituperatur ministerium sacerdotum.

leg. vel cum aliis

(1) *De testamento.*

ann. 1228. can. 16.

IN Tolosano concilio noscitur constitutum, cum aliquis voluerit condere testamentum, hoc faciat sub testimonio sui presbyteri, vel alterius ecclesiasticæ personæ, si proprius haberi non possit sacerdos, adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hoc voluerit advocare: & testamenta aliter facta non habeant vigorem, nec sint alicujus momenti. In concilio Narbonensi additum est, quod testator careat ecclesiastica sepultura, donec de hujusmodi mandati contemptu ecclesiæ per successores ipsius defuncti satisfactum fuerit competenter. Notario autem qui absque solemnitate superius expressa notare vel scribere præsumpserit testamenta, vel ultimas voluntates, usque ad satisfactionem condignam introitus ecclesiæ denegetur: & hæc consimilia præcipimus observari. Volumus & mandamus secundum constitutionem Alexandri papæ, ut relicta ad pias causas, quæ parochiani coram presbyteris suis, & tribus, vel duabus personis idoneis, fecerunt in extrema voluntate, firma debeant permanere: sub pœna anathematis prohibentes, ne quis præsumptione qualibet audeat recidere hujusmodi testamenta. Illi autem qui testamenta defunctorum publicare, & compellere quantum ad relicta ad pias causas, post competentem monitionem noluerint: excommunicationis sunt vinculo innodandi, sicut statutum fuit in concilio Narbonensi. Illud quoq; irrevocabiliter observetur, ut bona decedentium clericorum, quæ occasione ecclesiæ fuerint acquisita, nullus præsumat laicus occupare, aut illicite retinere: sed ad utilitatem ecclesiæ conserventur, cujus intuitu fuerant acquisita. Licet autem mobilia per ecclesiam de jure in alios, pro arbitrio beneficiati clerici morientis, transferri non possint, consuetudinis tamen est non improbandæ, ut de bonis mobilibus ipsarum, pauperibus, & locis religiosis, qui clerico beneficiato viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur ab ipso infirmo, vel a successore suo solvantur, seu reddantur, secundum quod idem infirmus moderate duxerit ordinandum. Ceterum quæ ex hæreditate vel artificio, vel doctrina, vel dono consanguineorum, vel amicorum, vel alio quocumque modo, non habentia respectum ad ecclesiam, ad clericum pervenerint sæcularem, sive sit beneficiatus, seu non, distribuantur pro arbitrio clerici decedentis: quia potest de iis licite condere testamentum, seu ultimam voluntatem. Si autem infirmus nil de iis ordinaverit, bona ipsa ad consanguineos devolvantur: & si consanguineos non habuerit, penes ecclesias, quarum rectores vel beneficiati fuerint, bona ipsa volumus remanere. Si nulla vero ordinatione vel dispositione facta de bonis suis decedentes clerici, consanguineos, vel ecclesias, seu beneficia non habuerint, bona ipsorum debent arbitrio sui episcopi ordinari. Ad hæc, quidquid habent clerici de bonis ecclesiasticis, deductis expensis honestis & necessariis, pauperum debet esse. Credimus de æquitate posse rationabiliter ordinari, & sic etiam ordinamus, & volumus observari in diœcesi Nemausensi: quod clericus beneficiatus in ægritudine constitutus, expensis necessariis usq; ad fructus colligendos illius anni ad sustentationem ministrorum ecclesiæ sibi commissæ reservatis, & omnibus debitis ipsius ecclesiæ persolutis, quidquid mobile residuum fuerit intuitu ecclesiæ acquisitum, sive in pecunia, sive in rebus comestibilibus, sive animalibus, (2) sive bestiis, quæ agriculturæ illius ecclesiæ prius fuerant deputatæ, licite Christi pauperibus ante sui obitum dare possint. Et si ejus archipresbyter præsens fuerit cum ipsius consilio (3) ista fiant, ad quod præsentem esse volumus, & vocari, si commode interesse possit. Verumtamen non credimus aliquem clericum beneficiatum posse percipere, quod post sui obitum conferantur, nisi aliquid & moderate sicut continetur superius (4) in illo.

ann. 1227. can. 3. *Existimavit forte, Narbonense esse Tolosano posterius: sed falso, ut suis locis ostendimus.*

(5) *De sepulturis.*

SAnctis (6) patribus, & antiquis..... ..... esse noscitur, ut unusquisque sepeliatur cum suis parentibus, qui certam non elegerit sepulturam. Nulli tamen negandum est, quin possit, ubicumque voluerit & discrete elegerit, sepeliri, ita tamen quod si in aliena ecclesia elegerit sepeliri, & de iis quæ sibi legaverit, & aliis, quæ occasione sepulturæ ipsius pervenerint ad eamdem, parochialis ecclesia canonicam habeat portionem, videlicet tertiam partem secundum consuetudinem ecclesiæ Nemausensis, exceptis casibus in quibus portio non est danda. Nullus tamen religiosus, vel clericus sæcularis, faciat pactum cum aliquo in sanitate constituto: sed nec aliquem in infirmitate, con-

(1) De testamentorum confectione & eorum solemnitate cum robore. (2) vel bestiis, exceptis illis bestiis quæ &c. (3) ista fiant, atque episcopum præsentem esse volumus & vocari. (4) in isto libro & capitulo. (5) De sepulturis eligendis per testatores & Parochialium permutatione. (6) sanctis & antiquis cognoscitur institutum.

ANNO CHRISTI 1284.

constitutum blanditiis, munusculis, sive donis, vel deceptionibus indicat, ut in suo cœmeterio eligat sepulturam: quod si fecerit pactum, non teneatur, nec electio sepulturæ, quinimmo & corpus, & quidquid occasione sepulturæ ipsius perceptum fuerit, totaliter parochiali ecclesiæ reddatur. Si vero aliquis in sanitate, vel infirmitate de qua non moritur, intrat aliquam religionem, se & sua reddendo: non debet parochialis ecclesia de bonis ipsius habere canonicam portionem (1). Idem dicendum est si infirmus in una parochia facit se mutari in infirmitate in aliam parochiam, & moritur de illa ægritudine: quia sicut supra ecclesia parochialis debet habere canonicam portionem, si quis assumatur in confratrem alicujus loci religiosi, bonis suis retentis nec oblatis, & ibi sepeliatur, parochialis ecclesia debet habere canonicam portionem. Ne autem lites ex litibus oriantur, sciendum est, quod si parochianus alicujus ecclesiæ transfert domicilium suum in aliam parochiam, & ibi moratur: erit statim parochianus illius ecclesiæ ad quam transfert suum domicilium, & illi ecclesiæ subjectus erit quoad jus parochiale; videlicet in Divinis officiis audiendis, (2) oblationibus, & pœnitentiis obtinendis, recipiendis sepulturis mortuariis, & recipiendis ibidem aliis ecclesiasticis sacramentis. Et in his omnibus subtrahitur, & eximitur incontinenti per translationem a jurisdictione ecclesiæ, in cujus parochia ante translationem domicilii morabatur. Verum quia nullus debet jurisdictionem alterius usurpare: prohibemus districte, ne aliquis parochianos alterius recipiat ad ecclesiastica sacramenta, nisi ad baptismum, & pœnitentiam, necessitatis articulo imminente, vel nisi de licentia proprii sacerdotis. Prohibemus etiam specialiter, ne aliquis parochianus alterius in cœmeterio suo sepelire præsumat, nisi ibi elegerit sepulturam. Quod si fecerit, corpus sepultum, & omnia, quæ occasione ipsius percepit, ecclesiæ parochiali reddantur: nisi peregrinus fuerit, vel viator de remotis, qui si alibi sepulturam elegerit, potest licite sepeliri. Si vero parochianus alicujus ecclesiæ, sive in sanitate, vel in infirmitate, ad aliam parochiam vicinam iverit, seu transtulerit, non domicilium mutandi causa, & ibi aliquo eventu sine electione sepulturæ mortuus fuerit: sepeliendus ad suam parochialem ecclesiam deportetur, vel sepeliatur in illa parochia, in qua mortuus fuit, si parentes ejus, vel consanguinei, & sua parochialis ecclesia hoc duxerit concorditer concedendum. Nec illa ecclesia, in cujus parochia mortuus fuit, potest quærere canonicam portionem ab ecclesia parochiali illius defuncti, de iis quæ occasione sepulturæ, vel legati, pervenerint ad eamdem. Mulier autem astante matrimonio, & etiam mortuo viro suo, eligere potest, ubicumque voluerit, sepulturam. Si vero sine electione decesserit sepulturæ, sepeliatur in cœmeterio ecclesiæ parochialis in sepulchro viri sui, si ipse mortuus fuerit, & in eadem parochia sepultus.

ANNO CHRISTI 1284.

Sti sunt casus, in quibus deneganda est ecclesiastica sepultura.

SUnt autem quidam casus, in quibus debet denegari ecclesiastica sepultura: scilicet omnibus hæreticis, & excommunicatis majori excommunicatione, & etiam minori, & interdictis. Item illis, qui in torneamentis moriuntur. Item (3) usurariis, & proconibus manifestis. Item omnibus illis, quos manifestum constitit in mortali peccato decessisse. Item illis qui se ipsos suspenderunt, aut se gladio interfecerunt. Hæc autem intelligenda, & servanda sunt, nisi in morte manifesta signa pœnitentiæ apparuerint; videlicet quia petiit presbyterum, vel pœnitentiam, vel alia signa pœnitentiæ, si amiterat jam loquelam. Et si talis erat excommunicatus vel interdictus, & morte præventus non potuit absolutionis beneficium obtinere: potest, & debet absolvi post mortem. Sed ab illo prælato, vel judice absolvetur, per quem, dum vixerat, fuerit absolvendus. Et ad probanda signa pœnitentiæ sufficit, ut dicunt fere omnes doctores, unus testis, si plures ad hoc probandum non poterunt inveniri. Verumtamen licet signa pœnitentiæ præcesserint, si non fuerit in infirmitate vel mortis articulo absolutus, non debet ante absolutionem in cœmeterio ecclesiastico sepeliri: sed juxta cœmeterium poni poterit in aliquo ligneo monumento, vel intra sepeliri, & postmodum cum debebit absolvi, debet exhumari, & absolvi * in cœmeterio ecclesiastico sepeliri. Si vero corpus alicujus excommunicati, in cœmeterio ecclesiastico aliquo casu contigerit sepeliri: cum de hoc plene constiterit, incontinenti extumuletur, si ossa excommunicati discerni poterunt ab ossibus fidelium defunctorum: & quousque cœmeterium reconciliatum fuerit aspersione per episcopum solemniter benedicta, non sepeliantur corpora defunctorum in eo. Prohibemus autem districte, laicos intra ecclesiam sepeliri, sine nostra licentia speciali.

* *Add.* & post ea

(4) *De decimis, & primitiis.*

CUm Dominus expresse dari præcipiat decimas & primitias, atque solvi, & nolentes solvere excommunicationis sint vinculo innodandi: districte præcipimus, ut decimæ & primitiæ solvantur integraliter parochialibus ecclesiis, in quarum parochiis prædia, ex quibus fructus proveniunt, fuerint constituta. Et debent solvi statim cum fructus percipiuntur, & antequam inde separentur census, & tributa, vel quarti, vel (5) taschæ. Si tamen primo fuerit facta talis separatio, sicut agricola tenetur decimare & primitiare quod sibi remanet; ita dominus quod de acervo accepit non decimato. Si vero ille qui decimam tenetur solvere, vendat acervum blatorum non decima-

(1) *addit*: Si vero in infirmitate de qua moritur religionem intret, de bonis sibi ablatis Parochialis ecclesia a qua sumptus est, debet habere canonicam portionem. Idem &c. (2) oblationibus, damnis &c. (3) sffassinariis & prædonibus. (4) De Decimis & primitiis debentibus Parochialibus ecclesiis. (5) tassæ.

ANNO CHRISTI 1284.

matum, vel aliam rem non decimatam, de qua decima debet ſolvi: poteſt eccleſia petere decimam a venditore, ſi voluerit, vel etiam ab emptore, quia res tranſit cum onere ſuo ad quemlibet poſſeſſorem. Decimæ autem agrorum, hœdorum, (1) caſeorum, lanæ, porcellorum, & pullorum, eccleſiis quibus debentur, fideliter perſolvantur: agnos tamen, hœdos, porcellos, & pullos, non dare debent deteriores, nec meliores tenentur ſolvere, ſed debent dare mediocres: vel ſicut tranſeunt per oſtium, vel ſub virga, & ille qui decimus veniret, pro decima habeatur. De primitiis vero dicimus, & juri eſſe conſentaneum reputamus, & ſic in Nemauſenſi diœceſi præcipimus obſervari: quod primitiæ eccleſiæ, illi dentur de proventibus, ſeu fructibus prædiorum * decimæ perſolvantur, cum non debeat una eademque (2) eccleſia cenſeri. Nomine autem primitiarum, ſeu pro primitiis, ad minus ſexageſima pars de vino, & blato, eccleſiis debet ſolvi: non obſtantibus aliquibus compoſitionibus, ſeu conſuetudinibus, quæ a ſede apoſtolica non fuerint approbatæ. Non tamen prohibemus quin priores, & rectores quarumdam eccleſiarum noſtræ diœceſis, obſervent, ſi voluerint, antiquas conſuetudines eccleſiarum ſuarum, quæ conſueverunt recipere & habere a parochianis certam quantitatem vini, vel bladi pro primitiis annuatim. Sub pœna excommunicationis prohibemus, ne priores, ſeu rectores eccleſiarum Nemauſenſis diœceſis, ſive ſint regulares, ſive ſint ſæculares, occaſione decimarum, vel primitiarum inter ſe cum clericis, nec etiam cum laicis occaſione qualibet prælientur; nec aliquis clericus a poſſeſſione percipiendi decimas, vel primitias, vel alios quoslibet fructus, poſſeſſorem ſeu poſſidentem præſumat auctoritate propria ſpoliare. Si quis contra præſentem prohibitionem poſſeſſionem alterius in hoc caſu invadere præſumpſerit: fructus, quos per invaſionem ſeu per violentiam abſtulerit, ipſo facto amittat, & reſtituat: ſpoliato in expenſis, quas ſpoliatum ob hoc feciſſe conſtiterit, condemnandus, etiam ſi jus proprietatis percipiendi decimas hujuſmodi, & primitias, vel alios redditus temporales, noſcatur ad ſpoliatoris eccleſiam, vel ad hæreditatem propriam pertinere, gravius etiam, ſi culpæ qualitas poſtulaverit, puniendus. Non enim juſtum eſt, neque bonum, quod aliquis jus in cauſa propria ſibi dicat. Sed ſi contra aliquem, prior ſeu rector alicujus eccleſiæ, pro decimis & primitiis habuerit quæſtionem coram nobis, vel archidiacono, ſeu officiali, vel archipresbyteris noſtris, ſeu aliis perſonis eccleſiaſticis communiter ex utraque parte electis, ſeu ſecundum jurisdictionem vel amicabiliter ſuam juſtitiam proſequatur; generaliter prohibentes, ne ſuper primitiis, vel aliis juribus ſpiritualibus, clerici in laicos compromittant, quamvis in ipſos laicos de rebus temporalibus valeat compromitti. Diſtricte etiam prohibemus, ne clerici bladum, (3) horologia, * vel quælibet alia decimare præſumant, niſi præſentibus & ad hæc vocatis dominis rerum illarum, de quibus decima eccleſiis debet dari: niſi ſuper hoc domini requiſiti, malitioſe noluerint intereſſe, nec decimandi excedant debitam quantitatem.

ANNO CHRISTI 1284.

*Hic aliquid deeſt.

*Corr. hordea

(4) *De ſponſalibus & matrimonio.*

SPonſalia ſunt promiſſio futuri matrimonii contrahendi. Debent autem contrahi poſt ſeptennium: & ſi ante ſeptimum annum completum contracta fuerint, non habent aliquam firmitatem. Tamen ſi adveniente & completo ſeptimo anno, conſenſerint ſponſalibus prius contractis: ex tunc ratificari incipiunt, & valere. Ætas vero ad matrimonium contrahendum eſt in maſculo quartus decimus annus completus, & in puella duodecimus. Ut autem diverſa pericula circa matrimonium evitentur, ſtatutum fuit in concilio generali, & ſic præcipimus obſervari: ut matrimonia non contrahantur clandeſtino, ſed cum fuerint contrahenda, in eccleſiis per presbyteros publice proponantur competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit, legitimum impedimentum opponat: & ipſi presbyteri nihilo minus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura, vel impedimentum contra matrimonium contrahendum: contractus matrimonii interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat, manifeſtis conſtiterit documentis. Sane parochialis ſacerdos, qui tales conjunctiones inhibere contempſerit, aut quilibet regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur: gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed illis qui taliter copulari præſumpſerint, condigna pœnitentia injungatur. Diſtricte autem inhibemus, ne aliqui, qui ſponſalia contraxerint, ſeu promiſſionem fecerint de matrimonio contrahendo, præſumant cum aliis contrahere ſecunda ſponſalia, ſeu matrimonium, niſi prius a vinculo priorum ſponſalium fuerint abſoluti. Et ſi aliquis, vel aliqua, contraxerit ſecunda ſponſalia, vel matrimonium, contra promiſſionem ſuper primis ſponſalibus prius præſtitam veniendo temere: tale ſecundum matrimonium nec denuncietur in eccleſia, nec taliter nubentibus detur benedictio nuptialis ſine noſtra licentia ſpeciali, quia nolumus quod talis malitia remaneat impunita. Quia vero ſponſalia & matrimonia indiſcrete multoties contrahuntur, aliquando per ſimplicitatem, & juris ignorantiam aliquorum, & aliquando propter excogitatam malitiam atque fraudem: de multis impedimentis pauca quæ frequentius ſunt in uſu, hic ponimus: volentes ut poſſumus in talibus occurrere periculis, & peccatis.

Later. IV. c. 51.

Sciendum eſt igitur, quod ſi quis contraxerit ſponſalia cum aliqua muliere tempore legitimo ad ſponſalia contrahenda, ſcilicet ſeptimo anno completo, ſicut ſuperius continetur, ſive ipſam accipiat in uxorem, ſive non: nunquam poſtea aliquam aliam

(1) anſerorum. (2) eccleſia diverſo jure cenſeri. (3) hordologia. (4) De ſponſalibus cum matrimonio inde fiendis in eccleſiis more debito.

ANNO CHRISTI 1284.

liam de consanguinitate ipsius mulieris desponsatæ habere poterit in uxorem, nec mulier desponsata illa aliquem de consanguinitate illius viri desponsati habere poterit in maritum. Item si aliquis desponsaverit aliquam in uxorem, & antequam eam cognoscat carnaliter, vel matrimonium cum ea contrahat, ejus consanguineam cognovit carnaliter; non debet postmodum cum illa quam desponsaverat, neq; cum aliqua de consanguinitate ejus, matrimonium contrahere; & si contraxerit, debet matrimonium separari. Item si aliquis alicui mulieri fidem dederit, vel promiserit quod eam recipiet in uxorem, si post talem promissionem cognoverit eam carnaliter: non potest ea vivente cum alia matrimonium contrahere, immo debet compelli quod eam teneat in uxorem, & maritali affectione pertractet, si alia rationabilis causa non impediat, quare ipsam habere non debeat in uxorem. Item nullus debet sponsalia, vel matrimonium contrahere cum aliqua de consanguinitate sua in primo & secundo, tertio vel quarto gradu: quod si fecerit, debet matrimonium separari. Si vero aliquæ personæ attinent sibi ex una parte in secundo, tertio, quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, vel ex alia vero parte in quinta linea transversali: licite potest inter eas matrimonium celebrari. Qui autem votum emittunt vel faciunt de religione intranda, seu castitate servanda, matrimonium contrahere prohibentur. Item nullus debet contrahere matrimonium cum sua commatre, vel filia sua spirituali: quod si fecerit, debet matrimonium separari. Item si quis contraxerit matrimonium cum filia compatris sui, non tamen cum illa filia, per quam contracta est compaternitas, sed cum alia: licet sit honestum a tali conjugio abstinere, non tamen est propter hoc matrimonium separandum. Item nullus debet contrahere matrimonium cum illa, quam suis manibus baptizavit; quod si fecerit, debet matrimonium separari. Item nullus debet contrahere matrimonium cum illa, quam pater ejus baptizavit; & si fecerit, erit matrimonium separandum. Item omnes filii & filiæ compatrum duorum, vel duarum commatrum, sive ante compaternitatem, sive post geniti fuerint, possunt inter se matrimonialiter copulari. Illa tamen persona excepta per quam compaternitas est contracta, quia illa persona nunquam potest copulari alicui filiorum patris sui spiritualis. Verum utrum aliquis duas commatres possit habere uxores, unam post aliam, aliquando ab aliquibus dubitatur. Super quo considerandum est diligenter, an commaternitas contrahatur post contractum matrimonium, sive ante. Nam si ante, ut verbi gratia, uxor tua, antequam cum ipsa matrimonium contraheres, & eam cognosceres carnaliter, tenuerat infantem alterius mulieris in baptismo, seu confirmatione: mortua uxore tua tu poteris matrimonium contrahere cum illa commatre uxoris tuæ: & si in hoc casu duas commatres, unam post aliam, habere poteris in uxores. Si vero uxor tua postquam fuit a te carnaliter cognita, suscepit infantem alterius mulieris, illa cujus infans suscipitur, efficitur tibi commater per factum uxoris tuæ: & ideo mortua uxore tua non poteris illam habere in uxorem. Et e contra eamdem compaternitatem uxori acquiri intelligas per maritum, & in hoc casu duas commatres non poteris habere in uxores. Si vero filium uxoris tuæ, quem de alio viro generavit, aliqua mulier in confirmatione tenuerit, seu baptismo: illa mulier est commater uxoris tuæ, & non tua: & ideo mortua uxore tua, talem commatrem ejus habere poteris in uxorem. Idem est, si filius tuus ab aliquo suscipiatur, quem genuisti de alia muliere. Et ita in hoc casu aliquis duas commatres poterit habere in uxores, & aliqua duos compatres, unum post alium, in maritos. Nunc videndum est utrum adulter cum adultera matrimonium contrahere possit. Et quidem si aliquis adulterat cum aliqua conjugata, & ipsa, vel ipse adulter, machinatur in morte mariti ipsius adulteræ, vel uxoris ipsius viri adulteri, ad hanc intentionem ut adulter & adultera contrahant matrimonium postmodum: si mors propter hoc fuerit assecuta, non debent inter se matrimonium contrahere: quod si fecerint, debet matrimonium separari. Item si adulter promiserit adulteræ, quod ducet eam in uxorem post mortem uxoris ipsius adulteri, si est conjugatus; vel post mortem mariti adulteræ, si est conjugata: si ante, vel post fidem datam, vel promissionem factam de matrimonio inter se contrahendo, prædictus adulter cognovit carnaliter prædictam adulteram vivente marito ipsius adulteræ, vel uxore ipsius adulteri, nunquam possunt nec debent inter se matrimonialiter copulari: quod si fecerint, erit matrimonium separandum. Item si adulter contraxerit matrimonium de facto, quia de jure non potuit, cum adultera quæ sciebat ipsum habere aliam uxorem; si ante, vel post contractum de facto matrimonium inter ipsos, prædictus adulter cognovit carnaliter prædictam adulteram vivente marito ipsius adulteræ, vel uxore ipsius adulteri, si est conjugatus, numquam debent inter se matrimonialiter copulari mortuo marito ipsius adulteræ, vel uxore ipsius adulteri, non debent in contracto matrimonio de facto remanere. Si vero nullus istorum trium casuum supra proxime dictorum intervenerit, & adulter mortua uxore sua, vel mortuo marito adulteræ, contraxerit matrimonium, quoniam jus polluerat per adulterium, non debet propter hoc matrimonium separari. Inhibemus quoque districte ne aliqua mulier, absente viro suo quantorumque annorum numero causa peregrinationis, vel ex quacumque alia causa absens fuerit, præsumat contrahere aliud matrimonium, donec ei constet quod vir ejus decessit ab hac vita. Et si contrahere voluerit, ejus parochialis sacerdos fieri nullatenus permittat id: & idem in viro decrevimus observandum. Si tamen aliqui contra prohitibionem nostram matrimonium contrahere præsumpserint, (1) ad

(1) ad nos mittentur litteræ suplices quod fuerit mediante justitia faciendum, ut &c.

ANNO CHRISTI 1284.

ad nos mittantur, ut ſuper hoc fiat quod fuerit mediante juſtitia faciendum. Prohibemus autem, ne aliquis ſacerdos perſonas ignotas de remotis venientes matrimonialiter copulare præſumat, ſive ambæ ignotæ fuerint, ſive altera illarum, nec etiam hujuſmodi matrimonium faciendum denunciet in eccleſia, niſi de noſtra licentia ſpeciali. Si vero perſonæ contrahentium clandeſtina matrimonia notæ fuerint, & ea voluerint in facie eccleſiæ publicare: niſi cauſa rationabilis impediat, videlicet conſanguinitas, vel aliud legitimum impedimentum, ab eccleſia recipienda ſunt, & comprobanda, tanquam a principio in conſpectu Eccleſiæ contracta: ita ſcilicet quod confitean B tur publice coram ſacerdote, & aliis pluribus perſonis, ſe matrimonium contraxiſſe: vel ſi de novo matrimonium contrahant de præſenti, eiſdem detur benedictio nuptialis, prius tamen injuncta pœnitentia, pro eo quod clandeſtine contraxerunt. Rurſus interdicimus diſtricte, & ſub pœna excommunicationis, ne pro benedictionibus nubentium, vel exequiis mortuorum, ſeu ceteris eccleſiaſticis ſacramentis, a presbyteris vel clericis aliquid exigatur prætextu etiam alicujus conſuetudinis, quæ dicenda ſit potius corruptela, ſed gratis & liberaliter conferantur omnia ſacramenta eccleſiaſtica: gratanter tamen, & cum gratiarum actione poſ- C ſunt poſtea recipere quæcumque ſponte ipſis fuerint præſentata. Item prohibemus, ne aliquis parochialis ſacerdos recipiat ad matrimonium contrahendum patochianum alterius, ignorante proprio ſacerdote. Si vero ſponſus & ſponſa de diverſis parochiis fuerint, matrimonium poterunt contrahere, & benedictionem nuptialem, in quacumque eccleſia voluerit: proviſo quod litteras vel certos nuncios ſuorum presbyterorum habeant & oſtendant, continentes quod in eccleſiis, quarum ſunt parochiani, matrimonium denunciatum fuerit contrahendum, & quod ipſi presbyteri nullum ſciant, vel audierint impedimentum, quo minus legiti- D me poſſit matrimonium celebrari. Licet autem parochianus eccleſiæ alicujus eximatur a jure parochiali perſonæ eccleſiæ, per translationem domicilii in parochiam alienam: nihilominus fiat denunciatio matrimonii contrahendi in illa eccleſia, in cujus parochia volentes matrimonium contrahere longam fecerint moram, & in illa in quam ſuum tranſtulerunt domicilium, & morantur: maxime, ſi de novo ſe tranſtulerunt in parochiam alienam. Verumtamen quia verba inutilia, & inconvenientia multoties ab aliquibus proferuntur tunc, cum datur benedictio nuptialis: præcipimus, quod in fine Miſſæ arræ benedicantur, & detur be- E nedictio nuptialis. Quia ſæpe contingit, quod propter aliqua impedimenta, ſponſus, & ſponſa volentes matrimonium contrahere, tarde poſt celebrationem Miſſæ ad eccleſiam veniunt, & benedictionem nuptialem poſtulant ſibi dari: licet Miſſam non audierint illa die, detur eis benedictio nuptialis. Honeſtum tamen eſt, quod ſi poteſt fieri commode, Miſſam prius audiant, & A in fine Miſſæ benedictionem accipiant nuptialem. Sunt autem quædam tempora, in quibus ſolemnitates nuptiarum fieri non debent, nec dari benedictio nuptialis: videlicet ab Adventu Domini uſque ad octavas (1) Paſchæ completas, & a tribus diebus ante Aſcenſionem Domini, uſque ad Dominicam primam poſt Pentecoſten. Et in ipſa Dominica poſt Pentecoſten, & deinceps, poſſunt nuptiarum ſolemnitates legitime celebrari.

ANNO CHRISTI 1284.

De ſententia excommunicationis, & interdicti, & quomodo ſanis & infirmis beneficium abſolutionis ſit impendendum.

Quia periculoſum eſt, maxime prælatis & eccleſiarum rectoribus, in ſubditos majoris excommunicationis ſententiam promulgare: prohibemus ne aliquis prior, ſeu rector, cappellanus alicujus eccleſiæ Nemauſenſis diœceſis, aliquem majori excommunicatione præſumat generaliter, vel ſpecialiter excommunicare, etiamſi alicui per litteras noſtras mandemus, quod aliquem per cenſuram eccleſiaſticam coerceat: quia tale mandatum, cum ipſum aliquando facimus, extendi volumus tantummodo ad ſententiam interdicti: quam ſententiam interdicti, rectores & ſacerdotes eccleſiarum parochialium curam animarum habentes proferre poterunt auctoritate ſua juſta de cauſa, cum viderint expedire. Dicitur autem major excommunicatio, cum dicit prælatus, excommunico te: & tali excommunicato nullus debet in aliquo participare, niſi in caſibus ſuperius notatis, quia talis excommunicatio major ſeparat excommunicatum a communione fidelium, & participatione, ac perceptione ſacramentorum. Minor autem excommunicatio dicitur, cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione: & tunc participans excommunicato, eſt remotus a perceptione ſacramentorum: ita non debet recipere Euchariſtiam, vel alia ſacramenta, quouſque fuerit abſolutus. Interdictum dicitur, cum dicit prælatus, interdico te, vel dicit, ſuppono te eccleſiaſtico interdicto; vel interdico, ſeu prohibeo tibi ingreſſum eccleſiæ, & talis interdictus, & ille qui eſt majori excommunicatione ligatus, non debent intrare eccleſiam, quamdiu ſunt in ſententia: ſed nec juxta eccleſiam ſtare, quando Divina officia celebrantur, nec debent recipere aliqua ſacramenta eccleſiaſtica. Sententia ſuſpenſionis dicitur, quando prælatus dicit clerico, ſuſpendo te ab officio: & non debet tunc taliter ſuſpenſus aliquod officium principaliter facere in eccleſia, ſed poteſt intrare eccleſiam, & audire cum aliis officium in choro: ſi tamen * ſuſpenſus eſt ab officio Miſſæ, tunc præter Miſſam poteſt alia Divina dicere, & audire, & percipere, ac conferre alia eccleſiaſtica ſacramenta. Quia vero ſuperius diximus, quod rectores, & ſacerdotes eccleſiarum poſſunt proferre ſententiam interdicti: caveant & diligenter attendant, quod ſive mandato noſtro, ſive auctoritate propria, ſententiam pro-

* *leg.* ſi tantum.

* *leg.* ſi tantum.

(1) Epiphaniæ, & a Septuageſima uſque ad octavam Paſchæ.

ANNO CHRISTI 1284.

proferre voluerint interdicti, generaliter, vel specialiter, ipsam in scriptis proferant, & causam expresse conscribant, propter quam interdicti sententia proferatur, & eam scriptam in manibus teneant, & legant cum proferunt: quam sententiam formare poterunt in hunc modum. Cum ego P. rector, vel cappellanus talis ecclesiæ Nemausensis, monuerim semel, secundo, & tertio, ut de talibus decimis, & pecunia, is satisfaceret, seu legatis, vel tale quid faceret ut tenetur, & ipse non curaverit obedire: ideo propter ejus contumaciam, in scriptis suppono eum ecclesiastico interdicto, vel dicat sic, in scriptis ei ingressum ecclesiæ interdico: & sic dicet, cum vult interdicere aliquem nominatim. Si autem in genere velit ferre sententiam interdicti, dicet sic. Cum ego rector, vel cappellanus talis ecclesiæ, monuerim generaliter omnes in tali ecclesia primo, secundo, & tertio, ut quicumque talam talem fecerit, vel ignem apposuerit, vel tale furtum commiserit, ut satisfacerent in die tali jam elapso, & nullus satisfacere curaverit, ideo eum vel eos, qui prædicta fecerint, in scriptis suppono interdicto ecclesiastico. Sciendum tamen est, quod ille, qui profert talem sententiam, debet & tenetur exemplum scripturæ hujus sententiæ ei, qui interdictus fuerit, tradere infra mensem post diem latæ sententiæ, si fuerit requisitus: super qua receptione debet fieri publicum instrumentum, vel litteræ testimoniales confici sub sigillo authentico consignatæ. Qui autem non servata forma prædicta sententiam tulerit interdicti, per mensem unum ab ingressu ecclesiæ, ac Divinis, ipso jure noverit se suspensum, prout in decretali nova plenius continetur, & ad expensas, & omne interesse condemnabitur interdicto: nihilo minus alia pœna condigna juxta superioris arbitrium punietur. Caveat ergo quilibet, ne prædictam suspensionis pœnam incurrat: quoniam si contigerit aliquem sic suspensum Divina officia celebrare, vel exequi sicut prius, videlicet Missam cantando, evangelium, vel epistolam legendo, seu alias canonicas horas inchoando, orationes, & capitula principaliter dicendo in ecclesia, irregularitatem incurret secundum canonicas sanctiones, super qua non nisi per summum pontificem poterit dispensari. Et quia periculosum est propter prædicta, interdicti sententiam promulgare: præcipimus consulendo, quod ad ferendam sententiam prædictam non sint aliqui nimis prompti, & semper præcedat trina monitio coram testibus sententiam interdicti. Prohibemus autem, ne excommunicato majori excommunicatione, aliquis clericus, vel laicus scienter communicare præsumat in oratione, cibo, potu, vel osculo, nec salutet eum: quod si fecerit, minorem excommunicationem incurret: & tali excommunicato communicans, ante absolutionem non poterit, sine mortali peccato recipere ecclesiastica sacramenta; potest tamen reconciliari a simplici sacerdote absque juratoria cautione. Si vero ille cum quo participat excommunicatus esset cum omnibus participantibus suis, vel communicantibus sibi, vel si eidem excommunicato majori excommunicatione scienter communicet, præstando ei consilium, auxilium, vel favorem, in facto illo, seu crimine, pro quo est excommunicationis vinculo innodatus: majorem excommunicationem incurrit ille, qui tali excommunicato taliter communicat, & debet absolvi præstito juramento, nec potest absolvi nisi per illum judicem, qui excommunicavit eum, cum quo participat in cibo, oratione, potu, osculo, salutatione, vel dando ei in eo pro quo excommunicatus est, consilium, auxilium vel favorem excepto mortis articulo, in quo quilibet excommunicatus potest absolvi, etiam a simplici sacerdote vel * clerico, sicut inferius continetur. Ille autem qui communicat ei, qui propter participationem alicujus excommunicati, sicut dictum est, excommunicationis vinculo est innodatus, nullam propter hoc excommunicationem incurrit, quia in tertiam personam excommunicatio nulla transit. Si vero duos presbyteros simul, propter participationem alicujus excommunicati, minori contigerit tantum excommunicatione ligari: credimus quod alter alterum nihilo minus absolvere possit. Sunt autem quædam personæ quæ sine pœna minoris excommunicationis possunt participare, seu communicare illis, qui majore excommunicatione sunt ligati, dum tamen non communicent in crimine pro quo sunt excommunicati. Prædictæ personæ in quodam capitulo Gregorii intimantur: videlicet uxores, quæ possunt communicare maritis excommunicatis sine pœna minoris excommunicationis. Item filii in patris potestate, possunt participare patribus suis excommunicatis. Item servi & ancillæ, sicut sunt Saraceni baptizati, & Saracenæ baptizatæ, qui & quæ possunt participare dominis suis excommunicatis. Item servientes, sicut sunt bubulci, pastores, portarii, pedisequi, & consimiles personæ, quæ serviunt pro mercede dominis suis, quæ possunt dominis suis excommunicatis communicare; si tamen ipsi domini, excommunicati fuerint postquam prædictæ personæ incœperunt stare cum eis: quia non obstante sententia excommunicationis debent eis servire usque ad terminum suum, sed ultra non remanere cum eis, nisi ante fuerint absoluti: quod si fecerint, minorem excommunicationem incurrent. Item possunt participare dominis suis excommunicatis, consanguinei, nepotes, vel (1) nutriti: qui cum ipsis dominis ante excommunicationem morabantur, & si ab eis recederent, unde viverent non haberent. Verumtamen si filii, uxores, nepotes, consanguinei, servi, ancillæ, bubulci, pastores, & personæ consimiles superius nominatæ, excommunicatæ fuerint: credimus quod patres, mariti, & domini prædictarum personarum, eas teneantur vitare quamdiu excommunicatæ fuerint, quia citius propter hoc absolvi procurabunt. Illi autem qui communicant alicui excommunicato, nescientes quod excommunicatus esset, non incurrunt minorem sententiam excommunicationis. Item peregrini, & viatores, qui transeunt per terram excommuni-

Id falso nonnulli ad ætatem credebant. Vide S. Th. 4. dist. 17. q. 3. a 4.

(1) mariti.

ANNO CHRISTI 1284.

nicatorum, possunt ab eis emere necessaria sua, & victualia, si non inveniant alios non excommunicatos a quibus emere possint. Item si excommunicatus petat eleemosynam, cum non habet unde vivat, potest sibi dari causa sustentationis ne pereat fame, & etiam indumenta ne frigore moriatur: & ille qui dat, & qui communicat hac de causa, non incurrit minorem excommunicationem, immo bene facit. Item si excommunicatus debet alicui aliquid, potest petere ab eo debitum sine aliqua pœna. Item potest quilibet monere excommunicatum, quod se absolvi faciat, & loqui cum eo de correctione, & aliis, quæ pertinent ad salutem animæ excommunicati: & licet tunc verba alia incidentia forsitan interponat, ut apud eum magis proficiat, non ideo minorem excommunicationem incurrit. Si vero aliquis clericus, vel laicus, minori excommunicatione ligatus tantummodo sit, videlicet quod participavit simpliciter cum excommunicato, qui non erat excommunicatus cum participantibus suis: tutius facit si non intraverit ecclesiam, nec dixerit officium suum cum aliis in choro, si clericus est, antequam fuerit absolutus. Si tamen intraverit ecclesiam causa orandi, cum ibi nihil dicitur, præsertim ecclesiam non consecratam: non videtur peccare taliter *, quia minori excommunicatione ligatus, non est remotus nisi a receptione sacramentorum, quæ nec recipere, nec ministrare debet. Presbyter qui in tali excommunicatione scienter celebrat, peccat graviter; sed nullam propter hoc irregularitatem incurrit. Peccat etiam, si conferat ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cum propter talem minorem excommunicationem non videatur esse remotus a collatione sacramentorum, sed a receptione, sicut superius in eodem titulo est expressum. Item si aliquis clericus sciens se esse excommunicatum majori excommunicatione, vel etiam interdictum, aut suspensum ab officio, Divina officia ante absolutionem celebrare præsumpserit principaliter, scilicet cantando Missam, evangelium, seu epistolam, vel in ecclesia alias horas canonicas, orationes, seu capitula dicendo, in ecclesia ea (1) efficiendo: irregularitatem incurret, super qua non nisi per summum pontificem poterit dispensari. Debent tamen extra ecclesiam nihilo minus dicere officium sub silentio horas suas clerici excommunicati majori excommunicatione, & interdicti, si sunt in sacris ordinibus constituti. Suspensus vero ab officio tantum, poterit intrare ecclesiam, & cum aliis clericis officium suum simpliciter audire, non principaliter dicere: sicut superius circa principium hujus tituli est tractatum. Ad hæc si excommunicatus publice majori excommunicatione ecclesiam intret, dum Divinum officium celebratur: moneatur publice quod exeat. Et si exire noluerit, officium dimittatur, nisi sacerdos canonem incœperit: quia tunc debet perficere officium jam incœptum. Sed omnes alii, qui tunc in ecclesia fuerint, debent exire de ecclesia, præter ipsum presbyterum celebrantem, & unum, vel duos clericos, qui pro serviendo ei presbytero possunt & debent remanere. Completo autem canone, & sumpto corpore & sanguine Jesu Christi, excommunicato præsente non est in Missa amplius procedendum, (2) sed in ecclesia.... & excommunicatus noluerit de ecclesia exire, potest requirere dominum sæcularem, quod ipsum expellat. Et potest, & debet etiam talis excommunicatus, propter talem rebellionem seu contumaciam suam iterum excommmunicari a suo prælato, & denunciari publice excommunicatus; nec debet ab hujus sententia absolvi nisi per sedem apostolicam, sicut est in Valentino * concilio (3) constitutum. Verum si occultum est, illum esse excommunicatum majori excommunicatione qui intrat ecclesiam, & est ibi aliquis qui secreto sciat eum esse excommunicatum: monendus est ab eo secreto, quod (4) exeat caute de ecclesia, ille qui scit secreto ipsum esse excommunicatum: ita quod alii, qui eum excommunicatum ignorant, non possint hoc cognoscere: quia cum occulte sciat ipsum esse excommunicatum in occulto, (5) vitandus est ab eo, ut saltem verecundiæ rubore confusus pro (6) patenti excessu satisfacere compellatur. In publico autem seu manifesto, talis occulte excommunicatus vitari non debet, ne propter ipsius peccatum excommunicatio aliis revelatur. Eodem modo si sacerdos sciat pro certo aliquem esse excommunicatum majori excommunicatione, non debet eum vitare publice, seu manifeste, in ecclesia vel extra, nisi possit per testes, vel alio modo legitime hoc probare; tunc enim potest & debet eum vitare publice, licet talis excommunicatus nondum sit in ecclesia vel per ecclesiam, publicatus. Sed si per testes, vel alio modo legitimo, non potest sacerdos probare eum excommunicatum, videlicet quia ipse solus vidit, vel cum uno socio tantum, vel ipse in secreto hoc sibi revelavit: debet eum monere secreto, & vitare secreto, ita quod a nemine cognoscatur, sicut superius proximo est expressum. Item si dicatur alicui sacerdoti in ecclesia, vel extra, quod aliquis parochianus suus sit excommunicatus, quia percussit clericum, vel alia de causa: licet plures hoc asserant, non tamen sacerdos debet eum tanquam excommunicatum vitare in ecclesia, vel extra, nisi coram eo & testibus confessus fuerit, vel nisi publica fama fuerit eum esse excommunicatum, vel nisi sacerdos hoc viderit, & probare possit, vel nisi aliquis judex ecclesiasticus sibi mandaverit, quod eum tanquam excommunicatum faciat evitari. Quamvis enim aliqui vellent coram sacerdote probare, talem esse excommunicatum: non debet tamen sacerdos auctoritate sua testes super hoc recipere, cum super hoc non habeat potestatem. Sane quia aliquando excom-

ANNO CHRISTI 1284.

* Ann. 1244 c. 17.

* f. moraliter

(1) Causa officiandi. (2) Sed si ecclesiæ rector jurisdictionem habeat temporalem potest expellere ipsum .... si non habeat jurisdictionem, & jam excommunicatus noluerit exire ecclesiam, potest &c. (3) constitutum. Et hæc servanda sunt pro illo qui publice & nominatim est excommunicatus. Verum &c. (4) exeat ecclesiam; & si monitus exire noluerit exeat caute &c. (5) monendus. (6) latenti.

ANNO CHRISTI 1284.

communicatur aliquis a diversis judicibus jurisdictionem in eum habentibus, & pro causis diversis: si fuerit ab uno de illis judicibus pro una causa absolutus, adhuc tamen tanquam excommunicatus vitandus est, quousque ab omnibus judicibus, a quibus fuevat excommunicatus, fuerit absolutus. Si autem ab uno judice tantum, pro causis diversis, & pluries fuerit excommunicatus, & ille judex absolvat eum, una causa tantummodo in absolutione expressa: adhuc remanet excommunicatus, & vitari debet, donec de omnibus causis, pro quibus excommunicatus fuerat, satisfecerit, & fuerit pro omnibus absolutus. Excommunicatos quoque, & nominatim interdictos, sive a nobis, sive ab aliis quibuscumque judicibus fuerint excommunicati, vel interdicti, per totam nostram diœcesim ab omnibus regularibus, & sæcularibus (1) exemptis, districte præcipimus evitari in Divinis officiis, & ecclesiasticis sacramentis, quia nullis possunt apostolicis privilegiis se tueri, quo minus excommunicatos, & nominatim interdictos teneantur, & debeant in Divinis officiis evitare. Quod si Templarii, & Hospitalarii, vel alii regulares quicumque, etiam exemptos vel nominatim interdictos recipere præsumpserint ad Divina, vel ecclesiasticam sepulturam, vel celebrare in ecclesia interdicta: ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint, subjaceant interdicto, salvis privilegiis Templariorum, & Hospitaliorum, quibus a sede apostolica est indultum, ut semel in anno ad ecclesiasticum officium admittantur in ecclesia interdicta, ita tamen quod tunc non sepeliantur ibi corpora defunctorum. Sunt hæc omnia in (2) concilio Lateranero, & in decretali Alexandri papæ tertii continentur. Illi enim qui in ecclesiis interdictis præsumunt scienter Divina officia celebrare: ab officiis, & beneficiis sunt suspendendi. Cum aliquam civitatem, villam, seu castrum, supponi contigerit ecclesiastico interdicto: omnibus parochianis illius loci negentur ibi omnia ecclesiastica sacramenta, præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium, & corpus Christi, quod non debet decedentibus, in pœnitentia denegari. Et ideo permissum est ecclesiarum ministris tempore talis interdicti, non pulsatis campanis voce submissa, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis: semel in hebdomada Missarum solemnia celebrare causa conficiendi corpus Domini, quod, ut dictum est, non est decedentibus in pœnitentia denegandum. Recipientibus etiam signum crucis non est tempore talis interdicti pœnitentia, cum eam postulaverint, denegan-da: quod etiam servari debet in aliis peregrinis. Clerici quoque decedentes, qui servaverint interdictum, in cœmeterio ecclesiæ sine campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus, tempore talis interdicti cum silentio tumulentur. In conventualibus etiam ecclesiis tempore talis interdicti, bini & bini, vel simul tres, horas canonicas valent legere potius, quam cantare, januis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, & voce demissa, quod exterius audiri non possit. Si autem clerici alicujus loci, qui locus ob culpam hominis, vel domini ejusdem loci, est suppositus interdicto, ad alia loca non interdicta advenerint, vel se transtulerint: licite possunt audire Divinum officium in locis non interdictis, & etiam Divina officia celebrare. Volumus etiam, & concedimus, ut cum a nobis aliqua ecclesia nostræ diœcesis, ob culpam rectoris vel prioris ejusdem, fuerit interdicto suppositа, conferantur nihilo minus ibidem omnibus parochianis ejusdem ecclesiæ omnia ecclesiastica sacramenta, præter Missas, & alias horas canonicas, quas prohibemus in ipsa ecclesia, quandiu interdicta fuerit, celebrari. Et si tunc aliquem parochianorum ejusdem ecclesiæ mori contigerit: sine campanarum pulsatione, & cessantibus aliis solemnitatibus, quæ fiunt in ecclesia in exequiis mortuorum, simpliciter mittatur infra ecclesiam, & postmodum in cœmeterio tumuletur: & hæc ex gratia concedimus, ut laicorum scandalum evitetur. In hoc etiam casu, parochiani illius ecclesiæ a nobis interdictæ poterunt audire alibi Divina officia, si ad alias ecclesias accesserint, quæ non sint suppositæ ecclesiastico interdicto. Ultimo videndum est qualiter, & a quibus, infirmi excommunicati vel interdicti, in mortis articulo sint absolvendi. Et quidem si infirmus, vel aliquis alius in mortis articulo constitutus, excommunicatus vel interdictus fuerit, occulte vel manifeste, propter violentam manuum injectionem in clericos factam, vel propter (3) violationem ecclesiarum, incendium, furtum, contumaciam, vel propter quamlibet aliam causam, sive sit excommunicatus, vel interdictus a papa, archiepiscopo, episcopo, judice delegato, sive a quolibet alio judice: absolvat eum sacerdos, sive sit ejus parochianus, sive non, vel etiam quilibet clericus, si sacerdos haberi non potest, servando diligenter absolutionis formam, quæ inferius continetur. Si enim propter violationem ecclesiarum, incendium, furtum, rapinam, decimas, primitias, legata, debita, talas, forisfacta, vel propter damna alicui contra justitiam illata; infirmus autem in mortis articulo constitutus, sit excommunicatus occulte, vel interdictus, & occulte sibi petat a sacerdote absolutionem & pœnitentiam exhiberi: præcipiat ei sacerdos occulte antequam eum absolvat, quod, si habet rem illam, incontinenti restituat, vel ejus pretium, si illa res haberi non poterit: & restituetur per illum sacerdotem suppresso nomine pœnitentis, & si in toto non potest satisfacere, faciat juxta posse. Et præcipiat suis hæredibus, quod si de illa infirmitate contigerit ipsum mori, ad cognitionem sacerdotis satisfaciant pro eodem: & recepto juramento ab ipso infirmo interdicto, vel excommunicato, quod stabit mandatis ecclesiæ, absolvat eum occulte sacerdos dicendo psalmum, *Miserere mei Deus*, vel *Deus misereatur nostri*, & *Kyrie eleison*, *Pater noster*. *Salvum fac servum tuum Domine*. *Domine exaudi orationem meam*. *Domi-*

ANNO CHRISTI 1284.

iter. III.

(1) Exemptis & non exemptis. (2) Lateranensibus conciliis. (3) Ablationem, violationem Eccles.

ANNO CHRISTI 1284.

minus vobiſcum. Oremus Deus cui proprium eſt (1) *miſereri.* Poſtea dicat: *Auctoritate qua fungor, abſolvo te ab omni vinculo* (2) *excommunicationis, quo ligatus eras pro tali facto, & præcipio tibi, quod de cetero talia vel conſimilia facere non præſumas.* Si autem propter gravem infirmitatem, mortis periculum excommunicato immineat, & occaſione reſtitutionis faciendæ non poteſt differri abſolutio ſine periculo magno: ſi excommunicatus reſtituendi habeat voluntatem, recipiat ſtatim ſacerdos ab ipſo excommunicato juramentum de ſtando mandatis eccleſiæ, & abſolvat eum præcipiendo ſibi occulte in virtute præſtiti juramenti, ut quam cito commode poterit ſatisfaciat juxta poſſe, & quod præcipiat ſuis hæredibus, quod ſatisfaciant pro eodem. Si vero talis infirmus occulte interdictus, vel excommunicatus, tam pauper ſit, quod non habeat in toto, vel in parte, unde ſatisfacere poſſit: recepto ab ipſo juramento de ſtando mandatis eccleſiæ, injungat ei ſacerdos quod ſi convaluerit, & ad pinguiorem fortunam pervenerit, ſatisfaciat juxta poſſe, & abſolvat eum juxta formam prædictam. Ceterum ſi manifeſtum eſt, vel fuerit, aliquem infirmum excommunicatum eſſe vel interdictum propter rapinam, decimas, primitias, debita, vel aliqua alia, ad quorum reſtitutionem vel emendam teneatur: præcipiendum eſt ei manifeſte, quod reſtitutionem, vel ſolutionem incontinenti (3) faciat. Quod ſi forte non habet rem, quæ debet reſtitui, nec ejus pretium, vel non eſt præſens ille cui reſtitutio facienda: recipiat ſacerdos firmam ſecuritatem ab ipſo infirmo per fidejuſſores, ſeu pignora, quod ipſe vel hæredes ſui, reſtitutionem vel emendam facient juxta poſſe. Facta ſecuritate recipiat ſacerdos nihilo minus publice juramentum ab excommunicato vel interdicto, quod ſtabit mandatis eccleſiæ, vel judicis, ſi propter hoc a judice excommunicatus erat: & abſolvat eum juxta formam prædictam. Si autem talis infirmus manifeſte excommunicatus, vel interdictus, tam pauper ſit, quod nec ad reſtitutionem, vel in toto, vel in parte, poſſit ſatisfacere, nec ſecuritatem præſtare recepto juramento ab ipſo de ſtando mandatis eccleſiæ, vel judicis, ſi propter hoc a judice excommunicatus erat: injungat ei in virtute præſtiti juramenti, quod ſi convaluerit, & ad pinguiorem fortunam venerit, ſatisfaciat juxta poſſe de eo, pro quo eſt excommunicatus, & abſolvat eum juxta formam prædictam. Si autem infirmus fuerit, excommunicatus propter contumaciam, videlicet quod citatus a judice noluerit ſtare juri, vel judicio comparere: recipiat ſacerdos ſimpliciter juramentum ab ipſo coram teſtibus, quod ſtabit mandatis illius judicis, qui eum excommunicavit. Quo recepto abſolvat eum juxta formam prædictam, & præcipiat ei, quod ſi convaluerit, compareat quam cito commode poterit, coram illo judice, facturus quod de jure fuerit faciendum. Si vero propter verberationem clerici, vel alicujus religioſæ perſonæ, infirmus excommunicatus ſit: recipiet ſacerdos ſimiliter juramentum ab eo, quod ſtabit mandatis eccleſiæ, & abſolvat eum, præcipiendo ſibi quod ſi convaluerit, accedat perſonaliter ad dominum papam, vel ejus legatum, mandatum ipſius humiliter recepturus. Si tamen talis excommunicatus ſit ſenex, vel (4) fœmina, vel unum pedem tantum habens, vel puer infra quartum decimum annum conſtitutus: prædicto juramento ab ipſis, & abſolutione exhibita, præcipiendum eſt eis, quod ſi convaluerint, ad ſuum epiſcopum accedant ejus mandatum humiliter recepturi. Ne vero ipſum infirmum, licet abſolutum, mori contigerit nulla ſatisfactione præſtita clerico de injuria, venia non petita: præcipiat ſacerdos eidem, quod ab ipſo clerico, ſi præſens commode haberi poteſt, petat veniam de injuria, quam ſibi fecit, & etiam alia damna, ſi quæ propter hoc paſſus eſt. Vel ſi non poſſet incontinenti (5) de expenſis, & damnis datis ſatisfacere clerico injuriam paſſo: præcipiat infirmus ſuis hæredibus, quod de prædictis ſatisfaciant pro eodem. Si autem excommunicati in infirmitate, juxta formas prædictas fuerint abſoluti, & recuperata ſanitate facere noluerint, quod jurarunt: mittantur ad nos cum litteris, de abſolutione obtenta & juramento præſtito continentibus veritatem, ut ad faciendum quod jurarunt, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Veruntamen licet aliquis excommunicatus, ſanus vel infirmus, de parendo mandatis eccleſiæ vel judicis præſtiterit juramentum, vel aliam cautionem: non eſt tamen communicandum eidem, quouſque fuerit abſolutus.

ANNO CHRISTI 1284.

(6) *De perjuris & pœnis ipſorum.*

Quia ex frequenti & incauta juratione perjurium ſæpe contingit: ſtatutum eſt in jure, & nos præcipimus fortiter obſervari, ut nullus clericus præſumat jurare abſque noſtra licentia ſpeciali, niſi ſuper publicationibus teſtamentorum, & (7) cauſis eccleſiarum ſuarum, in quibus damus eis jurandi licentiam generalem. Statutum eſt etiam in clero Nemauſenſi, ut quicumque in tranſgreſſione juramenti manifeſte fuerit deprehenſus, in eccleſia denuncietur perjurus. Quod ſi admonitus ſatisfacere noluerit, tunc excommunicetur candelis accenſis, & pulſatis campanis, ſingulis diebus Dominicis, & feſtivis, & denuncietur inteſtabilis, & infamis, nec ad teſtimonium, vel ad alios actus legitimos admittatur. Et hanc pœnam præcipimus frequenter in eccleſia publicari. Sed nolumus quod aliquis ſacerdos aliquem parochianum ſuum denunciet perjurum, vel infamem: niſi a nobis, vel archidiacono noſtro, ſeu officiali noſtro, vel alio judice mandatum ſuper hoc receperit ſpeciale. Statutum eſt etiam in concilio Avenionenſi * per lega-

* An. 1209 CAP. 3.

(1) miſereri ſemper & parcere; ſuſcipe deprecationem, & famulum tuum quem delictorum & excommunicationis catena conſtringit, miſeratio tuæ pietatis abſolvat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. Poſtea &c. (2) excommunicationis & præcipue a ſententia excommunicationis a qua &c. (3) Faciat juxta poſſe, & ſi non poteſt incontinenti facere, quod forte &c. (4) femina, cæcus, aut perſona habens unum pedem. (5) debet expenſis, damnis datis ſatisfacere; ſi haberi non poſſit clericus injuriam paſſus, præcipiat &c. (6) De perjuriis commiſſis, & pœnis eis imponendis exinde. (7) Cauſis propriis, vel eccleſiarum.

ANNO CHRISTI 1284.

legatum ſedis apoſtolicæ celebrato, contra publice perjuros, ſeu convictos de perjurio, & eos, qui pertinaciter in excommunicatione per ſex menſes permanſerint, pro eo „ quod ſunt faciles homines ad perjuria, & „ ad cenſuram eccleſiaſticam contemnendam: ut nulli epiſcoporum liceat abſolvere hujuſmodi excommunicatos, qui per „ ſex menſes excommunicationem ſuſtinuerint animo indurato; ſed ad ſedem apoſtolicam abſolvendi, ſicut ſacrilegi & incendiarii, tranſmittantur. Perjuris vero, „ præter aliam ſatisfactionem, ut dictam ſedem apoſtolicam adeant, in pœnitentia „ injungatur. Si forte clerici fuerint, in utroque caſu ab officio & beneficio eccleſiaſtico penitus repellantur: ad quorum neutrum reſtitui valeant, niſi per ſummum „ pontificem, vel legatum ipſius. Et hoc ſtatutum præcipimus per eccleſias publicari, ne aliquis poſſit poſtmodum per ignorantiam excuſari.

(1) *De perfidis Judæis.*

Præcipimus ut Judæi in Nemauſenſi diœceſi commorantes, omni tempore in medio pectoris (2) roſam portent, ut per hanc a Chriſtianis diſcernantur: & in diebus lamentationum, & Dominicæ paſſionis, in publicum non procedant: nec occaſione puerorum ſuorum nutriendorum, vel alia qualibet cauſa, nutrices, ſeu ſervientes teneant in domibus ſuis Chriſtianas: & ſi contra præſumpſerint, omnibus Chriſtianis inhibeatur diſtricte, ne cum eis audeant aliquod commercium exercere. Interdicimus quoque, ne Judæi ipſi in diebus Dominicis & feſtivis, præſumant publice operari; & ne carnes ſuas vendant, vel eas comedant publice in Quadrageſima, ſeu aliis diebus, in quibus ab eſu carnium abſtinent Chriſtiani. Quod ſi contra prædicta fecerint, Chriſtianorum participatio, ſeu comunio, uſque ad ſatisfactionem condignam, eis in commerciis & omnibus aliis denegetur. Sub pœna excommunicationis inhibemus, ne quis Chriſtianorum, carnes refutatas * a Judæis in macello Chriſtianorum præſumat vendere, vel alibi infra villam, præcipientes, ut omnes Chriſtiani vitent convivia Judæorum, nec eos ad convivium recipiant: quia cum ipſi apud Chriſtianos cibis communibus non utantur, indignum, atque ſacrilegum eſt eorum cibos a Chriſtianis ſumi, cum ea quæ (3) Domino Jeſu permittente nos ſumimus, ab illis judicentur immunda. Nullus etiam Chriſtianus, vel Chriſtiana, azyma Judæorum manducet, aut cum eis in eadem domo habitet, nec aliquem eorum pro medico in infirmitatibus vocet, aut aliquam medicinam recipiat, aut cum eis balneo ſe lavet: nec eis ſupra Chriſtianos bailiviæ, aut aliqua publica officia committantur, ne in Chriſtianos occaſionem habeant ſæviendi. Chriſtiani vero qui non ſervaverint prædicta, monitione præmiſſa, excommunicationis ſententiæ ſupponantur. Item volumus, & diſtricte præcipimus, ut nullus invitos vel nolentes paganos, Judæos, ſeu quoſcumque alios infideles, ad baptiſmum venire compellat. Si quis autem eorum ad Chriſtianos cauſa ſuſcipiendæ fidei confugerit: poſtquam voluntas ejus fuerit eccleſiæ patefacta, Chriſtianus efficiatur, abſque contradictione & calumnia aliquorum, & etiam dominorum: nec a poſſeſſionibus, ſeu aliis bonis ſuis, propter hoc ullatenus excludatur. Baptizati tamen ſervitia debita & conſueta non minus debent propriis dominis exhibere: ſi tamen eorum domini fuerint Chriſtiani, quia in hoc caſu ſervi remanent poſt baptiſmum. Tamen ſi eorum domini Judæi fuerint, vel alii infideles; baptiſmus a talium dominorum ſervitio ipſos penitus liberavit.

ANNO CHRISTI. 1284.

(4) *Poſt omnia ſupradicta ponuntur hic quædam capitula non habentia titulos ſpeciales.*

Diſtricte prohibemus, ne aliquis rectoriam, ſeu vicariam alicujus eccleſiæ ſitæ in diœceſi Nemauſenſi, præſumat ab aliquo recipere, niſi nobis prius fuerit præſentatus, & a nobis illius eccleſiæ curam receperit animarum. Inhibemus autem, ne aliquis curam animarum alicujus eccleſiæ a nobis ſibi commiſſam, vel committendam, ſingulis annis in ſynodo beati Lucæ (5) præſumat uſque ad aliam ſynodum ejuſdem feſti beati Lucæ dimittere, noſtra licentia non obtenta. Præcipientes diſtricte, quod rectores, vel ſacerdotes parochiani, ſingulis annis ad utramque ſynodum veniant, & ſtent in ſynodo beati Lucæ cum cappis rotundis, & in ſynodo Paſchali cum ſuperpelliciis, in eccleſia dum ſynodus celebratur. Inhibemus ne aliquis præſumat curam duarum eccleſiarum recipere, nec etiam exercere ſine noſtra licentia ſpeciali, niſi una dignoſcatur ex altera pendere. Item prohibemus ne aliquis prior, vel rector alicujus eccleſiæ ſive regularis fuerit, ſive etiam ſæcularis, præſumat in eccleſiam ſuam ponere aliquem cappellanum ad curam animarum exercendam, ſine noſtro conſilio & conſenſu. Item in eccleſiis parochialibus, in quibus monachi habitant, populus per monachos non regatur, nec ſinguli monachi per quaſcumque ponantur eccleſias parochiales, ſed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus ſuis maneant, ſicut eſt in Lateranenſi concilio conſtitutum. Præcipientes autem auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, quatenus ſtatuta ſuper rememoratione * monachorum a felicis recordationis domino Gregorio papa edita, monachi ſtudeant obſervare. Inhibemus quoque, ne ab abbatibus, vel quibuſcumque regularibus, ſeu ſæcularibus clericis noſtræ diœceſis, novi cenſus imponantur, nec veteres augeantur, nec partes redditum præſumant ſuis utilitatibus applicare, nec portionem debitam & antiquam clericorum, qui per eos ad eccleſiam præſentantur, diminuant; nec eccleſias, cum vacaverint, propriis uſibus applicent, ad quas conſueverint clerici ſæculares pro rectoribus, ſeu perpetuis vicariis, præſentari. Si quis

Later. III. c. 10.

vero

f. factas. *Vide Concil. Narb. ann. 1227. cap. 2. Et Biterr. ann. 1246. cap. 38.*

f. commoratione.

(1) De Judæis & vita eorum ut valeant omnibus diebus diſcerni. (2) Roram. (3) Apoſtolo permittente. (4) De repræſentatis ad eccleſiarum titulum, non præſumendo poſſeſſionem ſive impetraverit litteras confirmatorias etiam cura ſynodali. (5) Præſumat vel quod ad aliam ſynodum ejuſdem feſti beati. &c.

ANNO CHRISTI 1284.

vero contra fecerit, irritum, quod egerit, habeatur. Item prohibemus districte, ne aliquis futuros redditus alicujus ecclesiæ nostræ diœcesis emat, recipiendo ad firmam ipsam ecclesiam cum redditibus ipsius ecclesiæ sub certo pretio, sine consilio & assensu *: nisi prior, seu rector illius ecclesiæ, ad studium theologiæ ire voluerit: & tunc etiam regularibus, vel laicis, ad firmam ecclesiam etiam ante factum concedere non præsumat. Item prohibemus, ne aliquis prior seu rector alicujus ecclesiæ Nemausensis diœcesis, præsumat tenere aliquem sacerdotem alterius diœcesis: nisi prius eum cum litteris testimonialibus sui episcopi præsentaverit coram nobis. Item inhibemus, ne aliquis presbyter qui professionem fecerit, seu obedientiam regularem, licet nondum habitum susceperit, præsumat sine nostra licentia curam animarum exercere in diœcesi Nemausensi: districte præcipientes, quod regulares conversi *, sive clerici, sive laici fuerint, deferant habitum regularem, & vivant (1) sine proprio, atque caste. Item prohibemus, (2) ne cappellani parochialium ecclesiarum nostræ diœcesis, a parochianis suis in infirmitate constitutis donationes recipiant bonorum suorum: nisi eis aliqua consanguinitatis linea sint conjuncti, vel nisi nomine (3) ecclesiarum donationes receperint supradictas: quia in fraudem ecclesiarum, & ipsorum etiam infirmorum, qui tales donationes cappellanis seu sacerdotibus parochialibus faciunt, multoties ab ipsis sacerdotibus occulte hæc procurantur fieri sub specie caritatis. Sub pœna excommunicationis & suspensionis officii districte præcipimus omnibus sacerdotibus nostræ diœcesis, ne damna data, seu forisfacta, sibi, ut aliis restituant, in pœnitentia restituta, differant restituere, vel sibi retinere præsumant, sed illis restituant integraliter sine mora, & fraude, quibus est restitutio facienda. Qui autem contra hæc fecerit, comperta super hoc veritate, quæ receperit, cum verecundia compellatur reddere, & tantundem pauperibus erogare: & si restituere, vel de pœna satisfacere nequiverit, alia pœna gravi juxta nostrum arbitrium punietur.

* *Add.* nostro.

* *f.* regul. universi.

Quia pro certo didicimus quod quidam clerici, ob amorem & gratiam clericorum amicorum suorum, vel etiam laicorum, possessiones aliorum violenter invadunt, vindemiando vineas, segetes & fructus alios colligendo, atque aliquos occasione hujusmodi frequenter verberant, & etiam vulnerant, propter quod contra clericos magnum scandalum in populo generatur: hæc sub pœna excommunicationis fieri districtissime prohibemus. Et si quis contra fecerit, fructus, quos de possessionibus aliorum, contra quos quæstionem non habet, ob amorem & gratiam alicujus collegerit, reddere compelletur. Et si plures hoc simul fecerint, unusquisque totaliter compelletur, donec plene, quod oblatum est, fuerit restitutum: & alia pœna juxta nostrum arbitrium a nobis nihilo minus punietur. Qui vero occasione invasionis prædictæ vel alia de causa ob gratiam & amorem alterius, vulnerare aliquem, seu verberare præsumpserit: de nostra diœcesi expelletur, graviori pœna, si culpæ qualitas postulaverit, puniendus: nec restituetur, donec passo injuriam satisfecerit (4) petenti. Quidam clerici sibi dono vel pretio a laicis cedi faciunt actiones, ut adversarios ad ecclesiasticum forum trahant, & eos, quousque cum eis composuerint, fatigent laboribus, & expensis: quod fieri de cetero prohibemus. Eleemosynarum quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, seu recipi, nisi apostolicas, seu nostras, vel domini archiepiscopi Narbonensis litteras veras exhibeant, prohibemus & tunc præter id quod in ipsis litteris continetur, nihil populo proponere permittantur; nec cartelli, seu cedulæ recipiantur ab eisdem, nec remissiones factæ per alios, quam per dominum proprium, vel dominum Narbonensem archiepiscopum, seu per nos, in ecclesia recitentur; nec cruces, seu aliquas reliquias populo ostendere permittantur, nec ab eisdem quæstoribus occasione faciendi quæstam aliquid requiratur.

Præcipimus quod festa, quæ tam a clericis, quam a laicis Nemausensis diœcesis, ecclesia præcipit coli, & etiam venerari, non frangantur occasione eleemosynæ, piis locis vel pauperibus erogandæ. Item ad tollendam quorumdam dubietatem de celebrando festo beati Matthiæ, & jejuniis quatuor temporum in Septembri, statutum fuit in Concilio Narbonensi, ut semper in anno Bissextili posteriore die celebretur festum S. Matthiæ, & in quarta feria, quæ tertia proximo primo mense Septembri occurrerit, jejunia quatuor temporum celebrentur.

Statuimus præcipiendo, quod quilibet presbyter, in principio sui presbyteratus, faciat fieri & habeat vestes sacerdotales proprias, cum quibus valeat, cum mortuus fuerit, sepeliri.

Prohibemus districte, ne aliqui clerici Nemausensis diœcesis, ab alieno episcopo se permittant vel faciant ordinari, sine nostra licentia, & assensu: quod si fecerint, executionem ordinis non habebunt, ad quem non restituentur, quousque condignam egerint pœnitentiam de transgressione hujusmodi & contemptu.

Quia parochialis sacerdos erga parochianos, in omnibus suis actibus atque dictis, patientem se debet ostendere, & benignum, ut per ipsius sacerdotis vitam laudabilem, & humilitatis exemplum eos invitet ad devotionem Divini officii, & peccatorum suorum confessionem eidem sacerdoti libentius & securius faciendam: districtius inhibemus, ne aliquis sacerdos parochialis præsumat temeritate qualibet, suam parochianam vel parochianum verberare, aut eis verba contumelioſa & injurioſa dicere, per quæ præsumi possit, eos furtum, adulterium, seu alia crimina commisisse. Quia illi qui talia verba dici audiunt a parochialibus presbyteris, credunt de facili esse vera, cum peccata parochianorum suorum audierint in pœni-

(1) Tamen proprie atque &c. (2) ne Parochiani cappellani. (3) Ecclesiarum & ipsorum etiam infirmorum qui tales donationes &c. (4) competenter.

ANNO CHRISTI 1284.

nitentia, quod verbo, signo, nutu, non debet alicui revelare. Presbyter vero qui contra præsentem prohibitionem nostram facere præsumpserit, ab illa parochia, in qua ista commiserit, removebitur: nec ibi, nec alibi recipiet curam animarum, donec de tanto excessu dignam egerit pœnitentiam, & passis injuriam satisfecerit competenter.

Districte præcipimus, ut in illis locis, in quibus post sonitum campanæ seu buccinæ, de nocte laici ire sine lumine prohibentur, clerici eamdem prohibitionem debeant observare. Alioquin pœnis, quæ propter hoc laicis imponuntur, eos volumus subjacere: quas per cappellanos locorum illorum, nomine nostro ab ipsis clericis exigi volumus, & mandamus. Et si eam noluerint solvere requisiti, eamdem pœnam duplicatam solvere compellentur. Et idem de banno fructuum districte præcipimus observari, ut per hoc laicorum scandalum evitetur, & clerici ab illicitis arceantur.

Cum ex officii nostri debito teneamur excessus corrigere subditorum, ne sanguis ipsorum de nostris manibus exigatur, & publicæ utilitatis interfit, ne crimina maneant impunita: volumus, & sub pœna excommunicationis præcipimus districte, ut si quis clericus homicidium, sacrilegium, incendium, vel furtum *, in nostra diœcesi manifeste repertus fuerit, vel aliquem atrociter, nisi fecerit defendendo vulnerasse, capiatur per archidiaconum, si præsens fuerit, vel per archipresbyterum; vel si archipresbyter præsens non fuerit, per priorem canonicum, vel per rectorem, seu cappellanum illius ecclesiæ, in cujus parochia prædicta crimina commissa fuerint, capiatur, & captus apud Nemausum ad nos per clericos adducatur, adjunctis aliquibus laicis, si opus fuerit ad violentiam repellendam, si forte per aliquos inferri timeretur.

Deest fe- *le.*

Districte præcipimus quod clerici conjugati volentes gaudere privilegio, coronam, & tonsuram publice portent, si tamen bigami non fuerint; vilia non exerceant, nec portent vestes rubeas, vel virgatas.

Item prohibemus.... *Hic deest codex Labbei, cetera supplentur ex cod. Camaldulensium.*

☞ Item prohibemus ne creditores ..... seu cartas super debitis ..... confectas præsumant manifeste & occulte retinere, postquam ..... debitis ejusdem creditoribus .... fuerit satisfactum, quod si fecerint, excommunicabimus, quod statutum est in Narbonensi concilio .... In Narbonensi concilio fuit sub obtestatione inhibitum & præceptum Principibus & baronis, bajulivis & consulibus, ut si contingat aliquem laicum pro injuria dicto vel facto illatu .... vel pro aliqua quæstione ecclesiastica excommunicari per ordinarium vel judicem delegatum, vel aliter pro tali causa puniri, ad res vel bona ejus clerici vel parentum suorum occasione prædicta manus suas extendere non præsumant, aut interdicere furnum, molendinum aut aliquod aliud commercium commune; quod si fecerint, nisi legis timore moniti cessaverint, excommunicationis vinculo debent innodari. Et hoc per ecclesias laicis intimetur publice statuit Concilium Valentinum, quod &c.

ANNO CHRISTI 1284.

Item statutum est in concilio Narbonensi, ut clerici occasione patrimonii sui vel personæ &c. .... felicis recordationis domino Honorio summo pontifice excommunicationis sententia est prolata contra omnes statutarios & scriptores statutorum, quæ fiunt contra Ecclesiæ libertatem, nec non contra potestates, consules, rectores, consiliarios locorum. Ut hujus statuti constitutiones editæ fuerint & servatæ nec non contra illos qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere in .... & hoc per apostolicæ ..... tur, quia colligatores ..... seu conjuratores, quorum nomine censeantur, reprobatæ sunt canonibus & constitutionibus vel conciliorum factorum per legatos sedis apostolicæ in partibus & provinciis istis omnino interdictæ & cassatæ, & excommunicatio lata in fautores sicut in Valentino concilio continetur. Ideo prædictis conciliis inhærendo, auctoritate prædictorum conciliorum districte prohibemus, ne aliqui conjuratores, colligatores .... seu alias quascumque fide vel juramento seu firmitate qualibet interpositis .... vel contra ecclesiam .... personas seu ecclesiasticam potestatem pœnas timentes superius ..... consiliis canonibus ..... hoc est in ecclesiis publice proponendum.

Quia periculosum est omnibus sententiam excommunicationis incurrere ..... & sustinere animo indurato, districte præcipimus sacerdotibus ecclesiarum Parochialium universis, ut parochianos suos publice moneant, & frequenter singulis annis ne culpa sua se permittant excommunicationis vinculo se innodari, denuntiando eis quod .... cumque post legitimam admonitionem se excommunicari permiserint, in novem libras & unum denarium Turonensem punientur, sicut statutum fuit per dominum Ludovicum regem Franciæ in consilio .... amia celebrato, quod .... stiam approbatam .... magnificetur ejusdem paro ..... quod si per annum continuum in excommunicationis sententia permanserint, bona eorum omnia cadent in commissum, sicut ab illustri domino Ludovico rege Francorum filio prædicti domini Ludovici fuit constitutum & præceptum observari in provincia Narbonensi, super quo litteras suas patentes dedit, & .... ist .... universis episcopis provinciæ Narbonensis quæ omnia etiam fuerunt postmodum per ecclesiam approbata. ☞

ANNO CHRISTI 1284.

SYNODUS PICTAVENSIS

Galteri episcopi, anno Domini MCCLXXXIV.

Ex MS. Collegii Paris. Societ. JESU.

Constitutiones synodales factæ in synodo S. Lucæ, præsidente Galtero Dei gratia Pictavensi episcopo, anno Dom. MCCLXXXIV.

TITULI CAPITUM.

1. *Ut præsentibus excommunicatis Divina non celebrentur.*
2. *Ne obtinenti ecclesiam cappellania conferatur, aut contra.*
3. *Ne quis sacramenta accipiat a sacerdote potestatem non habente.*
4. *De decimis.*
5. *Quod in prioratibus vacantibus sufficiens provisio dimittatur.*

CAPUT PRIMUM.

Ut præsentibus excommunicatis Divina non celebrentur.

SACRIS canonibus est definitum, quod cum excommunicatis majore excommunicatione, quæ a participatione sacramentorum, & communione fidelium separat, cibo, potu, salutatione vel osculo, locutione vel oratione, aut aliter, nisi in his quæ ad salutem animæ pertinent, non est voluntarie participandum; immo fugiendi sunt a Christi fidelibus sicut ethnici, seu etiam publicani: & quia contrarium facientes mortale peccatum committunt, & notam minoris sententiam excommunicationis, quæ a participatione sacramentorum separat, incurrunt. Hoc non advertentes multi ecclesiarum rectores & prælati, ac simplices sacerdotes, excommunicatos, sive ab homine, sive a canone, sive a provincialibus, sive a synodalibus constitutionibus, & publice denunciatos, non verentur ad Divina & sacramenta ecclesiastica admittere, & cum eis cibo, potu, oratione, benedictione, salutatione, & aliter, participare damnabiliter. Ex qua quidem participatione non solum se inficiunt, immo & alios lædunt, quibus contemnendi excommunicationem & censuram ecclesiasticam tribuunt incentivum. Cum ergo tales sint gravius puniendi, quam laici, quos debebant talibus coercere, eisdem exemplum abstinendi a talibus impertiri præsenti constitutione specialiter inhibemus, vel potius inhibitionem a jure circa hoc factam, pœnam adjiciendo, innovamus: scilicet, ne ecclesiarum rectores vel prælati, seu quilibet sacerdos, præsentibus excommunicatis majori specie excommunicationis, in ecclesiis, postquam ipsos ibi esse sciverint, Divina audeant celebrare, sed requirant vel requiri faciant, ut inde exeant. Et si ipsi excommunicati inde exire noluerint, vel sine scandalo exire potuerint: non solum ab ipsorum Divinorum inchoatione desistant, sed etiam inchoata dimittant; excepto canone Missæ, qui * si a sacerdote, postquam adverteret & sciret excommunicatum esse in ecclesia, fuerit inchoatus, cum contumacia exigat aliquatenus intromitti *: ita tamen quod tunc non alta, sed submissa voce, dicatur: & quod excommunicatis, vel etiam interdictis, benedictionem nuptialem, ecclesiasticam sepulturam, vel alia ecclesiastica sacramenta, non audeat ministrare; nec cum dictis excommunicatis, potu, cibo, salutatione, locutione, oratione, vel aliter, nisi in casibus a jure permissis, communicationem vel participationem aliquam habere. Quemlibet vero contrarium facientem statuimus, pro offensa qualibet huiusmodi, quadraginta solidorum pœna mulctandum, juxta episcopale arbitrium in usus pauperum convertenda: quam tamen pœnam, secundum modum delicti, & secundum facultatem delinquentis, poterimus minuere vel augere: pœnis a jure permissis contra ipsos, & alios participantes cum excommunicatis, in suo robore duraturis.

* *leg.* non pot.

* *Videtur tollendum* qui.

* *leg.* intermitti.

II. *Ne obtinenti ecclesiam cappellania conferatur; aut contra.*

Cum vero invenietur aliquis, qui commissum sibi officium regiminis animarum per se sufficienter possit explere: absurdum videtur, quod aliqui tantum de se præsumant cappellanias una cum ipsis ecclesiis, se idoneos reputantes, ipsas cappellanias cum ipsis ecclesiis parochialibus retinere ac recipere non verentur. Ex quo contingit in ipsis parochialibus ecclesiis sæpius curam negligi damnabiliter animarum; quia dum ad utrumque festinant, neutrum peragunt prout decet. Verum super hoc nos occurrere volentes, statuimus quod nullus parochialem habens ecclesiam, ad cappellaniam, vel habens cappellaniam, ad parochialem ecclesiam, de cetero præsentetur, nec eidem conferatur, nec ad eamdem admittatur, nisi fuerit fundator cappellaniæ, vel nisi hoc processerit de novi fundatoris cappellaniæ assensu; vel nisi parochialis ecclesia & cappellania in redditibus & proventibus ita sint tenues, & exiles, quod neutrum prædictorum beneficiorum per se sufficiat ad congruam rectoris vel servitoris proprii sustentationem. Et intelligimus in hac parte beneficium non esse sufficiens ad congruam provisionem rectoris, vel servitoris proprii, cujus redditus vel proventus non valent, nec existimantur quindecim libris monetæ in illis partibus usitatæ.

III. *Ne*

ANNO CHRISTI 1284.

III. *Ne quis ſacramenta recipiat a ſacerdote poteſtatem non habente.*

Cum ſecundum canonicas ſanctiones, omnis utriuſque ſexus eccleſiaſtica ſacramenta eidem neceſſaria ſeu convenientia, ſingulariter a proprio debeat recipere ſacerdote; & nonnulli laici ſubditi noſtri, ſacerdotibus quibus cura animarum non eſt ab epiſcopo, vel ab alio habente auctoritatem apoſtolicam, vel alias competentem ſuper hoc poteſtatem, eccleſiaſtica ſacramenta, abſque licentia noſtra vel proprii ſacerdotis, & etiam nonnunquam a prohibito, ſcienter recipere non formidaverint, nec formident, in ſuarum periculum animarum, cum a tali abſolvi nequeant vel ligari: nos volentes huic periculo cautela qua poſſumus obviare, ne ſanguis eorum de noſtris manibus requiratur, talia fieri generaliter prohibemus. Et ſi qui, poſt monitionem & inhibitionem eiſdem ex parte noſtra ſuper hoc ſpecialiter & nominatim faciendas, a prohibito ſacerdote in caſu non conceſſo ſcienter receperint aliquod de eccleſiaſticis ſacramentis, excommunicationis ſententiam ipſos incurrere volumus ipſo facto.

IV. *De decimis.*

Cum jure canonico ſit prohibitum, ne laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes, in laicos poſſint quoquo modo transferre; & ſi qui eas receperit, & eccleſiæ non reddiderit, eccleſiaſtica careat ſepultura; & laici qui decimas novalium receperint, vel detinent illicite & ſcienter, & illi qui de terris, vineis, & aliis rebus quas poſſident, de quibus, vel de quarum ſimilibus, alias in partibus illis communiter ſolvi decima conſuevit, nulli decimam ſolvunt, nec hactenus perſolverint, ſimili pœnæ debeant ſubjacere, ſi eas eccleſiæ cui debentur, non curaverint exhibere: ſtatuimus [a], ne laicis dictas decimas novalium, & rerum prædictarum, de quibus decima non fuit hactenus perſoluta, detinentibus, & retinentibus in ſuarum periculum animarum, niſi eas eccleſiæ cui debentur reddiderint, denegetur eccleſiaſtica ſepultura.

ANNO CHRISTI 1284.

a *Forte* ut laicis: *H.*

V. *Quod in prioratibus vacantibus ſufficiens proviſio dimittatur.*

Cum alias fuerit ſynodali proviſione ſtatutum, quod in prioratibus vacantibus, abbates, ſive priores qui abbates ſuperiores non habent, quibus ſubſunt dicti prioratus vacantes, omnia quæ ad inſtructionem locorum faciunt, cum omni integritate dimittant; & quod de mobilibus, quantum ad ſuſtentationem priorum dictorum locorum, & eorum familiæ, & proviſionem hoſpitiis uſque ad ſequentem collectam ibidem ſufficere valeat, ſecundum facultatum exigentiam dimittant ibidem; alioquin abbates & priores qui ſcienter contrarium fecerint, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto. nos ſtatutum hujuſmodi ad parochiales eccleſias vacantes, quæ ſubſunt abbatibus, & prioribus abbates non habentibus, ordinis ſancti Auguſtini, extendi volumus; & idem in his, ſub eadem pœnæ adjunctione, ſtatuendo firmiter obſervari. Inhibemus nihilominus abbatibus & prioribus hujuſmodi; ſub pœna amiſſionis fructuum & proventuum, quos erant vacatione hujuſmodi percepturi, ne in ipſis eccleſiis parochialibus, quamdiu vacaverint, ſacerdotes pro adminiſtrandis iidem eccleſiaſticis ſacramentis ponere præſumant, abſque noſtra approbatione vel licentia ſpeciali.

MELFITANUM CONCILIUM

Anno 1284. habitum.

I.

Ut Græci in regno Siciliæ conſtituti addant in ſymbolo, Filioque procedit.

SPonſa Chriſti, fidelium mater omnium & magiſtra, ſacroſancta videlicet Romana eccleſia, orthodoxorum patrum atque doctorum firmiſſimis vallata ſententiis, Spiritum ſanctum a Patre & Filio ab æterno publice tenet, docet & prædicat, & etiam profitetur. Cum itaque unumquemque fidelium, ſi ſalvus eſſe voluerit, & æternæ damnationis non ſubire judicium, cum ea ſentire & tenere oporteat & etiam profiteri; nos inter eos, quos catholicæ fidei fovere debet integritas, nullius varietatis involutum vendicet locum, ſalubriter conſtitutione duximus ſtatuendum, ut omnes Græci clerici in regno Siciliæ exiſtentes, ut diſcrepare nequaquam videantur a capite, ſed in præmiſſis ſalubriter ſentire, cum ipſa in illa parte ſymboli, ubi dicitur *& in ſpiritum ſanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre*, hoc ſalubriter adjiciant, cantent & profiteantur firmiter & obſervent, *Filioque procedit*, illud in ſuis libris, in quibus ſymbolum ſcriptum habent, infra duos menſes a tempore publicationis conſtitutionis hujus ad perpetuam & futuram memoriam faciant annotari. Ad quod ſi in animarum ſuarum periculum ſuper hoc non fuerint concordes, volumus eos per locorum ordinarios vel prælatos per ſubtractionem & privationem beneficiorum compelli. Si vero locorum ordinarii vel prælati infra unum menſem prædictos duos immediate ſequentem, ſuper compulſione & correctione hujuſmodi fuerint negligentes, tamdiu a pontificalibus, ſi epiſcopi vel ſuperiores fuerint, quam minores qui immediate præeſſe noſcuntur, ab officio, ipſo facto, auctoritate conſtitutionis hujus noverint ſe ſuſpenſos, donec per illationem debitæ caſtigationis innoxios negligentiam

tiam ſuam in melius reformaverint. Et ad hoc ut hujus noſtræ conſtitutionis ſalubre edictum effectum debitum efficaciter ſortiatur, volumus quod per epiſcopos ſive prælatos eoſdem, ſub pœna prædicta contra prædictos Græcos, ſingulis annis ſuper hoc diligentius inquiratur. Datum Melfiæ v. calendas Aprilis pontificatus domini Martini IV. an. IV.

ANNO CHRISTI 1284.

II.

Contra gravantes eccleſias & perſonas eccleſiaſticas.

Cum felicis recordationis dominus GREGORIUS X. in concilio Lugdunenſi omnes illos cui clericos, vel quaslibet alias perſonas eccleſiaſticas, ad quos in aliquibus eccleſiis, monaſteriis, aut aliis piis locis ſpectat electio, pro eo quod rogati, ſeu alias inducti, cum, pro quo rogabantur ſeu inducebantur, eligere noluerunt, (ipſos) vel conſanguineos eorum, aut ipſas eccleſias, monaſteria, ſeu loca cetera beneficiis ſeu aliis bonis ſuis, per ſe vel alios ſpoliando, ſeu aliis injuſte perſequendo gravare præſumſerint, ipſo facto excommunicationis ſententia ſe noverint innodatos: nos eidem conſtitutioni, ut in regno Siciliæ ſervetur in poſterum, ſalubriter duximus adjungendum, quod quicumque clericos vel perſonas eaſdem, ad quos electio ipſa in locis prædictis noſcitur pertinere, vel ipſorum conſanguineos in perſonis ſeu rebus vel bonis eorum vel alias quomodocumque per ſe, vel alium, ſeu alios, directe vel indirecte, ut aliquem vel aliquos eligere debeant, opprimere ſeu etiam gravare præſumſerint, ex hujuſmodi injuriis, vel gravaminibus, vel preſſuris, ſive ſecuta electio fuerit, vel etiam non ſecuta, ipſo facto, ut ſuperius eſt expreſſum, excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere: quam quidem conſtitutionem noſtram volumus etiam ad proviſionem extendi, ut idem in eo quod in electionibus ſuperius exprimitur, obſervetur.

III.

Contra illos filios Græcorum qui contrahebant vel duxerant matrimonia, & faciebant ſe ad ſacros ordines promoveri.

Sicut nuper ad noſtrum pervenit auditum, nonnulli, qui nati ſunt ex Latinis parentibus, dum in minoribus ſunt ordinibus conſtituti, matrimonia contrahunt, & poſtmodum ritus volentes obſervare Græcorum, quos idem Græci ſemper habuiſſe ferunt ab eccleſia primitiva, durantibus matrimoniis hujuſcemodi, ſe faciunt ad ſacros ordines promoveri. Nos itaque inſolentiis hujuſmodi obviare volentes, prælatis omnibus diſtrictius inhibemus, ne aliquem clericum conjugatum, uxore non emittente caſtitatis votum, ad ſacros ordines promovere præſumant, niſi evidenter eiſdem conſtiterit, quod iidem promovendi de Græcis parentibus ſunt producti. Volumus autem quod prælatis, qui ſcienter tales duxerint ordinandos, per annum a collatione ordinum quos contulerint, ſint ſuſpenſi, & ordinati ab officio & beneficio perpetuo ſint privati.

IV.

ANNO CHRISTI 1284.

Contra epiſcopos & alios prælatos, qui ducebant presbyteros Græcos ad ſacrificandum Latinis.

Licet felicis recordationis dominus INNOCENTIUS papa IV. diſtricte ſtatuendo præceperit, ut quoties intra eamdem civitatem atque diœceſim, permixti ſunt populi diverſarum linguarum, habentes ſub una fide varios ritus & mores, locorum pontifices viros idoneos debeant ordinare, qui ſecundum diverſitatem rituum & linguarum divina illis celebrent, & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtituendo verbo pariter & exemplo; nonnulli tamen abbates & perſonæ eccleſiaſticæ, qui ſub ſe habent eccleſias & populum Latinorum, avaritiæ dediti, quæ idolorum eſt ſervitus, non conſiderantes præmiſſa, quodque in diverſitate hujuſmodi, ſi Græcus Latinis divina officia celebret, ignorans Latinus populus & Græci ſermonis ignarus, neſciet, ut eſt moris in eccleſia, ſacerdoti *amen* &c. reſpondere, minime advertentes, ſacerdotes Græcos Latinis ipſis præficiunt, qui eiſdem celebrant & miniſtrant eccleſiaſtica ſacramenta, pro eo quod eos minori pretio poſſunt obtinere conductos. Nos itaque volentes inſolentias hujuſmodi protinus amovere, hoc fieri ſub pœna ſuſpenſionis, quam ipſos abbates & alios incurrere volumus, ipſo facto, ſi confecerint, diſtrictius inhibemus.

V.

Contra clericos habentes concubinas, & etiam contra ipſas concubinas.

Licet felicis recordationis dominus ALEXANDER papa III. duxerit ſtatuendum, quod clerici, qui focarias habere noſcuntur, per prælatos, ut eas a ſe amovere debeant, moneantur, eas de cetero minime admiſſuri; ita, quod ſi adquieſcere contemſerint, eos ab eccleſiaſticis beneficiis, uſque ad ſatisfactionem condignam ſuſpendere debent, & ſi eas ſuſpenſi detinere præſumſerint, debent ipſos ab eiſdem beneficiis perpetuo removere: quia tamen ex conſtitutione hujuſmodi nulla vel modica utilitas provenit, propter negligentiam prælatorum, nos huic conſtitutioni, quam in regno Siciliæ obſervari volumus, duximus adjungendum, ut ſi clerici qui nunc habent publice concubinam, infra duos menſes a tempore publicationis præſentis conſtitutionis hujuſmodi computandos, concubinas a ſe taliter non amovent, ipſas vel alias in domo propria vel aliena minime admiſſuri, ipſo facto, ab officio, & beneficio ſint ſuſpenſi, & ſi eas retinuerint uſque ad menſem alium beneficiis per locorum ordinarios perpetuo amoveantur: quam extendi volumus ad eos etiam, qui publice concubinas recipient in futurum. Quod ſi archiepiſcopi, epiſcopi, & alii inferiores exemti, vel non exemti, ad quos ſpectat correctio clericorum, ad procedendum per correctionem hujuſmodi contra tales clericos obſervandam fuerint negligentes, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ noverint ſe ſuſpenſos,

☞ sos, donec constitutionem ipsam debitæ execu- A
tioni mandabunt. Ut autem mulieres seu
ANNO CHRISTI 1284. concubinæ hujusmodi, quæ in eodem crimine scienter participant criminosis, pœnam (debitam) non possint effugere, si infra tempus præfixum concubinarii, quod superius expressum est, ab eis non recesserint, numquam ad eos postmodum redituræ, vel aliæ fuerint, quæ de novo sibi concubinarios fecerint, ex tunc, ipso facto, excommunicationis sententiæ volumus subjacere. Ceterum ne prælatus aliquis ad pecuniarum quæstum vel lucrum constitutionem hujusmodi præsumat convertere, districtius inhibemus, ne quis pecuniam vel emolumentum aliquod in utilitatem propriam concedere re- B
cipiat in hac causa: quod si contra fuerit perpetratum, si archiepiscopus, episcopus, aut abbas, vel alius prælatus exemptus extiterint, qui delinquunt in receptione hujusmodi, donec duplum ejus quod receperit in pios usus convertat; archiepiscopus vel episcopus a pontificali officio; abbas vero vel alius prælatus exemptus ab officio sit suspensus; alii vero abbates, minoris & inferioris gradus personæ, sententiæ excommunicationis subjaceant ipso facto, a qua absolvi non possint nisi duplum ejus quod receperint, in opus pietatis duxerint convertendum.

V I.

De procuratore statuendo post mortem prælati, & de ratione reddenda.

Cupientes ecclesiarum vel locorum ecclesiasticorum vacantium indemnitatibus providere, salubri hoc edicto in perpetuum valituro duximus statuendum, ut mortuo archiepiscopo, episcopo, vel abbate, seu quovis alio abbate, canonici, monachi, vel alii clerici ecclesiæ, monasterii, seu loci vel monasteriorum prædictorum procuratores constituant, qui custodiant bona, ac fructus, reditus & proventus, provenientes de bonis ecclesiæ, monasterii, seu loci hujusmodi re- D
cipiant, exigant, & conservent, de illis reddant capitulo annis singulis rationem. Nullus autem monachus, canonicus, conversus, clericus, vel laicus de bonis ecclesiarum & locorum hujusmodi appropriare sibi, detinere, distrahere, vel in alios (usus) quomodolibet illicite transferre præsumat; sed omnia futuro pontifici integre reserventur. Procuratoribus, vero pro labore ipsorum, consideratis ecclesiarum & locorum facultatibus, & qualitatibus personarum, competens salarium statuatur. Si quis autem aliquid appropriare sibi contra constitutionis præsentis tenorem præsumserit, duplum ei- E
dem ecclesiæ infra mensem restituere teneatur. Canonici vero vel clerici ecclesiarum & locorum ipsorum, procuratores, qui & inventarium (non) fecerint, ac ablata reddere, & rationem, ut superius est expressum, ponere vel recipere contemserint, a beneficiis quæ ab eadem ecclesia tenent per triennium sint suspensi, si fuerint seculares, & si infra tempus prædictum se ipsis ingesserint, ipsis perpetuo sint privati: si autem monachi seu canonici regulares, ineligibiles ad quamlibet dignitatem seu officium, vel beneficium perpetuo habeantur.

V I I.

ANNO CHRISTI 1284.

De prohibitis alienationibus.

Quia nonnulli prælati ecclesiarum, etiam ecclesiastici viri, cupiditatis vitio laborantes, terras, domos & alia bona ecclesiastica immobilia ad longum tempus locare præsumunt, in ipsius contractus initium recipientes aliquam pecuniæ quantitatem, & postmodum annis singulis longe minorem, quam ipsorum bonorum seu possessionum fructus valere noscuntur; & alii ad locationes hujusmodi faciendas inducuntur minis & terroribus laicorum: statuimus, & hoc edicto perpetuo inhibemus, ne aliquis prælatus seu clericus sæcularis seu etiam regularis, domos, terras, possessiones, vel quævis alia bona, loca ecclesiastica immobilia, aliquibus ultra quinquennium, nisi evidens & manifesta necessitas vel utilitas ecclesiæ prolixius locationis tempus exposcat, locare audeat vel præsumat: ex qua quinquennali vel prolixiori locatione pecuniam nullam recipiant, nisi, sicut tangit singulos, nomine pensionis; & locatio eadem semper licitationibus exponatur. Inhibemus insuper permutationes, venditiones, emphiteosim, & quoslibet contractus alios de rebus ecclesiasticis C
fieri, nisi in casibus a jure permissis: ita tamen quod in eis debita juris solemnitas observetur. Nos enim omnes contractus superius nominatos, si aliter eos fieri contingeret, irritos decernimus & inanes. Locatores vero & clericos etiam præbentes consensum eis sive regulares fuerint, sive etiam sæculares, nec non directe vel indirecte ut prædicitur, compellentes eosdem, excommunicationis sententia innodamus, a qua absolvi non possint, quousque de facto revocetur contractus, & ecclesia reddatur indemnis. Possessiones vero & quælibet bona immobilia ultra tempus prædictum aliis jam locata ab eisdem prælatis, protinus revo- D
centur, & cum ad ecclesias ipsas redierint non alienentur, vel locentur aliter, nisi sicut superius est expressum.

V I I I.

Contra appropriantes & spoliantes ecclesias bonis suis.

Cultum divinum nonnulli ecclesiarum prælati & personæ ecclesiasticæ diminuere & enervare non verentes, parrochiales ecclesias & cappellas sibi subjectas, vel in quibus monachus vel clericus sæcularis institui consuevit ad vitam vel ad tempus non modicum, E
cupiditatis vitio seu carnalitatis affectu, aliquibus laicis sub annuo censu concedunt, alii vero ad concessionem hujusmodi minis & terroribus inducuntur, nonnulli etiam, nisi timentes facere fraudem legi, bona ecclesiarum & cappellarum ipsarum modo prædicto locare præsumunt, ex quo cappellæ & ecclesiæ hujusmodi remanent bonis omnibus spoliatæ, ita quod in ipsis nullatenus vel minus debite in divinis officiis deservitur: Nos igitur locationes hujusmodi a jure damnatas penitus reprobantes, expressius inhibemus, ne aliquis prælatus, seu persona ecclesiastica

cle-

cleſiaſtica, ſæcularis vel etiam regularis, lo- A cationem hujuſmodi faciat, ſeu facienti conſentiat vel ſubſcribat. Nam locationi conſentientes & etiam ſubſcribentes, nec non & laicos recipientes eccleſias ſeu terras modo prædicto, excommunicationis ſententia innodamus, a qua nequaquam abſolvi poſſint, quouſque contractus ſic de facto habitus revocetur totaliter, & eccleſia ipſa indemnis etiam conſervetur.

ANNO CHRISTI 1284.

IX.

Ut dictæ conſtitutiones inviolabiliter obſerventur.

Quia conſtitutionum editio, quæ ut plurimum pro reformatione ſtatus hominum producuntur, obtinere debet roboris firmitatem, univerſis archiepiſcopis & epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis per regnum Siciliæ conſtitutis, tenore præſentium diſtricte præcipiendo mandamus, ut conſtitutiones, quas in generali vacatione prælatorum regni Siciliæ apud Melfiam in præſenti edidimus, obſervent, & a ſubditis ſuis faciant inviolabiliter obſervari; & hoc ut efficacius ad notitiam perveniat ſingulorum, volumus quod conſtitutiones ipſæ per prælatos locorum ſingulis annis in eorum ſynodis publice recitentur. Datum Melfiæ v. calendas Aprilis pontificatus domini Martini papæ B IV. anno quarto.

ANNO CHRISTI 1284.

ANNO CHRISTI 1285.

ANNO CHRISTI 1285.

CONCILIUM REGIENSE,

Ex Antelmii Aſſertione po unico S. Eruchetio.

Habitum Anno Domini MCCLXXXV.

A ROSTANNO METROPOLITA AQUENSI.

Primo edidit integrum, notiſque illuſtratum Carolus Antelmius Præp. Forojulienſ.

PRÆFATIO.

ANno Domini 1285. 16. Kal. Martii ad honorem omnipotentis Dei & B. Mariæ Virginis matris ejus, Nos Roſtannus, divina miſeratione, S. Aquenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus apud Regium in Concilio per nos ibi indicto præſidentes, aſſiſtentibus nobiſcum venerabilibus Fratribus noſtræ Eccleſiæ ſuffraganeis infra ſcriptis videlicet, R. Aptenſi. M. Regienſi. P. Siſtaricenſi. B. Forojulienſi, Dei gratia Epiſcopis diſcreto viro, P. præpoſito & Officiali Vapincenſis Epiſcopi juſta de cauſa abſentis, & Abbatibus Crocienſi & Luræ, Præpoſitis, Archidiaconis, & Procuratoribus dictarum Eccle- D ſiarum; & aliis pluribus Eccleſiarum Rectoribus, & pluribus aliis diſcretis viris in Concilio ipſo exiſtentibus cupientes & intendentes ſtatuere & ordinare illa quæ ad utilitatem & profectum Eccleſiarum & perſonarum noſtræ Provinciæ reſpicere dignoſcuntur, & ad ſalutem animarum, de aſſenſu & conſilio prædictorum, diligenti deliberatione præhabita, ſtatuimus & ordinamus prout inferius continetur.

CAPITULA

I. *Obſervantia Canonum præſcribitur.*
II. *Preces decernuntur & indulgentiæ conceduntur pro liberatione* CAROLI II. *Provinciæ Comitis.*
III. *Curatur conſici Chartularia, in quibus bona, cenſus Eccleſiarum exſcribantur.*
IV. *Fictitii Priores in beneficiis prohibentur.*
V. *Damnat pacta & juramenta illicita in collationibus.*
VI. *Diœceſanus cognoſcit de delictis Clericorum & Monachorum, niſi conſtet de Exemptione.*
VII. *Cenſuræ ſervari debent maxime ab eo qui illas tulit.*
VIII. *Qualiter procedatur contra illos qui excommunicationis ſententiam contemnentes, exempla pernicioſa peragunt.*
IX. *De abſolutione cum clauſula* reincidentiæ.
X. *Excommunicati a nemine ad ſacra admittuntur.*
XI. *Prohibet humari corpora in cœmeterio non benedicto ab Epiſcopo, & humata effodi jubet.*
XII. *Beneficiati extra curiam Epiſcopi fraude in jus vocati, impenſis totius Diœceſis litigant.*
XIII. *Ut nullus miniſtret toxicum, vel alia venenoſa.*
XIV. *De pœnis inferendis in eos qui miniſtrant toxicum vel herbas mortiferas.*
XV. *Qualiter agendum adverſus exemptos qui ſuis privilegiis abutuntur.*
XVI. *Ut Presbyteri interſint teſtamentis Parochianorum, & ut reſtitutiones incertæ ab Epiſcopis deſtinentur.*
XVII. *Solus Epiſcopus abſolvit de levi manus injectione in Clericum.*
XVIII. *Ut nemo vacantium Eccleſiarum bona occupet.*
XIX. *Corpora defunctorum in Parochia ſepeliuntur, niſi alius electus ſit ſepulturæ locus.*
XX. *Decimæ, in primis prædiales, jure divino ſolvuntur.*
XXI. *Exemptos, decretis Concilii ſubjicit, niſi de exemptionis titulis fidem faciant.*
XXII. *Præſentatus, coram Patrono non jurat, neque acquirit, aut dimittit beneficium.*
XXIII. *Excommunicantur impedientes ne a ſententiis ſuffraganeorum ad Metropolitam appelletur.*

I.

IN PRIMIS ſtatuimus & concorditer ordinamus quod Sacri Canones præſertim in generalibus Conciliis editi & Concilium Valen-

lentinum, ac ſtatuta provincialia per præ- A
ANNO CHRISTI 1285. deceſſores noſtros edita cum diligentia obſerventur.

II.

Item, ordinamus quod pro liberatione illuſtris Domini KAROLI Principis noſtri in carceribus detenti in Eccleſiis & per Eccleſias noſtræ Provinciæ preces & ſuffragia effundantur cum orationibus Principis, additis collectis B. Mariæ, & pro pace ſervanda, & quod populus in diebus ſolemnibus per Prælatos & parochiales Presbyteros ad effundendum preces pro ejus liberatione cum inſtantia inducatur. Nos autem ad honorem B
Dei & dicti Domini Principis & quilibet ſuffraganeorum prædictorum cuilibet, ſuffragium hujuſmodi impendenti XL. dies, de injuncta pœnitentia relaxamus.

III.

Item, quoniam frequenter contingit quod cenſus Eccleſiarum noſtræ Provinciæ indebite ab aliquibus augmentantur, & nonnumquam per Rectores aliquos ſubtrahuntur, ſtatuimus, & concorditer ordinamus, ut quilibet Prælatus in ſua Diœceſi chartularium proprium habeat ſeu regiſtrum in quo nomina, cenſus & quælibet alia bona Eccle- C
ſiarum integraliter conſcribantur, ne fraude ſeu malitia alicujus aliquatenus occultentur, augmententur per aliquem, vel mutentur.

IV.

Item, cum intelleximus quod aliqui Abbates, & aliqui alii Patroni in Eccleſiis priores fictitios, nomine tantum, & non re ponere moliuntur, ſtatuimus & ordinamus quod hæc per aliquem nullatenus attententur, & ſi contra factum fuit, tam conferens quam recipiens incurrant excommunicationis pœnam ipſo facto, & nihilominus illud beneficium Diœceſanus libere conferat lapſo D
tempore a canone definito.

V.

Item, quia ſæpe contingit quod Abbates & Patroni & plures alii in præjudicium ordinariæ poteſtatis Eccleſias conferunt, & Clericos recipientes hujuſmodi beneficia aſtringunt pactionibus & variis juramentis, ſtatuimus ut nullus Religioſus, aut Clericus ſæcularis in Eccleſia ſeu beneficio admittatur, ſeu recipiatur, nec inſtituatur in ea per Ordinarium niſi primo conſtiterit, quod illa Eccleſia ad ipſum Abbatem ſeu Patro- E
num vel alium pertineat pleno jure, & ſi contrarium factum fuerit per quemcumque, eo ipſo illa Eccleſia vacet, illa vice per eumdem Ordinarium conferenda.

VI.

Item, ſtatuimus quod ſi quis Clericus converſus, donatus vel religioſus cujuſcumque ordinis, conditionis, ſtatus vel dignitatis exiſtat, deliquerit per noſtras civitates vel Diœceſes ubicumque, maxime autem extra loca exempta, & per Ordinarium requiſitus nolit coram eo comparere, & reddere rationem hujuſmodi delicti, idem Ordinarius poſſit ipſum auctoritate hujus Concilii capere & detinere, & etiam ejus mobilia ſeu ſe moventia, ſi quid habet in illa Diœceſi, quouſque ſatis dederit, de parendo juri coram ipſo, & de juſtitia facienda, niſi fidem faciat de privilegio, per quod conſtet ab hujuſmodi ordinariis totaliter ſe exemptum. ANNO CHRISTI 1285.

VII.

Item, quod ex quo quis excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiam, ex cauſa probabili, juſta & rationali recte duxerit promulgandam, ſervet eam firmiter & a ſubditis ſuis faciat inviolabiliter uſque ad ſatisfactionem congruam obſervari, ne forſan ex relaxandi facilitate veniat in contemptum. Parum enim eſt ſententiam ferre, niſi lata ſervetur. Quinimmo ſanctius eſſet nullatenus promulgare, quam cum periculo negligere promulgatam.

VIII.

Ceterum, abominabilis proh dolor! (ſicut ad noſtrum tam de longinquo, quam e vicino pervenit auditum) in quibuſdam partibus inolere cœpit abuſio. Nam aliqui filii Belial qui nec Deum timent, nec hominem reverentur, iniquitatem bibunt ut aquam; qui dum ſententias vilipendunt, dum medicinam quæ fuerat ad ſalutem, rejiciunt, mortis incurrunt periculum, & ad interitum ſuæ perverſitatis exemplo nonnumquam inducunt alios & ſeducunt. Iſti quidem in Dei opprobrium, in contemptum promulgatoris, & ſententiæ promulgatæ neglectum, non minus viliter, quam damnabiliter procedere, immo nimis execrabiliter excedere non formidant. Utpote dum adulterinum Presbyteri vel Prælati contingentes, officium, & inconceſſum ſibi uſurpantes miniſterium, excommunicationem, immo verius execrationem verſa ſeu perverſa vice in excommunicatores ſeu denunciatores ſuos ſimulare præſumunt, accenſos palearum faſciculos, aut candelas de ſepo, ſeu carbones, aut titiones ardentes, in patellis, conchis, aut ſartaginibus vel ſimilibus vituperabiliter extinguendo. Cumque talia & his ſimilia in Dei vergant opprobrium, & eccleſiaſticæ diſciplinæ redundent contemptum; ſtatuimus, & ſub pœna excommunicattonis diſtrictius inhibemus, ne quis Clericus vel laicus, major, medius, vel infimus, cujuſcumque ordinis, dignitatis, conditionis, vel ſtatus exiſtat, rem tantæ perniciei de cetero per ſe vel per alium, aut pro ſe vel pro alio attentare præſumat. Qui vero hujus ſaluberrimi inſtituti tranſgreſſor extiterit, & intra triduum emendam exinde competentem non exhibuerit, ex tunc ſe ſciat, ipſo facto, excommunicationis vinculo innodatum. Locus autem ubi hæc vel ſimilia, domino loci ſciente, ſeu mandante, vel ratum habente præſumpta fuerint, eccleſiaſtico tandiu remaneat ſuppoſitus interdicto, donec ad mandatum Eccleſiæ quam delinquens offendit, & Prælato quem irreverenter deſpexit, ſufficiens, & idonea ſatisfactio, & realis emenda præſtita fuerit per eumdem: quoniam

ANNO CHRISTI 1285.

cum in talibus non sit relaxanda vindicta, offensus Prælatus minime remittere valeat ullo casu. Eisdem pœnis subjacere volumus illos, & illas, qui vel quæ talia fieri mandaverint, vel alias opem, vel operam aut consilium præbuerint, si rem tamen tam detestabilem prodire contigerit detestabiliter in effectum; addito quod eorum hæredes in Clericorum Collegium nullatenus admittantur, nisi prius cum ipsis super his fuerit misericorditer dispensatum. Et si Clericus beneficiatus vel in dignitate, seu personatu, vel officio constitutus taliter excesserit: ultra pœnam laico inflictam, beneficio, si quod in Provinciis nostris obtinet, sit ipso facto præsentis Concilii auctoritate privatus: non beneficiatu autem, ad obtinendum beneficium indignus habeatur omnino a Cleri Collegio sequestratus.

IX.

Item, quod si quis ab excommunicationis sententia quam pro contractis debitis, & maxime ubi se juramento astrinxerat, vel ob manifestam offensam incurrerat in infirmitate vel mortis articulo fuerit absolutus; si sanus factus aut infra mensem a convalescentia numerandum satisfactionem distulerit ut promisit vel injunctum ei extitit, ab inde in antea nulla nova monitione ulterius expectata in eamdem ut prius excommunicationis sententiam reincidat, & publice addita violatione datæ fidei nuncietur. Si vero de illa ægritudine moriatur, hæredes ejus ad hoc emendandum & observandum per censuram ecclesiasticam compellantur, vel executores aut bonorum possessores, si alios hæredes non habeat.

X.

Item, quod excommunicati & maxime postquam publicati fuerint, non sunt in suis iniquitatibus sub quovis figmento palpandi, prohibemus ne tales in Ecclesiis vel cœmeteriis, aut juxta valvas Ecclesiarum vel fenestras aut alia loca unde divinum possint audire officium, vel Presbyterum celebrantem videre, dum Missarum celebrantur officia, immorari præsumant; quin immo Cappellani per se, vel Clericos suos aut alios diligenter investigare procurent an excommunicati hujusmodi in Ecclesia, vel circa se ingerant, & eos exinde recedere faciant, ut dum divinum ibi agetur officium eosdem præcipiant absentare. Quod si forte ipsis parere neglexerint, a prosecutione divini officii, dum illi suam ibi præsentiam exhibere præsumpserint, cessent, & abstineant, sub pœna quam eis Ordinarius suus, si super his eos culpabiles, seu negligentes inveniat, duxerit infligendam.

XI.

Item, quod in cœmeterio ab alio quam a proprio Episcopo, vel Archiepiscopo, aut expresso ipsius mandato, absque sui licentia benedicitur, nullus omnino ad sepulturam ecclesiasticam admittatur. Quod si contra factum fuerit, nullus penitus sepeliatur ibidem, donec illius vel illorum ossa fuerint exhumata, cujus vel quorum corpora fuissent inibi post talem benedictionem sepulta, auctoritate Sedis Apostolicæ semper salva. Sed ne facilitas veniæ incentivum præbeat delinquentibus, & aliis audaciam tribuat delinquendi, sciant Prælati omnem sibi super hoc dispensandi licentiam interdictam, donec exhumatio quæ sit aliis ad terrorem, præcesserit, ut est dictum.

ANNO CHRISTI 1285.

XII.

Item, quia spreta jurisdictione ordinaria malitiose per aliquos Apostolicæ Sedis gratia, & ejus licentia abutentes, Abbatiæ, Prioratus, & Ecclesiæ & Ecclesiasticæ Personæ, Canonicæ, & Clerici beneficiati nostri sæculares, & religiosi coram extraordinariis auditoribus sæpius impetuntur, & iniquitates ac malitiæ plurimæ committuntur, & impares sumptibus sic vexati coguntur interdum juri suo cedere, vel aliter utcumque vexationes suas redimere, statuimus & concorditer ordinamus, quod ex quacumque causa Clericus, vel Canonicus, aut quivis alius Beneficiatus de Provinciis nostris evidenter & indebite spreta communium amicorum, aut Ordinarii cognitione, per aliquem extraordinarium Judicem delegatum, vel subdelegatum, executorem, conservatorem, inquisitorem, vel alium extraordinarium quemcumque præsertim extra propriam Diœcesim citatus seu molestatus fuerit, omnes Prælati, & alii Clerici beneficiati, tam sæculares quam religiosi ad ipsius defensionem dent consilium & juvamen, & in expensis contribuere, dictorum Episcoporum comprovincialium ad hoc specialiter deputandorum arbitrio, teneantur. Et hoc intelligimus in omni causa mota jam vel movenda, scita vel præsumpta, vel penitus ignorata, auctoritate & mandato Sedis Apostolicæ & Legatorum ejus in omnibus & per omnia semper salvis, præsenti articulo per decennium dumtaxat, nisi revocatus fuerit, duraturo.

XIII.

Item, quia latentes inimici homicidia plerumque perpetrant etiam in amicos, statuimus, & sub pœna excommunicationis districtius inhibemus, ne quis Apothecariorum, vel quivis alius, cujuscumque conditionis vel sexus existat, toxicum vendat, nec donet, nec alio modo ministret alicui, vel alia venenosa, nisi prius significet curiæ sæculari, ut sciri possit suis temporibus, si causa toxicationis contingeret, quis fuerit emptor ille, vel alius qualiscumque: & quod Apothecarius quilibet ad hoc servandum, juramento corporaliter præstito pro se & familia sua specialiter adstringatur. Aliter autem dantes & vendentes, & ad homicidium perpetrandum recipientes, quomodolibet vel vehementes, & ad hoc consilium, consensum, tacite vel expresse præstantes, excommunicationis vinculo subjaceant, ad Sedem Apostolicam pro absolutionis beneficio remittendi, & alias per censuram ecclesiasticam sicut justum videbitur puniendi.

XIV.

ANNO CHRISTI 1285.

XIV.

Item, quod quicumque alium toxicare aut opem adhibere, vel consilium dare, vel in necem alterius toxicum dictare, seu vendere, aut aliter ministrare præsumpserit, & herbas mortiferas in mortem vel abortivum cuiquam dederit, eo ipso excommunicationem incurrat, a qua nonnisi per Sedem Apostolicam absolvatur. Et si Clericus beneficiatus fuerit, illo sit privatus beneficio ipso facto, & ab ordine quem susceperat degradetur, tradendus curiæ sæculari. Sicut & tali vel simili suspicione probabiliter infamatus, & ex verisimilibus præsumptionibus, & perspicuis indiciis, apud bonos & graves notatus, ad honorem vel Dignitatem ecclesiasticam nullatenus admittatur, & nihilominus ad detentionem personæ honestam, prout requiret personæ status & sceleris immanitas suadebit, ad eruendam veritatis certitudinem, sicut Superioris discretioni visum fuerit, procedatur.

XV.

Item, dolentes referimus quod nonnulli Religiosi Templarii, Hospitalarii, Cistercienses, & alii tam exempti quam privilegiati de privilegiorum sibi forte aut ordini suo indultorum prærogativa temere confidentes, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias ab Ordinariis, vel Officialibus ipsorum rationabiliter promulgatas, observare non curant; quinimmo in contemptum Clavium, excommunicatos, suspensos, & interdictos hujusmodi, ad Divina recipiunt, aut interdum in donatus seu confratres, contra mentem Concilii Lateranensis admittunt: receptatorum in hac parte genus pessimum imitantes, sine quibus delinquentes in his & similibus diu forsitan non laterent. Sed nec his contenti Domos Conventuales alterius Ordinis quam sui, eisdem Ordinariis lege diœcesana subjectas, & a sui fundatione jurisdictioni Prælatorum, salva regula seu Ordinis sui disciplina suppositas, tam Prænominati quam ceteri Religiosi, etiam non exempti, nec privilegiati vindicare sibi, & Prælatis, quasi furtim, succedente postmodum violentia, subtrahere moliuntur: sicque de suis indulgentiis seu privilegiis confidentes, alios fidentius in jure suo molestant: itaque auctoritate, immo temeritate propria, nunc in vestimentis ovium venientes, nunc seculari fulti potentia, violentiam per se, vel per alium inferentes, possessiones & quasi domorum hujusmodi, ac rerum & jurium ad eas spectantium, occupare, & cum armis aliquoties invadere non verentur, & occupata tenere contendunt in Prælatorum præjudicium, plurimorum scandalum, & enormem nihilominus illius ordinis cujus erant ab initio, & cui antiquo subesse consueverant, læsionem. Cumque tales, & tam enormiter excedentes, & notorie delinquentes, receptatoribus non impares, ac improbis raptoribus nequiores, perinde ut alios jura censeant puniendos: nos ergo ut in ipsos animadvertere possimus, ut a jure nobis permittitur, & maxime si de privilegiis suis non velint copiam facere requisiti; volentes, ubi eos indulta seu privilegia non defendunt, correctionis & reformationis officium exercere, ac effrænatam ambientium cupidinem reprimere cupientes: statuimus & concorditer ordinamus, ut tales & similes, in præmissis & similibus tam enormiter excedentes, & tam notorie delinquentes, nisi destiterint, & saniori ducti consilio, congruenter intra dies octo ex quo fuerint requisiti, revocare seu emendare distulerint, una cum illis qui se ad eos sic ligati reduxerint, & eos qui translationem hujusmodi acceptaverint, & exinde monasteria domosve conventuales, res, & jura hujusmodi occupare, seu invadere cum armis vel sine armis præsumpserint, nec non & omnes qui eis ad hoc opem vel opera præstiterint, aut, ut sic occupata detineant, consilium, vel juvamen præbuerint, excommunicationi subjaceant, ipso facto. Sed cum ipsi Prælatis non deferant, sed potius vilipendant eosdem: Prælati eorum quamdiu sic steterint, & ausu temerario vel Officialibus eorum in præmissis restituerint, in privilegiis vel aliis juribus suis tueri eos vel defendere minime teneantur. Dignum est enim ut qua mensura mensi fuerint, eadem remetiatur & eis: ut ignorantes ignorari, & contemptores sentiant se contemni. Qua enim fronte Prælatorum implorabunt auxilium, qui committere non formidant in ipsos? Statuimus insuper, præcipimus, & concorditer ordinamus, ut singulares personæ tam suimet, quam ipsius conventus una cum translationem taliter fieri procurantes, ab illius domo, seu conventus consortio penitus & in perpetuum excludantur, vitam suam alibi sub arcta pœna sui superioris arbitrio finituri. Circa translationem autem singularium personarum, ad arctiorem forte regulam transire cupientium, nihil per hoc intendimus extra formam a jure editam immutare.

XVI.

Item, ne relictæ in testamentis vel aliis ultimis voluntatibus emendæ, vel ad pias causas eleemosynæ, vel restitutiones directe vel indirecte forsitan occultentur: statuimus, ut vel Presbyter parochialis interesse rogetur ordinationi testantis, si haberi poterit, aut quod Notarius infra octo dies, a die obitus numerandos, Prælato vel Officiali, aut Presbytero parochiali, copiam illius articuli ubi qualis eleemosyna pro piis usibus deputata, vel emenda, seu restitutio facienda, sub pœna excommunicationis, quam ipso facto, si negaret, incurrat, fateri fideliter teneatur: & ille, vel illi, sic cum hæredibus vel executoribus testatoris ordinare festinent, quod emendæ non occultentur, & eleemosynæ sic relictæ, vel restitutiones hujusmodi non pereant, ad tempus magnum, vel modicum, aut forte perpetuo faciendæ. Adjicientes insuper quod prædictæ restitutiones nullatenus per aliquem executorem testamenti, vel per alium, præter Diœcesani licentiam præbeantur: nec aliquis distribuere præsumat alibi quam ubi Prælatus duxerit ordinandum, etiamsi a testatore contrarium dictum esset. Ad hæc adjicimus quod Presbyteri Synodis venientes, Prælato suo

ANNO CHRISTI 1285.

vel Officiali ejus, in ſcriptis, teſtatorum & executorum nomina, & quantitates hujuſmodi præſentare in virtute obedientiæ teneantur.

XVII.

Item, quod nullus quomodocumque præſumat ab injectione manuum, quantumcumque modica ſeu levi abſolvere, non habita Ordinarii licentia nec obtenta, quod ſi ſecus præſumptum fuerit, pro non abſoluto habeatur, & evitetur ut prius. Abſolvens autem hujuſmodi, ſi prædicator fuerit, prædicationis officium ſibi noverit interdictum, donec ab Apoſtolica Sede cum narratione ſui exceſſus gratiam meruerit obtinere, vel Prælato ſatisfecerit quem contempſit. Et inter alia ſuum publice confiteatur reatum, ut ſimplices reddentur in ſimilibus cautiores.

XVIII.

Item, quod nullus omnino Prælatus, Abbas, Prior, vel Clericus, vel laicus, cujuſcumque conditionis, ſtatus, aut dignitatis, Ordinis, vel Religionis exiſtat, bona Eccleſiarum vacantium Metropolitanæ vel Suffraganeæ, Prioratus, Abbatiæ, vel alterius cujuſcumque Monaſterii vel Eccleſiæ, per promotionem, aut mortem, aut reſignationem, aut mutationem, vel abſolutionem, aut alio quocumque modo vacantis, capere per ſe, vel per alium, aut occupare vel uſurpare præſumat. Quod ſi fecerit, tam ipſe quam obedientes *ei* aliqualiter in hac parte excommunicationis incurrant pœnam, ipſo facto.

XIX.

Item, quod corpora mortuorum in cœmeteriis Eccleſiarum parochialium ſepeliantur, niſi conſtet in continenti, ſine alio ſtrepitu, quod alibi elegerint ſepeliri. Si quis autem regularis, vel ſæcularis aliter corpus aſportare prætumpſerit inſolenter, antequam de electione ſepulturæ habita fuerit certitudo, omni emolumento in teſtamento ſibi relicto careat; & illud parochiali Eccleſiæ applicetur. Et nihilominus cœmeterium in quo humatum fuerit, interdicto ſubjaceat, donec corpus Eccleſiæ parochiali fuerit reſtitutum. Et quod a jure, ſi quod habebat, ceciderit qui non expectata definitione vim facere voluerit, & jus ſibi dicere attentaverit.

XX.

Item, cum ex præcepto divino, & ex conſtitutione Eccleſiæ, decimæ maxime prædiales, Eccleſiis debeantur, & ſint nonnulli eas in propriæ ſalutis interitum ſolvere non curantes: ſtatuimus ut cum non ſint palpanda crimina, ne vulnera remaneant incurata, Presbyteri parochiales parochianos ſuos de quibus tenentur reddere rationem, tam per ſe, quam per alios, & maxime per illos quos in Eccleſiis ſuis prædicare contigerit verbum Dei, moneant frequentius efficaciter & inducant ad decimas hujuſmodi fideliter præſtandas, & integraliter exſolvendas, niſi forſan compoſitio facta legitime ipſos ſuper hoc excuſaret, alioquin quod ſciant ſe injuſte, & in animarum ſuarum periculum retinere, & tanquam rei alienæ raptores, & præceptorum Domini & conſtitutionis Eccleſiæ tranſgreſſores, a fidelium conſortio ſequeſtrandos. Et in confeſſionibus ſignificetur eiſdem quod abſolvi non poſſunt, & peccatis confeſſatis ſeu oblitis non ſolvantur in futurum; & de prædictis ſatisfaciant, vel cum Eccleſia conveniant de retentis. Et quod ſi contingat eos abſolvi, de futuro prodeſſe non poterit ad ſalutem. Cum, juxta Sanctorum ſententiam, non remittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

ANNO CHRISTI 1285.

XXI.

Item, ſtatuimus & ordinamus, & ad hoc terminum tam exemptis quam privilegiatis duorum videlicet menſium a publicatione præſentium numerandorum concorditer aſſignamus, infra quos oſtendant ſi voluerint privilegia, vel indulgentias, vel prærogativas alias ſi quas habent, per quæ, vel per quas contra præſentis Concili ſtatuta valeant ſe tueri, & uſque tunc noſtrarum volumus eſſe ſuſpenſum ſententiarum effectum. Et ab inde in antea, niſi cauſam interim ſufficientem oſtendant, volumus ea valere omni jure quo melius poterunt & debebunt.

XXII.

Item, ſub pœna excommunicationis præcipimus, ne quis a patrono laico vel Clerico præſentatus, aut etiam præſentandus, præſtet aliquod juramentum in manibus patroni, vel alterius cujuſcumque, ſine ſpeciali ipſius Ordinarii licentia & conſenſu: quodque præſentatus ſeu præſentandus hujuſmodi, ab alio quam ab Ordinario, cui de jure competit, in Eccleſia parochiali ſe inſtitui nullatenus patiatur: nec ex quo per Ordinarium inſtitutus fuerit, beneficium dimittat hujuſmodi; non petita ipſius Ordinarii licentia, vel obtento conſenſu, vel niſi alia ſufficiens cauſa ſubſit legitima, probabilis & honeſta.

XXIII.

Item, quia ſæpe compertum eſt quod nonnulli impediunt quominus a noſtris ſuffraganeis, & eorum Officialibus ad noſtrum auditorium appelletur, ſicque effectus juſtitiæ plurimum impeditur. Adhærentes ſuper his ſtatutis bonæ memoriæ Domini G. Prædeceſſoris noſtri: ſtatuimus ac etiam in virtute ſanctæ obedientiæ inhibemus, ne aliquis cujuſcumque ſtatus, eminentiæ, ordinis, aut dignitatis exiſtat, impedimentum præſtet alicui clam vel palam, publice vel occulte, directe, vel indirecte, per ſe vel per alium ſcilicet gravando appellare volentes, ſeu eis comminando, ſeu oppoſitionem aliquam ſuper his faciendo, aut alio quoquomodo, quominus ad nos, ſeu noſtram curiam libere appelletur, & ad nos per appellationem & querimoniam recurratur. Si quis autem contra fecerit, ipſum in his ſcriptis excommunicationis vinculo innodamus.

NO-

ANNO CHRISTI 1285.

NOTÆ AD CONCILIUM.

AD PRÆF.

Roſtannus. Ita mſ. Foroj. at Siſtaric. & Dienſis *Roſtagnus*, quod forte rectius: plurimi enim ſec. 11. 12. & 13 Provinciæ Eccleſiis præfuerunt Epiſcopi, *Roſtagni* nuncupati. Is cognomen habuit de *Nove*. Nullum in Chronicis & Scriptoribus reperitur veſtigium quo Ordini Religioſo nomen dediſſe conſici poſſit, quamvis ſecus aliqui ſcripſerint.

R. Aptenſis *Raimundus* cognomine *Botti*, primus ſuffraganeorum nominatur non ratione antiquioris ordinationis, ſed privilegio ſuæ ſedis, quæ tunc prioris ſuffraganei honore gaudebat, quem etiam obtinuit in Concilio Aquenſis Provinciæ ann. 1212. ac poſtremo anno 1585. licet Epiſcopi Aptenſes non eſſent (ut obſervavimus) reliquis Præſulibus inauguratione anteriores. Verum a multo jam tempore, incuria Epiſcoporum Aptenſium, ea prærogativa intercidit, ipſis ex præſcripto can. 6. Concilii Regienſis 1. & can. Conc. Aurelian. II. remanente facultate ſacrum mortuale ſolemniter conficiendi & juſta perſolvendi Aquenſi Metropolitæ. De illa praxi hæc habet vetus liber cœremonialis Aquenſis: *Defuncto N. Archiepiſcopo ſit officium, ſepulturæ per Epiſcopum Aptenſem cui incumbere debet ex antiquo, & fertur habere palefredum quem N. Archiepiſcopus dum ageret in humanis equitabat.*

Si quis plura de Aptenſibus & ceteris Epiſcopis qui huic Synodo adfuerunt, ſcire cupiat, ſingularum Eccleſiarum Scriptores conſulat: mihi ſat ſit, ne acta iterum agam, nuda eorum hic notare nomina.

M. Matthæus, Regienſis.

P. Petrus IV. Girardi de Podio Michaële Siſtaricenſis.

B. non *J.* ut legitur in mſ. Siſtaric. *Bertrannus*, ſive *Betrandus* de Fabario Forojulienſis.

P. Præpoſitus & Officialis Vapincenſis. Officialis nomine ii omnes veniebant qui quoquomodo erant ab Officiis & Mandatis Epiſcopi, ut Archidiaconi, & Archipresbyteri, &c. Unde in Conc. Rotomag. ann. 1050. decernitur: *Ut nullus ex Officialibus Epiſcopi videlicet Archidiaconis aut Notariis pro ordinandis Clericis munera exigantur*. Eodem ſenſu *Alexander III.* ſcribit Cantuarienſi Epiſcopo *inſtitutionem Beneficiorum ſpectare ad Epiſcopos, vel eorum Officiales*. Officialis proprie is erat qui auctoritate ſibi ab Epiſcopo conceſſa utramque juriſdictionem planam, quam vocant, & Forenſem exercebat, ex quo modo Vicarius Epiſcopi, modo Officialis dicebatur.

Abbatibus Crocienſi Eccleſia Croſcienſis in Diœceſi Siſtaric. ſec. XI. a Presbyteris & Clericis ſecularibus regebatur, eratque juris S. *Petri* ut patet ex libro 1. epiſt. 67. *Gregorii* VII. ad *Giraldum* Siſtaric. Poſtmodum in Collegialem excrevit: anno enim 1207. *Bermundus* Siſtaric. Epiſcopus Eccleſiam de *Thonicis* concedit Præpoſito & Canonicis Croſcienſibus. Demum novis adjectis fundis, in Abbatiam Ord. S. Aug. erecta. Illi, anno 1299. præerat *Petrus* Abbas, qui forte iſti Concilio interfuit. Verum collapſa ibi regulari diſciplina, procurante Mutio *Gaſtinello* Epiſc. Siſtaric. acceſſit cum ſuis dominiis ad menſam Epiſcopi anno 1457. ex Decreto Callixti III.

Lurenſi ejuſd. Ord. in eadem Diœceſi. Quis eam tempore Concilii rexerit Abbas, neſcitur.

Præpoſiti. Præeunt Abbates Præpoſitis ac Procuratoribus Capitulorum Cathedralium Eccleſiarum, licet ſubſequantur in plurimis Conciliis, uti Nugariolenſi ann. 1290. Silvanectenſi ann. 1318. Rotomag. ann. 1335. Avenionenſi ann. 1316. &c.

Apud Regium: olim Rejenſis civitas. Ita in Itinerario *Antonini*, vulgo nuncupato, *Sidonio Apollinari*, ac in plurimis ſculptis monimentis quæ *Bartellus* exhibet in Hiſtoria Regienſi, præclara de ejus urbis nobilitate referens; at fallit maxime dum nominis quadam ſimilitudine, aliiſque leviſſimis conjecturis deluſus, *Ricomagum*, ſeu *Bricomagum*, hodie *Briançon*, pro Rejenſium civitate accipiens, Rejos in Provincia Alpium maritimarum contentos fuiſſe affirmat, cum ipſum quod laudat Itinerarium ac Galliarum notitiæ omnes, in II. Narbonenſi cujus Aquæ Metropolis, diſertis verbis Rejos collocent.

Ad Cap. I. *Concilium Valentinum*. Illud nempe quod labentis tum ſeculi anno 48. apud Montiliacum in Diœceſi Valentina aſperrimis temporibus pro fide, pace ac libertate Eccleſiæ tuendis congregatum fuit ex quatuor Provinciis, Narbonn. Vennenſ. Arelat. & Aquenſi *Innocentio* IV. P. M. Præſidentibus, *Petro* Albanenſi Epiſcopo, & *Hugone*, S. Sabinæ Presbytero S. R. E. Cardinalibus ejus Legatis.

ANNO CHRISTI 1285.

Ad Cap. II. *Pro liberatione illuſtris Domini* Karoli *Principis noſtri in carceribus detenti* &c. *Karolus* de quo hic habetur ſermo, filius erat *Karoli* I. S *Ludovici* germani fratris, atque ex ſuo cum *Beatrice Berengarii* III. filia & hærede matrimonio, Comitis Provinciæ. Is ex traditione *Urbani* PP. IV. anno 1254. utriuſque Siciliæ Regna poſſidenda acceperat, quæ jamdudum ex variis Summorum Pontificum decretis, ex illo in primis quod in Concilio Lugdun. ſolemniter prolatum fuerat adverſus *Fridericum* II. Imp. vacua erant facta. Aliquot poſt Concilium annis *Fidereo* tum *Conrado* ejus filio perfidioſe a *Manfredo* altero ejus filio illegitimo extinctis, *Manfredus* dum *Corradini Conradi* filii tutelam gerit, proprio nomine omnem dominatum uſurpat, æque ac Pater Romanis Pontificibus infenſus & viciſſim inviſus. Interea *Carolus* a *Clemente* IV. *Urbani* ſucceſſore in Italiam vocatus, *Manfredum* aggreditur, debellatumque in acie cædit ann. 1266. *Corradinus* in regna paterna reſtitui cupidus, bellum redintegrat, at fortuna diverſa; captus enim in prælio, capite minuitur.

Dominabatur tum, ac in utraque Sicilia rerum tranquille potiebatur *Karolus* poſt multa ſtrenue ac fortiter ab illo geſta, quando ſceleratiſſima Siculorum conſpiratione, ferro exciſi ſunt quotquot erant in Sicilia Provincialcs, duce potiſſimum ac impulſore *Petro* Aragoniorum Rege, cum quo *Conſtantia Manfredi* filia nupſerat. Acrius exinde inſtaurato bello claſſis utrinque inſtruitur, ac demum prope Meſſanam confligitur navali pugna, in qua *Karoli* filius tunc dictus Princeps Salernitanus, infauſtum prælium facit, & in Regis Aragoniorum manus incidens Barcinonam deducitur. Ibi dum captivus attinetur *Karolus* ejus pater vitam exuit, anno 1285. ineunte; atque illico *Karolus* II. ejus filius, licet in Catalonia detentus, hæres ac ſucceſſor in omnibus ejus dominiis agnoſcitur; menſeque Martio inſequenti *Roſtagnus* Aquenſis Archiepiſcopus Provinciæ ſuæ Concilium iſtud indicit apud Regium. Præcipua Synodi cura fuit ut preces decernerentur pro liberatione Principis, qui tandem anno poſt ejus carcerem quarto, ſuis reſtitutus eſt, pace cum Aragonio inita, *Philippo* Pulchro & *Eduardo* Anglorum Rege auctoribus.

XL. *Dies de injuncta pœnitentia* non ultra cuilibet fideli pro Rege preces effundenti juxta can. 62. Conc. Lateran. 4. ab Innoc. IV. in Conc. Lugd. 1. confirmatum relaxant ſoli Epiſcopi, non Abbates qui aderant Concilio, quoniam *Indulgentiæ ſunt Epiſcopalis dignitatis, nec eas concedunt Abbates, niſi forte ex ſpeciali conceſſione*. Can. 9. ejuſdem Conc. Lateranenſis.

Ad Cap. III. *Chartularium proprium*: eo nomine quandoque Scrinium, hic Regeſtum intelligitur, quo ſenſu accipitur in can. 19. Conc. Arelat. anni 1275. Quandoquidem primis temporibus, Eccleſiarum bona omnia ſub poteſtate erant Epiſcopi, rem Eccleſiæ & rem Epiſcopo propriam manifeſtam eſſe debere Concilium Antiochenum, Canones Apoſtolorum innovando decreverat can. 24. ne rebus omnibus promiſcuis, defuncto Epiſcopo, Eccleſia aut hæredes legitimi detrimentum paterentur, & Sacerdotis memoriæ maledictis oneraretur. Optima, tum ad iſtud incommodum præcavendum, tum ad tuitionem & conſervationem bonorum Eccleſiæ, Chartularii, ſeu Inventarii inſtituta ratio. Ad illud muneris duo olim in magna Eccleſia Conſtantinopolitana delecti præcipui e Clero Miniſtri, Magnus ſc. Oeconomus & Cartophyiax, quorum ſingula munia explicant *Codinus* & Schol. de Off. M. Eccleſiæ Conſtantinopolit.

Idem in Occidente onus injunctum fuit Archidiaconis a Conc. Oxonienſi ann. 1222. cap. 5. Turonen. ann. 1253. can. 4. deinde cuilibet Eccleſiarum Rectori ab Arelat. Conc. ann. 1275. can. 6. Avenion. ann. 1336. can. 53. aliiſque item poſterioribus Mediolan. Aquenſi, Mechlinienſi, &c. Conciliis, hujus operis ſemper Rectoribus & moderatoribus Epiſcopis.

Sixtus V. P. M. ardua aggredi ſolitus Inventarium generale bonorum omnium Eccleſiaſticorum per univerſam Italiam conſtitutorum, & in Palatio Apoſtolico recondendorum, meditatus fuerat,

rat, ſed rei difficultate impeditus, iſtud negotii ſingulis beneficiariis committere ſatius eſſe duxit. Verum intentis facta non ſunt conjuncta. Præclarum idem & perutile opus movens animo Benedictus XIII. in nuperrimo Concilio Romano confici juſſit, *tit. 12. de fide inſtrumentorum* ea adjuncta methodo, ut res primo intuitu operoſa, expedite & nullo ferme negotio queat perfici. ANNO CHRISTI 1285.

Ad Cap. IV. *Fictitii Priores*. Quandoquidem ex Decreto Conc. Lateran. 3. can. 8. & Conſtitutione *Clement.* VIII. relata in cap. 1. ext. de ſuppl. neglig. Prælat. cautum fuerat ut Eccleſiis vacantibus ab omnibus Collatoribus provideretur intra ſex menſes; alias facultate exciderent conferendi, ad Superiores immediatos devolvenda. Ut huic legi regulares ſe ſubducerent. Prioratus vacantes ſpecie quidem conferebant, re vera ſuos faciebant. Nam ita cum viſis paciſcebantur, ut penes ipſos nudum Prioris nomen, penes Abbates fructus beneficiorum remanerent. Unde *Priores Fictitii*, *nomine tantum & non re*, merito dicti, & pœnis a Conc. Lateran. adverſus tardos Collatores latis obnoxii, immo velut gravioris delicti rei excommunicantur a Concilio, tam Prælatus conferens, quam viſus.

Concilium Pariſienſe an. 1346. idem interdictum ulterius ampliet, can. 11. prohibet enim Prælatis regularibus, ne *Prioratus*, *Eccleſias*, *adminiſtrationes aut beneficia ad eorum diſpoſitionem ſpectantia quæ non ſunt de menſa ſua*, *ſed ſpeciales Priores*, *Adminiſtratores*, *ſeu Rectores conſueverunt habere*, *applicent menſis ſuis*, ipſiſque præcipit quod *facta in contrarium ad ſtatum priſtinum reducant*, *& niſi moniti per Diœceſanos hoc fecerint*, *per eos arbitrarie puniantur & nihilominus attentata ſecus*, *in ſtatu debito reponantur*. Atque ut hæ fraudes a re beneficiaria omnino arcerentur, poſterioribus ſeculis ſancitum eſt, ut quæcunque reſignationes, collationeſque beneficiorum in acta publica referrentur; nam *donatio occulta ſuſpicione non caret* Cap. ut noſtrum ext. tit. Ut beneficia Eccleſ. ſine diminut. conf. eaſque Concilium Tarraconenſe can. 25. *nullas & irritas* eſſe declarat, quam ſanctionem Regulæ Rom. Cancellariæ, & edicta Regia apud nos firmam & ſtabilem effecerunt.

Verum, cum iidem qui hoc ſec. 13 damnantur praxes, ætate noſtra repullularent, Regia Conſtitutione anni 1719. lata, novæ ſunt additæ cautelæ, ut quidquid a Regularibus circa Beneficiorum mutationes geritur, illud palam & aperte fieret, innovata, ſi ſecus ſit, etiam in exemptos facultate a SS. Canonibus Epiſcopis data, illa conferendi.

In quo ſane mirari ſubit variam circa Beneficiarios regulares pro diverſorum temporum ratione, diſciplinam. Cum enim olim ad beneplacitum duntaxat ſuperiorum ſeu cellæ, ſeu Prioratus aut Eccleſiæ regendæ, commiterentur, unde obedientiæ nuncupatæ, cum onere in rem communem fructus convertendi deductis victu cultuque Religioſorum; neque ipſa Sedes Apoſtolica earum adminiſtrationem ad vitam indulgere ſoleret, teſte *Innocentio III.* cap. Porro; ext. de conſ. utili vel non, & cap. Cum ad monaſterium ext. De ſtatu Monachorum, quo regimine, paupertati regulari, obedientiæ ac regularium conſultum moribus. Attamen ex quo Ordo Monaſticus e virtute priſtina remittere quid cœpit, Prioratus ad nutum Prælatorum antea revocabiles, perpetui evaſerunt; uſuſque ille adeo in legem ratam & firmam extunc inductus eſt, ut a Concilii Provincialibus; ac demum ab ipſa generali Viennenſi Synodo approbatus & ſtabilitus, etiamnum vigeat, paucis exceptis Canonicorum Regularium Collegiis, apud quos priſca & ſalutaris ad Superiorum arbitrium pendens beneficiorum adminiſtratio, adhuc laudabiliter perſeverat.

Ad Cap. V. *Pactionibus & variis juramentis*. Pactiones factæ *pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis* (*cum in hujuſmodi omnis pactio*, *omniſque conventio debeat ceſſare*) *nullius penitus ſunt momenti*. Ita Gregorius IX. cap. 8. ext. De pactis, neque quis ad ea ſervanda tenetur, etiamſi juramento ſint firmata: *non enim dicenda ſunt juramenta*, *ſed potius perjuria quæ contra utilitatem eccleſiaſticam & SS. Patrum veniunt inſtituta* verba ſunt Conc. Lateran. 3. can. 16.

Inde provide cautum in Conc. Moguntino ann. 1549. *ut nullus in poſterum Clericus ad aliquod beneficiorum ſeu dignitatem admitti debeat*, *niſi prius juraverit quod in ejus adeptione nullam commiſerit ſimoniam*, *aut illicitam fecerit pactionem*.

Attamen pacta circa ea quæ jure tantummodo Eccleſiaſtico ſunt prohibita, non ſunt illicita, ſi interveniat Sedis Apoſtolicæ diſpenſatio ex can. 8. Conc. Rotomag. ann. 1581. quia, inquit, Innoc. III. in cap. præpoſuit: De conceſſ. præbendæ, *ſecundum plenitudinem poteſtatis*, *poteſt de jure ſupra jus diſpenſare*, quod, modo urgeat rationabilis cauſa, uſu eſt, in utroque foro receptiſſimum. ANNO CHRISTI 1285.

Ad Cap. VI. *Si quis Converſus*, *Donatus*, *Condonatus*, *Oblatus*. Converſi ſeu fratres laici, qui ſe & ſua dant religioni habitu mutato ſunt vere Religioſi, ac votorum ſolemnium profeſſionem emittere ſolent: cap. Non eſt dubium ext. De regular & Clement unic. De exceſſib. Prælat. ad opera Monaſterii ſunt deputati, ſoſumque differunt a Monachis ratione Ordinum Sacrorum, habentes chorum diſtinctum a choro proprio Monachorum. Extat. tom. 4. Anecdot. V. C. Martenne Regula pro Converſis Ciſter.

Donati vero, *Condonati*, *Oblati qui* & *Confratres*. Exemptorum ex §. 4. Cap. Cum & plantare ext. de privileg. Hæc quatuor in idem quoad rem coincidunt, & ſecundum diverſitatem Religionum his diverſis vocantur nominibus. Eorum alii erant qui adhuc manentes in ſeculo alicui Regularium ordini ſeipſos mancipabant, mutato habitu ſeculari, alii qui bona ſua ipſis erogabant, retento ſibi quandiu vixerint uſufructu. Utroſque memorat Conc. Lateran. 4. c. 57. & eos Conc. Rotomag. ann. 1231. can. 21. & Synodus Bajocenſis ann. 1300. cap. 52. *ſingulari & Religioni congruo ſigno indui* jubent *ut per hoc diſtinguantur ab aliis* quamvis vere Religioſi non ſint ut obſervatur in can. 6. Concilii Senonen. ann. 1259.

Maxime autem extra loca exempta. Ex celebri enim Conſtitutione Concilii Lugduni I. relata in cap. 1. De privilegiis in 6. a Marcienſi poſtea Conc. ann. 1326. can. 36. a Vaurenſi can. 72. ac demum a Conc. Trident. ſeſſ. 7. de Refor. cap. 14. innovata, *Exempti omnes quacumque gaudeant libertate Ordinariorum juriſdictioni omni ſubſunt*, *ratione delicti*, *ſive contractus aut rei de qua agitur*, *modo religioſa res non ſit*, *aut delictum*, *aut contractus initus in loco exempto*, *ſalvis nihilominus caſibus in quibus eos Epiſcoporum juriſdictioni ſubeſſe canonica præcipiunt inſtituta*.

Niſi fidem faciat de Privilegio. Seculo enim 13. Licet plures Religioſi a poteſtate Epiſcoporum eſſent immunes, nondum ih Eccleſiam quaque patet ſtatus monaſticus, irruperat omnium fere regularium ab Ordinariorum obedientia libertas, unde multa pro religioſorum tam externo quam interno regimine ſtatuta ab Epiſcopis condita paſſim videntur in hujus ætatis Conciliis provincialibus. Celebriora ſunt Conc. Senonenſ. ann. 1216. Oxonienſ. Duo Rotomag. Compiniac. &c. Unde onus exemptionis probandæ eis incumbebat qui contra jus commune, ſe ab epiſcopali jugo liberos aſſerebant; ut decernitur in hoc canone.

Ad Cap. VII. Deeſt in mſ. Dienſ. a C. V. Martenne vulgato, *Servet eam firmiter*; *non enim ſervari debet interdictum* (ait Innoc. III. occaſione Hoſpitaliorum,) *ſi illi non ſervant in quorum favorem latum fuit*, *ne videantur de alionum fletu ridere*.

Ad Cap. VIII. Deficit quoque in mſ. Dienſi. Totum illud capitulum, iiſdem fere verbis iteratur in Conciliis Avenionenſ. ann. 1326. & 37. cap. 7. & 9. Biterrenſ. cap. 8. & Vaurenſi cap. 128.

Adulterinum non *adulterium*, uti legebatur in priori Regia editione Conciliorum Avenion. in quibus unius ſolius litterulæ omiſſione ſenſus omnino obſcurus efficiebatur. In illis deſunt quoque iſta. *Major medius & infimus*, & *pro ſe vel pro alio* & poſtrema hæc: *omnino a Cleri Collegio ſequeſtratus*. Ac poſt hæc verba *ratum habente* iſta adduntur in CC. Avenion. *vel poſtquam requiſitus fuerit*, *vel ejus locum tenens*, *infra x. dies corrigere negligant*.

Pœnam quoque inflictam hæredibus qui ad Clericatum inhabiles decernuntur, *niſi fuerit cum illis miſericorditer diſpenſatum*, quæ diſpenſatio ad quemlibet Epiſcopum de jure pertinet ex iſto Concilio cum nemini reſervetur, hanc, inquam, pœnam Concilia Avenionenſia & Vaurenſe ad poſteros ampliant uſque ad ſecundam generationem, neque remitti poſſe decernunt niſi de conſenſu Metropolitæ & unius ex ſuffraganeis quæ lectio

ANNO CHRISTI 1285.

retinenda, quamvis in poſtrema collectione Regia Conciliorum, ſoli Metropolitæ illa diſpenſatio credita videatur. In illa quippe deficiunt hæc verba: *cum uno Suffraganeo*: quæ ſuppleri debent ex priori editione.

Poſt hæc: *miſericorditer diſpenſatum*; reliqua deſunt in Conc. Biterrenſi.

Accenſos palearum faſciculos aut candelas de cepo &c. Levibus ita & frequentibus de cauſis interdicti, & excommunicationis ſententias ferebant Epiſcopi per illam ætatem, ut cenſuræ in contemptum apud vulgus facile venerint: adeo ut excommunicati qui in vim cenſuræ a fidelium conſortio ſemoti erant, & ipſi banna facerent contra Excommunicatores & Denunciatores ut videtur in can. 15. Conc. Valentini, quin immo titiones, ſartagines, aliaque id genus in manibus geſtantes, Excommunicatores, ſuo modo, ſcurriliter & impie excommunicabant, ſolemnis excommunicationis ritus, campanis pulſatis, candelis accenſis, & in terram projectis, obſervari ſoliti, execrandi ſimulatores. Eadem de cauſa inhibebant ſocietates quas vocabant confraternitas, quibus mutuum contra Epiſcopos & cenſuras ab eis latas aut ferendas munimen ſibi parabant. Has damnant quas vocabant *Confratrias* Concilia eo ſeculo & ſequenti celebrata Valentin. Burdigal. duo Avenionenſia, Vaurenſe, & longe antea Concil. Chalced. can. 18.

Ad Cap. IX. Capitulum iſtud deſideratur in mſ. Dienſi. Refertur ad litteram ſicut & 17. inter Conſtitutiones Jacobi II. Ebredunenſi Archiep. quæ edidiſſe cum Epiſcopis Comitatus Provinciæ ann. 1278. narrat *Gaſſendus* in notitia Eccleſiæ Dinienſis. At quo fundamento aſſertionem vir doctiſſimus aſtruat, neſcitur, cum ad Regienſe Concilium a quo illa capitula condita ſunt, neque *Jacobus* Ebrodunenſis, neque alii Comitatus Epiſcopi convenerint præter Provinciæ Aquenſis ſuffraganeos.

In eamdem ut prius excommunicationis ſententiam reincidat. Exiſtimavit V. C. *Cabaſſutius* in notis ſuis ad hoc Concilium, cujus ei copiam fecerat chariſſimus Frater, *Bonifacium* VIII. primum fuiſſe Pontificum qui de abſolutione cum reincidentia jus ediderit in cap. eos qui de ſent. excomm. in 6. dato circa ann. 1274. advertens ei decreto, annos novem præviſſe Conc. Regienſe. Verum ſimilis adverſus fideifragos ſanctionis antiquius habetur exemplar in Conc. *Rhemenſi* an. 1148.

In illo enim *Eugenius* III. qui ei præfuit, quamvis voce *reincidentiæ* non utatur, rem eo verbo comprehenſam ſtatuit. Ita enim can. 13. definit: *Ut ſi quis Epiſcoporum vel Sacerdotum aliquem vinculo Excommunicationis innodaverit, & ille mortis metu vel imminentis periculi, vel .... fraudandi ſatisfactionem intra certum terminum promiſerit, & ob hoc abſolutionem meruerit, niſi intra terminum promiſſum ſolvat quod promiſit, morte præventus, maneat inſepultus. Si vero ſine termino hoc ipſum promiſerit & intra tres menſes non ſolverit, ſimili pœna tenebitur*. Cum quo tamen ſtat, illam *reincidentiæ* vocem primum a Conc. Regienſi uſurpatam fuiſſe, deinde a Bonifacio VIII. adhibitam. Nam Conſtitutio *Innocenti* III. relata in cap. ad reprimendam ext. de Off. Judic. ordin. non verſatur circa latam, ſed ferendam, in eo caſu, ſententiam.

Ad cap. X. In mſ. Dienſi a V. C. Martenne edito exorditur hoc capitulum ab his verbis quæ deſunt in noſtro: *Item ex quo qui excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententia innodati, ex cauſa probabili, juſta & rationabili publicati fuerint, non ſunt in ſuis iniquitatibus ſub quovis figmento palpandi*. Quæ lectio germana non eſt, ex illa enim colligeretur etiam, ante Decretum Concilii Conſtantienſis ſolos fuiſſe vitandos excommunicatos qui fuiſſent denunciati; quod plane adverſatur illius ævi diſciplinæ, juxta quam non ſolum denunciati vitandi erant, ſed quotquot excommunicatione irretiti, agnoſcebantur. Rectius in codice noſtro habetur ab excommunicatis eſſe cavendum *maxime publicatis* juxta certam illius tum temporis praxim Eccleſiæ.

Ad Cap. X. *Sub pœna quam ei Ordinarius ſuus duxerit infligendam*. Quare arbitrio Epiſcopi pœna infligenda linquatur, cum ipſo jure anathemate percuſſi eſſent quicunque in divinis cum ſibi notis excommunicatis, communicaſſent? Exiſtimarim ego Patres Regienſes, vel arbitrio Epiſcopi voluiſſe remittere tempus abſolutionis impendendæ Clerico, vel pœnam imponendam ejus conſcientiæ reliquiſſe in illis rerum circumſtantiis in quibus eſſet ambiguum an ex culpa ſeu negligentia Clericorum ad divina excommunicati fuiſſent admiſſi.

Ad Cap. XII. Pauperibus Eccleſiis & perſonis in jus vocatis, juvamen præſtandum eſſe, decreverant Concilia plurima. Marcienſe can. 35. Vaurenſe can. 80. Avenion. ann. 1336. At Conc. Regienſe omnibus opem ferendam decernit Beneficiariis qui prætextu litterarum Apoſtolicarum (amicabili incaſſum prius tentata compoſitione) impetebantur extra curiam Ordinarii .... Fraudes & fallaciæ quæ in earum litterarum impetrationibus irrepebant, fuſe recenſentur in cap. 10. & 11. Conc. Vaurenſis, cap. 2. præfati Conc. Avenion. & can. 4. Concilii apud Caſtrum Gonterii ejuſdem anni. Illos abuſus ex parte emendarunt Innocent. III. in Conc. Lateran. 3. cap. 37. Honorio III. in cap. Olim ext. De exceptionibus; ac demum Bonifacius VIII. in cap. Statutum §. Cum vero de reſcriptis in 6. ad quæ Lector remittendus.

Ad Cap. XIII. Conc. Inſulanum ſeu Arelatenſe annis 1288. cap. 14. eumdem canonem verbis contractis repetit pœnis additis gravioribus in veneficos. At Concilia Avenionenſia ejuſdem Provinciæ ſæpius adducta iiſdem verbis innovant can. 21. & 27. & in eo dumtaxat differunt a Regienſi, quod illæ, curiæ Ordinarii ſeu Epiſcopi, hoc curiæ ſeculari notos facere toxicorum emptores, mandat Apotechariis.

Ad Sedem Apoſtolicam, quo magis horrori foret tam grave ſcelus ejus obnoxios ad Summum Pontificem ſponte mittit Concilium absolvendos. Idem in cap. ſequenti. Hujus praxeos exempla plurima ſuppeditat Hiſtoria Eccleſiaſtica: inde caſus plurimi, Sedi Apoſtolicæ reſervati. Concil. Friſigenſe ann. 1460. can. 24. veneficii criminis abſolutionem ſolis Epiſcopis adſciverunt.

Ad cap. XIV. Idem capitulum iteratur in præfatis Conciliis Avenion. can. 18. & 22. ac Vaurenſi can. 25.

Dictare toxicum. Hoc eſt docere, quem alius excipiat modum conficiendi toxicum.

Ad Cap. XV. Canones 19. & 23. Conciliorum Avenionenſium, & can. 121. Concilii Vaurenſis ex iſto capitula deſumpta ſunt, nulla tamen Templariorum facta mentione, quandoquidem intermedio generali Concilio Vienneſi deleti fuerant.

Juſtis Epiſcoporum querelis anſam præbuerant conceſſa nonnullis Regularibus plurima a Sede Apoſtolica privilegia, quæ tamen fuiſſe partim revocata ab Alexandro IV. & Clemente IV. Patres Concilii Herbipol. ann. 1287, can. 42. aſſeverant. His elati favoribus exempti, nec ſe ab excommunicatis abſtinere ſatagebant, quamvis ſpecialiter Hoſpitalariis propria ipſorum Regula 17. prohibitum, nec a ſubditis, aut a confratribus cenſuras latas ab Epiſcopis ſervari curabant. Inde tot ab 11. ſeculo quo privilegia incrementa ſuſceperunt uſque ad 14. edita a Conciliis tam generalibus quam provincialibus adverſus exemptos decreta; ut illos intra ordinem ac debitam Epiſcoporum ſententiis obedientiam cogerent. Perſtabant adhuc nefariæ illæ in Epiſcoporum auctoritatem exemptorum molitiones, tempore Concilii generalis Viennenſis, a quo & illæ ſanctiones innovatæ ſunt. Clement. cum eo de Privilegiis & cap: quod in te De pœnis & remiſſ. & milites Templi omnino ſuppreſſi.

Contra mentem Concilii Lateranenſis 4. videlicet, cap. 17. appoſite *mentem* legitur in noſtro mſ. non *ſententiam*, ut habet vulgatum Avenionenſe Concilium: quia licet 8 Conc. Lateran. injunctum eſſet exemptis in ſententias ab Epiſcopis prolatas executionem mandarent, non tamen expreſſum, & clarum editum fuerat decretum de excommunicatis ad converſionem non recipiendis; quapropter exempti qui (ut conqueritur Conc. Avenion. ann. 1282. can. 6. *inhærendo intellectui litterali dumtaxat vel codici privilegiorum, Prælatorum ſententias violabant*, Decretum Concilii Lateranenſis perfringere non exiſtimabant, cenſuris ligatos ad vota ſolemnia admittendo, quamvis re ipſa, ſi non contra litteram, tamen contra mentem Concilii agerent; ut obſervant Patres Regienſes. Idem prohibitum initio ſeculi ejuſdem, tum a Concilio Pariſienſi, part. 2. cap. 14. monendo, *ut qui religioni alicui nomen dare poſtulant, indicent primum in ingreſſu an cenſuris innodati ſint nec ne*, tum a Concilio Monſpelienſi can. 30. ab Avenionenſi ann. 1282. can. 6. Cluniacenſium tamen Abbati indultum eſt a Paſchali II. Epiſt. 65. *ut poſſet quoſcumque*

ad

ad sepulturam & ad conversionem suscipere, nisi pro certis, seu ut intelligo, atrocibus, *criminibus excommunicati fuissent*.

ANNO CHRISTI 1285.

Aliis quoque fraudibus tunc temporis minuebant exempti Episcoporum jura seu sodalitio suo plurimos confratres, qui eorum gauderent privilegiis, sub duobus aut tribus denariis annuatim solvendis, adscribendo, cui licentiæ modum posuere Conc. Lateran. 3. cap. 3. §. 4. de Privileg. Lateran. 4. c. 17. & Arelat. ann. 1260. cap. 12. seu domos regulares integras sui aut alterius ordinis quæ subjacebant Episcopis dolo aut aperta vi, e causa translationis occupando, licet Concilium Lateran. 3. can. 12. & Lugdun. 2. cap. 23. data singularibus personis facultate ad alios ordines transeundi, nominatim prohibuissent ne unus Ordo, aut Conventus integer ad alium transferretur absque Apostolicæ Sedis judicio. vid. can. 6. Conc. Senonens. ann. 1269. ubi aliæ bene multæ recensentur Regularium, Templariorum, Oblatorum &c. in Episcopos molitiones.

In privilegiis suis tueri, privilegium enim meretur amittere qui concessa sibi abutitur potestate, *ut quorum libertas perniciosa est, sit salutifera servitus, & qui superbire noverunt adepta libertate, discant obedire subjectis* ut habet Conc. Tolet. 4. cap. 8.

Ad Cap. XVI. Habetur integrum in Conc. Avenion. sæpe allatis can. 20. & 25. Biterren. can. 10. & Vaurensi can. 62. paucis mutatis.

Episcopis vetita fuerat a Conc. Carthag. 4. can. 18. cuitio testamentorum; ne secularibus rebus se immiscerent, quibus prohibita fuerat propriæ rei familiaris cura; ac legatis piis & restitutionibus exequendis opem suam ponere nusquam ipsis interdictum, immo debito pastorali condecere visum, ad defunctorum & virorum fidelium liberationem. Illi operi maxime conducere existimarunt Episcopi, si testamentis conscribendis interessent Parochi, eisque intra certum diem, priorum Legatorum exscriptum daret Notarius, de quibus Parochus in Synodo certum faceret Episcopum. Illam Parochi præsentiam tanto cum studio plurima sec. 12. & 13. Concilia exoptarunt, ut irrita decreverint testamenta ad quæ non fuisset rogatus. Vide Concilia Tolosan. Arelat. Rotomag. Albiense, &c.

Ad Cap. XVII. Quoscumque percussores Clericorum, extra mortis articulum, a nemine præterquam a Summo Pontifice absolvi posse, primus Innocent. II. edixit in Concilio Remensi, tum in Claromontano, postremo in Generali Lateran. Idem innovavit decretum Eugenius III. in alio Remensi Concilio, nulla habita differentia inter enormem, gravem & levem percussionem.

Quantumcumque modica seu levi. Posse a levi Episcopos absolvere declaravit Alexander III. cap. 3. ext. de sent. excomm. Levem autem dicunt esse ictum pedis, manus, pugni citra circumstantias, quæ crimen augeant, datum, aut quem similem.

Nullus præsumat absolvere Ordinarii licentia non obtenta. etiam de levi percussione, quia jura de solis Episcopis loquuntur habentibus Diœcesin, non de Ordinariis simpliciter, quo nomine venirent quoque Prælati inferiores, jurisdictione quasi Episcopali decorati tot. tit. extr. de sent. excomm. & eod. tit. 14. in append. ad Conc. Lateran. 3. Abbates tamen absolvunt suos subditos ad invicem lædentes, uti & Episcopus cap. 2. ext. de sent. excomm.

Ad Cap. XVIII. Bona vacantium Ecclesiarum circa sec. 12. 2. & 4 a Prælatis, Patronis, & locorum Dominis quandoque jure antiquo, quandoque injuria occupabantur: vid. Nogaret in art. 14. oblator. Clement. V. Marca de Concordia lib. 8. cap. 25. & 26. innumeraque Concilia per hæc tempora congregata.

Præfatæ Synodi Avenion. capit. 24. & 29. Vaurensis capit. 13. pro more adhærent Regiensi, appositæ huic capitulo hnc circumscriptione: *nisi sibi per privilegium vel consuetudinem hoc liceret*; quod recidit ad hæc can. VI. Conc. Remensis, *jus antiquum & beneficium antiquitus constitutum*, & ad similia capit. 19. Conc. Lateran. 3. & capit. 12. Conc. Lugdun. 2. aliorumque Provincialium Conciliorum, Herbipol. canon. 26. Auscitan. 1300 can. 3. Londin. ann. 1368. can. 16.

Vacantium per mortem . . . . . vel absolutionem illo *absolutionis* vocabulo, qua beneficiorum vacationi dabatur locus, nil aliud significari videtur nisi licentia Superioris beneficio renuntiandi, seu *solvi a cingulo militiæ*, ut habet *Alexand.* 3. cap. 1. ext. De Renuntiat. Verbum illud pro licentia & auctoritate rem dimittendi agendive, tum acceptum quandoque fuisse, luculentum profert exemplum (præter alia quæ V. C. *Car. Du Cange* collegit in suo Glossario) Albanensis Cardinalis Henricus in Epist. 4. ad eumdem Alexandrum tom. 3. Bibliot. Cistert. Cupiens namque ut Primati Hiberniæ, de Episcopatu decedere volenti, consentiat, atque delectum ab illo successorem approbet, rogat ut *tam in* absolutione *ejus, quam in ordinatione illius efficaciter annuat*.

ANNO CHRISTI 1285.

Cui autem committenda sint, defuncto Prælato, Ecclesiæ bona? vid. Cabassut. notit. Eccles. in can. 25. Conc. Chalcedon.

Ad Cap. XIX. Conflictibus inter Rectores Parochiarum & Regulares sæpius exurgentibus salubriter providit aliquot ab isto Concilio annis *Bonifacius* VIII. Extrav. Comm. de sepult. Item Conc. Vienn. in Clement. Dudum eod. tit. multa exquisita ad hanc materiam collegit idem *Cabassut*. in notis ad Conc. Nannetense.

In cœmeterio Ecclesiæ Parochialis. Ut ibi quiescat corpus ubi vivens famulabatur ex Conc. Ænomensi ann. 1010. can. 15.

Habita fuerit certitudo modum illam habendi: indicant Concilia Avenion. crebro citata cap. 22. & 23.

Ad Cap. XX. *Cum ex præcepto divino decimæ &c.* Jure divino solvi debere decimas sacris Ministris in signum Dominii universi, quod in res omnes Deus sibi vindicat, docent plurima Concilia, Triburiense can. 13. Ravennat. an. 1286. Rubrica 7. Oxoniense cap. 53. Ista Malachiæ cap. 3. adducens. *Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea* Salmuriense cap. 5. &c.

Nisi forsan compositio facta legitime hoc est cum auctoritate Episcopi, alias non tenet ex Constit. Alexander III. cap. statuimus ext. De transactione. cap. 50. Conc. Avenion. ann. 1326. & cap. 23. Concil. 3. Aurelian. quia ut refertur in can. Decretum, art. 3. 10. q. 1. qui est Conc. 2. Cabilon. *Omnes Ecclesiæ cum dotibus suis & decimis & omnibus suis, in Episcopi potestate constituunt atque ad ordinationem suam semper pertinent*

Ad Cap. XXI. *Ostendant privilegia &c.* Ex pervulgato cap. 4. Conc. Chalcedon. aliisque plurimis Conciliorum placitis monasteria omnia Episcoporum subsunt jurisdictioni etiam circa internum ipsorum regimen. Unde regulares qui ab Episcoporum legibus se immunes prædicant, privilegia exhibeant necesse est. Quibus a jure communi se probent liberos, alias pro non exemptis reputando esse decernit Synodus Regiensis. Idem antea cautum in Conc. Castri Gonserii can. 14. Turonen. can. 11. Avenion. ann. 1292. can. 9. ac P. R. Decretalibus in tit. De Religiosis Domibus, & tit. De Privilegiis, relatis.

Tam exempti quam Privilegiati. Distinguuntur plane. Primi a jurisdictione Episcopi omnino sunt liberi, nisi aliquando præter S. Chrisma, ordinationes & consecrationes ex Constit. Alexandri II. Epist. 19. Privilegiati vero quoad certa tantummodo capita sunt immunes, v. g. ut excommunicari non possint; eorum loca interdicto supponi cap. 1. ext. De verb. signif. in 6. quales fuere Milites Templi & alii cap. 3. eod. in 1. collect. Exemptiones fere omnes a concessione unius aut alterius Privilegii sumpsere exordium. Deinde aliud ex alio comparantes, regulares, Episcopale paulatim jugum penitus excussere.

Ad Cap. XXII. *Sine speciali Episcopi licentia*. Post quæ verba ista addunt Concilia Avenionensia sæpe allata can. 31. & 36. *De quo in institutione, vel post possint præstare juramentum Patronis ratione temporalium, prout eis competit de jure vel de consuetudine*. Non enim qualecumque juramentum interdicitur, sed illud quod contra fas & absque Episcopi consensu præstatur; ne eo inscio privatorum pactis & promissis, Ecclesiæ iniquis subjiciantur servitutibus. Licita enim esse, etiam coram laicis, ratione temporalium juramenta recte deducitur ex can. 43. Conc. Lateran. 4. qui illa prohibet *iis tantum Clericis qui nihil temporale ab illis detinent*. Et quod magis Synodus Bajocensis ann. 1300. can. 43. adeo illa juramenta coram Patronis laicis non prohibet, quin etiam præcipit *ut Episcopus receptum beneficiarium faciat jurare quod ad Patronos accedat ut debitum faciat juramentum*.

In Ecclesiis Parochialibus, cujuscumque Clerici ad qualecunque Beneficium institutio absque Episcopi aut ejus Vicarii auctoritate regulariter non fit.

ANNO CHRISTI 1285.

fit. *Laicus* namque ut habet Conc. Juliobon. cap. 9. *Presbyterum non dat neque adimit Ecclesiæ nisi ex consensu Episcopi*. Innumeris Canonibus idem jus confirmatur. Ita ut quandiu Archidiaconi, Archipresbyteri & Decani ad Episcoporum nutum fuere Vicarii, eorum nomine ad beneficia Clericos instituerint: at ubi fuere proprio jure stabiles, facultate instituendi sensim deciderunt nuda eorum aliquibus relicta immittendi in possessionem potestate ex decreto Conc. Later. 1. relato in cap. nullus omnino 16. qu. 7. & cap. 21. & 23. Alexand. III. De Excessib. Episc. & Arch. & Innoc. III. cap. ad hæc De Off. Archid.

Attamen jus Episcopale in Parochis instituendis quovis tempore magis commendatum. Et si aliquando alii ab Episcopis parochiales Ecclesias contulerint, id sine illorum vel expresso vel tacito consensu, fieri nequivit; quia cum institutio spiritualis sit & missionem quamdam Apostolicam cum quadam in res sacras & animas jurisdictione, conjunctam contineat, ab Episcopis, ut a Deo esse possit necessario debet accipi, quos Christus in Apostolis, a quibus ad Episcopos manavit missio, *posuit regere Ecclesiam Dei*, & quibus in spiritualibus & animarum cura instituti, subjiciuntur. Unde merito, præter plurima alia Concilia, statutum est a Conc. Toletan. ann. 1324. can. 4. *ut nullus in curato beneficio administret donec in eo per Diœcesanum Episcopum institutione auctorifabili* (hanc vocem anterius usurpatam nusquam inveni) *fuerit institutus, & sibi cura commissa fuerit animarum*. Idem decernit Conc. Ravennat. 4. can. 11. licet aliis competat jus instituendi ad Parochias.

A Ad Cap. XXIII. *Nonnulli impediunt quominus appelletur*. Quæ priscis Ecclesiæ seculis, a judicius Episcoporum ad Synodum Provincialem erat provocatio ceu recursus, ob Conciliorum infrequentiam, ne omne confugium deesset damnatis, ad solos Metropolitas devoluta est. Cum autem *ipsi Archiepiscopi & Episcopi mutuum sibi ad invicem auxilium in sententiis servandis & publicandis præstare deberent*, ut eos admonet Conc. Avenion. ann. 1270. can. 3. disciplinam usu tum veteri & sacris Canonibus receptam infringere moliebantur circa sec. 12. & 13. tum Metropolitarum Officiales, latas a suffraganeis sententias, ipsis inauditis, relaxando, seu etiam antequam ad ipsos esset provocatum, Officiales foraneos qui de adventuris cognoscerent provocationibus in Suffraganeorum Diœcesibus constituendo; tum nisi Diœcesanorum Officiales, nulla penitus monitione præmissa, interdicendo aut excommunicando, B quos in causis suis appellaturos noverunt. Quæ omnia inordinata facta coercita & composita sunt a Conciliis generalibus Lateran. scilicet 3. can. 6. Lateran. 4. can. 36. & 3. *Innocent.* IV. in Conc. Lugdun. 1. cujus Pontificis Decreta *Bonifacius* VIII. sub tit. De Off. Jud. ordin. De Foro compet. De Appellat. &c. in sexto Decretal. inseruit. Plurimæ quoque eosdem represserunt excessus Provinciales Synodi, quas inter celebriores sunt Vaurensis, Marticens. & Salmaticens. sec. 14. ac Turonens. Bituricensis, Oxonien sis sec. antecedenti congregatæ & hæc nostra Regiensis ceu Aquensis, G. id est, Grimerii Archiepiscopi statuta innovans.

ANNO CHRISTI 1285.

VITA HONORII PAPÆ IV.

HONORIUS quartus, patria Romanus, ex illustri Salvatorum familia natus, Jacobi nomine ante a vocatus, Perusii pontifex electus est, quarto nonas Aprilis, anno Domini 1285. tempore Rudolphi imperatoris. Adeo podagris & chiragris impediebatur, ut non nisi instrumentis ad id affabre compositis suffultus celebrare posset. Prudentia & consiliis nulli erat secundus. Excommunicationem contra Petrum regem latam renovavit, ideo quod omnibus conatibus regnum Neapolitanum affectabat. Parum etiam abfuit, quin Genuenses interdicto notaverit, quod Pisanos obstinate persequentes apud Lamellum ingentibus cladibus affecissent. Guidone Feltrano, a quo inquietabatur. mortuo, Flaminiam recuperavit. Carmelitarum ordinem, cappis eorum nigris in albas commutatis, una cum ordine Eremitorum, antea Parisiis exagitatum confirmavit: non quod illi celeberrimi ordines demum hujus pontificis ætate sua initia acceperint, sed quod ex obscuris Asiæ & Africæ latebris erumpentes magis innotuerint, ac in Italiam aliasque Europæ partes sese effuderint, feliciusque increverint, sub apostolicæ sedis clienteia & patrocinio constituti. Etenim Carmelitarum ordo ab ipsis apostolorum temporibus in monte Carmelo inchoatus fuit, unde & nomen suum mutuo accepit. Temporis tandem progressu, numero hominum & domiciliorum multiplicatus est. Verum Saracenis irruentibus disjectus & dissipatus, nonnihil detrimenti accepit. Iis porro denuo ejectis, ordo circa ea tempora C iterum reflоruit. Eremitarum vero religio, ab ipso patre Augustino in nemore prope civitatem Hipponensem (teste Possidonio) fuit instituta: quæ vivo Augustino & mortuo, magna deinceps sumpsit incrementa. Post aliquot annos barbarorum irruptione cecidit. Hinc eremitis in Italiam adventantibus, aliis alio migrantibus, in varias provincias & Europæ partes sese protulerunt: donec omnes in unum corpus revocati, auctoritate apostolica, loco, habitu conjuncti, ad Augustini regulam, normam & nomen arctius religati sunt. Insuper & in civitatibus habitare sunt jussi, ut episcopis, parochis, & aliis ecclesiæ pastoribus, tanD quam subsidiarii sodales, auxiliarentur. Unde factum est, ut eremitarum nomen, quod ex solitudine ab initio habuit, etiam in mediis urbibus retineat. Ut ad Honorium sermo recurrat, toto pontificatus sui tempore unicum cardinalem creavit Joannem Buccumatium episcopum Tusculanum. Alumnorum suorum, domesticorum, & famulorum suorum amantissimus erat, quorum salutis singularem curam habebat. Ad extremum vir bonus & integer, scientiæ & honestatis verus amator, quando Petri naviculam feliciter duobus annis & uno die rexisset, naturæ debitum in monte Aventino, E in quo se continebat, persolvit tertio Nonas Aprilis, anno Christi 1287. ac inde ad sanctum Petrum ad sepeliendum delatus est. Sedes propter cardinales diversis morbis exagitatos decem mensibus vacavit.

ANNO CHRISTI 1285.

CONCILIUM LANCICIENSE,

Adversus Henricum IV. Wratislaviæ Ducem,

Ecclesiasticæ libertatis violatorem, anno Dom. MCCLXXXV. *celebratum.*

Henricus IV. dux Wratislaviæ ingentem pecuniæ vim Thomæ episcopo, & clero Wratislavienſi imperaverat: quam cum non penderet, episcopo sede sua pulso, ecclesiæ bona, decimasque omnes sibi attribuerat. Non tulit Jacobus Gneznenſis archiepiscopus, Jac. Swinka; sed, ut ait Michovius l. 3. c. 62. ad supplicationem & instantiam Thomæ episcopi Wratislaviensis, in synodo generali Lancicienſi, de consilio & assensu omnium episcoporum & prælatorum Henricum IV. ducem Wratislavienſem, & omnes satellites, familiares, & adhærentes, præbentes ei auxilium aut consilium, excommunicavit: diœcesim autem Wratislavienſem interdicto supposuit quod universæ ecclesiæ Wratislav. sæculares & regulares observarunt, præter fratres Minores ordinis S. Francisci, in monasterio S. Jacobi Wratislav. Ceteri ergo clerici omnes, episcopus, prælati, & fratres Prædicatores, expulsi sunt & in exilium acti.

Ex Hist. Litter. sæcul. Scholas.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

In quo de loco Damasceni

Lib. 1. *de Fide Orthodoxa magna concertatio habita.*

Hoc Concilium in Triclinio Alexiaco congregatum. Præsens adfuit Andronicus Palæologus Imperator, & qui circa eum Magnates omnes, & quotquot e Senatoribus conspicui. Et in his præcipue Theodorus Musalo magnus Logotheta, vir in rebus Theologicis admodum exercitatus, quique primas disputandi partes in hac synodo sustinuit. Aderant Patriarchæ duo, Gregorius Cyprius Constantinopolitanus, & Athanasius Alexandrinus, ingens Episcoporum cœtus, ut de Monachis, Laicisque melioris notæ nihil dicam. Occasionem synodo dedit vexata Græcos inter & Latinos quæstio de processione Spiritus Sancti; ansam immediatam controversa Joannis Damasceni sententia, qui lib. 1. de fide Orthodoxa cap. 15. de Patre sermonem habens, ita subinfert: *& productor per Verbum explanantis spiritus.* Ex hoc loco Veccus haud ita pridem Patriarcha, & qui cum eo ex parte Latinorum stabant, concludebant, Spiritum a Patre simul & a Filio procedere. Responderunt Græci aliud vocula *ex*, aliud *per*, significari. Quin nec deerant, qui totum illud caput Damasceni esse negabant. Ad dirimendam igitur litem coacta est hæc Synodus. Adductus ex carcere Veccus, quem plures socii sequebantur, ubi prolixa habita disputatione, controversia excussa, & ventilata est. Extant hujus Concilii Acta apud Pachymerem Hist. l. VII. hujusmodi.

Ex Pachim. hist. Andron. lib. 7.

HÆc Veccus palam dicebat, &, ut videtur, eo animo, ut Imperatori denunciarentur: quod tandem non multo post accidit. Consilio namque omnium deducitur; qui, descendens e navi, ad Cosmidii Monasterium appellit; & congressus dies determinatur, & sacrorum hominum Synodus, præsente etiam Imperatore, ad Alexiacum Triclinium congregatur. Aderat igitur Patriarcha Gregorius; aderat & Alexandriæ Athanasius, quod vehementer artubus laboraret, lecto decumbens prostratusque; aderat & universus Præsulum cœtus, & qui Ecclesiæ operam navabant, & plurimi Monachi, & ex Laicis magis celebres. Præsidebat Imperator, erantque circa eum Magnates omnes, & quotquot e Senatoribus conspicui, & inter alios magnus Logotheta, primas inter congregatos obtinens, unaque cum Patriarcha concertationis sibi partes assumens. Insuper erat & Ecclesiæ Rhethor; qui disceptationem ita exorsus est. RETHOR. Et quamnam ob causam ait, tu, cum scripta adhuc tua, quibus te erraſſe

Ταῦτα ἔλεγε Βέκκος ἀναφανδόν, καὶ δῆλος ἦν θέλων καὶ βασιλεῖ προσαγγέλλεσθαι, ὃ δὴ καὶ ἐκ εἰς μακρὰν ἐγένετο. κοινῇ τε γὰρ σκέψει κατάγεται, καὶ τῇ μονῇ τῇ Κοσμιδίου προσίσχει τῆς νηὸς ἀποβάς. ὥριστό τε ἡμέρα τῆς διαλέξεως. καὶ συνόδου ἱερῶν ἀνδρῶν παρόντος καὶ αὐτοῦ βασιλέως ἀνὰ τὸ Ἀλεξιακὸν τρίκλινον γίνεται. παρῆν μὲν οὖν ὁ πατριάρχευων Γρηγόριος. παρῆν δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος ἀῤῥώστως ἔχων τὸ σῶμα, κλινοπετής τε, καὶ ἐπὶ στίμποδος. συνῆν δὲ καὶ πᾶσα τῆς ἀρχιερέων ἐπήγυεις. ἦσαν δὲ καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας καὶ μοναχοὶ πλεῖστοι, καὶ τῶν λαϊκῶν οἱ ἐλλόγιμοι. ἐν οἷς προὐκάθητο βασιλεύς, καὶ ἀμφ' ἐκεῖνον ἦσαν ὅσοι τε τῆς μεγιστάνων, καὶ τὸ τῆς συγκλήτου ἅπαν περιφανές. ἦν δὲ καὶ ὁ μέγας Λογοθέτης τὰ πρῶτα τῆς συνειλεγμένων συνάμα καθιάρχη ἀναδεξάμενος τὰ τῆς διαλέξεως. ἐπὶ τούτοις ὁ τῆς ἐκκλησίας ῥήτωρ, ὃς δὴ καὶ τῆς διαλόγων κατήρχετο. ΡΗΤΩΡ. καὶ ἵνα τί φησιν ὦ ἑτος ὑγρῶν ἐσῶν καὶ ἔτι τῆς σῶν συλλαβῶν, ἐφ' οἷς ὠμο-

ANNO CHRISTI 1285.

μολόγεις ἐσφάλθαι, καὶ συγγνώμλω ἐζήτεις καὶ παραίτησιν ἐποιῦ, σήμερον ἀναλαμβάνεις τὰ ὠμολογημλία, καὶ ἀδικεῖσθαι διϊσχυρίζῃ, ὥστε καὶ τοιαύτλω δὴ καὶ τοσαύτλω συλλογοτηθλῆναι τλὼ παρῶσαν σωδον. ΒΕΚΚΟΣ. ὅτι φησὶ λόγως πατέρων εἰπόντες, καὶ λόγον ἀπαιτέμλμοι περὶ τύτων ἡμεῖς ἄλλον μλὼ εἰδότες καιρόν, τὸν τῆς ἐκείνων ἀναπτύξεως· ἄλλον δὲ τὸν τότε παρόντα εἰρλωθεῖν θέλοντες μόνον ἀφέντες τὰ πάντα, ταῦτ' ἐπράττομλμ. ὑμλὼ δὲ καὶ ὥστε τὰς βελομλίας ἐργολαβεῖν, καὶ περιαπτειν ἡμῖν αἱρέσεως ἔγκλημα. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ὁ τὸν λόγον ἀναλαβόντα τὸν πατριάρχλω Γρηγόριον καὶ τί γε τὸ δοξαζόμλμον φάναι τοῖς ἀμφισε; ἦσαν γὰρ σλὼ ἐκείνλω καὶ οἱ πάλαι ἀρχιδιάκονοι, ὅ, τε Μελιτινιώτης Κωνσαντῖν⊙, καὶ ὁ Μετοχίτης Γεώργι⊙. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΙ. οἱ δὲ εἰμλὴ τλὼ απλῶς θεολογίαν βέλει μαθεῖν, καὶ τλὼ δόξαν, λὼ καὶ καρδία πισδομλμ, καὶ ὁμολογεμλμ σόματι αὖτη ἐσὶν, λὼ ἅπας θεολογεῖ, ἢ καὶ ἡμεῖς ἐμμλμεμομεν μέχει καὶ αὐτῆς τελδιτιάς ἀναπνοῆς. εἰ δὲ ζητεῖς καὶ τλὼ τῆ πατέρων, λὼ ὐκ ἐναντίαν φαμλὲ τῷ συμβόλῳ τῆς πίσεως, ἀλλ' ἀνάπτυξιν, καὶ διασάφησιν μᾶλλον τῆ κειμλίων ἐν τῷ συμβόλῳ. δεῖσκομεν ἐν Γραφαῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον χορηγέμενον, διδόμενον, ἀποσελλόμενον, πορεύχόμενον ἐκ παρὸς δι' υἱῦ. ἔσι δ' ἃ καὶ παρ' ἐνίοις τῆ πατέρων ἐκπορδόμενον. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, καὶ προβολδὶς δι' λόγυ ἐκφαντορικῦ πνδματ⊙. Ἑαυτὸν δὲ τὸ προβολδὶς τῷ αἰτίῳ γινώσκομεν. αἴτιον δὲ φαμλὲν τὸν υἱὸν ἐπὶ τῇ ἐκ παρὸς προόδῳ τῦ πνδματ⊙, ὕτεμλω σωαίτιον. ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζομεν, καὶ ἀποδαλλόμεθα τὸν ὕτω λέγοντα. τὸν δὲ πατέρα αἴτιον δὲ υἱῦ τῦ πνδματ⊙ λέγομεν. ἐπείπερ τὸ προβολδὶς εἰς αἴτιον ἐκλαμβάνεται. Ο ΜΕΓΑΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ. καὶ πῶς ὦ ἔτοι, φησὶν ὁ μέγας Λογοθέτης, ὑ ποιεῖτε αἴτιον τὸν υἱὸν ἐπὶ τῇ ἐκ παρὸς προόδῳ τῦ πνδματ⊙, ἐπείπερ διὰ λόγυ αἴτιον ὁμολογεῖτε τὸν πατέρα τῦ πνδματ⊙; δείκνυτε γὰρ ἐξ ὧν λέγετε, ὡς ὐκ ἂν ὁ πατὴρ προδαλε τὸ πνεῦμα, εἰ μὴ υἱὸν ἐγέννα. τὸ δ' ἐσὶν ἐμφαινόμενον αἴτιον. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΙ. τὲς δὲ θέλοντας ἐκφεύγειν τὸ ὑπονοέμλμον ἄτοπον φάναι. ὡς πολλὰ ἐπὶ τῆς θεολογίας λέγονται, ἃ δὴ μικρῷ μέτρῳ τῷ λόγῳ τὰ μεγάλα σαθμώμενα ἐμφαίνεσί τι ταῖς χαμερπέσιν ἐννοίαις, καὶ ἄτοπον ὅλως, καὶ μὴ πρέπον θεῷ. ὑ λέγομλμ, τέλει⊙ θεὸς ὁ πατὴρ; καὶ τέλει⊙ θεὸς ὁ υἱός; καὶ τέλει⊙ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὐχ ὑπονοεῖται τελδεῖα τὸ σωαγόμλμον; ὑ λέγομλμ, ἐγέννησε ὁ πατὴρ τὸν υἱόν; ὐκ ἀναζῆ Ἄρει⊙ ἐννοῶν ῥοπὴν, καὶ ἄτομον χρόνυ μέσον τῦ γεννῶντ⊙, καὶ τῦ γεννωμλύυ; ἀλλὰ τὸ βλάσφημον ἀποφεύγομλμ. ἰσάμεθα δὲ ἐν ὅροις τῆς δισεδείας, καὶ τὸ τῆ γραφῶν ὁμολογῦντες, καὶ τὸ κακεμφαῖνον ὑ παραδεχόμλμοι. ἐντεῦθεν ὁ Μοχάμπαρ Γεώργι⊙ χαρτοφύλαξ ὢν τῆς ἐκκλησίας τότε, νόθον ἔλεγε τὸ ῥητὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας Λογοθέτης, ἀγχιχῶν κε-

A fatebaris, & veniam petebas, & dignitati renunciabas, nondum exsiccata sint, hodie, quæ antea fassus fueras, resumis, &, tibi injuriam illatam esse, contendis, ita ut talis ac tanta Synodus congregata sit? VECCUS. Quod, ait, cum sententias Patrum pronunciavissemus, pro iis rationem reddere expostulati, quando earum expositionis tempus aliud, & aliud, quod tunc erat, dijudicaremus, pacis ac quietis tantummodo desiderio renunciatis reliquis hæc agebamus: non ita tamen ut ii, quibus id in animo erat, nos interim carperent, & hæreseos crimen nobis impingerent. PATRIARCHA. Cum resumpsisset B sermonem Patriarcha Gregorius: Quidnam illud est, ait, quod opinantur, qui circa te sunt? Namque erant cum eo, qui multo ante Archidiaconi munere fungebantur, Constantinus Meletiniota, & Metochita Georgius. ARCHIDIACONI. Tum illi: Si sincere Theologiam addiscere cupis, & opinionem, quam & corde tenemus & ore profitemur; hæc est, quam quilibet nec a Theologia aberrans tenet, in eaque nos ad extremum usque spiritum persistemus. Quod si eam quoque, quæ Patrum est, exposcis; nullo modo fidei symbolo adversariam, sed explicationem & declarationem potius eorum, quæ in Symbolo C sunt, profitemur: invenimus in sacris literis, Spiritum sanctum exhiberi, dari, mitti, provenire eum ex Patre per Filium: in nonnullis etiam Patribus habetur, procedere. Ait vero & magnus Damascenus Joannes: Et productor per Verbum explanantis Spiritus. Agnoscimus autem, idem esse & Productorem & causam. Causam itaque Filium in processione Spiritus ex Patre non dicimus, neque simul cum Patre causam. Quin potius si quis ita enunciarit, eum nos & anathemate ferimus, & ejicimus: verum Patrem causam per Filium Spiritus dicimus; cum Productor in locum causæ accipiatur. MA- D GNUS LOGOTHETA. Et quanam ratione, infert magnus Logotheta, causam Filium non facitis in processione Spiritus ex Patre, cum per Verbum causam Spiritus Patrem asseritis? ex his enim, quæ in medium affertis, illud potissimum demonstratis, nunquam Patrem productum Spiritum, ni Filium generaret, quod sane apertissime causam innuit. ARCHIDIACONI. Ii vero, cum absurdum, quod inde subinferebatur, evitare conarentur, responderunt. Multa in Theologicis dici, quæ exigua sermonis mensura, cum ingentia illa sint, commensuratâ, humilibus ac dejectis mentibus objiciunt aliquid, & omnino ab- E surdum, & a divina dignitate alienum. An non dicimus: Perfectus Deus est Pater, & perfectus Deus est Filius, & perfectus Deus Spiritus sanctus? An non inde Deorum Trinitas subinferri videtur? An non præterea dicimus: Generavit Pater Filium? An non reviviscit Arius, momentum ac individuum temporis inter generantem & genitum interponens? Nos nihilominus blasphemiam detestamur: quippe qui inter pietatis limites pedem fiximus, &, cum inde erutum, execramur. Hinc Georgius Moschampar, eo tempore Ecclesiæ Chartophylax, spurium esse dictum illud af-

verba Scripturæ sacræ exosculemur, absurdum,

ANNO CHRISTI 1285.

firmabat. Cui Magnus Logotheta, proxime caput inclinans, ne alii audirent: Et quomodo ait, hac oratione respondentes, propositis satisfacere videbimur, cum in sacri Armamentarii Codice dictum illud ad Verbum extendatur, tanquam Sancti dictum, & magni potissimum Damasceni? Conversus postmodum ad Adversarios, palam asseverabat: Dictum Sancti esse, non abnuo; nihilominus minime Spiritum per Verbum & Filium causam esse Patrem. Sic enim iis, qui ex Patre & Filio Spiritum sanctum procedere dicunt, ipse stolidius ac periculosius dicerem. Etenim, cum ibi eadem propositio æque ambobus applicetur, ad minus secundum personarum æqualitatem, propositionum idem adnectitur: quod audaciæ durum atque asperum mitigare quodammodo aptum natum est. At hic propositionum diversitas diversam dictionis sententiam efficiens, magnam constituet diversitatem in eadem & una Spiritus processione; adeo ut divinarum personarum alia quidem causa sit Pater, alia vero Filius; quo quid excogitari potest iniquius? Hæc cum ille dixisset, rectèque admodum ac robuste dicere existimaretur, illi ad hisce respondendum impares, hæc tantum pronunciarunt. ARCHIDIACONI. Ecquid hæc ad nos, inquiunt, infers? ea ad hæc asserentem prædica; eoque præcipue, si Damascenum in rebus fidei exponendis voces haud innovasse existimas. Quod si verba non renuis, quamnam ob causam nos tanquam Hæretici in judicium vocamur? Eadem, quæ & tu, conamur, & verba nos etiam, tanquam Sancti sermonem, veneramur. PATRIARCHA. Veneratur non nemo sacrosanctum Evangelium, infert Patriarcha, asserens majorem Filio Patrem. At hoc tantum haud recte sonat, nisi recta a Deo traditi eloquii interpretatione sententia pandatur. Male itaque vos, dictum recipientes, mentem illius ac intellectum pervertitis. Præterea, in dictis Patrum, unum aliud excipere, & invicem alterum alteri implicari videmus: quandoquidem ea ex uno ac simplici Spiritu, varia tamen dicendi forma, dictata sunt. Ostendite itaque, sententiam hanc, quam vos obtenditis ab aliis quoque confirmari: quod si non potestis, ut vere non potestis, quid aliud similis intelligentia astruit, nisi quod Verbum ad novum, & a communi Patrum sententia alienum conceptum detorquet? Hocce, Patriarcha, sermone, cum vehementius urgeret, illi in secundo deficientes, ita ad primum responderunt. ARCHIDIACONI. Evangelii dictum, o amice, dicentes, propriam habet a Patribus, nec incommodam expositionem; & improbus ille esset, qui eam non amplecteretur. At propositum dictum necessario sententiam habet, quam exprimit. Proferigitur expositionem, & nos sequemur: quod si ea nulla est, attamen tu ex te dicito, quando nostram ipse non recipis; & obsequemur. PATRIARCHA. Illi dictum, infit Patriarcha, exponunt, qui ex Patre Spiritum sanctum procedere tradunt. ARCHIDIACONI. Ecquis non ita sentit? inquiunt; hoc & nobis in animo situm est, & spes salutis MAGNUS LOGOTHETA. Et,

φασὶ

ANNO CHRISTI 1285.

A φαλλὰ, ἵνα μὴ πονθοίατο ἄλλοι. καὶ πῶς ὦ δέσποτα φησὶν ἰσχυρῶς λέγειν δόξομεν ὅτως ἀπολογούμενοι; ἐπεὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἱερᾶς ὁπλοθήκης κατὰ ῥῆμα κεῖται τὸ ῥητὸν, ὡς ἁγίου ῥητὸν, καὶ τοῦ μεγάλου Δαμασκηνοῦ. Ο ΜΕΓΑΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ. ἀλλὰ ξανῶς πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας ἔλεγεν, ὡς δέχομαι μὲν τὸ ῥητὸν αἴτιε εἶναι. πλὴν οὐχ ὁμολογήσω τὸ πνεῦμα διὰ λόγου καὶ υἱοῦ τινὰ αἰτίαν ἔχειν ἐκ τοῦ πατρός. οὕτω γὰρ καὶ παραβολώτερον εἶποιμι τὸν ἐκ πατρὸς καὶ οἱὸν λεγόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. παρ' ὅσον ἐκεῖ μὲν τῆς αὐτῆς προθέσεως ἐπίσης κειμένης καὶ τοῖς δυσὶ, καθ' κατὰ τινὰ ἰσοτιμίαν τῶν ὑποτάσεων τὸ τυπτὸν τὴν προθέσεως κείμενον. τὸ ἀτηρὸν τῆς τέλμης ἀμηχέπη πέφυκεν ἐπιλύειν. ἐνταῦθα δὲ τὸ διάφορον τὴν προθέσεων διάφορον καὶ τινὰ ἔννοιαν τῆς λέξεως ἐργαζόμενον, διαφορὰν παρασήσῃ μεγίστην, ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς προόδου τοῦ πνεύματος τὴν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, ὡς ἄλλην μὲν αἰτίαν εἶναι τὸν πατέρα, ἄλλην δὲ τὸν υἱόν. ἔ τί ἂν εἴη τὸ χεῖρον; ὅτως εἰπόντος, καὶ ἰσχυρῶς πάνυ δοξάντος λέγειν ἐκεῖνα, μὴ δυναμένους ἀπολογεῖσθαι πρὸς ταῦτα μόνον λέγειν. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΙ. καὶ τί πρὸς ἡμᾶς λέγεις ταῦτα; λέγε πρὸς τὸν εἰπόντα. καὶ εἰ μὴ κονφωνεῖν εἴη τὸν Δαμασκέθεν. εἰ δὲ τὸν λόγον δέχῃ, ἵνα τί ἡμεῖς ἐν αἱρέσει κατηγορέμεθα; εἰ ταῦτά σοι πράττομεν καὶ τὸν λόγον καὶ αὐτοὶ ὡς ἁγίου λόγου τιμῶμεν. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. τιμᾷ τις τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, ὁ πατριάρχης φησὶ λέγων μείζονα τοῦ υἱὸν τὸν πατέρα, ἀλλ' οὐχ ἱκανὸν τοῦτο καὶ μόνον, εἰ μὴ καὶ ὀρθῶς ἐξηγοῖτο τὸ θεοπαράδοτον λόγιον. τί γὰρ εἰ καὶ ὑμεῖς δεχόμενοι τὸ ῥητὸν στρεβλᾶτε τινὰ ὑπονόησιν; ἄλλως τε δὲ καὶ ἀλληλένδεκτά εἰσι τὰ τῶν ἁγίων ῥητὰ καὶ ἀλληλόπλοκα, ἐπεὶ καὶ ἐξ ἑνὸς καὶ ἁπλοῦ πνεύματος διαφόρως ἐρρήθησαν. δεῖξον τοίνυν τὸν λόγον τοῦτον, ὃν ὑμεῖς λέγετε συγκροτούμενον καὶ ἐξ ἄλλων. εἰ δ' οὐκ ἔχετε, καθὼς ἄρα οὐδ' ἔχετε, τί ἄρα βέλτιον ἡ τοιαύτη περινόησις, εἰ μὴ στρεβλοῦν τὸ ῥῆμα πρὸς διάνοιαν ξένιον τῆς κοινῆς τῶν πατέρων ἐννοίας, καὶ ἀπεμφαίνουσαν; ταῦτ' εἰπόντος τοῦ πατριάρχου, καὶ μάλα γοναίως ἐχόντος, ἐκεῖνο πρὸς τὸ δεύτερον ἀπονήσαντες πρὸς τὸ πρῶτον ἀπελογοῦντο. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΙ. τὸ μὲν τοῦ Εὐαγγελίου ῥητόν ὦ τὰν, λέγοντες ἰδίαν ἔχει παρὰ τῶν πατέρων τινὰ ἐξήγησιν πρόσφορον. καὶ καλὸς πάντως ὁ μὴ ταύτην δεχόμενος. τὸ δὲ προκείμενον τοῦτο ῥητὸν ἐξ ἀνάγκης σημαντικόν ἐννοίας ἐστὶ. δείκνυε τοιγαροῦν τινὰ ἐξήγησιν, καὶ ἡμεῖς ἐψόμεθα. εἰ δ' ὄν, ἀλλὰ σὺ λέγε, ἐπεὶ τινὰ ἡμετέραν οὐ παρεδέχῃ, καὶ ἀκουσόμεθα. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. ἐκεῖνοι τὸ ῥητὸν φησιν ὁ πατριάρχης ἐξηγοῦνται, οἱ δὴ ἐκ πατρὸς φασι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΙ. καὶ τίς οὐ φρονεῖ τοῦτο φασιν, τοῦτο καὶ ἡμῖν ἀγαπητὸν, καὶ σωτηρίας ἐλπίς. Ο ΜΕΓΑΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ. καὶ εἰ δέχεσθε τοῦτο, ὁ Μέγας Λογοθέτης φησὶ, τί ἐκεῖνο προσκαλεῖσθε, ὅτι ἡμῖν ἀπήτειτε ἐθνῶν ἐρωτᾶν, τὸ ταῦτα λέγειν

ANNO CHRISTI 1281.

φασί. ΒΕΚΚΟΣ. νῶ δέ φησιν ὁ Βέκκος, εἰ μὴ βέλεσθε σιγητέον ἡμῖν τὸ ῥῆμα πολὺ τὸ τολμηρὸν ἔχειν δοκοῦν. εἰ δ' ἦν, ἀλλὰ παραβασίας περὶ τὰ ἱερὰ ἐγκαλεμένοις δόγματι, αἰτία, ὡς οἶμαι, μείων ἀπολογεῖσθαι. καὶ δή προέχες μοι κύριέ μου φησὶν ὁ μέγας Λογοθέτης. σὲ γὰρ ὁρῶ, καὶ ὀκ ὑποξέχων λέγω διαπλεονεκτικοῖς κανόσι χρώμενον, καὶ κατὰ τὸ προσῆκον διαλεγόμενον. ΜΕΓΑΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ. ἀλλὰ μὴ θώπευε ἐγκόψας φησὶν ἐκεῖνος. ΒΕΚΚΟΣ. μὴ γένοιτο ἔφη. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν ἐξεικονίζειν τὰ ἀνεικόνιστα φόβος μέγας. τῷ δὲ ἁγίων λεγόντων ἕπεσθαι ἑκόμενος πάντως τῶ προτειχίσματος ἀσφαλῶς ἔξω ἐς ὅτι κὴ λέξω ἥλιον, ἀκτῖνα, καὶ φῶς τῷ ἀνεικονίστων εἰκόνα φέρεσι. κὴ ὥσθις ὀφθαλμὸν πηγῆς, ὕδωρ, κὴ ποτιμόν. ὀχ ὕπω λέγουσιν ἐπὶ τῆς μακαρίας Τριάδος οἱ θεολόγοι πατέρες; ἰδοὺ γῶν ἥλιος, κὴ ἡ ἀκτὶς προσεχῶς ἐξ αὐτοῦ. δι' αὐτῆς δέ φεύ τι καινόν παρεμπεσεῖν νόημα, κὴ αὐτὸ τὸ φῶς ἐξ ἡλίου. ἆρ' ἡ ἀκτὶς, ἢ ὁ ἥλιος αἴτιον. δόξετέ μοι τὸν λόγον, κὴ ὁ Νύσσης Γρηγόριος λέγων. τῶ δὸ ἐξ αἰτίας ὄντος, τοῖς τῷ αἰτιατῷ πάλιν ἄλλως διαφορὰν ἐννοοῦμεν, τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ δι' ἀ τοῦ προσεχῶς ἐκ πρώτου. ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ. πρὸς ὃν ἐκεῖνοι. κὴ ὀχ ὁμολογεῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προσεχὲς τῷ πατρὶ, ὥσπερ κὴ τὸν υἱόν; ΒΕΚΚΟΣ. καὶ ποία ἂν ἀκοὴ τοιοῦτον παραδέξαιτο; εἰ ὁ μὲν υἱὸς προσέχεται τῷ πατρὶ, τὸ δὲ πνεῦμα τινικῇ τινι διεχείᾳ διῖσταται. τῆς ἀτοπίας. εἰ γὰρ ὁ κύριος λέγει. ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, κὴ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί· ἀλλ' ἦν ἕλλογον τὰ αὐτὰ λέγειν κὴ περὶ τοῦ πνεύματος, εἴπερ ὀρθοδοξεῖν βουλοίμεθα. τὸ πνεῦμα ἐν τῷ πατρὶ, κὴ ὁ πατὴρ ἐν τῷ πνεύματι, κὴ αὖθις ἐν τῷ υἱῷ, κὴ υἱὸς ἐν τῷ πνεύματι. ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ. εἶτα ταῦτ' ἄτοπ ἔχει; ΒΕΚΚΟΣ. ναί φησιν. προσεχὲς μὲν ὁμολογεῖν τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα. ὅλως κὴ ἀδιάστατον· ἐπεὶ κὴ τὸ φῶς προσεχὲς τῷ ἡλίῳ, ἔτι γὰρ ἔχομαι τῆς εἰκόνος, τῷ λίαν εἰκότων ἐστὶ κὴ ἐδιαμάχομαι. προσεχῶς δ' ἐννοεῖν τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ λόγος ἐ δίδωσι τῆς διαφορᾶς. τὸ μὲν γὰρ φησι προσεχῶς, τῶ δὲ δι' ἀ τοῦ προσεχῶς. ὑμεῖς δὲ τοπικὰς διαστάσεις, ἢ μᾶλλον κὴ χρονικὰς ἐμβάλλοντες, σωάγετε πάντως τὸ ἄτοπον, τὸ γὲν γένναθαι κὴ τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀπορρόλω τινα, κὴ διέχειαν τοπικὴν χεδὸν δίδωσιν ἐννοεῖν. ἀλλὰ τὸ ἀδιαστάτως προσκείμενον, κὴ τὸ ἐξ ἐκείνου εἶναι δηλοῖ τὸν υἱὸν, ἐν τῷ ἐν ἐκείνῳ. κὴ αὖθις εἶναι ἐκ ἀφαιρεῖται. ὕπω κὴ ἐπὶ τοῦ πνεύματος νόει μοι. ἢ μᾶλλον ἐπὶ τῆς εἰκόνος ὁ λόγος γένοιθω, ὡς ἂν ἀσφαλέστερον λέγοιμεν. ἀκτῖνα λέγομεν ἐξ ἡλίου κὴ ἀποτομὴν ἐξ ἐκείνου ταύτης ἐκ οἴδαμεν. φῶς λέγομεν δι' αὐτῆς ἐξ ἡλίου, κὴ τὸν μεσιτείαν ἐννοῦμεν, κὴ τὸ προσεχίζεσθαι τῷ φῶς τῷ ἡλίῳ δι' τοῦ τῆς ἀκτῖνος μεσιτείαν ἐκ ἀπαρνούμεθα. δι' τοῦτο κὴ ἐπιφέρει ὁ ἅγιος τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας, κὴ αὐτὸ τὸ μονογενὲς φυλαττούσης,

ANNO CHRISTI 1285.

Asi hoc recipitis, subdit magnus Logotheta, quid illud proponitis, occasionem ita postulasse pro pace gentium? Veccus. Hæc ajunt dixisse. Nunc vero, inquit Veccus, si vobis id in animo est, verbum, tanquam quod audaciæ multum in se continere videtur, tacebimus. Quod si non placet, dum nos pro sacrorum dogmatum violatione accusamur, causam responsionis non ita arduam dico. At attendas mihi velim. Domine mi, ait, magne Logotheta: siquidem te conspicio: neque adulans dico, satis abundantibus ac efficacibus regulis agere, &, ut par est, disputationem instituere. Magnus Logotheta. Ne mihi blandimentis hisce tuis caput demulceas, sermonem interrumpens ille inquit. Veccus. Absit hoc, Veccus respondet. Verumtamen mihi ea quæ nullis exprimi possunt imaginibus, imagine repræsentare haud in tuto est: sed, cum Patres præeant, sequor: talique stipatus antemurali, quæcumque dixero, tuto secureque dixerim. Sol, radius, & lumen, eorum, quæ nulla imagine adumbrari possunt, imaginem important. Rursus, fontis rivulus, aqua, & flumen. An non hisce in rebus sanctissimæ Triadis exponendis, Patres, Theologicis concertationibus celebres, utuntur? En itaque solem & radium, ex eo continentur; Per eum scilicet, antequam nova alia intellectio interveniat, & lumen ipsum ex sole: radiusne, an sol, causa erit? Probeque sermonem meum Nyssenus Gregorius illis comprobat. Illud vero, quod ex causa est, hoc eorum, quæ causam habent, rursus aliam differentiam concipimus. Hoc enim continenter exprimo; hoc vero per illud, quod continenter subsequitur, exprimo. Qui Patriarchæ Aderant. Ad quem illi: Tu porro annon Spiritum sanctum, quemadmodum & Filium, continenter Patrem subsequi, fateris? Sed quæ similia aures sustinebunt? Filium continenter adnecti Patri, Spiritum locali quadam distantia sejungi? Res sane absurda. Etenim, si Dominus, ait, Ego in Patre, & Pater in me, quæ tamen, ut rationi consentaneum est de Spiritu etiam dicentur, si recte sentire velimus, Spiritum in Patre, & Patrem in Spiritu, & rursum in Filio, & Filius in Spiritu: an non hæc ita se habent? Veccus. Ita, ait; & Spiritum continenter post Patrem confiteor, qui nulla distantia discriminatur; quandoquidem & lumen soli continuum est, adhuc enim repræsentantem imaginem conservo, licet id non usquequaque repræsentet; nec contra eo. Continenter vero ex Patre Spiritum intelligere, differentiæ ratio non permittit. Namque, ait, hoc quidem continenter, hoc vero per illud, quod continenter se habet. Vos nihilominus locales distantias, sive etiam temporarias, intrudentes, absurdum omnino colligitis, gènerari quoque ex Patre Filium, fluxum quemdam ac localem separationem fere nobis in animum imprimit, sed quod inseparabilis est, ex eo Filium esse, & in eo, indicat, rursumque esse non destruit. Hac quoque ratione &

de

ANNO CHRISTI 1285.

de Spiritu ratiocinare; vel potius in imaginem se conferat ratio, ut cautius sermonem instituamus. Radium ex sole fatemur, nec propterea aliquam illius ex eo abscissionem agnoscimus. Lumen dicimus per eum ex sole, & interventum concipimus, & lumen soli connecti, propter tamen radii interventum, non inficiamur. Hinc Sanctus subdit, Filii interventum ipsi quidem, quod unigenitus sit, conservantem, & Spiritum a Patris relatione non separantem. ALEXANDRINUS. Hæc dum diceret Veccus, Alexandrinus Patriarcha, e lecto, his eum alloquitur. Nos Ecclesiæ dogmata, quæ & suscepimus, firmiter tenemus: at hæc dicere non didicimus. Quod si ea, largo modo modo expositа, Ecclesia docuisset, haud fieri poterat, ut ea nos ignoraremus. Cum vero fidem simplicem, nullaque discussam curiositate, obtineamus, simpliciter quoque & fidei dogmata, quibus una innutriti sumus, tenebimus. Quid igitur conamini in Ecclesiam Dei, præter ea, quæ a majoribus nostris suscepimus, intrudere? Quare melius ac commodius fuerit, pacem amplecti. ARCHIDIACONI. Illi vero. Sed hæreseos, o Domine, accusamur. ALEXANDRINUS. Et recte, ait, quod præter morem est, comprobare niti, licet id extra periculum sit, hæresis reputabitur. Illi, quod enixe precor, renunciantes, communi ac claræ sententiæ, & paci, quod & usui veniet, addicamini. De hoc etiam cum sanctus instaret Imperator, statim in eos PATRIARCHA conversus, ait: Sed vos dicitis Ex, & Per, præpositiones in ejusmodi rebus vim eamdem obtinere. Quare, cum Sanctus dicat, Hujus per illud, quod continenter se habet, exprimo, vos dicitis, ex eo quod continenter se habet ex primo. Quod sane quemnam insciliæ modum non excedit, ubi & inane deliramentum magis, ac manifestius conspicitur? si enim ex continenter, quomodo ex primo? si ex primo, quomodo ex continenter? Videtis, in quosnam laqueos incidatis, dum Theologiam conspurcatis? Qui VECCUM SEQUEBANTUR. Fatemur audaciam; & veniam petimus. Neque enim vano ac futili desiderio ducti, ad hæc dicenda compulsi sumus: sed causa, nos ducens, non alia fuit, quam dissidii, ut putabatur, & Ecclesiasticarum litium compositio. Namque cum illi, Ex, uterentur, nos vero, Per, & utrique de eadem Theologica quæstione usurparentur, non visa fuit aptior componendarum litium causa, quam si ista diceremus. Quid porro? Propterea ne transgressionis ex asse in judicium vocabimur, rerumque omnium privatione multabimur, adeo ut & ordinationes rejiciantur, sancta expurgentur, ipsumque demum, perfectionis omnis apex, & sanctum Chrisma vilipendatur ac projiciatur, quod a nobis consecratum est, eoque potissimum, inquiunt, quod a vobis, res Theologicas pertractantibus, nonnihil tanquam transgressoribus, violatum est, ut ostendemus. An igitur propterea vobis incusandi facultatem dantes, quod reliquum est obliterabimus? Et illis inquirentibus: Ubi

A καὶ τὸ πνεῦμα τῆς τοῦ παιδὸς χέσεως μη ἀπειργάσης. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ. ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Βέκκου, ὁ Αλεξανδρείας αὐτόθεν ἀπὸ τοῦ σκίμποδος πρὸς αὐτὸν· ὡς ἡμεῖς τῆς ἐκκλησίας κρατοῦμεν τὰ δόγματα, ἃ καὶ παρελάβομεν, ταῦτα δὲ λέγειν οὐκ ἐδιδάχθημεν. εἰ μὴ οὖ πλατυκῶς ἐκράτει ταῦτα ἡ ἐκκλησία, οὐκ ἂν καὶ ἡμᾶς ἐξ ἀνάγκης διέλαθεν. ἐπεὶ δὲ ἁπλῶς τῇ πίστιν καὶ ἀπειρέργως ἔχομεν, ἁπλῶς ἕξομεν καὶ τὰ τῆς πίστεως δόγματα, οἷς ἄρα καὶ σωανεξάφημεν. τί γοῦν ἐχρεί̈ζεσθαι

B εἰσάγειν ἐν ἐκκλησίᾳ θεοῦ, παρ' ὃ παρελάβομεν λέγειν; χρὴ δὲ τῆς εἰρήνης, τὰ πολλὰ ταῦτ' ἀφέντας ξυμφέρει. ΟΙ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΙ. εἰ δὲ, ἀλλ' ἐγκαλέμεθα αἱρέσεως δέσποτα. ΑΛΕΧΑΝΔΡΕΙΑΣ. καὶ ναί φησι τὸ σωισᾶν θέλειν ἀσώητος, κἂν ἀσφαλὲς ᾖ αἵρεσις ἂν λογισθείη. ὃ δὴ ἐγὼ ἑαυτὸν παρακαλῶ, τῆς κοινῆς δόξης γενομένης, καὶ φανερᾶς, καὶ τῆς εἰρήνης, ὃ δὴ καὶ ξυμφέρει. καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου βασιλέως μεσολαβοῦντος. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. καὶ ὁ παπιάρχης λόθος πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ὑμεῖς φατε ἰσοδυναμεῖν ἐπὶ τούτοις τὴν ἐκ τὴν Διὰ, ὡς τοῦ ἁγίου λέγοντος, τοῦ δὲ δηλ. τοῦ προσεχῶς

C ἐκ τοῦ πρώτου ὑμᾶς λέγειν, καὶ ἐκ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου. ὃ δὴ καὶ ποῖον τρόπον ἀμαθίας ὑπαρελήλυθεν, ὅπου γε καὶ ἡ ἀδολεσχία μείζων, καὶ προφανής; εἰ γὰρ ἐκ τοῦ προσεχῶς, πῶς ἐκ τοῦ πρώτου; εἰ δ' ἐκ τοῦ πρώτου, πῶς ἐκ τοῦ προσεχῶς; ὁρᾶτε εἰς ποῖα ἀρχύσατα πίπτετε τὴν θεολογίαν καταῤῥυπαίνοντες; ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΒΕΚΚΟΝ. Ο' μολογοῦμεν τὸ παρατόλμημα, καὶ συγγνώμην αἰτοῦμεν. ὑπὸ γὰρ αὐτόθεν ἡμῖν ἡ ὁρμὴ τοῦ ταῦτα λέγειν ἐκ ματαίας ὀρέξεως. ἀλλ' ἵνα τὸ παροῦσαν αἴτιον. τὸ δ' ἵνα, ἡ νομιζομένη τῆς τῶν ἐκκλησιῶν διχονοίας διάλυσις. ὥστε ἐκείνων μὲν χρωμένων τῇ ἐκ, ἡμῶν

D δὲ τῇ Διὰ, προσιθέντων καὶ ἀμφοτέρων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τῆς θεολογίας τύπου, οὐκ ἄλλως ἔχειν συμβιβάζειν, εἰ μὴ ὕτω λέγοιμεν. Τί δαί; διὰ τοῦτο παραβασίας ἐξ ὁλοκλήρου, καὶ ἐφ' αἱρέσει κειθήσεσθαι; ὡς ἀθετεῖσθαι μὲν χειροτονίαν, καταπολυεῖσθαι δὲ τὰ ἅγια, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τελεσικὸν καὶ ἅγιον ἀθετεῖσθαι μύρον, καὶ παραῤῥίπτεσθαι, ὅτι ἡμῖν τετέλεσθαι; ἐπείτοι γέφασι καὶ ὑμῖν παραβέβασαί τε θεολογοῦσιν, ὡς ἀποδείξομεν. ἆρ' οὖν διὰ ταῦτα ἀφέντες ὑμῖν ἐγκαλεῖν, τὸ πᾶν ἀφανίσομεν; καὶ τῷ εἰπόντος· καὶ πῶ, καὶ ἐπὶ τίσιν ἡμῖν παραβέβασαι, ἐκείνους ἐκβαλεῖν δίθυς χάρτιον, καὶ ἐμ-

E φανίζειν. καὶ τὸς αὖθις ἀναγνόντας ἀρνεῖσθαι, καὶ ἀναθεματίζειν τὸν λόγον, σχεδὸν καὶ αὐτὸν τὸν γράψαντα. ἀλλὰ τὸν Μοχάμπαρα ἰδόντα ὁμολογεῖν ἑαυτοῦ τὸ σύγγραμμα εἶναι καὶ ἀπολογεῖσθαι πειρᾶσθαι. ἐφ' οἷς ὁ Βέκκος, μεθ' ὅσα εἴποι τις ἂν τοῦ χαιρονλισμοῦ, ἡμεῖς μὲν προσεδοκῶμεν σὸν εἶναι πρὸς τὸν παπιάρχην φησίν. εἰ δὲ μὴ σὸν ἀλλὰ τοῦτο, ὡς καὶ αὐτὸς ὡμολόγησε ψυλλάτις ἐπικαθίσασα τῷ τῆς ἀμάξης ῥυμῷ, ὑπ' ἀνασπᾶν, ὅτε καπισπᾶν ἔχει τινὰ πύσιν θα. τοῦτο δ' εἶπε διωνυμοῦντος τοῦ Χαρτοφύλακος. πλὴν εἰδείημεν ἂν φησιν ὁποῖα τὰ ἐπιτίμια ἐπάξεις τῷ παραδογματίσαντι.

ἐπὶ

ANNO CHRISTI 1285.

ἐπὶ πολὺ ζῶν ξιβομβῶν τῆς λόγων, τὸν Βέκκον αὖθις ἐπενεγκεῖν, ἢ βάλεσθε καλῶ τῆς εἰρμὸς ὧν ἑκάστης, γνώμιμα ὅσα ἀσαλῶς, καὶ ἀπεμέργως τοῖς λόγοις χρώμενα. ἡμεῖς μὲν οὖν τὰ τῆς ἁγίων ῥητὰ εἶναι καιρῶν δρόντες ζητούντων, ταῦτα, ὡς ἀσφαλῶς ἔχοντα καὶ ὀρθόδοξα προσηκάμεθα. καὶ τὸν μὲν ὁμολογοῦντα ἐκ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἀπεδεχόμεθα, καὶ ἀποδεχόμεθα. λόγος γὰρ τοῦ σωτῆρος καὶ Ἰησοῦ σωσόδε, καὶ ἡμεῖς καθ' ἑκάστην ὅπως ὁμολογοῦμεν, ὁ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ λέγοντα ἐκπορεύεσθαι, ὡς σωσόδῳ πάσῃ τῇ ἑβδόμῃ ἑπόμενον ἀποδεχόμεθα, καὶ αὐτὸν τὸν δέγε μὴ τιμῶντα τὰ τῆς ἁγίων ῥητὰ τόλμης γραφόμεθα. ἰδοὺ γοῦν σήμερον πάρεισι μὲν πατριάρχαι, πάρεισι δ' ἀρχιερεῖς, καὶ κλῆρος ἅπας, καὶ μοναχοὶ δόλαβεῖς, καὶ τῆς λαϊκῶν οἱ ἐλλόγιμοι. θέλω καὶ ὀρθοδοξοῦσιν ὑμῖν κοινωνεῖν, καὶ κοινῶς ὁπωσδήποτε τοῦ ὀρθοῦ σφαλεῖσι, τλὴ μεθ' ὑμῶν καταδίκλιν αἱρεῖμαι παρὰ θεῷ κείνοντι ἢ μόνος τλὴ ἡμέτεραν ἀσφάλειαν. τὸ γοῦν ἡμᾶς ἐμὲ ζητεῖντε, καὶ ἀναλκάζειν, καὶ τὰς μετ' ἐμοῦ ἀποβάλλεσθαι δόγμα πατέρων, ὅπω δή παλαιὸν, καὶ παρὰ πολλῶν λεγόμενον· ὑμᾶς δὲ μηδὲν περὶ τούτων φροντίζειν, ὅμοι δοκεῖ ἔχειν τὸ εὔλογον. ἔσι γὰρ καὶ ἐμοὶ δόλάβεια μήπως παρασφαλῶ τοῦ ὀρθοῦ. ἀλλ' ἰδοὺ καὶ τλὴ κατ' ἐμαυτοῦ γνῶσιν ἀφεὶς ὅλως ὑμῶν γίνομαι, & διδασκάλοις ὁσονεῖτι χρῶμαι ὑμεῖς προηγεῖσθαι, καγὼ ἕψομαι πράττουσιν. ἐκλιθέσθω τόμος, καὶ ἀποπεποιήσθω δόγμα, καὶ ἀποβεβλήσθω τὸ δι' υἱοῦ, εἰ βούλεσθε. κἂν μὴ ἕψωμαι καὶ αὐτὸς, καίτοιγε εἰδὼς πατέρων ῥητὸν, καὶ μέγαν ἐπηρτημένον τῆς παραράσεως κίνδυνον, αὐτὸς αἰτίαν ἔξω, εἴτε μὴ πεισμονῆς, εἴτε μὴ καὶ αἱρέσεως. θέλω γὰρ σὺν ὑμῖν πᾶσι, καὶ δικαιωθῆναι καὶ κατακριθῆναι. εἰ δ' ὑμεῖς μὴ δόλαβεῖσθε τλὴ πράξιν, ἡμῖν δ' ἐπιφορτίζεσθε τλὴ ἀποβολλὴ, δόλογον εἶναι πάντως, ἵνα μὴ καὶ ἀναγκαῖον εἴπω, ὑμῶν διδαξαμένων, καὶ διαμελόντων, καὶ ἡμᾶς δεδιέναι, μήπως παρασφαλεῖσιν ἡμῖν, καὶ μόνοις τὰ τοῦ κινδύνου περισήσεται. ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ. ἀλλ' ὁ γεγράφαμεν ἡμεῖς φασιν οἱ περὶ τὸν πατριάρχλν ἀπολογούμενοι. ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΒΕΚΚΟΝ. ὑμῖν γέγραπται, καὶ κεκήνηται. ὑμῖν καὶ ἀναβλητέον ταῦτα. καὶ τίγε τὸ ἐμποδὼν, εἰ θαῤῥεῖτέ φασι, ὅπω καὶ ἀδελφὰς προσλήψεσθε θεραπαίνας. ἀλλ' ἐκ ἔπειθον λέγοντες, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐκχωρεῖτε κατ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου, ὡς καὶ ὕβρει διαλοιδορήσασθαι, τὸν Βέκκον παροξυνθέντα, ἐκείνῳ μὲν δόφυῶς ἐπιπλῆξαι, πρὸς δὲ τὸν βασιλέα ἐπιστραφέντα μεγαλοφώνως εἰπεῖν μεθ' ὅρκου, ὡς εἰ μὴ αὐτὸς ἐξέλθοι τοῦ πατριάρχου, ἐκ ἄνπεσε τὸν τῆς ἐκκλησίας κατασορεθήσεσθαι κλύδωνα. καὶ ὅπως εἰπόντος, ὀργῇ ληφθέντα τὸν βασιλέα ἐξαναστῆσαι. καὶ, τί δαὶ φάναι ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας δεινοπαθήσαντα, ἐκ ἀρκεῖ τὰ πρόσθεν, ἀλλὰ καὶ πάλιν τλὴ ἐκκλησίαν ταράξετε; καὶ δυσὶ περιβαλεῖτε πολέμοις, ἔνθεν μὲν τοῖς τῆς χιζομένων προσβολαῖς, ἐκεῖθεν δὲ καὶ τοῖς παρ

nam, & in quibus transgressi sumus? illi statim chartam porrigere, & indicare. Eam cum legissent, inficias eunt, & anathemate sermonem, & tantum non illius scriptorem feriunt. Id Moschampar conspicatus, suum Commentarium illum librum fassus est, & se respondere paratum. Veccus venustissimo scommate repressit: Nos, inquiens, opinabamur, ad Patriarcham conversa oratione, Commentarium illud tuum esse; quod si tuus non est, sed hujusce, ut ipse jam fassus est, culex quispiam, in currus temone assidens, funem neque attrahere neque demittere valet. Id vero dixit, quod Chartophylax binominis esset. Nihilominus libenti animo edoceremur, quibusnam pœnis hunc prævaricatorem dogmatum punies? Cum vero sermones diutius protraherentur, rursum Veccus subnectit: Quemadmodum vultis, cum ipse pacem, æque ac vos, peroptem, simplici ac minime curioso sermone sententiam feram. Nos, itaque dicta hæc Patrum, tempore id poscente, comperientes, ut tutis, ac rectæ fidei consonis, animum advertimus: & eum, qui Spiritum sanctum ex Patre procedere confitetur, exosculati sumus, & nunc exosculamur. Quippe ea Salvatoris verba sunt, & Synodi: nosque quotidie ita confitemur. Præterea eum quoque, qui Spiritum ex Patre per Filium procedere dicit, ut est septima universalis Synodus, quæ ita sentit, excipimus: eum porro, qui Patrum dicta in pretio ac dignitate non habet, audaciæ condemnamus. En igitur, hodie adsunt Patriarchæ, adsunt Præsules, & Clerus universus, & Monachi pietate præstantes, & ex Laicis celebriores. Volo vobiscum recte sentientibus communicare, & in universum, quacunque id fiat ratione, a recto aberrantibus; una cum vobis a Deo judice condennari potius opto, quam solus vestram securitatem. Quare, quod a me poscitis, & me, & hos, qui una mecum sunt, cogitis, Patrum dogma tam antiquum, & a multis dicto comprobatum, rejicere, & de his vos curam habere dicitis; non mihi videtur rationi consonum: namque angor, timeoque, ne a recto deerrem: sed ecce, meæ huic cognitioni valedicto, totus vester fio, & tanquam magistris utor. Ite præ; sequar ipse conatus vestros. Componatur Tomus, & dogma reprobetur, & illud per Filium si placet, exturbetur. Et, ni ipse sequar, quamvis id Patrum esse dictum apprime noverim, & magnum propter negligentiam impendere periculum, ipse reus, sive pertinaciæ sive hæreseos, fiam. Opto siquidem cum vobis omnibus una, & condemnari, & absolvi. Quod si vos factum aversamini, nobis vero illius projectionis onus imponitis, non erit omnino præter rationem, ne dicam necessarium, dum vos, cautius agentes, rem aversamini, & negotium retardatis, nos quoque in metu esse, ne nos deerrantes solos periculum opprimat. At non scripsimus nos. PATRIARCHÆ addicti responderunt· Vobis, qui scripsistis, & perturbastis, hæc quoque explodenda sunt

Vec-

ANNO CHRISTI 1285.

VECCI SOCII : Quid porro eſt impedimento, ſi juſtitiæ nomine confiditis, cum & fratres adepturi ſitis, qui vobis inſervient? Iſtis nihilominus non perſuadebant; immo potius in eum exaſperatus Patriarcha, injuria eum opprobriisque afſecit. Hinc Veccus, ira percitus, apte ſatis matureq; eum laceſſit, &, ad Imperatorem converſus, alta voce, juratus etiam, edixit: Si ille Patriarchatu non ceſſiſſet, nunquam Eccleſiæ turbinem tranquillatum iri. Ut hæc dicta ſunt, Imperator, iracundia incenſus, ſurrexit, &, Quid id eſt? ait; pro Eccleſia condolens; an non priora ſatis ſunt, ſed iterum Eccleſiam conturbabitis, & duobus illum affligetis bellis, hinc ſciſſorum machinis, illinc veſtris, ut ita dicam, importunitatibus, adeo ut una infractaque Eccleſia, ſecum ipſa diſſidens, periculum ſubeat, dum alius alium vorat, & alius ab alio in perniciem ducitur, pro qua Chriſtus proprium effudit ſanguinem? Hæc & plura cum diceret Imperator, angi cruciarique animo manifeſte videbatur, ne in bonum ac proficuum, quod jam expectabat, concertatio terminaretur. Tunc hac ratione aliquis ad vicinum dicebat. Heu quantum eſt in hiſce dimovendis, quantumque eſt, dum quilibet ſuam nititur cauſam comprobare, cum ſatis eſſet, quod contra Papam ſcandalum exortum erat, dilui, cetera vero omnia una cum eo terminari! Nunc autem, dum ſuam quiſq: cauſam tutatur, juſtitiam Dei nunquam continget. Ita illi dixerunt: quem poſtmodum finem res habuerint, infra dicemus. Illos itaque tum, diſſoluta Synodo, Coſmidii Monaſterium habuit, carceribus tamen atque cuſtodiis convenientibus mancipatos, ad quos mittens Imperator, ut quiete agerent, deprecabatur, & ſepoſitis juribus libere viverent, illius benevolentiæ compotes: aliter illis exſilia minabatur, & mala: neque enim aliter, quam ordinatum fuerat, fieri poterat: eoſdem, ignominia infames, vitam amiſſuros, ni mutata ſententia pacem amplecterentur. Hæc ſæpe Imperator cum per Nuncios ſignificaret, illi neque triſtium metu adacti, neque bonorum ſponſionibus emolliti ſunt; quin immo ſeſe ad utraque obdurantes, promptos ad ſingula, quæ Imperatori liberent, exhibebant, illud lubentius ſubituri, quam cum iis, qui ita condemnarent, fœdus inituri. Cum vero magis ac magis contra eos iraſceretur Imperator, immites, ac inſigniter pervicaces, nec quicquam illi amplius ad emolliendos eorum animos ſuppeteret, tandem eos exſilio multare decernit, ſtatimque ad Caſtellum quod in Aſtacenum ſinum navigantis dexteræ ſeſe offert, & a ſancto Gregorio nomen habet, in navicula poſitos conduci jubet, &c.

A ὑμῶν αὐτῶν, ὡς εἰωθεῖν, ἐν δικαιείαις. ὥστε κινδωδεῖν ἅμα μίαν τὴν ἀῤῥηκτον ἐκκλησίαν καθ' ἑαυτὴν σασιάζουσαν ἐν τῷ ἐθέλειν τὰς αὐτὰς ἀλλήλας δαπανᾶθαι, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὸ οἰκεῖον αἷμα ἐξέχεε. Ταῦτα τὰ τῶν πλείω εἰπὼν δῆλος ἦν ἀλύων, μὴ εἰς καλόν τι, μηδ' εἰς συμφέρον, ὃ δὴ τὴν προσδόκα καταληξάσης τῆς διαλέξεως. τότε δὲ ὧδέ τις ἂν εἶπε πρὸς πλησίον ἄλλον. ὦ πόποι. ἦ μέγα δὴ τὸ ταῦτα κινεῖν, τὴν ζητεῖν σωισᾶν τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ἕκαστον. ἱκανὸν ὂν εἰ διαλυθέντος B τῶ κατὰ τὸν πάπαν σκανδάλε τὴν τ' ἄλλα πάντα σωδιαλύοιτο. νυνὶ δὲ ἀλλ' ἕκαστος τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητῶν τὴν τῶ θεῶ δικαιοσύνην ἐφθάσει πώποτε. ὡς φασιν ἐκεῖνοι. τὸ δ' ἐς ὅ,τι προῆλθε προϊόντες ἐρῶμεν. ἐκείνης μὲν ἦν τότε τῆς σωόδε διαλυθείσης, ἡ τῶ Κοσμιδίε εἶχε μονὴ, πλὴν ὑπὸ φρουραῖς καὶ φυλακαῖς προσηκούσαις, ὃς δὴ καὶ πέμπων ὁ βασιλεὺς εἱρηνεῦσαι ἠξίε, καὶ πᾶσαν δικαιολογίαν ἀφέντας διάγειν ἀνέδην, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶ ἀμύνειαν ἔχοντας. εἰδ' ὃν, ἀλλ' ἐξοχείας προσηπείλει, καὶ κακοχίας ἐπαξομένας σφίσι. μηδὲ γὰρ εἶναι ἄλλως ἢ ὡς ἐτύχθη γίγνεσθαι, αὐτὰς δὲ φήμην κακὴν ἔχοντας προσαπόλλυσθαι, εἰ μή γε μνησθέντες τῆς εἱρήνης γένωνται. Ταῦτα τῶ βασιλέως συχνάκις διαμυθουμένε, καὶ ἀγαθὰ προτείνοντος, ἐκεῖνοι ὅτε πρὸς δέος τὴν λυπῶν προσήλθησαν, ὅτε πρὸς τὰς τὴν ἀγαθῶν ἐπαγγελίας ἐμαλακίσθησαν. διϐτονοῦντες δὲ πρὸς ἀμφότερα ἑτοίμως ἑαυτὰς παρεῖχον πρός ὅ,τι δόξει τῶ βασιλεῖ, ὡς ἐκεῖνο μᾶλλον πεισομένους ἡδέως, ἢ τοῖς ἔτω καταδικάζουσι σπεισομένους. ἐπεὶ μᾶλλον δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ βασιλεὺς παρωξύνετο ἀνενδότως μένοντας τὸ παράπαν, πάντων δ' ἀπορηθεὶς τὴν μαλάττειν ἐχόντων ψυχὴν, τέλος ἐξοχείας δικαιᾶν ἔγνω. καὶ δὴ πρὸς τὸ κατὰ δεξιᾶ εἰσπλέοντι τὸν ἀσακηνὸν κόλπον φρέαρ, τὸ ἔτω πως τῆ ἁγίε Γρηγορίε ἐπιλεγόμενον, προσάντει πλῶ χρησαμένους ἀπάγεσθαι.

ANNO CHRISTI 1286.

ORDINATIONES RADULPHI EPISCOPI LUGDUNENSIS, ET HUGONIS EPICOPI EDUENSIS.

Coſſartius in Append. Tom. XI. ex Dacher. Spicileg.

Pro adminiſtratione archiepiſcopatus & epiſcopatus ſede vacante.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis Radulfus miſeratione Divina primæ Lugdunenſis eccleſiæ archiepiſcopus; Hugo ejuſdem miſeratione epiſcopus Eduenſis; Lugdunenſis & Eduenſis eccleſiarum decani & capitula: ſalutem in Filio virginis glorioſæ.

Inter opera caritatis, illa præcipue conſiderari debent, per quæ omnis fraudis & deceptionis materia evitatur, & ſanctæ matris eccleſiæ . . . . . miniſtris & ſervitoribus eiſdem . . . . . Igitur cum archiepiſcopus Lugdunenſis gerat adminiſtrationem epiſcopatus Eduenſis, ipſius ſede vacante; & verſa vice epiſcopus Eduenſis gerat adminiſtrationem archiepiſcopatus Lugdunenſis, vacan-

ANNO CHRISTI 1286.

vacante ſede ipſius: nos pro communi utilitate, & evidenti commodo utriuſque eccleſiæ, necnon & miniſtrorum earumdem ſuper dictis adminiſtrationibus diligenti deliberatione inter nos habita, ordinavimus in hunc modum.

Primo, quod ſede Eduenſi vacante, archiepiſcopus Lugdunenſis qui pro tempore fuerit, habeat adminiſtrationem in temporalibus & ſpiritualibus civitatis & diœceſis Eduenſis; & e converſo ſede Lugdunenſi vacante, epiſcopus Eduenſis qui pro tempore fuerit, habeat adminiſtrationem in temporalibus & ſpiritualibus civitatis & diœceſis Lugdunenſis: quia hactenus ita de longa & approbata conſuetudine extitit obſervatum. Salvo jure capitulorum & canonicorum, & aliorum qui habent juriſdictionem in civitate & diœceſi ſupradictis.

Actum etiam eſt inter nos, quod ſigilla curiæ ſedis archiepiſcopalis, vel epiſcopalis, quæ vacaverit, caſtraque & fortalitia, necnon & domus civitatis & diœceſis prædictarum ad earum ſedem pertinentium, archiepiſcopo vel epiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, incontinenti ſine difficultate tradantur, reddantur, & deliberentur archiepiſcopo vel epiſcopo eccleſiæ non vacantis, vel ejus mandato, ſecundum quod hactenus extitit conſuetum.

Ceterum de bonis mobilibus archiepiſcopi & epiſcopi decedentium inter nos extitit ordinatum: quod ſi archiepiſcopus vel epiſcopus moriantur teſtati, eorum ordinatio ſervabitur de bonis prædictis, & ſua ultima voluntas adimplebitur de iiſdem, & per manus executorum deputatorum ad hoc diſtribuentur, ſecundum quod teſtator archiepiſcopus vel epiſcopus in teſtamento ſuo ſeu ultima voluntate ſua duxerit ordinandum. Et hoc caſu blada & vina a ſolo ſeparata, licet in horreo vel doliis repoſita non fuerint, mobilia cenſebuntur, & cedent in utilitatem prælati mortui: & de dictis bonis inventarium facient dicti executores, & de iiſdem reddent in capitulo rationem. Si vero archiepiſcopus, vel epiſcopus, inteſtatus decedat: tunc de dictis bonis mobilibus procuratores, & hoc per capitulum eccleſiæ vacantis, deputandi, facient reſtitutiones quæ fuerint faciendæ, & ſolvent debita ipſius defuncti. Si quid vero de dictis bonis reſidui fuerit, de dicto reſiduo facient ſolutiones & ſatisfactiones familiaribus ejuſdem, & reſiduum conſervent futuro pontifici, & de dictis bonis inventarium facient, & reddent dicti procuratores de prædictis bonis in capitulo rationem: retentis tamen de dictis bonis expenſis competentibus. Si quis autem dictorum procuratorum, a capitulo eccleſiæ vacantis deputandorum, aliquid fecerit in præjudicium prædictorum: per ſubtractionem beneficiorum ſuorum a capitulo eccleſiæ vacantis ſatisfacere compellatur.

Deeſt for- eccleſiæ

Actum eſt etiam inter nos, quod ſi dictarum eccleſiarum archiepiſcopus vel epiſcopus, inteſtatus decedat, quæ ipſum pontificali dignitate honoravit, ornamenta remanebunt, quæ ſequuntur: alba cum amictu, ſtola cum manipulo, tunica cum dalmatica, infula cum cappa meliori quæ in A cappella archiepiſcopi vel epiſcopi defuncti poterit inveniri.

ANNO CHRISTI 1286.

Si ille archiepiſcopus vel epiſcopus prædictus contra prædicta aliquid attentaverit, & executores prædictos, ſeu bonorum diſtributores quoquo modo impedierit, aut contra tenorem præſentium aliquid fecerit: poſt trinam monitionem, ab ipſis executoribus, ſeu bonorum diſtributoribus prædictis, niſi . . . . . reſtituerit, & prædicta obſervaverit, excommunicatus ſit ipſo facto.

Ceterum actum eſt inter nos, quod utenſilia domorum coquinorum archiepiſcopatus & epiſcopatus prædictorum, ſede vacante, reſervabuntur futuro pontifici: & archiepiſcopus ſeu epiſcopus, qui dictam ſedem tenebit, inde faciet inventarium, quod cuſtodietur a capitulo ipſius eccleſiæ vacantis: ita quod, cum prælatus fuerit in ipſa eccleſia conſtitutus, dicta utenſilia ſecundum inventarium valeat rehabere.

Porro actum eſt inter nos, quod archiepiſcopus vel epiſcopus qui pro tempore fuerit, durantibus dictis adminiſtrationibus, jura archiepiſcopatus vel epiſcopatus pro poſſe defendet, domos & tecta in bono ſtatu tenebit, terras, vineas excoli faciet, & omnia alia quæ fuerint facienda. Fructus autem receptos durante adminiſtratione ſuos faciet, & illos quos a ſolo levaverit ſine fraude. Nemora vendere non poterit, niſi eſſet ſilva, nec piſces ſtagnorum vendere ſeu alibi transferre, niſi ſolum pro hoſpitio ſuo ad uſum ipſius & familiæ ſuæ. Et ſi mortuo archiepiſcopo vel epiſcopo, aliquod ſtagnum eſſet quod piſcatum non fuiſſet per triennium: piſces illius ſtagni archiepiſcopus vel epiſcopus poſſit vendere in fine triennii, vel clauſo triennio, ſi de ſua proceſſerit voluntate.

Actum etiam inter nos, quod ſi caſu fortuito ſedes Lugdunenſis & Eduenſis inſimul uno concurſu vacarent, quod abſit: dictis ſedibus vacantibus, procuratores ad hoc per capitula deputandi recipient & levabunt fructus, & fideliter conſervabunt ad reddendum & deliberandum proximo futuro epiſcopo Eduenſi: retentis ſibi tamen expenſis competentibus. Et ſi dicti procuratores reſtitutionem dictorum fructuum archiepiſcopo, vel epiſcopo eccleſiæ non vacantis, vel ejus mandato, diſtulerint faciendam: ad id compellantur per eccleſiæ vacantis capitulum. De quibus fructibus ſeu bonis inventarium facient, & facere tenebuntur.

Inſuper autem actum eſt inter nos, quod in creatione uniuſcujuſque canonici, cum in dictis eccleſiis primo creatus fuerit, hujuſmodi ordinationem juret ſe inviolabiliter ſervaturum.

Nos autem archiepiſcopus, epiſcopus, decani & capitula ſupradicta, dictam ordinationem, quam utriſque eccleſiis Lugdunenſi & Eduenſi eſſe credimus fructuoſam, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris bona fide promittimus obſervare, nec contravenire tacite vel expreſſe, & eam pro poſſe noſtro procurabimus per ſedem apoſtolicam confirmari.

In quorum omnium teſtimonium Radul-

phus archiepiscopus Lugdunensis, & nos Hugo episcopus Eduensis, prædicti, sigilla nostra; & nos dictarum ecclesiarum decani & capitula, sigilla capitulorum nostrorum, præsentibus litteris duximus apponenda.

ANNO CHRISTI 1286.

Datum & actum mense Martio, anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo sexto.

ANNO CHRISTI 1286.

MATISCONENSE CONCILIUM.

Anno 1286. habitum.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

CConcilium istud Venetus Labbei editor ex Martene acceptum suffecit; habuit vero illud P. Martene ex M. S. Cod. Trecensi PP. Oratorii; ratusque lucem nondum vidisse in quarto Anecdotorum suorum volumine evulgavit. Sed in existimatione sua vir doctus erravit; semel enim & iterum acta Matisconensis concilii typos exercuerunt: semel quidem sub ipso inventæ artis typographicæ exordio Carolo Borbonio Lugdunensi ecclesiæ præsidente, qui anno 1446. cepit, & anno 1488. decessit. Prodierunt tunc primo in volumine membranaceo impressa junctaque aliis ecclesiæ Lugdunensis statutis anno mihi incomperto. Volumen istud raritate ipsa rarissimum cum in manus incidisset Joannis Mariæ de la Mure, sacerdotis, sacristæ & canonici ecclesiæ collegiatæ S. Mariæ Montisbrisonis, operæ pretium se facturum censuit, si in ea quam parabat Diœcesis Lugdunensis ecclesiastica historia integra insereret. Hæc ipsa igitur acta habentur in eodem opere recusa Lugduni anno 1671. pag. 335. Editionem hanc ego mihi procuravi contuliquc cum editione P. Martene; statimque intellexi Martenianam editionem crebris scatere mendis, luxatam esse interdum, adscititis vitiari, nec raro integris periodis resectam. Optimum proinde duxi acta illa ex opere Jo. de la Mure huc transferre integra, adscriptis ad oram pagellæ variantibus ex actis P. Martene, ut consilium meum acta integra reproducendi Lectoribus adprobarem.

ACTA CONCILII.

IN nomine domini amen. Anno incarnationis ejusdem 1286. die Jovis post festum beatorum Petri & Pauli apud Matisconem. Quamvis sanctorum patrum canones adversus nequitias spirituales & ad reprimendas perversorum insolentias summa & exactissima sollicitudine secundum suæ editionis tempora fuerint instituti, quia tamen iidem canones, legitimæ sanctiones propter varietatem temporum & excrescentem malitiam, in quam natura humana de facili prolabitur, non potuerunt, ut sufficerent ad omnia, promulgari: idcirco novis morbis nova convenit medicamina *præparare*: nos igitur Radulphus permissione divina *primæ* Lugdunensis ecclesiæ archiepiscopus, *vocatis* ad concilium nostrum provinciale apud Matisconem, *die martis post festum apostolorum Petri & Pauli* venerabilibus fratribus nostris suffraganeis, nec non abbatibus, *capitulis*, prioribus & aliis qui fuerunt evocandi ad reformationem morum quorundam, & expellendas fraudes & malitias perversorum, *assistentibus nobis* venerabilibus fratribus nostris Eduensi & Cabilonensi episcopis, nec non venerabili viro magistro Petro archidiacono *Lingonensi* procuratore venerabilis fratris nostri episcopi *Lingonensis*: & *officiali* Matisconensi episcopo in remotis agentes, habita plena deliberatione & consilio diligenti cum suffraganeis præsentibus & procuratore prædicto auctoritate provincialis concilii *statuenda duximus* quæ sequuntur.

Malitias & insolentias

superaddere Sanctæ celebrantes Deest.

Cappellanis

Suffragantibus

Lugdunensi Matisconensis, & officiali ejusdem episcopi in remotis agentis

Statuendum monemus.

RUBRICA

Ne plures prioratus uni conferantur personæ. Deest.

C. I.

Quoniam nonnulli abbates, & conventuales priores non tantum in scandalum populi, sed etiam in grave periculum animarum plures prioratus uni committere seu concedere non formidant, facta sua *plerumque* palliantes, eo quod asserunt prioratus aliquos mole opprimi debitorum, & per unum citius & facilius quam per plures posse ex debitorum onere relevari: *ne forte ex talibus adinventionibus cogitatis* improba prodigalitas conferentis, & recipientis ambitiosa cupiditas in salutis æternæ perniciem accipiant velamentum; statuimus auctoritate præsentis provincialis concilii, & sub pœna excommunicationis districtius inhibemus, ne abbates aut priores conventuales plures prioratus alicui de cætero conferant *vel concedant*, pœnam præsentis constitutionis (a) extendentes non tantum ad eos qui contulerunt, sed ad eos qui contra statutum præsentis concilii plures prioratus excipiunt & acceptant, nisi ex causa probabili diœcesano loci exposita, & per eum approbata; adjicientes constitutioni præsenti sub pœna prædicta (b) ne dicti abbates conventuales & priores minori decem & octo annorum prioratum aliquem concedant: statuentes etiam & præcipientes sub prænominata pœna, ut postquam prior ætatis legitimæ prioratum *aliquem* adeptus fuerit infra annum in presbyterum ordinetur. Si vero qui (c) adeptus fuerit, *infra annum* postquam ad ætatem legitimam devenerit in presbyterum se faciat *ordi-*

Pleraque

Deest, & additur: cum potius improbe &

Deest.

(a) Exercentes vel extendentes.

(b) prædict sen prænominata ut postquam &c. Cetera desunt Aliquando

(c) Adhuc adeptus.

☞ *ordinari*, nisi ex causa probabili diœcesano loci exposita, & per eum approbata (*a*). Statuimus si quidem & præcipimus abbatibus & prioribus conventualibus prædictis sub pœna prædicta, ut per numerum monachorum ab antiquo consuetum in monasteriis & prioratibus divinum servitium faciant observare, nisi ex causa probabili diœcesano loci exposita, & per eum approbata: & quia secundum canonicas sanctiones monachus in juvenili ætate in claustro debet instrui regularibus disciplinis, statuimus & inhibemus abbatibus & prioribus sub pœna sæpe dicta, ne monachos suos ad scholas mittant extra monasterium suum (*b*) causa Grammaticem addiscendi.

ANNO CHRISTI 1286. approbaomisserit. nisi

De prædonibus bonorum ecclesiæ, & clericorum.

C. II.

De prædonibus raptoribus, & invasoribus locorum religiosorum, & personarum ecclesiasticarum, & bonorum earumdem statuimus & firmiter præcipimus, ut si quis ad locum *aliquem* bona prædicta duxerit vel posuerit, ibidem cessetur penitus a divinis, quandiu erit ibi prædo vel præda, vel qui bona eadem capi mandaverit, vel etiam, qui bona eadem detinebit. Si autem in *ipsa* parochia, vel loco conventuali, vel collegiata fuerit ecclesia, clausis januis, & exclusis parrochianis ejusdom *parochiæ* divina ibi voce submissa celebrentur; ita quod de foris minime audiantur. Forma autem hujus præsentis constitutionis & præceptum diligenter observetur, si de præmissis constiterit per facti evidentiam, vel per Sacramentum spoliati, ita tamen si eadem persona spoliata honesta fuerit & legalis, si quid autem quæstionis circa hoc emiserit, ordinarii judicio relinquatur; sacerdotes locorum quibus de præmissis constiterit per evidentiam facti, vel per Sacramentum spoliati, sicut præmisimus, statim sententias, & mandata præsentis constitutionis diligenter teneant & observent. Adjicimus insuper, ut si prædo, invasor, raptor, vel detentor rerum locorum sacrorum, vel personarum ecclesiasticarum monitus non satisfecerit, excommunicationis sententia percellatur. Postquam autem excommunicationis sententia fuerit innodatus, Dominus ejusdem superior, si quem habet, moneatur, ut prædonem, raptorem, invasorem, & detentorem ad satisfactionem compellat infra mensem a tempore monitionis sibi factæ. Quod si forte neglexerit, ex tunc terra ejus secundum qualitatem facti, & quantitatem rei, ecclesiastico supponatur interdicto; prius tamen interdicta terra prædonis, raptoris, invasoris, vel detentoris. Quod autem dicimus de prædone, raptore, invasore & detentore, extendi volumus ad eos qui maleficio præstant auxilium, consilium & juvamen. Si qui vero *pro maleficio prædicto excommunicati in diœcesim alienam se transtulerint*, judices ordinarii locorum, qui super hoc requisiti fuerint, excommunicatos ipsos malefactores denuncient & faciant evitari, terram si quam habent ibidem nihilominus supponentes interdicto. Hoc autem extendi volumus non tantum ad malefactores sed etiam ad receptatores eorumdem. *Idem dicimus & statuimus de detentoribus clericorum & religiosarum personarum.* Statuimus etiam quod capientes clericos, monachos, & alias personas *religiosas* excommunicati *incontinenti* denuncientur, nisi de mandato & voluntate ordinarii capti fuerint vel detenti.

ANNO CHRISTI 1286. dictum eſt eccleſiæ ec omnia editis inſunt.

De abusoribus litterarum. Rubrica.

C. III.

Quia multi diversis modis in grave dispendium plurimorum *prædas & sæpe alienas injurias atroces & varias* quærentes, litteris Domini papæ & Legatorum ipsius abuntur; excommunicamus omnes qui *litteras obtentas* aliis ejusdem nominis tradunt, & eos qui eas tali modo recipiunt. Item omnes illos qui citant seu citari faciunt aliquem ad loca æquivoca, ut fraudolenter vel malitiose citatum decipiant, ut vexent injuste laboribus & expensis. Item omnes illos qui litteras Domini papæ vel legatorum ipsius personas non comprehensas *in scriptis per excogitatam malitiam fallaciter litem*, ubi non est, simulantes citari faciunt, vel procurant, ad perhibendum testimonium veritati. Item omnes illos qui litteras apostolicas, vel legatorum ejusdem Sedis ad futuras trahunt controversias, quæ nondum tempore *impetrationis* erant exortæ. Hoc autem contra abusores litterarum Domini papæ vel Legatorum ipsius statuimus, auctoritate ejusdem Sedis apostolicæ & *Legatorum* in omnibus semper salva.

Deſunt hæc, quorum loco legitur: *& ad dominos negligentes inobedientes, & remissos esse duximus Statuimus &c.* Eccleſiaſticus Deeſt. Deeſt prædia *reliqua* deſunt litteris abutentes. conveniunt aliquos coram diverſis judicibus ſub uno & eodem negotio. Item illos qui citant &c. In reſcriptis excogitatis malis falſantur litteræ, ubi non eſt, ſimulantes. Exhortationis Deeſt.

Ne clerici vel religiosi clericos vel religiosos coram sæculari judice conveniant.

Auctoritate provincialis concilii statuimus, ne clericus vel religiosus trahat vel conveniat clericum, vel religiosum in foro sæculari super *mera* actione personali *vel spirituali*, vel alia quæ non *sit* de foro judicis sæcularis: *tractus* vero vel conventus non respondeat *fori* allegans privilegium; alioquin tam clerici quam religiosi contravenientes, quam etiam judices sæculares qui eos compulerint respondere: vel quia non responderint animadverterint in eosdem, aut in rebus eorum damnum dederint, vel personis injuriam intulerint, arbitrio judicis ordinarii graviter puniantur. *Sententia lata a judice sæculari super hoc non teneat, cum sententia a non suo judice lata nullam obtineat firmitatem.*

Deeſt mota & ſpeciali ſunt contractus foro & ſententia jam a judice lata nullam obtineat firmitatem.

De laicis qui prohibent ne in foro ecclesiæ litigent.

C. IV.

Præsentis constitutionis auctoritate excommunicamus Dominos, præpositos, & alios justitiarios sæculares, qui prohibent subditis suis & sub banno, *vel pœna seu comminatione ne in foro ecclesiastico litigent cum a judicibus ecclesiasticis fuerint vocati vel citati.*

RUBRICA.

ANNO CHRISTI 1286. *De laicis qui bona clericorum capiunt pro eo quod nolunt coram eis litigare.*

De laicis qui pignora vel bona clericorum vel religiosorum capiunt, vel capi facient, eo quod in curia sua non respondent vel litigant: nisi sint de iis, *qui* ad forum judicis sæcularis pertinent, vel *quia* coram judice ecclesiastico citant aliquos, statuimus, quod tamquam excommunicati evitentur, & excommunicati publice nuntientur.

Ordinariis autem locorum auctoritate præsentis provincialis concilii præcipientes injungimus, ut per presbyteros parochiales in ejus parochiis publice & solemniter constitutiones nostri provincialis concilii, & earum sententias singulis diebus Dominicis faciant annunciari. Si vero prædicti parochiales presbyteri *in promulgatione*, & denunciatione constitutionum nostrarum prædicatarum & sententiarum earumdem negligentes, inobedientes, vel remissi fuerint, ordinariorum arbitrio *mulctandi graviter* puniantur. Datum ut supra. Nos autem Radulphus archiepiscopus Lugduni, & nos Jacobus Eduensis, Guillelmus Cabilon episcopi prædicti, nosque idem archidiaconus Lingonensis procurator reverendi patris & Domini G. Dei gratia Lingonensis episcopi & officialis Matisconensis, iis præsentibus concilii provincialis constipulationibus sigilla nostra duximus apponenda. ANNO CHRISTI 1286.

CONCILIUM RAVENNATE I.

Causa reformandæ ecclesiasticæ disciplinæ celebratum, anno Domini M. CC. LXXXVI. tempore Honorii papæ IV.

Infrascriptæ sunt constitutiones, statuta, & ordinamenta, edita & facta per provinciale concilium sanctæ Ravennatis ecclesiæ, videlicet per venerabilem patrem dominum Bonifacium, Divina gratia sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopum, & suffraganeos ejus sufficienter requisitos, & consentientes per se aut per idoneos procuratores.

CAPITULA.

Ne clerici joculatores vel histriones a laicis transmissos recipiant. Rubr. I.

NON sine temeritate consuetudines inducuntur, quæ lege damnantur. Cum igitur laicorum importunitate, qui clericis plurimum sunt infesti, consuetudo, quæ potius est dicenda corruptela vel abusus, videatur induci, non sine animarum clericorum provinciæ nostræ periculo: ut cum laici decorantur cingulo militari, seu nuptias contrahunt, joculatores & histriones transmittunt ad clericos, ut eis provideant, prout & idem laici faciunt inter se; ex quo contingit ut cum clerici de ecclesiarum communiter facultatibus sustententur, suo patrimonio proprio consanguineis reservato, ipsas facultates ecclesiarum pia fidelium devotione collatas ecclesiis, ex quibus debent pauperes sustentari, distribuant, seu potius effundant in hujusmodi usus illicitos, propter quæ multum denigratur clericorum honestas. Talem autem & tantum volentes removere abusum: statuimus, ut nullus clericorum nostræ provinciæ, quocumque fungatur honore vel statu, a talibus joculatores vel histriones transmissos recipiat, seu provideat aliquid propter victum, etiam transeundo. Si quis autem contra fecerit, duplum ejus quod dederit joculatori vel histrioni, restituere ecclesiæ a qua habet beneficium, teneatur, per ipsum * in usus pauperum convertendum. * *Corr.* ipsam.

De pauperibus alendis & vestiendis. Rubr. II.

Doctoris illius præcipui prædicatoris egregii institutione freti, ad pietatis exercitium nostræ provinciæ clericos cum remuneratione thesauri Dominici invitamus, & præsertim prælatos, qui quanto plura a mundi auctore accepisse cernuntur, tanto ad plurima tenentur obnoxii: quia cum dona augentur, rationes etiam crescunt donorum. Hoc non attendentes quamplures ecclesiarum prælati, quotidie epulantur splendide, & cibis delicatis superflue utuntur ad velle, ac quadruplicata sibi indumenta conservant: & ostiis clausis aforis, ex Christi pauperibus alii cupientes saturari de micis quæ cadunt de mensa ipsorum, clamant ad ostium, & nemo aperit; alii verecunde in eorum domibus se includunt, vel quia carnem suam vili etiam indumento cooperire non possunt, seu quia verecundum est eis, propter conditiones quæ insunt, publice mendicare, dum nemo illis manum porrigit adjutricem: isti semper esuriunt, & illi abundant, & cibi, quibus tales pauperes ali deberent, neglecti in domo corrumpuntur & dissipantur; & eorum indumenta tinea comeduntur

Quan-

ANNO CHRISTI 1286.

Quantum autem in præmissis excedant, cui Dominus plus discretionis donaverit, plus advertat, quia amplius requiretur ab eo. Porro volentes ipsos, tam pœnarum timore, quam præmiorum retributione excitare, & inducere ad opera pietatis: hoc laudabili concilio ordinamus, ut per provinciæ nostræ prælatos, & clericos universos, prout eis suppetunt facultates, necessaria pauperibus ministrentur. Is autem suffraganeorum nostrorum, qui per totam septimanam quatuor, semel in die, refecerit pauperes; abbatum, qui duos; archidiaconorum, præpositorum, archipresbyterorum, & aliorum prælatorum, qui unum; ac aliorum clericorum, qui semel in die, in septimana refecerit pauperes: de pœnitentiis injunctis eidem, unius anni indulgentiam habeat. Hanc etiam indulgentiam illi concedimus, qui novum pauperi dederit indumentum: si autem antiquum, quadraginta dierum indulgentiam de injuncta ei pœnitentia relaxamus.

De honestate & habitu clericorum.
Rubr. III.

Licet sit canonica sanctione statutum, ut excommunicentur clerici arma portantes, & ut habitum, coronam, & tonsuram deferant congruentem, & sæpe ab ecclesiarum prælatis, jurisdictionem habentibus, clerici nostræ provinciæ moneantur, ne in præmissis excedant: eorum tamen parvi pendentes monitionem, non videntur de excommunicatione curare. Volentes, prædictos spiritualia vincula contemnentes, temporali pœna ab his compesci, propter quæ non modice derogatur ecclesiasticæ honestati: statuimus, ut si quis de cetero post publicationem hujus concilii inventus fuerit publice arma portare, absque justa & manifesta causa, ac licentia sui diœcesani, pro quolibet armorum, a suo prælato jurisdictionem habente condemnetur in solidos quadraginta, ad minus: nec prælati ipsorum, ex quo sine causa & licentia sui prælati fuerint reperti culpabiles, possint omittere quin condemnent, & exigant, prout culpa ipsorum requiret: cum hoc statuamus in favorem ecclesiasticæ honestatis. Qui autem compertus fuerit, habitum, coronam, vel tonsuram incongruentem portare notabiliter: pro vice qualibet in quinquaginta solidos condemnetur.

ANNO CHRISTI 1286.

De promotione habentium parochiales ecclesias. Rubrica IV.

Etsi ad regimen parochialium ecclesiarum assumpti, ante generale concilium Lugdunense, quod incipit, *Licet canon*, ex quo præfixo a canonibus tempore se non fecerint in presbyteros ordinari, de jure a ministerio sive ab officio eis commisso removeri possint & debeant, & aliis eorum ecclesiæ concedi: quia tamen in executione memorati juris se multi exhibent negligentes, nos ipsorum negligentiam hoc salubri concilio supplere volentes, statuimus: ut infra proximum festum resurrectionis Dominicæ se faciant in presbyteros ordinari. Quod si infra tempus præfatum, se in presbyteros promoveri non fecerint, nulla alia monitione præmissa, omni jure, quod in ipsis ecclesiis habebant, decernimus fore privatos. Licet generale concilium Lugdunense assumptos post ipsum concilium, ad regimen ecclesiarum parochialium, nulla etiam præmissa monitione, decernat esse privatos ipsis ecclesiis, nisi se fecerint a sibi commissi regiminis tempore in presbyteros ordinari: sunt tamen quidam, qui mentem dicti concilii circumveniunt, facientes se in fine anni, postquam privati fuerint, eligi iterato. Contra dolosos tales providere volentes, statuimus ut sive per dolum, sive per negligentiam steterint,* seu alio fraudolento modo quocumque, quod promoti non fuerint infra annum, ipso facto quoad rectorias ipsarum ecclesiarum, vel ad quas se neglexerint facere promoveri, quantum ad electiones, quæ in ipsis ecclesiis primo occurrerint faciendæ, inhibere * indicamus.

Concilium Lugdunense II. c. 13.

* *Corr.* steterit.

* *Deest* aliquid.

De quotidianis distributionibus.
Rubrica V.

Dignum est, ut quos ad vitæ decora domesticæ laudis exempla non revocant, saltem correctionis medicina compescat. Sane relatu comperimus plurimorum, in nonnullis ecclesiis nostræ provinciæ consuetudine observari, & in aliquibus aliis constitutione firmatum, ut præter reditus beneficiorum, & præbendarum (de quibus nihil ad præsens volumus immutari) prout quotidie residents, reditus

ANNO CHRISTI 1286.

ditus aliquos alios, tantum in ecclesia residentes, pro rata residentiæ, quam in ecclesia faciunt, percipiant. & quod ad hujusmodi consuetudinem & statutum, quidam parva interpretatione obaudientes, ac minus quæ Dei sunt cogitantes, in animarum suarum periculo, dum tamen in camera resideant, dato quod intrent in ecclesiam ad Divinum officium celebrandum tantum semel in mense, ipsos reditus specialiter ob favorem residentiæ deputatos, ut Deo & ecclesiæ serviatur, & Divinæ laudis organa in ipsa horis singulis decantentur, sibi usurpant: propter quæ generatur grande scandalum proximorum qui ecclesiæ militant, prout debent, ac refrigescit in eis laudabile propositum, quod habebant. Ne igitur culparum illorum efficiamur participes, ipsa prava interpretatione summota, ac tali consuetudine observata, statuimus declarando, & statuendo declaramus, ut illi tantum dicantur in ecclesia residentes, quoad præmissos reditus qui distribuuntur, prout quotidie resident, seu sit bladum, seu vinum, sive sint pecuniæ, vel alia bona, qui in ecclesia sua cum fratribus aliis horis debitis pensum servitutis nostræ, videlicet Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, Completoriumque persolverint: alioquin nihil percipiant ex ipsis reditibus, nisi prout servierint ecclesiæ, juxta ordinationem nostram infra proxime annotatam.

Et ut hæc constitutio inviolabiliter observetur, volumus, & sub excommunicationis pœna mandamus, ut infra duos menses, a die publicationis præsentis concilii computandos, omnes & singuli clerici ecclesiarum nostræ provinciæ, ubi sunt plures clerici ordinati, & tales sunt reditus, de quibus supra præmisimus, hanc teneantur constitutionem sacramento firmare, & omnes etiam qui in posterum assumentur, antequam ad reditus admittantur. Ubi vero in ecclesia reditus tales non sunt, diœcesani locorum in synodis suis, quas eos contigerit celebrare, provideant, prout secundum Deum melius poterunt, ne in ipsis ecclesiis horis canonicis officium negligatur. Quod si major de capitulo, vel ubi omnes sunt pares, qui proximo ipsis clericis præest, non fecerit hoc sacramentum præstari: sui beneficii periculo subjacebit, mulctandus per provinciale concilium, seu superiorem ipsius, vel per alium qui hoc possit.

Proximum supra scriptum concilium, in quantum rite possumus, ordinare & declarare volentes: statuimus ut infra duorum mensium spatium a die publicationis hujus concilii, ordinetur, quot & quantum habere debeat qui Matutino interfuerit, & aliis horis canonicis, ex reditibus, de quibus supra proximo concilio est præmissum, ubi tales sunt reditus. Et quia in specie dare in hoc doctrinam non possumus, cum aliquæ ecclesiæ plus abundent, aliæ vero minus: prout possumus, providemus hoc modo, videlicet, ut qui Matutino interfuerit, duplum ejus habeat quod habebit qui erit in Missa; qui autem Tertiæ & Sextæ, medietatem ejus habeat quod ei fuerit datum in Missa; & idem in Nona servetur, quod est in Tertia & Sexta præmissum; qui autem in Vesperis & Completorio, tantum habeat quantum qui Missæ interfuerit, secundum præmissa. Ut clare intelligas, suppone quod decem sint denarii distribuendi in dies pro quolibet canonico: de ipsis decem denariis dabis ei qui interfuerit Matutino denarios quatuor; qui Missæ, duos; qui Tertiæ & Sextæ, unum; & unum qui interfuerit Nonæ; & qui interfuerit Vesperis & Completorio, dabis duos denarios, ut dedisti in Missa.

Verum quia nec sic est, secundum quod præmissum est, ad plenum contra dolosos provisum, qui venire possent ad horas canonicas, non tamen hora debita, & in hora debita, non tamen starent quousque officium compleretur: contra eos statuimus, ut is dicatur Matutino interesse, qui ad ecclesiam venerit, antequam Venite cum hymno cantetur, cum hymnus dicitur: alias cum dicetur, Venite, cum primo psalmo; ex quo hymnus tunc non cantatur; & steterit quousque Prima completa fuerit. Qui Missæ, antequam cantetur Kyrie eleison, & steterit quousque fuerit finita Missa. Qui Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperis, & Completorio, antequam psalmi incipiantur, & steterint quousque fuerint dictæ horæ perfectæ. Aliter nihil percipiant. Quicumque autem contra fecerit, præter reatum perjurii, teneatur ad duplum illius quod perceperit restituendum ecclesiæ, cui servitium debitum est subtractum, convertendum in ornamenta ipsius ecclesiæ.

In aliis autem ecclesiis, ubi reditus non sunt tales: locorum ordinarii,

ANNO CHRISTI 1286

rii, in quantum commode poterunt, remedium salubre adhibeant, ut ipsis serviatur ecclesiis, prout decet. Et ne per præsentes aliqua fiat fraus, ordinamus quod campanæ horarum in nocte & die tantum pulsentur, quod omnes confratres se possint parare ad intrandum ecclesiam, nec incipiatur officium, antequam campana pulsare cessaverit.

Ut misericordia temperemus rigorem, statuimus & ordinamus, ut illi etiam residere dicantur, quoad suprascriptos reditus, dato quod non intersint horis Divinis, qui solemnem medicinam receperint, per tres dies proxime subsequentes; & qui minutionem celebraverit, per duos dies; & alii etiam, qui infirmitate gravati, absque læsione gravi suæ personæ venire non possunt; illi etiam qui dicta de causa exeunt. Item vel illi ad superfluitatem corporis deponendam exeunt, dum tamen sic cito redeant, quod contra hujus concilii, & suprascriptorum conciliorum mentem non notentur feciſſe. Et propterea volumus, & mandamus: quod omnes istæ tres constitutiones juramento firmentur, quod contra ipsas. vel earum aliquam, non committatur fraus vel dolus per eos.

De testamento usurariorum. Rubrica VI.

cilium gdunense cap. 27.

Cognoscentes salubrem constitutionem generalis concilii Lugdunensis, quæ incipit, *Quamquam usurarii manifesti*, ac volentes ipsam intra provinciæ nostræ terminos ab omnibus inviolabiliter observari: statuimus quod nullus notarius nostræ provinciæ, alicujus usurarii testamentum conficiat, seu ubi conficiatur, interfit: nisi presbyter parochialis sit præsens, cujus est parochianus testator: & ante omnia, si dictus presbyter postulaverit, quod forma fuerit dicti concilii observata.

Si quis autem notarius dictæ provinciæ contrarium scienter attentaverit, in ipsum per hanc nostram constitutionem excommunicationis sententiam promulgamus. Et ne parochiales presbyteri, in tenore prædicti concilii, aliquo decipiantur errore: volumus & mandamus, quod omnes præfati presbyteri tenorem dicti concilii teneantur habere, & quod locorum ordinarii in episcopalibus synodis annuatim per singulas diœceses celebrandis, per se, vel per aliam personam sufficientem, dictum concilium suo clero exponant, & aperiant ita clare, quod nullus habeat justam causam ignorandi ea quæ continentur in eo.

ANNO CHRISTI 1285.

De decimis. Rubrica VII.

Cum jure Divino & humano decimæ debeantur, & in signum universalis dominii sibi ipsas Dominus reservaverit: exactionem ipsarum præterire non possumus nec debemus, absque animarum periculo nobis subjectarum, & ecclesiarum nostrarum læsione enormi. Proinde statuimus, ut ecclesiarum prælati, & clerici universi nostræ provinciæ, quibus debentur decimæ de consuetudine vel de jure, sint solliciti exigere decimas ab iis qui eis tenentur, ac diœcesani ipsorum se pronos exhibeant absque damno moræ in monitionibus & coactionibus inferendis: ut videlicet, monitione præmissa canonica, excommunicent decimas non solventes; nec negligant nec retardent quæ in hoc casu fuerint facienda de jure. Quod si aliquis contemnens decimas solvere, excommunicationis fuerit ligatus sententia, & eam per mensem sustinuerit animo indurato: contra ipsum contumacem, quoties diœcesanus fuerit requisitus, teneatur invocare cum effectu sollicite auxilium brachii sæcularis. Si quis suffraganeorum nostrorum in executione hujus statuti fuerit negligens vel remissus: per suum metropolitanum, vel per concilium provinciale subsequenti tempore celebrandum, durissime redarguatur, & etiam puniatur.

De criminibus & delictis specialiter episcopis reservandis. Rubrica VIII.

Ne ducatum præbeat cæcus cæco, casus, in quibus volumus solos adiri episcopos, per hanc nostram constitutionem ecclesiarum rectoribus nostræ provinciæ intimamus: districte eis sub excommunicationis pœna mandantes, ne de his se ullatenus intromittant, sed illos ad suum in his casibus diœcesanum remittant, qui in his, vel eorum aliquo, eis voluerint confiteri. Casus autem sunt hi: videlicet, cum quis petit absolvi ab excomunicatione majori lata, vel inducta ab homine, vel a jure: item incendio & crimine publico: sicut in blasphemante Deum, vel sanctos: item in voto qualitercumque emisso:

& cum

ANNO CHRISTI 1286.

& cum illis, qui filios oppreſſerunt ex propoſito, ſive caſu: & cum quibuslibet homicidis & ſacrilegis, falſariis, violatoribus eccleſiarum & immunitatum eccleſiaſticæ libertatis, & ſortilegis: item cum iis qui cum brutis libidine polluuntur: item cum inceſtuoſis & corruptoribus ſanctimonialium: & in omni occupatione, uſurpatione & detentione rei alienæ, ubi cui reſtitutio fieri debeat non inveniri poteſt: item cum perjuris, & clandeſtine matrimonium contrahentibus, ex quo matrimonio dubitatio oriatur, vel oriri poſſit: & in omnibus aliis criminibus, delictis & exceſſibus, in quibus de conſuetudine generali vel ſpeciali epiſcopis reſervatur confeſſio.

De immunitate eccleſiarum. Rubrica IX.

Quoniam quidam perditionis filii libertatem eccleſiæ attributam nituntur infringere, quin immo *eſſe aſſidue plura ordinentur remedia, ſemper tamen de malo prolabuntur in pejus, ac in ſua pertinacia durius confirmantur: oportet nos vigilanti ſtudio intendere ad reprimendam ipſorum malitiam perverſorum. Attendentes igitur, quod licet ſinguli qui ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra eccleſiæ libertatem ſervari fecerunt, vel fecerint, quive ſecundum eadem ſtatuta, ſeu conſuetudines, præſumpſerunt, vel præſumpſerint judicare, necnon ſtatutarii & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, poteſtates, conſules, & rectores locorum, ubi de cetero hujuſmodi ſtatuta vel conſuetudines introductæ fuerint, editæ vel ſervatæ, majoris excommunicationis ſint ligati ſententia; hi tamen, ipſa excommunicationis ſententia vilipenſa, in ipſorum animæ detrimentum, perceptioni ſacramentorum, & participationi fidelium ſe immiſcent: hoc non valentes tolerare vel diſſimulare diutius, abſque eccleſiarum noſtræ provinciæ læſione enormi, volumus & mandamus, ut annis ſingulis in nativitate & paſchate reſurrectionis Domini, ac in ſolemnitate ſanctorum omnium, coram fideli populo denuncietur publice in Miſſarum ſolemniis, omnes & ſingulos ſupraſcriptos, in majoribus eccleſiis civitatum, caſtrorum, & aliorum locorum, ubi ſunt conventuales vel collegiatæ eccleſiæ noſtræ provinciæ, majoris excommunicationis vinculo fore ligatos. Inſuper monemus poteſtates & rectores, antianos, conſiliarios, & officiales, quibuſcumque nominibus nuncupentur, civitatum, caſtrorum, & locorum provinciæ noſtræ: quod ipſa ſtatuta infra menſes duos, a die publicationis præſentis concilii computandos, de capitulariis ſuis deleri faciant; & quoniam contemptu creſcente, pœna debet augeri: ad privationem omnium honorum, officiorum, gratiarum, immunitatum, privilegiorum omnium, ac inſuper feudorum, & bonorum omnium aliorum, quæ ab eccleſiis noſtræ provinciæ tenent, procedemus, prout crediderimus eſſe de jure: niſi ipſa ſtatuta de ſuis capitularibus deleri fecerint, ut ſuperius eſt præmiſſum, infra terminum ſupraſcriptum. Quod ſi nec ſic a tam nequam propoſito curaverint reſilire: a quocumque cujus interſit, denunciatione facta metropolitano, qui erit pro tempore, in ſequenti provinciali concilio, ante omnia teneantur in concilio præſidente, ſuper hoc præmiſſis aliis, cura ſollicita providere.

ANNO CHRISTI 1286.

f. licet aſſid.

Lectæ & publicatæ fuerunt prædictæ conſtitutiones, ſtatuta, & ordinamenta, in choro ſuperiori ſancti Mercurii Forolivienſis, & ordinatæ & confirmatæ per ſupraſcriptos venerabiles patres, dominum archiepiſcopum & ſuffraganeos ejus, ſcilicet dominum * S. epiſcopum Imolenſem, dominum * Y. Dei gratia epiſcopum Faventinum, dominum * * R. Dei gratia epiſcopum Forolivienſem, dominum Thaddæum Dei gratia epiſcopum Forlipopilienſem, dominum Aimericum Dei gratia epiſcopum Cæſenatenſem, dominum Henricum Dei gratia epiſcopum Saxenatenſem, & dominum B. Dei gratia epiſcopum Adrienſem, & procuratores epiſcopi Bononienſis, epiſcopi Cervienſis, epiſcopi Mutinenſis, epiſcopi Parmenſis, ſub anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo ſexto, Indictione decimaquarta, die octava menſis Julii, præſente multitudine clericorum.

* Simbaldum.
* * Forte, Ugolinum
* Raynaldum.

Die prædicto in palatio populi communis Forilivii, quod inhabitat dominus comes Romandiolæ, venerabilis pater dictus dominus archiepiſcopus commiſit & mandavit domino Michaeli archidiacono Ravennati, ut in præſentia prædictorum epiſcoporum, & de ipſorum conſilio definiret, quod per ipſum dominum archiepiſcopum deberet reiterari viſitatio per provinciam eccleſiæ Ravennatis. Actum, &c. In nomine Domini. Amen.

Injuncti a domino noſtro Bonifacio archiepiſcopo Ravennate officii cura ſollicitat, ut his quæ a ſanctis patribus inſtituta cognovit, ſtudio vigilanti intendat. Cum ergo per omnes provinciæ ejuſdem decretæ diœceſes viſitationem perfecerit, prout, Deo annuente, ſecure potuit, eique liceat viſitationem per eamdem reiterare provinciam, ſupra-

ANNO CHRISTI 1286.

ſupraſcriptorum ſuffraganeorum requiſito conſilio: de ſpeciali mandato & commiſſione ipſius dominis archiepiſcopi, nobis Michaeli archidiacono Ravennati facta, definimus A viſitationem per eamdem provinciam reiterari debere per dominum archiepiſcopum ſupraſcriptum. Facta fuit definitio, &c.

ANNO CHRISTI 1286.

CONCILIUM BITURICENSE

A Simone de Belloloco archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum, xv. Kal. Octobr. ann. MCCLXXXVI.

Ex codice MS. Collegii Pariſ. Soc. JESU.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De corrigendis & dirimendis matrimoniis.*
2. *Ne matrimonia infra legitimam ætatem, vel clandeſtine, contrahantur.*
3. *Ut nemo cognitiones cauſarum uſurpet extra loca ſuæ juriſdictionis.*
4. *Ne archidiaconi, &c. habeant officialem extra civitatem.*
5. *Ut parochi non gaudeant fructibus, donec ſint in ſacris ordinibus.*
6. *Ut clerici peregrini non admittantur, niſi comprobati.*
7. *Ut clerici focarias non habeant.*
8. *Ut filii presbyterorum illegitimi, in eorum domibus non nutriantur.*
9. *Ut clerici qui per annum in excommunicatione fuerint, beneficio priventur.*
10. *Ut eccleſiarum rectores deſcripta habeant nomina excommunicatorum, & eos feſtis diebus denuncient.*
11. *Ut habeant iidem & legant conſtitutionem Gregorii X. & aliam Simonis legati, contra impedientes juriſdictionem eccleſiaſticam.*
12. *Ut obſervetur conſtitutio Gregorii X.* Quia nonnulli *de reſcriptis.*
13. *Ut omnes ſemel in anno confiteantur.*
14. *Ut rectores eccleſiarum legant conſtitutiones pontificum, de proprio ſacerdote, & de privilegiis regularium.*
15. *Ut parochi obſervent eos qui communicant cum excommunicatis.*
16. *Ne quis excommunicatum, ab ordinario non abſolutum, abſolvat, aut tradat eccleſiaſticæ ſepulturæ.*
17. *Ne uſurarii ad ſacramenta & ſepulturam eccleſiaſticam admittantur.*
18. *De diſciplina regularium.*
19. *Ne monachi habeant proprium.*
20. *Ne prior mutuetur ultra 60. ſolidos Turon.*
21. *Ut ab eccleſiis amoveantur areæ, & ſimilia.*
22. *Ut in eccleſiis choreæ non fiant.*
23. *Ne monachi minores 20. annis, morentur in prioratibus non conventualibus.*
24. *Ne mulieres morentur in domibus regularium.*
25. *Ut decimæ non accipiantur a laicis.*
26. *Ut mortuis vel amotis prioribus, prioratus non vacuentur.*
27. *De teſtamentis non occultandis.*
28. *De executoribus teſtamentorum.*
29. *Ut epiſcopi exèquantur teſtamenta, ſi executores ſint negligentes.*
30. *Ut teſtamenta fiant coram proprio ſacerdote.*
31. *De compellendis excommunicatis ut faciant ſe abſolvi.*
32. *Ut religioſe feſta ſerventur.*
33. *Ut ſuffraganei, & inferiores judices appellationibus deferant.*
34. *Ut officiales archiepiſcopi non impediant juriſdictionem ſuffraganeorum, & aliorum.*
35. *Ut quivis ordinarius requiſitus mandet executioni ſententiam latam in eos qui minuunt juriſdictionem eccleſiaſticam.*
36. *Ut hæc & antiqua ſtatuta ſerventur.*
37. *Ut nonnullæ Pontificum conſtitutiones firmiter obſerventur.*

PRÆFATIO.

QUoniam conſtitutiones conciliorum prædeceſſorum noſtrorum diverſas reperimus; ſicque vagabundas, quod tanquam incertæ per totam provinciam vacillabant, ex quo inconveniens ſequebatur, quod aliqui per conſtitutiones erant pœnis multiplicibus obligati, alii excommunicati, alii ſuis beneficiis privati, ignorantes pœnas, ſententias, & præcepta, quæ in prædictis conciliis continentur: idcirco ad utilitatem, pacem, & tranquillitatem provinciæ, ne labilis hominum memoria poſſit ignorantiam prætendere in futurum, conſtitutiones antiquas ſcripto, ex aſſenſu totius concilii, dignum duximus comprehendi, & ſigillorum noſtrorum munimine roborari: adjicientes conſtitutiones alias, & dubia quæ erant in prioribus declarantes: præcipientes, ut ab omnibus vocatis ad concilium habeantur, & ut ſemel in anno in ſynodis epiſcopalibus publice & perfecte legantur.

I. De corrigendis & dirimendis matrimoniis.

IN primis ad inſtar prædeceſſorum noſtrorum, nos archiepiſcopus Simon, cum ſuffraganeis noſtris, de conſilio & aſſenſu totius concilii, ſtatuimus, quod judices eccleſiaſtici, ad quos ſpectat cognitio & definitio cauſarum matrimonalium, in corrigendis & dirimendis matrimoniis, cum omni maturitate & conſilio peritorum procedant: & quod matrimonia illicite contracta, timore vel amore nullatenus ſuſtineant, ſed ad illa ſeparanda, omni dilatione & excuſa-

ANNO CHRIST. 1286.

tione excluſa, procedant; cappellani autem parochiales, matrimonia, quæ in ſuis parochiis illicite contracta cognoverint, ſtudeant diœceſanis, aut eorum officialibus, quam citius commode potuerint, intimare: quod niſi fecerint, ſuperiorum ſuorum arbitrio graviter puniantur.

II. Ne matrimonia infra legitimam ætatem, vel clandeſtine, contrahantur.

Item diſtricte inhibemus, ne ante ætatem legitimam maſculus vel fœmina matrimonium contrahant, & niſi in facie eccleſiæ, atque bannis prius editis juxta morem, & ne aliqui in tali matrimonio intereſſe præſumant. Quod ſi infra ætatem legitimam matrimonium contrahere attentent: tam contrahentes, quam illi qui ſcienter & ſponte intererunt, arbitrio ordinarii puniantur. Nec calumnioſe prætendant, quod malitia ſupplet ætatem: cum conſtet hujuſmodi cognitionem ad ordinarium pertinere. Sed quantum ad contrahentes clandeſtine, & cooperatores & ſcienter præſentes: omnes, ſtatutum antiquum ſuper hoc editum innovando, excommunicationis vinculo innodamus, ſive ſint clerici, vel laici, vel religioſi.

III. Ut nemo cognitiones cauſaurum uſurpet extra loca ſuæ juriſdictionis.

Sane quia nonnulli cognitiones cauſarum matrimonialium, necnon de ſacrilegiis, aut aliis majoribus cauſis, uſurpare nituntur, aut de aliis cognoſcunt extra loca ſuæ juriſdictionis, in quibus non ſunt cognoſcere conſueti: ſtatuimus & prohibemus, ne de cetero talia attentent, niſi de conſuetudine præſcripta, antiqua, & approbata, fuerit obtentum, aut niſi eis ſpecialiter ſit commiſſum ab eo qui poteſtatem habeat committendi. Quod ſi factum fuerit, ſuperioris arbitrio punietur. Et proceſſus non teneat ipſo jure: cauſam etiam non præbeat præſcribendi.

IV. Ne archidiaconi, &c. habeant officialem extra civitatem.

Item ſtatutum renovantes antiquum, firmiter inhibemus, ne archidiaconi, archipresbyteri, ſeu alii juriſdictionem habentes eccleſiaſticam, extra civitatem habeant officium *: ſed extra civitatem in perſonis propriis officium ſuum fideliter expleant. Et ſi aliquis proceſſus habitus fuerit coram talibus judicibus, quod fieri prohibemus, eum decernimus non tenere. Hoc autem intelligimus, niſi quatenus de antiqua, præſcripta, & approbata conſuetudine, fuerit obtentum. Illud etiam quod in contrarium ab eis attentabitur, cauſam non præbeat præſcribendi.

* leg. officialem.

V. Ut parochi non gaudeant fructibus, donec ſint in ſacris ordinibus.

Item ſtatutum antiquum invenimus editum per hæc verba: Statuimus, ut clerici in majoribus ordinibus conſtituti, ad regimen parochialium eccleſiarum præſentati, in eccleſiis, per diœceſanum inſtituti, fructibus non gaudeant donec fuerint in ſacris ordinibus: ſed in utilitatem eccleſiæ, ſecundum quod diœceſano expedire videbitur, convertantur.

VI. Ut clerici peregrini non admittantur, niſi comprobati.

Item nullus presbyter, vel clericus peregrinus, ad celebrandum, prædicandum, vel officiandum publice populo in eccleſia, admittatur: niſi per diœceſanum, vel ſuos fuerit comprobatus.

VII. Ut clerici focarias non habeant.

Item nullus ſacerdos, vel clericus beneficiatus, mulierem in domo habeat ſuſpectam. Præcipitur autem archipresbyteris in virtute præſtiti juramenti, quod per archipresbyteratus ſuos hac vice diſcurrant, & omnes mulieres ſuſpectas a domibus presbyterorum & clericorum beneficiatorum expellant. Si quis autem prius canonice monitus, deinceps convictus fuerit concubinam ſeu fornicariam in domo propria habere, privetur eccleſia, ſeu beneficio, niſi prælatus ejus ex cauſa probabili diſpenſandum viderit cum eodem.

VIII. Ut filii presbyterorum illegitimi, in eorum domibus non nutriantur.

Filios autem illegitime natos preſbyterorum, & clericorum beneficiatorum, nutriri in domibus propriis eorum penitus prohibemus. Quod ſi contra fecerint, puniantur arbitrio prælatorum. Presbyteri autem negotia-

ANNO CHRISTI 1286.

tiatores publici, & tabernas frequentantes, seu aleatores, pœna simili puniantur.

IX. Ut clerici qui per annum in excommunicatione fuerint, beneficio priventur.

Item statuimus, quod clerici beneficiati, qui per annum in excommunicatione perstiterint, si negligentes in petenda absolutione fuerint, beneficio omni jam adepto priventur: nisi cum eis per diœcesanum fuerit dispensatum.

X. Ut ecclesiarum rectores descripta habeant nomina excommunicatorum, & eos festis diebus denuncient.

Quoniam excommunicati, communioni hominum irreverenter se ingerunt, & nonnulli etiam cum excommunicatis participare non formidant in periculum animarum: ne aliquis per ignorantiam super his se excusare valeat, statuimus quod singulr ecclesiarum rectores, & eorum loca tenentes, habeant rotulos quilibet suum, in quo scribant omnia nomina excommunicatorum suæ parochiæ, & quorum auctoritate, & ad quorum instantiam, sunt excommunicati, & tempus excommunicationis; & eos sic excommunicatos denuncient publice in suis ecclesiis, diebus Dominicis & festivis, donec de absolutione constet eis evidenter. Inhibeant nihilo minus parochianis suis, ne cum eis participare præsumant; alioquin noverint quod contra eos durius procedetur.

XI. Ut habeant iidem & legant constitutionem Gregorii X. & aliam Simonis legati, contra impedientes jurisdictionem ecclesiasticam.

Præcipimus etiam sub pœna suspensionis, quod omnes parochiales presbyteri habeant illas duas constitutiones: Videlicet Gregorianam, quæ incipit, *Quicumque*, & Simonis legati, quæ incipit, *Cum juris utilitas*, contra impedientes jurisdictionem ecclesiasticam, in Gallico seu vulgari suo, & Latino; & eas legant saltem semel in mense, & eas diligenter exponant populo, quod nullus sæcularis possit se super hoc prætextu ignorantiæ excusare. Quarum constitutionum tenores immediate sequuntur.

ANNO CHRISTI 1286.

Constitutio edita in concilio Lugdunensi a Gregorio papa decimo.

QUicumque pro eo, quod in reges, prin- c. 31.
cipes, barones, nobiles, bailivos, & quoslibet ministros eorum, aut quoscumque alios, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederit occidendi, capiendi, seu alias in personis, aut bonis suis, vel suorum, gravandi eos qui tales sententias protulerint, sive quorum sunt occasione prolatæ, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes: nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem, occasione ipsius licentiæ, sit processum: nisi bona ipsa fuerint intra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa: in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. Eadem sint quoque sententia innodati omnes, qui ausi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquid præmissorum, ad quæ committenda licentiam dari prohibemus, alias committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio, ex tunc ab ea non possint nisi per sedem apostolicam absolutionis beneficium obtinere. Datum Lugduni Kal. Novemb. pontificatus nostri anno tertio.

Constitutio Simonis legati facta in concilio Bituricensi.

CUm juris utilitas tot & tantis excogi- Concil. Bitur. ann.
tata vigiliis, sufficienter nequeat pro- 1277. c. 16
sperari, si processus ministrorum justitiæ contingat iniquorum machinationibus impediri: ut illorum audaciam, quos amor Divinus a malo non revocat, saltem rigor ecclesiasticæ coerceat disciplinæ: sacri concilii duximus provisione statuendum, quod si quis, cujuscumque dignitatis & conditionis existat, nuncios aut executores ecclesiasticorum judicum, aut alios litteras eorumdem actave judiciaria deferentes, hac occasione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, mutilare, aut, quod gravius est censendum, interficere, litteras vel acta prædicta personis memoratis, auferre, seu ea rumpere, cancellare, aut alias destruere quoquomodo, vel sic ablata celare præsumpserint, aut ut ista fiant, procuraverint, vel facientibus consilium, vel opem duxerint adhibendam: excommunicationis sententia, quam ex nunc proferimus, subjaceant ipso facto, a qua, nisi prius tam judici, cujus auctoritatem contempserint, quam passo injuriam, & ceteris quorum interfuerit, prout excessus postulabit atrocitas, satisfaciant competenter, nullatenus absolvantur. Ad quorum memoriam observandam, & præmissorum testimonium, sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Datum in eodem concilio anno Domini MCCLXXVII. Romana ecclesia vacante.

ANNO CHRISTI 1282.

XII. Ut observetur constitutio Gregorii X. Quia nonnulli de rescriptis.

Item illam constitutionem de rescriptis, *Quia nonnulli*, ab omnibus præcipimus arctius observari, in omnes transgressores scienter, excommunicationis sententiam promulgantes. Ne autem de constitutione hujusmodi, sive de iis quæ continentur in illa, prætendi possit ignorantia, & diversi modi in ea constitutione contenti, quibus plerique litteris apostolicis abutuntur, ex ipsius constitutionis inspectione plene pateant: tenorem constitutionis ipsius de verbo ad verbum, prout proxime & immediate sequitur, duximus inserendum.

Extra de rescript. c. quia nonnulli.

QUia nonnulli diversis modis, litteris apostolicis abutuntur, statuimus ut quicumque obtentas sub suo nomine litteras aliis ejusdem sui nominis tradunt, qui quos volunt indebite fatigant per easdem, & qui eas tali modo recipiunt, quique illos contra quos nihil habent actionis * faciunt in judicium evocari, aut litteras ipsas ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ, seu quemquam super uno negotio, vel etiam malitiose super pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno judice possent tractari commodius, per varias litteras coram diversis trahant judicibus, ut reus sic laboribus fatigatus & sumptibus, compellatur componere, vel cedere juri suo, aut actorem reus eodem tempore ad diversa loca vel indeterminate ad villam quæ commune cum pluribus ejusdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut si non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic eum a sua intentione repellat; earumdem litterarum commodo careant: & adversarii, in moderatis expensis ac damnis, quæ propter eos pertulisse constiterit, condemnentur.

* *al.* quæstionie

XIII. Ut omnes semel in anno confiteantur.

Item statuimus quod presbyteri parochiales admoneant parochianos suos proprios, ut saltem semel in anno de omnibus peccatis suis confiteantur eisdem; & quod nomina sic confitentium in scriptis redigant, quibus in festo Paschæ viaticum dent: aliis autem denegetur * condemnantibus confiteri modo prædicto proprio sacerdoti, aut alicui de licentia ipsius, vel episcopi. Et si anno quo decesserint, confessi non fuerint, ut præmittitur, eis sepultura ecclesiastica denegetur: nisi adeo morte præventi fuerint, quod possint legitime excusari, & signa pœnitentiæ in ipsis apparuerint evidenter. In prædictis autem confessionibus diligenter inquirant a subditis, si jurisdictionem ecclesiasticam impediunt, seu etiam impediverunt. Quod si confiteantur, ad diœcesanum, vel ad ejus mandatum, mittantur absolvendi, vel ad sedem apostolicam, secundum quod negotii qualitas postulaverit.

* *Forte*, contemnentibus. *H.*

ANNO CHRISTI 1286.

XIV. Ut rectores ecclesiarum legant constitutiones pontificum, de proprio sacerdote, & de privilegio regularium.

Præcipimus etiam sub pœna excommunicationis, universis ecclesiarum cappellanis curatis, quod habeant in vulgari & Latino, constitutionem Innocentii III. editam in concilio generali, quæ incipit, *Omnis utriusque sexus;* & constitutionem Clementis papæ, quæ dirigitur fratribus Prædicatoribus; & incipit: *Quidam temere sentientes*. Item habeant illam constitutionem Martini, quæ dirigitur fratribus Minoribus, quæ incipit, *Ad fructus uberes*: & eas diligenter intelligant, & populo exponant: quod ipsis prædicantibus districte præcipimus observare. Tenores autem dictarum constitutionum hic per ordinem inseruntur.

Constitutio Innocentii III.

Concil. Lateran. IV. c. 21.

OMnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha eucharistiæ sacramentum: nisi forte de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejusdem perceptione duxerit abstinendum. Alioquin vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur; & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote: cum aliter illum ipse absolvere non possit nec ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici super infundat vinum & oleum vulneribus sauciati: diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati. Quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo, prodat aliquatenus peccatorem: sed si pru-

ANNO CHRISTI 1286.

si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotis officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam pœnitentiam perpetuam in arctum monasterium detrudendum.

Constitutio Clementis.

...tæ eius... exempli ...eræ ad ...eralem ...inis Mi...um.

CLemens servus servorum Dei, dilectis filiis, magistro & fratribus ordinis fratrum Prædicatorum, salutem & apostolicam benedictionem. Quidam temere sentientes, & ad sobrietatem sapere nescientes, imprudenter præsumunt asserere, quod de licentia, vel commissione aut concessione Romanorum pontificum, vel legatorum apostolicæ sedis, seu ordinariorum locorum, vos sine sacerdotum parochialium ecclesiarum licentia & assensu non potestis libere prædicare populis, audire confessiones, absolvere confitentes, ac pœnitentias injungere salutares. Nos igitur volentes assertionem tam temerariam penitus confutare, & elucidare in talibus veritatem: deliberatione provida declaramus, quod si vobis detur licentia, committatur, seu concedatur, a legatis prædictæ sedis, aut ordinariis locorum, (nedum a Romano pontifice de quo procul dubio esset erroneum dubitare, quin in omnes sine alicujus consensu, immo etiam invitis quibuslibet, hujusmodi possit concedere potestatem) populis, legatis ordinariis subditis eisdem, libere prædicare potestis, audire confessiones, absolvere vobis confitentes, & pœnitentias vobis confitentibus injungere salutares, aliorum inferiorum prælatorum, & rectorum ecclesiarum, & sacerdotum parochialium assensu, nullatenus requisito: illis casibus exceptis, qui de jure, consuetudine, seu retentione ab eis specialiter facta, prædictæ sedis legatis, & ordinariis prædictis specialiter relinquuntur: ad quos non licet vos manus extendere, nisi vobis specialiter committatur. Ideoque auctoritate apostolica districtius inhibemus, ne quispiam super iis, vel eorum quolibet, vos, vel aliquem vestrum, aut etiam confitentes vobis, vel ad prædicationes vestras forsitan accedentes, contra præmissæ declarationis formam aliquatenus molestare præsumat: decernentes nihilo minus irritum & inane, &c. Datum, &c.

Constitutio Martini.

...tæ litteræ ...sdem e...npli ad ...eralem & ...vinciales ...inis Præ...atorum.

MArtinus servus servorum Dei, dilectis filiis generali ministro & provincialibus ministris ordinis fratrum Minorum, salutem & apostolicam benedictionem. Ad fructus uberes, quos in agro Dominico, prædicando verbo pariter & exemplo, confessiones audiendo, & per alia virtutum exercitia, sacer ordo vester, & ordinis ipsius humiles professores, produxerunt hactenus, & in futurum sperantur Deo auspice producturi, attentæ considerationis faciem convertentes: ut fratres ejusdem ordinis, prædicationis & audiendi confessiones officia eo liberius & efficacius exequi valeant, quo certius de ipsorum circa eadem auctoritate constabit: tibi, fili, ministro generali per te, vobis vero provincialibus ministris cum diffinitoribus in provincialibus vestris capitulis congregatis, committendi auctoritate apostolica fratribus ejusdem ordinis, in sacra pagina eruditis, examinatis, & approbatis a vobis, prædicationis officium: audiendi vero confessiones, absolvendi confitentes, & injungendi eisdem pœnitentias salutares, etiam fratribus alias idoneis, concedendi: eisdem quoque supradicti ordinis fratribus, quibus dicta officia per vos taliter commissa sive concessa fuerint, quod eadem libere valeant exercere; plenam damus & concedimus auctoritate præsentium facultatem: districtius inhibentes, ne quis fratres ipsius ordinis, quibus dicta officia per vos taliter concedenda duxeritis, ut præmittitur, aut etiam committenda, in exercitio aut executione officiorum ipsorum audeat quomodolibet impedire. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Quod si quis attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Sabinam IV. Idus Februarii pontificatus nostri anno primo.

XV. Ut parochi observent eos qui communicant cum excommunicatis.

Item statuimus ut injungatur cappellanis, quod si viderint aliquem participare cum excommunicatis in mensa, vel in domo, aut commerciis, vel consulendo, moneant ipsos, alio mandato non expectato, ut nomina diœcesanis vel officialibus eorum per suas litteras mittant. Circa quod cappellani sollicite & diligenter se habeant, certi quod si in hoc inveniantur remissi & desides, graviter punientur.

XVI. Ne quis excommunicatum, ab ordinario non absolutum, absolvat, aut tradat ecclesiasticæ sepulturæ.

Sane prospeximus quod nonnulli religiosi, & alii, motui sui sensus potius innitentes, quam considerare volentes, quam grave sit periculum, aliquid attentare, potissime transgrediendo terminos quos posuere majores; quod posse vergere videatur in contemptum clavium, & fractionem nervi ecclesiasticæ disciplinæ; plerumq; aliquorum corpora tradere præsumunt ecclesiasticæ sepulturæ, qui ab ordinariis suis excommunicati, culpis exigentibus eorundem, per tempora multa in sua contumacia & rebellione persistunt, claves ecclesiæ, & censuram ecclesiasticæ potestatis gra-

ANNO CHRISTI 1286.

graviter contemnendo, in detrimentum nimium animarum suarum, & in scandalum plurimorum: sicque, absolutione a præfatis ordinariis non obtenta, quin etiam nec petita, finiunt dies suos, colore assumpto aliquoties a prædictis qui talium corpora sepulturæ ecclesiasticæ tradere non verentur, quod antequam eos sepeliant, ipsos intelligant fuisse per aliquem presbyterum in gravi infirmitate aliqua absolutos, qua evasione utuntur, ne dum si non plene constet eisdem quod in eo illi positi essent articulo, ut debuerit ipsis absolutionis munus impendi; immo etiam etsi non sufficienter constet eisdem, quod prædicti rebelles ab aliquo sacerdote fuerint absoluti. Advertere etiam præsumptores hujusmodi non curantes, quod certis ex causis, quandoque illis quibus absolutionis beneficium impensum est, & qui cum signo veræ pœnitentiæ obierunt, juste denegatur sive differtur ecclesiastica sepultura. Nos igitur, inter alia quamplurima quæ suadent, circa hujusmodi congruum debere remedium adhiberi, considerantes quod sepultura dilata defuncto non nocet ..... ecclesiasticæ vero tradere sepulturæ excommunicatum, nimis perniciosum existeret ac damnosum: præsentis auctoritate concilii, salutare istud remedium adhibemus, statuentes & districtius inhibentes, ne aliquis presbyter, aut religiosus, vel quicumque alius, cujuscumque status & conditionis existat, excommunicatos auctoritate ordinaria, præterquam in articulo mortis, absolvat, aut tradat ecclesiasticæ sepulturæ, donec ab ordinario defuncti obtenta fuerit licentia specialis. Si vero in contrarium desuper defunctis aliquid attentetur a quibuscumque, cujuscumque conditionis existant: tam in eos, quam cooperatores, & qui opem vel consilium seu consensum dederint, & qui expensas ministraverint, & qui præsentes scientes hujusmodi fuerint, excommunicationis sententiam promulgamus. Cappellanis autem ecclesiarum parochialium districte præcipimus; quod de hujusmodi statuto & tenore ipsius, plene & publice certificent illos, qui vellent talia attentare: ac fortassis ignorantia prætendatur.

XVII. Ne usurarii ad sacramenta & sepulturam ecclesiasticam admittantur.

Eisdem* pœnis qui usurarios publicos, quos auctoritate præsentis concilii excommunicamus, & excommunicatos publice nunciari mandamus, in suis cœmeteriis scienter sepelire præsumunt. Præcipimus etiam universis presbyteris parochialibus, ut singulis diebus Dominicis denuncient, usurarios publicos testari nec posse, nisi de usuris satisfaciant, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent vel promittant idoneam cautionem; nec posse per constitutiones tradi ecclesiasticæ sepulturæ. Cum hoc etiam præcipimus observari, & per cappellanos curatos ecclesiarum parochialium in eorum ecclesiis publice recitari, constitutionem domini Simonis legati, quæ incipit, *Licet regularis observantiæ professores*: Cujus tenor est talis.

* Deest, ... jicimus ... vel qui ... mile.

Licet regularis observantiæ professores, & alios quos sedes apostolica exemptionis seu libertatis majoris decoravit titulis, & privilegiis insignivit, attollere condignis favoribus intendamus; ipsorumque privilegia, quantum ad nos attinet, observare penitus illibata: sic tamen eos suis manere contentos juris affectamus, quod privilegiorum suorum limites in aliorum injuriam non excedant. Proinde sacro approbante concilio duximus statuendum, districtius inhibentes, ne deinceps religiosi quicumque vel etiam sæculares, exceptionis sive libertatis sedis apostolicæ privilegiis communiti, excommunicatos publice, vel nominatim interdictos, seu usurarios manifestos, ad Divina seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam, scienter admittant. Qui si contra fecerint, præter pœnas a jure statutas, ingressum ecclesiæ eo ipso sibi noverint interdictum, donec prolatoribus sententiarum hujusmodi, quorum auctoritatem contempserint, & aliis, quorum interesse contigerit, de prædictis excessibus & omnium interesse ac damnis, satisfecerint competenter.

Concil. turic. 2 1257. q.

XVIII. De disciplina regularium.

Quia vero id solum bene agitur ut vita hominum corrigatur, ac in nostra provincia multos in religione .... reperimus contra substantiam ordinis sic errantes, quod religione penitus deficiunt: statuimus, ut in choro, capitulo, refectorio, & dormitorio, regula observetur, nullus cameram singularem habeat, præterquam infirmerius, nisi necessitas officii id exposcat: in qua sibi jacere, & non come-

ANNO CHRISTI 1286.

comedere licebit, nisi de abbatis licentia speciali; quod raro & ex causa fiat. Eisdem vestibus, & ejusdem coloris, quilibet religiosus in suo loco utatur.

XIX. Ne monarchi habeant proprium.

Item inhibemus, ne monachi, nisi sint in administratione constituti, habeant sub aliquo colore proprium, etiam de licentia abbatis: cum licentia in iis non valeat suffragari eisdem. Si abbates contra hanc inhibitionem nostram fecerint, graviter puniantur.

XX. Ne prior mutuetur ultra 60. solidos Turon.

Prohibemus etiam, ne aliquis prior contrahat mutuum ultra summam sexaginta solid. Turon. nisi de consensu & auctoritate abbatis sui, vel alterius superioris. Hæc constitutio in parochiis prioris publice nuncietur. Si quis vero contra inhibitionem & denunciationem nostram mutuaverit prioribus: sciat priores tali mutuo non teneri, nisi evidenter constare possit, pecuniam in utilitatem ecclesiæ conversam fuisse. Caveant etiam diligenter abbates, quod dum prioratus suos visitant, domos prioratuum faciant congrue reparari.

XXI. Ut ab ecclesiis amoveantur arcæ, & similia.

Præcipimus etiam de ecclesiis omnibus, tam prioratibus, quam parochialibus ecclesiis, arcas & grana penitus amoveri: quæ si anno elapso amota non fuerint, ea faciemus in usum pauperum converti.

XXII. Ut in ecclesiis choreæ non fiant.

Choreas in omnibus ecclesiis fieri penitus inhibemus.

XXIII. Ne monachi minores 20. annis, morentur in prioratibus non conventualibus.

Inhibemus, ne monachi, minores viginti annis, ad prioratus, foraneos non conventuales mittantur, moraturi ibidem. Hoc autem ab abbatibus sic præcipimus observari, quod in futuro concilio contra constitutionis hujusmodi transgressores intendimus durius procedere per suspensiones & excommunicationes, & aliter: quantum justitia suadebit.

ANNO CHRISTI 1286

XXIV. Ne mulieres morentur in domibus regularium.

De mulieribus autem in domibus monachorum, & aliorum religiosorum, non morandis, hoc idem statuimus, quod de presbyteris & clericis beneficiatis est statutum.

XXV. Ut decima non accipiantur a laicis.

Item, quia nonnulli religiosi recipiunt decimas a laicis sine consensu diœcesanorum, & aliqui clerici & laici in præjudicium ecclesiarum parochialium, jura prohibitionis contemnentes: sancto approbante concilio ordinamus, quod rectores ecclesiarum, vel eorum vicarii, publice semel, secundo, & tertio, diebus Dominicis, astante plebe, in ecclesiis suis moneant & prohibeant, ne tradendo vel recipiendo de cetero talia attentare præsumant. Quod si post monitiones contra fecerint: tam tradentes, quam recipientes, nisi ex causa justa & rationabili super hoc defendi valeant, excommunicationi subjaceant ipso facto. Quam excommunicationem præcipimus in ecclesiis parochialibus nunciari, & nomina excommunicatorum diœcesano vel officiali suo in scriptis dari: qui contra constitutionis hujus violatores procedat, quantum fuerit rationis.

XXVI. Ut mortuis, vel amotis prioribus, prioratus non vacuentur.

Quia vero tam abbates, quam priores conventuales, mortuis, vel amotis prioribus ex causa, bona quæ in eorum ecclesiis inveniunt, capiunt & apportant: prohibemus, ne de cetero talia attentent, nisi tantum dimittant de bonis ejusdem, quod usque ad fructus sequentes valeat competenter domibus & prioratibus provideri. Si vero contra fecerint, diœcesani arbitrio puniantur.

XXVII. De testamentis non occultandis.

Statutum vero quondam antiquum editum invenimus in provinciali concilio Bituricensi per hæc verba: Ne decedentium voluntates, quas „ pium est executioni demandare, „ per aliquorum malitiam suppri-

„ mi

ANNO CHRISTI 1286.

„ mi valeant vel etiam occultari: ſta-
„ tuimus, quod infra decem dies a
„ tempore obitus teſtatoris, ad epi-
„ ſcopum, vel archidiaconum, vel
„ ad illos qui loco ipſorum ſuper
„ hoc fuerint deputati, vel ad illos
„ qui juriſdictionem epiſcopalem ha-
„ bere noſcuntur, accedant, ſecum
„ teſtamentum, ſi ſcriptum fuerit,
„ delaturi; vel, ſi ſcriptum non fue-
„ rit, per ſacramentum ipſorum,
„ quod teſtator diſpoſuit, probetur:
„ ut ex tunc præfati teſtatoris vo-
„ luntas in formam publicam redi-
„ gatur. Injungimus autem epiſco-
„ pis, & archidiaconis, & aliis ju-
„ riſdictionem habentibus eccleſiaſti-
„ cam, ut ſi executores teſtamento-
„ rum in exequenda decedentium vo-
„ luntate invenerint negligentes, vo-
„ luntatem ipſorum fideliter execu-
„ tioni demandent. Quibus prælatis
„ & executoribus, ſub interminatio-
„ ne Divini judicii firmiter inhibe-
„ mus, ne quidquam de bonis de-
„ cedentium in proprios uſus con-
„ vertere vel etiam detinere præſu-
„ mant: ſtatuentes, quod ſi execu-
„ tores aliqui, id quod ſibi deberi
„ aſſerunt, propria auctoritate uſur-
„ pandum duxerint, illud reſtituere
„ compellantur; actione, ſi qua eiſ-
„ dem ſuper eodem debito compe-
„ tierit, ſint hac ſua temeritate pri-
„ vati: niſi reſtituerint, ex quo ſu-
„ per hoc moniti fuerint compe-
„ tenter.

A cedentium voluntatibus inveniuntur negligentes, ipſas fideliter executioni demandent, prout in ſanctis conſtitutionibus eſt ſtatutum.

ANNO CHRISTI 1286.

XXVIII. De executoribus teſtamentorum.

Item ſtatuimus, quod executores, titulo emptionis, vel alio, nihil de bonis retineant teſtatoris: niſi ab ipſo teſtatore legatum ſibi expreſſe fuerit vel conceſſum. Quod etiam ſine auctoritate judicum non poterunt retinere. Et ſi quid contra præſumpſerint attentare, pretium amittant: ſi cauſa venditionis præſumpſerint retinere, & alia cauſa, judicis arbitrio puniantur.

XXIX. Ut epiſcopi exequantur teſtamenta, ſi executores ſint negligentes.

Quia vero nihil eſt quod tam hominibus debeatur, quam quod ſupremæ eorum voluntates executoribus mandant, nec eſt, quod negligentius perſolvatur: idcirco injungimus prælatis, & univerſis juriſdictionem habentibus ſpecialem, ut ſi executores, ſeu hæredes, in exequendis de-

XXX. Ut teſtamenta fiant coram proprio ſacerdote.

Attendentes autem primum ſpectare ad ſalutem animarum illorum qui teſtamenta ſua condere volunt, ſive ultimas voluntates, ut cappellani eccleſiarum quarum parochiani exiſtunt, & a quibus recipere debent eccleſiaſtica ſacramenta, interſint teſtamentis & ultimis diſpoſitionibus, inducendo eos ad emendanda forefacta & reſtituenda illicite acquiſita, & alia ordinanda, quæ ad ſalutem pertineant animarum: unde etiam ex præſentia ſacerdotis teſtamentum per canones redditur efficacius approbatum. Conſiderantes inſuper, quod initio, & executio teſtamentorum, ad pontificalem pertinet auctoritatem, ſecundum civiles & canonicas ſanctiones: ſtatuimus, & ſtatutum hujuſmodi præcipimus publicari, ut quicunque teſtari voluerint, proprium ſacerdotem & curatum, aut aliquem ordinarium, ad teſtamenti ſui factionem advocent, in cujus præſentia manifeſte appareat de teſtatoris libera voluntate.

XXXI. De compellendis excommunicatis ut faciant ſe abſolvi.

Statuimus, ut ſinguli qui per annum & amplius ſuſtinuerint publicam excommunicationis ſententiam, moneantur diligenter, ut infra duos menſes a tempore monitionis, faciant ſe abſolvi, denunciando eis, quod ſi id commiſerint ullo modo, parcetur eis de emenda novem librarum Pariſienſium, quod integre leventur ab eis. De qua monitione, denunciatione, & die, fiant litteræ, illorum per quos monebuntur nomina continentes, cum adhibitione teſtium, qui ſimiliter inſcribantur. Et ſi elapſis duobus menſibus prædicti excommunicati moniti, eamdem ſententiam excommunicationis ſuſtinuerint: prædictæ litteræ mittantur diœceſano, vel ejus officiali, qui procedant contra eos hoc modo. Monebunt ſæculares poteſtates, & compellent, ſi opus fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam, ut eos excommunicatos redire compellant ad eccleſiæ unitatem, injiciendo manus in perſo-

nas

ANNO CHRISTI 1286.

nas & bona eorum. Item monitione competenti præmissa, excommunicabunt participantes cum eis. Item vocabunt excommunicatos ad proximam synodum tanquam suspectos de fide. Et si comparuerint, procedatur contra eos prout diœcesano videtur. Si autem non comparuerint, procedatur contra eos tanquam suspectos de fide, & excommunicabuntur, & nihilominus citabuntur ad sequentem synodum, nisi interim faciant se absolvi. Et tunc procedatur contra eos secundum formam canonum. De his autem qui minus anno sustinuerint excommunicationem, juxta qualitatem personarum & temporis, levetur emenda, secundum consuetudinem seu usum diœcesis.

XXXII. Ut religiose festa serventur.

Præcipimus etiam, quod dies Dominici, & festa, (ea scilicet quæ continentur, extra de feriis, cap. *Conquestus*, & ea quæ consuevit quælibet ecclesia solemniter celebrare) cum omni cura & diligentia præcipiantur ab omni servili opere observari: & quod sacerdotes, sub pœna suspensionis, contravenientes denuncient ordinariis, qui eos puniant, prout viderint faciendum.

XXXIII. Ut suffraganei, & inferiores judices, appellationibus deferant.

Item præcipimus, ut suffraganei, & officiales ipsorum, & alii inferiores judices, humiliter appellationibus deferant, quibus fuerit deferendum: nec propter hoc partium advocatis bona fide appellantibus molesti existant, nec aliquam pœnam infligant. Qui scienter ac malitiose contra fecerint, ab ingressu ecclesiæ per mensem noverint se suspensos. Advocatos, qui se scienter ac malitiose contra statutum hujusmodi subtraxerint, aut ex favore illicito, excommunicationis vinculo innodamus.

XXXIV. Ut officiales archiepiscopi non impediant jurisdictionem suffraganeorum, & aliorum.

Item præcipiendo statuimus, quod officialis noster Bituricensis, & alii judices nostri, jurisdictionem suffraganeorum, & aliorum ecclesiasticorum judicum subditorum nostrorum, scienter per malitiam non impediant. Alioquin per mensem ab ingressu ecclesiæ noverint se suspensos. Advocatos autem, qui malitiose contra hujusmodi statutum, contradictum fieri procuraverint, excommunicationis vinculo innodamus.

ANNO CHRISTI 1286.

XXXV. Ut quivis ordinarius requisitus, mandet executioni sententiam latam in eos qui minuunt jurisdictionem ecclesiasticam.

Item statuimus, quod si judex ecclesiasticus excommunicat bailivum, præpositum, servientem, aut alium quemcumque jurisdictionem temporalem exercentem, pro eo quod jurisdictionem ecclesiasticam minuunt aut enervare nituntur: quod omnes episcopi, & officiales eorum, & alii ordinarii, qui super hoc fuerint requisiti, illam sententiam executioni demandent. Et si super hoc fuerit appellatum ad nos, vel officialem nostrum: statuimus, quod officialis non admittat hujusmodi appellationem, pronunciet nullam, & sententias ordinariorum executioni demandet, nisi causas sufficientes, quare appellans admitti debeat, alleget.

ADDITIO
AD BITURICENSE CONCILIUM
Anni M. CC. LXXXVI.

XXXVI. Ut hæc & antiqua statuta serventur.

Hæc siquidem, quæ superius præmittuntur, inviolabiliter volumus observari: statutis utilibus antiquis hic non transfusis, in suo robore nihilominus duraturis.

XXXVII. Ut nonnullæ pontificum constitutiones firmiter observentur.

Item præcipimus firmiter observari constitutiones antiquas, illas videlicet extr. de accusat. & inquisit. cap. *Sicut olim*, editam per Innocentium III. in concilio generali. Item aliam extr. de simonia, cap. *Quoniam simoniaca labes*, editam per dominum Innocentium III. in concilio generali. Item aliam extr. de præbendis, cap. *Grave nimis est*, editam in concilio generali per dominum Innoc. III. Item aliam extr. de statu monac. cap. *Cum ad Monasterium*, ad eodem domino Innocentio editam. Item aliam extr. de censib. exact. cap. *Cum Apostolus se ac suos*, editam in concilio Lateranensi. Item & aliam domini Alexandri IV. contra jurisdictionem ecclesiasticam impedientes & turbantes, cap. *Quam sit gravis*.

Ad præmissorum autem omnium fidem, & majoris roboris firmitatem habendam, his statutis & ordinationibus per totum concilium factis, nos Simon Dei gratia Bituri-

ANNO CHRISTI 1286.

censis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, in provinciali Bituricensi concilio constituti, una cum venerabilibus fratribus & suffraganeis nostris [a] G. Lemovicensi [b] R. Rutenensi, [c] B. Albiensi, gratia ejusdem episcopis, sigillum nostrum una cum sigillis suffraganeorum nostrorum duximus apponendum. Nos vero prænominati episcopi sigilla nostra, cum sigillo reverendi patris domini Simonis Dei gratia Bituricensis archiepiscopi primatis Aquitaniæ, ipsi concilio præsidentis, præmissis duximus apponenda.

a Ciberto
b Raynaldo
c Bernardo.

Actum & datum in provinciali concilio Bituricensi, die Jovis post octavam B. Mariæ virginis, anno Domini M. CC. LXXXVI. pontificatus domini Honorii papæ IV. anno secundo.

C. C. Additamentum hoc reperio quoque in summa conciliorum Ludovici Basillii, in qua quod hoc concilium non viderim prius, sed illud ex Mss. nostro codice ediderim, nescio qua mea sit ἀβλεψία factum, qui cetera operis illius observare non edita prius concilia, atque in rem meam transferren non neglexerim.

CONCILIO BITURICENSI

ANNO M. CC. LXXXVI. celebrato addenda.

Ex archivis illustrissimi archiepiscopi Albiensis.

Fx Martene Thes. Anec. tom. 4. p. 264.

Caput XXXV. concilii hujus a Labbæo editi circa medium sic legendum cum sequenti additione. Statuimus quod officialis noster C non admittat hujusmodi appellationem, si eidem constet super dicto casu appellatum fuisse, imo appellationem pronuntient nullam, & sententias ordinarias executioni demandent, nisi causa sufficiens quare appellans admitti debeat allegetur: hæc si quidem quæ superius præmittuntur inviolabiliter observari, statutis utilibus antiquis hic non transfusis in suo robore nihilominus duraturis.

Item præcipimus firmiter observari constitutiones antiquas, illas videlicet, extra de accusatis & inquisitis, *cap. Sicut olim*, editam per Innocentium tertium in concilio generali: item aliam extra de simonia, *Quoniam simoniaca labes*, editam per domi- D num Innocentium tertium in concilio generali: item aliam extra de præbendis, *C. Grave nimis est*, editam in generali concilio per dictum dominum Innocentium tertium. Item aliam extra de statu monachorum, *C. Cum ad monasterium*, ab eodem domino Innocentio editam. Item aliam extra de censibus & exactionibus *C. Cum apostolicus se & suos*, editam in concilio Laterano. Item & aliam domini Alexandri papæ quarti contra jurisdictionem ecclesiasticam impedientes & turbantes, *C. Quare fit grave nimis*.

Ad præmissorum autem omnium fidem & majoris roboris firmitatem habendam, his statutis & ordinationibus per concilium E factis nos Simon Dei gratia Bituricensis archiepiscopus Aquitaniæ primas in provinciali concilio constituti una cum venerabilibus fratribus & suffraganeis nostris, G. Lemovicensi, R. Caturcensi, R. Ruthenensi, & B. Albiensi gratia ejusdem episcopis, sigillum nostrum una cum sigillis suffraganeorum prædictorum nostrorum duximus apponendum. Nos vero prænominati episcopi sigilla nostra una cum sigillo Reverendi patris domini Simonis Dei gratia Bituricensis archiepiscopi primatis Aquitaniæ præmissis A duximus apponenda. Actum & datum in provinciali concilio Bituricensi die jovis post octavas nativitatis B. Virginis Mariæ anno Domini M. CC. LXXXVI. pontificatus domini Honorii papæ quarti anno secundo. ANNO CHRISTI 1286.

Nos Simon &c. Bituris congregati ad æternam rei memoriam. Ne præsumtorum invalescat audacia per impunitatem peccandi, hoc præsenti statuto decernimus valituro in ævum, quod si quævis persona ecclesiastica sæcularis vel inserviens regulæ cuicumque nostræ, causam jurisdictioni subjectam ad officialem quemcumque seu judicem litteratum vel laicum administrationem gerentem curiæ sæcularis quacumque, vel B ad aliquem qui eorum fungatur vicibus, pro re vel occasione rei ecclesiasticæ cujuscumque, aut rei seu causæ de qua spectet vel spectare debeat cognitio principaliter aut incidenter, quocumque modo ad ecclesiasticum judicem contra diocesanum vel ejus officialem, eos vel aliquem eorum, quocumque modo impediens vel perturbans, quominus circa rem vel causam hujusmodi suum officium libere exequatur; recursum habuerit in futurum pro sui tuitione, jure, conservatione possessionis vel proprietatis, aut etiam pro violentia repellenda sub quocumque colore quæsito, etiamsi apud eum seu aliquem eorum per causæ cognitionem vel C aliter ordinato judicio non procedat, excommunicationis incurrat sententiam eo ipso. Potest enim, si se gravari existimet, adire ecclesiasticos judices, & sibi apud eos de remediis competentibus salubriter providere. Sententiam vero hujusmodi teneantur omnes Bituricensis diocesis & provinciæ ecclesiastici judices facere publicari, quantum & sicut ab eo, in cujus præjudicium hoc attentatum fuerit, requirentur. In cujus rei testimonium scripturam præsentem fieri jussimus & sigillorum nostrorum munimine roborari. Datum & actum Bituricis XIII. calendas octobris, anno Domini M. CC. LXXXVI. *infra pendent sigilla quinque.*

D CONCILII BITURICENSIS

Ex Martene loco citato pag. 199.

Anno M. CC. LXXXVI. celebrati statuta contra exemtos.

Ex archivis illustrissimi archiepiscopi Albiensis.

Quia nonnulli, &c. ministrari ecclesiastica sacramenta, & si contrarium præsumpserint attentare, rigide contra eos ad tantæ temeritatis audaciam puniendam per omnem viam debitam procedatur: & cum privilegium illud ne excommunicati ab ordinariis aut interdici valeant vel suspendi, alia debita remedia non auferat, per quæ E ordinarii debite procedere possint, ad excessus hujusmodi puniendos, detineri delinquentes sive contemtores hujusmodi personaliter, & debite castigari poterunt ab ordinariis, ubi absque periculo illud fieri poterit, & ipsis ordinariis, justitia suadente, videbitur expedire. Quia vero plerumque tales se privilegiatos sive exemtos etiam prætendentes, ea quæ inordinariæ potestatis attentant, & sunt in direptionem nervi ecclesiasticæ disciplinæ, deffensionem invocant laicæ potestatis, plerumque etiam judices sæculares, qui ex potestate officii sui ad requisitionem

judi-

ANNO CHRISTI 1286.

judicis ecclesiastici ordinarii resistentiam & rebellionem ipsorum possent de facili removere, id negligunt super hoc facere seu recusant: quod postcaquam fuerint legitime moniti, adimplere efficaciter tenerentur. Statuimus quod quicumque administratione aliqua sæculari sive jurisdictione seu potestate fungentes, & alii omnes cujuscumque officii, gradus aut dignitatis existant, qui prædictos in excessibus antedictis & eis, quæ contra ordinarios attentantur, deffendere ausi fuerint seu tueri; illi etiam domini locorum, ballivi, & judices sæculares, qui ex sui officii potestate rebellionem illorum & resistentiam poterint removere, & ecclesiasticis ordinariis judicibus juvamen præstare, si postquam super hoc ab ipsi ordinariis requisiti fuerint & moniti competenter, resistentiam & rebellionem prædictorum removere contempserint, & ea de quibus legitime moniti fuerint, omiserint adimplere: concili hujus auctoritate incurrant excommunicationis sententiam ipso facto: quam si per quindecim dies animo sustinuerint indurato, in locis ad quæ eos declinare contigerit, cessetur penitus a divinis in die qua illuc venerint, & postea etiam, quamdiu inibi moram trahent. Easdem statuentes pœnas per omnia contra omnes & singulos laicos, qui infra Bituricensem provinciam de personis clausis vel rebus ecclesiasticis temere cognoscendo, vel eas sub quocumque prætextu indebite occupando, aut in eis jurisdictionem ordinariis judicibus ecclesiasticis perturbando se quomodolibet intromittent. Si enim de ipsis ordinariis aliqui conquerantur, suos poterunt adire ecclesiasticos judices competentes, qui errata corrigant secundum canonum sanctiones, & conquerentibus faciant justitiæ complementum. A prædictis vero sententiis neminem absolvi volumus incidentem in eas, antequam læsis damnum seu injuriam passis satisfecerit competenter: qui tunc demum per ordinarium, servata forma ecclesiæ, absolvatur.

Sane quia multi religiosi exemptos se prætendentes, seu alias se munitos privilegiis apostolicæ sedis, plurima tota die præsumunt, quæ ipsis infamiam pariunt, & aliis inferunt læsionem, conantes pro viribus ordinariam ecclesiasticorum judicum potestatem infringere, ut sic delinquendi in locis etiam non exemtis, & enormia committendi liberiorem obtineant potestatem; aliquas utiles vias, per quas recto tramite rationis contra machinationes eorum & ad excessus puniendos ipsorum juste & rationabiliter procedi poterit, duximus inferendas: ut attenta instructione sive doctrina hujusmodi, facilius & plenius advertere ordinarii valeant, qualiter sine juris offensa procedere possint ad ea quæ incumbunt ex eorum officii cura & debita potestate. Cum etiam tam per constitutionem illam *Volentes* Innocentii IV. editam in concilio Lugdunensi, quam per illam constitutionem, *Quia personæ* per Alexandrum IV. editam, quorumcumque cesset exemtio ratione delicti vel contractus in loco non exemto commissi vel initi, aut rei de qua agitur inter ipsos, quod in loco exemto non sit rite & debite altera istarum causarum expressa, quantumcumque sint exemti coram ordinariis poterunt conveniri;

A & si citati contemserint comparere, excommunicari poterunt, & per omnes vias canonicas licite contra eos procedi ad eorum contumaciam legitime feriendam. Illi vero contra quos excommunicationis sententia feretur, ad requisitionem ordinarii excommunicantis denuncientur excommunicati per totam provinciam: ad illos scilicet ordinarios, qui per excommunicatorem fuerint requisiti, aggravationes etiam excommunicationum & alii processus, qui de hoc fient per ordinarium qui sententiam hujusmodi tulerit, ab omnibus aliis ordinariis per provinciam denuncientur, prout fuerint requisiti. Si vero exemti compareant parati procedere, fiat justitiæ complementum. Quod si postquam comparuerint, procedere noluerint, & aliquod privilegium non allegent; contra ipsos, vel contra vere contumaces, forma contenta superius procedatur. Si autem aliquod allegent privilegium quo se munitos esse prætendant, ut non teneantur coram ordinariis respondere, & privilegium exhibeant; diligenter attendatur inter alia illius privilegii data. Si enim ante tempus illius constitutionis *Volentes* ... vel exemtio emanaverit, ex constitutionis illius tenore declaratur a parte exemtos in casibus præmissis non posse deffendi, quantacumque gaudeant libertate. Quod si privilegium post illam constitutionem fuerit concessum, advertantur inter alia diligenter, si de constitutione illa expresse fiat mentio in eodem: & posito quod mentio fieret de illa, adhuc diligentius advertatur, si privilegium illud de quadam alia constitutione prædicta Alexandri IV. *Quia personæ*, faciat mentionem expressam; & nisi fecerit, hujusmodi privilegio non poterunt se tueri: detenta enim privilegia ab apostolica sed contra constitutionem illam *Volentes* cassata quantum ad hoc fuerunt per constitutionem novissimam Alexandri. Illa vero privilegia, quæ contra constitutionem Alexandri postea concessa fuerunt, ea non deffendent, nisi de ipsa constitutione expressam facerent mentionem. Si autem privilegium allegatum nolint ostendere; contra eos forma debita procedatur. At si nullum privilegium allegarent, etsi proponerent contra hujusmodi tramitem æquitatis se fuisse per longa tempora in possessione libertatis illius, ex qua munitos se dicunt, ne respondere coram ordinariis teneantur: objectione hujusmodi non obstante, debite procedi poterit forma quæ superius continentur. Licet enim ex illa constitutione, *Quia personæ*, ibi scilicet vel qui in exemtione seu libertatis possessione per longa tempora non fuerint, assumi posse objectionem sive deffensionem hujusmodi videatur; non habet tamen locum objectio in casibus de quibus agitur, attenta diligenter & subtiliter veritate, cum ideo quod post tempus constitutionis illius non effluxerint tempora illa longa, per quæ valeat illud prætendi in hujusmodi casibus antedictis, in quibus exemti, quantacumque gaudeant libertate, possint coram ordinariis conveniri: tum quia ipsa constitutio Alexandri, ex qua talis prætenderetur possessio libertatis, aufert eis omne privilegium, omnemque libertatem in casibus antedictis, cum etiam quadam apertissima ratione: quia cum constitutio

ANNO CHRISTI 1286.

tutio Alexandri de poſſeſſione libertatis per longa tempora generaliter loquatur, nihil ſpecialiter exprimetur de hujuſmodi caſibus qui ſemper tam ex conſtitutione Innocentii IV. quam ex conſtitutione ipſius Alexandr. declarantur exemti, quantacumque iſti gaudeant libertate: & ita per conſequens poſſeſſio quantocumque tempore diceretur obtenta, quantum ad hujuſmodi caſus eis prodeſſe non poſſet, nullaque alia deffenſio privare poteſt ipſos, niſi tamen privilegium tale ſit, quod poſt conſtitutiones prædictas ab apoſtolica ſede conceſſum eſſet eiſdem: cujus quidem tenor oſtenderet eis indultum ne poſſent etiam in caſibus prædictis coram ordinariis conveniri, non obſtantibus conſtitutionibus antedictis, profecto clariſſime patet quod objectio illa non valet ex eo quod ſic prætenderetur ordinarius, quin procedat forma contenta ſuperius obmittere non debebit. Et ſi prædicti, contra quos procedunt ordinarii, prout ſuperius præmittitur, duxerint appellandum, ordinarii ſuos debitos proceſſus obmittant, & appellationes quæ contra eos interponentur, viriliter proſequantur. Si vero conſervatores illorum propter hoc in ordinarios, dum canonice & juſte procedat, ſententias ferant excommunicationis, interdicti vel ſuſpenſionis; cum pateat ipſos conſervatores fines ſuæ poteſtatis excedere, & quod proceſſus illorum nulli ſunt de jure, hujus auctoritate concilii ſtatuimus, quod ea occaſione ordinarius vel alius, contra quem propter hoc lata hujuſmodi ſententia fuerit, ab hujuſmodi conſervatoribus, ſive proceſſus aliquis habitus extiterit, in ullo caſu nec ab aliquo de provincia evitetur.

Item, & ultra remedia generalia antedicta, contra perſonas exemtas & quantumcumque privilegiatas, ſicut & contra quaslibet alias per ordinarios ſecure procedi poterit in caſibus illis, in quibus eſt ſpecialiter ordinariis per jura conceſſum: ut verbi gratia, ſuper proceſſu habendo contra ipſos epiſcopos in illis quæ ſunt contra hæreticos inſtituta, & dum hujuſmodi exemti campanas ponere poteſtate propria in oratoriis domorum ſuarum præſumunt, publiceque pulſare.

ANNO CHRISTI 1286.

Item, quando oratoria vel capellas ſine dioceſanorum licentia præſumunt conſtruere, ſive quando in locis non exemtis, ab ordinariis interdictis, celebrant divina, vel faciunt celebrari: & ita ſicut de caſibus proximitatis in omnibus aliis, in quibus conceſſa ſit ordinariis a jure poteſtas contra hujuſmodi perſonas, quæ per exemtiones vel privilegia ſedis apoſtolicæ ſe deffendunt, poterunt ipſi ordinarii plene uti ſuo jure & poteſtate ipſis a canonibus impertita. Si vero talis ab exemtis ſive privilegiatis committatur exceſſus, in quo de cognitione habenda ſive de pœna infligenda intromittere ſe non poſſit ordinarius; adhuc remedium aliquod contra iſtos per ipſum ordinarium plurimumque poterit adhiberi, ubi enim committitur talis exceſſus, ex quo certa pœna eis, ipſo facto, a canone infligatur; & exceſſus commiſſus per rei evidentiam notorius erit, ordinarii poterunt denunciare, & facere denunciari illum, qui ſic commiſit vinculo hujus pœnæ aſtrictum. Et ſi pœna ſit excommunicationis, fieri poterit ut per totam provinciam evitetur. Ad præmiſſorum autem omnium fidem, & majoris roboris firmitatem habendam, Nos SIMON Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus Aquitaniæ primas, G. Claromontenſis, R. Caturcenſis, B. Albienſis, R. Ruthenſis ejuſdem miſeratione epiſcopi & PAULUS BANCIANI Ruthenæ canonicus vicarius in ſpiritualibus & epiſcopalibus generalis R. P. Domini G. eadem miſeratione Mimatenſis epiſcopi, pro concilio provinciali Bituricenſi congregati ad æternam rei memoriam in teſtimonium veritatis ſcripturam præſentem fieri juſſimus, & ſigillorum noſtrorum munimine roborari. Datum & actum Bituricibus, decimo tertio calendas octobris, anno Domini M. CC. LXXXVI.

HÆRETICÆ QUÆDAM OPINIONES

Per dominum * archiepiſcopum Cantuarienſem declaratæ & damnatæ.

Ex MS. in regiſtro principali archiepiſc. Cantuar. nuncupato Pecham edidit collector Anglicanus tomo II.

IN nomine Domini, amen. Anno ejuſdem MCCLXXXVI. Indictione quarta decima, ultimo die menſis Aprilis. Reverendus in Chriſto pater dominus Joannes, Dei gratia Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, pro tribunali ſedens in eccleſia B. Mariæ de Arcubus Londini, aſſidentibus ſibi venerabilibus patribus, domini, Olivero Lincolniæ, Godefrido Wigornienſi, & Richardo Herefordienſi, epiſcopis; præſentibus etiam venerabilibus viris magiſtris, Gilberto de ſancto Leofardo officiali curiæ Cantuarienſis, Herveo de Saham cancellario univerſitatis Oxonii, Petro de ſancta Maria archidiacono Surreyæ, Henrico de Naſſington officiali Lincolniæ, Rogero de Sevanak officiali Hereſordienſi, Roberto de Laſcy juris civilis profeſſore, Jacobo de Moun, & aliis pluribus ſolennibus & venerabilibus perſonis, in multitudine copioſa; infra ſcriptos errores, quos de novo audierat in ſua provincia ſuſcitatos, tanquam hæreſes declaravit, & pronunciavit eſſe damnatos, in ſcriptis proferens ſub hac forma.

Hi ſunt articuli noviter divulgati, quos inter hæreſes damnatas in ſe vel in ſuis ſimilibus, numerandos eſſe credimus: & hæreticos eſſe cenſemus, pertinaces eorum omnium & cujuslibet defenſores, tanquam falſarum & novarum opinionum cauſa inanis gloriæ ſectatores.

Primus articulus eſt, quod corpus Chriſti mortuum * nullam habuit formam ſubſtantialem, eamdem quam habuit vivum.

* Forte, non illam. H.

Se-

ANNO CHRISTI 1286.

Secundus est, quod in morte fuit introducta nova forma substantialis & nova species, vel natura, quamvis non nova assumptione vel unione Verbo copulata: ex quo sequitur quod filius Dei non fuerit tantum homo, sed alterius speciei innominatæ.

Tertius est, quod in illam formam vel naturam de novo introductam per mortem facta fuisset transsubstantiatio panis, virtute verborum sacramentalium; scilicet, Hoc est corpus meum, si in triduo mortis fuisset facta consecratio.

Quartus articulus est, quod modo, scilicet post resurrectionem Christi, virtute verborum sacramentalium convertitur totus panis in totum corpus Christi vivum, ita quod materia panis convertitur in materiam corporis Christi, & forma panis convertitur in formam corporis, scilicet in id quod est anima intellectiva, secundum quod forma corporis est, & dat esse corporeum, & hoc virtute verborum sacramentalium.

Quintus, est, identitatem fuisse numeralem corporis Christi mortui, cum ejus corpore vivo, tantummodo propter identitatem materiæ, & dimensionum interminatarum, & habitudinis ipsarum ad animam intellectivam quæ immortalis est. Esse in insuper identitatem numeralem corporis vivi & mortui, ratione existentiæ utriusque in eadem hypostasi Verbi.

Sextus est, corpus cujuscumque sancti vel hominis mortuum, antequam sit per putrefactionem mutatum in auras vel elementa, non esse idem numero cum corpore ejus vivo, nisi secundum quid, scilicet ratione materiæ communis, sicut sunt unum quæ invicem transmutantur, ut caro & vermis, & ratione accidentis communis, scilicet quantitatis: simpliciter autem esse diversum corpus mortuum a vivo, specie & numero.

ANNO CHRISTI 1286.

Septimus est, quod qui vult ista docere, non tenetur in talibus fidem adhibere auctoritati papæ, vel Gregorii, vel Augustini, & similium, aut cujuscumque magistri: sed tantum auctoritati Bibliæ, & necessariæ rationi.

Octavus est, quod in homine est tantum una forma, scilicet anima rationalis, & nulla alia forma substantialis: ex qua opinione sequi videntur omnes hæreses supradictæ.

Istos igitur octo articulos, hæreses, esse damnatas, in se vel suis similibus, & blasphemias, firmiter agnoscentes: omnes eorum affirmatores pertinaces, publice vel occulte, sub quocumque verborum pallio, excommunicatos esse & anathematizatos denunciamus: & præcipimus, tam in actibus scholasticis, quam in aliis, ab omnibus arctius evitari, sub interminatione anathematis, quod poterunt formidare non immerito ex certa scientia contrarium facientes.

Illos insuper, qui contra inhibitionem prædecessoris nostri & nostram, ac venerabilis fratris Lincolnensis episcopi, de consilio Oxonienſium magistrorum, spretis inhibitionibus nostris opinionem de unitate formarum defendere præsumpserunt, pronunciamus incidisse in pœnas, a prædecessore nostro hujusmodi præsumptoribus impositas, & a nobis postea confirmatas; quas pœnas iisdem imponi volumus indilate. Et nihilo minus illos, qui super talia fundamenta, prædictas hæreses seminarunt, ut dicitur, cum convicti fuerint vel confessi, volumus prout justum fuerit, in forma canonica subjici ecclesiasticæ disciplinæ.

ANNO CHRISTI 1284.

PROVINCIÆ BURDEGALENSIS

VISITATIO,

Harduin. Tom. 7. Concil. pag. 1.

Facta a Simone de Belloloco, archiepiscopo Bituricensi, anno Domini MCCLXXXIV.

Ex membraneo codice, qui in archivo Bitturicensis archiepiscopatus servatur: & ex apographo, quod est in Biblioteca Collegii Parisiensis Societatis JESU. *Hanc porro Visitationem non alieno loco hic repræsentamus, tametsi ante biennium facta perhibetur, quam Concilium proxime antecedens: cum ab eodem archiepiscopo Simone, sub quo & istud habitum concilium est, peracta est annis* 1284. 1285. 1286. 1287. 1290 1291.

Hic habetur qualiter reverendus pater dominus Symon Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ Primas, primo anno Domini MCCLXXXIV. mense Septembri Dominica die post festum beati Matthæi Apostoli & Evangelistæ, Burdegalensem provinciam jure Primatiæ suæ causa visitationis intravit: in cujus societate erant religiosi viri Johannes Abbas monasterii sancti Sulpicii Bituricensis, fratres Gilo ejus socius, frater Symon dictus Paterin, & J. de sancta Severa ordinis fratrum Minorum, Magister Guillelmus de Medunta Officialis & Canonicus Bituricensis, Joannes ejus clericus, dominus Guido de Noyalhes Capiterius Pictavienſis, dominus Helias Porta abbas sæcularis ecclesiæ sancti Asterii Petragoricensis diœcesis, conservator provisionis seu ordinationis a sede Apostolica super jure Primatiæ prædictæ, Helias ejus clericus, dominus Otho de Salinis canonicus Magdunensis, dominus Cono capellanus Virsionienſis capituli, domini J. de Bellechiere notarius publicus, Guido de Rans clericus domini, Bertrandus Cosse serviens domini regis & plures alii.

Et notandum quod cum dictus dominus Bituricensis concepisset, & proposuisset Burdegalensem provinciam causa visitationis intrare; considerans quod ecclesia sua Bituricensis in justis suis possessionibus & ceteris juribus semper defensorem habeat & habuerit sereniſſimum regem Francorum, eumdem regem rogavit, ut unum de familiaribus

suis

ANNO CHRISTI 1284.

suis commiteret eidem iturum cum ipso in provinciam prædictam. Cujus precibus benigniter inclinatus dominus dictus rex, virum providum, morigeratum, ordinatum & facundum de familia sua concessit eidem cum suis litteris continentibus ista verba.

„ Philippus Dei gratia Francorum Rex, „ Bertrando Cosse servienti suo salutem. „ Mandamus tibi quatinus non permittas, „ quod in seneschalliis seu Bajuliis Petragoricensi, Pictavensi, Xantonensi, Agennensi, Vasconiæ, Alverniæ, indebita gravamina vel violentiæ aut injuriæ inferantur dilecto & fideli nostro archiepiscopo „ Bituricensi, Aquitaniæ Primati, aut gentibus vel nunciis suis, in personis vel bonis eorum, cum pro juribus provinciæ vel „ primatiæ suæ exercendis ad partes provinciæ vel primatiæ earumdem ipsum vel eorum aliquem contigerit declinare: & ipsum archiepiscopum & quemlibet prædictorum in suis justis saisinis ab omni injuria nec non gravaminibus & violentiis „ manifestis in locis ipsis defendas ex parte nostra, quoties opus fuerit sibi, & de „ hoc fueris requisitus. Nos enim tenore „ præsentium præcipimus seneschallis & justitiariis locorum prædictorum, ut tibi ad „ exsecutionem præmissorum, si eos inde „ requisieris, auxilium subministrent. Actum „ Parisius, die Lunæ post festum Nativitatis beati Joannis Baptistæ, anno Domini „ MCCLXXXIV.

Dictus vero dominus Bituricensis, antequam dictam Burdegalensem provinciam, ut præmittitur, intraret, volens consulte & cum maturitate procedere, salvo tamen jure suæ Bituricensis ecclesiæ & honestate sua, dictum regis servientem; ut in tuto procederet, ita quod a magistris suis reprehendi non deberet, & quod de commissis sibi nihil omitteret, super juribus post . . . . justis ecclesiæ suæ Bituricensis, & sui ipsius & prædecessorum suorum in primatia & provincia Burdegalensi, & de cognitionibus causarum tam Burdegalensis, tam sedibus vacantibus quam non vacantibus, & de coertionibus quas habet in clericos potissime Burdegalensis & . . . . . provinciæ per litteras apostolicas: per acta judicialia & per testes informavit & super informatione prædicta & de modo informandi præcepit dictus dominus Bituricensis fieri ex superabundanti cautela publicum instrumentum: unum in Gallico quod haberet dictus Bertrandus suis ostensurum magistris, si esset necesse: & aliud in Latino penes dominum remansurum: quorum tenor inferius postea adnotatur.

Post hæc dictus dominus Bituricensis suas mandavit procurationes in hunc modum.

„ Symon Dei gratia Bituricensis archie„ piscopus Aquitaniæ Primas, dilectis in „ Christo filiis abbati & conventui de An„ glia Pictavensis diœcesis, salutem in Do„ mino. Burdegalensem provinciam jure no„ stræ Primatiæ visitantes hac instanti die „ Dominica post festum beati Matthæi Apo„ stoli & Evangelistæ ad locum vestrum in„ tendimus declinare. Unde vobis manda„ mus, ut nobis & familiæ nostræ dicta die „ necessaria præparetis. Datum die Martis „ præcedenti, anno Domini MCCLXXXIV.

Die igitur Dominica post festum beati Matthæi Apostoli & Evangelistæ, dictus dominus Bituricensis archiepiscopus veniens de abbatia *Fontis Gombaudi*, publice *de Font-Gombaut*, Bituricensis diœcesis, ubi sabbato præcedenti sacros celebraverat ordines & prædicaverat, Burdegalensem intravit provinciam; abbate * Angliæ se quinto in equitaturis veniente obviam domino per leucam & amplius, & salutante dominum cum hilaritate vultus. Et cum modicum cum domino dictus abbas Angliæ equitasset, cum festinatione præcessit ut se præpararet, & concanonicos ad recipiendum dictum dominum Bituricensem modo debito faceret præparari.

Veniente igitur domino, dictus abbas cum sociis suis processionaliter in cappis sericis, campanis pulsatis honorifice receperunt, cantantes responsorium, *Deum time*: abbate prædicto in introitu ecclesiæ præsentante domino aquam benedictam, & induto cappam sericam, cabucam sive baculum pastoralem tenente: crucem, textum evangeliorum, & reliquias ecclesiæ ceteris tenentibus in processione.

Dicto vero & cantato & finito cum versu & gloria responsorio, surrexit dominus ab oratione sua dicens alta voce, *Sit nomen Domini benedictum*. Responsio. *Ex hoc nunc & usque in sæculum. Adjutorium nostrum in nomine Domini*. Responsio. *Qui fecit cœlum & terram. Benedicat vos omnipotens Deus, Pater, & Filius & Spiritus sanctus*. Responsio, *Amen*.

His factis reliquias sanctorum super altare positas deosculatus est: & postea suam cameram intravit, sua cruce semper & ubique deportata ante ipsum. Cum vero dictus dominus Bituricensis suam cameram, ut dictum est, intravisset, in abbatia prædicta de Anglia Pictavensis diœcesis, venit quidam archipresbyter venerabilis & discretus ex parte domini Pictavensis cum litteris excusatoriis, super eo quod domino Bituricensi non venerat obviam: quarum litterarum tenor sequitur in hæc verba:

„ REverendo in Christo patri ac domi„ no Symoni, Dei gratia archiepisco„ po Bituricensi, Aquitaniæ Primati, frater „ Gualterus permissione divina Pictavensis „ episcopus, salutem cum omni reverentia „ & honore, se paratum ad ejus beneplacita „ & mandata.

„ Litteras vestras recepimus in finibus „ diœcesis nostræ versus Andegaviam, quibus „ receptis mandavimus magistro Guillelmo „ archipresbytero de Ambernaco, ut vobis „ occurrat apud fontem Gombaudi, pari„ turus vestris beneplacitis ac mandatis. „ Dictus enim clericus, ex quo fuimus in „ isto officio in visitando diœcesin Picta„ viensem nobiscum fuit, & præ aliis viam „ novit. Ceterum si vobis obviam non ve„ nerimus ita cito sicut vellemus, nos ex„ cusatos habeatis; nam octo diebus ante „ quam litteras vestras recepimus, publicari „ feceramus, quod apud Mauritaniam ordi„ nes faceremus, quæ villa est prope An„ degaviam distans ab illa parte diœcesis „ nostræ per quam intrabitis, ut dicitur, „ ad triginta quinque leucas Pictavinas:

quæ

ANNO CHRISTI 1284.

„ quæ quales sint, experientia vos docebit. A
„ Veniemus etiam ad vos cum Dei auxilio
„ quam citius poterimus. Bono modo va-
„ leat & proficiat semper in Domino ve-
„ stra paternitas reverenda. Datum die Lu-
næ ante festum beati Matthæi. Item cum litteris credentiæ, quarum tenor talis est:

„ REverendo in Christo patri ac domi-
„ no domino Symoni Dei gratia Bi-
„ turicensi archiepiscopo, Aquitaniæ Pri-
„ mati, frater Gualterus eadem permissio-
„ ne Pictavensis episcopus, salutem cum
„ omni reverentia & honore, & paratam
„ ad ejus beneplacita voluntatem.

„ Rogamus vos ut magistro Guillelmo B
„ de Cypra archipresbytero de Ambernaco,
„ clerico nostro, latori præsentium, velitis
„ fidem adhibere. Valeat vestra reverenda
„ paternitas in Domino Jesu Christo. Da-
„ tum apud tresdecim ventos, juxta An-
„ degaviam; die Jovis, in festo beati Mat-
„ thæi Apostoli.

Quibus litteris lectis, & dicto archipresbytero suum dominum Pictaviensem episcopum curialiter & discrete excusante, & cum affectu dictum dominum Bituricensem rogante ex parte sui domini Pictavensis episcopi ut ad hospitia & maneria ipsius domini Pictavensis fiducialiter declinaret, & quiesceret in eisdem pro voluntate sua: do- C minus Bituricensis excusatione prædicta admissa, benigniter & curialiter super ipsam regratiatus est eidem, excusans se quod ad ejus hospitia declinare non poterat ista vice.

Quibus ut præmittitur peractis, dictus abbas & multi de fratribus suis cum domino comederunt: & in mane & in sero abbate prædicto dominum & suos sequaces peropportune & splendide procurante in bono pane, bono vino, bonis cibariis, & pluribus, & in aliis necessariis quibuscumque.

In sero vero post cœnam præsente archipresbytero prædicto præmisso ab episcopo Pictavensi, & illo qui pro abbate & nomine suo & abbatiæ prædictis fecerat expensas, D necessaria ministraverat; & præsentibus officialibus domini Bituricensis, fuit de expensis diligenter computatum: & omnibus computatis videlicet pane, vino, coquina grossa & parva, equis in fœno, in avena, in lectisternio, ferratura, lumine pro equis, harnasio, cera, factura candelæ, salario portantis procurationes, lignis, sale, salario servitorum in coquina & extra, palea, feno, pro lectis, quia non sufficiebat palea, gagiis garcionum, & omnibus aliis habitis pro expensis tam solutis vel receptis per familiam domini, quam per familiam abbatis prædicti, summa fuit expensarum duodecim E librarum Turonensium tribus solidis minus: excepto quod abbas avenam quæ tam in mane quam in sero ministravit, computari noluit. Omnia computata dictus archipresbyter, nec qui pro dicto abbate præsentes erant, non impugnarunt nec verbo, nec signo, nisi solum pro gagiis garcionum, & pro harnasio & pro cera: & pro gagiis garcionum fuit computatum undecim solidos, vel circiter. Pro harnasio quinque solidos, pro cera duodecim solidos, pro factura quatuor denarios, cum curialiter fuit computatum quidquid familia domini voluit compu-

ANNO CHRISTI 1284

tare. Summam autem expensarum prædictarum arrestavit dictus archipresbyter in sua cera, & minister domus domini Bituricensis in suis tabulis.

Die vero sequenti in mane dominus audita Missa sua, celebrata per suum capitulum seu capellanum de defunctis, & cum nota; sermonem inceptum per quemdam suum pœnitentiarium fratrem Hugonem nomine monachum sancti Sulpicii Bituricensis finivit: & in fine sermonis sui tetigit negotium Arragoniæ: & hymno *Veni creator Spiritus* incepto, dum cantaretur, plures a domino signum crucis receperunt.

Quo facto auctoritate domini Papæ & Legati centum dies indulgentiæ contulit, & auctoritate sua quadraginta. Postea dominus intravit capitulum, abbate & aliis fratribus præsentibus in eodem, & visitationis fungens officio, primo de statu spiritualium & officio divino, & observatione regulæ loci ejusdem, & de temporalitate diligenter inquisivit. Cui respondit, & ceteri: & per Dei gratiam omnia tam spiritualia quam temporalia in statu debito, & prospero satis erant:

Super quibus dominus Bituricensis Domino gratias referens, & se ipsorum orationibus commendans, obtulit se, & quidquid posset facere utilitatis & salutis, eccle- C siæ & personis, tam ex debito quam ex dilectione & affectione. Super quo regratiati sunt, ipse dominus abbas & conventus.

Hæc autem notanda sunt, quod dominus audita Missa sua ad majus altare in vestimentis & libris satis decentibus ipsius abbatiæ, fundatæ in honore sanctæ Crucis, finivit sermonem, ut dictum est, factum clero & populo, plebe multa cum devotione adstante, quamvis die profecto. Est autem abbatia Angliæ bene sita, satis domificata ad recipiendum prælatum & suos sequaces.

Ibi dominus Bituricensis nec confirmavit, nec tonsuravit, nec benedixit: quoniam ipsi non fuit oblatum aliquis ad confirmandum, D tonsurandum, aut benedicendum. Domino recedente ab abbatia Angliæ prædicta, distante ab abbatia de Fongombaut per duas leucas tantum satis mediocres, dictus abbas Angliæ, dominum Bituricensem euntem apud abbatiam sancti Savini, Ordinis sancti Benedicti, distantem ab abbatia Angliæ per quatuor leucas satis mediocres, conduxit per duas leucas & amplius vel circiter. Notam procurationem seu divisionem procuratoris domini Bituricensis in provincia Burdegalensi, quæ sequitur in his verbis.

Frater Jacobus miseratione divina Præne-
„ stinensis episcopus, apostolicæ sedis Lega-
„ tus, licet indignus, dilectis filiis decano
„ & archipresbytero Turonensi, salutem in
„ Domino. Cum nos juxta mandatum apo-
„ stolicum ad nos directum quinquaginta pro-
„ curationes, quas venerabilis pater Bituri-
„ censis archiepiscopus in provincia Burde-
„ galensi secundum provisionem domini Pa-
„ pæ (l*) habere taliter duximus dividendas,
„ quod Burdegalensi diœcesi sex, Agennensi
„ tres, Angolismensi tres, Petragoricensi
„ quatuor, Xantonensi novem, Pictavensi
„ viginti quinque decrevimus assignari; di
„ scretioni vestræ qua fungimur auctoritate
„ præcipiendo mandamus, quod divisionem

„ a no-

* *Forte* haberet.

ANNO CHRISTI 1284.

„ a nobis factam vice nostra faciatis invio-
„ labiliter observari: contradictores per cen-
„ suram ecclesiasticam compescendo. Quod
„ si non ambo his exsequendis poteritis in-
„ teresse, alter vestrum ea nihilominus ex-
„ sequatur. Actum apud Rotomagum, IV.
„ Nonas Junii, anno Domini MCCXL.

Die Lunæ sequenti, jam dicto domino veniente ad abbatiam sancti Savini, ordinis sancti Benedicti, distantem ab Anglia per quatuor leucas satis mediocres; abbas sancti Savini venit obviam in equitaturis se sexto per duas leucas vel magis: & domino salutato cum hilaritate, cum aliquantulum dominus & ipse pariter super multis communibus fuissent collocuti, recessit a domino, & præcessit, ut ad recipiendum dominum se pararet, & alios commonachos faceret præparari.

Et cum venit dominus abbas prædictus & conventus, dominum honorifice receperunt, modo quo supra: hoc responsorium cantatum, *Sint lumbi vestri præcincti*; & dominum & suos sequaces modo quo supra procurantes in necessariis quibuscumque: & in sero post cœnam de expensis computato modo quo supra, summa fuit expensarum duodecim librarum Turonensium, sexdecim solidorum.

Est autem notandum, quod sero quolibet in provincia computabantur sex libræ cera: scilicet quatuor pro hospitio, & duæ pro camerariis, sub nomine cereorum ponderorum ponendorum cum lumine ante crucem computabantur; etiam de harnasio quinque solidos etiam computabantur: sex denarios pro salario portantis procurationes computabantur. Similiter pro quolibet garcione non habente lectum, duos denarios, etiam panes cum sale, & panes ad candelas erant illius de familia domini qui serviebat de pane.

Item notandum est, quod eleemosynarius domini ubique in primatia dabat eleemosynam; & ubi frumentum non suppetebat, illi qui procurabant dominum eleemosynario panem ministrabant pauperibus erogandum: & fuit in abbatia de Anglia computatum pro pane ministrato eleemosynario, & pauperibus erogato, quinque solidos.

Die Martis sequenti in mane; dominus audita Missa sua ad majus altare, in indumentis & libris ipsius abbatiæ, intravit capitulum, abbate & conventu præsentibus, & prædicavit latine.

Sermone finito, visitavit modo quo supra. Interrogatus dominus, si complaceret aliquos tonsurare, respondit, quod donec Pictavis fuisset, nullos tonsuraret. Posthæc, domino recedente, dictus abbas ipsum per duas leucas vel circiter conduxit. Item notandum est, quod dominus quosdam de Bituricensi diœcesi apud sanctum Savinum Pictavensis diœcesis vocari fecit in judicium coram ipso: videlicet Gaudirum dominum de Ramefort, ipsi domino super tangentibus exsecutionem patris dicti Gaudini testamenti responsurum; & quosdam alios quamplures, quos in camera abbatis prædicti sancti Savini ante prandium & post prandium expedivit.

Eodem siquidem die Martis, post festum beati Matthæi apostoli & evangelistæ, venit dominus Bituricensis apud Mortuum-mare, quod vulgo Gallice profertur, *Mortemer*, distans ab abbatia sancti Savini prædicta per sex leucas mediocres, nullo sibi obviam veniente.

ANNO CHRIST. 1284.

Receptus fuit processionaliter, campanis pulsantibus, priore, ceterisque canonicis loci ejusdem cappas sericas indutis, reliquias ecclesiæ, turibulum cum incenso, & benedictam aquam portantibus, & cantantibus hoc responsorium, *Deum time*, &c.

Ibidem sunt canonici sæculares, & procurationes. Remittenda ipsis, scribitur: Priori & Capitulo: ibi siquidem est ecclesia satis decens, hospitia minus decentia. Et ibidem a priore & capitulo fuit dominus satis laudabiliter procuratus & ejus sequaces: & computato de expensis modo quo supra, summa fuit expensarum tredecim libræ, & duodecim denarii, ut dicitur, Turonenses.

Die Mercurii sequenti in mane dominus audivit Missam suam ad majus altare ipsius ecclesiæ, in vestimentis & libris ejusdem ecclesiæ, præsentibus priore & capitulo. Post Missam requisitus dominus, si quos de choro tonsurare placeret; respondit, quod antea responderat: addens quod dominus Pictavensis satis vicinus ipsis est, ad quem faciliter pro talibus poterant habere recursum.

Post hæc dominus Bituricensis diligenter quæsivit ab ipsis, si ipsi vel in personis aut in ecclesia, & ad spiritualia vel temporalia aliquo vel aliquibus indigerent, quod posset facere vel deberet; offerens se personis & ecclesiæ, in quantum ex officii debito & dilectione, & affectione tenetur. Super quo dicti prior & capitulum domino regratiantes, ipsi domino conquesti sunt de familia sua, eo quod expensas factas non ita rigide computaverant, ut debuissent, & prout ipsi computaverant, secundum ipsorum assertionem; & ita gravabantur, ut in grossis carnibus, & pollatura, & palea, & in feno. Quibus post multorum responsa finaliter dominus respondit, quod si crederent minus fideliter computatum fuisse; venirent ipsi, vel mitterent Pictavis, dum ipse præsens esset, & ipse libentissime faceret fideliter computari: præsertim cum sua familia, cujus interesset computare, jam præcessisset.

Posthæc ipsis salutatis recessit, & ivit Pictaviam. Et est sciendum, quod in omnibus suprascriptis a principio quaterni, præsens fuit capicerius Pictavensis, & cantor Lemovicensis, qui domino Bituricensi tunc venit obviam die Veneris præcedenti apud Bruel diœcesis Bituricensis, cujus nomen est magister Guido de Noelles; & fuit præsens dictus magister Guillelmus de Chipra archipresbyter prædictus, a prædicto domino Pictavensi scilicet episcopo præmissus.

Eodem die Mercurii sequenti venit dominus Pictavis. Distat autem a Mortuo mari per quinque leucas satis mediocres; decano, præposito, priore sanctæ Radegundis, abbate beatæ Mariæ Pictavensis, officiali, succentore & cantore in dignitatibus & personatibus constitutis in majori ecclesia Pictavensi, necnon abbate Aureæ vallis, abbate sancti Cypriani & pluribus canonicis ecclesiarum ipsi domino obviam venientibus per duas leucas & amplius.

Et post modicum ipsis a domino salutato

rece-

ANNO CHRISTI 1284.

recedentibus, & capicerio Pictavienſi recedente cum ipſis, ut ad dominum honorifice recipiendum ſe pararent; qui dominum venientem proceſſionaliter in cappis ſericis, campanis pulſatis, crucem, turibulum, aquam benedictam, textus evangeliorum, & multa alia pretioſa deportantes, receperunt, cantando hoc reſponſorium, *Deum time;* decano a ſiniſtris, & cantore a dextris, dominum ab introitu eccleſiæ per portam majorem ducentibus uſque ad altare majus, & ipſi domino, ut dictum eſt, adſiſtentibus, donec eccleſiam exivit. Et licet dominum honorifice recepiſſent, dictus decanus domino ſupplicavit, ut pro malo non haberet, ſed pro excuſatis; eo quod in proceſſione prædicta non fuerant tot quot voluiſſent, cum abſentes occupati eſſent, tam vindemiis eorum, quam compluribus aliis.

Poſthæc, domino volente intrare capitulum, ut ſuum expleret officium, inter ipſum & canonicos exſtitit finaliter concordatum, quod dominus differret intrare capitulum uſque mane craſtinum. Quo facto, conduxerunt dominum in domum ſuam, ſcilicet in domos domini epiſcopi Pictavienſis: & ibidem ſplendide cum opulentia dominum procurarunt: & comederunt cum domino prædicti decanus, cantor, præpoſitus, & abbas beatæ Mariæ, prior ſanctæ Radegundis, capicerius, officialis, ſuccentor, & quamplures alii de eccleſia, tam canonici quam capellani & clerici, in expenſis capituli, & in mane & in ſero: & domino, quamdiu fuit Pictavis prædicti ſuperiores bonam & venerabilem ſocietatem & ſolatium tenuerunt; & vina multa in comeſtionibus, in potis & barcillis, ut moris eſt, præſentarunt; computato de expenſis hujus diei modo quo ſupra dictum fuit, ſumma fuit expenſarum viginti libræ, & duodecim denarii Turonenſes.

Die Jovis, ſequenti ſcilicet ante feſtum beati Michaelis Archangeli, comedit dominus; ſicut & ſocii ejus, & plures de domicellis ſuis in domo capicerii Pictavienſis, invitatus & rogatus affectuoſe ab ipſo capicerio prædicto: & die veneris præcedenti apud Loruel, quando domino primo venit obviam, licet dominus cum difficultate maxima conceſſit. Ceteri de familia domini, ut plures domicelli & garciones, comederunt in domo domini in expenſis domini. In ſero dominus, ſicut & ſui ſequentes, in expenſis domini Bituricenſis fuerunt.

Eodem die Jovis in mane dominus intravit capitulum, & prædicavit ibi, decano & capitulo ceteriſque multis aliis præſentibus: & poſt ſermonem oſtendit diſcrete & eleganter quanta ſit utilitas Pictavienſibus, & Pictavienſi diœceſi, nec non ipſis canonicis Pictavienſibus, habere tam vicinum refugium, ut Bituricenſem archiepiſcopum: cum per Bituricenſem curiam ſuam juſtitiam facilius & citius conſequatur.

Oſtendit etiam qualiter decanus & capitulum Burdegalenſe minus ſano ducti conſilio malicioſe juriſdictionem Bituricenſem quam in provincia Burdegalenſi dignoſcitur habere & habuiſſe, impediunt, & nituntur impedire.

Rogavit dominus præſentes canonicos, u ſi ſcirent in quaſcumque cauſas præfuiſſe

quæ per appellationem ad curiam Bituricenſem delatæ fuerint, & ibidem terminatæ, recitarent in publico præſentibus; aſtantibus ſcilicet duobus tabellionibus, dicto Bertrando regis, & pluribus aliis fide dignis, prout omnia in inſtrumento publico inferius annotato dilucide continentur. Et hæc omnia faciebat dominus ad dictum dominum Bertrandum informandum, ut de jure ſuo facilius doceret tempore opportuno. Ipſa die Jovis recepit dominus litteras a ſeneſcallo Vaſconiæ continentes iſta verba, quæ ſunt ſequentis tenoris, videlicet:

„ Joannes de Creſilly miles illuſtris regis „ Angliæ, Ducis Aquitaniæ, ſeneſcallus in „ ipſo Ducatu, dilectis ſuis Johanni de „ ſancto Ergondo, militi in Burdegalenſi „ & Vaſconiæ curiis, & Bertrando de Campania militi in Xantonienſi, locum ſuum „ tenentibus, & omnibus aliis baillivis ſuis, „ ſalutem.

„ Cum reverendus pater in Chriſto Simon, Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus nobis expoſuerit, quod ad Burdegalenſem provinciam intendit accedere; vobis mandamus, quatenus cum dicti domini noſtri terram intraverit, ſibi veſtrum pro eodem domino noſtro & nobis offerentes ſervitium, & exhibentes honorem, ipſum & ſuos in perſonis & rebus, quamdiu erit in diſtrictu domini noſtri a violentiis & injuriis defendatis: & ſi quid forte factum fuerit, illud facietis celeriter emendari, cum ab ipſo vel mandato ſuo fueritis requiſiti: taliter ſuper his vos habentes, quod de vobis ſe poſſit merito commendare, at de negligentia veſtra nequeat habere materiam conquerendi. In vos etenim redundabit, ſi quid inventum fuerit vos contra ipſum, vel ſuos egiſſe, vel ſuſtinuiſſe; de quo debeatis redargui vel puniri. Datum Pariſius, in craſtino beati Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, anno Domini MCCLXXXIV.

Item alias in hac verba.

„ REverendo in Chriſto Patri ſuoque cariſſimo domino Simoni, divina providentia Bituricenſi archiepiſcopo, Joannes „ de Creſilly, miles, ſe paratum ad ejus beneplacita voluntatis.

„ Licet ad partes Vaſconiæ dirigeremus libentius quam alibi greſſus noſtros, propter „ aliqua tamen tam domini noſtri quam noſtra negotia nos oportet ad præſens a recto regreſſus noſtri tramite deviare: ita „ quod tam cito, ſicut ſperabamus, in illis „ partibus non poterimus inveniri: de quo „ propter adventum veſtrum nobis noverit „ diſplicere: cum perſonam veſtram vellemus ſicut patris & domini honorare. Quamobrem locum noſtrum tenentibus damus „ per noſtras litteras in mandatis, ut vos & „ veſtros a violentiis & injuriis protegant & „ defendant, prout in litteris noſtris apertis quas vobis mittimus, videre poteritis, „ contuli. Si quid autem veſtræ ſederit voluntati, quod nobis mandare velitis, illud „ prout poterimus curabimus adimplere. „ Valeat paternitas veſtra bene & diu. Datum Pariſius, in craſtino beati Matthæi „ Apoſtoli, &c.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Veneris sequenti prædicavit in eccle- A sia majori Pictavensi, & de cruce Arragoniæ; & multos cruce signavit. Finito sermone visitavit abbatiam sancti Cypriani Pictavensis, Ordinis sancti Benedicti, receptus processionaliter ab abbate & conventu in cappis sericis, campanis pulsatis, cantando *Deum time*, & cum omni alia solemnitate: & procuratus ab abbate prædicto, & in domibus Pictavensis episcopi, priore sanctæ Radegundis, abbate sancti Cypriani, celerario, & multis aliis de monachis suis, comedentibus die illo cum domino Bituricensi.

De expensis hujus diei fuit computatum modo quo supra, & fuit summa expensarum novemdecim liberarum, viginti solidorum. B Eodem die Veneris, scilicet festo beati Michaelis Archangeli, post visitationem prædictam celebravit dominus magnam Missam ad majus altare in pontificalibus, utendo pallio, & sandaliis, capicerio diacono, & abbate beatæ Mariæ subdiacono exsistentibus in illa Missa. Scribitur autem procuratio in abbatia sancti Cypriani prædicta, abbati sicut & conventui.

Die sabbati sequenti post festum beati Michaelis, visitavit dominus ecclesiam beatæ Radegundis ubi sunt canonici sæculares: & visitavit ecclesiam sanctæ Crucis, ubi sunt moniales Ordinis sancti Benedicti, unam post aliam; receptus utrobique modo quo supra: C & prædicavit in capitulo monialium, ipsis monialibus adstantibus, in Gallico, abbatissa absente.

Finito sermone domini ad majus altare sanctæ Crucis in pontificalibus celebravit cum sandaliis & sine pallio, & dedit indulgentiam & absolutionem. Post sermonem procuratus a capitulo sanctæ Radegundis, & conventu sanctæ Crucis, ecclesiarum prædictarum, in domibus domini Pictavensis episcopi, frumento hujus diei pro crastino reservato computato, de expensis totius diei modo quo supra, summa fuit quindecim librarum. Modus scribendi pro procuratione habenda in locis prædictis est iste: Priori & D capitulo sanctæ Radegundis, & abbatissæ & conventui sanctæ Crucis Pictavensis. Cum domino comederunt prior sanctæ Radegundis, & capicerius prædicti.

Die Dominica sequenti post festum beati Michaelis, & in festo beati Remigii, primo die mensis Octobris, fecit dominus prædicari per fratrem Simonem de Ordine Fratrum Minorum socium familiarem suum in ecclesia majori urbis Pictavis de cruce Arragoniæ: & multos cruce signavit, & indulgentiam dedit auctoritate sibi commissa per dominum Papam, domino in sua camera remanente.

Facto sermone & post Missam domini, E quam audivit dominus in capella domorum domini episcopi Pictavensis; accessit dominus ad abbatiam monasterii novi in suburbio Pictavensi ordinis Clugniacensis, abbate loci ejusdem tunc absente. Receptus ibidem a priore & conventu valde solemniter, modo quo supra, ipsis cantantibus, *Deum time*, dominus ibi non visitavit, quia locus & personæ sunt exemptæ; dum obtulit se dominus & quidquid posset, ecclesiæ & personis; procuratus ab ipsis abbate & conventu prædictis in dictis domibus domini Pictavensis. Cum domino comederunt decanus, præpositus, cantor, capicerius, officialis, succentor, prior sanctæ Radegundis, abbas beatæ Mariæ, & plures alii tam capellani quam clerici, ex Pictavensi ecclesia & aliunde. Computato de expensis totius diei modo quo supra, summa fuit quatuordecim librarum, sexdecim solidorum, duobus denariis minus.

Die Lunæ sequenti, secunda die mensis Octobris, dominus exivit civitate Pictavensi post Missam suam: & ipsum duxerunt dicti cantor, officialis, prior sanctæ Radegundis, abbas beatæ Mariæ Pictavensis, & plures alii.

Domino veniente ad prioratum de Lezeigniaco, distantem a Pictavis per quinque leucas satis mediocres, sibi venit obviam prior dicti loci in equitationis seu equitaturis se quinto quoniam abbas præsens non erat: & receperunt dominum prior & sui socii valde solemniter, modo quo supra; cantantes, *Deum time*, & post *Alma Redemptoris mater*: & procurarunt dominum prædictum & suos sequentes.

Eleemosynarius domini semper & ubique eleemosynam pauperibus erogavit. Cum domino venit capicerius Pictavensis: de expensis computato modo quo supra, summa fuit quatuordecim librarum, duodecim solidorum. Illo eodem die Lunæ, dum dominus esset Pictavis, venerunt quidam pro abbate sancti C

Die Martis sequenti venit dominus apud prioratum sancti Hilarii de Metullo, distantem a prioratu de Lezeigniaco per septem leucas Pictavinas. Prioratus est sancti Joannis Angliacensis, Xantonensis diœcesis, Gallice, *Amelle*, priore tamen absente ibi dominus receptus fuit processionaliter cum omni solemnitate, modo quo supra: & procuratus ibidem satis laudabiliter, & sui. Computato de expensis modo quo supra, summa fuit duodecim liberarum & decem solidorum.

Illo die Martis dominus audivit Missam suam in prioratu prædicto de Lezeigniaco, D *de Lezeignan* Gallice, Latine de Leizeigniaco. Audita Missa sua, venit quædam monialis ordinis Fontis Avrandi, vel Evrardi ad dominum, quæ a tribus annis incepit jejunare, ut dicebatur, ter in sabbato, scilicet die Lunæ, (*) die Martis, die Mercurii, & die Veneris, absque alia comestione, & sine potu; aliis diebus non multum comedebat, & sine vino, & absque carnibus: & fuit de cetero locuta domino, ac si confiteretur, omnibus viventibus. Illa monialis habebat matrem suam secum. Filia militis erat satis divitis, commorantis in quodam magnerio prope prioratum de Lezeigniaco prædictum; & erat illa monialis de E quodam prioratu dicto Borneul.

Die Mercurii sequenti post festum sancti Remigii hiemalis, in festo beati Francisci, domino veniente ad abbatiam beatæ Mariæ de Cella, ordinis sancti Augustini, distantem a prioratu sancti Hilarii de Metulo per duas leucas parvas: abbas B. Mariæ sibi venit obviam cum unico socio; & salutato domino processit: & dominum receperunt abbas & conventus processionaliter in cappis sericis, campanis pulsatis, & cum omni alia solemnitate, modo quo supra, *Sint lumbi vestri præcincti* cantantes, & prosam unam.

(*) *Delend illud*, d Martis, *retur*.

ANNO CHRISTI 1284.

nam. Et domino finiente orationem ſuam ante majus altare, duxerunt dominum ad capellam beatæ Mariæ inferiorem, cantando, *Alma Redemptoris mater*; & celebravit in ipſa capella ceu eccleſiæ beatæ Mariæ dominus Miſſam de beata Maria, ſine nota, & voce ſubmiſſa, in ſimplicibus indumentis utendo cum dalmatica.

Finita ſua Miſſa, frater Simon Minor prædictus ad majus altare Miſſam celebravit de beato Franciſco; & poſt Miſſam prædicavit in capitulo, domino præſente, abbate, conventu, & aliis, clero, populoque adſtantibus, & dedit indulgentiam. Abbas & quidam canonici ſui cum domino comederunt; dominus & ſui fuerunt ibi procurati. Ibi eſt locus pulcherrimus. Pro procuratione ſcribitur, Abbati & conventui. Computatis expenſis totius diei, modo quo ſupra, ſumma fuit . . . . . .

Die Jovis ſequenti, domino veniente poſt Miſſam ſuam apud abbatiam ſancti Severini, ordinis ſancti Auguſtini, diſtantem ab abbate beatæ Mariæ de Cella per quinque leucas Pictavinas; abbas ſancti Severini ſibi venit obviam cum unico ſocio; & ſalutato domino receſſit, ſe paraturus ad dominum recipiendum; quem, cum veniret, abbas indutus cappa ſerica, & tenens cambucam, & conventus, proceſſionaliter receperunt, campanis pulſatis, cantantes, *Sint lumbi veſtri præcincti*, &c. & cum omnia alia ſolemnitate.

Quo facto dominus intravit capitulum, & cœpit ibi fieri ſermonem clero & populo, abbate & conventu præſentibus, per fratrem Joannem, ſocium fratris Simonis prædicti. Dominus comedit in refectorio, abbate, & quibuſdam ſociis ſuis comedentibus cum eo: & procuratus ab ipſo ſatis laudabiliter; computato de expenſis totius diei modo quo ſupra, ſumma fuit, &c.

Die Veneris ſequenti, poſt feſtum beati Remigii hiemalis, exivit dominus Bituricenſis diœceſim Pictavienſem, & intravit diœceſim Xantonienſem, litteris ad dictum epiſcopum Xantonienſem præmiſſis; quarum tenor talis eſt:

„ SIMON Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ primas; venerabili „ viro G. ejuſdem gratia Xantonienſi epiſcopo, ſalutem, & cum ſincera in Domino caritate paratam ad ejus beneplacita „ voluntatem. Significamus vobis, quod die „ tali, poſt feſtum tale, jure primatiæ, Burdegalenſem provinciam viſitantes, veſtram „ diœceſim Xantonienſem intrare proponimus, Domino concedente. Unde veſtram „ fraternitatem rogando mandamus, quatenus nobis mittatis unum de clericis & „ familiaribus veſtris, qui nobis die tali, „ vel citius apud talem locum occurrat, & „ qui patriam ſciat, noſque conducat, & „ faciat cetera & conſueta. Dolemus enim „ quamplurimum, quod vobiſcum loqui non „ potuimus Pariſius pro noſtræ debito voluntatis in convocatione prælatorum; quia „ vos & nos, prout ſcitis, ita negotiis eramus occupati & compreſſi, quod alter alteri ad votum loqui non potuit illa voce „ vel vice: ſed, Deo dante, cum vos videbimus, bene recuperabimus; & quod „ vobis credimus placituri, libentiſſime ſaciemus. Valeat veſtra fraternitas per tem- „ pora longiora. Datum Pictavis, in feſto „ beati Michaelis archangeli, anno Domini „ MCCLXXXIV.

ANNO CHRISTI 1284.

Reſcriptio domini epiſcopi Xantonienſis ad dominum Bituricenſem, eſt iſta.

„ REverendo in Chriſto patri ac domino domino Simoni, divina provi- „ dentia archiepiſcopo Bituricenſi, Aquita- „ niæque primati; Gaufridus eadem permiſſione Xantonienſis epiſcopus, ſalutem, „ & debitam reverentiam cum honore. Paternitatis veſtræ litteras, continentes quod „ procurationem veſtram, quam ad locum „ noſtrum mandaveratis, hac inſtanti die „ Veneris poſt feſtum beati Remigii ad diem „ ſabbati proximo ſubſequentis, ex cauſa neceſſaria commutatis, benigne recepimus. „ Et gratanter commutationem illam ratam habentes pariter & acceptam; eidem „ paternitati veſtræ tenore præſentium intimantes, quod dicta die vos, quantum „ poterimus, honorare proponimus prout decet: ac de jocundo adventu veſtro plurimum congaudentes, ad vos mittimus aliquem de noſtris ad abbatiam ſancti Severini; „ proxima die Joavis & die Veneris ſequenti vos videbimus, Domino concedente. „ Bene & diu valeat in Domino veſtra paternitas reverenda. Datum die Martis poſt „ dictum feſtum.

Die Veneris ſequenti poſt feſtum beati Remigii hiemalis, dominus Bituricenſis archiepiſcopus, audita Miſſa ſua apud ſanctum Severinum, in veſtimentis & libris abbatiæ, de Pictavienſi diœceſi Xantonienſem diœceſim intravit. Veniendo ad abbatiam ſancti Joannis Angliacenſis, diſtantem a ſancto Severino per quinque leucas, cambrelingo & aliis quibuſdam monachis ſancti Joannis obviam domino venientibus per duas leucas & plus; cum abbas dicti loci adeo pro ſenectute ſit debilitatus, quod equitare non poteſt.

Eodem die Veneris dominus Xantonienſis epiſcopus domino Bituricenſi venit obviam cum venerabili comitiva fere per duas leucas, & dominum Bituricenſem & ſuos ſequaces reverenter ſalutavit & lætanter, & ipſum uſque ad abbatiam ſancti Joannis aſſociavit. Burgenſes etiam ſancti Joannis venerunt obviam domino Bituricenſi in multitudine magna pluſquam per leucam: & ſalucato domino cum reverentia & honore, dominum devotiſſime rogaverunt cum affectu, ut cum ipſis, & in expenſis ipſorum per diem unam morari placeret; & ad hoc omnes Burgenſens prædicti una voce clamoſa non ceſſabant inſtare: & dominum Xantonienſem epiſcopum cum inſtantia etiam rogaverunt, ut dominum Bituricenſem ad hoc induceret, laboraretque, ut cum ipſis, ut prædictum eſt, commoraretur.

Super quibus domino excuſante ipſorum precibus non poſſe condeſcendere illa vice; cum diætas ſuas & viam ſuam jam præordinaſſet: & ipſis multiplicatas grates referente de curialitatibus ipſorum ſibi exhibitis & oblatis: venit ad abbatiam prædictam ſancti Joannis Angliacenſis, ubi receptus fuit pro-

ANNO CHRISTI 1284.

processionaliter, campanis pulsatis, a prio- A re & conventu dicti loci, in cappis sericis, & cum omni alia reverentia & solemnitate, modo quo supra, domino episcopo Xantonienſi a dexteris, & cambelino prædicto a sinistris, dominum ab introitu monasterii conducentibus usque ad majus altare: dominus tamen Xantonienſis episcopus non mutavit cappam quam habuerat equitando.

His rite peractis, dominus intravit capitulum, & ibi prædicavit clero & populo Gallice & Latine, domino episcopo Xantonienſi, & multitudine alia clericorum & laicorum præsentibus & adstantibus ibidem; & post sermonem dedit indulgentiam: qua data, & remota multitudine eorum qui non B erant de capitulo, præter familias dominorum Bituricenſis & Xantonienſis, dominus obtulit se, & quidquid posset ex officio & ultra officium, quidquid posset ex dilectione & devotione, monasterio prædicto sancti Joannis & personis.

Post hæc dominus Xantonienſis dominum Bituricenſem in cameram suam tunc conduxit; quo conducto, recessit a villa, nec cum domino comedit illa vice. Dominus procuratus ibi fuit ab abbate & conventu, & comedit abbas cum domino. Eleemosynarius domini dedit eleemosynam pauperibus; frumento non sufficiente sibi, fuit panis ministratus: computatis expensis totius C diei, modo quo supra, summa fuit.....

Sabbato sequenti dominus Missam beatæ Mariæ ad majus altare solemniter, alta voce, & in pontificalibus celebravit, nec fuit usus pallio. Frater Simon prædicavit, & multos cruce signavit, & dedit indulgentiam.

Nota, quod quando dominus receptus fuit, cum surrexisset ab oratione sua; fuit domino oblatus liber, & dixit versum, *Fuit homo missus a Deo*, & responsorium, *Cui nomen erat Joannes;* dixit collectam de beato Joanne: postea fuit in capitulo, ut dictum est. Finita Missa & sermone, ivit dominus apud Xantonicos.

Eodem die sabbati ante festum beati Dionysii, domino Bituricenſi eunte ad Xantonienſes, decanus & cantor & canonici Xantonienſes, prior sancti Eutropii Xantonienſis, & prior de sancta Gemma, domino venerunt obviam per duas leucas, & salutato domino recesserunt.

Dominus intravit civitatem Xantonienſem: episcopus Xantonienſis indutus cappa serica pretiosa, mitram habens in capite, cambucam in manu, & annulum in digito; & capitulum, & ceteri clerici cappis sericis induti, cantando, *Sint lumbi vestri præcincti*, processerunt cum cruce, reliquis, textu evangeliorum, turibulo, ceroferariis cum cereis ardentibus: dicto domino Xantonienſi aquam benedictam ipsi domino Bituricenſi offerente.

Introitu majoris ecclesiæ receperunt eum, campanis pulsatis, & cum omni alia solemnitate, ut est moris. Finito responsorio, surgente domino ab oratione sua, dixit versum, *Annunciaverunt*, & collectam de Apostolis: domino Xantonienſi sibi librum portante, & tenente ex una parte, scilicet a dextris, & decano a sinistris.

Hoc facto, & duxit dominus Xantonienſis dominum Bituricenſem in domibus suis: & comederunt dicti Bituricenſis & Xantonienſis domini insimul in eadem mensa, in domibus episcopi, cantore solum de canonicis comedente cum ipsis dictis dominis. Eleemosynarius dicti domini Bituricenſis collegit eleemosynam, & disperſit pauperibus, familia domini Xantonienſis sibi adjuvante; & habuerunt omnes pauperes eleemosynam, quotquot fuerunt, eleemosynario domini Xantonienſis panem ministrante, ubi defecit frumentum. De expensis totius diei, more solito, ut supra fuit computatum, & fuit summa expensarum &c.

Dominica sequenti in mane, ante festum beati Dionysii, dominus Bituricenſis in ecclesia majori clero & populo prædicavit, Xantonienſi episcopo, præsentibusque canonicis propter hoc adstantibus ibidem; & facto sermone, multos cruce signavit crucis Arragoniæ: decantatoque, *Veni creator Spiritus*, dedit indulgentiam centum dierum de auctoritate domini Papæ, quadraginta vero de auctoritate sua, & dominus Xantonienſis quadraginta dierum.

His factis intravit capitulum, & ibi visitavit, domino Xantonienſi & capitulo præsentibus ibidem. Post hoc celebravit Missam ad majus altare solemniter in pontificalibus, utendo pallio, licet esset simplex Dominica: sed quia in instrumento publico fuit inventum, dominum Joannem, quondam Bituricenſem archiepiscopum prædecessorem domini, in Dominica simplici, scilicet in quindena Paschæ, eodem modo celebrasse cum pallio: propter hoc dominus usus est pallio illa vice.

Post Missam dominus Bituricenſis, in præsentia domini Xantonienſis, vestimenta multa sacerdotalia, corporalia, & calicem unum benedixit & consecravit. His factis, ivit dominus apud sanctum Eutropium, prioratum ordinis Clugniacenſis Xantonis, domino Xantonienſi comitivam faciente. De dictis cruce signatis multi petierunt litteras, quibus concesserunt in hæc verba.

D *Nos Simon Dei gratia Bituricenſis archiepiscopus, Aquitaniæ primas; notum esse volumus universis, quod anno Domini* MCCLXXXIV. *Dominica die ante festum beati Dionysii, apud Xantonienſes mandatum Apostolicum nobis injunctum exsequentes, verbum Dei & de sancta cruce, pro negotio Arragoniæ, sollicitudine diligenti prædicando, cleri & populi multitudine adsistente; talis a nobis dicto die signum dictæ crucis cum humili devotione recepit. In cujus rei testimonium, sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum anno, die, & loco præ-* E *dictis.*

Item nota quod procuratio domino Xantonienſi, decano & capitulo loci ejusdem, mandata fuit in hunc modum.

„ SImon, &c. Venerabili fratri in Chri-
„ sto, G. eadem gratia Dei episcopo Xan-
„ tonienſi, ac dilectis in Christo filiis deca-
„ no & capitulo loci ejusdem, salutem & sin-
„ ceram in Domino charitatem. Burdega-
„ lenſem provinciam jure primatiæ nostræ
„ visitantes, ac instanti tali die post tale
„ festum ad locum vestrum intendimus de-
„ clinare. Unde vobis mandamus quatinus
„ dicta die familiæ nostræ & nobis procura-

tio-

„ rationem noſtram præparetis. Datum &c.

ANNO CHRISTI 1284.

Eodem die, Dominica ante feſtum beati Donyſii dominus Biturícenſis receptus, proceſſionaliter modo quo ſupra, in dicto prioratu ſancti Eutropii Xantonienſis, & procuratus eſt: & fuit computatum de expenſis modo quo ſupra: ſumma expenſarum fuit, &c.

Die Lunæ ſequenti in feſto beati Dionyſii venit dominus ad prioratum ſancti Martini de Ponte Xantonienſi, receptus & procuratus ſolemniter modo quo ſupra, Computato de expenſis, ut ſupra, ſumma fuit expenſarum, &c. Et diſtat dictus locus, videlicet prioratus de Ponte prædictus a Xantonis, per quatuor leucas. Illo die dominus audivit Miſſam ſuam in dicto prioratu ſancti Eutropii, in veſtimentis nec non & in libris ipſius prioratus.

Die Martis ſequenti, Domino Biturícenſi, poſt Miſſam ſuam auditam in dicto prioratu de Ponte, veniente apud prioratum de Niorto prope Mirabellum, diſtantem a Ponte per quinque leucas longas, antequam ibi veniret declinavit ad abbatiam albam de Tenalla, Gallice, *de la Tenaille*, diſtantem a Ponte per quatuor leucas: ubi fuit receptus proceſſionaliter pulſatis campanis, modo quo ſupra dictum eſt; abbate dicti loci de Niorto obviam domino Biturícenſi veniente per quatuor leucas.

Ab illa abbatia venit dominus ad dictum prioratum de Niorto, ubi receptus fuit & procuratus ſolemniter, modo quo ſupra: & venit cum domino & comedit dictus abbas: & dedit dominus abbati prædicto in ſuis licentiam & præceptum carnes comedendi, præſertim cum piſces in ſufficientia non poſſent haberi. Expenſas factas totius diei ſolverunt dicti abbas de Tenaillia, & prior de Niorto, quilibet pro medietate, ne alter ipſorum ſolus in ſolutione nimis graveretur.

Nota quod fuit procuratio ſcripta dictis abbati & conventui de Tenaillia, & priori de Niorto, ab ipſis inſimul apud dictum prioratum de Niorto domino Biturícenſi præparanda. Summa fuit expenſarum.....

Die Mercurii ſequenti poſt feſtum beati Dionyſii, exivit dominus Biturícenſis diœceſim Xantonienſem, & intravit diœceſim Burdegalenſem, veniente de Niorto ad abbatiam ſancti Romani de Blavia, Burdegalenſis diœceſis; ubi eſt diſtantia ſcilicet inter Niortum & Blaviam, ſeptem leucarum.

Domino Biturícenſi veniente uſque ad introitum Blaviæ, abbas ſancti Romani de Blavia obviam venit domino, uno Tabellione & quibuſdam aliis ſecum.

Domino ſalutato ab eis, dixit abbas domino: Domine, ſcitote quod libenter & libentiſſime vos reciperem quantum eſt de me; & doleo vehementer quod ſecundum meum deſiderium explere non poſſunt: ſed a dominis noſtris decano & capitulo Burdegalenſi in mandatis recepi, ne vos admittam ad viſitationem, nec ad procurationem, ratione primatiæ; ſed ſi ratione proviſionis ſeu ordinationis factæ per dominum Gregorium Papam IX. inter Biturícenſem & Burdegalenſem archiepiſcopos petitis admitti, ad præmiſſa parati ſumus vos recipere honorifice, & eo modo quo debemus: ſed jure primatiæ nullo modo vos reciperemus, cum nobis inhibitum ſit a prædictis: de quorum inhibitione & mandato offerimus vobis facere fidem: & ſi alias quam ut præmiſſum eſt petitis admitti, ſcitote nos in monaſterio noſtro ad ſedem Apoſtolicam appellaſſe, cum veſtros nuncios & familiam veſtram vidimus prævenire: cui appellationi adhæremus: & ſupponimus nos protectioni ejuſdem.

ANNO CHRISTI 1284.

Adhæc dominus Biturícenſis reſpondit, quod jure ſuæ Biturícenſis eccleſiæ, & ſuo, & omni jure ſibi competente Burdegalenſem provinciam viſitabat: & eo jure petebat admitti eo modo, quo prædeceſſores ſui admiſſi fuerunt: nec intendebat a proviſione prædicta recedere, nec eam infringere; ſed in omnibus & per omnia deſiderabat ſervare, & ſervari facere. Hanc autem reſponſionem dominus pluries repetiit, nec in ſua reſponſione variavit.

Tandem verbis pariter utriuſque partis reſidentibus in finibus iſtis abbas feſtinanter præceſſit, proceſſionem paraturus: & dominum una cum ſuo conventu proceſſionaliter receperunt cum omni alia ſolemnitate & reverentia, qua ſupra.

Domino recepto, ſicut præmittitur, intravit capitulum: & ibi fecit fratrem Simonem prædicare clero & populo ibidem aſſiſtentibus, & multitudine copioſa. Dum prædicaretur, & jam in prædicatione proceſſum fuiſſet; major eccleſia, & majores communiæ Burdegalenſis intrantes capitulum, dominum cum reverentia & honore receperunt, & cum lætitia ſalutarunt. Quibus dominus aſſurgens, cum maturitate qua decuit, & ad relativam ſalutationem recipiens, citius pro quibuſdam expediendis prædicator ſermonem finivit.

Quo finito, capitulo tunc excedente domino, acceſſit quidam dicens ſe velle appellare ex parte dictorum decani capituli Burdegalenſis. Quædam incepit legere: ſed dominus non arreſtavit: ſed ſuam cameram intravit cum multitudine ſupervenientium numeroſa. Dictus legens videns ſe non auſcultari, ceſſavit legere, & receſſit.

Poſtmodum venerunt dicti decanus & capitulum; ſeu multi, ac quidam de capitulo Burdegalenſi; qui cameram domini intrantes Gardianum fratrum Minorum, cum tribus ſociis ſuis, & duos Prædicatores, & plures alios, cum domino ſtantes invenerunt, & dominum cum reverentia ſalutarunt, ſicut etiam dominus ipſos.

Poſtea ſedentibus omnibus propoſuit ſcilicet quidem decanus ſancti Severini Burdegalenſis, nomine Magiſter in decretis, ut dicebatur nomine decani ſociorumque ejus, & capituli, & omnium aliarum eccleſiarum civitatis, & diœceſis, & totius provinciæ Burdegalenſis ac ſuffragancorum ejuſdem: quod ſi placeret domino, quod ratione proviſionis prædictæ tantum, & non jure primatiæ, cum non eſſet primas, ne dum ipſorum, ut dicebant, libenter reciperent cum reverentia & honore: ſed ſi jure primatiæ peteret admitti, aut ut primas, ipſum nullatenus admitterent; quia numquam Biturícenſem archiepiſcopum receperunt.., nec intendunt recipere aut tenere pro primate in futurum, ut dicebant: licet ſuper jure primatiæ aliquid inter Biturícenſem & Burdega-

degalenſem archiepiſcopos fuerit litigatum. Et dicebat ſe nomine quo ſupra gravari in hoc, quod dominus dicebat ſe primatem, cum non eſſet: & quod dicebat ſe jure ſuo primatiæ Burdegalenſem provinciam viſitare: cum in proviſione prædicta non diffiniat quod ſit primas: & cum ratione primatiæ ſeu juris prædictam provinciam viſitare non habeat, ſed ratione ſolum proviſionis prædictæ: virtute cujus proviſionis domino Bituricenſi debentur quinquaginta procurationes in dicta provincia Burdegalenſi. Nec faciebat pro domino Bituricenſi, ut dicebat dictus decanus, quod in proviſione ipſa dicitur, quod ſicut alias ipſi ſcriptum eſt, Primati, ita de cetero ſcribant: quia per hoc non dicebatur ipſum eſſe primatem; cum non definiendo, nec contra de cetero præmiſſa ſcribantur ibidem. Dicebat etiam, quod ſicut ex prædicta proviſione Burdegalenſis eccleſia, & Burdegalenſis archiepiſcopus, & provincia Burdegalenſis obnoxii ſunt Bituricenſi archiepiſcopo, & eccleſiæ ejus: ita vice verſa, ſicut liquet ex proviſione prædicta. Unde ſi jure primatiæ præmiſſa petat, nullo modo permitterent; licet alias perſonam ipſius multum vellent honorare: ſed ratione prædictæ proviſionis offerebant ei, & in præſentia tabellionis facere ea ad quæ tenentur ſecundum tenorem proviſionis, dum tamen jure primatiæ non peteret illa.

His peroratis, dominus regratiatus eſt decano Burdegalenſi, & ſuis, ſuper curialitate oblata de ipſum velle honorare. Secundo quod videbantur ſibi viri diſcreti, & maturi, & bonæ voluntatis, ut credebat, ſibi fuiſſe præmiſſi, dum tamen ipſi complerent quod dicebant. Ad cetera omnia, præmiſſo quod de proviſione, ſeu ſuper ipſa, diſputari nolebat ad præſens, eamdem reſponſionem fecit quam primo: adjiciens, quod volebat & multum deſiderabat, quod ſi in aliquo oberraret, vel jam erraverat, viderent homines ſapientes & probi, & oſtenderent in quo: & ab errore libentiſſime ſuperſederet, & errata jam ſi erraſſet revocaret: quod tamen non credebat, nec vellet, nec erat intentionis ſuæ, nec umquam fuerat contra proviſionem prædictam venire, nec eam infringere in aliquo: ſed eamdem acceptabat, & libenter ſervare volebat: nec per modum quo ſcriptum fuerat in procuratione mandata, ipſi proviſioni intendebat derogare, ſeu in aliquo præjudicium generare: ſed ex abundanti & pro bono pacis, concordiæ, & caritatis eis obtulit, ſe ſibi daturum litteras, quod a proviſione prædicta recedere non intendebat; ſed in omnibus, & per omnia in ipſa contenta ſervare volebat, & deſiderabat ſibi ſimiliter integre ſervari, nec in aliquo contraire: & quod procurationem, viſitationem, & alia jura ſuæ Bituricenſi eccleſiæ, & ſuo, & omni juri ſibi competenti quo poterat, & debebat, ſecundum ordinationem ſeu proviſionem prædictam petebat; & eo modo quo prædeceſſores ſui, & eo jure admiſſi fuerant ad permiſſa eiſdem, & non aliis petebat admitti. Et hæc oblata ab ipſo & modo offerendi in omnium aſſiſtentium memoriam rogavit inſeparabiliter affigi, & ſuper his per præſentes notarios ſic fieri publicum inſtrumentum. Tunc dixit quidam a latere, quod omnia reducerentur ad effectum.

Dominus dixit, quod paratus erat, quantum erat in eo, & vellet centum marchas dediſſe, quod Burdegalenſes domini ita intenderent ad pacem & concordiam, & juris cujuslibet conſervationem, & ad æquitatem, quantum ipſe anhelabat.

Et tunc decanus & ſui ſe traxerunt ad partem: & dominus ivit ad eccleſiam, & audivit Miſſam ſuam ad majus altare.

Interim fabricata fuit quædam littera & concordata, cum maxima difficultate partium: quæ ſequitur in hæc verba.

„ SImon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus Aquitaniæ Primas, univerſis „ præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in „ Domino. Noveritis quod intentionis noſtræ non fuit, nec eſt, contra proviſionem, „ ſeu ordinationem dudum factam inter Bituricenſem & Burdegalenſem archiepiſcopos, per piæ memoriæ dominum Gregorium Papam IX. volentem prædictis archiepiſcopis, & eorum eccleſiis providere „ ſuper jure primatiæ Burdegalenſis provinciæ, aliquid indebite uſurpare. Quin potius prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, proviſionem ſeu ordinationem „ eamdem, tam in viſitationibus quam procurationibus, & aliis hujuſmodi, quantum ſecundum Deum, & juſtitiam, & „ jus Bituricenſis eccleſiæ poſſumus, bona „ fide intendimus obſervare. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus „ duximus apponendum. Datum apud Blaviam Burdegalenſis diœceſis, anno Domini MCCLXXXIV. die Mercurii poſt „ feſtum beati Dionyſii.

Qua ſigillata, & a decano & ſuis de ſcrupulo ad ſcrupulum ruminata & corroſa; tandem viſi ſunt acceptare, dicentes tum quod ad plenum eam non poterant acceptare, niſi prius oſtenſa in capitulo eorumdem: cum de dicto capitulo plures eſſent alii ſapientes & probi & potentes, ſine quibus nihil poterant expedire: ſed eam libenter ſuis ſociis oſtenderent, & audirent quidnam ſuper hoc placeret eis.

Poſt hoc dominus eos rogavit, ut cum ipſo comederent: qui noluerunt, dicentes ſe jam comediſſe.

Poſt hoc dictus decanus dominum cum affectu & inſtantiſſime rogavit, ut cum ipſo ſaltem una die moraretur: quod facere dominus recuſavit, ſe curialiter & amicabiliter excuſando. Tunc receſſerunt decanus & ſui, domino cum reverentia ſalutato; & dominus comedit, & abbas cum eo, & multi alii in domibus abbatiæ, & procuratus modo quo ſupra: computato etiam modo quo ſupra de expenſis dictæ diei ſolutis per abbatem, ſumma fuit.....

Eodem die venit, domino ſedente in menſa, dominus Helias abbas ſancti Afterii, ſæcularis eccleſiæ Petragoricenſis diœceſis, conſervator domini Bituricenſis, ſuper proviſione prædicta.

Poſt comeſtionem Major, & burgenſes Burdegalenſes venerunt viſum dominum in camera ſua, cum buccinis, & in magna ſolemnitate & veneratione; & biberunt cum domino, & de drageia comederunt.

Eodem die in Veſperis & in clauſtro di-

ANNO CHRISTI 1284.

——ctæ abbatiæ denunciavit officialis domini, multitudine hominum ibi ſtante & ſedente; in figura judicii quaſdam appellationes a quibuſdam burgenſibus Burdegalenſibus, ab audientia officialis Burdegalenſis ad Bituricenſem archiepiſcopum, vel ejus officialem interjectas, legitimas, & canonice fuiſſe appellatum, & appellationes tenere; revocando in irritum quidquid poſt appellationes &c.

Die Jovis ſequenti ante diem, domino & ſuis ſurgentibus, & venientibus ſupra portum *de la Garonde*, & ſuas Matutinas dicentibus; ibidem dum pararetur navigium, paratis omnibus, ſuam navem intravit, & alii naves alias prout potuerunt.

Et dum equi ponerentur in navibus, Paſlefredus capicerii Pictavienſis, ſocii domini, cecidit in aquam in valore ſexaginta librarum Turonenſium, vel majori, & ibi in brevi hora fuit ſubmerſus.

Dominus deſcendit ad portum de Manca per quatuor leucas longas a Blavia diſtantem, & apud Manca ſuam Miſſam audivit in veſtimentis & libris ipſius eccleſiæ. Dicti Major & burgenſes dictam aquam cum domino in diverſis navibus tranſierunt; & dominum aſſociarunt uſque Burdegalenſem civitatem diſtantem a dicta villa de Manca, per quatuor leucas longas.

Multi burgenſes Burdegalenſes cum prædictis domino venerunt obviam bene in quingentis & pluſquam per leucam: & dominum, ut primatem ſuum reverentiſſime cum ſalutatione devota receperunt & acceperunt.

Domino tranſitum per civitatem faciente, & a dextris, & a ſiniſtris ſuam benedictionem humiliter exſpectantibus & inclinantibus ad eamdem ſuſcipiendam diſtribuente & largiente, ad abbatiam ſanctæ Crucis Burdegalenſis declinavit: & cum eamdem pacifice, & abſque contradictione aliqua crederet intrare; præſertim cum præcurſores domini, & totus clerus, coquinæ, oſtiarius, domini Mareſcallus, pincerna, ceterique officiales domini cum ſommariis ad argentum & vexelamentum argenteum benigniter cum hilaritate vultus ibi fuiſſent recepti, & intus ſua cibaria præparata & neceſſaria quæſita; tum undique valvas eccleſiæ clauſas invenit; nec ſibi patuit aditus, nec ſibi voluerunt aperire, qui clauſas tenebant, licet cum inſtantia plures, ut aperirent, requiſiti.

Tandem venerunt decanus Burdegalenſis, & decanus ſancti Severini, & alii plures, cum eis ad dominum ſtantem apud valvas, & ei dixerunt: Domine cariſſime, litteram quam heri dediſtis apud Blaviam in capitulo legimus & oſtendimus concanonicis noſtris: qua lecta & audita non placuit eis, nec fuerunt ea contenti. Attamen ſi ratione compoſitionis, ſeu proviſionis, aut ordinationis prædictæ petitis admitti ad viſitationem, & procurationem; parati ſumus, & vobis offerimus facere, quod debemus ſecundum tenorem proviſionis prædictæ: & hoc offerimus in præſentia tabellionum hic aſſiſtentium, & petimus ſuper his fieri nobis publicum inſtrumentum. Et ſi alias contra nos procedere intenditis aut petere, & ne procedatur ad ſedem Apoſtolicam appellamus, & ejus nos quoque ſupponimus protectioni.

Tunc dominus tabellionibus publicis vocatis, & Prædicatoribus & Minoribus, & aliis adſtantibus dixit voce viva; Domini hic adſtantes, precor vos, attendite & videte, & memoriæ commendate, quod nos jure noſtræ Bituricenſis eccleſiæ, & noſtro, & omnium jure nobis competenti juxta tenorem proviſionis prædictæ ad viſitationem, & procurationem petimus admitti: ſecundum quod prædeceſſores noſtri Burdegalenſem provinciam viſitantes fuerunt admiſſi ad præmiſſa: ſcientes quod non eſt intentionis noſtræ, nec umquam fuit a proviſione prædicta recedere, nec intendimus; ſed obſervare petimus diligenter, nec in aliquo, aut aliquibus contentis in ipſa contraire: & cum inſtantia petimus nobis reſervari, & hoc petimus in publica forma redigi, & adſtantes inſcribi.

Et dixit ſubſequenter: Monemus vos primo, ſecundo, & tertio, decanum Burdegalenſem, & decanum ſancti Severini, & vos omnes alios ipſis aſſiſtentes, ne nos ex officii noſtri debito viſitare volentes, noſtram viſitationem aliquatenus impediatis: & quia manifeſte patet, quod contra Deum & juſtitiam noſtram non ceſſatis impedire viſitationem, immo plus & plus impeditis; vos in his ſcriptis, veſtra exigente contumacia, excommunicamus, & vos excommunicatos publice nunciamus.

Et tunc quidem ex parte decani Burdegalenſis, ut dicebat, & nomine capituli, in cedula quadam, neſcio quædam incepit legere: ſed præ clamore nimio non potuit audiri. Tunc dominus converſus ad fores eccleſiæ ſanctæ Crucis abbatem & conventum, licet eos non videret, primo, ſecundo & tertio monuit, ut ipſum ad viſitationem & procurationem admitterent, ut præmittitur, & ut tenebatur ſecundum proviſionem præmiſſam; & in monendo continuo ad fores pulſabat.

Et cum videret ſe ad præmiſſa non admitti, nec ipſos monitionibus ſuis parere, in ſcriptis excommunicavit eoſdem: & ſuum executorem prædictum rogavit, ut id faceret, ad quod erat deputatus.

Et tunc dictus conſervator dictos abbatem & conventum modo quo ſupra monuit, ut dominum reciperent ad præmiſſa ſecundum tenorem proviſionis prædictæ. Quos monitis ſuis parere nolentes excommunicavit in ſcriptis, & eccleſiam eccleſiaſtico ſuppoſuit interdicto, quam jam dominus appoſuerat eidem interdicto.

Et poſt hæc dominus per longum tempus, cum confuſione, rubore, & verecundia ſtans ad fores clauſas eccleſiæ plebe infinita adſtante, videns quod nihil haberet, quod ultra poſſet facere, faciens per ſolemnes nuncios, ut per capicerium Pictavienſem, Guardianum & Priorem Prædicatorum Burdegalenſium, & plures alios, procurare & tractare, ſi dictas viſitationem, & procurationem ſuam impedientes poſſent aliquatenus inducere ad aliquam viam pacis & concordiæ, & manſuetudinis. Sed ipſorum tractatus nullum conſecuti ſunt effectum. Tunc dominus Bituricenſis dixit adſtantibus: Domini, videte quantam humilitatem, manſuetudinem, & patientiam eis obtulimus: ſed nihil humanitatis invenimus.

Anno Domini MCCLXXXIV. die Mercurii in feſto beati Lucæ audivit dominus Miſſam

ANNO CHRISTI 1284.

Missam in aula archiepiscopali, qua audita venit ad dominum magister Bonitus de sancto Quintino, archidiaconus in ecclesia Lemovicensi, clericus regis Angliæ, volens honorare dominum; & cupiens, quod obediretur domino per totam seneschalliam Agennensem. ANNO CHRISTI 1284.

Domino Augerio Motet, militi, seneschallo Agennensi, scripsit in hæc verba.

„ CAriſſimo ſuo domino Augerio militi „ dicto Motet, ſeneſchallo Agennenſi, „ magiſter Bonitus de ſancto Quintino, il„ luſtris regis Angliæ clericus, ſalutem & „ amoris augumentum. Litteras ſereniſſimi „ principis domini regis Franciæ vidimus & „ recipimus: ſcilicet ſeneſcallus Vaſconiæ, „ ego, & alii conſiliarii domini regis An„ gliæ in hæc verba:

„ PHILIPPUS Dei gratia Francorum „ rex. Bertrando Coſſe ſervienti ſuo, ſalu„ tem. Mandamus tibi, quatenus non per„ mittas, quod in ſeneſcallia ſeu in bail„ liis Petragoricenſi, Pictavienſi, Xantonien„ ſi, Agennenſi, Vaſconiæ atque Arverniæ, „ indebita gravamina, vel violentiæ inferan„ tur dilecto & fideli noſtro archiepiſcopo „ Bituricenſi, Aquitaniæ primati, aut gen„ tibus, vel nunciis ſuis, in perſonis, vel „ bonis eorum, tum pro juribus provinciæ, „ vel primatiæ ſuæ exercendis ad partes „ provinciæ vel primatiæ ſuæ earumdem * „ ipſum vel eorum aliquem contigerit de„ clinare: & ipſum archiepiſcopum & quem„ libet prædictorum in ſuis juſtis ſaiſinis ab „ omni injuria, nec non gravaminibus & „ violentiis manifeſtis, in locis ipſos defen„ das ex parte noſtra, quotiens opus ſibi „ fuerit, & de hoc fuerit requiſitus: nos „ enim tenore præſentium præcipimus ſe„ neſcalliis; & juſtitiariis locorum prædicto„ rum, ut tibi ad exſecutionem præmiſſo„ rum, ſi eos inde requiſieris, auxilium ſub„ miniſtrent. Actum Pariſius, die Lunæ „ poſt feſtum beati Joannis Baptiſtæ, anno „ Domini MCCLXXXIV.

„ Cujus virtute mandati idem Bertrandus „ cum inſtantias requiſivit, ut ſuper præ„ miſſis auxilium miniſtremus. Et nos man„ dato domini regis Franciæ parere volen„ tes, id complevimus indilate. & vos re„ quirimus nihilominus conſulendo, ut Jo„ hanni de Drocis curiæ clerico, & Odo„ ardo de Bordis domicello, vel eorum al„ teri unum ſervientem veſtrum haberi fa„ ciatis, qui in ſeneſcallia veſtra præmiſſa „ compleat ſecundum prædictarum conti„ nentiam litterarum, & hoc generoſe fa„ cere nullatenus obmittatis. Datum Bur„ degalæ, & ſignatum noſtro ſigillo, anno „ Domini MCCLXXXIV. die vero Mercurii, „ in feſto ſancti Lucæ.

Poſtea dominus exivit civitatem Burdegalenſem cum maxima comitiva burgenſium; & in via, antequam exivit de villa, ipſe viſitavit Bertrandum ſervientem regi, qui infirmabatur; & dimiſit cum eo medicum ſuum.

Poſtea intravit Girundam, & conduxit cum ultra aquam Major Burdegalenſis, & plures alii: & venit illa die apud ſanctum Geraldum, abbatiam Sylvæ majoris; & fuit ibi multum honorifice & ſolemniter, campanis pulſatis, & proceſſionaliter a priore & conventu ipſius, abbate abſente, receptus. Sunt ibi monachi nigri; & eſt locus multum inſignis. Et quia non comeduntur in corpore abbatiæ carnes, dominus cum ſuis ſociis comedit ſupra portam, & comedit ibi carnes. Et venerunt ad dominum quidam monachi, inhibentes abbati ſancti Sulpitii, ne carnes comederet ibi; quia ipſe faceret contra conſtitutionem ordinis ſui. Sed dominus reſpondit, quod prælatus & ſui ſocii non adſtringuntur regulis ſuis; cum ſit eorum ſuperior, & propter hoc ipſe voluit, quod dictus abbas comederet carnes; quod & ipſe fecit: & fuimus bene procurati. ANNO CHRISTI 1284.

Die Jovis poſt Miſſam voluit dominus intrare capitulum: ſed quia cantabatur Prima, dixerunt quidnam monachi, quod dominus exſpectaret, quouſque Prima eſſet cantata; & tunc dominus intravit eccleſiam.

Et cum abbas ſæcularis eccleſiæ ſancti Aſterii Petragoricenſis, gerens vices reverendi patris archiepiſcopi Turonenſis, & epiſcopi Aurelianenſis, conſervatorum domini, ſequeretur dominum ad eccleſiam; venit ad eum quidam monachus, Radi nomine, & eſt operarius eccleſiæ: qui contra dominum, & contra dictum abbatem volebat appellare: ſed antequam dictus monachus aliquid diceret, dictus abbas excommunicavit ipſum, poſt trinam monitionem, quod ad requiſitionem decani & capituli Burdegalenſis nihil faceret, vel diceret contra dominum, nec contra ipſum.

Interim intraverunt eccleſiam ad invicem litigantes; & monacho dicto coram domino adſtante, dominus monuit ipſum, quod nihil faceret, aut diceret contra ſe: & quia monachus volebat ipſum monere aliquid movere, ipſum monachum excommunicavit, & monachus hoc non obſtante dominum voluit monere: ſed non complevit, dicens, quod factum ignorabat, & quod neſciebat quid faciebat.

Et ſic dominus exivit eccleſiam, facta primo monitione coram majori altari, quod ad ſuam viſitationem in capitulo venirent: quod facere noluerunt. Et tunc dominus intravit capitulum, cauſa viſitationis: ſed monachi voluerunt venire; quos dominus monuit, ut debuit. Et quia venire noluerunt, dominus excommunicavit priorem, ſubpriorem, & alios officiales ipſius monaſterii, & eccleſiam eccleſiaſtico interdicto ſuppoſuit. Præterea dictus abbas ſancti Aſterii monuit prædictos monachos: & quia ad monitionem ſuam obedire domino noluerunt, ipſos excommunicavit.

Quo facto, dominus receſſit, & venit uſque ad portum, ubi tranſit Dordanam; & antequam recederet de portu, venit ad eum Raymundus de Turiis domicellus: & intimavit ſibi, quod apud ſanctum Melianum venerat Boſo archidiaconus de Blavia, qui fecerat ſibi claudi portas eccleſiæ: & tunc dominus miſit ad abbatiam Ernaudum, & Joannem dictum de Santyo, ſervientem domini Joannis de Agendo, tenente locum ſeneſcalliæ in Burdegalis & Baſatæ diœceſibus: & quia loqui non poterant cum abbate, cum ſit in Romana curia, locuti fuerunt cum fratre abbatis, & cum magiſtro Ray-

* *Forte ad quæ ipſum.*

ANNO CHRISTI 1284.

Raymundo procuratore abbatis; qui Raymundus venit obviam domino, & rogavit ipsum, & exhibitis litteris supplicavit, quod ipse non iraſceretur super id quod fiebat; quia parati erant honorifice, devote, & cum summa devotione ad recipiendum dominum, quando dictus archidiaconus de Blavia venit ad abbatiam, qui eos moneret ex parte decani & capituli Burdegalenſis, quod ipſum non reciperent; alioqui ipſos auctoritate decani & capituli excommunicabat. Et quia non erant auſi incurrere malevolentiam ipſorum decani & capituli: propter hoc rogavit dominum, quod contra abbatem nihil faceret, nec eccleſiam interdiceret, quia ſuper impedimentum hujuſmodi triſtabantur. Et dixit domino: Ad eccleſiam venite: & quamvis ipſam clauſam inveniatis & hoſpitia monaſterii, verumtamen leviter intrabitis, & omnia vobis neceſſaria habebitis.

Et ſic dominus venit ad eccleſiam, & invenit eam clauſam; ſed ante portam extra eccleſiam invenit unum canonicum ejuſdem Monaſterii, qui contra dominum ad ſedem Apoſtolicam appellavit. Nomen canonici eſt Menfredus de Salogna, & quemdam alium clericum, qui dominum denunciavit a concilio facto Biturigæ excommunicatum: & ejus conſenſu & requiſitione oſtia domorum archiepiſcopalium fracta fuerant: & appellationem factam per decanum & capitulum Burdegalenſe contra dictum dominum innovavit; & utrique iſtorum appellantium apoſtolos petiit, quos conceſſit dominus; & ad diem Veneris ſequentem citavit decanum & capitulum Burdegalenſe apud *la Baſtide* ſanctæ fidei, oſtenſurum gravamina quæ dicebant ſibi illata per dominum; & obtulit dominus reſarcire expenſas, ſi quæ factæ eſſent occaſione dictorum gravaminum: & petiit ſuper oblatione hujuſmodi publicum fieri inſtrumentum.

Poſtea monuit priorem & adminiſtratores ipſius monaſterii, quod ipſum reciperent ad procurationem & viſitationem: & quia hoc facere denegarent, ipſos excommunicavit; ſed ob reverentiam ipſius abbatis monaſterii prædicti, cum præſens non eſſet, ipſi parcit, nec eccleſiam interdixit. Et tunc dominus intravit hoſpitium ejuſdem monaſterii, quod invenit quaſi paratum: & antequam dominus comederet, Major villæ cum pluribus burgenſibus venit videre dominum; ei oſtendens dominus litteras domini Regis Franciæ, & litteras domini Joannis de Creſilly ſeneſcalli Vaſconiæ: qui reſpondit domino, quod paratus erat ſuam facere voluntatem. Illa die ſic remanſimus: & quia nimis tarde veneramus, non comedimus niſi ſemel.

Die autem Veneris, audita Miſſa in Aula, antequam dominus recederet, interim venit ad portam eccleſiæ, & monuit interim priorem, & alios adminiſtratores, quod ipſum reciperent ad viſitationem: quod facere noluerunt: propter quod ipſos excommunicavit.

Item ibidem, eadem hora & die excommunicavit dictum archidiaconum de Blavia, & dictum Menfredum, propter hoc quod ſuam viſitationem impediebant; & fecit legi ſuum privilegium, quod excommunicari non poterat, Gallicæ & Latine.

Die autem Jovis præcedenti, poſt monitionem domini, & ejus excommunicationem, abbas ſancti Aſterii uſus fuit officio ſuo.

ANNO CHRISTI 1284.

Die vero Veneris poſt feſtum beati Lucæ, impletis prædictis, venit dominus apud Baſtidam ſanctæ fidei, Agennenſis diœceſis, & fuit ibi ad expenſas proprias: prior autem loci præſentavit ſibi unum conderellum vini, & baillivus ſimiliter unum.

Die ſabbati audivit dominus Miſſam ſuam in eccleſia, antequam recederet: & venit apud Marmande ejuſdem diœceſis: & fuit ibi ad expenſas ſuas.

Die vero Dominica poſt dictum feſtum, audita Miſſa ſummo mane, veniendo ad portum ſanctæ Mariæ, Agennenſis diœceſis; venerunt obviam domino uſque ad portum de Aguillon Bernardus de Parille, prior ſæcularis eccleſiæ ſancti Capraſii Agennenſis, Joannes de Fourgetes canonicus Biturienſis & Agennenſis, Helias de Contures prior de portu ſanctæ Mariæ. Fuit ibi dominus receptus ſolemniter & proceſſionaliter, & campanis pulſatis, præſentibus omnibus ſupradictis, qui cum domino comederunt, & fuit ibi dominus bene procuratus.

Et quia dominus intellexerat, quod quidam canonicus Burdegalenſis venerat apud Agennenſes, ut receptionem ſuam erga capitulum impediret; poſt comeſtionem miſit dominus ad capitulum Agennenſe Joannem de Fourgetes prædictum, ut nunciaret capitulo canonicorum Burdegalenſium errorem.

Die vero Lunæ ante feſtum ſanctorum Simonis & Judæ apoſtolorum, domino veniente apud Agennenſes, cantor, & plures canonici Agennenſes, ex parte capituli venerunt obviam domino, dicentes, quod dominum honorare modis omnibus intendebant: ſed quia dictus canonicus Burdegalenſis capitulum Agennenſe monuerat, ut dominum non reciperent, alioquin eos auctoritate ſui conſervatoris excommunicabat; requiſivit dominum ex parte capituli Agennenſis cantor eccleſiæ, quod ſi ſuper impeterentur, quod ipſi haberent propitium & coadjutorem: & ſic a domino receſſerunt, & venerunt ad eccleſiam, ut receptionem domini honorifice præpararent. Dominus autem ad eccleſiam veniens, multum ſolemniter & honorifice a dicto cantore & toto capitulo, campanis pulſatis, proceſſionaliter fuit receptus, & in domibus epiſcopi receptus, abſente epiſcopo, & procuratus.

Poſt comeſtionem vero, quia quidam decani Agennenſes dubitabant aliquantulum de proceſſu domini; informavit eos ſuper proceſſu ſuo & ſuper ſuo privilegio, quod non poterat excommunicari; qui proceſſu domini audito, pacificati remanſerunt.

Die autem Martis, antequam recederet de Agennis, celebravit in majori eccleſia ad majus altare de beata Maria: & fecit ſermonem ad populum, & tetigit negotium Arragoniæ, & dedit indulgentiam. Miſſa celebrata, receſſit, & veniente ipſo apud ſanctam Liberatam Agennenſem ſeu Agennenſis diœceſis, venit ei obviam prior loci: quo loco fuit receptus, campanis pulſatis, & proceſſionaliter, & procuratus; & aſſociaverunt eum ad dictum locum dictus prior ſancti Capraſii Agennenſis, & Joannes de Fourgetes prædictus. Sed antequam recederet de Agennis, viſitavit dominus eccleſiam

ANNO CHRISTI 1284.

sancti Capraſii: & fuit ibi, campanis pulſantibus, proceſſionaliter receptus a priore & capitulo dicti loci. Et quia capitulum Agennenſe petierat a domino quamdam litteram, ſuper requiſitione quam ei fecerat cantor Agennenſis ex parte capituli, & eam non habuerat; & facta fuit apud ſanctam Liberatam, & ſigillata ſigillo domini, & tradita magiſtro Joanni de Fourgetes prædicto.

Forma litteræ fuit in hæc verba:

„ NO Simon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ primas; „ notum facimus univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod nobis jure Bituricenſis eccleſiæ & noſtro, Burdegalenſem „ provinciam & diœceſim Agennenſem viſitantes, & civitatem Agennenſem cauſa viſitationis ingreſſi; venerabiles viri capitulum Agennenſis eccleſiæ nos honorifice, „ proceſſionaliter, & prout decuit, recepe„ runt, & in palatio epiſcopi Agennenſis „ more ſolito fuimus procurati. Verum quia „ decanus & capitulum Burdegalenſe, & eo„ rum officiales, ſede vacante; & ſacriſta „ Bayonenſis, dicens ſe conſervatorem a „ ſede apoſtolica deputatum, decano & ca„ pitulo ſupradictis contra capitulum Agen„ nenſe, ob præmiſſa, ſe velle de facto „ procedere comminatur: Nos quia prædi„ ctum capitulum Agennenſe nobis & jure „ Bituricenſis eccleſiæ in hac parte adſi„ ſtunt fideliter & adhærent, & in poſte„ rum ſe adhærere & adſiſtere profitentur; „ concedimus quod nos, ſi occaſione præ„ miſſorum, conjunctim vel diviſim in po„ ſterum moleſtentur, tam per nos, quam „ conſervatores noſtros adſiſtamus, eiſdem „ favorem, conſilium & auxilium impen„ dendo: jure Bituricenſis, & Agennenſis „ eccleſiarum in omnibus ſemper ſalvo. Da„ tum &c.

Die vero Veneris, in vigilia ſanctorum Simonis & Judæ, audita Miſſa apud ſanctum Aſterium, venit dominus Petragoricas, & intravit civitatem: & receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis ſolemniter, a capitulo, abſente epiſcopo: & fuit dominus in domibus epiſcopi receptus & procuratus.

Die ſabbati, in feſto Apoſtolorum Simonis & Judæ, celebravit cum pallio in cathedrali eccleſia ad majus altare: & fecit fieri ſermonem, & dedit indulgentiam. Et poſt Miſſam venit dominus apud ſanctum Frontonem in caſtro Petragoricenſi: & ſunt ibi canonici ſæculares, & abbas ſæcularis: & fuit ibi, campanis pulſatis, proceſſionaliter & receptus & procuratus.

Die dominica celebravit dominus ſummo mane in eccleſia ſancti Frontonis, & fuit uſus pallio, & fecit ſermonem ad populum, & indulgentiam dedit. Et poſt Miſſam fuit in capitulo, & denunciavit excommunicationes factas ab ipſo contra decanum & capitulum Burdegalenſe; & fecit fieri copiam omnium privilegiorum ſuorum & proceſſuum factorum contra decanum & capitulum & officialem Burdegalenſem. Tunc receſſit dominus, uſque ad tempus quo cantaretur Tertia.

Poſtea exivit dominus apud Majolum prioratum monachorum nigrorum, & eſt de ſancto Martiali Lemovicenſi: & quia dominus jam receperat omnes procurationes quas habebat in diœceſi Petragoricenſi, fuit in dicto prioratu ad expenſas ſuas; & veniendo apud ſanctum Majolum, vidit dominus in quadam abbatia, quæ *Cheuſalade* nuncupatur, dominum epiſcopum Petragoricenſem: & ſunt in prædicta abbatia canonici regulares.

Die Lunæ ante feſtum omnium Sanctorum, miſit dominus citationes ad citandos decanum & capitulum ſancti Andreæ, abbatem & conventum ſanctæ crucis Burdegalenſis, & abbatem de Sylva majori, ad diem Veneris poſt feſtum omnium ſanctorum. Veniendo apud Angolimenſem civitatem, occurrit ei dominus Amarritus de Monteforti: & veniens ad civitatem & eccleſiam cathedralem, fuit ibi receptus proceſſionaliter & ſolemniter, pulſatis campanis, a cantore & capitulo, abſente epiſcopo & decano; & fuit receptus in domibus epiſcopi & procuratus.

Die Martis, in vigilia omnium Sanctorum, audivit Miſſam dominus in eccleſia cathedrali; & poſt Miſſam exeundo de civitate, conduxerunt eum dominus Amarritus & cantor eccleſiæ, & venit apud ſanctum Amandum abbatiam monachorum nigrorum: & fuit ibi receptus honorifice, campanis pulſatis, proceſſionaliter ab abbate & conventu, & procuratus.

Die Mercurii, in feſto omnium Sanctorum, antequam dominus recederet de ſancto Amando, celebravit in pontificalibus majorem Miſſam: & non fecit ſermonem, ea ſolummodo cauſa, quod non intelligebatur a populo.

Et miſſa celebrata, veniendo apud beatam Mariam de Hallainvilla, Angoliſmenſis diœceſis, conduxit eum dominus abbas de ſancto Amando: & cum veniſſet ad prioratum de Hallainvilla, fuit receptus dominus a ſubpriore loci, abſente epiſcopo, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus. Et ſunt ibi canonici regulares; & non habent ibi ſuperiorem, niſi epiſcopum.

Die Jovis, antequam recederet dominus, celebravit Miſſam pro mortuis: qua celebrata, venit dominus apud Fontenay, Xantonienſis diœceſis, prioratum de ſancto Joanne Angeliacenſi: ubi fuit dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter & procuratus,

Die Veneris ſequenti, apud Tanniacum prioratum de ſancto Gildaſio, Bituricenſis diœceſis, & venit ei obviam prior loci; & fuit dominus ibi receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus.

Et quia dominus Agennenſis fuerat addictum prioratum citatus, venit pro eo magiſter Joannes * de Fougeres, canonicus Bituricenſis & Agennenſis. & apportavit litteras excuſatorias prædicto epiſcopo: & quia dominus Joannes promiſerat domino, quod ipſe epiſcopus revocaret quidquid fecerat contra dominum, dominus recepit ſuam excuſationem. Et quia prior ſancti Capraſii, & capitulum Agennenſe ſuper hoc rogaverunt dominum.

* *Supra* de Fourgetes.

Die ſabbati, audita Miſſa, venit dominus apud Rupellam, prioratum de Clugniaco,

——co; & venit ei obviam Major, & plures burgenſes de villa, & fuit receptus in dicto prioratu, campanis pulſatis, ſed non proceſſionaliter, quia non erant parati; & fuit ibi procuratus. ANNO CHRISTI 1284.

Die vero Dominica, quia de præcedenti non fuerat receptus proceſſionaliter, receperunt ipſum, campanis pulſatis. & proceſſionaliter, & celebravit dominus in pontificalibus, & uſus fuit pallio: & poſt Miſſam fecit ſermonem in cimeterio, & fecit mentionem de cruce in ſermone, & plures cruce ſignavit, & dedit indulgentiam; & fecit ſibi Major præſentari plures cuniculos, aves plures, & unum heamnem oneratum de daceis.

Et his factis, venit dominus apud Boetum prioratum de monaſterio novo Pictavienſi; & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter: & prior, & plures burgenſes venerant domino obviam, ſed eum non invenerunt, quia per aliam venit viam. Et ibi ſumus bene procurati, quia prior eſt homo multum valens.

Die Lunæ, audita Miſſa, venit dominus apud Aſfort, & conduxit eum prior de Boeto diu, Prioratus vero de Aſfort eſt de Burgodolenſi, Bituricenſis diœceſis: & fuimus bene recepti, campanis pulſatis, ſed non proceſſionaliter, quia prior, & monachi erant in Bituria: ſed non fuimus bene procurati.

Die Mercurii, audita Miſſa, venit dominus apud Niort, & conduxit eum prior de ſancto Joanne prædicto, & caſtellanus de ſancto Meſſantio. Et eſt prioratus abbatis de Charros Pictavienſis diœceſis; & ſunt monachi nigri: & fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus. Et ibi venit ad dominum magiſter Guillelmus, clericus domini epiſcopi Pictavienſis, ad conducendum dominum per diœceſim Pictavienſem.

Die Jovis, audita Miſſa, venit dominus apud ſanctum Geloys, prioratum de Clugniaco: & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, ſed non proceſſionaliter, quia prior non erat in partibus illis: & ſuus ſocius, qui domum cuſtodiebat, iverat apud Niortum pro neceſſariis domino & familiæ quærendis, & fuit ibi procuratus.

Die Veneris, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus apud ſanctum Meſſantium; & eſt abbatia monachorum nigrorum, & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, præſente abbate, & procuratus.

Et fuerunt ibi citati decanus & capitulum Burdegalenſe, qui comparuerunt per procuratorem; cui dominus obtulit, quod paratus erat revocare omnia gravamina, ſi quæ intulerat, dummodo doceret de eiſdem. Qui reſpondit, quod ad hoc non venerat: & ſuper hujuſmodi proceſſu dominus petiit inſtrumentum publicum ſibi fieri a quodam tabellione, quem dicti Burdegalenſes ſecum ducebant; ſed receſſit inſtrumento non facto.

Et ad dictum locum venerunt duo clerici, quorum unus canonicus Xantonienſis magiſter Joannes de Sours, Carnotenſis diœceſis ſcilicet, & quidam alius, ad excuſandum dominum Xantonienſem epiſcopum, ſuper hoc quod ipſe fugillaverat proceſſus Burdegalenſes, quibus dominus obtulit informationem ſibi fieri per inſtrumenta publica de proceſſibus ſuis: qui uſque in craſtinam deliberationem petierint. ANNO CHRISTI 1284.

Mane facto, venerunt ad dominum, & cilcit*, ſigillum domini Xantonienſis ſigillatum dederunt, quod ipſe totum revocabat. Quibus factis, celebravit dominus Miſſam conventualem in pontificalibus, & uſus fuit pallio, & fecit ſermonem ad populum, & dedit indulgentias. Quo facto. * *Forte* civiliter.

Die ſabbati in feſto beati Martini, venit dominus apud Agones, prioratum canonicorum regularium, abſente priore. Et eſt dictus prioratus de abbatia de *l' Eſtierpe*; ubi fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus.

Die Dominica, audita Miſſa, venit dominus apud Verinos, prioratum de ſancto Meſſantio; ubi fuit dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus. Quo loco fuerant nuncii Burdegalenſes, & inhibuerant priori loci, ne reciperent dominum. Sed abbas ſancti Meſſantii appellaverat contra ipſos pro ſe, & ſibi adhærentibus.

Et ibi fecit fieri dominus monitiones quaſdam ad monendum dictos nuncios, ut deſiſterent a talibus inhibitionibus, alias excommunicarentur; & fuerunt miſſi ad dictam monitionem faciendam Girardus clericus coquinæ, & Joannes Bellechiere: ſed adhuc non invenerunt ipſos, quia non venerunt ad prioratum de Panpron, ubi credebatur quod debebant ire.

Die Lunæ, audita Miſſa, venit dominus apud Panpron prioratum de ſancto Meſſantio; & venit ei obviam abbas de ſancto Meſſantio, & prior loci prædicti, ubi fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus.

Die Martis, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus apud Vinoniam, prioratum abbatiæ ſancti Cypriani Pictavienſis; & veniendo ad dictum locum conduxit eum abbas ſancti Meſſantii, & prior de Pampron, & ibi fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter a priore loci & ſociis ſuis, & procuratus.

Die Jovis, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus ad abbatiam, quæ vocatur abbatia ſancti Benedicti de Quiriciaco vel Quinciaco, in qua ſunt monachi nigri; ubi fuit receptus ab abbate & conventu, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus.

Et ibi venerunt ad dominum majores de capitulo Pictavienſi, & informavit eos de omnibus proceſſibus ſuis, & habuerunt transſcriptum, ut habeant conſilium ſuper dictis proceſſibus; & dedit ibi dominus indulgentias pro eccleſia Pictavienſi. Quidam ex eis comederunt cum domino: quidam receſſerunt,

Die Mercurii ſequenti, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus apud Lugudiacum, prioratum de abbatia de Mazelliaco, Gallice, *Mailleſe*: & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, a priore loci & ſocii ejus.

Et ibi venit ad dominum ſubdecanus ſancti Hylarii Pictavienſis; & ſolebat dictus prioratus eſſe abbatia, ubi fuit abbas beatus

ANNO CHRISTI 1284.

Marcus vel Martialis: & sunt ibi illi duo quos resuscitavit a mortuis.

Die Veneris, audita Missa, venit dominus apud Nobiliacum; & est abbatia monachorum nigrorum: & venit ei obviam abbas loci, ubi fuit receptus, campanis pulsatis, processionaliter, ab abbate & conventu multum honorifice, & solemniter, & fuit procuratus ibi; & venit ad eum Pictavensis cantor, præpositus, & officialis, & subdiaconus sancti Hylarii Pictavensis.

Die sabbati in octavis beati Martini, antequam dominus recederet de dicta abbatia, recepit licentiam ab eo capicerius Pictavensis, & audita Missa, recessit. Similiter magister G. de Chipra, clericus domini episcopi Pictavensis, qui nos conduxit per diœcesim Pictavensem; & conduxit dominus abbas & prior dictæ abbatiæ; & venit dominus apud Boeretè, prioratum monachorum nigrorum, & est de abbatia de Nobilitate: ubi fuit receptus dominus, campanis de more pulsatis, processionaliter, & procuratus.

Die Dominica post octavas sancti Martini hiemalis, visitavit dominus prioratum de Luceyo, & de sancto Martiali montis Maril. Lemovicensis; & receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis.

Et quia prior sancti Martialis, ad quem ultimo declinavit, non habebat domos sufficientes ad recipiendum dominum; venit ad domum Dei montis Maril. & receptus ibidem processionaliter, procuratus fuit in dicta domo ad expensas dictorum priorum. In dicta domo non erat rector, nisi duo procuratores; & litigabant quidam in curia Romana, ut essent rectores prædictæ domus.

Die Mercurii ante festum sancti Lucæ evangelistæ, procuratus fuit dominus in prioratu sancti Romani de Blavia, Burdegalensis diœcesis. Qua die decani sancti Andreæ, & sancti Severini, & multi alii canonici Burdegalenses venerunt ad dominum, conquerentes inter cetera de forma litterarum quas miserat per procurationem suis petendis in locis ad quæ declinaverat: unde tunc inter dominum, & prædictos decanos fuit forma litterarum, quæ sequitur in hæc verba:

Forma litterarum domini Bituricensis super, &c.

„ Simon Dei gratia Bituricensis archie-
„ piscopus, Aquitaniæ primas; dilectis
„ in Christo talibus, prioribus, vel abbati-
„ bus talis diœcesis; salutem in Domino.
„ Burdegalensem provinciam visitantes, o-
„ mni eo jure quo possumus, & debemus,
„ juxta provisionem seu ordinationem sedis
„ Apostolicæ super hoc editam a bonæ me-
„ moriæ domino Gregorio Papa IX. & pro-
„ ut prædecessores nostri a vobis consueve-
„ runt admitti; tali die ad locum vestrum
„ proponimus favente Domino, declinare:
„ unde vobis mandamus, nihilominus vos
„ monentes, quatenus dicta die procuratio-
„ nem nostram & nobis, & nostræ familiæ
„ præparetis. Datum, &c.

Anno Domini MCCLXXXIII. die Veneris post *Oculi mei*, sive post festum beati Gregorii, mense Martii, reverendo patre domino Simone Bituricensi archiepiscopo, Aquitaniæ primate, diœcesim Claromontensem causa visitationis intrare volente, Dochabreyz ven Exoldunum, in abbatia loci Exoldunensis, ubi suam procurationem recepit, sed ibi receptus non fuit processionaliter, nec campanis pulsatis, quia jam visitaverat alias ibidem; sed summa expensarum fuit septem librarum.

Sabbato sequenti visitavit ecclesiam beati Cyrici Exoldunensis; & fuit per ipsum dominum archiepiscopum, & canonicos præsentes de Missa defunctorum celebranda ibidem per unum canonicorum, vel per alium, quem procuraret; de residentia canonicorum facienda, & de pœna deficientium in ipsa, quæ est quinquaginta solidorum; & quod possint dicti canonici studere in illa, in qua magis poterunt proficere facultate; nisi de dolo, fraudeque liquido appareret: de quibus si appareat, corrigetur per prælatum. De his omnibus confecta fuit littera: dicti vero canonici procurationem domini solverunt in abbatia prædicta, propter honestatem domorum.

Dominica qua cantatur *Lætare Jerusalem*, sive ante festum beati Benedicti abbatis, visitavit dominus in ecclesia sancti Dionysii Exoldunensis. Canonici sancti Dionysii medietatem procurationis solverunt, & prior sancti Paterni Exoldunensis aliam medietatem; domino remanente in abbatia prædicta, propter honestatem domorum.

Dicta die celebravit dominus apud sanctum Paternum in pontificalibus, & sermocinatus fuit ibidem, & confirmavit. Et est sciendum, quod uterque, scilicet capitulum sancti Dionysii, & prior sancti Paterni, ad integram procurationem tenentur.

Die Lunæ sequenti fecit dominus reconciliari cimeterium sancti Dionysii Exoldunensis per archipresbyterum Exoldunensem, virtute sui privilegii, aqua prius per ipsum dominum benedicta.

Inde venit ad Casale Benedictum, ubi fuit receptus processionaliter, campanis pulsatis.

Die Martis sequenti intravit dominus capitulum Casalis Benedicti, & ibi fecit sermonem: & inquisito de statu monasterii, tam in capite, quam in membris; post multa per multos de monasterio domino relata & revelata, tam palam, quam secreto, dictum capitulum & prior loci ejusdem per suas litteras sigillo conventus sigillatas, domino dederunt potestatem plenariam & specialem providendi ipsi monasterio per se vel per alium, de abbate, de monasterio, vel aliude quandocumque ipsum monasterium per resignationem fratris Joannis, tunc abbatis monasterii ejusdem, contigerit vacare.

Ipsa die Martis, scilicet in festo sancti Benedicti abbatis, venit dominus ad prioratum de Vodolione, spectantem ad Burdegalensem; & ibi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, & ibi procuratus fuit, & confirmavit dominus ibidem. Non fuit computatum.

Die Mercurii sequenti venit dominus ad prioratum de Linerys, ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus. Summa expensarum sexdecim libræ, tres solidi, una cum duobus denariis.

Die Jovis sequenti apud Alis campum venit dominus, ubi fuit procuratus, & ibi benedi-

nedixit aquam pro ecclesia de Castel. Mail- A
ANNO CHRISTI 1284. lant reconcilianda; & mandavit reconciliari per archipresbyterum loci.

Die Veneris sequenti venit dominus apud Nigrum Lacum, ubi fuit una cum abbate loci.

Die sabbati sequenti, in festo Annunciationis Dominicæ, venit dominus apud sanctum Amandum, ubi dominus sacros ordines celebravit, visitavit & fuit procuratus, & in crastino confirmavit ibidem.

Dominica sequenti, scilicet Dominica in Passione, sive die Dominica post Annunciationem Dominicam, venit dominus ad abbatiam de Charenton, ubi fuit procuratus.

Die Lunæ sequenti, intravit dominus ca- B
pitulum, & super statu monasterii inquisitione facta diligenti, tam in temporalibus quam in spiritualibus, post multos tractatus carentes effectu, tandem finaliter priori de Linteio, commissa fuit administratio bonorum temporalium ipsius monasterii, abbate Nigri lacus ipsi priori deputato habente a domino, quoad hoc potestatem, præsente; ut ipsius abbatis consilio dictus prior tractaret, & faceret quæ majoris essent inquisitionis.

Qui prior tactis sacrosanctis evangeliis juravit, se fideliter facturum & tractaturum diligenter, quod ipsi monasterio de Charenton viderit & crediderit expedire, tam in solutione debitorum, receptione, conserva- C
tione & expeditione bonorum, quam familiæ permutatione.

Præcepit etiam dominus, ut totus status monasterii in scriptis redigeretur, & quadruplicaretur, ita quod dominus unum scriptum haberet, abbatissa secundum, dictus prior tertium, & quartum abbas prædictus, ut de diligentia fidelitate & curiositate dicti prioris liquidius appareret.

Item benedixit Dominus aquam pro quodam cimeterio reconciliando, scilicet de sancto Stephano de Granerio, quod mandavit reconciliari per archipresbyterum loci.

Anno Domini MCCLXXXIII. die Mar- D
tis, ante Ramos palmarum, intravit dominus Simon Bituricensis archiepiscopus Aquitaniæ primas, diœcesin Claromontensem, causa visitationis: & primo declinavit apud Silinigniacum, & visitavit ecclesiam parochialem dicti loci, ubi fuit receptus processionaliter, pulsatis campanis; & procuratus in domo cappellani dicti loci ad expensas dicti cappellani.

Die Mercurii sequenti, in mane audivit Missam dominus in eadem ecclesia, confirmavit, tonsuras fecit, ac aquam benedixit pro quodam cimeterio reconciliando in diœcesi Bituricensi: & exinde venit apud Pessoy prioratum de Sancto Porciano, ubi fuit re- E
ceptus processionaliter, ut supra: & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, octo libræ.

Die Jovis, scilicet penultima die mensis Martii, venit dominus apud monasterium Gelleigney, prioratum conventualem de Casa Dei, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, cum cantu, & procuratus: priore loci & sex de monachis suis prandentibus cum domino. Fecit ibi prædicari indulgentiam, & confirmavit.

Eodem die finivit prior de Firmitate super Aligerim, de novem libris, pro procuratione.

Item eodem die finivit prior de Lengero Clugniacensis ordinis, de decem libris pro procuratione. ANNO CHRISTI 1284.

Item idem prior pro prioratu de Dreturay, pro procuratione finivit similiter de decem aliis libris.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud Fleury prioratum de abbatia Turnotiensi. Receptus modo quo supra; solutis expensis domini per priorem loci pro medietate, & per capellanum loci ejusdem pro alia medietate. Ibi confirmavit, tonsuravit parvos, & quædam ornamenta, altaria, & alia sacerdotalia benedixit.

Sabbato in ramis palmarum, scilicet in B
prima die mensis Aprilis, venit dominus apud Verennes super Aligerim prioratum de sancto Porciano, receptus processionaliter campanis pulsatis: & ibi Missas suas audivit, confirmavit, fecit coronas; ornamenta sacerdotalia benedixit. Medietatem expensarum solvit prior loci ejusdem, & de suo curati villæ ipsius aliam medietatem solverunt.

Die Dominica in ramis palmarum, scilicet secunda die mensis Aprilis, venit dominus ad abbatiam sancti Geleberti Præmonstratensis ordinis, processionaliter receptus campanis pulsatis, cum cantu: & ibi ramos palmarum benedixit. Missam in pontificali- C
bus celebravit, prædicavit, dedit indulgentiam, confirmavit, coronas fecit, quædam ornamenta benedixit, & fuit ibi quoque procuratus.

Die Lunæ sequenti, venit dominus apud Arthonam, visitaturus ecclesiam canonicorum. Canonici dominum non receperunt processionaliter, nec pulsaverunt, nec cantaverunt.

Eodem die ipsi canonici suum regnoscentes errorem, defectum & negligentiam, quod dictum dominum Bituricensem archiepiscopum processionaliter, cum debita reverentia & honore non receperint; pœnitentia ducti miserunt ad dominum, & venerunt humili- D
ter supplicantes, ne pro dicta negligentia contra ipsos moveretur, nec offenderetur, & ad excusandas excusationes in prædictis, simplicitates & fatuitatem in præmissa negligentia assertive prætendebant; & quod malitiose non fecissent, & adventum domini non sufficienter præsciverint.

Verumtamen cantor nomine suo & capituli, & quilibet canonicus qui præsentes erant, dictam negligentiam in manu domini singulariter emendarunt; taxatione emendæ & levatione, per fidem cujuslibet ipsorum in voluntate domini relictis; & expresse recognoscentes adhitionem reverentiæ, & honoris, & processionis ipsi domino, & suis suc- E
cessoribus se teneri. Et ad supplendum quod omiserant, in crastino dictæ diei Lunæ dictum dominum cappis fericis induti processionaliter receperunt; campanis pulsatis, cum cantu occurrentes ipsi domino usque ad exitum cimeterii, super ipsum pallio usque ad altare per ipsos deportato.

Dominus ibi suas Missas audivit, fecit prædicari, dedit indulgentiam, confirmavit, ornamenta benedixit, & fecit coronas; & ecclesiam, tam in spiritualibus, quam in temporalibus visitavit: inveniens quod dicta ecclesia, præcipue in administratione tem-

ANNO CHRISTI 1284.

remporalium, reformatione & consilio in-digebat.

Auditisque his quæ sibi canonici dicere voluerunt, in quibus reformatio necessaria videbatur: respondit dominus, quod super his domino Claromontensi episcopo libentissime loqueretur, & super exhibendo remedio cum ipso tractaret. Expensas vero dicti domini dicti canonici persolverunt. Summa expensarum fuit novem librarum.

Die Martis venit dominus apud *Telleide*, Latine, Thecletas, prioratum Casæ Dei: receptus processionaliter cum cappis sericis, campanis pulsatis, cantando, &c. Et licet prior loci ejusdem aliquibus de familia ipsius domini grosso modo loqueretur, & superbe dicendo, quod dominum recipere non tenebantur, nisi cum equis triginta; & expendere non poterat ultra quatuor libras, nec debebat; & quod plus non solveret, tum totas solvit expensas, quas dominus & sui fecerunt. In loco ibidem dominus audivit Missas suas, confirmavit, ornamenta benedixit: & fuit summa expensarum, videlicet usque ad decem libras & quinque solidos.

Die Mercurii sequenti, venit dominus apud abbatiam de Chauvient, ordinis Augustinorum, seu canonicorum regularium, prope & in suburbio civitatis Claromontensis, receptus modo quo supra, & procuratus.

Die Jovis sequenti, scilicet in Cœna Domini Jesu, venit dominus visitationis causa ad majorem ecclesiam Claromontensem; receptus, processione sibi occurrente usque ad gradus ante valvas majores ipsius ecclesiæ, pallio super ipsum dominum in quatuor hastilibus, usque ad altare majus, campanis pulsatis, cum cantu honorifice deportato, omnibus de choro sericis cappis indutis.

Hoc facto, dominus intravit cum canonicis capitulum: & post septem psalmos, & Litaniam dictos in capitulo, absolutione per ipsum dominum facta, super canonicos & adsistentes, dominus prædicavit Latine.

Post sermonem, canonicis tantum in capitulo cum domino remanentibus; visitavit dominus, & cum canonicis de multis habuit sermonem, & tractatum potissime de abbate Casæ Dei: qui etsi privilegiatus cum monachis suis, quod suspendi, interdici, seu excommunicari non possit, exsistat tum in locis interdictis non privilegiatis, divina celebrare & ecclesiastica sacramenta per suos monachos facere ministrari, & permittere non veretur: quod ecclesiasticæ rationi contrarium, & articulis fidei dissonum cunctis manifeste & certo patet.

Hoc facto, fecit fieri sermonem populo Gallice, & ibidem dominus celebravit, & consecrationes chrismatis fecit: & deliberato consilio per quatuor dies consequentes apud Prædicatores, postea ordinavit in domibus episcopi; ut videretur omnibus minus onerosus: sed expensas interim totius illius diei Jovis, quas fecit dominus, solvit.

Die Veneris sequenti in Paraseve, dominus, audito divino officio, prout dies requirit, ivit visitatum ad abbatiam S. Andreæ, Præmonstratensis ordinis: receptus absque processione, quia dominus de sua humanitate noluit, quod illa die processionaliter reciperetur, nec cum cantu: pulsatum non fuit, quia illa die non pulsatur. Visitavit ibidem, & dominus de suo solvit: ne nimis in expensis dicta abbatia gravaretur; condescenditque ex illo loco, compatiens paupertati.

ANNO CHRISTI 1284.

In sabbato Paschæ sancto, dominus in mane visitavit Chamelariam, & sanctum Genesium; in quibus ecclesiis sunt canonici sæculares: quibus visitatis, venit dominus ad ecclesiam majorem, & in pontificalibus celebravit, & fontes benedixit.

Ibidem, quoniam a cantore majoris ecclesiæ sibi prius fuerat supplicatum, ut dicta die sabbati & die Paschæ ipsis divinum officium celebraret; & fuit receptus ibi, visitavit processionaliter, cantando, pallio super ipsum honorifice deportato.

Die Paschæ sequenti celebravit dominus in pontificalibus in ecclesia majori, & interfuit Matutinis; & in domo episcopi nocte præcedenti cum parte suæ familiæ jacuit, ut Matutinis interesset: sed in domo episcopi, juxta ecclesiam, præpositum ecclesiæ, hebdomadarios, & multos canonicos alios, & non cantorem, communicavit.

Et ipsa eadem die ecclesiam beatæ Mariæ de Portu post Missam visitavit; ubi receptus fuit cantando, a canonicis, & processionaliter, pallio in quatuor hastantibus super ipsum honorifice deportato.

Die Lunæ sequenti, scilicet in crastino Paschæ, dominus, audita Missa sua, ad ecclesiam majorem accessit; & in capitulo canonicorum, salutatis quibuslibet canonicis, fecit coronas plures, & recessit.

Eadem die Lunæ venit dominus apud Sarellach, prioratum abbatiæ Casæ Dei. Prior loci ejusdem, cum duobus sociis, & duobus armigeris, domino Bituricensi venit obviam fere per dimidiam leucam, & dominum honorifice salutaverunt & reverenter; tamen dominum non receperunt, nec processionaliter, nec alias; sed dominus invenit ostia aperta, & intravit. Prior & sui socii cum domino comederunt.

Dominus ibidem, audita Missa sua, confirmavit, ornamenta benedixit, multas etiam ad supplicationem prioris fecit coronas. Prior domino de necessariis noluit providere: tamen idem prior totas solvit expensas: dicens, quod abbas suus eidem inhibuerat, ne dominum reciperet, nec idem in aliquo provideret.

Domino volente in crastino recedere, dominus prior in præsentia domini fuit protestatus, quod cum familia domini prioratum violenter intravisset, quia ostium fregerat, ut dicebat, nolebat sibi præjudicari in posterum; nec per hæc quæ facta fuerant, intelligebat domino, nec suis successoribus in aliquo se teneri: domino incontinenti in contrarium protestante, & dicente, quod possessionem suam retinuerat, & quamdiu viveret, jus visitandi, & procurationem recipiendi reclamaret ibidem.

Domino recedente. Prior ipsum associavit satis longe. Habuit tamen dominus, cum dictum prioratum intravit, unum servientem baillivi, ad tollendam armorum violentiam, si prædicto domino aliqua violentia vel injuria pararetur.

Sum-

ANNO CHRISTI 1284.

Summa expensarum fuit novem libræ: quas omnes solvit Prior dicti loci.

Die Martis sequenti venit dominus apud *la Fovillouse*, ecclesia parochiali primo visitata, antequam domum Templariorum intraret: quia ratione parochiæ ipsius quam tenent Templarii, debetur procuratio, ut domino dicebatur.

In ipsa domo Templariorum dominus, audita Missa, confirmavit, benedixit ornamenta, fecit coronas, & receptus processionaliter in dicta ecclesia ab ipsis Templariis fuit procuratus. Summa expensarum octo libræ Turonenses cum septem solidis.

Die Mercurii sequenti venit dominus apud Bullon, prioratum Casæ Dei, receptus ibidem fuit cum reverentia processionaliter, & procuratus: nolueruntque computare gentes prioris.

Die Jovis sequenti accessit dominus apud Luscillach, prioratum quoque ejusdem abbatiæ Casæ Dei: ibique receptus processionaliter cum reverentia fuit; & cum honore, quem tenet prior de Bullon.

In ipso prioratu non invenit dominus aliquid faciendum: sed ecclesia & domibus ejusdem prioratus visitatis, rediit apud Bullon. Deinde ibidem confirmavit, ornamenta benedixit, & coronas fecit; & die qua primo venit, fuit phlebotomatus: & ratione visitationis istius exstitit procuratus super prioratu de Buseillac. Non fuit computatum.

Die Veneris sequenti, scilicet ante *Quasi modo geniti infantes*, venit dominus apud Thuriacum, prioratum S. Illidii Claromontensis, ordinis S. Benedicti, receptus processionaliter, campanis pulsatis, cum cantu, & procuratus. Ibi non invenit dominus aliquid faciendum; dictum prioratum tenebat abbas S. Illidii prædictus.

Sabbato sequenti visitavit dominus prioratum de Vichiaco, spectantem ad monasterium S. Illidii Claromontensis, Gallice, *de saint Abrey*: quo visitato, venit dominus apud Cuciacum, directe ad hospitium domini Claromontensis, & ibi procurationem sibi ratione visitationis debitam a dicto priosatu de Vichiaco recipit: quia prior de Vichiaco paralyticus erat, nec domos habebat, ubi dominum honorifice posset hospitare.

Die Dominica sequenti fuit dominus receptus processionaliter, campanis pulsatis, ab abbatissa, & clericis de Cusley, clericis in cappis indutis sericis. In capella beatæ Mariæ postea incontinenti intravit dominus capitulum monialium; & ibidem suo fungens officio, inquisivit diligenter de statu monasterii, tam in temporalibus, quam in spiritualibus: sed non fuit, quod correctione indigeret, sibi in publico revelatum.

Dominus suam procurationem a dicta abbatissa recepit in supradictis domibus domini Claromontensis; quoniam honestius fuit, dominum in dictis domibus pernoctare, quam in domibus monialium prædictarum. Et fuit abbatissa cum quatuor monialibus in prandio cum domino.

Dominus vero dicta die Missam in pontificalibus in dicta capella celebravit, monialibus divinum officium cantantibus, & offertorium quod venit ad manum domini recipientibus primæ cum recognitione, quod sociorum domini erat offertorium, si placeret retinere; & ipsum offertorium clerici & socii dicti domini dictis monialibus diviserunt. Dicta Missa, dominus confirmavit, ornamenta benedixit, in crastino quosdam confirmavit.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Lunæ sequenti, scilicet in crastino octavarum Dominicæ Resurrectionis, venit dominus apud abbatiam Montis Petrosi, ordinis Cisterciensis, processionaliter, cum cantu, campanis pulsatis, receptus: ubi dominus in crastino, audita Missa sua, confirmavit, ornamenta benedixit, quosdam confirmavit; unum potissime sibi a priore & monachis dicti loci præsentatum, dicentibus illum suum esse condonatum & monachum facturum, abbate dicti loci tunc in remotis agente.

Verum cum dominus monachis scriptum dedisset sub hac forma verborum: *Vobis mandamus quatenus nobis, & nostris necessaria præparetis*; hoc verbum, *mandamus*, multipliciter impugnaverunt. Tandem illud verbum, *mandamus*, sublatum fuit, & ipsi domino necessaria ministrare cœperunt. Verumtamen ipsi monachi eleemosynam dederunt, præsentibus pluribus de familia domini supradicti.

Die Martis sequenti venit dominus apud Landosum: receptus processionaliter, cum cantu, campanis pulsatis, pallio super ipsum in quatuor hastantibus deportato, a capitulo canonicorum, & receptus & procuratus, domino Claromontensi episcopo die illa eidem obviam veniente, & dominum collateraliter usque ad altare majus sub eodem pallio concomitante sibi.

In sequenti crastino dominus, ad supplicationem canonicorum, quoddam altare in quadam capella prope ecclesiam canonicorum, in honore S. Georgii, & sanctorum omnium consecravit, & quædam benedixit ornamenta: & dedit indulgentiam his, qui ob devotionem dictæ consecrationi interfuerunt.

Die Mercurii sequenti dominus, post consecrationem altaris prædicti, venit ad prioratum sancti Launomari de Blesis, qui dicitur Maincao; receptus modo quo supra: & ibidem, ad supplicationem prioris, & monachorum loci ejusdem, quasdam reliquias occultas in altari majori dicti prioratus, videlicet duo capita fere integra, cum pluribus fragminibus ossium parvis, & pluribus panniculis involuta quorum capitum unum dicitur caput beati Launomari abbatis, aliud sancti Ebulsi abbatis; illa de dicto altari levavit, ut cum majori reverentia & honore de cetero haberentur: & ea crastino sequenti, audita Missa sua, reposuit in quadam casula quoad aliquod tempus.

Eadem die Mercurii, prædictis reliquiis levatis, cum ea reverentia qua decens est, Missam in honore dictorum sanctorum celebravit pontificalibus indutus. Ibidem etiam dominus confirmavit, benedixit, tonsuravit, & suam ibidem procurationem recepit. Et venerunt dominus Claromontensis episcopus, & frater suus senescallus domino Bituricensi locuturi. Fecit ibi quoque prædicari, & dedi-

dit indulgentiam, & ſuam ibidem dominus procurationem ſatis honorifice recepit. ANNO CHRISTI 1284.

Domino die Jovis tum ſequenti, eunte apud Thyart, dominus Claromontenſis epiſcopus, & frater ſuus ſeneſcallus prædictus, ſibi venerunt obviam, & per magnam partem itineris ſimiliter, cum domino equitarunt.

Illa die dominus receptus modo quo ſupra, a capitulo & præpoſito eccleſiæ de Tyart, fuit procuratus, & in craſtino audita Miſſa ſua, benedixit ornamenta aliqua, confirmavit, & in capitulo viſitavit, & rurſum confirmavit.

Quo facto deſcendit dominus ad capellam beati Joannis Baptiſtæ, & ibidem tria conſecravit altaria: medium in honore beati Joannis Baptiſtæ, & omnium ſanctorum: dextrum in honore beatæ Catharinæ, & ſiniſtrum in honore beatæ Mariæ Magdalenæ. Quibus rite conſecratis, dominus celebravit ſine rota: & dedit indulgentiam his, qui conſecrationibus interfuerunt.

Die Veneris ſequenti, præſcriptis ad plenum peractis, venit dominus apud abbatiam monaſterii Turanenſis, ordinis Cluniacenſis, receptus modo quo ſupra & procuratus: fuit autem ſumma expenſarum, octo libræ.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Nigrum ſtabulum, prioratum quoque Cluniacenſem, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem benedixit, & confirmavit: ſumma expenſarum, ſeptem libræ, & decem ſolidi.

Dominica ſequenti, in quindena Paſchæ, venit dominus apud prioratum de Argeroles, ejuſdem ordinis Cluniacenſis, receptus proceſſionaliter & procuratus, & ibidem confirmavit, tonſuravit, & benedixit: ſumma expenſarum, decem libræ.

Die Lunæ ſequenti, videlicet in craſtino beati Georgii, venit dominus apud Salinhac prioratum ſancti Michaelis de Cluſa in Lumbardia, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem confirmavit, tonſuravit, & benedixit. Noluerunt computare.

Die Martis ſequenti, in feſto beati Marchi, ſeu Marci Evangeliſtæ, dominus apud ſanctum Didier prioratum de Caſa Dei, receptus proceſſionaliter, campanis pulſatis, in in cappis ſericis, cum cantu & procuratus: ibidem confirmavit & benedixit.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Tullac vel Jullac, prioratum de Clauſa in Lombardia, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem confirmavit & tonſuravit; ſicut & ornamenta, & quaſdam imagines benedixit.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Marthac prioratum de Sartelenges, Cluniacenſis ordinis receptus, & procuratus: & ibi confirmavit, tonſuravit, & ornamenta benedixit.

Die vero præcedenti finivit prior Dambert, & prior de Chamont, pro dictis prioratibus viginti libras, & quatuor ſolidos, ita quod pro quolibet illorum finavit decem libras, & duos ſolidos.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Chalure prioratum, Caſæ Dei, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem ſequenti ſabbato celebravit Miſſam cum nota.

Eadem die ſabbati, venit dominus ad Sallane vel Salhanc prioratum, Caſæ Dei, ubi receptus proceſſionaliter & procuratus fuit. Et ibidem confirmavit. ANNO CHRISTI 1284.

Dominica ſequenti, videlicet ante feſtum beatorum Philippi & Jacobi Apoſtolorum, venit dominus apud Vineros, prioratum de Sartelenges, Cluniacenſis ordinis: ubi receptus proceſſionaliter & procuratus fuit. Ibidem confirmavit, tonſuravit, & benedixit.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus ſcilicet prima die menſis Maii, apud Erlant prioratum de Decluſa in Lombardia, receptus proceſſionaliter & procuratus; ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit.

Die Martis ſequenti, miſit dominus magiſtrum Joannem Greſillon canonicum Bituricenſem; fratrem Simonem de Bleſis, Renaldum ſocium ejus de ordine Fratrum Minorum, & Cononem canonicum Virſionenſem, ad monaſterium Caſæ Dei, cum duobus quibuſdam clericis domini Claromontenſis; magiſtrum Joannem ſcilicet, & magiſtrum Petrum: ut intereſſent collationi faciendæ quarumdam clauſularum contentarum in privilegiis Caſæ Dei; per quas nituntur monachi ſe eſſe exemptos, tam in capite quam in membris. Et fuit facta dicta collatio dictarum clauſularum ad privilegia: & fuerunt lecta dicta privilegia a principio uſque ad finem, & diligenter inſpecta, tam in filo quam in bulla, per miſſos a dicto domino Bituricenſis, præſentibus dictis duobus clericis domini epiſcopi Claromontenſis.

Primum privilegium lectum & inſpectum, fuit domini Urbani Papæ II. Secundum, Lucii III. Tertium, Honorii III. Quartum, Alexandri IV. Quintum, Alexandri III. Sextum, Clementis IV. Septimum, Urbani IV. Octavum, Paſchalis.

Eodem die Martis, venit dominus apud ſanctum Germanum Lerin, prioratum Caſæ Dei, receptus proceſſionaliter & procuratus fuit: & ibidem tonſuravit, confirmavit, & quædam benedixit.

Die Mercuri ſequenti, poſt feſtum beatorum Philippi & Jacobi Apoſtolorum, venit dominus apud Azerac, prioratum Caſæ Dei, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit & altare quoddam in dicto prioratu conſecravit in honore beatæ virginis Mariæ: & dedit indulgentiam ibidem.

Ipſo die venit dominus epiſcopus Claromontenſis, & abbas Caſæ Dei, & multi boni alii: cum quibus congregati cum domino, lectæ fuerunt clauſulæ ſupradictæ ſumptæ in privilegiis Caſæ Dei prædictis: de quibus facta fuit copia & inſpectio, ut ſuperius eſt expreſſum.

Super quibus clauſulis cum diutius fuiſſet altercatum hinc inde, multi fuerunt habiti tractatus inter dictos dominos Bituricenſem & Claromontenſem ex una parte, & abbatem Caſæ Dei ex altera ſuper diſcordia reformanda inter ipſos, qui tractatus illo die non habuerunt effectum. Quibus actis receſſerunt dicti dominus Claromontenſis & abbas.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Ville, prioratum abbatiæ Piperacenſis, or-

Vil-

ANNO CHRISTI 1284.

dinis ſancti Auguſtini; receptus proceſſionaliter, & procuratus fuit. Ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Villebride, prioratum abbatiæ Piperacenſis prædicti ordinis ſancti Auguſtini, receptus proceſſionaliter & procuratus. Ibidemque confirmavit, & benedixit.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Cons vel Couz, prioratum monialium ordinis ſancti Benedicti: receptus ibi fuit proceſſionaliter a Clero, & monialium, & procuratus: & ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit.

Tunc intravit dominus capitulum, & viſitationis fungens officio invenit ipſum monaſterium reformandum potiſſime circa ſpiritualia, & temporalia: ſiquidem hujus monaſterii * erant in manu regis Franciæ: quoniam ibi erant duæ prioriſſæ in diſcordia, & in diſſenſione.

* *Videtur ubi illa vox deeſſe*, temporalia.

Dominus adhibendo diligentiam quam potuit, ſtatum monaſterii debite reſtaurando, ordinando præcepit, quod ſi prioriſſa de novo ibi poſita poſt litem motam, aliquam fecerat monialem, quod amoveretur.

Præcepit etiam, quod puellæ ſæculares quæ ibidem de bonis monaſterii nutriuntur, expellerentur: & quod volenti aliquam retinere, nihil de bonis monaſterii adminiſtretur eidem.

Inſuper cum quidam libri dicerentur ibidem ſublati, de quorum alienatione timebatur; præcepit dominus, infra Aſcenſionem omnes in medium reportari: & neceſſarios ad officium divinum in loco prædicto, ſeu conſueto dimitti: non neceſſarios, per ſacriſtam cuſtodiri, & hoc fieri præcepit per duas juratas ex eiſdem monialibus pro utraque parte.

Et ſuper his ſcripſit dominus Baillivo Arverniæ, in cujus manu nomine regis tenebatur temporalitas; ut de præmiſſis obſervari faceret, quæ dicto monaſterio crederentur expedire.

Dictis die & loco, venerunt quidam magni, & ſolemnes ex parte abbatis Caſæ Dei, qui cum domino de multis tractaverunt, & finaliter quamdam litteram concordarunt, quæ ſe declarat, &c.

Tenor ſequitur in hæc verba:

SImon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ Primas, & Albertus ejuſdem gratia abbas monaſterii Caſæ Dei in Alvernia, univerſis præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino. Noveritis quod nos præfatus archiepiſcopus aſſeremus, & jam adhuc aſſeramus, debere nos ad viſitationem & procurationem jure metropolitano admitti, & ſolvi nobis in monaſterio Caſæ Dei procurationem; eadem dicto abbate pro ſe, & conventu ſuo contrarium aſſerente; anſa pacis & concordiæ, ſic inter nos exſtitit concorditer ordinatum & expreſſe conventum: quod nos archiepiſcopus prædictus reciperemur nunc ad proceſſionem & procurationem tantum in dicto monaſterio: ita tamen quod per hoc, vel alia, quæ faciemus ibi, vel fient a nobis archiepiſcopo prædicto, aut recipiemus ab abbate & conventu prædictis, nihil nobis quo ad proprietatem, poſſeſſionem, vel quaſi, vel cujuſcumque alterius juris, aut ſuffragii acquiratur. Si vero aliquod jus proxime, ante iſtam compoſitionem domino archiepiſcopo competebat, illud ſalvum ſit & ſervetur eidem: nec in dictis proprietate, poſſeſſione, vel quaſi, eiſdem abbati & conventui, nec eorum privilegiis aliquid præjudicii generetur. Sane quia ex quibuſdam tractatibus habitis inter nos, & abbatem prædictum, ſperamus auctore Domino inter nos & ipſum ac monaſterium ſuum, per concordiam, ſeu per ſedem Apoſtolicam pacis fœdera reformari: ordinatum eſt inter nos, quod uſque ad * ſeptimum ab hodie numerandum, & complendum non poſſimus viſitationem, vel procurationem, nec aliquid occaſione earum nos, vel ſucceſſores noſtri petere efficaciter ab eiſdem: ita tamen quod per dilationem iſtam nullum nobis, vel eccleſiæ noſtræ fiat præjudicium; niſi interim per compoſitionem amicabilem & concordem, vel per declarationem Apoſtolicæ ſedis factam fuerit aliter ordinatum: ad quam declarationem ſeu compoſitionem poterimus pendente dicto ſeptennio procedere, ſi viderimus expedire. Si vero interim non fuerit declaratum nobis archiepiſcopo prædicto, id jus omnino petendi quo poſſimus hodie efficaciter uti & non amplius, & ipſis omnis omnino defenſio quas poſſunt, vel poſſent hodie ſe tueri per omnia, reſervantur. In quorum teſtimonium nos archiepiſcopus & abbas prædicti, ſigilla noſtra præſentibus duximus apponenda. Actum & datum anno Domini MCCLXXXIV. die ſabbati & feſto beati Joannis ante Portam Latinam.

* *Legendum*, ſeptennium.

Hæc autem littera in ſcrinio monaſterii certo die repoſita fuit.

Die Dominica ſequenti, venit dominus apud Mazerac, prioratum ejuſdem monaſterii Caſæ Dei, receptus proceſſionaliter & procuratus. Prior noluit computare. Eadem die dominica miſit dominus Cononem ſuum capellanum, cum clerico coquinæ & coquum ſuum, & quoſdam alios pedites de familia ſua ad abbatiam Caſæ Dei, ſicut alibi conſueverant præmitti.

Abbas eos ſatis curialiter recepit: & uni monachorum ſuorum præcepit, ipſis tam pro domino procurando, quam pro ipſius familia neceſſaria, & interrogata affluenter miniſtraret: & hoſpitium in ambitu monaſterii, pro domino, & ſuis ſequentibus aſſignarunt.

Præmiſſi illo ſero in villa voluerunt hoſpitari, quia hoſpitia non erant mundata. In illa villa fuerunt illo ſero per abbatiam procurato, in feno & avena pro equis, in pane, vino, carnibus, candela, in aliis neceſſariis abundanter, prout petere voluerunt: & etiam multum plus illis fuit ab ipſis oblatum.

Die Lunæ ſequenti, veniente domino ad abbatiam & monaſterium Caſæ Dei, multi de majoribus prædicti monaſterii Caſæ Dei, venerunt ei obviam ſatis longe, ſuum excuſantes abbatem, quare non venerat obviam domino, quia Miſſas ſuas audiebat &

ANNO CHRISTI 1284.

cantabat: & quod modus suus erat nullius omnino rei vacare negotiis, donec Missam celebravit. Hoc loco quoque deficiunt quædam.

Anno Domini MCCLXXXV. die Veneris post quindenam Nativitatis beati Joannis Baptistæ, intravit reverendus pater Simon Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, Lemovicensem diœcesin, causa visitationis: & primo declinavit ad abbatiam de Albis petris, ordinis Cisterciensis: ubi receptus fuit processionialiter a conventu dicti loci, pulsatis campanis, & prædicavit in capitulo: & ipsa die pernoctavit ibidem ad expensas abbatiæ: nec fuit computatum.

Et sciendum quod in comitiva sua erant hi, quorum nomina hic notantur: videlicet, Joannes abbas sancti Sulpicii Bituricensis, frater domini Gilo capellanus suus, monachus sancti Sulpicii; Guido de Nohaylhes capicerius Pictavienſis: & Stephanus capellanus suus: Girardus de Brina clericus suus, & tabellio publicus: Magister Johannes Gressillons canonicus Bituricensis: Magister Petrus de Viersione, qui venit tertia die post: P. de Rupe archipresbyter de Castra, Bituricensis diœcesis: Frater Hugo de Ferneriis, monachus sancti Sulpicii Bituricensis: Otho de Salinis, canonicus Magdunensis, capellanus domini: Cono rector ecclesiæ Viersioneiensis, capellanus domini, qui venit postmodum: Guido de Ranis, clericus domini; sicut & plures alli:

Dominica sequenti, ante festum beatæ Mariæ Magdalenæ in mane audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & exinde venit apud Nozerias prioratum Dolensem: ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus, ut supra, ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, octo libræ.

Die Lunæ sequenti in mane audivit ibi dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit; & exinde venit apud Nozermes prioratum Dolensem: ubi quoque receptus fuit processionaliter ut supra, & procuratus, ad expensas prioris dicti loci. Non enim fuit computatum de expensis.

Dicta die Lunæ remisit ista vice dominus ob dilectionem & amicitiam magistri Girardi de Malamonte procurationem, quam habebat in prioratu de Anzisna prioratum Dolensem: quem prioratum idem magister Gerardus, ut supra tenebat.

Die Martis sequenti, in mane audivit ibi dominus Missam, confirmavit, & exinde venit ad abbatiam Prati Benedicti, ordinis Cistercienſis: ubi receptus fuit processionaliter: ut supra, a conventu dicti loci, quia non habebat abbatem: & ipsa die pernoctavit ibi, ad expensas istius abbatiæ.

Die Mercurii sequenti, audivit ibi Missam dominus in quadam cappella extra abbatiam: confirmavit ibidem, & fecit coronas: & exinde venit apud Pradeaux prioratum Dolensem, ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus ad expensas prioris dicti loci de Pradeaux, qui noluit computare.

Die Veneris sequenti, in mane audivit ibi Missam, confirmavit, & exinde venit apud Sarnage, prioratum conventualem de Cluſa: ubi receptus fuit processionaliter ut supra, & procuratus ad expensas prioris, qui noluit computare. ANNO CHRISTI 1284.

Media nocte vero inventi fuerunt duo parvi latrunculi ante ostium cameræ domini; quorum unus recognovit se cepisse in bursa cappellani, & clerici capicerii Pictavienſis, eadem nocte, usque ad summam quindecim solidorum, de quibus partem reddidit: qui latrunculi incarcerati fuerunt in carcere prioris domini dictæ villæ de Sarnaige.

Die sabbati sequenti, in vigilia beatæ Mariæ Magdalenæ, mane audivit ibi Missam, confirmavit; & exinde venit apud Garectum, prioratum sancti Savini, Pictavienſis diœcesis. Receptus fuit processionaliter, ut supra; audivit Vesperas, Completorium, & Vigilias in ecclesia solemniter: & ipsa die procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci, qui noluit computare.

Dominica sequenri, in festo beatæ Mariæ Magdalenæ, venit dominus apud abbatiam Agedunenſem, ordinis sancti Benedicti: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci. Celebravit Missam conventualem in pontificalibus cum pallio; acolytos fecit, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & procuratus fuit ipsa die ad expensas abbatis, nec fuit computatum.

Eadem die proposuit Geraldus de Marciaco clericus contra Joannem Bachalac monachum beatæ Mariæ Agedunenſis, quod idem monachus interfuit murterio Joannis de Marcat defuncti, fratris dicti Geraldi; & est factum notorium, & fama publica: & quod hujusmodi facto perpetrato, prædictus monachus fugit abbatiam de nocte.

Idem dicit contra Petrum Bussy, monachum dictæ abbatiæ, & priorem sancti Passentii.

Die Lunæ sequenti venit dominus apud Bonum Locum, abbatiam ordinis Cistercienſis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci. Prædicavit in capitulo, audivit ibi Missam, & pernoctavit ibidem ad expensas abbatiæ; nec fuit computatum de expensis ibidem factis.

Die Martis sequenti in mane, ibidem in ecclesia consecravit duo altaria; unum in honore sanctæ crucis, & aliud in honore sancti Nicolai; celebravit, tonsuras fecit, & confirmavit.

Et ipsa die exinde venit apud Turrem sancti Austregisili, prioratum Dolensem, quem abbas tenet in manu sua; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas ejusdem monachi, procuratione dicti abbatis. Summa expensarum fuit octo libræ, & duodecim solidi

Die Mercurii sequenti, in festo beatorum Jacobi Apostoli & Christophori, venit dominus apud Goson, prioratum Stirpensem, vel Sturpensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra; celebravit in pontificalibus cum pallio. Prædicavit, indulgentiam dedit, & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci, qui noluit de illis computare.

Die Jovis sequenti venit dominus apud abbatiam Cambonensem, ubi receptus fuit pro-

ANNO CHRISTI 1284.

processionaliter, ut supra, a præposito & conventu dicti loci; audivit ibi Missam, & prædicavit in capitulo; & procuratus fuit ad expensas præpositi dicti loci qui noluit computare.

Quia vero domino datum fuerat intelligi a quibusdam monachis dicti loci, quod præpositus dictæ ecclesiæ bona temporalia & spiritualia dissipabat, dicto proposito contrarium asserente; dominus super his volens inquirere * voluntatem, prout suo incumbit officio, mandavit conventui dicti loci, coram se ipsa die, ut sibi super statu suæ ecclesiæ dicerent veritatem.

* *Lege*, veritatem.

Qui monachi, juramento obedientiæ ad hæc adstricti sibi responderunt omnes, & concorditer, publice tamen, quod præfatus præpositus laudabiliter se habeat, tam in spiritualibus, quam in temporalibus; & quod bona ecclesiæ erant in bono statu, tam in capite, quam in membris: quorum responsionibus acquievit, & in his quoque actis, in inquisitione prædicta ulterius procedere noluit.

Die Veneris sequenti in mane audivit ibi Missam, confirmavit, fecit tonsuras: & exinde venit apud abbatiam Enahonensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, a præposito, & conventu dicti loci. Audivit ibi Missam, prædicavit in capitulo, præsentibus præposito & conventu dicti monasterii, & aliis prioribus foraneis; videlicet Priore de Cautella, Priore de Domirac, Priore sancti Petri de Montelucio, Priore de Tullo, Priore de Neris, & pluribus aliis; necnon præsentibus decano Lemovicensi, domino Joanne de Vernologiis; Petro Malons canonico Lemovicensi, & sociis episcopi Lemovicensis; Magistro G. de Armento Officiali Claromontensi; & præposito Cambonensi, & pluribus aliis clericis & laicis.

Ubi prior de Trenant domino contra suum præpositum graviter conquerendo monstravit, quod cum ipse esset in possessione prioratus de Trenant; idem præpositus de Gnahon, vel Evahon ipsum spoliaverat sine causa a possessione prædicta: asserens dictus prior, quod de consuetudine in prædicta ecclesia de Evahon approbata ita erat; quod præpositus non poterat aliquem prioratum conferre, nisi in capitulo, & de consensu capituli; nec etiam aliquem priorem destituere, deponere, seu amovere, nisi ex causa allegata & approbata, & de consensu capituli, & etiam metropolitani: dicto præposito contra illam consuetudinem se opponente, & etiam consuetudinem negante.

Quibus sic propositis & auditis in præsentia nominatorum supra, præcipit dominus partibus, quod quilibet de jure suo ipsum informaret, & parti quæ potiora jura pro se ostenderet, jus suum faceret deliberari.

Quibus sic actis, exivit capitulum; & dictus præpositus pro bono pacis voluit, & promisit postmodum in præsentia domini, quod dictus prior possessionem bonorum dicti prioratus una cum dicto prioratu integre rehaberet.

His actis, ipsa die procuratus fuit dictus dominus Bituricensis ibidem ad expensas præpositi & conventus dicti loci; nec fuit computatum de expensis.

ANNO CHRISTI 1284.

Die sabbati sequenti audivit ibi Missam dominus in mane, & confirmavit: & exinde venit apud Ruygnac, prioratum Evahonensem, ubi receptus fuit ut supra, & procuratus ad expensas proprias prioris dicti loci, qui noluit computare de expensis.

Dominica sequenti in octavis beatæ Mariæ Magdalenæ, venit dominus apud Maniac, prioratum Silinginacensem: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit.

Et quia inter priorem & capitulum dicti loci contentio vertebatur, super hoc quod dictus prior dicebat, capellanum vel capitulum teneri ad medietatem procurationis; vocatis partibus, dominus super hoc inquisivit, & invenit per testes, quod prædecessores dicti * capituli solverant medietatem procurationis: propter quod dicto priori qui sibi ministraverat dictam procurationem, dedit unam litteram, in qua continebatur, quod nisi infra certum terminum idem capellanus satisfeciset de meditate procurationis prædictæ prædicto priori, quod propter hoc esset excommunicatus idem capellanus. Et fuit summa expensarum, novem libræ & quatuor solidi.

* capellani

Die Martis sequenti, in festo sancti Germani, venit dominus apud monasterium Rasolienſe, ubi sunt canonici regulares: & receptus fuit processionaliter ut super, a canonicis dictæ ecclesiæ. Celebravit in pontificalibus, fecit acolytos, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: tonsuras fecit, & procuratus fuit ibidem ad expensas capituli. Summa expensarum, undecim libræ, sex solidi.

Ipsa vero die quemdam clericum dictæ villæ, qui exstirpaverat vineam sacristæ dictæ ecclesiæ, coram se citari fecit; qui citatus comparens, recognovit se dictam vineam exstirpasse: propter quod dictus dominus condemnavit ipsum clericum in decem solidos Turonenses, reddendos dicto sacristæ infra quindecim dies: & super concessit litteram dicto sacristæ.

Die Mercurii sequenti, in festo sancti Petri ad vincula, venit dominus apud Pheletinum prioratum Cambonensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra; celebravit in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras. Procuratus fuit ipsa die ad expensas prioris dicti loci, qui noluit computare de dictis expensis.

Die Jovis sequenti venit dominus apud Meignac, prioratum Dolensem, quem abbas Dolensis tenebat in manu sua: & ibi fuit receptus processionaliter, ut supra; audivit Missam, & procuratus fuit ibidem. Summa expensarum, octo libræ.

Eodem vero die comparuit ibidem coram domino Joannes Leonardi canonicus ecclesiæ Rasolienſis, citatus de mandato domini, pro eo quod ipse manus injecerat violentas in Joannem Malte laicum, in cimeterio Rasolienſi, usque ad effusionem sanguinis.

Quam effusionem recognovit idem canonicus coram domino, & se super hoc ordinationi domini suppposuit; unde dominus con-

ANNO CHRISTI 1284.

demnavit ipsum in decem solidis Turonensibus, reddendis passo injuriam.

Item condemnavit eumdem in cappa serica in pretio sex librarum Turonensium reddenda ecclesiæ Rasolienſi, infra annum instantem: & super hoc fuerunt quidam plegii: scilicet capellanus ecclesiæ Rasolienſis, & Petrus Tire canonicus dicti loci, pro injuria illata ecclesiæ prædictæ Rasolienſi, pro verberatione & sanguinis effusione facta in cimeterio ecclesiæ prædictæ: & super hoc dedit litteras, quæ traditæ fuerunt archipresbytero de Albuconio, ut per ipsum archipresbyterum pœna prædicta . . . . . .

Eadem vero die, ad reconciliandum dictum cimeterium benedixit aquam, & mandavit dictum cimeterium benedici ex illa aqua benedicta per cappellanum de Chambonac: hoc enim poterat facere dominus ex privilegio speciali: videlicet cimeteria polluta sanguine, vel alias reconciliari facere per quemcumque vellet, dum tamen capax esset, & idoneus, & ad hoc instructus.

Die Veneris sequenti, in festo inventionis sancti Stephani protomartyris, venit dominus apud abbatiam de Bona-Aqua, ordinis Cistercienſis, ubi receptus fuit processionaliter ab abbate & conventu loci prædicti, pulsatis campanis. Prædicavit in capitulo, celebravit Missam conventualem in pontificalibus, cum pallio; & fecit acolytos, & tonsuras, & pernoctavit ipso die ibidem.

Quia vero abbas minus sufficienter necessaria ministraverat domino; & suis deficiendo in ferratura equorum, & culcitris, linteaminibus, palea, & multis aliis, domino die crastina in mane eumdem abbatem canonice monuit de emendando prædictum delictum. Et licet dominus abbas offerret se facturum voluntatem domini verbo, & non facto, dominus eum excommunicavit: & ex abundanti appellavit idem dominus ad sedem Apostolicam pro se, & suis, & ad hoc consentientibus; ne ipsi abbas & conventus, vel executores eorum a sede Apostolica deputati, si quos habebant, aliquid de facto contra ipsum, vel suos in hoc negotio attentarent.

Insuper legi fecit idem dominus ibidem privilegium, quod habebat: videlicet quod nullus delegatus, subdelegatus, conservator, vel executores quicumque illi sint, ipsum possint excommunicare.

Die sabbati sequenti, venit dominus apud Portum Dei, prioratum conventualem monasterii Casæ Dei, ubi receptus fuit processionaliter & honorifice, ut supra campanis pulsatis, &c. Audivit ibidem dominus Missam conventualem, confirmavit, & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci: nec voluit computare de expensis.

Dominica sequenti, in mane fecit in eodem loco tonsuras, & exinde venit apud Bortum, prioratum ordinis Cluniacensis, quem tenebat episcopus Claromontensis: ubi fuit receptus ut supra, audivit ibi Missam, confirmavit, & procuratus fuit ibidem, de expensis procuratoris dicti episcopi Claromontensis. Non fuit computatum de expensis.

Die Lunæ sequenti, venit dominus apud sanctum Angelum, prioratum conventualem de Karrosio, ubi receptus fuit, ut supra; audivit Missam, confirmavit, & procuratus fuit ibidem ad expensas prioris dicti loci; qui noluit computare de expensis.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Martis sequenti, in mane fecit ibi tonsuras, & exinde venit apud Maniac abbatiam ordinis sancti Benedicti; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, ab abbate & conventu prædicti loci, celebravit & procuratus fuit ipsa die, ad expensas & onera prædictæ abbatiæ de Maniac.

Et quia datum fuerat domino intelligi, quod monachi dictæ abbatiæ multum dissolute vivebant, jacentes singulariter in cameris, omisso eorum dormitorio, comedentes pariter & singulariter in eorum cameris refectorio prætermisso: mandavit dominus abbatem & monachos dicti loci coram se, & in præsentia monachorum suorum eidem abbati præcipit, quod de cetero comederent in refectorio, & jacerent in dormitorio, & non alibi, nisi ex causa: exceptis in officiis constitutis, de quibus præcepit dominus, ut servaretur in eis, quod hactenus fuerat observatum.

Prædictus abbas promisit domino, quod staret ordinationi suæ, & quod in præmissis tanquam suo ordinario obediret.

Die Mercurii sequenti, venit dominus apud Vedrines, prioratum monasterii Casæ Dei, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, audivit Missam & procuratus fuit ibidem ad expensas prioris dicti loci. Summa autem expensarum fuit, novem libræ Turonenses.

Eadem die finavit prior de Vantandor, Clugniacensis ordinis, de procuratione sua ad decem libras.

Et ipsa die incepit dominus dare commissiones sub hac forma.

SImon Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas: dilecto in Christo tali priori, vel abbati Lemovicensis diœcesis, salutem in Domino. Conquestus est nobis Lemovicensem diœcesin visitantibus B. ejusdem diœcesis, quod P. & H. clerici, vel laici, præfatæ diœcesis, super terris, debitis, possessionibus, & rebus aliis vel usuris injuriantur eidem. Ideoque discretioni vestræ committimus & mandamus, quatinus coram vobis partibus convocatis audiatis causas, & sine debito terminetis: facientes, quod de conjunctis per censuram ecclesiasticam auctoritate nostra firmiter observari. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel amore subtraxerint, censura simili compellatis veritati testimonium perhibere. Datum anno MCCLXXX. &c.

Eadem die impetravit commissionem Joannes de Ocherarico monachus abbatiæ Casæ Dei, contra Renaudum Alemare, Cluniberтum Aboniarc, Petrum Galteri, & uxorem Joannis Boet, Lemovicensis diœcesis, & habuit judicem magistrum P. de Podiis canonicum Haentensis monasterii.

Die Jovis sequenti, in mane audivit ibi dominus Missam, & confirmavit, & tonsuram fecit, & exinde venit apud Tutelam abbatiam ordinis sancti Benedicti, ubi abbas & Burgenses dictæ villæ cum trumbis & instru-

ANNO CHRISTI 1284.

ſtrumentis aliis jocundis obviaverunt domino: & ipſum conduxerunt uſque ad portam eccleſiæ, & illic fuit receptus multum honorifice ad abbate & conventu dicti loci, pulſatis campanis, & proceſſionaliter: & procuratus ibidem fuit ad expenſas abbatiæ prædictæ, & non fuit computatum de expenſis.

Die Veneris ſequenti, in feſto beati Laurentii martyris in mane intravit dominus capitulum, prædicavit poſtmodum, & celebravit Miſſam conventualem in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos, prædicavit populo, indulgentiam dedit: & fuit ibidem ipſa die ex gratia ad expenſas* & imitationem abbatis dicti loci.

* *Forte*, & invitationem.

Qua die congregato capitulo dominus in præſentia capituli propoſuit, quod monachi in prioratibus conſtituti ſæpiſſime, prioratibus ſuis debitis ſervitoribus deſtitutis, veniebant ad abbatiam ſuam ibidem diutius reſidentes: & in cameris dictæ abbatiæ comedebant, & ſecum multos monachos dictæ abbatiæ invitabant pro machinationibus & aliquibus diſcordiis ſuſtinendis, ut eos poſſent trahere ad voluntatem ſuam faciendam: & ita bona abbatiæ pro nihilo conſumebant, prioratus ſuos debito ſervitio defraudantes.

Quare præcepit eis dominus, ut ſuper ſtatu abbatiæ reſponderent ſibi veritatem. Prædicti autem abbas & monachi reſponderunt concorditer, quod abbatia, tam in temporalibus quam in ſpiritualibus erat in bono ſtatu. Quibus auditis dominus noluit procedere ulterius, ſed receſſit.

Die ſabbati ſequenti, in mane audivit ibi Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit, & exinde venit apud Obaginam abbatiam ordinis Ciſtercienſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra: prædicavit in capitulo, & rogavit ipſos de capitulo, ut ipſum recommendatum haberent in orationibus ſuis, & beneficiis ſuis. Qui devote eidem annuerunt.

Poſt prandium eadem die viſitavit dominus moniales ibidem, prope exiſtentes, quæ nullo vitæ ſuæ tempore exeunt clauſtra, ut dicitur: nec intrant clauſtrum homines, niſi cum prælatis, vel perſonis honeſtis. Prædicavit ibidem, & dedit indulgentiam.

Die Dominica in mane ſequenti conſecravit ibidem in quadam capella, in qua eſt altare conſecratum in honore beatæ Mariæ Magdalenæ: audivit Miſſam, & dedit indulgentiam illis qui interfuerant conſecrationi dicti altaris.

Exinde venit apud Argentac prioratum conventualem de Cluſa, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra: audivit Miſſam, confirmavit, & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti: nec fuit computatum de expenſis.

Die Lunæ ſequenti, audivit ibi Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit, & exinde venit apud Brunaſac, prioratum Solenniacenſem, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Nec fuit computatum de expenſis.

Die Martis in vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, venit dominus apud Bellum Locum, ubi fuit honorifice receptus a Burgenſibus, & proceſſionaliter ab abbate & conventu dicti loci, & intravit capitulum, prædicavit, & viſitavit.

ANNO CHRISTI 1284.

Et in ipſo capitulo recepit homagium, & fidelitatis juramentum ab abbate prædicto de villa Belli-Locenſis, cum pertinentiis feodis illius villæ; ſecundum quod in littera compoſitionis olim factæ inter abbatem & dominum Bituricenſem archiepiſcopum, ſuper hoc continetur.

Et proteſtatus fuit dominus, quod licet dictum homagium, & juramentum recepit in capitulo ſupradicto, nullum ſibi, & eccleſiæ Bituricenſi præjudicium generetur, quin prædictus abbas & ſucceſſores ejus ea facere teneantur alibi, quando fuerint requiſiti: petens idem dominus archiepiſcopus ab ipſo abbate claves portarum dictæ villæ, ſibi tradi in ſignum dominii, prout facere tenebatur.

Qui reſpondit, quod libenter eas traderet, ſi haberet; ſed ad præſens eas non habebat, quia Bernardus de Sacrario, cui eas commiſerat cuſtodiendas tempore domini Guidonis prædeceſſoris domini, ſibi reddere denegabat, præſentibus pluribus monachis & burgenſibus dictæ villæ, quorum nomina ſcripta ſunt in litteris inferius confectis: eodem vero die dominus fuit cum abbate ex gratia; & a burgenſibus villæ, &c.

Super homagio & juramento fidelitatis facto, dedit abbas litteram ſigillo ſuo ſigillatam ſub hac forma.

„ UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Rego humilis abbas Bellilocenſis, Lemovicenſis diœceſis, ſalutem in „ Domino. Noveritis, quod cum nos, & „ conventus noſter, nomine eccleſiæ noſtræ „ Bellilocenſis, a reverendo patre domino „ Simone Bituricenſi archiepiſcopo, Aquitaniæ primate, nomine ſacroſanctæ Bituricenſis eccleſiæ, tenemus in feodum, & „ tenere debemus villam noſtram Bellilocenſem, cum pertinentiis, & juribus ad ipſam „ ſpectantibus: cum prædicta omnia moveantur de feodo & dominio Bituricenſis eccleſiæ, prout evidenter per probationes „ legitimas productas coram Officiali Nivernenſi, judice ſuper hoc delegato a reverendo patre Simone, Dei gratia titulo „ ſanctæ Cæciliæ presbytero Cardinali, nunc „ Apoſtolicæ ſedis Legato apparet, & per „ diffinitivam ſententiam ab eodem contra „ nos pro Bituricenſi archiepiſcopo promulgatam. Item cum nos teneamus in feodum a domino archiepiſcopo, nomine „ Bituricenſis eccleſiæ, omnia temporalia „ priotatuum omnium, adminiſtrationum, „ & obedientiarum ad monaſterium noſtrum „ ſpectantium; ac omnes alias villas noſtras „ cum pertinentiis ſuis, & juribus omnibus, „ ac omnia feoda & refeoda ad monaſterium noſtrum ſpectantia, videlicet.

„ Reparium & temporale de Schaulhac; „ adminiſtrationem & temporalia de Friac, „ & de Favars, & de Riberia, de Biaroz, „ & Deuſconz, & de Burda, & Deſignet; „ & præpoſituram de Budel.

„ Et temporalia eccleſiarum de Felinis, „ de Girac, & de Bonavilla, de Scanquel, & „ de Bochare, Datilaci, de Latuc, & de Nemore; & villam de Condac; & vellam *del Saule*;

Ho-

ANNO CHRISTI 1284.

Homagia & feoda vicecomitis Turanne, domini de Caſtronovo, domini Regnaudi de Cavengnac, R. de Turamonca, domini de Moleto, domini Phiberti de Pomeya, domini Gilberti de Ganeriis, domini Guillelmi de Cabra, Petri Doragnac, Guillelmi de Moritanis, Guillelmi & Ademari de Fauras, dominorum de Malamorte: & omnium aliarum perſonarum, quæ nobis & monaſterio noſtro debent, vel fecerunt homagia; & qui tenent in feodum vel refeodum nobis & monaſterio noſtro, vel tenere debent.

Nec prædicta omnia, vel aliqua de prædictis tenemus ab alio domino temporali, nec tenere poſſumus; cum ipſe archiepiſcopus noſter, & rerum noſtrarum temporalium dominus ſit ſuperior temporalis, & reſſortum habet a nobis, tanquam dominus temporalis ſuperior, & habere debet, & ſucceſſores ſui, nunc & in perpetuum.

Necnon eidem, & ſucceſſoribus jurare tenemur fidelitatem, ac idem claves Bellilocenſis villæ tradere in novo adventu ſuo, anno Domini MCCLXXXV. XIX. Kalendas Auguſti, die Martis, quarta decima ejuſdem menſis, in vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, in monaſterio noſtro, videlicet in capitulo noſtro, circa tertiam, pulſata campana ad congregandum conventum noſtrum in dicto capitulo; *Reverendo in Chriſto Patri domino Simoni, Dei gratia Bituricenſi archiepiſcopo, Aquitaniæ primati ſupradicto, nomine Bituricenſis eccleſiæ, homagium fecimus & juramentum fidelitatis de omnibus ſupradictis:* præſentibus, & ad hoc vocatis religioſo viro Joanne abbate ſancti Sulpicii Bituricenſis; venerabilibus viris domino Guidone de Nohailles, capicerio Pictavienſi; & magiſtro Joanne Greſillons, canonico eccleſiæ Bituricenſis; fratribus Simone de Bleſis, & Joanne de ſancta Severa, ordinis Minorum; P. de Ruppe, archipresbytero de Caſtra, Bituricenſis diœceſis, fratre Hugone de Faveriis, monacho ſancti Sulpicii Bituricenſis; Othone de Salinis, presbytero & canonico Magdunenſi; Conone presbytero, rectore eccleſiæ parochialis de Vierſione, Bituricenſis diœceſis; Hugone monacho, priore de Urſeto, Claromontenſis diœceſis; Joanne de Maimac, priore clauſtrali monaſterii noſtri, Bernardo de Quercu, infirmario; Petro de Planis, camerario; Bertrando de Favars; Stephano de ſancto Badelio; Aymerico de Vigilando, monachis ejuſdem noſtri monaſterii; Martino la Celhe, Petro Majoris, Petro *del Segrey*. Beltrando *del Segrey*, Ademaro *la Treille*, magiſtro Guillelmo Majoris, & Laurentio Stephani: burgenſibus villæ noſtræ Bellilocenſis; & pluribus aliis, &c.

Die Veneris poſt Aſſumptionem beatæ Mariæ Virginis, venit dominus Bituricenſis apud Albignec, prioratuum de Cluſa; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit, & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci.

Die ſabbati ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, & exinde venit apud BriA nam, prioratum ordinis ſancti Auguſtini; ubi receptus fuit proceſſionaliter, & procuratus ad expenſas dicti loci.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Dominica ſequenti fuit ibidem dominus, * ad imitationem domini Guidonis de Nohailles, capicerii Pictavienſis ex gratia, in domibus dicti prioris; & fuit ſecum epiſcopus Caturcenſis.

* *Forte*, ad invitationem.

Eadem die celebravit in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos, & tonſuras, prædicavit, & indulgentiam dedit.

Die Lunæ ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, & exinde venit apud Voſies, abbatiam ordinis ſancti Benedicti; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & B procuratus ad expenſas abbatiæ: nec fuit computatum de expenſis.

Die Martis ſequenti audivit ibi Miſſam, intravit capitulum, prædicari fecit, & exinde venit dominus apud Uſarchiam; ubi receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, ut ſupra, ab abbate & conventu dicti loci de Uſarchia; & procuratus fuit ad expenſas abbatiæ. Non fuit computatum.

Die Mercurii ſequenti, in octavis Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, in manc audivit ibi dominus Miſſam, prædicavit, & tonſuras fecit, & confirmavit. Et exinde venit apud Arnacum, prioratum ſancti Martialis Lemovicenſis, ubi receptus fuit proC ceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci.

Eadem die conceſſit commiſſionem dominus Stephano Salavalh, clerico conquerenti, quod Bertrandus, vel Bernardus Bonifaci, Guido Eſtuderii, Bartholomæus Radulphi, Bernardus Judicis de capella, Petrus & Gaucelinus fratres ſuper terris, &c. Judicem priorem clauſtralem Belliloci. (*Deeſt hic aliquid; forte*, recognoſcere nolebant.)

Die Jovis ſequenti in mane audivit ibi Miſſam dominus, confirmavit, & tonſuras fecit; & exinde venit ad prioratum ſancti Roberti de Caſa Dei, ubi receptus fuit, modo quo ſupra, proceſſionaliter, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. D

Die Veneris ſequenti, in feſto beati Bartholomæi apoſtoli, venit dominus Bituricenſis apud Dalon vel Daloy, abbatiam ordinis Ciſtercienſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra.

Altaria deinde duo in eccleſia dicti loci dominus conſecravit; unum in honore beati Bartholomæi Apoſtoli, & aliud in honore ſanctorum Simonis & Judæ Apoſtolorum, & audivit Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras: & pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ. Non fuit computatum de expenſis.

Die ſabbati venit dominus apud ſanctum Aredium, ubi ſunt Canonici ſæculares: & E receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, a decano & capitulo dicti loci.

Ipſa die celebravit dominus in pontificalibus magnam Miſſam, & fuit procuratus dicta die ad expenſas decani & capituli dicti. Summa expenſarum . . . . .

Die Dominica ſequenti, in eccleſia dicti loci dominus duo altaria conſecravit, unum in honore ſancti Aredii, & aliud in honore ſancti Juniani. Celebravit in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos & tonſuras, & confirmavit.

cit

ANNO CHRISTI 1284.

Et ipsa die venit apud Chalas prioratum conventualem sancti Augustini, ubi fuit receptus processionaliter ut supra, & procuratus ad expensas prioris prædicti loci sancti Aredii.

Die Lunæ sequenti in mane dominus audivit ibi Missam, & confirmavit, & tonsuras fecit.

Et exinde venit apud Sollemniacum, abbatiam sancti Benedicti, ubi dominus & episcopus Lemovicensis, abbas sancti Martialis Lemovicensis, & plures alii venerunt domino obviam; & fuit receptus processionaliter ipsis præsentibus ab abbate & conventu dicti loci processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas abbatiæ. Summa expensarum, &c.

Eadem die concessit dominus commissionem abbati & conventui dicti loci conquerentibus, quod Ademarus de Cambonio, domini Beehardus, Guido & Aymericus de Claro oculo, & Johannes, medici, Lemovicensis diœcesis, super terris, debitis, possessionibus, &c. injuriantur, eisdem judicem pricrem claustralem Bellilocensem præfatæ diœcesis.

Item aliam dictis conquerentibus, quod Johannes Gregorii clericus, & ejus uxor, magister Matthæus qui moratur cum domino Gracelino de Castronovo milite, dictus Lalamans, & dictus Haurac de Gezons, præfatæ diœcesis Lemovicensis, super terris, &c. injuriatur, eisdem judicem supradictum.

Item aliam præposito de Fagia, monacho abbatiæ Sollemniacensis, ejusdem diœcesis, conquerenti, quod P. Baylac, G. Doneu domicellus, Joannes Deuquarroy, Aymars Samcunnet, & Guido Rogerii, præfatæ diœcesis Lemovicensis, &c. super terris, &c. injuriantur, eidem judicem supradictum.

Item alia dicto præposito, conquerenti, quod B. Greu, B. Baylet presbyter, dictus Barrisio, P. de Brolio, & Bernhardus Manha, præfatæ diœcesis, super terris, &c. injuriantur, eidem judicem priorem claustralem Bellilocensis prædictum.

Item aliam Priori de Cella monacho Sollemniacensi, conquerenti quod Guido Gergnos domini Gannac dictus Bonnet Cans, & Johannes Pellyssa, diœcesis prædictæ Lemovicensis, super terris, &c. injuriantur, eidem judicem supradictum.

Item aliam Guillelmo Saderia, clerico conquerenti, quod Ademarus de Saxum miles, Guillelmus *de la Rocha*, Joannes Bertrandi, G. Jacosta, P. Faure de Exæmduno, ejusdem diœcesis, super terris, &c. injuriantur, eisdem judicem Priorem sancti Gerardi Lemovicensis.

Item die Martis sequenti in mane, audivit dominus ibi Missam, & confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Calutium, castrum magistri Geraldi de Malomonte, & fuit ibidem ad * imitationem dicti magistri Geraldi ex gratia.

* *forte*, intuitionem.

Die Mercurii sequenti, in festo Decollationis beati Joannis Baptistæ, in mane audivit ibidem dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud Petram Bufferiam, ubi receptus fuit processionaliter ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci, & præpositi de Charovico; qui duo unam procurationem debent prioratus de Petra Bufferia, & est de abbatia Sollemniacensi: prior de Carovico, est de abbatia sancti Augustini Lemovicensis. Summa expensarum . . . .

Eadem die fecit homagium domino, & juramentum fidelitatis prior monasterii de Vicano, Caturcensis diœcesis, de omnibus temporalibus & juribus, quæ habebant vel habebat, seu habere poterat, aut debebat in villa Vicanensi, & pertinentiis suis; præsentibus religiosis viris, Joanne abbate sancti Sulpicii Bituricensis, priore de Petra Bufferia; domino Guidone de Nohailhes, capicerio Pictavienſi; domino Ademaro de Riperia: magistris, Joanne Gresillon canonico Bituricensi; Petro de Viersione; P. de Rupe archipresbytero de Castra, Bituricensis diœcesis; Othone de Salinis, capellano domini, canonico Magdunensi, & pluribus aliis clericis & laicis.

Et licet dictus prior dictum homagium teneretur facere domino Bituricensi ad supplicationem dicti prioris, & multorum bonorum recepit ibidem dictum homagium ex gratia: super quibus debuit dare litteras dictus prior de Vicano.

Dicta die impetrarunt a domino commissionem P. de Bellomonte, clericus, & N. . . . . contra rectorem ecclesiæ de Mauzanis; Blasium Chaussandas, Bartholomæum de Murato, P. Guardelli, & Geraldum Chambasorez, laicos ejusdem diœcesis, & huic Bertrandum Alboini canonicum sancti Juliani, ejusdem diœcesis Lemovicensis.

Item eidem P. aliam commissionem contra rectorem ecclesiæ sancti Hilarii de Turius, P. Hugonis Dantoyr, & Bonetum ejus filium, & P. Gardelli, laicos ejusdem diœcesis; & habuit judicem, Guillelmum Ademay canonicum sancti Arredii, Lemovicensis diœcesis prædictæ.

Item idem P. aliam commissionem obtinuit, videlicet contra rectorem ecclesiæ de Lectaurs, P. de Marcilho, Guidonem Dassio clericos, P. Gourdelli, & B. Laschaussandas ejusdem diœcesis; & habuit judicem Junianum Canoys canonicorum sancti Juniani ejusdem diœcesis.

Item impetravit aliam idem P. commissionem contra Stephanum Chandeliers, Stephanum de Vernac, & Stephanum Latrocaria laicos, ejusdem diœcesis Lemovicensis; & habuit judicem P. Faydici, canonicum Rasolienſem, ejusdem diœcesis.

Item impetravit idem P. aliam commissionem contra rectorem ecclesiæ Dautor, Bonetum ejus fratrem, Guillelmum Garalhaez, Guillelmum Emerici de Uscrchia, & ejus uxorem præfatæ diœcesis, & habuit judicem Guidonem Delchascauhier canonicum sancti Aredii.

Item impetravit idem P. &c. contra priorem de Vinhareria rectorem ecclesiæ de Sodena, & Guillelmum Mallars laicum ejusdem diœcesis; & habuit judicem Bertrandum Alboyni canonicum sancti Juniani.

Die Jovis sequenti, in mane audivit i Missam dominus, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud Aurelium, prioratum conventualem sancti Augustini: ubi

rece-

ANNO CHRISTI 1284.

receptus fuit processionaliter præsente domino episcopo Lemovicensi, ut supra; & ibidem inter dominum & episcopum de multis contulerunt.

Postea recessit episcopus, & ivit pransum ibi prope ad duas leucas: & dominus remansit, & procuratus fuit ibidem ad expensas prioris dicti loci.

Dicta die impetravit præpositus Darco monachus Sollempniacensis commissionem, contra dictum Arnaus, Guillelmum Pelos, & Stephanum, * ejus uxor P. & Johannem dictum seu dictos Gautier, Lemovicensis diœcesis; & habuit judicem priorem de Belloloco, Lemovicensis diœcesis.

* *Ita mss. Forte*, & *Stepha nam ejus uxorem.*

Item aliam commissionem impetravit prior de Layral, Claromontensis diœcesis, ordinis sancti Benedicti, contra Hugonem de Frayxamas, dictum le Tondu Palic; Joannem rectorem ecclesiæ de Verneya, rectorem ecclesiæ de Petraficta; Joannem de Urchier presbyterum Lemovicensis diœcesis; & habuit judicem priorem monasterii Bellilocensis ejusdem diœcesis.

Die Veneris in mane audivit ibi Missam, confirmavit, & fecit tonsuras, & exinde venit dominus apud Orthigiam, prioratum conventualem. Ordo est per se. Ubi fuit receptus processionaliter, prædicavit in capitulo, & procuratus fuit ibidem ad expensas prioris dicti loci.

Die sabbati sequenti, in mane audivit ibi Missam dominus, & fecit tonsuras: & exinde venit apud monasterium Haentense, ubi receptus fuit proeessionaliter a præposito, & capitulo dicti loci; & procuratus fuit in ipsa die ad expensas capituli dictæ ecclesiæ.

Eadem vero die vocavit dominus canonicos dictæ ecclesiæ coram se, & inquisivit de statu ecclesiæ.

Et quia venerabilis vir magister R. de Albuconio præpositurum dictæ ecclesiæ Haentensis, & præpositurum ecclesiæ Rasolensis, nec non & ecclesiam parochialem sancti Sylvani prope Bellamgardam in eadem diœcesi Lemovicensi, tenebat, tamquam intitulata, in modum qui sequitur contra dictum præpositum processit, post multas accusationes:

„ SImon, Dei gratia Bituricensis archie-
„ piscopus, Aquitaniæ primas, univer-
„ sis præsentes litteras inspecturis, salutem
„ in Domino. Nuper Lemovicensem diœ-
„ cesin visitantes, dum per villam Bellæ-
„ gardæ transitum faceremus, ex clamosa
„ insinuatione parochianorum ecclesiæ san-
„ cti Silvani prope villam prædictam fre-
„ quenter didicimus, quod venerabilis ma-
„ gister R. de Albuconio tria beneficia, quæ
„ inferius annotantur tamquam intitulata
„ detinebat: quorum unum ex altero non
„ dependet; in suæ salutis præjudicium &
„ scandalum plurimorum: videlicet eccle-
„ siam sancti Silvani, curam animarum ha-
„ bentem; ac præposituram ecclesiæ Raso-
„ lensis; nec non & præposituram ecclesiæ
„ Haentenensis; quæ præposituræ in dictis
„ ecclesiis dignitates reputantur. Postea au-
„ tem ad ecclesiam Rasonensem descendi-
„ mus, visitationis officium exercentes, ubi
„ canonici dictæ ecclesiæ nobis hæc eadem
„ retulerunt. Tandem ad ecclesiam Haen-
„ tensem declinavimus causa visitationis of-
„ ficium exercentes: ubi canonici dictæ ec-
„ clesiæ clamorem præcedentium confirman-
„ tes, non sufficiebat admirari, qua con-
„ scientia, tam enormem excessum non
„ compatiendo prædictis ecclesiis toleramus.
„ Cum autem præmissa omnia nota essent
„ & manifesta, & adhuc sint; ac episcopus
„ dictæ Lemovicensis diœcesis, quoad præmis-
„ sa negligens fuit, ut dicitur, & remissus
„ licet; beneficia, quæ tanto tempore vaca-
„ vissent, quoad nos vel ad sedem Apostoli-
„ cam esset eorum devoluta conferendi po-
„ testas jure metropolitano, seu auctoritate
„ sedis Apostolicæ conferre possimus, tandem
„ juxta verbum Apostoli dicentis, *Nemini*
„ *cito manum imponas*, volentes super præ-
„ missis habere certitudinem pleniorem,
„ ipsum magistrum R. die sabbati ante na-
„ talem beatæ Mariæ Virginis diem voca-
„ vimus coram nobis apud Haentenses: &
„ ab ipso petivimus diligenter, utrum præ-
„ fatum clamorem opere compleviſſet. Qui
„ nobis respondit, quod præfatam ecclesiam
„ parochialem, ac dignitates prædictas de-
„ tinuerat per longa tempora, & adhuc e-
„ tiam detinebat, fructus & exitus dicto-
„ rum beneficiorum levando & percipiendo:
„ quæ beneficia, ut dicebant, successive
„ fuerat assecutus. Primo præposituram Ra-
„ soliensem, deinde præposituram Haenten-
„ sem, & ultimo ecclesiam parochialem
„ prædictam: asserens, tam fuisse super præ-
„ missis cum ipso a sede Apostolica dispen-
„ satum. Quam dispensationem ad nostram
„ conscientiam informandam ab ipso nobis
„ petimus ostendi. Qui nobis respondit,
„ quod dispensationem prædictam non ha-
„ bebat ad præsens, nec habere poterat; sed
„ die tertia a nobis sibi assignata illam no-
„ bis ostenderet & obferret. Et nos ad sup-
„ plicationem ipsius diem Veneris in vigilia
„ nativitatis beatæ Mariæ Virginis sibi as-
„ gnavimus per hoc coram nobis apud Le-
„ movicum, ad ostendendum & exhibendum
„ nobis dispensationem prædictam, si quam
„ habet, & ad procedendum ulterius ut jus
„ erit. Quam diem præfatus R. gratanter,
„ & ex voluntate acceptavit: præsentibus re-
„ ligiosis viris Johanne abbate sancti Sulpi-
„ cii Biturícensis; Fratre J. de Pheletino,
„ ordinis Prædicatorum, Lemovicensi; ac
„ discretis viris domino Guidone de Noy-
„ halhes, capicerio Pictavienſi: Magistro J.
„ Gresillon, canonico Biturícensi; Adema-
„ ro de Riperia & Petro de Viersione, cle-
„ ricis; domino Joanne de Vernolhiis, ca-
„ nonico Lemovicensi; ac religioso viro
„ priore de Maravalle, Lemovicensis diœ-
„ cesis; & pluribus aliis.

„ Datum dicta die sabbati ante Nativita-
„ tem beatæ Mariæ Virginis, apud Haen-
„ tenses, anno Domini MCCLXXXIV.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Dominica sequenti in mane, ibidem apud Haentenses audivit Missam dominus, & confirmavit, & tonsuras fecit: & exinde venit dominus apud Parenhac, prioratum sancti Martialis Lemovicensis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra: & fuit ibi procuratus ad expensas capituli dicti loci: nec fuit computatum ibi de expensis.

Die Lunæ sequenti ante Nativitatem beatæ Ma-

ANNO CHRISTI 1284.

tæ Mariæ Virginis, in mane celebravit ibidem dominus, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud sanctum Leonardum, prioratum conventualem ordinis sancti Augustini: ubi receptus fuit processionaliter, prædicavit in capitulo, & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci; in crastino autem celebravit, ibidem confirmavit, & tonsuras fecit.

Commissionem dedit dominus domino Guidoni de la Porta, præposito sancti Silvani de abbatia de Urserche, Lemovicensis diœcesis, contra Ademarum Forragu, Joannem & Petrum Dosa fratres, Jobertum de Bausac, & Guidonem Morselli domicellum præfatæ diœcesis: & habuit judicem abbatem Bellilocensem.

Die Martis ante Nativitatem beatæ Mariæ Virginis, intravit dominus Lemovicensem civitatem: & primo declinavit ad ecclesiam cathedralem, ubi fuit receptus processionaliter ab episcopo, induto vestibus pontificalibus, & a canonicis dicti loci indutis cappis sericis: & ipsa die fuit procuratus in domibus episcopi, ad expensas ipsius episcopi, nomine capituli: quia debet solvere procurationem pro capitulo, secundum quod est consuetum: nec fuit computatum.

Et notandum quod, antequam dominus intraret civitatem, venerunt domino obviam bene per unam leucam; scilicet episcopus Lemovicensis, decanus, magnus archidiaconus, cantor, archidiaconus de Malamorte, abbas Dauracensis, magister Gillebertus, & plures alij canonici Lemovicenses: & abbates sanctorum Martialis & Martini, qui præcesserunt pro recipiendo dominum processionaliter.

Die Mercurii sequenti, prædicavit in capitulo, & visitavit; præsentibus in capitulo episcopo, & canonicis dictæ ecclesiæ, qui ex gratia speciali obtulerunt ei primam præbendam in ecclesia vacaturam ad opus cujusdam clerici sui.

Et ipsa die celebravit in dicta ecclesia majorem Missam in pontificalibus præsente episcopo: prædicavit populo: indulgentiam dedit, & fuit procuratus in domibus episcopi Lemovicensis ab ipso episcopo, & ad expensas ipsius.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus prioratum sancti Andreæ Lemovicensis, ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, præsente episcopo: & declinavit ad abbatiam sancti Martini, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra: audivit Missam, & fuit procuratus ibidem ad expensas abbatis dicti loci: de quibus solvit prior sancti Andreæ Lemovicensis medietatem, prout consuetum erat.

Die Veneris sequenti, in vigilia Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, visitavit dominus abbatiam sancti Augustini Lemovicensis: ubi receptus fuit processionaliter ab abbate, & conventu dicti loci, audivit Missam, & fuit procuratus ad expensas abbatiæ: nec fuit computatus de expensis.

Die sabbati in festo Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, intravit dominus ibidem capitulum, prædicavit, & exinde venit ad abbatiam sancti Martialis Lemovicensis, ubi receptus fuit processionaliter præsente episcopo Lemovicensi ab abbate & conventu dicti loci: celebravit Missam conventualem in pontificalibus cum pallio: acolytos fecit; populo prædicavit, & dedit indulgentiam: & ipsa die procuratus fuit ad expensas prædictæ abbatiæ: in procuratione non fuit computatum.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Dominica sequenti in mane, intravit dominus capitulum: prædicavit, & visitavit, audivit Missam, & procuratus fuit ibidem ad expensas abbatiæ: in procuratione*, quia abbas dicti loci tenetur ad suas procurationes.

* *Forte deest*, non fuit computatum, *ut proxime*.

Ipsa die Dominica visitavit dominus abbatiam de Regula Lemovicensi, ubi quoque receptus fuit processionaliter, prædicavit, & visitavit in capitulo: & procurationem suam, quam eis scilicet abbatiæ & conventui manda-
daverat ad diem sequentem, remisit ista vice abbatissæ dicti loci, ad supplicationem ipsius abbatissæ, ac venerabilis viri domini Guidonis de Noyhaylles capicerii Pictavien-sis, sicut & ad supplicationem abbatis Dauracensis, & plurimorum aliorum.

Die Lunæ sequenti in mane, audivit dominus Missam apud sanctum Martialem: & in camera sua præsentibus episcopo Lemovicensi, decano, archidiacono, abbate Dauratensi, canonicis Lemovicensibus, & pluribus aliis clericis & laicis, dominus viginti tres parvos tonsuravit.

Et notandum quod visitando dictam Lemovicensem civitatem, concessit commissiones quæ sequuntur: quarum commissionum forma mutata fuit prout sequitur, & concessa personis infra scriptis.

„ SImon, Dei gratia Bituricensis archie-
„ piscopus, & Aquitaniæ primas, dile-
„ cto in Christo priori de Tutella, ordinis
„ sancti Benedicti, Lemovicensis diœcesis,
„ salutem in Domino, qui est omnium sa-
„ lus. Conquestus est nobis prædictam Le-
„ movicensem diœcesim visitantibus Guillel-
„ mus Jordani miles ejusdem diœcesis, quod
„ Helias de Fonte presbyter & rector eccle-
„ siæ de Barnaco, præfatæ diœcesis Lemo-
„ vicensis, super terris, debitis, possessioni-
„ bus, & rebus aliis injuriantur eidem. Hinc
„ est quod cum de consuetudine approbata
„ de causis, controversiis, seu litibus qui-
„ buscumque omnium subditorum dictæ diœ-
„ cesis, de quibus diœcesanus loci cognosce-
„ re non incepit, possumus cognoscere vi-
„ sitando, & ea fine debito terminare, vel
„ committere, & in possessione hujusmodi
„ juris, vel quasi, tam nos, quam prædeces-
„ sores nostri fuerimus, & etiam adhuc si-
„ mus, discretioni vestræ mandamus: qua-
„ tenus coram vobis vocatis partibus causas
„ audiatis prædictas, & eas fine debito usu-
„ ris cessantibus terminetis: facientes quod
„ decreveritis per censuram ecclesiasticam
„ auctoritate nostra firmiter observari. Te-
„ stes autem qui fuerint nominati, si se
„ gratia, odio, vel timore subtraxerint,
„ censura simili compellatis veritati testimo-
„ nium perhibere. Vobis enim quoad om-
„ nia supradicta committimus vices no-
„ stras, donec eas duxerimus revocandas.
„ Datum, &c.

Sub forma prædicta idem miles contra Guillielmum de Pœna Vayra, militem dictæ diœcesis, aliam commissionem impetravit: & habuit judicem præpositum de Mammaco, dictæ diœcesis Lemovicensis.

ANNO CHRISTI 1284.

Item idem miles contra Hugonem Arniac, militem ejuſdem diœceſis, impetravit aliam: & habuit judicem Petrum de Saveril, canonicum Dauratenſem.

Item Bernardus Raymundi, clericus Lemovicenſis diœceſis, contra Gaucelinum Macel, Joannem Douverdieri, Agnetem Faureſſa, Joannem Audebert Decroſoli, & filium Panſic, clericum dictæ diœceſis, commiſſionem impetravit ſimiliter: & habuit judicem priorem clauſtralem monaſterii de Tutella, prædictæ diœceſis.

Item aliam commiſſionem impetravit Boſo de Montibus, domicellus dictæ diœceſis, contra P. Laracha, Raymundum Apicat, relictam dicti Nacaynner, & uxorem dicti Socamcu, & Hubertum de Arlot, dictæ diœceſis; & habuit judicem S. Chabili, canonicum ſancti Juniani, præfatæ diœceſis.

Item Armingarda, dictæ diœceſis Lemovicenſis, commiſſionem impetravit contra Gaucelinum de Aforla, militem; Heliam Sulhei, militem; Heliam de Nobiliaco, domicellum; Laurentium Fautoris; P. Borda Nayra, ejuſdem diœceſis; & magiſtrum S. de Malomonte, canonicum Lugdunenſem, pro judice impetravit: & viſo tamen, ne virtute hujuſmodi reſcripti extra diœceſim Lemovicenſem partes pertrahantur.

Item Aymericus de Jarniac miles commiſſionem impetravit contra Heliam Durandi, R. Durandi, Henricum Bordanoyra, Stephanum de Nuer, P. Chabnen, dictæ diœceſis: ac P. de Barnon, canonicum Raſolienſem, Lemovicenſis diœceſis, pro judice ſub prædicta forma impetravit.

Die Lunæ prædicta, in craſtino Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, exivit dominus civitatem Lemovicenſem, & ipſa die venit apud Carnum, juxta Axiam, prioratum ſancti Martialis Lemovicenſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci, & prioris de Ape; qui domino ad unam procurationem tenentur. Summa expenſarum, undecim libræ, & duo ſolidi.

Dicta die impetravit commiſſionem Aymericus Rauchercus, laicus cruceſignatus, Lemovicenſis diœceſis, contra Heliam Pelliparii, clericum; * Gt. de Chambarac, presbyterum; P. Loveu; P. Pecum, laicum ejuſdem diœceſis: habuit judicem dominum Julianum de Crozis, canonicum ſancti Aredii, præfatæ diœceſis.

* *Forte*, Gasbertum.

Idem ibidem impetravit commiſſionem Thomas de Montepeſſulano, de caſtro Lemovicenſi cruceſignatus, contra Stephanum Cambafortz, P. Lo Lacier, P. de Perreignec, P. Pecom, & Guillelmum Vachier, Lemovicenſis diœceſis: & habuit judicem Julianum de Grozis prædictum, canonicum ſancti Aredii.

Die Martis ſequenti audivit ibi dominus Miſſam, & confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Rupem Cavardi, prioratum abbatiæ de Carroſo, ubi receptus fuit proceſſionaliter: & procuratus ad expenſas prioris dicti loci: & non fuit computatum de expenſis.

Die Mercurii ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, & confirmavit, & fecit tonſuras: & exinde venit apud Naacrotum, prioratum de Caroſilo, ubi receptus fuit proceſſionaliter, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum fuit, tredecim libræ cum ſeptem ſolidis.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Jovis ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, & confirmavit, & fecit tonſuras: & exinde venit apud Buxeriam, prioratum conventualem de Cluſa, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci: nec fuit computatum de expenſis.

Die Veneris ſequenti, in feſto Exaltationis ſanctæ Crucis, venit dominus apud Salas, prioratum conventualem ordinis ſancti Auguſtini; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra: celebravit in pontificalibus, acolytos fecit: & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci, qui noluit computare de expenſis.

Die ſabbati ſequenti, in octavis Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, venit dominus apud Peruſiac, prioratum de Caroſio: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra; celebravit in pontificalibus, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonſuras: & procuratus fuit ipſa die ad expenſas prioris dicti loci, nec fuit computatum de expenſis.

Die Dominica ſequenti, venit dominus ad abbatiam Stirpenſem, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra; audivit Miſſam, & procuratus fuit ad expenſas abbatiæ: nec fuit computatum de expenſis.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus in mane, & intravit capitulum, & viſitavit; & exinde venit apud ſanctum Junianum, ubi receptus fuit a decano capituli. Summa expenſarum, tredecim libræ, quinque denarii minus.

Die Martis ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, populo prædicavit, indulgentiam dedit, tonſuras fecit, confirmavit, & in capitulo viſitavit, & dedit commiſſiones, quæ videlicet ſequuntur.

Eadem die Catharina relicta Heliæ de Siens, tutrix. J. & Aymerici pupillorum ſuorum, impetravit commiſſionem contra Heliam de Varenis militem, Petrum de Molico, Heliam de Suc, Aymericum Pleychas Valeti, Guillielmum de Furno, & dictum Guaydamour: & habuit judicem Heliam Bortelli, canonicum ſancti Juniani.

Item aliam commiſſionem obtinuit dicta relicta contra Germanum Doveri, Germanum Raen, & P. de Roſſays, Lemovicenſis diœceſis; & habuit judicem prædictum Heliam Bortelli, canonicum ſancti Juniani.

Item commiſſionem obtinuit P. Borelli, & Petronilla ejus ſoror, ejuſdem litis conſortes, contra Heliam de Malomonte, militem; P. Vermier, cappellanum de Dornarac; P. Barac, & P. Boveron, ejuſdem diœceſis: & habuerunt judicem Geraldum Galterii, canonicum ſancti Juniani prædicti, Lemovicenſis diœceſis.

Die Martis prædicta, venit dominus apud Beux, abbatiam ordinis Ciſtercienſis; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra: & pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ prædictæ, nec fuit computatum.

Die Mercurii ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, & confirmavit; & exinde

ANNO CHRISTI 1284.

inde venit apud Grandimontem prioratum, ubi receptus fuit de more, processionaliter, a priore & conventu dicti loci de Grandimonte; & fuit dominus procuratus in aula dicti prioris, & fuit prior secum ad prandium, & ad expensas prioris dicti loci: nec fuit computatum de expensis.

Die Jovis in mane, intravit dominus capitulum, prædicavit, & se orationibus fratrum commendavit; audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud Ambazac, prioratum de abbatia sancti Augustini Lemovicensis: ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, decem libræ Turonenses, cum septemdecim solidis: & propter paupertatem loci, dicto priori procurare promisit in primo adventu suo procurationem.

Visitatio episcopatus Caturcensis a domino Bituricensi archiepiscopo.

ANNO CHRISTI 1285.

ANno Domini MCCLXXXV. die Jovis post mediam Quadragesimam intravit reverendus pater dominus Simon Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, diœcesim Caturcensem, causa visitationis.

Et primo declinavit apud Marcellum, ubi fuit receptus processionaliter, pulsatis campanis, & procuratus ad expensas rectoris ecclesiæ dicti loci. Summa expensarum, septemdecim libræ, & duodecim solidi Turonenses.

Et notandum, quod pro caristia temporis, quæ carior incomparabilis erat in partibus illis, fiebant expensæ tam magnæ, & etiam quandoque propter supervenientes. Nam panis, qui alio tempore non valebat nisi unum denarium, valebat, & vendebatur tunc novem denarios, & sic de aliis epulis.

Et sciendum, quod in comitiva domini erant hi, quorum nomina hic notantur: scilicet religiosi viri, Guido abbas monasterii Viersionensis, frater domini; minister Renerius de Senonis, archidiaconus Grancensis, in ecclesia Bituricensi; dominus Otho de Salinis, canonicus Magdunensis: Conon canonicus Mimantensis, cappellani domini; magistri P. de Viersione & R. de Charitate, clerici domini; frater Joannes Marsac, monachus Viersionensis; frater Hugo, monachus sancti Sulpicii Bituricensis, pœnitentiarius domini; magister Joannes de Camera, & Joannes de Senonis nepos dicti archidiaconi; & plures alii clerici & laici.

Die Veneris sequenti, ibidem in mane audivit dominus Missam, indulgentiam dedit; & exinde venit apud Varrac, prioratum de Tutella, Lemovicensis diœcesis: ubi receptus fuit processionaliter, pulsatis campanis, & procuratus ipsa die ad expensas prioris dicti loci: nec fuit computatum de expensis.

Eadem die finavit de procuratione sua prior de Carenac, ordinis Clugniacensis, ad quatuordecim libras Turonenses.

Die sabbati sequenti, venit dominus apud Rupem Amatoris, prioratum abbatiæ Tutellæ, Lemovicensis diœcesis: ubi fuit receptus processionaliter ab abbate Tutelensi, & priore, & conventu dicti loci, pulsatis campanis; & in dicta ecclesia eodem die sacros ordines celebravit, & quosdam clericos Claromontensis diœcesis ordinavit, & quosdam de diœcesi Caturcensi, de licentia episcopi Caturcensis, qui sibi litteram clausam miserat sub hac forma:

ANNO CHRISTI 1285.

„ REverendo in Christo patri ac domi-
„ no suo carissimo domino Simoni,
„ divina providentia Bituricensi archiepisco-
„ po, & Aquitaniæ primati; Raymundus
„ permissione divina suus devotus Caturcen-
„ sis episcopus; salutem, & cum recom-
„ mendatione se ipsum ad ejus beneplacita
„ & mandata. Reverende pater, sanctitati
„ vestræ humiliter supplicamus, quatenus
„ hac instanti die sabbati proxima post fe-
„ stum Annunciationis Dominicæ, ubicum-
„ que eadem die vos esse contingat in Ca-
„ turcensi diœcesi, vobis ibidem placeat
„ sacros ordines celebrare: nos enim di-
„ ctis ordinibus supersedebimus, ob vestri
„ reverentiam & honorem. Valeat vestra
„ reverenda paternitas bene & diu, quæ
„ nobis semper præcipiat, tanquam suo.
„ Datum Caturci die Jovis post dictum
„ festum, &c.

Ordinibus vero celebratis, procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci; & noluit computare; quia abbas suus, & monachi dicti loci comederant cum domino ad prandium.

Die Dominica sequenti, qua cantatur, *Isti sunt dies*, ibidem apud Rupem Amatoris dominus celebravit, & prædicavit, & indulgentiam dedit; & quamplurimos, præsente episcopo Caturcensi, confirmavit.

Et exinde venit apud Soliacum, prioratum conventualem de Aureliaco; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci de Soliaco. Noluit computare de expensis.

Die Lunæ sequenti in mane, audivit ibi Missam, & confirmavit, & tonsuras fecit, & prædicavit, & indulgentiam dedit; & exinde venit dominus apud Gordovium seu Gordonium, prioratum de Vicano; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa autem expensarum fuit, scilicet tredecim libræ, cum quatuor solidis Turonensibus.

Die Martis sequenti in mane, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit, & tonsuras ibidem fecit. Et exinde venit dominus apud Vicanum, prioratum conventualem ordinis sancti Augustini: qui prioratus, cum ejus pertinentiis universis, tenetur a domino in feodum; & ibi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci. Summa autem expensarum, viginti duæ libræ, & septemdecim solidi cum sex denariis Caturcensibus; valent quindecim libras, & quinque solidos Turonenses.

Die Mercurii sequenti fuit ibidem cum priore ex gratia; & eadem die ex gratia hac vice remisit dominus priori prædicto de Vicano procurationem suam, quam ad dictam diem mandaverat priori de Concorret, qui prioratus est de abbatia sancti Ambrosii Bituricensis: quoniam prioratum idem prior de Vicano tenebat ad firmam.

ANNO CHRISTI 1285. Die Jovis sequenti, fuit ibidem dominus ad expensas proprias, & in mane intravit capitulum dicti prioratus, & visitavit; & eadem die prior & conventus de Vicano prædicti, super homagio & fidelitate, quas domino facere tenentur de prioratu suo & pertinentiis universis, dederunt litteras sub hac forma:

Tenor litterarum de homagio facto per Priorem & conventum de Vicano, domino archiepiscopo Bituricensi.

„ UNiversis præsentes litteras inspecturis, „ nos Petrus Stephani prior monaste- „ rii de Vicano, Caturcensis diœcesis, ordi- „ nis sancti Augustini; totusque ejusdem lo- „ ci conventus, salutem in Domino sem- „ piternam. Notum facimus, quod cum „ nos, nomine prædicti monasterii nostri, „ teneamur facere fidelitatem & homagium „ de omnibus rebus temporalibus, quocum- „ que nomine ad nos & monasterium no- „ strum, quocumque jure, seu quantacum- „ que causa vel modo pertinentibus, reve- „ rendo patri ac domino domino Simoni „ Dei gratia Bituricensi archiepiscopo, A- „ quitaniæ primati: quæ scilicet fidelitatem „ & homagium prædecessores nostros in di- „ cto monasterio, Bituricensi archiepiscopo „ seu Bituricensibus archiepiscopis, qui fue- „ runt pro tempore, ex debito confitemur „ fecisse. Nos ab eodem domino archie- „ piscopo, nomine suæ Bituricensis eccle- „ siæ, recognoscimus tenere in feodum om- „ nia & singula temporalia suprascripta; ei- „ dem domino archiepiscopo nos prædictus „ Petrus Stephani prior de Vicano, nomi- „ ne prædicti monasterii nostri, gratanter, „ prout tenemur, fecimus fidelitatem & ho- „ magium, nostro & conventus nostri no- „ mine, apud Petram Buseriam, Lemovi- „ censis diœcesis; ubi de mera gratia, ab „ eodem reverendo patre admissi fuimus ad „ præmissa; quamquam apud Biturigam, „ si placeret eidem domino, prædictam fi- „ delitatem & homagium facere teneamur. „ In cujus rei testimonium sigilla nostra, „ Nos prior & conventus prædicti, quibus „ divisim utimur, præsentibus duximus appo- „ nenda. Datum apud Vicanum, anno Do- „ mini MCCLXXXV. die Jovis ante Ra- „ mos palmarum.

Anno prædicto, diebus Mercurii & Jovis prædictis, scilicet ante Ramos Palmarum, ibidem apud Vicanum, in claustro ecclesiæ de Vicano, coram domino archiepiscopo, & mandato suo, personæ infrascriptæ, parochiani de Guorgonio, qui super usuraria pravitate erant quam plurimum diffamati; coram domino propter hoc vocati abjuraverunt: & per mandatum domini summas infrascriptas, quas se confessi fuerunt habuisse per usurariam pravitatem, per juramentum suum restituere promiserunt, & stare juri super his coram eo.

Bertrandus de Faveriis abjuratus usuras, ut præmittitur, promisit restituere centum solidos monetæ antiquæ: quos, prout ipse confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Girardus la Olmeida abjuratus usuras, ut præmittitur, promisit restituere quindecim solidos monetæ antiquæ: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Girardus de Molendino abjuratus usuras, ut præmittitur, promisit restituere centum solidos: quas, prout ipse confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Porverlel abjuravit usuram, ut præmittitur, & promisit restituere octo libras: quos, prout etiam confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Girardus Molendinarii abjuravit usuram, ut præmittitur, & promisit restituere decem & octo denarios: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Regnaudus Constantini abjuratus usuram, prout præmittitur, promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Angolismo abjuratus usuram, prout præmittitur, promisit restituere decem libras: quas, prout ipse confessus, habuerat quoque per usurariam pravitatem.

Bernardus de Faveriis abjuratus usuram, ut præmittitur, promisit restituere triginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat quoque per usurariam pravitatem.

Girardus Richardi abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere quatuor libras: quas, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Stephanus Mafit abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere triginta solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Deodatus de Olvicida abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Giraldus Esturaldi abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Proverel abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere decem libras Caturcenses: quas, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Bernardus de Vineis abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Arnaudus Novelli abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere viginti solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raymundus Ribere abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere sexaginta solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

P. Texendarius abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Alnaudus de la Tramoilhe abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Gallucio abjuratus est usuram, ut præmittitur, & promisit restituere qua-

ANNO CHRISTI 1285.

quadraginta & octo solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Ademarus Castri abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere quinque sextertia bladi: quæ, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Renaudus Bonardi abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere viginti quinque solidos: quos, prout præmittitur, confessus est habuisse per usurariam pravitatem.

Deodatus de Mercato abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Casselade abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Marcillac abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Fouborne abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere octo libras: quas, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Gilbertus de Carentelo abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere decem libras: quas, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Arnaldus Raynes abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit etiam restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

P. Laval abjuratus est usuras, prout præmittitur, qui promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Brina abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere decem solidos; quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Benast abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit quoque restituere decem solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Arnaldus de Brinis abjuravit usuras, prout præmittitur, & promisit restituere viginti solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

S. P. Sp. Roal abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit quoque restituere quinque solidos: quos, prout ipse confessus est, ante habuerat per usurariam pravitatem.

Bernardus de Bonperrier abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Linars abjuratus est usuram, prout præmittitur, & promisit restituere viginti quinque solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

P. Seguin abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere duodecim solidos antiquæ monetæ: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus Palmerii abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere viginti solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Gasbertus du Coffel abjuratus est usuras, prout præmittitur, qui promisit etiam restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Die Veneris sequenti, ibidem apud Vicanum in mane audivit dominus Missam, & exinde venit apud Fontes, prioratum conventualem abbatiæ de Figiaco, Caturcensis diœcesis, ubi receptus fuit processionaliter pulsatis campanis, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, quatuordecim libræ Turonenses, cum sex solidis.

Die sabbati sequenti in mane, audivit ibi dominus Missam, & fecit prædicari, & indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit apud Capdenatium, prioratum de Aureliaco, ubi fuit receptus, ut fuit supra, processionaliter pulsatis campanis, &c. & procuratus est ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, viginti duæ libræ, octo solidi, & tres denarii Caturcenses; valent quatuordecim libras, & novemdecim solidos Turonenses.

Eadem die sabbati, finavit domino de procuratione sua prior de Cardelliaco, qui est ordinis Cluniacensis, ad quatuordecim libras Turonenses.

Die Dominica sequenti in Ramis Palmarum, venit dominus apud Figiacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti, diœcesis Caturcensis: ubi receptus fuit honorifice, cum trumpis, campanis pulsatis, & processionaliter a conventu dicti loci, induto cappis sericis, absente abbate, qui erat ad regem.

Et ipsa die processionaliter cum conventu dicti loci, dominus accessit ad parochialem ecclesiam dicti loci, in qua prædicavit populo, indulgentiam dedit: & postmodum rediit ad abbatiam: & ad majus altare, in pontificalibus, cum pallio celebravit: acolytos fecit; & ipsa die procuratus fuit ad expensas abbatiæ dicti loci, in procuratione. Summa expensarum fuit, viginti quatuor librarum, trium solidorum, & octo denariorum Caturcensium, valentium octodecim libras, duos solidos, & sex denarios, ut dicitur, Turonenses.

Die Lunæ sequenti, visitavit dominus prioratum de Cassegnoliis: qui prioratus est de abbatia Figiacensi, & est in manu abbatis; ubi receptus, ut supra, audivit Missam, confirmavit, & reversus est apud Figiacum in abbatia: ipsa die fuit procuratus, super procuratione prædicti prioratus de Cassognoliis. Summa expensarum fuit, viginti trium librarum, & decem solidorum Caturcensium, valentium quindecim libras, tredecim solidos, & quatuor denarios Turonenses.

Eadem die Lunæ finavit prior de Burgo, qui prioratus est de Aureliaco, ad summam octo librarum pro expensis, quia pauper erat.

Die Martis sequenti in mane, ibidem apud Figiacum, audivit dominus Missam, & confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Marcellatum, abbatiam nigram, ubi receptus fuit processionaliter; ad expensas

ANNO CHRISTI 1285.

sas abbatis dicti loci, ut supra, procuratus. Summa, viginti duæ libræ, & duo solidi Caturcenses, valentium quatuordecim libras, & quatuordecim solidos, & octo denarios Turonenses. Et cum domino comedit abbas dicti loci, cum viginti duabus personis de ipsius abbatis prædicti familia: in crastino vero audivit ibi Missam dominus in mane, & quosdam ibidem confirmavit.

Die Mercurii sequenti, scilicet ante Pascha, intravit dominus Civitatem Caturcensem; & venerunt eidem obviam fere per duas leucas episcopus, archidiaconi, & multi alii canonici ecclesiæ Caturcensis, cum magna societate: qui postmodum ad recipiendum dominum ante in civitatem reversi sunt.

Et primo declinavit ad majorem ecclesiam, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, ab episcopo induto pontificalibus ornamentis, & canonicis dictæ ecclesiæ in cappis sericis, cum trumpis & gaudio magno.

Et postea venit dominus ad monasterium monialium beatæ Mariæ Deauratæ vel de Aurate, ejusdem civitatis; ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioriſſæ, & conventus dicti loci.

Et fuerunt episcopus & archidiaconus cum domino ad prandium. Postmodum vero ivit dominus in domibus episcopi, ubi jacuit; quia domus dicti prioratus non erant sufficientes.

Summa expensarum, viginti trium librarum, & septemdecim solidorum, & sex denariorum Caturcensium, valentium quindecim libras, & octodecim solidos, & tres denarios Turonenses. Et habuerunt omnes moniales panem & vinum, & Pictanciam sufficientem de mandato prioriſſæ super expensis hujusmodi.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus dictas moniales, prædicavit in capitulo, & dedit indulgentiam; & postmodum venit ad majorem ecclesiam, intravit capitulum, visitavit, & prædicavit, episcopo & canonicis præsentibus, & multis aliis.

Postea in eadem majori ecclesia fecit servitium: chrisma, episcopo præsente, consecravit, & fecit solemnitate qua decet.

Quo facto, visitavit dominus prioratum sancti Ursitini, ejusdem civitatis, prioratum Marciliaco, quem tenebat dominus Sequardus canonicus ejusdem Caturcensis ecclesiæ & frater abbatis Miseracensis; ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci. Et fuit dominus episcopus ad prandium cum domino, & multi alia ad * imitationem dicti domini Sequardi; nec fuit computatum de expensis.

* *Forte*, invitationem.

Die Veneris sequenti, cum episcopo in domibus suis fuit dominus ex gratia: & eadem die fecit servitium dominus in majori ecclesia, præsente episcopo: & tractavit de pace inter burgenses civitatis, & dictum episcopum reformanda.

Sabbato Paschæ fuit dominus cum episcopo similiter in domibus suis in procuratione, nec fuit computatum; & ipsa die in majori ecclesia, episcopo præsente, sacros ordines celebravit, & quosdam clericos de diœcesibus Bituricensi & Claromontensi ordinavit, & quosdam de diœcesi Caturcensi, de licentia ipsius; inter quos promovit ad ordinem subdiaconatus Acchidum magnum, nepotem dicti domini episcopi.

ANNO CHRISTI 1285.

Dominica in festo Resurrectionis Domini, ibidem cum episcopo fuit dominus gratis; & celebravit dominus in pontificalibus, cum pallio in ecclesia majori, magnam Missam. Et notandum, quod diebus Mercurii, Jovis & Veneris, prædictus episcopus fuit cum domino ad Vigilias.

Die Lunæ fuit ibidem apud Caturcum cum capitulo in procuratione, in domo capituli; & fuit episcopus, & omnes canonici ad prandium cum domino.

Eadem die audivit Missam, & prædicavit in majori ecclesia populo, & dedit indulgentiam.

Die Martis sequenti, ibidem in cappella episcopi audivit dominus Missam, & postmodum exivit civitatem Caturcensem, episcopo, & canonicis, & quibusdam burgensibus ipsum comitantibus, & conducentibus fere per unam leucam.

Et eadem venit apud Cathusium prioratum conventualem de Clusa, ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci: & commederunt prior, & conventus cum domino. Summa expensarum, novemdecim libræ, & sex solidi Caturcenses, valentes tredecim libras, & octo solidos Turonenses.

Eadem die ad supplicationem dicti domini Sequardi, remisit dominus ex gratia ista vice procurationem suam, quam mandaverat in prioratu de Viganteria: quem prioratum idem dominus Sequardus tenebat, & est dictus prioratus de abbatia de Marcilliaco.

Die Mercurii sequenti in mane, ibidem apud Catusium audivit dominus Missam, confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit apud Archas, prioratum abbatiæ de Marcilliaco: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum sexdecim libræ, & quatuordecim solidi, sex denarii Caturcenses, valentes decem libras, & tres solidos, quos vulgo vocant Turonenses.

Die Jovis sequenti in mane, audivit ibi Missam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde venit apud Luser, castrum domini episcopi Caturcensis; & fuit ibidem cum episcopo gratis.

Eadem die finavit domino de procuratione sua prior de Durcuello a tredecim libris Turonensibus: & est prioratus abbatiæ de Moissiaco.

Die Veneris sequenti summo mane, ibidem apud Luser in quadam cappella audivit dominus Missam, episcopo Caturcensi præsente; & postmodum exinde venit Mosiacum, ubi abbas, & multi alii venerunt ei obviam bene per unam leucam: qui abbas Mosiacensis præcessit ad recipiendum dominum processionaliter.

Et fuit dominus ibidem receptus, campanis pulsatis, processionaliter, ab abbate induto pontificalibus ornamentis; sicut cappa, mitra, baculo pastorali, cum chirotecis; & a conventu dicti loci, cum trumpis & gaudio magno.

Et eadem die fuit procuratus in procuratione

ANNO CHRISTI 1285.

tione abbatiæ dicti loci, quæ noluit computare de expensis.

Die sabbati sequenti in mane celebravit ibidem dominus in pontificalibus, cum pallio: prædicavit populo, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde, ad invitationem abbatis, venit dominus apud Castelin, domum abbatis prædicti de Moisiaco, in diœcesi Tolosana; ubi fuit ad expensas abbatis ex gratia.

Dominica sequenti, in octavis Paschæ, venit dominus apud abbatiam Montis Albani, quæ est sub abbate Casæ Dei, ut dicunt; ubi fuit, campanis pulsatis, processionaliter receptus a conventu dicti loci, abbate absente, qui erat Romæ.

Postmodum venit ad parochialem ecclesiam dicti loci, & celebravit ibidem in pontificalibus cum pallio, & populo prædicavit, indulgentiam dedit, & postea reversus est ad dictam abbatiam, & fuit in ea procuratus in procuratione ad expensas abbatiæ. Summa fuit expensarum, quindecim libræ, & decem solidi Caturcenses.

Die Lunæ sequenti, in mane ibidem quoddam altare in honore beati Bartholomæi, & plura parva altaria consecravit, audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & visitavit in capitulo.

Et exinde venit apud Caeracum, prioratum conventualem de Aureliaco, ubi receptus fuit, ut supra, a decano & conventu dicti loci, & procuratus ad expensas decani dicti loci. Summa expensarum, novemdecim libræ, sexdecim solidi Caturcenses; valent tredecim libras, decem solidos, & octo denarios Turonenses.

Eadem die Lunæ abbas sancti Marcelli, Cisterciensis ordinis, venit ad dominum: cui mandaverat dominus, quod pernoctare volebat in abbatia sua: qui abbas solum allegans paupertatem loci sui, supplicavit domino, ut pro Deo placeret ei ista vice remittere; cum non haberet, propter caristiam temporis, unde posset eidem providere in necessariis: qui dominus ista vice ex gratia pepercit eidem.

Die Martis sequenti, in mane ibidem apud Caerac, audivit dominus Missam, confirmavit, & fecit tonsuras. Et exinde venit apud Gardiam Dei, abbatiam ordinis Cisterciensis; ubi receptus fuit, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci; intravit capitulum, prædicavit, & se orationibus conventus commendavit, & pernoctavit ibidem ad expensas abbatiæ: nec fuit computatum.

Die Mercurii sequenti in mane, audivit ibi Missam, confirmavit, & exinde venit apud Calciatam, prioratum de Figiaco, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra.

Et quia ecclesia dicti loci erat interdicta auctoritate episcopi Caturcensis; magister Gausbertus Desplays, socius episcopi Caturcensis, qui conducebat dominum, ob reverentiam domini, relaxavit interdictum, quamdiu dominus esset in villa: & ipsa die fuit procuratus ad expensas archidiaconi Figiaci, qui dictum prioratum tenebat. Summa expensarum, viginti tres libræ Caturcenses. Valent quindecim libras, sex solidos, & octo denarios Turonenses.

Die Jovis sequenti, in mane audivit ibi dominus Missam, confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit apud cappellam Templariorum, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, e cappellanis dictæ ecclesiæ, & procuratus ad expensas magistri domus Templariorum dicti loci: & noluit pernoctare.

ANNO CHRISTI 1285.

Die Veneris sequenti, ad supplicationem prioris de Cassucio, consecravit dominus quoddam altare in honore beati Ægidii, & beatæ Mariæ Magdalenæ, in Ecclesia beatæ Mariæ de Ihieure, spectante ad prioratum de Cassucio, & audivit Missam.

Et exinde venit apud Cassucium, prioratum sancti Antonini, ordinis sancti Augustini: (qui prioratus partim est in diœcesi Ruthenensi, & partim in diœcesi Albiensi;) ubi fuit receptus ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Non fuit computatum.

Die sabbati sequenti, venit dominus apud sanctum Antoninum, prioratum conventualem ordinis sancti Augustini; qui prioratus partim est in diœcesi Ruthenensi, & partim in diœcesi Albiensi: & dum venisset ante portas ecclesiæ, dixit dominus priori, ut portas ecclesiæ faceret poni ad terram, ratione injuriæ factæ quondam domino Joanni de Soliaco prædecessori domini, a monachis & burgensibus dictæ villæ.

Qui prior ostendit domino quamdam litteram, sigillo ejusdem domini sigillatam, in qua continebatur, quod idem dominus Joannes, certa pecuniæ quantitate pauperibus erogata, remiserat depositionem dictarum portarum. Qualiter avisatum, satisfactum fuit domino: & receptus fuit processionaliter, ut supra, a priore & conventu dicti loci. Summa expensarum fuit, quatuordecim libræ, decem solidi Turonenses; & ibi finivit visitatio diœcesis Caturcensis.

Visitatio diœcesis Albiensis a domino Bituricensi archiepiscopo.

ANNO CHRISTI 1286.

DIE Dominica ante festum apostolorum Philippi & Jacobi, eodem anno Domini MCCLXXXVI. completa visitatione diœcesis Caturcensis, intravit dominus diœcesim Albiensem.

Et primo eadem die Dominica declinavit apud Woor, domum Templariorum; ubi fuit receptus processionaliter, pulsatis campanis, & procuratus a præceptore dictæ domus. Summa expensarum, undecim libræ.

Die Lunæ sequenti, in mane audivit ibi Missam dominus, confirmavit, tonsuras fecit; & exinde venit apud Viantium, prioratum ecclesiæ Albiensis: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, a præposito dicti loci, & procuratus. Summa expensarum decem libræ, & decem solidi Turonenses.

Eadem die venit dominus episcopus Albiensis ibidem obviam Domino: & cum locuti fuissent insimul, recessit episcopus, & ivit apud Albiam.

Eadem die finavit de procuratione sua prior de Rabastins, monasterii Moisiacensis, ad duodecim libras Turonenses: & eadem die remansit dominus procuratus, & remisit procurationem quam mandaverat priori de Podio Celsi Abbatiæ Aureliacæ, ad supplicationem fratris abbatis sancti Germani de Pratis Parisiensis, ex gratia.

Die

ANNO CHRISTI 1286.

Die Martis sequenti, in vigilia apostolorum Philippi & Jacobi, ibidem in mane apud Viancium audivit Missam dominus, confirmavit, tonsuras fecit.

Et exinde venit apud Sisterol, prioratum abbatiæ de Galliaco; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, confirmavit, & fecit tonsuras: & quia domus dicti prioratus non erant sufficientes, procuravit dominus idem prior in abbatia Galliacensi. Summa expensarum . . . . . .

Et quia idem prior de Sisterol dicebat, quod prædecessores domini, considerantes paupertatem loci sui, eidem dare consueverant aliquem prioratum in adjutorium; quod nequaquam dominus facere poterat, nisi loco primitus visitato, propter constitutionem concilii Lugdunensis, eidem priori parcere promisit & procurare, quamprimum ipsum alias contingeret dictam diœcesim visitare.

Eadem die venit dominus apud Galliacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti; & dicunt se esse sub abbatia Casæ Dei; & quia in itinere fuit dictum domino, quod episcopus Albiensis excommunicaverat administratores dictæ abbatiæ: quam summam ipsi administratores dicebant non tenere, quia erant exempti; dominus, more prædecessorum suorum, voluit recipi processionaliter, pulsatis campanis, a conventu dicti loci, administratoribus dicti loci tum absentibus. Et ipsa die procuratus fuit ad expensas illius prioris de Sisterol.

Die Mercurii sequenti, fuit ibidem, intravit capitulum, visitavit, & prædicavit in prato sito ante capitulum; pro eo quod tanta populi multitudo erat ibi, quod intrare non poterant capitulum, & audivit Missam in cappella juxta capitulum, & fuit procuratus ipsa die ad expensas abbatiæ. Summa expensarum fuit duodecim libræ, texdecim solidi, & novem denarii Turonenses.

Die Jovis sequenti, reconciliavit dominus cœmeterium, audivit ibi Missam, confirmavit; & exinde venit apud Candelium, abbatiam ordinis Cistercienſis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci; intravit capitulum, prædicavit, & se orationibus fratrum commendavit, & pernoctavit ibidem ad expensas abbatiæ.

Die Veneris sequenti, in festo Inventionis sanctæ Crucis, in mane ibidem audivit Missam dominus, confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Lauctum, prioratum sancti Pontii Narbonensis, ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, undecim libræ, duo solidi, quatuor denarii. Et comederunt cum domino de familia prædicti prioris bene viginti personæ.

Die sabbati sequenti, in mane celebravit ibidem in pontificalibus, cum pallio, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras ibidem fecit.

Exinde venit apud Castras, abbatiam ordinis S. Benedicti; ubi fuit receptus processionaliter, campanis pulsatis, & procuratus, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci ad expensas abbatis, ad summam . . . . . qui noluit computare.

Die Dominica sequenti post festum Inventionis sanctæ Crucis, celebravit ibidem in pontificalibus, cum pallio; prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras, ut supra, fecit.

ANNO CHRISTI 1286.

Et exinde venit apud Bullatum, prioratum de abbatia Castrensi, ubi fuit receptus processionaliter, campanis pulsatis, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, quindecim libræ, octo solidi, decem denarii.

Et quia prædecessores nostri, attendentes paupertatem sui prioratus, eidem consueverant dare aliquem prioratum in adjutorium: quod non poteramus facere, nisi loco prius visitato, propter constitutionem concilii Lugdunensis repugnantem; præmisimus ei parcere, quamprimum nos contigerit alias dictam diœcesim Albiensem visitare.

Die Lunæ sequenti, in mane audivit ibidem Missam, & confirmavit; & exinde venit apud sanctum Amantium, prioratum sancti Pontii Narbonensis; ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris. Summa expensarum, sexdecim libræ, & septemdecim denarii Turonenses; & eidem priori, quamprimum dictam diœcesim alias contingerit visitare, promisit parcere, ratione, qua parcere promisit priori de Bullato prædicto.

Die Martis sequenti, in mane audivit ibi Missam, confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Caranam, prioratum sancti Pontii Narbonensis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, quatuordecim libræ, duo solidi, & unus denarius. Et comederunt de familia prioris cum domino suo fere viginti personæ.

Eadem die prior sancti Gervasii, cui dominus mandaverat procurationem suam, mandavit domino, quod eum reciperet; sed propter viarum discrimina (nam robatorea erant passim per loca illa montana, qui quotidie insidiabant transeuntibus) demandavit illi procurationem suam quoad præsens.

Die Mercurii sequenti, ibidem apud *la Carme* audivit Missam, confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Ambiletum prioratum abbatiæ Marsilienſis: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris. Summa expensarum, terdecim libræ, duodecim solidi, & unus denarius Turonensis: in crastino autem audivit Missam dominus, & fecit tonsuras.

Die Jovis sequenti in festo Translationis sancti Nicolai, intravit dominus civitatem Albiensem; & venit episcopus cum magna comitiva obviam domino, qui postmodum præcesserunt ad recipiendum dominum processionaliter.

Et primo declinavit dominus ad ecclesiam cathedralem, ubi fuit receptus, pulsatis campanis, processionaliter, ab episcopo, præposito, & capitulo ecclesiæ: & post receptionem suam, declinavit ad domos episcopales, ubi procuratus fuit ipsa die ad expensas episcopi. Noluit computare.

Eadem die post prandium, venerunt consules & burgenses civitatis in camera, quæ est juxta cappellam episcopi, in domibus episcopi. Et ibidem sex burgenses, scilicet

Pon-

ANNO CHRISTI 1286.

Pontius Hugonis, Aymeridus Amati, Raymundus Hugonis, Hugo Deodatus, R. Burgenſia & Secardus Caillerii tradiderunt claves civitatis epiſcopo, quas tradiderat burgenſibus cuſtodiendas epiſcopus, ut dicebat.

Quas claves ibidem epiſcopus reddidit domino archiepiſcopo, tamquam domino ſuperiori; & quamdiu fuit in civitate prædicta dominus archiepiſcopus, penes ſe cuſtodivit; & dictæ traditioni clavium fuerunt præſentes hi qui ſequuntur: videlicet Raymundus de Fraxinello præpoſitus Albienſis eccleſiæ, Berengarius de Carnineis, & Berengarius de Monte Jovis, eccleſiæ Albienſis archidiaconi; magiſter R. de Canalibus præpoſitus Viantii, Pontius Amati ſacriſta, Bernardus Oliverii, magiſter G. de Monte Jovis, de comitiva domini; frater Guido abbas Vierſionenſis frater domini, magiſtri Reinerius de Senonis archidiaconus Graciacenſis in eccleſia Bituricenſi, & P. de Vierſione canonicus curatus eccleſiæ Vierſionenſis, & Otho de Salinis canonicus Magdunenſis, cappellani domini; frater Hugo de Faveriis monachus S. Sulpicii Bituricenſis, frater Joannes de Marſac monachus Vierſionenſis, & plures alii clerici & laici.

Die Veneris ſequenti, in cappella epiſcopi audivit Miſſam dominus: & poſt Miſſam exivit civitatem, epiſcopo & multis canonicis eum comitante: & viſitavit prioratum de Eſcuria, abbatiæ Galliacenſis: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum, duodecim libræ; & idem promiſit parcere priori, quamprimum ipſum eamdem diœceſim contigerit viſitare, ſemel tantum, ex gratia conſimilibus conceſſa.

Die ſabbati ſequenti, in mane audivit ibi Miſſam, confirmavit, fecit tonſuras; & exinde reverſus eſt in civitatem, & declinavit ad monaſterium ſancti Savini: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, a præpoſito & conventu dicti monaſterii.

Poſt prandium intravit capitulum, viſitavit, epiſcopo & præſente ipſo; & ipſo die procuratus fuit ad expenſas præpoſiti dicti monaſterii; noluit computare. Poſt cœnam reverſus eſt dominus cum tota familia in domibus archiepiſcopalibus.

Die Dominica ſequenti, qua cantatur, *Cantate*, in mane viſitavit in capitulo majoris eccleſiæ, epiſcopo & canonicis præſentibus, prædicavit, celebravit in pontificalibus cum pallio, indulgentiam dedit: & ipſa die procuratus fuit a capitulo dictæ eccleſiæ in domibus archiepiſcopalibus. Et fuerunt ad prandium cum domino epiſcopo, & fere omnes canonici.

Die Lunæ ſequenti, in mane audivit dominus Miſſam in cappella Epiſcopi, & fuit cum ipſo ipſa die gratis; ipſa vero die, hora nona, in domibus epiſcopo in camera, quæ eſt juxta cappellam epiſcopi.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Flunhac, prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi audivit Miſſam, confirmavit; & locum ſic deſtructum invenit, quod non fuit aliquis qui ſibi procurationem ſuam miniſtraret: propter quod dominus eccleſiam ipſam ſuppoſuit eccleſiaſtico interdicto.

Et poſtmodum venit apud Conchas, ubi fuit receptus proceſſionialiter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas abbatis dicti loci, ex gratia.

Poſtmodum, elapſis ſex diebus, venit quidam clericus, tenens dictum prioratum, qui ſe excuſavit pro poſſe erga dictum dominum, pro eo quod non fuerat in receptione ſua. Finavit de procuratione ſua ad duodecim libras, quas dominus portari præcepit abbati Conchenſi, qui dicta die miniſtraverat expenſis; & removit dominus ſummam, quam poſuerat in dicta eccleſia.

ANNO CHRISTI 1286.

Ruthenenſis diœceſis viſitatio.

ANno prædicto, die Martis ante Rogationes, intravit dominus diœceſim Ruthenenſem.

Et primo declinavit apud Varenum, prioratum Aureliacenſis abbatiæ, ubi receptus fuit proceſſionaliter a decano & monachis dicti loci, pulſatis campanis, & procuratus ad expenſas decani dicti loci.

Die Mercurii ſequenti, audivit ibi Miſſam dominus, confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Bellolocum, abbatiam ordinis Ciſtercienſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra: audivit Miſſam, & fuit receptus a conventu dicti loci, quia abbas eorum mortuus erat; intravit capitulum, prædicavit, & ſe orationibus conventus commendavit; & ipſa die pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ. Noluit computare.

Die Jovis ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam, & exinde venit apud Leſpurate, domum Hoſpitalariorum, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra; audivit Miſſam, confirmavit. Et quia domus præceptoris non erant ſufficientes ad recipiendum dominum, miniſtravit ibidem præceptor procurationem domino apud Verſuel.

Eadem die finavit prior de Valle, qui prioratus eſt de abbatia Aureliacenſi, ſcilicet de procuratione ſua ad quindecim libras, & quatuor ſolidos Turonenſes pro Cambellanis.

Eadem die finaverunt monachi abbatiæ Loci Dei, ordinis Ciſtercienſis, ad quindecim libras Turonenſes; quia dicebant ſe non habere avenam, vinum, nec panem ſufficientem domino.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Najatum, prioratum ſancti Antonini, Ruthenenſis diœceſis, ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra: audivit Miſſam, & confirmavit, & ibidem fecit tonſuras: & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Rivum petroſum, prioratum abbatiæ ſancti Martialis Lemovicenſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra: audivit Miſſam, & confirmavit, & in craſtino fecit tonſuras, & fuit procuratus ipſa die ſabbati ad expenſas decani, vel dicti loci, & noluit computare.

Eadem die remiſit priori de Luſnaco abbatiæ Caſæ Dei procurationem ſuam, ad ſupplicationem abbatis Caſæ Dei, & prioris de Prinazac, hac vice tantum, & ex gratia ſpeciali.

Dominica ſequenti, ſcilicet ante Aſcenſionem Domini, venit dominus apud Prinazac,

ANNO CHRISTI 1286.

zac, prioratum Caſæ Dei, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra: audivit ibi Miſſam, confirmavit, & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci: noluit computare.

Die Lunæ ſequenti in mane, audivit ibidem dominus Miſſam, & celebravit de mortuis pro Gerardo de Vodejo domicello, quondam magiſtro hoſpitii ſui, qui deceſſerat apud abbatiam, ubi remanſerat infirmus: fecit etiam tonſuras.

Et exinde venit apud Ramhac vel Rainhac, prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, ut ſupra, in quadam minima cappella; nam parochialis eccleſia dicti loci per caſum fortuitum corruerat, annus erat jam elapſus. In dicta cappella Miſſam audivit, confirmavit, & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci.

Eadem die finavit prior de Villanova monaſterii Moiſiacenſis, ad quindecim libras, & quatuor ſolidos Turonenſes.

Eadem die finavit prior de Petrucia monaſterii Figiacenſis, ad duodecim libras Turonenſes.

Eadem die finavit prior ſancti Juliani monaſterii Fagiacenſis, ad ſex libras, profeſſus de Mombaſim.

Die Martis ſequenti, venit dominus apud Aſpririas ſeu Aſpirias, prioratum ſancti Martialis Lemovicenſis; ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra, & ibidem audivit Miſſam, & confirmavit, & in mane fecit tonſuras; & ipſa die fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa, quindecim librarum Turonenſium.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Fluvihac, prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi audivit Miſſam, confirmavit, & locum ſuppoſuit eccleſiaſtico interdicto, pro eo quod non fuit aliquis, qui ſibi procurationem ſuam adminiſtraret.

Et exinde venit ad abbatiam de Conchis, ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra: & procuratus fuit in abbatia ad expenſas abbatis ex gratia.

Poſtmodum elapſis ſex diebus quidam clericus ſæcularis, qui dictum prioratum tenebat, finavit dicto domino ad decem libras, & unum denarium Turonenſem.

Die Jovis ſequenti, ſcilicet in feſto Aſcenſionis Domini, dictus dominus in prædicta abbatia de Conchis, ſuam procurationem recepit; intravit ibidem capitulum, & confirmavit, & celebravit majorem Miſſam.

In ſero prior de Bavars contra ipſum dominum, prout in proceſſu continetur, appellavit.

Die Veneris ſequenti, venit dictus dominus ad ſanctum Albinum, prioratum conventualem ordinis ſancti Auguſtini, ubi fuit receptus, ut ſupra, audivit Miſſam, confirmavit, & fuit procuratus, &c.

Die ſabbati ſequenti, tranſivit dominus per Montbriſam, & audivit ibi Miſſam, & confirmavit, & fecit ibi tonſuras; & quia non fuit qui ipſum procuraret, eccleſiam ipſam ſuppoſuit eccleſiaſtico interdicto.

Et exinde venit dominus apud Borneſellum prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi fuit receptus proceſſionaliter pulſatis campanis, ut ſupra, & procuratus.

Die Dominica ſequenti, audivit ibi Miſſam, confirmavit, prædicari fecit: & exinde venit apud Claras Vallas, prioratum abbatiæ de Brecoline, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & audivit Miſſam, & fuit ibi procuratus.

Die Lunæ ſequenti in mane, fecit ibi tonſuras, & confirmavit: & exinde venit apud Marcilhac, prioratum abbatiæ Conchenſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra, & audivit Miſſam, & fuit procuratus.

Die Martis ſequenti, audivit ibi Miſſam dominus, & confirmavit, & fecit tonſuras, & exinde venit apud Lemoſain, domum Templariorum, ubi fuit receptus, ut ſupra, & procuratus, dedit adjutorium priorem de Concorres.

Die Mercurii, venit dominus apud Silvam, ſeu Filvam, domum Templariorum, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & confirmavit, & fecit tonſuras, & ibidem fuit procuratus, ut ſupra.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Canaberes, domum Hoſpitalariorum: receptus ibi fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & audivit ibi Miſſam, & confirmavit, & fecit tonſuras, & procuratus fuit.

Die Veneris ſequenti, venit dominus ad abbatiam Bonæ Caſæ, vel Bonæ Conſæ, ordinis Ciſtercienſis: qui & prædicavit in capitulo, & Miſſam audivit, & pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ prædicti loci. In mane fecit tonſuras.

Die Sabbati ſequenti, videlicet in vigilia Pentecoſtes, intravit dominus Bituricenſis civitatem Ruthenenſem. Et primo declinavit ad majorem eccleſiam, ubi fuit receptus a domino epiſcopo, & a capitulo, & procuratus ab epiſcopo.

Die Dominica in feſto Pentecoſtes, fuit dominus cum prædicto domino epiſcopo ex gratia.

Die Lunæ in craſtino Pentecoſtes, fuit dominus cum capitulo.

Die Martis ſequenti, fuit dominus cum priore ſancti Amantii burgi Ruthenenſis, & dedit ſibi ſubſidium ſexaginta ſolidorum Turonenſium, ſuper priorem Caſtri novi de Levezone Marſillienſis abbatiæ, & quadraginta ſuper priorem ſancti Geneſii ejuſdem monaſterii.

In eadem viſitatione fuit conceſſa iſta littera.

„ NOS Officialis Ruthenenſis, notum eſſe
„ volumus per præſentes, quod an-
„ no Domini MCCLXXXVI. reverendo
„ patre domino Simone, Dei gratia Bitu-
„ ricenſi archiepiſcopo, Aquitaniæ primate,
„ Ruthenenſem diœceſim, jure metropolita-
„ no, viſitante: priores de Campanhac, de
„ Pratis, & de Trebes, prioratus monaſte-
„ rii Conchenſis ejuſdem diœceſis Ruthe-
„ nenſis, ſupplicaverunt eidem, ut ſuper pro-
„ curationibus, quas ab eis, jure quo ſupra,
„ requirebat, eiſdem parcere dignaretur, in-
„ ſufficientiam dictorum prioratuum, ac te-
„ nuitatem ſuorum redituum, & temporis
„ chariſtiam prætendentes: quorum precibus
„ dictus dominus archiepiſcopus Bituricenſis
„ condeſcendens, eiſdem prioribus, jus Bi-
„ turicenſis eccleſiæ confitentibus, & reco-
„ gnoſcentibus; ſuper prædictis pepercit hac
„ vice,

ANNO CHRISTI 1286

„ vice, salvo jure sibi alias & suis successo-
„ ribus competenti. In quorum testimonium,
„ ad requisitionem ejusdem, &c.

Incipit visitatio diœcesis Mimatensis.

ANno prædicto MCCLXXXVI. die Martis post festum Sanctissimæ Trinitatis, completa visitatione Ruthenensis diœcesis, intravit dominus diœcesim Mimatensem: & primo per calles & valles venit apud sanctam Eminiam, prioratum conventualem sancti Theofridi, Aniciensis diœcesis; ubi fuit receptus processionaliter, pulsatis campanis, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum terdecim libræ, & quinque solidi Turonenses.

Die Mercurii sequenti, in mane audivit ibi Missam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit ibidem.

Et exinde ascendendo venit apud Fleurac, prioratum Casæ Dei, quem tenebat nepos abbatis Casæ Dei, studens in scholis; ubi fuit receptus, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum fuit quatuordecim librarum, & septem solidorum Turonensium.

Et notandum, quod ibidem venerunt duo monachi monasterii Aureliacensis, cum litteris procuratoriis abbatis sui, & litteris clausis episcopi Ruthenensis directis domino; locuturi, & tractaturi cum domino super discordia, quæ inter dominum & abbatem suum vertebatur, ratione prioratuum de Montbazain, Ruthenensis diœcesis, & de Bayvars ejusdem diœcesis.

Et in fine finaverunt dicti procuratores de procuratione dicti prioratus de Montbasain; cujus ecclesiam & procurationem loci suppositorum dominus ecclesiastico interdicto, ratione dictæ procurationis sibi denegatæ, ad duodecim libras Turonenses, quas debuerunt tradere domino episcopo Ruthenensi.

Et ad implendum præmissa, dominus dedit potestatem domino episcopo Ruthenensi amovendi summas prædictas, quandocumque ipsi satisfactum esset, loco nostri, de dictis duodecim libris, quas afferre vel mittere debebat ad concilium Bituricense.

De procuratione autem prioratus de Bayvars, ejusdem monasterii, supersedit dominus ad relationem domini episcopi Ruthenensis; asserentis per litteras suas clausas, quod locus erat pauper & quasi inhabitabilis, & quod prædecessores domini non consueverant ibidem procurari.

Die Jovis sequenti, in mane ibidem apud Fleurac audivit dominus Missam, & confirmavit, & tonsuras fecit. Et exinde venit, & intravit dominus civitatem Mimatensem.

Et primo declinavit ad majorem ecclesiam, ubi fuit receptus processionaliter a capitulo dictæ ecclesiæ: & dum esset in choro ecclesiæ, præsentibus canonicis ipsius ecclesiæ, & multis aliis, ob dilationes & pacem dicti capituli, ipse amovit summas ab ipso auctoritate apostolica, latas in quosdam canonicos dictæ ecclesiæ, opponentes se collationi factæ magistro P. de Ruthena a domino archiepiscopo de præpositura Mimatensi per privilegium papale sibi concessum de beneficiis, quæ tanto tempore vacaverant, quod eorum collatio erat ad sedem Apostolicam, juxta Lateranensia statuta concilii legitime devoluta, &c. ANNO CHRISTI 1286.

Ipsa die procuratus fuit ad expensas magistri Pauli procuratoris clerici Mimatensis in Romana curia existentis in domibus episcopalibus ipsius clerici prædicti. Et non fuit computatum.

Die Veneris sequenti, in mane intravit dominus capitulum Mimatense, prædicavit, & postmodum ad majus altare celebravit in pontificalibus cum pallio, prædicavit populo, indulgentiam dedit; & fuit procuratus in domibus episcopalibus ad expensas capituli dicti loci. Non fuit computatum.

Eadem die finavit de procuratione prior de Expaniaco, Mimatensis diœcesis, monasterii de Aureliaco, ad summam duodecim librarum Turonensium.

Item prior de Calinao, ordinis Clugniacensis, ejusdem diœcesis, finavit similiter de procuratione ad summam decem librarum Turonensium.

Item eadem die finavit similiter de procuratione prior de Cheriaco, conventualis abbatiæ Marcillienſis, ad duodecim libras Turonenses.

Item, similiter eadem die finavit prior de Canonica, ejusdem diœcesis, ad decem libras Turonenses, de procuratione.

Die sabbati sequenti, in mane ibidem apud Mimatenses in cappella episcopi audivit dominus Missam, confirmavit, & circa triginta parvos tonsuravit. Quo facto, exivit civitatem Mimatensem, & venit ad ecclesiam de Rivotorto parochialem; ibidem visitavit, & confirmavit quosdam.

Et exinde ipsa die visitavit dominus ecclesiam parochialem sancti Albini; ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas cappellani dicti loci, & cappellani de Rivotorto, qui per medium procurationem ipsam solverunt. Summa expensarum, quindecim libræ, & sexdecim solidi Turonenses.

Die Dominica sequenti, scilicet in mane, in octavis Sanctissimæ Trinitatis, audivit dominus Missam, confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Melteolum, prioratum sancti Ægidii: ubi receptus fuit a cappellano & quibusdam monachis dicti loci, priore absente, qui ex pravitate sua se absentaverat, ut publice ferebatur.

Et ipsa die fuit dominus procuratus ibidem ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, quindecim libræ; quas solvit quidam burgensis de villa, cui dominus vendidit bladum quod in dicto prioratu invenit; & de residuo obligavit & per litteras suas ceteros redditus dicti prioratus, usque ad summam procurationis prædictæ.

Die Lunæ sequenti, in mane audivit ibi Missam dominus, confirmavit, tonsuras fecit; & exinde venit apud Salgue, prioratum ordinis Clugniacensis: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, viginti libræ Turonenses.

Et quia communiter dicebatur, quod archiepiscopi Bituricenses ibidem non consueverant procurari, licet locus esset sufficiens

ANNO CHRISTI 1286.

ad procurationis onera ſupportanda; dominus eidem priori, ad relevationem expenſarum procurationis prædictæ, dedit ſex libras Turonenſes, percipiendas ſuper prioratum de Bournoncle; & alias ſex libras ſuper prioratum de Bor, Claromontenſis diœceſis, dans eis litteras compulſatorias ſub hac forma:

Tenor prædictarum litterarum.

SImon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ primas: viro venerabili, & diſcreto domino Geraldo de Monte Alto canonico Mimatenſi; ſalutem in Domino. Ut noſtram provinciam viſitantes in quibuſdam provinciis ſeu eccleſiis nobis, ſaltem quantum ad exhibitionem procurationum ſubjectis, conſiderata tenuitate redituum, agamus mitius cum eiſdem; ubi ſcilicet loca ſunt potiſſime exempta immoderata pecuniæ quantitate, eccleſiis aliis quæ devote, & humiliter procurationum noſtrarum onera ſubierunt: benigne decernimus ſubveniendum ab illis, quos nobis, quantum ad hoc, ſubditos, prout de jure poſſemus, procuratione integra voluimus prægravare; quamquam nec gravamen ſit, nec dici debeat, nobis & prælatis aliis procurationes debitas exhibere, quæ ſingularium eccleſiarum commodis, & affectu, & officio obligarunt. Proinde dilecto in Chriſto priori de Bornhoncle, Claromontenſis diœceſis, ſummam ſex librarum Turonenſium ejus facultatibus imponimus: ut dictas ſex libras, ratione procurationis, ab ipſo priore de Bornhoncle nobis debitæ, religioſo viro priori de Salegne, Cluniacenſis ordinis, qui procurationis nomine nobis reverenter neceſſaria miniſtravit, ſolvere teneatur. Quare diſcretioni veſtræ, tenore præſentium, committimus & mandamus, quatenus eumdem priorem de Bornhoncle, auctoritate noſtra metropolitana, moneatis, ut infra octo dies a monitione veſtra, eidem priori de Salgue, vel ejus mandato, prædictas ſex libras Turonenſes ſolvere non omittat: quod ſi monitus non fecerit, ipſum, quem ex tunc ſuſpendimus, interdicimus, & excommunicamus; ſuſpenſum, & interdictum, & excommunicatum per cappellanum, curatum parochialem eccleſiæ de Bornhoncle, & per omnes alios circumvicinos cappellanos eccleſiarum parochialium denunciari publice faciatis; eccleſiam quoque parochialem de Bornhoncle eccleſiaſtico interdicto vice noſtra ſupponentes, ſi opus fuerit, quouſque idem prior monitus de prædicta pecuniæ quantitate, & de toto intereſſe integre ſatisfecerit. Subſequenter omnes & ſingulos qui priori de Bornhoncle ad exhibitionem debitorum redituum, & obventionem, ſeu decimarum quarumlibet ſunt adſtricti, moneatis ſub inhibitione ſolemni, ne eidem priori de Bornhoncle quidquam exhibeatis de eiſdem, niſi ſatisfactione prædictæ pecuniæ præcedente. Quod ſi ſecus egerint, ipſos, quos nunc prout ex tunc pœna conſimili innodamus, excommunicatos ſimiliter publice nnnciari mandetis: quam pœnam extendimus in omnes, qui mandati veſtri, immo noſtri, circa hoc exſtiterint tranſgreſſores. Ut autem præmiſſa omnia, ſingula exſequi, nec non & prælibatas ſummas aggravare per vos vel per alium valeatis, vobis tenore præſentium committimus & mandamus. Datum & ſigillo noſtro ſigillatum, anno Domini MCCLXXXVI. ante feſtum beati Joannis Baptiſtæ, die Mercurii.

ANNO CHRISTI 1286.

Conſimilem litteram compulſoriam habuit idem prior de Salgue, contra priorem de Bor prædictum, pro aliis ſex libris.

Die Martis ſequenti, ibidem apud Salgue in mane Miſſam audivit, & confirmavit, & fecit tonſuras: & exinde viſitatione Mimatenſi completa, venit apud Sancergne, domum præpoſiti Brujacenſis juxta votum: ubi fuit ad invitationem præpoſiti memorati ex gratia.

Viſitatio diœceſis Claromontenſis per Bituricenſem archiepiſcopum.

ANno Domini MCCLXXXVI. die Lunæ poſt Ramos Palmarum, intravit reverendus pater Simon, Bituricenſis archiepiſcopus, diœceſim Claromontenſem, cauſa viſitationis. Et primo declinavit apud Silvigniacum, prioratum conventualem ordinis Cluniacenſis, ibi fuit cum priore in procuratione ipſa die. Summa expenſarum, duodecim libræ & quindecim ſolidi. In craſtino audivit ibi Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, & fecit tonſuras.

Eadem die finavit de procuratione ad duodecim libras, prior de Firmitate moniali, ordinis Cluniacenſis, diſtans a Silviniaco per tres leucas: & viſitavit dominus tranſeundo.

Similiter eadem die finavit de procuratione ad decem libras, prior de Barnay, ordinis Cluniacenſis, diſtans a Silvigniaco per tres leucas.

Die Martis ſequenti, venit dominus apud Vernolium, ubi fuit receptus proceſſionaliter a capitulo dictæ eccleſiæ, & procuratus. Summa expenſarum, novem libræ, & decem ſolidi, de quibus ad revelationem expenſarum dedit eis quadraginta ſolidos Turonenſes: & quædam alia jura procurationis remiſit eis, pro eo quod invenit locum pauperrimum: & diſtat a Silvigniaco per quinque leucas. In craſtino audivit ibi Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, tonſuras fecit, & in capitulo viſitavit.

Eadem die Martis, finavit de procuratione ad novem libras prior de Salis, ordinis Cluniacenſis, diſtans a Vernolio per tres leueas, nec pro tanto eſſet immunis, niſi magiſter Stephanus curatus de Maineac conducens dominum, pro eo ſpecialiter rogaviſſet.

Die Mercurii, fuit dominus apud Sanctum Porcianum, cum priore ordinis Cluniacenſis: in procuratione non fuit computatum. Diſtat a Vernolio per unam leucam: in craſtino audivit ibidem Miſſam dominus, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit, & tonſuras fecit.

Eadem die Mercurii, finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor ſolidos per Cambellanum prior de Broo, ordinis Cluniacenſis, diſtans a ſancto Porciano per tres leucas: & viſitavit eumdem locum dominus dicta die.

Eadem die, ſimiliter finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor ſolidos,

per

per Cambellanum prior de Janzec, distans a sancto Porciano per tres leucas, vel quatuor: & visitavit dominus locum. ANNO CHRISTI 1286.

Die Jovis sequenti, fuit dominus in abbatia sancti Gerberti ordinis Præmonstratensis, cum abbate in procuratione, & ibi sanctum chrisma confecit. Dicta abbatia distat a sancto Porciano per duas leucas: in crastino audivit ibidem servitium, confirmavit, & fecit tonsuras.

Die Veneris sequenti, venit dominus ad prioratum de Chambarande monasterii Menatensis: & invenit ecclesiam dicti loci valde male ædificatam, & quasi minantem ruinam: nec habebat prior domos ubi posset habitare, excepta quadam grangia in qua dominus, & sui jacuerunt, & procurati fuerunt a priore dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, & septem solidi. Et distat ab abbatia prædicta sancti Gerberti per duas leucas.

Die sabbati sequenti, scilicet in vigilia Paschæ, visitavit dominus ecclesiam de Karosio, pertinentem ad præceptorem domus Militiæ Templi de Marchia: qui quidem præceptor finavit de procuratione ad undecim libras, & quatuor solidos pro Cambellanis. Quas undecim libras dominus expendit, ipsa die in domo sua de Naves: & in ecclesia de Naves ordines celebravit dicta die sabbati: & quosdam de Bituricensi & Claromontensi diœcesibus clericos ordinavit.

Eadem die sabbati, finavit de procuratione ad quatuordecim libras, prior de Escuroliis, ordinis Cluniacensis, distans a Marchia per duas leucas: quas expendit in domo sua de Naves ipsa die.

Die Dominica sequenti, scilicet ipsa die Resurrectionis, fuit dominus apud Naves in domo sua ad proprias expensas: & ipsa die in parochiali ecclesia dicti loci, celebravit solemniter in pontificalibus, cum pallio.

Die Lunæ sequenti, anni MCCLXXXVI. venit dominus apud Gannac, prioratum abbatiæ Ysiodorensis: ibi fuit cum priore in procuratione. Summa expensarum, undecim libræ, septem solidi, & octo denarii.

In crastino Missam ibidem audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit: & distat villa de Gannac a castro de Navis per tres leucas.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor solidos, prior sancti Boniti de Monte Pancerii ordinis Cluniacensis, distans a villa de Gannac per duas leucas. Et ipsa die visitavit dominus prædictum prioratum sancti Boniti.

Die Martis sequenti, fuit dominus apud sanctum Genesium cum priore dicti loci, monasterii Ebrolienſis, in procuratione. Summa expensarum, decem libræ, sex solidi, & tres denarii: & distare dicitur locus a villa de Gennac per duas leucas. In crastino audivit dominus ibidem Missam, confirmavit, & fecit tonsuras.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, prior de Montibus, ordinis Cluniacensis, distans a villa sancti Genesii per tres leucas: quem locum dominus transeundo visitavit.

Die Mercurii sequenti, venit dominus apud Aquam sparsam: visitavit ecclesiam dicti loci, & fuit procuratus a capitulo de Thiarc, qui tenetur ad procurationem. Summa expensarum, undecim libræ, & decem solidi, cum sex denariis. In crastino Missam audivit ibidem, & prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras. Distat a villa sancti Genesii per leucam. ANNO CHRISTI 1286.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus prioratum de Lusillac, abbatiæ Casæ Dei, & fecit procurationem suam prior dicti loci apud Buyllon. Summa expensarum, decem libræ, decem & octo solidi, & sex denarii: & distat Lusillac ab Aqua sparsa per duas leucas, & a Buyllon per unam leucam.

Die Veneris sequenti, visitavit dominus prioratum de Buyllon, audivit Missam, confirmavit, fecit tonsuras, & fuit procuratus a priore dicti loci, in procuratione. Summa expensarum, decem libræ.

Die Sabbati sequenti, visitavit dominus prioratum de Marengne, monasterii Casæ Dei, ubi Missam audivit, confirmavit, tonsuras fecit, & fuit procuratus a priori dicti loci. Summa expensarum, decem libræ, undecim solidi: & distat a villa de Buyllon per leucam.

Die Dominica sequenti, scilicet in octavis Paschæ, audivit dominus Missam apud prædictum prioratum de Marengne: & exinde venit apud Bellum reguardum, ubi fuit cum episcopo Claromontensi gratis: & distat a villa de Marengne per duas leucas.

Die Lunæ sequenti, intravit dominus civitatem Claromontensem, episcopo eum semper comitante. Et primo declinavit ad ecclesiam sæcularem beatæ Mariæ de Portu.

Intravit capitulum una cum episcopo, & ibidem visitavit, & procuratus fuit a capipitulo dictæ ecclesiæ, in domibus episcopi Claromontensis. Summa expensarum, decem libræ, quindecim solidi, & octo denarii.

Die Martis sequenti, visitavit dominus ecclesiam sæcularem sancti Genesii, episcopo præsente: & procuratus fuit ab abbate & capitulo dicti loci, in domibus episcopi Claromontensis. Summa expensarum, undecim libræ, septemdecim solidi, & sex denarii.

Die Mercurii sequenti, visitavit dominus ecclesiam sæcularem de Chamalore, Claromontensem: visitavit in capitulo, confirmavit, tonsuras fecit, & fuit procuratus a capitulo dicti loci, in domibus episcopi. Summa expensarum, decem libræ, octo solidi, & sex denarii.

Et cum dominus fuit Claromontis, tractavit de multis: primo de contentione quæ vertebatur inter ecclesiam Claromontensem, & monasterium Casæ Dei.

Die Jovis sequenti, exivit dominus civitatem Claromontensem, & venit apud Montem Ferrandi; visitavit ecclesiam dicti loci, & procuratus fuit a priore dicti loci, ordinis monasterii Casæ Dei. Summa expensarum, undecim libræ, quinque solidi, & septem denarii.

In crastino audivit ibi Missam, confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit in domum Fratrum Prædicatorum Claromontensium, ubi tractavit de negotio clerici Menutensis, usque ad horam pomeridianam.

Die

ANNO CHRISTI 1286.

Die Veneris ſequenti, viſitavit dominus prioratum de Cheronac abbatiæ Caſæ Dei, & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum ſeptem libræ, decem ſolidi; & ſex denarii. In mane audivit dominus Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras. Cheronac diſtat a Claromonte per duas leucas.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor ſolidos, prior de Rajac ordinis Cluniacenſis, diſtans a Claromonte per dimidiam leucam.

Die Sabbati ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam de Creſto, Miſſam audivit, & fuit procuratus a priore dicti loci, monaſterii Caſæ Dei, qui ſolvit aliam medietatem. Summa expenſarum, undecim libræ, & undecim ſolidi. In craſtino audivit Miſſam ibidem, prædicavit populo, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonſuras. Creſtum diſtat de Cheronac per leucam.

Die Dominica ſequenti, ſcilicet in quindena Paſcha, venit dominus ad prioratum de Urſeto, monaſterii de Moriac, & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum, novem libræ cum quatuor ſolidis. In craſtino audivit Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras.

Eadem die, finavit de procuratione prior de Chavaros ordinis Cluniacenſis, ad decem libras, & quatuor ſolidos pro Cambellanis.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, cum jure Cambellanorum, prior Pontis Caſtri, ordinis Cluniacenſis.

Die Lunæ ſequenti, in mane ibidem apud Urſetum audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde venit apud ſanctum Saturninum abbatiæ Iſiodorenſis: ubi viſitavit & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ, quinque ſolidi.

Et eadem die ivit unam leucam: & quia eccleſia dicti loci erat ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto, auctoritate Officialis Claromontenſis, ratione Joannis Azam clerici, dominus nullum officium fecit ibidem: ſed ſuper hoc ſcripſit epiſcopo Claromontenſi.

Die Martis ſequenti, per viam aſperrimam venit dominus ad prioratum ſancti Necterii, prioratus Caſæ Dei, viſitavit, audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit: & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, & novemdecim ſolidi: & ipſa die fecit duas leucas.

Die Mercurii ſequenti, audivit ibidem dominus Miſſam, prædicari fecit, indulgentiam dedit: & exinde venit apud Montem Actum ſeu Acutum, prioratum ordinis Cluniacenſis: ubi in eccleſia dicti loci duo altaria conſecravit; unum in honore beati Joannis Baptiſtæ, & beatæ Mariæ Magdalenæ; & aliud in honore beati Mauritii: & ipſa die fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ: & equitavit ipſa die unam leucam.

Die Jovis ſequenti, celebravit ibidem Miſſam pro defunctis, prædicavit, indulgentiam dedit, & tonſuras fecit.

Et exinde venit apud Grezi, prioratum Caſæ Dei, ubi viſitavit, & quatuor leucas equitavit: & quia datum erat intelligi domino, quod domus non erant ſufficientes ad ipſum recipiendum; venit apud ſanctum Germanum de Lambron, diſtantem per leucam: ubi procuratus fuit a priore de Greſiaco, in domibus capituli Brinacenſis. Summa expenſarum, decem libræ, & undecim ſolidi Turonenſes.

Die Veneris ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam ſancti Germani de Lambrun: audivit Miſſam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras fecit: & fuit procuratus a cappellanis ſancti Germani, ſancti Joannis, ſancti Clementis dicti loci; & dedit dominus litteram compulſivam de illis qui nolebant ſolvere partem procurationis prædictæ.

Die Sabbati ſequenti, venit dominus apud Bornhoncle, prioratum Salſiniarum: ubi Miſſam audivit, confirmavit, tonſuras fecit; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, quinque ſolidi: & ipſa die equitavit duas leucas.

Dominica ſequenti, ſcilicet poſt feſtum beati Marci Evangeliſtæ, venit dominus apud veterem Brinatenſem, prioratum abbatiæ Piperatenſis; ubi Miſſam audivit, prædicavit, & confirmavit, & tonſuras fecit: & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, novem libræ Turonenſes: & equitavit dominus duas leucas.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus apud Ville, prioratum Piperatenſem: ubi Miſſam audivit, confirmavit, tonſuras fecit: & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, & tres ſolidi: & equitavit unam leucam.

Die Martis ſequenti, ibidem audivit dominus Miſſam in mane, prædicavit, indulgentiam dedit: & exinde equitando unam leucam, venit apud Azarac, prioratum Caſæ Dei; & exinde fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, & quatuor ſolidi Turonenſes.

Die Mercurii ſequenti, quoddam cœmeterium eccleſiæ contiguum benedixit, Miſſam audivit, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde equitando tres leucas, venit apud Nonnetam, prioratum Caſæ Dei; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ, & quatuor ſolidi.

Die Jovis ſequenti, ſcilicet in feſto Apoſtolorum Philippi & Jacobi, in mane audivit ibi Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras: & exinde venit apud Iſiodorum, abbatiam S. Benedicti, celebravit in pontificalibus cum pallio, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & fuit procuratus ad expenſas abbatiæ. Summa expenſarum, decem libræ, & quinque ſolidi: & equitavit ipſa die per duas leucas.

Die Veneris ſequenti, audivit ibi Miſſam in mane, tonſuras fecit: & exinde venit apud Cornomum, ubi ipſe, & Claromontenſis epiſcopus, & abbas Caſæ Dei convenerunt, ad tractandum ſuper multis.

Et exinde, poſt tractatum habitum, venit apud ſanctum Andream, prioratum abbatiæ Caſæ Dei: ubi fuit procuratus ipſa die ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ, ſex ſolidi.

Die Sabbati ſequenti, ſcilicet poſt feſtum Apoſtolorum Philippi & Jacobi, in mane audi-

ANNO CHRISTI 1286.

audivit ibidem dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud Chaurihac, prioratum Salsiniarum, ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci, & capituli Vertosionis. Summa expensarum, octo libræ, cum decem solidis Turonensibus.

Die Dominica sequenti, in mane ibidem quamdam cappellam veterem reconciliavit, Missam audivit, prædicari fecit, indulgentiam dedit, tonsuras fecit, & confirmavit.

Et exinde venit apud Vic, prioratum abbatiæ Magni Loci: ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, novem libræ, cum decem solidis.

Die Lunæ sequenti, in mane audivit ibidem dominus Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras.

Ex exinde venit apud Celsinias, prioratum conventualem ordinis Cluniacensis: ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci. Non fuit computatum.

Die Martis sequenti, in mane audivit ibidem dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit; & locutus fuit cum domina Johanna, domina Soliaci, quæ ibidem venerat de Bituria, ratione cujusdam declarationis, quam fecerat dominus de contentis in quodam compromisso facto super eum a domino Henrico, quondam domino Soliaci, & comite Meleduni.

Et postmodum venit apud Magnum Locum, abbatiam sancti Benedicti, ubi fuit procuratus ad expensas abbatis dicti loci: & non fuit computatum.

Die Mercurii sequenti, in mane ibidem audivit Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit apud *la Foilleuse*, domum Templariorum; ubi fuit procuratus a præceptore dicti loci. Summa expensarum, decem libræ cum sex solidis.

Die Jovis sequenti, in mane visitavit ecclesiam parochialem de Cuyllat, pertinentem ad dictam domum *de la Foilleuse*: audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & partem cœmeterii dictæ ecclesiæ reconciliavit.

Et exinde venit apud Nazac, ecclesiam collegiatam; ubi fuit procuratus ad expensas capituli dicti loci. Summa expensarum, octo libræ, septemdecim solidi.

Die Veneris sequenti, in mane audivit ibi Missam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsurasque fecit, & exinde venit. . . ubi episcopum Claromontensem invenit, & super multis tractavit cum eo. Ecclesiam de . . . . . visitavit: qua visitata venit apud Riomum in abbatia: ubi ipsa die fuit procuratus ad expensas capituli de Sallazac, vel Sabbazac; pro eo quod non habebant domos sufficientes, ut dicebatur. Summa expensarum, decem libræ Turonenses.

Die sabbati sequenti, ibidem apud Riomum in abbatia audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, intravit capitulum, prædicavit, indulgentiam dedit.

Et his actis, ad muniendum se, venit ad quamdam domum, vocatam domum de Stanno, juxta Mozac: ubi ipsa die fuit ad expensas abbatis Riomensis. Summa expensarum fuit, tredecim libræ, & tres solidi.

ANNO CHRISTI 1286.

Die Dominica sequenti, scilicet ante festum Ascensionis Domini, fuit dominus ibidem, & in mane visitavit monasterium de Mozac: audivit ibi Missam, confirmavit, tonsuras fecit in capitulo, & prædicavit. Et post reversus est ad dictam domum de Stanno, ubi fuit procuratus ad expensas abbatiæ prædictæ de Mozac, abbate absente.

Et notandum, quod dicta domus de Stanno non tenetur ad aliquam procurationem: sed causa recreationis venit tantum ibi dominus Bituricensis.

Die Lunæ sequenti, visitavit dominus prioratum de Volvit: audivit ibi Missam, confirmavit, tonsuras fecit: deinde venit apud Maroac, prioratum monialium; ubi prædicavit, indulgentiam dedit, & quasdam moniales istius loci confirmavit.

Et exinde reversus est ad dictam domum de Stanno, ubi dicta die dictus prior de Volvit fecit sibi procurationem suam, cum domus dicti prioris non essent bene præparatæ. Summa expensarum fuerunt decem libræ; & equitavit duas leucas.

Die Martis sequenti transiens dominus per abbatiam Binauziaci, audivit ibi Missam, confirmavit, fecit tonsuras: & exinde venit apud Telleide, prioratum Casæ Dei; procuratus fuit expensas prioris dicti loci. Summa expensarum decem libræ, tres solidi: & equitavit per duas leucas.

Die Mercurii sequenti, in mane audivit ibi Missam, & fecit tonsuras: & exinde venit apud Celville, prioratum de Menato; audivit ibi Missam, confirmavit, & tonsuras ibidem fecit.

Et quia domus dicti prioratus non erant paratæ; fecit ibidem prior procurationem domino in abbatia sancti Illidii Claromontensis: & comedit ipsa die dominus episcopus Claromontensis cum domino, ad invitationem dicti abbatis sancti Illidii, & ipsa eadem die equitavit adhuc dominus quatuor leucas.

Die Jovis sequenti, in festo scilicet Ascensionis Domini, fuit dominus cum episcopo Claromontensi: & ipsa die in ecclesia majori Claromontensi, præsente domino episcopo, celebravit in pontificalibus, & acolytos fecit.

Et Missa celebrata, venit ad dictam domum Doujardini, episcopo Claromontensi eum semper concomitante.

Eadem die, episcopo prædicto præsente, in ecclesia prædicta Claromontensi dominus cantavit vesperas: quibus cantatis, episcopo Claromontensi cum semper comitante, venerunt ad domum dictam *Doujardin*, vel Doujardini, ad cœnam: & jacuit ibidem.

Die Veneris sequenti, in mane audivit dominus Missam in cappella episcopi Claromontensis, quæ est in domibus episcopalibus: quam audita, ipse & episcopus Claromontensis, & multi alii tractaverunt de confirmatione fratris Durandi electi Menatensis abbatis: & fuit ibidem confirmatus.

Et postmodum venit dominus apud Albiac, prioratum de Riomo: ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci, asserentis, quod alias non procuraverat integre. Summa expensarum, novem libræ Turonenses: & equitavit quatuor leucas.

Die

ANNO CHRISTI 1286.

Die Sabbati ſequenti, audivit ibidem Miſſam dominus Bituricenſis, & confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Ebrolium, abbatiam ordinis ſancti Benedicti, ubi fuit procuratus ad expenſas abbatis dicti loci. Non fuit computatum.

Die Dominica ſequenti, ſcilicet poſt Aſcenſionis Dominicæ feſtum, viſitavit dominus prioratum de Veltia, abbatiæ Ebrolienſis prædictæ: & inveniens locum interdictum pro procuratione Legati, & diſſipatum ad priorem abſentem; regreſſus eſt ad dictam abbatiam Ebrolienſem: ubi fuit procuratus ipſa die dominus ex gratia.

Die Lunæ ſequenti, in mane ibidem apud Ebrolium audivit Miſſam dominus, & prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonſuras.

Et exinde venit apud Lacum Rubeum, prioratum conventualem ordinis ſancti Auguſtini: ubi fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ & ſeptem ſolidi Turonenſes. Comedit totus conventus cum domino.

Die Martis ſequenti, in mane audivit ibidem Miſſam dominus, & confirmavit, & tonſuras fecit. Et exinde receſſit, & venit apud Menatum, domino Claromontenſi epiſcopo ſibi obviante, & comitante, & cum novo abbate Menatenſi.

Et ante portam monaſterii de Menato venientes, conventus dicti loci, indutus cappis ſericis obviaverunt ei; & fuit receptus novus abbas dicti monaſterii de Menato, & inſtallatus: & intrantes monaſterium ipſum, domino archiepiſcopo a dextris, & epiſcopo a ſiniſtris, & abbate in medio eorum, flexerunt omnes genua ante altare.

Et poſtmodum dominus archiepiſcopus Bituricenſis dedit benedictionem ſuam. Quo facto, quilibet in ſuam cameram intravit: & poſtmodum adhuc dictus abbas Miſſam novam celebravit: & ipſo die domini archiepiſcopus, & epiſcopus, ob reverentiam dicti abbatis, fuerunt ibidem procurati.

Die Mercurii ſequenti, in mane audivit dominus ibidem Miſſam, & confirmavit; & poſtmodum domini archiepiſcopus & epiſcopus Claromontenſis intraverunt capitulum: & abbate, & conventu præſentibus, poſt ſermonem factum a domino Bituricenſi archiepiſcopo; dominus epiſcopus, ad reformationem ordinis dicti monaſterii ſtatuit quædam ſtatuta: ſupplicans domino archiepiſcopo, ut ea confirmaret.

Cui dominus archiepiſcopus annuit benigniter & devote. His actis, dominus archiepiſcopus, equitando tres leucas, venit apud Bellam Aquam, abbatiam ordinis Ciſtercienſis: ubi ipſa die pernoctavit, & hoc ad expenſas abbatiæ.

Secunda viſitatio diœceſis Claromontenſis a domino Bituricenſi archiepiſcopo.

ANNO CHRISTI 1287.

ANno Domini 1287. Dominica in feſto beati Matthæi, intravit dominus diœceſim Claromontenſem, ad viſitandum quæ non viſitaverat in viſitatione præmiſſa.

Eadem die declinavit primo dominus apud Marcillac, prioratum abbatum abbatiæ Menatenſis, ubi fuit procuratus: nec fuit computatum.

Die Lunæ, venit dominus apud Montem Acutum: ubi fuit cum priore in procuratione, Summa expenſarum, octo libræ.

ANNO CHRISTI 1287.

Die Martis ſequenti, venit dominus apud Poyncac; prioratum abbatiæ Ebrolienſis; ubi audivit Miſſam, prædicavit, tonſuras fecit, & procuratus fuit a priore dicti loci. Summa expenſarum, ſex libræ.

Die Mercurii ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam parochialem ſancti Gilvaſii, audivit ibi Miſſam: & procuratus fuit apud Chambonet a capitulo ſancti Gilvaſii, & priore de Chambonet; qui duo tenentur per medium ad procurationem ſancti Gilvaſii per procurationem.

Nota, quod ſibi debebatur ratione prioratus de Chambonet; remiſit ipſa die: quia dictus prioratus eodem anno datus ſibi fuit ad vitam.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Montem Fremini, prioratum abbatiæ Ebrolienſis; ubi Miſſam audivit, prædicavit, & confirmavit, & tonſuras fecit: & procuratus fuit a priore dicti loci.

Die Veneris ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam ſancti Periceti; & fuit procuratus a priore & cappellano dicti loci: tamen dicebatur communiter, quod archiepiſcopi Bituricenſes ibidem alias non fuerunt procurati; & fuit præſens in procuratione electus Menatenſis.

Die Sabbati ſequenti venit dominus apud Rupem Dagon, prioratum monaſterii ſancti Genulphi, Bituricenſis diœceſis; ubi Miſſam audivit, tonſuras fecit: & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum ſex librarum Turonenſium fuit.

Dominica ſequenti, ſcilicet in vigilia beati Michaelis, viſitavit dominus prioratum de Doutre, abbatiæ ſancti Genulphi: & fuit procuratus a priore dicti loci in quadam domo vocata, *Beauleu*; quia domus non erant ſufficientes in dicto prioratu.

Die Lunæ ſequenti, ſcilicet in feſto beati Michaelis, celebravit dominus in eccleſia de Doutre, prædicavit, indulgentiam dedit, fecit tonſuras: & fuit eadem die cum abbate de Menato ex gratia, in domo dicta *Beauleu* prædicta.

Die Martis ſequenti, viſitavit dominus prioratum *de Saint Bar*, abbatiæ Cambonenſis, diœceſis Lemovicenſis: ubi Miſſam audivit, tonſuras fecit; & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum .....

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Mantes, prioratum ſimiliter Cambonenſem: ubi Miſſam audivit, prædicari fecit; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, ſex libræ, & quinque ſolidi.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Grajac, prioratum monaſterii de Mozac: & invenit eccleſiam & prioratus firmatos; nam epiſcopus Claromontenſis frater Guido dictum prioratum per longum tempus tenuerat: & ideo archiepiſcopus Bituricenſis, ob dilectionem ipſius non declinabat: propter quod prior dicti prioratus dicebat, quod non tenebatur ad procurationem; licet inveniretur in papyro domini Joannis Bituricenſis archiepiſcopi, quod tempore quo idem dominus Claromontenſis dictum prioratum tenebat, fuerat procuratus.

Tandem,

ANNO CHRISTI 1287.

Tandem, post multas altercationes, dominus receptus fuit & procuratus a priore dicti loci, sub ista forma: quod per hanc receptionem nullum novum jus, nulla nova possessio acquiretur ecclesiæ Bituricensi: & super facta fuit littera, quæ remansit priori: & commissa fuit inquisitio præposito Claromontensis ecclesiæ.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud Hermaneum: ubi procuratus fuit a capitulo dicti loci; in crastino celebravit ibidem, prædicavit, indulgentiam dedit, & multas tonsuras fecit.

Die Sabbati sequenti, venit dominus apud Agele, prioratum abbatiæ sancti Illidii Claromontensis, ubi fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expensarum septem libræ, & tres solidi.

Dominica sequenti, scilicet ante festum beati Dionysii, venit apud Aureamvallem; ubi celebravit, prædicavit, fecit tonsuras: & fuit procuratus a dicto capitulo dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, & sex solidi.

Tunc de consilio Claromontensis episcopi, & præpositi, dimisit iter suum de eundo apud Aureliacum; quia dicebant vias esse intolerabiles propter frigus.

Die Lunæ sequenti, venit dominus apud Brifont, prioratum Abbatiæ Casæ Dei: ubi Missam audivit, tonsuras fecit; & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expensarum, sex libræ.

Die Martis sequenti, venit dominus apud Clarummontem: visitavit ecclesiam sancti Andreæ, ordinis Præmonstratensis: & fuit procuratus ab abbate, & conventu dictæ ecclesiæ.

Die Mercurii sequenti, fuit ibidem cum episcopo Claromontensi in domibus episcopalibus gratis.

Die Jovis sequenti, scilicet in festo beati Dionysii, fuit dominus in abbatia sancti Illidii Claromontensis cum abbate gratis.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud sanctum Desiderium, prioratum abbatiæ Casæ Dei, ubi Missam audivit, & confirmavit, tonsuras fecit; & procuratus fuit a priore dicti loci. Summa expensarum, sex libræ, cum sex solidis Turonensibus, vel decem solidis.

Die Sabbati sequenti, venit dominus apud Cumilhac: ubi fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expensarum fuit septem libræ.

Dominica sequenti, scilicet ante festum beati Lucæ, venit dominus apud sanctum Germanum Lemp. prioratum abbatiæ Casæ Dei: ubi Missam audivit; & procuratus fuit a priore dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, cum decem solidis.

Die Lunæ sequenti, fuit dominus apud Alencum Burgi, prioratum abbatiæ de Clusa: ubi Missam audivit, & prædicavit; indulgentiam dedit; & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci.

Die Martis sequenti, visitavit dominus prioratus de Marcat & Dambert, ordinis Clugniacensis: & quia pauperes erant, finaverunt pro procuratione ad octo libras; nec pro tanto essent quitti, sed gratia eis fuit facta ista vice ad supplicationem domini Stephani Cappellani de Maincac, qui conducebat nos.

Eadem die, venit dominus apud Salinach, prioratum conventualem de Clusa: ubi in crastino Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit; & ipsa die Martis procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci.

ANNO CHRISTI 1287.

Die Mercurii sequenti, visitavit dominus abbatiam Thiernensem: ubi Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, & procuratus fuit ad expensas dictæ abbatiæ Thiernensis.

Eadem die Mercurii, finavit abbas Thiernensis de procurationibus prioratuum Nigri Stabuli, & de Angeroles, ordinis Clugniacensis, quos prioratus tenebat, ad tredecim libras, & octo solidos Turonenses.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus ecclesiam collegiatam de Thienio: ubi Missam celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit, & comedit una cum sociis suis, cum magistro G. de Malo monte gratis, & cetera familia super capitulum loci: & fuit summa expensarum, sex libræ & novem solidi.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud Montem Petrosum, abbatiam ordinis Cisterciensis: ubi duo altaria consecravit, & pernoctavit ibidem.

Die Sabbati sequenti, scilicet in festo beati Lucæ, venit dominus apud Thuciacum: ubi celebravit Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & fuit procuratus ab abbatissa & conventu dicti loci. Summa expensarum, octo libræ.

Dominica sequenti, visitavit dominus prioratum de Montibus, ordinis Cluniacensis: ubi quia alias non fuerat, fuit receptus processionaliter, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, sex libræ.

Die Lunæ sequenti, visitavit dominus prioratum de Dreturay: ubi fuit receptus processionaliter, audivit Missam, prædicavit, dedit indulgentiam; & procuratus fuit ad expensas dicti prioris. Summa expensarum, septem libræ.

Die Martis, visitavit prioratum de Fleuret, ubi Missam audivit, confirmavit: & fuit procuratus a priore dicti loci.

Die Mercurii sequenti, venit dominus apud Saleigny vel Jaleigny, prioratum conventualem Casæ Dei: ubi Missam audivit, confirmavit, tonsuras fecit; & procuratus fuit a priore dicti loci: nec fuit computatum.

Die Jovis sequenti, venit dominus apud Secay, prioratum Cluniacensis ordinis de Mosac: ubi Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum fuit septem libræ.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud sanctum Germanum de Fossatis, prioratum de Mozac: ubi Missam audivit, confirmavit, tonsuras fecit; & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci.

Die Sabbati sequenti, venit dominus apud Rex, prioratum conventualem Cluniacensem: ubi Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit; & fuit procuratus a priore dicti loci. Non fuit computatum.

Die Dominica ante festum apostolorum Simonis & Judæ, apud Landosium cum capitulo: ibi Missam audivit, prædicavit; & fuit procuratus. Summa expensarum fuit octo libræ cum septem solidis.

ANNO CHRISTI 1287.

Die Lunæ apud Poillac cum priore abbatiæ Casæ Dei: audivit ibi Missam, prædicavit, & procuratus fuit. Summa expensarum, octo libræ, sex solidi, novem denarii.

Die Martis, in festo apostolorum Simonis & Judæ, apud Vilionium venit dominus, & cum capitulo procuratus fuit. Summa expensarum, novem libræ.

Die Mercurii, apud Maincac, prioratum sancti Launomari Blesensis. Non fuit computatum; exinde venit in Bituricam per naves.

Hæc sunt loca quæ dominus Bituricensis non visitavit in ista visitatione Claromontensi.

PRimo, prioratus de Veriac, qui est abbatiæ Ebroliensis; quem omisit ad visitandum, ob dilectionem * Scalli Lugdunensis, qui eum detinebat; prioratus *de la Crisille*, *& Dou Quart*, qui ad unam procurationem tenentur; prioratus *de la Mongie*, quem omisit ob dilectionem abbatis Menensis; prioratus de Cambonet, abbatiæ Maciacensis, quem omisit propter grangiam dicti loci combustam; prioratus de Baville, quem omisit ob supplicationem abbatis sancti Illidii; prioratus de Calves, abbatiæ Salinarum; prioratus de Mauriac, qui subest abbatiæ sancti Petri vivi Senonensis, & est ibi decanus; prioratus de Drinac, abbatiæ Aureliacensis; abbatia monialium sancti Benedicti de Briac; ecclesia & prioratus de Ploes; abbatia Aureliacensis; prioratus de Charmel, ordinis de Corona; domus Hospitalariorum de Salvitate; præpositura de Monte Salini, ordinis sancti Angeli; domus Templariorum de Carlac; capitulum de Roillac; prioratus de Bredon, abbatiæ de Moisac; prioratus sancti Flori Cluniacensis; abbatia Piperacensis, ordinis sancti Augustini; abbatia monialium de Casis: numquam fuit ibi archiepiscopus, ut dicitur; prioratus de Chanteiou, abbatiæ Casæ Dei; prioratus de Lainac, Casæ Dei; prioratus de Caillac, Cluniacensis; prioratus de Volea, Cluniacensis; prioratus de Mazerac; abbatia Casæ Dei, vel prioratus de Saillanz; prioratus de Casina, Casæ Dei.

* *Forte*, Senescalli.

Usque huc possumus conduci sine expensis.

EXinde apud Claromontem, in abbatia de Chavicoin, quam obmisit dominus propter paupertatem: exinde apud Janzarz, abbatiæ sancti Illidii Claromontensis: exinde cum capitulo de Arcona: exinde cum priore de Vichiaco. De Volea cum abbatissa de Bleolle: exinde apud Comps.

Item obmisit prioratus de Fernox, de Sallart, de Martinllac, de sancto Syndulpho, de Chembon: qui omnes prioratus sunt in compositione facta inter dominum Bituricensem, & abbatem Casæ Dei.

Visitatio Lemovicensis diœcesis.

ANNO CHRISTI 1290.

ANno Domini MCCXC. die Veneris ante festum beati Michaelis archangeli, intravit reverendus pater Simon, Dei Gratia Bituricensis archiepiscopus, Lemovicensem diœcesim, causa visitationis.

ANNO CHRISTI 1290.

Et primo declinavit ad abbatiam de Columba, ordinis Cisterciensis: ubi ipsa die Veneris pernoctavit ad expensas abbatiæ.

Die Sabbati sequenti, equitando sex leucas, venit apud Daurancum. ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, a capitulo dicti loci; quia abbas infirmabatur; Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, tonsuras fecit; & procuratus fuit ad expensas abbatis & prioris dicti loci.

Dominica sequenti, equitando sex leucas, venit dominus ad abbatiam Stirpensem, ordinis sancti Augustini: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & procuratus fuit ad expensas abbatis & conventus dicti loci. Nec fuit computatum.

Die Lunæ sequenti, fuit ibidem dominus ex gratia, ad invitationem abbatis dicti loci. Prædicavit in capitulo, & Missam audivit.

Die Martis sequenti, scilicet in festo beati Michaelis, equitando tres leucas venit dominus apud Petrusiam, prioratum Monasterii de Bourguill in valle; & est ibi conventus novem monachorum; ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, Missam celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit, tonsuras fecit; & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, octo libræ, tres solidi.

Die Mercurii sequenti, equitando quinque leucas, venit dominus apud sanctum Pimauum: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, a capitulo dicti loci, prædicavit, Missam audivit, tonsuras fecit; & procuratus fuit ad expensas capituli dicti loci.

Et ibidem venit eidem obviam dominus episcopus Lemovicensis, & sibi de piscibus suis grossis copiose præsentavit. Summa expensarum, octo libræ & decem solidi.

Die Jovis sequenti, equitando duas leucas, venit dominus apud Rupem Cavardi, prioratum de Karrosio: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, audivit Missam, prædicavit; & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, septem libræ.

Die Veneris sequenti, equitando tres leucas, venit dominus apud Salas, prioratum conventualem ordinis sancti Augustini: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & in crastino celebravit ibidem ordines; & quosdam de diœcesi Bituricensi, & quosdam de Lemovicensi diœcesi ordinavit.

Die Sabbati sequenti, equitando duas leucas, venit dominus apud Buxeriam, prioratum conventualem de Clusa: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra; audivit Missam, prædicavit, indulgentiam dedit; & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, sex solidi.

Die Dominica sequenti, scilicet ante festum beati Dionysii, equitando tres leucas, venit dominus apud Nantonium, prioratum de Karrosio: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, prædicavit; & procuratus fuit læto vultu a priore dicti loci. Nec fuit computatum.

Die Lu-

ANNO CHRISTI 1290.

Die Lunæ sequenti, equitando sex leucas, A venit dominus apud Apem, prioratum monasterii sancti Augustini Lemovicensis: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus a priore dicti loci, & priore de Tarno monasterii sancti Martialis; qui ad unam procurationem tenentur. In crastino Missam audivit, confirmavit, prædicavit, & indulgentiam dedit. Summa expensarum, sex libræ.

Diebus Martis & Mercurii sequentibus, fuit dominus ibidem apud Callucium Cheurot, cum magistro G. de Malomonte, & decano sancti Aredii, fratre suo, ad invitationem eorum, & de gratia speciali.

Die Jovis sequenti, equitando quinque B leucas, venit dominus apud Sollempniacum, monasterium ordinis sancti Benedicti: ubi fuit receptus processionaliter, Missam audivit, & prædicavit in capitulo; & fuit procuratus ad expensas abbatis & conventus dicti loci. Summa expensarum, novem libræ Lemovicenses.

Die Veneris sequenti, scilicet ante festum beati Dionysii, intravit dominus civitatem Lemovicensem, & venit in abbatia sancti Augustini Lemovicensis: receptus processionaliter, ut supra, prædicavit, indulgentiam dedit; & fuit procuratus ad expensas abbatis. Summa expensarum, undecim libræ: vel potius septem libræ, & decem solidi. C

Die Sabbati sequenti, ibidem apud sanctum Martinum, cum abbate sancti Martini, & priore sancti Andreæ Lemovicensis; fuit dominus receptus, &c. celebravit apud sanctum Martinum, prædicavit, indulgentiam dedit. Summa expensarum, undecim libræ.

Die Dominica sequenti, scilicet in festo beati Dionysii, exivit dominus civitatem Lemovicensem, & venit apud Aureliacum, prioratum ordinis sancti Benedicti: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, tonsuras fecit; & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci. Nec fuit computatum. D

Visitatio Caturcensis diœcesis.

Multa hic deesse videntur.

..... de Aurate, Caturcensem: procurationem, quam habebat ibidem percipere, si sibi placeret, ratione visitationis quam inibi potest licite exercere; litteras ipsius priorissæ recepimus sub hac videlicet forma:

„ UNiversis præsentes litteras inspecturis „ & audituris, humilis Priorissa monasterii beatæ Mariæ de Aurate in civitate „ Caturcensi, ordinis S. Benedicti, salutem „ in Domino. Notum facimus, quod licet „ reverendus pater dominus Simon, divina E „ providentia Bituricensis archiepiscopus, nobis hac vice remiserit procurationem, quam „ sibi licebat percipere in monasterio nostro „ prædicto, ratione visitationis, quam potest ibidem licite, tempore congruo, exigere: nolumus, quod eidem archiepiscopo vel ecclesiæ suæ Bituricensi, seu ejus „ successoribus aliquod præjudicium generetur, quin possit & debeat, quando sibi „ placuerit, in prædicto monasterio visitare, & procurationem ibidem debitam percipere & levare, modo & tempore consue-

„ tis. Datum Caturci, die Lunæ post Ra- ANNO CHRISTI 1290.
„ mos palmarum, anno Domini MCCXCI.

Die Martis sequenti, audivit dominus ibi Missam, scilicet apud prioratum sancti Ursitini: & exinde, equitando quinque leucas, venit dominus apud Gardiam Dei, abbatiam ordinis Cisterciensis, ubi pernoctavit ad expensas abbatis dicti loci.

Die Mercurii sequenti, audivit dominus ibi Missam: & exinde, equitando quinque leucas, venit dominus apud Moisiacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti; ubi fuit receptus, campanis pulsatis, a priore conventuali & conventu, processionaliter: & procuratus ad expensas abbatis, qui tunc erat ad Parlamentum Tholosæ; & misit idem abbas ad dominum litteras clausas excusatorias, ex eo quod non poterat esse ad abbatiam suam prædictam cum Domino.

Die Jovis sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit; & exinde, equitando quatuor leucas, venit apud *Montem Albanum*, ordinis S. Benedicti, subjectam, ut dicitur, abbatiæ Casæ Dei: ubi receptus fuit processionaliter ab abbate & conventu indutis cappis sericis: & erat abbas mitratus, & tenebat baculum pastoralem in manu: & procuratus fuit ad expensas dicti abbatis.

Sancta die Veneris, celebravit ibidem servitium in ecclesia parochiali Montis Albani, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit. Et exinde equitando per duas leucas, venit dominus apud Caeracum, prioratum conventualem de Aureliaco, ubi receptus fuit, ut supra, & procuratus ad expensas prædicti prioris.

„ SImon, Dei gratia Bituricensis archie- „ piscopus, Aquitaniæ primas, dilecto „ nobis in Christo priori de Calceata, Caturcensis diœcesis, salutem in Domino. „ Cum nos hac instanti die Sabbati ante „ Pascha Domini vestram proponamus ec- „ clesiam visitare, & exinde illa die ipsa „ ecclesia visitata apud sanctum Antoni- „ num favente Domino declinare: mandamus vobis quatenus dicta die apud san- „ ctum Antoninum procurationem nobis „ debitam præparetis. Datum anno Do- „ mini, &c.

Die Sabbati sequenti, venit dominus equitando per unam leucam apud Calceatam, prioratum de Figiaco, ubi dominus credidit prædicare, & alias visitationis officium exercere; sed quia dominus non invenit aliquem in ecclesia, nec venerant parochiani adhuc ad ecclesiam, dominus recessit, nec voluit remanere ibi.

Exinde equitando per duas leucas, ivit dominus apud sanctum Antoninum, prioratum conventualem ordinis sancti Augustini, Ruthenensis diœcesis; ubi dominus mandaverat suam præparari procurationem a priore de Calceata prædicto, sub forma seu consimili in fine paginæ præcedentis, sub signo .... videlicet scripta.

Et cum illa die veniret apud sanctum Antoninum, venit prior illius loci cum pluribus canoncis suis obviam domino: qui præcepit eidem priori, quod ipse & conventus desisterent a receptione processionali, & qua-

ANNO CHRISTI 1299.

vis alia solemnitate, propter devotionem diei.

Venerunt etiam domino obviam burgenses, & concomitaverunt dominum usque ad prioratum prædictum: ubi benedictiones aquæ de fontibus fecit indutus pontificalibus, celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit: & fuit ipsa die procuratus ibidem ad expensas prædicti prioris de Calceata.

Sancto die Paschæ, fuit dominus in prioratu prædicto, celebravit indutus pontificalibus cum pallio: & fecit prædicari, & indulgentiam dari per fratrem Hugonem priorem de Ynoy, qui fecit sermonem post vesperas in claustro prioratus prædicti: & fuit dominus illa die procuratus ad expensas prioris sancti Antonini prædicti.

Visitatio Albiensis diœcesis per dominum archiepiscopum Bituricensem.

Die Lunæ in crastino Paschæ, dominus Bituricensis consecravit ibidem, videlicet apud S. Antoninum, altare quod est in capite ecclesiæ, & quatuor *viatica* seu parva altaria: quod quidem altare in honore B. Mariæ, & B. Martini, & omnium Sanctorum exstitit consecratum, & reposuit intra ipsum altare quasdam reliquias, & situavit petram cum calce benedicta.

Benedictionibus factis quæ in talibus requiruntur, indulgentiam dedit illis qui interfuerunt hujusmodi consecrationi: audivit ibi Missam, prædicavit, & iterum indulgentiam dedit, confirmavit.

Et exinde intravit Albiensem diœcesim, & venit equitando duas leucas apud Vacur domum Templariorum: ubi dominus Albiensis venerat obviam domino, & requisivit dominum eumdem, quod ipse esset cum ipso episcopo per octo dies, & quod contramandarentur procurationes mandatæ & Missæ.

Et ipsa die locutus fuit cum domino super pluribus, & postea ante comestionem recessit: præfatus autem dominus receptus fuit ibidem processionaliter, campanis pulsatis, cantando: & procuratus fuit ad expensas præceptoris prædicti loci.

Die Martis sequenti, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit, & exinde equitando tres leucas, venit apud Podium Celsi, prioratum de Aureliaco, Claromontensis diœcesis: ubi receptus fuit, ut supra, audivit ibi Missam; prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit: & procuratus fuit ad expensas prioris.

Nota de fraude prioris dicti loci, qui penes se retinuit omnia bona ecclesiæ, & ad ipsam ecclesiam spectantia, & in collatione, seu præsentatione ejusdem ecclesiæ fecit pactum, ut dicitur, cum rectore illius ecclesiæ, quod ipse rector finaret de procuratione archiepiscopi Bituricensis, & ministraret de propriis bonis ecclesiæ supra ea, quæ pro procuratione contingeret exigi in futurum.

Et quia dominus intellexit fraudem hujusmodi, mandavit bona dicti prioris, per archipresbyterum loci arrestari & saisiri: & facit Bajulum vel Bailum prioris, per Guillelmum de Rivo clericum suum crastina die moneri, ut idem Bajulus dicti prioris nomine, & pro ipso satisfaceret eidem domino competenter de procuratione sua.

ANNO CHRISTI 1299.

Quam quidem procurationem dictus rector jam solverat, & de ipsa ad plenum satisfecerat: sed dominus procurationem ipsam, tamquam a rectore prædicto solutam noluit acceptare.

Cum autem dictus Bajulus, qui vocatur Joannes de Mala Petra, videret, quod tam contra ipsum, quam contra dominum suum priorem dominus vellet procedere ad excommunicationes summas; idem Bajulus promisit in manu archiepiscopi dicti loci pro domino stipulantis, quod ipse dicti prioris nomine, & pro ipso satisfaceret de procuratione prædicta: cui promissioni fuerunt præsentes, dominus Vivianus de Concordia, dominus Hugo præceptor domus sancti Andreæ, dominus Adam de Chemino dispensator domus domini Bituricensis prædicti, & ego Guillelmus de Rivo publicus notarius.

Et advertendum est, quod taliter in recessu crastina die fuit processum: die Mercurii, qua, ut præmittitur, contra priorem de Podiocelsi fuit processum, venit dominus, equitando per tres leucas, apud Rabastagnum, prioratum de Mossiaco; ubi dominus receptus fuit, ut supra; & venerat abbas Moisiacensis obviam domino satis longe: audivit ibi Missam, prædicavit, confirmavit, & indulgentiam dedit; & procuratus fuit ad expensas prioris, qui est nepos domini Moisiacensis.

Die Jovis sequenti, fecit ibi tonsuras; & exinde, equitans per duas leucas, venit apud Viancium, præpositurum de ecclesia Albiensi, quam tenet præpositus ejusdem ecclesiæ: ubi dominus receptus fuit, & fecit, ut supra, & procuratus ad expensas præpositi dicti loci.

Die Veneris sequenti, venit dominus equitando per unam leucam, apud Galliacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti, immediate subjectam, ut dicitur, abbatiæ Casæ Dei: ubi receptus fuit, ut supra; & procuratus fuit ad expensas abbatis.

Die Sabbati, equitando per duas leucas, venit dominus apud Rommanour, prioratum de abbatia Marcilienſi: ubi receptus fuit, ut supra, audivit Missam, & ibi confirmavit.

Et exinde venit ea die apud Sexterolium, ibi prope prioratum de Gailliaco: ubi receptus fuit processionaliter, pulsatis campanis, audivit ibi Missam, confirmavit: & procuratus est ad expensas prioratuum prædictorum. Et impetravit prior de Sexterolio a domino quasdam litteras monitorias de compellendo priorem de Rommanour prædictum de satisfaciendo medietatem procurationis.

Tandem idem prior alias litteras impetravit, quod inquireretur, utrum feciſſet magnam aliquam contributionem, vel partem aliquam procurationis solviſſet; & quod non compelleretur ad satisfactionem aliquam, nisi ad hoc teneri inveniretur per inquestam.

Et fuerunt ab utraque parte plures litteræ impetratæ.

Die Martis fuit dominus cum ipso gratis.

Die Mercurii fuit similiter cum eodem gratis.

Die Jovis similiter cum eodem gratis.

Die

ANNO CHRISTI 1290.

Die Veneris exivit dominus civitatem Albiensem, & cum equitando per tres leucas, veniret apud abbatiam de Candello, Cisterciensis ordinis, descendit dominus ad cœmeterium ecclesiæ de Candello veteri, & reconciliavit illud, & ibidem confirmavit.

Et postea venit ad dictam abbatiam, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, tonsuras fecit, & pernoctavit ibidem ad expensas abbatis.

Die Sabbati sequenti, audivit ibi Missam, tonsuras fecit: & exinde equitando per quatuor leucas, venit ad abbatiam de Castris ordinis sancti Benedicti, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis: & erat abbas cappa serica indutus, & habebat baculum pastoralem in manu in receptione domini: audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & procuratus fuit ad expensas abbatis.

Die Dominica; qua cantatur *Unam Domini*, reconciliavit cœmeterium parochialis ecclesiæ dicti loci, quod quidem cœmeterium est extra villam de Castris situm: indulgentiam dedit illis qui interfuerunt reconciliationi hujusmodi.

Et post rediens ad abbatiam prædictam, ad majus altare ipsius monasterii indutus pontificalibus celebravit, prædicavit, & indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde equitando per unam leucam, ivit dominus apud Ruppemturnam castri domini Montisfortis, ad invitationem domini S. de Courciaco, seneschalli ipsius domini, & potavit ibidem dominus cum tota familia sua.

Et exinde venit illa die equitando per duas leucas, apud Lautricum, prioratum abbatiæ sancti Pontii, Narbonensis diœcesis, ubi multum honorifice fuit receptus a nobilibus & burgensibus dictæ villæ, qui obviam domino subtus villam venerunt; & fuit dominus processionaliter receptus campanis pulsatis, in ecclesia prioratus prædicti, & procuratus fuit ad expensas prioris.

Die Lunæ sequenti, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & exinde equitando per quatuor leucas, venit dominus apud Albiam, declinans ad prioratum sancti Salvii de civitate Albiensi, ordinis sancti Augustini; ubi receptus fuit multum honorifice, sicut supra, & procuratus fuit ad expensas prioris.

Die Martis sequenti, celebravit ibidem indutus pontificalibus, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit.

Et postea, rediens ad cameram, habuit ipse & episcopus Albiensis tractatum cum communitate villæ Albiensis: & requisivit communitatem eamdem, quod ipsa sibi, tamquam domino suo superiori, facerent quod dicunt, appellando ad eum ab auditorio episcopi, & recognoscendo eumdem dominum suum superiorem: & quod scriberet ipsa communitas domino Regi, quod cum seneschallus Carcassonensis inhibuisset omnibus dictæ villæ Albiensis, ne ad alium appellarent quam ad ipsum: quod faceret idem Rex inhibitionem hujusmodi revocari, vel quod ipsa inhibitione non obstante posset ipsa communitas ad dominum archiepiscopum, tamquam ad suum superiorem dominum, appellare.

Sub quo dominus episcopus propria manu scripsit quamdam notam, sub cujus forma debebat ipsa communitas domino Regi scribere: quam notam communitas asportavit, & deliberare noluit super ea.

ANNO CHRISTI 1290.

Eadem die, scilicet die Martis post dominicam qua cantatur, *Unam Domini*, venit dominus apud Scuriam, prioratum de abbatia Gailliacensi: ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, & vicis villæ paratis & juncatis; procuratus fuit ad expensas prioris.

Notandum est autem, quod dominus debuisset iviſse de loco prædicto apud Securum, prioratum abbatiæ Moisiacensis: & mandaverat ibidem dominus procurationem suam præparari: sed prior loci accedens ad dominum per duos dies vel tres ante, suggessit domino, quod locus adeo pauper erat, quod ad recipiendum eumdem sufficere non valebat: aliam causam specialissimam prætendendo scilicet, quod aliquis prædecessor domini nunquam visitaverat illum locum, nec procurationem ibidem receperat. Verum quia nonnullæ litteræ * nunciabantur, per quas bonæ memoriæ J. prædecessor domini, fecerat priorem ejusdem loci moneri de reddendo contributionem sibi taxatam ad subveniendum cuidam alii prioratui, præsumebatur quod ipse ad procurationem tenebatur: præsertim cum, ut asseritur, locus ille sit bonus & pinguis. Tandem vero dominus facilis suggestionibus prioris, & nonnullorum precibus circumventus, specialiter motus & ductus, contemplatione domini Moisiacensis abbatis, procurationem mandatam eidem priori remisit.

* *In margine*, in veniebantur.

Hæc sunt loca subscripta, quæ dominus propter eorum distantias non solum, sed etiam propter æstivos calores omisit in Albiensi diœcesi visitanda: scilicet, prioratus de Ambileto, prioratus sancti Amantii, prioratus de Camia, prioratus de Bullato, prioratus sancti Gervasii, & dictus prior de Seuro vel Securo.

Visitatio alterutra de diœcesi Ruthenensi in diœcesi Caturcensi.

Die Mercurii sequenti, audivit dominus Missam apud Scuriam prioratum prædictum, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit, cœmeterium ecclesiæ reconciliavit, iterum indulgentiam dedit illis, qui hujusmodi reconciliationi interfuerunt.

Et exinde Albiensem diœcesim exeundo per quinque leucas, equitans apud Varenh, prioratum de Abbatia Aureliaci, qui prioratus est Ruthenensis diœcesis, declinavit, & fuit ibidem procuratus ad expensas prioris; qui iverat ad electionem abbatis monasterii Aureliacensis faciendam, quod monasterium tunc temporis pastore carebat.

Die Jovis sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit; & exinde equitando per unam leucam, venit dominus apud Spinacium domum Hospitalariorum ejusdem diœcesis Ruthenensis, ubi receptus fuit, ut supra: & erant domus loci ejusdem satis sufficientes pro domino, licet præceptor dicti loci, falsitate suggesta, feciſſet eum reverti apud Viride Folium, ubi fuimus ad

ex-

ANNO CHRISTI 1290.

expensas præceptoris: & finavit præceptor cum magistro domus domini, ad tredecim libras monetæ illius patriæ.

Die Veneris sequenti, equitando semileucam, venit dominus apud Bellum Locum, abbatiam Cistercienſem ejusdem diœcesis Ruthenensis, ubi campana pulsata processionaliter fuit ab abbate & conventu receptus, & fecit ibidem tonsuras.

Die Sabbati sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicari fecit per fratrem Hugonem priorem de Ynoy, indulgentiam dari, & se abbatis & conventus orationibus commendari: & exinde equitando per duas leucas, venit dominus ad Cappellam Templariorum Caturcensis diœcesis, ubi campanis pulsatis receptus fuit processionaliter, & procuratus ad expensas præceptoris.

Die Dominica, qua cantatur *Jubilate*, audivit ibi dominus Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit: & exinde, cum veniret apud Locum Dei, abbatiam Cistercienſem, Ruthenensis diœcesis, distantem ab hinc per duas leucas; declinavit apud Calves, ubi cœmeterium ecclesiæ ipsius loci reconciliavit.

Et postea venit ad abbatiam prædictam, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis: & erat abbas in processione, indutus cappa serica, cum baculo pastorali.

Et postea intravit dominus capitulum: ubi aliquibus verbis Theologiæ præpositis ab eodem, se abbatis & conventus orationibus commendavit; & in dicto monasterio pernoctavit: & quia dominus, aut aliquis prædecessor ipsius, numquam ibidem fuerat, dominus fecit subventionem abbati de sexaginta solidis.

Die Lunæ sequenti, audivit dominus ibi Missam, tonsuras fecit: & exinde, equitando quinque leucas, venit apud Marsiliacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti, Caturcensis diœcesis: ubi receptus fuit, ut supra; & procuratus ad expensas abbatis.

Quia vero dominus invenit in dicto monasterio quosdam monachos lethifere sauciatos; scripsit episcopo Caturcensi, sub hac videlicet forma.

„ SImon Dei gratia, Bituricensis archie-
„ piscopus, Aquitaniæ primas; venera-
„ bili fratri R. ejusdem gratia episcopo Ca-
„ turcensi; salutem in Domino. Nefan-
„ dum scelus ac piaculare flagitium, quod
„ in monasterio de Marciliaco vestræ diœ-
„ cesis, visitantes ibidem per quorumdam
„ impiorum flagitiosas dextras, innocentis
„ sanguinis avidas, in religiosos viros fra-
„ tres Guidonem de Vaelac, & Raymun-
„ dum de Vallon, monachos ejusdem mo-
„ nasterii Marsilliacensis, horribili sævitate
„ commissum vidimus; nec non contemptus
„ divinæ majestatis nos afflictos super hoc
„ provocant ad vindictam: unde cum præ-
„ fatos monachos, a prædictis impiis in-
„ stinctu diabolico incitatis; scilicet dictum
„ fratrem Guidonem, quasi lethifere vul-
„ neratum, non tantum in capite, verum
„ etiam in brachiis, humeris, manibus, &
„ tibiis, vulneribus super vulnera damnabi-
„ liter cumulatis, præfatum autem Ray-
„ mundum per privationem, & amputatio-
„ nem pugni proprii, ab aliis impiis muti-
„ latum invenimus; admirantes quomodo
„ super atrocitate tanti facinoris, omisistis
„ interponere partes vestras: quas vulnera-
„ tiones, seu vulnerum cicatrices ac muti-
„ lationem vidimus contristati; & ideo præ-
„ missa, conniventibus oculis, pertransire
„ nolumus: fraternitati vestræ mandantes,
„ monemus vos primo, secundo, & tertio,
„ tenore præsentium, quatenus contra Ray-
„ mundum Baracti domicellum, Bertran-
„ dum de Truffe ejus bajulum, & Raymun-
„ dum de Grivelia domicellum, illato-
„ res facinoris in dictum Guidonem com-
„ missi, ut dicitur; super quo etiam fuimus
„ summarie informati, nec non contra Guil-
„ lelmum de Portu, Bernardum de Rence-
„ ch, Arnaldum de Villa Sicca, B. Petrum
„ Berganti, & Bernaldum Cornelii servien-
„ tes dicti Guillelmi, quos sceleris in per-
„ sonam fratris Raymundi, ut prædicitur,
„ commissi poteritis invenire hujusmodi atro-
„ citatis fautores, seu actores, consiliarios,
„ ac etiam adjutores, tam per testes, &
„ minas, quam per verisimiles conjecturas,
„ & alias probationes sufficientes; taliter
„ procedatis, quod hoc Dei, & ecclesiæ
„ suæ sanctæ cedat honori, & animæ no
„ stræ & vestræ saluti.

Et est sciendum, quod dominus super hoc fecit fieri quondam monitionem generalem, sine nominum expressione, cum denunciatione excommunicationis a canone latæ in malefactores facinoris antedicti.

Item sciendum est, quod dominus propter hoc scripsit seneschallo Petragoricensi, & seneschallo Caturcensi, pro domino rege Franciæ, & pro domino rege Angliæ.

Visitatio Lemovicensis anno MCCXC.

ANno Domini MCCXC. die Dominica, qua cantatur *Reminiscere*; reverendus pater dominus Symon, Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, volens intrare Lemovicensem diœcesim, ad visitandum nonnulla loca, quæ per eum in visitatione præscripta non fuerant visitata: de castro suo de Navis, ubi die sabbati præcedente suos celebraverat ordines, & venerabilem virum dominum Ægidium de Billone electum, confirmatum Narbonensem ad ordinem sacerdotalem promovit: primo declinavit ad abbatiam Bellæ Aquæ, ordinis Cistercienſis, prout infra scribitur, & directum transitum faciendo de Lemovicino in Caturcinum, & de Caturcino in Albigesium, redeundo per Caturcinum, Albigesio visitato, in Lemovicinum; ipsorum locorum diœceses, prout inferius continetur, plenius visitavit.

Primus, ut directius dominus iter suum arriperet dicta die Dominica; declinavit, equitando septem leucas, apud prædictam Abbatiam Bellæ Aquæ, ordinis Cistercienſis, Claromontensis diœcesis: ubi fuit ad expensas ejusdem monasterii; & ibidem pernoctavit.

Ipsaque die, plures commissiones fecit in Bituricensi diœcesi dirigendas, super absolutione quorumdam excommunicatorum pauperum, & aliorum, auctoritate officialis Bituricensis, & super causis diversis audiendis ab aliis, quibus dominus

ANNO CHRISTI 1292.

nus committebat, & fine debito fermi- A nandis.

Die Lunæ ſequenti, videlicet poſt Dominicam qua cantatur *Reminiſcere*; audivit Miſſam in abbatia ſupradicta, & confirmavit, & tonſuras fecit; & exinde venit, equitando quatuor leucas, apud Evahonium, præpoſituram ordinis ſancti Auguſtini, Lemovicenſis diœceſis: ubi, campanis pulſatis, fuit receptus proceſſionaliter a præpoſito & conventu dicti loci.

Commiſit autem dominus pro archipresbytero de Monte Lucio cauſam motam inter capitulum de Gias, Bituricenſis diœceſis, ex una parte, & parochianos ipſos ex B altera audiendam, & fine debito terminandam.

Item fecit per magiſtrum P. de Virſione examinari quamdam cauſam matrimonialem, motam inter quoſdam de parochia de Marchia Lemovicenſis diœceſis, & plures alios fecit proceſſus: & fuit ipſa die ad expenſas præpoſiti procuratus.

Die Martis ſequenti, audivit apud locum prædictum Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit; & exinde, unam leucam minimam equitando, venit apud Cambonium, præpoſituram Lemovicenſis diœceſis, ordinis ſancti Benedicti membrum per ſe: & fit præpoſitus per C electionem, ſicut Evahonenſis præpoſitus ſupradictus: & ibidem fuit receptus dominus, ſicut ſupra; & factæ fuerunt ibidem plures ſubſtitutiones, procurationes, commiſſiones, ac abſolutiones: & hujuſmodi procuratus fuit ad expenſas monaſterii Cambonenſis prædicti.

Die Mercurii ſequenti, audivit Miſſam apud locum prædictum, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde venit equitando tres leucas, apud Ruginacum, prioratum monaſterii Evahonenſis prædicti: ubi dominus receptus fuit, ut ſupra: domicilia vero loci ejuſdem totaliter vel quaſi minabantur ruinam. Cau- D ſam matrimonialem ſupradictam expedivit; & procuratus fuit ad expenſas prioris, qui tunc erat in Romana curia, ut dicebatur.

Die Jovis, ibidem viſitationis officium complevit, ut ſupra, & exinde, equitando duas leucas, venit dominus apud Meniacum, prioratum de Convecgniaco, Cluniacenſis ordinis, locum male ædificatum & pauperem, & receptus fuit, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris ſeu Cappellani ejuſdem loci.

Commiſit dominus, & mandavit archipresbytero de Argentonio, ut Gervaſium fa- E mulum prioris ſancti Benedicti in Saltu, Bituricenſis diœceſis, ad benedictionem nuptialem admitti faceret, non obſtante ſi teſtimoniales presbyteri vel officialis, in cujus parochia ſeu diœceſi oriundus exſtiterit, non habebat; quia adeo juvenis venit ad ſervitium dicti prioris, quod non erat aliquatenus præſumendum, eumdem Gervaſium cum alia contraxiſſe.

Die Veneris, apud locum prædictum ſuæ viſitationis officium complevit, ut ſupra; & exinde equitando, venit apud Bonum Locum, abbatiam ordinis Ciſtercienſis; & pernoctavit ibidem ad expenſas monaſterii.

Die ſabbati ſequenti, audivit ibi dominus Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit; & exinde equitando quatuor magnas leucas, venit apud Albuconium prioratum monaſterii Cambonenſis male ædificatum: ubi receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, & procuratus fuit ad expenſas prioris prædicti loci. Oportuit totam familiam domini, clericos, & etiam armigeros intra eccleſiam dicti loci iacere.

ANNO CHRISTI 1292.

Dominica ſequenti, qua cantatur *Oculi mei*, audivit ibi dominus Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras fecit, & exinde venit equitando per unam leucam, venit dominus apud monaſterium Roſilienſe: ubi receptus fuit, ut ſupra.

Dominus illa die fuit ad veſperas indutus pontificalibus; quia illa die erat Annuntiatio Dominica: & procuratus fuit ad expenſas præpoſiti & capituli.

Eadem die conqueſtus eſt nobis Joannes *Males Herbes* laicus ſuper eo quod Joannes Leonardi canonicus monaſterii Roſilienſis prædicti, dicebatur feciſſe eumdem Joannem per perſonam interpoſitam injuſte & ſine cauſa rationabili ad judicium evocari.

Et ipſa die finaliter compromiſerunt coram magiſtro Petro de Virſione auditore cauſarum, & ſocio domini, ſuper his in magiſtrum Durandum de Mainhac canonicum monaſterii Roſolienſis ſupradicti.

Item eadem die, duo clerici defectum natalium patientes, conſtituerunt coram domino, ſeu locum ejus tenente, quaſdam procurationes ſub forma, quæ ſequitur:

Sanctiſſime Pater, &c.

„ SAnctiſſimo Patri, &c. devotiſſimus ſuus
„ Simon, &c. Noverit ſcilicet veſtra
„ clementia, quod in mea præſentia con-
„ ſtitutus perſonaliter Joannes Albi, cle-
„ ricus Lemovicenſis diœceſis, diſcretos vi-
„ ros Geraldum de Ageduno, dictum *Boneſ-*
„ *firat*, & Guillelmum de Virſione clericos,
„ licet abſentes, ſuos fecit, & conſtituit, &
„ ordinavit procuratores; & quemlibet eo-
„ rum in ſolidum; ita quod non ſit melior
„ conditio occupantis ad impetrandum a
„ ſanctitate veſtra diſpenſationem ſuper de-
„ fectu natalium, quem idem Joannes pati-
„ tur, de clerico ad aliquos ſuperiores or-
„ dines non promoto genitus, & ſoluta:
„ quod hujuſmodi non obſtante defectu, poſ-
„ ſit ad omnes ordines promoveri, & eccle-
„ ſiaſticum obtinere beneficium, etiamſi cu-
„ ram habeat animarum. In cujus rei te-
„ ſtimonium, &c.

Die Lunæ ſequenti, equitando per unam leucam, venit dominus apud Pheleſtinum, prioratum de monaſterio Cambonenſi: & receptus fuit proceſſionaliter, ſicut ſupra, celebravit ob feſtum, & in honore Annunciationis Dominicæ, indutus pontificalibus, prædicavit ibidem, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit; & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci.

Die Martis ſequenti, equitando tres maximas leucas, venit dominus apud Mainhac, prioratum abbatiæ Burgidolenſis: & receptus fuit, ut ſupra, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit: & procura-

ANNO CHRISTI 1290.

curatus fuit laudabiliter ad expensas prioris.

Die Mercurii sequenti, equitando sex leucas, venit dominus apud Bonam Aquam, abbatiam ordinis Cistercienſis: ubi pernoctavit, & in crastino Missam ibidem in cappella Portali, seu de Porta audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit; & abbati dicti loci de quibusdam malefactoribus, qui pisces de stagnis & piscariis amoverant furtive, & alia bona vastaverant, conquerenti; quamdam generalem concessit monitionem omnibus cappellanis Lemovicensis diœcesis dirigendam seu directam.

Die Jovis sequenti, equitando tres leucas magnas, venit dominus apud Portam Dei, prioratum Casæ Dei, bonum & divitem, tamen inter arduos colles situm: & receptus fuit processionaliter a priore & conventu, audivit ibi Missam in crastino, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit; & procuratus fuit ad expensas prioris.

Die Veneris sequenti, equitando tres leucas pessimi Kemini, venit apud Boort, prioratum Cluniacensem: ubi illa die receptus fuit, & fecit ut supra, immediate; & Petro de Ruppe presbytero, qui de sancto Juliano Lemovicensis diœcesis exstitit oriundus, litteras testimoniales concessit, quod ipse in sacerdotium fuit promotus; & hoc juraverunt de credulitate verum esse, Joannes Gaulahe, P. de Chavanhac, & G. Labessa presbyteri, qui viderunt eumdem P. de Ruppe apud Boort, & alibi celebrare; nec non discretus vir dominus Durandus Bruni rector ecclesiæ de Hucello dictæ diœcesis asseruit juratus, quod in quadam cappella sua, de voluntate & assensu Lemovicensis episcopi, celebravit idem Petrus.

Die Sabbati sequenti, equitando quinque leucas, venit dominus apud sanctum Angelum, prioratum abbatiæ de Karosio, Pictavienſis diœcesis: ubi processionaliter fuit receptus, ut supra, audivit Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit; ac procuratus fuit ad expensas prioris.

Dominica qua cantatur, *Lætare Jerusalem*, venit dominus apud Maymacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti: ubi receptus fuit, ut supra, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit, & procuratus fuit ad expensas abbatis.

Die Lunæ sequenti, equitando venit dominus apud Vedrinas, prioratum Casæ Dei; ubi receptus fuit, & fecit, ut supra.

Die Martis sequenti, equitando unam leucam, venit dominus apud Ventadour, prioratum ordinis Clugniacensis; ubi fuit processionaliter, campanis pulsatis, ut supra: & in ecclesia dicti prioratus dominus consecravit quoddam altare, in honore beatæ Katarinæ, beatorum Mauricii, Vincentii, & Blasii, & fecit super illud altare quamdam Missam pro defunctis, per quemdam cappellanum ipsius domini celebrari.

Die Mercurii sequenti, audivit ibi Missam; & exinde, equitando septem magnas leucas, & venit dominus apud Olbazinam, Cistercienſis ordinis; & fuit receptus dominus multum honorabiliter ab abbate, qui emit bladum in herba a portario suo, pretio duorum sextorum frumenti, pro dispergendo per cameram domini, & per aulam in qua compedit.

Et postmodum, dominus ivit ad visitandum quasdam moniales illius ordinis, inclusas in quodam loco, quem ipsæ moniales habent satis prope illam abbatiam, extra portam in nemore. Et est secundum, quod prioriſſa servat unam clavem, & prior clausſtralis de Olbaziana aliam, ut mihi videtur.

Et cum dominus visitasset easdem, & prædicasset, & se earumdem orationibus commendasset; recessit; & præcepit magistro hospitii sui, ut eisdem monialibus erogaret quamdam pecuniæ quantitatem.

Die Jovis post Dominicam, qua cantatur *Lætare Jerusalem*, exivit dominus Lemovicensem diœcesim, & intravit dominus diœcesim Caturcensem, apud Martellum declinans; & receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis; audivit die crastina ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit; & procuratus fuit ad expensas cappellani dicti loci.

Qui quidem cappellanus se inhabilem reddit in habitu, quem debet habere quislibet cappellanus, minimam defert tonsuram, capillos longissimos, a posteriori parte scissos, a parte anteriori, ad modum scutiferi raubam patulam cum punctis, coram prælato suo sotiles soturales, effrons facie prævia videtur.

Eadem die fecit dominus Baillivum domini regis coram se ad judicium evocari; pro eo quod ipse, dum eramus in villa prædicta, manus injecerat temere violentas in presbyterum: & quia ipse noluit coram nobis respondere eumdem excommunicavimus.

Tandem vero dictum Baillivum in forma ecclesiæ apud Rupem Amatoriam, &c. Quære infra apud prædictum, die sabbati sequenti.

Die Veneris sequenti, equitando duas leucas, venit dominus apud Soliacum, decanatum ordinis sancti Benedicti, immediate subjectum, ut dicitur, abbati Aureliacensi, Claromontensis diœcesis: & receptus fuit multum honorabiliter a decano, qui obviam domino venit per leucam cum pulcherrima comitiva scutiferorum, & capitulorum commonachorum suorum, processionaliter, campanis pulsatis, &c. & procuratus fuit ad expensas prioris.

Die sabbati sequenti, audivit dominus ibi Missam de beata Maria, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando duas leucas; venit apud Rupem majorem, ubi ordines celebravit, acolytos, subdiaconos, diaconos, & presbyteros promovendo: prædicavit, indulgentiam dedit.

Fuit vero receptus multum honorabiliter ab abbate Tutellensi, Lemovicensis diœcesis, qui tenet prioratum de Rupe majore in manu sua: venit enim domino obvius satis longe; & postea rediit ad ecclesiam; in qua dominum dictus abbas monachi, & clerus deserviens prioratui prædicto, in medio graduum illius ecclesiæ obviantes domino, receperunt; & fuit procuratus illa die ad expensas abbatis prædicti.

Eadem

ANNO CHRISTI 1291.

Eadem die, dominus absolvit Baillivum Regis apud Martellum a duplici excommunicationis sententia: scilicet ab illa, quia coram domino citatus super hoc, quod in presbyterum manus injecerat temere violentas, noluerat respondere, & ab alia canonis, quia injecerat manus in presbyterum.

Reservavit autem dominus taxationem emendæ, de consensu Baillivi prædicti, super excessibus antedictis. Quare principium in pagina præcedenti apud Martellum. Præsentes autem fuerunt reservationi hujusmodi, & absolutioni, archipresbyteri de Vallibus, magister Pontius, & magister Vitalis, ac frater dicti Baillivi.

Nota quod dominus recepit litteras domini episcopi Caturcensis sub hac forma:

„ REverendus in Christo patri ac domino vestro carissimo domino Simoni, „ Dei gratia Bituricensi archiepiscopo, „ Aquitaniæque Primati; suus Raymundus, „ Dei gratia episcopus Caturcensis, cum recommendatione seipsum. Paternitatem „ vestram nobis carissimam requirimus & „ rogamus, quatenus hac instanti die sabbati, ubicumque vos in nostra diœcesi esse contigerit, omnes, si placet, ordines „ celebretis, & omnia alia faciatis nomine „ vestro & nostro, quæ ad vestram pertinent dignitatem; nos, si placet, habentes, domine, excusatos, quia tarde vobis „ scribimus; cum hac instanti die veneris „ tarda hora ubi vos eratis ignorabamus „ omnino. Scientes, reverende pater, quod „ ad vos habuissemus accessum, si equitare „ possemus. Valeat paternitas vestra per tempora longiora. Datum Caturci, die Veneris post Dominicam, qua cantatur, „ *Lætare Jerusalem*, anno domini MCCXCI.

Dominica qua cantatur, *Isti sunt dies*, audivit dominus apud prioratum prædictum de Rupe Amatorum, in cappella beatæ Mariæ Missam secretam, & postea in majori ecclesia magnam Missam, confirmavit, benedixit ornamenta, calices, imagines, & cruces.

Et exinde venit, equitando tres leucas, apud Vicanum: ubi receptus fuit, ut supra. Et cum dominus post prandium evocasset priorem & capitulum dicti loci in camera sua, ad tractandum de statu ecclesiæ, dictis priore & capitulo congregatis; dominus petiit ab eisdem, qualiter temporalitas illius ecclesiæ se habebat: qui unanimiter responderunt, quod erat in bono statu, præter hoc solum, quod contentio erat inter ipsos priorem & capitulum ex parte una, & dominum de Gourdonio ex altera, super alta justitia villæ de Vicano.

Post hoc autem, interrogati a domino de spiritualitate: præsertim cum dominus intellexisset, quod licet pro canonicis regularibus censerentur, communiter tamen ipsorum quilibet propriam cameram habebat, non in eodem refectorio comedebant, non in eodem dormitorio conversabantur, non faciebant professionem in dicto monasterio, &c.

Responderunt, & confessi sunt præsentibus magistro P. de Vierfione, domino J. de Gressibus, cappellano domini, & Guillielmo de Rivo, publico notario, ac pluribus, quod in ingressu monasterii, & in creatione ipsorum in canonicos, votum aliquod non fecerunt; dicentes, quod non deferunt alicubi habitum regularem, sed sæcularem, nec deferunt superpellicia, nisi infra metas clausstri sui: & cum clausstrum vel villam exeunt, vadunt huc & illuc, ut purus sæcularis.

ANNO CHRISTI 1291.

Advertendum est autem, quod prior & capitulum de Vicano tenent illam villam de Vicano a domino Bituricensi archiepiscopo in feodum, & debent sibi facere hommagium & fidelitatem jurare.

Item, quia dominus viderat, quod ecclesia dicti loci, quæ incepta fuerat opere sumptuoso, vix aut nunquam posset ad finem perduci; voluit, & ordinavit, quod prior daret unam præbendam ad opus prædictum: & dedit indulgentiam illis, qui ad hoc pias eleemosynas largirentur.

Die Lunæ sequenti, audivit ibi dominus Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando semileucam, venit apud Gourdonium, prioratum de Vicano: ubi processionaliter, campanis pulsatis, cantando fuit receptus, & procuratus ad expensas prædicti prioris.

Eadem die misit dominus dominum Fortanum, dominum de Gourdonio, ut veniret die crastina super contentione illius justitiæ de Vicano cum domino tractaturus.

Die Martis sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit; & postea reversus ad cameram, tractavit cum prædicto domino de Gourdonio super contentione prædicta, quæ vertebatur inter ipsum dominum Fortanum vel Fortananum ex parte una, & priorem de Vicano ex altera: super qua contentione compromiserant ipsæ partes; & prolatum fuit dictum arbitrale super hoc. Sed prior asserens monasterium suum læsum non modicum; nolebat hujusmodi dictum servare, præsertim cum arbitri forent suspecti, propter plures alias rationes.

Qui quidem Fortandus, consultus a commilitibus suis & aliis, de consilio suo multum benigne respondit domino, quod ipse paratus erat stare dicti domini dicto, arbitrio, voluntati, vel domini Caturcensis, vel alterius cujuscumque probi viri. Demum dominus assignavit seu* cunctavit diem Lunæ post Ramos palmarum, Caturci, ad procedendum plenius super istis.

*Vox obscura vel mendosa.

Quibus sic actis, venit dominus, equitando quamdam magnam leucam, apud Concoreſt, prioratum sancti Ambrosii Bituricensis: ubi receptus fuit, ut supra; & procuratus ad expensas prioris de Gourdonio, qui tenebat eum ad firmam a Camerario sancti Ambrosii, priore dicti prioratus de Concoreſt.

Die Mercurii sequenti, audivit Missam, & fecit prædicari per fratrem Hugonem priorem de Inoy, socium domini, & indulgentiam dari; confirmavit, & exinde venit, equitando duas leucas, apud Archas, prioratum de Marsilliaco, abbatiæ ordinis sancti Benedicti, Caturcensis diœcesis.

Et cum dominus pranderet, venit ad mensam domini quidam monachus, Guillelmus nomine, de prioratu de Duranello, qui prioratus est de abbatia Moisiacensi, & di-

ANNO CHRISTI 1291.

xit domino verba hæc vel consimilia: Reverende pater, Prior de Duranello, vel Duravello me misit ad vos, ut nunciarem vobis, quod cum proponatis nostram ecclesiam de Duravello die Jovis crastina visitare procurationem ibidem debitam recepturus, & ibidem nullus prædecessorum vestrorum visitaverit, nec procurationem recepit; non est intentionis ejusdem prioris, quod ad hoc vos recipiat: & si hoc facere, scilicet visitare, & procurationem recipere volueritis; ego ad Apostolicam sedem appello.

Et incontinenti dominus monuit in scriptis priorem & monachum prædictos de admittendo ipsum ad visitationem, & de ministrando sibi procurationem debitam.

Quibus sic actis, dictus dominus Bituricensis præcepit dicto fratri Guillelmo, quod iret comestum, quia non erat adhuc excommunicatus. Dicta vero die procuratus fuit dominus ad expensas prioris de Archis; sed semper dicebat, quod dominus, nec aliquis prædecessori ipsius procurationem integram receperat in ecclesia sua prædicta; sed contribuebat, vel contribuebatur eidem.

Prædicta autem die, dum dominus veniret de Concorest, apud Archas, fecit dominus transitum per Verganteriam, quæ est in medio viæ, & debuissemus ibidem iviſſe: sed dominus noluit, quod ille locus visitaretur ad præsens, contemplatione domini Sicardi archidiaconi Caturcensis; & tunc deceptus fuit dominus, quia ipse archidiaconus non tenebat eumdem: & est prioratus dicti loci de abbatia de Marsilliaco.

Die Jovis sequenti, audivit dominus Missam ibidem, scilicet apud Archas, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando quatuor leucas, venit dominus apud Duravellum, prioratum abbatiæ Moisiacensis, de quo fit mentio supra: ubi fuit receptus processionaliter, campanis pulsatis, a priore & monachis illius loci, indutis cappis sericis; & procuratus fuit ad expensas prioris prædicti.

Die Veneris sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando quatuor leucas, venit dominus apud Catusium, prioratum de Clusa; ubi fecit, ut supra, tonsuras: & receptus, ut supra, procuratus fuit ad expensas prioris.

Die Sabbati sequenti, cum dominus vellet intrare civitatem Caturcensem, episcopus Caturcensis obviavit domino prope Mastusium, castrum ipsius episcopi, & concomitavit dominum usque ad ecclesiam Caturcensem: ubi dicta die receptus fuit dominus, campanis pulsatis, processionaliter, a capitulo illius ecclesiæ, & toto clero indu-E to cappis sericis, cantando; & illa die fuit procuratus ad expensas domini episcopi.

Notandum autem est, quod mandata fuit procuratio sub hac forma.

„ SImon, Dei gratia Bituricensis archie-
„ piscopus, Aquitaniæ primas; venera-
„ bili fratri Raymundo, Dei gratia episco-
„ po Caturcensi, salutem & sinceram in
„ domino caritatem. Cum nos hac in-
„ stanti die Veneris ante Ramos palmarum
„ ad vestram proponamus ecclesiam, causa
„ ibidem visitationis officium exercendi, fa-
„ vente domino, declinare; mandamus vo-
„ bis, quatenus dicta die procurationem
„ nobis debitam præparetis. Datum anno
Domini &c.

ANNO CHRISTI 1231.

Contra mandata exstitit sub his verbis, usque ad diem sabbati sequentem.

„ SImon &c. venerabili fratri &c. salutem
„ &c. ut supra. Contramandamus vobis
„ ex causa, diem Veneris ante Ramos pal-
„ marum; qua die ad vestram proponimus
„ ecclesiam declinare; causa ibidem visita-
„ tionis officium exercendi: significantes
„ vobis, quod die sabbati immediate sequen-
„ ti dictam ecclesiam, concedente Domino,
„ proponimus visitare. Quare mandamus
„ vobis, quatenus dicta die sabbati procu-
„ rationem nobis debitam præparetis. Da-
„ tum &c.

Et sciendum est, quod sub hac forma scriptum fuit capitulo, & pluribus prioribus diœcesis Caturcensis; tamen stilus antiquus est brevior, ut videre poteritis in registris Joannis, & hæc est generalior forma quæ sequitur.

„ SImon &c. dilecto nobis in Christo prio-
„ ri vel abbati de loco tali, diœcesis
„ talis &c. salutem in Domino. Cum nos
„ instanti die vestram proponamus eccle-
„ siam, concedente Domino, visitare: mandamus
„ vobis, quatenus dicta die procurationem
„ nobis debitam præparetis. Datum, &c.

Si dominus sit in diœcesi visitanda, sic incipienda est littera: Cum nos eamdem diœcesim visitandam die instanti &c. ut supra immediate.

Forma brevis contramandationis seu demandationis est talis:

„ SImon &c. dilecto nobis in Christo
„ priori &c. Ex causa mutato nostro pro-
„ posito diem quam vobis mandaveramus
„ usque ad talem diem vobis ducimus de-
„ mandandam. Datum &c.

Die Dominica sequenti, benedixit in majori ecclesia Caturcensi Ramos palmarum & flores; & post receptus fuit processionaliter, ut supra; prædicavit, indulgentiam dedit, celebravit Missam in pontificalibus, cum pallio; & procuratus fuit ad expensas capituli in domibus ipsius episcopi.

Die Lunæ sequenti, tractatu habito cum domino de Gourdonio, super contentione quæ inter priorem de Vicano, & ipsum dominum vertebatur super justitia de Vicano; quem dominum de Gourdonio invenit dominus Bituricensis tractabilem & benignum ad omne quod dominus super hoc vel quidam alius probus duceret ordinandum: ivit dominus ad ecclesiam fratrum Prædicatorum Caturcensium; ubi dominus, ad instantiam plurimorum nobilium de partibus illis, celebravit ibidem Missam pro quodam defuncto nobile, & tradidit eumdem ecclesiastica sepulturæ: prædicavit ibidem, & indulgentiam dedit.

Post hoc ad Caturcense capitulum declinavit;

ANNO CHRISTI 1291.

navit; ubi cum eodem capitulo, præsente A episcopo Caturcensi, tractavit de negotiis ecclesiæ suæ, & visitavit eosdem ibidem.

Post hoc autem incontinenti ivit dominus apud sanctum Ursitinum de Caturcensi civitate, prioratum abbatiæ de Marsiliaco, ordinis sancti Benedicti; quem tenebat dominus Siquardus, archidiaconus Caturcensis: audivit ibi Missam, & confirmavit; & procuratus fuit ad expensas ejusdem archidiaconi, tanquam prioris dicti loci.

Eadem die dominus remisit ex gratia speciali prioriss beatæ Mariæ de Aurate.

Die Lunæ sequenti, in crastino sancti Michaelis, anno Domini millesimo ducentesimo * nonagesimo primo, completa visita- B tione diœcesis Lemovicensis, intravit Dominus diœcesim Bituricensem.

* *Scriptum est in margine autographi*, in originali libro habetur, octuagesimo quinto.

Visitatio diœcesis Bituricensis.

ET ipsa die primo declinavit apud Malverum, prioratum sancti Martialis, Lemovicensis diœcesis: ubi fuit receptus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, quinque libræ, quinque solidi.

Die Martis sequenti, venit dominus apud sanctum Nazarium: ubi fuit cum magistro Domus Hospitalis dicti loci in procuratione. Nec fuit computatum,

Eadem die, Gaudinus dominus de Remefort, & filius & hæres Gaufridi Lobe de Remefort, quondam domini Militis, concessit coram domino litteras manumissionis centum puellarum, quas pater suus manumitti jusserat in terra sua de Roignac & de Remefort ab omni taillia, & commenda: cui manumissioni consenserunt coram nobis executores dicti defuncti. C

Littera super dicta manumissione facta sequitur in hæc verba:

„ SImon, Dei gratia Bituricensis archie-
„ piscopus, Aquitaniæ primas, ac exe- D
„ cutor testamenti bonæ memoriæ defun-
„ cti Gaufridi Lobe, militis quondam do-
„ mini de Remefort; universis præsentes
„ litteras inspecturis, salutem in Domino
„ sempiternam. In testamento prædicti de-
„ functi publico, & sigillo curiæ Bituricen-
„ sis sigillato, vidimus clausam quæ sequi-
„ tur in hæc verba.

„ *Volo, concedo, & præcipio, pro remedio*
„ *animæ meæ parentumque meorum; quod cen-*
„ *tum puellæ de terra mea de Remefort &*
„ *de Maignac manumittantur, & fiant libe-*
„ *ræ ab omni taillia & commenda.*

„ Quibus visis, nos nobilem domicellum E
„ Gaudinum, filium & hæredem memora-
„ ti defuncti dominum de Remefort, no-
„ stræ Bituricensis diœcesis, requisivimus,
„ ut de locis prædictis nobis nominaret cen-
„ tum puellas, & eas manumitteret, pro
„ implenda, ut prædiximus, voluntate me-
„ morati defuncti. Qui sponte, & deliberatione præhabita, ac de bonorum consilio,
„ ut dicebat, anno Domini MCCLXXXV.
„ die Martis post festum sancti Michaelis,
„ apud sanctum Nazarium nostræ diœcesis,
„ præsentibus pluribus bonis viris, nobis
„ nominavit & assignavit in scriptis centum puellas de terris prædictis: quarum nomina hic inferius continentur:
„ videlicet:

ANNO CHRISTI 1291.

„ Joanna filia Aymerici de Pontilon,
„ Osanna filia Amici Pozinea de Bariis,
„ Johanna filia Dulciæ Pozinelæ de Bariis,
„ Joanna filia Petronini Pretesegle de Derot,
„ Dulcia filia Humberti de Coillon de Nuners,
„ Joanna filia Ranulphi de Pleys,
„ Joanna filia Blanchettæ, quæ gardam de Deras vel de Derot,
„ Joanna filia Boium, fuerat de Ramaforti,
„ Janna filia Humberti Peruchet de Barris,
„ Beneventa filia Osannæ Martinæ de Fonte,
„ Augerii dicta Maria filia Joannis Pelat de Derot,
„ Joanna filia Stephani Taillon de Miners,
„ Dionysia filia Hyssemberti Perruchet de Barris,
„ Joanna filia Joannis Bavosin de Derot,
„ Petronilla filia Joannis Peruchet de Barris,
„ Joanna filia Joannis de Ruppe,
„ Joanna filia Guilleti Tacherot de Barris,
„ Joanna filia Petiti Coillon de Miners,
„ Joanna filia Aymerici Braccart de Palize,
„ Agnes filia dicti Maignet de Brotia,
„ Joanna filia Charbonnier de Boenayo,
„ Petronilla filia Joannis de Oblinquo de Ramaforti,
„ Joanna filia Botinot de Rossec,
„ Joanna filia Guarmerii de Miners,
„ Matthæa filia Peron de Fondoet de Barris,
„ Radegundis filia Laurentii de Bacle de Buxeria,
„ Joanna filia Amici Pesant de Megnec,
„ Joanna filia Fratris dicti de Roenao,
„ Joanna filia dicti Colas de Agia,
„ Joanna filia Joannis Martini de Chatres,
„ Bona filia Guillelmi de Boeria,
„ Joanna filia Tortorin de Rossec,
„ Margareta filia a la Violate de Derot,
„ Joanna filia Joannis Berandea de Chochet,
„ Joanna filia Gaufridi,
„ Guillometa de Mengnec,
„ Joanna filia sub....Pesant de Megnec,
„ Joanna filia dicti Segoyn de Megnec,
„ Dionysia filia magistri de Joncheria de Megnec,
„ Joanna filia Perroveti Cabulon de Megnec,
„ Joanna filia Stephani Paterit de Megnec,
„ Joanna filia Joannis de Penitea de Megnec,
Margareta filia a la Petite de Megnec,
„ Petronilla filia Dede de Megnec,
„ Bruneta filia Stephani Barriler de Megnec,
„ Joanna filia Aymerici Richardi de Fonte Augerii,
Laurentia filia Vaquerelli de Barris,
„ Radegundis filia boni Joannis de Ramaforti,
„ Bona filia Joannis de Villenec,
„ Dicta Maura filia Dulciæ de Rollec,
„ Matthæa filia Guillielmi Piscatoris de Rossec,
Joanna filia Rosigneo de Fonte Augerii.
„ Joanna filia Aymerici Martini de Fonte Augerii,

ANNO CHRISTI 1291.

„ Joanna filia Aymerici Richard de Fonte Augerii,
„ Joanna filia dicti Stiphenea de Fonte Augerii,
„ Dicta filia filiæ a la Poche de Fonte Augerii,
„ Joanna filia dicti au Coc de Fonte Augerii,
„ Joanna filia de Petronini de Ulmo de Roſec,
„ Joanna filia Beatricis de Paliz,
„ Joanna filia Michaelis de Paliz,
„ Petronilla filia Yſſemberti Charlot de Recules,
„ Dionyſia filia Joannis Beraudi de Chochet,
„ Aynaurdis filia dicti Fratris de Roenayo,
„ Margareta filia Joannis Collon de Miners,
„ Joanna filia dictæ la Lebre de Barris,
„ Dicta la Ninde Barris,
„ Laurentia filia Renaudi de Barris,
„ Dicta Magdalena filia Picardi de Ramaforti,
„ Stephana filia dictæ la Forte de Oblinquo de Ramaforti.
„ Joanna filia dicti Nadan de Paliz,
„ Joanna filia dicti Turloton de Derot,
„ Stephana filia Dominæ la Krione de Fonte Augerii,
„ Joanna filia Ymerici Richart,
„ Joanna filia Petronii Baraton de Roſet,
„ Joanna filia Joannis de Recules,
„ Joanna filia Dulcis de ſancto Nazareo,
„ Stephana filia Ioannis dementis,
„ Joanna filia dictæ Bonæ de la Totoſere,
„ Joanna filia Joannis de Ris de Ramaforti,
„ Laurentia filia Audeberti de Derrot,
„ Joanna filia Floere de Derrot,
„ Joanna filia Blancheti Cocart de Derrot,
„ Joanna filia Petri Berſelat de Derrot,
„ Joanna filia filii Philippi de Barris,
„ Joanna filia Joannis de Plays,
„ Joanna filia Morelli de Palliz,
„ Joanna filia Stephani Tardi de Palliz,
„ Joanna filia Aymerici Biolac de Derrot,
„ Joanna filia Joannis Bernardon de Plays,
„ Petronilla filia Joannis Poſinea de Barris,
„ Joanna filia Odonis Vigneron de Menec,
„ Joanna filia dicti Berton de Recules,
„ Joanna filia Joannis de Oblinquo de Ramaforti,
„ Joanna filia Joannis Eſcot de Plateis,
„ Joanna filia Iſſamberti Charlot de Recules,
„ Joanna filia Joannis Arnaudi de Ramefort,
„ Joanna filia Renaudi Fauchez de Bariis,
„ Joanna filia Petronini Pretcſegle de Derrot,
„ & Joanna filia Roſelli de Cochet.

„ Quas omnes & ſingulas prænominatas „ centum domicellas ſeu puellas, idem domicellus præſens propter hoc in jure coram nobis accedens, & adimplere deſiderans prædicti voluntatem patris ſui, pro ſe & aliis fratribus & ſororibus ſuis, quos „ habebat in tutela, maimburnio ſive cura, „ ut dicebat, & pro quibus omnibus manucepit de rato ſuper omnibus bonis ſuis, „ manumiſſas a patre ſuo; ratificavit, & „ confirmavit, & eas liberas approbavit, & „ quantum in ſe erat, & in fratribus ſuis, „ manumiſit, & libertati donavit, atque „ ipſas ab omni taillia, commenda liberas „ efficit & immunes: promittens, ſub obligatione omnium bonorum ſuorum, ſe facturum & curaturum, quod dicti fratres „ & ſorores ejuſdem, quamprimum ad legitimam ætatem pervenerint, omnia præmiſſa & ſingula ratificabunt, & ſuper omnibus & ſingulis præmiſſis litteras conſimiles concedent: promittens idem domicellus, per fidem in manu noſtra præſtitam corporalem, quod contra manumiſſionem & libertatem prædictas, per ſe vel per alium non venient in futurum: obligans quoad hæc, ſe & hæredes ſuos & bonorum ſuorum quorumlibet poſſeſſores, & omnia bona ſua mobilia & immobilia, præſentia cum futuris, ubicumque, & quantacumque, volens & concedens expreſſe, ipſum & ejus hæredes per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu officiales Bituricenſes compelli ad obſervantiam omnium præmiſſorum, ubicumque ipſe vel hæredes ſui ſuam facient * mentionem.

* *Forte*, manſionem

„ Omnia autem præmiſſa, & ſingula, „ prout ſuperius ſunt expreſſa, nobilis mulier relicta defuncti Gaufridi Lobe militis „ prædicti, præſens in jure propter hæc coram nobis grata & rata habuit, voluit „ & laudavit, & quittavit propria auctoritate quidquid juris, poſſeſſionis, proprietatis, ſervitii, dominii, ſervitutis, & redeventiæ cujuslibet, in dictis centum & quatuor puellis habebat, vel habere poterat ratione Oſclei, ſive dotis, ſeu quacumque de cauſa, vel ratione, per fidem „ in manu noſtra præſtitam corporalem; „ quod contra præmiſſa, vel aliquid præmiſſorum per ſe, ſive per alium, non veniet in futurum.

„ Obligans quo ad hæc, & juriſdictioni „ curiæ noſtræ, & ſucceſſorum noſtrorum, „ & officialis noſtri ſupponens ſe & hæredes ſuos & bonorum ſuorum poſſeſſores; „ & omnia bona ſua mobilia & immobilia, „ præſentia cum futuris, ubicumque ſint & „ quæcumque: Renunciantes per fidem, tam „ dictus domicellus, quam relicta prædicta, „ omni actioni, exceptioni, deceptioni, læſioni cujuslibet, in præmiſſis, exceptioni doli mali in factum, conditioni ſine „ cauſa & ob cauſam, exceptioni circumventionis, & omni juri in favorem mulierum introducto, & introducendo; omni beneficio, & auxilio totius facti & juris canonici, & civilis; beneficio minoris ætatis, reſtitutionis in integrum Vellejani, & beneficio crucis, & omnibus allegationibus, defenſionibus, exceptionibus, „ defenſis, privilegiis, & rationibus facti & juris quibuſcumque, ac etiam omnibus „ conſuetudinibus, uſagis proprie, & ſtatutis patriæ, & generaliter omnibus rationibus juris & facti, per quæ contra „ præmiſſa, vel aliquid præmiſſorum poſſet „ opponi aliquid ſive dici. Renunciantes præcipue juribus dicentibus generalem renunciationem non valere; volentes & concedentes, quod ſibi contra præmiſſa, vel „ aliquid præmiſſorum aliquid factum fuerit, vel fieri contigerit in futurum, quod „ per illud factum prædictis renunciationibus, & ab eis quocumque modo habentibus, nulla poſſeſſio, nulla præſcriptio, „ nullum jus, nulla obligatio adquiratur.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Vigno prioratum de Karoſio, ubi fuit in procuratione cum priore dicti loci. Summa expenſarum fuit novem libræ.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud

Ar-

ANNO CHRISTI 1291.

Argentonim cum priore ſancti S..... de abbatia ſancti Gildaſii de caſtro Radulphi. Summa fuit expenſarum decem libræ.

Die Veneris, fuit ibidem dominus cum priore ſancti Marcelli de eadem abbatia. Summa fuit expenſarum decem libræ.

Die ſabbati ante feſtum beati Dionyſii, fuit dominus apud Nuret cum magiſtro domus Hoſpitalariorum dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ.

Die Dominica ſequenti, cum priore de ſancto Galtero, venit ad prioratum de Stirpo. Summa expenſarum fuit decem libræ, & quatuor ſolidi.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus apud Ruphec cum priore de abbatia ſancti Martialis Lemovicenſis. Summa fuit expenſarum novem libræ, & undecim ſolidi.

Die Martis ſequenti, equitando venit ab Obliquam cum priore dicti loci, qui eſt de abbatia Dolenſi, & eadem die celebravit Miſſam dominus.

Die Mercurii ſequenti, in feſto ſancti Dionyſii apud Fontem Gombaudi cum abbate dicti loci: non fuit computatum de expenſis.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Lorolium cum magiſtro Domus Hoſpitalariorum: non fuit computatum.

Die Veneris ſequenti, apud ſanctum Signemium cum abbate fuit. Non fuit computatum.

Die ſabbati ſequenti, apud Thoiſeliacum cum priore de abbatia Dolenſi. Non fuit computatum.

Die Dominica ſequenti, venit dominus apud Caſtellum cum capitulo. Summa expenſarum, decem libræ.

Die Lunæ ſequenti, apud Clerum venit dominus, cum priore dicti loci, & eadem die remiſit dominus ad ſupplicationem abbatis Nullebecenſis, procurationem ſuam quam habebat, & mandaverat in priolatu de Chaſelles de abbatia Nullebecenſi

Die Martis ſequenti, apud Paludellum, prioratum ſancti Genulphi.

Die Mercurii, apud ſanctum Genulphum, cum abbate. Non fuit computatum.

Die Jovis ante feſtum ſancti Lucæ evangeliſtæ, apud Buſenciacum, prioratum Nullebecenſis.

Die Veneris ſequenti, cum priore de Villa Dei, abbatiæ ſancti Geldaſii.

Die ſabbati ſequenti, cum priore de Argiaco: & remiſit dominus eidem procurationem anni futuri, pro domibus ſuis reparandis; & priori de Lucejo malo remiſit ſimiliter, eadem de cauſa, procurationem, quam ſibi mandaverat.

Diæ Dominica poſt feſtum beati Lucæ, apud Landeſium, in abbatia Ciſtercienſis ordinis.

Diæ Lunæ ſequenti, cum priore de abbatia Dolenſi.

Die Martis ſequenti, apud Rueilliacum, prioratum ſancti Dionyſii in Francia.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Biturigam, pro ſepultura Henrici domini de Soliaco, defuncti in Arragonia; cujus corpus recepit in monaſterio Fratrum Minorum Bituricenſium; Miſſam celebravit, & corpus ejus in eadem eccleſia tradidit eccleſiaſticæ ſepulturæ: & poſtmodum venit apud ſanctum Palladium: & fuit ibidem ad expenſas ſuas proprias.

Die Jovis ſequenti, ivit dominus apud Locum regium; ibi ad majus altare Miſſam de mortuis celebravit pro dicto domino Soliaci; cujus cor eadem die tumulatum fuit in introitu dictæ eccleſiæ de Loco regio: ubi multi de genere Soliacorum ſepulti erant. Et hoc facto reverſus eſt dominus apud ſanctum Palladium; ubi fuit ad expenſas ſuas.

Diebus Veneris, ſabbato, Dominica, & Lunæ ſequentibus fuit dominus apud Malum Reſpotum ad expenſas etiam ſuas proprias: & ipſa die Lunæ fecit ſervitium domini regis Philippi defuncti in Arragonia, in majori eccleſia: celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit.

Die Martis ante feſtum omnium Sanctorum, venit dominus apud Mure, prioratum abbatiæ Vierſionenſis: ubi fuit procuratus a priore.

Die Mercurii ſequenti, in vigilia omnium Sanctorum, venit dominus apud Karobrias: ubi fuit uſque ad ſequens feſtum ſancti Martini hiemalis; & in eodem feſto fuit dominus apud Vierſionem in expenſis abbatiæ prædictæ ex gratia.

Die Lunæ ſequenti, poſt dictum feſtum ſancti Martini hiemalis, venit dominus apud Celliacum: ubi fuit ſecum ipſa die dominus epiſcopus Caturcenſis, qui de patria ſua venerat, cum corpore bonæ memoriæ Philippi regis Franciæ, defuncti in Arragonia.

Die Martis ſequenti, fuit dominus apud Plenipodium: ubi ad expenſas ſuas eſſe voluit, ſed abbas dicti loci noluit ſuſtinere; & fere media nocte ſurrexit, & ivit apud Dunum regis, ubi corpus memorati regis erat: & in aurora die Mercurii ſequentis, venit in cappella caſtri de Duno regis; ubi invenit corpus dicti regis defuncti.

Et poſtmodum in dicta cappella, venit Philippus novus rex Franciæ, ad audiendum Miſſam; quem dominus in introitu dictæ cappellæ ſalutavit, & aſperſit aqua benedicta: & cepit licentiam ab eo, ut una cum epiſcopo Carnotenſi conducerent corpus regis defuncti uſque Biturigam: & factum fuit ita; & ad exſpectandum novum regem, receptum fuit dictum corpus in eccleſia de caſtro Bituricenſi, a domino archiepiſcopo, & epiſcopo Carnotenſi, & canonicis, dictæ eccleſiæ, & ibi habuit vigilias ſuas.

Poſtmodum vero, congregatis proceſſionibus Bituricenſibus in majori eccleſia, dominus, & Carnotenſis epiſcopus, cum dictis proceſſionibus perrexerunt ad eccleſiam de caſtro Bituricenſi: & recommendatione dicti corporis facta, delatum fuit corpus proceſſionaliter ad majorem eccleſiam; & receptum in ea a domino archiepiſcopo & epiſcopo Carnotenſi, præſente novo rege, qui corpus prædictum geſtabat inter brachia una cum multis baronibus.

Diebus Mercurii & Jovis ſequentibus fuit dominus Bituricenſis ad expenſas proprias in domo cantoris, ubi eſſe debet, ut dicitur de conſuetudine, quando aliquis major ſe occupat domos ſuas: in quibus dominus rex fuit per illos duos dies.

Dicta

ANNO CHRISTI 1291.

Dicta die Jovis, celebravit dominus in majori ecclesia Bituricensi Missam de mortuis pro Philippo rege Franciæ defuncto, cujus corpus erat præsens, præsente novo rege, episcopo Carnotensi, & Othone duce Burgundiæ, vel Comite, & pluribus aliis baronibus & personis.

Die Veneris sequenti, conduxit dominus corpus regis defuncti usque ad sanctum Palladium, & reversus est ad prandium apud Telliacum: & fuit ibi dicta die dominus, & die sabbati sequenti.

Die vero Dominica sequenti, videlicet post octavas sancti Martini hiemalis, venit dominus apud Cornoussam, ubi fuit usque ad diem Dominicam post festum beati Andreæ apostoli: qua die Dominica venit dominus apud Callonium, prioratum sancti Sulpicii Bituricensis; & fuit ibi in procuratione, &c.

Die Lunæ sequenti, apud Montem Calvum cum priore in procuratione.

Die Martis sequenti, apud Lurejatum, prioratum Plenipedensem, cum priore in procuratione.

Die Mercurii sequenti, apud Colubrem, prioratum Plenipodii, fuit cum priore in procuratione.

Die Jovis sequenti, in festo sancti Nicolai hiemalis, apud Hymriconem, cum capitulo: & eadem die finat prior de Oratorio Odomant, ordinis Cluniacensis, de procuratione.

Die Veneris sequenti apud Montem Cenobium, in capitulo dicti loci: & eadem die finavit de procuratione prior de Chapes, ordinis Cluniacensis.

Die sabbati sequenti, apud Monthetum, cum priore dicti loci, abbatiæ de Clusa: & eadem die finavit de procuratione prior de Valegny, ordinis Cluniacensis.

Die Dominica sequenti, apud Barbonium, cum priorissa: & eadem die finavit de sua procuratione prior de Becay, ordinis Cluniacensis, & prior de Cenquinio, ejusdem ordinis.

Die Lunæ sequenti, apud sanctum Leoperdinum, cum priore de abbatia sancti Sulpicii Bituricensis: & eadem die finavit prior de Cappella Hug. abbatiæ de Vezelay, ordinis sancti Augustini.

Die Martis sequenti, apud Anuldriam, prioratum Sovigniacensem, cum priore dicti loci.

Die Mercurii sequenti, apud sanctum Stephanum de Graverio vel Grandio, prioratum Plenipedensis abbatiæ,

Die Jovis sequenti, in festo beatæ Luciæ virginis, apud Fontem mortuum, abbatiam ordinis Cistercienses.

Die Veneris sequenti, apud sanctum Hilarium, prioratum sancti Laurentii, diœcesis Antissiodorensis.

Die sabbati sequenti, apud Berviam, prioratum Cluniacensem, cum priore.

Die Dominica sequenti, apud Callovium, abbatiam ordinis Cistercienses, cum abbate prædicti loci.

Die Lunæ sequenti, apud Sancerium, cum priorissa dicti loci.

Die Martis sequenti, apud sanctum Satyrum, cum abbate: & sciendum, quod ad preces ipsius abbatis, dominus remisit hoc anno procurationes suas prioratibus sancti Petri de Sancerio, & de Silvigniaco; qui prioratus sunt de abbatia sancti Satyri.

Die Mercurii sequenti, apud Jars, prioratum sancti Satyri, cum priore dicti loci.

Die Jovis sequenti, apud sanctum Palladium in expensis propriis.

Die Veneris sequenti, idem ad expensas suas.

Die Sabbati sequenti ibidem ordines celebravit: & celebratis ordinibus, venit apud Telliacum ad prandium; & fuit ibi ad expensas proprias.

Die vero Dominica sequenti, videlicet ante Nativitatem Domini, venit dominus apud Cornoussam; ubi fuit usque ad diem Mercurii post Epiphaniam Domini: qua die Mercurii venit apud Meillant, prioratum Dolensem, ubi fuit cum priore loci prædicti in sua procuratione.

Die Jovis sequenti, in octavis Epiphaniæ Domini, apud Cellam de Bruieria, prioratum Dolensem, cum priore dicti loci in procuratione.

Die Veneris sequenti, apud Castrum Novum cum capitulo de Venesine in procuratione,

Die Sabbati sequenti, apud Cressiacum, prioratum Dolensem, venit dominus cum priore dicti loci.

Die Dominica sequenti, apud Manceyum, cum abbate in procuratione.

Die Lunæ sequenti, apud Olivetum, cum abbate Cistercienses ordinis.

Die Martis sequenti, apud Albigniacum Captivi, prioratum abbatiæ Casalis sancti Benedicti, cum priore.

Die Mercurii sequenti, apud sanctam Siriculam, prioratum Dolensem, cum priore dicti loci.

Die Jovis sequenti, apud Vilenceras, cum priore.

Die Veneris sequenti, apud sanctum Amantium, cum capitulo.

Die Sabbati sequenti, apud Chabries; ubi fuimus usque ad diem Mercurii post octavas Purificationis beatæ Mariæ Virginis: qua die ivit dominus visum Comitissam de Blesis, & pernoctavit apud Villam Novam ad expensas suas.

Die Jovis sequenti, ad Villam Francam, cum rectore domus Hospitalariorum de Villa Franea, in procuratione.

Die Veneris sequenti, apud Cellas sancti Dionysii, cum priore de abbatia sancti Satyri.

Die Sabbati sequenti, apud Noviacum super Branjon, cum priore de abbatia Viersionensi.

Die Dominica & die Lunæ ante Cathedram sancti Petri, apud Vouseron, videlicet die Dominica, in procuratione cum priore: & die Lunæ ex gratia cum abbato Viersionensi.

Diebus Martis & Mercurii sequentibus, apud Malum Resutum, ad expensas proprias.

Diebus Jovis & Veneris in Cathedra sancti Petri sequentibus, apud *la Pinere*; & die sabbati sequenti, ad invitationem abbatis sancti Sulpicii Bituricensis; & in sero ivit Biturigam.

Et Dominica in mane, prædicavit in majo-

ANNO CHRISTI 1291.

majori ecclesia, & dedit indulgentiam: & eadem die Dominica, venit dominus apud sanctum Palladium; & fuit ibi ipsa die Dominica ad expensas suas.

Die Lunæ sequenti ante Brandones, fuit dominus in procuratione cum priore de cappella Gilonis, prioratum abbatiæ sancti Sulpicii Bituricensis.

Die Martis sequenti, apud Albignum super Yeurram vel Yerram, cum cappellano dicti loci in procuratione.

Die Mercurii sequenti, Apud Agent cum cappellano in procuratione.

Die Jovis sequenti, apud sanctum Gonidulphum, cum priore dicti loci in procuratione.

Die Veneris sequenti, apud sanctum Bricium, prioratum sancti Benedicti Floriacensis, cum priore: & eadem die finavit prior de Castellione de procuratione sua.

Die Sabbati sequenti, apud Belleu, prioratum abbatiæ sancti Satyri, cum priore dicti loci.

Die Dominica Brandonum, apud sanctum Palladium, in expensis propriis.

Die Lunæ sequenti, ibidem similiter in expensis propriis.

Die Martis sequenti, apud Malum Repastum, ad expensas proprias.

Die Mercurii sequenti, apud Exoldunum, in capitulo sancti Cyrici. in procuratione.

Die Jovis sequenti, ibidem cum abbate beatæ Mariæ Exoldunensis, in procuratione.

Die Veneris sequenti, apud Vodolenum, cum priore de abbatia Dolensi.

Die Sabbati sequenti, ibidem celebravit dominus sacros ordines: & eadem die venit dominus apud Yvolium, prioratum Dolensem, cum priore dicti loci in procuratione.

ANNO CHRISTI 1291.

Die Dominica post octavas Brandonum, apud sanctum Julianum, prioratum Dolensem.

Die Lunæ sequenti, apud Podium Ferrandi, cum abbate dicti loci in procuratione.

Die Martis sequenti, venit dominus apud sanctum Desideratum, cum priore dicti loci in procuratione.

Die Mercurii sequenti, apud Heuriacum, cum priore de abbatia Dolensi, in procuratione.

Die Jovis sequenti, apud Montem Lucium, cum priore beatæ Mariæ dicti loci de abbatia Menacensi.

Die Veneris consequenti, apud Columbeyum, cum priore ordinis Cluniacensis.

Die Sabbati sequenti apud Bellam Naviam, cum priore dicti loci de abbatia Menacensi.

Dominica qua cantatur, *Oculi mei*, & die Lunæ sequenti, fuit apud Naves ad expensas proprias.

Die Martis sequenti, visitavit dominus prioratum de Contella, prioratum da Evaon: & fecit expensas; & procuravit dominum apud Naves idem prior de Cautella.

Et eadem die, fuit concordata quædam littera super contentione jurisdictionis, & metarum, quæ vertebantur inter dominum archiepiscopum Bituricensem, & gentes Comitatus Atrebatensis: cujus tenor sequitur ad hoc signum; *Ut.... sed deest.*

ANNO CHRISTI 1286.

STATUTA SYNODALIA

MAGDEBURGENSIS PROVINCIÆ

Ad anno MCCLXVI. ad an. MCCLXXXVI. (a)

Borchardus Dei gratia Sanctæ Ecclesiæ Magdeburgensis Archiepiscopus Universis Prælatis, totique Clero ejusdem Provinciæ, sinceram in Domino caritatem.

Scriptum in canone quod (b) dictum est, Seniores provinciæ tuæ congrega, & eos interroga, a sacrosanctæ romanæ ecclesiæ summo pontifice beati Petri apostoli successore ad metropolitanæ sedis antistitem congrue emanavit. Nam & ipse, sicut olim a sanctis patribus noscitur institutum, cum suis suffraganeis annis singulis provinciale concilium celebrare jubetur, & propter quod dictum est recte ad ipsum: Seniores provinciæ tuæ congrega. In quo quidem concilio congregato de corrigendis excessibus & moribus reformandis præsertim in clero diligentem (c) habebit cum Dei timore tractatum, canonicas regulas & maxime quæ statuta sunt in conciliis relegens diligenter ut eas observari faciat pœnam debitam transgressoribus infligendo (d). Et ut hæc omnia consultius & salubrius peragantur, expedit id fieri suffraganeorum suorum sibi approbatione & consilio in omnibus assistente, unde & subjungitur, & eos interroga. Spectat nihilominus ad ipsius metropolitani circumspectionem & prudentiam, ut juxta creditæ sibi dispensationis officium subditorum commodis, profectibus & quieti sollecitudinis debet studium adhibere, præcipue laicorum quorumdam qui clericis oppido sunt infesti. Nunc antiquorum statutorum declaratione & suppletione, nunc vero novorum editione prout possibile fuerit insultus & ausus nefarios reprimendo; ipsi namque suis finibus non contenti nituntur in vetitum (f) ac illicita frena relaxant. Ecclesiarum prælatis,

x Lunigii picil.Cont. p.251.

(a) Dantur variantes ex MS.Cod.optimæ notæ Magdeburgensi, quas transmisit Rev. P. Forbenius Forster abba S. Emmerami Ratisbonensis. (b) quo. (c) habeat. (d) hoc omne..... peragatur. (e) providentiam juxta. (f) & vel illicita &c.

ANNO CHRISTI 1286.

tis, ecclesiis, ecclesiasticisque personis & rebus etiam earumdem onera imponunt gravia, ipsasque vexationibus plurimis, talliis collectisque multiplicibus frequenter aggravant & molestant. Propter quod contra hujusmodi præsumptores summa suadet necessitas, gratia suffragante divina, pro pace & quiete ac utilitate publica salubriter providendum. Sacro igitur approbante concilio statuimus & sanximus. Quod si quis deinceps in hoc sacrilegii genus nefandum irrepserit, quod archiepiscopum vel episcocum Magdeburgen. provinciæ (*a*) inter provinciam ipsam ceperit, seu captum detinuerit in eadem, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit, vel favorem, aut postea sponte receptaverit vel defensaverit scienter eumdem (*b*). Cum ex eo excommunicationis sententiam incidat ipso facto excommunicatus & ab omnibus arctius evitandus accensis candelis & pulsatis campanis per totam denuncietur provinciam singulis diebus dominicis & festivis, & cesset nihilominus in ampliorem pœnam ipsius in tota provincia a solemniis divinorum. Ita tamen quod singulis diebus in ecclesiis & monasteriis missæ celebrentur & alia divina dicantur officia sicut prius submissa tamen voce, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis (*c*) ac etiam populo nostro admisso & una campana semel tantum pulsata, ut sic conveniant per quos debebit divinum officium celebrari, & insuper tempore hujusmodi cessationis nulla conferantur ecclesiastica sacramenta. Iis dumtaxat exceptis quæ tempore interdicti jura permittere voluerunt, videlicet baptismata parvulorum & tam sanorum quam infirmorum pœnitentia, viaticum & (*d*) confirmationem in fronte. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus tam unctio quam ecclesiastica sepultura, de gratia tamen duximus concedendum, quod tam clerici quam laici decedentes, qui causam non præbuerunt hujusmodi interdicto in cemœterio (*e*) ecclesiæ sine campanarum pulsatione sic quod laici absque (*f*) presbytero, clerici vero cum præsentia presbyteri sub silentio tumulentur. Ita tamen quod funere ad suam ecclesiam deportato & oblationibus si quis eas exhibere voluerint more solito ibi factis, populus ab ecclesia excat & presbyter in ecclesia præsente funere voce submissa missam celebret pro defunctis. Quibus sic peractis funus eo modo ut dictum est tradatur ecclesiasticæ sepulturæ. Si vero archiepiscopi vel episcopi nostræ provinciæ captio vel detentio extra provinciam committatur, ex tunc omnes episcopi alii, & etiam archiepiscopus (*g*) ipse sicuti captus non fuerit cum suis capitulis infra quindecim dies aut etiam prius si comode fieri poterit postquam ad eorum notitiam de captivitate archiepiscopi vel episcopi pervenerit, archiepiscopum vel episcopum extraneum in cujus diœcesi tenetur captivus efficaciter interpellare debebunt, ut ipse ad liberationem captivi exhibens consilium & auxilium opportunum in tota sua diœcesi cessari faciat a solemniis divinorum. Omnibus aliis supradictis in nostra observandis provincia tempore captivitatis hujusmodi in suo robore duraturis. Si autem Canonicum ecclesiæ Cathedralis, vel abbatem aut archidiaconum vel prælatum collegiatæ aut regularis ecclesiarum in provincia ipsa capi vel detineri contingat, extunc postquam de hoc constiterit per totam diœcesi. in qua captus fuerit & captus etiam detinetur, cessent solemnia divinorum, & nihilominus in pœnam ipsius captivatoris ac etiam aliorum, de quibus superius est expressum, ea quæ sunt de excommunicationis denunciatione & observatione interdicti statuta in ipsa diœcesi. tantum inviolabiliter observentur. Eodem modo si canonicus ecclesiæ collegiatæ vel rector alterius ecclesiæ cujuscumque seu etiam clericus in sacris vel etiam minoribus ordinibus constitutus infra terminos provinciæ captus fuerit vel detentus per totum archidiaconatum tantum in quo detinetur a divinorum solemniis volumus abstineri, aliis pœnis superius positis in ipso archidiaconatu diligentius observatis. Si tamen Cathedralis vel aliarum ecclesiarum canonici aut abbates prælati seu clerici supradicti extra provinciam capti fuerint vel detenti, archiepiscopus sive episcopus (*h*) ipsius capti ordinarius pro ipsius liberatione ad archiepiscopum vel episcopum loci in quo detinetur captivus preces suas dirigere teneatur; ac etiam (*i*) tam exacta diligentia exhortari ut ipse tempore detentionis hujusmodi cessari faciat in sua diœcesi. solemnia divinorum contra captivatorem seu captivatores, faciendo singulis diebus dominicis & festivis excommunicationis sententiam publicari. Has autem omnes pœnas statuimus inviolabiliter observandas donec captum liberum & solutum dimitti contingat cum satisfactione debita & condigna. Contra eos similiter, qui clericos membro aliquo mutilare, enormiter vulnerare, aut etiam occidere non verentur, extendi volumus pœnas easdem quæ contra clericorum captivatores, seu detentores sunt superius promulgatæ (*k*). Cæterum quia dignum est, ut propter enormitatem culparum pœnarum modus exuberet, nec pœnis solitis contentur. Statuimus quod filii & filiæ & omnes eorum posteri, qui, vel quæ usque ad quartam generationem per lineam rectam tam masculinam (*l*) quam fœmininam a prædictis malefactoribus descendere dinoscuntur in nulla ecclesiarum nostræ provinciæ ad beneficium aliquod ecclesiasticum ante præstitam satisfactionem debitam & congruam aliqualiter assumantur (*m*). Et quidem si secus per eos, ad quos electio, collatio, præsentatio seu provisio talium beneficiorum spectare dinoscitur, attentatum fuerit, ipsa electio, collatio, præsentatio, vel provisio ea vice ad loci episcopum (*n*), qui si infra tempus a jure statutum id facere neglexerit, ad superiorem proximum devolvatur,

non

(a) Infra. (b) eumdem ex eo . . . sententiam & sit ipso facto. (c) & populo non admisso. (d) confirmatio. (e) vel ecclesiæ. (f) præsentia presbyteri. (g) ille si captus. (h) *verba usque* ad episcopum *desunt in ms.* (i) cum. (k) *hæc verba sic leguntur in ms.* Ceterum quia dignum propter enormitatem quæ modo exuberat, nec pœnis solitis coercetur &c. (l) quia prædictis. (m) & quod si. (n) Transferatur.

ANNO CHRISTI 1286.

non obstante aliqua consuetudine contraria, si quæ possint per quemcumque in oppositum allegari. Et ne in oblivionem veritas veniens vagetur incerta, statuimus ut nomina prædictorum episcopo loci tradantur, per ipsum scripturæ memoria perennanda, qui etiam talium copiam nominum ad alios transmittat episcopos, prout viderit expedire. Eisdem etiam pœnis teneri volumus omnes, qui prædictorum spontanei receptatores, vel defensores extiterint, aut ipsis præbuerint opem, consilium, & favorem. Ut tamen pœnas præmissas contra captivatores & detentores personarum ecclesiasticarum nostræ provinciæ in hoc concilio generaliter promulgatas mitigare, remittere, interpretari, declarare, vel etiam ampliare prout qualitas facti exegerit, valeamus, tam nobis, quam cuilibet fratrum & coepiscoporum nostrorum in sua diœcesi. libera sit facultas pœnis prioribus super archiepiscopi seu episcopi captivitate & detentione statutis nullatenus immutatis, nisi super hoc omnium nostrorum accedente communi consilio & consensu. Item quia non solum a jure censentur, qui in personas ecclesiasticas manus injiciunt temere violentas, verum etiam & illi qui res ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum spoliant, diripiunt & invadunt. Præsenti constitutione sanximus, quod spoliatores & invasores rerum ecclesiasticarum, si legitima monitione præmissa de damnis & injuriis irrogatis infra terminum competentem ad hoc assignatum eisdem postquam per duos, vel tres testes idoneos super damnis & injuriis hujusmodi sufficiens fuerit facta fides satisfactionem competentem exhibere contempserint, excommunicationis vinculo constringantur. Et quod contra tales hujusmodi excommunicationis sententia promulgata per eos qui super hoc requisiti fuerint per totam nostram provinciam singulis diebus dominicis accensis candelis, & pulsatis campanis debeat publicari. At quod in omnibus locis in quibus malefactores præfati domicilium, seu receptaculum habuerint, & ad quæ ipsos, vel aliquem ipsorum pervenire contigerit & quamdiu ipsi ibidem moram traxerint, &(a) post recessum eorum per triduum immediate secutum in illis, ad quæ ipsum spolium deducetur, civitatibus ecclesiarum cathedralium dumtaxat exceptis, cessandum statuimus ab officio divinorum, donec rebus spoliatis, seu earum æstimatione prout justum fuerit restitutis, de damnis, injuriis & interesse satisfactum fuerit competenter. Insuper ad exstirpandam quorumdam laicorum patronorum detestabilem corruptelam qui rectoribus ecclesiarum defunctis dotes ipsas spoliare præsumunt, & de rebus mobilibus, & immobilibus & se moventibus (b) in ipsis ecclesiis inventis se temere intromittunt. Statuimus, ut si quis patronus laicus cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, status, vel conditionis existat, talia de cetero facere præsumpserit jure præsentandi clericum ad ecclesiam taliter spoliatam sit ea vice privatus, & præsentatio clerici ad loci episcopum; alioquin ipso episcopo infra tempus a jure (c) debitum negligente ad superiorem proximum devolvatur. Idemque patronatus tanquam rerum ecclesiasticarum invasor ad ablatorum restitutionem per censuram ecclesiasticam ab executoribus hujusmodi concilii compellatur. Sunt præterea nonnulli ecclesiarum advocati spe tuitionis & defensionis ecclesiarum assumpti qui ecclesiarum jura, possessiones & homines adeo turbant, lacerant, minuunt, & molestant, quod ex defensoribus in offensores turpiter se transmutent, ex eo quod tam immoderatis exactionibus & oneribus ecclesias ipsas opprimere non verentur, quod dominis suis propriis jura, (d) & decorum nequeunt persolvere, nec quod gravius est, vitæ suæ congruam sustentationem habere. Cum igitur hujusmodi ingratitudinem jura merito pœnaliter persequantur; statuimus & sanximus, quod iidem advocati suis juribus ipsis ab initio deputatis contenti nihil sibi amplius audeant occasione advocationis hujusmodi usurpare; alioquin ipsi advocati talia præsumentes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, cum de præsumptione hujusmodi constiterit, excommunicati publice nunciandi. Item cum iniquum existat aliquem alterius odio prægravari, hujus sacri auctoritate concilii prohibemus, ne prætextu inimicitiarum, quas quandoque contra ecclesiarum advocatos haberi contingit, bona ecclesiarum & clericorum quisquam exactionibus seu vexationibus de cetero aggravare, lædere, seu molestare præsumat, alioquin ipso facto sententiæ excommunicationis se noverit subjacere, & contra talem ad interdicti sententiam procedatur. Si id statutorum exsecutori visum fuerit expedire amplius cum ecclesiæ ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum non solum jure humano, quinimmo & divino a sæcularium personarum exactionibus sint immunes, propter multorum insolentiam in exactionibus talibus, & abusum sacri canones statuerunt, quod si personæ singulares fuerint talia præsumentes excommunicationis (e), si autem collegium, vel universitas civitatis castri, seu loci alterius cujuscumque hæc præsumpserit, ipsa civitas, castrum, vel locus interdicti sententias incurrere ipso facto (f); quas quidem excommunicationis & interdicti sententias statuimus in singulis ecclesiis quandocumque, & quotiescumque opus fuerit publicari, & super his per executorem statutorum præsentis sacri concilii querulantibus sine difficultate qualibet subveniri. Insuper clerici seu notarii, qui per dominos suos præmissa fieri dolose persuaserint, seu consilium & auxilium præstiterint ad talia faciendum, dum de dominorum suorum delicto constiterit, a familiaritate, & servitio ipsorum infra mensem omnino recedere teneantur; alioquin propter dolum ipsorum, cum detectus fuerit, omnino reddantur inhabiles ad aliquod beneficium ecclesiasticum in posterum consequendum, & beneficio, si quod actu jam habent, sint ipso facto privati. Item quia jura canonum, ecclesias incastellare a laicis, (g) vetuerunt. Nos volentes prohi-

ANNO CHRISTI 1286.

(a) Per triduum post recessum eorum immediate secuturum, nec non ad quæ. (b) in ipsis inventis. (c) deputatum. (d) & debita sua nequeunt. (e) sententiam incurrrat, si autem &c. (f) *addit*: debeat. (g) vetant.

ANNO CHRISTI 1286.

prohibitionem eamdem pœnarum adjectione juvare, ſtatuimus, quod ſi qui laicorum eccleſias incaſtellare & de eis propugnacula facere non formidant, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, & terra ipſorum ſi quam habent, vel locus in quo de jure ſeu de facto jurisdictionem exercent eccleſiaſtico ſit ſuppoſitus interdicto. Inſuper ſtatuimus quod omnes ii qui ſtatuta facere, ſeu edere, mandare, ſervari præſumpſerint in derogationem, ſubverſionem, & conculcationem eccleſiaſticæ libertatis & præcipue munerum ſacro altari offerre volentium ſuis ſtatutis illicitis reſtringentes (a), qui ex facto hujuſmodi excommunicationis ſententiam juxta ſanctiones canonicas inciderunt, per rectores eccleſiarum, cum expediens viderint, excommunicati ſollemniter publicentur, niſi inter menſem ſuper hoc moniti talia ſtatuta omnino revocent & faciant amoveri, nullo umquam tempore valitura. Præterea cum debeant clerici non ſolum interiori, ſed etiam exteriori ornatu fulgere, præſentis approbatione concilii prohibemus, ne quis clericus vel monachus tabernas frequentare præſumat, vel habitum clericalem ſeu monachalem abjiciat, vel tonſuram clericis congruentem & debitam portare contemnat, quia huic ornatui qui in clericis nitere debet videntur non modicum adverſari. Transgreſſores vero prædictorum ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendantur, & ii qui contra tonſuram decentem & debitam deliquerint, redditus ſuorum beneficiorum non percipiant, nec ullum eis jus competat, redditus tales petendi quouſque ſe modo debito faciant tonſurari. Item cum ſacrorum imaginibus propter illorum reverentiam quos (b) figurant locus dignior merito debeatur. Ob hoc ne in civitatibus, oppidis, caſtris, villis, in quibus eccleſiæ parochiales habentur, alibi (c) uſquam quam in altari conſecrato quiſquam eas collocare præſumat & ne portantes tabulas in manibus fidelium eleemoſynas petituri ſacrorum imagines, vel reliquias tunc pariter cum tabulis, vel etiam præter tabulas ſecum deferant, aut forſitan ficte ſimulent ſe deferre, cum id ex avaritiæ radice procedat, fieri de cetero ſub anathemate prohibemus, diebus dedicationis ac patronis ipſius eccleſiæ dumtaxat exceptis, cum his diebus propter multitudinem populi adunati non pateat acceſſus facilis ad altare, vel niſi ſuper hoc faciendo per epiſcopum loci juſta cauſa penſata (d) ſpiritualis licentia concedatur. Inſuper ſtatuimus, quod laici parochialium eccleſiarum proviſores, ſeu vitrici qui (e) altirmanni vulgari vocabulo nuncupantur, de rebus eccleſiarum quas receperint & expendunt ad requiſitionem rectoris eccleſiæ (f), quem adhibeant in virtute ſanctæ obedientiæ duximus aſtrigendum bis in anno in præſentia ipſius rectoris & quorumdam aliorum de parochia honeſtorum rationem reddere teneantur, ut & de prædictorum conſilio & conſenſu res eccleſiarum ad uſus earumdem congruos & decentes utiliter convertantur.

Ac pariter & nos & aliorum locorum epiſcopi, quibus eccleſiarum cura & ſollicitudo imminet, ſuper rebus eccleſiarum per rectores ipſos ſuper hoc requiſitos poſſimus apertius informari. Poſtremo præcipimus & mandamus, ut nulla ſtatuta alia a prædeceſſoribus noſtris in ſuis conciliis promulgata, ſi ſtatutis noſtris præmiſſis reperiantur contraria, vel adverſa, quiſquam recipiat, vel ſecundum ea judicet, aut pœnas ſeu ſententias earum auctoritate aliquas proferat vel etiam exequatur. Decernentes ſtatuta talia, ſententias, pœnas & proceſſus habitos ex eiſdem nullius obtinere roboris firmitatem per hoc ultimum ſtatuta alia Magdeburgen. conciliorum, ſi qua fuerint, minime revocantes.

(g) CLemens epiſcopus &c. ad perpetuam rei memoriam. Ex frequentibus prælatorum querelis accepimus, & nos ipſi experientia certa didicimus, probavimus in minoribus conſtituti, quod plerumque religioſi nunc patenter excauſationibus fictitiis & frivolis innitentes nunc latenter eccleſiarum ſuarum januis perforatis, ac in eis factis feneſtris, ſeu modis aliis exquiſitis, non abſque damno Cathedralium eccleſiarum & parochialium & ſcandalo plurimorum diſrumpendo nervum eccleſiaſticæ diſciplinæ, civitatum, terrarum, & aliorum locorum, generalia interdicta præſumptione damnabili violare præſumunt. Nos igitur in ſancta dei eccleſia cui diſponente domino præſidemus, quæ quidem unica eſt & unicum Deum prædicat atque colit, unam fidem credit firmiter & ſimpliciter confitetur uniformitatem quantum commode poſſimus obſervare volentes. Circa interdictorum obſervantiam prædictorum auctoritate ſedis apoſtolicæ vel a locorum ordinariis poſitorum, de fratrum noſtrorum conſilio diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus religioſi quicumque, tam exempti quam non exempti, cujuſcumque conditionis & ordinis exiſtant, cum cathedralem, vel majorem loci eccleſiam illa viderint, vel ſciverint obſervare, non obſtantibus quibuſcumque appellationibus antea etiam ad eamdem, vel alium ſeu alios interjectis, & aliis objectionibus quibuſcumque, abſque dolo & fraude cum moderatione tamen decretalium Almæ, inviolabiliter ea ſervent. Alioquin non ſervantes excommunicationis ſententiæ hoc ipſo volumus ſubjacere, quod & in interdictis & in ceſſationibus a divinis indictis per provincialium conciliorum ſtatuta, vel ipſorum auctoritate, cum majus ſit provinciale concilium quam ſingulare prælati provinciæ ac judicium integrum quod plurimorum ſententiis comprobatur, volumus obſervari. In ceſſationibus vero generalibus a divinis civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex conſuetudine vel alias capitula, collegia, vel conventus ſæcularium aut regularium eccleſiarum ſibi vendicant, quia hoc unico lumine ad repellendas injurias eis factas privare nolumus nec debemus,

idem

(a) Cum de facto hujuſmodi conſtiterit, ſententia excommunicationis. . . . . incidant. (b) ſignificant. (c) nuſquam. (d) ſpecialis. (e) Alderludæ. (f) quem ad hoc. (g) *litteræ iſtæ Clementis papæ & ſtatuta Guidonis non extant in eodem codice poſt hoc concilium.*

Hæc ſtatuta ſunt Burchardi III. Archiepiſc. Magdeburgenſis & condita ſunt intra annos 1307. & 1327. ut me per litteras admonuit idem religioſus Abbas, ex quo has variantes accepi.

ANNO CHRISTI 1286.

idem intelligimus obſervandum. Ipſi vero ſint diligenter attenti, ut ſtatuta Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum ſuper his edita inviolabiliter ſervent. Porro ſanctionem hanc etiam ad pendentia trahimus, non obſtantibus privilegiis eis conceſſis, conventionibus & ſtatutis aut conſuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmiſſa ſeu quælibet præmiſſorum reliquorum ipſis in nullo volumus ſuffragari. Nulli ergo hominum &c.

FRater Gwido miſeratione divina tit. ſancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus ad perpetuam rei notitiam. Sacroſancta Romana eccleſia ſicut in beato Petro apoſtolorum principe a domino promiſſionem obtinuit, quod univerſalis eccleſiæ fundamentum exiſteret, & præceptum accepit, ut chriſtianæ fidei profeſſores in fide, religione, omnique ſanctimonia confirmaret: ita pro univerſarum eccleſiarum profectibus ſollicitam ſe ſemper exhibuit, & de inſtituendo, conſervando ac provehendo in omnibus eccleſiis cultu fidei fuit omni tempore ſtudioſa, ut & ab ea ſicut a fonte ad univerſos eccleſiæ filios ſit chriſtiana religio derivata, & quod ab aliis qui S. Spiritus primitias acceperunt religioſe ac ſalubriter inſtitutum eſt, ut per eamdem immutabilem acciperet firmitatem. Hinc eſt quod ſanctiſſimus pater noſter, dominus Clemens, papa quartus, ad Magdeburg. provinciam ac epiſcopatum Camminen. cum plenæ legationis officio nos duxerit deſtinandos, officii noſtri debitum libenter exequimur, evellendo ſcilicet evellenda, plantando plantanda, recta gerendo, & dirigendo ſalubriter indirecta. Verum quoniam expedit ad profectum & robur fidei chriſtianæ, ut ſacramenta eccleſiæ, in quibus tanquam in vaſis medicinalibus populus devotus & humilis antidotum gratiæ recipere conſuevit, in honore & reverentia ab omnibus habeantur, cum ea plerumque contingat effici vilia propter vilem & abominabilem miniſtrorum eccleſiæ converſationem, univerſis perſonis eccleſiaſticis provinciæ & diœceſ. prædictarum diſtricte præcipimus, ut in victu, veſtitu, & aliis operibus ac circumſtantiis ſtatus ſui ſic honeſte ſe habeant & decenter, ne propter ipſos nomen eccleſiaſticum inter laicos blaſphemetur, eiſdem diſtrictius inhibentes, ne de patrimonio crucifixi inimicos ſe faciant crucis Chriſti, ſicut illi quorum deus venter eſt, qui terrena ſapiunt, non divina; in conviviis ſuis modeſtiam & mediocritatem obſervent, ſuperfluitatem indebitam reſecantes. Ebrietatem omnium vitiorum fomitem & nutricem evitent. Prælati vero a gravaminibus abſtineant ſubditorum, & maxime cum eccleſias viſitant, moderentur expenſas, coerceant evectionum numerum, prout in generali concilio exſtitit definitum. Electiones libere fieri permittant in ſubditis eccleſiis, nec pro ſuis amicis carnalibus, vel aliis preces armatas porrigant ante factum vel poſt factum, ita ut non exauditis precibus indignationem exhibeant vel vindictam ſumant, ſibi & gregi ſuo taliter intendentes, quod zelatores juſtitiæ, modeſtiæ amatores & generaliter omnium bonorum ſectatores operum oſtendantur. Præſentis igitur concilii

A approbatione præcipimus, ut clerici continenter & caſte vivere ſtudeant, quod puro corde & mundo corpore deo poſſint in officio eccleſiaſtico miniſtrare. Si qui vero de cetero deprehenſi fuerint detinere publice concubinas, niſi infra menſem ſe ab eis & ab eorum conſortio ſeparaverint, ita quod in domibus earum aut propriis aut aliis quibuſcunque non cohabitent, nec ad illas accedant, ex tunc ab omni beneficio eccleſiaſti-
B co ſint privati, & per eos ad quos eorumdem beneficiorum ſpectat collatio, perſonis idoneis conferantur. Item cum in pleriſque locis quorumdam iniquitas in tantum invaluerit, quod in rebus eccleſiæ furtum reputetur ſagacitas, rapina probitas, & violentia fortitudo, ſynodali judicio definimus, ut qui bona eccleſiarum ſcienter detinent occupata, niſi infra inſtantem quadrageſimam de damnis & injuriis ſatisfecerint competenter, ex tunc introitum eccleſiæ ſibi noverint interdictum, nec ab epiſcopis aut aliis eccleſiarum prælatis ad communionem dominici corporis admittantur. Qui vero obſtinata mente dum vixerint ſatisfacere non
C curarunt, nullus clericus ſæcularis, vel regularis ſepulturæ ipſorum intereſſe præſumat. Adjicientes, ut ſingulis annis in ſynodo illi qui clericos capiunt, verberant, vel occidunt, aut alias in ipſos manus mittunt violentas, excommunicati publicentur & nominatim illi de quibus conſtiterit manifeſte. Quicumque vero perſonam eccleſiaſticam enormiter vulneraverit, vel occiderit aut captivaverit, non niſi per ſedem apoſtolicam abſolvatur & ipſo facto, ſi quid tenebat ab eccleſia, illud perdat & in utilitatem eccleſiæ convertatur. Adjicientes quod in illa diœceſi, in qua aliquem canonicum Cathedralis eccleſiæ, vel in dignitate eccle-
D ſiaſtica conſtitutum capi contigerit, vel captum detineri, uſque ad liberationem ipſius ac exhibitionem debitæ ſatisfactionis, ceſſetur generaliter a divinis. Similiter & in illa parochia, in qua res clericis violenter ablatas capi, vel detineri contigerit, uſque ad reſtitutionem & ſatisfactionem congruam a divinis ceſſetur. Item cum matrimonii ſacramentum non ſit incontinentiæ præcipitium ſed potius remedium contra illud, non abſque dolore cordis audivimus in hac provincia & diœc. Caminen. quoſdam ſic a ſuæ carnis voluptate, vel terrena cupiditate deceptos, quod in gradu prohibito de facto temere contrahentes, quod non matri-
E monium ſed contubernium dici debet, ſe inceſtuoſe luxurioſe vilitatem immergere, & ſacramentum matrimonii quantum in ipſis eſt polluere non verentur. Nos itaque tantum exceſſum conniventibus oculis pertranſire nolentes, ſub pœna excommunicationis diſtrictius prohibemus, ne abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ de cetero tale matrimonium ſeu contubernium contrahatur. Alioquin ſacerdotes qui tales conjunxerint, a ſacerdotali officio noverint ſe ſuſpenſos. Illi vero, qui ſic ſcienter permiſerint ſe conjungi, ipſo facto ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendantur. Sub eadem quoque pœna illis, qui jam abſque diſpenſatione tale matrimonium contraxerunt, diſtricte præcipimus, ut a cohabitatione invicem abſtinentes diœceſano ſuo vel alii prælato, ad quem de jure vel

ANNO CHRISTI 1286.

consu etudine pertinere dinoscitur talium causarum cognitio, rei veritatem insinuare non tardent. Qui vocatis qui fuerint evocandi & causa diligenter examinata, quod canonicum fuerit statuat, faciens quod decreverit per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Episcopi vero sive alii prælati de causis matrimonialibus cognoscentes, omnino caveant, ne cupiditate devicti non solum dirimenda non dirimere, verum etiam separanda redintegrare prætextu pecuniæ vel alterius commodi non præsumant. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit interdictum, eo ipso se noverit officio beneficioque privatum. Laici vero qui de pœnis inferendis personis conjunctis, in causa matrimoniali seu accusatoribus in probatione deficientibus se intromiserint, cum ad ipsos non pertineat, sed ad judicem ecclesiasticum, coram quo negotium ventilatur, per censuram ecclesiasticam compescantur, cum ex hoc multi ab accusatione matrimonii retrahantur. Item cum detentores plurium personatuum, vel dignitatum seu beneficiorum ecclesiasticorum cum cura sine dispensatione sint sacrorum canonum transgressores, & fructus talium beneficiorum percipiendo, furtum committere dinoscantur, præsenti decreto statuimus, ut omnes qui hujusmodi dignitatum, personatuum, seu beneficiorum cum cura pluralitatem retinent, aut super hoc secum dispensatum fuisse coram nobis infra proximam quadragesimam doceant manifeste, aut si cum eis non fuerit dispensatum, eligant sibi unum de prædictis beneficiis retinendum & alia infra terminum memoratum libere in manibus illorum resignent, ad quos illorum collatio dinoscitur pertinere; alioquin extunc ab omnibus beneficiis ecclesiasticis, dignitatibus, seu personatibus se noverint esse privatos. Præcipimus autem illis, ad quos prædictorum beneficiorum, personatuum, seu dignitatum collatio pertinet, ut aliis personis idoneis conferant & assignent. Quod si infra terminum a jure determinatum hoc adimplere non curaverint, ad proximum superiorem eorum collatio devolvatur. Item ad aures nostras quorumdam laicorum gravis excessus pervenit, qui contra ecclesiasticam libertatem quædam statuta, quæ leges iniquæ possunt verius appellari, introducere non verentur, quod licet contra hujusmodi præsumptores per summos pontifices olim processum extiterit, nos tamen propter transgressorum audaciam non tam nova cudentes quam etiam vetera renovantes, omnes illos qui in Megdeb. provincia & diœces. Caminen. de cetero servari fecerint statuta edita aut consuetudines introductas contra ecclesiasticam libertatem., excommunicamus in his scriptis, nisi ea de capitularibus suis infra instantem quadragesimam fecerint amoveri. Excommunicamus etiam statutarios & scriptores statutorum ipsorum nec non consules & rectores, & consiliarios locorum in quibus de cetero hujusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint & servatæ, nec non & eos qui secundum ea judicare præsumpserint vel in formam publicam scribere judicata. Item dolentes audivimus, quod quidam nobiles progenitorum suorum felicium, videlicet principum qui ecclesias & ecclesiasticas personas honora verunt multipliciter propter deum, ingenuæ libertatis exemplum derelinquentes, ac viam superbiæ & avaritiæ in suarum periculum animarum sequentes, ab episcopis & aliis ecclesiarum prælatis bona quædam, quæ ab eorum ecclesiis consueverunt recipi & teneri & recipere ac eisdem debitum omagium facere dedignantur. Et cum super hoc requiruntur rationabiliter a prælatis quamdam frivolam exceptionem opponunt, videlicet quod id facere minime teneantur pro eo quod ipsi prælati nondum ab imperatore sua bona temporalia receperunt. Nos itaque hujusmodi periroma quo tales suæ superbiæ & avaritiæ turpitudinem occultare nituntur tanquam vanum & frivolum exsufflantes, prædictos nobiles monemus & hortamur attente, ut Episcopis & aliis ecclesiarum prælatis debitum omagium faciant, ac bona temporalia, quæ a prædecessoribus recipi consueverunt in feodum, recipiant ab eisdem, ad quod faciendum nos instantem sollemnitatem resurrectionis dominicæ pro termino peremptorio duximus præfigendum præsenti hac fidelium multitudine, significantes eisdem quod nisi infra prædictum terminum hoc facere curaverint, extunc contra ipsos spiritualiter & temporaliter auctore domino procedetur, prout justitia & ratio suadebit. Item sicut intelleximus fama crescente, beneficia quædam ecclesiastica plerisque per simoniæ vitium conferuntur. Nos igitur huic morbo pestifero congruum remedium adhibere volentes, districte præcipimus, ne id de cetero fiat, & quicunque remorsum conscientiæ habens super beneficio per simoniam dato vel recepto illud infra instans pascha resignet, quod simoniace recepit, & qui obtulit pœnitentiam agat, & si quid pro eo recepit restituat. Alioquin utrumque dantem scilicet & recipientem ex tunc excommunicationis vinculo innodamus. Item sicut ex relatione multorum & fide dignorum intelleximus, quædam consuetudo detestabilis, quæ magis corruptela quam consuetudo est censenda, per Magdeb. provinciam inolevit, videlicet quod defunctis sacerdotibus ecclesiarum parochialium, nec cura animarum porrigitur nec divinorum administratio conceditur personis per veros patronos, ecclesiarum prælatis, vel archidiaconis loci ad quos de jure pertinet præsentatio legitime præsentatis, nisi primo archidiacono vel prælato melior vestis & equus sacerdotis defuncti tradantur eidem, vel quædam summa pecuniæ pro æstimatione prædictorum. Nos itaque tam horribilem venalitatem ab ecclesia dei excludere cupientes, perpetuo decreto prohibemus, ne pro inducendo presbyterum in ecclesiam, vel cura animarum porrigenda, vel divinorum administratione concedenda aliquid promittatur vel detur. Quod si contra factum fuerit, uterque scilicet dans & recipiens vel promittens per censuram ecclesiasticem percellatur. Si vero ex post facto aliquid ex mera libertate ultro offertur, illud æquanimiter toleramus. Hæc autem statuta per totam provinciam Magdeburg. & ad Civitatem & Diœces. Caminen. duximus extendenda, mandantes ea legi in singulis synodis Episcopalibus, ne qui prætextu ignorantiæ se excusent. Acta sunt hæc in concilio Magdeburg. Anno domini M. CC. LX. VI.

ANNO CHRISTI 1286. VI. Pontif. d. C. papæ IV. Anno secundo.

In nomine domini, Amen.

QUoniam propheticis ex scripturis abominabile dicitur affore tempus, in quo fides Catholica usque adeo laceretur, quod in ea vix justissimi & fortissimi perseverent, non immerito formidatur, quod jam adveniat talis hora prout videtur ex gente nephandissima tartarorum, quorum dominus se quasi parem vel fratrem omnipotentis dei & altissimi reputando, dicit: dedit in partem suam orbem terrarum, & dei salvatoris nostri cessisse regna cælestia portionem, B dispare tamen cultu, cum suam partem interfectionibus sortiatur, quam & dominus noster Jesus Christus simul cum cælestibus creavit, quem & salvavit proprio sanguine & redemit. Proinde ad resistendum tantæ immanitati Reverendus pater ac dominus noster sacrosanctæ Romanæ sedis summus pontifex mandavit nobis præsens concilium adunare, in quo sic decernimus statuendum, ut fratres nostri domini episcopi, filii abbates, præpositi, archidiaconi & alii ecclesiarum prælati commissum sibi christianum populum quilibet in suis terminis exhortetur diligentia cum exacta, ut si quid sit inter C eos, quod absit, werrorum odii, vel qualislibet simultationis super eo in fraternæ pacis redeant unitatem, & vigiliis, orationibus, jejuniis, eleemosynis ibi Deum reconcilient, & ideo processiones & lætanias indicant, quas hic etiam præcipimus observari. In quolibet mense una processio generalis sicut in Rogationibus cum jejuniis observetur: possunt tamen prælati, archidiaconi, & plebani post peractam processionem, sexta feria dumtaxat excepta, suis subditis lacticcanorum esum misericorditer indulgere. Ad quam etiam processionem veniant religiosi ordinis cujuscumque. Præterea volumus, ut ps. *Deus venerunt gentes*, cum antiphona, D *Da pacem Domine*, nec non cum *Kyriel. Christel. Kyriel. Pater noster* cum vers. *Fiat pax in virtute tua* & cum coll. *Deus a quo* cum genuflexione. Et hæc omnia post agnus Dei antequam sacerdos communicet, qui etiam sacerdos coll. dicat, cum pulsatione unius campanæ, & ista in singulis ecclesiis & parochiis diligentius observentur. Item statuimus, ut qui prædictam campanam pulsari audierint, & cum genuflexione dominicam orationem dixerint, auctoritate nostra & suffraganeorum nostrorum X. dies injunctæ indulgentiæ habeant, & hoc sive intra vel extra ecclesiam campanam audien- E tes, & ut dictum est dominicam orationem dicentes fuerunt constituti: verum quoniam hominum excrescente malitia juribus quæ super libertatibus ecclesiarum & cleri s. — detrahitur adeo quod quia nulla defensio ab ipsis juribus habeatur, sacro approbante concilio quædam spiritualia statuimus, quæ ad notitiam tam futurorum quam præsentium cupimus pervenire, quod si archiepiscopum, vel episcopum nostræ provinciæ capi contingat in tota provincia, cessetur penitus a divinis. Si vero prælatum, vel canonicum Cathedralis ecclesiæ capi contigerit, per totam diœcesim qua captus detinetur, cessetur penitus a divinis. Item si plebanum vel quemlibet clericum in sacris ordinibus constitutum capi contingat, per totum archidiac. cessetur similiter a divinis. Item si archiepiscopum vel episcopum nostræ provinciæ capi contingat, & capiens cappellanos habeat vel scriptores, statuimus ut infra VIII. dies a domino suo recedant. Alioquin extunc beneficiis careant & sint inhabiles ad beneficia obtinenda & ad superiores ordines nullatenus assumantur. Si vero jam sint ecclesiastica beneficia consecuti, illis nec non officio sint privati. Ceterum si prælatus inferior aut plebanus vel clericus in sacris ordinibus constitutus captus fuerit, Cappellani vel scriptores captivantis ab eo infra unum mensem recedant, alioquin de iis sit quemadmodum superius est statutum. Ad hæc quia prælati tam regulares quam sæculares & alii clerici nostræ provinciæ passim contra libertatem ecclesiasticam ad sæculare judicium pertrahuntur, cum hoc penitus sit absurdum, statuimus, ut actor qui talem malitiose intemptaverit actionem, postmodum coram ecclesiastiico judice conquerens nullatenus admittatur; & nihilominus si compertum fuerit eum de persona ecclesiastica calumniose movisse querelam, tam ipse quam judex excommunicationis sententia constringantur usque ad satisfactionem condignam arctius evitandi. Item quia quædam a prælatis seu personis ecclesiasticis contra libertatem eorum & approbatam consuetudinem ex antiquis obtentam temporibus pedagia theolonia extorquent injuste, statuimus ut tales ad abstinendum hiis angariis eorum per ordinarios suos, monitione præmissa, censura ecclesiastica compellantur. Item propter malitiam hominum excrescentem contra spoliatores episcoporum & clericorum cujuscumque ordinis statuimus, ut quicumque nobiles vel alii ad tornumenta vel prælia pro....ad colligendum viros & complices suos jacuerint in bonis sive allodiis episcoporum & clericorum, & fecerint ibi damna, nisi per ordinarios vel eorum officiales commoniti de damnis illatis læsis satisfaciant. Iidem judices certificati per juramentum trium ad minus quorum interest legalium personarum de injuria notoria & manifesta excommunicent ipsos & enuncient ab omnibus arctius evitandos, omnia quoque loca in quibus habent receptacula vel domicilia, usque ad satisfactionem condignam subjiciantur ecclesiastico interdicto. Præterea statuimus ut si qui episcopos vel clericos cujuscumque ordinis angariaverint ad præstandos equos vel currus victualibus oneratos, ut ab hoc cessent simili sententia compellantur. Et hoc etiam de illis qui faciunt exactiones in bonis episcoporum vel clericorum districtius præcipimus observari. Excommunicamus etiam exnunc omnes, qui dicatas Deo ecclesias ausu sacrilego prophanantes, faciunt munitiones de ipsis, persodiunt cœmeteria rejectis ossibus mortuorum, omnes quoque adhibentes in iis opus, consilium & juvamen decernimus excommunicationis sententiæ subjacere, ecclesias etiam taliter prophanatas & omnia loca illa, in quibus consilium vel auxilium præstantes habent receptacula, subjicimus exnunc ecclesiastico interdicto. In graviorem etiam pœnam talium

ANNO CHRISTI 1286.

talium subtrahantur eorum familiæ sacra-
menta & ecclesiastica sepultura, donec cum
debita satisfactione munitiones destruant su-
pradictas. Ad exstirpandam etiam illam de-
testabilem corruptelam quorumdam patrono-
rum, qui defunctis ecclesiarum rectoribus do-
tem spoliant, & ecclesiam rebus mobilibus
& immobilibus in salutis suæ dispendium &
scandalum plurimorum, statuimus, sive cle-
ricus vel laicus facere præsumpserit, jure
præsentandi sit ea vice privatus, & archi-
diaconus vel si & ipse negligens fuerit, pri-
mus superior eamdem ecclesiam conferat illa
vice, & nihilominus ad restitutionem abla-
torum patronus per ordinarium compellatur
ecclesiasticam per censuram. Ceterum cum
nonnulli ecclesiarum advocati spe defen-
sionis assumpti ita quod de ceteris stipendiis eisdem spontanee deputatis ipsarum ecclesiarum jura possessiones & homines de-
fensare deberent, facti sunt defensoribus of-
fensores, eo quod tam immoderatis servi-
tiis angariant homines, quod non possunt
propriis dominis persolvere suos census, a-
liasque illicite dividentes inferioribus suis ad-
vocatias in partes in grave dispendium ec-
clesiarum eos infeodare præsumunt. Cum
igitur privilegium mereatur amittere qui sibi
concessa abutitur potestate, statuimus quod
iidem advocati stipendiis & servitiis spon-
te assignatis sint contenti, prout coram im-
perio est obtentum sententia principum ap-
probante, aliaque jura ecclesiarum & homi-
nes defendant, nihil aliud juris in homini-
bus & possessionibus usurpantes, redintegrent
advocatias in partes divisas & inferioribus
infeodatas, & ipsi feodatarii taliter occupatas
dimittant. Quod si non fecerint intra men-
sem moniti per ordinarios & superiores ipse
advocatus & suus feodatarius ad id per ex-
communicationis & interdicti sententiam com-
pellentur. Statuimus deinde ut si quis epi-
scoporum vel clericorum & ecclesiarum bo-
na sive homines temere invaserit spoliis, in-
cendiis, vel rapinis, aut tollendo pignora oc-
casione cujuscumq; quæstionis quam contra
alicujus ecclesiæ advocatum se proponit ha-
bere s. sanctiones Can. puniantur. De mu-
lieribus quæ beginæ vocantur statuimus, ut
plebano, in cujus morantur parochia, obe-
dientiam faciant, & ei in omnibus obediant
sicut ceteri parochiales. Alioquin ad id per
ipsos plebanos cum excommunicationis sen-
tentia compellantur. De interfectoribus cle-
ricorum & mutilatoribus servetur, quod de
iis Can. statuerunt. Item quia vagi sco-
lares, qui eberdini vocantur, abominabilem
ducunt vitam, divinum invertunt officium,
unde laici scandalizantur, monachis dant
materiam apostatandi, quippe quos de clau-
stris recedentes & alibi receptaculum non
invenientes ipsi in suum recipiunt consor-
tium, statuit hæc sancta synodus prohiben-
do ne quis clericos ipsos recipiat vel ali-
quid det eisdem, quod si fecerit, a supe-
riore suo suspensus acrius corrigatur. Nullus
etiam scolaris recipiatur, nisi scolas vel
chorum frequentans, sive decenti alias ser-
vitio deputatus. Item quicumque violaverit
communitatem ecclesiæ convictus excommu-
nicatus denuncietur donec satisfecerit secun-
dum Can. sanctiones. Item qui propter ur-
gentem necessitatem ut fieri solet tempore

A Werrarum tuguria vel alia receptacula in
cœmeterio faciunt, cessante Werra, exporta-
tis rebus & destructis tuguriis, tam eccle-
sias quam cœmeteria mundicie & libertati
pristinæ reforment; si moniti infra duos
menses non fecerint, ad hoc per excommu-
nicationis sententiam compellantur. Pro-
phanum etiam judicamus, quod si quis in
ecclesiis vel cœmeteriis edificia vel qualescum-
que res posuerit, postmodum ea jure hære-
ditario præsumpserit usurpare. Item sacer-
dotes qui scienter incendiarios ecclesiarum
vel religiosorum locorum, necnon alias ex-
communicatos receperint in divinis Can. pu-
niantur. Item Laici qui quicquam contra
B ecclesiasticam statuerint libertatem utpote
contra sacrificia vel alia ad cultum divi-
num spectantia excommunicationis sententia
innodentur. Item circa matrimonia etiam
statuimus & præcipimus, ut hoc firmiter te-
neatur, scilicet ut matrimonia cum omni
honore in facie ecclesiæ celebrentur Sacer-
dos quoque in tribus diebus dominicis vel
festivis a se distantem populum moneat, ut si
quod legitimum impedimentum noverint cir-
ca matrimonium contrahendum, utpote Con-
sanguinitatem, Affinitatem, Votum, Ordinem,
Disparem cultum, Compaternitatem & simi-
lia, illud in facie ecclesiæ studeant revelare.
C Excommunicationis etiam sententia feratur
in genere in omnes eos, qui hujusmodi im-
pedimenta celant, qui etiam condigne si
postmodum detecti fuerint puniantur.

In nomine Domini Amen.

NOS Witigo Dei gratia Misnien. & Fri-
dericus Mersburgen. & Bruno Nuen-
burgens. Episcopi recognoscimus, & tenore
præsentium protestamur, quod ad succurren-
dum pressuris tam nobis quam clero & re-
ligiosis cujuscunque ordinis exemptis & non
exemptis ex hominum malitia imminenti-
bus in hoc convenimus, & tenore præsentium
nos mutuo obligamus, quod sententias tam
D auctoritate ordinaria a nobis latas, quam
statuta domini Gwidonis Card. sedis apo-
stolicæ legati & Magdeburg. concilii invi-
cem exsequemur. Et præterea quæ in præ-
missis conciliis de Captivitate Episcoporum
& Clericorum continentur. Hoc in nostris
diœcesibus volumus observari videlicet quod
filii Captivantium episcopos vel clericos in-
habiles sint ad beneficia, & sacros ordines
obtinendum, nec ipsorum filiæ in aliquo
collegio sacrimonialium admittantur. Abba-
tes quoque, Abbatissæ, præpositi & conventus
contra hanc inhibitionem nostram venien-
tes, per sententiam quam in his scriptis
E ferimus tam a divinis noverint se suspensos,
donec ejiciant sic receptos. De incendiariis
autem & invasoribus ecclesiarum & Cœmete-
riorum quæ quidem ecclesiæ & cœmeteria
non solum pro salute mortuorum sed ut
etiam vivi pacis in eis refugium inveniant
consecrantur, sic observari volumus, ut qui
surrexerint in rapinam ecclesiæ vel cœmete-
rii, nisi ablata restituant vel emendandi fir-
mam & plenam præstiterint securitatem,
pœnitentiæ beneficium ei penitus denege-
tur, & singulis diebus dominicis pulsatis
campanis & incensis candelis excommunica-
tus publice nuncietur. Et si obstinata men-

te us-

ANNO CHRISTI 1286.

ANNO CHRISTI 1286.

te usque ad mortem perseveraverit, ecclesiastica careat sepultura, nisi sub testimonio plebani & aliorum trium damna restaurare rit universa. Si qui vero clerici tales ad sepulturam receperint, aut eorum sepulturæ interfuerint, vel ipsorum eleemosynas receperint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & ipso facto suis beneficiis sint A privati. Et quia ea, quæ præmissa sunt, de prælatorum & capitulorum nostrorum processerunt consensu præsens scriptum tam nostris quam jam dictorum capitulorum nostrorum sigillis fecimus communiri. Actum Nuenburch. Anno Domini MCCLXXXVI. In Nativitate beatæ Virginis.

ANNO CHRISTI 1286.

ANNO CHRISTI 1287.

ANNO CHRISTI 1287.

ARTICULI OBSERVANDI PER RECTORES ET VICARIOS CANTUARIENSIS

Diœcesis & jurisdictionis.

Ex MS. in registro principali archiepisc. Cantuar. nuncupato Peckam edidit collector Anglicanus tomo II.

FRater Joannes, &c. dilecto filio.... archidiacono Cantuarien si salutem, gratiam, & benedictionem. Quamvis cura animarum nihil sit pretiosius in hoc mundo, cum pro hac sola Christus in cruce obtulerit semetipsum; nihil tamen iis temporibus apud multos vilius reputatur. Sunt quidem innumeri, qui fructus ecclesiarum audacter rapiunt, metunt carnalia, ubi nunquam spiritualia, sed potius scandala seminarunt. Quo sacrilegio, quia nullum est damnabilius coram Deo, ei, ut possumus, remedium apponentes, vobis in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus articulos illos, quos vobis mittimus litteris præsentibus intercluſos, in omnibus ecclesiis vestræ jurisdictioni subjectis, in nostra Cantuarien si diœcesi, ad perpetuam rei memoriam, faciatis scribi lucide & aperte in Missali, vel alio libro solemni, & publice recitari, ut frequenter occurrant memoriæ ministrorum, & visitantibus ostendantur. Inhibentes sub pœna excommunicationis, in quam incidere volumus omnes contrarium facientes, ne quis articulos ipsos, in toto vel parte sic scriptos, audeat abolere. Quid autem circa hoc feceritis, nobis ubicumque fuerimus, in nostra diœcesi vel provincia rescribatis, per vestras patentes litteras harum seriem continentes, citra festum Assumptionis Virginis gloriosæ. Datæ apud Otteford. VIII. Idus Julii an. Dom. MCCLXXXVII. Ordinationis nostræ nono. B C D

Consimiles litteræ emanarunt commissario Cantuarien si, & singulis decanis exemptæ jurisdictionis.

Nos frater Joannes, permissione Divina Cantuarien sis ecclesiæ minister humilis, totius Angliæ primas, universis rectoribus, vicariis, & quibuscumque curam animarum habentibus, sive in nostra diœcesi, sive in locis aliis, nostræ immediate jurisdictioni subjectis, præcipimus articulos inferius annotatos, in virtute obedientiæ, & sub debito præstiti juramenti inviolabiliter observari.

Primo, quod faciant ecclesiastica officia, cum reverentia & decentia qua potcrunt, per honestos ministros opportunis temporibus continue celebrari.

Secundo, quod provideant fideliter gregi sibi commisso, in spiritualibus; utpote in prædicationem verbi Dei, & sacramentis ecclesiæ dispensandis, & specialiter in confessionibus audiendis: & ubi ipsi non sufficiunt ad hoc, vocent in sui adjutorium viros sanctos, ad hoc specialiter deputatos.

Tertio, quod pauperibus & egenis, præcipue curæ suæ, in corporalibus necessitatibus provideant, juxta quod sufficiunt ecclesiæ facultates, saltem del his, quæ supererunt suis necessitatibus, & ministrorum suorum, & hospitalitatem etiam servent prout dictant canonicæ sanctiones.

Quarto, quod nullum ineant contractum, clam vel palam, cum quacunque litterata vel illitterata persona, in quacumque curia, qui possit in temporalibus vel spiritualibus parare præjudicium successoribus eorumdem, quo minus prosequi valeant ecclesiæ suæ jura.

Quinto, quod ædificia rectoriæ, vel vicariæ, in statu decenti conservent, prout sufficiunt ecclesiæ facultates.

Sexto, quod bona ecclesiæ contra jus commune alienata, & libertates etiam quascumque, secundum Deum & justitiam revocare teneantur.

Septimo, quod bona & jura ecclesiæ sibi concussæ, pro viribus, absque alienatione & detrimento quolibet notabili studeant observare.

Octavo, quod fructus ecclesiarum suarum non vendant simul & in summa, sine nostra licentia speciali: quoniam hujusmodi venditio, firmæ similis, omnia evacuat officia pietatis, & facit decimas nundinales, quæ debent in domo Dei pauperum necessiatibus providere. E

Item istos articulos scribi præcipimus in qualibet ecclesia, in Missali, vel libro alio potiori, palam, lucide, & aperte: ut frequenter occurant memoriæ ministrorum, & visitantibus ostendantur. Facientes aliter, graviter puniantur.

ANNO CHRISTI 1287.

SYNODUS EXONIENSIS

ANNO CHRISTI 1287.

A Petro Quivil episcopo, Exonii congregata, finita XVI. Calend. Maii, anno Domini MCCLXXVII.

Ex Tomo II. collectionis conciliorum Britannic.

1. *De sacramentis ecclesiæ.*
2. *De Baptismo.*
3. *De Confirmatione.*
4. *De Eucharistia.*
5. *De Pœnitentia, &c.*
6. *De Extrema unctione.*
7. *De Matrimonio.*
8. *De Ordine.*
9. *De ecclesiis, cappellis, & oratoriis.*
10. *De dedicatione ecclesiarum.*
11. *De cœmeteriis ecclesiarum.*
12. *De ecclesiarum ornamentis.*
13. *Ne in ecclesiis & cœmeteriis.*
14. *De cœmeteris claudendis.*
15. *De immunitate ecclesiarum.*
16. *De ecclesiarum domibus.*
17. *De vita & honestate clericorum.*
18. *De clericis concubinariis.*
19. *De residentia.*
20. *De mansuetudine.*
21. *De Divino officio.*
22. *Quod parochiani ecclesiam frequentent.*
23. *Qualia festa indici debeant.*
24. *Ne clerici sint negotiatores.*
25. *Ne dignitates vel officia tradantur ad firmam.*
26. *De ecclesiarum rebus non alienandis.*
27. *Ne clerici de bonis eccles. in solo ædificent laicali.*
28. *De quantitate vicariarum & stipendiis sacerd.*
29. *Ut beneficia aquæ benedictæ solis scholaribus.*
30. *Ne clericus clericum coram sæculari judice.*
31. *De celebratione capitulorum ruralium.*
32. *Quod non alii quam diffamati, ad capitula vocentur.*
33. *Ut litigantes a lite recedant.*
34. *De juramento advocatorum.*
35. *De captione excommunicati.*
36. *Ne presbyteri regant parochias primo anno.*
37. *Ne alienæ ordinationis presbyteri.*
38. *Ne pro spiritualibus officiis quicquam exigatur.*
39. *Ne pro delictis rectorum ecclesia suspendatur.*
40. *De visitationibus archidiaconorum.*
41. *Ne clerici se obligent foro sæculari*
42. *De bonis clericorum.*
43. *De excommunicationum sententiis.*
44. *Ne quis in propria causa excommunicet.*
45. *Ut absque libelli donatione, &c.*
46. *Ut omnibus libere liceat appellare.*
47. *De quæstoribus eleemosynarum.*
48. *De reliquiis & veneratione sanctorum.*
49. *De Judæis & eorum mancipiis.*
50. *De testamentis.*
51. *Ut rectores, post mediam quadragesimam decedentes, &c.*
52. *De mortuariis.*
53. *De decimis.*
54. *De oblationibus.*
55. *De sententiis excommunicationum.*

A PRÆFATIO.

ALtissimus de terra medicinam: eccl. 38. Quod primo & principaliter intelligitur de medicina animæ, cujus medicus est Christus. Secundo animæ morbus est peccatum, juxta illud Prophetæ: *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Et hæc spiritualis medicina animam curat per verborum sancti Synodi efficaciam, juxta illud propheticum: *Misit verbum suum, & sanavit.* Et non solum sanat per verborum efficaciam, sed per operationes sacramentorum, fluentium de fontibus Salvatoris, id est, Christi vulneribus. Hic est medicus, de quo loquitur Augustinus: Venit magnus medicus, quia ubique jacebat ægrotus: de cujus medicina dicitur in ecclesiastico: *Unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis.* Et sicut dicit Augustinus, ipse fuit medicina, qui sufficiebat omnibus, & contra omnem morbum. Hic est Samaritanus, id est, Christus, qui infundit vinum, id est * Salvatoris punctiones verborum, & oleum sacramentorum, sauciato, id est, per peccatum vulnerato. Cujus prætextu, nos Petrus miseratione divina Exonienſis episcopus, vices quodammodo gerentes in terris, licet minus digne, prædicti altissimi Samaritani & unguentarii Jesu Christi, pro nostro modulo Pauli doctoris gentium sequentes vestigia, qui apud Miletum synodum convocavit, vos fratres nostros & filios in Christo, dignum duximus convocandos ad hanc sanctam synodum in ecclesia nostra Exoniæ celebrandam: ut aquam sapientiæ hauriamus cum gaudio de fontibus Salvatoris: a quibus cum virtutes sacramentorum effluxerint, a sacramentis sumat tractatus noster synodalis exordium.

Psalm. 40

Psalm. 106

Eccl. 38

* *Forte* salutares. H

I. *De Sacramentis in genere.*

QUoniam ecclesiastica sacramenta ad salutis remedia sunt divinitus instituta, in quorum dispensatione præcipuum consistit ministerium prælatorum: omnibus quibus animarum cura incumbit, sacramenta ipsa sane intelligere, ac scire plebi sibi commissæ rite conferre, expedit & oportet; & tanto

ANNO CHRISTI 1287.

to circa eorum collationem cautius se habere, quanto utiliora sunt, & magis necessaria ad salutem. Quæ igitur sint, & quot, & quæ necessaria, & quæ non, ac quæ collata valeant iterari: ab initio propter simpliciores breviter exponamus. Sunt autem VII. Baptismus scilicet, qui est janua omnium sacramentorum, & dicitur ingredientium, eo quod ingredientes sanctificat, & tam ab originali quam actuali peccato hominem exuit & emundat: unde, prima tabula ducens ad portum salutis post naufragium, appellatur. Secundum vero sacramentum nuncupatur Confirmatio, & dicitur pugnantium: quoniam per baptismum sanctificatos contra antiqui hostis insidias corroborat, ut insultibus fortius resistant humani generis inimici, * tamquam leo rugiens mundum circuire non desinens, prædam quam devoret quærens in hominibus. Est & tertium sacramentum progredientium: ideoque viaticum seu Eucharistia appellatur, ingenti caritate & rationabili institutum. Quartum vero sacramentum est redeuntium, eo quod redeuntibus datur: propter quod secunda tabula post naufragium appellatur Pœnitentia. Est & quintum sacramentum, scilicet Extrema Unctio, & dicitur exeuntium, quod tam ad infirmitatum corporis alleviationem, quam peccatorum remissionem, noscitur salubriter institutum. Est & sextum sacramentum, scilicet Matrimonium, quod fuit institutum in paradiso, & ante peccatum: post vero peccatum, & extra paradisum, fuit institutum ad remedium; videlicet, ut carnalis concupiscentiæ vitium cohiberet, & fornicationis labes per legitimum conjugium concluderetur. Est & septimum sacramentum scilicet Ordo. Nam sicut in veteri testamento sacrificia offerebantur, non per quoscumque, sed vocatos a Domino: ita nec in novo, nisi per ipsos, qui ad hoc sacros suscipiunt ordines, ecclesiastica sacramenta poterunt dispensari.

* *Forte* qui tanquam ... non desinit. H

Cum igitur sint VII. sacramenta ecclesiastica: primum quidem est Baptismus, quod omnibus est necessarium; sine quo ad regnum cælorum minime pervenitur. Pœnitentia vero necessaria est adultis, qui post baptisma in crimen actuale inciderunt. Cetera vero tria, scilicet Confirmatio, Eucharistia, & Extrema Unctio, non ita necessaria ut præcedentia: quoniam absque eis potest esse salus: dum tamen haberi nequeunt, & ex contemptu minime omittantur. Duo vero ultima, scilicet, Conjugium, & Ordo, voluntaria sunt & spiritualia; quia liberum unicuique ipsa percipere, vel non percipere: hoc excepto, quod qui curam habent animarum, compelli ad ordines, vel curam susceptam dimittere, sacri canones decreverunt. Per ista duo sacramenta peccatum non dimittitur, sed per Matrimonium, fornicationis juvatur vitium: per Ordinem, si digne conferatur & rite, virtutes augentur & munera gratiarum. Horum autem VII. sacramentorum quædam sunt irreiterabilia, ut Baptismus, Confirmatio, & Ordo: quæ semel collata, minime reiterantur. Cetera vero quatuor licite poterunt iterari, solemni pœnitentia duntaxat excepta, quæ quia sacramentalis est, iterari non debet. Præmissis tam breviter quam leviter in genere exposítis, ut per hoc ab initio corda simplicium cautius illustremus: ad singula sacramenta, qualiter unusquisque curam habens animarum in ipsis suum debeat impendere ministerium, per ordinem descendamus: nostri progressus, quem Deus dirigat & conservet, a Baptismo sumentes exordium.

ANNO CHRISTI 1287.

II. *De Baptismo.*

BAptismi sacramentum adeo est necessarium, quod sine eo non est salus, nec aliis quam baptizatis regni cælestis janua aperitur. Quapropter sacerdotibus, quibus cura animarum incumbit, districte præcipimus, quod formam baptizandi parochianis suis exponant sæpius in vulgari: videlicet, quod tempore partus aquam habeant promptam, in quam, si oportuerit, baptizandum immergant, dicentes: Ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Sæpius enim accidit, quod propter mortis periculum, per alium quam per sacerdotem oportebit parvulum baptizari. Propter causas hujusmodi emergentes, expedit & oportet ut quilibet formam baptizandi intelligat & sciat: quam, cum inevitabilis casus emerserit, valeat observare, quæ si penitus observata non fuerit, parvulus de integro baptizetur. Quoniam ex quo duo sunt necessaria in Baptismo, scilicet verbum & elementum: utroque vel altero deficiente, nihil est quod agitur. Sacerdos insuper suos instruat parochianos, quod non solum sacerdotes, verum etiam clerici & laici, insuper pater & mater, in necessitatis articulo absque * copula conjugali, suos parvulos valeant baptizare. Cum igitur contigerit parvulum domi propter mortis periculum baptizari, si postea convaluerit, ad ecclesiam deferatur; ut si rite fuerit baptizatus, non ipsa submersio, nec ipsa præcedentia, sed subsequentia dumtaxat per sacerdotem, ut convenit, suppleantur. Vas vero in quo puer domi fuerit baptizatus, comburatur, vel ad usus ecclesiæ reservetur: ac aqua, in qua puer immersus fuerit, in baptisterium effundatur, vel saltem projiciatur in ignem ob reverentiam sacramenti.

* *Add.*, absque diriminenda copconj. *vel quid simile.*

Et ne ob parentum imprudentiam ullatenus absque baptismo decedat: præcipimus, ut per sacerdotes parochiales prægnantibus mulieribus injungatur, in tempore partus sui aquam habeant promptam ad manus, ut si ingruerit repentini casus necessitas, puer saltem a parentibus, si alii non adsint, in forma quam præmisimus baptizetur. Ita quod peccata sua, cum tempus partus instare crediderint, sacerdoti confiteantur: ne, cum ipsis in puerperio laborare contigerit, impedientibus pariendi doloribus, confiteri cum voluerint, adimatur facultas.

Ad hoc præcipimus, quod sacerdotes parochiales, parochianos suos moneant diligenter, ut pueros suos diebus sabbati proxime ante Pascha & Pentecosten, ad baptismum solemniter celebrandum a sacris canonibus deputatis, ad ecclesiam studiosius deferant baptizandos, cessante cujuscumque periculi suspectione.

In levatione pueri de fonte sacro, per quam compaternitas spiritualis contrahitur: præcipimus, ut in levatione maris, duo ma-

ANNO CHRISTI 1287.

res & una fœmina, in fœminæ vero levatione, unus mas & duæ fœminæ adhibeantur. Plures non poſſunt eſſe compatres, ſed tanquam teſtes.

Ne autem alicujus dubietatis prætextu, non baptizatus quiſpiam relinquatur, quod in infantibus expoſitis, & aliis domi baptizatis extra formam ſuperius traditam, de facili poſſet contingere: præcipimus, quod in hujuſmodi dubio baptizentur ſub hac forma verborum: Non intendo te rebaptizare: ſed ſi non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Nec tum dubietas talis facit ſacramentum baptiſmatis iterari: quoniam non monſtratur iteratum, quod neſcitur eſſe factum.

Panni vero chriſmales, quorum candor innocentiam vitæ, & puritatem Chriſtianam deſignant, nuſquam in uſus profanos, ſed eccleſiæ, convertantur.

Baptizandus vero niſi de legitimo matrimonio fuerit procreatus, a ſacerdote exactiſſime inquiratur de parentum nominibus: ut, quamquam parvulo baptiſmus non debeat denegari, parentes tamen ejus pro commixtione illicita puniantur.

III. *De Confirmatione.*

QUoniam in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam: eo quod nobis eſt magna & gravis colluctatio adverſus principem tenebrarum. Quapropter ſacerdotibus parochialibus diſtricte præcipimus, ut parochianos ſuos ſæpius moneant, quatenus parvulos ſuos, quos prius baptizatos eſſe conſtiterit, procurent quam citius poterunt confirmari. Et ne ob parentum negligentiam ipſos contingat abſque confirmatione diutius remanere: ſtatuimus, ut parvuli, infra triennium a tempore ortus ſui, confirmationis recipiant ſacramentum: dum tamen proprii vel alieni epiſcopi copia habeatur. Alioquin parentes ex tunc qualibet ſexta feria in pane & acqua jejunent, donec pueri confirmentur.

Adulti vero ad confirmationem minime offerantur, niſi peccata ſua prius fuerint confeſſi eodem die.

Confirmandi ſecum deferant ligaturas mundas, latitudinis & longitudinis competentis, quas poſt confirmationem per triduum portare, deinde igne comburi præcipimus, & confirmatos ultra baptiſterium per manus ſacerdotis, vel ſaltem diaconi, ablui.

Sacerdotes autem ſuos inſtruant parochianos, ne pater aut mater, vitricus vel noverca, puerum ſuum; nec vir, fœminam; nec fœmina, maſculum; aut qui confirmatus non fuerit, ab epiſcopo teneat confirmandum.

Item inter tenentes pueros ad confirmandum ex parte una, & ipſos confirmatos & parentes eorum ex altera, ſicuti in baptiſmo, cognatio contrahitur ſpiritualis: propter quam ad invicem matrimonium contrahere prohibentur.

Et quia hujuſmodi ſacramentum iterari non debet, ut prædiximus: moneantur parentes per locorum presbyteros, ut pueris ſuis de confirmatione tempore infantiæ ſuæ recepta, poſtquam ætatem exceſſerint, innoteſcant. Unde & pueros ſuos per hoc certificare, & parentes certificare oportet.

ANNO CHRISTI 1287.

IV. *De Euchariſtia.*

SAcramentum Euchariſtiæ omni veneratione dignum, ſolis ſacerdotibus licet conficere, qui ſecundum eccleſiæ claves rite fuerunt ordinati. Sacerdotes igitur, priuſquam accedant ad miniſterium tam ſublime, vitæ ſuæ vias examinent diligenter, verbum Apoſtolicum ſæpius in animo revolventes: *Qui manducat & bibit indigne*, &c. Et ſimiliter illud Evangelii, cum dominus intinxiſſet panem, & dediſſet Judæ Iſcarioti: *Poſt bucellam intravit in eum ſatanas*: quia manducavit indigne. Quod ſi forte alicujus peccati mortalis læſam conſcientiam habuerint: (in quo tum, quantum ad ſe, ſuſpenſi exiſtunt,) ad dictum miniſterium accedere non præſumant, donec conſcientiæ ſuæ vulnera alicui patefecerint ſacerdoti, & pœnitentiam inde receperint ſalutarem. 1. Cor. 11. Joan. 13.

Provideant igitur ſacerdotes, quod oblatas habeant confectas de ſimila frumenti, & aqua dumtaxat: ita quod nihil immiſceatur fermenti. Sint & oblatæ integre candidæ, & rotundæ: nec per tantum tempus cuſtodiantur, quod in ſapore vel aſpectu abominabiles habeantur. Vinum habeant purum: vinum vero in acetum converſum rejiciatur omnino.

Miſſam celebraturus ſacerdos infundat calici plus de vino, & parum de aqua: nec Miſſæ, niſi in altaribus & ſuper altaribus conſecratis, aliqualiter celebrentur. In quarum celebratione duo ſaltem luminaria habeantur, tam ob reverentiam ſacramenti, quam extinctionis caſu fortuito: quorum ſemper altera ſit de cera.

De parochianorum eleemoſynis ſacerdotes procurent duos fieri tortiſios in canone Miſſæ ardentes, prout in eccleſiis multis hactenus fieri conſuevit. Ut autem ad idem efficiamus ſubditorum animos promptiores: omnibus parochianis noſtris contritis & confeſſis, qui in hac parte manus porrexerint adjutrices, quindecim dies de pœnitentia ſibi injuncta miſericorditer relaxamus.

Quia vero per hæc verba, *hoc eſt enim corpus meum*, & non per alia, panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti: prius hoſtiam non levet ſacerdos, donec ipſa plene protulerit verba, ne pro creatore, creatura a populo veneretur.

Hoſtia autem ita levetur in altum, ut a fidelibus circumſtantibus valeat intueri: per hoc enim fidelium devotio excitatur, & fidei meritum ſuſcipit incrementum. Parochiani vero ſollicite exhortentur, ut in elevatione corporis Chriſti, nedum reverenter ſe inclinent, ſed genua flectant, & creatorem ſuum adorent, omni devotione & reverentia, ad quod per campanellæ pulſationem primitus excitentur: & in elevatione ter tangatur campana major.

Habeat ſacerdos parochialis, propter infirmos, ſemper hoſtias conſecratas, quas ultra VII. dies conſervari firmiter prohibemus: ſed proximo die Dominico ſequente, ante calicis ablutionem, a ſacerdote Miſſam cele-

ANNO CHRISTI 1287.

celebrante, vel ab alio, dum tamen digne & devote sumatur. Quo die, juxta parochianorum diffusionem, plures vel pauciores consecrentur: aliæ innoventur per subsequentem hebdomadam duraturam.

Cum ergo Eucharistia ad infirmum fuerit deferenda: superpelliceo & stola induat se sacerdos, nisi loci distantia & aeris intemperies hoc fieri minime patiatur. Sit corpus Dominicum repositum in bursa mundissima, & ipsa includatur sub serura in pyxide munda & honesta, argentea vel eburnea, vel alia convenienti, quam ad pectus deferat sacerdos, ipsum præcedente lucerna, eo quod portatur candor lucis æternæ. Præcedat etiam tintinnabulum, ad cujus sonitum excitentur fideles ad * orandum corpus Dominicum, se humiliter inclinando, &, si fieri potest, genua flectendo. Et ut eorum in hoc labor meritorius habeatur: iis omnibus, si hoc fecerint corde puro pariter & devoto, tredecim dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Ne quis reputet onerosum, suo creatori tantum impendere famulatum, unde insligante diabolo ulla sollicita dubitatio de corpore Christi mentes occupat laicorum. Priusquam communicent, instruantur per sacerdotes, quod illud accipiunt sub panis specie, quod pro illorum salute pependit in cruce: hoc suscipiunt in calice, quod effusum de corpore Christi: & ad hoc inducantur per exempla, rationes, & miracula, quæ hactenus evenerunt.

f. ad adorandum

V. *De pœnitentia.*

ADmiranda & multiplex Dei misericordia, humanis lapsibus ita subvenit, ut non solum per baptismi gratiam, sed per pœnitentiæ medicinam, spes vitæ reparetur æternæ: ut qui regenerationis dona violassent, proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent. Mediator enim Dei æterni & hominum homo dominus Jesus Christus, præpositis ecclesiæ hanc tradidit potestatem, ut sacerdotes confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, juxta illud Evangelii: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur, &c.* Item: *Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c.* Verum, quia in gravibus peccatis quis positus, dum in suis premitur, aliena non diluit: revocent se prælati intus ad conscientiam, ut crimina propria prius corrigant, & tunc aliena reprehendant. Curet igitur sacerdos, ut sapiens medicus & perfectus, primo peccata sua diluere, & postea aliena tergere & sanare: & ut liberius & commodius hoc valeat adimplere, præsentis synodi approbatione statuimus, ut locorum archiepiscopi *, qui de sacerdotum prudentia & moribus pleniorem habent notitiam, de quolibet decanatu, unum vel duos eligant confessores, quos ad hæc scientia & meritis crediderint magis idoneos; qui vice nostra, decanorum ruralium, rectorum, vicariorum, & parochialium sacerdotum audiant confessiones: pœnitentiarii nostri generalis auctoritate in omnibus salva, ad cujus arbitrium in dubiis & gravioribus recurratur, nisi forte talis emergat articulus, qui nobis inconsultis negueat expediri.

Joan. 20. *luc.* 17.

Corr. archidiacoui.

Et quia prælatis ecclesiarum, quibus animarum cura incumbit, in se bonos existere non sufficit ad salutem, nisi subditorum mores & vitam corrigant & reforment, quorum sanguis de eorum manibus requiretur: moneant parochianos suos, & crebris prædicationibus inducant, quod quilibet eorum ter in anno, scilicet ante Natale Domini, Pascha, & Pentecosten, vel ad minus in Quadragesima, in ipsius initio confiteantur, ne ecclesiæ careant suffragiis, quæ fiunt tunc temporis, peccata sua integre proprio sacerdoti, vel alteri de ipsius licentia, confiteantur. Licentia vero petita, & assignata rationabili causa, non denegetur: alioquin pœnitentes frustra se detegerent alieno, cum ipse absque licentia eos absolvere non poterit vel ligare, nisi de mandato superioris. Hoc fiat, vel in peregrinatione, seu vinculo, seu mortis articulo pœnitens fuerit constitutus. De confessione vero facta alteri per ipsius assignationem, fidem faciat proprio sacerdoti: alioquin pro confesso nullatenus habeatur.

Quod si quispiam confessus non fuerit & communicaverit semel in anno: vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens ecclesiastica careat sepultura.

In pœnitentiis vero injungendis, sacerdotes peritorum medicorum inhæreant vestigiis, ut sciant vinum & oleum infundere vulneribus sauciati, & juxta qualitatem criminum & contritionem confitentium, adhibere propria & proficua medicamenta. Etenim non omne quod sanat oculum, sanat calcaneum. Qualitatem igitur & contritionem confitentium diligenter attendant; audiant quicquid dixerint, ac eos supportent in spiritu lenitatis; ne verbis exasperent, nec aspectu; sed sollicite inducant, ut integre confiteantur. Vagos non habeant oculos, sed pronos in terram; non respicientes faciem confitentis, nisi quatenus ipsius cordis contritionem & erubescentiam, quæ est maxima pars pœnitentiæ, valeant æstimare, quæ non tam verbis, sicut vultu & aspectu poterunt deprehendi. Mulieres in aperto, & exrra velum confiteantur: non ut audiri valeant, sed videri. Et quæ partui sunt vicinæ, tunc confiteantur, prout supra decrevimus in titulo de baptismo.

Caveant insuper sacerdotes, ne maritis, aut eorum uxoribus, pro pœnitentia quicquam injungant, per quod inter ipsos de enormi crimine siniſtra valeat oriri suspicio, & ex hoc odium generari. Qualitate tum criminis commissi, & illius universis circumstantiis ponderatis, talis injungatur pœnitentia confitenti, quæ satisfactionem inducere, & proficere valeat ad salutem.

Præterea statuimus, & sub pœna præcipimus concilii generalis, ut medici corporis, cum ipsos ad ægrotos vocari contigerit, ante omnia infirmis persuadeant, ut medicos advocent animarum: cum nonnunquam infirmitas corporalis proveniat ex peccato, propter quod Dominus præcepit languido, quod abiret & amplius non peccaret, ne deterius sibi contingeret. Et cum sic fuerit ægroto de spirituali salute provisum, ad medicinæ corporalis remedium salubrius procedatur. Medicus ægroto nihil suadeat, quod cedat in animæ detrimentum, cum

ANNO CHRISTI 1287.

multo pretiosior sit anima corpore, & per consequens salus unius est alterius saluti merito præponenda.

Infirmi confiteri non tardent, sed pro sacerdote confestim mittant, & de die, propter diversa pericula quæ de nocte potuerint evenire. De quorum vero convalescentia desperatur, Dei tunc misericordiæ commendentur: nec est eis præcise pœnitentia injungenda, sed notificanda potius quæ debetur; ut si convaluerint, perficiant eam. Si decesserint, pœna æterna quæ debetur, in pœnam Purgatorii transitoriam commutatur, occulto Christi judicio arbitrandam.

In pœnitentiis dandis diligenter attendat sacerdos qualitatem delinquentis, quantitatem delicti, locum, tempus, causam, perseverantiam in delicto, pœnitentis devotionem, & signa contritionis ipsius; nec inquirat de propriis nominibus personarum, cum quibus quis peccaverit, sed in genere. Ut si mulier fuerit, quæ peccavit, quærat ab ea, utrum cum clerico, vel laico, religioso vel sæculari sacerdote, vel diacono, vel subdiacono, conjugato vel soluto, consanguineo vel affine. Si vero vir, aptas & consimiles de mulieribus sibi faciat quæstiones: ita tamen, quod majora & notoria pœnitentiario nostro reservet, & pœnitentem sibi transmittat, cum litteris, causam delicti & circumstantias ipsius continentibus. Pœnitentes iterum cum litteris pœnitentiarii, absolutionis & pœnitentiæ modum continentibus, ad suum redeant sacerdotem; revertenti aliter non credatur. Hæc nedum in foro pœnitentiali, sed judiciali, præcipimus firmiter observari.

Et quoniam spiritus & carnis in dies singulos crescente concupiscentia, & refrigescente caritate multorum, nedum usitata crimina multiplicantur, sed excogitantur nova, & inaudita pariter perpetrantur: nostro pœnitentiario indulgemus, ut si in capite jejunii ad suscipiendum, & audiendos publice pœnitentes, se solum sufficere non crediderit, socium unum vel plures, juxta pœnitentium numerum, sibi adjungat.

De peccatis quæ communiter sunt in usu, a sacerdote inquiri poterit singillatim: de aliis inusitatis non inquirat, nisi per circumstantias, & a longe inquirat; ut per hæc, expertis, dum eorum recensetur memoria, detur materia confitendi; inexpertis, dum celantur incognita, occasio delinquendi non pandatur.

Caveant igitur sacerdotes, ne ex ardore avaritiæ pœnitentias laicis exponant venales: quarum prætextu ipsis laicis remittatur corporalis pœnitentia, quæ debetur; & ipsis sacerdotibus quicquam temporalis lucri accrescat, cum æterno supplicio & brevi fructu. Nullum etenim crimen tam grande quis timeret committere, quod per pecuniam conspiceret se posse redimere. Hujus criminis reos, si qui inventi fuerint sacerdotes, (quos ipso facto suspensos ac simoniacos declaramus) si postea Divina celebrare, immo verius profanare præsumpserint, a nostra diœcesi, absque spe redeundi, in perpetuum decrevimus expellendos.

In rebus vero nefarie acquisitis, sacerdotes injungant parochianis pœnitentibus, ut damnum passis, omnino, si supersint, abla-

ANNO CHRISTI 1287.

ta restituant: alias autem in eleemosynarum quarumcumque largitiones ablata hujusmodi nullatenus convertantur.

Confitenti se criminalia perpetrasse, quamvis mentiendo dicat se abstinere non posse, curiose suadendum est & consulendum, ut abstineat: & quamquam vera pœnitentia dici non debet, admitti tamen debet ipsius confessio, & crebris & salubribus monitis sibi est pœnitentia indicenda.

Nullus omnino sacerdos crimina sibi confessata revelet, vel verbo, vel signo, vel quovis alio modo, specialiter vel generaliter. Sed si in dubiis prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione certæ personæ caute requirat: quoniam sic detegentes deponendos esse & in arctum monasterium detrudendos, ad perpetuam pœnitentiam peragendam, apostolica decrevit auctoritas.

Custodes carcerum incarceratos sustineant libere confiteri. Quod si de cetero quispiam confessionis gratiam inhibuerit carcerato, nisi vivens de hoc condigne satisfecerit, morien ecclesiastica careat sepultura.

Et quia de rebus transitoriis nihil superest, quod animarum saluti debeat anteponi, præcipimus, quod cum fratres Prædicatores & Minores, tam in Quadragesima, quam extra, cum transitum fecerint per parochias, confessiones fidelium libere audiant, & pœnitentias injungant: qui, si voluerint confiteri, proprii sacerdotis licentia requisita, & ecclesiæ parochiani oblationibus consuetis & debitis prius solutis, & si sedes apostolica eis amplius indulserit, vel indixerit indulgendum, hoc ab omnibus observetur. Et quoniam ipsorum Fratrum prædicatio & sancta conversatio in ecclesia Dei produxisse fructum non modicum dignoscitur, ubicumque per nostram diœcesim transitum fecerint, honorifice admittantur & procurentur honeste.

VI. *De extrema unctione.*

SAlubre utique tam corpori, quam animæ, unctionis extremæ perpenditur sacramentum, ad allevationem corporum, remissionem peccatorum, dignoscitur alimentum. Quapropter inter cetera sacramenta istud non minimum præcipimus venerari, & sacerdotes parochos, quandocumque fuerint requisiti, ad visitandum infirmos se promptissimos exhibere. Et qui difficiles se exhibuerint in hac parte, & infirmis pœnitentibus & petentibus, gratis absque ulla exactione pecuniæ sacramentum hoc non contulerint: cum gratia sit gratis data, & non pretio conferenda, convicti super hoc, juxta canonicas sanctiones punientur condigne.

Præterea præcipimus, quod rejecta omni negligentia, parochiales presbyteri, circa curam sibi commissam vigiles sint & solliciti, extra suam parochiam absque causa rationabili nullatenus provocantes. & tunc loco suo alium dimittant idoneum, qui ea quæ animarum curæ incumbunt, sciat & valeat adimplere.

Quod si quemquam juvenem vel senem, culpa, negligentia, vel absentia sui sacerdotis, quod absit, absque baptismo, confessione, Dominici corporis perceptione, ac extre-

ANNO CHRISTI 1287.

trema unctione præveniri morte contigerit: sacerdos super hoc convictus, a celebratione Divinorum protinus suspendatur: cujus suspensio minime relaxetur, donec tam grande crimen pœnitentia condigna meruerit expiari.

Et quoniam quidam laici imperiti, de hoc sacramento nequiter sentientes, illud abhorrent in tantum, quod vix velint illud suscipere etiam in extremis, fatue æstimantes, quod post ipsius susceptionem, carnis esum, nudis pedibus incessum, compulam carnalem etiam cum uxore legitima, sibi fore pœnitus interdicta: præcipimus parochialibus presbyteris, ut ubi noverint tantam hæresim pullulare, contrarium prædicent, parochianis notificantes inter cetera, hoc sacramentum posse licite iterari; & quod uncti, si ab infirmitate postea convaluerint, carnes comedere, nudis pedibus ambulare, &, si conjugati fuerint, uxores suas cognoscere, occasione hujusmodi omittere non tenentur.

VII. *De matrimonio.*

CArnalis concupiscentiæ vitium ex inobedientia primorum parentum contractum, ita transivit in posteros, ut quanquam homo baptismi gratia renovatus, confirmationis robore solidatus, & sacro viatico recreatus existat, non est tamen per omnia priori innocentiæ restitutus: immo prioris concupiscentiæ fomes adhuc remanens, ipsum inquietare non cessat, per quam colaphizatur stimulo satanæ, incessanter nitentis hominem per hoc sicut per ceteros nocendi modos ducere ad interitum. Homo tamen, si legitime restiterit, propter certaminis hujus victoriam majus meritum consequetur. Ad vitandum igitur hujus concupiscentiæ malum, matrimonii sacramentum ab Apostolo post peccatum hominibus est concessum, quod a Deo in paradiso & ante peccatum, ad officium fuerat institutum. Hoc per sponsalia de futuro initiatur, per mutuum consensum de præsenti ratificatur, per carnalem copulam consummatur. Debet igitur hoc sacramentum, cum discretione magna & reverentia celebrari, in locis honestis, & tempore congruo, cum omni modestia, & maturitate: non in tabernis, potationibus, & commessationibus, non secretis horis, latebris, & suspectis, sed palam & sobrie celebretur.

Et ut in ipsis contrahendis forma de cetero observetur, a qua vidimus quamplurimos deviare, & nonnulla animarum evenisse pericula: præsentis synodi auctoritate statuimus, ut nullum matrimonium, nulla sponsalia, nisi in præsentia rectoris ecclesiæ, seu sacerdotis parochialis, & trium fide dignorum, in posterum contrahantur, qui, si super forma & modo contractus lis inter contrahentes oriri contigerit, valeant super hoc veritati testimonium perhibere. Contrahentes vero extra formam prædictam, & præsentes in contractu, per locorum ordinarios graviter puniantur. Licet per legitimam viri & mulieris consensum legitima matrimonia contrahantur: quantum ad ecclesiam necessaria sunt verba vel signa, consensum exprimentia de præsenti. Ex quo manifeste liquet, quod sine auctoritate ecclesiæ, cujus judicio approbandus vel reprobandus est contractus, non sunt matrimonia contrahenda: quanquam alias contracta propter hoc minime dissolvantur.

ANNO CHRISTI 1287.

Et quia ex insolentia contrahentium sic alias nonnunquam ecclesiastici judices nimium perturbantur, & perplexitates inextricabiles in causis matrimonalibus sæpius inducuntur: statuta canonum exequentes, statuendo præcipimus: quod cum matrimonia, modo supradicto contracta, fuerint solemnizanda, trina denunciatio in ecclesiis, in quarum parochiis habitant copulandi, diebus Dominicis & festivis per presbyteros parochiarum, publice proponatur; quarum quælibet octo dierum contineat spatium, ut supra illum terminum, qui voluerint, & valuerint, legitimum impedimentum apponant. Presbyteri etiam quod per se ipsos potuerint investigare, & quod per se vel per alios invenerint, illud litteratorie significent quibus incumbit solemnitates contractuum celebrare. Quod si contra copulam contrahentium appareat probabilis conjectura; contractus interdicatur expresse, donec quid super iis fieri debeat, canonice dijudicetur. Si vero aliquis impedimentum apponat, cui fama viciniæ non consentit, juret statim quod illud non obivit malitiose: injungatur sibi quod coram loci ordinariis, certis die & loco compareat, impedimentum objectum legitime probaturus: qui si jurare noluerit, vel juraverit, & non comparuerit, vel in probatione defecerit objectorum, ex tunc procedatur in negotio, oppositione hujusmodi non obstante. Opponens vero, quia matrimonium legitimum impedivit, canonice puniatur.

Præterea quia quidam diabolicæ fraudis instinctu, legitima matrimonia, contra præceptum Domini, dissolvere satagentes, cum diversis in diversis provinciis contrahere non verentur: sub pœna excommunicationis firmiter inhibemus, ne aliqua extranea & ignota persona, ad contrahendum matrimonium, in nostra diœcesi ullatenus admittatur, donec per litteras loci ordinarii, in cujus jurisdictione moram traxit diutinam, constiterit matrimonium legitime bannatum fuisse, & se posse contrahere absque ullo impedimento docuerit evidenter. Idem fiat, etiamsi contrahentes fuerint nostræ diœcesis: dum tamen diversorum archidiaconatuum, vel parochiarum. Sacerdotes solemnitatem matrimonii aliter celebrantes, nec non & ipsa contrahentes, puniantur pœna concilii generalis.

Cum autem matrimonium in facie ecclesiæ fuerit solemnizandum, palam & in ostio ecclesiæ sacerdos interroget contrahentes, si igitur invicem consentiant, ab ipsis singillatim. Si suspecti sint, nihilominus investiget, an ad contrahendum vi metus vel violentia sint inducti. Et si de hoc per utriusque vel alterius eorum confessionem constiterit, ulterius non procedat: alioquin eos instruat in vulgari, quod se invicem accipiant sub his verbis: Accipio te in meam, & ego te in meum: eo quod per hæc verba vel consimilia, legitima matrimonia contrahuntur. Ubi vero sponsalia contrahuntur, quæ sunt futurarum nuptiarum repromissio, ut puta sub his verbis vel consimilibus: Accipiam, vel habe-

ANNO CHRISTI 1287.

habebo te in meam, & ego te in meum : vel qualitercumque clam vel palam matrimonium sit contractum, solemnitate minime subsecuta, in utroque casu ipsis contrahentibus carnalem copulam interdicimus, donec trinæ denunciationes factæ fuerint, & solemnitas in facie ecclesiæ adimpleta. Qui prius inter se commiscent, graviter puniantur, quanquam aliud non superfuerit impedimentum.

Ad hæc, quia propter clandestina & interdicta matrimonia, nonnulla animarum pericula contingit pluries evenire, cum non appareant legitimi testes per quos contractus posset probari: multotiens evenit, ut conjuncti legitime, separentur, & illegitime conjuncti cum suarum tolerentur periculo animarum, eo quod ecclesiasticus judex nequit in dubiis certam ferre sententiam. Omnes talia matrimonia contrahentes, ab ingressu ecclesiæ *: salva nihilominus pœna concilii generalis soboli imposita ex talibus nuptiis procreatæ. Sacerdotes parochiales, si talia conjugia nedum celebrare præsumpserint, vel contempserint prohibere, vel quiscunque regularis ipsius præsumpserit interesse, suspendendum ab officio per triennium declaramus, pœnæ subdendum nihilo minus graviori, si culpæ suæ qualitas id postulaverit suscipiendum.

* *Dessi* arceantur.

Circa fornicariarum abjurationes hanc formam de cetero præcipimus observari, ut delinquentes juramento præstito se astringant. Quod si ipsos contigerit pati postea recidivum, pœnam corporalem, absque ulla contradictione subibunt, quæ ipsis arbitrio sui judicis imponetur. Quam si postea incurrerint, & super hoc convicti fuerint, vel confessi: tunc delinquentes sine juramenti exactione contrahant sub hac forma: Ego ex nunc accipio te in meam, si de cetero carnaliter te cognoscam: & ego te in meum, si a te de cetero carnaliter cognita fuero. Quem quidem contrahendi modum redigi præcipimus in scripturam: ut per ipsam, in dubio, rei gestæ veritas comprobetur. Quod si contrahentes postea se carnaliter cognoverint, & super hoc fides facta fuerit in judicio: compellantur matrimonium, ante sic contractum, in facie ecclesiæ solemnizare, infra certum tempus arbitrio judicis moderandum.

Studeant mariti juxta verbum apostoli uxores suas diligere, eisque debitum reddere conjugale, & ipsis juxta substantiæ suæ vires vitæ necessaria exhibere: ad quæ, cum oportuerit, eosdem decrevimus compellendos. Advocatos necnon & procuratores, qui de cetero in causis matrimonialibus, quicquam malitiose opponunt, quo minus legitimum matrimonium, debitum sortiatur effectum, vel ut in ceteris causis ecclesiasticis processus judicialis contra justitiam diutius remaneat in suspenso, præsentis synodi approbatione excommunicamus: & nihilo minus super hoc convictos a suis officiis per annum decrevimus suspendendos.

Causæ vero divortii postquam fuerint examinatæ, & plene instructæ, ad officialem nostrum cum toto processu habito remittantur, per ipsum canonice decidendæ, sicut hactenus fieri consuevit.

VIII. *De Ordine in genere.*

ANNO CHRIST 1287.

CUM ad spiritualia officia exequenda assumendi sint tales, qui possint digne sacramenta Dominica pertractare, quæ per alios, quam per illos, qui ad hoc sacros ordines susceperunt, nequeunt dispensari: cum omni reverentia venerandum est Ordinis sacramentum, per quod cetera ministrandi sobis clericis est attributa facultas. Quicumque igitur qui ad tam dignum accesserunt sacramentum, præcipue sacros ordines suscepturi, cum omni munditia corporis & cordis, facta confessione, & recepta pœnitentia, idem assumant. Quibus ex causis, ad ordines suscipiendos accedentes, diligenter attendant, prudenter advertentes, an sint legitimi, nec dum legitimati; an irregularitatem notam ex aliqua causa contraxerint, ut puta quia fuerint homicidæ, judices, advocati, dictatores, scriptores, executores in causa sanguinis; an simoniaci, vel interventores simoniacæ pravitatis, vel simoniæ vitio infecti; aut an ab hæreticis, schismaticis, vel nominatim excommunicatis scienter promoti. Item an bigami, corruptarum mariti, vel sacrarum virginum violatores; an excommunicati, vel furtive ordines adepti, vel in susceptis taliter ordinibus ministrantes. Item an sacrilegi, sortilegi, dæmonibus immolatores, incendiarii, ecclesiarum effractores; an conscientiam habeant peccati mortalis, vel consimilibus criminibus fuerint irretiti, quæ irregularitatem inducunt. Quos omnes suspensos esse ab executione sui officii declaramus, & a receptione ordinum superiorum, donec super defectibus vel criminibus hujusmodi cum eis canonice fuerit dispensatum, omnino decrevimus repellendos.

Item ad propriam recurrant conscientiam, quo fine ad ordines aspirent, ut Deo & ecclesiæ virtuosius & gratiosius famulentur, non pro temporali quæstu, nec beneficiis a suis ordinatoribus extorquendis, quoniam tales simoniacos reputamus.

Caveant ad sacros ordines promovendi, ut titulum habeant sufficientem, sine quo omnibus ad sacros ordines accedere interdicimus facultatem: alioquin ipsos tanquam furtive promotos decrevimus reputandos, eo quod intentionis nostræ non est aliquos aliter ordinare.

Et quoniam quidem promovendi, advertentes se non posse absque titulo ordinari, cum clericis beneficiatis vel laicis pacitcumtur, ut eis per chartam nomine tituli conferant spirituale aliquod vel temporale, eamdem chartam ab eisdem post susceptos ordines recepturi: hujusmodi beneficiatos, & taliter ordinatos, tanquam simoniacos, ab officio & beneficio decrevimus suspensos. Laicos vero pactionis hujus mediatores, conscios tantæ fraudis, excommunicationis majoris sententia innodamus . . . .

Religiosis ac sæcularibus clericis districte præcipimus, ne aliquos de confratribus suis ad sacros ordines nobis audeant præsentare: nisi eis ante ordinum susceptionem in sufficienti & perpetuo titulo velint & valeant providere. Alioquin sicut ordinatos, ita præsentatores eorum, suspendendos decrevimus a Divinis.

Nullus

ANNO CHRISTI 1287.

Nullus etiam, etsi de sufficienti titulo sit provisus, absque sui archidiaconi litteris patentibus super natalibus & honesta conversatione, ad hujusmodi ordines susci-piendos accedat: religiosis & beneficiatis dumtaxat exceptis.

Cum abbates, priores, vel saltem subpriores, aliquos de confratribus suis ad ordines recipere contigerit: sub pœna excommunicationis districte præcipimus, quod nullum ante annum probationis effluxum, vel factam professionem, nobis præsentent absque suis patentibus litteris: ne ipsis forsitan ad sæculum revertentibus, nos vel successores nostros super eorum provisione fatigari contingat.

Ad hæc, quoniam quidam extranei se oriundos de nostra diœcesi, ac servi se liberos multotiens mentiuntur, ad quod probandum conductitios testes & falsos producunt: nos tam ipsos, quam testes eorum, pro hujusmodi fraudis commento, excommunciationis vinculo innodamus.

Item quia quidam ecclesiarum rectores, cum eos ad ordines susci-piendos contigit evocari, se asserunt in sacris, cum non sint, ut sic nobis valeant & officialibus nostris illudere, sicut alii, qui cum sint auctoritate concilii privati, se procurant, absque nostra conscientia, inter ceteros ordinari: tam hos, quam illos, ab officio suspendimus & beneficio, donec primi super illusione hujusmodi nobis satisfecerint, & in sacris ordinibus fuerint constituti; secundi vero beneficia sua dimiserint vacua, aliis libere conferenda. Alioquin, si ipsa præsumpserint postmodum retinere, fructus, si quos ex ipsis perceperint, quos constat non esse suos, cum integritate restituere compellantur; quos si retinere contenderint, tanquam rei ecclesiasticæ invasores excommunicationis sententia percellantur.

Clerici ab alieno episcopo ordinati, non prius ad executionem sui ordinis in nostra diœcesi admittantur, donec de eorum ordinatione, litteratura, conversatione, moribus, nobis vel locorum archidiacono fidem fecerint manifestam.

Rectores vero ecclesiarum parochialium, ad ordines quos beneficiorum suorum cura requirit, infra constitutum tempus se faciant promoveri, & resideant personaliter in eisdem, si pœnam generalis concilii voluerint evitare: nec ecclesiis ipsis per vicarios, sed per seipsos deserviant, nisi dignitates forte annexæ fuerint, vel præbendæ; in quo casu ipsos habere vicarios canonice constitutos, a jure novimus esse permissum.

IX. *De ecclesiis, cappellis, & oratoriis construendis & reparandis.*

QUoniam ecclesiarum ordinatio, a quocumque constructæ fuerint, non in construentis potestate, sed loci diœcesani, consistere dinoscitur, prout utriusque juris sancta & salubris decrevit auctoritas; nec liceat cuiquam ecclesiam, vel cappellam de novo construere absque episcopi sui licentia speciali: præcipimus, quod nullus ecclesiam, vel cappellam in nostra diœcesi de novo fabricare præsumat, nisi nostro primitus requisito & accedente consensu; nec in eisdem Divina aliqualiter facere ministeria, nec ipsa sine nostro consensu totaliter diruta renovare.

ANNO CHRISTI 1287.

Cappellæ vero cum fuerint sic constructæ, nihil in eis fiat quod in matricis ecclesiæ cedat præjudicium. Illa etenim nonnunquam, de rectoris assensu, mediante justitia conceduntur; hoc adjecto, ut id fiat absque juris præjudicio alieni. Quo casu statuimus, ut sacerdotes in dictis cappellis ministrantes, universas oblationes, quas in ipsis offerri contigerit, ecclesiæ matricis rectori cum integritate restituant. Et ut sibi super hoc salubrius consulatur, dictos sacerdotes ad idem religione sacramenti præcipimus obligari. Libertatem etenim, quæ de concedentis benignitate præcessit, in suam læsionem nolumus redundare. Hoc nedum de construendis, sed de jam simili modo constructis, firmiter præcipimus observari. Si quis autem restituere contempserit, præter reatum perjurii, ipsum suspensionis vinculo, donec restituerit, innodamus. Si vero laicus restitutionem impedierit, ac post trinam admonitionem non destiterit ab impedimento: hoc ipso majoris excommunicationis incurrat sententiam.

Inhibemus etiam, ne in cappellis quæ proprios parochos non habent, parochianis matricis ecclesiæ, nec aliis quibuscumque, sacramenta vel sacramentalia ministrentur: nisi aliquibus aliis amplius fuerit indultum. Nec sit in ipsis fons baptismalis, nec in eisdem nuptiæ vel Divina celebrentur: nisi fundationis tempore, vel postea, majori donatæ fuerint libertate, & ob hoc matrix ecclesia honorem receperit competentem. Obventiones tamen earum, quas a prædictis personis contigit provenire, rectori, ut prædiximus, reserventur. Idem de oratoriis, quæ in aliquorum domibus construuntur, statuimus observari.

Ad hæc, onus hujusmodi constructionis & reparationis, cancelli matricis ecclesiæ, ad ipsius ecclesiæ rectorem; navis vero ecclesiæ, ad parochianos, volumus & præcipimus pertinere, consuetudine contraria non obstante.

Verum onus cappellæ quæ distinctam habet parochiam, ad ipsos cappellæ parochianos totaliter pertinebit; eo quod ob ipsorum favorem & commodum fuit constructa: & nihilo minus matrici ecclesiæ, si refectione indiguerit, juxta discretionem locorum archidiaconi, ipsos decrevimus pervenire.

Quia domini terrarum in diversis parochiis terras possidentes, & in una illarum tantummodo perendinantes, ad onera ecclesiæ, in cujus parochia non inhabitant, sed sui famuli & servientes, ipsis parochianis incumbentia contribuere contradicunt: ut hujusmodi calliditati in posterum obvietur, præsentis synodi auctoritate statuimus, quod domini hujusmodi, onus reparationis ecclesiæ & cœmeterii, secundum portionem terræ quam possident in eadem parochia, sicut ceteri parochiani agnoscant & persolvant totaliter in futurum; & ipsi ad id faciendum, si necessarium fuerit, per illarum ecclesiarum prælatos, per omnimodam censuram ecclesiasticam, de cetero compellantur.

Si quis vero altare cum parietibus & tecto in ecclesia, ex devotione velit construere:

ANNO CHRISTI 1287.

re: hoc fiat, prius a nobis petita licentia & obtenta, ac assignata perpetua & sufficienti sustentatione ad reparationem hujusmodi ædificii, cum indiguerit: ita quod parochiani propter hoc procedente tempore non graventur.

Onus oratoriorum, quæ in privatis domibus construuntur, & etiam cappellarum proprios non habentium parochianos, ad ipsorum dumtaxat pertineat fundatores, item ecclesiæ & cappellæ, quæ si fuerint superfluæ vel dirutæ, an debeant reparari, vel aliis uniri, an totaliter destrui, ordinandi potestatem nobis de cetero reservamus, juxta canonicas sanctiones.

X. *De dedicatione ecclesiarum.*

SIcut nos iræ filii de natura, per baptismatis sacramentum facti sumus templum Domini universi: ita privata domus a ceteris materiali subjecto non differens, per invisibile dedicationis ministerium, Dominicum templum efficitur: in quo, cum tanquam homines fragiles & imbecilles excesserimus, a Deo misericordiam imploramus, & veniam delictorum: in hoc loco, & non alibi absque causa honesta, & necessitate magna, hostia salutaris viva & vera, offerri habet manibus sacerdotum, sicut liquet omnibus quibus præcepta sunt nota novi & veteris testamenti.

Idcirco officii nostri debitum exequi cupientes, singulis ecclesiarum rectoribus nondum dedicatarum præcipimus: quod ecclesias suas curent taliter parare, ut ipsas dedicare possimus, cum vacaverit nobis tempus. Et ne quæque probabilis ignorantia nos circumveniat in hac parte, decanis ruralibus injungimus, ut de ecclesiis non consecratis nec.....; & de aliis, de quibus dubium est an fuerint consecratæ (eo quod certa consecrationis indicia non apparent) nos vel officialem nostrum, citra festum Nativitatis beatæ Mariæ, non omittant reddere certiores; alioquin ipsos velut inobedientes graviter puniemus.

Et ut matri a filiis honor debitus impendatur, statuimus, ut anniversarius dedicationis dies, a parochianis omnium ecclesiarum, & etiam cappellarum adjacentium non dedicatarum, velut dies natalis Domini solemniter celebretur: & quod parochiani ipsam, velut matricem, suis oblationibus venerentur. Parochiani cappellarum dedicatarum & non dedicatarum, prædicto die, & die festi sanctæ matricis ecclesiæ, ad ecclesiam matricem accedant, honorem debitum, qui a filiis matri debetur, devotis precibus impensuri: non ut parochiani cappellarum dedicatarum offerant, nisi velint, eo quod oblationes suas in cappellis dedicatis, ipsos facere oportebit.

Ut autem consecrationis impensæ memoria perpetuetur: præcipimus, quod dotis quantitas quæ in dedicatione ecclesiæ est collata, dies dedicationis & annus, nomen consecrantis, numerus dierum indulgentiæ a consecrante concessæ, in Kalendare ecclesiarum conscribantur.

XI. *De cœmeteriis cappellarum, de matrice ecclesia longe distantium, dedicandis.*

QUia propter locorum distantias, & viarum discrimina, ac inundationes aquarum, nonnunquam cappellæ infra parochiarum limites constituuntur, certos parochianos, & distinctos fines habentes, de quibus rectores omnia percipiunt emolumenta: advertentes per hoc viventibus parochianis salubriter fuisse provisum, sed in nullo mortuos relevari, statuimus, ut ubi defunctorum corpora, propter impedimenta prædicta, nequeunt absque nimia difficultate & periculo ad matricem ecclesiam tumulanda deferri, si cappellæ distent a iuis ecclesiis per duo milliaria, vel sint minoris distantiæ, dum tamen aquarum nimia inundatio tale præstiterit impedimentum, rectores ecclesiarum, si locus supersit, faciant ibi sumptibus parochianorum, cœmeteria præparari: ut cum per loca ipsa transitum fecerimus, ea benedicere valeamus, in quibus corpora parochianorum earumdem, ad vitandum hujusmodi pericula (absque matricis ecclesiæ præjudicio) reponantur.

Dedicentur cappellæ ecclesiæ ipsæ: cum orationes in locis dedicatis efficaciæ sint longe maioris.

XII. *De ecclesiarum ornamentis, & eorum custodia.*

UT ornamenta ecclesiarum, quibus quasi propriis instrumentis sacramenta ecclesiastica ministrantur, sint fulgida & honesta, exemplum nos docet doctissimi Salomonis, dum vasa domus Dei ex auro purissimo constituit fabricari. Quapropter præcipimus, quod quælibet parochialis ecclesia, & etiam cappella distinctam habens parochiam, munda & decentia habeat ornamenta.

Sit in aliqua ecclesia saltem unus calix argenteus, purus vel deauratus: scyphus argenteus vel stanneus pro infirmis, ut postquam Eucharistiam assumpserint, loturam digitorum suorum sacerdos sibi præbeat in eodem. Sint duo corporalia munda & integra cum repositoriis: duo paria vestimentorum, plenare unum, festivale, aliud feriale: quatuor tuellæ ad majus altare, quarum saltem duæ sint benedictæ, & una illarum cum parura.

Item ad quodlibet altare, cum contigerit Missam inibi celebrari, sint superpellicea duo, & unum rochetum: velum quadragesimale: velum nuptiale: palla mortuorum: frontellum ad quodlibet altare: Missale bonum, graduale, troparium, manuale bonum, legenda, antiphonale, psalteria, ordinale, venitare, hymnare, collectare; præsens synodus scripta habeatur in singulis ecclesiis citra festum S. Michaelis: cista ad libros & vestimenta: pyxis argentea vel saltem eburnea ad Eucharistiam cum ferura: chrismatorum stanneum cum ferura: asser ad pacem: pyxis ad oblatas: tres phialæ: sacramentarium lapideum, & immobile: thuribulum: vas ad incensum: vas ad aquam benedictam: heja ad tenebras: candelabrum Paschale: duæ cruces, una fixa, & alia portabilis: imago beatæ Mariæ virginis, & sancti loci ejusdem: cereus

ANNO CHRISTI 1287.

reus paschalis: duo cerei processionales: celatura super altare: campanella deferenda ad infirmos, & ad elevationem corporis Christi: lucerna boeta: campanellæ ad mortuos: feretrum mortuorum: baptisterium lapideum bene seratum: fenestræ vitreæ sufficientes in cancello & navi ecclesiæ.

Qualiter hæc sunt necessaria in ecclesia Dei ad explendum cultum Divinum, usus nos instituit quotidianus. Quædam istorum, prout utilitas exposcit in majoribus ecclesiis quæ sufficiunt, duplicentur, vel triplicentur, in quibus sint hæc amplius quam aliis: diaconus & subdiaconus, cappa chori, tunica, dalmatica, duo phylacteria ad cornu altaris, & unum ad patenam.

Onera omnium ornamentorum prædictorum, parochiani, sicut hactenus, ita de cetero supportabunt, libris matutinalibus, unico scilicet psalterio, fenestris vitreis in cancello, & celatura super majus altare, dumtaxat exceptis: quæ rectores vel vicarii supportabunt, prout in nostra diœcesi hucusque fieri consuevit.

Ornamenta ecclesiæ, securæ custodiæ committantur: non tamen sub custodia laicorum, nisi id necessitas major expostulaverit. Nec tunc sacra contingere, nec in ecclesia loco clerici aliqualiter ministrare præsumant.

Et quoniam audivimus, quod quidam nobis & locorum archidiaconis illudentes, cum sibi ecclesiastica deficiunt ornamenta, tempore visitationis exhibent aliena pro suis, mendaciter asserentes illa sua esse, quæ ab aliis accommodarunt: hanc fraudem sub pœna excommunicationis de cetero fieri prohibemus.

Ad hæc, cum ornamenta ecclesiæ incursu latronum contigerit asportari: si propter defectum cancelli, ornamentorum amissorum periculum, ad rectorem; si navis ecclesiæ, ad parochianos statuimus pertinere: ut per hoc, tam hi, quam illi, ad supplendos tales defectus potius animentur.

Et quoniam inter ecclesiarum rectores & suos parochianos contentiones in ecclesiis sæpius suscitantur, dum parochiani ipsi propria auctoritate truncum affigunt in ecclesiis, vel extra, pro fidelibus eleemosynis colligendis, & præsumunt, ut audivimus, publice prædicare majorem fore eleemosynam, ad truncum ipsum offerre, quam in manibus proprii sacerdotis: unde evenit, ut tam ab oblationibus debitis, quam ex devotione consuetis, corda insipientium avertuntur, & ecclesiarum rectores in utriusque damnum incurrunt non modicum, & jacturam. Audivimus etiam, quod quidam laici oblationes candelarum, quæ in festo Purificationis beatæ Mariæ Virginis, & aliis festis per annum, ex laudabili consuetudine fieri consueverunt, ne dum rectores recipiunt, sed aliquando capiunt de manibus offerre volentium; scelus hujusmodi palliantes, quod ex cera inde collecta, velint facere cereum coram cruce, vel alibi. Has duas laicorum præsumptiones, tanquam nefarias, detestantes, statuendo præcipimus, quod omnes tales trunci in ecclesia affixi, seu cœmeteriis, vel juxta, citra festum Nativitatis Joannis Baptistæ, ab ecclesiis ipsis penitus amoveantur; nec iterum apponantur, absque nostra, archidiaconi, vel saltem ipsius rectoris, licentia speciali: ad quos truncos si parochiani prædicare præsumpserint, perpetuo amoveantur, & ipsi nihilo minus canonice puniantur. Si vero prædictum citra terminum amoti non fuerint: ex tunc ecclesias in quibus remanserint, donec amoveantur, suspendimus a Divinis.

ANNO CHRISTI 1287.

Et quia laudabilis consuetudo erga sanctam ecclesia pia devotione fidelium introducta, commutari non debet, sub consueto colore canonicæ pietatis: omnes impedientes debitas oblationes & devotas in ecclesia Dei, & rectores ecclesiarum, quo minus de ipsis libere disponere liceat, excommunicamus, donec de injuriis, eisdem rectoribus satisfecerint competenter.

Item audivimus, quod propter sedilia in ecclesia rixantur multoties parochiani, duobus vel pluribus unum sedile vendicantibus: propter quod grave scandalum in ecclesia generatur, & Divinum sæpius impeditur officium. Statuimus, quod nullus de cetero quasi proprium sedile in ecclesia valeat vendicare, nobilibus personis & ecclesiarum patronis dumtaxat exceptis: sed qui orandi causa primo ecclesiam introierit, juxta propriæ voluntatis arbitrium sibi eligat orandi locum.

Præcipimus insuper, quod de ecclesiarum instauro, ipsius custodes, coram rectoribus vel vicariis ecclesiarum, seu saltem cappellarum parochialium, & quinque vel sex parochianis fide dignis, quos ipsi rectores, vicarii, vel cappellani, de hoc duxerint eligendos, quolibet anno computum fideliter reddant & redigatur in scriptis. Quam scripturam præcipimus loci archidiacono, cum visitat, præsentari: nec ipsum instaurum in alios usus, quam ecclesiæ, ullatenus convertatur. Unde si parochiam pro defectibus ecclesiæ, seu pro aliis demeritis, amerciari contigerit, de proprio satisfaciant, instauro ecclesiæ integre remanente.

Et quia nonnumquam certus redditus & instaurum cantariis, altaribus, seu luminaribus assignatur: præcipimus, quod ipsa in alios usus ecclesiæ minime convertantur, nisi necessitas vel saltem æquitas aliter suadeat ordinare, loci archidiaconi vel saltem rectoris accedente concessu.

XIII. *Ne in ecclesiis vel cœmeteriis earum mercata vel placita sæcularia teneantur, vel ædificia sæcularia construantur.*

PIus & misericors Dominus, qui dum pro peccatis nostris irascitur, misericordiæ recordatur, templa Dominica construi & Divinis precibus consecrari voluit & præcepit: in quibus plebs fidelis ab omnibus forinsecis & sæcularibus operibus abstinens, per oblationes & pacificas hostias, devotæ præcipue orationis, iram judicis mitigaret, ipsius clementiam humiliter postulando. Quod idem omnium Dominus tam verbis, quam operibus, specialiter volens designare, flagello facto de funiculis, ementes & vendentes ejecit de templo: asseverans domum suam domum fore orationis, & per tale commercium factam fuisse speluncam latronum. Ne igitur ubi delictorum est venia impetranda, delicta delictis gravius accumulentur: distri-

ANNO CHRISTI 1287.

cte prohibendo ſtatuimus, ne in quibuſcumque eccleſiis noſtræ diœceſis, atriis earum, vel cœmeteriis, mercata ſeu placita ſæcularia de cetero teneantur; nec ullas negotiationes quiſquam exercere præſumat; nec ædificia ſæcularia inibi conſtruere, niſi pro communi utilitate, & hoſtilitatis tempore, neceſſitas id expoſcat. Et ſi quæ hactenus conſtructa fuerint, ipſa præcipimus demoliri.

Et quia in cœmeteriis dedicatis multa ſanctorum & ſalvandorum corpora tumulantur, quibus debetur omnis honor & reverentia: ſacerdotibus parochialibus diſtricte præcipimus, ut in eccleſiis ſuis denuncient publice, ne quiſquam luctas, choreas, vel alios ludos inhonestos in cœmeteriis exercere præſumat: præcipue in vigiliis, & in feſtis Sanctorum, cum hujuſmodi ludos theatrales & * ludibriorum ſpectacula introductos, per quos eccleſiarum coinquinatur honeſtas, ſacri ordines deteſtentur. Quod ſi aliqui, poſt factam denunciationem, ludos hujuſmodi (quanquam improprie dictos, eo quod ex eis crimina oriuntur) exercuerint: prædicti ſacerdotes eorum nomina loci archidiacono, vel ipſius officiali, denuncient, ut ipſi pro ſuis demeritis canonice puniantur.

* Hic deeſſe verbum aliquod videtur.

XIV. *De cœmeteriis claudendis & arboribus creſcentibus.*

SAcra loca ab omnibus venerari, tam juris civilis eſt ratio, quam ſacrorum canonum jubet auctoritas. Idcirco eccleſiarum cœmeteria, cum quia ſancta, tum quia ſanctorum reliquiis ſanctificata exiſtunt, ab omni immunditia præcipimus cuſtodiri: maxime ne brutorum animalium ſordibus maculentur.

Hinc etiam, quod omnibus, quibus ipſa claudendi onus incumbit de jure & conſuetudine, injungimus & mandamus: ut circumquaque muro vel foſſato ipſa totaliter claudant & conſervent clauſa, ne bruta animalia, porci præcipue ingrediantur. Quod ſi rectores eccleſiarum vel presbyteri parochiales, ad quos cœmeteriorum cuſtodia dignoſcitur principaliter pertinere, propria animalia, vel aliena, ibidem depaſcant, vel depaſci permittant: ipſos per locorum ordinarios decrevimus graviter puniendos. Et ne ex aliena culpa propriam negligentiam in poſterum valeant excuſare: compellendi parochianos ſuos quacumque cenſura eccleſiaſtica, decenter & honeſte ſua cœmeteria claudere, præſentis ſynodi auctoritate ipſis plenam committimus poteſtatem.

Et quia inter rectores eccleſiarum & ſuos parochianos, ſuper arboribus in cœmeterio creſcentibus altercationes oriri ſæpius intelleximus, utriſque ad ſe ipſos pertinere contendentibus: hujus altercationis dubium declarare juris ſcripti potius quam ſtatuto decidere æſtimamus. Nam cum cœmeterium, maxime dedicatum, ſolum ſit eccleſiæ; & quicquid plantatur, ſolo cedat: ſequitur neceſſario, arbores ipſas debere inter facultates eccleſiaſticas annumerari, de quibus laicis diſponendi nulla eſt attributa facultas; ſed, ſicut ſacra ſcriptura teſtatur, ſolis ſacerdotibus diſpoſitionis cura indiſcuſſe a Deo commiſſa docetur. Verum, quia arbores ipſæ, propter ventorum impetus, ne eccleſiis noceant, ſæpe plantantur: prohibemus, ne eccleſiarum rectores ipſas præſumant proſternere indiſtincte, niſi cum cancellus eccleſiæ neceſſaria indigeat refectione: nec in alios uſus aliqualiter convertantur, præterquam ſi navis eccleſiæ indiguerit ſimiliter refectione, & rectores propter parochiæ indigentiam, eis caritative de arboribus ipſis duxerint largiendum. Quod fieri non præcipimus: ſed, cum factum fuerit, recommendamus.

ANNO CHRISTI 1287.

XV. *De immunitate eccleſiarum, perſonis & rebus earum.*

SAnctam matrem eccleſiam, quæ nemini claudit ingreſſum, vel gremium redeundi, non ſolum patres apoſtolici, ſed etiam Romani principes in unitate multiplici decorarunt: ut ſit ipſa tanquam pia mater, quæ in ſinu ſuo recolligit univerſos: ita ſinguli boni, ſive mali, ad ipſam confugientes, ſub ipſius chlamyde proteguntur illæſi. Hanc libertatem eccleſiaſticam bonæ memoriæ Othobonus, quondam in Anglia ſedis apoſtolicæ legatus, prudenter attendens, decrevit ſtatuendo: ut ſi quis aliquem, ad eccleſiam, cœmeterium, vel clauſtrum confugientem, inde abſtraxerit, vel neceſſarium victum ſibi prohibuerit miniſtrari; aut res alienas in prædictis locis depoſitas, hoſtiliter vel violenter aſportaverit, vel aſportari fecerit; aut abſtractionem aut prohibitionem ſuo nomine factam, vel a ſuis familiaribus, ratam habuerit; aut talia præſumentibus auxilium, conſilium, vel conſenſum præbuerit, publice vel occulte: fore ipſo facto, vinculo excommunicationis innodatos, a quo non prius abſolventur, donec eccleſiæ damnum paſſæ ſatisfecerint competenter. Hæc digna æmulatione ſequentes, adjiciendo ſtatuimus: ut nullus in prædictis locis, etiam laicus in laicum manus injiciat temere violentas, vel ad palliandam propriam injuriam vel alienam, locum ſacrum præſumat affirmare profanum, vel aliam perſonis eccleſiaſticis, rebus earum, aut familiæ, contra immunitatem a ſanctis canonibus eis indultam, injuriam irroget, vel gravamen. Alioquin contravenientes vinculo excommunicationis concilii innodamus: ceteris pœnis in ſtatuto ipſius legati enumeratis, in ſuo robore nihilo minus induraturis.

XVI. *De eccleſiarum domibus conſervandis, & reparandis.*

INgratitudinis vitio & avaritiæ labe quorumdam ſtatum * novimus quamplurimum dejugari *: qui, cum beneficiis eccleſiaſticis ſuis nonnulla percipiant emolumenta, onera incumbentia negligunt ſupportare, ædificia eccleſiarum integra conſervare, & reſtaurare dirupta non curantes: immo, aut bona percepta in ſinu avaritiæ aſcondunt aut velut prodigi, inutiliter conſumere non verentur.

* Deeſt fortè eccleſiaſticum * f. denigrari

Hinc eſt, quod ſtatuendo & monendo diſtricte præcipimus, ut clerici univerſi, eccleſiarum ſuarum cancellos, domos, & cetera ædificia deſtructa, de novo conſtruere, & ruinoſa ſulcire, prout indiguerint, non omittant: ut cum nos, vel locorum archidiaco-

ANNO CHRISTI 1287.

diaconos, per loca ipſa tranſire contigerit, A valeamus ibidem hoſpitare honeſte. Qui ſi moniti per nos vel dictos archidiaconos, præmiſſa per duos menſes facere detrectaverint: ex tunc, juxta prædicti legati ſtatutum, tantum de eccleſiarum ſuarum fructibus plenarie * præcipimus, quantum ad refectionem hujuſmodi ſufficiat peragendam.

f. pendere præcipim.

XVII. *De vita & honeſtate clericorum.*

UT clerici a vulgari vita recluſi, mundi voluptatibus non intendant, ſacris eſt canonibus diffinitum: quorum etiam vita aliis exemplare, ceteros morum gravitate & converſatione laudabili decet præcellere. Ne B igitur clerici ad gubernationem poſiti populorum, per vitam malam & geſtus incompoſitos efficiantur ruinæ, tam propriæ, quam multorum: ſtatuendo præcipimus, quod clerici univerſi, quorum opera lucere debent coram hominibus, vita bona, converſatione honeſta, & ſanctis moribus ſe exornent; ut non ſolum verbo prædicationis, ſed vitæ propriæ integritate, errantes ad viam veritatis revocent & ſalutis.

Et ne in ipſis ſuperbiæ vitium, quod omnis peccati & perditionis * fuit, prædominetur: præcipimus, quod pannis ſericis vel viridibus, aut rubeis, ſeu ſubtelaribus manicis, ſolutaribus conſutitiis, caligis aliis quam C nigris, frænis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut alio quocumque ornatu ſuperfluo non utantur, ſed habitu & inceſſu corporis, Deo & hominibus ſtudeant complacere.

Add. orio, *vel quid ſimile*

Omnes perſonæ in dignitate, necnon rectores eccleſiarum in ſacerdotio conſtituti, ac parochialium eccleſiarum vicarii, cappis & ſupertunicis utantur clauſis, & maxime in civitatibus, via, & in plateis, coram ſuis prælatis & conventibus clericorum. Hoc idem faciant ſacerdotes, quanquam minime beneficiati, ſi ſibi ſuppetant facultates: quæ ſi defuerint, volumus tamen & præcipimus, D quod tam ipſi, quam ceteri clerici omnes conſtituti in ſacris ordinibus, ſuper indumentis ſaltem utantur clauſis, ut in omni caſu, per habitum exteriorem, per quem interior deſignatur, clerici a laicis diſcernantur.

Induant ſe clerici veſtibus unius coloris, & non varii, nec permixti: quoniam omnis ornatus ad jactantiam adhibitus, eſſe debet a clericis alienus. Et ſicut nec fulgidis veſtibus ſe ornare *, ita non ſordibus deturpare. Nam ut exquiſitæ deliciæ, * nec affectatæ ſordes, laudes.

Deeſt dent, ita nec affectatæ ſordes, laudabiles.

Clerici veſtes habeant, nec longitudine nec brevitate nimia ridiculoſas: nec fibulas, nec annulos deferant, nec corrigias ſericas, auri vel argenti habentes ornatum. Circa E capitis tonſuram, honeſtatem oſtendant, ut comam nullatenus nutriant, ſed crinibus & patentibus auribus incedant, coronas habentes ſphæricas & decentes, quas infulis cooperire, ſub pœna ſtatuti legati Othoboni penitus prohibemus. Moribus & verbis pudorem indeſinenter oſtendant: ad quod deſignandum, prædicatores turturi comparantur. Et quoniam in compoſitione corporis, qualitatem indicant mentis: & inceſſu clerici debent eſſe ornati, ut gravitate itineris, mentis maturitatem oſtendant.

Item a pravorum conſortiis ſe abſtineant. Sæpe etenim pravorum conſortia bonos mores corrumpunt, & diutina converſatione ſubvertunt. Lectionibus & orationibus intendant aſſidue.

ANNO CHRISTI 1287.

Item clerici modeſti ſint & ſobrii, abſtinentes ſe a crapula & ebrietate. Nam, ut ait Gregorius, gula nihil turpius eſt, cujus fœtor eſt in ore, pallor in facie, tremor in digitis: in cujus corde nullum latet ſecretum. Ut inter clericos & hiſtriones, ſicut eſt, ita appareat in omnibus diſpar profeſſio: diſtricte præcipimus, ut ad convivia non accedant, maxime ſacerdotes: niſi a domino domus ſpecialiter fuerint invitati. Quod B ſi invitari contigerit, ſeſe non ingurgitent, ſed protinus poſt prandium, ad propria ſobrii revertantur. Nuſquam tabernas exerceant, niſi peregrinationis cauſa in itinere conſtituti: ſed ita modeſte & ſobrie vivant ſemper, ut in omni tempore inter ſanctum & profanum, mundum & immundum, diſcernere ſciant & valeant, ſicut decet.

Præcipimus ut clerici hiſtrionibus & joculatoribus non intendant; ad aleas vel ad taxillos non ludant, nec aliis ludentibus ſint participes, aut inſpectores: nec ad ſpectacula publica, ſpectandi gratia, præſumant accedere. Avibus nec canibus venatoriis non utantur. Hæc & alia plurima ſunt clericis C interdicta, quorum converſatio a laicorum actibus eſt remota, quos ſicut loco, ita religione debent præcellere.

XVII. *De clericis concubinariis, & concubinis eorum puniendis.*

LIbidinis ardorem, quo decor & honeſtas clericalis ſæpius ſcandalizatur, & habetur pluribus in deriſum, extinguere cupientes: clericos univerſos beneficiatos, & alios, ab * omni incontinentiæ vitio præcipimus caſte vivere & honeſte, præcipue in ſacris ordinibus conſtitutos. Et ne eorum honeſtatem, mulierum conſortia dehoneſtent: præcipimus, quod * in domibus ſuis D nec alienis detineant publice concubinas: & ſi qui hactenus habuerint, ipſas infra menſem a ſe prorſus amoveant, illas vel alias de cetero nullatenus retenturi. Alioquin ſecundum ſtatuta dominorum Othonis & Othoboni, contra eos edita in hoc caſu, puniantur condigne: quæ juxta formam ſtatuti * Radingiæ promulgati, præcipimus annis ſingulis publicari.

* *f.* abſque omnis

* *Deeſt forte*, nec

* Ann. 1279. *vide ſupra.*

Et licet eccleſiaſtici, quidquid vitæ ſuæ neceſſitatis eis ſuperfuerit de patrimonio ſuo Jeſu Chriſti, in uſus pauperum, quorum diſpenſatores exiſtunt, teneantur ex debito erogare: quidam tamen eorum, ut audivimus, de quo dolemus, bona eccleſiæ, non E in pauperum uſus, at ſuarum concubinarum convertunt, eiſdem terras, redditus, ſeu res alias, de pecunia eccleſiæ comparando, vel ad comparandam pecuniam miniſtrando: immo quod deterius eſt, præſumptione tam damnabili non contenti; in extremis laborantes, & de ſuperno lumine cogitantes, in ſuis ultimis voluntatibus, quas in malum exemplum omni tempore continuerunt, bona eccleſiæ ſuis concubinis relinquere non formidant; aliquando directe, aliquando, ut pallient ſcelus ſuum, perſona tertia median-

te. Hanc damnabilem præsumptionem in clericis perfecto odio prosequentes, damnamus pariter & reprobamus, auctoritate præsentis synodi: statuentes, ut clerici beneficiati in nostra diœcesi, concubinas suas, si quas hactenus habuerunt vel habituri sunt, quod absit, terras, redditus, domos emere, vel ad emendum pecuniam ministrare, aut in solo laicali de bonis ecclesiasticis ædificia construere, seu fructus ecclesiasticos in laico feudo reponere, amodo non præsumant. Quod si aliquid contra hoc statutum venire præsumpserint: ipsos pro tanto temeritatis excessu excommunicationi decrevimus subjacere, donec læsis ecclesiis emendam præstiterint sufficientem.

ANNO CHRISTI 1287.

Et quanquam ultimis decedentium voluntatibus favor maximus debeatur: in odium tamen incontinentium clericorum & concubinarum suarum præcipimus, quod si clericos suis concubinis aliquid legare contigerit, legato tali, velut invalido, totaliter careant. Quod si vel aliis suppositis personis solvi contigerit: executores illud, tanquam indebitum, repetant, & ecclesiæ, de cujus processit patrimonio, restituere non omittant: alioquin de proprio satisfacere compellantur.

Ut autem incontinentiæ vitio circa clericos cautius obviemus: pœnis temporalibus, cum perpetuas non formidant, decrevimus succurrendum: statuentes, quod beneficiati, qui amodo concubinas suas publice detinent, eo ipso ab officio & beneficio sint suspensi, ita quod de beneficiis, donec omnino ipsas amoverint, se nullatenus intromittant. Alioquin majoris excommunicationis incurrant sententiam; qua dum sint ligati, si Divina præsumpserint celebrare, a suis beneficiis perpetuo amoveantur. Qui vero beneficiati non fuerint, ab officio suspensi remaneant: gravius puniendi, prout culpæ qualitas hoc exposcit.

Presbyteri vero, qui in illis fornicantur, quas baptizaverint, vel susceperint ad pœnitentiam: si beneficiati fuerint, hoc ipso facto a suis beneficiis sint amoti. Alioquin ab officio tamdiu suspensi remaneant, donec ad arbitrium superioris condigne pœnituerint. Clerici vero, qui adulterium commiserint vel incestum, præter pœnas supradictas, graviter puniantur. Qui vero de incontinentia publice fuerint diffamati, nec voluerint aut valuerint canonice se purgare: pro convictis habentes, decrevimus puniri.

In detestatione autem incontinentiæ vitii clericorum & presbyterorum, publicas concubinas eorum ab ingressu ecclesiæ, & susceptione suspendimus sacramentorum. Quæ si monitæ, a sua fœditate non recesserint, ipsas excommunicationis vinculo innodamus: quas, in majorem utriusque ruborem, a suis fornicariis presbyteris, tales præcipimus publice nunciari. Et si adhuc incorrigibiles forte permanserint; invocetur contra eas, si oportuerit, auxilium brachii secularis.

Caveant igitur clerici, & prudenter attendant, ut si ipsos cum suis concubinis taliter excommunicatis, amplius fornicare contigerit, ne majoris excommunicationis incurrant sententiam, criminosis in eodem crimine communicando.

Et ne impietas sub pietatis specie pallietur: præcipimus, ne clerici, in sacris maxime ordinibus constituti, ullas consanguineas, dummodo suspectas, in domibus suis alimentorum gratia præsumant recolligere: sed si tales habeant quæ indigeant, in domibus alienis, procul ab eis, vitæ necessaria subministrent.

ANNO CHRIST 1287.

Et quia mulierem quam bene conspicimus conversantem, mente debemus diligere, & non frequentia corporali: inhibemus, ne clerici ecclesias monialium, vel sororum sæcularium, vel regularium, sine honesta & legitima causa, frequentare præsumant, aut cum eisdem frequenter familiare habere colloquium.

Ut autem incontinentiæ vitium, tam a laicis, quam a clericis, detestabile magis imposterum habeatur: præcipimus, quod sacerdotes parochianis suis, sæpius & publice prædicent, omnem carnalem commixtionem inter virum & mulierem, extra legitimum conjugium, mortale fore peccatum, & æternam gehennæ pœnam inducere, nisi in hac vita vera confessione & pœnitentia purgetur.

XIX. *De residentia ecclesiasticorum presbyterorum, habentium plura beneficia.*

Pastoralis curæ sollicitudo hoc habet in se proprium, ut oves pastoris vocem audiant & sequantur, ut mutua inter eos habeatur cognitio. Sicque curæ gregis sibi commissi, præsentialiter oportet pastorem intendere, & errantes crebris clamoribus ad ovilem Dominicum revocare: ut grex (qui curam animarum) boni pastoris sequatur vestigia, & non mercenarii, qui dimittit oves & fugit, eo quod non est sibi cura de ovibus. Statuimus, ut rectores ecclesiarum parochialium, quibus, ex susceptа cura regiminis, residendi onus incumbit, in ipsis personaliter resideant, iis duntaxat exceptis, quorum absentia per institutos vicarios fuerit excusata; vel quorum ecclesiæ, dignitati vel præbendæ sint annexæ, vel cum quibus ad obtinendum plura beneficia a sede apostolica dicitur dispensatum. Quorum beneficiorum numero & eorumdem facultatibus prudenter pensatis, modo in uno, modo in alio, plus vel minus residentiam faciant personalem. Quibus injungimus, districte præcipientes, ut dispensationes, si quas habeant, per quas tot beneficia licite valeant personaliter retinere, nobis citra proximum festum S. Michaelis, quem terminum ipsis peremptorie assignamus, non differant exhibere. Quas, si justo impedimento cessante, intra prædictum tempus non exhibuerint: ex tunc ipso jure vacare eadem beneficia declaramus, secundum verbum & intellectum concilii generalis aliis idoneis personis libere conferenda.

Abundant voces tres uncinis inclusæ.

Circa vicariorum institutionem & residentiam, statutum dominorum Othonis & Othoboni, per omnia præcipimus observari. Et ne quam habeat unde quis ignorantiam, vel negligentiam excusabilem prætendere valeat: ipsa summatim duximus notificanda. Statuit dominus Otho*, ut nullus ad vicariam admitteretur, nisi in presbyterum ordinatus, vel saltem diaconus in presbyterum proximis quatuor temporibus ordinandus: qui renun-

*Legebatur Othobonus, *sed falso.*

nuncians aliis beneficiis curam animarum habentibus, juraret, residentiam facere; & per seipsum ibidem faceret continue corporalem: alioquin ipsam institutionem nullam fore decrevit, & vicariam alii conferendam. Cui statuendo superaddit dominus Othobonus, ut si quis contra prædictum statutum vicariam teneret, fructus suos non faceret sic perceptos: sed illorum medietas una ecclesiæ, cujus est vicaria, traderetur, in ipsius utilitatem modis omnibus convertenda: pars vero una alterius medietatis, inter pauperes ipsius parochiæ distribueretur, & altera loci archidiacono applicaretur, qui annis singulis super his inquisitionem faceret diligentem, ut prædictum statutum facere firmiter observari.

Hoc, & cetera quæ in prædictis statutis latius continentur, tam ab his archidiaconis, quam vicariis, inconcusse præcipimus observari: ita quod nulla valeat in his negligentia vel culpa notari.

ANNO CHRISTI 1287.

XX. *De inquisitione facienda super litteratura ecclesiasticarum personarum.*

OMnium mater errorum ignorantia, præcipue sacerdotibus est vitanda, qui in populo Dei docendi officium susceperunt: quorum opus in prædicatione & doctrina consistit, ut ædificent cunctos, tam fidei scientia, quam operum disciplina. Ne igitur per cæcitatis ignorantiam, dum ducatum præstant populo Christiano, ambo in foveam delabantur: singulis locorum archidiaconis injungimus, ut diligenter inquirant, qui rectores, vicarii, aut sacerdotes, in litteratura enormem patiuntur defectum: & postquam eis de hoc constiterit, nobis denunciare quam citius non omittant.

De parochialibus sacerdotibus frequenter assumant experientiam, an habeant & sciant decalogum, id est, præcepta legis Mosaicæ, ipsaque subditæ plebi exponant, & sollicite prædicent observanda. An etiam sciant septem peccata mortalia, ipsaque prædicent populo fugienda: sciant etiam septem sacramenta ecclesiastica, & qualiter habent conferri, ut supra diximus, unumquodque: & an articulorum fidei Christianorum saltem simplicem habeant intellectum, prout in psalmo, Quicumque vult, & in utroque symbolo continentur; ni * quilibet, qui fidem catholicam firmiter non crediderit, salvus esse non poterit.

*f. nam uil.

Sacerdotes autem, si quos invenerint, circa præmissa, nimia ignorantia laborare, ipsos protinus suspendant ab officio sacerdotali, maxime a regimine animarum, ad quos quidem Divinus sermo dicitur: *Tu vero scientiam repulisti, & ego te repellam, ne fungaris mihi sacerdotio.*

)sea 4.

Ut autem quilibet sacerdos, cui animarum cura incumbit, melius sciat & intelligat, qualiter debeat in ipsa versari: præcipimus, quod quilibet, cui parochialis ecclesiæ regimen incumbit, quamdam summulam plurimum utilem, immo verius necessariam, a diversis tractatibus extractam sub compendio: (quæ summula sub eisdem * verbis incipit) quilibet, & præsentem synodum, citra festum S. Michaelis, habeant scriptam, & ipsam sane intelligant, ac ea utantur sub

* *Isdem nimirum verbis, a quibus incipit hæc Synodus;*

A pœna unius marcæ, loci archidiacono applicandæ. Quam si archidiaconus remiserit, & ipsam vel ipsius partem quartam levare poterit, & recipere prætermiserit: eumdem archidiaconum, in duabus marcis, fabricæ ecclesiæ Exonienſi volumus obligari.

ANNO CHRISTI 1287.

XXI. *De Divino officio nocturno, pariter & diurno.*

MInistri ecclesiarum, qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, prompti debent esse & solliciti circa Divinum officium peragendum: ut in vinea Domini viriliter laborantes, præter stipendia temporalia, quæ hic percipiunt, æternæ retributionis denarium mereantur percipere post laborem: quos circa ipsum officium propheticus sermo instruit, & informat, dum per prophetam dicitur: *In matutinis meditabor in te*: & alibi: *Septies in die laudem dixi tibi.*

*nempe. Altissimus de terra curavit, &c. *Eam summulam vide ad calcem hujus concilii.*

*Psal. 62. *Psal.* 118.

Hinc est quod singulis ecclesiarum ministris in virtute sanctæ Trinitatis injungimus, ut secundum formam concilii generalis, Divinum officium, nocturnum pariter & diurnum, corde & voce simul studiose celebrent, & devote, & plane, & plene, absque syncopa, psallendo seu cantando singula quæ incumbunt. Caveant igitur psallentes, ut in medio versiculi pausent pusillum: nec unus sequentem versiculum prius incipiat, donec alter plene dixerit præcedentem: & sic psallendo sese intelligant, ut dum voce unus psallat, animus affectu simul psallere videatur.

Et quia canonicæ horæ secundum temporum interstitia, in ecclesiis parochialibus, sicut in cathedralibus & collegiatis, nequeunt decantari: præcipimus, ut presbyteri parochiales ab ecclesiis suis recedere non præsumant, donec festis diebus ante Missam, vel post, canonicas horas decantaverint; vel saltem legerint absque cantu, cum dies fuerit feriandus: proviso, quod Missam sacerdos prius non celebret, donec matutinas & primam solverit creatori.

Præcipimus etiam, quod parochiales presbyteri, omni die, præterquam in Paschatis tempore, & festis Sanctorum, * novem lectionum, & in vigiliis eorumdem, decantent Placebo & Dirige, & commendationem. Hæc tamen * tempora non excipimus, dum tamen id velint facere ex devotione.

* *leg.* officium recitent novem lect.
* *f.* hæc enim tempora.

Ad hæc districte prohibemus, ne presbyteri circa potationes & inutiles confabulationes, noctes ducant, quasi insomnes, sicut fieri audivimus aliquando: quod cubant * sobrii tempestive, ut mane surgentes post plenam digestionem, habiliores sint ad Divinum officium exequendum. Quo incepto, exteris collocutionibus laicorum amplius non intendant; sed donec illud impleverint, aures intentas jugiter porrigant ad Divina.

* *f.* sed cubent.

Præterea audivimus quandoque, quod presbyteri quanquam fuerint absentes, forte ex illicita causa, tanquam præsentes essent, ad horas canonicas faciunt campanas pulsari: quarum sonitu populus excitatus, dum ad ecclesiam, Divinum officium audiendi & orandi causa, accedit, presbyterum non inveniens, clerico præsente, ubi sit inquirunt, & responsum accipiunt, non est hic; jam recessit: & sic parochiani illusi recedunt,

& eccle-

& ecclesia defraudatur obsequiis. Hanc tam fraudem, quam injuriam .... cedere minime dubitatur, evellere cupientes: statuimus, ut si talis sacerdos perpetuus fuerit, veluti rector, seu vicarius, per mensem vel amplius, superioris arbitrio ab ingressu ecclesiæ suspendatur: si vero conductitius fuerit, & temporalis, ut vere dici possit, jam recessit; ipsum a nostra diœcesi præcipimus amoveri. ANNO CHRISTI 1287.

Præterea præcipimus, quod nullus sacerdos bis in die Missam celebrare præsumat, præterquam diebus Nativitatis Domini, & Resurrectionis Dominicæ; & cum in ecclesia propria corpus fuerit tumulandum. Quibus casibus in Missa priori presbyter ablutionem calicis aut digitorum non assumat.

Statuimus insuper, quod parochiales presbyteri annalia vel triennalia non recipiant, per quæ parochiales ecclesiæ careant obsequiis debitis, & quotidianis. Alii vero capellani conductitii, diebus Dominicis & aliis solemnitatibus, non prius celebrent, donec Missa parochiæ fuerit celebrata.

Et quoniam audivimus, quod quanquam rectores ecclesiarum, metu pœnæ statuti, infra annum a tempore susceptí regiminis, ... & fecerint in presbyteros ordinari, Missarum tamen solemnia differunt celebrare per tempora diuturna; per hoc excusare volentes, quod in prædicto statuto nihil cautum de Missarum solemniis reperitur; hanc excusationem (qua se accusant potius quam excusant) frivolam reputantes: statuimus, ut saltem infra dimidium annum post ordinum susceptionem, nisi canonicum habuerint impedimentum, Missas celebrare non omittant. Alioquin beneficiorum suorum fructus decrevimus sibi subtrahendos, donec quod dictum est devote compleverint: nec postquam semel celebraverint, incipiant tunc cessare; sed sub pœna prædicta frequenter studeant celebrare.

Et cum in ecclesia Dei, secundum inferiores & superiores ordines, officia sunt de-
* f. institu-ta. stituta*, ne inferior usurpet officium superioris, & promiscuis actibus contingat ecclesiastica officia perturbari: firmiter inhibemus, ne diaconi confessiones audiant, pœnitentiasve injungant, vel sacra ministrent, aut aliqua officia exerceant, quæ solis sacerdotibus sunt concessa.

Laicos aut in cancello stare, vel canes secum in ecclesia detinere, aut in navi ecclesiæ tumultum facere, dum in ipsa Divinum officium celebratur, firmiter inhibemus: & ipsos a tali præsumptione per locorum rectores, vicarios, & parochiales insuper sacerdotes, censura ecclesiastica statuimus coercendos: inhibentes clericis conjugatis, quantumcumque litteratis, ne altari præsumant ministrare, cum ipsos studere oporteat qualiter uxoribus suis valeant complacere: sicque eis, quæ Dei cultum respiciunt, animum ex toto nequeunt applicare.

XXII. *Quod parochiani frequentent ecclesiam diebus Dominicis.*

TAm veteris quam novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam requiem deputavit. Unde Judæi secundum litteram, diem Sabbatum, nos secundum litteræ intellectum, Dominicum, a manuali opere custodimus: quo, in ecclesia conveniens populus Christianus, tam Divina obsequia audiant, quam vivendi normam addiscant. Et quanto variæ sæculi operationes, parochianos non sinunt ceteris diebus Divinis officiis interesse; tanto his diebus singulis curiosius tenentur adesse; ut dum pro pane materiali in singulos dies, perituro, sex diebus laboraverunt, septimo saltem die, cibo spirituali, qui non perit, verbo prædicationis salubrius refocillentur. ANNO CHRIST 1287.

Idcirco parochialibus presbyteris præcipimus, universis, ut parochianos suos moneant diligenter, & efficaciter inducant: ut ecclesiam suam festis diebus, præsertim Dominicis, studeant frequentare, Divinum officium audituri, & recte vivendi institutionem humiliter recepturi. Qui si ex consuetudine se absentaverint, per locorum ordinarios puniantur. Et ut absentandi se occasio auferatur, sub pœna excommunicationis firmiter prohibemus, mercata Dominicis diebus in nostra diœcesi celebrari, præterquam de victualibus quæ in his sicut ceteris licite vendi possunt: Missa tamen primitus celebrata. Aliter & alia vendentes, & ementes, gravi pœnæ decrevimus subjacere.

XXIII. *Qualia Festa debent indici, & observari.*

CIrca festa indicenda errare novimus quam plurimos sacerdotes, dum unus in sua parochia festum aliquod indicit solemniter celebrandum, alius idem festum penitus prætermittit: sicque in una parochia homines cessare a laboribus, in alia communiter laborare sæpe contingit. Quod absurdum admodum reputantes, inhibemus, ne sacerdotes alia festa in parochiis suis præcipiant solemniter celebrari, quam ea quæ in sacris canonibus sunt expressa, vel quæ cum clero & populo solemniter duximus veneranda.

Ut festorum celebrandorum inter omnes subditos nostros eadem observantia habeatur: festa solemniter celebranda, cum clero & populo, præsenti synodo duximus inserenda.

In mense Januarii: Circumcisionis Domini, Epiphaniæ Domini, Conversionis S. Pauli.

In mense Februarii: festum Purificationis B. Mariæ, Cathedræ S. Petri, S. Matthiæ apostoli.

In mense Martii: festum S. Gregorii, Annunciationis S. Mariæ.

In mense Aprilis: S. Georgii, S. Marci Evangelistæ.

In mense Maji: sanctorum Philippi & Jacobi, Inventionis sanctæ Crucis, S. Joannis ante portam Latinam, S. Augustini Anglorum apostoli.

In mense Junii: S. Barnabæ apostoli, Nativitatis S. Joannis Baptistæ, apostolorum Petri & Pauli.

In mense Julii: Translationis S. Thomæ martyris, sanctæ Mariæ Magdalenæ, S. Jacobi apostoli majoris.

In mense Augusti: Ad vincula S. Petri, S. Laurentii, Assumptionis B. Mariæ, S. Bartholomæi apostoli, Decollationis S. Joannis Baptistæ.

In

ANNO CHRISTI 1287.

In menſe Septembris: Nativitatis beatæ Mariæ, Exaltationis S. Crucis, S. Matthæi apoſtoli, S. Michaelis Archangeli.

In menſe Octobris: S. Lucæ evangeliſtæ, apoſtolorum Simonis & Judæ.

In menſe Novembris: Omnium Sanctorum, S. Martini, S. Catharinæ, S. Andreæ apoſtoli.

In menſe Decembris: S. Nicolai, Conceptionis B. Mariæ, S. Thomæ apoſtoli, Nativitatis Domini per octo dies, Paſchæ per quatuor dies, Aſcenſionis Domini, Penteceſtes per quatuor dies. Temporibus ſuis, feſtum Sancti loci, & dedicationis eccleſiæ.

XXIV. *Ne clerici negotiatores exiſtant, vel ſæculares adminiſtrationes recipiant.*

A Turpis lucri quæſtibus, quæ ex cupiditatis labe procedunt, cujuſcumque gradus clericos ſe abſtinere Apoſtolica ſen- *f. m. 2.* tentia patenter inſinuat; qua cavetur: *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Inhibemus igitur cunctis clericis, religioſis, & aliis, ne quis eorum negotiator exiſtat, vel ſæcularia commercia, verum inhoneſta maxime, exercere præſumat. Oportet tamen prælatos, negotiorum ſæcularium habere notitiam: ut eorum cautela, eccleſiæ ſerventur indemnes, & ſubditis non ſolum ſpiritualia, ſed etiam carnalia ſubſidia, cum indiguerint, ſubminiſtrent.

Et quanquam clericis ſit interdicta negotiatio: illa negotiationis ſpecies in ipſis præ ceteris, ubi tempus venditur, quod omnibus eſt commune. Unde ipſis inhibemus, ſub pœna ſuſpenſionis officii & beneficii: ne cuicumque dare præſumant ſuam ſubſtantiam ad uſuram. Alioquin ſuper hæc convicti, ſuis beneficiis privandos decrevimus: & ad dignitates eccleſiaſticas amplius minime admittantur.

Inhibemus etiam ipſis, ne vilius emant, aut carius vendant, pro dilectione temporis non venalis.

Item quia abſurdum eſt clericis, immo probroſum, ſi forenſium diſceptationum executores exiſtant: diſtrictius inhibemus, ne clerici aut in ſacris ordinibus conſtituti, laicorum miniſtri aut procuratores exiſtant; aut quaſcumque ballivas ab ipſis recipiant, per quas ſibi ad ratiocinia obligentur: maxime a talibus, qui per ſæcularem potentiam, ipſorum bona, immo verius eccleſiæ, de facto valeant occupare.

Item ne judicia ſanguinis tractare eiſdem, nec intereſſe, nec ſententiam ſanguinis dictare, ſcribere aut proferre, ſeu ſanguinis vindictam exercere, ſeu ubi exercetur intereſſe, ullo modo præſumant: alioquin ipſos ad beneficia eccleſiaſtica retinenda inhabiles fore decrevimus.

XXV. *Ne dignitates vel officia ulli tradantur ad firmam.*

IN ſubverſione Judæorum & gravamine ſubditorum redundare dignoſcitur, cum officium conducitur prælaturæ: ut juſtitia, quæ gratis eſt cuilibet impendenda, interventu pecuniæ, redimatur. Ideo etenim perſonis eccleſiaſticis certa ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quam prædo . . . . . di-

ANNO CHRISTI 1287.

ſtricte igitur inhibemus, ne dignitates vel officia eccleſiaſtica, ſeu ſpiritualis juriſdictionis exercitium, ſeu quorumcumque Sacramentorum proventus, modo ad firmam aliqualiter concedantur. Alioquin convicto ſuper hoc deliquiſſe pœna Exonienſis concilii infligatur. Si tamen certus redditus dignitati vel officio ſit annexus, dari ad firmam licite poterit, petita a nobis primitus licentia, & obtenta, ſicut de aliis beneficiis decrevimus conſequenter.

Item cum laboranti in vinea Domini, & non alii, retributionis denarius debeatur: ſtatuendo decrevimus, ut nulla eccleſiaſtica beneficia, quocumque quæſito colore, tradantur vel recipiantur ad firmam, abſque licentia noſtra ſpeciali: quam ſi honeſta cauſa aliquibus gratioſe conceſſerimus, ut puta longæ peregrinationis forſitan vel ſtudii cauſa, circa noſtram conceſſionem, fraudem fieri prohibemus: ſtatuentes, ut cauſa ceſſante, ſeu indulto a nobis terminato tempore, ceſſet firmæ traductio *, & ipſius conductor confeſtim ab ea recedat, ac locator ad ſuum beneficium revertatur, in ipſo facturus reſidentiam perſonalem. Alioquin primo per fructuum ſubtractionem, deinde ſumptus * continua cauſa hoc exegerit, per ſui beneficii amiſſionem, ad id, ſi neceſſe fuerit, compellatur.

* *f.* traditio.

Et quia audivimus aliquando, quod dolentes referimus, laicis eccleſias conjuncti * ad firmam, ſub nomine ballivorum, in quarum domibus præſumunt cum ſuis uxoribus & familia habitare, in grave ſcandalum & diſpendium eccleſiarum: nos id de cætero fieri prohibemus ſub pœna excommunicationis, quam in dantes proferimus & recipientes: ſub pœna eadem nihilo minus interdicentes, ut terra libera eccleſiarum, decimæ, vel quæque alia ad eccleſias pertinentia, propter pericula quæ de facili exinde poſſent contingere, ſub annuo cenſu ad firmam laicorum non committantur.

* *f.* concedi.

XXVI. *De prohibita eccleſiaſticarum rerum alienatione.*

ECcleſiaſticarum rerum alienationes non ſolum ſancti patres Romani pontifices, ſed etiam principes ſæculares grandi devotionis affectu interdicere ſtuduerunt: ne per ipſas incaute factas, in rebus eccleſiæ temporalibus graviter læderentur. Hinc eſt quod omnibus viris eccleſiaſticis, religioſis, & aliis cujuſcumque eminentiæ aut gradus exiſtant, quaſcumque rerum eccleſiæ immobilium alienationes facere prohibemus: ut nec ipſas extra formam canonis, vendere, donare, impignorare, permutare, aut in perpetuam emphyteuſim concedere mullo modo præſumant. Contrarium vero facientes, pœna canonis, aut conſtitutionis Romanæ, ſeu ſaltem Oxonienſis concilii, decrevimus eſſe plectendos. Si vero res eccleſiæ hactenus alienaverunt, juris forma minime obſervata: illi iidem, ſi ſuperſint, alioquin ſucceſſores eorum, alienata celeriter ſtudeant revocare: cum tales alienationes viribus careant, & ſint iritæ ipſo jure.

Qui vero res alienatas receperit, niſi monitus ipſas reſtituat, excommunicationis ſententia percellatur: a qua, priuſquam reſtituerit, nullatenus abſolvatur.

XXVII.

ANNO CHRISTI 1287.

XXVII. *Ne clerici de bonis ecclesiasticis in solo ædificent laicali.*

UT clericos nobis subjectos ab omni lasciviæ specie, quatenus possumus, cohibeamus: statuimus districtius inhibentes, ne de bonis ecclesiasticis edificia sibi in solo construant laicali, in quibus præter ecclesiarum rerum dispendia, nonnullos clericos in animarum suarum periculum, & laicis pernicioſum exemplum, multa turpia & inhonesta audivimus perpetrasse. Verum in solo ecclesiæ ædificia sibi necessaria studeant ædificare: & si necesse fuerit, ad idem, ut supra præmisimus, compellantur; in quibus, absque ulla vagatione honeste se recolligant, & ecclesiarum suarum fructus reponant, ut sic semper sub ecclesiasticarum personarum potestate consistant, & laicorum judisdictioni nullatenus subjiciantur.

XXVIII. *De quantitate vicariarum, & stipendiis sacerdotum.*

LAborantibus in vinea Domini, sicut inhumanum est, victum necessarium denegare: ita nimias divitias elargiri, quibus impinguati, incipiant insanire, reprehensibile judicamus. Ut igitur circa utrumque moderationis temperiem adhibeamus, & ex duobus contrariis faciamus optimum temperamentum, illum imitantes, qui ait: *Divitias & paupertatem ne dederis mihi Domine; sed tantum victui meo tribue necessaria:* statuimus, ut in parochialibus ecclesiis quælibet vicaria perpetua certas portiones habeat sibi assignatas, valentes ad minus pretium unius cappellani stipendia *, quinque marcas; de quibus ipse vicarius juxta suæ substantiæ modulum valeat hospitalitatem tenere: & si in ægritudinem, senectutem, vel aliam impotentiam inciderit, sustentari, ecclesia propter hoc debitis obsequiis non carente. In ecclesia 40. marc. secundum verum valorem, vel circiter, præcipimus hoc observari. In aliis vero æstimationis majoris, juxta oneris quantitatem, & nostræ discretionis arbitrium, vicariarum portiones volumus ampliari: ita quod in utroque casu rectores vel vicarii onera ordinaria vel extraordinaria, prout ipsa posuerimus istis vel illis, agnoscant; & de illis satisfaciant absque partis incommodo sine norma. Quod si pars ab hujusmodi onere libera, propter normam partis oneratæ damnum incurrat: præcipimus damnum, quod accidit sine culpa, a parte culpabili plenarie reservari. Ubi autem inter rectores & vicarios onerum divisio non est facta: juxta modum facultatis utriusque agnoscant ambo onera supradicta.

Prov. 30.

* f. stipendii.

Ad hæc, ne parochiales sacerdotes in vituperium clericalis ordinis oporteat mendicare, aut turpius facere, lucri quæstibus inhiare, seu in habitu indecenti incedere, propter eorum inopiam compellantur: statuimus, ut a rectoribus ecclesiarum quibus deserviunt, annuatim percipiant pro stipendiis xl. solid. sterlingorum. Et si cum eisdem convenerint, pro quantitate minori: præsentis tamen synodi auctoritate decrevimus suppleri, quod deest: fidei interpositione juramenti rei insolitum receptæ minoris valoris, vel alterius cujuscumque generis vinculo, quod in fraudem præsentis statuti inter contrahentes interponi contigerit, a quo absolvimus partem totaliter obligatam, minime obsistente. In majoribus ecclesiis, nisi propter majus onus pro majori quantitate conveniri contigerit, conventionem ipsam ratam habemus pariter & acceptam. Nec rectores in hoc reputent se gravatos: cum liberum sit eis, ad quod non tenentur, propriis ecclesiis personaliter deservire; & sic se a parochialium sacerdotum stipendiis exonerare.

ANNO CHRISTI 1287.

Sacerdotes vero auxiliarii, non minus percipiant quam quinquaginta solidos, quam cum eisdem conveniri contigerit pro minori: alioquin quod deerit, suppleatur sub forma superius annotata.

XXIX. *Ut beneficia aquæ benedictæ solis scholaribus assignentur.*

A Nostris majoribus sæpe audivimus recitari, beneficia aquæ benedictæ, intuitu caritatis, fuisse ab initio instituta, ut ex eorum proventibus, pauperes clerici exhiberentur in scholis, ibidem taliter proficerent, ut aptiores & magis idonei fierent ad majora. Ne igitur, quod tam salubriter exstitit institutum, per tempus redeat in abusum: statuimus, quod in ecclesiis quoque a scholis civitatis vel castrorum diœcesis, ultra decem non distantibus miliaria, aquæ benedictæ beneficia solis scholaribus assignentur.

Quia vero in rectores & vicarios ecclesiarum, ac suos parochianos, super collatione hujus beneficii lites nonnunquam audivimus suscitari; quas, sicut cordi nobis est amputare, debemus destruere: statuimus, ut rectores & vicarii, quorum magis est scire, qui clerici ad hujusmodi officium idoneiores existent, tales clericos in beneficiis prædictis præficere studeant, qui sunt juxta corda eorum, & sciant & valeant in Divinis officiis sibi congrue deservire, & suis velint mandatis obtemperare. Quibus si parochiani malitiose subtrahere velint eleemosynas consuetas: ad ipsas sibi largiendas sollicite moneantur, &, si necesse fuerit, compellantur.

XXX. *Ne clericus clericum coram sæculari Judice conveniat.*

CUm nec volens nec invitus clericus valeat sibi laicum constituere judicem: inhibemus, ne clericus clericum super re spirituali, aut quacumque actione personali sibi competente, vel suis, trahat in causam correctionis coram judice sæculari. Alioquin illum qui hoc facere attentaverit, causam perdere declaramus.

Et quam quam non suo nomine, sed alieno, ad vetitum examen clericum trahi procuravit: nihilominus eum qui taliter in fraudem legis committit, prædictis pœnis decrevimus involutum. Si quis autem clericus contra laicum actionem se habere crediderit: illam, nisi de re spirituali fuerit, vel aliter conventum fuerit inter partes, sæculari coram judice prosequatur. Si quis vero laicus clericum cujuscumque gradus

duxe-

ANNO CHRISTI 1287.

duxerit esse pulsandum, coram ecclesiastico judice eas proponat, quas se habere existimat, occasiones.

Hunc ordinem legibus consentaneum illa regula manifestat, quæ perficit * actorem sequi forum pulsati. Qui vero hujus ordinis violator extiterit, si clericus fuerit, gravi subjacet ultioni: si vero laicus, puniatur * violator ecclesiasticæ libertatis, ac sic in generalem excomunicationis sententiam, qua violatores hujusmodi innodantur, incidisse publice denuncietur. Et ne laicis ulla detur occasio clericos apud non suos judices fatigandi: præcipimus, quod si inter hujusmodi diversæ professionis homines litigium oriatur, cum celeritate qua convenit, laicis ipsis plena justitia impendatur.

Ad hæc, sub pœna excommunicationis inhibemus, ut nullus parochianus noster clericum aut laicum nostræ diœcesis, contra quem nihil juste habet quæstionis, coram extraordinario judice malitiose fatigare præsumat laboribus & expensis: ut sic pro redimenda vexatione valeat a convento pecuniam extorquere.

Si quis vero laicus clericum ad forum pertrahit sæculare, super actione maxime personali; & judex sæcularis clericum coram se compellat respondere; vel quia non respondit, ipsum gravare propter hoc præsumat: tam ipsum judicem, quam totaliter pertrahentem, auctoritate præsentis synodi sacrosanctæ, excommunicationis, ac speciales interdicti sententias & generales, ceteraque remedia ecclesiastica, contra eosdem fore procedendum nihilominus decernentes, donec gravamen hujusmodi revocaverit, & clerico in hoc læso satisfacerit competenter.

f. præcipit.

Add. ut.

XXXI. *De celebratione capitulorum ruralium.*

PRincipis apostolorum doctrina nos instruit & informat, ut, qui omnibus præesse volumus, singulos juvemus, singulos relevemus: eo quod onera singulorum nostris humeris supportare incumbit. Juxta igitur pastoralis curæ sollicitudinem, quieti subditorum prospicere cupientes: statuimus, ut archidiaconi, & eorum officiales, capitula sua studeant celebrari in locis, ubi sacerdotes, & clerici facilius & cum minori gravamine poterunt convenire; & remotiores primo expediant, eosq; protinus abire dimittant, qui de parochiarum suarum ecclesiis fuerint expediti: nec capitula usque in crastinum continuent, ne sacerdotes sic coacti, extra suam parochiam, non absque periculo animarum, oporteat pernoctare.

De mense in mensem capitula celebrentur, nisi festa vel alia impedimenta quæ occurrunt, hoc minime patiantur.

De consistoriis nostris hæc eadem præcipimus observari.

Et quia juxta beatum Isidorum, nullam reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat: præcipimus, quod si laicus convictus fuerit super crimine, propter quod publica sit ei pœnitentia injungenda, illam non in pecuniariam commutet, nisi scandalum, vel alia honesta causa exegerit aliter ordinare.

Solemnis pœnitentia, quæ sacramentalis est, in aliam nullatenus commutetur.

ANNO CHRISTI 1287.

Quia vero clerici eam subire non debent: statuimus, ut si tale crimen commiserint, & de eo convicti fuerint judicialiter, propter quod esset laicis solemnis pœnitentia injungenda: ab executione sui officii suspendantur, donec per nos, vel superiorem nostrum, secum fuerit dispensatum. Hujusmodi autem criminosi clerici, sive laici, ad nostrum pœnitentiarium transmittantur: ut præter pœnam in foro judiciali eis inflictam, propter scandalum, in foro pœnitentiali ob ipsum delictum pœnitentiam recipiant salutarem.

XXXII. *Quod alii quam publice diffamati, ad capitulum non vocentur.*

DAmnabilis apparitorum præsumptio, adeo his diebus, illicitis ausibus additum patefecit, sicut ex frequenti clamore didicimus plurimorum: ut quandoque motu proprio, nulla infamia præcedente, ad capitula vocare præsumant super crimine innocentes, ut aliquid extorqueant a vocatis, vel a suis votis quasi de licentia commendetur. Huic morbo, quale possumus, remedium adhibere volentes; firmiter inhibemus, ne quis officialis, decanus, aut apparitor, quemquam ad capitulum evocet, vel faciat evocari, super crimine de quo publice non fuerit prius defamatus: Alioquin super hoc convicti, a suis commoveantur * officiis.

* f. amoveantur.

In indicendis purgationibus defamatis, quinquenarium numerum principali personæ pro levi crimine, pro majori & horribili duodenarium, judices non excedant. In imponendis vero mulctis, onerosi subditis non existant: ne pastoris solum fungentes nomine, velut lupi rapaces præsumant gregem subditum sibi dilaniare.

XXXIII. *Ut litigantes impune a lite recedant.*

SAlvator noster, pacis amator, ipsam vivens nobis dedit, & reliquit discedens: quam qui impedit aut perturbat, in pacis committit auctorem, ipsius donum evacuare moliens, pariter & relictum. Ne igitur judices ipsius judicium impedire præsumant, cui a patre omnia judicia sunt concessa statuimus, ut quandocumque a lite recedere voluerint litigantes, & pacis inter se fœdus inire, hoc eis libere liceat, absque pœna, nisi de alterutrius injuria constiterit evidenter: si tamen talis sit lis, quæ compositione amicabili valeat terminari.

Et quoniam cupiditas omnium malorum radix, nonnunquam mentes judicum tanta involvit caligine, ut justum putent quicquid eis cedit ad lucrum: districte prohibemus, ne cum judex aliquis partem ad debiti solutionem condemnat, pœnam statuat sibi solvendam, si intermedio solutionis faciendæ minime fuerit satisfactum. Et si quis contra hæc venire præsumpserit, id quod hoc modo perceperit, in duplum restituere compellatur.

ANNO CHRISTI 1287.

XXXIV. *De juramento advocatorum.*

SAnctione legali ab olim provide novimus institutum, ut advocati lite legitime constituta, in omni judicio & coram quocumque judice, tactis sacrosanctis Evangeliis juramentum præstarent: omni virtute sua, omnique tempore, quod justum & verum æstimarent, suis inferre clienticulis, & nihil in hoc studii relinquere, quod sibi esset possibile: & si causam, quam in sua fide susciperent, vel improbabilem scirent, vel penitus desperatam, vel certamine procedente talem eam cognoscerent, amplius eidem minime procurarent, sed tali communione sese totaliter separarent. Quia tam sancta & salubris provisio in desuetudinem abierat, sicut vidimus; & hoc supereſt testimonium sapientis, dicentis. Quod si narretur, lege cavetur, sed consuetudine non habetur: Felicis recordationis Gregorius papa X. sanctionem prædictam novæ constitutionis suffragio renovavit *, ipsam & ad procuratorum personas latius extendendo, & tam sanctionis prædictæ, quam suæ constitutionis novæ, certas pœnas violatoribus infligendo. Quæ quidem constitutio, quamvis tempore recens existat, antiqua tamen videtur per abusum & desuetudinem, sicut alias habuisse.

* Concil. Lugdun. 2. c. 19.

Quapropter advocatorum & procuratorum malitias indies singulos excrescere conspicientes, adeo ut prædictæ constitutionis observantia magis sit utilis & necessaria futuris temporibus, quam transactis: prædictam consuetudinem per pœnas in eadem insertas districte præcipimus observari: adjungentes, ut advocati & procuratores, quanquam a judice vel a parte minime fuerint requisiti, tamen juramentum prædictum ultro se offerant præstituros. Alioquin a foro, in quo facere prætermiserunt, eo ipso per annum sint a suo officio suspensi.

Judices oblatum juramentum non respuant, sed confestim admittant: cum illud nedum in favorem judicii, sed partium, fuerit adinventum. Ad hoc tamen causæ spirituales, per canones habeant terminari. Inhibemus, ne quisquam laicus, maxime illitteratus, ipsius ad vocationis assumat officium, sed sibi omnino silentium imponatur, per pœnam quam judex fuerit arbitraturus.

XXXV. *De captione excommunicatorum.*

AB uno & eodem principio vices & potestates quibus mundus regitur processerunt, scilicet sacerdotalis & regalis potestas: quarum prima gladio spirituali: alia materiali utitur in rebelles. Et quanquam Divino aspectu secunda * major existat, utraque tamen pro qualitate temporum alterius eget auxilio: sicque propter obstinatorum malitiam compescendam nonnunquam major compellitur auditorium minoris implorare: ut potestas sæcularis brachia sua in ipsos extendat, quos ecclesiastica nequit coercere.

* Cor. prima *Vel forte legendus*, Primo aspectu secunda major &c. *H.*

Hinc est quod singulis archidiaconis, eorum officialibus, ac ceteris jurisdictionem habentibus ordinariam, districte præcipimus: ut * pro excommunicatorum captione a sæcularibus potestatibus impetranda, nobis crediderint esse scribendum, ob quam causam, & qui auctoritate, ordinaria scilicet, an delegata, fuerint invocati, nos suis litteris reddant certiores. Cum autem ad supplicationem nostram excommunicati capti fuerint per auxilium brachii sæcularis: ipsius ecclesiæ ingressum, & communionem fidelium, ac sacramentorum participationem penitus interdicimus. Et ne ab satisfactione congrua, & inspectis super hoc nostris seu saltem litteris excommunicatorum testium alibi libenter, sub pœna excommunicationis incurrenda hoc ipso penitus prohibemus.

f. ut cum.

ANNO CHRISTI 1287.

Locus mendosus.

XXXVI. *Ne presbyteri primo ordinationis suæ anno parochias regant.*

CUm sit ars artium regimen animarum: illud juvenibus & inexpertis committere valde reputamus absurdum, donec per merita virtutum & experientiam diutinam digni efficiantur ad tanti oneris sarcinam supportandam. Quapropter statuimus, ne quisquam presbyterorum, primo ordinationis suæ anno, ad curam parochiæ ullatenus admittatur: illis tamen dumtaxat exceptis, tenentur propriis ecclesiis deservire. Sed cum post annum ad curam hujusmodi contigerit se admitti, in ipsa se exerceant studiose: sic etenim per exercitium, eorum artificium suscipiet incrementum. Si vero prius, contra prohibitionem nostram admissi fuerint, tam admissos, quam admittentes, tamdiu ab officii executione suspendimus, donec per nos vel officialem nostrum suspensio hujusmodi fuerit relaxata.

XXXVII. *Ne alienæ ordinationis presbyteri sine examinatione, & litteris dimissoriis, admittantur.*

QUia clerici criminosi, vel in natalibus patientes defectum, vel inhabiles ad ordines suscipiendos, nonnunquam a suis diœcesanis fugiunt, ut ab alienis episcopis ordines consequantur, quibus nedum suos celant defectus, sed quod detestabilius est, sæpe mentiuntur ordines se habere, vel majores habere quam habeant: sancti patres proinde statuerunt, ne quisquam episcoporum, alterius diœcesis clericos ordinaret absque sui episcopi licentia, & litteris commendatitiis: alioquin tam ordinatores, quam ordinatos, ab executione sui officii suspenderunt.

Hinc est, quod districte prohibemus, ne archidiaconi, vel quisquam alius, clericum quemcumque nostræ diœcesis, ab alieno episcopo ordinatum, ad celebrandum in nostra diœcesi prius admittant, donec litteras commendatitias sui inspexerint ordinatoris, per quas constet eis totaliter * ordinatum, a nobis prius litteras dimissorias habuisse. Aliter etenim suspensus remaneat ordinatus, quousque secum duxerimus dispensandum.

f. taliter.

Cum vero ordinatus fuerit alterius episcopatus, & ordinationis similiter alienæ: statuimus, ut absque litteris commendatitiis sui episcopi, & examinatione diligenti super honestate & litteratura, ad parochias custodiendas vel celebranda Divina, peregri-

ANNO CHRISTI 1287.

grinando nullatenus admittatur, vel remissius procedatur in ipsis, sub pœna excommunicationis. Interdicimus ne a quocumque sacerdote quicquam detur, vel recipiatur pro licentia celebrandi.

Inhibemus etiam, ut nullus sacerdos celebrare præsumat, donec loci ordinario fuerit præsentatus, & per ipsum, ut convenit, approbatus. Quod etiam de capellanis magnatum intelligi volumus, quibus confessiones audire, pœnitentias dare, aut alia sacramenta ministrare, firmiter prohibemus: nisi forte, quæ eis a jura in necessitatis articulo sunt concessa: & tunc non aliter, quam si talis articulus emerserit ex inopinato.

XXXVIII. *Ne pro spiritualibus officiis quicquam exigatur.*

QUanta sit labes simoniacæ pravitatis, sanctorum patrum decreta declarant, qui omnia crimina hujus comparatione, quasi pro nihilo reputant. Simoniacos etenim, præcipuos hæreticos, a cunctis fidelibus novimus respuendos, & ipsos Judæ proditori comparandos. Nam sicut ipse Dei filium, ita isti Spiritum sanctum, Patri & Filio consubstantialem, vendere non formidant; & sic ejusdem rei facinorisq; portionis pro crimine erunt participes.

Deest crimen.

Ne igitur avaritia, quæ est idolorum servitus, ministrorum ecclesiæ corda ad tam grande * alliciat: districte inhibemus, ne ipsi pro sacris, vel quibuscumque sacramentalibus ministrandis, utputa sepulturis & exequiis mortuorum, benedictionibus inhabitantium, installationibus abbatum vel priorum, seu admissionibus clericorum in possessionem beneficiorum suorum, & consimilibus, quicquam præsumant exigere, cum id absque labe fieri non valeat simoniaca. Laudabilem tamen consuetudinem, si qua fuerit in hujusmodi pia fidelium introducta constitutione, cum de ipsa nobis constiterit, faciemus, Domino inspirante, firmiter observari, juxta traditam nobis formam in concilio generali.

Ad hæc, in Dei nomine lacrymosis obsecramus suspiriis, ut locorum archidiaconi, & ceteteri ecclesiarum prælati, sic studeant excessus subditorum corrigere, ut holocaustum pro peccato minime postulantes, lucro animarum pecuniam vel aliud nullatenus anteponant.

XXXIX. *Ne pro rectorum vel vicariorum delictis ecclesia suspendatur a Divinis.*

PEriniquum judicantes, quemquam alieno odio prægravari, cum pœna debeat suos tenere auctores, nec ulterius progredi metas quam reperiatur in excedente debitum: districte prohibemus, ne pro rectorum aut vicariorum debitis * ecclesia a Divinis suspendatur; sed per suspensionis & excommunicationis sententias, in personas eorum canonice promulgandas, fructuum suorum sequestrationem, & si ecclesiæ fuerit, distractionem, aut cohibeantur a malo, aut ad bonum quod omiserunt facere, compellantur.

Corr. debitis.

Parochianos similiter pro suis delictis, &

in personis, statuimus puniendos: nisi omnes vel majorem partem constiterit deliquisse, & eorum proterviam aliter compesci non posse, nisi ecclesia a Divinis obsequiis suspendatur.

ANNO CHRISTI 1287.

XL. *De visitationibus archidiaconorum, & procurationibus, & non visitando.*

ÆTerni largitor præmii, laborantibus panem manducare concessit, quem otiosis omnibus interdixit. Ideoque Dominus omnium, solis operariis in vinea sua laborantibus, retributionis dona est largitus: idemque ipse in sacro evangelio austeritati imputat dominantis, si tollat quod non posuit, & metat quod minime seminavit. Et his sancti patres provide informati, in suis canonibus decreverunt, ne quisquam prælatorum, cui visitationis incumbit officium, procurationem ea ratione recipere, nisi quando personaliter visitaverit, ut procuratio aliud non sit nisi sustentatio visitantis. Alioquin duplici infamia, negligentiæ scilicet & avaritiæ notaretur.

Hinc est quod singulis archidiaconis præcipimus, ut ab ecclesiis, quando personaliter non visitant, procurationes exigere vel percipere non præsumant: alioquin quod receperint, vel ut indebitum & non suum restituant.

Archidiaconatuum suorum singulis annis singulas ecclesias studeant visitare: quarum vestes, libros, utensilia, & cetera ornamenta, habeant in scriptis redacta; ut videant quæ a tempore proximæ visitationis per diligentiam personarum superaddita fuerunt, & quæ per earum negligentiam deteriorata medio tempore vel deperdita: proinde, an quælibet ecclesia, juxta suas facultates decentibus fulgeat ornamentis, & eorum habeat copiam, sicut est superius diffinitum. Libros monasteriorum abjectos, a parochialibus ecclesiis ipsis monasteriis appropriatis, abjiciant: qui cum non sint de communi usu, presbyteri & clerici per ipsos in ministeriis Divinis, errare coguntur, ac laici eorum ignorantiam, quanquam inculpabilem, intuentes, eosdem tanquam fatuos incipiunt deridere. Et adeo temporalis lucri commodum appetitur, in supplendis hujusmodi defectibus cura negligitur & correctio impetranda. Statuimus ut non per pœnas pecuniarias, sicut hactenus fieri consuevit, sed per coercitiones canonicas, contra eos quibus reparandi & supplendi ipsius defecti onus incumbit, amodo procedatur. Et si forte contra præsentis statuti decretum præsumptum fuerit: pœna ipsa, si committatur, non ipsis visitatoribus, sed potius ecclesiæ visitatæ usibus applicetur. Alioquin recipientem * aliter, præter pecuniæ receptionem, restitutionem * in duplum pœnæ appositæ, in subsidium fabricæ ecclesiæ nostræ Exonienſis, præsentis synodi auctoritate decrevimus puniendos.

* *f.* dantem & recipientem.

* *Corr.* restitutione

Inquirant etiam diligenter, numquid parochiales sacerdotes circa Divinum officium, nocturnum pariter & diurnum, sicut in concilio generali, ut supra cavetur, suum devote exerceant officium ut tenentur; & ut invenerint, pœna condigna castigent.

Et quia peccata hominum Christum a

ANNO CHRISTI 1287.

sua sede, quæ est in anima justi, expellunt; operibus manifestant, ne juxta Apostolum, non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, quærere comprobentur. Sollicite igitur inquirant de excessibus singulorum, quorum actus boni seu mali, de facili trahuntur a subditis in exemplum. Majores excessus nobis referant, illos maxime, super quibus criminosi nostra indigent dispensatione: ceteros corrigant, prout secundum suæ discretionis arbitrium, melius viderint expedire. Ita semper, ut animarum lucrum quæstui anteponant.

Possessiones ecclesiarum suarum & justarum * faciant plene conscribi: de alienationibus, si quæ fuerint, inquirentes, ut cum celeritate debita, ratione * prima revocentur.

In aliis suis visitationibus conventionem * in concilio Lateranensi * statutam nullo modo excedant: sed in equis, familia, victualibus, & aliis necessariis, habeant per omnia moderate. Unde Oxonienses concilii statuta sequentes, firmiter prohibemus, ne ad procurationem suam præsumant extraneos invitare. Si tamen pro ipsorum honore rectores hoc duxerint faciendum: hoc fieri minime prohibemus. Qui vero ibidem se ingesserint, si clerici fuerint, suspendantur; si laici, modeste corripiantur, & informentur se aliter abstinere.

Item nullas tales excommunicationes indebitas per se vel suos exerceant in subjectos; nec antiquas procurationes augere præsumant, seu ab exilibus ecclesiis, quæ propter sui tenuitatem, hactenus procurationes dare minime consueverant, procurationes aliquas extorquere.

Et quanquam sollicitudinis cura per ipsos tanquam oculos nostros in quampluribus habeat relevari: nolumus tamen, quod præsumptione quadam terminos transcendant, quos sibi statuerunt patres nostri. Unde de sequestris nostris, clericis, non ordinatis, non residentibus, religiosorum excessibus, & aliis ad nostram jurisdictionem immediate spectantibus, ipsis interdicimus interponere partes suas, nisi saltem, ut nobis vel officiali nostro fideliter referant, quæ in hac parte sciverint corrigenda.

* *Corr.* & jus carum

* *f.* occasione prima

* *Corr.* evectionem.

* Later. III. c. 4.

XLI. *Ne clerici obligent se distractioni fori sæcularis: vel in parcis vel vivariis magnatum furtum committant.*

ANnis singulis & diebus, mundus iste nequam, labe plus solito corripitur peccatorum, & tanto ardentius conatur inventum, quanto quis sibi congregat cumulum delictorum. Ecce etenim rabies inaudita aliquorum, dum insurgunt filii in parentes, & ipsos nituntur subjicere servituti, per quos sunt ad vitam perpetuam regenerati, & servitute diabolica liberati. Quod apertius in laicis, qui clerum & ecclesiæ libertates nituntur subjicere suæ ditioni: quorum temerariam audaciam resecare tenemur potius quam fovere. Prohibemus igitur sub pœna excommunicationis, ne clerici, maxime beneficiati, pro debito proprio vel alieno, districtioni se obligent judicis sæcularis: cujus obligationis prætextu, laici de facto, quanquam de jure non valeant, clericos ad judicia sæcularia pertrahant.

Et sicut per clericorum contractus nolumus quod amplius id contingat: sic multo magis detestamur, si propter eorum delicta id debeat evenire. Unde districte inhibemus, ne quisquam clericorum in foresta domini regis, vel parcis alterius cujuscumque aut Warenna, furtum committere venationis; vel in stagnis piscariis, vel vivariis, quodcumque furtum præsumat committere.

ANNO CHRISTI 1287.

Si quis autem clericorum contra has prohibitiones nostras venire præsumpserit: si quidem in contractu, ipsum a Divinis in triennium volumus manere suspensum; si in delicto, ipso facto, vinculum excommunicationis incurrat. Et postea, si monitus a prælato suo, pro tam gravi culpa, ad ipsius prælati arbitrium satisfacere non curaverit: extunc, si beneficiatus fuerit, ipsum a beneficio suo decrevimus fore privandum. Si vero beneficiatus non existat, ab executione ordinum per quinquennium suspendatur: dicit etenim ratio, ut in quibus major reperitur culpa, in ipsos gravior exerceatur vindicta.

XLII. *De forma liberandi bona clericorum a laicis male capta & retenta.*

BOna mobilia & immobilia clericorum, sicut ipsorum personas, sub protectione ecclesiastica consistere, sanctorum patrum decreta sanxerunt: ut neque laicis de ipsis statuendi seu disponendi quicquam *, ecclesiæ respiciat commodum, ulla sit permissa facultas: sed quicquid fecerunt in hac parte, firmum & stabile esse non poterit, donec ab ecclesia fuerit approbatum. Quanto minus sit eis licitum bona clericorum capiendi & detinendi, nemo est qui ambigat sanæ mentis.

* *leg.* quiquam, quam eccl.

Cum igitur clericorum, seu aliarum personarum, quæcumque bona a bailivis magnatum, seu aliis quibuscumque, capi & detineri contigerit: de injuria propria, quod absque læsione ecclesiasticæ libertatis posse fieri non videatur, ad eorum liberationem taliter procedi statuimus & mandamus: ut per loci archidiaconum vel officialem ipsius, vel alium quem ipse assignaverit, moneantur ipsorum bonorum detentores primo, secundo, & tertio, sub testimonio trium vel quatuor clericorum, vel saltem laicorum, si clericorum copia non habeatur: per quas monitiones possit probari, si de ipsis in dubium alias revocetur, quod bona ipsa clericis a quibus sunt ablata, restituant indilate, & si reddiderint, clericos ipsos sibi fore obnoxios, quod compareant in proximo loci capitulo, adversus eos suam prosecuturi actionem. Quem quidem terminum ipsis clericis assignari præcipimus, ut querelantibus respondeant in forma juris. Si vero factis monitionibus, detentores bona ipsa restituere per biduum detrectaverint: ex tunc qui illud monuit, ut scriptis excommunicet detinentes cum suis complicibus & fautoribus: qui si * latam in ipsos sententiam adhæc * aliud biduum bona ipsa restituere præposuerint *, locum in quo taliter bona detinentur, ecclesiastico interdicto supponat. Et si nec robur, nec fatigatio hujusmodi, adhuc sufficiant ad tantam obstinatorum malitiam compescendam: contra eorum complices & fau-

* *leg.* si post latam

* *Corr.* adhuc

* *Corr.* posi posuerint,

ANNO CHRISTI 1287.

fautores, per inquisitiones legitimas, & sequentes excommunicationis sententias, censuras ecclesiasticas modis omnibus præcipimus aggravari. Deinde his remediis attentatis, nisi ad deliberationem proficiant, sustineamus patienter, ut ecclesia non habeat quid ultra faciat, quod is cujus bona detenta sunt, jus suum coram sæculari judice prosequatur. Hanc formam volumus observari, nisi clericus laicum feodum possideat: ratione cujus bona sua laico feodo capi contigerit. Nam quantum ad ipsum feodum pertinet, clerici sæcularibus obnoxii sunt legibus.

Ad hæc, quoniam, ut ait beatus Gregorius, culpam vehementer me committere æstimo, si ea, quæ pro timore omnipotentis Dei sunt suggerenda, noluero: & alibi: cum increpare delinquentes non vult, eos proculdubio tacendo pastor occidit. Ut igitur valeamus cum Apostolo dicere & clamare: *Mundæ sunt manus meæ a sanguine ovium nostrarum*: Silere & impunitam * versutiam quorumdam laicorum maxime bailivorum magnatum, nostra conscientia minime nos permittit. Ipsi etenim * frequenti querela didicimus, in tantam furoris audaciam modernis temporibus inciderunt, * quo magis contumelias, damna, & opprobria personis ecclesiasticis, & rebus eorum intulerunt, eo magis congaudent, & id potissime gloriantur. Heu miseri infelices, & in tenebris ambulantes! Nonne Deus pater noster est, qui vos creavit? ecclesiaque mater est, quæ vos in baptismo regeneravit? Nonne in canone cautum reperitur: Qui abstulit patri aut matri, & dicet quia hoc peccatum non est, homicidii particeps est. Ergo qui pecunias ecclesiæ rapit, aufert, & defraudat: homicida est. Nonne mirabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum, sibi subjugare conetur, & iniquis obligationibus illum sub pœna subjicere, a quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis sese ligari posse & solvi?

Quapropter in virtute sanctæ Trinitatis firmiter inhibemus, ne quisquam laicorum, clericum, cujuscumque conditionis vel ordinis, capere, vel incarcerare præsumat; aut aliter in eum injicere manus temere, aut violenter, cum scriptum sit: *Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari*. Quod de prælatis ecclesiarum & clericis intelligimus esse dictum: nisi pro ipsius clerici captione, velut excommunicati, scripsimus *, sed pro crimine homicidii, aut consimili enormi delicto, capiendus fuerit, tanquam violator pacis domini Regis * regni.

Quod si quis clericum aliter capere, detinere, & incarcerare præsumpserit, aut in eum manus injicere violentas: ipsum, candelis accensis, pulsatis campanis, in singulis ecclesiis archidiaconatus, in quo hujusmodi sacrilegus conversatur, excommunicatum a canone tamdiu publice nunciari, donec hanc injuriam pacis satisfecerit competenter, præcipimus, & cum nostrarum testimonio litterarum ad sedem apostolicam venerit, absolvendus.

Item quidam laici proprios terminos excedentes, inter sacrum sanctuarium & profanum minime distinguentes: solummodo quod sacrum est a manibus pontificum consecratum, sanctuarium appellant, dum ecclesiam & ipsius cœmeterium, sanctuarium tantum mendaciter asseverant. Quod nedum civilis, verum etiam canonica sanctio liquido contradicit, dum inquit: Nulli licet ignorare: *Omne quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quicquid fuerit semel consecratum, sanctum sanctorum erit Domino*, & ad jus pertinet sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui a Domino & ecclesia cui competunt, aufert, vastat, invadit, & eripit, usque ad emendationem, ecclesiæque satisfactionem. Vel sacrilegus judicetur, & si emendare noluerit, excommunicetur. Depellenda est etenim illius usurpationis contumelia, ne prædia usibus cælestium cœtuum dicata, a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis præsumpserit, ut sacrilegus judicetur.

Hinc est quod omnes illos, qui nedum clericorum personas, sed res eorum mobiles, seu se moventes intra ecclesiam vel ipsius cœmeterium, aut in agro ad ecclesiam pertinente, vel alibi, absque rationabili causa rapiunt, capiunt, & abducunt, ipsis invitis quorum sunt bona, nisi celeri restitutione sibi prospexerint, ut inimicos Dei & ecclesiæ, ac sacrilegos, excommunicamus, & a sanctæ matris ecclesiæ liminibus sequestramus: necnon ad bonorum liberationem ipsorum procedi præcipimus, juxta formam superius traditam. Quandocumque pro eo quod clerici aut laici causam spiritualem, utputa * violenta manuum injectione in clericum (nisi ad correctionem rebus præmissis) vel matrimonio contrahendo, decimis oblationibus, mortuaris, læsione fidei vel juramenti, & ceteris hujusmodi, de jure vel consuetudine ad forum ecclesiasticum pertinentibus, in foro ecclesiastico fuerint prosecuti, ipsos ad forum traxerint sæculare; necnon & judex sæcularis, qui eos obgravare præsumpserit: nisi post trinam admonitionem a gravamine destiterit inferendo, & satisfecerit de illata injuria, consimili excommunicationis sententia innodamus: firmiter præcipientes, ut rei judicatæ exceptionem judices sæculares admittant; rei dico, cujus cognitio ad ecclesiasticum pertinet judicem. Et ecclesiastici judices similiter, cum de re judicata per judicem sæcularem excipitur: admittere non postponant, ubi jura canonica non repugnant.

* *f.* de violenta

XLIII. *De deliberatione in sententiis cum excommunicatione promulgandis.*

Ecclesiarum prælati, qui claves Petri gestant in manibus, prudenter attendant, quanta sit eis a Christo commissa potestas ligandi & solvendi. Non enim, ait Chrysostomus, homo est qui ligat, sed Christus qui hanc potestatem dedit. Dominus fecit homines tanti honoris *. Et cum excommunicatio, æternæ mortis damnatio sit, nec nisi pro mortali debeat imponi crimine, ac illis dumtaxat qui aliter corrigi nequeunt: in ipsa ferenda judices oportet esse peritos, ut deliberatione provida & maturitate debita, ipsam studeant promulgare. Nam si quis fidelium excommunicatur injuste: ei potius oberit, qui ipsam tulit, quam ei qui ipsam injuriam patitur.

* *Deest* participes.

Cun-

ANNO CHRISTI 1287.

Cunctis ergo subditis nostris jurisdictionem habentibus, & ceteris omnibus quibus de ipsis in hoc commissa est potestas, districte præcipimus: cum ipsos oportet in aliquem proferre sententiam, sibi præcaveant, ne absque causa rationabili, id est trina monitione præmissa, & præsentibus personis, per quas, si necessarium fuerit, possunt monitiones probari, ipsam promulgare præsumant, sicut statutum novimus in concilio * generali. Hanc autem causam expresse conscribant, & ipsam proferant in scriptis: cujus copiam tradant excommunicato infra mensem a die sententiæ, si fuerint requisiti. Et hæc eadem in suspensionis & interdicti sententiis volumus observari: sicut in alio concilio novimus esse cautum. Qui præter hanc formam quemquam excommunicare præsumpserit, & super hoc convinci contigerit: pœnis expressis in præfatis conciliis se noverit subjacere, quas faciemus dante Domino firmiter observari.

* Later. III. c. 47.

Quia vero communicans cum excommunicatis scienter, innodatur simili sententia ipso jure, per quam sacramentorum participatione privatur: præcipimus, quod excommunicati, a singulis arctius evitentur, ut ne quisquam cum ipsis cibo, potu, osculo, salutatione, locutione, oratione, aut aliquo genere communionis, communicare præsumat. In foro ecclesiastico, aut civili, postquam eorum excommunicatio per patentes litteras constiterit, excommunicati ad agendum nullatenus admittantur; sed a cunctis legitimis actibus repellantur, donec fuerint absoluti, & super hoc litteras exhibuerint testimoniales.

Quicumque autem excommunicatum ad agendum aliter admiserit, auctoritate præsentis synodi sacrosanctæ, excommunicamus: eumdemque sic ligatum, cum de hoc constiterit, præcipimus publice nuntiari, ut prætextu ignorantiæ, excusationis causa omnibus auferatur. Sacerdotibus parochialibus firmiter injungimus, ut cum in ecclesiis major aderit populi multitudo, candelis accensis & pulsatis campanis, excommunicatorum nomina, & excommunicationum causas, ac qua auctoritate fuerint sic ligati, omnibus innotescat.

XLIV. *Ne quis in propria causa quemquam excommunicet vel suspendat.*

QUemadmodum non decet, ita non licet, quemquam sibi esse judicem, vel in propria causa sibi jus dictare. Statuimus ergo, ut nullus pro proprio debito, vel pro injuria personæ suæ illata, quemquam propria auctoritate suspendere vel excommunicare præsumat. Alioquin & debitum amittat, & pro injuria quam intulit, ab injuriarum cadat totaliter actione: alteri parti, super injusta sententia, salva nihilo minus quæstione.

Licebit autem prælatis ecclesiarum jurisdictionem habentibus, in ipsos qui eorum jurisdictionem notorie impedire contigerit, præhabita competenti monitione, suspensionis & excommunicationis sententias promulgare: cum in jus dicendo, non tam suam, quam publicam exerceant utilitatem.

Licet igitur ecclesiarum rectoribus, vicariis, & parochiarum cappellanis, pro mortuariis, decimis, oblationibus, & instauro ecclesiæ, & aliis juribus ecclesiæ suæ injuste detentis; in quorum possessione notorium est suas ecclesias extitisse, per semetipsos, trina tamen monitione præmissa, nominatim suspendere & excommunicare detentores: cum in hoc casu non injuriam suam, nec sibi debitum, sed ecclesiæ suæ potius, prosequi videantur.

ANNO CHRISTI 1287.

XLV. *Quod absque libelli donatione in causis matrimonialibus procedatur.*

COnsiderantes, in causis matrimonii, juris solemnitatem non esse per omnia observandam, quæ breves lites alio nomine appellantur, eo quod in ipsis breviter sit procedendum, id est, summarie debeant terminari: ne pro exiguis rebus maximas actiones homines sustinere cogerentur, statuimus in pecuniariis causis, in quibus litis æstimatio viginti solid. non excedit, absque libelli donatione cum celeritate debita prosequatur, sicut de consuetudine hactenus in nostra diœcesi novimus observatum. Volumus tamen, ut in illis factum ita dilucide exprimatur, ut sciatur qualis agenti competat . . . . & defensio ipsi reo.

XLVI. *Ut omnibus libere liceat appellare, & suas prosequi appellationes.*

APpellationis remedium non ad defensionem iniquitatum, sed innocentiæ præsidium, novimus institutum. De quo in canonibus cautum reperimus, ut omnis oppressus, libere, si voluerit, appellet judicium, a nullo prohibeatur, sed ab aliis fulciatur, liberetur, * & audiatur.

* f. liberetur

Item a quibuscumque ecclesiasticis judicibus, ad alios judices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, provocatum fuerit, audientia non negetur. Et quia patet istud omnibus esse commune: statuendo præcipimus, ut archidiaconi, aut ceteri subditi nostri ordinariam jurisdictionem habentes, appellationibus ab ipsis ad nostram audientiam interpositis, sicut decet eos, deferant reverenter: appellantibus, vel suis, nullam ob hoc molestiam inferentes vel gravamen. Nec ipsos minis terreant, ut ab appellationum suarum prosecutione desistant. Terminum designent appellantibus, infra quem, coram nobis vel officiali nostro modo comparere valeant, appellationes suas legitime prosecuturi. Ac ipsis petentibus instanter concedant epistolas, in quibus, si a gravamine vel interlocutoria ab ipsis fuit appellatum, appellationis causam exprimant. Et si ipsam non duxerint admittendam: cur hoc, nobis expresse designent. Patienter etenim sustinebimus, si eorum appellationes admissæ non fuerint, quorum excessus, evidentia rei, vel ipsorum confessione, aut alio legitimo modo, notorii fuerint & manifesti; vel appellationes alias frustratoriæ evidenter exponant.

XLVII. *De quæstoribus eleemosynarum*

QUot errores, quantasque abusiones eleemosynarum quæstores hactenus prædicave-

ANNO CHRISTI 1287.

caverunt, populo Christiano satis per orbem novimus divulgatum. Ipsi etenim cum sint idiotæ, vitæ pariter communiter inhonestæ: confingentes se peritos, & vitæ sanctitatem exterius prætendentes, cum audacia quadam præsumpta prædicandi assumunt officium. Qui vero nusquam Divini verbi notitiam habuerunt, inter cetera erronea quæ proferunt, mendaciter asserunt se habere multo plures & majores indulgentias, quam habeant: ut sic simplicium alliciant animos ad majores eleemosynas largiendas, quas postea in ebrietatibus & luxuriis, in omni *conspectu prodigaliter consumere non erubescunt. Unde evenit, ut veræ & fructuosæ indulgentiæ a nonnullis sæpius contemnantur.

*f. in omnium conſp.

Quapropter prohibemus subditis nostris, ne quæstorem eleemosynarum ullum admittant, nisi litteris nostris munitus existat: & tunc prædicare minime permittatur, sed cappellis parochialibus ipsius negotia & indulgentias, prout a litteris papalibus vel nostris valeat elicere, evidenter plebi exponat fideliter. Nec credant schedulis falsis, quas ipsi sæpius porrigunt: nisi schedulæ prius per nos fuerint examinatæ, & approbatæ nostri impressione sigilli. Pecunia vero collecta, usque ad proximum loci capitulum integra custodiatur, tunc per loci ordinarium fideli nuntio assignanda. Qui vero aliter eos admiserit, vel ipsos prædicare permiserit, per nos vel officialem nostrum censemus graviter puniendum: nisi ipsis litterarum potestatem concesserimus ampliorem.

Cum vero ipsis contigerit indulgeri, clerum posse convocare (quod cum minori cleri commodo intellexerimus) esse intelligimus concessum: statuimus quod hujusmodi convocationes alibi non fiant, nisi in plenis locorum capitulis, in quibus clerus commodius poterit convenire, & indulgentiæ concessæ melius examinari.

XLVIII. *De reliquiis, & veneratione sanctorum.*

NOnnumquam per malos, sicut per bonos, miracula facta sanctorum, sacra commemorat ecclesia. Idcirco sacrosanctam Romanam ecclesiam, (quæ per Dei omnipotentis gratiam, auctoritate apostolicæ traditionis, numquam errasse probatur a tramite:) in hoc ideo est recurrendum, & expectandum ipsius decretum: ne quis hoc approbando, quod ipsa reprobat, a catholicis hæreticus comprobetur. Idcirco in concilio generali provide novimus esse prohibitum: ne quis reliquias de novo inventas publice venerari præsumat, nisi a Romano pontifice prius fuerint approbatæ. Quam prohibitionem inviolatam ab omnibus præcipimus custodiri: statuentes, ut nullus sanctorum reliquias venales exponat; sed nec lapides, fontes, arbores, ligna, vestes, aut res quascumque alias, ut sanctas, propter fictitia documenta, aliqualiter veneretur; cum illud hæreticam sapere pravitatem apostolica declarat sententia, & nulli licere docetur aliud, vel sentire, quam Romanam ecclesiam matrem omnium ecclesiarum sequi viderit & tenere. Si qui autem contra hoc venire præsumpserint, nisi moniti suum deponant errorem, tanquam hæreticos censemus graviter puniendos.

*er. IV. 1.

ANNO CHRISTI 1287.

XLIX. *De Judæis & eorum mancipiis.*

A Judæis regimen Dei ablatum, & datum genti justitiam facienti, scriptum in canonibus reperitur. Per quod liquet Christicolas libertate donatos, Judæosque subactos eorum perpetuæ servituti. Cum igitur scriptum sit: *Ejice ancillam & filium ejus, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ*: nimis reputamus absurdum, ut filii liberæ, ancillæ filiis famulentur. Gen. 21.

Quapropter Lateranensis concilii statuta sequentes, districte prohibemus ne Judæi sub obtentu alendorum puerorum suorum, neque pro servitio vel qualibet alia causa, in domibus suis mancipia habeant Christiana: ne forte per assiduam familiaritatem, ad eorum perfidiam simplicium animos valeant inclinare. Sæpe enim malorum consortia, bonos corrumpunt. Christiani qui contra hanc prohibitionem venire præsumpserint, excommunicentur: Judæi gravi subjaceant ultioni. Later. III c. 26.

Prohibemus insuper, ne Judæi publicis fungantur officiis, quorum prætextu Christianis nimium sint molesti. Et quoniam cum eis sumere cibum non licet: inhibemus, ne Judæi ad Christianorum, vel Christiani ad Judæorum accedant convivia. Item si quis Christianus infirmatus fuerit, a Judæo non accipiat medicinam. Item die parasceves, ostia & fenestras habeant clausas, quia Christianis . . . . consueverant illudere illo die. Item prohibemus ne novas fabricent synagogas. Sed si erigant veteres quæ corruerint, vel ruinam minentur; si ipsas reædificare permittantur, ita quod ampliores vel pretiosiores non faciant, ipsis satis novimus esse permissum.

Ad hæc, districte præcipimus, ut Judæi utriusque sexus, super vestes exteriores, duas tabulas laneas habeant alterius coloris, ad pectus consutas: quarum latitudo digitorum duorum, & longitudo quatuor sit ad minus: ut sic per diversitatem habitus a catholicis discernantur; & damnatæ commixtionis excessus inter hos & illos valeant evitari.

Ne autem ecclesiæ parochiales per ipsos suis juribus defraudentur: præcipimus, quod Judæi de terris quas colunt, decimas solvere, vel possessionibus ipsis renunciare; & pro domibus quas inhabitant, parochialia jura ecclesiæ parochiali debita tribuere, arctius compellantur.

L. *De testamentis.*

QUanquam in jure canonico, & longe amplius in civili, de testamentis & legatis, grandis & diffusus habetur tractatus: propter simplices tamen qui neutrius juris girarunt volumina, nec ipsorum habent notitiam, necessarium duximus super prædictis, quæ in quotidiano sunt usu, utilia quædam statuere; & pœnis statutorum refrænare, prout possumus, abusores,

Cum igitur extremis decedentium voluntatibus, favorem maximum impendere teneamur: statuimus, ut nullus, cujuscumque status

ANNO CHRISTI 1287.

tus aut conditionis existat, clericum vel laicum, liberum vel servum, de bonis quæ possidet tempore mortis, libere testari impediat quoquo modo, sub pœna excommunicationis, quam impedientes decrevimus incurrere ipso facto: cum, quantum ad ea quæ tunc possidet, liber quilibet censeatur, sicut de hujus regni consuetudine hactenus est pacifice observatum.

Quandocumque igitur sano vel ægroto, libero aut servo, suum placebit condere testamentum: statuimus, ut pro rectore, vicario, vel cappellano ecclesiæ parochialis confestim transmittat, ut in ipsorum præsentia & duorum vel plurium fide dignorum, de omnibus bonis suis mobilibus portionem suam contingentibus, disponat pro animæ suæ salute, sicut sibi placebit, & melius crediderit expedire. Uxoris & filiorum si quos habuerit portionibus per omnia salvis: expensis funeris exceptis, quæ ante omnem divisionem deduci statuimus de communi, debita quæ debet testator, solvantur.

Similiter de communi, portiones dividendæ inter prædictas personas per omnia, sicut æquales portiones, ita ut pro una persona omnes filii computentur. Si vero testator alicui filiorum de propriis bonis prius sustentationem providerit; & sic aliis, & alii, cui vel quibus minime sit provisum: statuendo prohibemus, ut iis, quibus provisio facta est, similiter testatoris hæredes (si tantundem habeant, de propria hujusmodi provisione, quantum tum foret sua portio, si ad divisionem cum ceteris admitterentur) nullatenus ad portionem dividendam inter filios admittantur: sed eo quod eis est provisum a testatore, vel successione juris, contenti remaneant, nec per ipsos aliorum portio diminuatur. Hæc quæ de marito statuimus, de uxore servari volumus, si decedat.

Quæ autem ad usum testatoris specialiter sunt parata, utputa equi, arma, & cetera hujusmodi; vel quæ ad usum uxoris, utputa supellectilia, vestes muliebres, monilia, annuli: absque divisione utrique eorum, præcipua reserventur.

Curet autem testator, fideles & locupletes nostræ diœcesis, & non aliunde, constituere executores: ac in scriptis, si fieri potest, suum condere testamentum. Quod, postquam factum fuerit, claudatur, & cum sigillo proprio, si habeat, alioquin alieno, protinus consignet: quod & præsentium sigillis faciat consignari. Alioquin contra testamentum, testatoris * sigillo signatum, de facili præsumi queat: cum post mortem testatoris, possit testamentum aliud fabricari, & sigillo ipsius aliter consignari, prout audivimus fieri aliquando.

Deest forte alius.

Facto autem testamento nuncupativo, vel in scriptis, & testatoris corpore tradito sepulturæ: ad loci ordinarium executores accedant, super testamento facto in scriptis fidem facturi, tam de præsentia consignantium, quam de signis. Super nuncupationem vero probationes dilucide monstrentur super omni eo quod testator asseritur voluisse, & specialiter super omni relicto: ita quod inter testes, executores nullatenus admittantur.

Probato igitur testamento, & per judicem approbato, executores fideliter conficiant inventorium in præsentia fide dignorum, ad hoc specialiter vocatorum: in quo omnia bona quæ defunctus habuit tempore mortis & quæ sibi debebantur, & quæ debuit aliis, conscribantur fideliter & expresse. Quo inventorio facto, tam ipsi executores quam præsentes eidem, sua appendant sigilla. Donec ista fiant (quæ fieri præcipimus infra quindecim dies, si fieri potest, a tempore sepulturæ) executores minime ministrent.

ANNO CHRISTI 1287.

Cum ergo cœperint ministrare, protinus uxori & filiis, si supersint, suas assignare studeant portiones. De portione vero contingente defuncti legatum distribuant, debita eidem exigant, & exolvant aliis debita ab eodem; ad quæ tam uxor quam filii tenentur contribuere pro rata portionis cujusque.

Sed ne eorum portiones propter timorem, seu incertitudinem æris alieni, ab executoribus diutius detineantur: statuimus, quod æs alienum, de quo constat, ante restitutionem portionum, ab executoribus deducatur: pro dubio vero & incerto, recepta ab ipsis uxore & filiis cautione idonea de restituendo, quantum legitime apparere poterit ipsos pro suis portionibus ad id teneri, executores suas constitutas liberent portiones. Idem faciant litigatores de sibi relictis, sicut inferius & plenius continetur.

Et sic studiose suum curent executores officium exercere; ut infra anni spatium nihil remaneat exequendum. Alioquin computo reddito de receptis, amoveantur omnino, & eorum loco alii magis idonei subrogentur, quod inferius statuimus, si prius suspecti probabiliter inveniantur.

Et quoniam propter malitias executorum, seu debitorum defuncti, seu fraudes fictitiorum creditorum, decedentium voluntates vix debitum sortiuntur effectum: cupientes in hac parte remedium quale possimus adhibere, auctoritate præsentis synodi sacrosanctæ, excommunicamus omnes executores, quousque modo impedimentum præstant, nisi vel aliter recusantes in foro ecclesiastico a defuncti creditoribus conveniri, vel ipsis, sicut decet, inibi respondere.

Item omnes illos, qui scientes se obligatos defuncto, patiuntur se per malitiam a suis executoribus conveniri, ut sic ipsis in probatione deficientibus, per sententiam absolvantur; vel impedimentum* quoquo modo, quo minus in foro ecclesiastico ab executoribus defuncti libere valeant conveniri.

* *Corr.* impediant.

Item omnes illos, qui ab executoribus defunctorum judicio scienter exposcunt indebitum, & in sua petitione iniqua usque ad diffinitivam sententiam perseverant, quod a defunctis licet si superstites essent non peterent, vel de jure valere* non valerent.

* *f.* haberent.

Ut autem executores circa suum officium exequendum promptiores reddamus, pariter & attentos: volumus, quod dum circa hoc laborant, de bonis defuncti expensas percipiant moderatas; cum suum officium sibi non debeat esse damnosum, nec debeant propriis stipendiis militare; quibus, sub pœna excommunicationis interdicimus, ne per se, vel interpositas personas, absque fide dignorum præsentia & rationabili... quicquam de bonis defuncti emere sibi invicem vel dona-

ANNO CHRISTI 1287.

donare, seu quovis alio titulo usurpare, seu sibi retinere præsumant, nisi quod eis relictum fuerit specialiter in testamento.

Si vero contigerit parochianum nostrum, hominem alterius diœcesis sibi constituere executorem: ille ad hujusmodi onus nullatenus admittatur nisi de subditis nostris, locupletes & idoneos manucaptores inveniat ad fidele inventorium faciendum, & fideliter administrandum, vel ratiocinium reddendum, cum ipsum vel suos manucaptores super hoc contigerit interpellari: ad quod etiam executores nostræ diœcesis per corporale sacramentum, priusquam administrent, præcipimus obligari; omnibus executoribus interdicentes, ut cum verisimilis præsumptio habetur, defunctum nimis æris alieni pondere oneratum, legatum nemini liberent, nisi recepta prius obligatoria sufficienti cautione de restituendo quantum legis Falcidiæ ratio in hoc exposcit. Alioquin cum ad ratiocinia reddenda pervenerint, quæ supererogaverint, ipsis minime decrevimus allocanda.

Et quoniam cordi plurimum debet esse veritatis cuilibet amatori, nequitiam reprimere falsariorum: nos præsentis synodi sanctæ approbatione, excommunicamus & excommunicatos publice denunciamus omnes illos, qui postquam testator condito testamento in fata decesserit, testamentum aliud fabricare, aut præter testatoris conscientiam quicquam condere, addere, vel detrahere testamento priori, sibi vel aliis aliud describendo, seu fraudem quamcumque aliam committendo, contra testatoris præsumpserint voluntatem Et si quos tantæ fraudis reos convenire contigerit, ipsos decrevimus, tanquam falsarios puniendos.

Ut autem viris religiosis omnem evagandi materiam auferamus, quibus omnibus, ceteris derelictis, solius Dei incumbit inhærere ministeriis: statuimus, ut nullus religiosus in nostra diœcesi executionis onus aliqualiter in se suscipiat, absque nostra licentia speciali. Si quis autem contra hanc prohibitionem nostram venire præsumpserit: quod fecerit, & viribus careat, & ipse nihilo minus juxta nostræ discretionis..... graviter puniatur.

In fine autem cujuslibet testamenti, hanc clausulam adjici volumus generalem: Cetera omnia bona mea, sive in rebus, sive in manibus fuerint debitorum, in hoc testamento non expressa, volo ut pro animæ meæ salute, per manus executorum meorum in pios usus distribuantur; & quod creditoribus meis per manus eorumdem, similiter sit satisfactum.

Si qui vero laicorum decesserint intestati, de bonis eorum, per locorum ordinarios, taliter præcipimus ordinari, ut pro anima defuncti in pios usus totaliter erogentur.

LI. *Ut rectores, post mediam Quadragesimam decedentes, libere legare valeant fructus autumni sequentis.*

SÆpe contigit nonnullos ecclesiarum rectores, vitam ducere * dissolutam, ut cum ad vitæ finem pervenerint, non habeant in bonis, de quibus ecclesiarum suarum defectus, tam in ornamentis, quam in

* Or. adeo dissolutam.

domibus, valeant reparari, vel creditoribus suis de eo satisfacere quod sibi debetur. Quapropter, laudabilem nostræ diœcesis consuetudinem approbantes: statuimus, ut quilibet beneficiatus nostræ diœcesis, si die Dominica Quadragesimæ, quacumque hora, vel postea decesserit, fructus beneficii sui subsequentis autumni liberam legandi habeat potestatem: fœno, prato, pastura, & cicera de dominico ecclesiæ duntaxat exceptis, quæ cum ad annum sequentem pertineant, ipsi futuro rectori statuimus reservari.

Et quoniam non est ferendus is, qui lucrum amplectitur, onus autem annexum contemnit: statuimus, ut de domibus prædictis defectibus, ac etiam ecclesiæ omnibus ordinariis, usque ad mediam Quadragesimam sequentem, executores satisfaciant ad plenum.

Item statuimus de quolibet qui fructus percepit autumnales, quandocumque ante tempus prædictum decedat, usque ad illud, ad omnia onera teneatur:

Si vero predicto die Dominico, vel post, quis intestatus decedat: omnia bona testatoris, & fructus sequentis autumni, in solutionem debitorum defuncti prædictorum, & defectuum suppletionem, ac in alios pios usus, juxta nostræ discretionis arbitrium convertantur, ita quod circa suppletionem defectuum, per quantum tempus illud beneficium tenuerit, ratio habeatur.

Idem fiat, si ante prædictum tempus quemquam contigerit decedere intestatum, ut in utroque casu testamenti & executorium faciamus suppleri defectum.

Ab isto statuto, parochialium vicarios ecclesiarum dumtaxat excipimus. Nam cum ipsius virtute sacramenti præstiti, personalem residentiam facere teneatur: congruum est, immo verius necessarium, ut fructus & obventiones vicariæ suæ, protinus & cum integritate percipiant, de quibus valeant sustentari. Idcirco de bonis defuncti vicarii, quæ habuit tempore mortis, & debita sua solvi præcipimus, & prædictos defectus suppleri, ratione temporis considerata.

Præterea statuimus, quocumque tempore anni quis decedat, fructus terrarum quas seminavit superstes, sibi cadant, & in suos usus integre convertantur: hoc excepto, ut si decedat ante terminum supra prædictum, sumptus quos defunctus impendit in terris excolendis & seminandis, ipsius executoribus allocentur. Successor vero, si quem cappellanum stipendiarium invenerit, ante terminum prænotatum, sive post ipsum, si idoneus fuerit, usque ad festum S. Michaelis proximo sequentis, nullatenus amovere præsumat: sed sub eisdem conditionibus ipsum retineat, quibus idem cappellanus convenerat cum defuncto.

Ne igitur ecclesiarum vacantium terras jacere contingat incultas: statuimus, ut per locorum decanos fideliter excolantur, ita quod iidem decani a futuris executoribus sumptus percipiant competentes, quos loci ordinarius moderetur, si aliter inter se convenire noluerint.

ANNO CHRISTI 1287.

LII. *De mortuariis.*

MOrtuariorum præſtationem ex eo intelleximus ſalubriter ſumpſiſſe initium, quod decimis majoribus & minoribus, ac ceteris juribus parochialibus per ignorantiam non ſolutis, læſis eccleſiis præſtarentur, ut talis oblivio procedens ex incuria non ſolventis, poſſet ſaltem, per hoc, apud diſtrictum judicem excuſari. Et quanquam iſta proviſio eſſet aliqualiter fructuoſa omnibus Chriſtianis: quidam tamen, vel cauſam hujuſmodi præſtationis ignorantes, vel quod deterius eſt, de ſalute propria non curantes, ipſam mirabiliter ſubtraxerint, ſuam miſeriam in poſteros tranſmittentes; qua ſe nituntur modernis temporibus excuſare, quod nec ipſi, nec majores eorum, hanc præſtationem ullo tempore agnoverint. O excuſatio miſera & infelix, quæ dum ſit in peccatis, ſuos ducit ad interitum excuſantes! Unde ſunt & alii, qui animæ ſuæ ſaluti provide conſulentes, velut devoti eccleſiæ filii, præſtationem ipſam agnoſcunt, ſicut majores eorum hactenus cognoverunt: ſicque contingit, in una parochia ſolvi ſecundum melius averium pro defunctis; & in alia penitus denegari.

Ut igitur a palea triticum ſeparemus: ſtatuendo præcipimus, ut in parochia, in qua talis ſolutio fieri conſuevit, nullus ab ea ſe valeat excuſare; ſed in eadem fiat præſtatio uniformis, cum eadem non debeat diverſo jure cenſeri.

Parochianos aliarum parochiarum monemus, & hortamur in Domino: ut ſpiritum aſſumentes conſilii ſanioris, tam ſalubrem præſtationem agnoſcant de cetero, & de ea ſatisfacere ſtudeant ſicut ceteri in futurum. Videntur namque rabie nefanda moveri, qui male detentis Deo & eccleſiæ ſatisfacere tunc non curant, quando quod debetur ſibi nequeunt amplius retinere: ſed ipſius ſubibunt judicium, cui in hac parte injuriam intulerunt.

In parochiis vero, in quibus ſecundum melius averium dari hactenus conſuevit, illud legandi, donandi, aſſignandive in alios uſus, decedentibus omnibus interdicimus facultatem. In executores, ſeu alios quoſcumque detentores, niſi legitime moniti ſatisfecerint Deo & eccleſiæ de eodem, excommunicationis ſententiam præcipimus promulgari.

Item præcipimus, ſi ſint aliqui, qui ſecundum melius averium, falſo & nequiter aſſerunt ſuum, vel partem ipſius, ut per hoc eccleſiam ſuo jure valeant defraudare: quorum aſſertioni nullatenus eſt credendum, niſi prius de ſuo titulo fecerint plenam fidem.

Et quia aliquando accidit, quod in bonis defuncti plura animalia inveniuntur, in quibus aliqui aſſerunt ſe habere partes, ſicque nullum eorum in totum eſt defuncti: ſtatuimus, quod quanquam verum fuerit quod affirmant; ſi tamen defuncti partibus computatis, partes collectæ ad ſecundum melius ſe extendant, illud eccleſiæ liberetur: partiariis uni vel pluribus, pro partibus ſuis ab executoribus defuncti primitus ſatisfactum.

A Et quoniam quidam in diverſis parochiis diverſa domicilia poſſidentes, in eiſdem, pro ſuæ voluntatis libito, æqualiter commorantur: ſi in alterutra illarum parochiarum in fata decedant, dubitatur an illi infra cujus limites deceſſerint, integraliter, vel alteri eccleſiæ, pro indiviſo, mortuarium ipſius defuncti ſit præſtandum: dubitationem hujus præſentis ſynodi auctoritate enodantes, declaramus; quod illa eccleſia, ubi deceſſit, & viaticum recepit, mortuarium ſibi debitum integraliter percipiat. Quod ſi talis dominus in aliena parochia, ubi nullam terram poſſedit, decedat: tunc illi eccleſiæ ubi larem fovet tempore mor- B tis, hujuſmodi mortuarium ſit integre præſtandum.

Cum autem tanta laboraverint paupertate, ut ſoluto eccleſiæ quod exigitur, æquivalens apud ſuperſtites nihil remaneat: præcipimus, quod cum de hoc conſtiterit, nihil eo nomine exigatur, niſi quod relictum eccleſiæ ſpecialiter invenitur.

LIII. *De decimis.*

OMira & ineffabilis caritas veſtri quilibet * in ſignum univerſale dominii, velut ille cujus eſt terra & plenitudo ejus, &c. decimas & primitias ſibi reddi præcepit, non ſibi ſed ſacerdotibus profuturas; C ut illis ſint cibus, qui in domo ſua ſibi miniſtrant, juxta illud Malachiæ prophetæ: *Inferte omnem decimationem in horreum meum, ut ſit cibus in domo mea*. Idem tamen omnium Dominus, fructum cunctorum largitor, pro decima quam recipere dignatus eſt, ipſam plene ſolventes quadruplici largitione remunerat, beneficio fructuum, ſanitate corporis, indulgentia peccatorum, & regni cæleſtis gratia præmiorum. Nemo igitur pro avaritia, tot amittat beneficia, ſed quilibet decimas placabiles Deo exolvat: ut ſint cibus illis quibus ipſe pro ſuo cultu eas conceſſit, ne male- D dictionem incurrant, quam Dominus per os Prophetæ protulit in non ſolventes.

* *Corr.* cu libet

Malach.

Quapropter eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis occurrere cupientes: univerſis parochianis noſtris, ſub Divini teſtatione judicii præcipimus, ut de omnibus fructibus totiens quotiens renovantur in anno, ſeu in annis, eccleſiis parochialibus perſolvere decimas integre non omittant, ſumptuum expenſis nequaquam deductis.

Et quia decimæ debentur de omnibus quæ licite adquiruntur: præcipimus, quod nedum de ſegetibus decimæ perſolvantur, verum etiam pomis preſſoribus, arboribus, herbis hortorum, apibus, jumentis, animalibus, lana, lino, canabo, melle, colum- E bariis, caſeo, butyro, piſcationibus, pannagiis, ſilvis cæduis, ruſcis, fœno, herba, prato vendito, paſtura vendita extraneis parochianis, niſi de animalibus ibidem paſcentibus, decima perſolvatur: locatione boum facta extra parochiam locatoris, furnis, venatione, molendinis, granariis, abſque ſumptuum deductione. Sed & de fullonariis, velut de negotiationis lucro, decimam ſolvi præcipimus; argentariis, metallariis, lapicidinis, de negotiationibus, artificiis, & de inſtauro eccleſiæ, contraria conſuetudine non obſtante.

Quia

ANNO CHRISTI 1287.

Quia vero aliqui, ut audivimus, etiam jure ſuo aſſerunt, partem prati pro decima fœni, eccleſiæ fuiſſe antiquitus aſſignatam: niſi hoc probaverint evidenter, ipſos in ſua aſſertione decrevimus nullatenus audiendos.

Inſuper, quod in quibuſdam locis conſuetudo peſſima inolevit, ſcilicet, quod quidam laici integre ſolvere decimas contradicunt, niſi prius ſibi vel ſuis a rectoribus eccleſiarum convivia præparentur, chirothecæ, ſeu quicquam aliud: quaſi pro cuſtodia decimæ ſuis debeantur ſervientibus. Nos vero hanc conſuetudinem velut corruptelam, ac a jure contrariam decrevimus extirpandam: inhibentes, ſub pœna excommunicationis, ne tale quid exigatur amplius ſeu præſtetur: ſed eccleſiarum rectores, ſuos parochianos per eccleſiaſticam compellant cenſuram ad præſtationem debitam decimarum, prædicta conſuetudine, vel aliqua conſimili, non obſtante.

Ad hoc, quia propter appulſiones pecorum ad diverſarum parochiarum paſturas, plures & quaſi inextricabiles quæſtiones inter eccleſiarum rectores ſæpius oriuntur: nos, qui in lenitate pacis quieſcimus, dum ſubditos pati perſpicimus, pariter inquieti: ſic ſtatuimus, quod ſi oves a tempore tonſionis uſque ad feſtum *S.* Martini, in parochia una depaſcantur & cubent; tunc de decima lanæ, caſei, & butyri, eccleſiæ illius parochiæ perſolvantur plene pro eodem tempore, quanquam poſtea amoveantur, & alibi tondeantur. Vulgariter enim dicitur, quod ante feſtum ſupradictum tantum crevit lana, quantum creſcit anno eodem.

Et ne rector de decima per amotionem ovium defraudetur: præcipimus, quod priuſquam oves amoveantur a paſcuis, rectori ſufficienter caveatur de ſolvendo dictam decimam lanæ, cum tempus venerit tonſionis. Si vero oves a feſto S. Martini, uſque ad feſtum Purificationis beatæ Mariæ Virginis, in una parochia commorentur: decima agnorum illi eccleſiæ perſolvatur: ſalva decima lanæ, alteri rectori, a cujus parochia amotæ fuerint, forma qua diximus. Quod ſi a tempore tonſionis uſque ad feſtum S. Martini, ad paſcua diverſa transferentur: quælibet eccleſia, pro rata temporis decimam percipiat earumdem: ita quod, ſi in una parochia cubent, & paſcantur ibidem per xx. dies vel citra, morentur, & non amplius, tam breve tempus dividatur.

Pullorum vero, equorum, vitulorum, & hœdorum, habita ratione ad loca diverſa ubi gignuntur, eduntur, & nutriuntur, & ad moram quam contraxerunt in eiſdem, inter rectores decima partiatur. Cum quis vero poſt feſtum S. Martini oves occiderit, vel alio fortuito caſu moriantur: de decima vellerum eccleſiæ ſatisfiat. Si autem oves extraneæ in alicujus parochia tondeantur: idem rector decimam lanæ conſervet, donec ſibi conſtiterit alibi fuiſſe pro decima ſatisfactum.

Et quia inter rectores eccleſiarum & ſuos parochianos, contentiones ſæpe oriuntur, eo quod nonnunquam in dubium revocatur, quid & quantum dari debeat pro decima, quando propter vaccarum vel ovium paucitatem caſeus inde fieri non ſufficit, & ſimiliter propter modicitatem vitulorum, agnorum, hœdorum, pullorum, porcellorum, aucarum, vellerum, certa decima dari non poteſt, cum decem capita minime inveniantur: nos certam regulam ſuper his tradere cupientes, cum hoc locorum conſuetudini relinquere, potius eſſet litium augere materiam, quam auferre conſuetudinem per negotiationem in dubium revocatam: ſtatuimus, quod pro quolibet agno, hœdo, & porcello, infra numerum ſeptenarium, detur pro decima unus quadrans. Si vero fuerint ſeptem, pro decima detur unus, & in ſequenti anno, quod defecit de denario numero, in ſolutione decimæ allocetur, vel pro quolibet vitulo infra prædictum numerum detur obulus. Si vero tot fuerint, pro decima detur unus, & ſicut in caſu priori fiat allocatio. Pro pullo vero detur denarium. Si vero fuerint ſeptem aucæ, pro decima detur una. Alioquin uſque in annum ſequentem decimæ ſolutio differatur. Item pro lacte cujuslibet vaccæ, caſeo deficiente, detur denarium. Item pro lacte ovis matricis, quadrans: pro lacte capræ, obulus.

Ad hæc, quia intelleximus, quod quidam molendina habentes in minutis particulis, quaſi granorum pugillis; & totiens quaſi ſingulis diebus, decimas de molendinis exſolverent: unde evenit, quod graviter in hoc eccleſia læditur, eo quod non patiuntur rectores ibi habere ciſtas ad ſuas decimas colligendas. Nos ſane conſiderantes, particularem ſolutionem & exactionem non minima habere incommoda: ſtatuimus, quod in Kalendis cujuslibet menſis, de decima molendinorum de cetero ſatisfiat; vel ſaltem, quod rectores habere ciſtas inibi permittantur, in quas decima reponatur, quam, cum ipſis placuerit, libere valeant aſportare.

Item quia quidam lac purum pro decima lactis, quod conſuevit in caſeo decimari, ſicut hactenus eſt obſervatum in noſtra diœceſi, de conſuetudine approbata, ad eccleſiam deferunt malitioſe; & quod ſcelerius * eſt, non invenientes ibi qui illud recipiat, in contumeliam Dei & eccleſiæ coram altari projiciunt. Quidam vero non ſinunt rectores, decimas libere colligere & aſportare, ſed equos & boves ſuos, & ſubjugatos capiunt, & imparcant, & decimas ipſas depaſcunt propriis animalibus, & alienis. Quidam decimas ſuas ſubtrahunt fraudulenter, vel in odium rectorum deteriorant ſcienter. Quidam magnates, nedum rectores in decimis percipiendis, ſed jam receptis, fraudare conantes, nonnunquam ſuos tenentes, plerumque alienos, & per minas impediunt & terrores, modo clam, modo palam, ne a rectoribus decimas ſuas audeant comparare: ut per hoc rectores, emptores minime invenientes, ipſis magnatibus duntaxat pro vili pretio decimas ſuas vendere compellant, aut alias damnificentur. Alii ſequeſtrationem, etiam archidiaconorum, in decimis interpoſitam infringere non formidant. Alii etiam beneficiis eccleſiaſticis, abſque inſtitutione, per ſæcularem potentiam ſe intrudentes, vel pro-

* *f.* ſcelerius.

ANNO CHRISTI 1287.

curantes intrudi, decimas non suas violenter asportant, seu faciunt asportari. Nos, omnes hujusmodi molestatores, complices, & fautores eorum, auctoritate Domini patris omnipotentis, & beati Petri principis apostolorum, patroni nostri, approbatione præsentis synodi sacrosanctæ, excommunicamus: donec pro commissis satisfactionem præstiterint competentem. Dictos intrusores (qui quod per judicis officium petere debeant, invadere præsumpserint) præter dictam excommunicationis sententiam, quam ipsos incurrere volumus ipso facto, pœnis in sacris canonibus, & præcipue in concilio Othoboni, quondam legati in Anglia, contra transgressores editis & statutis, decrevimus subjacere.

LIV. *De oblationibus.*

QUoniam oblationes fidelium, non solum a constitutionibus sanctorum Patrum, sed a lege Divina sumpsere originem, ad quarum præsentationem parochianus quilibet obligatur: statuimus, quod omnis adultus, videlicet quatuordecim annorum, quater in anno, in die natalis Domini, Paschæ, festi Sancti loci, & festi Dedicationis ecclesiæ suæ parochiæ, vel festi Omnium Sanctorum, si talis alicubi vigeat consuetudo, ecclesiam suam parochialem suis oblationibus veneretur: nisi fuerit parochianus alicujus cappellæ, a matrice ecclesia dependentis; cui cappellæ a suis parochianis similem statuimus impendi honorem. Statuimus insuper, quod obventiones & oblationes, quas fieri contigerit in cappellis, ubi matrix ecclesia religiosis est appropriata personis, non ipsis religiosis cedant, sed vicariis duntaxat inibi canonice constitutis.

Quia vero ecclesia Exonii mater est omnium ecclesiarum diœcesis, omnibus parochianis nostris, per presbyteros parochiales sollicite præcipimus suaderi: ut in signum debitæ subjectionis, oblationes suas Pentecostales ad ecclesiam antedictam deferant; vel saltem per suos presbyteros parochiales transmittant. *Ut autem ad ipsorum corda cautius & facilius inducantur, ipsis parochianis presbyteris, ut indulgentias benefactoribus ecclesiæ concessas, per tres dies ante festum Pentecostes proximos & solemnes, suis parochianis exponant; oblationes, quas fieri contigerit, recipiant, & ipsas secum deferant ad locum ubi processiones Pentecostales conveniunt, una cum propriis oblationibus ad quas ex more tenentur, collectori, fide ad hæc data, integre restituturi.

* a *Forte*, ut autem ad hæc ipsorum corda *Hard*.

De statu & regularibus observantiis religiosorum ad præsens aliquid decernere, seu definire, nobis videtur supervacaneum, & onerosum potius, quam fructuosum. Per regulas etenim quas profitentur, insuper sanctorum Patrum decreta, concilii domini Othoboni quondam legati in Anglia constituta provincialia, & correctiones quas facimus circa personas eorum in visitationibus nostris, quasi singulis annis: satis poterunt informari, qualiter in ordine suo & observantia regulari, quilibet debeat conversari.

Quæ autem in præsenti synodo sunt salubriter instituta, ab omnibus subditis nostris præcipimus observari inviolabiliter: nobis, vel officiali nostro metropolitano, super dubiis, si emerserint, reservata *.

ANNO CHRISTI 1287.

* *Deest*, judicandi potestate, *vel quid simile*

LX. *De sententiis excommunicationis.*

UT autem subditorum nostrorum saluti cautius prospiciamus, ne excommunicationum sententias per ignorantiam incurrant, aliqualiter ipso facto latas: excommunicationum sententias, tam Oxonienses * concilii per dominum Stephanum quondam Cantuariæ archiepiscopum, quam in concilio Londonienſi * per dominum Othobonum, quondam legatum in Anglia; præsenti synodo duximus inferendas.

* An. 1222.

* An. 1268.

In Oxonienſi concilio excommunicantur omnes illi, qui malitiose ecclesias suo jure privare præsumunt; aut per malitiam libertates earumdem infringere vel perturbare præsumunt, & ad usus proprios retinere.

Item omnes illi, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injuriose perturbare præsumunt, & qui jura domini regis retinere contendunt.

Item omnes illi, qui scienter & prudenter falsum perhibent testimonium, vel perhibere procurant; vel etiam qui tales testes scienter producunt, vel subornant, in causa matrimoniali, ubi scilicet agitur de matrimonio, vel ubi agitur de alicujus exhæredatione.

Item advocati omnes, qui in causis matrimonialibus malitiose exceptiones opponunt, vel opponi procurant, nec matrimonia verum & debitum sortiantur effectum, * vel contra justitiam causæ diutius suspendantur.

* a *Forte* vel ut. *H.*

Item omnes illi, qui gratia lucri, vel favoris, & odii, vel quacunque aliqua de causa, crimen imponunt alicui, cum infamatus non sit apud bonos & graves, ut sic purgatio ei indicatur, vel alias graviter.

Item omnes illi, qui vacante ecclesia malitiose opponunt vel opponi faciunt patronatus quæstionem: ut sic verum patronum illius ecclesiæ illa vice defraudent.

Item omnes illi, qui gratia lucri, odii, vel favoris, contemnunt exequi mandata domini regis contra excommunicatos, ecclesiæ mandata contemnentes.

In concilio Londonienſi excommunicantur omnes illi, qui aliquem ad ecclesiam, cœmeterium, vel claustrum, confugientem, inde abstrahunt violenter; vel ei victum necessarium prohibent exhiberi; vel qui res alienas in locis prædictis depositas violenter asportaverint, vel asportari fecerint, aut abstractionem, prohibitionem, vel asportationem factam suo nomine, vel a familiaribus suis, ratam habuerint; aut abstrahentibus, prohibentibus, vel asportantibus, publice exhibuerint, vel occulte, auxilium, vel consilium & consensum.

Item omnes illi, qui de domibus, maneriis, vel grangiis, vel aliis locis, ad archiepiscopos, episcopos, vel alias personas ecclesiasticas, vel ad ipsas ecclesias petinentibus, præter dominorum voluntatem vel custodum rerum earum, consumere, vel auferre, aut tractare præsumant: nec, donec satisfecerint, absolvantur.

Item omnes illi, qui pro impedimento pacis vel co... tionem litigantium objiciendo, quic-

quicquam receperint, donec restituant sic receptum donatori.

ANNO CHRISTI 1287.

Item excommunicati sunt ab archiepiscopo Angliæ, omnes illi qui veniunt aut faciunt contra novam chartam: quæ sententia per sedem apostolicam pluries confirmata est.

Has excommunicationum sententias, sic proinde vulgatas; necnon & nostras quas supra criminosos tulimus & rebelles, prima Dominica in Adventu Domini, Dominica in Septuagesima, & Dominica proxima ante festum beati Petri ad vincula, intra Missarum solemnia, cum major aderit cleri & populi multitudo, candelis accensis, pulsatis campanis, in singulis ecclesiis parochialibus nostræ diœcesis, per locorum presbyteros, & per decanum Christianitatis Exonii, in prædicto festo B. Petri cathedralis ecclesiæ Exonii, præcipimus solemniter publicari.

Ne autem per tempus elapsum, statutorum depereat memoria, sed recens omni tempore habeatur: præcipimus, quod in quolibet archidiaconatu, in proximis capitulis ante festum S. Michaelis, & post Pascha celebrandis, synodus singulis annis solemniter publicetur: ecclesiarum rectoribus & vicariis nihilo minus præcipientes, ut citra festum S. Michaelis, in ecclesiis suis, sicut prædiximus, ipsam habeant scriptam; & tam ipsi quam ceteri sacerdotes parochiales, totiens quotiens illam respiciant & revolvant, donec quasi corde tenus eam intelligant, & sciant pandendam laicis facilius exponere in vulgari: ut ea quæ de præsenti synodo, pro communi utilitate statuimus, tam prælati, quam subditi, sciant & valeant observare. Quibus ea observantibus salus sit & vita æterna in Christo Jesu Domino nostro per infinita sæcula sæculorum.

Data Exonii XVI. Kal. Maji, feria quarta post Dominicam qua cantatur, Quasi modo geniti, scilicet officium. Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo septimo, & consecrationis nostræ septimo.

SUMMULA

SEU

Modus exigendi confessiones pœnitentiasque injungendi, ab eodem reverendo patre Petro episcopo Exonienſi, sacerdotibus suæ diœcesis ad observandum impositus in synodo Exonienſi.

OBSERVATIO COLLECTORIS ANGLICANI.

Summulam vocat in proœmio, altero post incœptivum §. & videtur eadem esse de qua cavit in 20. c. suæ synodi, his verbis: „ Præcipimus quod quilibet, cui parochialis ecclesiæ regimen incumbit, quandam summulam „ plurimum utilem, immo verius necessariam, a diversis tractatibus extractam sub compendio, (quæ summula „ sub eisdem verbis incipit) quilibet, & præsentem synodum citra festum S. Michaelis habeant scriptam, & ipsam „ sane intelligant, ac ea utantur sub pœna unius marcæ, „ loci archidiacono applicandæ. „ Quod si archidiaconus remiserit, &c. Vide synodum præcedentem, cui immediate subjungitur in MS. hæc summula, synodi pœnas denuo indicens.

ALtissimus de terra creavit medicinam. Eccles. 38. Iste est altissimus de quo canit ecclesia, dicens: tu solus altissimus Jesu Christe: & iste est medicus, de quo in psalmo dicitur: *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum, sana me Domine*, &c. Et si aliqui vulnerati corporaliter, multum desiderant habere medicum, ut dicit Origenes: anima quotiens, * totiens vulneratur. Et beatus Ambrosius dicit, quod nullus dolor major, quam hic qui mucrone peccati conscientias vulnerat. Sed dicet aliquis: quomodo poterit hoc esse, quia ego non sentio hujusmodi vulnera? Ad hæc respondet Origenes, & dicit: „ Quando volunt medici „ incidere aliquos, vel urere, dant eis bibere aliquid, quod potum facit eos profunde dormire, ita quod amentes fiant, „ & sic non sentiunt: „ sic & amentes effecti propter cupiditates terrenas, quæ nos reddunt insensatos, ita quod non sentimus quanta sunt vulnera animæ. Et propter hæc quærendus est Christus, qui est altissimus medicus: quia non est opus valentibus, sed male se habentibus, medico. De isto medico dicit Ambrosius: „ Audite me terreni homines, inveni medicum qui habitat in cælis, & in terris parat medicinam. Nihil potest sanare vulnera mea, nisi ille qui.... sentit. „ Christus ergo medicus est altissimus, & dat dimissionem in contritione laxati. Nam medicinam in confessione; diætam injungit in observatione jejuniorum; balneum præcipit in lacrymarum effusione; phlebotomiam injungit in passionis Christi recordatione. Sed quid est medicina? utique pœnitentia, de quadicit Augustinus: „ Pœnitentia non solum præteritum vulnus curat „ jejunio, sed animam ultra a peccato vulnerari non sinit „. Sed aliqui dicunt: Inveniemus misericordiam, & in fine pœnitebimus: quia dicit Dominus, nolo mortem peccatoris. Contra dicit Augustinus: „ Sic nullus „ debet spe misericordiæ in suis peccatis diutius remanere, sicut nec debet sibi vulnus „ procurare causa curationis futuræ: quia qui „ peccatori veniam promittit, diem crastinum „ non promittit. „

ANNO CHRISTI 1287.

Psalm. 6.

* *Deeſt*, peccat,

Ex prædictis ergo patet, quod Pater & Filius & Spiritus sanctus, trinus & unus, medicus est: quam Trinitatem offendit peccator per peccatum. Peccatum vero morbus est: pœnitentia est medicina, quæ per tres sui partes, scilicet contritionem & confessionem & satisfactionem, mitigat iram Trinitatis, quam peccando offendit peccator.

Hæc ergo ego Petrus Exonienſis intime considerans, & insufficientiæ presbyterorum sacrorum confessiones audientium compatiens, quorum ignorantiam, proh dolor! sæpissime sum expertus: præsentem summulam eisdem assigno, ut eam sciant ad utilitatem suam & confitentium. Cum autem satisfacere debeat delinquens, non secundum arbitrium proprium, sed potius ad arbitrium ejus contra quem deliquit: misericordius volens agere nobiscum Dominus, sacerdotem posuit inter sejpsum & nos, cujus in hoc arbitrium debemus sequi. Quem quidem ad nostram partem potius voluit declinare, tanquam infirmitate circumdatum: & propter hoc scientem compati iis qui ignorant, & ut iste sciat quid nobis injungere debeat. Nos inde omnia debemus confiteri, quia nostras non potest per se conscientias intueri. Et quoniam

ad

ANNO CHRISTI 1287.

ad transgressionem decem dictorum mandatorum, tota reduci potest criminum multitudo: dicta mandata scire tenentur pœnitentes, & pœnitentias injungens: & sunt hæc.

Exod. 20. *Non adorabis deos alienos*, &c.

Recurrat igitur pœnitens ad primum mandatum, & sollicite videat in seipso, si transgressus fuerit. An scilicet cultum soli Deo debitum, demoniis vel aliis creaturis exhibuerit; scilicet faciendo præstigia, id est, recurrendo ad conjurationes, sicut solet fieri pro furto, in gladio, in pelvi, & in nominibus scriptis & inclusis in luto, & impositis in aqua benedicta, & similia: vel recurrendo ad auguria sortiarii, vel si sortiarios pro talibus consulerit, & dæmonibus sacrificaverit, id est, divinationes vel sortilegium fecerit, sicut faciunt quidam miseri pro mulieribus quas amant fatue.

Deinde videat, si transgressus fuerit secundum mandatum, *Non assumes nomen Dei in vanum*. Ut, si forte aliquo modo vacillaverit in fide, vel titubaverit. Et debent doceri simplices (quia forte non possunt scire omnia quæ credi debent) quod habeant apud se stabile cor & fixum, scilicet quod credant sicut credit ecclesia: vel si non fecerunt, & opera Christiana faciant: quia secundum Augustinum, non sufficit quod nomen Christi accepisti, si opera Christiana

2. Cor. 6. non feciſti. *Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Videat etiam si ..... nomen Dei in scriptis sacrosanctis, vel tactis, sicut sæpe fit, assisis, & ibi doceantur mala perjurii: vel si juraverit sine causa, maxime nominando caput vel cetera membra Christi; & hæc ex consuetudine, contra con-

Eccli. 23. silium Salomonis, dicentis: *Jurationi non assuescat os tuum*. Videat etiam si trangressus fuerit quod fide data promisit.

Deinde videat si transgressus fuerit tertium mandatum, quod est, *Memento ut diem sabbati serves*, non faciendo in ea opera servilia; scilicet diebus Dominicis & solemnitatibus Sanctorum: vel peccata, quæ maxime sunt servilia. Tria vero præcedentia mandata, Deo debita sunt: septem sequentia ad proximum referuntur.

Quarto considerandum est, si transgressus fuerit quartum mandatum, quod est: *Honora patrem tuum & matrem tuam*. Quod non solum de patre carnali, sed de spirituali intelligendum est: sive parentibus, hoc est de patre & matre, in ipsos manus injiciendo, sive verbis probrosis, sive operibus injurias eis erogando: vel forte si fuerint pauperes, si non subvenerit eis eleemosynis, secundum posse suum rationabile, ut si sint mortui & orationibus egeant, si non fecerit orare pro eis. Non tamen injungat sacerdos Missas a se faciendas, vel a suo socio, qui tale beneficium reddat ei.

Deinde videndum est, quod si transgressus fuerit quintum mandatum, quod est, *Non occides*, &c.

Quæ sequuntur, continent examen in sequentia decalogi præcepta: deinde in septem peccata capitalia; denique in circumstantias Quis, quid, ubi, &c. *Quæ quia nihil habent, quod non reperiatur in familiaribus confessionis formulis, quæ omnium teruntur manibus: idcirco hic prætermittenda visa sunt.*

Quia tamen quædam sunt peccata, propter quæ debet simplex sacerdos ad papam vel episcopum mittere pœnitentem: ea præsenti tractatui utique duximus inserenda: ut auditis talibus mittat sacerdos pœnitentem ad episcopum, vel ejus pœnitentiarium, ut * ipso, audito pœnitente, discernat utrum ad episcopum absolutio pertineat, vel ad papam debeat ipsum destinare. Sunt autem hi ad papam mittendi, ad absolutionem suscipiendam, scilicet:

* *Forte*, i se *H.*

Percussores clericorum, vel religiosorum, sive clericorum sive laicorum, dum tamen sunt in collegiis. Item incendiarii qui domos incendunt. Violatores ecclesiarum. Sortilegi, & dæmonibus immolantes: & etiam aliud quam Deum adorantes. Item communicantes scienter & prudenter cum excommunicatis a papa, & etiam ab episcopo. Item falsarii litterarum domini papæ, & etiam procurantes falsitatem ab alio fieri, & scienter & prudenter falsis litteris utentes. Item falsi testes. Item supponens partum, id est, faciens alienum, partum suum, ut alii exhæredentur. Item partum suum necans, vel per injuriam suffocans. Item tonsores monetæ. Item impedientes legem domini Papæ. Item proditor domini sui, vel regni, vel alterius. Item sectans hæreses, id est, hæreticus, scilicet, qui fovet hæreticos. Item simoniacus, scilicet, qui emit vel dat aliquid, ut habeat aliquid spirituale; vel qui vendit spirituale, vel etiam qui procurat aliud dare, ut ipse vel alius habeat aliquod spirituale, scilicet beneficium ecclesiasticum, vel etiam ordines. Item raptores rerum sacrarum. Item schismaticus, id est, recedens ab ecclesia Romana. Item invadentes possessionem ecclesiasticam. Item adjutores Saracenorum in armis vel aliis prohibitis. Item usurarius. Item judex qui facit statuta contra libertatem ecclesiæ, vel qui favet talibus. Item qui suspensus, Divina celebravit. Item qui enormia contra naturam committunt circa luxuriam.

Et si forte non possit peccator induci, quod hujusmodi episcopo vel ejus pœnitentiario * ..... adeat episcopum sacerdos, & expositio ei crimine, recipiat ab eo sacerdos potestatem absolvendi pœnitentem. Hi quidem, sicut dictum est, mittendi sunt ad episcopum, ut ipse quos absolvere poterit, absolvat: quos vero absolvere non poterit, ad papam mittat episcopus absolvendos.

* *f.* confiteatur.

Consideratis his interrogationibus, suppleat discretus sacerdos ignorantiam pœnitentis, adhibita discretione prædicta in omnibus faciendis. Consideret autem sacerdos absolvere volens pœnitentem, si pœnitens sit Christianus, & si fidem habeat. Quo invento doceat eum sacerdos articulos fidei, quos ignorat. Deinde doceat eum quod habeat contritionem, & amaram corde, & discretam cum moderatione, ne sit dolor irrationabilis, & perseverantem cum proposito se abstinendi, & generalem, scilicet pro omnibus commissis, & hoc præcipue propter Deum. Deinde videat & moneat eum sacerdos, quod habeat oris proprii confessionem veram & nudam, cum omnibus circumstantiis, & integram, quod omnia detegat, & hæc omnia faciat propter Deum. Deinde moneat eum sacerdos, quod voluntarie satisfaciat, occulte pro occultis, & manifeste

pro-

ANNO CHRISTI 1287.

pro manifestis: & quod plenarie satisfaciat, moneat eum sacerdos, ut scilicet satisfactio omnibus correspondeat peccatis: & hoc totum sit propter Deum.

Forte, attendat. *II.*

In mutationibus * antecedat sacerdos, quod tria sunt genera peccatorum. Quædam sunt peccata spiritus: ut superbia, ira, invidia, acedia. Quædam carnis: ut gula, luxuria. Quædam vero media: ut cupiditas, avaritia. Contra spiritus peccata, injungenda sunt maxime oratio, humilitas, mansuetudo, & similia. Contra gulam, & luxuriam, & cupiditatem, & avaritiam, injungenda sunt flagella corporis, jejunia, disciplinæ, & peregrinationes. Contra quidem media, injungenda sunt largitas eleemosynarum, & exercitium in operibus misericordiæ. Contra peccata quidem carnis, injungenda sunt flagella corporis, jejunia, disciplinæ, & peregrinationes. Fuerunt tamen quidam, qui docuerint pro omni peccato, hæc tria esse injungenda: scilicet orationem, eleemosynam, & flagellum corporis, sicut prædictum est, scilicet in jejuniis & eleemosynis, & peregrinationibus. Quia, sicut credebant, in omni actu peccatorum habet aliquid de suo superbia vitæ, cujus medicina spiritualis est oratio: & hoc est forte genus dæmonii, quod non ejicitur sine oratione & jejunio. Aliquid habet de suo concupiscentia oculorum: contra est proprie eleemosyna. Habet aliquid de suo concupiscentia carnis: contra est flagellum corporis. Nec nos hæc reprobamus: dum tamen, secundum quod peccatum est magis spirituale, vel carnale, vel medium, magis injungat sacerdos propriam medicinam. Et qui eleemosynam dare non poterit corporalem, det saltem spiritualem: scilicet compassionem, cum voluntate dandi corporalem, si subesset facultas. Doceat etiam sacerdos pœnitentem quorumlibet spiritualium peccatorum remedia, secundum quod Dominus ei inspiraverit ex auctoritate scripturarum. Nos enim non decernimus iis ad præsens onerare præsentem tractatum. Et secundum omnes diversitates horum, dicitur esse arbitraria pœnitentia.

Diligenter sunt hæc observanda: conditio scilicet pœnitentis, hoc est, si servus vel liber: & etiam sexus, id est, si est masculus vel fœmina: & status, ut si est dives vel pauper, juvenis vel senex: & ordo, ut si est clericus, vel laicus. Si vero clericus, cujus ordinis sit. Item complexio consideranda est; scilicet, si est sanguineus, vel phlegmaticus, vel cholericus, vel melancholicus: & consistentia quidem corporis, id est, si est æger vel sanus, vel debilis vel potens. Quæ consideret sacerdos: & secundum hæc, qualitatem & quantitatem injungendorum sacerdotis moderetur quidem discretio.

Circa ægrotos hæc observanda sunt a sacerdote, quod si laboret quis in extremis, vel alia sit gravis ægritudo: non injungat ei sacerdos pœnitentiam, quæ, si sanus fuisset, fuerit ei injungenda. Quam si voluerint amici ejus pro ipso suscipere, * concedam: non tamen ipsis, nisi forsan languens hoc postulaverit, crimina languentis exponentur. Si convaluerit, veniat quidem ad ecclesiam, pœnitentiam susceptura, & absolvat eum sacerdos, monens eum, quod animo prompto Divinæ se subjiciat voluntati, sive in morte, sive salute animæ suscipienda..... & de omnibus aliis moneat eum, quæ circa salutem decrevit esse facienda. Quid autem prodesse debeat, si decesserit, pœnitentia quam amici ejus suscipiunt faciendam, Dei relinquatur clementiæ. Similiter in casibus, in quibus mittendi sunt ad episcopum pœnitentes, in articulo mortis a sacerdote simplici absolvantur. Injungatur tamen eis, quod si convaluerint, episcopum adeant, impleturi quod eis duxerit injungendum.

Sunt autem articuli fidei, quos pœnitentem debet docere sacerdos, secundum quod quidam annumerant, subscripti. Quod Deus unus est in essentia, trinus in personis; scilicet Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; sine principio, sine fine: omnia creans ex nihilo. Et quod filius Dei carnem sumpsit ex Virgine: de ea natus, manente virgine: verus Deus & homo: Deus, quia idem filius Dei; & homo, quia idem filius Virginis. Crucifixus est, mortuus & sepultus: non tamen necessitate, sed sponte, ut nos redimeret. Quod idem Deus & homo a morte surrexit, carne glorificata post resurrectionem: & quod nos omnes resurgemus. Quod idem Deus & homo Jesus Christus ascendit in cælos in sua humanitate, iterum venturus judicare mundum. Est autem necessaria fides sacramentorum, & eorum effectus. Scilicet quod baptismus mundat ab originali peccato, & ab actuali, ut adultum: sed necessaria est adulto contritio pro actuali. Quod confirmatio confirmat Spiritum sanctum in homine baptizato. Quod vera pœnitentia delet peccatum actuale, mortale, veniale. Quod in sacramento altaris est verum corpus & verus sanguis Christi: verus Deus, & verus homo. Et quod idem sacramentum confirmat pœnitentem ne recidivet, reconciliando & sustinendo contra actuale peccatum. Quod ordines collati conferunt potestatem officiorum & sacramentorum celebrandorum. Quod matrimonium legitime contractum, excludit mortale peccatum in opere generationis virorum & mulierum. Quod extrema unctio alienat a pœna corporali & spirituali.

Debet autem sacerdos docere laicum, quod credat & sciat symbolum, *Credo*, saltem in lingua materna. Et quod sciat orationem Dominicam, scilicet *Pater noster*: & salutationem beatæ Mariæ, scilicet *Ave Maria*. Moneat etiam ipsum, quod sollicite custodiat ne recidivet, & quod sæpe revertatur ad ipsum: saltem ter in anno, sicut in conditionibus synodalibus continetur. Et si forte labatur in peccatum, statim post lapsum redeat ad sacerdotem, ut instructum pœnitentem sic absolvat, & in pace dimittat: melius tamen si sciverit, & si ei Dominus melius inspiraverit faciendum, faciat.

Forte, dat.

Hic tractatus habeatur in singulis, vel diversis parochialibus, sub pœna unius marcæ, loci archidiacono solvendæ: vel minus, vel plus, secundum facultatem sacerdotis ignorantis. Quod arbitrio archidiaconi in periculo animæ suæ committimus: refer-

servando nobis potestatem puniendi archidiaconum, si negligens fuerit inventus, qui ad minus solvat ad opera beati Petri Exonii, vel episcopo, duas marcas pro qualibet negligentia. Quod singuli sacerdotes illum addiscant, & sciant: alioquin cum super hoc requisiti fuerint, causa, quasi insufficientes repellntur. ANNO CHRISTI 1287. ANNO CHRISTI 1287.

* *f.* beneficiorum causa

CONCILIUM REMENSE.

Nunc primum prodit ex apographo R. P. Jac. Sirmondi Societ. Jesu.

Concilium provinciale ecclesiæ Remensis celebratum circa annum Dom. MCCLXXXVII. a reverendo patre domino Petro Barbet.

UNiversis præsentes litteras inspecturis, Petrus miseratione Divina Remensis archiepiscopus, Robertus Laudunensis, Thomas Belvacensis, Guido Noviomensis, Guillelmus Ambianensis, Galterus Silvanectensis, Jacobus Motinensis, & Michael Tornacensis, ejusdem permissione, episcopi suffraganei Remensis provinciæ, salutem in Domino sempiternam.

Ad fructificandum in ecclesia Domini, * ager Dominicus nuncupatur, sensibus nostris inesse debet illa sollicitudo, ut quicumque * diversa negotia quæ nobis incumbunt ex officii debito, diversimode distrahant mentes nostras: ad illa tamen præcipue internæ considerationis oculos dirigamus, per quæ vitetur periculum animarum. Cum itaque inter nos, & viros religiosos fratres Prædicatores & Minores, occasione cujusdam concessionis, a felicis recordationis domino Martino papa quarto super confessionibus audiendis & injungendis pœnitentiis sibi factæ, gravis esset orta dissessionis materia, prout universitatem vestram credimus non latere: pro eo videlicet quod iidem fratres dicunt & asserunt, se intelligere eo modo quod dilucide * obviant juri communi, conciliis, & constitutionibus Romanorum pontificum, & intentioni etiam concedentis: ex quibus assertionibus, præsumptionibus *, temerarisque, quod dolentes referimus, multa scandala & animarum pericula in clero & populo sunt exorta, cum periculo subditorum nostrorum, quorum sanguis in districto examine de nostris manibus requiretur: præsertim cum nos in susciplendo curam ipsorum nostras obligaverimus animas pro eisdem. Et licet plures contractus amicabiles cum fratribus habuerimus memoratis, per quos credebamus vitare scandala & pericula supradicta, & prædictos fratres amicabiliter inducere, ut resipiscerent ab incœptis, & quod ipsi non præsumerent pontificale officium usurpare: ipsos tamen ad id allicere nequeuntes, necesse habuimus super tam arduo & periculoso negotio provinciale concilium convocare, Deo propitio in eodem negotio salubre remedium quæsituri. Et demum venerabilibus fratribus nostris suffraganeis prædictis, procuratoribus capitulorum cathedralium, & aliarum collegiatarum ecclesiarum, abbatibus, prioribus conventualibus non exemptis, & aliis ecclesiarum prælatis præfatæ provinciæ, qui ad hoc vocati * fuerunt, vocatis per nos & archiepiscopum supradictum, Remis ad diem Lunæ in festo B. Michaelis archangeli, ad jam dictum concilium: ipsisque præsentibus in eodem concilio, deliberato statuimus, & nostrorum * omnium, necnon procuratorum * venerabilium fratrum nostrorum Suessionensis & Cameracensis episcoporum, de quibus absentia tunc constabat (qui quidem procuratores ad hoc habebant speciale mandatum) multorum abbatum & prælatorum ejusdem provinciæ consensu, & etiam voluntate, prædictum negotium in curia Romana, usque ad ipsius totalem expeditionem statuimus prosequendum, & decernimus auctoritate concilii memorati.

Et quia causa ipsius prosecutionis necesse habemus expensas facere, necnon circa supplicationes (contra abusores litterarum apostolicarum, per quas tam clerici quam laici ejusdem provinciæ graves jacturas & damna intolerabilia patiuntur, & alia negotia sæpe dictæ provinciæ promovenda) summo pontifici faciendas: in eodem concilio, deliberatione provida statuimus, quod nos prædictus Remensis archiepiscopus, & unusquisque episcopus ipsius suffraganeorum, vigesimam redituum nostrorum omnium anni præsentis solvere teneamur infra instans pascha, pro eisdem negotiis prosequendis. Et quia paterna dilectio, & devotio filialis, illam insolubilem unionem inter se mutuo vendicant, quod Pater & filius, quicquid in hujus vel illius animo geritur, præcordialiter sentiunt & affectant: nec aliter quam ad semetipsum, opportunis temporibus recurrit alter ad alterum, cum hoc caritas innuat, & debitum exigat honestatis: in eodem concilio similiter duximus ordinandum, quod omnes abbates, priores, decani, capitula, parochialium ecclesiarum rectores, non exempti, Remensis provinciæ, centesimam redituum & proventuum suorum anni prædicti, infra prædictum terminum solvere teneantur, & apud illos deponere, quos in hac parte duxerimus ordinandos. Et nihilo minus quilibet episcopus in sua diœcesi, exigendi, colligendi, & recipiendi dictam centesimam a suis subditis, necnon compellendi eosdem ad id auctoritate concilii, ad solvendum videlicet prælibatam centesimam, habeat potestatem. Illi vero qui centesimam alias impositam in toto vel in parte hactenus non solverunt, ad solvendum eamdem, vel quod residuum fuerit, infra instans festum Purificationis Virginis gloriosæ, auctoritate prædicti concilii compellantur. Et nihilo minus memorati episcopi, eos, postquam plane satisfecerint, poterunt absolvere, qui pro defectu solutionis dictæ centesimæ, excommunicationis sententiam incurrerunt.

In quorum testimonium & munimen, sigilla nostra una cum sigillis prædictorum

Suef-

* *Add.* quæ

* *Corr.* quantumcumque

* *Forte*, obviat. *H.*

* *Corr.* præsumptuosis

* *f.* vocandi

* *leg.* nostrum

Sueſſionenſis & Cameracenſis epiſcoporum, duximus præſentibus apponenda. ANNO CHRISTI 1287.

Nos autem Sueſſionenſis & Cameracenſis epiſcopi prædicti, præmiſſis omnibus, prout ſuperius continentur, benignum aſſenſum favorabiliter impertimus, & ea in noſtris diœceſibus, auctore Domino, & quantum vires noſtræ poterunt ſuſtinere, promittimus nos facturos. Ad quorum evidentiam pleniorem, præſentes litteras, una cum ſigillis reverendiſſimorum patrum ſupradictorum, ſigillis noſtris fecimus ſigillari. ANNO CHRISTI 1287.

Datum & actum anno Dom. MCCXXCVII. in die feſto B. Remigii, in capite Octobris.

CONCILIUM HERBIPOLENSE.

Sub præſidio Joannis legati ſedis apoſtolicæ, in præſentia Rudolphi imperatoris multorumque principum celebratum anno MCCLXXXVII.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De honeſta vita.*
2. *De vitandis tabernis ac ludis.*
3. *De colloquio cum monialibus, vel de inordinato joco.*
4. *De haſtiludio clericorum.*
5. *De clericis concubinariis, vel manifeſtis cohabitatoribus.*
6. *De his qui beneficia per intruſionem accipiunt.*
7. *De bina celebratione Miſſarum.*
8. *De portatione corporis Chriſti.*
9. *De alienationibus rerum eccleſiaſticarum.*
10. *De habentibus duas vicarias.*
11. *De ætate clericorum promovendorum.* C
12. *De præſentatione promoti.*
13. *De obſervatione interdicti.*
14. *De beneficiorum ſuſceptione de manu laicorum.*
15. *De benedictionibus & ſepulturis quæ fiunt per pactum.*
16. *De cura cappellarum.*
17. *De vicariis in eccleſiis parochialibus monaſteriorum.*
18. *De habitu & converſatione monachorum.*
19. *De vita & habitu monialium.*
20. *De occupatoribus & invaſoribus rerum eccleſiaſticarum.*
21. *De laicis recipientibus beneficia eccleſiaſtica.*
22. *De advocatis eccleſiarum.*
23. *De uſurariis.*
24. *De læſionibus eccleſiaſticarum perſonarum.*
25. *De læſoribus nunciorum ſedis apoſtolicæ.*
26. *De uſurpantibus ſibi bona eccleſiarum vacantium.*
27. *De viſitatione per epiſcopos facienda, & de confirmatione.*
28. *De propugnaculis quæ fiunt in eccleſiis.*
29. *De debitis maritorum defunctorum.*
30. *De ſpoliatoribus ſtratarum.*
31. *De emptione ſeu venditione bonorum feudalium eccleſiæ.*
32. *De his qui capiunt bona eccleſiæ vel capituli propter debita ſingularis perſonæ.*
33. *De his qui invadunt bona eccleſiarum propter inimicitias advocatorum.*
34. *De apoſtolis reprobatis.*
35. *De laicis qui fabricæ eccleſiæ adminiſtrant.*
36. *De his qui prohibent ne quis coram eccleſiaſtico judice conqueratur.*
37. *De ſalſariis.*
38. *De obſervatione interdicti.*
39. *De conſervatoribus monaſteriorum.*
40. *De exigentibus nova paſſagia.*
41. *De obſervatione conſtitutorum.*
42. *De his quibus erat indultum quod excommunicari & interdici non deberent.*

CONSTITUTIONES JOANNIS TUSCULANI epiſcopi, apoſtolicæ ſedis legati.

PRÆFATIO.

*Joannes Divina miſeratione Tuſculanus epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, venerabilibus in Chriſto patribus univerſis, archiepiſcopis, epiſcopis, & dilectis ſibi in Chriſto clericis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, præpoſitis, archipresbyteris, & aliis eccleſiarum prælatis, capitulis, conventibus, & collegiis, Ciſtercienſibus, Præmonſtratenſibus, Cluniacenſibus, ſancti Benedicti, ſancti Auguſtini, Carthuſienſibus, Grandimontenſibus, & aliorum ordinum, necnon prioribus hoſpitalis ſancti Joannis Hieroſolymitanarum domorum, militiæ templi beatæ Mariæ Teutonicorum, ceteriſque perſonis eccleſiaſticis regularibus & ſæcularibus, exemptis & non exemptis, & per partes Alamaniæ, Bohemiæ, Daciæ, & Sveciæ regna, necnon Moraviæ, * Marthiani, Poloniæ, Pomeraniæ, Pruſſiæ, Caſubiæ, & Livoniæ ac Ruſſiæ ducatus conſtitutis, in perpetuum.*

* Vox mendoſa, vel ignota. *H.*

D DEus deorum Dominus rite ac æquo moderamine cuncta præordinans, ab æterno ſingentes legis voluit eſſe conditores, ut ſe homines eſſe cognoſcerent, & proprium ſub legis limitibus arbitrium limitarent: in ceteriſque propulſatis, in ſilentiis roboraretur, juſtitia vigeret, æquitas & candor magis eniteſcerent honeſtatis. Hæc tria, quaſi conformia, & ſtatus proſperitatem aſſerentia poſſeſſoris, promptis affectanda ſunt deſideriis, ſummis exequenda vigiliis, & ſollicitis ſtudiis acquirenda. Hæc apta ſunt & neceſſaria protinus ſingulis, maxime perſonis ſublimibus, dignitate præcellentibus, ac in ſacris officiis conſtitutis. Hæc ſicut affectu no- E bis anxio appetimus, ſic & ea ſubditis noſtris libentiſſime propinamus, ut per æquitatis, juſtitiæ, honeſtatis ſuæ tramites incedentes, adſit eis felicis ſtatus tranquillitas & plena jucunditas libertatis. Ut igitur de commiſſo nobis per ſacroſanctam matrem Romanam eccleſiam in partibus noſtris plenæ legationis officio, & continuis noſtris laboribus, quos libenter perferimus, & ſubditis noſtris quietem pacis, & ſtatus commoda propinemus, fructuſque percipiant optatos, pro ſalubri ſtatu cleri, partium, regnorum, Locus corruptus.

ANNO CHRISTI 1287.

& ducatuum prædictorum, in sacro Herbipolensi concilio, assidentibus nobis venerabilibus patribus, Moguntinensi, Colonensi, Saltzburgensi, & Viennensi, archiepiscopis, & nonnullis eorum suffraganeis, & de ipsorum ac abbatum & prælatorum præsentium * quasdam constitutiones edidimus per eos in posterum inviolabiliter observandas, quæ a jure suadentur, æquitati deserviunt, & continent honestatem : mandantes auctoritate qua fungimur, ut in qualibet, etiam cathedrali, conventuali, seu etiam collegiata, sub nostro sigillo penitus habeantur annuatim, prout in constitutione nostra contra usurarios actus inferius annotata expresse legitur, publicandæ. Vos itaque has constitutiones devote suscipite, & eas tanquam amatores justitiæ inviolabiliter observate.

* *deest forte*, consilio.

CAPITULA.

I. De honesta vita.

In nomine Domini, Amen. Ut Christi militia laudibus deputata Divinis, vita, gestu, moribus, & habitu, a malitia secernatur humana: cunctos archiepiscopos, episcopos, clericos, abbates, ceterosque inferiores ecclesiarum prælatos, & personas in dignitate sacri sacerdotii constitutas, quarum cura nobis committitur, auctoritate hortamur in Domino, & paterna suadela monemus, ut pie, caste, munde, ac in splendore * vitæ vivere studeant, gravitate qua convenit, tam in habitu, quam in moribus incedentes: & ut dignitate præcellunt, sic & vitæ præfulgeant honestate: præsenti constitutione statuimus in posterum valitura, ut archiepiscopi, episcopi, abbates, in domibus eorum, clausa, & non nimia longitudine vel brevitate, munda habeant indumenta.

* Bin. *Manuscr.* vit. *habet : forte legendum.* Virtutum.

II. De vitandis tabernis ac ludis.

Usus tabernarum, præterquam in itinere constitutis, & ludos taxillorum, omnibus clericis & personis ecclesiasticis, præsertim in prælaturis & sacris ordinibus constitutis, omnino prohibemus: & qui contra fecerint, in publico, vel alibi laicis præsentibus, arbitrio ordinarii puniantur.

III. De colloquio cum monialibus, vel de inordinato joco.

Abusum quoque ac suspicionem contagii a personis ecclesiasticis, maxime in dignitatibus & sacris ordinibus constitutis, paterna diligentia præcidere diligentes: personis hujusmodi frequentationem claustrorum, seu monasteriorum monialium, ac inhonestam collocutionem, & ludum noxium cum ipsis monialibus in cameris, vel publice, in hac edictali constitutione de cetero prohibemus: & qui contra fecerit, pœna * communionis puniatur per ordinarium

ANNO CHRISTI 1287.

* *f.* excommunicationis.

IV. De hastiludio clericorum.

Hastiludia & torneamenta, clerici qui sunt in dignitatibus, personatibus, seu in sacris ordinibus constituti, hoc edicto perpetuo sibi noverint interdicta: ita quod nulla persona ecclesiastica in dignitate seu personatu, & in sacris ordinibus constituta, cum armis vel sine armis ipsa exerceat. Et si contra fecerit, anathematis vinculum eo ipso incurrat Absolutionem tum * eorum episcopo metropolitano, ac aliis episcopis reservamus.

* *f.* tamen cor.

V. De clericis concubinariis, vel manifestis cohabitatoribus.

Concubinarios clericos, qui retinendo publice concubinas, & famam negligunt, & reverentiam maculant clericalem, more pii patris, non personas, sed personarum vitium detestantes, eorum saluti præsentis constitutionis tenore sic duximus providendum. Et quod si publice retinere præsumpserint concubinas, vel novas focarias acquirere earum loco, sint ipso facto beneficiis privati: quæ illi, ad quos collatio pertinet, conferre aliis personis idoneis teneantur.

VI. De his qui beneficia per intrusionem arripiunt.

Damnandæ ambitionis improbitas sic aliquorum animos occupat, quod in illam eos temeritatem impellit, ut quod prohibente jure nequeunt, præsumant per intrusionem arripere, ac præsumpta violenter retinere. Volentes igitur competens huic morbo remedium adhibere, hoc edicto perpetuo consultissime prohibemus, quod nullus clericulus ecclesiam vel præbendam aliquam, vel beneficium ecclesiasticum, aut proventus ipsorum, quæ ad eum de jure non pertinent, in alterius præjudicium recipere ac retinere præsumat. Qui contra fecerit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat: nec possit sibi de

ab-

ANNO CHRISTI 1287.

absolutionis beneficio providere, nisi illi, cui super ecclesia seu beneficio & fructibus eorum hujusmodi injuriam fecit; satisfaciat competenter. Et nihilo minus si per mensem in occupatione, intrusione, seu violentia hujusmodi, animo sceleris indurato, beneficiis, si qua habet in ecclesiis, ipso facto sit privatus; & sit extunc inhabilis ad dignitatem aliquam, seu ecclesiam obtinendam. Et, si laicus fuerit, sententiam excommunicationis incurrat.

ANNO CHRISTI 1287.

VII. De bina celebratione Missarum.

Ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli presbyteri, ignari quanti terroris existat illicite tractare Divina, quæ sicut gloriam digne sumpta, sic & indigne præsumpta pœnam promittunt æternam, in eadem ecclesia nulla necessitate urgente, sed ad solum quæstum, Missam celebrant bis in die. Quod detestantes omnino, sub attestatione tremendi judicii, in quo ab eis, si contrafecerint, requiratur, hac edictali constitutione singulis presbyteris inhibemus, ut nisi unam Missam, aut duas in casibus a jure concessis, in die cantare aut legere cum sacrificii celebratione præsumant, & si secus fecerint, ordinarii arbitrio acriter puniantur.

VIII. De portatione corporis Christi.

Sanctissimum corpus Christi, cujus dignæ venerationi fragilitas humana non sufficit, cum ad infirmos, vel ad mulieres vicinas partui, extra corpus ecclesiæ deportatur, veneratione solita mandamus venerari: videlicet, ut presbyter indutus superpelliceo cum stola circa collum portet; nisi loci distantia, & temporis qualitas secus exposcat; clericus vero præcedens cum campanella & lumine, tintinnando; & obviantes, donec sacerdos transeat, genuflectant, & dicant devote ter ad minus orationem Dominicam cum salutatione B. Virginis gloriosæ. Nos enim tam sacerdoti quam clerico deportantibus, & singulis vere pœnitentibus & confessis genuflectentibus, dummodo, ut dictum est, genuflectant, & orationem Dominicam cum salutatione beatæ Virginis dicant, decem dies pro vitæ qualitate de injuncta sibi pœnitentia, auctoritate qua fungimur, relaxamus. Presbyter vero, qui aliter, tum occulte ipsum portare præsumpserit, ordinarii arbitrio puniatur.

IX. De alienationibus rerum ecclesiasticarum.

Licet alienationes rerum ecclesiasticarum, maxime possessionum, librorum & vasorum, quæ Divinis cultibus sunt deputata, sacri prohibeant canones: quia tamen, ut nostris insonuit auribus, nonnulli prælati tam sæculares quam religiosi, sicut abbates & abbatissæ, & priores monasteriorum quæ sunt per priores solita gubernari, & alii ecclesiarum rectores, novo alienationis quæsito colore, bona ecclesiarum, quarum gubernatores existunt, fingentes se pro utilitatibus ecclesiarum suarum maximis debitis obligatos, consanguineis eorum, seu personis extraneis, bona alienant hujusmodi ad vitam, vel obligant possidenda, & per hoc, ipsis qui obligantur deficientibus, successores eorum, aut propter potentiam detinentium, aut ecclesiarum inopiam, non audent ea redimere, vel non possunt, & sic pastorum nequitia ecclesiæ propriis bonis defraudantur: nos indemnitati ecclesiarum providere volentes, ac alienationes hujusmodi edicto perpetuo prohibentes, omnino * alienantes in fraudem sine superiorum assensu, & aliter quam in casibus a jure permissis, bona ecclesiarum, quarum curam gerunt, pœna canonis puniantur.

X. De habentibus duas vicarias.

Presbyteris duas communicaturas recipere prohibemus omnino, cum impossibile sit quod sufficienter * possit ecclesiis servire duabus: & qui contra fecerit, prima vicaria ipso facto, & de secunda, quamdiu primam retinuerit, proventibus sit privatus, quos in utilitatem ipsius ecclesiæ decernimus per ordinarium convertendos.

* *Deest forte* unus.

XI. De ætate clericorum promovendorum.

Præsenti perpetuo prohibemus edicto, ne de cetero archiepiscopi, episcopi, abbates & abbatissæ, seu alii ecclesiarum prælati, ad quos parochialium ecclesiarum collatio, seu præsentatio pertinet, parochiales ecclesias personis, quæ vicesimum quintum annum non attingunt, conferant; vel eas ad hujusmodi ecclesias re-

ANNO CHRISTI 1287.

repræsentent, vel repræsentatum talem admittant, vel instituant in eisdem. Si contra factum fuerit, premantur pœna illius canonis, *Licet canon.* (*a*) 1. *lib.* 6.

XII. De præsentatione promoti.

Ecclesiarum quoque patronos, seu illos, qui noscuntur in ecclesiis aliquibus jus patronatus habere, præsenti sanctione monemus: ut vacantibus ecclesiis de jure, & de facto, in quibus jus patronatus obtinent, personam idoneam & ætatis legitimæ, diœcesanis, seu illis, ad quos institutio in ipsis ecclesiis pertinet, infra tempus statutum a jure studeant præsentare. Et si per mensem ultra dictum tempus ecclesias ipsas detinere præsumpserint, ipso facto excommunicationi subjaceant: & ea vice præsentatione hujusmodi sint privati. Ac si superior non ecclesiam sic vacantem infra tempus a canone sibi præfixum conferat: a collatione beneficiorum sit per annum ipso facto privatus. Et si laici fuerint, & ordinarium providere volentem ipsi ecclesiæ impediverint: ipso facto sint sententia excommunicationis innodati.

XIII. De observatione interdicti.

Clericos tam sæculares, quam religiosos etiam, cujuscumque sint ordinis, qui constituti erunt in civitate, villa, seu castro, vel in aliquo loco qui subjaceat interdicto, in obsequiis mortuorum seu processionibus non debere cantare, aut publice celebrare, aut campanas ad horas pulsare, præsentis constitutionis oraculo volumus declarari, nisi haberent ex privilegio vel indulto*.

* facultatem *forte. In manuscripto tamen hæc vox deest.*

XIV. De beneficiorum susceptione de manu laicorum.

Nullus de cetero clericus, vel ecclesiastica persona, ecclesiam seu ecclesiasticum beneficium de manu laici, vel alterius ad quem collatio non pertinet, recipiat, seu laicali favore vel potentia sibi existimet retinenda: & qui contra fecerit, nisi in manu diœcesani, vel ejus ad quem ecclesiæ, vel beneficii collatio, vel institutio pertinet, libere resignaverit, anathematis vinculo innodetur: nec absolvi valeat, nisi ecclesiæ sic obtentæ de fructibus per eum perceptis plenarie satisfiat.

XV. De benedictionibus & sepulturis quæ fiunt per pactum.

Obscenam illorum abominationem præsentis constitutionis oraculo detestantes, qui vendere dicuntur benedictiones nubentium, & sepulturas mortuorum, talia de cetero fieri prohibemus omnino: & qui contra fecerit, cum Giezi in die tremendi judicii recipiat portionem. Nec per hoc intendimus, quod laudabiles consuetudines locorum, seu ecclesiarum habentium cœmeteria, infringi debeant, & quando * possint rectores earumdem ecclesiarum hujusmodi recipere licite, si nubentes post benedictionem, & consanguinei vel alii pro defunctis post sepulturam, aliquod offerre voluerint, devotionis intuitu, & etiam pietatis.

* *f.* quod non poss.

XVI. De cura cappellarum.

Rectores, qui matrices habent ecclesias, a quibus dependent cappellæ, circa ipsas in tali volumus cura versari, ut in ipsa cappella, quæ subjacet curæ suæ, si facultates suppetant, vicarium idoneum statuant, qui resideat continue in ecclesia, & deserviat in Divinis, & parochianis spiritualia præbeat alimenta. Quod si fuerint in hoc remissi, vel se reddiderint negligentes, per ordinarios puniantur.

XVII. De vicariis in ecclesiis parochialibus monasteriorum.

Curent etiam & priores, cujuscumque sint ordinis, parochialibus ecclesiis quas obtinent, pleno jure per vicarios idoneos continue facere in Divinis obsequiis deservire, & parochianis ecclesiarum ipsarum spiritualia sollicite ministrare. Alioquin abbas, seu prior, qui parochialem ecclesiam hujusmodi sine rectore per mensem dimiserit a die notitiæ computando, & in ea non curaverit vicarium aut ministrum idoneum ordinare, præsentis constitutionis tenore sit extunc ab officio ipso facto suspensus, tamdiu in suspensione hujusmodi permansurus, quamdiu ecclesiæ

(*a*) Est canon 13. Concilii Lugdunen. Admonere autem Binius debuerat, hanc voculam, *lib.* 6 additam fuisse postea. Nam anno 1287. nondum erat sextus decretalium liber. *Harduinus.*

ANNO CHRISTI 1287.

cleſia ipſa ſine vicario ſeu miniſtratore manebit: & proviſio ſive ordinatio eccleſiæ ordinarii arbitrio reſervetur.

XVIII. De habitu & converſatione monachorum.

Volumus etiam, quod abbates, priores monaſteriorum quæ per priores ſunt ſolita gubernari, veſtes non habeant, quæ in forma vel colore appareant ſæculares, ac monachos eorum intra clauſtra eorum retineant, nec permittant eos ſine manifeſta, ſeu juſta ac rationabili cauſa, frequenter in ſæculo cum ſæcularibus converſari: ſed ſecundum ſtatuta regulæ, in qua profeſſi ſunt, ſtudeant Domino deſervire: & ſi contra fecerint, per menſem per ſuperiorem ab officio ſuſpendantur.

XIX. De vita & habitu monialium.

Hanc circa monialium curam abbatiſſas, & prioriſſas monaſteria monialium gubernantes, volumus adhibere cautelam, ut poſtquam monialis quindecimum annum ætatis exegerit, & poſt duodecimum aut quindecimum ætatis ſuæ annum probationem in monaſterio fecerit, ultra annum profeſſionis velum cogatur recipere, ac ſibi capillos juxta ſcapulas amputare, quæ per ſubtractionem præbendarum * abbatiſſæ ſtudioſe arceantur. Item, ſine manifeſta vel rationabili cauſa, exitus clauſtri eiſdem monialibus per eam quæ regit monaſterium prohibeatur omnino. Ceterum ne prætextu inopiæ ipſis detur monialibus occaſio malignandi, abbatiſſa, juxta facultatem & quantitatem redituum monaſterii, eis in victu honeſte provideat & amictu, prout regula patitur earumdem. Super quo ſi dubietas emerſerit, per ordinarium loci declaretur; & ipſe ordinarius abbatiſſas contra facientes per adminiſtrationis privationem coerceat, vel alias, quo melius eas poſſe videbitur coerceri.

Hic aliquod mendoſum in *MS.* ſubſt. *H.*

XX. De occupatoribus & invaſoribus rerum eccleſiaſticarum.

Dignum arbitrantes & conſentaneum æquitati, ut quos jugo legis forſitan premimus, ab oppreſſorum illicitis auſibus defendamus, & conſultiſſima conſtitutione in poſterum valitura ſanciamus, quod nulla ſæcularis vel eccleſiaſtica perſona, quantacumq; nobilitate aut præeminentia ſtatus præfulgeat (Chriſtianiſſimo domino Romanorum rege ſemper auguſto, ejuſdemque Divina conſorte, eorumq; filiis dumtaxat exceptis) eccleſias & eccleſiaſtica bona, jura & juriſdictiones, & vaſallos eorum, violenter & auctoritate propria publice uſurpare, aut occupando invadere, vel ſcienter uſurpare, aut occupatoribus, invaſoribus, & ſcienter uſurpantibus eccleſias & bona prædicta, præſtare præſumant quomodolibet, per ſe, vel per alium aut alios, conſilium, auxilium, vel favorem: vel quod ſi aliquis contra hujuſmodi noſtræ conſtitutionis tenorem facere vel venire præſumpſerit, & requiſitus, infra menſem, eccleſiæ læſæ, aut prælato ipſius, damnum non emendaverit, ipſo facto anathematis vinculo ſit innodatus, & terræ ipſius eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto: ac clerus terræ offenſoris hujuſmodi, ſola denunciatione prælati, ſeu cleri eccleſiæ læſæ, ſervet inviolabiliter interdictum: quod ſi celebrare præſumpſerint, quamdiu offenſor hujuſmodi non emendaverit quod deliquit, ipſo facto a Divinis officiis ſe noverint eſſe ſuſpenſos. Simili modo illos qui poſſeſſiones eccleſiaſticas titulo pignoris detinent obligatas, a quibus jam receperint ultra ſortem, ſi non reſtituant prælatis eccleſiarum quarum ſunt, infra dictum tempus, volumus hac pœna mulctari.

XXI. De laicis recipientibus beneficia eccleſiaſtica.

Laicos, quantacumque ſtatus dignitate fulgentes, eccleſiaſtica recipere beneficia, aut occupata tenere, quæ debentur militantibus in Divinis, de cetero prohibentes: eos, niſi infra menſem a tempore occupationis, in antea occupata beneficia ipſa dimiſerint, ipſo facto excommunicationis vinculo volumus eſſe innodatos.

XXII. De advocatis eccleſiarum.

Nonnulli, qui eccleſiarum ſe aſſerunt advocatos, ſicut tenentur, non ſolum eccleſias ipſas ab oppreſſoribus non defendunt, ſed eccleſiarum ipſarum bona violenter diripiunt, ac perſonas ipſorum multipliciter inquietant. Et ſi advocatus quatuor pluresve habeat filios, quod eſt tamen intolerabile,

ANNO CHRISTI 1287.

ANNO CHRISTI 1287.

bile, omnes se reputant in direptionem bonorum ecclesiæ advocatos: sic quod per hoc ecclesiæ, unde sperant auxilium, frequenter sentiunt detrimentum. Quibus volentes salubre remedium adhibere, hac edictali constitutione sancimus, cunctos ecclesiarum advocatos infra nostræ legationis terminos constitutos, cujuscumque sint præeminentiæ status, eisdem juribus esse contentos, quæ ipsis, seu eorum antecessoribus fuerint concessa semper, quos advocationi hujusmodi præfecerint: & ecclesias, quarum advocati existunt, defensare studeant, & manutenere pro posse; & solum ille, in quem omnes concordant, aut major pars eorum, habeatur eorum de cetero advocatus. Alioqui si negligentes in defendendo & manutenendo personas & jura ipsarum ecclesiarum fuerint vel remissi, hujusmodi advocationis officio eos privatos esse volumus ipso facto: & si quid ultra debitum ab ipsis ecclesiis auferre, & contra hujus nostræ constitutionis tenorem venire præsumpserint, nisi infra mensem ecclesiis ipsis restituerint quod auferunt, vel emendaverint, quod delinquunt, excommunicatos esse decernimus: & ad requisitionem personarum ecclesiæ injuriam passæ, excommunicatos mandamus denunciari omni mense.

XXIII. De usurariis.

Usurarios actus Divina & humana lege satis novimus exprobratos: & contra exercentes usuras novissima constitutio Lugdunensis concilii pœnas statuit exquisitas, quibus addendum aliquid non videmus. Sed quia novo quæsito fœnerandi colore, nonnulli sub titulo venditionis exercent usuras, emendo pignus pro quantitate, quæ mutuo petitur, & vendendo eodem redemptionis tempore pro quantitate adaucta numero usurarum, huic fraudi sic prævidimus obviandum: quod constitutio sanctæ recordationis Gregorii papæ decimi contra usurarios edita in concilio* Lugdunensi, in singulis cathedralibus & collegiatis ecclesiis, una cum præsentibus constitutionibus nostris publicetur, statim lecto evangelio, semel in anno in quadragesima publice coram populo: & tunc fœneratores hujusmodi, & alios qui contra tenorem hujusmodi concilii Lugdunensis exercent usuras, & retinentes eos in domibus propriis, excommunicati nominatim publice nuncientur. Quod si ecclesiarum prælati, in hujusmodi publicatione, quam per seipsos & alios facere debent, negligentes fuerint vel remissi; & in dicto tempore publicatio ipsa non fiat: eos æterni mittimus judicis ultioni. Et si usurarius diem claudit extremum, qui occulte usuras exercuit, & trium aut duorum testium fide dignorum testimonio constiterit exercuisse usuras: nisi pro eo satisfactum fuerit de receptis usuris, nullus ipsum recipiat ad ecclesiasticam sepulturam. Alioqui si contra factum fuerit, præter pœnam latam in Lugdunensi concilio contra tales, volumus ut locus seu ecclesia, in cujus cœmeterio de voluntate prælati seu capituli sepulta fuerint corpora talium, ipso facto ecclesiastico subjaceant interdicto, quamdiu eadem corpora per eos non fuerint exhumata.

* an. 1274. can. 26.

XXIV. De lasionibus ecclesiasticarum personarum.

Eos qui Dei timore postposito clericos seu ecclesiasticas personas occidunt, vulnerant, mutilant, proscribunt, capiunt, & captas retinere præsumunt, etsi sententiam, quam incurrunt, latam a canone non verentur, adjectione hujusmodi pœnæ volumus coercere: videlicet quod prælati vel rectores ecclesiarum, in quibus captivantes & detinentes ipsi degunt, & captivati clerici capiuntur, & captivi tenentur, ipsos captivantes, & captivos detinentes excommunicatos denuncient publice singulis diebus Dominicis & festivis, nisi, postquam requisiti fuerint, eos infra octo dies dimiserint, & in locis, ubi capti clerici & personæ ecclesiasticæ tenentur, quamdiu scientes cessent a Divinis, quamdiu in locis ipsis fuerint sic captivi. Quod si contra fecerint, tanquam eorumdem maleficorum participes excommunicatos esse volumus ipso facto: salvis aliis quæ contra tales sunt in conciliis provincialibus constituta.

XXV. De læsoribus nunciorum sedis apostolicæ.

Si quis in tanti proruperit furoris audaciam, quod nuncios legatorum apostolicæ sedis de latere missorum ab ipsa, seu archiepiscoporum aut episcoporum, aut delegatorum, capere vel verberare, ac eos spoliare,

seu

ANNO CHRISTI 1287.

seu litteras auferre, aut dilaniare, aut alias eos in jurisdictione eis commissa, per se, vel per alios aut alium, publice vel occulte, vel quomodolibet impedire præsumpserit, ipso facto sint excommunicationis sententia innodati. Eamdem pœnam nihilo minus contrahere volumus, qui venientes ad curiam eorumdem, & abinde redeuntes eos in personis offenderint, vel eos bonis eorum, quæ secum habuerint, occulte vel publice spoliarint.

XXVI. De usurpantibus sibi bona ecclesiarum vacantium.

Nonnulli afflictis ecclesiis, quæ vacationis laborant incommodo, non verentes afflictionem addere, bona earumdem ecclesiarum diripere ac occupare nituntur. Ex quo grave ipsis ecclesiis in rebus earum provenit detrimentum. Nos super hoc vacantibus ecclesiis providere volentes, eos, qui vacantium ecclesiarum, & decedentium clericorum, bona immobilia seu mobilia de cetero usurpabunt, aut usibus propriis deputabunt, excommunicatos esse volumus ipso facto.

XXVII. De visitatione per episcopos facienda, & de confirmatione.

Curent archiepiscopi & episcopi commissas eis provincias omni sollicitudine ab insidiis inimici humani generis, & qui circuit quærens quem devoret, per se vel alios custodire. Et quia ob defectum visitationis multos mares & mulieres quasi sexagenarios invenimus, nondum unctione chrismatis confirmatos: præsentis constitutionis tenore sancimus, ut singuli archiepiscopi, & episcopi, civitates & diœceses suas per se, vel per alium, aut alios, anno quolibet, vel ad minus de biennio in biennium, visitare studeant, confirmando confirmandos, & corrigendo quæ sunt corrigenda.

XXVIII. De propugnaculis quæ fiunt in ecclesiis.

Nonnullos, qui guerras habent vel inimicitias cum aliquibus ecclesiis sibi vicinis, campanilia sive domos ipsarum occupare audimus, ac armatis & ædificiis ad pugnandum incastellare, præter prælatorum assensum, & in ultiones contra votum. Et propter hoc inimici eorum incastellationes & munitiones hujusmodi occupare volentes, ecclesias plerumque occupant & comburunt. Quod omnino prohibere volentes, præsentis constitutionis tenore, omnes, qui de cetero ecclesias, seu domos, & campanilia ecclesiarum occupare, incastellare, aut munire personis armatis, vel quibuslibet ædificiis præsumpserint, sub pœna excommunicationis, quam in eos per superiores fieri volumus, hoc edicto perpetuo monemus, ne contra assensum prælatorum audeant ecclesias munitionibus & incastellationibus hujusmodi molestare: & hæredes eorum, si in hujusmodi, paternæ violentiæ participes fuerint, eadem cum parentibus volumus pœna mulctare.

XXIX. De debitis maritorum defunctorum.

Nonnulli, sicut audivimus, pro maritorum seu filiorum debitis uxores seu matres excommunicant ordinaria fulti jurisdictione. Quod juri & æquitati contrarium reputantes, id fieri de cetero prohibemus: nisi mater & uxor succedant in bonis mariti, seu filii, defunctorum.

XXX. De spoliatoribus stratarum.

Spoliatores stratarum, & raptores alios, qui transeuntes per vias aut stratas publicas, viduas, pupillos, & personas alias, eorum bona vi spoliant, eorum violentias, quæ perturbationem desiderandæ pacis inducunt, volentes de cetero coerceri: præter pœnas, quas eis sacratissimæ leges imponunt, tali volumus, nostro feriente correctionis gladio, pœna mulctari, ut tam ipsi, quam receptantes eos scienter, & dantes eis auxilium vel favorem, ipso facto, nodo anathematis sint innodati.

XXXI. De emptione seu venditione bonorum feudalium ecclesiæ.

Ementes bona feudalia, quæ ad ecclesias seu personas ecclesiasticas ecclesiarum nomine de jure directi dominii pertinent, ac vendentes, cum ea sine consensu ecclesiarum & personarum hujusmodi alienari nequeant, ecclesiarum indemnitatibus providendo, tali volumus pœna mulctari: ut ementes & alienantes laici vel clerici, sive sint religiosi, vel clerici sæculares, qui sine consensu eorum,

qui

ANNO CHRISTI 1287.

qui super hoc requirendi sunt, hujusmodi bona feudalia emerint vel alienaverint, ipso facto excommunicationi subjaceant, & bona ipsa ecclesiis, ad quas directum dominium pertinet, applicentur.

XXXII. De bis qui capiunt bona ecclesiæ vel capituli, propter debita singularis personæ.

Prohibemus insuper, ut nullus propter debitum, vel fidejussoriatus obligationem, singularis personæ alicujus, vel ecclesiæ, bona ecclesiastica capiat, quæ ad ecclesiam vel capitulum ipsius ecclesiæ communiter pertinent. Et qui contra fecerint, nisi moniti, infra quindenam a die notificationis numerandam restituerint ecclesiæ vel capitulo, ad quos pertinent, excommunicationi subjacere volumus ipso facto.

XXXIII. De bis qui invadunt bona ecclesiarum propter inimicitias advocatorum.

Nullus de cetero, qui cum advocatis ecclesiarum guerras habebit, vel inimicitias, bona ecclesiarum, quibus advocati defensores existunt, prætextu guerræ, quam habet cum eis, subripiat, aut ecclesias ipsas, vel villas earum, & loca incendio vel hostilitate devastet, aut homines earum spoliet bonis eorum. Et qui contra fecerint, ipso facto excommunicationem incurrant, nec absolvi valeant, nisi quod deliquerunt, emendent.

XXXIV. De apostolis reprobatis.

Peccatores, seu reprobatos apostolos, in eorum reprobata regula remanere vetantes omnino: volumus quod nullus clericus, nulla sæcularis persona, intuitu religionis eorum, ac insolito habitu, eos de cetero recipiat, aut eis alimenta ministret. Et qui contra fecerit, arbitrio sui ordinarii puniatur. Quod & in vagis scholaribus tractandis observari volumus: & quod clericali privilegio coram sæculari judice nequeant se tueri.

* *Forte*, qui bona fabricæ. *H.*

*XXXV. De laicis qui * fabricæ ecclesiæ administrant.*

Laicos in nonnullis partibus, prætextu fabricæ ecclesiæ reparandæ, per laicos sine consensu prælatorum, seu capitulorum ecclesiarum hujusmodi, ad recipiendum oblationes, seu proventus alias concessos fabricæ, deputatos, præsentis constitutionis tenore, hujusmodi officio ex nunc esse volumus privatos: & alios laicos, vel clericos, sive * prælati, seu capituli ecclesiarum reparandarum assensu, prohibemus in posterum ordinari: cum ex privilegio, vel ex longinqua consuetudine approbata, vituperosum existat, ut laici, prælatis & capitulis ecclesiarum invitis, bona ecclesiæ administrent. Ideoque qui contra fecerint, ac per ordinarium loci moniti, infra mensem ab hoc officio non cessabunt, eos excommunicatos esse volumus ipso facto.

ANNO CHRISTI 1287.

* *Corr. sine*

XXXVI. De bis qui probibent, ne quis coram ecclesiastico judice conqueratur.

Personas omnes, quacumque dignitate & status præeminentia præfulgentes, universitates civitatum & locorum, ac consules eorumdem, qui, ut nullus conqueratur, coram ecclesiastico judice prohibent, ac statuta condunt contra clerum seu clericos, & ecclesiasticam libertatem: hæc * edicto perpetuo tali pœna volumus puniri, videlicet, quod personæ talia de cetero committentes modo quolibet, excommunicationis; & universitates interdicti subeant sententias ipso facto.

* *Corr.* hoc

XXXVII. De falsariis.

Falsarios litterarum, seu bullæ summorum Pontificum, monetarum, aut litterarum, vel sigilli eorum, excommunicantes in scriptis: eos qui scienter receptaverint, aut eis præstiterint, quo minus capiantur, auxilium, consilium vel favorem, publicum vel occultum, præsentis constitutionis tenore ipso facto excommunicationis esse volumus vinculo innodatos.

XXXVIII. De observatione interdicti.

Quotiens ex justa causa episcopus locum aliquem ecclesiastico supposuit interdicto, id observent, & observari faciant alii episcopi convicini: ut inter se compatientes, mutua caritate ad invicem, in tuitionibus ecclesiarum earumque jurium, alter alteri alternis subsidiis suffragetur.

XXXIX.

ANNO CHRISTI 1287.

XXXIX. *De conservatoribus monasteriorum.*

Conservatores, qui personis religiosis & monasteriis maxime dari consueverunt, exemptis per summum Pontificem, aut legatos ejus missos a latere, sub certa forma, cum additione illa, videlicet* attentius provisurus, ut eis & de his, quæ causæ cognitionem exigunt, & quæ indulta hujusmodi nōn attingunt, se nullatenus intromittant. Ipse enim summus Pontifex, si secus præsumptum fuerit, tam litteras super hoc datas, quam processus earum auctoritate habitos, omnino carere juribus, & nullius firmitatis esse docuerint* a tenore litterarum hujusmodi deviantes personas, quas illi, quibus conservatores hujus * conceduntur, convenire volunt, ad suam citant præsentiam, quantacumque distantia sint longinqui. Quia eosdem conservatores non posse etiam citatos ad eorum venire præsentiam non* teneri, processusque eorum contra citatos tales faciendus nullius esse momenti, præsentis constitutionis serie declaramus.

* *f.* videlicet (*attentius provisurus ut eis*, &c.) de his

* Hic aliquod mendum in MS. subest. *H.*

* *Corr.* hujusmodi. *Nam in Mss. illius ætatis, sæpe hujus pro hujusmodi.*

* Etiam hic aliquod mendum subest in MS. *H.*

XL. *De exigentibus nova passagia.*

Cum imponentes & exigentes nova passagia, vel antiqua seu concessa augmentantes, singulis annis summus Pontifex in Cœna Domini anathematis vinculo denunciet subjacere: statuimus, ut ordinarii locorum, per se vel per suos vicarios singulis annis in Cœna Domini solemniter coram populo eosdem, sive sint archiepiscopi, sive episcopi, seu abbates, aut alii inferiores prælati, aut laici, seu sæculares personæ; quocumq; nomine censeantur, pulsatis campanis, & candelis accensis, excommunicatos denuncient, usque ad integram restitutionem, tanquam excommunicatos ab omnibus evitandos.

XLI. *De observatione constitutorum.*

Has nostras constitutiones in hoc sacro concilio promulgatas, in singulis cathedralibus ecclesiis in nostræ legationis termino constitutis, sub sigillo nostro haberi volumus & publicari, prout superius legitur, omni anno: & ut his nostris constitutionibus adhibeatur in perpetuum plena fides, eas appensione nostri sigilli fecimus communiri.

Actum Herbipoli an. Dom. MCCLXXXVII. mense Martii, feria tertia post Lætare Jerusalem, pontificatus domini Honorii Papæ IV. anno II.

ANNO CHRISTI 1287.

XLII. *De his quibus erat indultum quod excommunicari & interdici non aeberent.*

Hactenus, sicut & hodie fieri dicitur, nonnulli tam clerici quam sæculares, quibus erat & extitit indultum ex indulgentia summorum Pontificum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, & quod terræ ipsorum non possint subjici ecclesiastico interdicto, hujus privilegio abutentes, multam nocendi & abutendi assumebant, &, tanquam eis sit licitum, assumunt audaciam & materiam delinquendi. Sanctæ recordationis Alexander papa IV. & Clemens papa IV. volentes super hoc salubriter providere, quia per hoc ordinatorum jurisdictio elidebatur, * & condemnabantur a talibus omnia hujusmodi apostolica indulta, quibuscumq; personis concessa, in quantum per ea ordinariorum jurisdictio impeditur, restringitur, vel arctatur, totaliter revocarunt: ita quod iidem ordinarii in personis & terris (ipsis regibus, & reginis, quantum ad regna sua tantum, & regnis ipsis, nec non & regum ipsorum filiis & fratribus, ac eorum uxoribus, & eorum filiorum, fratrum & uxorum terris exceptis) jurisdictionem suam, talibus indultis nequaquam obstantibus, valeant, prout ad eos pertinet, exercere. Nos itaque præsentis constitutionis oraculo revocationem hujusmodi, prout in eorumdem Pontificum litteris, quas in Herbipolensi concilio publice legi fecimus, plenius continetur, volumus inviolabiliter observari: & declaramus, eorumdem privilegiorum auctoritate ordinariorum jurisdictionem minime impediri.

* *Forte*, & contemnebatur a talibus, omnia hujusmodi &c. H.

NOTA SEVERINI BINII.

Chronicon Hirsaugiense anno 1183. *res in hac synodo gestas continet his verbis*: Eodem anno Martinus Papa IV. legatum de latere misit in Alemanniam episcopum Tusculanum, qui veniens ad Herbipolim in præsentia Rudolphi regis Romanorum, & multorum principum, episcoporum, ducum, comitum atque nobilium, concilium celebravit: ubi inter alia legatus ipse nomine papæ contributionem decimi denarii a clero, & rex ab universo populo imperii, instantissime exigere cœperunt, multis principibus in eorum sententiam consentientibus. Siffridus autem archiepiscopus Colonienſis, & Henricus archiepiscopus Trevirorum, contra insolitam, ac nimis gravem exactionem se fortiter opponentes, negotium penitus revocarunt: *Hæc Trithemius in prædicto chronico Hirsaugiensi. Ejusdem concilii meminit Eberhardus in suis annalibus anno* 1290. *his verbis*: Rodulphus rex apud Herbipolim, solemnem curiam habuit cum principibus

ANNO CHRISTI 1287.

Alemanniæ. Et eodem tempore Joannes Tusculanus episcopus, apostolicæ sedis legatus, ibidem celebravit concilium: & quod multa onera & graves expensas volebat clero imponere, a quibusdam episcopis adversus eum extitit ad sedem apostolicam appellatum, & propter hoc sua intentio & consilium, desideratum ab eo eventum non habuit: & ipse subito ad propria est reversus. Intellexerat enim prius alii de morte domini papæ Honorii: qui prius dicebatur Jacobus de Sabello, cui successit frater Hieronymus de ordine fratrum Minorum, & vocatus est Nicolaus. *Hæc de Herbipolensi concilio Eberhardus. In tempore Tritbemius, Siffridus, & Eberhardus discrepans. Lectionem Eberhardi, quam habet manuscriptus, quamque approbat Siffridus, sectandam putavi.*

ANNO CHRISTI 1287.

AD HERBIPOLENSE CONCILIUM

Anno 1287. *habitum*,

ADDITIO.

Ex suppl. Mansi Tom. 3. pag. 130.

COncilii Herbipolensis actis ea adjungenda censeo quæ Joannes Witoduranus in Chron. ab Eccar. in corpore historico med. ævi to. 1. pag. 1758. vulgato, adnotavit his verbis. *Honorius IV. misit in Theutoniam Legatum Episcopum Cardinalem, qui Rege præsente in Herbipoli solemne concilium convocavit, & quartam partem omnium proventuum a prælatis omnibus postulavit per annos quatuor. Cunctis ergo Episcopis, & aliis prælatis trementibus, & contradicere formidantibus surrexit Dominus Probus episcopus Tullensis, frater minor quondam lector Constantiensis, de Tuvving. oriundus, & stans super baptisterium nobilissimum pro omnibus appellavit, & se confudit, quia de episcopatu contemptibiliter dejectus in pristinum saccum est reversus.*

Ex actis concilii hujus legendis apud Lunigium Spicileg. Ecclesiastic. continuat. III. pag. 500. canonem sequentem accepi, qui in actis apud Labbeum non legitur.

CANON.

De Claustralibus habentibus bona pignorativa.

Abbates, & Abbatissæ, & priores monasteriorum simili modo illos, qui possessiones ecclesiasticas titulo pignoris detinent obligatas, ex quibus jam receperunt ultra sortem, restituant prælatis ecclesiarum, quarum ecclesiarum sunt.

CONCILIUM MEDIOLANENSE.

In causa disciplinæ ecclesiasticæ habitum, anno Domini MCCLXXXVII.

Constitutiones synodales hoc concilio promulgatas summatim recenset Bzovius in annalibus his verbis: Mediolani porro eodem anno, auctoritate summi pontificis, Otto archiepiscopus, indicta convocataque synodo provinciali in ecclesia sanctæ Teclæ, præsentibus quamplurimis episcopis, abbatibus, & reliquis ex clero, ad duodecimum diem Septembris multa saluberrima constituit.

I. In primis constitutiones summorum pontificum & Friderici olim imperatoris, contra hæreticos latas, inviolabiliter observari, & ex earum præscripto contra fidei catholicæ prævaricatores procedi, mandavit.

II. Abbates, monachos, & reliquos omnos religiosos, ut ex formula S. Benedicti & S. Augustini viverent, admonuit.

III. Ne moniales, quovis prætextu, sepia monasteriorum, in quibus recluſæ, egrederentur, edixit.

IV. Aucupium & venationem universo clero, lata excommunicationis sententia, interdixit.

V. Alienandi bona, quæcumque, sive mobilia sive immobilia, ecclesiastici juris fuerint, potestatem omnibus abstulit, neve quis aut vendere, aut oppignerare, aut titulo donationis ea alicui concedere auderet, sub anathematis & nullitatis censura prohibuit.

VI. In detentores ecclesiasticorum bonorum gravissimas pœnas promulgavit.

VII. Falsi crimine obnoxios, a communione sacramentorum atque fidelium segregavit.

VIII. Legatorum priorum fraudatores cœtu Christianorum indignos esse judicavit.

IV. Potestatem ædificandi ecclesias, aut oratoria, penes solos episcopos esse jussit.

X. Rerum sacrarum ex testamento vel codicillis relictam administrationem, penes solos parochos esse voluit; aliaque pro ecclesiastica disciplina ex more prisco, sive revocanda, sive observanda, in eodem concilio sanctissime ordinavit.

SYNODUS MEDIOLANENSIS

Habita anno MCCLXXXVII. Indict. 1. sub Othone Archiepiscopo.

Ex Rerum Italic. Script. Tom. 4

PRÆFATIO LUDOVICI ANTONII MURATORI.

Celebrata est ista Synodus anno 1287. in metropolitana basilica S. Teclæ, interfueruntque aut Episcopi, aut Procuratores Episcoporum, & Capitulorum Ecclesiarum, quæ tunc Metropolitæ Mediolanensi suberant. Ejusdem vero mentionem minime omisit celebris rerum Mediolanensium Scriptor Bernardinus Corius, qui in Historiis suis ad an. 1287. etiam auctor est, in eo

Con-

ANNO CHRISTI 1287.

Concilio acrem excitatam fuisse animorum contentionem inter Brixiensem, & Vercellensem Episcopos, quod uterque sibi assereret sessionis locum ad Archiepiscopi dexteram, itaut Vercellensis interposita prius ad Romanum Pontificem appellatione, inde statim recesserit. Si eidem Corio fides, pridie Idus Septembris, die Veneris præmemorati anni convenere Patres, eaque die constitutiones infra edendas promulgavere. Neque abnuo ego, nisi quod anno 1287. in diem 12. Septembris minime cecidit sexta feria. Refert etiam Corius aliquot ex Canonibus ibi editis, quorum tamen sensum tutius ex actis ipsis petere juvat; nam sive ob incuriam Typographorum, aut propter vitiatos Codices, Corius satis expressisse mentem Patrum minime videtur, Scribit ille, constitutum fuisse in ea Synodo: *Che nessuno ecclesiastico non andasse nei Monasteri, nè ivi tenesse bisdancia, nè prestasse bisdancia sotto pena di scomunicazione.* Ita vero se habet Canon V. *Nulla persona ecclesiastica in domibus Monasterii, vel Ecclesiarum, seu etiam alibi, teneant biscatiam, nec mutuent in biscatia.* Adhuc apud Mutinenses, immo & apud Thuscos, in usu sunt hæc vocabula *Biscа*, & *Biscazza*, quibus significantur loca publica, quo multi confluunt ad ludendum ludum alearum aut talorum, non voluptatis, sed quæstus gratia. Ipse etiam ludus *Biscazza* olim appellabatur. In Statuto Bononiensi lib. v. Rubric. 47. interdicitur, ne quis ludat *ad aliquem ludum taxillorum, seu ad aliquod genus Biscaziæ taxillorum.* Infra edicitur, ne quis *debeat mutuare ad ludum, seu occasione ludi Biscaziæ in sua domo vel alio loco.* Simili modo in Statuto Regensi lib. 3. cap. 103. vetantur homines ludere *ad aliquem ludum taxillorum, & chartarum nec ad aliquem alium ludum Biebizariæ, in civitate* &c. Deinde additur: *Nullæ obligationes, impignationes &c. factæ tempore, vel occasione ludi, vel Bischizariæ, valeant* &c. Ex his veram vocabuli significationem habes. Sed iterum audiamus eumdem Corium, alterius Canonis sensum nobis edisserentem: *Che gli Abati, Priori, Monachi, Canonici Regolari, Abbatesse, e Monache non giocassero a' dadi, e non andassero a funerale alcuno.* Distinguenda hæc erant: ibi enim *Abbatissæ* tantum vel *Moniales ad esequias mortuorum ire prohibentur.* Reliqua mitto. Ughellius etiam in Catalogo Archiepiscoporum Mediolanensium Tom. IV. col. 283. Ital. sacr. Concilium hoc memoravit, addens, *magnam illam contentionem de dignatione, quæ inter Brixianum & Vercellensem Episcopos per id tempus vertebat, ad æquilibrium exactissimi juris* ibi fuisse expensam.

ANNO CHRISTI 1287.

Alia præfatio varians, & amplior superioris Synodi Provincialis supraediti, ab Ottone Vicecomite Archiepiscopi Mediolanensis, exstat ex manuscripto codice Bibliothecæ Ambrosianæ, cui synodo accedunt Constitutiones Guifredi S. Rom. Ecclesiæ Card. Et legati Apostolici.

IN SYNODUM MEDIOLANENSEM.

ANNI MCCLXXXVII.

Præfatio

LUDOVICI ANTONII MURATORII.

NON ad ecclesiasticam tantum eruditionem, sed & ad dignoscendos temporum mores, non parum conducere solent Acta & Decreta Conciliorum: neque enim Cleri tantum disciplinam, sed etiam sæcularium hominum vitam ea occasione componendam præponere sibi consuevere Patres. Propterea quum olim descripsissem, atque in adversaria mea conjecissem Synodum Provincialem Mediolani habitam ab Ottone Vicecomite Mediolanensi Archiepiscopo, cujus Acta hactenus delituere, opportunum duxi Collectioni huic tandem adjungere, tum ad incrementum publicæ eruditionis, tum etiam ad nobilissimæ Mediolanensis Ecclesiæ decus. Celebrata est illa Synodus Anno 1287. in Metropolitana Basilica *Sanctæ* Teclæ; interfueruntque aut Episcopi, aut Procuratores Episcoporum, & Capitulorum Ecclesiarum, quæ tunc Metropolitæ Mediolanensi suberant. Ejusdem vero mentionem minime omisit celebris rerum Mediolanensium Scriptor Bernardinus Corius, qui in Historiis suis ad Annum 1287. etiam auctor est, in eo Concilio acrem excitatam fuisse animorum contentionem inter Brixiensem & Vercellensem Episcopos, quod uterque sibi assereret sessionis locum ad Archiepiscopi dexteram, ita ut *Vercellensis interposita prius ad Romanum Pontificem appellatione, inde statim recesserit.* Si eidem Corio fides, *pridie idus septembris die Veneris* præmemorati Anni, convenere Patres, eaque die constitutiones infra edendas promulgavere. Neque abnuo ego, nisi quod Anno 1287. in diem XII. Septembris minime cecidit sexta Feria. Refert etiam Corius aliquot ex Canonibus ibi editis, quorum tamen sensum tutius ex Actis ipsis petere juvat; nam sive ob incuriam Typographorum, aut propter vitiatos Codices, Corius satis expressisse mentem Patrum minime videtur. Scribit ille constitutum fuisse in ea Synodo: *che nessuno Ecclesiastico non andasse nei Monasteri, nè ivi tenesse bisdancia, nè prestasse bisdancia sotto pena di scomunicazione.* Ita vero se habet Canon quintus: *Nulla persona Ecclesiastica in domibus Monasterii vel Ecclesiarum, seu etiam alibi, teneant biscatiam, nec mutuent in biscatia.* Adhuc apud Mutinenses, immo & apud Thuscos in usu sunt hæc vocabula *Biscа* & *Biscazza*, quibus significantur loca publica, quo multi confluunt ad ludendum ludum alearum aut talorum, non voluptatis, sed quæstus gratia. Ipse etiam ludus Biscazza olim appellabatur. In Statuto Bononiensi lib. V. Rub. XLVII. interdicitur ne quis ludat *ad aliquem ludum taxillorum, seu ad aliquod genus Biscaziæ taxillorum.* Infra edicitur ne quis *debeat mutuare ad ludum, seu occasione ludi Biscaziæ in sua domo, vel alio loco.* Simili modo in Statuto Regiensi lib. III. Cap. CIII. vetantur homines ludere *ad aliquem ludum taxillorum, & Chartarum, nec ad aliquem alium ludum Bischizariæ in Civitate &c.* Deinde additur: *nullæ obligationes, impignationes* &c. *factæ tempore vel occasione ludi, vel Bischizariæ valeant &c.* Ex his veram vocabuli significationem habes. Sed iterum audiamus eumdem Corium, alterius Canonis sensum nobis edisserentem: *Che gli Abbati, Priori, Monachi, Canonici Regolari, Abbatesse, e Monache.*

nache, non giocassero a dadi, e non andassero a funerale alcuno. Distinguenda hæc erant; ibi enim *Abbatissæ tantum vel Moniales, ad exequias mortuorum ire prohibentur.* Reliqua mitto. Ughellius etiam in Catalogo Archiepiscoporum Mediolanensium Tom. IV. col. 283. Ital. Sacr. Concilium hoc memoravit, addens, *magnam illam contentionem de dignatione, quæ inter Brixianum, & Vercellensem Episcopos per id tempus vertebat, ad æquilibrium exactissimi Juris* ibi fuisse expensam.

ANNO CHRISTI 1287.

Post Mediolanense Concilium in MS. Codice succedebant *Constitutiones Domini Cælestini Legati in Lombardia:* Cur hic titulus appositus fuerit, quum infra Legatus ille Sedis Apostolicæ se *Guifredum tit. Sancti Mauritii Presbyterum Cardinalem* appellet, divinent alii. Rursus quo Anno hæc ille promulgaverit in conventu Laudensi præsentibus Archiepiscopo, & Episcopis Provinciæ Mediolanensis, ignotum profecto mihi fateor. Attamen veri videtur simile, vel paulo ante, vel circiter eumdem Annum 1287. Legatum hunc Apostolicum ad Insubres missum, quum adhuc ibi Manichæorum semina vigentia falcem exposcerent. At de illo nil aliud mihi dicendum succurrit, nisi quod iisdem temporibus floruit *Gaufridus S. R. E. Cardinalis:* sed quum is titulum *Sanctæ Susannæ* præferret, *Guifredus* autem titulum *Sancti Mauritii*: unum cum altero miscere minime ausim. Ceterum hæc per me olim deprompta fuere ex Ambrosianæ Bibliothecæ Codice MS., D. 233. in fol.; sed nullius antiquitatis. Ut enim ibi adnotatum fuerat, ille magni nominis vir omniumque proborum laude ac immortalitate dignus Cardinalis & Archiepiscopus Mediolanensis, *Fridericus Borromæus* senior, ipsius Bibliothecæ parens, exemplum ejusdem Concilii Mediolanensis, & Constitutionum Laudensium impetrarat *ab Episcopo Vercellensi* nempe, ut arbitror, ab Augustino Ferrerio, apud quem conjicere fas est adservata fuisse Acta hæc primigenia. Omnia autem digna videntur, quæ in Conciliorum collectiones, ubi hactenus desiderata sunt, inferantur.

ANNO CHRISTI 1287.

Incipiunt Capitula, seu Rubricæ Constitutionum Domini Ottonis Archiepiscopi Mediolani.

I. *Quod statuta Romanorum Pontificum observentur.*
II. *Quod statuta contra Hæreticos observentur.*
III. *Quod hæc statuta, & alia observentur.*
IV. *Quod Abbates, & Monachi Sancti Benedicti, Priores, Præpositi, ac Canonici Sancti Augustini compellantur per Diœcesanos hæc observare.*
V. *Quod Clerici, vel Moniales non ludant, nec corebizent, nec teneant biscatiam, vel ibi præstent.*
VI. *Quod Clerici non utantur venationibus.*
VII. *Quod Clerici contra Laicos non causentur.*
VIII. *Quod nullus Secularis detineat personas, vel res ecclesiasticas.*
IX. *Quod nullus faciat statutum contra excommunicatores, vel interdictores.*
X. *Quod nullus faciat statuta contra Fidem, vel ecclesiasticam libertatem.*
XI. *Quod nullus proponat in concionibus aliquid contra Fidem, vel ecclesiasticam libertatem.*
XII. *Quod ecclesiasticæ personæ non præstent caussa lucri.*
XIII. *Quod nullus invadat, vel usurpet bona ecclesiastica.*
XIV. *Quod nullus alienet bona ecclesiastica.*
XV. *Quod nullus noviter locum ædificans compellat circumstantes ad illum locum congregari.*
XVI. *Quod nullus celet fraudulenter ecclesiastica Feuda, vel alia bona.*
XVII. *Quod nullus teneat modo illicito bona ecclesiastica.*
XVIII. *Quod Episcopi in Synodis exponant de perjuris, & infamibus.*
XIX. *Quod nullus falsificet instrumenta, vel litteras.*
XX. *Quod Sacerdos Parochialis denunciet Diœcesano infra mensem de ordinationibus Defunctorum.*
XXI. *Quod nullus detineat legata ad pias caussas.*
XXII. *Quod Parochialis ecclesia habeat tertiam partem de legationibus ecclesiæ factis; & quod nullus inducat infirmum sepeliri alibi, quam in sua ecclesia Parochiali.*
XXIII. *Quod nullus audiat Confessiones sine licentia.*
XXIV. *Quod nullus construat Oratoria sine licentia.*
XXV. *Quod nullus audiat ad Confessionem alienos Parochianos, vel recipiat ad Divina.*
XXVI. *Quod Humiliati obediant suo Diœcesano.*
XXVII. *Quod nullus prædicet sine licentia.*
XXVIII. *Quod nullus stet excommunicatus per annum.*
XXIX. *Quod nullus recipiat ignotos ad Ordines, vel celebrandam Missam, vel conferat Oleum, vel Chrisma sine litteris commendatitiis.*

OTto Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Universis litteras præsentes inspecturis, salutem in Domino Jesu Christo.

Quia hominum malitia prævalente Caritas refrigescit, Fides subtrahitur, attenuatur Ecclesiæ devotio, & libertas Ecclesiastica usurpatur, Nos ad honorem Dei Patris omnipotentis, & B. Mariæ Virginis gloriosæ, & Sancti Ambrosii Confessoris patroni nostri, & animarum salutem, & subditorum nostrorum ædificationem, & immunitatem Ecclesiæ conservandam, & reprimendam malitiam perversorum: Præsentibus, & assistentibus nobis in Provinciali Concilio venerabilibus Fratribus, & Suffraganeis nostris Brixiensi, Novariensi, Laudensi, Taurinensi, Cremonensi, Astensi, & Vintimiliensi Episcopis, ac Electo Aquensi; Archipresbytero, & Ordinariis Mediolanensis Ecclesiæ; Ascherio Archidiacono Alexandriæ, & Magistro Petro Goltitesta Canonico Laudensi Procuratoribus Astensis Episcopi; Vicedomino, Præposito, & Joanne de Ferraria Canonico Ecclesiæ Brixiensis pro Capitulo ejusdem Ecclesiæ; Archidiacono, & Archipresbytero Novariensibus pro Capitulo

ANNO CHRISTI 1287.

tulo ejuſdem Eccleſiæ; Jacobo Cimiterio, & Magiſtro Petro Gelinteſta Canonicis Eccleſiæ Laudenſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Andriolo de Gavio, & Amadeo Parie Canonicis Eccleſiæ Terdonenſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ Sede vacante; Magiſtro Germano Canonico Aſtenſi pro Capitulo Aſtenſis Eccleſiæ; Præpoſito, & Bartholomæo Prando Canonico Eccleſiæ Taurivenſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Oberto de Moneſcalo Canonico Eccleſiæ Aquenſis pro Capitulo ipſius Eccleſiæ; Præpoſito Nantelino de Adelapſiis, Pergamino de Nembro, & Robacaſtello de Nuzo Canonicis Eccleſiæ Pergamenſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Archipresbytero, & Guiſardo de Periſco Canonico Eccleſiæ Cremonæ pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Archidiacono, & Savino Canonico Eccleſiæ Ipporegienſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Archidiacono, & Gullermo Ruxato Canonico Eccleſiæ Albenſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Presbytero Anſelmo de Caſtello Canonico Eccleſiæ Saonenſis, & Vicario Capituli Sede Vacante pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Præpoſito & Presbytero Ottone Canonico Eccleſiæ Vintimilienſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Præpoſito, Presbytero Anſelmo, Præpoſito Sanctæ Mariæ Albinganenſis pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Anſcherio Archidiacono, Rufino Archipresbytero, Joanne Merlono Canonico Eccleſiæ Alexandriæ pro Capitulo ejuſdem Eccleſiæ: Sancti Conſtantii, & de Colla Monaſteriorum Abbatibus infraſcriptis; Conſtitutiones, & Statuta in hac eccleſia Sanctæ Teclæ Mediolanenſis, hoc ſacro Concilio approbante, facimus, & ſolemniter promulgamus, ac promulgamus, auctoritate, mandato, & privilegiis Sedis Apoſtolicæ, & Legatorum ejus in omnibus ſemper ſalvis.

A

B

C

D

E

CAPITULUM I.

Quod ſtatuta Romanorum Pontificum obſerventur.

IN primis monemus, indicimus, ac hortamur, ut Conſtitutiones, & Statuta Sanctorum Patrum, Canones, Concilia, & Decretales Romanorum Pontificum inviolabiliter obſerventur.

CAP. II.

Quod ſtatuta contra Hæreticos obſerventur.

Item monemus, & indicimus, ac hortamur, ut Concilia, & ſtatuta a Sanctis Patribus, & Summis Pontificibus edita, necnon leges quondam Federici Imperatoris promulgatæ contra hæreticam pravitatem, & pro libertate Eccleſiaſtica inviolabiliter obſerventur.

CAP. III.

Quod hæc ſtatuta, & alia præcedentia obſerventur.

Item ſtatuimus, quod Prælati, & Clerici ſeculares omnes Conſtitutiones, & ordinamenta, editas, & edita tam per Legatos Sedis Apoſtolicæ, quam per nos, & Prædeceſſores noſtros, & ſuffraganeos Mediolanenſis Eccleſiæ, & Prædeceſſores eorum tam ſuper cultu Divino, quam ſuper vita & honeſtate Clericorum debeant invio-

CAP. IV.

Quod Abbates, & Monachi Sancti Benedicti, Priores, ac Canonici Sancti Auguſtini iſta obſervent.

ANNO CHRISTI 1287.

Item ſtatuimus, quod Abbates, & Monachi Regulam Sancti Benedicti, Priores, & Præpoſiti, ac Canonici Regulares Regulam Beati Auguſtini inviolabiliter obſervent, & per Diœceſanos locorum ad prædicta compellantur.

CAP. V.

Quod Clerici, vel Moniales non ludant vel corchizent, nec teneant biſcatiam, vel ibi præſtent.

Item ſtatuimus, quod Abbates, Priores, Præpoſiti, & Monachi, & Canonici Regulares, necnon Abbatiſſæ, & Moniales ad aleas, vel taxillos non ludant, nec corehizent.

Abbatiſſæ, vel Moniales ad exequias mortuorum non vadant. Nulla perſona Eccleſiaſtica in domibus Monaſterii, vel Eccleſiarum, ſeu etiam alibi, teneant biſcatiam, nec mutuent in biſcatia; & qui contra fecerit, ſit excommunicatus.

CAP. VI.

Quod Clerici non utantur venationibus.

Item prohibemus Abbatibus, Prioribus, Monachis, Canonicis Regularibus, & Religioſis quibuſcumque, ne canes, accipitres, auſtures, vel falcones ad venandum habeant, teneant, vel teneri faciant, nec hujuſmodi venationibus, aut vagationibus utantur. Qui ſi moniti per Diœceſanum proprium ſe culpabiles exhibuerint in præmiſſis, auctoritate hujuſmodi Conſtitutionis ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, quam ſi per menſem ſuſtinuerint animo indurato, pœna graviori puniantur.

CAP. VII.

Quod Clerici cum Laicis non cauſentur.

Item quia nonnulli Seculares Poteſtatis gerentes officium, libertatem & immunitatem Eccleſiaſticam lædere ac imminuere molientes, tanquam invidi honoris & privilegii Eccleſiaſtici, Eccleſiaſticas coram ſe litigare perſonas compellunt contra Canonicas ſanctiones: Statuimus, quod venientes Clerici coram eis, quos fore Clericos habitus & Clericalis tonſura demonſtrat, allegato privilegio coram ipſis: ſi Juſtitiarii, vel ſeculares compulſioni nihilominus inſtiterint, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant, a qua nullatenus abſolvantur, niſi ab hujuſmodi compulſione deſtiterint, & de damnis, intereſſe, & expenſis, quæ, & quas ob hoc ſuſtinuerint, per ipſos Juſtitiarios, ſeu Judices Seculares fuerit ſatisfactum, eorum proceſſibus, & ſententiis habitis in hujuſmodi quæſtionibus, & prolationibus, nil omnino roboris habituris.

CAP. VIII.

Quod nullus Secularis detineat perſonas, vel res eccleſiaſticas.

Item quum ſint aliqui, qui perſonas Eccleſiaſticas, & res earum capiunt & invadunt, & perſonas eaſdem carceribus, ſeu vinculis mancipatas, & res detinent, & quum a Judicibus Eccleſiaſticis admonentur, quod res & perſonas Eccleſiaſticas reddant & liberent, ut res & perſonas eaſdem poſſint impune detinere, diutius malitioſe ne-

occupasse, & detinere: Quare eorum quotidianis fraudibus occurrentes, deliberatione provida duximus statuendum, ut sive loci Dominus fuerit, sive Rector, sive quocumque nomine nuncupetur, teneantur jurare, se rem illam, vel personam non detinere, nec detineri facere, nec dolo vel malitia desisse habere, & nec deliberandi, nec restituendi potestatem habere. Qui si juramentum hoc præstare noluerint, quum eo ipso culpabiles videantur, excommunicationis vinculo sint adstricti. ANNO CHRISTI 1287.

CAP. IX.

Quod nullus faciat statutum contra excommunicatores, vel interdictores.

Item statuimus & ordinamus, quod quicumque statutum, præceptum, bannum, decretum, seu interdictum fecerint, seu fieri fecerint, aut factum servaverint, aut dederint auxilium, consilium, vel favorem, contra excommunicatores, vel denunciatores sententiarum excommunicationum, vel interdictorum, vel observationes ipsarum, publicum, vel occultum: denuncientur excommunicati per totam Provinciam nostram. Post quam denunciationem Diœcesanus, si sibi expedire videbitur, cessari faciat a divinis in loco, vel locis, in quo, vel quibus morabuntur, vel ad quæ venerint taliter excommunicati, quamdiu moram fecerint in eisdem; nec absolvantur, donec satisfecerint competenter de damnis & injuriis propter hoc Ecclesiæ & Ecclesiasticis personis illatis.

CAP. X.

Quod nullus faciat statuta contra Fidem, vel Ecclesiasticam libertatem.

Item statuimus, quod omnes illi Rectores, & Potestates, qui de cetero fecerint, seu consenserint aliquid fieri contra Fidem Catholicam, vel Ecclesiasticam libertatem, necnon omnes & singuli, qui super hoc dederint auxilium, consilium, vel favorem publice, vel privatim, sint ipso facto excommunicationis vinculo innodati, & tanquam excommunicati ab omnibus evitentur.

CAP. XI.

Quod nullus proponat in concionibus aliquid contra Fidem, vel Ecclesiasticam libertatem.

Item statuimus, quod nullus in conciliis, vel concionibus alicujus Civitatis, Castri, Burgi, seu Villæ, aut Universitatis, Collegii, seu Societatis, præsumat arengare, proponere, seu alio quocumque modo dare auxilium, consilium, vel favorem super aliquibus factis, vel faciendis, quod redundet in Hæreticorum favorem, ac læsionem Catholicæ Fidei, vel Ecclesiasticæ libertatis. Alioquin excommunicationem incurrant ipso facto; & nihilominus sit notatus tanquam suspectus de hæretica pravitate, & etiam Feudis, & beneficiis, quæ ab Ecclesiis, seu Monasteriis, vel eorum, seu eorum Vassallis detinet, necnon Jurepatronatus, sive Advocatiæ, si quid in aliquibus habet Ecclesiis, omnino sit privatus.

CAP. XII.

Quod Ecclesiasticæ personæ non præstent caussa lucri.

Item statuimus, ut nullus Prælatus, aut Clericus Secularis, vel Religiosus, cujuscumque sit conditionis, præeminentiæ, seu status, a quocumque, penes quem deponit pecuniam, seu ab alio nomine ipsius, per se, vel per alium, emolumentum aliquod ratione ipsius depositi paciscatur habere, sive in specialibus, & expressis verbis, sive generalibus, quibuscumque utantur. Quod si quis hujusmodi nostræ constitutionis violator exstiterit, volumus & mandamus, quod depositario contra deponentem exceptio competat ad emolumentum hujusmodi non solvendum; & si solverit, actionem habeat contra taliter deponentem ad recipiendum qua ratione solvit eidem. Qui vero depositum hujusmodi fecerit, vel fieri fecerit, & emolumentum aliquod ratione hujusmodi depositi pactus fuerit habere, vel recipere per se, vel per alium, sententiam excommunicationis incurrat. ANNO CHRISTI 1287.

CAP. XIII.

Quod nullus invadat, vel usurpet bona Ecclesiastica.

Item statuimus, quod nulla Ecclesiastica, Secularisve persona, cujuscumque ordinis, status, conditionis, aut dignitatis existat, Ecclesias, Ecclesiarum possessiones, domos, jurisdictiones, vasallos eorum, Feudum, seu bona, & jura quæcumque ad illas spectantia, invadere, occupare, usurpare, aut capere, seu detinere, vel occupatoribus, invasoribus, detentoribus, usurpatoribus, & capientibus, consilium, auxilium, vel favorem publicum, vel occultum per se, vel per alium præstare præsumat. Et si quis Ecclesias, Ecclesiarum possessiones, domos, jurisdictiones, aut vasallos, seu eorum jura, & bona quæcumque ad illas spectantia, invaserint, occupaverint, aut capere, seu detinere præsumpserint; Ecclesias ipsas, & ipsarum jura, possessiones, & bona superius nominata infra duos menses a publicatione præsentis constitutionis in Civitate Mediolani, ac in ejus Diœcesi, in aliis vero Civitatibus nostræ Provinciæ, & Diœcesibus earumdem, infra similem terminum, ex quo præsens constitutio in eisdem fuerit publicata, libere & absolute dimittat, reddat, & restituat, & relaxet, ut ipsis Ecclesiis per illos, ad quos de jure in eisdem electio, vel collatio, aut præsentatio, seu provisio pertinet, de personis idoneis valeat provideri. Qui vero contra hujusmodi nostræ constitutionis tenorem facere, vel venire præsumpserit, si fuerit persona Ecclesiastica, quæ Ecclesiam taliter occupabit, vel occupaverit, seu detinuerit, non solum Ecclesia taliter occupata, vel detenta, verum etiam omnibus beneficiis Ecclesiasticis, quæ infra nostram Provinciam obtinet, eum præsentis Concilii auctoritate privamus. Si vero eadem persona Ecclesiastica non Ecclesiam, sed jura præmissa, vel aliquid præmissorum detinet occupata, & infra præfixum tempus libere & absolute non dimiserit, aut de cetero occupabit, excommunicationis vinculo sit adstricta. Quam si spatio duorum mensium sustinuerit animo indurato, ex nunc omnibus beneficiis, quæ infra nostram Provinciam obtinet, sit privata. Laicus autem si quid tenet, perdat, & excommunicationis vinculo sit adstrictus, a qua, nisi satisfecerit competenter, non valeat absolutionis beneficium obtinere. Quam sententiam si per tres menses sustinuerit

ANNO CHRISTI 1287.

nuerit animo indurato; & per Diœcesanum passi injuriam requisitus, infra eumdem terminum libere & absolute non restituerit; vel si dictum detentorem requirere non audebit, & post denunciationem factam per ipsum in loco publico, quo ad dictum invasorem possit dicta denunciatio pervenire, Ecclesiam vel bona occupata, vel invasa non restituerit: Terra propria, si quam habet, seu tenet alibi infra nostram Provinciam, quamdiu invasori obedierit, suppositа sit Ecclesiastico interdicto. Et nisi ante necessitates ultimas tam persona Ecclesiastica, quam Secularis sibi de hujusmodi absolutione providerit, quamvis in mortis articulo non sit ei, si pœnituerit, absolutio, vel Communio deneganda: tamen Ecclesiastica careat sepultura, donec Ecclesia occupata, aut detenta per eum, aut jura, & bona præmissa absolute & libere dimittantur, ac de fructibus eisdem ad mandatum Ordinarii, vel ejus Vicarii fuerit satisfactum. Omnesque Religiosos, & Clericos Seculares, qui tales scienter ad Ecclesiasticam sepulturam receperint, ab officio & beneficio per annum decernimus fore suspensos.

A

B

CAP. XIV.

Quod nullus alienet bona Ecclesiastica.

Item præsenti Constitutione statuimus, quod nulla persona Ecclesiastica nostræ Provinciæ, possessiones, vel res immobiles, aut jura Monasteriorum, Ecclesiarum, & Hospitalium, & aliorum locorum venerabilium, seu thesaurum, Libros, vel paramenta quocumque titulo distrahat, alienet, vel pignori obliget sine Diœcesani licentia speciali. Quod si contra factum fuerit, hujusmodi distractiones, alienationes, vel pignorum obligationes nullæ sint ipso jure, nec per eas emptoribus, vel creditoribus jus aliquod acquiratur. Et nihilominus distrahentes, alienantes, vel pignori obligantes, ipso jure hac præsenti Constitutione, officio, & beneficio sint suspensi, quousque per Diœcesanum suspensionem hujusmodi contigerit relaxari. Recipientes vero scienter bona prædicta, vel aliquod prædictorum in pignore, vel alio modo illicito, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant.

C

CAP. XV.

Quod nullus noviter locum ædificans compellat circumstantes ibi congregari.

Item statuimus, & ordinamus, quod si aliquis Rector, vel alius Dominus temporalis, seu Civitas, Commune, aut alius locus Villam, Burgum, vel alium locum de novo construxerit, aut construere voluerit, homines alicujus Ecclesiæ compellere, vel compelli facere per se, vel per alium non præsumat, ut caussa habitandi se transferant ad Villam, vel Burgum, seu locum constructum, aut construendum de novo. Prohibentes etiam, ne prædictæ personæ, seu loca de possessionibus hominum ecclesiæ, quominus in jurisdictione, & dominio Ecclesiæ remaneant, se modo aliquo intromittant. Qui vero contra prædicta facere attentabit, si Rector fuerit, vel alius Dominus temporalis, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat; & Terra, si quam infra nostram Provinciam obtinet, quamdiu eidem obedierit, sit suppositа Ecclesiastico interdicto. Civitas autem, Commune, seu locus alius, quæ, vel qui contra nostram Constitutionem facere attentabit, ipso facto Ecclesiastico subjaceat interdicto: quod interdictum relaxari non possit, nisi per Diœcesanum, in cujus Civitate, vel Diœcesi damnum fuit irrogatum.

D

E

ANNO CHRISTI 1287.

CAP. XVI.

Quod nullus celet fraudulenter ecclesiastica Feuda, vel alia bona.

De his autem, qui scienter Ecclesiastica Feuda celant, vel alia bona immobilia ad Ecclesiam pertinentia, si infra duos menses a tempore publicationis hujusmodi, eadem ab Ecclesia recognoscere, & id quod debent Ecclesiæ, & personis Ecclesiasticis facere jure Feudi, vel alio contextu, seu alio justo modo facere, solvere, seu restituere contradicent: auctoritate præsentis Concilii sententiam excommunicationis incurrant. Quam si per annum sustinuerint animo indurato, ipso facto cadant a jure Feudi, & ab omni alio jure, quo tenebant, & tenuerunt prædicta bona, & ad Ecclesiam revertantur. Et hanc nostram constitutionem per singulas Parochias singularum Diœcesum semel in anno præcipimus publicari.

CAP. XVII.

Quod nullus teneat modo illicito bona ecclesiastica.

Item statuimus, quod quicumque habet, vel tenet modo illicito Cruces, Calices, Paramenta, & Libros, seu quæcumque alia bona divino cultui deputata, Ecclesiæ, vel illi, cujus est, infra duos menses a tempore publicationis hujusmodi restituere debeat & consignare: & si ignorat cujus Ecclesiæ sint, vel fuerint, aut illam personam, cujus fuerint, Diœcesano, vel Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, si vacaret, consignet. Alioquin excommunicationis vinculo sit adstrictus.

CAP. XVIII.

Quod Episcopi in Synodis exponant de perjuris, & infamibus.

Item statuimus, ut singuli Episcopi in suis Synodis publice exponere non omittant, quod perjuri, & infames sunt ab omni actu legitimo repellendi, nec merentur Ecclesias regere, & alias pœnas, quibus propter perjurium sunt adstricti. Injungentes Sacerdotibus Parochialibus, ut & ipsi in suis Ecclesiis sæpius prædicta publicent, ne prætextu ignorantiæ occasionem habeant perjurandi.

CAP. XIX.

Quod nullus falsificet Instrumenta, vel litteras.

Item statuimus, ne aliquis Religiosus, Clericus, seu Laicus contrafaciat, vel contrafieri faciat, aut falsificet, vel falsificari faciat litteras nostras, vel Diœcesanorum nostrorum, seu instrumenta coram nobis, vel Diœcesanorum nostrorum aliquo confecta, vel rogata, vel quibus nos impartimur auctoritatem, aut aliquis ex suffraganeis nostris. Et si quis contra fecerit, excommunicationis vinculo sit adstrictus.

CAP. XX.

Quod Sacerdos Parochialis denunciet Episcopo de ordinationibus defunctorum infra mensem.

Item statuimus & mandamus, quod quicumque alicujus ultimæ voluntatis exequutio-

ANNO CHRISTI 1287.

tionem suscèperit, ante omnia, quæ defunctus ad pias causas, & pro male ablatis restituendis, & de bonis suis distribuenda, & reddenda mandaverit, expediat exequutor, nisi defunctus aliud jusserit faciendum, quo facto quæ prædiximus exequatur. Circa quod volumus, quod Parochialis Sacerdos defuncti infra mensem a die obitus testatoris, vel quo eum defunctum cognoverit, per se, vel per alium Diœcesano loci, vel ejus Officiali, necnon defuncti, & exequutoris ipsius, denunciet, quid, & quantum pro prædictis casibus legaverit, referat, & exponat; & tunc Diœcesanus, vel Officialis ipsius eumdem exequutorem compellat secundum voluntatem defuncti, quæ præmissa sunt, adimplere. Sacerdos autem, qui denunciationem prædictam Diœcesano, vel ejus Officiali faciendam scienter omiserit, excommunicetur.

CAP. XXI.

Quod nullus detineat legata ad pias causas.

Item statuimus, quod quicumque legata, seu relicta ad pias causas detinet occupata, vel de cetero occupabit, nisi infra mensem a tempore hujusmodi publicationis restituerit, seu impedierit, quominus distribui possint secundum voluntatem testatoris, sententiam excommunicationis incurrat.

CAP. XXII.

Quod Parochialis Ecclesia habeat tertiam partem de legationibus Ecclesiæ factis, & quod nullus inducat aliquem sepeliri nisi in sua Ecclesia Parochiali.

Item statuimus, ut de cetero Parochialis Ecclesia tertiam habeat portionem de his, quæ testator legaverit Ecclesiæ, ubi elegerit sepulturam, & de oblationibus faciendis circa exequias sepulturæ, nisi in aliquibus locis ratione compensationis, vel consuetudinis certum aliud observetur. Et quod aliquis dolum, vel fraudem non committat in his, quæ legaverit, vel legare voluerit aliquis pro anima sua, & de oblationibus, ut Ecclesia Parochialis defraudetur Canonica portione. Et non inducat, seu induci faciat, quod aliquis sepulturam eligat alibi, quam in Ecclesia sua. Et qui contra fecerit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

CAP. XXIII.

Quod nullus audiat Confessiones sine licentia.

Item statuimus, ne quis Sacerdos Religiosus, seu Secularis, alterius Clerici, vel Laici (excepto quum mortis articulo imminente Sacerdotem proprium habere non possit) nisi de licentia Diœcesani, vel proprii Sacerdotis, Confessiones audiat, & pœnitentiam injungat, vel absolvat eumdem. Et si quis contra fecerit, excommunicationis vinculo sit adstrictus.

CAP. XXIV.

Quod nullus constituat Oratoria sine licentia.

Item statuimus, quod nullus Clericus, vel Secularis, aut etiam Laicus Oratoria, Altaria, vel Cappellas, seu Ecclesias in locis non exemtis sine Diœcesanorum ipsorum licentia construat, vel construi faciat, nec in jam constructis, vel construendis divina tentet Officia celebrare. Si vero in loco exemto constructum fuerit Oratorium, vel Cappella, nullus ibidem celebrans aliquem de grege alteri credito recipiat ad divina. Nullus insuper exemtus in locis non exemtis prædicta faciat, nec in eisdem, quum ab Ordinario fuerit interdictum, celebret, vel faciat celebrari divina. Nec etiam in exemtis hoc ipsum exemti faciant, nisi super his licentiam Sedis Apostolicæ habeant, vel ipsius privilegium speciale, de quibus licentia, & privilegio infra XV. dies a tempore præsentis interdicti Diœcesano, vel Officiali ipsius, aut ei, quem ad hoc deputaverit, fiat fides. Qui autem contra hanc constitutionem faciet, eum in his scriptis excommunicationis vinculo innodamus.

ANNO CHRISTI 1287.

CAP. XXV.

Quod nullus audiat ad Confessionem alienos Parochianos, vel recipiat.

Item quia Humiliati indifferenter officium prædicationis usurpant, Confessiones audiunt, injungunt pœnitentias, & absolutiones concedunt, necnon Parochianos alienos recipiunt ad divina; hoc duximus statuendum, quod si super hoc a Sede Apostolica, vel Legatis ipsius, aliquo privilegio. vel privilegiis asserunt, seu credunt se fore munitos, infra tres menses, postquam præiens constitutio fuerit in Civitate nostra, & Civitatibus nostræ Provinciæ publicata, Diœcesano, vel ejus Officiali, aut Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, si vacaret, vel ejus Vicario, de hujusmodi privilegio, seu privilegiis faciant plenam fidem. Alioquin eos, & eorum quemlibet auctoritate præsentis Concilii admonemus primo, secundo, tertio, ut a prædictis desistant; quod si prædicta facere, vel aliquid prædictorum præsumpserint, ipsos, & eorum quemlibet excommunicationis vinculo innodamus.

CAP. XXVI.

Quod Humiliati obediant suo Diœcesano.

Item statuimus, quod Humiliati suo Diœcesano obediant, & quod dodias, fodra, & collectas una cum alio Clero solvant.

CAP. XXVII.

Quod nullus prædicet sine licentia.

Item quum quidam indifferenter officia prædicationis usurpare conentur, statuimus, quod nullus Secularis Clericus, vel Religiosus, aut etiam Laicus, cujuscumque ordinis, status, aut scientiæ glorietur, prædicare audeat, vel præsumat, nisi a Sede Apostolica, vel Legatis ipsius super his privilegium habuerit speciale, vel a Diœcesano loci hoc sit eidem commissum. Et si quis contra fecerit, auctoritate præsentis Concilii excommunicationis vinculo sit adstrictus. Et si quæstuarii fuerint, qui aliqua in prædicationibus hujusmodi lucrati fuerint, vel acquisierint, licite possit eis auferri, & auferentium fiant. Nolumus tamen, quod Presbyteri in Cathedralibus Ecclesiis existentes hac constitutione ligentur.

CAP. XXVIII.

Quod nullus stet excommunicatus per annum.

Item statuimus in præsenti Concilio, & volumus per totam nostram Provinciam firmiter observari, quod si Laicus excœcata & obstinata mente adeo fuerit induratus, quod excommunicationis sententiam per annum sustinuerit, nec absolutionem curaverit obtinere, Sacerdos, de cujus Parochia ex-

ANNO CHRISTI 1287.

excommunicatus fuerit, Diœcesano loci, vel Capitulo Ecclesiæ Cathedralis, si vacaret, infra mensem referat per se, vel per nuntium specialem. Et tunc Diœcesanus loci Seculari Judici illius excommunicati denunciet pertinaciam & contemtum. Qui Judex, sub cujus jurisdictione temporali idem excommunicatus exiſtit, pœna pecuniaria illum cogat absolutionis beneficium postulare, & præstare cautionem Ecclesiæ, si potest, quam casus excommunicationis illius acquirit. Et si Judex ille Secularis in hoc negligens fuerit, vel remissus, ad id Judex Ecclesiasticus per censuram Ecclesiasticam Judicem illum cogat. Si vero excommunicatus prædictus Rector fuerit Civitatis, vel loci, aut ejus Officialis, aut Dominus, sive alio quocumque nomine censeatur, qui non possit per modum prædictum ad absolutionem hujusmodi coerceri, & eamdem excommunicationem per annum sustinuerit animo indurato: Terra, vel locus, in quo, vel in qua idem Rector fuerit, vel Officialis, seu quis alius quocumque nomine censeatur, si quam propriam infra nostram Provinciam obtinet, quamdiu eidem excommunicato obedierit, supponatur Ecclesiastico interdicto; & nihilominus ipso facto Feudum, si quod ab Ecclesia detinet, perdat, & ad Ecclesiam revertatur. Si vero Clericus excommunicatus adeo mentis obstinatæ persistit, quod infra annum non procuraverit se absolvi, tunc Diœcesanus illum beneficiis suis privet, & ad illa beneficia eligantur idonei per eos, ad quos in illis electio, vel præsentatio noscitur pertinere. Qui autem ob hanc causſam, vel quamcumque aliam a Diœcesano excommunicatus fuerit, vel excommunicationem incurrerit ipso facto, & excommunicatus ingerat temere se divinis, vel quicquam injuriæ excommunicatori, vel suo Parochiali Presbytero, pro eo quod eum evitet, vel non admiserit ad divina, aut quicumque alteri Clerico, vel laico ob hanc causſam dixerit, & intulerit, aut dici, vel fieri mandaverit, excommunicetur iterum; & si ejus protervitas meruerit, prædicta sententia, & sententiæ aggraventur.

ANNO CHRISTI 1287.

CAP. XXIX.

Quod nullus recipiat ignotos ad Ordines, vel ad celebrandam Missam, sine litteris commendatitiis.

Item præcipimus in virtute obedientiæ, & obtestatione divini Judicii universis & singulis Episcopis nostræ Provinciæ, ne alicui Religioso Clerico, vel Seculari dent, vel dari faciant Chrisma, Oleum Sanctum, nec eos recipiant ad Ordines, vel publice ad celebrandum Missam absque litteris commendatitiis Diœcesanorum suorum.

Expliciunt Constitutiones Domini Ottonis Archiepiscopi Mediolani.

INCIPIUNT CONSTITUTIONES DOMINI COELESTINI LEGATI IN LOMBARDIA.

OBSERVATIO LUDOVICI ANTONII MURATORII.

Post mox relatum Mediolanense Concilium in Ambrosianæ Bibliothecæ Codice MS. D. 233. fol. ex quo illud desumptum, succedebant *Constitutiones Domini Cœlestini Legati in Lombardia*. Cur hic titulus appositus fuerit, quum infra Legatus ille sedis Apostolicæ se *Guifredum tit. S. Mauritii presbyterum Cardinalem* appellet, divineut alii. Rursus quo anno hæc ille promulgaverit in conventu Laudensi, præsentibus Archiepiscopo, & Episcopis provinciæ Mediolanensis, ignotum profecto mihi fateor. Attamen veri videtur simile, vel paulo ante, vel circiter eumdem annum 1287. Legatum hunc Apostolicum ad Insubres missum, quum adhuc ibi Manichæorum semina vigentia falcem exposcerent. At de illo nihil aliud mihi dicendum succurrit nisi quod iisdem temporibus floruit Gaufridus S. R. E. Cardinalis, sed quum is titulum sanctæ Susannæ præferret, Guifredus autem titulum S. Mauritii, unum cum altero miscere minime ausim.

VEnerabili in Christo Patri Dei gratia Mediolan. Archiepiscopo Guifredus miseratione divina tituli Sancti Mauritii Presbyter Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus salutem in Domino. Destinati a Summo Pontifice ad Provinciam Lombardiæ pro animarum salute conservanda, Ecclesiastica libertate, vita & honestate Clericorum reformanda, & exstirpanda hæretica pravitate ad laudem, & honorem nominis Christiani, præsentibus nobis, & venerabilibus Patribus Placentino, Vercellensi, Cremonensi, Pergamensi, Novariensi, Terdonensi, Saonensi, Iporiensi, Laudensi, Taurinensi, & Vigintimilliensi Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis apud Laude ad hoc specialiter convocatis.

CAPITULUM PRIMUM.

De Statutis Civitatum contra Ecclesiasticam libertatem.

ORdinamus, ut omnia Statuta præcepta, & banna, quæ per Potestates, seu Rectores, Consulesve Laicorum facta sunt, vel fiunt contra Deum, & Ecclesiasticam libertatem, ac personas Ecclesiasticas, atque contra Statutum, & honorem Ecclesiarum, sint irrita ipso jure. Atque statuendo præcipimus, ut dicti Potestates, atque Rectores ea de Capitularibus suis abradant; & ea, vel illis similia non scribant ibi, seu scribi permittant; nec utantur eisdem, aut similibus, quantumcumque adstrinxerint se vinculo juramenti, quia juramenta de illis servandis illicita sunt, & ideo non servanda. Quod si secundum ea aliquid subditis suis præceperint, subditi nullatenus eis obediant, etiam juramento adstricti. Transgressores autem, sive Rectores, sive

ANNO CHRISTI 1287.

sive subditi fuerint, ipso jure vinculum excommunicationis incurrant secundum tenorem generalis Constitutionis felicis recordationis Honorii Papæ, & nec eorum filii, vel nepotes de cetero ad Ecclesiasticum beneficium assumantur. Quod si assumti fuerint, illo careant, & assumtores conferendi potestate priventur.

CAP. II.

Quod Statuta contra libertatem Ecclesiæ non serventur.

Item statuimus, ut quodlibet Commune teneatur ponere in suo Statutario, quod si aliquod Statutum contra prædicta ibi sit, vel ponatur, illud teneatur juramento non servare; & si suspicio sit, ne aliquid contra prædicta in eo contineatur, Librum Statutorum, & Statuta sua ostendant frequenter Episcopo, vel ejus Nuntio, & copiam legendi faciant omni anno, & ad monitionem emendent Episcopi. Quod si non fecerint, postquam per Episcopos admoniti fuerint, pœnam excommunicationis incurrant. Item provisiones, quas Civitatum & locorum Rectores recipiunt super eo, quod si pro iniquis Statutis, vel præceptis, quæ faciunt, excommunicati fuerint, vel damna incurrerint, omnino serventur indemnes, penitus irritamus, & cassamus, & eas decernimus irritas & inanes, & qui eas receperint, pœnam excommunicationis incurrant.

CAP. III.

Quod nullus usurpet bona Ecclesiastica.

Item Potestates, locorumque Rectores non extendant manus ad extirpandam Jurisdictionem in locis, vel terris, seu personis, quæ ad Episcopos pertinent, vel etiam ad Ecclesias pleno jure. Et qui contra fecerint, nisi admoniti resipuerint intra decem dies, pœnam excommunicationis incurrant.

CAP. IV.

Quod Statuta contra Hæreticos observentur.

Statuta quæque edita in Concilio generali Lateranensi, & leges promulgatas a Frederico Imperatore pro libertate Ecclesiæ, vel contra hæreticam pravitatem, præcipimus inviolabiliter observari.

CAP. V.

Quod nullus stet excommunicatus per annum.

Item statuimus, quod si aliquis contumaciter Clericus, vel Laicus in excommunicatione perduraverit per annum, quod Potestas ad requisitionem Episcopi ipsum bannire teneatur banno maleficii.

CAP. VI.

Quod Conventuales communiter vivant.

De vita & honestate Clericorum statuimus, ut in omnibus Conventualibus Ecclesiis, nisi magna necessitate coacti ab Episcopo approbata hoc non possint, vivant Clerici in communi. Alioquin tertia pars redituum sequestretur ad minus, dividenda singulis diebus inter eos tantum, qui interfuerint Divinis Officiis, & pro hospitibus recipiendis, & eleemosynis largiendis. Ad hoc per Episcopos censura Ecclesiastica compellantur.

CAP. VII.

Quod quilibet Hebdomadarius faciat suam septimanam.

Suam septimanam Hebdomadarius per se, vel per alium facere teneatur. Alioquin per mensem beneficio sit suspensus, salvis consuetudinibus eorum, qui sunt in personatibus, & illorum, qui sunt Episcoporum, vel Ecclesiæ servitio occupati.

ANNO CHRISTI 1287.

CAP. VIII.

De Clericis concubinariis.

Clerici concubinarii fœminas suas infra octo dies post admonitionem abjiciant, & eas a cohabitatione abjurent, nec filios secum teneant; & qui contra fecerit, sententiam excommunicationis incurrat; quam si contemserint, ipso jure priventur beneficio.

CAP. IX.

Quod Statuta de honestate Clericorum observentur.

Et præcipimus Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, ut constitutiones editas super vita & honestate Clericorum servent, & faciant in suis Ecclesiis inviolabiliter observari.

CAP. X.

Quod Clerici intendant circa ornatum Ecclesiæ.

Monachi Sancti Benedicti, & Canonici Regulares Regulam Sancti Augustini observent, & suas institutiones per Ecclesiam approbatas. Circa ornamentum Ecclesiæ intendant; tam in his, quam circa Altaria exerceantur, quam in aliis.

CAP. XI.

De custodia & reverentia Corporis Christi.

Corpus autem Domini cum omni custodia si reservari contigerit, in purissimo loco reponatur, & in elevatione campanæ pulsentur. Et si per Civitatem portetur, vel Villam, portans cum stola ad collum incedat, & portet honeste. Et qui contra fecerit, tribus diebus Veneris in pane & in aqua jejunet.

CAP. XII.

Quod nullus teneat duo beneficia.

Item statuimus & ordinamus, quod nullus de cetero in eadem Civitate, vel Plebe, seu Plebanatu, nisi Cappellæ sint tenues in reditibus, vel annexæ Plebi, duo beneficia obtineat; & si qui habuerint, eligant quod maluerint infra mensem. Qui si retinere præsumserint, noverint se vinculo excommunicationis adstrictos.

CAP. XIII.

Quod promulgata in Lateranensi Concilio observentur.

De Ecclesiis Parochialibus, & dignitatibus Ecclesiasticis districte præcipimus ab Episcopis, & aliis Prælatis, & subditis observari, quæ in Lateranensi & generali Concilio statuuntur.

CAP. XIV.

Quod res Ecclesiasticæ non possint alienari.

Prælati quoque, & Ministri Ecclesiarum juramento adstringantur per Episcopum, vel suum majorem Prælatum, thesaurum Ecclesiæ, vel res immobiles, absque licentia Episcopi, vel sui superioris alienare non posse.

CAP. XV.

Quales debeant eligi in Sacerdotes.

Item statuimus, quod non possit eligi aliquis, vel institui in loco, vel beneficio Sacerdotis, nisi sit Sacerdos, vel talis, qui in proximo velit & possit fieri Sacerdos, vel nisi aliquis ex Clericis ipsius Ecclesiæ sit, qui velit, & possit fieri Sacerdos. Et si aliter factum fuerit, ex nunc cassamus; & con-

ANNO CHRISTI 1287.

& contrafacientes pœnam ſuſpenſionis incurrant; quam ſi contemſerint, excommunicentur. Si autem Eccleſia ita tenuis ſit in facultatibus, quod ibi non poſſit eſſe Sacerdos, & hoc ſit in proviſione Epiſcopi: ille, qui percepit proventus Eccleſiæ ipſius, tantum teneatur dare vicino Sacerdoti, ut congruis temporibus ibi deſerviatur. Alioquin privetur beneficio. Prælati Eccleſiarum cogantur ad Sacerdotium, & ſi inobedientes fuerint ſuſpendantur. Quod ſi contemſerint, excommunicentur.

CAP. XVI.

De Uſurariis quomodo ſepeliantur.

De Uſurariis ſtatuimus, quod niſi ad pœnitentiam venientes ſteterint mandatis Eccleſiæ de uſuris reſtituendis, in Cimiterio non ſepeliantur. Et ſi forte ſepulti fuerint, quouſque ibi remanſerint, in Eccleſia non celebretur. Et ſi poſſent commode inveniri hi, a quibus uſuras habuerunt, ſtipulentur ſibi reſtitutionem fieri. Alioquin Presbyter recipiat cautionem, & pœnitentes hæredes damnet de reſtitutione facienda, & inde teneantur ſacramento.

CAP. XVII.

Qui debeat abſolvere excommunicatos.

ANNO CHRISTI 1287.

Et volumus, niſi ubi ſpecialiter prohibetur, per Epiſcopos poſſe abſolvi excommunicatos, & interdictos.

CAP. XVIII.

Quod nullus recipiat Uſurarios ad ſepulturam.

Interdicimus autem Templariis, & Hoſpitalariis, & aliis exemptis, ne publicos Uſurarios ad Eccleſiaſticas ſepulturas admittant, nec interdictos, vel excommunicatos ad Divina Officia, vel ſepulturas, nec Parochianos alienos ad Sacramenta. Et ſi admoniti per Epiſcopum contra prædicta venire præſumpſerint, pœnam ſuſpenſionis incurrant, ſalvis privilegiis ipſorum, quibus exhibitis legitime ſe defendant.

Ideoque caritati veſtræ in virtute obedientiæ, qua fungimur auctoritate, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus prædicta omnia ſolemniter publicantes, eadem & vos ipſi obſervetis, & faciatis inviolabiliter obſervari, ita quod in noviſſimo diſtricti examinis die coram tremendo Judice, qui reddit unicuique ſecundum opera ſua, dignam poſſitis reddere rationem. Datum Laude XII. Kal. Junii.

AD CONSTITUTIONES DOMINI COELESTINI

Legati in Lombardia

Anno 1287. *editas*

ADNOTATIO CRITICA.

An. 1287. Ex meis ad Raynal. ad not. ad an. 1287. Manſi ſup. tom. 3. p. 131.

CONcilio Mediolanenſi Muratorius attexuit conſtitutiones *Gaufridi tituli S. Mauritii* presbyteri cardinalis A. S. L. quas Legatus ille edidit in Leudenſi concilio aſſidentibus epiſcopis provinciæ Longobardiæ undecim. His conſtitutionibus titulum nunc offendit in veteri cod. præfixum vir doctiſſimus: *Incipiunt conſtitutiones domini Cœleſtini legati in Longobardia*. Ambigua hæc & obſcura arbitratur Muratorius, neque enim cohærere inter ſe exiſtimat titulum hunc cum nomine Legati, qui in præfatione harum conſtitutionum exprimitur. In titulo enim eſt *Cœleſtinus*, in præfatione vero *Gaufridus*. Suſpicatur tamen deberi hæc Gaufrido Bardo qui per hos annos Romana purpura fulgebat, abſumptuſque fuit morbo, qui Romæ ſæviit poſt funus Honorii IV. Sed virum doctiſſimum falli mihi plane exploratum eſt; Guifredus ſeu Gaufridus iſte A. S. L. per Inſubriam idem eſt *Guifredus tituli S. Marci* legatione per Inſubriam a Gregorio IX. donatus. Idem vero anno 1237. vel circiter ad epiſcopatum Sabinenſem promotus, dein ſub nomine Cœleſtini IV. Romanam cathedram aſcendit; hinc natus titulus: *Conſtitutiones domini Cœleſtini*. Mendum tamen irrepſit in titulum cardinalitium Guifredi, neque enim presbyterum cardinalem *tituli S. Mauritii* agebat; nullus enim fuit S. Mauritii titulus cardinalitius; ſed potius cardinalis erat tituli S. Marci; cum tamen, pro more ejus ætatis, tituli hujus nomen prima tantum littera indicaretur, imperitus amanuenſis legendum cenſuit S. *Mauritii* pro S. *Marci*. Concilium igitur hoc Laudenſe non anno quidem 1287. ſed forte anno 1227. celebratum fuit.

STATUTA SYNODALIA.

Ex Marte Theſ. Anec. tom. 4. p. 129.

JOHANNIS EPISCOPI LEODIENSIS.

ANNO MCCLXXXVII. edita.

Ex duobus codicibus MSS. uno inſignis monaſterii Parci prope Lovanium, altero Colbertino.

JOhannes, Dei gratia, Leodienſis epiſcopus univerſis abbatibus, abbatiſſis, prioribus, prioriſſis, præpoſitis, archidiaconis, decanis, conventibus, capitulis

ANNO CHRISTI 1287.

ecclesiarum salutem in Domino sempiternam.

A præcedentibus nostris Leodiensibus episcopis temporibus retroactis ad conservandum & gubernandum libertatem ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum, jus & regimen civitatis & diœcesis Leodiensis, & ad reprimendam malitiam perversorum, multæ provisiones & constitutiones synodales emanarunt: quia tamen postmodum, crescente hominum malitia, numquam in eodem permanentium, & continue novas malitias novasque rebelliones adinvenientium, & contra ecclesiam Dei & justitiam malignantium, ipsæ ecclesiæ & ecclesiasticæ personæ civitatis & diœcesis Leodiensis propter ipsorum malitiam perversorum adhuc nimium perturbantur; nos auctoritate pontificali dictis malitiis obviare, & ipsi libertati ecclesiasticæ & ecclesiasticarum personarum civitatis & diœcesis nostræ Leodiensis providere, in quantum poterimus, cupientes, hac generali synodo de consensu & voluntate capituli nostræ majoris ecclesiæ Leodiensis, constitutiones synodales nostrorum prædecessorum una cum nostris constitutionibus, quas in præsenti synodo statuimus, ipsas antecessorum nostrorum constitutiones synodales, quas in ipsa compilatione nostra redigimus, resecatis aliis superfluis, approbamus & ratificamus, & una cum nostris constitutionibus præcipimus inviolabiliter observari.

I. *De synodo.*

I.

Districte igitur, prout nostri antecessores statuerunt, præcipimus & mandamus decanis, & sacerdotibus, & aliis qui ipsi synodo interesse tenentur, ut jejuni & cum magna devotione intrent synodum, nec aliquis afferat in synodo causas vel negotia impertinentia ad synodum. & omnes personæ quæ tenentur interesse synodo, veniant ad synodum audituri salubria mandata synodalia; & decani induti albis & stolis, presbyteri autem cum superpelliciis intrent synodum, nisi detineantur infirmitate gravi vel inevitabili necessitate, & si qui venire nequiverint, mittant ad synodum cum litteris suis patentibus, causam infirmitatis vel necessitatis suæ expresse continentibus suo sigillo vel alio authentico sigillatis, per quas se obligent ad statuta synodalia observanda, cappellanum vel clericum, vel alium idoneum habentem per ipsas litteras potestatem dictam absentem excusandi, & canonicum impedimentum in animam ipsius, si necesse fuerit, jurandi & mandata synodi ad dominum suum referendi.

II.

Item, præcipimus, quod ipsi decani, presbyteri & alii qui dictæ synodo interesse tenebuntur, eundo, redeundo & moram faciendo, in loco synodi honesta habeant hospitia, & honestam societatem, & non recedant a synodo sine nostra licentia: & ipsi decani antequam recedant, habeant omnes constitutiones præsentis synodi scriptas, & eas legant & intelligant, & si super aliqui- A requirant ea per nos vel officialem nostrum exponi, antequam recedant a synodo.

ANNO CHRISTI 1287.

II. *De baptismo.*

I.

Baptismus honorabiliter & caute celebretur cum aperta distinctione verborum & forma verborum in quo consistit salus baptizandi.

II.

Ille qui baptizat, quando immergit in aqua baptizandum, dicat hæc verba nihil addendo, subtrahendo, vel mutando, puerum nominando *Petre*, vel *Johannes: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*. Et ut caveatur periculum baptizandi, non mergatur caput pueri in aqua, sed sacerdos super verticem pueri ter infundat aquam cum pelvi vel alio mundo vase & honesto, tenens puerum nihilominus una manu discrete.

III.

Item, juxta fontem instituatur piscina apta, ubi laventur manus eorum qui tenuerunt puerum, & super piscinam illam ponatur cooperculum.

IV.

Item, doceant presbyteri frequenter viros & mulieres formam & verba baptizandi in propria lingua, quibus valeant in necessitate baptizare, etiam parentes, si alius defuerit, & postmodum referatur ad sacerdotem, qui diligenter interroget quid baptizator fecerit, aut quid dixerit, & si inveniat omnia rite facta vel dicta, faciat puero ea quæ solent fieri post immersionem. Si vero invenerit vel dubitarit, puerum non esse rite baptizatum, baptizet puerum sub hac forma: *Petre, si tu es baptizatus, ego te non baptizo; sed si tu non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*.

V.

Item, doceant presbyteri quod si pater vel mater infantem suum in necessitate baptizaverint, non propter hoc dimittant, quin ut conjuges se habeant ut ante.

VI.

Item, si caput infantis nascentis appareat extra, vel membrum aliud principalius, & timeatur de morte infantis, antequam perfecte nascatur, infundat qui affuerit, aquam super caput nascentis dicens: *Infans, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*. Si autem pervenerit vivus ad ortum legitimum, de nuovo baptizetur sub his verbis: *Non te baptizo; sed si non fuisti baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*.

VII.

Item, si mulier mortua fuerit in partu, non negentur ei aliqua jura christianitatis, sed in ecclesia deferatur, & in cœmeterio tumuletur, nisi aliud obstiterit, quia pœnam non debemus ei convertere in culpam: & si certum sit quod parturiens mortua fuerit, teneatur os ejus apertum, & cum magna cautela uterus ejus aperiatur, ut infans vivus, si possit, educatur & baptizetur. Si autem mortuus reperiatur, extra cœmeterium sepeliatur vel tumuletur.

ANNO CHRISTI 1287.

VIII.

Ad levandum puerum de ſacro fonte duo vel tres ad plus admittantur: & ſi puer ſit maſculus, una mulier & duo viri interſint. Si ſit fœmina, unus vir & duæ mulieres, & pater nullatenus admittatur.

IX.

Parentes & patrini filiolos doceant orationem dominicam, ſcilicet *Pater noſter* & ſymbolum apoſtolorum, ſcilicet *Credo in Deum* & ſalutationem B. Mariæ, id eſt *Ave Maria*, & exhortentur eos ſæpe pie & juſte vivere.

X.

Item, fontes ſub cooperculo competenti & ſub ſera cuſtodiantur propter immunditias & ſortilegia.

XI.

Item, renovetur aqua fontium ſingulis annis in Paſcha & Pentecoſte, & ſæpius ſi neceſſe fuerit, & tunc ſæpius diligenter inſpiciatur, ſi indigeat renovari: & ſi indigeat, tunc excluſis laicis & clauſis oſtiis renovetur, & amoveatur vetus aqua, & fontes bene mundificentur, & nova aqua imponatur & benedicatur & chriſmetur; ſed antequam nova aqua apponatur, fontes diligenter mundificentur propter reverentiam ſacramenti.

XII.

Chriſma, oleum ſanctum, & oleum infirmorum in ampullis metallinis vel criſtallinis ſub clave & ſera cuſtodiantur, & deſuper diligenter obturentur. Si autem oportuerit chriſmati vel oleo ſancto aliud oleum apponi, caute & diligenter admiſceatur oleum appoſitum cum chriſmate & oleo ſancto, & hoc cum virgula.

XIII.

Excommunicamus omnes illos & illas, qui vel quæ de ſacramento altaris, vel de altari, vel in ipſo altari vel de chriſmate, aut de alio ſacramento ſeu ſacramentis aliis ſortilegia faciunt ſeu fieri procurant.

III. *De confirmatione.*

I.

Moneant presbyteri parentes baptizandorum nondum confirmatorum, ut eos adducant ad epiſcopum, qui ſolus poteſt confirmare. Adducant ſeptennes pueros vel minoris ætatis, quibus abſcindantur capilli contra frontem dependentes, & frontes diligenter laventur, & habeant faſciolas ſive bandella de ſpiſſa tela non tenui peplo, quæ ſint ſine ſutura & ſine nodo intermedio, quæ habeant latitudinem trium digitorum & longitudinem duorum pedum & dimidii, & ſint munda & alba.

II.

Offerantur autem pueri epiſcopo ab eis qui curam eorum habeant, qui melius noverunt quod non ſunt vel fuerunt confirmati. Et monentur parentes, quod confirmatos pueros tertia die adducant ad eccleſiam, ut presbyter lavet frontes eorum, & comburat bandella, & aquam lotionis cum cinere bandellorum faciat in ſacram piſcinam reponi. Adulti autem ſi ſint vel doli capaces, vel duodecim annorum & amplius, prius confiteantur ſuis presbyteris, quam confirmentur. Diligenter autem doceantur a presbyteris omnes confirmandi, quod ſe, ut dictum eſt, præparent ante diem præparationis, & quod nullus audeat ſe ingerere ad confirmandum, qui alias fuerit confirmatus. Parentes autem jam confirmatorum parvulos, ſæpe reducant eos ad memoriam quando, & a quo, & ubi fuerunt confirmati.

ANNO CHRISTI 1287.

III.

Doceant autem ſacerdotes quod epiſcopus in confirmatione confirmandorum nomina poteſt mutare.

IV.

Nullus etiam ad primam tonſuram vel ad minores ordines audeat accedere, qui non prius fuerit confirmatus.

V.

Moneantur confirmandi, ut ita tempeſtive veniant ad confirmationem, ut primæ orationi interſint, expectent uſque ad ultimam quæ fuerit ſupra confirmatos.

VI.

Item, præcipimus ſacerdotibus, quod in ſuis eccleſiis publice & pluries denuncient ſuis parochianis, quod in confirmatione ſicut in baptiſmo contrahitur compaternitas, quæ non ſolum impediat matrimonium contrahendum, ſed dirimit jam contractum.

IV. *De confeſſione & pœnitentia.*

I.

Item, ſacerdotes doceant vel moneant ſubditos ac etiam eis in pœnitentiam injungant, ut ſæpe veniant ad confeſſionem, priuſquam veniant diligenter ſcrutentur corda ſua, peccata ſua apud ſe rememorent ſollicite cum dolore, & ſimplici vultu veniant ad confeſſionem quaſi ad Dei judicium. Sacerdotes autem, ut Dei miniſtri circa confeſſionem audiendam & pœnitentiam injungendam maximam habeant diligentiam.

II.

Ad audiendas confeſſiones communem & apertum locum in eccleſia ſibi eligant ſacerdotes, ut communiter ab omnibus videri poſſint, & in locis abditis & obſcuris non audiant confeſſiones, non extra eccleſiam, niſi ex magna neceſſitate vel infirmitate.

III.

Item, præcipimus quod ſacerdotes non ſedeant ad confeſſionem ante ſolis ortum, nec poſt ſolis occaſum, niſi ex magna neceſſitate.

IV.

Item, præcipimus diſtricte quod ſedendo ad confeſſionem presbyteri habeant vultum humilem, oculos ad terram, nec faciem reſpiciant confitentis, & maxime mulieris.

V.

Item, presbyteri in ſuperpellicio vel cappa rotunda confeſſiones audiant, & cum ſtola ſuperpoſita ad confeſſionem ſedeant.

VI.

Sacerdotes etiam moneant ſubditos ſuos, ut humili habitu & geſtu, oculis in terram defixis confiteantur. Mulieres cooperto capite & collo, ſubmiſſa facie confiteantur.

ANNO CHRISTI 1287.

VII.

Sacerdotes mulierem quæ ſola ſit in eccleſia non audiant confitentem, ſed in aſpectu honeſtæ ſocietatis.

VIII.

Præcipimus ſub pœna excommunicationis presbyteris, ne audiant confeſſiones mulierum cum quibus peccaverint, de peccatis quæ perpetraverunt cum eis: nec etiam conſcios & fautores peccati ſui vel mediatores audiant, ſed mittant eos ad honeſtos confeſſores, niſi neceſſitas, ex caſu hoc præcedente, exegerit.

IX.

Item, præcipimus quod ſacerdotes manſueti audiant confitentem, & de conſuetis peccatis interrogent ſigillatim: de inuſitatis autem non nominatim, ſed per talia verba inquirant, ex quibus confitens, ſi reus eſt peccati, poſſit intelligere quid dicatur, ut intelligens confiteatur: ſi autem reus non eſt, de illo non tentetur.

X.

Item, ſacerdotes moneant confitentes, ut integre & diſtincte confiteantur omnia peccata mortalia, & circumſtantias quæ aggravant peccatum, ut ſacer ordo, ſacer locus, in peccato luxuriæ, & circumſtantiæ quæ aggravant peccatum, notantur in hoc verſu:

Quis, quid, ubi, quotiens, per quos, cur, quomodo, quando,

Venialia autem ſummatim ſufficit confiteri.

XI.

Item, ſacerdotes reſervent epiſcopo majora peccata, ut puta, homicidia, ſacrilegia, incendia, peccata contra naturam, concubitus perſonarum conventualium in ſacris ordinibus conſtitutarum, inceſtus, videlicet cum conſanguinea vel affini, vel cum ea quæ votum caſtitatis emiſit, injectionem manuum in parentes, oppreſſiones parvulorum, negligentia pereuntium in igne; vel in aqua natos amittentium, veneficia, perjuria ſolemnia, fidei fractiones, votorum tranſgreſſores, ſimoniam, adulteria manifeſta, hæreſes, apoſtaſiam, maleficia, eorumque malefici, aut conjuges ne poſſint coire, vel qui procurant ſterilitatem mulierum, vel qui procurant abortum, falſarios, qui litteram, ſigillum, vel monetam falſant. In his autem mittant presbyteri ad epiſcopum abſolvendos, nec abſolvant eos, niſi de noſtra ſpeciali licentia, vel niſi in articulo mortis.

XII.

Licentiam conceſſam a nobis ſeu auctoritate noſtra quibuſcumque ſive religioſis, ſive aliis abſolvendi a prædictis peccatis revocamus.

XIII.

Intendimus etiam nos de prædictis peccatis ſalubriter diſponere, & religioſis & aliis perſonis idoneis ſuper hoc committere vices noſtras, declarantes autem quod illi quibus duxerimus committendum, poteſtatem non habeant aliis perſonis idem committendi.

XIV.

In dubiis autem confeſſor conſulat epiſcopum vel ejus vices gerentem, vel alios ſapientes, quorum conſilio pœnitentem abſolvat vel remittat ad alium.

XV.

Audita confeſſione, ſemper confeſſor interroget confitentem, ſi velit ſe abſtinere ab omni peccato mortali: quod ſi confeſſus non dixerit, cum presbyter non abſolvat, nec injungat ei pœnitentiam, ne inde confidat, ſed eum moneat, & ſollicite hortetur, ut interim faciat quidquid boni poterit, ut Deus cor ejus illuſtret ad pœnitentiam, & conſulat ei modum vivendi, per quem facilius abſtinere poſſit a peccato mortali.

XVI.

Injungant ſacerdotes pœnitentias ſecundum quantitatem delicti ſive peccati & poſſibilitatem confitentis, ſcilicet pro peccatis carnalibus magnas injungat pœnitentias corporales, ſicut jejunium, diſciplinam & hujuſmodi. Item, pro ſpiritualibus ſpirituales, ut orationes etiam & meditationes ſuis peccatis contrarias.

XVII.

Præcipimus ſtatuendo quod quando aliquis recognoverit vel confeſſus fuerit presbyteris quod peccaverit in aſſumtione rei alienæ, vel damno alii illato per furtum, rapinam, uſuram, fraudem, inventionem, injuſtam vexationem, falſam teſtificationem, & aliquos modos, pro eo injungant ſacerdotes reſtitutionem fieri eis quos prædictis modis damnificaverunt; vel ſi deceſſerint, eorum hæredibus. Quod ſi non inveniantur hæredes, fabricæ eccleſiæ noſtræ Leodienſis reſtituendo applicent. Et concedimus quod reſtitutio talium poſſit fieri dictæ fabricæ eccleſiæ noſtræ S. Lamberti. Qui vero reſtituendi facultatem non habent, promittant ſe reſtituturos prædictis modis cum facultatem habuerint, aliter non abſolvantur.

XVIII.

Item, declaramus quod nomine reſtitutionis reſtituentes eccleſias, cappellanias, vel cœnobia inſtituere non poſſunt, vel eleemoſynas, vel legata, vel teſtamenta facere auctoritate propria, ſed reſtituenda dictæ fabricæ applicentur, vel alias de noſtra licentia ordinetur. Sed prius unde poſſit fieri reſtitutio aſſignetur.

XIX.

Et quia nonnulli falſo aſſerunt, quod privilegia habent a ſede apoſtolica, quod reſtitutiones talium bonorum ipſis fieri poſſint, præcipimus omnibus rectoribus eccleſiarum, quod niſi ipſi religioſi vel alii oſtendant talia privilegia ipſis rectoribus, ipſi rectores non permittant ipſis fieri tales reſtitutiones, & eas ipſis fieri inhibeant ſub pœna excommunicationis: & denuncient ſuis ſubditis, quod non liberantur, ſi talibus religioſis vel aliis non habentibus ſuper hoc privilegium injuſta reſtituant. Et nos excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes illos qui dixerint ſe habere privilegium, quod reſtitutiones tales ipſis fieri poſſint, cum non habeant privilegium, & nihilominus recipiunt reſtitutiones tales.

XX.

Item, in confeſſione caveant ſacerdotes, ut ſi confitentes nomina eorum intimaverint cum quibus peccaverunt, ſecretum teneant ſicut confitentes peccatum.

ANNO CHRISTI 1287.

XXI.

Item, nullus ſacerdos ira, vel odio, vel etiam metu mortis in aliquo audeat confeſſionem confitentis ſibi ſigno vel verbo generaliter vel ſpecialiter aliquatenus revelare. Omnes enim ſacerdotes contrarium facientes excommunicamus & excommunicatos denunciamus.

XXII.

Sacerdotes miſſas quas pœnitentibus injunxerint vel injunxerunt, non celebrent, neque tricenarium, neque annuale, neque colluſionem cum alio ſacerdote faciant de miſſis celebrandis, ut ſibi mutuo pro miſſis celebrandis ſuos parochianos tranſmittant.

XXIII.

Item, presbyteri ſuos parochianos moneant frequenter, ut a feſto Purificationis omnes ab XIV. annis & ſupra veniant ad confeſſionem ante dominicam in Ramis palmarum, & qui in hoc negligentes fuerint per octavam Paſchæ a carnibus abſtineant & jejunabunt ſicut in quadrageſima, niſi neceſſitate fuerint excuſati, nec propter hoc ipſis confeſſio denegetur.

XXIV.

Item, ſtatuimus quod presbyteri inhibeant parochianis ſuis ne quis rem furtivam vel furti ſuſceptam vel ſuſpectam emat: quod ſi emerit, ſciat ſe ad reſtituendum teneri.

XXV.

Item, inhibemus ſtatuendo ſacerdotibus & aliis confeſſoribus, ne a confitentibus nomina illorum, cum quibus peccaverunt, inquirant, vel circumſtantias per quas poſſint nomina eorum deſignari: quod ſi fecerint, ab officio audiendi confeſſiones noverint ſe ipſo facto ſuſpenſos, & ſacerdotes primo inhibeant confitentibus, ne illorum nomina cum quibus peccaverunt exprimant, niſi forte confiteantur ſe deliquiſſe cum patre ſpirituali aut carnali, aut in alio caſu, ſine quo non poteſt plene confiteri, & tunc confitentes non dicant nomen proprium illius cum quo peccaverunt, ſed in genere dicant peccavi cum ſacerdote, clerico, monacho, & ſimilibus.

XXVI.

Item, presbyteri attendant quod ſi parochiani eorum non veniant ſemel in anno ad confeſſionem, nomina eorum referri debent ad epiſcopum vel officialem in ſcriptis ut puniantur.

XXVII.

Item, doceant presbyteri ſubditos ſuos, quod ipſi tenentur ex præcepto obſervare jejunia ab eccleſia inſtituta, etiamſi mortaliter non peccaverint, ut jejunia quadrageſimæ, quatuor temporum, proceſſionum, & in feſto S. Marci & rogationum ſequentium & ſimilia.

XXVIII.

Si feſtum ſancti Marci in hebdomada Paſchali venerit, ſive dominica die, non differetur, neque jejunetur, ſed proceſſio fiet generaliter cum letania.

XXIX.

Item, doceant ſacerdotes, quod ipſi ſubditi ſui tenentur jejunare vigilia Natalis Domini, Petecoſten, Natalis B. Johannis-Baptiſtæ, B. Laurentii, Aſſumtionis B. Mariæ, & omnium ſanctorum & apoſtolorum, de quibus inferius apparebit. Et ſi aliqua vigilia die dominico evenit, jejunetur ſabbato præcedenti.

XXX.

Item, ſi alicui imponenda eſt ſolemnis pœnitentia pro crimine, & peccato vulgariſſimo quod totam villam commoverit, remittendus eſt ad epiſcopum, ut in die cinerum ejiciatur ab eccleſia & in die cœnæ recipiatur.

XXXI.

Item, præcipimus quod ſacerdotes de mortalibus confiteantur ſuis decanis conſiliorum; & decani confeſſiones ſuorum ſacerdotum audiant ſaltem ſemel in anno, & decanus nomina ſacerdotum ſibi non confitentium ſaltem ſemel in anno referat nobis vel officiali noſtro, ut puniantur.

XXXII.

Et præcipimus etiam omnibus ſacerdotibus quod in principio miſſæ celebrandæ & divini officii celebrandi ab eiſdem, moneant etiam omnes fideles exiſtentes in eccleſia, ut ſi aliquem excommunicatum ſciverint in eccleſia, quod illum nuncient ſacerdoti: & cum presbytero innotuerit aliquem excommunicatum eſſe in eccleſia, non celebret, niſi exeat excommunicatus: & ſi excommunicatus violenter perſiſtere voluerit in eccleſia tempore quo divinum officium celebratur, tunc presbyter ſignificet juſtitiæ ſæculari loci, & petatur ut dictum excommunicatum ab eccleſia extrahat, & eumdem ad hoc compellat, ut divinum officium permittat excommunicatus celebrari. Et ſi juſtitia ſæcularis monita, hoc facere noluerit cum poſſit, & dictum excommunicatum in eccleſia perſiſtere permiſerit, ex tunc ſtatuimus dictam juſtitiam exercentem excommunicationis ſententiam incurrere, vel incurriſſe ipſo facto. Et præcipimus ſacerdotibus, quod dictam excommunicationem publice denuncient in eccleſia ſua ſic eſſe latam, & referant nomina dictam juſtitiam exercentium propter hoc excommunicatorum, nobis aut noſtro officiali, & decano. Et præcipimus decanis quod per totum decanatum ſuum dictam juſtitiam quæ dictam excommunicationem incurrit, denuncient & denunciari faciant ſingulis diebus dominicis & feſtivis, candelis accenſis ac campanis pulſatis publice ſic excommunicatam.

XXXIII.

Item, præcipimus quod cum laici decimas tenentes, quas non tenent ab eccleſiis vel eccleſiaſticis perſonis ad confeſſionem venerint, ſive ſint ſani ſive infirmi, ſacerdotes nullatenus abſolvant eos, niſi promiſerint, quod quam cito poterint illas decimas de noſtro conſilio, reſignabunt eccleſiis vel eccleſiaſticis perſonis aſſignandas: & ſi promittere noluerint, conſulant eis quod Corpus Domini non recipiant in tali ſtatu: intimantes eiſdem, quod ſi illud receperint, magis peccabunt.

XXXIV.

Item, præcipimus ſtatuendo, ut nullus ſacerdos audeat celebrare miſſam, niſi poſtquam dixerit matutinas, primam canonicam, & jejuno ſtomacho, & poſt dormitionem. Sacerdotes cum accedunt ad miſſam celebrandam devote ſe habeant, & ante altare

ANNO CHRISTI 1287.

NOTA.

ANNO CHRISTI 1287.

re dicant devote *Confiteor* ſuum. Et poſt- A quam ſacerdos miſſam celebrare inchoaverit, ſe habeat humiliter & devote, nec fabuletur cum aliis extraneis perſonis antequam ſit miſſa finita: & cum offertur, non inſpiciant perſonas offerentes, & maxime mulieres, ſed vultum ſimul habeant fixum verſus terram.

ANNO CHRISTI 1287.

V. *De ſacramento altaris.*

I.

Sacerdotes in veſtibus albis, mundis, ſacerdotalibus, & benedictis accedant ad miſſam celebrandam. Manipulus habeat in longitudine ſub brachio duos pedes, ſtola ad B minus uſque ad paramentum albæ dependeat vel prope extremitatem albæ. Alba & caſula integra & non diſſuta obſervetur. Amictus ſæpe mundetur. Cingulum mundum & integrum & longum benedictum habeatur. Presbyteri ſub albis induti ſint ſuperpelliciis vel tunica linea quæ vulgariter *Saroht* vel *Rochet* appellatur.

II.

Præcipimus, ut ſingulis quatuor menſibus abluantur ornamenta eccleſiaſtica quæ ablui debent.

III.

Non cantent ſacerdotes ſine calceamentis vel caligis cum calceis attingentibus ſuper C genua.

IV.

Noverint ſacerdotes, quod ſi cum conſcientia peccati mortalis acceſſerint ad celebrandam miſſam & celebraverint, ad minus ter, peccant mortaliter. Primo, quia præſumunt indigne accedere; ſecundo, quia indigni conficiunt & contingunt Euchariſtiam & tenent ſacra vaſa; tertio, quia indigni manducant Corpus Chriſti & Sanguinem bibunt.

V.

Altare ad celebrandum ad minus paretur duobus pallis benedictis.

VI. D

Duo corporalia ad neceſſitatem unius altaris ad minus habeantur, quæ ſint mundiſſima & benedicta & aptæ plicaturæ.

VII.

Pannus quo calix extergitur cum veneratione cuſtodiatur.

VIII.

Miſſale ſemper involutum camiſia linea & munda altari imponatur, & habeat ſubdariolum, vel manutergium dependens, quo presbyteri nares, os & faciem detergant.

IX.

Loca circa altare ab aranearum telis & pulveribus & ceteris immunditiis ſæpius emun- E dentur.

X.

Sacerdotes ablutis ante canonem pollice vel indice nihil tangant in canone præter Corpus Domini & corporale ante elevationem Corporis Chriſti.

XI.

Cortinæ a lateribus altaris utrimque appendantur, nec ab aliquo tempore ſacrificii retrahantur. Cortina conveniens ſurſum ſuper altare extendatur, quæ protegat & defendat altare ab immunditiis deſcendentibus.

XII.

Calix & patena in quibus conficitur Corpus Chriſti ſint argentea vel aurea & integra, & calix ſit cum firmo pede & non titubans.

XIII.

Nullus ſacerdos ſine clerico celebrare præſumat, qui clericus habeat tunicam lineam vel ſuperpelliceum vel cappam rotundam & calciatus incedat.

XIV.

Clericus autem & ſacerdos non faciant aperturas ſub aſellis in tunica linea vel ſuperpellicio, quibus ejiciant vel exeant brachia ſine manicis tunicæ lineæ vel ſuperpelB licii in miniſterio altaris.

XV.

Ampullæ aquæ & vini integræ & mundæ intus & exterius obſerventur, & ſigno vocabuli diſtinguatur vas vini a vaſe aquæ.

XVI.

Vinum ampullæ de tertio in tertium diem ad minus renovetur. Vinum rubicundum, ſi commode poſſit haberi, miniſtretur ad celebrandum.

XVII.

Piſcina in qua lavat ſacerdos manus ſuas poſt ſanctam conſecrationem munda teneatur & cooperiatur, & exterſorium poſt illam lotionem mundum habeatur, & reC verenter alba tela vel corona linea vel ſerica tegatur, & cum corporali, cum neceſſe fuerit abluatur ab aliquo ſacerdote vel perſona religioſa, & aqua ablutionis in piſcinam ſacram mittatur.

XVIII.

Idem fiat de exterſorio calicis, vel ipſum quando vetus vel minus honeſtum fuerit ſuper piſcinam ſacram comburatur, & cinis in piſcinam radatur.

XIX.

Item, habeant ſacerdotes proprium manutergium quo manus detergant ante celebrationem vel ante contactum ſacrorum, ut Euchariſtiæ, chriſmatis & olei ſancti.

XX.

Clericus autem non extergat ad prædicta manutergia vel exterſoria; ſed habeat aliud proprium.

XXI.

Sacerdos ſit diligens in electione hoſtiæ conſecrandæ, ut ſit integra, ſolida, non nimis vetuſta; & in appoſitione vini & aquæ, ut diſcernat odore quid ſint utrumque, vel ab aliquo faciat guſtu diſcerni. De aqua autem ponantur duæ guttæ vel tres.

XXII.

Sacerdotes autem attente & diſtincte dicant & legant in canone quæ dicenda ſunt. E

XXIII.

Sacerdos non elevet hoſtiam ad oſtendendum populo, niſi poſtquam dixerit hæc verba: *Hoc eſt enim Corpus meum*; & tunc pulſetur campana magna tribus ictibus ex una parte, ut fideles qui audierint, ubicumque fuerint, adorent.

XXIV.

Si ſacerdos cum venerit ad conſecrationem ſanguinis vel ad perceptionem, & nihil in calice invenerit, innuat ut afferatur ei vinum & aqua, quibus appoſitis, dicat illa verba canonis ab illo loco: *Simili modo*

ANNO CHRISTI 1287.

do post quam cœnatum est, usque ad finem, & faciat signacula quæ ex tunc solent fieri supra sanguinem.

XXV.

Illa autem quæ facta sunt super Eucharistiam non reiteret. Quod si aquam puram invenerit & gustaverit, sacramentum non reiteret sanguinis, sed transeat cum consueto modo.

XXVI.

Ille autem cui per ejus negligentiam hoc evenerit, tribus diebus a se distantibus jejunet in pane & aqua.

XXVII.

Si quid vero de sanguine ceciderit super corporale, vel super pallam altaris, illa pars abscindatur, & pro reliquiis habeatur, & recondatur, vel comburatur, & cinis in piscina sacra ponatur, vel pars corporalis vel pallæ intincta sanguine ter diligenter abluatur, & aqua ablutionis a presbytero jejuno vel alia religiosa persona & jejuna sumatur, & poterit dictis pannis uti, sicut prius post ablutionem prædictam.

XXVIII.

Si sanguis supra aliud vestimentum ceciderit, illa pars abscindatur & comburatur, & cinis in sacra piscina recondatur: si supra linum, lapidem, vel terram solidam sanguis ceciderit; illa pars, si commode possit, a sacerdote ablinguatur & postea radatur, & rasura cum ablutione vini & aquæ a sacerdote sumatur, vel combusta in sacram piscinam ponatur.

XXIX.

Item, si in sanguine musca vel aranea, vel aliquid abominabile ceciderit, quod vix sine vomitu vel periculo corporis possit sumi, caute abstrahatur supra patenam vel alium calicem, & abluatur vino, & post sanguinis sumtionem & ablutionem solitam illa lotio honeste a presbyteris sumatur, vel saltem in piscinam mittatur, & bestia supra piscinam comburatur.

XXX.

Si Corpus Domini supra pallam ceciderit, bis lavetur vino & aqua & a presbytero sumatur. Si supra aliquod vestimentum ceciderit, pars illa abradatur, & comburatur, & cinis in piscinam mittatur.

XXXI.

Calix ad communicandum infirmos mundus & integer habeatur, & coopertus custodiatur, & si facultas suppetat, fiat argenteus.

XXXII.

Pyxis in qua Corpus Domini reservatur, vel ad infirmos defertur, eburnea vel argentea, vel ad minus cuprea bene elimata, & semper pannus lineus, albus, mundus, vel sericus infra pyxidem ponatur, supra quem Corpus Domini in pyxide collocetur.

XXXIII.

Cum infirmus communicari voluerit, prius visitet eum presbyter sine Corpore Domini, si commode fieri potest, & diligenter audiat confessionem ejus, & post redeat ad ecclesiam, & cum iturus erit ad infirmum communicandum, prius aliquanto spatio pulsetur campana aliquo certo signo ad hoc distincto, ut fideles ad ecclesiam veniant, & sacerdotem qui defert Dominum suum, reverenter & ordinate subsequantur, & orationes quas sciunt dicant devote pro infirmo, eundo & redeundo. Sacerdos eat dicendo septem psalmos, & si via fuerit longior, addat xv. psalmos, & letaniam, & orationes.

ANNO CHRISTI 1287.

XXXIV.

Incedat autem sacerdos ad communicandum cum campanula & lucerna præcedente. Expectent autem omnes fideles donec infirmus communicetur, & redeant usque ad ecclesiam post sacerdotem semper Corpus Domini deferentem, ne populus in redeundo in vanum adoret, & ut populus in accedendo cum Deo suo reverentius vel libentius accedat: quilibet fidelis pœnitens si devote fecerit, habeat quinque dies indulgentiæ pro eundo & quinque redeundo: Si qui autem maligni hanc processionem turbaverint, si moniti se non correxerint, per censuram ecclesiasticam compescantur.

XXXV.

Referatur autem Corpus Domini venerabiliter & sublimiter, posito decenti cooperculo super calice, quod sit cum cruce suppositа & panno fimbriis sericis adornato.

XXXVI.

Si infirmus frequentem vomitum levi occasione patiatur, non conferat presbyter ei Corpus Domini, sed credat infirmus & spiritualiter accipiat.

XXXVII.

Ante autem quam sacerdos communicet infirmum, sacerdos dicat ei, si credat quod sub illa forma panis sit Corpus Christi, natum de Virgine, passum in cruce, suscitatum tertia die. Quod si confessus fuerit verbo vel signo, communicet eum, si alia causa non obstiterit: alioquin non communicet eum. Si autem communicatus evomuerit, partes corporis diligenter & attente colligantur, & quæ reperiri possunt, cum vino a sacerdote vel aliquo fideli sumantur, residuum vomitus comburatur, & ponatur in terram juxta altare, vel alibi in sacro loco ubi commode poterit.

XXXVIII.

Cum autem Corpus Domini defertur, fideles coram quibus defertur, si commode fieri possit, genua flectant, pectus tundant, & inclinato capite, junctis manibus adorent. Equitantes autem non dedignentur descendere de equis ut adorent eum, qui pro ipsis descendit de cælis in terram.

XXXIX.

Si per casum mortis, vel ægritudinis, vel passionis alicujus inopinatum contingat, quod sacerdos cœptum nequeat explere mysterium, licitum sit alteri sacerdoti exequi & perficere consecrationem cœpti officii: ita quod incipiat ibidem ubi alter destitit, nisi incepta collecta necdum perfecta vel inceptis verbis sacramenti Eucharistiæ necdum perlectis, prædictus casus contingat: tunc enim a capite collectam, vel sacramenti verba recipiet, ut sic saluti fragilitatis humanæ consulatur, & sacris mysteriis, ne inexpleta & ne interrupta remaneant, provideatur sollicite.

XL.

Si autem dubitetur an hostia a primo sacerdote sit consecrata, substitutus sacerdos novam oblatam offerat, & solito more

ANNO CHRISTI 1287.

re conficiat, & post missam hostiam primam accipiat. Idem dicimus de calice, id est de eo quod in calice recipitur.

XLI.

Eucharistia pro infirmis reservata singulis diebus dominicis renovetur.

XLII.

Corpus Domini in honesto loco sub altari vel in armariolo sub clave sollicite custodiatur. Similiter chrisma & oleum in alio loco.

XLIII.

Doceant sacerdotes subditos suos, ut cum venerint ad communicandum in die Paschæ vel alias, jejuni & devoti & confessi accedant, & nullus extraneus se immisceat, nisi viator vel peregrinus, & hoc de licentia sacerdotis.

XLIV.

Item, hostiæ non consecratæ quæ dicuntur panis benedictus nulli dentur, nec etiam parvis pueris. Pueri non communicentur antequam discretionem fidei habere dinoscantur, ut circiter decennium.

XLV.

Item, præcipimus, ut in die Paschæ & ceteris solemnibus quibus fideles comunicant, tot hostiæ consecrentur, quod non oporteat frangi formas quando fideles communicant.

XLVI.

Præcipimus, ut nullus sacerdos bis in die celebret missam, nisi ex magna necessitate & urgenti: & tunc in prima missa post perceptionem sanguinis non utatur ablutione vini & aquæ, sed reservet in tuto & honesto loco, & eam accipiat post secundam missam, vel det honestæ personæ jejunæ, quam noverit ad hoc esse paratam.

XLVII.

Presbyteri non deserviant duabus ecclesiis, nisi una dependeat ab altera.

XLVIII.

Nullus fidelis arcendus est a communione, nisi excommunicatus vel interdictus, vel ab aliquo notorio crimine notatus: videlicet publicæ meretrices, mimi, histriones, usurarii notorii.

XLIX.

Sacerdotes prohibeant sub pœna excommunicationis subditis suis, ne locent meretricibus vel receptatoribus earum, vel turpitudinis mediatoribus earum, domos aliquas: & si qui contra prohibitionem istam fecerint, episcopo vel ejus officiali nomina eorum per presbyterum nuncientur, & exhortentur sacerdotes suos parochianos, ut ipsis presbyteris denuncient eos vel illas qui deliquerunt in præmissis.

L.

Excommunicamus sacerdotes cappellanos, qui scienter accedent ad missam celebrandum præsentibus publicis excommunicatis.

LI.

In cappellis magnatum vel aliorum de novo constructis, nisi ex licentia nostra nullus audeat celebrare: quod sub pœna excommunicationis fieri prohibemus.

VI. *De ordinandis.* *

ANNO CHRISTI 1287.

* *al.* de ordinibus.

I.

Præcipimus statuendo clericis habentibus parochias, vel cappellanias, vel præposituras vel alias curas animarum, ut ad singula tempora ordinum offerant se ordinandos prout onus beneficii requirit episcopo, feria v. ante tempus ordinum etiam non vocati, ut possit interrogare episcopus vel archidiaconus de his quæ pertinent ad sufficientiam ordinandi. Et hoc jurare debent quando recipiuntur ad parochias vel ad ecclesias. Præsententur ordinandi episcopo per archidiaconos suos.

II.

Statuimus quod cedant fructus parochiarum & cappellaniarum eorum qui in propriis personis & in ordine sacerdotali ibidem non deserviunt, & eorum qui curam parochialem de manu prælati sui non receperunt ad opus nostri, archidiaconorum, seu aliorum, secundum quod se habet de consuetudine hactenus in nostra diœcesi observata.

III.

Excommunicamus, & excommunicatos denunciamus omnes illos, qui fructus ecclesiarum parochialium & cappellaniarum & altarium earumdem, in quibus rectores earum personaliter non deserviunt, pro illis temporibus nobis, archidiaconis, & decanis competentes receperint & levaverint præter nostram, archidiaconorum & decanorum voluntatem.

IV.

Excommunicamus etiam omnes, qui fructus ecclesiarum parochialium, cappellaniarum, vel altarium in quibus rectores earum personaliter non deserviunt pro illis temporibus levaverunt & receperunt contra voluntatem nostram, archidiaconorum seu decanorum, nisi infra mensem proximum satisfecerit de receptis.

V.

Præcipimus decanis, ut singulis in suis decanatibus de hujusmodi diligenter inquirant, & eos ad notitiam nostram referant, officialis nostri vel archidiaconi.

VI.

Omnes ordinandi diligenter ante ordines confiteantur, ut mundi mente & corpore gratiam recipiant ampliorem.

VII.

Præpositi & decani qui curam habent animarum ad sacros ordines, secundum quod beneficium requirit se præsentent, & in ecclesiis debitam faciant residentiam.

VIII.

Excommunicamus omnes illos qui tonsuram clericalem & quoscumque ordines sacros vel non sacros ab alienis episcopis receperint, licentia nostra speciali super hoc non obtenta.

IX.

Item, excommunicamus omnes alios extraneos qui a nobis seu vices nostras gerente in nostra diœcesi tonsuram clericalem vel quoscumque ordines sacros vel non sacros furtive susceperint, sine licentia episcoporum suorum.

ANNO CHRISTI 1287.

X.

Item, excommunicamus omnes illos qui tonſuram clericalem ab alieno epiſcopo ſine noſtra licentia ſuſceptam deferre præſumſerint, vel radi fecerint, noſtra licentia ſuper hoc non obtenta, etiamſi ab excommunicatione, quam ob hoc incurrerint, fuerint abſoluti.

XI.

Item, præcipimus quod nullus accedat ad ordines, nec per archidiaconum præſentetur ordinandus, niſi ætate, moribus, & ſcientia dignus exiſtat & ſub certo titulo.

XII.

Item, nullus admittatur ad titulum vicariæ, niſi ſit perpetua vicaria, a qua non B poſſit amoveri.

VII. *De extrema unctione.*

I.

Cum reverentia, aqua benedicta, & cruce deferatur oleum ſanctum ad infirmos, & diligenter dicantur VII. pſalmi prius cum letania & orationes ad hoc inſtitutæ. Ille autem, qui inungit proferat iſta verba: *Per iſtam unctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid peccaſti per viſum*, & ſic de aliis, & reverenter inungat, & verba diſtincte proferantur, & inde penitus nihil exigat: & ſi quid datum fuerit, C gratis recipiatur: tamen conſuetudo laudabilis obſervetur per epiſcopum.

II.

Item, ad ſacramentum extremæ-unctionis ſæpe presbyteri moneant populum, ut indifferenter a XIV. annis & ſupra ſinguli cum neceſſe fuerit inungantur, nec pauperes pro egeſtate ſe excuſent.

III.

Si non poſſit infirmus habere multitudinem candelarum, vel indumenta linea, quæ cauſa reverentiæ in hoc ſacramento haberi ſolent, non propter hoc dimittat ſacerdos inungere, ſed ſufficiat candela una.

IV.

Inuncti cum ſtupa diligenter in ſingulis membris inunctis extergantur, & ſtupæ comburantur, & cinis in ſacro loco reponatur.

V.

Doceant ſacerdotes quod hoc ſacramentum licite poteſt iterari in qualibet gravi & periculoſa infirmitate.

VI.

Item, ſuſcepturi quodcumque ſacramentum prius confeſſione mundentur. Iſtud ſacramentum valet ad tres, unde verſus

Ungor in extremis, ut ſit mihi gratia major,
Et morbus levior, vel pœnitentia minor.

VIII. *De cœmeteriis & ſepultura.*

I.

Præcipimus, & ſtatuimus, quod nullus excommunicatus nunciatus in cœmeterio eccleſiæ, vel ipſa eccleſia, vel ambitu ſepeliatur: & ſi factum fuerit, corpus & oſſa ejus excommunicati extumulentur & ejiciantur ex cœmeterio, dummodo diſcerni poſſint a corporibus & oſſibus fidelium, & cœmeterium in quo corpus excommunicati ſepultum eſt maneat & ſit interdictum, do-

A nec excommunicati corpus, ſi diſcerni poſſit, extumuletur.

II.

Et præcipimus omnibus tam religioſis quam aliis, dum ad ipſos aliquis qui ſepulturam ſuam elegerit debeat ſepeliri, interrogent a ſacerdote ſuo diligenter, utrum ſepeliendus deceſſerit excommunicatus vel interdictus. Quod ſi per presbyterum aut alias ipſis conſtiterit, nullo modo ſepeliant corpus excommunicati vel interdicti in cœmeterio eccleſiæ vel ejus ambitu.

III.

Item, prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis in cœmeterio interdicto ſepeliatur, & ne aliquis ſepulturæ tali interſit.

IV.

Laici autem qui tali ſepulturæ in cœmeterio interdicto interfuerint ſcienter, excommunicationis ſententiam, quam ſuper hoc ferimus in his ſcriptis, incurrant ipſo facto, & nuncientur publice excommunicati.

V.

Clerici vero qui interfuerint tali ſepulturæ ſcienter, ſententiam ſuſpenſionis ab officio, quam in eos ferimus ipſo facto, ſe noverint incurriſſe.

VI.

Item, ſtatuimus & præcipimus ſub pœna excommunicationis obſervari, ut quotiens quis in loco religioſo ſepulturam elegerit, corpus primo præſentetur parochiali eccleſiæ, & tunc demum celebrata miſſa in eccleſia parochiali deferatur in locum in quo elegerit ſepulturam: & hoc nihilominus fiat ſalvo in omnibus jure eccleſiæ parochialis defuncti.

VII.

Item, cum a pluribus ſacerdotibus intellexerimus, quod quidam religioſi fraudulenter in damnum & præjudicium eccleſiarum parochialium incitent & inducant infirmos divites & potentes precibus & promiſſionibus ad eligendum apud eos ſuam D ſepulturam: ut per hoc ipſi religioſi vel alii apud quos tales ſepulti fuerint habeant magnam partem bonorum mortuorum, & munera parentum eorumdem, ex quibus eccleſiæ parochiales ſuis juribus defraudantur: nos ſub pœna ſuſpenſionis & excommunicationis talia de cetero fieri prohibemus. Sed ſi ipſi infirmi ſine fraude, & ſine dolo, & precibus talibus, ſuam ad locum religioſorum aut alias elegerint ſepulturam, ibidem ſepeliantur, ſalvo tamen jure parochialis eccleſiæ, ut dictum eſt.

VIII.

Et nos omnibus eligentibus ſuam ſepulturam ad ſuam parochialem eccleſiam qua- E draginta dies de injuncta ſibi pœnitentia relaxamus.

IX.

Sacerdotes audito obitu parochianorum ſuorum, abſolvant eos ſtatim cum pſalmo *De profundis* & collecta, & dicant vigilias, & alia quæ pro defunctis debentur.

X.

Corpora defunctorum de nocte in dominibus non cuſtodiantur, ſed ad eccleſiam deferantur, & omnibus excluſis, oſtia firmantur factis orationibus, & aliis quæ in talibus fieri conſueverunt.

ANNO CHRISTI 1287.

ANNO CHRISTI 1287.

XI.

Item, decani referant ad ſynodum nomina ſacerdotum qui eodem anno defuncti ſunt, ut in ſynodo abſolvantur, & ſinguli presbyteri faciant pro eis ſpeciale ſervicium, ut ſimiliter pro eiſdem fiat tempore opportuno.

XII.

Item, præcipimus, quod ſacerdotes in reditu de ſynodo ad ſuas parochias, unuſquiſque ſacerdos quam cito commode poterit, cantet miſſam ſolemniter pro ſacerdotibus defunctis in illo anno.

XIII.

Item, ſtatuimus, quod omnes presbyteri annuatim in craſtino octavarum Paſchæ B ſolemniter obſervent & celebrent anniverſarium ſacerdotum omnium ſuorum & fratrum, & nuncient populo dominica præcedenti, quod quicumque anniverſario prædicto interierit, ſi pœnitens fuerit, ei decem dies indulgentiæ concedimus.

XIV.

Item, ſtatuimus, quod omnes portantes corpora pauperum mortuorum ad eccleſiam & ad foſſam, & omnes qui intererunt ſepulturæ eorumdem habeant xx. dies, & qui extremæ unctioni intererunt habeant decem dies ſimiliter indulgentiæ.

XV.

Item cœmeteria munda & clauſa muris C & ſepibus vel aliis teneantur, ne a porcis vel aliis animalibus inquinentur.

XVI.

Excommunicamus omnes illos qui de novo in eccleſia ædificaverint. Si quis partem cœmeterii ſibi attraxerit vel appropriaverit, moneatur ut reſtituat: quod ſi noluerit, epiſcopo nuncietur.

XVII.

Nullus presbyter pro ſepultura vel pro quocumque eccleſiaſtico ſacramento conferendo aliquid exigat vel petat. Sed ſi ſibi poſtea datum fuerit, illud presbyteri recipere poſſunt. Sed ſi in aliqua parochia de conſuetudine antiqua aliquid presbytero con- D ſuevit dari, dum ſacramenta eccleſiaſtica exhibuerit, vel aliquem ſepelierit, & illud presbytero non conferatur, denunciet ipſe presbyter noſtro officiali vel archidiacono loci, & nos vel ipſi talem conſuetudinem laudabilem faciemus ex officio noſtro obſervari.

XVIII.

Item, inhibemus ne placita ſæcularia in eccleſia, vel in porticu, vel in cœmeterio ejuſdem teneantur, & omnes proceſſus judicum ſæcularium ſpecialiter ſententias prolatas in eiſdem locis a ſæcularibus judicibus declaramus & pronunciamus ipſo facto E non tenere.

XIX.

Præcipimus etiam ſub ſententia excommunicationis omnibus principibus & aliis laicis, ne ſua parlamenta habeant vel teneant in eccleſiis vel earum cœmeteriis, & quod nullus negotiationes, & præcipue nundinarum & fori cujuſcumque tumultus exerceat in eccleſiis vel earum cœmeteriis.

XX.

Præcipimus etiam, quod joculatores, hiſtriones, ſaltatrices in eccleſia, cœmeterio, vel porticu ejuſdem, vel in proceſſionibus, A vel in rogationibus joca vel ludibria ſua exerceant, nec in dictis locis aliquæ choreæ fiant.

ANNO CHRISTI 1287.

XXI.

Item, ſtatuimus, quod in eccleſiis civitatis & diœceſis Leodienſis laici de cetero ſæcularia vel alios contractus ſæculares non exerceant, nec merces vendantur ibidem, cum domus Dei non negotiationis, ſed orationis eſſe debeat & vocari: alioquin ab his qui eccleſiis præerunt excommunicentur.

IX. *De matrimonio.*

I.

Præcipimus presbyteris quod prohibeant ſubditis ſuis, ne dent ſibi fidem de matrimonio mutuo contrahendo, niſi coram ſacerdote alterius eorum qui voluerit contrahere in loco celebri & publico, non in cameris, non in domibus, ſed coram pluribus in facie eccleſiæ, niſi ſint tales perſonæ, quod presbytero loci ex cauſa ad alium locum hoc viſum fuerit expedire. Ei ſi aliter fidem dederint de matrimonio contrahendo, eos excommunicamus, & eos etiam qui clandeſtinas nuptias contrahunt, & tales denuncientur excommunicati. Et ſi aliqui ſibi fidem dederint de matrimonio con- C trahendo ſine presbytero, & in matrimonio poſtea voluerint procedere ulterius per eccleſiam, coram ſacerdote fidem iterent. Et tunc presbyter procedat ad proclamationem bannorum.

II.

Cum autem matrimonia fuerint celebranda, contrahentes prius coram ſacerdote contrahant ſponſalia, & poſtea tribus diebus feſtivis a ſe diſtantibus ſuper dicto matrimonio contrahendo banni fiant in eccleſia ad miſſam poſt evangelium, & proclametur publice a ſacerdote quod dicti contrahentes matrimonium ſunt contracturi, & præcipiatur ab ipſo ſacerdote omnibus audientibus ſub pœna excommunicationis, ut ſi qui ſciant legitimum impedimentum inter ipſos contrahere volentes, quare ad matrimonium procedere non poſſint, videlicet conſanguinitatis, affinitatis, vel compaternitatis, vel quodlibet aliud, quod id proponant, & id denuncient presbytero antequam matrimonium contrahatur, & ipſi presbyteri nihilominus inveſtigent diligenter utrum aliquod impedimentum exiſtat. Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra matrimonium contrahendum, ad matrimonium contrahendum non procedat presbyter. Et ipſis contrahere volentibus expreſſe presbyter interdicat, ne proce- E dant ad matrimonium, donec quid fieri debeat de præmiſſis per epiſcopum ſeu ejus officialem, archidiaconum, vel alium qui in talibus cognoſcere poſſit & conſuevit declaretur, & tunc presbyter contrahere volentes, & denunciatorem, ſi per eam ſe facere voluerint, citet coram nobis vel noſtro officiali, archidiacono, vel alio, ut ſupra, & quid ſuper hoc per ipſum presbyterum actum fuerit in proclamationibus & aliis, & cauſam quare ad matrimonium non procedit per litteras ſuas ſignificet idem presbyter nobis, vel noſtro officiali, vel aliis

ut

ANNO CHRISTI 1287.

ut supra, & significet presbyter suis parochianis quod quicumque impedimentum aliquod scit, vel famam super hoc, quod mortaliter peccat, si hoc antequam matrimonium contrahatur, non denunciat.

III.

Excommunicamus & excommunicatos denunciamus, qui post affidationem clandestinam, vel etiam in manu presbyteri factam, antequam matrimonium in conspectu ecclesiæ cum solemnitate debita sit contractum, carnaliter se cognoscunt.

IV.

Item, excommunicamus & excommunicati denuncientur qui clandestina conjugia contrahunt. Item, excommunicamus & denuncientur excommunicati, qui postquam eis per presbyterum loci vel officialem nostrum seu loci archidiaconum interdictum sit, ne matrimonium contrahant, nihilominus contraxerunt matrimonium.

V.

Excommunicamus, & excommunicatos denunciamus sacerdotes, clericos, sive laicos, vel etiam mulieres, & quoscumque qui aliquas personas clandestine modo prædicto præsumpserint copulare.

VI.

Item, excommunicamus & excõmunicati denuncientur quicumque clandestinis matrimoniis coram presbytero vel aliis celebratis interfuerunt, nisi infra mensem ex tunc hoc denuncient episcopo vel ejus officiali, archidiacono vel aliis, &c. Et nihilominus pœna debita puniantur.

VII.

Item, excommunicamus & excommunicatos denunciamus illos, qui fidem vel munera aliqua dederint, seu acceperint pro celandis impedimentis matrimonii, vel qui prece, pretio, gratia, favore, odio, vel timore impedimentum matrimonii celaverint.

VIII.

Item, excõmunicamus omnes illos qui quomodolibet falsum impedimentum proponunt contra matrimonia contracta vel contrahenda. Si qui vero clandestina matrimonia vel interdicta conjugia inire præsumpserint, in gradu prohibito, etiam ignorantes, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: similiter proles illegitima censeatur, si ambo parentes scientes impedimentum legitimum, propter quod inter eos matrimonium stare non possit, & nihilominus matrimonium etiam in faciem ecclesiæ contraxerint.

IX.

Excommunicamus etiam & excommunicatos denunciamus quoscumque, qui rapuerunt aliquas mulieres, & abducunt invitas ad hoc quod eis cohabitent, vel matrimonium contrahant cum eisdem, licet postmodum de non volentibus, fiant volentes. Et cum matrimonia debeant esse libera, prohibemus ne pœna aliqua apponatur super matrimonio contrahendo, & pœnam appositam in matrimonio declaramus non tenere, & ad eam solvendam pœnam promittentes non esse obligatos, cum matrimonia metu pœnæ astringi non debent.

ANNO CHRISTI 1287.

Si qui autem ad invicem dederint fidem de matrimonio contrahendo per verba de futuro, & ante carnalem copulam fidem velint remittere, non fiat hujusmodi remissio, nisi per episcopum, ejus officialem vel archidiaconum loci.

X.

Presbyteri pro dandis litteris testimonialibus nihil recipient, sed solum pro labore scripturæ, sigillatione, & cera tres albi sufficient.

XI.

Excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes illos, qui contra matrimonium contractum vel contrahendum sortilegia vel maleficia procurant, vel per sortilegium & maleficium faciunt, vel consilium ad hoc dant quod conjuges se odio habeant, vel quod unus cum alio coire non possit.

XII.

Matrimonia cum devotione contrahentium, & benedictio nuptiarum in missa hora debita celebrentur. Nuptiæ non celebrentur, nisi hora missæ, & conjuges in nuptiis celebrandis audiant totam missam.

X. *De vita & honestate Clericorum.*

I.

Præcipimus quòd universi clerici & presbyteri continenter & caste vivant, ab libidinis vitio præcaventes, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde & mundo corpore valeant administrare: & qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis vel minus peccaverint, ab eorum ordinariis seu prælatis puniantur: alioquin nos prælatorum negligentiam supplebimus & tales puniemus.

II.

Præcipimus etiam prælatis eorum sub pœna suspensionis, quod tales clericos in suis iniquitatibus non sustineant, maxime obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporalis.

III.

Ab crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant.

IV.

Præcipimus etiam omnibus clericis sub pœna suspensionis, & maxime sacerdotibus & in sacris ordinibus constitutis, ne fœminam aliquam in domo sua teneant vel habeant, nisi sorores, matres, amitas, aut materteras, vel filias earum, sive avunculorum aut patruorum, aut alias ita maturas & antiquas, quod nulla suspicio de illis habenda sit. Antiquas autem reputamus sexagenarias, & ultra.

V.

Prohibemus etiam ipsis clericis, ne mulieres alias a supradictis domus eorum frequentare, aut eisdem in domibus servire permittant, licet in eis morentur.

VI.

Clerici tonsuram & habitum habeant clericales; & coronam rotundam competentem, & septies ad minus in anno radant coronam.

VII.

Monemus primo, secundo & tertio omnes cle-

ANNO CHRISTI 1287.

clericos noſtræ civitatis & diœceſis Leodienſis, ut infra menſem proximum tonſuram & habitum habeant clericales, & ulterius portent & deferant competenter. Alioquin omnes & ſingulos clericos ex tunc ulterius tonſuram & habitum clericales continue non gerentes, poſt monitionem ternam ſpecialiter factam, denunciamus gaudere non debere privilegio clericali, & ipſum privilegium amittere.

VIII.

Continue autem reputamus clericos portare tonſuram & habitum clericales, qui in civitates, vicos, eccleſias & alibi coram notis & ignotis palam portant eoſdem. Verumtamen ſi clericus per vias vel loca aliqua procedens ad vitandum pericula, de quibus merito timere debuit, tonſuram & habitus clericales diſſimulaverit & non portaverit, hujuſmodi privilegium non amittit.

IX.

Clerici pannis rubeis, viridibus, & virgulatis indecentis menſuræ non utantur ſine cauſa: alioquin eos a laicali juſtitia ratione clericalis privilegii non defendemus.

X.

Sacerdotes cappis manicatis non utantur.

XI.

Clerici in ſacris ordinibus conſtituti & beneficiati mitras non habeant in capite, dum ſunt in eccleſia.

XII.

Clerici ad aleas vel taxillos non ludant, nec participes ſint ludentibus: & ſint clerici in eccleſia honeſte ſine tumultu, ſine verboſitate & ſuſurratione, nec habeant in domibus ſuis canes vel aves venaticos.

XIII.

Item, ſtatuimus, quod quicumque ſacerdotes ſeu clerici beneficiati ſententiam ſuſpenſionis vel excommunicationis per annum & diem animo ſuſtinuerint indurato, beneficiis ſuis priventur per ſuos ordinarios, & alias nihilominus propter hoc canonice puniantur.

XIV.

Item, ſtatuimus, ut clerici ubique & maxime in divinis officiis decenter & diſtricte ſe habeant, & tales ſe in moribus, vita, & converſatione, verbis, factis, ſocietatibus, corporis compoſitione, & quibuſcumque honeſtatibus exhibeant, ut verecundia quæ etiam laicis eſt indicta, in ipſos clericos commendetur.

XV.

Nullus clericus in ſacris ordinibus conſtitutus vel beneficium habens eccleſiaſticum, horas canonicas & beatæ Mariæ qualibet die diſtricte & diſcrete dicere prætermittat.

XVI.

Item, ſtatuimus, quod nec canonici nec clerici vagentur tempore nocturno per plateas: & ſi aliquos tranſire oporteat ex juſta & legitima cauſa, hoc faciant ſine clamore, ſine tympanis & chorea; & præcipimus quod contrarium facientes excommunicentur.

XVII.

Nullus presbyter dicat miſſam niſi unam in die, & præcipue de die, niſi in caſibus a jure permiſſis, vel hoc faciat neceſſitate imminente, utpote miſſam pro defunctis: nec celebret presbyter ſine clerico vel ſcholari, nec mulier permittatur aliquatenus ad altare miniſtrare.

ANNO CHRISTI 1287.

XVIII.

Item, ſtatuimus, quod nequaquam laicus vel clericus uxoratus inſtituatur matricularius, ubi matricula valet lx. ſolidos Leodienſes vel amplius, ſed clericus honeſtus, non uxoratus, ſi haberi poſſit: & ſi in aliquibus eccleſiis ſit laicus vel uxoratus clericus matricularius, ille ejiciatur, & recipiatur clericus non uxoratus, & ubicumque haberi poſſit clericus, non recipiatur laicus.

XI. *De ordinario & feſtis.*

I.

Item ſtatuimus, ut in omnibus eccleſiis noſtræ diœceſis ſingulis noctibus in matutinis pſalmi nocturnales ſive feriales decantentur vel legantur ad nocturnos, niſi ea die ſit tale feſtum, quod miſſam propriam habeat, vel collectam. Invitatoria, reſponſoria & laudes, ac horæ diei de ſancto cujus eſt feſtum cantentur, quemadmodum in majori eccleſia ſervatur.

II.

Item, diſtricte præcipimus ſub pœna excommunicationis tam decanis conventualium eccleſiarum, quam ſacerdotibus parochialibus, & aliis civitatis & diœceſis Leodienſis, quod calendaria eccleſiarum ſuatum corrigant ad calendarium ejuſdem eccleſiæ majoris Leodienſis; & ordinarium habeant & teneant majoris eccleſiæ Leodienſis, & ſe in divinis officiis celebrandis & faciendis, & in ordinario conforment dictæ majori eccleſiæ tanquam membra ſuo capiti, ſuo modo, & ſuo poſſe. Volumus tamen quod quælibet eccleſia feſtum cujuslibet ſancti, cujus ſpecialiter in illa eccleſia ſolet haberi reverentia, obſervet prout hactenus conſuevit.

III.

Item, ſtatuimus, quod quandocumque aliquod feſtum ix. lectionum occurrerit in dominica infra quadrageſimam vel adventum, dictum officium dominicæ tam diurnum, quam nocturnum fiat in dominica, & officium feſti transferatur uſque ad feriam ſecundam proxime ſequentem, & tunc fiat plenarie, nec tamen populo præcipiatur quod dicta feſta celebret.

IV.

Item, ſtatuimus, ſi feſtum Annunciationis venerit in dominica *Lætare Jeruſalem* ſeu dominica in Paſſione, tunc differtur uſque ad ſecundam feriam, & populo præcipiatur, ut ſecunda feria feſtum Annunciationis celebretur. Quando autem Annunciatio venerit in dominica ſeu hebdomada palmarum, tunc anticipabitur in vigilia palmarum, & celebrabitur. Quando autem venerit in hebdomada Paſchali, videlicet feria ſecunda, tertia vel quarta, anticipabitur in vigilia palmarum, & celebrabitur.

V.

Item, ſtatuimus, quod feſtum Trinitatis dominicæ poſt octavam Pentecoſtes, quæ vocatur octava Trinitatis, cum ix. lectionibus & debita ſolemnitate fiat. In hebdo-

ANNO CHRISTI 1287.

domada vero præcedente, videlicet ab octava Pentecostes in secundis vesperis usque ad prædictam dominicam cantetur & legatur de Trinitate, prout hactenus consuevit, & post dictum festum Trinitatis per hebdomadam sequentem cantetur officium dominicæ, scilicet *Domine ne in ira*, & quinta feria ejusdem hebdomadæ fiat solemniter festum Eucharistiæ, prout hactenus a nostris antecessoribus sunt statuta.

VI.

Item, statuimus, prout antecessores nostri statuerunt, quod in festo Annunciationis & in festo Purificationis B. Virginis, quando infra septuagesimam evenerint, *Te Deum*, *Gloria in excelsis*, & sequentia cantetur.

VII.

Item, statuimus, prout in ecclesia Leodiensi observatur, quod per totam diœcesim in singulis ecclesiis celebrentur cum IX. lectionibus festa SS. Gregorii, Benedicti, Ambrosii, Barnabæ, Dominici, Augustini, Jeronymi, Francisci, Lucæ, Leonardi, & undecim millium Virginum. Nolumus tamen, quod populus in dictis festis cesset ab operibus suis.

VIII.

Festa etiam quæ per totum annum nos præcipimus celebrari, sunt hæc. *In Januario* festa Circumcisionis, Epiphaniæ, Conversionis S. Pauli. *In Februario* festa Purificationis, Cathedræ S. Petri, Matthiæ apostoli. *In Martio* festum Annunciationis. *In Aprili* nullum, nisi Pascha. *In Majo* festum apostolorum Philippi & Jacobi, Inventionis S. Crucis. *In Junio* Nativitatis B. Johannis Baptistæ, Petri & Pauli apostolorum. *In Julio* festa S. Magdalenæ, Jacobi apostoli. *In Augusto* festa S. Petri ad vincula, Laurentii, Assumptionis B. Mariæ Virginis, B. Bartholomæi apostoli. *In Septembri* Nativitatis B. Virginis, S. Lamberti, S. Matthæi apostoli, S. Michaelis. *In Octobri* festa S. Dionysii, SS. Simonis & Judæ. *In Novembri* festum Omnium sanctorum, S. Huberti, S. Martini, Catharinæ, & S. Andreæ. *In Decembri* S. Nicolai, S. Thomæ, Nativitatis Domini, S. Stephani, & Johannis evangelistæ, SS. Innocentium. Festum Paschæ Domini quocumque mense accidat cum tribus diebus, & festum Pentecostes cum tribus diebus sequentibus solemniter celebrentur. Quælibet ecclesia festum sui patroni & suæ dedicationis celebret in sua parochia. Omnia vero alia festa, exceptis prædictis non præcipiantur celebrari, nec proclamentur in synodo qui ea infringunt, sed in ipsis devotioni hominum relinquatur: ita quod qui noluerit ea celebrare, propter hoc nec pœnam incurrat, nec culpam: proviso tamen quod in ecclesia eorum fiant officia a clericis & a sacerdotibus modo debito & consueto.

IX.

NOTA. Item, præcipimus omnibus sacerdotibus sub pœna suspensionis & excommunicationis, quod feria secunda & tertia ante diem cinerum ab esu carnium abstineant

X.

Item, statuimus quod in omnibus vigiliis præterquam in vigiliis Johannis evangelistæ, Philippi & Jacobi jejunetur. Et hoc presbyteri præcipiant populo sibi subjecto, & in vigiliis Omnium sanctorum, Natalis Domini, Assumptionis B. Mariæ Virginis jejunetur, & a lacticiniis abstineatur.

ANNO CHRISTI 1287.

XI.

Item, præcipimus omnibus clericis uxoratis, qui beneficia ecclesiastica detinent, quod infra mensem proximum post præsentis synodi celebrationem resignent ea: quod si forte neglexerint, ipsos excommunicamus, & excommunicatos denunciamus.

XII. *De bigamis.*

I.

Item, præcipimus omnibus qui fuerint clerici & bigami sunt effecti, quod tonsuram & habitum non deferant clericalem: alioquin nos ipsos excommunicamus, cum bigamus gaudere non debeat privilegio clericali.

II.

Excommunicamus etiam, & excommunicatos denunciamus omnes laicos & alios quoscumque qui clericos deassecuraverint, maxime coram suo judice, volentes facere justitiæ complementum, nisi infra octo dies eosdem assecurent & a præmissis destiterint, & ulterius talia non attentaverint.

III.

Et nos omnibus judicibus ecclesiasticis, decanis, capitulis, archidiaconis & aliis præcipimus, quod celeriter laicis de clericis faciant justitiæ complementum: alioquin nos & officialis noster ustitiam faciemus.

IV.

Item, cum in aliquibus locis clerici in illo loco potentes consanguineos & amicos suos seu alios ad hoc inducunt & incitant precibus, pretio, seu nutu vel signis, quod aliis clericis minas inferant, vel noceant, eosdem lædant seu gravent: nos errori talium obviare volentes, excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes illos clericos, qui ulterius talia fecerint, & omnes alios qui amicis suis, consanguineis & aliis mandaverint, præceperint vel injunxerint, incitaverint prece, pretio, nutu, vel aliquibus signis, vel ratum habeant quod clericis minas inferant, noceant, vel ipsos lædant in corpore vel rebus, nisi tales clerici infra quindenam a tempore præsentis synodi præmissa revocent, & faciant quod propter ipsos talibus clericis mala non fiant, & omnes etiam illos, qui de cetero talia facere præsumpserint, vel consilium seu auxilium adhibuerint.

V.

Item, prohibemus, ne clerici exerceant negotia turpia, & officia inhonesta, quæ non decent clericos, qualia sunt hæc, usura & omnes species usuræ, turpis quæstus, scilicet cum aliquid carius venditur, sive propter diem sive propter terminum; officium cambitoris, carnificis, tabernarii, procenetæ, fullonis, sutoris, textoris, nec sint histriones, joculatores, ballivi, forestarii sæculares, goliardi, thelonearii, unguentarii, triparii, molendinarii. Si vero clerici aliqui officia talia exercuerint, a suo prælato super hoc puniantur.

VI.

ANNO CHRISTI 1287.

VI.

Item, nullus presbyter permittat aliquem prædicare in ecclesia vel parochia sua, nisi sit authentica persona, vel de ordine Prædicatorum vel Fratrum Minorum, & habeat licentiam suorum priorum vel ministrorum suorum, vel licentiam super hoc a nobis habeat specialem.

VII.

Item, statuimus, ut Corpus Domini servetur tam in conventualibus ecclesiis, quam etiam in parochiis.

VIII.

Item, statuimus propter apostatas, desertores & vagos & ignotos clericos, de quibus an sacerdotes sint vel quales non immerito dubitatur, ut nullus rector ecclesiæ vel altaris tacite vel expresse aliquem admittat in socium, vel ad celebrandum sacramentum, vel ad divinum officium exercendum, nisi notum de ordinibus, moribus & conversatione, & alias commendatum: & si omnino extraneus vel peregrinus fuerit, per nos, officialem nostrum, seu loci archidiaconum cum examinatione debita approbatus & admissus ad hujusmodi officia exercenda admittatur. Et si quis rector ecclesiæ vel altaris aliquem contra hoc admiserit, suspensus sit propter hoc ipso facto, eo salvo quod honestæ personæ peregrinantes, qui non quæstu, sed pietatis & devotionis intuitu missam dicere volentes, admitti poterunt, si requirant.

IX.

Item, cum intellexerimus, quod quidam laici cappellas & altaria in ecclesiis construxerunt propria auctoritate, & sine licentia episcopi sui, & easdem cappellas vel altaria dotare non curant; sed de anno ad annum, vel de mense ad mensem, vel de tempore ad tempus conducunt presbyteros vagabundos pro pretio quanto potuerint minori ad celebrandum in ipsis cappellis vel altaribus, tales presbyteros instituendo & removendo pro eorum voluntate: nos talia sub pœna anathematis fieri prohibemus: præcipientes rectoribus ecclesiæ sub quibus tales cappellæ vel altaria consistunt, quod moneant illos qui tales cappellas vel altaria construxerunt, ut ipsas vel ipsa dotent: alioquin ipsos competenti monitione præmissa excommunicent, & nomina eorum nobis vel officiali nostro remittant, & in ipsis cappellis ac altaribus, quousque dotentur, aliquatenus officia divina celebrari non permittant, nisi per suum archidiaconum.

XIII. *De statu religiosorum.*

I.

Statuimus, ut nullus monachus vel monialis claustrum suum exeant per civitates, villas & oppida discurrendo, aut in villa monasterio adjacente comedere audeant, nisi ex causa rationabili & urgente: & id tunc fiat cum prælati sui licentia principali: quam licentiam prælati non dent, nisi evidens & justa sit causa, & non possit sine scandalo denegari.

II.

Item, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ præcipimus, ut omnes religiosi, sed præcipue moniales, quicumque fuerunt constituti, habitum ferant secundum regulam eorumdem.

III.

Item, statuimus & præcipimus quod presbyteri & decani rurales obediant archidiaconis suis in omnibus licitis & honestis, eorum jura & nostra observent & faciant observari. Nolumus etiam quod jura archidiaconorum nostrorum per aliquos impediantur.

IV.

Item, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, præcipimus omnibus monachis, monialibus & canonicis regularibus, cujuscumque ordinis nostræ civitatis & diœcesis existant, ne habeant proprium, nec pecuniam habeant, nisi cui hoc permittitur ratione officii vel administratonis sibi commissæ.

V.

Item, nullus religiosus fidejubeat, vel pecuniam mutuo recipiat sine licentia sui abbatis & conventus: alioquin abbas & conventus non tenebuntur respondere, nec obligati erunt ex contractu hujusmodi: & nos omnes religiosos fidejubentes, seu mutuum recipientes, vel contrahentes sine licentia abbatis & conventus, ipso facto suspendimus. Caveant ergo sibi laici & alii, ne de cetero cum talibus contrahant: & præcipimus omnibus presbyteris hæc statuta in ecclesiis suis pluries publicare.

VI.

Item, præcipimus, quod de cetero nec monachi nigri, nec canonici regulares in hiscis vel tabardis equitent vel incedant, sed tantummodo in cappis rotundis vel cucullis: & si quis ex eis contra hoc fecerit, ipso facto ab ingressu ecclesiæ tamdiu sit suspensus, donec a nobis beneficium absolutionis obtinuerit.

VII.

Item, statuimus, ut nigri monachi in suis monasteriis habeant statuta felicis recordationis domini Gregorii papæ, & ea observent, & abbates eorum faciant observari, & frequenter in suis capitulis publicari.

VIII.

Item, statuimus, quod religiosi, cujuscumque religionis existant, de cetero novam domum ædificare, vel oratorium novum construere, vel antiquam transponere non præsumant sine licentia nostra.

IX.

Item, præcipimus omnibus abbatibus & prioribus in virtute sanctæ obedientiæ; ut omnia & singula, quæ ad ordinem & regulam pertinent, faciant ab omnibus & singulis monachis suis seu canonicis regularibus observari, cum appositione pœnæ quæ in regula continetur.

X.

Rebelles vero & incorrigibiles ad nos vel officialem nostrum referant, & inobedientiam & rebellionem ipsorum nobis ostendant, ut ipsorum rebellio per ipsorum detentionem seu alias per nos compescatur.

ANNO CHRISTI 1287.

XIV. *De archidiaconis & decanis.*

I.

Statuimus & præcipimus, quod omnes presbyteri & decani rurales obediant archidiaconis suis in omnibus licitis & honestis, & jura ipsorum & nostra observent & observari faciant: nolumus etiam quod jura archidiaconorum nostrorum per aliquos impediantur.

II.

Archidiaconi visitent in suis archidiaconatibus ecclesias, & corrigant ea quæ spectant ad suum officium, & in visitandis ecclesiis subditorum recipiantur semel in anno, secundum quod in generali concilio continetur.

III.

Archidiaconi vero v. aut VII. decani vero duobus equis contenti existant, nec cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur: & ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ JESU-CHRISTI sunt, quærere videantur, nec archidiaconi, nec decani recipiant procurationem aliquam in pecunia, nec permittant a suis servientibus vel clericis aut sacerdotibus aliquam pecuniam exigi vel extorqueri: quod si contra fecerint, sciant se pœnam a canone super hoc constitutam incursuros, & nihilominus sententias suspensionis, excommunicationis, vel interdicti, si quas promulgaverint, contra hoc in ecclesias vel personas decernimus non tenere; & cum archidiaconi vel decani visitaverint & ad aliquam ecclesiam pervenerint, quæ visitanti per se ad aliqua non sufficit, tunc duas vel plures conjungant, & eas uno die visitent, & tunc expensas illius visitationis ab ipsis ecclesiis visitatis pro rata cujuslibet recipiant, nec aliquam pecuniam ab ipsis ecclesiis habeant, quam quod expensæ illius visitationis solvantur.

IV.

Cum archidiaconi in ecclesiis & earum appendiciis; & decani in capellis in nostra diœcesi habeant de consuetudine institutiones: præcipimus eisdem, quod nullum ad regimen parochialis ecclesiæ admittant vel instituant, nisi qui XXV. annum ætatis suæ attigerit; & si archidiaconi vel decani, vel eorum clerici scienter contrarium fecerint, nos ipso facto contrarium facientes, prout nostri antecessores fecerunt, suspendimus a divinis, & nos collationes ecclesiarum parochialium, admissiones & institutiones ad easdem faciendas vel factas a tempore generalis concilii ultimi Lugdunensis personis qui vigesimum quintum annum ætatis suæ non attigerunt, pronunciamus & declaramus nullas esse ipso jure, & nullus admittatur ad regimen parochialis ecclesiæ, nisi qui scientia & moribus idoneus existat, & infra tempus a jure statutum possit in presbyterum ordinari.

V.

Is etiam qui ad regimen parochialis ecclesiæ assumitur, si infra annum a tempore institutionis suæ non fuerit in presbyterum ordinatus, & personaliter non resederit in eadem, ex tunc anno elapso, nulla etiam monitione præmissa, dicta ecclesia est privatus. Poterit tamen super residentia dispensari per eum qui super hoc habuerit potestatem.

VI.

Nihil exhibeatur & detur archidiaconis & decanis, seu aliis ratione visitationis, nisi ad ecclesias specialiter visitationis causa venerint vel accesserint.

VII.

Si quis autem archidiaconus aut decanus, vel alius loco archidiaconi vel decani parochialis ecclesiæ regimen cuiquam qui nondum XXV. ætatis suæ annum attigerit, scienter contulerit, nos eo ipso suspensos declaramus.

VIII.

Archidiaconi vel decani nullum admittant ad aliquod beneficium ecclesiasticum, nisi primo juret quod ipsum beneficium canonice sit adeptus, & quod alienata ipsius ecclesiæ pro posse suo revocabit, & quod in adeptione illius beneficii simoniam vel pactionem illicitam non commiserit, nec credit ab aliquo commissam, & quod infra annum debet in sacerdotium promoveri, & personaliter in ecclesia residere.

IX.

Nullus etiam archidiaconus aliquem presbyterorum qui in alio archidiaconatu vel alia diœcesi fuerit conversatus recipiat vel celebrare permittat, nisi per litteras archidiaconi, in cujus archidiaconatu conversatus est, constiterit ei de conversatione ejus, & eum non pati legitimum impedimentum, quominus valeat divina celebrare.

X.

Cum etiam a nostris antecessoribus quoddam statutum factum fuit quod est tale: „ Cum alia vice inhibuerimus, ne aliquis archidiaconus ruralis officiales habeat, qui „ cognoscant de causis, cum ipsi archidiaconi & officiales eorum inveniri debeant „ in cathedrali ecclesia, ubi possunt subditis „ plenitudinem justitiæ exhibere, & copiam „ habere consilii: denunciamus omnes illos „ excommunicatos, qui tale officium exercebant sine nostra licentia. „ Nos præmissa sub pœna excommunicationis observari præcipimus.

XI.

Cum autem ad parochialem ecclesiam vel beneficium aliquod archidiaconis vel decano aliquis præsentatur, fiant tres proclamationes, ut in matrimonio super dicta præsentatione, & citentur omnes qui sua crediderint interesse ad videndum admissionem ipsius, & dicendum quicquid velint proponere seu opponere de jure contra dictam præsentationem, & si nullus comparuerit contra dictam præsentationem, tunc examinetur præsentatus de scientia, moribus, & vita. Et si idoneus existat, si non fuerit idoneus, non admittatur: & si aliquis comparuerit & se opposuerit dictæ præsentationi, vel si plures fuerint ad ipsum beneficium præsentati: tunc archidiaconus vel decanus causam oppositionis & de jure præsentatorum cognoscat, & qui potior fuerit in jure, ad ipsam ecclesiam admittatur, nec occasione litis vel controversiæ per aliquam compositionem aut conventionem ecclesiarum aut fructuum partitio fiat, & si contra hoc factum fuerit, illud decernimus irritum & inane.

XII.

Præcipimus etiam decanis ruralibus, quod in suis decanatibus inquirant utrum aliqui filii sacerdotum vel illegitime nati obtinent aliqua beneficia ecclesiastica sine dispensatione

ANNO CHRISTI 1287.

sedis apostolicæ: quos si invenerint, nuncient patronis beneficiorum, quod ipsa beneficia conferant personis idoneis, & nomina talium superiori suo sub pœna excommunicationis remittant.

XIII.

Nullus filius sacerdotis obtineat beneficium in quo pater suus immediate deservivit.

XIV.

Prohibemus etiam ne fiant resignationes ecclesiarum, nisi in manibus prælati ecclesiæ: alioquin resignatio non valet saltem quoad ecclesiam.

XV.

Decani etiam infra duos menses proximos faciant congregationem presbyterorum suorum, & præcipiant cuilibet presbytero & curato maxime, quod habeant ista statuta hujus synodi, & ea legant & intelligant: & si presbyteri statuta non intelligant, exponent ea presbyteris.

XVI.

Præcipimus omnibus presbyteris curatis sub pœna excommunicationis, quod ista habeant statuta, & ea sæpius legant, & intelligant omnes articulos statutorum, per quos incurritur sententia suspensionis vel excommunicationis, vel interdicti ipso facto, & quæ sub ipsis pœnis præcipiuntur observari exponant suis subditis, tam in ecclesiis suis quam alibi in lingua propria, & doceant suos subditos, quam periculosa sit excommunicatio, quæ repellit hominem a participatione sacramentorum & a communione fidelium, scilicet ab ecclesia militante & triumphante, & doceant subditos suos, quia sententia excommunicationis etiamsi sit injusta, timenda est & tenenda: & hoc ipsum presbyteri faciant ad minus semel in mense: & ipsi presbyteri admittant sive in ecclesia, sive extra, excommunicatos & interdictos ad prædicationem, sed post prædicationem expellant eos ab ecclesia.

XVII.

Decani non faciant assisiam vel talliam super presbyteros suos.

XVIII.

Decani pro nuptiis consanguineorum suorum non mittant presbyteris suis subditis joculatores remunerandos, nec presbyteri suis subditis vel sociis, nec clerici clericis.

XIX.

Decani & presbyteri non emant a quæstuariis futuros proventus seu quæstus faciendos.

XX.

Item, præcipimus omnibus decanis & sacerdotibus consiliorum sub pœna suspensionis & excommunicationis, quod quolibet anno excessus contingentes in decanatibus & parochiis eorum & ad nostram correctionem spectantes, officiali nostro vel illi qui erit ex parte ipsis referant fideliter, cum super hoc fuerint requisiti.

XXI.

Item, prout antecessores nostri statuerunt præcipimus universis consiliorum decanis, quod ipsi diligenter inquirant nomina & numerum ecclesiarum in quibus investiti personaliter non deserviunt, & nobis seu officiali nostro remittant.

XXII.

Item, similiter inhibemus, ne aliquis decanus presbyteros extra diœcesim Leodiensem ab alienis quibuscumque episcopis ordinatos permittant in suis decanatibus celebrare, nisi per litteras nostras eis ostenderint ipsos super hoc licentiatos, & tunc eos licentiæ concessæ terminos excedere non permittant.

ANNO CHRISTI 1287.

XXIII.

Item, statuimus prout nostri antecessores statuerunt, quod decani consiliorum singulis annis personaliter in cœna Domini consecrationi chrismatis intersint reverenter & decenter, nisi legitimo detenti sint impedimento: & tunc sacerdotes pro se mittant, qui eos legitime excusent, & eorum vices gerant.

XXIV.

Decani vero chrismate ad loca sua deputato, illud sacerdotibus suis personaliter reverenter, si fieri potest, venientibus tradant: alioquin presbyteris notis, & fide dignis, pro se missis in honesto habitu, munda vasa & honesta deferentibus, sanctum chrisma, & oleum sanctum infirmorum, sub debita distinctione signorum distribuant sine exactione alicujus pecuniæ, pretii pro laboribus & expensis: mandantes quod de cetero nulli laico prædicta tradantur referenda.

XXV.

Præcipimus etiam, prout antecessores nostri fecerunt, omnibus archidiaconis ne aliquem vicarium in suis archidiaconatibus ad ecclesiam admittant, nisi prius vicarius juraverit quod sine diminutione stipendii dari consueti admittitur: nec admittant aliquem vicarium qui in aliena ecclesia est canonice investitus, vel vicarius legitimus.

XXVI.

Præcipimus omnibus archidiaconis, ut vicariis faciant debitam competentiam assignari.

XXVII.

Suspendimus etiam ab officio omnes vicarios, qui investitis aliquid dant, concedunt, vel promittunt ad supplicandum alios & obtinendum vicarios.

XXVIII.

Item, præcipimus omnibus archidiaconis, quod quando visitant ecclesias archidiaconatus sui, & invenerint in ecclesia defectum in libris missalibus & aliis, ad quæ major decima parochiæ tenetur, ipsi moneant detentores dictæ decimæ, quod prædictum defectum sive defectus suppleant infra terminum competentem: alioquin fructus decimæ dictæ inbanniant & faisiant auctoritate nostra, donec de prædictis fuerit satisfactum, & quicumque de prædictis fructibus post hujusmodi inbannitionem se intromiserit, si est religiosa persona vel ecclesiastica, ipsam a divino officio suspendimus ipso facto: si vero laica, ipsam ipso facto excommunicamus. Damus autem archidiacono potestatem relaxandi sententias, quando de præmissis fuerit satisfactum.

XXIX.

Item, ordinamus & præcipimus omnibus investitis & rectoribus ecclesiarum parochialium, & aliis ecclesiarum prælatis, quod statutis temporibus successive prout onus beneficii eorum requirit, se faciant in presbyteros ordinari, & in eorum ecclesiis personaliter deserviant: alioquin ipsos suspendimus ab officio: & si in ipsa suspensione per mensem steterint, ipsos excommunicamus, nisi super hoc cum ipsis dispensatum fuerit ab eo, qui hoc faciendi habeat potestatem.

ANNO CHRISTI 1287.

XXX.

Item, inhibemus etiam, ne aliquis de beneficio ecclesiastico in temporalibus seu spiritualibus spectantibus ad ipsum beneficium se aliquatenus intromittat, antequam ad ipsum beneficium canonice admissus fuerit vel receptus ad ipsum beneficium ab ipso prælato habente super hoc potestatem. Et nos omnes intromittentes, seu ingerentes se de beneficio ecclesiastico in spiritualibus vel temporalibus, antequam ad ipsa admissi vel recepti canonice fuerint, excommunicamus & excommunicatos denunciamus: & nihilominus declaramus ipsos a jure, si quid ex præsentatione vel collatione aliqua ad ipsum beneficium eis competebat cecidisse ipso jure.

XXXI.

Ordinamus etiam quod vicarii habeant competentiam xv. librarum alborum ad minus, nisi loca sint solemnia, vel habeant onera adeo magna, quod ratione prædicta eis plus debeant assignari, & hoc taxationi antiqui archidiaconi committimus de consilio ordinarii faciendæ: quam fieri volumus tam de ecclesiis parochialibus quæ subsunt archidiacono, quam de aliis quæ a jurisdictione archidiaconi sunt exceptæ, quam etiam de cappellis.

XXXII.

Volumus etiam quod a prædictis archidiaconis taxetur de quibus bonis & qualibus dicta competentia recipi debeat.

XXXIII.

Item, committimus decanis quod inquirant de ecclesiis defalcatis, & nobis referant quod ecclesiæ sunt defalcatæ, & per quos & in quibus: & nos omnes defalcationes ecclesiarum minus legitime factas revocamus, & præcipimus sub pœna excommunicationis omnibus qui bona ecclesiarum habent per defalcationem minus legitime factam, quod ea ecclesiis a quibus sunt defalcata restituant, & de receptis satisfaciant eisdem infra quatuor menses e tempore præsentis concilii: alioquin omnes dicta bona sic defalcata detinentes, si sint personæ ecclesiasticæ vel religiosæ suspendimus a divinis: si laicæ sint, eas excommunicamus.

XXXIV.

Item, committimus archidiaconis quod ubicumque ecclesiæ sunt adeo tenues, quod investiti earum non possint de reditibus sustentari, de decimis vel aliis bonis quæ recipiuntur a patronis, sive patroni sint ecclesiastici sive sæculares, ratione ipsarum ecclesiarum, sive jure patronatus competentem portionem investitis assignent: & si defectus fuerit in bonis patronorum, cogantur parochiani ad supplementum.

XXXV.

Item, in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus officiali nostro, archidiacono, decanis & quibuscumque aliis prælatis, capitulis, & conventibus civitatis & diœcesis nostræ Leodiensis, ad quos admissiones, institutiones, curæ, collationes, seu receptiones aliquarum ecclesiarum, cappellarum seu beneficiorum ecclesiasticorum de jure seu consuetudine pertinent, ne pro admissione, institutione curæ, collatione seu receptione alicujus beneficii ecclesiastici, pecunias exigant vel recipiant, aut aliquod commodum temporale: cum hoc fieri non possit sine vitio simoniæ, & nos omnes

A & singulos prælatos cujuscumque conditionis vel status existant, pro admissione, institutione curæ, collatione seu receptione alicujus beneficii ecclesiastici faciendis pecuniam seu aliud commodum temporale petentes & recipientes, & omne consilium & auxilium ad hoc exhibentes suspendimus ab ipso officio ipso facto.

XV. *De sententia excommunicationis.*

I.

Cum incendiarii & effractores ecclesiarum
B & monasteriorum sint ipso facto auctoritate canonis excommunicati, & incendiarii aliarum rerum & bonorum ecclesiarum & monasteriorum sint tanquam sacrilegi excommunicandi, nos ipsos incendiarios, invasores, raptores, detentores grangiarum, domorum, & aliarum rerum & bonorum ecclesiarum & monasteriorum & eorum complices & fautores in hac parte excommunicamus, & excommunicatos denunciamus: & præcipimus omnibus rectoribus ecclesiarum, quod saltem quolibet mense dictam canonis & nostram excommunicationis sententiam innovent, & aggravent in ipsos excommunicatos, candelis accensis, campanæ pulsatione, in speciali de quibus
C constiterit, & in generali de quibus eisdem non constiterit. Si autem a tempore perpetrati delicti hujusmodi malefactores non satisfecerint ecclesiis quibus damnum intulerunt, infra quindenam, si sint domini hujusmodi malefactores habentes terram & districtum eorum, tunc terras & districtum statuimus esse suppositos & supponimus ecclesiastico interdicto. Si vero terram vel districtum non habent, statuimus, quod per decanum consilii vel presbyterum loci, in quo hujusmodi delictum est perpetratum, dum hoc eis innotuerit per evidentiam facti, testes idoneos, quos audiendi ipsis conferimus potestatem, aut famam publicam denuncietur judici, seu domi-
D no, sub cujus districtu iidem malefactores morantur vel consistunt, prædictum delictum sic esse factum. Et si dominus vel judex sub quo dictus malefactor moratur vel consistit, post dictam denunciationem infra xv. dies justitiam non fecerit de dicto malefactore, ut dictum est: tunc dictum dominum & ejus justitiam excommunicamus & excommunicatos denunciamus. Et si ipse dominus & ejus justitia dictam excommunicationem per quindecim dies sustinuerint, præcipimus ex tunc per singulos presbyteros dicti decanatus in dictum dominum & ejus justitiam innovari & aggravari dictam excommunicationem singulis diebus dominicis & festivis, candelis accensis, cam-
E panis pulsatis, & uxores eorum & famulos extra ecclesiam teneri. Et si ipse dominus, ejus justitia, & complices dictam excommunicationis sententiam per alios quindecim dies animo sustinuerit indurato: statuimus quod ex tunc tota terra & districtus ipsius domini sint suppositi, & supponimus eosdem ecclesiastico interdicto: & nihilominus in locis in quibus hujusmodi violentia facta fuerit, & dicti malefactores commorentur, cessetur a divinis, nec resumantur organa sine nostro mandato vel officialis nostri speciali.

ANNO CHRISTI 1287.

II.

Item, excommunicamus & præcipimus excommunicatos denunciari omnes illos, qui immunitates ecclesiarum violant, videlicet qui hominem de ecclesia vel ejus cœmeterio extraxerint, vel quolibet alio modo violaverint ecclesiam, & si ipsi violatores infra septem dies a tempore perpetrati delicti non restituerint hominem ecclesiæ prædictæ a qua non receperunt: statuimus quod ex tunc sententia excommunicationis prædicta in eosdem, eorum complices, & fautores innovetur & aggravetur singulis diebus dominicis & festivis, candelis accensis, & campanis pulsatis. Et si dicti malefactores per alios xv. dies dictam excommunicationem animo indurato fustinuerint; statuimus quod ex tunc cessetur a divinis in locis in quibuscumque tales violatores fuerint vel morantur, & per triduum postquam recesserint de dicto loco. Et quia nonnulli judices & alii dum hominem, quem, ab ecclesia extrahere volunt pro delicto sibi imposito, non audeant extrahere propter censuram ecclesiasticam vitandam ab eadem, per excogitatam malitiam obsident & custodiunt ecclesiam manibus armatis, & defendunt ne victualia homini existenti in ecclesia conferantur, ut ipsum hominem in ecclesia existentem fame compellant exire ecclesiam. Nos talia fieri ulterius prohibemus, & præcipimus presbyteris ecclesiæ, & aliis Christi fidelibus in qua idem homo confugit, ut dicto homini alimenta & alia necessaria administrari faciant, & obsidentes ecclesiam, si ad monitionem presbyteri ejusdem ab obsessione prædicta non recedant, & ipsi homini alimenta administrari non permittant, nominatim eos excommunicet presbyter loci auctoritate nostra, & excommunicatos denunciet, & nomina eorum & seriem facti officiali nostro rescribat: & si ipsi excommunicati perstiterint in sua malitia, nec recesserint ab obsidione prædicta, statuimus, quod in quibuscumque locis venerint seu morentur dicti obsidentes seu custodientes ecclesiam, cessetur a divinis, nec resumantur organa sine nostro mandato vel officialis nostri speciali. Et nos ecclesium sic obsessam, a qua ipsi obsidentes moniti, ut dictum est, non recedunt, supponimus ecclesiastico interdicto. Si vero dubitetur utrum fugiens ad ecclesiam propter delictum ab eo commissum sit ab ecclesia defendendus, scribatur officiali nostro, & quod per ipsum officialem decretum fuerit, observetur.

XVI. *De capientibus clericos.*

I.

Item, præcipimus & mandamus, quod omnes capientes clericos vel ecclesiasticas personas, cum eorum complicibus, & fautoribus in hac parte, propter hoc auctoritate canonis excommunicati denuncientur nominatim, si nomina eorum sciri potuerint: alioquin generaliter publice singulis diebus dominicis, & festivis, candelis accensis, & pulsata campana, excommunicati denuncientur: statuentes quod loca in quibus clerici vel ecclesiasticæ personæ capiuntur, seu loca in quibus capti detinentur, dummodo per diem, & noctem fuerint ibidem, supposita sint ecclesiastico interdicto: & in locis in quibus clerici, & ecclesiasticæ personæ, captivi deducuntur sine mora unius diei ibidem facienda, cessetur a divinis per triduum: & in quibuscumque locis capientes seu detinentes clericos venerint, dummodo presbytero loci constiterit, quamdiu ibidem extiterit, cessetur a divinis: & si ibidem pernoctaverit per biduum, post ejus recessum, cessetur in loco a divinis.

II.

Item, excommunicamus omnes judices, scabinos, & justitiam exercentes, & dominos temporales, per quorum loca & districtum clerici captivi deducuntur, seu in quorum locis detinentur, si clericos a manibus dictorum capientium non liberaverint, seu arrestaverint, & detineant, dummodo ipsi domini, scabini, justitia & judices sciant ipsos clericos esse captos, & a manibus dictorum capientium per suam potentiam potuerint deliberare eosdem: & si capientes clericos sint domini temporales, & terram & districtum habeant, ipsos clericos infra triduum a tempore perpetrati delicti a dicta captivitate non deliberaverint, vel exire permiserint, ex tunc tota terra eorum supposita sit ecclesiastico interdicto.

III.

Præterea statuimus, quod clerici seu cappellani dominorum seu nobilium vel aliarum personarum qui fuerint pro injectione manuum in clericum vel causa aliquorum excessuum sententia excommunicationis innodati, sui domini in hujusmodi injuriis consilium vel auxilium verbo vel facto non impediant: alioquin noverint se eadem sententia innodatos: sed ipsos dominos suos excommunicatos modis omnibus quibus potuerint inducant, ut de his pro quibus excommunicati existunt satisfaciant. Quod si infra mensem eosdem dominos suos inducere nequiverint, extunc omnino recedant ab eisdem, nec eis communicent: alioquin ipsos clericos & cappellanos qui ultra id temporis cum dictis dominis suis excommunicatis permanserint & eis communicaverint, majori excommunicatione excommunicamus, & statuimus excommunicatos, & eos præcipimus, per similes presbyteros publice candelis accensis, campana pulsata denunciari excommunicatos.

IV.

Item, excommunicamus & excommunicatos denunciari mandamus omnes dominos, principes, & judices, & alios quoscumque cujuscumque conditionis, vel status existunt, qui rectoribus investitis ecclesiarum & aliis personis ecclesiasticis inhibent, & minas imponunt eisdem, ne morentur in parochiis & locis suis, & ad ecclesiam suam accedere & loca sua, propter quæ pluries divina in sua parochia vel nostra diœcesi impediuntur. Et etiam excommunicamus omnes illos & excommunicatos denunciamus qui in præmissis consilium adhibent & præmissa fieri procurant.

XVII. *De percussoribus clericorum.*

I.

Item, statuimus ut occisores, mutilatores, & percussores atrociter clericorum & ecclesiasticarum personarum, & clericos capientes, & in captivitate detinentes seu per captivitatem pecuniam aliquam ab eis extorquentes, propter hoc auctoritate canonis excommunicati per omnes ecclesias civitatis & diœcesis Leodien-

ANNO CHRISTI 1287.

dienſis, & omnes operam ſeu conſilium ad hoc adhibentes ab omnibus presbyteris, & eccleſiarum rectoribus, ſingulis diebus dominicis & feſtivis, candela accenſa, campanis pulſatis, nominatim de quibus conſtiterit, excommunicati denuncientur & ab omnibus arctius evitandi, donec ſufficienter ſatisfecerint de commiſſis, & a ſede apoſtolica meruerint beneficium abſolutionis obtinere.

II.

Præterea locus ille ad quem venerint tales excommunicati, quamdiu ibidem fuerint, & poſt duos dies ſequentes immediate a receſſu eorum, ſi in eodem loco biberint aut comederint, & per duos dies ſequentes ulterius ſi in eodem loco pernoctaverint, & locus in quo talis violentia facta fuerit, & in quo dicti malefactores per octo dies moram traxerint, ſit interdictus: & ſi hujuſmodi ſacrilegi ſeu malefactores terram, juriſdictionem & diſtrictum habuerint, & ſi infra tres menſes a tempore perpetrati delicti ad arbitrium noſtrum non ſatisfecerint de delicto: eorumdem terra & diſtrictus ex tunc eccleſiaſtico, ipſo facto, ſit ſuppoſitus interdicto.

III.

Præterea ſi domini terræ in quorum diſtrictibus manent, & ubi domicilium habent hujuſmodi ſacrilegi, vel ubi tam enorme ſcelus commiſſum extiterit, tam nefarios ſacrilegos & nefandos in ſuis diſtrictibus ſuſtinuerint, & contra eos ad privationem bonorum & præſcriptionem de terra ſua non proceſſerint, & juſtitiam, prout ex officio ſuo tenentur, ſuper hoc non fecerint, infra quindecim dies poſtquam de delicto hujuſmodi conſtiterit eiſdem per famam publicam, vel per denunciationem decani vel presbyteri loci, quam ab ipſo decano vel presbytero loci fieri præcipimus, ſub pœnis excommunicationis: quam cito per famam, querimoniam alicujus, evidentiam rei, aut alio modo conſtiterit ſeu alias legitime, ſtatuimus quod ex tunc ipſi domini terræ & eorum judices, ſcabini, & juſtitia excommunicationis ſententiam incurrant: & ſi per quindecim dies dictam excommunicationem animo ſuſtinuerint indurato, ex tunc tota eorum terra eccleſiaſtico ſit ſuppoſita interdicto, & contra eos nihilominus procedatur, ſicut requiſiverit protervitas delinquentis.

IV.

Item, ſtatuimus & præcipimus, ut ubicumque bona eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum mobilia fuerint violenter accepta ſeu imbannita per judicem ſæcularem, vel immobilia arreſtata vel occupata; ſi hoc decano vel presbytero loci innotuerit, quibus in hoc fidem adhibemus vel adhiberi præcipimus, ceſſetur a divinis ibidem, donec bona fuerint legitime reſtituta & dearreſtata, & ſatisfactum fuerit de commiſſis; nec organa reſumantur ſine noſtro vel officialis noſtri ſpeciali mandato.

V.

Et ſi dominus vel judex loci præmiſſa fecerit, ipſo facto ſit excommunicatus, & ſi per quindecim dies hujuſmodi excommunicationem animo ſuſtinuerint indurato, tota terra dicti domini, vel judicis ex tunc ſuppoſita ſit eccleſiaſtico interdicto Si vero perſona ſæcularis juriſdictionem in dicto loco non habens præmiſſa fecerit, ſententiam excommunicationis incurrat ipſo facto.

VI.

Præcipimus decano & presbytero loci, ut domino ſeu judici loci præmiſſa denuncient: & ſi ipſe dominus infra triduum poſtquam de præmiſſis ei conſtiterit per denunciationem decani vel presbyteri loci, evidentiam rei, famam publicam, ſeu alias legitime prænonitus, impedimenta vel injurias ceſſare non fecerit, ſtatuimus quod ex tunc domini & juſtitia loci ſive villici, ſcabini & alii ſint ipſo facto excommunicati, & ſi ipſi domini vel juſtitia ſua per quindecim dies, dictam excommunicationem animo ſuſtinuerint indurato, ex tunc tota terra & diſtrictus ejuſdem ſuppoſiti ſint eccleſiaſtico interdicto.

VII.

Intelligimus bona mobilia eſſe detenta, ubi per noctem, & diem continue detinentur. Si vero per alia loca deferantur ſine interpoſitione temporis unius diei, ex tunc in dicto loco ceſſetur, quamdiu dicta bona fuerint ibidem, & ipſis bonis a loco depoſitis, presbyter organa reſumere poterit.

VIII.

Item, excommunicamus & ipſo jure excommunicatos denunciamus quoſcumque dominos laicos, vel eorum officiarios vel ballivos, aut villicos ſeu foreſtarios quorumlibet dominorum, aut conſiliarios eorumdem, qui aliqua ſtatuta ediderint, vel conſuetudinem induxerint contra eccleſiæ libertatem, & ſcriptores dictorum ſtatutorum, & judices qui ſecundum ſtatuta vel conſuetudines hujuſmodi præſumpſerint judicare, & nihilominus ſtatuta, & conſuetudines, contra libertatem eccleſiaſticam inducta, & ſententias ex eis prolatas decernimus non tenere, & actionem ſeu exceptiones ex talibus ſententiis non competere. Et ſi aliquis ſecundum ſtatuta vel conſuetudines inducta ſeu inducenda ulterius præſumpſerit judicare, ſententiam excommunicationis incurrat, & in quibus locis talis excommunicatus venerit & moram fecerit, ceſſetur a divinis, quouſque nobis ſatisfecerit competenter.

IX.

Item, excommunicamus omnes illos, & denuncientur excommunicati, qui conſtituerunt, vel perceperunt, vel conſtitui & præcipi fecerint & mandaverint, ſeu bannum aliquem ſuper hoc fecerint, quod extra terram illorum nullus laicus debet vocari in jus coram quocumque judice eccleſiaſtico, vel laicos, quoslibet querimoniam deferentes coram nobis vel noſtro officiali, vel quolibet judice ordinario, vel delegato in rebus vel perſonis læſerint, vel aliquo modo propter hoc turbaverint, & illos & alios laicos, qui abſque auctoritate res eccleſiarum vel eccleſiaſticarum perſonarum invaſerint vel imbanniverint per manum laicalem. Et quia nonnulli judices & domini temporales, cum aliquis clericus vel laicus aliquem coram nobis ſeu noſtro officiali, ſeu alio judice ſpirituali in cauſam traxerint, patrem, matrem, fratres, ſeu conſanguineos ipſius in cauſam trahentes coram judice ſpirituali capiunt & detinent, & bona eorumdem ſaiſiunt & arreſtant, ut per hoc agere volentem coram ſpirituali judice cogant deſiſtere a perſecutione juris ſui: nos talia anathematis interminatione fieri prohibemus, & excommunicamus, & excommunicatos denunciamus omnes dominos, ballivos, foreſtarios, & judices quoſcumque, & omnes conſilium,

ANNO CHRISTI 1287.

ANNO CHRISTI 1287.

lium, & auxilium & opem præstantes, qui patrem, matrem, fratrem, seu quoscumque consanguineos alios, & amicos trahentes, aliquem in causam coram nobis propter hoc ceperint, detinuerint & arrestaverint, vel bona eorum saisierint, vel occupaverint, & in locis in quibus talia, & ea quæ in statuto proxime suprapositio continentur, facta fuerint, cessetur a divinis, nec resumantur organa sine mandato nostro vel officialis nostri speciali.

XVIII. *De executoribus mandatorum & portatoribus litterarum.*

I.

Insuper excommunicamus illos, & denuncientur excommunicati, qui portatores litterarum & executores mandatorum a nobis seu nostro officiali vel quocumque judice ecclesiastico destinatos, & sacerdotes mandata judicum ecclesiasticorum exequentes capiunt, detinent, seu spoliant, aut bona eorum aut eis attinentium imbanniunt vel occupant; & cessetur a divinis ubicumque executores mandatorum, vel portitores litterarum a nobis, seu officiali nostro vel quocumque judice ecclesiastico destinatarum, aut querimoniam coram judice ecclesiastico deponentes, vel officialem nostrum adeuntes detinentur; vel eorum bona capiuntur, occupantur, & detinentur, quamdiu hujusmodi violentia duraverit, nec resumantur organa.

II.

Et quia, ut intelleximus, nonnulli domini temporales, judices, scabini, ballivi & alii cum portatores litterarum, & executores mandatorum ad loca sua venerint, eosdem capiunt & arrestant, seu bona eorum occupant, ad excusationem eorum dicentes, quod hoc non faciunt ratione litterarum, & executionis prædictarum; sed ratione quorumdam excessuum seu debitorum aliquorum impositorum ipsis portatoribus, seu aliis executoribus ab eisdem dominis, judicibus, ballivis, & aliis: cum fraus & dolus nulli patrocinari debeat; statuimus, quod non obstantibus excusationibus talibus, ad executionis sententiam contra eos procedatur, & secundum formam superius expressam, nisi forte ipsi judices, ballivi seu alii malefactores in hac parte coram decano seu loci presbytero per juramentum proprium, vel testes idoneos, seu alias legitime docuerint infra triduum a tempore captionis, & arrestationis prædictorum, ipsos portitores seu executores, si laici sint, aliquod delictum manifestum commisisse, & quod propter hoc vel in aliam causam, & non in fraudem præsentis statuti nostri, & ecclesiasticæ libertatis talia attentaverunt. Si vero ipsi portitores & executores clerici fuerint, tunc cum ipsi domini vel judices, ballivi & alii non habent in eosdem clericos jurisdictionem, a pœna dicti statuti non potuerint excusari.

III.

Item, excommunicamus, & denunciantur excommunicati omnes illi qui manus injecerint, vel violentiam intulerint in rebus vel personis aliquorum prædictorum, vel qui inhibent laicis, ne pro suorum negotiorum prosecutionibus, quæ ad forum ecclesiasticum pertinent, nos vel officialem nostrum vel ecclesiasticum judicem adeant, semper litteras apostolicas coram judice ecclesiastico experiantur.

IV.

Item, cum causæ matrimoniales, nativitatis alicujus, usurarum, simoniæ, perjurii, adulterii, contra raptores rerum ecclesiasticarum & invasores decimarum, perjurii, ac fidei violationis, juris patronatus, electionum, & plures aliæ ad forum ecclesiasticum pertinent secundum canonicas sanctiones: ita quod sæcularis judex de talibus causis ecclesiasticis cognoscere non poterit nec debet; nos excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes judices & ballivos, scabinos, & justitias sæculares quascumque, qui de talibus causis cognoscere & judicare præsumpserint, & nihilominus sententias & processus judicum sæcularium quorumcumque habitos, & habendos super causis hujusmodi ecclesiasticis, tanquam a non suo judice factos censemus seu irritos, & penitus non tenere nec valere nunciamus.

V.

Item, excommunicamus, & denuncientur excommunicati qui conspirationem, & colligationem aliquam seu fœdera fecerint de non offerendo sacerdoti seu in nuptiis, seu in exequiis mortuorum, aut alias, seu de non solvendo decimas debitas & consuetas, seu aliquid faciendo vel non faciendo quod cedit contra jura parochorum, & ecclesiasticam libertatem.

VI

Item, cum nonnulli principes, domini, & judices sæculares Leodienses diœcesis tyrannica pravitate adeo gravent ecclesias, & ecclesiasticas personas molestent & perturbent, quod ipsæ ecclesiæ & ecclesiasticæ personæ sub eorum dominio constitutæ deterioris conditionis existunt quam sub Pharaone fuerant, qui legis divinæ notitiam non habebat, tallias, exactiones, petitiones, & servitia indebita dictis ecclesiis & ecclesiasticis personis imponere, & ab eisdem recipere & exigere non verentur: adeo quod quidam eorum abusum hujusmodi frequentibus actibus induxerunt per consuetudinem faciendum, licet in talibus contra libertatem ecclesiasticam perpetratis consuetudo aliqua indici non potest, quæ potius est dicenda corruptela, & cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius detinent infelicem animam alligatam: nos hac generali synodo prædictis principibus, dominis & judicibus sæcularibus quibuscumque inhibemus districtius, ne ecclesiis, monasteriis, vel ecclesiasticis personis hujusmodi exactiones, tallias illicitas, & servitia indebita, nomine petitionis vel quocumque alio nomine vel colore imponant, vel ab eisdem exigant seu loci presbytero.

XIX. *De sententia excommunicationis.*

I.

Et sub pœna excommunicationis interdicimus ipsis monasteriis, ecclesiis & ecclesiasticis personis, ne ipsis principibus, dominis, & judicibus sæcularibus solvant vel conferant hujusmodi tallias, exactiones & servitia sub nomine petitionis seu quocumque modo, cum hoc sit contra ecclesiasticam libertatem: alioquin recipientes hujusmodi tallias, exactiones, & servitia, & quorum consilio vel auxilio talia facta fuerint, statuimus esse vinculo excom-

ANNO CHRISTI 1287.

communicationis ipso facto innodatos, & si ipsi principes, domini judices sæculares violenter contra voluntatem monasteriorum, ecclesiarum & bona eorumdem receperunt, invaserunt, vel arrestaverunt, seu capi, invadi, arrestari fecerint & mandaverint, ratione talliarum, exactionum & servitiorum prædictorum; ex tunc præcipimus eosdem, & omnes eorum complices & fautores in hac parte excommunicari, & excommunicatos denunciaci: & si ipsi principes, domini & judices infra xv. dies ex tunc proxime sequentes ab invasione, receptione & arrestatione non destiterint, & ea quæ de bonis monasteriorum, ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum eisdem monasteriis, ecclesiis & ecclesiasticis personis integraliter non restituerint, moniti super hoc tota terra dictorum principum dominorum seu judicum & districtus eorum suppositi & suppositi sunt ecclesiastico interdicto, in quibuscumque locis aliis ipsi ex tunc venerint, biberint vel comederint pernoctando, per triduum cessetur a divinis.

II.

Item, excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes dominos, judices sæculares, scabinos, & quascumque justitias sæculares, qui clericos, vel ecclesiasticas personas scienter super re mobili quocumque jure, debitis, damnis, vel aliis actionibus personaliter citant, & in causam trahunt, seu litigare compellunt coram justitia sæculari, & procurantem præmissa, & omnes qui consilium, & auxilium in præmissis præstiterint, & omnes justitiarios, & alios qui occasione judicii alicujus redditi & pronunciati contra clericos modo prædicto & in foro prædicto manum imponent vel apponerent ad personas, res, & possessiones clericorum, & nihilominus sententiam excommunicationis in dicto foro contra clericos latam tanquam a non suo judice & ab excommunicatis prolatam decernimus nullam esse ipso jure: mandantes omnibus sacerdotibus locorum in quibus præmissa facta fuerint, sub pœna suspensionis latæ sententiæ, ut cum eisdem constiterit de violentiis prædictis per evidentiam rei, famam publicam, seu alias, statim cessent a divinis sine alterius expectatione mandati, & auctores hujus violentiæ excommunicent & excommunicatos denuncient in generali in quibus non constiterit, in speciali de quibus constiterit.

III.

Item, cum nonnulli principes, domini & judices sæculares, dum directe propter censuram ecclesiasticam, & pœnas super hoc constitutas, contra monasteria, ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel eorum bona non audeant attentare; indirecte, excogitatis quibusdam malitiis, inhibent suis subditis, ne aliqui colant terram dictorum monasteriorum, ecclesiarum, vel ecclesiasticarum personarum, nec alias quam proprias, vel ad eorum molendina molant, vel ad similia: propter quæ ipsa monasteria, ecclesiæ, & ecclesiasticæ personæ grave dispendium & gravamen incurrunt. Nonnulli etiam de prædictis laicis per nequitias alias ponunt, seu poni faciunt dicta monasteria, ecclesias, vel ecclesiasticas personas extra tuitionem, & defensionem eorumdem: concedentes malis & perversis licentiam, immo auctoritatem contra ipsa monasteria, ecclesias, & ecclesiasticas personas insurgendi vel malignandi, ut per hoc principes, domini, & judices sæculares quod a monasteriis, ecclesiis, & ecclesiasticis personis requirunt, licet illicitum sit, consequantur. Nos tantis fraudibus & iniquitatibus obviare volentes, præcipimus omnibus principibus, dominis, & judicibus sæcularibus Leodiensis diœcesis, ne de cetero talia facere præsumant: statuentes, quod si qui eorumdem per se vel per alium, terras aut possessiones dictorum monasteriorum, ecclesiarum, vel ecclesiasticarum personarum, coli & arari inhibuerint, vel ad molendina eorum moli, vel aliquid simile mandaverint directe vel indirecte, vel ipsa monasteria, ecclesias & ecclesiasticas personas extra tuitionem suam posuerint, & ab injuratoribus & invasoribus eorum non defenderint super hoc requisiti, ipso facto excommunicationis pœnam incurrant: & omnes qui eis opem, consilium & auxilium præstant in hac parte, cum ex gladii potestate eisdem concessa teneantur ecclesias & ecclesiasticas personas defensare; & si per unum mensem dictam excommunicationis sententiam animo sustinuerint indurato, in quibuscumque locis ex tunc venerint, biberint aut comederint pernoctando, per triduum cessetur a divinis sine expectatione alterius mandati.

ANNO CHRISTI 1287

XX. *De communitatibus.*

I.

Item, statuimus, quod si aliqui nobiles vel alii ad prælia vel alias expeditiones procedentes jacuerint in grangiis, curtibus, vel bonis ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum, vel monasteriorum, quod tamen fieri sub pœna excommunicationis prohibemus, & damna aliqua vel rapinas ibidem fecerint, si infra mensem a tempore perpetrati delicti, requisiti, monitione super hoc facta, de damnis, rapinis, & injuriis irrogatis, læsis, & damnum passis non satisfecerint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Et si per quindenam animo indurato steterint in dicta sententia, ipsam excommunicationis sententiam in eosdem aggravent & innovent singuli presbyteri diebus dominicis & festis, candelis accensis, pulsatis campanis, & nihilominus contra eosdem procedatur sicut contra invasores bonorum ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum est procedendum, sicut superius est expressum.

II.

Item, excommunicamus & excommunicatos denunciari præcipimus, omnes illos tam nobiles, quam alios, qui homines nostræ majoris ecclesiæ & aliarum ecclesiarum nostræ diœcesis Leodiensis ipsis capitalem censum solventes, vel de familia eorumdem existentes, prætextu advocationis, seu habitationis, vel alterius coloris exactionibus, petitionibus, vel aliis servitutibus opprimunt vel molestant, vel mobilia ipsorum post eorum mortem accipiunt violenter.

III.

Item, excommunicamus & denuncientur excommunicati qui grangias ecclesiarum, vel ecclesiasticarum personarum clauserint, vel terras eorum coli prohibuerint, vel pecora eorum acceperint, aut communibus pascuis ubi pasci consueverunt expulerint. Omnes prædicti

in

ANNO CHRISTI 1287.

in quolibet menſe, id eſt prima dominica menſis a quolibet presbytero parochiali denuncientur excommunicati in generali; in ſpeciali vero ubicumque conſtiterit ſacerdoti de aliquo prædictorum, nominatim prædictos malefactores, & omnes qui conſilium, mandatum, & auxilium præſtiterint, ipſe presbyter incontinenti quam cito ſciverit, non expectato termino menſis, denunciet excommunicatos, ſine expectatione alterius mandati, ſingulis diebus dominicis aut feſtis, candelis accenſis, campanis pulſatis, nec eos abſolvat ſine noſtro vel officialis noſtri mandato ſpeciali. In qua excommunicatione, ſi per quindenam permanſerint, uxor eorum & familiæ, monitione trium dierum præmiſſa, ab eccleſia arceantur, vel ingreſſu eccleſiæ: & ſi per aliam quindenam perduraverint, totum ballivatum vel villicatum eorum eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, & præcipimus denunciari interdictum.

XXI. *De paſcuis communibus.*

Item, excommunicamus omnes & ſingulos, qui paſcua communia in ſicco vel in hujuſmodi, ſilvis vel terris conſtituta, in villis aliquarum eccleſiarum noſtræ diœceſis vel ipſarum allodiis, vel hominum ad eccleſias vel villas earum pertinentium invaſerint, occupaverint, vel appropriaverint violenter, niſi infra VII. dies poſt hujus ſententiæ publicationem, quam a quolibet ſacerdote proxima ſecunda dominica poſt hanc ſynodum fieri volumus, eadem paſcua dimiſerint & communitati reſtituerint: ita quod amplius ſe de eis nullatenus intromittant. Præcipientes diſtrictius, quod ſi hoc non fecerint, denuncientur ſingulis diebus dominicis & feſtis, candelis accenſis, campanis pulſatis, publice & ſolemniter excommunicati tanquam prædones rei publicæ, vel alienæ invaſores. In qua excommunicatione ſi per XV. dies perſtiterint, uxores eorum & famuli, monitione trium dierum præmiſſa, ab ingreſſu eccleſiæ arceantur. Eadem ſententia percellentes omnes illos, qui de cetero ſuper communibus paſcuis vel ſimilia talia attentaverint. Mandantes quod ſinguli ſacerdotes contra eos de quibus conſtiterit, quod præmiſſa in poſterum attentabunt, nominatim procedant modo prædicto. Ubicumque vero aliquis ſacerdos ſpecialiter de aliquo ſuo parochiano, vel de aliquibus aliis ſciverit quod aliquid de prædictis paſcua occupent, incontinenti procedat contra illum vel illos pœna ſupradicta, ſine expectatione alterius mandati. Quod ſi ſcienter hoc omiſerit facere, ipſo facto ab officio ſit ſuſpenſus.

XXII. *De decima novalia.*

Item, præcipimus, quod quilibet laici, ſive nobiles vel alii, qui antiquarum occaſione decimarum, quas in aliquibus parochiis percipiunt, vel ex donatione vel ex largitione nobilium, ſeu alia occaſione, quaſcumque decimas novalium in terris propriis vel aliis in quibuslibet parochiis obvenientes occupant, attrahunt & ſibi vindicant, penitus ab occupatione, attractione, & uſurpatione earumdem decimarum novalium deſiſtant, & de blatis ſatisfaciant tam nobis, quam eccleſiaſticis perſonis, quibus ipſæ novales decimæ de jure competunt, A per ipſas decimas eccleſiis ad quas pertinent de cetero pacifice poſſidendas relinquentes. Quod ſi menſem poſt hujuſmodi publicationem mandati, quam infra dominicam palmarum in qualibet parochiali eccleſia a ſacerdote loci ſub pœna ſuſpenſionis ab eodem fieri præcipimus, * eos excommunicamus; & præcipimus, quod quilibet de præmiſſis de quibus conſtiterit, ſine alterius expectatione mandati, a presbytero loci excommunicati denuncientur. In qua excommunicatione ſi per quindenam perduraverint, ex tunc in antea in uxores eorum & famulos excommunicationis ſententia aggravetur.

ANNO CHRISTI 1287.

* Videtur deeſſe *ſe correxerint* aut quid ſimile.

B

XXIII. *De celebratione in loco interdicto.*

Item, directe præcipimus, ut quandocumque contigerit ab ordinariis judicibus aliqua loca ſeu eccleſias ſupponi eccleſiaſtico interdicto, presbyteri & clerici diligenter obſervent ſententias interdicti, nec aliquis in eccleſia interdicta præſumat celebrare divinum officium durante interdicto, quod durare intelligimus, donec ab eo, a quo latum extitit, ſeu habente ſuper hoc poteſtatem fuerit revocatum. Et nos omnes ſacerdotes celebrantes ſcienter, diaconos vel ſubdiaconos & alios clericos epiſtolam & evangelium legentes, aut aliquid de divino officio in ſuis officiis officiantes in C loco interdicto: niſi in caſu in jure excepto, ut inferius apparebit, & celebrantes divina ſcienter excommunicatis & interdictis præſentibus, excommunicamus & excommunicatos denunciamus. Si vero presbyteri excommunicati vel ſuſpenſi divina, immo potius prophana non formidaverint celebrare, ipſos denunciamus ipſo facto irregulares: & ſi in ſua rebellione ulterius per ſeptem dies duraverint, ipſos a ſuis beneficiis, ſi quæ habent, ipſo facto privamus, & privatos denunciamus: indulgentes beneficiorum patronis, quod ex tunc aliis perſonis idoneis beneficia conferant dictorum privatorum: alioquin elapſo termino juris, poteſtas conferendi dicta beneficia ad ſuperiorem D proximum devolvetur. Si vero dicti irregulares beneficia non habent, nos perpetuo a noſtra diœceſi eos eliminamus. Et licet tales per aliquorum preces importunas abſolutionis beneficium ab excommunicatione a nobis obtinuerint: volumus tamen & præcipimus archidiaconis, quod in ſuis archidiaconatibus, decanis conventualium eccleſiarum & conſiliorum, abbatibus, prioribus & ceteris eccleſiarum prælatis, quod in ſuis eccleſiis dictos irregulares celebrare, vel aliquod divinum officium exequi non permittant. NOTA

XXIV. *De altari, calice, & veſtimentis, &c.*

E

Item, præcipimus etiam officiali noſtro, quod altaria ſuper quibus tales excommunicati celebraverint, faciant confringi, nec permittant in eis celebrari donec fuerint reparata; & calices conflari, & veſtimenta ſacra in quibus celebraverint, comburi. Et ſi qui ſacerdotes, ſupra dicta altaria antequam ſint confracta, & cum dictis calicibus antequam ſint conflati, & cum dictis veſtimentis antequam ſint combuſta, ſcienter celebrare præſumpſerint, ipſo facto ſint ſuſpenſi a divinis. Item, ſtatuimus, quod ſi ſacerdotes ſuſpenſi, excommunicati vel interdicti celebraverint, &

notam irregularitatis incurrerint, & poſtmodum in contemtum celebrare reperiantur, perpetuo carceri mancipentur. ANNO CHRISTI 1287.

XXV. *De extorquentibus.*

I.

Præterea cum beneficium abſolutionis ab excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis per vim & metum extortum, nullum ſit ipſo jure: præcipimus omnibus ſacerdotibus, quod ſi aliquis excommunicatus, per vim vel metum procuraverit ſe abſolvi, nihilominus, non obſtante tali abſolutione nulla, excommunicatum, excommunicatum, ſuſpenſum, ſuſpenſum, irregularem, irregularem denuncient, ſicut ante talem abſolutionem facere debuerunt, & illos qui vi, vel metu hujuſmodi extorſerint abſolutionem. declaramus ſententiam excommunicationis auctoritate canonis incurrere, a qua non poterunt niſi per ſummum pontificem abſolvi.

II.

Præterea cum circa abſolutionem interdictorum a presbyteris & aliis clericis aliquotiens ſit erratum: volentes errori communi remedium adhibere, ſtatuimus, ut quotienſcumque aliquem locum auctoritate ordinaria, vel legati vel delegati eccleſiaſtico contigerit ſupponi interdicto, omnibus tam extrema-unctio, quam ſepultura & alia eccleſiaſtica ſacramenta penitus denegentur, exceptis neceſſariis ſacramentis, utpote baptiſma parvulorum & pœnitentia morientium, ac viaticum quoque morientibus in extremis non denegetur: nec poterit presbyter veſperas, nec alias canonicas horas, nec etiam miſſam uſque ad offertorium, prout intelleximus quoſdam presbyteros feciſſe, officiando celebrare.

III.

Clericos autem decedentes, & qui cauſam interdicto non dederint, ſed ipſum reverenter ſervaverint, in cœmeterio ſine campanarum pulſatione, ceſſante omni ſolemnitate, cum ſilentio concedimus tumulari, & in eccleſia interdicta licite cum duobus vel tribus clericis, vel ſacerdotibus qui cauſam interdicto non dederint, clauſis januis, voce ſubmiſſa, ita quod extra audiri non poſſint, excommunicatis & interdictis excluſis, horas dicere: & poterunt tempore interdicti eccleſiarum miniſtri ſemel in ſeptimana, voce ſubmiſſa, clauſis januis, excommunicatis & interdictis penitus excluſis, celebrare miſſam ad conficiendum Corpus Domini, quod prout dictum eſt, dari poterit morientibus in extremis.

XXVI. *De poteſtate ſimplicis ſacerdotis in articulo mortis.*

I.

Presbyteri ſimplices in articulo mortis quemlibet excommunicatum quacumque auctoritate poſſunt abſolvere, & abſolvunt in forma eccleſiæ: & hoc fiat, ſi poterit, coram fide dignis & teſtibus quibus excommunicatio eſt manifeſta, & ſic abſolutus quia pure abſolutus eſt, dummodo aliud eidem non obſiſtat, conferri debent omnia ſacramenta eccleſiaſtica, & eccleſiaſtica ſunt ſepultura donandi, exceptis uſurariis, vel raptoribus, & aliis in jure expreſſis.

II.

Forma eccleſiæ talis eſt, quod excommunicatus, qui ſe petit abſolvi, dabit cautionem pignoraticam, ſi poterit; & ſi non poterit, fidejuſſoriam vel juratoriam, quod ſtabit mandatis eccleſiæ ſuper his pro quibus eſt abſolutus: & ſi ſic abſolutus deceſſerit, hæredes ipſius tenebuntur & compellentur ad ſatisfaciendum de his pro quibus mortuus fuerat excommunicatus. Si autem ſic abſolutus convaluerit ab infirmitate ſua, tunc accedat ad ſuum excommunicatorem cum litteris ejus qui eum abſolvit, continentibus abſolutionem, & qualiter fuerit abſolutus; & tunc ipſe abſolutus faciat id quod excommunicator ei injunxerit ſuper his, pro quibus fuerat excommunicatus. Si vero excommunicatus cum convaluerit ad excommunicatorem ſuum accedere noluerit, nec acceſſerit infra terminum quem volumus & præcipimus ſub pœna excommunicationis præfigi ab illo qui excommunicatum abſolvit, tunc ille qui abſolvit eum, retrudat ipſum in priſtinam ſententiam auctoritate præſentis ſtatuti, & tunc ut prius habeatur pro excommunicato; & nihilominus, ſi tunc juramentum præſtiterit, pro perjurio tali puniatur. ANNO CHRISTI 1287.

III.

Quia vero per præſentia ſtatuta noſtra omnibus paterna ſollicitudine intendimus providere, ut quies eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis procuretur, & pacis turbatores, pœnæ formidine arceantur a peccatis; præcipimus, & mandamus, & ſtatuimus ſub pœna excommunicationis, ut ſtatuta ipſa ab omnibus eccleſiaſticis & ſæcularibus perſonis inviolabiliter omni fraude & dolo excluſis obſerventur: & presbyteri, clerici & alii eccleſiarum prælati mandata dictorum ſtatutorum fideliter exequantur: & nos omnes tam eccleſiaſticas, quam ſæculares perſonas, quæ ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti latas vel ferendas virtute dictorum ſtatutorum non obſervaverint, & presbyteros, clericos & alios eccleſiarum prælatos, qui mandata eccleſiaſtica fraudulenter & contumaciter exequi non curaverint, excommunicamus in his ſcriptis: & nihilominus illi pro quo mandata exequi debeant, ad expenſas & intereſſe tenebuntur.

IV.

Quoniam autem accepimus, quod plerique noſtri ſubditi mandata noſtra & officialis noſtri & aliorum judicum minus promte nec licenter exequantur, & aliqui exequi omittant, in ſuarum periculum animarum, & libertatis eccleſiaſticæ læſionem, diſtricte præcipimus, quod ea de cetero, omni occaſione & excuſatione poſtpoſitis, ſine difficultate ſuper quocumque negotio fideliter exequantur, obſervent, & obſervari faciant, juxta eorum tenorem mandatorum, mandatis receptis ſigilla ſua in ſignum executionis appendentes. Quicumque vero hujus mandati tranſgreſſor extiterit, per triginta dies ab officio pœnam ſuſpenſionis ſe noverit incurſurum: gravius contra ipſum proceſſuri, ſi meruerit protervitas delinquentis.

ANNO CHRISTI 1287.

XXVII. *De modo conſtandi decano & presbytero loci.*

I.

Cum in multis articulis ſtatutorum noſtrorum inſeritur, *quando decano & presbytero loci conſtiterit de delicto vel de præmiſſis, delinquentem excommunicet, ſeu ad excommunicationem procedat*, quatenus hæc clauſula, *ſi decano vel presbytero loci conſtiterit*, &c. accipienda ſit, declaramus ſtatuentes, quod quando decano vel presbytero loci per evidentiam facti, puta ſi delictum fieri viderint, vel audierint, vel alias ſciverint factum eſſe vel per confeſſionem delinquentis, quam decanos vel presbyteros loci audiendi, recipiendi, & delinquentes ad dicendum veritatem, ſi neceſſe fuerit, ſuper præmiſſis compellendi per cenſuram eccleſiaſticam, ſtatuimus habere poteſtatem vel per famam publicam contra aliquos laborantem conquerentium, vel eorum procuratoris habentis ſuper hoc poteſtatem ſacramenti de calumnia ſubſequentes, illos contra quos fama laborat delictum ipſum commiſiſſe, vel per ſententiam vel per confeſſionem in jure factam conſtiterit de commiſſis, vel cum judex ipſi decano vel presbytero loci mandavit quod ad excommunicationem procedant virtute dicti ſtatuti noſtri. Decanus vel presbyter loci vel alius executor delinquentem excommunicet, & ad excommunicationem procedat: aliter autem decanus, presbyter, vel executor, delictum, & quid ſuper eodem factum fuerit, & circumſtantias ejuſdem nobis vel noſtro officiali reſcribant, & quod ſuper hoc a nobis ſeu noſtro officiali mandatum fuerit, obſervetur.

II.

Præterea intelleximus, quod cum portitores litterarum noſtrarum curiæ noſtræ & archidiaconatus Leodienſis ad aliquos presbyteros pro citationibus & aliis mandatis venerint exequendis, ipſi executores ſeu presbyteri ipſa mandata exequi recuſant, niſi ipſa mandata juſtitiæ ſæculari loci & illis contra quos mandata exequi debent oſtendantur: propter quod pluries accidit, quod mandatorum noſtrorum, curiæ noſtræ, & archidiaconorum portitores & executores capiebantur, & arreſtabantur, & eis mala inferebantur. Quare ſtatuimus, quod quotienſcumque aliqui portitores litterarum noſtrarum, archidiaconorum noſtrorum, ſeu aliorum ad aliquem locum venerint, in quo alicujus potentiam ſeu violentiam ſibi merito inferri metuerint, presbyteri & ipſi executores mandatorum ipſis diligenter inſpectis, & viſo, ſi ſuſpicione careant, ipſorum mandatorum copia de verbo ad verbum recepta, dicta mandata ſigillent, & portitori reddant, & eum caute & honeſte expediant, ita quod malum ei non inferatur: & presbyter ſeu executor cum copia mandati tranſcripti ipſum mandatum exequatur: alioquin presbyteros & executores præmiſſa fraudulenter omittentes, ipſo facto ſuſpendimus.

III.

Præterea cum nonnulli presbyteri ſeu eccleſiarum rectores, directis eiſdem mandatis eccleſiaſticis ad exequendum eadem, differunt ea exequi, pro eo quod aſſerunt ipſa exequi non audere propter minas eiſdem illatas. Cum

ANNO CHRISTI 1287.

A igitur conſtitutiones noſtræ ſynodales pro communi utilitate eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum, & ad conſervandam eccleſiaſticam libertatem ſint ſtatutæ, & publica utilitas præferenda ſit privatæ, mandamus univerſis presbyteris & eccleſiarum rectoribus & prælatis quod ſtatuta noſtra ſynodalia obſervent, & ad executionem mandatorum & in eis contentorum procedant diligenter, niſi forte ipſis timor mortis vel cruciatus corporum inferatur; ita quod propter hoc ad executionem & obſervationem ſtatutorum merito procedere non audebunt; in quo caſu dictas minas inferentes excommunicamus, & locum in quo præmiſſa facta fuerunt & ejus populum ſupponimus eccleſiaſtico interdicto, niſi habuerimus quod minæ, a tempore quo factæ fuerunt, ceſſaverunt infra octo dies, & presbyter cui minæ hujuſmodi intentabuntur, ſi poterit, recipiat teſtimonium competenter; & ſi infra menſem unum tunc proximum hujuſmodi minæ non ceſſaverint, ita quod presbyter ſeu executor executionem ſuam & ſtatuta ſynodalia obſervare non poterit, tunc executor ſive ſit presbyter, vel quicumque alius, a loco in quo minæ factæ fuerunt recedat, nec ad eum minus urantibus accedat: alioquin ipſum ſuſpendimus a divinis ipſo facto, & ex tunc idem executor decano concilii præmiſſa denunciet: & ipſe decanus ad denunciationem dicti executoris dictas minas ſub juramento ſibi illatas affirmantis, faciat convocationem ſuorum ſacerdotum & ſubditorum, & omnes vel eos qui prædictas minas fecerint vel intulerint, cum eorum fautoribus, complicibus, in hac parte excommunicatos propter hoc auctoritate noſtra per ſingulos presbyteros dicti concilii faciat denunciari excommunicatos ſingulis diebus dominicis & feſtivis . . . . . uxorem & familiam extra eccleſiam tenendo, & locum ſuppoſitum eccleſiaſtico interdicto. Et nihilominus ſi ſit dominus terræ ſeu villicus juriſdictionem habens, a quo ſeu cujus auctoritate dictæ minæ factæ fuerint, decanus loci denunciet ei quod dictas minas ceſſare faciat, & permittat eccleſiaſtica obſervari mandata. Alioquin a tempore denunciationis dicti decani, quam fieri mandamus infra octo dies a tempore denunciationis ſibi factæ, poſt quindecim dies totus diſtrictus & terra domini prædicti, & ejus juſtitiæ, ſuppoſiti ſint eccleſiaſtico interdicto, & ipſum interdictum per ipſum decanum & per ſingulos presbyteros ſui conſilii præcipimus publicari, & ſi ſit ſingularis perſona diſtrictum & juriſdictionem non habens dictas minas inferens; tunc decanus prædictus poſt denunciationem dicti excommunicatoris modo prædicto factam, moneat dictum dominum & juſtitiam ſuam, ſub quibus minas inferens conſiſtit, ut dictas minas ceſſari faciat, & ipſum presbyterum aſſecurari: ita quod mandata eccleſiaſtica exequi poſſint infra octo dies a tempore dictæ monitionis: alioquin ipſum dominum, ejus juſtitiam, eorum complices & fautores excommunicamus & excommunicatos denunciamus. Et ſi per quindecim dies in dicta excommunicatione permanſerint, terram & diſtrictum eorum eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. Similiter ſi decano loci minæ factæ fuerint, per officialem noſtrum procedatur.

XXVIII.

ANNO CHRISTI 1287.

XXVIII. *De judicibus.*

I.

Insuper statuimus & præcipimus sub pœna excommunicationis omnibus scabinis & justitiariis, ut non differant fraudulenter proferre judicium super querimoniis & causis ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum contra personas laicales ad ipsos delatis, & dictas sententias debitæ executioni damandare.

II.

Præcipimus omnibus judicibus ordinariis & delegatis, ut in judiciis Deum præ oculis habentes statuant & faciant quod suadebit justitia, & pauperibus in quantum potuerint cum Deo & ratione condescendant, & sub pœna excommunicationis, quod prece, pretio, odio, vel timore non flectantur; & excommunicationis sententiam non proferant, nisi in scriptis, & causam expresse conscribant, propter quam excommunicant, & exemplum scripturæ exhibeant excommunicato infra mensem post diem excommunicationis latæ, si fuerint requisiti super hoc, similiter procedant in suspensionis & interdicti sententiis: alioquin judex contrarium faciens, per unum mensem ab ingressu ecclesiæ, & divinis officiis secundum canonicas sanctiones, ipso facto est suspensus. Et si sic suspensus divina officia exequatur, irregularitatem incurrat, super qua non poterit, nisi per sedem apostolicam dispensari, & judex in quantum poterit lites abbreviet, & cum judex viderit aliquam partium per exceptiones frivolas dilatorias, & peremtorias litem protrahere, tunc secundum quantitatem vel qualitatem negotii, conditionem personarum & alias circumstantias statuat terminum peremtorium partibus ad proponendum quidquid proponere voluerint, & ultra terminum non audiat aliquam ulterius proponentem.

III.

Judices advocatos in judiciis postulantes & procuratores faciant jurare tactis sacro-sanctis, quod in causis in quibus sunt advocati & procuratores, omni virtute sua omnique ope id quod verum & justum esse æstimaverint suis clientibus inferre procurabunt & suadebunt, & quod in quacumque parte judici cum ipsis innotuerit causam esse injustam, eam dimittent, & omnino recedent ab eadem, nullatenus ulterius de ipsa se intromissuri.

IV.

Præcipimus omnibus judicibus in virtute sanctæ obedientiæ, quod nullum super excessibus suis conveniant vel citari faciant, nisi prius apud bonos & graves super delicto aliquo diffamatum, vel persona gravi denunciante cui merito sit credendum; & tunc in citatione & processu scribant personam denunciantem, & si persona enuncians in probatione defecerit, sciat quoniam denunciatio tenebitur ad expensas & interesse. Non signet vel scribat judex vel denuncians per formam esse cum non sit verum, cum mortale peccatum sit innocentem diffamare, & non permittat judex de sigillo suo recipere ultra rationem, & omnia acta judicialia conscribantur, & originalia maneant apud judices, ut si dissonantia actorum fuerit, ad originale recurratur.

V.

Præcipimus & omnibus judicibus, ut habeant notarios peritos & discretos, qui testes possint examinare in causis gravibus, ut puta matrimonialibus & aliis. Et notarii in examinandis testibus sint diligentes & discreti, nec aliquam foveant partem, & quærant a teste causam scire dicti sui, de loco, tempore, & aliis circumstantiis, de quibus traditur Extra *de testibus*, & cum agitur in causa matrimoniali, ad divortium notarii quærunt distinctionem graduum secundum decretalem extra *de testibus*, in capitulo *licet ex quadam*.

VI.

Et nos excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes advocatos, procuratores, notarios & alios quoscumque, qui personas in judicio litigantes instruunt, & inducunt, & faciunt negare quod esset affirmandum, vel etiam affirmare quod esset negandum; & qui testes instruunt & inducunt ad perhibendum falsum testimonium, & omnes testes falsum deponentes; & mandamus judicibus quotienscumque tales invenerint, quod eos capiant, & in carcerem intrudant, pœna canonica puniendos.

VII.

Nullus advocatus patrocinium suum præstet manifesto usurario, hæretico, vel Judæo contra Christianum, nisi judex ex causa aliqua advocato hoc duxerit committendum, & assistant advocati pauperibus & miserabilibus personis gratis: & nullus advocatus, procurator seu notarius vel judex attentet pudicitiam mulierum litigantium.

VIII.

Præterea præcipimus omnibus judicibus quod in citationibus ponant terminum competentem, & executores non citent aliquem, nisi citatus veniendi ad judicium terminum habeat competentem secundum locorum distantiam.

IX.

Item, cum in concilio Lugdunensi statutum sit, ne a sede apostolica vel legatis ejus causæ aliquibus committantur nisi personis quæ in dignitate sunt præditæ, nec alibi quam in civitate & in locis magnis & insignibus, ubi valeat juris peritorum copia inveniri; & cum in nostra diœcesi a nonnullis dubitentur quæ loca insignia debeant reputari, nos talem dubitationem removentes, ipsa loca insignia propriis vocabulis duximus exponenda vel exprimenda, videlicet Leodium, Hoyum, Dinantum, Namurcum, Fossis, Thuduinum, Nivella, Lovanium, Aquis, Trajectum, Tungris, & Thenis in monte: prohibentes, ne in aliis locis causæ apostolicæ vel legatorum ejus tractentur, nisi de communi partium processerit voluntate.

X.

Quia vero cessiones actionum odiosæ sunt & pluries in fraudem fiunt, statuimus, ut cessiones actionum inter viros fiant de licentia & in præsentia nostra, officialis nostri, vel loci archidiaconi, vel judicis partium competentis. Et si legitima causa subsit, cessiones admittantur: alioquin non admittantur. Cessiones autem aliter factæ non valeant, & qui cedit, cadat a jure suo, & is in quem facta est cessio commodum non habeat, & si ex tali cessione aliquis agere præsumserit, usque

ANNO CHRISTI 1287.

que ad litem conteſtatam agere deſtiterit, excommunicatus ſit *ipſo facto*.

XI.

Item, inhibemus ſacerdotibus & aliis eccleſiarum prælatis & omnibus clericis, ne exequantur mandata judicum delegatorum, niſi prius inſpecto authentico quo utuntur ſigillato.

XXIX. *De Beghinis.*

I.

Item, præcipimus, quod omnes Beghinæ privilegio Beghinali gaudere volentes, intrent curiam Beghinarum, & præcipimus commorantibus extra curiam Beghinarum, quod diſtinguant habitum ſuum ab habitu Beghinarum, & ſi aliqua Beghina extra curiam acceſſerit moratura, vel ejecta fuerit propter incontinentiam vel aliud delictum, habitum non deferat Beghinarum.

II.

Præterea omnes Beghinas negotiatrices vel mercatrices manifeſtas amplius quam decem marcharum in negotiationibus habentes, a privilegiis Beghinarum excludimus, nec eas a ſolutione cotorum ſeu exactionum volumus eſſe liberas. Alias autem in curiis commorantes declaramus ad præmiſſa non teneri.

XXX. *De mandatis.*

Quoniam autem ut accepimus quod plures ſubditi noſtri mandata noſtra & noſtri officialis & aliorum judicum minus promte & diligenter exſequuntur, & aliqui exſequi omittunt, in ſuarum periculum animarum & libertatis eccleſiaſticæ Leodienſis; diſtricte præcipimus quod ea de cetero omni occaſione & excuſatione poſtpoſita ſine difficultate ſuper quocumque negotio & contra quoſcumque fideliter exſequantur, & obſervent & obſervari faciant juxta eorumdem tenorem mandatorum, mandatis receptis ſigilla ſua in ſignum executionis appendentes. Quicumque vero hujuſmodi mandati tranſgreſſor extiterit, per triginta dies ab officio pœnam ſuſpenſionis ſe noverit incurſurum. Nihilominus contra ipſum gravius proceſſuri, ſi meruerit protervitas delinquentis.

XXXI. *De falſariis.*

I.

Statuimus de falſariis declarando falſarios litterarum domini papæ eſſe auctoritate canonis excommunicatos, & nos excommunicamus etiam & excommunicatos denunciamus omnes abuſores litterarum domini papæ, legatorum ejus, noſtrorum archidiaconorum, decanorum, & aliorum prælatorum, judicum eccleſiaſticorum, & omnes illos qui per litteras apoſtolicas vel legatorum ejuſdem coram diverſis judicibus aliquem ſuper una re, vel in una parochiali vel pluribus perſonalibus actionibus trahunt in cauſam, & vexant. Qui vero dictas litteras apoſtolicas aut legatorum ejus ad futuras trahunt injurias, aut aliis vendunt aut commodant, emunt ab aliis, ſeu ex cauſa commodati recipiunt, illos etiam qui propter vexationem vel extorſionem aliquam faciendam eis ſcienter utuntur contra illos contra quos nihil habent quæſtionis, aut per ipſas malitioſe adverſarios ſuos ad villam quæ commune cum aliis habet vocabulum, citari procurant, vel ad loca ignota vel minus inſignia *.

ANNO CHRISTI 1287.

* *Videtur hic aliquid deeſſe.*

II.

Excommunicamus etiam omnes falſitatem in litteris noſtris, eccleſiæ noſtræ majoris curiæ noſtræ, vel archidiaconorum vel decanorum noſtrorum, ac ipſarum litterarum ſigillis committentes ſive facientes; nec non illos quorum conſilio vel inſtructione ipſa committitur falſitas, & illos ſimiliter, qui ipſis litteris falſis ſcienter utuntur. Et diſtricte præcipimus ſacerdotibus & decanis chriſtianitatis, ut per ſingulas parochias inquiri faciant tales falſarios vel abuſores, & nomina illorum, & qui ſuper hoc fuerint diffamati, remittant nobis ſeu officiali noſtro.

III.

Item, excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes illos qui per reſcriptum apoſtolicum in forma ea quæ de bonis, quod ſolum ſe extendit ad res eccleſiarum, citant, & conveniunt aliquos ſuper aliis rebus quam eccleſiaſticis, ad quas hujuſmodi reſcriptum ſe non extendit, etiam omnes illos qui cauſa ferendi teſtimonii, faciunt aliquos citari perſonaliter coram judicibus ad vexandum eos, quorum teſtimonio non indigent.

IV.

Excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes falſam monetam, & etiam omnes illos quorum auxilio vel conſilio præmiſſa fiunt, facientes, & eos quorum conſilio facta fuerit falſa moneta, & qui eam in terra ſua fieri permittunt.

XXXII. *De uſurariis.*

I.

Excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes uſurarios manifeſtos, & ſingulis diebus dominicis & feſtivis a quolibet ſacerdote denuncientur excommunicati.

II.

Nullus ſacerdos oblationes manifeſtorum uſurariorum recipiat, nec ad communionem eos admittat, niſi uſurarius manifeſtus ſatisfecerit de uſuris, ſecundum conſtitutionem felicis recordationis domini Gregorii papæ X. quæ incipit: *Quamquam uſurarii*.

III.

Nullus teſtamentis uſurarii manifeſti interſit, nec ad pœnitentiam vel communionem admittat, niſi de uſuris ſatisfecerit ſecundum formam conſtitutionis domini Gregorii papæ, & teſtamenta manifeſtorum uſurariorum, qui ſecundum formam dictæ conſtitutionis non ſatisfecerint de uſuris, ſuſpenſione nulla ſunt ipſo jure. Cum autem uſurarii manifeſti ſecundum formam conſtitutionis ſatisfecerint, ad ſacramenta eccleſiaſtica admittantur.

IV.

Manifeſtos autem uſurarios dicimus, de quibus per ſententiam vel confeſſionem factam in jure aut evidentiam rei quæ aliqua tergiverſatione non poteſt celari, conſtiterit evidenter, & illos etiam qui per uſuras diffamati

ANNO CHRISTI 1287.

ti infra tempus ſtatuendum ab eo qui ſuper hoc habet poteſtatem ſe non purgaverint, reputamus pro manifeſtis uſurariis puniendos.

V.

Præcipimus etiam ſingulis ſacerdotibus parochialibus, quod moneant in parochiis ſuis frequenter in generali & ſpeciali de quibus conſtiterit uſurarios, & infamatos publice de uſuris & contractibus illicitis præemtionum exercendis, ut ab uſuris & a talibus contractibus deſiſtant infra ſeptem dies a tempore dictæ monitionis: alioquin ex tunc ipſi uſurarii & præemtores excommunicentur in ſpeciali, & diffamati ſe non purgaverint, pro convictis habeantur, ſi taliter moniti & excommunicati reſipiſcere noluerint, nominatim excommunicentur, & nomina eorumdem noſtro officiali referant, ſalvo jure noſtro & archidiaconorum in præmiſſis.

VI.

Præcipimus etiam conſtitutionem domini Gregorii papæ V. felicis recordationis contra uſurarios alienigenas editam obſervari.

XXXIII. *De quæſtuariis.*

I.

Quæſtuarii non permittantur in eccleſiis prædicare, vel negotia ſua exponere pro aliquo quæſtu faciendo, quaſcumque litteras deferant; ſed ipſi ſacerdotes per ſeipſos fideliter ſecundum tenorem litterarum, quas ipſi quæſtuarii habuerint, ſine fraude & ſubſtractione aliqua negotia eorum exponant. Sacerdotes non permittant quæſtuores, Goliardos, vel quoſcumque alios ignotos infra parochiam ſuam in eccleſia, in via, vel in platea, vel quibuslibet locis ſuæ parochiæ prædicare vel oſtiatim deferre indulgentias pro quæſtu faciendo: ſed tales & omnes qui eis aſſiſtunt, presbyter loci excommunicet, & ad removendum ipſos invocet auxilium brachii ſæcularis, ſi neceſſe fuerit, & ſacerdotes non permittant prædicatores quæſtuarios celebrare ſuper archas, nec pulſare campanulas manuales per vicos, neque in eccleſia, & ipſi presbyteri ſæpe dominicis diebus & feſtivis moneant parochianos ſuos, & etiam ſub pœna excommunicationis eiſdem inhibeant, ne tales audiant propter pericula hæreſum, & errores quos ſæpius ſeminant. Et ſi quis tales viderit, denunciet presbytero, & presbyter eos faciat teneri per juſtitiam ſæcularem, & nobis remitti.

II.

Præcipimus etiam quod eccleſiæ interdictæ a nobis, noſtro capitulo, archidiacono loci, ſeu officiali, vel quocumque judice ordinario, vel delegato nullatenus aperiantur; nec quacumque auctoritate, pro quocumque quæſtu faciendo, niſi de mandato ſpeciali ſedis apoſtolicæ.

III.

Item, monemus omnes ſacerdotes & alios quoſcumque noſtræ diœceſis qui eleemoſynas fidelium ad opus fabricæ eccleſiæ majoris Leodienſis collatas detinent, quod infra menſem ſatisfaciant de eiſdem procuratori ſeu procuratoribus dictæ fabricæ; alioquin omnes ſuſpendimus: & ſi per octo dies cauſam ſuſpenſionis ſuſtinuerint, ipſos excommunicamus, & etiam omnes illos, qui dictas eleemoſynas ſubripuerint & celaverint, diſtraxerint, ſubripiunt, celant, & diſtrahunt in fraudem dictæ fabricæ.

ANNO CHRISTI 1287.

IV.

Item, præcipimus & injungimus univerſis presbyteris noſtræ diœceſis, ſub pœna ſuſpenſionis & excommunicationis, quatenus diligenter negotium dictæ fabricæ eccleſiæ apud ſuos ſubditos promoveant diligenter & fideliter in eccleſiis, confeſſionibus, & teſtamentis: & ſi qui pro hujuſmodi negotiis excommunicati vel ſuſpenſi fuerint, non abſolvantur, niſi per nos ſeu officialem noſtrum.

XXXIV. *De teſtamentis.*

I.

Præcipimus ut ſacerdotes denuncient ſuis ſubditis, quod omnes quibus hoc a jure prohibitum non eſt, liberam teſtamenti habeant factionem, & clerici bona maxime mobilia quæ per eccleſiam ſunt adepti, hæc per modum teſtamenti ſive alias non transferant ad filios, nepotes, aut alios ſuos conſanguineos, ſed relinquant eccleſiæ a qua ſunt profecta: ſed intuitu eccleſiæ pauperibus, religioſis locis, & illis qui ipſis ſervierant, ſive conſanguinei ſint ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum de mobilibus dare poſſunt: de aliis vero bonis quæ ex hæreditate, artificio, vel doctrina, vel alias non ex bonis eccleſiæ ad clericos pervenerunt, clerici poſſunt diſponere pro ſuo arbitrio.

II.

Excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes clericos qui bona immobilia eccleſiarum filiis ſuis, neptibus ſuis, vel conſanguineis ſeu aliis conferunt, vel in ipſis transferunt, ab eccleſiis alienant ſua propria voluntate & ſine conſenſu epiſcopi ſui.

III.

Præcipimus & monemus, ut laici in præſentia ſui ſacerdotis teſtamenta ſua faciant, niſi improviſa neceſſitas emerſerit.

IV.

Item omnibus ſacerdotibus præcipimus, quod hortentur omnes clericos laicos teſtamenta ſua facere, & quod non differant uſque ad anguſtias mortis, ſed ea faciant dum adhuc compotes ſunt mentis & corporis. In teſtamentis faciendis conſulant ſacerdotes ſuis ſubditis, quod declarent ſua debita & forefacta, & quod ea reſtitui faciant primo, ſeu præcipiant de bonis ſuis, & quod poſtmodum aliqua fabricæ eccleſiæ S. Lamberti martyris, eccleſiæ totius civitatis & diœceſis Leodienſis, & ſuæ parochiali eccleſiæ, & etiam religioſis, & piis locis ac pauperibus aliis ſecundum arbitrium teſtamenti. Si quis vero fabricæ eccleſiæ S. Lamberti & parochiali eccleſiæ ſuæ aliquid legaverit in ſuo teſtamento, eidem xx. dies de injuncta ſibi pœnitentia relaxamus. Et fiant teſtamenta parochianorum publice & coram diſcretis perſonis; & cum aliqua fabricæ eccleſiæ S. Lamberti legantur, hoc presbyter ſignificet in Leodio procuratori fabricæ, & nomina eorum, qui prædicta legata fecerunt infra menſem.

V.

Suſpendimus & ſuſpenſos denunciamus omnes presbyteros, qui celant legata fabricæ eccleſiæ prædictæ, nec ea procuratori ſuo denunciant infra duos menſes a tempore ſcien-

tiæ.

ANNO CHRISTI 1287.

tiæ. Et excommunicamus omnes laicos, qui celaverint prædicta legata.

VI.

Quoniam autem in aliquibus locis noſtræ diœceſis quædam conſuetudo inolevit, quæ dicenda eſt potius corruptela, cum ſit contraria rationi, & contra jura canonica & civilia, videlicet quod judices & ſcabini & conſiliarii quorumdam oppidorum dicunt & ſtatuunt, vel judicant & faciunt obſervari, & per conſuetudinem tenent, quod nullum teſtamentum, donatio, vel legatum teneat ſuper mobilibus & immobilibus, quod vel quæ a decumbentibus in lecto piis locis vel perſonis aliis fuerit factum vel facta, & quod vel quæ fuerit ab aliquo per translationem proprietatis in pia loca vel alias perſonas, retento a teſtatore ſeu donatore uſufructu, niſi ab eodem uſufructus cum proprietate transferatur, & offeratur. Nos huic manifeſto errori obviare volentes, conſuetudinem prædictam ſeu ſtatutum, reprobatam ſeu reprobatum a noſtris prædeceſſoribus penitus etiam reprobamus. Statuentes etiam, prout noſtri anteceſſores ſtatuerunt, quod quilibet tam ſanus quam infirmus, qui liberam habet a jure teſtamenti factionem, & compos mentis exiſtit, libere poſſit condere teſtamentum & donare & legare tam proprietatem quam uſumfructum, vel proprietatem, retento ſibi uſufructu, & etiam utrumque tam proprietatem quam uſumfructum, & ſecundum ejus voluntatem & diſpoſitionem procedant univerſa: cum ultimæ voluntatis liber debeat eſſe ſtylus, & liberum eſſe debeat quod irritum non reddit arbitrium. Præcipientes diſtrictius, quod ſi in aliqua parochia aliqui judices, ſcabini, vel conſiliarii ſecundum dictam conſuetudinem ſeu ſtatutum reprobatam & reprobatum judica erint & fecerint obſervari, denuncietur officiali noſtro, & ipſe officialis contra judices prædictos tam ſcabinos quam partem ad hoc inſtantem procedat.

VII.

Presbyteri inſtruant ſubditos ſuos, quod diſtricte faciant ſua teſtamenta & legata, ſi poterint, & certos executores conſtituant ad exequendam ſuam ultimam voluntatem. Et tamen ſi aliquis omnia bona ſua in manibus executorum ſuorum poſuerit, habetur pro teſtamento.

VIII.

Verum cum executores ſeu manufideles teſtamentorum perperam procedentes, bona ad executionem pertinentia clam ſuſcipiunt & celant, & poſtmodum cum rationem executionis ſuæ facere debent, negant ſe habere bona quanta receperunt, furtum & rapinam committentes, & ultimam voluntatem defuncti minime exequentes. Nos malitiis talium obviare volentes, ſtatuimus & ordinamus, quod nullus executor ſeu manufidelis bona teſtatorum ad executionem ſuam pertinentia invadat, recipiat, vel de eiſdem ſe aliquatenus intromittat, niſi facto prius inventario, id eſt quadam ſcriptura, in qua continebuntur quæ & qualia bona teſtator poſt ſe reliquit, ad executionem prædictam ſpectantia; quæ ipſe executor ſeu manufideles recipiet & levabit, & debita forefacta, & legata ipſius teſtatoris reſtituet & adimplebit, & illud inventarium fiet per bonos viros, videlicet per presbyterum & duos ſcabinos locales ſeu ſynodales, nec ſuſpectos, & ſigillabitur ſub ſigillo presbyteri vel alicujus perſonæ authenticæ. Unde ex cutores petant a teſtatore, ſi poteſt fieri, quod ipſos de bonis ſuis & debitis ſuis certificet, nam in hoc ſtabitur aſſertioni teſtatoris.

IX.

Et nos excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes executores ſeu manufideles, qui bona decedentium, quorum ſunt executores, prius non facto modo prædicto inventario, invadunt, recipiunt, vel levant, nihilominus ipſi executores ſeu manufideles, ſi bona, prædicto non facto inventario, levaverint, dum a creditoribus ſeu legatoribus defuncti, ratione dictæ executionis conveniuntur, in ſolidum tenebuntur, & condemnabuntur, exceptis rebus quæ ſervari non poſſunt: quas res ſi neceſſitas exegerit, executores allenare poterunt, non facto inventario: in præſentia tamen ſacerdotis loci, vel duorum vel trium ſcabinorum ſynodalium vel fide dignorum, pecuniam de dicta re redactam ipſi executores ponent in certo loco, nec ea utentur, niſi dicto inventario facto: alioquin dictam excommunicationis ſententiam incurrant: & ſi defunctus aliquod debitum ſub pœna ad uſuras vel ad alia damna debebat, poterunt executores vel manufideles de bonis defuncti ſolvere debitum, pœnam uſuras & alia pericula & damna extinguendo, non facto etiam inventario, ſi ipſum inventarium commode fieri non poteſt. Si debitis, pœna, uſuri & aliis impedimentis inſtantibus fuerit augmentandum circa exſequias dicti defuncti, & fiet in præſentia presbyteri, duorum vel trium ſcabinorum ſynodalium vel aliorum proborum; alioquin dicta excommunicationis ſententia ligentur. Si vero presbyter loci fuerit executor, tunc poterit fieri inventarium ipſum in præſentia decani loci vel alterius authenticæ perſonæ & duorum vel trium ſcabinorum ſynodalium vel aliorum presbyterorum.

X.

Volumus tamen quod teſtamenta canonicorum eccleſiarum Leodienſium, quorum executores canonici fuerint, ordinentur & teneantur, prout eſt vel in poſterum fuerit a capitulis eorumdem ſuper hoc ordinatum: nec volumus per hoc prejudicium generari conſuetudinibus obſervatis circa teſtamenta canonicorum noſtre diœceſis, ſi quas habent in premiſſis.

XI.

Precipimus etiam ſacerdotibus loci, & ipſis executoribus, & manufidelibus, quod copiam inventarii dicti referant infra duos menſes noſtro officiali a tempore quo factum fuerit, & hoc præcipimus per noſtrum officialem regiſtrari, nec aliquid recipiatur pro ſigillo. Cum autem teſtator deceſſerit, ipſi executores facto inventario, bona ad executionem pertinentia apprehendant; & exequantur ultimam voluntatem dicti defuncti, faciendo proclamari in loco quo morabatur defunctus & plurimos eſſe & conſervari conſuevit, ut omnes creditores defuncti & a quibus aliqua extorſerat, compareant certa die oſtenturi debita ſua: & tunc ipſis executores primo creditoribus a quibus injuſte extorſerat ſatisfaciant, & de reſiduo ſatisfaciant legatariis quibuslibet pro rata bonorum defuncti, & officialis noſter per cenſuram eccleſiaſticam compellat executores & hæredes defuncti ad implendam

ANNO CHRISTI 1290.

dam & exequendam ſupremam defuncti voluntatem.

MODIFICATIONES

Præcedentium ſtatutorum anno M. CC. XC. editæ.

JOHANNES Dei gratia Leodienſis epiſcopus univerſis abbatibus, abbatiſſis, prioribus, præpoſitis, archidiaconis, decanis, conventibus, capitulis, & eccleſiarum rectoribus, clericis & aliis civitatis & diœceſis Leodienſis, ſalutem in Domino ſempitetnam.

Cum in generali concilio nuper a nobis Leodii celebrato in craſtino dominicæ qua cantatur *Invocavit me*, anno Domini M. CC. LXXXVII. ad conſervandum ſtatum & libertatem eccleſiarum ac regimen diœceſis Leodienſis, & ad reprimendam perverſorum malitiam quaſdam ſynodales fecerimus conſtitutiones, quæ tunc legitimæ de ſui forma potebant reputari: ſed quia potentes, magnates, nobiles diœceſis noſtræ Leodienſis, nec non magiſtri ſcabini, jurati & communitates civitatis Leodienſis, oppidorum Hoyenſis, Dioneti, S. Trudonis, Tongrenſis, & Foſſatenſis, ad nos detulerint querimoniam ſuper eo quod per quaſdam ex conſtitutionibus, de quibus inferius fit mentio, jura ſua, libertates, franchiſiæ, leges & conſuetudines ipſorum ad quorum obſervationem ex debito noſtri tenemur officii, lædunter & enervantur, ut dicebant, licet dictæ conſtitutiones fuerint & debuerint apud juriſperitos legitimæ reputari; quia cum alibi ſcribitur quod ad ſedandum populum termini multum remanſerit, nos pacem & tranquillitatem noſtrorum ſubditorum modis omnibus affectantes dictas conſtitutiones de juriſperitorum conſilio declaramus, corrigimus, & modificamus, prout inferius continetur.

I.

Sub titulo de uſuris in conſtitutione quæ incipit: *Excommunicamus, & excommunicatos denunciamus omnes uſurarios manifeſtos*, & clauſulas quæ tales ſunt, *Et illos etiam qui ſuper uſuris diffamati infra tempus ſtatuendum ab eo qui ſuper eo habet poteſtatem ſi ſe non purgaverint, reputamus pro manifeſtis uſurariis puniendos*. Et illam clauſulam: *Et infamati ſi ſe non purgaverint reputamus pro manifeſtis uſurariis puniendos*. Et illam clauſulam: *Et infamati ſi ſe non purgaverint, pro convictis habeantur*, ſic declaramus; licet de jure ſic intelligi deberent, & noſtræ hactenus fuerit intentionis, ut ſic intelligerentur: dum cum fama ſic legitime contra illos probata & pronunciata per judicem competentem, famam legitime contra illos eſſe probatam, illos ſic diffamatos reputamus pro uſurariis manifeſtis puniendos, & pro convictis debent haberi ſi ſe non purgaverint infra terminum competentem eis aſſignandum. Volentes & præcipientes vobis omnibus & ſpecialiter noſtro officiali Leodienſi, quod ſi uſurarii manifeſti ſatisfecerint de uſuris, vel cautionem præſtiterint de ipſis reſtituendis ſecundum conſtitutionem felicis recordationis domini Gregorii papæ X. quæ incipit: *Quamquam* vel *Quamvis*, ſine difficultate qualibet eccleſiaſticæ tradatur ſepulturæ.

II.

Item, aliam conſtitutionem ſub titulo *de teſtamentis* qua dicitur: *Excommunicamus omnes laicos qui celaverint legata fabricæ eccleſiæ Leodienſis*, ſic declaramus & intelligi volumus de laicis qui tenentur ad ſolutionem legatorum, quod illi ſint excommunicati ſecundum tenorem & formam conſtitutionis.

III.

Item, conſtitutionem, quæ ſcripta eſt ſub eodem titulo *de teſtamentis*, quæ ſic incipit: *Verum cum executores ſeu manufideles teſtamentorum perperam protendentes*, &c. uſque ad finem tituli, ſic corrigimus & modificamus, quod mortuo teſtatore, executores teſtamenti ipſius defuncti vocent duos vel tres ſcabinos, vel alios probos viros & honeſtos, & coram eis ſcribi faciant, ſi commode fieri poteſt, bona ſpectantia ad ipſam executionem & copiam dictæ ſcripturæ dent dictis probis, & ſic dicta executione utantur, & in ea procedant juxta ipſius defuncti voluntatem: ita quod per dictam executionem legi & conſuetudini loci in quo præmiſſa fient, nullum fiat præjudicium, nec ad aliud obligentur dicti executores virtute dictæ conſtitutionis quam de jure vel conſuetudine dicti loci ſint obligandi.

IV.

Item, aliam quæ ſcripta eſt ſub titulo, *de vita & honeſtate clericorum*, in qua excommunicantur & excommunicati denunciantur omnes laici, & omnes quicumque in clericos deaſſecuraverunt, &c. mitigamus in hunc modum, quod pœnam excommunicationis in eis latam revocamus: ita tamen quod ſi qui fuerint laici vel alii qui clericos deaſſecuraverint, nec eos poſtea aſſecuraverint, nos & alii judices competentes procedemus, prout de jure fuerit faciendum, cum ſuper hoc ad nos vel ad judices competentes fuerit delata querela.

V.

Correctio circa plures ſententias excommunicationis, interdicti, & ceſſationis.

Item, quia in quibuſdam malefactoribus ipſis de quibus in illis fit mentio inflictæ quædam pœnæ ſequuntur, videlicet, ubi tales malefactores domicilium habuerint, moram fecerint, biberint, comederint, pernoctaverint, privatæ perſonæ vel domini diſtrictum habentes, quod in locis illis, vel in diſtrictibus dictorum dominorum ceſſetur a divinis, & poſt receſſum eorum per duos, tres vel plures dies, & ubi violentia facta eſt, & quod dominus loci, judex, juſtitia, villicus, & ſcabini ſint excommunicati, & eorum terræ & diſtrictus eccleſiaſtico ſuppoſiti ſint interdicto, niſi fecerint de dictis malefactoribus id quod preſbyter loci vel decanus, de quibus in eiſdem conſtitutionibus continetur, propter quæ ceſſare mandabatur a divinis in aliquibus locis virtute ipſarum conſtitutionum. Et quia pœnæ ita ſuos auctores tenere debent, ut inſontes non lædantur, dictas pœnas relaxamus. Volentes & præcipientes, quod licet in aliquibus locis dicti malefactores domicilium habuerint, moram fecerint, biberint, comederint, pernoctaverint, tranſitum fecerint, vel ſi domini non liberaverint clericos, qui capti deducuntur per eorum loca vel diſtrictus, a manibus ſic eos deducentium, vel ubi violen-

ANNO CHRISTI 1290.

ANNO CHRISTI 1290.

lentiæ factæ sunt, seu aliqua alia de causa, licet hic de ea expressa non fiat mentio, contenta in nostris novis constitutionibus propter quam cessare deberent a divinis virtute dictarum constitutionum, vel dominus, judex, justitia, villicus, & scabini excommunicationis sententiam incurrebant; Non propter hoc dicti domim, judex, justitia, villicus, & scabini, licet denunciationi presbyteri vel decani prædictorum non obedierint in premissis, dum tamen de hoc fecerint quod ad ipsos pertinet ratione sui officii, excommunicationis sententiam incurrant, nec terræ eorum, seu districtus vel alia loca ecclesiastico propter hoc supponantur interdicto virtute dictarum constitutionum, ipsis constitutionibus & pœnis aliis contra ipsos malefactores in suo robore durantibus.

VI.

Malefactores autem prædicti sunt incendiarii, effractores ecclesiarum, monasteriorum invasores, raptores, detentores grangiarum, domorum, & aliarum rerum seu bonorum ecclesiasticorum, monasteriorum & ecclesiasticarum personarum, eorum complices, & fautores, & violatores ecclesiarum & cœmeteriorum, nec non immunitatum ecclesiarum, extractores aliquorum hominum ab ecclesia, obsidentes ecclesias, prohibentes ne obsessis in ecclesia victualia conferantur, capientes clericos, & eorum bona, complices, & eorum fautores, clericos captivos detinentes, pecuniam ab eis extorquentes per captivitatem domini locorum qui eos non deliberavit a manibus suis vel eorum qui eos sic captos deducunt per eorum terras, vel eos ibidem non arrestant, inhibentes rectoribus & investitis, ne in locis suis morari possint eorum complices & fautores, occisores, mutilatores, percussores atrociter clericorum, imbannitores, & arrestantes bona ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum, facientes & scribentes statuta contra ecclesiasticam libertatem, judicantes secundum ea, prohibentes, ne ad judicem ecclesiasticum eatur de causis spectantibus ad forum ecclesiasticum, impedientes portitores litterarum judicum ecclesiasticorum & ipsarum executores: ecclesiis & ecclesiasticis personis, tallias, exactiones indebitas, vel servitia indebita imponentes, inhibentes terras ecclesiarum coli, & alii malefactores, de quibus in dictis novis constitutionibus vel eorum aliqua fit mentio specialis, licet hic non exprimatur.

ANNO CHRISTI 1290.

VII.

Item, alteram constitutionem in qua dicitur, quod si aliqui nobiles vel alii ad prælia vel ad aliquas expeditiones procedentes, jacuerint in grangiis ecclesiarum seu ecclesiasticarum personarum, &c. quod nisi infra quindecim dies a tempore perpetrati delicti satisfecerint de damnis & rapinis, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, prout in ipsa constitutione continetur. Nos considerantes quod propter necessitates plurimas præmissa interdum fieri contingit, pœnam excommunicationis in dicta constitutione contentam relaxamus.

VIII.

Correctio contra cessiones actionum faciendas.

Item, constitutionem scriptam de judicibus, in qua prohibentur fieri cessiones actionum inter vivos coram aliis quam coram nostro officiali Leodiensi, archidiacono loci, vel judice competenti, &c. intelligimus & declaramus de cessionibus actionum personalium; quare vobis & vestrum singulis præcipiendo mandamus, quatenus dictas constitutiones secundum prædictas declarationem, correctionem, modificationem observetis ex nunc, & eis utamini, non obstante eorum primo tenore. Præcipientes vobis omnibus & singulis, quatenus ad cessationem contra prædictas declarationem, correctionem, & modificationem virtute prioris tenoris dictarum constitutionum nullatenus procedatis. Et si procedatis organa vestra sine alterius expectatione mandati resumatis, ceteris nostris constitutionibus & antiquis statutis synodalibus in suo robore manentibus, ac etiam firmitate. In cujus rei testimonium sigillum meum præsentibus duximus apponendum. Datum anno Domini M.CC.XC. dominica post Purificationem B. Mariæ Virginis.

Explicit, Deo gratias.

CONCILIUM WURCEBURGI NATIONALE.

ANNO CHRISTI 1287.

Anno Christi MCCXXCVII.

ANNO CHRISTI 1287.

P. Harthzeim Concil. Ger. t. III. p. 724.

PRæsente Rege Rudolpho I. Archiepiscopis: Henrico Moguntino, Henrico Trevirensi, Sifrido Colonienſi, Giselberto Bremensi: Episcopis Brunone Brixinensi, Arnoldo Babebergensi, Brunone Havelbergensi, Conrado Argentoratensi, Sigifrido Augustano, Reimboldo Exstettensi, Tobia Pragensi, Emicone Frisingensi, Henrico (aliis Brunone) Merseburgensi, Burchardo Metensi, Conrado Verdensi, Burcardo Lubecensi, aliisque suffraganeis, & abbatibus, Joannes Buchamatius Episcopus Tusculanus, Honorii IV. Papæ Apostolicus Legatus petiit pro subsidio terræ sanctæ recuperandæ quartam partem omnium proventuum Ecclesiasticorum Germaniæ, in proximum quadriennium solvendam. Ita Hoffmannus in Chron. Viceburbensi. Trithemius in Chronico Sponheimensi ait, decimum denarium, in V. annos sequentes pendendum a Clero & populo. Facta deliberatione, cum nonnulli Principes faverent; Siffridus Colonienſis, Henricus Treverensis, & Tullensis Episcopus Conradus, quem alii Probum nuncupant, (elogio potius, quam nomine, ait Spondanus) exactioni insolitæ & graviori palam contradixerunt. Verosimilior Hoffmanni sententia est, decimam partem fructuum Ecclesiæ, id quod & in Lugdunensi Concilio placuerat, solvendam ad sexennium statutam fuisse. *Ita Grebnerus de Conciliis Wurciburgensibus.* Alii volunt ad Papam, vel generalius Concilium appellatum ab his tribus Episcopis.

VI.

ANNO CHRISTI 1288.

VITA NICOLAI PAPÆ IV.

NIcolaus quartus, patria Aſculanus, ordinis Minorum generalis, dictus ante Hieronymus, religionis & pacis amator, ex cardinale presbytero ſanctæ Sabinæ, creatus eſt pontifex maximus octavo Kalendas Martii, anno milleſimo ducenteſimo octuageſimo octavo. Sub imperio Rudolphi imperatoris, ſeditionibus Romæ coortis diſcedens, Reate profectus, quoſdam ibi cardinales ex omni fere religione creavit. Rebus tranquillioribus redditis, ad Urbem rediit, eccleſiamque ſanctæ Mariæ Majoris reſarcivit; cardinalis Columnæ auxilio adjutus, partes quoque anteriores eccleſiæ Lateranenſis reparavit. Certis adjectis conditionibus, Aragoniæ regem cum Neapolitano reconciliavit. Ptolemaidi per Soldanum obſeſſæ, bis mille & quingentos milites propriis expenſis auxilio miſit. Carolum duobus regnis Sicilienſi & Neapolitano inveſtivit. Legatos miſit ad reges Franciæ & Aragonum, ut eos ad ferendas terræ ſanctæ ſuppetias induceret. In quo cum fruſtra ſe laborare intelligeret, triſtitia & amaritudine confectus, poſt annos quatuor, menſem unum, & dies octo adminiſtrati muneris pontificii, anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo ſecundo, menſe Aprili, ut ait Trithemius in chronico Hirſaugienſi, Romæ mortuus, in eccleſia ſanctæ Mariæ Majoris cum honore ſepultus eſt: & vacavit ſedes apoſtolica annis duobus, menſibus tribus, & diebus octodecim: idque propter diſcordiam cardinalium, hac de cauſa Peruſii congregatorum.

A Nicolao hujus nominis quarto, non tertio, edita eſt illa Conſtitutio decretalis tit. de verb. ſignific. in 6. qua recte & bene definitur, ſanctam, meritoriam, perfectiſſimam, & quandoque per Chriſtum verbo & exemplo prædicatam eſſe, illam Minoritarum paupertatem, qua, ſolo uſu ſibi aſſervato, rerum dominia a ſe removent. *Bellarminus libro quarto de Rom. pont.*

SALZBURGENSE CONCILIUM

A Rodulpho archiepiſcopo, occaſione ſolemnis translationis Iypſanum S. Vigilii Salzburgenſis archiepiſcopi,

Anno 1288. *celebratum.*

Ex ſup. manſi to. III. p. 1232.

„ CONcilii hujus documenta huc illuc petita hic ſimul omnia exhibenda ſunt. „ Ac primo quidem damus ea quæ de illo „ narrat Anonymus Leobienſis in chronico „ apud Pez Auſtriac. Rer. Scriptor. to. I. „ pag. 863.

Rodulphus archiepiſcopus (Salzburg.) ad conſulendum papam (Nicolaum) quomodo Albertum (ducem Auſtriæ filium regis Romanorum Rodulphi, qui cum archiepiſcopo rem habebat) ſuper caſtris quibuſdam, quia eum nimium metuebat. Sed aliud conſilium habere non potuit, niſi quod concilium indiceret, & in audientia ſuffraganeorum, & totius cleri publicaret ſibi quod liceret facere, quod dux petiit juxta ſanctorum ſanctiones; ut per alios cognoſceret, quod ſibi pontifex petita non contemptibiliter, ſed rationabiliter denegaſſet. Inſuper præſentibus ſibi ſuffraganeis corpus B. Vigilii Karinthianæ gentis apoſtoli cum pſalmis & canticis tranſtulit, & cum maximis laudibus elevavit. Quingentis & 12. annis legitur quieviſſe. In tumulum ejus corpus venerabilis archiepiſcopi Eberardi translatum de Raſtat, quod ibi per 44. annos quieverat, collocavit.

„ De epiſcopis qui ad concilium iſtud, „ convenerunt hæc habet chronicon Salzburgenſe apud eumdem Pexium ibid. pag. 390. Translatum eſt corpus B. Vigilii per D. Rodulphum archiepiſcopum Salzburgenſem VII. id. novembr. in concilio quod eodem tempore per eum extitit celebratum cooperantibus ſibi ſuffraganeis ſuis Emicho Triſinſienſi, D. Hainrico Ratiſponeſi, D. Wenhardo Patavienſi, D. Gurcenſi Hertnido. D. Chunrado Chyemenſi, D. Wernh (Wenhejo) Sevovienſi, D. Chunrado Laventino.

„ Encyclicam Salzburgenſis archiep. epiſto„ lam, qua ſuffraganeos, cæteroſque invitat „ ad ſynodum vulgata eſt in Anecdotis Pe„ zii Codic. Diplom. par. 2. pag. 149. ex „ quo hic datur.

RUDOLPHI ARCHIEP. SALZBURGENSIS

Epiſtola encyclica, qua ſuffraganeos ſuos ad celebrandum concilium provinciale &c. convocat.

IN hoc votorum noſtrorum verſatur intentio affectiva, ut vinea Domini Sabbaoth, quatenus vigiliis, & gubernaculis noſtris a ſuperna, & apoſtolica diſpenſatione eſt credita & decreta, vitiorum ſentibus purgata & virtutum palmitibus implantata in glorioſi conditoris ſui facie, & in conſpectu cæleſtis Agricolæ florens appareat glorioſa. Sane dum infirmitatis noſtræ vires ad executionem tam alti operis præmetimur, id quod in hac parte mentis, & meditationis noſtræ præſumit affectio, recuſant humeri, non audent movere digiti, manus aggredi contremiſcunt ſine illorum conſilio, & aſſenſu, qui ad cul-

turam præfatæ vineæ nobiſcum in partem ſollicitudinis ſunt vocati. Ea propter operæ pretium nobis eſt, ut provinciale concilium diu ante nos omiſſum, & a nobis a creationis noſtræ tempore intentatum juxta venerabilis capituli noſtri conſenſum & monita congregare, in quo in digito Dei ejectis Dæmoniis, & ope ſummi opificis vulpeculis demolientibus vineam effugatis de venerabilium ſuffraganeorum, & aliorum prælatorum noſtræ provinciæ induſtrioſa providentia eradicemus morbida, conſolidemus infirma, redintegremus deperdita, & commendemus pro meritis ſpecioſa: & ſpecialiter ſuper reformatione morum, qui tam in clero, quam in populo Salzburgenſis provinciæ propter facilitatem veniæ, & correctionis diſſuetudinem ſunt damnabiliter deformati, de veſtro & aliorum patrum & fratrum in eodem concilio aggregandorum exquiſito fideli conſilio aliquod ſalubre remedium pariter cogitemus, & eccleſiarum neceſſitudinibus, quantum ſuperabundans Dei bonitas miniſtraverit, quod ſingulariter non poſſumus, univerſaliter conſulamus.

ANNO CHRISTI 1288.

In quo etiam concilio corpus felicis recordationis Domini Eberhardi archepiſcopi, venerabilis prædeceſſoris noſtri tradere, qua uſque nunc cum tædio ac ſtupore animi noſtri caruit, intendimus eccleſiaſticæ ſepulturæ. Signum enim in nobis eſſet dedecoris, ſi venerabile corpus illius, qui tot honorum inſigniis Salzburgenſem eccleſiam inſignivit, ſinamus ulterius jacere extra corpus eccleſiæ noſtræ, quaſi non fuerit digna memoria inhumatum.

In quo inſuper concilo (immo quod ad ipſius celebrationem inſtantis concilii jam quaſi per ſexennium dilati non mediocriter nos admonuit noſtrumque animum excitavit) proponimus de pleno fratrum conſilio diem deſiderabilem, & omnibus acceptabilem auctore Domino publicare, in quo venerandas reliquias ſanctiſſimi corporis ſancti Vigilii confeſſoris atque pontificis, ſecundi patroni ſanctæ Salzburgenſis metropolis, cui licet inſufficientibus meritis ſola Dei miſericordia præſidemus, de humilitate loci, ubi diu requievit hactenus, in altari decentiore veneration ſuæ in eccleſia noſtra majori fundatum & ditatum a priſcis temporibus, ſolemnitate devota & devotione ſolemni, Deo nobis propitio, & orationem ſanctæ Matris eccleſiæ fulcienti ſuffragio diſponimus transferendum. Non careret equidem indevotionis ignavia, ſi os ſibi electi Dei confeſſoris glorioſi & benedicti in ſæcula, jamdiu canonizati, & inter ſanctos in ſanctorum catalogo jam adſcripti, de communi noſtra diſſimulatione ultra fatiſcat in terræ pulvere, cujus ſpiritum ante Deum in ſuperno Divorum agmine non ambigimus exultare. Quem enim tam longe tam lateque miraculorum celebri claritate divina magnificavit dignatio, hunc revera prompto affectu humana debet devotio honorare.

Verum quia ſine deſideranda veſtra præſentia non ſperamus per effectum commode poſſe fieri compotes tanti voti: ideo paternitatem veſtram requirimus & monemus, vobisque in virtute ſanctæ obedientiæ injungimus per præſentes, quin immo ſalva pulcritudine veſtræ reverentiæ ſub pœna excommunicationis, quam ex tunc prout ex nunc in vos ferimus in his ſcriptis, ſi mandati noſtri inventi fueritis contemptores, firmiter præcipiendo mandamus, quatenus ſimul cum omnibus abbatibus, præpoſitis, Archidiaconis, aliiſque prælatis noſtræ civitatis & diœceſis veſtræ juriſdictioni ſubjectis, qui canonica impeditioue non fuerint præpediti, vobiſcum ſub ſimili auctoritate veſtra ordinaria ſpecialis mandati diſtrictione vocandis adducendis in nonas Novembris, ideſt quinto die poſt inſtans feſtum omnium ſanctorum Salzpurgæ in memorato concilio veſtram curetis præſentiam proculdubio exhibere, ut veſtrorum aliorumque ſuffragante conſilio, quæ præmiſimus, proſequamur utiliter, & proſequente nos Dei gratia ſalubriter exequamur.

ANNO CHRISTI 1288.

„ Ad iſtud pariter concilium refert Pezius „ geminas epiſtolas Henrici Ducis Bavariæ in„ ferioris, quas idem Pezius vulgavit ibid. pag. „ 139. ex quo hic.

AD PATRES SYNODI SALZBURGENSIS.

Ne quid ſtatuant quod patriæ moribus & legibus repugnet.

CElebrationi veſtri provincialis concilii favendo applaudimus & applaudendo favemus, ſperantes quod in eo morum morbi curentur, vitor virtutum refloreat, glorificetur Altiſſimus, ordo ſtatus eccleſiaſtici decus induat, & decorem. Verum quia interdum inferiores clerici, familiares ſuperiorum pontificum, in hoc dominis ſuis complacere deſiderant, quod circa conditionem ſtatutorum ſub verborum ſuperficie quaſi ſub foliis pungitivas abſcondunt ſententias, anguem in herba, & ſcorpionem ſic callide occultando ſub teſta, quibus ſententiis cum ſibi placuerit, principes ſeu terrarum Dominos tanto confidentius pungunt, feriunt & offendunt, quanto eas non de pharetra ſui particularis conſilii, ſed potius ab auctoritate totius provincialis concilii jactitant emanaſſe: ideo veſtra paterna ſinceritas & ſincera paternitas ſtatutis edendis oculos circumſpectionis aperiat, apponat, ut talis omnino ceſſet involutio laqueorum, & cum lex eſſe debeat patriæ conveniens, talia ſtatui non ſinatis, quæ patriæ ſint in offendiculum, ipſiſque principibus in offenſam. Et nonne melius eſt unumquemque veſtrum gladium ſuæ juriſdictionis, qui utique felix eſt mucro epiſcopi, fortiter in manu propria tenere per capulum, ipſumque, cum opus eſt exercere, & cum ſibi placuerit, iterato mittere in vaginam, quam ſe in totum alterius in hoc ſubmittere arbitrio, in alium quodammodo honorem proprium transferendo? Eſſet etiam forſitan formidandum, ſi ſtatuta Sacerdotalia, quæ manſuetudinis & modeſtiæ debent ſpirare odores, in gravamen principum & dominorum ſæcularium verterentur, ne forte cogerentur & ipſi illis, & præſertim laicis, quos patriæ limes includit ſub pœnis a lege permiſſis edicta facere, prout ſuæ tutelæ crederent opportuna.

AD CANONICOS SALZBURGENSES.

Graviter queritur de ſtatutis Synodi Salzburg. quæ principum honori derogent.

QUoniam una cum Reverendo patre Salzpurgenſi epiſcopo unum corpus facitis, cujus ipſe caput, vos autem comprobamini eſſe Ibidem.

esse membra, & sicut ipse pontificatus honore præcedit, sic vos estis ejusdem ecclesiæ senatores, ideoque consistorio & consiliis ejus vos decet semper assistere super arduis negotiis debite requirendi; & ob hoc miramur si vestra discretio hujus scripturæ consensum adhibuit, quæ de suo concilio sub Constitutionum nomine dicitur exhiberi, per quam æstimatio principum læditur, pontificalis mansuetudo negligitur, & plura alia tam insolita quam indecentia inducuntur. Et quia inter alia de captivitate pontificum, & canonicorum cathedralium, nec non subversionibus episcopatuum pœnalis constitutio asseritur poni, quæ etiam horrorem piis mentibus incutiunt, nec ponenda sunt, nisi contra hujusmodi scelera committentes: nos considerantes, quod crudelis est qui famam negligit, obnixe rogamus, ut justitiæ, & veritatis intuitu patentibus litteris declaretis, nullius extare memoriam, quæ recordetur in nostris partibus alicui episcopo esse violentas manus injectas, vel aliquem Canonicum vestræ ecclesiæ captivatum inducentes, si fieri potest, archiepiscopalem animum; ut devotionem fidelium principum a favore Salzpurgensis ecclesiæ non repellat, prudenter & modeste revocans, quæ forte minus provide per sibilum mali consilii sunt suggesta.

ANNO CHRISTI 1288.

ANNO CHRISTI 1288.

Mirandum etiam est, quod vos excusationibus aliquorum episcoporum fidere apponitis, num nullus eorum sigillum suum apponi faceret litteræ, quæ pro una libra denariorum Ratisbon. monetæ, vel Pataviensis dirigitur, nisi eam prius legat, & intelligat ter vel quater. Si tantum innocentes existunt, dicunt vobis litteræ patentes, continentes, quod licet statutis salutaribus bene consenserint, illis tamen, quæ principibus derogant, nec consenserunt, nec consentiunt, nec aliquo modo voluerunt eadem sigilla sua hujusmodi derogationibus applicari.

ADDITIO AD HOC CONCILIUM.

Harthzeim Conc. Germ. t. IV. pag. 738.

HIS ita peractis deliberabatur de ferendis in concilio proximo decretis. Optimum factu visum, ut a Doctoribus conficerentur tabulæ quibus Episcoporum singuli ceram appenderent ante consessum. Id eum in finem excogitatum, uti viritim conventis eo promptior eliceretur consensus verecundia tergiversandi; deinde uti suis ipsi tenerentur sigillis ad excludendum pœnitentiæ locum. Itaque litteræ sanctionum ad singulos circumlatæ. Earum sententiam cum pauci scrutarentur, omnes tamen obsignarunt, excepto Leopoldo Seccovienſi. Ad eum ubi ventum, nescio quid odoratus, negabat ante signaturum, quam vim litterarum pernosset. Quibus ei prælectis, quum intelligeret anathemate & interdicto feriundos de clericis omnes, qui negotia laicorum Principum tractarent; præterea uti nemo ullus Episcoporum, Parochorum aut Prælatorum, vel cujuscumque tituli, Provincialium cuiquam honorem feudi impertiat, neve in eo metum, aut minas excuset, neque ipsi clientelam obsequium ulli despondeant: qui contra faxit, communione piorum careat. Alia præter hæc erant haud pauca, quæ Seccovienſi parum probabantur. Ille his cognitis ajebat se omnia, quæ viderentur æqua, facturum; illud tamen sibi reputandum esse, ne quid in fraudem domini sui ducis decerneret. Ad hoc se primum obstringi officio grati animi adversus eum, a quo adeo habeatur in honore, ut nulli unquam antecessorum suorum gratiæ majores a Principibus obtigerint. Ejus consensu sibi opus esse: secus fore, ut amissa gratia Principis ecclesia sua luat. Hic eum magister Henricus de Fraveyach admonebat, si gratiam Principis retinere non posset, par esse, uti eum in gratiam cleri dimitteret, neque recusandum ei esse pro commodo Archiepiscopi, & ejus ecclesiæ utramque fortunam pati. Seccovienſis contra minime (inquit) mihi animus est cuiquam ita deditum esse, ut ecclesiam meam in exitium præcipitem. Quidquid de me sit, ecclesiam meam destruere nolo. Ita res mecum habet, ut levissimus quisque satellitum ducis, si eum faventem habeat, me possit impetere. Ego ecclesiam tueri meam æque teneor, atque Archiepiscopus suam. Quod si velit, ut more subjecti obtemperem, mihique accersam damna, id certe eget meditatu longiore, quam ut illico decerni possit. Hæc eo prædicante, tabellarii vehementer conturbati, bonis primum verbis hortando, monendo, postremo terroribus eum obsidebant. Sed ipse nec precibus, nec legum canonicarum objectu, neque cæteris interminatione subigi potuit, ut sigillum adprimeret. Hoc tandem unum impetrarunt, ut reciperet adversus ea quæ in concilio respectu cleri universalis magna seu parva sancirentur, vocem non missurum. Sileret certe, si nolit assentiri; & allenationem animi ad alios ne vulgaret. Hic Leopoldus Seccovienſis, cujus toties mentio redit, is est quem Fredericus archiepiscopus e parochia Foganensi ad insulam vocaverat, probus admodum vir, nisi quod animi elatioris & præcipitis (ut scribit Hornekius) Alberto idem duci diu carissimus, cujus beneficentia penuriam Ecclesiæ suæ multis nominibus a decessore contractis oberatæ sublevavit. Idem Archiepiscopo suo multis in rebus usui fuit, donec ille pecuniæ ratam ab eo pendendam (nam erat vicedominus Leibnizensis) quadringentis marcis taxasset: ex eo namque studium ejus adversus Archiepiscopum refrixit, eodem teste.

Quum itaque dies Concilio præstituta venisset, consedere Patres: coram quibus cantatum sacrum solemne in basilica metropolitana. Deinde Episcoporum quidam ascenso pulpito sermonem fecit de laudibus obedientiæ. Post dictionem Archiepiscopus conversus ad magistrum Henricum de Gös imperavit, uti de rebus, de quibus jam conventum sit, orationem diceret, prolatis in medium legibus canonicis, e quarum norma sanctiones conceptæ sint. Is cum assurrexisset, fecit imperata, & quæ meditatus antea fuerat explicuit. Archiepiscopus cum suffraganeis de rebus propositis in consilium ibat. Tum recitatum instrumentum sanctionum, id quod antea circumlatum episcopi sigillis muniverant. Cum primum tenor litterarum liquidius intellectus est, ibi plerique coborruerunt, ac tædere cœpit eos rem non ante clarius

detectam. At vero jacta jam erat alea: vellent, nollent suis ipsi syngraphis tenebantur. Postquam constitutio ad calcem perlecta, solemnibus ceremoniis decretæ in transgressores diræ, & imperia Clericis imposita. Aderat his omnibus Abbas Admontensis, qui continuo se Salisburgo subduxit. Soluto concilio mox omnes abitum properant. Peritis haud erat obscurum quo statutum illud in Alberti ducis odium comparatum postremo evaderet.

ANNO CHRISTI 1288.

ANNO CHRISTI 1288.

CONCILIUM INSULANUM

A præsulibus Arelatensis provinciæ celebratum anno Domini MCCLXXXVIII.

Ex codice MS. eminentissimi cardinalis Chisii nunc primum prodit.

Concilium per dominum Rostagnum Divina providentia Arelatensem archiepiscopum II. apud Insulam celebratum.

TITULI CANONUM.

1. *Ut excommunicatus propter illatum damnum vel injuriam, non absolvatur donec satisfecerit.*
2. *Ut nullus sine causa beneficio spolietur a prælato.*
3. *Ut circa regulares nihil innovetur.*
4. *Ut pecunia legata ad arbitrium executorum dividatur in causas pias.*
5. *Ut presbyteri doceant populum, quomodo parvuli in necessitate baptizandi sint.*
6. *Ut in ecclesiis semper residеant presbyteri, aut saltem vicarii perpetui.*
7. *De celebranda octava sanctæ Trinitatis, & festo sancti Trophimi.*
8. *Ut parochiales presbyteri diligentissimi sint circa legata pia.*
9. *Adversus invasores bonorum ecclesiasticorum.*
10. *De injuriis & damno dato.*
11. *De iis qui clericum ceperint.*
12. *Ut serventur jura edita de Judæis.*
13. *Ne banna fiant adversus ecclesiæ libertatem.*
14. *De iis qui tradunt toxica, in mortem, vel abortum.*
15. *Ut bladum non transferatur, donec sit decimatum.*
16. *Ut ecclesiæ, & personæ earum, bannum solvere non cogantur.*
17. *Ut prætextu baptismi non donetur nisi sola alba.*
18. *Ut statuta priorum conciliorum observentur.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ad omnia consilia & actus nostros progredimur, in quo vivimus movemur & sumus. Scriptum est enim: *Omnia quæcumque facitis in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, gratias Deo agentes.* Testatur enim pagina veritatis, quod in exordio creationis humanæ, lex obedientiæ transgressionis vitium invexit, cum primarii parentes, sui conditoris prohibitione postposita, pomum, quod universalis & singularis Dominus speciali subjecerat interdicto, in totius posteritatis periculum attentarunt: sicque de corrupta radice corrupti ramusculi processerunt. Idem * autem fit proclivis cursus ad voluptatem, & natura vitiorum est invitatrix. Quamobrem convenit sanctorum patrum constitutionibus, generalium conciliorum & provincialium canonibus, ac singulorum episcoporum statutis synodaticis, sic perversorum coarctari molimina, ut appetitus noxii debitæ non excedant limites honestatis, sed inde Christiana professio liberius magis ac magis salutaribus proficiat incrementis. Sane cum plurima statuta in provincialibus conciliis per prædecessores nostros sint edita, quædam ex eis propter aliquorum incertitudinem non absque animarum periculo evagentur, nonnulla propter varium recursum temporis mutatione seu reformatione nunc indigeant, cum dicat Augustini auctoritas ad Bonifacium: omnia debent suis temporibus convenire. Nos Rostagnus miseratione Divina sanctæ Arelatensis ecclesiæ archiepiscopus, unanimi fratrum nostrorum consilio & voluntate concordi, videlicet domini [a] G. Dei gratia episcopi Vasionensis, domini [b] S. Dei gratia Aurasicensis episcopi, domini [c] Rindi Carpentoratensis episcopi, D. [d] B. Cavallicensis episcopi, ac M. Rostagni sacristæ Tolonensis procuratoris domini Joannis episcopi, & G. præpositi & capituli Tolonensis, & magistri S. Falconis Tricastrini canonici procuratoris domini episcopi [e] B. Dei gratia Tricastrini, & præpositi & capituli ejusdem ecclesiæ, ex justis causis absentium; & G. de Areis & Raolo & Joanne Figuerie procuratoribus ecclesiarum cathedralium, & prioribus conventualibus Massilienſibus & Avenionensibus, necnon præpositis nostræ Arelatensis provinciæ, præsentibus, & aliis pluribus viris discretis, in provinciali concilio apud villam Insulæ Vanaissini Cavallicensis diœcesis constituti: attendentes quod injuriatur memoriæ frequenter oblivio, virorum prudentium cautela providit adversus oblivionem remedium de scripturæ certæ suffragio, ne aliqui de cetero prætextu ignorantiæ se valeant excusare, statuta prædecessorum nostrorum infra scripta, cum quibusdam aliis per nos editis, colligi & corrigi fecimus, ac ipsa præsente clero & populo publicari, & sub certo anno tali volumine seu libello, quem sigillo nostro & prædictorum fratrum nostrorum, ad æternam rei memoriam voluimus roborari, ut deinceps in Arelatensi provincia, in judicio vel extra, nulla exinde possit hæsitatio exoriri.

Auctoritate igitur præsentis concilii præcipimus & ordinamus, quod prædictum volumen, seu libellus, & nostris suffraganeis, & omnibus abbatibus, præpositis & prioribus conventualibus Arelatensis provinciæ, infra instans festum Natalis Domini integraliter habeatur. Verum quoniam multorum statuta salubria, non sunt, sicut decuit, hactenus observata, propter quod in contemptum & obli-

Coloss. 3.

f. Indo autem

a Giraudi
b Non est in Gallia Christiana fratrum Sanctorum Marthanorum. *H.*
c Non est in Gallia Christiana nisi fuit Raymundus. *H.*
d Bertrandi
e Benedicti

ANNO CHRISTI 1288.

oblivionem quasi totaliter devenerunt; ideo necessarium fore duximus, prædictorum conciliorum Arelatensium quædam magis utilia renovare statuta, quæ inferius continentur.

CANONES.

I. *Ut excommunicatus propter illatum damnum vel injuriam, non absolvatur donec satisfecerit.*

IN primis igitur præsentis approbatione concilii renovamus, & de novo statuimus X. capitulum primi concilii * provincialis, per dominum Joannem quondam Arelatensem archiepiscopum celebrati, quod incipit. Item statuimus, quod si quis propter damnum datum, vel injuriam irrogatam, excommunicationis vinculo fuerit innodatus, non ante absolutionis beneficium mereatur obtinere ipse qui damnum dedit, vel injuriam irrogavit, quam pro posse suo satisfaciat competenter. Quod si absque satisfactione debita fuerit absolutus, absolvens juxta superioris arbitrium puniatur.

* An. 1254. *Vide supra ad d. an.*

II. *Ut nullus sine causa beneficio spolietur a prælato.*

Item innovamus & de novo statuimus XXIV. capitulum concilii * prædicti D. Joannis quod incipit. Item statuimus quod nullus ecclesiastico beneficio jam adepto, sine causæ cognitione a prælato suo aliquatenus spolietur. Quod si spoliatus intra mensem non fuerit restitutus, extunc cum de spoliatione constiterit, superior ex officio suo spoliatum restituere non postponat.

* *Vide ibid.*

III. *Ut circa regulares nihil innovetur.*

Circa regulares vero nihil novi duximus innovandum.

IV. *Ut pecunia legata, ad arbitrium executorum dividatur in causas pias.*

Ad hæc aliud Arelatense concilium renovantes, per dominum B. Maleferrati celebratum, quondam Arelatensem episcopum, innovamus & de novo statuimus secundum capitulum ejusdem * concilii, quod incipit. Cum autem testator legat certam pecuniæ quantitatem, vel res alias, pro foresiis suis distribuendis arbitrio gadiatorum seu executorum testamenti sui, nec extant certæ personæ, quibus, seu inter quas, pecunia seu res sic legata distribuantur: statuimus, quod pecunia seu res prædictæ, per ipsos executores, de consilio tamen & assensu prælatorum, ne fraus aliqua per ipsos gadiatores valeat procurari, in pias causas dividantur. Et nisi testator tempus præfixerit ad hujusmodi persolvenda, dicti executores per diœcesanos locorum ea infra annum solvere per censuras ecclesiasticas compellantur.

* *Vide sup. pag. 959.*

ANNO CHRISTI 1288.

V. *Ut presbyteri doceant populum, quomodo parvuli in necessitate baptizandi sint.*

Item innovamus & de novo statuimus 11. capitulum provincialis Concilii per dominum Florent. * celebrati, tum Arelatensem archiepiscopum, quod incipit. Circa sacramentorum dispensationem, quoniam per quorumdam dispensatorum negligentiam multiplices subcreverunt abusus: statuimus ut presbyteri parochiales, in præcipuis festivitatibus in plena ecclesia & publica populi allocutione & sermone, doceant parochianos suos qualiter & quibus verbis debeant uti, cum parvulos in casu necessitatis baptizant.

* *Vide sup. ad an. 1254.*

VI. *Ut in ecclesiis semper residеant presbyteri, aut saltem vicarii perpetui.*

Item innovamus V. capitulum ejusdem concilii, quod incipit. Quia major pars ecclesiarum parochialium hujus provinciæ, ad monachorum vel conventuum regularium pertinet prioratus, de quorum collegiis aliqui consueverant in ipsis ecclesiis continue residere, in spiritualibus & temporalibus præsidentes; & de ipsis, prælatis suis rationem congruam opportune reddentes: nunc autem residentia sua ad hæc sola coarctatur tempora, quibus spiritualibus * spolia colliguntur, alicubi nullo prorsus sacerdote relicto, alicubi vero solo mercenario: ita quod plurimæ ecclesiæ, aut rectores & ministros non habent, aut per *... reguntur mercenarios. Statuimus, ut in talibus ecclesiis deinceps, aut de ipsis collegiis ad quorum patronatum pertinent, aliquæ bonæ, sufficientes, & honestæ personæ residеant, quæ curam animarum loci recipiant a prælatis; aut si tales sunt patroni, qui curam habere non debeant, aut non velint, tantum accipiatur & sequestretur de bonis & dotibus ecclе-

* *Vide ibid.*

* *f.* quibus temporalia. spol.

* *f.* presbyteros

ANNO CHRISTI 1288.

„ cleſiæ, quantum vicario perpetuo
„ ſufficienti & honeſto, & in ſacris
„ promoto, ibidem reſidenti, & per
„ patronum præſentato, & per præ-
„ latum inſtituto, ad victum honeſtum
„ ſufficiat & veſtitum & alia quæ ad
„ officium vicarii pertinere noſcuntur:
„ & hujuſmodi vicarius curam ani-
„ marum loci recipiat a prælato. Quod
* *f.* ceſſio- „ ſi vacante tali eccleſia per mortem
nem „ aut * ſucceſſionem vicarii, non fue-
„ rit, intra tempus ſtatutum a jure,
„ alter vicarius ſufficiens prælato loci
„ per patronum præſentatus, ex tunc
„ per ipſum prælatum vicarius com-
„ petens conſtituatur ibidem, nec ul-
„ tra mercenariis, niſi forte bonis &
„ expertis, & hoc ad tempus, & ex
„ cauſa, Dominicarum ovium regimi-
„ na committantur: quia mercenariis
„ gregem committi Dominicum, evan-
„ gelica veritas ſummi paſtoris ore pro-
„ mulgata graviter deteſtatur.

VII. De celebranda octava ſanctæ Trinitatis, & feſto S. Trophimi.

Vide ibid. Item VI. capitulum ejuſdem inno-
„ vamus, quod incipit. Statuimus e-
„ tiam ut in octava Pentecoſtes cele-
„ bretur ſolemniter officium ſanctæ
„ Trinitatis, & a veſperis ſabbati Do-
„ minica agatur ſolemnitas, & per to-
„ tam ſequentem hebdomadam tres
„ lectiones & tria reſponſoria ſingulis
„ diebus, niſi feſtum IX. lectionum
„ extiterit, de ſanctæ Trinitatis hi-
„ ſtoria per ordinem decantentur, uſ-
„ que ad veſperas ſequentis ſabbati,
„ & tunc incipiatur hiſtoria. Feſtum
„ autem B. Trophimi per totam pro-
„ vinciam ſolemniter celebretur, ſicut
„ de apoſtolis.

VIII. Ut parochiales presbyteri diligentiſſimi ſint circa legata pia.

Item approbante præſenti concilio innovamus & ſtatuimus, innovando nonum capitulum provincialis concilii
Vide ibid. „ B. de Sancto Martino Arelatenſem
„ archiepiſcopum celebrati, quod in-
„ cipit: Verum quia parochiales pres-
„ byteri circa ſolutiones eorum quæ
„ ad pias cauſas a decedentibus relin-
„ quuntur, negligentes exiſtunt, præ-
„ cipue ex quo in his, quæ ipſis pro-
„ veniunt, eiſdem fuerit ſatisfactum:
„ ſtatuimus, ut omnia legata ad pias
„ cauſas ab ipſis teſtatoribus derelicta,
„ omnes parochiales ſacerdotes in ſcri-
„ ptis penes ſe retinere procurent, ut
„ ſciant quid, a quo, & quibus * li-
„ citos eſſe præcipimus & intentos:
„ ſtatuentes, ut poſt obitum teſtato-
„ ris, infra quindecim dies, hæres ab
„ ipſo parochiali presbytero requiſitus,
„ ipſius teſtamenti ſeu voluntatis ulti-
„ mæ idem ſacerdoti dare tranſcri-
„ ptum ſeu translatum, quod pias cau-
„ ſas, & piis uſibus deputata, expen-
„ ſis legatariorum teneatur: ad quod
„ ab eodem presbytero per cenſuras
„ eccleſiaſticas compelli valeat ipſe
„ hæres. Inſuper ſtatuentes, ut legan-
„ tur publice tunc, proxima die Do-
„ minica vel feſtiva, legata ſupradi-
„ cta, ut quid cui legatum fuerit vel
„ relictum, minime ignoretur: adji-
„ cientes, ut ſacerdos qui hoc legerit,
„ pro perſona quæ legatum ſeu reli-
„ ctum hujuſmodi fecerit, Dominum
„ deprecetur, & ad rogandum pro i-
„ pſa perſona ſubditos ſuos ſive paro-
„ chianos moneat, & inducat ut ſal-
„ tem orationem Dominicam dicant.

ANNO CHRISTI 1288.

* *Aliquid hic deeſt cuius ultima ſyllaba ſo. Certo enim legendum ſolicitos eſſe præcip. & int.*

IX. Adverſus invaſores bonorum eccleſiaſticorum.

Item innovamus & de novo ſtatuimus, approbante ſacro præſenti concilio, primum capitulum & omnia contenta in eo, ſecundi provincialis concilii Avinione celebrati per reveren-
„ dum patrem B. * Divina providen-
„ tia tunc Arelatenſem archiepiſco-
„ pum, nunc epiſcopum Portuenſem,
„ quod incipit. In primis igitur, quo-
„ niam aliqui ſuis finibus non conten-
„ ti, paſſim aliena diripiunt, & ec-
„ cleſiaſticas libertates effringere non
„ verentur: approbante præſenti con-
„ cilio ſtatuimus, quod quælibet per-
„ ſona, ſæcularis aut eccleſiaſtica, no-
„ bilis aut alia, cujuſcumque præemi-
„ nentiæ, dignitatis, officii, conditio-
„ nis, aut ſtatus fuerit, quæ vel ec-
„ cleſiaſticas cappellas, ſeu earum cœ-
„ meteria, hoſpitalia, recluſoria, do-
„ mos, poſſeſſiones, loca, villas, ca-
„ ſtra, cenſus, [1] taſcas, [2] trezena, [3]
„ laudimia, [4] vintena, feuda, leſdas,
„ pedagia, ſeu [5] alia quæque utilia,
„ ſeu etiam earum homines aut fa-
„ milias, animalia, ſive bona quæli-
„ bet, mobilia ſeu immobilia, ſive do-
„ mos religioſas aut hoſpitalia, ſive
„ recluſoria, quomodolibet invadere,
„ capere, occupare, detinere, pigno-
„ rare, ſeu gadiare, necnon & qui
„ contra eccleſias vel cappellas, aut
„ clericos ſive perſonas eccleſiaſticas,
„ ſeu earum homines, loca, villas,
„ caſtra, ſeu manſiones, aut contra li-
„ ber-

* Bernardum *Vide ſup. p. 616.*

1 taxas, 2 decimum tertium quodque ex iis quæ venduntur. 3 quinquageſimam partem pretii rei venditæ debitam domino principali *Lori & ventes*, 4 vigeſimum quodque, 5 aliud ſervitii genus.

ANNO CHRISTI 1288.

„ bertates eccleſiaſticas, vel domos re
„ ligioſas, aut hoſpitalia ſive recluſo-
„ ria, quomodolibet edere vel facere
„ quævis ſtatuta, ſive banna, vel præ-
„ conizantes, aut novitates quaſcum-
„ que, ſive quibuslibet ex prædictis
„ directe vel indirecte violentias aut
„ moleſtias irrogare, ſeu eis ſuper bo-
„ nis quibuslibet eccleſiaſticis ſeu pa-
„ trimonialibus, quæſtas, aut talias,
„ angarias ſive parangarias, aut neceſ-
„ ſitates quaslibet aliqualiter impone-
„ re vel inferre, ſive domos eccleſia-
„ rum, aut clericorum, ſeu perſona-
„ rum eccleſiaſticarum, occaſione qua-
„ cumque, ſerrare ſeu claudere, vel
„ ferrare ſeu placare, ſive earum ban-
„ na quæcumque bannire, ſeu etiam
„ vias novas aliquas ubilibet adinve-
„ nire, vel facere, per quas eccleſiæ
„ ſeu earum villæ, caſtra, vel loca,
„ in pedagiis ſive leſdis aut quibusli-
„ bet juribus aliis, poſſint in aliquo
„ diminui vel etiam pejorari, ſive ca-
„ minos aut vias, ſeu ſtratas publicas
„ aut privatas, intra limites ſive ter-
„ ritoria vel diſtrictus locorum, vil-
„ larum, ſeu caſtrorum eccleſiaſticæ di-
„ tionis, auferre, vel ſibi quomodoli-
„ bet appropriare, attribuere, ſeu etiam
„ applicare, vel terminos eorum ara-
„ re præſumpſerit, ſeu attentaverit,
„ per ſuam potentiam, aut violentiam,
„ ſive ſuperbiam: * intra tres dies ſu-
„ per his a die captionis ſeu invaſio-
„ nis, attentationis ſive præſumtionis
„ hujus, & eorum fautores, per emen-
„ dam aut revocationem debitam, ſeu
„ alias ut res exigit, plene ſatisfece-
„ rit, excommunicationi ſubjaceat i-
„ pſo facto: quam ex tunc in attenta-
„ tores & præſumptores hujuſmodi,
„ fautoreſque eorum, conſiliarios, &
„ coadjutores quoslibet, ferimus in his
„ ſcriptis. Et nihilominus ſi perſona
„ hujuſmodi perſtiterit in excommu-
„ nicatione ipſa per tres dies: ex tunc
„ loca quælibet ubi fuerit, eccleſiaſti-
„ co ſubjaceant interdicto. Quam ſiqui-
„ dem excommunicationis ſeu interdi-
„ cti ſententiam, cum de præmiſſis,
„ ſeu eorum aliquibus cuilibet ordina-
„ rio vel ejus officiali ſummarie con-
„ ſtiterit aut de plano: volumus, &
„ ſtatuendo mandamus, executioni de-
„ bitæ per ipſum quemlibet ordina-
„ rium, ſeu officialem ipſius, certifi-
„ catum de plano, mandari per uni-
„ verſas eccleſias Arelatenſis civitatis,
„ diœceſis & provinciæ, ſicut viderit
„ commodius expedire: ſuper quo, tam
„ in genere, quam etiam quaſcumque
„ perſonas ſingulariter nominandas *
„ plenam habeant facultatem. Et in-
„ ſuper etiam ad augmentandam hu-
„ juſmodi ſententiam, prout ei vide-
„ bitur expedire: inſuper mandamus
„ & præcipimus firmiter & diſtricte,
„ quod ſuper omnibus circa præmiſſa
„ per quoslibet aboleri hactenus atten-
„ tatis, fiant poſt inſtans feſtum Pen-
„ tecoſtes, per tres dies Dominicos
„ continuos, monitiones in eccleſiis,
„ videlicet generales: ut quicumque
„ ſuper præmiſſis, aut eorum aliqui-
„ bus aboleri contra eccleſias, & per-
„ ſonas eccleſiaſticas ſeu earum juriſ-
„ dictionem & jura, prout ſuperius
„ ſunt expreſſa, quicquid hactenus at-
„ tentaverit, illud & illa quælibet,
„ intra feſtum inſtans Aſſumptionis
„ beatæ Mariæ, totaliter revocent &
„ emendent, ſive de ipſis ſatisfaciant
„ competenter. Quod niſi fecerint,
„ nos eodem approbante concilio, in
„ quoslibet attentatores hujuſmodi, ſeu
„ etiam præſumtores, ex nunc ut ex
„ tunc, excommunicationis ſententiam
„ ſimiliter ferimus in his ſcriptis, &
„ in eorum quoslibet coadjutores, con-
„ ſiliarios, & fautores. Quam excom-
„ municationis ſententiam, cum con-
„ ſtiterit ordinario cuilibet, ſeu ejus
„ officiali, de plano vel ſummarie,
„ per officium vel alias aliter, de præ-
„ miſſis: volumus & mandamus per
„ univerſas eccleſias civitatum & dioe-
„ ceſum publicari, ſingulis diebus Do-
„ minicis & feſtivis, prout per quem-
„ libet ordinarium, ſeu officialem i-
„ pſius, fiet requiſitio ſuper eis.

ANNO CHRISTI 1288.

* *Deeſt* niſi

Corr. nominandi.

X. De injuriis & damno dato.

Item innovamus ſacro præſenti concilio approbante, & ſtatuimus innovando ſecundum caput ejuſdem concilii & omnia contenta in eo, quod in-
„ cipit. Inſuper ſacro approbante con- *Vide Ibid.*
„ cilio ſtatuimus, quod ſi contingat
„ vel homines, vel res quaslibet, ani-
„ malia quævis eccleſiarum, ſive per-
„ ſonarum eccleſiaſticarum, ſive ho-
„ minum aut locorum ſuorum quorum-
„ libet, abduci per aliquos aut aliquas
„ in prædictam ſive pignorationem aut
„ repreſaliam: abductores hujuſmodi,
„ & eorum fautores, & authorizato-
„ res, excommunicationi ſubjaceant
„ ipſo facto, qui tamdiu per cappella-
„ nos eccleſiarum civitatis & diœce-
„ ſis, ubi prædicta commiſſa fuerint,
„ auctoritate præſentis concilii denun-
„ cientur excommnnicati cum campa-
„ nis pariter & candelis, ſingulis Do-
„ minicis diebus & feſtivis, quouſque

„ de

ANNO CHRISTI 1288.

„ de damnis & injuriis irrogatis fue-A
„ rit eas passis plenarie satisfactum.
„ Et nihilo minus civitates, castra,
„ loca, & villæ, in quibus prædicta
„ hujusmodi recepta fuerint seu ad-
„ missa, ecclesiastico subjaceant inter-
„ dicto, si requisiti, qui fuerint inibi
„ requirendi, a se noluerint abjicere
„ prædicta eadem. Et ad hæc eadem
„ exequenda, diœcesani singuli, & of-
„ ficiales eorum, se promptos exhi-
„ beant sine contradictione quacum-
„ que, ut idem faciant fieri per cap-
„ pellanos suos, cum per illum, in B
„ cujus civitate vel diœcesi res sic de-
„ testabilis commissa extiterit, fuerint
„ requisiti. Et nihilo minus super iis
„ etiam observetur attente novella
* Concil. Lugd. II. c. 28. constitutio Gregoriana *.

XI. De iis qui clericum ceperint.

Item IV. capitulum ejusdem concilii
Vide ibid innovamus, & præsenti concilio appro-
bante præcipimus observari omnia in
eo contenta, quod incipit „ Ad hæc C
„ etiam approbante præsenti concilio
„ statuimus, quod si officiales, vel lo-
„ corum domini quilibet sæculares, seu
„ eorum cursores aut bannerii, cepe-
„ rint clericum aliquem; & requisiti
„ per diœcesanum, vel officialem suum,
„ quod clericum illum captum cum
„ omnibus rebus suis restituant sibi
„ confestim: si per unum diem desti-
„ terint illum restituere, quamquam
„ ipso facto sint excommunicati, ex
„ tunc officiales illi, seu domini, &
„ quilibet detinentes atque cursores seu D
„ bannerii supradicti, denuncientur
„ excommunicati nominatim & ex-
„ presse, diebus singulis, cum campa-
„ nis pariter & candelis. Et si denun-
„ ciati per tres dies, clericum illum
„ non reddiderint, ex tunc locus aut
„ civitas, sive castrum, aut villa, ubi
„ captus ille clericus detentus fuerit,
„ ecclesiastico subjaceat interdicto. Nec
„ teneatur aliquis fidem facere dictis
„ officialibus, sive dominis aut deten-
„ toribus, sive quibuslibet aliis, quod
„ captus sit clericus: cum sufficiat ut E
„ illum constet clericum, in eo quod
„ diœcesanus vel officialis, seu locum
„ tenens ipsius, asserat per litteras vel
„ nuntium, clericum illum esse; nec
„ super his fides aliqua sit laicis fa-
„ cienda. Hoc autem de tali clerico
„ intelligimus, qui erat in possessione
„ clericatus, tempore captionis.

ANNO CHRISTI 1288.

XII. Ut serventur jura edita de Judæis.

Item VI. caput ejusdem concilii in-
novamus, & præsenti concilio appro-
bante præcipimus observari omnia in
eo contenta, quod incipit. „ Insuper *Vide ibid.*
„ etiam statuimus, ut jura edita de
„ Judæis serventur: videlicet, in pe-
„ ctoribus appendentia vestimentis ex-
„ terioribus dissimilia signa portent:
„ talia siquidem, per quæ faciliter &
„ districte valeant a Christianis agno-
„ sci pariter & discerni. Sed neque
„ teneant Christianos nutricios aut nu-
„ trices: carnes autem per eos occi-
„ sas nullus vendat fidelibus Christia-
„ nis. Ipsi quoque Judæi dies * exco-
„ lant manifeste. In quadragesima car-
„ nes publice non manducent. Ob-
„ viantes autem cruci, sive Christi cor-
„ pori, vel penitus se recludant, aut
„ cito recedant, vel reverentiam exhi-
„ beant ut Christiani. Alioquin Judæi
„ quilibet contra facientes, per sub-
„ tractionem communionis fidelium,
„ & Christiani per excommunicationis
„ sententiam, per ordinarios, vel of-
„ ficiales, seu loca tenentes eorum,
„ sollicite compellantur.

XIII. Ne banna fiant adversus ecclesiæ libertatem.

Item VII. caput ejusdem concilii in- Conc. Bitu-
novamus, & statuimus innovando, quod ric. ann.
„ incipit. Cum in jure canonico ca- 1276. c. 11
„ veatur, quod qui de cetero servari ad verbum
„ fecerit statuta, & consuetudines in-
„ troductas contra ecclesiæ libertatem,
„ statutarii & scriptores statutorum i-
„ psorum, necnon potestates, consules,
„ rectores, consiliarii locorum ubi sta-
„ tuta hujusmodi & consuetudines de
„ cetero edita fuerunt vel servata, nec-
„ non & illi, qui secundum ea judi-
„ care præsumpserint, vel in formam
„ publicam scribere judicata, excom-
„ municationis sententiæ debeant sub-
„ jacere: nonnulli propriæ salutis obli-
„ ti, & suæ verecundiæ non parcen-
„ tes, juris sententiam verborum am-
„ plexu non sine fraude circumvenire
„ nituntur: non statuta, ut asserunt,
„ banna tamen faciunt proclamari,
„ præcepta & prohibitiones inducunt,
„ quæ non est dubium in libertatis
„ ecclesiasticæ præjudicium redundare.
„ Nos itaque fraudibus malignorum,
„ quas circa hoc adhibitas fuisse cogno-
„ vimus, obviare volentes, approban-
„ te præsenti consilio statuimus: ut
„ qui contra ecclesiæ cujuslibet liber-

ta-

ANNO CHRISTI 1288.

„ tatem, banna, prohibitiones, sive „ præcepta, scientes fecerint, aut fieri „ procuraverint, seu facientibus consilium vel opem duxerint adhibendam, ipsa, postquam per locorum „ ordinarios, vel officiales eorum, super hoc fuerint requisiti, absque cujuslibet difficultatis obstaculo indilate revocent, seu faciant revocari, „ ad consimilia numquam de cetero processuri: alioquin censura simili „ sint adstricti. Qui vero contra ecclesiasticas consuetudines antiquas, „ rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice observatas, statuta, banna, prohibitiones, aut præcepta, „ scienter fecerint, aut fieri procuraverint, sive jam facta servarint, aut „ servari fecerint, seu facientibus vel „ servantibus, in hujusmodi consilium „ vel opem præstiterint; per diœcesanos locorum, aut officiales, præsentis auctoritate concilii moneantur, „ ut infra VIII. dies a tempore monitionis hujusmodi numerandos, statuta *, banna, prohibitiones & præcepta hujusmodi debeant revocare, „ ad consimilia nunquam ulterius processuri; alioquin excommunicationis „ sententia, quam in his scriptis ex „ nunc ferimus, sint ligati.

* al. statuta deleant, banna, prohibitiones, & præcepta revocent, ad cons.

XIV. De iis qui tradunt toxica, in mortem vel abortum.

Item statuimus, quod quicumque toxicare, aut opem ad hoc vel consilium dare, vel in mortem alterius toxicum dictare, seu vendere, seu quocumque modo tradere, aut aliter ministrare præsumpserit, vel quicumque tales sciverit & celaverit ordinario suo, neque diœcesano suo infra mensem revelaverit, vel archiepiscopo suo si diœcesanum non habuerit, non tanquam confessori, sed tanquam judici ..... tas mortiferas, seu aliud mortiferum in mortem vel abortum cujusquam dederit, eo ipso majorem excommunicationem incurrat: & si per tres menses in eadem excommunicationis sententia animo steterit indurato, cum & participatione sacramentorum & communione fidelium sit privatus; ipse & ejus liberi usque ad quartam generationem in Dei ecclesia non valeant ecclesiasticum beneficium obtinere, nec valeant assumi ad aliquas sæculares, vel ecclesiasticas dignitates. Et si clericus beneficiatus fuerit, illo sit privatus beneficio, ipso facto; & ab omni ordine quem susceperat, degradetur, tradendus postea curiæ sæculari. Si vero beneficiatus non fuerit, similiter degradetur, & tradatur sæculari curiæ puniendus. Qui vero ex tali vel simili suspicione probabitur infamatus, & ex visibilibus præsumptionibus & perspicuis judiciis apud bonos & graves notatus: ad honorem, vel dignitatem ecclesiasticam vel sæcularem nullatenus admittatur: & nihilo minus ad detentionem personæ, prout sceleris immanitas suadebit, ad eliciendam veritatis certitudinem: sicut officiali dicti domini visum fuerit, procedatur. Hoc autem statutum extendi volumus, tam ad præterita, quam præsentia & futura. Nolumus tamen, quod aliquis pœnam excommunicationis pro prædictis incurrat prædictam, nisi post unum mensem a tempore publicationis hujus statuti per nostram provinciam faciendæ.

ANNO CHRISTI 1288.

XV. Ut bladum non transferatur, donec sit decimatum.

Item statuimus, quod aliquis bladum de decimaria alicujus ecclesiæ intra aliam decimariam transferre non audeat, quousque fuerit decimatum. Si quis vero contrarium fecerit, rectam decimam, scilicet decimam partem, integraliter ecclesiæ, de cujus decimaria bladum extraxerit, intra octo dies solvere teneatur. Quod si non fecerit, se noverit auctoritate præsentis concicili excommunicationis sententia innodatum.

XVI. Ut ecclesiæ & personæ earum bannum solvere non cogantur.

Item statuimus, quod nullus dominus temporalis audeat compellere ecclesias, vel personas earum, familiam, servientes, seu nuncios, solvere bannum seu banna pro animalibus suis quibuscumque, vel personis prædictis; & si contrarium fecerit, pignorando, capiendo, vel detinendo, vel homines, vel animalia, vel bona, per se id faciendo, vel factum per alios, ex quo sciverit, sustinendo, ipso facto sit excommunicationis sententia innodatus: a qua minime absolvatur, donec damnum passis satisfecerit competenter. Talam vero seu emendam ad arbitrium diœcesani præcipimus integraliter emendari.

ANNO CHRISTI 1286.

XVII. Ut prætextu baptismi non donetur nisi sola alba.

Quia sæpe didicimus quod plures infantes sine baptismo ab hoc sæculo transmigrarunt, ex eo quod cum magna difficultate inveniri poterant qui eos possent baptizare, propter sumptus & expensas consuetas & consuetos, per patrinos temporibus retroactis, & ita terrore dictorum sumptuum multa pericula evenerunt: statuimus approbante concilio, ad periculum animarum evitandum, quod aliquis vel aliqua de cetero infanti, vel matri, vel alicui personæ, tempore dicti baptismi, vel alio tempore, illo prætextu dare aliquid, nisi solam albam, non audeat attentare.

XVIII. Ut statuta priorum conciliorum observentur.

Item, volumus, & approbante sacro præsenti concilio præcipimus statuendo, quod omnia statuta olim per venerabiles patres Arelatenses archiepiscopos prædecessores nostros, & per nos in conciliis provincialibus edita, in suo robore permaneant, sicut prius,

ANNO CHRISTI 1288.

OBSERVATIO G. C. S. J.

Subjuncta huic concilio erant alia, provinciæ Arelatensis, ut admonuit præfatio; nempe

1. Concilium Joannis archiepiscopi Arelatensis celebratum MCC.XXXIV. VI. Id. Jul. Locus incertus.
2. Ejusdem concilium secundum; anno M. CC. LI. celebratum Insulæ in Venassino comitatu, die Martis post festum Exaltationis S. Crucis.
3. Concilium I. per Bertrandum Maleferrati Arelat. archiepiscopum, anno M.CC.LXX. Idib. Jul. Avenione celebratum.
4. Concilium Florentini archiepiscopi, sine ulla loci ac temporis nota.
5. Concilium a Bertrando de S. Martino, archiepiscopo Arelate habitum, sine die & anno.
6. Concilium a Bernardo de Anguisello, qui ex archiepiscopo Arelatensi factus est episcopus Portuensis, cardinalis, celebratum Avenione, anno M.CC.LXXIX. XVI. Kal. Jun. die Mercurii ante Pentecostem.
7. Concilium Bertrandi Amalrici, Arelat. archiepiscopi, Avenione habitum, anno M.CC.LXXXII.

Quæ partim edita superius & suos in annos distributa, partim, quia nondum in manus nostras venerant, aut certam temporis non præferebant notam in appendicem servata sunt.

STATUTA SYNODALIA

CADURCENSIS, RUTHENENSIS, ET TUTELENSIS ECCLESIARUM

ANNO CHRISTI 1289.

Anni 1289.

ANNO CHRISTI 1289.

ADMONITIO PRÆVIA

P. Martene.

Ex Mart. Anecd. to. IV. pag. 672. Dat Mansi Sup. to. III. pag. 836.

Quæ hic subjicimus antiqua statuta synodalia, ex tribus codicibus manuscriptis vetustissimis eruimus. Unum ministravit Neapolitana insignis monasterii S. Severini bibliotheca, ex quo illa descripsit noster Bernardus de Monfaucon, *qui hic edenda ultro mihi ea concessit. Duos alios reperimus in nostro Parisiensi S. Germani monasterio. Codex Neapolitanus nullum præfert titulum, sed incipit a synodali Raymundi de Calomonte episcopi Ruthenensis epistola, desinitque in hæc verba*: Iste liber fuit compositus & publicatus tempore domini Nicolai papæ IV. & domini Simonis archiepiscopi Bituricensis in ecclesia Ruthenensi & in synodo generali, ciclo lunæ currente XVII. & littera dominicali B. & primo anno post annum bissextilem, & anno Domini MCCLXXXIX. ex præcepto & auctoritate reverendi in Christo patris domini Raimundi de Calomonte divina providentia episcopi Ruthenensis; quem librum una cum contentis & continendis in titulo sequenti cum consensu* cappellani sui servari firmiter & perpetuo statuit, & præcepit in his tantum quæ rationi sunt consona sive juri. *Deinde subjicit alia ejusdem ecclesiæ statuta, concilium Bituricense sub Fulcrando archiepiscopo anno* 1336. *celebratum, statuta synodalia Girberti Ruthensis episcopi anno* 1341. *edita. Concilium Bituricense anni* 1286. *aliud item Bituricense concilium anni* 1276.

Codex Parisiensis bibliothecæ S. Germani a Pratis num. 814. *hunc habet titulum*: Incipit synodale compositum per reverendum patrem in Christo dominum Guillelmum Dei gratia episcopum Caturcensem. *Hunc titulum sequitur synodalis ejusdem episcopi epistola, tum statuta synodalia eadem quæ in codice Neapolitano, sed quibusdam additionibus passim aucta, tum constitutiones editæ anno* 1286. *in concilio Bituricensi, quas excipiunt* Constitutiones antiquæ synodalis ecclesiæ Caturcensis, *deinde* synodale seu Constitutiones cathedralis ecclesiæ Tutelensis. *Alter ejusdem bibliothecæ codex ita incipit*: Incipit synodale cathedralis ecclesiæ Tutelensis compositum per reverendum patrem Guillelmum Dei *&c. In inferiori vero ora marginali legitur.* Defenis officialis Tutelensis. *Eademque continet quæ in codice præcedenti. Ex his patet statuta ista synodalia primum edita fuisse jussu Raymundi de Calomonte episcopi Ruthenensis, & anno* 1289. *promulgata, deinde eadem tempore Johannis papæ XXII. a Guillelmo episcopo Caturcensi quibusdam additionibus aucta ecclesiæ Caturcensi fuisse accommodata, ac postmodum circa idem tempus ab episcopo Tutelensi adoptata.*

Porro

☞ *Porro cum Neapolitanus codex pura & ſincera ſtatuta, ut ab auctore edita ſunt, exhibeat, illa ut in eo continentur hic præſertim repræſentare nobis propoſuimus: præmiſſis tamen utraque epiſtola ſynodali, & editis Italico, ut vocant, caractere additionibus, quæ nobis alicujus viſæ ſunt momenti, deinde ſtatuta unicuique eccleſiæ propria ſubjiciemus.*

ANNO CHRISTI 1289.

ANNO CHRISTI 1289.

EPISTOLA SYNODICA

Raymundi epiſcopi Ruthenenſis.

QUoniam frequenter ex ſimplicitate & ignorantia ſacerdotum, illorum præcipue quibus animarum cura committitur, plura emergunt pericula in collatione ſacramentorum & regimine animarum; ideo nos Raimundus miſeratione divina epiſcopus Ruthenenſis, cum noſtri capituli conſilio & aſſenſu quædam ſuper iis utilia & neceſſaria in hoc libro ſynodali ſub compendio tradimus, quæ de jure divino ſeu eccleſiaſtico ſunt aut conſona ratione, quæ a clericis noſtræ civitatis & diœceſis in ſacris ordinibus conſtitutis, & maxime rectoribus & cappellanis curam animarum habentibus legi & ſæpe & intelligi epiſcopali auctoritate præcipimus & mandamus, & diligenter & firmiter obſervari. Quorum rranſgreſſionem quæ inobedientiam induceret, caſtigatione debita prout res exegerit ſeveriter puniemus; niſi forte juri alicui obviaretur, ſupra quod diſpenſare ſeu quicquam ſtatuere non valemus, tunc enim ea volumus pro non ſtatutis haberi.

Cum igitur ſynodus æſtivalis eccleſiæ Ruthenenſis in die martis & die mercurii proximis poſt quindenam feſti Paſchæ, ſynodus vero hyemalis in die martis & die mercurii proximis poſt feſtum beati Lucæ Evangeliſtæ conſueverunt celebrari: præcipimus ut ad dictam ſynodum hyemalem veniant Ruthenam perſonaliter omnes prælati & clerici & ſacerdotes curam animarum habentes dictæ noſtræ diœceſis Ruthenenſis, vel ſaltem vicarii ſeu cappellani miniſtrantes in eccleſiis pro eiſdem. Ad ſynodum vero æſtivalem ambo per ſe & perſonaliter veniant, ſcilicet tam prælati quam rectores & cappellani perpetui curati, quam pro eis miniſtrantes cum cappellano curato. Et ſi forte infirmitate vel alia inevitabili neceſſitate ſeu cauſa, per nos vel officialem noſtrum approbanda detenti, venire non potuerint: mittant tunc aliquem cappellanum vel clericum loco ſui, & nobis vel officiali noſtro, cauſam ſuæ abſentiæ ſtudeant intimare. Tranſgreſſores vero temerarii hujus præcepti, qui eo ligari poſſunt & debent, ipſo tranſgreſſu excommunicationem incurrant, & nihilominus prout nobis vel officiali noſtro videbitur ulterius punientur.

Venientes autem ad ſynodum in eundo & redeundo honeſte incedant, & honeſta quærant hoſpitia, & in eis circumſpecte ſe habeant, ne ſtatus ipſorum vertatur in opprobrium populo & contemtum.

Injungimus etiam omnibus qui debent eſſe in ſynodis, quod induti cappis clauſis vel ſuperpelliciis ſtent in ſynodis & jejuni, & diligenter mente intelligant ſalubria monita & mandata.

In qualibet parochiali eccleſia iſte liber ſynodalis omnimode habeatur. Quem ſacerdos parochialis clericis ſuæ parochiæ & laicis prout expedire viderit diligenter exponat, & eumdem librum ad ſynodos deferat, & coram ſe in ſynodo teneat. Et ſi de contentis in eo vel aliis dubitet, nos extra ſynodum conſulat ſuper eis. Et nullus in eodem libro ſine noſtra licentia aliquid addat vel minuat; alioquin pœnam falſi ſe noverit incurſurum.

Nullus cauſas inducat ad ſynodum, quæ alio tempore coram nobis vel officiali noſtro poſſent facilius & commodius expediri.

Sacerdotes vero parochiales, qui vicarios non habent, die dicta præcedenti ſynodum inquirant diligenter & publice in eccleſiis, an in ſuis parochiis aliqui ſint infirmi: & ſi ita ſit, antequam iter arripiant veniendi ad ſynodum, illos infirmos viſitent etiam non requiſiti, & eis dicant quod faciant quidquid boni potuerint ad ſuarum animarum ſalutem; præcipientes nihilominus eorum viſitationem fieri per vicinos presbyteros in aliis vel eadem eccleſiis remanentes. Cum vero clerici in ſynodo fuerint congregati (ab epiſcopo) vel alio cui ipſe juſſerit, incipiatur ter antiphona: *Salva nos Domine*, & ea completa cum ſuo verſu & *Gloria Patri*, epiſcopus, flexis genibus cantando incipiat hymnum: *Veni creator:* & eo completo, dicat verſum, *Confirma hoc Deus:* vel verſum: *Emitte Spiritum tuum*, & clerus reſpondeat. Poſtea dicat epiſcopus: *Domine exaudi. Dominus vobiſcum. Oremus. Actiones noſtras*, &c. Deinde archidiaconus dicat evangelium: *Miſit Jeſus duodecim.* Deinde fiat ſermo litteraliter. Poſt hæc legantur ſtatuta ſynodalia, vel pars illorum, & alia quæ ſecundum varios eventus temporis epiſcopus viderit expedire. In utraque vero die completo ſermone, laici a loco ubi tenebitur ſynodus expellantur. Secunda die vero ſynodi incipit epiſcopus flexis genibus cantando alta voce: *Veni ſancte Spiritus*, & poſtea legitur Evangelium: *Deſignavit Dominus Jeſus.* Deinde fit ſermo litteraliter, & poſtea leguntur reliqua ſtatuta ſynodalia, & ea quæ ad ſalutem pertinent animarum. Et quia ſalus animæ ſecundum Auguſtinum a fide catholica recipit fundamentum, idcirco de ipſa primitus eſt videndum.

EPISTOLA SYNODICA

Guillelmi epiſcopi Caturcenſis.

ONus regiminis quod ex officio juriſdictionis prælatis incumbit, tanto premit gravius, & a ſummo paſtore principe diſtrictior de ipſo ratio exigitur, quanto ſubtilius ab ipſis de ſubjectorum ſalute quæritur & durius de neglecto regimine punietur. A quibus non ſolum de propria, ſed de ſalute quæretur etiam aliena. Propter quod nos GUILLELMUS ordinis fratrum Prædicatorum ſola Dei patientia epiſcopus Caturcenſis, licet indigni, conſiderantes ſuſceptæ dignitatis officium, quanti ſit ponderis exercitium, quanti ſit in executione laboris, ex bona ammonitione, quanti ſit meriti, & ex neglecto periculo, ubi a ſummo judice requiretur in extremo judicio quod committitur in integrum, & cum uſuris quod tribuitur ampliatum. Ad honorem SS. Trinitatis & glorioſæ Virginis Mariæ & B. Stephani prothomartyris, cujus titulo commiſſa nobis eccleſia gloriatur, & meritis gu-

bernatur, pro exoneratione noſtræ conſcientiæ, cui cura imponitur, & a qua ratio in extremo judicio exigetur & commiſſæ nobis eccleſiæ & ſpecialiter cleri, qui noſtræ diſciplinæ, quamvis indigni ſimus, ſicut filii paternæ curæ ſubjicitur, quaſdam conſtitutiones & ordinationes pro noſtra & ipſorum populique ſalute ſcribi fecimus, ut ex ſcriptura frequenter inſpecta fiendorum renovetur memoria, & perficiatur citius diſciplina: quas præſentialiter promulgantes ſub lxx. diſtinctionibus & capitulis diviſimus, ea inferius ſub rubricis propriis adnotantes tam ex antiquis conſtitutionibus prædeceſſorum noſtrorum, quam ex conciliis provincialibus & legatorum apoſtolicæ ſedis ſtatutis & novis juribus & noſtris novis ſtatutis compilata, quæ a clericis noſtræ civitatis & diœceſis, & maxime in ſacris ordinibus conſtitutis rectoribus & cappellanis & eorum vicariis adminiſtrationem ſeu curam animarum habentibus legi ſæpe & ſæpius & intelligi auctoritate epiſcopali mandamus, & diligenter & firmiter obſervari, niſi forte jura alicui obviarent.

ANNO CHRISTI 1289.

In primis ſtatuimus ad fatigationes noſtrorum ſubjectorum removendas, & ut opportune qui congregandi ſunt, omni excuſatione ſemota, venire valeant, ut die Mercurii & die Jovis poſt feſtum Pentecoſtes ſynodus in noſtra eccleſia cathedrali ſemel in anno celebretur, in qua de omnibus querelis, quæ inter diverſos eccleſiæ ordines & beneficiatos naſci ſolent judicetur; ad quam omnes prælati & clerici noſtræ civitatis & diœceſis, & ſacerdotes & beneficiati curam animarum habentes, & eorum vicarii venire perſonaliter teneantur, niſi eſſent gravi infirmitate vel alia neceſſitate inevitabili per nos & officialem noſtrum approbanda detenti, quod venire non poſſent; & tunc aliquem cappellanum aut clericum admittere teneantur loco ſui, qui nobis vel officiali noſtro cauſam ſuæ abſentiæ ſtudeat juramento proprio intimare, &c. ut ſupra.

I.

De fide catholica.

Quoniam, ut Apoſtolus ait ad Hebræos, *Impoſſibile eſt ſine fide placere Deo:* & Salvator in Johanne: *Qui non credit, jam judicatus eſt.* Et in Marco: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur:* & ſecundum Auguſtinum, fides eſt fundamentum omnium virtutum; ideo recte incipiendo a fundamento, inſtruendus eſt in fide populus ut ſalvetur. Videndum eſt igitur quid eſt fides, unde dicatur, in quibus conſiſtit, quæ eſt pœna non habentis fidem, & quod præmium. Fides autem ſic definitur ab Apoſtolo: *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium.* Subſtantia ideo dicitur, quia eſt fundamentum fabricæ ſpiritualis: ſperandarum rerum, id eſt ipſarum beatitudinum æternarum, quæ nobis promittuntur in evangeliis & prophetis. Argumentum vero non apparentium dicitur, quia per ſancta evangelia & veras ſcripturas & prophetias jam completas debemus habere argumentum, id eſt probationem non apparentium, ſcilicet tam de præteritis, ut Chriſtum fuiſſe paſſum & ſimilibus, & de præſentibus ut corpus Chriſti vere confici quotidie in altari; quam de futuris complendis, ut Chriſtum venturum ad judicium, & unicuique ſecundum ſua opera retributurum. Dicitur autem fides a fido fidis, vel a fidentia, id eſt, confidentia, quia per eam ut per quoddam lumen animæ ad Deum tendere vere confidimus: & hanc fidem habent mali ſine caritate: & de hac dicit Jacobus: *Fides ſine operibus mortua eſt*; boni vero cum caritate, de qua dicitur in Marco: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Conſiſtit autem fides catholica in XIV. articulis fundatis de ſumma Trinitate & Incarnatione Verbi Dei. Quorum VII. pertinent ad Deitatem, & VII. alii ad humanitatem. Illorum qui pertinent ad Deitatem, primus reſpicit in ſe eſſentiam divinam, & alii tres immediate ſequentes, perſonas eſſentiæ divinæ.

ANNO CHRISTI 1289.

II.

De articulis fidei.

Primus eſt: *Credo in Deum*, & non dicit deos, ut notet unitatem eſſentiæ. Secundus eſt: *Credo in Patrem omnipotentem*: repete *Deum*. Tertius eſt: *Credo in Jeſum-Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum*, & repete *Deum*. Quartus eſt: *Credo creatorem cæli & terræ*, & indicat creationis effectum. Sextus eſt: *Credo ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum*, & indicat remiſſionis peccatorum effectum. Septimus eſt: *Credo carnis reſurrectionem, vitam æternam, amen*, & indicat effectum glorificationis corporis cum dicit: *carnis reſurrectionem*: & glorificationis animæ, cum dicit, *vitam æternam*. Illorum vero articulorum qui pertinent ad humanitatem eſt primus: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto*. Secundus: *Natus ex Maria virgine*. Tertius: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, ſepultus*. Quartus: *Deſcendit ad inferos*. Quintus: *Tertia die reſurrexit a mortuis*. Sextus: *Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*. Septimus: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*. Alii autem diſtinguunt alio modo articulos fidei ſecundum numerum apoſtolorum, quorum quilibet dicitur appoſuiſſe in ſymbolo ſuum articulum: & ſic dicunt eſſe XII. articulos. Alii dicunt, quod ſicut ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti: ita ſunt VII. articuli fidei, ſcilicet, Incarnatio ſeu nativitas Chriſti, baptiſmus ejus, paſſio ejus ſive mors, deſcenſus ad inferos, reſurrectio, aſcenſio in cælum, adventus ad judicium: ſed primus modus melior & communior judicatur.

Sed in iſtis fuerunt aliqui qui erraverunt dicentes Spiritum ſanctum a Patre procedere, non a Filio. In iſtis erroribus ſunt aliqui Græci. Alii quod Spiritus-ſanctus a Patre & Filio non procedit æternaliter, & quod ab eis procedit tamquam a duobus principiis, & duabus ſpirationibus, non una ſpiratione: ſed hodie iſti ſunt errores ſublati per conſtitutionem domini Gregorii papæ X. in qua dicitur quod Spiritus-ſanctus æternaliter a Patre & Filio, non tamquam ex duobus principiis, ſed tamquam ex uno principio; non duabus ſpirationibus, ſed una ſpiratione procedit.

Notandum etiam & tenendum hodie, quicquid aliqui alii dixerint, quod Chriſtus emiſſo jam ſpiritu perforari lancea ſuſtinuit latus ſuum, ut exinde profluentibus undis aquæ & ſanguinis formaretur unica & immaculata ac virgo ſancta mater eccleſia conjux Chriſti, ſicut de latere primi

homi-

☞ *hominis ſoporati Æva ſibi in conjugem eſt formata, ut ſic certe figuræ primi & veteris Adæ, qui ſecundum Apoſtolum eſt forma futuri, in noſtro noviſſimo Adam, id eſt Chriſto veritas reſponderet. Et ſic veritas Johannis evangeliſtæ eſt hodie approbata, qui dixit, quod Chriſto jam mortuo unus militum lancea latus ejus aperuit, & quod per alios jam alias dictum eſt, per anticipationem, intelligitur dictum.*

ANNO CHRISTI 1289.

Notandum etiam & tenendum, quod ſubſtantia animæ rationalis ſeu intellectus vere ac per ſe humani corporis eſt forma, & qui ſentit contrarium hæreticus eſt cenſendus.

Notandum etiam, quod per virtutem baptiſmi parvulorum culpa remittitur, ac virtutes & informans gratia infunduntur quoad habitum: etſi non pro illo tempore quo ad uſum, licet multi theologi fuerunt aſſerentes gratiam parvulis non conferri. Per hæc etiam hodie ſunt declarata quæ antiquitus erant obſcura & dubia.

III.

Septem dona Sancti Spiritus.

Septem autem dona Sancti Spiritus ſunt hæc, ſcilicet donum ſapientiæ, ſcientiæ, intellectus, conſilii, fortitudinis, pietatis, timoris Domini. Primum & quartum conveniunt Patri; ſecundum & quintum, Filio; tertium & ſextum, Spiritui-ſancto, & ſeptimum, Filio. Præmium credentium fidem catholicam eſt vita æterna: pœna vero non credentium, gehenna perpetua. Licet autem clerici & præcipue ſacerdotes curati dictos articulos ſcire teneantur explicite, ut ſcilicet ſcire teneantur intentionem cujuslibet articuli populo explicare: laicis tamen ſufficit eos ſcire implicite, id eſt, ſimpliciter, ut ſcilicet ſciant eos rude & ſimpliciter prout jacent: vel implicite in generali credant vera eſſe quæcumque credit eccleſia. Salvo quod ex naturali inſtinctu credant in ſpeciali unum eſſe Deum retributorem omnium bonorum, & punitorem omnium malorum. Immo frequenter debent inhibere laicis ſacerdotes, ne circa Trinitatem vel articulos fidei ſeu ſacramenta Eccleſiæ, rationem quærant quomodo vel quare ita ſit. Quia tanta eſt ſubtilitas fidei, quod ea quæ ſubſunt ei non poſſunt intellectu comprehendi. Fides etiam non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sed dicatur eis quod credant ſine dubitatione firmiter omnia quæcunque catholica fides aſſerit, & ſancta Romana tenet eccleſia, quamvis in ſpeciali non habeant de omnibus intellectum, majorem fidem teſtibus fidei adhibendo, quam carnis oculis & aliis ſenſibus humanis, qui ex ſui fragilitate de ſubtilitate fidei nos, niſi per ſanctorum miracula plene certificare non poſſunt. Teſtes enim ſunt apoſtoli, martyres, confeſſores, virgines & electi, quorum plurimi pro teſtimonio fidei diverſis cruciatibus affecti, probati inventi ſunt, quia & in vita & poſt mortem eorum propter ipſorum merita divina potentia mortuos ſuſcitavit, cæcos illuminavit, contractos erexit, & ſanavit infirmos & innumerabilia fecit miracula, quæ in Chriſtianorum oculis apparuere frequenter. Doceant igitur ſacerdotes populum in dictis articulis fidei, & maxime cum infirmos communicant, ut credant firmiter, quod unus eſt ſolus verus Deus, incommutabilis, omnipotens; creator omnium, ſine principio & ſine fine, & ſunt in eo tres perſonæ, ſcilicet Pater & Filius & Spiritus ſanctus, & iſtæ tres perſonæ ſunt unus Deus. Item, circa fidem Incarnationis Verbi Dei, ut credant Dei Filium pro redemptione humani generis carnem aſſumſiſſe in beata Virgine de carne ejuſdem Virginis, non viri, ſed Sancti Spiritus operatione, & qui prius tantum erat Deus in ea factus eſt verus homo. Item, natum fuiſſe de eadem Virgine, in conceptu & in partu virginitate durante. Item, eumdem Chriſtum conſputum, alapis cæſum, flagellatum & multipliciter irriſum in cruce mortem viliſſimam ſuſtinuiſſe. Item, eumdem Chriſtum in anima & divinitate ad inferos deſcendiſſe. Et ab inde ſanctorum captivas animas eduxiſſe. Item, eumdem Chriſtum in ſepulcro corporaliter jacuiſſe. Item, eumdem Chriſtum in eadem carne glorificata tertia die a mortuis reſurrexiſſe, per * quem & nos omnes in carne quam gerimus reſurgemus; boni in carne impaſſibili glorificata; mali in carne paſſibili & damnata. Item, eumdem Chriſtum XL. die ad cælos aſcendiſſe, & L. die Spiritum ſanctum apoſtolis, ſicut prædixerat, tranſmiſiſſe. Item, doceant populum, eumdem Chriſtum venturum eſſe ad judicium, & unicuique ſecundum ſua opera redditurum, bonis vitam æternam, malis autem ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus. Item per ſacerdotes frequenter laici moneantur, ut ſciant *Pater noſter*, & *Ave Maria*, & *Credo in Deum*, & ſe ſigno crucis ſignare, & quod iſta docere ſuos liberos non omittant. Item, in præceptis legis eſt populus inſtruendus.

ANNO CHRISTI 1289.

* al. quam

IV.

De X. præceptis legis.

Præcepta legis ſumme ſunt cuſtodienda, & diligenter per ſacerdotes ſubditis exponenda triplici ratione. Primo, ut lumen ſpirituale recipiant juxta illud Pſalmiſtæ: *Præceptum Domini lucidum illuminan- oculos*, ſcilicet ad videndum quid ſit faciendum & a quo abſtinendum. Secundo, ut mortem æternam caveant juxta illud in Johanne: *Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum.* Tertio, ut vitam æternam habeant, juxta illud Matthæi: *Si vis ad vitam æternam ingredi, ſerva mandata.* Sunt autem aliqui ſacerdotes, quod valde reprehenſibile eſt, mandata hujuſmodi ignorantes, quod in ſuarum & ſubditorum ſuorum periculum vertitur animarum. Sciant igitur ſacerdotes X. eſſe mandata legis, ſicut habetur in Exodo XI. capitulo. Primum præceptum eſt: *Non habebis deos alienos.* Secundum: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Tertium eſt: *Memento, ut diem ſabbati ſanctifices.* Quartum eſt: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut longævus ſis ſuper terram.* Quintum eſt: *Non occides.* Sextum eſt: *Non mœchaberis.* Septimum eſt: *Non furtum facies.* Octavum eſt; *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Nonum eſt: *Non concupiſces domum proximi tui.* Decimum eſt: *Non deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.* Quæ omnia his verſibus continentur.

Sper-

ANNO CHRISTI 1289.

Sperne deos, fugito perjuria, ſabbata ſerva.
Sit tibi patris honor, ſit tibi matris amor.
Non ſis occiſor, mœchus, fur, teſtis iniquus.
Vicinique thorum, reſque caveto ſuas.

Primo præcepto prohibentur iſta, omnis idololatria, omne ſortilegium, ſacrilegium, omne augurium & divinatio & hæreſis, & generaliter omnis amor creaturæ pluſquam Creatoris. In hoc etiam mandato præcipitur unus Deus colendus, ſecundum illud Deuteronomii: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt*. Secundo mandato prohibetur omne illicitum juramentum, falſum, doloſum, blaſphemia, hoc eſt dictum: *Non aſſumes*, &c. ideſt, non jurabis pro nihilo, non falſum, non injuſtum, non mendacium, non in contumeliam Dei. Contra tertium faciunt, diebus Dominicis & præcipuis feſtivis ad eccleſiam ſine rationabili cauſa & ex contemtu non venientes, peccatis inſiſtentes, & dies feſtos quantum ad opera ſervilia & carnalia non obſervantes. Quarto mandato præcipitur principaliter honor parentum carnalium, qui conſiſtit in ſolatione illorum, in obſequio operum, in exhibitione neceſſariorum, in timore offenſæ, præceptis eorum obtemperando, & in ſigno, ſcilicet eis aſſurgendo. In hoc etiam mandato præcipitur honor prælati: in omnibus ſupradictis præcipitur honor Dei, in ſequentibus utilitas proximi. Quinto præcepto prohibetur deliberata voluntas, conſilium, auxilium, actus injuſte occidendi & odium fraternum, & omnis illicita iracundia, cum deliberatione percuſſio. Sexto prohibetur omnis coitus, excepto fœdere matrimoniali; puta, fornicatio, adulterium, inceſtus, ſtuprum, peccatum contra naturam. Dare licentiam, conſilium, auxilium: locare ſcienter domos luxuriantibus, & omnis cum deliberatione præter legem matrimonialem humani ſeminis effuſio. Septimo prohibetur furtum, uſura, rapina, decimarum retentiones, debitorum denegationes. Octavo prohibetur adulatio, detractio in judicio, falſa teſtificatio, quæ fit amore, timore, rancore vel munere, & omnis oris falſitas in nocumentum ſui ipſius vel proximi. Nono prohibetur omnis illicita concupiſcentia rei alienæ immobilis. Contra hoc præceptum faciunt proximum injuſte impetentes, ad vendendum compellentes, mortem ejus deſiderantes. Decimo prohibetur concupiſcentia cujuſlibet mulieris non ſuæ, & rei mobilis. Contra hoc præceptum faciunt qui cogitant de ea, qui libenter recipiunt eam, qui petulanter loquuntur cum ea, qui muneribus ſollicitant eam. Iſte eſt unus modus ordinandi præcepta ſecundum ſuperficiem litteræ Exodi. Licet alii alio modo & alia conſideratione ea duxerint ordinanda, & in dictis præceptis debent populum inſtruere ſacerdotes. Item & in ſeptem eccleſiæ ſacramentis de quibus ſubſequenter eſt videndum.

V.

De ſacramentis titulo generali.

Videndum eſt quid eſt ſacramentum, & unde dicatur, & quot ſunt ſacramenta, & quare fuerunt inſtituta, & quæ ſunt neceſſaria, & quæ ſunt voluntaria, & quæ poſſunt iterari, & quæ non, & a quo fuerunt inſtituta, & a quibus debent conferri, & quæ appellantur ſacramentalia.

Sacramentum eſt ſecundum Auguſtinum inviſibilis gratiæ viſibilis forma. Dicitur autem ſacramentum a ſacris ſeu ſecretis virtutibus, quia ſub tegumento rerum corporalium divina virtus ſalutem ſecretius operatur. Vel dicitur a ſacro ſacras, & mens mentis, quaſi ſacrans mentem. Sacramenta vero ſunt ſeptem, ſcilicet baptiſmus, confirmatio, Euchariſtia, pœnitentia, extrema unctio, ſacer ordo, & matrimonium. De dictis ſacramentis prima quinque ſunt neceſſaria, ideo quia ſine ipſis bellum diaboli ſuperari non poteſt. Unde baptiſmus eſt clypeus ingredientium fidem catholicam contra bellum diaboli, & dicitur janua omnium ſacramentorum. Confirmatio eſt clypeus pugnantium in bello, unde per eam dicitur robur dari, & Sancti Spiritus gratia augumentari. Euchariſtia eſt clypeus progredientium huc & iſtuc in bello mundi, & viaticum appellatur. Pœnitentia eſt clypeus regredientium a bello, & pro redeuntibus datur, & ideo ſecunda tabula poſt naufragium appellatur. Extrema unctio eſt clypeus egredientium cum triumpho, & ideo datur egredientibus de hac vita. Duo vero ultima ſacramenta, ſcilicet ordo & matrimonium dicuntur voluntaria, ideo quia ſine ipſis eſt ſalus. Inſtituta vero fuerunt ſacramenta triplici ratione, ſcilicet propter humilitatem, ut dum homo rebus ſenſibilibus & inferioribus ſe ſubiicit reverenter, ex hac obedientia apud dominum magis mereatur. Item propter eruditionem, ut per illud quod foris in ſpecie viſibili cernitur, erudiamur ad virtutem inviſibilem agnoſcendam. Item, propter exercitationem, cum enim homo otioſus eſſe non debeat, proponitur ei in ſacramentis utilis exercitatio & ſalubris. Iterari autem non debent baptiſmus, confirmatio, ordo. Alia autem ſacramenta iterari poſſunt. Salvo, quod benedictio matrimonialis quæ ſacramentalis eſt, iterari non debet.

Etiamſi ſit conſuetudo quod mulier virgo contrahens cum viro qui aliam uxorem habuit benedicatur; quia benedictio viri, vel e converſo mulieris, tamquam magis digna, cum per carnalem copulam facti ſunt una caro, attrahit ad ſe minus dignam: & cum talia ſint ſpiritualia, & contra jura conſuetudo non valet, niſi eſſet per papam confirmata. Immo cappellanus dans benedictionem, ab officio & beneficio ſuſpenſus eſt, & cum teſtimonio litterarum ſui epiſcopi ad ſedem apoſtolicam eſt mittendus. Ex quibus appareret, quod alius diſpenſare non poſſit, niſi papa: & quod talis benedictio eſt ſacramentalis. Et ſi ſic ſuſpenſus ſe divinis ingeſſerit ſicut prius, eſt irregularis, & ſolus papa cum eo diſpenſat: & ideo ſibi caveant qui in talem pœnam inciderint.

Quinque vero de dictis ſacramentis ab ipſo Domino inſtituta fuerunt, ſcilicet baptiſmus,

ſacer

ANNO CHRISTI 1289.

sacer ordo, eucharistia, pœnitentia, matrimonium. Alia vero, scilicet confirmatio, extrema-unctio fuerunt divino instinctu ab apostolis introducta. Sacerdotes etiam simplices conferre possunt & debent omnia sacramenta, exceptis sacramentis confirmationis & ordinum, quæ sunt a solis episcopis & superioribus conferenda. Sacramentalia autem appellantur benedictiones nubentium, sepulturæ, absolutiones defunctorum, & alia quæ sacramentis accedunt. Præcipimus igitur ut omnia & singula sacramenta a clericis, & laicis, & præcipue sacerdotibus in magno honore & devota reverentia habeantur. Sub excommunicationis & suspensionis officii & beneficii, & in virtute obedientiæ injungentes, ut quocumque tempore, & quacumque hora diei vel noctis sacerdos pro baptismo vel pœnitentia, vel eucharistia, vel extrema-unctione fuerit requisitus, omni occasione & mora postpositis, ad conferendum ea exhibeat liberaliter se paratum. Nullus quoque sine auctoritate legitima, seu absque nostra licentia ministret in diœcesi Ruthenensi vel Cadurcensi vel Tutelensi ecclesiastica sacramenta, præter baptisma parvulorum & pœnitentias morientium in casu necessitatis, vel nisi de licentia rectoris seu vicarii ecclesiæ parochialis habentis canonicam occupationem seu voluntariam ad breve tempus.

Caveant autem ante omnia prælati ordines conferentes, & clerici illos recipientes, & omnes ministri ecclesiæ, ne ordines vel alia sacramenta vel beneficia seu dignitates, vel quoscumque actus spirituales, seu officia ecclesiastica conferant, recipiant, exerceant, administrent principaliter pro re aliqua temporali tamquam pro causa motiva primo & principaliter, sed solum sicut pro causa adminiculata & annexa sacramento; attendentes, ut scilicet sit ibi principaliter intentio spiritualis ad Deum non rei temporalis, sit intentio principaliter ad primum ut totum ad solum necessitatis stipendium: aliter non evadunt vitium simoniæ; quod peccatum in ecclesia Dei gravissimum reputatur. In tantum etiam quod recipiens per simoniam, aliquo dato vel promisso, ordines, vel dignitates, vel beneficium cum cura animarum, tunc ab illorum executione suspensus est ipso jure, & etiam deponendus. Committitur & simonia non solum si detur quid spirituale pro pecunia vel re alia temporali, immo etiam si propter preces indignas, vel timorem vel amorem carnalem vel famam popularem: unde versus.

Munus, lingua, timor, cæro cum fama populari,
Impediunt gratis spirituale dari.

Simoniacus tamen ex animi voluntate non præcedente pacto per solam confessionem & pœnitentiam liberatur, nec resignare cogitur, qui taliter acquisivit. Igitur districtissime inhibemus, ut cum dicta sacramenta, vel benedictiones nubentium vel sepulturæ, seu alia sacramentalia fuerint exhibenda, ante ipsorum exhibitionem plenariam, sacerdotes nihil exigant a subjectis, nec propter hæc fidejussores petant, vel juramenta, vel aliam cautionem, sed cum ea gratis exhibuerint, jura parochialia & alia consueta debita licite petant, prout justum fuerit & viderint expedire, ne cadant in hæresim prædictæ simoniacæ pravitatis. Est enim simonia species hæresis, ut dixit canon: cetera peccata respectu simoniæ, quasi pro nihilo reputantur, & cum habente beneficium per simoniam ante resignationem dispensari non potest. Si vero ante exhibitionem sacramentorum vel sacramentalium aliqua gratis exhibita fuerint sacerdotibus, illa recipere non formident.

ANNO CHRISTI 1289.

Item, præcipimus, ut per omnes ecclesias, eucharistia, chrisma, oleum sacrum, & fontes sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur, ne manus temeraria ad alia possit extendi. Si vero is ad quem spectat custodire ea incaute relinquat, tribus mensibus ab officio suspendatur. Et si per ejus imperitiam nefandum aliquid inde contigerit, gravius punietur. Præcipientes ut singulis annis in die Jovis cœnæ presbyteri parochiales per se ipsos aut clericos, adultos tamen, chrisma novum, & oleum novum catechumenorum, quod exhibetur pueris baptizandis, & oleum novum infirmorum quod exhibetur infirmis, a nobis vel archipresbyteris nostris suscipiant, sicut est consuetum, & ante effundatur vetus chrisma & oleum infra fontes ecclesiæ baptismales, & ibidem diligenter abluantur ampullæ, vel intra ecclesiam vetus chrisma & oleum concrementur, & cum novo oleo cathecumenorum per totum annum inungant pueros baptizandos, & cum novo chrismate baptizatos: & cum novo oleo infirmorum inungant infirmos. Et si forte contigerit quod oleum & chrisma deficiant, statim mittant ad archipresbyteros pro chrismate & oleo, & si ab eis habere non possunt, vel sine periculo expectare, si aliquid residuum fuerit, admisceant illi residuo chrismatis, & illi residuo olei oleum olivarum non consecratum, & ex eis unctiones faciant supradictas. Et si forte negligentia vel errore loco olei cum chrismate puer inunctus fuerit, vel infirmus, non fiat ulterius inunctio olei, quia cum chrismate jam est facta, cum chrisma ex oleo & balsamo componatur. Quando vero inunctio est facienda cum chrismate, & fit cum oleo per errorem, vel illa quæ est facienda cum oleo infirmorum, fiat cum oleo cathecumenorum vel e converso, suppleatur ad hæc chrismatis vel olei inunctio, quæ incaute fuerat prætermissa. Caveant ergo presbyteri a tali errore, alioquin graviter punientur. Et quia non est salus sine baptismo, juxta illud, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu-sancto non intrabit in regnum cælorum*, ideo de baptismo pro modo est videndum.

VI.

De sacramento baptismi.

De baptismo, quia est janua omnium sacramentorum, primo videndum est, scilicet quid est, & a quo fuerit institutum; quis possit baptizare, & quis baptizari; quæ sunt necessaria ad baptismum, quot ejus species, quis effectus. Baptismus est regeneratio spiritualis in certis verbis & aquæ ablutione consistens. Institutum fuit a Domino hoc sacramentum, cum Dominus a Johanne fuit baptizatus: præceptum, cum dixit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*; & cum dixit discipulis suis: *Euntes in mundum universum*

ANNO CHRISTI 1289.

sum docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. Baptizare autem potest & debet episcopus, vel sacerdos, vel diaconus, si sacerdos commode haberi non potest, & in necessitate quicumque: Immo etiam tenet hoc sacramentum si conferatur ab excommunicato, hæretico vel pagano in forma ecclesiæ, licet conferri a talibus non debeat. Baptizari autem potest & debet quicumque, etiam si resistat infans non habens discretionem. Habens discretionem vero invitus non cogitur ad baptismum. Tria vero sunt necessaria in baptismo, scilicet intentio baptizantis, vel Ecclesiæ generalis, item elementum, scilicet aqua naturalis, & nullus liquor alius nec saliva, item verba, scilicet quod dicat baptizans baptizando: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*, spargendo aquam supra caput seu majorem partem corporis ejus. Species baptismi sunt tres, scilicet fluminis, idest aquæ, cum dictis verbis, de qua specie communiter utimur, & flaminis, id est Spiritus-sancti, ut cum quis desiderans baptizari moritur, non habens aliquem qui baptizet eumdem; & sanguinis, ut fuit in Innocentibus, & potest esse in quolibet credente in Christum, & antequam baptizetur moriente pro Christo. Effectus baptismi est remissio omnium peccatorum, & salus æterna.

Præcipimus itaque ut infans quam cito natus fuerit, si periculum mortis sibi immineat, ita quod presbytero nequeat præsentari, a circumstantibus masculis, si præsentes fuerint, baptizetur in aqua calida vel frigida, non in aliquo alio liquore, & in vase mundo ligneo vel lapideo, vel alio aliquo, vel si vas haberi non possit, fundatur aqua super capite baptizandi, & dicantur dicta verba, quibus debet aliquis baptizari. Si autem masculi præsentes non fuerint, a circumstantibus feminis baptizetur, etiam a patre vel matre, si alii non fuerint, a quibus valeat baptizari, sed quandiu alii fuerint, a patre vel a matre nullatenus baptizetur; & si ex necessitate, a patre proprio vel a matre infans fuerit baptizatus, matrimonio inter eos in sua firmitate manente, nulla propter hoc injungatur pœnitentia baptizanti, qui ex hoc debet potius commendari. Si vero malitiose pater vel mater baptizaverit, vel in catechismo seu in confirmatione tenuerint infantem proprium vel infantem uxoris suæ ex alio viro procreatum, matrimonio, ut dictum est, in suo robore permanente, ad nos mittatur de tanto excessu a nobis pœnitentiam susceperus. Si autem casu vel ignorantia id acciderit, non sunt in aliquo puniendi.

Et dicuntur ex malitia vir aut uxor talia facere, quando hæc faciunt, ut alter alterum non cognoscat carnaliter: scientes post baptismum cognationem spiritualem esse contractam, sive in confirmatione quæ impedit matrimonium contrahendum & dirimit jam contractum: licet cognatio quæ contrahitur per catechismum impediat matrimonium contrahendum, non tamen dirimit contractum: & ideo ex sua malitia non debent habere commodum; sed debent pœnam reportare.

Item, statutum declaramus, & etiam prohibemus, ne quis de cetero in aulis vel in cameris, aut aliis privatis domibus, sed dumtaxat in ecclesiis in quibus sunt fontes specialiter deputati, ubi baptizandi debent deportari & adduci, libere baptizari præsumat, nisi sint filii regum vel principum, quibus in his deferre convenit; vel alia evidens necessitas: & si qui contra præsumserint, graviter punientur.

ANNO CHRISTI 1289.

Ne propter imperitiam laicorum infans absque forma debita baptizetur, districte præcipimus, ut presbiteri frequenter admoneant, & instruant plebem suam, ut cum ex necessitate aliquem baptizari contigerit, hanc formam in contraditione ipsius baptismi cum diligentia studeant observare, scilicet ut infantem ter mergendo in aquam, baptizans dicat sic: *Petre*, vel *Martine*: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti. amen.* Si tamen una tantum immersio facta fuerit, erit nihilominus baptizatus. Et licet proprium nomen infanti non fuerit impositum, & patrinum vel matrinam non habuerit, nec dictum fuerit, *Ego*, dum tamen infantem immergendo in aquam a baptizante dictum fuerit, *Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*, erit infans nihilominus baptizatus. Idem dicimus, scilicet infantem baptizatum esse, si baptizans dixerit: *Baptizo te in nomine Christi*, quod tamen non est laicis exprimendum ne a forma prædicta statuta per ecclesiam recedatur. Si autem tanta copia de aqua haberi non potest, ut infans in ea totaliter mergi non possit, vel forte similiter mergi timeatur, ob fragilitatem pueri, quod ex totali immersione mortem posset incurrere, cum scutella vel cypho, vel alio vase aliqua quantitas aquæ super caput infantis effundatur curialiter a baptizante, & effundendo dicat baptizans: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti. amen*, & erit infans nihilominus baptizatus. Hæc autem supra dicta, scilicet quod infans a laicis baptizetur, præcipimus in necessitatis articulo observanda, sed necessitate cessante, omnibus laicis baptizandi, & etiam clericis, nisi fuerint in presbyteros canonice ordinati, & catechismum faciendi interdicimus potestatem, sustinentes quod subdiaconus & diaconus prædicta possint facere ubi sacerdos præsens non est, vel ea non potest facere & necessitatis articulus noscitur imminere.

Cum vero secundum formam prædictam in necessitate infans a laico fuerit baptizatus, præcipimus, si supervixerit, ut presbytero quam citius poterit præsentetur, qui inquirat sollicite qualiter fuerit baptizatus. Et si dubitetur an puer sit baptizatus, quia forte baptizans non recordatur ad plenum de verbis in baptismo prolatis, vel circumstantes discordant, vel forte infans expositus inventus est juxta ecclesiam, vel alibi, nec habetur certitudo, vel aliquod signum utrum sit baptizatus an non: in his casibus faciat sacerdos catechismum, & baptizet ipsum sub his verbis. *Si baptizatus es, non te baptizo, sed si baptizatus non es, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti. amen.* Sed in tali dubio statur testimonio unius, si plures haberi non possunt. Si vero infans a laico baptizatus mortuus fuerit antequam presbytero præsentetur, & presbyteri dubitaverint an fuerit in baptismo debita forma servata, si de hoc certificari non poterit; in tali dubio infans in cœmeterio ecclesiæ sepeliri debet. Et idem credimus posse fieri, quando est expositus juxta ecclesiam, vel alibi mortui reperiuntur, nec de baptismo ipsorum potest haberi aliqua certitudo. Si autem in baptismo dum infantes a laico baptizati

zati mortui sunt antequam presbytero præsententur, inventum fuerit formam debitam non fuisse servatam, sed infantem expositum & mortuum inventum constiterit per scripturam, vel alia signa baptizatum non esse, non debet in cœmeterio ecclesiæ sepeliri. Ad hæc si sacerdos invenerit infantem a laicis juxta formam esse baptizatum, ita quod non sit de hoc aliquatenus dubitandum, non rebaptizet eum, nec faciat catechismum, sed inungat eum in pectore, & inter scapulas oleo benedicto sine illa interrogatione *abrenuntias*, & cetera, sed dicendo: *Ego te linio*, & cetera. Tutius enim est, licet non sit necessarium, quod fiat prædicta inunctio. In hoc casu tamen inungat eum etiam chrismate sancto in vertice, dicendo orationes quasdam post baptismum, & faciendo alia quæ post baptismum consueverunt fieri, sicut in libris baptismalibus continetur. Si vero infanti pro baptismo ad presbyterum asportato non potest propter mortis periculum secure fieri catechismus, baptizet eum presbyter incontinenti, dimisso catechismo, & inungat eum oleo benedicto & chrismate sacro, & alia faciat quæ fiunt post baptismum, sicut superius continetur. Cum vero puer est sine periculo, cappellanus cum solemnitate debita baptizet eumdem, & ante baptismum fiet inunctio cum oleo cathecumenorum, & cum chrismate post baptismum.

ANNO CHRISTI 1289.

Prohibemus etiam districte ne in patrinum regularis aliqu s admittatur, nec aliquis alius qui in sententia est positus vel ligatus excommunicationis vel interdicti, vel quia non est confirmatus. Tamen si aliquis de prædictis patrinus fuerit, non nocet aliquid baptizato. Præcipientes, ut in catechismo, & baptismo, & confirmatione episcopali, unus tantummodo sit patrinus, hoc est unus in quolibet sacramento, quia ex hoc insurgit spiritualis cognatio, quæ impedit matrimonium contrahendum, & quando pro baptismo vel confirmatione provenit, jam dirimit contractum. Et qui fuit patrinus in baptismo, & confirmatione poterit esse patrinus, & pluries potest quis effici compater alicujus diversos baptizando infantes. Pueri, & muti, & surdi, & ægri, qui per se in baptismo respondere non possunt, per patrinum de fide respondere tenentur. Adulti vero per se debent respondere in baptismo de fide, in quo remissionem recipiunt omnium peccatorum antea commissorum, & sine confessione, dum tamen fideliter convertantur. Patrinus qui confitetur fidem pro puero in baptismo, tenetur ipsum instruere in fide & caritate.

Si propriam capullam propter paupertatem, vel aliam quamcumque causam non habeant, nec valeant habere, baptizandus cum capulla cum qua & alius fuerat baptizatus, quam sacerdos pauperibus gratis exhibeat, baptizetur. Capullæ vero ad humanos usus minime transferantur, sed in usus mundos ecclesiæ deputentur.

Si vero muliere in partu laborante infans extra ventrem matris caput tantum emiserit, & in tanto periculo infans positus commode haberi nequiverit, infundet aliquis vel aliqua de astantibus aquam super caput infantis, dicens: *Creatura Dei, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen.* Et erit baptizatus. Si vero non caput, sed aliud membrum emiserit, & super illud membrum aquam effundendo prædicto modo fuerit baptizatus, & postea vivus natus fuerit, non judicamus talem esse baptizatum, sed hoc piæ interpretationi relinquimus Altissimi creatoris. (*a*) Illud servatur in hoc episcopatu ab antiquo. Sed glossa de consecratione dist. IV. in cap. *proprie* super verbo *trium millium* tenet talem esse baptizatum. Præcipimus tamen ad cautelam ut baptizetur, eo modo quo dictum est de illis, de quibus est dubium an fuerint baptizati.) Si vero mortuus natus fuerit, corpus illud extra cœmeterium, cum hoc suæ saluti, si vitam habuerit nocere non possit, præcipimus sepeliri. Postremo, quia frequenter contingit mulierem in puerperio decedere, & partus in maternis visceribus adhuc creditur esse vivus: ex quo pro certo mulierem in puerperio decedere contigerit, si partum credunt vivere obstetrices, appositio statim, id est subito post mortem, baculo in ore mulieris, ut sic infans cito spiramen recipiat, aperiatur mulier mortua per aliquam partem sine mora, ut partus, si vivus fuerit, baptizetur. Et ut quislibet se ad hoc exhibeat promptiorem, qui cumque aperiendo taliter mulierem, partum procurabit baptizari, in remissionem sibi proficiat peccatorum. Et hoc per ecclesias annis singulis publicetur; si autem partus cum matre simul mori contigerit, sine aperitione mulier in cœmeterio ecclesiastico tumuletur.

ANNO CHRISTI 1289.

(a) Inclusa parenthesi desiderantur in duobus MSS. sancti Germani, quorum loco hæc habent: Quia si pes vel manus solum nascatur, non potest dici puer natus, sic nec renatus, sed hæc duo æquiparantur. Item nullus se ipsum liberare potest, sed nec generare.

VII.

De sacramento confirmationis.

Quoniam baptizati Spiritus-sancti robore confirmandi sunt, ne de facili corruant in peccatis, idcirco immediate de sacramento confirmationis videndum est, scilicet quid est confirmatio, a quo debet conferri, & cui, & quæ sunt in eo necessaria, & quis est effectus. Confirmatio est episcopalis in fronte baptizati chrismatio ad robur & Spiritus-sancti augmentum. Et definitur ideo sic, quia est sacramentum pugnantium, & datur ad robur contra diabolum. Debet autem conferri a solis episcopis & superioribus, & non ab inferioribus: quia apostoli quorum sunt etiam successores hoc sacramentum ministrabant. Debet autem conferri hoc sacramentum cuicumque baptizato fideli. Quinque vero sunt necessaria in hoc sacramento, scilicet materia sicut chrisma: forma, scilicet: *Signo te signo crucis, confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti, amen*; intentio, scilicet conferendi sacramentum; minister, scilicet solus episcopus vel superior: frons signatur confirmandi, ubi est sedes verecundiæ, ad insinuandum, quod dat gratiam, ut sine erubescentia nomen Christi libere protestetur. Effectus confirmationis est, quod eam recipiens sit perfecte Christianus, & in eo Spiritus sanctus augeatur, & robur ei detur contra diabolum & peccata. Et licet omissio talis sacramenti puero morienti non noceat ad salutem, prodest tamen viventibus, quia dat eis robur contra agones & prælia hujus mundi. Nocet etiam parentibus, quia si omittant ex contemtu, graviter peccant, cum sit necessitatis sacramentum.

Præcipimus itaque, ut sacerdotes moneant suos subditos, ut hoc sacramentum recipiant,

& tempore receptionis sint jejuni; & si adulti sunt, de suis peccatis contriti & confessi, & quod bandellos mundos & latos & satis longos supra chrismationem in fronte positos tribus diebus deferant propter fidem Trinitatis; quibus elapsis, frons confirmati & bandellus abluantur a sacerdote super fontes ob reverentiam sacramenti. Bandellus vero ad humanos usus nullatenus transferatur, sed comburatur, vel in usus mundos ecclesiæ deputetur. Sacerdotes vero scientes circa se venturum episcopum, forte ad dedicationem ecclesiarum, altariorum, vel cœmeteriorum, vel ad visitationem faciendam, moneant suos subditos, ut ad episcopum veniant, confirmationem ab eo recepturi, vel consilium seu pœnitentiam de suis peccatis, de quibus per suum sacerdotem absolutionem habuisse non poterant, suscepturi, & sermonem audituri. In confirmationem autem unus sit tantummodo patrinus, sicut dictum est de baptismo.

ANNO CHRISTI 1289

VIII.

De sacramento pœnitentiæ.

Sicut humano generi vulnerato ex culpa primi parentis baptismus est medicina, sic post baptismum lapsis pœnitentia reparatio est salutis. De qua videndum est, quid sit, unde dicatur, quæ sunt necessaria in pœnitentia, quis debet confiteri, & cui, qualis debet esse confessio, quæ sunt confitenda, & quis est effectus pœnitentiæ.

Pœnitentia est, secundum Ambrosium, mala præterita plangere & plangenda iterum non committere. Dicitur pœnitentia, quasi pœnam tenens, vel a pœnitendo, quia requirit quod peccator in se pœniteat ulciscendo quod commisit peccando. Tria vero principaliter debent esse in pœnitentia, cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio; qui sicut triplici modo Deum offendimus, scilicet cogitatione, delectatione, & opere, sic per actus contrarios eum nobis placabilem faciamus, ut cogitationi confessio, delectationi contritio, operi satisfactio opponantur: Confiteri autem debet omnis utriusque sexus ex quo est doli capax, quia nemo sine crimine vivit. Confitendum est autem episcopo, vel proprio sacerdoti parochiali, vel ex causa rationabili de ipsius licentia alteri sacerdoti vel illis qui super hoc ostendent se a sede apostolica potestatem habere; & in necessitate puta mortis articulo cuicumque etiam laico vel mulieri, non tamen hæretico, schismatico, vel pagano seu excommunicato, vel alii in notorio crimine persistenti. Quod tamen dixi de laico vel muliere, intellige quoad fidem sacramenti, non quod vere sic moriens sit a tali, qui claves non habet, absolutus, sed potest post mortem ratione fidei sacramenti, quam habuit, absolvi poterit a proprio sacerdote, quia nullus habet claves, nisi sit sacerdos. Confessio vero debet esse voluntaria, sicut fuit confessio latronis dextri in cruce; amara, juxta illud: *Rugiebam a gemitu cordis mei*; frequens, ut quotiens quis peccaverit, totiens confiteatur; integra, ut omnia peccata exprimat, quia Dominus aut totum sanat aut nihil; discreta, ut non dicat se commisisse, quod non commisit, sed causa humilitatis possit dicere in genere se magnum peccatorem: & quod se accuset, & non alios, & quod peritum habeat confessorem de licentia proprii sacerdotis, si ille sufficiens non existat, & quod pura intentione confiteatur, & non ad vanam gloriam, neque in trascursu seu morose, licet festinare debeat ad veniendum, juxta illud: *Ne tardes venire ad Dominum, subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.*

ANNO CHRISTI 1289.

Item, statutum, quod quæstores metropolitanorum non possunt subditos suffraganeorum suorum, ut compareant coram dominis metropolitanis vel eorum officialibus convenire: licet eisdem quæstoribus restiterint vel non obediverint in eorum quæstis faciendis, licet possint eos sub benigna eorum receptione vel subventione fabricæ ecclesiæ facienda caritative monere. Item, quod si episcopus alicui concesserit, quod possit sibi eligere confessorem, electus non poterit talem absolvere in casibus retentis per episcopum ipsi sibi, nec potest aliqua consuetudine introduci, ut quis sine superioris licentia eligat sibi confessorem. Item, monendi sunt per locorum ordinarios, & si necesse fuerit per censuram ecclesiasticam compellendi justiciarii & domini temporales, ut damnatis ultimo supplicio, si petant, non denegent pœnitentiæ sacramentum, sed potius faciant ad eos venire confessorem: nec valent indulgentiæ ab uno vel a pluribus episcopis in dedicationibus ecclesiarum concessæ annum aut nimium excedentes, & in anniversario dedicationis remissio de injunctis pœnitentiis tempus xl. dierum non excedit. Item, quæstores non admittant, sine litteris nostris seu officialis nostri, nec tamen illi admissi permittantur prædicare populo, nec aliqua exponere, nisi solum indulgentias; nec permittantur, licet in eorum antiquis contineatur privilegiis, indulgentias populo proponendo, nec super votis dispensare, nec a perjuriis, homicidiis & peccatis aliis confitentes absolvere, nec male ablata in certa sibi data pecuniæ aliqua quantitate remittere, nec tertiam vel quartam partem de pœnitentiis injunctis, relaxare, nec dicere seu proponere, quod animas tres parentum vel plures amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferunt, valeant, sicut mendaciter asserunt, de purgatorio extrabere & ad paradisi gaudium perducere, nec quod plenariam in remissione peccatorum possunt benefactoribus locorum, quorum sunt quæstores, indulgere, nec non reos absolvere a pœna & a culpa, etiamsi talia & similia faciendi sunt in eorum privilegiis concessa: cum sint quoad præmissa per dominum Clementem papam V. penitus revocata, quia cedebant in vilitatem, contemtum, & damnum ecclesiæ. Statuentes insuper, quod si qui quæstores hujusmodi vel alii inventi fuerint suis abuti privilegiis indecenter, ad nos capti vel officialem nostrum ducantur pro demeritis puniendi. Statuimus etiam quod fratres Prædicatores & Minores per suos superiores electi, & nobis & officiali nostro præsentati, prædicando & exponendo verba Dei & confessionibus audiendis & pœnitentiis injungendis, libere admittantur per priores, rectores, & cappellanos & beneficiatos nostræ civitatis & diœcesis quoad præmissa. Declaramus tamen quod per nos seu officialem nostrum, seu alium loco nostri casus speciales per nos nobis ipsis retentos & inferius declarandos, nisi eis data potestas fuerit, absolvendi, confessos ab eisdem non possunt, jure prohibente, aliquatenus absolvere. Declaramus etiam cum forus judicialis & pœnitentialis sint diversi, quod per concessionem hujusmodi

☞ *modi per nos talibus factam seu aliis rectoribus, ut possint confessos a se in casibus per nos retentis absolvere a sententia excommunicationis ab homine vel a jure suspensionis vel interdicti: si tales ligati sunt, non possunt ab eis absolvi, sed per nos vel officialem nostrum; nec ante debent tales excommunicati ad pœnitentiam recipi, priusquam fuerint absoluti, nisi in periculo mortis fuerint constituti: quia excommunicatus excluſus est a communicatione fidelium & a participatione sacramentorum. Et hoc intelligimus de excommunicatione majori: excommunicationis vero minoris, quæ per participationem cum excommunicato sine monitione nominatim præcedente, contrahitur, quia de illa solus potest absolvere sacerdos. Et quia peccata confiteri debent, videndum est de peccatis, & primo de mortalibus quæ sunt* VII.

ANNO CHRISTI 1289.

X.

De peccatis mortalibus.

Confitenda autem sunt peccata mortalia, quæ sunt septem principalia. Scilicet superbia, accidia, luxuria, ira, gula, invidia, avaritia, & quodlibet istorum habet suos comites. Superbia, quæ desiderat terrenæ injustitiam potestatis, habet comites, scilicet sævitiam, inobedientiam, impatientiam, imprudentiam, sæcularem pompam, inanem gloriam, jactantiam, hypocrisim, & præsumtionem. Accidia vero, quæ est quoddam tædium bonorum, habet comites, scilicet torporem, ignaviam. Luxuria quæ est informitas frangendi vires naturæ, habet hos comites, scilicet ventris ingluviem, vestis mollitiem, soporis resolutionem, coitus delectationem, & generat cæcitatem mentis, inconsiderationem, inconstantiam, præcipitationem, amorem sui, odium Dei, affectum præsentis sæculi, desperationem futuri. Ira, quæ plerumque innocentes damnat, & cum statim non remittitur, mortale peccatum est. Habet hos comites, audaciam, mutationem faciei, imprudentiam, & injustitiam, & hæc generat lites, contumelias & blasphemias, odium, tumorem mentis, clamorem, & indignationem. Gula, quæ est edacitas ultra condignum naturæ, generat ineptam lætitiam, scurrilitatem, immunditiam, multiloquium, hebetudinem sensuum. Invidia, quæ intus & extra comburit hominem, habet hos comites, dolorem de bono, gaudium de malo alterius. Ex hac oritur odium, susurrium, detractio, afflictio in prosperis proximi, exultatio in adversis. Avaritia, quæ est radix omnium malorum, habet comites, scilicet rapacitatem, tenacitatem, pusillanimitatem, contemtum fidei. Ex hac oritur proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo contra misericordiam, cordis obduratio. Cave tamen ne sis promtus de facili judicare peccatum mortale, nisi per veram scripturam manifestum sit esse mortale: quia forsan aliqui de facili desperarent, sed potes quærenti respondere peccatum est, & fac pœnitentiam. Hoc tamen sit tibi pro regula, quod cum aliquid committitur in contemtum Dei, ut in hæresi; & contemtum Ecclesiæ, ut in rebelli & in obstinata inobedientia; vel in detrimentum proximi, ut in rapina seu alias male quæsitis; vel in opprobrium sui, ut in fornicatione, mortale est, & de his, & aliis mortalibus confiteri oportet, si in memoriam habeantur: alias sufficit confessio generalis, nisi reducerentur postea ad memoriam, quia tunc essent specialiter confitenda, quia & venialia nisi durent, per orationem Dominicam delentur. Frequenter igitur moneant suos subditos sacerdotes dicta peccata mortalia fugere, & plusquam morte timere. Mors enim solum corpus interimit; dicta vero peccata corpus & animam perire faciunt in infernum; quæ peccata effugiunt, si septem operibus misericordiæ invigilent, ideo de his subjungamus.

ANNO CHRISTI 1289.

XI.

De septem operibus misericordiæ.

Septem opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia. Corporalia sunt esurientes pascere, sitientes potare, nudos vestire, hospites suscipere, infirmos visitare, & incarceratos consolari, mortuos sepelire, & hæc opera sunt corporalia.

Spiritualia vero septem opera misericordiæ sunt hæc, consilium dare, errantes corrigere, tribulatos confortare, injuriam dimittere, patienter illata sustinere, pro aliis orare, discordes pacificare. Qui enim opera hæc misericordiæ, quæ dictis septem vitiis principalibus opponuntur, facere neglexerint, dicetur eis secundum evangelicam veritatem voce terribili: *Ite, maledicti, in ignem æternum. Et ista per hos versus melius memoriæ commendantur.*

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Et quia quisque facilius ista complet, si in se septem virtutes principales habet; ideo videndum est breviter de ipsis.

XII.

De septem virtutibus principalibus.

Sunt enim septem virtutes principales, tres theologicæ, sine quibus non est salus, videlicet fides, spes, caritas. Et quatuor cardinales sive morales, videlicet temperantia, prudentia, justitia, fortitudo. Sunt & septem dona Spiritus-sancti & septem dona baptismi: quæ omnia scire debent sacerdotes. Septem dona Spiritus-sancti sunt spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis & timoris. Sicut sunt VII. *dona Spiritus-sancti, sic sunt septem dona baptismi secundum Hugonem. Primum est collatio sacramenti salis, quæ ponitur in ore baptizandi, ut per sal typicum sale sapientiæ cælestis conditus fœtore careat iniquitatis. Secundum donum est aurium & narium aperitio cum sputo, ut per salivam figurativam & sacerdotis tactum sapientia & virtus divina salutem ejus virtutis catechumenum operetur, ut aperiantur ei nares ad capiendum odorem notitiæ Dei, & aures ad audiendum mandata Dei, & illi sensus in intimo corde ad respondendum de fide. Tertium est frontis & pectoris crucis signatio, ut ab eo tempore apostata diabolus in vase suo, id est corde humano pristinæ suæ interpretationis cognoscens signa-*

☞ *ſignaculum, ſibi deinceps illud ſciat alienum.* A *Quartum eſt olei ſacri permixtio, ut ſacrum baptiſma cum fide accepta cuſtodiatur. Ungitur enim illius pectus oleo ſanctificato cum invocatione Sanctæ Trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo remaneant, ſed in fide Trinitatis mens ejus confortetur. Quintum eſt ablutio baptiſmi, in qua deſcendit Spiritus-ſanctus inviſibiliter; ſed primo deſcendit, cum Chriſtus fuit baptizatus quaſi columba, ut increduli per ſigna vocarentur ad fidem: nobis autem nec per ſigna, ſed per fidem veritas eſt colligenda. Sextum eſt in vertice chriſmatis unctio a ſacerdote facta, ut regni Chriſti particeps fiat, & a Chriſto chriſtianus poſſit vocari. Septimum eſt confirmatio chriſmatis in fronte per epiſcopum, ut robur obtineant, ut ſuperius clarius dictum eſt. De venialibus autem peccatis pauca ratione exempli ponamus.*

ANNO CHRISTI 1289.

XIII.

De venialibus peccatis.

Sunt enim ſecundum Auguſtinum venialia; quotiens quis plus cómedit, potat, loquitur, tacet quam expédit; quotiens pauperem importune petentem exaſperat. Quotiens aliis jejunantibus ultra jejunia conſtituta quis ſanus comedit. Quotiens ſomno deditus tardius ad eccleſiam ſurgit. Quotiens excepto prolis deſiderio, vel cauſa reddendi debitum, vel quia continere non poteſt uxorem cognoverit, quotiens in carcere poſitos tardius requiſierit, infirmos tardius viſitaverit, ſi privatus diſcordes ad concordiam revocare neglexerit, ſi pluſquam oportet, vel uxorem, vel filios, vel ſervum exaſperaverit, ſi cuiquam adulatus fuerit, ſi ſe fabulis otioſis occupaverit, ſi incaute jocando juraverit, & ex aliqua neceſſitate implere non potuerit, ſi cum facilitate, vel temeritate maledixerit. Hæc igitur venialia & conſimilia, ſi in conſuetudinem reducantur, vel plurima colligantur, gravia reputantur, & ideo tunc ſunt ſpecialiter confitenda. Ante vero conſuetudinem vel ſine collectione minora venialia dicuntur, & ſunt ſaltem in genere confitenda. Minima vero venialia dicuntur quæcumque cogitationes peccati, quæ non pervenerunt ad conſenſum. Et hæc duo genera venialium, ſcilicet minora & minima, non ſolum confitendo, immo ſine confeſſione ſpeciali multis modis delentur, ſcilicet per aſſumtionem Euchariſtiæ, vel per aſperſionem aquæ benedictæ, vel per jejunia, vel eleemoſynas, vel per orationem dominicam vel devotam pectoris tunſionem, vel per generalem confeſſionem, vel per benedictionem epiſcopalem, & per extremam-unctionem. Effectus pœnitentiæ eſt, ut per ejus medicinam peccatoribus ſpes vitæ reparetur æternæ. Item, nota quod epiſcopi & ſuperiores, & non inferiores generales indulgentias & remiſſiones, quas quæſtores deferre conſueverunt, facere poſſunt, & eorum ſubditis tantum proſunt, & etiam archiepiſcopi per totam ſuam provinciam habent effectum ut exprimitur in eiſdem.

ANNO CHRISTI 1289.

XIV.

Caſus epiſcopales.

Caſus vero epiſcopales in quibus pœnitentes ad epiſcopum ſunt remittendi, ſunt iſti, ſcilicet omnis peccator publicus & vulgatiſſimus; cujus peccatum univerſam urbem, villam vel caſtrum vel parochiam commoverit. Item, pro hæreſi. Item, pro ſimonia ex pacto commiſſa, & pro omni excommunicatione majori, & pro interdicto & ſuſpenſione, & pro irregularitate, ut ipſe epiſcopus abſolvat ſi poteſt, vel ad ſuperiorem remittat. B De minori excommunicatione enim abſolvere poteſt non ſolum epiſcopus, ſed etiam ſacerdos. Item, mittendi ſunt ad epiſcopum incendiarii. Item, Chriſtum vel ſanctos ejus publice & enormiter blaſphemantes. Item, pro commutatione voti, & ejus fractione. Item, ſi epiſcopus incipit audire confeſſionem de aliquo peccato, & prædicti caſus probantur a jure. Item, & in aliis peccatis quorum abſolutionem epiſcopus de uſu ſuæ diœceſis retinere ſibi ſpecialiter conſuevit, eſt ad epiſcopum miſſio facienda, ut eſt in hac diœceſi Ruthenenſi de homicidiis. Item, de oppreſſione infantum ex hoc morientium, de quo frequenter debent ſacerdotes monere in C ſuis eccleſiis publice mulieres, ne ſecum cubent parvulos infantes, quia ſæpe dormiendo illos ſuffocant opprimendo. Item, de ſacrilegiis. Item, de falſariis & abuſoribus litterarum ſedis apoſtolicæ, vel legatorum ejuſdem. Item, de falſariis ſigilli vel litterarum epiſcopi, vel officii ſui. Item, de violatoribus eccleſiarum, ſeu immunitatis & libertatis eccleſiaſticæ. Item, de ſortilegiis, non tamen levibus, & maxime ſi cum Euchariſtia vel chriſmate, vel aliis rebus ſacris committantur. Item, de vitio contra naturam enormi. Item, de his qui coeunt cum Judæa, vel Sarracena, vel cum beſtiis. Item, de inceſtu, qui committi dicitur cum conſanguiD nea ſeu fratris uxore, ſeu alia affini. Item, de defloratione virginum. Item, de eo qui cognoverit monialem. Item, de perjurio. Item, de clandeſtine matrimonium contrahentibus. Item, de clericis per ſaltum promotis. Item, de illis qui faciunt ſe ſine licentia proprii epiſcopi per alios epiſcopos ordinari. Item, de illis qui infra eccleſiam luxuriam commiſerunt. Item, de muliere quæ de adulterio concepit infantem quem maritus credit eſſe ſuum, propter quod heredes legitimi hereditate fraudantur. Item, de muliere, & aliis procurantibus abortivum. Item, de falſis teſtibus. Item, de illis qui, contractis ſponſalibus cum juramento & non diſſolutis, E contrahunt cum aliis. Item, de excommunicatis & interdictis turbantibus divina officia, qui ad monitionem ſacerdotis exire nolunt eccleſiam. Item, de illis qui ſcienter excommunicatorum corpora in cœmeterio ſepelire præſumunt. Item, de peccato luxuriæ commiſſo inter mulierem & confeſſorem ſuum, vel proprium ſacerdotem, vel compatrem ſuum. Item, de iniicientibus manus ſuas violenter in parentes. Item, de ſchiſmate. Item, de ſacerdotibus vel miniſtris, quorum negligentia ad inhoneſtum circa ſacramenta, & maxime altaris quocumque modo

☞ do evenerit. Item, restitutio & distributio illicite adquisitorum, non inventis his quorum hæc fuerunt, seu heredibus eorumdem, est de jure episcopi arbitrio facienda. Hoc tamen restringimus, scilicet si quantitatem quinquaginta solidorum Cathurcensium (vel) Ruthenensium excedant. Aliis concedimus de gratia quod fiat arbitrio sacerdotis. Item, de dubiis quæstionibus, & maxime circa matrimonium & alia sacramenta est episcopus consulendus. Si vero confitentes hæc peccata ad præceptum sacerdotis, ad nos nullatenus venire noluerint, in suis peccatis & duritia remanentes, sacerdos nobis hoc non designata persona significare procuret, ut adhibeamus super hoc remedium salutare.

ANNO CHRISTI 1289.

Item, nota quod septem sunt casus, in quibus potest quis confiteri alii sine licentia proprii sacerdotis. Primus est, si sit vagabundus. Secundus est, si pro certo sciat vel credat indiscretum proprium sacerdotem. Tertius, quando transtulit domicilium in aliam parochiam, constituens se habitare ibidem. Quartus, cum quis proprium relinquens domicilium, quærit iter faciendo, vel navigando domicilium quo se constituat. Quintus, si in alterius parochia deliquerit. Sextus, ratione studii. Septimus, si immineat mortis articulus, vel justi belli introitus.

Item, nota quatuor esse casus, in quibus peccata semel confessa debemus iterum confiteri. Primus est quando facta confessione proprio sacerdoti imperito, de licentia ejus vadit peccator ad peritum. Debet enim illi perito omnia confiteri. Secundus est, si peccator contemsit satisfacere & pœnitentiam sibi injunctam implere. Tertius est, quando audita confessione attendens sacerdos, quod ipse non potest absolvere; quia est casus episcopalis, vel aliter ad eum non pertinere: debet superiori peccator de omnibus confiteri, nisi superior ipsum remittat super aliis sacerdoti. Quartus est, quando peccator ficte venit ad pœnitentiam vel aliquod peccatum celavit scienter.

Item, nota quod sacerdotes volentes audire confessiones saltem quatuor de necessitate scire tenentur. Primo ut sciat sacerdos ad quæ peccata potestas sua se extendat, quod potest scire maxime per supra dicta & per notitiam casuum episcopalium. Secundo, ut sciat quæ sunt mortalia peccata, & quæ venialia. Tertio, ut sciat quod alia pœnitentia datur pro mortali, alia pro veniali. Quarto, ut sciat formam absolutionis, videlicet ut sciat: *Misereatur tui*, &c. *Et ego auctoritate qua fungor vel mihi concessa absolvo te*, &c.

Præcipimus itaque, quod parochiales presbyteri frequenter moneant plebes suas, quod juxta statuta concilii generalis *Omnis utriusque sexus fidelis*, clericus vel laicus postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia peccata sua solus confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam pro viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum. Nisi forte de proprii sacerdotis consilio, ob causam rationabilem, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum: alioquin vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura. Si quis autem alieno sacerdoti justa de causa sua confiteri peccata voluerit, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote. Præcipientes districte ne aliquis sacerdos super hoc requisitus præsumat alicui malitiose licentiam hujusmodi denegare. Moneant etiam frequenter presbyteri plebes suas ne moram faciant in peccatis, & ut ad confessionem veniant, quam cito potuerint commisso peccato propter incertitudinem horæ mortis, & quia in ægritudine vix potest aliquis pœnitere de peccatis, sed nec etiam cogitare, quia ut ait Hieronymus cum ægritudine oppressus es, vix potes aliter cogitare quam sentis, & illuc rapitur intentio mentis ubi est vis doloris; & maxime principio quadragesimæ quod ad confessionem veniant, certificantes eos, quod si jejunia & orationes & alia quæcumque bona faciant in mortali peccato, eis non proficient ad salutem. Præcipimus etiam, quod illi qui confessiones audierint, in loco patenti ecclesiæ & non in occulto, & cum stola in collo audiant confitentes. Si qui vero confitentium surdi fuerint, cæci, vel muti; inducat eos presbyter, prout melius poterit, ad contritionem & pœnitentiam, vel nutibus atque signis. Habeat autem sacerdos sollicitudinem diligentem, ne dum audit confessionem, respiciat in facie confitentem, & præcipue mulierem, & capucium in capite vestitum teneat, & caput inclinatum; & si peccatum horribile intellexerit, non spuat, non caput vertat vel faciem huc vel illuc, aut signum vel nutum faciat, seu aliquod verbum proferat per quod peccatorem abominet vel peccatum; ne peccator sic rubore confusus peccata reliqua vel similia ei timeat revelare.

ANNO CHRISTI 1289.

Cum vero peccator primo ad sacerdotem venerit, quærat ab eo si non est sibi notus, an sit ejus parochianus, & si dixerit quod non, quærat ab eo utrum venerit de licentia proprii sacerdotis; & si responderit, quod non, dicat ei, frater non debeo te audire, vade ad tuum sacerdotem. Si autem sit parochianus ejus, vel venerit de licentia sui episcopi vel proprii sacerdotis, quærat primum ab ipso utrum aliqua excommunicationis vel interdicti sententia sit ligatus; & si dixerit quod sic, dicat ei, frater, non audiam te, nisi prius fueris absolutus. Et si occulte excommunicatus fuerit, occulte dicat ei, si autem publice, publice dicat ei, & talibus pœnitentiam denegabit; quia nullus excommunicatus, vel interdictus recipi debet ad pœnitentiam, nisi prius faciat se absolvi. Si vero dixerit se non esse excommunicatum vel interdictum, debet eum primo interrogare presbyter utrum sciat *Pater noster* & *Credo in Deum* & *Ave Maria*, & si nesciat, moneat, ut addiscat. Et deinde moneat eum familiariter & benigne, ut omnia peccata sua confiteatur humiliter, nec ob verecundiam celet aliquid vel timorem, quia non est homini loquuturus, sed Deo, cujus personam ipse presbyter repræsentat, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, dicendo sibi, quia ipse sacerdos peccator est, & quod ipse confitens non potest tot & tanta commisisse peccata, quin alii majora & plura commiserint, & quod illi qui bene pœnitent, magis postea diliguntur ab eo & a Deo, sicut patet in beatis Petro & Paulo, & Latro-

☞ trone, & Maria Magdalene, & multis aliis, & tota cœlestis curia gaudet in Pœnitentia peccatoris: quia gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Dicat etiam, Frater, confitere quia homines sumus, & sine peccato in hoc mundo esse non possumus. Ostendendo sibi vilitatem peccati; nam si vere confessus fueris & contritus, & proponis amplius non peccare, Deus sine dubio remittet tibi culpam, & ego auctoritate Dei absolvam te a pœna æterna. Si autem nolueris confiteri in hac vita, confiteberis in alia invitus in conspectu omnium angelorum, & amicorum & inimicorum, & damnaberis in perpetuum in infernum cum diabolis, ubi erit fletus perpetuus & stridor dentium, & pœnæ tam acerbæ & tam crudeles, quod earum immanitas ore non potest exprimi, vel intellectu aliquo comprehendi, & quod perpetuo cruciaberis in his pœnis.

ANNO CHRISTI 1289.

Debet autem confitens se ipsum accusare, non alium, nec personam nominatim exprimere, cum qua peccavit; nec sacerdos quærere, nisi peccati circumstantia talis esset, quod aliter non posset confiteri peccatum, ut si cognovit matrem, vel filiam vel sororem, vel hujusmodi: quia non posset sic aliter liberare se ipsum. Item, non debet confiteri per nuntium, nec per scripturam, sed viva voce, ore proprio & præsentialiter, ut qui per se peccavit per se ipsum confiteatur, & erubescat. Item, non debet confiteri verbo vel nominibus peccatorum seu criminum, seu terminis palliatis; sed quodlibet peccatum suo proprio nomine exprimere, quantumcumque turpe, ut sic tota peccati sanies expellatur. Debet etiam confiteri singula peccata quæ commisit distincte & separatim, non confuse, nec etiam in transcursu.

1 Quales interrogationes debet sacerdos facere confitentibus.

Audita igitur confessione discretus sacerdos, quia juxta statuta concilii generalis diligenter debet per se ipsum inquirere peccatoris circumstantias & peccati, licet aliqui contrarium dixerint; interroget confitentem, si vult alia peccata exprimere, sollicitando eum, ut cogitet studiose, ne peccatum aliquod omittat, quia, si dimidiaret dividendo peccata inter diversos sacerdotes, aut celando, aut omittendo scienter aliquod peccatum mortale, sibi talis pœnitentia vel confessio non proficeret ad salutem. Et si dixerit peccator, se non habere alia confiteri, incipiat interrogare ordinate & discrete confitentem, ita tamen quod interrogationibus faciendis ad peccata specialia enormia vel speciales circumstantias non descendat, nisi prout inferius continetur, quia multi forte post tales interrogationes peccarent in his quæ nescirent alias cogitare. Interroget ergo sacerdos generaliter confitentem, si aliquando tentetur ad grave peccatum aliquod faciendum, & aliter tentationi resistat, & sic indirecte forte aperiet peccatum suum, confitens quod celabat. Interroget etiam si exerceat aliquod officium licitum, & si dixerit quod sic, interroget de circumstantiis pertinentibus ad officium illud, & si fuerit religiosus, interroget specialiter de tribus substantialibus regulæ, videlicet an fuerit obediens in omnibus licitis & honestis prælato suo, & an sit proprietarius, & an custodierit castitatem. Item, de simonia, utrum fuerit receptus pecunia mediante, vel consenserit quod aliquis alius reciperetur per simoniam. Item, an servaverit silentium, & alia regularia instituta. Item, & an in capitulo restiterit malitiose, cum erat aliquid ordinandum. Circa clericos sæculares fiat interrogatio an commiserint simoniam pro se ipsis vel pro aliis, seu alii pro ipsis. Item, de mercatura & aliis quæ pertinent ad avaritiam vel cupiditatem. Item, de dilapidatione si habent beneficium ecclesiæ, & utrum de pecunia prætextu ecclesiæ acquisita emerint aliquas possessiones nomine proprio, vel nomine consanguineorum suorum, & utrum bona ecclesiæ expenderint in usus licitos & honestos. Item, an intersit divinis officiis nocturnis pariter & diurnis, præcipue in ecclesia in qua est prælatus. Item, de irregularitate. Item, de ludo alearum, & taxillorum. Item de continentia & gulositate & si detinuerit alienum. Circa barones & milites, & consules, & judices, & bajulos sæculares fiat interrogatio, an fecerint statuta vel præcepta contra libertatem ecclesiæ, & an bene reddiderint justitiam cuilibet conquerenti, & an homines sibi subditos gravaverint in indebitis talliis, collectis, toltis, vel quæstis, seu servitiis. Circa burgenses & mercatores & ministrales interroget sacerdos de rapinis, de usura, de pignoribus in fraudem usurarum factis, de baratis, de falsis venditionibus & mendosis, de injustis ponderibus & mensuris, & mendaciis, de perjurio, & dolo. Circa agricolas vero, interroget de furto & retentione rei alienæ, maxime circa decimas, primitias, tributa, census, quartas, & alia denaria dominorum suorum. Item, de eradicatione terminorum, & de occupatione aliarum terrarum. Item, si dedit damnum alicui. Interroget sacerdos igitur quemlibet confitentem, prout secundum conditionem suæ personæ viderit faciendum: quærens generaliter quæ sunt peccata quæ commisit, & an aliqua de septem principalibus peccatis; & postea secundum quod viderit expedire, descendat ad specialia, dicendo sibi, & quærendo de quolibet dictorum septem peccatorum, de quo secundum statum suæ personæ viderit expedire. Si commiserit tale peccatum, & si dicat quod sic, audiat in quo & qualiter; si dicet quod non, vel non plene exprimat, dicat ei, bene tu forte non novisti quod est illud peccatum, sed eo multi sunt involuti, respondе igitur mihi secundum tuam conscientiam super his quæ sequuntur.

De interrogationibus super quodlibet peccatum mortale.

Circa superbiam quærat, si fecisti umquam aliquid illicitum, vel dixisti pro laude humana vel honore sæculari habendo; si impugnasti unquam scienter veritatem, si obviasti scienter auctoritati majoris tui, si tibi quod erat aliorum adscripsisti, si de scientia, facundia, pulcritudine, cantu, nobilitate, dignitate, vel aliis gratiis quas tibi Deus dedit te jactasti, vel intumuisti. Si alium tamquam viliorem te contemsisti, vel superiori tumide parificasti. Si verba superba & opprobria alicui dixisti; & si per superbiam percussisti. Si tumens in corde contendisti, disputasti, vilipendisti, blasphemasti, si bona naturæ, gratiæ, & fortunæ quæ habes, a te, & non a Deo credidisti, & a Deo non recognovisti; alium & non te judicasti; si laudem, & honorem, & gloriam & judicium quæ solius Dei sunt, usurpasti, & tibi attribuisti. De superbia.

Circa invidiam quæratur, si causa invidiæ de bono alterius doluisti, & de malo lætus sui- De invidia.

☞ fuisti. Si detraxisti elii vel audivisti libenter detractorem. Si causa infamandi dixisti vel audivisti malum de persona vel rebus, vel dictis, vel factis alterius; si tacuisti bona alterius in damnum ipsius, si inter fratres discordiam seminasti, si laudasti umquam hominem, & in fine laudis, per *tamen*, vel per *ſi*, vel per *ſed*, vel per *niſi* alicui umquam detraxisti. ANNO CHRISTI 1289.

De ira. Circa iram interroget, si dixisti convitia, vel dicenti respondisti quasi te vindicando per iram: si percussisti aliquem, si dixisti contumeliam patri vel matri carnali vel spirituali, si damnificasti aliquem per te vel per alium, accusando ipsum apud dominum, vel impediendo bonum vel honorem suum, vel ponendo ignem, vel taliando arbores, vel res suas furando, vel rapiendo, vel alia per violentiam, & quæ ipse habebat odio occupando. Si rixas movisti, discordias seminasti, lites incitasti, iniquas sententias dedisti, vel injustum consilium, si vulnerasti, si occidisti causa odii, si odisti, si injustum bellum movisti, si fecisti conjurationes, vel alias colligationes, vel alias illicitas pactiones, & sine juramento causa odii, ut posses te vindicare.

De accidia. Circa accidiam sic, scilicet, si fuisti umquam tepidus & remissus ad bene agendum cum posses, si repulisti a te gratiam inspirantem, quod est cum homo cogitat aliquod bonum facere vel dicere, & non acquiescit, si statim primos motus extinguit, quos motus tamen in peccato nutrit ubi essent potius extinguendi: Si dimisisti umquam ire ad ecclesiam vel prædicationem propter pigritiam vel segnitiem, si fuisti nimis deliciosus, vel otiosus, vel confiteri cum posses, distulisti, maxime per annum pœnitentiam tibi injunctam peragere neglexisti, officium ecclesiasticum tibi injunctum diligenter exequi neglexisti, justitiam reddere ex pigritia distulisti, celebrare noluisti, nec confessiones audire propter laborem vitandum, quia potius volebas quiescere, subtraxisti proximo tuo egenti consilium tuum, vel auxilium propter pigritiam solam, distulisti ex negligentia restituere aliena, incidisti umquam in desperationem, si fuit, umquam tibi propter laborem vitandum tædium vitæ tuæ, fuisti negligens circa obsequium fidele domini tui, a quo pascebaris & induebaris, & alia bona recipiebas, neglexisti servare sacramentum. Distulisti solvere mercenario salarium de quo conveniſti, vel aliter considerato labore suo, & servitio remunerare.

De avaritia. Circa avaritiam quæratur sic: fuisti simoniacus, violentus dominus, judex injustus, incautus consiliarius, cavillosus advocatus, impetrator malignus, scriptor falsarius, fur, latro, perjurus, sacrilegus, lusor, evulsor metarum agrorum, festorum colendorum violator, falsus mercator, hominum quorumlibet, & maxime viduarum, pupillorum, pauperum, & aliarum miserabilium personarum oppressor causa lucri injusti & avari.

De gula. Circa gulam quæratur sic: fuisti ebrius aliquoties? & tunc videtur veniale: vel pluries, & quasi in consuetudinem deducendo, & tunc est mortale. Comedisti ultra quam debes, etiam usque ad crapulam; fregisti jejunia tibi in pœnitentiam injunctam vel consuetudinaria, seu indicta propter gulositatem? Recepisti non jejunus Eucharistiam, vel confirmationem, vel alia sacramenta Ecclesiæ sanus & fortis nullo periculo imminente? Pavisti te splendide, pauperibus juxta te positis nimis esurientibus, & fame morientibus te sciente, & contemnente vel negligente eis subvenire? Comedisti nimis propere, id est ante horam tertiam omnibus diebus, vel ante nonam in jejuniis, vel antequam audires missam cum posses audire, sed magis volebas satiare ventrem quam mentem, vel antequam appeteres, nec eras infirmus, nec debilis, sed causa gulositatis tantum vel inhonestæ societatis hoc fecisti? Invitasti alios ad æquales potus vel ad bibendum nimis? Parasti species, vel electuaria, non causa medicinæ, sed ut vinum tibi melius saperet, & ad bibendum te fortius incitaret ultra quam naturæ tuæ expediret? Et umquam aliis talia parasti, & eis propinasti, de cibariis idem fecisti, & numquam plura fercula, quam naturæ expediret tibi & aliis propinasti? Numquam in scandalum aliorum contra consuetudinem regionis feria quarta vel sabbato vel aliis diebus carnes palam & publice vel alia cibaria comedisti, & numquam more canino totum comedisti, vel bibisti, ut gulæ tuæ satisfaceres non naturæ, & cum sociis non dimisisti, nec aliquid eis dedisti, & numquam more ursino seu leonino nimis avide cibum etiam vilissimum gulæ flamma accensus non dico comedisti, sed devoratti: Numquam divites & non pauperes tecum ad mensam evocasti & ipsos ultra quam natura requireret refecisti? numquid goliardus fuisti? ANNO CHRISTI 1289.

De luxuria. Circa luxuriam quæratur sic. Commisisti fornicationem, quod est quando solutus sæcularis cognovit solutam non virginem, nec religiosam? Commisisti stuprum, quod est virginem deflorare? Commisisti adulterium, quod est cognoscere maritatam, vel cognosci ab uxorato? Commisisti incestum, quod est quando cognoscitur consanguinea vel affinis, carnalis vel spiritualis, unde ad filiolas & ad religiosas extenditur? Et an in loco sacro vel non sacro, & an diebus dominicis vel festivis, & an tempore jejuniorum, & utrum unam cognoverit vel plures & quotiens? Item quæratur, peccasti contra naturam, quod est quando aliter cognoscitur mulier quam natura requirat, prout quilibet naturaliter novit & cum ipsa natura exponat? Omnis alius modus quicumque sit ille contra naturam est, quos modos non volo scribere, nec tibi consulo quod reveles. Sed si caute dicas, tu bene scis modum qui naturalis est. Accidit numquam tibi pollutio aliter, vel cognitio mulieris? Si dicat quod non, ne ultra quæras; si dicat quod sic, quæras utrum in vigilando vel dormiendo; si dicat dormiendo, quæras utrum cum muliere vel sine muliere, an cum illa quam concupiverat vel alia, & an nimis in diebus præcedentibus bibisset vel comedisset, & quantum est temporis quod sibi non acciderat: ex his enim præsumitur an sit naturalis, quæ non est timenda, an alia quæ timenda est, scilicet quando provenit ob nimiam crapulam, vel si cogitatio mulieris quæ præcesserat vigilando per consensum in pollutionem incidit dormiendo. Si vero dixerit quod vigilando accidit pollutio, quæras utrum sine muliere. Si dicat quod sic, quæras, quomodo; si dicat quod cum muliere; quæras utrum extra vasa vel intra, & quomodo, & sic caute procedas, ne ipsum aliqua-

☞ quatenus de modo instruas, sed ab ore ipsius prius potius extrahas quod commisit. Item quæras sic de locutionibus, nutibus, cogitationibus, & aliis similibus. ANNO CHRISTI 1289.

De concupiscentia.

Concupivisti umquam mulierem in corde tuo, concupiscentiæ consentiendo, quod mortale est? Incitasti umquam aliquem seu aliquam ad libidinem per te vel per alium, vel per ostentationem tui vel ornamentorum tuorum? Ivisti umquam propter hoc plus quam propter Deum ad ecclesiam, vel sermones, choreas propter hoc duxisti? Risisti umquam vel cantasti, vel nutum fecisti mulieri, vel ipsa tibi cum intentione istius peccati committendi? Incitasti te umquam cum non appeteres ad hoc peccatum, comedendo electuaria calida, vel aliquo modo ad libidinem exercendam? Dixisti umquam mendacium vel verbum ociosum, vel inisti, vel laborasti, vel aliquid fecisti pro muliere habenda? Repete hic illum §. qui est supra c. tertio. Cave tamen ne sis promptus facile judicare, &c.

Qualiter sacerdos debet injungere pœnitentiam.

Sic igitur omnibus prædictis peccatis & aliis, prout expedire videbitur, cum diligentia inquisitis, & consideratis peccatoris circumstantiis & peccati, intelligat quale debeat peccatori consilium, & cujusmodi remedium adhibere, quærendo ab ipso an proponat amplius non peccare & agere pœnitentiam condignam de commissis. Et si respondeat se abstinere non posse vel nolle, vel quod a quibusdam vult abstinere & in aliquibus remanere, ejus confessionem debet sacerdos nihilominus audire, & ei de peccatis confessis consilium exhibere. Sed antequam ei det consilium exprimat diligenter, quod si totus mundus suus esset, & pauperibus erogaret, & in pane & in aqua remaneret toto tempore vitæ suæ, nihil sibi proficeret ad vitam æternam habendam, quamdiu in peccato commisso remanebit, & in voluntate & proposito peccatum iterum committendi. Nec ipse sacerdos eum absolvere poterit de aliquo peccato, nisi de omnibus pœniteret, & haberet propositum iterum non peccandi. Et hoc sæpius ei dicat movendo ipsum dulci, pio ac suavi eloquio, ut de omnibus pœniteat, & abstineat in futurum & exprimendo sibi timorem de die judicii, & pœnas perpetuas, quas in inferno qui veram non egerit pœnitentiam perpetuo sustinebit. Si vero ad veram pœnitentiam & confessionem ipsum nequiverit inducere, debet ei de peccatis confessis in hunc modum consilium exhibere. Frater, dico tibi & consulo quod jejunes, ores, eleemosynas facias, & alia bona, & dicat etiam ei quod hæc prædicta bona quæ ipsi sibi pro peccatis consulit facienda, non sunt ei fructuosa ad vitam æternam habendam, cum in peccato commisso remaneat, vel voluntate peccandi; ea tamen sibi consulit facienda, ut per ipsa bona quæ faciet, dignetur Dominus cor ejus ad veram pœnitentiam illustrare, & ne diabolus in eo tantam habeat potestatem, quantam haberet, si peccata continuo exerceret. Et facta generali confessione, scilicet *Confiteor Deo*, &c. non absolvat eum a peccatis, sed dicat ei quod recedat, & faciat juxta consilium sibi datum, & dicat ei quod non recipiat Corpus Christi, quamdiu in peccato remanebit & proposito peccatum iterum faciendi. Caveat tamen sacerdos quantum poterit, ne ipsum in desperationem inducat. Si autem de omnibus confitetur, & pœnitet, & habet propositum in posterum abstinendi; consideret sacerdos an tale peccatum inter alia confessus fuerit, propter quod ad episcopum sit mittendus, & si tale sit, ad episcopum ipsum mittat, sin autem imponat sibi pœnitentiam de peccatis confessis, consideratis peccatoris circumstantiis & peccati: Et licet secundum canones pœnitentiales pro quolibet peccato mortali septennis regulariter sit pœnitentia imponenda, & pro quibusdam magnis & gravibus peccatis aliæ pœnitentiæ duræ, prout in canonibus pœnitentialibus specialibus per librum decretorum reperitur: scilicet in XLVI. casibus, quos notat dominus Hostiensis in summa sua in titulo de pœnitentiis. ANNO CHRISTI 1289.

XV.

Quæ pœnitentia sit pro casibus singulis injungenda.

Quia tamen fragilitas nostri temporis hodie tanti rigoris non patitur manere censuram, sacerdos imponat majorem vel minorem pœnitentiam, prout secundum quantitatem peccati & contritionis, & qualitatem peccatoris saluti ejus viderit expedire. Ut autem sacerdos possit contraria contrariis curare, imponat pœnitentiam ipsi peccatori per contrarium respondentem; ut si peccaverit per superbiam, injungat ei orationem, & suadeat ei humilitatem, si per avaritiam, injungat ei eleemosynarum largitatem; si per gulositatem vel nimiam comestionem, abstinentiam ciborum; si per luxuriam, injungat ei jejunium & orationem, disciplinas & alias carnis macerationes; accidioso peregrinationem. In omni enim peccato Deum offendimus aut corde, aut ore, aut opere. Imponatur igitur pœnitentia contra peccatum cordis, scilicet jejunium & alia carnis maceratio; contra peccatum oris oratio & alia humiliatio; contra peccatum operis eleemosynarum largitio. Et licet dicta tria in uno peccato aliquando concurrant, tamen semper aliquod istorum est principalius in quolibet peccato, prout confessor diligens perpendere poterit audita confessione cujuslibet peccatoris. Item, sacerdos debet esse sollicitus, ut pœnitenti onus importabile non imponat, licet recipere pœnitens sit paratus; sed sic temperet pœnitentiam, ut a studio non cogantur cessare scholares, a fabrica fabri, ab agro agricola, vel alius artifex ab opere solito licito, & sibi competenti, nec dominus a cura familiæ, ut ei providere non possit, nec cursor a cursu, ut dominum suum sequi non possit. Item, pro peccato occulto sacerdos publicam pœnitentiam non injungat. Si tamen talis luxuriosus senex vel dives fuerit, & dicat se jejunare non posse, aggravabit eum sacerdos orationibus & eleemosynis. Si autem peccator fragilitatem corporis alleget, & recuset asperitatem pœnitentiæ, quam sacerdos sibi vult imponere, debet sacerdos primo ipsum inducere ut animum habeat paratum ad omnem satisfactionem, ostendendo sibi magnitudinem peccatorum, quæ sibi confessus est, & quot & quanta bona perdidit propter peccata illa quæ commisit, quæ omnia recuperabit per pœnitentiam, & imponat ei pœnitentiam mitiorem, quam ipse posset portare, ne for-

☞ forte poſtea peccet deterius ipſam pœniten-
——— tiam infringendo.

ANNO CHRISTI 1289.

Impoſita vero pœnitentia, & facta generali confeſſione, ſcilicet *Confiteor Deo* &c. dicat presbyter ſic: *Ego injungo tibi talem pœnitentiam quam dixi tibi pro peccatis quæ confeſſus es*; & ponens manum ſuper caput ipſius, dicat: *Indulgentiam, abſolutionem & remiſſionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, pius, & miſericors Dominus, & Ego te abſolvo auctoritate domini noſtri* JESU CHRISTI, *& beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, & officii mihi commiſſi ab his peccatis quæ mihi confeſſus es, & aliis oblitis*. Item, dicat illi, quod ſi reduceret aliqua alia peccata ad memoriam quæ non fuerit confeſſus, rediret ad eum & confiteretur. Circa infirmos non eſt taliter procedendum, quia eis non debet ſacerdos pœnitentiam injungere, ſed tamen innoteſcere ſive declarare, dicendo ſic, cum ejus peccata audierit. „ Si tu eſſes ſanus, pro „ tot peccatis quæ commiſiſti & confeſſus es, „ deberes tot annis pœnitere; ſed quia tu es „ infirmus, non impono pœnitentiam tibi, „ ſed injungo tibi quod ſi de hac infirmitate „ te mori contigerit, facias dari tantum pau„ peribus, vel piis locis loco prædictæ pœni„ tentiæ, vel facias miſſas celebrari; vel hoc, „ vel illud fieri. Si tamen convalueris, injungo tibi pœnitentiam talem, & his dictis, imponat manum ſuper caput ejus, & abſolvat eum a peccatis ſicut ſupra diximus de ſano. Si vero infirmus petiit ſacerdotem pro pœnitentia recipienda, vel aliqua alia ſigna pœnitentiæ fecit, & interim dum ſacerdos veniret obmutuit infirmus, vel factus eſt amens vel phreneticus, ſacerdos veniens ſive ad nutum infirmi, ſive teſtimonium eorum qui audierunt ipſum petentem pœnitentiam, vel alia ſigna pœnitentiæ facientem, debet ei quæcumque humanitatis & conſolationis poterit impendere, abſolvendo ipſum de peccatis ſuis, & reconciliando, orationes dicendo, & crucis oſculum, ſi præſens crux fuerit, ſibi dando, & ſi forte mortuus ſit, nihilominus abſolvat eumdem. Qualiter abſolvi debeat infirmus, vel in mortis articulo conſtitutus, per proprium ſacerdotem, vel per alium, ſi proprius ſacerdos haberi non poſſit, infra in tractatu de ſententia excommunicationis continetur in §. deinde videndum eſt.

Quæ peccata non delentur ſine reſtitutione.

Sane conſiderandum eſt diligenter, quod quædam ſunt peccata, de quibus nullus vere poteſt pœnitere, niſi reſtituat, vel emendet, ſi poteſtatem habeat emendandi, videlicet rapina, furtum, ſacrilegium, incendium, uſura, & indebita extorſio cenſus. Item, damna data contra juſtitiam & generaliter cujuslibet alienæ rei ſcienter indebita detentio, & in his omnibus præcipiendum eſt pœnitenti, quod incontinenti ſatisfaciat juxta poſſe, quare juxta verbum Auguſtini: *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*. Et hæc, ſi peccata occulta fuerint, occulte fiat reſtitutio, ſcilicet per manum ſacerdotis, vel alterius religioſæ perſonæ, ſuppreſſo nomine pœnitentis. Si autem pœnitens non habet rem quam debet reſtituere, neque mobilia vel immobilia unde poſſit commode ſatisfacere, vel licet habeat, non eſt tamen præſens nec eſſe poteſt aliquis cui eſt reſtitutio facienda, & appareat vere pœnitens, & contritus, & proponat ſatisfacere cum poterit, ei pœnitentia injungatur; & ſi talis fuerit infirmus, præcipiat ſuis hæredibus, quod illi ſatisfaciant pro eodem, ſi de illa infirmitate contigerit illum mori. Omnibus autem pœnitentibus ſanis vel infirmis, qui tenentur aliis reſtitutionem facere ſeu emendam, eſt ſollicite injungendum, quod non excuſantur, nec liberantur ab illo peccato, præcipiendo ſuis hæredibus, quod reſtitutionem pro ipſis faciant vel emendam, niſi ipſi principales raptores, uſurarii, fures ſeu alienarum rerum illiciti detentores reſtitutionem incontinenti faciant, vel emendam, ſi eam poſſunt facere, ſicut ſuperius continetur. Tenetur enim raptor ſeu alienæ rei detentor ad reſtitutionem, tenentur etiam ejus hæredes quantum hæreditas ipſius tota ſufficere poteſt. Tenentur autem omnes illi qui ſcienter rem raptam vel alienam emerunt cum mala fide, ſcilicet animo ſibi retinendi, & non voluntate nec propoſito reſtituendi eam domino ſuo, nec taliter ementes poſſunt recuperare ſeu petere pretium quod dederunt pro ipſa, nec poſſunt recuperare, nec retinere expenſas, ſi quas fecerunt, ipſam rem reſtituendo vel meliorando, & hoc propter malam fidem, quam habuerant emendo. Debet etiam reſtitui res aliena ſeu rapta non deteriorata; ſed ſi deteriorata fuerit, vel caſu fortuito perierit, vel reſtitui non poteſt integre, reſtituatur tantum quantum valebat cum omni utilitate quam conſecuti ſunt ex re ipſa, ſi cum mala fide, ut dictum eſt, pervenerit ad eoſdem; ſed facta reſtitutione in integrum ab uno, ceteri liberantur quantum ad reſtitutionem domino faciendam, & nihilominus debent agere pœnitentiam, juxta arbitrium ſacerdotis, quia rem alienam fraudulenter & invito domino tenuerunt. Facienda eſt autem reſtitutio domino vel ejus hæredibus, ſi potuerint *inveniri*; ſed ſi diligenter inquiſiti & expectati non inveniantur, vel ignorantur, tunc cum licentia, & cum conſilio epiſcopi res illa ſi excedat valorem L. ſolidorum Ruthenenſium (Caturcenſium,) diſtribuatur in pias cauſas, & maxime in paupe-
ribus ad ſalutem animæ illius, cujus fuit. Si vero ſit valoris L. ſolidorum vel minoris, concedimus de gratia quod diſtributio fiat cum licentia & conſilio ſacerdotis. Verum ſi perſona ſcitur, cui eſt ſolutio vel reſtitutio facienda, ſi tamen in remotis partibus eſt, nec ſperatur quod debeat redire, mittatur ei ſi commode poteſt fieri & ſecure, alioquin pro anima ejus cum conſilio eccleſiæ pauperibus erogetur, & hoc fiat ſi res ſit modica quæ reſtitui debet, ſed ſi res magni valoris eſt, debet mitti in expenſis detentoris ad illum abſentem cui eſt reſtitutio facienda. Qui vero invenit pecuniam vel aliam rem in via vel in loco alio, debet eam reddere illi qui eam perdiderat, ſi eum poterit invenire; ſed ſi neſcitur cujus fuerit, publicetur per ſacerdotes in eccleſiis, & in locis in quibus eſt inventa, & ſi dominus diu expectatus non venerit, cum conſilio eccleſiæ pauperibus pro anima illius cujus fuit erogetur. Si autem aliquis voluntarius & cauſa cupiditatis aliqua in ludo lucratus fuerit, ſibi eſt in ſpirituali judicio injungendum, quod ea reſtituat illi a quo habuerit, niſi per eum ad ludum inductus fuerit, & tunc in pias eleemoſynas erogetur.

Caveat autem ſacerdos omnino, ne verbo

☞ aut ſigno, aut alio quolibet modo prodat aliquatenus peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque expreſſione perſonæ caute requirat, quoniam juxta ſtatuta concilii generalis, qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum vel dictum præſumſerit revelare, non ſolummodo deponetur, ſed etiam in arctum monaſterium detrudetur ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Præcipimus etiam quod nomina illorum qui peccata ſua confeſſi fuerint, ſcribantur ſingulis annis a propriis cappellanis qui confeſſiones audierint eorumdem, ut de ipſis poſſint laudabile teſtimonium perhibere. Item, præcipimus medicis corporum, ut infirmos ante omnia moneant & inducant, quod medicos advocent animarum, ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur. Et ſi quis medicorum hoc non ſervaverit, ſupponatur eccleſiaſtico interdicto quouſque ſuper hoc ſatisfecerit competenter, ſub vinculo anathematis prohibentes eiſdem medicis, ne quis pro corporali ſalute aliquid infirmo ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur, & quod impediat ſi hoc ſciverit procurari. Concedimus autem ex gratia, ut curati & vicarii parochialium eccleſiarum noſtræ diœceſis alios ſacerdotes idoneos & peritos ejuſdem diœceſis pura & bona intentione ſibi poſſint eligere confeſſores, prout ſaluti animarum ſuarum viderint expedire. Si vero non idoneos & imperitos ſeu cum intentione corrupta elegerint, abſolutionem a talibus nullatenus obtinebunt. Ceterum licet ſacerdotes poſſint facere commutationes jejuniorum vel alterius pœnitentiæ ab ipſis impoſitæ circa parochianos ſuos, diſtricte tamen propter juſtam cauſam, votorum commutationes per eos fieri prohibemus ſine noſtra licentia ſpeciali: quia in eis eſt cum maiori providentia procedendum. Diſtricte etiam prohibemus, ne aliquis ſacerdos pœnitentialis inducat aliquem confitentem ad votum emittendum ſeu promiſſionem faciendam de non committendis peccatis, & maxime de illis, qui non poſſunt de facili evitare, ſicut quidam presbyteri faciunt aliquando hoc fieri indiſcrete. Nam contra promiſſionem peccando dupliciter fiunt rei, & culpabiles apud Dominum, & ideo ſunt gravius puniendi. Item conſulimus & monemus ne miſſas injungat ſacerdos confitentibus in favorem ipſius ſacerdotis vel alterius, ut ſuſpicionem cupiditatis fugiat in hac parte: fructum tamen qui ex tali injunctione ſolet ſacerdotibus evenire, conſulat pauperibus erogare. Et ſi miſſas injunxerit, eas non celebret, nec tricennuale, nec annuale, quod ipſemet injunxerit, recipiat propter periculum ſimoniæ. Item, omnibus confitentibus qui ætatem octodecim annorum exceſſerint, vel ſi minoris ſunt ætatis & videatur ſacerdotibus quod ſint apti ad jejunandum, præcipiant ſacerdotes jejunare jejunia ab eccleſia inſtituta, ut jejunium quadrageſimale & quatuor temporum. & alia quæ per Eccleſiam conſueverunt indici, niſi de ipſorum ſacerdotum conſilio ipſos prandere oporteat ex juſtis cauſis neceſſitate urgente.

ANNO CHRISTI 1289.

XVI.

ANNO CHRISTI 1289.

De Sacramento Euchariſtiæ, & de celebratione miſſarum.

Quoniam poſt receptum pœnitentiæ ſacramentum infirmis & ſanis maxime in feſto Paſchæ exhiberi conſuevit Euchariſtiæ ſacramentum, de hoc eſt immediate videndum, videlicet quid eſt, quis illud inſtituit, & ſub quam formam, & quare ſic dicitur. Quæ ſunt neceſſaria in hoc Sacramento, quis debet hoc conficere; & cui debet conferri, & quare fuerit inſtitutum. Hoc ſacramentum eſt ex certis Chriſti verbis in ejus corpus & ſanguinem panis & vini converſio. Ipſe autem Chriſtus ſub certa forma verborum inſtituit hoc ſacramentum, quando ſcilicet in die cœnæ diſcipulis præſentibus ſuis dixit: *Hoc eſt corpus meum.* Dictis autem verbis his, ſtatim panis quem tenebat in manibus fuit corpus Chriſti verum, quod eiſdem diſcipulis ad manducandum dedit. Dicitur autem Euchariſtia bona gratia, quia in hoc ſacramento non ſolum eſt augmentum virtutis gratiæ, immo in hoc ille totus ſumitur, qui eſt fons totius gratiæ & origo, ipſo tamen integro remanente. Tria vero in hoc ſacramento ſunt neceſſaria, ſcilicet miniſter ipſe ſacerdos, & elementum ſcilicet panis & vini, & verba, ſcilicet: *Hoc eſt enim corpus meum.* Poteſt & debet conficere hoc ſacramentum ſolummodo ſacerdos rite & ſecundum formam & claves Eccleſiæ ordinatus. Debet etiam ſacerdos conferre aliis hoc ſacramentum, vel in neceſſitate diaconus. Conferri debet hoc ſacramentum baptizatis poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint vere pœnitentibus, & confeſſis & jejunis, niſi neceſſitas infirmitatis emergat. Inſtitutum fuit hoc ſacramentum a Deo in memoriam divinitatis & humanitatis Chriſti. Migraturus enim ad inviſibilia majeſtatis æternæ, & celebrante typico paſcha in agno cum diſcipulis ſuis, memoriale ſuum dedit eis, ſcilicet ſub ſpecie panis & vini ſuum corpus & ſanguinem eis dando, ut ex hoc memoriam ſui in eorum cordibus infigeret, & eccleſia hæc in poſterum frequentaret.

Prohibemus itaque ſub pœna excommunicationis, vel ſuſpenſionis, ne quis ſacerdos miſſam cantare præſumat, niſi prius plene expleverit officium matutinarum, & etiam horam primæ. Nullus clericus altari deſerviat dum miſſa celebratur, niſi cum cappa clauſa vel ſuperpellicio ſit indutus, nec caput teneat coopertum. Moneat ſacerdos populum ne diſcedant ab eccleſia, niſi miſſa finita, niſi ex aliqua neceſſitate urgente. Quia eſt inconveniens in feſto Reſurrectionis vel aliis feſtis præcipuis, miſſam forte de Nativitate Domini celebrari, triginta miſſas peculiares celebrari diſtrictius inhibemus.

Item, presbyteri ſoli cum filiis ſuis ſine alio clerico propter populi ſcandalum non audeant celebrare. Cum quinque mappis decentibus & idoneis ad minus cooperiatur altare. Debent habere unum clericum ſacerdotes bonæ vitæ & honeſtæ, qui ſciat legere & cantare, & in confeſſione reſpondere, quam facit ſacerdos dum intrat ad altare. Quando viſitat epiſcopus per Sacerdotem ſecreto certificetur, vel quicumque erit prædicaturus ibidem

dem ſuper vitiis, quæ frequenter in illa parochia committuntur, ut contra illa vitia verbo prædicationis celerius occurratur. Extra ecclesiam in privato oratorio vel in domo nullus missam celebret sine nostra licentia speciali, & tunc habeatur lapidea tabula per episcopum consecrata. Nullus sacerdos in altari in quo episcopus missam cantaverit, missam celebret die illa. Hostias de alio quam de mundo & puro grano frumenti fieri prohibemus, & quod sit panis azymus non fermentatus, nec vinum, nisi de uvis, est in hoc Sacramento ponendum. Sacerdos per se paret, vel se vidente faciat parari vinum & aquam in calice, ne per oblivionem horum aliquid omittatur. Missæ de jejuniis in hora nona poterunt celebrari, aliæ vero antea celebrentur. Nullus cum vino multum albo celebret, si possit in loco sic rubeum inveniri commode, cum magis vinum rubeum quam album sanguini conformetur. Cum legitur Passio Domini, postquam dicta fuerint verba illa *emisit spiritum*, prosternant se clerici & laici, de redemtione nostra Deo gratias exhibentes. Nullus post cibum vel potum sumtum die illa audeat celebrare. Districte prohibemus ne quis sacerdos verba canonis missæ communiter in missalibus usitata & consueta in diœcesi Caturcensi, Ruthenesi, Tutelensi omittere vel mutare præsumat. Et districtissime præcipimus, quod quilibet sacerdos cum summa diligentia & sollicitudine in nullo errando, nihil omittendo, nihil immutando, nihil reiterando proferat verba illa canonis missæ ab illo loco: *qui pridie quam pateretur* usque ibi, *in mei memoriam facietis*, in quibus verbis consecratio corporis & sanguinis Christi consistit, & eisdem verbis prolatis, est ibi inter manus Sacerdotis ipse Dominus noster JESUS CHRISTUS cum angelis suis. Cetera vero verba, quæ præcedunt, & quæ sequuntur, sunt de solemnitate missæ, & non de substántia, & fiat in altum elevatio, ut populus illud adoret. Nec quisquam quantiscumque peccatis irretitus, ex quo confecerit, aliquatenus corpus & sanguinem sumere prætermittat. Licet enim corpus Christi sit totum cum vera anima, & vera divinitate sub specie panis, simili modo est sub specie vini, & tamen unum est Sacramentum ab uno ordinatore, scilicet a Deo ordinatum, & ad unum principalem effectum, scilicet ad salutem animæ & corporis obtinendam; & ideo non licet Sacerdoti Christum sub altera specie sumere altera prætermissa. Sacerdos vero postquam missam incepit non præsumat dimittere imperfectam, nisi repentina infirmitate & intolerabili fuerit occupatus; & tunc si alius sacerdos præsens fuerit, qui non celebraverit, per ipsum inceptum officium compleatur, qui debet officium incipere ubi noscitur alius dimisisse. Si vero nescitur alius ubi dimisit, quia forsitan deficit in secretis, a capite incipiet secretorum. Verum si secundus sacerdos præsens non fuerit, quacumque hora diei usque ad nonam haberi poterit, quod primus sacerdos dimisit secundum dictam doctrinam adimplere poterit. Si autem secundus sacerdos usque ad nonam haberi non possit, remanebit officium incompletum. Præcipimus etiam quod in calice magis de vino quam de aqua, immo parum de aqua ponatur, ne vini substantia alteretur; & quod

ANNO CHRISTI 1289.

A sacerdos postquam totum accepit Corpus Christi & Sanguinis sacramentum, duas receptiones faciat juxta consuetudinem ecclesiæ Cathurcensis, Ruthenensis, Tutelensis; videlicet primam de vino puro tantum; secundam de vino & aqua, & cum ista secunda scilicet perfundat digitos super calicem, & postea recipiat, nisi eo die aliam missam debuerit celebrare: quia tunc non debet recipere, nisi tantum dictum sacramentum Corporis & Sanguinis: quod si faceret, celebrationem secundam impediret. Non autem debet sacerdos duas missas una die celebrare, & hoc districte fieri prohibemus, nisi in die Natalis Domini, in qua unus tres missas poterit celeB brare, primam de nocte, quia repræsentat tempus ante legem quod erat in tenebris. Secundam inter noctem & diem, scilicet in aurora, quia repræsentat tempus sub lege quo incipiebant de Christo scire. Tertiam de die, quia repræsentat hoc tempus, in quo sumus, gratiæ. Et nisi necessitatis articulo imminente, videlicet pro exequiis, vel pro benedictione nubentium, vel pro magna superveniente persona, vel alia justa causa, vel de nostra licentia, & non aliter in duabus vel pluribus ecclesiis annexatis, in quibus casibus unus sacerdos duas missas poterit celebrare: ita tamen quod in prima missa nihil sumserit, nisi solum corporis & sanguinis sacraC mentum. Prohibemus etiam ne missa, nisi cum hostia rotunda & integra & decenti, nec nimis modica, & nisi cum vino puro pariter & aqua, nisi cum calice aureo, vel argenteo vel stagneo, & nisi cum lumine aliquatenus celebretur: non in panno sirico aut tincto, sed in puro lineo ab episcopo consecrato, quia corpus Dei sepultum fuit in syndone linea atque munda. Si vero sacerdos negligenter obmiserit aquam in calice ponere, ponat quam cito adverterit, si absque scandalo possit. Si vero vinum & aquam obmiserit & ante illa verba: *Hoc est corpus meum* advertat, ponatur ibi statim. Si vero post dicta verba adverterit, hostia consecrata ponatur seorsum reveD renter, & in calice ponatur statim vinum & aqua, & ante calicem hostia nova, & reincipiatur canon missæ, scilicet *Te igitur*, &c. & ambæ hostiæ insimul assumantur. Vestes sacerdotales & mappas altaris munde & pulcre teneant sacerdotes, & si ablutione indiguerint, in eorum hospitiis, non alibi laventur per ipsos, vel eorum clericos, vel per mulieres honestas, sine aliorum pannorum mixtura. Corporalia tamen laventur propriis manibus sacerdotis, & aqua ablutionis projiciatur in piscinam. Item, ampullæ vini & aquæ mundæ teneantur, & sint dissimiles, ut illa in qua vinum est, & illa in qua aqua de facili cognoscantur. Illud etiam districtisE sime prohibemus, ne aliquis in mortali peccato constitutus missam celebret, nisi prius confessus fuerit expresse nominatim de illo peccato, si sacerdotem inveniat cui valeat confiteri. Si vero non possit alium sacerdotem habere cui confiteatur, non celebret, nisi necessitas immineat, quæ sine gravi scandalo nequeat præteriri, ut si dies festus evenerit, & populus jam convenerit ad divina, vel corpus alicujus parochiani sui defuncti præsens sit in ecclesia, vel nubentes ad ecclesiam convenerint pro matrimonio faciendo: propter quod ut scandalum evitetur, ipsum opor-

☞ teat celebrare. In istis enim casibus, si veram contritionem habet sacerdos de illo peccato mortali in quo constitutus est, & proponat quam cito poterit confiteri, credimus magistrorum sententiis inhærendo, quod valeat celebrare. Sed si veram contritionem non haberet, nec propositum confitendi, celebrare in his casibus non præsumat, quantumcumque necessitatem vel scandalum videat imminere. Si autem sacerdos postquam missam inceperit, reducit ad memoriam se aliquod commisisse mortale peccatum, de quo non fuerit confessus, & de eo antequam missam inceperit, non recoluerit, nec habeat sacerdotem cui incontinenti valeat confiteri, perficiat ministerium jam inceptum, si tamen contritionem habeat de illo peccato & proponat quam cito poterit confiteri. Si veram contritionem non haberet, nec propositum confitendi, & nondum verba confectionis seu consecrationis expresserit, videlicet *Hoc est enim corpus meum*, dimittat officium inceptum: quia tunc ipsum complere non debet. Si autem post confectionem reducit primo ad memoriam illud mortale peccatum, distincte compleat illud officium quod incepit, & conteratur & doleat, quod ita tarde pœnitet, & confiteatur quam cito poterit habere copiam sacerdotum.

ANNO CHRISTI 1289.

Insuper prohibemus, ne quis ordinem suum dicat transcurrendo, seu alias syncopando, extraneaque varia profanaque colloquia immiscendo, tarde ad chorum veniendo, seu ecclesia ante officium finitum sine causa rationabili exeundo. Et ne quis portet aves, seu portari faciat, secumque teneat canes venaticos; sed coronam, vestes & tonsuram suo statui competentes: & divina celebrent, & ipsis interfint benigne & devote, & orationibus insistant, choreas in cœmeteriis seu ecclesiis fieri non permittant, nec dici cantilenas, nec fieri aliqua inhonesta, nec ludos. Ex his enim multoties violationes eveniunt; variaque delicta committuntur, & divinum turbatur officium, ac divina majestas offenditur, & scandalum generatur.

Injungimus etiam, ut cum variis vestimentis & ceteris ornamentis in ecclesiis decentibus Deo serviatur secundum loci & redituum convenientiam ecclesiæ talis loci.

Injungimus etiam quod in ecclesiis cathedralibus, regularibus, & ecclesiis collegiatis horæ canonicæ congruis psallantur temporibus. In aliis vero ecclesiis convenienter & debite horæ canonicæ celebrentur, & divinum celebretur officium nocturnum pariter & diurnum: & hoc præcipimus sub virtute sanctæ obedientiæ: contrarium facientes graviter puniemus.

Declaramus etiam quod clerici tam religiosi quam alii commensales domestici cardinalium sacro sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac quorumcunque pontificum gratiam & communionem sedis apostolicæ habentium se possint ipsis in divinis officiis coaptare, ut illud valeant dicere officium, quod dicti cardinales seu pontifices dicent, nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, nisi illud.

Sed quia aliquando contigit pollutio qua quis impeditur a celebratione, ideo de ea videndum est.

De pollutione in somnis.

Si pollutio in somnis ex infirmitate, seu superfluitate naturæ alicui evenerit, non est de necessitate a celebratione missæ abstinendum, quia in hoc casu nullum peccatum est, cum magis pati quam agere videatur, licet laudabile sit & honestum abstinere ob reverentiam sacramenti. Si vero ex crapula vel ex potatione nimia accidit, honestum est, nec tamen necessarium, quod a celebratione missæ abstineat illa die, si ulla fuerit necessitas quare debeat celebrare; quia in tali casu tantum est peccatum veniale, nisi crapula nimia potatione ex prava consuetudine consueverit provenire, & tunc quousque fuerit confessus, tenetur de celebratione missæ abstinere, quia tunc reputatur peccatum mortale. Si autem acciderit ex imaginatione turpi, vel inhonesta, & illicita confabulatione mulierum præcedente, tenetur a celebratione missæ & a sumtione Eucharistiæ abstinere, quousque contritus fuerit & confessus si habere poterit copiam sacerdotis: quia in hoc casu mortale peccatum est. Et licet his duobus casibus, post contritionem & confessionem factam, non tenetur a celebratione missæ abstinere; abstineat illa tamen die, maxime si non fuerit necessitas quare debeat celebrare. Si vero habere non poterit copiam sacerdotis, contritionem tamen habeat & propositum confitendi, celebret si necessitas fuerit, sicut dictum est, & distinctum superius de alio peccato quando necessitas noscitur imminere.

ANNO CHRISTI 1289.

De significatione missæ.

Sciendum est autem quod missa Passionem Domini repræsentat, sacerdos indutus vestimentis sacerdotalibus Christum significat. Vestimenta ejus significant carnem illam sanctissimam, quam pro nobis Deus induit factus homo. Diaconus & subdiaconus significant apostolos & 72. discipulos, quibus fuerat officium prædicationis injunctum. Ceroferarii denotant doctores ecclesiæ, qui suæ sapientiæ radiis tenebras nostræ ignorantiæ illuminare non desinunt. Deferens thuribulum designat illos, qui pro testimonio fidei in odorem suavitatis corda sua Domino obtulerunt. Sacerdos vero ad dexteram altaris primo tendit, quia sicut Salomon ait, qui a dextris sunt novit Dominus, perversa autem non, quia sunt a sinistris. Introitus missæ significat patres veteris testamenti, patriarchas videlicet & prophetas, qui videlicet adventum Christi immensis desideriis peroptantes, hoc per sua suspiria, laudes & precamina ostenderunt. Introitus enim suspiria antiquorum patrum denotat. *Gloria Patri*, &c. laudes innuit, quas in honorem Dei devotissime promebant. *Kyrie eleison*, &c. precamina notat cum devotione, & intentione cordis ad Deum effusa: *Kyrie eleison* enim græce pertinens ad divinam Patris essentiam, interpretatur latine, *Domine miserere*. *Christe eleison* vero græce pertinens ad humanitatis Christi formam interpretatur latine *Christe miserere*, *Gloria in excelsis* typum denotat angeli, qui ortum Christi primo pastoribus nuntiavit. Orationes quæ sequuntur denotant, quod sacerdos populum ad orandum invitat, sicut Domino orante in monte gravius oravit, & orandi formam accepit. *Dominus vobiscum* dicitur ad similitudinem Christi, qui post resurrectionem dicebat discipulis suis *pax vobis*. Epistola signat doctrinam 72. discipulorum, quos Dominus ad locum, quo venturus erat dicitur præmisisse. Rursum quod cantatur in gradualibus dicitur graduale, denotat illos qui prædicantibus apostolis corda sua fidei præbuerunt. *Alleluja* vero laudes & gratiarum actiones sanctorum, quibus Deum laudaverunt. Evange-

lium

lium vero legitur, quia Christus illud publice A
ANNO CHRISTI 1289. prædicavit, & interpretatur bonus nuntius, qui annuntiat nobis vitam post mortem, requiem post laborem, regnum post servitutem; & legitur a sinistro altaris, quia expulsi prædicatores a Judæa, conversi sunt ad gentes; tunc vero capita denudamus, ut audire verba cælestia cum devotione recolamus; tunc etiam signo crucis nos signamus, ne diabolus superveniens tritico nostræ fidei zizaniam suæ pravitatis immisceat. Erecti autem tunc stamus, ut in iis quæ leguntur fideliter persistamus. Symbolum vero dicitur, ut verbis Evangelii fidem nos habuisse ostendamus. Sacerdos ad populum se convertit, dicens, *Dominus vobiscum*. *Oremus*, quia monet populum, B
ut in hac confessione fidei perseveret. Oblationes populi significant quod populus & clerus jugo dominico colla subdere se manifestant. Oblatio sacerdotis est panis & vinum, quæ per Melchisedech sunt oblata: panis significat corpus Domini, cum quo fidelis anima satiatur; vinum sanguinem nostræ redemptionis; aqua sacramentum baptismatis, quia de corpore Christi fluxerunt sanguis & aqua baptismatis. Hostia ponitur ab aliquibus ante calicem, ut Christi stantis ante crucem memoria habeatur; ab aliquibus vero ad dextrum latus, in quo dextrum latus Domini protensum lancea demonstratur. Altare vero signat C
crucem Domini, calix tumulum in quo sepultus est, patena lapidem quo coopertus fuit, corporale linteum quo involutus fuit. Secretæ orationes significant preces quas Dominus tempore suæ passionis secrete fundebat ad Patrem, dicens: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste*. Quibus orationibus finitis, dicit sacerdos, *sursum corda*, pro eo quod Dominus intuens discipulos dormientes excitavit eos dicens, *vigilate & orate, ut non intretis in tentationem*. Sacerdos etiam virtutes cælorum commemorat, ut ab eorum laudibus non discrepet laus sacerdotis: dicit enim Beatus Gregorius, quod dum Patri Filius immolatur, cælum aperitur, cæli veniunt D
potestates, & cælestibus ima junguntur. Sacerdos etiam tunc manus elevat de se crucem faciens, ut signum passionis Domini præsentet, & per hoc signum sub duce Moyse populus Israel populus Amalech debellavit. Quando enim Moyses tenebat manus erectas ad Dominum, populus devincebat; quando manus submittebat, populus vincebatur. *Sanctus* ter dicitur, quia Trinitatem denotat personarum; *Dominus sabbaoth*, id est in cælum elatus, essentiæ denotat unitatem. *Te igitur* ideo secrete dicitur cum aliis secretis quæ sequuntur, quia antiquitus cum alta voce legebantur, pastores in campis illa verba retro pecora decantabant. Unde Dominus ex E
his motus igne misso de cælo, quosdam ex illis interfecit, demostrans ut secrete ulterius legerentur. A *Te igitur*, usque ad *Agnus Dei* quod sacerdos faciat in canone continetur, videlicet primo tres cruces facit, ut a triplici peccato, scilicet cogitationis, loquutionis & operis humanum genus liberetur. Secundo facit quinque cruces in memoriam quinque plagarum Christi. Tertio facit duas ut anima & corpore salvari mereamur. Quarto facit quinque cruces ut quinque sensus corporis a noxiis retrahamus. Quinto facit septem cruces ut septem donis Spiritus-sancti illuminemur. Hostia consecrata in tres partes dividitur. Prima pars quæ infra calicem ponitur, signat illos qui adhuc vivunt in sæculo. Pars quæ in manu retinetur, illos qui sunt in paradiso. Pars vero alia illos qui sunt in purgatorio. *Agnus Dei* ideo ter cantatur, ut triplex gradus ecclesiæ, scilicet prælatorum, continentium, & conjugatorum a Deo consequi misericordiam mereantur. Osculum tunc inter homines datur, ut ostendant se in pace conjunctos, & corpore Christi, per quem pax facta est in cælo & in terra. Communionis cantus fit ideo, quia lætamur ex eo quod Deus vota sacerdotis accepit. Oratio sequitur ad complendum, quia sacerdos orat pro se & pro populo, ut sacrificium quod suscepit ad laudem Dei cedat, & eis proficiat ad salutem. *Ite missa est*, ideo dicitur, quia datur licentia recedendi populo, significans sacrificium pro eis ad Dominum fuisse transmissum. Chorus vero respondet pro populo *Deo gratias*, sicut apostoli post ascensionem Domini adorantes iterum regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno, & erant semper in templo laudantes & benedicentes Dominum. ANNO CHRISTI 1289.

Missa igitur celebrata, caveant sacerdotes quatenus hostiam consecratam in ecclesia semper paratam habeant in loco singulari, & clavi firmato honorifice collocatam, & devote ac fideliter conservatam præcipimus renovari in hunc modum, videlicet quod sacerdos duas vel plures, si opus fuerit, consecret hostias, quarum unam recipiat reservatam, & in loco illius quam reservaverat ponat noviter consecratam, & postea recipiat sanguinem, & alias receptiones, sicut mos est in ecclesia Caturcensi *vel* Ruthenensi *vel* Tutelensi. Et quando ab infirmo vere confesso requisitus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur. Moneant populum sacerdotes & diligenter inducant, ut cum deferri contigerit corpus Christi ad communicandum infirmos, & cum elevabitur in ecclesia vel altari, adorando corpus Christi verum, cum manuum & genuum flexione studeant se Creatori suo devotissime inclinare. Eucharistiæ igitur deportatio fiat cum duabus vel pluribus hostiis consecratis, ut unam possint infirmo dare presbyteri, & aliam reportare; & fiat sub honesto habitu, cruce, lumine & squilla præcedentibus, cum decenti custodia, subposito mundo velamine, dicendo septem psalmos pœnitentiales cum litaniis, & si iter longum est quindecim psalmos, & ipse sacerdos per se, & nunquam per alium ferat & referat caute & manifeste, & ante pectus ob Dei reverentiam & honorem, ut ex hoc apud homines fides & devotio augeatur. Prohibentes districte, ne aliquis qui non sit presbyter, Eucharistiam communicantibus præbeat. Diaconus autem poterit hoc facere necessitate urgente. Sacerdos igitur causa communionis cum corpore Christi veniens ad infirmum, ejus confessionem audiat, prout continetur supra in titulo proximo in §. *circa infirmos*. Igitur ipso de omnibus suis peccatis absoluto, & ei Christi corpore præsentato, & articulis fidei ab ipso ibidem recognitis, & cruce reverenter adorata, devote recipiat corpus Christi, & si in ore infirmi aliquid de corpore Christi remanserit, vel inde exierit quod ab eo recipi non

☞ non poſſit habens aliquam panis formam, ab ipſo ſacerdote convenienter debet ſumi, vel cominutum in calice cum modico vini dari alicui bonam conſcientiam habenti. Si vero infirmus adeo debilis fuerit, quod ſub magna forma corpus non poſſit recipere, forma minima detur ei in calice & cum modico vino inſtilletur in ore infirmi, quia in qualibet particula totum eſt corpus Chriſti.

ANNO CHRISTI 1289.

Volumus & mandamus ut quilibet fidelis poſtquam confeſſus fuerit, ad minus in Paſcha reverenter ſuſcipiat ſingulis annis Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii conſilio ſacerdotis ex aliqua cauſa rationabili duxerit abſtinendum. Alioquin vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens careat ecclesiaſtica ſepultura Et eſſet honeſtum ac pium communionem recipi in feſtis Nativitatis Domini & Pentecoſtes a quocumque fideli, & ad hoc populus inducatur. Præcipientes, ut ſacerdotes vinum purum habeant paratum in eccleſia, quod ſtatim, non cum calice ſacerdotis, ſed cum calice ad hoc ſpecialiter deputato tribuant populo poſtquam receperint corpus Chriſti. Prohibentes communicantibus, ne a præſentia ipſorum ſacerdotum recedant, donec de vino aliquantulum biberint, & diligenter abluerint ora ſua. Item præcipimus, quod dum cappellanus hoſtias renovat conſacratas, ſi aliquæ remanent populo communicato, illas recipiat jejuno ſtomacho, vel in miſſa recepto corpore & ſanguine Chriſti ante omnem perfuſionem. Parvulis autem qui tantæ ſunt innocentiæ, quod peccato mortali non fuerint pergravati, & talis diſcretionis & compoſitionis fuerint, quod cum aliqua reverentia & timore ſint ſacramentum ſuſcepturi, ſecure miniſtretur eiſdem aliqua confeſſione præhabita, ut modum confitendi & communicandi aſſumant. In ſacramentis enim, & maxime in iſto, ubi caligat oculus rationis, inſtruendi ſunt homines & mulieres, non ſolum per verba, immo & per actus exteriores, ad devotionem & fidem. Aliis vero parvulis nullatenus concedatur, Sed in mortis articulo vel alio vinum cum aqua in calice porrigatur eiſdem, non quod hoc ſit ſacramentum, ſed propter fidem & aſſuetudinem ſacramenti. Sacerdotes autem curam animarum habentes ante communionem parochianos ſuos moneant publice in eccleſia, ne aliquis in mortali peccato conſtitutus occulte ſeu manifeſte præſumat recipere corpus Chriſti, & ſi videant vel ſciant aliquem in mortali peccato conſtitutum paratum communicare, trahant ipſum ad partem, & eum ſecrete moneant, ne communicet ullo modo, niſi prius de peccato illo vere confeſſus fuerit & contritus, dicentes ſibi quod ſi taliter communicaret, in damnationem ſuæ animæ redundaret. Et ſi monitus noluerit abſtinere, non debet ei publice communio denegari. Si autem a ſolo ſacerdote nemine alio præſente ab eo communio peteretur, non eſt audiendus, ſed potius repellendus. Verum ſi peccatum fuerit notorium, & non eſt de ipſo vere confeſſus, ante ſatisfactionem condignam debet ſibi publice communio denegari, & hoc idem in oſculo crucis dicimus, & volumus obſervari. Tamen in die Veneris ſancta ab omnibus generaliter adoretur. Caveant autem ſacerdotes, ne aliquid de ſanguine Chriſti extra calicem cadat; quod ſi per negligentiam ipſorum acciderit, & in tabula, terra, vel lapide ſtillaverit, lingatur, ſi fieri poteſt, per presbyterum, & nihilominus radatur, & quod raſum fuerit comburatur, & cinis infra altare ſi fieri poteſt, vel juxta altare in ſacrario abſcondatur, & quadraginta diebus ille cui acciderit pœniteat. Si vero ſuper altare ſtillaverit ſanguis, & tangat tantummodo pannum altaris quod non tranſeat ad alium, ſorbeat ſacerdos ſtillam incontinenti, ſi fieri poteſt, & tribus diebus pœniteat. Et ſi ſtilla uſque ad ſecundum pannum pervenerit, pœniteat quatuor diebus; & ſi uſque ad tertium pannum pervenerit, pœniteat undecim diebus; & ſi uſque ad quartum pervenerit, pœniteat viginti diebus, & linteamina quæ tetigerit ſtilla ſanguinis, tribus vicibus in tribus aquis miniſter vel diaconus abluat, calice ſubpoſito, & aqua ablutionis juxta altare recondatur. Muſcam vel araneam, vel aliud turpe cadens in ſanguine, non tenetur ſorbere ſacerdos, licet ponatur in patena, vel alio calice, & ibi tribus aquis lavetur, & poſtea illa ſpecies comburatur, & aqua ablutionis ac cinis ſimiliter recondatur. Si quis per ebrietatem, vel nimiam comeſtionem Euchariſtiam evomuerit, ſi laicus eſt, quadraginta diebus pœniteat, ſi clerici vel religioſi, diaconi vel presbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteant, & ſi pro infirmitatis cauſa evomuerint, VII. diebus pœniteant. Qui vero chriſma vel Euchariſtiam incaute reliquerit, id eſt in loco clavibus non firmato, nec fideliter cuſtodito, tribus menſibus debet ab officio ſuſpendi, & ſi per ejus incuriam ſeu negligentiam mus vel animal aliud illud comederit, ultra prædictos tres menſes, pœniteat quadraginta diebus. Si vero aliqua enormia ſeu nefaria fieri inde contigerit, graviori ſubjaceat ultioni. Ubicumque autem dicitur quadraginta diebus, vel triginta diebus ſeu pluribus, ſeu paucioribus pœniteat, ſic debet intelligi, ut per omnes dies ſcilicet aliquam pœnitentiam agat ſecundum arbitrium imponentis; ſi vero hoſtia fuerit inventa ſub palla altaris, & dubitetur utrum fuerit conſecrata, dicimus quod ſacerdos in fine miſſæ poſt receptionem ſanguinis, poteſt eam recipere, & idem dicimus de aliqua parte hoſtiæ, ſi ita inventa fuerit in altari, & dubitetur utrum fuerit conſecrata. Et omnino caveant ſacerdotes miſſam celebrare volentes, ne panis ſeu vinum ſint in altari præter illa quæ tunc fuerint conſecranda. Poſt celebrationem miſſarum ſacerdotes viſitent infirmos, & poſtea legant, ſcribant, vel doceant. An autem celebrare quotidie vel aliquando ex reverentia abſtinere, ſit melius ſacerdoti, hoc relinquitur ſuæ intentioni, ut id faciat in quo magis credit placere Deo, ſicut dicitur de Zachæo & Centurione, quorum unus placuit ſacrificando, alius abſtinendo: Ex negligentia autem non eſt aliquatenus abſtinendum.

ANNO CHRISTI 1289.

XVII.

De ſacramento extremæ-unctionis.

Quoniam infirmis recepta pœnitentia & Euchariſtia exhiberi conſuevit ſacramentum unctionis extremæ, quod ſacramentum debet eſſe egredientium. De hoc reſtat immediate videndum, ſcilicet quid eſt, & quis confert

illud

illud, & cui confertur, & qua forma, & quæ sunt in eo necessaria, & quis ejus effectus. ANNO CHRISTI 1289. Est autem sacramentum extremæ unctionis sacri olei materialis in corpus infirmorum delibutio. Et debet ac potest conferri a presbytero & non ab inferiori. Confertur infirmis quibuscumque baptizatis pœnitentibus & confessis, & quibuscumque fidelibus, ex quo aliquam discretionem habuerint, & quotiescumque infirmitas supervenit, debebit & poterit iterari. Et si habens discretionem ex contemtu vel negligentia obmittat recipere, periculosum & damnabile reputatur eidem. Formam hujus sacramenti non ponimus, quia perfecte in ordinario continetur. Quinque vero sunt necessaria in hoc sacamento, scilicet minister, id est, sacerdos; materia, id est, sacrum oleum quod dicitur infirmorum; intentio, scilicet conferendi; verba, scilicet quæ in ordinario continentur, & membra, scilicet suscipientis. Effectus hujus sacramenti est venialium peccatorum remissio, & infirmitatis alleviatio, si divina sapientia id utile infirmo novit expedire. Debent in collocatione hujus sacramenti plures esse sacerdotes, si potest commode fieri; & non debet unus inungere, & alius orationem infundere, ne fiat divisio sacramenti, licet uno inungente & orante, alii postea statim orent, vel uno inungente & orante possunt quilibet inungere & orare. Sacerdos etiam solus cum clerico suo hoc sacramentum poterit conferre, si non possunt sacerdotes alii adhiberi. Si vero infirmus qui percipit hoc sacramentum amiserit notitiam vel loquelam, nihilominus dum tamen vitam habeat concedatur eidem. Præcipimus itaque ut doceant populum sacerdotes, ut omnes, maxime postquam ad annos discretionis pervenerint, pœnitentes & confessi & recepta pœnitentia, & eucharistia, vel etiam ex quo aliquam discretionem habere inceperint, puta post quatuor vel quinque annos, & totiens quotiens infirmitas supervenerit, hoc sacramentum recipiant unctionis etremæ, quia ut dicit Jacobus apostolus per hoc venialia dimittuntur, & mentibus infirmorum alacritas infunditur, ut sic ad æterna gaudia citius eleventur. Item præcipimus, ut sacerdotes oleum sacrum infirmorum honeste deferant, & cum magna reverentia hoc impleant sacramentum.

XVIII.

De sacramento ordinum.

Dictum est supra de quinque sacramentis necessariis, sequitur videre de reliquis duobus voluntariis, scilicet ordine & matrimonio, & dicuntur voluntaria, quia sine ipsis est salus. Unde dicendum est, quid est ordo, & quot sunt ordines, & quo tempore conferendi, & a quo, & cui & qualiter. Ordo est sacramentum ecclesiæ (a) ab apostolis introductum, cujus character per manus impositionem prælati secundum formam Ecclesiæ factam cooperante Spiritu-sancto imprimitur in ordinato, ut in certis officiis ecclesiasticis valeat ministrare. Ordines vero dominicales sunt septem gradus ecclesiastici ad modum septiformis gratiæ Spiritus-sancti, scilicet ostiarii, lectores, exorcistæ, acolyti, subdiaconi, diaconi, presbyteri: quorum quatuor primi minores ordines, reliqui vero tres majores, & sacri ordines appellantur. Qui siquidem septem ordines ANNO CHRISTI 1289. vel gradus a prima tonsura clericali recipiunt fundamentum. Prima enim tonsura, quæ aliter dicitur psalmistatus, non est ordo proprie, sed graduum seu ordinum fundamentum. Quæ tonsura etiam sola a prælato concessa secundum formam Ecclesiæ facit vere clericum privilegiis clericalibus insignitum, quæ dicitur ampla decenter atque rotunda, qua summus prælatus Dei Filius JESUS CHRISTUS in signum victoriæ usus fuit, dum pro redemtione nostra corona spinea se coronari permisit. Primus igitur ordo est post tonsuram ostiarii ex eo sic dicti, quia præest ostiis templi; quod Officium Dominus in sua persona suscepit, quando cum flagello vendentes & ementes de templo ejecit, & cum dixit: *Ego sum ostium in regno Patris mei*. Secundus gradus est sive ordo lectoris, dictus a legendo, debet enim lectiones & prophetias populo legere. Hoc officium Christus complevit, cum in medio seniorum librum Isaiæ aperiens, distincte ad intelligendum legit. Tertius gradus est sive ordo exorcistæ, qui ita Græce dictus, Latine dicitur adjurans, vel increpans; debet autem inter alia exorcismos memoriter retinere, & immundos spiritus increpare. Hoc officio Dominus usus fuit cum demoniacos multos sanavit. Quartus gradus est acolyti, qui ita Græce dictus, Latine ceroferarius appellatur: debet enim inter alia cereos portare, quando legitur evangelium vel sacrificia offeruntur. Quod officium Dominus in se habere testatur cum dicit: *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris*. Quintus gradus est subdiaconi, ideo sic dictus, quia subjacet præceptis & officiis diaconorum. Debet etiam inter alia calicem & patenam ad altare Christi deferre, & diaconibus tradere, & ministrare, urceolum aquæ & manutergium tenere episcopo & presbyteris. Et hoc officio usus est Dominus quando mittens aquam in pelvim linteo se præcinxit, & pedes discipulorum lavit & tersit. Sextus gradus est diaconi seu levitæ, quod nomen accepit in veteri testamento, quia de tribu Levi ad divinum cultum ordinabantur. Et diacones Græce, Latine ministri dicuntur. Debent enim inter alia sacerdotibus in sacramentis ministrare, scilicet in chrismate, patena, & calice oblationes inferre, & disponere in altari, componere mensam Domini, crucem Domini ferre, evangelium legere. Hoc officio usus Christus est, quando post cœnam sacramentum sui corporis discipulis dispensavit. Septimus gradus est presbyteri, qui ita Grece dictus, Latine senior interpretatur, non propter ætatem, sed propter maturitatem, qui aliter sacerdos appellatur, id est sacra dans; debet enim inter alia sacramentum corporis & sanguinis Domini in altari conficere, orationes dicere, & dona Dei benedicere. Hoc officio usus est Christus, quando se ipsum idem sacerdos & hostia in ara crucis obtulit, & quando post cœnam panem & vinum in corpus suum & sanguinem transmutavit. Quidam autem dicunt, quod novem sunt ordines in hac ecclesia militante, sicut sunt novem ordines angelorum in ecclesia triumphante, ut prima tonsura sive psalmistatus, sit primus ordo, ordo vero episcopalis ultimus, quo officio specialiter usus fuit Christus, quando discipulos con-

(a) Hæc verba *ab apostolis introductum* in solo Ruthenensi codice reperiuntur, in duobus aliis codicibus non comparent

gre-

☞ gregatos benedixit, & videntibus illis in cælum est elevatus.

ANNO CHRISTI 1289.

Sciendum est autem, quod superpellicium seu camisia, quam primo sacerdos induit, significat bonam fidem quam primo habere debemus, cum radix sit omnium virtutum. Amictum quo caput sacerdotis velatur, humilitatem significat cum qua omnem statum nostrum velare debemus. Alba virginitatem significat, quia sicut fugit albedo nigredinem, unitas divisiones, sic virginitas corruptionem. Zona vero castitatem significat: nam lumbos ubi sedet luxuria deprimit & restringit. Manipulus qui in manu sinistra defertur, istam vitam significat ut ab hac vita, ad vitam aspiremus æternam. Stola quæ longa est usque ad pedes legem Dei significat, ut in longum vitæ nostræ in lege Dei vivere debeamus. Infula seu casula quæ alias vestes cooperit, caritatem significat, quæ virtutes continet in se omnes. Isti vero ordines dicuntur sacri, quia res sacra, id est gratia per eos confertur. Superiora vero officia, scilicet (a) episcoporum, archiepiscoporum, metropolitarum, primatuum, patriarcharum & papæ, & inferiora, scilicet archidiaconorum, archipresbyterorum, abbatum, decanorum, præpositorum & aliorum non sunt proprie ordines, sed ordinum officia & dignitates.

(a) In uno codice desideratur *episcoporum*.

De temporibus ordinandorum.

Ordines prædicti, scilicet tres majores conferri non possunt, nisi in sabbatis quatuor temporum & sabbato ante Dominicam de Passione, & sabbato in vesperis Paschæ. Minores vero ordines in dictis temporibus conferuntur, & etiam diebus dominicis, & aliis præcipuis festis potest episcopus unum aut duos, vel plures ad minores ordines promovere, dum tamen ordinationem generalem facere non videatur. Conferuntur autem dicti ordines solum ab episcopis & superioribus ab ecclesia non præcisis, licet abbas si est presbyter possit monacho suo primam tonsuram clericalem & lectoratum conferre. Conferri autem debent dicti odines homini litterato, non criminoso, monogamo, sobrio, prudenti, ornato, hospitali, casto, non percussori, non litigioso, non cupido, non neophyto, bene dispósito, non excommunicato, non interdicto, vel suspenso, non in peccato notorio existenti mortali, non irregulari, non illegitime nato, & aliter ad celebrandum bene apto. Conferendi sunt vero dicti ordines examinatione præcedenti. Item, gradatim non per saltum; item, palam non furtive; item cum deliberatione, servatis scilicet interstitiis temporum supra dictis. Item, opportune, non importune, quamvis enim quatuor minores ordines insimul possent recipi, non tamen sacri ordines, nec etiam unus minorum & unus sacrorum insimul sunt recipiendi, sed unus sacer ordo tantummodo una die uni debet personæ conferri. Sed nec prima tonsura simul cum minoribus ordinibus secundum quorumdam opinionem una debent die conferri. Præcipimus itaque, ut nulli clerici nostræ diœcesis accedant ad alios episcopos sine nostra licentia pro ordinibus obtinendis, sed ad nos veniant temporibus consuetis: præcaventes, quod cum recipient ordines, de omnibus peccatis suis vere pœnitentes sint & confessi, nec aliqua sententia majoris excommunicationis vel interdicti vel suspensionis ab officio sint ligati; alioquin irregularitatem incurrerent, quam incurrunt etiam omnes clerici majori excommunicatione seu interdicto vel ab officii suspensione ligati, qui durante sententia scienter ingerunt se divinis, & in suo ordine officiant sicut prius, de qua irregularitate cum eis non nisi per summum pontificem poterit dispensari. Et ideo quilibet clerici debent diligentissime præcavere, ne irregularitatis laqueo se involvant, cum eis dispensatio multum damnosa, sumptuosa, & laboriosa existat. Nullus clericus sine titulo, ex quo possit, quamdiu vixerit, sine clerici opprobrio, commode sustentari, veniat ad nos pro ordinibus obtinendis.

ANNO CHRISTI 1289.

Clericus habens beneficium cum cura animarum, si non attigerit viginti quinque annos, vel si infra annum se non fecerit in presbyterum promoveri, beneficio privatus est ipso jure; & si personaliter ibi non resideat, privabitur illo, monitione trina præmissa, nisi causa rationabili secum ad tempus super residentia duxerimus dispensandum.

Prohibemus ne sacerdotes hujus diœcesis ad alias diœceses sine nostris litteris suæ promotionis se transferre præsumant, nec sacerdotes aliarum diœcesum incogniti sine litteris sui episcopi ad celebrationem missarum populo in hac diœcesi admittantur, nisi forte secrete ex devotione voluerint celebrare.

Prohibemus etiam ne aliquis nostræ diœcesis ad episcopos Italicos accedat ordinandus sine nostris litteris specialibus, vel summi pontificis, continentibus, quare nos nolumus vel non possumus eos ordinare: alioquin tales suspensi essent ipso jure, & sine spe dispensationis essent etiam a sede apostolica concedendæ, cum nos super hoc non possumus dispensare.

Nulli etiam alterius diœcesis ad nos veniant ordinandi sine litteris veris sui episcopi; alioquin excommunicationis sententias proferimus in eosdem, cum ex hoc si per nos ordinarentur, posset nobis & ipsis periculum imminere.

Religiosi vero in non exemtis prioratibus deputati & eorum socii in nostra diœcesi constituti, possunt a nobis licite ordinari, licet non sint de nostra diœcesi oriundi.

Nulli etiam nobis infantem præsentent clericandum, seu illitteratum, nisi statim religionem intret, nec etiam conjugatum clericandum, nec conjugatus se præsentet, nisi vellet religionem intrare, vel ad sacros ordines promoveri de voluntate uxoris, & a nobis habita licentia & obtenta, alioquin sententiam excommunicationis incurrat ipso facto.

Declaramus etiam quod in XVIII. *anno potest quis, nisi sit aliud canonicum quod obstat, ad subdiaconatus: & in* XX. *ad diaconatus: & in* XXV. *ad presbyteratus ordines promoveri.*

XVIII.

De sacramento matrimonii.

Licet matrimonium magnum sit in ecclesia sacramentum, & prius quam alia sacramenta a Deo fuerit in paradiso institutum: quia non tamen per hoc sacramentum confertur gratia, sed per alia sacramenta, & quia in Ecclesia Dei primum locum obtinent virgines, scilicet continentes, ultimum conjugati: ideo ultimo est de hoc sacramento videndum. Et primo de quibusdam præambulis ad matrimonium, scilicet de sponsalibus, scilicet quæ sunt, & unde dicuntur, & quibus modis,

& in

ANNO CHRISTI 1289.

& in qua ætate contrahuntur & qualiter diſ- A solvuntur, & quis eſt effectus eorum. Sponſalia ſunt matrimonii inter virum & mulierem promiſſio. Dicuntur a ſpondendo, id eſt promittendo. Contrahuntur autem quinque modis, ſcilicet ſimplici ſponſione, ut cum dicit vir mulieri: Accipiam te in uxorem; & mulier viro: Accipiam te in maritum. Item, fidei datione. Item, juramenti interpoſitione. Item, datis arrhis ſponſalitiis. Item, annuli ſubarratione. Contrahuntur vero ſponſalia in ſeptennio completo, & a ſeptennio ſupra. Diſſolvuntur autem ſponſalia communi diſſenſu, auctoritate tamen eccleſiæ. Item, propter affinitatem ſupervenientem. Item, propter infirmitatem corporalem, vel ſpiritualem B ſupervenientem: corporalem, ut ſi naſum amiſerit, vel lepræ deformitas, quæ perſonam reddat inhabilem, ſuperveniat; vel ſpiritualem, ut ſi prius eſt fornicata, vel facta hæretica, vel alias infidelis. Item, propter fugam ſponſi vel ſponſæ ſe ad aliam provinciam transferentis. Item, propter majus vinculum ſuperveniens, ut ſi alter contraxerit cum alio per verba de præſenti. Item, ſi dicatur eſſe per famam inter ſponſos canonicum impedimentum. Item ſi alter ad religionem tranſivit. Item, ſi contrahentes ſponſalia ante pubertatem quæ eſt quatuordecim annorum in maſculo, duodecim in muliere veniens ad pubertatem contradicit. Effectus ſponſaliciorum C eſt, ut ea contrahens, matrimonium contrahere & perficere per cenſuram eccleſiæ compellatur. Ex ſponſalibus autem oritur quædam abſtinentia, quæ vocatur publicæ honeſtatis juſtitia, quæ procedit ex conſtitutione eccleſiæ propter vim matrimonii contrahendi, quæ ex ſponſalibus ſperatur perfici, quæ impedit matrimonium contrahendum & dirimit jam contractum, ut puta ſi aliquis contrahat matrimonium cum aliqua de cognatione illius uſque ad quartum gradum, quam olim habuit in ſponſam, & e converſo, quod matrimonium non valet de jure. Sequitur videre de matrimonio, ſcilicet quid ſit, & unde dicatur; ubi & a quo fuerit inſtitutum; quis D poſſit contrahere, qualiter contrahatur, & quare; quis ejus effectus, & qualiter diſſolvatur, ſeu quæ impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt jam contractum. Matrimonium eſt conjunctio maris & feminæ individuam vitæ conſuetudinem retinens, divini & humani juris communicatio.

Quid ſit matrimonium.

Dicitur autem matrimonium matris munium, id eſt officium. Et denominatur magis a matre quam a patre, quia in principaliori bono matrimonii, ſcilicet in prole magis laborat quam pater: nam proles ante partum eſt matri oneroſa, in partu doloroſa, & poſt partum laborioſa. Eadem ratione ſubſtantia viri & mulieris vocatur patrimonium, E quia pater magis laborat in acquirendo quam mater. Fuit inſtitutum matrimonium in paradiſo a Deo & ante peccatum per illa verba Adæ ore prophetico dicentis: *hoc nunc os ex oſſibus meis & caro ex carne mea, & propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*. Poteſt autem contrahere matrimonium quæcumque perſona apta ad conſentiendum & coeundum. Contrahitur autem matrimonium conſenſu & verbis, ut ſi dicant contrahentes: *accipio te in meum, accipio te in meam*, vel *concedo tibi corpus meum in maritum*, & *ego concedo tibi corpus meum in uxorem*: vel proferant æquipollentia conſenſum exprimentia de præſenti. Mutus qui verba proferre non poteſt, conſenſum exprimere poterit per indicia vel per ſigna, & tale matrimonium dicitur eſſe verum. Præſumtum vero vocatur quando cognoſcit quis carnaliter ſponſam, cum qua ſponſalia fecerat de futuro. Cauſæ vero matrimonii ſunt duæ principales, ſcilicet ſuſceptio ſobolis, & vitatio fornicationis; effectus matrimonii eſt, quia filii inde nati, ſunt legitimi & naturales, & in poteſtate patris conſtituti, & in ſolidum patri & matri ab inteſtato ſuccedunt. Item, & ex quo tenuit matrimonium, quod tamen fuit per carnis copulam conſummatum, uſque ad mortem nullo tempore diſſolvetur, niſi ſolummodo quoad thori ſeparationem, ſi alter conjugum fornicetur. Etiamſi aliter fiat hæreticus, cæcus, ſurdus, mutus, vel furioſus, vel aliud quantumcumque horrendum incurrat. Item quod poſt carnis copulam vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier; & e converſo: unde alter non poteſt invito altero vitam mutare, nec religionem intrare, & debet alter alteri debitum reddere etiam invitus. Impediunt autem matrimonium contrahendum, & dirimunt jam contractum ea quæ in his verſibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Senſus, & affinis, ſi forte coire nequibis,
Hæc ſocianda vetant, connubia facta retractant.

Error, ſcilicet perſonæ, ut ſi contrahendo cum Guillelma credens contrahere cum Paula, unde nullum eſt matrimonium. Conditio, ut ſi contrahat cum ſerva credens contrahere cum libera. Votum ſi poſt votum ſolemne contrahat. Cognatio quæ triplex eſt, ſcilicet carnalis, ut conſanguinitas uſque ad quartum gradum, ſpiritualis ut compaternitas, legalis ut adoptio. Crimen, ut quando vivente uxore cognovit aliam, & ei fidem dedit quod uxore mortua contrahet cum illa. Item, ſi vivente uxore cum alia de facto contraxit, & eam cognovit. Item, ſi machinatus ſum in morte uxoris, & cum alia contrahere promitto quam cognovi vivente uxore. Cultus diſparitas, ut ſi Chriſtianus contrahat cum Judæa, vel Sarracena. Vis, ut ſi contraho cum aliqua propter vim vel metum qui poſſit cadere in conſtantem virum. Ordo, ut ſi exiſtens in ſacris ordinibus contraham matrimonium. Ligamen, ut ſi ego ligatus, ſi habeo uxorem contraham cum alia, ipſa vivente. Honeſtas, id eſt publicæ honeſtatis juſtitia, aut ſi contraho cum aliqua conſanguinea uſque ad quartum gradum alicujus quæ fuit ſponſa mea. Senſus, ut ſi carens ſenſu, ut furioſus contrahat. Et affinis, non enim poſſum contrahere cum aliqua de conſanguinitate meæ uxoris quondam uſque ad quartum gradum, quia omnes illæ ſunt mihi affines. Si forte coire nequibis, ut in frigidis & maleficiatis, qui contrahere non poſſunt. Per hæc enim impedimenta, matrimonia contrahi impediuntur, & contracta ſeparantur. Et non de co-

gnatione carnali, quæ est consanguinitas, ut dixi, quod si consanguineus est in quarto gradu, & consanguinea in quinto, possunt copulari & debet computari gradus a stipite, & a patre duorum fratrum vel sororum a quibus descenderunt illi qui debent copulari. Stipes autem non facit gradum secundum canones, seu fratres vel sorores, & sunt in primo gradu, filii fratrum in secundo, filii filiorum fratrum in tertio, & illorum filii in quarto. Quando vero vir non est in quarto vel infra ex una linea computando a stipite, & mulier in quinto vel supra ex alia linea quantum remotior, ut mulier quæ ut in quinto, quantum distat a stipite, tantum distat hæc mulier a dicto viro, & a quolibet de linea illius viri, & ideo poterunt copulari. De cognat one spirituali dico quod triplex est, scilicet compaternitas in femina, quæ attenditur inter spiritualem patrem vel matrem pueri baptizati & carnalem. Unde si contraho cum matre carnali pueri quem baptizavi, vel in baptismo tenui, non valet. Item est paternitas in masculo, seu commaternitas in femina, quæ attenditur in eum qui baptizat vel tenet in baptismo, & cum qui baptizatur, & inter tales similiter non tenet in matrimonium. Item est spiritualis fraternitas quæ attenditur inter filium meum spiritualem, quem baptizavi vel in baptismo tenui, & filiam meam carnalem, & inter quos similiter non potest esse matrimonium. Et quod dixi quod per baptismum contrahitur cognatio spiritualis, idem intelligas de confirmatione. De cognatione legali, dico quod impedit & dirimit matrimonium, ut si ego adopto aliquam in filiam meam, numquam possum contrahere cum ea, vel eam habere etiam soluta adoptione, nec etiam filius meus naturalis durante adoptione. Item, inter uxorem adoptantis & filium adoptatum est affinitas legalis, quæ impedit & dirimit matrimonium, etiam adoptione soluta. Item, nota quod si uxor tua postquam fuerit a te carnaliter cognita suscepit infantem alterius mulieris in baptismo vel in confirmatione, illa cujus infans erit, efficiet tibi commater per factum uxoris tuæ, & ideo mortua uxore tua non poteris illam ducere in uxorem, & e converso eamdem commaternitatem uxori acquiri intelligitur per maritum. Si vero dictam susceptionem fecit uxor tua, antequam eam cognosceres, mortua uxore tua poteris illam in uxorem ducere. Si autem filium uxoris tuæ quem ab alio generavit antequam eam duceres, & esses effectus una caro cum ea, aliqua mulier in baptismo vel confirmatione tenuerit, illa mulier est commater uxoris tuæ, & non tua, unde mortua uxore tua talem commatrem ejus habere poteris in uxorem. Idem est, si filius ab aliquo suscipiatur quem genuisti de aliqua muliere, & sic in tribus casibus proximis aliquis duas commatres unam post aliam, habere poterit in uxores, & aliqua duos compatres unum post alium habere poterit in maritos.

De matrimonio clandestino.

Præcipimus itaque ad hoc ut dicta impedimenta & alia pericula circa matrimonia sciantur & cognoscantur, & cognita evitentur, ut matrimonia cum honore & reverentia in concessis gradibus non cum risu seu jocose, nec de nocte seu clandestine, sed publice in facie ecclesiæ celebrentur. Districte præcipientes ut ante per tres dies dominicos vel festivos vel alios, quibus præsens erit populus, vel major pars ejus, banna publice ut moris est per sacerdotes in ecclesiis proponantur, quod inter illos tales est matrimonium contrahendum, ut infra dictos dies juxta statuta concilii generalis qui voluerint, & valuerint, legitimum impedimentum opponant, & ipsi presbyteri nihilominus investigent utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura super impedimento contra matrimonium contrahendum, interdicatur expresse contrahi per sacerdotes, donec quod fieri debeat manifestis nobis vel officiali nostro constiterit documentis. Sane parochialis vel sacerdos, qui clandestina matrimonia inhibere contemserit, aut quilibet regularis qui eis præsumserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius etiam si culpæ qualitas postulaverit puniendus. Sed & illis qui taliter copulari præsumserint condigna pœnitentia injungatur. Sunt etiam matrimonia clandestina contrahentes bannis, scilicet, ut dictum est, non præmissis, & omnes qui talibus matrimoniis interesse præsumserint auctoritate provincialis concilii & nostrorum prædecessorum, ac nostra ex statutis hujus ecclesiæ synodalibus ipso facto excommunicationis sententia innodati.

Prohibeant etiam subditis suis presbyteris, ne sponsalia inter se contrahant interposito maxime juramento vel fide, & nisi in loco honesto, & coram suo sacerdote, & præsentibus aliquibus personis fide dignis. Districte igitur juxta statuta provincialis concilii inhibemus, ne infra ætatem legitimam quæ est quatuordecim annorum in masculo, duodecim in muliere matrimonia contrahantur, & ne aliquis talibus matrimoniis interesse præsumat; alioquin tam contrahentes quam qui intererunt nostro, seu officialis arbitrio punientur. Cappellani vero parochiales, quam cito sciverint extra forum pœnitentiale in suis parochiis matrimonia illicite esse contracta, juxta statuta ejusdem concilii nobis vel officiali nostro intimare procurent; alioquin nostro seu officialis nostri arbitrio graviter punientur: si vero in foro pœnitentiali ambo conjuges confitentur impedimenta quæ sciunt pro certo esse inter eos, & erant antequam contraherent, ut quia alter eorum ante habebat conjugem, vel ante erant affines, vel consanguinei, vel ante votum religionis, vel aliud solemne votum emiserant; tunc imposita eis pœnitentia salutari, præcipiat eis cappellanus, ne ulterius carnaliter misceantur, & eos inducat, ut nobis vel officiali nostro ea denuntient, ut decernatur in foro judiciali tale matrimonium non tenere. Si vero alter tantum conjugum tale impedimentum esse pro certo inter eos confiteatur, in pœnitentia injungendum est illi in foro illo, ne debitum carnale ab altero exigat, nec exactus exsolvat, etiam si propter hoc ipsum excommunicari contingat, & tunc cappellanus mittat illum ad excommunicatorem suum, qui in hoc foro pœnitentiæ debet ipsum absolvere. Et tam ipse quam cappellanus non debent vitare ulterius in occulto judicio animarum, ex quo occulte est absolutus, sed publice vitabitur, & denuntiabitur quousque absolutionem publicam mereatur. Sed si pro certo non sciat hoc impedimentum, sed credit

ANNO CHRISTI 1289.

ANNO CHRISTI 1289.

dit hoc probabiliter & discrete, debitum non exiget, sed & exactus cum cordis contritione exsolvet. Si vero leviter & temerarie, conscientia deposita, debitum exigere & solvere poterit de consilio sacerdotis. Si autem affinitas post matrimonium supervenerit, ut quia alter conjugum durante matrimonio cognovit consanguineam alterius conjugis, injungendum est ei in foro pœnitentiæ, & a conjuge & ab illa consanguinea in carnali copula perpetuo abstinere; etiam si ab alio conjuge exigatur, prout in casu proximo fuit dictum, licet in judicio ecclesiæ contentioso præciperetur eidem, quod non exigeret, licet cum cordis contritione exsolveret jam exactus. Tale vero matrimonium per carnis copulam consummatum, quamdiu ambo conjuges vixerint, non solvetur, nisi quoad carnis copulam, ut est dictum. Forus autem pœnitentialis & non judicialis ad cappellanos, uterque vero ad nos vel officiali nostro dignoscitur pertinere. Inhibemus itaque & præcipimus quod mota quæstione super matrimonio vel sponsalibus non celebretur matrimonium, donec coram nobis vel officiali nostro illa quæstio fuerit terminata. Districte etiam inhibemus, ne aliqui qui sponsalia contraxerint præsumant cum aliis contrahere secunda sponsalia seu matrimonium, nisi prius a vinculo priorum sponsaliorum coram nobis vel officiali nostro se ad invicem duxerint absolvendos. Et qui contra fecerit, talia secunda sponsalia seu matrimonium non denuntientur in ecclesia, nec taliter nubentibus detur benedictio nuptialis, sine nostra vel officialis nostri licentia speciali. Nolumus enim quod talis malitia remaneat impunita. Si autem sponsalia contrahentes coram nobis vel officiali nostro ad invicem se absolverint, ecclesia in patientia sustinebit.

Inhibemus quoque ne aliqua mulier absente viro suo, seu vir absente uxore sua, quantocumque annorum numero absentia duraverit, præsumant contrahere aliud matrimonium, donec constet ei quod conjux ejus decesserit ab hac vita: & si contrahere voluerit, sacerdos ejus hoc fieri non permittat, & si contra fecerit, ad nos vel officialem nostrum mittatur, ut faciat super hoc quod justitia suadebit.

Prohibemus autem ne aliquis sacerdos ignotas personas de remotis partibus venientes matrimonialiter copulare præsumat, sive ambo ignoti fuerint vel alter illorum, nec hujus matrimonium denuntietur in ecclesia faciendum, nisi de nostra vel officialis nostri licentia speciali. Si vero personæ contrahentium matrimonia clandestina in nocte fecerunt, & ea voluerunt in facie ecclesiæ publicari, recipienda sunt ab ecclesia & approbanda tamquam a principio in conspectu ecclesiæ contracta, absolutione prius obtenta de excommunicatione, quam propter hoc incurrerunt; ita quod bannis præmissis, ut moris est, confiteantur coram sacerdote publice & aliis personis pluribus se matrimonium contraxisse, vel de novo in ecclesia matrimonium contrahant de præsenti, eisque detur si postulaverint benedictio nuptialis, nisi consanguinitas vel aliud iterum impedimentum obsistat.

Item, prohibemus ne aliquis parochialis sacerdos recipiat ad matrimonium contrahendum parochianum, vel parochianam alterius ignorante proprio sacerdote. Si vero sponsus & sponsa de diversis parochiis fuerint, & banna præmissa fuerint, matrimonium poterunt contrahere, & benedictionem nuptialem recipere in quacumque ecclesia voluerint, proviso quod certas litteras vel nuntios suorum presbyterorum habeant & ostendant continentes, quod in ecclesiis quarum sunt parochiani denuntiatum fuit illud matrimonium contrahendum, & quod ipsi presbyteri nullum sciunt vel audiunt impedimentum consistere inter eos. Et fient litteræ super hoc isto modo.

Discreto viro cappellano talis ecclesiæ cappellanus talis salutem in Domino. Noveritis nos in nostra ecclesia banna pubblice, ut moris est, emisisse, quod inter talem parochianam nostram & talem hominem est matrimonium contrahendum, in quo nullus apparuit contradictor, & nos ipsam ad hoc aptam credimus, prout humana fragilitas nostra novit. Datum tali loco, tali die.

Si vero apparuerit contradictor, non procedat ad matrimonium cappellanus, sed citet contradicentem ad instantiam ejus cui contradicetur ad diem competentem coram officiali, cui scribes hoc modo.

Viro venerabili & discreto domino officiali Cadurcensi, vel Tutelensi, vel Ruthenensi cappellanus de tali loco salutem, & reverentiam cum honore. Noverit vestra discretio, quod cum in ecclesia mea publice banna emitterem, ut est moris, quod inter talem hominem & talem mulierem erat matrimonium contrahendum, talis se opposuit, dicens hoc fieri non debere propter talem causam, quare citavi peremtorie dictum contradicentem ad instantiam prædicti, cui contradixit, ut tali die Cadurco, vel Ruthenis, vel Tutelæ compareat coram vobis, prosecuturus cum prædicto cui contradixit canonice dictam causam. Datum tali loco, die, & anno.

Si vero sit fama vel dicatur a fide dignis, quod justum impedimentum est inter eos, non tunc procedat ad matrimonium cappellanus, sed citet eos peremtorie, ut die competenti coram officiali Cardurcensi vel Ruthenensi, vel Tutelensi compareant, super dicto impedimento justitiam suscepturi. Licet autem parochianus alicujus ecclesiæ exuatur a jure parochiali primæ ecclesiæ per translationem domicilii in parochiam alienam, nihilominus tamen fiat denuntiatio matrimonii contrahendi in illa ecclesia, in cujus ecclesia volentes contrahere longam fecerint moram, & etiam in illa in quam suum transtulerint domicilium, & morantur, maxime si de novo in parochiam alienam se transtulerint.

Quia sæpe contingit quod propter aliqua impedimenta, sponsus, & sponsa volentes matrimonium contrahere, post celebrationem missæ ad ecclesiam veniunt, & licet missam non audierint die illa, benedictionem nuptialem postulant sibi dari, benedictio nihilominus datur eis. Honestum tamen est, quod, si potest commode fieri, missam prius audiant, & in fine missæ benedictionem recipiant nuptialem, postquam sacerdos susceperit Christi corpus & sanguinem velut in missalibus continetur.

Districte etiam prohibemus, quod si semel vir, vel uxor fuerint benedicti, & illo matrimonio dissoluto alter illorum conjugum

ANNO CHRISTI 1289.

secundum matrimonium contrahat cum persona alia benedicta, vel etiam non benedicta, nullatenus benedicantur taliter contrahentes, quia caro semel benedicta trahit ad se non benedictam, cum post carnalem conjunctionem effecti fuerint una caro; & sic benedictionis communicabunt actionem, ut sic benedictioni nuptiali quæ sacramentalis est, nulla injuria per iterationem fieri videatur. Sacerdos vero qui contrarium fecerit, ab officio, beneficioque suspensus de jure ad sedem apostolicam est mittendus. Sunt autem quædam tempora in quibus solemnitates fieri non debent matrimoniorum & nuptiarum, nec dari benedictio nuptialis, videlicet ab adventu Domini usque ad octavam Epiphaniæ, & a septuagesima usque ad octavam Paschæ completas, & a tribus diebus ante Ascensionem Domini usque ad Dominicam primam post Pentecosten, sed in ipsa Dominica post Pentecosten, & dejnceps usque ad adventum Domini possunt matrimoniorum & nuptiarum solemnia celebrari.

ANNO CHRISTI 1289.

INCIPIT SECUNDA PARS.

De vita & honestate clericorum.

UT Clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caste studeant vivere clerici universi, præsertim in sacris ordinibus constituti. Isti enim necessario castitatem servare tenentur, quam tacite voverunt Domino sacrum ordinem assumendo. Clerici quoque qui stipendiis ecclesiasticis sustentantur, & qui non habent beneficium ecclesiæ, sunt tamen in sacris ordinibus constituti, debent quotidie dicere per septem horas, divinum officium nocturnum, pariter & diurnum, pro ut dicitur communiter in ecclesia Caturcensi, vel Ruthenensi, vel Tutelensi, & in breviariis continetur, scilicet matutinum, primam, tertiam, sextam, nonam, vesperas & completorium, nisi infirmitatis necessitas excusaret, & non cum sincopa, sed distincte, & cum intentione sollicita & devota, laudes istis temporibus Creatori nostro super judicia suæ justitiæ referendo, & si per competentes horas dictæ non fuerint, tamen postea persolvantur. Item in ecclesiis sunt dicendæ, si commode fieri potest, alias ubi fieri poterit commode & honeste: officium Beatæ Mariæ vero nullus dicat induendo vel calciando, sed alias debite & devote. Sacerdotes moneant clericos suæ parochiæ in minoribus ordinibus constitutos, ut singulis diebus saltem Beatæ MARIÆ Virginis horas dicant & commemorationem aliquam pro defunctis. A crapula & ebrietate maxime in anniversariis & aliis conviviis & a commessationibus superfluis, & confabulationibus illicitis omnes clerici abstineant, & vinum sibi temperent & se vino, ac tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec istis ludis intersint, nec ad luctas laicorum accedant, mimis & joculatoribus non intendant. Coronam & tonsuram sine comis & * sine pileo deferant congruentem, nec officia seu commercia sæcularia exerceant, & maxime inhonesta; sed officia ecclesiastica & alia bona studia exerceant diligenter. Pannis rubeis aut viridibus & manicis consutiis, aut sotularibus rostratis, seu cordelatis non utantur, & clausa deferant desuper indumenta, nec frenis, sellis, pectoralibus, & calcaribus deauratis utantur. Balistas & arcus, lanceas, falsones, costalarios seu alia arma non deferant, nisi forte ex causa rationabili probabilis timoris vel guerræ, & venationibus non intendant.

ANNO CHRISTI 1289.

Inhibemus districte ne clerici feminas teneant de quibus suspicio incontinentiæ possit esse; sed nec rectores ecclesiarum juvenes matres, sorores, amitas, consanguineas secum in domibus ecclesiarum tenere præsumant, sed alibi, si pauperes fuerint, eis, si voluerint, necessaria subministrent. Quicumque autem clericorum manifeste secum tenuerit concubinam, ipso facto se noverit excommunicationis sententia innodatum, & juxta statutum provincialis concilii, si habet beneficium privetur eodem, nisi ex causa probabili secum duxerimus dispensandum. Item, clericus beneficiatus, qui per annum in excommunicatione perstiterit, & in petenda absolutione negligens fuerit, per eadem statuta suo beneficio est privandus, nisi diœcesanus secum duxerit dispensandum. Filios quoque illegitimos presbyterorum, clericorum, beneficiatorum nutriri in eorum domibus juxta statuta ejusdem provincialis concilii prohibemus.

Sub pœna excommunicationis prohibemus districte; ne aliquis clericus truncationem membrorum faciat, aut judicet faciendam, dictando sententiam sanguinis, vel proferendo vel scribendo; alioquin irregularitatem incurret, nec in loco ubi talia exercentur dum fiunt interesse præsumat. Nullus quoque clericus in sacro ordine constitutus aliquam chirurgiæ artem exerceat, quæ adustionem, vel incisionem inducat, nec tabellionatus fungantur officio in curia sæculari. Nulli clerici beneficiati ac in sacro ordine constituti procurationes seu baylivia villarum, seu castrorum, aut judicaturas sæcularium personarum recipere aut tenere præsumat, aut procuratores existere quorumlibet laicorum, aut tutores, seu curatores, seu advocati in curia sæculari, nisi pro se ipsis & ecclesiis suis, & personis miserabilibus, vel consanguineis suis, & universis religiosis & sacerdotibus: præcipientes, ut clerici & præcipue sacerdotes mercata seu nundinas non frequentent sine rationabili causa & probabili, & tunc incedant in decenti habitu & honesto. Qui vero parochialem habet ecclesiam, non per vicarium, sed per se ipsum illi deserviat in ordine quem ipsius ecclesiæ cura requirit, in ipsa personaliter residendo, sicut jura præcipiunt & requirunt, nisi cum eis ex causa rationabili ad tempus duxerimus dispensandum, & tunc nobis præsentet vicarios, quos non admittemus, nisi præmissa examinatione, ipsos invenerimus vitæ laudabilis & conversationis honestæ, & qui sciant construere ac competenter legere & cantare.

Hospitalitatem quoque in ecclesiis teneant secundum quod facultates eorum poterunt commode sustinere, præcipue circa Fratres Minores & Prædicatores, cum causa prædicationis vel alia qualibet ad eas ipsos contigerit declinare. Eos enim districte præcipimus ab omnibus presbyteris & rectoribus ecclesiarum nostræ diœcesis caritative recipi ac benigne.

* al. sine pilo.

Di-

☞ Districte præcipimus, ut clerici conjugati, qui tamen non sint bigami, volentes gaudere privilegio clericali, tonsuram & coronam portent, militaria officia non exerceant, neque portent vestes virides, rubeas seu virgatas. ANNO CHRISTI 1289.

Districte etiam præcipimus ut clerici conjugati, qui cum non sint bigami, volentes gaudere privilegio clericali, tonsuram & vestes deferant clericales: & tunc duo privilegia sibi retinent, quia puniri non possunt pro criminibus pecunialiter, nec corporaliter per judicem sæcularem: & si quis manus suas in eos temere violentas injecerit, erit excommunicatus: alias vero nullum retinent privilegium clericale.

Præcipimus etiam, quod universi & singuli rectores & cappellani nostræ civitatis & diœcesis palam & publica auctoritate nostra moneant per tres dies dominicos, dum missarum solemnia celebrant, populo audiente, & nominatim clericos conjugatos, quos scient personaliter & publice officia carnificum seu macellariorum aut tabernorum officia exercere, ut infra duos menses ab hujusmodi officiorum exercitio desistant omnino, ut illud in propria persona non exerceant, nec postea exercendo reassumant, alias conjugati se noverint privilegio clericali privatos, etiamsi tonsuram & vestes deferant clericales: non conjugati vero in personam suam privilegium retineant clericale, non in rebus, si tamen non incedant omnino ut laici: si vero omnino ut laici incedant, & dicta officia seu unum ex ipsis post dictam monitionem exercuerint, privilegio omnino clericali etiam personaliter sunt privati.

Item præcipimus, quod clerici non sint joculatores, goliardi, seu bufones, declarantes, quod si per annum illam artem diffamatoriam exercuerint, omni privilegio ecclesiastico sunt nudati, & etiam temporaliter graviori si moniti non destiterint. Declaramus etiam quod si clericus variegata vel partita veste utatur, nisi in causa necessitatis, ut si haberet transire per aliquem locum periculosum, ubi mutaret vestes, si beneficiatus sit, acceptione fructuum beneficii est ipso facto per septem menses suspensus, & per alios septem menses eo ipso reddatur inhabilis ad ecclesiasticum beneficium obtinendum. Si vero non fuerit beneficiatus, sed sit infra sacros ordines constitutus circa sacerdotium, idem etiam est de clericis alias vestem talem similem & tonsuram deferentibus publice clericalem. Clerici vero curam habentes animarum, dignitatem seu personatum & ceteri in sacerdotio constituti & etiam religiosi, si vestes hujusmodi seculares præter necessitatem detulerint, infulam seu pileum publice de die in capite, beneficiati a perceptione fructuum beneficiorum suorum per annum sunt suspensi.

Omnibus etiam probibemus, ne epitogium, tabardum, seu mantam foliatam usque ad oram curtam sic deferant, quod vestis inferior notabiliter videatur: quia vestis talis militis secularis est potius quam ecclesiastici seu cælestis, & in clero elationem denotat inhonestam.

Probibemus etiam, ut clerici præsertim beneficiati caligis catenatis rubeis seu viridibus publice utantur.

Statuimus etiam, quod filii presbyterorum ullo modo propter scandalum populi in ecclesiis seu caminatis patrum suorum mittantur, nec nutriti sine aliis clericis officient in divinis.

De statu monachorum & eorum vestibus, licet ad nos non tangat eorum correctio; intendimus abbates & ipsos & eorum superiores, ut sic decenter se habeant in omnibus, ne nos oporteat manus nostras ob eorum culpam seu negligentiam super eos extendere correctionis juxta decretalem domini Clementis positam extra de statu monachorum & ceterorum religiosorum, quæ incipit, ne in agro dominico, *& alia jura antiqua, & quod de ipsis dicimus, idem de aliis religiosis nobis subjectis profitemur.* ANNO CHRISTI 1289.

Prohibemus etiam ne clerici dono vel pretio a laicis sibi faciant actiones ut adversarios vexent in foro ecclesiastico papali seu nostro jura seu consuetudinem approbatam & ea intentione, ut vexati laboribus & expensis cum eis componant, & se injuste redimant, statuentes ut tales & similes graviter puniantur, quia non decet clericos molestare.

Quidam clerici dono vel pretio a laicis sibi cedi faciunt, actiones, ut adversarios ad ecclesiasticum forum trahant, & eos quo usque cum eis composuerint fatigant laboribus & expensis, quod omnino fieri prohibemus.

Quilibet parochialis sacerdos parochianos suos filiali affectione diligat, nec damno aliquo illos afficiat, sed ipsos dirigat verbis, factis, pariter & exemplis, & se eis exhibeat patientem, humilem, & benignum, ut per ipsius sacerdotis vitam laudabilem, & humilitatis exemplum eos invitet ad devotionem divini officii & peccatorum suorum confessionem eidem sacerdoti libentius & securius faciendam.

Cum ex officii nostri debito teneamur excessus corrigere subditorum, ne anguis ipsorum, id est anima de manibus nostris requiratur, & sæpe eveniat quod clerici atrocia perpetrantes, propter nostrorum absentiam ministrorum, effugiunt & evadunt, & sic crimina remanent impunita: sub pœna excommunicationis districte præcipimus, ut si quis clericus homicidium, sacrilegium, incendium, vel furtum, vel aliud delictum quod captionem requirat in nostra diœcesi commiserit, vel aliquem atrociter, nisi defendendo se vulneraverit, capiatur per archidiaconum, vel archipresbyterum, vel si aliquis istorum præsens non fuerit per priorem, seu rectorem, seu cappellanum illius ecclesiæ, in cujus parochia dicta commissa fuerint, & captus apud Ruthenam vel ad nostra castra proxima ad expensas nostras per clericos adducant, adhibito ad hoc, si opus fuerit, brachio sæculari, ut clerici ab illicitis arceantur, & laicorum scandalum ex impunitate clericorum delinquentum perveniens evitetur.

Statuimus a clericis delinquentibus tales pœnas seu multas per nostros curiales exigi, & levari in pias causas & licitas nostro vel officialis nostri arbitrio expendendas, pro bannis scilicet fructuum subtractorum, & pro eundo de nocte sine lumine post tubæ sonitum vel campanæ, & pro cruentationibus & ictibus violentis quales in hujusmodi casibus consuetis & exigi & levari sæculares dominos in diœcesi Caturcensi vel Ruthenensi, vel Tutelensi, seu alios de quibus nobis vel officiali nostro videbitur faciendum & nihilominus damna passis satisfactionem facere teneantur.

Sacerdotes parochiales bono zelo, & non ex odio de clericis suæ parochiæ vitio incontinentiæ seu aliis gravioribus criminibus manife-

☞ nifeſte diffamatis nos vel officialem noſtrum ſecreto certificare procurent, ut erga correctionem illorum celeriter occurramus, & hoc in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipimus & mandamus. ANNO CHRISTI 1289.

Illi autem clerici, qui dimittunt tonſuram & habitum clericalem, ex iniquitate & malitia contra Deum & juſtitiam & honeſtatem cleri, armis acceptis, inverecundæ crudelitati & enormitati ſcelerum ſe immiſcent, & ibi deprehenduntur, etiam nulla monitione præmiſſa quouſque ſe corrigant.

Item, clerici qui ex levitate, vel laſcivia, vel negligentia, tonſura dimiſſa & habitu clericali, arma deferunt, vel ſæcularibus negotiationibus prohibitis ſe immiſcent, & tertio moniti deſiſtere nolunt quouſque ſe corrigant. Item, ſi in goliardia, vel hiſtrionatu per annum fuerint vel breviori tempore, & ter moniti non deſiſtunt. Item, bigami a foro eccleſiaſtico omni clericali privilegio ſunt excluſi. Clerici qui etiam non dimiſſo habitu clericali ut laici mercaturas & negotiationes clericis prohibitas exercent, privilegium de non præſtandis talliis, muneribus laicalibus, poſt trinam monitionem amittunt.

Diſtricte prohibemus, ne aliquis rectoriam ſeu vicariam alicujus eccleſiæ hujus diœceſis præſumat ab aliquo, niſi prius præſentatus fuerit nobis, & a nobis curam recipiat animarum; nec alioquin curam ſeu vicariam curæ animarum audeat ſuſcipere, vel dimittere noſtra licentia non obtenta. Nec aliquis recipiat duas curas, niſi eſſent in eccleſiis annexatis. Nullus clericus juramentum ſeu promiſſionem aliquam faciat patronis eccleſiarum antequam præſentetur propter periculum ſimoniæ.

XX.

De veneratione eccleſiarum & rerum eccleſiaſticarum alienatione.

Quia quidam clerici eccleſias ſic exponunt ſuppellectilibus & ayſinis propriis & etiam alienis, ut potius domus laicæ quam Dei baſilicæ videantur; idcirco firmiter prohibemus, ne hujuſmodi ſuppellectilia & ayſinæ in eccleſiis admittantur, niſi propter guerram aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates urgentes ad eas oporteat habere refugium. Sic tamen quod, neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Ligna ſeu lapides eccleſiarum in aliis uſibus non ponantur, niſi in ædificatione & reparatione alterius eccleſiæ, vel hoſpitalis, ſeu in clauſtra dormitorii, vel in cauſtra cœmeterii, ſeu alio honeſto ædificio ad opus clericorum eccleſiis ſervientium deputato. In laicorum autem ædificiis ſeu uſibus non ponatur, & idem obſervetur, de veſtimentis, cortinis, & aliis ornamentis eccleſiaſticis: præcipientes ut eccleſiæ, vaſa miniſterii altaris, corporalia, pallæ & veſtimenta miniſtrorum munda ac nitida obſerventur. Ad corporale autem lavandum proprium habeatur vas in quo nihil aliud fiat, & lavetur per ſacerdotem vel diaconum tantum, & aqua ablutionis infra eccleſiam ubi conculcari non poſſit abſcondatur.

Veſtimenta & ornamenta miniſtrorum eccleſiarum, & cruces & calices benedici & conſecrari debent per epiſcopum antequam divino officio deputentur, nec poſt benedictionem debent a laicis contrectari. ANNO CHRISTI 1289.

Corporale, pallæ altaris, & veſtimenta eccleſiæ miniſtrorum, ſi fuerint vetuſtate conſumta, & in aliis uſibus eccleſiaſticis non fuerint apta, comburantur, & cineres eorum infra eccleſiam recondantur, ubi nullus tranſitus fiat, ne introeuntium pedibus conculcentur.

Inhibemus ne laici infra eccleſiam vel extra ad proceſſionem, vel ad aliud divinum officium utantur veſtimentis benedictis, nec laici qui neſciunt cantare vel legere infra cancellos in choro cum clericis ſtent vel ſedeant, dum divina officia celebrantur, ubi ſine impedimento clericorum non poſſunt laici commorari, nec aliqua monialis ſeu aliqua femina ſæcularis præſumat presbytero dum celebrat miniſtrare, vel juxta altare aut infra cancellos ſedere dum divina officia celebrantur.

Prohibemus ne antiquæ reliquiæ amodo extra capſas nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales, inventaſque de novo publice nemo venerari præſumat, niſi prius auctoritate ſummi pontificis fuerint approbatæ.

Item, prohibemus ne in eccleſia conſecrata ſanguinis violenti aut humani ſeminis effuſione polluta, priuſquam per epiſcopum reconciliata fuerit, divina officia celebrentur. Si vero in eccleſia non conſecrata hoc fieri contigerit, aqua per presbyterum exorciſata primo aſpergatur, antequam in ea divina officia celebrentur, & quam cito commode fieri poterit conſecretur. Si autem in cœmeterio hoc fieri contigerit ante reconciliationem per epiſcopum factam, non ſepeliantur in eo corpora defunctorum.

Diſtricte etiam inhibemus, ut nullus præſumat edificare eccleſias, cappellas vel oratoria, hoſpitalia, vel alia loca religioſa in diœceſi Caturcenſi vel Ruthenenſi, vel Tutelenſi, ſeu altaria erigere ſine noſtra licentia ſpeciali.

Præcipientes, ut in qualibet eccleſia parochiali noſtræ diœceſis calix cum patena argenteus, ſi commode fieri poterit, habeatur.

Item, prohibemus ne judices ſeculares, & baylivi officiales, ſeu nuntii ſæculares, in eccleſiis vel cœmeteriis cauſas, contentiones & lites ſeu placita audiant laicorum, quia proceſſus cauſarum in eis habitus ipſo jure non tenet.

Non permittant aliquatenus ſacerdotes in eccleſiis vel cœmeteriis choreas fieri, nec dici cantilenas prophanas, & ſæculares, nec edicta, vel * incanta ibidem induci per laicos ſive banna. * al. inquanta.

Item, præcipimus quod nullus laicorum ſeu officialium curiæ ſæcularis, ſeu, quicumque alius hominem ſeu mulierem ſeu bona eorum de eccleſia, cœmeterio, hoſpitali, vel domo religioſa extrahat violenter, ſed quod a rectoribus & clericis eccleſiarum defendantur, & alimenta ſi indigent eis caritative præſtent, nec ab aliquo extrahantur ſine noſtra licentia ſpeciali, niſi publicus latro vel nocturnus depopulator agrorum, ſeu qui homicidium, vel mutilationes membrorum in dictis locis committere non verentur. Qui niſi ad dicta loca ad quæ fugiunt crederent ſe defendi, nullatenus ipſa maleficia in dictis locis fuerint commiſſuri. Extrahentes enim violenter, ſeu injuriis afficientes illos qui ad eccleſias

con-

confugerunt, ex ſtatutis Domini Simonis quondam legati in regno Franciæ excommunicati ſunt ipſo facto, & feuda ac beneficia quæ ab illis eccleſiis obtinent, protinus ipſis eccleſus committuntur, & eorum filii ad beneficia eccleſiaſtica obtinenda, eo ipſo, redduntur inhabiles & indigni, & nos tales ſtatuimus excommunicationis vinculo ipſo facto innodatos. ANNO CHRISTI 1289.

Item, in eccleſiis parochialibus, in quibus habitant monachi, populus per monachum non regatur.

Item, prohibemus ne eccleſiis novi cenſus imponantur, vel veteres augeantur, nec partem redituum eccleſiarum, ſeu ipſas eccleſias præſumant de novo religioſi ſuis uſibus applicare, nec portionem debitam & antiquam rectorum ſeu cappellanorum diminuant. Non enim ad præſentationem religioſorum ad curam alicujus eccleſiæ aliquos admittemus, niſi tantum eis aſſignaverint de proventibus illius eccleſiæ, quod inde poſſint jura epiſcopalia ſolvere, & hoſpitalitatem tenere, & congruam ſuſtentationem habere.

Item, diſtricte prohibemus bona immobilia, & libros, & ornamenta eccleſiarum vendi, obligari, ſeu alias alienari, ſine noſtra licentia ſpeciali, nec etiam ſine noſtra licentia alicui titulum ſeu ſtipendium in eccleſiis per aliquem aſſignari.

Prohibemus etiam ne prior ſeu rector alicujus eccleſiæ per ſe vel per alium emat de pecunia de bonis eccleſiæ acquiſita poſſeſſiones ſeu reditus ſuo nomine ſeu etiam alieno, ſed tantummodo nomine ipſius eccleſiæ, & ad opus ejuſdem: qui enim contra fecerit, de jure tamquam ſacrilegus punietur, & pœnam amiſſionis ſui beneficii poterit merito formidare.

Item, præcipimus quod ſi domini ſæculares petant talliam vel ſubſidium a rectoribus eccleſiarum, nihil eis conferre præſumant, niſi nos ex cauſa rationabili duxerimus concedendum, ne latenter in eis aliqua ſervitus inducatur.

Inſuper prohibemus ne priores, rectores, & alii eccleſiarum prælati, vel eorum bona immobilia de novo ſubmittant laicis, ſeu recognoſcant ſe tenere ab eis; quod ſi fecus egerint, & recognitio nulla erit, & ipſi recognoſcentes ab officio & beneficio triennio a canone noverint ſe ſuſpenſos. Laici vero ſi ad hoc ipſos compulerint, niſi legitime moniti deſiterint, & quod factum revocaverint, eo ipſo a canone excommunicationem incurrunt. Statuimus etiam ut de his quæ tenent clerici & laici ſub dominio & jurisdictione eccleſiarum, rectores & prælati ipſarum faciant fieri recognitiones & publica inſtrumenta, ut ſic in futurum indemnitatibus conſulatur. Item, cum in officiis caritatis, illis primo loco ſimus obnoxii, a quibus recognoſcimus beneficia recepiſſe, diſtricte præcipimus, ut priores & rectores eccleſiarum noſtræ diœceſis in ædificiis & reparationibus ipſarum & domorum earumdem, & in libris & ornamentis & aliis divino cultui neceſſariis, juxta facultates ipſarum, ſtudeant cum opus fuerit taliter ſe habere, quod eorum exemplo ad hoc ceteri invitentur, cum ad hoc etiam cogi poſſint & debeant ſecundum canonicas ſanctiones.

Prohibemus quod nullus ad cujus officium pertinet viſitare, niſi unam procurationem una die recipiat, ſive unum locum viſitaverit, ſive plura. Et ſi quilibet locorum viſitatori per ſe ſufficiat ad dictam procurationem ſolvendam cum eidem ſufficere debeat, ut temporalia metat a locis perſonaliter viſitatis pro diebus pro quibus eis ſpiritualia ſubminiſtrat. ANNO CHRISTI 1289.

Item, declaramus quoslibet dominos ſæculares, bajulos, nuncios, arrenduatores, & ſimiles levantes pedagia ſeu quidagia a clericis ſeu perſonis eccleſiaſticis de rebus eorum propriis, quas pro ſuis beneficiis, non cauſa mercimonii ſeu lucri deferunt, ſeu deferri faciunt, eſſe excommunicatos, ſi ſint perſonæ ſingulares, ſi collegium ſeu univerſitas, ſi municipium, eſſe interdicta: a qua ſententia excommunicationis abſolvi non debent, nec interdictum relaxari, donec exacta plenarie reſtituerint, & de transgreſſione ſatisfecerint competenter.

Præcipimus etiam univerſis & ſingulis rectoribus & cappellanis & eorum vicariis curam animarum habentibus, ut ſingulis diebus dominicis & feſtivis cum miſſarum ſolemnia celebrantur, populo indicant declarationes memoratas, & nobis inſinuent contrarium facientes, & eis inſinuent, quod ſi nobis ſeu officiali noſtro de prædictis conſtiterit, dictas ſententias contra eos publicabimus & faciemus publicari, & executioni mandari, cum ad hoc teneamur.

Præcipimus etiam annis ſingulis feſtivitates ſanctorum doctorum Gregorii, Auguſtini, Ambroſii, Hieronymi ſub officio duplici per civitatem & diœceſim Caturcenſem ſolemniter celebrari. Item, præcipimus, ut annis ſingulis feſtum ſanctum & magnificum corporis & ſanguinis Jeſu quinta feria poſt octavam Pentecoſtes, per univerſas & ſingulas eccleſias noſtræ diœceſis & civitatis ſolemniter celebretur & colatur ab omnibus, ſicut dies Nativitatis Domini coli conſuevit & celebrari: ut ſi quis per totum annum in ejus celebratione propter occupationem rei ſæcularis ſeu aliis ex culpa ſeu negligentia ſeu humana fragilitate omiſſum fuerit, tunc devotiſſime ſuppleatur, ſicut in feſto omnium ſanctorum fieri conſuevit: declarantes quod ſingulis vere pœnitentibus & confeſſis qui matutinali officio dicti feſti in eccleſia in qua dictum feſtum celebrabitur interfuerint, centum dies, & qui in miſſa centum dies, & qui in primis veſperis & ſecundis centum dies. Qui vero in prima, tertia, ſexta, & nona & completorio dicti feſti, pro qualibet dictarum horarum quadraginta dies. Qui vero per ſingulas horas dierum ſingulorum octavarum diei feſti & miſſis interfuerint, pro qualibet ipſarum horarum & miſſæ, centum de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli auctoritate, de injunctis ſibi pœnitentiis per ſummum pontificem relaxantur.

Abuſum deteſtabilem horrendæ devotionis illorum qui cruces, B. Mariæ virginis aliorumque ſanctorum imagines, ſeu ſtatuas irreverenti auſu tractantes, equis cum ceſſent a divinis in aliqua eccleſia; vel cum eſt intemperies aeris vel tempeſtatis vel fulgura cadunt, in terra protrahunt in hurticis & ſpinis quæ ſupponunt, verberant, dilaniant, percutiunt & ſubmergunt penitus reprobantes, præmiſſa fieri, & aliquia tale ſimile perpetuo prohibemus: & qui contrarium fecerint, ultrix procedet noſtra ſeu officialis noſtri dura ſententia, quæ delinquentes ſic graviter puniet, quod alios a ſimili præſumtione compellet. Nunc multis aliis omiſſis propter eorum prolixitatem & brevitatem quam requiri-

ril

☞ *rit iſte liber, ad ultimas voluntates decedentium veniamus, ut per eorum theoricam ſcientiam qualiter prælati & rectores & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ ſe habere debeant in executione earumdem, & ideo poſt de teſtamentis videndum eſt.*

ANNO CHRISTI 1289.

XXI.

De teſtamentis.

Quoniam ſecundum canones & leges etiam ſæculares defenſio teſtamentorum ad epiſcopos noſcitur pertinere; idcirco diſtricte præcipimus, quod rectores, & ſacerdotes parochiales eccleſiarum ſuos parochianos, non ſolum in generali, ſed etiam in ſpeciali, nomine ſuo & illorum quorum intereſt, moneant & inducant, quod teſtamenta & ultimas voluntates defunctorum & maxime in relictis ad pias cauſas, prout ad eos pertinet, compleant & obſervent, de quibus relictis ad pias cauſas & aliis quæ ſpectant ad emendas & reſtitutiones defuncti copiam fieri ſibi petant. De dicta vero monitione facta in ſpeciali, & de petitione dictæ copiæ præcipimus fieri publicum inſtrumentum, & ſi forte ipſos ſuper præmiſſis negligentes vel rebelles inveniunt, nobis intimare procurent, ut ad hoc ipſos per cenſuram eccleſiæ, prout juſtum fuerit, compellamus, pœnam etiam ſubituri, prout jura ſuadent amiſſionis emolumenti, quod ex illis teſtamentis fuerant habituri, ſi infra annum a tempore dictæ admonitionis computandum contenta in illis teſtamentis neglexerint adimplere.

Sacerdotibus parochialibus præcipimus, ut párochianos ſuos moneant & inducant, quod in confectione ſuorum teſtamentorum præſentiam ipſorum ſacerdotum advocent & requirant, ut per ipſos inducantur ad emendas & reſtitutiones, & ad legandum ad pias cauſas, & ad alia prout eorum ſaluti viderint expedire. Nam ſecundum canonicas ſanctiones quæ in teſtamentis coram presbytero parochiali & duobus vel tribus teſtibus pro ſalute relinquuntur, obtinere debent perpetuo firmitatem. De bonis clericorum decedentium dicimus ſic debere ſervari, quod clericus ſæcularis beneficiatus, vel non beneficiatus de bonis mobilibus quæ ad ipſum pervenerint ex ſucceſſione parentum vel propinquorum, vel aliorum, vel ex artificio, ſeu doctrina, vel officio advocationis vel practicæ fizicalis, vel donatione, vel legato, vel aliunde, niſi tamen intuitu eccleſiæ ſuæ teſtari poterit, & in morte ac in vita diſponere ſicut laicus pro ſuo libito voluntatis. Si vero deceſſit inteſtatus, dicta bona devolvantur ad deſcendentes, ſi habet; deinde ad aſcendentes, deinde ad collaterales; poſtea ad uxorem, ſi habet; iſtis deficientibus ſuccedet ei eccleſiæ fiſcus, & ſicut ſibi propinquus, quia ipſum Domino ſociavit. Et tunc ordinabit de illis bonis epiſcopus, prout ſuo bono arbitrio faciendum. Bona autem clericorum intuitu ſuæ eccleſiæ acquiſita, ſi ſunt immobilia, ad eccleſiam devolventur, nec de his in morte, vel in vita aliquid diſponere poterit, vel teſtari. De bonis vero mobilibus clericorum intuitu eccleſiæ adquiſitis, licet de jure in alios pro arbitrio morientis transferri non poſſint; conſuetudinis tamen eſt approbatæ a jure, ut pauperibus & locis religioſis & his qui clerico beneficiato viventi ſervierant, ſive ſint conſanguinei, ſive ſint alii, aliqua juxta ſervitii meritum ipſe clericus conferat & aſſignet, vel per ſucceſſorem ſuum conferri præcipiat, prout moderate duxerit ſtatuendum; quod moderamen cum non ſit definitum a jure, arbitrio epiſcopi dicimus relinquendum. *Conſuetudine talium beneficiatorum in noſtra diœceſi decedentium, quorum bona ad nos pertinent in omnibus integra remanente: quæ conſuetudo non eſt reprobata a jure, ſed potius approbata.*

Ceterum religioſus executor teſtamenti deputari non poteſt, cum velle nec nolle habeat, niſi petita ſuper hoc licentia ſuo ſuperiori & obtenta. Et ſi plures fuerint executores deputati, uno eorum mortuo, vel in remotis agente, vel exequi nolente, vel alias nequeunte, poterunt cæteri ſi ſunt duo, vel unus per ſe voluntatem defuncti exequi, ne voluntas defuncti nimis detrahi, vel annullari contingat, niſi alter teſtator duxerit ordinandum, & tales etiam ſuis ordinariis tenentur de adminiſtratis debitam reddere rationem, ipſique ordinarii ab eiſdem abſque fraude ſeu negligentia de ſuſceptæ executionis officio teneantur exigere rationem, & illos quos circa aliquid deliquiſſe repererint, in eorum exemplum pœna debita, quocumque non obſtante privilegio.

ANNO CHRISTI 1289

XXII.

De ſepulturis.

Quiſque ſepeliendus eſt in cœmeterio eccleſiæ in quo audit divina & recipit eccleſiaſtica ſacramenta, niſi diſcrete, & cum ſana intentione elegerit ſepeliri in loco magis religioſo, vel in ſepulcro parentum ſuorum, vel in eccleſia cathedrali; in quibus tribus caſibus canonica portio erit parochiali eccleſiæ reſtituenda, & ſi ei non reſtituatur, corpus & ea quæ obvenerint ejus intuitu a loco ubi ſepultum fuit recuperare debebit. Portio vero prædicta ſecundum conſuetudinem univerſarum eccleſiarum aliquando eſt media, aliquando eſt tertia, aliquando quarta. Licet quarta deberi dicimus ubi de conſuetudine non appareret. Nec eſt dicta portio deducenda de relectis per defunctum illi eccleſiæ in qua ſepeliri elegit pro fabrica, pro luminaribus, pro ornamentis, ſeu pro aliis ad perpetuum cultum derelictis, ſeu pro anniverſario ſeu novenario in illa eccleſia faciendo, nec de equis, & armis, & aliis relictis in ſubſidium Terræ ſanctæ, nec de relictis intuitu perſonarum, de quibus dicta portio non deducitur, ſi abſque fraude parochialis eccleſiæ, id eſt proprio motu, & propria devotione defuncti ſine inſtigatione alterius relinquantur. De omnibus vero aliis quæ intuitu defuncti obveniunt, eccleſiæ in qua ſepeliri elegit, parochiali eccleſiæ canonica portio eſt reddenda. Sed ex conſtitutione noviſſima domini Benedicti papæ XI. Prædicatores & Minores reddunt medietatem ſolum eorum quæ ſuper defunctorum corpus deferuntur. Nullus tamen religioſus vel clericus ſæcularis pactum faciat cum aliquo in ſanitate conſtituto, nec aliqua infirmitate conſtitutum blanditiis, munuſculis, ſive donis vel deceptionibus inducant, ut in ſuo cœmeterio eligat ſepulturam; quod ſi fecerit, pactum non teneatur, nec electio ſepulturæ, quin immo & corpus, & quidquid

oc-

occasione sepulturæ ipsius perceptum fuerit to-
taliter parochiali ecclesiæ restituatur infra de-
ANNO CHRISTI 1289. cem dies: alioquin ex tunc ecclesia & cœme-
teria, ubi facta erit sepultura, eo ipso ma-
neant interdicta, quousque dicta restitutio fue-
rit plene facta. Si vero aliquis in sanitate,
vel in infirmitate, de qua non moritur, intrat
religionem se & sua reddendo, non debet
parochialis ecclesia de bonis illis habere ca-
nonicam portionem. Si autem in infirmitate
de qua moritur religionem intrat, de bonis
sibi oblatis parochialis ecclesia, de qua sum-
tus est, debet habere canonicam portionem.
Idem etiam dicendum est, si infirmus in u-
na parochia non animo mutandi domicilium
facit se mutari in infirmitate in aliam paro-
chiam, & ibi moritur, non electa sepultura,
in illa ægritudine, & sepelitur ibidem, sua
prima ecclesia parochialis, si nolit corpus re-
cuperare, debet habere canonicam portio-
nem. Si quis vero assumatur in confratriam
alicujus loci religiosi bonis suis retentis nec
oblatis, ubicumque sepeliatur parochialis ec-
clesia debet habere canonicam portionem. Ne
autem lites ex litibus oriantur, sciendum est,
quod si parochianus alicujus ecclesiæ transfert
domicilium suum in aliam parochiam, & ibi
moriatur, statim parochianus fit illius eccle-
siæ ad quam transfert domicilium, & illi ec-
clesiæ subjectus erit quo ad jus parochiale,
videlicet in divinis officiis audiendis, oblatio-
nibus, pœnitentiis recipiendis, ibidem sepul-
turis, mortuariis & recipiendis ecclesiasticis
sacramentis, & in his omnibus subtrahitur in-
continenti & exuitur per translationem domi-
cilii a jure illius ecclesiæ parochialis in qua
ante domicilium translatum morabatur. Pe-
regrinus vero vel viator de remotis partibus
veniens, ubicumque decesserit, nisi alibi se-
pulturam elegerit, ibi potest legitime sepeli-
ri. Si vero parochianus alicujus ecclesiæ sive
in sanitate, sive in infirmitate ad aliam vici-
nam parochiam iverit sive transierit, non a-
nimo domicilium immutandi, & ibi aliqua
causa sine electione sepulturæ moritur, ad
suam parochialem ecclesiam deportetur, vel
sepeliatur in illa parochia, in qua est mor-
tuus, si parentes ejus vel consanguinei & sua
parochialis hæc duxerit concedenda. Sed illa
ecclesia in cujus parochia mortuus fuerit non
potest petere canonicam portionem ab eccle-
sia parochiali illius defuncti de illis quæ oc-
casione sepulturæ vel legati pervenerunt ad
eamdem. Mulier autem constante matrimo-
nio, & etiam mortuo viro suo, eligere po-
test sibi sicut vir sepulturam. Si vero sine e-
lectione decesserit sepulturæ, in cœmeterio ec-
clesiæ parochialis sepeliatur. Pater autem fi-
lio impuberi cujus voluntas discerni non po-
test, poterit eligere sepulturam; si vero non
elegerit, sepelietur impubes in cœmeterio ec-
clesiæ parochialis, vel in sepulcro parentum;
supple si consuetudo terræ id habeat, ut ha-
betur *de sepulturis* in cap. *licet* lib. 8. Hoc
tamen non potest ubi consuetudo non habe-
tur, ut in eodem cap. Item nota quod non
debet aliquis alium obbligare voto, juramen-
to, fide, promissione, inductione, ut apud
ecclesiam inducentis eligat sepulturam, vel e-
lectam non immutet; quod si secus fiat, nul-
la est electio, & ulterius alicubi alienam eli-
gere non valebit. Inducentes quia si illum
electum sepelierit corpus, & ea quæ sibi ob
A hoc obvenerunt infra decem dies restituent;
alioquin & cœmeterium & ecclesia ubi est se-
ANNO CHRISTI 1289. pultura, tamdiu stabit interdicta quousque re-
stitutio facta erit.

Sunt autem quidam quibus debet denegari ecclesiastica sepultura, scilicet Judæis, hæreticis, Sarracenis, excommunicatis majori excommunicatione & minori, & interdictis, & illis qui in torneamentis moriuntur, & illis qui se interfecerunt, & usurariis, & concubinariis, & prædonibus manifestis, & omnibus quos manifestum esse constiterit in peccato decessisse mortali. Hæc autem intelligenda sunt & servanda, nisi in morte apparuerint
B signa pœnitentiæ manifesta, videlicet quod petierit presbyterum, vel pœnitentiam, vel alia signa pœnitentiæ dum jam amiserit loquelam: & si talis habens talia signa erat excommunicatus, vel interdictus, & præventus morte non potuerit absolutionem habere, potest & debet ab illa sententia post mortem absolvi, ab illo tamen prælato vel judice, per quem dum viveret fuerat absolvendus. Tamen ante absolutionem non debet in cœmeterio sepeliri, sed juxta cœmeterium poni
C poterit sub terra, vel in aliquo ligneo monumento, & postmodum cum debebit absolvi, debet exhumari & absolvi, & in cœmeterio sepeliri. Et ad probanda signa pœnitentiæ sufficiet unus testis, si plures nequeant invenire. Illi vero qui mortui reperiuntur, quos non constat in peccato decessisse mortali, nec constat etiam signa pœnitentiæ habuisse, tradendi sunt ecclesiasticæ sepulturæ, quia non est verisimile quod fuerint suæ salutis immemores, & quibus communicabamus vivis, communicare debemus & mortuis. Si vero corpus alicujus excommunicati in cœmeterio aliquo casu contigerit sepeliri, cum de hoc plene constiterit, statim extumulentur ossa excommunicati, si discerni poterunt ab ossibus fidelium, & quousque cœmeterium reconciliatum fuerit aspersione aquæ per episcopum solemniter benedictæ, non sepeliantur in eo corpora defunctorum, & ideo multum
D sibi caveant sacerdotes, ne corpora excommunicatorum in cœmeteriis sepelire præsumant.

Prohibemus quoque districte laicos intra ecclesiam sepeliri sine nostra licentia speciali. Sciendum est etiam, quod usurarii manifesti non sunt admittendi ad ecclesiasticam sepulturam, nec ad confessionem, nec possunt facere testamentum, nec eorum oblationes sunt admittendæ, nisi prius satisfecerint de usuris illis quibus tenentur, vel eis idonee de hoc caverint pro suarum viribus facultatum, vel eis quibus tenentur absentibus loci ordinario, vel rectori parochialis ecclesiæ per interim. Qui autem tales usurarios ad ecclesiasticam
E sepulturam admiserit, vel oblationes ab eis acceperit, quousque ad arbitrium episcopi illas restituerit, maneat jure hoc statuente ab officii sui executione suspensus.

Item, præcipimus quod quilibet sacerdos vestes sacerdotales habeat cum quibus sepeliatur. Nolumus enim quod vestimenta quæ sunt ecclesiæ propter hoc devastentur.

Item corpora suspensorum seu alia pœna capitali damnatorum, si in morte pœnitentes confessi fuerint, & dominus temporalis qui eos damnavit permiserit, deferri poterunt ad ecclesiam, & missæ pro eis celebrari & oblationes offerri & tradi ecclesiasticæ sepulturæ.

ANNO CHRISTI 1289.

XXIII.

De decimis & primitiis.

Cum Dominus expreſſe dari præcipiat decimas & primitias, atque ſolvi, & nolentes ſolvere ſint excommunicationis vinculo innodati; diſtricte præcipimus, ut decimæ, & primitiæ ſolvantur integraliter parochialibus eccleſiis, in quarum parochiis prædia ex quibus fructus proveniunt fuerint conſtituta, & debent ſolvi ſtatim cum fructus percipiunt, & antequam inde ſegregentur cenſus vel tributa ſeu taſquæ, id eſt quintam vel quartam, ſi tamen primo facta fuerit talis ſeparatio, ſicut agricola tenetur decimare & primiciare quod ſibi remanet, ita dominus quod de acervo non decimato accepit. Si vero qui decimam tenetur ſolvere, vendat acervum bladi non decimatum, vel aliam rem non decimatam, de qua decima debet dari, poteſt etiam eccleſia decimam petere a venditore, ſi voluerit, vel etiam ab emtore, quia res tranſit cum onere ſuo ad quemlibet poſſeſſorem. Decimæ tamen agnorum, vel hædorum, caſeorum, lanæ, porcellorum, & pullorum, non melior, nec deterior, ſed mediocris eccleſiis quibus conſuetum eſt fideliter perſolvantur. Primitias autem illi eccleſiæ dari præcipimus de proventibus ſeu fructibus prædiorum, cui ratione eorumdem prædiorum decimæ perſolvantur. Nomine autem primitiarum, ſeu pro primitiis, ad minus ſexageſima pars de blado & vino eccleſiis debet ſolvi, non tamen prohibemus quando priores, vel rectores quarumdam eccleſiarum noſtræ diæceſis obſervent, ſi voluerint, conſuetudines eccleſiarum ſuarum, quæ conſueverunt habere a parochianis ſuis certam quantitatem bladi pro primitiis annuatim. Sciendum eſt quod decimæ, primitiæ, oblationes, mortuaria, jus ſepeliendi, & jus ut parochiani in eccleſia parochiali, juſto impedimento ceſſante, diebus dominicis & feſtivis conveniant ad divina, & jus miniſtrandi eis ſacramenta, & ſacramentalia, & curam habere animarum ipſorum pro quibus tenentur orare ſacerdotes, & in die judicii domino reddere rationem, & alia jura parochialia ad rectorem ſeu ſacerdotem parochialem de jure communi pertinere noſcuntur, niſi privilegio, conſuetudine, præſcriptione ſeu jure alio ſpeciali contrarium inducatur. Oblationes autem in tribus caſibus a parochiano etiam invito exigi poſſunt. Primo, cum aliquid donatur vel legatur ut eccleſiæ offeratur. Secundo, quando ſacerdos parochialis non habet unde vivat. Tertio, cum de laudabili conſuetudine eccleſiarum eſt aliquid neceſſario offerendum, maxime in præcipuis feſtis, ſcilicet, Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Nativitatis S. Johannis Baptiſtæ, Aſſumptionis Beatæ Mariæ, Omnium Sanctorum, cujuſque ſancti patroni cujuſque parochialis Eccleſiæ, & Dedicationis ejuſdem. In quibuſdam tamen eccleſiis non cenſentur eſſe præcipua omnia iſta feſta. Aliæ vero oblationes ſunt voluntariæ; a certis tamen perſonis ante reconciliationem recipiendæ non ſunt, ſcilicet ab eo qui eſt notorie in odio, raptore, obſtinato, inobediente, item ab uſurario manifeſto, item a publice excommunicato, item a publica mœretrice, item ab eo & ſua familia qui fugientem ad eccleſiam ab ea violenter extrahit, item a ſacrilego qui invaſit eccleſiam & deprædavit, item ab hæretico hæreſiſve fautore,

ANNO CHRISTI 1289.

Sub pœna excommunicationis prohibemus ne priores, ſeu rectores eccleſiarum Caturcenſis, *vel* Ruthenenſis, *vel* Tutelenſis diœceſis, ſive ſint regulares, ſive ſæculares, occaſione decimarum vel primitiarum inter ſe cum clericis, nec etiam cum laicis occaſione qualibet prælientur, nec clericus aliquis a poſſeſſione percipiendi decimas, ſeu primitias, vel alios quoslibet fructus poſſeſſorem, ſeu poſſidentem præſumat auctoritate propria ſpoliare. Si quis autem contra præſentem prohibitionem poſſeſſionem alterius in hoc caſu invadere præſumſerit, fructus quos per invaſionem ſeu moleſtiam abſtulerit ipſo facto amittat, & reſtituat ſpoliato, in expenſis, quas ſpecialiter ob hoc feciſſe conſtiterit, condemnandus; etiam ſi jus proprietatis percipiendi hujuſmodi decimas, vel primitias, vel alios reditus temporales noſcitur ad ſpoliatores, vel ad ſuam eccleſiam aut hereditatem propriam pertinere, gravius etiam ſi culpæ qualitas poſtulayerit puniendus. Non enim juſtum eſt neque bonum, quod aliquis jus in cauſa propria ſibi dicat; ſed ſi contra aliquem prior ſeu rector alicujus eccleſiæ pro decimis vel primitiis habuerit quæſtionem, coram nobis vel officiali noſtro ſeu aliis perſonis eccleſiaſticis communiter ab utraque parte electis ſecundum jus amicabiliter ſuam juſtitiam proſequatur. Generaliter prohibentes, ne ſuper decimis & primitiis, vel aliis juribus ſpiritualibus clerici in laicos compromittant, quamvis in ipſos laicos de rebus temporalibus ad eccleſias pertinentibus valeat compromitti

Ad hæc quia frequenter occurrit, quod inter aliquos religioſos, vel clericos ſæculares noſtræ diœceſis quæſtio ventilatur ſuper decimis vel primitiis, vel aliis juribus ſpiritualibus ſeu ſuper eccleſiaſtica prælatura, vel prioratu, vel alio eccleſiaſtico beneficio, ſeu poſſeſſione ipſorum, ſeu inter nos & aliquem prælatum, priorem, rectorem ſeu cappellanum; quia forte ad privationem ſuæ dignitatis, vel beneficii ex noſtro officio vel alias intendimus ex juſtis & ſufficientibus cauſis, is qui movet, vel is qui patitur quæſtionem, bannum, titulum ſeu manum, ſeu aliud obſtaculum ſæcularis curiæ & dominii in eo & ſuper eo de quo eſt quæſtio facit & procurat apponi, ut propter potentiam dominii & curiæ ſæcularis non poſſumus commode in præmiſſis cenſuram eccleſiæ, vel juriſdictionem eccleſiaſticam libere exercere; & is qui præmiſſa procurat poſſit facilius res vel jura de quibus eſt quæſtio obtinere vel etiam retinere; proinde duximus ſtatuendum, quod quicumque religioſus, vel ſæcularis clericus prædicto modo in rebus ſive juribus eccleſiaſticis ſpiritualibus apponi fecerit ſeu procuraverit bannum, titulum ſeu manum ſeu aliud obſtaculum dominii, ſeu curiæ ſecularis, noſtra vel officialis noſtri licentia non obtenta, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat; & ſi forte is qui bannum, titulum, ſive manum vel aliud obſtaculum appoſuit, canonice monitus infra menſem illud non revocaverit, vel ea occaſione accepta non reſtituerit, eadem excommunicationis ſententia ſit ligatus

Di-

☞ Districte etiam prohibemus ne aliqui clerici bladum, ortalegia vel quælibet alia decimare præsumant, nisi præsentibus & super hoc vocatis dominis rerum illarum, de quibus decima debet dari, nisi super hoc domini requisiti malitiose ad decimandum venite noluerint, nec decimas solvere ut tenentur. ANNO CHRISTI 1289.

Prohibemus etiam, ne aliquis religiosus in suis sermonibus aliquid dicat vel proponat, propter quod a solutione decimarum seu aliorum jurium ecclesiasticorum aliquis retardetur, seu aliis annuatur: qui vero quoad abstractionem solutionis decimarum contrarium fecerit, noverit se a canone eo ipso sententia excommunicationis innodatum. Et quia nisi fiat quod bonum est, a malo abstinere non sufficit, religiosis injungimus & a jure injunctum esse declaramus super obtestatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, ut in prima dominica, quarta, & ultima quadragesimæ & in festis Ascensionis dominicæ, Pentecosten, Nativitatis B. Johannis-Baptistæ, Assumtionis & Nativitatis B. Mariæ matris Dei, & in suis sermonibus audientes expresse studeant informare, si ab ecclesiarum rectoribus vel vicariis aut eorum loca tenentibus fuerint requisiti, ne cum his quorum confessiones audient, conscientiam facere quod dictas decimas solvere non omittant. Quod si facere neglexerint scienter, statuimus ut per eorum superiores graviter arguantur, eorum superioribus injungentes, ut super hoc talia statuta faciant contra eos puniendos, ut pœna eorum cedat eis in exemplum. Qui vero scienter postposuerint confitentibus conscientiam facere de solvendis hujusmodi decimis, ab officio prædicationis tamdiu maneant ipso jure suspensi & maneant a canone, donec confitentibus si domi commode facultatem habuerint, conscientiam fecerint de solvendis decimis antedictis: exinde excommunicationis sententiam ipso facto incursuri, si prædicare præsumserint, prædicta negligentia, ut præmittitur, non purgata. Hoc tamen non extenditur ad religiosos monasteriorum vel ecclesiarum decimas percipientium, sed ad alios decimas non percipientes, nullis super hoc privilegiis valituris.

Inhibemus etiam ne aliqui religiosi decimas novalium seu aliorum locorum ad eos legitime non spectantes sibi ullomodo approprient, seu usurpare præsumant exquisitis fraudibus sive illecebris seu coloribus, sed eas dictis ecclesiis libere solvere permittant, & aliquem non prohibeant quod non solvat, nec non & de animalibus famulantium suorum & aliorum sua animalia gregibus suis immiscentium & de animalibus quæ in fraude ecclesiarum ab aliquibus emunt, & emta venditoribus tradunt vel aliis ab ipsis tenenda, & de terris quas tradunt aliis excolendas. Quod si fecerint, & in unum mensem postquam fuerint requisiti pro illis quorum interest non destiterint: aut si de his quæ ipsi usurpare contra promissa vel retinere præsumserint; & infra duos menses emendam non fecerint competentem, sint & tamdiu maneant ab officiis, administrationibus & beneficiis suspensi, donec destiterint & satisfecerint, & si administrationem vel beneficia non habeant, eo casu quo alii supradicti suspensiones sustinerent, isti sententiam excommunicationis incurrant, ante satisfactionem condignam, nullatenus absolvendi, nullis privilegiis eos juvantibus. Præmissa tam intelligi volumus ad donatos seu oblatos religiosorum, qui eis contulerunt se & sua.

Declaramus etiam, quod decima levari debet secundum taxationem decimæ antiquitus consuetam & ad monetam currentem in partibus illis: & non debent per collectores, levatores, seu exactores ipsius decimæ ecclesiarum calices, libros & alia ornamenta divinis officiis deputata ex causa pignoris vel distractionis capi seu recipi. ANNO CHRISTI 1289.

Item, prohibemus ne aliqui religiosi a laicis decimas sine consensu diœcesanorum recipiant, nec alii clerici, nec alii laici cum jura hoc manifeste prohibeant, nisi ex causa justa & rationabili, cum talis receptio in periculum animarum recipientium vergat notorie & damnum & præjudicium ecclesiarum parochialium: statuentes quod rectores ecclesiarum seu eorum vicarii publice, semel, secundo, tertio, diebus dominicis astante plebe in suis ecclesiis moneant & prohibeant, ne aliquis talia de cetero attentare præsumant. Et si post monitionem contra fecerint, tam tradentes quam recipientes excommunicationi subjaceant ipso facto: quam excommunicationem publice præcipimus in ecclesiis parochialibus nunciari, & nomina excommunicatorum nobis vel officiali nostro in scriptis dari, ut contra eos dictæ sententiæ aggraventur, cum hæc diu est, probabiliter statuerit dominus Simon legatus in regno Franciæ in concilio generali Bituricense.

XXIV.

De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.

Cum excommunicatio medicinalis sit ab initio, non mortalis; disciplinans, non eradicans, dum tamen is in quem lata fuerit non contemnat, sed ex hoc ad correctionem deveniat, prout debet, alioquin mors consequatur: caute provideant sacerdotes, ut non solum excommunicationis sententiam diligenter observent & faciant observari, sed & parochianos suos excommunicatos sæpe moneant, & inducant ut hac medicina humiliter & devote correcti absolutionis beneficium obtinere procurent, ne per privationem sacramentorum & orationum a communione fidelium, a quibus excluſi sunt, animarum suarum salvatio devietur. Ut autem periculis, quæ circa excommunicationum sententias occurrunt quotidie, obvietur, & sacerdotes super his ignorantiam non prætendant, sciendum, quod duæ sunt species excommunicationis. Una specios excommunicationis est quæ vocatur major, excommunicatio alia quæ vocatur minor excommunicatio. Major vero excommunicatio aliquando infligitur ab homine, seu judice, aliquando a jure seu canone, ut inferius apparebit. Infligitur autem major excommunicatio ab homine, id est judice, cum episcopus vel officialis vel alius habens super hoc potestatem subditum suum excommunicat, cum dicit: *Illum excommunicamus*, vel *Te excommunico*. Jure vero vel canone infligitur excommunicatio, cum jus scriptum papæ, vel constitutio legati, vel concilium provinciale archiepiscopi, vel synodus episcopalis aliquid statuit vel prohibet, & in transgressores excommunicationis sententiam profert; & qui tali excommunicatione majore ligatus est, sive lata ab homine, vel a jure, non debet ea durante recipere aliquod sacramen-

mentum nec intrare ecclesiam, nec debet ali- A
ANNO CHRISTI 1289. quis communicare cum eo in oratione, nec in sermone, nec in cibo, nec in potu, nec in consilio, nec in osculo, nec in salutatione, nec alia communione, nisi loquendo sibi de salute animæ suæ, vel ipsum inducendo ad bonum, nec potest accipere dignitatem seu aliquod beneficium eccl. nec potest etiam esse judex, nec procurator, nec testis, nec advocatus, nec adversarii sui tenentur sibi in judicio respondere: tenetur tamen ipse, si est in sacris vel beneficiatus, dicere horas canonicas. Item contrahitur major excommunicatio cum aliqui cum excommunicato majori excommunicatione pro crimine participat cum eodem in crimine præstando sibi in eodem B crimine, vel dando sibi consilium vel juvamen.

Major autem excommunicatio aliquando dicitur anathema, id est solemnis excommunicatio, ut cum propter magnitudinem & immanitatem criminis, vel personarum, vel propter magnam inobedientiam episcopus & non inferior indutus pontificalibus, adstantibus sibi duodecim sacerdotibus candelas in manibus tenentibus aliquem publice excommunicat: qua excommunicatione prolata, debent candelæ in terram projici & pedibus conculcari. C

Quicumque igitur excommunicatus fuerit ab homine, id est a judice majori excommunicatione, ab eodem & non ab alio absolvi debebit. Excommunicatus vero majori excommunicatione a jure, quod est in casibus pluribus infra proxime contentis, per episcopum diœcesanum absolvi poterit, nisi superior qui illud jus condidit absolutionem sibi specialiter reservaverit, sicut in dictis casibus statim videbitur. Excommunicatus autem a quocumque, sive a jure, sive a judice in mortis periculo constitutus a quocumque absolvi poterit simplici sacerdote.

Minor vero excommunicatio a jure contrahitur, ut cum aliquis cum excommunicato majori excommunicatione participat scienter, loquendo, comedendo, bibendo, salu- D tando, secum orando, contrahendo, vel aliter communicando cum ipso, nisi ipsum inducendo ad bonum, & nisi in casibus infra contentis in §. *Quod enim*. Et qui talem excommunicationem contrahit, graviter peccat, & antequam confiteatur de hoc non debet recipere Eucharistiam, vel alia sacramenta. Si autem presbyter minori excommunicatione ratione participationis cum excommunicato ligatus celebret, vel confert ecclesiastica sacramenta, non propter hoc irregularis existit, & quicumque tali excommunicatione ligatus a suo absolvi poterit sacerdote. Nec excommunicationem contrahit qui cum excommunicato minori excommunicatione participat, E quia excommunicatio in personam tertiam non transit. De excommunicatione majori lata a judice constat per litteras ipsius judicis. De illa vero majori excommunicatione quæ fertur a judice hic notitiam tibi trado ponendo casus in quibus quis ipso facto excommunicatur a jure.

XXV.

ANNO CHRISTI 1289.

Casus in quibus quis excommunicatur ipso facto a jure.

Videlicet cum quis incidit in hæresim, vel scienter defendit sive receptat hæreticos. Item, si quis Romanam ecclesiam dicit non esse caput, & ei ut capiti obedire recusat. Item cum quis manus suas injicit vel violentas vel temerarias in clericum vel religiosum, vel conversum, nisi in casibus infra scriptis, & absolutio soli papæ hic reservatur, nisi in casibus infra contentis. Item, cum quis non defendit clericum a violenta manuum injectione dum poterat eum defendere prætextu suæ potestatis vel officii. Item, cum quis clericum invitum retinet ponendo ei forte custodes, vel eum infra carcerem, vel domum includendo. Item, potestates, consules, & rectores civitatum & aliorum locorum, qui ecclesias & viros ecclesiasticos angariis, taliis, seu collectis, & aliis exactionibus prohibitis aggravare nituntur, & moniti nolunt desistere, & successores prædictorum, nisi infra mensem excessum prædecessorum suorum purgaverint, dicta monitione jure novo remota, & nihilominus clerici talia promittentes vel solventes. Item deposita apud ædes sacras ecclesias impedientes excommunicati sunt ipso facto, & universitates de hoc culpabiles interdictæ, a quibus solus papa absolvet. Item, illi qui faciunt statuta vel consuetudines contra ecclesiæ libertatem, & qui ea scribunt, & qui secundum ea præsumserint judicare, & qui ea fecerint observari, & nisi ea de libris suis infra duos menses post hujus publicationem sententiæ fecerint aboleri. Et etiam consules & rectores & consiliarii locorum ubi talia statuta edita fuerint excommunicati sunt ipso facto. Item incendiarii & fractores ecclesiarum ipso facto sunt excommunicati. Incendiarii vero aliarum rerum sunt excommunicandi, & ex quo erunt excommunicati, & per ecclesiam publicati, sive isti sive incendiarii ad papam sunt pro absolutione mittendi. Item, cum quis a paucioribus quam a duabus partibus cardinalium in papam electus pro papa se gerit, & humiliter noluerit abstinere, excommunicatus est ipso facto. Item, cum quis per se vel per alium falsat litteras domini papæ cum fautoribus & defensoribus suis, erit absolvendus a papa, & is qui scienter utitur litteris apostolicis etiam ab alio falsatis. Item, qui deferunt arma, ferrum, ligna, galeas, naves Sarracenis, vel regimen navium suarum exercent, vel aliud subsidium eis impendunt, in dispendium Terræ sanctæ vel christianorum. Item, religiosi leges vel physicam audientes. Item, archidiac. decani, plebani, præpositi, cantores & alii clerici personatus habentes, nec non presbyteri leges vel physicam audientes, nisi infra duorum mensium spatium ab hujusmodi studio duxerint desistendum. Item, cum quis excommunicato propter crimen participat ei in crimine illo, & tunc participans eb excommunicatore absolvi debebit Item assassinii, & qui per eos faciunt interficere aliquem, vel mandant, quamvis mors non sequatur, & defensores & receptatores ipsorum. Item, qui sponte & scienter participant

ANNO CHRISTI 1289.

cipant in divinis officiis cum excommunicato a papa, est excommunicatus sicut ipse, & a papa tantummodo absolvetur: nec tamen esset excommunicatus ipso facto, si participaret in hoc casu cum excommunicato a jure condito per papam. Item, qui christianos existentes in navigio pro mercatura, vel aliis honestis causis capere aut rebus suis spoliare, aut naufragium passos damnare præsumunt, & moniti non satisfaciunt. Item, illi qui statuunt vel exigunt nova pedagia. Item, illi qui immittuntur ordinationibus, vel alienationibus a schismaticis factis. Iste casus cavetur in Extravaganti Innocentii quæ incipit: *Gravis*. Item, religiosi non deferentes habitum extra monasterium suum, qualem essent infra monasterium gestaturi, vel accedentes ad studium sine licentia prælati, & cum consilio conventus & doctorum talium. Item, qui per vim vel violentiam vel metus compellit judicem ecclesiasticum ut absolvat vel revocet sententiam excommunicationis, interdicti, vel suspensionis, excommunicatus est ipso facto, & etiam ipsa absolutio vel revocatio nulla est ipso jure. Item, laici qui compellunt clericos quod ab eis de novo recognoscant res ecclesiasticas se tenere, & qui olim compulerunt ad talem recognitionem faciendam, nisi moniti revocaverint; & qui occasione talium recognitionum aliquid de bonis usurpaverint, nisi moniti restituerint. Item, qui dant licentiam damnificandi in personis vel rebus judicis ecclesiastici, pro eo quod tulit in aliquos sententiam excommunicationis, interdicti, vel suspensionis, seu damnificandi eos qui tales observant sententias, nisi dictam licentiam re integra revocaverint, vel si occasione dictæ licentiæ bona capta fuerint & infra octo dies minime restituta, & qui dicta utuntur licentia excommunicati sunt ipso facto; & si in illa sententia per duos menses permanserint, ex tunc ab alio absolvi non poterunt quam a papa. Item, prælati, collegia, & clerici qui usurarios publicos non oriundos de terris suis domos conducere, vel habitare permittunt, & infra tres menses, de terris suis non expellunt, vel si eis domos locant, vel alio titulo concedunt ad fœnus exercendum, si sunt episcopi vel superiores sententiam suspensionis, si vero sunt collegia sententiam interdicti ipso facto incurrunt: quam si per mensem sustinuerint, terra ipsorum ipso facto erit nihilominus interdicta. Item, persona singularis ipso facto excommunicata est & universitas interdicta, quæ concedit reprensalias sive marchas, id est pignorantias fieri contra personas ecclesiasticas, vel bona ipsarum, nisi concessionem hujusmodi revocaverint infra mensem. Item, qui novam religionem invenerit, & religiosi quorum religio per dominum Gregorium decimum fuerit augeri prohibita in concilio Lugdunensi, si de novo domum adquirerent vel fratres reciperent, vel domos antiquas alienarent, excommunicati sunt ipso facto. Item qui regaliam seu guardiam in ecclesiis & monasteriis vacantibus de novo habere conantes, bona eorum usurpant, & qui hoc procurant excommunicati sunt ipso facto. Item ille qui gravat eos ad quos spectat electio, quia ad ejus voluntatem aliquem non elegerunt. Item, in casu qui est infra in §. *qui litigantes*. Item, judex ex fraude accedens personaliter ad mulierem pro testimonio recipiendo ab ea. Item domini temporales interdicentes subditis suis, ne cum clericis contrahant vel alias participent. Item, qui tradunt hæreticos vel fautores eorum ecclesiasticæ sepulturæ. Item, si domini temporales, si requisiti ab inquisitoribus hæresis non parent eis in negotio Inquisitionis, vel si de hoc crimine cognoscunt, vel captos pro hæresi liberant, vel aliter impediunt negotium inquisitionis. In omnibus enim prædictis casibus major excommunicatio infligitur ipso facto a jure per summos pontifices constituto.

ANNO CHRISTI 1289.

Per constitutiones etiam domini Symonis quondam legati in regno Franciæ excommunicati sunt ipso facto omnes impedientes per seditiosam conspirationem, vel conventionem quominus libere ecclesiis vacantibus electio fiat, & laici sunt & eorum familia est nihilominus interdicta, quarum sententiarum absolutio sedi apostolicæ reservatur. Item, judex qui auctoritate legati citat sub illa forma quos lator præsentium nominabit vel consimili, vel proferendo testimonio ubi causæ status productionem testium non requirit, excommunicatus est ipso facto. Item, judex datus a legato qui exigit pecuniam vel aliam rem, vel oblatam recipit, etiam ex post facto pro absolutione habenda a sententia excommunicationis, interdicti vel suspensionis, & taliter excommunicatus ab alio absolvi non poterit quam a legato. Item, habentes jurisdictionem solummodo temporalem, qui coram se personas ecclesiasticas, allegato fori privilegio, super actionibus mere personalibus litigare compellunt. Item, consules vel judices sæculares, qui testamenta vel ultimas voluntates factas rite juxta canonicas sanctiones pro eo reprobant vel impugnant, quia in earum confectione præsentes non fuerint, si moniti infra octo dies ab hoc impedimento non duxerint desistendum. Item, illi qui a personis clericorum vel pro rebus eorum quas non ratione mercimonii per terram vel aquam deferri faciunt, pedagium exigunt, etiam si quoad laicos pedagium sit antiquum, nisi moniti duxerint desistendum. Item, qui contra ecclesiæ libertatem vel contra ecclesiæ consuetudines antiquas & approbatas, rationabiles & hactenus pacifice observatas, statuta, banna, prohibitiones, præcepta scientes fecerint, vel procuraverint, vel servaverint, vel servantibus opem dederint, nisi moniti per locorum diœcesanos ea revocaverint infra mensem. Item, in illo casu qui est supra in titulo de veneratione ecclesiarum §. 111. Item præcipimus, quod nullus laicorum, &c. Item, qui litigantes seu litigare volentes in foro ecclesiæ super causis mere ecclesiasticis, vel quæ ad forum ecclesiæ pertinent, de antiqua & approbata consuetudine, & hactenus pacifice observata, ad desistendum compellunt per ipsorum, vel propinquorum suorum, vel rerum suarum captionem, vel modis aliis quibuscumque. Item, qui executores ecclesiasticorum judicum, vel alios eorum, litteras vel acta judiciaria deferentes hac occasione, verberare, capere, retinere, occultare, incarcerare, mutilare, interficere, cartas, vel acta illis auferre, cancellare vel quoquomodo destruere, vel ablata celare, aut hoc procurare, aut his consilium vel opem præbere præsumpserit, excommunicatus est ipso facto.

Per

ANNO CHRISTI 1289.

Per conſtitutiones quoque provincialis concilii Bituricenſis excommunicati ſunt ipſo facto omnes clandeſtine matrimonium contrahentes & cooperatores, & ſcienter præſentes. Item abuſores litterarum apoſtolicarum in caſibus qui ſequuntur, videlicet, quicumque obtentas ſub nomine ſuo litteras aliis ejuſdem nominis tradunt, qui quos volunt fatigant indebite per eaſdem, & qui eas tali modo recipiunt, & qui faciunt ad judicium evocari eos contra quos non habent aliquid quæſtionis, & qui ipſas litteras trahunt ad futuras controverſias, quæ non erant tempore impetrationis exortæ. Et qui aliquando ſuper uno negotio, vel malitioſe ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ ſub uno judice poſſent tractari commodius per varias litteras coram diverſis trahunt judicibus; & reus ſi re conveniat actorem in diverſis locis, vel coram alio judice & qui citari procurat ſuum adverſarium ad villam quæ habet commune vocabulum cum pluribus ejuſdem provinciæ villis, nec determinatur certo modo illa villa in citatione, omnes iſti excommunicati ſunt ipſo facto. Item qui procedit ut judex datus a ſede apoſtolica, vel legato, & non eſt in dignitate vel in cathedrali, vel alia collegiata & honorabili eccleſia conſtitutus, vel procedit alibi quam in loco non inſigni, ubi non poteſt haberi commode juris copia peritorum, & pars etiam quæ hoc abutitur ſecundum ſtatuta antiqua ejuſdem concilii, excommunicati ſunt ipſo facto. Item qui defunctum olim excommunicatum ab ordinario, ejus licentia non obtenta, tradit eccleſiaſticæ ſepulturæ, qui dicebatur eſſe abſolutus in mortis articulo ab aliquo ſacerdote, nec de hoc conſtabat ſufficienter, & cooperatores hujus facti, & qui opem, conſilium vel conceſſum dederunt, & qui expenſas miniſtrarunt, & qui ſcienter huic funeri præſentes fuerunt, excommunicati ſunt ipſo facto. Item, illi qui uſurarios publicos in ſuis cœmeteriis ſcienter ſepelire præſumpſerint. Item, religioſi & clerici, & laici, qui ſine conſenſu diœceſanorum decimas in præjudicium parochialium eccleſiarum recipiunt a laicis, vel ſubtrahunt eis excommunicati ſunt ipſo facto. Dum tamen ante in dictis eccleſiis diebus dominicis, aſtante plebe, ſemel, ſecundo & tertio publice monitio & prohibitio facta fuerit, quod talia non attentent, nec ex aliqua juſta cauſa & rationabili ſuper hoc ſe defendere poſſint, quorum nomina poſt publicationem dictæ ſententiæ tradenda erunt diœceſano, ut ulterius procedat contra eos ut fuerit rationis. Item, eccleſiæ Bituricenſis ſuffraganei, & eorum officiales, & alii inferiores judices, qui appellationibus non deferunt quibus eſt deferendum, aut propter hoc parti bona fide appellanti, aut advocatis ſuis moleſti exiſtunt ſcienter & malitioſe, per menſem ab ingreſſu eccleſiæ ſunt ſuſpenſi; advocati autem qui ſcienter & malitioſe, aut ex favore illicito contra hoc ſe ſubſtraxerunt, excommunicati ſunt ipſo facto. Item officiales & alii judices eccleſiæ Bituricenſis impedientes per malitiam & ſcienter jurisdictionem ſuffraganeorum, aliorum eccleſiaſticorum judicum ſubjectorum ejuſdem eccleſiæ per menſem ab ingreſſu eccleſiæ ſunt ſuſpenſi; advocati autem qui malitioſe contra hoc fieri procurant, excommunicationis ſententia ſunt innodati.

ANNO CHRISTI 1289.

Per ſynodales quoque conſtitutiones hujus eccleſiæ Ruthenenſis excommunicati ſunt ipſo facto, & ſic eſſe ſtatuimus & ordinamus, publici concubinarii, publici uſurarii, publici latrones & aggreſſores itinerum, invaſores eccleſiarum, aliorum ſacrorum locorum, homicidæ, divinatores, & ſortilegi diffamati. Item, detinentes publice decimas, ſine licentia eccleſiæ & injuſte. Item, qui bannis non præmiſſis matrimonia clandeſtina contrahunt, & qui eis ſcienter interſunt. Item, qui diverſa matrimonia ſcienter contrahunt altero durante. Item, qui contra interdictum eccleſiæ nuptias ſcienter contrahunt veritas vel inceſtas. Item, curam animarum habentes notarii publici officium ſine noſtra licentia exercentes. Item, qui debitorum creditorum ſuorum ſcienter retinent inſtrumenta, vel notas ſumtas non faciunt cancellari, ſuper his requiſiti, poſtquam de debitis vel creditis eis fuerit ſatisfactum. Item, qui ſine auctoritate legitima vel licentia noſtra conferunt eccleſiaſtica ſacramenta in diœceſi Ruthenenſi præter baptiſma parvulorum, & in caſu neceſſitatis Euchariſtiam & pœnitentias morientium, vel niſi ad breve tempus de licentia rectoris ſeu vicarii parochialis eccleſiæ. Item, lata eſt excommunicationis ſententia ipſo facto in illo caſu qui eſt ſupra in tit. de decimis §. III. *ad hoc quoniam frequenter occurritis*.

In omnibus igitur prædictis caſibus, in quibus excommunicatio ipſo facto a jure irrogatur, epiſcopus abſolvere poterit, niſi in illis caſibus de quibus expreſſe dictum eſt, quod domino papæ vel legato abſolutio reſervatur.

XXVI.

Percutiens clericum in his caſibus non incurrit excommunicationem.

Quod autem dictum eſt quod percutiens religioſum vel converſum, ipſo facto excommunicationem incurrit, fallit ſcilicet quod non incurrit excommunicationem, videlicet in clerico apoſtata comam nutriente, quia a percuſſore clericus ignoratur. Item in clerico militaria arma gerente, & tertio monitus per diœceſanum noluit ſe corrigere. Item, ſi nec in modo tonſuræ, nec in veſtium forma, nec in qualitate negotiorum de clerico quidcumque oſtendit, & etiam monitus per diœceſanum ſe non corrigit. Item, ſecundum quorumdam opinionem in clerico exercente negotia ſæcularia, & etiam ter monitus per diœceſanum ſe non corrigit. Item, in clericis publice ducentibus uxores, ut fraudent ſuos dominos ſæculares juribus ſuis, nec habent ſpem redeundi ad clericatum, nec epiſcopus tales ſub foro retinuit, nec beneficium eis ſaltem diſpenſative conceſſit. Item, in illo qui habitu clericali dimiſſo tyrannidi & crudelitati ſe immiſcet, vel ſeditionem vel guerram movet, vel publice atrociter delinquit. Item, in illo qui contra prohibitionem diœceſis publice factam recipit adminiſtrationem ſæcularium perſonarum, ſi talis propter fraudulentam rationem capiatur. Item, in illis qui non ex odio, nec invidia, nec ex indignatione, ſed jocoſa levitate ſe percutiunt; in magiſtro moderate percutiente cauſa correctionis vel diſci-

☞ sciplinæ. Item, in illo qui temperate se defendit. Item, in illo qui invenit clericum cum uxore, sorore, vel filia propria turpiter agentem. Item, in illo qui hoc facit de mandato prælati proprii: quamvis enim clericus non debeat verberari, etiam causa correctionis per laicum, quando clericus ad hoc potest commode haberi: alioquin præceptor, & verberator in excommunicationem incidunt; tamen de mandato prælatorum capi possunt, & ad judicium trahi etiam violenter, dum tamen non amplius capientium violentia se extendat, quam exigat rebellio clericorum. Item, in presbytero vel alio ad quem pertinet ejicere de ecclesia clericum turbantem divinum officium. Item, in eo qui ratione officii quod obtinet in ecclesia clericum percutit. Item, in seniore ecclesiæ, qui causa devotionis hoc facit. Item, in prælato leniter corrigente. Item, in domino famulum corrigente. Item, in propinquo vel parente hoc idem faciente. Item, in clerico deposito & tradito curiæ sæculari. Item, in illo qui transit ad actum prorsus contrarium, puta militiam, dimissa tonsura. Item, in bigamo, vel eo qui contraxit cum vidua, vel corrupta, vel habuit & cognovit duas uxores.

ANNO CHRISTI 1289.

Illud etiam, quod dictum est, quod percutiens clericum est a papa solummodo absolvendus, fallit, quia ab episcopo poterit absolvi, si habet in itinere sedis apostolicæ inimicos capitales, vel alias justas causas, vel excusationes quare ire non potest. Item est idem in ostiario magnatis, qui prætextu officii clericum, non tamen graviter, læsit. Item, in officiali qui arcendo turbam non ex proposito clericum percussit. Item, in mulieribus, item in senibus, & valetudinariis. Item, in destitutis membris suis: ita quod ire non possit. Item, in infirmo quando non est spes de convalescentia. Item, in paupere qui non habet de quo vivat, nisi quæreret ostiatim quod non consuevit. Item in religiosis, & communiter viventibus. Item, in his qui non sunt sui juris, ut filii familias, vel servi, & pater, vel dominus grave damnum pateretur, si illi ad papam accederent, sed debet eis in recompensationem laboris alia satisfactio injungi. Item, in monialibus. Item, in hospitalariis sancti Johannis Jerosolymitani. Item, in his qui levem & modicam non enormem clericis injuriam irrogarunt; quæ autem sit levis arbitrio episcopi jus relinquit. Item, in eo qui est in mortis articulo constitutus, qui absolvi potest a quolibet sacerdote: cui injungendum est, si fuerit gravis injectio, quod si evadat, vadat ad papam mandatum suum super hoc recepturus.

Quod etiam supradictum est, quod qui cum excommunicato majori excommunicatione participat, non tamen in crimine pro quo fuerat excommunicatus, nec etiam in dictis quando erat excommunicatus per litteras papæ, sed alias cum eo, in verbo, cibo, potu, vel aliter participat, minorem excommunicationem incurrit. Fallit in quibusdam personis, quæ possunt licite participare cum eo; ut uxores cum maritis excommunicatis, in quorum potestate constituntur. Item, servi & ancillæ, ut Sarraceni olim nunc baptizati cum suis dominis excommunicatis. Item, servientes, ut puta pastores, pediseccæ, & alii mercenarii cum suis dominis excommunicatis antequam incipiant morari cum eis: finito vero termino servitii vel conductionis debent ab eis recedere, aliter minorem excommunicationem incurrunt. Item nepotes & consanguinei, nutrices, & similes, qui si a dominis excommunicatis recederent, non haberent unde viverent. Item, qui participat ignoranter cum excommunicato. Item, peregrini, & viatores possunt emere sua necessaria ab excommunicatis dum transeunt per terram ipsorum. Item, licite potest dari excommunicato eleemosyna, ne fame pereat, & peti ab eo debitum, & in judicio convenire, & sibi prædicari, & loqui cum eo de salute animæ suæ, licet alia verba incidenter interponantur aliquando, ut quis magis proficiat apud ipsum. Et licet in prædictis casibus non teneatur quis præcise vitare excommunicatum, tamen in quantum bono modo fieri poterit, est vitandus.

ANNO CHRISTI 1289.

Item, quod dictum est, quod in dictis casibus vitare non teneor excommunicatum, verum est, nisi mihi specialiter ejus communio fuerit interdicta: quod ex causa fieri posset, si in fame pereunte. Verumtamen si filii mei, vel servi, vel alii mihi subjecti ratione paternæ potestatis, vel dominicæ, vel ratione officii sunt excommunicati, debeo vitare ipsos; aliter minorem excommunicationem incurro, & hoc est ideo, ut eorum absolutionem citius ego procurem. Uxorem etiam excommunicatam vitare debeo, nisi forte quoad carnis debitum. Item, mercenarium excommunicatum vitare debeo, si absque magno incommodo hoc facere possum, alias non tenebor.

Sciendum est quoque, quod sententia excommunicationis & sententia interdicti & suspensionis censura ecclesiastica appellatur. Omnibus autem rectoribus & sacerdotibus parochialibus, & eorum vicariis districtissime prohibemus, ne in aliquem excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententiam proferre præsumant sine nostra vel officialis nostri vel superiorum nostrorum licentia speciali. Et si forte nos, vel officialis noster, vel alius superior eis specialiter duxerimus vel duxerit committendum, quod per censuram ecclesiæ compellant aliquos ad aliquid faciendum; caveant diligenter quod ex causa rationabili, & trina monitione præmissa, vel una perentoria pro omnibus, illam sententiam, sive generaliter, sive specialiter proferatur, in scriptis proferant, & in illo scripto causam, quare illam proferunt expresse conscribant, & eam scriptam in manibus teneant, & eam legant, & transcriptum illius scripturæ tradant illi contra quem lata est sententia infra mensem ex quo fuerint requisiti. Et si aliter ferant dictam sententiam, ab ingressu ecclesiæ, & divinis officiis suspensi sunt ipso jure: & ille contra quem lata est ad interesse tenetur, & si dicta suspensione durante se divinis officiis injecerint, sicut prius irregulares existent, nec cum eis, nisi per sedem apostolicam poterit dispensari.

Sententia vero formari poterit in hunc modum: „ Cum ego P. rector seu cappellanus „ talis ecclesiæ auctoritate commissionis mihi „ factæ per talem, canonice monuerim talem „ militem, ut de talibus decimis satisfaceret „ tali ecclesiæ, & non curavit obedire, ideo

ANNO CHRISTI 1289.

☞ „ propter ejus contumaciam in his scriptis „ subpono ipsum ecclesiastico interdicto, & si „ per octo dies interdictum sustinuerit, ipsum ex nunc, ut ex tunc in his scriptis „ excommunico. Si vero sententia sit in genere ferenda, dicatur sic. Cum P. rector, „ vel cappellanus talis ecclesiæ canonice monuerim in tali ecclesia omnes generaliter, „ ut quicumque fecerit tale furtum, vel ignem „ apposuerit, satisfaceret infra mensem, vel „ talem diem jam elapsum, & nullus satisfecerit, ideo illum qui prædicta fecit, subpono ecclesiastico interdicto; & si per octo „ dies interdictum sustinuerit, ex nunc, ut „ ex tunc illum excommunico. Ad hæc si excommunicatus publice majori excommunicatione interest cum divinum officium celebratur, publice moneatur, quod exeat: & si exire noluerit, dimittatur officium, nisi sacerdos canonem inceperit: quia tunc perficere debet officium jam inceptum. Sed omnes alii qui tunc in ecclesia fuerint, debent exire de ecclesia præter ipsum presbyterum celebrantem, & unum vel duos clericos qui pro serviendo eidem presbytero possunt & debent in ecclesia remanere. Completo autem canone & sumtis corpore & sanguine JESU CHRISTI, præsente excommunicato, non est in missa amplius procedendum; sed si ecclesia jurisdictionem in loco habeat temporalem, potest ipsum expellere violenter: si vero non habet jurisdictionem, & excommunicatus noluerit exire de ecclesia, potest ecclesia requirere dominum temporalem quod ipsum expellat. Et hæc servanda sunt in illo qui nominatim & publice est excommunicatus. Verum si occultum est illum esse excommunicatum majori excommunicatione qui intrat ecclesiam, & est ibi aliquis qui secrete sciat eum esse excommunicatum, monendus est ab eo secreto ut exeat de ecclesia: & si monitus exire noluerit, exeat caute de ecclesia ille qui scit secrete eum esse excommunicatum: ita quod alii qui excommunicatum ignorant, non possint hoc cognoscere: quia cum occulte sciat eum excommunicatum, in occulto vitandus est ab eo, ut saltem verecundiæ rubore confusus, pro latente excessu satisfacere compellatur: sed publice seu manifeste talis excommunicatus vitari non debet, ne propter hoc ipsius peccatum & excommunicatio aliis reveletur. Eodem modo si sacerdos sciat aliquem esse excommunicatum majori excommunicatione, non debet eum vitare publice seu manifeste in ecclesia vel extra, (nisi possit per testes vel alio modo legitime hoc probare; tunc enim potest & debet eum vitare publice,) videlicet quia ipse solus vidit, vel cum uno teste tantum, sed ipse in secreto sibi dicere debet, & monere eum secrete: ita quod a nemine cognoscatur, sicut supra proximo est expressum. Item, si dicatur alicui sacerdoti in ecclesia vel extra, quod aliquis parochianus suus sit excommunicatus, quia percussit clericum, vel alia causa, & plures asserunt; non tamen sacerdos debet eum tamquam excommunicatum vitare in ecclesia vel extra, nisi coram eo, & coram testibus hoc confessus fuerit, vel nisi publica fama fuerit, ipsum esse excommunicatum, vel nisi ipse sacerdos hoc viderit & probare possit, vel nisi alius judex ecclesiasticus sibi mandaverit, quod eum tamquam excommunicatum faciat evitari: quamvis enim aliqui vellent coram sacerdote probare talem esse excommunicatum, non debet sacerdos auctoritate sua testes super hoc recipere, cum super hoc non habeat potestatem.

ANNO CHRISTI 1289.

Sane quia aliquando excommunicatur aliquis a diversis judicibus jurisdictionem in eum habentibus, & pro causis diversis, si ab uno de illis judicibus fuerit absolutus, adhuc tamen tamquam excommunicatus vitandus est, quousque ab omnibus judicibus fuerit absolutus. Si autem ab uno judice tantum pro causis diversis fuerit excommunicatus, & ille judex absolvat eum una causa tantummodo in absolutione expressa, adhuc remanet excommunicatus & vitari debet quousque de omnibus causis pro quibus excommunicatus fuerit satisfaciat, & faciat pro omnibus se absolvi. Excommunicatos quoque, & nominatim interdictos sive a nobis, sive ab aliis quibuscumque judicibus fuerint excommunicati, vel nominatim interdicti per totam nostram diœcesim ab omnibus regularibus & sæcularibus exemtis & non exemptis districte præcipimus evitari in divinis officiis & ecclesiasticis sacramentis, quia nulli possunt apostolicis privilegiis se tueri, quominus excommunicatos & nominatim interdictos teneantur & debeant in divinis officiis evitare; immo etiam per constitutionem domini Legati qui contra faciunt quantumcumque sint exemti, ingressum ecclesiæ sibi noverint interdictum, quousque pro latoribus sententiarum de contemtu, & aliis quorum interest de suo interesse satisfecerint competenter. Quod si Templarii, vel Hospitalarii, vel *alii* regulares quicumque etiam exempti excommunicatos vel nominatim interdictos recipere præsumserint ad divina, vel ad ecclesiasticam sepulturam, aut celebrare in ecclesia interdicta, ultra dictam pœnam ecclesiæ, in quibus præsumserint, subjiciantur interdicto, salvis privilegiis Hospitalariorum, quibus a sede apostolica est indultum, ut semel in anno ad ecclesiastica officia admittantur, in ecclesia interdicta; ita tamen quod tunc non sepeliantur ibi corpora defunctorum.

Deinde videndum est qualiter & a quibus infirmi excommunicati & interdicti in mortis sint articulo absolvendi. Et quidem si infirmus, vel aliquis alius in mortis articulo constitutus excommunicatus, vel interdictus fuerat occulte vel manifeste propter violentam manuum injectionem in clericos factam, vel propter violationem ecclesiarum, incendium, furtum, contumaciam, vel propter aliam quamlibet causam sive excommunicatus vel interdictus a papa, archiepiscopo, judice delegato, sive aliquo alio, vel a jure, absolvat eum sacerdos, sive sit parochianus ejus, sive non, vel etiam quilibet, si sacerdos haberi non potest, servando diligenter absolutionis formam, quæ inferius in sequenti §. continetur; non quod secundum opinionem quorumdam absolvi possit ab alio quam sacerdote, sed propter fidem quam habuerit, absolvetur post mortem a proprio sacerdote. Si tamen propter violentiam ecclesiarum, incendium, furtum, rapinam, decimas, primitias, legata, debita, tallias, vel propter damna aliqua contra justitiam illata, infirmus in mortis articulo constitutus sit excommunicatus occulte, vel interdictus, & occulte sibi petat a sacerdote absolutionem & pœni-

nitentiam exhiberi; præcipiat ei ſacerdos occulte antequam abſolvat eum, quod ſi habet illam rem quæ debet reſtitui, illam incontinenti reſtituat, vel ejus pretium, ſi res illa haberi non poteſt. Et reſtituatur per ipſum ſacerdotem ſubpreſſo nomine pœnitentis. Et ſi in toto non poteſt ſatisfacere, ſatisfaciat juxta poſſe, & præcipiat ſuis heredibus, quod ſi de illa infirmitate contigerit ipſum mori, ad cognitionem ſacerdotis ſatifaciant pro eodem. Et recepto juramento ab ipſo infirmo interdicto vel excommunicato quod ſtabit mandatis eccleſiæ, abſolvat eum occulte ſacerdos dicendo pſalmum *Miſerere mei:* vel *Deus miſereatur noſtri*, &c. *Kyrie eleiſon*, *Pater noſter*, *Salvum fac.* V. *Dominus vobiſcum*. *Oremus*. *Deus, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, & famulum tuum quem delictorum & excommunicationis catena conſtringit, miſeratio tuæ pietatis abſolvat per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.* Et poſtea dicat: *Auctoritate Domini qua fungor, abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, & ſpecialiter a ſententia excommunicationis, qua ligatus eras pro tali facto, & præcipio tibi quod de cetero talia vel conſimilia non committas.* Et ſub eadem forma abſolvatur ſanus interdictus vel excommunicatus, quando erit abſolvendus. Si autem propter gravem infirmitatem mortis periculum excommunicato immineat, & occaſione reſtitutionis faciendæ non poteſt differri abſolutio ſine magno periculo, ſi excommunicatus reſtituendi habeat voluntatem, recipiat ſtatim ſacerdos ab ipſo excommunicato juramentum de ſtando mandatis eccleſiæ, & abſolvat eum occulte ſibi præcipiendo ſub pœna præſtiti juramenti, quod quam cito commode poterit ſatisfaciat juxta poſſe, & quod præcipiat ſuis heredibus, quod ſatisfaciant pro eodem. Si vero talis infirmus occulte interdictus vel excommunicatus tam pauper ſit, quod non habeat unde in toto vel in parte ſatisfacere poſſit, recepto ab ipſo juramento occulte de ſtando mandatis eccleſiæ, injungat ei ſacerdos quod ſi convaluerit, & contingat ad fortunam pinguiorem venire, ſatisfaciat juxta poſſe & abſolvat eum juxta formam prædictam. Verumtamen ſi manifeſtum fuerit aliquem infirmum excommunicatum eſſe vel interdictum propter rapinam, decimas, primitias, debita; vel aliqua alia cauſa, ad quorum reſtitutionem vel emendam tenetur, præcipiendum eſt ei manifeſte, quod reſtitutionem, vel ſolutionem incontinenti faciat juxta poſſe, & ſi non poteſt incontinenti ſatisfacere, quia forte non habet rem quæ debet reſtitui, nec ejus pretium, vel non eſt præſens ille cui ſolutio vel reſtitutio facienda, recipiat ſacerdos firmam ſecuritatem ab ipſo infirmo per fidejuſſores, ſeu pignora, quod ipſe vel heredes ſui reſtitutionem vel emendam faciant juxta poſſe, & facta ſecuritate, recipiat nihilominus ſacramentum ſacerdos publice ab ipſo interdicto vel excommunicato, quod ſtabit mandatis eccleſiæ vel judicis, ſi propter hoc a judice erat excommunicatus, & abſolvat eum juxta formam prædictam. Si autem infirmus talis manifeſte excommunicatus aut interdictus tam pauper ſit, quod nec reſtitutionem in toto vel in parte poſſit facere, nec ſecuritatem dare, recepto juramento ab ipſo de ſtando mandatis eccleſiæ vel judicis, ſi propter hoc a judice excommunicatus erat, injungat ei *in virtute* præſtiti juramenti, quod ſi convaluerit compareat quam commode poterit coram illo judice, facturus quod jure fuerit faciendum. Si vero propter verberationem clerici vel alioujus religioſæ perſonæ infirmus excommunicatus ſit, recipiet ſacerdos ſimpliciter juramentum ab eo quod ſtabit mandatis eccleſiæ, & abſolvet eum præcipiendo ſibi quod ſi convaluerit, accedet perſonaliter ad dominum papam, vel ejus legatum, mandatum ipſius humiliter recepturus. Si tamen talis excommunicatus ſenex ſit vel femina, vel unum tantum pedem habens, aut puer infra quatuordecim annos conſtitutus, prædicto juramento ab ipſis recepto, & abſolutione præſtita, præcipiendum eſt eis, quod ſi convaluerint, ad ſuum epiſcopum accedant, mandatum ejus humiliter recepturi. Ne vero ipſum infirmum licet abſolutum mori contingat nulla præſtita ſatisfactione clerico injuriam paſſo, & ab eodem clerico venia non petita, præcipiat ſacerdos idem quod ab ipſo clerico, ſi præſens eſt, vel haberi commode poteſt, petat veniam de injuria quam ſibi fecit, & alia omnia damna, ſi quæ propter hoc paſſus eſt, ei reſtituat; vel ſi non poteſt incontinenti de expenſis & damnis datis ſatisfacere, ſi haberi non poteſt clericus injuriam paſſus, præcipiat infirmus ſuis heredibus, quod ipſum ſatisfaciant pro eodem. Si autem excommunicati in infirmitate vera conſtituti vel aliter canonice impediti, juxta formas prædictas fuerint abſoluti, recuperata ſanitate, ut quam cito poterint excommunicatori ſe præſentent, ipſis pro abſolutione certus terminus præfigatur, infra quem coram excommunicatore ſe præſentent ſatisfacturi de iis pro quibus fuerant excommunicati, & ſi infra illum terminum denuntiatum per cappellanum non ſatisfecerint, per excommunicatorem de novo in priſtinam ſententiam ſine monitione alia reducantur. Si vero fuerit ſimulata infirmitas, & de hoc conſtat, denuntiandus eſt juxta ſtatuta antiqua excommunicatus ut prius, quia abſolutio nulla fuit. Verum licet aliquis excommunicatus ſanus vel infirmus de ſtando mandatis eccleſiæ vel judicis præſtiterit juramentum vel aliam cautionem, vel etiam adverſario ſuo ſatisfecerit, de eo pro quo erat excommunicatus, non tamen eſt communicandum eidem quouſque fuerit abſolutus. Monitus etiam nominatim, & excommunicatus pro participatione, abſolutione indiget, licet principalis fuerit abſolutus. Aliquando autem excommunicatus abſolutione non indiget, quia eſt ſententia nulla, nec in aliquo obſervanda, ut ſi lata ſit a non ſuo judice. Item, ſi feratur ab excommunicato. Item, ſi ab intruſo. Item, ſi eb eo qui eſt in jurisdictione ſuſpenſus. Item, ſi feratur poſt legitimam appellationem. Item, ſi contineat in ſe intolerabilem errorem, ut ſi dicatur, excommunico te, niſi feceris tale peccatum. Item, ſi judex delegatus excommunicet pro alia cauſa quam pro ea quæ eſt ſibi commiſſa, vel contra intentionem delegantis. Item ſi a prælato qui violaverat interdictum a ſuo judice in ſe latum. In his caſibus excommunicatio nulla eſt, & ideo non ſervanda, nec ligat.

ANNO CHRISTI 1289.

ANNO CHRISTI 1289.

XXVII.

De ſententia interdicti & ſuſpenſionis.

De ſententia quoque interdicti & ſuſpenſionis aliqua ſunt notanda. Et eſt ſciendum quod interdictum eſt nomen juris, & nomen generale, quia interdicitur non ſolum laicus, ſed & clericus, & non ſolum perſonæ, ut dictum eſt, ſed etiam res inanimata, ut eccleſia, parochia, villa, caſtrum, locus, univerſitas, collegia. Sed clericus proprie dicitur ſuſpendi, ut cum ſuſpenditur ab officio, vel beneficio, vel utroque. Laicus enim non poteſt ſuſpendi proprie, cum non habeat officium vel beneficium quod poſſit eſſe in ſuſpenſo, & idem vides de re inanimata. Sciendum eſt etiam quod interdictum ſive ſuſpenſio aliquando fertur ab homine, ſicut videtur quotidie de judicibus, qui ferunt ſententias interdicti, vel ſuſpenſionis; aliquando a jure propter trangreſſionem juris, vel delictum, ut in illo qui contra conſcientiam & juſtitiam judicat per gratiam vel per ſortes, qui per annum a ſuo officio eſt a jure ſuſpenſus. Item, qui ſine ſcriptis & cauſa ibi non expreſſa excommunicat, vel interdicit, vel ſuſpendit, per menſem ab ingreſſu eccleſiæ, & ab officio eſt ſuſpenſus. Item qui ſine monitione excommunicat per menſem ab ingreſſu eccleſiæ eſt ſuſpenſus. Item, qui benedicit contrahentes ſecundum matrimonium, ſi ambo vel alter eorum alias fuerant benedicti, ab officio & beneficio eſt ſuſpenſus. Item, recipientes oblationes ab uſurario publico, quouſque illas reſtituerint, ad arbitrium epiſcopi ab officio eſt ſuſpenſus. Item, recipiens uſurarium publicum ad ſepulturam. Item, epiſcopus confirmatus differens petere conſecrationem ultra ſex menſes. Item, violans interdictum, ſeu ſcienter ingerens ſe divinis in loco interdicto. Item, epiſcopus permittens habitare in terra ſua uſurarios publicos aliunde oriundos ad fœnus exercendum, vel eis domum locans, vel alio titulo concedens, ſuſpenſus eſt. Collegium vero vel univerſitas interdicta, ut ſi per menſem hoc ſuſtinuerit, ipſorum terra erit interdicta quamdiu morabuntur ibidem. Item, epiſcopus eſt ſuſpenſus per annum a collatione ordinum, qui ſcienter affectata ignorantia vel alio figmento quæſito ordinat clericum alienum ſine licentia ſui epiſcopi. Item, ſuſpenſus is in cujus ordinationem aliquid neceſſarium omiſſum, quouſque ſuppleatur omiſſum, vel ſi per ſaltum quis promoveatur, ſed epiſcopus in hoc poterit diſpenſare, niſi miniſtraverit in ordine ſic ſuſcepto, quia tunc ſolus papa. Item, dans pecuniam vel aliam rem pro ſuo ingreſſu religionis ſuſpenſus eſt, ne ad ordines ſacros aſcendat. Item, epiſcopus relaxans pœnitentiam contra incendiarios conſtitutam in decreto 23. ult. c. *peſſimam* ſuſpenſus eſt ab officio epiſcopali per annum. Item, ſuſpenſus eſt uxorem ſuam cognoſcens adulteram. Item, omnis interdictus, vel excommunicatus majori excommunicatione ſive ſit epiſcopus, vel alius quicumque. Item ordinans, & ordinatus ad ſacros ordines extra tempora conſtituta. Item ſuſpenſus ab officio & beneficio qui gravat, vel obligat eccleſiam ſuam pro debitis alienis. Item, in caſu qui eſt ſupra cap. 3. §. *per conſtitutiones etiam domini Simonis*. Item, in cauſa qui eſt ſupra cap. 3. §. *excommunicationis quoque*. Item, homicida ſuſpenſus eſt, & irregularis, niſi ad corporis ſui defenſionem inevitabiliter interficiat. Item, ſcienter conferens, vel recipiens per ſimoniam aliquo dato vel promiſſo, vel dignitatem, vel beneficium, eſt ſuſpenſus. Item, dimittens ſine neceſſitate miſſam incompletam ſuſpenſus a communione corporis & ſanguinis Domini. Item, quicumque celebrans non ſumit totiens corpus & ſanguinem Domini, ſuſpenſus eſt per annum a communione altaris. Item, epiſcopus qui ordinat clericum invitum, ſuſpenſus eſt per annum a communione altaris. Item, qui duos ordines, vel ſubdiaconatum cum minoribus ordinibus recepit una die, miniſtrare non debet in ſuſceptis, nec accedere ad majores, ſed cum eo forte poterit epiſcopus diſpenſare, niſi eſſet promotus poſt ſententiam excommunicationis latam ab ordinatore, ne quis furtive ad ordines aſcenderet, quia tunc ſolus papa. Item, ſuſpenſus clericus citramontanus ab epiſcopo Italico ordinatus ſine litteris papæ vel epiſcopi ſui, & in hoc ſolus papa diſpenſat. Item, conſervator etiamſi ſit epiſcopus ad alia quam notoria ſcienter ſuam extendens poteſtatem, per annum ab officio eſt ſuſpenſus, & pars quæ hoc procurat excommunicata. Item, qui ſponte de tenendo ſchiſmate juramentum fecerunt. Item, dictans vel exercens ſententiam ſanguinis, vel in hoc auctoritatem vel conſilium præſtans, ſuſpenſus eſt & irregularis ſine ſpe diſpenſationis. Item, prælatus ſeu rector recognoſcens ſe bona immobilia eccleſiaſtica tenere a quocumque domino temporali, & ea ſibi ſubmittens ſuſpenſus eſt ab officio & adminiſtratione triennio, & clerici qui hoc ſcientes non denuntiant ſuperiori, triennio ab officiis quæ ab illa eccleſia obtinent ſunt ſuſpenſi. Item, epiſcopi ſunt ſuſpenſi ab ingreſſu eccleſiæ, niſi infra menſem reſtituant duplum ejus quod receperunt etiam a volente ultra expenſas moderatas nomine procurationis ab eccleſiis, quas viſitant; vel ſi in propria perſona quas viſitationis officium non impendunt: inferiores vero epiſcopis ab officio & beneficio ſunt ſuſpenſi, quouſque ſit redditum eis duplum. Item, univerſitas quæ concedit, vel extendit reprehenſalias ſeu marchas contra perſonas eccleſiaſticas vel bona ipſorum, niſi hoc revocaverint infra menſem, ipſo jure eſt interdicta. Item, epiſcopus qui infanti non intranti religionem, vel ei qui eſt alterius diœceſis, ſine licentia ſui epiſcopi, vel conjugato, qui religionem vel ſacrum ordinem non aſſumit, clericalem confert tonſuram, per annum ſuſpenſus eſt a collatione tonſuræ. Item, quibuſcumque, id eſt exceptis celebrantibus in locis interdictis ab homine, vel a jure, niſi quando a jure conceditur, vel publice excommunicatos, vel interdictos recipientibus ad divina, eſt ingreſſus eccleſiæ interdictus, donec de hoc ſatisfecerint ad ejus arbitrium cujus ſententiam contemſerunt. Item, junge hunc caſum qui eſt ſupra de ſepulturis in §. *nullus tamen*. Item, ſi is cui eſt eccleſiæ interdictus ingreſſus, ingerat ſe in ea divinis, irregularitatem incurrit. Item, in aliquibus aliis caſibus in diſperſis ſuſpenſio infligi-

ANNO CHRISTI 1289.

gitur ipso jure. Item, nota quod suspensus ab officio per judicem, quia forte secus si a jure, per consequens durante suspensione a beneficio est suspensus, sed non e converso. Unde suspensus a beneficio si ingerat se divinis, non propter hoc irregularitatem incurrit. Item, nota quod episcopi nullam sententiam interdicti vel suspensionis ipso jure incurrunt, nisi de episcopis caveatur ibidem, sed caveant quod in pluribus juribus de episcopis cavetur expresse. Item, titulus ita prolixe tractatur illa præcipue ratione, ut sciant promoti ab irregularitatum laqueis præcavere, quibus involverentur si excommunicati interdicti vel suspensi scienter ingererent se divinis, nec potest cum eis citra sedem apostolicam dispensari. Aliquando fertur suspensio a Deo, ut in quolibet mortaliter peccante, qui quoad se ratione peccati mortalis a Deo principaliter licet jure cooperante suspensus est a divinis. Notandum est quoque, quod sententia interdicti vel suspensionis ferenda est in scriptis, & ex causa rationabili, & trina monitione præmissa, vel una pro omnibus peremtoria, sicut de excommunicationis sententia superius dictum est in §. *sciendum est quoque quod sententia excommunicationis*. Illud quoque notandum est, quod interdicti non debent se divinis ingerere, nec recipere, nec ministrare ecclesiastica sacramenta, nec intrare ecclesiam; tamen qui cum talibus participant, nullam excommunicationem incurrunt, quia interdicti a communicatione fidelium minime sunt excluſi, sed solummodo divinorum. Si quis autem clericus sciens se excommunicatum majori excommunicatione, sive sit lata a judice, vel a jure, ingerendo se divinis, puta presbyter celebrando missam, vel legendo epistolam subdiaconus, vel evangelium diaconus, vel sacramenta ecclesiæ ministrando, vel aliter officiando in iis quæ spiritualiter sunt annexa, sicut ante excommunicationem faciebat, vel alius ordinibus in minoribus constitutus, puta acolytus portat cereos, vel alia faciat, vel dicit quæ non consueverint fieri, vel dici in illa ecclesia, nisi per acolythos, vel aliquis recipit sacros ordines excommunicatus, irregularis efficitur, nec potest cum eo, nisi per sedem apostolicam dispensari. Illud enim dicendum est similiter de interdicto, vel ab officio seu divinis suspenso, sive sit interdictus vel suspensus a judice, vel propter juris transgressionem, vel delictum a jure; & idem similiter de illo qui non est alias interdictus vel suspensus, sed prædictis modis officiat in ecclesia interdicta. Dubitans etiam probabiliter de sua excommunicatione, maxime quando conscius est de culpa sua propter quam juste poterit excommunicari, nescius tamen exponit se discrimini & celebrat excommunicatus, vel habens ignorantiam crassam & supinam, ut quia citatus peremptorie non ivit, nec misit, & sic excommunicatus celebrat, licet nihilominus de excommunicatione sciat, irregularis existit, secus si hoc faciat ignoranter. Pœna vero hujusmodi irregularium est quod deponuntur, & suis beneficiis spoliantur, nisi cum eis per sedem apostolicam fuerit dispensatum Suspensus autem a Deo propter peccatum mortale non efficitur irregularis officiando, vel ingerendo se divinis, licet aliter graviter peccat; nec etiam est irregularis licet graviter peccet qui officiat, vel celebrat in ecclesia sanguinis vel seminis effusione violata, quia non est proprie interdicta, sed quousque reconciliata fuerit, organa sunt suspensa; nec qui sepelit in cœmeterio, ubi excommunicatorum corpora sunt sepulta, vel aliter violato, cum hoc cautum non reperiatur in jure, & non sunt irregularitatum laquei ampliandi. Subdiaconus etiam seu diaconus vel presbyter excommunicatus vel interdictus officians in ecclesia in his quæ non sunt suo certo ordini specialiter deputata, licet graviter peccet, non tamen irregularis existet, puta parando, non dico benedicendo vinum, vel aquam, vel lumen in altari dum celebrat ibidem vel legendo lectiones, responsoria cantando, vel epistolam legendo sine apparatu in ecclesia in qua cum solemnitate per subdiaconum legi epistola consuevit, vel baptizando sicut laicus, vel benedicendo, vel versum vel *alleluia* cantando, vel psalmos legendo, vel consimilia exercendo, vel si acolythus seu qui est in sacris legat vel cantet ea quæ indistincte etiam per simplicem clericum legi ibidem consuetum est vel cantari. Alii autem clerici in simplici tonsura constituti, interdicti, vel excommunicati, ministrando in suo officio, an efficiantur irregulares, doctores juris super hoc diversa contra opinantur. Rursus etiam notandum est, quod si civitas, villa, castrum, parochia vel cives civitatis, vel universitas villæ, vel collegium vel locus sint interdicti, non solum clerici illius loci prohibentur ibi celebrare & officiare, & alta voce & submissa, vel etiam januis clausis & apertis, sed etiam alienigenæ, nisi essent privilegiati. Clerici tamen illius loci, si causam non præstiterint interdicto, officiare poterunt in aliis locis etiam non interdictis, sed laici ibidem vel in aliis locis etiam non interdictis censentur esse interdicti. Si autem sit ecclesia interdicta, clerici illius ecclesiæ, si causam non præstiterint interdicto, poterunt licite in aliis locis non interdictis officiare & audire divina, sed laici illius ecclesiæ quæ est interdicta ob culpam universitatis, vel domini illius loci, nec ibi nec alibi debebunt ad divina admitti. Sed si sit interdicta ob culpam clericorum illius ecclesiæ, vel ex sanguinis effusione, vel aliter violata, poterunt tunc laici illius ecclesiæ in alio loco non interdicto recipi ad divina. Volumus tamen & concedimus, ut laicorum scandalum evitetur, ut cum aliqua ecclesia nostræ diœcesis ob culpam contumaciæ prioris, vel rectoris, seu cappellani illius ecclesiæ fuerit a nobis vel officiali nostro subposita interdicto, conferantur nihilominus ibidem omnibus parochianis ejusdem ecclesiæ ecclesiastica sacramenta, præter missas & alias horas canonicas, quas prohibemus in ipsa quamdiu interdicta fuerit celebrari: & si aliquem parochianorum mori contigerit, sine campanarum pulsatione, & cessantibus aliis signis & solemnitatibus quæ fiunt intra ecclesiam in exequiis mortuorum, simpliciter mittatur in ecclesia, & postmodum in cœmeterio tumuletur. Cum autem generale interdictum profertur, videlicet in regnum, provinciam, civitatem, villam, castrum, vel parochiam, omnibus parochianis negentur omnia sacramenta & sacramentalia, sed ab hac generalitate excipit jus sacramenta quædam, quæ non obstante tali interdicto possunt conferri, scilicet baptisma parvulorum, & sacra-

ANNO CHRISTI 1289.

☞ menta Eucharistiæ, & pœnitentiæ morientium, & confirmatio episcopalis, & prædicatio verbi Dei. Permissum est etiam tempore talis interdicti ecclesiarum ministris non pulsatis campanis voce submissa, januis clausis, & interdictis exclusis divina officia ut prius dicere, & missas celebrare, & etiam sanis qui causam non præbuerunt interdicto exhibere pœnitentiæ sacramentum. In festivitatibus etiam Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis Beatæ Mariæ campanæ pulsentur, & januis apertis alta voce divina officia solemniter celebrentur, excommunicatis exclusis, sed interdictis admissis. Sic tamen quod hi quorum culpa prolatum est interdictum, se altari nullatenus appropinquent. Clerici vero decedentes, qui interdictum hujusmodi servaverint, in cœmeterio ecclesiæ sine campanarum pulsatione cessantibus solemnitatibus tempore talis interdicti cum silentio tumulentur. Si Fratres Hospitales S. Johannis Jerosolymitani, & alii quidam religiosi, quibus hoc a sede apostolica est indultum, missi fuerint ad fraternitatis collectas recipiendas, & in quemcumque locum interdictum advenerint, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiatur una tantum ecclesia illius loci & juxta statuta generalis concilii ibidem excommunicatis exclusis divina officia celebrentur.

ANNO CHRISTI 1289.

XXVIII.

De executionibus mandatorum.

Statuimus ut prælati, priores, rectores, sacerdotes parochiales ecclesiarum, & eorum loca tenentes, mandata nostra & officialis nostri & superioris diligenter, celeriter, reverenter, & humiliter & integre sine juris præjudicio, exequantur. Statuimus etiam quod sacerdotes parochiales, & eorum loca tenentes habeant rotulos, quilibet suum, in quo scribant omnia nomina excommunicatorum suæ parochiæ, & quorum auctoritate, & ad quorum instantiam sunt excommunicati, & tempus receptionis litteræ excommunicationis, vel interdicti; & eos excommunicatos diebus dominicis in ecclesiis suis publice denuntiare procurent, inhibendo parochianis suis, ne cum eis participent: alioquin noverint, quod contra eos durius procedetur, cum hoc idem in provinciali concilio sit statutum: & cum fuerint absoluti, de illis rotulis abradantur. In principio autem dicti rotuli ponatur, & omnibus diebus dominicis per cappellanos in ecclesiis publicetur hoc quod sequitur. „ Denuntiamus excommunicatos hæreticos, & „ fautores eorum. Item, concubinarios, usu„ rarios manifestos. Item, detinentes decimas „ sine licentia ecclesiæ & injuste. Item, re„ tinentes & capientes clericos domini episco„ pi Caturcensis, *vel* Ruthenensis *vel* Tute„ lensis vel sui officialis, licentia non obten„ ta. Item, laicos, compellentes coram se „ litigare clericos fori sui privilegium allegan„ tes. Item, illos qui ex officio sæcularis ju„ diciariæ potestatis, impediunt litigare volen„ tes in curia Caturcensi *vel* Ruthenensi *vel* „ Tutelensi in præjudicium ecclesiæ Caturcen„ sis, *vel* Ruthenensis, *vel* Tutelensis. Deinde denuntientur excommunicati omnes in rotulo expressati.

Districte præcipimus, quod in qualibet parochiali ecclesia sit sigillum proprium ecclesiæ cum tali subscriptione; *sigillum cappellani talis ecclesiæ*, & nihil ponatur in subscriptione, nec nomen etiam cappellani, & per appensionem talis sigilli de mandati executione constabit. Sacerdotes parochiales & eorum vicarii pro sigillandis litteris contra suos parochianos, seu contra ecclesiarum priores, rectores, vicarios convicinos a nobis vel officialis nostri curia emanandis, nihil exigant, sive levent, nisi forte nuncius deferens litteras sex paria litterarum vel epistolarum ad sigillandum uni cappellano deferat una die, & tunc satisfaciat ei pro ceræ valore, vel nisi parochianus alterius ecclesiæ citari, vel moneri, vel aliter contra eum fieri mandaretur, quia tunc satisfaciendum erit cappellano in expensis, quas faciet pro mandato hujusmodi exequendo. Si per litteram nostram vel officialis nostri, seu alterius judicis a nobis dandi cappellano alicui mandari contingat quod parochianum alterius ecclesiæ & non suæ citet vel moneat, non teneantur exequi quod mandatur, nisi in littera contineatur illa clausula, *si nobis est subditus vel propinquus*, vel alia certa clausula exprimens quod mandatum exequi teneatur. In tantum quidam rectores ecclesiarum & cappellani, & eorum vicarii formidolosi existunt & timidi, quod quascumque sub nomine superiorum suorum litteras, licet notorie falsas, vel nullas, seu evidenter suspectas, statim cum requiruntur, sigillant, & mandata in eis contenta protinus exequuntur, timentes quod si ita non facerent, per illos quorum sunt litteræ vexarentur, quod sub pœna excommunicationis & suspensionis districte fieri prohibemus; præcipientes quod tales litteras aliquatenus non sigillent eis, & mandata ibi contenta minime exequantur, sed super his se habeant, prout infra proxime continetur. Non enim propter timorem vel metum est a justitia deviandum, nec obediendum superiori, quando contra jus scriptum quicquam præcipit vel evidenter injustum, licet mandatum injustum quod non est evidenter iniquum, merus executor qualis est cappelanus, cui tale mandatum dirigitur, exequi nihilominus teneatur. Obediendum est enim superioribus humiliter & devote, cum obedientia melior quam victima censeatur. Et ut clarius hoc intelligant simplices cappellani, aliqua exempla super his hic duximus inserenda. Non enim debent exequi mandata auctoritate sedis apostolicæ, si falsa bulla, falsis litteris sit appensa. Item, filum de vera bulla sit exactum ex toto & per aliud filum immissum falsis litteris eisdem dicta bulla inseratur. Item, si filum ab ea parte in qua carta plicatur incisum, cum vera bulla falsis litteris immittatur sub eadem plicatura cum filo simili canapis restauratum. Item, si a parte superiore bullæ altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum junctura reducitur infra plumbum. Item, si habeat rasuram in loco suspecto, puta in nominibus citandorum, vel judicis, vel in data, vel ubi est jus quæstionis. Item, cum scriptura litterarum quibus fuerat apposita vera bulla cum aqua vel vino universaliter abolita, seu deleta eadem carta de novo describitur. Item, cum cartæ totaliter abolitæ, cui apposita fuerat vera bulla,

ANNO CHRISTI 1289.

alia

alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutinio counitur. Item, si bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida, alicubi magis depressa. Item, in adjunctione filorum, in motione bullæ, vel obtusione, & aliis modis poterit falsitas deprehendi. Item, præsumuntur esse falsæ litteræ apostolicæ, si falsam latinitatem contineant. Item, dicuntur falsæ, si papa vocet filium episcopum vel superiorem aliquem: hos enim vocat fratres. Item, si vocat fratres regem, vel principem vel quoscumque alios clericos, vel laicos: hos enim omnes & consimiles debet vocare filios. Item, si uni personæ scribit in plurali, non enim dicit uni personæ quantumcumque sit episcopus, vel rex, vel alius: *Mandamus vobis:* sed *mandamus tibi*. Per tales enim litteras, si falsitas sit evidens & manifesta, cappellanus non debet aliquatenus exequi quod mandatur, & præsentator talium litterarum etiam falsarum litterarum nostrarum, vel officialis nostri, vel aliorum judicum retinendus est & ad nos mittendus, adhibito ad hoc si opus fuerit brachio sæculari. Si vero litteræ apostolicæ prædictis modis vel aliis non sint falsæ, sed aliter evidenter sunt nullæ, vel evidenter suspectæ, vel evidenter abusive per eas procedatur, ut si notorium sit & evidens quod ille qui se dicit judicem delegatum a sede apostolica, vel legato non est in dignitate, vel personatu, vel in ecclesia cathedrali institutus, vel quod locus ad quem fit citatio est vilis, nec ibi potest haberi commode juris copia peritorum, vel quod est extra civitatem vel diœcesim, cum ex eadem civitate vel diœcesi sunt actor & reus, & non est causa episcopi, vel universitatis: vel cum actor & reus sunt civitatis & diœcesis diversarum, distat a fine ultra unam dietam, seu est infra civitatem vel diœcesim ejusdem actoris, vel quod per illam clausulam super terris debitis, possessionibus, & aliis rebus vitat aliquis super dictis, vel injuriis, vel usuris, vel aliis gravioribus causis, & hoc apparet per litteram citationis & tamen in littera apostolica de his monitio non habetur, & littera apostolica non exprimit quod de assensu partium fuerit impetrata, nec dicitur ibi *non obstante jure super hoc edito;* vel si littera citationis sit sub illa forma *quos latior præsentium nominabit*, & nominentur aliqui in authentico non expressi, vel sub illa forma, scilicet pro testimonio in causa aliqua perhibendo, cujus causæ status productionem testium non requirit, vel etiam notorium est illum papam, qui causam commisit decessisse eo tempore quo littera citatoria præsentatur, nec tamen apparet tempore illius papæ illos citatos fuisse, qui nunc citari petuntur; vel etiam appareat evidenter quod litteræ vel processus sint abusivi, per illos modos qui continentur supra in tit. de sententia excommunicationis in cap. *Per constitutiones quoque provinciales concilii*, vel aliter sint litteræ evidenter de abusu suspectæ. In istis casibus & similibus, notoriis tamen & evidentibus cappellani nobis vel officiali nostro inconsultis, tales litteras citationis, vel alias aliquatenus non sigillent, nec mandata in eis contenta exequantur, sed offerant præsentatoribus talium litterarum sigillare, & humiliter obedire, si nos vel officialis noster hoc eis duxerimus consulendum; & ipsi præsentatores si noluerint, nos vel officialem nostrum super his certificare procurent, & nihilominus cappellani statim appellent, & provocent ad sedem apostolicam, vel ad illum ad quem de jure est appellandum coram notario, si commode potest haberi, alioquin coram bonis personis pro eo, quia merito suspicantur, quia judex datus in illis litteris præsumet procedere contra eos, & est malitiis hominum obviandum & respublica defendenda. Et fiet appellatio in hunc modum.

ANNO CHRISTI 1289.

ANNO CHRISTI 1289.

APPELLATIO.

„ Ego P. cappellanus talis ecclesiæ sentiens „ & suspicans me gravari per talem qui se „ dicit judicem, datum a domino papa Gre- „ gorio X. (*a*) pro eo, quia mihi præce- „ pit evidenter injuste, quod ego talem ci- „ tarem auctoritate sua ad talem locum, & „ notorium sit & evidens, quod sua jurisdi- „ ctio expiravit per mortem dicti domini pa- „ pæ: cum non constet quod eo vivente di- „ ctus judex uti ceperit sua jurisdictione, *vel* „ *propter aliquam aliam causam de prædictis*, „ ideo a dicto judice ad sedem apostolicam, „ *vel* ad illum ad quem de jure est appel- „ landum in scriptis provoco & appello, & „ peto apostolos mihi dari, & hoc facio „ coram notario & personis infra scriptis, „ quia dicti judicis copiam commode habere „ non possem.

(a) Cod. S. Germani ad usum ecclesiar. Cadurcensis & Tutelensis scripti legunt *Joanne* XVII. habita ratione temporis quo scripti sunt.

Si autem judex datus in litteris evidenter suspectis, nullis, vel abusivis citari mandaverit prætextu inobedientiæ cappellanum illum, qui eas dicta occasione, ut dictum est, noluit sigillare, sacerdos cui hoc mandatum dirigetur, appellet ut de alio dictum fuit, ac etiam nobis, vel officiali nostro inconsultis mandata hujusmodi nullatenus exequatur, & si contrarium fecerit per annum suo beneficio, non tamen ab officio, auctoritate nostra & præsentis synodi suspensus sit ipso facto, & de cujus anni fructibus nihil sibi relinquentes disponemus, prout nobis videbitur disponendum. Si vero is cui mandatum hoc dirigetur, non obstante prohibitione, hujusmodi mandatum illud compleat, vel forte aliquis cappellanus alterius diœcesis hoc faciat, & ideo per illum judicem de facto distringatur per censuram ecclesiæ, dictus cappellanus qui dictas litteras abusivas, seu nullas noluit sigillare, defendat se viriliter idem cappellanus cum nostro consilio & auxilio, & illum judicem adeat, & per viam juris super his procedat cum consilio sapientium, & appellationem sibi intimet & apostolos requirat. Nos enim de expensis cum quibus ducatur istud negotium pro communi utilitate omnium ordinamus, quod omnes rectores illius archipresbyteratus, seu majores, vel meliores ex illis in dictis expensis contribuant, prout nos vel officialis noster duxerimus ordinandum. Cui officiali præcipimus, & de ipso & ejus successoribus ordinamus, quod super præmissis invigilent & intendant, & requisiti satisfieri faciant de dictis expensis, aliter litem suam facient, & de proprio suo illas restituere sint astricti.

Si autem contigerit quod auctoritate nostra vel officialis nostri, vel alterius judicis mandatum aliquod puta de citando, vel excommu-

municando aliquem cappellanus fuerit exequutus, & postmodum auctoritate alterius judicis sibi contrarium demandetur, si secundum mandatum ipso jure nullum vel falsum appareat evidenter, statim illud respuat & repellat; si vero dubium sit an sit exequendum, vel non; nos super hoc vel officialem nostrum consulat, quid ei super hoc sit agendum, antequam ad exequendum secundum mandatum procedat. ANNO CHRISTI 1289.

Nullus auctoritate propria absque nostro vel officialis nostri seu superiorum nostrorum mandato aliquem citari præsumat, nisi contradicentes matrimoniis contrahendis, quos & illos quibus contradicerent citet peremptorie cappellanus parochialis, ut coram officiali nostro Caturcensi *vel* Ruthenensi *vel* Tutelensi compareant certa die competenti super causa contradictionis debite processuri: qua citatione cappellanus per suas litteras officiali certificare procuret. Sententias excommunicationis a nobis seu officiali nostro prolatas non ante vires dicimus & statuimus obtinere, quam litteræ super hoc concedendæ cum sigillo nostro, vel curiæ officialis nostri fuerint sigillatæ, nisi forte essent de illis sententiis quæ in vim statuti in synodis generaliter proferuntur. Sententias vero interdicti a nobis vel officiali nostro prolatas & litteras monitorias pro re judicata excommunicationum continentes, & etiam litteras absolutionem in quibus ita dicitur: *Mandamus vobis, quatenus talem absolvatis:* non enim de illis loquimur in quibus dicitur, *Remittimus absolutum*, licet prædictæ litteræ interdictorum & monitionum fuerint sigillo nostro, vel curiæ officialis nostri sigillatæ, habere statuimus & volumus nullum robur, nisi infra quindecim dies computandos a tempore datæ litterarum illarum cappellanis quibus dirigentur fuerint præsentatæ.

Præcipimus omnibus sacerdotibus parochialibus & eorum vicariis, quod litteras citatorias & monitorias a nobis vel officiali nostro emanandas non sigillent, quousque habuerint translata hujusmodi litterarum, & quod ea sigillo suo sigillata tradant illis qui citabuntur, scilicet unicuique citato suum translatum, nisi forte plures essent rei in eadem domo insimul commorantes, qui pro uno facto seu negotio citarentur, quia tunc unum translatum sufficiet omnibus illis: translata vero litterarum domini papæ, & aliorum judicum, videlicet authentici, sub legationis, monitionis, citationis ex integro retineant cappellani, & ea tradant, ut dictum est, illis qui citabuntur sigillo suo sigillata:

Quidam sacerdotum ita rudes & ignari existunt, quod cum mandatur eisdem quod aliquem absolvant ab excommunicationis sententia, vel interdicti, credunt quod sit statim, obtenta talis absolutionis littera, absolutus, & ipse excommunicatus aliquando existimat illud idem: quod tamen verum non esse nullus sanæ mentis ignorat. Unde præcipimus eisdem sacerdotibus, quod cum eis mandabitur, quod aliquem absolvant, eo prius reconciliato extra ecclesiam, ante fores illum absolvant secundum formam traditam supra in tit. de sententia excommunicationis in §. *Et recepto juramento*, quæ solemnitas non est servanda, nec absolutio impendenda, cum aliquis excommunicatus, vel interdictus cappellano remittitur absolutus, sed statim debebit nuntiari publice absolutus. ANNO CHRISTI 1289.

Districte præcipimus, ut rectores & cappellani seu vicarii in ecclesiis residentes, dum ipsos ex aliqua juste causa & necessaria abesse contigerit, tales cappellanos in loco sui dimittant, qui sciant & possint & velint mandata nostra vel officialis nostri, ac superiorum exequi reverenter: alioquin tam ipsos, quam illos locum tenentes graviter puniemus.

Debent parochiales sacerdotes advertere diligenter, ut cum mandatur eisdem ut aliquem ad faciendum aliquid moneant, vel canonice moneant, quod semel, secundo & tertio monitionem illam faciant: ita quod inter unam monitionem & aliam sit dierum aliquod intervallum, vel saltem unam peremtorie pro tribus monitionem faciant, dicendo: *ego moneo vos peremtorie, ut infra terminum in litteris monitionis comprehensum contenta in illis litteris compleatis*, vel si in illis litteris non est terminus appositus, nec continetur ibi, visis litteris, tunc sacerdos apponet terminum rationabilem juxta negotii qualitatem.

XXIX.

De notitia lunæ & bissexti & festorum & jejuniorum.

De cursu cicli lunæ sciendum est, quod ciclus lunæ currit per numerum inclusive, ab primo usque ad decimum nonum, & currit annuatim per totum annum per aliquem numerum de dictis XIX. sicut potes videre in calendario, in illo numero qui est ante litteram alphabeti, & quando cursus est completus per totum annum supra dictum de XIX. ad principium est, scilicet ad primum iterum redeundum: & ideo dicitur ciclus, id est circulus, quia ad modum circuli redit ad se ipsum. Igitur, si vis scire in quo numero de dictis XIX. currit annuatim ciclus lunæ, sume annos Incarnationis Domini, & adde illis plus unum annum, & computando divide omnes annos istos per XIX. si ultima computatio remanet in XIX. ciclus lunæ curret illo anno in numero; si vero remanet minori, curret in consimili numero ciclus lunæ illo an. sciendum quod anni Domini M. CC. XCII. sunt divisi per XIX. & ideo sufficit illos annos qui solum supersunt plus uno addito dividere ut prædixi: ita etiam quod in festo Circumcisionis Domini ubi mutatur numerus lunaris, incipias quoad hoc computare numerum annorum Domini, qui erit in festo Annuntiationis proxime tunc sequenti. Et quando scies per quem numerum currit ciclus lunæ, respice de illo numero quam litteram alphabeti habet coram se in calendario, & illa erit prima luna, in sequenti die erit secunda luna, in tertio erit tertia luna, & sic de aliis quousque ad lunationem aliam mensis alterius sit deventum. Et nota quod numerus lunaris, & littera dominicalis mutatur annuatim in festo Circumcisionis: anni vero Incarnationis Domini mutantur in terra ista in festo Annuntiationis Beatæ Mariæ, & in quibusdam regionibus in festo Nativitatis Domini. In anno tamen bissextili, non obstante mutatione litteræ dominicalis facta in festo Circumcisionis, mutatur iterum ipsa littera

☞ tera dominicalis in festo beati Matthiæ, quia in illo festo quando est bissextus, duo dies in una littera includuntur. Nota etiam quod mutatio numeri lunaris fit subsequendo, ut si hoc anno currit ciclus lunæ per numerum primum, anno sequenti curret per numerum secundum: mutatio vero litteræ dominicalis fit retrocedendo, ut si hoc anno currit dominica per B. anno sequenti currit per A. & non per C. & sic de aliis.

ANNO CHRISTI 1289.

XXX.

De notitia adventus.

Notitiam adventus Domini sic habebis: respice festum beati Andreæ, & incipiet adventus Domini in proxima dominica illi festo, sive illa dominica præcedat festum, sive sequatur. Si vero dictum festum sit in dominica, in eadem dominica celebratur adventus. De notitia septuagesimæ, & Paschæ sic tenebis, quod ubicumque inveneris lunam decimam post medium mensis Jan. in dominica proxima septuagesima celebratur, & si inveniatur luna decima in dominica, tunc sequenti dominica septuagesima erit, & tunc *alleluja*, & *Te Deum laudamus*, & *Gloria in excelsis*, & matrimonia cessant; in dominica vero quæ post septuagesimam per novem septimanas sequitur erit Pascha. In dominica autem quæ per septem septimanas tantum post festum Paschæ sequitur, Pentecostes colitur. Dies Jovis vero Ascensionis Domini in septimana sexta post festum Paschæ celebratur. De bissexto sic tenebis, quod est de quatuor in quatuor annis; nam cum dies naturalis constet ex viginti quatuor horis, & annus constet trecentis sexaginta quinque diebus & sex horis: istæ sex horæ per quatuor annos collectæ faciunt unam diem, quæ dies collocatur in unoquoque quarto anno, & annus ille vocatur bissextilis, & dicitur bissextus, eo quod illa die sic collocata, bis sedet & collocatur & computatur in sexto calendas Martii, scilicet in festo beati Matthiæ apostoli. Illa enim dies, & sequens dies censetur esse solum unius diei, & sub una littera alphabeti in calendario includuntur, scilicet sub illa littera, qua signatur dictum festum, & utroque die pronuntiatur Sexto calendas Martii. Luna tamen in cursu suo procedit, & in prima die illarum dierum fit jejunium, in ultima vero die festum apostoli celebratur. Igitur si vis scire quando est annus bissextilis, sume annos Domini, & computando divide omnes per quatuor, & si ultima computatio sit de primo, sumus in illo anno post annum bissextilem, si de secundo sumus in secundo, si de tertio sumus in tertio; si autem nihil remanet, sed est ultima computatio de quatuor, tunc sumus in anno bissextili, & incipit in festo Circumcisionis, quia tunc incipit annus, licet subsequenter cadat bissextus in festo beati Matthiæ, & anni Domini in festo Annuntiationis.

XXXI.

ANNO CHRISTI 1288.

Festa colenda & jejunia.

Festa vero colenda & jejunia observanda debent sacerdotes diebus dominicis in missa publice nuntiare: festa vero sunt hæc. Dies Natalis Domini, S. Stephani. S. Johannis Evangelistæ, Innocentum, S. Silvestri, Circumcisio Domini, Epiphaniæ, S. Vincentii, Conversio sancti Pauli, Cathedra sancti Petri, festa omnium apostolorum, & omnium evangelistarum. Quatuor festa beatæ Mariæ, scilicet Purificatio, Annuntiatio, Assumtio, Nativitas. Dies Jovis cœnæ Domini, dies Veneris sanctæ Passionis Domini, festum Paschæ cum duobus diebus sequentibus, festum Inventionis sanctæ Crucis, festum sancti Joannis ante portam Latinam, festum Ascensionis Domini, festum Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, festum de Corpore Christi, sanctorum Cilici, & Julitæ, Nativitas sancti Johannis Baptistæ, sancti Martialis, sanctæ Mariæ Magdalenæ, vincula sancti Petri, Transfiguratio Domini, sancti Laurentii, Decollatio sancti Johannis-Baptistæ, Exaltatio sanctæ Crucis, Dedicatio sancti Michaelis. (Sanctæ Fidis, Omnium sanctorum, sancti Amantii, sancti Dalmatii & S. Martini, Conceptio Beatæ Mariæ.) dedicatio cujuslibet ecclesiæ parochialis, festum cujuslibet sancti & sanctæ patroni, seu patronæ cujusque parochialis ecclesiæ in parochia illa dicta festa colenda absque mercatis, & alio servili opere cum devotione & reverentia præcipimus observari, in aliis vero festis nullus sacerdos a dictis operibus præcipiat abstinere, nisi prout est consuetum. Festa communia animarum defunctorum generaliter celebrantur in crastinum Omnium sanctorum, & in crastinum beati Hilarii, & in quibusdam etiam locis de consuetudine speciali in crastinum octavarum Paschæ & Pentecostes, & si in his sit festum duplex, transfertur ad diem sequentem commemoratio defunctorum, & celebrantur hæc festa defunctorum usque post missas, nec propter officium defunctorum debet omitti dictis diebus officium regulare.

Incluſa parentheſi peculiaria ſunt eccl. Ruthenenſ. nec reperiuntur in MSS. S. Germani.

Jejunia observanda sunt hæc, scilicet tempore quadragesimali, & jejunia quatuor temporum, & vigilia Natalis Domini, Assumtionis Beatæ Mariæ, & omnium apostolorum exceptis vigilia sancti Johannis evangelistæ ob reverentiam octavarum Nativitatis Domini, & apostolorum Philippi & Jacobi, ob reverentiam solemnitatis Paschalis, & sancti Barnabæ, qui non est de numero duodecim apostolorum, & in vigilia Ascensionis Domini & Pentecostes, & sancti Johannis-Baptistæ, & sancti Laurentii, & Omnium sanctorum, quæ jejunia ab omnibus, qui erunt ætatis sufficientis ad jejunandum, præcipimus observari, nisi forte ex causa debilitatis, infirmitatis, peregrinationis, & alterius laboris necessarii, de consilio tamen sacerdotum suorum prandere oporteat necessitate urgente. Honestum esset & pium, ut clerici in sacris ordinibus constituti, & maxime sacerdotes in diebus adventus Domini, & in diebus Lunæ & Martis ante cineres, & in diebus Lunæ, & Martis ante Ascensionem Domini jejunarent. Jejunia quatuor temporum quater observantur

in

in anno, ſcilicet in die Mercurii poſt feſtum beatæ Luciæ cum diebus Veneris & ſabbati ſequentibus. Item, die Mercurii poſt Penteco-
ANNO CHRISTI 1289. ſten cum diebus Veneris & Sabbati ſequentibus. Item, die Mercurii poſt cineres cum diebus Veneris & Sabbati ſequentibus. Item, die Mercurii poſt feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis cum duobus diebus Veneris & Sabbati ſequentibus, unde verſus:

Dat crux, Lucia, cineres, chariſmata dia.
Ut ſit in angaria quarta ſequens feria.

Diebus etiam Lunæ & Martis & Mercurii ante feſtum Aſcenſionis Domini eſt generaliter ab uſu carnium abſtinendum.

Iſte liber fuit compoſitus & publicatus tempore domini Nicolai Papæ quarti & domini Simonis Archiepiſcopi Bituricenſis in Eccleſia Ruthenenſi in ſynodo generali, ciclo lunæ currente xvii. & littera dominicali B. & primo anno poſt annum biſſextilem & anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo nono ex præcepto & auctoritate Reverendi in Chriſto patris domini Raymundi de Calomonte divina providentia, epiſcopi Ruthenenſis, quem librum una cum contentis & continendis in titulo ſequenti cum conſenſu cappellani ſui ſervari firmiter & perpetuo ſtatuit & præcepit in his tantum quæ rationi ſunt conſona ſive juri. ANNO CHRISTI 1289.

SYNODUS CICESTRENSIS

ANNO CHRISTI 1289.

ANNO CHRISTI 1289.

Ex editione Anglicana Tom. II.

Conſtitutiones ſynodales D. Gilberti Epiſcopi Ciceſtrenſis, lectæ & publicatæ in majori eccleſia Ciceſtrenſi, in feſto ſanctæ Fidis virginis, in concilio ſynodali ibidem celebrato, præſidente dicto domino Gilberto Ciceſtrenſi epiſcopo, anno Domini MCCLXXXIX.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De vita & honeſtate rectorum eccleſiarum.*
2. *De continentia eorumdem.*
3. *De iis qui corrumpunt filias ſpirituales.*
4. *De rectoribus qui corrumpunt ſuas parochianas.*
5. *Ut prædicta ad ceteros presbyteros extendantur.*
6. *De concubinis presbyterorum & clericorum.*
7. *De iis qui in excommunicatione pertinaciter perſeverant.*
8. *Ne fornicariis, aut de incontinentia diffamatis parochiæ regendæ committantur.*
9. *De veſtimentis presbyterorum.*
10. *Quales presbyteri eligendi a rectoribus eccleſiarum.*
11. *De denunciatoribus.*
12. *De mittendis ad pœnitentiarium.*
13. *De taxandis ſtipendiis presbyterorum.*
14. *De presbyteris præficiendis.*
15. *De Divinis officiis rite celebrandis.*
16. *De viſitatione infirmorum.*
17. *De pœnitentiis.*
18. *Quomodo deferenda ad infirmos Euchariſtia.*
19. *De ſepulturis.*
20. *Ut nemo, niſi privilegio papæ munitus, audiat confeſſionem alieni parochiani.*
21. *De ſacris liberaliter conferendis.*
22. *Ut liberaliter detur in Paſcha Corpus Chriſti.*
23. *De legato facto concubinæ clerici.*
24. *De matrimonio & clandeſtinis deſponſalibus.*
25. *De matrimoniis clandeſtinis.*
26. *Ut archidiaconi, & alii juriſdictionem habentes, ſuis finibus ſint contenti.*
27. *De viſitatione epiſcopi.*
28. *De proceſſionibus.*
29. *De ornamentis eccleſiæ.*
30. *Quid faciendum de pannis chriſmalibus.*
31. *De firmis.*
32. *De decimis.*
33. *De vicariis.*
34. *De penſionibus.*
35. *De juramento fidelitatis.*
36. *De penſionibus.*
37. *De examinationibus.*
38. *De exceptionibus cauſarum matrimonialium.*
39. *De iis qui mentiuntur habitum fratrum, & prædicant turpis lucri gratia.*
40. *Qui ſint excommunicati.*
41. *De ſententia excommunicationis.*

CAPITULA.

I. *De vita & honeſtate rectorum eccleſiarum.*

REctores Eccleſiarum, & alii quibus incumbit regimen animarum, plebes ſibi commiſſas, exemplo bonæ converſationis, verbo exhortationis, in fide recta, & bonis moribus, diligenter inſtruant & informent. Ut autem liberius & efficacius officium impleant exhortationis, univerſi animarum curam habentes, eccleſiaſticis officiis & aliis bonis ſtudiis ſe exerceant, orationibus & lectionibus jugiter intendant. Sint pudici, virtutum operatione præclari, humilitate præditi, pacifici, evangelizantes pacem, annunciantes bona, diſſenſiones, rixas, & ſcandala reſecantes. Ab illicitis ſpectaculis ſe abſtineant, & præcipue a duellis, & torneamentis, luctis, & aliis ubi ſanguinis effuſio poterit formidari: tabernas & inhoneſta convivia non frequentent; externarum fugiant conſortia fœminarum, & omnium ex quarum cohabitatione ſiniſtra ſuſpicio poterit exoriri.

II. *De incontinentia eorumdem.*

Si quis autem de incontinentiæ vitio graviter diffamatus non potuerit canonice ſe purgare: habebitur pro convicto. De convictis vero vel in jure confeſſis, beneficiorum vel ſtipendiorum fructus * ſubtrahantur, donec inde noſtram gratiam conſequantur. Ceteri in ſacris ſedibus conſtituti, juxta modum culpæ, canonice puniantur.

* *al.* fructus beneficiorum & ſtipendia

III. *De*

ANNO CHRISTI 1289.

III. *De iis qui corrumpunt filias ſpirituales.*

Graviori autem ſunt animadverſione plectendi, qui proprias filias ſpirituales, quas baptizaverint, vel ſemel ad confeſſionem admiſerint. *

* *Deeſt*, corrumpunt, aut aliquid ſimile. *H.*

IV. *De rectoribus, qui corrumpunt ſuas parochianas.*

Et rectores, qui proprias parochianas corrumpere non verentur. Qui, ſecundum rigorem canonum, ab omni officio deponendi, peregrinando debent XV. annis pœnitere: & poſtmodum ad monaſterium divertere, ac ibidem toto vitæ ſuæ tempore commorari.

V. *Ut prædicta ad cæteros presbyteros extendantur.*

Hæc autem quæ ſupra diximus de pœna presbyterorum, qui parochias regunt, ad alios extendi volumus, qui non regunt parochias, cum omnes pari voto continentiæ ſint aſtricti, & omnes deceat par honeſtas.

VI. *De concubinis presbyterorum.*

Concubinæ vero presbyterorum, vel aliorum clericorum, qui in ſacris ordinibus fuerint conſtituti, de quibus conſtiterit, per excommunicationis ſententiam, ad agendam pœnitentiam compellantur: earumdem abſolutione nobis, præterquam in mortis articulo, reſervata.

VII. *De iis qui in excommunicatione pertinaciter perſeverant.*

Si quis * autem excommunicatione contempta, animo obſtinato, in peccato pertinaciter perſeverare *; & coerceatur * brachio ſæculari; & in vita careat communione fidelium; & in morte, eccleſiaſtica ſepultura talibus denegetur.

* *al.* quæ

* *al.* perſeverent.

* *al.* corripiantur.

VIII. *Ne fornicariis, aut de incontinentia diffamatis, parochiæ regendæ committantur.*

Caveant inſuper rectores eccleſiarum ne publice * fornicariis ſacerdotibus, aut de vitio incontinentiæ convictis, ſeu diffamatis, parochias regendas committant, ſeu retineant *: quod ſi facere præſumpſerint, lx. ſolidorum convertendorum in fabricam Eccleſiæ Ciceſtrenſis noverint ſe multandos.

* *al.* publicis

* *al.* retineant noviter diffamatos

IX. *De veſtimentis presbyterorum.*

Sicut vita presbyterorum a vita vulgari debet eſſe ſejuncta: ita decet, ut habitu & inceſſu a ceteris diſtinguantur *. Propter quod inhibemus, ne cappis manicatis, vel aliis indumentis levitatis & laſciviæ notam prætendentibus utantur publice, contra conſtitutionem S. concilii ultimo apud Lambeth celebrati. Alioquin hujuſmodi indumenta, fabricæ eccleſiarum, ubi degunt, vel quibus deſerviunt, archidiaconi miniſterio, coguitione ſummaria applicentur.

* *al.* diſtinguatur

X. *Quales presbyteri eligendi a rectoribus eccleſiarum.*

ANNO CHRISTI 1289.

Eligant itaque eccleſiarum rectores, presbyteros notæ ordinationis, & converſationis honeſtæ, potentes opere & ſermone; qui exemplo vitæ, & verbo doctrinæ parare Domino valeant plebem perfectam; qui circa correctionem parochianorum vigilent inceſſanter, & exceſſus ſubditorum diligenter inveſtigent & corrigant quæ fuerint pœnitentialiter & familiariter corrigenda. Exceſſus autem, qui in publicam prodeunt notitiam ſive famam, archidiaconis ſeu decanis, ſive officiariis noſtris, ſine mora denuncient rectores ſeu vicarii, corrigendos: ad quod, juramenti vinculo, antequam ad curam parochiarum acceſſerint, quaſi voto fortiſſimo adſtringantur.

XI. *De denunciationibus.*

Ad hæc, præcipimus ut rectores, vel eorum presbyteri, ſingulis interſint capitulis, & exceſſus denuncient ſubditorum, & denunciationes, vocationes, & executiones noſtras, ſeu officiariorum noſtrorum, ac alia mandata recipiant, quæ occurrerint variis temporibus injungenda.

XII. *De mittendis ad pœnitentiarium.*

Nullus autem ad pœnitentiarios noſtros pro aliquo delicto mittatur, de quo interim confeſſus fuerit, vel convictus. Enormia vero delicta nobis, vel pœnitentiario noſtro ad hoc ſpecialiter deputato, præterquam in articulo mortis, reſervamus. Litteras autem archidiaconi, decani, vel officiariorum, ad pœnitentiarium, gratis concedi volumus & præcipimus pœnitenti. Et ut liqueat, qualis fuerit pœnitentia, & pro quo crimine ſpecialiter injuncta: pœnitens, litteras pœnitentiarii referat ad mittentem. In ſingulis autem decanatibus, per capitulum duo eligantur presbyteri, qui moribus & ſcientia præditi, confeſſiones audiant ſacerdotum.

XIII. *De taxandis ſtipendiis presbyterorum.*

Ne per * levitatem ſtipendiorum, viliores honeſtioribus, vel imperiti peritioribus præferantur: ſtipendia presbyterorum unius anni, taxanda duximus quinque marcas, in locis quibus eccleſiarum ſunt tenues, ſive modicæ facultates. In ditioribus autem eccleſiis, juxta ipſarum facultates, presbyteris volumus & ſtatuimus uberius provideri.

* *al.* pro levitate

XIV. *De presbyteris præficiendis.*

Rectores eccleſiarum, presbyteros ſuis eccleſiis non præficiant, donec ipſos archidiaconis, vel ipſorum officiariis repræſentent: de quorum ordine *, vita, & ſcientia, examinatione habita diligenti, illi qui inventi fuerint idonei, adjuncto tempore, & ſtipendiorum quantitate, in rotulum publicum capituli redigantur: minus autem idonei, de quorum vita & ordinatione non conſtiterit, penitus repellantur. Ordinati vero a non ſuis epiſcopis, vel alias irregularitate canonica notati,

* *al.* ordinatione

ANNO CHRISTI 1289.

ad nos mittantur pro gratia, si digni fuerint, obtinenda: si sit casus in quo, ex nostro officio possimus de jure misericorditer dispensare.

XV. *De Divinis officiis rite celebrandis.*

Presbyteri sint seduli ad Divina officia, horis competentibus & statutis in suis ecclesiis celebranda: ne desidia vel negligentia argui sive puniri debeant a prælatis. Quæ autem tractant vel legunt *, distincte proferant & aperte, non transiliendo, neque transcurrendo, vel syncopando; sed cum debita reverentia, ut ad devotionem excitent mentes seu animos auditorum.

* *al.* Quæ autem legunt vel cantant,

XVI. *De visitatione infirmorum.*

Infirmos singulis diebus Dominicis vel festivis videant, & visitent diligenter. Caveant autem presbyteri, ne ad visitandum infirmos se exhibeant difficiles, quacumque hora fuerint requisiti. Quod si præsumpserint, canonicam non effugient ultionem: nec, sicut a quibusdam hactenus præsumptum, mittant cum eucharistia diaconos ad infirmos, dum ipsi vel potationibus, vel aliis voluptatibus carnis vacant, sed personaliter infirmos adeant, & confessiones audiant solerter: crimina & circumstantias criminum investigent, & innotescant infirmis, quæ foret pœnitentia, ac injungant, quod pœnitentiam recipiant, cum saluti fuerint restituti, cum pœnitentia non sit infirmis, secundum canones, injungenda.

XVII. *De pœnitentiis.*

Pro furtis & rapinis, seu damnis aliis irrogatis, Missarum solemnia non injungant, rerum restitutione prætermissa, sicut solet fieri a quibusdam, qui salutem animarum non quærunt, sed compendium temporale: sed aut omnem rem restitui, & damna resarciri præcipiant defraudatis.

XVIII. *Quomodo deferenda ad infirmos eucharistia.*

Cum autem in urbibus & villis, ubi sitæ sunt ecclesiæ accedunt cum eucharistia ad visitandum infirmos: pro reverentia corporis Christi, superpelliciis sint induti, cum cruce, lucerna accensa, & campana; clerico, vel alio humiliter præeunte.

XIX. *De sepulturis.*

Ad hæc, firmiter inhibemus, ne communio corporis Christi, cuiquam, vel morienti ecclesiastica sepultura, prætextu cujuslibet delicti occulti denegetur.

XX. *Ut nemo, nisi privilegio papæ munitus, audiat confessionem alieni parochiani.*

Nullus presbyterorum, alienum parochianum ad confessionem, vel communionem corporis Christi, præsumat admittere, sine licentia proprii sacerdotis, nisi privilegio audiendi confessiones, a summo pontifice sit munitus. Cum autem a sacerdote licentia petitur alteri confitendi, sacerdos personam designet cui debeat confiteri: ne quispiam tali velamine, nemini confitendo, pœnitentiæ diffugiat sacramentum.

ANNO CHRISTI 1289.

XXI. *De sacris liberaliter conferendis.*

Ne autem presbyseri quæstum saluti præferant animarum, tractatum de decimis seu aliis temporalibus in confessionibus non permittant, sed diligenter exponentes confitenti, qualiter debeat confiteri, & quis sit pœnitentiæ fructus, expletis omnibus, tantum demum petant, quæ de decimis vel aliis ecclesiasticis * debebantur.

* *al.* vel aliis, ecclesiæ debebuntur,

XXII. *Ut liberaliter detur in Paschæ corpus Christi.*

Similiter in sacrosancto die Paschæ, sine ulla exactione decimæ, vel debiti, seu oblationis liberatur * corpus Christi: ne una manu porrigendo eucharistiam, altera recipiendo pecuniam, nostræ redemptionis mysterium fiat venale. Quod si compertum sit fieri: præcipimus hujusmodi flagitiorum commercium severitate canonica graviter vindicari.

* *al.* liberaliter conferant corp.

XXIII. *De legato facto concubinæ clerici.*

Licet legitima testamenta clericorum decedentium velimus firmiter observari: nolumus tamen, quod concubinis suis in testamento suo quicquam relinquant, seu iis dönent in extremis, mortifere laborantes. Quod si de cetero factum fuerit, totum illud in pios usus nostro arbitrio convertatur.

XXIV. *De matrimonio & clandestinis desponsalibus.*

Ad hæc, firmiter inhibemus, ne quis alienum parochianum ad matrimonium contrahendum recipiat, nisi tamen ubi vir ejus conversatus fuerit: quin ubi fœmina degit, diligens scrutinium permittatur, & litteras referat sui prælati, quicquid per scrutinium appareat continentes.

XXV. *De matrimoniis clandestinis.*

Fidei donationes domesticas, etiam de matrimonio contrahendo, fieri prohibemus, nisi coram testibus fide dignis, & sub præsentia sacerdotis. Ac laici, qui talibus interfuerint clandestinis contractibus, propter pernicioſum exemplum, pœna publica puniantur.

XXVI. *Ut archidiaconi, & alii jurisdictionem habentes, suis finibus sint contenti.*

Volentes autem ut unicuique quod suum est, conservetur legitime: statuimus, ut archidiaconi, & alii qui alicui jurisdictioni præesse videntur, taliter suis finibus sint contenti, ne quid in præjudicium episcopalis dignitatis nostræ, aut possessionis, seu consuetudinis Ciceſtrensis ecclesiæ, diu obtentæ, & approbatæ, temere audeant attentare.

XXVII. *De visitatione episcopi.*

Volumus etiam & statuimus, quod singulis ecclesiis civitatis-Ciceſtriæ & diœceseos, ad no-

ANNO CHRISTI 1289.

nostram visitationem spectantibus, post susceptionem nostrarum litterarum de visitatione celebranda, omnes causæ integræ tum repertæ, necnon excessus non correcti, nostræ discussioni & correctioni principaliter reserventur.

XXVIII. *De processionibus.*

Quia vero exigentibus culpis nostris, fructus humanis necessitatibus cælesti miseratione provisos frequenter absorbet repentina calamitas tempestatum: orationum suffragiis est Christi misericordia, & precibus piis invocanda. Ideoque singuli presbyteri, cum aeris intemperiem viderint imminentem, non expectato nostro vel archidiaconorum nostrorum mandato, protinus ad processiones & humiles orationes devotionem excitent subditorum: ne, dum jussionis nostræ auctoritas expectatur, ultra quam expediat, deprecatio fidelium, morosa negligentia prorogetur.

XXIX. *De ornamentis ecclesiæ.*

Quia domum Dei decet ornari honore congruo, dicente Psalmista, *Domine dilexi decorem domus tuæ*: præcipimus, in vasis, vestimentis, libris, & aliis ad Divinum ministerium deputatis, ecclesiis honorifice provideri. Item ecclesiasticum fontem baptismalem, & chrisma, sub clavibus, curiosa diligentia & sollicitudine custodiri. Si quis vero ea incaute relaxaverit * non signata, tribus mensibus ab officio suspendatur.

Psal. 25.

* *al.* reliquerit

XXX. *Quid faciendum de pannis chrismalibus.*

Panni etiam chrismales, in usus sæculares, seu profanos, minime convertantur; sed ad manutergia, seu superpellicia, seu pannos ceteros consuendos seu reficiendos, dispositione discreti * sectoris cum omni reverentia catholica exponantur.

* *al.* dispositione sacerdotis

XXXI. *De firmis.*

Ecclesias viris religiosis ad firmam dari firmiter inhibemus, & illis præcipue, qui in eisdem obtinent jus patronatus: item multo fortius de laicis quibuscumque. Quod si contra præsumptum fuerit, fructus beneficiorum sequestrentur: & tam dantes quam accipientes, episcopi & * sui officiarii decreto canonico puniantur.

* *f.* aut

XXXII. *De decimis.*

Decimas autem nullus vendere præsumat ante tempus, quo inde ex beneficio consuetudinis testandi habeat facultatem: sed nec laicus ullo tempore, donec fuerint a novem partibus separatæ. Indulgemus vero clericis in suis ecclesiis residentibus, aut in nostro servitio admorantibus, aut etiam de nostra licentia, causa studiorum absentibus, ut de fructibus terrarum ecclesiarum suarum, quas propriis sumptibus excolunt atque serunt, quacumque parte anni decesserint, testandi habeant facultatem.

XXXIII. *De vicariis.*

Religiosi, ad vicarias ecclesiarum quas habent in proprios usus, vicarios nobis idoneos præsentent: alioquin taxatione vicariorum præhabita *, de illis curabimus ordinare.

* *al.* prohibita.

XXXIV. *De pensionibus.*

Neu * conniventia nostra consensum inducat, & taciturnitas pariat culpæ reatum: nos synodali definitione, firmiter injungimus & monemus, ut ecclesiæ, decimæ, pensiones, & alia quæcumque * jura, quæ per vitiosum sunt usurpata ingressum, sine mora salubriter resignentur: cum vitia possessionum a prædecessoribus ad posteros, juxta juris exigentiam, cum suo vitio transmittantur. Et ne supradicta percipiantur, vel exigantur, sub obtestatione Divini judicii, firmiter inhibemus: cum ad paria judicentur, alienum invadere, & illicite detinere.

* *al.* ne autem conn.

* *al.* & alia ecclesiastica

XXXV. *De juramento fidelitatis.*

Illum autem abusum reprobamus penitus, quo religiosi a clericis ad beneficia præsentati, ante institutionem obtentam, fidelitatis exigunt juramentum. Qui autem tale sacramentum præstiterunt, beneficiis ipsis noverint se privandos. Nec exactores relinquimus impunitos, cum simoniacam contineant pravitatem.

XXXVI. *De pensionibus.*

Pensiones autem debitas, terminis statutis solvi præcipimus, sub pœna duplici, ecclesiæ Ciceſtrensis fabricæ persolvenda. Simili pœna percelli volumus, qui synodalia, antequam a synodo recesserint, non persolvunt.

XXXVII. *De examinationibus.*

Quia causæ plerumq; matrimoniales, & aliæ, per indiscretos examinatores periclitantur & diutius protrahuntur: volumus, quod in singulis decanatibus, sex vel quatuor fide digni eligantur & discreti, qui testes producendos fideliter examinent, & dicta singulorum integre & fideliter redigant in scripturam: non sicut fieri consuevit, scribendo quod cum aliis concordet, vel per omnia idem dicat, cum talis sit obscuritas reprobanda. Ad hoc se obligent vinculo sacramenti: salario eis ob hoc, moderatione archidiaconi & capituli, constituto.

XXXVIII. *De exceptionibus causarum matrimonialium.*

Qui autem in causa matrimoniali falsas exceptiones vel opponunt, vel opponi procurant, vel qui in causa matrimoniali, ubi de exheredatione agitur filii, scienter prohibent testimonium, ut id fieri procurent, vel testes subornant: excommunicationis sententiæ se noverint subjacere.

ANNO CHRISTI 1289.

XXXIX. *De iis qui mentiuntur habitum fratrum, & prædicant turpis lucri gratia.*

Quia, ut a fide dignis audivimus, quidam non veri fratres, nec veraciter de ordine quidem apostolorum existentes, mutatis vicibus, ipsorum fratrum, scilicet apostolorum habitum & tonsuram, similitudinarie portantes, in plerisque ecclesiis & aliis locis nostræ diœcesis, prædicationis, & audiendi confessiones officium præsumptuose exercuerunt, & aliquoties eorum prædicationem, ad quæstum pecuniarium, & aliud lucrum turpe, florido colore subventionis, ad calicem, vel librum, vel aliud ornamentum ecclesiasticum, quo eos egere asserunt, converterunt, & a simplicibus per medium illum extorserunt: volentes ergo nostros subditos, a talibus fraudibus præmuniri, ipsis injungimus, ne tales falsos fratres, vel alios, titulum professionis a sede apostolica non habentes, in suis ecclesiis, vel alibi in suis parochiis, prædicare, vel conciones audire permittant. Et si quid lucri fortasse, pro hujusmodi prædicatione sibi adquisiverunt, illud ad fabricam & opus ecclesiæ, ubi id acceptum fuerit, statim deputare non postponant.

XL. *Qui sint excommunicati.*

Excommunicamus autem, qui pacem regis & regni perturbare, aut libertates ecclesiæ seu jura, præcipue hujus sacrosanctæ Ciceſtrensis ecclesiæ, infringere, ac possessiones ecclesiasticas invadere, aut ad bona ecclesiastica manus impias extendere præsumpserint, in præjudicium ecclesiasticæ libertatis. Item illos qui in beneficia ecclesiastica se intrudunt; & eos qui per laicalem potentiam, seu aliam violentiam, absque consensu seu conniventia prælati loci, ea detinent occupata: illos qui sequestrationem scienter de cetero violant, consimili sententia involventes. Eadem sententia etiam omnes illos innodamus, qui mandata regia pro coercendis excommunicatis a quibuslibet impetrata, gratia vel odio * alicujus personæ, seu alia causa, exequi malitiose differunt vel * evitant. Omnes etiam incendiarios, ecclesiarum fractores, veneficos * & veneficas, vacantes imprecationibus, magos, & hæc fieri procurantes, & qui immunitatem ecclesiæ violaverint, denunciamus excommunicationis sententiam incurrere ipso facto.

ANNO CHRISTI 1289.

* *al.* vel odio, seu lucri causa exequi.

* *al.* diff. vel omittunt.

* *al.* venef. cos, & ma gicis incan tionibus u tentes, & hæc fieri procurante

XLI. *De sententia excommunicationis.*

Prohibemus etiam, ne excommunicationis sententia in genere pro damnis vel injuriis proferatur in genere, quotiens dignosci poterit, quis adversus quem habeat actionem: nisi evidens utilitas id expoſcat. Excommunicamus etiam omnes illos, qui odii vel lucri causa aliis crimina falsa imponunt, pro quibus mors, vel exilium, aut membrorum mutilatio, vel exheredatio, seu bonorum expoliatio, sequi debeat, si judicialiter convincantur. Istasque generales sententias in singulis parochialibus ecclesiis per earum sacerdotes, sub pœna suspensionis a Divinis, præcipimus, quater in anno lingua materna publicari parochianis, distincte & aperte: videlicet Dominica in Adventu Domini, Dominica in medio Quadragesimæ, Dominica proxima ante festum Nativitatis S. Joannis Baptistæ & Dominica proxima ante festum S. Michaelis. Qui vero, ad defamationem alterius quid proponit, quod mores sugillet, nisi hoc probare valuerit, canonice puniatur: & ita injuriam passo, pro modo culpæ, satisfacere compellatur. Hæc autem salubria statuta, in singulis decanatibus *, proximis capitulis post singulas synodos recitentur, & per illos qui capitulis præerunt, in singulis articulis exponantur, & ad eorum observantiam per censuram ecclesiasticam singuli districtius compellantur. Hæc autem, & a singulis libertatem prætendentibus districtius observari, & in suis capitulis publicari *

* *al.* in fin decan. fi gulis gene ralibus qu ter in an recitentur.

* *Deesse v detur* præc pimus.

CONCILIUM VIENNENSE.

EX Gallia Christiana discimus, a Guillelmo de Valentia, Viennensi archiepiscopo, habitum esse provinciale concilium, die festo S. Lucæ ann. Dom. MCCLXXXIX. cui interfuerunt Joannes Valentinensis & Diensis, Hugo Vivariensis, G. Gratianopolitanus, & Aymo Maurianensis, episcopi.

ANNO CHRISTI 1290.

CONCILIUM EBREDUNENSE

ANNO CHRISTI 1290.

Ex Martene Thes. Anecd. Tom. IV. p. 209.

Anno Domini MCCXC. celebratum

Ex MS. Codice Ecclesiæ Dignensis.

I.

HÆc statuta, quæ nos frater R. de Medullione Dei patientia sanctæ Ebredunensis ecclesiæ Archiepiscopus per dictum dominum Henricum bonæ memoriæ Ebredunensem Archiepiscopum ac postmodum Ostiensem Episcopum comperimus esse facta, una cum venerabilibus G. Dignensi, B. Glandatensi, Lantelmo Grassiensi, B. Senecensi, Hugone Nicensi, & Guillelmo Venciensi Dei gratia Episcopis suffraganeis nostris, fratre P. abbate Boschaudunensi, ac procuratoribus Capitulorum ecclesiarum ipsorum constituti in no-

ANNO CHRISTI 1290.

nostro provinciali Concilio apud Ebredunum anno 1290. die Sabbati ante Assumptionem B. Mariæ Virginis evocato, & cum continuatione dierum subsequentium celebrato, de ipsorum consilio & assensu expresso statuta ipsa utpote utilia & honesta rata habentes, & ex certa scientia confirmamus, ac per Ebredunensem civitatem, diœcesim, & provinciam volumus & præcipimus perpetuo firmiter & efficaciter observari, non intendentes, propter hæc statuta statutis aliquibus in Ebredunensi & aliis præmissis ecclesiis hactenus rite & canonice factis præjudicium aliquod generari, seu consuetudinibus in eisdem hactenus observatis.

II.

Item nos prædictus frater R. archiepiscopus cum præfatis suffraganeis nostris unanimiter & concorditer in præsenti concilio statuimus & ordinamus.

Ut nullus in Clericum tonsuretur, nisi sit de legitimo matrimonio.

Ut nullus tonsuret aliquem in Clericum, nisi comperto quod sit de legitimo matrimonio natus, & nisi habeat litteras testimoniales de corona ab illo, a quo ipsam accepit, per quas possit facere fidem loco & tempore opportunis, quod fuerit tonsuratus.

III.

De precibus, & orationibus spiritualibus in Missa faciendis.

Item statuimus & ordinamus, ut pro præsenti tribulatione, & persequutione, quæ imminet Ecclesiis, mitigandis, speciales orationes & preces diebus singulis in Missis parochialibus & conventualibus post *Pater noster* ad Dominum effundantur, secundum modum inferius annotatum. Dicto *Pater noster*, *sed libera nos a malo*, incipiat Presbyter, *Deus in adjutorium meum intende*, & dicatur totus psalmus *Gloria Patri &c. Sicut erat &c. Kyrie eleyson, Christe eleyson, Pater noster. Et ne nos &c. ℣. Mitte nobis Domine auxilium de Sancto. ℟. Et de Sion tuere nos. ℣. Domine exaudi &c. Dominus vobiscum. Oremus, Protege nos Domine famulos tuos*, & alia oratio. *Præsta quæsumus, omnipotens Deus, ut qui juste pro peccatis nostris affligimur, pro tua nominis gloria misericorditer liberemur.* Item, alia oratio. *Concede nobis omnipotens & justissime Deus, apud quem nulla est iniquitas, ut qui sanctuarii tui possessiones & jura diripiendo invadunt, satisfactione celeri corrigantur. Per Christum Dominum nostrum, amen. Libera nos &c.* Et istud fiat, quotiescumque nos præfatus id duxerimus revocandum.

ANNO CHRISTI 1290.

IV.

De indulgentia concessa per archiepiscopum & prælatos omnibus fidelibus, qui speciales orationes fecerint in præmissis.

Nos autem præfatus archiepiscopus de prædictorum suffraganeorum nostrorum consilio & assensu omnibus fidelibus vere pœnitentibus & confessis, qui pro istis tribulationibus sedandis, singulis diebus aliquam orationem spiritualem fecerint, xx. dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus.

Et nos etiam suffraganei ejus prædicti ac quilibet nostrorum alios xx. dies consimiliter indulgemus. In quorum omnium testimonium nos præfatus archiepiscopus, & suffraganei ejusdem sigilla nostra præsenti paginæ duximus appendenda.

CONCILIUM NUGAROLIENSE,

Ab Auscitanæ provinciæ episcopis celebratum, præside Amaneo de Armaniaco, hujus nominis secundo, anno Domini MCCXC.

Nunc primum prodit ex ampliſſima bibliotheca illuſtriſſimi archiepiſcopi Remorum coadjutoris, Mauritii Tellerii

Tituli Capitulorum.

1. *Ut comes Fuxi restituat episcopo Lascurienſi civitatem Lascurienſem, & alia.*
2. *Excommunicatio in.....*
3. *De abusoribus litterarum.*
4. *Excommunicatio sortilegorum.*
5. *De sententia excommunicationis, & de leprosis.*
6. *Diversæ pœnæ, quicumque episcopum invaserit.*
7. *Idem in abbatibus & clericis.*
8. *De sententia excommunicationis cum interdicto.*
9. *Quod requisiti cessent a Divinis.*
10. *Excommunicatio contra infringentes libertatem ecclesiæ.*
11. *Interpretatio cujusdam statuti.*
12. *Excommunicatio contra occupantes bona vel res ecclesiarum.*

PRÆFATIO.

NOtum sit omnibus quod an. Dom. MCCXC. die sabbati, post festum Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, venerabilis A. * Dei gratia archiepiscopus Auscitanus, assistentibus apud Nugarolium in concilio provinciali venerabilibus fratribus nostris, Coseranensi, Olorensi, Tarbiensi, Lascurienſi, Aduriensi, & sanctæ * Quiteriæ, episcopis & vicariis ecclesiæ Convenarum, sede vacante, & procuratoribus aliorum suffraganeorum nostrorum ecclesiæ Auscitanæ, necnon cum procuratoribus omnium capitulorum; ecclesiarum cathedra-

* Amaneus

* Valatenſi

ANNO CHRISTI 1290.

dralium, collegiatarum ipſius provinciæ, & abbatibus Peſſani, & Reulæ * Silveſtrenſis, & pluribus prioribus, præceptoribus, archipresbyteris, & aliis eccleſiarum prælatis diœceſis & provinciæ prædictarum, fuit concorditer ordinatum.

* *Corr.* Regulæ

CANONES.

I. Ut comes Fuxi reſtituat epiſcopo Laſcurienſi civitatem Laſcurienſem, & alia.

QUod ſuper violentia & ſpoliatione facta præfato epiſcopo & eccleſiæ Laſcurienſi, moneatur nobilis vir & comes Fuxi & uxor ejus, & eorum ſicut * in Bearnio, per Tarbienſem & Olorenſem epiſcopos, quod infra quindecim dies poſt monitionem ipſorum, reſtituant dicto epiſcopo Laſcurienſi, civitatem Laſcurenſem, & caſtra, ac loca, & alia bona, in monitione ſuper hoc confecta, contenta: alioquin excommunicationis ſententia ſint ligati. Et quod ad perpetuam rei memoriam inter ſtatuta provincialia ſcribatur, ut ſi in futurum per aliquos principes contemptentur * ſimilia, contra ipſos modo ſimili procedatur.

* *ſ.* civitates

* *Corr.* attententur

II. Excommunicatio in.....

Sententia excommunicationis delata dudum in * rectores manifeſtos provinciæ Auſcitanæ, ſit ratificata & confirmata.

* *ſ.* raptores, *vel* retentores, eorum nempe, quæ prædicta ſunt, *vel* rectores, manifeſtos concubinarios.

III. De abuſoribus litterarum.

Quia per uſum * litterarum multi vexantur & affliguntur laboribus & expenſis: in prædicto concilio extitit conſtitutum, quod tam clerici, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtant, qui litteris apoſtolicis abutuntur, vel litteris legatorum ſedis apoſtolicæ, videlicet utendo faiſis litteris ſcienter; vel qui litteras nomine ſuo vel nomine eccleſiæ ſuæ impetratas tradunt aliis pro adverſariis fatigandis, & qui eas ad ſic utendum recipiunt: & qui litteris vocatis, *ea quæ de bonis*, utuntur contra aliquos, contra quos de jure, ſecundum formam ipſarum, dictæ litteræ non procedunt vel poſſunt extendi, vel aliis litteris apoſtolicis generalibus, ſententiam excommunicationis incurrant: & judices, qui ſcienter aliquos ſic faciunt per ſuas litteras fatigari.

* *Corr.* abuſum

IV. Excommunicatio ſortilegorum.

ANNO CHRISTI 1290.

Quoniam ſortilegia idololatriæ comparantur, per quam animæ damnabiliter decipiuntur: omnes ſortilegi fuerunt in dicto concilio excommunicationis ſententia innodati.

V. De ſententia excommunicationis, & de leproſis.

Fuit in dicto concilio inſtitutum, quod clericus aut religioſus, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtat, qui clericum aut religioſum ſuper actu particulari, vel ſuper crimina in judicium vocari ſeu citari fecerit coram judice ſæculari, excommunicationis ſententiæ ſubjaceat ipſo facto; & vocato ſeu ſic citato de expenſis & intereſſe ſatisfacere teneatur. * Item quod leproſi ſuper actionibus perſonalibus non conveniantur coram judicibus ſæcularibus: & ſi conventi fuerint, non teneantur reſpondere coram ipſis: & ad intereſſe teneantur eiſdem, qui eos ſic procuraverint conveniri: & nihilo minus judices ſæculares compellantur per cenſuram eccleſiaſticam, ne ipſos ſuper talibus actionibus reſpondere compellant. Item quod leproſi eundo ad villas, & per villas, & ad caſtra, ſignum portent conſuetum in veſte ſuperiori, & non intrent nundinas vel mercata: alioquin quinque ſolidis currentis monetæ mulctentur, ordinario applicandis.

Concil. Vauren. an. 1368. c. 94.

* Hic deſinit Canon Vaurenſis.

VI. Diverſæ pœnæ quicumquæ epiſcopum invaſerit.

Quia quod contra prælatos agitur, facile in ſubditos derivatur: dignum eſt, ut perpetrata contra ipſos emendatione debita corrigantur, ne concuſſis columnis eccleſiæ, ædificium diruatur. Idcirco ſtatuimus, quod quicumque epiſcopum hoſtiliter malitioſe cum armis fuerit inſecutus, invaſerit, percuſſerit, vel ceperit, vel ſocius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, aut factum ratum habuerit, aut conſilium dederit vel favorem, aut poſtea receptaverit aut defenſaverit ſcienter: ejuſdem excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto, a qua nequeat, niſi in articulo mortis, niſi a nobis vel a ſummo pontifice, liberari. Et ſi in mortis articulo quis abſolutus fuerit, corpus ſepultura Chriſtiana, * donec de præmiſſis ſatisfecerint competenter. Nec ad tonſu-

* *Deeſt*, priverur,

ram

ram admittantur: * in domibus regularibus, alicujus prælationis sequantur, * honorem. Si secus factum fuerit, sit irritum ipso facto, & omnibus feudis, locationibus, arrendationibus ecclesiarum, & beneficiis quæ ab ecclesia & monasteriis obtineant * in provincia, ipso jure perpetuo sit privatus, quæ ad ipsas ecclesias ipso facto libera revertantur. Et quod si quis prædictorum, filium vel filios habeat, beneficiatum, vel beneficiatos, quovis beneficio sit eo ipso privatus, spe promotionis eo ipso omnino sublata. Dentur cuncta eorum ædificia in ruinam, & nullo tempore reparentur. Et sit infamis perpetuo: & tam insecutor, quam alii supradicti, tanti mali participes, quamdiu in sua malitia perdurabunt, singulis diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis extinctis, per omnes illius loci ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, & diœcesum vicinarum, excommunicati publicè nuncientur. Et loca ubi perpetrata prædicta fuerint, & ubi prædicta delinquentes hujusmodi recepti fuerint, usque ad congruam satisfactionem ecclesiastico subjaceant interdicto. In aliis quibuscumque locis, quamdiu ibi fuerint, cessetur omnino a Divinis, præter in casibus a jure permissis, & aliis pœnis super hoc vel concilia jure statutum nihilo minus in suo robore duraturo.

ANNO CHRISTI 1290.

* *Deest* nec * *f.* consequantur

* *Corr.* obtinebant.... sint privati

Mendosus locus, sed tamen intellectu facilis.

VII. Idem in abbatibus & clericis.

Idem sit in abbatibus, prioribus, archidiaconis, canonicis ecclesiarum cathedralium, rectoribus: exceptis tribus pœnis, scilicet quod filii talium non perdent habita beneficia; & quod sua ædificia non dentur in ruinam; & quod non admittantur ad sacros ordines, tonsuram, vel beneficia ecclesiastica, nec ad honorem prælationis in domibus regularibus.

VIII. De sententia excommunicationis cum interdicto.

Statuimus, quod si quis, vel si quæ, violenter occupaverit bona vel res ecclesiasticarum personarum, vel retinuerit occupata, vel mandaverit, vel suo nomine factum, ratum habuerit, vel consilium vel auxilium ad hoc dederit: ipso facto sit excommunicationis vinculo innodatus: & loca ubi fit violentia, vel ad quæ reducuntur, usque ad satisfactionem condignam sint ecclesiastico interdicto supposita. Si castra, villa, vel locus ecclesiæ, vel monasterii, vel ecclesiasticarum personarum, occupentur: quamdiu stabit injuria, sit ipse locus suppositus ecclesiastico interdicto, & omnia loca terræ taliter occupantium, vel mandantium vel ratum habentium, nisi requisiti infra octo dies emendaverint, usque ad condignam satisfactionem, ipso facto ecclesiastico subjaceant interdicto.

ANNO CHRISTI 1290.

IX. Quod requisiti cessent a Divinis.

Addimus quod rectores ecclesiarum, dum fuerint requisiti * personas ecclesticas vel clericos damnum passos de præmissis, cessent a Divinis, & servent contenta superius ex tempore, * nullo alio mandato a superiore suo expectato.

* *Corr.* per personas. * *scriptum erat* expre

X. Excommunicatio contra infringentem libertatem ecclesiæ.

Ad evitandum animarum periculum, & ecclesiarum indemnitatibus Auscitanæ provinciæ providendum; omnes & singulos utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status existant, qui contra ecclesiæ libertatem, immunitatem, juxta * jurisdictionem & privilegia ejusdem, sive consistant * de spiritualibus, & temporalibus, modis quibuscumque acquisita, vel contra laudabiles consuetudines erga ipsas ecclesias pia devotione fidelium introductas venire nituntur, ipsa usurpando, aut ipsis ecclesiis & personis ecclesiasticis onera, præsertim gravia, imponere, aut contra præmissa, vel aliquod eorumdem, statutum, ordinationem, colligationem, conspirationem, confœderationem, pacta, promissiones inter se, clam vel palam, directe vel indirecte, jure * vel facere, super conciliis * expensas, vel sumptuum contributionem, vel alias quoquo modo ad invicem factis vel faciendis, perpetuo vel ad tempus: necnon omnes & singulos, cujuscumque conditionis aut status existant, qui prælatos, ecclesias, monasteria, capitula, collegia, vel conventus, seu alias personas ecclesiasticas, ad submissiones sibi faciendas bonorum immobilium, seu jurium ipsarum ecclesiarum, hactenus compulerunt, quocumque quæsito colore seu modo, vel alias quomodolibet, nisi infra duos menses a tempore hujusmodi inchoandos, de prædictis satisfecerint ecclesiis competenter, ipsa bona in pristinum diviserint, vel

Concil. Vauren. an. 1368. can. 86.

* *f.* jura

* *Corr.* inire * *Corr.* super communibus expensis, vel sumpr. contributione,

ANNO CHRISTI 1290.

vel de cetero perſonas eccleſiaſticas ad hujuſmodi ſubmiſſiones, ut præmittitur, faciendas compulerint, & quoſcumque dantes in prædictis vel aliquo prædictorum, conſilium, auxilium vel favorem, ſingulas perſonas, excommunicationis; collegia & univerſitates, interdicti ſententiis ipſo facto decernimus ſubjacere. Prælati vero, religioſi, clerici, & perſonæ eccleſiaſticæ, qui vel quæ præſentem conſtitutionem, & alia jura ſuper hoc edita non ſervaverint, pœnas ſuper hoc inflictas ipſo facto noverint incurriſſe. Præſentem autem conſtitutionem per ſuffraganeos noſtros in ſuis ſynodis ſemel, & per rectores eccleſiarum in ſuis eccleſiis quolibet anno, ſub pœna ingreſſus eccleſiæ, quam, non parendo, ipſo facto incurrant, præcipimus publicari.

ANNO CHRISTI 1290.

XI. Interpretatio cujuſdam ſtatuti.

deeſt confirmantes, aut aliquid ſimile.

Sacro approbante concilio * ſtatutum noſtrum olim editum in concilio Nogarolienſi quod incipit. „Statuimus „ quod ſi quis vel ſi quæ violenter oc„ cupaverint bona, res eccleſiæ, ec„ cleſiarum parochialium, vel retinue„ rint occupata, &c. „ declaramus, omnes & ſingulos utriuſque ſexus, qui poſt dictum ſtatutum, bona, jura, vel res eccleſiarum, quæ eiſdem competunt vel debentur, de conſuetudine vel de jure, quoad proprietatem vel poſſeſſionem, aut quoad utrumque, qui retinuerint, requiſiti occupaverint ea, ſub-traxerint prædicta, vel aliquod prædictorum, ipſis eccleſiis vel perſonis eccleſiaſticis: ipſo facto in pœnas dicti ſtatuti incidiſſe. Mandantes dictas pœnas in dictis perſonis & locis, uſque ad congruam ſatisfactionem, inviolabiliter obſervari.

XII. Excommunicatio contra occupantes bona vel res eccleſiarum.

Statuimus quod quicumque utriuſque ſexus, bona, res, vel jura eccleſiarum, quæ eiſdem de jure vel conſuetudine competunt vel debentur, quoad poſſeſſionem vel proprietatem, conjunctim vel diviſim, occupaverint, vel retinuerint requiſiti, vel in præmiſſis dederint conſilium vel favorem, eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrant. Si autem domini locorum, vel eorum locum tenentes, conſules jurati, prædicta faciunt, ubi prædicta facta fuerint, vel aliquod de prædictis: niſi fecerint dari, reſtitui, vel emendari, requiſiti, ipſo facto ſint ſuppoſiti eccleſiaſtico interdicto.

G. C. Observatio

Editum eſt a nobis hoc concilium, ut eſt in codice Mſ. ex quo quidquam detrahere religio fuit: quanquam undecimum caput alterius cujuſdam eſſe concilii, ex eo certiſſime conſtet, quod interpretetur ſtatutum *olim*, ut ait, *editum in concilio Nogarolienſi*: quod ſtatutum eſt octavum hujus concilii caput. Quod aſcititium eſt undecimum, vix certa eſſe poteſt duodecimi fides

CONCILIUM PARISIENSE.

Ex chronico S. Dionyſii, edito a doctiſſimo & religioſimo viro R. P. Luca Dacherio Benedictino.

MCCXC. Hoc anno miſſi fuerunt a curia Romana duo legati in Franciam, quorum nomina, domnus Girardus, & domnus Benedictus, qui convocatis omnibus prælatis ejuſdem regni, tenuerunt concilium in eccleſia B. Genovefæ Pariſiis. *Hactenus chronicon.*

SYNODUS URATISLAVIENSIS

Ex Lunigi Spicileg. Contin. II.

Anno MCCXC. celebrata.

ANno Domini Milleſimo ducenteſimo nonageſimo, ſecundo Calend. Septembr. Præſidentibus nobis Synodo Diœceſana in choro noſtræ Eccleſiæ Cathedralis, Clero noſtro de tota teira diœceſis ad ipſam Synodum convocato, præſens Conſtitutio eſt ſolemniter promulgata, præſentibus & expreſſum conſenſum præbentibus his noſtris Fratribus: Illuſtri Principe, Domino Conrado, Duce Sileſiæ, & Domino de Sagano, Præpoſito noſtro: Et dominis Milejo Decano; Johanne Cantore, Nicolao Cuſtode, Joanne Decano; & Magiſtro Vito Archidiacono Glogovienſi; Henrico Lignicenſi; & Johanne Lanayſen, Archidiacono; & Petro Præpoſito, & Magiſtro Jacobo, Scholaſtico ſanctæ Crucis, Stephano, Arnoldo, Petro, Martino, Magiſtro Mirizlao, presbyteris: Nicolao de Conſnow; Petro Cancellario noſtro; Martino Januſio; Henrico Simonis Walkone, Senuario Johanne; Henrico procuratore, & Henrico de Wirbena; Canonicis Eccleſiæ noſtræ Cathedralis.

Volumus autem & mandamus univerſis &

ſin

ANNO CHRISTI 1290.

singulis, Archipresbyteris, & ceteris Ecclesiarum Rectoribus nostræ diœcesis constitutis sub pœna suspensionis ab ingressu Ecclesiæ, qua ex tunc incurrunt contemptores usque ad octavam beati Michaelis; has nostras salubres Constitutiones conscriptas habeant in Ecclesiis suis easdem parietibus affigentes. In cujus facti evidentiam, Constitutiones præsentes Sigillis, nostro & nostri Capituli, fecimus consignari. Præcipimus quod Sacerdotes majora in confessione majoribus reservantes, mittant ad Episcopum pœnitentes homicidas, facto, opere, consilio, vel auxilio; blasphemos Omnipotentis, & beatæ Mariæ, & Sanctorum; Injectores manuum in parentes, sive in Clericos, vel quoscumque Religiosos; Incendiarios; Simoniacos; litterarum falsarios; incestuosos; detestabile peccatum contra naturam committentes cum brutis animalibus: Concubitores monialium; Ecclesiarum & Cœmeteriorum effractores & violatores: Schismaticos & sacrilegos, & divinatores, & eos qui ad eos accedunt: Qui de sacramentis aliqua commiserunt maleficia, vel auxilium præstiterunt; qui abortivum procuraverint: Qui non permiserit Baptizare, qui interfuerunt scienter: Qui sine prima tonsura aliquem ordinem suscepit: Qui contra justitiam vel conscientiam, auctoritatem, consilium sive auxilium in aliquo impendunt, undemors hominis vel membrorum mutilatio est secuta: vel qui hujusmodi scienter occasionem sine causa dederunt. Qui literas dictat, scribit, legit, vel aliquod adminiculum præstiterit, ut aliquis mutiletur.

ANNO CHRISTI 1290.

Item: Clericos, qui suspensi sunt vel excommunicati, promoti, aut celebraverunt divina. Item; Sacerdotes seu ministros, quorum negligentia aliquod circa Sacramenta Altaris inhonestum quocumque modo evenit. Quibus omnibus (præterquam illis qui pro violenta manuum injectione in personas Ecclesiasticas in Canonem latæ sententiæ inciderunt: quos Episcopi absolvere non possunt) per ipsos Episcopos de absolutionis beneficio provideri potest. Episcopi autem dicere debent omnibus excommunicatis ex quibuscumque causis: quod nullo modo, absque mortali peccato & irregularitatis vitio, possunt vel debent se ingerere divinis; & publice eis dicant si est publicum peccatum eorum: & si occultum occulte debent dicere confessoribus: quorum dispensatio ad solum summum Pontificem spectat; quod nec in susceptis ministrare ordinibus, nec ad majores, seu ad beneficia curam animarum habentia, possunt promoveri, absque dispensatine Domini Papæ. Caveant autem Episcopi, quod nullum excommunicatum pro violenta manuum injectione in personas Ecclesiasticas, nec ab aliis excommunicationibus a Canone, sive ab aliis Judicibus latas, absolvere nullatenus, nisi de mandato vel auctoritate Apostolicæ Sedis, vel Cardinalium curæ commissis dispensare, præsumant.

Ex Martene Thes. Anecd. Tom. IV. p. 211.

CONCILIUM PROVINCIALE APUD NOBILIACUM

DIOECESIS LEMOVICENSIS ANNO MCCXC. CELEBRATUM

A Simone archiepiscopo Bituricensi de colligenda centesima reddituum Ecclesiasticorum in provinciæ utilitatem convertenda.

Ex archivis illustrissimi archepiscopi Albiensis.

SImon Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, ac de ejusdem gratia Claromontensis, G. Lemovicensis, B. Caturcensis, R. Ruthenensis, B. Albiensis Episcopi, nec non Paulus Banciani Ruthenensis Canonicus vicarius in spiritualibus & temporalibus generalis venerabilis patris ..... prædicta gratia Mimatensis Episcopi in provinciali concilio celebrato per nos apud Nobiliacum Lemovicensis diœcesis congregati, universis & singulis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem in Domino. Dudum nobis, & aliis prælatis Bituricensis provinciæ in nostro provinciali concilio celebrato per nos Bituris congregatis, de consensu totius concilii, pro communi utilitate totius provinciæ per nos extitit ordinatum, quod quælibet persona ecclesiastica prædictæ nostræ provinciæ: nobis seu alteri nostrum subjecta, collegiata, seu non collegiata, regularis vel sæcularis, cathedralis seu non cathedralis, quocumque nomine censeatur, solvere teneretur centesimam partem reddituum suorum ecclesiasticorum usque ad quinquennium: quæ omnia adeo sunt notoria & omnibus manifesta, quod nulla possunt tergiversatione celari. Hinc est quod cum multi in solutionibus dictæ centesimæ pro terminis jam elapsis se negligentes exhibuerunt & rebelles, omnes debitores prædictæ centesimæ auctoritate concilii supradicti monemus, primo, secundo, tertio peremptorie, singulariter, & universaliter, ut infra mensem a tempore synodi proprii Episcopi cujuslibet debitoris computandum, de prædicta centesima pro parte qua obligati existunt, & quatenus pro tempore prædicto teneretur, nec non de expensis retardatæ solutionis factis competenter satisfaciant: videlicet quilibet collectoribus seu collectori ad hæc per suum proprium Episcopum deputatis, seu etiam deputandis: quod si infra mensem a dicto tempore facere neglexerint, seu contempserint, auctoritate prædicti concilii in personas singulares universitatem non facientes ex nunc ut ex tunc excommunicationis sententias promulgamus. Capitula vero Scholarium, ecclesiarum Collegiatarum, decanos, priores, præpositos eorum, nec non conventus, abbates, & alias universitates Ecclesiasticas, quocumque nomine censeantur, supponimus ecclesiastico interdicto: monentes nihilominus omnes prædictas personas primo, secundo & tertio sub pœnis prædictis, quas ex nunc & ex tunc in eas ferimus, nisi se-

ANNO CHRISTI 1290.

cerint quod mandamus, quatenus de tota centesima ultimi anni instantis circa Nativitatem Domini supradictis collectoribus vel eis qui per proprium diœcesanum fuerint deputati, vel etiam deputandi, infra dictam Nativitatem Domini satisfaciant competenter. Ut autem suprascripta centesima ad prosecutionem negotiorum nostræ provinciæ integre convertatur, monemus auctoritate prædicti concilii omnes prædictos collectores primo, secundo, & tertio peremptorie, ut super receptis de centesima reddant quilibet suo proprio diœcesano legitimam rationem infra mensem, computandum ab eo tempore quo fuerint super hoc requisiti, de receptione pro expensis vel salario nihil penitus retinentes, nisi prout per proprium diœcesanum fuerit ordinatum, in contradictores & rebelles ex nunc ut ex tunc excommunicationis sententias promulgantes. Ut autem omnia præmissa commodius & facilius effectui valeant mancipari, cuilibet de supradictis Episcopis in sua civitate & diœcesi plenam & liberam concedimus potestatem revocandi collectores dictæ centesimæ, eosdem, vel alios collectores constituendi, omnes prædictos debitores & collectores auctoritate prædicti concilii monendi, excommunicandi, & per alia juris remedia compellendi, prout viderint expedire. Actum apud Nobiliacum in prædicto nostro Concilio die Mercurii post festum beati Michaelis anno Domini MCCXC.

ANNO CHRISTI 1290.

CONCILIUM SALZBURGENSE

ANNO CHRISTI 1291.

De Hospitalariorum, Templariorum & Teutonicorum ordinibus conjungendis, celebratum anno Domini MCCXCI. tempore Nicolai papæ quarti.

ANNO CHRISTI 1291.

Qua occasione hæc synodus indicta, quidque in ea gestum fuerit, Eberhardus hujus temporis scriptor in suis annalibus, apud Henrici Canisii primum tomum editarum antiquitatum extantibus, ita describit: Anno millesimo ducentesimo nonagesimoprimo, civitas Akaron, quam solum habebant Christiani in terra sancta, obsessa est per Soldanem Babylonensem, & per quadraginta dies & noctes sine intermissione impugnata, capta est, & ibidem multa Christianorum millia & capta sunt & occisa: aliqui autem per navigium fugerunt. Et quia multorum erat opinio, quod si fratres domorum ibidem, scilicet Hospitalarii, Templarii, & Teutonici, & reliquus populus omnino concordasset, civitas capta non fuisset: mandavit papa Nicolaus omnibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis, ut concilia provincialia celebrarent, & deliberarent qua ope vel consilio eidem terræ possit subveniri. Et per concilium habitum Saltzburgæ, rescriptum fuit domino papæ & consultum, ut prædicti tres ordines counirentur ad unum ordinem, melioribus eorum observantiis in unum redactis: & quod ad succursum ejusdem terræ sanctæ, rex Romanorum cum principibus vocaretur. Qui nuncii antequam venissent ad curiam, papa mortuus est: & sic hoc negotium remansit infectum. *Hæc Eberhardus.*

Quæ sequuntur statuta Chunradi Saltzburgensis archiepiscopi, accepit Binius a Gretsero manuscripta, & in tomi tertii appendice collocavit. Cumque concilii locum aut tempus designatum non haberent, huic attribuenda concilio duxit.

Hæ sunt constitutiones domini Chunradi, venerabilis archiepiscopi ecclesiæ Saltzburgensis.

I. *De contractibus matrimonialibus.*

COntractibus matrimoniorum, qui nonnunquam contra eorum dem honestatem, ac juris prohibitionem, in grave animarum periculum clandestine celebrantur, salubriter occurrere cupientes: prioribus statutis super hoc editis adjicimus, & de consilio sacræ synodi statuentes, irrefragabiliter ordinamus, ut quandocumque sponsalia seu matrimonia contrahuntur, non minus quam sex personæ honestæ, ac fide dignæ, de vicinia & saltem parochia amborum, vel alterius contrahentium, aut loci, in quo contractus agitur, inter quas ad minus tres virilis sexus habeantur. Et in ipso contractu debent pro testibus adhiberi, quæ non sunt de contrahentium familia, vel eisdem in una domo cohabitantes, seu domus, in qua fit contractus hujusmodi, inquilinæ. Quod si secus fuerit attentatum, contrahentes, operam dantes, sive scienter præsentiam exhibentes, & sponte in suis domibus hæc fieri patientes, sententiam excommunicationis, quam & in his scriptis in eos ferimus, incidant ipso facto; in quos etiam alias *, pro justo nostri motus arbitrio, animadverti pœna, quæ plus timeatur, volumus & debemus: quam sententiam absolutionis nobis duximus reservandam. Volumus etiam, ut post contracta quocumque modo sponsalia, vel matrimonia, ipsi contrahentes, vel aliqui de ipsorum mandato speciali, contractum hujusmodi infra mensem, a die ejusdem numerandum, plebano vel plebanis ipsorum contrahentium, seu, si copia ipsorum haberi non poterit, vicariis eorumdem, duabus vel tribus personis idoneis præsentibus, debeant publicare. Contravenientes sententia excommunicationis, quam in his scriptis pronunciamus, involvi volumus ipso facto, alias, pro excessus gravitate, per nos acrius puniendos: eorumdem absolutione nobis libere reservata.

* *Corr* alia

II. *De clericis officialibus.*

JUris vestigiis inhærentes, in hac sacra synodo denunciamus publice, & sub pœna clericalis privilegii prohibemus, ne clerici religiosi vel sæculares, cujuscumque ordinis, vel prælaturæ, procurationes sæculares, sub quibuscumque principibus, vel aliis laicis assumant, seu ante assumptas retinere præsumant, ne sub nomine pignoris, vel quocumque colore quæsito, sint actores, procuratores, conductores, justitiarii, vicecomites, præpositi, admi-

ANNO CHRISTI 1291.

administratores, officiales, quocumque vocentur nomine, in civilibus, vel ministri: quia nemo militans Deo se debet negotiis sæcularibus implicare. Si qui vero juris & nostræ prohibitionis transgressores, hæc vel aliquid horum de novo assumpserint, seu ante assumpta non deposuerint statim, per omnia, & in totum: ipso jure sententiam excommunicationis incurrant, absolutione nobis, si digne pœnituerint & satisfecerint, reservata. In qua excommunicatione si per mensem animo perstiterint indurato, ipsos ex tunc a beneficiis, dignitatibus, personatibus, & administrationibus ecclesiasticis quibuscumque, ac omni privilegio clericali, exutos & privatos esse volumus ipso facto, nec ad ea vel similia in posterum aliquatenus admittendos: punitionem illorum, qui ante hanc nostram ordinationem (quam extra Salisburgensem, Chiemensem, Boumbergensem, Gaizensem archidiaconatus extendi ad præsens volumus) hujusmodi prohibita illicite gerere præsumpserint, nostræ districtionis judicio reservantes.

III. *De secta vagorum scholarium.*

LIcet contra quosdam sub vagorum scholarium nomine discurrentes, scurriles, maledicos, blasphemos, adulationibus importune vacantes, qui se clericos in vituperium clericalis ordinis profitentur, nonnulla pio zelo pro salubri eorum correctione emanaverint instituta: ex his tamen nullus fructus aut modicus jam provenit. Publice nudi incedunt, in furnis jacent, tabernas, ludos, & mœretrices frequentant, peccatis suis victum sibi emunt, inveterati sectam suam non deserunt: sic ut de eorum correctione nullus remaneat locus spei. Ideoque prioribus statutis pro salute animarum suarum, quam quærimus, salvis: adjicimus & denunciamus in hac sacra synodo, sub pœna privilegii clericalis publice prohibentes, ne quis sectam vagorum scholarium reprobatam assumat, seu in ea permaneat, vel eam exercere præsumat. Alioquin eos, qui hujusmodi sectam ante hanc nostram constitutionem temere assumptam, infra mensem, a tempore promulgationis ejusdem constitutionis numerandum, penitus non dimiserit, & illos, qui nunc assumere præsumpserint, ipso facto statim omni privilegio clericali exui præcipimus & nudari: volentes, ut quandocumque a monasteriis, ecclesiis, vel clericis, cujuscumque rei importuni aut violenti fuerint exactores, ipsis eosdem liceat nostra auctoritate capere, invocato ad hoc, si opus fuerit, brachio sæculari. Et eos captos nobis vel archidiaconis nostris assignari volumus, nostro carceri, ut nobis videbitur, includendos: ut sic reatus, omne excludat privilegium in his, quos vilitas vitæ eo nec frui patitur, nec gaudere.

ANNO CHRISTI 1291.

AD SALZBURGENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1291. 1292.

Anno 1291. *habitum*

ANNO CHRISTI 1291. 1292.

ADDITIO.

Ex Sup. Man. to. III. p. 233.

„ COncilii hujus præter acta quædam a „ Binio vulgata nihil supereſt aliud, „ quamquam ſcimus, patres litteras quaſdam „ ad pontificem dediſſe, ſuadentes, ut Hoſ„ pitalarii, Templarii & Theutonici equites „ ſimul in unum cœtum jungerentur. Has „ litteras nemo hucuſque vulgavit. Sed & „ præter illas non diu ante hos annos alias „ produxit ex MSS. codice P. Pezius in Cod. „ Diplomat. part. 2. pag. 164. quas vetuſti Co„ dicis inſcriptio eidem huic concilio vindi„ cat. Has ergo hic damus.

SALZBURGENSIS CONCILII RESCRIPTUM.

Ad Apoſtolicam ſedem de calamitatibus Chriſtianorum, capta a barbaris civitate Acconenſi in Palæſtina.

LEctæ luctu plenæ veſtræ ſanctitatis litteræ vulnus fecerunt in vulnere, & nova percuſſio plagam veterem recentavit. Ex eo enim jampridem confoſſum fuit & ſaucium cor eorum, qui vivunt in Chriſti corpore, ejuſque ſpiritu vegetantur, quod locus ille, in quo ſteterunt pedes ejus, perfidorum pedibus conculcatur, quod terra nativitate Chriſti florida, converſatione candida, paſſione roſea contaminatur ab hoſtibus Crucifixi, & ſic iterum Jeſus ad illudendum & conſpuendum traditus eſt gentibus, dum illi, recrucifigentes ſibi denuo Filium Dei, & habentes oſtentui ſacramenta ſua blaſphemant, & ſacra nequiter execrantur. Certe quondam terra repromiſſionis, quæ lac & mel patribus emanavit, nobis fel amaritudinis lato latice non deſinit propinare, dum Chriſtus a propria ſede repellitur, dum chriſtiana fides, quantum in eis eſt, extinguitur, dumque noſtræ redemptionis inſignia velut quælibet abjecta materia pro nihilo reputatur, illudque Dominicum ſepulcrum jacet prorſus inglorium, quod Deus per os prophetæ fore prædixerat glorioſum.

Deducant igitur oculi noſtri lacrymas per diem & noctem, & non taceant, quoniam contritione maxima contrita eſt virgo filia populi mei plaga peſſima vehementer. Verum mare noſtræ amaritudinis nec in hoc terminum ſuum conſtituit, ſed extendit in latius fluctus diluvii exundantis. Nam civitas Acconenſis, in qua multitudo religioſorum collecta, patriam ſignis noſtræ redemptionis inſignem velut de proximo aſpiciens, & ſalutans vicino ejus recreabantur odore; quæque fuit nihilominus urbs fortitudinis iis qui prælia Domini exercebant, conſolationem ſpei adhuc non modicam miniſtrabat deſolatis ſolatio terræ ſanctæ; expectantibus fidelibus cum deſiderio & ardore, ſi quando favente Deo facto generali paſſagio chriſtiana militia in ea ſe colligens, & ex ea greſſibus proceſſivis ſucceſſive progrediens terram deſi-

derabilem recuperare cum gloria mereretur. Sed heu! corona spei nostræ corruit, dolor crescit, causa gemitus geminatur, capta ab hostibus & eversa civitate prædicta, quemadmodum scripta vestra lamentabiliter expresserunt, sicque arca Dei per diluvium quodammodo suffocata, columbina fidelium simplicitas non invenit ubi pes ejus in illo maris litore commode requiescat. ANNO CHRISTI 1291.

Nunc igitur tanto devotius ad divinum recurramus auxilium, quanto videmus evidentius omni nos rei ac spei humanæ commodo destitutos, levantes manus ad cælum cum Moyse Jesum dormientem cum apostolis suscitemus, illos nihilominus qui acceperunt gladii potestatem, prædicationibus inducentes, ut cum fortissimis Machabæis pro paternis legibus animas exponere non formident. Quia in hoc conflictu amabili, nec victor nec victus mercede frustrabitur. Nam etsi vincens est ex triumpho felicior, victus tamen velocius pervenit & citius ad coronam. ANNO CHRISTI 1291.

CONCILIUM LONDINENSE

De ejectione Judæorum, habitum anno Christi MCCXCI. tempore Nicolai papæ IV.

De rebus in hac synodo gestis ita Bzovius: Bernhardo episcopo Grossetano, sedis apostolicæ legato, in Anglia nondum præsente, Londini ad westmonasterium celebratum est concilium. In hoc in primis agitatum est de ejectione Judæorum, quorum erat per omnem Angliam ingens multitudo: quo sic oves ab hœdis segregarentur. Itaque publico jussum est edicto, ut infra paucos dies omnes abirent cum bonis. Illi jussis concilii parentes, alii alio discesserunt. Ita profuga gens de Anglia in perpetuum exivit, misera semper alicubi terrarum peritura, usque eo dum denique deleatur. Eodem in concilio Eduardus expositi se cupere ire auxilio Christianis in Asiam; & quia res ad religionem pertinebat, voluit ut sacerdotes pecuniam suppeditarent. Postremo placuit regi, similiter atque principibus, illud injurium jure iterato statuere, ne cui hominum liceret dare prædia collegiis monachorum: neve liceret monachis, aut aliis sacerdotibus, emere possessiones. Supervenit tandem legatus, & una cum Joanne Beccano archiepiscopo Cantuariensi sibi adjuncto, regem iniquitatis atque impietatis redarguit, legemque abrogare, & ecclesiis, ecclesiasticisque rebus ac personis, libertatem restituere coegit.

CONCILIUM MEDIOLANENSE

Sub Ottone archiepiscopo pro auxilio ferendo terræ sanctæ coactum anno MCCXCI.

Concilii hujus acta multo ampliora quam sunt in Labbeo exhibet Bernardinus Corio Hist. Mediolan. part. 11. pag. mihi 153. his verbis in latinum per me versis. Cum pontifex Nicolaus brevia quædam direxisset ad archiepiscopos & episcopos, quibus injungebat, ut pro auxilio terræ sanctæ apparando concilia celebrarent; in earum litterarum executionem Otto Vicecomes archiepiscopus Mediolanensis concilium indixit provinciale ante quatuor dies a festo S. Andreæ. Die igitur 27. novembris convenerunt Mediolanum prælati, & archiepiscopus in templo S. Teglæ in pulpito sublimis sedens circumdatus est corona episcoporum, abbatum unoquoque pro gradu suæ dignitatis sedente. Hic vero palam lectæ sunt litteræ pontificiæ amissionem terræ sanctæ annunciantes, iisdemque admonebantur fideles; ut assumpta cruce in expeditionem sese pararent; cui si præsto adesse velint, & contriti corde crucem illam assumant, indulgentiam omnium peccatorum lucrentur. Injunctum pariter erat eisdem litteris archiepiscopis, & episcopis ut indicendam cruciatam per sacros præcones curarent; ac tandem quidquid resolutum fuisset in concilio per nuncios referretur pontifici. Altera etiam lecta fuit epistola de conjunctione fratrum templariorum & hospitalarium in unum, & eumdem ordinem, qua de re instrumentum confectum est. Tum archiepiscopus aliam sessionem in diem sequentem indixit. Mane sessionem aperuit oratio a fratre quodam minore recitata, cui successit & altera habita a F... Stephanardo ordinis S. Dominici, quæ duæ orationes adhortatio erant ut pontifici mos gereretur; suggessitque archiepiscopus, ut patres singuli consilium suum de scripto darent. In pervigilio apostoli iterum convenit concilium in quo lectæ sunt patrum sententiæ; ac statutum est ut in missis sequentis diei oratio peculiaris fieret pro re præsenti; statutum est etiam ut scriberetur pontifici quod suaderet regi Galliarum, ut sibi hanc speditionem ducendam assumeret, & secum alios principes invitaret. Suggestum etiam fuit pontifici, quod de pace ageret cum Venetis, Pisanis, Genuensibus, aliisque quibus essent portus, atque in unum fœdus, & concordiam omnes Italiæ urbes colligarentur, ut tuta omnibus essent itinera, securæ Mansiones, præsertim in Montisferrati, & convicinis regionibus; expederentur etiam naves, inhiberetur mercatoribus ultramarina navigatio; tres equestres ordines templariorum, hospitalarium, & teutonicorum simul jungerentur, quibus a pontifice summo magister daretur. Demum rogatus fuit Otto archiepiscopus Sindicum eligeret amplissima potestate auctum pro iis exigendis, quæ in eisdem litteris continebantur; ac tandem ut idem Sindicus ad pontificem infra spatium temporis, usque ad Festum Purificationis B.M. pergeret.

Se-

Secundum hæc mandatum fuit Archiepiſcopo ut conſultationes iſtas omnes in unum ſcriptum redigeret, quod ſubmiſſum fuit examini archiepiſcopi, epiſcoporum Vercellenſis, Brixienſis, Laudenſis, & Sabaudienſis, ſicut & Prioris F.F. Prædicatorum, Guardiani Minorum, & Prioris Eremitanorum. Delectus Sindicus Prior de Pontide, Mathæus vicecomes cum Epiſcopo Novarienſi, quibus aſſignata fuit proviſio diurna viginti ſolidorum in ſingulos.

ANNO CHRISTI 1291.

ANNO CHRISTI 1291.

SEDES VACANS

CONCILIUM ASCHAFFENBURGENSE PROVINCIALE

ANNO CHRISTI 1292.

ANNO CHRISTI 1292

Anno Chriſti MCCXCII. Nicolai IV. papæ ultimo, Adolphi Regis primo.

In nomine Domini amen. Gerhardus Dei gratia, ſanctæ Moguntinæ ſedis archiepiſcopus ſacri imperii per Germaniam Archicancellarius, univerſis Chriſti fidelibus per Moguntinam civitatem diœceſim & provinciam conſtitutis ſinceram in Domino charitatem.

P. Harthzeim concil. Germ. t. IV. pag. 7.

NOverit veſtra charitas, quod anno Domini 1292. XVII. Kal. Octobris in concilio Aſchaffenburgenſi celebrato, de venerabilium fratrum noſtrorum ſedis Moguntinæ ſuffraganeorum, nec non de prælatorum noſtrorum conſilio & aſſenſu univerſa ſtatuta a noſtris prædeceſſoribus edita declaravimus, & præſentibus declaramus per totam noſtram provinciam fore tanquam provincialia ab omnibus obſervanda, quibus ſubſcripta duximus annectenda ſtatuta.

I. In primis igitur ſtatuimus ut ſi aliquis clericus, vel laicus utriuſque ſexus cujuſcumque dignitatis, religionis vel ſtatus exiſtat, auſus ſit præſumptione damnabili publice prædicare, occulte docere, credere & tenere quod ſacerdos in mortali peccato exiſtens non poſſit conficere corpus Chriſti, ſeu ſic ligatus, ligare vel abſolvere ſuos ſubditos a peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur, quem errorem hujus ſacri approbatione concilii damnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus cum ſacræ ſcripturæ dicat auctoritas, quod ſive bonus ſive malus ſit miniſter, per utrumque Deus effectum gratiæ confert; non enim quæ ſancta ſunt, coinquinari poſſunt; nec ipſa ſacramenta poteſt hominum malitia profanare, unde quomodocumque ſacerdos pollutus exiſtat, divina non poteſt polluere ſacramenta, quæ purgatoria cunctarum exiſtunt: licite ergo a quocumque ſacerdote ab eccleſia tolerato divina myſteria audiantur & alia recipiantur eccleſiaſtica ſacramenta.

II. *De Sacerdotibus & Campanariis.*

Item quod ſacerdotes & campanarii, qui ſacerdotibus ad altare circa baptiſmum deportationem olei ſacri & corporis Domini ad infirmos exiſtunt, & juxta quod eorum officium requirit miniſtrant ſuper veſtimenta ſua ſuppelliciis ſacerdotes, & campanarii camiſiis albis utantur, diſtricte præcipimus obſervari; quas quidem camiſias campanariorum & ſuppellicia ſacerdotum populus cujuslibet parochiæ, quando & quoties neceſſe fuerit, dent de eleemoſynis, quæ in parochiis haberi poſſunt, alioquin de ſuis propriis ſumptibus comparabit, auctoritate totius concilii ſtatuentes, ut ſacerdos qui poſt publicationem hujus ſtatuti ſuppelliçium pro ſe & camiſiam pro ſuo campanario non habuerint, infra duos menſes poſt eamdem publicationem proxime ſubſequentes, tamdiu ceſſet ab officiis divinorum, donec defectus hujus ſuppleatur, & damnum quod ex tali ceſſatione in oblationibus ſacerdotem contigerit ſuſtinere, per populum ſuæ parochiæ refundatur eidem. Verum quia plerumque, & maxime in parochiis ruralibus, hoc contigit, ut propter clericorum defectum, ſacerdotes ſolos oporteat celebrare, contra canonicas ſanctiones inhibentes, ne presbyter ſine miniſtri ſuffragio divina officia & maxime miſſarum ſolemnia prælumat celebrare, inhærentes concilio Toletano, ubi dicitur: *væ ſoli quia non habet, cum ceciderit, ſublevantem*: provida deliberatione ſacri Concilii decernimus, ſtatuendo, ut omnes ſacerdotes in villis extra oppida celebrantes loco campanariorum illitteratorum, perſonas de cætero habeant fide dignas, legere & cantare ſcientes, quæ quidem perſonæ de ornatu parochiæ fideliter conſervando ſufficienti præſtita cautione univerſos redditus percipiant, campanariis laicis hactenus deputatos, nec ab illis officiis ſine archidiaconi conſenſu valeant amoveri, alioquin contrarium facientes per diœceſanum vel locorum archidiaconos ad idem faciendum compelli poterunt eccleſiaſticam per cenſuram.

III. *Deportatione Corporis Domini.*

Et licet omnes Chriſti fideles in deportatione euchariſtiæ ad infirmum ſequi conveniat reverenter, præcipue tamen ſacerdotes, dum ipſum Dominicum corpus in manibus ſuis geſtant, procedere condecet humiliter & devote. Obinde præcipimus ſtatuendo, ut nullus de cætero ſacerdos in deportatione hujus maximi ac ſaluberrimi Sacramenti, quantumcumque aura mala, via lubrica, vel lutoſa exiſtat in calopedibus ire præſumat; Verum, quod aliqui ſacerdotes ex ſimplicitate, ſive

juris

☞ juris ignorantia, quidam ex avaritiæ vitio, qui (*a*) fere omnium oculos excæcavit, dum ANNO CHRISTI 1292. eucharistiam, oleum infirmorum & baptisma parvulorum, sepulturam ecclesiasticam & alia (*a*) *Corrige:* sacramenta ecclesiastica suis subditis adminis- *quæ, vel* quod strant, pretium extorquent ab ipsis pro sui erroris & reatus defensione longam illius loci consuetudinem prætendentes, nec advertentes, quod diuturnitas temporis peccatum non diminuit, sed augmentat: Nos inhærentes concilio Turonensi, quod hujusmodi consuetudinem maxime detestatur, ne pro his aut aliquibus sacramentis ecclesiasticis conferendis alia de cætero munia quantumcumque modica per sacerdotes, vel prælatos a suis subditis tanquam debitum exigantur sub pœna excommunicationis sententiæ jam latæ, de approbatione hujus sacri concilii districtissime prohibemus, nisi hujusmodi munia sponte & charitative a Christi fidelibus offerantur; archidiaconis & eorum officialibus sub eadem pœna firmiter injungentes, ut in singulis synodis sive capitulis, quibus solent clerici convenire, de hujusmodi vitio inquisitionem faciant specialem, & quos in eodem, per probationes legitimas invenerint laborare, si vicarii fuerint, ipsos sine omni spe restitutionis a suis archidiaconatibus amovere, pastores vero ab officiis & beneficiis suspendere non omittant, donec super hujusmodi simoniaca pravitate cum ipsis fuerit per suos episcopos dispensatum: prædicta vero pastoris suspensione durante, archidiaconi de redditibus beneficiorum nihil percipiant eorumdem, sed sacerdotes idoneos in ecclesiis constituant taliter suspensorum, qui per omne tempus suspensionis eorum percipiant, & in suos usus convertant universos redditus ecclesiasticos ipsis pastoribus competentes. Dignum enim est, ut qui altari servit, vivere debeat de altari, & illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui ecclesiæ communio denegatur.

IV. *De Monachis & Monialibus.*

Præterea etsi contra monachos & moniales de suis claustris propter aliquos enormes excessus, aut animi levitatem temere fugientes, & in seculo seculariter per aliquod temporis spatium conversantes, ac tandem pœnitentia ducti ad claustra, de quibus profugere præsumpserint, humiliter redire volentes, certæ & variæ pœnæ, juxta qualitatem & quantitatem excedentium a sanctis Presbyteris sint statutæ, quidam tamen abbates & quædam abbatissæ, ac ceteri magistratus pœnis in sacris canonibus sive in sui ordinis regula contra hujusmodi profugas personas expressis non existentes contenti, graviores & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reversione imponere non verentur, vel quod deterius est, easdem personas quantumcumque humiliter supplicantes vel postulantes ad sua claustra, de quibus taliter exiverunt, admittere inhumaniter contradicunt: cum igitur juxta sacrorum canonum diversas auctoritates pœnæ non ampliandæ, sed potius sint laxandæ, & longe securius sit de misericordia, quam de crudelitate reddere rationem; cum etiam dominus per os prophetæ pollicitus sit, sic dicens: *Peccator in quacumque hora conversus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum suarum amplius minime recordatur.* Nos adjicientes, quod ubi paterfamilias largus dispensator existit, non ANNO CHRISTI 1292. decet famulum esse tenacem, ut peccandi materia & occasio personis talibus præcludatur, provida deliberatione hujus sacri concilii decrevimus statuendum, & sub pœna suspensionis universis abbatibus, abbatissis, & ceteris monasticis magistratibus cujuscumque ordinis ac conditionis existat, ac quocumque nomine appellentur, injungimus firmiter & districte ut suis fratribus & sororibus in apostasiæ labem ex quacumque causa prolapsis, desiderantibus & petentibus cum humilitate ac devotione regressum, sinum misericordiæ, quem alma mater ecclesia claudere nulli pœnitenti consuevit, more pii patris familias, qui filium prodigum, & postmodum pœnitentem paterne recepit, liberaliter studeant aperire, ita quod hujusmodi personas redire ad sua claustra volentes, quantumcumque earum excessus graves fuerint vel enormes, juxta cujuslibet ordinis disciplinam sive regulam in consuetudine observata, sine qualibet conditione recipiant & admittant; ita tamen quod propter eorum excessus, nec victus nec vestitus subtrahatur eisdem, sed alias sicut prædiximus, regulariter puniantur; alioquin prædictam suspensionis sententiam per ordinarios locorum seu officiales eorum in omnes contradictores procedente tempore, juxta quod eorum protervia meruit, præcipimus promulgari.

V. *De testamentis & legatis.*

Ad hæc quod quædam in quibusdam locis & partibus consuetudo, immo potius corruptela detestabilis observatur, videlicet, quod tam clericus quam laicus in lecto ægritudinis constitutus ultra quinque solidorum usualis monetæ, vel aliam summam juxta loci ipsius consuetudinem limitatam, nec piis locis nec personis ecclesiasticis pro animæ suæ remedio & salute possint ordinare legata. Considerantes prædictam consuetudinem & sacris canonibus & secularibus legibus obviare, cum omnia jura clament, quod ultima voluntas, & ultimum hominis testamentum immobile perseverat, & nihil sit, quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis liber stylus existat, eamdem consuetudinem Deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam, auctoritate hujus sacri concilii penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut unicuique, quem jura a testamentorum non prohibent factione, in sanitate vel in loco ægritudinis constituto, legandi, disponendi & ordinandi de bonis a Deo sibi collatis, circa pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo suos hæredes contra legitimas non prætereat sanctiones, libera sit facultas; volentes & præcipientes districte, ut per locorum episcopos & ceteros prælatos jurisdictionem habentes, universi clerici & laici, impedientes defunctorum legata seu ultimas voluntates per excommunicationum in personas, & interdicti in loca, sententias octo dierum monitione præmissa ferendas, ab hujusmodi impedimentis desistere compellantur, ad quarum executiones & debitas aggravationes procedente tempore faciendas, episcopi & prælati, ad quos testamentorum defensio utroque jure suadente dignoscitur pertinere, tam benevolos se exhibeant & paratos, ne hujusmodi negligentia

de

de eorum manibus in die districti judicii requiratur.

ANNO CHRISTI 1292.

VI. *De Pastoribus & eorum Vicariis.*

Præterea quorumdam Pastorum malitiis, qui singulis annis vicarios a suis ecclesiis in quibus per consensum Diœcesani vel Archidiaconi instituti noscuntur, ob quemdam temporalem quæstum amovere satagunt, obviare volentes, prædecessorum nostrorum statutis duximus annectendum, ut vicarius taliter institutus, ab eadem vicaria ad instantiam veri pastoris ecclesiæ, non amoveatur aliqua ratione, nisi pastor actu Sacerdos existens suam ecclesiam velit regere per seipsum, vel aliquam rationabilem causam amotionis contra suum vicarium coram Diœcesano, vel loci archidiacono assignare valeat & probare.

VII. *De ecclesia parochiali vacante.*

Ad hæc quædam consuetudo, immo potius corruptela in quibusdam partibus inolevit; videlicet quod aliqua ecclesia parochiali vacante, plures ad eam clerici a diversis patronis in discordia præsentantur, quibus coram Diœcesano vel loci archidiacono super ipsa ecclesia contendentibus, is ad quem investitura vel institutio ecclesiæ talis spectat, redditus sive fructus ipsius sequestrat, & in suos usus convertit, lite coram ipso durante, immo, quod deterius est, & merito detestandum, litem cui juxta utriusque juris præcepta finem imponere deberet, per diversos circuitus satagit prorogare, ut sic de prædictis redditibus sibi magis, ac magis valeat imbursare. Cum igitur hujusmodi consuetudo animabus perniciosa, & sacris canonibus sit repugnans, hujus sacri approbatione concilii statuimus, ut non obstante consuetudine supradicta, quam penitus reprobamus per omne illud tempus, quo parochialem ecclesiam vel cappellam vacare contigerit, is, ad quem investitura seu institutio illius spectat, per duos idoneos presbyteros illius capituli, in quo ecclesia vel cappella talis existit, universos redditus sive fructus, qui vero rectori ecclesiæ cedere consueverant, faciat, procuret, & mandet colligi & fideliter conservari; ita quod ei qui evicerit totaliter assignentur; alioquin si ille, ad quem investitura pertinet, de hujusmodi redditibus occulte vel manifeste sibi aliquid præsumpserit usurpare, jure investiendi ad aliqua beneficia in perpetuum sit privatus, & tale jus ad superiorem proximum devolvatur, cui etiam duplum ejus, quod per hujusmodi sequestrationem recepit, irremissibiliter restituere teneatur.

VIII. *De investituris, vel etiam religiosis obtentis.*

Quamquam antiqua prædecessorum nostrorum statuta prohibere inveniantur districte, ne aliquis clericus a laico de beneficio ecclesiastico, in quo jus patronatus obtinet, institui se permittat, sed potius ab eo præsentatus, ab Episcopo vel loci archidiacono investituram recipiat, ab altero eorumdem, cui id de jure vel consuetudine competit approbata; licet etiam Templariis & Hospitalariis, & aliis religiosis in eisdem prohibitum sit statutis, ne ecclesias parochiales, quas de consensu Diœcesanorum, & ecclesiarum cathedralium suis domibus seu monasteriis uniri obtinent, per suos confratres officiare præsumant, sed clericos sæculares Episcopis sive Archidiaconis præsentent, qui ipsos investiant tanquam perpetuos vicarios in eisdem, ordinata ipsis competenti pro sui sustentatione præbenda: quia tamen pœna sufficiens nondum est prodita contra hujusmodi transgressores, considerantes quod facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi, sacri approbatione hujus concilii hac pœna præsumptores prædictos duximus puniendos; ut clericus a patrono laico, vel etiam clerico in beneficio ecclesiastico sine Episcopi vel Archidiaconi loci consensu & licentia institutus, eodem beneficio in perpetuum sit privatus, & ipsius collatio ea vice ad superiorem proximum devolvatur, de quo quidem beneficio si temeritate propria intromiserit se patronus, jure quod sibi competebat in eo, perpetuo sit privatus. Templarii vero & Hospitalarii & alii religiosi contrarium facientes, non solum ecclesias ea vice, verum & alias si quas habebant, prius ipsis unitas sine spe restitutionis ipso jure per hujus concilii Decretum amittant.

ANNO CHRISTI 1292.

IX. *De laicis non curantibus interdictum.*

Item in quibusdam locis, ut accepimus, in tantum excrevit temeritas & præsumptio laicorum, quod si Episcopi auctoritate ordinaria, seu delegata, in terram, villam aut castrum interdictum generale ponatur, iidem laici officium sacerdotum, immo quod tunc temporis sacerdotibus est prohibitum, usurpare conantes, ut ecclesiastica per hoc magis censura eludatur, apud loca taliter interdicta sepelire præsumunt in cœmeterio corpora defunctorum. Licet autem jam pridem contra præsumptores hujusmodi inter alia sit provisum, ut non resumantur prius divina, quam tumulata sic corpora fuerint exhumata, quia tamen per illos, contra quos interdictum ponitur antequam satisfaciant, frequenter in pactum deducitur, ut exhumationis pœna ab ordinario seu delegato ante omnia simpliciter remittatur; ne forte hujusmodi delinquentium temeritas hac occasione impunita remaneat, & per hoc ceteris detur audacia similia præsumendi, sacri approbatione concilii statuimus & mandamus, ut quicumque ammodo intra cœmeterium loci interdicti aliquod corpus seu corpora defunctorum sepelire præsumpserint, aut qui talia præsumentibus opem vel operam quocumque modo adhibuerint, excommunicationis sententiam incurrant ipso facto, a quo nonnisi per solum metropolitanum, aut cui super hoc vices suas specialiter commiserit, absolvantur; metropolitanus vero aut ejus in hac parte vicarius nequaquam ad impendendum talibus beneficium absolutionis procedat, nisi prius sepultis taliter corporibus exhumatis, ecclesiæ & personis, quibus ex hoc injuria dignoscitur irrogata, satisfactum fuerit competenter, & nisi super facta exhumatione & satisfactione præstita, ordinarii, aut si copia ipsius haberi non valeat, officialium suorum litteras absolvendi ipsi pro testimonio exhibeant & ostendant.

X. *De*

X. *De discordia clericorum & potentum laicorum attractione.*

ANNO CHRISTI 1292.

Quoniam nonnunquam contingit, quod ad vacantem episcopatum vel aliam prælaturam duo in discordia eliguntur, & alter, qui minori jure nititur, ut eum, cui majus est acquisitum, per potentiam vel per tædium fatigare & exhaurire possit, attrahit sibi favorem potentum laicorum, quibus ut ei mutuent & adsistant, promissiones facit de beneficiis filiis eorum conferendis, & de juribus & libertatibus ecclesiasticis remittendis. Nos huic morbo occurrere volentes remedio salutari, præsenti statuto hujusmodi promissores & potentum laicorum attractores volumus ipso jure excommunicationis esse sententia innodatos, & nihilominus eum fore intelligibilem ad hujusmodi dignitatem, mutuatores etiam pecuniarum taliter in hoc casu volumus carere actionibus pro mutuo hujusmodi repetendo.

XI. *De judicibus delegatis & interdicto.*

Ad hæc plerumque contingit, quod judices delegati seu subdelegati ipsorum, ad quos supplices commissiones sub forma communi a sede Apostolica diriguntur, auctoritate litterarum ipsarum ultra quam patiantur fines rescripti papalis per sententias procedentes; terras, civitates, oppida & villas occasione privatæ personæ seu privatarum personarum ecclesiastico subjiciunt interdicto, invocantes etiam super hoc brachium sæculare. Nos igitur volentes hujusmodi iniquis processibus obviare, præsenti scripto declaramus de fratrum nostrorum consilio & consensu, quod sacerdotes nostræ civitatis, diœcesis, & provinciæ ad observationem seu publicationem sententiarum hujusmodi interdicti teneantur, nec etiam invocationi brachii secularis, si quam faciunt, aliquatenus pareatur.

XII. *De confessione facienda sub Plebano.*

Insuper statuimus, ut si quis de plebe ad minus semel in anno & maxime tempore quadragesimali suam confessionem illi qui eidem plebi per Diœcesanum vel loci archidiaconum est præfectus, vel de ipsius licentia alteri confessiones generaliter audiendi potestatem habenti non fecerit Sacerdoti, huic, si illo anno decesserit, quamvis confessionem faciat in extremis, nihilominus auctoritate hujus concilii, ecclesiastica denegabitur sepultura, nisi forte aliqua legitima causa suadente locorum archidiaconi, aut officiales Diœcesanorum sepulturam hujusmodi duxerint indulgendam; ut alii hac pœna deterriti ad tam salubris sacramenti remedium ferventius studeant convolare.

XIII. *De reverentia Prælatorum.*

Præterea in quibusdam ecclesiis conventualibus talis consuetudo invaluit ex antiquo, quod Prælatis earumdem ecclesiarum in assurgendo & in aliis prærogativis a Canonicis exhiberi consuevit reverentia specialis, ut per hujusmodi insignia ipsi Prælati, qui columnæ ecclesiarum censentur, ab aliis simplicibus canonicis possint discerni, sed quidam canonici immemores juramenti in eorum receptionibus præstiti de ecclesiarum consuetudinibus observandis, nec advertentes, quod sicut legum, sic antiquarum consuetudinum transgressores juxta utriusque juris præcepta non immerito sunt plectendi contra hujusmodi consuetudines rationabiles juri consonas, & præscriptas ex quadam arrogantia vel etiam simultate, motu proprio venire præsumunt, propter quod non est dubium inobedientiæ notam, debitam Prælatis reverentiam subtrahendo & perjurii reatum contra suarum ecclesiarum consuetudinem veniendo, prædictos incurrere transgressores: considerantes igitur quod tunc ecclesiasticus ordo confunditur, cum unicuique honor debitus non servatur, & antiquas honestates, & approbatas consuetudines & ecclesiarum jura omnia illibata servari volentes, prædecessorum nostrorum concilio annectendum, duximus statuendo, ut quicumque canonicorum reverentiam Prælato suo debitam juxta consuetudinem in sua ecclesia approbatam, proprio modo subtraxerit terna vice, & de hoc per duorum de capitulo juramenta, ipsi capitulo fuerit facta fides, a consortio sui capituli & perceptione proventuum suæ prebendæ, tanquam inobediens & perjurus ad arbitrium sui Episcopi, ipso facto, auctoritate hujus concilii sit exclusus, per ipsum Episcopum, si ejusdem præsumptoris meruerit pertinacia, gravius puniendus. Si vero Prælati vel Canonici præsumptores hujusmodi dispensatione a suo Episcopo non obtenta, ad capitulares tractatus, vel ad perceptionem suarum se admiserint prebendarum, excommunicationis sententiam, quam ex nunc de consensu hujus Sacri concilii ferimus in eosdem, se incurrere noverint ipso facto: quod si præsumptores præfati tractatibus capitularibus se ingerere, aut suarum prebendarum proventus ante dispensationem super prædicta sua inobedientia & perjurii nota a suo Diœcesano ipsis impensam, temeritate propria contingere præsumpserint ullo modo, extunc in illa ecclesia, cui talis contumelia fuerit irrogata, octo dierum per ejusdem ecclesiæ capitulum monitione præmissa, cesletur ab officiis divinorum usque ad prædictorum excessuum satisfactionem condignam juxta Diœcesani, & læsæ ecclesiæ capituli arbitrium imponendam; si autem iidem præsumptores post cessationem divinorum infra duos menses plene non satisfecerint de commissis, vel saltem non inceperint emendare, per suos Diœcesanos beneficiis ecclesiasticis spolientur.

XIV. *De captivatoribus Clericorum.*

Præterea cum in prædecessorum nostrorum statutis per pœnas contra captivatores clericorum proditas adhuc nec ecclesiis nec ecclesiasticis personis sufficienter provisum existat, considerantes quod pro unius delicto sacri canones interdum puniri præcipiunt totam terram, & nonnumquam propter parentum peccata in tertiam & quartam generationem filii puniuntur. Nos de similibus ad similia procedere cupientes, provida deliberatione hujus sacri concilii prædecessorum nostrorum statutis duximus annectendum, irrefragabiliter statuentes, ut non solum eorum filii, qui canonicos etiam in minoribus ordinibus constitutos, & cæteros clericos pro clericis se gerentes, ac alias personas ecclesiasticas captivare, capti-

captivatas detinere, occidere, mutilare, aut lethalibus sive nimis atrocibus vulneribus, quibus per medicorum nequit industriam subveniri, vulnerare præsumunt, sed & omnis eorumdem sacrilegorum utriusque sexus ab ipsis descendens posteritas usque ad quartam generationem, nec ad sacros ordines, nec ad aliqua beneficia ecclesiastica, nec in claustris aut cœnobiis cujuscumque ordinis admittantur; quod si contrarium factum fuerit, ex malitia vel ignorantia ordinatos ab executione ordinum perpetuo volumus esse suspensos, receptos vero ad beneficia ecclesiastica secularium ecclesiarum pro non receptis haberi decernimus ipso facto, sed ne personis in monasteriis sive claustris receptis detur materia ad seculum redeundi, eas in ipsis monasteriis ita volumus remanere, quod in conventu ultimi reputentur, & nunquam ad officia vel dignitates aliquas assumantur: de illis autem personis, quæ in ecclesiis conventualibus aut monasteriis ante hoc nostrum statutum inveniuntur promotæ, auctoritate hujus sacri concilii hoc districte præcipimus observari, ut si parentes eorum aliquid commiserint præmissorum, prædictæ personæ ob hujusmodi suorum parentum delictum nunquam ad dignitates aliquas assumantur, sed in suis gradibus persistentes ad ulteriores efficiantur ineligibiles ipso facto, omnibus aliis pœnis contra ordinantes, præsentantes, & recipientes personas hujusmodi in priori concilio constitutis, in suo robore duraturis, & quia de canonicis & ceteris clericis conviciatoribus & percussoribus per prædecessorum nostrorum statuta nulla certa forma vel pœna præter eam, quæ in jure communi comprehenditur, invenitur expressa; nos attendentes quod plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur, approbatione totius concilii necessario duximus statuendum, ut canonicus qui suæ vel alterius Ecclesiæ canonicum verbis probrosis affecerit manifeste, per quartam; si vero convicia manifesta dixerit in prælatum, per mediam partem anni a perceptione fructuum suæ prebendæ penitus sit exclusus; si quis autem canonicorum in prædictas personas, etiam citra sanguinis effusionem manus injecerit temere violentas, pœnas prædictas dupliciter patiatur, & insuper in utroque casu juxta sui Diœcesani arbitrium læso satisfaciat competenter, antequam restitutionis beneficium consequatur, sed pro temeraria membri mutilatione omni beneficio ecclesiastico sit ipso jure privatus: quæ omnia & singula circa alios clericos beneficiatos, si personas ecclesiasticas prædictis modis lædant, seu lædantur ab ipsis juxta prædictam formam & ordinem sub pœnis eisdem præcipimus observari, salvis tamen aliis pœnis in sacris canonibus contra temerarios violentarum manuum in clericos injectores expressis, salvis etiam juribus, quæ vim repellere vi permittunt.

ANNO CHRISTI 1292.

XV. *De vulneratione clericorum.*

Verum quia a quibusdam solet in dubium revocari, utrum eadem pœna, quæ contra mutilatores in alio concilio est prodita clericorum, ad eos qui ipsos clericos vulnerant similiter extendatur: nos ambiguitatem hujusmodi interpretatione congrua declarantes, pro illis vulneribus, quæ curari ope nequeunt medicinæ, eamdem pœnam, quæ contra captivatores & mutilatores clericorum in alio concilio est expressa, per omnia dicimus esse servandam.

ANNO CHRISTI 1292.

XVI. *De nunciis ecclesiastic. judicum.*

Præterea quidam crudeles homines & perversi dum ad forum ecclesiasticum in causis etiam, de quibus ecclesia merito habet cognoscere, ab actoribus evocantur, illius auctoritatis, qua dicitur; *qui honorat missum, mittentem honorat*, immemores existentes, nuntios ecclesiasticorum judicum citationis, excommunicationis, vel alias judiciales & juris litteras deferentes, verbis probrosis, & quandoque diris verberibus, quosdam etiam captivantes, alios interdum suis rebus temere publice spoliantes, multipliciter afficiunt, & perturbant & impediunt citationum & litterarum executiones in non modicam ecclesiasticæ libertatis contumeliam & jacturam. Considerantes igitur malitiis hominum non esse aliquatenus indulgendum, hoc sacro approbante concilio decernimus statuendum, ut reus nuntios acta judicialia deferentes per se vel per alium verberans, spolians, vel captivans, lite etiam non contestata, auctoritate hujus concilii, habeatur penitus pro convicto; actor vero in causa reconventionis similia perpetrare per se, vel per alium non formidans, super instituta contra reum actione amplius nullatenus audiatur; & insuper uterque ac omnes alii, qui nomine & occasione eorum, qui talia facere præsumpserint usque ad condignam satisfactionem læso & judicibus exhibendam, excommunicationis sententia ab ipsis læsis judicibus, summaria cognitione super hujusmodi forefacto præhabita percellatur.

XVII. *De injustis spoliatoribus clericorum.*

Item cum a nonnullis in dubium revocetur, qualiter statuta contra ecclesiastic. personarum spoliatores a nostris prædecessoribus edita intelligi debeant & servari, præsertim cum spoliator non infra octo dierum spatium, quod super restitutione spolii facienda statuit concilium Moguntinum, coram judice, a quo emanavit monitionis edictum, comparuerit, & se juri obtulerit pariturum, dummodo circa spolium sibi impositum ordo judiciarius observetur. Nos hujusmodi ambiguitatem approbatione hujus sacri concilii taliter duximus declarandum, ut si conquerens de spolio, ipsum esse spolium notorium asseveraverit coram judice, & super tali notorio monitionis litteras impetrarit actor in pœna rei infra octo dierum spatium non curantis venire, post lapsum ipsorum octo dierum ad probandum hujusmodi notorium admittatur, sive reus absens fuerit per contumaciam, sive præsens, quo probato reus ad restituendum ea, quæ actor se per ipsius violentiam amisisse declaraverit, cum expensis abinde factis & satisfactione condigna sententialiter compellatur; si vero in probatione notorii defecerit reo condemnabitur in expensis, & ex tunc lite quasi contestata super solio probando observabitur debitus ordo juris: quod si is, cui spolium est impositum, intra terminum

☞ monitionis comparens, se juri obtulerit parituram, liberumque & inducias liberatorias petierit sibi dari, in hoc casu dicimus taliter distinguendum; aut actor tamquam super notorio contra reum, aut simplici forma citationis litteras impetravit: in primo casu ad probandum notorium, lite etiam non contestata sine prorogatione qualibet non admittetur, & hoc probato, rem ablatam juxta legitimam declarationem ipsius cum expensis legitimis & satisfactione debita per condemnationem judicis consequetur, alioquin reus ab instantia actoris quantum ad spolium sibi impositum totaliter absolvetur cum refusione legitima expensarum: & hunc modum & processum similiter circa eum, qui infra terminum monitionis justo impedimento detentus venire non poterit, & hoc legitime probaverit, per omnia volumus observari. Litteras autem super spolio a solis diœcesanis locorum vel eorum officialibus præcipimus impetrari, alias ab aliis judicibus impetratas carere vicibus decernentes.

ANNO CHRISTI 1292.

XVIII. *De Judæis.*

Licet olim in generali concilio provide fuerit institutum, ut uterque sexus de gente Judæorum in omni Christianorum provincia signum vel habitum publice deferre debeat, quo a populo Christiano manifeste distingui valeat & discerni, fueritque adjectum & salubriter provisum in concilio memorato, ut in diebus Dominicæ passionis in publicum prodire non debeat gens prædicta sed in suis se domibus continere clausis domorum ostiis & fenestris; ut sicut in eodem concilio tangitur, christianis qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes lamentationis signa protendunt, illis diebus ab eodem Judæorum populo non illudatur, licet etiam alias in sacris canonibus prohibeatur expresse, ut Judæi nec publica officia, nec aliquas seculares habeant dignitates, aut in suis domibus aut servitiis mancipia teneant christiana. Quia tamen nec contra Judæos in prædictis præhabitis casibus contrarium facientes, nec contra Christianos potentes, ipsos sine distinctionis signo vel habitu in suis terminis tollerantes aut publicis officiis aut secularibus dignitatibus præficientes eosdem, certa & sufficiens pœna in canonibus reperitur: considerantes quod facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi, & plus solet timeri quod specialiter præcipitur, quam quod generaliter imperatur, de multa deliberatione, & unanimi approbatione hujus sacri concilii irrefragabiliter duximus statuendum, ut in universis civitatibus, oppidis, castris & villis civitatis, diœcesis & provinciæ Moguntinæ gens Judæorum utriusque sexus infra duos menses post publicationem hujus statuti talia signa & habitum, quibus sine qualibet ambiguitate a Christiano populo distinguatur, sibi eligat & deferat manifeste, dignitatesque seculares & officia publica, quibus de gente præfata aliquis forte præest, & mancipia Christiana prorsus dimittat, alioquin in omnibus locis ubi Judæi huic sacro & salubri concilio in hac parte obedire nolentes, habitare vel domicilia obtinere noscuntur, in pœnam Christianorum potentum tamdiu cessetur ab officiis divinorum, donec per principes, potestates, nobiles Christianos in quorum territoriis prædicta gens misera conversatur, ad observationem præmissorum omnium compellantur. Ipsi autem Judæi per locorum Diœcesanos indirecte per subtractionem communionis Christi fidelium excommunicationis sententia percellantur. Si quis vero de gente præfata in die Paraseeve visus fuerit in platea vel per hostium suæ domus aut fenestram prospicere, ad quod probandum duorum Christianorum stabitur juramento, is loci Diœcesano in marca argenti pœnæ nomine teneatur, ad cujus solutionem reus & omnes defendentes eumdem per excommunicationis sententiam compellantur, & ne quis Christianus aut Judæus hujus statuti ignorantiam valeat allegare, universis parochiarum rectoribus per Moguntin. civit. diœces. & provinciam constitutis, in quorum parochiis Judæi morantur, sub pœna excommunicationis in quoslibet transgressores auctoritate præsentis concilii ex nunc latæ præcipimus firmiter & districte, ut quilibet in sua parochia in singulis dominicis diebus, singula quatuor tempora immediate sequentibus infra missarum solemnia publice præfatum statutum lingua materna exponere non omittant.

ANNO CHRISTI 1292.

XIX. *De statutis contra ecclesiarum libertates.*

Ad hæc sacro approbante concilio irritamus & irrita nuntiamus omnia statuta & consuetudines, quas civitates vel loca, potestates, consules, vel quæcumque aliæ personæ contra libertates ecclesiæ ac personas ecclesiasticas edere vel servare adversus canonicas sanctiones præsumserint, & eadem suis capitularibus mandamus infra duos menses post hujus publicationem statuti penitus aboleri, & si similia de cetero acceptaverint, ipso jure decernimus esse nulla. Potestates vero ac omnes statutarii ipsorum locorum, & qui secundum statuta & consuetudines memoratas judicaverint, ex tunc inhabiles sint omnem in ecclesia Dei legitimum ad actum, salvis nihilominus aliis pœnis contra tales in generali concilio promulgatis.

XX. *De exactionibus.*

Item statuimus ut quæcumque civitas vel communitas, persona publica vel privata collectas sive exactiones, angarias sive proangarias ecclesiis vel aliis piis locis ac ecclesiasticis personis imponere, vel bona ecclesiastica invadere præsumpserit, si requisiti emendare contempserint, quadruplum refundant, aut pœna subscripta contra ipsas suosque hæredes districtius observetur.

Præterea nullus ecclesiasticam personam in criminali causa vel civili quæstione, nec aliquam pro rebus, bonis, vel possessionibus ecclesiarum sive jure personali quod vulgo Lipcedinge dicitur, quis earumdem ecclesiarum possessiones vel bona possideat sive alio quocumque titulo trahere præsumat in judicium sæculare.

XXI. *De foro competenti.*

Jurisdictionem ecclesiasticam præterquam per vias a canonibus indultas nullus attemptet aliquatenus impedire, & ecclesiarum vel aliorum loco-

☞ locorum communitatem hactenus de jure vel de consuetudine obtenta infringere ac aliqualiter violare.

ANNO CHRISTI 1292.

XXII. *De Ungelt.*

Novas etiam exactiones quæ vulgo Ungelt dicuntur, nulla civitatum instituat, & ab institutis post hujus edicti publicationem infra mensem desistat, nec mensuras rerum venalium ab antiquo servatas, & a fidelibus approbatas minuere vel mutare præsumat: De servis & mancipiis ecclesiarum in civitatibus residentibus, post eorumdem servorum mortem ecclesiæ debita jura quorum servi & mancipia fuerunt, recipere minime prohibeantur.

XXIII. *De ultimis voluntatibus.*

Ultimas quoque morientium voluntates nullus impediat, & causa super testamentis exorta coram nullo præter quam ecclesiastico judice tractetur.

XXIV. *De advocatis Ecclesiarum.*

Hac etiam in constitutione sancimus, cunctos ecclesiarum advocatos infra provinciæ nostræ terminos constitutos, cujuscumque sit præeminentis status, eisdem juribus esse contentos, quæ ipsis seu eorum antecessoribus fuerunt concessa tempore, quo advocatiam hujusmodi susceperunt, & ecclesias quarum advocati existunt defensare studeant & manutenere pro posse.

XXV. *De bonorum ecclesiasticorum invasoribus.*

Insuper statuimus ne persona quantumcumque nobilitate aut præeminentia status præfulgeat, ecclesias ac ecclesiastica bona, jura, jurisdictiones, & vasallos eorum violenter ac auctoritate propria publice occupare, aut occupando invadere, vel scienter occupatoribus ecclesias & bona prædicta præstare præsumat quomodolibet per se, vel per alium aut per alios, consilium, auxilium, vel favorem; & nisi requisitus infra mensem ecclesiæ læsæ aut prælato ipsius damnum illatum emendaverit, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus, decedentium etiam clericorum peculium occupare vel occupatum detinere, omnibus laicis sub anathematis ex nunc prout ex tunc in ipsos lata districtius inhibemus. Quicumque etiam laici ad beneficia ecclesiastica quorum jus patronatus ad ipsos spectare dinoscitur, sub dolo & fraude personas præsentaverint, si de dolo & malitia convicti fuerunt, ea vice dumtaxat ordinarius loci ecclesiæ vacanti, idonea, secundum suam providentiam, provideat de persona.

ANNO CHRISTI 1292.

XXVI. *De religiosis ordinibus.*

Præterea statuimus, ne religiosi, cujuscumque ordinis vel religionis existant, fines suorum excedant privilegiorum (cum privilegium mereatur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate:) si qui etiam religiosorum per donationem vel alium legitimum titulum jura patronatus aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum acquisiverint, talia beneficia propria temeritate suis usibus non usurpent, sed ipsis vacantibus ad ea sacerdotes idoneos præsentent, alioquin elapso tempore a jure statuto ordinarius loci, prout ecclesiæ expediat, providum instituat in curatum. Si quis etiam parochiales infra quarum limites grangias & monasterii habuerint terras, agros, prata, vel vineas aut alia bona, de quibus jure decimam solvere tenentur, in decimatione defraudaverint, omnes ipsis ad hoc opem vel operam dantes, & ipsorum servitiis intendentes, decernimus ipso facto excommunicationis sententiam incurrisse. Quicumque vero ausu temerario contra prædictam constitutionem venerit, cujuscumque status fuerit vel conditionis, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus, & si clericus fuerit, qui talia commiserit, omnibus suis beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus privatus, & ad ulteriora percipienda omnino inhabilis & indignus. Laicorum etiam contra præsentem nostram constitutionem in aliquo venientium filii, nepotes usque in quartam generationem, nisi sufficienter injuriam passis satisfactum fuerit, ad omnem honorem & dignitatem ecclesiasticam inhabiles esse decernimus, & inhibemus sub anathematis pœna, quam ex nunc in omnes in contrarium venientes ferimus, eosdem in ecclesia Dei ulterius promoveri. ☜

Ex Lunigii Spicileg. tom. 1.

CONCILII BREMENSIS.

Anno MCCXCII. celebrati statutum.

GYselbertus, Dei gratia sanctæ Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus, ad perpetuam rei memoriam. Execrabilis horribilium scelerum & multa præsumptio, per importunitatis licentiam, contractorum, nostris temporibus sic excrevit, ut quidam perditionis filii, qui obstinatis animis ad exercenda quæque nefaria velociter currere sunt edocti, nunc ad illam crudelitatis sævitiam non verentur manus extendere, quod Episcopos capere audeant, includere, & carcerali custodiæ mancipare. Propter hoc clericalis dignitas contemnitur, dum Ecclesiarum prælati, filii Syon inclyti, velut vasa testacea conteruntur. Certe ne in his magis insoleſcat crudelis cervicositas impiorum & superbia Deum odientium libere semper ascendat. Nos una cum Razeburgen. Zwerinen. & Lubicen. Ecclesiarum Episcopis, suffraganeis nostris, necnon totius provinciæ prælatis, tam regularibus, quam sæcularibus, & pluribus Clericis, tam religiosis, quam aliis in nostra Bremen. Ecclesia, in provinciali Concilio congregatis, deliberatione diligenti habita, consensu & approbatione prædictorum omnium accedente, statuimus, ut si in nostra aliquos, vel Coepiscoporum nostræ provinciæ in sua, vel aliena diœc. capi contigerit, in illa diœcesi. in quo

ANNO CHRISTI 1292.

captus tenetur, & in sua cessetur generaliter a divinis. Similiter a divinis cessari præcipimus & in territorio, in quo capitur, vel per quod captus deducitur, si captioni vel deductioni hujusmodi Dominus dicti territorii consensum præstiterit, vel juvamen. Quod si infra mensem a captivitate idem Episcopus detentus fuerit, totam provinciam supponimus per sententiam, quam nunc ferimus, ecclesiastico interdicto. Item cum hujusmodi scelerum pertractores ipso facto sint excommunicatione ligati a Canone sententiæ promulgatæ, volumus & præcipimus, ipsos ab omnibus Ecclesiarum rectoribus nostræ provinciæ excommunicatos expressis eorum nominibus nunciari singulis diebus Dominicis & festis, & a Christi fidelibus, usque ad satisfactionem condignam, certius evitari. Illos etiam, qui ipsis communicare præsumpserint, præterquam in casibus a jure concessis, si Canonice moniti a communione talium se non abstraxerint, sive laici fuerint, sive Clerici religionis vel ordinis cujuscumque, præcipimus a locorum ordinariis, auctoritate nostra & dicti consilii excommunicationis vinculo innodari. Insuper dicti sacrilegi personam standi in judicio non habeant, testimonium eorum nihil fidei afferat, & tanquam rei crimine læsæ Majestatis inter vivos ab omnibus prorsus legitimis actibus sint exclusi, & post mortem, nisi sibi a sede Apostolica de absolutionis beneficio providerint bestialem cum bestiis recipientes sepulturam. Feuda si qua ab Ecclesia tenuerint ipso facto amittant, nec infeudentur a novo, qui talibus beneficiis ex eorum maleficio se reddiderunt indignos filiis etiam patratorum hujusmodi scelerum capientium scilicet, quam raptos detinentium in Clericatu positis, ad ecclesiasticos ordines, beneficia ecclesiastica, & honores, nisi parentes eorum celeri sibi satisfactione prospexerint, prohibitus sit assensus. Ad hoc statuimus & firmamus in his scriptis, ut si qui clerici, monachi, aut regulares, cujuscumque ordinis, religionis, status, conditionis, aut gradus existant, qui prædictos sacrilegos ad ecclesiasticam scienter receperint sepulturam, sint suis officiis, beneficiis, locisque privati, & a clericali ordine penitus alieni. Item de Episcopis alienis per nostram provinciam transeuntibus sic volumus observari, quod in territorio nostræ diœc. vel provincia, in qua eos capi contigerit, si dominus ejusdem territorii captioni eorum assensum & opem præstiterit, ac per totam diœc. in qua capti detinentur, donec ad eorum libertationem divina officia intermittantur, & capientes ac ipsos captos detinentes per totam nostram provinciam usque ad satisfactionem condignam excommunicati publice denuncientur. Statuimus insuper & inviolabili constitutione firmamus, ut si qui domos, vel Curias Episcoporum, aliorum Prælatorum, vel Canonicorum per vim confregerint, aut alias dotes Ecclesiæ in ruinam, quive ad hoc consilium & auxilium, opem, vel operam præstiterint efficacem, ut sacrilegi invasores a diœcesano loci, cum ad ejus notitiam pervenerit, excommunicentur, & per totam diœc. usque ad condignam satisfactionem excommunicati publice nuncientur. Si vero usque ad vitæ suæ exitum in sua pertinacia perstiterint, ecclesiastica careant sepultura, quos si parochialium Ecclesiarum clerici ex certa scientia ad sepulturam receperint, pro ipso suis beneficiis ex hac nostra sententia, quam in his scriptis ex nunc ferimus, sunt privati, & is ea libere confecerit, ad quem Collatio pertinet eorumdem. Si vero religiosi monachi, vel Canonici eos sepelire præsumpserint, in eo loco, in quo sepulti fuerunt, ecclesiasticum ponimus interdictum, donec corpus effodiant. Et super nostri transgressione statuti emendam exhibebunt competentem diœcesano & ecclesiæ, in cujus loci injuriam hanc fecerunt. Addentes ut si Dominus terræ, Civitas, oppidum, aut quæcumque communitas, in domibus, curiis, ut præmittitur, terrarum Domini ejusdem pœnis contra singulares personas annotatis superius subjacebunt. Nec non & ipsius terra, civitas, communitas vel oppidum, nisi monitione præmissa satisfecerit a diœcesano loci supponitur ecclesiastico interdicto, quod usque ad condignam satisfactionem per totam diœc. præcipimus inviolabiliter observari. Item si Canonicum Cathedralis Ecclesiæ, aut alterius Collegii, vel personam Ecclesiasticam alias in dignitate, vel personatu capi contigerit, & captum detineri, statuimus, ut usque ad liberationem ipsius & exhibitionem debitæ satisfactionis in diœc. in qua captus detinetur, cessetur generaliter a divinis. Sacrilegi quoque expressis eorum nominibus per totam provinciam singulis diebus dominicis excommunicati publice denuncientur. Item si quisquam de Prælatorum vel Canonicorum familia captus fuerit, nulla adversus eum, coram ipsius Domino, vel prælato, scilicet & Canonico, instituta querela, taliter diffinimus, ut ejus captivatores, vel detentores, canonica monitione præmissa, ab ordinario loci excommunicationi subdantur, donec captum libertati pristinæ restituant, & ei ac Domino satisfactionem exhibeant competentem. Insuper statuimus, ut in singulis nostris suffraganeorum nostrorum ac Archi-Diaconorum nostrorum nostræ diœces. & provinciæ Synodis, ab his, qui eis præsident, Clerici prophani excommunicentur, anathematizentur, & una cum laicis contra libertates Ecclesiasticas Statuta edentibus, ac eis utentibus, qui ipso facto canonis sententia sunt ligati, excommunicati publice nuncientur, prout secundum Deum videbitur expediens & consultum. Item statuimus, ut Ecclesiarum, monasteriorum, aut aliorum piorum locorum advocati in personis, aut bonis earumdem eccles. monasteriorum, aut piorum locorum sibi debito usurpantes contenti his, quæ ipsi jura permittunt, hoc est pœnis delinquentium moderatis, ex justo judicio provenientibus ab injuriis & injuriosis gravaminibus omnino desistant, & personas ecclesiasticas, procuratores, aut nuncios Ecclesiarum, seu Ecclesiasticarum personarum in petendis, aut percipiendis decimis, censibus, vel aliis redditibus eorumdem, & in pignoribus pro eisdem decimis, censibus, seu redditibus, ut in quibusdam locis assolet, capiendum non impediant & requisiti eos impediri a suis subditis modo aliquo non permittant. Quod si a dictis advocatis, vel eorum nunciis secus fuerit attentatum, Canonica contra ipsos, ubi commode fieri possit & verisimile sit ad eorum posse notitiam pervenire, admonitione præmissa, ex abundanti tribus Dominicis diebus de ambone majorum Ecclesiarum illius Diœc. in qua

ANNO CHRISTI 1292.

qua dicti Advocati delinquunt, pubblica fiet mentio, ut ab injuria desistant & commisso infra terminum de ambone sibi statuendum satisfactionem exhibeant congruentem. Alioquin ex tunc ab ordinario loci excommunicentur, ac per totam Diæc. excommunicati publice nuncientur. Ceterum si Dominus terræ fuerit advocatus, & per se, vel suos deliquerit in præmissis, tota illius terra, vel si singularis sit persona, parochia, in qua moratur per mensem de ambone statutum, ab eodem loci ordinario supponitur Ecclesiastico interdicto. Præterea raptores & invasores & detentores rerum mobilium, seu immobilium ad mensam Episcopalem, monasteria, Capitula, alia pia loca, seu personas Ecclesiasticas pertinentium si continua monitione infra terminum præmissa a loci ordinario sibi statutum restitutionem & satisfactionem plenariam cum effectu non duxerint faciendam. Hoc observatum volumus & teneri, quod supra de Advocatis terrarum Dominis & personis singularibus est statutum. Ceterum ut fortiori caritatis vinculo uniti, alter alterius onera portantes, contra præmissorum statutorum transgressores ac alios delinquentes instantius procedamus, & ut ipsi majori rubore suffusi citius resipiscant, hac Synodali constitutione sanximus, ut nos & successores nostri, & quilibet supradictorum Coepiscoporum nostrorum suffraganeorum invicem tenere debeamur & observare nostras sententias, & per nostras Diæc. exequendam ab earum latore sumus requisiti. Verum si in personas spectabiles, illustres, aut alios nobiles, scilicet terrarum Dominos, sententias proferre contigerit, postquam a sede A metropolitana, cui nunc favente Domino præsidemus, fuerint confirmatæ, ipsa mandata per totam nostram provinciam fideliter exequantur. Archi-Diaconorum etiam per nostram diæc. & provinc. constitutorum sententias, nec nos, nec successores nostri, nec aliquis Coepiscoporum nostrorum absque causæ cognitione relaxabimus ullo modo. Item omnibus & singulis Prælatis ac Clericis nostræ diæcesi. & provinciæ prohibemus, ne in domibus suis, vel commestionibus scholares vagos, qui Goliardi, vel Histriones alio nomine appellantur, per quos non modicum vilescit dignitas Clericalis ullatenus recipiant. Illos maxime, qui in sacris constituti sunt ordinibus, a clericali habitu apostatantes & ordine, Laicalem habitum assumpserunt. Quod cum præ- B missis Statutis omnibus & singulis sub excommunicationis pœna præcipimus firmiter observari. Postremo ne circa hæc aliquis occasionis vel ignorantiæ possit velamen prætendere, statuimus, volumus & mandamus, ut hæc salutaria statuta semel quolibet anno in Episcopali Synodo, vel capitulo, publice recitentur. Verum quia plus firmitatis afferre videtur, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur, suprascriptis omnibus etiam includimus & inclusum esse volumus Diæcesi. C nostræ honorabile Capitulum Eccl. Hamburg. In quorum omnium & singulorum præmissorum testimonium & approbationem, totius consilii accedentis consensu, sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum.

Datum & actum an. Dom. MCCXCII. feria secunda post Dominicam, qua cantatur Lætare.

SYNODUS CICESTRENSIS

Ex tomo II. collectionis Anglicanæ.

Statuta & adjectiones domini Gilberti Dei gratia Ciceſtrenſis epiſcopi, publicata in majori eccleſia Ciceſtrenſi, in ſynodo ibidem celebrata, in die S. Calliſti papæ, anno Domini MCCXCII.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ne animalia ponantur in cœmeteriis ad paſcendum.*
2. *Quod in oblationibus devot populi non reſtringatur.*
3. *Excommunicati ſunt ipſo facto detentores decimarum.*
4. *Quod parochiani ſilentes audiant Miſſam.*
5. *Quod ſepulturæ non fiant in eccleſiis & cancellis.*
6. *Ne trunci erigantur in eccleſiis ſine epiſcopi licentia.*
7. *Ut hæ conſtitutiones quater in anno publicentur.*

CAPITULA.

1. Ne animalia ponantur in cœmeteriis ad paſcendum.

LIcet humana fragilitas quemlibet ad affectandum & aſſequendum bona temporalia diverſis malis * alliciat: ad hoc tamen homini a Deo datur diſcretio, ut cum auditus D hujus, maxime per ea quæ honeſtatem decent, a rationis tramite per devium non abducat. Cum ergo eccleſiarum ſanctuaria, quæ populariter cœmeteria nominantur, ſicut frequenter noſtris auribus inculcatur, nec tantum per laicorum, verum etiam, quod deteſtabilius eſt, per rectorum, vicariorum, & ſacerdotum parochialium, cupiditatem nefariam, porcis, equis, bobus, ovibus, & aliis animalibus, ſub prætextu herbagii inibi creſcentis, Dei & eccleſiæ rejecta reverentia conculcentur; & ſanctorum forte corpora, quorum aliqua in iiſdem cœmeteriis fas eſt credere ſepeliri, execrabili effoſſione fœdentur (quod præſertim defunctorum parentibus & amicis merito cedere poterit in horrorem.) Nos igitur, tantæ temeritatis & deteſtandæ cupiditatis audaciæ frænum moderaminis volentes imponere, ſub Divinæ & noſtræ maledictionis interminatione duximus * ſtatuendum: ne quis litteratus, vel E laicus, talia deinceps attentare præſumat: hoc tantum adjecto moderamine, quod rectoribus, vicariis, & ſacerdotibus parochialibus, quibus non eſt aliunde paſtura ſufficiens, tempore quo agnos ſuos colligunt decimales; & ab illo

modis

* *al.* præcipimus ſtatuendo.

ANNO CHRISTI 1297.

lo tempore, tantummodo per quindenam, li- A ceat eosdem agnos immittere nutriendos. Quod si forte secus contigerit fieri, ex contemptu, vel, per negligentiam, aut malitiam eorum, quibus parochiali consuetudine claudendi cœmeterium, divisim vel conjunctim onus incumbit: ipsos, qualitercumque status conditione præfulgeant, domino rege & ejus liberis dumtaxat exceptis, a tempore notificationis præsentis statuti, excommunicationis sententiæ tamdiu volumus subjacere, quousque terminos vel limites clausuræ cœmeterii, qui ipsos contigerint, refecerint competenter.

II. *Quod in oblationibus devotio populi non restringatur.*

Habet hoc proprium antiqui hostis invidia, ut, ipso suadente, frequenter ea quæ ad animarum remedium pertinent & salubriter ordinantur, per malorum machinationes in noxam miserrime permutentur. Quod & his temporibus, (utinam futuris sæculis reservatis) in hac nostra diœcesi, proh dolor! vulgariter asseritur inveniri: dum quidam maledictionis filii, in nubentium solemniis, in mulierum purificationibus, & aliis, in quibus ipse Deus in ministrorum suorum personis oblationum solebat libamine præclare * honorari, ad unius oblationem denarii devotionem populi restringere sunt moliti; residuum oblationis fidelium, suis, pro libito, vel alienis, usibus applicantes. Diversorum igitur his damnabilibus consiliis, salubre repagulum opponere cupientes, & in ipsos qui non resipiscunt, laqueum injicere, quem miseris misere tetenderunt: nil novum statuentes, sed antiquorum canonum sancita in medium deducentes, universos & * singulos instigatores, per quorum nefanda consilia, ecclesiis, vel ipsarum rectoribus, vicariis, aut ministris ipsius, quicquam subtrahetur honoris vel commodi consueti, synodi declaratione præsentis pronunciamus, vinculo excommunicationis, ex concilio Oxoniensi damnatos, & involutos: reservata nobis absolutione eorum præterquam in mortis articulo, quousque ministerio in contrarium laborante, ecclesiis devotio popularis fuerit efficaciter restituta.

* *al.* populariter hon.

* *al.* univ. hujusmodi inst.

III. *Excommunicati sunt ipso facto detentores decimarum.*

Item decimas a quibuscumque debitas persolvi præcipimus integraliter, sub pœna excommunicationis, quam in non plene solventes ferimus; in his scilicet * declarantes cum decretali, non debere fieri, ante decimarum liberationem, saltem in prædialibus decimis, aliqualem deductionem culturæ, vel collationis, vel doni alicujus conferendi messoribus, clericis, bedellis, vel aliis communibus ministris quibuscumque, aut per animalia, aliove modo, consilio, auxilio, favore, aut conniventia: dictas debitas decimas, consumendas, dissipandas, vel minuendas esse, a quoquam clam vel palam, sub pœna eadem prohibemus. Qui autem secus egerint, partem cum Cain, cujus sequaces sunt, habebunt, & ut raptores ac sacrilegi, ab ecclesia & fidelium communione merito abjiciendi, atque adeo & hac sacra synodo maledicti.

* *al.* in his scriptis

IV. *Quod parochiani silentes audiant Missam.*

ANNO CHRISTI 1292.

Parochianos, diebus Dominicis saltem, & aliis solemnitatibus festivis, præcipimus moneri diligenter, quod in ecclesia solemniter & devote morentur, saltem dum Missa cantatur, orationibus & aliis devotionibus jugiter insistendo, non discurrendo tumultuose, ut alicubi hactenus fieri consuevit, per cœmeteria & alia loca ecclesiis contigua, ex causa non necessaria, & multotiens inhonesta.

V. *Quod sepulturæ non fiant in ecclesiis & cancellis.* B

In ecclesiis, vel earum cancellis non fiant sepulturæ indistincte, ad cujuslibet voluntariam electionem, corporum defunctorum: villarum dominis & patronis ecclesiarum, & illorum uxoribus, rectoribus etiam & vicariis exceptis, per quos, vel per quas accreverit honor illis ecclesiis notabiliter & perpetuo duraturus.

VI. *Ne trunci erigantur in ecclesiis sine episcopi licentia.*

Ne subjectorum vicariorum seu sacerdotum parochialium simplicitate vel conniventia, quæ C hactenus alicubi in nostra diœcesi fieri comperimus, trunci concavi de cetero in ecclesiis parochialibus vel cappellis erigantur, per quod subtrahatur a Divina reverentia sive cultu devotio popularis, dum ex vero vel ficto parochianorum odio, eisdem truncis malitiose vel damnabiliter imponunt, quod Deo ministrantibus in altari devote consuevit offerri: hac sacra synodali constitutione sancimus, ne qui parochiani, rectores, vel vicarii, vel sacerdos parochialis ecclesiæ curam gerens, truncos hujusmodi, vel aliud pecuniæ receptaculum cum clausura, sine nostra vel officialis nostri licentia . . . . erigant, aut consilium præstent erigentibus, aut juvamen; sed erectos amoveant D ab ecclesiis in quibus fuerint, intra octo dies a tempore notificationis, vel publicationis præsentis edicti. Quod si ex contemptu, negligentia, seu quavis arte vel malitia, factum non fuerit vel omissum: ex tempore ipsam ecclesiam, in qua truncus hujusmodi fuerit, vel quid aliud, ut diximus, loco ejus, sub interdicto manere volumus, quousque funditus evellatur & amoveatur ab ea.

Hæc constitutio deest in quibusdam exemplaribus.

VII. *Ut hæ constitutiones quater in anno publicentur.*

Istas generales sententias in singulis parochialibus ecclesiis, per earum sacerdotes, sub pœna suspensionis a Divinis, præcipimus quater in anno lingua materna publicari parochianis distincte & aperte: videlicet Dominica tertia in adventu Domini, Dominica in medio Quadragesimæ, Dominica proxima ante festum Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, & Dominica proxima ante festum sancti Michaelis Archangeli. E

SYNO-

ANNO CHRISTI 1293.

SYNODUS DIOECESANA ULTRAJECTINA

Anno Christi MCCXCIII. Sede Apostolica vacante.

ADOLPHI REGIS II.

Johannis de Zyrich Episcopi Ultrajectani Epistola Synodalis.

STATUTA XXXI.

Johannes Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Trajectensis, universis &c.

P. Harthzeim Concil. Germ. t. IV. pag. 17.

CUm ad honorem & laudem Omnipotentis Dei, & salutem animarum, & subditorum nostrorum, & libertatem ecclesiæ & ecclesiasticarum personarum vobis tenore præsentis quædam statuta jure duximus publicanda, & statuere & addere aliqua, quæ ad horum fiant statum & commodum subditorum; eadem vobis tenore præsentis intimamus, & per vos volumus subditis nostris solemniter intimari, & sicuti intimata fuerint, mandamus & præcipimus inviolabiliter observari.

I. Et in primo statuimus, ut mores clericorum & maxime sacerdotum in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant universi, quatenus in conspectu Dei puro corde & mundo corpore valeant celebrare.

II. Item a crapula & ebrietate omnes abstineant diligenter; abusum quorumdam clericorum penitus decernimus abolendum, quod in quibusdam partibus ad potus æquales se obligant potatores, ut & ille judicio plus laudatur, qui plures inebriat & fœcundiores calices exhaurit.

III. Item, clerici & maxime sacerdotes officia vel commercia sæcularia & maxime inhonesta non studeant exercere, simoniæ vitium & species usurarum districtius fugientes.

IV. Item, ne arma portent illicita districtius inhibemus.

V. Item, ne Sacerdotes ultra tres compatres ad puerum de sacro fonte levandum admittant, districtius inhibemus.

VI. Item statuimus, quod caput ter in aqua ponatur, nisi fuerit debilis vel infirmus vel frigidum tempus; tunc aquam per manum sacerdotis super caput pueri profundatur, ne propter submersionem vel frigiditatem, seu debilitatem puer extinguatur & moriatur.

VII. Item frequentem usum tabernarum Sacerdotibus inhibemus.

VIII. Item inhibemus, ne aliquis sacerdos missam celebret, nisi prius de horis canonicis Matutinas & Primam dixerit.

IX. Item presbyter lapsus in mortali peccato, non celebret, nisi ante confessus fuerit.

X. Item sacerdotes vestes portent nimia brevitate, vel longitudine non notandas.

XI. Item ludos theatrales, spectacula, & larvarum ostensiones in ecclesiis & cœmeteriis fieri prohibemus.

XII. Item presbyter duas missas nullus celebrare præsumat in die, nisi necessitas jure permissa permittat, & tunc in priori missa ablutiones non sumat post sanguinem.

XIII. Item presbyteri parochiales sæpe populum suum habeant commonitum, ut si aliquis infirmetur, citius pro sacerdote mittat, ut confiteatur, & sacramenta ecclesiæ percipiat, quæ sine pecuniæ exactione præcipimus exhiberi.

XIV. Item inhibemus, ne quis chrisma, vel oleum sacrum ab aliquo Episcopo accipiat, quam a nobis.

XV. Item prohibeant presbyteri subditis suis, ne pueri baptizandi diu teneantur.

XVI. Item nullus pater vel mater proprium infantem de sacro fonte præsumat levare.

XVII. Item prohibemus ne sacerdotes & procuratores ecclesiarum calices & sacra vasa, libros & ornamenta apud Cauwertinos, vel alios pignori exponant.

XVIII. Item prohibemus ne aliquis contrahat matrimonium temporibus prohibitis, & clandestinum sub pœna excommunicationis, & ne aliquis interfit eisdem, sub pœna jure expressa.

XIX. Item custodes portent tonsuram clericalem, & prohibemus binis etiam ut non recipiant custodias regendas, quia sunt privilegio clericali penitus exuti, nisi sint adeo tenues & exiles, quod clerici non possint sustentari, & hoc nostro arbitrio, vel nostri officialis relinquitur ordinandum.

XX. Item prohibemus, ne aliqui, qui mortem sibi construxerunt stipulis laqueo suspendendo; vel qui suspensi, decollati, rotati, vel alias propter suum scelus interfecti, in ecclesis vel cœmeteriis non sepeliantur, nisi de nostra vel nostri officialis fuerit licentia speciali.

XXI. Item prohibemus per pœnam excommunicationis latæ sententiæ in his scriptis, ne aliquis decanus vel provisor de causis matrimonialibus se aliquatenus intromittat, sed ad civitatem Trajectensem transmittant, ibi est copia peritorum.

XXII. Item prohibemus ne laici se intromittant de decimis novalium, sed ad alios perveniant, ad quos de jure pertinere noscuntur.

XXIII. Item statuimus si clericus vel presbyter capitur, illa parochia sit ipso facto interdicta, si deducitur extra illam parochiam captivus, parochia illa in qua detinetur, sit similiter interdicta quousque vinculis absolvatur, & nobis & captivo plenarie fuerit satisfactum.

XXIV. Si vero interficiatur vel mergatur, quod absit, ille decanatus, in quo tale delictum est perpetratum, maneat totaliter interdictus.

XXV. Item præcipimus sub pœna excommunicationis, Cawertinos & alios alienigenas, fenus

☞ fenus publice exercentes & publice usurarios & hæreticos & statuarios contra libertatem & ANNO CHRISTI 1293. jurisdictionem ecclesiasticam & falsarios nostræ monetæ vel sigillorum, vel nostri officii, nisi ad gremium matris ecclesiæ revertantur & absolvantur, bis in anno auctoritate nostra denunciari publice excommunicatos, videlicet prima dominica Adventus Domini & dominica post cineres, videlicet. *Invocavit me*, nec ab eisdem oblationes recipiant, nec eisdem ecclesiastica sacramenta ministrentur, & ad sepulturam ecclesiasticam minime admittantur.

XXVI. Item inhibemus laicis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ in his scriptis, ne clericos cogant stare jure coram eis, vel arrestent bona eorum, nec se de reconciliatione cœmeteriorum vel ecclesiarum aliquatenus intromittant.

XXVII. Item ne aliqui clerici vel laici ecclesias destructas per Diluvium vel per incendium, vel alias quocumque modo ad alia loca transferant, sine nostra licentia speciali penitus inhibemus. Et si quæ facta fuerint per translationem monemus sub pœna excommunicationis sententiæ latæ in his scriptis, ut infra mensem a tempore nobis satisfaciant de præmissis.

XXVIII. Item præcipimus orationes fieri pro pace & statu ecclesiæ Trajectensis, reformando videlicet VII. Pſ. VI. feriis per singulos.

XXIX. Item prohibemus sub pœna excommunicationis, ne aliqui excommunicatos sepeliant, vel aliquos non excommunicatos in ecclesiis recipiant, & cœmeteriis violatis, & interdictis.

XXX. Item præcipimus ut quilibet curatus habeat versus de casibus episcopalibus, de quibus soli ipsi & superiores habent absolvere, A seu illi qui ab eisdem habent potestatem, & primo casus legantur in Latina, & postea ANNO CHRISTI 1293. lingua materna populo exponantur isti versus:

Qui facit incestum, deflorans, aut homicida,
Sacrilegus, patrum percussor, vel sodomita,
Transgressor voti, perjurus, sacrilegusque,
Et mentita fides, faciens incendia, prolis
Oppressor, blasphemus, hæreticus, omnis adultus
Pontificem super his semper devotus adibit.

Item præcipimus quod curati habeant decretalem, Qui est: *in rubrica*: de sententia excommunicationis, & est dom. Innocentii IV. & legatur populo, & exponatur lingua materna, ut sciat populus quomodo vitari debeant excommunicati ab Episcopo. Item habeant decretalem de pœnis, quæ incipit, Licet, quæ loquitur de avaritia archidiaconi, & illam similiter exponant laicis lingua materna.

XXXI. Item præcipimus ne aliquis de antiquo chrismate baptizet, nec de aliquo, quam de illo novo, quod de nostra largitione vel nostra concessione acceperit baptizare, nisi præoccupante morte; & qui contrarium fecerint, noverint se damnationis sententiam pertulisse manifestam.

Hæc statuta præcipimus inviolabiliter obser- C vari, & in qualibet ecclesia parochiali per sacerdotes quater in anno, diebus feriatis & festivis publicari & exponi populo diligenter, videlicet in festo Pentecostes, in festo Michaelis & in festo Circumcisionis, & in dominica post cineres, scilicet *Invocavit me*.

Actum & datum anno Domini 1293. proxima feria tertia post Tyburcii & Sociorum ejus.

ANNO CHRISTI 1292.

STRIGONIENSIS SYNODUS PROVINCIALIS

ANNO CHRISTI 1292.

Habita sub Andrea III. Hungariæ rege, & Lodomerio archiepiscopo Strigoniensi, die VI. Maji, anno MCCXCII. Ex MS.

An. 1192. Ex Pererffy Conc. Hung. t. I. pag. 127. Affert Manſi ſup. t. 3. p. 234.

„ DOnaverat S. Ladislaus & Geiza II. rex ecclesiæ castri Budensis sales quos- „ dam & nauli partem in portu Pestiensi „ exigi solitos. Emarcuit, ut assolet fervor „ in tributariis. Hinc diffidia, quæ ad con- „ cilium delata fuisse ex documento sequen- „ ti discimus.

Lodomerius miseratione divina archiepiscopus Strigoniensis ecclesiæ, nec non eadem dispensatione divina Andreas Agriensis, Andreas Jaurinensis, Ladislaus Vaciensis, Andreas Vesprimiensis ecclesiarum episcopi, totumque capitulum ejusdem Strigoniensis ecclesiæ, ac universitas prælatorum Strigoniensis provinciæ, in provinciali concilio considerantes, universis, quibus ostendentur præsentes, salutem in E Domino sempiternam.

Novit universitas vestra in nostro provinciali concilio, circa octavas S. Georgii pridie nonas Maji celebrato, oblatam in scriptis protestationem hujusmodi & perlectam.

Ego magister Posonensis, canonicus ecclesiæ Budensis, Sanctæ Strigoniensi ecclesiæ metropolitanæ jure immediate subjectæ, ex mandato magistri M. præpositi, & totius capituli ejusdem Budensis ecclesiæ, coram venerabili patre, beatissimo domino Lodomerio, D divina providente clementia, Strigoniensis ecclesiæ archiepiscopo, & venerabilibus PP. coepiscopis & suffraganeis nostris, nec non coram venerabili capitulo Strigoniensi, & universis præpositis, & abbatibus, ac prælatis in hoc sancto provinciali concilio congregatis protestando propono, & proponendo protestor: quod rector, consules, & jurati ac universitas civium de castro Budensi, eamdem Budensem ecclesiam & canonicos in eadem divinis obsequiis jugiter famulantes, gravibus damnis, & injuriis incessanter afficiunt, ac pressuris, horis omnibus & temporibus, quibus ei data fuerit occasio vel opportunitas temporalis. Minutatim enim omne jus Budensis ecclesiæ intervertere & auferre conantur, quasi pro eis scriptum sit: frustatim lupus comedit agnum. Quamquam enim ordine judiciario cum regia majestate tributum salium in portu est, ad ipsam pertinens ecclesiam, quod suarum tempore nundinarum circa festum Nativitatis B. Mariæ Virginis, per potentiam eorumdem civium de festo consueverant

rant impedire, relaxarunt, vigore juſtitiæ compellente, adjecta pœna 200. marcarum, ſi contra venerint in futurum; nihilominus tamen ANNO CHRISTI 1292. ipſo tempore nundinarum, eidem Budenſi eccleſiæ ita ſe irreverentes exhibent, & moleſtos, ut officiales, & tributarios ipſius eccleſiæ inibi deſtinatos, frequenter in aquam dejiciant Danubii, & aliis corporalibus afficiant injuriis, verbis turpibus inſultando, de quibus per eoſdem cives, nulla penitus juſtitia exhibetur, conquerentibus.

Inſuper cum in navalibus aſcendendo, & deſcendendo tributum eidem Budenſi eccleſiæ debeatur juxta privilegium B. Ladislai, & glorioſiſſimi regis Geyzæ, ipſi tamen cives, & jurati, caſtri prædicti, de rebus mercimonialibus navigio deſcendentibus, tributum exigere potentialiter non permittunt, de novo a perceptione tributi navium deſcendentium inhumaniter a poſſeſſione percipiendi pacifica, contra tenorem privilegii, ipſam Budenſem eccleſiam prohibendo. Loca etiam piſcationum ejuſdem Budenſis eccleſiæ, quæ Tonya vulgariter nuncupantur, auſu ſacrilego, a multis temporibus contra proteſtantes, & inhibitores multiplices, potentialiter occupant, molendina conſtituentes in ipſis locis piſcationum pro ſuæ libitu voluntatis; cum tamen in privilegiis regis ſit expreſſum, ut a portu Megyer, uſque ad magnam inſulam regis, abſque voluntate præpoſiti vel capituli ejuſdem, nullus ibi piſcari præſumat, & ſi quis impoſterum regiæ diſpoſitioni contraire voluerit, anathematis feriatur exterminio, regis & regni totius reus exiſtat. Et licet alii de ſub pede caſtri ejuſdem, ab aquis calidis, & ſuper, de ſuis molendinis annuatim ſolitum cenſum ſolvant; de univerſitate tamen molendinorum ſub ipſo caſtro Budenſi præfati cives, vel illi, ad quos ipſa pertinent molendina, penitus nihil ſolvunt. Sicque poſſeſſionem eccleſiæ Budenſis uſurpativam per potentiam, & violentiam intervertunt, in ſuarum periculum animarum, & ejuſdem eccleſiæ grave præjudicium, & jacturam. Et quoniam ſecundum canonicam veritatem, pro ſemel relictum eccleſiis ſeu collatum, quidquid ſit illud ſanctum, ſociorum erit Domini, & ad jus pertinet ſacerdotum, ac uſurpationis contumeliæ pœna ſit ſacrilegii coercenda; dignetur ſanctum noſtrum concilium rectorem, juratos, ac univerſitatem caſtri præfati, paternalibus monitis ſalubriter exhortari, ut ſuo jure contenti, patrimonium non diripiant Crucifixi, permittendo memoratam Budenſem eccleſiam in ſua privilegiata juſtitia, pacis amplitudine gratulari, ne eccleſiaſtico miniſterio, culpa ſacrilegii, quod non poteſt ulterius conjicentibus præteriri, faciant ſe indignos.

Nos igitur deliberatione provida recenſentes, dictam petitionem, & proteſtationem, juris veritate ſubnixam, in præmiſſis omnibus & ſingulis præmiſſorum ad ipſum rectorem, juratos, & univerſitatem civium præfatorum paternæ exhortationis litteras duximus declarandas. In cujus rei memoriam præſentes conceſſimus litteras noſtris ſigillis authenticis communitas. Datum Strigonii in Concilio provinciali, Anno Domini MCCXCII. pridie nonas Maji.

GENUENSE CONCILIUM

A Jacobo de Varagine archiepiſcopo

Anno 1292. *habitum.*

An. 1292. Ibid. *Concilii hujus ſui meminit Jacobus de Varagine in Cron. Januenſi Rer. Italicarum to. IX. pag.* 53. *bis verbis.*

In eccleſia S. Laurentii provinciale concilium celebravit, ubi interfuerunt epiſcopus Albiganenſis, epiſcopus Brumacenſis, epiſcopus Naulenſis, epiſcopus Maranenſis, & epiſcopus Abienſis. Epiſcopus Bobienſis ſe excuſavit infirmitate, & ſenectute gravatus; ſuum tamen procuratorem, & ſyndicum deſtinavit. Epiſcopus veto Dacienſis tunc vacabat. Interfuerunt vero abbates mitrati quamplures, ſcilicet abbas S. Syri, abbas S. Stephani, abbas S. Fructuoſi, abbas de Tyro. Abbas vero de Borſono, & abbas de Inſula Gallinaria ſe excuſaverunt infirmitate, & ſenectute gravati; ſuos tamen procuratores, & ſyndicos deſtinarunt. Interfuerunt etiam præpoſiti, & archipresbyteri, præſules, & cæteri miniſtri in multitudine copioſa. In ipſo autem concilio fuerunt multa utilia ſtatuta, & multæ conſtitutiones editæ, quæ uſque hodie obſervantur. Cæterum quia inter aliquos dubitatio videbatur oriri, an corpus S. Syri eſſet in archa marmorea, quæ ſubtus altare S. Laurentii eſt collocata, voluimus ſuper hoc inquirere veritatem. Quocirca concilio præſente, & præſentibus poteſtate, & capitaneo, abbate populi, & multis aliis nobilibus civitatis Januæ, archam illam fecimus aperiri, ubi invenimus archam ligneam incluſam, & diligenter firmatam, quam aperientes ibi invenimus laminam plumbeam, & tabulam marmoream, & cedulam in pixide quadam repoſitam, & utrobique erat litteris exaratum, quod in illa capſa oſſa S. Syri erant repoſita. Nos etiam illam capſam ſuper altare S. Laurentii deduci fecimus, & ibi noſtris manibus inquirentes omnia oſſa invenimus quæ ad compoſitionem humani corporis requiruntur.

ANNO CHRISTI 1292.

TERRACONENSE CONCILIUM

Anno 1292. *habitum.*

Affert Mart. Vet. Mon. to. VII. pa. 289.

(a) Alibi dicitur hoc concilium anno 1292. celebratum, quo revera idus martii incidunt in sabbatum. Manſi Ibid.

ANno Domini MCCXC. primo (*a*) die ſabbati quæ fuit idus Martii, nos Rodericus permiſſione divina ſanctæ Terraconenſis eccleſiæ archiepiſcopus in civitate Terraconenſi perſonaliter conſtituti, de mandato ſpeciali litteris nobis facto, & auctoritate ſanctiſſimi patris & domini, meritiſque beati domini Nicolai divina providentia ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummi pontificis, aſſiſtentibus nobis venerabilibus fratribus R. Vicenſi, P. Urgellenſi, A. Dertuſenſi, fratre Berrengario Barchinonenſi, V. Cæſarauguſtano, fratre Ademaderio Oſcenſi, Geraldo Ilerdenſi, abſentibus Michaele Pampilonenſi, Almoravio Calagurritano & Calciatenſi, P. Tiraſonenſi, R. Valentino, Bn. Gerundenſi, ſe per procuratores & litteratorie excuſantibus, nec non nobili ac religioſo viro fratre Berengario de Cardona, domorum militiæ Templi in partibus Aragoniæ & Cataloniæ magiſtro, & procuratore magiſtri S. Joannis Jeroſolymitani, procuratoribus capitulorum eccleſiarum cathedralium ac collegiatarum, monaſteriorum, aliorumque prælatorum Terraconenſis provinciæ præſentialiter conſtitutis; præſentibus etiam diſcretis & religioſis viris abbatibus, præpoſitis, prioribus, archidiaconis & decanis, nec non & pluribus aliis eccleſiarum prælatis præfatæ provinciæ, tam exemtis quam non exemtis, ad hoc ſpecialiter evocatis, ad honorem ſanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, apud civitatem & eccleſiam Terraconenſem ſponſam noſtram, cui licet immeriti divina clementia paſtoralis officii debito præſidemus, ſanctum provinciale concilium celebrantes, præfato ſacro concilio approbante, prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, laudamus, concedimus, approbamus, & irrefragabiliter per omnia confirmamus conſtitutiones factas per prædeceſſores noſtros ad utilitatem, libertatem & defenſionem eccleſiarum, clericorum, & religioſarum perſonarum, monaſteriorum, hominum, rerum, ac bonorum omnium prædictorum.

II.

De vita & honeſtate clericorum.

Quoniam pium eſſe dinóſcitur & conſentaneum rationi, ut clerici qui in ſortem Domini eliguntur, decentius & honeſtius inter alios in habitu & in aliis agendis ſuis ſe debeant gerere & habere, qui per vitæ munditiam & converſationem laudabilem, formam & exemplum in moribus & vita ceteris dare debent, qualiter in domo Domini alios oporteat converſari; ſacro approbante concilio, ſtatuimus, ac diſtricte præcipiendo mandamus univerſis & ſingulis clericis, præſertim ſacerdotibus, & prælatis beneficiatis, atque in ſacris ordinibus conſtitutis, ut honeſta deferant indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda, coronam & tonſuram habeant congruentem. Si quis vero comam nutritam, ſive barbam, ſive tonſuram non deferat congruentes, & infra duos menſes a tempore publicationis conſtitutionis iſtius, ſe non emendaverit in hac parte, ingreſſum eccleſiæ auctoritate præſentis conſtitutionis ſibi noverit interdictum. Sane quia, ut in nonnullis ejus provinciæ cathedralibus eccleſiis ac collegiatis uſus inordinatus permiſit hactenus, ne dicamus abuſus, canonici & miniſtri unius diei ſervitio deputati, unum intrant, quorum ad unum & idem officium faciendum, adeo tamen ab unitate habitus diſcrepantes, quia non repræſentant hujuſmodi debitam unitatem, propter quod non abſque rubore ab illo patrefamilias, cui ſerviunt, audire forſan poterunt: *Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Ideo nos cupientes univerſos prædictos & ſingulos ad uniformitatem debitam coaptare, quod vere in eccleſia Dei unum ovile apparere valeat & etiam unus paſtor: præſertim cum hujuſmodi dumtaxat conformitatis habitus divitibus nequeat eſſe oneroſus, nec ſuo modo pauperibus nimium ſumtuoſus, ſacri approbatione concilii ſtatuimus, ut archiepiſcopus, epiſcopi, canonici regulares, ſæculares cathedralis eccleſiæ ſeu collegiatæ intra eccleſiam ſuam vel extra ad divina officia cappas non deferant niſi nigras, ſericis dumtaxat exceptis, quæ ratione ſolemnitatis vel officii juxta conſuetudinem cujuslibet eccleſiæ certis temporibus deferuntur. Qui vero contrafacere præſumſerit; tandiu ab ingreſſu eccleſiæ noverit ſe ſuſpenſum, donec præſens ſtatutum effectu duxerit obſervandum.

III.

Contra diffidantes clericos.

Exigit perverſorum audacia, ut non ſolum ſimus delictorum prohibitione contenti, ſeu pœnam etiam delinquentibus imponamus. Sacri igitur approbatione concilii adjicientes præſentis ſtatuti ſuffragio conſtitutionibus olim editis per prædeceſſores noſtros contra illos qui clericos diffidarent, ſtatuimus, ut clericus aut religioſus, cujuſcumque dignitatis, ordinis, conditionis, ſeu ſtatus exiſtens, diffidavit, acunydaverit ſeu acunydari fecerit vel procuraverit prælatum, clericum, aut beneficiatum, vel in ſacris ordinibus conſtitutum, aut aliam perſonam religioſam, ſeu canonicum eccleſiæ cathedralis Terraconenſis provinciæ temeritate propria, quæ lege damnatur, grave damnum intulerit vel inferri procuraverit, niſi diffidamenta fecerit revocari, & damna exinde illata non curaverit emendare, infra menſem a tempore diffidationis vel damni alias dati, quem ſibi monitione canonica duximus aſſignandum; quia juxta quantitatem & qualitatem culpæ debet eſſe quantitas & qualitas pœnæ, ut fructus condignos faciant pœnitentiæ; ſiquidem prælatum ſuum diffidaverit, vel diffidari procuraverit, vel grave damnum dederit, aut dari procuraverit, ab officio & beneficiis omnibus per triennium completum ſit eo ipſo ſuſpenſus,

ANNO CHRISTI 1292.

sus, ac nihilominus, ipso facto, sententiam excommunicationis incurrat. Si vero alium quam prælatum diffidaverit, vel diffidari procuraverit, similiter sit suspensus & excommunicatus, & deinde perpetuo suspensus & excommunicatus remaneat, donec diffidamenta revocari, aut damna illata fecerit emendari. Si vero interea sic suspensus aut excommunicatus perceptioni suorum beneficiorum se ingesserit per se vel per alium, quocumque colore quæsito, aut divinis officiis se immiscuerit, sit inhabilis ad alia beneficia obtinenda, nec super hoc per alium quam per Romanum pontificem cum alio valeat dispensari, nec super aliquem possint hujusmodi sententiæ revocari, donec diffidamenta revocaverit & revocari fecerit, & de damnis illatis & injuriis satisfecerit cum effectu; aliter autem facta absolutio vel relaxatio nullius penitus sit momenti. Medietas autem fructuum beneficiorum talium suspensorum & excommunicatorum, durante contumacia & rebellione ipsorum, ordinariis applicetur; alia vero medietas in terræ sanctæ subsidium per eosdem ordinarios convertatur. Si vero is qui præfatos excessus commiserit, vel aliqua præmissorum, non sit beneficiatus, ipso facto sententiæ excommunicationis subjaceat, donec de prædictis commissis satisfecerit, ut de aliis est jam dictum. Aliter autem sibi impensa absolutio sit irrita ipso jure, ac nihilominus absolutione obtenta, tanto tempore sit inhabilis ad ecclesiasticum beneficium obtinendum, quanto in excommunicatione perduraverit animo indurato, nec super hoc per alium quam per Romanum pontificem cum eodem valeat dispensari.

IV.

De perjuris.

Item, quamvis pia sit consideratione statutum, quod non merentur ecclesias regere, qui sunt perjurii crimine irretiti, nec vivere de patrimonio crucifixi, quem sic irreverenter & enormiter contemserunt. Attendentes quod nonnulli antiqui hostis invidia procurante, in contumeliam Redemtoris & non modicum animarum suarum dispendium, temere violant per eos præstita juramenta, nos huic morbo damnabili & pestifero, quantum possumus, competentibus remediis obviare volentes, hac edictali constitutione sancimus, ut si quis clericus famæ suæ prodigus, & proprii persecutor honoris juramenti religionem spernit, nulla cogente necessitate, sed libero arbitrio & voluntate contra jus jurandum a se præstitum, putaverit esse veniendum, & de hoc coram suo judice sit confessus, vel legitima probatione convictus, vel alias de præmissis constiterit evidenter, pœnam xx. morabotinorum, ipso facto, se noverit incurrisse, ejus ordinario absque remissione aliqua confiscandam. Dignum est enim, ut quos Dei timor a malo non revocat, temporalis saltem coerceat severitas disciplinæ. Quod si solvendo non fuerit, sicut alii reatus taliter castigetur, quod pœna ipsorum ceteris auferatur audacia talia præsumendi, salvis tamen omnibus aliis pœnis canonicis contra tales editis, quibus per constitutionem præsentem non intendimus in aliquo derogari.

V.

Contra excommunicatos absolutionem non petentes.

Item cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans, dum is in quem lata fuerit, non contemnat, hoc consultissimo statuimus edicto, quod si clericus in quocumque ordine constitutus, canonice fuerit excommunicationis sententia innodatus, & publice nunciatus, & negligens in absolutione petenda, per sex menses continue in excommunicatione ipsa contumaciter ex certa scientia perstiterit, quia nihil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemtus contumacibus nunciatus non obesset: si beneficium ecclesiasticum habuerit, pœnam xx. morabotinorum incurrat. Quod si beneficiatus non fuerit, ideo propriæ salutis oblitus, per annum continuum in prædicta excommunicationis sententia perduraverit, pharaonico animo damnabiliter obstinatus; quia crescente contumacia, crescere debet & pœna, statuimus ut lx. aureos suo ordinario applicandos solvere teneatur. Si vero ultra annum in excommunicatione perstiterit, tamdiu ab officio & omnibus beneficiis quæ obtinet, sit eo ipso suspensus, donec se absolvi fecerit: & postea nihilominus tanto tempore, quanto post annum, ut præmittitur, in excommunicatione permanserit. Nec per ordinarium aliter possit absolvi, nec pœna prædicta remitti; aliter autem absolutio ei impensa & remissio facta nullius penitus sit momenti.

VI.

Contra illos qui ministrant sacramenta ecclesiæ alieno parochiano.

Item cum ecclesiastica sacramenta sint ministranda per proprium sacerdotem; juxta canonica instituta, sacri approbatione concilii duximus providendum, quod nullus clericus præsumat quodcumque sacramentum alteri parochiano aliquatenus ministrare, absque licentia proprii rectoris vel diœcesani, seu officialis ejusdem. Qui vero contrarium temeritate propria, quæ lege damnatur præsumserit attentare, pœnam xx. morabotinorum diœcesano vel ordinario, cui subesse dinoscitur, solvere compellatur. Volumus tamen, quod sacramentum baptismi & pœnitentiæ tempore necessitatis cogentis extremæ possit conferri & dispensari a quolibet sacerdote, memorata pœna in aliquo non obstante.

VII.

Contra Toletanum archiepiscopum.

Item, sacro approbante concilio statuimus, quod si Toletanus archiepiscopus, vel quicumque alius archiepiscopus, per Terraconensem provinciam transitum faciens crucem ante se portare fecerit, vel palleo usus fuerit, vel indulgentias dederit in nostra provincia, quæ, sicut dicitur, fuerunt per aliquos temere attentata; si diœcesanus in cu-

jus diœcesi committuntur, non se oppose- rit, & hoc non inhibuerit, quantum pote- rit, bono modo; sit ab ingressu ecclesiæ sus- pensus; & si aliquis litteris indulgentiæ ali- quorum archiepiscoporum in nostra provincia usus fuerit, tamquam falsarius puniatur.

ANNO CHRISTI 1192.

VIII.

De hæreticis.

Nonnulli a via veritatis aversi, euntes per devium falsitatis, linguas suas laxare ad ta- lia non verentur, ut dicere audeant, quod non sit resurrectio mortuorum, nec vita alia sit futura; quod quidem est hæresis pessima, immo plurium hæresum fundamentum: sta- tuimus itaque sancientes, quod qui talia di- xerit ex proposito, capiatur, & si perstite- rit in eisdem, tamquam hæreticus conde- mnetur. Quod si jocose dixerit, vel quacum- que animi levitate, nihilominus secundum qualitatem culpæ & personæ conditionem, pœnis legitimis puniatur per inquisitores hæ- reticorum a sede apostolica deputatos. Om- nes insuper fidei catholicæ detractores pœ- nam subeant, quam merentur, ut sciant lo- qui de fide catholica cum reverentia & ti- more. Volumus etiam & mandamus quod dilecti fratres Prædicatores, inquisitores hæ- reticorum a sede apostolica deputati, qui la- borant ad extirpandam hæreticam pravita- tem, a rectoribus ecclesiarum, vel eorum vicariis benigne recipiantur, & in tam ne- cessario & coram Deo accepto fidei negotio juventur efficaciter per eosdem.

IX.

Contra falsos apostolos.

Cum quidam qui se dicunt apostolos, & religiosos se effingunt, sint suis exigentibus meritis per sedem apostolicam excommunica- tionis vinculo innodati, & postmodum per orbem vagabundi in multis malis fuerint de prehensi, sintque periculosi homines circa fi- dem, volumus, & ordinamus, ut ubicumque inventi fuerint, capiantur, & de tota pro- vincia expellantur.

X.

De immunitate ecclesiarum.

Quorumdam oculos sic excœcat ambitio, ut temporalibus commodis inhærentes, plus temporali majestati, quam æternæ placere studentes, libertates, & emunitatem ecclesia- sticam, quam Christiani tenentur defendere, lædere ac minuere moliuntur, inflammando principes & potestates sæculares & universita- tes locorum, sive rectores eorum, eisque impendendo consilium & patrocinium, nec- non ecclesiarum, a quibus beneficia recipiunt, exhibendo & tradendo instrumenta & alia documenta contra ipsas personas ecclesiasti- cas, ipsorum homines & bona & privilegia & etiam libertates. Et idcirco cupientes, ut ecclesiæ in plenitudine juris sui & libertatis integritate lætentur: ac detestabilis malign- orum audacia, insolentium nefaria temeritas propulsetur, sacri approbatione concilii sta- tuimus, quod quicumque prælati ecclesiasti- ci, vel personæ religiosæ, vel sæculares quo- rumcumque ordinum, conditionis seu statuum existant, palam vel occulte principem, vel sæculares potestates, vel universitates loco- rum, ut rectores eorum inflammaverint, vel eis consilium vel patrocinium scienter dede- rint, vel ecclesiarum, in quibus beneficia obtinent, absque licentia sui prælati & ca- pituli vel conventus exhibuerint, vel trad- iderint instrumenta vel alia documenta con- tra ipsas ecclesias, monasteria vel loca re- ligiosa, aut jura, vel bona, vel privile- gia immunitates earum vel libertatem, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto; & nihilominus beneficiis quæ habue- rint in ecclesiis vel locis, quæ sic scien- ter & fraudulenter læserint, perpetuo sint privati. Et ut prædictorum malitiis obvie- tur, & ecclesiæ debitis servitiis non frau- dentur, ac vagandi & dissolutionis materia subtrahatur, statuimus ne aliqua prædictarum ecclesiasticarum personarum, quæ in sacris ordinibus sit vel fuerit constituta, vel bene- ficium ecclesiasticum obtinens, vel religiosa, præsumat sequi continue vel quasi continue aliquam curiam sæcularem, sicut quæ sit de familia sua, nisi prælati, seu conventus; vel majoris partis ejusdem licentia prius habita & obtenta. Si quis vero horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incur- rat sententiam ipso facto. Episcopos vero propter prærogativam pontificalis officii liga- ri nolumus hac sententia superioris ultimo lata. Sed nihilominus a nobis archiepiscopo vel successoribus nostris super his petere li- centiam teneantur.

ANNO CHRISTI 1192.

XI.

(Contra indebitas pastiones & pro- curationes.)

In nonnullis Terraconensis provinciæ diœ- cesibus & ecclesiis, sic avida golositas quo- rumdam laicorum animas excœcavit, quod certis anni temporibus parochiani dictarum ecclesiarum abbatibus, vicariis seu rectoribus earumdem, certa prandia, bevragia, come- stiones, pastus, potationes seu abadagia exi- gere quasi ex debito non formidant, & ipsos rectores, vicarios, seu abbates ad ea ipsis juxta abusum hujusmodi exhibenda per sub- tractionem & retentionem decimarum & alio- rum jurium ecclesiasticorum inverecunde com- pellere non verentur. Aliqui ex laicis supra- dictis una die cujuslibet septimanæ quasi ex debito volunt comedere cum rectore, vica- rio, seu abbate, & ultra comestionem habe- re & exigere aliquam pecuniam ab eisdem: ita per totum anni circulum continue facien- tes, quousque omnes parochiani cum eis co- mederint, & certum quid habuerint ab eis- dem, postque inchoant, & repetunt illud idem. Suntque alii laici ex prædictis, qui solemnibus diebus Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes, immediate post communio- nem, & receptionem Corporis Jesu Christi, quod cum humilitate & devotione recipere tenentur, & aliquibus anni temporibus, quasi ex debito exigunt improbe ab ecclesiis, ab- batibus, vicariis, seu rectoribus unum certum ex abusu hujusmodi, vel etiam juxta votum,

adeo

ANNO CHRISTI 1192.

adeo quod interdum decem vel quindecim A onera in potationibus expenduntur: propter quæ ingurgitationes, ebrietates & comeſſationes indebitæ committuntur, & multoties mortes & vulnera ſunt hactenus ſubſecuta. Quamplurimi inſuper ex laicis antedictis tempore quo decimarum ac primitiarum granaria dividuntur, non permittunt per illos ad quos dictæ decimæ & primitiæ bladi pertinent, portari libere dictum bladum ſuis propriis animalibus vel etiam alienis, ut pro apportaturis præfati in duplo bladi, vel in triplo quam alii portarent, neceſſario eis detur. Nonnulli etiam qui juxta locorum conſuetudinem ad horrea eccleſiarum bladum decimarum & primitiarum deferunt, per multas vices multoſque B dies excogitata malitia deferunt minutatim, quas portare poterant una die, ut ſingulis diebus & vicibus reficiantur ab ipſis eccleſiis & ipſarum rectoribus, ac cibentur, noſtra conſtitutione, quæ hoc prohibet, non obſtante. Alii vero laici cum ſubſidio ex certis cauſis portionariis, vicariis, ſeu clericis ipſorum laicorum conſanguineis, affinibus, ſeu amicis per locorum ordinarios, nuncios ſeu legatos ſedis apoſtolicæ imponuntur, vel cum ipſius portionariis, vicariis, ſeu clericis beneficiatis in eccleſiis prælibatis per ipſos rectores, ſeu abbates, vel eorum lŏca gerentes, ex eo quod ſervitium non faciunt ut tenentur, vel alia cauſa juſta, licita & honeſta C interdum ad tempus ſuorum beneficiorum fructus forſan ſubtrahuntur ad inquiſitionem, ſuaſionem, nuntiationem hujuſmodi clericorum eccleſiæ retinent ſibi decimas & alia jura eccleſiaſtica, & dant portionariis ſeu clericis memoratis, propter quod negligentia dictorum portionariorum, clericorum & aliorum circa divinum officium remanet impunita, & de alieno ſolvunt, quod de ſuo proprio ſolvere tenebantur, & dictis laicis nihilominus participes ſunt in furto: allegantes omnes prædicti & ſinguli ad excuſandas excuſationes in peccatis, quod conſuetudines obſervant atque uſus. Nos igitur volentes ex debito noſtri officii eccleſiarum indemnitati- D bus providere, ac maliciis, uſurpationibus, & morbis hujusmodi obviare, ſacro approbante concilio, prædictas conſuetudines atque uſus, corruptelas & abuſus penitus reputantes, ac etiam judicantes, prædicta omnia & ſingula deinceps omnino fieri prohibemus, cum non ſit dubium ea eſſe contra bonos mores & canonicas ſanctiones, & in gravamen jurium eccleſiarum & eccleſiaſticæ libertatis. Et nihilominus, quia parum proficit jura condere, niſi pœna tranſgreſſoribus imponatur, in omnes & ſingulos laicos qui prædicta prandia, comeſtiones ſeu paſtus, potationes ſeu bevragia & alia prædicta, ſeu aliqua de eisdem exegerint cum effectu, & qui E occaſionibus memoratis, de eorumdem primitiis, vel aliis juribus eccleſiaſticis aliquid ſibi ſcienter retinuerint, vel per alios procuraverint, ſeu mandaverint, ac conceſſerint retineri, excommunicationis ſententiam promulgemus. In locis vero, in quibus univerſitates in his culpabiles ſteterint, ceſſetur penitus a divinis, ſub pœna excommunicationis: abbatibus, rectoribus, vicariis & aliis perſonis interdicentes & prohibentes expreſſe, quod dictis laicis, vel eorum aliqui comeſtiones & paſtus, potationes & bevragia, vel aliquid aliud ex cauſis vel occaſionibus ſupradictis non dent, nec dari faciant vel permittant, ſi aliquas pœnas canonicas voluerint evitare.

ANNO CHRISTI 1192.

XII.

Quod in ceſſationibus a divinis ſervetur conſtitutio Alma mater.

Item, cum in quibusdam conſtitutionibus ſacrorum conciliorum Terraconenſium ſit cautum, quod in certis caſibus debeat ceſſari penitus a divinis, ſacri approbatione concilii declaramus, prædictam ceſſationem debere fieri prout tempore generalis interdicti per conſtitutionem ſanctiſſimi patris domini Bonifacii papæ VIII. quæ incipit: *Alma mater*, & per alias conſtitutiones ſtatutum eſt.

XIII.

(*De teſtamentorum executione.*)

Periculoſæ negligentiæ perverſæque heredum malitiæ defunctorum, & eorumdem ultimarum voluntatum executorum occurrere cupientes, ut piæ defunctorum voluntates effectum debitum ſortirentur; Nos Rodericus divina miſeratione ſanctæ Terraconenſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacro approbante concilio, ſtatuimus, ut tam nos & ſucceſſores noſtri, quam venerabiles fratres noſtri epiſcopi provinciæ Terraconenſis, & horum ſucceſſores viſitationis officium exercentes, & alias quandocumque nobis vel eis videbitur expedire, poſſimus maxime ſuper executionibus teſtamentorum, & potiſſime circa relicta ad pias cauſas inquirere, & procedere ex mero & puro officio, abſque libelli oblatione & litis conteſtatione, & abſque ſtrepitu & figura judicii ſimpliciter & de plano, ipſaque negotia veritate cognita decidentes, voluntates ultimas defunctorum executioni debitæ demandare, cum nihil tantum hominibus debeatur, quam ut extremæ voluntatis liber ſit ſtilus, ut liberum, quod poſtea non redit, arbitrium.

XIV.

(*De uſuris & reſtitutionibus.*)

Eademque poſſit forma ſervari ſuper uſura & reſtitutionibus faciendis. Et cum hæc fuiſſent jam a jure præviſa, volumus quod præſens ſtatutum non tantum ad futura negotia, ſed ad præterita & adhuc pendentia amplietur.

ANNO CHRISTI 1292. 1293.

SPALATINUM CONCILIUM

Pro disciplina ecclesiastica in ordinandis clericis statuenda

Anno 1292. habitum.

Mansi Ibid. „ COncilii hujus acta perierunt quidem ; sed rerum in eo definitarum summa „ resultat ex veteri monumento quod ex Lu„ cii historia Traguriensi erutum est, simul„ que nos docet alteram synodum, anno se„ quenti 1293. ibidem habitam.

Joannes divina miseratione totius Dalmatiæ, Chroatiæ Sclavoniæque Primas, Ven. Fratri D. N. per eamdem episcopo Scardon. sal. in Domino. Testante sacro concilio anno præterito in Spaleto celebrato, ordinasse, ac firmiter præcepisse recolimus, quod nullus suffraganeorum nostrorum in præjudicium alterius clericos alterius diœcesis ad sacros ordines promovere, aut alia ecclesiastica & episcopalia sacramenta ministrare præsumat, sub pœna D. lib. sed suæ diœcesis finibus sit contentus. Quod præceptum, & tam salubre statutum Ven. F. M. G. * D. G. F. episcopus in festo B. Dompnii præsentibus nostris suffraganeis & universo clero vos infregisse graviter nobis est conquestus, dicens, vos Sibinicenses clericos ad sacros ordines promovisse, ac eis chrisma contulisse, nec non baptisma parvulorum, ac alia sacramenta ecclesiastica, & episcopalia celebrasse in sui præjudicium & gravamen. Cum dicti clerici Sibenicen. & totum Sibenicum subjecti sint de jure episcopo, & episcopatui Tr. excusantes vos omnia supradicta nostro mandato & auctoritate fecisse. Hanc totam suam querimoniam nobis impingendo, & contra nos convertendo plurimum nobis, quin potius supra modum debitum extitit infestus, & molestus, tamquam graviter sauciatus, & afflictus. Et si bene recolitis cum nuper in societate Pauli Bani ad nos accessistis super eodem facto non solum a Tr. sed etiam a Spalat. gravissimas lamentationes, & terribiles conquestiones in præsentia D. potestatis Spal. & omnium nob. Spalat. non absque magno nostri cordis dolore, & multi certaminis agone opprobria etiam contra nos rigida, & dura, aspera & molesta appelacione audivimus. Super quibus omnibus graviter afflicti & perturbati ad instantiam, & preces multas omnium suffraganeorum nostrorum, qui præsentes in festo S. Dompnii extiterunt, taliter vestræ fraternitati scribimus, & per hoc præsens scriptum nostrum firmiter, & districte præcipimus, & præcipiendo mandamus, quatenus in antea, sicut gratiam B. Dompnii, & nostram caram habeatis, & si dicti concilii pœnam vultis effugere, supradicta nullatenus attemptetis, & in prædictis nullatenus excedatis, alioquin indignationem B. Dompnii, & nostram, ac supradicti concilii pœnam si contrafeceritis proculdubio incurretis.

Data Spaleti in Palatio Archiepiscopali die Martis 12. Madii infra octavas B. Dompnii Ind. sexta, idest 1293.

* Gregor. Tragurien sis. episcop.

ANNO CHRISTI 1293. Ex Hansizii Germania sacra Tom. 1. pag. 442.

SYNODUS PATAVIENSIS

A BERNARDO EPISCOPO

Anno MCCXCIII. celebrata.

NOs Wernhardus Dei gratia Patavienſis episcopus anno Dom. 1293. in octava B. Ioannis Baptistæ celebrantes Pataviæ in cathedrali nostra Ecclesia Synodum Clericorum de consilio fratrum nostrorum ac Prælatorum, qui in nostro Capitulo aderant, statutis prædecessorum nostrorum hæc, quæ sequuntur, duximus apponenda. In primis itaque districtius inhibemus, ne Clerici in sacris ordinibus constituti, de quacumque re suffuraturas in pilleis suis habeant ejusmodi pilleis longiores, & superius dependentes; sed nec unquam liceat eis aliqua alia gestare pillea, nisi extra mansiones suas. Quo casu contra æstus vel pluvias pilleis adjuncto capucio uti possunt; qui vero prædictis suffuraturis uti, vel præter necessitatem prædictum pilleum gestare præsumpserit, toties MLX. Dn. ad fabricam Patavienſis Ecclesiæ teneatur, quoties hujusmodi vestitis fuerit visus uti; de hoc inquirant Decani, & emendam repetant supradictam.

De vigiliis quoque Sanctorum ab Ecclesia institutis, in quibus est in cibis quadragesimalibus jejunandum, præcipimus, ut quoties hujusmodi vigiliæ in diem Dominicam inciderint, Rectores Ecclesiarum die Sabbathi præcedente idem jejunium faciant observari, sicut a jure communi antea dignoscitur institutum.

ANNO CHRISTI 1294.

SYNODUS APUD S. HIPPOLYTUM

Ex Hanfizii Germania sacra Tom. 1. p. 442.

A Bernardo Patavienſi Epiſcopo celebrata.

NOs Wernhardus Dei gratia Eccleſiæ Patavienſis Epiſcopus anno Domini 1294. feria quinta poſt Dominicam *Reminiſcere* apud S. Hippolytum celebrantes Capitulum Clericorum de conſilio venerabilium fratrum Abbatum, Præpoſitorum, Archidiaconorum, & aliorum, qui eidem Capitulo aderant, ſtatutum recolendæ memoriæ domini Godefridi prædeceſſoris noſtri, ne ſacerdotibus vel ſcholaribus vagis conſolationis aliquid impendatur, præterquam duobus ſimul venientibus ſine armis, & longis cultellis, quibus in charitate voluit modicum paſtum dari.

Item ſtatutum, quo Anticipatores, & ſupplantatores Clericorum in Eccleſiis, & cappellis ſuſpenduntur a Divinis, tenore præſentium revocamus in totum. Quia vero prædictorum Sacerdotum & ſcholarium vagorum inſolentiæ adeo per noſtram diœceſin excreverunt, ut etiam in præſentia noſtra a Clericis & Eccleſiaſticis perſonis, denegantibus ſibi, quod poſſunt, blaſphemias inferant & imponant: Statuimus, providemus, & de novo ſtrictius inhibemus, ne ſacerdotes, ſeu ſcholares hujuſmodi, vel eorum aliquis ad panem recipiatur omnino, nec ipſis conſolationis aliquid impendatur. Qui vero contrarium fecerit, ſi plebanus fuerit, 1. lib. Dn. ſi vero Vicarius, med. lib. toties, quoties in hoc caſu deliquerit, ſolvere teneatur. Volumus autem, ut Decani de hujuſmodi ſtatuti tranſgreſſoribus diligenter inquirant; & emendam prædictam requirant. Alioquin ſciant ſe teneri ad ſolutionem omnium, quæ per eorum incuriam, & negligentiam, circa inquiſitionem & requiſitionem hujuſmodi negligentur.

Item ſtatuimus, & ordinamus, ut nullus Clericus alterum, offerendo pecuniam ante tempus in Vicaria ſeu adminiſtratione, ad quam aſſumptus eſt, audeat ſupplantare, ſi gravem a nobis effugere voluerit ultionem. Ut autem huic morbo plenius occurramus, inhibemus firmiter, & diſtricte, ne Clericus volens Vicariam ſeu aliam quamcumque adminiſtrationem in aliqua Eccleſia convenire ſibi, ante feſtum Epiphaniæ cujuslibet anni, quidquam loqui, vel attentare præſumat. Alioquin quartam partem omnium, quæ ante feſtum hujuſmodi exhibebit, & nihilominus, qui exhibitionem talem apud ſe fieri permiſerit, tantumdem ſolvere teneatur. Super quo etiam Decani diligenter inquirant, & emendam repetant ſupradictam. Alioquin pœnam prædictam incurrant.

Item uſurarum voraginem compeſcere cupientes, omnibus ſtatutis contra uſurarios inſtitutis in ſuo robore manentibus, ſtatuimus, ut omnis, qui de cetero uſuras & uſurarum contractus exercere præſumpſerint, ad reſtitutionem uſurarum hujuſmodi, & nihilominus tantumdem nobis ſolvere teneantur.

VITA CÆLESTINI PAPÆ V.

CÆleſtinus V. anachoreta, Eſerninus, Petrus Moroneus ante dictus, qui in monte Marcella non procul a Sulmone ſolitariam vitam agebat, vir ſanctiſſimæ converſationis, a quo Cæleſtinorum ordo ſumpſit initium, poſt interregnum biennii & quatuor menſium, Divina tandem ordinatione in papam electus eſt Nonis Julii, anno 1294. tempore Adolphi imperatoris. Ut Peruſium proficiſceretur cardinales ſuaſerant: verum, quia aliam Caroli regis ſciebat eſſe voluntatem, Aquilam ſe convertit: ubi receptus & coronatus eſt, incredibili hominum frequentia p opter rei novitatem eodem confluente. Cardinales duodecim creavit, homines maximi meriti, inter quos duo eremitæ fuerunt. Verum cum & propter oneris magnitudinem & rerum inexperientiam parum idoneus huic faſtigio ſibiipſi videretur, abdicare ſe magiſtratu conſtituerat. Adeo namque facilis & benignus erat, ut nihil unquam ulli petenti recuſaret, & quandoque duobus idem annueret. Quod abdicationis conſilium tam vehementer urgebat & promovebat cardinalis Cajetanus: ut rametſi Carolus rex Neapolim ſecum perduxiſſet Cæleſtinum, quo illum de ea ſententia dimoveret, ille tandem ſexto ſui pontificatus menſe propria ſponte ſuæ dignitati cederet. Ad ſolitudinem excuſſo onere rediens, ſucceſſoris mandato in arcem Fumonis conjectus eſt, ubi mœrore animi confectus XIV. Kalendas Julii obiit. A Clemente V. in ſanctorum numerum propter miracula relatus eſt. *Hæc Platina & Trithemius*. Pergratum fuerit lectori, ſi quæ de hoc pontifice ſcriptor hujus temporis Eberhardus refert in annalibus anno 1290. hic ſubjungam.

„ Mortuo, inquit, Nicolao IV. vacavit ſedes
„ apoſtolica propter diſcordiam cardinalium
„ pluſquam tribus annis, & tandem iidem car-
„ dinales, ut creditur, nutu Divino concor-
„ daverunt in quemdam virum rectum & re-
„ ligioſum, qui in cella ſua per quadraginta
„ annos & amplius ſub regula B. Benedicti
„ ſtrenue vixerat, qui electus Cæleſtinus eſt
„ vocatus: & cum educeretur e cella, nul-
„ lum equum tunc & etiam poſtea aſcendere
„ voluit, ſed tantum aſellum, exemplo Do-
„ mini venientis Hieroſolymam, equitavit. In
„ via etiam tranſeundo Dominus per eum
„ multa miracula fecit; qui licet miræ ſan-
„ ctitatis exiſteret, tamen adeo ſimplex erat,
„ quod petentibus concedenda & non conce-
„ denda

ANNO CHRISTI 1294.

„ denda conceſſit. Et cum conſideraret, quod A „ conſuetum ſilentium & abſtinentiam, quæ „ in clauſtro ſervaverat, propter intolerabi- „ lem rerum curam, tenere non potuit in pa- „ patu: renunciare eidem præſulatui cogita- „ vit. Et cum ſapientum eſſet opinio, quod „ papa non poſſet cedere, talem conſtitutio- „ nem edidit, quod papæ poſſint cedere, tam „ præſentes, quam futuri: dicens quod de ple- „ nitudine poteſtatis eamdem conſtitutionem „ facere bene poſſet. Qua facta, ſtatim ceſſit, B „ & electus eſt poſt ipſum Benedictus cardina- „ lis, qui vocatus eſt Bonifacius: qui ſtatim „ poſt creationem ſuam omnes gratias & con- „ ceſſiones, quas prædeceſſor ſuus fecerat, „ revocavit. Et omnis populus, propter evi- „ dentem ſanctitatem, prædictum Cæleſtinum „ libenter habuiſſet pro papa: ſed dominus Bo- „ nifacius ipſum recluſit, ne ſchiſma fieret, „ ſi a populo raperetur. Poſt autem duos an- „ nos idem Cæleſtinus mortuus eſt, & dici- „ tur, quod Dominus per eum multa mira- „ cula operetur, & ſepultus eſt in monaſte- „ rio ſancti Antonii Ferentini.

ANNO CHRISTI 1294.

CONCILIUM PROVINCIALE

Ex Martene Theſ. Anec. tom. 4. p. 213.

Apud Aureliacum ſub Simone archiepiſcopo Bituricenſi anno MCCXCIV. celebratum ad ſubveniendum urgentibus regni negotiis.

Ex archivis illuſtriſſimi archiepiſcopi Albienſis.

CONVOCATIO CONCILII.

SImon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus Aquitaniæ primas venerabili fratri A. ejuſdem gratia Claromontenſi epiſcopo ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. In firmamento cæli, ſcilicet univerſalis eccleſiæ a Deo facta fuerunt duo luminaria, id eſt inſtitutæ duæ dignitates, videlicet pontificalis auctoritas & regalis poteſtas a quarum qualibet gubernari & regi debent ſubditi, ut ſub omni quiete conſiſtant: quod in regno Franciæ per compaſſiones & ſupportationes mutuas actore Domino eſt hactenus obſervatum. Nos itaque qui pontificali, licet indigni, fungimur dignitate in dicto regno, in parte ſollicitudinis evocati, merito formidamus, ne ſanguis ſubditorum noſtrorum de noſtris manibus requiratur; D niſi contra turbatores quietis publicæ aſcendamus ex adverſo, & nos murum opponamus pro defenſione fidei & reipublicæ clericorum, & ad perfectæ obſervantiam caritatis: ac ob hoc principaliter prætextu cujuſdam tractatus habiti cum excellentiſſimo principe ac domino domino Philippo Dei gratia rege Francorum una cum archiepiſcopis regni ejuſdem ſuper imminentibus & arduis negotiis, quæ totum regnum ipſum, & quaſcumque perſonas ejuſdem regni, ad cujus turbationem aſpirat hoſtilis ſeditio, dinoſcuntur tangere: diſpendioſo quarum periculo, ut quieta ſibi tranquillitas præparetur, dignum & pium eſt auctoritatis pontificalis potentiæque regalis clypeis obvia- E re, nec non ſuper quibuſdam aliis ſtatum eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum noſtræ provinciæ, quæ celeritatem deſiderant, tractandis & feliciter promovendis, una cum ſuffraganeis noſtris, capitulis, decanis, archidiaconis, abbatibus conventualibus, & collegiatrum eccleſiarum prioribus, archipresbyteris, eccleſiarum rectoribus, perpetuis vicariis, & aliis clericis beneficiatis provinciæ noſtræ Bituricenſis, in quacumque dignitate, officio vel ordine conſtitutis; quos univerſos & ſingulos negotium præſens tangit, & propter hoc ab omnibus approbandum, tractare ſalubriter diſpoſuimus in inſtanti concilio quod dominica die poſt feſtum ſancti Matthæi apoſtoli proxime venturum, & diebus ſequentibus ſi quos continuari contigerit, ſeu etiam prorogari, apud Aureliacum Claromontenſis diœceſis ob C univerſalis eccleſiæ totius provinciæ Bituricenſis & reipublicæ utilitatem ac neceſſitatem urgentem, immo potius imminentem, ad inſtar aliorum archiepiſcoporum ejuſdem regni, veſtris parcentes laboribus & expenſis ſicut, vobis ſuis temporibus oretenus exponemus, Domino concedente, proponimus celebrare. Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus omnes & ſingulos ſuffraganeos noſtros, capitula eccleſiarum cathedralium & collegiatarum, decanos, archidiaconos, & alios in eccleſiis collegiatis ſæcularibus dignitatem ſeu perſonatum habentes, abbates conventuales, & collegiatarum eccleſiarum priores, archipresbyteros, & decanos rurales, eccleſiarum rectores, & alias D perſonas prædictas in dicta Bituricenſi provincia conſtitutas, citetis peremptorie & vocetis, ſeu citari & vocari peremptorie faciatis, ut ipſi dictis diebus & loco ad dictum concilium, videlicet epiſcopi, decani, archidiaconi, abbates conventuales, & eccleſiarum collegiatarum priores, & aliæ perſonæ dignitatem habentes pro ſe perſonaliter, capitula, collegia, archipresbyteri, decani rurales, eccleſiarum rectores, & aliæ inferioris ordinis ſive ſtatus perſonæ per procuratores ſive œconomos ſufficienter inſtructos compareant, audituri, tractaturi, obligaturi, ſi neceſſe fuerit, facturi & adimpleturi quidquid in dicto concilio audiendum, faciendum, tractandum, ordinandum, E & per obligationem adimplendum fuerit ſuper præmiſſis & ea contingentibus ad quæ peremptorie vos citamus ſimiliter & vocamus: vobis mandantes ut ſubditos veſtros citari & vocari faciatis ſecundum formam ſuperius annotatam. Volumus ſiquidem & indulgemus, quod per vos & alios ſuffraganeos veſtros, videlicet per quemlibet in ſua civitate & diœceſi cum eorum ſuffraganeorum ſubditis, quos citari perſonaliter mandavimus, diſpenſare poſſitis ex cauſa legitima, ut dictis diebus & loco comparere valeant per procuratorem ſufficienter inſtructum, prout ſuperius ex expreſſum, cauſam diſpenſationis veſtris conſcientiis relinquentes. Inceſſus autem veſtros vos & alii ſic maturare curetis, quod dicta die dominica de præmiſſis negotiis ad expeditionem ſubditorum celerem aliquid inchoare poſſimus. Datum apud ſanctum Andoenum die ſabbathi poſt octa-

octavas festi B. Mariæ Magdalenæ anno Dom. MCCXCIV. septima indictione.

ANNO CHRISTI 1294.

PROTESTATIONES QUORUMDAM.

Nos officialis Bituricensis gerens vices reverendi in Christo patris domini S. Dei gratia Bituricensis archiepiscopi Aquitaniæque primatis in congregatione apud Aureliacum Claromontensis diœcesis habita ob necessitatem regni Franciæ, & ad requisitionem domini regis Franciæ datam dominica post festum B. Matthæi apostoli ac diebus sequentibus continuatis. Notum facimus universis quod cum idem dominus archiepiscopus mandaverit evocari subditos suffraganeorum suorum ad dictam congregationem, scilicet decanos &c. sub forma quæ sequitur, &c. Simon &c. dictique decani, præpositi, & abbates sæculares, archipresbyteri, priores simplices non collegiati, decani rurales, cappellani, rectores ecclesiarum perpetuique vicarii, abbates & priores religiosi, & conventus, ceterique clerici beneficiati, cujuscumque ordinis sive status, vel procurator ipsorum conquererentur & dicerent prædictum mandatum factum in eorum præjudicium & gravamen, & contra antiquam observantiam & canonicas sanctiones, cum idem dominus archiepiscopus in ipsos nullam potestatem vel jurisdictionem habeat in hoc casu, & peterent ac requirerent instanter mandatum hujusmodi, quatenus contra eos de facto processerat revocari, & penitus annullari, nos habito & obtento consilio ac consensu reverendorum patrum, A. Claromontensis, & S. Caturcensis, R. Ruthenensis, B. Albiensis, Guillelmi Mimatensis Dei gratia episcoporum in ipsa convocatione præsentium. Volentes prædictis conquerentibus esse prompti & benevoli in justitia facienda, nolumus nec intendimus quod per mandatum hujusmodi factum dictis conquerentibus vel aliis quibuscumque aliquod præjudicium generetur, nec alicui sententiæ vel processui eos subjacere volumus contra non venientes ad novum præjudicium pararetur. Volentes insuper & expressum dantes assensum una cum prædictis dominis episcopis, quod ex dicto mandato vel aliquo ex eo vel ob id facto, aliquod jus in proprietate & possessione vel quasi accrescat vel decrescat de novo eidem domino archiepiscopo vel ecclesiæ suæ Bituricensi seu etiam acquiratur. Datum & actum apud Aureliacum tertio cal. octobris anno Domini MCCXCIV.

CONCILIUM DECIMAS PER DUOS ANNOS CEDIT.

NOtum sit omnibus præsentis scripturæ seriem inspecturis, quod nos miseratione divina infra scripti episcopi & Magister Jo. de Vessia officiarius Bituricensis & gerens vices R. P. D. Simonis Dei gratia Bituricensis archiepiscopi Aquitaniæque primatis in remotis agentis, nec non & capitulorum cathedralium & uliarum collegiatarum ecclesiarum procuratores, decani, abbates quoque, & priores conventuales, non exempti, & totum concilium provinciæ Bituricensis ad vocationem R.P.D. Archiepiscopi supradicti apud Aureliacum Claromontensis diœcesis ad tractandum ibidem super necessitatibus & utilitatibus ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum ipsius provinciæ, & insuper super pacifico & tranquillo statu totius regni Franciæ constituti, sedula meditatione pensantes, quod nonnulli principes & magnates regnum ipsum invadere & a diversis ejus lateribus illud hostiliter impugnare, Dei timore postposito moliuntur; idcirco dignum ducimus eidem domino regi in tantæ necessitatis articulo assistere, eique prout ad præsens est possibile subvenire. Diligenti igitur tractatu & deliberatione præhabitis, unanimiter concedimus & promittimus eidem domino regi dare pro tuitione & defensione regni sui decimam omnium proventuum ecclesiasticorum totius Bituricensis provinciæ per duos annos ab hac die continue computandos, sub modo tamen & temperamentis ac conditionibus infra scriptis.

ANNO CHRISTI 1294.

Volumus enim & ordinamus quod terminus primæ solutionis faciendæ primi anni sit in instanti carniprivio; terminus vero secundæ solutionis primi anni sit in festo omnium Sanctorum ex tunc proxime subsequenti; solutiones vero anni secundi fiant anno revoluto eisdem temporibus.

Hoc autem facimus, & concedimus, salvo in his domini nostri summi pontificis beneplacito voluntario, nisi forte tanta & tam evidens regni ejusdem immineret necessitas, quod absque grandi ipsius periculo non posset voluntas ipsius summi pontificis expectari.

Sed & si infra memoratos faciendarum solutionum terminos, pacem vel treugam fieri contigerit, vel alias regni periculum cessaverit, concessio & promissio hujusmodi pro tempore tunc futuro omnino cessent, & pro infectis habeantur, vel propter treugam quantum treuga duraverit prolongentur.

Ad hæc si interim onus simile vel æquipollens in quotitate vel quantitate quacumque per alium quemcumque imponi ecclesiæ Gallicanæ vel jam impositum exigi contingeret, cui impositioni vel exactioni prælati cum justitia resistere nequirent; hoc quidem casu dictum subsidium volumus similiter omnino cessare.

Volumus insuper & ordinamus quod decima seu subsidium hujusmodi levetur per dominum Bituricensem, & per episcopos ejus suffraganeos in suis diœcesibus, seu per substitutos ab eis de beneficiis & a personis solvere decimam solitis, juxta ordinationes & declarationes Romanorum pontificum & legatorum apostolicæ sedis olim editas super solutione decimæ aliis ex causis præteritis temporibus persolutæ; nisi forte in juris subsidium manus regia per eosdem specialiter fuerit requisita; quodque ipsi potestatem habeant, videlicet quilibet in sua civitate & diœcesi quoslibet ad solutionem dictæ decimæ seu subsidii per censuram ecclesiasticam compellendi, & excommunicatos, interdictos, propter hoc vel suspensos a sententiis hujusmodi absolvendi.

Volumus etiam ad tollenda multa incommoda atque damna, quod hujus decimæ seu subsidii solutio fiat de pecunia communiter currente in loco, de quo pecuniam ipsam levari continget.

Rursus intelligimus & hoc a regia majestate humiliter postulamus, quod nullus prælatus, nullaque ecclesiastica persona in hoc subsidio contribuens, ad cavalcatas, seu alia armorum subsidia, vel ad alia etiam hac occasione onera insolita & indebita interim compellatur, aut super his molestetur.

ANNO CHRISTI 1294.

Quodque idem dominus rex non ſinat aliud exigi ſubſidium ab eccleſiis ſeu eccleſiaſticis perſonis, aut aliud onus inſolitum eis imponi, occaſione hujuſmodi guerræ, per comites, vicecomites, barones, vel alias quaſcumque ſæculares perſonas in terris eorum: quodque ipſe dominus rex debeat concedere ſuas patentes litteras reverendo patri domino Biturienſi archiepiſcopo & omnibus ſuffraganeis ſuis pro ſe & eorum ſubditis, continentes, quod ipſe ſubſidium hujuſmodi ex ſola gratia & mera liberalitate recipit, quodque per hoc nullum impoſterum eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis memoratæ provinciæ præjudicium quomodolibet generetur. In quorum omnium teſtimonium nos A. Claromontenſis, S. Caturcenſis, R. Ruthenenſis, B. Albienſis & G. Mimatenſis miſeratione divina epiſcopi, & magiſter Io de geſſia officiarius Biturienſis ſigillorum noſtrorum impreſſiones huic ſcripturæ duximus appendendas. Datum & actum apud Aureliacum tertio calendas octobris anno Domini M. CC. XCIV.

ANNO CHRISTI 1294.

PHILIPPI REGIS LITTERÆ.

Quibus decimas ex mera gratia ſibi conceſſas agnoſcit.

PHilippus Dei gratia Francorum rex univerſis præſentes litteras inſpecturis, ſalutem.

Notum faciamus quod cum dilecti & fideles noſtri archiepiſcopus Biturienſis, per officialem ſuum gerentemque ad hæc vices ipſius archiepiſcopi nunc in remotis agentis, & omnes ſuffraganei Biturienſis eccleſiæ, nec non & capitulorum cathedralium & aliarum eccleſiarum collegiatarum procuratores, decani, abbates, priores conventuales non exempti, & totum concilium provinciæ Biturienſis nuper ad vocationem prædicti Archiepiſcopi apud Aureliacum Claromontenſis diœceſis conſtituti ad pertractandum ibidem ſuper pacifico & tranquillo ſtatu totius regni noſtri, ſedula meditatione penſantes, quod nonnulli principes & magnates regnum noſtrum invadere, & a diverſis ejus lateribus ibidem hoſtiliter impugnare, Dei timore poſtpoſito, moliuntur; & idcirco ducentes nobis aſſiſtere in tanto neceſſitatis articulo, & prout ad præſens eſt poſſibile ſubvenire, diligenti tractatu & deliberatione præhabitis, unanimiter & concorditer nobis dare promiſerint & conceſſerint pro tuitione & defenſione regni noſtri decimam omnium proventuum eccleſiaſticorum totius Biturienſis provinciæ per duos annos, a tempore conceſſionis hujuſmodi computandos, ſub quibuſdam temperamentis adjectis appoſitis & contentis in litteris prælatorum prædictorum, quas vidimus, confectis ſuper conceſſione decimæ prædictæ. Nos modos & conditiones contentas in dictis litteris hujuſmodi confectis volumus, concedimus, ac etiam approbamus, & inhibemus diſtricte omnibus ſubditis noſtris, ne contraveniant, & ne contrarium quomodolibet attentare præſumant: & profitemur quod prædicti prælati ex ſola gratia & mera liberalitate prædictum ſubſidium nobis faciunt, & illud ab eiſdem ex mera gratia recipimus, nec volumus quod per hæc ipſis prælatis, eccleſiis, & eccleſiaſticis perſonis ipſius provinciæ Biturienſis impoſterum aliquod præjudicium generetur. In quorum teſtimonium præſentibus litteris ſigillum noſtrum duximus apponendum. Actum Pariſiis die Jovis poſt octavam purificationis B. Mariæ Virginis anno Domini M. CC. XCIV.

CONCILIUM SALMURIENSE

Jam editum in metropoli Turonenſi, & nunc collatum cum MS.

Concilium apud Salmurum celebratum die Dominica poſt feſtum S. Michaelis in Monte Gargano, anno Domin. MCCXCIV.

TITULI CANONUM.

1. *Contra veſtium ſuperfluitatem.*
2. *De abſolutione ab excommunicatione in morte.*
3. *Contra redimentes peccata per pecunias.*
4. *De confeſſionibus audiendis contrahentium.*
5. *De decimis.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei, & eccleſiarum utilitatem provinciæ Turonenſis, cui auctore Domino præſidemus, necnon pro corrigendis exceſſibus ſubditorum, & moribus reformandis: vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, capitulis, abbatibus, & aliis qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Salmurum, Andegavenſis diœceſis, die Dominica poſt feſtum beati Michaelis in monte Gargano, cum diebus Lunæ & Martis ſequentibus, duximus celebrandum: in quo, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, ordinavimus capitula quæ ſequuntur.

CANONES.

I. *Contra veſtium ſuperfluitatem.*

SIcut Carthaginienſi concilio legitur, & habetur, clericus profeſſionem ſuam habitu & inceſſu probet: & ideo nec veſtibus, nec calceamentis decorem quærat. Miramur ſane quoſdam monachos, abbates, priores, & alios etiam religioſos, qui ſecundum ſuorum inſtituta majorum, cappas clauſas, & de panno nigro deferre tenentur, transfigurato habitu honcias & clochas, nec de pannis nigris, ſed coloratis, fulgidis & pretioſis, deferre præſumunt, non abſque gravi ſcandalo, & regularis diſciplinæ & Divinæ majeſtatis offenſa. Quapropter talia de cetero fieri prohibemus: contrarium ve-

ro

ro facientes gravi animadversione per locorum ordinarios mulctari præcipimus & puniri. ANNO CHRISTI 1294.

correctionem talium excessuum eisdem competat de consuetudine approbata. ANNO CHRISTI 1294.

II. De absolutione ab excommunicatione in morte.

Cum excommunicatis in mortis periculo constitutis absolutionis beneficium, secundum formam canonum, non debeat denegari: quia tamen circa eorum absolutionem, propter sacerdotum simplicitatem & imperitiam, frequenter errari contingit: ut saluti B morientium, & utilitati superstitum salubriter consulatur, formam juri consonam circa talium observationem præcipimus observari: scilicet, ut si pro judicato, vel manifesta offensa, petens absolvi, excommunicatus fuerit, si de illis potest satisfacere in præsenti, non aliter relaxetur sententia, nisi prius de judicato vel offensa fuerit satisfactum. Si vero non possit satisfacere in præsenti, recepta cautione idonea, pignorum scilicet, vel fidejussorum de C satisfaciendo de judicato vel offensa, sententia relaxetur. Si vero offensa dubia fuerit, recepta cautione idonea de satisfaciendo, si eam apparuerit esse manifestam: pro simplici vero contumacia, recepta cautione juratoria de parendo juri, sententia relaxetur. Ubi tamen cautionem idoneam exigi supra præcepimus: juratoriam, si alia præstari non possit, in hoc casu sufficere declaramus. Qui vero forma præscripta non observata, excommunicatum pro judicato vel offensa absolverit: ei D pro quo lata erat sententia, de suo satisfacere, auctoritate præsentis concilii, teneatur.

III. Contra redimentes peccata per pecunias.

Ex cupiditate, quæ omnium malorum radix est, procedit quod plerique archidiaconi, decani, & archipresbyteri provinciæ Turonensis, ecclesiastica jurisdictione utentes, & quod est verius, abutentes: pro corrigendis ex- E cessibus, & criminibus puniendis, videlicet adulterio, fornicatione, incestu, & aliis excessibus, in quibus maxime iidem archidiaconi & alii inferiores dispensare non possunt, a clericis & laicis pœnam pecuniariam contra canonum prohibitionem exigunt & extorquent. Quæ de cetero fieri prohibemus, statuentes, ut ad jussum diœcesani sic exacta restituere teneantur: salvo tamen eis, si quid circa

IV. De confessionibus audiendis contrahentium.

Prohibemus etiam ne archidiaconi, decani, & archipresbyteri jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, clericos cursores, & quasi exploratores, ad audiendas confessiones contrahentium, per archidiaconatus, decanatus, archipresbyteratus suos, de cetero teneant: nec ad relationem eorum, litteras sigillent, ac si in eorum præsentia factæ fuissent: decernentes, si aliter factum fuerit, tales processus & litteras nullius esse momenti.

V. De decimis.

Grave gerimus & molestum, quod plerique barones & alii nobiles, & ignobiles etiam, necnon baillivi, seneschalli, & alii sæculares justitiam exercentes, ad decimas quas in signum universalis dominii universorum dominus sibi retinuit, ealdem deputans Levitis & ministris in templo suo deservientibus, jure hæreditario possidendas ad manus suas faisinant; & impedimenta varia, non sine Divinæ majestatis offensa, & in personarum ecclesiasticarum grave præjudicium, apponere non verentur. Quapropter auctoritate præsentis concilii monemus omnes & singulos temporalem jurisdictionem exercentes, ut personas ecclesiasticas super decimis, de quibus ut de suis in possessione pacifica nomine beneficiorum suorum per annum extiterint, de cetero aliquatenus sine auctoritate judicis ecclesiastici non molestent, nec impedimentum apponant, occupando, faisiendo, manum apponendo, vel alias inhibendo subditis suis ne recipiant ad firmam, vel alias impediendo quo minus decimas tales & earum fructus percipiant, donent, vel tradant ad firmam, vel vendant, secundum quod eisdem personis ecclesiasticis videbitur expedire. Qui vero post mensem a tempore publicationis præsentis concilii contrarium fecerint, ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursuros.

Datum apud Salmurum, die Martis post festum beati Michaelis in Monte Gargano, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto.

ANNO CHRISTI 1294.

ANNO CHRISTI 1294.

Ex Batavia ſacra pag. 166.

STATUTA SYNODALIA

TRAJECTENSIS DIOECESIS.

EPISTOLA PRIMA

DOMINI JOHANNIS DE ZYRICH,

Epiſcopi Trajectenſis.

JOhannes Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Trajectenſis, univerſis & ſingulis tam clericis quam laicis noſtræ civitatis & diœceſis ſalutem in Domino, & mandata noſtra ſalubriter obſervare.

Cum, ſicut fama referente didicimus, plures & diverſi exceſſus graves & enormes & intollerabiles, quod dolenter referimus, in noſtra civitate & diœceſi tam a clericis, quam a laicis perpetrati ſint frequenter, & adhuc perpetrentur ſæpius; Nos ex noſtro officio paſtorali aliquibus eorum aliquali remedio volentes obviare, ne impunitatem eorum delictorum homines conſuetudini potius quam emendationi valeant imputare. In primo excommunicamus omnes & ſingulos clericos & laicos, cujuſcumque conditionis exiſtant, aut ſtatus noſtræ civitatis & diœceſis, juriſdictionem eccleſiaſticam de cetero impedientes ſeu perturbantes qualitercumque, ſeu litteras rumpendo aut rapiendo, ſeu nuncios & portatores earum deludendo, capiendo, detinendo, ſeu damna, injurias, moleſtiaſque eis inferendo, vel quoquo modo alio dictam juriſdictionem eccleſiaſticam perturbando. Item excommunicamus omnes & ſingulos fautores & complices eorum, nec non dantes auxilium & conſilium, qualecumque, qualitercumque, publice vel occulte, ut juriſdictio eccleſiaſtica perturbetur, impediatur, ſeu etiam moleſtetur. Præcipimus etiam omnibus, & ſingulis, & presbyteris Eccleſiarum, ut quandocunque aliquis caſus prædictorum emerſerit, ceſſetur a Divinis in loco, in quo tale impedimentum ſeu perturbatio, ſeu moleſtia facta fuerit, etiam ubi dictos malefactores moram facere contigerit, & in prædictis locis & aliis vicinis eccleſiaſticis a rectoribus & presbyteris earumdem, iidem malefactores tamdiu excommunicati denuncientur publice, quouſque Deo & nobis, ac paſſis injuriam condignam emendam præſtiterint, & ab hujuſmodi ſententia, ſive ſententiis, a nobis beneficium abſolutionis meruerint obtinere. Item excommunicamus auctoritate apoſtolica nobis in hac parte commiſſa, atque noſtra manifeſtos occupatores bonorum ad nos, & eccleſiam noſtram Trajectenſem, Canonicos, Cappellanos ac Clericos, ipſius eccleſiæ communiter vel diviſim ſpectantium, & notorios malefactores noſtros & excommunicatos publice nunciari volumus, & mandamus ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, niſi infra menſem a die notificationis hujuſmodi noſtri proceſſus eis factæ, bona occupata hujuſmodi reſtituant, & damno illato ſatisfecerint competenter. Præcipimuſque in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis Decanis ruralibus, & proviſoribus omnibus & ſingulis, Aut nomina dictorum occupatorum, aut injuriam noſtrorum detentorum manifeſtorum, quos præſciverint, & quando ſciunt, infra unius ſpatium menſis a die ſcientiæ eorum, nobis indicent perſonaliter per litteras, aut per nuncios, & revelent. Item excommunicamus & excommunicatos denunciamus, & denunciari volumus & mandamus, tam auctoritate noſtra, quam etiam virtute conſtitutionis felicis recordationis domini Petri, ſancti Georgii ad velum aureum quondam Diaconi Cardinalis, tunc temporis in partibus inf. Germ. Legati omnes & ſingulos Presbyteros & Clericos, noſtræ civitatis & diœceſis cohabitatores, & concubinarios manifeſtos, quouſque deſtiterint, & de hujuſmodi ſententiis beneficia abſolutionum meruerint obtinere. Item cum propter continuationes delictorum neceſſum ſit augeri pœnas in exemplum, diſtricte præcipimus & mandamus omnes excommunicatos ab homine vel a canone, ſuſpenſos, aut irregulares ex quacumque cauſa effectos, de quibus talia publica ſunt & notoria, a cunctis fidelibus Chriſti vitari. Et ſi laici per plebanos & presbyteros eorum in ipſorum eccleſiis, & ſi presbyteri, aut clerici extiterint per Decanos, qui eis præſunt in eorum capitulis tales quales fuerint publice nunciari, alias contra eos temporaliter gravius proceſſuri, prout eorum pertinacitas exegerit, aut juris ratio ſuadebit; quouſque ſuper prædictis abſolutiones & diſpenſationes meruerint obtinere. Item præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ omnibus & ſingulis Decanis & presbyteris eccleſiarum parochialium, & ſub pœna ſuſpenſionis ab officio, quam in eos, & ſingulos eorum ferimus in his ſcriptis, niſi fecerint quod mandamus, quibus nomina beneficiorum quæcumque vacant, aut vacabunt per noſtram diœceſim infra tempus, nec non & nomina beneficiorum eccleſiaſticorum, quæ tanto tempore in noſtra diœceſi vacaverint, quod eorum collatio ad nos ſeu ad Sedem Apoſtolicam, juxta Lateranenſis ſtatuta concilii devoluta eſt, nobis ſeu procuratoribus noſtris, ad hoc deputatis ſeu etiam deputandis, aut nobis infra unius menſis ſpatium a tempore ſcientiæ eorumdem perſonaliter, per litteras aut per nuncios ſtudeant intimare. Item præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, quod nullus plebanos, Paſtores & Curatos Vicarios quocumque nomine cenſeantur, ad eccleſias aliquas noſtræ civitatis & diœceſis inſtitutos, deſtituat motu propriæ voluntatis ſine juſta & rationabili cauſa, cum non expediat eccleſiis & Parochianis eorum Curatos ſeu Vicarios temporales habere. Item præcipimus & mandamus Decanis ruralibus & proviſoribus quocumque nomine noſtræ civitatis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis ab officio, quam in eos, & quemlibet eorum ferimus, in his ſcriptis, niſi fecerint quod mandamus, ut quilibet eorum ſingulas Abbatias, prioratus, cœnobia,

eccle-

ANNO CHRISTI 1294.

ecclesias collegiatas, conventuales & parochiales, ac cappellas seu decanatus nobis det in scriptis nominatim, vel infra unius mensis spatium, & eorum nomina, & numerum integraliter nobis remittat. Item inhibemus omnibus & singulis Decanis ruralibus, provisoribus nostræ diœcesis, sub pœna suspensionis ab officio, quam in eos & quemlibet eorum ferimus in his scriptis, si contra præsentem inhibitionem venerint quoquo-modo, quatenus nullus eorum intromittat de decimis aut quibuslib. ad nostram jurisdictionem & cognitionem spectantibus, sine nostra licentia speciali; quod si fecerint, suspensionis sententiam ipso facto incurrant, & processus eorum nullius penitus sit momenti. Revocamus etiam quascumque commissiones, ab officio nostro Curiæ Trajectensis, seu quibuscumque aliis in prædictis factas hucusque, cassantes, & irritantes, & irritos nunciantes omnes, & singulos processus de cetero habendos, a quibuscumque virtute commissionum hujusmodi in prædictis, ut præmissum est concessarum. Præsentem autem processum nostrum hic & in vestra præsentia tam patenter publicatum, & lectum per omnes & singulos Decanos, & provisores nostræ civitatis, & diœcesis in singulis eorum capitulis, convocatis ad hoc specialiter confratribus presbyteris eorumdem, publicari volumus, ac ipsius copias processus omnes rectores, & presbyteros, & vicarios nostræ civitatis, & diœcesis recipere præcipimus & mandamus, ut ipsum processum in eorum ecclesiis diebus dominicis & festivis solemniter, coram omni populo prædicent & diligenter exponant. Et ut nullus imposterum ipsius processus ignorantiam prætendat, cum non sit verisimile remanere incognitum, quod tam solemniter, & tam publice omnibus propalatur. Ad certitudinem præsentis, munimen huic modo processui, sigillum nostrum duximus apponendum. Actum & datum Trajecti, anno Domini MCCXCI. feria sexta, post festum beatæ Agnetis martyris & virginis.

JOHANNIS DE ZYRICH

Epistola secunda.

1293. JOhannes Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Trajectensis Universis, &c. Cum ad honorem & laudem omnipotentis Dei, & salutem animarum, & subditorum nostrorum, & libertatem ecclesiæ, & ecclesiasticarum personarum vobis tenore præsentis quædam statuta jure duximus publicanda, & statuere & addere aliqua, quæ ad horum fiant statum, & commodum subditorum; eadem vobis tenore præsentis intimamus, & per vos volumus subditis nostris solemniter intimari, & sicuti intimata fuerint, mandamus, & præcipimus inviolabiliter observari. Et in primo statuimus, ut mores clericorum, & maxime sacerdotum in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant universi, quatenus in conspectu Dei puro corde, & mundo corpore valeant celebrare. Item a crapula & ebrietate omnes abstineant diligenter; abusum quorumdam clericorum penitus decernimus abolendum, quod in quibusdam partibus ad potus æquales se obligant potatores, ut & ille judicio plus laudatur, qui plures inebriat, & fœcundiores calices exhaurit. Item clerici & maxime sacerdotes officia, vel commercia sæcularia, & maxime inhonesta non studeant exercere, simoniæ vitium & specie usurarum districtius fugientes. Item ne arma portent illicita, districtius inhibemus. Item ne sacerdotes ultra tres compatres ad puerum de sacro fonte levandum admittant, districtius inhibemus. Item statuimus quod caput ter in aqua ponatur, nisi fuerit debilis, vel infirmus, vel frigidum tempus, tunc aqua per manum sacerdotis super caput pueri profundatur, ne propter submersionem vel frigiditatem, seu debilitatem puer extinguatur, & moriatur. Item frequentem usum tabernarum sacerdotibus inhibemus. Item inhibemus, ne aliquis sacerdos missam celebret, nisi prius de horis canonicis, matutinas, & primam dixerit. Item presbyter lapsus in mortali peccato, non celebret missam, nisi ante confessus fuerit. Item sacerdotes vestes portent nimia brevitate, vel longitudine non notandas. Item ludos theatrales, spectacula, & larvarum ostensiones in ecclesiis & cœmeteris fieri prohibemus. Item presbyter duas missas nullus celebrare præsumat in die, nisi necessitas jure permissa permittat, & tunc in priori missa ablutiones non sumat post sanguinem. Item presbyteri parochiales sæpe populum suum habeant commonitum, ut si aliquis infirmetur, citius pro sacerdote mittat, ut confiteatur, & sacramenta ecclesiæ percipiat, quæ sine pecuniæ exactione præcipimus exhiberi. Item inhibemus, ne quis chrisma, vel oleum sacrum ab aliquo episcopo accipiat, quam a nobis. Item prohibeant presbyteri subditis suis, ne pueri baptizandi diu teneantur. Item nullus pater vel mater proprium infantem de sacro fonte præsumat levare. Item prohibemus, ne sacerdotes, & procuratores ecclesiarum calices, & sacra vasa, libros, & ornamenta apud cauwertinos, vel alios pignori exponant. Item prohibemus, ne aliquis contrahat matrimonium temporibus prohibitis, & clandestinum sub pœna excommunicationis, & ne aliquis interfit eisdem, sub pœna in jure expressa. Item custodes portent tonsuram clericalem, & prohibemus bigamis etiam, ut non recipiant custodias regendas, quia sunt privilegio clericali penitus exuti, nisi sint adeo tenues & exiles, quod clerici non possint sustentari, & hoc nostro arbitrio, vel nostri Officialis relinquitur ordinandum. Item prohibemus, ne aliqui, qui mortem sibi construxerunt stipulis, laqueo suspendendo; vel qui suspensi, decollati, rotati, vel alias propter suum scelus, interfecti, in ecclesiis, vel cœmeteriis non sepeliantur, nisi de nostra vel nostri Officialis fuerit licentia speciali. Item prohibemus, per pœnam excommunicationis latæ sententiæ in his scriptis, ne aliquis decanus, vel provisor de causis matrimonialibus se aliquatenus intromittat, sed ad civitatem Trajectensem transmittant, ibi est copia peritorum. Item prohibemus, ne laici se intromittant de decimis novalium, sed ad alios pervcniant, ad quos de jure pertinere noscuntur. Item statuimus si clericus vel presbyter capitur, illa parochia sit ipso facto interdicta; si deducitur extra illam parochiam captivus, parochia illa in qua detinetur, sit similiter interdicta, quousque vinculis absolvatur, & nobis, & captivo, ple-

ANNO CHRISTI 1294.

plenarie fuerit ſatisfactum. Si vero interficiatur vel mergatur, quod abſit, ille decanatus in quo tale delictum eſt perpetratum, maneat totaliter interdictus. Item præcipimus ſub pœna excommunicationis, cauwertinos & alios alienigenas fœnus publice exercentes, & publice uſurarios, & hæreticos, & ſtatuarios contra libertatem, & juriſdictionem eccleſiaſticam, & falſarios noſtræ monetæ, vel ſigillorum, vel noſtri officii, niſi ad gremium matris eccleſiæ revertantur & abſolvantur, bis in anno auctoritate noſtra denunciari publice excommunicatos, videlicet, prima dominica adventus Domini, & dominica poſt cineres, videlicet, *Invocavit me*. Nec ab eiſdem oblationes recipiant, nec eiſdem eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrentur, & ad ſepulturam eccleſiaſticam minime admittantur. Item inhibemus laicis, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ in his ſcriptis, ne clericos cogant ſtare jure coram eis, vel arreſtent bona eorum, nec ſe de reconciliatione cœmeteriorum, vel eccleſiarum aliquatenus intromittant. Item ne aliqui clerici vel laici eccleſias deſtructas per deluvium, vel per incendium, vel alias quocumque modo ad alia loca transferant, ſine noſtra licentia ſpeciali, penitus inhibemus. Et ſi quæ facta fuerint per translationem, monemus ſub pœna excommunicationis ſententiæ latæ in his ſcriptis, ut infra menſem a tempore nobis ſatisfaciant de præmiſſis. Item præcipimus orationes fieri pro pace, & ſtatu eccleſiæ Trajectenſis reformando, videlicet VII. pſ. VI. feriis per ſingulos. Item prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliqui excommunicatos ſepeliant, vel aliquos non excommunicatos in eccleſiis recipiant, & cœmeteriis violatis, & interdictis. Item præcipimus, ut quilibet Curatus habeat verſus de caſibus Epiſcopalibus, de quibus ſoli ipſi & ſuperiores habent abſolvere, ſeu illi qui ab eiſdem habent poteſtatem, & primo caſus legantur in Latina, & poſtea lingua materna populo exponantur iſti verſus.

Qui facit inceſtum, deflorans, aut homicida,
Sacrilegus, patrum percuſſor, vel ſodomita,
Tranſgreſſor voti, perjurus, ſortileguſque,
Et mentita fides, faciens incendia, prolis
Oppreſſor, blaſphemus, hæreticus omnis adultus
Pontificem ſuper his ſemper devotus adibit.

Item præcipimus, quod Curati habeant decretalem, quæ eſt in *Rubrica* de ſententia excommunicationis, & eſt Domini Innocentii quarti, & legatur populo, & exponatur lingua materna, ut ſciat populus, quomodo vitari debeant excommunicati ab Epiſcopo. Item habeant decretalem de pœnis, quæ incipit, *Licet qui loquitur de avaritia archidiaconi*, & illam ſimiliter exponant laicis lingua materna. Item præcipimus, ne aliquis de antiquo chriſmate baptizet, nec de aliquo quam de illo novo, quod de noſtra largitione, vel noſtra conceſſione acceperit baptizare, niſi præoccupante morte: & qui contrarium fecerint, noverint ſe damnationis ſententiam pertuliſſe manifeſtam.

Hæc ſtatuta præcipimus inviolabiliter obſervari, & in qualibet eccleſia parochiali per ſacerdotes quater in anno, diebus feriatis & feſtivis publicari, & exponi populo diligenter: videlicet in feſto Pentecoſtes, in feſto S. Michaelis, & in feſto Circumciſionis, & in Dominica poſt cineres, ſcilicet. *Invocavit me.* Actum & datum anno Domini MCCXC. tertio, proxima feria tertia poſt Tyburcii & ſociorum ejus.

ANNO CHRISTI 1294.

De captivatione vel interfectione

CLERICORUM.

Joannes Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Trajectenſis, dilectis nobis in Chriſto univerſis & ſingulis eccleſiarum Prælatis, Præpoſitis, Archidiaconis, Abbatibus, Abbatiſſis, Prioribus, Prioriſſis, Proviſoribus & Decanis, Plebanis & Rectoribus, Cappellanis, Presbyteris, ac ceteris tam Clericis, quam laicis noſtræ civitatis & diœceſis, in verbo ſalutari ſalutem.

Cum ad honorem Dei, & Eccleſiæ Trajectenſis prædictæ ſtatum pacificum, ac ſubditorum noſtrorum ſalutem alias ſicut ſcitis, quædam ſtatuta promulgaverimus utilia & honeſta; Quia tamen ex illis quædam, videlicet de captivatione, & interfectione clericorum, ruptura litterarum eccleſiaſticarum, judicum & aliorum perturbatione, & impedimento multiplici eccleſiaſticæ juriſdictionis, licet æquitate ſuadente, propter delictorum immanitatem ſatis forent tolleranda, aliquibus nobilibus, & aliis juriſdictioni præeſſentibus dura nimium videbantur. Et ob hoc ea per nos mitigari, magna & frequenti inſtantia poſtularint, nos ut ipſi per ſe & ſuos juſtitiarios ad obviandum hujuſmodi delictis & injuriis, ne fiant, & perpetrata vel perpetratæ ſi fuerint, quod abſit, procurandum, quod ſceleris & debita emenda præſtetur, eo promptiores ſe exhibeant, quo nos procliviores in condeſcendendo eorum petitionibus inveniunt; prædicta ſtatuta, aliis in ſuo robore duraturis, in hunc modum, qui ſequitur, duximus mitiganda. In primis ſtatuentes, ſi presbyter vel clericus capiatur, parochia in qua captus fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Et ſi ex illa in aliam transferatur, illam ſimiliter interdicimus, quamdiu in illa detinebitur, una cum illa in qua captor morabitur. Si vero occidatur, quod abſit, ſimiliter parochia illa, in qua tantus exceſſus perpetratus extiterit, & etiam illa, ſeu illæ in qua, vel quibus dicti malefactores ſe receptaverint, eccleſiaſtico ſubjacent interdicto. Et nihilominus malefactor ſeu malefactores hujuſmodi cum complicibus, & receptatoribus eorumdem, ac opem & operam ipſis præſtantibus, quos & in his ſcriptis excommunicamus, atque excommunicati tam auctoritate Canonis, quam noſtra tamdiu publice nuncientur, quouſque Deo, nobis, & eccleſiæ, ac paſſis injuriam, condigna præſtetur emenda; & nihilominus abſolutionis debitum beneficium meruerint obtinere. Statutum inſuper noſtrum, alias per nos factum, contra impedientes eccleſiaſticam juriſdictionem, ſeu perturbantes de cetero qualitercumque, ſive litteras rumpendo, ſive rapiendo, ſeu nuncios aut portitores eorum lædendo capiendo, detinendo, ſeu damna, injurias & moleſtias inferendo, & prout in dicto

ANNO CHRISTI 1294.

cto ſtatuto plenius continentur, in hoc articulo mitigamus; videlicet quod parochia, in qua hujuſmodi violentia, injuria, ſeu perturbatio facta fuerit, vel ubi dictos malefactores morari contigerit, eccleſiaſtico non ſubjaceat interdicto.

Item cum eccleſiæ ſint tutela refugii, & in eis homines peccatorum veniam conſueverint & debeant poſtulare, præſenti decreto declaramus, eccleſias, & earum cœmeteria gaudere immunitate, & ad eas confugientes ab illis violenter extrahi non debere; niſi in eccleſiis, ſeu cœmeteriis prædictis, ſeu contra ea deliquerint. Quare tunc fruſtra legis auxilium invocarent, qui committerent contra eamdem. Vel niſi publici latrones, vel nocturni populatores agrorum fuerint, quin in ſtratis publicis feriunt, comburunt, & deſtruunt agros eorum, qui eis non ſerviunt. Alias enim delinquentes, & ad eccleſias confugientes gaudere debent emunitate earumdem; ſc. ſuper eo quod inique fecerint, ſc. circa mortem, & membrorum mutilationem; alias legitime puniendi. Item præcipimus ſub pœna excommunicationis clericis quibuſcumque noſtræ civitatis & diœceſis, ut tonſuram deferant clericalem, & veſtibus non virgulatis, parvis, ſed clericalibus utantur honeſtis, ac habitu & tonſura, ut a laicis poſſint diſtingui. Item inhibemus ſub pœna excommunicationis, quod nullus clericus noſtræ civitatis & diœceſis audeat arma portare prohibita. Item prohibemus ne aliqui nuptias celebrent temporibus prohibitis, videlicet a prima die adventus Domini, uſque ad octavam Epiphaniæ. Et a LXX. uſque ad octavam Paſchæ, & a dominica ante aſcenſionem Domini, uſque ad dominicam Trinitatis, in omnibus illis incluſive: nec clandeſtina matrimonia contrahant, ſub pœna excommunicationis, & ne aliquis interſit eiſdem, ſub pœna in jure expreſſa. Similiter prohibemus clandeſtina matrimonia; quæ appellamus, quæ ſine denunciatione ſeu bannis in parochiis contrahentium, per presbyteros eorum publice præmiſſis contrahunt. Item præcipimus & expreſſe inhibemus, quod nullus clericus aut presbyter copulet aliquos extraneos, nec nuptis eorum interſit, niſi per litteras patentes, aut per teſtes idoneos ſufficienter conſtiterit contrahere volentem, aut volentes, alicubi non contraxiſſe, vel aliud impedimentum legitimum non habere. Item inhibemus expreſſe, quod clerici peregrini & incogniti, tam noſtræ civitatis & diœceſis, quam alienæ ſe preſbyteros aſſerentes, nullatenus in noſtra civitate & diœceſi admittantur ad celebrandum divina, niſi legitime oſtenderint ſe promotos. Item præcipimus diſtricte in virtute ſanctæ obedientiæ Rectoribus & Presbyteris univerſis & ſingulis, ut in eorum Parochiis, Pater noſter, & Credo, præter articulos fidei qualibet die dominica, nec non decem præcepta, & ſeptem Sacramenta Eccleſiæ ſemel in menſe, vel ſaltem ter, aut quater in anno populo, intelligibiter & lingua materna exponant. Decem præcepta, prout in exodo continentur, ſunt iſta; *Non habebis Deos alienos. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Non occides. Non mœchaberis. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Non concupiſces domum proximi tui. Nec deſiderabis uxorem proximi tui, &c.* De Sacramentis vero eccleſiaſticis, quinque dicuntur neceſſaria, & duo voluntaria Sacramenta. Neceſſaria ſunt iſta, *Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, Corpus Chriſti, & extrema unctio.* Sacramenta voluntaria ſunt, *Ordines, Matrimonium.* Sine Sacramentis autem neceſſariis homo ſalvari non poteſt, ſi ex contemptu obmittantur. Item publicationem illius Decretalis extr. de pœnis. Lic. quam alias fieri mandavimus, præſentibus revocamus. Item ſtatutum noſtrum alias publicatum, videlicet, quod nullus presbyter duas in die miſſas audeat celebrare, niſi neceſſitas in jure permiſſa permittat, &c. taliter intelligimus, videlicet, excepto die nativitatis Domini, & cum funus ſupervenerit, vel aliqua perſona potens advenerit, propter quod, & quam oportet celebrare. Hæc ſtatuta noſtra una cum antiquis a nobis alias promulgatis inviolabiliter obſervari, & in qualibet eccleſia parochiali haberi, & ſub pœna excommunicationis, per ſingulos Rectores ſeu Vicarios in eccleſiis reſidentes, quater in anno prout opportunum fuerit, publicari volumus, exponi populo diligenter. Datum Trajecto anno Domini M. CC.XCIV. feria quinta poſt feſtum beati Andreæ Apoſtoli.

VITA ET EPISTOLÆ BONIFACII PAPÆ VII. VULGO VIII.

BOnifacius VIII. patria Anagninus, antea Benedictus Cajetanus vocatus, Neapoli ipſa vigilia Nativitatis, vir doctrina quidem inſignis, & rerum experientia laudabilis, verum ſupra modum ambitioſus & arrogans, in locum Cæleſtini ſeſe pontificatu abdicantis ſubrogatus eſt anno Chriſti 1294. tempore Adolphi & Alberti imperatorum. Nactus pontificatum, indulta & favores per prædeceſſores ſuos Cæleſtinum (quem metu futuri ſchiſmatis, teſte Eberhardo, recludi mandavit) & Nicolaum conceſſa, abrogavit. Gibellinos perſecutus, contra Columnenſes implacabile odium concepit: ex quorum familia duo cardinales ſchiſmatici per ipſum denunciati ſunt, & omnibus theſauris ſpoliati. Præneſte obſidione cingit, ac diripit; idem quoque ad Zagalorum & Columna fecit. Sciarra Gibellinorum patronus, pontificis furorem declinans, in piratas incidit. Omnium apoſtolorum & evangeliſtarum, item quatuor doctorum eccleſiæ feſta ſub duplici officio celebrari inſtituit. Sextum librum decretalium compilari juſſit. Eugubium, quæ Gibellinorum auſpiciis ab eccleſia defecerat, recuperavit. Alberto Auſtriæ duci imperii confirmationem bis terque petenti

ANNO CHRISTI 1294.

ti denegavit. Reate exiſtens, cum vehementi terræmotu multa ædificia ruinam paſſa fuiſſent, ipſe ſibi in medio prati domum ligneam conſtrui juſſit. Aliquot cardinales creavit. Anno 1300. menſe Decembri annum Jubilæum inſtituit, quem annum ſanctum vocant, ut centeſimo quoque anno celebraretur. Hæreſin Fraticellorum, ſacramenta & poteſtatem eccleſiaſticam contemnentium, promiſcuos concubitus exercentium, animarum purgatarum beatitudinem ad extremum judicii diem uſque diferri docentium, condemnavit. Corpus cujuſdam Hermanni, qui, ut ſcribunt Platina & Sanderus, Fraticellorum dux erat, Ferrariæ exhumari & cremari juſſit, licet pro ſancto coleretur. Patrimonii S. Petri adminiſtrationem Carolo Valeſio comiti concredidit. Philippum IV. cognomine Pulcrum, Franciæ regem, ob violatum jus gentium juſte excommunicavit. Nam cum Apamenſem epiſcopum ſedis apoſtolicæ legatum ideo in carcerem conjeciſſet, quod eum ad expeditionem Hieroſolymitanam additis quibuſdam minis exhortatus fuiſſet, monituſque a Bonifacio, ut ſub pœna depoſitionis legatum dimitteret: rex, teſte Antonino, non modo non paruit, ſed etiam vias inter Franciam & pontificem intercluſit. Convocatis prælatis & nobilibus Francorum rex coram abbate Ciſtercienſe a ſententia pontificis appellavit: ſed abbas interpoſitam appellationem non acceptavit. Conducit ergo, injuriam ſibi illatam ulturus, Sciarram Columnenſem e manibus piratarum a ſe redemptum, eumque cum Nogaretio Gallo equite Romam miſit: qui noctu Anagniam ingreſſus, pontificem nihil metuentem & pontificalibus indutum inveniens, Domino diſponente, ob dignitatem ſedis apoſtolicæ non eſt auſus mittere in eum manus, ſed prædæ cum ſuis triduo vacans, papam cuſtodiæ commiſit. Liberatus autem poſt triduum a civibus, Romam rediit, ubi confectus tædio & mærore trigeſimo quinto die poſt moritur, anno Domini 1303. v. Idus Octobris: cum ſediſſet annos 8. menſes 9. & dies 17. in S. Petro ſepultus eſt, in ſacello quod ipſe extruxerat. Pulpitum ipſe quoque erigi in Laterano procurarat, ex quo excommunicationes die Jovis ſancto publicabantur: ubi etiam Philippus & Columnenſes anathemate notati fuerant. Et, ut ait Panuinus, decretum Gregorii X. de creatione pontificis approbavit: id quod etiam Cæleſtinus fecerat.

Erratbinius. Tantum abeſt, ut Philippus juſte excommunicatus fuerit, ut ne fuerit quidem excommunicatus. Vide inf. obſervationem noſtram ad concil. Rom. ann. 1302.

I. AD ROBERTUM ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM,

Ut præſentet regi litteras quas ſibi mittit pro Scotis.

Bonifacius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri archiepiſcopo Cantuarienſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FRequens & inculcata fide dignorum aſſertio, ac famæ divulgantis eloquium, noſtro patefecerunt auditui exceſſus, moleſtias, turbationem, damna, injurias & jacturas, per cariſſimum in Chriſto filium Eadwardum regem Angliæ illuſtrem, & officiales, ac gentes ipſius, contra regnum Scotiæ ac prælatos, & clericos, & perſonas eccleſiaſticas, religioſas & ſæculares, nec non eccleſias, monaſteria, & alia religioſa loca, & habitatores & incolas dicti regni, & bona eorum etiam, attentata. Noſque nolentes, ſicut nec debemus, talia ſub diſſimulatione tranſire, regem ipſum per litteras noſtras, quas tibi mittimus per te præſentandas eidem, ſerioſas, hortamur, ut epiſcopos, clericos, & perſonas eccleſiaſticas dicti regni, quos adhuc tenere dicitur captivatos, reſtitui faciat priſtinæ libertati, & officiales revocet, quos in eodem regno aſſeritur poſuiſſe, atque ad præſentiam noſtram ſuos mittat procuratores & nuncios, cum omnibus juribus & munimentis ſuis, ſi crediderit in præfato regno, vel aliqua ejus parte, jus aliquod ſe habere: Nihilo minus lites, quæſtiones, & controverſias quaslibet, inter ipſum regem & prælibatum regnum Scotiæ, ac prælatos, clericos, & perſonas ſæculares ejuſdem regni ſubortas, & quæ poſſunt in poſterum ex quibuſcumque cauſis præteritis exoriri, totumque negotium ad deciſionem & determinationem ſedis apoſtolicæ, per dictas noſtras reducimus litteras, & etiam reſervamus: ac decernimus irritum & inane, ſi ſecus ſcienter vel ignoranter a quoquam in hac parte contigerit attentari. Quocirca fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus præfatas litteras noſtras eidem regi, ſublato dilationis obſtaculo, repræſentes: ac ipſum ad ea quæ ſibi ſcribimus, ut in exhortationibus acquieſcat, efficaciter animes & inducas. Diem quoque, quo ſibi prædictas præſentaveris litteras, & quidquid feceris, quidve ipſe reſponderit & fecerit in hac parte, nobis per tuas litteras patentes, harum ſeriem continentes, fideliter & ſerioſius intimare procures.

Datum Anagniæ quarto Kalendas Julii, pontificatus noſtri anno quinto.

II. AD EADWARDUM I. ANGLIÆ REGEM.

Quod regnum Scotiæ pertineat ad eccleſiam Romanam.

Bonifacius epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Eadwardo regi Anglia illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SCimus, fili, & longo jam temporis ſpatio magiſtra nos rerum experientia docuit, qualiter erga Romanam matrem eccleſiam, quæ te gerit in viſceribus caritatis, regiæ devotionis affectus exuberat, reverentiæ zelus viget, quodque promptus ſedis ejus verbis obtemperas, & beneplacitis acquieſcis. Quamobrem firmam ſpem gerimus, plenamque fiduciam obtinemus, quod regalis ſublimitas verba noſtra benigne recipiat, diligenter intelligat, efficaciter proſequatur. Sane ad celſitudinem regiam potuit perveniſſe, & in tuo libro memoriæ nequaquam ambigimus contineri, qualiter ab antiquis temporibus regnum Scotiæ pleno jure pertinuit & adhuc pertinere dignoſcitur ad eccleſiam ſupradictam: quodque illud, ſicut accepimus, progenitoribus tuis regni Angliæ regibus, ſive tibi, feudale non extitit, nec exiſtit. Qualiter etiam claræ memoriæ Henricus rex Angliæ, pater tuus, tempore diſcordiæ ſive belli inter ipſum & quemdam Simonem de Monteforti ſuoſque fautores

res & complices ſuſcitatæ, a recolendæ me- ANNO CHRISTI 1294.
moriæ Alexandro ejuſdem Scotiæ rege, ac
ipſius Henrici genero, auxilium ſibi petiit ex-
hiberi. Et ne hujuſmodi auxilium jure cujus-
libet ſubjectionis aut debiti petitum ſeu præ-
ſtitum notaretur: præfatus Henricus eidem re-
gi Scotiæ ſuas patentes duxit litteras conce-
dendas, per eos firmiter recognoſcens prædi-
ctum auxilium recepiſſe, vel ſe recepturum,
dumtaxat de gratia ſpeciali. Præterea cum
ſucceſſu temporis, præfati regis Scotiæ, tui
ſororii, tunc viventis, in tuæ coronationis ſo-
lemniis habere præſentiam affectares: ſibi per
tuas patentes tenere litteras curaſti, quod in
ipſis ſolemniis ejus habere præſentiam non ex
debito, ſed tantum de gratia intendebas. Et
cum etiam rex ipſe pro Tindaliæ ac de Poy-
nerre terris, in regno Angliæ poſitis, ſe ad
tuam præſentiam perſonaliter contuliſſet, ſibi
fidelitatem ſolitam impenſurus: idem in præ-
fatione fidelitatis hujuſmodi, multis tunc præ-
ſentibus, vivæ vocis oraculo publice declara-
vit, quod pro terris eiſdem, ſitis tantum in
Anglia, non ut rex Scotiæ, neque pro Sco-
tiæ regno, fidelitatem exhibebat eamdem;
quinimmo palam extitit proteſtatus, quod pro
regno ipſo tibi fidelitatem præſtare ſeu facere
aliquatenus non debebat, utpote tibi penitus
non ſubjecto. Tuque ſic oblatam fidelitatem
hujuſmodi admiſiſti. Et tua quoque non cre-
ditur excidiſſe memoria, qualiter eodem rege
Scotiæ de medio quondam ſublato, Marga-
reta puella, nepte tua, tunc minoris ætatis,
hærede ſibi relicta, non ad te velut ad do-
minum pervenit cuſtodia regni memorati: ſed
certi ejuſdem regni proceres ad ejus cuſtodiam
extiterunt electi. Quodque poſtmodum diſpen-
ſatione ab apoſtolica ſede obtenta, ſuper ma-
trimonio contrahendo inter dilectum filium
nobilem virum Eadwardum natum tuum, &
Margaretam prædictam, dum viveret, ſi ad
id procerum dicti regni accederet vel haberе-
tur aſſenſus: tu eiſdem proceribus per tua
ſcripta caviſſe dignoſceris, priuſquam vellent
hujuſmodi matrimonio conſentire, quod re-
gnum ipſum penitus liberum, nullique ſubje-
ctum, ſeu quovis modo ſubmiſſum, in perpe-
tuum remaneret; quodq; in priſtinum ſeu ta-
lem ipſius ſtatum reſtitueretur omnino, ſi ex
hujuſmodi matrimonio contrahendo liberos
non extare contingeret, ac nomen & honorem
ut prius pariter retineret, tam in ſuis ſibi
ſervandis legibus, & præficiendis officialibus
dicti regni, quam parlamentis tenendis, tra-
ctandis cauſis in ipſo, & nullis ejus incolis
extra illud ad judicium evocandis. Et quod
in tuis patentibus litteris inde confectis hæc
plenius & ſerioſius contineri noſcuntur. Præ-
fata inſuper Margareta de præſenti luce ſub-
tracta, & tandem ſuper ſucceſſione dicti regni
Scotiæ ſuborta diſſenſionis materia inter par-
tes, ipſius regni proceres, metuentes ſibi di-
ctoque regno poſſe occaſione hujuſmodi præ-
judicium generari, non aliter ad tuam præ-
ſentiam extra ipſius accedere limites volue-
runt, niſi per te patenti ſcripto caveretur eiſ-
dem, quod id non fiebat ex debito, ſed ex
gratia ſpeciali: quodque nullum exinde ipſius
regni libertatibus poſſet diſpendium immine-
re. Et licet (ut dicitur) ſuper ſtatu ejuſdem
regni Scotiæ, ac ejus prius habita libertate,
regno iplo tunc carente præſidio defenſoris,
per ipſius regni proceres, tunc velut acepha-

los, & duos vel aurigæ ſuffragium non ha- ANNO CHRISTI 1294
bentes, ſive per illum, qui præfati regni re-
gimen, licet indebite, diceris commiſiſſe, con-
tra morem ſolitum aliqua fuerint hactenus in-
novata: ea tamen, utpote per vim & metum
quæ cadere poterant in conſtantem elicita,
nequaquam debent de jure ſubſiſtere, aut in
ejuſdem regni præjudicium redundare. Cete-
rum nobis nullatenus venit in dubium, quin
potius certi ſumus, quod cum apoſtolicæ ſe-
dis præcellens auctoritas per ſuas litteras in
Angliæ & Scotiæ regnis ſimul alicui legatio-
nis committit officium exequendum, vel pro
quavis cauſa, quam rationabilem reputat, de-
cimæ ſolutionem indicit, hujuſmodi apoſtoli-
cæ litteræ ad præfatum Scotiæ regnum ſe ali-
quatenus non extendunt, ſpeciali prædictæ ſe-
dis privilegio Scotis indulto penitus obſiſtente,
prout tempore felicis recordationis Hadria-
ni papæ prædeceſſoris noſtri, tunc S. Hadria-
ni diaconi cardinalis, & per ipſius ſedis lit-
teras ſimul in regnis ipſis legati, cum quo
familiariter tunc eramus, contigit evident-
ter. Nam legatus ipſe ad præfatum regnum
Scotiæ aliquatenus admiſſus non extitit, do-
nec per litteras ſpeciales apoſtolicas ſibi lega-
tionis fuit commiſſum officium in eodem.
Præterea noſcere poteſt regia celſitudo, qua-
liter regnum ipſum per beati Andreæ apoſto-
li venerandas reliquias, non ſine ſuperni nu-
minis grandi dono, acquiſitum & converſum
extitit ad fidei catholicæ unitatem: qualiter
etiam antiquis temporibus Eboracenſis ar-
chiepiſcopus, qui tunc erat, mota per eum
ſuper jure metropolitico adverſus prælatos
Scotiæ quæſtione, in qua dictum antiquitus
fuiſſe commemorat, Memento quod ſumus
tui, ut cetera quæ inde ſequuntur ſilentio
relinquamus, pro ſe ſententiam obtinere ne-
quivit: quamvis alia plura & varia, quæ in
hac parte rationabiliter proponenda ſe offe-
runt, ex quibus ad hæc tibi ſcribenda move-
mur, prætereat calamus, ne inde forſitan ſen-
ſibus regiis tædium generetur. Hæc profecto,
fili cariſſime, infra clauſtra pectoris ſollicite
conſiderare te convenit, & attendere dili-
genter, ex quibus nulli in dubium veniat,
regnum Scotiæ prælibatum ad præfatam Ro-
manam eccleſiam pertinere, quod tibi nec li-
cet, nec licuit, in ipſius eccleſiæ ac multo-
rum præjudicium, per violentiam ſubjugare,
tuæque ſubjicere ditioni. Cum autem, ſicut
habet fide digna & noſtris jam pluries auribus
inculcata relatio, famæque præcurrentis affa-
tibus divulgatur, tu præmiſſa, ut debueras,
non attendens, neque debita conſideratione
diſcutiens, & ad occupandum, & ſubjugandum
ditioni regiæ regnum ipſum, tunc regis auxi-
lio deſtitutum, vehementer aſpirans, & tandem
ad id exercens potentiæ tuæ vires, venerabi-
libus fratribus noſtris Roberto Glaſcuenſi, &
Marco Sodorenſi epiſcopis, & nonnullis cle-
ricis, & aliis perſonis eccleſiaſticis dicti re-
gni, ut dicitur, captis, & carceralibus vin-
culis traditis, quorum aliquos, ſicut aſſeri-
tur, ſqualor carceris violentus extinxit: ac
etiam occupatis caſtris, & (prout fertur) mo-
naſteriis, aliiſque religioſis locis quamplurimis
dirutis, ſeu deſtructis, ac damnis gra-
vibus ejuſdem regni habitatoribus irrogatis,
in ejuſdem regni partibus officiales regios po-
ſuiſti, qui prælatos, ceteros clericos, & ec-
cleſiaſticas ac etiam ſæculares dicti regni per-

ANNO CHRISTI 1294.

sonas, multimodis perturbare moleſtiis & afflictionibus variis, & diverſis impetere non verentur, in Divinæ majeſtatis offenſam, ſedis memoratæ contemptum, regiæ ſalutis & famæ diſpendium, juris injuriam, & grave ſcandalum fidelium plurimorum. Regalem itaque magnificentiam rogamus & hortamur attente, ac obſecramus in eo qui eſt omnium vera ſalus, quatenus ſolerter attendens, quod ex debito paſtoralis officii noſtris humeris incumbentis, ad conſervanda & gubernanda ſollicite bona juraque omnia eccleſiæ ſupra dictæ tenemur, quodque homini pluſquam Deo deferre non poſſumus nec debemus, prædictos epiſcopos, clericos, & perſonas eccleſiaſticas, quos adhuc carcer regius tenet incluſos, pro Divinæ & apoſtolicæ ſedis ac noſtra reverentia (ſublato difficultatis & dilationis objectu) benigne reſtitui facias priſtinæ libertati, dictoſque officiales de regno Scotiæ revoces memorato. Sic te in his prout ſperamus & cupimus, promptis & efficacibus ſtudiis habiturum, ut apud cæleſtem regem, pro minimis grandia rependentem, non immerito reddaris acceptior, gratior habearis, & præter laudis humanæ præconium tibi proinde proventurum, apoſtolicæ ſedis favorem & gratiam poſſis uberius promereri. Si vero in eodem regno Scotiæ, vel aliqua ejus parte, jus aliquod habere te aſſeris: volumus quod tuos procuratores & nuncios ad hoc ſpecialiter conſtitutos, cum omnibus juribus & munimentis tuis, hujuſmodi negotium contingentibus, intra ſex menſes a receptione præſentium numerandos, ad noſtram præſentiam mittere non omittas: cum parati ſimus tibi tanquam dilecto filio plenè ſuper præmiſſis exhibere juſtitiæ complementum, & jura (ſi qua habes) inviolabiliter obſervare. Nos enim nihilo minus ex tunc lites, quæſtiones, & controverſias quaslibet, inter te denique & regnum Scotiæ, ac prælatos, clericos & perſonas ſæculares ejuſdem, ſubortas, & quæ poſſunt in poſterum ex quibuſdam cauſis prædictis exoriri, totumque negotium prædicta contingens, aut aliquid eorumdem, ad cognitionem & determinationem ſedis ejuſdem, præſentium tenore reducimus, & etiam reſervamus: decernentes irritum & inane, ſi ſecus ſcienter vel ignoranter a quoquam in hac parte contigerit attentari. Datum Anagniæ v. Kalendas Julii, pontificatus noſtri anno quinto.

EPISTOLA.

ROBERTI ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS AD BONIFACIUM PAPAM VIII.

Certificatio archiepiſcopi domino papæ miſſa ſuper negotiis Scotiæ.

Sanctiſſimo in Chriſto patri, & domino ſuo reverendo, ſi placet, domino Bonifacio Divina providentia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummo pontifici, ſuus filius devotus Robertus, permiſſione Divina Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, pedum oſcula beatorum, cum promptitudine juxta poſſe parendi mandatis papalibus ac præceptis.

MAndatum ſanctæ & reverendæ paternitatis veſtræ ſub bulla plumbea nuper recepi, tenorem continens infra ſcriptum: Bonifacius epiſcopus &c. Frequens & inculcata fide dignorum, &c. *De verbo ad verbum recitando totam bullam proxime præcedentem.* Cujus delator quaſdam alias litteras apoſtolicas nobili principi domino Eadwardo Dei gratia regi Angliæ illuſtri directas, & per me ex injuncto paternitatis veſtræ preſentandas, incontinenti exhibuit, quaſi ſub eodem contextu. Quo quidem mandato veſtro una cum litteris ſupra ſcriptis reverenter admiſſo, ac ſtatim coram me recitato, præparavi ſarcinunculas, vecturas, & ſumptus, ex tunc de die in diem, & familiam ordinavi ad veniendum pro expoſitione & expeditione eorum quæ mihi per vos mandabantur ad ipſum dominum regem, qui tunc agebat in remotioribus partibus regni ſui, verſus Scotiam, diſtantibus a loco ubi mandatum veſtrum receperam per viginti vel circiter moderatas dietas. Et antequam venirem continuatis dietis cum omni feſtinatione ad civitatem Carleolum, quæ eſt in marchia Scotiæ, ingreſſus fuit idem rex cum exercitu ſuo partem regni Scotiæ, quæ vocatur Galvedia. Cumque diligenter explorando recepiſſem a viris fide dignis ſæcularibus & religioſis, ipſius patriæ notitiam habentibus, quod ad regem, uſque ad Kriandbright in arctiſſimis locis Galvediæ progreſſum, mihi tutus non patebat acceſſus, tamen propter Scotos ſine capitis regimine exiſtentes, & alios latrunculos prædas & ſanguinem Anglorum ſitientes, qui cum duce exercitus eorumdem occupaverant media loca inter Carleolum & ipſum dominum regem, diſtantem ab eadem civitate fere per quadraginta milliaria, cum propter victus & hoſpitii defectum, qui in itinere medio, vaſtata tota patria, reperiri, vel per eam aſportari nequibant: ego per obedientiæ neceſſitatem ex parte una, & per tanta pericula in tam longinquis partibus de mea diœceſi & provincia, quæ ex altera nimium nos urgebant, arctatus, maxime non invento inter ſæculares vel religioſos quoquam qui adventus mei cauſam ipſis Scotis verbo tenus, vel per litteras meas, propter mortis periculum, auderet deferre, & mihi ſecurum conductum petere ab eiſdem: aliud remedium, prout potui, exquirens, direxi duos ex familiaribus meis ad dominum re-

ANNO CHRISTI 1294.

regem prædictum, cum litteris meis, navigio per quosdam periculosos transitus maris; significans sibi per easdem adventum meum & ejus causam, & petens quod propter reverentiam sedis apostolicæ, cujus eram nuncius, sibi significaret, ubi, qualiter, & quando ad eum tute accedere possem propter viarum discrimina, quæ sibi per easdem meas litteras nunciavi. Cujus responsio ab eisdem nunciis, non minima pericula in mari & itinere eundo & redeundo evasis, per litteras regias mihi delato, quibus continebatur, quod ipse dominus rex nihil securi pro me scivit ad vitanda dicta pericula, quam quod cum domina regina uxore sua, pro qua miserat, venirem ad partes Grewikes, ad locum ubi dispositi eidem dominæ obviare, deficiente navigio, quo una cum equis & familiaribus meis necessariis vehi possem per mare. Quod dum nuncii mei transierunt tam periculose versus regem, ventis etiam quasi continue validis & contrariis existentibus, morabar in confiniis Scotiæ, quærendo de loco in locum victus sufficientiam potius quam abundantiam, circa sex septimanas securioris progressus ad regem opportunitatem non tam dispendiose quam anxie expectando. Denique cum audirem diligentius explorando, quod idem dominus rex cum exercitu suo in redeundo versus castrum de Cacrlandrok, quod prius ceperat, in Scotia fixisset tentoria, juxta novam abbatiam Duzquer in Galvedia, malens periculo me meos ac mea exponere, quam in tam longinquis partibus, quodammodo vacuis, extra meam diœcesim & provinciam diutius sic languere: latitans in quibusdam locis secretis juxta mare, quod dividit Angliam & Galvediam, captata temporis opportunitate, in refluxu maris, ductus ab his quos non oportebat viæ transitus ignorasse, transivi per quatuor meatus aquarum maritimos cum equis & phaleris, nomine magis (ratione profunditatis aquarum) quam litoris & vivorum fabulorum introitu & exitu periculosos, & quasi inopinate veni die Veneris proximo post festum sancti Bartholomæi apostoli ultimo jam transacto ad dictum dominum regem, in medio exercitu suo, tunc in prandio existentem: & quia non potuit, ut dicebat, eo die vacare, mandavit mihi illo die in sero per duos de majoribus comitibus, qui tune assistebant ei, quod in crastino, videlicet sabbato sequente, audiret me benigne. Adveniente igitur ipso die sabbati, coram devotissimo juvene domino Eadwardo filio dicti regis, comitibus, baronibus & aliis militibus sui exercitus, in magna multitudine confluentibus, ac dicto domino regi assistentibus, recitato mandato vestro prædicto mihi transmisso, litteras sanctæ paternitatis vestræ præfato domino regi directas, auctoritate ejusdem mandati præsentavi eidem: quas ipse dominus rex reverenter recipiens, eas publice legi coram omnibus, & in Gallica lingua fecerat patenter exponi. Quibus auditis patienter a singulis, animavi ipsum, & induxi modis quibus potui & scivi, quod vestris exhortationibus, quoad ea quæ in dictis litteris exponebantur, pareret in omnibus reverenter. Postmodum me secedente ab eo cum clericis meis ad mandatum suum, dum deliberaret super his cum dictis proceribus suis, ac demum revocato respondit mihi coram eisdem per interpositam personam sub hac forma:

ANNO CHRISTI 1294.

Responsio archiepiscopo Cantuarienſi ad litteras apostolicas.

Domine archiepiscope, fecistis ex parte superioris Reverendi patris domini papæ quamdam monitionem, contingentem statum & jus regni Scotiæ. Verum quia consuetudo est regni Angliæ quod in negotiis contingentibus statum ejusdem regni requiratur consilium omnium quos res tangit, ac instans negotium regni Scotiæ tangit statum & jus regni Angliæ, pluresque sunt prælati, comites, barones, & alii regni Angliæ proceres absentes, qui non sunt nec fuerunt in isto exercitu, quos dictum contingit negotium, quibus etiam inconsultis responderi non poterit dicto summo patri nostro, aut vobis finaliter: in hac parte intendit dominus noster rex super contentis in litteris dicti patris, quam citius poterit commode, eosdem absentes, & nunc præsentes, simul consulere, & cum eisdem deliberatius tractare, ac per nuncios proprios eidem summo pontifici super his de communi eorum consilio respondere.

Quod quidem responsum idem dominus rex sic in sua præsentia nomine suo factum ratificavit, ac etiam expresse approbavit. Dum igitur cum tali responso, coram tanta multitudine magnatum & aliorum fide dignorum mihi facto, licentiatus divertissem ab eo, & versus propria revertissem, audivi quod idem dominus rex, statim infra quatriduum post recessum meum, rediit cum exercitu suo ad partes Angliæ: & singulis quasi de exercitu suo ad propria cum equis & armis remeantibus, idem dominus rex exercitu sic dispersо, paucis eum comitantibus, & secum retentis, perendinare disposuit, ut dicebatur communiter, apud quamdam abbatiam, quæ vocatur Holmcoltran, in confiniis Scotiæ super mare. Et sic mandatum vestrum cum omni qua potui diligentia fum reverenter in omnibus executus. Valeat semper & crescat in Domino ad suæ ecclesiæ regimen apostolica celsitudo vestra.

Datum apud Ottefort, octavo Idus Octobris, anno Domini millesimo trecentesimo.

EPISTOLA.

EADWARDI REGIS ANGLIÆ

AD BONIFACIUM PAPAM VIII.

Respondet Bonifacio super scotiæ negotiis.

Sanctissimo in Christo patri domino Bonifacio, Divina, &c. Eadwardus, &c. infra scripta, non in forma nec in figura judicii, sed omnia extra judicium, pro servanda sanctæ paternitatis vestræ constantia, vobis transmittimus exhibenda.

ALtissimus inspector cordium vestræ scrinio memoriæ indelebili stylo novit inscribi, quod antecessores & progenitores nostri reges Angliæ, jure superioris & directi dominii, ab antiquissimis retro temporibus, regno Scotiæ, & omnibus ipsius regibus & tem-

poribus annexis, præfuerunt, & ab eiſdem pro regno Scotiæ, & ejuſdem proceribus, a quibus habere volebant, legalia homagia receperunt, & fidelitatis debita juramenta receperunt. Nos juris & dominii poſſeſſionem continuantes hujuſmodi, pro tempore noſtro, eadem juramenta recepimus tam a rege Scotiæ, quam ipſius regni proceribus. Quinimmo tanti juris & dominii prærogativa ſuper regnum Scotiæ & ejuſdem reges gaudebant, quod regnum ipſum fidelibus ſuis conferebant. Reges etiam ex juſtis cauſis amovebant, & conſtituerunt ſub ſe loco ipſorum alios regnaturos. Quæ proculdubio ab antiquo notoria fuiſſe & eſſe creduntur apud omnes, licet aliud forſan paternis veſtris auribus per pacis æmulos, & rebellionis filios, falſa inſinuatione ſuggeſtum fuerit: a quorum machinoſis & imaginariis figmentis, ut veſtræ ſanctitatis oculus avertatur, ſuppliciter quæſumus & paternam clementiam & excellentiam devotis affectibus exoramus. Ut brevitatis cauſa, geſtis antiquorum temporum ſalvis, quiddam exempli cauſa tangamus: ſub temporibus itaque Heli & Samuelis prophetarum vir quidam ſtrenuus & inſignis, Brutus nomine, de genere Trojanorum, poſt excidium urbis Trojanæ cum multis nobilibus Trojanorum applicuit in quamdam inſulam tunc Albion vocatam, a gigantibus inhabitatam, quibus ſua & ſuorum ſeductis potentia, & occiſis, eam nomine ſuo Britanniam, ſocioſque ſuos Britannos appellavit, & ædificavit civitatem, quam Trinovantum nuncupavit, quæ modo Londinum nuncupatur. Et poſtea regnum ſuum tribus filiis ſuis dimiſit, ſcilicet Locrino primogenito illam Britanniæ partem, quæ nunc Anglia dicitur; & Albanacto filio ſecundo nato illam partem, quæ tunc Albanea a nomine Albanacti, nunc vero Scotia nuncupatur; & Cambro filio juniori partem illam nomine ſuo tunc Cambriam vocatam, quæ nunc Wallia vocitatur, reſervata Locrino regia dignitate. Itaque biennio poſt mortem Bruti applicuit in Albania quidam rex Hunnorum, nomine, Humber, & Albanactum fratrem Locrini occidit. Quo audito Locrinus rex Britonum perſecutus eſt eum. Qui fugiens ſubmerſus eſt in flumine, quod de nomine ſuo Humbrus vocatur; & ſic Albania revertitur ad illum Locrinum. Item Dunwallio rex Britonum, Scatarum regem Scotiæ ſibi rebellem occidit, & terram ejus in deditionem recepit. Item duo filii Dunwallionis, ſcilicet Belinus & Brennius, inter ſe regnum patris ſui diviſerunt: ita quod Belinus ſenior diadema inſulæ cum Britannia, Wallia, & Cornubia, poſſederit; Brennius vero ſub eo regnaturus, Scotiam acciperet. Petebat enim Trojana conſuetudo, quod dignitas hæreditatis primogenito perveniret. Item Arthurus rex Britonum famoſiſſimus Scotiam ſibi rebellem ſubjecit, & pene totam gentem delevit. Et poſtea quemdam nomine Anſelmum regem Scotiæ præfecit. Et cum poſtea idem rex Arthurus apud civitatem Legionum feſtum faceret celeberrimum, interfuernnt ibi omnes reges ſibi ſubjecti: inter quos Anſelmus rex Scotiæ, ſervitium pro regno Scotiæ exhibens debitum, gladium regis Arthuri detulit ante ipſum. Et ſucceſſive omnes reges Scotiæ omnibus regibus Britonum fuerunt ſubjecti; ſuccedentibus autem regibus Angliæ in prædicta inſula, & ipſius monarchiam & dominium obtinentibus ſubſequenter.

ANNO CHRISTI 1294.

ANNO CHRISTI 1294.

SALZBURGENSE CONCILIUM

Contra Uſurpatorem epiſcopatuum Tridentini & Brixinenſis

Anno 1294. *habitum.*

Ex Supp. Manſi to. III. pag. 297.

HAnſizius Germ. Sac. to. I. pag. 435. pauca hæc verba ex chronographo Melicenſi de concilio iſto tranſcribit. *Anno MCCXCIV. Concilium Salzburgæ habetur; ibique dux Karinthiæ Mainhardus cum omnibus fautoribus ſuis, auctoritate apoſtolica, excommunicatur pro detentione quorumdam epiſcopatuum, videlicet Tridentini & Brixenſis.* Nec plura Hanſizius de concilio; qui tamen monet ducem contumacem ſequenti anno reſipuiſſe.

SYNODUS STRIGONIENSIS

Habita ſub Andrea III. Hungariæ rege, & Lodomerio archiepiſcopo

Anno 1294.

Ex Manſi pag. 347. Affert Peterffy Con. Hung. t. I. p. 131.

(a) Fragm. panis corvi Protho Eremitici an. 1663. edit. p. 89.

(b) annus notatur in margine libri.

(c) Veſprimienſis.

(d) Nempe 1294.

ANnales Eremitarum S. Pauli, tertiæ ſub Lodomerio celebratæ ſynodi memoriam in hæc verba refricuerunt. (*a*) *Poſtulans vero ſui officii robur*; Stephanus nempe, jam tertium in ſacri ordinis provincialem anno 1290. electus (*b*) *a diœceſano, juxta ſupra citatum præſcriptum Pauli epiſcopi,* (*c*) *commiſſarii apoſtolici de præſentatione, & confirmatione, recens electi provincialis, acceſſit ad Lodomerium archiepiſcopum Strigonienſem, tanquam ejus diœceſis inquilinus, a quo benigne acceptus, & auctoritatem in fratres, & animum ad res ordinis augendas, ab eodem retulit. Anno deinde ab electione ſua quarto,* (*d*) *in concilio provinciali, per eumdem D. archiepiſcopum, cum univerſo clero Strigonii celebrato, etiam P. Stephanus adfuit: ubi præter alia in favorem ſuæ religionis, decreta impetravit, ut*

☞ *ut monaſterium S. Ladislai Kekes, a ſe jam in officio ædificatum, gauderet ſuis immunitatibus, & libertatibus, & præciſa omni intermedia vel vicaria juriſdictione, ſoli Metropolitano Strigonienſi ſubeſſet.*

ANNO CHRISTI 1294.

Indiculus quidam MS. Muſæi noſtri, cauſam ſacri comitii paucis abſolvit. *Anno* 1294. *Laniones Strigonienſes ob enormes contumaces exceſſus, Lodomerius cum epiſcopis communione fidelium anathemate excludit.* Ferociebant horum exemplo cives ipſi, tractis in ſocietatem facinoris plurium eccleſiarum ſubditis. Incendium portendebant commune flammæ exitiales per urbes, & oppida a cervicoſo hominum genere dilatæ. Pax & obſervantia erga Antiſtites in ſyn cne quam procurari potuit. Ad regem confugit Lodamerius. Reis dies dicta; excuſſa inſanientis utique populi querela. Andreæ R. demum ſententia diſſenſioni, egregio diplomate in favorem Lodomerii, regina matre potiſſimum collaborante, edito, hiſtoriæ deinceps etiam ſervituro, conſultum. *Affertur hic ab auctore Andreæ regis diploma, quod cum hiſt. huic non ſerviat in præſens omittitur.*

ANNO CHRISTI 1294.

☞ CONSTITUTIO GILBERTI EPISCOPI CICESTRENSIS

Quæ deſideratur in MS. Henr. Spel. & in edit. Veneta Labb. ex Wilkins

Anno 1294.

An. 1294. ex MS. Cod. Noye an. 1292. Manſi pag. 349.

NE ſubjectorum vicariorum, ſeu ſacerdotum parochialium ſimplicitate vel conniventia, quæ hactenus alicubi in noſtra diœceſi fieri reperimus, triunci concavi de cætero in eccleſiis parochialibus, vel cappellis erigantur, per quod ſubtrahatur a divina reverentia ſive cultu devotio popularis; dum ex vero vel ficto parochianorum odio eiſdem truncis malitioſe vel damnabiliter imponunt, quod Deo miniſtrantibus in altari devote conſueverit offerri; hac ſacra ſynodali conſtitutione ſancimus, ne qui parochiani, rectores, vel vicarii, vel ſacerdos parochialis eccleſiæ curam gerens, truncos hujuſmodi, vel aliud pecuniæ receptaculum cum clauſura ſine noſtra vel officialis noſtri licentia erigant, ut conſilium præſtent erigentibus, aut juvamen; ſed erectos removeant ab eccleſiis, in quibus fuerint, intra octo dies a tempore notificationis, vel publicationis præſentis edicti. Quod ſi ex contemptu, negligentia, ſeu quavis arte vel malitia factum non fuerit, vel omiſſum, ex eo tempore ipſam eccleſiam, in qua truncus hujuſmodi fuerit, vel quid aliud, ut diximus, loco ejus ſub interdicto manere volumus, quouſque funditus evellatur & amoveatur ab ea.

STATUTA ET ORDINATIONES

ANNO CHRISTI 1295.

ROBERTI DE VINCHELSE CANTUAR. ARCHIEPISCOPI,

Pro meliori curæ ſuæ Cantuarienſis regimine.

Edidit collector Anglicanus Tomo II. ex MS. Bibliothecæ Cotton.

ANNO CHRISTI 1295.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Forma juramenti judicum.*
2. *Forma juramenti examinatorum & clericorum.*
3. *Forma juramenti advocatorum & procuratorum.*
4. *De præſentia officialis, & quod ſe diutius non abſentet.*
5. *De præſentia officialis in conſiſtorio.*
6. *Quantum debet recipi pro ſigillo, & a clericis pro ſcriptura.*
7. *De ſalario examinatoris.*
8. *De numero advocatorum & procuratorum, ac etiam de ſtatu & conditionibus eorum.*
9. *De locis & ſedibus.*
10. *De pœna eorum qui falſum committunt, vel teſtes aut inſtrumenta ſubtrahunt aut corrumpunt vel occultant, ſeu procuratoria revocari procurant.*
11. *Ne quis alium in officio ſuo ſupplantet.*
12. *De puniendo advocatos & procuratores garrulos.*
13. *Quod advocati aut procuratores ſe a conſiſtorio non abſentent. Et quod regiſtrum ſuo ordine primitus expediatur.*
14. *Quod procuratores ſine advocatis cauſas non aſſumant; & quod tam advocati, quam procuratores, & ceteri miniſtri, in cauſis pauperum, officium ſuum gratis impendant.*
15. *De pœna advocatorum & procuratorum, procurantium dilationes frivolas.*
16. *Ne miniſtri conſiſtorii tabernas exerceant.*
17. *De ſuſpectis aſſeſſoribus, & advocatis clandeſtine procuratis.*
18. *Quot advocatos aut procuratores una pars habere valeat, & de dando advocatum aut procuratorem parti non habenti, & præcipue in cauſis tangentibus miniſtros curiæ.*
19. *Ut originalia inſtrumenta partibus retradantur.*
20. *Quod non reſcribatur in correctionibus a denegatione articuli vel libelli.*
21. *Quando & qualiter debeat, vel quando non debeat de ſubditorum negligentia ad querelas reſcribi.*
22. *Ut in correctionibus non appelletur regulariter ad tuitionem, niſi a diffinitiva.*

23 De

ANNO CHRISTI 1295.

23. *De impetrantibus bis tuitorie vel directe super eodem gravamine.*
24. *Ut suggerens contra partem, eam citari procuret.*
25. *Ne ad gravamina generalia tuitorie de facili rescribatur.*
26. *Qualiter examinatores se habere debeant in positionibus audiendis, & testibus examinandis.*
27. *De protocollo a clerico registri primitus faciendo.*
28. *De modo procedendi in contemptibus tam contra suffraganeos, quam ceteros.*
29. *De mittendo ad personas egregias vel alias, & de tempore hoc petendi.*
30. *De tempore proponendi justificationes, & modo præbendi easdem.*
31. *Ne advocatus vel procurator in causis, testificet in eisdem.*
32. *De tempore contestandi, & justificandi contestationem.*
33. *De querelis super excommunicatione injusta.*
34. *De appellationibus tuitoriis, ac gravamine partis, & modo probandi easdem.*
35. *De tuitoriis contra episcopos, & eorum officiales suggestis, & justificationibus super eis proponendis, & modo probandi easdem.*
36. *De absolutione ad cautelam.*
37. *Quando sit pro processu mittendum, & quando non.*
38. *De continuando processum processui, vel noviter inchoando.*
39. *Si pars utraque ab eodem appellet, quæ pars alteri præferatur.*
40. *Ut dimissus, iterato super eodem vel alio gravamine prius illato suggerens, repellatur.*
41. *De eo qui appellationem directam in qua sibi datur tuitio, non prosequitur infra tempus.*
42. *De eodem.*
43. *Qualiter sit in appellationibus a decano vel alio commissario ad officialem interpositis procedendum.*
44. *De Missis in ecclesia de Arcubus in principio & in fine terminorum in ministrorum curiæ supradictæ præsentia solemniter celebrandis. Et ut iidem ministri interfint exequiis, & Missæ pro defunctis ipsius curiæ ministris tempore sepulturæ.*
45. *Ne judices aut ceteri curiæ supradicti ministri, dona vel xenia contra juris prohibitionem recipiant, aut quæ scandalum generent quoquo modo.*
46. *De consuetudinibus observandis una cum statutis prædictis, & de pœna non observantium ista statuta.*
47. *Terminatio & finalis conclusio statutorum.*

PRÆFATIO.

Robertus permissione Divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas, ad æternam rei memoriam.

AD viam nostri regiminis planius ordinandam, opportunum esse conspicimus, ab his quæ nobis incumbunt primitus inchoare: ut trabe desidiæ vel torporis ab oculis nostris ejecta, excessuum & negligentiarum festucas ejiciamus uberius ab oculis subditorum, & delictorum materia, quam a ceteris conamur excutere, a ministerialibus & locis nostræ solitudinis primitus evellatur. In cujus viæ excogitato progressu, curiæ nostræ Cantuariensi, ad quam pro habenda justitia specie * fiduciali recurritur, maculas & defectus, tam in personis, quam in rebus, causarum seu negotiorum processibus, & corruptelis habitis circa ea, extirpare proponimus: ut pura & incontaminata justitia, ac æquitatis congrua mansuetudo, exinde scaturiens per cetera loca provinciæ, abundantibus rivulis diffundatur. Cum igitur ipsius curiæ fama celebris, infamiæ nota respergi poterit, & fulgor ejus irradians obfuscari, nisi debitus rigor justitiæ inibi conservetur: sumptuosa cupiditas, & in adeundo gravida difficultas, ac etiam dilationes superfluæ congruis mediis amputentur, quæ mercalem reddunt justitiam, & lites faciunt immortales. Nos ad ea cautius experienda, quæ continentur inferius deliberato consilio duximus statuenda; quibus etiam universa serioſius enucleata perstringimus, quæ prædecessores nostri * tam celebris curiæ, pro reformatione temporum labentium curriculis succesſivis, frequentibus studiis, variisque laboribus salubriter ordinarunt: ut ad ipsam curiam in suis necessitatibus confluentes, explosis ac semotis ambagibus & obstaculis præcisis, juxta naturam & qualitatem negotiorum & causarum, celerem justitiam cum fiducia valeant reportare.

ANNO CHRISTI 1295.

* speciali fiducia

* *Forte* pro reformatione tam celebris curiæ, temporum, &c. *H.*

CAPITULA.

I. *Forma juramenti judicum.*

A Personis itaque primitus inchoantes, statuimus, ut tam officialis dictæ curiæ, quam decanus de Arcubus, suus commissarius generalis, in initio administrationis susceptæ, corporale præstent ad sancta evangelia juramentum, quod in officiis ipsis, pro suis vicibus, diligenter & fideliter se habebunt, ac favoris, odii, & cupidinis cujuscumque tramitibus, depulsis penitus & omissis, justitiam facient plenam & puram in singulis, quatenus humana fragilitas patitur, juxta posse. Jura vero & laudabiles consuetudines & ordinationes scriptas, una cum statutis ejusdem curiæ novis & antiquis, quatenus antiqua novis non obviant, quatenus ad eos pertinent, observabunt, & ab aliis ministris ejusdem curiæ quibuscumque diligenter & fideliter facient observari. Simile quoque juramentum commissariis ipsius officialis, in sui & dicti decani absentia constitutis, similiter subeatur.

II. *Forma juramenti examinatorum & clericorum.*

Examinatores quoque ipsius consistorii de Arcubus, quos duos dumtaxat, ut consuetum est, fore censemus, & clerici ad registrum & faciendas copias, ac etiam ad scribendum responsiones partium & dicta testium, deputati, juramento simili, quatenus ad eos pertinet, se adstringant, de faciendo & exequendo videlicet diligenter & fideliter, sine favore cujuscumque, vel odio aut materia cujusquam inordinatæ cupidinis, quod eorum incumbit officio, & de consuetudinibus ac statutis, ut præmittitur, observandis, ac etiam de faciendo * ..... in iis est, eadem observari: quodque non erunt in adeundo difficili-

* *f.* quantum in iis est,

ficiles, nec in sumptibus indebite onerosi. A
ANNO CHRISTI 1295. Verba judicis. „ In officio tuo, pro viribus
„ tuis, diligenter & fideliter te habebis, ac
„ curiæ Cantuariensis ordinationes scriptas,
„ una cum statutis ejusdem curiæ, novis &
„ antiquis, quatenus antiqua novis non ob-
„ viant, observabis.

III. *Forma juramenti advocatorum & procuratorum.*

Advocati etiam & procuratores prædicti consistorii generales, jurent similiter formam scriptam ibidem: hoc addito, si non contineatur in ea, quod consuetudines & statuta prædicta, quatenus ad eos pertinent, obser- B vabunt, & quod factum in judicio non proponent, nisi quod verum & justum, prout informabuntur a partibus, esse credunt. Quodque in informationibus recipiendis a partibus, veritatem facti ab eisdem cum omni qua poterunt cautela elicient, & pericula eis inde per viam judicii affutura, quatenus id sciunt, partibus ipsis patenter exponent, desperata negotia scienter nullatenus assumentes: sed cum eis causas seu negotia injusta esse constiterit, prout tenentur de jure, totaliter derelinquent.

IV. *De præsentia officialis, & quod se diutius non absentet.*

Insuper statuendo decernimus, ut officialis Cantuariensis, cujus damnosa sæpius reputatur absentia, longe a civitate London. se absque causa rationabili vel legitima diutius non divertens, in rescribendo se facilem & benignum, ac etiam sine morosa * protra- * *Forte*, protractione, *Hard.* ctactione petentium expeditum exhibeat, & ad justas petitiones receptas cito & sine difficultate rescribat, & citius ubi in mora periculum viderit imminere: videlicet in testamentariis, matrimonialibus, alimentorum & beneficiorum causis & negotiis, ubi de violenta intrusione, seu spoliatione, aut declaratione vacationis ecclesiæ, seu de providendo ecclesiæ vacanti, suggeritur: in quibus mora trahit periculum corporum, & etiam animarum.

V. *De præsentia officialis in consistorio.*

Item quod officialis in singulis sessionibus per aliquot dies, quando opportunum esse conspexerit, suam si possit præsentiam exhibeat personalem, & appellationes a decano de Arcubus suo commissario, vel alio commissario suo, in ipsius & decani supradicti absentia, a gravamine interjectas, de plano processus examinans, statim terminet & decidat. Si vero a diffinitivis ipsorum sententiis fuerit appellatum, tunc appellationum hujusmodi merita, consueta indagine dirimantur.

VI. *Quantum debet recipi pro sigillo, & a clericis pro scriptura.*

Item quod pro suggestionibus, ac executionibus, se aliis quibuscumque litteris sigillandis, pro quibus pecunia recipi consuevit, amplius quam lex denarii pro sigillo quolibet non solvantur: & pro scriptura earum secundum quantitatem ejusdem recipiatur pecunia, officialis vel decani arbitrio, si necesse fuerit, moderanda. Sed in originalium attestationum scriptura, decem pollices in longitudine lineæ continente, pro duodecim lineis unus denarius, in attestationum autem hujusmodi vel processuum copiis, pro viginti quatuor lineis ejusdem longitudinis unus denarius tantum recipiatur. Quæ omnia in apta & legibili littera, cum congruo interlineari spatio conscribantur: de qua copia statim fiat collatio per juratos examinatores vel clericos consistorii antedicti. ANNO CHRISTI 1295.

VII. *De salario examinatoris.*

Item examinator, pro examinatione cujuslibet testis tantum recipiat, & non amplius, quantum recipitur pro scriptura attestationum originalium testis primi. Ad cujus examinatoris salarium, si pars adversa contra quam producitur, interrogatoria sua tradiderit, pro interrogatoriis ejusdem contribuat, quantum examinator, in virtute sui sacramenti in assumptione sui officii præstiti, vel judex in ejus defectum, duxerit moderandum. Si vero examinator pro ampliori lucro captando, impertinenti verborum confusione, attestationes conscripserit vel conscribi fecerit primi testis: cum de hoc convictus fue- C rit, ab officio suo perpetuo deponatur, majori acrimonia, si res exegerit, puniendus, ad arbitrium prædicti consistorii præsidentis.

VIII. *De numero advocatorum & procuratorum, ac etiam de statu & conditionibus eorumdem.*

Statuimus insuper, ut sexdecim advocati & decem procuratores dumtaxat, in consistorio ipso jurati existant, eidem consistorio totaliter intendentes, qui nec alia consistoria postulando, seu procuratoris officium exercendo, sine præsidentis ejusdem consistorii licentia speciali, eis ex causa dumtaxat legitima concedenda, frequentent; illis videlicet ho- D ris, quibus causæ & negotia solent in eodem consistorio ventilari. Nec alicujus servitio tanquam familiares specialiter astringantur: nec etiam sacerdotes, advocati vel procuratores de numero prædictorum, ut supra jurati, in consistorio prænotato existant: nec presbyteri, si in eodem consistorio quandoque postulare voluerint vel etiam procurare, nisi pro seipsis, aut in causis ecclesiarum suarum, vel pro suis dominis, quorum sunt familiares & domestici, aut pro miserabilibus personis, & hoc gratis sine salario & dono quocumque, in prædicto consistorio publice postulent, vel officium procuratorum assu- E mant. Nec quisquam in dictorum advocatorum numero, nisi qui jura civilia & canonica per quinquennium, vel quadriennium ad minus, in scholis alicujus universitatis vel municipii publice prius audierit, & per unum annum ad minus in eodem consistorio steterit, admittatur.

IX. *De locis & sedibus.*

Antiquiores etiam advocati in sedibus ex oppositio judicis collocentur: ceteris ab utroque latere, prout sunt priores vel posteriores

in

in tempore, propius & remotius collocatis. Quod & in procuratoribus volumus obſervari.

ANNO CHRISTI 1295.

X. *De pœna eorum qui falſum committunt, vel teſtes aut inſtrumenta ſubtrahunt aut corrumpunt vel occultant, ſeu procuratoria revocari procurant.*

Decernimus etiam ſtatuendo, quod ſi quis examinator, clericus, advocatus, vel procurator conſiſtorii prædicti, falſum in officio ſuo committat, vel probationes partis alicujus malitioſe ſubtrahat, aut impediat ſeu impedire procuret; vel falſis inſtrumentis & præcipue procuratoriis tempore limitatis, poſt tempus hujuſmodi, vel aliter revocatis tacite vel expreſſe, ſcienter utatur, aut vera inſtrumenta ſupprimat vel corrumpat, ſeu teſtes ſubornet, vel ſubornari & corrumpi procuret, aut falſas cauſas ſeu negotia, de conſuetudine ſcienter aſſumat, vel falſum factum ſcienter proponat vel proponi faciat, aut prohibitiones regias in quibus locum non habent, impetrari, ſeu exhiberi procuret, ſeu hujuſmodi prohibitionum impetrationi aut uſui conſentiat tacite vel expreſſe, aut præſidenti dictæ curiæ mandata quæcumque porrigi, eis præjudicativa ſeu impeditiva proceſſuum eorumdem, falſo & malitioſe (quos non ambigitur in majoris excommunicationis ſententiam, latam contra violatores ſeu turbatores jurium & libertatum eccleſiæ, incidiſſe) ſi de his vel eorum aliquo convictus extiterit, a conſiſtorio perpetuo ſuſpendatur: de quibus omnibus, officialis vel decanus de Arcubus, vigilanter inquirat, quoties fuerit opportunum. Si vero de præmiſſis convinci non potuerint, ſed his aut eorum aliquo fuerint publice diffamati, vel certa ratione ſuſpecti: donec legitime ſe purgaverint, ab officio ſuſpendantur. Ad quam purgationem præſtandam, ſi purgandi protervia, vel magnitudo delicti, aut diffamationis ſeu ſuſpicionis hujuſmodi id exigat, idem purgandus ad audientiam archiepiſcopi Cantuarienſis, qui erit pro tempore, per præſidentem dicti conſiſtorii, ſi expediens eſſe viderit, remittatur. Hoc idem de procuratoribus, illicite attachiamenta per laicalem potentiam fieri de judice vel de parte procurantibus, aut de procuratione hujuſmodi diffamatis & ſuſpectis, præcipimus obſervari. Occultantes inſuper procuratoria, quibus ſunt uſi, & procurantes per malitiam ipſa procuratoria revocari, ſi id cauſæ diſpendium, aut adverſario præjudicium afferat, ſtatim graviter puniantur: & incorrigibiles, perpetuo ſuſpendantur. De his etiam violenta præſumptione ſuſpecti, legitime & incontinenti ſe purgent: aut, ut præmittitur, ſuſpendantur.

XI. *Ne quis alium in officio ſuo ſupplantet.*

Prohibemus etiam, ne quis alium in officio aliquo ſupradicti conſiſtorii inſidioſe ſupplantet: & ſi de hoc convictus extiterit, ab officio, quouſque hoc emendabitur, ſuſpendatur.

XII. *De puniendo advocatos & procuratores garrulos.*

Item judex advocatos & procuratores garruloſos & tumultuoſos, ac etiam conviciantes coerceat: unoque electo negotio ceteri ſileant, quouſque inchoatum expediatur negotium ea vice; ac etiam curialiter & modeſte ſe habeant, & proponenda proponant. Et qui contra fecerit, arbitrio judicis puniatur: & ſi ſuper hoc incorrigibilis maneat, a conſiſtorio perpetuo ſuſpendatur.

ANNO CHRISTI 1295.

XIII. *Quod advocati aut procuratores ſe a conſiſtorio non abſentent. Et quod regiſtrum ſuo ordine primitus expediatur.*

Item, quia advocatorum & procuratorum abſentia, negotiorum celerem expeditionem impedire, & ordinem debitum perturbare regiſtri frequentius conſuevit: caveant advocati & procuratores conſiſtorii, ne dum cauſas in eo tractandas habuerint, ſine licentia judicis ſe abſentent, quin ſocium habeant, per quem cauſa poſſit opportune, & ſine moroſa dilatione tractari: & quod tempeſtive veniant omni die, uſque ad ſolutum judicium eo die, ſine licentia judicis nullatenus recedentes, pœna eis ſtatim imponenda, ſi contra fecerint: & ſi incorrigibiles ſuper hoc fuerint, ſuſpendantur. Regiſtrum etiam, ne ejus ordo turbetur, expediatur primitus ſuo die, ſi fieri poterit: alioquin die ſequente, ordine ipſius regiſtri modis omnibus obſervato, niſi forte inſtans productio teſtium, quæ ſine diſpendio differri non poterit, hujuſmodi ordinem ex æquitate quandoque poſtulet interverti.

XIV. *Quod procuratores ſine advocatis cauſas non aſſumant: & quod tam advocati, quam procuratores, & ceteri miniſtri, in cauſis pauperum, officium ſuum gratis impendant.*

Item procuratores ſine advocatis cauſas vel negotia non aſſumant, nec etiam proſequantur: ſed ſui officii finibus ſint contenti. Cauſas etiam pauperum judex certis advocatis & procuratoribus gratis ſuſcipiendas aſſignet: & tam examinatores, quam clerici jurati de conſiſtorio, eiſdem pauperibus officium ſuum caritative & gratis impendant. Quas cauſas judex præ ceteris citius, ſi fieri poterit, expedire conetur, nihil pro examinatione proceſſuum, aut ſententiarum litteris executoriis a perſonis hujuſmodi exigendo.

XV. *De pœna advocatorum & procuratorum, procurantium dilationes frivolas.*

Item advocatus vel procurator, qui per notorie falſas, ſeu fruſtratorias appellationes, a gravamine, vel a diffinitivis ſententiis interjectas, proceſſus decani de Arcubus, vel etiam officialis curiæ noſtræ, aut commiſſarii ipſorum cujuſcumque, executioneſve ſuarum ſententiarum, malitioſe retardaverit, aut retardari procuraverit impudenter: cum de hoc convictus fuerit, locum ſuum amittat, & ab officio poſtulandi ſeu procurandi, per præſidentem curiæ ſuſpendatur perpetuo, vel ad tempus, prout qualitas negotii & delinquentis exceſſus hoc exigit & requirit.

XVI. *Ne miniſtri conſiſtorii tabernas exerceant.*

Ad hæc, cum ſicut profecto didicimus, in caupona ſeu taberna, ubi vinum intemperan-

tiæ

ANNO CHRISTI 1295.

tiæ miniſtratur, machinationes variæ ad ſubverſionem juſtitiæ, præſertim inter nonnullos procuratores conſiſtorii noſtri prædicti, & partes de ſua juſtitia diffidentes contueverint intervenire: volentes morbo hujuſmodi, qui jam invaluit temperantiæ fracto fræno, remedio occurrere ſalutari, ſtatuimus, ne de cetero advocatus vel procurator * dicti conſiſtorii miniſtri, cujuſcumque gradus exiſtant, publice vel occulte, præſertim frequenter & de conſuetudine, tabernarius eſſe præſumat, aut tabernas ingrediatur, niſi neceſſitas ipſum ad hoc urgeat, quod non creditur poſſe frequenter & de facili evenire. Quod ſi ſecus factum fuerit, & ſuper hoc legitime convictus extiterit: ad arbitrium officialis noſtri vel decani de Arcubus acriter puniatur: & ſi pertinacia ſua hoc exegerit, a conſiſtorio totaliter ſuſpendatur. Iſtud etiam ſtatutum, ad concubinarios, & adulteros, errones nocturnos, & publica frequentantes ſpectacula, necnon ceteros notorie criminoſos, extendi volumus in futurum: ut illi quos facinora hujuſmodi coinquinant & æquant, pœna ſimili percellantur.

Deeſt forte, & alii. H.

XVII. *De ſuſpectis aſſeſſoribus, & advocatis clandeſtine procuratis.*

Quia excreſcentes induſtriæ machinoſæ, juſtitiam puram & debitam frequenter impediunt & pervertunt, & in eo præcipue, quod aſſeſſores & advocati, qui palam pro parte non poſtulant, ad quorum, tanquam non ſuſpectorum, conſilium in interloquutoriis, & ſententiis in conſiſtorio prænotato ferendis, de conſuetudine curiæ ſupradictæ, a judice ſeu præſidente recurritur bona fide, per partem alterutram clandeſtine procurati, & ad id quandoque conducti, a principio forte indifferentes ſe ſimulant, & finaliter judicem ad injuſtitiam faciendam ſollicitant & inducunt: firmiter inhibemus, & inhibendo ſtatuimus, ne id de cetero committatur, ſeu etiam procuretur, ſub pœna excommunicationis majoris, quam contravenientes ſe noverint incurſuros: eo ſalvo, quod partes, viros ſapientes, providos, & fideles, non tamen advocatos curiæ vel miniſtros, procurare valeant, ut gratis & ſine aliquo, ea ratione, dato primitus vel promiſſo quandoque aſſideant, judicii ſanum conſilium, juſtum & fidele daturi, cum a judice fuerint requiſiti. Advocati vero ceterique miniſtri curiæ, qui alterutrius partis conſilio aut parti alteri adverſantes qualitercumque prius extiterint, vel exiſtunt, ſeu etiam parti alicui juſta ratione ſuſpecti, ſe in interloquutoriis vel ſententiis ipſis non ingerant, ſed recedant ſub pœna ſuperius adnotata: quod etiam in virtute ſui ſacramenti præſtiti, ab eiſdem præcipimus obſervari. Si ſecus fecerint, & de hoc convicti extiterint, tanquam perjuri, ut præmittitur, & excommunicati graviter puniantur: & ſi ad id aſſueti extiterint, a conſiſtorio perpetuo ſuſpendantur.

XVIII. *Quot advocatos aut procuratores una pars habere valeat, & de dando advocatum aut procuratorem parti non habenti, & præcipue in cauſis tangentibus miniſtros curiæ.*

Sæpe contingit in conſiſtorio ſupradicto, quod pars una potentior, vel in malitia excogitanda ſagacior, tot advocatos aut procuratores aſſumit, quod pars altera propter advocatorum vel procuratorum defectum remanet indefenſa, ſeu opportuno præſidio deſtituta. Frequenter etiam evenire didicimus, quod ſi cauſa vel negotium in dicto conſiſtorio agitatum, aliquem advocatum, procuratorem, vel miniſtrum curiæ memoratæ contingat, pars altera advocatum vel procuratorem pro ſe habere non poterit quoquo modo. Volentes igitur ſuper his congruum adhibere remedium, ſtatuimus, & in poſterum obſervari præcipimus, ut pars una ſex advocatis ad plus, duobuſque procuratoribus, de dicto numero ſit contenta, aliumque vel alios nullo modo ſollicitet aut ſollicitari procuret, ut parti ſuæ ſe applicent, aut ab adverſa parte ſe ſubtrahant quoquo modo, ſub pœna amiſſionis cauſæ, aut mulctæ ſibi, ſi contrarium fecerit, per judicem indicendæ. In ſecundo vero caſu præcipimus, ut judex advocatos & procuratores parti non habenti, ſtatim, ſi hoc petatur, aſſignet, ſuum hujuſmodi poſtulationis ſeu procurationis officium, pro juſto, &, ſi neceſſe fuerit, per judicem ſtatuendo ſalario, fideliter impenſuros. Ad hoc advocati & procuratores hujuſmodi, niſi evidentem & ſufficientem cauſam ſuæ recuſationis ſtatim oſtenderint, per judicem efficaciter compellantur.

ANNO CHRISTI 1295.

XIX. *Ut originalia inſtrumenta partibus retradantur.*

Originalia ſiquidem inſtrumenta cauſarum ſeu negotiorum, videlicet bullæ, commiſſiones, procuratoria, ſeraria, & ſimilia, quæ ſunt a ſubſtantiali parte proceſſus, in conſiſtorio ſupradicto examinata, factis exinde copiis his, quibus ſunt de jure vel conſuetudine faciendæ, & tranſcriptis etiam eorumdem penes clericum conſiſtorii retentis, ſi id videatur expediens, parti prius hujuſmodi inſtrumenta exhibenti, illico ſine difficultate reddantur, in ſuo proceſſu, prout jus exigit, collocanda.

XX. *Quod non reſcribatur in correctionibus a denegatione articuli vel libelli.*

Item in correctionibus ex vero officio faciendis, ubi duntaxat ſunt reo exponenda, ſeu edenda capitula, non a denegatione libelli vel articuli, ſed a denegatione editionis ſeu expoſitionis capitulorum, ut præmittitur, tantummodo reſcribatur. Hoc tamen ſtatutum ad beneficia non extendimus, circa quæ ſecundum qualitatem facti eſt aliquando procedendum.

XXI. *Quando & qualiter debeat, vel quando non debeat, de ſubditorum negligentia ad querelas reſcribi.*

In dicta etiam curia, ut dicitur, corruptela noviter inolevit: videlicet, quod in cauſis & negotiis coram epiſcopis ſuiſve officialibus agitatis, quæ judiciarium ordinem, & longum quandoque proceſſum, de ſui natura requirunt, ſuggeſto dictæ curiæ per partem alterutram, quod judex ipſe cauſam eamdem negligenter & plus debito detinet in ſuſpenſo, mandatur eidem judici per officialem curiæ noſtræ ſupradictæ, quod infra unum vel duos menſes ad plus, terminet cauſam ipſam: alioquin ad certum diem citet partem adverſam, ut in cau-

ANNO CHRISTI 1295.

ſa eadem, in curia prænotata procedat. Quo caſu, ex ſolo curſu temporis hujuſmodi, infra quod cauſa terminari aliquando non poteſt, judex negligens reputatur, & pro hoc cauſa dicitur ad dictam curiam devoluta, non obſtante ſi diligentia judicis allegetur ibidem per judicem vel per partem. Volentes igitur in cauſis præcipue inchoatis juriſdictionem unicuique obſervare, ne ad impoſſibile, ut prænotatur, arctatus, ſuam juriſdictionem amittat: ſtatuimus, ut quando de negligentia inferioris judicis querelatur in cauſis vel negotiis coram eo primitus inchoatis, per officialem Cantuarienſem in forma debita reſcribatur. Quo caſu judex querelatus, aut etiam pars adverſa, ſuas juſtificationes habeat, quo- B ad excuſandum negligentiam antedictam; & tunc ſuper hoc fiat ulterius quod eſt juſtum.

XXII. *Ut in correctionibus non appelletur regulariter ad tuitionem, niſi a diffinitiva.*

Statuimus quoque futuris temporibus obſervandum, quod ſi qualitercumque in correctionum negotiis, ubi de beneficii privatione, vel vacationis ipſius declaratione, ratione alicujus criminis vel defectus non agitur, ex officio procedatur ad curiam Cantuarienſem, pro tuitione nullatenus appelletur, niſi a deciſione finali, ſeu diffinitiva ſententia, pars duxerit appellandum: & ſi de facto appellatum fuerit, C per officialem Cantuarienſem ad appellationem hujuſmodi minime reſcribatur. Idem volumus & ſtatuimus obſervandum, quando de privatione beneficii, vel ipſius vacationis declaratione, aut de illis, quæ teſtamenta vel proviſionem vacanti eccleſiæ faciendam, ſeu alimenta præſtanda, vel intruſionem in beneficiis eccleſiaſticis factam, ſeu violentam rerum eccleſiaſticarum ſpoliationem aut invaſionem, vel jurium & libertatum eccleſiæ læſionem reſpiciunt, ex officio agitur per ordinarium quemcumque vel alium, a quo poteſt directe ad curiam Cantuarienſem appellari. Cum autem in præmiſſis caſibus, vel eorum aliquo, licite & ſecundum normam præſentis ſtatuti, pro D tuitione fuerit appellatum: liceat parti appellatæ, propter periculum evidens animarum, factum contrarium & excluſorium proponere & probare, quamvis factum tetigerit principale.

XXIII. *De impetrantibus bis tuitorie vel directe ſuper eodem gravamine.*

Diligenti etiam ſtudio in eadem curia providere præcipimus, ut bis pro eodem gravamine numero tuitorie, vel bis directe, vel forſan ſemel directe, & ſemel ad eamdem curiam tuitorie, appellantes, ab ultima repellantur omnino. Et pro variatione hujuſmodi, in expenſis & intereſſe partis adverſæ, ſi quod dam- E num pendente inhibitione incurrerit, ſtatim declarandis, ſummarie condemnetur: & nihilo minus pro juris offenſa canonice illico puniatur.

XXIV. *Ut ſuggerens contra partem, eam citari procuret.*

Item quando ad inſtantiam partis proceditur, & ſic alius quam ipſe cui ſcribitur eſt citandus: impetrantes probent in curia ſupradicta, una cum traditione litteræ citatoriæ, ſuam diligentiam in procurando partem adverſam citari. Alioquin is cui ſcribitur, de contemptu nullatenus puniatur. A

ANNO CHRISTI 1295.

XXV. *Ne ad gravamina generalia tuitorie de facili reſcribatur.*

Ad gravamina quoque generalia, videlicet a denegatione copiæ, vel conſignationis inſtrumentorum, vel actorum judicialium, niſi expreſſa fiat inſtrumentorum, aut actorum hujuſmodi ſpecificatio, nullatenus tuitorie, & præcipue ubi directe ad curiam Cantuarienſem appellari poterat, reſcribatur.

XXVI. *Qualiter examinatores ſe habere debeant in poſitionibus audiendis, & teſtibus examinandis.*

Examinatores quoque dicti conſiſtorii diligenter obſervent, ut ad poſitiones & interrogationes, claras & ſufficientes reſponſiones a partibus, in advocatorum & procuratorum, ubi partes principales reſpondent, abſentia faciendas, ſi poſſint eliciant: ad quas poſitiones & interrogationes non in ſcriptis, ſed partes ipſæ reſpondeant viva voce. Et in examinationibus teſtium, ſingula quæ ad veritatem, quoad partem utranique eliciendam juvare poterunt, de circumſtantiis quibuſcumque, & de ſcientiæ cauſa in ſingulis vigilanter interrogent, & exquirant, ac de interrogatoriis pertinentibus, quantum eſt poſſibile, ſolum quærant. Et teſtes eo ordine quo producuntur, pro ſuis viribus in examinando expediant ſine mora: nec aliquos clericos, ad ſcribendum reſponſiones partium, aut teſtium depoſitiones, recipiat clericus conſiſtorii præmemorati, niſi quos æſtimet ſuo periculo, ad id idoneos & fideles, qui dicta teſtium fideliter ſcribant, eaque aut publicationem ipſorum, nec verbo, nec facto, vel nutu aut ſigno revelent aut detegant, ſeu in notitiam alicujus devenire faciant aut permittant. De quibus omnibus præſtent, ut ſupra ſtatuimus, ante omnia juramentum.

XXVII. *De protocollo a clerico regiſtri primitus faciendo.*

Faciat etiam clericus regiſtri, in quo acta judicialia reſcribuntur diebus ſingulis, in ſchedula primitus, prout factum concepit, protocollum. Et ſi ſit in eo aliqua extra communem curſum dubietas, in regiſtro non inſerat, quouſque judex hoc corrigat & reformet: hoc etiam partibus, ſi voluerit, oſtendatur.

XXVIII. *De modo procedendi in contemptibus tam contra ſuffraganeos, quam ceteros.*

Item ſtatuimus, ut in contemptibus dictæ curiæ puniendis, judex ſtatim ex officio, una citatione vel monitione præmiſſa, juratis de veritate dicenda partibus, per interrogationes & reſponſiones ad eas, ſi poſſit, eliciat veritatem, aut ſtatim probationes admittat. Et ſi quis advocatorum aut procuratorum, contra aliquod iſtorum, ſe ſine cauſa juſta & evidenti oppoſuerit, ab officio, quouſque ſuper hoc emendatus fuerit, ſuſpendatur. Circa vero dicti conſiſtorii contemptores, cum multiplex ſit contemptus, videlicet in non parendo mandatis, in impediendo quominus ad mandato-

ANNO CHRISTI 1295.

datorium tempore competenti perveniatur, in vituperiis factis partibus vel nunciis mandatoris, & in faciendo directe contra mandata : ſtatuimus, ut probatione, ut moris eſt, ſummarie habita de contemptu, & contemptore perſonaliter, ſi ſit inferior epiſcopo, ſtatim ſuper hoc, ad judicium evocato, ac de veritate dicenda per eumdem præſtito juramento, factiſque ſibi interrogationibus & reſponſionibus ſubſequenter ad eas, ſi per confeſſionem ſuam, aut probationes coram eo illico miniſtrandas, convictus extiterit, aut etiam in purgatione legitime ſibi indicta defecerit, parti per hoc læſæ, ad ſuum intereſſe, & damna, ac etiam ad ſumptus promotionis ipſius officii, taxandas ſeu taxanda, per partem eamdem juranda, protinus condemnet. Et nihilo minus pro deluſione juris & judicis, ſeu curiæ antedictæ, mulctetur : eaque ſtatim per ſequeſtrationem bonorum eccleſiaſticorum, ſi ea contemptor habeat, ſeu ſi neceſſe fuerit, per interdicti, ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententias, executioni mandentur : aut ſi contemptor ad præmiſſa ſolvendo non fuerit, pœna ſibi canonica juxta qualitatem exceſſus per judicem imponatur. De epiſcopo vero pro contemptu citando, volumus ut per procuratorem ad id ſufficientem, in curia prænotata compareat : & juramento a procuratore eodem in animam domini ſui ut ſupra præſtito, habitiſque, ut præmittitur, per eumdem ad interrogata reſponſionibus convictus, ut prætangitur, damna, intereſſe, & ſumptus parti perſolvat ut ſupra. De offenſis vero juris & judicis ſeu curiæ antedictæ, quoad ea punienda, poſt pronunciationem in dicto conſiſtorio ſuper hoc factam, ob epiſcopalis reverentiam dignitatis, archiepiſcopo Cantuarienſi, qui pro tempore fuerit, ipſa pœnæ ſeu mulctæ impoſitio ſeu taxatio reſervetur. Et dictæ curiæ præſidens, contemptores quoſcumque convictos jurare faciat, ſub certa pœna, quod dictam curiam ſcienter de cetero non offendant. Si vero de contemptu evocatus, ſuper hoc innocens detegatur : pars hujuſmodi fatigationem procurans, ad arbitrium præſidentis, ſi manifeſtum invenerit, in talem promovente calumniam puniatur. Præcipientes, & in virtute obedientiæ injungentes, omnibus & ſingulis, tam epiſcopis, quam ceteris noſtræ diœceſanæ vel metropolitanæ juriſdictioni ſubjectis, ut ad dictam curiam appellare volentes, vel mandata curiæ adhibere, ad eos accedere ſine impedimento permittant, ipſoſque audiant patienter, & mandata ipſius curiæ eis directa, acceſſu libero conceſſo portantibus, devote ſuſcipiant, & eis reverenter pareant, ut tenentur. Nullumque impedimentum aut obſtaculum interponi ſeu fieri quantum in eis eſt, patiantur, quin præmiſſa fiant libere ſine mora : & hoc etiam efficaciter familiaribus ſuis, quos gubernare, inſtruere, & caſtigare tenentur, injungant. Et ſi ſcienter contra factum fuerit, cum de hoc ſufficienter conſtiterit : ipſi quibus mandata diriguntur hujuſmodi ; eo ipſo contemptores dictæ curiæ reputentur.

XXIX. *De mittendo ad perſonas egregias, vel alias, & de tempore hoc petendi,*

Statuimus quoque, ut ſi ad perſonas egregias, aut teſtes ſenes, vel valetudinarios, pro recipiendo teſtimonio ſit mittendum, illud in prima vel ſecunda productione, ante tertiam productionem omnino fieri poſtuletur. Quod ſi uſque ad tertiam productionem malitioſe, quod eo ipſo præſumitur, omiſſum fuerit : volens ulterius ad producendum ipſos admitti, nullatenus audiatur, niſi fidem fecerit, corporali præſtito juramento, quod de novo pervenit ad ejus notitiam, teſtium hujuſmodi teſtimonium in cauſa ſua ſeu negotio, utile eſſe vel neceſſarium, aut eos ſenes, aut valetudinarios extitiſſe : (tu neque per te, neque per alium teſtificata ſubtraxiſti, vel fuiſti percontatus, nec per dolum nec artem aliquam, quartam productionem expoſcis ; ſed quia teſtes quos deſideras de novo producere, prius habere nequiviſti) ſolemnitate juris, quæ in quarta productione requiritur, in ſuis caſibus nihilo minus obſervata.

ANNO CHRISTI 1295.

XXX. *De tempore proponendi juſtificationes, & modo præbendi eaſdem.*

Statuimus inſuper, ut ſi quando juſtificationem directe contrariam intentioni, vel replicationem directe contrariam exceptioni, aut duplicationem replicationi, ſeu deinceps, proponi contigerit : hoc ſtatim fiat quoad juſtificationem, poſt litis conteſtationem, & poſt exceptiones vel replicationes, & deinceps, quarum probationes de jure concurrere debent, propoſitas : aut ſaltem intra triduum a tempore propoſitionis & admiſſionis canonicæ earumdem, ut ſic probationes concurrere valeant ſuper eis.

XXXI. *Ne advocatus vel procurator in caſibus teſtificet in eiſdem.*

Ad hæc procurator, qui in publici cauſa ſeu negotio occupavit, & advocatus qui publica poſtulavit, & de hoc ſtatim conſtare poterit, in tuitoriis negotiis teſtes nullatenus admittantur. Et ſi procurator in tuitorio conſtitutus aliqualiter occupaverit, poſtea non ſubſtituet, ut in eodem teſtimonium prohibeat, ſicut aliquando fieri conſuevit.

XXXII. *De tempore conteſtandi, & juſtificandi conteſtationem.*

Statuimus inſuper & inviolabiliter volumus futuris temporibus obſervari, in omnibus cauſis & negotiis, in quibus litis conteſtatio requiritur, quæ ad curiam Cantuarienſem quomodolibet devolvuntur, & in conſiſtorio prædicto de Arcubus ventilantur, quod die data ad præciſe & peremptorie conteſtandum, eadem die plene conteſtetur. Et ſi litem * ſuum adjiciendo videlicet aut etiam declarando, ſeu quicquam aliud proponendo, quod juxta conteſtationem adjici aut declarari, de jure, vel dicti conſiſtorii conſuetudine poterit, vel proponi : illud incontinenti poſt conteſtationem faciat ipſo die : alioquin volens poſtea dictæ diei ſoluto judicio juſtificare, ut præmittitur, nullatenus audiatur. Sed ſalva ſit ſibi materia, quantum ſapit exceptiones peremptorias, per viam peremptoriarum in ingreſſu litis ſuo tempore proponenda : & ſtatim juxta qualitatem & naturam cauſæ ſeu negotii, de calumnia, ſeu de veritate dicenda, juretur hinc inde : nec detur dilatio ad jurandum, niſi evi-

Locus mendoſus

ANNO CHRISTI 1295.

dens causa hoc suadeat, quod judicis seu præsidentis soli committimus arbitrio, sicut hactenus passim fere, & sine delectu causarum & negotiorum, novimus in præfato consistorio minus provide observatum.

XXXIII. *De querelis super excommunicatione injusta.*

Querelis etiam de injusta excommunicatione suggestis, in quibus per superiorem absolutio petitur, ad absolutionem impendendam non aliter procedatur, nisi excommunicatoris negligentia super hoc quantum jura exigunt detegatur: & tunc suas excusationes ante absolutionem per dictam curiam impendendam habeat querelatus, dum tamen excusationes suas incontinenti probare legitime sit paratus.

XXXIV. *De appellationibus tuitoriis, ac gravamine partis, & modo probandi easdem.*

In appellationibus quoque tuitoriis, & gravamine partis, prout est consuetum, suggestis, quando de possessione, vel * quasi rerum spiritualium agitur, vel spiritualibus annexorum, in quibus nimium est periculosa possessio vitiosa, ne taliter appellantes vitiosum ingressum per summarias probationes continuent vel procurent: statuimus, ut testes appellantis, tam de possessione de qua suggerit, quam de ipsius qualitate, videlicet utrum justa fuerit vel injusta, necnon de causa scientiæ, & aliis circumstantiis, sufficienter & sigillatim in singulis requirantur; & pars appellata, pro possessione sua, vel contra possessionem appellantis, in facto contrario seu excluforio, legitimas defensiones volens proponere, audiatur, ad tuitionis beneficium excludendum, quamvis sic propositum factum tetigerit principale. Et qui potior in possessione legitima, videlicet non clandestina, precaria, vel violenta, per probationes idoneas inventus extiterit, obtineat per decretum: proviso modis omnibus, ut per viam revocationis gravaminum, aut aliis excogitatis industriis, vitiosus non continuetur nec constituatur possessor, nec canonice possidens expellatur: & taliter suggerens si succumbat, ad omne interesse partis adversæ, ea ratione illico condemnetur. Et nihilo minus sic intrusus, seu sibi violentam possessionem usurpans, pœnas de intrusis, seu de hujusmodi violenta possessione statutas, sibi per competentem judicem infligendas.*

* *f.* rerum spiritualium, vel quasi spiritualium.

* *Deest* noverit.

XXXV. *De tuitoriis contra episcopos & eorum officiales suggestis, & justificationibus super eis proponendis, & modo probandi easdem.*

In appellationibus etiam tuitoriis quibuscumque ab episcopis vel eorum officialibus, a quibus ad curiam Cantuariensem directe poterat appellari, salubriter duximus statuendum: ut justificationes eorumdem episcoporum, suorumve officialium, etiamsi factum principale contingant, ad tuitionis dumtaxat effectum impediendum, ut superius tangitur, admittantur; & nec in tuitionum articulis, nec in contrariis aut excluforiis factis, seu justificationibus quibuscumque, admittantur testes notorie excommunicati, infames, vel perjuri: dum tamen impedimenta hujusmodi die productionis partis appellantis in ipso negotio proponantur, & eadem die vel in crastino, indubitatis probationibus detegantur. Testes etiam in ipsis tuitoriis, a quacumque parte producti, de causa scientiæ sigillata, in singulis, & de circumstantiis magis idoneis, diligentius requirantur, quam hactenus extitit observatum: & hoc præsertim ubi agitur de restitutione rerum corporalium, vel incorporalium facienda, & in eventu revocationis gravaminum, probata dumtaxat specialiter non generaliter revocentur: ita quod revocationis executio, tuitionis limites non excedat, qui limites sunt, ut in statum debitum reducatur appellans, & tueatur in eo per tempus debitum, ne in rebus capiatur interim aut persona.

ANNO CHRISTI 1295.

XXXVI. *De absolutione ad cautelam.*

Item absolutio ad cautelam, vel ante omnia quæ in eadem curia ad solam suggestionem impenditur, non nisi summaria probatione præhabita, quæ de jure requiritur, impendatur.

XXXVII. *Quando sit pro processu mittendum, & quando non.*

Item in causis ad dictam curiam per appellationem, consensum partium, vel alio modo legitime devolutis, pronunciato pro jurisdictione curiæ antedictæ, si pars utraque totum processum super hoc prius habitum, sigillo judicis a quo sic appellabatur, in promptu habeat sigillatum, pro processu eodem ad judicem mittere non oportet: de quo an ita sit, partes eædem, si necesse fuerit, in virtute juramenti præstiti requirantur, & veritatem agnoscere tencantur. Sed collatione processus hujusmodi hinc inde habita, negotium ipsum, seu causa ipsa, quam citius fieri poterit, in statu debito resumatur: alioquin si propter defectum processus hujusmodi, ad primum judicem sit mittendum: eodem processu transmisso, si pars alterutra processum eumdem ut supra sigillatum exhibeat, statim fiat exinde collatio: & facta copia ejus, quod defuit de processu eodem, causa seu negotium resumatur ut supra. Si a gravamine fuerit appellatum, aut etiam principaliter querelatum, vel si a diffinitiva sententia sic appellatum extiterit: tunc facta collatione hujusmodi, tempus idoneum ad proponendum iniquitates processus, & sententiæ, parti appellanti, ut moris est, assignetur, prætermissis penitus dilationum ambagibus, quæ circa processus sic transmissos dari solebant in consistorio prænotato: nec pars aliqua, nisi in forma prædicta, processus sic transmissi copiam redimere compellatur.

XXXVIII. *De continuando processum processui, vel noviter inchoando.*

In causis etiam & negotiis quibuscumque ad Curiam Cantuariensem per consensum partium, vel alio modo legitimo devolutis, & præcipue in favorabilibus antedictis, liceat parti originaliter actori (ad arbitrium tamen judicis præsidentis) primum continuare seu justificare processum, vel causam seu negotium ipsum in curia Cantuariensi, sine partis

ANNO CHRISTI 1295.

tis adverſæ quoad priſtinam fatigationem diſpendio, noviter inchoare, ſubductis proceſſibus prius habitis in eadem.

XXXIX. *Si pars utraque ab eodem appellet, quæ pars alteri præferatur.*

Item ſi quando in eadem cauſa, a facto judicis, per utramque partem pro tuitione fuerit appellatum, & per appellationem hujuſmodi, ac de conſenſu partium, principale negotium ad curiam Cantuarienſem, ſicut conſuevit fieri, fuerit devolutum: juxta formam ſuggeſtionis, illius introducatur cauſa, qui in curia Cantuarienſi ſuper appellatione hujuſmodi primitus impetravit.

XL. *Ut dimiſſus iterato ſuper eodem, vel alio gravamine prius illato, ſuggerens, repellatur.*

Præterea, ſi quando partem appellatam in tuitoriis negotiis, ab examine curiæ Cantuarienſis dimitti contigerit. quia pars appellans quod intenderat non probavit, aut quia non proſequebatur, ut debuit, appellationem tuitoriam quam ſuggeſſit: ſuper eiſdem gravaminibus, vel aliis eidem tunc aut prius illatis per taliter ſuggerentem, ut ſuper illis noviter impetret tacitis & omiſſis, ceſſante legitimo impedimento, de novo ſuggerens, nullatenus audiatur: niſi prius refuſis expenſis, qua pars appellata, prætextu primæ appellationis fruſtratoriæ, ſummaria probatione docuerit per ſe feciſſe. Idem vero volumus in omnibus obſervari, ſi a diffinitiva ſententia tuitorie fuerit appellatum.

XLI. *De eo qui appellationem directam, in qua ſibi datur tuitio, non proſequitur infra tempus.*

Item ſi pars appellans, cui tuitionis beneficium eſt conceſſum infra tempora fatalia directam appellationem ſuam, ceſſante legitimo impedimento, prout de jure tenetur, non fuerit proſequuta: in eadem cauſa iterum pro tuitione appellans auctoritate curiæ Cantuarienſis minime tueatur, niſi a diffinitiva ſententia duxerit appellandum.

XLII. *De eodem.*

Item ſi pars appellans, cui tuitionis beneficium eſt conceſſum, ut prius ſuam appellationem directam non fuerit proſequuta: judex appellatus poſt anni lapſum, in cauſa principali procedat intrepide, ac ſi nunquam fuiſſet in cauſa ſeu negotio hujuſmodi appellatum, non expectata a curia Cantuarienſi ulterius licentia procedendi: niſi ex cauſa infra annum appellationis proſequendæ, auctoritate curiæ, tuitionis beneficium fuerit prorogatum, & de hoc judici appellato, legitimis conſtiterit documentis; & niſi forte infra annum, hujuſmodi auctoritate ſedis apoſtolicæ fuerit inhibitum per judices in cauſa appellationis directæ a dicta ſede in forma debita impetratos.

ANNO CHRISTI 1295.

XLIII. *Qualiter ſit in appellationibus a decano vel alio commiſſario ad officialem interpoſitis procedendum.*

Appellationis quoque a diffinitiva ſententia, per decanum de Arcubus lata, officiali curiæ Cantuarienſis ſuggeſtis, per officialem ſicut in ceteris ſimilibus reſcribatur. Sed dato in cauſa ipſa libello, procedatur in eo de plano, omnibus declarationibus, quatenus eſt poſſibile, amputatis, uſque ad finalem deciſionem ejuſdem, præcipue cum proceſſus cauſarum ipſarum, in ipſa curia ſit paratus. Et qui inventus fuerit fruſtratorie taliter appellaſſe, gravius quam ceteri ab aliis appellantes, propter eluſionem ipſius curiæ, puniatur.

XLIV. *De Miſſis in eccleſia de Arcubus in principio & in fine terminorum in miniſtrorum curiæ ſupradictæ præſentia ſolemniter celebrandis. Et ut iidem miniſtri interſint exequiis, & Miſſæ pro defunctis ipſius curiæ miniſtris tempore ſepulturæ.*

Ut autem in eccleſiaſticæ notionis exordiis, Divinæ clementiæ poſtulato præſidio, piiſque poſtmodum actibus ſubſequentibus, proceſſus ſalubrior habeatur, præmiſſis adjiciendo ſtatuimus: ut in cujuslibet termini primæ ſeſſionis initio, Miſſa de Spiritu ſancto in eccleſia B. Mariæ de Arcubus London. ſolemniter celebretur, cui miniſtri ſinguli curiæ memoratæ in civitate prædicta, vel ejus ſuburbio tunc præſentes interſint, niſi legitime fuerint impediti: quodque defuncto in eadem civitate, vel ejus ſuburbio, quocumque curiæ ſupradictæ miniſtro, videlicet judice, advocato, aut examinatore, vel procuratore, vel clerico de ſuperius numeratis, ipſique curiæ per juramentum, ut prænotatur, aſtrictis, in primis exequiis, pro defuncto eodem ſolemniter faciendis, & in Miſſa ſolemni die ſepulturæ ejuſdem, omnes ſupradicti miniſtri ut præſentes (ceſſante, ut præmittitur, impedimento) interſint. Ac etiam in fine ultimæ ſeſſionis cujuslibet termini, Miſſa pro defunctis curiæ ſupradictæ, in miniſtrorum ipſius præſentia, prout ſuperius tangitur, cum commode fieri poterit, ſolemniter decantetur.

XLV. *Ne judices aut ceteri curiæ ſupradicti miniſtri, dona vel xenia contra juris prohibitionem recipiant, aut quæ ſcandalum generent quoquo modo.*

Licet quoque remedia ad noſtræ curiæ Cantuarienſis regimen opportunum, ut ſupra, proviſa, magna parte ſufficere videantur: judicum tamen, ac ceterorum ipſius curiæ miniſtrorum inordinata cupiditas, ſi ſubeſſet, debitam exhibitionem juſtitiæ ſub quæſitis coloribus, prout eſt viſum hactenus, ſæpius impediret. Ut igitur in excogitatis ad præmiſſa remediis, cautius ac ſufficientius finaliter concludamus: ſtatuendo decernimus, & inviolabiliter obſervari præcipimus in futurum, ut judices ſeu miniſtri quicumque curiæ ſupradictæ, a donariis quibuſque ſeu xeniis ad munerum qualitatem, juſta præſumptione trahendis, ſive a partibus in eadem curia

ANNO CHRISTI 1295.

curia litigantibus, seu promoventibus litigare, vel pro eisdem partibus, aut earum nomine ab aliis offerendis, sub debito juramento ministrorum eorumdem, se prorsus abstineant, exceptis dumtaxat donariis vel xeniis, quæ nec juris prohibitionem offendant, nec scandalum generent quoquo modo.

XLVI. *De consuetudinibus observandis una cum statutis prædictis: & de pœna non observantium ista statuta.*

Laudabiles vero consuetudines curiæ supradictæ, quæ præmissis statutis non obviant, inviolabiliter observentur. Nam eas cum juribus & statutis ejusdem, tam a constitutionibus prædecessorum nostrorum elicitis, quam ex causis legitimis noviter adinventis, ad regimen dicti consistorii, futuris temporibus sufficere credimus. Salvis tamen additionibus, correctionibus, & interpretationibus, ac declarationibus dubiorum, si qua in præmissis emerserint, per nos aut successores nostros in posterum quoties opus fuerit faciendis. Quæ omnia & singula, ut in suis articulis inconcusse serventur, singulis judicibus, examinatoribus, advocatis, procuratoribus, & clericis curiæ supradictæ, tam existentibus in præsenti, quam etiam loco ipsorum & eorum cujuslibet subrogandis, quatenus ad eos divisim vel communiter pertinent, in virtute præstiti vel præstandi ab eisdem, ut præmittitur, juramenti, sub quo dictas consuetudines & statuta includimus, firmiter & inviolabiliter observentur. Et ne ignorantia statutorum ipsorum a ministris eisdem in posterum prætendatur: præcipimus ac eis injungimus, ut iidem ministri omnes & singuli, qui tempore publicationis præsentium, de consistorio memorato consistunt, infra mensem post publicationem eorumdem, ceteri vero loco ministrorum ipsorum futuris temporibus subrogandi, infra quindenam post suum susceptum officium, statutorum præsentium copiam sibi fieri faciant seu procurent; & ea tam sedulo quam studiose respiciant, ac sæpius repetendo revolvant, ut sufficienter in eis exclusis ambiguis, sint instructi. Quotiens autem decursis temporum prædictorum curriculis, a ministris eisdem vel eorum aliquo, statuta prædicta, seu eorum aliquod, scienter amitti aut violari contigerit: nisi intra octo dierum spatium, postmodum ad terminum competentem, correxerint contemptores ac violatores eosdem, cum convicti fuerint, tanquam perjuros perpetua comitetur infamia, cinguloque militiæ suorum officiorum privati spem consimilis promotionis amittant, suisque beneficiis ecclesiasticis, si qua habuerint, tanquam perjuri priventur per judicem competentem.

ANNO CHRISTI 1295.

XLVII. *Terminatio, & finalis conclusio statutorum.*

Fulgeat igitur & clarescat latius ex præmissis, tam celebris curiæ merito commendanda justitia, & judices nostræ jurisdictioni metropolitanæ subjecti, suam jurisdictionem in nullo contaminatam aut usurpatam agnoscant: & tam ipsi quam ceteri prædicti, juris remedia, a dicta curia, quatenus ad eam pertinent, hauriant affluenter, dum ab eadem, ejusque ministris, cupidinis inordinatæ rubigine, & cujuscumque difficultatis indebitæ, seu favoris aut odii, metuenda malitia, eliminatis penitus & depulsis, ac sufficientibus & expeditis remediis, quoad singula in curia prænotata tractanda, provisis, nihil offensivum in ea reperient; sed potius viam ingredi poterunt ordinatam ad justitiam opportunam & celerem consequendam. Has vero constitutiones futuris temporibus, semel ad minus in anno, in consistorio supradicto, videlicet in primæ vel secundæ sessionis initio anni ejusdem, palam præcipimus recitari.

Has vero constitutiones in ecclesia B. Mariæ de Arcubus Lond. v. Id. Novemb. ann. MCCXCV. consecrationis nostræ secundo, coram clero & populo, solemniter fecimus publicari, ut extunc in forma quæ præmittitur, robur firmitatis obtineant.

CONCILIUM GRADENSE,

ANNO CHRISTI 1296.

In quo plura tum ad disciplinam Ecclesiasticam, cum ad divinorum officiorum ritus, Clerive mores pertinentia, sancita sunt; &

ANNO CHRISTI 1296.

SYNODUS TORCELLANA,

In qua prædicti Gradensis Concilii Constitutiones promulgatæ sunt.

Ex Veneta Ugelli Italiæ sacræ Editione tom. 5. pag. 1139.

AIron Dei, & Apostolica gratia Episcopus Torcellanus dilectis in Christo filiis plebano S. Mariæ, ejusque collegio, seu capitulo, plebano S. Stephani, & collegio, plebano S. Salvatoris, Vicario, seu rectori, suoque Capitulo, necnon plebano Vicario, seu rectori S. Martini, & ipsius Capitulo Ecclesiarum de Muriano diœcesis Torcellanæ nostræ ditioni subjectis salutem in Domino Jesu Christo. Vestra novit dilecta charitas præsenter quod nuper videlicet de mense Julio proxime præterito in crastinum festi Beatorum martyrum Hermacoræ & Fortunati currente anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, Indictione nona, die Veneris tertiodecimo intrante mense præscripto, convocato provinciali Concilio apud Gradum per venerabilem Patrem D. Fratrem Ægidium Dei, & Apostolica gratia Patriarcham Gradensem, Dalmatiæque Primatem inter cetera, quæ ad utilitatem animarum, & bonum statum Clericorum, & Ecclesiarum,

ANNO CHRISTI 1296.

rum, seu Monasteriorum provinciarum Gradensis, & Jadrensis ordinata, stabilita, & servari mandata fuerunt, quæ omnia, & singula vobis curavimus publicare, & exponere, convocato per nostras litteras speciales toto clero nostræ civitatis & diœcesis Torcellanæ ad hoc specialiter in nostra Cathedrali ecclesia Torcellana anno Domini suprascripto die Lunæ XII. exeunte Augusto, stabilita, ordinata, & mandata specialiter fuerunt quædam, quæ vos, vestras Ecclesias, seu plebes, & alios nostræ civitatis, & diœcesis Torcellanæ clericos sæculares tangere specialiter dignoscuntur: quæ quidem mandavimus, & mandamus distincte per vos, & alios aliarum Ecclesiarum prædictæ nostræ civitatis, & diœcesis clericos, & prælatos hinc ad proximum festum Beati Michaelis nunc venturum in scriptis, & sub nostro haberi sigillo; & eadem inviolabiliter observari una cum nostris constitutionibus synodalibus, & aliis per nos alias diversis locis, & temporibus publicatis, quas etiam per hæc scripta innovamus, approbamus, & ratificamus. Constitutionum autem dicti concilii vos, vestras Ecclesias, & alios tum prælatos, & subjectos tangentium tenor dignoscitur esse talis.

Multis undique natura novitatibus utens, sic dictum est in legibus jam hoc sæpe proemium, dicitur autem & iterum, donec illa, quæ sua sunt, operatur, ad opus multarum nos pertrahit legum. Nostræ itaque intentionis sollicitudo remediis invigilans subjectorum, non cessat inquirere, si quid sit in nostra jurisdictione corrigendum. Et ob id nos Frater Ægidius Dei, & Apostolica gratia S. Gradensis Ecclesiæ Patriarcha, Dalmatiæque Primas una cum venerabilibus fratribus, & suffraganeis nostris, videlicet Dominis, A. civitatis novæ, N. Caprulano, A. Torcellano, H. Clugiensi, B. Castellano eadem Dei gratia Episcopis, M. Abbate S. Mariæ de Barbanno Gradensis diœcesis, Petro Nicolao Clerico de Vicentia procuratore Ven. patris D. Fratris J. Jadrensis Archiepiscopi, & Vicario Episcopi Abserensis, & Marino Piloso plebano S. Stephani de Jadra procuratore Capitulorum Jadrensis, & Abserensis, & Petro Archidiacono Veglensi, & Vicario Episcopi Veglensis, presbytero de Segna plebano S. Thomæ de Arbo procuratore D. Episcopi Arbensis, & totius Capituli, & Ecclesiarum Arbensium, & Petro Bonsemblante S. Sylvestri de Venetiis procuratore D. Episcopi Equilini ad hoc specialiter convocatis, reformationibus, informationibus, & correctionibus tam clericorum, quam religiosorum, & aliarum sæcularium personarum provinciarum Gradensis, & Jadrensis in provinciali Concilio apud Gradum in nostra Metropolitana Ecclesia congregato salubriter intendentes, prædecessorum nostrorum statuta jussimus recitari, ex quibus pluribus confirmatis, revocatis aliquibus & quibusdam in melius reformatis nonnulla auctoritate Concilii duximus adjungenda.

I. Sancimus, ut Sacerdos, qui corporali impedimento cessante, vel sui officii . . . . matutinis non interfuerit in Ecclesia celebrandis, missam non celebret ea die. Sed si tali fuerit impedimento detentus, missam dicere non præsumat, nisi saltem per se dixerit Matutinas. Transgressores autem hujus constitutionis quilibet de Ecclesia, vel unus aliorum nomine teneatur Episcopo propalare, ut modo culpæ debite puniantur. Ab hoc vero plebanos excipimus, quibus propter prælaturam duximus deferendum, ut non teneantur matutinis quotidie interesse, qui tamen propter curam animarum ratione prælaturæ ad servitium Dei magis se noverint obligatos.

II. In Choro omnes Clerici silentium teneant, maxime cum psalmi dicuntur, aut missæ officium celebratur, nisi propter necessitatem eos loqui oporteat, vel utilitatem. Transgressor vero a suo Prælato corripiatur, & sicut justum fuerit, puniatur.

III. Laici autem tam mares, quam fœminæ admoniti a Prælato, & Ecclesiarum presbyteris similiter silentium teneant. Transgressores autem in primis a sacerdotibus acerrime corripiantur. Pueri, qui divinum officium suo tumultu, & rumore impediunt, & perturbant, a parentibus, vel eorum magistris, ut taceant, castigentur. Negligentes vero parentes, & magistri in correctione, & pœnitentiis a suis confessoribus puniantur.

IV. Statuimus, ut in ferialibus diebus, quando plures missæ cantantur, simul tantum una missa in Ecclesia alta voce cantetur. Aliæ vero sic dimissa voce cantentur, quod nullus sonus non sit, vel modice audiatur. Et nemo Sacerdos ante evangelium communis missæ celebrare præsumat. In festivis autem diebus antequam sanctus dicatur in missa solemni, nullus sacerdos derelinquat chorum pro missa cantanda; & qui serio, & studiose contraiverit in prædictis, pœna sex denariorum mulctetur in fabrica Ecclesiæ convertenda.

V. Quia in toto Patriarchatu nostro Regem alium, vel Principem non habemus, pro cujus incolumitate, ac felici prosperitate, quod est nostræ patriæ, ad Dominum pias preces fundere valeamus, nisi inclytum Ducem nostrum Venetiarum, statuimus ut in loco Canonis missæ in secreta, ubi dicitur, *Una cum Papa nostro, & Episcopo nostro &c.* immediate jungantur, *& Duce nostro*, expresso nomine, *& pro bono statu Venetiarum &c.* quæ ibidem sequuntur.

VI. Nullus in ambone, seu pulpito in lectorio, aut ante altare, sive sacerdos fuerit, sive cujuscumque alterius ordinis clericus legere, vel cantare capite velato præsumat, neque in choro dicendo orationes, vel antiphonas, aut versum responsorii in eo officio inchoando. Zupellos quoque, cum ante altare legit, vel cantat, omnino deponat; qui vero contrafacerent, a suis prælatis inferioribus corripiantur; & si fuerint incorrigibiles, a suis Episcopis puniantur.

VII. Ne melodiæ, seu cantilinæ in Epistolis, Evangeliis, & præfationibus, dum cantantur, intellectum audientium impediant, vel perturbent, & propter hoc in mentibus fidelium devotio minuatur, auctoritate sacri Concilii duximus statuendum, ut Epistolæ, & Evangelia, & præfationes in missis exceptis, Liber generationis, & factum est autem, & primis Evangeliis Diaconorum cum melodiis præter Episcopi licentiam nullatenus decantentur: transgressores autem per septimanam ab officio, & beneficio sint suspensi. Eadem pœna duximus puniendos Sacerdotes, qui publice in

ANNO CHRISTI 1296.

ANNO CHRISTI 1296.

ce in exequiis mortuorum de cetero dixerint absolutionem illam, quæ incipit: *In ea potestate &c.* cum solum ad Episcopos pertinere noscatur.

VIII. Ordinamus, atque statuimus ad honorem BB. Martyrum Hermacoræ, & Fortunati, ut de ipsis fiat memoria in ferialibus diebus tam in matutinis, quam in Vesperis, & idem fiat de B. Marco.

IX. Statuit præsens Concilium, ut omnes Sacerdotes alicujus Ecclesiæ sive sani fuerint, sive infirmi, vel senio confecti in beneficio votivarum missarum societatem habeant.

X. Absentes extra civitatem sive cum licentia, sive sine, de obligationibus votivarum missarum suum . . . percipiant, sicut plebani . . . sacerdotibus voluerint ordinare. Clerici translati de una Ecclesiam ad aliam sive in decimis, quæ ceciderint, sive in obligationibus aliis nihil comune habeant cum priori, salvo qui plebanatum alicujus Ecclesiæ, & Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis, aut S. Marci de Venetiis potest interveniente canonica dispensatione simul recipere, & tenere. Illos, qui translati sunt sine Prælatorum suorum licentia, vel deinceps transferrentur ad partes alias ibidem beneficia consequentes, si non redierint infra annum in toto nostro Patriarchatu cum beneficio Ecclesiastico privamus, sive prælaturam habeant, sive non. In tasagio existentes nullum beneficium percipiant, & de decimis illorum, qui moriuntur, si tempore solutionis præsentes fuerint, in quocumque ordine recipiant partem suam, sive antea mortui fuerint, sive post. Hoc autem intelligimus generaliter de omnibus Clericis, ut tempore solutionis in quocumque ordine inveniantur, sive in parte, sive in toto decimæ persolvantur, sive securitates de toto, vel de parte factæ fuerint, sive non, recipiant partem suam.

XI. Volentes animarum periculum obviare, rationabili providentia duximus statuendum, ut ad solutionem decimarum prædialium omnes universaliter teneantur, sive clerici sint, sive laici, aut monachi, aut etiam Regulares, nisi compositione legitima muniti fuerint, vel privilegio speciali, quoniam ipsas sibi Dominus in signum universalis dominii reservavit; & hoc tantum obtineat, ubi solvantur decimæ prædiales. Mixtas etiam, quæ loco prædialium, & realium alicubi successerunt, solvi præcipimus, cum de jure, & approbata consuetudine fuerint solvendæ. Omnes autem qui prædictas decimas prædiales, aut mixtas admoniti non persolverint, aut fraudem scienter commiserint in solvendo, sacro approbante Concilio, excommunicationis vinculo innodamus.

XII. Ne propter locorum distantiam Ecclesiæ debitis clericorum ministeriis defraudentur, statutum est, & in præsenti Concilio approbatum, ut omnes clerici in sacris ordinibus constituti, atque custodes, quorum Ecclesiæ domos habent commodas, clericis deputatas, exceptis cellis dominicalibus plebanorum, in eis cellis debeant de nocte dormire, nisi infirmitate, vel alio impedimento legitimo sint detenti, quæ domus inter eos rationabiliter dividantur.

XIII. Plebanis autem omnibus distincte duximus inhibendum, ne cellæ dominicales personis laicis maxime conjugatis sine Episcoporum suorum licentia concedere audeant, vel locare, & si in scholis fuerint, aut plures habuerint plebanias . . . . . ne liceat Clericis, aut personis litteratis, aut etiam laicis absolutis, dummodo ibi mulieres non habitent, concedere, vel locare pro suæ libito voluntatis. Qui secus fecerint, a suis Episcopis acrius puniantur. Eis autem, qui ante præsens Concilium personis hic prohibitis locare, & eas juxta formam prædictam expediri faciant, duorum mensium spatium assignamus.

XIV. Liceat autem illis, quorum ecclesiæ proprias domos non habent, in suis, vel conductis domibus habitare cum matribus, neptibus, vel cognatis.

XV. Quia Presbyterorum mores, & actus in quantum possumus, cum Dei adjutorio cupimus in melius reformare, auctoritate præsentis Concilii salubriter duximus statuendum tam de Sacerdotibus plebanis, & ceteris habitantibus, quam de quibuslibet in sacris ordinationibus constitutis... Cathedralium Ecclesiarum Canonicis, ne eis liceat in propriis domibus, vel conductis, mercenarias, vel ancillas suspectas filias, aut filios cum uxoribus, & amicis, quæ tum processerunt in diebus, etiam quaslibet concubinas publice secum in domo, vel alibi publice retinere. Quas etiam concubinas notorias si post tertiam admonitionem brevissime sibi factam a se non dimiserint, & ab earum communione se non adverterint, excommunicationis vinculo innodamus . . . . si post mensem eas a se non dimiserint, auctoritate præsentis Concilii quousque . . . ab omni officio, & beneficio . . . suspensi præsumpserint celebrare per annum irremediabiliter ab omni officio, & beneficio ecclesiastico sint privati.

XVI. . . . . & ab omnibus observentur, præcipimus, & mandamus omnibus habentibus personatum, plebanis, Canonicis, & aliis in sacris ordinibus constitutis, ut honesta, & clausa desuper deferant indumenta nimia brevitate, vel longitudine non notanda . . . . sericis viridibus exterius, & glaucis interius, & exterius non utantur. Zupellos mora . . . . vel alios . . . manicas consub. . . . annulos, botonos de quacunque materia ex . . . . . vel de quocumque metallo, laicales mantellos . . . . . infulas, vel almutias in publico portari penitus prohibemus . . . . publice, ad choreas mulierum publice assistere sibi prohibebus. Transgressores autem si se non correxerint, ad arbitrium Prælatorum acrius puniantur.

XVIII. Statuimus etiam, & mandamus, ut clerici omnes, maxime qui sunt in sacris, tonsuram, & coronam deferant congruentem secundum formam a suo Episcopo sibi dandam, & templanis non utantur. Transgressores autem a suis Episcopis graviter puniantur.

XIX. Ne per quorumdam Clericorum insolentiam cleri decor, & honestas ecclesiæ infametur, auctoritate sacri concilii prohibemus clericis publice ludere ad taxillos, & causa ludendi, vel bibendi tabernas intrare, seu circa tabernas in publico bibere, nisi forsitan extra suam civitatem sint in itinere constituti. Transgressorum autem pervicacia taliter a suis

Episco-

ANNO CHRISTI 1296.

Episcopis compescatur, ut transeat aliis in exemplum.

XX. Malitiis hominum, atque lasciviis, præsertim ex quibus scandalum, atque periculum solet oriri, obviare volentes, omnes clericos, & personas ecclesiasticas absque sui Episcopi licentia arma portantes, nisi sint in itinere constituti, aut per conspirationem, vel societatem aliquam in detrimentum, & præjudicium alicujus juramento, vel quacumque alia firmitate se ad invicem colligantes, auctoritate sacri Concilii excommunicationis vinculo innodamus.

XXI. Præsentis auctoritate Concilii sancimus, ut si aliquis Clericus contra laicum extraxerit gladium, aut ipsum quocumque modo percusserit, vel alias intulerit ei atroces injurias, ea pœna pecuniaria a suo mulctetur Episcopo, qua laicus contra Clericum committens similia a sæculari judice puniretur; ut si certa fuerit, & statuta apud Laicos parva, vel magna, similis in ecclesiastico foro servetur, si arbitraria, & incerta, hoc idem Episcopi arbitrio relinquatur. Si vero inter Clericum, & Clericum prædicta, vel similia committantur, ab Episcopo arbitrarie puniatur, qui utrobique pro qualitate delicti puniantur delinquentes.

XXII. Universaliter omnibus Clericis prohibemus, ne publica, & per se negotiationes exercere præsumant. Transgressores autem a suis Episcopis pœna Canonum puniantur.

XXIII. Ad hæc pro salute animarum omnibus conjugatis tam maribus, quam fœminis sub anathemate prohibemus, ne prætextu captandi, vel observandi amoris quæcumque maleficia facere præsumant. Generaliter autem omnes sortilegos, & herbarios, ac maleficos excommunicamus, & qui prædicta maleficia fieri faciunt, seu qui ad eos accedunt. Eos etiam, qui cum chartis paccatis alios fraudolenter placitant, eadem excommunicationis sententia duximus innodandos. Et ne per vitium falsitatis innocentes contra justitiam opprimantur, falsa instrumenta publica componentes, & consulentes, seu fieri facientes, vel ipsis instrumentis falsis in judicium scienter utentes, aut aliena instrumenta ad se non pertinentia in fraudem vendentes, vel ementes, aut penes se dolose retinentes, & eos, qui in læsionem proximi falsum testificantur testimonium coram Judice Ecclesiastico vel civili, & alios inducunt, vel instruunt ad falsum testimonium proferendum.

XXIV. Viros etiam omnes, qui relinquunt uxores legitimas temeritate propria aliis superductis de facto; vel e converso mulieres, quæ derelinquunt viros legitimos de facto cum aliis contrahentes, seu qui scienter contrahunt in gradibus prohibitis contra canonica statuta: Executores insuper testamentorum, qui relicta ad pias causas in totum, vel in partem prout melius possunt usque ad annum negligunt, & recusant exequi: Laicos etiam, qui temeritate propria ecclesias tenent clausas, clericos de ipsis ecclesiis expellentes: illos etiam clericos, vel laicos, qui vacantibus Ecclesiis Cathedralibus bona Ecclesiæ, & prælati defuncti ad ecclesiam pertinentia distrahere, vel invadere præsumpserunt, aut per modum aliquem in fraudem, vel detrimentum ecclesiæ occupant, nisi secundum tenorem constitutionis editæ super hæc sacro approbante concilio excommunicationis vinculo innodamus; *cum secundum sacrorum canonum* . . . . totas ad cathedrales ecclesias.

ANNO CHRISTI 1296.

XXV. Quoniam laicis quamvis religiosis de rebus ecclesiasticis disponendis nulla legitur attributa facultas, sub anathemate tam laicis, quam clericis prohibemus, ne vacantibus ecclesiis pastore, juramenta, vel pacta faciant de eligendo pastore. Sub anathemate etiam inhibemus, ne laicis, exceptis Procuratoribus S. Marci, procurationes super bonis ecclesiarum administrandis ullatenus intromittant, nisi super recipienda, & disponenda quarta decimæ fabricæ deputata, aut oblationes votorum, vel legatorum nominatim per fabricam dimissorum, & utensilibus, reformationes domorum ecclesiarum, atque thesauris ecclesiarum, & vestibus conservandis, quæ pro sæculari custodia consueverunt laicis assignari. Sed hæc ad Cathedrales Ecclesias extendi nolumus, nisi quantum de Prælatorum processerit voluntate. Dispensatio autem, & administratio promissa fiat cum omni consilio Prælati, & majoris partis Capituli. Quod si dissensio orta fuerit inter Prælatum, & Clericos, vel inter Prælatos, aut Clericum ex una parte, & procuratores ex altera, ad Episcopum recurratur. Teneantur autem procuratores hujusmodi, & qui bona Monasteriorum quomodolibet administrant annis singulis de perceptis, & expensatis Prælatis, & capitulo reddere rationem. Quod si non fecerint post lapsum prædicti temporis infra mensem, excommunicationi subjaceant, & procurationis officio de cetero non utantur.

XXVI. Speciali decreto stabilimus, ne in Dalmatiæ partibus . . . hæc totaliter ad ecclesias, & monasteria, quæ possessiones habent, vel illis partibus Dalmatiæ . . .

XXVII. Firmiter inhibemus, quod nullus Clericus de quæstione personali, vel criminali debeat coram sæculari judice respondere: sed nec in reali, etiamsi consuetudo, immo corruptela verius super hoc allegetur.

XXVIII. Laici autem, qui temeritate propria detinent, vel invadunt possessiones, & redditus ad Ecclesias, Cappellas, & Monasteria pertinentes, seu jurisdictiones earum, & privilegia sibi concessa diminuunt. Illi etiam, qui destruunt vineas illarum, partes, vel totaliter destruendo, aut fegetes fraudolenter, oves, boves, equos, & cetera animalia magna interficiunt, vel lethaliter vulnerant, sive lædunt tamquam sacrilegi, & invasores bonorum Ecclesiasticorum, excommunicationis vinculo sint subjecti.

XXIX. Volentes pravorum fraudolentiæ quantum possumus obviare, statuimus, ut nullus forinsecus, & ignotus ad partes nostras accedens uxorem accipiat, nisi habuerit litteras sui Episcopi testimonium perhibentis, quod sint soluti, aut saltem denunciatio trina ad arbitrium Episcopi in ecclesiis publice permittatur, ut infra datum terminum qui voluerit, & valuerit, legitimum matrimonium opponat, & ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam, contrahendus contractus contradicatur expresse, donec quod fieri debeat, super eo manifestis constiterit documentis. Alias autem missa nuptialis a Sacerdotibus non cantetur, nisi annulus benedicatur.

ANNO CHRISTI 1256.

tur. Si qui autem Sacerdotum secus fecerit, per mensem ab ingressu ecclesiæ suspendatur.

XXX. Quia in celebrandis nuptiis, & conviviis nuptialibus, atque traducendis sponsis in diebus prohibitis a sanctis Patribus, præcipue a die Dominico Adventus Domini inclusive usque post Epiphaniam, & a die Dominico septuagesimæ inclusive usque ad octavam Resurrectionis Domini contra Dei legem, a qua pluribus subjectorum nostrorum delinquebatur aliquando, sub interminatione anathematis prohibemus, ne de cetero diebus prædictis benedicantur annuli nuptiales. Missa specialis novitiæ celebretur, aut sponsa etiam traducatur. Transgressores autem a suis Episcopis, vel Prælatis graviter puniantur.

XXXI. Statuentes præcipimus, ut in cœna Domini una Missa tantum illius diei propria clerici sint contenti. In Paraseeve vero, & sabbato Sancto exceptis religiosis, & Ecclesiis Cathedralibus, & Baptismalibus, & Ecclesia S. Joannis de Rivoalto, quæ super hoc privilegium obtinet speciale; nullus sacerdos Missam votivam, vel aliam celebrare præsumat. Transgressor autem si quis fuerit usque ad octavam Paschæ illius tantum anni ab officio, & beneficio suspendatur, aut alias arbitrio sui Episcopi gravius puniatur. Et si contingat, quod illis diebus aliquod funus sepeliendum ad ecclesiam, vel monasterium deferatur, fiat exequiarum officium consuetum absque missa submissa voce legendo potius quam cantando, & sine pulsatione campanarum, pœna simili transgressoribus imponenda.

XXXII. Postremo providendo statuimus, ut omnes pecuniariæ pœnæ pro clericorum excessibus exigendæ per Episcopos, aut alios de ipsorum speciali mandato a delinquentibus exigantur, & pro ipsorum arbitrio dispensentur, quibus etiam Episcopis absolutiones incidentium in spirituales pœnas, & qui hactenus inciderint, & relaxationes earum præsenti auctoritate reservantur.

XXXIII. Antiquatis igitur omnibus, quæ a prædecessoribus nostris diversis sunt statuta temporibus, prædicta, quomodo sanctum ordinavit Concilium, & mandavit, præcipimus inviolabiliter observari.

ANNO CHRISTI 1296.

Actum est hoc apud Gradum in majori Ecclesia Gradensi anno MCCXCVI. in die nona die Veneris XIII. intrante mense Julio, præsentibus discretis viris Adam, & Adamero Canonicis Gradensibus, Jo: Archidiacono, & Marco Cornella Canonico Castellano, Matthæo procuratore Capituli Castellani, Facio Canonico Clugiensi, Jacobo Morango Canonico Caprulano, & aliis testibus rogatis. In cujus rei testimonium, & evidentiam pleniorem præfatus D. Patriarcha huic præsenti Concilio, sive publico instrumento jussit suum sigillum in appensione apponi. Et ego Vambolinus Parmensis publicus Imperiali auctoritate notarius, & vice prædicti D. Patriarchæ scriba, prædictis statutis, & constitutionibus universis omnibus præsens interfui, & ea omnia de mandato dicti D. Patriarchæ, & dictorum suorum suffraganeorum . . . . . .

Publicatæ, & expositæ fuerunt suprascriptæ constitutiones dicti Gradensis Concilii celebrati in provinciali-Concilio Gradensi in suprascripto Patriarchatu per venerabiles Patres Dominos Dei gratia Patriarcham Gradensem, & ejus suffraganeos apud Gradum per vener. Patrem D. Aironem Dei, & Apostolica gratia Episcopum Torcellanum suprascriptum anno domini suprascripto, & Indictione in dicta Cathedrali Ecclesia Torcellana die vero XII. exeuntis Augusti . . . . . præsentibus discretis viris Rev. patre D. . . . . Bisontio Dei gratia Abbate Monasterii S. Thomæ de Torcello Cistercien. ordinis, & Rinaldo ejusdem Monasterii Monacho, discretis viris presbytero . . . . . & presb. Dominico Grauso de Torcello . . . . . convocato, ut supra scriptum est de hoc specialiter in dicta ecclesia Torcelli. Universis Clericis civitatis, & diœcesis Torcellanæ per ejusdem domini Episcopi litteras speciales. In cujus rei testimonium, idem D. Episcopus præsentibus suis sigillum apponi jussit, & appendi.

Ego Stephanus Novellus filius Veceloti Novelli . . . . de Torcello Imperiali auctoritate Notarius & prædicti domini Episcopi Torcellani Notarius præsentes constitutiones . . .

CONCILIUM LONDINENSE

ANNO CHRISTI 1297.

XXVI. Mart. anno Dom. MCCXCVII. præsidente Roberto archiepiscopo Cantuar. cum suffraganeis celebratum.

ANNO CHRISTI 1297.

Ex Matthæo Westmonaster.

ANno gratiæ MCCXCVII. congregatis archipræsule Cantuariensi, & quibusdam aliis coepiscopis suffraganeis suis, apud sanctum Paulum, Londini XXVI. die Martii, iterum pro statu ecclesiæ consulturis: insurgentes protinus, duo causidici, & duo de ordine Prædicatorum fratres, regalem & temporalem favorem aucupantes, conati sunt argumentis probare clerum ipsi regi, in tempore belli, non obstante prohibitione apostolica, de suis facultatibus posse licite subvenire. Insuper, prohibito sub pœna incarcerationis, ne quis contra ipsum regem, & eos qui jampridem suam protectionem quæsierant, excommunicationis sententiam promulgaret: provocatione facta pro se ad Romanam curiam, & pro ipsis. Recesserunt igitur omnes, oneratis suis conscientiis per archiepiscopum, sic dicentem: Salvet suam animam unusquisque.

Sen-

ANNO CHRISTI 1297.

Sententia excommunicationis per Robertum Cantuar. archiepisc. ex synodali decreto lata contra occupatores bonorum ecclesiasticorum, & infringentes articulos chartarum; scilicet magnæ Chartæ, & chartæ de foresta; nec non contra detentores, & incarcerantes clericos.

Ex vet. codice MS. bibl. Cotton.

ROBERTUS permissione Divina Londonienſis epiſcopus, dilectis in Chriſto filiis decano & capitulo eccleſiæ noſtræ S. Pauli London. ſalutem, gratiam & benedictionem. Litteras reverendi patris domini R. Dei gratia Cantuarienſis archiepiſcopi totius Angliæ primatis recepimus, formam, quæ ſequitur, continentes. „ ROBERTUS permiſſione „ Divina Cantuarienſis archiepiſcopus totius „ Angliæ primas, venerabili fratri domino „ R. Dei gratia epiſcopo Londonienſi ſalutem & fraternam in Domino caritatem. „ Frequenter exigit repentina neceſſitas, & „ congrua futurorum cautela, ut & præordinata pro periculis evitandis remedia, ſed „ forſan negligenter omiſſa, vivacius iterentur, & nova ſuperaddatur in hujuſmodi „ executione medela, in iis præcipue quæ „ ſanctorum patrum jamdudum ſanxit auctoritas, & quæ non poſſunt a nobis epiſcopis, qui eorum ſtatuta ſervare tenemur, „ abſque periculo noſtræ profeſſionis omitti. „ Nuper ſiquidem in quadam convocatione „ prælatorum & cleri London. celebrata poſt „ feſtum S. Hilarii, anno Domini MCCXCVI. „ per nos & coepiſcopos noſtros communi „ extitit ordinatione condictum, & eis per „ nos in virtute obedientiæ ad quorumdam „ eorum excitationem injunctum, ut in cathedralibus eccleſis & cæteris locis inſignibus per epiſcopos ipſos, in aliis vero eccleſiis ſingularum diœceſum per alios viros „ idoneos, ad diœceſanorum mandatum denunciarentur publice & in genere majoris „ excommunicationis ſententia innodati, omnes qui eccleſiaſtica bona, ſine grata permiſſione dominorum eorumdem vel ballivorum ſuorum, diriperent, vel a domibus „ aut aliis locis eccleſiarum per violentiam „ amoverent. Sed ut ex poſt facto didicimus, & graviter exinde dolemus: executiones hujuſmodi, non abſque multorum „ periculo, & eorum præcipue, qui ad id ex „ obedientiæ debito tenebantur, ab aliquibus „ coepiſcopis noſtris in toto, ab aliis autem „ in parte, hactenus ſunt omiſſæ; per quod „ quamplures malevoli quandoque ſumpſerunt, & impoſterum forſitan ſument majorem audaciam taliter delinquendi.

„ In ultima etiam innovatione magnarum „ chartarum de libertatibus & foreſtæ antiquitus conceſſarum, per principem nuper „ facta, dominus rex innovans ordinavit & „ ſtatuit: quod eædem chartæ ad cathedrales eccleſias, per totum regnum Angliæ „ mitterentur, & remanerent ibidem, quodque legerentur coram populo bis in anno; „ & quod archiepiſcopi & epiſcopi regni Angliæ ferrent majoris excommunicationis ſententias in omnes illos, qui contra dictas „ chartas venirent, facto, auxilio, vel conſilio, aut in quocumque puncto infringerent chartas ipſas; quodque iidem epiſcopi eaſdem ſententias publicarent, vel facerent publicari in ſuis cathedralibus eccleſiis „ bis in anno; & quod epiſcopi ſuper facienda publicatione hujuſmodi negligentes, „ per Cantuarienſem & Eboracenſem archiepiſcopos, qui pro tempore fuerint, reprehenderentur; & ad denunciationes hujuſmodi faciendas per eoſdem archiepiſcopos „ arcerentur.

„ Nos etiam & noſtri coepiſcopi tunc præſentes, ac nobis in pontificalibus aſſiſtentes apud Weſtmonaſterium, etiam de conſenſu conſilii domini regis tunc in partibus tranſmarinis agentis, dictam excommunicationis ſententiam ſolemniter tulimus & „ publicavimus in vulgari. Ut igitur tam ſalubriter ordinata, & pro tam grandi communi utilitate proviſa per diſſimulationem „ non tranſeant ſine fructu: jam in ultima „ congregatione prælatorum & cleri, poſt feſtum Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ apud „ novum templum London. per nos, noſtroſque coepiſcopos, & prælatos ac clerum noſtræ Cantuarienſis provinciæ proviſum extitit & condictum, ut dictæ excommunicationum ſententiæ contra violatores chartarum, bis in anno, ut ſupra, videlicet in „ feſtis omnium Sanctorum, & Dominicæ in „ Ramis Palmarum, in cathedralibus eccleſiis per epiſcopos, ſi fieri poſſit, alioquin „ eorum auctoritate per alios, ſolemniter publicentur.

„ Quia inſuper dominus rex in innovatione prædicta prælatis & toti communitati „ regni promiſerat, quod pro nullo negotio „ quicquam nomine ipſius domini regis de „ bonis alicujus caperetur, ſine totius communi aſſenſu regni: & ſi contingat (quod „ abſit) aliquos malefactores de domibus, „ grangiis, aut aliis locis eccleſiaſticis, bona „ eccleſiaſticarum perſonarum auferre, abducere, vel aliqualiter aſportare, ſine grata „ permiſſione dominorum bonorum hujuſmodi, vel ballivorum ſuorum (quod ut præmittitur de voluntate domini regis nullo „ modo procedere præſumatur) difficile erit „ & ſæpe damnoſum perſonis ſic ſpoliatis, „ aut læſis, ad ſuos epiſcopos ſemper habere recurſum: tam nobis noſtriſque coepiſcopis & prælatis & clero prædictis videbatur expediens, & per eos in eadem congregatione conſenſum extitit & condictum; „ ut ſingulis inferioribus prælatis, rectoribus, „ etiam vicariis parochialium eccleſiarum, „ detur per ſuos diœceſanos expreſſa poteſtas „ denunciandi publice, & ſolemniter, malefactores hujuſmodi, qui per facti evidentiam notorie & manifeſte maleficium hujuſmodi perpetrare præſument, una cum „ eorum complicibus dicta excommunicationis ſententia innodatos. Quocirca fraternitati veſtræ in virtute obedientiæ, firmiter injungendo mandamus, quatenus dictam ſententiam contra occupatores bonorum eccleſiaſticorum, prout in prima dictarum congregationum, ut ſupra ordinatum extiterat, in ſingulis eccleſiis veſtræ „ diœceſis, juxta ordinationem eamdem: memoratam vero ſententiam contra infringen-

ANNO CHRISTI 1297.

„ tes articulos dictarum chartarum, per nos A
„ & nostros coepiscopos, ut supra, consensu
„ regio interveniente prolatam, secundum
„ formam, in præfata ultima congregatione
„ provisam, dictis diebus & locis, scilicet,
„ bis in anno, in festivitatibus suprascriptis,
„ faciatis in forma, quæ superius tangitur,
„ publicari, & in Anglico seriatim in omni-
„ bus, ac patenter exponi, pulsatis campa-
„ nis, & candelis accensis, ut propter sole-
„ mnitatem hujusmodi (quam laici magis
„ quam effectum hujusmodi sententiarum at-
„ tendunt) amplius timeatur. Detur etiam
„ per vos, sicut in dicta ordinatione ultima
„ concorditer extitit ordinatum, inferioribus
„ prælatis, & rectoribus ac vicariis, & etiam B
„ cappellanis parochialibus, plena & expressa
„ potestas denunciandi publice, & nomina-
„ tim, cum dicta solemnitate, malefactores
„ prædictos, scilicet, occupatores & invaso-
„ res bonorum ecclesiasticorum, si qui in hu-
„ jusmodi prælatorum locis, aut rectorum
„ seu vicariorum parochiis, in futurum bo-
„ na hujusmodi invaserint, occupaverint,
„ aut amoverint, seu sic invadi, occupari,
„ aut amoveri fecerint, in notoria evidentia
„ ipsius maleficii, majoris excommunica-
„ tionis sententia innodatos. Proviso tamen,
„ quod non nisi in facto notorio & eviden-
„ ti, ac etiam sub testimonio sufficienti, per
„ eosdem rectores, vicarios, & presbyteros C
„ taliter procedatur: ut insuper, cumulatis
„ ad supradictam cautelis, amplius arceatur
„ ac reprimatur perversorum iniquitas, in hu-
„ jusmodi malefactorum nominatim, ut præ-
„ tangitur, denunciatorum præsentia, cesse-
„ tur ubilibet a celebratione Missarum; &
„ sic excommunicati per singulos dies Domi-
„ nicos & festivos denuncientur solemniter;
„ subtracta etiam eis, per inhibitionem super
„ hoc faciendam, communione fidelium;
„ quoutque sic ablata restituant, & exinde
„ idonea satisfactione præmissa, ab eadem
„ sententia congrue fuerint absoluti. Et cum
„ de hujusmodi maleficio perpetrato vobis per
„ aliquem subditorum vestrorum denunciatum D
„ extiterit, vel ad vos exinde publica fama
„ pervenerit: plenam cum celeritate justitiam
„ fieri faciatis, malefactores hujusmodi ac
„ etiam fautores & complices eorumdem, nec
„ non scienter communicantes eisdem, post-
„ quam id competenter inhibitum fuerit, per
„ coerciones canonicas diligenter & acriter
„ puniendo.

„ Similem etiam excommunicationis sen-
„ tentiam in omnes illos, qui manus in cle-
„ ricos temere violentas injecerint, faciatis
„ in solemnitate eadem publicari. Si vero in
„ tantum aliquorum se extendit iniquitas,
„ prout forsan evenire posse timetur, quod
„ prælati, seu ecclesiarum rectores aut vica- E
„ rii, sive presbyteri, vel alii ecclesiastici vi-
„ ri quicumque, occasione præmissorum, vel
„ alicujus eorum, per laicalem potentiam ca-
„ piantur, seu detineantur in carcere aut in
„ custodia quoquomodo: vobis injungimus in
„ virtute obedientiæ, prout etiam in dicta
„ ultima congregatione per prælatos & cle-
„ rum ordinatum extiterat, ut loca, in qui-
„ bus sic capti detinebuntur, & quatuor ec-
„ clesias proximo vicinas, quatenus sub di-
„ stricto vestro, extiterint, interdicto eccle-
„ siastico protinus supponatis; & sic interdi-

ANNO CHRISTI 1297.

„ cta remaneant, quamdiu taliter capti deti-
„ nentur ibidem. Et nihilo minus captores
„ ac detentores hujusmodi, & auctoritatem
„ super hoc præbentes eisdem, singulis die-
„ bus Dominicis & festivis post scelus hujus-
„ modi perpetratum, in omnibus ecclesiis ve-
„ stræ diœcesis inter Missarum solemnia co-
„ ram clero & populo, pulsatis campanis,
„ & candelis accensis, ut magis timeatur so-
„ lemnitas, denuncientur solemniter majoris
„ excommunicationis sententia innodati. Et
„ ut hoc ad notitiam singulorum perveniat,
„ in Anglico exponatur: donec sic excom-
„ municati, congrua satisfactione præmissa,
„ in forma ecclesiæ, ab eadem sententia
„ per competentem judicem fuerint absoluti.

„ Quia insuper processiones solemnes, &
„ orationum suffragia, quæ pro statu terræ
„ sanctæ, & pace, ac etiam tranquillitate &
„ prosperitate ecclesiæ, regis & regni, hu-
„ dum salubriter ordinavimus ac mandavimus
„ per diœceses singulas facienda, negligenter
„ in multis & non absque multorum pericu-
„ lo hactenus, ut audivimus, sunt omissa,
„ de quibus, si fierent, fructus maximus me-
„ rito speraretur: ac etiam dominus rex nu-
„ per in ultima congregatione prædicta per
„ nuncios suos rogaverit, ut pro eo & suis
„ in expeditione præsenti, quam contra ho-
„ stes ipsius & regni nuper assumpsit, ora-
„ tiones & suffragia hujusmodi fieri, necnon
„ Scotos & eorum complices, qui ecclesias
„ regni Angliæ & loca ecclesiastica violenter
„ invadere, comburere, ac bonis ecclesiasti-
„ cis ausu sacrilego spoliare, pacemque re-
„ gni & ecclesiæ patenter infringere ac per-
„ turbare præsumpserant & præsumunt, ut
„ dicitur, excommunicatos publice per no-
„ stram denunciari provinciam faceremus:
„ vobis, ut supra, mandamus & injungimus,
„ quatenus dictas processiones, & orationum
„ suffragia, tam pro statu terræ sanctæ, &
„ pace regni & ecclesiæ Anglicanæ, quam
„ etiam pro domino rege & sibi adhærenti-
„ bus sua expeditione præsenti specialiter,
„ necnon denunciationes excommunicationum
„ prædictas, per totam vestram diœcesim sin-
„ gulis diebus & locis, quibus id expedire
„ videritis, solemniter per vos, quatenus ad
„ vos attinet, & ulterius per alios, fieri fa-
„ ciatis: hæc omnia tam vigilanter & solli-
„ cite prosequentes, ut ex hoc status eccle-
„ siæ reformetur in melius, & vestrorum
„ augeatur cumulus meritorum. Vos etiam
„ temporibus opportunis per totam vestram
„ diœcesim faciatis inquiri, an præmissa per
„ vestros subditos, quatenus ad vos pertinet,
„ fuerint, ut superius tangitur, observata.
„ Et nos super his tam de facto vestro, quam
„ subditorum vestrorum certificetis idonee,
„ saltem semel in anno, per vestras litteras
„ patentes harum seriem continentes. Datæ
„ apud Octeford. VI. Idus Julii, an. Dom.
„ MCCXCVII. consecrationis nostræ IV.

Sententias igitur contra invasores & occupatores bonorum ecclesiasticorum, necnon contra infringentes articulos dictarum chartarum, tam in genere, quam in specie, secundum formam quæ supra traditur, diebus ad hoc statutis, cum solemnitate præmissa, in præbendis & ecclesiis vestræ jurisdictioni subjectis, ac etiam contra injicientes manus violentas in clericum, lingua omnibus intelligibili

ANNO CHRISTI 1297.

gibili faciatis tam per vos, quam per veſtros ſubditos publicari. Hæc autem & alia, quæ in hoc exprimuntur mandato: vobis & ceteris plenam & liberam poteſtatem committimus exequendi. In noſtra vero eccleſia ſancti Pauli, nos ipſi, comite ſanitate, ac impedimento ceſſante, exequemur præmiſſa, diebus, ut ſupra fit mentio, præſtitutis. Proceſſiones inſuper, & orationum ſuffragia, ut in præſenti continetur mandato, in eccleſia noſtra prædicta, cum devotione, more ſolito, fieri faciatis. Sententiam etiam excommunicationis, quam Scoti & eorum complices, ob cauſas in hoc mandato expreſſas, quas in promulgatione hujuſmodi ſententiæ volumus patefieri, incurriſſe noſcuntur, quantocius fieri poterit, in locis in quibus expedire videritis, faciatis ſolemniter publicari. Nos poſtea ſuper præmiſſis omnibus opportuno tempore certificantes, per litteras veſtras patentes harum ſeriem continentes.

ANNO CHRISTI 1297.

Datum apud Orſeth VIII. Kalend. Auguſti, anno Domini ſupradicto.

AD LONDINENSE CONCILIUM

Anno 1297. habitum.

ADNOTATIO CRITICA ET ADDITIO.

Ex Man. ſupp. to. III. pag. 250.

„ LOndinenſe concilium anni 1297. ad diem XXVI. Martii indictum Labbeus „ quidem recte commemorat ex Weſtmonaſterienſi; non recte tamen unicum tantum„ modo concilium Londinenſe anni ejuſdem „ 1297. recenſet. Duas enim cleri Anglica„ ni convocationes uno eodemque illo in an„ no diſtinguendas eſſe plura docent. Ac „ primo litteræ ipſæ Roberti Cantuarienſis ar„ chiepiſcopi duplicem coadunationem agno„ ſcunt, alteram die feſta S. Hilarii anni „ 1296 ſtilo veteri; novo autem 1297. ha„ bitam; alteram vero, quam *ultimum* vo„ cant poſt feſtum Nativitatis S. Joannis Ba„ ptiſtæ *apud novum templum Londoni*. Inſu„ per ſecundæ hujus ſynodi ipſæ ſuperſunt „ convocationis litteræ ad Patres miſſæ, quas „ cum actis reliquis ad concilium hoc poſtre„ mum pertinentibus ex Wilkins huc tranſ„ fero.

Archiepiſcopi Cantuar. citatio epiſcoporum & clari ad convocationem apud Novum Templum London. Ex reg. Winchelſey fol. 218. b.

Affert Wilkins t. II. pag. 226.

RObertus, permiſſione divina, &c. venerabili fratri domino Richardo, Dei gratia London epiſcopo, ſalutem, &c. Articulus arduus, videlicet de magnis chartis libertatum & foreſtæ ſalubriter innovandis, & de juribus ac libertatibus eccleſiæ Anglicanæ, quæ hactenus deciderunt, & adhuc continue decidunt in abuſum, recuperandis a principe, de quibus eccleſiæ atque clero magna pervenerint utilitas & tranquillitas perſonarum; necnon tranſitu & abſceſſu, magnam celeritatem & conſilium grande deſiderant; ex quorum etiam dilatione horrenda timetur communitatis ac regni turbatio, nos, & quoſdam noſtros coepiſcopos, cum quibus inde tractavimus, & quorum conſilio quoad id ſolidamur, excitant & violenter impellunt, ut provinciæ noſtræ Cantuar. epiſcopos atque clerum ex his cauſis protinus convocemus; quocirca fraternitati veſtræ committimus & mandamus, quatenus ſine mora præfatos epiſcopos, & totum clerum per locorum diœceſanos faciatis in diœc. ſingulis peremptorie convocando citari; &c. ut compareant apud Novum Templum London. die ſancti Laurentii martyris, una cum diebus ſequentibus uſque ad finalem expeditionem tractatus hujuſmodi continuandis ac etiam prorogandis; quem terminum ſic ex cauſis prænotatis arctamus, vobiſcum, & cum cæteris ſic vocatis, de præmiſſis prudenter & efficaciter tractaturi, ſuumque ad ea, quæ ſanius providebuntur ibidem pro ſeipſis & aliis, quorum nomine ſic mittentur, plenum & ſufficientem adhibituri conſenſum, & unanimiter proviſuri, quo ordine atque modo, quibuſque locis & tempore, nec non & per quas perſonas ſic proviſa fuerint exequenda. Vos etiam præmunimus; & cæteros ſic citandos præmuniri mandamus, quod abſentes in citatione prædicta, niſi evidens & inevitabile impedimentum per probationes certas ſupereſſe docuerint, tamquam inobedientes & offenſores notorios, graviter puniemus. Vos etiam ad hoc idem citamus, veſtroſque ſubditos citari præcipimus, in forma ſuperius annotata; rogetis inſuper, & per noſtros coepiſcopos in ſuis diœc. vice noſtra rogari mandetis religioſos exemptos, veſtræ & ſuarum diœceſium, ut dictis diebus & loco compareant, tractaturi & facturi, ut ſupra, quod fuerit opportunum, &c. Valete ſemper in Chriſto. Dat. apud Waleworth juxta London. 17. calend. Auguſti, anno Domini &c.

Reſpon-

ANNO CHRISTI 1297.

Reſponſio prælatorum & cleri Cantuar. provinciæ facta regi pro renovatione chartar. libertat. & foreſtæ; quod, inconſulto papa, nihil de bonis eccleſ. ſibi poterunt conferre. Ibid. fol. 220. b.

ANNO CHRISTI 1297.

Ibid

IL vous membre, ſire, coment monſtre e offert fuiſt nadgueres al erceveskes e partie des eveskes dunke preſens, ceſt aſſavoir de Loundres, Norwys, Nicole, & Baade, par vous, ke le clerge vous feiſt un regard pour les chartres de communes & de la foreſte, renoueler, e de adreſſer leſtat de ſeinte egliſe, a cel heure vis ſuiſt al erceveskes, e as autres eveskes avantdit, ke ceo ſerreit bien a fere, mes il ne poerent rien granter ſans les autres prelats e la clergie, donnt le erceveske fiſt un aſſemble des prelats e du elerge ore a jour ſeint Lorens a Noveu Temple de Loundres, e unt ceſtes choſes debatu communement par tous les degres du clerge, e cheſcun degre bailla al erceveske, en preſence des eveskes, ſoun A reſpouns en eſcrit; donnt tut lur aviſement en les avauntdites choſes eſt ke il ne purrejent rien graunter des biens de ſeinte egliſe, pour les chartres renoueler ſauns conge le pape, par mons de reſouns des autres adreſcevieus del eſtat de ſeinte egliſe, fuiſt avis memes cea autres tous tous, mont poy exceptes; mes il eſpeyrent ke par bones reſonnes, ke ſerreyent monſtrez a la pape legerement, averunt le conge; & prient, ſi vous pleſt, pour commun prou, & pees de ſeint egliſe, & de tut le reaume .. voillet ſoeffrier ke il puiſſent haſtivement enveer par commun counſeil de vous, e de lour, ou tut par eus, pour les choſes avauntdites.

Littera archiepiſcopi & epiſcoporum, &c. ad comitem mareſcallum, & barones, de colloquio habendo. Ex reg. Winchelſey fol. 219. b.

Ibid. p. 227.

RObertus &c. totius Angliæ primas, D. Dunelmen. O. Lincoln. R. London. W. Elien. R. Norwicen. & W. Bathon. & Wellen. epiſcopi, ac W. Dublinen. electus, dilectis filiis, viriſque nobilibus & diſcretis domino comiti mareſcallo, ac veſtræ providæ comitivæ baronibus, ſalutem, gratiam, & benedictionem. Habito nuper inter cætera cum domino rege de vobis & contingentibus ſtatum veſtrum affectuoſo tractatu, placuit domino regi, quod de habendo vobiſcum colloquio, de quo tetigimus, quod inde nobis videretur expediens, faceremus. Zelum igitur & viſceralem affectum ad vos & ſtatum veſtrum, totiuſque regni, & incolarum ejuſdem, ac eccleſiæ Anglicanæ, ad quorum profectum, ut credimus, laboratis, ſecuritatem & pacem, ac commodum & honorem habentes, & præcipue ut, excluſis B periculis, quæ ex veſtra diſcordia contingerent, ſingula inter dominum regem & vos, ad bonam & efficacem concordiam, dante altiſſimo, cujus ad id ſperamus præſidium, pro noſtris viribus deducamus; concordi conſideratione conſulimus & rogamus, quatenus modis omnibus ſine mora apud Waltham, ſeu Berking. aut Stratford. ſeu alium locum juxta London. quem reputatis idoneum, redeuntes, nobis diem & locum, quibus ad vos poſſimus accedere, & vobiſcum ſuper his cum affectu tractare, per latorem præſentium intimetis. Valete ſemper in gaudio & honore. Et nos dictus archiepiſcopus ad prædictorum epiſcoporum & electi rogatum ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendum. Datum apud Weſtmon. 14. calend. Auguſti, anno Dom. MCCXCVII.

Eiſdem, de mutuo colloquio habendo. Ibid.

Ibid.

RObertus, permiſſione divina, &c. R. London. O. Lincoln. R. Norwicen. W. Elien. W. Bathon. & Wellen. J. Landaven. epiſcopi, & W. Dublinen. electus, dilectis filiis, ac viris nobilibus & diſcretis dominis R. mareſcallo, H. Hereforden. comitibus ac baronibus de veſtra nobili comitiva, ſalutem, &c. Intimato domino regi hac die Lunæ per nos veſtro reſponſo litteratorie deſtinato, ſatis eum judicio noſtro placabilem vidimus & benignum, & in fine conſentientem, ut ita vobiſcum de negotio inchoato tractemus, quod idem negotium citra inſtantem diem dominicum, vel ipſo die dominico decidatur; ultra quem diem, niſi negotium ipſum finem tunc habeat, qui- D libet faciat ſuum melius, & ſuo judicio relinquatur. Dominus vero rex, coram nobis omnibus veraciter & conſtanter, ut nobis videbatur, promiſerat, quod nihil mali aut periculi interim vobis aut veſtris, de quocumque facto a die, quo vobis prius ſcripſimus uſque modo, vel impoſterum uſque dictum diem dominicum, auctoritate regia, quocumque modo proviſo, ſeu etiam provideno eveniet, etiamſi vos ipſi in ejuſdem regis præſentia ſiſteretis. Et quia dominus rex hac die Mercurii ſe removere proponit, ad negotium taliter expediendum tempus ultra dictum diem dominicum non habemus; multum expedit, ut vos de præmiſſis, & quid de eis intenditis facere, tamquam viri providi & diſcreti, cum omni celeritate tractantes, nobis tam cito veſtrum intimetis propoſitum, ut infra terminum prænotatum id poſſimus domino regi referre, & de his expeditionem idoneam procurare. In veſtro quoque tractatu prudenter advertite, quanta pericula ex præſenti diſcordia, ſi duraret, toti regno a ſuis miniſtris circumdato, vobiſque & veſtris per conſequens evenirent. Nos quoque archiepiſcopus antedictus ad dictorum epiſcoporum & electi rogatum, abſente Dunelm. epiſcopo, qui prius vobis nobiſcum ſcripſerat, ſigillum noſtrum privatum præſentibus duximus apponendum. Valete ſemper in Chriſto cum gaudio & honore. Datum apud Weſtmon. 11. calend. Auguſti, anno, &c.

Ar-

ANNO CHRISTI 1297.

Archiepiscopi Cantuar. litteræ denunciationis fratribus prædicatoribus & aliis missæ, super compescendis confratribus a quibusdam excessibus.
Ex reg. Winchelsey fol. 221. b.

ANNO CHRISTI 1297.

Ib. p. 228.

ROBertus, permissione divina, &c. probatissimæ religionis viro, priori provinciali fratrum prædicatorum in Anglia, seu ejus locum tenenti, salutem, benedictionem, & gratiam salvatoris. Sicut stella de sui natura præclarior per suppositam sibi nebulam sæpius obfuscatur, sic & forma nobilior ex modico passa praviori frequentius subjacet læsioni; & ratione consimili vestræ religionis famam celebrem & præclaram sæpius maculari continget, nisi præsidentis industria nocivis actibus in eadem cautius studeat obviare. In congregatione siquidem coepiscoporum & prælatorum, totiusque cleri nostræ Cantuar. provinciæ, nuper celebrata London. inter graves & arduos de statu ecclesiæ Anglicanæ tractatus, a multis extitit graviter conquerendo monstratum, quod fratres vestri ordinis, ac etiam similium ordinum, quibus de hoc similiter scribimus, & communi condicto statuta papalia, quorum in dubiis non ad alium quam ad statuentem interpretatio pertinet, in ambiguis interpretari præsumunt, & tam a summo pontifice ex suorum statutorum effectu majori excommunicatione ligatos, quorum sibi ipsi duntaxat absolutionem reservat, quam etiam episcoporum ac cæterorum prælatorum sententiis jure ordinario involutos, a quibus nonnisi per prælatos eosdem, vel superiores eorum ordinariam jurisdictionem, aut principaliter vel accessorie super hoc delegatam habentes, possunt de permissione juris absolvi; necnon sententia simili pro offensa sæpius manifesta ligatos, de offensis eisdem, ut convenit, minime satisfacto, frequenter a sententiis ipsis contra juris permissionem absolvunt, & in delictis majoribus quorum ad majores prælatos dispensatio ac relaxatio reservatur, a jure de facto dispensantes, absolvunt illicite taliter delinquentes; necnon ad alia præjudicativa prælatis quoad regimen animarum, quod eis a jure committitur, suisque periculosa subjectis, in foro pœnitentiali, ultra quam decet, licet, aut expedit, dicti fratres suam dicuntur extendere potestatem; per quod & prælati vultus suorum pecorum ab eis per devium & contemptum aversos agnoscere nequeunt, ipsorumque prælatorum subditi tam periculose vagantes, quoad congruam disciplinam ecclesiæ remanent incorrecti: unde quantum exinde papalis auctoritas contra obedientiæ debitum, & episcoporum, ac cæterorum prælatorum jus ordinarium eis ab ecclesiæ constitutione quæsitum, quantumque jus ecclesiæ quoad offensas, ut convenit, non correctas contra disciplinam ecclesiasticam offenduntur, quantum etiam animarum periculum & scandalum in clero & populo imminet, & oriri poterit de præmissis, prudenter advertite; & servatis vestræ potentiæ finibus, ne fratres vestri similia in futurum committant, vigilanti studio præcavete; scientes quod qui terminos suos frequenter excesserint, a non suis terminis sæpius excidentur. Finali quoque consideratione pensate, quod vestræ religionis, fratrumque vestrorum quieta tranquillitas, aut, quod Deus avertat, totaliter inquieta tempestas causari poterit ex charitativa concordia, vel, quod absit, adversa discordia cum prælatis. Hæc vobis ac cæteris fratribus, de consimilibus ordinibus, scribimus, tam a nostris coepiscopis, quam etiam a communitate prælatorum & cleri specialiter super hoc requisiti. Quid autem super his consilio deliberato feceritis, nobis ad nostram & dictorum prælatorum ac cleri, vestrumque solatium & quietem, quam citius opportune poteritis, plenius intimetis. Valete semper in Christo ad suæ ecclesiæ commodum & honorem. Dat. apud Mortelake undecimo calend. Septembris, anno Domini, &c. consecrationis nostræ tertio.

SYNODUS TRAJECTENSIS

Ex Batavia sacra p. 172.

A WILHELMO EPISCOPO

Anno Domini MCCXCVII. celebrata.

VVilhelmus Dei gratia episcopus Trajectensis universis & singulis nostrum processum inspecturis, salutem in Domino sempiternam, viris venerabilibus in Christo, nobis dilectis Decano & Capitulo nostræ ecclesiæ Trajactensis. Propter quorumdam canonicorum duritiam, pertinaciam, discordiasque nobis ad Capitulum per eosdem vocatis ad dictorum duritiam, & pertinaciam per nos tanquam ad superiorem compescendum, & ipso in Capitulo existentibus, de ipsorum consilio, & consensu super vita, moribus, ac statu Ecclesiæ, ac personarum, per inquisitionem sedata per nos prius, quæ fuit inter ipsos, discordia, quosdam in ipsa ecclesia defectum in natalibus patientes, in fine dispensatione sedis Apostolicæ contra justitiam, in honorem Ecclesiæ ad sacros ordines promotos, & alios illegitimos simplicem a sede dispensationem habentes, ut possint ad sacros promoveri: unde beneficium ecclesiasticum sine cura obtinere invenimus, canonicatus ac præbendas occupari minus juste, alios etiam plura beneficia contra statuta synodalia in ipsa Ecclesia obtinere.

Considerantes itaque nostra interesse, hujusmodi nefandas tolerantias abolere, & ab ipsa ecclesia penitus extirpare, communicato & deliberato consilio & consensu Decani & Capituli antedictorum, statuimus & ordinamus, & sub pœnis sententiæ expensis, & excommunicationis latæ in his præcipimus, ne de cetero aliqui, defectum in natalibus patientes, dispensationem tantum super defectum

ctum natalium habentes, nisi in dispensatione sedis Apostolicæ sibi facta continentur expresse, quod possint & deoeant, per hujusmodi dispensationem in ecclesia cathedrali in Canonicos recipi & admitti, recipiantur in Canonicos in ecclesia prædicta, maxime cum non sit intentionis Domini Papæ, aliquem in Cathedrali Ecclesia debere & posse Canonicatum & præbendam obtinere, quin possit in Decanum, Archidiaconum, & Episcopum eligi & admitti. Ceterum omnibus dictum defectum patientibus præcipimus, & peremptorie monemus, ut infra biennium, a data præsentium numerandum, se per sedem Apostolicam habilitari procurent, ut possint dictos Canonicatus, & præbendas obtinere, alioquin ex tunc eosdem vacare decernimus aliis deferendos. Insuper inhibemus sub pœnis antedictis, ne aliquis in aliqua una Ecclesiarum nostræ civitatis & diœcesis duo beneficia habeat, nisi præbendis thesauraria, scholasticaria, seu alia officia de consuetudine sint annexa. In omnes & singulos contrarium facientes tam conferentes, quam detinentes, sententias suspensionis & excommunicationis ferimus in his scriptis. Et præcipimus sub pœna excommunicationis sententiæ latæ in his scriptis easdem sententias per Decanum, sive per Hebdomadarium, aut seniorem de capitulo, qui pro tempore fuerit, publicari. In ejus processus testimonium, sigillum nostrum præsentibus est appensum. Actum & datum anno Domini 1297. die Jovis post Dominicam *Misericordias Domini* &c.

ANNO CHRISTI 1297.

ANNO CHRISTI 1297.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

In causa anathematismorum quos Athanasius patriarcha dignitate cessurus commissos forulo cuidam abdiderat.

Anno 1297. habitum.

Ex sup. Manto. III. p. 255.

GRegorio Cyprio Constantinopolitano patriarchatu secedere jusso, Athanasius monachus e monte Gana suffectus est, qui episcopatum more tyrannico administrans brevi se omnibus exosum reddidit. Quare concitatis in se odiis cleri prius, dein episcoporum in eas angustias redactum se vidit, quibus prementibus cogeretur dignitatem obtentam resignare manibus Imperatoris, & pristinam cellam repetere. Dum vero ejus coactionis tædio, mœrore, & indignatione animum haberet perturbatum, exacerbatumque, diras imprecationes & anathematismos in Imperatorem geminis chartis mandavit, easdemque ita demum scriptas totidem testaceis vasis commissas in foramine quodam parietum magni templi occuluit. Res, mortales omnes fugit quadriennio; sed tandem casu a puero repertis vasis ac reclusis, occulta folia patuerunt. Mox ad patriarcham Cosmam delata, & ab eo cum Imperatore communicata, occasionem synodi indicendæ præbuit, cum anxius Imperator rationem quæreret, qua se ab ea religione expediret. Hæc Pachymerus lib. 3. cap. XXIV.

Non una fuit in re proposita patrum sententia; alii deliri senis censuras flocci haberi, quin & in jus vocari auctorem audaciæ tantæ pœnas laturum consulebant. Malebant alii conveniri Athanasium, ut qui tulerat censuras ipse tolleret. Repugnabant postremis hisce quidam, rati hac censurarum ablatione a privato facta, non remitti data a patriarcha anathemata. In hoc sententiarum dissidio Imperator conveniendum Athanasium censuit, ut quæ fuerit viro mens ab ipso proderetur. Itum est ergo ad Athanasium, qui a se latas censuras illas ultro agnovit, dein scripto exhibitoque libello fassus est illa se dira in tumultu concitatæ mentis pronunciasse; dein vero sedatis tumultuantis animi passionibus, cum voces suadentis rationis auscultare potuisset, retractasse se ex animo pacato quæ imprudens dictaverat. Non nisi vero ex oblivione accidisse, ut quæ olim furore insaniens in occulto forulo abdiderat, ibi relinqueretur. Hæc senis confessio agitatam religione Imperatoris mentem sedavit; atque ita e concilio anno 1297. coacto discessum est.

CONCILIUM LUGDUNENSE,

Quo inhibetur principibus, ne sacerdotibus vectigalia imponant, habitum anno Dom. MCCXCVII. tempore Bonifacii papæ VIII.

HÆc synodus, *inquit Genebrardus libro quarto chronici*, celebrata fuit præside Bonifacio pontifice, qui animadvertens, quotidie principes nova vectigalia sacerdotibus imponere, interdum sine justa causa, interdixit in eo concilio, ne posthac id facerent, neve sacerdotes injussu Romani pontificis illa imposita conferrent. *Hæc ex Polydoro libro decimoseptimo Anglicæ historiæ Genebrardus.*

NOTA GABR. COSSARTII S. J.

Expungendum hoc concilium fuisset, nisi Binium integrum repræsentandum suscepissemus. Fictitium enim esse constat: cum neque hoc anno Bonifacius, nec omnino ex quo pontifex est factus, Gallias attigerit. Edidit quidem de hoc ipso argumento constitutionem, sed Anagniæ, XV. Kal. Septemb. anno pontificatus sui secundo, qui annus est Christi MCCXCVI. Quæ hujus de Lugdunensi concilio erroris origo fuerit, indicaturum se Labbeus sponderat. Quantum autem assequi conjiciendo possum,

aliam

ANNO CHRISTI 1298.

aliam nullam probabilem potuisset, nisi quam Spondanus jam aperuerat: ex eo nimirum id ortum esse, quod in vetustioribus editionibus libri sexti decretalium inscriptum esset huic constitutioni: *Bonifacius VIII. in concilio Lugdunensi*. Quod mendum in posterioribus editionibus sublatum est. Qui autem sit factum, ut eo irrepserit Lugdunensis concilii mentio, non est conjectura difficilis. Inscriptum erat scilicet constitutioni proxime superiori, *Gregorius X. in concilio Lugdunensi*; tres posteriores voculas Bonifacii quoque decreto oscitans librarius inscripsit.

ANNO CHRISTI 1298.

SYNODUS SANTONENSIS,

Ex codice constitutionum synodalium Santonensis ecclesiæ.

Constitutiones domini Guidonis episc. Santonensis promulgatæ in synodo hiemali celebrata anno Domini MCCXCVIII.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De vita & honestate curatorum sacerdotum.*
2. *De iis qui ecclesias dant ad firmam.*
3. *Ut ecclesiarum rectores in iis resideant.*
4. *Ut religiosi deferant habitum suum.*
5. *De iis qui in alienis parochiis decimas novalium percipiunt.*
6. *De excommunicatis ratione testamentorum.*
7. *De invasoribus bonorum & jurium ecclesiasticorum.*

CAPITULA.

I. *De vita & honestate curatorum sacerdotum.*

CUrati sacerdotes, sotulares consutitios, & manicas, sub pœna excommunicationis ulterius portare non præsumant. Constitutiones prædecessorum nostrorum, & provinciales, etiam sub pœnis ibi insertis, præcipimus observari.

II. *De iis qui ecclesias dant ad firmam.*

Item denunciamus excommunicatos illos omnes, qui sine nostra licentia ecclesias suas dederunt ad firmam.

III. *Ut ecclesiarum rectores in iis resideant.*

Item monemus omnes ecclesiarum rectores, ut in ecclesiis suis personaliter resideant. Quod nisi fecerint, pœnam constitutionis super hoc editæ eos incurrere volumus ipso facto: illis dumtaxat exceptis, qui a nobis licentiam obtinuerunt gratia studiorum. Quos etiam, si lascivam vitam ducant in studiis, revocamus: & etiam illos, qui subrepta a nobis licentia ob causam ignominiosam recessisse dicuntur, super criminibus diffamati.

IV. *Ut religiosi deferant habitum suum.*

Monemus omnes religiosos, ut tam in domibus, quam extra, deferant habitum suum. Qui contrarium fecerint, nisi ex causa legitima valeant excusari, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant.

V. *De iis qui in alienis parochiis decimas novalium percipiunt.*

Item monemus omnes illos, qui in alienis parochiis decimas novalium, sine consensu nostro & rectorum ecclesiarum, in quarum parochiis ipsa consistunt novalia, percipiunt, ut amodo non percipiant: & si contrarium fecerint, noverint se excommunicationis vinculo innodatos.

VI. *De excommunicatis ratione testamentorum.*

Denunciamus item excommunicatos omnes illos, qui apud nos ratione testamentorum excommunicati fuerint: & denunciari mandamus, nisi infra viginti dies de absolutione doceant coram nobis.

VII. *De invasoribus bonorum & jurium ecclesiasticorum.*

Statuimus, quod quicumque bona clericorum, ecclesiarum, seu ecclesiasticarum personarum, injuste invaserint, ceperint, occupaverint, rapuerint, detinuerint; invadi, occupari, capi, percipi, rapi, detineri fecerint, mandaverint, procuraverint; vel nomine suo invasum, occupatum, captum, raptum, detentum, ratum habuerint; & quicumque jurisdictionem ecclesiasticam, jura, consuetudines laudabiles ecclesiarum hactenus observatas, impediverint, turbaverint, vel oppresserint scienter: ipso facto excommunicationis sententiam incurrant. Et hæc diebus Dominicis, & aliis solemnitatibus, in ecclesiis, & aliis locis ecclesiasticis, mandamus nunciari.

ANNO CHRISTI 1298.

SYNODUS DIOECESANA HERBIPOLENSIS

ANNO CHRISTI 1298.

A MANEGOLDO HERBIPOL. EPISCOPO

celebrata ann. Chr. 1298.

Bonifacii VIII. Papæ IV. Adolphi Regis VII.

Ista statuta, omnibus animas regentibus valde necessaria & utilia, per Nos Manegoldum episcopum Herbipolensem an. D. J. 1298. *in plena Synodo, de concilio Prælatorum nostrorum & assensu, de novo sunt edita; horum siquidem statutorum in quolibet decanatu Ruvensi copia ad manus præcipitur esse una, honestum tamen est & consultum, quod in qualibet parochia una copia habeatur.*

Affert P. Harthzeim ad To. IV. Concil. Germ. pag. 24. ex cod. ms. Biblioth. Carmelit. Bamberg.

I. Die Dominica præcedente Synodum, sacerdotes, qui cappellanos non habent in suis parochiis, diligenter inquirant publice in ecclesiis, si qui sint infirmi in parochia, & feria insequenti, sive antequam iter arripiant, eos communicent, etiam non requisiti, & faciant quidquid necesse fuerit ad salutem animarum, nihilominus tamen procurantes provisionem eorum fieri per cappellanos vicinos in aliis ecclesiis remanentes.

Præcipimus insuper, ut omnes veniant ad synodum, maxime curam animarum habentes, & si inevitabili necessitate detenti fuerint, mittant cappellanum suum aut clericum suum loco sui. In eundo & redeundo honeste ambulent, & honeste requirant hospitia, & in eis circumspecte se habeant, ne status clericorum vertatur in populo in ludibrium, opprobrium & contemptum, & qui ex causa remanet, eam Decano, & Decanus episcopo studeat intimare.

Item præcipimus sacerdotibus, ut jejuni veniant, & induti superpelliciis ad synodum.

Item præcipimus sacerdotibus sub pœna suspensionis ab officio, quod a tempore publicationis synodi, omni occasione postposita, majorem ecclesiam intrare festinent.

De Baptismate.

II. Laicus, qui necessitate puerum baptizavit, diligenter interrogetur a Sacerdote quid dixerit & quid fecerit; & si sacerdos eum invenerit discreto modo & debito baptizasse, allato puero ad fores ecclesiæ, suppleatur quod deest, scilicet pabulum, sal, aurium inunctio cum saliva, exorcismi tamen non dicantur super fontes, & sine immersione fiant omnia, quæ fieri solent. Ad elevandum etiam puerum de sacro fonte, tres tantum recipiantur.

De divinis officiis.

III. Sacerdos celebrans diligenter attendat, quod hostia sit integra, & vinum non sit acetosum, & quod aquam non omittat. Quod si autem omiserit, quando advertit, apponat aquam, si sine scandalo fieri potest; si vero per negligentiam evenerit, quod perlecto canone, & peracta consecratione, nec sanguis nec aqua reperiatur in calice, debet statim infundi utrumque & a consecratione sanguinis incipere.

Item præcipimus sacerdotibus ut quando inceperint in canone missæ *Qui pridie &c.* tenentes hostiam non elevent eam, sed ante pectus detineant, donec dixerit: *Hoc est corpus meum*, & tunc elevent eam decenter, ita ut possit videri. Et post susceptionem corporis & sanguinis Domini ab expuendo abstineant; & si abstinere non possunt in loco mundo hoc faciant, qui conculcari non possit. Si quid de sanguine Christi ceciderit super corporale, sugenda est pars intincta; & ipsum corporale panno mundissimo involutum pro reliquiis servandum. Si vero super pallam vel super aliud sacrum indumentum, pars intincta prius sugatur, & postea abscindatur, & comburatur, vel consuta panno servetur pro reliquiis; ita tamen, quod super pannum cedula nomina illarum reliquiarum continens apponatur. Si autem super aliud commune vestimentum ceciderit, pars intincta prius sugatur, & comburatur, & cinis in sacrario reponatur: si super lignum, lapidem vel terram ceciderit, tergendus & radendus est locus ille & pulvis in sacrario reponendus: si autem de corpore Christi super quodlibet aliud indumentum ceciderit, pars super qua ceciderit abluatur, & ablutio a sacerdote sumatur, vel ab alio mundæ conscientiæ. Si vero super lapide, lignum & terram, locus radatur, & pulvis in sacrario reponatur: sacerdos autem sive minister, cujus negligentia hoc acciderit, debet mitti ad Episcopum; si musca vel aranea, vel aliud tale in ipsum calicem ceciderit, quod vix sine vomitu, & aliquando sine periculo corporis sumi potest, sanguis sumatur superfuso vino, & ipsum quod ceciderit, abluatur, & ablutio a sacerdote sumatur, vel ab alio mundæ conscientiæ, & postea illud in sacrario comburatur, quod si fides ipsa, id quod ceciderit, quempiam sumere fecerit; Deo gratias.

Sacerdos die octavo renovet sacramenta, Eucharistiam & fontem benedictum, ne sui vetustate aliqui ad indevotionem moveri valeant aut errorem. Nullus antequam matutinas canonicas, primam & tertiam dixerit, missas celebrare præsumat præter aliquam necessitatem. Calix post missam panno mundissimo involvatur, nec ministri cum eodem calicem intus detergant, sed alio ad hoc specialiter deputato, quod si non satis decens fuerit, vel vetustate contritus, in sacrario comburatur.

Nullus bis in die celebrare missam, nisi magna necessitas id expoſcat, excepto die Nativitatis Domini: unam autem missam cantabit Sacerdos in die & de die; felix enim est qui unam digne celebrare potest; & aliam, si necesse est, cantare poterit pro defunctis; ideo autem de die est dictum, quod quidam post-

posi-

☞ posito officio feriali missam celebrent de Sanctis, quorum festivitates tunc non sunt; sunt enim secundum congruentiam dierum missarum solemnia celebranda; celebrantes quoque missam secundam, vinum perfusionis non sumant, sed ministro habenti bonam conscientiam conferatur.

ANNO CHRISTI 1298.

Inhibetur presbyteris ne hostias dent parvis ullo modo, nisi causa communicandi.

Invenimus X. sequentes præfationes in catalogo tantummodo recipiendas, unam in Paschate, videlicet : *te quidem omni*, aliam in Ascensione, scilicet : *qui post Resurrectionem*, tertiam Pentecostes, quartam de Trinitate, *qui cum unigenito*, quintam in festo B. Mariæ, sextam in festo S. Crucis, septimam de Apostolis, octavam in nativitate Domini, nonam in epiphania Domini, decimam in quadragesima, scilicet, *qui corporali*.

Districte præcipimus ut Sacerdotes divinum officium nocturnum & diurnum pariter distincte & aperte, quantum Deus dedit celebrent & devote. Honestum siquidem esset, quod stantes canonicas horas dicerent, maximè in diebus festis, ut alii videntes laborem & devotionem glorificent Patrem nostrum, qui in cælis est.

Præcipimus, quod in altari in quo tabula mota fuerit vel enormiter fracta, sacerdos non celebret, donec altare consolidetur, & iterum consecretur. Et ampullæ scilicet vini & aquæ in ministerio altaris sint mundæ, integræ, vitreæ, vel stanneæ, aureæ sive argenteæ, sed ab ablutionem manuum vas grandius deputetur.

Provideant etiam Sacerdotes, quod lavatoria habeant juxta altaria decentia, munda, ablutionis cursum liberum exhibentia, nec sine coopertorio relinquantur. Juxta altaria etiam ad minus tria manutergia habeantur, unum ad primam ablutionem, secundum post evangelium, tertium post sacramenti sumptionem, sed & unum sit pendens circa missale ad tergendum os & nares, si opus fuerit, Sacerdotis.

Sacerdos sive Diaconus corporalia sæpe abluant, induti superpellicio, in vase mundo ad hoc specialiter deputato, & omnes ablutiones, si fieri potest, in lavatorio reponantur, vel saltem prima, ceteræ autem in baptisterio. Item altaris linteamina & indumenta sacerdotalia, nonnisi a sacerdote vel diacono vel ab aliqua matrona, vel virgine, sine appositione aliorum pannorum convenienter, quando opus fuerit, abluantur.

Statuimus, ut per omnes ecclesias chrisma & eucharistia sub fidelibus clavibus adhibitis conservetur, ut non possit ad illa temeraria manus extendi; si vero ad quem spectat custodia, eam incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur, & si per ejus incuriam aliquod nefandum inde contigerit, gravius puniatur.

In hoc concilio firmiter inhibemus, ne suppellectilia propria sive aliena in ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus aut incendia repentina, sive alias necessitates, ut populum ad eas oporteat habere refugium, sic tamen ut necessitate cessante cuncta repetantur.

Librum qui dicitur manuale, secum habeant singuli presbyteri parochiarii, ubi continetur ordo baptismi, catechismi, extremæ unctionis, & hujusmodi libros alios, in quibus possit divinum tam diurnum quam nocturnum officium celebrari.

Præcipimus sacerdotibus, ut omnes redditus ecclesiæ conscribant, & de rebus ecclesiæ nihil alienent, nisi per Episcopum. Nullus etiam sacerdos terram transeat sine libro, in quo canonicas horas, omni die legant, prout necesse est. Imagines vetustate deformatæ & linteamina sacra vetustate attrita, sacris usibus inutilia comburantur, & pulvis juxta parietem recondatur ecclesiæ, quia posset intuentes ducere in errorem.

ANNO CHRISTI 1298.

Præcipimus Sacerdotibus, ut divino officio celebrato, & populo regresso ad propria, ecclesias suas firmare studeant diligenter.

De cœmeteriis.

IV. Prohibeant Sacerdotes sub pœna excommunicationis choreas maxime in cœmeterio, vel in ecclesiis duci; moneant etiam ne alibi fiant, quia, ut dicit Augustinus: *melius est etiam in festis diebus fodere vel arare, quam choreas ducere*, & quia grave peccatum sit in loco sacro choreas ducere perpendi potest ex pœna secundum rigorem canonum talibus injungenda : si quis enim choreas, vel balatos in ecclesiis sanctorum fecerit, emendationem pollicitus, tribus annis pœniteat. Nullus de novo in cœmeterio ædificare permittatur, nec domus aliquæ si dirutæ fuerint, per annum durante ruina, ibi reædificentur, nec fimus nec immunditiæ aliquæ in cœmeteriis admittantur.

De vita & honestate clericorum.

V. Clerici officia vel commercia secularia non exerceant, maxime inhonesta nimis; joculatoribus & histrionibus non intendant; tabernas presbyteri evitent, nisi forte in itinere constituti; ad aleas vel taxillos non ludant, nec talibus ludis intersint; coronam & tonsuram habeant competentem, & se in officiis & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Vestimenta ordinem clericalem decentia deferant, nimia brevitate vel longitudine non notanda; pannis viridibus, vel rubeis, nec non manicis aut socularibus, frœnis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliis superfluitatem generantibus non utantur; fibulas omnino non ferant, neque corrigias, auri vel argenti ornatum quærentes, sed nec annulos nisi quibus id competit ex officio dignitatis, palliis disfablatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus .... connexis.

Nullus clericus sententiam sanguinis dictet vel proferat, nec sanguinis judicium exerceat, aut, ubi exerceatur, intersit.

Nullus clericus, diaconus, subdiaconus, aut sacerdos artem chyrurgicam exerceat, aut, ubi exerceatur, intersit, nec quisquam purgationem aquæ fluentis vel frigidæ sive ferri candentis, seu ritum cujuslibet benedictionis ante consecrationem impendat.

Continenter & caste vivere studeant, universi in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maxime illo, propter quem venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde & mundo corpore valeant ministrare. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, statuimus ut qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis

☞ vel minus peccaverint, puniantur secundum canonicas sanctiones, quas efficacius & districtius præcipimus observari; ut quos timor Dei a malo non revocat, temporali saltem pœna cohibeantur a peccato. Si quis igitur hac dicta pœna suspensus præsumpserit celebrare divina, non solum beneficiis spolietur, verum etiam pro duplici culpa perpetuo deponatur; sciat etiam se irregularitatem incurrisse, a qua non poterit absolvi, nisi auctoritate sedis apostolicæ speciali. ANNO CHRISTI 1298.

A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant, unde vinum sibi temperent; cum ebrietas mentis inducat exsilium & libidinis provocet incentivum, unde illum abusum penitus decrevimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit; si quis autem ex his culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus, satisfecerit, ab officio & beneficio suspendatur.

Inhibemus etiam ut nullus sacerdos feminas, de quibus suspicio potest esse, habere secum in domo sua præsumat, sed si quam de his necessitatem habuerint presbyteri, habeant in vico domus longe a sua conversatione, & ibi eis necessaria submini strent.

Prohibemus etiam sub pœna excommunicationis districtissime ut nulla femina ad altare præsumat accedere, & presbytero ministrare, aut inter cancellos stare vel sedere, quando sacra mysteria celebrantur.

Prohibemus sacerdotibus districte, ne secum prolem habeant quam in sacris ordinibus genuerint propter scandalum evitandum.

Prohibeant sacerdotes ne laici publice teneant concubinas, & si post monitionem trinam tenuerint, tam ipse, quam ipsa ab ingressu Ecclesiæ arceantur, & si perseveraverint gravius puniantur.

Item in hoc concilio est statutum, quod antiquæ reliquiæ extra capsam amodo non ostendantur, nec exponantur venales, inventas autem de novo, nemo publice venerari præsumat, nisi prævia auctoritate Rom. Pontificis fuerint approbatæ.

VI. Nullus passim recipiatur ad prædicandum vel ad audiendas confessiones, sive ad injungendum pœnitentias, nisi fuerit authentica persona & ab Episcopo ad hoc destinata, quod licet quilibet sacerdos in sua ordinatione potestatem ligandi & solvendi recipiat, executionem tamen non recipit, nisi sibi a Papa vel suo Episcopo conferatur. Unde nulli Plebanorum socii audire confessiones vel prædicare præsumant, nisi de indulgentia speciali Episcopi. Quæstores quoque eleemosynarum tantum ea dicant populo, quæ in litteris domini Papæ vel Episcopi continentur, nec ultra prædicare, cantare vel legere permittantur: sacerdos autem loci populum sibi commissum diligenter inducat ad eleemosynas erogandas pietatis intuitu.

VII. Statuimus quod ornamenta ecclesiæ non obligentur pignori, nisi pro necessitate ecclesiæ, & de consensu parochianorum: calices vero & vestes sacræ Judæis non exponantur nisi firmiter non obserentur, ne ipsorum manibus valeant attrectari, quibus, ubi possunt, contumeliam irrogant Salvatori.

VIII. Prohibemus sacerdotibus & aliis clericis ut aliqua de ecclesiis suis Domino ter æ, vel cuicumque alii homagia, vel aliquid tale facere non præsumant, donec habeant sui episcopi consilium, ut ejus auctoritate fiat, quod fuerit faciendum. ANNO CHRISTI 1298.

Nullus curam animarum habens vel non sacerdos ecclesiam ad firmam vel sub annuo censu recipiat, nec sacerdos etiam nisi de Episcopi licentia speciali.

IX. Prohibemus sacerdotibus, ut cum res, vel homo ecclesiæ detinetur, moneant detentorem, ut reddat vel recredat, & sacerdos & decanus cautionem recipiat, & coram Episcopo vel officiali partibus assignent terminum competentem; si autem reddere vel recredere noluerit, & de detentione constiterit locum, in quo homo vel res ecclesiæ detinetur, interdicto supponant, si locus est de dominio detentoris, alioquin detentorem monitione præmissa per Episcopum vel officialem ejus ad hoc compelli volumus ecclesiasticam per censuram, & hæc ipsa ordinatio a plebanis & parochis suis frequentius publicetur.

X. Nullus clericus vel religiosa persona, vel laicus recipiat decimam de manu laici, nisi per manum episcopi.

XI. Districte præcipimus, ne sacerdotes cultellum cum cuspide portent, vel in aliis ordinibus constituti, vel etiam alia arma, nisi justi causa timoris.

De testamentis.

XII. Prohibemus sacerdotibus, ne sua testamenta ordinent per manum laicalem, & ipsi frequentius prohibeant laicis, ne testamenta sua faciant sine præsentia sacerdotis, nisi sacerdos ex industria noluerit interesse.

Præcipimus clericis, ut immobilia de bonis ecclesiæ acquisita, tantummodo suis legent ecclesiis, cum de jure de illis aliud disponere non debeant, sive possint: de bonis vero suis mobilibus poterunt facere rationabile testamentum; domum vero, utensilia, ac supellectilia successoribus suis relinquant.

XIII. Præcipimus omnibus clericis habentibus ecclesias, ut ad singula tempora ordinum se offerant ordinandos, & qui ordinati sunt, in ecclesiis suis resideant, nisi eis de licentia episcopi aliter facere permittatur.

XIV. Presbyteri super excommunicationibus vel absolutionibus faciendis & divinis resumendis cuiquam sine litteris non credant; sententias exequantur audacter, latas stricte servent, nec timore parcentes alicui vel amore.

Cum aliquid mandabitur decanis vel aliis plebanis, & mandatores alias certificari de executione non possint, apponant sigilla sua, vel alia authentica, si propria, quod absit, non habeant ad litteras mandatoris, in signum executionis per eos fideliter adimpletæ.

De excommunicatis.

XV. Quando aliquis excommunicatus ab ecclesia absolvendus est, super hoc pars adversa certificetur, & tunc solemniter psalmo pœnitentiali *Miserere* & oratione *Absolvo* devote & cum gravitate absolutio impendenda, injuncta sibi pœnitentia salutari. Sciendum est, quod excommunicati sunt ipso facto qui in clericos vel religiosas personas manus injiciunt violentas, incendiarii cœmeteriorum & ecclesiarum, & qui litteras domini papæ falsant, vel ad

hoc

☞ hoc amminiculum parant, vel etiam falſatas apud ſe ſcienter ultra xv. dies ſervant, vel falſis utuntur etiam ignoranter, ſi craſſa ſit ignorantia & ſupina. Item excommunicati ſunt per epiſcopum ſortilegia de ſacramentis eccleſiæ facientes, & qui malitioſe procuraverint abortum. Sciendum etiam quod excommunicatus a quolibet ſacerdote abſolvi poteſt in articulo mortis ſatisfactione præmiſſa ſi fieri poteſt, ſi pro offenſa manifeſta vel rejudicata excommunicatione fuerat innodatus: ſane ſi quiſquam tanta paupertate gravetur, quod ſatisfacere nequeat præter cautionem, dum ad fortunam pervenerit pinguiorem, etſi nullam aliam præſtare poſſit, recipiatur in communionem.

ANNO CHRISTI 1298.

De jejuniis.

XVI. Sacerdotes præcipiant omnibus ætatem adultam habentibus inſtituta eccleſiaſtica obſervare, ut jejunium quadrageſimale, quatuor temporum, vigiliarum, ſcilicet natalis Domini, aſſumptionis B. Mariæ, B. Johannis Baptiſtæ, Apoſtolorum, præcipue Petri & Pauli, Laurentii martyris, omnium Sanctorum, jejunium in Litania majori, feſto B. Marci, & in diebus Rogationum; excipiuntur tamen vigiliæ Apoſtolorum Philippi & Jacobi, & beati Johannis evangeliſtæ, quoniam illorum feſtivitates infra ſolemnitatem paſchalem, iſtius autem infra natale Domini celebratur, ſi quæ autem de vigiliis jejunandis die Dominico evenerit, indicandum eſt jejunium die ſabbati præcedenti.

De diebus feſtivis.

XVII. Prænuntiandum eſt etiam laicis ut ſciant tempora feriandi per annum in omni dominica a veſpere uſque ad veſperam cum omni veneratione feriandа; iſti autem ſunt dies feriati, qui ob reverentiam Dei & ſanctorum noſcuntur eſſe ſtatuti, ſcilicet, Natale Domini, S. Stephani, S. Johannis evangeliſtæ, Innocentum, S. Thomæ, Circumciſionis Domini, Epiphaniæ, quatuor feſtivitatum B. Mariæ Virginis, dies Paraſceve cum omni reverentia & honore, Reſurrectionis cum tribus diebus ſequentibus ad minus, Aſcenſionis Domini, Inventionis S. Crucis, Pentecoſtes cum duobus qui ſequuntur, SS. MM. Bonifacii, Viti, & Albani, nativit. B. Jo: Baptiſtæ, XII. Apoſtolorum, S. Laurentii, SS. MM. Chiliani ſociorumque ejus, in quorum honore etiam iſta mater veſtra eſt fundata, B. M. Magdalenæ, S. Michaëlis Archangeli, Dedicationis ſcilicet oratorii, & præcipue Dedicationis iſtius eccleſiæ matris veſtræ, omnium Sanctorum, S. Martini, S. Cyriaci, B. Virginis Catharinæ, B. Nicolai, cum ceteris feſtivitatibus ac ſolemnitatibus, quas ſinguli presbyteri in ſuis parochiis ab antiquo collaudaverunt cum populo; non enim illæ feſtivitates ſunt generaliter omnibus indicendæ. De reliquis feſtivitatibus per annum non ſunt cogendi ad feriandum, ſed monendum juxta morem antiquum.

De ſponſalibus & matrimonio.

XVIII. Prohibemus ſub pœna excommunicationis & magnæ emendæ, ne aliquæ perſonæ conſentiant in matrimonium per verba de præſenti, donec ſint ante fores eccleſiæ, quando debet nuptialis benedictio celebrari, poſſunt autem dare fidem inter ſe de matrimonio contrahendo, ſi ſancta eccleſia id poterit ſuſtinere, ut hoc modo non fiat ſine præſentia ſacerdotis; & hoc ſacerdotes in ſuis parochiis frequentius publicabunt.

ANNO CHRISTI 1298.

Clandeſtina matrimonia penitus inhibemus, prohibentes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat, & ſtatuentes, ut cum matrimonia fuerint contrahenda in eccleſiis, presbyteri publice proponant competenti termino præfinito, ut infra illud, qui voluerit, legitimum impedimentum opponat, & ipſi presbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat; cum autem probabilis apparuerit conjectura circa copulam contrahendam, contractus prohibeatur expreſſe, donec quid circa illud fieri debeat, conſtet documentis: ſi quis autem hujuſmodi clandeſtina matrimonia inire præſumpſerit, in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur, cum illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ vel ſaltem affectationis ignorantiæ judicantur. Quod ſi ambo contrahentes impedimentum ſcientes legitimum præter eccleſiæ interdictum & in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerunt: ſane ſi parochialis ſacerdos tales conjunctos prohibere contempſerit, aut etiam quilibet alius regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, quin & his qui taliter copulari præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam, malitioſum impedimentum objecerit, canonicam non effugiat ultionem.

Volumus autem & præcipimus, quod terminus prætaxatus tanto ſit temporis intervallo, quod in ſe tres Dominicos vel feſtivos contineat, in quibus tribus edictis perquirat ſacerdos a populo ſub pœna excommuticationis de legitimitate ſponſi & ſponſæ, qui debent conjungi, videlicet, utrum inter eos ſit conſanguinitas vel affinitas, diſparitas cultus, publicæ honeſtatis juſtitia, votum ſolemne, delicti enormitas, error perſonæ, error conditionis, violentia, ſacer ordo, ligamen & minor ætas, aut compaternitas &c.

Semper ſub pœna excommunicationis prohibeantur ſortilegia in nuptiis fieri; ſi autem in computatione graduum aliqua dubitatio emerſerit, in hoc definitio epiſcopi requiratur, nec ſacerdos quicquam in caſu dubio audeat proferre ſuper matrimonio, archidiacono inconſulto, ſed ad ipſum referant quæcumque emerſerint ſuper matrimoniis quæſtiones.

De extrema unct. & cura infirmorum.

XIX. Ad ſacramentum extremæ unctionis ſæpe populum moneant ſacerdotes, non tantum divites ſed & pauperes & maxime a XIV. annis ad ſupra, ut ad id omnes pariter, cum fuerit neceſſe, exhibeant ſe paratos ſacrum oleum cum reverentia portantes. Doceant ſæpe ſacerdotes populum, hoc Sacramentum poſſe iterari, & recipi in qualibet magna neceſſitate, unde mortis metus poterit formidari.

Statutum eſt in concilio generali & diſtricte injunctum medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia

nia moneant & inducant, ut medicos advocent animarum, ut postquam infirmis fuerit de spirituali provisum salute, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. Si quis autem medicorum hujus constitutionis transgressor extiterit, tamdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter Ceterum cum anima multo pretiosior sit corpore, sub interminatione anathematis prohibetur, ne quis medicorum pro corporali salute acquirenda ægro suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

ANNO CHRISTI 1298.

Singuli sacerdotes singulos habeant calices, quibus communicentur infirmi, qui decori sint & mundi, ut in eis infirmorum devotio excitetur, neç permittatur diaconis deferre corpus sanctum Domini infirmis, nisi in necessitate, sed semper cum magna reverentia deferatur in pixide idonea bene clausa propter casum: & in eundo ad infirmos & redeundo septem psalmos pœnitentiales dicant & litanias, frequenter moneant laicos, ut ubicumque viderint deferri corpus sanctum Domini, statim genua flectant, tamquam Deo & Creatori suo, & junctis manibus, donec transierit, orent. Statuimus etiam quod quilibet sacerdos infirmum in extremis laborantem absolvat ab omnibus, a quibus ipsum absolvere potest.

Si quid de corpore Christi ab ore infirmi ceciderit, vel inde exierit, quod non possit recipi vel sumi, aut comminutum in calice cum pauco vino, alteri habenti bonam conscientiam detur, si autem infirmus adeo fuerit arctatus, quod sub forma magna corpus Christi sumere non possit, sub minima ei detur in calice comminutim, ut cum modico vino in ore instilletur, maxime si sine scandalo fieri possit, ne infirmus obire sine viatico videatur. Ab infirmis in articulo mortis constitutis inquirenda est peccatorum confessio, non pœna injungenda, eis est tamen intimandum, ut conterantur & doleant de peccatis suis universis & singulis non timore pœnæ quam peccando incurrerunt, sed quod Deum patrem & creatorem & redemptorem suum offendere præsumpserunt, acerbitates ægritudinis & flagella pii pastoris quamdiu placuerit cum gaudio sustinentes. Si autem convaluerint, statim ad sacerdotem accedere debent, ut tunc eis pœnitentia competens injungatur.

XX. In concilio Lateranensi prohibetur, ne aliquis presbyter in benedictione nubentium exequiis mortuorum & aliis sacramentis pecuniam extorquere præsumat, aut propter hoc fictitia impedimenta apponat; debent tamen a parochianis, quibus impensa sunt sacramenta, piæ consuetudines observari, & sunt per episcopum compellendi, qui nituntur laudabilem consuetudinem immutare; immo inhibemus, ne sacerdos aliquis in casibus hujusmodi sibi jus audeat dicere, sed apud superiorem querelam deponat.

De pœnitentia.

XXI. Præcipimus ut sacerdos episcopo vel pœnitentiariis suis, saltem semel in anno confiteatur, permittat autem episcopus interdum, quoties opus fuerit, eos aliis sacerdotibus confiteri. Clerici autem, quando ordines recipere voluerint, episcopo vel pœnitentiariis suis confiteantur, ne forte per simplicit. confessoris irretiti irregularitate ordinentur.

ANNO CHRISTI 1298.

Doceatur maxime ante quadragesimam *omnis utriusque* sexus fidelis, quod postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno confiteatur fideliter proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam pro suis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura; unde & hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit juxta decreta confiteri peccata, licentiam prius postulet, & etiam obtineat a proprio sacerdote, cum ipse aliter illum non possit absolvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter intelligat quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. Caveat autem sacerdos omnino, ne verbo vel signo, aut alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione percaute requirat, quoniam qui in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare peccatum, non solum a sacerdotali officio deponendum decrevimus, verum etiam ad agendam pœnitentiam perpetuam in artum monasterium detrudendum.

Sunt tamen nonnulli, qui ignorantiæ cæcitate seducti, cum ad nos in illis articulis, in quibus nobis tanquam episcopo jus dispensandi competit, parochianos illorum cum litteris suis transmittunt, & nude scribere non verentur: *tales ad vos mittimus, qui nobis talia crimina sunt confessi in quibus vobis jus competit dispensandi, unde petimus &c.* quod sub præmissa pœna fieri de cætero prohibemus, cum per hoc confessiones certissime prodere videantur, sed sic in genere scribant: *talem ad vos mittimus, qui perpetravit quemdam casum, cujus ad vos dispensatio dignoscitur pertinere &c.* & ex tunc ille missus ad nos veniens illum casum nobis vel pœnitentiario nostro non desinat confiteri eo modo servato quod manifesta peccata non sint occulta correctione purganda. Quod si quis ad confessionem de criminibus venerit, & quamvis confiteri velit, se tamen asseruerit abstinere non posse, præcipimus, quod eorum confessio est recipienda, eisque de criminibus consilium exhibendum, quia licet non sit vera hujus pœnitentia, admittenda est tamen eorum confessio & salubribus monitis est pœnitentia indicenda.

Consulimus & monemus, ne sacerdos missam injungat confitentibus, & ut cupiditatis fugiat vitium in hac parte, fructum, qui ex tali injunctione solet sacerdotibus provenire, censeat pauperibus erogandum.

Ad audiendam confessionem sibi eminentem locum eligant sacerdotes, ut communiter possint videri, & in locis abditis extra ecclesiam nullus recipiat confessionem nisi in necessitate. In confessione habeat sacerdos vultum humi-

humilem & oculos in terram, nec indiscrete A quibus inquirere poterit sacerdos. Sequitur de
ANNO CHRISTI 1298. faciem respiciat confitentis, maxime mulieris, & patienter audiat quid dixerit, & in spiritu lenitatis, eique pro posse suo pluribus modis persuadeat, ut confiteatur integre, nude & vere: aliter dicat ei non valere; in confessione etiam caveant sacerdotes, ne inquirant nomina personarum, cum quibus peccaverint confitentes, sed circumstantias tantum, quæ possunt aggravare peccatum.

Cum ad Sacerdotem pro peccatis confitendis peccator accesserit, si confitens est ignotus, sacerdos dicat primo unde es tu? clericus an laicus? & utrum accesserit ad eum de licentia majoris, & his similia. Item si dominus, servus, pauper vel dives, miles vel B burgensis, mercator vel rusticus, pelliparius vel cerdo, & sic de aliis officiis, & hæc omnia & his similia sunt inquirenda, ut sacerdos postmodum cognoscat, qualiter & in quibus peccare potest ille, qui confitetur, & qua satisfactione poterit satisfacere, his verbis utendo: Frater, Dominus non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur &c. quod hodie in te declaratur, quoniam non vult te occidere in peccato tuo, sed ut venias ad pœnitentiam, tibi inspiravit; videas igitur, ne stultitia deceptus, aliquod peccatum pudore, timore vel tremore occultes, ego enim memetipsum constituo subportatorem & oratorem peccatorum tuorum &c. Item caveas, C quod si celares ex industria aliquod peccatum mortale, veniam non posses consequi de aliis, nec præ magnitudine, nec præ multitudine occultandum est aut præ enormitate peccatorum peccatum in confessione, nam ex magna misericordia Dei omnia in confessione lavantur: dicat igitur in nomine Dei, tunc indicet Sacerdos, quod stet inclinatus ad terram, nam ita Dominus docuit, de quo Evangelista dicit: inclinato capite emisit Spiritum. Item Sacerdos peccatorem audiens, caveat a cachinno & risu, vel si spuere velit cum audierit peccata, ne peccator forte erubescat & forte etiam pertimescat. Si autem Sacerdos viderit illum suspirare vel dubitare vel etiam D palpitare & quasi palpitando pertransire, dicat ei; Frater, dicas sincere, quod Dominus est nobiscum, & si vult Sacerdos, cum peccator aliquod peccatum enorme dixerit, poterit dicere: Dominus dimittat tibi, ut cetera facilius dicat, qui confitetur, & tunc dimittat ipsum ulterius dicere; & caveat sacerdos, ut cum peccator aliquod peccatum enorme dixerit, statim velit eum increpare, quia aliqui ex hoc erubescunt, & sic peccata sua in confessione relinquunt; non ergo arguendus est tunc, sed audita confessione magnitudo peccatorum est insinuanda. Item si viderit sacerdos, ipsum imperfecte & insufficienter dixisse, poterit eum, supplendo defectum ejus, de re- E liquis inquirere, ut de VII. peccatis mortalibus, quorum primum est *superbia*, quæ est, ut Augustinus, perversæ celsitudinis appetitus & habet IV. species: prima cum homo a seipso æstimat habere bonum quod habet, & superbit de hoc, ut de ingenio, scientia, pulchritudine, bonis operibus, & hujusmodi. Secunda, cum homo bonum quod habet, non dicit a Deo esse, sed dicit quod habet suis meritis. Tertia cum jactat se habere quod non habet. Quarta quando ceteris despectis singulariter vult videri per potentiam, de

ANNO CHRISTI 1298.

invidia, quæ est dolor alienæ felicitatis cum quis de malo proximi gaudet, & de bonis dolet, & tunc quærere poterit de odio, detractione, murmuratione. Sequitur de *ira*, quæ est, ut ait Augustinus, ulciscendi libido & est triplex; est enim ira latens in corde, prorumpens in verba contumeliosa, & exercens vindictam, hic poterit quærere, si injecerit manus violentas in clericum, si percusserit vel vulneraverit proximum suum? Sequitur de *acedia*, quæ est tædium boni, cum displicet alicui audire missam vel prædicationem, vel interesse divino officio; est autem acedia torpor animi bonum inchoare negligens, hic quærat si fuerit negligens, vel aliquid in eo prætermisit, vel fuerit piger in bonis faciendis, & distulit venire ad ecclesiam Dominicis & diebus festivis? Sequitur de *avaritia*, quæ est secundum Bernardum, quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido, & multas habet species, quæ sunt, latrocinium, homicidium, mendacium, perjurium, rapina, violentia, contemptus veritatis, obduratio cordis, simonia & usura, & de his poterit inquirere sacerdos. Sequitur de *gula* quæ est vorax edacitas, naturæ finibus non contenta; & quinque modis circa gulam peccatur, ut dicit Gregorius: primo cum quis horam comedendi prævenit, secundo cum quis quærit cibaria pretiosa & delicata, tertio cum quis mensuram excedit, scilicet nimis comedendo, quarto cum quis nimis ardenter & festine comedit, quinto cum quis nimis studiose cibaria sua præparat, & de his poterit inquirere sacerdos. Sequitur de luxuria, quæ est libidinosæ voluptatis appetitus. Differentiæ luxuriæ sunt octo, prima est fornicatio, quæ est soluti cum soluta, secunda mœretricum, quæ fit dupliciter, scilicet vel per vagam libidinem seu cum diversis, vel cum publice vænali concubendo. Tertia adulterium, quo conjugalis thorus violatur. Quarta stuprum, quo virginalis integritas corrumpitur. Quinta sacrilegium, quo continentia circa sacra læditur, ut in religiosis & in clericis in sacris ordinibus, & in his qui emiserunt votum castitatis. Sexta incestus quo vinculum consanguinitatis vel affinitatis vel compaternitatis corrumpitur. Septima, peccatum contra naturam, quo naturalis usus coeundi pervertitur, & circa inquisitiones hujus peccati caute habeat se sacerdos, ut si potest fieri, semper ex circumstantiis procedat; v. g. potest inquirere: accidit tibi pollutio nocturna? si dicat sic, subjungat, aut ex ebrietate vel crapula, aut præcedente cogitatione, vel ex confabulatione vel tactu; pollutio enim nocturna alia est ex superfluitate, vel carnis infirmitate, alia ex crapula, alia ex imitatione procedens & illicita cogitatione, quæ ve-

ANNO CHRISTI 1298.

ex infirmitate vel superfluitate naturali, quod idem est, non prohibet a communione sacramentorum, nec a ministerio altaris; illa vero quæ ex crapula, si sit cum imaginatione secernit ab administratione, nisi necessitas cogat; si vero pollutio fuerit ex cogitatione præcedente, peccatum est, sed distinguitur, quia si cogitatio illa non processit ad consensum, pollutio ex illa proveniens veniale peccatum est, si vero processit ad consensum, tunc est mortale. Octava est libidinosus coitus conjugalis, qui multipliciter accipi-

cipitur ; alius enim licitus, alius fragilis, alius impetuosus: licitus est triplex, ut quando fit causa prolis ad cultum Dei, vel causa reddendi debitum, vel causa fornicationis vitandæ, non in se sed in conjuge, & in his nullum dicitur esse peccatum. Fragilis est quando fit causa delectationis; & tunc distinguitur, quia si amor illius delectationis præponitur Deo, peccatum mortale est, si vero postponitur, veniale. Impetuosus est, qui ex sola libidine proveniens metas honestatis & rationis transcendit, quod fit quinque modis, primo causa sanandæ libidinis per mœretricias blanditias, secundo cum fit contra naturalem modum, tertio cum fit tempore prohibito, quarto cum fit loco prohibito, quinto cum acceditur ad prægnantem vicinam partui, vel quæ est influxu menstrui.

ANNO CHRISTI 1298.

Postmodum quæratur de X. præceptis Legis, sine quibus non est salus, utrum aliquis sit transgressus: primum est: *non habebis Deos alienos coram me*. Quærat ergo utrum experimenta vel incantationes vel conjurationes pro mulieribus vel sortilegia pro rebus inveniendis fecerit, vel auguria servaverit, vel divinatores consuluerit ? Secunda est *non assumes nomen Domini Dei tui in vanum*, hic quærat utrum perjurium fecerit, vel habuerit verba extranea de Christo & de Beata Maria ? Tertium, *sabbatha sanctifices*, hic inquirendum est, utrum die Dominico aliqua opera servilia fecerit vel festivo, ut arare, fodere & similia, secundum quod visum fuerit ad officium confitentis. Quartum est: *Honora patrem & matrem*, quærat hic, si patrem vel matrem percusserit, vel factis vel dictis ad iracundiam provocaverit, vel si eis in necessariis, si indigebant, non subvenerit. Quintum : *non occides*, quærat, utrum occiderit voluntarie, verbo vel opere, consilio vel auxilio. Item, si viderit aliquem in articulo mortis & penuria patientem, & eum statim pro posse suo non liberaverit, vel conceptum interemit, vel perimendum docuit, vel venenum alicui miscuit. Sextum *non mœchaberis*, quærat utrum uxorem proximi cognoverit, vel osculatus fuerit, vel inhoneste tractaverit, & ut eam haberet, quod potuit, fecit. Septimum est: *non furtum facies*, quærat si furtum fecerit, vel si furtive quid rapuerit, quando & a quibus & ubi & unde, & si latronibus consenserit. Octavum: *Non falsum testimonium*; quærat, si aliquis pro suo testimonio vel occasione sui, res suas amiserit. Nonum: *non concupisces rem proximi tui*, hic prohibetur rei immobilis concupiscentia secundum Augustinum. Decimum: *Non desiderabis uxorem &c.* prohibetur concupiscentia rei mobilis & immobilis, estque secundum originem unum præceptum cum præcedenti. Quærat igitur, si utrimque concupiscit rem aliquam de his, quæ prohibentur concupisci.

De quinque sensibus corporis quærat primo de *visu*, utrum libenter viderit mulieres vel fornicatores, cum debuisset oculos avertere. Item si ivit ad videndum spectacula hujusmodi. Item de *odoratu*, utrum detulerit species ad omittendum odorem bonum, ut mulieres alliceret. De *auditu*, utrum libenter cantilenas, & alia vana aut turpiloquia audierit. De *gustu*, utrum falsas carnes superfluas, provocantes luxuriam comederit, vinum purum vel sorbilia biberit, vel provocaverit luxuriam, aut jejunia debita absque necessitate fregerit. De *tactu*, utrum mulieres tetigerit inhoneste.

ANNO CHRISTI 1298.

Posthæc quærat de officio, utrum in ipso aliquam fraudem fecerit, item quærat de interiore homine, de cogitationibus malis . . . Postea quærat de circumstantiis aggravantibus peccatum, quæ in omnibus peccatis requirenda sunt : primo in qua ætate fuerit, cum peccare mortaliter ceperit; item quis fuerit, utrum erat liber, vel servus, seu in officio constitutus, sciens aut ignarus, consanguineus, affinis, vel extraneus: item quid fecerit, utrum commiserit adulterium vel fornicationem, homicidium & similia ? Item ubi fecerit, utrum in sacro loco, vel profano, aut in alio loco cui excellentia debuit, ut sunt domus dominorum & aliorum multorum? Item per quos, utrum per mediatores aut nuntios, quia omnes sunt participes criminis & damnationis, & ipse confitens est obligatus pro pœnis ipsorum. Item cum quibus, virgine vel conjugata, soluta vel oppressa; item quoties debet confiteri simpliciter, & sacerdos interrogare non peccata, sed quotiens, quia vulnus iteratum tardius sanatur. Item cur & quali tentationi, utrum prævenerit tentationem, vel fuerit præventus ab ea sponte an coactus cupiditate, an paupertate vel ludo, vel jocundo animo. Item de modo agendi. Item in quadragesima, vel in alio tempore, scilicet in festis & in similibus. Item utrum ante pœnitentiam an post, ipsam frangendo. Item debet confiteri peccator de bonis omissis, & malo exemplo. Item confessione facta sacerdos incipiat dicere confitenti magnitudinem & enormitatem cujuslibet peccati sic addendo: frater, vides te facinora perpetrasse, propones de cetero non redire? si dicat sic : Dominus transferat a te peccata tua, unde tamen pœnam temporalem oportet te sustinere, aut hic aut purgatorio; jam elige tibi hic, vel ibi sustinere pœnas pro peccato Deo commisso ; pro quolibet enim peccato deberet tibi imponi septennis pœnitentia, tamen quia ego & tu infirmi sumus, & fragiles, dabo tibi quod tu portare poteris, & tunc sacerdos secundum arbitrium suum imponat pœnitentiam ; ita quod respondeat peccatis, si fieri potest.

Tribus autem modis peccat homo, primo in Deum, secundo in proximum, tertio in seipsum; item in Deum per blasphemiam & hujusmodi, & tunc debet satisfacere per confessionem; item in proximum per rapinam, & tunc debet satisfacere per operis satisfactionem, restitutionem vel eleemosynam. Item in seipso, per gulam & luxuriam, & tunc debet satisfacere per vigilias, disciplinas, jejunia, & alias carnis macerationes.

Caveant tamen sacerdotes cujuscumque status vel societatis fuerint, sive religiosi, ne in his casibus in quibus solum dispensandi vel absolvendi jus Episcopo competit, absolvant aliquatenus pœnitentem, sed ipsum sub forma superius tradita, ad eumdem remittant absolvendum, cum illis articulis potestatem solvendi non habeant vel ligandi, quia sic in illis solvendo aliqua vel ligando, absque licentia episcopi speciali, in suæ damnationis pœnam animæ miserabiliter decipiant pœnitentes.

Episcopus autem in his casibus dispensare

☞ poteſt, videlicet cum falſario, ſcilicet ut deti- A poteſt diſpenſare cum illo, qui ignoranter
neatur vel ad Papam mittatur, item cum beneficium habuit ſimoniace, non in benefi- ANNO CHRISTI 1298.
ANNO CHRISTI 1298. idiota jam promoto quod maneat in ſtatu cio illo ſed in alio. Item cum homicidis,
ſuo. Item cum ſacrilego, item cum promo- parricidis, uxoricidis, quod contrahant ma-
to per ſaltum, item cum ſervo promoto, ſi trimonium. Item cum raptoribus ſecundum
vult eum redimere, item cum hæretico con- formam juris Item cum fure. Item cum
verſo, item cum clerico ſuo ordinato ab alio ſacrilego. Item cum Clerico percuſſore. Item
epiſcopo & eo inconſulto, item cum fure re- cum presbytero homicida in caſu inevitabili,
rum eccleſiaſticarum, quod mitigetur ei pœ- dummodo illum caſum non incidat ſua cul-
na, item in eo quod tempore famis vendan- pa. Item cum eo qui furtim ordines rece-
tur res eccleſiaſticæ pro alimentis pauperum pit. Item cum illis, qui modicam læſionem
& redemptione captivorum. Item quod ſuſ- per violentam manuum injectionem clericis fe-
penſus in patibulo, vel alias mortuus, vel oc- cerunt. Item mortuum excommunicatum a ſe
ciſus ſine euchariſtia, ſi apparuerint ſigna pœ- vel deceſſore ſuo poſt mortem abſolvere, ſi
nitentiæ, ſepeliatur in cœmeterio; item cum apparuerint pœnitentiæ ſigna in eo. Item
monacho ut ſit cappellanus populi in parochia- B ſubſcripti in foro pœnitentiali ſimiliter ad E-
li eccleſia, & hoc ſi poteſt habere ſocium piſcopum ſunt mittendi, videlicet homicida
monachum, alias non. Item cum alio qui ju- facto vel verbo vel conſenſu; ſimoniacus cu-
ravit temere, dum tamen juramentum non juſcumque generis, in eccleſia communem
vergat in detrimentum animæ vel corporis. luxuriam committens cum vidua vel ſarracena, deflorator virginis ſeductæ, abutens Chriſ-
Item cum illis, qui fornicario coitu cogno- mate vel Euchariſtia. Furtum in Eccleſia
verint moniales. Item cum inceſtuoſo qui committens, & clericus cujus negligentia hoc
per errorem cognovit ſororem uxoris. Item contingit, item coiens cum moniali, & mu-
cum inceſtuoſo ſimiliter. Item poteſt dimitte- lier cum religioſo. Verberans patrem vel
re pœnam ſacerdoti, qui male cuſtodivit Eu- matrem; item ille qui in mortem conjugis
chariſtiam, ſi mus comederit ſpecies. Item quod machinatur, item contrahens matrimonium
ſacerdos celebret eadem die in altari, ubi E- poſt votum caſtitatis. Item procurans abor-
piſcopus celebravit. Item in pœna ſi presbyter tum ſive ſterilitatem in ſe vel in alio. I-
baptizat cum veteri chriſmate? Item cum eo, tem excommunicatus nolens exire eccleſiam
qui ignoranter recepit ordines ab Epiſcopo ex- C & divinum officium perturbans. Item con-
communicato. Item cum presbytero, qui pu- trahens matrimonium poſt ſponſalia cum a-
gnavit in duello, ſi mors inſecuta non fue- lio juramento interpoſito contracta. Item
rit vel debilitatio membrorum. Item cum invocantes dæmonem. Item ſcienter corpus
ſectis in cunabulis vel a dominis vel ab excommunicati in eccleſia vel cœmeterio
aliis, & cum caſtratis timore lepræ, & cum ſepeliens. Item clandeſtine matrimonium
illis qui ita nati ſunt, ut promoveantur, contrahens. Item pro ſacrilegio, violatione
& qui promoti, remaneant in ordinibus eccleſiarum. Item pro quolibet vitio contra
ſuis. Item executione officii ſui, præter- naturam. Item pro quolibet inceſtu. Item
quam in Miſſa, qui propter vitium carnis ſe coiens cum illa quam baptizavit, vel cujus
caſtravit. Item cum ſacerdote qui plures confeſſionem audivit. Item excommunicatus
ſimul habuit concubinas. Item cum ſacer- ab Epiſcopo, vel uſurarius manifeſtus & ſic
dote extraneo, vel qui celebrat occulte, li- ſacerdotes in confeſſionibus majora majoribus
cet non habeat litteras, vel teſtetur de or- reſervantes ſolliciti exiſtant, ut pœnitentibus
dinatione ſua. Item cum rectoribus eccleſia- pondus importabile non imponant, licet re-
rum ſi non veniant ad Synodum, ſemper e- D cipere ſint parati, & ſic pœnitentiam tem-
nim tenentur venire, alias poſſunt puniri. I- perent injungendam, ut a ſtudio non cogan-
tem poteſt mutare canonicum, vel alium cle- tur ceſſare ſcolares, vel ab officio ſuo fabri
ricum mutare ex cauſa rationabili de digni- vel alii, velut dominum ſuum curſor ſequi
tate ad dignitatem, & de beneficio ad be- non poſſit, nec peccato occulto publicam pœ-
neficium, hoc ipſum per ſe facere non poſ- nitentiam imponant, nec etiam publice pœni-
ſunt. Item quod viro converſo uxor in ſæ- tentem ſcire faciant pœnitere.
culo remaneat, caſtimonia promiſſa, ſi non In his ergo & aliis ſalutaribus monitis &
eſt ſuſpecta perſona. Item in voto, quod in doctrinis vos ſacerdotes, præcipue curam ani-
melius commutetur, niſi Hieroſolymitano & marum habentes, & regentes plebes vobis
continentiæ. Item cum ſacerdote incauto, ſi commiſſas a Domino caute fideliter & dili-
in aliquo officium ſuum contingenti peccat. genter inſtruere & informare ſtudeatis, &
Item in obſervatione jejuniorum ex juſta cau- verbo & exemplo ædificetis, ne in extremo
ſa, etiam quod infirmi comedant carnes. I- judicio ſanguis earum de veſtris manibus re-
tem cum ſubdiacono vel diacono, qui con- quiratur, immo talentum vobis traditum cum
traxit matrimonium, ſuper beneficio in exe- E tanto lucro reddatis, quod reddita ratione,
cutione officii, ſi tamen contraxit cum vir- tanquam fideles ſervi & prudentes, pro re-
gine, ſecus cum corrupta, vel dum contraxit munerationis premio ſempiterna gaudia una
bis. Item cum inceſtuoſo qui contraxit poſt grege vobis credito recipere debeatis, ad quæ
pœnitentiam. Item cum illis qui contraxe- nos omnes perducat ille, qui in æternitate
runt matrimonium contra interdictum eccle- vivit & regnat. Amen.
ſiæ, ubi non eſt perpetua prohibitio. Item

ANNO CHRISTI 1299.

CONCILIUM ROTOMAGENSE.

Editum a Ludov. Bail in ſumma, nunc autem cum MS. collatum.

Conſtitutiones factæ in eccleſia B. Mariæ de Prato, juxta Rotomagum, per reverendos patres ac dominos, archiepiſcopum Rotomagenſem & ejus ſuffraganeos, anno Domini MCCXCIX. die Jovis poſt octavas Pentecoſtes.

* Notre Dame de Bonne Nouvelle.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De vita & honeſtate clericorum beneficiatorum.*
2. *Ut placita diebus feſtis non teneantur.*
3. *Ut clerici in factis perſonalibus juſtitiæ ſæculari ſe non ſubjiciant.*
4. *Ne judices ſæculares coram ſe reſpondere compellant clericos, vel laicos occaſione factorum a clericis commiſſorum.*
5. *De iis qui juriſdictionem eccleſiaſticam impediunt.*
6. *De abſolvendi poteſtate, quæ religioſis conceditur ab epiſcopis.*
7. *Ut his ſtatutis ab omnibus pareatur.*

CAPITULA.

I. De vita & honeſtate clericorum beneficiatorum.

QUoniam, ſicut ipſa facti evidentia quotidiana docente cognovimus, ſacerdotes quidam curati, atque alii beneficiati clerici, cucufati, ſotularibus conſutis laqueis calciati, enſibus accincti ſeu gladiis, quorum uſus eis interdicitur, ſuper veſtem, ad modum militum, impudenter accedunt in locis publicis, veſtimenta nimia brevitate notanda minuſque congruentem tonſuram publice deferentes, focarias ſeu concubinas, aut alias mulieres quarum converſatio cum eiſdem clericis eſt ſuſpecta, in ſuis habent domibus, atque nonnumquam in alienis confovent & frequentant; ac nonnulli juſtitiæ ſæcularis officium, audiendo cauſas, examinando proceſſus ut judices, in curia ſæculari exercent: & quidam fœneratitiis aliiſque contractibus illicitis contra * ſe immiſcent, vitam ſuam alias in luxuriis, ebrietatibus, commeſſationibus deducentes, ſupplicium quærunt ſibi perpetuum, ſeminantes in carne, corruptionem meſſuri, perenniter miniſterium ſuum vituperant, proximos ſcandalizant, atque ſubjectos, & alios populos, quibus bene vivendi lumen & ſpeculum ſine ruga debent per opera ſancta prætendere, in ſeipſis apoſtatare faciunt & errare in invio: ac ex ſuis reprobis actibus & exemplis illos in puteum interitus ſecum trahunt. Quin obliti penitus Dei ſui, atque homines ſine lege, officii ſui immemores, qui ſunt in ſanctificatione electi, præcepta ſpernunt canonica atque Divina, * prædicatores effecti, proh pudor! ſuæ legis. Nos tantis obviare periculis, & quos timor Divinus a malo non revocat, etiam naturalis ratio non redarguit, & mundana verecundia non refrænat, ſuis dicentes in cordibus, ſicut factis exterioribus prædicant, Ubi eſt Deus? pœnarum frænis temporalium quas formidant, perſtringere cupientes: ſtatuimus, antiquorum patrum ſalubria ſtatuta recenſentes, ut ſi clericus beneficiatus quilibet, poſt generalem admonitionem de abſtinendo penitus a præmiſſis & quolibet eorumdem, & de vivendo pie, decenter, atque juſte ſecundum canonicas ſanctiones, aliquem de prædictis exceſſibus præſumpſerit attentare: amiſſionis pœna omnium fructuum beneficii ſui, ſeu beneficiorum, ſi plura forſitan obtineat, per annum unum abſque miſericordia percellatur. Contra ipſum ad privationem beneficii ipſius ſeu beneficiorum, ſi per annum pertinax in eadem malitia perſeveret, nihilo minus procedatur.

* *ſ.* contra canones

* *Forte* prævaricatores. *H.*

II. Ut placita diebus feſtis non teneantur.

Statuimus ut baillivi, præpoſiti, majores, atque alii judices ſæculares, quocumque nomine cenſeantur, aſſiſias atque placita diebus Dominicis atque feſtis Virginis glorioſæ, ſanctorum Joannis Baptiſtæ, Michaelis Archangeli, ſanctorumque apoſtolorum & evangeliſtarum, ac aliis qui cum clero & populo in eccleſiis celebrantur, in quibus, ſolum Divinis eſt laudibus, non terrenis negotiis inſiſtendum, tenere atque exercere deſiſtant, penituſque quieſcant, generaliter moneantur. Qui ſi parere contempſerint, temere forſan contrarium attentando, incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto.

III. Ut

ANNO CHRISTI 1299.

III. Ut clerici in factis personalibus justitiæ seculari se non subjiciant.

Pœna feriri simili ipso facto auctoritate prædicti concilii statuentes, clericos, qui super factis personalibus, atque specialiter de clamore de haro, ubi de facto personæ quæritur, se supponunt justitiæ sæculati, seu ipsi justitiæ, sub prætextu factorum hujusmodi, exhibent emendas, post monitionem de contrario generalem.

IV. Ne judices sæculares coram se respondere compellant clericos, vel laicos occasione factorum a clericis commissorum.

Porro quorumdam judicum sæcularium inconsulta conamina, quibus matris suæ, videlicet ecclesiæ, libertates atque jura multifaria moliuntur infringere, memorati auctoritate concilii reprimere cupientes: statuimus inhibendo, ne quoscumque clericorum eorum, aliasve personas, occasione factorum a clericis commissorum, super delictis atque factis personalibus quibuscumque commissis, atque specialiter in clamore de haro, nec de crimine usurario a clerico perpetrato, coram se, vivente eodem clerico vel defuncto, respondere compellant, seu cognitionem factorum hujusmodi in se sumant. Quod si generaliter contra fecerint: auctoritate prædicta, excommunicationi subjaceant ipso facto.

V. De iis qui jurisdictionem ecclesiasticam impediunt.

Adhuc nostrum pulsat animum, ut adversus varia justitiæ sæcularis officia tenentium insensatam malitiam occurramus: qui quod sibi sacræ scripturæ præconium comminatur, ignorant, qui pro temporalibus molestiis, quas, cum præsunt, pauperibus ingerunt, atque qui armis bellicis non utuntur, per quos ministri ecclesiæ designantur, æterno incendio cremabuntur: quodque si pax augeatur & disciplina ecclesiæ per infideles principes eorumque ministros quoslibet, aut solvatur, ille tamen exiget ab eis rationem, qui suam illorum tradidit ecclesiam potestati: contra matrem ecclesiam manum suam erectis cornibus aggravantes, ipsius jurisdictionem & libertatem suis fallaciis usurpare nituntur, ac judices ecclesiasticos in casibus, in quibus de jure vel antiqua & approbata consuetudine ad eosdem causarum cognitio noscitur pertinere, quo minus de ipsis cognoscere valeant, impediunt atque perturbant: eisdem cedulas inhibitorias dirigentes, quæ brevia nuncupantur, in casibus in quibus de sui natura brevia nulla cadunt: propter quæ novellæ constitutionis domini Bonifacii PP. VIII. auctoritate in excommunicationis sententiam incidunt ipso facto. Deliberatione habita super hoc diligenti, statuimus ordinantes, ut nulla hæc brevia per ecclesiasticos judices admittantur, nec eis in aliquo pareant. Quod si in hac sumpta occasione, ballivi, præpositi, vicecomites, aliive judices sæculares, in personarum vel bonorum captionem procedant, directe vel indirecte partem ad desistendum vel judicem compellendo: monitione legitima præcedente, excommunicationi subjaceant ipso facto, a qua per prælatos, non nisi parti & judici congrue satisfacto, ac sibi pœna super tanto excessu indicta legitima, quæ timorem ceteris incutiat attentandi similia, quomodolibet absolvantur: nolentes, ut per officialem aut pœnitentiarios prælatorum, nisi eis ex speciali commissione liceat, hujusmodi sententiæ relaxentur. Sententiamque excommunicationis latam ab uno judice ecclesiastico, præmissorum occasione ac similium, alii in suarum jurisdictionum districtibus exequantur.

VI. De absolvendi potestate, quæ religiosis conceditur ab episcopis.

Ceterum animarum saluti consulere, ac earum periculo obviare volentes, statuimus quod prælati, fratribus Prædicatoribus, aut Minoribus, aliisve religiosis quibuslibet, potestatem absolvendi subditos a peccatis suis de cetero non committant in casibus, qui de jure vel consuetudine reservantur eisdem, nisi certis personis & notis dumtaxat, quarum prælati industriam duxerint eligendam in certis casibus, qui in concessione vel commissione eis facta specialiter inserantur: quodque ipsa commissio ad casus, in quibus tenetur catholicus quilibet confiteri semel in anno peccata sua proprio sacerdoti, nullatenus extendatur, nisi ipsius sacerdotis habita super hoc voluntate.

VII. Ut his statutis ab omnibus pareatur.

Vobis itaque universis Christi fidelibus in civitate & diœcesi Lexovien-

ANNO CHRISTI 1299.

——si * constitutis, atque vestrum cuilibet, in virtute sanctæ obedientiæ firmiter injungimus atque mandamus, quatenus supradicta salubria & ordinationes secundum tenorem præmissum, quantum in vobis consistit, fideliter observetis, & eis humiliter pareatis. Statuta sunt hæc & unanimiter ordinata die, loco, & concilio memoratis, anno Dom. MCCXCIX.

ANNO CHRISTI 1299.

* Lexovienſis diœceſis hic ſit mentio, quia horum ſtatutorum exemplar excerptum eſt ex ſynodalibus præceptis Lexovienſis eccleſiæ.

STATUTUM GERHARDI ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI

Datum A. C. MCCXCIV.

Gerhardus Dei gratia S. Moguntinæ ſedis archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam archicancellarius dilecto in Chriſto abbati eccleſiæ S. Jacobi Scotorum in Erfordia ſalutem in Domino.

Affert P. Hartzeim ad Concil. Germ. tom. 10. p. 586.

Pium eſſe dignoſcitur, ut gloriantibus in ſua malitia per nos taliter obſiſtatur, quod repreſſis eorum inſultibus vacantes divino cultui in obſervantia mandatorum Domini liberius valeant delectari. Cum igitur monaſterium montis S. Petri in Erfordia, ordinis S. Benedicti, quod affectione amplectimur ſingulari, a nonnullis qui lætantur cum male fecerint, & in rebus peſſimis gloriantur, ſuper bonis ſuis diverſis patiantur injurias & preſſuras, ſicut nobis abbatis & conventus ejuſdem monaſterii querulosa inſinuatio patefecit. Nos eorum providere quieti, & malignantium conatibus obviare volentes, devotioni tuæ committimus & mandamus, quatenus ipſis contra raptorum, prædonum & invaſorum maliciam efficaci præſidio defenſionis aſſiſtens, non permittas eos in rebus & bonis eorum indebite moleſtari, moleſtatores hujuſmodi auctoritate noſtra, juxta formam Moguntinenſis & Aſchaffenburgenſis conciliorum ſtatutorum per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo; proviſo ne tc de his, quæ cauſæ recognitionem requirunt, & quæ perſonas & bona hujuſmodi non contingunt, te aliquatenus intromittas. Alioquin litteras & proceſſus, quas earum auctoritate habere te contigerit, viribus carere decernimus. Datum Erfordiæ anno Domini 1294. VI. non. Octobris.

Altera ejuſdem conſtitutio. Ibid. p. 587.

Gerhardus Dei gratia S. Moguntinæ ſedis archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam archicancellarius, dilectis in Chriſto abbati & conventui montis S. Petrri ord. S. Benedicti in Erfordia ſalutem in Domino. Veſtræ devotionis votis ac deſideriis rationabilibus favorabiliter annuentes, hanc vobis gratiam duximus faciendam & in privilegium veſtræ eccleſiæ concedimus per præſentes, ut cum campana pulſata fuerit apud eccleſiam S. Mariæ Erford. in ſignum interdicti ſeu ceſſationis divinorum ad requiſitionem veſtram, ac prælatorum aliarum eccleſiarum conventualium, decanus qui pro tempore fuerit eccleſiæ memoratæ, vobis cauſam interdicti, vel ceſſationis hujuſmodi abſque difficultate qualibet exponere teneatur, quam ſi rationabilem inveneritis, ceſſetis ab officiis divinorum; alioquin juxta conſcientias in ceſſando & non ceſſando, quod vobis inſpiratum fuerit, faciatis. Præterea ſtatuta conciliorum Moguntini & Aſchaffenburgenſis propter occiſionem clericorum edita, declarantes ſtatuimus, ut cum clericus reperitur interfectus, & interfectoris perſona ignoratur omnino, aut exiſtat profuga, vel tanta paupertate depreſſa, quod ab eo ſatisfactio nequeat extorqueri, non obſtantibus ſtatutis prædictis celebrare divina libere valeatis, cum idem de eo quod non eſt, & quod non apparet judicium videatur, & inanis ſit actio quam excludit inopia debitoris: cæterum volentes privilegia, libertates, ſtatuta, & conſuetudines rationabiliter introductas, veſtræ eccleſiæ non minui noſtris temporibus, ſed augeri. Datum Erfordi idus Octob. an. Dom. 1294.

GERHARDI ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI

Statuta Eccleſiaſtica edita an. Chr. MCCXC. vel MCCXCVIII.

Affert. P. Hartzheim ad tom. IV. concil. Germ. p. 587.

Gerhardus D. G. S. Moguntinæ ſedis archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam archicancellarius, dilectis in Chriſto Præpoſitis, Decanis, ceteriſque Prælatis & clero civitatis & Diœceſis Moguntinæ ſalutem in Domino. Cum officium paſtorale, quod ſuſcepimus, poſtulet & requirat ut ſubditorum noſtrorum remediis, & maxime circa ea, quæ ad cultum divini nominis, & honeſtatem eccleſiarum, ac morum correctionem pertinent, intendere debeamus; ne ſubditorum noſtrorum culpa propter noſtram negligentiam nobis valeat imputari. Quædam quæ viſitationis officium exercendo invenimus, quibuſdam ſtatutis generalibus corrigere decrevimus, ac etiam emendare.

Decani compellant ſubditos ad frequentationem chori.

Statuimus igitur & ſub pœna ſuſpenſionis diſtricte præcipiendo mandamus, ut decani eccleſiarum nobis ſubjectarum de cetero ſtudioſe invigilent, ut ſubjectos ſibi ad frequentatio-

tationem chori, & ad disciplinam choralem A
servandam, ad celebrandum & ministrandum
ANNO CHRISTI 1299. quodlibet in suo ordine, seu officio, pœna,
qua convenit, coerceant & compellant.

Subditi decanis reverentiam ac honorem exhibeant.

Præcipimus etiam subditis prædictorum decanorum in virtute sanctæ obedientiæ, ut ipsis decanis in his & aliis præceptis suis licitis & honestis exhibeant debitam obedientiam & honorem. Vobis etiam decanis omnibus & singulis præcipimus in his scriptis, quatenus vestros concanonicos & socios chori publice moneatis, ut reverentiam in omnibus locis B juxta consuetudinem cujuslibet ecclesiæ Prælatis debitam, ipsis plane & reverenter exhibeant; alioquin omnes contrarium facientes, quociens & quando vobis constiterit, a suis beneficiis per octo dies suspendatis, in tantum ut si dictam suspensionem ultra prædictum terminum animo sustinuerint indurato, de prætermissis satisfacere non curando, ex tunc ipsos usque ad satisfactionem condignam per excommunicationis sententiam compellatis. Quicumque etiam decanorum ex quacumque causa præsens mandatum nostrum diligenter non fuerit executus, ipsum a perceptione suæ præbendæ per octo dies volumus esse suspen- C sum, contra eum gravius processuri.

Decimæ non debent locari canonicis earumdem ecclesiarum.

Item volentes ecclesiarum indemnitatibus præcavere, & inter fratres litis materiam, quantum possumus amputare; statuimus quod a decanis & capitulis, decimæ aut alia bona ecclesiarum, Prælatis aut canonicis earumdem sub annuo censu seu pensione nullatenus locentur, seu etiam concedantur, ne exinde inter fratres quæstiones exurgant, & querelæ concrescant, aut lites & odia eruantur. Quod si decani & capitula contra hanc inhibitionem D venire præsumpserint, tamdiu una cum conductoribus a divinis officiis sint suspensi, donec locationes hujusmodi revocent, & retractent.

Ne quis in civit. Mog. duo obtineat beneficia.

Item cum ecclesiarum personatus & officia maxime ea quæ requirunt chori frequentationem & residentiam personalem, sint talibus conferenda, quæ in ipsis volunt & possint personaliter residere; sequentes vestigia fel. recordationis prædecessorum nostrorum statuimus, ut nullus in civitate Moguntina duas Prælaturas personatus, sive officia, canonica- E tus, & præbendas in diversis conventualibus ecclesiis, aut etiam in una talium conventuali, officium cum Prælatura habeat, vel habere præsumat. Quod si quisque canonicorum duas prælaturas personatus, officia, præbendas, & Canonicatus simul habeat, infra unius mensis spatium dimittat ipsorum alterum, seu resignet; alioquin primum quod ex prædictis prælaturis, ... recepit, ex tunc vacare decrevimus ipso jure. Injungentes omnibus & singulis, ad quos electio, provisio, præsentatio, collatio, seu institutio ipsius beneficii, videlicet prælaturæ, personatus . . . . perti-

net, ut infra tempus a canone præfinitum, ad id aliam personam idoneam eligant, ordinent seu præsentent. ANNO CHRISTI 1299.

Clerici non nutriant tortos crines, neque choreis se immisceant: arma ne portent.

Item statuimus, firmiter præcipientes ne clerici nutriant tortos crines, quæ vulgariter *crullæ* dicuntur. Nec mitras extra domos & curias suas deferant, nisi in equis constituti fuerint ad eundum vel equitandum parati, & choreis laicorum in plateis vel vicis se nequaquam immisceant, vel * *croizent*. Volumus quoque, ut loricas, gladios, cultellos, B fixorios, seu alia arma nocturno tempore in laicali habitu incedentes, sub tunicis, aut alias non deferant quoquo modo; ne, si hoc modo fuerint deprehensi, tradantur judicio seculari.

* croizare idem est quod choreas agere, saltare. *Breindrbach itinere Hierosol. p. 216.* Omnis hospitis nostri familia insanire cepit & cantare, & corizare, & cum instrumentis musicis ludere. *Hartbeim.*

Clerici sub divinis officis non transeant sine religione.

Transitum non faciant per ecclesiam sine superpelliceis sive cappis eo tempore, quo divinum officium peragitur. In eisdem vestibus etiam nimia brevitate notatis & lateralibus scisis, aut cum collirio eminenti, seu nimis alto dispositis, dum superpelliciis sunt induti, de cetero non utantur. In pectoralibus vel collo, uno, duobus, vel tribus nodulis sint contenti, attendentes prudenter quod conversatio & habitus clericorum, dissimiles esse debeant a laicis, & sit dignum ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant cum aliis disciplinam.

Prælati & clerici qui res injuste subtraxerint, restituant eadem infra mensem.

Item cum clerici in sortem Dei electi sic dignitate, ita fide & charitate laicos præcellere debeant, & circa omnes fideliter se habere, maxime autem circa ecclesias quarum stipendiis sustentantur. Firmiter præcipimus & mandamus, ut Prælati, canonici, & alii clerici, qui res ecclesiarum suarum subtraxerint, occulte vel manifeste, & detinent minus juste, restituant integraliter infra mensem; alioquin ex tunc suspensionis vinculo ab officio & beneficio, quam in eos ferimus, se noverint innodatos.

Clerici obligati ecclesiis licito modo satisfaciant sub suspensionis pœna.

Illi etiam Prælati & Clerici qui ecclesiis licito modo, idest non ex maleficio, sed contractu, vel quasi, sunt in debitis obligati; si a die publicationis hujusmodi nostrorum statutorum infra duos menses non satisfecerint, vel arbitrio capituli cautionem, quam per capitula volumus a debitoribus ipsis studiose requiri, pro ipsis debitis solvendis non præstiterint competentem; eodem vinculo suspensionis, quod in eos ex tunc proferimus, se noverint irretitos.

Clerici in religione non vadant ad forum.

Item præcipimus ut clerici non frequentent forum rerum venalium in superpelliceis sive cap-

cappis, vel in religione alia constituti, nec portent * calopides Corpus Dominicum deferendo, vel ecclesias transeundo; nec sacerdotes calceis exsciſſis utantur, dum ad altare ministrant.

ANNO CHRISTI 1299.

* calcei lignei vide Cang.

Tractatus capitulares non debent observari, nisi cocatis vocandis, & in loco ad hoc deputato.

Item sub pœna suspensionis officii & beneficii jam latæ sententiæ firmiter inhibemus, ne quas conspirationes, colligationes, vel confœderationes illicitas in ecclesiis faciant, vel procurent. Et cum, quod omnes communiter tangit, debet ab omnibus approbari; & loca certa & communia ab antiquo in ecclesiis sunt statuta, in quibus tractatus capitulares haberi consueverunt; statuimus, ut deinceps ab aliquibus de capitulo, tractatus qui super rebus seu statu ecclesiæ aliquatenus habeantur, nisi vocatis omnibus quorum interest, & qui de jure vel consuetudine possunt & debent hujusmodi tractatibus interesse, nec in locis aliis, quam in locis communibus, ad hoc ab antiquo deputatis, conventicula sua privata & specialia habeant, nisi de communi consensu totius capituli ex aliqua causa rationabili seu necessaria contingat ad tractatus hujusmodi locum alium assignari.

Si qui autem contra statutum hujusmodi super rebus vel statu ecclesiæ aliquid tractare, vel ordinare præsumpserit in præjudicium ejusdem ecclesiæ, vel personarum ipsius, tractatus & ordinationes hujusmodi decernimus non valere, & nullius penitus esse momenti. Tractatores & ordinatores ipsos usque ad satisfactionem condignam, in his scriptis a voce capituli suspendentes.

Clerici non debent tenere in suis domibus famulas suspectas.

Item quia nonnulli clerici in domibus suis famulas, sive bechinas, servicii nomine secum habent; ne hac occasione angelus tenebrarum, qui in angelum lucis aliquando se transformat, ut simplices & incautos subtilius fallere valeat, sua eos, quod absit, calliditate decipiat; præcipimus & mandamus, ut post mensem unum nullus clericorum secum in hospitio famulam habeat, vel bechinam, nisi ætate, consanguinitate, vel affinitate reputari valeat non suspecta; quod si secus a quoquam factum fuerit, contra talem gravius procedemus.

Non vendere in suis domibus vinum.

Statuimus etiam, & præcipimus observari, ut nullus clericorum in domo sua, vel in curia vinum vendat, nisi illud vinum tantum quod de beneficio vel patrimonio suo habet. ANNO CHRISTI 1299.

Fructus deputati ad fabricam in alium usum converti non debent.

Insuper ne quod pia devotione introductum est, transeat in abusum, & cupiditate qualibet annulletur; adnectendum duximus, statuendo firmiter inhibentes, ne fructus præbendarum ad fabricam deputati, in alios usus quam ad fabricam de cetero convertantur; præsertim cum plures ecclesiæ in ædificiis collabantur, & alios defectus sustineant in ornatu.

Mercimonia vini & annonæ interdicta.

Item statuimus ne prælati vel clerici nostræ civitatis & diœcesis negotiationem exerceant, emendo, vel vendendo vinum, annonam, vel res alias causa lucri, secundum quod canonice prohibent sanctiones. Et qui hujusmodi statuti transgressores extiterint, vel existunt, nisi se infra unius mensis spatium a tali negotiatione subtraxerint, ex tunc ipsos ab officio & beneficiis suis suspendimus ipso facto.

Clerici usurarii & concubinarii excommunicantur, nisi se correxerint.

Insuper clericos usurarios & turpe fœnus quærentes, ac clericos concubinarios manifestos, nisi se infra mensem correxerint, excommunicamus in nomine Domini in his scriptis. Adjicientes, ut nullus prælatorum, canonicorum seu aliorum clericorum quorumcumque nostræ civitatis, vel diœcesis aliquem in domo vel familia seu procuratione sua habeat, qui turpe fœnus exerceat vel usuras. Si quis vero prælatus, canonicus vel Clericus in familia, domo, seu procuratione sua aliquem habeat, ipsum a se removeat infra mensem, alioquin ex tunc eum ab officio & beneficio suspendimus in his scriptis.

Hæc statuta in singulis ecclesiis per Decanos debent publicari.

Prædicta autem statuta generalia, quæ de concilio sapientum invenimus necessario statuenda, præcipimus inviolabiliter observari, & in singulis ecclesiis ad minus bis in anno in præsentia omnium, qui de membro ecclesiæ fuerint, per decanos ecclesiarum solemniter publicari, ne quis ab earum observantia per ignorantiam se valeat excusare. Actum & datum anno Domini * MCCXCVIII. Idus Septembris.

* Hos numeros vetus scriptor tam arcte conjunxit, ut puræ subjectum sit divinationi, an legere oporteat 1290. VIII. idus sept. Interea D. Joannes loco post titulum signato ad an. 1290. isthæc statuta retulit, quem etiam in ordine locandi fuissem secutus; nisi æræ ambiguæ asteriſco semel annotassem annum 1298. signo, quod istum aliunde exploratum habuerim, ceu rei gestæ proprium. *Adnot. cl. Dom. Valent. Ferd. de Gudenus cod. 1. diplom.* ex quo decerpsimus hæc a pag. 507. *Ita P. Hartzeim.*

CON-

CONCILIUM BITERRENSE

IV. Kal. Novembr. an. Domini MCCXCIX. celebratum.

Hujus concilii nihil supereſt præter editam a S. Baluzio V. Cl. ſynodicam, quam hic repræſento.

Litteræ epiſcoporum ac prælatorum qui concilio Bitterenſi interfuerunt, ad Philippum IV. Francorum regem, pro archiepiſcopo Narbonenſi, adverſus vicecomitem ejuſdem urbis.

EXcellentiſſimo principi domino ſuo, domino Philippo Dei gratia regi Francorum illuſtri, miſeratione divina [a] B. Biterrenſis, [b] B. Nemauſenſis, [c] G. Magalonenſis, [d] R. Elnenſis, [e] B. Apamienſis, [f] R. Agatenſis, & [g] I. Lodovenſis, epiſcopi; A. Craſſenſis, R. ſancti Poncii Thomeriarum, G. ſancti Guillelmi de Deſerto, G. Jucellenſis, & ceteri abbates, aliique prælati; & epiſcoporum ac prælatorum abſentium & capitulorum provinciæ Narbonenſis procuratores, in provinciali concilio congregati Biterris; ſui humiles & devoti, cum ſalute proſpera vitam longam.

Cum capite langueſcente membra dolere non immerito compellantur: matri noſtræ eccleſiæ Narbonenſi cogimur condolere, & in ejuſdem infirmitatibus infirmari. Sane cum vicecomites Narbonenſes longiſſimis temporibus tenuerint ab archiepiſcopo Narbonenſi quidquid in burgo & in media parte civitatis Narbonenſis & eorum pertinentiis obtinebant; & pater vicecomitis qui nunc eſt, ipſo præſente atque ſciente, homagium fecerit & fidelitatem archiepiſcopo tunc præſenti, prædeceſſoreſque ſui prædeceſſoribus archiepiſcopi memorati continue & ſucceſſive, fere etiam centum annis, ſicut notorium fore dinoſcitur apud omnes regiones iſtius, extantibus de iis ſufficientibus documentis, & quod plus eſt prædeceſſorum veſtrorum privilegiis; & vicecomes qui nunc eſt, non bono ductus ſpiritu, feudum dictum, ut audivimus, veſtræ regiæ recognoverit majeſtati, temere veniens contra fidelitatem & juramenta prædeceſſorum ſuorum, ad quorum obſervationem poteſt & debet per eccleſiam coarctari, & contra confeſſionem propriam in veſtra curia regiſtratam; ac iis etiam non contentus, benignitatem regiam ſeducendo, de facto procuraverit veſtras litteras regias ſibi dari, per quas peccandi datur ſibi immunitas, & ſine pœna de advocandi facultas feudum ſupradictum, quod tolerabile non exiſtit; per quas etiam, in veſtri præjudicium, diſſolvere eſt conatus conventiones dudum contractas inter prædeceſſores veſtros & archiepiſcopi memorati, ſuper commiſſione dicti feudi inter reges Franciæ & Narbonenſem eccleſiam certis portionibus * dividenda, & per conſequens a fidelitate quam vobis præſtitit ſubtrahere eccleſiam Narbonenſem: nos omnes & ſinguli, qui patimur in paſſione, & anxiamur in doloribus, & damnificamur in damnis dictæ eccleſiæ matris noſtræ, ad vos ſicut ad noſtrum pium & juſtum principem recurrentes, ſolemnes nuncios noſtros venerabilem in Chriſto patrem B. Dei gratia epiſcopum Biterrenſem, & religioſos viros B. abbatem ſancti Pauli, & I. canonicum ac veſtiarium Magalonenſem, ad veſtræ celſitudinis præſentiam mittimus pro præmiſſis: ſuppliciter implorantes, ut eiſdem, vel illi ex ipſis qui præſens fuerit coram vobis, audientiam benignam fidemque indubitatam præbere dignemini, eoſdem, ſi placet, immo verius nos in perſonis eorum ad exauditionis gratiam admittentes.

Moveant vos, Rex clementiſſime, ad præmiſſa, fidelitas, quam dicta mater noſtra, & omnes eccleſiæ provinciæ Narbonenſis, ſemper ad domum regiam habuerunt: labores & ſumptus, quos ſuſtinuerunt pro ea; & fructus uberes, qui ex dictis laboribus percipiuntur quotidie, ac percipientur in ævum Domino concedente. Ut, qualiter aliqui regionum noſtrarum ad dictam domum regiam, & ad totius eccleſias provinciæ Narbonenſis, ſe habuerint temporibus retroactis, taceamus ad præſens: cum hæc credamus regiam magnificentiam non latere.

Adaugeat, ut oramus quotidie, dominus Jeſus Chriſtus vobis, conſorti veſtræ, & liberis, ſalutem & vitam: & proſperum faciat ſtatum regni. Datum Biterris in dicto concilio, IV. Kal. Novembris, anno Dom. MCCXCIX.

a Berangarius.
b Bertrandus.
c Gaucelinus.
d Raymundus.
e Bernardus.
f Raymundus.
g Itherius.

* *Forte*, dividendi. *H.*

G. C. Hic adnotavit Baluzius, antiquam controverſiam fuiſſe, an Narbonenſibus archiepiſcopis ſubjecti Vicecomites eſſent: expoſtulatum fuiſſe de Amalrici Vicecomitis injuria: non tantum apud Regem a ſynodo, ſed etiam ab archiepiſcopo ipſo apud Pontificem Bonifacium VIII. ut apparet ex Pontificis ad Philippum Regem litteris apud Odoricum Raynaldum exſtantibus; ex quibus etiam intelligimus, Vicecomitem a Pontifice Romam vocatum fuiſſe. Addit ex Raynaldo eodem, compoſitam eſſe controverſiam a Benedicto XI. qui Bonifacio ſucceſſit; & Vicecomitem archiepiſcopo, archiepiſcopum Regi clientelam juraſſe. Docet in hac quoque ſynodo, factum eſſe decretum de celebrando ſancti Ludovici Regis Francorum feſto; idque probat ex conſtitutionibus ſynodalibus Johannis epriſcopi Carcaſſonenſis, editis hoc ipſo anno MCCXCIX. die Jovis ante feſtum beati Andreæ: quarum hoc capitulum profert: *Item præcipimus obſervari ſtatuta ſive conſilia de novo edita in concilio Biterrenſi, & ſpecialiter illud in quo continetur de feſto duplici beati Ludovici, die ſtatuto in ſingulis eccleſiis celebrando.* Hæc ſummatim ex prolixioribus viri eruditiſſimi notis excerpſimus.

ANNO CHRISTI 1299. Ex Martene Thes. Anec. tom. 4. pag. 225.

Acta hujus Concilii ex archivis Civitatis Carcassonensis edidit Martene in Thesauro Anecdotorum Tom. 4. pag. 225. & seq. & hæc sunt.

I.

Excommunicati ab uno suffraganeo, ab aliis suffraganeis denunciandi excommunicati.

NOs Ægidius miseratione divina sanctæ Narbonensis Ecclesiæ Archiepiscopus, in nostro provinciali concilio constitutus, præsentibus venerabilibus fratribus suffraganeis nostris, Tolosæ, Carcassonæ, & Uticensi, absentibus duntaxat exceptis, procuratoribus tamen seu eorum vicariis pro episcopis comparentibus, multis etiam Abbatibus & prioribus conventualibus, nec non procuratoribus cathedralium ecclesiarum nostræ provinciæ existentibus in concilio memorato prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, sacro approbante Concilio, duximus statuendum, quod quotiens aliquis suffraganeorum nostrorum & suorum officialium aliquem subditum suum auctoritate ordinaria excommunicatum per suam diœcesim per mensem fecerit nunciari, ad requisitionem præfati suffraganei, dictus excommunicatus, ut citius veniat ad emendam, per totam Narbonensem provinciam excommunicatus publice nuncietur, & per alios suffraganeos nostros in earum civitatibus & diœcesibus vel eorum officiales nunciari mandetur.

II.

De Clericis artes viles exercentibus.

Ad hoc, eodem approbante Concilio, statutum per bonæ memoriæ dominum P. immediatum prædecessorem nostrum in quodam suo provinciali Concilio, de clericis, qui carnifices, pelliparii, sutores, sotularium curatorii seu aluderii, sive fabri communiter publici ac manifesti existunt, vel alia mechanica viliora comuniter & publice exercere noscuntur, auctoritate præsentis concilii innovamus ac præcipimus firmiter observari.

III.

Contra receptatores hæreticorum.

Quoniam in provincialibus Conciliis specialiter est tractandum super his, quæ observantiam respiciunt fidei orthodoxæ, nostraque & fratrum nostrorum sollicitudo circa hoc propensius invigilare tenetur: cum ad notitiam nostram venerit per confessiones quorumdam receptatorum & fautorum hæreticorum recenter in judicio factas, hæreticos perfectos, qui vulgariter vestiti dicuntur, & qui credentes fideliter articulos fidei Christianæ pervertere moliuntur, ac se faciunt adorari, Narbonensem provinciam olim hujusmodi morbo pestifero præsertim in quibusdam suis partibus graviter sauciatam, licet multis vigiliis & laboribus ab hujusmodi pestilentia, ut a pluribus dicebatur, purgatam, subintrasse de novo, seminasse, in pluribusque ejusdem provinciæ partibus mala semina suorum dogmatum perversorum pullulare; volentes his gravibus periculis obviare, sacri approbatione concilii, ordinamus quod quilibet suffraganeorum nostrorum in suis civitatibus & diœcesibus, per se, & officiales suos & personas alias, si opus fuerit, ad hoc specialiter statuendas, & nos pariter in civitate & diœcesi propriis, inquiramus sapienter & caute contra fautores & receptatores personarum pestiferarum hujusmodi, cum sine receptatore diu latere non possint, & nihilominus contra præfatos omnes, & alios quoscumque hæreticos diligentius inquirentes, & contra præfatos omnes in omnibus observantes, quæ civilia & canonica jura, præsertim constitutiones per dominum nostrum D. divina providentia summum Pontificem promulgare satagerunt. Præcipimus injungi singulis archipresbyteris, & Ecclesiarum rectoribus nostræ provinciæ, & aliis, de quibus singulis diœcesanis in eorum diœcesibus videbitur expedire, quod omnem diligentiam, quam poterunt, solerter adhibeant in præmissis, & suspectas sibi personas de fide, fautoria, vel receptatione, prædictis suis diœcesanis vicariis vel eorum officialibus deferre secreto quam citius poterunt non omittant. Qui in his sic se habeant diligenter, quod pro negligentia vel defectu argui nequeant vel puniri.

ANNO CHRISTI 1299.

IV.

Contra Beguinos, & Beguinas.

Cum per experientiam sæpius sit expertum, quod sub specie boni in ecclesia Dei mala subintrant interdum, nec sine causa prohibuerunt sancti Patres varietatem ordinum, vel habituum religiosis deputandorum, qui non sunt per sedem apostolicam approbati, ad nostramque notitiam sit delatum, quod ad suggestionem quorumdam, inter quos nonnulli fuerint qui dicebantur plurimi litterati, quorum aliqui fore noscebantur de religione laudabili, non immerito inter religiones ceteras approbata, ponentium os in cælum, & manus ad vota extendentium, prædicantium multis finem mundi instare, & jam adesse vel quasi tempora Antichristi, novosque pœnitentiæ modos & abstinentias vestiumque colores utriusque sexus personis suggerentium, & nihilominus virginitatis ac castitatis vota recipientium a pluribus ex eisdem, ad hoc suis exhortationibus prius tractis, quæ vota a pluribus violata fuisse noscuntur: quam plures utriusque sexus ad novæ superstitionis cultum pertracti fuerunt, Beguini, seu Beguinæ vulgariter appellati, qui conventualia prohibita facientes, & frequentes de nocte officium prædicationis verbi Dei temere usurparunt, in suam excusationem fictitie prætendentes, quod non prædicant sed loquuntur de Deo, se invicem consolantes, & quasdam novas observantias custodire conantur, a communi ritu ceterorumque fidelium discrepantes, e quibus nonnulla scandala sunt suborta, & non modica pericula huic provinciæ, quam hæreticos olim publice frequentasse est certum, nec dubium est, licet clam adhuc ab aliquibus frequentari, imminere noscuntur. Sacro igitur approbante Concilio prohibemus cultum superstitionis præfatæ, quatenus est sacris canonibus inimicus, ulte-

ANNO CHRISTI 1299.

ulterius obſervari; nihilominus ſtatuentes per ſingulos diœceſanos noſtræ provinciæ illum, ut præmittitur prohiberi, & tam per ipſos, quam eorum officiales contra perſonas ſibi ſubjectas, vel alias contra quas id jure permittente poſſent facere, ſolerter inquiri, ſi quid in præmiſſis commiſſum fuerit contra fidem & canonicas ſanctiones. Quod ſi repertum fuerit, illud auctoritate præſentis concilii præcipimus diſtrictius debita caſtigatione puniri.

V.

De ſervandis quibuſdam conſtitutionibus.

Cum parum proficeret jura condi, niſi condita firmiter ſervarentur: Conſtitutiones ſanctiſſimi patris domini noſtri B. divina providente clementia ſummi Pontificis, præſertim illam per quam ſtatuit moniales includi; nec non illam Conſtitutionem, etiam Clementinam, quæ præcepit perpetuos vicarios in eccleſiis certis præſertim religioſorum inſtitui, ab ipſo Domino innovatam; inſuper Conſtitutionem ejuſdem domini, ſtatuentem de omnibus apoſtolis, & evangeliſtis & quatuor doctoribus principalibus ſanctæ Eccleſiæ feſtum duplex anno quolibet celebrari, & omnes alias per ipſum editas in ſexto libro Decretalium contentas, præcipimus firmiter obſervari.

VI.

De feſto S. Ludovici.

Item juxta dicti domini noſtri ordinationis præceptum ſtatuimus, quod de beato Ludovico in ejuſdem feſto, quod in craſtino beati Bartholomæi apoſtoli per dictum Dominum noſtrum præceptum eſt annis ſingulis celebrari in omnibus Eccleſiis Narbonenſis provinciæ ſicut de confeſſore cantetur: & quod in eccleſiis cathedralibus & collegiatis, Monaſteriis, & prioratibus conventualibus celebretur de eo annis ſingulis duplex feſtum, niſi impediti ex cauſa dicta die dictum feſtum celebrare non poſſent, proximiori qua poſſent, quo caſu die dictum feſtum celebrare, ut præmittitur, tenentur.

ANNO CHRISTI 1299.

VII.

De feſtis patronorum cathedralis Eccleſiæ.

Adjicientes, quod cauſa in prædictis cathedralibus & collegiatis Eccleſiis, monaſteriis, & prioratibus, ac ceteris eccleſiis totius noſtræ provinciæ, de quolibet ſancto & ſancta patrono alicujus cathedralis eccleſiæ dictæ provinciæ, feſtum ad minus novem lectionum annis ſingulis celebretur.

VIII.

De ſervandis Bonifacii Conſtitutionibus.

Prædicta autem ſtatuta noſtra omnia, & inſuper omnes prædictas Conſtitutiones dicti domini noſtri, quæ pœnales exiſtunt, & Conſtitutiones ipſius ſuperius expreſſatas, & ſpecialiter Conſtitutiones editas per eumdem ſuper facto hæreticæ pravitatis, & contra vilipendentes ſententiam excommunicationis, & eam certo tempore ſuſtinentes, præcipimus in ſingulis ſynodis, & nihilominus per ſingulos rectores in ſuis Eccleſiis noſtræ Narbonenſis provinciæ publicari, & eas ab omnibus firmiter obſervari. Actum & datum in prædicto Concilio Biterris tertio Cal. Novembris anno Domini MCCXCIX.

CONCILIUM ANSANUM

Anno 1299. habitum.

Ex impreſſo Hedino cod. dedit Jo. de la Mure in opere de quo in Conc. Matiſc. anni 1286.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ad omnia noſtra concilia & ad omnes actus noſtros progredimur; verum teſtatur pagina veritatis quod in exordio conditionis humanæ lex obedientiæ vitium tranſgreſſionis incurrit, cum primitivi parentes ſui conditoris prohibitione poſtpoſita, pomum quod univerſalis & ſingularis dominus ſpeciali ſubjecerat interdicto, in totius poſteritatis periculum attentarunt, ſicque de corrupta radice corrupti ramuſculi proceſſerunt. Inde autem fit proclivis decurſus ad voluptatem, & natura vitiorum remanet imitatrix, adeo quod ad reprimendas quæ multipliciter ſubcreverunt perverſorum malitias, vix per pœnas in jure ſtatutas poteſt competens remedium aut ſufficiens adhiberi.

Quamobrem convenit ſanctorum patrum conſtitutionibus, generalium conciliorum provincialiumque canonibus, & fratrum coepiſcoporum noſtrorum ſtatutis ſynodaicis ſic perverſorum coarctari malitias, ut appetitus noxii honeſtatis debitæ limites non excedant, & inde magis ac magis chriſtiana profeſſio liberius ſalutaribus proficiat incrementis.

Sane quoniam multorum conciliorum ſtatuta ſalubria a noſtris prædeceſſoribus edita Dnon ſunt, ſicut decet, & fieri debuit, hactenus obſervata, propter quod in contemptum & oblivionem aliqua devenerunt, quædam vero mutationem, vel reformationem propter varium decurſum temporis nunc inducunt; cum, beato Auguſtino teſtante, omnia debeant ſuis temporibus convenire, ideoque nos Henricus divina miſeratione ſanctæ primæ Lugduni eccleſiæ archiepiſcopus, neceſſarium fore prævidimus conciliorum prædictorum ſtatuta a noſtris prædeceſſoribus edita renovare, quaſdam pœnas ad eorum obſervationem adjicendo, & quædam alia ſtatuendo quibus vita delinquentium arceatur. Auctoritate igitur præſentis concilii unanimique conſilio & aſſenſu fratrum noſtrorum ſuffraganeorum præſentium, videlicet domini Bartholomei Dei gratia epiſcopi Eduenſis, domini Nicolai eadem gratia epiſcopi Matiſconenſis, domini Guillelmi eadem gratia epiſcopi Cabilonenſis, & domini Simonis de Huxeria archidiaconi Divionenſis in eccleſia Lingonenſi procuratoris, & excuſatoris domini Joannis miſeratione divina epiſcopi Lingonenſis abſentis, & dilectorum noſtrorum filiorum abbatum Atanatenſis Lugduni, inſulæ Barbaræ, Saviniacenſis, Bellæ-villæ, Caſſa-

niæ, de Oygniaco, ſancti Stephani Divionenſis, Moleſi onenſis, & ſancti Sequani, & procuratorum capitulorum eccleſiarum cathedralium, collegiatarum, conventualium noſtræ provinciæ Lugduni, conſilio & voluntate concordi ſtatuimus & ordinamus, quod antiqua prædeceſſorum noſtrorum concilia in præſenti concilio alias renovata, nec non de novo edita in eodem firmiter & inviolabiter obſerventur: verum quia injuriatur memoriæ frequenter oblivio, prudentium cautela edocuit adverſus oblivionis diſpendium ſcripturæ ſuffragio providere; quapropter ne aliqui de cætero prætextu oblivionis, vel ignorantiæ ſe valeant excuſare, ſtatuta prædeceſſorum noſtrorum cum quibuſdam aliis per nos editis recolligi fecimus, & ipſa in præſentia cleri & populi in dicto concilio aſtantis in eodem ſacro concilio publicamus, & ſub certo tenore infra ſcripto conſcribi ſtatuimus; & ipſa bulla noſtra & ſigillis dictorum fratrum noſtrorum ad æternam rei memoriam roborari ſtatuimus. In primis igitur ad pronunciationem & declarationem ſtatutorum in hoc provinciali concilio renovatorum ac editorum ſic providimus inchoandum, declarantes, profitentes, & proteſtantes expreſſe quod prædicta ſtatuta in toto, vel in parte juribus, bonis uſibus, & conſuetudinibus decani Lugduni eccleſiæ præſentis & conſentientis dictis declarationi, profeſſioni, & proteſtationi pro ſe & ſucceſſoribus ſuis in dicta eccleſia Lugdunenſi, & bonis uſibus, juribus, & conſuetudinibus dictæ Lugdunenſis eccleſiæ, & ejus capituli, & quarumcumque perſonarum eccleſiaſticarum de dictæ Lugdunenſis eccleſiæ corpore exiſtentium, & aliorum capitulorum Lugdunenſis provinciæ nolumus derogare.

ANNO CHRISTI 1299.

RUBRICA.

De Miſſa pro pace & bono ſtatu terræ & eccleſiæ celebranda.

Cum juxta ſcripturæ teſtimonium, qui pro alio orat, pro ſe ipſo Dominum interpellat, multum valet deprecatio juſti aſſidua apud Deum, eo quod oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus ad preces eorum reſpiciunt, pia deliberatione duximus ſtatuendum, quod in qualibet ſeptimana in unaquaque eccleſia civitatis & diœceſis ac provinciæ Lugduneſis una miſſa de Beata Maria, vel de ſancto Spiritu aliqua competenti die, pro pace & tranquillitate ac bono ſtatu ſummi pontificis, & ſanctæ Romanæ & univerſalis eccleſiæ conſervando, aut inimicis ejus ad correctionem, & pœnitentiam convertendis ſolemniter celebretur. Venientes autem ad miſſam & eam audientes viginti dierum indulgentiam conſequantur.

De prælatis quod mutuum auxilium ſibi præſtent.

Statuimus & ordinamus ut prælati provinciæ Lugduni mutuum conſilium & auxilium ſibi præſtent pro ſententiis & bono ſtatu eccleſiæ conſervandis.

RUBRICA.

De Judæis quod aliquod ſignum portent, per quod poſſint a chriſtianis diſcerni.

Cum ex eo quod Judæi aliquod ſignum patenter non portant, per quod Judæi ſunt, a Chriſtianis valeant reprehendi, quam plura poſſint, prout pro certo comperimus, inimica Chriſtianæ fidei perpetrari; ideoque provide atque conſulte ſtatuimus, ut Judæi in quocunque loco noſtræ diœceſis & provinciæ commorantes in ſuperiori veſte quam geſtant & geſtabunt in antea, aliquod ſignum portent de panno vel tela conſutum ita magnum & coloris diſſimilis in veſte ſuperiori in qua debeat conſui, ut poſſint videri & cognoſci. Prohibemus inſuper ne teneant chriſtianos nutricios & nutrices: carnes autem pro Judæis occiſas nullus vendat fidelibus chriſtianis.

ANNO CHRISTI 1299.

Obviantes autem Judæi Cruci, ſive corpori Chriſti, vel penitus ſe recludant, vel cum feſtinantia recedant, aut reverentiam cum humilitate exhibeant Salvatori.

Præterea eccleſiis in quarum parochiis Judæi commorantur, ſatisfaciant pro decimis & oblationibus de domibus & poſſeſſionibus, quas noſcuntur in ipſis parochiis poſſidere.

Si vero Judæi contra præmiſſa fecerint, vel aliquod eorumdem, eis chriſtianorum participatio denegetur, & chriſtiani ab eorum participatione abſtinere nolentes, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur, donec ſatisfecerint de præmiſſis.

Inſuper juxta ſtatuta generalis concilii monemus & moneri præcipimus omnes principes, barones Caſtellanos, & alios Dominos ſeculares, & quorumlibet eorum vices gerentes exiſtentes in diœceſi & provincia Lugduni, ne Judæos præferant in quibuſcumque publicis officiis Chriſtianis; & ſi qui jam ſunt præpoſiti, locorum domini eos ſtudeant removere, alioquin contra eos per diœceſanum, in cujus diœceſi hæc contingent, auctoritate præſentis concilii per excommunicationis ſententiam procedatur, & alias prout providendum noverit expedire.

De Perjuriis.

Cum per reatum perjurii non ſolum iis qui perjurant, immo etiam pluribus aliis damna frequenter irrogari contingat, & ſint nonnulli qui illud crimen incurrere non formidant: Non attendentes, vel forſitan ignorantes quam ſit difficile atque grave, & quot ſunt pœnæ contra perjuros editæ per legitimas & canonicas ſanctiones. Statuimus ut presbyteri curam animarum habentes in eccleſiis ſuis ſemel in quolibet menſe præſente populo, aliquo feſtivo vel dominico die denuncient publice, ac exponant quod perjuri ſunt infames & a perhibendo teſtimonio, & omni actu legitimo repellendi, & quod non ſunt digni eccleſias regere, nec inter probos homines computandi, nec modo aliquo admittendi, & hæc fiant ne prætextu ignorantiæ aliqui occaſionem habeant pejerandi: convicti vero de perjurio vel confeſſi, per diœceſanum ſuum nihilominus puniantur ſecundum quod pejerantis qualitas id expoſuerit, ut metu pœnæ a ſimilibus arceantur.

De machinantibus contra excommunicatores, & contra excommunicationum ſententias proferentes vel nunciantes, & contra eos & eorum parentes ad quorum inſtantiam proferuntur.

Plerumque contingit, quod quidam excommunicati, vel eorum domini, vel amici, quædam ſtatuta faciunt, præcepta, ſeu banna contra excommunicatores ſeu denunciatores excommunicationum prolatarum contra eos, vel eorum parentes, ad quorum ſunt inſtantiam promulgatæ, vel bona capiunt, vel capi faciunt, quod eſt a diſciplina eccleſiaſtica alienum, cum hæc fiant in excluſionem clavium eccleſiæ, quas nituntur infringere malitia exquiſita. Et licet tales niſi infra octo dies reſipuerint, incidant in excom-

☞ communicationis ſententiam ipſo facto, a qua ſi per duos menſes eam ſuſtinuerint, non poſſint niſi a Domino papa abſolutionis beneficium obtinere, juxta tenorem conſtitutionis editæ a D. Gregorio papa X. in concilio Lugduni; quia tamen illam conſtitutionem contemnunt, & nervum nituntur corrumpere eccleſiaſticæ diſciplinæ, & mucronem eccleſiæ hebetare, ſtatuimus præſente ſacro concilio approbante; quod quicunque ſtatutum, bannum, præceptum, interdictum furni, molendini, ignis, aquæ ſeu itinerum aut commerciorum quorumcumque ſeu mandatum fecerint ſupra prædictis apertum, vel occultum contra excommunicatores, vel excommunicationem denunciantes, vel contra eos vel eorum parentes, ad quorum inſtantiam ſunt ſententiæ ipſæ latæ, vel bona ceperint, ſeu capifecerint eorumdem, niſi infra octo dies revocaverint cum effectu quod fecerint occaſione prædicta quocumque quæſito colore, auctoritate præſentis concilii, excommunicati publice nuncientur per diœceſim in qua noſcuntur taliter exceſſiſſe: & niſi poſt denunciationem infra decem dies exceſſum ſuum curaverint revocare, denuncientur excommunicati per totam provinciam Lugdunenſem: & ſi ſint domini terrarum, vel rectores earum, in earumdem terris quamdiu ibi fuerint, ceſſetur a divinis, in quibus dicti exceſſus, vel aliquis eorum fuerit perpetratus, juxta tenorem conſtitutionis domini Bonifacii papæ VIII. ſine diſſimulatione qualibet, donec paſſis injuriam & eccleſiis ſatisfecerint competenter auctoritate præſentis concilii; præcipientes inſuper omnibus prælatis noſtræ provinciæ jurisdictionem habentibus ordinariam, quoad ad cauſarum cognitionem, quod cum a diœceſano in cujus diœceſi exceſſus hujuſmodi fuerit perpetratus extiterint requiſiti, dictos malefactores excommunicatos denuncient & evitent, & denunciari præcipiant a ſuis ſubditis cappellanis, & hoc medicinabile ſtatutum ſtudeant obſervare.

ANNO CHRISTI 1299.

De excommunicatis ad officia publica non aſſumendis.

Generaliter ſtatuimus, quod publice excommunicati & denunciati ad aliqua publica officia, utputa Bailliviam, Caſtellaniam, Præpoſituram, vel ad aliqua alia majora vel minora officia non aſſumantur per aliquem in diœceſi, vel provincia Lugdunenſi, & nulla ſententia lata per eos ſive eorum auctoritate. Ipſi, & qui tales aſſumpſerint, & moniti eos non removerint, ipſo facto ſententiam excommunicarionis incurrant. Adjicientes inſuper, ut quicumque excommunicatos publice ſemel aut plures in eccleſia ſeu eccleſiis denunciatos ſcienter elegerint, vel aſſumpſerint ad aliquod publicum officium exercendum, ſententiæ interdicti ſubjaceant ipſo facto.

Idem per omnia ſtatuentes, ſi qui poſt aſſumptum officium etiam in prædictam excommunicationis ſententiam inciderint, & dum certificati eos ab officio infra decem dierum ſpatium moniti non duxerint amovendos.

De Laicis diu ſuſtinentibus ſententiam excommunicationis.

Præterea ſunt nonnulli excommunicationis ſententiam contemnentes, & quantum in eis eſt nervum eccleſiaſticum corrumpentes qui non timent diutius in excommunicatione jacere, dicentes quod ita ſapide comedunt, atque bibunt, & ita bene fructificant agri ſui, ac ſi nulla eſſent excommunicatione ligati.

ANNO CHRISTI 1299.

Cum igitur iſta & his ſimilia non careant ſcrupulo hæreticæ pravitatis, ne per ſua prava exempla alios in devia mortis impellant, ſtatuimus, ut quicumque excommunicatus fuerit, ſi per annum poſt denunciationem in excommunicatione permanſerit, cum jam præſumi poſſit, quod in eo malitia invaleſcit, dominus in cujus conſiſtit territorio vel ejus vices gerentes per ejus diœceſanum, vel officialem ejus, legitime moneantur, quod ipſum infra decem dies ad unitatem eccleſiæ redire compellat per captionem corporis vel bonorum.

Quod ſi dominus, vel ejus vices gerentes per dictos decem dies a die monitionis factæ diſtulerit adimplere, cum non careat ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui dum poteſt deſinit tanto facinori obviare, ipſe dominus & ejus vices gerens auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententia adſtringatur: & ſi hanc ſententiam per alios decem dies ſuſtinuerint, & in protervitate perſeveraverint, per diœceſanum loci, vel ejus officialem contra utrumque ſententia auctoritate hujus concilii aggravetur: Et ſi nec ſic reſipuerint, & aggravationem per alios decem dies ſuſtinuerint, caſtrum vel villa ipſius domini ubi excommunicatus moratur, ſupponatur eccleſiaſtico interdicto: Et ſi adhuc non venerint ad emendam, ſi per quadraginta dies latam interdicti ſententiam in terra ſua ſuſtinuerint animo nequiter indurato, contra eos & terram eorum gravior eccleſiaſtica exerceatur cenſura, prout diœceſano videbitur expedire, vel officiali ſuo de ipſius diœceſani concilio primitus requiſito pariter & obtento.

De iis qui ingrediuntur eccleſiam excommunicatione ligati.

Quoniam ſunt aliqui qui licet per excommunicationem vel interdictum a Corpore Chriſti, quod eſt eccleſia ſint remoti, quamdam devotionem fingentes in contemptum ſententiæ vel ſententiam proferentis, ſeu ſacerdotis eamdem ſententiam publicantis, ingerunt ſe divinis, & eccleſias intrant, vel ſe ſcienter exhibent conſpectui ſacerdotum dum officia celebrantur divina, ſic divinum Officium perturbantes, cum in eorum præſentia ſacerdotes non poſſint nec debeant celebrare, nec etiam cæteri non excommunicati debeant ipſis præſentibus in eccleſia remanere, quando divina officia celebrantur: cum igitur tales deberent potius excommunicationem humiliter ſuſtinere, & eſſe extra eccleſiam, ne ex ſuo contemptu amplius ligarentur, quam ſe ingerere cum animæ detrimento;

Statuimus, ut quicumque auſu temerario Dei timore poſtpoſito præſumpſerit taliter divinum officium perturbare, iterum auctoritate præſentis concilii ſe noverit alia excommunicationis ſententia irretitum, ſi requiſitus per cappellanum, vel ejus mandatum ſtatim non exierit de eccleſia patienter, nec ab ipſa ſententia ibi per diœceſanum, vel ejus officialem, vel auctoritate ſedis apoſtolicæ abſolvatur, & contra eum nihilominus procedatur, ſententiam aggravando prout ordinario viſum fuerit expedire inſuper ſtatuentes: quod damna quæ ſuſtinuerint cappellani propter excommunicationis, vel interdicti ſententias contra aliquos, vel eorum terras prolatas, ſi eorum

☞ ſuppetant facultates, ipſis cappellanis per excommunicatos reſtituantur integre.

ANNO CHRISTI 1299.

De excommunicatis qui ſatisfecerunt pro quo ſunt excommunicati, nec tamen ſunt abſoluti.

Item ſtatuimus, quod excommunicatum aliquem quantumcumque conſtet, quod ſatisfecerit de hoc, pro quo fuerit in eum ſententia promulgata, nullus eum præſumat abſolvere, vel pro abſoluto habere vel mortuum tradere eccleſiaſticæ ſepulturæ, niſi a prælato ſuo, vel ejus officiali, vel alio a quo ſententia emanaverit licentiam habeat ſpecialem.

Qui vero contra fecerit abſolvendo excepto mortis articulo, in quo caſu poteſt quilibet presbyter abſolvere, ſed non ſine diœce B ſani, vel ejus officialis licentia tradere eccleſiaſticæ ſepulturæ, excommunicationis ſententiam auctoritate præſentis concilii ſe noverit incurſurum.

De corporibus defunctorum extra eccleſiam non portandis.

Etiam ſtatuimus, quod corpora defunctorum in cœmeteriis eccleſiarum parochialium inhumentur, niſi incontinenti ſine aliquo ſtrepitu judicii fides fiat ſacerdoti parochiali ſummaria quod alibi elegerint ſepeliri.

Si qui autem regularis, vel ſæcularis aliter ad aliam eccleſiam, vel cœmeterium corpus portare præſumpſerit, antequam de electione ſepulturæ habita fuerit certitudo, omni emolumento in teſtamento defuncti & taliter ſepulti ſibi relicto careat, & illud parochiali eccleſiæ applicetur, & nihilominus ad expenſas ſuas teneatur reſtituere corpus proprio ſacerdoti cum omni emolumento, quod ejus occaſione habuit infra octo dies poſtquam ſuper hoc fuerit ſpecialiter requiſitus; quod ſi non fecerit, ex tunc auctoritate præſentis concilii noverit ſibi ingreſſum eccleſiæ interdictum uſque ad ſatisfactionem condignam.

Inſuper ſtatuentes, quod corpora defunctorum qui elegerint alibi ſepeliri primo portentur ad parochialem eccleſiam, & ibi una miſſa vel aliqua ſtatio pro defuncti anima D celebretur.

De ponentibus inſidias epiſcopis vel prælatis, & conſpirantibus contra eos.

In tantum ſeduxit aliquos maligni hoſtis perfidia, qui contra proprios epiſcopos vel prælatos parare ſeu ponere inſidias, aut conjurationes, vel conſpirationes facere moliuntur.

Cujus criminis ſævitia non ſolum inter chriſticolas abominabilis & execrabilis judicatur, ſed & inter hæreticos & gentiles eſt etiam ab extraneis & ſæcularibus legibus interdicta. Idcirco hujus criminis reos non ſolum eccleſiaſticæ, ſed etiam ſeculares leges damnant, & non tantum agentes, ſed & E conſenſum, conſilium, & auxilium impendentes: quamobrem præſentis auctoritate concilii exterminare crimen tam deteſtabile cupientes,

Generaliter ſtatuimus, ut ſi clerici ſæculares, vel regulares ſeu laici præſumptione damnabili prælato alicui inſidias præſumpſerunt ſeu ponere ad capiendam perſonam, vel bona ipſius, vel ſuam familiam deprædandam, conjurationem vel conſpirationem fecerint contra eos, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto, licet ſua damnabilis præ- A ſumptio ad effectum minime ſit producta: & ſi tam deteſtabili & horribili crimine convincantur, ſi regulares fuerint vel ſæculares clerici in quocumque gradu vel ordine conſtituti, etiam quicumque laici, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant, præter pœnas contra tales a jure ſtatutas. ANNO CHRISTI 1299.

De teſtamentis presbyterorum.

Licet ſecundum canonicas ſanctiones bona quæcumque intuitu eccleſiæ acquiſita non ſint ad perſonas alias transferenda, ſed debeant apud eccleſiam cujus intuitu acquiſita ſunt, remanere, non tamen eſt improbandæ conſuetudinis, immo ſtatutis canonicis approbatæ, quod presbyteri, ceterique eccleſiarum ſæculares rectores, qui ætatem ſuam in ſuis eccleſiis tranſegerunt, in ipſis virtutum domino famulantes, de aliquibus bonis ipſarum eccleſiarum, quarum regimen tenuerunt, poſſint diſponere & teſtari, præſertim in iis quæ noſcuntur ad pietatem & miſericordiam pertinere: igitur ſacro præſente approbante concilio, duximus ſtatuendum, quod de bonis mobilibus & ſe moventibus duntaxat, quæ ſine intuitu eccleſiæ acquiſierunt, vel alio juſto modo antequam eccleſias adepti eſſent, vel poſtea, libris & ornamentis eccleſiaſticis exceptis, & etiam de immobilibus antequam adepti eſſent eccleſias acquiſitis, poſſint ipſi presbyteri & rectores ſæculares ſua condere teſta- C menta, ſeu alias ultimas voluntates, in quibus pro animarum ſuarum remedio aliquibus Chriſti pauperibus, ſeu ſuis ſervitoribus pro remuneratione ſuorum ſervitiorum tam præſentium quam etiam tranſactorum, ſive ſint conſanguinei, ſive ſint extranei, vel propinqui de bonis prædictis mobilibus, & de moventibus poſſint relinquere & legare, hoc adhibito moderamine, quod in eccleſiis quas rexerunt tantum de bonis mobilibus dimittere teneantur quod ſucceſſor cum neceſſariis ſervitoribus eccleſiæ & perſonæ ipſius uſque ad novos fructus valeat ſuſtentari, ſi ad hoc ſuppetant facultates, computatis fructibus qui provenient in eccleſia, vel occaſione eccleſiæ, D durante tempore ante dicto.

Sane bona immobilia prætextu eccleſiæ acquiſita ſtatuimus debere penes eccleſiam jure perpetuo remanere, & de utenſilibus quæ tempore mortis ſuæ habebat in parochia, prout ordinario, conſideratis iis quæ conſideranda ſunt, viſum fuerit expedire.

RUBRICA.

De contendentibus ſuper beneficiis eccleſiaſticis, qui omiſſis juriſdictionibus eccleſiaſticis ad arma & rixas veniunt.

Ad hoc cum jam pernicioſe molitum ſit in pluribus partibus diœceſis & provinciæ Lugdunenſis non ſolum apud ſæculares, ſed apud E monachos, & alios regulares, & cum ſuper beneficiis eccleſiaſticis quæſtiones inter aliquos oriuntur, qui relictis & contemptis eccleſiaſticis judicibus, ad quos ſolos cognitio & definitio talium noſcitur pertinere, ſtatim ad arma concurrunt, parentum & amicorum ſuorum impetu & violentia prioratus, eccleſias, vel alia beneficia eccleſiaſtica per violentiam occupantes, armis & armatis hominibus minantes eoſdem, ſed exinde mutuo prout prævalent plerumque cum effuſione ſanguinis, nonnunquam vero cum homicidiis expellentes, prope innumerabilia inſurrexerunt, & adhuc

ſre-

frequenter insurgunt scandala & plurima sequuntur corporum & animarum pericula, & ruinæ: circa quæ provisum est per dictum Bonifacium papam VIII. ut hujusmodi violenti eo ipso quod per violentiam aliquod ecclesiasticum beneficium occupant, jus, si quod eis in beneficiis taliter occupatis, vel ad ea forsitan competebat, amittant. ANNO CHRISTI 1299.

Nos volentes provisioni pœnam adjicere, statuimus quod si talis violentus per diœcesanum requisitus & monitus, a tali occupatione & violentia desistere noluerit, & excommunicationis sententiæ subjaceat ipso facto, & per totam denuncietur excommunicatus diœcesim: & si perseveret in sua malitia, per totam provinciam Lugdunensem, nullatenus B in ea provincia, si sententiam per tres menses sustinuerit, de duobus annis postquam absolutus fuerit beneficium ecclesiasticum obtenturus.

De abusoribus litterarum domini nostri papæ.

Sunt quamplures personæ ecclesiasticæ tam regulares quam sæculares & laici, qui litteris domini papæ vel ejus legatorum nequiter abutuntur; idcirco auctoritate præsentis concilii excommunicamus omnes illos qui litteras suo nomine a sede apostolica, vel ejus legatis obtentas aliis ejusdem nominis ad abutendum tradunt, & eos qui eas recipiunt tali modo. Item illos qui ad loca æquivoca aliquem seu C aliquos citari faciunt, ut fraudulenter & malitiose vexent & decipiant quos citant in laboribus & expensis. Item omnes illos qui super uno & eodem negotio coram diversis judicibus aliquem faciunt evocari. Item omnes illos qui litteras apostolicas vel ejusdem legatorum ad futuras trahunt controversias quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ. Item omnes illos, qui per litteras ea quæ de bonis pro suorum prioratuum dignitate personatu vel ecclesia, seu alio beneficio ecclesiastico impetratas ad instantiam aliquorum alios citari faciunt, cum quibus ipsi ratione prædictorum prioratus, dignitatis, personatus ecclesiæ seu beneficii quorum nomine sunt litteræ impetratæ, non habent aliquid quæstionis.

De illis qui litteram extendunt scienter & malitiose & de litteia post iter arreptum & ea prædicto modo abutentibus idem per omnia statuentes, nec non de omnibus qui per quascumque litteras apostolicas, vel legatorum sedis apostolicæ citari aliquos faciunt, contra quos non habent aliquid quæstionis.

Si quis vero super rebus ad dotem spectantibus litteras apostolicas impetraverit, & illarum auctoritate aliquem vel aliquos cum quibus ratione dotis non habet aliquid quæstionis, fecerit scienter & malitiose ut supra fatigari, auctoritate præsentis concilii eadem excommu- D nicationis sententia qua superius noverit se ligatum.

De illis vero qui falso esse cruce signatos asserunt, cum non sint, & sic tanquam cruce signati litteras apostolicas impetrant per quas aliquos fatigant laboribus & expensis, item de illis qui privilegium cruce signatorum impetrant sub illa forma postquam iter arripuerint transmarinum, & ante iter arreptum per illud privilegium impetrant aliquos fatigari ipsis litteris scienter taliter abutendo, præsente approbante concilio, idem per omnia statuentes, videlicet, quod eadem sint excommunicationis ligati sententia, & aliis pœnis a jure statutis nihilominus infligendis; hoc autem contra abusuros litterarum sedis apostolicæ & legatorum ejusdem auctoritate præsentis provincialis concilii statuimus, ejusdem sedis apostolicæ & legatorum ejus auctoritate in omnibus semper salva, statuentes nihilominus quod prædicti abusores per diœcesis episcopum, prout justum fuerit, puniantur: eodem modo qui consensum, consilium, vel auxilium seu assensum scienter præbuerint in hoc facto, singuli quidem episcopi per se vel per deputatos ab eis inquisitionem super iis faciant diligentem & puniant quos invenerint reos esse, & eos compellant satisfacere indebite fatigatis. ANNO CHRISTI 1299.

RUBRICA.

De iis qui, prætextu officiorum sæcularium quæ gerunt pro dominis temporalibus, capiunt ecclesiasticas personas.

Cum nonnunquam domini aliqui temporales vicarii, præpositi, baillivi, castellani, & alii sæcularium curiarum officiis variis inservientes diversis officiorum nominibus nuncupati, auctoritate propria manus temerarias passim & indifferenter ad capiendum clericos aliasque personas ecclesiasticas incurialiter & modo quo possunt turpius ad majorem confusionem ecclesiæ atque cleri extendere non verentur; quin immo ipsos mancipant carceribus, ac ibidem nonnunquam ut excessus suos palliare possint, eos ibi totaliter radi faciunt, ut possint confringere eos clericos non fuisse, vel non esse in possessione clericatus, seu quasi in enervationem ecclesiasticæ libertatis, prohibemus districte ne a quoquam talia de cætero attententur, alioquin contraria facientes, sive sint laici sive ecclesiasticæ personæ, regulares, vel sæculares, hanc nostram excommunicationis sententiam quam auctoritate præsentis concilii in his scriptis ferimus, incurrere volumus ipso facto, nisi forte in eo duntaxat casu cum eos adhuc flagrante crimine capi contingeret, cum de ipsorum fuga E verosimiliter timeretur, & quam citius commode poterunt ad curiam episcopalem duxerint & restituerint sine fraude. Si vero de nocte tales ceperint, in crastinum teneantur ultro sine aliqua requisitione & sine retentione alicujus seu aliquorum, bonorum mobilium ipsius, & sine læsione personæ reddere curiæ supra dictæ, nec eis liceat aliquid a captis hujus dono vel gratia sub colore aliquo extorquere, nec etiam recipere gratis data, contraria aliqua consuetudine quæ potius corruptela censenda est, non obstante, & si aliqua habuerint ea integraliter restituere teneantur, quin immo si injuste eos cepisse inveniantur, sive aliter eos læsisse modo aliquo in personis, tandiu excommunicati publice nuncientur, donec læsis & ecclesiæ super iis ad ordinarii arbitrium emendam fecerint competentem.

Quod si in castris vel villis captionem clericorum contingat fieri, adducant ipsos ad episcopalem curiam, vel transmittant quam citius sub fida custodia cum expensis ipsius curiæ moderatis: Et si secus egerint vel in fraudem seu odium super hoc aliquid attentaverint, eadem qua supra sententia involvantur, & nihilominus denuntientur excommunicati a canone donec meruerint absolutionis beneficium

cium obtinere, & in villa, castro vel civitate seu loco in quibus vel quorum districtu aliter quam prædictum est detinuerint clericos, cessetur a divinis, servata circa celebrationem divinorum forma constitutionis domini Bonifacii papæ VIII. præter pœnitentias morientium, & baptismata parvulorum. ANNO CHRISTI 1299.

De judicibus sæcularibus qui prohibent subditos suos ad judicem ecclesiasticum appellare.

Mulcta quandoque indicta, vel modis aliis, domini sæculares, vel eorum judices præpositi, seu Baillivi, castellani, vel eorum officiales aliqui, aggravantibus vel sententiis ab eis latis, super rebus ad feudum spectantibus ecclesiæ, ad judicem Ecclesiasticum, a quo tenentur in feudum, impediunt appellationem prosequi interjectam, sic jus & jurisdictionem Domini & judicis ecclesiastici perturbantes. Nos vero evidentem eorum malitiam perstringere affectantes, prohibemus ne post editam & publicatam præsentem constitutionem præsumant talia attentare, alioquin excommunicationis sententiæ se noverint subjacere: quæ tamdiu inviolabiliter observetur, publicetur & etiam aggravetur, donec reatum proprium confitentes, emendam fecerint competentem, & absolutionis beneficium meruerint obtinere.

De recognitione feudorum & rerum quæ tenentur ab ecclesia facienda, & servitiorum pro rebus ecclesiæ debitorum.

De clericis, religiosis & laicis nobilibus, & ignobilibus qui feuda vel res aliquas tenent ab ecclesiis, statuimus, ut ea & eas, ac servitia quæ pro eis debent ecclesiis, quam citius poterunt, recognoscant personis quæ ipsis præsunt ecclesiis, vel aliis de mandato ipsarum, & usagia faciant eorumdem.

Si vero aliquis scienter feuda ipsa & res quæ ab ecclesia tenet, & usagia, atque servitia quæ pro ipsis debentur celaverit, & infra annum & diem homagium & usagia facere, & servitia pro ipsis debita recognoscere recusaverit, excommunicationis sententiæ auctoritate præsentis & approbantis concilii se noverit subjacere, & nihilominus feudorum & rerum amissionem pro quibus dicta usagia & servitia debentur, poterit merito formidare; hanc autem excommunicationis sententiam si quis in eam incidit, præcipimus solemniter publicari, & illum qui in illam inciderit excommunicatum publice nunciari, donec erga ecclesiam & prælatum, vel alium qui præest rei ecclesiasticæ pro qua prædicta debentur, fecerit id ad quod faciendum tenetur de consuetudine vel de jure; ita tamen quod quantum ad recognitionem prædictorum servitiorum illi qui ad ea tenentur antequam dictam sententiam incurrant fuerint saltem publice & generaliter in locis in quibus habitant super hoc requisiti; si vero animo indurato excommunicationis sententiam ultra tres menses præsumpserit aliquis sustinere; in casu prædicto res feudalis & per ecclesiam auferatur, & alii concedatur, qui eam teneat in feudum, & se tenere ab ecclesia recognoscat; qui vero feuda ecclesiastica intraverint, vel receperint sine consensu ecclesiarum vel prælatorum, de quorum sunt dominio, prædictis sententiis se noverint irretitos.

De iis qui cædunt in personis proprios cappellanos, vel habentes dignitates, personatus, vel canonias, vel alias incorporatos vel intitulatos in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, vel conventualibus. ANNO CHRISTI 1299.

Licet omnes in suos proximos delinquentes argui debeant & puniri juxta canonicas & legitimas sanctiones, in illos tamen est excercenda gravior disciplina, qui in personas ordine, gradu, officio, dignitate, aut in personatu notabiles, temerarias & sacrilegas manus injicere non formidant, sicut in proprios parochiales presbyteros, vel habentes in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, seu conventualibus dignitates, personatus, canonias, seu officia, vel alias incorporatos, seu intitulatos in eis. Ea propter ut talium præsumptuosa audacia refrænetur, & modo debito puniatur, sacro præsente approbanteque concilio, statuimus, quod si quis citra auctoritatem sui episcopi de cætero, inimico homine suadente, in hujusmodi personas manus violentas injicere præsumpserit, interficiendo, mutilando, vulnerando, seu graviter verberando, capiendo, vel captas tenendo, tam ipse violentus, quam ei præstantes in hujus violentia consilium, vel consensum quemcumque, vel aliquis de genere eorumdem in ascendenti vel descendenti linea, usque ad quartum gradum non possint recipi ad aliquem gradum, statum, vel ordinem in ecclesia, vel monasterio, de qua vel quo extabit persona læsa, & si persona læsa Sacerdos parochialis vel curatus fuerit, non possit sic lædens cum in aliquo loco civitatis, diœcesis, aut provinciæ Lugdunensis aliquod ecclesiasticum beneficium assequi, nisi prius facta competenti emenda tam læsæ personæ, quam ecclesiæ cujus persona læsa fuerit, quam etiam loci ordinario talis & tanta, quam aliis excedentibus vel excedere volentibus esse possit, ut a suis resipiscant insolentiis in exemplum: Et si talis excedens actu, consilio, vel consensu beneficium aliquod teneat in diœcesi in qua ecclesia sita fuerit, cujus personam sic lædere contigerit, ut dictum est, nisi reatum suum infra mensem computandum a die illatæ injuriæ emendare procuraverit cum effectu, illis quibus juxta præmissa ipsam faciendam decrevimus, eo ipso sit illo beneficio præsentis concilii auctoritate privatus.

RUBRICA.

De sacerdotibus clericis, & laicis qui generale pluribus modis violant interdictum.

Sunt quidem quamplures versutiis & dolosis machinationibus intendentes & dediti, qui illud quod ad remedium salubre consulte provisum est & statutum, ad noxam & perniciem retorquere nituntur: nam cum contingit aliquando quod aliqua civitas, castrum seu villa ex aliqua causa quam sufficienti esse prima facie præsumimus, generali & ecclesiastico supponitur interdicto, aliqui de ipso loco interdicto, vel ejus suburbio seu continentibus ædificiis existentes, sub devotionis prætextu quam se habere simulant, vel alia illicita intentione quacumque exhortantur, sollicitant & requirunt, vel precibus seu muneribus, terroribus, promissionibus, sive minis quosdam sacerdotes & clericos alliciunt & inducunt ad celebrandum secrete missas, vel alia divina officia facienda, & sacramentum pœnitentiæ, in casibus non permissis a jure, matri-

matrimonii benedictiones nubentium, & alia sacramenta ecclesiastica ministranda, quorum pravis & iniquis persuasionibus inventione nefandissima & corrupta receptis muneribus, vel promissis, vel sub spe habendi in posterum dicti maledicti presbyteri & clerici occultatis vultibus ne cognosci valeant, & obtenebratis, sub monstri larvarum specie obediunt in prædictis & quolibet seu aliquo prædictorum officio sacerdotali vel clericali nequiter abutendo, & nervum disciplinæ ecclesiasticæ corrumpendo, necnon divina ministeria quæ purgatoria cunctorum contagiorum existunt in recte celebrantibus & recipientibus, atque audientibus, quantum in eis est contaminando, & etiam prophanando, quæ siquidem committendo fiunt qui nequam fuerant nequiores. Nam sententia propter quam promulgatum est interdictum quo medicinabilis esset, si modo debito servaretur, & mortalis efficitur, dum per prædictos abusus, vel alios vertitur in contemptum, & nihilominus personæ ecclesiasticæ talia quæ dicta sunt committentes quo ad celebrationem missarum & divinorum officiorum in eis committendis præbentes auxilium, consilium, vel consensum, irregularitatis laqueo se involvunt, a quo nisi per summum pontificem liberari non possunt, juxta sacrorum canonum sanctiones.

Verum cum a multis non advertentibus aciem interioris oculi ad salutem, nec ad observationem canonum prædictorum frequenter perpetrantur excessus prædicti, & sic pluribus in malitia tanta crescentibus, necesse habeamus dictos canones majorum pœnarum adjectione juvare, ideoque præsentis auctoritate concilii omnes & singulos civitatis, diœcesis & provinciæ Lugdunensis qui de cætero exhortando, sollicitando, vel excitando modo aliquo sacerdotes, vel clericos ad talia, vel similia præsumenda quæ dicta sunt, nec non omnes audientes & recipientes ab eis divina officia, vel ecclesiastica aliqua sacramenta in loco interdicto, vel ejus suburbiis, aut continentibus ædificiis, vel alibi; si propter culpam, vel delictum habitantium in loco interdicto sententia interdicti lata fuerit, auctoritate hujus sacri concilii excommunicationis sententia innodamus, nec non presbyteros & clericos qui inveniuntur de cætero fore culpabiles in prædictis, vel aliquo eorumdem a qua non possint absolvi aliqui prædictorum nisi a diœcesano episcopo competenti satisfactione præmissa, omnibus qui ex prædictis excessibus inveniuntur gravati, seu quorum interest, sicut sunt illi qui tulerunt sententias, & illi ad quorum instantiam prolatæ sunt, & sacerdotes parochiales; citra quam satisfactionem absolutio præstita de facto nullius penitus sit momenti; & ut sacerdotes & clerici a talibus enormibus excessibus de cætero arceantur, statuimus ut si quis de cætero talia vel similia attentare præsumpserit, eo ipso beneficio ecclesiastico si quod obtinet in civitate, diœcesi, vel provincia Lugdunensi, sit præsentis concilii auctoritate quam contempserit, privatus omnino; si vero beneficium non habeat, ad obtinendum beneficium de cætero aliquod ecclesiasticum in civitate, diœcesi, vel provincia supradictis habeatur, & sit perpetuo prorsus inhabilis & indignus, adeo quod cum eo non possit circa amissum beneficium rehabendum, vel circa acquirendum aliquod, nisi per summum pontificem, vel alium qui potestatem super hoc habeat, dispensatione prius obtenta super irregularitate, & super aliis sententiis præmissa satisfactione, ut dictum est absolutione obtenta, modo aliquo dispensari.

ANNO CHRISTI 1299.

RUBRICA.

De clericis qui cum unicis virginibus contraxerunt.

Cum quidam Domini temporales, vel eorum vices gerentes invidentes constitutioni cuidam super editæ a domino Bonifacio papa VIII. quæ incipit: *clerici qui cum unicis & Virginibus contraxerunt*, situatæ *in sexto libro decretalium* a dicto domino Bonifacio summo pontifice compilatæ sub titulo *de clericis conjugatis*, imponant collectas & taillias clericis, qui cum unicis & virginibus matrimonialiter sunt conjuncti, pro personis & rebus eorum, seu aliquo eorumdem, necnon pedagia seu alias exactiones quascumque & impositiones factas dictis clericis super prædictis exigunt & extorquent ab eis, quando nolunt eas solvere sponte sua, compellendo eos per bonorum suorum captionem, arrestationem vel saisinam, seu aliis exquisitis modis, licet aliqui tales clerici de speciali consuetudine in quibusdam partibus super talibus consueverint ante editionem dictæ constitutionis immunitatem habere, & sibi præscripserint libertatem, non attendentes prudenter prout deberent dicti domini temporales, vel eorum vices gerentes, dictum dominum papam Bonifacium nolentem juri alicujus detrahere, quamdam aliam edidisse constitutionem situatam *eodem sexto libro decretalium*, sub titulo *de constitutionibus*, qua cavetur quod licet Romanus pontifex qui jura tuetur, quæ omnia in scrinio pectoris sui censeatur habere, constitutionem posteriorem condendo, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur; quia tamen locorum & personarum singularium consuetudines cum sint facti, & in facto consistant, potest probabiliter ignorare, ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem ab ipso Romano pontifice noviter editam, nisi expresse caveatur in ipsa, non intelligitur in aliquo derogari. Nos dictam consuetudinem in locis in quibus ipsam constiterit esse præscriptam legitime rationabilem reputantes, utpote clericorum libertatis amicam, sacro præsente & approbante concilio statuimus, quod ad dictam consuetudinem observandam per locorum ordinarios, monitione præmissa, compellantur per censuram ecclesiasticam dicti domini temporales, & eorum vices gerentes quoad clericos clericaliter viventes, & clericalem deferentes habitum, & tonsuram, quoad onera imponenda pro personis eorum; Et si pro talibus oneribus eos pignorari contingat, vel eorum res aut bona arrestari, modo aliquo saisiri, vel capi in locis in quibus dicta pignora vel res arrestatæ, captæ, vel saisitæ fuerint; vel pignorantes, capientes, saisientes vel arrestantes, vel eis auctoritatem, mandatum, consilium, vel consensum præstantes, præsentes fuerint, postquam super hoc legitime constiterit, cessetur penitus a divinis.

Etiam cum excommunicati sint juris beneficio & inhabiles ad beneficium ecclesiasticum ob-

obtinendum, diligenti deliberatione præhabita & statuimus, quod quicumque cujuscumque conditionis existat, religiosus, capellanus, seu alius sæcularis in diœcesi Lugdunensi, qui pertinaciter in excommunicatione ultra annum steterit continuum, beneficium suum ex tunc ipso facto se noverit perdidisse, & tunc potestatem habeat conferendi, vel etiam præsentandi is ad quem collatio seu præsentatio ejusdem antea pertinebit. ANNO CHRISTI 1299.

Mandatum quo omnes subditi constitutiones hujus sacri concilii in scriptis habeant & observent.

Cum universa & singula statuta in hoc sacro concilio contenta superius ediderimus, ad perversorum malitias arctius refrænandas, & ut subditorum hujus provinciæ Lugdunensis mores, & actus in melius reformentur; quia tamen non minus difficile quam periculosum existit peccantem quemlibet in præmissis sigillatim corrigere vel monere, nec propter multorum potentiam, aut, peccantium multitudinem potest fieri commode monitio specialis, ideoque præsente concilio approbante statuimus & districte mandamus, ut prædicta omnia & singula in hoc sacro concilio constituta diligenter serventur, & fideliter adimpleantur, & quod omnes & singuli suffraganei, & abbates & priores conventuales abbatem proprium non habentes, omnes archidiaconi, decani, & archipresbyteri visitationem habentes in diœcesi & provincia Lugdunensi, prædicta statuta in scriptis habeant, & ea faciant in suis synodis & convocationibus, & aliis ubi viderint expedire, sæpe & sæpius publicari, ut nemo possit de cætero super eis ignorantiam allegare, ex quo publice edicta fuerint, & publice recitata. Præcipimus etiam ut inferiores ecclesiarum rectores scilicet priores & presbyteri curam animarum habentes prædicta statuta penes se habeant infra synodum hyemalem proximam, ut super iis certificare valeant dubitantes si inobedientiæ notam voluerint evitare, declarantes, profitentes, & protestantes expresse nos archiepiscopus supradictus ut supra, quod per prædicta statuta in toto vel in parte juribus, bonis usibus, privilegiis, & consuetudinibus decani & capituli Lugdunensis ecclesiæ, & quarumcumque personarum ecclesiasticarum de dictæ ecclesiæ corpore existentium, & aliorum capitulorum ecclesiarum cathedralium, collegiatarum & conventualium, civitatis & diœcesis Lugdunensis noluimus derogare. Recitata & publicata sunt prædicta omnia statuta apud Ansam, præsentibus personis superius nominatis, die veneris ante dominicam qua cantatur *Lætare Jerusalem*. Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono. ANNO CHRISTI 1299.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM,

In quo actum de jure nuptiarum, quas pupillus invito tutore eodemque imperatore conciliavit,

Anno 1299. habitum.

Ex Sup. Manasse to. III. p. 256.

„ Andronicus senior Græc. imp. promereri sibi optans Chumnum præfectum „ Caniclei, filiam ejus ducendam proposuit „ Alexio Lazorum principi sororis suæ filio, „ quem pater moriens imperatoris (utpote „ avunculi) tutelæ commendaverat. Omnium „ voluntates erant in id fœdus paratissimæ, „ imperatoris, matris, atque in primis matris utriusque sponsi; unus obsistebat juvenis princeps, qui ne cogeretur ingratas sibi nuptias celebrare, clam ad se ducendam „ curavit unius e primoribus Iberorum filiam, quam festinato conjugem sibi adjunxit. Offensus ea de re imperator, nullum non movit lapidem ut nuptias illas „ dissociaret, prætendens, quod invito tutore, eodemque imperatore initum erat, „ conjugium tanquam non recte factum dissolvi oportere. Res ad consultationem patriarchæ & synodi ex episcopis lateri patriarchæ adsistentibus compositæ deducta est, „ de qua synodo hæc narrat Pachymerus lib. IV. cap. VIII.

Missis ad patriarcham & quæ circum ipsum erat synodum certis hominibus, qui exponerent quantum sibi juris daret in eum juvenem, primum imperatoria dignitas, deinde consanguinitas intima, & quædam auctoritas paterna, qualem tutori leges in pupillum tribuunt, ut iis, prout par erat, consideratis statuerent cassum, & invalidum id matrimonium esse, quippe temere attentatum ab homine non suæ ad hoc potestatis, citra suum assensum, a quo penderet. Hisce ultro citroque ventilatis, & negotio synodice tractato, quidam episcoporum hærentes, ut putabant, veræ legum sententiæ, postulatis imperatoris uti æquis annuendum censebant. At patriarcha & plures cum ipso in contrarium obfirmati stabant, eo maxime moti, quod jam ista ex Iberis puella uterum ex Alexio ferre dicebatur.

Spe igitur inde omni dejectus imperator, cum nec ecclesiæ consilium expediret declarandi matrimonium hoc irritum, certantibus de validitate ejus sententiis patrum, & rem in ambiguo relinquentibus; spem dedit puellæ his nuptiis fraudatæ, se illam connubio jungturum filio proprio Joanni Despotæ &c.

Finis Tomi Vicesimiquarti.
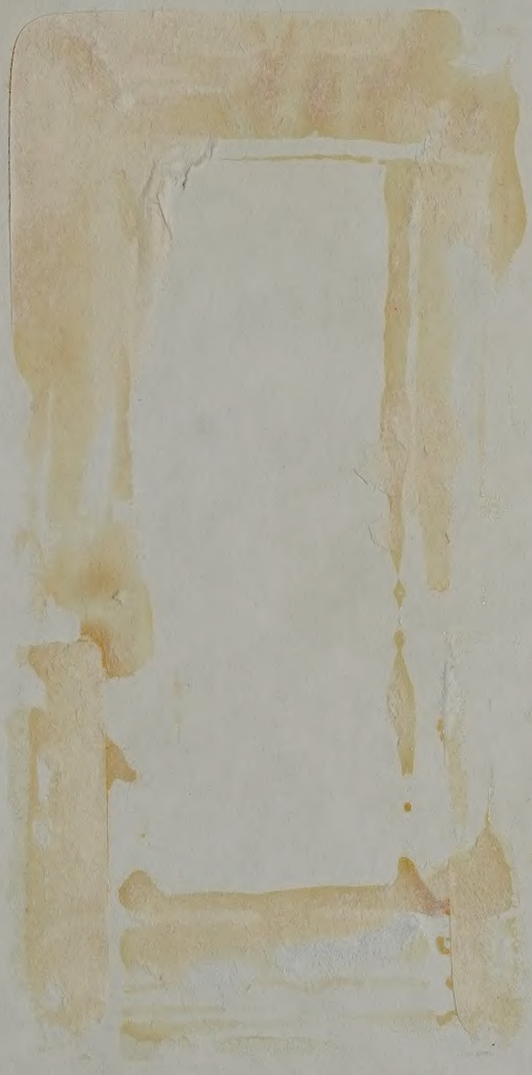
GTU LIBRARY
3 2400 00639